

3.1. 177

I

COLLECTIO PISAURENSIS

OMNIUM POEMATUM, CARMINUM, FRAGMENTORUM LATINORUM,

SIVE AD CHRISTIANOS, SIVE AD ETHNICOS, SIVE AD CERTOS, SIVE AD INCERTOS POETAS,

A PRIMA LATINÆ LINGUÆ ÆTATE

Ad sextum usque Christianum Seculum & Longobardorum
in Italiam Adventum pertinens,

*Ab omnium Poetarum Libris, Collectionibus, Lapidibus;
Codicibus exscripta.*

TOMUS PRIMUS

ETHNICOS POETAS MAJORES CONTINENS.

PISAURI X MDCCLXVI. X

EX AMATINA CHALCOGRAPHIA.
PUBLICA AUCTORITATE.

AMPLISSIMO VIRO
CAROLO MOSCÆ BARZIO
 EQUIITI, COMITI, ET MARCHIONI.

PASCHALIS AMATUS

CHALCOGRAPHUS.

S. P. D.

Rebro sermone mecum usurpare consueveras præteritis annis, amplissime Eques, Litterarum & Litteratorum Hominum amantissime, tum Poeticam omnem juxta celeberrimas Sapientum voces Religionis & Philosophiæ illustrem pedisequam judicandam, tum vero Latinam Poesim hoc nomine, secundum Hebræam, ceterarum omnium principem existimandam. Nonne enim, mihi ajebas, Divinæ Naturæ Attributa, Divinarum Personarum Relationes, Christiana Mytheria, Præcepta, Sacramenta, humana Arbitria, divinæ Electiones, Antistitutæ Officia, Romani Pontificis summa Jura, totius denique Catholicæ nostræ Theologiæ Disciplinæque Apostolicæ Antiquitates, a veteribus Christianis Poetis, vel uti amplissimis testibus confirmari, vel uti Poetis non tantum describi & pronunciari, sed fere pingi poetico more, & oculis ipsis subijci videntur? Nonne sacræ adhortationes, animorum erectiones, terrenarum rerum contemptus, saluberrimi timores, consolatrix Spes, viva Fides, ardentissima Caritas ab iisdem sacratissimis Poetis, præter ceteros Scriptores omnes, poetico illo suo lumine vehementissime excitari & insigi & exprimi comperiuntur? Jam vero, subjungebas, naturalis ipsa Moraliurum Honestas ab antiquis Ethnicis Poetis, a quibus etiam tamquam injustis Possessoribus illam repetendam nos monet D. Augustinus,

non ita abunde commendari & disquiri & tradi conspicitur, ut eorum fere unusquisque, non secus ac unus Homerus apud Horatium *Epi. II. Lib. I.*

... Quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,

Plenius & melius Chrysippo & Cransore dicat?

Deinde quoque belli gerendi ratio, *regendæ Reipublicæ munus*, Imperatorum & Regum illustria gesta nonne in amplissimo omnium monumento apud eosdem Ethnicos Poetas conlocata reperiuntur? Nonne ipse Physicæ Disciplina, naturalia Phænomena, Sensuum præjudicia, Astronomia, Geographia, Historia, Antiquitas, Grammatica, Rhetorica, fere omnis eruditio, fere scientiæ & artes omnes maxima cum legentium utilitate ab iisdem Ethnicis Poetis dilucidissime traduntur, & exponuntur? Non denique locorum amoenitas, exercituum fulgor, pugnarum strepitus, montes, urbes, flumina, ira, superbia, cupido, gloria, sublimis, humilis vita, quæ fœda, quæ pulchra, ita mirifice ab iis describuntur, ut & summam utilitatem & liberalissimam etiam animis legentium remissionem sufficere possint? Quæ cum ita essent, illum, affirmabas, qui Latinorum hujusmodi Poetarum Collectionem absolutam edendam suscepisset, vel Litteris, vel Litteratis viris, vel Italiz ipsi optime omnino fuisse consulturum; Litteris quidem, omni penitiori sacra & profana eruditione, ex horum Poetarum commodiori usu, facilius augendis & cumulandis; Litteratis Viris, minimo sumtu tot Poetas habeturis, quorum plerosque maximis dispendiis, plerosque etiam, quorum rarissima sint exemplaria, ne impenso quidem pretio parare hæstenuis potuerint; Italiz denique ipsi, post tot transmontanas editiones, aliquam saltem Italicam suam horum Poetarum, qui Italici fere omnes & nostrates fuissent, haud ultra satis indecora sorte, quod hæstenuis evenit, desideraturæ.

Cum ego autem sententiam hanc tuam eximie, ut par erat, laudarem, hortari cepisti, ut de Terra Italia, de Litteris, de Litteratis Viris benemereri, & egregium opus suscipere vellem. Ego enimvêro de opibus meis, de ingenio diffidere, renuere. Tu vero instare adeo, & contendere, & valde velle, & opes & consilium polliceri, ut ego, qui tibi nihil negatum vellem, tradiderim denique manus victas, meque propediem opus aggressurum desponderim. Cum igitur Pisauri Eloquentiam publice docerem Professor primus maximo consensu evocatus (quod grati animi causa erga hanc meritissimam Urbem semper meminisse mihi libeat) ab illustri Gymnasio me abdicans, ad Chalcographiam me transtuli, Editionem incepi, biennio fere conseci, eamque ipsam nunc tibi, amplissime Eques, qui egisti, interfuisti, præfuisi, qui opes, qui consilium tulisti, tibi uni proinde debitam, totam proinde tuam, jure optimo meritissimo ego trado, nuncupo, dedicoque.

Quæres a me forsân, amplissime Eques, hic reddi rationem consiliorum, quibus, te hortatore, te duce, in hac Italica prima Collectione instruenda sim usus? Bene profecto mones; Operæ pretium est enim, te & omnes scire, me ne latum quidem unguem a communibus consiliis discessisse.

Itaque cum tres hæstenuis Latinorum Poetarum, eæque omnes transmontanæ, Collectiones haberentur, Genevensis nimirum Anni MDCCXI., Lugdunensis Anni MDCCXVI., & Londinensis Anni MDCCXIII., de quibus abunde in Prolegomenis primis hujus ejusdem voluminis agetur, cumque superiores duo & numero & ordine

dine & emendatione Poetarum satis incomptæ & mancæ existimarentur, tertia vero a Cl. V. Michaelæ Maître digesta, cunctorum Eruditorum suffragiis celebraretur, hinc me satis vel Litteris, vel Litteratis Viris, vel Italiz ipsi facturum, si hanc tantum celeberrimam recuderem, ab initio constitutum fuit.

Verum enimvero paullo post inceptam Editionem, eisdem tribus vitiis, quibus alteras duo, Londinensem etiam scaterere, eamque nec tot Transmontanorum laudibus, nec Italicis prelis dignam esse compertum fuit.

Primo itaque numerus ipse Poetarum, licet superiorum Collectionum numero valde astituentior, non satis tamen in Londinensi expletus est visus. Et profecto Ciceronis, Pedonis, Calvi, Macri, Cypriani, Victorini, Damasi, Ambrosii, Paullini Nolani, aliorumque aliqua tantum, sed non omnia Carmina ab illa Collectione referuntur. Deinde Cæsar, Neronis, Plinii, Solini, Hadriani, Symmachi, Commodiani, Claudiani Mamerti, Paullini Petrocorii, Helpidii, Orientii, Ennodii, Aratoris, Dracontii, Corippi, aliorumque, omnia omnino carmina prætereunt. Plura Fragmenta, & omnia Carmina incertorum Auctorum, sive Ethnica, sive Christiana, sive ex lapidibus, sive ex codicibus exscripta, quæ plura circumferri solent, omittuntur. Omnia Indicia auctorum sive antiquorum, sive recentiorum, Fragmenta singula referentium, quæ doctis Viris sunt apprimè necessaria, non curantur. Exactiora Critica Prolegomena de vita, de editionibus, de metaphoris, de commentariis singulorum Poetarum desiderantur, eorumque loco nescio quæ tantum sarcimina ruris plena & inficeriarum ex Giraldo & Crinito desumpta obtruduntur.

Secundo ordinem ipsum Londinensis fluctuare est animadversum. Dividuntur quidem, & in extremum locum conjiciuntur Poetæ Christiani, sed Poetæ Christiani, Sidonius, Boethius, Capella, Ausonius, inter Ethnicos invenuto ordine conferuntur. Plauti, Virgilii, Ovidii, Senecæ Carmina, alia aliis locis, per primum & secundum volumen disjiciuntur. Collectio ipsa universa incipiens a Plauto, & ordine Chronologico usque ad Boethium Poetam sexti Christianorum sæculi progrediens, regreditur inde secundo ad Livium Andronicum antiquissimum Latinorum Poetarum, unde ordine iterum Chronologico ad Septimium Afrum Vespasianorum Ævi Poetam procurrens, redit tertium ad Varronem, inde per quosdam male insertos dubiæ ætatis Poetas, ad Mæcenatem transit, Ciceronem, Germanicum, Senecam, Petronium, Petronios Pisauenses, Alciuum, Eugenium, reditura quartum ad Virgilium, Ovidium, Valerium Catonem, inde prosecutura item quartum ad Lucanum usque, Semonium, Marcellum, Rufinum & Priscianum, ordine quidem periculo, & eo profecto, quem ipse *Non sani esse hominis, non sanus jures Orestes.*

Tertio denique Emendatione ipsa plurimum laborare Londinensis Collectio est visa, cum vel pravis emendatoribus usa, sphalmatis Typographicis, quæ ad oculos pertinent, vel non optimas editiones secuta, sphalmatis Criticis, quæ ad iudicium & scientiam pertinent, ubique redundet, quorumque omnium, cum specimen brevitas ergo hic tradi nequeat, si Londinensis cum Pisauensi coalata fuerit, numerum esse maximum cuilibet docto Lectori liquebit.

Quocirca tot tantisque vitiis per nos occurrentum, totaque Londinensis Editio dissidenda, & concinnius deinceps recudenda visa est.

Pri-

Primo autem numerus ipse Poëtarum est abunde auctus, & , nisi fallor, fere omnino absolutus. Quotquot Poetæ, sive Ethnici, sive Christiani, quotquot Carmina, sive Ethnica, sive Christiana, sive ad certos, sive ad incertos, sive ad Lapidēs, sive ad Codices, a primis Latinæ Linguae temporibus ad sextum usque Christianum seculum & Longobardorum in Italiam adventum pertinentia, quæ vel ope Bibliothecæ Latinæ Fabricianæ, aliorumque librorum, vel Litteratorum Hominum admonitu cognosci potuerunt, aut comparatis Libris, quibus potiri fas fuit, aut fidelissime transcriptis, qui, utpote rarissimi, quolibet impenso pretio acquiri non potuerunt, omnia adjecta sunt. Plurimum Poëtarum, qui in Londinensi non integre haberentur, carmina suppleta, plurimum Poëtarum etiam, & fere le- tissimorum & rarissimorum, qui in illa omnino desiderarentur, Carmina integra per me adjecta fuisse, si Londinensis Series cum Pisaurensi conlata fuerit, constabit. An alia vero carmina & Poetæ, qui vel diligentiam meam, vel cognitionem effugerint, superint, me latet. Perpaucula tamen hæc futura mihi persuasum habere licet. Sed hic præterire non ausim, nec enim quorū fas est, rarissimorum Poëtarum quæque carmina a literatissimo Abate Joanne Christophoro Amadutio, Amico summo & Populari meo, e Romanis Bibliothecis mihi transcripta fuisse. Enimvero præsentī clarissimi Juvenis appellatione tum virtutem ejus, & communem amicitiam, & gratum animum meum, tum vero etiam transcriptorum carminum, & scientissimi scriptoris fidem testari volo.

Secundo Ordo ipse adhibendus cum duplex esse posset, vel Classicus, quo temporibus neglectis in quasdam commodas partes Poetæ omnes digererentur, vel Chronologicus, quo nulla Classē servata unius temporis ratio haberetur, utrum horum sequeretur, cum diu cogitatum, diu quæsitum, adhibitis etiam ad consilium sapientibus viris, fuisset, plerisque classici ordinis non chronologici servandi mihi Auctores fuisse comperi. Qui decet enim, aiebant, Christianos & Ethnicos Scriptores, sacratissimas & profanas Res, veram Religionem & falsam, sanctam & non semper honestam Ethicam, lumina denique & tenebras eodem loco satis importune misceri? Qui decet quoque in Ethnicis ipsis abscissa Fragmenta inter integra Opera, unum forte aut alterum Cornelii Galli, aut Rabirii versiculum superstitem inter maxima Virgilii aut Ovidii Opera, quasi Pygmæos inter Gigantes, aut inter cæpressus viburnna perridicule insereri & iocari? Præclaræ ita viæ hæc rationes doctorum virorum, ut ad hos sequendos inclinaverit animus. Classicum ordinem itaque sum amplexus, ita tamen ut contraria sententia non omnino negligere, & Chronologicus Ordo saltem in singulis classibus servaretur.

In sex igitur Volumina hæc universa Pisaurensis Collectio divisa est. Primo Volumini Prolegomena generalia de Collectionibus Poëtarum & Carminum Latinorum, sive generalibus, sive particularibus, quæ huc usque editæ sunt, & ex quibus hanc nostram congestimus, præmittuntur. Deinde vero Prolegomena particularia de Vita, de Editionibus, de Commentariis, de Metaphrasisbus singulorum Poëtarum, qui in singulis voluminibus continentur, & huic primo & ceteris Voluminibus præfiguntur. Prolegomena hæc a Bibliotheca Latina Joannis Alberti Fabricii, & ab aliis auctoribus etiam, eo deficiente, petita sunt. Quæ ad alios auctores pertinent, nomen auctoris inscribunt, quæ vero ad Fabricium, quoniam pleraque sunt, brevitatis causa nullo nomine notantur.

Tria priora Volumina, nimirum primum, secundum, & tertium, decem & septem Poetas ordine chronologico digestos complectuntur, qui majores ob molem aut famam maiorem operum vocitari solent. Si eorundem Poetarum Fragmenta aut Epigrammata habeantur, majoribus eorum operibus subjiuntur; omnia enim unius auctoris carmina quaecumque simul conjungi oportere iudicavimus. Indicia singulorum Auctorum, qui singula Fragmenta & Epigrammata nobis servaverunt, in fronte singulorum inscribuntur.

Volumen quartum in quatuor veluti partes commode dispositum. Prima quidem ordine chronologico omnes minores Poetas Ethnicos continet, illos nimirum, quorum Poemata nec ad magnitudinem vel claritatem majorem adfurgunt, nec infra quinquagesimum fere versum, ad Fragmentorum & Epigrammatum parvitatem deprimuntur. Secunda Pars Ethnica carmina minora incerta completitur, quorum nimirum vel incertus vel incertæ ætatis est auctor, & magnitudo vel claritudo magnitudini vel claritudini minorum Poetarum æquatur. Hæc vero Pars non jam chronologico ordine, quem servare incertis temporibus, quod quicquid videat, pote non fuit, sed tumultuario & libito est digesta. Tertia pars eodem ordine chronologico instructos Poetas Ethnicos minimos continet, illos nimirum, quorum tantum vel divulsa Fragmenta, vel minima & paucula Epigrammata supersunt. Singula fere hæc Fragmenta & Epigrammata, singula pariter indicia auctorum referentium (ut habeant docti Viri, quo, si usus sit, eant consultum), improbo heu quantum per me labore collecta, præferunt. Quarta Pars demum continet diu desideratam, a nemine adhuc perfectam Anthologiam novam Ethnicam Latinam, nimirum minima Epigrammata, & divulsa Fragmenta incertorum aut incertæ ætatis auctorum, ex cæcis MS. codicibus Bibliothecarum omnium, ex lapidibus omnibus per universon orbem dispersis, per Viros doctos excerpta, maximo item per me labore huc congesta, singulisque indicibus auctorum, aut referentium, aut notis maxime illustrantium, insignita. Ista Pars etiam cum Chronologicum ordinem respiceret, in decem tamen Classes, quarum unaquæque Epigrammata & Fragmenta distinctam materiem exhibentia complecteretur, consine est digesta. Mihi autem persuasum est profecto, hoc Volumen, ceteris etiam sua mole majus, fere rarissima & lectissima quæque carmina Ethnica continere, & fortasse apud quosdam pretium maximum totius Collectionis esse facturum.

Denique quintum & sextum Volumen ordine Chronologico dispositos Poetas omnes Christianos, qui rarissimi etiam sunt, & perquisitissimi jure merito esse solent, a primis Christianorum temporibus usque ad seculum sextum continent. Ad calcem Voluminis sexti adjiciuntur Christiana Carmina vel minora, vel ad incertos auctores pertinentia, sive ex codicibus sive ex lapidibus collecta, singulis indicibus etiam referentium auctorum prædita, & quamdam fere Christianam Anthologiam suppeditantia.

Atque hic est Ordo universus, quem in hac Collectione adhibendum te approbante putavi; ordo is quidem, qui ab aliis commendetur, improbetur ab aliis. Quid? Inquies fortasse mihi: An futuri, qui Chronologicum illum ordinem percipientes Classicum hunc reprehendant? Quid ni, amplissime Eques?

Tres mihi convivia prope dissentire videntur,

Pp

Poscentes vario multum diversa palato,

Lepidissime ajebat Horatius. Sed scin' autem, qui hi futuri? Non jam qui sapientes revera fuerint, sed qui sapientes (quæ indoctiorum est tentigo) videri cupiunt, quibus ad id assequendum nulla via reliqua est, nisi ut omnia laudanda damneni, quique proinde eadem facilitate, qua Classicum, Chronologicum ipsum ordinem, si adhibuissent, omnino fuissent damnaturi. Hos autem non morari cur non expediat?

Reliquum est de Emendatione dicere, De re autem hujusmodi, quam præstare difficillimum, hac utar moderatione dicendi, me illi anxiam quamdam & sollicitam fere operam navasse; ne Typographica sphalmata exciderent, minuta & diuturna oculorum diligentia me & emendatores cavisse; ne vero Critica sphalmata relinquerentur, vel per exactiores Editiones, quas consului, vel per Criticas rationes, quas hinc inde petivi, providisse; denique hisce duabus curis me saltim effecisse, (idque factum omnino polliceor & spondeo) ut innumeris in locis Londinensem, aliquando etiam Cominianas, aliasque exactiores Editiones emendaverim. Exempli loco sit Lucretius præsertim, qui & ad imaginem priscorum verborum, & ad concinniores sententiam juxta celebriores Editiones in Pisaurensi Collectione redactus singulis fere versibus a Lucretio Londinensis discedere comparietur. Locus Militis Gloriosi Plautini, jactantis macharam suam hostes omnes minutatim concisuram Act. I. Scen. I., longe commodius ita legitur in Pisaurensi Collectione juxta recentem paraphrasim notasque P. Lacermi:

Qua misera gestis farsum facere ex hostibus:

quam in Cominiana Editione, quæ insulsius hanc exprimit, & merito alienam a proposito sententiam:

Qua misera gestis fratrem facere ex hostibus.

Plurimi alii Loci hujusmodi ubique occurrunt in Pisaurensi Collectione, qui a communibus editionibus recedere videantur, quosque, Lectores hic maxime oratos velim, ne statim erroneos, sed potius a commodiori aliqua lectione, vel critico aliquo judicio consulto profectos existiment. Id eo vero impensius dico, quo certius novi, quosdam non jam doctos viros, sed de circo hariosos ex præsentibus, quæ nec satis vident, nec videre solent, absentia quoque inficetissime conjicere consuevisse. Hi autem, ne fallantur, omnino viderint.

Sed cum hæc ita sint, forsitan emendatissimum hoc opus, & absolutissimum putandum? Minime vero gentium. Fateor, immo pervideo nunc repetens, aliqua mihi, (præsertim cum publico adhuc munere distinerer,) aliqua exscriptoribus meis, aliqua emendatoribus, inexercitatis etiam artificibus aliqua excidisse, sed id etiam contendo, ea & non multa esse, & facili negotio a legentibus Doctis cognosci & sanari posse. Ceterum id mihi accidisse quis miretur, qui non tantum homo sim, Litterarum suis experts, Typographica vero artis omnino rudis, sed etiam qui tot libros evolvere, tot Poetas, tot carmina, tot eorum difficillima inventu indicia cognoscere, eaque omnia per Italiam & exteras regiones conradere, inde transcribere, in ordinem redigere, emendare, atque ita uno biennii tempore, tumultuario labore, inter artifices, qui urgerent, inter Typos, qui calerent, opus istud conficere sim coactus, quod plurium annorum otium & curam a quolibet etiam erudito Viro, antequam prelo subjiceretur, exposcere videbatur? Quare quis mihi vitio vertat, si, cum Pisaurensem Collectionem hanc & numero &

ordi-

ordine & emendatione Poetarum ceteris Collectionibus omnibus longe antecellere iterum spondeam, pauculis deinde nævis ita distincta reperiatur, ut ad Opus absolutissimum (quod tamen desiderare, neque humanum est) adfurgere non omnino potuerit? Aut cur potius cum Horatio non quilibet dicat in arte Poetica,

Verum opere in longo fas est obrepere somnum?

Verum, ubi plura nitent in carmine, cur ego paucis

Offendar maculis, quas aut incuria fudit,

Aut humana parum cavis Natura?

Aut cur etiam me cum Horatio dicentem quilibet non audiat Epi. VI. Lib. I.

. Si quid novisti rectius istis,

Candidus imperti: si non, bis utere mecum?

Utinam vero quæ de numero Poetarum, quæ de ordine, quæ de emendatione, eadem de charta, quam adhibuisse mihi contigit, differere etiam possem. Sed enim cum hic Pisauri ex Lege Urbinatis Provinciæ non aliunde quam a publicis chartæ vendundæ redemptoribus comparari ea possit, factum est, ut, licet magno pretio profectus, non tamen mihi semper ab illis candida & nitida, sed sæpius etiam tenuis & subobscura, quod heu nimis doleo, suppeditaretur. Quocirca cum damnum hoc Operi jam illatum averti nullo modo possit, oratos hic maxime Lectores velim, ut æqui bonique consulere id vitium, quod meum non esse quisque videat, commodè in animum inducant.

Non prætermittam vero etiam, me sexto Volumini Indicem poeticum universalem Rerum & Materiarum, quæ in hac Collectione a Poetis pertractantur, satis abunde Litteratorum usui suppetentem adjecisse, sed spem, quam semper fovi, non abscondo, me, si hanc Collectionem publico favore exceptum iri videro, aliquando aliud Volumen, quo minutus Index vocabulorum omnium, & significationum etiam omnium cujuslibet vocabuli contineatur, editurum. Mihi enim in animo sedet, nisi me vota nescio quomodo sefellerint, tum alias post hanc auctorum omnium veterum Collectiones, (profecto apprime necessarias, quo tot librorum & numero & pretio & raritati consulatur,) tum vero eas etiam numeris omnibus absolutas, quoad ejus fieri poterit, in publicum aspectum lucemque prolaturum.

Sed jam finis sit. Amplissime Eques, Opus, quod suscepi, ut potui, confeci: ejus, ut licuit, rationem reddidi: illud tibi & litteratis Viris tradidi, & commendavi. De eo Judicium nunc apud vos esto; quod mihi Deus Optimus Maximus, qui me sua ope juvit, bene vertat, & fortunet. Vale.

Dabam Pisauri ex Chalcographia, Calendis Septembribus Anni Christiani
MDCCLXVI.

I N D E X

CLASSICUS POETARUM ET CARMINUM,

Prout in hac Collectione disponuntur.

VOLUMEN PRIMUM.

PROLEGOMENA de Collectionibus Poetarum sive Christianorum sive Ethnicorum hoc ulque editis. P. I.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Metaphrasis, Commentariis M. Accii Plauti. P. VI.

PROLEGOMENA de Vita &c. P. Terentii, P. XVI.

PROLEGOMENA de Vita &c. T. Lucretii Cari. P. XXV.

PROLEGOMENA de Vita &c. C. Valerii Catulli. P. XXXI.

PROLEGOMENA de Vita &c. P. Virgilii Maronis. P. XXXV.

M. ACCII PLAUTI

Amphitruo.	p. 1.
Agnaria.	p. 16.
Aulularia.	p. 26.
Capiteveii.	p. 36.
Curculio.	p. 48.
Casina.	p. 56.
Cistellaria.	p. 67.
Epidicus.	p. 73.
Bacchides.	p. 81.
Mofcellaria.	p. 97.
Menæchmi.	p. 110.
Miles gloriosus.	p. 123.
Mercator.	p. 142.
Pseudolus.	p. 155.
Pamulus.	p. 172.
Peria.	p. 185.
Rudens.	p. 199.
Srictus.	p. 216.
Trinummus.	p. 225.
Truculentus.	p. 249.
Fragmenta cum indicis.	p. 251.

P. TERENTII AFRICI

Adria.	p. 257.
Eunuchus.	p. 270.
Heautontimorumenos.	p. 284.
Adelphi.	p. 297.
Phormio.	p. 310.
Hecyra.	p. 324.

T. LUCRETII CARI

Libri sex de Rerum Natura.	p. 336.
----------------------------	---------

C. VALERII CATULLI

Libri Carminum.	p. 392.
-----------------	---------

P. VIRGILII MARONIS

Bucolica.	p. 412.
Georgica.	p. 420.
Aeneis.	p. 470.
Culex.	p. 513.
Ciris.	p. 516.
Camilla.	p. 520.

VOLUMEN SECUNDUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Metaphrasis, Commentariis Q. Horatii Flacci. P. I.

PROLEGOMENA de Vita &c. Albi Tibulli. P. XII.

PROLEGOMENA de Vita &c. Sexti Aurelii Propertii. P. XIV.

PROLEGOMENA de Vita &c. P. Ovidii Nasonis. P. XV.

PROLEGOMENA de Vita &c. Senecarum. P. XXX.

Q. HORATII FLACCI

Libri quatuor Carminum.	p. 1.
Libri Epodon.	p. 270.
Libri duo Sermonum.	p. 3.
Libri duo Epistularum.	p. 49.
Libri de Arte Poetica.	p. 61.

ALBII TIBULLI

Libri quatuor Carminum.	p. 69.
-------------------------	--------

SEXTI AURELII PROPERTII

Libri quatuor Carminum.	p. 81.
-------------------------	--------

PUBLII OVIDII NASONIS

Heroides Epistolae.	p. 114.
Libri tres Amorum.	p. 145.
Libri tres Artis Amatoriae.	p. 165.
Libri unus Remedium Amoris.	p. 175.
Libri quindecim Metamorphoseon.	p. 190.
Libri sex Fallorum.	p. 212.
Libri	

Libri quinque Tristium Elegiarum.
Libri quatuor Epistolarum Ponticarum.
Ibis.
Nux Elegia.
Medicamina Faciei, Fragmentum.
Halieuticon, Fragmentum.
Fragmenta alia.

p. 310.
p. 348.
p. 374.
p. 379.
p. 381.
p. 382.
p. 385.

L. ANNEI SENECAE

Medea.
Hippolytus.
Œdipus.
Troas.
Agamemnon.
Hercules furens.
Thyestes.
Thebais.
Hercules Oetaeus.
Ophiavia.
Apocolocyntosis.
Epigrammata.

p. 384.
p. 391.
p. 402.
p. 411.
p. 420.
p. 429.
p. 439.
p. 448.
p. 454.
p. 470.
p. 478.
p. 479.

VOLUMEN TERTIUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Paraphra-
sibus, Commentariis M. Annaei Lucani. P. I.
PROLEGOMENA de Vita &c. C. Silii Italici. P. V.
PROLEGOMENA de Vita &c. P. Papinii Sta-
tii. P. VIII.
PROLEGOMENA de Vita &c. C. Valerii Flac-
ci. P. XI.
PROLEGOMENA de Vita &c. Decimi Junii Juvena-
lis. P. XII.
PROLEGOMENA de Vita &c. M. Valerii Mar-
tialis. P. XVI.
PROLEGOMENA de Vita &c. Claudii Claudia-
ni. P. XX.

M. ANNEI LUCANI

Libri decem Pharsalici. p. 1.

C. SILII ITALICI

Libri decem & septem de Bello Punico. p. 63.

P. PAPIINII STATII

Libri quinque Silvarum. p. 156.
Libri duodecim Thebaidis. p. 187.
Liber unus Achilleidis. p. 261.

C. VALERII FLACCI

Libri octo Argonauticon. p. 270.

D. JUNII JUVENALIS
Satiræ sexdecim. p. 313.

M. VALERII MARTIALIS

Liber unus de Spectaculis. p. 345.
Libri quatuordecim Epigrammatum. p. 346.

CLAUDII CLAUDIANI

Carmen Panegyricum in Probinus & Olybrii consula-
tum. p. 450.
Libri duo in Rufinum. p. 452.
Panegyricum de Consulatu tertio Honorii Augu-
sti. p. 459.
Panegyricum de Consulatu quarto Honorii. p. 461.
In Nuptias Honorii, & Mariz. p. 466.
Liber de Bello Gildonico. p. 470.
Panegyricum de Consulatu Mallii Theodori. p. 474.
Libri duo in Eutropium. p. 477.
Libri tres de laudibus Stiliconis. p. 487.
Liber de Bello Getico. p. 496.
Panegyricum de sexto Consulatu Honorii. p. 502.
Laudes decessus Regine. p. 507.
Epithalamium Palladii & Celerinz. p. 509.
Libri duo de Raptu Proserpine. p. 510.
Gigantomachia. p. 519.
Epitole. p. 521.
Eidyllia. p. 522.
Epigrammata. p. 526.

VOLUMEN QUARTUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Commen-
tariis Poetarum minorum.
M. Tullii Ciceronis. P. I.
Valerii Catonis. P. IV.
Pedonis Albinovani. ibidem.
Auli Sabini. P. V.
Gratii Falisci. ibidem.
Cornelii Severi. P. VI.
M. Manilii. P. VII.
Cæsaris Germanici. P. X.
T. Phædi. P. XI.
L. Columellæ. P. XVII.
T. Petronii Arbitri. P. XXVII.
A. Persii. P. XXIII.
Sulpicii. P. XXVI.
Terentiani Mauri. ibidem.
Palladii Rustici. P. XXVII.
Sereni Samonicæ. P. XXVIII.
Olympii Nemesiani. P. XXX.
T. Iulii Calpurnii. P. XXX.
Rufi Festi Avieni. P. XXXI.
C. Rutilii Namaziani. P. XXXIII.
Maximiani Galli. ibidem.
PROLEGOMENA de Auctoribus, Editionibus, Commen-
tariis Carminum minorum incertorum.
Quærolii Comædiz. P. XXXIV.
Summi Iliadis pseudo Pindari Thebani. P. XXXV.
Pervigilii Veneris. ibidem.
Me-

I N D E X

CLASSICUS POETARUM ET CARMINUM,

Prout in hac Collectione disponuntur.

VOLUMEN PRIMUM.

PROLEGOMENA de Collectionibus Poetarum sive Christianorum sive Ethnicorum hac uique edita. P. I.
PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Metaphrasis, Commentariis M. Accii Plauti. P. VI.
PROLEGOMENA de Vita &c. P. Terentii. P. XVI.
PROLEGOMENA de Vita &c. T. Lucretii Cariti. P. XXV.
PROLEGOMENA de Vita &c. C. Valerii Catulli. P. XXXI.
PROLEGOMENA de Vita &c. P. Virgilii Maronis. P. XXXV.

M. ACCII PLAUTI

Amphitruo.	p. 1.
Agnaria.	p. 16.
Aulularia.	p. 26.
Capeivi.	p. 36.
Curculio.	p. 48.
Caena.	p. 56.
Cistellaria.	p. 67.
Epidicus.	p. 73.
Euchides.	p. 82.
Mollitellaria.	p. 97.
Menachmus.	p. 110.
Miles gloriosus.	p. 123.
Mercator.	p. 142.
Pseudolus.	p. 155.
Querulus.	p. 172.
Perfa.	p. 184.
Rudens.	p. 199.
Stichus.	p. 216.
Trinummus.	p. 225.
Truculentus.	p. 249.
Fragmenta cum indicis.	p. 251.

P. TERENTII AFRICI

Andria.	p. 257.
Eunuchus.	p. 270.
Heautontimorumenos.	p. 284.
Adelphi.	p. 297.
Phormio.	p. 310.
Hezyra.	p. 324.

T. LUCRETII CARI

Libri sex de Rerum Natura.	p. 336.
----------------------------	---------

C. VALERII CATULLI

Libri Carminum.	p. 392.
-----------------	---------

P. VIRGILII MARONIS

Bucolica.	p. 412.
Georgica.	p. 420.
Aeneis.	p. 437.
Culex.	p. 513.
Ciris.	p. 516.
Camilla.	p. 520.

VOLUMEN SECUNDUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Metaphrasis, Commentariis Q. Horatii Flacci. P. I.
PROLEGOMENA de Vita &c. Albii Tibulli. P. XII.
PROLEGOMENA de Vita &c. Sexti Aurelii Propertii. P. X.V.
PROLEGOMENA de Vita &c. P. Ovidii Nasonis. P. XV.
PROLEGOMENA de Vita &c. Senecarum. P. XXX.

Q. HORATII FLACCI.

Libri quatuor Carminum.	p. 1.
Libri Epodon.	p. 27.
Libri duo Sermonum.	p. 3.
Libri duo Epistolarum.	p. 49.
Libri de Arte Poetica.	p. 61.

ALBII TIBULLI

Libri quatuor Carminum.	p. 65.
-------------------------	--------

SEXTI AURELII PROPERTII

Libri quatuor Carminum.	p. 81.
-------------------------	--------

PUBLII OVIDII NASONIS

Heroides Epistolarum.	p. 114.
Libri tres Amorum.	p. 145.
Libri tres Artis Amatorum.	p. 165.
Libri unus Remediorum Amoris.	p. 173.
Libri quindecim Metamorphoseon.	p. 100.
Libri sex Fastorum.	p. 212.
Libri	

Libri quinque Tristium Elegiarum.
Libri quatuor Epistolarum Ponticarum.
Ibis.
Nux Elegia.
Medicamina Faciei, Fragmentum.
Halaeuticon, Fragmentum.
Fragmenta alia.

p. 320.
p. 348.
p. 394.
p. 479.
p. 381.
p. 382.
p. 383.

L. ANNÆI SENECAE

Medea.
Hippolytus.
Oedipus.
Troas.
Agamemnon.
Hercules furens.
Thyestes.
Thebanis.
Hercules Octaeus.
Oedavia.
Apocolocyntosis.
Epigrammata.

p. 384.
p. 392.
p. 402.
p. 411.
p. 420.
p. 429.
p. 439.
p. 448.
p. 454.
p. 470.
p. 478.
p. 479.

VOLUMEN TERTIUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Paraphra-
sis, Commentariis M. Annæi Lucani. P. I.
PROLEGOMENA de Vita &c. C. Silii Italici. P. V.
PROLEGOMENA de Vita &c. P. Papinii Sta-
tii. P. VIII.
PROLEGOMENA de Vita &c. C. Valerii Flac-
ci. P. XI.
PROLEGOMENA de Vita &c. Decimi Junii Juvena-
tis. P. XII.
PROLEGOMENA de Vita &c. M. Valerii Martia-
lis. P. XVI.
PROLEGOMENA de Vita &c. Claudii Claudi-
ni. P. XX.

M. ANNÆI LUCANI

Libri decem Pharsalici. p. 1.

C. SILII ITALICI

Libri decem & septem de Bello Punico. p. 63.

P. PAPIINII STATII

Libri quinque Silvarum. p. 156.
Libri duodecim Thebaidis. p. 187.
Liber unus Achilleidis. p. 261.

C. VALERII FLACCI

Libri octo Argonauticon. p. 270.

D. JUNII JUVENALIS
Satiræ sexdecim. p. 313.

M. VALERII MARTIALIS

Liber unus de Spectaculis. p. 343.
Libri quatuordecim Epigrammatum. p. 346.

CLAUDII CLAUDIANI

Carmen Panegyricum in Probinus & Olybrii consula-
tum. p. 450.
Libri duo in Rufinum. p. 452.
Panegyricum de Consulatu tertio Honorii Augu-
sti. p. 459.
Panegyricum de Consulatu quarto Honorii. p. 461.
In Nuptias Honorii, & Mariz. p. 466.
Liber de Bello Gildonico. p. 470.
Panegyricum de Consulatu Mallii Theodori. p. 474.
Libri duo in Eutropium. p. 477.
Libri tres de laudibus Stiliconis. p. 487.
Liber de Bello Getico. p. 496.
Panegyricum de sexto Consulatu Honorii. p. 502.
Laudes decessus Regine. p. 507.
Epithalamium Palladii & Celerinz. p. 509.
Liber duo de Rapto Proterpinæ. p. 510.
Gigantomachia. p. 519.
Epulæ. p. 521.
Lydylia. p. 522.
Epigrammata. p. 526.

VOLUMEN QUARTUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Commen-
tariis Poetarum minorum.
M. Tullii Ciceronis. P. I.
Valerii Catonis. P. IV.
Pedonis Albinovani. ibidem.
Auli Sabini. P. V.
Gratii Falisci. ibidem.
Cornelii Severi. P. VI.
M. Manilii. P. VII.
Cæsaræ Germanici. P. X.
T. Phœdri. P. XI.
L. Columellæ. P. XVII.
T. Petronii Arbitri. P. XXVII.
A. Persii. P. XXXII.
Sulpicii. P. XXXVI.
Terentiani Mauri. ibidem.
Palladii Rustici. P. XXXVII.
Sereni Samonicæ. P. XXXVIII.
Olympii Nemesiani. P. XXXIX.
T. Julii Calpurnii. P. XXX.
Rufi Festi Avieni. P. XXXI.
C. Rutilii Numatiani. P. XXXIII.
Maximiani Galli. ibidem.
PROLEGOMENA de Auditoribus, Editionibus, Com-
mentariis Carminum minorum Inceptorum.
Quærolæ Comædiz. P. XXXIV.
Summe Iliadis pseudo Pindari Thebani. P. XXXV.
Pervigilii Veneris. ibidem.
Mæ.

I N D E X

CLASSICUS POETARUM ET CARMINUM,

Prout in hac Collectione disponuntur.

VOLUMEN PRIMUM.

- P**ROLEGOMENA de Collectionibus Poetarum sive Christianorum sive Ethnicorum huc usque editis. P. I.
PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Metaphrasis, Commentariis M. Accii Plauti. P. VI.
PROLEGOMENA de Vita &c. P. Terentii. P. XVI.
PROLEGOMENA de Vita &c. T. Lucretii Carii. P. XXV.
PROLEGOMENA de Vita &c. C. Valerii Catulli. P. XXXI.
PROLEGOMENA de Vita &c. P. Virgilii Maronis. P. XXXV.

M. ACCII PLAUTI

Amphitruo.	p. 1.
Agnaria.	p. 16.
Aulularia.	p. 26.
Capteivi.	p. 36.
Curculio.	p. 48.
Colina.	p. 56.
Cistellaria.	p. 67.
Epidicus.	p. 73.
Bacchides.	p. 82.
Mossellaria.	p. 87.
Misnecmeh.	p. 110.
Miles gloriosus.	p. 123.
Mercator.	p. 142.
Pseudolus.	p. 155.
Pomulus.	p. 172.
Peria.	p. 188.
Rudens.	p. 199.
Stichus.	p. 216.
Trinummus.	p. 225.
Truculentus.	p. 249.
Fragmenta cum indicis.	p. 251.

P. TERENTII AFRICI

Andria.	p. 257.
Eunuchus.	p. 270.
Heautontimorumenos.	p. 284.
Adelphi.	p. 297.
Phormio.	p. 318.
Hecyra.	p. 324.

T. LUCRETII CARI

Libri sex de Rerum Natura.	p. 326.

C. VALERII CATULLI

Libri Carminum.	p. 322.

P. VIRGILII MARONIS

Bucolica.	p. 412.
Georgica.	p. 420.
Aeneis.	p. 427.
Culex.	p. 512.
Ciris.	p. 516.
Camilla.	p. 520.

VOLUMEN SECUNDUM.

- P**ROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Metaphrasis, Commentariis Q. Horatii Flacci. P. I.
PROLEGOMENA de Vita &c. Albi Tibulli. P. XII.
PROLEGOMENA de Vita &c. Sexti Aurelii Propertii. P. XI.V.
PROLEGOMENA de Vita &c. P. Ovidii Nasonis. P. XV.
PROLEGOMENA de Vita &c. Senecarum. P. XXX.

Q. HORATII FLACCI

Libri quatuor Carminum.	p. 1.
Libri Epodum.	p. 27.
Libro duo Sermonum.	p. 3.
Libri duo Epistolarum.	p. 49.
Libri de Arte Poetica.	p. 61.

ALBI TIBULLI

Libri quatuor Carminum.	p. 69.

SEXTI AURELII PROPERTII

Libri quatuor Carminum.	p. 81.

PUBLII OVIDII NASONIS

Heroides Epistole.	p. 114.
Libri tres Amorum.	p. 145.
Libri tres Artis Amatoris.	p. 165.
Libri unus Remedium Amoris.	p. 185.
Libri quindecim Metamorphoseon.	p. 190.
Libri sex Fastorum.	p. 282.
Libri	

Libri quinque Tristium Elegiarum.
 Libri quatuor Epistolarum Ponticarum.
 Ibis.
 Nux Elegia.
 Medicamina Faciei, Fragmentum.
 Halieuticon, Fragmentum.
 Fragmenta alia.

p. 320.
 p. 348.
 p. 374.
 p. 379.
 p. 381.
 p. 382.
 p. 383.

L ANNEI SENECAE

Medea.
 Hippolytus.
 Oedipus.
 Troas.
 Agamemnon.
 Hercules furens.
 Thyestes.
 Thebaïs.
 Hercules Oetaeus.
 Oſtavia.
 Apocolocyntosis.
 Epigrammata.

p. 384.
 p. 392.
 p. 402.
 p. 411.
 p. 420.
 p. 429.
 p. 439.
 p. 448.
 p. 454.
 p. 470.
 p. 478.
 p. 479.

VOLUMEN TERTIUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Paraphra-
 sis, Commentariis M. Anni Lucani. P. I.
PROLEGOMENA de Vita & C. Sili Italici. P. V.
PROLEGOMENA de Vita & C. P. Papinii Sta-
 ti. P. VIII.
PROLEGOMENA de Vita & C. C. Valerii Flac-
 ci. P. XI.
PROLEGOMENA de Vita & C. Decimi Junii Juvena-
 lis. P. XIII.
PROLEGOMENA de Vita & C. M. Valerii Martia-
 lis. P. XVI.
PROLEGOMENA de Vita & C. Claudii Clau-
 dii. P. XX.

M. ANNÆI LUCANI

Libri decem Pharsalia. p. 1.

C. SILII ITALICI

Libri decem & septem de Bello Punico. p. 63.

P. PAPINII STATII

Libri quinque Silvarum. p. 156.
 Libri duodecim Thebaidis. p. 185.
 Liber unus Achilleida. p. 261.

C. VALERII FLACCI

Libri octo Argonauticon. p. 270.

XI D. JUNII JUVENALIS

Satiræ sexdecim. p. 313.

M. VALERII MARTIALIS

Liber unus de Spectaculis. p. 347.
 Libri quatuordecim Epigrammatum. p. 346.

CLAUDII CLAUDIANI

Carmen Panegyricum in Probinio & Olybrii consula-
 tum. p. 450.
 Libri duo in Rufinum. p. 452.
 Panegyricum de Consulatu tertio Honorii Augu-
 sti. p. 459.
 Panegyricum de Consulatu quarto Honorii. p. 461.
 In Nuptias Honorii, & Mariz. p. 466.
 Liber de Bello Gildonico. p. 470.
 Panegyricum de Consulatu Mallii Theodori. p. 474.
 Libri duo in Eutropium. p. 477.
 Libri tres de laudibus Stilicis. p. 487.
 Liber de Bello Getico. p. 496.
 Panegyricum de sexto Consulatu Honorii. p. 502.
 Laus decessus Regine. p. 507.
 Epithalamium Palladii & Celerinz. p. 509.
 Libri duo de Rapto Proterpine. p. 510.
 Gigantomachia. p. 519.
 Epistula. p. 521.
 Eidylla. p. 522.
 Epigrammata. p. 526.

VOLUMEN QUARTUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Commen-
 tariis Poetarum minorum. P. I.
 M. Tullii Ciceronis. P. IV.
 Valerii Catonis. ibidem.
 Pedonis Albinovani. P. V.
 Auli Sabini. ibidem.
 Gratii Falisci. P. VI.
 Cornelii Severi. P. VII.
 M. Manilii. P. X.
 Cæsaræ Germanici. P. XI.
 T. Phœdri. P. XVII.
 L. Columellæ. P. XXVII.
 T. Petronii Arbitri. P. XXXII.
 A. Petrii. P. XXXVI.
 Sulpiciæ. ibidem.
 Terentiani Mauri. P. XXXVII.
 Palladii Rutilii. P. XXXVIII.
 Sereni Sarnonicæ. P. XXXIX.
 Olympii Nemesiani. P. XL.
 T. Julii Calpurnii. P. XLX.
 Rufi Festi Aveni. P. XXXI.
 C. Rutilii Nomatiani. P. XXXIII.
 Maximiani Galli. ibidem.
PROLEGOMENA de Auctoribus, Editionibus, Com-
 mentariis Carminum minorum incertorum. P. XXXIV.
 Quærolæ Comædiæ. P. XXXV.
 Summi Iliadis pseudo Pindari Thebani. P. XXXV.
 Pervigilii Venetis. ibidem.
 Mo.

I N D E X

CLASSICUS POETARUM ET CARMINUM,

Prout in hac Collectione disponuntur.

VOLUMEN PRIMUM.

PROLEGOMENA de Collectionibus Poetarum five Christianorum five Ethnicorum hac ulque editis. P. I.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Metaphra-
sibus, Commentariis M. Accii Plauti. P. VI.

PROLEGOMENA de Vita &c. P. Terentii. P. XVI.

PROLEGOMENA de Vita &c. T. Lucretii Ca-
ri. P. XXV.

PROLEGOMENA de Vita &c. C. Valerii Catul-
li. P. XXXI.

PROLEGOMENA de Vita &c. P. Virgilii Maro-
nis. P. XXXV.

M. ACCII PLAUTI

Amphitruo.	p. 1.
Agnaria.	p. 16.
Aulularia.	p. 26.
Capitveiv.	p. 36.
Cuculio.	p. 43.
Cadina.	p. 56.
Cistellaria.	p. 67.
Epidicus.	p. 73.
Bacchides.	p. 82.
Mofcellaria.	p. 87.
Menachmus.	p. 110.
Miles gloriofus.	p. 123.
Mercator.	p. 142.
Pseudolus.	p. 155.
Pamulus.	p. 172.
Perfa.	p. 188.
Rudens.	p. 199.
Stichus.	p. 216.
Trinummus.	p. 225.
Truculentus.	p. 239.
Fragmenta cum indicis.	p. 251.

P. TERENTII AFRICI

Andria.	p. 257.
Eunuchus.	p. 270.
Heautontimorumenos.	p. 284.
Adelphi.	p. 297.
Phormio.	p. 319.
Hecyra.	p. 334.

T. LUCRETII CARI

Libri sex de Rerum Natura.	p. 336.
----------------------------	---------

C. VALERII CATULLI

Libri Carminum.	p. 392.
-----------------	---------

P. VIRGILII MARONIS

Bucolica.	p. 412.
Georgica.	p. 420.
Aeneis.	p. 475.
Culex.	p. 513.
Ciris.	p. 516.
Canalesta.	p. 520.

VOLUMEN SECUNDUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Metaphra-
sibus, Commentariis Q. Horatii Flacci. P. I.

PROLEGOMENA de Vita &c. Albii Tibulli. P. XII.

PROLEGOMENA de Vita &c. Sexti Aurelii Pro-
pertii. P. XI.V.

PROLEGOMENA de Vita &c. P. Ovidii Naso-
nis. P. XV.

PROLEGOMENA de Vita &c. Senecarum. P. XXX.

Q. HORATII FLACCI.

Libri quatuor Carminum.	p. 1.
Libri Epodon.	p. 27.
Libri duo Sermonum.	p. 3.
Libri duo Epillarum.	p. 40.
Libri de Arte Poetica.	p. 61.

ALBII TIBULLI

Libri quatuor Carminum.	p. 65.
-------------------------	--------

SEXTI AURELII PROPERTII

Libri quatuor Carminum.	p. 81.
-------------------------	--------

PUBLII OVIDII NASONIS

Heroides Epistole.	p. 114.
Libri tres Amorum.	p. 145.
Libri tres Artis Amatoriz.	p. 165.
Libri unus Remedium Amoris.	p. 185.
Libri quindecim Metamorphoseon.	p. 190.
Libri sex Fastorum.	p. 212.
Libri	

Libri quinque Tristium Elegiarum.
Libri quatuor Epistolarum Ponticarum.
Ibis.
Nux Elegia.
Medicamina Faciei, Fragmentum.
Haleuticon, Fragmentum.
Fragmenta alia.

p. 320.
p. 348.
p. 374.
p. 479.
p. 381.
p. 382.
p. 383.

L. ANNEI SENECAE

Medea.
Hippolytus.
Œdipus.
Troas.
Agamemnon.
Hercules furens.
Thyestes.
Thebas.
Hercules Octaeus.
Olevis.
Apocolocyntosis.
Epigrammata.

p. 384.
p. 392.
p. 403.
p. 411.
p. 429.
p. 439.
p. 448.
p. 454.
p. 479.
p. 478.
p. 479.

VOLUMEN TERTIUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Paraphra-
sis, Commentariis M. Annaei Lucani. P. I.
PROLEGOMENA de Vita &c. C. Sili Italici. P. V.
PROLEGOMENA de Vita &c. P. Papinii Sta-
tii. P. VIII.
PROLEGOMENA de Vita &c. C. Valerii Flac-
ci. P. XI.
PROLEGOMENA de Vita &c. Decimi Junii Juvena-
lis. P. XIII.
PROLEGOMENA de Vita &c. M. Valerii Martia-
lis. P. XVI.
PROLEGOMENA de Vita &c. Claudii Claudia-
ni. P. XX.

M. ANNEI LUCANI

Libri decem Pharsalici. p. 1.

C. SILII ITALICI

Libri decem & septem de Bello Punico. p. 63.

P. PAPINII STATII

Libri quinque Silvarum. p. 156.
Libri duodecim Thebaidis. p. 187.
Liber unus Achilleidis. p. 261.

C. VALERII FLACCI

Libri duo Argonauticon. p. 270.

XI
D. JUNII JUVENALIS
Satiræ sexdecim. p. 313.

M. VALERII MARTIALIS

Liber unus de Spectaculis. p. 343.
Libri quatuordecim Epigrammatum. p. 346.

CLAUDII CLAUDIANI

Carmen Panegyricum in Probinus & Olybrii consula-
tum. p. 450.
Libri duo in Rufinum. p. 452.
Panegyricum de Consulatu tertio Honorii Augu-
sti. p. 459.
Panegyricum de Consulatu quarto Honorii. p. 461.
In Nuptias Honorii, & Mariz. p. 466.
Liber de Bello Gildonico. p. 470.
Panegyricum de Consulatu Mallii Theodori. p. 474.
Libri duo in Eutropium. p. 477.
Libri tres de laudibus Stilliconis. p. 487.
Liber de Bello Getico. p. 490.
Panegyricum de sexto Consulatu Honorii. p. 502.
Laus Aetuse Regine. p. 507.
Epithalamium Palladii & Celerinz. p. 509.
Libri duo de Rapto Proterpinæ. p. 510.
Gigantomachia. p. 519.
Epithalamia. p. 521.
Ephyllia. p. 523.
Epigrammata. p. 526.

VOLUMEN QUARTUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Commen-
tariis Poetarum minorum.
M. Tullii Ciceronis. P. I.
Valerii Catonis. P. IV.
Pedonis Albinovani. ibidem.
Auli Sabini. P. V.
Gratii Falisci. ibidem.
Cornelii Severi. P. VI.
M. Manilii. P. VII.
Cæsaris Germanici. P. X.
T. Phœdri. P. XI.
L. Columellæ. P. XVII.
T. Petronii Arbitri. P. XVIII.
A. Persii. P. XXII.
Sulpicii. P. XXVI.
Terentiani Mauri. ibidem.
Palladii Rustici. P. XXVII.
Sereni Samonicæ. P. XXVIII.
Olympii Nemesiani. P. XXX.
T. Julii Calpurnii. P. XXXI.
Rufi Festi Avenii. P. XXXII.
C. Rutillii Numantiani. P. XXXIII.
Maximiani Galli. ibidem.
PROLEGOMENA de Auctoribus, Editionibus, Com-
mentariis Carminum minorum Incertorum.
Quercoli Comædiaz. P. XXXIV.
Summi Iliadis pseudo Pindari Thebani. P. XXXV.
Pervigilii Veneris. ibidem.
Me-

I N D E X

CLASSICUS POETARUM ET CARMINUM,

Prout in hac Collectione disponuntur.

VOLUMEN PRIMUM.

PROLEGOMENA de Collectionibus Poetarum sive Christianorum sive Ethnicorum hac uique editis. P. I.**P**ROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Metaphrasis, Commentariis M. Accii Plauti. P. VI.**P**ROLEGOMENA de Vita &c. P. Terentii. P. XVI.**P**ROLEGOMENA de Vita &c. T. Lucretii Carissimi. P. XXV.**P**ROLEGOMENA de Vita &c. C. Valerii Catulli. P. XXXI.**P**ROLEGOMENA de Vita &c. P. Virgilii Maronis. P. XXXV.

M. ACCII PLAUTI

Amphitruo.	p. 1.
Agnaria.	p. 16.
Aulularia.	p. 26.
Capiteve.	p. 36.
Caulito.	p. 48.
Casina.	p. 56.
Cistellaria.	p. 67.
Epidicus.	p. 73.
Bacchides.	p. 82.
Mossellaria.	p. 87.
Menecme.	p. 110.
Miles gloriosus.	p. 123.
Mercator.	p. 142.
Pseudolus.	p. 155.
Pomulus.	p. 172.
Peria.	p. 188.
Rudens.	p. 199.
Stichus.	p. 216.
Trinummus.	p. 225.
Truculentus.	p. 249.
Fragmenta cum indicis.	p. 251.

P. TERENTII AFRICI

Andria.	p. 257.
Eunuchus.	p. 270.
Heautontimorumenos.	p. 284.
Adelphi.	p. 297.
Phormio.	p. 310.
Hecyra.	p. 324.

T. LUCRETII CARI

Libri sex de Rerum Natura.	p. 336.
----------------------------	---------

C. VALERII CATULLI

Libri Carminum.	p. 339.
-----------------	---------

P. VIRGILII MARONIS

Bucolica.	p. 413.
Georgica.	p. 420.
Aeneis.	p. 437.
Culex.	p. 513.
Ciris.	p. 516.
Caulecta.	p. 520.

VOLUMEN SECUNDUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Metaphrasis, Commentariis Q. Horatii Flacci. P. I.**P**ROLEGOMENA de Vita &c. Albi Tibulli. P. XII.**P**ROLEGOMENA de Vita &c. Sexti Aurelii Propertii. P. XIV.**P**ROLEGOMENA de Vita &c. P. Ovidii Nasonis. P. XV.**P**ROLEGOMENA de Vita &c. Senecarum. P. XXX.

Q. HORATII FLACCI.

Libri quatuor Carminum.	p. 1.
Libri Epodon.	p. 27.
Libri duo Sermonum.	p. 3.
Libri duo Epistularum.	p. 49.
Libri de Arte Poetica.	p. 61.

ALBII TIBULLI

Libri quatuor Carminum.	p. 69.
-------------------------	--------

SEXTI AURELII PROPERTII

Libri quatuor Carminum.	p. 82.
-------------------------	--------

PUBLII OVIDII NASONIS

Heroides Epistolae.	p. 114.
Libri tres Amorum.	p. 145.
Libri tres Artis Amatoriae.	p. 165.
Libri unus Remediorum Amoris.	p. 173.
Libri quindecim Metamorphoson.	p. 100.
Libri sex Fastorum.	p. 282.
Libri	

Libri quinque Tristium Elegiarum.
Libri quatuor Epistolarum Ponticarum.
Ibis.
Nux Elegia.
Medicamina Faciei, Fragmentum.
Halleuticon, Fragmentum.
Fragmenta alia.

p. 310.
p. 348.
p. 374.
p. 479.
p. 381.
p. 382.
p. 383.

L. ANNEI SENECAE

Medea.
Hippolytus.
Œdipus.
Troas.
Agamemnon.
Hercules furens.
Thyestes.
Thebaïs.
Hercules Otracrus.
Œtaria.
Apocolocyntosis.
Epigrammata.

p. 384.
p. 392.
p. 402.
p. 411.
p. 410.
p. 429.
p. 439.
p. 448.
p. 454.
p. 470.
p. 478.
p. 479.

VOLUMEN TERTIUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Paraphra-
sis, Commentariis M. Annaei Lucani. P. I.
PROLEGOMENA de Vita &c. C. Sili Italici. P. V.
PROLEGOMENA de Vita &c. P. Papinii Sta-
tiii. P. VIII.
PROLEGOMENA de Vita &c. C. Valerii Flac-
ci. P. XI.
PROLEGOMENA de Vita &c. Decimi Junii Juvena-
lis. P. XIII.
PROLEGOMENA de Vita &c. M. Valerii Martia-
lis. P. XVI.
PROLEGOMENA de Vita &c. Claudii Claudia-
ni. P. XX.

M. ANNEI LUCANI

Libri decem Pharsaliæ. p. 1.

C. SILII ITALICI

Libri decem & septem de Bello Punico. p. 63.

P. PAPIINII STATII

Libri quinque Silvarum. p. 156.
Libri duodecim Thebaidis. p. 187.
Liber unus Achilleidis. p. 261.

C. VALERII FLACCI

Libri octo Argonauticon. p. 170.

XI
D. JUNII JUVENALIS
Satiræ sexdecim. p. 313.

M. VALERII MARTIALIS

Liber unus de Spectaculis. p. 343.
Libri quatuordecim Epigrammatum. p. 346.

CLAUDII CLAUDIANI

Carmeo Panegyricum in Probinus & Olybrii consula-
tum. p. 450.
Libri duo in Rufinum. p. 453.
Panegyricum de Consulatu tertio Honorii Augu-
sti. p. 459.
Panegyricum de Consulatu quarto Honorii. p. 461.
In Nuptias Honorii, & Mariæ. p. 466.
Liber de Bello Gildonico. p. 470.
Panegyricum de Consulatu Mallii Theodori. p. 474.
Libri duo in Eutropium. p. 477.
Libri tres de laudibus Stiliconis. p. 487.
Liber de Bello Getico. p. 496.
Panegyricum de sexto Consulatu Honorii. p. 502.
Laudes Acetabæ Reginæ. p. 507.
Epithalamium Palladii & Celerinæ. p. 509.
Libri duo de Raptu Proserpinæ. p. 510.
Gigantomachia. p. 519.
Epithalamium. p. 521.
Idyllia. p. 522.
Epigrammata. p. 526.

VOLUMEN QUARTUM.

PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Commen-
tariis Poetarum minorum.
M. Tullii Ciceronis. P. I.
Valerii Catonis. P. IV.
Pedonis Albino-vani. ibidem.
Auli Sabinus. P. V.
Gratii Falisci. ibidem.
Cornelii Severi. P. VI.
M. Manlii. P. VII.
Cæsaræ Germanici. P. X.
F. Phædri. P. XI.
L. Columellæ. P. XVII.
T. Petronii Arbitri. P. XVIII.
A. Persii. P. XXII.
Sulpiciæ. P. XXVI.
Terentiani Mauri. ibidem.
Palladii Rustici. P. XXVII.
Sereoi Samonici. P. XXVIII.
Olympii Nemesiani. P. XXX.
T. Julii Calpurnii. P. XXXI.
Rufi Festi Avenii. P. XXXII.
C. Rutillii Nematiani. P. XXXIII.
Maximiani Galli. ibidem.
PROLEGOMENA de Auditoribus, Editionibus, Com-
mentariis Carminum minorum Incertorum.
Quaroli Comædiz. P. XXXIV.
Summe Iliadis pseudo Pindari Thebani. P. XXXV.
Pervigilii Veneris. ibidem.
Mo.

Medea Tragodia.	P. XXXVI.
Elegia de Fortuna vicissitudine.	P. XXXVII.
Vita P. Virgilio a Foca Grammatico descripta.	P. XXXVIII.
Elegia de Spe.	ibidem.
Carmenis, Mars & Venus.	P. XXXIX.
Elegia ad Virginem nimis cultam.	ibidem.
Carmenis de Alea.	ibidem.
Carmenis, Dido Aeneas.	P. XL.
Carmenis, Verba Achillis.	ibidem.
Carmenis, Hippodamia.	P. XLI.
Carmenis, Alceta.	ibidem.
Carmenis de Ponderibus & Menfuris.	ibidem.
Panegyrici ad Calpurnium Pisconem.	P. XLII.
Catonis Distichorum.	ibidem.
Veruum Ruhn de compositione & metris Oratorum.	P. XLIII.
Carmenis, Moretum.	ibidem.
Vespe, Judicium Cocci & Pistoris.	P. XLIV.
Carmenis, Laudes Herculis.	ibidem.
Metaphrasis Periageles Dyonysianus.	ibidem.
PROLEGOMENA de Vita, Editionibus, Commentariis Poetarum minimorum.	
Livii Andronici.	P. XLV.
Q. Ennii.	ibidem.
Gn. Naevii.	P. XLVII.
M. Pacuvii.	P. XLVIII.
Statii Caccili.	P. XLIX.
L. Accii Pisaurensis.	ibidem.
C. Lucilii.	P. LIII.
Sexti Turpilii.	P. LV.
Cnae viti.	ibidem.
Lucii Afranii.	ibidem.
Q. Trabez.	P. LVI.
C. Licinii Imbricis.	ibidem.
Q. Novii.	P. LVII.
L. Pomponii Bononiensis.	ibidem.
D. Laberii.	P. LVIII.
Q. Catuli.	ibidem.
Q. Atti.	ibidem.
P. Syri.	ibidem.
Poreii Licinii.	P. LIX.
Valerii Aeditui.	ibidem.
M. Terentii Varronis.	P. LX.
C. Iulii Caesaris.	ibidem.
Titianii.	P. LXI.
Q. Ciceronis.	ibidem.
C. Cassii Parmensis.	ibidem.
C. Licinii Calvi.	P. LXII.
C. Helvii Cinna.	ibidem.
M. Furii Bibaculi.	P. LXIII.
Varronis Atacini.	ibidem.
C. Tici.	P. LXIV.
Furii Antiatii.	ibidem.
Laurei Tullii.	ibidem.
C. Caesaris Augusti.	ibidem.
Q. Vari.	P. LXV.
C. Rabirii.	ibidem.
T. Valgi.	ibidem.
Corneli Gallii.	P. LXVII.
L. Varii.	ibidem.
Domitii Macii.	ibidem.
Cadii Bassi.	P. LXVIII.
Ambii Macri.	ibidem.
C. Asini Gallii.	ibidem.
Alphi Avidi.	ibidem.

Pomponii Secundi.	P. LXIX.
Cnae Gerialci.	ibidem.
C. Domitii Neronis Imp.	ibidem.
Sextilii Hæne.	P. LXX.
Volcatii Sedigii.	ibidem.
C. Plinii Secundi.	ibidem.
Sentii Augurini.	P. LXXI.
C. Iulii Solini.	ibidem.
Auli septimii Sereni.	P. LXXII.
Hadriani Imp. & Flori.	P. LXXIII.
Ablavii Consulis.	ibidem.
Q. Ansellii Symmachi.	P. LXXIV.
Turcii Rufi Asterii.	ibidem.

PARS PRIMA

Continens Poetas Etlicos minores certos.

M. TULLII CICERONIS

Carminum Fragmenta.	P. 1.
Arati Phænomena Latine versa.	P. 2.
Carmena plurimum Græcorum Poetarum Latine versa.	P. 7.

VALERII CATONIS

Diræ.	P. 7.
-------	-------

C. PEDONIS ALBINOVANI

Elegia ad Liviam Augustam.	P. 11.
Elegia duo in Mæcenatis obitum.	P. 15.
Fragmentum de Navigatione Divi Germanici.	P. 16.

AULI SABINI

Epistola tres.	P. 17.
----------------	--------

GRATII FALISCI

Cynæsticon.	P. 18.
-------------	--------

CORNELII SEVERI

Carmen Erya.	P. 19.
Carmenis in obitum M. Tullii Ciceronis Fragmentum.	P. 20.
Fragmenta alia.	ibidem.

M. MANILII.

Libri quinque Astronomicorum.	P. 21.
-------------------------------	--------

GERMANICICÆSARIS.

Arati Phænomena in Latinum versa.	P. 62.
Epigrammata.	P. 67.

PHÆDRI.

Libri quinque Fabularum.	P. 67.
--------------------------	--------

L. JUA

L. JUNII MODERATI
COLUMELLÆ

Liber de Cultu hortorum. p. 83.

PETRONII ARBITRI

Carmina ex Satyrico. p. 86.
Fragmenta alia. p. 91.

A. PERSII FLACCI

Satira sex. p. 95.

Satira. SULPITIE p. 100.
MAURII TERENTIANI

Tristatus de Litteris, Syllabis, Pedibus, ac Metris. p. 101.

PALLADII RUTILII TAURI
EMILIANI

Liber de insigne. p. 116.

Q. SERENI SAMONICI

Liber de Medicina. p. 118.

M. AURELII OLYMPII
NEMESIANI

Cynagicon. p. 119.
Bucolica. p. 123.

T. CALPURNII SICULI

Bucolica. p. 145.

RUFII FESTI AVIENI

Arati Phenomena Latine verba. p. 151.
Descriptio Orbis Terrarum. p. 166.
Descriptio Oris maritimi. p. 177.
Liber Fabularum Ætopicarum. p. 183.

RUTILII CLAUDII NUMATIANI GALLI

Liber duo Itinerarii. p. 189.

MAXIMIANI GALLI

Liber Elegiarum. p. 195.

XIII
PARS SECUNDA

Continens Carmina Ethnica Minora Incertorum.

Quercus Comœdia. p. 201.
Pindari Thebani Summa univærsæ Iliados Homer. p. 216.
Vespæ Judicium Coci & Pistoris. p. 224.
Pervigilium Veneris, seu Carmen de vere. p. 225.
Medea Tragedia nunc integra. p. 226.
Elegia de Fortunæ vicissitudine. p. 230.
Virgilii Maronis vita a Foca Grammatico descripta. p. 231.
Elegia de Spe. p. 237.
Carmen Mars & Venus Repofant. p. 237.
Elegia ad Virginem nimis cultam. p. 235.
Carmen Alea. p. 236.
Carmen Dido Æneæ. p. 237.
Carmen Verba Achillis continens. p. 238.
Carmen Hippodamia. p. 240.
Carmen Alcæa. p. 241.
Carmen Laudes Herculis continens. p. 242.
Metaphrasus Periegefeos Dionysianæ. p. 243.
Carmen de Ponderibus & Menforis. p. 242.
Panegyricum Carmen ad Calpurnium Pisonem. p. 252.
Catonis Difficha de Moribus, Libri quatuor. p. 255.
Rufini Verfus de Compositione & Metris Quatuor. p. 258.
Carmen Moretum. p. 259.

PARS TERTIA

Continens Poetas Ethnicos Minores.

Fragmenta aut Epigrammata Livii Andronici. p. 261.
Q. Ennii. p. 264.
Gn. Nævii. p. 288.
M. Pacuvii. p. 208.
Statii Cecili. p. 308.
L. Accii Pisaurensis. p. 314.
C. Lucilii. p. 312.
Sex. Turpilii. p. 358.
Gn. Matii. p. 363.
L. Afranii. p. 364.
Q. Trabeæ. p. 373.
C. Licinii Imbricis. p. 373.
Q. Novii. p. 373.
L. Pomponii Bononiensis. p. 374.
Decimi Laberii. p. 379.
Q. Catuli. p. 383.
Q. Attæ. p. 383.
P. Syri. p. 388.
Porcii Licinii. p. 388.
Val. Aeditui. p. 389.
M. Terentii Varronis. p. 411.
C. Cæciliæ Didactoris. p. 412.
Titinii. p. 412.
Q. Ciceronis. p. 416.
C. Cassii Parmensis. p. 416.
C. Licinii Calvi. p. 417.
C. Helvii Cinna. p. 417.
M. Furii Bibaculi. p. 418.
P. Terentii Varronis Atacii. p. 419.
C. Tiscia. p. 419.
Furii

XIV

Futil Antiatris.
 Laurex Tullii.
 C. Cilinii Maccenatis.
 C. Caes. Octav. Augulli.
 Q. Vari.
 C. Rabirii.
 T. Valgii.
 Corn. Galli.
 L. Varii.
 Domitii Marfi.
 C. Badi.
 A. Mili Macri.
 C. Anicii Galli.
 Fl. Alphi Aviti.
 Pomponii Secundi.
 Cn. Gzuli.
 C. Dom. Veronii Imp.
 Sextilii Hene.
 Volcatii Sedigiti.
 C. Plinii Secundi.
 Sentii Agauria.
 C. Iulii Solini.
 Auli Septimii Sereni.
 Hadriani Imp. & Flori.
 L. Apuleii.
 Gallieni Imperatoris.
 Abiarii Consulis.
 Q. Aurelii Symmachi.
 Asterii Consulis.

Ibidem.
 ibidem.
 p. 420.
 ibidem.
 ibidem.
 ibidem.
 p. 421.
 ibidem.
 ibidem.
 p. 422.
 ibidem.
 ibidem.
 p. 423.
 ibidem.
 ibidem.
 p. 424.
 ibidem.
 ibidem.
 p. 425.
 ibidem.
 p. 426.
 ibidem.
 p. 427.
 ibidem.
 p. 428.
 p. 429.
 ibidem.
 p. 430.

P A R S Q U A R T A

Continens Anthologiam Ethicam Latinam, seu Carmina minima Auctorum Inceptorum aut incerta aetatis, cum singulis indicibus Auctorum referentiam.

- CLASSIS prima continens Epigrammata & Fragmenta ad Deos Deasque pertinentia, cum indicibus. p. 431.
 CLASSIS secunda continens Epigrammata & Fragmenta ad Heros Heroidasque pertinentia, cum indicibus eisdem. p. 437.
 CLASSIS tertia continens Epigrammata & Fragmenta ad Viros Feminasque illustres pertinentia, cum indicibus eisdem. p. 443.
 CLASSIS quarta continens Epigrammata & Fragmenta ad Viros Uxoresque pertinentia, cum indicibus eisdem. p. 449.
 CLASSIS quinta continens Epigrammata & Fragmenta ad Juvenes Puellasque ingenuas pertinentia, cum indicibus eisdem. p. 457.
 CLASSIS sexta continens Epigrammata & Fragmenta ad Liberos Libertasque pertinentia, cum indicibus eisdem. p. 471.
 CLASSIS septima continens Epigrammata & Fragmenta ad Loca & Aedificia pertinentia, cum indicibus eisdem. p. 479.
 CLASSIS octava continens Epigrammata & Fragmenta Moralia, & Didascalica, cum indicibus eisdem. p. 484.
 CLASSIS nona continens Epigrammata & Fragmenta amoeniora, & scomatica, cum indicibus eisdem. p. 497.
 CLASSIS decima continens Epigrammata & Fragmenta Miscellanea, cum indicibus eisdem. p. 507.

VOLUMEN QUINTUM

CHRISTIANOS POETAS CONTINENS.

- P ROLEGOMENA de Vita, Editionibus &c. Q. Sept. Flor. Tertulliani. P. I.
 PROLEGOMENA de Vita &c. Commodiani A. fr. ibidem.
 PROLEGOMENA de Vita &c. S. Cypriani. P. II.
 PROLEGOMENA de Vita &c. L. Cecili Firmiani Lactantii. ibidem.
 PROLEGOMENA de Vita &c. P. Optatiani Porphyrii. P. IV.
 PROLEGOMENA de Vita &c. Juvenci Presbyteri. P. V.
 PROLEGOMENA de Vita &c. Fabii Marci Victorini Afr. P. VI.
 PROLEGOMENA de Vita &c. S. Hilarii Pictaviensis. P. VII.
 PROLEGOMENA de Vita &c. S. Damasi Papae. ibidem.
 PROLEGOMENA de Vita &c. D. Magni Ausonii. P. VIII.
 PROLEGOMENA de Vita &c. S. Ambrosii. P. XI.
 PROLEGOMENA de Vita &c. Severi sancti Eusebii. P. XII.
 PROLEGOMENA de Vita &c. Valerii Faltonis. ibidem.
 PROLEGOMENA de Vita &c. Aurelii Prudentii Clementis. P. XIII.
 PROLEGOMENA de Vita &c. Pontii Paulini. P. XV.
 PROLEGOMENA de Vita &c. Coeli Sedulii. P. XVI.
 PROLEGOMENA de Vita &c. Cl. Marci Victorini. P. XVII.
 PROLEGOMENA de Vita &c. Tironis Prosperi Aquitani. P. XVIII.
 PROLEGOMENA de Vita &c. Claudiani Mamertii. ibidem.

Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTULLIANI

- Libri quinque adversus Marcionem. p. 1.
 Liber de Iudicio Danuini. p. 11.
 Carmen ad Senatorem Apollatam. p. 14.
 Carmen de Jona & Nive. p. 15.

COMMODIANI AFRICI

- Liber Instructionum octoginta adversus Paganos. p. 16.

S. CYPRIANI.

- Carmen Genesii. p. 20.
 Carmen Sodomae. p. 30.

L. CEC. FIRMIANI LACTANTII

- Carmen de Passione Domini. p. 34.
 Aenigmata centum. ibidem.
 Carmen Phoenix. p. 37.

PUB. OPTATIANI PORPHYRII

- Panegyricum Carmen dictum Constantino Augusto viginti partibus constans, & per varias formas, Accrofti.

Stichides, & Telostichides minio pictas opetose or-
natum. p. 39.
Juveni Presbyteri Libri tres de Historia Evangeli-
ca. p. 38.

FABII MARII VICTORINI

Carmen de Fratribus Machabæis. p. 87.
Hymnus de Homensio. p. 86.
Carmen de Jesu Christo Deo & Homine. p. 87.
Carmen de Cruce Domini. p. 88.

HILARII PICTAVIENSIS

Genesis Carmen. p. 89.
Hymnus. p. 90.

S. DAMASI PONTIFICIS ROMANI

Epigrammata & Elogia quadraginta duo. p. 91.

D. MAGNI AUSONII

Præfationes. p. 95.
Epigrammata. p. 96.
Epimeriæ. p. 106.
Parentalia. p. 108.
Commemoriatio Professorum Burdigalens. p. 112.
Epitaphia Herum. p. 117.
De duodecim Cæsaribus. p. 110.
Ordo nobilium Urbium. p. 121.
Septem Sapientum Lusus & Dicta. p. 127.
Edyllia. p. 126.
Eclogiarum. p. 119.
Epitholæ. p. 142.
Periochæ in Homeri Iliadem. p. 152.

S. AMBROSII

Hymni viginti novem. o. 157.
Dilicha de picturis Ambrosiane Basilicæ. p. 158.

SEVERI SANCTI ENDELECHII

Carmen Bucolicum de moribus bonum. p. 159.

PROBÆ FALTONIÆ

Centones Virgiliani in verus & novum Testamentum
cum indicis singulis Virgilianis. p. 160.

AURELII PRUDENTII CLEMENTIS

Liber Psychomachia. p. 170.
Liber Cathemerinon. p. 177.
Liber Peristephanon. p. 192.
Liber Apothegm. p. 222.
Liber Hamartigenia. p. 231.
Libri duo contra Symmachum. p. 250.
Enchiridion veteris & novi Testamenti. p. 255.

S. PAULLINI NOLANI EPISCOPI

Carmina & Precesiones. p. 258.

Carmen de S. Joanne Baptista.
Paraphrasæ Psalmorum trium.
Epitholæ ad Ausonium.

De S. Felice natalitium Carmen primum. p. 259.
Carmen natalitium secundum. p. 262.
Carmen natalitium tertium. p. 263.
Carmen natalitium quartum. p. 266.
Carmen natalitium quintum. p. 267.
Carmen ad Niceram redeuntem in Daciam. p. 268.
Carmen natalitium sextum. p. 271.
Carmen ad Jovium. p. 273.
Carmen natalitium septimum. p. 276.
Carmen de naufragio Martiniani. p. 279.
Epithalamium Juliani & Ise. p. 281.
Carmen natalitium octavum. p. 282.
Carmen natalitium nonum. p. 291.
Carmen natalitium decimum. p. 292.
Carmen natalitium undecimum. p. 296.
Carmen natalitium duodecimum. p. 301.
Carmen natalitium decimum tertium. p. 303.
Carmen de Nolana Basilica. p. 309.
Carmen natalitium decimum quartum. p. 312.
Carmen natalitium decimum quintum. p. 318.
Carmen natalitium decimum sextum. p. 319.
Carmen natalitium decimum septimum. p. 320.
Carmen de obitu Celsi pueri. p. 321.
Carmen de nomine Jesu. p. 325.
Epigrammata Basilicarum. p. 326.
Poema adversus Paganos. p. 328.

SEDULII PRESBYTERI

Libri quinque Mirabilium Divinorum. p. 331.
Collatio veteris & novi Testamenti. p. 345.
Hymnus de Christo. p. 346.

CLAUDII MARII VICTORIS

Libri tres commentariorum in Genesis. o. 147.
Epistola ad Salomonem Abbatem. p. 361.

TIRONIS PROSPERI AQUITANI

Liber Epigrammatum in sententias D. Augustini. p. 363.
Carmen de Iagrat. p. 375.
Epigrammata alia. p. 384.
Carmen ad uxorem. p. 385.

CLAUDIANI MAMERTI

Carmen in Poetas vanos. p. 386.
Alia carmina. p. 387.

VOLUMEN SEXTUM

POETAS CHRISTIANOS CONTINENS.

PROLEGOMENA de Vita, de Editionibus, de
Commentariis Paullini Petrocori & Paullini Pel-
lei. p. 1.

PRO-

XVI

PROLEGOMENA de Vita &c. C. Solfii	ibidem.
Apollinaris Sidonii.	ibidem.
PROLEGOMENA de Vita &c. Martiani Minei Felicis Capelle.	P. III.
PROLEGOMENA de Vita &c. Rustici Helpidii.	P. V.
PROLEGOMENA de Vita &c. S. Orientii Eliberitani.	P. VI.
PROLEGOMENA de Vita &c. Magni Felicis Ennodii.	P. ibidem.
PROLEGOMENA de Vita &c. Anicii Manlii Torquati Severini Boethii.	P. VII.
PROLEGOMENA de Vita &c. Aratoris Subdiaconi.	P. XI.
PROLEGOMENA de Vita &c. FL Cresconii Corippi.	P. XII.
PROLEGOMENA de Vita &c. Dracontii Toletani.	ibidem.
PROLEGOMENA de Vita &c. Venantii Honorii Clementiani Fortunati.	ibidem.

PAULLINI PELLÆI

Eucharisticon.	p. 1.
PAULLINI PETROCORII	

Libri sex de Vita B. Martini.	p. 6.
Alia Carmina.	p. 33.

C. SOLLII SIDONII APOLLINARIS

Epistolæ.	p. 35.
Carmina viginti quatuor.	p. 40.

MARTIANI MINEI FELICIS CAPELLE

Libri novem de Nuptiis Mercurii & Philologie.	p. 69.
---	--------

RUSTICI HELPIDII

Historiæ Testamenti Veteris & Novi.	p. 77.
Carmina de Christi Jesu beneficiis.	p. 78.

SANCTI ORIENTII ELIBERITANI

Libri duo Communitorum Fidelium.	p. 80.
Alia Carmina.	p. 88.

MAGNI FELICIS ENNODII

Carmina viginti & unum.	p. 91.
Libri Epigrammatum.	p. 99.
Alia Carmina.	p. 110.

ALCIMI AVITI

Libri sex Geneleos.	p. 112.
---------------------	---------

ANICII MANLI TORQUATI SEVERINI BOETHII

Libri quinque de Consolatione Philosophiæ.	p. 127.
--	---------

ARATORIS SUBDIACONI

Libri duo in Acta Apostolorum.	p. 135.
--------------------------------	---------

DRACONTII TOLETANI

Hexameron.	p. 154.
Liber ad Theodosium Juniorem.	p. 155.

FL. CRESCONII CORIPPI

Libri quatuor in laudem Iustini minoris.	p. 157.
Fragmentum Panegyrici in laudem ejusdem.	p. 169.
Panegyricum Carmen in laudem Anastasii Quistoris.	p. 170.

VENANTII HONORII FORTUNATI

Liber unus de Partu Virginis.	p. 171.
Libri quatuor de Vita B. Martini.	p. 174.
Libri decem Poematum sacrorum.	p. 192.

ANTHOLOGIA CHRISTIANA,

Sen Carmina Christiana Minora, vel Inceptorum Auctorum.

Carmina de laudibus Domini.	p. 249.
Carmina de Beati Baptismo & Uxoris Apræ obitu.	p. 250.
Canticum Moysi.	p. 251.
Hymnus de Nativitate Christi.	ibidem.
Hymnus de Die Paschæ.	ibidem.
Hymnus in Die Ascensionis.	ibidem.
Helpidii Sicule Hymni duo.	p. 252.
Martini Damiensis Carmina.	ibidem.
S. Gregorii Hymni decem.	p. 253.
Carmina Sibyllina.	ibidem.
Licentii Carmen ad S. Augustinum.	p. 256.
Carmen de Providentia divina.	p. 257.
S. Hilarii Hymni tres.	p. 258.
S. Aurelii Augustini Hymnus, & Precatio.	p. 259.
Andræ Oratoris Carmen de Maria Virgine.	p. 260.
Liberii & Belisarii Acrostichis.	p. 277.
Luxorii Carmina.	p. 277.
Epiraphia Christiana.	p. 277.
Pæternissa & addenda.	p. 283.
Index universalis.	p. 287.

INDEX CHRONOLOGICUS POETARUM OMNIUM,

Qui in hac Pifaurensi Collectione digeffi funt.

I. L. Ivius Andronicus.	T. 4. p. 261.	LVIII. Æmilius Mæcer.	T. 4. p. 422.
II. Q. Ennius.	T. 4. p. 264.	LIX. C. Afinius Gallus.	T. 4. p. 422.
III. M. Accius Plautus. T. 1. p. 1. & in Praelimissis.	T. 6. p. 282.	LX. Germanicus Cæfar.	T. 4. p. 422.
IV. Cn. Nevius.	T. 4. p. 283.	LXI. Phœdrus.	T. 4. p. 422.
V. Marc. Pacuvius.	T. 4. p. 298.	LXII. Fl. Alphius Avitus.	T. 4. p. 422.
VI. Stat. Cæcilius.	T. 4. p. 308.	LXIII. Jun. Moder. Columella.	T. 4. p. 422.
VII. Luc. Accius Pifaurensis.	T. 4. p. 314.	LXIV. L. Annæus Seneca.	T. 2. p. 184.
VIII. Pub. Terentius.	T. 1. p. 357.	LXV. M. Annæus Lucanus.	T. 3. p. 1.
IX. C. Lucilius.	T. 4. p. 331.	LXVI. Petronius Arbiter.	T. 4. p. 86.
X. Sex. Terptilius.	T. 4. p. 338.	LXVII. Aul. Persius Flaccus.	T. 4. p. 22.
XI. Cn. Matius.	T. 4. p. 338.	LXVIII. Pomponius Secundus. T. 4. p. 422. & in Praelimissis.	T. 6. p. 286.
XII. L. Afranius.	T. 4. p. 344.	LXIX. Cn. Gæulicus.	T. 4. p. 422.
XIII. Q. Trabea.	T. 4. p. 373.	LXX. C. Domitius Nero Imp.	T. 4. p. 422.
XIV. C. Licinius Imbrex.	T. 4. p. 373.	LXXI. Sextilius Haena.	T. 4. p. 422.
XV. Q. Novius.	T. 4. p. 373.	LXXII. Volcatius Sedigitus.	T. 4. p. 422.
XVI. Tir. Lucretius.	T. 4. p. 374.	LXXIII. C. Silius Italicus.	T. 3. p. 62.
XVII. Luc. Pomponius Bon.	T. 4. p. 379.	LXXIV. P. Papinius Statius.	T. 3. p. 156.
XVIII. Dec. Laberius.	T. 4. p. 381.	LXXV. C. Valerius Flaccus.	T. 3. p. 220.
XIX. Q. Carulus.	T. 4. p. 381.	LXXVI. D. Junius Juvenalis.	T. 3. p. 212.
XX. Q. Atta.	T. 4. p. 381.	LXXVII. L. Sulpicia.	T. 4. p. 100.
XXI. P. Syrus.	T. 4. p. 381.	LXXVIII. M. Valerius Martialis.	T. 1. p. 347.
XXII. Porcius Licinius.	T. 4. p. 388.	LXXIX. C. Plinius Secundus.	T. 4. p. 422.
XXIII. Valerius Æditus.	T. 4. p. 388.	LXXX. Sentius Augurinus.	T. 4. p. 422.
XXIV. M. Terentius Varro.	T. 4. p. 389.	LXXXI. C. Julius Solinus.	T. 4. p. 422.
XXV. C. Cæfar Dictator.	T. 4. p. 411.	LXXXII. A. Sæptimius Severus.	T. 4. p. 422.
XXVI. Titinius.	T. 4. p. 412.	LXXXIII. Hadrianus Imp. & Florus. T. 4. p. 422. & in Praelimissis.	T. 6. p. 285.
XXVII. M. Tullius Cicero.	T. 4. p. 416.	LXXXIV. L. Apuleius.	T. 4. p. 422.
XXVIII. Q. Cicero.	T. 4. p. 392.	LXXXV. Manius Terentianus.	T. 4. p. 101.
XXIX. C. Val. Casullus.	T. 4. p. 416.	LXXXVI. Palladius Rur. Taur. Æm.	T. 4. p. 126.
XXX. Valerius Cato.	T. 4. p. 416.	LXXXVII. Q. Sept. Fl. Terullianus.	T. 4. p. 126.
XXXI. C. Cassius Parmensis.	T. 4. p. 416.	LXXXVIII. Q. Særenus Samonicus.	T. 4. p. 126.
XXXII. C. Licinius Calvus.	T. 4. p. 417.	LXXXIX. M. Aur. Ol. Nemesianus.	T. 4. p. 126.
XXXIII. C. Helvius Cinna.	T. 4. p. 418. & in Praelimissis.	XC. Tit. Calpurnius.	T. 4. p. 145.
XXXIV. M. Furio Bibaculus. T. 4. p. 418. & in Praelimissis.	T. 4. p. 295.	XCI. Commodianus Afer.	T. 4. p. 160.
XXXV. P. Ter. Varro Atacianus.	T. 4. p. 418.	XCI. Cæc. Cyprianus.	T. 4. p. 20.
XXXVI. C. Fida.	T. 4. p. 419.	XCI. L. Cæc. Firm. Laetantius.	T. 4. p. 21.
XXXVII. Furius Antias.	T. 4. p. 419.	XCI. V. Galienus Imp.	T. 4. p. 21.
XXXVIII. Læmus Tullius.	T. 4. p. 419.	XCIV. P. Opatianus Porphyry.	T. 4. p. 21.
XXXIX. C. Cilius Macenas. T. 4. p. 422. & in Praelimissis.	T. 6. p. 285.	XCVI. Juvenius Presbyter.	T. 4. p. 21.
XL. C. Cæfar Octav. Augustus.	T. 4. p. 420.	XCVII. Ablavius Consul.	T. 4. p. 422.
XLI. Q. Varus.	T. 4. p. 420.	XCVIII. Fabius Marius Victorinus.	T. 4. p. 82.
XLII. C. Rabirius.	T. 4. p. 420.	XCIX. Hilarius Pictaviensis.	T. 4. p. 82.
XLIII. P. Virgilius Maro.	T. 4. p. 421.	C. S. Damasus Pontif.	T. 4. p. 91.
XLIV. Q. Horatius Flaccus.	T. 4. p. 421.	CI. Dec. Aufonius.	T. 4. p. 151.
XLV. L. Valgius.	T. 4. p. 421.	CII. Rufus Fe. Avienus.	T. 4. p. 152.
XLVI. Albius Tibullus.	T. 4. p. 421.	CIII. S. Ambrosius Ep.	T. 4. p. 152.
XLVII. Cn. Cornelius Gallus. T. 4. p. 421. & in Praelimissis.	T. 6. p. 284.	CIV. Q. Aur. Symmachus.	T. 4. p. 152.
XLVIII. Sext. Aur. Propertius.	T. 4. p. 421.	CV. Severus Sanctus Endeclchius.	T. 4. p. 152.
XLIX. L. Varus.	T. 4. p. 421.	CVI. Proba Faltonia.	T. 4. p. 152.
L. P. Ovidius Naso.	T. 4. p. 422.	CVII. Aur. Prudentius Clem.	T. 4. p. 170.
LI. Domitius Marfus.	T. 4. p. 422.	CVIII. Cl. Claudianus.	T. 4. p. 422.
LII. Cn. Pædo Albino vanus.	T. 4. p. 422.	CIX. S. Paulinus Nol. Ep.	T. 4. p. 170.
LIII. Aulus Sabinus.	T. 4. p. 422.	CX. S. Ausgustinus.	T. 4. p. 170.
LIV. Gratius Faliscus.	T. 4. p. 422.	CXI. Rutius Cl. Numat.	T. 4. p. 170.
LV. Cornelius Severus.	T. 4. p. 422.	CXII. C. Sedulius.	T. 4. p. 170.
LVII. M. Manilius.	T. 4. p. 422.	CXIII. Licentius.	T. 4. p. 170.
LVII. Cæf. Bassus.	T. 4. p. 422.	CXIV. Cl. Max. Viator.	T. 4. p. 170.
		CXV. Tiro Proseper Aquit.	T. 4. p. 170.
		CXVI. Claudianus Mamertus.	T. 4. p. 170.
			CXVII.

XVIII

CXV.I. Paulinus Pellaus .
 CXVIII. Paulinus Perrecois .
 CXIX. C. Sili. Sid. Apollinaris .
 CXX. Mart. Min. Fel. Capella .
 CXXI. Ruficus Helpidius .
 CXXII. Orientius Eliberitanus .
 CXXIII. Magnus Felix Ennodius .
 CXXIV. Alcimus Ecd. Avitus .
 CXXV. An. Mar. Torq. Sev. Boethius .
 CXXVI. Helpis eius Uxor .
 CXXVII. Arator Subdiaconus .
 CXXVIII. Draconius Tolerantius .
 CXXIX. Fl. Crefc. Corippus .
 CXXX. Corn. Maximianus Gallus .
 CXXXI. Martinus Dumiensis .
 CXXXII. Venaor. Honor. Fortunatus .
 CXXXIII. S. Gregorius Papa .

T. 6. p. 1.
 T. 6. p. 6.
 T. 6. p. 35.
 T. 6. p. 69.
 T. 6. p. 77.
 T. 6. p. 80.
 T. 6. p. 91.
 T. 6. p. 112.
 T. 6. p. 127.
 T. 6. p. 152.
 T. 6. p. 155.
 T. 6. p. 157.
 T. 6. p. 195.
 T. 6. p. 252.
 T. 6. p. 171.
 T. 6. p. 253.

CLX. Euthenius . T. 4. 450. 456. 457. 457. 486. 497.
 491. 492. 493. 493. 494.
 CLXI. Pompejanus . T. 4. p. 450. 456. 457. 457. 486.
 491. 492. 492. 493. 494.
 CLXII. Maximianus . T. 4. p. 450. 456. 457. 457. 486.
 491. 491. 492. 492. 493. 494.
 CLXIII. Vualis . T. 4. p. 450. 456. 456. 457. 486. 492.
 491. 492. 492. 493. 494.
 CLXIV. Vomanus . T. 4. p. 450. 455. 457. 457. 486.
 490. 491. 492. 493. 493. 493.
 CLXV. Aioconus . T. 4. p. 451. 456. 457. 457. 486.
 491. 492. 493. 493. 493. 494.
 CLXVI. Sautus . T. 4. p. 451. 452. 456. 457. 457.
 496. 490. 491. 492. 492. 493. 494.
 CLXVII. Modestus . T. 4. p. 451.
 CLXVIII. C. Sulpicius Apollinaris . T. 4. p. 451.
 CLXIX. Alcimus . T. 4. p. 451.
 CLXX. Alcimus . T. 4. p. 451.
 CLXXI. eapharbus . T. 4. p. 456. 457. 457. 486. 490.
 491. 492. 492. 493. 493.
 CLXXII. C. Aurelius Romulus . T. 4. p. 459.
 CLXXIII. Citerius Sidonius Syracusanus . T. 4. p. 460.
 CLXXIV. Letus Avianus . T. 4. p. 460.
 CLXXV. Valerius Probus . T. 4. p. 460.
 CLXXVI. Rufus Festus Avienus . T. 4. p. 464.
 CLXXVII. Sulpicius Servatius Junior . T. 4. p. 468.
 CLXXVIII. Porphyrius . T. 4. p. 469.
 CLXXIX. Vesprius Spurinna . T. 4. p. 466.
 CLXXX. Andreas Orator . T. 6. p. 276.
 CLXXXI. Liberius . T. 6. p. 277.
 CLXXXII. bellarius . T. 6. p. 277.
 CLXXXIII. Luxorius . T. 6. p. 277.
 CLXXXIV. Regianus . T. 4. p. 505.
 CLXXXV. Savius . T. 4. p. 509.
 CLXXXVI. Aloisius . T. 4. p. 509.
 CLXXXVII. Rutilius Gernius . T. 4. p. 510.
 CLXXXVIII. Mummius . T. 4. p. 509.
 CLXXXIX. Sempromius Gracchus . T. 4. p. 510.
 CXC. Marinus . T. 4. p. 509.
 CXCI. C. Julius Caesar Strabo . T. 4. p. 510.
 CXCI. Aelius Sarraninus . T. 4. p. 509.
 CXCI. Cornificius . T. 4. p. 510.
 CXCI. Cornutus . T. 4. p. 510.
 CXCV. Hostius . T. 4. p. 510.
 CXCVI. Leuius, seu Lulius . T. 4. p. 510.
 CXCVII. Ilius . T. 4. p. 510.
 CXCVIII. C. Granus . T. 4. p. 510.
 CXCI. Memor, sive Memmianus . T. 4. p. 510.
 CC. Plurima Carmina inceptorum Auctorum, ex codicibus & lapidibus omnibus transcrip-
 ta, & Anthologia Ethnica & Christiana constituta . T. 4. pag.
 201. usque ad p. 260., p. 431. usque ad p. 514.
 & T. 6. p. 249. usque fere ad p. 282.

POETE INCERTÆ ETATIS.

CXXXIV. Pseudo Pindarus Thebanus . T. 4. p. 216.
 CXXXV. Velpa . T. 4. p. 224.
 CXXXVI. Phoca Grammaticus . T. 4. p. 231. 451. 459.
 CXXXVII. Repodanus . T. 4. p. 233.
 CXXXVIII. Priscianus Grammaticus . T. 4. p. 242.
 CXXXIX. Rhenotus Fannius . T. 4. p. 252.
 CXL. Rufinus Grammaticus . T. 4. p. 258.
 CXLI. Q. Valerius Soranus . T. 4. p. 431.
 CXLII. Callimachus . T. 4. p. 431.
 CXLIII. Atrilius Fortunatianus . T. 4. p. 432.
 CXLIV. Modellianus . T. 4. p. 433.
 CXLV. Petronius Afranius . T. 4. p. 436.
 CXLVI. Petronius Antigoides Pisarenus . T. 4. p. 437.
 C. 1. 2. p. 447.
 CXLVII. Petronius Hilarus Pisarenus . T. 4. p. 462.
 CXLVIII. Eusebius . T. 4. p. 477.
 CXLIX. Pentadius . T. 4. p. 437. 439. 440. 458. 459.
 CL. C. Abroonius Silo . T. 4. p. 437.
 CLI. Palladius . T. 4. p. 439. 450. 456. 457. 458.
 496. 490. 491. 492. 493. 493. 494.
 CLII. Vincentius . T. 4. p. 440.
 CLIII. Julianus . T. 4. p. 441.
 CLIV. Coronatus . T. 4. p. 441.
 CLV. Senarius . T. 4. p. 449.
 CLVI. Valerianus . T. 4. p. 450.
 CLVII. Julianus . T. 4. p. 450. 456. 457. 458. 486. 490.
 491. 492. 493. 493. 493.
 CLVIII. Hiladus . T. 4. p. 450. 456. 457. 458. 458.
 486. 490. 491. 492. 492. 493. 493.
 CLIX. Aclapadius . T. 4. p. 450. 456. 457. 457. 486.
 490. 491. 492. 492. 493. 494.

PROLEGOMENA DE COLLECTIONIBUS POETARUM

Sive Christianorum, Sive Ethnicorum,

HUC USQUE EDITIS.

CORPUS omnium Veterum Poetarum Latinorum secundum seriem temporum digestum & quinque libris distinctum, præfixa uniuscujusque Poetæ vita, Genæv. 1611. 4. 2. voluminibus, quibus continentur: Fragmenta *Livii Andronicæ & Q. Ennii*. *M. Actii Plauti* comediæ. XX. Fragmenta *Cn. Nevii, Q. Nevii, M. Pacuvii, Statii Cæcili, L. Accii, Pub. Terentii* comediæ VI. Fragmenta *C. Lucilii, Sex. Turpillii, Cn. Matii, L. Afranii, Q. Traçæ & Caii Licinii Imbriæ*. Hæstænus liber primus. *T. Lucretii Cari* de rerum natura libri sex. Fragmenta *L. Pomponii Stællæ, narium Poetæ, Decii Laberii, Q. Catuli, & Atte, Pub. Syri, Porcii Licinii & C. Valerii* Editæ. *C. Valerii Catulli* Poematum & Epigrammatum liber ad Cornelium Nepotem. Fragmenta *Corn. Licinii Colui, C. Helvii Cinna, M. Furii Bibaculi, Pub. Terentii Varronis* Asiæni, *C. Ticiæ, Furii Antiatii, & Laureti* Tullii. Hæstænus secundus liber. *P. Virgilii Maronis* *Bucolica, Georgica & Æneis* cum vita a *Donato* scripta, varisq; de Virgilio testimoniis. *Q. Horatii Flacci* Odarum libri IV. Epodon liber, qui clauditur carmine seculari pro imperii Romani incolumitate. Libri duo Satyrarum. Epistolarum libri totidem, & de arte Poetica liber ad *Pisones*. Fragmenta pauca *T. Valgii*. *Albii Tibulli* Elegiarum libri IV. Libellus elegiarum sub nomine *Cn. Cornelii Galli*, & carmen Lyricum, quod inripit, *Lydia bella puella candida*. *Sex. Aurelii Propertii* Elegiarum libri IV. Fragmenta pauca *L. Varii*. *P. Ovidii Nasonis* Libri VI. Fastorum. Tristium libri V. De Ponto libri IV. Ibis ex edit. *Andree Naugerii*. Consolatio ad *Liviam* de morte *Drusi*. Epistolæ XIV. *Heroidum*. Amorum libri III. De arte amandi, totidem: libri II. de remedio amoris. Fragmentum de medicamine faciei. *Nux. Somnium*, Epigrammata duo, fragmentum *Alæuæ*. *Pulcæ Philomelæ*. *Metamorphoseon* libri XV. Fragmenta pauca *Damiani Marsti, C. Germanici Augusti, Cassii Bassi & Æmilii Marci*. *L. Annaei Senecæ* Tragediæ X.

Fragmentum *C. Asinii Galli*. *A. Persii Flacci* Satyræ VI. Fragmenta *Cornelii Severi*. *M. Annaei Lucani* *Pharlatiæ* libri X. subiecta *Jo. Sulpicii Verulani* appendice, & querela de interitu Poetæ; opere nondum perfecto. Eiusdem *Lucani* Poemation ad *Calpurnium Pissonem*. Fragmenta exigua *Cn. Catulici & C. Pedonis Albinovani*. Hæstænus liber tertius, quo volumen prius clauditur. *P. Statii Papinii* Silvarum libri V. *Thebaidæ* libri XII. *Achilleidæ* libri II. *Silii Italici* de bello Punico secundo libri XVII. *C. Valerii Flacci* Argonauticon libri VIII. *D. Jun. Juvenalis* Satyrarum libri V. *M. Valerii Martialis* Epigrammata in Amphitheatrum *Cæsaris*, Epigrammatum libri XIV. Fragmenta *Auli Sereni*. *Rufi Festi Avienii* fabulæ 42. *Alphii Aviti* fragmentum. *Alcimi Aviti* Archiepiscopi Viennensis poematum sacrorum libri V. Eiusd. de consolatoria castitatis laude ad *Fusciam* sororem. Fragmenta pauca *Septimii Africi*. *T. Calpurnii Siculi* Eclogæ VII. ad *Nemesianum* *Carthaginensem*. *M. Aurelii Olympii Nemesiani* Cynegeticon & Eclogæ IV. Hæstænus liber IV. *Cl. Claudiani* de raptu *Proserpinæ* libri III. In *Rufinum* libri II. In *Eutropium* libri totidem. De bello *Gildonico* liber, alius de bello *Getico*, in tertium, quartum & sextum consularum Honorii, & in *Mallii Theodori* Consularum panegyricum. Libri III. de laudibus *Stilliconis*. De *Probinæ & Olybrii* fratrum Consularum panegyricum. In nuptias *Honorii Imp. & Mariæ*. Laus *Serenæ* uxoris *Stilliconis*, allaque minora carmina & Epigrammata. *D. Magni Ausonii Burdigalensis* Epigrammata 141. Ephemeris, Parentalia, commemoratio Professorum *Burdigalensium*, Epitaphia Heroum qui bello *Troiano* interfuerunt & aliorum quorundam. Epigrammata de XII. Cæsaribus, Ordo nobilium Urbium. Ludus VII. Sapientum. Idyllia XX. Eclogarum & Epistolarum XXIV. *Damasi* Episcopi Romani eclogia de *Paulo Apostolo*, *Agnetæ Martyræ*, *Apostolo Andrea*, *Agathæ Martyræ*, de *Felice*, de nomine *Jesu*, de *Christo*, de *Ascensione*

Hristi, & de cognominis Salvatoris. *Jeroni*
ci Historiæ Evangelicæ libri IV. *Aurelii Pruden-*
tius Clementis Psychomachia, liber Catheme-
rion, Peristephanon, Apotheosis, Hamartige-
nia, contra Symmachum liber, & Enchiridion
historiarum Vet. & Novi Testamenti. *Pontii*
Paulini carmen de Joh. Baptista, & III. Epi-
stolz. *Venantii Honorii Clementiani Fortunati* li-
bri IV. poematum 1. de partu virginis; 2. de
Christi Jesu beneficiis, 3. de vita hominum,
4. de certaminibus & miraculis piorum. *C. Sal-*
lii Sidorii Apollinaris, quæ inter ejus Episto-
las carmine scripta occurrunt, & Panegyrici,
Epithalamia, aliaque poemata & Epigramma-
ta. *Mauri Terentiani* de literis, syllabis, pe-
dibus & metris carmen, in quo liber quin-
tus atque adeo tota hæc collectio desinit.

Idem corpus Poetarum emaculatum & in
duos choros sacrorum profanorumque digestum,
cum notis prodit Lugduni 1616. 4. Curante
Alexandro Ficheto Jesuita, qui nomen suum
tum dissimulatum prodidit in arcana studiorum
omnium methodo p. 223.

Chorus Poetarum lustratus & illustratus, si-
ve Corpus, quod *Alexandro Ficheto* S. I. cu-
rante prodit Lugd. 1616. 4. obsoleta expun-
git, cæterum auctus priore est, adjectis poetis
Manilio, Columella, Boetio, Sereno Sammonico,
Robertio, Mario Victore, S. Paulino, Seda-
lio, Aratore, Prospero Aquitano, Ennodio, I-
dyllio Cypriani, Lactantii, Hilarii, Dracontii,
fragmentisque *Seneca & Petronii*: & adjuncto
multo siue indice duplici Rhetorico & Poeti-
co in omnes poetas, Calendario item veteri
Pontificio & rustico Romanorum cum Ficheti
notis p. 1171. 1208. Exstat & tertia corpo-
ris Poetarum Latinorum editio A. 1627. pri-
mæ Anni 1611. vestigiis insistent.

Denique auctius longe & e melioribus editionibus
expressum 2. Volum. in fol. typis nitida, Lond.
1713. apud J. Nicholson, B. Tooke & J.
Tonson, cum indice poetico Farnabiano descri-
ptionum, imaginum, rerumque dedit Clarissimus
Vir *Michael Maistre*, atque Sereniss. Su-
baudix Ducis, Franciscus Eugenio dedicavit hoc
titulo: *Opera & fragmenta veterum Poetarum*
Latinorum, Profanorum & Ecclesiasticorum.

Volumen I.

M Accius Plautus. Publ. Terentius. Tit.
Lucretius. C. Val. Catullus. Pub.
Virgilius Maro. Q. Horatius Flaccus. Alb.

Tibullus. Sext. Aul. Propertius. P. Ovidius
Naso. Gratius Faliscus. M. Manilius. Phæ-
drus. Jun. Moder. Columella de cultu hor-
torum.

Volumen II.

L Ann. Senecæ Tragediæ. Aul. Persius
Flaccus. M. Ann. Lucanus. Silius
Italicus. P. Papinius Statius. C. Valerius
Flaccus. D. Jun. Juvenalis. M. Val. Mar-
tialis. Maurus Terentianus. Palladii Rutilii
Tauri liber de institutione, ad Pasiphilum. M.
Aur. Olymp. Nemesianus. Tit. Calpurnius.
Dec. Ausonius. Ruf. Fest. Avieni Periegesis,
ora maritima & fabula. Arati Metaphrasis.
Cl. Claudianus. Rutilius Claud. Numatianus.
C. Sall. Sidonius Apollinaris. Mart. Min.
Fel. Capella. A. Manl. Torq. Sev. Boe-
thius.

*Austores quorum Fragmenta & varia quedam
opuscula, ex Rob. Stephani, Petr. Scriverii,
Jof. Scaligeri, & P. Pithei collecta-
neis potissimum excerpta sunt.*

L Iv. Andronicus. Quint. Ennius. M. Acc.
Plautus. Cn. Nævius. Mar. Pacuvius.
St. Cæcilius. Lu. Accius. Cai. Lucilius.
Sex. Turpillus. Cn. Matius. Lu. Afranius.
Quint. Trabeas. C. Licinius Imbrex. Quint.
Novius. Lu. Pomponius. Dec. Laberius.
Quint. Catullus. Quint. Atta. Pub. Syrus.
Por. Licinius. Val. Aedituus. C. Licinius
Calvus. C. Helvius Cinna. M. Furius Bi-
baculus. P. Ter. Varro Atacinus. C. Ti-
cida. Furius Antias. Laur. Tullius. T.
Valgius. Lu. Varius. Dom. Marfus. Czf.
Bassus. Æm. Macer. C. Rabirius. C. Asin.
Gallus. Corn. Severus. Pomponius Secun-
dus. Cn. Getulicus. Sex. Hama. C. Pedo
Albinovanus. Volc. Sedigitus. Sentius Au-
gur. Aul. Serenus. Septimius Afer. M.
Ter. Varro. Titinius. Sævius. Albinus.
Alphius Avitus. Ilius. C. Granius. Me-
mor, al. Memmius. C. Julius Cæsar Strabo.
Sempronius Gracchus. Varius. Cil. Mæce-
nas. P. Pomponius Secundus. Rutilius Ge-
minus. Incerti Tragicæ. M. Tull. Cicero.
Germanicus Cæsar. Seneca Philosophus. Pe-
tronius Arbiter. Petronius Venustianus. Pe-
tronius Antigones. Petronius Hilarius. Pe-
tronius Levita. Alcinus. Eugenius. Evan-
tius. Q. Cicero. Pentadius. P. Virgilius
Juve

Juvenilia, &c. P. Ovidius. Incerti Auctoris Moretum. Val. Cato. Incerti Auctoris Copa. M. Ann. Lucani ad Pisonem. Q. S. Seneca Sammonicus. Incerti Auctoris Phoenix. Marcellus. Rufinus de metris. Priscianus Periegesis. Coel. Symposius.

Poetae Ecclesiastici.

Q Sept. Flor. Tertullianus. Czc. Cyprianus. Juvenius. Hilarius. Marius Victorinus. Ambrosius. Cl. Marius Victor. Damasus. Aur. Prudentius Clemens. Proba Falconia. Sedulius. Epigramma ex Barthii X. 9. Adversar. Liberii & Belisarii de Sedulio acrothides. Honorii I. Pontif. Max. de Apostolis Christo ascendente obdupecentibus. Alcinus Avitus. Venantius Honorius Fortunatus.

Ad calcem subjiciuntur.

Omissi.

C Ornel. Gallus Maximianus. L. Apulejus.

Hæc leguntur in *Virgilii Catalectis* Ven. 1472. 1484. fol. Paris. 1500. fol. apud Jo. Parrum & Jo. de Confluentia, & apud Aldum Anno 1517. 8. atque ad calcem editionum Virgilii Antwerp. 1561. & 1575. fol. & Lugd. 1555. 1581. 12. & sub titulo appendicis Virgilii cum notis Jos. Scaligeri & Frid. Lindenbergii prodierunt Lugd. Bat. 1595. & 1617. 8. & cum prædictorum notis leguntur etiam in luculenta edit. Virgilii Mæsvicianæ Leovard. 1717. 4. licet pauca genuina Virgilii poemata continent, & pleraque ex iis fere constat non esse tanti auctoris.

Corælii Severi Ætna, & carmen sive fragmentum in necem M. Tullii Ciceronis. Monumentum. Dixit Valerii Catonis. Præpeja. C. Pedonis Albinovani elegia in obitum C. Mæcenatis. Ejusdem Pedonis elegia perquam elegans ad Liviam Augustam de morte Drusi Germanici per Oceanum septentrionalem. M. Anni Lucani Panegyricum Carmen ad Calpurnium Pisonem. C. Petronii Arbitri de mutatione Reip. Romanæ. Vita Virgilii verbis edita a Foca Grammatico. Ejusdem Foca, Modestini Jcti, & C. Sulpitii Apollinaris, aliorumque Scholasticorum Poetarum in Virgilium, & liberorum Virgilianorum argumenta. Duodecim Poetarum scholasticorum, Volmani, Euphorbi, Juliani, Hilasii, Palladii, Afklepiadii, Eusthenii, Pompejani, Maximianj, Vitalis, Basilii & Almeni argu-

menta in Æneidem, aliisque Iulius Poetici.

Denique Josephus Scaliger in Appendice Virgilii exhibuit etiam una cum castigationibus suis *Catalecta veterum Poetarum* in duas a se digesta libros, in quibus præter plurima innotinatorum, occurrunt Epigrammata latina aliisque poemata minuta vel fragmenta Q. Ennii. M. Terentii Varronis. P. Terentii Varronis Atacini. Puppji. M. Accii Plauti Sarginatis. C. Nevii. M. Pacuvii. Domitii Marci. C. Cæsaris Germanici. M. Tullii Ciceronis. Q. Ciceronis. P. Virgilii Maronis. Furii Bibaculi. C. Petronii Arbitri. Afranii. C. Laberii. Porphyrii Poetae. Porcii Licinii. Q. Catuli. L. Apuleji. Gallieni Imp. Val. Editui. C. Plinii Cæcili Secundi. C. Cæsaris Octaviani Augusti. Laureæ Tullii. M. Val. Martialis. C. Helvii Cinnæ. P. Syri. L. Pomponii. L. Manilii. Ablabii Cos. Julii Flori. Hadriani Imp. C. Julii Cæsaris dictatoris. C. Cassii Severi Parmensis. C. Val. Catulli. A. Septimii Severi Falisci. C. Volcatii Sedigiti. Sentii Augurini. Pollucis. Citerii Sidonii Syracusani. Sulpitii Servalli junioris. C. Julii Sollai & Romanæ Sapphus Sulpiciæ.

Fragmenta veterum Poetarum Latinorum, Accii. Valer. Æditui. Alphei Aviti. Albini. Afranii. Petronii Arbitri. Bassi. M. Furii Bibaculi. C. Licinii Calvi. Cæcili Statii. Q. Catuli. C. Helvii Cinnæ. Ennii. Furii. A. Galli. Corn. Galli. Getulici. Decimi Laberii. Laureæ Tullii. Porcii. Licinii. Livii Andronici. Lucili. Æmilii Macri. Domitii Marci. Ca. Matii. Nevii. Pacuvii. C. Pedonis Albinovani. L. Pomponii. Septimii. Publii Syri. A. Seteni. Corn. Severi. Svevii sive Succii. C. Ticiæ. Titinnii. Trabæ. Turpillii. T. Valgii. Varii. M. Varronis. Varronis Atacini. Hæc a Rob. Stephano & Henrico filio collecta digestaque prodierunt Paris. 1564. 8.

Fragmenta Veterum Tragicorum Latinorum post Stephanorum & Martini Delrionis industriam diligentius collecta a Petro Scriverio, cum præmissis auctorum, qui Tragicos laudant, testimoniis, & subiectis castigationibus, notisque uberioribus Gerh. Jo. Vossii Lugd. Bat. 1620. 8. Notæ Vossii in fragmenta veterum Tragicorum recuse in ipsius operibus junctim editis Amst. 1703. fol. tomo quarto.

Occurrunt in hac collectione fragmenta Livii Andronici. Q. Ennii. Cn. Nevii. M. Pacuvii. L. Accii. Verlius Tragicus interprete M. Tull. Cic. Fragmenta Ilii ex Tragodia Theutrante, C. Cranii (Grazi vel Gracchi) ex Peliadibus, Memorii vel Memmii ex Hercule, C. Jul. C. Strabonis ex Adraſto, Sempronii Gracchi ex Atalanta & Thyeste, C. Cilii Mæcenatis ex Octavia & incerta Tragodia, Ovidii Nafonis ex Medea, Pomponii Secundi ex armorum judicio, Atreo, & Tragædiis incertis, Rutillii Gemini ex Aſtynacte.

Denique leguntur fragmenta incertorum tragicorum, & pars Tragædiæ Medæ quam Virgilianis verbis exprellit Oſidius Geta.

Epigrammata vetera, quorum pleraque nunc primum ex antiquis codd. & lapidibus, alia ſparſim ante hac errantia, jam undecumque collecta, emendatis vulgata, diſſinctaque in libros IV. quorum 1. ad Sacra & mores ſpectantia. 2. Elegia. 3. Epitaphia & tumulos. 4. Miſcellanea & omnia complectitur. Pariſ. 1590. 12. apud Dionyſium Durallium; & Lugduni ſumtu Genevenſis typographi Jacobi Chovet 1596. 8. ex Bibliotheca & cum emendationibus P. Pithœi. Nomina auctorum, quæ Epigrammatis in iſta collectione (dubia non raro fide) præſiguntur, hæc ſunt: Ablavii Coſ. Albii Tibulli. Alcimi Alcinoi. Aſclepiadii. A. Septimii Sereni. Aſmeni. Avieni. Baſilii. Callimachi. C. A. Romuli. C. Cæcilii Plinii Secundi. Cælii Firmiani Symphoroſii. C. Caſſii Parmeniſ. C. Cilii Mæcenatis. C. Helvii Cinnæ. Citerii Sidonii Syracuſani. C. Julii Cæſaris. C. Licinii Calvi. C. Nevii. Cornelii Celſi. Cornelii Severi. C. Siloniſ. C. Sulpicii Apollinariſ Carthaginienſis. D. Laberii Mimi. Epiſteti. Domini Evantiſ ſive Eugeniſ. Eucheriz Poetrix. Euphorbii. Euriali Morani. Euſebii. Euſthenii. Focæ Grammatici. Furii Bibaculi. Gerberti. Germanici Cæſaris. Hadriani Imperatoris. Hilaſii. Juliani. Julii Flori. L. Annaſ Senecæ. L. Apuleji. Laureæ Tullii. C. Lucilii. M. Annaſ Lucani. Maximiani. Julii Modeſti. M. Pacuvii. M. Terentii Aſri. M. Tullii Ciceroniſ. M. Valerii Martialis. Palladii. Pentadii. Pompejani. Porphyrii Poetæ. Porcii Licinii. P. Ovidii Nafoniſ. P. Syri mimi. P. Virgilii Maroniſ. P. Pupprii Poetæ. Q. Aurelii Symmachii. Q. Catuli. Q. Ennii. Regliani. Ruſi Feſti

Avieni. Sex. Aurelii Propertii. Sulpiciæ. Sulpicii Luperci Servaſti junioris. Tullii Marci. Valeriani. Val. Catoniſ Grammatici. Varroniſ Terentii & Atacini. Vitaliſ Mimi. [Volcatii Sedigli. Vomanii ſive Voviani]. Poematia vetera cum Epigrammatibus iſtis ab eodem Pithœo collecta & emendata, hæc ſunt. Q. Ennii Phageſiorum Fragmentum. C. Laberii Mimi Prologus. P. Virgilii Maroniſ Culex. Ejusdem Ciris. Elegia ad Valerium Meſſalam. Cornelii Severi Ætæ. Incerti Moretum. Valerii Catoniſ Diræ. C. Pedoniſ Albinovani, Elegia de morte Druſi Neroniſ. Ejusdem duæ Elegiæ in obitum Mæcenatiſ. Ejusdem de Navigatione Germanici Fragmentum. Q. Ciceroniſ de XII. Signis Zodiaci. P. Ovidii Nafoniſ Haliæuticon Fragmentum. Gratii Cynegeticon. M. Annaſ Lucani Cataleſton de laude Piſoniſ. C. Julii Solini Polyhiſtoris Fragmentum Ponticon. Sulpiciæ Poetrix Satyra. Q. Sereni Sammonici de Medicina Carmen. M. Aurelii Olympii Nemeſiani Cynegeticon. Ejusdem Eclogæ Bucolicæ IV. T. Calpurſii Siculi Eclogæ VII. P. Optatiani Porphyrii ad Conſtantinum Imperatorem Panegyricus. Phœnix Elegia incerti auctoriſ. Marcelli Viri illuſtris de medicina Carmen. Ruſi Avieniſ deſcriptio Orbis Terræ. Ejusdem Oræ maritimæ deſcriptio. Ejusdem Æſtopicæ Fabulæ. Licentii ad Auguſtinum præceptorum Carmen. Rutillii Numatiani Itineraria duo. Prifciani Periegeſis. De ponderibus & menſuris libellus. Incerti auctoriſ de Aſtronomia Fragmentum. Cælii Firmiani Sympoſii Ænigmata centum. Elegia Cornelii Galli. Ejusdem Epigrammata tria. Maximiani Etruſci Elegiæ VI. Incerti Scriptoriſ in laudem Soliſ. Fabula Paſiphaeæ. Severi Rhetoriſ Carmen bucolicum. Veſpæ judicium Coci & Piſtoriſ. Domitii Marſi Octaſtichon.

Fragmenta quædam veterum poetarum, ab aliis præterita vel minus emendate poſita, una cum opusculis ſuis, ſive Antiquitatum & ſacris profanarum ſpecimen vulgavit vir doctiſſ. & humaniſſ. Theodorus ab Almeloveen Amſt. 1668. Ubi habes quædam Accii, Ælii, Aſmanni, Atæ, Cæcilii, Licinii, Calvi, Cornuti, Domitii, Ennii, Hoſtii, Laberii, Lævii, ſive Lelii, Livii Andronici, Æmilii Macri, Mariani, ſive Mariani, Mummii, Nevii atque Novii, Pacuvii, Pomponii, Porcii, Suecii, ſive Suevii, Titinnii, Valgii, Vari & Volcatii. Idem Cl. Almeloveenius Epi.

Epigrammata & poemata vetera ad exemplum P. Pithæi ex Scriptis post Pithæum deum vulgatis Reinesii, Sponii, Salmasii, Barthii, aliorumque collegit, & inter amœnitates suas Theologico Philologicas vulgavit ibidem 1694. 8.

Errores Veneris sive Petronii Arbitri Appendix, Varia Erotica, aliæque poemata & Epigrammata incertorum auctorum completens, quæ a P. Pithæo editioni Petronii Parisiensi A. 1587. primum subiecta, deinde juxta edit. Lugdun. Frellonianam & Simonis Abbes Gabbeuz a Mich. Hadrianide exhibita ad calcem Petronii, quem cum variorum animadversionibus elegantissime excudi curavit Amstelod. A. 1687. 8. Priapeja. Pervigilium Veneris. Epigrammata quæ pertinent ad Valerium Aeditum, Porcium Licinium, Q. Catulum, C. Cæsarem Octavianum Augustum, C. Cilnium Mæcenatem, Gallienum Imperatorem, L. Pomponium, Asinium Gallum, P. Virgilium Maronem, C. Plinium, L. Apulejum, Petronium, Afranium, Alcinum, Claudium Claudianum, Licinium Calvum, Regianum, Sentium Augurinum, & incertos. Fabula Pasiphaes. L. Apuleji *Amphiprotos*. Aufonii Cento nuptialis. Ejusdem, Roræ Elegia.

Anthologia Latina Petri Burmanni secundi Amstelædani 1759. Volumen primum in tres libros dividitur. Primus liber continet Epigrammata & Poemata. fere 117. ad Deos, Deasque, Heroes, Heroidasque pertinentia. Liber secundus continet Epigrammata & Poemata fere 268. ad Viros illustres pertinentia. Tertius liber continet Epigrammata & Poemata 293. exornativa, moralia, amatoria. Plurima inedita hæc sunt Epigrammata & Poemata, cetera omnia tum e lapidibus tum ex omnibus collectoribus petita magna industria sunt. Volumen secundum, auctore defuncto pridem vita, non ultra expectandum.

Denique Franciscus Maria Bonada edidit & ipse Anthologiam Latinam e lapidibus collectam Romæ 1751. duobus tomis, notis ubique illustratam.

Poetarum veterum Ecclesiasticorum opera Christiana & operum reliquæ ac fragmenta post *παραγωγὴν* Aldinam 1502. 4. & Basileensem 1541. diligentius collecta, recensita & notis illustrata a Georgio Fabricio Basileæ 1562. 4. In hoc volumine nulla habita ratione temporis quo scriptores vixerunt, continentur. Aurelius Prudentius Clemens, ejusque Psychomachia, Cathemerinon, Peristephanon, Apotheosis, Hamartigenia, libri duo contra Symmachum, Q. Septimius Florens Tertullianus, Libri adversus Marcionem, Liber de judicio Domini, Expositio ad Senatorem, de Jona & Ninive. Cæcilius Cyprianus, Genesis, & Sodoma. Hilarius Pictaviensis, Genesis. Claudius Macius Victor, Genesis, Epistola ad Salomonem Abbatem. Dracontius Toletanus, Hexameron Liber primus. Divus Ambrosius Hymni septem. Alcimus Ecdicius Avitus, Libri quinque de mundi origine, Liber ad Fuscina Sororem. Fabius Marius Victorinus Afer, de Fratribus Machabæis. Juvenecus Presbyter, Libri quatuor Historiæ Evangelicæ. Cælius Sedulius, Libri quatuor Operis Paschalis. Arator Subdiaconus, Libri duo Historiæ Apostolicæ, Tiro Prosper Aquitanus, Liber Epigrammatum, Carmen de libero arbitrio, Anacreontici ad Conjugem. Venantius Honorius Clementianus Fortunatus, Libri XI. Poematum, Libri quatuor de vita B. Martini. Drepanius Florus, Carmina. Pontius Meropius Paulinus, pauca carmina. Amœnus, Enchiridion. Rusticus Elpidius, Tristicha. L. Cælius Lactantius Firmianus, Carmen de Domini Passione. Victorinus Pictaviensis, Carmen de Jesu Christo. Merobaudes Hispanus, Carmina. Damasus Pontifex, Elegia XI. Claudianus Mamertus Carmen. Columbanus Hibernus, Epistola. Auctor incertus, de Behiani Baptismo.

Plurima horum Carminum Christianorum, inserta etiam sunt in Bibliothecis Patrum, sive Scriptorum Ecclesiasticorum Collectionibus,

Umbro Sarsinate. (a)

I. **M.** Accius a pedum plantitie sive *πλάντης* initio *Plautus*, postea *Plautus* (b) est dictus, patria Sarsinas ex Umbria, lepidissimus Poeta Comicus. A temporibus belli Punici secundi floruit, ingenio magis dives quam opibus, ita ut ad molas manuarum (c) se locare coactus sit pistori. Fatis concessit Romæ cum Terentius vix novennis esset Anno U. C. DLXX. (d) ante Christum natum CLXXXIV. P. Claudius & L. Porcius Coss. Plautum ad exemplum *Siculi* prosperare *Epicharmi* scripsit Horatius, (e) non tam quod ejus fabulas expresserit, quam quod ut ille Græcas, sic hic Latinas Comœdias cum singulari laude composuerit. Quintiliani tamen judicio X. 1. in Comœdia maxime claudicant Latini, nec comparandi Græci sunt, licet Varro dicat Mufas, Ælii Stilonis sententia, Plautino sermone locuturus fuisse, si Latine loqui vellent: licet *Cæcilius* veteres laudibus ferant; licet Terentii scripta ad Scipionem Africanum referantur, quæ tamen sunt in hoc genere elegantissima, & plus adhuc habitura gratiæ, si intra versus trimetros stetissent. Sane Muretum si audimus lib. XVI. cap. 13. Var. Lect. cui acutissimus Burmannus ad Quintilian. pag. 913. assentitur, si Plautino ore loquerentur Mufæ, meretricio sapius quam virginali more locuturæ essent, & plebejo quam honesto. In Rabani Mauri libro II. de arte Grammatica T. 2. Opp. pag. 46. edit. Colon. 1627. fol. Horatio teste laudato afferuntur hi versus.

Dicitur & Plautus vexisse poemata thespis

Quæ canerent agerentque insecti saucibus ora.
Sed ex Horatii arte poetica v. 276. obvium erat emendare:

(a) Arnoldus Ponticus ad Eusebii Chron. p. 462.

(b) Festus in *Plauti*.

(c) Hieron. Chronico, & Gellius III. 3. qui e Varro refert binas illum fabulas Satrionem & Adidictum & terzian, cujus nomen non adscripsit, in pistino composuisse. Apud Minucium quoque Fellicem cap. 14. *Plautine profusæ hominem* pro pistore poni observant Viri docti. Utrum vero, quod in truitili mola asinorum veloti vicem gesserit Plautus in pistiniis versatilibus molentium, ideo *Asini* cognomento veniat in quibusdam libris, in medio relinquo.

(d) Cicero Bruto c. 15. Apud Vossium de Poetis latinis, etiam in nova Operum editione in fol. petram excusos Urbis annis 12. Lxxv.

(e) Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 58.

Dicitur & planstris vexisse poemata thespis.

Eadem pagina apud Rabanum; Poeta primi Comici, Sullurim, Bullus & Magnus. Lege *Sufarion*, Mullus & Magnus, ex Diomedis lib. III. pag. 486. Sequitur apud Rabanum: *Secunda ætate fuerunt Aristophanes, Eupolis & Horatius* (lege *Cratinus*) qui & principum vitia insectati acerbissimas comœdias composuerunt. Tertia ætas fuit. Menandri, & Philii (fortasse *Philippidis*) & *Philemonis*, qui omnem acerbiteratam comœdia misigerunt, atque argumenta multiplicia græcis erroribus (Diomedes, autoribus) secuti sunt. Ab his Romani fabulas transulerunt, & constat apud illos primo Latino sermone comœdiam *Lidrum* (lege *Livium*) *Andronicum* scripsisse. Corruptissimus etiam locus apud eundem Rabanum pag. 47. *Cujus planipedis Asta togatarum scriptor ita in aditicia fabula meminisse daturineff* *Scaurus exultat planipes*. Lege ex Diomede pag. 487. *Cujus planipedis* (sive *Mimi*) *Asta togatarum scriptor ita in aditicia fabula meminisse daturineff* *estis aurum?* exultat planipes. S. Hieronymus Epist. 101. ad Pammachium de optimo genere interpretandi: *Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres Comicos* (Græcos) interpretati sunt. Numquid hærent in verbis? ac non decorem magis & elegantiam in translatione conferunt? Ruinus eidem Hieronymo objicit, quod in Monasterio Bethlehem pueris ad discendum Dei timorem sibi traditis, Maronem suum, Comicosque Plautum & Terentium, ac Lyricos & Historicos auctores exposcit. Nimirum non putavit timori Dei adversum esse Hieronymum, efficere, ut lingua Græca & Latina, & suavitates atque elegantiz, quæ in Ethnorum libris exstant, non fugerent Christianos, & ab illis intelligi, atque in usum verti possent. Nihilominus majus merito studium idem posuit in Christi fide & obsequio teneris animis instillando.

II. Exstant et ipsius Comœdiis, quarum CXXX. ætate Gellii sub Plauti nomine circumferebantur, ut ipse auctor est libro & capite tertio Noctium Atticarum, hæ viginti, ordine fere literarum a Grammaticis digestæ, ad evolvendū, ut credibile est, facilitatem. Plauti quas habemus Comœdias collocatas ordine literarum a *Prisciano* putant, qui *Acrosticha* singulis Comœdiis præmissa (f)

ad

(f) Vide infra.

ad eundem referunt, quod tanquam incertum & non magnæ rei relinquo.

1. *Amphitruo*, in qua post actus IV. scenam 2. inserti sunt a recentiore manu versus CLXXXII. *Amphitruo* Tragicocomœdia dicitur a Lufatario ad Statti 4. Thebaid. v. 47. Versus CLXXXII. sive scenas tres *Amphitruoni* post Actus IV. scenam 2. a recentiore manu adjectas, perperam pro genuinis Plauti habuerunt Pylades Brizianus alique. In Plauto Taubmanni ad calcem voluminis rejecti leguntur, pag. 1271. seq. A Plauti dictione abire, magisque tumentia esse, & vetera licet, tamen omnino sequioris ævi adjectamenta notat Vossius lib. 1. de viris sermonis cap. 27. In Plautinis suis exemplaribus non reperiri testatur Jac. Molanus Brifolius pag. 105. Epist. *Amphitruonem* Plauti Hispanice vertit D. Villabolo, Hispali 1574. 8. Imitatus est in *Amphitruone* suo Jo. Baptista Poquelinus Moliereus, ac Bælio iudice longe post se reliquit. Imitatus etiam est Italus Poeta sive Bocacius sive alius in dramate cui titulus: *Giera, e Birria*. Vide *Diarium Venetum*, Giornale de' letterati d'Italia Tom. VI. p. 236.

2. *Afinaria* ex *Ὀνίσυπο* Demophili Comici Graeci expressa. *Afinarium* Plauti imitatus est, & ad sacrum argumentum de Saule filiam Davidi dote cruenta præputiorum Philistæorum despondente deflectit Jo. Barmaisterus. Luneb. 1625.

3. *Aulularia* sic dicta ab aulula sive olla Euclyonis. Extremam hujus dramatis partem supplevit & adtexuit Antonius Codrus Urceus, Professor Bononiensis, qui clarebat sub Sigismundo & Friderico III. Imp. Aliud brevius supplementum legitur in editione Plauti Lugdunensis, quam dedit Gryphius, in Colonienfi Gyberti Longolii, tum in Pareana, & aliis recentioribus. Alia denique ex ingenio adornarunt Joach. Camerarius & Georgius Reimannus Leibschütz. Jamque olim Plauti Aulularie alienos versus insertos fuisse colligas & Plinii XVIII. 1. Aululariam seorsim illustrare Steph. Riccius, Mauritijs Sydelius &c. *Aululariam* versibus Germanicis ut illa ætate rudibus reddere non dubitavit quidam *Joachimus Greff*, Zwickaviensis, Magdeburg. 1535. 8. Sed meritum ingenii laudem ætate nostra tulit *Molierius* (g) Comicoꝝ Gallicorum princeps, qui ex Aulularia Plauti *Avarum* suum exprellit æmouissima imitatione. Sup-

plementum Aululariæ nescio an diversum ab editis, de quo Goldastus in literis MSS. ad Johannem Meursium XI. Kal. Nov. 1604. *supplementum Aululariæ illud quare, quod Camerarius ait apud Georg. Fabricium vidisse, non quod abs te (h) editum. Numquid super eo aliquid ex Scaligero? tenta, & vale mi Meursi, ac amicis nostram fore.* Camerarii verba sunt: *Noster quidem Fabricius annotarat quendam Romæ reperta, quibus supplerentur hæc deficientia, sed ne illa quidem satis Plautina, neque causa, cur adjici vellemus, visa fuit:* Sane præter illud supplementum versuum CXXII quod *Codrus Urceus* (i) Professori Bononiensi debemus, quodque incipit: *quod non habeo. Li. feram, Velis nolis cum te quadrupedem strinxero.* Exstat aliud brevius XXXVIII. versuum, quod incip. *Quid hic quondam perversus addis?* quod ante Meursium variz Plauti editiones exhibuerant, ut Simonis Carpentarii Parisiensis, Lugdunensis Gryphii, Gyberti Longolii Colonienfis, & Hervagii Basileensis, neque aliud a Camerario innui suspicor. Eo potius etiam pertinere quod legas in Pitheanis, *il y a quelque chose au Plante de Gryphe, qui n'est pas aux autres.* Præter hæc duo existat etiam supplementum recentius versuum CCLXXXV. *Martino Dorpio* (k) auctore, cujus initium: *Non feram, carnifex.* Nec non aliud *Joachimi Camerarii* ipsius: aliud item *Georgii Reimmanni Leibschütz*, Professoris Regiomontani. Prodiit separatim Plauti Aulularia cum Urcei supplemento Daventriæ 1512. 4. & Argentoratæ 1514. 4. & adjuncto altero longiore Martini Dorpii, Antwerp. 1537. 8.

4. *Captivi*, de qua Comœdia sua Auctor ipse, Prologo.

Non pertrastate facta est, neque item ut cetera, Ne.

(h) In Meursii curis Plautinis Lugd. Bat. 1599. Confer Plautum Taubmanni p. 1279.

(i) Codrus Urceus lepidi vir ingenii obiit Bononiæ A. 1500. ætat. 54. cujus vita scripta a Bartholomæo Blanchino exstat ad calcem Urcei operum junctim excusorum A. 1540. De eodem consulendus Bernardus Moneta in observationibus Gallicæ editis ad Menagiana T. IV. p. 150. seq. & Memoriarum litterarum scriptor, editarum Gallicæ A. 1716. 8. Tom. 1. pag. 331. seq.

(k) Martinus Dorpius vir egregius & amicus Erasmus in flore ætatis extinctus, Lovanii A. 1535. De eo Valerius Andreas in Bibl. Belgicæ & in Athenis Belgicæ Franciscus Svererius. Rich. Simon T. 1. Bibl. selectæ p. 88. Jo. Clericus Bibl. selectæ T. V. p. 210. seq. &c.

(g) Moliereus *Plautus nostri sæculi* vocatur a clario. Barmaiano p. 91. ad Petronium.

Neque spurcissimi infans versus immemorabiles.

Et in calce dramatis:

Speſtatores, ad pudicos mores ſcila hac fabula eſt.

Huiusmodi paucas Poeta reperimus Comœdias.

Ubi boni meliores ſunt. -----

Capitulos Plauti Joach. Camerarius putabat interdidiſſe; huic autem quæ ætatem tulit Comœdiæ titulum fuiſſe *Capitulos duo*. Illam eleganter proſa Gallica nuper donavit præſtantiff. Vir Petrus Coſteus Pariſ. 1713. & Amſtelod. 1616. 8. Gallicæ & Latine cum notis. De ſpatio temporis, quod ad actionem hujus dramatis requiritur, num ad leges theatrî ſit exactum, vide ſi placet Anonymi Criticæ Obſervationes, quæ editæ ſunt in Hiſtoria Critica Reip. litterariæ celeberrimi Maſſoni Gallicæ edita T. XIII. p. 1. & laudati Coſtei Episto-lam in Novellis Reip. litterar. A. 1716. pag. 464. Memoriis Trevolitinis A. 1716. Jul. p. 1383. & A. 1717. p. 317. Hiſtoria Critica Reip. litterar. Tom. XIV. pag. 56. Dallſche Nachleſe der Neven Bibliothec. V. pag. 404.

5. *Curculio*, quod eſt nomen paraſiti im-poſitum a verme, qui frumentum exedit; unde joens Antonij Epist. XXII. *Tota illa familia domantis literati non ad Ciceronis frumentariam (3. in Verrem,) ſed ad Curculionem Plauti pertinebit.*

6. *Casina*, pro quo nomine *Caniffam* malebat Sam. Petitus II. 19. Miſc. ſed inſelici conjectura, ut docuit Sam. Bochartus parte I. Hierozoici II. 55. Vide etiam ſi placet Guil. Canterum VII. 22. Nov. lect. Johannes Meurſius in mantiffa ad librum de luxu Romanorum cap. 17. *Casina* dictam conjicit a *caſu* ſive forte; tranſlata enim eſt de Græco Di-phiſili drainate, quod inferibebatur *καταφύλαξι* ſive fortientes. Feſto in *remilgines* hæc Plauti fabula laudari videtur ſub titulo *Patine ſive Patinæ*. Confer *Casina* IV. 3. 7. De *Casina* Plauti, cuiusque latranti nomine adeun-dus etiam Deſiderius Heralduſ animadverſioni-bus in Salmatiſ obſervationes ad Juſ Atticum & Romanum lib. 2. cap. 17. p. 189. ſeq. qui tamen non perſuadet, cum apud Plautum *la-trate* pro *latranti nomine* ſcribendum conjicit, quod. *Casina* omnes latrarent, ſcilicet, hoc eſt poſſerent & ſuper qua ſortitiones fierent.

7. *Ciſtellaria*.

8. *Epidicus*, auctori ſuo præ cæteris proba-

ta. Vide *Bacchides* II. 2. 36. Hanc ſepara-tim illuſtravit Andreas Wilckius, Erfurt. 1604. 8.

9. *Chryſalus* ſive *Bacchides*. Prologus ac ſcenæ primæ initium a Læſari repertum eſt Meſſine in Sicilia; ab aliquibus tribuitur Fran-ciſco Petrarchæ. Exiſtat in editione Plauti Longoliana Colonienſi, atque inde etiam in aliis.

10. *Phoſma* ſive *Maſtellaria*, ſic dicta a *Moſtella* ſive monſtro ædes inſeſtante.

11. *Menæchmus*, cujus Dramatis uti Pœno-li quoque Italicam translationem vide editam Venetiis 1526. 8. In *Menæchmus* lepida exiſtat Angeli Politiani præſatio inter ejus Poemata in Operibus Politiani & Tom. 2. Delic. poetar. Itolorum pag. 363. Menæchmi Plauti & Miles glorioſus Hiſpanice verſi prodire A. 1555. forma minore. Militem Italica proſa reddidit Coelius Calcagninus.

12. *Pyrgopolinices* ſive *Miles glorioſus*.

13. *Mercator*, tranſlata ex *εμπορ* Philemo-nis Comici Græci. In hac quoque poſt *Æchus* IV. ſcenam quintam bene multi verſus adſati ſunt a recentiore manu, nec non & verſus undecim præmiſſi ſcenæ III. *Æchus* V.

14. *Pſendulus*. Cicero Catone Majore c.

14. *Quam gaudebat bello ſuo Punico Nervius, quam Truſculento Plautus, quam Pſendelo!*

15. *Pænulus*, qui & *Patruus*, & *Phogon*. Punica in hoc dramate occurrentia, quæ pa-rum a puritate Hebraiſmi abeſſe affirmat Joſe-phus Scaliger Epist. CCCLXII. & Hebraicis literis in ſua Plauti editione deſcriptis Pareus, illuſtraverat Joſephus Scaliger ad fragmenta Græcorum p. 32. Salmatiſ Epist. XVIII. Thom. Reinſius de lingua Punica c. XII. Sed maxi-me Sam. Petitus lib. III. c. 1. 2. 3. eoque feliciter Bochartus II. 6. Chanaan, & Jo. Clericus Vir Cl. Tom. IX. Bibl. Univerſalis p. 256. qui rhythmos eſſe docet, quod ſubodora-tum quoque fuerat Jo. Seldenus prolegom. de Diis Syris c. 2. Vide præterea ſi lubet Hugonem Grotium Epistola CVI. ad Gallos (col-lectionis majoris CCLVII.) Brianum Wal-tonem appaſratu ad Biblia Polyglotta prolegom. II. num. 6. ſeq. Stephanum le Moyné ad Va-ria Sacra p. 112. Jo. Chriſtoph. Wagenſtilium in telis igneis Satanae reſuſ p. 411. Jo. Braunium Virum Cl. in ſelectis ſacris p. 484. & Valentinum Erneſtum Loſcherum de caulibus linguæ Hebrææ

p. 31. Post actus postremi scenam sextam Jo. Sambucus e MSto Codice aliam subjunxit, quam in manu exaratis libris reperit etiam Justus Lipsius V. 19. Antiq. Lect. De Punicis in Plauti *Penolo* videndus etiam Il. Casaubonus in Casaubonianis editis nuper a Joanne Christophoro Wolfio, pag. 121. Athanasius Kircherus in prodromo Copto pag. 179. Bernardus Aldrete in Antiquitatibus Alricæ & Hispaniæ Hispanica lingua vulgatis p. 207. Antonius Bynæus de Natali Christi pag. 102. & Olaus Rudbeckius T. 3. Atlanticæ pag. 731. seq. Ad dialectum Aramæam refert Georgius Henricus Saphunius in commentatione erudita ad Plauti Punicam, quam edidit Lipsius 1713. 8. Vide Acta Eruditorum T. V. supplementi pag. 421. Specimen divinationum suarum in Puenulum Plauti memorat Thomas Erpenius Epistola ad Casaubonum, quæ inter Casauboni Epistolas pag. 661. legitur edit. novæ in fol. Linguam Punicam in hodierna Meliteni superesse, specimine linguæ Punicæ Marpurgi A. 1418. 8. edito demonstratum iovit exquisitæ eruditionis & præclari ingenii vir Jo. Henricus Majus, filius, humaniorum litterarum in Gissenfensi Academia dignissimus Professor.

16. *Persa*.

17. *Rudens*, quo titulo perinde ut *Trinummus* & *Truculentus* non expleri indicationem argumenti disputat Julius Cæsar Scaliger p. 766. Poetices. *Rudentem* Anna Dacera, quæ eleganti illam fabulam veste Gallica induit, inscribit *Felix Naufragium*. Eam e Diphilo Plautus transfudit, fortasse ex ejus ἀναζωογενής.

18. *Stichus*. In hac fabula leguntur loca bima, quæ e *Nervolaria* Plauti producit Festus in *Nasisterna*, & *Osculana*: forte quod Plautus similes versus in diversis quandoque adhibuit Comædiis. Sane quæ e *Nervolaria* tum apud Festum, tum apud alios plura leguntur, in *Sticho* frustra queras.

19. *Trinummus*, quam separatim illustravit in Plauto Philologo Critico *Henningus Succovius*. Julio Cæsare Scaligero iudice rectius fecisset Plautus, si *Thebanum* inscripseret. *Trinummus* ex Philemonis comici Græci Στρυγὸς expressum constat. *Henningi Succovii* commentarius in *Trinummum* vidit lucem Francof. 1643. 8.

20. *Truculentus*, cæteris depravator hodie exstat, etiam ut supra in *Pseudolo* dixi, Plauto ipsi hoc drama suum mire placuit.

III. Etatem igitur tulerunt (præter unam *Vidulariam*) Comædiæ Plauti Varronianæ o-

mnines, sive XXI. illæ, quas Varro in libris de *Comædiis Plautinianis* consensu omnium pro genuinis habuit teste Gellio III. 3. *Vidularia* quoniam exstitit olim in antiquissimis membranarum Palatinis, in quibus ejus titulum post *Truculentum* observarunt Viri docti, sed fabula ipsa desiderabatur, quam plus simplici vice in testimonium citant Nonius, Priscianus, & alii.

IV. Post mortem Plauti ejus Comædiæ, quæ incertæ serebantur, Plautinæ tamen esse de jocorum copia cognita sunt, ut narrat Macrobius lib. 2. Saturnal. c. 1. Aliarum Plauto passim tributarum auctores fuerunt *M. Aquilius* quidam, vel *M. Accius* sive *Actius*, vel *Plautius* vel denique *Turpilius* (a).

V. Nomina deperditarum Comædiarum sub Plauti nomine hæc apud veteres Grammaticos observata sunt Viris doctis, Georgio Fabricio præcipue, Taubmanno, ac Pareo, qui fragmenta Plauti collegerunt. 1. *Acarsibio*, pro quo alii apud Nonium legunt ἀγάρσι *studium*. 2. *Acroicus*, al. Ambroicus vel Agroicus, ἀγροικία. 3. *Addictus*. 4. *Annus*. 5. *Arctemon*. 6. *Astraba* sive *Clitellaria*. 7. *Baccharia*. 8. *Bis compressa*. 9. *Brotia*. 10. *Cecilius*. 11. *Calceolus*. 12. *Carbouaria*. *Clitellaria* (supra *Astraba*.) 13. *Cæcus* sive *Prædones*. 14. *Colax*. 15. *Commorientes* e Diphili fabula, cui titulus συγκαταδύνατος expressa teste in *Adelphis* Terentio. Tamen hanc quoque Varro videtur Plauto abjudicasse. 16. *Condalius* e Menandri δακτυλίς. 17. *Cornicularia*. 18. *Dyscolus*. 19. *Funeratrix*. 20. *Fretum*. 21. *Frivolaria*. 22. *Fugitivi*. 23. *Gastron*, aliis *Restio* vel *Gestio*, vel *Quæstio* denique. 24. *Hortulus*. 25. *Leones* (al. *leones*) *gemini*. 26. *Lipargus*, sive *Parasitus piger*. 27. *Medicus parasitus*. 28. *Mæchus*. 29. *Nervolaria*. *Prædones*, (supra *Cæcus*.) 30. *Plocinus*, al. *Plociona*, Πλοκίωνης, stuparum inceptor. 31. *Satyrio*. 32. *Scyba liburgus*, ex Antiphontis Σαῖον. 33. *Syrus*. 34. *Trigemini*. 35. *Vidularia*. Possent & catalogo deperditarum inferi *Parasitus* (supra *Medicus*.) *Patina* sive *Patinaria*, (nisi eadem hæc fuerit cum *Calina*.) *Phasma* (nisi eadem cum *Mostellaria*) & *Sijennaria* (nisi falsa lectio *Camærarium* deperit.)

b

VI.

(a) Gellius III. 3. e Varrone refert Plautinum fuisse quoniam Poetam Comædiarum, cujus quoniam fabula Plauti inscripta fuerit, acceptas esse quasi Plautinas, cum essent non a Plauto Plautina, sed a Plautio Plautiana.

X

VI. Plautum olim illustraverunt Grammatici veteres *Arunius Celsus*, *Flavius Caper* & *L. Sifenna*. Indices super fabulis Plautinis scriptos a *Vulcatio Sedigit*, *L. Aelio*, *Claudio* quodam, itemque *Acio*, & *Aurelio*, *Manilio*que memorat Gellius: *Varronis* librum secundum Plautinarum quæstionum *Diomedes*. Sed horum omnium labores pridem intercidere. Veteribus Grammaticis, quorum monumenta Plauto illustrando destinata non tulerunt ætatem, addendus etiam *Q. Terentius Scaurus*.

VII. *Æroistica* sive versus nomina singulorum dramatum primis litteris indicantes, eorumque argumentum complexi, qui in codicibus, & editionibus Plauti ante singulas fabulas leguntur, *Prisciano* nonnulli tribuunt; alii e stylo colligunt illa vel ipsius esse Plauti, vel alterius prope æqualis, ut visum *Bocharto* T. 1. *Hierozonici* p. 664.

VIII. Plauti Comædiæ XX. primum e *MS. Florentino* prodire Venetiis opera & impendio *Joannis de Colonia Agrippinensis*, & *Vindelini de Spira* Anno 1472. fol. cura *Georgii Merula* Alexandrini Statielensis, & *Tarvisii* 1482. fol. opera & impendio *Pauli de Ferrara* atque *Dionysii de Bononia*. Sed annotationes ejus & Plautinæ quas promittit quæstiones dubito an viderint lucem. *Cornelius Vitellius* de observatione dierum, mensium, annorumque ad *Pyladem Buccardum* Brixianum: *Habeo sexcentos & amplius errores ipsius* (*Merula*) *ex commentariis Juvenalis & Orationis in Ligarium ac emendatione Plauti, Columellæ, Catonis Censorii, & Varronis collectos, quos jam edidissim, nisi expellerem ipsius quæstiones Plautinas, quas jam decem annos in utero gestat, & adhuc (A. 1481.) non modo non parit, sed ne parturit quidem, cum ei opus sit recantare, qua in toto Plauto depravavit.* Confer *Diarium Venetum*, *Giornale de' Letterati* d' Italia T. XVII. p. 297. seq.

Post *Merulum* recognovit Plauti Comædiæ ab ejus discipulo sunt *Eusebio Scutario* Vercellensi Mediolan. 1490. fol. in officina egregii principis *Ulderici Scienzae*, ipse & magistri *Joannis Legnani* opera & impendio.

A *Jo. Petro Valle*, cum cujus commentario & *Bern. Saraceni*, sine anni nota Plautum habeo editum Venetiis fol. ut omittam editionem hujus Comici Venetam A. 1495. 4.

A *Pylade Buccardo* Brixiano, Brixiz 1506. fol. qui Plautum ter mille amplius erroribus a *Saraceno* & *Pio* corruptum queritur. Hinc ut

omittam editiones *Daventriensem* Anni 1482. & *Brixiensem* cum *Commentario Bern. Saraceni*, quam procuravit *Simon Papiensis*, Venetique cum *commentario ejusdem Saraceni*, & *Jo. Petri Valle* additis etiam *commentariis Jo. Baptiste Pii* Bononiensis 1499. 1511. fol. & *Ulmensem* A. 1499. Plautus cum *commentariis Jo. Baptiste Pii* prodit Mediolan. 1500. fol. (Sed castigaciones, & retractaciones notarum suarum in Plautum Pius subjecit *commentariis* suis in *Lucretium* editis Bonon. 1511. fol. & *Parisi* 1514. fol.) & cum *Bucardi Pyladis* Brixiani, & *Thaddei Ugoleti* *commentario* Parmæ 1511. fol. Præterea cum notis *Saraceni*, *Valle*, *Pii*, *Pyladis*, *Ugoleti*, & *Francisci Marii Grapaldi*, additis iconibus quibusdam ligno incisus Venet. 1518. fol. In *Parmensi* vero editione an. 1511. fol. præter *Pyladis Bucardi* Brixiani scholia in quinque priores Comædias, occurrunt ad undecim sequentes & principium *Rudentis*, hypomnemata *Thaddei Ugoleti*: *commentarii Francisci Marii Grapaldi*, & in reliqua *Georgii Aufselmi* *Epiphylides*. *Commentorandæ* porro veniunt editiones.

Argentinenfis, curante *Adolfo Malingo*, An. 1508. quam laudat *Taubmannus*.

Liphsenf singularum Plauti Comædiarum Anno 1506. 1511. 1512., &c. fol.

Parisiensis, *Simonis Carpentarii* A. 1513. 8. In qua primum editum est supplementum *Aululariæ*, quod deinde *Gryphius*, *Meursius*que vulgaverunt.

Florentinæ, *Philippi Juntæ*, A. 1514.; & 1522. 8. cura *Nicolai Angeli Buccinenfis* recensita. Exstat & editio *Florentina*, A. 1554. 8.

Alcina, Venet. 1522. 4. quæ in titulo ipso carmina Plauti magna ex parte in mensum suum restituta promittit, & *Franciscus Aulanus* in præfatione proficitur fe exemplar ab *Aldo* & *Erasmio* castigatum typographis excubendum proposuisse. *Roberti Stephani* editio Aldum secuti prodit *Parisiis* 1529. fol.

Lugdunenses apud *Grypbium*, 1535. 1540. 8. 1554. 16.

Parilienfis apud *Rob. Stephanum*, exemplaribus viginti invicem collatis, A. 1535. fol.

Colonienfis *Gyberii Longolii* *Ultrajectini*, 1538. 8. apud *Joannem Gymnicum*. Prodierrant etiam Comædiæ Plauti selectiores cum notis *Longolii* *Parisi*. 1530. 4.

Joachimi Camerarii, qui membranis antiquissimis Palatinæ postea illatis, atque inde iterum ereptis, *Bibliothecæ* usus, plurima restituit, & quin-

quinque primum Comœdiæ recensuit, Anno 1545. 8. deinde totum Plautum A. 1551. & 1558. 8. Basileæ apud Hervag. cum fragmentis a *Georgio Fabricio* collectis, & præfixa ejusdem Camerarii de Carminibus Comicis dissertatione. *Jochimus Camerarius* de Plauto in primis præclarè meritis, usum se esse testatur membranarum antiquis *Viti Verleri* Franci, quem Lipsiæ Comœdiæ Plautinas interpretantem audiverat. Quamquam vero privilegium *Friderici I.* Imperatoris, quod in quinquennium accepit Camerarius pro editione scriptorum suorum quorumcumque ad humaniores literas spectantium, jam datum est A. 1538. 26. Novemb. in quo Plautinarum etiam emendationum fit mentio, nihil tamen ex illis lucem videtur vidisse ante A. 1545. quo Lipsiæ in 8. ex officina *Valentini Papæ* Camerarius edidit a se recensitis illustratasque Amphitruonem, Aululariam, Curculionem, Casinam, atque Cistellariam: nisi quod jam A. 1536. 8. Magdeburgi, edente *Georgio Majore*, prodire Captivi, Aulularia, Miles, Menæchmi, Mostellaria, & Trinumus, emendati & numeris restituti ab eodem, ut non dubito, Camerario, licet nomen suum proditum vetuit. Quod itaque in Catalogo Bibl. publicæ Leidensis novissimo pag. 271. mentio fit Comœdiarum Plauti viginti per *Jochimum Camerarium* editarum Basileæ A. 1538. 8. putem ego errorem esse pro 1558.

Plautiniana cum castigationibus ejusdem Camerarii, *Cælii Secundi Curionis*, *Jo. Sambuci*, *Adr. Turnebi*, *Adriani Junii*, *Caroli Langii*, & aliorum, Antwerp. 1566. 12. Genev. 1581. 1587.

Basileensis Hervagiana Anno 1568. 8. in qua præter castigationes jam memoratas Virorum doctorum & *Caroli Langii* lectiones in Plautum occurrit *Andrea Alciati* Mediolanensis de Plautinorum Carminum ratione libellus, & *Le-xicon* Plautinum.

Basileensis Andrea Cratandri, A. 1573. 8. *Lambinianæ* cum commentariis insignibus *Dionysii Lambini*, Paris. 1577. 1587. fol. Col. 1578. Genev. 1595. 1605. 1622. 4.

Plautus ex recensione *Lambini* Heidelberg. A. 1581. 8.

Plautus cum variis Lecti. ex *Lambini* & aliorum variorum observatione adscriptis. Lugd. apud Sanctiandream. 1587. 8.

Lambino notas suas in Plautum retractanti manus iniecerunt fasa, cum pervenisset ad tertiam decimam Comœdiam. Cætera perrexit

Collega ejus *Jacobus Helius*, Græcarum literarum Regius Professor.

Plautum a se emendatum promisit in publicum emittere elegantissimus *Muretus* p. 178. b. notis ad Terentium. *Gabriel Farnus* quoque, qui in restituendo Plauto multa Camerarii laboribus accepta libenter retulit: & *Latinius Latinius*, opera etiam Longolii adjutus. Vide *Latini* Epistolæ T. 2. p. 43. Etiam *Antonius Panormitanus* sui in Plautum Commentarii meminit in Epistolis suis pag. 19. 22. 51. 99., &c.

Jani Gruteri editio castigata ad Codices Palatinos A. 1592. tanto minus prætereunda, quod illa prima est, in qua Comœdiæ singulæ actibus & scenis, versuumque numeris magno lektorum commodo distinguuntur. Gruteri inquit *Jo. Philippus Pareus*, de quo suo quondam discipulo Gruterus queritur Epist. 121. 122. post *Gudianas*: nec *Pareo* parit in scriptis suis Gruterus, quam miseram virorum doctorum certantium invicem maledictis conditionem merito dolet *Michael Piccartus* litteris ad *Jo. Kirchmannum*, post *Gudianas* pag. 260. atque acerbè nimis, novisque maledictis exagitat *Jac. Grefserus* lib. I. rerum variarum, Ingolstadt. 1628. 8. capite IX.

Plautus cum non contemnendo indice distinctionum & phrasium excusis *Cothenis* 1618. 8.

Plautus ex recensione *Jani Doussæ* filii, cum brevibus ejus animadversionibus, Antwerp. 1589. Lugd. Bat. 1595. Francof. 1610. 12.

Ex recensione, & cum præfatione *Augusti Buchneri*, Witteb. 1640. 12. 1652. 1659., &c. Præfationem in posterioribus Plauti editionibus omisam queritur *Tho. Crenius* Vir Clar. parte 2. animadvers. p. 2. De editione ipsa non præclare sentit *Jo. Frid. Gronovius* præf. ad Plautum.

Joannes Passeratius Commentaria in Plautum laudata *Adriano Bailletto* nusquam terrarum neque typis exscripta, neque manu exarata comparuisse affirmat *Ægidius Menægius* T. 2. Anti. Bailleti p. 158. At in *Philippi Labbei* Bibliotheca nova MSS. p. 371. memorari video *Passeratii* Commentaria in Plauti Militem, Casinam & Mostellariam.

E recensione *Jo. Isaaci Pontani* Plautus prodit. Amst. 1650. forma minore.

Præstantissimæ ad intelligendum hunc Comicum sunt editiones *Taubmannianæ*, quarum prima Franc. 1605. altera 1612. cum secundis *Frid. Taubmanni* curis, tertia post illius obi-

tum (vita enim excessit Wittebergæ A. 1613. IX. Cal. April.) accedente eximii Viri *Jani Gruteri*, sed variis invektivis (a) in Jo. Philippum Pareum molesti, industria A. 1621. 4. (b) Hæ editiones licet non ufquequaque sunt emendatissimæ, primæ enim se ideo pudere scribit *Taubmannus* in literis ad *Godofr. Jungermannum* datis prid. Cal. Septembr. A. 1606. & tertiam hoc nomine reprehendit Jo. Clericus Vir Cl. T. 3. Bibl. selectæ p. 364. seq. tamē contextum pluribus locis exhibent meliorem, ac præter luculentos commentarios omnium, qui quæ ante Plautum manus admovebant, industriam delibantes ac vincentes, fragmenta ex amissis Plauti Comædiis post G. Fabricium diligentius collecta, tum hypobolimæ scordum ad calcem conjecta notisque illustrata exhibent. Eadem fragmenta deinceps subjuncta sunt Plauto cum Indice phrasium excusio *Cothenis* Anno 1620. 8. tum editionibus Plauti eximii, quas magno studio adornavit Jo. *Philippus Pareus* Francof. 1610. 8. Neapoli Nemetum sive *Spiræ* (c) 1619. 4. & Francof. 1641. 8. tum illis quas cum variorum notis vulgavit Lugduni Batavorum M. *Zuerius Boschenius* A. 1645. 8. a Nic. Heinio exemplar manu *Josephi Scalligeri* notatum nactus, & Anno 1664. 1684. & Jo. *Frid. Gronovius* s. sex Codd. MSS. atque ex sagaci ingenio non paucis Plauti locis novam lucem insoneratus. Jo. *Fridericum Gronovium* in Plauto senariorum versuum rationem non satis habuisset perspicere, arguit Rich. Bentleius V. C. in emendationibus ad *Menandri* reliquias pag. 54. cui facile fuerit loca illa monstrare, atque ita lectores sibi obstringere.

De corpore Poetarum Latinorum. Genevæ, Lugduni, & nuper præstantissimo viro *Michaele Mattaire* curante Londini edito, in quo & ipse Plautus obviis, dixit alibi.

(a) Hæ totis plaustris etiam in Pareum effunduntur a *Grutero* in epistola monitoria sub *Christophori Pflugii* Typographi Scherensiani præfecti nomine edita, tum in *avril* & *Erfordiana*, & in *Enschæii* SV. P. *Aldi* Cumani fraterculo e Plauti electis electo. Respondit Pareus non minus acerbe in provocacione ad Senarum Criticum pro Plauto, & in *Analethi* Plautinis, quæ thesauro, sive facili artium Grætiarum tomis septimi instar maligne subjuncta sunt.

(b) Hanc minus emendatam esse monet *Thom. Crenius* par. 16. animad. hist. philolog. pag. 221.

(c) Hæc editio a Jo. Grævio collata cum MSS., & passim castigata fuit in Bibl. Jo. Mori Eliensis in Anglia Episcopi.

In usum fereatissimi Galliz Delphini Plautus editus est à *Jacobo Operario* Constantiensis Præbytero, & Domus de charitate S. Mariz Provifore Parif. 1679. 4. duobus Voluminibus, cum interpretatione, sive paraphrasi & notis, omniumque (d) Indice Vocabulorum, quod ne sæpius monere necesse sit, semel annotasse sufficiat ita adornatas esse omnes auctorum editiones, quas moderantibus Carolo Sanctamauræo Montaulerii Duce, Jacobo Benigno Briffeto (e) Episcopo Condomensi atque inde Meldensi, & Petro Daniele Huetio Episcopo hodie Abrincensi doctrinæ & ingenii laude illustrissimo, in Delphini usum Galli vulgavit. *Jacobus Operarius* (f) qui Plautum in usum Delphini vulgavit, testatur se usum fuisse ineditis notis *Jacobi Corbinelli* Florentini, ad oras editionis Plauti a Sambuco factæ, manu auctoris adscriptis. *Levini Terrentii* notas & castigaciones ex Codice illius, qui erat in Bibl. Gudiana, seruo adscriptas huic in usum Delphini publicatæ editioni manu præclari viri & amici Jo. Christiani Wolfii.

Prodit etiam Plautus cum variis lectionibus in Corpore Poetarum latinorum Genev. 1603. 1611. 4. & ex *Francisci Guisii* Critici severissimi recognitione, addita Gallica translatione profaria *Michaelis Maroleffii* Parif. 1658. 8. Ab eo tempore *Anna T. Fabri* filia quædam Plauti Comædias, Amphitruonem puta, Rudentem atque Epidicum nova veste elegantia Gallie induxit, notisque & dramatum ad leges theatri examine illustravit, Parif. 1683. & Amst. 1691. 12. tribus Voluminibus. Hæc Plautum Terentio ita notat præstare ingenio & inventionem atque apparatu, ut Terentius vincit arte & dictionis elegantia.

Ad Janum Hantennum de versione ipsius Belgicæ aliquot Plauti Comædiarum, hendecasylla.

(d) Multi reprehenderunt, quod in indicibus hisce laboriosis sane ac perutilibus nulla tamen phrasium ratio habita est, neque acceptionis variaz vocabulorum, ut laudatissimo studio factum est in indicibus *Matthiæ Berneggeri*, Jo. *Freisheimi*, &c. fed hæc simplicitas, & nuda modo exhibentur, atque parum utilis sive superflua potius diligentia jactatur in ejusmodi, quæ nemo sanus requiritur, uti sunt C. 1. qui, &c. Præterea, quod librariorum vitio numeri interdum perperam positi, vocabulorumque omiffa, ut in Plauto ipso annotavit *Tho. Crenius* T. V. animad. p. 107.

(e) Diem obiit supremum an. 1704. 12. Aprilis, ætat. 78. Vide *Ephemeres* Parisienses ejus anni p. 905. seq. edit. Amstæd.

(f) *Giornale de' Letterati di Roma* A. 1679. pag. 39.

syllabos Justi Lipsii habes in ejus poematis n. 17.

Novissime binas metaphrasas amoenas Plauti naesti sumus sermone Gallico profario, alteram H. P. Limierii, pluribus aliis scriptis, & Ludovici XIV. Galliarum Regis historia clarissimi, qui Captivos ex Costei, Amphitruonem, Epidicum, & Rudentem ex Daceria interpretatione servavit, notasse adjunxit: Stichum vero & Trinumnum totidem verbis Gallicis reddidit. Hæc versio Latinis Plauti ex adverso positis lucem vidit Amstelodami 1718. 12. decem Voluminibus. Alteram debemus ex Benedictino celeberrimo Gueudeville, cujus versionem Moriz Erasmi, & dissertationes Atlantici Historico insertas aliæque ingenii monumenta habemus. Hujus Plautus circa idem tempus sumptu Petri Vander Aa prodiit Leovardiz octo Voluminibus, in quo & dramata, quæ Costeus, & Daceria verterant, ex nova Gueudevillii interpretatione comparent, & notæ singulis Comædiis ab interprete sunt adjunctæ. Qui utramque translationem inter se & cum Latino Plauto conferent, (g) fatebuntur illam Limierii adstrictiore ac modestiore toga: hanc Gueudevillii fluxa magis magisque Comica veste incedere. In utraque nonnulla notant Aëta Eruditor. A. 1719. pag. 329.

IX. Præterea Plauti Comædiis lucem attulere Justus Lipsius (b) in antiquarum Lectionum libris quinque, usus quatuor Codd. MSS. Hermannus Buschius in decimationibus Plautinis: Janus Mollerius Palmerius in spicilegiis, Tom. V. facis Artium Gruterianæ. Janus Guilielmus in quæstionibus Plautinis Paris. 1583.

(g) Journal Historique Amst. 1719. Jan. pag. 19. il semble que Mr. Limier s'attache à avantage à son original, & qu'il en fait mieux sentir le véritable caractère: & que le Sr. Gueudeville est plus badin, plus vif, plus bouffon. Confer Aëta Erud. A. 1719. pag. 335. Journal littéraire. Tom. IX. pag. 485. Histoire Critique de la Rep. des lettres Tom. XV. p. 396. Bibliothèque ancienne & moderne de Mr. le Clerc. T. XI. p. 220., &c.

(b) Is Lipsius cum eloquentiam publice doceret in Academia Jenensi, his verbis solebat studiosæ juvenuti lectionem Plauti commendare, ut video a quodam ejus auditore annotatum; Diligenter legite Plautum, plus est doctrina in Plauto, quam in Terentio; nihil potest utilius legi post Ciceronem: hic est, qui propriam, qui puritatem supponit, qui urbanitatem, jocum, saltu, & eam Atticorum Venere quam frustra in reliquis Latinis querat. Norunt tamen studiosi fugiendos esse in illo Comico non minus puridos quosdam, & obscenos sales, quam obsoleta verba, quæ longe plura & deperditis quoque Plautinis Comædiis annotant Fulgentius Planciades, Nonius, Festus.

8. & jam dictæ facis Artium Tom. III. Janus Doufa, Pater, in Centurionatu, sive Plautinarum explanationum libris IV. Lugd. Bat. 1587. 12. Francof. 1600. 12. Janus Gruterus in IX. libris suspitionum, Witteberg. 1591. 8. Caspar Scioppius in suspèctarum lectionum libris V. quibus amplius ducentis locis Plautus castigatur & illustratur, Norim. 1597. 8. Jo. Meursius in Curis Plautinis, live parte prioræ Excitationum Criticarum, Lugd. Bat. 1598. 8. Valens Acidalius in libris viginti divinationum & interpretationum Plautinarum, Francof. 1607. 8. & Tom. VI. facis Artium Gruterianæ. Franciscus Dissaldens in animadversionibus ad Plaurum, Salmur. 1611. 8. Jo. Philippi Parei Lexicon Plautinum editum Hanoviz 1634. 8. Ejusdem Calligraphia Plautina, Commentarius de metris Plautinis, de imitatione Plauti Terentiana, de vita, & scriptis Plauti dissertatio. Electa denique & Analecta Plautina, ut animadversiones, quas Clarissimus vir Petrus Francius ineditas habuit, omittam. Jo. Philippi Parei electa Plautina perstringuntur in libro, qui inscribitur *Asini Cumanii fraterculus ex Plauti electis electus per Eustachium Swartium*. 1619. 8. Reineri Neuhufii electa Plautina, ac Terentiana prodierunt Amstelod. 1646. 12.

Analectis in Tomo VII. facis Artium subjiciuntur Jo. Brantii breves notæ in Plautum, Georgii Reiteri censura in aliquot loca Plauti, & variz lectiones et tribus Caroli Langii Codicibus MSS. Videndus quoque in varia Plauti loca Octavius Ferrarius vir doctissimus lib. II. electorum cap. 27. seq. Simonis Ulrici Pistoris animadversiones in Plautum affectæ, lucem opinor haud viderunt, laudatæ & inspectæ Taubmanno. Loca in quibus Ciceronem cum Terentio, Terentium cum Plauto comparat Gaudensius Merula in dialogo, petiti magnam partem et Camerarii commentario ad lib. I. Tusculanarum disp. Ciceronis, ut notavit Antonius Majoranius in Apologia contra Merulam p. 28. Loca Plauti quæ imitatus videtur Terentius, singulis paginis singulari studio annotata sunt in editione nitida Terentii, quam adornavit Martinus Huguenius Amst. 1710. 8.

Henrici Stephani dissertatio de Plauti latinitate ejusdem libello de latinitate falso suspecta subijcitur Paris. 1578. 8. Franciscus Floridus Sabinus in dissertatione adversus calumniatores Plauti vulgata, Basil. 1540. atque in editione Plauti Pareana, & Benedictus Floretius in Apologia pro Plauto, quam ex ejus progymnasmatibus

tis

tis poeticis (i) petitam ex Hetrusco Idiomate vertit latine Janus Panellius Middelburgensis, Philippus vero Pareus edidit, eam subjunxit commentario suo de particulis latinæ linguæ Francof. A. 1647. 12. Plautum extollunt contra judicium (k) Volcattii Sedigiti, Horatiique, probatum Danieli Heinio in diff. quæ Terentii quibusdam editionibus præmitti solet. Tuetur etiam Plautum H. Stephanus adversus Naugeium in diff. de Criticis p. 16. seq. & 27. - 34.

Georgii Cassandri sententiæ selectiores ex Plautinis Comædiis, una cum Scholiis in loca obscuriora prodire Gandavi 1536. 8. ut omittam Georgii Fabricii & Plauto & Terentio collectas sententiæ, Reineri Neubusii electa Plautina, ac Terentiana, Christophori Ulderaci flores Plauti, Bernardi Heupoldi Plautum redivivum, sive sententiæ & Plauto excerptas, &c.

Non inutilis labor eloquentiæ studiosis offertur in Augustini Gambarelli libello quem inscripsit: Opposita sive Antitheta & Plauto, Terentio, & Cicerone, Mediol. 1606.

Denique Caspar Sagittarius, Anno 1671. 8. Altenburgi edidit diatribam de vita ac scriptis Plauti, Terentii, ac Ciceronis, in qua memorat nonnulla a me ante omissa, ut Lælii Patavini notas in Aululariam, Epidicum, Bacchides, Mostellariam, & Pseudolum: Lodevei Odeberti Eduensis in Amphitruonem, Hasenmulleri in Aululariam, &c.

Plauti editionem adornare voluit Josephus Scaliger, ut notatum Clariss. Almloveenio in Bibliotheca promissa, & latente pag. 51. Notas quasdam Scaligeri MSSas, quemadmodum & emendationes Salmassii servat Bibliotheca publica Leidensis, in qua præter Aululariam in membraneo Codice cum variis Lect. ex Codice Pithæi, obviæ etiam tres Codices membræacii Comædiarum octo, & alius in charta. Antonius etiam Clementinus Plautum recensere instituit, ut dices ex Epistola IX. Merici Casauboni A. 1657. ad eum scripta. D. Casparis Erasmi Brochmædi prælectiones ineditæ in quasdam Plauti Comædias Hafniæ adhuc affervantur.

Balsæz ex officina Hervagiana per Eusebium Episcopium 1568. 8. prodit Volumen hoc titulo: Eruditiorum aliquot virorum de Comæ-

diæ & Comicis versibus commentationes, itemque in Plautum annotationes, & alia quibus totus fere Plautus explicatur. In hoc continentur Lulii Gyraldi ex dialogis de poetis excerpta diatriba de Comædia ejusque apparatus, p. 1. & Julii Cæs. Scaligeri de Comædiæ origine, & de comicis versibus, ex ejus opere de Poetica: p. 32. Andrea Alciati de Plautinorum carminum ratione p. 71., & Lexicon breve vocum Plautinarum pag. 79. Joachin Camerarii de Comicis versibus pag. 126., & in Plauti Comædiis annotationes ab ipso auctore correctæ, & auctæ pag. 153. Caroli Langii Variæ Lectiones ex tribus Codicibus Plauti MSS. pag. 301. Adr. Turnebi in Plautum observationes ex libris Adversariorum. p. 333. Hadr. Junii pag. 336. Cælii Secundi Curionis Plautinæ Lectiones pag. 340. - 343., & 355. 364. Loci ex XLII. amissis Comædiis citati pag. 344. Loci ex Comædiis quæ exstant citati, qui in nostris Codicibus non reperiuntur. p. 352. 355.

Ex Bibliotheca V. C. Marquardi Gudii accepi editionem Plauti Doussianam, & alteram Seb. Gryphii A. 1549. 12. utramque innumeris locis Josæ Merceri, & alterius viri docti manu castigatam & MSS. Codd. & variis observationibus. Plauti Codex insignis membræaceus, qui olim fuit Hieronymi Surite Cæsaraugustani, postea pervenit ad illustrem Frid. Adolphum Hansem ab Ehrencron. Vide Catalogum ejus Bibliothecæ p. 420.

Subastius judicium jam requirit lectio Plautina, ut mirer in tractatione scriptorum Latinorum adolescentibus commendanda Plautum Terentio prælatum esse a Scioppio in Epistola de compendio Linguæ Latinæ exactius cognoscendæ ratione, quæ ejus lucubrationis de arte Critica præmittitur. Confer Morhofium III. 4. polyhist. pag. 623. seq. Cateroqui norunt omnes, proprietatis & leporis Linguæ Latinæ Magistrum Plautum esse utique egregium.

Plenus ingeniosis dictis ac facetiis est hic Comicus joculæ, non de illis pertractatis jam loquor, sed de amœnis & honesto homine haud indignis. Itaque Illustrissimus Cardinalis Henr. Norisus Johannem Harduinum, & Franciscum Macedo cum ab illis impetitus fuisset, insultus utriusque Plautinis ferme sententiis vel repressit, vel elisit. Vide Norisii præfationem ad Harduinum, & Annibalis Corradini Veronensis (quo sub nomine idem Norisus latet) Thrasionem seu militem Macedonicum Plautino sale perfrictum. Amst. 1709. 8.

Non

(i) Hæc progymnasmatia Italice edita Florentiæ 1630. 4. quinque voluminibus, accessiones & 1661. 4.

(k) Sedigitus apud Gellium XV. 24. Horarius in Arte Poet. V. 270. seq. Confer si placet G. Jo. Vossium II. 23. Institut. Poet. & Franciscum Vassalorem de Iudicia dictione p. 160. seq.

Non contemnendam quoque pulchrarum sententiarum, & prudentium monitorum Plautus suppeditat copiam, ex quibus unicum hoc loco adscribam ex Persia Aët. IV. Scen. 4.

Satin' Atena tibi visa fortunata atque optima para?

Si incolae bene sunt morati, pulchre munus arbitror,

Persidia & peculatus ex urbe & avaritia si exulant,

Quarta invidia, quinta ambitio, sexta obreptio,

Septimum perjurium, octava indiligentia, Nona, injuria: decimum quod pessimum aggressu scelus:

Hac nisi inde aberunt, centuplex murus rebus servandis parum est.

Hermani Buschii decimationes Plautinae Paris. 1521. 4. editae sententiae & Plauto excerptas cum scholiis in tironum usus continent. Et Robertus Stephanus A. 1536. 8. edidit festivum delectum sententiarum & proverbiorum ex Plauto, Terentio, Virgilio, Ovidio, Horatio, Juvenale, Persio, Lucano, Seneca, Lucetio, Martiale, Silio Italico, Statio, Valerio Flacco, Catullo, Propertio, Tibullo, & Claudiano, cum indice sententiarum, & Proverbiorum. Spectat huc etiam sapientia scenae Romanae cum notis nuper edita a V. C. Christoph. Augusto Heumanno, Ifenaci 1716. 12. Vide Aët. Erud. illius anni p. 325. Georgii Fabricii sententiarum & Plauto & Terentio excerptarum libri duo prodire Lipsiae 1558. 8.

X. Joannes Philippus Parsus editioni suae Plauti praefat, quam Neapoli Nemetum prodire dixi An. 1619. 4. subiecit antiquam Comœdiam (1) quae inscribitur *Querulus* sive *Aulularia* diversa ab Aulularia, quam inter Plautinas jam posui. Hæc primum in lucem prolata est a Petro Daniele Paris. 1564. 8. apud Rob. Stephanum: hinc prodit cum notis ejusdem Danielis, *Conradi Reitterbusii*, & *Jani Gruteri*, adjecta ejusdem argumenti Aulularia, quam elegis pridem descripsit Gallus quidam Blesensis, *Vitalis* nomine, sub initia sæculi XIV. a CHRISTO nato clarus, Heidelbergæ apud Commelin. 1595. 8. Et si vero Quo-

lus illa in MSto antiquissimo Palatino ad Plautum refertur, sub Plauti quoque nomine allegatur a Servio in III. Æneid. p. 279. edit. P. Danielis, Jo. Sarisberienfis II. 2. Policratici, & Luitprando de rebus per Europam gestis I. 3. unde Plauto alicui juniori tribuitur a Casp. Barthio XLIV. 13. 14. Adversariorum: M. Accii Plauti certe minime est, quoniam auctor ipse in prologo hanc fabulam *investigatam Plauti per vestigia* proficitur, & pag. 34. locum profert e Ciceronis Oratione pro Sex. Roscio Amerino. Quemcunque vero parentem agnoscit, exploratum videtur vel e Servii testimonio, Imp. Theodosii saltem junioris tempora sive antecedere, sive æquare, quamobrem *Rutilium*, cui hoc drama Auctor inscripsit, viri docti (m) haud putant diversum esse a Claudio Rutilio scriptore Itinerarii, de quo infra suo loco. Non me fugit quidem a Pareo & aliis auctorem hujus Quærolis existimari *Gildam Bardonium*, qui post medium sæculi a CHRISTO nato sexti floruit. Ita sane vir insignis Jo. Fridericus Gronovius IV. 18. de sestiis, scriptorem hujus dramatis appellans *Gildam, Anacbarasin Britannia*. Sed vereor ne anam hanc sententiae parum verisimili dederit toto cælo diversa ab hoc dramate Epistola Gildæ Sapientis de excidio Britannia, & Castigationis Ordinis Ecclesiastici, quæ liber *Querulus* inscribitur in Codd. MSS. *Queroli* auctorem non esse *Gildam*, ipse deinde Pareus a Reinesio monitus agnovit. Vide Reinesii Epist. XXXIX. ad Bosium pag. 175. Gildæ liber de excidio Britannia occurrit etiam in Tomo VIII. Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunens. pag. 707. De illo libro adi si placet Jac. Usserii Antiquitates Ecclesiasticarum Britannicarum cap. XIV. & de Gilda Taubmannum ad Plautum p. 1498. Cavei Hist. literar. Script. Eccles. ad A. 581. & Aët. Sanctior. T. 2. Januar. p. 952. seq.

XI. Josias Simlerus in Bibl. affirmat Achillem Statium habuisse Comœdiam Plauti ineditam *Philodoxium*. Sed non magis Plauti est hoc drama quam alterius Comici veteris *Lepidi*, sub cujus nomine illud Lucæ Anno 1588. edidit Aldus Manutius Pauli F. Vide, si placet, quæ dixi inferius, ubi recensito fragmenta veterum Comicorum latinorum.

DE

(1) Scripta est sermone Poetico, non tamen accurata certaque pedum ratione observata, unde *clodo* p. de *incodem* se affirmat in prologo, ad quem vide sis notas Petri Danielis. Recte igitur drama *prosaicum* vocat G. Jo. Vossius cap. 2. de natura Poëtices & *fabulam* *prosam* Tho. Reinesius p. 175. Epist. ad Bosium.

(m) Vide Vossium de Poëtis latinis p. 59. & Paulum Colomnesium ad dialogos *Gyraldi* de Poëtis p. 431.

DE P. TERENTIO.

Terentii aetas. 1. Sex Comœdiæ quando actæ singula, & ex quibus Græciæ dramatis expressæ. 2. De Donati & Eugraphii editis aliarumque deperditis veterum in Terentium Commentariis. 3. Codices Terentii celeberrimos MSSi, atque de Calliopia qui Terentium recensuit. 4. Terentii editiones. 5. Alii Terentii. 6. Index Scriptorum in Donati, & Eugraphii Commentariis citatorum, 7.

PTERENTIUS, Afer, natus Carthagine Anno conditæ urbis Romæ DLXII. ante CHRISTUM natum CXCII. decem annis post finem belli secundi Punici. Romam venit servus, sed a Terentio Lucano Senatore ob ingenii ac formæ elegantiam mature manu missus, amicitia virorum nobilissimorum, P. Corn. Scipionis Africani, & C. Lælii Sipientis usus est, ita ut etiam ab his adjuvari (a) in componendis fabulis diceretur, quemadmodum etiam a Furio Publii, C. Sulpicii Gallo, Q. Fabio Labæone, & M. Popilio. Obiit (teste Eusebio) in Arcadia, Anno U. C. si Marianum Scutum sequimur, D. XCIX. ante CHRISTUM natum CLV. ætatis XXXVII. sex annis ante cœptum bellum Punicum tertium, cum itinere in Asiam suscepto naufragium fecisset, atque in illo CVIII. fabulas (b) e Menandro veritas perdidisset. Detractorem habuit Terentius L. Lavinium, cujus meminit S. Hieronymus I. in Rufinum. Luscium Lanuinum vocant Eugraphii Codices, ad Eunuchum p. 256. Terentius ab Ovidio 2. Tristium 359. negatur esse convivus, hoc est parasitus: non itaque ibi eo nomine intelligit hominem qui non illubenter nec injucundus hospes interest epulis, & convivis, *non bon vivans*, ut viro docto visum ad Petronium pag. 133. Engelbertus Abbas libro de octu & fide Romani Imperii cap. XVI. (Tom. 25. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 370.) *Terentius poeta devotus Carthagine captus & ductus Romam, cum inter-*

rogaretur in Senatu quæ fuisset major causa expugnationis Carthaginesis, utrum vires Romanorum vel impotentia Carthaginesium? respondit quod neutrum: sed quod fuit concordia civium conservabat statum, ita discordia causabat excidium Carthaginesium. Confundit Engelbertus perinde ut Orosius IV. 19. Terentium Comicum cum Q. Terentio Culleone Senatore, quem Scipio devicta Carthagine assertum a vinculis Romam adduxit, de quo Livius XXX. 45. & Themistius Oratione XIII. pag. 179. S. Hieronymus prologo questionum Hebr. Urgebat L. Terentium Lavinium nostro Lucio finis, & quasi publici erarii, poetam furem criminabatur. Ille Hieronymi Lucius, sive Luscus, haud diversus a Rufino, ut colligas ex his ejusdem Hieronymi lib. 1. in Rufin. p. 383. *Sin autem contra invidios loquer, & Luscium Lavinium, vel Albinum Pollionem de genere Corneliorum, styli mei mucro convulneret: si bis tricola & livida mentis hominem a me submovere, & ad UNUM stipitem cuncta jacula dirige, quid vulnera SUA paritur in multas? quid ex impatiencia respondendi ostendit se esse qui petitur?* De Terentii obtrektore L. Lavinio, quem ipse tacito nomine perstringit, nominatim meminit etiam Donatus in prologum Andriæ & Eunuchi, ac sæpe Eugraphius cui Luscus appellatur pag. 501. 547. 548. 565. 573. Non modo ob tersum scribendi genus puroque similitudinem anni semper probavit se Terentius & suis quibus vixit & insecutus temporibus: sed etiam ob nativos morum quos depingit characteres, animorumque humanorum imagines ad vivum descriptas expressasque. Et Hugo Grotius (c) ob Terentii Comœdiarum lectionem velut se indignum arguenti, *alia*, inquit, *legimus in his pueri, alia viri.* Vitam Terentii per Franciscum Petrarcham & Paulum Orosium, & argumenta omnium ipsius quæ supersunt Comœdiarum, MSS. in Bibl. Casarea memorat Lambecius Tom. 2. p. 237. Duos Codices MSSos Terentii cum Petrarchæ notis servant Bibliothecæ Angliæ, Oxonii Collegii Mariz Magd. n. 23., & Londini inter Codices Francisci Bernardi, Collegii Medicorum Lond. socii n. 36.

II. Extant sex Terentii Comœdiæ, neque plures veteribus cognitæ fuerunt, qui in eis nativam elegantiam puri, ac simplicis laudarent sermonis, ingeniumque suave, & τὸ ὠδινόν, quod

(a) Cicero VII. ad Attic. Quintil. X. 1. Donatus ad prologum Adelphi. & in Terentii Vita, quam nonnulli Codices auctori tribuunt Suetonio.

(b) Volcarius sedigitus apud Donatum. Antonius in Grypho Sessari Epist. XVIII. *Protilis in senatu quor dramata subelaturum, Arcadia medicus qui poeti in gremio.*

(c) Mosheosii polyhist. lib. III. cap. 2. §. 29. pag. 665.

quod e Græcorum, Menandri (d) præcipue imitatione feliciter confectus est, licet vim Comicam in eo desideravit Cæsar. E recentioribus juxta audire Evremonium: *Terence est peu entre l'Auteur de l'Antiquité qui entre le mieux dans le naturel des personnes. l'y trouve cela à redire, qu'il a trop peu d'étendue, & tous son talent est borné à faire bien parler des Valets & des Vieillards, un Père avare, un fils débauché, une esclave, une espèce de Brigueuse. Voilà ou s'attend la capacité de Terence. N'attendez de lui ni galanterie, ni passion, ni les sentimens, ni les discours d'un honnête homme.* Hæc vir politissimus ingenii T. 2. Opp. p. 18. Actæ sunt fabule Terentii hoc ordine & tempore, de quo præter interpretes consulendus Samuel Petrus lib. I. Observationum cap. VIII.

Andria Anno U. C. DLXXXVIII. *Andriam* separatim in tironum gratiam Germanica expositione, & medulla quam vocat Philologica illustravit Wilhelmus Lymberger Rintheli 1674. 8. Gallica interpretatione singularum phrasium, indiceque copioso Carolus Stephanus Paris. 1547. 8. typis Francisci Stephani, & Lugd. 1548. apud Jo. Tornæzium. Eandem fabulam Gallicis versibus reddiderat Bonaventura Pererius (des Periers) Lugd. 1530. Anglicis Georgius Webbe Lond. 1629. vide Antonii Wood Antiquitates-Oxon. Tom. 2. p. 241. *Italice* Joannes Justinianus Venet. 1544. 8. In *Andriam* præ ætatis laudantur ab Anteli-

gnano annotationes Joannis Rivii, quæ ad mores facere imprimis videntur.

Hecyra Anno DLXXXIX. atque iterum DXCIV. cum prima vice non multum plausus meruisset.

Heautontimorumenos Anno DXCI. Priores binos Actus hujus Dramatis vespere dedit, reliquos docuit proximo mane. De controversia, quæ Egidio Menagio super hac Comædia cum Hedelino Abbate Albignacensi intercessit, vide si placet Ephemerides litterarias Parisienses Anni MDCXCI. p. 65. seq. edit. Amsterod. Hedelini liber lucem vidit Gallicæ Paris. 1656. 4. *Terence justifié par Hedelin.* Menagii dissertatio Ultraj. 1690. 8. In *Heautontimorumenos* duplex argumentum fecisse se affirmat Poeta ex simplicibus, hoc est cum Menander singula *ποῦρα* induxisset, duos se exhibuisse filios familias amatores, amicos duas, duos senes, duos servos, ut notat Petrus Nannius lib. 1. Miscell. cap. 4. qui lib. 2. cap. 3. probe quoque observat universas hujus Comici fabulas fingi ut quæ agantur Athenis. *Heautontimorumenos* Terentii respicitur ab Horatio lib. 1. Sat. 2. v. 20. *Terentium ipse se puniens.* Ciceroni III. 28. Tuscul. quem & aliis in locis ad Comici dicta libenter alludere notavit Petrus Victorius lib. VI. var. Lect. cap. 14. *Francisci Hedelini, & Egidii Menagii* dissertationes Gallica lingua scriptæ de tempore hujus dramatis (quod Athenis in Dionysiis (Pithegiis) ætium fingitur a vespere die intra spatium decem ut Hedelinus, vel ut Menagius, amplius duodecim horarum) recusæ Amst. 1715. 8. cum ejusdem Hedelini de rationibus, & usu Theatri: *la pratique du Theatre par l'Abbé d'Abignac.* Prior Menagii dissertatio prodierat A. 1640. recusa inter ejus Miscellanea Paris. 1652. 4. Altera post Hedelinum jam defunctum Ultrajecti 1690. 8. Confer librum *Memoires de literature* Hag. 1715. 8. Tom. 1. pag. 289. seq.

Phormio (e) Anno DXCIII. *Phormionem* Terentii imitatus fuit Moliærius in dramate Gallico cui titulus: *Les fourberies de Scapin.* *Phormio* apud Apollodorum Græcum Comicum parafiti nomen ἀπὸ τῆς πορμίδος a sportula viminea. Vide If. Casauboni notas ad Theophrasti Characteres p. 133.

c

Eunu-

(d) *Conversus expressumque latina voce Menandrum a Terentio effert* dixit Cicero in Limone: Cæsari quoque Terentius vocatur dimidiatus Menander. *Hecyra* Menandri & Menandri Epitrepontem ejusdem argumenti fabulas vocat Sidonius IV. 9. Epist. Adelphos, *Heautontimorumenos*, *Andriam* & *Eunuchum* a Menandro accepisse Donatus tradit, *Phormionem* & *Hecyræ* a comico Apollodoro. Ipse Terentius prologo *Heautontimorumeni* queritur rumores malevolos distillare quod multas contemnat fabulas Græcæ, dum fecit paucas Latine. In *Andria* duas imitatus est Menandri *Andriam* & *Perinthiam*, in *Eunuchum* Colacem Menandri, *Eunuchum* & *Phasma*: In *Adelphis*, Menandri ἀδελφούς & *Diphilæ συνποσίτωνους*. Sic poëta in *Hecyra* & *Apollodoro* fabulam quandam habere ante oculos & simul Menandri ἐπιτρέποντα. Nam *Phormionem* quidem ex Apollodoro ἐνδικαζοῦντα expressam esse idem nobis Donatus fidem facit. *Latino Comicis* antiquiores Plautum, Nævium &c. quoque exilatos a Terentio inimici criminabantur, sed hoc ipse quidem conceptis verbis negat, neque in iis quæ habemus Plauti Comædiis furtorum Terentianorum vel minima vestigia apparent, licet de Terentiana Plauti imitatione liber exstat Jo. Philippi Parei, Plauto ipsius, ut supra cap. 1. notare me memini, subjunctus.

(e) *Phormio* Parafiti nomen ἀπὸ τῆς πορμίδος a sportula viminea obsonio ferendo. Vide Erycii Puteani *Amœnitates* p. 43.

tis poeticis (1) petitam ex Hetrusco Idiomate vertit latine Janus Panelius Middelburgensis, Philippus vero Pareus edidit, eam subjunxit commentario suo de particulis latinæ linguæ Francof. A. 1647. 12. Plautum extollunt contra judicium (4) Volcatii Sedigiti, Horatiique, probatum Danieli Heinsio in diff. quæ Terentii quibusdam editionibus præmitti solet. Tuetur etiam Plautum H. Stephanus adversus Nauge-rium in diff. de Criticis p. 16. seq. & 27. - 34.

Georgii Cassandri sententiz selectiores ex Plautinis Comædiis, una cum Scholiis in loca obscuriora prodire Gandavi 1536. 8. ut omittam *Georgii Fabricii* & Plauto & Terentio collectas sententias, *Reineri Neubusii* electa Plautina, ac Terentiana, *Christophori Ulderacii* flores Plauti, *Bernhardi Heupoldi* Plautum redivivum, sive sententias & Plauto excerptas, &c.

Non inutilis labor eloquentiæ studiosis offertur in *Augustini Gambarelli* libello quem inscripsit: *Opposita sive Antitheta* & Plauto, Terentio, & Cicero, Mediol. 1606.

Denique *Caspar Sagittarius*, Anno 1671. 8. Altenburgi edidit diatribam de vita ac scriptis Plauti, Terentii, ac Ciceronis, in qua memorat nonnulla a me ante omissa, ut *Lælii Patavini* notas in Aululariam, Epidicum, Bacchides, Mostellariam, & Pseudolum: *Lodevici Odeberti* Eduensis in Amphitruonem, Hæmulteri in Aululariam, &c.

Plauti editionem adornare voluit *Josephus Scaliger*, ut notatum Clariss. Almeloventio in Bibliotheca promissa, & latente pag. 51. Notas quasdam Scaligeri MStas, quemadmodum & emendationes *Salmasii* servat Bibliotheca publica Licidensis, in qua præter Aululariam in membraneo Codice cum variis Lectionibus ex Codice Pithei, obviæ etiam tres Codices membranacei Comædiarum octo, & alius in charta. *Antonius* etiam *Clementius* Plautum recensere instituit, ut discas ex Epistola IX. Merici Casauboni A. 1657. ad eum scripta. D. *Casparis Erasmi Brochmady* prælectiones ineditæ in quâdam Plauti Comædiis Hænsiæ adhuc affervantur.

Basilæ ex officina Hervagiana per Eusebium Episcopium 1568. 8. prociat Volumen hoc titulo: *Eruditorum aliquot virorum de Comæ-*

dia & Comicis verbis commentationes, itemque in Plautum annotationes, & alia quibus totus fere Plautus explicatur. In hoc continentur *Lilii Gyraldi* ex dialogis de poetis excerpta diatriba de Comædia ejusque apparatus, p. 1. & *Julii Cæs. Scaligeri* de Comædiæ origine, & de comicis verbis, ex ejus opere de Poetica: p. 32. *Andree Aciati* de Plautinorum carminum ratione p. 71., & Lexicon breve vocum Plautinarum pag. 79. *Joachin Camerarii* de Comicis verbis pag. 126., & in Plauti Comædiis annotationes ab ipso auctore correctæ, & auctæ pag. 153. *Caroli Langii* Varie Lectiones ex tribus Codicibus Plauti MSS. pag. 301. *Adr. Turnebi* in Plautum observationes ex libris Adversariorum. p. 333. *Hadr. Junii* pag. 336. *Cæli Secundi Curionis* Plautinæ Lectiones pag. 340. - 343., & 355. 364. Locis ex XII. amissis Comædiis citati pag. 344. Locis ex Comædiis quæ exstant citati, qui in nostris Codicibus non reperiuntur. p. 352. 355.

Ex Bibliotheca V. C. Marquardi Gudii accepi editionem Plauti Doussanæ, & alteram Seb. Gryphii A. 1549. 12. utramque innumere locis *Josie Merceri*, & alterius viri docti manu castigatam e MSS. Codd. & variis observationibus. Plauti Codex insignis membranceus, qui olim fuit Hieronymi Suritzæ Casaraugustani, postea pervenit ad Illustræm Frid. Adolphum Hansem ab Ehrencon. Vide Catalogum ejus Bibliothecæ p. 420.

Subastius judicium jam requirit lectio Plautina, ut mirer in tractatione scriptorum Latinorum adolescentibus commendanda Plautum Terentio prælatum esse a Scioppio in Epistola de compendiosa Linguæ Latinæ exactius cognoscendæ ratione, quæ ejus lucubrationis de arte Critica præmittitur. Confer Morhofium III. 4. polyhist. pag. 623. seq. Cæteroque norunt omnes, proprietatis & leporis Linguæ Latinæ Magistrum Plautum esse utique egregium.

Plenus ingeniosis dictis ac facetiis est hic Comicus jocilque, non de illis pertractatis jam loquor, sed de amoenis & honesto homine haud indignis. Itaque Illustrissimus Cardinalis *Henr. Norissus* Johannem Harduinum, & Franciscum Macedo cum ab illis impetitus fuisset, insultus utriusque Plautinis ferme sententis vel repressit, vel elusit. Vide Norissii præfationem ad Harduinum, & Annibalis Corradini Veronensis (quo sub nomine idem Norissus latet) Thrasionem seu militem Macedonicum Plautino fale perfrictum. Amst. 1709. 8.

Non

(1) Hæc progymnasmatâ Italice edita Florentiæ 1630. 4. quinque voluminibus, accessiones & 1661. 4.

(4) Sedigiti apud Gellium XV. 24. Horatius in Arte Poet. V. 270. seq. Confer si placeat G. Jo. Vossium II. 27. Institut. Poet. & Franciscum Vavaorem de ludicra dictione p. 160. seq.

Non contemnendam quoque pulchrarum sententiarum, & prudentium monitorum Plautus suppeditat copiam, ex quibus unicum hoc loco adscribam ex Persa Aët. IV. Scen. 4.

Satin' Athena tibi visse fortunata atque opipara?

Si incola bene sunt morati, pulchre munus arbitror,

Perfidia & peculatus ex urbe & avaritia si exulant,

Quarta invidia, quinta ambitio, sexta obreptatio,

Septimum perjurium, octava indiligentia,

Nona, injuria: decimum quod pessimum aggrissu scelus:

Hec nisi inde aberrunt, consuplex murus rebus servandis parum est.

Hermannii Buschii decimationes Plautinae Paris. 1521. 4. editae sententias e Plauto excerptas cum scholiis in tironum usus continent. Et Robertus Stephanus A. 1536. 8. edidit solum delectum sententiarum & proverbiorum ex Plauto, Terentio, Virgilio, Ovidio, Horatio, Juvenale, Persio, Lucano, Seneca, Lucetio, Martiale, Silio Italico, Statio, Valerio Flacco, Catullo, Propertio, Tibullo, & Claudiano, cum indice sententiarum, & Proverbiorum. Spectat huc etiam sapientia scenae Romanæ cum notis nuper edita a V. C. Christoph. Augusto Heumanno, Isenaci 1716. 12. Vide Aët. Erud. illius anni p. 325. Georgii Fabricii sententiarum e Plauto & Terentio excerptarum libri duo prodire Lipsiae 1558. 8.

X. Joannes Philippus Parvus editioni suae Plauti praefat, quam Neapoli Nemetum prodidisse dixi An. 1619. 4. subjecit antiquam Comœdiam (1) quae inscribitur *Querulus sive Aulularia* diversa ab Aulularia, quam inter Plautinas jam posui. Hæc primum in lucem prolata est a Petro Daniele Paris. 1564. 8. apud Rob. Stephanum: hinc prodit cum notis ejusdem Danielis, *Conradi Reisterbusii*, & *Jani Gruteri*, adjecta ejusdem argumenti Aulularia, quam elegit pridem descripsit Gallus quidam Blesensis, *Vitalis* nomine, sub initia sæculi XIV. a CHRISTO nato clarus, Heidelbergæ apud Commelin. 1595. 8. Et si vero Quo-

lus illa in MSto antiquissimo Palatino ad Plautum refertur, sub Plauti quoque nomine allegatur a Servio in III. Æneid. p. 279. edit. P. Danielis, Jo. Sarisberienfis II. 2. Policratici, & Luitprando de rebus per Europam gestis I. 3. unde Plauto alicui juniiori tribuitur a Casp. Barthio XLIV. 13. 14. Adversariorum: M. Accii Plauti certe minime est, quoniam auctor ipse in prologo hanc fabulam *investigatam Plauti per vestigia* profitetur, & pag. 34. locum proferet e Ciceronis Oracione pro Sex. Roscio Amerino. Quemcumque vero parentem agnoscit, exploratum videtur vel e Servii testimonio, Imp. Theodosii saltem junioris tempora sive antecedere, sive equare, quamobrem *Rutilium*, cui hoc drama Auctor inscripsit, viri docti (m) haud putant diversum esse a Claudio Rutilio scriptore Itinerarii, de quo infra suo loco. Non me fugit quidem a Pareo & aliis auctorem hujus Queruli existimari *Gildam Bedonicum*, qui post medium sæculi a CHRISTO nato sexti floruit. Ita sane vir insignis Jo. Fridericus Gronovius IV. 18. de feldertis, scriptorem hujus dramatis appellans *Gildam, Anacbarfin Britannie*. Sed veror ne anam huic sententiae parum verisimilem dederit toto cœlo diversa ab hoc dramate Epistola Gildæ Sapientis de excidio Britanniae, & Castigatio Ordinis Ecclesiastici, quæ liber *Querulus* inscribitur in Codd. MSS. *Queruli* auctorem non esse *Gildam*, ipse deinde Pareus a Reinesio monitus agnovit. Vide Reinesii Epist. XXXIX. ad Bosium pag. 175. Gildæ liber de excidio Britanniae occurrit etiam in Tomo VIII. Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunens. pag. 707. De illo libro adi si placet Jac. Usserii Antiquitates Ecclesiasticarum Britannicarum cap. XIV. & de Gilda Taubmannum ad Plautum p. 1493. Cavei Hist. literar. Script. Eccles. ad A. 581. & Aët. Sanctor. T. 2. Januar. p. 952. seq.

XI. Josias Simlerus in Bibl. affirmat Achillem Statium habuisse Comœdiam Plauti ineditam *Philodoxium*. Sed non magis Plauti est hoc drama quam alterius Comici veteris *Lepidi*, sub cujus nomine illud Lucæ Anno 1588. edidit Aldus Manutius Pauli F. Vide, si placet, quæ dixi inferius, ubi recensco fragmenta veterum Comicorum latinorum.

DE

(1) Scripta est sermone Poetico, non tamen accurata certaque pedum ratione observata, unde eludo potest incideret se affirmat in prologo, ad quem vide sis notas Petri Danielis. Recte igitur drama *prosaicum* vocat G. Jo. Vossius cap. 2. de natura Poetices & fabulæ *prosum* Tho. Reinesius p. 175. Epist. ad Bosium.

(m) Vide Vossium de Poetis latinis p. 59. & Paulum Colomesium ad dialogos *Gyraldi* de Poetis p. 431.

vis poeticis (i) petitam ex Hetrusco Idiomate vertit latine Janus Panelius Middelburgensis, Philippus vero Pareus edidit, eam subiunxit commentario suo de particulis latinæ linguæ Francof. A. 1647. 12. Plautum extollunt contra judicium (k) Volcatii Sedigiti, Horatiique, probatum Danieli Heinsio in diff. quæ Terentii quibusdam editionibus præmitti solet. Tuetur etiam Plautum H. Stephanus adversus Naugeium in diff. de Criticis p. 16. seq. & 27. - 34.

Georgii Cassandri sententiæ selectiores ex Plautinis Comædiis, una cum scholiis in loca obscuriora prodire Gandavi 1536. 8. ut omittam Georgii Fabricii & Plauto & Terentio collectas sententiæ, Reineri Neubusii electa Plautina, ac Terentiana, Christophori Uladeracci flores Plauti, Bernhardi Heupoldi Plautum redivivum, siue sententiæ & Plauto excerptas, &c.

Non inutilis labor eloquentiæ studiosis offertur in Augustini Gambarelli libello quem inscripsit: Opposita siue Antitheta & Plauto, Terentio, & Cicerone, Mediol. 1606.

Denique Caspar Sagittarius, Anno 1671. 8. Altenburgi edidit diatribam de vita ac scriptis Plauti, Terentii, ac Ciceronis, in qua memorat nonnulla a me ante omissa, ut Lælii Patavini notas in Aululariam, Epidicium, Bacchides, Mollariam, & Pseudolum: Lodevei Odeberti Eduensis in Amphitruonem, Hæmulæri in Aululariam, &c.

Plauti editionem adornare voluit Jasephus Scaliger, ut notatum Clariss. Almeloventio in Bibliotheca promissa, & latente pag. 51. Notas quasdam Scaligeri MSSas, quemadmodum & emendationes Salmassii servat Bibliotheca publica Leidensis, in qua præter Aululariam in membraneo Codice cum variis Lect. ex Codice Pithæi, obviæ etiam tres Codices membranacei Comædiarum octo, & alius in charta. Antonius etiam Clementinus Plautum recensere instituit, ut discas ex Epistola IX. Merici Casauboni A. 1657. ad eum scripta. D. Casparis Erasmi Brochmadi prælectiones ineditæ in quasdam Plauti Comædiæ Hænsie adhuc asservantur.

Basilicæ ex officina Hervagiana per Eusebium Episcopium 1568. 8. prodit Volumen hoc titulo: Eruditorum aliquot virorum de Comæ-

diæ & Comicis verbis commentationes, itemque in Plautum annotationes, & alia quibus totus fere Plautus explicatur. In hoc continentur Lælii Gyraldi ex dialogis de poetis excerpta diatriba de Comædia ejusque apparatus, p. 1. & Julii Cæs. Scaligeri de Comædiæ origine, & de comicis verbis, ex ejus opere de Poetica: p. 32. Andree Sciasii de Plautinorum carminum ratione p. 71., & Lexicon breve vocum Plautinarum pag. 79. Joachin Camerarii de Comicis verbis pag. 126., & in Plauti Comædiis annotationes ab ipso auctore correctæ, & auctæ pag. 153. Caroli Langii Varie Lectiones ex tribus Codicibus Plauti MSS. pag. 301. Adr. Turnebi in Plautum observationes ex libris Adversariorum. p. 333. Hadr. Junii pag. 336. Cælii Secundi Curionis Plautinæ Lectiones pag. 340. - 343., & 355. 364. Loci ex XLI. amissis Comædiis citati pag. 344. Loci ex Comædiis quæ exstant citati, qui in nostris Codicibus non reperiuntur. p. 352. 355.

Ex Bibliotheca V. C. Marquardi Gudii accepi editionem Plauti Doussiam, & alteram Seb. Gryphii A. 1549. 12. utramque innumeris locis Josæ Merceri, & alterius viri docti manu castigatam & MSS. Codd. & variis observationibus. Plauti Codex insignis membranceus, qui olim fuit Hieronymi Suritz Cæsaraugustani, postea pervenit ad Illustr. Frid. Adolphum Hansem ab Ehrencon. Vide Catalogum ejus Bibliothecæ p. 420.

Subactius judicium jam requirit lectio Plautina, ut mirer in tractatione scriptorum Latinorum adolescentibus commendanda Plautum Terentio prælatum esse a Scioppio in Epistola de compendiosa Linguæ Latine exactius cognoscendæ ratione, quæ ejus lucubrations de arte Critica præmittitur. Confer Morhofium III. 4. polyhist. pag. 623. seq. Cæteroqui norunt omnes, proprietatis & leporis Linguæ Latine Magistrum Plautum esse utique epygium.

Plenus ingeniosis dictis ac facientis est hic Comicus jocilque, non de illis pertractatis jam loquor, sed de amænæ & honesto homine haud indignis. Itaque Illustrissimus Cardinalis Henr. Norisius Johannem Harduinum, & Franciscum Macedo cum ab illis impetitus fuisset, insultus utriusque Plautinis ferme sententiis vel repressit, vel elusit. Vide Norisii præfationem ad Harduinum, & Annibalis Corradini Veronenis (quo sub nomine idem Norisius latet) Thrafonem seu militem Macedonicum Plautino sale perfrictum. Amst. 1709. 8.

Non

(i) Hæc progymnasmatæ Italice edita Florentiæ 1639. 4. quinq. voluminibus, accessiones & 1661. 4. (k) Sedigitus apud Gellium XV. 24. Horatius in Arte Poet. V. 270. seq. Confer si placet G. Jo. Vossium II. 23. Institut. Poet. & Franciscum Vassalorem de Iudicia dictione p. 163. seq.

Non contemnendam quoque pulchrarum sententiarum, & prudentium monitorum Plautus suppeditat copiam, ex quibus unicum hoc loco addicribam ex Persia Act. IV. Scen. 4.

Satin' Astena sibi visa fortunata atque optima para?

Si incolae bene sunt morati, pulchre munias arboris,

Persidia & peculatus ex urbe & avaritia si exulant,

Quarta invidia, quinta ambitio, sexta obrebatio,

Septimum perjurium, octava indiligentia, Nona, injuria: decimum quod pessimum aggreffus scelus?

Hac nisi inde aberunt, centuplex murus verbus servandis parum est.

Hermannii Buschii decimationes Plautinae Paris. 1521. 4. editae sententiae e Plauto excerptae cum scholiis in tironum usus continent. Et Robertus Stephanus A. 1536. 8. edidit festivum delectum sententiarum & proverbiorum ex Plauto, Terentio, Virgilio, Ovidio, Horatio, Juvenale, Persio, Lucano, Seneca, Lucetio, Martiale, Silio Italico, Statio, Valerio Flacco, Catullo, Propertio, Tibullo, & Claudiano, cum indice sententiarum, & Proverbiorum. Speciat hic etiam sapientia scenae Romanae cum notis nuper edita a V. C. Christoph. Augusto Heumanno, Henaci 1716. 12. Vide Acta Erud. illius anni p. 325. Georgii Fabricii sententiarum e Plauto & Terentio excerptarum libri duo prodire Lipsiae 1558. 8.

X. Joannes Philippus Parcus editioni suae Plauti praefat, quam Neapoli Nemetum prodidisse dixi An. 1619. 4. Subjectae antiquae Commaediam (1) quae inscribitur *Querolus frue Aulularia* diversa ab Aulularia, quam inter Plautinas jam posui. Haec primum in lucem prolata est a *Petro Daniele* Paris. 1564. 8. apud Rob. Stephanum: hinc prodit cum notis ejusdem Danielis, *Conradi Reisersbusti*, & *Jani Gruteri*, adjecta ejusdem argumenti Aulularia, quam elegis pridem descripsit Gallus quidam Blesensis, *Vitalis* nomine, sub initia saeculi XIV. a CHRISTO nato clarus, Heidelbergae apud Commelin. 1595. 8. Et si vero Querolus

illius in MSto antiquissimo Palatino ad Plautum refertur, sub Plauti quoque nomine allegatur a Servio in III. Aeneid. p. 279. edit. P. Danielis, Jo. Sarisberiensis II. 2. Policratici, & Luitprando de rebus per Europam gestis I. 3. unde Plauto alicui juniori tribuitur a Calp. Barthio XLIV. 13. 14. Adversariorum: M. Accii Plauti certe minime est, quoniam auctor ipse in prologo hanc fabulam investigatam Plauti per vestigia proficitur, & pag. 34. locum proferet e Ciceronis Oratione pro Sex. Roscio Amerino. Quemcumque vero parentem agnoscit, exploratum videtur vel e Servii testimonio, Imp. Theodosii saltem junioris tempora sive antecedere, sive aequare, quamobrem *Rutilium*, cui hoc drama Auctor inscripsit, viri docti (m) haud putant diversum esse a Claudio Rutilio scriptore Itinerarii, de quo infra suo loco. Non me fugit quidem a Pareo & aliis auctorem hujus Queroli exilimari *Gildam Baedonicum*, qui post medium saeculi a CHRISTO nato sexti floruit. Ita sane vir insignis Jo. Fridericus Gronovius IV. 18. de festis, scriptorem hujus dramatis appellans *Gildam, Anaebarsin Britanniam*. Sed vereor ne aniam huius sententiae parum verisimili dederit toto caelo diversa ab hoc dramate Epistola *Gildae Sapientis* de excidio Britanniae, & Castigationis Ordinis Ecclesiastici, quae liber *Querolus* inscribitur in Codd. MSS. *Queroli* auctorem non esse *Gildam*, ipse deinde Pareus a Reinefio monitus agnovit. Vide Reinefii Epist. XXXIX. ad Bosium pag. 175. *Gildae* liber de excidio Britanniae occurrit etiam in Tomo VIII. Bibliothecae Patrum edit. Lugdunens. pag. 707. De illo libro adi si placet Jac. Usserii Antiquitates Ecclesiarum Britannicarum cap. XIV. & de *Gilda* Taubmannum ad Plautum p. 1498. Cavei Hist. literar. Script. Ecclae. ad A. 581. & Aft. Sanctior. T. 2. Januar. p. 952. seq.

XI. Josias Simlerus in Bibl. affirmat Achillem Statium habuisse Commaediam Plauti ineditam *Philodoxium*. Sed non magis Plauti est hoc drama quam alterius Comici veteris *Lepidi*, sub cuius nomine illud Lucr. Anno 1588. edidit Aldus Manutius Pauli F. Vide, si placet, quae dixi inferius, ubi recensleo fragmenta veterum Comicozum latinorum.

DE

(1) Scripta est sermone Poetico, non tamen accurata certaue pedum ratione observata, unde *clodo pe de incendere* sic affirmat in prologo, ad quem vide sis notas Petri Danielis. Recte igitur drama praefatum vocat G. Jo. Vossius cap. 2. de natura Poeticae & fabulam praefam Tho. Reinefius p. 175. Epist. ad Bosium.

(m) Vide Vossium de Poetis latinis p. 59. & Paulum Colomesium ad dialogos Gualdi de Poetis p. 431.

vis poeticis (i) petitam ex Hetrusco Idiomate vertit latine Janus Panelius Middelburgensis, Philippus vero Pareus edidit, eam subjunxit commentario suo de particulis latine linguae Francof. A. 1647. 12. Plautum extollunt contra judicium (k) Volcatii Sedigiti, Fioratiquae, probatum Danieli Heinio in diff. quae Terentii quibusdam editionibus praemitti solet. Tuetur etiam Plautum H. Stephanus adversus Naugeurium in diff. de Criticis p. 16. seq. & 27. - 34.

Georgii Cassandri sententiae selectiores ex Plautinis Comaediis, una cum scholiis in loca obscuriora prodire Gandavi 1536. 8. ut omittam Georgii Fabricii et Plauto & Terentio collectas sententias, Reineri Neubusii electa Plautina, ac Terentiana, Christophori Uladeraci flores Plauti, Bernhardi Heupoldi Plautum redivivum, siue sententias et Plauto excerptas, &c.

Non inutilis labor eloquentiae studiosis offertur in Augustini Gambarelli libello quem inscripsit: Opposita siue Antitheta et Plauto, Terentio, & Cicerone, Mediol. 1606.

Denique Caspar Sagittarius, Anno 1671. 8. Altenburgi edidit diatribam de vita ac scriptis Plauti, Terentii, ac Ciceronis, in qua memorat nonnulla a me ante omissa, ut Laelii Patavinii notas in Aululariam, Epidicum, Bacchides, Molleriariam, & Pseudolum: Lodevei Odeberti Eduensis in Amphitruonem, Hasenmulleri in Aululariam, &c.

Plauti editionem adornare voluit Josephus Scaliger, ut notatum Clariss. Almeloventio in Bibliotheca promissa, & latente pag. 51. Notas quasdam Scaligeri MStas, quemadmodum & emendationes Salmasii servat Bibliotheca publica Leidenfis, in qua praeter Aululariam in membraneo Codice cum variis Lect. ex Codice Pithaei, obvii etiam tres Codices membranacei Comaediarii octo, & alius in charta. Antonius etiam Clementius Plautum recensere instituit, ut discas ex Epistola IX. Merici Casauboni A. 1657. ad eum scripta. D. Casparis Erasmi Brochmendi praefationes ineditae in quasdam Plauti Comaediis Hafniae adhuc astringuntur.

Basilae ex officina Hervagiana per Eusebium Episcopium 1568. 8. prodit Volumen hoc titulo: Eruditorum aliquot virorum de Comae-

dia & Comiciis versibus commentationes, itemque in Plautum annotationes, & alia quibus totus fere Plautus explicatur. In hoc continentur Laelii Gyraldi ex dialogis de poetis excerpta diatriba de Comaedia ejusque apparatus, p. 1. & Julii Cef. Scaligeri de Comaediae origine, & de comicis versibus, ex ejus opere de Poetica: p. 32. Andreae Aliciati de Plautinorum carminum ratione p. 71., & Lexicon breve vocum Plautinarum pag. 79. Joachin Camerarii de Comiciis versibus pag. 126., & in Plauti Comaediis annotationes ab ipso auctore correctae, & auctae pag. 153. Caroli Langii Variarum Lectiones ex tribus Codicibus Plauti MSS. pag. 301. Adr. Turnebi in Plautum observationes ex libris Adversariorum. p. 333. Hadr. Junii pag. 336. Celii Secundi Curionis Plautinae Lectiones pag. 340. - 343., & 355. 364. Loci ex XLI. amissis Comaediis citati pag. 344. Loci ex Comaediis quae exstant citati, qui in nostris Codicibus non reperiuntur. p. 352. 355.

Ex Bibliotheca V. C. Marquardi Gudii accepti editionem Plauti Doulianam, & alteram Seb. Gryphii A. 1549. 12. utramque innumeris locis Josae Merceri, & alterius viri docti manu castigatam e MSS. Codd. & variis observationibus. Plauti Codicem insignis membranaeus, qui olim fuit Hieronymi Suritz Czaraugustani, postea pervenit ad Illustrem Frid. Adolphum Hansem ab Ehrencron. Vide Catalogum ejus Bibliothecae p. 420.

Subactius judicium jam requirit lectio Plautina, ut mirer in tractatione scriptorum Latinorum adolescentibus commendanda Plautum Terentio praetatum esse a Scioppio in Epistola de compendio Linguae Latinae exactius cognoscendae ratione, quae ejus lucubrationis de arte Critica praemittitur. Confer Morhofium III. 4. polyhist. pag. 623. seq. Caeteroqui norunt omnes, proprietatis & leporis Linguae Latinae Magistrum Plautum esse utique egregium.

Plenus ingeniosis dictis ac facetiis est hic Comicus jocique, non de illis pertractatis jam loquor, sed de amoenis & honesto homine haud indignis. Itaque Illustrissimus Cardinalis Henr. Norisius Johannem Harduinum, & Franciscum Macedo cum ab illis impetitus fuisset, insultus utriusque Plautinis ferme sententiis vel repressit, vel elusit. Vide Norisii praefationem ad Harduinum, & Annibalis Corradini Veronenfis (quo sub nomine idem Norisius latet) Thraionem seu militem Macedonicum Plautino sale perfusum. Amst. 1709. 8.

Non

(i) Hae progymnasmatum Italiae edita Florentiae 1679. 4. quinque voluminibus, accessiones & 1661. 4. (k) Sedigius apud Gellium XV. 24. Horatius in Arte Poet. V. 270. seq. Confer si placet G. Jo. Vossium II. 23. Institut. Poet. & Franciscum Vassalorem de ludica dictione p. 160. seq.

Non contemnendam quoque pulchrarum sententiarum, & prudentium monitorum Plautus suppeditat copiam, ex quibus unicuique hoc loco adscribam ex Persa Aët. IV. Scen. 4.

Satin' Aëna tibi vise fortunata atque opipara?

Si incolæ bene sunt morati, pulchre munus arboris,

Perfidia & peculatus ex urbe & avaritia fi exulant,

Quarta invidia, quinta ambitio, sexta obreptatio,

Septimum perjurium, octava indiligentia,

Nona, injuria: decimum quod pessimum aggreffus scelus:

Hæc nisi inde aberunt, centuplex murus rebus fecundis parum est.

Hermannii Buschii decimationes Plautinæ Paris. 1521. 4. editæ sententias & Plauto excerptas cum scholiis in tironum usus continent. Et Robertus Stephanus A. 1536. 8. edidit festivum delectum sententiarum & proverbiorum ex Plauto, Terentio, Virgilio, Ovidio, Horatio, Juvenale, Persio, Lucano, Seneca, Lucetio, Martiale, Silio Italico, Statio, Valerio Flacco, Catullo, Propertio, Tibullo, & Claudiano, cum indice sententiarum, & Proverbiorum. Spectat hæc etiam sapientia scenæ Romanæ cum notis nuper edita a V. C. Christoph. Augusto Heumanno, Ikenaci 1716. 12. Vide Aëta Erud. illius anni p. 325. Georgii Fabricii sententiarum & Plauto & Terentio excerptarum libri duo prodire Lipsiæ 1558. 8.

X. Joannes Philippus Pareus editioni suæ Plauti præclaræ, quam Neapoli Nemetum prodidisse dixi An. 1619. 4. subjecit antiquam Comædiæ (1) quæ inscribitur *Querolus* sive *Aulularia* diversa ab Aulularia, quam inter Plautinas jam posui. Hæc primum in lucem prolata est a *Petro Daniele* Paris. 1564. 8. apud Rob. Stephanum: hinc prodit cum notis ejusdem Danielis, *Conradi Reitzersbussi*, & *Jani Gruteri*, adjecta ejusdem argumenti Aulularia, quam elegis pridem descripsit Gallus quidam Blesensis, *Vitalis* nomine, sub initia sæculi XIV. a CHRISTO nato clarus, Heidelbergæ apud Commelin. 1595. 8. Etiam vero Quero-

lus illa in MSto antiquissimo Palatino ad Plautum refertur, sub Plauti quoque nomine allegatur a Servio in III. Æneid. p. 279. edit. P. Danielis, Jo. Sarisburiensis II. 2. Policratici, & Luitprando de rebus per Europam gestis I. 3. unde Plauto alicui juniori tribuitur a Calp. Barthio XLIV. 13. 14. Adversariorum: M. Accii Plauti certe minime est, quoniam auctor ipse in prologo hæc fabulam *investigatam* Plauti per vestigia proficitur, & pag. 34. locum profert ex Ciceronis Oratione pro Sex. Roscio Amerino. Quemcumque vero parentem agnoscit, exploratum videtur vel e Servii testimonio, Imp. Theodosii saltem junioris tempora sive antecedere, sive æquare, quamobrem *Rusilius*, cui hoc drama Auctor inscripsit, viri docti (m) haud putant diversum esse a Claudio Rutilio scriptore Itinerarii, de quo infra suo loco. Non me fugit quidem a Pareo & aliis auctorem hujus Queroli existimari *Gildam Bedonicum*, qui post medium sæculi a CHRISTO nato sexti floruit. Ita sane vir insignis Jo. Fridericus Gronovius IV. 18. de festis, scriptorem hujus dramatis appellans *Gildam, Anacharsin Britannia*. Sed vereor ne animum hæc sententia parum verisimili dederit toto cælo diversa ab hoc dramate Epistola Gildæ Sapientis de excidio Britannia, & Castigatio Ordinis Ecclesiastici, quæ liber *Querolus* inscribitur in Codd. MSS. *Queroli* auctorem non esse *Gildam*, ipse deinde Pareus a Reinesio monitus agnovit. Vide Reinesii Epist. XXXIX. ad Bosium pag. 175. Gildæ liber de excidio Britannia occurrit etiam in Tomo VIII. Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunens. pag. 707. De illo libro ad si placet Jac. Usserii Antiquitates Ecclesiasticarum Britannicarum cap. XIV. & de Gildæ Taubmannum ad Plautum p. 1498. Cavei Hist. literar. Script. Eccles. ad A. 581. & Aët. Sanctior. T. 2. Januar. p. 952. seq.

XI. Josias Simlerus in Bibl. affirmat Achillem Statium habuisse Comædiæ Plauti ineditam *Philodoxium*. Sed non magis Plauti est hoc drama quam alterius Comici veteris *Lepidi*, sub cujus nomine illud Lucæ Anno 1588. edidit Aldus Manutius Pauli F. Vide, si placet, quæ dixi inferius, ubi recensio fragmenta veterum Comicorum latinorum.

DE

(1) Scripta est sermone Poetico, non tamen accurata certaque pedum ratione observata, unde *closo pe de incendere* se affirmat in prologo, ad quem vide fin notæ Petri Danielis. Recte igitur drama *proscæicum* vocat G. Jo. Vossius cap. 2. de natura Poetices & *fabulam proscæicam* p. 175. Epist. ad Bosium.

(m) Vide Vossium de Poetis latinis p. 59., & Paulum Colomesium ad dialogos *Gyraldi* de Poetis p. 431.

XVIII

Eunuchus, eodem Anno DXCIII. quæ pretium 8000. festertium (f) quantum nulla ante cuiusquam Comœdia meruit, iterato tertiumque acta. *Eunuchi* metaphrasin versibus Gallicis factam a *Baïso* laudat Dacier, quam ante paucos menses hoc anno 1720. Lutetiz elegantioribus literis mors eripuit. Idem drama Latine, & Gallice cum Jo. *Erici* scholiis Lugd. 1553. Sed & Gallicis versibus reddidit *Fontanus*, Paris. 1654. 4. Italicis *Joannes Justinianus*, Venet. 1544. 8. Etiam Comœdia *Æthiopissa* expresse Italice *Catharinus Dulcis* Tübing. 1599. 12. Latine prodit *Eunuchus Terentii* separatim, sed versibus haud distinctus Daventriz 1513. 4. ex officina literaria Theodorici de Borne. Stephani Doleti observationes Latini sermonis in *Andriam*, & *Eunuchum*, &c.

Adelphi, Anno DXCIV. *Adelphos* Italica Metaphrasi pridem redditos accepi ab Alberto Lollio. *Nathan* autem *Chytraeus* *Adelphos* separatim vulgavit Latine, notatis morum, & affectuum characteris, atque ita totum voluit Terentium in lucem dare, quod non perfectum ab illo dolet *Morhofius* libro tertio polyhistoris cap. 9. pag. 666. Idem specimen in modum quædam ex illo adducit pag. 664. seq.

III. E veteribus Grammaticis præter (g) *Ælium Donatum*, & *Engraphium* (b) qui exstant,

(f) Non 8000. nummum sive halætorum, ut & *Beillero* legas in *Ephemeridibus* literariis Parisiensibus Anno 1686. p. 508.

(g) *Donati* in solas quinque Comœdias commentaria habemus, neque integra fortassis, sed e *Donato* & aliis excerpta atque collectanea. Confer *Jani Parrhasii* Epist. LVIII., & LIX. in *Heautontimorumenan* nihil *Donati* hodie extat. Itaque interpretationes quas inde nonnulli producunt, vindicandæ sunt *Joanni Calpurnio* Poliriani æquali, ut observat G. Jo. *Vassius* lib. 1. de *Vitiis* sermonis cap. 5. De *Donato* ipsi plura dixi infra, suo loco, inter Grammaticos.

(b) *Engraphii* præter illa quæ *Gabriel Faernus* & (locupletiora longe) *Fridericus Lindenbrogii* edidit, Paris in Bibliotheca Regiæ Christianissimæ extat commentum in *Terentium*, *Engraphii* titulo insignitum, quod insulsum linceque indignum duxit idem *Lindenbrogii*. Vixit *Engraphius* iste sub *Orthone* III. circa A. C. DCCC. XCVIII. Vide illustris viri *Gisberti Cuperi* Observationes p. 127. Memini *Engraphii* Gerbertum qui postea *Sylvester* II. Epistola VII. ad *Aitardum*, *Evantibus* vero cujus commentarius in *Terentium* laudatur a *Rufino* in libello de metris *Terentianis* inter Grammaticos *Eliz Putschii* p. 2075. *Lindenbrogio* videtur esse auctor brevis dissertationis de *Tragœdia & Comœdia*, quæ tanquam ex *Aspro* vel *Cornuto* petita, *Terentio* in melioribus editionibus præmittitur. *Anonymi* explicatio vocum aliquæ apud *Terentium*

Terentius illustratus olim fuit ab *Helenio Acronæ*, *Adephone* (nisi nomen apud *Donatum* p. 163. corruptum sit) *Aspro*, *Flavio Capro*, *Aruncio Celfo*, *Anneo Cornuto*, *Evantibus*, *Nigidio Figulo*, & *Valerio Probo*, quos laudat *Hieronymus* *Apologia* 1. in *Rufinum*, *Sofipater Charisius*, *Donatus*, & in libello de metris *Terentianis* *Rufinus* *Grammaticus* *Antiochenus*.

IV. Antiquissimum Comœdiarum *Terentii* Codicem olim habuit *Petrus Bembus*, exaratum ante annos amplius mille, cui *Politianus* hæc verba manu sua inscripsit: *Ego Angelus Politianus, homo vetustatis minime incuriosus, nullum aequè me vidiſſe ad hanc diem Codicem vetustiorē fateor.* Hic ab illo tempore pervenit in manus *Fulvii Ursini*, qui dum vixit auro quovis pretiosiore non habuit, & moriens Bibliothecæ legavit Vaticanæ, ut referunt *Janus Nicius Erythræus* *Pinacotheca* 1. p. 10. & *Leo Allatius* animadvers. ad *Antiquitates* *Hetruscas* p. 59. *Franciscus* vero *Cardinalis Tolerus*, quæ *Ursinum* cum vetusto suo libro usque adeo derisit, nescio an multo fecit elegantius quam *Hadrianus VI.* summus *Pontifex*, à quo viros litteratos & humaniori doctrinæ deditos per contemptum dictos *Terentianos* narrat *Jo. Pierius Valerianus* de infelicitate litteratorum lib. II. Specimen MSti Codicis antiquissimi Vaticanæ Comœdiarum *Terentii* dedit *Jo. Mabillonius* C. V. in opere de re diplomatica p. 354. Hic est ille liber *Petri Bembi*, quem laudans *Muretus* pag. 189. b. ad *Terentium*: *Sed in libro Petri Bembi non tantum, ut in aliis, exerceret, legitur, verum etiam adscripta est ad latus explicatio quædam hujus vocis, quæ scriptura illius integritatem confirmet. Multum autem ejus libri valere debet auctoritas, est enim ita antiquus, ut Angelus Politianus, qui multos veteres libros viderat, testatur sit omnium cunquæ que generis liororum quos ipse unquam vidiſſet, cum sibi antiquissimum videri.* *Petrus Victorius* IX. 15. Var. Lc&t. ubi *Menandri* loca quædam consert cum *Terentianis*, addit domi se habere *Terentium* collatum cum illo *Bembi* codice manu

rentianæ et veteribus membranis, primum edita est a Bonav. Vulcanio cum Iſidori Hæipalensis Origines, deinde inter Auctores Latine lingue prodit vulgus a Dionysio Gothofredo, & in Terentio editionis Lindenbrogianæ p. 585. Addidit huc quod Petrus Lambecius lib. 2. Commentar. de Bibl. Vindobonensi p. 927. testatur MStam in illo theatro librarie extare Vitam Terentii scriptam a Francisco Ferrerba, & Paolo Orefio, & inedita argumenta omnium Comœdiarum.

manu Angeli Politiani. Alterum Codicem Terentii pervetustum manu exaratum possidere se testatus est Joannes Gothofredus Olearius in scrinio antiquario, Halæ Sax. Anno 1681. 8. editio pag. 210. Is olim fuit Georgii Fabricii qui manu sua hos ei versiculos inscripsit:

*Us sapor est veteri vino, veteri decus auro,
Sic libri veteres nomina digna tenent.*

*Nam minus his nocuit stultorum audacia, haberi
Foras Aristarco qui voluere partes.*

*Corrigere a prisca libris licet atque probatis,
Quæ fecit studium deteriora recens.*

*Dum quisque ingenii confusus viribus, illa
Emendat quæ non percipit ipse statim.*

*Nunc tantum errorum libros invaserat agnor,
Quantum nulla diu tollere secula queant.*

Ibidem Olearius narrat sibi esse editionem Terentii Parisiensem A. 1541. excusam, quam idem Fabricius a capite ad calcem contulit cum codice jam laudato Vaticano. Donati commentarij codex MS. membranaceus in Bibl. Ehreucroniana pag. 421. Terentii veterem effigiem, quam binz tenent personæ Comice, e Codice suo vulgavit Fulvius Ursinus in illustribus imaginibus p. 42. atque exinde Jacobus Gronovius U. C. Tomo 3. thesauri Antiquitatum Græcarum. Occurrit et in fronte quarundam editionum, ut Lindenbrogiæ, sed omisiss personis illis quæ dixi Comicis, & Gallicæ Lacerianæ. Exstat præterea Terentii icon in veteri mummo apud Jacobum Stradam & Andream Morellum Bernatem, incredibili jactura elegantioribus litteris nuper (i) ereptum in specimine universæ rei nummariz antiquæ p. 47. In Bibliotheca etiam Vaticana jampridem asservatur celebris alter Codex Terentii Georgio Fabricio olim inspectus, quem ævo (k) Caroli Magni quidam Hrodgarus scripsit, & (l) Calliopius Scholasticus recen-

(i) Obiit Vir præstantissimus inopia correptus apoplexia Arnaldus, ubi illustrissimus Comes Schwartzburgi thesaurum nummario præerat Anno 1703. feria tertia Paschalis. Quantum jacturam ejus morte fecerit res litteraria, æstimare licet ex eo quod cum ipso acciderit opus numeros veteres hæctenus vel editos vel ineditos complexurum ultra 25000. elegantet & accurate descriptos, atque eruditè illustratos.

(k) Justus Fontaninus U. C. in Vindictis antiquorum diplomatum adversus Bartholomæum Germanium p. 37.

(l) De Calliopia, qui Terentii Comedias recensuit, non. ut Eugraphus in extremo Andriz traditum, recitavit, vide si juvat Calp. Barthium VI. 20. Adversariorum, & Eustathii Swartii Analecta III. 12. p. 122. Hi Atcinum qui Caroli M. ætate scholasticum gessit,

suit, ut post singulas Comedias apparet. Scholasticus hac ætate erat dignitas Ecclesiastica eorum qui Scholis præerant Ecclesiasticis, ut docet Cangius in Glossario latino. *Josephus Scaliger in Scaligeranis pag. 151.* Calliopius recensuit. Hic Terentium recensuit, ut Vegetium *Eustropius* in MSS. Vegetii apud Puteanum. C' estoient des Grammairiens, qui corrigeoient un livre, & la dessus on le copioit. A la fin de Cæsar dans les vieux exemplaires, *Julius Cælius*, c' estoit un autre Grammairien. Apres *Aurelius Victor* (non celui qui se met apres *Justin*) il y a un *Symmachus* ou *Theodorus*, c' estoient des Grammairiens. In MS. veteri Prisciani Grammatici, qui est in Bibliotheca Puteana, illius Grammatici *Theodori* censura reperitur: comme aussi *Acro* & *Porphyrus*, qui estoient de beaux & grands Commentateurs, (nous n'en avons que les restes) & d'autres vieux commentateurs, qui son citez par *Charisius*. Auctor eruditus notarum Terentio edit. Cantabrig. 1701. 4. adjunctarum *Evanthium* secutus relinquit dubium, utrum Calliopius fuerit Grammaticus & Criticus, (m) qui Comici

c 2

gessit, Calliopii nomine a Calliope Musa ducto librariis venire scribunt. Sed videtur potius esse nomen proprium alterius viri, quoniam & alios Calliopios reperio, ut presbyterum Nicænum apud *Socratem* VII. 25. tum illum, ad quem exibat Epistola *Dionysii* Sophiste Antiocheni, denique *Martyrem*, de quo *Martyrologia* ad diem vii. Aprilis. Calliopium quoque pro Callipione Diacono reponit *Barthius* III. 5. in tertio dialogo *Saverii Sulpirii*, sed ni fallor citra necessitatem. Calliopium pro viro Musico iterum ponit *XLVI. 3.* ubi ait ad *Venantium Fortunatum* velut ad *Calliopium* quempiam, *mazistum* & *corpehem* Musicorum *modulaminum* *responisse* omnium *sequentionum* *Poetarum* *chorum*. Sed siue verum siue fictum habeatur nomen, Criticus certe fuit, qui Terentii fabulas ad prisca exemplaria correxit. Sic *Vettius Agorius Bassilius* *Mavortius* U. C. & *INL.* ex commendatione *Domi. Excons. ord. legit.* & emendavit *Horatium*: *Nicomachus Dexter*, & *Victorinus* V. V. CC. *Titum Livium*: *Julius Cælius Constantinus* V. C. & *Flavius Licinius Firminus Lupicinus Ephemerin* *Julii Cæsaris* & *Flaccus Theodorus* *Memoralis* sacri scripti *Epistolarum* & adjutor viri magni *Quintoris* sacri *Palatii*, *Priscianum*. *Securus Melior Felix Asper* Comes *consistorii* *Rhetorem* urbis *Romæ* *Marianum Capellam*, uti hæc nomina in vetustissimis scriptis Codicibus adnotantur. Sic *Apuleji Miletæ* *libros*, & *Apologericum* *Crispus Salustius* quidam legit, emendavit & recognovit ita enim in antiquissimis Codicibus legitur, qui *Florentiæ* in Bibliotheca Magni Ducis *Heretarie* asservantur, quæ observationes debere me fateor *Lindenbrogio* pag. 596. ad Terentium.

(m) Bibl. choisie de M^r. le Clerc. T. 3. p. 262.

mici dramata emendaverit, an eorum unus qui ad spectatores dixerit *plaudite*. Sed quod additum legitur, *Calliopus recensui*, perspicue evincit Critici functum esse partibus, & quoniam in pluribus Codicibus nomen ejus obvium est, recensionem illius præ cæteris probatam fuisse, & librariorum placuisse. Eruditissimus Vir Richardus Bentlejus, qui ab aliquot annis novam Terentii editionem singulari studio castigatam prælo parare instituit, in parte prima observationum Anglica editarum lingua adversus Antonii Collii libellum pro licentia cogitandi vulgatum pag. 66. testatur se collatis variis Codicibus notasse farraginem variarum lectionum ad vices mille.

Terentius manu Theodorici de Palude scriptus A. 1443. extat in Bibl. publica Leideni ut alios Codices MSS. & collatos Comici in eodem thesauro librario obvios præteream.

V. Universas Terentii editiones persequi vel inæpti haud dubie sit; plerosque tamen qui vel inter primos, vel cum laude in illo edendo atque illustrando versati sunt, prorsus præterire, negligentis. Nisi antiquissima sit, quam forma solii excusam sine loci temporisque nota memorat Catalogus Gudianus p. 248. nullam reperio antiquiorem Terentii editionem Mediolanensi 1470. per Antonium Zarotum impendio Jo. Legnani, & Donati in Terentium Rom 1472. fol. per Conrad. Sweynheim & Arnoldum Pannartz. Hanc sequitur Tarvisina (n) an. 1474. fol. tum Veneta an. 1476. fol. cum Donati, & in Heautontimorumenon Jo. Calpurnii commentariis: quam laudans Muretus, *etsi, inquit, uti erant illa tempora, mendis innumerabilibus sciatet, tamen ita multa, ita præclara veteris scriptura vestigia retinet, incredibile ut mihi auxilium tulerit ad locos perplurimos corrigendos*. Altera deinde Tarvisina an. 1477. fol. quæ sicuti & prior Donati in quinque Comædias & in Heautontimorumenon Jo. Calpurnii commentarios adnexus habent. Parmensis A. 1480. cum castigationibus *Pomponii Læti*. Tarvisina cum iisdem commentariis 1477. fol. & Francisci Dianæ recognitione Venet. 1479. fol. Venet. 1482. 1487. fol. Veneta 1480. & Neapolitana 1481. fol. ex castigatione *Auli Sabini*. Has excipit Mediolanensis & Veneta 1483. fol. Venetæ i-

terum 1494. 1567. & 1580. fol. &c. Argentoratensis 1496. fol. in quaglossa interlinearis & directorium adaglorum, artificque comicæ, commentariique Donati, *Guidonis & Jo. Badii Asiensii*, atque in Heautontimorumenon expositio Calpurnii continentur; & 1499. fol.

Argentorati Anno 1503. fol. cum Donati Commentar. additis iconibus ligno satis ridicule descriptis, & 1506. 4. cum commentario Petri Marli, & Pauli Malleoli.

Cum notis Badii Asiensii, Paris. 1504. 4. & 1508. fol.

Liptienfis A. 1508. Argentoratensis A. 1513. Tubingenfis 1516. 4.

Editiones *Adine*, Venet. 1517. & 1521. 8. Terentius cum *Petri Marfi & Pauli Malleoli* annotationibus. Argent. 1519. 4.

Editio *Rob. Stephani* Paris. 1529. fol. 1536. 4. 1541. 4. cum commentario Donati &c. & sine commentariis 1533. 1545. 8. & minori forma 1532.

Erasmi editio Basil. 1532. 1538. fol. cum Scholiis e Donato, Cornuto & Aspero.

Editio Gryphiana A. 1544.

Basilienfis apud Bryllingerum 8. cum *Melanchthonis* & variorum Commentariis.

Parisiensis A. 1552. fol. e MSS. castigata cum variis lect. & restituta versuum ratione, scholiisque præter Donatum & Calpurnium *Melanchthonis*, *Erasmi*, *Goveani*, *Jul. Cæs. Scaligeri*, *L. Vistoris Fausti*, *P. Bembi*, *A. Barlandi*, *B. Latomi*, *P. Marfi*, *J. Rivii*, *Steph. Doleti*, *H. Loritti Glareani*, *J. Theodorici*, & *Jodoci Willichii*.

Antonii Goveani. Lovanii 1552. 4. Paris. 1558. 4. *Goveanus* hominem ingeniosissimum vocat & passim ad Terentium laudat elegantissimus Muretus. Idem *Æmilii Ferreti* operam in Terentio positam celebrat pag. 181. b.

Veneta A. 1553. fol. apud Barthol. Cæsanum: cum commentariis Donati, *Guidonis Juvenalis Cenomani*, *Petri Marfi* in omnes fabulas, *Stephani Doleti* in Andriam, & Eunuchum, & Jo. Calpurnii in Heautontimorumenon.

Colonienfis A. 1555. cum commentario *Jodoci Willichii*.

M. Antonii Mureti Venet. 1555. 8. apud Paulum Manut. & Antwerp. 1567. 12. 1580. 8. apud Plantin. & Lugd. 1573. 8. Venet. 1575. 8. apud Aldum, & Franegu. 1597. 8. Muretum dum metro consulere studet, nimium sibi in Terentio indulgisse queruntur viri docti. Dedicatorem Mureti in posterioribus editionibus

(n) Cornel. Beughem in incunabilis Typographice pag. 152. Observa, primas Terentii editiones desitum versuum distinctione.

prætermiffam dolet Tho. Crenius V. C. parte 2. animadverf. p. 7. Cum M. *Anonii Mureti* quatuor Codicibus MSis ufi argumentis & notis, Venet. 1558. apud Paulum Manutium, quam editionem ipfius Mureti manu paffim notatam vidi in Bibliotheca Marquardi Gudii, qui eam ab Octavio Falconerio V. C. Romæ A. 1662. dono acceperat. Eodem A. 1558. 12. lucem iterum vidit Parifius, fæpiusque deinceps recufa ut Antwerp. 1565. 12. Erf. 1575. 1592. 8. Venet. 1603. Editio Lugd. 1573. 8. manu Ifaaci Cafauboni trita & ejus notis paffim infignis exiftat in Bibl. Jo. Mori Elienſis Epifcopi. Ceterum in recentioribus editionibus non modo dedicatio Mureti ad Jacobum Surianum Patricium Venetum (ut in Pareana) deſideratur, fed etiam in Elmenhorſtii Epiftolis MSS. ad Holſtenium lego hæc verba: *Labranus etiam de Terentio Mureti Venetiis edito, quem rogo omni niſi nobis extorqueas, ſaltem ad menſis ſpatium. In Antwerpienſi enim editione multa omiſſa a ſacris hominibus.*

Petri Antefignani editio Terentii triplex Lugd. 1560. 8. 1. cum argumentis, brevibusque notis, & proſodia atque carminum ratione, 2. cum notis variorum, & 3. cum notis brevibus novis ad oram libri, & trium priorum dramatum verſione & paraphraſi Gallica, notatis in verſione per uncinulos fingulis vocabulis, quæ in latino non exſtant. Conſer Bælii dictionar. edit. ſecundæ p. 260., & Hendreichii Pandectas in Antefignano. In *Antefignani* Rapiſtægenſis editione hoc eſt ſingulari, quod ſingulis verſibus per Siglas in interiore margine adſcripti ſunt pedes, quibus metrum conſtat, verbi gratia verſui in prologo Andriæ: *Pœta quam primum animum ad ſcribendum appulſis*, adſcriptæ ſunt literæ ii d ſſp, quæ ſignificant verſum illum conſtare jambo iterumque jambo & daſtylo tum ſpondeis duobus & pyrrichio. Veneta A. 1561. ſol. *Ambroſii Bernardii*, ſive *Bernardi* notas in Terentium A. 1540. compoſitas edidit A. 1566. Stephanus Riccius. De Ambroſio illo A. 1542. Wittebergæ, ubi Oratoriz Profeſſorem geſſit, deſuncto vide Car. Frid. Pezoldi Miſcellanea Lipſienſia T. V. pag. 354. ſeq. A. 1717. 8.

P. Terentii Conædiz vetuſtiſſimis libris & verſuum ratione a Gabr. Faerno cinendatz, Florent. 1565. 8. editio nitida & accuratiſſima, curante Petro Viſtorio. Recufa etiam exſtat A. 1587. 8. Heidelbergæ apud Commelin. cum Eugraphii Commentariorum fragmento: & 1607.

8. De Terentio præclare promeritus poſt Muretum Gabriel Faernus, de quo Latinus Latinus in Epiftola A. 1555. data Tom. 2. Epift. pag. 41. *Faernus intermiſſo Livio ad Terentium abſolvendum iterumque nova diligentia caſtigandum rediit, jamque ad Pbormionem pervenit. Sperat autem ſe multis locis poſtrema hæc opera lucem pulcherrimam attuliſſe adjutus cum aliquot Codicum ope, tum veteris cujuſdam Scholiaſte, qui apud Canonicos D. Petri in Bibliotheca tamdiu latuit, ut pene omnibus ſæculis ignotus nunc primum videatur in lucem prodire.*

E caſtigazione & cum notis *Mattbie Bergii* Lipſ. 1574. 8. adjunſtis Joh. Camerarii, Jo. Rivii, Georgii, & *Franciſci Fabricii* caſtigatationibus atque annotationibus. *Theodori Pulmanni* notæ cum Eugraphii, Mureti, Fabricii, &c. Antwerp. 1580. 8.

Terentius ex Eraſmi & Melanchthonis recognitione Francof. 1575. 8. cum ejuſdem Melanchthonis argumentis. Eraſmi præſatio ad Terentium exſtat inter ejus Epiftolas XXVIII, 20. edit. Lond.

Auguſtini Gambarelli Mediolanenſis obſervationes in Terentium, ſive voces ejus & locutiones una cum conjunctis, oppoſitis & epithetis Alphabeti ordine deſcriptæ prodire Bergamo 1597. forma majore octava. Ejuſdem Gambarelli antitheta ex Plauto, Terentio, Cæſare, & Cicerone digeſta ordine literarum lucem viderunt Mediolani 1619. 4.

Jo. Weirgii notæ ſive collectiones in Terentium Lipſ. 1610. 8.

Frid. Lindenbrogii editio inſignis atque reliquis præferenda, cum *Ælii Donati*, & Eugraphii veteris Scholiaſte integris commentariis ad MSS. Codices recenſitis, additis propriis, & Gabr. Faerni de Terentio præclare meriti obſervationibus, Pariſ. 1602. 4., & Francof. 1623. 4. quæ editio auctior, & emendatior eſt, niſi quod Epiftola Lindenbrogii ad Suffridum Calligonum, & Faerni notæ in illa ſunt omiſſæ.

Stephani Riccii e prælectionibus doſtorum Wittebergenſium, Mulhuſi 1568., & Goricii 1570. 1574. 8. atque iterum Lipſ. 1614. tribus Vol. 8.

Terentius ex recenſione *Dan. Heinfii*, præmiſſa diſſertatione de Plauto, & Terentio, ſæpius vidit lucem in Belgio, & in Germania poſt editionem Amſtælod. 1618. 12.

Jo. Philippi Parri, Neapoli Nemetum 1619. 4. in qua editione præter notas Rivii, G. Fabricii,

bricii, Faerni, Muræti, Pareique ipsius habetur index omnium vocabulorum. Idem Pareus Plauto suo dissertationem de Terentiana Plauti Imitatione adtexuit, quod argumentum ante eum traflaverat quoque *Gaudensius Merula* in dialogo Terentiano.

Cum Epistolis VII. Criticis, five notis brevibus *Christophori Coleri*, & indice phrasum Francof. 1584. 12. Genev. 1593. 12. Francof. 1685. 12.

Cum notis, indicibus & medulla five Phrasologia Terentiana *Martini Haynecii*, Lipsi. 1592. 1606. 1614. 1624. 1634. 8. quam editionem Caspari Barthio cum primis probatam fuisse testatur Caspar Sagittarius libro de Plauti, Terentii, & Ciceronis vita ac scriptis Altenb. 1671. 8. p. 65.

Editio Regia typis luculentis & majoribus, Parisi. 1642. fol.

Cum locupletissimo indice Philologico verborum phrasumque, & collectaneis *Jac. Kockeri*, Lubecæ 1651., & 1667. 8.

Cum *Jo. Henrici Bæcleri* annotationibus, & Chrestomathia Terentiana five selecto Indice locutionum, Argentorat 1657. 8. Huic editioni adjunctæ sunt etiam *Francisci Guetii* Andegavensis in Terentium notæ eruditæ, sed justo passim audaciores, unde Terentium indignis modis a Guetio traflari scriptis Chr. Walrus in Senario p. 244. Obierat jam Guetius A. 1655. cum notæ illæ ederentur. Vide vitam ab Antonio Perianro scriptam notisque in Terentium præmissam.

Cum notis *Tbo. Farnabii* in quatuor prioribus, & *Merici Casauboni* in Phormionem, & Hecyram, Lond. 1651. 12. Amstel. 1651. 1660. 1669. 12.

Jo. Minelli Roterd. 1670. 12. Ejusque æmulum *V. C. Christiani Junckeri* Dresdentis Lipsiæ 1702. 12. Hic meus cum viveret amicus diem (o) obiit Altenburgi A. 1714.

Tam. Fabri, Salmurii A. 1673. 12.

Cum Commentariis Donati, & ubi hic desinit, Eugraphii, atque selectis (p) *variorum*

notis Lugd. Bat. 1644. 8. & 1651. 1657. 8. curante *Cornelio Schrevelio*, qui posterioribus editionibus nomen suum adscripsit.

In usum Delphini, a *Nic. Camo* Parisi. 1675. 4. quæ editio semel iterumque repetita est ab Anglis Lond. 1688. & 1700. 8. omissa tamen quædam haud absurde, quæ Camus in Parisiensis editione præmittenda esse duxerat.

Cum integris notis *variorum*, Donati, Eugraphii, Faerni, Bæcleri, Farnabii, M. Casauboni & Tam. Fabri, Amstelod. 1686. 8.

Denique Parisiis Terentii comediarum expurgata cum notis viri egregii *Josephi Juvenici* e Societate Jesu, quæ auctores occurrunt in editione Rothomagi. 1711. & Parisi. 1715.

Terentii Comædiæ captivi puerorum accomodate per Emanuelelem Sinceraum. Augustæ Vindeli. 1717. 8.

Editio Comici nitida atque emendata A. 1601. Cantabrigiæ typis majoribus Academicis in 4. lucem vidit curante clariss. D. *Leng*, ex aula S. Catharinæ, additis notis criticis & dissertatione de ratione & licentia metri Terentiani, de quo argumento etiam consulendus, Christoph. Wase in senario, five libro erudito de legibus & licentia veterum Poetarum. Oxon. 1687. 4.

Elegans quoque Terentii editio est, quæ cum scito & accuratissimo *Martini Hugeni* indice vocabulorum & phrasum Terentianarum omnium (jam ante A. 1701. vulgato) prodiiit Amst. 1710. 8. curante Hugenio fata filio cognominis, &

graviter invehantur. Ita doctissimus Gravius præf. ad Syveton. Hancini V. C. præf. ad Juvenal., & ad Britannici in Juvenalem notæ. Antonius Borremansius in variis Lect. cap. 7. Adrianus Bullerius T. 2. judicior. de Scripturibus p. 462. 519. multaque alii. Neque distindendum est quandoque potuisse editionum illarum curatores quiddam majore defectu, majoreque fide uti in decerpendis, vel digerendis doctorum virorum observationibus, ut probe observare etiam Jo. Clericus V. C. est T. 1. Parælianorum p. 230. At eorum si cum judicio adnotata hujusmodi Variorum notæ in optimos quoque scriptores veteres essent, non dubitem affirmare earum editionum auctores tanto melius promeritos de publico bono, quanto ceteri illi magis forte consulerent se existimant virorum doctorum famæ, qui uni scriptori horum plurium integros commentarios, atque in his tamen multa serpius repetita, multa parum ad rem scientia subjungunt. Nolum sane commentaria illa perire vel non integra conservari, sed hæc qui typis exscribenda dant, eos vicissim notis invidere studiorum compendio, quod ex altero genere notarum, si ita ut par est contineantur, haud debet sibi promittere possint.

(o) De Junckero ejusque scriptis vide si placet Epistolam quam Dreslæ A. 1714. 4. edidit atque mihi pro suo in me amore inscriptam C. V. Jo. Gideon Gelius. Nova litteraria Hanb. A. 1703. p. 35. Secretarium Tom. 2. p. 885. seq.

(p) Frequens est in Virorum eruditum scriptis, ut in illas *variorum* quæ solenni vocabulo dicuntur *notæ*, ut non integras hominum celeberrimorum animadversiones sed excerpta tantum ex illis scholia exhibent,

ne, & imitationem Terentii Plautinam, sive loca Plauti phraſeſque quas imitatus Terentius videri poſſit, in ſingularum paginarum calce annotante. Index Hugonii ſervatus quoque in editione Terentii Londinenſi, quam curavit præclarus Vir Mich. Mattaire 1715. 12. qui in corpore poetarum Latinorum poſt Genevenſes auctiore Terentium jam vulgaverat Lond. 1713. folio.

Cum locis Terentii ipliſus parallelis, & indice formularum ſive phraſium uberrimo cura V. C. Davidis Hoogſtrati. Amſt. 1718. 4.

Chriſtophorus Cellarius Vir præſtantiffimus in diſſ. de ſoluta Orationis ſcriptoribus ſcholarum uſui publico commendandis edita Halæ Sax. A. 1706. p. 4. *Longiores ſunt fabule Terentii quam ut puerili ætati adprehendantur, periculoſiores adoleſcentia (q) quia quam caſte videntur ſcribere, tamen res ipſa turpis eſt, ſtuprum in ſabellis ſingulis. Habemus excerptas ex iis præſtantioreſ formulaſ atque locutioneſ, quas qui juveniſſi proponunt, conſultius nobis videntur agere quam qui integras interpretantur Comædiâſ.* Eum in ſinem Hieronymus Freyerus laudabili inſtituto Colloquia Terentiana cum de Plauto excerptis, & Phædri fabulis ad innoxium Scholaſtica juvenutiſ uſum accommodata edidit Halæ Sax. 1714. 8.

Terentium cum pluribus Mſtis diligenter contulerat Chriſtophorus Waſe, & uberioribus commentariis illuſtraverat, ut reſtaur. Henricus Newtonus (r) vir nobiliſſimus EpistoLa LXIX. qui illo Doctore olim uſus fuit. Hoſ intercidiffe dolebit mecum, qui Waſii hujus librum de ſenario ſupra etiam mihi memoratum evolaverit.

Nuper admodum ex amici beneficio in manus meas incidit notæ ineditæ doctiſſimi viri Jo. Frid. Gronovii, quas ubi Terentius apud noſ recidit, ſtudioſis Latinæ linguæ non invidebo. Utinam vero brevi in lucem ferri contingat elaboratiſſimam Rich. Bentlei editionem, (f) qui Terentium cum ſcholiſ Donati, &

ſuis caſtigationibus jam pridem dare cogitat, & in parvo Comici volumine ad mille vocabula emendare ac reſtituere (*) promiſit. Nam audacem licet, ut in Horatio, juvabit fortuna ingenii, & eruditio recondita nihil non elegantius atque exquiſiti proferre ſinet.

Veriones quoque Terentii extant *Gallicæ* antiquiores quidem qualiſ proſa & verſu regi Galliæ Franciſco I. oblata auctore Oſtavio Galieſio prodiit Pariſ. 1539. fol. apud Antonium Verardum, & Jo. Petit. Jacobi Bourlei verſum verſu reddentis metapraſis memoratur Franciſco de Cruce Cenomano Bibl. Gallicæ p. 179. *Petri Anſegni* Rapiſtagnenſis verſio Gallicæ proſaria Pariſ. 1574. 1583. 614. forma minore, & Lugd. 1560. 8. Eſt mihi ad manum editio Latino Gallica Pariſ. 1586. 12. ſine nomine interpretis. Recentioreſ vero ſunt. Una *S. Albi* quæ poſt primam editionem Pariſ. 1646. ſæpius lucem vidit hoc titulo: *Comedies de Terence traduiſtes en François avec le latin à côté & vendues tres bonnettes (u) en y échangeant fort peu de choſes.* Andriæ Adelphorum, & Phormionis verſio Gallica proſaria auctore *San Albino* jam quartum prodierat Pariſ. 1658. 12. Reliquæ tres Eunuchus, Heautontimorumenos, & Hecyra *Marrignato* interprete, primum viderunt lucem Pariſ. 1670. & deinde 1678. 12. Latino ut in prioribus etiam Comædiis ſcctum e regione poſito. Altera *Michaelis de Merolles* Abbatis Villalongani, quæ ſubjunctas habet *Johannis Peyraredi* obſervationeſ, & e regione Latina Pariſ. 1660. 8. duob. volum. Tertia denique, cui itidem latina adpolita ſunt, *Anne Dacier* T. Fabri filii Pariſ. 1683. & Amſt. 1698. 12. tribus volumini.

que recentiorum obſervationibus, ac ſoliſ emiſit Haym Comitum 2. vol. 4. 1726. Arn. Henr. Weſſerhoviſ. (r) Journal des Savans A. 1714. p. 351. ſeq. edit. Amſt.

(*) Terentius ab obſcurnitate purgatus lucem quoque vidit alias, ut Ingoſtadii 1589. 8. Etiam in editione ad uſum Delphini Pariſiſſis, turpia verba omiſſa ſunt & ad calcem reſecta. Ab illis obſcenis ut deduceret juvenutem, ſine Terentianæ diſtinctionis purique ſermonis latini gallica *Cornelius Schenau* Goudanus (A. C. 1611. denatus) Terentium Chriſtiſſimum compoſuit, ſæpiſſimè reſuſcitum; & Jo. *Ficſterius* Eſchium Comædiam vulgaviſ Lubecæ 1669. 12. continentem phraſeſ & elegantiaſ Terentii, addito ſcopiſſimè ſeptem Colloquiorum. Ceterum primordia latini ſermonis non a Terentio, ſed a Cicerone capienda eſſe pulchre docet Contr. Sam. Schurtzſchſchium Wiſtebergæ lumen in ſingulari Diſſ. A. 1704. edita.

(q) S. Auguſtinus lib. 1. Confefſion. cap. 16. Terentium velut turpitudiniſ magiſtrum deſectat: non accuſo verba quaſi vicia etiaſ atque præcioſa, ſed vitium erroris quod in eis nobis propinatur ab ceteris doctioribus.

(r) Hent. Neutoni EpistoLa, Orationeſ & carmina prodierunt Læzæ 1710. 4. vide Acta Erud. Tom. VI. ſupplem. p. 85. & cave hunc confuſum cum Iſaaco Newtono, Philoſopho & Mathematico acutiſſimo.

(f) Hæc Bentlei editio in Angliâ primam, tum Amſtel. lucem vidit an. 1727. Omnium vero Terentii editionum præcipua videtur, quam cum antiquiſ interpretibus Donato, Eugraphio, Calpurnio, aliorum-

que

minibus. Ququam vero elegantissima hæc est interpretatio, tamen ex illa ipsa repetitis exemplis, quam difficile sit vim atque elegantiam verborum latinorum vernacula lingua reddere, ostendit Joann. Clericus V. C. in arte Critica Tom. prim. pag. 208. seq. Illa autem semel iterumque recusa est in Belgio, & Zittaviz 1705. 12. ac Budissinz in Germania, & cum novis illius animadversionibus, Roterd. 1717. 8. Latine, & Gallice tribus Volum. (Journal des Savans 1717. Aout. pag. 169.) & Latinis omisiss Halz Sax. 1720. 12. ex Martini Deschneri recensione, qui Budissinensem editionem inemendatissimam esse queritur. Andriam, Adelphos, & Phormionem eleganti quoque veste Gallica induit *Isaacus le Maître de Sacy*. Andriam versibus Gallicis nuper donatam audio a Petro Clerico S. I. Tolosæ, eodem qui Electram Sophoclis metaphrasin Gallica reddidit.

Terentius *Italice* Venet. 1533. 8. & 1558. *Jo. Fabrino* da Fighine Florentino interprete, cujus etiam eadem lingua scripti exstant commentarii, interpretationis vice Latino Terentio adjuncti Venet. 1580. 4. & 1594. 4.

Flammitta Malefina, Marchionissa Terentium Italice versibus quam felicissime expressit teste Jo. Maria Crescimbenio in Historia Poeseos Italice lib. 2. p. 241. Celebratur & Italica Jo. Justiniani translatio.

Germanica & Italice per *Antonium Gagliardi* Lipsi. 1692. 12.

Germanice exposuerunt multi, Jo. Rhenius, Val. Boltzius, Steph. Riccius, & novissime Dan. Hartnæctius. Carmine Germanico Jo. Episcopus Heribolitanus Francof. 1563. 8.

Terentius cum *Germanica* versione editus *D. vride Hirschelio* & *Martina Schenckio* Augstæ Vindel. 1614. 8. memoratur in Theoph. Spizelii templo Honoris pag. 334.

Versio *Germanica* cum præf. M. Jo. Kromayeri Concionatoris aulici & inspectoris Vinarientis, qua Terentium in scholis retinendum suadet. Vinariz 1626. 8. Eadem versio recusa Hamb. 1670. 8. omisiss summaris notisque. Vidi etiam vulgaria Terentii in Teutonicam linguam traducta, seu phrasæ Comici cum *Germanica* versione excusas Daventriz 1489. 4.

Carmine Germanico, Terentius per *Henricum Ham*, Isleb. 1586. 8.

Belgice Antwerp. 1555. 8. Latine ac *Belgice* vidit lucem cum notis Henr. Swaerdekrone nii Roterd. 1648. 8.

Cum emendata *Belgica* versione, & Minellii notis marginalibus Roterd. 1663. 8. Westerbani interpretatio eodem anno Hagæ 4.

Latine, & *Anglice*, Lond. 1629. 4.

Hispanica versio auctore *Petro Simone Avril* edita A. 1577. & Compluti A. 1582. atque iterum Barcinone A. 1599. 8. ad addiscendam linguam Hispanicam commendatur in primis a Gaspere Scioppio in consultationibus.

Argumenta in singula dramata habemus a C. *Sulpicio Apollinari*, illo qui Pertinacem Imp. Latinas literas docuit. Etiam e recentioribus argumenta in Comœdias Terentii Melanchthon, & Muretus: in singulas fabularum Terentii scenas composuere Paullus Malleolus, Christophorus Hegendorfinus, Hadrianus Barlandus, Barthol. Latomus, &c.

Juvatne etiam commemorare libellos tyronum destinatos usibus, *Georgii Fabricii* elegantiarum e Plauto, & Terentio libros duos, cum P. Syri mimis ab Erasmo, & eodem Georgio expolitis excufos Lipsiz 1558. 8. *Henrici Decimatoris* Gishornensis fucum & medullam Terentianam, libris V. Halz Sax. 1597. 8. *Pauli Perdicis* latine dicendi formulas e Terentio collectas, Budissinz 1545. 8. *Martini Hayneccii* medullam & fructus Terentianos, sive sententias Ethicas, Politicas, Œconomicas, Physicas & Historicas cum adagiis & proverbiiis Comicis Lipsi. 1608. 1614. 1625. 1634. 8. *Cornelii Graphei* phrasæ Terentianas laudatas Vignolio Marvillio sive quicunque sub illo nomine latet T. 2 Misc. Historico-literar. pag. 121. *Pauli Toffani* Phrasæologiam Terentianam, Oppenheim 1613. in 8. *M. Friderici Habersack* Rectoris Scholæ Gryphwaldensis nucleum Terentianum, Rostoch. 1655. 8. *Bartoldi Feind* phrasæologiam Plautino - Terentianam Hamburg. 688. 8., &c.

VI. Fuit diversus a nostro, licet sunt qui utroque confundant, *Terentius Cullio* Senator Romanus, quem captum a Carthagenensibus Scipio Africanus major vindicavit in libertatem, & triumphans eum cum pileo capiti imposito pone currum sequentem habuit, ut traditum Livio XXX. ult. Alius *Terentius Libo* Fregellanus Poeta, cujus meminit Donatus, ut omittam *Terentium*, a quo exaratos Numæ libros repertos in arca jussu Senatus crematos refert Victor de Viris illustribus cap. 3. Sed plures Terentios collectos videre licebit a Jo. Glandorpio p. 833. seq. Onomastici, & a Jo. Lomejero dierum genialium parte I. diff. VI. De M. Te.

M. Terentio Varrone Atacino, & Terentio Clemente Jcto dicturus sum inferius suis locis. Variis Terentius a me commemoratis addere licebit Priscum Terentium, de quo Mæcenate fuit Martialis XII. 4. 14. 63. Terentium Comitem de quo S. Basilii Epist. 272. & 349. Theodorus IV. 28. Terentium Episcopum Seleucianensem, qui Concilio Africano A. C. 424. interfuit, & Collationi Carthaginiensi A. 411. Terentium item Tomorum Episcopum in Scythia, de quo Simondus ad Facundum IV. 3. T. 2. Opp. p. 521. Terentium monachum ac presbyterum novæ Lauræ, qui subscripsit Concilio CPol. sub Mena A. C. 536. M. Terentium Coracem, quem, dum tabellas scripsit, in foro mortuum narrat Plinius VII. 53. Hist., &c.

Verba CHRISTI ad Paulum, *grave tibi eris adversus stimulum calcitrare* Act. IX. 5. ridicule quidam petita esse duxerunt & Terentii Phormione 1. 2. 28. *nam que inscitia est adversus stimulum calces?* Vide Jo. Eusebium Nierembergium XII. 14. de origine S. Scripturæ, & Jo. Frid. Mayeri Exercitationem, *Utrum CHRISTUS legerit Platonem vel Terentium?* editam Hamburgi 1701. Sane obivium est idem proverbium in multis scriptoribus etiam Terentio antiquioribus, ut annotatum Jo. Præzo, & Doughieo ad Astorum locum, & Joanni Nicolai in libro de calcaribus cap. XIV. Usus quoque diu post Julianus Imp. Oratione VIII. five Epistola ad Sallustium fol. 246.

DE T. LUCRETIO CARO.

Lucretii ætas 1. Libri VI. de rerum natura. 2. Eorum editiones atque interpretes. 3. Poeta quot Lucretius imitatus fuit. 4.

I. T. Lucretius Carus, patria ut videtur Romanus, natus est, teste Eusebio, Olymp. CLXXI. 2. anno U. C. DCLIX. ante CHRISTUM XCV. *Postea amatorio poculo (a) in furorem versus, quum aliquot libros per intervalla insanie (b) conscripsisset, quos postea*

(a) Eusebius Chron.

(b) Hoc vix credibile mihi videtur. Neque eo respicere potum Statium lib. 2. Silva 7. in verbis, & *Acti furor ardens Lucretii*. Poetarum enim furor laudabilis. *ἰσχυρὰ τῆς φρενὸς*. Pro ardore *difficilem* dixit Quincillianus X. 1.

Cicero emendavit, propria se manu interfecit ante ætatis quadragesimo quarto, U. C. DCCIII. (c) ante CHRISTUM LI. Philoſophus de Epicuri Schola acutissimus, quem qui legunt, videntur, ut IX. 3. ait Vitruvius, cum eo velut coram de rerum natura disputare. Poeta sublimis, idemque elegans, & multæ artis latinibus pictus, ac Latine linguae auctor egregius. De hoc Poeta consulenda Casp. Barthii notæ ad Statium Tom. 1. pag. 260. - 263. De eodem Barleus lib. 2. Miscell.

Hic Phœbi furis, furisique exarsit Orestis, Quam præstat solis versiculis furere.

Amatorio poculo versum in furorem, propria se manu interfecisse tradit post Eusebium etiam Prosper in Chronico. Scriptori vitæ Virgilii eo die quo togam virilem sumsit Maro, periisſo Lucretium testatur (A. U. C. 698.) Alii eodem die quo natus est Virgilius, obiisse ferunt: & aliqui Pythagoreus credat Lucretii animam in Maronis corpus transiisse, ibique longo usu & multo studio exercitatum Poetam perfectissimum obiisse. An sibi ipsi manus attuleris, incertum: interit anno ætatis suæ XLIII. & miserrimam, quam olim ludibrio habuerat, nimis cito expertus est immortalitatem. Hæc Tho. Crech.

II. Exstant ejus libri VI. de rerum Natura ad C. Memmium Gemellum (d) Heroico poemate, versibus jucundo antiquitatis sapore conditis, Epicuri de rebus naturalibus sententiam, sed & impios ejus errores disertissime explicantes. Non plures a Lucretio libros hujus argumenti scriptos esse, ut male conjiciebat Barthius LII. 4. Adversar. Lucretio ipsi testi credimus, qui libro sexto v. 91. *supreme prescripta ad candida calces spatium currere* le affirmat. Exordium Operis idem quoque, quod nos hodie, legit olim Ovidius 2. Trist. v. 261.

Summisit Æneadum genetrix, ubi prima requirit.

Æneadum genetrix, unde sit alma Venus, Hoc est, si in manus Lucretium Lucretium, cujus prima hæc sunt verba: *Æneadum genetrix, hominum divumque voluptas, quem Ovidii sensum esse jam pridem notavit Ludovicus Carrio lib. I. emendationum cap. VIII.* Usitatum enim fuisse veteribus, ut vocibus initialibus scripta ipsa denotarent, pluribus exemplis docet Jo.

d

Jon-

(c) Triennio citius mortem Lucretii assignat If. Vossius p. 83. ad Catallum, & scriptore Vitæ Virgilii.

(d) De hoc consulenda Gitanii prolegomena.

Jonfius II. 5. de Scriptoribus Hist. Philof. p. 136. seq., & Scaliger ad Euseb. num. M. D. CCCCLX. Quod vero in limine Operis invocet Venerem Lucretius homo Epicureus, qui a Diis omnia humana fufque deque putabat haberi, fatis se duxiffe existimandum est excufari more vulgato Poetarum, neque alia opus esse refponfione arbitrar dubitationem hanc diffolvendam, quam multos viros doctos exercuiffe docet, præter interpretes Lucretii Creechium aliofque, Petrus Bælius vir ingeniofiffimus in diftionario Hiftorico p. 1923. editionis fecundæ, quem de Poeta lector, ubi vult, confulet. *Memmius*, cui poema fuum Lucretius infcripfit, fcripiffe & ipsum verfus, colligas ex Plinii lib. V. Epift. 3. Eundem Mæcenatibus ac liberalibus ftudiorum Patronis accenfet Martialis XII. 36.

*Pifones, Senecasque, Memmiiſque,
Es Crifpos mihi redde -----*

Quæ vero a recentiore ætate in Gallia etiamnum claret illuſtris Memmiorum gens, Gallicæ *des Mefmes*, ſi Bernhardum Monetam audimus, Latine Maximorum potius nomine appellanda erit. Vide Menagiana T. IV. p. 175.

Lucretii placita Epicurea carmine confutanda ſibi ſumferunt, Latino Heroico quidem *Aunius Palearius*, *Scipio Capicinus*, *Polignacus* Cardinalis, & *Thomas Ceva* S. I. Anglico *Henricus Morus*, & *Richardus Blackmore*, Gallico *Carolus Claudius Geſtus*, & Italico *Alex. Marchetti*. De *Scipionis Capicii* libris II. de rerum principiis, & *Palearii* libris tribus pro animæ immortalitate, Lucretio oppoſitis, infra. *Polignaci* libri IX. de DEO auctore univerſi necdum lucem viderunt, quod ſciam, ſed ut quam primum prodeant, deſiderabit mecum quiſquis legerit initium primi & fragmenta, quæ ex eo producuntur in libro Gallico, *Memoires de litterature* Tom. I. pag. 413.-418. & in Jo. Clerici Bibl. ſelecta Tom. XXVI. pag. 155. ſeq. *Ceva* Philoſophia novantiqua, qua confutavit Lucretium, excuſa eſt Mediolani 1704. 12. & merita laude celebratur in Diario Veneto, *Giornale de' Letterati d' Italia* Tom. VII. pag. 114. ſeq. *Henrici Mori* poemata Philoſophica, in quibus præcipue multa pro animorum immortalitate, prælo evalere Cantabrigiæ 1647. 8. *Blackmerii*, Equitis & Medici Londineſis poema inſigne de creatione, ſeptem conſtans libris, quo Providentiam Numinis adverſus Lucretium defendit, jam tertium prodiit Londini A. 1714. *Geſti* poema

pulcherrimum Pariſiis primum, deinde Amſterodami A. 1717. 12. excuſum hoc titulo eſt: *principes de philoſophie, ou preuves naturelles de l' exiſtence de Dieu, & de l' immortalité de l' ame*. Sed *Marchetti* (ejuſdem cujus metaphraſin Lucretii Italican infra memoravi) Poema Philoſophicum imperfectum ab auctore relictum, nec luci datum eſt, cujus initium exiſtat in Diario Veneto Tom. XXI. p. 258.-260. Nec Germanis noſtris deerit, quem hiſce Religionis aſſertoribus ingenioſiſſimis Poetis accendere cum laude, & Lucretio opponere licebit, ſi amplifiſimo *Brocheſio* noſtro carmina ſua vernacula de Creatoris & rerum creaturarum admirandis colligere & in lucem edere placuerit.

Si quis titulum modo conſulat, facile putet Lucretio etiam oppoſitum eſſe librum Belgica proſa Amſt. 1710. 8. ab Henrico Wyermſio vulgatum. Sed qui ſcriptum ipſum evoluerunt, putidum Spinofæ aſſectam, deriſorem ſacrarum litterarum impium, & religionis contemptorem Lucretio ipſo haud meliorem illo prodi obſervant.

Subſtantiam & corpus aque late patere, omne extenſum eſſe corporeum, (cum ſuo conſeſſario, Spiritus nuſquam eſſe) nihil fieri poſſe niſi ex præjacenti materia ; vel, quod idem eſt, nihil poſſe creari. Omne corpus motum ab alio corpore moveri. Omnia Mundi phænomena rationibus pure mechanicis poſſe explicari. Cohærentiam corporum atomorum bamaſarum uniione contineri, & id genus alia ſere infinita, præſertim apud Democriti, & Epicuri ſeſtatores, apud Lucretium præ cæteris : quem cum admodum adoleſcens evoluerem, putabam profeſſo ſubinde, me ſatyrum quempiam ſimulacro ſenem & ſylvis philoſophantem audire, adeo omnia ex ſolo ſenſu externe, craſſaque imaginatione deducebantur. Quod genus Philoſophos innumeros & luſtris lociſque deſertiſ credibile eſt jamdudum conſtituſſe fuiſſe, ſi DEUS ac Natura brutis animalibus loquendi ſcribendique facultatem conceſſiſſent. Ipſa enim facile poſſuiſſent prolixas craſſarum imaginationum concatenationes ſive carmine ſive ſolita oratione, ornate & copioſe deducere & enarrare. Hoc vero propriè philoſophari non eſt, ſed materialia adjuvata xgi ætætorſuta inani opera recenſere. Hæc Henricus Morus, Theologus, & Philoſophus Anglus in Conſultatione Cabbalæ Ætopedomeliſſæ Tom. I. Opp. Philoſoph. pag. 527.

Invocationem Veneris, in limine libri primi Lucretii, expoſuit Gallicis verſibus pluribus Poe-
tria

tria ingeniosissima Deshoullieria Tom. 2. carminum editorum Gallice Bruxell. 1708. 8. pag. 80. *imitation de Lucretie, en galimatias fait exprès*. De invocatione illa videndus etiam Petrus Victorius, Epistola ad Joannem Casam. Jo. Clerico viro doctissimo T. XXVI. Bibl. selecta pag. 154. rectius facturus fuisse videtur Lucretius, si Rationem sive Mentem tanquam Deum in limine poematis potius, quam Venerem implorasset. Sed Lucretius sensibus plus quam rationi tribuens, & generationem rerum cupiens exponere, nullum magis physicum nomen quam Venerem appellare se posse existimavit.

III. Prima Lucretii editio est *Veronenfis* curante Hieronymo Avantio A. 1486. fol. per Paulum Fridenperger Passaviensem (de Patavia Alemagne.) Inferibitur: *De rerum natura lib. VI. ad Epicuri mentem descripti*. Hanc secuta est Veneta An. 1495. 4.

Venetia apud Aldum A. 1500. 4. ex Avantii editione: atque iterum 1515. 8. ad veterum exemplarium fidem castigata.

Florentina Phil. Junta A. 1512. 8. cum præfatione & castigationibus Petri Candidi, qui ex Joviani Pontani, & Mich. Marulli castigatione & MSSis Florentinis Lucretium emendatorem se dare proficitur. Marullum vero nimis indulgisse ingenio, graviter conquelescit Petrus Victorius ad Ciceronis lib. XI. ad diversos Epist. 20. & Scaligero notis ad Catullum pag. 93. judice, nullis veterum auctorum ita male ab ullo correctorum acceptis est, ut Lucretius ab illo audaculo Græco Marullo.

Bonomienfis cum commentario Jo. Baptista Pii 1511. fol. apud Aescensium. Jo. Baptista Pius in suo ad Lucretium commentario varias lectiones e MSS. passim advocat, quæ excerptæ exstant ad calcem editionum Lucretii Lond. 1712. 4. & fol.

Vicentina, Lambino memorata, & Gifanio, quam non vidi, uti neque illam quam Gesnerus in Bibl. cum commentariis Petri Aponi impressam dubius ipse scripsit.

Basilensis apud Henr. Petri A. 1531. 8. *Lugdunensis* A. 1536. & 1540. 8. apud Seb. Gryphum, & minore forma A. 1546. 1558. atque A. 1564. 8. & 1576. 12.

Levanienfis A. 1542. 4.

Lambiniana editiones viri doctissimi Dionysii Lambini, qui Codicibus quindecim MSSis & Adr. Turnebi ad Jo. Aurati consilio usus octingenta Lucretii loca restituisse se profi-

tetur, ac primum edidit Lucretium cum commentariis suis inscriptum Carolo IX. Galliz Regi, Paris. 1563. 4. Deinde sine commentariis, tamen cum brevibus scholiis conjectis ad calcem, & emendationibus Adr. Turnebi Paris. 1565. 12. Denique ex tertia recognitione & cum commentariis locupletioribus, & vita Lucretii Paris. 1570. 4. quæ editio recusa est Francofurti A. 1583. 8. Præclare profecto de hoc Poeta promeritum Lambinam nemo æquus ac peritus lector negabit, etsi commentariorum molem reprehendit Janus Rutgersius IV. 1. variarum lectionum, atque Lambinus ipse in editione A. 1570. iniquiorem se præbuit Gifanio. Confer quæ Jac. Thomasi librum de plagio litterario §. 447. 448.

Editio Lucretii Antwerp. 1565. 8. cum MSS. collata a Francisco Nandio & Il. Vossio exstat in Bibl. publica Leidensi, nec non editio Lugd. 1576. 12. notata manu Il. Casauboni.

Oberii Gifanii utilissima editio, quam diligenti studio adornavit adhibitis Codicibus plus quam octo, & editis ante ipsum fere omnibus, Turnebi præcipue atque Lambini, tum, quæ P. Nannius (*) ad Codicem MStum Ultrajectinum consulenter, quæque observaverat Cornelius Valerius Gifanii Præceptor, & Antonius Goldingamus Anglus. Præmisit & veteribus libris indicem argumentorum, quæ ab Epicuro tractantur, & præter Laetii & Ciceronis loca de Epicuri Philosophia & Thucydidis descriptionem pestilentiz Atticæ, quam Lucretius libro sexto imitatur, (f) subjunxit Collectanea sua sive commentarios in Lucretium ordine litterarum digestos, atque dictionem ejus cumpromis erudite illustrantes, & Scioippio quantumvis inimico mirifice probatos: Antwerp. 1566. 8. & Lugd. Batav. 1595. 8. apud Plantin. Jo. Sambucus, cui Lucretium suum inscripsit, Gifanio copiam fecerat editionis Veronenfis manus Marulli castigatæ. Ubiore vero, quos promissit, commentarii Gifaniani non viderunt lucem. In contextu ipso non semper optimam videtur lectionem amplexus esse, ut observavi collatis lectionibus, quas habeo, Codicis antiquissimi Gortorpiensis. Vide sis etiam Barthii Adversaria lib. 50. p. 2355. seq.

d 2

five

(*) Eam Lucretii editionem molitur ex Adr. Junii Epistolis observat Tho. Crenius V. C. parte 6. animadvert. pag. 17.

(f) Vide si lubet quæ notavi Bibliotheca Græca lib. 2. cap. 25. §. 4.

Lucretius a Turnebo & Lambinio recognitus Lugd. 1596. 12.

Prælo datus etiam Lucretius est in Corpore Poetarum Latinorum Lugdunensi, & ubi variae lectiones adjectæ sunt, Genevensi, nec non separatim Antwerp. 1589. 12., & Lugd. Bat. 1597. 12. & 1611. 12. apud Raphelengium: sed & Lugd. 1606. 12. & Amstelod. 1616. 1626. forma minore.

De Raphelengiana editione Gaspar Bartheus, cum ipse infinita se in Lucretium notata habere scripsisset Tom. 3. ad Statium pag. 81. Habet autem, inquit, omnino optimus filii Romani auctor opus nova & tali recensione, quæ proponat diversas Codicum & doctorem hominum lectiones, ac de veritate statuas. Quod qui nobis jam forte sepultis molietur, ei suademus, quæ negligas minimam Raphelengianam editionem toties & jam ab aliis typographis repetitam: ejus enim recensio & consuetudo debetur Justo Lipsio, qui vir ut Poeta non fuerit, & fuit tamen, videt nihilominus ingenii bonitate plurima in literis, in quibus circumsistit multi docti.

A Josepho Castiglione indicem in Lucretium, indicii Erythræi in Virgilium haud dissimilem auctoratum, pridem testatus est Caspar Scioppius Epistola ad Præceptorem suum Conradum Rittershusium scripta A. 1599. quæ ipsum rogat, ut typographum ei quærat excudentem.

Lucretius cum variis lecti editus in Corpore Poetarum latinorum. Genev. 1611. 4. 1627. 4. Amstelodamensis editio Lucretii 1620. 1631. forma minore.

Danielis Parei, vestigia Gifanii fere legentis Francos. 1631. 8. quo anno etiam Lexicon ejus Lucretianum lucem vidit, e Gifanianis fere collectaneis repetitum. Præ cæteris vero hoc habet eximium editio Lucretii Pareana, quod illi subjuncta sunt duo Poemata recentia, lectu haud indigna, Scipionis Capicii Neapolitani de rerum principiis libri duo, & Anii Palearii libri III. de immortalitate animarum, quos ex merito laudat Jacobus Sadoletus lib. V. Epistolæ. p. 200. seq. Poema de animarum immortalitate libris tribus, Lucretio oppositum & Anii Palearii nomine sæpius editum, a Paleario scriptum esse negavit, præter rem, ut opinor, Robertus Titius litteris ad Marcum Velsorum. Vide Velsii opera pag. 878. Scipionis Capicii libri duo de rerum principiis prodire Venetiis 1546. 8. cum ejus libris tribus de Vate maximo.

Cum explanatione paraphrastica & notis Jo-

Nardi, Florentini, non adeo feliciter in illustrando Lucretio versati. Florentiz 1647. in 4.

Cum Gallica versione profraria Mich. Marollesii. Paris. 1650. 8. dicata Reginae Sveciæ Christianæ, a qua ne responsum (g) quidem accepit, atque iterum 1663. 8. addito libro decimo Laetii Gallice translato. Laudat hanc Marollesii versionem Rolandus Marefius pag. 364. Epist. Gallicam Lucretii Versionem profrariam a Marollesio concinnatam & A. 1659. 8. primum Parisiis cum Latino Lucretio ex Gifanii recensione editam notisque illustratam commendat præter Rolandum Marefium, Guido Patinus in Epistolis a Joanne Brantio editis. Ut adeo iniquius sit judicium personati Vignolii Marvillii (Bonaventuræ de Argonne, Parisiensis, Monachi Carthus.) Tom. 1. miscellan. pag. 150. L'Abbé de Marolles s'est esquivé à faire de pitoyables versions, sans que jamais ni les conseils de ses amis, ni les railleries, & la censure des Critiques, & sur tout celle de M. de l'Esclap dans sa méthode de traduire, ayant pu lui arracher de l'esprit cette maudite passion. Versibus Gallicis pridem reddidit Lucretium Guilelmus Altarius live des Autels circa A. 1560. ut notavit Franciscus a Cruce Canoniana in Bibl. Gallica pag. 138. Vidit & lucem Metaphrasis nova Lucretii Gallicis versibus nescio quo auctore A. 1677. 4.

Cum brevibus sed eruditissimis notis Tan. Fabri. Salmur. 1662. 4. & Cantabrig. 1675. & 1686. 12. In usum Delphini Lucretius interpretatione & notis illustratus est a Michaele Fayo (b) Paris. 1680. 4. addito, ut in aliis ejusmodi editionibus fieri solet, indice omnium vocabulorum. Pareo fere & Nardo usus est, cujus etiam diatribam de funeribus Atheniensium, integram p. 569. seq. subjunxit.

Cum interpretatione magis latina ac brevioribus sed disertioribus argumentis notisque doctioribus & Philosophum magis sapientibus, in quibus tamen nec grammaticum acumen desideres, edidit qui Lucretium totum imberberet, ejusdem postea insaufum exitum tristi fato imitatus (i) Thomas Creech Collegii omniau animarum

(g) Belli Lexicon Tom. 2. pag. 1926. edit. 2.

(b) Creechius notat eum barbarâ interpretatione inoffensivè latinum Poetam, in contrarium qui Pareo fidei, eas vero adjectisse notas, quæ Philosophum faciens sæpe absurdum, se ipsum semper ridiculum.

(i) Sibi ipsi necem conficit A. 1700. suspensio propter perditos ut fertur amores, nondum natum annos quatuoraginta. Vide Jacobi Bernhadi V. C. Novellas

marum in Academia Oxoniensi Socius Oxon. 1695. 8. In hac quoque editione Index omnium vocabulorum Poetæ occurrit. Idem Creechius jam ante *Anglico carmine* quam felicissime reddiderat Lucretium, cujus tertia mihi ad manum est editio excusa Londini 1683. in 8. In notis Anglicæ huic metaphrasi subjunctis potius censorem Poetæ agit, errorisque ejus graviores refellit, vel etiam a perversis acceptionibus sententiam ejus tuetur, quam Scholliis, vel commentariis Lucretium illustrat. Ante Creechium *Jo. Evelynus*, sed primum duntaxat librum versione metrica Anglicæ donatum & notis illustratum edidit Lond. 1656. 8.

Cum *Gallica* versione profaria, & notis lectu digni *Cultorii*. (Mr. Baron des Coutures) Paris. 1685. 12. & Amstelod. 1692. 12. duobus voluminibus. Profaria interpretatio elegans secundis Baronis *Couturii* curis una cum Latino Lucretio recusa est Paris. 1708. 12. duobus voluminibus, adjunctis novis notis, quibus priores vel emendantur vel defenduntur. Vide *Ephemerides literarias* Paris. A. 1709. mense Decembri pag. 468. sequent. Dicitur & *Molierius* manum admovisse *Gallicæ* Lucretii Metaphrasi concinnandæ, sed quam affectam Vulcano consecravit, cum solum illius vidit imprudentem forte ex suis aliquem crinibus crispandis adhibuisse. Vide vitam *Molierii* pag. 198. Initium libri primi ex elegantia Metaphrasi versibus Gallicis facta auctore *Henaulto*, exstat in diario Hagensi, *Journal littéraire* Tom. IV. pag. 418.

Vehementer laudari audivi *Italicam* Metaphrasin Poeticam Lucretii adornatam ab (A) *Alexandro Marchetti* Mathematicum apud Senenses nuper Professore. Sed editam non esse existimo. Ejus spes adipiscendæ facta fuerat, cum in Italia versaretur, *Jacobo Tollio* viro doctissimo, qui novam Lucretii editionem meditabatur, & ineditas *Gesp. Scioppii* in Lucretium notas Neapoli dono acceperat a *Josepho Valletta* viro Nobilissimo. Specimen venustissimæ Metaphrasæ Lucretii *Italicæ*, auctore *Alexandro Marchetti* concinnatæ produxit A. 1710. illustris vir *Guil. Godfridus Leibnizius* in libro

dignissimo lectu, cui titulum fecit: *Essais de Theodicæ sur la bonté de Dieu, la liberté de l'homme & l'origine du mal.* pag. 511. seqq. Sed bella illa Lucretii interpretatio tota jam edita habetur Londini. Tollius mortui vicinus suas in Lucretium animadversiones commendavit Viro egregio *Gerardo de Vries*, qui commentariis Philoſophicis illustrare Lucretium instituit, ut refert *Henricus Christianus Henninius* in notis ad Epistolam Tollii itinerarias pag. 77. *Isaaci* quoque *Vossii* viri summi ineditas in Lucretium laudat *Teodorus J. F. Grævius* ad *Callimachum* pag. 174. Exstat & *Italicæ* Lucretii translatio auctore *Hieronymo Francobetta* Rhodigino.

Editio *Neapolitana* Lucretii A. 1693. 12. præter notas *Tan. Fabri*, argumenta *Fayi* habet adjuncta. Apud Anglos novissime Lucretius excusus est perquam nitide, & sæpius. Londini inprimis apud *Jacobum Tonson* An. 1712. 4. de qua editione vide *Jo. Clerici* *Bibl. selectam* Tom. XXVI. pag. 150. Eodem tempore Lond. 1712. fol. apud eundem *Tonsonum*, de qua splendidissima editione *Acta erud.* T. VI. supplementi pag. 193. & *Diarium Lipsiense Germanicum* *Neuer Bucher* Caal parte XLIX. p. 1. In utraque harum adjunctæ tabulæ æneæ nitidissimæ & variz Lectiones ex editione *Jo. Baptiste Pii*, & ex codicibus collatis a *Nic. Heinſio* & *Jac. Suſio*, & *Theodoro Munckero*, qui ex sectione librorum V.C. Petri Francii pervenire in Bibliothecam illustris Episcopi Eliensis *Joannis Mori*: nec non lectionibus *Codicis Bodlejani* notatis a *Thoma Creech*. Has secutus est *Mich. Mattaire* in Lucretio edito cum indice Lond. 1715. 12. (*Bibl. ancienne & Moderne* de Mr. le Clerc Tom. V. pag. 153.) Idem *Mattaire* Lucretium etiam recensitum a se dedit in *Corpore poetarum Latinorum* vulgato Lond. 1713. fol. *Thoma* quoque *Creech* Lucretius cum notis ejus auctioribus recusus Lond. 1716. 8. de qua editione vide *ſi* placet *Ephemerides* Paris. A. 1717. pag. 667. edit. Amſt. Ejusdem quoque Creechii Anglicam Metaphrasin Lucretii emendatam pæſim ac ſuppletam additis animadverſionibus iterum exhibuere Londinenſes 1715. 8. duobus voluminibus. Denique *Alexandri Marchetti* Metaphraſis perpulchra quam verſibus *Italicis apud Suſios* abſolvit A. 1669. inſcripſitque *Cosmo III.* magno Florentiz Duci, Londini primum in lucem data eſt luculenter, editore *Paulo Antonio Rullo Romano* 1717. 8. De qua Tom.

vellas relationes Reip. litterariz A. 1700. mense Septembri p. 331. & Novembri p. 380. & A. 1701. mense Septembri p. 267.

(A) Memores Gregorius Leti in Italia regnante T. 3. pag. 497.

vide Bibl. Anglican V. C. Michaelis de la Roche editam Gallice Tom. I. pag. 332. & memorias Trevoltinas A. 1718. pag. 382. & de Marchetto ipso qui A. 1714. 6. Sept. Pisis obiit, ejusque scriptis ceteris, Diarium Venetum, Giornale de' Letterati d'Italia T. XXI. pag. 213. seq. ubi etiam iconem ejus descriptam aere, & epitaphium reperies.

In historia Critica Reip. litterar. celeberrimi Massoni A. 1713. Tom. 2. pag. 284. nova Lucretii editio Londini curanda promittitur a Medico celeberrimo Garthio. *Mr. G..... fameux Docteur en Medecine travaille a nous donner une nouvelle edition de Lucrece. Il a la reputation d'etre entré aussi avant, que personne dans les sentimens de cet ancien Epicurien. Il dedie son ouvrage au Grand prince, sur qui l'Angleterre a les yeux.* Audio eam prodixisse A. 1714. & dedicationem ad potentissimum Electorem tunc Hannoveranum, hodie Regem magnæ Britannæ Georgium, separatim excusulam veramque Anglicæ ab Oldmixonio. Librum ipsum non vidi, uti nec editionem quam notasse me video Londinensem A. 1709. 4.

In memoriis Trevoltinis A. 1718. pag. 478. Johnssonus Hagæ tres prælis subijcere Lucretios traditur, Latinum cum notis, Italicum Marchetti, Anglicumque Creechii, ex quibus nulus adhuc quod sciam absolutus in lucem exiit. (1)

Anglicam Metaphrasin libri primi, quam ante Creechium dedit Jo. Evelynus Eques, laudat Mericus Casaubonus Epistola 17. Ex interpretatione vero, quam versibus Belgicis composuit *Jeremias de Dekker*, specimis loco initium libri secundi affert Petrus Rabus in Diario sub (boeksaal van Europe) A. 1693. T. II. pag. 251. & 1699. Tom. I. pag. 91. Cum Belgica versione prolixa Joannis de Wis eleganter excusul Lucretius est Amstelod. apud Sebastianum Pezoldum 1701. 8. Libris singulis divisus in sectiones, quibus argumenta præmissa, uti toti operi præfixæ breves animadversiones, quibus præcipui errores poetæ rejiciuntur, & venusta *Adriani Relandi* V. C. Oda in poësin Lucretianam.

Alfarius & *Cruce* Professore Patavinum A.

(1) Prodiit quidem Lugd. Batav. 1725. 2. Vol. in 4. curante Sigiberto Havercampio optima Lucretii editio cum notis integris Lambini, Gifanii, Fabri, Creech, & selectis Pii, aliorumque cum venustissimis Figuris.

1632. Lucretianis Commentario vere Philosophico illustrandis occupatum se invenisse testatur Gabriel Naudæus pag. 231. Epist. Promittit etiam Lucretium *Jf. Vossius* notis ad Catullum pag. 249. cujus pauca quædam animadversiones MSS. (easdem fortasse quas citat Grævius ad Callimachum pag. 174.) nactus sum. Ante hos dicitur *Lucas Fruterius* in Lucretium affecta habuisse, quibus non parum adjuti sint ii, qui post Lambini labores scriptorem illam collectanciam illustrarunt. Vide Valerium Andream Bibl. Belgicæ pag. 579. & Franc. Swertii Athenas Belgicæ p. 518. *Titi Joannis Scandinienfis* doctissimi in Lucretium commentarii, non opinor editi, citantur a Bernardino Realino Carpeni cap. 14. annotat. in varia scriptorum loca T. 2. Lampadis Artium Gruterianæ p. 367. *Andrea Riveri* notæ MSS. in Lucretium laudat Servatius Gallæus ad Laertianum II. 1. pag. 138. quod monuit me V. C. Christianus Schottgenius. Novissime cum Berolini adhuc versaretur vir cultissimæ doctrinæ *Joannes Barbeyracus*, postea ingens gloria Academicæ Lauffannensis, hodie Groningensis, spem fecit editionis hujus Poetæ novo studio castigandi ad Codices MSS. ac veteres editiones, vulgandique cum paraphrasi Creechii, notisque suis & aliorum selectis atque ad examen revocatis. Consilium suum & specimen operis exposuit in diatriba A. 1709. inserta T. XVII. Bibliothecæ selectæ Joannis Clerici V. C. pag. 242. seq. De *Richardi* (*) *Burridge* Angli promissis in Lucretium animadversionibus vide A. Æta Erud. A. 1716. pag. 64.

Non paucis quoque Lucretii locis insignem lucem attulit vir eruditissimus *Petrus Gassendus* in Opere de Philosophia Epicuri, quamquam & Gassendum reprehendunt hinc inde interpretes Lucretii, qui alias passim eum libenter sequi se profitentur, Creechius ac Courturius. Francisco Gacono credat, qui vult, præfatione ad Anacreontem Gallicæ donatum metaphrasi p. XXXI. scribenti, Gassendum quotquot diebus mane centuriam versuum Lucretii & memoria citasse. *Mr. Gassendi*, qui meritis d' être cru sur ces articles, serais tous Lucrece par cœur, & de peur de l'oublier, il en recitoit sous les mains une centaine de vers.

Lucre-

(*) Male Eduardus hic vocatur in gelehrten Zeitungen A. 1716. pag. 53. atque inde in Clariss. Falsterni cogitat. Philolog. pag. 112.

Lucretii duo Codices MSc membracini in Bibl. Leidenſi inter libros II. Voſſii n. 30. & 94. nec non variz lectiones ex Codice antiquiſſ. Gotorpienſi.

IV. Poetas imitatus eſſe Lucretius cum primis videtur & Græcis Homerum & Empedoclem, & latinis Ennium. Lucretii veltigia non puduit legere Virgilium, neque ſemper eum vicit aut poſt ſe reliquit, ut præ ſe fert Alexander Roſſius, qui loca Lucretii nonnulla cum Virgilianis contulit libro tertio Virgilii triumphantis capite VI. Non opus eſt monere eruditos, quod commentitia eſt inſcriptio Caſenas obvia in Aldi Manutii Orthographia pag. 129. & Fulvii Urſini imaginibus, atque apud Gruterum pag. CCCCXXXII. laudatæ a Mabillonio itineris Italici pag. 42. *A. Lucretii Hiſtorici ac Poeta Condiſtoris veriſſimi, cui ob excellentiam ingenii ſtatua condonata, ac Croſiati Caſena Roman. Colonia deducta in hoc ſacro monte dedicata.*

Claudant præſens de Lucretio caput hi verſus Marulliani:

*Amer Tibulle, Mars tibi Maro debet,
Terentio foccus levis.*

*Cothurnus olim nemini ſatis multum,
Horatio ſaira & cbelys.*

*Natura magni verſibus Lucretii
Lepore muſeo illiſtis.*

*Epigramma cultum, teſte Rhalle, adhuc nulli,
Doſto Catullo ſyllaba.*

*Hos ſi quis inter ceteros locat vates,
Onerat quam bonerat verius.*

DE C. VALERIO CATULLO.

Catulli ætas. 1. Carmina 2. reperta a Franciſco quodam Veronenſi. 3. Diſiſio in libros. 4. Editiones una cum Tibullo, & Propertio ſine notis. 5. cum notis. 6. Editiones Catulli ſeparatim illuſtrati. 7. Alia ſcripta Catullo lucem afferentia. 8. Male ad Catullum reſeruntur Ciris & pervigilium Veneris. 9. Catulli carmina deperdiſta. 10.

I. C. Valerius Catullus (a) natus Anno U. C. DCLXVIII. claro genere in po-

(a) Quintum pro Ceſo vocant nonnulli Catulli Codices, & Plinii XXXVII. 6. atque cum hiſ Joſephum Scaliger. Sed *Cejum* cum Apulejo in Apologia & S.

Hieroa

nianſula Sirmione lacus Benaci in agro Vero-
neſi, Poeta lepidus & priſca ſuavitate venu-
ſtus, at ſalubus admittiſſi paſſim, quod merito
fugias, obſcœnis. Hinc veluti a nequitiis,
doſto nomen tuliffe Barthio viſus lib. LII. cap.
16. Adverſar. Sapphonis non inſelix imitator.
Obiit Romæ, cum jam Julii Cæſaris magna
eſſet in Rep. auctoritas, (b) circa Annum U.
C. DCCV. quo bellum civile Pompejo ac Reip.
funectum coſpit anno ante natum CHRISTUM
XLIX. Catullus carmine LIII. meminit Con-
ſulatus Vatinii, quem geſſit ille ſuffectus An-
no U. C. 707.

Per Conſulatum pejerat Vatinius,

Quid eſt, Catulle, quod moraris emori?

Itaque ad illud ſaltim tempus Catullus ſu-
pervixit. Jo. Maſſono (c) autem non abſurde
videtur liber carminum non editus ante Cæſa-
ris mortem, hoc eſt poſt Annum U. C. 710
licet nonnulla ex illis jam quindecim annis an-
te compoſuit.

Catullus Romam perductus fuit a Manlio, ad
quem plura Catulli epigrammata directæ exiſtant.
Gellio elegantiffimus *Pocurrum* VII. 20. ubi ver-
borum

Hieronimo in Chron. II. Voſſius. Alios certe Q. Ca-
tullus fuit, cujus integrum nomen Q. *Lucretius* Ca-
tullus, mimographus, de quo videndus Scholiaſtes ad
Juvenal. VIII. 185. ad verba: *clamoſum agere ut
phaſma Catulli*, & ad XLIII. 209. Q. Catulli Epi-
gramma & Callimachi Epigr. XLIII. ſuaviter expreſ-
ſum reſert Gellius XIX. 9. quod incipit: *Auſpex mi
animas, credo, ut ſoler, ad Theſtium.* Omitto Cinam
Carullum Stoicum, quem audivit M. Antonium Impe-
rator teſte Capitolino in Marci Vita c. 5. Nam &
illius verum nomen Catullus erat, ut conſtat ex M.
Antonini lib. I. ſect. 13.

(b) Quod Catullus Cæſarem quoque ſupervixerit,
contendit Joſephus Scaliger ad Eufebii num. MDCC-
CCLX. ſilentiente II. Caſaubono ad Svetonii Cæſarem
cap. 73. Sed vide quæſo, quæ contra illam ſententiam
diſponat II. Voſſius ad Catullum p. 35. 72. 81. ſeq.
& 217. Petrus item Beſius in Lexico. Quod vero Mar-
tialis IV. 14. ſcripſit.

Sic forſan tener auſus eſt Catullus

Magno mittere paſſerem Maroni,

hoc non ita poteſt intelligi, ac ſi revera ad Virgilium
carmina ſua vel carmen de paſſere miſerit Catullus,
nam alioqui nondixiſſet Martialis, *ſic forſan*: ſed quod
Martialis ſua voluerit Epigrammata cum Catullianis, &
Silianæ ad quem ſcribit, comparare cum Marone; il-
cet accurate loquendo non jam ita claverit Virgilium,
cum Catullus ſcriberet, ut ad eum miſiſſe carmina ſua
credi poſſit. Sed quantancunque etiam deinde fuit Vir-
gili ſama, non dubitaſſet forte Catullus, ſi tum vixiſ-
ſet, paſſerem ſuum illi jocofe mittere. Ita Martia-
lis quoque Epigrammata ſua ait ſe offerre Sili-
(c) T. V. Miſt. Cetic. Reip. litterar. p. 138.

horum collocationem in eo commendat. Laudant & Nepos in vita Attici, Velleius II. 36. Martialis X. 78. &c. Appellationem vero *docti* unde tulit ab Ovidio III. amor. elegia 9. Tibullo III. 6 Martiali I. 62. VII. 98. VIII. 73. &c. non debuerat dubitare & se nescire faceri in hypercritico Jul. Cæsar Scaliger, cum docti Poetæ proprie a Latinis dicti sint, qui non tantum proprio ingenio valebant, & intelli carminis auctores erant, sed qui se ad imitationem Græcorum componebant. Ita dicitur Ennius doctus a Claudiano III. præf. de laude Stiliconis, Lucretius a Statio 2. silv. 7. vers. 76. Pacuvius ab Horatio lib. 2. Epist. 1. 55. Vide & Propertium lib. 2. eleg. 25. vers. 89. & eleg. 18/ Svetoni Caligula pag. 34. & ita usus Latinos ea voce docet Cicero 1. de Offic. cap. 1. & de claris Oratoribus cap. 45. & 30. de Rutilio. *Hæc erudite vir clarissimus Petrus Burmannus.*

Lesbiam Catulli sunt qui putant fuisse Clodiam, Metelli Celeris filiam. Passerem amicæ tribuit, avem venerem, & salacem, qua Venerem vestari notavit Sappho: Turneb. XV. 22. Adversar.

II. Extat ejus *Liber Epigrammatum*, variorumque Poematum diverso carminis genere scriptorum, dicatus Cornelio Nepoti. In hoc libro occurrunt etiam num. LXII. LXIII. LXV. Epithalamia quædam perquam amœna & seculari carmen, (d) atque nonnulla e Sapphone (e) versa ac (f) Callimacho. Tum Elegia, qua fratris Troade Bithyniæ defuncti mortem (g) mollissimo affectu luget. Denique Galiambi (h) in Atyn.

III. Catulli, quæ habemus, in Gallia primum reperta fuisse, idque eum ipsum, qui publicavit, Epigrammate scripto esse testatum, notat Josephus Scaliger. *At enim qui Epigramma conscripsit, Baptista Guarinus Veronensis est, uti patet etiam in editione Catulli quæ apud me est, ubi legitur Hexastichum Guarini Veronensis Oratoris clarissimi in libellum Valerii Catulli ejus Conciuis.*

(d) Carmen XXXV. p. 80. edit. If. Vossii, quantum seculari esse carmen negat Jo. Tassinus libro de Indis secularibus cap. 16.

(e) Pag. 112. carmen LII. confer Longinum Jao. Tollit p. 76.

(f) Coma Berenices pag. 257. est carmen LXVII.

(g) Carmine LXIX. ad Manlium pag. 278. edit. If. Vossii.

(h) Carmine LXIV.

Ad patriam venio longis de finibus exul,

Causa mei redivit compatriota fuit.

Scilicet à calamis tribuit cui Francia nomen,

Quique notat turbæ prætereantis iter,

Quo licet ingenio vestrum celebrare Catullum,

Quovis sub modio, clausa papirus erat.

Neque vero ille versus: Scilicet à calamis tribuit cui Francia nomen, *aliam interpretationem recipit, quam a Francisco quodam repetitum alicubi, & forte in borreo codicem Catulli.* Hæc Laurentius Pignori, Epist. XVI. Andreas Schottus lib. 2. Observationum cap. 16. pag. 53. testatur Toleti sibi ad Antonio Covarruvia Jcto egregio utendum datum Codicem Catulli in membranis non contemnendæ vetustatis An. 1418. manu Matthæi Palmerii scriptum, qui & A. 1425. primum repertum Catullum, pessimeque acceptum in manus hominum venisse annotavit. Hexastichon vero quod supra exhibui, & Josephus Guarini Veronensi tribuit, auctorem videtur habere Baptistam Guarinum filium, non patrem, quem laudatus Burmannus non potest sibi persuadere tam detestabiles versus fecisse, idque vel ex ejus discipulis T. Strozza & Jano Pannonio liquere ait. Sententiam porro illius Hexastichi ita explicant auctores Diarii Veneti, Giornale de' letterati d' Italia Tom XII. pag. 363. ut per compatriotam intelligatur Guarinus Veronensis, atque adeo Catulli civis & popularis, qui ejus carmina a tenebris & ab oblivione, reperto codice MSto, asseruit. *A calamis* autem est amanuensis sive librarius, qui Codicem descripsit, Franciscus quidam nomine, postea cultus.

Variis Catullis adde illum, de quo Martialis XII. 74.

IV. Catulli Poemata in *libros tres* dividi, lyricorum unum, alterum elegiarum, & tertium epigrammatum scribit Petrus Crinitus in Poetæ vita; hæc enim distinctio apparet in editione Veneta 1487. fol. cum commentariis Antonii Partibii Lascii Veronensis. Verum in MSS. antiquis codicibus, quemadmodum in eximio illo membranaceo, quem in Bibl. Guadiana inspexi, neutiquam reperitur, atque recte in reliquis sæpe omnibus editionibus omisiss est, etiam in Veneta A. 1493. fol. apud Simonem Bevilacqua Papientem, in qua Tibullus primo loco cum commentariis Bernardini Cyllæni Veronensis, Catullus deinde cum Partibii, & denique Propertius cum Phil. Beoraldi commentario exhibetur. Repetita editio cum commentariis Palladii Fuscii Patavini, A. 161.

Ien. Guarini Ferrariensis, & emendationibus *Hieron. Avanti* in Catullum, Venet. 1500. fol. V. Præter indicatas editiones Catullus per Stephanum Corallum editus Parmæ 1473. fol. memoratur in V. C. Michaelis Mattaire annalibus typograph. pag. 104.

Catullus Tibullus Propertius Venet. 1475. fol. & per Joannem Renensem & Dionysium Bertochum, Vicent. 1482. fol. & eodem anno Regii per Prosperum Odoardum & Albertum Mazali, Regienfes fol.

Catullus cum commentario Antonii Parthenii, Tibullus item & Propertius cum notis, Brixie 1486. fol. quæ editio fuit Hafniæ in Bibliotheca Nobilissimi Viri Nicolai Benzonis.

In Veneta editione Anni 1500. fol. quam servat Bibl. Paulina Lipsiensis, habetur Tibullus cum commentario Cyllanii, Catullus cum notis Parthenii, Palladii (i) Fusci sive Nigri Patavini, & Hieron. Avanti, nec non ejusdem Avanti in Priapeia castigacionibus: & Propertius denique cum commentariis Philippi Beroaldi, Domitii Calderini & Joannis Cottæ, curante Hieron. Avancio.

Sæpius deinde hic amorum triumviri *Catullus, Tibullus, Propertius* conjunctim prodierunt, sine notis quidem Venetiis apud Aldum, 1502. 8. & 1515. 8. Catulli editio Aldina collata cum MS. per Nicolaum Heinsum fuit in Bibl. Menarsiana pag. 523.

Parif. 1529. 8.

Basil. 1530. 8. 1569. 8.

Antuerpiæ 1569. 12. e recensione G. Camerici ap. Plantin &c.

Lugd. Bat. 1588. 12.

Lugd. 1559. 8. 1594. 12. & apud Gryph. 1546. 1551. 1573. cum Galli fragmentis 12. Basil. 1592. 8.

Hanoviz 1608. cum Corn. Galli poematis & indice omnium verborum, quem concinnavit *Horatius Tufcanella* Florentinus.

Amsterod. 1619. 1630. 1664. 1670. 1686. forma minore.

Parisiis e typographia Regia, typis majoribus, fol.

Cum variis Lect. Cantabrig. 1702. 4. eximia editio.

VI. Cum notis M. Antonii Mureti Lugd. 1559. 8. Venet. 1558. 1502. 8.

Cum commentario erudito *Josephi Scaligeri*, Parif. 1577. 8. apud Parisiensem.

Heidelb. ap. Comelin. 1600. 8.

Cum notis Mureti & Scaligeri. Antvv. 1582. 8.

Cum præcidaneis *Jani Doufa* pro Catullo & conjectaneis *Jani Doufa filii* in Catull. Tibull. Propert. & *Patris* paralipomenis in Propertium, Lugd. Bat. 1588. & 1592. 12.

Cum notis variorum, Parif. 1604. fol. curante Fed. Morello, qua in editione exstant notæ integræ ad *Catullum* quidem Antonii Parthenii, Palladii Fusci, Achillis Statii, Mureti, Doufa fil. Josephi Scaligeri, & Theodori Marcillii, Roberti item Titii prælectiones in carmen LXIV. & Francisci Robortelli ac Constantini Landi, Complani Comitris, in Epithalamium Juliz & Manlii (LXII.) Florentis quoque Christiani Metaphrasis Græca Carminis LXIII. cum notis. Præterea ad *Tibullum* Bernardini Cyllanii Veronenfis, Achillis Statii, Mureti, Scaligeri, & Doufa fil. Denique in *Propertium* Philippi Beroaldi, Mureti, Doufa patris, filique, & Josephi Scaligeri, tum Jo. Anni in Propert. IV. 2. Subjiciuntur quoque Doufa præcidanea & succidanea in Catull. Tibull. Propert. & Hieron. Avanti Veronenfis in Catullum emendationes. Roberti Titii prælectiones ad Catulli Galliambo in editione Parisiensi Anno 1604. minus emendatæ sunt excusæ, ut apparet ex his Marci Velferi pag. 874. *Nell' edizione di Catullo Parigina non è dubbio che se le ha fatte notabil torto. Ma queste sono saccenterie di persone che presumono di correggere quello che non intendono.* Consulenda igitur editio illarum prælectionum Bononiensis, excusa Anno 1599. 4.

Cum eximio Jo. Passeratii commentario, Parif. 1608. fol.

Cum *Jani Gebhardi*, qui subinde Scaligero iniquior est, notis Hanov. 1618. 8.

Cum notis *Jani Gebhardi* & Jo. Livineii. Francof. 1621. 8. addito *Jani Meleagri* spicilegio & indice Tufcanellæ.

Cum interpretatione Gallica profaria *Micbaelis de Marolles*. Parif. 1653. 8. 3. Vol.

Cum selectis Variorum commentariis, curante Simone *Abbesio Gabbema*. Trajecti 1659. 8. subjunctis elegis, quæ Cornelio Gallo tribuuntur.

In usum Delchini, opera *Philippi Soloni*, Parif. 1685. 4. In qua editio ne vix exiguum opere pretium fecit, unde illam exagitat ab acutissimo *Buchholzio* in præfatione. Vide

(i) Hic Palladius circa A. 1470. floruit. Vide Vossium de Historicis Latius p. 601. & *Diarium* Venerunt, *Giornale de letterati d'Italia* T. XVII. p. 278. seq.

etiam sis illustrem Ez. Spanhemium ad Callimachum pag. 424. & Nic. Dispositi præfationem exquisitis ad Phædrum collectaneis præmissam. In hac editione ut in aliis ad Delphini usum editis scriptoribus omnibus, obscena & lasciva ad calcem rejecta sunt, consilio non improbando, nisi hac ratione plures etiam ad ea legenda alligerentur, quorum forte oculos eadem Scriptoris corpori suo loco inserta citius latuissent. Nam *πλεῖστοι κακοί, πλεῖστοι ἀρροί*, pauci solidam eruditionem confectati integros legunt auctores: multi contra qui eos obiter evolvunt missis utilibus, insit *κακῶν ἰσχυρὸν εἰς τὴν κορυφαίαν*, cuius gustu tenentur, quamque gaudent & gratulantur sibi ab editoribus congelam veluti in cumulum. Angli quidem quoties editiones in usum Delphini curarunt recudi, loca illa suis quæque locis restituerunt, etsi vicissim indices omnium vocabulorum nituis plenos passim ab illis exhiberi dolet Tho. Crenius V. C. part. III. animadvers. p. 6.

Cum notis integris Scaligeri, Mureti, Achillis Statii, Rob. Titii, Hier. Avantii, Jani Douzæ patris & filii, Theodorici Marcilli & selectis *Passeratii aliorumque* notis, ex recensione Jo. Georgii Grævii, Trujestii ad Rheno. 1680. 8.

VII. *Catullus scorsim editus* cum A. Mureti notis apud Aldum Pauli F. B. 1558. non adeo emendate, ut notavit Tho. Crenius parte V. animadvers. p. 61. Secuti deinde separatis voluminibus Tibullus & Propertius.

Cum commentario *Achillis Statii* Lusitani Venet. 1566. 8.

Cum eruditissimo *If. Vossii* commentario Lond. 1684. 4. quæ editio reliquis quidem hætenus præstat. Ulu Vossius est præter alios Codices omnium vetustissimi Mediolanensi, quem laudat passim, & reliquis uti antiquiorem ita emendatiorem quoque esse prædicat p. 215. Utinam vero politissimi vir ingenii, cui nuper Propertium debere coepimus ac mox debebimus Tibullum, similiter etiam Catullum ingenio atque doctrina sua illustrandum sibi sumat, ita nihil erit amplius quod ad venustissimi Poetæ lucem Studioſi poterunt desiderare. If. Vossii Catullo per Hadr. Beverlandum curato in quibusdam exemplaribus præfixus novus titulus Lugd. Bat. 1697. 4. Nitida Catulli Tibulli & Propertii editio ante paucos annos lucem vidit Cantabrigiæ typis Academicis, curante D. Annesley 4.

Præclara quoque horum triumvirorum editio Patavina non prætereunda, quæ A. 1710. 4. lucem vidit cum Nobilissimi Viri Jo. Antonii

Vulpii annotationibus & insigni indice omnium ferme vocum, observationibus Grammaticis, Historicis, Geographicis & Mythologicis illustrato.

Catullus, Tibullus, Propertius ex recensione *Michaelis Mattaire* (h) Lond. 1715. 12. ab eodem Corpus Poetarum post Genevenſes & Lugdunenſes editum, in quo Catullus similiter cum Tibullo, & Propertio exstat. Lond. 1713. fol.

Codex carminum Catulli elegantior scriptus in membrana, qui olim fuit V. C. Marquardi Gudii, uſa cum aliis ejusdem MSS. optimæ notæ pervenit in Bibliothecam Guelferbytanam Serenissimi Ducis Brunſwicenſis. Aldinæ editionem Catulli, Tibulli ac Propertii vulgatam Anno 1602. 8. habeo castigatam passim & emendatam manu viri docti.

Codicem Catulli, Tibulli & Propertii, Sylvarumque Statii ab Antonio Sinibaldo Florentiæ Anno 1484. descriptum Neapoli in Bibliotheca Olivetanorum, vidit Bernhardus de Montfaucon, ut refert ipse in Diario Italico. p. 305.

VIII. *Bernardini Realini* commentarius in nuptias Pelei & Thetidis, cum annotationibus ejus in varia scriptorum loca, vidit lucem Bononiæ 1551. 4.

Vir meritiſſimus *Samuel Piriscus* in dedicatione prælari Curtii sui jam An. 1684. scripsit se jamdudum prælo commissurum fuisse *Lexicon Catullo Tibullo Propertianum*, ad quod concinnandum ultra trecentos, inquit, auctores improbo labore excusseram, nisi Johannem Sommeren, Bibliopolam Amſteldamensem satum præcepisset. Simile satum interceptum etiam conatus Nobilissimi Viri Jani Broekhouſii, qui ut Tibullum & Propertium, ita Catullum quoque expolitum & illustratum edere instituerat. Etiam inter ineditas & affectas lucubrationes *M. Georgii Friderici Thyrillii* Roda Misnici, video memorari non contemnendum volumen observationum in Catullum, Tibullum, & Propertium. Obiit Thyrillius ille in flore ætatis A. 1715. de quo Miscellanea Lipsiensia Tom. II. pag. 566. & Tom. V. pag. 398. Velehrte Ceitungen A. 1716. pag. 398. Neve Bucher Baal LVIII pag. 376.

Rob. Titii prælectiones ad Catulli Galliambum sive Carmen LXIV. Bonon. 1599. 4. cum aliis quibusdam ejus viri scriptis prodierunt, & in Græc.

Grævii editione Catulli leguntur, atque in Parisina A. 1604. fol. p. 216.

Catulli Epithalamium Græca Metaphrasi poetica donatum a Q. Sepimio Florentino Christiano. Paris. 1587. 4. apud Morell. & in editione Parisiensis Catulli, Tibulli, Propertii, A. 1604. fol. 197. seq.

Catulli Phæselus cum annotationibus doctorum virorum per Sixtum Otfavianum. Eboraci 1579. 8. & Lugd. 1593. 12. Idem Catulli carmen cum Andrea Senfiebii commentario & parodiis amplius quinquaginta, & Græca Josephi Scaligeri Metaphrasi, e Bibliotheca Nic. Henelii. Lipsi. 1642. 8.

Amores Catulli ex poematis ipsius petito argumento Gallica prosa ingeniose descriptis, conjecturisque suis explicuit Joannes Capellanus Paris. 1680. & Amst. 1699. 12. duobus voluminibus, atque inter ejus opera Paris. 1700. 12. Gallum secutus Germanus est in libro cui titulus: Joachim Meyers von Perlenberg Durchlauchtigste Rømerin Lesbia &c. Lipsi. 1690. 8.

Catulli casta carmina, selecta a Raph. Eglino Iconio, cum ejusdem vindiciis Ciris Catullianæ, adversus Josephum Scaligerum. Francos. 1606. 12. additis Scioppii epithetis & synonymis poeticis & notis ejusdem ad Claudii Verdierii censuram. Qui sub Imperiali nomine complures fabulas Romanenses sermone vernaculo Germanico (ut Jo. Capellanus sive de la Capelle Gallico) edidit, testatur etiam prælo paratam se habere Deliam, Cynthiam & Lycoridem, sive Catulli Tibulli ac Propertii poemata versibus Germanicis expressa sic ut fabulæ eroticæ illa intexuerit, & rerum Augusti Imperio Romæ gestarum non inamantem narrationem fuerit perlectus.

Epithalamium Thetidis & Pelei redditum carmine Italico a Ludovico Alamanno, qui primus in Heroicis usus fuit genere versuum liberiori quod Italici versi scioli appellatur: uti post Alamannum deinde fecere Ludovicus Martelli in Metaphrasi libri quarti, & Hippolytus de Medicis in Metaphrasi libri secundi Aeneidos.

Petrus Tassifand Quaestor Burgundiae A. 1715. ætat. 72. defunctus, inter alia inedita, quæ in ejus vita memorantur, reliquit versionem Gallicam Officiorum Ciceronis & Metaphrasin Catulli. Vide Journal des Savans 1716. Sept. pag. 300.

IX. Dubitandum vero minime est, opus Catulli ad nos lacerum pervenisse. Longe enim plura scripsisse testes sunt veteres Grammatici, qui de ejus poematis ea producant, quæ hodie non

exstant. Itaque apud Virgilium lib. V. per mille coloribus arcum, ibi Servius. De iride arcum in genere masculino dixit. Virgilius, Catullus & alii in seminario, referentes ad originem. Atqui tale nihil hodie in Catullianis. Præterea: ejus opus videtur in genera carminum distincta fuisse, Hendecasyllabos, Heroica, Lyrica, Elegiaca. Itaque Charisius citat Catullum in Hendecasyllabis, quod sane non fecisset, nisi in tributum fuisset volumen. Rursus apud Virgilium legimus. Et quo te carmine dicam Rætica?.. Ibi Servius refert, Virgilium quum sciret Ræticum vinum summo opere laudari a Catone, contra autem vituperari a Catullo, ne se in eam disensionem interponeret, hoc modo locutum; atqui in hodiernis Catullianis nulla nota ejus rei extat. Denique Nonius ex Priapeo Catulli adducit: de meo ligurire libidō est. Quare admodum mutilum opus Catullianum ad nos pervenisse minime dubium. Quid præterea dicam, quæ citat ex Catullo Manrus Terentianus, quæ nusquam comparent. Hæc de carminibus Catulli perditis Josephus Scaliger.

Carmen Catulli de incantamentis citat Plinius XXVIII. 2. Ithyphallica memorat Terentianus Maurus.

DE P. VIRGILIO MARONE.

Virgilii ætas. 1. Bucolica. 2. Georgica. 3. Aeneis. 4. Editiones cum commentariis veterum, ubi de Servio, Probo, Tib. Donato, Junio Philargyrio & Fulgentio Planciade. 5. Editiones sine commentariis vel cum notis ac commentariis virorum doctorum recentis ætatis. 6. Codices quidam MSi ac perditæ veterum scripta in Virgilium & de Virgilio nonnulla. 7. Virgilii Ciris, Culex, &c. 8. Virgilius Græcorum imitator. Virgiliocentones, & Zoili Virgilii. Scripta nonnulla ad Virgilium spectantia. 9. Sortes Virgilianæ, & alia quedam. 10. Virgilii alii. 11.

I. P. VIRGILIUS MARO, natus in agro Mantuano, (quæ civitas Tassum quoque postea Poetarum Italicorum Principem protulit) Anno U. C. DCLXXXIV. Idibus Octobris: non Eusebii (a) tantum, sed omnium facile judicio ἑξοχλωτάτος τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ποιητῶν, princeps Poetarum latinorum. Augusto Imp. & Mæcenati charissimus obiit Brundisii

c 2

Anno

(*) Cap. 19. Orat. Constantini in Sanctos. cœtumi.

Anno Urbis DCCXXXV. ante CHRISTUM natum XIX. ætatis LI. (b) X. Cal. Octobr. Epitaphium ejus hoc refertur apud Jo. Mabillonium V. C. T. 1. Musæ Ital. p. 113. SISTITE. VIATORES. QUÆSO. PAUCA. LEGITE. HIC. MARO. SITUS. EST. Vide etiam, quæ idem vir doctus p. 207. narrat de statua Virgilii a Carolo de Malatestis Mantuæ eversa. Præter alias virtutes & artificium carminis in Virgilio proprietatem sermonis latini admiratos etiam veteres accepimus, unde Aufonius Epistola XVII. ad Symmachum: *quis ita ad opulentiam Tullianam, aut proprietatem nostri Maronis accedat? Virgilium* (potius Svidæ Οὐερργίλιου Malalæ Βεργίλιου) eam Virgilium scribendum esse, antiquis quibuldam monumentis & Codicibus persuasi contendunt Politianus lib. V. Epist. pag. 165. 171. seq. & Miscellaneorum capite LXXVII. atque Cælius Rhodiginus lib. VII. antiqui. Lect. c. 4. quibus assentitur Jo. Faber de Vverde in carmine de litteratura nominis Virgilii, quod Lipfæ in 4. sine anni notatione excusum evolvit vir clariss. Christianus Shætzgenius. His a *verendo*, quasi Partheniæ, vel a *virgiliis* stellis nomen Poetæ derivatur. Vide Arnoldum Pontacum ad Eusebii Chron. p. 492. & Josephi Callistionis Varias lect. chap. 50. T. 1. miscellaneor. Gaudentii Roberti. Sed longe plura sunt & potiora, quæ permoverunt Pierium Valerianum in IV. ult. Georgic. Sebastianum Conradum in Virgilii vita; Taubmanni etiam Virgilio præmissa, Aldum Manutium in Orthographia pag. 783. seq. aliosque, ut Virgilium, (Claudianus & Steph. Byz. Βεργίλιον) dicendum esse sicut communis & receptus usus fert, non dubitent, siue nomen illud pluribus etiam ante Poetam commune a *virore*, siue a *virginitate* (unde idem Parthenias) siue a *virga laurea* (c) denique petium ponamus ex sententia Calvi veteris poetæ: *o vates cui denique memorabile nomen laurea*. Nullarum porro frequentior permutatio litterarum quam E & I in Latinis monumentis observatur: cujus rei exempla complura vide si placet apud Gudium ad Phædri lib. 1. fab. 26. Sirmundum Tom 1. pag. 873. seq. 881. 889. & Tom. IV. p. 539. Sponium Misc. p. 88. 91. Norfisi Cenotaph. Pitani. 475. &c. Virgilii natus est Pompejo &

Craffo COSS. ante CHRISTUM LXIX. Andibus prope Mincium in agro Mantuano, unde Mantuanus passim & Andinus vates, atque Juvenco in prologo v. 10. Minciades dicitur. Idibus Octobris in lucem editum esse inquit Martialis XII. 68. Diem obiit Sentio Saturnino & Lucretio Cinna COSS. ante CHRISTUM XIX. Olaus Wormius in Museo Amst. 1655. fol. p. 162. In agro Neapolitano mons celebris existat Pausilippus, ad cujus ferne radicem qua urbem spectat Neapolitanam, sacellum visitur D. Virgini sacrum, juxta quod, sepulchrum Virgilii Maronis, Poeta istius incomparabilis, hæc inscriptione (d) insignit.

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc

Parthenope; cecini pascua, rura, Duces.

Hunc ejus tumulum innumbrat annosa *Laurea*, cujus cum tria teneam folia, hic prætereunda minime videntur: ita tamen, ut cum vulgaribus *Laure* foliis nihil discrepet, de iis uberior non institatur discursus. Nathan vero Chytraeus in deliciis itinerum Herbomæ primum A. 1594. editis & 1599. 8. reculis pag. 70. Virgilii sepulchrum supra aditum siue introitum cryptæ Puteolane per montem Pausilippum itineris gratia astra olim conspiciebatur: nunc hi versuculi recens candido marmori insculpsi ibidem leguntur:

Qui cineres? tumuli hæc vestigia; conditur olim

Ille hoc, qui cecinit pascua, rura, duces.

Vitam Virgilii scripsit præter Phocam Grammaticum in Catalectis Poetarum & Probum, Ti. Claudius Donatus (e) ad filium Ti. Claudium Maximum Donatianum, cui merito plurimum tribuit P. Catrovius S. I. qui eam metaphrasi Gallicæ eclogarum nuper subjunxit. E recentioribus non omittendus Seb. Conradus. Ruficus (Episcopus Narbonensis an alius) Epistola ad Eucherium Lugdunensem, quam edidit Sirmondus ad Sidonium T. 1. Opp. pag. 900. refert in Bibliotheca quadam inter variorum Oratorum & Poetarum imagines Epigrammatis ornatas, Virgilio præjudicati eloquii Poeta hos versus subiectos:

Virgilium vatem melius sua carmina laudant,
In freta dum fluvii current, dum montibus umbra
Lustrabat convexa, polus dum sidera pascet,
Semper bonos nomenque tuum laudesque manebunt.
Ennodio lib. 1. Epist. 18. ad Avienum:

Docto.

(b) Confer præter alios vitæ Virgilii scriptores Carolum Ræum in vita Poetæ per Consules digesta, quæ exstat in editione ad usum Sereniff. Delpini, & hinc in illa quam V. C. Christianus Juncerus amicis nosfer cum notis suis edidit.

(c) Laureum ramum enixam se somniavit Maja mater.

(d) Eadem est quæ refertur a Probo & Donato in Poetæ vita & ab S. Hieronymo in Chronico.

(e) Cum Jo. Frid. Gronovii notis præmittitur Virgilio Clariss. Malvici.

Doſtorum radix *Maro, veſtri formator eloquiū.*
 Auguſtino X. 1. de Civitate DEI, *Latini eloquiū*
magnus auctor. Hildeberto Cenomanenſi lib. 1.
 Epit. 12. ad Henricum I. Angliæ Regem,
Poetarum doctiſſimus. Alexandro Severo Imp.
 apud Spartian. c. 31. *Plato Poetarum.* Quintiliano
 denique VIII. 3. *acerrimi iudicii.*

II. Exſtant ejus *Buſidica* live *Ecolge* X. ſcrip-
 tæ intra an. V. C. 713. ad 716. de quibus credat
 qui volet Ti. Donato ita ſcribenti: *Cur non*
plures quam decem Ecolgas conſcripſerit Virgilius,
nequaquam mirandum videbitur ei, qui conſideraverit
varietatem ſcenarum paſtoralium, quæ ultra hunc
numerus proferri non poteſt. Nomina Eclogarum
 hæc ſunt: 1. *Tityrus.* 2. *Alexis,* nomen pueri
 Virgilio a Mæcenate donati. Martial. V. 16.
 3. *Palamon.* 4. *Pollio,* quæ Ecloga ſcripta eſt
 Anno U. C. 713. cum filius Alinius Gallus
 C. Afinio Pollioni Conſuli jam designato natus
 eſſet. Itaque de Conſulatu tanquam futuro lo-
 quitur:

Teque adeo decus hoc ævi, Te Conſule, inibit.
Pollio, & incipient magni procedere menſes.
Te duce, ſi quæ manent ſec.

Aſconius quoque Pedianus apud Servium
 refert ex ipſo Afinio Gallo Salonini fratre, filio
 Pollionis ſe audiſſe, quod hanc Eclogam in
 ipſius laudem Poeta ſcripſiſſet. Unde apparet a
 Virgilio ſententia alienam eſſe utſunque doctam
 atque ingenioſam viri egregii conjecturam, qui
 in Memoris litterariis Trivultinis ſive Dombenſi-
 bus Anno 1703. menſe Januario p. 8. ſeq. Vir-
 giliū exiſtitam hæc Eclogam compoſuiſſe in
 honorem Druiſi Tiberii F. Pollionem Maronis
 Badius Aſconſius accepit de Marcello Octavio
 Auguſti ſororis filio nato Anno U. C. 714. Neque
 minus a Poetæ ſententia aberrant Eulebius
 lib. 1. præparat. Evangel. & Orat. ad Sancto-
 rum cætum c. 19. S. Auguſtino X. 27. de
 C. D. & in Rom. 1. & Epit. 258. S. Proſper
 3. de promiſſionibus, & auctor Homiliæ ad
 Catechumenos contra Judæos Paganos & Arianos
 alique hos inſecti, (f) qui de CHRISTI

ſalutificatoris noſtri adventu præclara ceciniffe
 Poetam, & e Sibyllino carmine hauſſiſſe ſibi
 perſuadent. Græce vericulof quoddam ex hac
 Ecloga Eulebius diſto loco proſert p. 993. e-
 dit. H. Valeſii. Integram græca metaphraſi do-
 natam edidit Fed. Morellus Pariſ. 1580. 4. Alia
 Danielis Hallworthi Angli exiſtat apud Poſſe-
 vinum XVII. 16. Bibl. ſelect. 5. *Dapônis.* 6.
Silenus, quam perinde ut Pollionem ac Gal-
 lum

pro Chriſto martyrium ſubire, ut habet Calendarium Ro-
manum nota Auguſti die. Hæc ille a Vincentii ſpecu-
 lo hiſt. XI. 50. cui miror tanquam narrationem ſeri-
 am adjungi a Theodoro Zvvingero T. 1. theatri Vitæ
 bum. p. 1145. & Balb. Bonifacio XV. 7. biſt. Iudicæ,
 quod in poemate de purgatorio carm. at. ſeq. com-
 mentus eſt Dantes, Statium poetam ad Chriſti ſacra
 amplectendam permotum eſſe his Maronis verbis: *Jam*
redit & Verge, redeunt Saturnia regna. De Marcella-
 no Oratore per lectionem Eclogæ hujus Virgilianæ ad
 Chriſtianam fidem converſo vide Aſi. Sanctor. Junii
 Tom. 1. pag. 37. Vide etiam, ſi placet, rhythmos
 veteres Germanicos, quos reſert Jo. Conradus Dieterich-
 cus in prolegomenis ad Antiquitates Biblicas V. T.
 pag. 21. & Dietericus von Stade in Specimine Oſtri-
 dianæ p. 34. additiſ notis. Porro Virgillum in hac
 Ecloga de CHRISTO non loqui, jam obſervant Jo.
 Henricus Bæclerus in exercitatione de vero ſenſo il-
 lius Eclogæ, quæ legitur tom. 2. diſſert. ejus Academ.
 junctim nuper recuſarum Argentor. p. 387. ſeq. & ampliſſimus Frid.
 Benedictus Carpzevius, tum admodum adoleſcens,
 ſingularibus exercitationibus, Auguſtus i-
 tem Bachnerus in Oratione de hoc argumento, ut al-
 ios omittam. Per *Cumeam carmen* Heſiodum potius
 quam Sibyllinū reſpici a Poeta, recte notavit Probus,
 ut diſputavi lib. 1. Bibl. Græcæ cap. 30. num. 14.
 Sane qui Virgiliū de Salvatore noſtro illa ceciniffe
 ſibi perſuaderit, idem ſedem quoque habeat Lucæ Ta-
 dentis qui l. 1. contra Albigenſes (T. 25. Bibl. Pa-
 trum edit. Lugd. pag. 210.) miratur in Virgilio etiam
 legi de precibus & meritis Sanctorum quibus deſunctos
 adjuvant, quoniam nempe Poeta ſcripturas VI. *Æneid.*
664. quique ſui memores alios facere merendo. Vel ut re-
 centioris ſcriptoris harioleſiones in medium aſſeram,
 idem aſſentiar Abbati Faydito, qui in Obſervatio-
 nibus in Virgilium & Homerum ac de ſtylo Scriptu-
 ræ S. Gallicæ editis pag. 174. ſeq. contendit dogma
 de SS. Trinitate a Virgilio tradi Ecloga VIII. 73. ſeq.

Terna tibi hæc primum triplici diverſa colore
Licia circumdo, terges hæc altaria circum
Eſſigiem duco, numero Deus impare gaudet.
 hauiſtum ſcilicet & ſcriptis Platonis; & mortem CHRI-
 STI, obſcuratamque illo mortuo Solem

Sol tibi ſigna dabit. Solem qui dicere ſuſſam
Audeat ille etiam cæcos inſuſare tumultus
Sæpe movet, fraudemque & oſſera innoſcere bella,
Ille etiam exuſto miſeratus Caſſero Romanis
Cum caput obſcuro nitidum ferrugine texit,
Impiæque æternam timerunt ſecula noſtem.
 deſcribit Georgic. l. 463. ſeq. Vide Rich. Simonis Bi-
 bliothecam Criticam Tom. 2. cap. 32. & T. 1. cap.
 31. Virgilio Eclogam pro teſtimonio veritatis Chriſti-
 anæ laudavit etiam Henricus Nevtonus Epit. XXXIX.
 Vide etiam Suriū ad IX. Auguſt. pag. 605.

(f) Marſilius Ficinus cap. 24. de veritate religio-
 ſis Chriſtiane, Rich. Monacutus p. 170. ſeq. Ap-
 paratus ad Originem Eccleſiaſtiſticam, Iſaacus Voſſius de
 Sibyllinis Oraculis c. 5. Beveregius Codice canonum
 vindicatio p. 145. Dan. Heiſius proleg. ad Ariſtarch.
 ſacrum pag. 670. edit. in fol. multique alii. Paulus
 Sherlogus in dioptra antiquitatum Hebræarum lib. 1.
 diſſ. 4. p. 175. *Hæc Virgilio mortuum cum Marcellianus*
Orator eloquiſſimus Secundianus & Veriano interpreta-
riſſet ſuiſſet de Salvatore ortu ex immaculata genitrice,
& germanam hæc eſſe conſtructionem probaſſet, a poe-
tiſmo ad fidem converſi cum eodem Marcelliano ſortire

Ium bucolicas eclogas proprie esse negat Servius. Hanc Eclogam a Cicerone auditam narrat Ti. Donatus, illumque admirandum exclamasse: *Magne sper altera Rome*. Sed videtur Cicero jam interfectus esse antequam hanc Eclogam scriberet Virgilius. Vide, si lubet, Vavasorem de ludica dictione, p. 122. seq. 7. *Melioris*. 8. *Pharmaceutria*, ex qua aniam petiere nugivenduli ridicula quædam de Magia Virgilio comminifcendi. Vide, si placet, Naudæum in Apologia pro Magis, Gallice plus simplici vice & nuper Germanice vulgata cap. XVII. & Bzlii Lexicon in *Virgile*, nota (E.) Bergierum de viis Rom. T. 10. Antiqu. Rom. p. 164. 689. De Theocrito, quam imitatus Virgilius est, Pharmaceutria dixi Bibl. Græc. III. 17. p. 431. De Magie crimine quod Virgilio ob Pharmaceutrie lusum nugivenduli quidam impeerunt, vide vitam S. Guilemi (g) in Actis Sanctor. T. V, Jun 25. nec non Naudæum p. 89. ubi mentio montis Pausilpyi, quem Magica arte sua divisisse medium, Virgilium nugantur. Petrarcam quoque detulere ut Magum aliqui apud Innocentium VI. Papam, (b) adjunxeruntque causam criminationis, quod Maronis carmina diligenter lætitaret. 9. *Mæris*. 10. *Gallus*, quam Dorico carmine reddiderunt Josephus Scaliger & Dan. Heinsius. Utraque Metaphrasis occurrit in Theocrito Heinsii. Antitubulica obscuri cujusdam Poetæ Virgilio opposita, quæ auctor vitæ memorat, intercederunt. Sunt mihi in manibus Bucolica Virgilio Daventrie excusa 1438. 4. Ludovici Vivis in Bucolica notæ, quibus allegorias removit & sensum poetæ Historicum rimatur, recuse sunt Tomo I. Operum eruditissimi illius Hispani pag. 640. seq. Lectu etiam dignæ Galli scriptoris dissertationes quatuor non ita pridem editæ hoc titulo: *Dissertations sur la Poésie Pastorale ou de l'Idylle & de l'Eglogue par Mr. l'Abbé Gresset*. Paris. 1707. 12. Et acutissimi Fontenellii *dissertation sur l'Eglogue*: scriptum plus simplici vice cum ejus aliis lucubracionibus excusum, in quo nonnulla in Theocrito notat & Virgilio. Antitubulica scripserat obscurus quidam Virgiliomastix, hoc est duas Eclogas Virgilii insulsiissime *παραδοθείς* cujus utriusque initium Donatus auctor vitæ memorat.

III. Georgica C. Cilnio Mæcenati inscripta

(g) Mem. de Trevoux 1711. pag. 380.
(b) Papyrus Maffœus in Petrarce vitæ, Tom. 2. elogior. pag. 114.

libris IV. quibus, ut ait Columella, *agricolationem fecit carmine potentem*. Græco carmine Epico donaverat *Arriani* quidam Poeta, Svida teste, sed quod pridem interdidit. Argumentum de hortorum cultura, quod Virgilius prætermisit (confer, si placet, Plinium præfat. libri XIV.) occupavit postea Columella, de quo infra suo loco: & nostra memoria *Renatus Rapius* libris IV. hortorum, atque *Jacobus Vannierius* in prædio rustico, non sane infelicitur. Ineditus Antonii Majoragii in Georgica Commentarius fuit in Bibl. Marqu. Gudii. Gnisonis & aliorum veterum commentarii non tulerunt ætatem. Georgicorum scriptores veteres deperditos bene multos, qui Græce maxime de re rustica scripserunt, referunt Varro, Columella, Plinius, Athenæus, & Geoponicorum auctor: plures collegit Fulvius Ursinus in Virgilio cum Græcis scriptoribus collato pag. 82. seq. e quo illos hoc loco commemorare juvat. Fuerunt itaque *Æschrius*, *Agatocles* Chius, *Amphilochius* Atheniensis, *Anaxipolis* Thasius, *Androtion* cujus meminit Theophrastus lib. *περὶ κτῶν ἰσχυρίας*, & Athenæus lib. 3. *Antigonus* Cymæus sive Cumanus, *Apollodorus* Lemnius, cujus fit mentio apud Aristotelem in Politicis & Plinium lib. 8. *Apollonius* Pergamenus, *Archytas* Tarentinus Pythagoreus, quamvis alium Archytam Diogenes Laertius refert Georgica scripisse, non Tarentinum illum, qui Pythagoram secutus est: *Aristomenes*, *Aristophanes* Milesiotes, sive ut est apud Plinium, Milesius: *Aristander* Atheniensis, *Aristoteles* Peripateticus, *Sibenagoras*, *Atalys* Philometor, *Bacchius* Milesius, *Bion* Soleus, *Chæreas* Atheniensis, *Chærestus* Atheniensis vel *Cheristus*, si Plinium sequamur, quem tamen *Cærestum* *Euphronis* appellare videtur Columella lib. 1. *Crates*, *Democritus* Abderites Physicus, quem *περὶ γεωργίας* librum edidisse testatur etiam Laertius: *Diodorus* Priæneus, *Dion* Colophonius, *Dionysius* *περὶ κτῶν*, sive ut Petrus Victorius emendavit *Euphyton*, *Diophanes* Nicæensis, *Diophanes* Bithynicus, cujus epitomen Georgicorum *Dionysii* Uticensis citat etiam Plinius. *Epicharmus* Siculus, *Epigenes* Rhodius, *Evagoras* Thasius, quem Plinius alibi *Evagoram* nominat: *Eubolus* qui Columellæ & Plinio *Gleobolus*, ego vero *Eubulus* malim; *Euphorion*, *Euphron*, *Euphronius* Atheniensis, *Euphronius* Anthipolites, *Hegesias* Maronites, mendose enim lægitur apud Varronem *Hegesias*; *Hieron* Siculus. *Hosilili* *Saferna* pater & filius, *Incertus* auctor *περὶ γεωγ-*

vias, *Lyfimachus*, *Mago* Carthaginienſis a *Dionyſio* Uticenſi converſus Græce, *Menander* Prie-næus, *Menander* Heracleotes, *Menecrates* Ephe-ſius Poeta, quem de apibus ſcripſiſſe intelligere poſſumus ex *Varrone* lib. 3. cuius etiam meminit *Nicandri* interpretes; *Menestratus*, *Minaſas* Mileſius, *Niceſus* Maronites, vel, ut ego puto, *Hiceſus*, cuius ſit mentio apud Athenæum & *Plinium* lib. XV. *Oades* qui *Dadis* appellatur a *Columella*, eamque ſcripturam probat *Petrus Victorius*: *Perſis*, vel ut alii, *Perſeus*, mihi tamen placeret *Perſes*: *Ploutiphanes*, *Pyſpion* Rhodius, *Xenophon* Socraticus, & (lati-nus ſcriptor) *Tremellius Scrofa*. Hæc ex *M. Varrone*, & *Columella*. *Orpheum* etiam τα γυναικῶν ceciniffe, eumque libellum ἔργα & μῦθους inſcriptum fuiſſe, auctor eſt *Iſaacus Zetzſ* in ſuis in *Heſiodum* commentariis, qui nonnullos etiam ex eo opere verſus proſert. Sed alibi idem eruditus Grammaticus *Orpheum* Georgicorum meminit. Videant autem docti, ſit nec ne opus illud *Orpheo* tribuendum, cum nullum fuiſſe *Orpheum* Ariſtoteles & eum ſecutus *M. Tullius* exiſtimarint. *Nicandrum* quoque Colophonium de rebus ruſticis non ruſtica præclare ſcripſiſſe teſtatur *Cicero* de *Oratore* libro I. & *Athenæus* libro III. qui ejuſdem τα μελιſταυρικῶν lib. II. adducit, quæ fortaiſſe *Virgilius* expreſſit in IV. Georgicorum. *Pbaniam* etiam *Ereſium* ἐν τῷ περὶ φυτῶν, *Antiphanem*, *Dorionem* & *Eſchylidem* ἐν τοῖς γυναικῶν idem *Athenæus* citat libro III. XII. & XIV. *Neopolemi* præterea, *Ariſtomachi* & *Philippi* ἐν τοῖς μελιſταυρικῶν meminit *Plinius*. *Pythodis* Samii ἐν τῷ τα γυναικῶν *Plutarchus*; *Chryſippi*, *Pamphili* & *Paxami*, ἐν γυναικῶν *Laertius* & *Svidas*: & *Oppii* (latini ſcriptoris) de ſilveſtribus arboribus, *Macrobius*. Quem igitur e tot Georgicorum ſcripto-rius ſit poſſimum imitatus *Virgilius*, que-rendum non eſt, cum ipſe *Heſiodum* ſe. A-ſcræum ſecutum eſſe fateatur, cum cecinit:

Aſſis eumque cano Romana per oppida carmen.

Quin tamen ex aliis quoque auctoribus, præ-ſertim iis qui deſiderantur, nonnulla ſit mu-tuatus, nullo modo dubitari poteſt, nam & res ipſa loquitur, & a *Plinio*, *Quintiliano*, ac *Macrobio* traditum eſt. *Servius* etiam optimus in primis Grammaticus multa *Virgilium* & *Ma-gonem Afro*, *Xenophontis* & *Ciceronis* *Oeconomi-cis* (k) ſumpſiſſe tradit. *Haſſenus Fulvius Urſinus*. Præter *Columellæ*, *Rapii* & *Vanice-*

rii poemata ad rem hortenſem ornandam & ſupplenda *Maronis* *Georgica* faciunt *Coffartii* & *Spinelli* de palma, atque ejuſdem *Spinelli* de olea & cedro: nec non *Thome Raroſini* *Par-menſis* carmina de pratis, fico & vite. Libri *Georgicorum* *Virgili* prodierunt ſeparatim *Lipſiæ* 1494. 4. *Troili Sabini* prælectiones in *Georgica* Rom. 1526. 4. *Petri Rami* *Francos*. apud *Wechel*. 1584. 8. Germanica proſa in-terpretatus eſt *Steph. Riccius* *Lipſiæ* 1571. 8. Polonico carmine *Valerianus Otrivovius* A. 1614.

IV. *Æneidos libri XII. (l)* Poema illud Heroicum elegantiffimum atque incomparabile, cui *Virgilius* duodecim annos (uti *Georgicis* annos ſeptem, & *Bucolicis* tres) impendiffe traditur, tametiſi nec ſic auctoris, a quo paulo ante obitum flammis pæne traditum fuiſſet, ultimam manum (m) eſt expertum. Imperfe-ctum quoque Poema nonnullis eſt viſum, atque extremum librum deſiderari, unde decimum verſum librum conſcripſit haud abſurda vena (n) *Mapheus Vegius* *Laudenſis*, qui in *Pul-mannianis*, & in editionibus *Nic. Erythræi*, atque aliis quibuſdam legitur, ſed & nuper admodum C. S. de *Novarubia* *Ducis* *Aurelia-nenſis* *Architricliniarcha* *Parif.* 1698. 8. li-brum ſupplementi in *Æneidem* edere auſus eſt cum interpretatione ſua, paraphraſi & notis, nec dubitavit nomen ſuum carmini ipſi inte-rexere verſ. 215.

Villanovus quondam meritum affectabit bonorem.

Verſus imperfectos in *Æneide* additis hemiſtichiis ſupplevit *Joannes de Peyraredo*, nobilis *Aquitanus*. Argumenta ſingulorum librorum *Georgicorum* & *Æneidos*, verſibus olim ſcripſit *Maſteſſinus* *JCtus*, quæ in pluribus editionibus ante ſingulos libros præmittuntur. De *Ænei-dos* parte in Græcum verſa mentio apud *Hug. Grotium* *Epift.* 576. ad *Voſſinum*. *Commen-tarii* *Annaei* *Corputi* & aliorum veterum in *Ænei-*

(l) *Servius* in VI. *Æneid.* p. 457. Qui bene conſiderant, inveniant omnem Romanum hiftoriam ab *Æneæ* adventu uſque ad ſua tempora celebrare *Virgilium*, quod ideo lateo, quia confuſus eſt ordo... Unde etiam in anti-quis invenimus opus hoc appellatum eſſe non *Æneidem*, ſed geſta populi Rom. quod ideo mutatum eſt, quia vo-men non a parte, ſed a toto debet dari.

(m) Abbas *Uſpergenſis* in *Chron.* p. 51. *Varius & Tucca* *Virgili* & *Horatii* contubernales poëta habebunt illuſtres, qui *Æneidem* libros poſtea emendandos ſuſceperunt ab *Auguſto*, ea lege, ut nihil de ſuo adderent.

(n) De hoc *Mapheo Vegio* conſulendæ Additiones ad *Nauſazana* p. 194. ſeq. Diem obit ſupremum A. C. 1458.

(k) Probæ etiam e *Varrone*.

Æneidem, uti quoque Carbilli Pistoris *Æneomastix* diu est, quod perierunt. Versus quatuor primi *Æneidos*, qui precedunt, *Arma virumque cano*, a Vario sublatis sunt, teste Donato in vita Virgilii, & in antiquissimo Codice Mediceo desiderantur, neque videntur lecti olim Ovidio II. Trist. 543.

Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor

Consulit in Tyrios arma virumque soros.

Uti enim Lucretii opus a primis verbis eadem Nasoni dicitur *Æneidum genetrix*, ita hoc loco per *arma virumque* *Æneidem* ab initio primi versiculi denotavit. Plinius VII. 30. Hist. Divus Augustus carmina (*Æneidem*) Virgilii cremari contra testamentum ejus verendum vetuit. Confer Donatum in Poetæ vita, Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 24. & versus sub Augusti nomine ferri solitos, quorum initium:

Ergone supremis potnis vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas — — —

Jo. Henricus Bælerus in calce notarum ad *Æneidem* pag. 166. *Es sic absolutum est opus Virgilianum, cui nihil addi, nec demi potest. Unde magnum scemæ suæ fecit jacturam Mattheus Vegius Landunensis, qui librum unum adhuc ei adjunxit de sepultura Turni & nuptiis Æneæ. Decore enim finivit opus suum Virgilius cade Turni, requirente id proximate operis Epici, quod ad modum Tragediæ debet cuncti. Alterum autem scdus crimen commisit idem Mattheus Italus, quod non veritus est comparare versus suos cum Virgilianis. Utut enim non sint aspernandi, ipseque diligenter Virgilium imitetur, immo tota benevolentia subleget, genius tamen contextus est humillimi ingenii si cum Virgilio conferas — — Sic etiam incipit ille, qui *Argenidem* Barclaji continuare est ausus. Decimus tertius liber Æneidi additus a Mapheo Vegio, non modo legitur in variis Virgilii editionibus antiquis, ut Argentoratensi Anni 1502. fol. sed etiam, ubi fateor me nequitiam a me quaesitum, in Tomo XXVI. Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunensis pag. 759. intra alia Maphei opera, quibus vide si placet, quæ pag. 632. de auctore ipso præmittuntur, de quo consuli etiam possunt Pauli Jovii elogia. Inter scripta Maphei in primis placuerunt mihi libri VI. prosæ scripti de educatione liberorum & claris eorum moribus. Vita S. Bernardini Senensis a Vegio composita prodit in Actis Sanctior. ad diem XX. Maji Tomo V. pag. 287. Josephi Seizii clavis anterioris *Æneidos*, itingra *Æneæ* notis*

& tabulis referans, lucem vidit Halæ Svevor. 1657. 4. Christophori Landini Allegoriz in libros *Æneidos* Basil. 1577. fol. Virgilius defensus, sive apologia Virgiliani certaminis *Æneæ* cum Turno, Læodii 1685. 8. Fulgentius, qui de continentia luc argumento Virgiliani poematis moraliter sive allegorice expositi libellum scripsit, Chalcidii æqualis fuit, adeoque sub initia quarti a CRISTO nato sæculi vixit, Cordubæ an alibi, Christianus, (ut videtur) an alienus a nostris sacris non plane exploratum. Cæterum titulo libelli sui imitatus est L. CALPURNII PISONIS libros duos de continentia Veterum Poetarum, nec dum, quod mirum, dolendumque est, in lucem editos, ex quibus fragmenta quædam affert Paulus Merula in Commentario ad Ennii fragmenta: de ipso autem Pilone hæc scribit in Ennii vita p. 15. seq. quæ hoc loco apponam, si forte possim aliquem permovere ad Codicem illum MS. perquirendum & in dias luminis auras protrahendum: L. Calpurnius Piso V. C. Sic enim exaratum erat ejus nomen in scripto exemplari, suis forte, si conjectura locus, nepos istius Calpurnii L. F. L. N. Pisonis, qui cum Nerone Claudio Cesare Augusto secundum Consulatum gessit Anno ab U. C. DCCCX. Vixit sub Trajano, coætaneus C. Plinio Cecilio Secondo, M. Valerio Messala, Ser. Sulpicio Camerino, C. Bellio Torquato & Poetis aliis, qui id temporis in Rep. Romana clari & magni. Consul videtur fuisse ordinarius cum Vessio Rustico Bolano, Anno ab U. C. DCCCLXIII. Hic præter ipsorum quod mire extollit Plinius lib. 1. Epist. 17. scripsit Veterum Poetarum continentiam, quem postea imitatus Fulgentius Planciades fecit continentiam Virgilianam. Hic paulo attentius Virgilium describere conatus est quam Calpurnius, cui cum Virgilio plures erant discutendi. Calpurnii certe elegantior & succinctior stilius quam Fulgentii, & major quid ille quam hic dare mihi visus. Hec ejus Continentia, vox hæc rursus Græcis: Pariliis, ubi esse indicatas mihi olim N. V. Wolfgangus Zindelinius, quo Germanorum Principum nomine Venetiis agente familiariter sum usus, servatur in Bibliotheca S. Victoris, utinam religiosus, timeo enim illi a plagio, uovi quorundam Criticorum mores. Coniuncta erat cum Luciano MS. cui suæ ad marginem adjecta nota, rei non magna. Ego admittente armariis præfecto, bonius perburnano vidi triduum, amplius non poteram propter subitum ex Galliis in Angliam, vacante vento, disscip.

discessum, ejus lectioni impendi, & enotari quae in H. Stephani editione desiderabantur nonnullorum Poetarum fragmenta, multa quae jam edita supplens & emendans. Inscriptio erat: L. Calpurnii L. F. Pisonis V. C. de Continentia Veterum Poetarum ad Trajanum Principem liber I. feliciter incipit, rei, ut mihi visum, quam moliebatur auctor parum conveniens, & nescio an ab ipso auctore. Calpurnius enim ibi erudite notabat quae in Poetis notanda, quae minus: id est digito quasi indicabat, praemissis, quibus universos Poetarum commendabat imitationem, nominans quosdam sui aevi Poetas, libro primo virtutes, secundo vitia. Ut brevius dicam, & priore & posteriore libro committebat, quasi is illi fuisset scopus, magno judicio inter se modo Poetas veteres, modo novos (Caninium, Octavium, Sulpicium, Secundum, Scantinium, Sextilium, Gallonium, Fabianum) nunc novos cum veteribus, nunc hos cum illis, interdum Poetas cum Oratoribus. Aliquando his, illis nonnumquam, saepe utrisque praeiorum illam mappam mittens, praecipit ut subodorabar *ἐν τοῖς χαρακτὶ καὶ λέξεσι καὶ διακρίσας, quod cuiusvis facile est videre, si lucem videre contingat aliquando scriptori doctissimo & lectionis multae.* Haec Mervla. Affertur etiam locus ad isthuc Calpurnii libro MS. in Jani Doufse notis ad fragmenta Lucilii pag. 106.

Argumenti loco lingulis Georgicorum libristeprastichon, sive quatuor versus hexametros praemisit Modestinus Jctur. Mecenatis jussu suscepisse se hoc opus testatur Poeta III. 40.

*Interae Dryadum silvas salusque sequamur
Insaetos; tua, Maecenas, haud mollia iussa.*

Vita Virgilii, quam Donato scriptore habemus, videtur praemissa ab eo fuisse commentariis in Bucolica, qui intercederunt. In Servii commentariis citantur ex Donato, quae etiamnum in ejus commentariis in Aeneidem leguntur, qui soli aetatem tulerunt. Ti. Donatus hic ab Aelio Donato S. Hieronymi praeceptore diversus, in praefat. ait Aeneidem non a Grammaticis, sed ab Oratoribus praecipue tradi, & illustrari debuisse: itaque & in universis commentariis suis id agit potissimum, ut vim dicendi & artificum rhetoricum in singulis explanet, & simul proprietatem vocum, delectum atque consilium & motus, affectusque & pondus & τὸ πρῶτον morum, sive, ut Donatus appellat, moralitatem accurate servatam a poeta demonstrat, atque egregiam inventionem a principio per totum opus decurrentem in Aeneae laudibus ad Turni usque necem perducendis.

XLII

Scriptores laudat pertzro & paucissimos. Libri quarti & octavi partes extremas desiderantur, & initium libri sexti in versus primores centum & duodecesaginta. Et in libro duodecimo a vers. 619. ad 664. & a vers. 689. ad 756. & a vers. 780. ad 847. Expositionem suam divisit in libros duodecim, eisque tertium decimum voluit subungere, de quo ad lib. VII. 641. Pandite nunc Helicon, Dez, cantusque; movere; Qui bello exciti Reges &c. Catalogus iste huius interpretationum libro non fuerat inferendus, nihil enim habet quod artificiose (ποταμῶν) posset exponi. tamen ne quid libro decerpi videatur, dicemus aliqua ejus uno libro, qui tertius decimus erit, cum totius operis complexione dicturi, ut historia per duodecim libros sparsa, & cetera, quae supra dicta non sunt, possint evidenter apparere. In Epistola vero, quae libro duodecimo subjicitur, testatur se illum monobiblon neceum scripsisse, atque incertum vitae dum senex meruit, cursum interrim absolvisse Aeneidis Interpretationem. Si suppetat longior vita, se ex commentariis veterum collecturum descriptiones singularum personarum, locorum, herbarum etiam lignorumque. Hunc si in usum filii sui deinde elaboravit, liber ille ad nos haud pervenit.

Servius in Virgilius allegatur a Graeco scriptore Joanne Malala pag. 206. & 229. καὶ δὲ Βεργίλιος, ὁ σοφὸς Ῥωμαίων τῆς τῆς συνγράφου. ὁ δὲ σοφὸς τῆς Σέρβιος ὁ Ῥωμαῖος ἐν τοῖς αὐτῇ συγγραμμασιν ἐξείρετο, εἰπὼν ὅτι μετὰ τὸ τελευτῆσαι τὸν Ἀνρείου κ. τ. λ. Commentarios in Virgilium respicit etiam Servium laudans Lupus Ferrariensis Epistola XV. Servius Magister Urbis dicitur ab Acone ad Horatii lib. 1. Sat. IX. 78. Valentiniani Imper. temporibus scripsisse notat Jo. Andreas Bosius (a) de Pontifice maximo Romae veteris cap. IX. §. 9. atque patet e Macrobio, qui sub Honorio & Theodosio Praepositus sacri cubiculi fuit, & Servium in Saturnalibus suis inter consabulatores convivalesque Praetextati aetate proveciores inducit, quasi literatorum omnium longe maximum doctissimumque doctorem. Et lib. VI. cap. 6. quodidem enim Romanae indoli enarrando eundem vocat (Virgiliu.) necesse est habere hujus annotationis sententiam promittorem.

Prima editio Servii est Romana apud Udalricum,

(a) Tomo V. thesauri Antiq. Rom. Græviani.

ricum Gallum in fol. sine anni nota, (b) sed non multo junior Virgilio, quem Venetiis 1470. fol. excudit Vindelinius Spira, adjunctis hisce ad calcem versibus.

Progenitus Spira formis monumenta Maronis

Hæc Vindelinius scripsit apud Venetos.

Laudant ergo alii Polycletos, Parrhasiosque,

Et quosvis alios id genus artifices.

Ingenuas quisvis Musarum diligit artes,

In primis illum laudibus afficit.

*Nec vero tantum quia multa volumina, quan-
tum*

Quod perpulchra simul optimaque exhibeat.
Mox in eadem Veneta urbe 1471. fol. Servii excusus per Christophorum Baldrarfer Ratiponensem, adscripto hoc octolithico:

In commune bonum mandasti plurima formis

Ratiponensis gloria, Christophore.

Nunc etiam debili das commentaria Servi,

In quibus exponit carmina Virgilio.

Divulgisque librum, qui rarior esse solebat,

Ut parvo pretio quisque parare queat.

*Hunc emite, o juvenes, opera Carbonis ad
anguem*

Correptus vestris serviet ingenio.

Præter editionem vero Virgilii Venetam cum Servii commentariis excusam per Jacobum Rubicum Gallicum 1475. fol. prodiit etiam Servii eodem anno Mediolani fol. & Virgilium cum Servio Venet. 1480. fol. arte Petri Pinii Cremonensis, Barthol. Blavii Alexandrini & Andree Torefani de Afula, & 1482. fol. per Reynoldum de Novimagio, & 1486. fol. per Antonium Bartholomei. In Parisiensi editione Alenfiana, quæ primum A. 1505. mox 1512. prodiit, in Lugdunensi A. 1529. & aliis, nec non in Basileensi, quæ post Georgii Fabricii recensione curante Lud. Lucio 1613. vidit lucem, *Servius Maurus Honoratus* dicitur: in opusculis ejus a Putschio editis *Servius Marius Honoratus*: in aliis editionibus simpliciter *Marius Servius Grammaticus*: in Roberti Stephani, Paris. 1532. & Junctina Venet. 1542. & Petri Danielis Paris. 1600. *Maurus Servius Honoratus*: in MS. Cod. Parisiensi simpliciter *Servius Honoratus*. Hinc Clarissimo Mafvicio placet *Maurus Servius Honoratus*. Servium editis locupletiore inter MSta Isaci Vossii memorat Colomæus pag. 139. Opusc. Sed nec in illo vel integrum vel sincerum Servium exstare crediderim. Iste Codex hodie exstat in Bibl. pub.

(b) Maittaire Annal. typograph. p. 72. 92. 115.

lica Leidenſi, dignus qui ab aliquo viro docto accurate cum editis conferatur, quemadmodum & Codex alter insignis membranaceus Virgilii cum Servii commentariis, quem ex MStis D. Abrahami Hinckelmanni servat Joachimus Morgenvveg, Pastor Orphanotrophii Hamburgensis. Jac. Bongarsius in Epistola, quam edidit Clariff. Struvius fasciculo sexto miscellaneorum p. 10. *Servium post (Petrum) Danielum emendandum suscepit post (Carolus) Labbeus*: nam alteram editionem morte preventus dare Daniel non potuit, cum in ea, quam habemus, negligentissimo versatus esset typographus, & correctore usus esset ineptissimo, ipso Daniele negotiis domesticis & viribus molestissimis occupato. Oudinum S. I. Divione præclaro MS. Servii usum novam ejus editionem meditari didici & memoris Trevoltinis A. 1714. pag. 2034. Præstantissimæ editiones commentariorum Servii sunt præter duas, quas jam memoravi, perquam nitidas Parisiensem 1532. fol. Rob. Stephani, cui additæ etiam Pierii in Virgilium castigations: & Junctinam 1542., nec non quam ex MSto Fuldenſi locupletavit novis accessibus A. 1600. Petrus Daniel, Basileensis ex Georgii Fabricii recensione 1547. 1551. 1561. 1575. 1586. cum Servio in totum Virgilium, Probo (c) in Eclogas & Georgica, & Donato (d) in Aeneidem, atque recentiorum scriptorum in Poetam observationibus Pomponii, Sabini, Phil. Beroaldi, Joannis Hartungii, Jod. Willichii, G. Fabricii, Bonfinis, Jo. Lud. Vivis, Cælii Rhodigini, Hadr. Barlandi aliorumque, præcipue quam magno studio expolivit M. Lud. Lucius Basil. 1613. fol. præfixo indice scriptorum a Servio laudatorum. Ne de aliis in præsentem dicam ut Parisiensi A. 1500. Veneta 1558. fol. & Commeliniana A. 1603. quam expressit, qui Virgilium cum Servii & variorum commentariis dedit Lugd. Bat. 1680. 8. tribus voluminibus, Jacobus Emmanellius,

(c) Apud Macrobiū VI. 6. Servius locum Virgilii eclog. VI. 76. *Dulcibus veraxse rates*, ex Probi sententia interpretatur, sed in Probi quos habemus commentariis, nihil simile legas. Igitur vel alius Probus, quod non crediderim, vel Servius ex Probo coram, non ex ejus commentariis scripsit hæc accepit, vel illi minus integri ad non pervenerunt.

(d) Pierius passim integros laudat Donati commentarios, quos mitissimis modis conspurcatis queritur Barbius ad Statii IV. Thebaid. 445. Suppositum Donatum sine causa ut opinor appellat Merula pag. LVI. ad Ennii fragmenta.

messus, & cum hunc in medio opere fatum rapuisset, Pancratius Mafvicius. Sed omnium, qui in Servio emendando & expoliendo studium posuere & operam, longe idem hic, quem dixi, Mafvicius, Gymnasii Hagenensis Rector celeberrimus vicit ac supergressus est in praclarissima editione nova Virgilii, quam Leovardiae excudit Franciscus Halma 1717. 4. In hac Poeta ipse typis majoribus & luculentis excusus est, & accurate emendatus ad Codicem optimum Parisiensem, nec non illos, quos Pierius & quos Nic. Heinsius inspexerant, Florentinum, Romanum, Longobardicum, & ad codicem membranaceum nobilissimi viri Henr. Adriani Marekii. Poetae verbis per singulas paginas subiiciuntur commentarii Servii & Jo. Pierii Valerii castigationes. In Eclogas & Georgica etiam notae breves fed doctae Philargyri scriptoris veteris a Petro Daniele primum publicati. Servius emendatus & supplementum potissimum ex Codice Parisiensi, tum etiam ex Daventriensi & ex collationibus MSS. variorum doctissimorum virorum, & editionibus praestantioribus, etiam antiquissima Uldarici Galli typis excusa. Additamenta Codicis Fuldenensis ex Petri Danielis editione, uncis ubique includit Mafvicius: quoniam licet Servio non indigna, ab ipso tamen Servio profecta esse haud sibi persuasit, fed ex Graecis Latiniisque scholiis a viro quodam docto collecta & addita, atque ita vel per errorem deinde, vel dedita quoque opera Servio adscripta suspicatur. Plane integrum vel sincerum se nobis dare Servium vel ita affirmare doctissimus Mafvicius non audet, meliorem tamen, quam in aliis quae exstant editionibus quibuscumque, sine dubio dedit, locupletissimisque indicibus instruxit. Indicem etiam Erythraei in Virgilium addidit, fed in numeris libri primi Aeneidos propter neglectos ab auctore indicis quatuor primos versiculos semper quaternarius est addendus, nisi in inveniundo frustra esse velis. Editum passim Servium multi viri docti jam notarunt sarraginem esse non modo ex antiquioribus commentariis Alexandro, Aspro, Capro, Carminio, Celso, Hygino aliisque, fed etiam ex Cornuto, Donato & Probo, qui nomine tenus in illis allegantur. Quandoque etiam Commentarii citantur, nullo addito nomine auctoris, ut in 1. Georg. 147. *superfluam enim questionem movit quidam commentarii*. Etiam Servius ipse allegatur ad Eclog. IX. 1. & *haec ecloga continuum ut ait Servius non habet car-*

men, fed de diversis locis Theocriti aliqua ad eam consulit. Sic enim legas in editione Petri Danielis. Sed in illa Rob. Stephani & aliis sincerioribus, quas Mafvicius (e) secutus est, Servii nomen est omissum.

V. Editiones Virgilii jam referre animus est non sane omnes, fed potiores, atque initio eas, quae commentaria veterum adjuncta habent. Princeps editio cum *Mauri Servii Honorati* (f) Grammatici commentariis prodit Venetiis 1475. fol. memorata Labbeo Bibl. nov. MSS. pag. 340. qui pag. 342. etiam veterem Servii editionem sine contextu Virgilii commemorat, eam eredo innuens, quae vulgata Ratisbonae est A. 1471. fol. Hinc Virgilius una cum Servio excusus Venet. 1482. fol. Venetis 1492. in secundam, ut habet titulus, Donati editionem, & 1497. fol. Norimb. 1492. fol. Argentorat. 1507. & 1515. fol. apud Badium Alcenium & Lugd. 1517. fol. Venet. 1507. 1520. 4. additis Tib. Donati, Christoph. Landini & Domitii Calderini notis, itemque Mancinelli, Augustini Dathi, &c. Cum Servii commentariis antiquorum exemplarium ope integritati suae restitutus, Paris. apud Rob. Stephanum 1532. fol. perquam nitida editio, castigationes & notas Jo. Pierii Valeriani eruditissimas in Virgilium habens adjunctas, quae separatim prodierunt Rom. 1521. & apud Rob. Steph. 1529. fol. Ex recensione Jo. Baptiste Egnatii Veneti, Virgilius Servii commentariis illustratus, f 2 apud

(e) Per lapsum typographi *superfluus* appellatur in Aëtis Erud. 1714. p. 47. Rectius A. 1717. pag. 390.

(f) Inter editiones Servii dici non potest quanta sit varietas: ceteris vero facile praestant duae Parisienses, una Rob. Stephani, atque altera Petri Danielis. Quamquam neque in his ut minus contaminatis, neque in Francisci Modii, neque in alio, qui hodie exstant, quocumque, vel integrum vel sincerum fed Servium legere persuasi sunt viri docti, fed jam truncatos ejus commentarios, jam recentiorum Grammaticorum observationibus interpolatos. Vide Tan. Fabri lib. 1. Epist. 62. Illustris. Gisb. Cuperi Observationes p. 202. Jo. Clerici V. C. artem Criticam T. 1. p. 37. Barthii ad Statium T. 1. p. 1386. Hic porro est Servius, qui in Macrobiis Saturnalibus colloquens inducitur, & de cuius aliis quibusdam scriptis dixi alio loco inter Grammaticos. Lapsus quosdam Servii auctoritatem Philippus Beroaldus iusto ferme opusculo (dum pame ad hoc poer esset, ut notat Hieron. Magius lib. 1. Misc. cap. 2.) & Bochartus parte 2. Geographiae sacrae lib. 2. c. 10. ubi Punica Servii ad examen revocant. Nonnulla ejus loca emendavit ac restituit laudatus Cuperus libro secundo Observationum & Th. Munkerus ad Mythographos latinos.

apud Jo. Walderum, Basil. 1534. 4. qui vetusto præterea exemplari usum se esse significat. Cum Probo & Servio, Venet. 1534. 8. apud Alex. Vellutellum. Editio Parisiensis 1541. 4. cum Servii commentar. Cum Servii & *Tiberii Claudii Donati* (g) commentariis, ex recensione Georgii Fabricii, additis J. Hartungi in *Æneidem* annotationibus, Basil. 1551. fol. Idem Fabricius Indicem scriptorum a Servio allegatorum præfixit. Editio Veneta A. 1562. fol. 1574. fol. cum notis Servii & varior. Cum Commentariis Servii & Donati ex editione G. Fabricii, *Probi* (b) præterea Grammatici antiqui in Bucolica & Georgica, notis item recentiorum Pomponii Sabini, Phil. Berzoldi, Jo. Hartungi, Jodoci Willichii, G. Fabricii, Bonfuis, Jo. Lud. Vivis, Cælii Rhodigini, Adriani Barlandi, Scopæ, Constantii, Campani, Crucii & aliorum Basil. 1561. 1575. 1586. fol. & curante Ludovico Lucio, ibid. 1613. fol. Virgilius & in ea Servii Commentarii ex antiquissimis exemplaribus longe meliores & auctiores & Bibliotheca *Petri Danielis*: accessit *Fabii Planciadis Fulgentii* libri de continentia (i) Virgiliana, Chalcidio Grammatico dicatus, auctor & MSS. Codd., item *Junii Philargyrii* (k) commentariolus in Bu-

(g) Hic Donatus (Aelio Donato junior) commentarios istos scripti senex in usum filii sui Tiberii Claudii Maximi Domitiani. Idem auctor est vita Virgilii, qui, ut Vossio VI. 2. Infr. Or. videtur, vix Lucilianum illud meritis est elogium: *Sarcinatorum esse summas, suæ ætatem optime*.

(b) Non videtur scholia hæc esse M. Valerii Probi qui sub Nerone vixit, licet nequaquam sint pro illa brevitate contemnenda; sed vel Probi illius, quem laudat Lupus Ferrariensis Epist. 20. & 34. vel ex M. Val. Probo aliisque excerptis. Confer quæ de Commentariis in alios Poetas Probo tribuunt Barthius p. 514. seq. Adversar.

(i) *Continencia Virgiliana* hoc loco notat *πρὸς τὴν* sive argumentum Virgilino poematis, si moraliter vel allegorice exponas. In Vaticano Codice viri docti testantur hanc se repetisse inscriptionem: *Fabius Placitus de Fulgentio moralis expositio Virgilianæ continentie*. Prima editio hujus libelli est, quam A. 1589. Hieron. Commelinus dedit ex officina Sant. Andreæ in 8. subiecto *Junii Philargyrii* veteris Grammatici in Bucolica & Georgica Virgilii commentariolo, *Fulvii Ursini* castigationibus in *Servium* ad Virgil. Vetus Longo de Orthographia & Cassiodori de Orthographia libro, cum castigationibus Commelini, qui in Longo emendando fateretur se adiutum opera Francisci Junii. Fulgentii libellum eodem anno cum Hygino aliisque Fulgentii scriptis & Althrico iterum edidit Commelinus in 8. Denique Tho. Munckerus V. C. notis suis illustratum recedit fecit inter Mythographos Latinos Amstelodami 1681. 8.

(k) Barthius XIX. 2. Adversar. verum hujus no-

colica & Georgica Virgilii ad Valentinianum. Paris. 1600. fol. Præter vitam Virgilii brevem profa scriptam a Servio, & alteram prolixioris auctore, ut creditur, *Donato*, præmittitur & tertia a *Feca* (l) Grammatico urbis Romæ scripta versibus Hexametris, sed mutila. Subjiciuntur denique loca multa Servii in 1. & 2. *Æneidos* restituta & locupletata ex insigni MS. Codice Fuldensi. Repetita hæc editio Genevæ 1610. 1620. & 1636. 4. Cum commentariis Servii (ex Salmasii & Nic. Heinssii Codd. castigati, sed haud sane integri) & variorum, curante Cornelio Schrevelio, Amst. 1646. 4. Cum notis integris Servii, Philargyrii, nec non Pierii variis lectionibus, & selectis annotationibus Donati, Probi, Nannii, Sabini, Germani, Cerdæ, Taubmanni aliorumque, quibus accedunt Observationes Jacobi Emmenellii, & index luculentus Valerii Erythrai per Anton. Mariam Bassum Cremonensem libris & versibus accomodatus, insertis quas Bassus omiserat Erythrai notis, Lugd. Bat. & Amst. 1680. tribus vol. contextu Virgilii ex edit. Nic. Heinssii castigato.

VI. Editiones præcipuæ sine commentariis veterum, per recentis ætatis viros doctos recentioræ atque illustratæ hæc sere sunt: Venetæ 1470., & 1472. fol. cui catalecta primum accessere, repetita etiam in Virgilio exculo Venetiis 1475. fol. & 1473. fol. in *alma urbe Roma* ---- *non atramento, plumali calamo neque stylo arce, sed artificiosa quadam adinventione imprimendi seu characterizandi opus se effigiatum est ad Dei laudem, industrieque est consummatum per Udalricum Gallum & Simonem de Luca, M. CCCC. LXXIII. die IIII. Novemb. Sixti quarti tertio*. Tum Mediolanensis 1474. fol. per Philippum de Lavagna. Hujus & Venetæ A. 1472. (quæ ambæ asservantur in Bibl. Illustrissimi Comitris Sunderlandiæ) Varias lectiones nuper V. C. Mich. Maittaire,

men fuisse contendit *Philargurum*, ecorrens inter servilia in rebus vulgaris ab Aldo & illustratis a Pignorio lib. de servis & Thomasio de testibus hospitatis. Mentio tamen etiam Persanii Philargyrii apud Isidorum Hispal. lib. 1. Orig. cap. 21. Itaque nolo nomen auctoris sollicitare, ejus brevitas & erudita scholia neminem legisse pœnitebit. At in Jo. Hallerordi Bibliotheca coriofa p. 224. ubi Janii Philargyrii notæ ad Catonem Veronem & Columellum de re rustica memorantur exculæ Rom. 1589. 8. pro Junio Philargyrio Fulvii Ursini nomen reponendum.

(l) Hujus *Pocæ* sive *Pocæ* artem inter Grammaticos edidit Putschius p. 1683.

re, subjunxit Virgilio, quem Londini 1715. 12. a se recensitum edidit. Exstat quoque editio Veneta 1474. fol. per Nicolaum Jenſon, Gallicum. Virgilio Maronis Partheniæ opera omnia diligenter emendata & accurate impreſſa ab Antonio Zaroto Parmenſi Mediolan. 1476. fol. fuere cum notis MSS. *Jani Parrhaſii*, Neapoli in Bibl. Joſephæ Valettæ. Pariſius 1478. fol. per Udalricum Gering. & Parmæ 1479. fol. impenſa & opera Andree Portiliz. Editio Aldina 1501. 8. primus liber eorum quos typis ut vocant Italicis currentibus Aldus impreſſit. Vide Novellæ Reip. litterariæ præſtantiffimi viri Jacobi Bernhardi, A. 1704. menſe Majo p. 521. Literas ſculpiſit Franciſcus Bononiienſis. Virgilius cum argumentis *Philippi Beroaldi*, Lipl. 1503. fol. *Georgii Merula* in Virgilium opusculum læſtitatum a ſe laudat Franciſcus Philoſophus lib. XIX. Epistol. pag. 128. De ineditis *Petrarchæ* in Poetam notis vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia Tom. IX. 143. Codex Maronis, reſperſus annotatis manus Petrarchæ, ſervatur in Bibl. Ambroſiana Mediolani, teſte celebr. Montſaucon p. 20. Diarii Italici. Virgilio *Æneis* excuſa Liplæ A. 1505. apud Jacobum Thanner ſive Abiegnum Herbiſipolenſem, commendatur hoc tetraſticho Gregorii Laticephali de Konitz:

*Hoc opus Abiegnus vir doctus in arte Jacobus
Abſolvit nitidum, Lips ubi pulcra nitet.*

Lips urbes vincit ſtudiis doctiſſima cunctas,

Hic totas ſedet diva Minerva tenet.

Editiones Aldinæ A. 1505. 1514. 1527. 8. Hæ Cataleſta etiam habent adjuncta, ut monuit nie V. C. Chriſtianus Schætzgenius. Georgica excuſa Daventriæ 1514. 4. cum commentario Hermannii Torrentini. Virgilius Venetiis apud Bernhardum Stagnium, 1531. 12. editio Pariſina 1539. 4. Rob. Stephani 1540. 8. & 1549. forma minore. Ex caſſigatione Antonii Goveani, Lugd. 1542. 8. apud Seb. Gryphum. Cum notis Melanchthonis & Chriſtoph. Hegendorphini Mogunt. 1554. 8. Virgilius innumeris locis ad veterum P. Bembi & A. Naugerii exemplarium fidem caſtigatus, Venet. 1552. fol. Editio Paulli Manutii, 1558. 8. Cum ſcholiis Melanchthonis, & Culice ex P. Bembi recognitione, Lugd. 1537. 8. Jul. Pomponii Sabinii commentar. in Virgilium, Baſil. 1544. 8. Lamberti Hortenſii Montfortii, Baſil. 1559. 1577. 1796. fol. cum Naſcimbæno Naſcimbæno in ſex libros *Æneidos* priores. Cum

notis Melanchthonis, & aliorum, Tiguri, 1564. 1570. 8. Nic. Friſchlini Commentarius in Virgilium *Joanniſque Pricæ* notæ, quas prælo paratas habuit, & *Petri Petiti* in Georgica non viderunt lucem. *Joſebini Camerarii* prælectiones MSS. in Virgilium latent Norimbergæ apud V. C. Godfridum Thomafium. *Abillis Stati* notæ in Virgilium, ſed itidem ineditas adhuc, memorat Andreas Schottus in Bibl. Hiſpaniæ pag. 484. P. Gabiz variz lectiones, Brixiz 1565. 8. Sebalt. Corradus in lib. 1. *Æneidos*, Florent. 1555. 8. Bonon. 1563. 8. Franciſcus Robertellus J. Baptiſta Buſdrago, Lugd. 1543. 8. Florent. 1548. 8. In librum tertium Hadr. Junius; in librum IV. Petrus Nannius Lovanii 1544. 4. *Franciſci Robertelli* in librum I. *Æneidos*, Hadr. Juvii in tertium, *Petri Nannii* in quartum, Hadr. Barlandi in alios laudantur in Hadr. Junii Epistol. p. 7. Petrus Nannius in Bucolica, Baſil. 1559. 8. Mich. Barthius, id. 1570. 8. Lud. Vives, 1509. 8. Rich. Gorraus, Lugd. 1554. 8. L. Kulmann & Eobanus Heſſus, Colon. 8. Joach. Camerarius, Argent. 1555. 8. Melanchthon & Steph. Riccius, 1568. 8. Jod. Willichius, Baſil. 1539. 7. Jo. Stigelius, Mulhuſ. 1574. 8. Herm. Torrentinus Antvverp. 1548. 8. & Seb. Macer, Leſnæ 1642. 8. Petrus Ramus in Bucolica & Georgica, Pariſ. 1572. 8. Francof. 1578. 8. Eobanus Heſſus, Hagenoz 1529. 8. In Georgica Herm. Torrentinus, Colon. 1500. Benediſtus Cerutus, Veron. 1598. 8.

Virgilius e *Theodori Pulmanni* emendatione Antvverp. 1561. 8. & 1564. 12. addito *Maſphæi Vegii* Laudenſis libro, quem veluti *decimum tertium* *Æneidi* ſubjunxit, & appendice variorum Poematum & carminum veterum Virgilio a nonnullis tributorum. *Chriſtophori Landini* commentarius ſive allegoriz in Virgilium exſtant in editionibus Baſil. fol. Virgilius *Germani Valentis Guellii*, Antv. 1575. fol. una cum commentario & appendice Virgiliana Joſ. Scaligeri notis illuſtrata. *Germani Valentis Guellii*, Præfulis Pimptonini notas ad Virgilium paſſim laudat Cerda, & ſummi judicii Virum vocat ad Eclog. VIII. 85. laudat etiam Jo. Robertus in animadverſionibus juris civilis lib. 2. c. 1. pag. 138. Cum ſcholiis *Joannis a Meyen*, Bergzomii Belgæ ad Vinc. Gonzagam Principem Mantuanum, Venet. 1580. 8. apud Aldum Paulli F. & Francof. 1629. 1664. 8. Cum notis Georgii Berſmanni, Lipl. 1581. Serveſtæ 1586. Lipl. 1596. 1616. 8. Ex caſſigatione G. Fabricii, Lipl. 1591. 8. Vir

8. Virgilius a Pulmanno correctus, una cum Paulii Manutii notis ad Homerum loca, quae Virgilius imitatus est, & G. Fabricii observationibus, Antv. 1566. 1580. apud Plantin. & Lugdun. Bat. 1596. ap. Raphaeleng. 8. Cum H. Stephani scholiis 8. atque iterum 1583. & 1599. 8. tertia editio apud Paulum Stephanum, addita H. Stephani diatriba de defectu in diversis apud Virgilium lectionibus adhibendo. Vide etiam ejusdem H. Stephani diff. de Criticis, Paris. 1587. 4. Virgilius e MS. Carpenfis recensitus cum notis Paulii Manutii, Venet. 1583. 8. Steph. Riccii in libros Aeneidos, Witteb. 1588. 1593. 8. in Bucolica, Germanica interpretatio, 1589. 8. Nic. Frischlini paraphrasis Bucolicorum, Georg. & Aeneidos Virgilii, Francof. 1602. 8. Editio Virgilii Commeliniana, A. 1603. 8. ex antiquissimo MS. Paulino, sed haud optima fide vulgata, ut notat Allatius p. 58. ad antiquitates Hetruscas. Eam tamen correctissimo indice ornatam laudat Barthius ad Statium T. 1. p. 258. Alberici Gentilis lectiones Virgilianae in Bucolica, Hanov. 1603. 8. Tarquinii Gallutii Virgilianae vindicationes, Romae 1621. 4. Virgilius cum argumentis, paraphrasi fide explanatione & commentario luculento Jo. Ludovici de la Cerda e Soc. Jesu, fol. tribus vol. Lugd. 1619. atque iterum Coloniz 1628. & 1647. Bucolica & Georgica cum Cerda commentario lucem primum viderunt Madrit. 1603. fol. & in sex priores Aeneidos libros 1612. & in sex posteriores 1617. fol. Cum commentario eximio Jac. Pontani, ex eadem Soc. Aug. Vin. del. 1599. fol. & Lugd. 1604. fol. qui in calce voluminis adjunxit paraphrasin librorum trium primorum & trium posterorum Aeneidos, Cum Nic. Erythraei Veneti scholiis, & indice praestantissimo omnium verborum rerumque & diatriba de licentia ac diligencia carminis Virgiliani, Francof. 1583. 8. 1613. 8. editio a plurimis navis per Jo. Obsoepum, & Frid. Sylburgium purgata. Sed ante prodierat Venet. 1555. 8. deinde Hanov. 1608. 8. Index ille ad paginas editionis accommodatus est in Erythraei editionibus. Sed ad numeros librorum versumque, adeoque ad quancumque editionem aptatum separatim edidit Antonius Maria Bassa (non Bassus, ut excusum est in Ephemeridibus literariis Germanicis editis Lipsiae A. 1710. p. 886.) Cremonensis Venet. 1586. 8. & apud Commelin. 1601. 8. atque

ad calcem Virgilii cum notis Servii, Farnabii & Variorum Lugd. Bat. 1680. 3. Vol. 8. & ad calcem editionis in usum Delphini. Sed observationes ab Erythraeo passim indici insertas Bassa malo consilio omisit; sunt enim lectu dignae & eruditissimae, ut adeo Octavius Ferrarius vir & ipse eruditissimus in Epistolis p. 132. vere scripserit, Indicem illum Virgilianum plus doctrinae in recessu habere, quam in fronte pollicetur. Integer itaque index ille iterum exhibetur in praecara editione Virgilii Mafviciana. Cum commentario insigni Frid. Taubmanni Francof. 1618. 4. in qua editione Culicem etiam & Cirin doctis annotationibus illustratos habes, quae duo poemata a plerisque aliis omittuntur.

Pauli Benii Eugubini in Virgilii Aeneidem commentarius, Venet. 1623. fol. Nic. Astrami e Soc. Jesu commentarius in Aeneidem, Musiponti 1632. 8. Tolosae 1633. Rothomagi 1637. Tolosae 1644. Rothomagi 1648. 8. Jo. Weirij, Francof. 1647. 8. Barthol. Moravia Lucullianae quaestiones, Basil. 1659. Josephi Seitzii clavis Aeneidos, itinera Aeneae tabulis referans, Halae Svevor. 1657. 4. Jod. Willichii Chronologia in Aeneidem, Francof. 1551. 8. Melch. Laubani Analysis Aeneidos sive data M. Frid. Wendelino in institutionibus Logicis. Vide Tho. Crenii partem IV. animadvers. p. 10. Seb. de Matienzo commentationes selectae in Aeneidem Lugd. 1662. 4. Virgilius ex Dan. Heinsii recensione perquam nitide apud Elzevir. Lugd. Bat. 1636. Amst. 1652. & Nic. Heinsii 1664. 1671. 12. Et majoribus typis Paris. 1641. fol. e typographia Regia. Nicolaus Heinsius elegantissimus Musarum amator in sua Virgilii editione (Anni 1676. Amst. recufa 1688. 12.) Medici Codicis orthographiam in accusativis tertiae declinationis modo per IS, modo per ES locupletissime expressis (nam per EIS (m) non videtur Augustae aetatis) quoniam, ut verum fatear, frequenter eosdem accusativos fecus ac in laudato MS. leguntur extuleris, quod tamen amanissime incuria deputandum censui. Hae Illustrissimus Norisius Cenotaph. Pisan. diff. IV. §. 2. pag. 459. Similiter in Horatio circa eandem orthographiam, licet plerumque diligentius observatam, etiam peccatum aliquando ab eruditissimo Bentleio notavit Clarissimus Burmannus praefat. ad Horatium A. 1713. m. nori

nori forma editum. Hoc laudato Burmanno curante Nic. Heinſii Virgilium prælo iterum ſubjectus eſt A. 1704. 12. Commentarios vero, quos in Maronem parabat idem Heinſius Poetarum Latinorum, ut Bentleio (n) audit, ſolipſator unicus, non vidiffe lucem, dolebunt mecum omnes harum litterarum ſtudioſi. Cum notis poſthumis Jo. Henrici Baſleri, qui Virgilium e *Codice Argentoratenſi* recenſuit, Ulm. 1698. 8. Cum notis eruditis Tan. Fabri, Salmur. 1675. 12. Cum ſcholiis brevibus ſed perquam utilibus Tho. Farnabii, Lond. 1634. 8. Amſt. 1642. 12. Lipſ. 1702. 12. &c. Cum ſcholiis Jo. Minelli Roter. 1674. 697. 12. Hafn. 1698. 8. Herborn. 1700. 8. Et Chriſtiani Junckeri V. C. Lipſ. 1703. 8. Præmiſit vitam Virgilii a Donato ſcriptam, cum caſtigatiombus J. Fr. Gronovii, & alteram Poetæ vitam deſcriptam per Conſulem a Carolo Ruco. Cum notis integris Farnabii & variorum, opera & ſtudio Cornelii Schrevelii, Lugd. Bat. 1652. 1666. 8. In uſum Delphini curante Carolo Ruco S. J. Pariſ. 1675. 4. Lond. 1686. 8. Amſt. 1690. 4. & ſecundis curis A. 1692. 4. textu etiam & Nic. Heinſii caſtigatiōe emendato. Hæc ſecunda editio recula eſt Lond. 1695. 1707. 8. & Venetiis (o) 1713. 4. & cum indice emendatore Pariſ. 1714. 4. & quatuor tomis in 12. Rueus, perinde ut in aliis Poetis ac ſcriptoribus Galli ſecerant, præter notas & indicem omnium verborum, uſiſſimo inſtituto interpretationem paraphraſticam adjeccit, qualem expoſitionem in omnia Virgilii prædix confeſcit Nicod. Friſchlinus, & in tres primos totidemque ultimos Aeneidos libros Jac. Pontanus & Soc. Jeſu.

Denique & Codd. MSS. præne triginta iſſque antiquiſſimis Virgilium de integro recenſuit Nic. Heinſius, Amſt. 1676. 12. quæ caſtigatiſſima eſt editio viri de Poetis latinis eorumque principe præclariffime promeriti. Dicata eſt Reginz Svecorum Chriſtinz. Sed exemplo, quod Regi Chriſtianiſſimo editor obtulit, hoc præfixit tetraſtichon:

*Grandiloquum tuare precor Rex Maxime Vatem,
Cui nihil æquandum Roma canere ſuſit.*

Tangere ſi dias fas eſt mortalia laudes

Carmina, debuerant bis tua bella cani.

Editio Virgilii luculenta Cantabrigienſis ad optimor. exemplarium fidem A. 1701. 4. cum

diſſertatione Critica debetur Henrico Laugheo, Bibl. publica Cantabrigienſis præſecto. Pariſiis A. 1707. minore forma apud Muſerium Virgilium ſingulari ſtudio emendatus. Rochomagi A. 1711. apud Lallemanium (p) cum notis ſelectis Abrami, Farnabii, Juvenci, & aliorum, omniumque verborum indice. Ex Michælis Maittaire reſenſione (q) Lond. 1715. 12. Guil. Binaſdi editio cum vocum differentiis ad faciliorem intelligentiam (r) per accentus notatis, Dublini & Amſt. 1716. 12. Benediſti Averanii diſſertationes XLV. in varia Virgilii loca, (ſ) Tomo ſecundo Operum Averanii junctim excuſorum Florentiæ 1716. fol.

Galliciſ verſibus Virgilium prædix, atque Crucimano pag. 296. Bibl. Gall. judice non infeliciter (t) reddidit Ludovicus Maſurius Nervius, quæ ejus Metaphraſis excuſa Pariſiis, & Lugduni 4. &c. Oſſervianus item de Senſo Geſaſto Pariſ. id. 364. Gallica verſio Roberti & Antonii Chevalierum (u) fratrum lucem vidit Pariſ. 1582. 4. Liber IV. & VI. Aeneidos ex metaphraſi Jacobini de Bellay Pariſ. 1561. 4. cum Didonis querela ad Aeneam ex Ovidio, & morte Palinuri ex V. Aeneidos, & vale Maſis diſſo ex Buchananano. Michælis Marolleſii Virgilii gallica proſa primum prodiit ibid. 1649. fol. cum commentariis, indice Geographicò & compendio Originum & Hiſtoriz Romanæ a regno Jani uſque ad Auguſti tempora, libris tribus. Deinde Pariſiis 1662. 8. tribus vol. Aeneis Galliciſ donata verſibus & obſervationibus illuſtrata a Perrino. Pariſ. 1658. 4. & 1634. 8. 1. vol. Jo. Renaldi Segraſii poetica Metaphraſis Aeneidos, quæ inſignem præſationem præmiſſam habet, ac edita eſt Pariſ. 1668. 4. Amſterod. 1700. 2. vol. omnibus aliis præſertur ab Evremonio Tom. 3. Operum Miſc. edit. Amſtelod. pag. 191. Ex ejuſdem Segraſii tum adhuc inedita Metaphraſi

(p) Mem. de Trevoux 1711. pag. 1678. & 1707. pag. 1488.

(q) Bibl. ancienne & moderne de Mr. le Clerc. Tom. IX. pag. 108.

(r) Id T. V. pag. 159. & Nouvell. de la Rep. des lettres A. 1716. pag. 458.

(ſ) Giornale de' letterati d' Italia T. XXIV. pag. 433. Bibl. ancienne & moderne T. XII. pag. 181.

(t) Forte heureuſement.

(u) Robert & Antoine Chevaliers, Sieurs d'Aligneaux traduſirent en François avec aſſez d'elegance pour leurs temps les œuvres d'Horace & de Virgile. Melanges Hiſtoriques Amſt. 1718. 12. p. 74.

(n) Pag. 52. ad Horatium.

(o) Giornale de' letterati d' Italia T. XV. p. 471.

XLVIII

phrafi Georgicorum, quam vivus in lucem edere ausus non fuit, (x) specimen productum est in Memorii literariis Trevoltinis A. 1708. pag. 1776. laus vite rusticæ, in extremo libri 2. Deinde tota illa metaphrasis postuma vidit lucem A. 1711. de qua in iisdem memoriis A. 1711. pag. 1474. Librum IV AEneidos Gallica prosa vertit *Terræus*, in quam hoc exstat tetraſtichon Nic. Borbonii pag. 116. poematum:

*Ridebam quæ sunt de me mentita Mæronis
Carmina, carminibus jure neganda fides.
En aliud nostrum renovat sermone pedestri
Dedecus, & Gallis somnia blanda refert.
Hæc veror graviora meo ne damna pudori
Historia similis jam ferat ille labor.*

Georgica Gallico carmine pereleganti transſulit poſt Segreſium & P. de la Rue, Voiturii propinquus *Martinius*, quæ poſt auctoris fata vidit lucem Pariſ. 1708. 8. Eodem anno Eclogas Virgilii proſa Gallica eleganti cum notis Criticis & Hiſtoricis, ingenioſis certe, ſi non uſquequaque ſcopum ſerientibus, emiſit in lucem P. F. Catrou S. J. Pariſ. 1708. 12. ſubjeſta vita Poetæ ſcripta latine a Ti. Claudio Donato ad filium Tiberium Claudium Maximum Donatium, cui merito plurimum tribuit. Idem Catrouius deinde eundem in modum metaphraſi Gallica proſaria notiſque ac diſſertationibus illuſtravit Pariſ. 1716. 12. ſex voluminibus. *Hiſtoire Critique de la Rep. des lettres* Tom. X. pag. 383. *Journal des Savans* 1708. *Avril*, pag. 92. & A. 1716. *Sont*, pag. 196. & *Sept.*, pag. 261. *Memoires de Trevoux* A. 1708. pag. 841. & A. 1716. pag. 1297. & 1428. Eclogæ verſibus Gallicis *Richerio* auctore prodierunt Rothomagi A. 1717. *Mém. de Trevoux* 1717. pag. 814 *Europe ſavante* A. 1718. *Mars* pag. 70. *Scaronii Virgilie tranſſi* ſive AEneidos libri VII. verſibus Gallicis ludicris expoſiti Pariſ. 1655. 1667. Amſt. 1663. 12. Poſtremos quinque libros ſimili genere carminis nuper ſupplevit Jacobus Morellus Braſeus (Meſſire Jacques Moreau Chevalier Seigneur de Braſey Capitaine de Cavallerie dans le Regiment de Cuiraffiers Eſpagnols du Comte de Louvigni) Amſt. 1706. 12. Hoc inſtitutum indigne ſerunt Menagius in Originibus Gallicis p. 141. & Franciſcus Vavaſſor libro elegantiffimo de ludicra dictione p. 180. &c. Prætereo verſioſes Malingrei, Martigniæ &c. An-

dreæ vero Dacerii interpretis feliciffimi tranſlatio nondum credo ad umbilicum perducta eſt. Voiturii Metaphraſin Georgicorum ineditam, verſibus compoſitam Gallicis memorat Vignolius Marvillius perſonatus ſcriptor parte 1. Miſcell. Hiſtorico litterar. p. 44.

Italice, variis auctoribus, Hippoliti Medicei, Piccolominei, Jo. Pollionis Polaſtrini &c. Venet. 1568. 8. & cum commentariis B. Danielis, Venet. 1549. 4. Bucolica verſibus *Italicis* reddidit *Evangelifta* Foſſa Cremonenſis: AEneidos librum primum *Andreas d' Anguillara*, a quo optes cæteros libros ſimiliter expreſſos videre: librum ſecundum *Hippolytus Mediceus* Cardinalis, quartum *Lud. Martellus* & *Servatius Quatromanus* Neapoli 1624. & cum aliis ejus ſcriptis 1714. 8. Octavum *Joannes Juſtinianus* Cretenſis, de quo *Diarium Venetum* Tom. XI. pag. 278. Metaphraſis AEneidos *Hercule Udino* interprete edita eſt Venet. 1600. 12. Alia variis auctoribus, cum commentariis haud contemnendis *Jo. Fabrini*, (y) *Caroli Malateſta* & *Philippi Venuti*. Venet. 1623. ſol. Præclara *Annibalidis Carri* interpretatio verſibus ſolutis (z) ſive ab homœoteleutonum obſervatione liberis lucem vidit etiam Romæ 1608. 8. Patavii 1609. 1631. 12. *Theodori Angelini*, (a) Neapoli 1649. 12. Barthol. Beverini, in Lucæ 1680. 12. Omitto antiquam translationem Thomæ Cambiatoris Regienſis, quem Hetruſcarum interpretationum primum auctorem celebrat Jo. Maria Creſcimbenus in hiſtoria poeſeos Hetruſcæ patrio idiomate edita Rom. 1668: 4. p. 528. Eneis octoſtichis *Italicis* donata ab *Alexandro Marchetti* viro præſtantiffimo, adhuc Mſta deliteſcit, cujus ſpecimen exiſt in *Diario Veneto* T. XXI. p. 248. Verſibus *Italicis* ludicra & macramica dictione AEneidem prodidit *Jo. Baptiſta Lallus*, Rom. 1634. Venet. 1635. 1651. 12. unde Paulus Scaronius anſam ſuſcepit Gallicis verſibus maccaronicis idem tentandi, & meliori etiam, ut urbanis & doctis videtur, cum ſuccellu. Vide Menagiana Tom. 3. pag. 145. & Naudæi dialogum Maſcurati & S. Angeli &c. Hiſpanice quoque *Toleti* 1648. 4. prodidit *Virgilie degniſato*, o l' *Encido burleſco en langue Gnaſſonne del Sr. de Valles de Montech*. Et carmine Belgico

(y) Laudat Rich. Simon T. 1. Bibl. ſelectæ p. 345.
(z) Verſi ſciotri.

(a) Giornale de' letterati d' Italia T. XII. p. 292, T. XXII. p. 311. T. XXIV. p. 440.

(x) Mém. de Trev. 1708. pag. 1771.

Belgico ludicro per W. V. Fockenbrog. Huiusmodi dictione ludicra sive maccaronica, ut obiter id attingam, primus apud Italos usus est Theophilus Folengus sub Merlini Coccaggi nomine: nam perinde ut Fidentianus phrasin latinam vocellæ per jocum immiscuit idiomatici Italico, sic ille verba Italica & phrasas Hetruscas latinæ inseruit compositioni, quod deinde Galli, Belgæ, & aliz nationes sunt imitatz. Illud scribendi genus aspernatur Boileus in Arte Poetica carmine 1. & multis reprehendit Franciscus Vavassor in libro politissimo ac pererudito de ludicra dictione. Verum si otiosis hominibus placet ridere, ita etiam moveri risum quid vetat?

Polonica carmine Nicolaus Cochranovius.

Hispanice Las obras de Virgilio traducidas en prosa Castellana por Didaco Lopez de Alcantara, Pinciez 1601. 4. Madridi 1614. 4. & cum notis Ulyssipone 1627. 1650. 4. Valentiz 1698. 4. *Æneis* a Gregorio Ferdinando de Velasco, Toleti 1574. 4. & Compluti 1585. 8. A Christoph. de Mesa, Madrit. 1615. 8. *Eclogæ* & *Georgica* eodem auctore, ib. 1618. 8. *Eclogæ* a Jo. Ferdinando Idiaguisin, prosa Castellana, Barcinone 1574. 8. *Georgica* a Joanne de Guzmán, Saluantiæ 1586. 12.

Anglice. Carmine per J. Ogilby Equitem, cum notis, Lond. 1649. 8. & 1654. 1668. 1673. fol. * *Æneis* ex metaphrasi egregia Joannis Drydenii Lond. 1709. 8. Nec hos tamen, nec ullos ut videtur alios satis dignos Virgilii interpretes habere nos iudicat Guillelmus Nicols, quotquot vernaculis linguis feruntur, ita enim ille in poemate de literis inventis lib. V. pag. 324.

*Dii prohibere bene, ut tanta iusticia lingua
Græca & Romana regnet in orbe diu,
Quanta per hos annos centum regnavit in illis
hæc.*

*Qui præ variis ipsi Virgilium Drydeni,
Meonidemque legunt, pessime Ogyloe, tuum.
Quorum scripta legens quoties puer ipse viderem,*

Quam male ab his vates esses uterque habitus,

*Sæpe, Maro, dixi, quamvis mutatus ab illo es,
Romani quondam qui stupor orbis eras.*

*Si te sic tantum voluisses vivere Caesar,
Quam satius flammis te periisse foret.*

*Tu quoque, Meonides, cuius dedit inclyta Musa
Antiquis duobus, non potuisse mori,*

Si sic scripsisses, potuisses forte videri

*Non sem luminibus quam ratione carens.
Te nec Alexander tanto cumulaisset beuere,
Sed te iussisset rex bonus ire foras.*
Idem libro V. p. 220. fastidium suum nimis delicatum fortasse & ἀρχαιοφίλον his etiam verbis testatur:

Carmina quæ veteres Græci aut scripsere Latini

Barbaris rhythmis reddita nulla probò.

Georgica a Tho. Majo, Lond. 1628. 8. *Scazonides*, sive libri duo primores *Æneidos*, carmine Anglico ludico, Lond. 1664. 8. nescio quo auctore. *Stætica* interpretatio, facta circa A. C. 1512. ab Gavino Douglas, Episcopo Dunkeldensi, vetustiori illius regni dialecto cum glossario scholiasticis verba ab usu præsentis remotiora explanantibus, (a) prælo iterum subiecta est Edimburgi A. 1710.

Germanice præter Henricum von Veldecke Virgilius D. Murnero interprete, Argentorat. 1515. fol. *Æneis* ex illa veteri versione, sed passim interpolata, Jen. 1606. 9. Ex prosaria Bernhardi Melethri Conrektoris Hamburgensis versione, Hamb. 1644. 8. Ex interpretatione Jo. Valentini, Francof. 1660. 1697. 8. *Georgica* interpretatus prosa Germanica est Steph Riccius, Lipsi. 1571. 8. Carmine, Jo. Sprenger, Augustæ Vindeli. 1610. Francof. 1630. 4. Bucolica Fr. Calemus, Hall. 1648. 8.

Belgice, ut veterem *Æneidos* versionem Antwerp. 1589. 8. vulgatam præteream, Virgilius ex Jo. Vondelli Metaphrasi, Amst. 1646. 4. & editio quarta A. 1659. 12. Bucolica a Jo. Vondello & W. van Foquenbrocht., Amst. 1679. 8. & carmine ludico W. U. Fockenbrog. Bucolica & *Georgica* Danice reddidit carmine A. 1680. 8. Petrus Barous Ripensis.

VII. Tempore Gellii adhuc Idiographum Virgilii ostentabatur, ad quod provocat IX. 14. Ad Autographum Virgilii provocat Valerius Probus apud Gellium XII. 19. Nam in primo Georgicon, quem ego librum manu ipsius Virgilii correctum legi: Superest & hodie præclarus Virgilii Codex MS. in Bibliotheca magni Hetruriz Ducis, correctus manu Turcii Rusti Asterii Aproniani, qui Consul fuit A. C. 494. Confer H. Noris ad Cenotaph. Pisan. diss. IV. cap. 2. & Jo. Mabilionum de re diplomatica p. 354 ubi specimen ejusdem & inscriptionem integram exhibet. De Asterio

L

Aproniano, qui Codicem Virgilii Medicum emendasse dicitur, vide Tillemontium in Historia Imperatorum, in vita Juliani cap. 18. Tom. IV. p. 981. Cum Codice illo præstantissimo Virgilii Mediceo, litteris scripto uncialibus sive majoribus Romanis forma quadrata minori, ante mille ac trecentos amplius annos in membrana, Marquardus Gudius V. C. A. 1662. contulit Bucolica (incipit ab Eclog. VI. 49.) Georgica & partem Æneidos. Ex Codice Gudiano lectiones diligenter annotatas habeo, & hoc Achillis Statii Lusitani Epigramma ad Rudolphum Cardinalem Carpentem, cujus ille Codex fuit, antequam in Bibliothecam Medicam ad templum D. Laurentii inferretur.

Purpureos sparge in fronssem atque in cornua flores,

Abaque ter plenis lilia da manibus.

Namque vides sacri monumentum insignis prioris,

Quo neque nobilior, nec prius exstat opus.

Felix sorte sua & vita Maro dignior, unum

Hoc superest de tot millibus archetypum.

Mecenas ne tu cum re simul ipse perires,

Arma feri jussit militis esse proci.

Et tua, Rudolphi, quæ non obliteras ætas

Ulla, pia servavit hæc monumenta manus.

Aliud MStum Virgilii volumen, quod mille annorum esse creditur, exstat in Bibl. Vaticana, licet illius characteres ad Gothicos ductus accedentes juniorem ætatem prodere videntur Maximiliano Missono in itinere Italico p. 463. editionis Lipsiensis. Alius Codex Virgilii, minus antiquus quidem, sed tamen & ipse eximie vetustatis, atque iconibus amœnis ornatus exstat in Bibl. Vaticana, quas diligenter delineatas mri incidi edique curare voluit humanissimus & doctissimus Vir Jo. Carolus Schottus (b) Serenissimi Regis Prussie ab Antiquitatibus & Bibliotheca, a quo Virgilium nummis & veteribus monumentis illustratum, sed eheu in cassum (c) expectavimus.

Ex antiquis Grammaticis Virgilium illustraverat Alexander quidam artigraphus, Arustianus Messus, Æmilius Asper, L. Annæus Cornutus, Carminius, Aruntius Celsus, Flavius Caper, Grilius, Julius Hyginus, Martius Salaris, Octavius Avitus, Q. Alconius Pedia-

nus, Pius, M. Valerius Probus, Rufus Apronianus, Scaurus & Velius Longus. In Georgica scriperat etiam M. Antonius Gniphio. Sed horum omnium lucubrationes perierunt, perinde ut Calvi & Julii Titiiani Rhetorum, qui controversiarum materias & Virgilio petierant, vel Avieni, qui Virgilium versibus Jambicis latinis reddidit. Vide Catalogum Scriptorum, quem Servio suo Georgius Fabricius præmisit, & Barthium LXVII. 14. Adversar.

Perierunt etiam Virgilii ipsius nonnulla, sed his non accensendum *Scylla* poema, quod laudat Seneca Epist. XCII. Illud ipsum enim est quod Ciris inscribitur. Servius in Eclog. III. 20. rem nusquam lectam incerta fide a quibusdam tradi narrat, quod Varus [Donato in vita Virgilii *Varinus*] tragediarum scriptor tragediam [*Thyesten* idem Donatus appellat] pro sua recitaverit, quam uxor, quam habebat Varius literatissimus, marito tanquam a se scriptam dedit scilicet, sed a Virgilio illa accepta.

VIII. Refertur præterea ad Virgilium veluti auctorem *Culex*, dicatus Octavio Augusto Imp. Præma Heroicum venustum & jucundum, quod senem Virgilium luisse putabat Josephus Scaliger, etsi Papinius in Epistola ad Stellam adolescentis potius protulit fuisse innuit, cui sententia favet etiam Martialis. viii. 56. Emendavit Culem Virgilii P. Bembo laudatus P. Victorio xxv. 5. var. Lect. Post Bembum P. Piræus in Poematum veterum editione. Notis illustrant Jos. Scaliger & Frid. Lindebrogius in appendice Virgilii, & in Virgilio suo Frid. Taubmannus. *Culex* Virgilio tribuitur a Martiali XIV. 185.

Accipe facundi Culem, studiose, Maronem,

Ne nugis positis arma virumque canas.

Statius Genethliaco Lucani vers. 74. lib.

2. Silv. 7. a juvene scriptum inquit:

Hæc primo juvenis canes sub ævo

Ante annos Culem Maroniani.

Confer Barthii notas Tom. 1. p. 259. *Culex*, quod poema admodum inquinatum & vitiosum ad nos pervenisse notant viri docti, cum Petri Bembi castigationibus prodit Lugd. 1537. Veterem editionem Lipsiensem in 4. sine anni nota evoluit clarissimus Schætzgenius.

[b] Journal des Savans 1708. Octobre. pag. 117.
[c] Obiit vir clarissimus Bærolini 12. Dec. 1717.

Ciris quoque Val. Meffala inſcriptus, ſive ut a Seneca Epiſt. XCII. vocatur, *Scylla*, continet enim fabulam de Scylla Niſi f. in Egrettam mutata, videtur recte ad Maronem referri, quamquam Giſanius & III. 21. Adverſar. Barthius, Cornelio Gallo, Raphael Eglinus in vindictis *Ciris* Catullianæ adverſus Scaligerum Francoſ. 1606. 12. & alii Catullo maluerunt tribuere. Virgilio afferere non dubitaverat etiam Barthius, cum hoc poema ſeparatim cum commentario ſuo ederet natus annos duodeviginti, Ambergæ 1608. *Cirin* quoque inter Poemata antiqua P. Pithæus receſſit: Joſ. Scaliger, Frid. Lindebrogius in appendice Virgilii, & Taubmannus in Virgilio ſuo notis illuſtrant. *Cirin* Virgilii eſſe negat elegantiffimus Broukhuſius ad Propertium pag. 90. & Raphaelis Eglini vindicias, quibus poema iſtud contendit tribuendum eſſe Catullo, (qui vix nato Meſſala diem obiit ſupremum) Philippus Sylvius in ſua Catulli editione ad uſum Delphini illuſtrata pag. 191. recudi curavit. Virgilio adſcribit Barthius ad Claudian. 1. in Ruſin. v. 253. & commentario in hoc poema: licet Cornelio Gallo malit tribuere ad Statii lib. 1. Thebaid. 335. 617. & lib. 6. 693. *Cirin* aliorum locis illuſtrat Reineſius lib. V. c. 7. Var. leſt. ad calcem epiſtolarum ad Boſium p. 332. fol.

Ad Virgilium quoque pertinere creduntur, quæ leguntur in *Virgilii Cataleſtis* Ven. 1472. 1434. fol. Pariſ. 1500. fol. apud Jo. Parrum & Jo. de Conſuentia, & apud Aldum A. 1517. 8. atque ad calcem editionum Virgilii Antvverp. 1561. & 1575. fol. & Lugd. 1555. 1581. 12. & ſub titulo appendicis Virgilii cum notis Joſ. Scaligeri, & Frid. Lindenbrogii prodire Lugd. Bat. 1595. & 1617. 8. & cum prædiſtorum notis leguntur etiam in luculenta edit. Virgilii Maſſicianæ Leovard. 1717. 4. licet pauca genuina Virgilii poemata continent, & pleraque ex iis ſere conſtat non eſſe tanti auctoris.

Aſſiduus Græcorum imitator Virgilius fuit, Theocriti præſertim in Eclogis, in Georgicis Heſiodi, & in Æneide (d) Homer. Vide

Gellium, Macrobius, & e recentioribus H. Stephanum, [e] Julium Cæſarem Scaligerum (f) & lingularem librum Fulvii Urſini, quo Virgilium collatione Græcorum Scriptorum illuſtravit, Antvverp. 1568. 8. Exſtat & præclara diſſertatione Renati Rapini, qua Virgilium conſert cum Homero, quæ Gallicè primum tum latine reddita [V. C. Jano Broukhuſio, ni fallor, interprete] lucem adpexit ſub titulo: *Observationes in Poemata Homeri & Virgilii*, Trajeſt. ad Rhen. 1684. 12. Prætereo, quæ ex Rapino & aliis diſſerit Bailletus parte 2. judiciorum de poetis. Quam longe reliquis latinis poetis Maro præferendus ſit, offendit Alexander Roſſeus in Virgilio triumphante, Rotterdam. 1661. 12. Virgili verſus in Jure civili laudatos illuſtrat Scipio Gentilis lib. 2. parergon. cap. 16. 17. 18. De imitatione Virgilii Homerica præter alios legendos Vincentius Gravina vir acutiſſimus ſcripto de ratione poetica, quod Italice ante paucos annos edidit lib. 1. pag. 96 ſeq. Cl. Franc. Fragvieri diſſertationem inſertam Tomo tertio memoriarum Academiæ Gallicæ elegantiorum literarum p. 184. ſeq. ſur la manière dont Virgile a imité Homère. Non ab re *graciffimus* dictus Pontico Virunio in declarationibus ad Guarini erotemata Græcæ linguæ, ſic ut eruditum judicio Maro ſit.

Aſtrea major, Sculo (g) minor, æquet Homerum.

Homero etiam præfert Andreas Baccius lib. IV. de vinis antiquorum c. ult. & Claudius Peraltus in comparatione veterum ingeniorum cum recentibus, Gallicè edita, quæ ante utroſque Angelus Politianus in Nutricia:

Proximus huic [Homero] autem, vel ni veneranda vetuſtas

Obſtiterit, fortiaſſe rior, canis arma virumque

Virgilius, cui rura ſuo, cui gramine ſacro

Agræus, Siculuſque ſenul ceſſare volentes.
Neque Zoilos ſuos Virgilio deſuiſſe conſtat, de

(e) H. Stephani obſervationes in Virgilianæ & Nalonianæ, Ovidianæ imitationes Theocriti exſtant ad calcem Theocriti ab eodem Stephano vulgati A. 1579. 12.

(f) Jo. Dunai carmen Sæzoniticum, quo vindicta Virgiliana pro Jul. Cæſare Scaligero Virgilium Homero præſertente adverſum Inſuſum Lipſium continetur, exhibet Georgiar Hackvill Anglus in Apologia pro providentia DEI p. 288. ſeq.

(g) Theocrito Conſer Menagiana tom. IV. p. 166

(d) Quod Homer. Virgilius nuſquam meminerit, ingratiſſimus erga eum cui nihil non debebat vocatur ab H. Calabono ad XIV. Strabonis p. 236. Virgilium ab hoc crimine excuſat, quod non impoſuit Poemati ſuo ultimam manum.

de quibus, ne recentioribus exemplis insistant, consulenda Virgilii vita lectu inprimis digna, quæ Tiberio Donato tribuitur. In ea memoratur etiam Afconii Pediani liber adversus Virgilii obtrectatores scriptus, quorum unus Caribilius Pictor scripto suo titulum præfixerat, *Æneidomastia*. De Zoliis Virgilii Servius ad Eclogam VII. *Multi volunt in hac Ecloga esse allegoriam, ut Daphnis sit Cæsar, Corydon Virgilius, Thyrsis qui vincitur, Virgilii obtrectator scilicet, aut Bavius, aut Anser, aut Mævius, pessimi Poetæ.* Item in Georgic. I. *Sane reprehensus Virgilius dicitur a Baviæ & Marvæ hoc versu: Hordea qui dixit superest ut critica [lege crisbina] dicas.* In vita Virgilii a Ti. Donato scripta inter ejus obtrectatores etiam refertur Cornificius, qui ut Zoilus Homeri in proverbium abiisse videtur. Petrus Blesensis Epist. 92. *Scio, inquit, unde spiritum elationis conceperis, & quare vester Cornificius intumescat.* In Clariss. Hesselii Epistola de celebrando Natali Maronis, male audit C. de Mlatensis, quod statuat Poetæ Mantuani deturbandam Mantuæ curare non dubitaverit.

Alii vicissim Virgilium coluere ad superstitionem usque, uti rarus solet esse in plerisque mortalibus vel amoris & admirationis vel vicissim odii modus. Quis vero non miretur ex ejus poematis velut ex oraculis fortes lectas in rebus maximi momenti, cujus rei plura exempla collegit Antonius Vandale libro erudito de Oraculis p. 301. seq. edit. secundæ.

E recentioribus Virgilium adversus insectatores defendit Jovianus Pontanus. Penitus edidicisse ejus poema Adamus Sasbouthus traditur, ita ut totos XII. Æneidos libros a capite ad calcem posset citra hæsitacionem e memoria redere. Sic Tacitum sapius læstitando familiarum sibi reddidit Lipsius, T. Livium Buchananus, de quo supra p. 205. Natalium Virgilii recentiore memoria celebratorum vestigia, ne de Sannazario, A. Naugerio, (b) Lotichio, &

C. Kinschotio jam memorem, exstant in poematibus Eobani Hessi p. 468. & 497. & in Nic. Heinssii adoptivis pag. 114. nec non in poematibus Davidis Hoogstratani pag. 249. qui A. 1707. cum Francisco Hesselio, & Cornelio van Arckel Latino carmine, ut Belgico J. Sudermannus & J. de Hæz Genethliacon Maronis condecoravit. De veterum Poetarum studio consimili testantur hæc Martialis XII. 68. *quæ magni celebras Maronis idus,* & illa Plinii 3. Epist. 7. ubi de Silio: *Virgilii natalem religiosius quam suum celebrabat.*

Fuit & Virgilius quidam Tragedus sub Nerone Imp. cujus meminit Scholiastes Persii ad Sat. V. 9. Sed & Virginius Romanus Poeta Comicus, sub Trajani Imperio clarus, cujus apud Plinium lib. VII. Epist. 21. mentio occurrat, a Lilio Gyraldo, Petro Crinito, Glandorpio & Vossio Virgilius appellatur. Virgilii Arelatenfis Episcopi meminit Hincmarus Remensis Tom. 2. p. 731. De illo auct. Sanctorum V. Martii Tom. 1. p. 398. seq. Virgilii Episcopi Salesburgensis Epitaphium habes apud Mabillonium Tom. IV. Analect. p. 527. De illo Carinthiæ Apostolo plura apud H. Canisium Tom. 2. Antiquar. Lect. p. 257. seq. Jac. Uferum in Epistolis Hibernicis ad Epist. XVI. Balii Lexicon Tom. 3. p. 2977. Thoma-fische Bibliothec. Tom. 1. pag. 944. &c.

[b] Naugerio dicitur recurrenti Virgilii natali, velut ejus manibus inferias insectorum quorundam Poetarum carmina infelicibus ululanda flammis immolasse.

M A C C I I P L A U T I COMÆDIÆ SUPERSTITES XX.

AMPHITRUO.

Dramatis Persona.

SOSIA. JUPPITER. AMPHITRUO. BLEPHARO.	MERCURIUS. ALCUMENA. THESSALA. BROMIA, ancilla.
--	--

ARGUMENTUM.

IN faciem versus Amphitruanis Juppiter,
 Dum bellum gereret cum Thebeis hostibus,
 Alcumenam uxorem cepit iustitiam.
 Mercurius formam Sosie servi gerit
 Absentis: his Alcumena decipitur dolis.
 Postquam rediit veri, Amphitruo, & Sosia,
 Uterque induitur dolis iterum in nodum.
 Hinc iurgium, tumultus, uxori & viro.
 Donec cum somitu voce missa ex arce,
 Adulterum se Juppiter confessus est.

ALIUD.

A More capus Alcumenas Juppiter,
 Mutatus sise in ejus formam conjugis.
 Pro paria Amphitruo dum erit cum hostibus,
 Habitu Mercurius ei subservit Sosia.
 In adventuente servum & dominam frustra habet.
 Turbas uxori cum Amphitruo: atque invicem
 Rapant pro machis, Blepharo capus arbitet,
 Uter sit, non quis, Amphitruo discernere.
 Omnem rem noscent: geminos Alcumena enititur.

PROLOGUS.

Mercurius.

UT vos in vestris volitis mercimoniis
 Emundis, vendundisque me letum lucris
 Afficere, atque adjuvare in rebus omnibus:
 Et ut res, rationesque vestrorum omnium
 Bene expedire vultis peregreque & domi,
 Bonoque atque amplo audire perpetuo lucro
 Quasque incaptis res, quasque incaptabitis,
 Et ut bonis vos vestrorumque omnes nuntius
 Me afficere vultis, ea afferam, eaque ut nuntiem,
 Quæ maxime in rem vestram communem sent;
 Nam vos quidem id jam scitis concessum & datum
 Mi esse ab diis aliis, nuntiis præsum & lucro,
 Hæc ut me volitis approbare, annitir,

Lucrum ut perenne vobis semper suppetat:
 Ita huic facietis fabulæ silentium;
 Iraque æqui & iusti hic eritis omnes arbitri.
 Nunc cuius iussu venio, & quamobrem venerim,
 Dicam, simulque ipse eloquar nomen meum.
 Jovis iussu venio, nomen Mercurii est mihi.
 Pater hoc me misit ad vos oratum meus.
 Tametsi pro Imperio, vobis quod dictum foret,
 Scibat facturus, quippe qui intellexerat
 Vereri vos se & metuere, ita ut æquum est, Jovem:
 Verum profecto hoc petere me precario
 A vobis iussit leniter dictis bonis.
 Etenim ille, cois' hoc iussu venio, Juppiter,
 Non minus quam vestrum quivis, fornicat malum:
 Humana matre natus, humano patre,
 Mirari non est æquum, sibi si prætimet.
 Atque ego quoque etiam, qui Jovis sum filius,
 Contagione mee matris metuo malum;
 Propterea pace advenio, & pacem ad vos assero.
 Iustum rem & facilem esse oratum a vobis volo.
 Nam iuste ab iustis iustus som orator datus.
 Nam iniusta ab iustis impetrare non decet:
 Iusta autem ab iniustis petere, insipientia est:
 Quippe illi inique jus ignorant, neque tenent.
 Non jam huc animum omnes ex qua loquar advortite.
 Debetis velle quæ velimus: meruimus
 Et ego & pater de vobis & republica.
 Nam quid ego memorem, ut alias in tragædiis
 Vidi Neptunum, Virtutem, Victorem,
 Martem; Bellonam commemorare quæ bona
 Vobis fecissent? quis beneficiis meus pater,
 Deum regnator, architectus omnibus?
 Sed nos illic nunquam fuit patri meo,
 Ut exprobraret, quod bonis faceret boni.
 Gratum arbitratum esse id a vobis sibi.
 Meritoque vobis bona se facere quæ facit.
 Nunc quam rem oratum huc veni, primum proloquar,
 Post argumentum huius eloquar Tragædiæ.
 Quid contraxistis frontem? quia Tragædiam
 Dixi futuram hanc? Deus sum: commutavero
 Eandem hanc, si vultis: faciam ex Tragædia,
 Comædia ut sit, omnibus iisdem verbis.
 Utrum sic, an non, vultis? sed ego stultior,
 Quasi nesciam vos velle, qui divos sum!
 Teneo quid animi vestri super hac re fiet.
 Faciam ut commissa sit Tragicomædia:
 Nam me perpetuo facere ut sit Comædia,
 Reges quo veniant & Di, non par arbitror.
 Quid igitur? quoniam hic servos quoque patris habet,
 Faciam hanc, proinde ut dixi, Tragicomædiam.
 Nunc hoc me orare a vobis iussit Juppiter:
 Conquisitores singuli in sobellia
 Eant per totam caveam spectatoribus,

A

SI

Si quoniam futores delegatos viderint,
Ut his in cavea pignus capiantur togæ.
Sive etiam qui ambissent palmam histrionibus,
Sive quicquam artificis, saepe scriptas literas,
Sen qui ipsi ambissent, sive per internuntium,
Sive adeo ediles perdidisse quod dant,
Siremples lege iussit esse Juppiter,
Qualis magistratum sibi alterive ambiverit.
Virtute dixit vos, videretis vivere,
Non subdilectos, neque perditos: qui minus
Eadem histrioni sit lex, quæ summo viro?
Virtutis ambire oportet, non favitoribus.
Sat habet favitorum semper, qui recte facit:
Si illis fides est, quibus est ea res in manu.
Hoc quoque etiam mihi in mandatis dedit,
Conquisitores ferent histrionibus,
Qui sibi mandasset, delegati ut plauderent,
Quive, quo placeret alter, fecissent minus.
Eis ornamenta & coram uis conciderent.
Mirari nolum vos, quapropter Juppiter
Nunc histriones curet; ne mirumini.
Ipse hanc actura sit Juppiter Comœdiam.
Quid admirati estis? quasi vero novum
Nunc præferatur, Invenit facere histrioniam.
Etiam histriones anno cum in profœnio hic
Jovem invocant, venit: auxilium hic fuit.
Præterea certum prodiit in Tragedia.

Hanc fabulam, inquam, hic Juppiter hodie ipse aget,
Et ego una cum illo. Nunc vos animum advocite,
Dum hujus argumentum eloquar Comœdiæ.
Hæc urbs est Thebæ: in illis habitat ædibus
Amphitruo natus Argis ex Argo patre,
Quicquam Alcmena est supra Electri filia.
Is nunc Amphitruo præfatus est legionibus.
Nam cum Thebeis bellum esset Thebano populo.
Is priusquam hinc abiret in exercitum
Gravidam Alcmenam fecit uxorem suam.
Jam ego vos novisse credo, ut sit pater meus:
Quam liber harum rerum multarum fiet,
Quantulusq; amator fiet, quod complicitu' si semel.
Is amare occupit Alcmenam clam virum,
Uxoramque ejus corporis cepit sibi,
Et gravidam fecit is eam compressu suo.
Nunc, de Alcmena ut rem tenentis rectius,
Utrique est gravis, & ex viro, & ex somno Jove.
Et nunc pater nunc intrus hic cum illa cubat:
Et hæc ob eam rem nox est facta longior,
Dum ille, quæcum voluit, voluptatem capit.
Sed ita assilulavit se, quasi Amphitruo fiet.
Nunc ne hunc natus vos meum administrumini,
Quod ego hoc peccasse sic cum servili schemâ,
Veterem atque antiquam rem novam ad vos proferam;
Proprie natus in novum incesse modum.
Nam meus pater intrus nunc est, ecce Juppiter
In Amphitruonis vertit se imaginem.
Omnesque eum esse censent servi, qui vident:
Ita veripellem se facit, quando lubet.
Ego servi sumpsi solus mihi imaginem,
Qui cum Amphitruone obivit hinc in exercitum:
Ut præfervire amanti meo possem patri:
Atque ut ne, qui essent, familiares quærent,
Veritati crebro hic quom viderent me domi.
Nunc quom esse credent scriptum, & conservum suum,
Hæc quicquam quæret qui, siem, aut quid venerim.
Pater nunc intrus suo animo morem gerit:
Cubat complexus cupis cupiens maxime si:

Quæ illi ad legionem facta sunt, memorat pater
Meus Alcmena: at illa illum censet virum
Summum esse, quæ cum mocho esset: ibi nunc meus pater
Memorat legiones hostium ut fugaverit:
Quo pacto dñis sit donatus plurimis.
Ea dona, quæ illic Amphitruoni sunt data,
Abhulimas, facit meus pater quod voluit facit.
Nunc hodie Amphitruo venit hic ab exercitu,
Et Sofia servos, cujus ego hanc fore imaginem,
Nunc internoscit ut vos possitis facilius,
Ego habeo hic usque in petaso pinnulas.
Tum meo patri autem totulus laetor aureus
Sub petaso: id signum Amphitruoni non erit.
Ea signa nemo horumque familiarium
Videre poterit: verum vos videritis.
Sed Amphitruonis illic est servos Sofia,
A portu illic nunc cum læterna hac advenit.
Abigam jam ego illum advenientem ab ædibus.
Adest, ferit: opere pretium hic spectantibus
Invenit atque Mercurium facere histrioniam.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Sofia, Mercurius.

UI melior est audacior homo? aut qui
me confidit?

Juventutis mores qui sciam, qui hoc no-
lis solus ambulem?

Quid faciam nunc, si tres viri me in car-
cerem compegerint?

Inde quasi e promtuæ cellæ depromat ad flagrum,
Nec causam liceat dicere mihi, neque in hero quic-
quam auxilii fiet.

Nec quisquam sit, quin me omnes esse dignum depu-
tent: ita

Quasi incudem me miserum homines ostio validi cadant:

Peregre adveniens hospitium publicum accipiar.

Hæc heri immodestia coegit, me qui hoc

Noctis: a portu ingratis excitavit,

Nonne idem hoc luci me mittere portu?

Opulento homini hoc magis servitus dura est,

Hoc magis riset æst divitis servos,

Noctisque dieque assiduo satis superque est.

Quo facto aut dicto adest opus, quietus ne sit.

Ipse dominus divas operis, & laboris expers

Quodcumque homini accidit, libere posse retur,

Nequam esse putat, non reputat laboris quid sit,

Nequam an ne iniquum imperet, cogitat.

Ergo in servitute experit multa iniquitas.

Habendum & ferendum hoc nunc est cum labore.

Mere. Sari est me quæ illi modo servitute hodie,

Qui fuerim liber, eum nunc potitur parer

Servituti; hæc qui verna natus est, queritur;

Sum vero verna verbo. Sof. Numero mihi in mentem fuit,

Dis advenientem gratias pro meritis agere, atque alloqui.

Næ illi edepol, si merito meo referre studeant gratias,

Aliquem hominem allegare, qui mihi advenienti os oc-
cillet probe:

Quoniam bona, quæ in me fecerunt, ingrata ea ha-
bui atque irrita.

Mere. Facit ille quod vulgo haud solet, ut quid se sit
dignum sciat.

Sof. Quod nunquam opinatus fui, neque alius quisquam
civium

Sibi

Sibi eventurum, id contigit, ut salvi potiremur domi.
Victores victis hostibus legiones revertant domum,
Duello extincto maxumo, atque internecatis hostibus,
Qui multa Thebano populo acerba obsecrant funera.
Id vi & virtute militum victum atque expugnatum
oppidum est.

Imperio atque auspicio heri mei Amphitruovis maxime,
Qui praeda atque agro, adoresque alieni populares suos,
Regique Thebano Creonti regnum statuit suum.
Me a portu praemisit domum, ut hanc nuntium uxori fuis:
Ut gesserit rempublicam ducta, imperio, auspicio suo.
Ea nunc meditabor, quo modo illi dicam, quom illo
advenio.

Si dixerō mendacium, solens meo more fecero.
Nam quom illi pagaabant maxime, ego tum fugie-
bam maxime.

Verumtamen quasi assuetum simulabo, atque audita
eloquar.

Sed quo modo & verbis quibus me decet fabulariet,
Prius ipse tecum etiam volo hic meditari; sic hoc
proloquar.

Principio ut illo advenimus, ubi primam terram terigimus
Continuo Amphitruo delegit viros primorum principes,
Eos legat: Thelebois jubet sententiam ut dicant suam.
Si sine vi & sine bello valint rapta & raptore tradere,
Si quae aportassent, redderent, fe exercitum extem-
plo domum

Reducturum, abituros agro Argivos, pacem atque ocium
Dare illis; sin aliter fient animati, neque dent quae petat:
Sese igitur summa vi, virisque eorum oppidum ex-
pugnassent.

Hæc ubi Thelebois ordine iterarunt, quos præfecerat
Amphitruo, magnanimi viri freti virtute & viribus
Superbe nimis, ferociter legatos nostros increpant.
Respondent, bello & fe & suos tutari posse: proinde uti
Propere de finibus suis exercitus deducere.

Hæc ubi legati perulere, Amphitruo castris illico
Producit omnem exercitum: contra Theleboæ ex oppido
Legiones educunt suas, nimis pulcris armis præditas.

Postquam utrinque exitu est maxima copia,
Dispersit viri, dispersit ordines,
Nos nostras more nostro & modo instruximus
Legiones: item hebes contra suas instruant

Deinde utrique imperatores in medium exeunt
Extra turbam ordinum, colloquuntur simul.
Convenit, victi utri sint eo prælio,

Urbum, agrum, aras, focos, sequæ uti dederent.
Postquam id actum, tubæ utrinque canunt: contra
Consonat terra, clamorem utrinque effertur.

Imperator utrinque hinc & illinc Jovi
Vota suscipere, hortari exercitum:
Pro fe quæque id, quod quique potest & valet,
Edit: ferro ferit: tela frangunt: boar

Cælum fremat virtum: ex sperat atque anhelita
Nebula constat: cadunt vulneris vi & virium.
Denique, ut volumus, nostra superat manus,
Vincimus vi feroces.

Hostes crebri cadunt: nostri contra ingruunt.
Sed fugam fe te tamen nemo convertitur,
Nec recedit loco, quin statim rem gerat.

Animam amittunt, priusquam loco demigrent:
Quisque uti steterat, jacet, obtrineque ordinem.
Hoc ubi Amphitruo herus confpicatus est manus,
Illico equites jubet dextera inducere.

Equites parent citi: ab dextera maxumo
Cum clamore involant, impetu alacri

Fedant & proterunt hostium copias jure injustas.
Merr. Nunquam etiam quicquam adhuc verborum est pro-
locutus perperam.

Namque ego fui illic in re præfenti, & meus, quom
pugnare 'st, pater.

Ses. Perduelles penetrant fe in fugam, ibi nostris ani-
mes est additus:

Vortentibus Thelebois rebus complentur corpora.
Ipsi quoque Amphitruo regem Thelebois sua obtinuit
manu.

Hæc illi est pugnata pugna ab usque mane ad vesperum.
Hoc adeo hoc commentum magis, quæ illo die im-
præfuit fui.

Sed prælium id tandem diemuit nox intervenit suo.
Postridie in castra ex urbe ad nos veniunt stentis
principes:

Velaris manibus orant, ignoscantur peccata suum;
Deduntque fe, divina humanaque omnia, urbem
& liberos.

In ditionem atque arbitrarum cuncti Thebano populo.
Post ob virtutem hero Amphitruoni patera donata
aurea est,

Qui Perela postulare rex solitus est, hæc fe dicam heræ.
Nunc pergam heri impetum exequi, & me domum
capessere.

Merr. At ar, illic hic itura 'st, ibo ego illi obviam.
Neque ego hunc hominem hoste ad adeis has finem
unquam accedere:

Quando imago est hujus in me, certo 'st hominem eludere:
Et enimvero quoniam formam cepi hujus in me &
statum,

Decet & facta moreque hujus habere me similes item.
Itaque me malum esse oportet, callidum, astutum
admodum.

Atque hunc telo suo fibi, malitia a sribus pellere.
Sed quid illuc est? cosum aspexit: obviavisse quam
rem agat.

Ses. Cerre edepol scio, si quicquam est quod credam, aut
certo sciam,

Credo ego hac nocte Nocturnum obdormisse ebrium.
Nam neque fe septemtriones quoquam in cælo com-
movent,

Neque fe luna quoquam mutat, atque uti exorta
est, est semel.

Nec iugula, neque vesperugo, neque vergilias occidunt.
Ita statim sunt ligna, neque nox quoquam concedit die.

Merr. Perge nox ut occupasti: gere patri morem meo.
Oprime oprime optatum operum das: datam pul-
chre locas.

Ses. Neque ego hac nocte longiorem me vidisse censeo,
Nisi item unam, verberatas quam pependi perperam.

Eam quoque edepol etiam multo hac vicit longitudine.
Credo edepol equidem dormire solem, atque apporrum
probe.

Mira sunt, nisi invitavit sese in cæna pluculum.
Merr. Ain' vero verbero? deos esse tui similes putas?

Ego pol te istis tuis pro dictis & malefatis, furcifer,
Accipiam, modo sis vesi huc: invenies infortunium.

Ses. Ubi sunt isti cōsortatores, qui soli inviti cubant?
Hæc nox scita 'st exercendo scorto conducto male.

Merr. Meus pater nunc pro hujus verbis recte & su-
pienter facit.

Qui complexum cum Alcumena cubat amans, animo
obsequens.

Ses. Ibo, ut herus quod imperavit, Alcumene nuntiem.
Sed quis est hic homo, quem ante adeis velleo hoc
noctis? non placet.

Merc. Nollis est hoc aceticulosus aequae. *Sof.* Quam in mentem venit.

Illic hoc homo denno volt pallium detexere.

Merc. Timet homo: deladam ego illum. *Sof.* Perii, dentes priurunt.

Certe advenientem hic me hospitio pugnae accepturus est. Credo misericors est, oñc properea quod me meus herus Facit ut vigilem, hic pugnis faciet hodie ut dormiam. Oppido interii; obsecro hercle quantus & quam validus est?

Merc. Clare advorsam fabulabor, hic auscultet quae loquar. Igitur magis modum in maiorem in sese concipiet metum. Agite pugni, iam diu 't' quod ventri victum non datis: Jam pridem videtur factum, heri quod homines quatuor in soporem collocastis nudos. *Sof.* Formido male, Ne ego hic nomen commutem meum, & Quintus fiam e Sofia.

Quatuor viros sopori se dedisse hic autumat; Metuo ne numerum augetam illum. *Merc.* Item nunc iam ergo sic volo.

Sof. Cingitur, certe expedit se. *Merc.* Non feret quin vapulet.

Sof. Quis homo? *Merc.* Quisquis homo hac profecto venerit, pognos edet.

Sof. Apage, non placet me hoc noctis esse, cenavi modo. Proin tu istam cenam largire, si sapis, esurientibus.

Merc. Haud malum huic est pondus pugno. *Sof.* Perii, pugnus ponderat.

Merc. Quid si ego illum tradim tangan ut dormiat? *Sof.* Servaveris.

Nam continuas has tres noctes pervigilavi. *Merc.* pessimum est.

Facinus; nequiter ferire malam male discis manos. Alia forma esse oportet, quem tu pugne legeris.

Sof. Illic homo me interpolabit, meumque os finget denno.

Merc. Exoffatam os esse oportet, quem probe percusseris. *Sof.* Mitam, nisi hic me quasi morznam exoffare cogitar.

Ultrò istic qui exoffat homines, perii, si me aspexerit. *Merc.* Olet homo quidam malo suo. *Sof.* Hei! numnam ego obolui?

Merc. Atque haud longe abesse oportet, verum longe hinc abfuit.

Sof. Illic homo superstitiosus est. *Merc.* Gestiant pugni mihi.

Sof. Si in me exerciturus, quæso, in parietem ut primum domes.

Merc. Vox mihi ad aures advolavit. *Sof.* Næ ego homo intelix fui.

Qui non alas intervelli; volacrem vocem gestiro. *Merc.* Illic homo a me sibi malam rem arcessit iumentum suo.

Sof. Non equidem ullum habeo iumentum. *Merc.* Onerandus est pugnis probe.

Sof. Lassus sum hercle e navi, ut vectus huc sum, etiam nunc nauaseo.

Vix incedo inania; ne ire posse cum onere existimas. *Merc.* Certe enim hic nescio quis loquitur. *Sof.* Salvos sum, non me videt.

Nescio quem loqui aorumat; mihi certo nomen Sofia est. *Merc.* Hinc enim mihi dextera vox aureis, ut videtur, verberat.

Sof. Metuo vocis ne vice hodie hic vapulem, quæ hunc verberat.

Merc. Oprume eccum incedit ad me. *Sof.* Timeo; totus torpoe.

Non edepol nunc ubi terrarum sum scio, si quis regeret. Neque miser me commovere possum prae formidine. Illic mandata heri perierunt, una & Sofia. Verum certum si confidenter hominem contra colloqui. Igitur qui possum videri huic fortis, a me ut abstinere manum?

Merc. Quo ambulas tu, qui Volcanum in cornu conclusam geris?

Sof. Quid id exquiris tu? qui pugnis os exoffas hominibus?

Merc. Servos esse, an liber? *Sof.* Utcunque animo colubatum est meo.

Merc. Ain' vero? *Sof.* Ajo enimvero. *Merc.* Verbera. *Sof.* Mentiris nunc iam.

Merc. At jam faciam ut verum dicas dicere. *Sof.* Quid eo est opus?

Merc. Possum scire quo profectus, quovis sis, aut quid veneris?

Sof. Hac eo: heri mei sum servos. Numquid nunc esse certior?

Merc. Ego tibi istam hodie sceleratam comprimam linguam. *Sof.* Haud potes.

Bene pudicoque aservatur. *Merc.* pergin' argutarier? Quid apud hæc ædes negotii est tibi? *Sof.* Immo quid ribi 't'?

Merc. Rex Creso vigilas nocturnos singulos semper locat. *Sof.* Bene facit, quia nos eramus peregre, tataru' si domum.

At nunc ubi sane, advenisse familiares dicito. *Merc.* Nescio quam tu familiaris sis: nisi actum hinc abis, Familiariter accipere saxo baud familiariter.

Sof. Hic, inquam, habito ego, atque horum sum servos. *Merc.* At scin' quomodo?

Faciam ego hodie te superbum, ni hinc abis? *Sof.* Quonam modo?

Merc. Auferere, non abis, si ego sustem sumptero. *Sof.* Quin me huius esse familie familiarem prædico.

Merc. Vide sis quam mox vapulare vis, nisi acturum hinc abis.

Sof. Tuo' domo prohibere peregre me advenientem postulas?

Merc. Hæcine tua domus est? *Sof.* Ita, inquam. *Merc.* Quis herus est igitur tibi?

Sof. Amphitruo, qui nunc præfectus 't' Thebanis legionibus. Quicum nupta est Alcmena. *Merc.* Quid ais?

quid nomen tibi est?

Sof. Sofiam vocant Thebani, Davo progenitum patre. *Merc.* Ne ro istuc hodie malo tuo, compositis mendaciis,

Advenisti, aulacæ columen, consutis dolis. *Sof.* Immo equidem tunicis confutis hac advenio, non dolis.

Merc. At mentiris etiam: certo pedibus non tunicis venis. *Sof.* Ita profecto. *Merc.* Nunc profecto vapula ob mendacium.

Sof. Non edepol volo profecto. *Merc.* At pol profecto ingratius.

Hoc quidem profecto certo 't' non est arbitrarium. *Sof.* Tuam fidem obsecro. *Merc.* Tu' te audes Sofiam esse dicere.

Qui ego sum? *Sof.* Perii. *Merc.* Parum etiam, præut saturum est, prædicas.

Quovis nunc es? *Sof.* Tuas, nam pugnis uso fecisti ruum. Proh fidi Thebani cives! *Merc.* etiam clamas carnuces?

Eloquere, quid venisti? *Sof.* Ut esset quem tu pugnis caderes.

Merc. Cuius es? *Sof.* Amphitruonis, inquam, Sofia. *Merc.* Ergo istoc magis,

*Q*uia vaniloquos, vapulabiles ego sum, non tu Sofia.
Sof. Ita dii faciunt, ut te potius sis, atque ego te ut verberem.

Merc. Etiam mutis? *Sof.* Jam tacebo. *Merc.* Quis tibi herus? *Sof.* Quem tu voles.

Merc. Quid igitur? qui nunc vocare? *Sof.* Nemo, nisi quem intuleris.

Merc. Amphitruonis te esse aiebas Sofiam. *Sof.* Peccaveram. Nam Amphitruonis sociorum me esse volui dicere.

Merc. Scibam equidem nullum esse nobis, nisi me, servum Sofiam.

Fugit te ratio. *Sof.* Utinam istuc pagni fecissent tui. *Merc.* Ego sum Sofia ille, quem tu dudum esse aiebas mihi.

Sof. Obsecro ut per pacem liceat te alloqui, ut ne vapulem. *Merc.* Immo inducitur parumper fiant, si quid vis loqui.

Sof. Non loquar nisi pace facta, quando pugnis plus vales. *Merc.* Dicitis quidvis, non nocebo. *Sof.* Tux fidei credo? *Merc.* Mez.

Sof. Quid si fallit? *Merc.* Tum Mercurius Sofiz iratus fiet. *Sof.* Animum advorte: nunc licet mihi libere quidvis loqui.

Amphitruonis ego sum servos Sofia. *Merc.* Etiam denovo? *Sof.* Pacem feci, fudus feci, vera dico. *Merc.* Vapula.

Sof. Ut lubet, quod tibi lubet, fac, quoniam pugnis plus vales.

Verum utot es facturus, hoc quidem hercle haud reticebo tamen.

Merc. Tu me vivos hodie nunquam facies, quin sim Sofia. *Sof.* Certe edepol tu me alienabis nunquam, quin noster siem.

Nec nobis praeferat me alius quisquam est servos Sofia. Qui cum Amphitruone hinc una iterum in exercitum.

Merc. Hic homo sanus non est. *Sof.* Quod mihi praedicis vitium, id tibi est.

Quid malum, non ego sum servos Amphitruonis Sofia? Nonne hac noctu nostra navis ex portu Persico

Venit, quae me advenxit? nonne me hac herus misit meus?

Nonne ego nunc sto aute zdes nostras? non mihi est latera in mano?

Non loquor? non vigilo? nonne hic homo me pugnis contudit?

Fecit hercle, nam mihi etiam misero nunc male dolent. Quid igitur ego dubito? aut cur non intro eo in nostram domum?

Merc. Quid domum nostram? *Sof.* Ita enim vero. *Merc.* Quin quae dixi modo.

Omnia ementurus; equidem Sofia Amphitruonis sum. Nam noctu hac soluta est navis nostra ex portu Persico.

Et ubi Pterela rex regnavit, oppidum expugnativimus. Et legiones Theleboarum vi pugnando cepimus.

Et ipsas Amphitruo obruncavit regem Pterelam in praelio.

Sof. Egomet mihi non credo, quum illuc illum autem audio.

Hic equidem certe, quae illic sunt res gestae, memorat memoriter.

Sed quid ais? quid Amphitruoni a Thelebois datum est? *Merc.* Pterela rex qui porticare solitus est, paternam auream.

Sof. Elocutus est, ubi patera nunc est? *Merc.* Est in custodia. Amphitruonis obsequia signo. *Sof.* Signi dic quid est?

Merc. Cum quadrigis foli exoriens: quid me captas carnufex?

Sof. Argumentis vincit, aliud nomen querendum est mihi: Nescio unde haez hic spectavit. Jam ego hunc decipiam probe.

Nam quod egomet solus feci, nec quisquam alius affuit,

In tabernaculo, id quidem hodie nunquam poteris dicere. Si tu Sofia es, legiones quom pugnabant maxime.

Quid fecisti in tabernaculo? victus sum, si dixeris. *Merc.* Cadus erat viui: inde impleris cirneam. *Sofia.* Ingressus sum viam.

Merc. Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri. *Sof.* Mira sunt, nisi latuit intus illic in illac cirneam.

Factum est illud, ut ego illic vini cirneam ebiberim meri. *Merc.* Quid nunc? vincon? argumentis te non esse Sofiam?

Sof. To negas me esse? *Merc.* Quid ego nā negem, qui egomet siem?

Sof. Per Jovem juro me esse: neque me falsum dicere. *Merc.* At ego per Mercurium juro tibi Jovem non credere.

Nam injurato scio plus credit mihi, quam jurato tibi. *Sof.* Quis ego sum saltem, si non sum Sofia? te interrogo.

Merc. Ubi ego Sofia nolim esse, tu esto sane Sofia. Nunc quando ego sum, vapulabis, nā hinc abis ignobilis.

Sof. Certe edepol quom illum contemplo, & formam cognosco meam.

Quemadmodum ego saepe in speculum inpexi, nimis similis est mihi.

Idem habet petasum, ac vestitum: tam consimile est atque ego.

Sura, pes, statura, confusus, oculi, nasum, dens, labra, Malz, mentum, barba, collum: totus; quid verbis opus? si?

Si tergum cicatricosum, nihil hoc simili est similis. Sed quom cogito, equidem certo idem sum, qui semper fui.

Novi herum: novi zdes nostras, sane sapio, & sentio. Non ego illi obtempero, quod loquitor; pulsabo fores.

Merc. Quo agis te? *Sof.* Domum. *Merc.* Quadrigas si nunc incendas Jovis,

Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium. *Sof.* Nonne heri meae nunciare, quod herus meus iussit, licet?

Merc. Tux si quid vis nunciare, hanc nostram adire non sinam.

Nam si me irritassis, hodie lumbis fragium hinc auferes. *Sof.* Ab eo potius, di immortales, obsecro vultum fidem.

Ubi ego perii? ubi immutatus sum? ubi ego formam perdididi?

Ad egomet me illic reliqui, si forte oblitus fui? Nam hic quidem omnem imaginem meam, quae antehac fuerat, possidet.

Vivo fit, quod numquam quisquam mortuo faciet mihi. Ibo ad portum, atque huc ut sum facta, heri dicam meo.

Nisi & it quoque me ignorabit, quod ille faciat Juppiter.

Ut ego hodie raso capite calvos capiam pileum.

ACTUS I. SCENA II.

Mercurius.

Bene prospereque hoc hodie operis processit mihi. Amovi foribus maximum molestiam,

Patri nō liceret totum illum amplexarier. Jam ille illuc ad herum quom Amphitruonem advenierit,

Narrabit servon hinc sese a foribus Sufiam Amovisse, ille adeo illum mentiri sibi

Credet, neque credet huc profectum, ut iussit. Erroris ambo ego illos & delement

Complebo, atque omnem Amphitruonis familiam, Adeo usque satietatem dum capiet pater

Illius quam amax: igitur demum omnes scient

Quo

Quæ facta; denique Alcumenam Juppiter
Rediget antiquam conjugis in concordiam.
Nam Amphitruo ætærum uxori turbas cunciet,
Atque infimulabit æmæ probri. tum meus pater
Eam seditionem illi in tranquillum conferet.
Nunc de Alcumena dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos,
Alter decumo post mense nascetur puer
Quam feminatus alter mense septimo.
Eorum Amphitruonis alter est, alter Jovis,
Verum minori puero major est pater,
Minor majori; jamne hoc scitis quid fiet?
Sed Alcumenæ hujus bonoris gratia,
Pater curavit uno ut factu fieret;
Uno ut labore absolvat ærumnas duas,
Et ne in suspitione ponatur stupri,
Et clandestina ut celetur suspicio.
Quoniam, ut jam dudum dixi, resciscet tamen
Amphitruo rem omnem; quid igitur? nemo id probo
Profecto daces Alcumenæ, nam deum
Non par videtur facere delictum suum
Suamque culpam expetere in mortalem ut suat.
Oratorem comprimit, crepitit foris.
Amphitruo subdixit eorum exit foras
Cum Alcumena uxore usuraria.

ACTUS I. SCENA III.

Juppiter, Alcumena, Mercurius.

Bene vale Alcumena, cura rem communem, quod facis.
Atque impare, quæ so: manes jam tibi exactos vides.
Mihi necesse est ire hinc: verum quod erit natum tallito.
Alc. Quid istud est mi vir negotii, quod tu tam subito domo
Abas? *IV.* edepol haud quod tui me, neque do-
mi distideat.

Sed ubi SUMMUS IMPERATOR non adest ad exercitum,
Citius quod non facti est usus, sit, quam quod factio
est opus.

Merc. Nimis hic scitatus est lycophanta, qui quidem meus
sit pater.

Observate, quam blande mulieri palpabitur.

Alc. Ecceflor, te experior, quanti facias uxorem tuam.

Jup. Satin habes, si feminarum nulla est quam æque
diligam?

Merc. Edepol nunc illa si istis rebus te sciat operam dare,

Ego faxim te Amphitruonem esse malis, quam Jovem.

Alc. Experiri istuc mavellem me, quam mi memorarier.

Prius abis quam lectus ubi cubuisti, concealuit locus?

Here venisti media nocte, nunc abis: hoccine placet?

Merc. Accedam atque hanc appellabo, & supparasita-
tor patri;

Nunquam edepol quemquam mortalem credo ego
uxorem suam

Sic effissimè amare, proinde ut hic te effissimè deperit.

Jup. Carnufex, non ego te novi? abin'a conspectu meo?

Quid tibi hanc curatio est rem, verbero, aut mutatio?

Quoi pol ego jam hic scipione. *Alc.* Ah noli, *Jup.*

Mutuo modo.

Merc. Nequiter pene expetivit prima parasitatio.

Jup. Veram quod tu dicis mea uxor, non te mihi
iraici deest.

Clanculam hac abii a legione, operam hanc furtipui tibi:

Ex me primo prima scires, rem ut gessissem publicam.

Ea tibi omnia enarravi: nisi te amarem plurimum,

Non facerem. *Merc.* Facit ne ut dixi? timidam pulpo

percutit.

Jup. Nunc, ne legio percontat, clam illic redran-
du' si mihi.

Ne me uxorem prævortice dicant per republica.

Alc. Lacromantem ex abitu concinnas tu tuam uxorem.

Jup. Tace.

Ne corrumpe oculos, redibo actutum. *Alc.* Id actum

tum diu' it.

Jup. Non ego te hic lubens relinquo, neque abis

abs te. *Alc.* Sencio:

Nam qua nocte ad me venisti, eadem abis. *Jup.* Cur

me tenes?

Tempu' it; exire ex urbe, priusquam luceat, volo.

Nunc tibi hanc pateram, quæ dono mi illic ob vir-

tutem data est,

Pterela rex qui potitavit, quem ego mea occidi mano,

Alcumena, tibi condono. *Alc.* Facis ut alias res sules.

Ecceflor condignum donum, quali' it qui donum dedit.

Merc. Imo sic condignum quali' it, quod dono data' it.

Jup. Pergis ausente? nonne ego possum, hucifer, te perdere?

Alc. Noli amabo Amphitruo irasci Soffe causa mea.

Jup. Faciam ita ut vis. *Merc.* Ex amore hic admodum

quam favos est?

Jup. Nunquid vis? *Alc.* Ut quæ abis, ane ames, me

tuam abscentem tamen.

Merc. Eamus Amphitruo: luceat hic jam. *Jup.* Abi

præ, Soffe,

Jam ego sequar, nunquid vis? *Alc.* Etiam: ut ad-

tum advenias. *Jup.* Licet.

Prius tua opinio hic adero: bonum animum habere

modo.

Nunc te nos, quæ me mansisti, mitto, ut cedas die,

Ut mortalibus silicifas luce clara & candida.

Atque quanto nax fuisti longior hac proxima.

Tanta brevior dies ut fiat, faciam, ut æque disparet.

Et dies & nocte accedat: tibo & Mercurium sublequar.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Amphitruo, Soffe.

Age, i tu secundum. *Sof.* Sequor, sub-
sequor te.

Am. Sciebatissimum te arbitror. *Sof.* Nam

quomobrem?

Am. Quia id quod neque est, neque fuit,

neque futurum est,

Mihi prædixit. *Sof.* Ecce, jam tuam

Facis, ut tuis nulla apud te sit fides.

Am. Quid est? quo modo? jam quidem hercle ego

tibi istam

Sciebatissimam scelus linguam abscondam, *Sof.* Tuus sum:

Proinde ut commodum fiet & lubet quicquid facias:

Tamen, quin loquar hec uti facta sunt hic,

Nunquam ullo modo me potes deterrere.

Am. Sciebatissimè, audes mihi prædicare id,

Domus te esse nunc, qui hic ades? *Sof.* Vera dico.

Am. Malum quod tibi dii dabant, atque ego hodie

dabo.

Sof. Istuc tibi est in manu, nam tuus sum.

Am. Tu me verbero audes herum ludificari?

Tun' id dicere audes? quod nemo unquam homo

ante hac

Vidit, nec potest fieri, tempore uno

Homo idem duobus locis ut simul sit?

Sof.

Sof. Profecto, ut loquor, ita res est. *Am.* Juppiter te perdat.

Sof. Quid mali sum here tua ex te promeritus?

Am. Rogasne improbe etiam, qui ludificas me?

Sof. Merito maledicas mihi, si id ita factum est.

Veram haud mentior, refque uti facta dico.

Am. Homo hic ebrius est, ut opinor. *Sof.* Utinam ita esset.

Am. Oportet quae facta. *Sof.* Egone? *Am.* Tu istuc ubi bibisti?

Sof. Nulquam equidem bibi. *Am.* Quid hoc sit hominis:

Sof. Equidem decies dixi, domi ego sum, inquam,

equid non audis?

Et apud te assum Sofia idem ego. Satin' hoc plane.

Satin' diserte here non videor tibi locutus

Esse? *Am.* Vah! apage te a me. *Sof.* Quid est negotii?

Am. Pestis te tenet. *Sof.* Nam cur istuc dicis?

Equidem valeo & salvus sum recte, Amphitruo.

Am. At re ego faciam hodie proinde ac meritis es,

ut minus valeas, & miser sis, salvus domum si re-

diero, jam

Sequere, herum qui ludificas distis delirantibus.

Qui quoniam herus quod imperavit, neglexisti persequi.

Nunc venis etiam ultro irrillum dominum: quae neque

fieri

Possunt, neque fando unquam accepti quicquam, profers

carminibus.

Quosque ego hodie in tergum saxo ista expetant

mendacia.

Sof. Amphitruo miserissima istae miseria est servo bono.

Apud herum qui vera loquitur, si id vi verum vincitur.

Am. Quo id, malum, pacto potest (nam mecum argu-

mentis puta)

Fieri? nunc uti tu hic sis & domi, id dici volo.

Sof. Sum profecto & hic & illic, hoc cuivis mirari licet.

Neque tibi istuc mirum magis videretur, quam mihi

Amphitruo.

Am. Quo modo? *Sof.* Nihillo inquam mirum magis tibi

istuc quam mihi.

Neque ita me dil ament credebam primo mihi met Sofia,

Donec Sofia ille agnom fecit tibi uti crederem.

Ordine omne uti quidque actum est, apud hostes

domum sedimus,

Ediservavit, tum formam una abstulit com nomine.

Neque lac lasti magis est simile, quam ille ego simil'

est mei.

Nam ut dudum ante lucem a portu me praemissisti

domum,

Amp. Quid igitur? *Sof.* Prius multo ante adeis stabam

quam illo adveneram.

Am. Quas malum nugas? satin' tu sanus es? *Sof.* Sic

sum, ut vides.

Am. Huic homini nescio quid est mali mala ob-

jectum mano,

Postquam a me abiit. *Sof.* Fateor, nam sum obtu-

lus pugnis pessime.

Am. Quis te verberavit? *Sof.* Egomet memet, qui

nunc sum domi.

Am. Cave quicquam, nisi quod rogabo te, mihi responderis.

Omni primum ille qui sit Sofia, hoc dici volo.

Sof. Taus est servus. *Am.* Mihi quidem uno te plus

etiam est quam volo.

Neque postquam sum natus, habui nisi te servum Sofiam.

Sof. At ego nunc Amphitruo dico. Sofiam servum tuum

Præter me alterum, inquam, adveniens faciam ut of-

fendas domi,

Davo propterea patre, eadem qua ego sum forma,

zrate item

Qua ego sum, quid opus 'st verbis? geminus Sofia

hic facta 'st tibi.

Am. Nimia memoras mira, sed vidistis oxorem meam?

Sof. Quia introire in adeis nunquam licitum est. *Am.*

Quis te prohibuit?

Sof. Sofia ille, quem jam dudum dico, is qui me contrudit.

Amp. Quis istuc Sofia est? *Sof.* Ego, inquam: quoties

dicendum est tibi?

Amp. Sed quid ais? num obdormivisti dudum? *Sof.*

Nulquam gentium.

Amp. Ibi forte istum si vidisses quendam in fornix Sofiam.

Sof. Non soleo ego somnulofo heri imperia persequi.

Vigilans vidi, vigilans nunc te video, vigilans fabolor,

Vigilantem ille me jam dudum vigilans pugnis contrudit.

Amp. Quis homo? *Sof.* Sofia inquam ego ille. quæso

nonne intelligis?

Amp. Qui, malum, intelligere quisquam potis est, ita

nugas blaris.

Sof. Verum actutum nosces. *Amp.* Quem? *Sof.* Illum

nosces servum Sofiam.

Amp. Sequere hac igitur me: nam mi istuc primum

exquisito est opus.

Sed vide ex navi efferantur, quæ imperavi jam omnia.

Sof. Ex memor sum, & diligam, ut, quæ imperes,

compareant.

Non ego cum vino sumit ebibi imperium tuum.

Amp. Urinam di faxint, insecta dicta te eveniant tua.

ACTUS II. SCENA II.

Alcumena, Amphitruo, Sofia, Thifalla.

Alc. Satin' parva res est voluptatum in vita,

Atque in ætate aganda,

Præquam quod molestum est, ita quoque comparatum

Est in ætate hominum,

Ita dis placitum, voluptari ut moror comes con-

sequatur:

Quin incommodi plus malique illico assit, boni si

obtingit quid.

Nam ego id nunc experior de me, atque ipsa de me

ficio, cui voluptas

Parumper data 'st: dum viri mei mihi potestas vi-

dendi fuit

Noctem unam modo, atque is repente abiit a me

hinc ante lucem,

Sola hic mihi nunc videor; quæ ille hinc abest, quem

ego amo præter omnes.

Plus ægri ex habitu viri, quam ex adventu volopta-

tis cepi.

Sed hoc me beat saltem, quod perduelles vicit, &

domum

Laudis compos revenit, id solatio est. Abiit, dum-

modo

Laude parta domum recipiat se; seram & perfer-

ram osque

Abitum ejus animo forti atque obfirmato: id mo-

do si mercedis

Datur mihi, ut meus victor vir belli clueat, faris

Mihi esse ducam. Virtus præmium est optimam,

Virtus omnibus rebus anteis profecto.

Libertas, salus, vita, res, parentes,

Patria, & prognari rantur, servantur:

Virtus omnia in se habet, omnia assant bona, quem

penes est virtus.

Amp. Edepol me uxori exoptatum credo adventurum

domum,

Quæ

Quæ me amat: quam contra amo, præfertim re
gesta bene,
Victis hostibus, quos nemo posse superari ratu' fuit:
Eos auspicio meo atque ductu, primo cura vicimus.
Certe enim me illi expectatum oporato venturum scio.
Sof. Quid? me non esse expectatum amice venturum me?
Alc. Meus vir hic quidem est. *Amp.* Sequere hac tu
me. *Alc.* Nam quid ille revertitur?

Qui dudum propterea sese aiebat, an ille tentat sciens?
Atque id si vult experiri, suam abiturum desiderem.
Ecaud' me haud invitata se domum recipit suam.

Sof. Amphitruo redire ad navem melius fuit nos, *Amp.*
Qua gratia?

Sof. Quia domi daturus nemo est prandium advenientibus.
Amp. Qui tibi istuc in mentem venit? *Sof.* Quia enim
fero advenimus.

Amp. Qui? *Sof.* Quia Alcumenam ante xdeis stare
saturam intelligo.

Amp. Gravidae ego illanc hic reliqui quom adeo. *Sof.*
Hei perit miser!

Amp. Quid tibi est? *Sof.* Ad aquam præbendam com-
modum adveni domum,

Decuma post mense, ut rationem te dictare intelligo.
Amp. Bono animo es. *Sof.* Scin'quam bono animo
sum? si situlam cepero?

Nunquam edepol tu mihi divini quicquam creduis
post hunc diem?

Ni ego illi puto, si occipso, animam omnem inter-
traxero.

Amp. Sequere hac me modo, alium ego isti rei al-
legabo: ne time.

Alc. Magis nunc meum officium facere, si huic eam
adversum, arbitror.

Am. Amphitruo uxorem salutat lætus speratam suam,
Quam omnium Thebis vir unam esse optimam dijudicat,
Quamque adeo cives Thebani vero rumificat probam.
Valuistis' usque? expectatus ne advenio? *Sof.* Haud
vidi magis

Expectatum: sum salutat magis haud quisquam, quam
canem.

Amp. Et cum te gravidam, & cum pulcre plenam
aspicio, gaudeo.

Alc. Obsecro ecaud' quid tu me deridiculi gratia
Sic salutas? atque appellas quasi dudum non videris?

Quasque nunc primum recipias te domum huc ex
hostibus?

Atque me nunc proinde appellas, quasi multo post
videris?

Amp. Immo equidem te, nisi nunc, hodie nasquam
vigi gentium.

Alc. Cur negas? *Amp.* Quia vera didici dicere. *Alc.*
Haud æquum facit,

Qui quod didicisti, id dedicisti, an periclitamini
Quid animi habeam? sed quid huc vos revertimini
tam cito?

An te nascipium commemoratum est? an tempestas
concinet?

Qui non abisti ad legiones ita uti dudum dixerat?
Amp. Ductum? quam dudum istuc factum est? *Alc.*
Tentas? jam dudum, pridem, modo.

Amp. Qui istuc potis est fieri quæso, ut dicis, jam-
dudum, modo?

Alc. Quid enim censet? te ut deladam contra luso-
rem meum,

Qui nunc primum te advenisse dicas, modo qui
hic abiit?

Amp. Hac quidem deliramenta loquitur. *Sof.* Paulisper
mane,

Dum edormiscat unum somnum. *Amp.* Quæve vigi-
lans somniat.

Alc. Equidem ecaud' vigilo, & vigilans id quod factum
est fabulor.

Nam dudum ante lucem & istunc & te vidi. *Amp.*
Quo in loco?

Alc. Hic in ædibus ubi tu habitas. *Amp.* Nunquam
factum est. *Sof.* Non taces?

Quid si e portu navis huc nos dormientes detulit?
Amp. Etiam tu quoque assentaris huic? *Sof.* Quid vis heri?

Non tu scis? Baccha bacchanti si veis adversarier,
Ex insana infaniorum facies, feriet sapius;

Si obsequare, una res solvas plaga. *Amp.* At pol
quin certa res

Hanc est objurgare, quæ me hodie advenientem domum
Noluerit salutare. *Sof.* Irritabis crabrones. *Am.* Tace.

Alcumenam unum rogare te volo. *Alc.* Quid vis ro-
gare? roga.

Amp. Nam tibi aut stultitia accessit, aut superat
superbia?

Alc. Qui istuc in mente est tibi, mi vir, percontarier?
Amp. Quia salutare venientem me solebas antihac:

Appellare iridem ut pudice suos viros quæ sunt fulem,
Eo mure expertem te factum adveniens offendi domi.

Alc. Ecaud' equidem te certo heri hic advenientem illico
Ex salutavi, & valuisses ne uique exquisivi simul

Mi vir: & manum prehendi & osculum tetuli tibi.
Sof. Tun' heri hunc salutavisti? *Alc.* Et te quoque etiam
Solia.

Sof. Amphitruo, speravi ego istam tibi paritorem silium.
Verum non est puero gravis, *Amp.* Quid igitur?

Sof. Infamia.

Alc. Equidem sana sum, & deos quæso ut salva pa-
riam silium.

Verum tu magnum malum habebis, si hic suum
officium tacit:

Ob istuc omen ominator capies quod te condecet.

Sof. Enimvero prægnanti oportet & malum, & malum
dari,

Vt quod obrodant sit, animo si male esse occiperit.

Amp. Tu me heri hic vidisti? *Alc.* Ego inquam si
vis decies dicere.

Amp. In somnis fortasse. *Alc.* Immo vigilans vigilantem.

Amp. Væ mihi mihi!

Sof. Quid tibi est? *Mere.* Delirat uxor. *Sof.* Atra bili
percita est,

Nulla res tam delirantem hominem concinnat cito.

Amp. Ubi primum tibi sensu mulier implicificet?

Alc. Equidem ecaud' sana & salva sum. *Am.* Cur igitur
prædicas

Te heri me vidisse, quia hac noctu in portum ad-
vecti sumus?

Ibi cœnavi, atque ibi quievi in navi noctem perpetem:
Neque meum pedem huc intrari etiam in xdeis, ut
cum exercitu

Hinc profectus sum ad Theleboas hostes, eosque ut
vicinus.

Alc. Immo mecum cœnavisti, & mecum cubuisti. *Amp.*
Quid est?

Alc. Vera dico. *Amp.* Non quidem hercle de hac re,
de aliis nescio.

Alc. Primulo didicisti abivisti ad legiones. *Amp.*
Quomodo?

Sof. Recte dicit, ut contumeminit; somnium narrat tibi.
Sed

Sed mulier, postquam experrecta es, prodigiali Jovi, Asi mola falsa hodie, aut thure comprecata oportuit.
Alc. Vix capiti tuo, *Sof.* Tua istuc refert, si curaveris.
Alc. Iterum jam hic in me inclementer dicit; atque id sine malo.

Ampb. Tace tu: tu dic, egone abs te abii hinc hodie cum illuculo?

Alc. Quis igitur nisi vos narravit mihi, illi ut fuerit praelium?

Ampb. An etiam id tu scis? *Alc.* Quippe quæ ex te audivi, ut urbem maximam

Expugnassetis, regemque Prietelam tute occideris.

Ampb. Egone istuc dixi? *Alc.* Tute istuc etiam astante hoc Sofia,

Ampb. Audistis tu me narrare hoc hodie? *Sof.* Ubi ego audiverim?

Ampb. Hanc roga. *Sof.* Me quidem presente nunquam factum est, quod sciam.

Alc. Mirom quin te advorsus dicas. *Ampb.* Sofia age, me huc aspice.

Sof. Specto. *Ampb.* Vera volo loqui te, nolo assentari mihi.

Audivistis tu hodie me illi dicere ea, quæ illa autumat.

Sof. Quæso edepol num tu quoque etiam insanis, cum id me interrogas?

Qui ipsius equidem nunc primum istanc tecum conspicio simul.

Ampb. Quin nunc mulier ausus istum? *Alc.* Ego vero, ac falsum dicere,

Ampb. Neque tu illi, neque mi viro ipsi credis. *Alc.* Eo fit quia mihi

Plurimum credo, & scio ista hæc facta proinde ut proloquor.

Ampb. Tun' me heri advenisse dicis? *Alc.* Tun' te abisse hodie hinc negas?

Ampb. Ego enimvero, & me advenire nunc primum ajo ad te domum.

Alc. Obsecro etiam ne hoc negabis? te auream pateram mihi

Dedisse dono hodie, quæ te illuc donatum esse dixeris?

Ampb. Neque edepol dedi, neque dixi: verum ita animatus fui.

Itaque nunc sum, ut ea te patera donem, sed quis istuc tibi

Dixit? *Alc.* Ego equidem ex te audivi, & tua accipi manu

Pateram. *Ampb.* Mane, mane obsecro te, nimis demoror Sofia,

Qui illuc illic me donatum esse aurea patera sciat, Nisi tu dudum hanc convenisti, & narravisti hæc omnia.

Sof. Neque edepol ego dixi, neque istam vidi, nisi tecum simul.

Ampb. Quid hoc sit hominis? *Alc.* Vin' proferri pateram? *Ampb.* Proferri volo.

Alc. Fiat, tu Theselladitus pateram profero foras, Qua hodie meus vir donavit me. *Ampb.* Secede huc tu Sofia.

Enimvero illud præter alia mira miror maxime, Si hæc habet pateram illam. *Sof.* An etiam id credis, quæ in hac cistellula

Two signo obsignata fertur? *Ampb.* Salvom signum est? *Sof.* Insipice.

Ampb. Recte, ita est ut obsignavi. *Sof.* Quæsoquin tu istanc jubas

Pro cerrita circumferri? *Ampb.* Edepol quin factio est opus.

Nam hæc quidem edepol larvarum plena est. *Alc.* Quid verbis est opus?

Hæc tibi pateram, ecceam. *Ampb.* Cedo mihi. *Alc.* Age aspice huc sit nunc jam,

Tu, qui quæ facta inficiare, quem ego jam hic convincam palam.

Estne hæc patera qua donatus illic? *Am.* Summe Juppiter, Quid ego video? hæc est ea profecto patera: perii Sofia.

Sof. Aut pol hæc præsigniatis mulier multo maxuma est, Aut pateram hic inesse oportet. *Am.* Agedum eam solve cistulam.

Sof. Quid ego istam exsolvam? obsignata 'st recte, res gesta est bene.

Tu peperisti Amphitruonem, ego alium peperii Sofiam; Nunc si pateram patera peperit, omnes congemnavimus.

Ampb. Certum est aperire, atque inspicere. *Sof.* Vide sis signi quid fiet,

Nec posterius in meculum conferas. *Am.* Aperi modo. Nam hæc quidem nos delirantes facere dictis postulat.

Alc. Unde hæc igitur est nisi abs te, quæ mihi dono data est?

Ampb. Opus mi est istuc exquisto. *Sof.* Juppiter, prohi Juppiter!

Ampb. Quid tibi est? *Sof.* Hic patera nulla in cistula 'st.

Ampb. Quid ego audio?

Sof. Id quod verum est. *Ampb.* At cum cruciatus jam, ni apparet, tuo.

Alc. Hæc quidem apparet. *Ampb.* Quis igitur tibi dedit?

Alc. Qui me rogat.

Sof. Me captas, quia tute ab navi clanculum huc alia via Precucurristi: atque hinc pateram tute exemisti, atque eam

Huic dedisti, posthac rursus obsignasti clanculum.

Ampb. Hei mihi, jam tu quoque hujus adjuvas infaniam. Kin' heri nos advenisse huc? *Alc.* Ajo, advenienisque illico

Me salutavisti, & ego te, & osculum tetuli tibi.

Ampb. Jam illud non placet principium de osculo, pergam exequi.

Alc. Lavisti. *Ampb.* Quid posteaquam lavi? *Alc.* Accubuvisti. *Sof.* Eugene optime.

Nunc exquire. *Ampb.* Ne interpolla, perge porro dicere. *Alc.* Cena apposta est, cœnavisti mecum, ego accubui simul.

Ampb. In eodem lecto? *Alc.* In eodem. *Sof.* Hei non placet convivium.

Ampb. Sine modo argumenta dicas. quid postquam cœnavimus?

Alc. Te dormire ajebas, mensa ablata est, cubitum hinc abimus.

Ampb. Ubi tu cubuisti? *Alc.* In eodem lecto tecum una in cubiculo.

Ampb. Perdidisti. *Sof.* Quid tibi est? *Ampb.* Hæc me modo ad mortem dedit.

Alc. Quid jam, amabo? *Ampb.* Ne me appella. *Sof.* Quid tibi est? *Ampb.* Perii miser.

Quia pudicitie hujus vitium me hic abente est additum.

Alc. Obsecro ecclator, cur istuc mi vir ex red audio?

Ampb. Vir ego tuus sum? ne me appella falso falso nomine.

Sof. Hæret hæc res: siquidem hæc jam mulier facta 'st ex viro.

Alc. Quid ego feci? quia istuc propter dicta dicantur mihi?

Ampb. Tute edictas facta tua; ex me quavis quid deliquis?

Alc. Quid ego tibi deliqui, si, cui nupta sum, tecum fui?

Ampb. Tun' mecum fueris? quid illuc insipiente audacius?

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Juppiter,

Go sum ille Amphitruo, cui est servos Sofia.
Idem Mercurius qui sit, quando com-
modum sit.
In superiore qui habito conaculo,
Qui interdum hie Juppiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo adveat ap-

porto, illico

Amphitruo hie, & vestitus immuto meum.
Nunc huc honoris vestri venio gratia,
Ne hanc inchoatam transigam comediam.
Simul Alcumenæ, quam vir insontem proberi
Amphitruo accusat, veni, ut auxilium feram:
Nam mea sit culpa, quod egomet contraxerim,
Id Alcumenæ si innocenti huic expetat.
Nunc Amphitruonem memet, ut occipit semel,
Esse assimilabo, atque in horum familiarum
Frustrationem hodie hic injiciam maximum.
Post igitur demum faciam res fiat palam:
Atque Alcumenæ in tempore auxilium feram.
Faciamque ut uno sortu, & quod gravida est viro,
Et me quod gravida sit, pariat sine doloribus.
Mercurium iussi me continuo consequi,
Si quid vellem imperare: nunc hanc alloquar.

ACTUS III. SCENA II.

Alcmena, Juppiter.

DUrare nequeo in edibus, ita me proberi,
Stupri, dedecoris a viro argutum meo?
Ea quæ sunt facta insecta referat, ac clamat.
Quæ neque sunt facta, neque ego in me admisi, arguit,
Atque id me fuisse deque esse habituram putat.
Non edepol faciam, neque me perpetiar proberi
Falso insinulatam: quin ego illum aut deseram,
Aut satis faciat mihi, atque adjuvet insuper
Nolle esse dicta quæ in me insontem protulit.
Jup. Faciendum est mihi illud, heri quod illuc postulat,
Si me illam amantem ad sese studeam recipere,
Quando ego quod feci, id factum Amphitruoni obfuit,
Atque ille dudum meus amor negotium
Insonti exhibuit: nunc autem insonti mihi
Illius ira in hanc & maledicta expetet.
Alc. Et eccum video illum qui me miseram arguit
Stupri, dedecoris. *Jup.* Te volo uxore colloqui.
Quoniam tibi advertisti *Alc.* Ita ingenium meum est,
Inimicos semper oia sum obtuleri.
Jup. Eja autem inimicos. *Alc.* Sic est, vera prædico,
Nisi etiam hoc falso dici insinulaturus es.
Jup. Nimis verecunda es. *Alc.* Porin' ut abstinens manum
Nam certo si sis sanus, aut sapias satis,
Quam tu impudicam esse arbitrate & prædicas,
Cum es tu sermonem nec joco, nec serio
Tibi habes, nisi sis stultior flustrissimo.
Jup. Si dixi, nibilo magis es, neque esse arbitror.
Et id huc reverti ut me purgarem tibi.
Nam nunquam quicquam meo animo fuit ægrius,
Quam postquam audivi te esse iratam mihi.
Cur dixisti? inquires, ego expeditam tibi.
Non edepol quo te esse impudicam crederem:
Verum periclitatus animam sum tuam,

Quid

Saltem rose, & pudoris egeat, sumas mutuum.
Alc. Istuc facinus quod tu insinulas, nostro generi non decet.
Tu si me impudicitie captas, non potes capere.
Amph. Prohi di immortales! cognoscin' tu me saltem Sofia?
Sof. Propemodum. *Alc.* Cognavi ego heri in navi in
portu Persico?
Alc. Mihi quoque affuere testes, qui illud quod ego di-
cam assentiant.
Amph. Qui testes? *Alc.* Testes. *Amph.* Quid testificare?
Alc. Enim uno lat est.
Nec nobis præsentem aliquis nisi servos Sofia affuit.
Sof. Nescio quid istuc negotii dicam, nisi quispiam est
Amphitruo alius, qui forte te hic absente sic tamen
Tuam rem caret, neque absente hic manus fungatur tuum.
Namque de illo subditivo Sofia mirum nimis est.
Certo de illo Amphitruone jam alterum mirum est magis.
Nescio quis præstigiator hanc frustratur mulierem.
Alc. Per supremi regis regnum iuro, & matrem familias
Junoem, quam me vereri & metuere est par maxime,
Ut mi extra unum te mortalis nemo corpus corpore
Contigat, quo me impudicam faceret. *Amph.* Vera
istihæc velim.
Alc. Vera dico, sed nec quicquam; quoniam non vis
credere.
Amph. Mulier es, audacter juras. *Alc.* Quæ non deli-
quit, decet
Audacem esse, confidentem pro se & proterve loqui.
Amph. Satis audacter. *Alc.* Ut pudicam decet. *Amph.* Tu
verbis probas.
Alc. Non ego illam mihi dorem duco esse, quæ doc dicitur:
Sed pudicitiam & pudorem, & sedatum cupidinem,
Deum metum, parentum amorem, & cognatum con-
cordiam:
Tibi morigeræ, atque ut munifica sim bonis, prosum
proba.
Sof. Ne ista edepol si hæc vera loquitur, examussim
est opurna.
Amph. Delinitus sum profecto ita, ut me qui sim nesciam.
Sof. Amphitruo es profecto; cave sis ne tu te usu perdis:
Ita nunc homines immutantur, postquam peregre
advenimus.
Amph. Mulier, istam rem inquisitam certum est non
amittere.
Alc. Edepol me libente facies. *Amph.* Quid ais? respon-
de mihi.
Quid si adduco tuum cognatum huc a navi Naucratem?
Qui mecum una vectu sit una navi, atque si si denegat
Facta. quæ tu facta dicis, quid tibi zqoom est fieri?
Nunquid causam dicis, quin te hoc multem matrimonio?
Alc. Si deliqui, nulla causa est. *Amph.* Convenit: tu Sofia
Duc hos intro, ego huc ab navi mecum adducam Nau-
cratem.
Sof. Nunc quidem præter nos nemo est: dic mihi ve-
reram ferio,
Ecquis alius Sofia intra sit qui mei similis fiet?
Alc. Abin' hinc a me dignus domino servos? *Sof.* Abeo,
si jubes.
Alc. Nimis ecastor facinus mirum est, qui illi colli-
biturum fiet
Meo viro, sic me insinulare falsum facinus tam
malum.
Quicquid est, jam ex Naucræte cognato id cognoscam
meo.

Quid faceres, & quo pacto id ferre induceres.
 Equidem joca illa dixeram dudum tibi
 Ridiculi causa; vel id hunc rogato Sotiam.
Alc. Quin huc adducis meum cognatum Naucratem,
 Testem quem dudum te adducturum dixeras
 Te huc non venisse? *Jap.* Si quid dictum est per jocum,
 Non æquom est id te serio prævertier.
Alc. Ego illud scio quam doluerit cordi meo.
Jap. Per dexteram tuam te Alcmena oro, obsecro,
 Da mihi hanc veniam, ignosce, irata ne sis.
Alc. Ego istæc feci verba virtute irrita:
 Nunc quando factis me impudicis abstines,
 Ab impudicis dictis avorti volo.
 Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
 Juben' mi ire comites? *Jap.* Sanan' est *Alc.* Si non jubes,
 Ibo egomet, comitem pudicitiam duxero.
Jap. Mane, arbitraru tuo juvandum dabo.
 Me meam pudicam esse uxorem arbitrarier.
 Id ego si fallo, cum te summe Juppiter
 Quælo, Amphitruoni ut semper iratus sis.
Alc. Ah propitius sit potius. *Jap.* Confide fore.
 Nam juvandum verum te adversum dedi.
 Jam nunc irata non est *Alc.* Non sum. *Jap.* Bene facis,
 Nam in hominum ætate multa eveniunt hujusmodi.
 Capiunt volupates, capiunt rursum miseria.
 Ire, interveniunt, redeunt rursum in gratiam.
 Verum ire si quis forte eveniunt hujusmodi,
 Inter eos rursus si revertant in gratiam est,
 Bis tanto amici sunt inter se quam prius.
Alc. Primum cavisse oportuit ne diceret;
 Verum eadem si idem purgas, mihi patiunda sunt.
Jap. Jube vero vasa puta adornari mihi.
 Ut, quæ apud legiones vota veri, si domum
 Rediissem salvos, ea ego exsolvam omnia.
Alc. Ego istuc carabo. *Jap.* Evocate huc Sotiam,
 Gubernatorem quæ in mea navi fuit
 Blepharonem, arceat, qui nobiscum prandest.
 Is adeo impræstus iudicabitur.
 Quom ego Amphitruonem collo hinc obstricto traham.
Alc. Mirum quæ solus secum secreto ille agat.
 Atque aperiantur ades. exit Sotia.

ACTUS III. SCENA III.

Sotia, Juppiter, Alcmena.

Amphitruo, assum, si quid opus est, impera, imperium exequar.
Jap. Optime advenis. *Sof.* Jam pax est inter vos quæso duos.
 Nam quia vos tranquillos video, gaudeo, & volupe est mihi,
 Atque ita servorum par videtur frangi sese insinquare;
 Proinde heri ut sint, ipse item sit; voltum ex voluntu comparet:
 Tristia sit, heri si tristis; hilarus sit, si gaudeat.
 Sed æque responde, jam vos rediissem in concordiam?
Jap. Derides, qui teis hæc dudum me dixisse per jocum?
Sof. An id joco dixisti? equidem serio ac vero rarus.
Jap. Habui expurgatorem, facta pax est. *Sof.* Optime est.
Jap. Ego rem divinam intus faciam, vota quæ sunt.
Sof. Censeo.
Jap. Tu gubernatorem a navi hæc evoca verbis meis
 Blepharonem, ut re divina sisla mecum prandeat.
Sof. Jam hic ero, quam illic censebis esse me. *Jap.* Astutum huc redi.

Alc. Nunquid vis quis abeam jam intro, ut apparentur quibus opu' sit?
Jap. I sane, & quantum potest parata fac sint omnia.
Alc. Quin veni, quando vis, intro, saxo haud quicquam sit moræ.
 Quando isthuc omnia exjurassti te mihi diæ per jocum.
Jap. Recte loquere, & proinde diligenstem ut uxorem decet.
 Jam hi ambo & servos & hera frustra sunt duo,
 Qui me Amphitruonem rennuerunt, errant probe.
 Nunc tu divine fac hæc assis Sotia.
 Audis quæ dico, tamen præsens non ades;
 Fac Amphitruonem jam advenientem ab ædibus
 Ut abigas quovis pacto, fac commentus fies.
 Volo deludi illum, dum cum hæc usuraria
 Uxore nunc mihi morigero: hæc curata sint
 Fac sis, proinde adeo, ut me velle intelligis,
 Atque ut ministres mihi, mihi cum sacrificem.

ACTUS III. SCENA IV.

Mercurius.

Concedite atque abscedite, omnes de via decedite.
 Nec quisquam tam audax nunc fuit homo, qui
 obviam obstitit mihi.
 Nam mihi quidem hercle qui minus liceat Deo ministrarier
 Populo, ni decedat mihi, quam servolo in comediis?
 Ille aut navem salvam nunciat, aut irati adventum
 fenis;
 Ego sum Jovi dicto audiens, ejus jussu nunc hæc me
 afferro.
 Quamobrem mi magis par est via decedere, & concedere.
 Pater vocat me, eum sequor, ejus dicto imperio sum
 audiens;
 Ut filium bonum patri esse oportet, itidem ego sum
 patri.
 Amanti supparator, hortor, alio, admoneo, gaudeo.
 Si quid patri volupe sit, voluptas ea mihi multo
 maxima est.
 Amat, sapit: recte facit, animo quando obsequitur suo:
 Quod omnes homines facere oportet, dum id modo
 fiat bono.
 Nunc Amphitruonem volt deludi meus pater; saxo
 probe
 Jam hic deludatur, spectatores; vobis spectantibus
 Capiam coronam mi in caput, assimulabo me esse
 ebrium;
 Atque illic sursum ascendero; inde optime sic cispellam virum.
 De supero, quam hæc accesserit, faciam ut sit mendidus sobrius.
 Deinde illi æstutum fuisset suis servos pœnas Sotia.
 Eum fecisse ille hodie arguet, quæ ego fecero hic;
 quid id mea?
 Meo me æquom est morigerum patri, ejus studio
 servire addcet.
 Sed eum Amphitruonem, advenit: jam ille hic
 deludetur probe,
 Siquidem vos vultis auscultando operam dare.
 Ibo intro, ornatum capiam, qui potius decet.
 Dein sursum ascendam in rectum, ut illum hinc
 prohibeam.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Amphitruo.

Naucratem quem convenire volui, in na-
vi non erat.

Neque domi, neque in urbe invenio
quemquam, qui illum viderit.

Nam omnes plateas perreptavi, gymna-
sia, myrhopolis.

Apud emporium, atque in macello, in palestra at-
que in foro.

In medicinis, in tondinis, apud omnes aedem sacras.
Sum defessus queritando: nusquam invenio Naucratem.

Nunc ibo domum, atque ex uxore hanc rem per-
gam exquirere;

Quis fuerit, quem propter corpus suum stupri com-
pleverit:

Nam me, quam illam questionem inquitam hodie
amittere;

Mortuum satius est, sed aedem occluserunt. eugepae!
Pariter hoc fit, atque ut alia facta sunt, seriam foreis.

Aperite hoc: heu! equis hic est! equis! hoc aperit
ostium!

ACTUS IV. SCENA II.

Mercurius, Amphitruo.

Quis ad fores est? *Am.* Ego sum. *Merc.* Quid ego sum?
Amph. Ita loquor. *Merc.* Tibi Iuppiter

Dique omnes irati cetero sunt, qui sic frangas fores.

Amph. Quomodo? *Merc.* Eo modo, ut profecto vivas
etatem miser.

Amph. Sola. *Merc.* Ita sum Sola, nisi me esse oblitum
existimas.

Quid nunc vis? *Amph.* Sceleris, ut etiam quid velim,
id tu me rogas?

Merc. Ita rogo, pene effregisti satue foribus cardines.
An foris censebas nobis publicitus praeberet?

Quid me aspectas stolidi? quid nunc vis tibi? aut
quis es tu homo?

Amph. Verbero, etiam quis ego sum me rogitas? ul-
timorum acherum!

Quem pol ego hodie ob isthac dista faciam serven-
tem flagris.

Merc. Prodigum me fuisse oportet olim in adolescentia.
Amph. Qui dum? *Merc.* quia senecta aetate a me men-
dicas malum.

Amph. Cum traciatur tuo isthac hodie verna verba funditas.
Merc. SACRIFICIO ego tibi. *Amph.* qui? *Merc.* quia e-
nim te maesto infartu.

Qui sequuntur versus alio characterum genere editi
desunt in veteribus scriptis.

Amph. Tui me mater carnafex? nisi formam dii hodie
meum perdis.

Fazo ut bodie coris onus sis, Saturni hostia:
Ira ego te certo cruce & cruciatu maesto, cui fueras

Assidue. *Merc.* Larva umbratilis, tu me minis terreat!
Nisi hinc alatum fugias, si domo patereris,

Si minuscule digito inrepereris foreis, hac regula
Tuum dominam caput, ut cum dentibus linguam exteres!

AMPHITRUO.

Amph. Tui? sciret quis me procul prohiberet adibus.
Tui? meo pultare foris? haec illico toto demulcat cardine.

Merc. Pergis? *Amph.* Pergo. *Merc.* Accipe. *Amph.* Scel-
eris, in bonum? si te hodie apprehendero?

Ad id redigam miserrimum, ut semper sis miser.

Merc. Bacchanal te revertisse oportuit foreis. *Amph.* qui dum?

Merc. Quando tu me tuum feram crases. *Amph.* Quid tuleris?

Merc. Malum tibi prater Amphitruonem herum novi venisse.

Amph. Num formam perdis? mirum quia me vocis Sola.
Scritaber: ebo dic mihi, quis videt? nam suis Am-
phitruo?

Merc. Amphitruo? sanasse es? nonne tibi praedictum senex,
Bacchanal te revertisse, quom qui sit, alium rogitet?

Abfede, moneo, molestus ne sis, dum Amphitruo
Cum Uxore modo ex hostibus adveniens voluptatem capis.

Amph. Qua uxore? *Merc.* Alcmena. *Amph.* Qui bono?

Merc. Quoties vis dictum? Amphitruo
Hecus meus: molestus ne sis. *Amph.* Quicum cubat?

Merc. Vide ne infartum queras, qui me sic ludificet?

Amph. Dic quaso mihi Sola. *Merc.* Blandus. cum Al-
cmena. *Am.* In eodem

Cabula! *Merc.* Imo ut arbitror, corpore corpus inca-
bat. *Am.* Va misero mihi.

Merc. Lueri? quod miseriam deputas, nam uxorem usurariam
Perinde est praeber, ac si agrum sterilem fudiendum loces.

Amph. Sola. *Merc.* Quid (malum) Sola? *Amph.* Nam me
novissi verbero?

Merc. Novi te hominem molestum, qui ne emas litigium.
Amph. Adhuc

Amph. Immo ego herus sum tuus Amphitruo?
Merc. Tu Bacchos es,

Haud Amphitruo. quoties tibi dictum vis? nam denno?
Meus Amphitruo uno cabulo Alcmenam complexus tenet.

Merc. pergas, cum hic sileas, neque sine tuo magno male.
Amph. Capis necesse. utinam pro beneficiis, dii, patriam,
Aedem, aeternam, familiam, cum forma mea perdam.

Merc. Accersam equidem? sed de foribus tu interea sis vide.
Cr. do jam qua volebat sacrificia ad epulum conduxit:

Si molestus sis, evades nunquam, quon te sacrificem.

Amphitruo, Blepharo, Sola.

*D*i vestram fidem, qua interperia nostram agunt sa-
milium? qua mira

Vide, postquam advenis pergere? nam verum? si, quod
olim est audistim

Fabularier, mutatur Atticos in Arcadia homines,
Et servas belluas mansisse, nec nunquam dicto parentibus

Cognitas. *Bleph.* Quid illuc Sola? magna sunt, qua
mira praedicas.

Aia? tu alterum reperisti domi consilium Sola?
Sof. Ajo, sed brui tu, quom ego Sola, Amphitruo-

um Amphitruo; quid scis an
Tu forte alium Blepharum parias? o di faciant, ut

tu quoque
Coneisus pueris, & illis dentibus, id impansus crednas.

Nam ego ille alter Sola, qui illic sum, me malis
multavit modis.

Bleph. Mira profecto, sed gradus condecet grandire: nam
ut vide,

Espectas Amphitruo, & vacuus mihi oment crepitat.

Am. Equid aliena
Fabulet in nostro olim Thebeos genere plusquam mi-
ra memora.

Martigiam ille aggressus belluam magnus Europa qua-
stor, arguitur

Repro-

Reponit hostis paperis feminis: & pugnat illas pugna
Frater crudebat fratrem hostis, & galea, & nostra
amborum gratia.

Cum Veneris filia angustis repisse tellus Epiroica
Vidit, de summo summus? nupser sic statuit, sic factum habet.
Optum: omne nostrate pro claris factis diris agatur malis.
Fata illas me premunt, petuleram vim tantum, cladesque
Eximilarem impatibiles. Sol. Bleephoro. Bleeph. Quid
est? Sol. Nescio quid mali suspicor.

Bleeph. Quid? Sol. Vide sis, bonus salutaris oppressulatus
ante foris gradatur.

Bleeph. Nihil est, sumum expectat ambulant. Sol. Cu-
rrius quidem: foris enim
Clasus, ne praevertetur foras. Bleeph. Oggamus.
Sol. Nec gannio, nec larvo.

Si me audias, obsecro, nescio quid fecum solas: puro
Rationes colligit: quid memori, hinc accipiam, ne prope-
Amph. Ut metus, ne vitiis hostium di partem expungant
gloriam.

Totum misis modis nostram videro turbatam familiam.
Tam vero uxor vitio, Rapto, dedecore me plena evocat.
Sed de patria mira? si: erat tamen signum obignatum ptohe.
Quid enim? pugnas pugnatas prolecia, & Pterelam
opponatam.

Nostris occision manibus fortiter. at at, novi jam ludum:
Id Sosia factu? opera, qui me bodie quoque praesentem ausi
Indigne praevortier. Sol. De me locutus, & qua velim minus.
Hominem ne congregiamus quoque, praequam stoma-
chum deterrit.

Bleeph. Ut lubet. Amph. Si illum datur bodie mastigiam
apprehendere, ostendam quid sit
Herum fallere, minus & dolis inoffere. Sol. Audin'
in illum? Bleeph. Audio.

Sol. Ille machina meas occurrat scapulas, compellemus su
hominem.

Scin' quid vulgo dici solet? Bleeph. Quid disturus sis, nescio:
Quid tibi petendum, fere haruere. Sol. Vena? si ad-
gum, Fautes & mora

Bilem in nasum concitans. Bleeph. Veram quidem, e
leo compellemus

Alacre. Amph. Bleepharonem audio. Mirum
quid ad me venias.

Opportune tamen se offert, ut uxoris sacra convin-
camus turpia.

Quid hoc ad me Bleephoro? Bleeph. Oblitus tam cito,
quam diluculo

Misisti ad uxorem Sosiam, ut bodie tecum conviverem?
Amph. Nusquam factum gentium, sed ubi illuc sceleratus?

Bleeph. Quis? Am. Sosia.

Bleeph. Ecceam illum. Amph. Ubi? Bleeph. Ante oculos, non
videt? Am. Vix video pro ira, adeo me ipse

Hodie delirum fecit: ne te fuerissem, nunquam evades.
Sine me Bleephoro. Bleeph. Ausculta precor. Am. Dic,
ausculto, ut vapula.

Sol. Quis di te? nam satis tempore? non oculus quivis, si ne
Dadaleis iuliffem remigis. Bleeph. Abhinc, quoque, non
potimus

Nostris grandius grandire gradus. Amph. Sive gralla-
torius, sive

Testudineus furris, certum? si mihi hunc sceleratum perdere.
En relictum, en regulas, en obdolisas fores, en iudifi-
catam herum.

En verborum scelus. Bleeph. Quid mali fecit tibi? Am.
Rogat? en illo

Trefo exultum foribus, me deturbavit aditus. Sol. Ego ne?
Amph. Tu. quia minutas se facturam, si ipsa populiffem
fere?

Negar sceleris? Sol. Quia negem? en refus amplius;
quicquam venio:

Misisti sedulo, ut ad te vocatum ducerem. Amph. Quis
te misit?

Furcifer? Sol. Qui me rogat. Amph. Quando gentium?
Sol. Dudum, jam pridem, modo,

Ubi cum uxore domi redisti in gratiam. Am. Bactus
te irritasti.

Sol. Nec Bactum salutem bodie, nec Cerevum. tu per-
gari iusseras

Vasa, ut rem divinum faceres: & hunc me acci-
sum misisti.

Ut tecum prandeat. Amph. Bleephoro, disparem, si aut
inuis adhuc fui,

Aut si hanc miserum. die ubi me liquisti? Sol. Domi
cum Aleumam audivi.

Ego a te abies portum vortas volito, hanc tuis ver-
bis voco.

Venimus, nec te nisi nunc video postis. Amph. Scel-
sum caput, cum uxore?

Nunquam abis, quia vapulas. Sol. Bleephoro. Bleeph.
Amphitruo, mitte hunc mea gratia.

Et me audias. Amph. En mitto, quidvis loquere. Bleeph.
Istis jendandum mihi

Maxima memoravis mira. praestigiatur forte, aut veneficus
Hanc exantat tibi familiam: inquirere aliunde, vide
quid fiet.

Nec ante hunc cruciatum miserum facias, quem rem
intellegas.

Amph. Recte mones: eamus: te ad uxorem uxori etiam
advocatum volo.

Juppiter, Amphitruo, Sosia, Bleephoro.

Quis tam vasto impete has furis toto convolsit cardine?
Quis ante adies tantis tamdiu iuribus concitat? quem
si compremis,

Thelebaei sacrificando manibus. Amph. Nihil est, ut dici
solet.

Quod bodie bene succordat mihi. Deservi Bleepharonem,
& Sosiam.

Ut cognatum Neuvratem convenerim: hunc non reperi,
& illos perdidit.

Sed ex video; ibo ad uxorem, ut si quid haberi, sci-
sciter. Sol. Bleephoro, illuc qui

Ex edibus, bernus est, hic vera veneficus. Bleeph. Proh Jup-
piter,

Quid intuer? hic non est, sed ille Amphitruo; illic si fuit,
illum sane non esse oportuit, nisi quidem sit gentium.

Jup. Ecceam eam Bleepharonem Sosiam, compellabo hac prius,
Sosia.

Tandem ad nos? esurio. Sol. Dixisti tibi hunc veneficum?
Amph. Imo ego hunc, Thebani civis, qui domi uxorem
meam, & Sosia.

Impudicicia impetruit, per quem trevo zebaurum stupri.
Sol. Hec, si tu nunc esuris, ego satur pugnus ad te volite.

Amph. Pergis? mastigia? Sol. Abi ad Achernatem venefice.
Amph. Men? veneficum?

Vapula. Jup. Quae hostes intemperie, ut tu meum ver-
beres? Am. Tuam? Jup. Memus.

Amph. Mentiris. Jup. Sosia, i intro: dum hunc sacrifico,
sae paretur prandium.

Sol. Ibo. Amphitruonem (arbitror) ita comiter Amphitruo
Accipiet, ut dudum memet ego ille alter Sosia Sosiam.

Interea dum isti terrant, in popinem devorandam? si mihi
Lancer detergam omnis, omnisque strillas hauriam.

Jup. Tu me Men-

Mentiri ait? Amph. *Mentiris inquam, note aueruptus familie.*
Jup. Ob istuc indignum dictum, te abstracto collo hac arripion.

Amph. *Va misera mihi.* Jup. *At id praecurrisse speravis.*
 Am. *Blepharo Juppiteris mihi.*

Bleph. *Consimiles sunt adeo, ut utri affum, nesciam: vixem semen;*
Ut potest, dicimur. Amphitruo, noli Amphitruonem duella perdere.

Lingua collum proxi. Jup. *Hanc tu Amphitruonem distulisti?*
 Bleph. *Quid ni? nonis olim, nunc vero passus est geminus.*
Dum tu vix esse, alter quoque esse forma non desinit.
Interca quæso collum linque. Jup. *Lingua: sed dic mihi: videturis tibi?*

Iste Amphitruo? Bleph. *Utique quidem.* Amph. *Prob sumus Juppiter! ubi bodis?*
Mibi formam adimis, pergo quætere: tu? Amphitruo?

Jup. *Tu negas?*
 Amph. *Peragro, quando Thebis, præter me, memo? si alter Amphitruo.*

Jup. *Imo, præter vos, nemo; atque adeo tu Blepharo judica fas.*

Bleph. *Faciam id, si quæ, signis palam: tu responde prius.* Amph. *Lubris.*

Bleph. *Antiquum cum Taphis a te pugna sis inita, quid mandasti mihi?*

Amph. *Paxna novi eloio hareris folato.*
 Jup. *U si nostri jugum facerent, illuc me rursus recipere.*

Am. *Item aliud, ut bene nomenatum servaretur marisjugum.*
 Jup. *Que pecunia? Bleph. Tæc sis tu, memi? si quære: susti sumam?*

Jup. *Talentis quinquaginta Arista.* Bleph. *Hic examus: sin rem enarras: & in,*

Quæ Philippi? Quæ multa, Jup. Oboli vero his exidim. Sol. *Utique.*

Rem tenes probe: intus in crumena clausum alterum esse aperuit.

Jup. *Attende sis, hac dextera (ut nosti) regem mactavi Peretiam,*

Spolia ademi, & patrem, qua ille potare solitus est, in ejusella

Pertuli: dono uxori meæ dedi, quoniam hodie domi laevi, sacrificavi, cuius? Amph. Mei mihi, quid audio? via ejus me sum:

Vigilans quippe dormio: vigilans famulo, vivas & sanus interro.

Ego idem ille sum Amphitruo, Gorgopbonæ nepos, imperator Thebæorum,

Et Crontis amicus Thebæorum produllis, qui Acræonem Et Taphis vi vici, & summa regem virtute bellica

Illius præfeci Cephaloni, magni Deionæ filium.

Jup. *Ego idem latrones hostes belli & virtute contudi.*
 Electryonem prodideram, nostra & germanæ coniugis,

Achæam, Actoliam, Phocidem: per freta Junium & Argæam, & Cræticam

Vegavi, vi torrebant piratas. Amph. *Di immortales, mibinet*

Non eredi, ita omnia, que facta illic, examussum loquuntur, vide

Blepharo. Bleph. *Unum superest: id si fas, Amphitruonem fuisse gemini.*

Jup. *Quid dicat, novi: cicatricem in dextro musculo ex alto vultus*

Quod mea imago Peretia. Bleph. Eam quidem, Amph. apparet. Jup. *Vale! in officio.*

Bleph. *Desigere, officium.* Jup. *Detinuit, vide.* Bleph. *Supreme Juppiter,*

Quid innotet? utrique in musculo dextero, eodem in loco, Signa eodem apparet probe, ut primum vivit cicatrix rufula,

Sublucida. Ratione paret, judicium silet, quid agam nescio.

ACTUS IV. SCENA III.

Blepharo, Amphitruo, Juppiter.

Vos inter vos partite: ego abeo, mihi negotium est. Neque ego unquam sequam tanta mira me vidisse censo.

Amph. Blepharo quæso, ut advocatus mihi assis, neve abess. Bleph. Vale.

Quid opus me advocato? quin utri sum advocatus nescio.

Jup. Intro ego hinc eo. Alcumena parturit. Amph. Perii miser!

Quid ego? quem advocati jam atque amici deferunt. Nonquam edepol meo imitibus illic iudicabit, quisquis est.

Nam jam ad regem recta me ducam, neque ut facta eloquar.

Ego pol illum ulciscar hodie Thebæum veneficum, Qui perverſe perturbavit familiaris mentem meæ.

Sed ubi ille? Intro edepol ubi, credo ad uxorem meam. Qui me Thebis alter vivit miserior? quid nunc agat?

Quem omnes mortales ignorent, & iudicant, ut iubeat. Certum 'st, introrumpam in ædibus, ubi quæcumque hominem aspexerit.

Sive ancillam, sive servum, sive uxorem, sive adulterum; Seu patrem, sive avem videro, obtruncabo in ædibus.

Neque me Juppiter, neque di omnes id prohibebunt, si volens.

Quin sic faciam uti constitui: pergans in ædibus nunc jam.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Bromia, ancilla, Amphitruo.

Pes atque opes vitæ meæ necent sepulta in pectore,

Neque ulla 'st confidentia jam meo in corde quin auferim;

Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cælum, conſequi,

Jam ut opprimar, ut enecet, me miseram! quid agam nescio.

Ita tanta mira in ædibus sunt facta. vos miseræ mihi! Animo male 'st, aquam velim, corrupta fum aque assumpta sum.

Caput dolat, meque audio, neque oculis prospicio satis. Nec me miserior femina est, neque ulla videtur magis.

Ita herc meæ hodie contigit, nam ubi parturit, deos ubi invocat.

Streptus, crepitus, sonitus, tonitrus: ut subito, ut propere, ut valide tonent!

Ubi quisque infiltras, concidit crepitu, ubi nescio quis maxuma

Voce exclamant sic: Alcumena, adest auxilium, ne time: Et tibi & ruis propitius cœli cultor advenit.

Exarsit, inquit, qui errore meo occidit præ metu.

Ut jacui, exurgo. ardere censui zedei, ita tum consuebam.
 Ibi me inclamant Alcmena: tam ea res me horrore afficit.
 Herilis prætorit metus: ocius accurre, ut scisciam quid vellet.
 Atque illam geminos filios pueros peperisse conspicio:
 Neque nostrum quicquam sensimus quom peperit: neque parvidimus.
 Sed quid hoc? quis hic est senex,
 Qui ante zedei nostras sic faciet? numnam hunc percussit Iuppiter?
 Credo edepol: nam proh Iuppiter sepultus est, quasi sit mortuus.
 Ibo & cognoscam quisquis est. Amphitruo hic quidem est herus meus.
 Amphitruo. *Amph.* Perii. *Bro.* Surge. *Amph.* Interii. *Bro.* Cedo manum, *Amph.* Quis me tenet?
Bro. Tua Bromia ancilla. *Amph.* Totus timo, ita me increpuit Iuppiter,
 Nec secus est, quam si ab Acherunte veniam. Sed quid tu feceris?
 Egredia es? *Bro.* Eadem nos formido timidus terrore impoluit.
 In edibus, ubi tu habitas, nimia mira vidi: vix mihi Amphitruo, ita mihi animus etiam nunc adest. *Amph.* Agendum expedit.
 Scin' me tuum esse herum Amphitruonem? *Bro.* Scio. *Amph.* Vide etiam nunc? *Bro.* Scio.
Amph. Hæc sola faciam mentem gestat meorum familiarium.
Bro. Imo omnes sani sunt profecto. *Amph.* At me uxor infanum facit
 Suis fœdis factis. *Bro.* At ego faciam, tu idem aliter prædices,
 Amphitruo, piam & pudicam esse tuam uxorem ut scias.
 De ea re signa atque argumenta paucis verbis eloquar.
 Omnium primum Alcmena geminos peperit filios.
Amph. Ain' tu geminos? *Bro.* Geminos. *Amph.* Di me servent. *Bro.* Sine me dicere,
 Ut scias tibi tamque uxori deos esse omnes propitios.
Amph. Loquere. *Bro.* Postquam parturire hodie uxor occupat tua,
 Ibi utero exortu dolores, ut solent puerperæ:
 Invocat deos immortales, ut sibi auxilium ferant,
 Manibus puris, capite operto, tibi continuo contonat
 Sonito maximo, zedei primo ruere rebamur tuas.
 Adest totæ consuebant rux, quasi essent aures.
Amph. Quæso absolvo hinc me extemplo, quando factis desuaseris.
 Quid sit deinde? *Bro.* Dum hæc aguntur, interea uxorem tuam
 Neque gementem, neque plorantem nostram quicquam audivimus:
 Ita profecto sine dolore peperit. *Amph.* Jam istuc gaudeo,
 Ut ut erga me est merita. *Bro.* Istuc mitte, atque hæc quæ dicam accipe.
 Postquam peperit pueros, lavare iussit nos. occipimus:
 Sed puer ille quem ego lavi, ut magnus est, & multum valet!
 Neque eum quicquam colligare quovis incumbimus.
Amph. Nimia mira memoras: si istuc vera sunt, divinitus
 Non nervo quin me uxori late suppetit fuerit.
Bro. Magis jam faxo mira dices: postquam in curias conditum est,
 Devolvant angues jubæ deorsum in implorium duo

Maximi: continuo extollant ambo capita. *Amph.* Hel mihi!
Bro. Ne pave, sed angus oculis omnes circumvisere.
 Postquam pueros conspicati, pergunt ad cunas citi.
 Ego cunas recessum sursum vorium trahere & ducere,
 Meruens pueris, mihi formidans: tantoque angus acrius
 Persequi: postquam conspexit angus ille alter puer,
 Citus e cunis exiit, facit recta in angulis imperoni:
 Alterum altera apprehendit eos manu pariter.
Amph. Mira memoras: nimis formidolosum facinus prædicas.
 Nam mihi horror membra misero percipit distis tuis.
 Quid sit deinde? porro loquere. *Bro.* Puer ambo angus enecat.
 Dum hæc aguntur, voce clara exclamat uxorem tuam.
Amph. Quis homo? *Bro.* Summus imperator divom atque hominum Iuppiter.
 It se dixit cum Alcmena clam consuetum cubilibus,
 Eumque filium suum esse qui illos angus vicerit:
 Alterum esse tuum dixit paratam. *Amph.* Pol me haud poniter,
 Scilicet boni diuinum mihi videtur cum Jove.
 Abi domum, iube vasa pura æsturn adornari mihi,
 Ut Jovis supremi molitis hostis pacem experari.
 Ego Tiresiam coniectorem advocabo, & consulam
 Quid faciendum censeat: simul hanc rem, ut facta est, eloquar.
 Sed quid hoc? quam valide tonuit? di obsecro votum fidem!

ACTUS V. SCENA II.

Iuppiter.

BONO animo es, assum auxilio, Amphitruo, tibi & tuis:
 Nihil est quod timeas; hariosos, haruspices
 Mitte omnes: quæ futura & quæ facta, eloquar:
 Multo adeo melius, quam illi, quom sim Iuppiter.
 Primum omnium Alcmenæ usum corporis
 Cepi, & concubitu gravidam feci filio.
 Tu gravidam item fecisti, quom in exercitum
 Profectus: uno partu duos peperit simul.
 Eorū alter, nostro qui est suscepit semine,
 Suis factis se immortalis afficiet gloria.
 Tu cum Alcmena uxore antiquam in gratiam
 Redi: haud promeruit, quamobrem vitio vorteres.
 Mea vi subacta est facere: ego in celum stigo.

ACTUS V. SCENA III.

Amphitruo.

FACIAM ita ut iubes, & te oro promissa ut servos tua.
 Ibo ad uxorem intro, missum facio Tiresiam senem.
 Nunc spectatores Jovis summi causâ clare plaudite.

FINIS AMPHITRUONIS.

ASINARIA.

Dramatis Personæ.

LIBANUS servus. 2 DIABOLUS adolescens.
 DEMONETUS senex. 2 PARASITUS.
 ARGYRIPPUS adolescens. 2 ARTEMUNA ætæ.
 CLEÆRETA lena; 2 MEACATOR.
 LEONIDA servus. 2 GREX.
 PHILENIUM meretrix. 3

ARGUMENTUM.

A Monti argento filio auxiliari
 Sub imperio vivens vult senex uxorio.
 Itaque ob assensum relationem pretium Sauris
 Numerarius iussu servulo Leonida.
 Ad amicum id fertur. credit noctem filius.
 Rivinus amens ob præceptum malivum:
 Is rem amicum uxori per Parasitum nunciat.
 Accurrit ætæ, ac virum e lustris rapit.

PROLOGUS.

Hoc agite fideles spectatores nunc jam,
 Quæ quidem mihi atque vobis res vortat bene,
 Gregique huic & dominis, atque conductoribus.
 Face jam tu præco nunc omnem auritum populum.
 Age nunc reside: cave modum ne gratis.
 Nunc, quid processerim huc, & quid mihi voluerim,
 Dicam, ut sciretis nomen huius fabulæ.
 Nam quod ad argumentum arripui, sane breve 'st.
 Nunc quod me disti velle vobis dicere,
 Dicam: Huic nomen Græce est Onagros Fabulæ.
 Demophilus scripsit, MARCUS vorrit barbare,
 ASINARIAM vult esse, si per vos licet.
 Inest lepos, ludusque in hac Comœdia.
 Ridicula res est, date benignæ operam mihi,
 Ut vos item alias, pariter nunc Mars adjuvet.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Libanus servus, Demonetus senex.

Sicut tuum vis unicum genatum tuæ
 Superesse vitæ, sospitem & superfluum:
 Ita te obtestor, rum per senectutem tuam,
 Perque illam quam tu metuis uxorem
 tuam:

Si quid me erga tu hodie falsum dixeris,
 Ut tibi superflus uxor ætatem fiet:

Atque illa viva vivos ut pestem oppetas.
 Dem. Per Deum Fidiū quæris: iuratio mihi
 "Video necesse esse eloqui quicquid roges.
 Ita me obstat aggressus, ut non eundem
 Præcūto, percussantem quin promam omnia.
 Proinde acturam istud quid sit, quod scire expetis,
 Eloquere: ut ipse scibo, te faciam ut scias.
 Lib. Dic obsecro hercle serio, quod te rogem.

Cave mihi mendacii quicquam. Dem. Quis tu ergo
 rogas?

Lib. Num me illuc ducis ubi lapis lapidem terit?
 Dem. Quid istuc est? aut ubi est istuc terrarum loci?
 Lib. Ubi sicut nequam homines, qui potentiam præsuntant.

Dem. Quid istuc sit, aut ubi istuc sit, nequeo noscere.
 Ubi sicut nequam homines, qui potentiam præsuntant.
 Lib. Apud familiaritatem ferrecrepinas insulas,
 Ubi vivos homines mortui incurant boves.
 Dem. Modo pol' percepisti, Libane, quid istuc sit loci,
 Ubi sit potentia, te fortasse dicere. Lib. Ah!
 Neque hercle ego istuc dico, nec distum volo.
 Teque obsecro hercle, ut quæ locutus desuasi.
 Dem. Fiat, geratur mos tibi. Lib. Age age usque excreta.
 Dem. Etiamne? Lib. Quæto hercle usque ex penitis
 faucibus.
 Dem. Etiam? Lib. Amplius. Dem. Nam quousque? Lib.
 Usque ad mortem volo.
 Dem. Cave sis malam rem. Lib. Uxoris dico, non tuam.
 Dem. Dono te ob istuc dictum, ut expers sis metu.
 Lib. Di tibi dent quancunque optes. Dem. Redde operam
 mihi.
 Cur hoc ego ex te queram? aut cur miniter tibi,
 Propterea quod me non scientem feceris?
 Aut cur postremo filio succenseam,
 Patres ut faciant ceteri? Lib. Quid istuc novi est?
 Dem. Equidem scio jam filius quod amet meus
 Istanc meretricem & proximo Phileniū.
 Estne hoc ut dico Libane? Lib. Rectam instas viam.
 Ea res est. sed eum morbus invasit gravis.
 Dem. Quid morbi est? Lib. Quia non suppetunt dictis
 data.
 Dem. Tunc es adiutor nunc amanti filio?
 Lib. Sum vero, & alter noster est Leonida.
 Dem. Bene hercle facitis, & a me initis gratiam.
 Verum meam uxorem Libane nescis qualis sit?
 Lib. Tu primas sentis, nos tamen promissionis.
 Dem. Fateor eam esse importunam atque incommodam.
 Lib. Posterius istuc dicis, quam credo tibi.
 Dem. Omnes parentes, Libane, liberis suis,
 Qui mihi assilicabunt, facient obsequium jam:
 Quippe qui magis amico utantur genato & benevolis,
 Atque ego me id facere studeo, volo amari a meis,
 Volo me patris me similem, qui causa mea
 Naucerio ipse ornato per fallaciam,
 Quam amabam abduxit ab lenone mulierem.
 Neque posuit eum id ætatis sycophantias
 Struere, & beneficiis me emere genarum suam sibi.
 Eos me decretum est persequi mores patris.
 Nam me hodie uravit Argyrippus filius,
 Ut i sibi amanti facerem argenti copiam:
 Et id ego percipio obsequi genato meo.
 Volo amoris obsecutum illius, volo amet me patrem,
 Quanquam illum mater ætate contentaque habet,
 Patres ut consueverant: ego mitto omnia hæc.
 Præsertim quomodo me dignum, quomodo concederet,
 Habuit, me habere honorem ejus ingenio decet:
 Quomodo nunc adit, ut pudentem genatum æquum esse,
 patrem;
 Cupio esse amicis quod det argentum suum.
 Lib. Demiror quid sit, & quo evadam, sum in metu.
 Dem. Equidem scio jam filius quod amet meus.
 Lib. Cupis id, quod cupere te nequicquam intelligo;
 Dotalem servum Saurum uxor tua.
 Adduxit, cui plus in manu sit quam tibi.
 Dem. ARGENTUM accipi, dote imperium vendidi.
 Nunc verba in pauca conferam, quid te velim.
 Viginis jam usum tibi filii argenti minis.
 Face id ut paratum jam sit, Lib. Unde gentium?
 Dem. Me defraudato. Lib. Maximas nugas agis.
 Nudo detrahere vestimenta me jubes.

Desu-

Defraudem te ego? age sis tu sine pennis vols.
Tene ego defraudem, cui ipsi nihil est in manu?
Nisi quid tu porro uxorem defraudaveris.

Dem. Qua me, qua uxorem, qua tu servom Sauream
Potes, circumdare, aufer, promitto tibi
Non ostuturum, si id hodie effeceris.

Lib. Jubes una opera me piscari in aere,
Venari autem rete jaculo in medio mari.

Dem. Tibi optionem sumito Leonidam,
Fabricare quidvis, quidvis committere.
Perficio argentum hodie ut habeat filius,
Athena quod det. *Lib.* Quid ais tu Demazete?
Quid si forte in insidiis devenero?

Tu redimes me, si me hostes intercepterint?

Dem. Redimam. *Lib.* Tum tu igitur aliud cura quid lubet.
Dem. Ego eo ad forum, nisi quid vis. *Lib.* i. etiamne
ambulas?

Dem. Atque audiu' etiam? *Lib.* Ecce. *Dem.* Si quid te
volam, ubi eris?

Lib. Ubicumque libitum fuerit animo meo.
Profecto nemo est, quem jam dehinc metaam mihi,
Ne quid nocere possit: cum mihi tua
Oratione omnem animum ostendisti tuum.
Quin te quoque ipsum facio hand magni, si hoc patro
Perquam quo occipis, atque ibi consilia, exordiar.

Dem. Audiu' tu? apud Archibulum ego ero argentarium.
Lib. Neque in foro? *Dem.* Ibi, si quid opus fuerit.

Lib. Memineris.
Dem. Non esse servos peior hoc quisquam potest.
Nec nagis versutus, nec quo ab caveas zgrius.
Eidem homini, si quid recte curatum velis,
Mandes, moriri sese misere mavolet,
Quam non perfectum reddat quod promiserit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio
Scio esse, quam me hunc scipionem centui.
Sed quid ego cesso ire ad forum, quod inceperam?
Ibo, atque ibi manebo apud argentarium.

ACTUS I. SCENA II.

Argyrippus adolescens.

Sicne hoc fit? foras exiibus me ejici?
Promerenti optime hoccine pretii redditur?
Bene merenti mala es, male merenti bona es,
At malo cum tuo: nam jam ex hoc loco
Ibo ego ad tres viros, vestraque ibi nomina
Faxo erunt: capitis te perdam ego & filium,
Perlecebre, perniciēs, adolescentem exitium.
Nam mare haud est mare, vos mare scerrimum.
Nam in mari repperi, hic elavi bonis.
Ingrata atque irrita esse omnia intellego
Quae dedi, & quod benefici: ac posthac tibi,
Male quod potero facere, faciam, meritoque id fa-
ciam tuo.

Ego pol te redigam eodem unde orta es, ad egesta-
tis terminos.

Ego edepol te faciam, ut quae sis nunc, & quae fueris,
scias.

Quae priusquam istam adii, atque amans ego animum
meum isti dedi.

Sordido vitam oblectabas pane, in pannis inopia * *
Atque ea si erant, magnas habebas omnibus diis gratias:
Eadem nunc, quom est melius, me, cuius opera est,
ignoras, mala.

Reddam ego te ex fera fame maceratum, me specta-
modo.

Nam isti quod succensam ipsi, nihil est: nihil quic-
quam meret.

Tuo facit iussu; tuo imperio pareat: mater tu, ea-
dem hera es.

Te ego ulciscar, te ego ut digna es, perdam, atque
ut de me meres.

At sceleris vident' ut ne id quidem me dignum esse
existumat,

Quem adeat, quem colloquatur, coique irato supplicet?
Atque eam ulcebra exit, tandem opinor hic ant
offium

Meo modo loquar quae volam, quoniam intus non
licitum est mihi.

ACTUS I. SCENA III.

Lena Clevereta. Argyrippus adolescens.

UNnumquodque istorum verbum nummis Philippiis
aureis
Non potest auferre hinc a me, si quis empor venerit,
Nec recte quae tu in nos dicias, aurum atque argen-
tum merum 'st.

Fixus hic apud nos est animus tuus clavo Cupidinis.
Remigio veloque quantum poteris, festina & fuge.
Quam magis te in altum capellis, tam xilus te in
portum tefest.

Arg. Ego pol istum portitorem privabo portorio.

Ego te dehinc, ut merita es de me, & mea te, tracta-
re extequear:

Quom tu me ut meritis sum, non tractas, quae
ejicis domo.

Le. Magis istuc percipimus lingua dici, quam factis fore.

Arg. Solus solitudine ego ted atque ab egestate abistali:
Solut si ductem, referre gratiam nunquam potes.

Le. Solut ductato, si semper solus quae poicam dabis:
Semper tibi promissum habeto hac lege, dum supe-
res datis.

Arg. Qui modus dandi? nam nunquam tu quidem ex-
pleri potes.

Modo quod accepisti, haud multo aliquid post quod
poicas, paras.

Le. Quid modi 'st? ductando, amando, nunquamne
expleri potes?

Modo remissili, coartato jam ut remittam ad te
rogas.

Arg. Dedi equidem, quod mecum egisti. *Le.* Et tibi
ego nisi mulierem.

Par pari datum hostimentum 'st, opera pro pecunia.

Arg. Male agis mecum. *Le.* Quid me accusas, si fa-
cio officium meum?

Nam neque usquam fidum, neque pictam, neque
scriptum in poematis.

Ubi lena bene agat cum quiquam amante, quae fru-
gi esse volt.

Arg. Mihi quidem te parcere æquum est tandem, ut
tibi drem diu.

Le. Non tu scis, quae amami parceret, eadem sibi par-
ceret parum.

Quasi piscis, isidem est amator lenæ, nequam est
nisi recens.

Is habet succum, is suavitatem: eum quovis pacto
condias;

Vel patinarium vel lassum: verses quo pacto lubet.
Is dare volt, is se aliquid poici, nam ubi de pleno
promitur,

C

Neque

Neque ille scit quid det, quid damni faciat, illi rei suadet:
Vult placere sese amico, vult mihi, vult pedissequae,
Vult famulis, vult etiam ancillis: & quoque catalo meo
Subblanditur novus amator, se ut quom videat, gaudet.
Vera dico. ad suum quemque hominem quantum esse
aequum est callidum.

Arg. Perdidisti isthuc esse vera damno cum magno meo.
Le. Si ecastor nunc habes quod des, alia verba peribitas:
Nunc quia nihil habes, maledictis te eam ductare postulas.
Arg. Non meum est. *Le.* Nec meum quidem edepol,
ad te ut mittam gratis.

Verum statim atque honoris gratia hoc fiet tui:
Quia nobis lucro fuisti potius, quam decori tibi.
Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum,
Hanc tibi noctem honoris causa gratis dono dabo.

Arg. Quid, si non est? *Le.* Tibi non esse credam illa?
alio sibi tamen.

Arg. Ubi ille quod dedi ante? *Le.* Abusa. nam si ea
darentur mihi,
Mulier mitteretur ad te: nunquam quicquam poscerem.
Diem, aquam, solem, lunam, noctem, huc argento non
emo.

Cetera quaeque volumus uti, Graeca mercamur fide.
Quom a pistori panem petimus, vinum ex oenopolio,
Si eis habent, dant mercem: eadem nos disciplina
utimur.

Semper oculatæ nostræ sunt manus, credunt quod vident.
Verus est, nihili cocio est: scis cuius? non dico amplius.

Arg. Aliam nunc mihi orationem despoliato prædicas:
Longe aliam præbes, inquam, nunc atque olim quom
dabam.

Aliam atque olim quom illiciebas me ad te blande ac
benedice:

Tum mihi ædes quoque aridebant, cum ad te ve-

niebam, tuæ.

Me unice unum ex omnibus te atque illam amare,
ajebas mihi.

Ubi quid dederat, quasi columbæ pulli in ore am-

bi meo

Usque eratis: meo de studio studia erant vestra omnia.

Usque adhaerebatis: quod ego iusseram, quod volueram

Faciebatis: quod nolebam ac veteram, de industria

Fugiebatis, neque conari id facere audiebatis prius.

Nunc neque quid velim, neque nolum, facitis magni,
peffumæ.

Le. Non taseis? hic noster questus aucupii simillimu' est.

Aucupii quando concinnavit aream, offundit cibum:

Aves affluunt. NECESSE est facere sumtum, qui
quærit lucrum.

Sæpe edunt: semel si sunt capte, rem solvant aucupi.

Item hic apud nos. ædis nobis area est, aucups
sum ego.

Efca est meretrix, Ictus illi est, amatores aves:

Benefalando consuecunt, compellendo blanditer,
Oculando, oratione vinnula, venustula.

Si papillam pertraheant, haud id est ad me aucupii.

Suavius mihi fumpit, fumere eum sicut fine retibus.

Hæcne te esse oblitum, in ludo qui fuisti tam diu?

Arg. Tui ista culpa est, quæ discipulum semidoctum abs
te amoves.

Le. Remecto audacter, mercedem si eris nactus: nunc abi.

Arg. Mane, mane. audi: dic quid me æquom cenies
pro illa tibi dare.

Annum hunc ne cum quiquam alio sit? *Le.* Tene? *Arg.*
vixisti minas.

Atque ca lege, si alius ad me prius attulerit, tu vale.

Arg. At ego, est etiam, priusquam abis, quod volo
loqui. *Le.* Dic quod lubet.

Arg. Non omnino jam parui: est reliquum quo peream
magis.

Habeo, unde istuc tibi quod potes dem: sed in Je-
ges meas

Dabo, ut scire possis perpetuum annum hunc mihi ul
serviat.

Nec quonquam interea alium admittat profus, quam
me, ad se virum.

Le. Quia si tu volas, domi servi qui sunt, castrabo viros.

Postremo ut vires non esse, syngrapham facito afferas.

Ut vires, ut tibi lubebit, nobis legem imposito:

Modo tecum una argentum asfero, facile patiar cetera.

Portitorum simillime sunt janæ lenoniæ:

Si asfers, tum patent: si non est quod des, ædes
nou parent.

Arg. Interii, si non invenio ego illas viginti minas.

Et profecto, nisi illud perdo argentum, pereundum
est mihi.

Nunc pergam ad forum, atque experiar opibus, omni
copia:

Supplicabo, exohsecrabo, ut quemque amicum videro:

Dignos, indignos adire, atque experiri certum est mihi.

Nam si mutuas non potero, certum est sumam sœnore.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Libanus servus.

Ecce vero Libane nunc te melius est exper-

giscier.

Atque argento comparando fingere falla-

ciam.

Jam diu est factum quom discessi ab heri,

atque abiisti ad forum,

Igitur inveniendo argento ut fingeres fallaciam.

Ibi tu ad hoc diei tempus dormitasti in orio.

Quia tu abs te socordiam omnem rejice, & segnitatem
amove;

Atque ad ingenium vetus versutum te recipis tuum.

Serva heram: cave tu idem faxis, alii quod servi
solent.

Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.

Unde fumam? quem intervortam? quo hanc colocem
conferam?

Impertitum, inauguratum est, quovis admittunt aves.

Picus & cornix est ab leva, corvos porro ab dextera.

Consuadere. certum hercle est vestram consequi sen-

tentiam.

Sed quid hoc, quod picus ulmum tundit? non teme-

rarium est?

Certe hercle ego quantum ex augurio auspicii intellego,

Aut mihi in mundo sunt virge, aut attrienii Saurez.

Sed quid illuc, quod examinatus currit huc Leonida?

Mæto, quod illic obsecravit meo falsis fallacis.

ACTUS II. SCENA II.

Leonida, Libanus, servi.

Ubi ego nunc Libanum requiram, aut familiarem filium?

Uti ego illos lubentiores faciam, quam Libentia? *Arg.*

Maximum prædum & triumphum ad adfero adventu
meo.

Quando tecum pariter potant, pariter scortari solent?
Hanc quidem quam nactus praxidam, pariter cum illis partiam.

Lib. Illic homo zedeis compilavit, more si fecit suo.
Vz illi qui tam indiligenter observavit januam.

Leon. Et tamen velim servire, Libanum ut conveniam modo.

Lib. Mea quidem hercle opera liber nunquam fiet ocios.
Leon. Etiam de tergo docentes plagas pregnantis dabo.

Lib. Largitur peculium, omnem in tergo thesaurum gerit.
Leon. Nam si hinc occasio tempus sese subterdixerit,

Nunquam edepol quadrigis albis indispicer possum.
Herum in obidione linquet, inimicum animos auxerit.

Sed si tecum occasione opprimere hanc, que obvenit, studet.

Maximas opimitates gaudio effertissimas
Suis heris ille ona mecum pariet, gnatoque & patri:

Adeo ut atatem ambo ambobus nobis sint obnoxii,
Nostrum devincti beneficio. *Lib.* Vinclos nescio quos ait.

Non placet, metus in commune ne quam fraudem
fraus sit.

Leon. Perli ego oppido, nisi Libanum invenio, jam
ubi ubi est gentium.

Lib. Illic homo focium ad malam rem querit, quem
adungat sibi.

Non placet, pro monstro exemplum est, quando qui
indat tremat.

Leon. Sed quid ego hic properans concessio pedibus, lin-
gua largior?

Quin ego hanc jubeo tacere, que loquens lacerat diem?
Lib. Heu edepol hominem insellem, qui patronam

comprimat.
Nam si quid sceleris fecit, lingua pro illo pejerat.

Leon. Approperebo, ne post tempus praxid praxidum
parem.

Lib. Quae illuc praxida est? Ibo advorsum atque electa-
bo quicquid est.

Jubeo te jalvere voce summa, quoad vires valent.
Leon. Gymnasium flagri, salvero. *Lib.* Quid agis, cu-
sus carceris?

Leon. O catenarum colone. *Lib.* O virgarum lascivia.
Quot pondo tibi esse censet nudum? *Lib.* Non

edepol scio.
Leon. Scibam ego te nescire: at pol ego qui te expen-
dit scio.

Nudus vinclos centum pondo es, quando pendes per
pedes.

Lib. Quo argumento istuc? *Leon.* Ego dicam, quo ar-
gumeto & quo modo.

Ad pedes quando aligarum est zequom centurpondium,
Ubi manus manice complexae sunt, atque adductae

ad trabem,
Nec dependis, nec preprendis, quin malus nequam-
que sis.

Lib. Vz tibi. *Leon.* Hoc testamento servitus legat tibi.
Lib. Verbis velitationem fieri compendio volo.

Quid istuc negotii est? *Leon.* Certum est credere? *Lib.*
Audacter licet.

Leon. Sis amantem subvenire familiari filio,
Tantum adest boni improvi, verum commixtum

malo.
Omnes de nobis carnicum concelebrabuntur dies.

Libane, nunc audacia usas est nobis inventa & dolis.
Tanquam facinus inveni modo ego, et nos dicamur duo

Omnium dignissimi esse, quo cruciatus confluant.
Lib. Ergo mirabar, quod dudum scapulis gestabant mihi

Hariolari quae occurrerunt tibi esse in mundo malum.
Quicquid est eloquere. *Leon.* Magna est praxida cum
magno malo.

Lib. Siquidem omnes conjuncti cruciamenta conferant,
Habeo opinor familiare terquem, ne queram foris.

Leon. Si istam firmitudinem obtineas animi, salvi sumus.
Lib. Quin si tergo res solvenda est, rapere cupio publicum.

Pernegabo atque obdurabo, perjurabo denique.
Leon. Hem ista viatus est, quando usu 'st, qui malum

fert fortiter.
Fortiter malum qui paritur, idem post patitur bonum.

Lib. Quia rem acturum edisseris? cupio malum nanciscier.
Leon. Placide ergo unumquidque derogita, ut acquie-
scam, non vides

Me ex cursura anhelitum etiam ducere? *Lib.* Age,
age, manfero

Tuo arbitratu, vel adeo usque dum peris. *Leon.* U-
binam est herus?

Lib. Major apud forum 'st, minor hic est intus. *Leon.*
Jam satis est mihi.

Lib. Tunc tu igitur es dives factus? *Leon.* Mitte ridicu-
lana.

Lib. Mitto. istud quod affers aures expectant meae.
Leon. Animum adverte, ut zeque tecum hanc scias. *Lib.*

Taceo. *Leon.* Bene.
Meministi? alios Atreidicos mercatori Pelleo

Nostrum vendere atreidem? *Lib.* Memini. Quid tum
postea?

Leon. Hem ergo is argentum huc remisit, quod dare-
tur Saurex

Pro afinis, adolefcens venit modo, qui id argentum
atruhit.

Lib. Ubi is homo 'st? *Leon.* Jam devorandum censet,
si conspexeris.

Lib. Ita enimvero, sed tamen tu nempe eos afinos
predicas

Verulos, claudos, quibus subterit ad femina jam
erant ungulae.

Leon. Ipsos, qui tibi subvertebant rure huc virgas ulmoss.
Lib. Teneo: atque iidem te hinc vexerunt vinculum

tus. *Leon.* Memor es probe.
Verum in tonsilina ut sedebam, me inist percontatier:

Equem filium Stratonis noverim Demaznetum?
Dico me novisse extemplo, & me ejus servum predico

Esse, & zedeis demonstravi nostras. *Lib.* Quid tum postea?
Leon. At te ob afinos secrete argentum atreidis Saurex,

Viginti minas, sed eum sese non novisse hominem
qui fuit:

Ipsam vero te novisse callide Demaznetum:
Quoniam ille elocutus haec fuit. *Lib.* Quid tum?

Leon. Ausculta ergo, scies.
Extemplo scio facitum me, atque magnificum virum,

Dico me esse atreidem, sic huc respondit mihi:
Ego pol Saurexam non navi, oecque qua facie sit scio:

Te oon zequom mi est succellere, si herum vis De-
maznetum.

Quem ego novi, adduce: argentum non morabor
quin feras.

Ego me dixeram adducturum, & me domi praesto fore.
Ille in bolnas iturus est, inde huc veniet postea.

Quid nunc consilii captandum censet? dic. *Lib.* Hem
istuc ago,

Quomodo argentum intervortam, & adventorem, &
Saurexam.

Jam hec opus est exsatiatum, nam si ille argentum
pravis

Hospes huc adfert, continuo nos ambo exultu fumus.
Nam me hodie senex seduxit solum, seorsum ab adibus,
Mihî, tibi que interminata si nos futuros ulmeos,
Nisi hodie Argyrippa viginis essent argenti minæ.
Jussit vel nos ateniensem, vel nos uxorem suam
Defraudare: dixit operam sese promissam dare.
Nunc tu abi ad forum adque herum, & narra, hæc ut
aucturi sumus:

Te ex Leonida futurum esse ateniensem Sauream,
Dum argentum afferat Mercator pro asinis. *Leon.* Faciam uti jubes.

Lib. Ego illum interea hic obsecabo, prius si forte advenierit.

Leon. Quid ais? *Lib.* Quid vis? *Leon.* Pugno malam si tibi percussit.

Mox cum Sauream imitabor, caveto ne succenseas.
Lib. Hercle vero tu cavebis, ne me attingas. si me tangis,

Næ hodie malo cum auspicio nomen commutaveris.
Leon. Quæso æquo animo patitor. *Lib.* Patitor tu item,

cum ego te referam.
Leon. Dico ut usus feris. *Lib.* Dico hercle ego quoque

ut facturus sum.
Leon. Ne nega. *Lib.* Qui promitto inquam hostire contra,

ut merueris.
Leon. Ego abeo; tu jam scio patiere. sed quis hic est?

is est,
Ille est ipsus, jam ego recurro huc. tu hunc interea hic tene.

Volo seni narrare. *Lib.* Quia tu officium facis ergo, ac fugis?

ACTUS II. SCENA III.

Mercator, Libanus.

UT demonstrat sunt mihi, illasce ædeis esse oportet,
Demænetus ubi dicitur habitare. I puer, pulsa,
Atque ateniensem Sauream, si est intrus, evocato huc.
Lib. Quis nostras sic frangit fores? ube, inquam, si quid audis.

Mer. Nemo etiam tetigit: sanasne est? *Lib.* At censebam attigisse.

Propterea huc quia habebas iter. nolo ego fores coarvas meas.

A te verberarier: sane ego sum amicis nostris adibus.
Mer. Pol hæc periculum est, cardines ne foribus effringantur.

Si istoc exemplo tu omnibus qui quærent respondebis.
Lib. Ita hæc morata est janua: extemplo janitorem

Clamant, procul si quem videt ire ad sese calcitrarem.
Sed quid venis? quid quæritas? *Mer.* Demænetum volebam.

Lib. Si sis domi, dicam tibi. *Mer.* Quid? ejas ateniensis?

Lib. Nihil magis intrus est. *Mer.* Ubi est? *Lib.* Ad tonforem ire dixit.

Mer. Quom venisset, post non rediit? *Lib.* Non edepol, quid volebas?

Mer. Argenti viginis minas, si adesset, accepisset.

Lib. Qui pro istuc? *Mer.* Afinos vendidit Pellæo mercatori.

Mer. Quæ. *Lib.* Scio: tu id nunc refers. jam hic credo eum a futurum.

Mer. Quia facie vester Saurea est? si is est, jam scire potero.

Lib. Macilentis malis, rufulus, aliquantum ventriosus,

Truculentis oculis, tristis fronte, comoda statura.

Mer. Non porrit pistor rectius decideret ejus forma?
Atque hercle ipsam adeo contor: quæ sunt capite

incedit.

Lib. Quisq; obviam huic hic occurrerit irato, vapulabit.
Siquidem hercle æacidinis minis animiq; eapletus
incedit,
Si me tratus tetigerit, iratus vapulabit.

ACTUS II. SCENA IV.

Leonida, Mercator, Libanus.

Quid hoc est negotii? neminem meum dictum magnificare.

Libanum in constrinam ut jussieram venire, is ualul venit.

Næ ille edepol tergo & cruribus consuluit haud decore.

Mer. Nimis imperiosus est. *Lib.* Væ mihi hodie. *Leon.* Salvere jussi.

Libanum libertum. jam manu emissus? *Lib.* Obsecro te.

Leon. Næ tu hercle cum magno malo mihi obviam occurreris.

Cur non venisti, ut jussieram, in constrinam? *Lib.* Hic me moratu.

Leon. Siquidem hercle nunc summum Jovem te dicas detinuisse.

Atque is peccator affert, malam rem effugies nunquam.

Tu verbero, imperium meum contempsisti? *Lib.* Perii hospes.

Mer. Quæso hercle noli, Saurea, mea causa hunc verberare.

Leon. Utinam nunc stimulus in manu mihi sit! *Mer.* Quiesce quæso.

Leon. Qui latera conteras tua, quæ occalluere plagis.

Abcede, & sine me hunc perdere, qui semper me incendit ira.

Cui nunquam unam rē me licet semel præcipere furi,

Quin conties eadem impetem, atque ogganniam.

itaque jam hercle

Clamore ac stomacho non quo labori suppeditare.

Justin' scelestæ, ab janua hoc sterces hinc austeri?

Justin' columenis dejicer operas aranearum?

Justin' in splendorem dari bullas has foribus nostris?

Nihil est: tanquam si claudus sum, cum susti est ambulandum.

Quia triduum hoc unum modo foro operam assiduam dedi,

Dum reperiam qui querentem argentum iu fœnus.

hic vos

Dormitis interea domi: atque herus in hæræ, haud adibus habitat.

Hem ergo hoc tibi. *Lib.* Hospes te obsecro, defende. *Mer.* Saurea, oro,

Mea causa ut miras. *Leon.* Ebo, æquis pro vestra olivæ

Relolvit? *Lib.* Relolvit. *Leon.* Cui datum est? *Lib.* Stricho vicario ipsi

Tuo. *Leon.* Vah! delensire apparas. scio mihi vicarium esse,

Neque eo esse servum in adibus heri, qui sit plaris, quam ille sit.

Sed vina heri quæ vendidi vinario Exærambo,

Jam pro iis satisfecit Stricho? *Lib.* Fecisse satis opinor:

Nam vidi hac ipsum adducere traperitam Exærambum.

Leon. Sic dederō. prius quæ credidi, vix anno post exeni.

Nunc fatagit: adducit domum etiam ultro, & scribit numeros.

Dramo mercedem restulit? *Lib.* Dimidio minus opior.

Leon. Quid reliquum? *Lib.* Ajebat reddere quam ex-
tempore sibi reddidit esset:

Nam retinere, ut quod fit operis efficeret locatorem.

Leon.

Leon. Scyphos quos attendo dedi Philodamo, retulitne?
Lib. Non etiam. *Leon.* Hem, non? si velis, da, com-
moda homini amico.

Mer. Perii hercle. jam hic me abegerit suo odio. *Lib.*
Hec jam satis tu.

Andin' quæ loquitur? *Leon.* Audio, & quiesco. *Mer.*
Tandem opinor
Conticuit: nunc adeam optimum est, priusquam in-
cipit timere.

Quam mox mihi operam das? *Leon.* Ehem, optume:
quandadum tu advenisti?
Non hercle te provideram. queso ne vitio vortas;
Ita iracundia obstitit oculis. *Mer.* Non mirum factum est,
Sed si domi est, Demænetum volebam. *Leon.* Negat
esse iotus.

Verum istuc argentum tamen mihi si vis denumerare,
Repromittam istuc tibi nomine solutam rem futuram.
Mer. Sic potius, ut Demæneto tibi hero præsentem reddam.
Lib. Herus istunc novit, atque herum hic. *Mer.* Hero
huic præsentem reddam.

Lib. Da modo meo periculo: rem salvam ego exhibebo:
Nam si sciat noster senex fidem non esse huic habitam,
Succenseat, cui omnium rerum ipse semper credit.
Leon. Non inagni pendo ne duit: si non vult, sic si-
ne astat.

Lib. Da, inquam. vah formido miser, ne hic me tibi
arbitreor
Suavisse, sibi ne crederes, da queso, ac ne formida.
Salvum hercle erit. *Mer.* Credam fore, dum quidem
ipse in manu habeo.

Peregrinus ego sum, Saorem non novi. *Lib.* At nosce
sane.

Mer. Sit, non sit; non edepol scio. si is est, cum esse
oportet.

Ego certe me incerto scio hoc daturum nemini homini.
Leon. Hercle istum di omnes perdurant: verbo cave (sup-
plicassis).

Ferox est, vigioni minas meas tractare sese.
Nemo accipit, auster te domum, abice hinc, mol-
lestus ne sis.

Mer. Nimis iracunde. non dæcet superbum esse homi-
nem servom.

Lib. Malo hercle jam magno tuo nunc isti nec recte dicis:
Impore, nihili, non vides irasci? *Leon.* perge porro.

Lib. Flagitium hominis, da obsecro argentum huic,
ne male loquatur.

Mer. Malum hercle vobis queritis. *Leon.* Crura hercle
distingentur.

Age impodice, ni istum impudicum perces. *Lib.* Pe-
rii hercle.

Sceleste, oon aude mihi scelerato subvenire?
Leon. Pergin' precari pessumo? *Mer.* Quæ res? tuan' li-
bero homini.

Male servos loquere? *Leon.* vapula. *Mer.* Id quidem
tibi hercle fiet,

Ur vapules, Demænetum simulac conspexero hodie.
In jus voco te. *Leon.* Non eo. *Mer.* Non is? me-
mento, *Leon.* Memini.

Mer. Dabitur pol supplicium mihi de tergo vestro.
Leon. Væ te.

Tibi quidem supplicium caruifex de nobis detur?
Mer. Atque etiam pro vestris dictis maledictis pœnæ
pendentur mihi hodie.

Leon. Quid, verbero? ain? to fuscifer herum nosmet
fugitare censes?

I tunc jam ad herum, quo vacas jamdadum, quo volebas.

Mer. Nunc demum tamen nunquam hinc feres argenti
nummum, nisi me
Dare jufferit Demænetus. *Leon.* Ita facito, ago am-
bula ergo.

Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?
Tam ego homo sum, quam tu. *Mer.* Scilicet ita
res est. *Leon.* Sequere hac ergo.

Præfiscine hoc nunc dixerim: nemo etiam me accusavit
Merito meo, neque me Athenis est alter hodie ququam,
Cui credi recte æque putent. *Mer.* Fortassis! sed ta-
men me.

Nunquam hodie induces, ut tibi credam hoc argen-
tum ignoto.

Lurus est homo homini, non homo, quom qualis
sit non novit.

Leon. Jam nunc secunda mihi facis. scibam huic te
capitulo hodie

Facturum satis pro injuria. quanquam ego sum for-
didatus,

Frugi tamen sum, nec potest peculium enumerari.
Mer. Fortasse! *Leon.* etiam nunc dico: Periphanes
Rhodo mercator

Dives, absente hero solus mihi talentam argenti
Soli annumeravit, & mihi credidit, atque deceptus in eo.

Mer. Fortasse! *Leon.* Atque etiam tu quoque ipse si esses
percuncharus

Me ex aliis, scio pol crederes nunc quod fers. *Mer.*
Haud negassim.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Cleæta lena, *Philenium* meretrix.

EQUON' ego te interdixis facere man-
suetam meis?

An ita tu es animata, ut qui expert
matris imperii fies?

Phil. Ubi piem Pietatem, si isto more
moraa tibi

Postulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis?
Clæ. An decorum est adversari in eis te præceptis? *Phil.*

Quid est?

Clæ. Hocine est pietatem colere, matris imperium
minuere?

Phil. Neque quæ recte faciunt culpo, neque quæ do-
linquant amo.

Clæ. Satis dicacula es amatrix. *Phil.* Mater, is qua-
stu 'st mihi:

Lingua poscit, corpus querit, animus orat, res monet.
Clæ. Ego te volui castigare, tu mi accusatrix ades.

Phil. Neque edepol te accuso, neque me id faceresas
existimo.

Verum ego meas quæro fortunas, quom illo quem
amo prohibeo.

Clæ. Ergo una pars orationis de die dabitur mihi.
Phil. Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.

Ad loquendum, atque ad racendam tute habes por-
ticulum.

Quin pol si reposui remum sola ego in castris
Ubi quiesco, onnis familiaris causa consistit tibi.

Clæ. Quid ais tu, quam ego onam vidi mulierem an-
daciissimam?

Quoties te verni Argeppum filium Demæneti
Compellare aut contredare, colloquere aut contrui?

Quid

Quid dedisti? quid deportasti? iussit ad nos? an tu tibi Verba blanda esse aurum tere? dicta docta prodatis? Ultra amas, ultro expectas, ultro ad te accessi jubes, Illos qui dant, eos derides: qui desidunt, deperis. An te id expectare oportet, si quis promittit tibi Te facturum divitem, si moriatur mater sua? Ecce nos periculum magnum & familie portenditur.

Dam ejus expectamus mortem, ne nos moriamur fame. Nunc adeo nisi mihi bibe argenti asert viginti minas, Næ ille ecastor hinc trudetur largus lacrumarum foras. Hic dies summo est apud me inopie excusatio.

Phil. Patiar, si cibo carere me jubeas, mater mea.

Cle. Non vero ted amare, qui dant qua amentur gratia.

Phil. Quid si hic animus occupatu est, mater, quid faciam? mone. *Cle.* Hem,

Meum caput contemples, si quidem ex te consulas tua.

Phil. Etiam opilio, qui pascit, mater, alienas oves,

Aliquando habet peculiarem, qui spera soletur suam.

Sine me amare unam Argyrippam animi causa quem volo.

Cle. Intro abi: nam te quidem edepol nihil est impudentius,

Phil. Audientem dicto, mater, produxisti filiam.

ACTUS III. SCENA II.

Leontida, Libanus: servi duo.

Perfidie landes gratiaque habemus merito magnas, Quom nostris fycophantiis, dolis, astutiisque, Scapularum confidencia, virtute ulmorum freti; Qui adversum stimulos, laminas, cruceque, compe-derique,

Nervos, catenas, carceres, nomellas, pedicas, bojas,

Tortoreque acerrimos, gnarosque nostri tergi,

Eas sæpe ante in nostras scapulas cicatrices indiderunt,

Eas nunc legiones, copias, exercitusque eorum,

Vi pugnando perjuris nostris, euge, potiti.

Id virtute hujus collegæ, meaque comitate

Factum est, *Lib.* Qui me vir fortior est ad susce-

rendas plagas?

Leontida. Edepol virtutes qui tuas nunc possit collandare,

Sicut ego possim, que domi duellique male fecilli?

Næ illa edepol pro merito nunc tuo memorat mult-

ta possunt.

Ubi fidenter fraudaveris, ubi hero infidelis fueris,

Ubi verbis conceptis sciens libenter perjoraris,

Ubi parietes peroderis, in furto ubi sis prebensus,

Ubi sæpe causam dixeris pendens adversus oculo

Astutos, audaces viros, valentes virgatores.

Lib. Fateor profecto ut predicas, *Leontida,* esse vera.

Verum edepol næ etiam tua quocque majestatis ite-

rari multa

Et vera possunt. ubi sciens fideli insidus fueris:

Ubi perhenus in furto sis, & manifeste verberatus,

Ubi perjoraris, ubi facro manus sis admolitus.

Ubi heris damno, molestis, & dedecor sæpe fueris.

Ubi creditum tibi quod sit, tibi datum esse pernegaris,

Ubi amicæ quam amico tuo fueris magis fidelis,

Ubi sæpe ad languorem tua duritia dederis oculo

Validos sicciores ulmeis affectus lenis virgis.

Nam male relata est gratia? ut collegam collaudavi?

Leontida. Ut meque teque maxime atque ingenio nostro

decur.

Lib. Jam omittit ista, atque hoc quod rogo responde.

Leontida. Rogita quod vis.

Argentū viginti minas habesne? *Leontida.* Aristote.

Edepol seum Demetrium lepidum fuisse nobis.

Ut assimilabat Saureum med esse! quam facies!

Egre nimis risum contemni, ubi hospitem inclamavit,

Quod se absente mihi fidem habere nolisset.

Ut memoriter me Saureum vocabat atheniensem!

Lib. Manedum. *Leontida.* Quid est? *Lib.* Philenium estne

hæc que intus exit?

Atque Argyrippus una. *Leontida.* Os opprime: is est. etiam

subnuculetrinus.

Lacrumantem lacinia tenet lacrumans. quidnam esto

dicam?

Tacite aulculetrinus. *Lib.* attate, modo hercle in men-

tem venit.

Nimis vellem habere perticam. *Leontida.* Quoi rei? *Lib.*

Qui verberarem.

Afinos, si forte occiperint clamare hinc ex crumena.

ACTUS III. SCENA III.

Argyrippus, Philenium, Libanus, Leontida.

Cur me retentas nunc? *Phil.* Quia tui amans abeun-

tis ego.

Arg. Vale. *Phil.* Aliquanto amplius valerem, si hic

maneres.

Arg. Salve. *Phil.* Salvere me jubeas, quoi tu abiens

affers morbum.

Arg. Mater supremum mihi tua dixit, domum ire iussit.

Phil. Acerbum sumus filiz facit, si te carentum ego.

Lib. Homo hercle hinc exclusus est foras. *Leontida.* Ita res

est. *Arg.* Mitte quæso.

Phil. Quo nunc abis? quin tu hic manes? *Arg.* Nox

si voles manebis.

Lib. Audin' tu hunc? opera ot largus est nocturna!

nunc enim hic est

Negotiosus interdus. videlicet Solon est,

Leges ut conscribat, quibus se populus teneat. gettz,

Qui sese parere apparent hujus legibus, profecto

Nunquam bonæ frugi sient, dies noctesque potent.

Leontida. Næ iste hercle ab ista non pedem discedat, si liceat,

Qui nunc festinat, atque ad hæc minatur sese abire.

Lib. Sermonem jam finem face tuo: hujus sermonem accipiam.

Arg. Vale. *Phil.* Quo nunc properas? *Arg.* Bene vale: apud

Orcum te videbo.

Nam equidem me, jam quantum potest, a vita abju-

dicabo.

Phil. Cur tu obsecro immerito meo me morti dedere

operas?

Arg. Ego te? quam si intellegam deficere vita, jam ipse

Vitam meam tibi largiar, & de mea ad tuam addam.

Phil. Cur ergo minitaris tibi te vitam esse amissurum?

Nam quid me facturam putas, si istuc quod dicis, faxis?

Mihi certum est, efficere in me omnia eadem que

tu in te faxis.

Arg. O melle dulci dulcor mihi tu es. *Phil.* Certe

enim tu vita es

Mihi. complere. *Arg.* Facio lubens. *Phil.* Uti-

nam sic essetis.

Leontida. O Libane, ut misce est homo qui amat! *Lib.* Imo

hercle vero

Qui pendet, multo est miserior. *Leontida.* Scio, qui peri-

culum feci.

Circumsistamus: alter hinc, hinc alter appellemus.

Lib. Hæc salve, sed cum sumus est hæc mulier, quam

amplexare?

Arg.

Arg. Qui dum? *Lib.* Quia oculi sunt tibi lacrumantes, eo rogavi.

Arg. Patronus qui vobis fuit fururus, perdidisti.

Lib. Equidem hercle nullum perdidit: ideo, quia nunquam ullum habui.

Leos. Philenium, salve. *Phil.* dabunt di quæ velitis, vobis.

Lib. Noctem tuam & vini cadum velim, si optata fiant.

Arg. Verbum cave facis, verbero. *Lib.* Tibi equidem, non mihi opto.

Arg. Tui tu igitur loquere quod lubet. *Lib.* hunc hercle verberare.

Leos. Quiniam istuc accredit tibi, cinæde calamistrare?

Tun' verberes, qui pro cibo habetas te verberari?

Arg. Ut vestre fortune meis præcedat Libane longe, Qui hodie nunquam ad vesperum vivam! *Lib.* Quapropter quæso?

Arg. Quia ego hanc amo, & hæc me amat: huic quod ego dem, nesciam quicquam est.

Hinc me amantem ex adibus delegit hujus mater. Argenti viginti minæ modo ad mortem appulerunt, Quas hodie adolefcentis Diabotes ipsi daturus dixit: Ut hanc ne quoquam mitteret, nisi ad se hunc animum totum.

Videntur vigilanti minæ quod pollent, quidve possunt? Ille, qui illas pendit, salvis est: ego, qui non pendo, peteo.

Lib. Jam dedit argentum? *Arg.* Non dedit. *Lib.* Bono animo es, ne formida.

Leos. Secede hæc Libane, te volo. *Lib.* Si quid vis.

Arg. Obsecro vos.

Eadem istuc opera (savius est complexus fabulari.

Lib. non omnia eadem æque omnibus, here, suavia esse scito:

Vobis est suave amantibus complexus fabulari: Ego complexum hujus nihil moror. *Leos.* meum autem hæc aspernatur.

Proinde istud facias ipse, quod faciamus nobis suades.

Arg. Ego vero, & quidem edepol lubens; interea si videtur, Concedite istuc. *Leos.* Vin' herum deludi? *Lib.* Digon' si sane.

Leos. Vin' faciam ut me Philenium præfente hoc amplexetur?

Lib. Cupio hercle. *Leos.* Sequere hæc. *Arg.* Ecquid est salutis? satis locuri.

Leos. Auscultate, atque operam date, & mea dicta devorate.

Primum omnium servos tuos nos esse non negamus: Sed si tibi minæ viginti argenti proferentur, Quo nos vocabis nomine? *Arg.* Libertos. *Leos.* Non patronos?

Arg. Id potius. *Leos.* Viginti minæ hic insunt in hac crumena.

Hæc ego, si vis, tibi dabo. *Arg.* Di te servassint semper, Custos herilis, decus populi, thesaurus copiarum, Salus interioris hominis, amorique imperator:

Hic pone, hic istam colloca crumenam in collo plane.

Leos. Nolo ego te, qui herus sis mihi, omni istuc sustinere.

Arg. Quin tu labore libera te, atque istam ponis in me.

Leos. ego bistulabo: tu, ut decet dominum, ante me ito inanis.

Arg. quid nunc quid est? quin tradis hæc crumenam herum pressam?

Leos. Hanc, cui daturus hanc, jube petere atque orare mecum.

Nam istuc proclive est, quod jubes, me plane collocare.

Phil. Da meus ocellus, da mea rosa, da mi anime, da mea voluptas,

Leos. Leonida, argentum mihi, ne nos dejungas amantes.

Leos. Dic igitur me tuum passerulum, gallinam, co-turnicem,

Agnellum, hœdillum me tuum die esse, vel vitellum: Prehende auriculari, compara labela cum labelis.

Arg. Ten' osculetur, verbero? *Leos.* Quam vero indignum visum est?

Atqui pol hodie non feres, ni genua conficantur.

Arg. Quid vis? egestas imperat: fricentur. da nunc quod oro.

Phil. Age mi Leonida, obsecro ser amanti hero saltem.

Redime istuc beneficio te ab hoc, & tibi esse hunc isto argento.

Leos. Nimis bella es atque amabilis: & si hoc esset meum, hodie

Nunquam me orares quin darem: nunc illum te orare melius est.

Illic hanc mihi servandam dedit. i sane bella belle.

Cape hoc sis Libane. *Arg.* Furcifer etiam me delusisti?

Leos. Nunquam hercle facerem, genus ni tam nequiter fricas.

Ageis tu in partem nunc jam hunc delude, atque hanc amplexare.

Lib. Taceas; me spesces. *Arg.* Quin ad hunc Philenium aggredimur;

Virum quidem pol optimum, & non similem faria hujus.

Lib. Inambulandum est: nunc mihi vicissim supplicabunt.

Arg. Quæso hercle Libane, sis, herum tuis factis sospitari.

Da mihi istas viginti minas, vides me amantem egere.

Lib. Videbitur; scilicet volo. reddito hac conticinio.

Nunc istanc tantisper jube sis petere atque orare mecum.

Phil. Amandone exorari te vis, an oculando?

Lib. Enimvero utranque. *Phil.* Ego obsecro te, & tu utranque nostrum serva.

Arg. O Libane, mi patrone, mihi trade istuc. magis decorum est

Libertum potius quam patronum onus in via portare.

Phil. O Libane, ocellus aureus, dooium decusque amoris, Amabo, faciam quod voles, da istuc argentum nobis.

Lib. Dic igitur me anaticulam, columbanam, vel castellum, Hirundinem, moodulam, parillum, passerulum.

Fac proserpentem bestiam me, duplicem ut habeam linguam.

Circumdaroque me brachiis: meum collum circumplectes.

Arg. Ten' complectatur, carouex? *Lib.* Quam vero indignus videor!

Ne istuc nequicquam dixeris tam indignum dictum tu in me:

Vehes pol hodie me, siquidem hoc argentum ferre speres.

Arg. Teo? ego veham? *Lib.* Tui hoc feras argentum hinc aliter a me?

Arg. Perii hercle, si verum quidem & decorum, herum vehere servum.

Incende. *Lib.* Sic isti solent superbi subdomari.

Asta igitur, ut consueras es puer olim. sciu' ut dicam?

Hem sic: abi: laudo. nec te equo magis est equos nullus sapiens.

Arg. Incende acturum. *Lib.* Ego fecero. hem, quid istuc est? ut tu incedis?

Demam hercle jam tibi de ordeo, toturum ni badizas.

Arg. Amabo Libaoe, jam fat est. *Lib.* Nunquam hercle hodie exorabis.

Nam jam calcari quadrupedem agitato avorsum clivum Tum postea ad pistores dabo, ut ibi cruciere currens.

Asta, ut descendam nunc jam in proclivi, quanquam nequam es.

Arg.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Diabolus adolescens. Parafrasis.

Gedum, istum ostende quem conscripsi
 syngraphum
 Inter me & amicam & lenam: leges per-
 lege.
 Nam tu poeta es profusus ad eam rem
 unicus.

Par. Horrescit faxo lena, leges quom audiet.*Diab.* Age quæso mi hercle translege. *Par.* Audin'?*Diab.* Audio.*Par.* Diabolus Glauci filius Cleeretz

Lenæ dedit denos argenti viginti minas,

Philenium ut secum esset noctes & dies

Hunc annum totum. *Diab.* Neque cum quicquam
 alio quidem.*Par.* Addone? *Diab.* Adde: & scribas, vide, plane &
 probe.*Par.* Alienum hominem iutromittat neminemQuod illa aut amicum aut patronum. *Diab.* Neminem.*Par.* Aut quod illa amicæ suæ amatorum prædicet:

Fores occultæ omnibus sient, nisi tibi.

In foribus scribat, occupatam esse se.

Aut quod illa dicat peregre allatam epistolam,

Ne epistola quidem ulla usquam sit in adibus,

Nec cerata adeo tabula. & si qua iuvilis

Pictura sit, eam vendat, ni quatuordec

Abalienari, quo abs te argentum acceperit,

Tuus arbitratus sit; comburas, si velis.

Ne illi sit cera, ubi facere possit literas.

Vocet convivium neminem illa; tu voces.

Ad eorum ne quem illa, oculis adiciat suos.

Si quem alium aspexit, cæca continuo fiat.

Tecum una potestæ æque pocula potitet.

Abs red accipiat, tibi propinet, tu bibas.

Ne illa minus, aut plus quam tu, sapiat. *Diab.* Satis placet.*Par.* Suspiciones omnes abs se segreget,

Neque illæ ulli suo pede pedem homini premat.

Cum surgat, non in lectum ascendat proximam;

Neque cum descendat, inde det quicquam manum;

Spectandam ne cui analum det, neque roget.

Talos ne cuiquam homini admoveat, nisi tibi.

Quom jacet, Te, ne dicat: nomen nominet.

Deum sibi invocet, quam libebit, propitiâ,

Deum nullam, si magis religiosus fuerit,

Tibi dicat, tu pro illa ores, ut sit propitiâ.

Neque illa ulli homini metet, ni tibi, annuat.

Post, si lucerna extrinsecta est, nequid fui

Membris commoveat quicquam in tenebris. *Diab.* Optum-

mum est:

Ira scilicet facturam, verum in cubiculo

Deme istuc: equidem illa moveri gelio.

Nolo habere illam causam, & votivam dicere,

Par. Scio, captiones metuis. *Diab.* Vñum. *Par.* En-

go ut jubes,

Tollam. *Diab.* Quid ni? *Par.* Audi reliqua. *Diab.*

Loquere, audio.

Par. Neque ullum verbum faciat perplexabile,

Neque ulla lingua sciat loqui nisi Attica.

Forte si tussire occupat, ne sic tussiat,

Ut cuiquam linguam in tussiendo proferat.

Quod illa autem simulet quasi grævedo profuat,

Hoc

Arg. Quid nunc? quoniam ambo, ut est libitum, nos

ambo delulsisti,

Dati sine argenteum? Lib. Siquidem mihi statuat &

aram statuis,

Atque ut Deo mihi hic immolas bovem: nam ego ti-

bi Salus sum.

Leon. Etiam tu, here, istunc amoves abs te, atque ipse

me aggredere?

Atque illa sibi quæ hic iusserat, mihi statuis nunc,

supplicat quæ?

Arg. Quem te autem nomen Deum? *Leon.* Fortu-

nam, atque Obsequenterem.

Arg. Jam istoc es melior. *Lib.* An quid est olim ho-

mini salute melius?

Arg. Licet laudem Fortunam, tamen ut ne Salutem

culpam,

Phil. Easor ambe sunt bonæ, *Arg.* Sciam, ubi boni

quid dederint.

Leon. Opta id quod ut corrigat tibi vis. *Arg.* Quid sioptato? *Leon.* Eveniet.*Arg.* Opto annum hunc perpetuum mihi hujus operas.*Leon.* Impetrasti.*Arg.* Ain' vero? *Leon.* Certe inquam. *Lib.* Ad me adi vi-

cissim, atque experire.

Exopta id quod vis maxime tibi evenire, fiet.

Arg. Quid ego aliud exoptem amplius, nisi illud cu-

jus inopia sit,

Viginti argenti commodas minas, hujus quas dem

matri?

Lib. Dabuntur: animo sis bono face: exoptata obcin-

gent.

Arg. ut consueverat, homines Salus frustratur & For-

tuna.

Leon. Ego caput huic argento fui hodie reperiundum.*Lib.* Ego pes fui. *Arg.* Quin nec caput, nec pes fer-

monum apparet.

Nec quid dicatis, nec me cur ludaris scire possum.

Lib. Satis jam delusum censeo: rem ut est nunc elo-

quatur.

Animum, Argyrippe, advorte sis. pater nos ferre

hoc iussit

Argentum ad te. *Arg.* Ut tempore opportunaque at-

tulisisti!

Lib. Hic inerunt viginti minæ bonæ mala opera partæ:Has tibi nos pactis legibus dare iussit. *Arg.* Quid

id est quæso?

Lib. Noctem hujus & cenam sibi ut daret. *Arg.* Jube

advenire quæso.

Meritissimo ejus quæ vult faciemus, qui hosce amores

Nostris dispulso compulit. *Leon.* Patieris, Argyrippe,Patrem hanc amplexari tuum? *Arg.* Hæc facie faciet,

ut patiar.

Leonida curte obsecro, patrem hoc orato ut veniat.

Lib. Jamdudum est intus. *Arg.* hac quidem non venit.*Lib.* Angiporro

Illac per hortum circuit clam, ne quis se videret

Huc ire familiarium: ne uxor relictat, metuit.

De argento enim si mater tua sciat ut sit scilicet. *Arg.*

Neja

Benedicite, ite intro cito. valete, *Leon.* Et vos amate.

Moc ne sic faciat: tu labellum abstergeas
Potius, quam cuiquam savius facias palam.
Nec mater lena ad vinum accedat interim,
Nec ulli verbo male dicat: si dixerit,
Hæc multa ei esto: vino viginti dies
Ut careat. *Diab.* Pulchre scripti! scitum syngraphum!

Par. Tum si coronas, ferta, unguenta iusserit
Ancillam ferre suam Veneri aut Cupidini,
Tous servos ferret, Venerine eas det an viro.
Si forte pure velle habere dixerit,
Tot noctes reddat spurcas, quot poras habuerit.
Hæc sunt non nuge: non enim mortualia.
Diab. Placent profecto leges, sequere intro. *Par.* Sequor.

ACTUS IV. SCENA II.

Diabolus, Parasitus.

SEquere hac, egon! hæc patiar? aut taceam? emori,
Me malim, quam hæc noo eius uxori indicem,
Ain' tu? apud amicum munus adolescentuli
Fungare? uxori excuses te, & dicas senem?
Præcipias scortum amanti, atque argentum obiciias
Lenæ? supplex clam domi uxorem tuam?
Suspensas potius me, quam tacita hæc tu auferas.
Jam quidem hercle ad illam hinc ibo, quam tu pro-
pediem,

Nisi quidem illa ante occupasset te, effliges scio,
Luxurie sumptus suppeditare oportet.
Par. Ego sic faciundum censeo. me honestu'st
Quam te palam hanc rem facere, ne illa existimet
Amoris causa periclitum illi scissile
Magis quam sua causa. *Diab.* At pol, quin dixi rectius.
Tu ergo fac ut illi turbas, lites concias.
Cum tuo sibi gnato unam ad amicum de die
Potare, illam expilare jam. *Par.* Ne me mone.
Ego istud curabo. *Diab.* At ego te oppellaz domi.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Argyrippus adolescens, Dementius senex.

Gedam, decumbamus sis, pater. *Dem.*
Ut iusseris.
Mi gnate, ita fiet. *Arg.* Pueri, mensam
apponite.

Dem. Nunquidnam tibi molestum est,
gnate mi, si hæc nunc tecum accubat?
Arg. Pietas pater oculis dolorem prohibet. quamquam
ego istanc amo,

Possum equidem inducere animum, ne ægre patiar,
quia tecum accubat.

Dem. Dacet veracundum esse adolescentem, Argyrippe.
Arg. Edepol pater,
Merito tuo sperare possum. *Dem.* Age ergo hoc agi-
temos convivium

Vino & sermone suavi, nolo ego merui, amari mavolo
Mi gnate me abs te. *Arg.* Pol ego utrunque facio,
ut æquum est filium.

Dem. Credam istuc, si esse te hilarum videro. *Arg.*
Ao tu esse me tristem putas?

Dem. Putem ego? quem videam æque esse mæstum,
ut quasi dies si dicta sit.

Arg. Ne dixis istuc. *Dem.* Ne sic fueris, illico ego non
dixero.

Arg. Hem aspecta: rideo. *Dem.* Utinam itale qui mi-
hi voluer sic ridere!

Arg. Scio equidem quamobrem mo, pater, tu tristem
credas nunc tibi;

Quia istuc est tecum: atque ego quidem hercle ut
verum tibi dicam, pater,

Ex res male habet: at non eo, quia tibi non cu-
piam quæ velis:

Verum istam amo, aliam tecum esse equidem facile
possum perpeti.

Dem. At ego hanc volo. *Arg.* Ergo sunt quæ exoptas;
mihi quæ ego exoptem volo.

Dem. Unum hunc diem perpetere, quoniam tibi pote-
statem dedi,

Cum hac annum ut esses, atque amanti argenti soci
copiam.

Arg. Hem istuc me factu tibi devinasti. *Dem.* Quia te
ergo hilarum das mihi?

ACTUS V. SCENA II.

Armonia mulier, Parasitus, Dementius,

Argyrippus, Philenium meretrix.

AIn tu, meum virum hic portare, obsecro, cum filio?
Et ad amicum detulisse argenti viginti minas?

Meoque filio sciente id facere flagitium patrem?
Par. Neque divini, neque ni humani posthac quicquam
accreduas,

Artemona, si huius rei me esse mendacem inveneris.

Arr. At scelestus ego præter alios meum virum sui rata
Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxime.

Par. At nunc dehinc precit illum ante omnes minimi
mortalem precit:

Madidum, nihil, incontinentem atque oforem uxoris suæ.

Arr. Pol ni vera illa essent, nunquam faceret ea quæ
nunc facit.

Par. Ego quoque hercle istam antehac hominem sem-
per sum frugi ratus.

Verum hoc factu sese ostendit, qui quidem cum filio

Poter una, atque una amicum ductet decrepitu senex.

Arr. Hoc ceastus est, quod ille ite ad cenam cotidie.

Ait sese ire ad Archidemum, Cheream, Cherestratum,
Cherelleum, Chremem, Cratinum, Cliniam, Demo-
sthenem;

Is apud scortum corruptele & liberis lastris studet.

Par. Quin tu illum iubes ancillas rapere sublinem domum?

Arr. Tace modum. ne illum mæcator miserum habebam.

Par. Ego istuc scio

Ita fore illi, dum quidam cum illo nupta eris. *Arr.*

Ego censeo

Eum etiam hominem aut io senatu dare operam, aut
clientibus:

Ibi labore delassatum noctem totam stertere.

Ille opere solis faciundo lassus noctu advenit.

Fundum alienum arat, incultum familiarem desinit.

Is etiam corruptus, porro suum corruptit filium.

Par. Sequere hac me modo, jam faxo ipsum hominem
manifesto opprimas.

Arr. Nihil ecastot est quod facere mavelim. *Par.* Mane-

dum. *Arr.* Quid est?

Par. Passi, si forte accubantem tuum virum conspexeris,

Cum corona amplexum amicum, si videas, cognoscere?

Arr. Passum ecastot. *Par.* Hem tibi hominem. *Arr.* Perii.

Par. Paulisper mane.

Aucupemus ex insidiis clanculum quam rem gerant.

Arg. Quid modi, pater, amplexandi facies? *Dem.* Fa-

teor, gnate mi.

Arg. Quid fatere? *Dem.* Me ex amore bojos corruptum
esse oppido.

Per. Audio quid sit? *Arg.* Audio. *Dem.* Egon' ut non domo uxori meæ
Surrupiam in deliciis pallam quam habet, atque ad te deferam?
 Non edepol conducī possim vitā uxoris annuā.
Per. Censet' tu illunc hodie primam ire adfuetum esse in ganeum.
Art. Ille ecator suppilabat me, quod ancillas meas suspicabar, atque infonctis miseris cruciabam. *Arg.* Patet, jube dare vinum: jamdudum factum est, quom primum bibi.
Dem. Da puere ab summo. age tu interibi ab infimo da suaviū.
Art. Perī misera: ut osculatur caruifex, capuli decus.
Dem. Edepol animam suaviorem aliquanto quam uxoris meæ.
Phil. Dic amabo, an foret anima uxoris tuæ. *Dem.* Nauream
 Bibere malim, si necesse est, quam illanc oscularier.
Art. Miser ecator es. *Per.* Mecator dignus est. *Arg.* Quid ais, pater?
Art. Ain' tandem? edepol nū tu istuc cum magno malo tuo
 Dixisti in me: sine: venias modo domum, faxo ut scias
 Quid pericli sit doratæ uxori vitium dicere.
Arg. Equid matrem amas? *Dem.* Egonē? illam nunc amo, quia non adest.
Arg. Quid, quom adest? *Dem.* Perilisse cupio. *Per.* Amat homo te hic, ut predicat.
Art. Nūc ille ecator fuerato funditat: nam si domum Redierit hodie, osculando ego ulciscar potissimum.
Arg. Jace pater talos, ut potro nos jactans. *Dem.* Maxime,
 Te Philenium mihi, atque uxori mortem. hoc Venerim est.
 Pueri plaudite, & mihi ob jactum cantaro mulsim date.
Art. Non queo durare. *Per.* Si non didicisti fallonicam, Non est mirandum. in oculos invadi nunc est optimum.
Art. Ego pol vivam, & tu isthuc came tuo magno malo
 Invocabisti. *Per.* Equis currit pollinctorem arcescere?
Arg. Mater salve. *Art.* Sat saluti' t'. *Per.* Mortuū t' Demaretus.
 Tempus est subducere hinc me: pulchre hoc glificit prælum.
 Ibo ad Diabolum, mandata dicam facta, ut voluerit.
 Atque interea ut decumbamus suadebo, hi dum litigant.
 Postea demum hunc cras adducam ad lenam, ut viginti minas
 Ei det, in parte hac amanti ut liceat ei potirier.
 Argyrippus exorari spero poterit, ut finiat
 Sele alternas cum illo noctes hac frui: nam nī impetro,
 Regem perdidit: ex amore tantum est homini incendium.
Art. Quid tibi huc receptio ad te est meum vitum?
Phil. Pol me quidem
 Miseram odio enecavit. *Art.* Age surge amator, i domum.
Dem. Nullus sum. *Art.* Imo es, ne negato, omnium pol nequissimus.
 At etiam cubat cucules. surge amator, i domum.
Dem. Vx mihi. *Art.* Vera ariolare, surge amator, i domum.
Dem. Abcede ergo paululum istuc. *Art.* Surge amator, i domum.
Dem. Jam obsecro uxor. *Art.* Nunc uxorem me esse meministi tuam?

Modo, quom dista in me ingerbas, odium, non uxor eram.
Dem. Totus perii. *Art.* Quid tandem? anima foretne uxoris tue?
Dem. Morrhum olet. *Art.* Jam surripuisti pallam, quam scorto dares?
Arg. Ecator qui n' surrepturum pallam promisit tibi.
Dem. Non taces? *Arg.* Ego dissuadebam, mater. *Art.* Bellam filium!
 Istoscine patrem quom mores est liberis largiriet?
 Nihil ne te pudet? *Dem.* Pol si aliud nihil sit, tui me uxor pudet.
Art. Cano capite te cuculum uxor ex lustris rapit.
Dem. Non licet manere, (cena coquitur) dum cœnem modo?
Art. Ecator cenabis hodie, ut te dignum est, magnum malum.
Dem. Male cubandum est: judicatum me uxor adducit domum.
Arg. Dicebam pater tibi, ne matri confuleres male.
Phil. De palla memento, amabo. *Dem.* Juben' hanc hinc abicedere?
Phil. Imo intus potius: sequere hac me, mi anime.
Dem. Ego vero sequor.
Art. I domum. *Phil.* Da suaviū etiam prius quam abis, *Dem.* I in crucem.

Græc.

Hic senex, si quid, clam uxorem, suo animo fecit voluptatis,
 Neque novom, neque mirum fecit, nec focus quam alii solent.
 NEC QUISQUAM est tam ingenio duro, nec tam ficto pectore,
 Quin ubi quicquam occasiois sit, sibi faciat bene.
 Nunc si volitis deprecari huic seni ne vapulet,
 Remur impetrari posse, si plausum sic clarum datis.

FINIS ASINARIÆ.

AULULARIA.

Dramatis Personæ.

LER Prologus.	ANTHRAX Cognus.
EUCLIO senex.	CONGRUUS Cognus.
STAPHYLIA anus.	PYTHODICUS servus.
EUNOMIA mulier.	LYCONIDES adolescens.
MEGADORUS senex.	PÆDRA puella.
STROBILUS geminus servus.	

ARGUMENTUM.

SENEX ætatis vix sibi credens Euclio,
 Domi sue desolam multis cum opibus
 Aulam invenit, rursusque penitus conditam
 Exsangvis, anens, servat. ejus filium
 Lyconides vitiatas. interna senex
 Megadurus, a furore susus ducere
 Uxorem, evari gratiam deposcit sibi.
 Durus senex vix promittit: atque aule timens,
 Domo sublata variis abscondit locis.
 Insidiar servus facit buxus Lyconidis,
 Qui virginem vitiatas: atque ipse obsecrat
 Avunculum Megadorum sibimet credere

Uxo.

*Uxorem amanti, per delum vox Euclio
Quem perdidisset, autem insperato invenit,
Leriusque natum collocat Lyconidi.*

ALIUD.

AULUS repertum auri plenum domi Euclio
*Vi summa ferunt, miseris affectus modis.
Lyconides istius vitas filium.
Vult hanc Mixadorus indotatam ducere.
Lubenique ut faciat, dat coquos cum obsonio.
Auro formidat Euclio, abstrudit seris.
Reque omni inspecta, compersoris servat
Id suspic. illie Eudioni rem refert.
Ab eo donatur auro, uxore, & filio.*

PROLOGUS.

Lar familiaris.

NE quis miretur, qui sim, paucis eloquar.
Ego Lar sum familiaris: ex hac familia,
Unde exeuntem me aspexitis. hac domum
Jam multos annos est cum possideo, & colo
Patrique avoque jam hujus qui nunc hic habet:
Sed mihi avos hujus obsecrans concedidit
Auri thesaurum clam omnes: in medio loco
Defodit, venerans me, ut id servarem sibi.
Ita quoniam moritur, (ita avido ingenio fuit)
Nunquam indicare id filio voluit suo:
Inopemque optavit potius eum relinquere,
Quam eum thesaurum demonstraret filio.
Agri reliquit ei non magnum modum,
Quo cum labore magno & misere viveret.
Ubi est obit mortem, qui mihi id aurum credidit,
Cœpi observare, æqui majorem filius
Mihi honorem haberet, quam ejus habuisset pater.
Atque ille vero minus minusque impendio
Corare, minusque me impartire honoribus.
Item a me contra factum est. nam item obit diem,
Is ex se hunc reliquit, qui hic nunc habitat, filium
Pariter moratum, ut pater avosque hujus fuit.
Huic filia una est: ex mihi cotidie
Aut thure, aut vino, aut aliqui semper supplicat:
Dat mihi coronas. ejus honoris gratia
Feci, thesaurum ut hic reperiret Euclio,
Quo eam facilius nuptum, si vellet, daret.
Nam compressit eam de iunio adolescens loco.
Is scit adolescens quæ sit, quam compresserit:
Illa illam nescit, neque compressam autem pater.
Euc. ego hodie faciam ut hac senex de proximo
Sibi uxorem postat. id ex faciam gratia,
Quo ille eam facilius ducat, qui compresserat.
Et hic qui potest eam sibi uxorem senex,
Is adolescens illius est avoculus,
Qui illam stupravit noctu, Cereus vigiliis.
Sed hic senex jam clamar intus, ut tolet.
Annum foras extrudit, ne sit coëscia.
Credo aurum inspicere vult, ne surreptum fiet.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Euclio senex, Staphyla anus.

XI, inquam. age exi. exsundum hercle
tibi hinc est foras.
Circumspexitrix cum oculis emissis?
St. Nam cur me miseram verberas? *Eu.*
Ut misera sis,
Atque ut te dignam mala malam sta-
tem exigas.

St. Nam quæ me nunc causa extrusisti ex aedibus?
Eu. Tibi ego rationem reddam, stimulorum seges?
Illac regredere ab ostio: illac sis. vide, ut
Incedit. at scin'quo modo tibi res se habet?
Si hodie hercle fulmen cepero, aut stimulum in manum,
Testudineum istum tibi ego grandibulo gradum.
St. Utinam me divi adaxint ad suspendium
Potius quidem, quam hoc pacto apud te serviam.
Eu. At ut quiescit sola secum mormurat!
Oculos hercle ego istos improba effodiam tibi,
Ne me observare possis, quid rerum geram.
Abcede: etiam nunc: etiam nunc: etiam. ohe
Istic adstato. si hercle tu ex istoc loco
Digitum transversum aut unguem latum excefferis,
Aut si respexis, donecum ego te jussero,
Continuo hercle ego te dedam discipulam cruci.
Scolestiorum me hac annu certe scio
Vidisse nunquam: nimisque ego hac merno male,
Ne mihi ex insidiis verba improbandi duit,
Neu perentificat aurum ubi est absconditum:
Quæ in occipito quoque habet oculos pessuma.
Nunc ibo ut visam, etiam ita aurum ut condidi,
Quod me sollicitat plurimis miserum modis.
St. Nec nunc morator quid hero ego dicam meo
Male rei evenisse, quamve insaniam
Queo comminici: ita miseram me ad hunc modum
Decies die uno sepe extrudit aedibus.
Nescio pol quæ illanc hominem intemperie tenent:
Pervigilat noctes totas: tum autem interdus
Quasi claudus factor domi sedet totos dies.
Neque jam quo pacto celem herilis filie
Probrum, propinqua partitudo cui appetit,
Queo comminici: neque quicquam melius est mihi,
Ut opinor, quam ex me ut unam faciam literam
Longam, meum laqueo collum quando obstrinxero.

ACTUS I. SCENA II.

Euclio senex, Staphyla anus.

Nunc desiccate demum animo egredior domo,
Postquam perpexi salva esse intus omnia.
Redi nunc jam intro: atque intus serva. *St.* Quippini
Ego intus servem? an ne quis ades auferat?
Nam hic apud nos nihil est aliud questu furibus;
Ita lanis sunt oppletæ atque araneis.
Eu. Mitrum quid tua me causa faciat Juppiter
Philippum regem, aut Durium, trivenefica.
Ataneas mihi ego illas servari volo.
Pauper sum, fureor: patior, quon didant sero.
Abi intro, occlude januam. jam ego hic ero.
Cave quenquam alienum in aedeis intrinseferis.
Quod quispiam ignem querat, extingui volo.

D a

Ne caussæ quid sit, quod te quisquam querit.
Nam si ignis viver, tu extinguere extempulo.
Tum aquam ausugisse dicito, si quis petet.
Cultrum, fecuram, pifillum, mortarium,
Quæ utenda vasa semper vicini rogant,
Fures venisse, atque abstinuisse dicito.
Profecto in zdes meas me absente neminem
Volo introriri. atque etiam hoc prædico tibi,
Si Bona Fortuna veniat, ne introrieris.
Staph. Pol. ea ipsa credo ne introrituratur caver:
Nam ad zdes nostros nullumquæ adit, quanquam
prope est.

Enc. Tace, atque abi intro. *Staph.* Taceo, atque
abeo. *Enc.* Occlude sis.

Foras ambobus pessulis, jam ego hic ero.
Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi.
Nimis hercle iuvitus abeo: sed quid agam, scio.
Nam nosse nosse qui est magister Curæ
Dividere argenti dixit nummos in viros:
Id si relinquo, ac non peto, omnes illico
Me suspicentur, credo, habere aurum domi.
Nam non est verisimile, hominem pauperem
Pauxillum parvi facere, quin nummum petat.
Nam nunc quomodo celo sedulo omnes, ne sciant,
Omnes videntur scire, & me benignius
Omnes salutant, quam salutabant prius:
Advenit, consilium, copulantur dexteræ:
Rogitant me ut valeam, quid agam, quid rerum geram.
Nunc qui profectus sum ibo, postea domum
Me rursum quantum potero, tantum recipiam.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Eucleonia mulier, *Megadorus* senex.

Elim te arbitrari, me hæc verba, frater,
Mez fidei tæque rei hoc causa
Facere, ita ut æquom est germanam
sororem.
Quanquam haud falsa sum, nos odio-
sas haberi.

Nam multum loquaces merito omnes habemur,
Nec mutant profecto repertam ullam esse
Hodie dicunt mulierem ullo in seculo.
Verum hoc, frater, unum tamen cogitatio,
Tibi proximum me, mihi quæ item esse te.
Ita æquom est, quod in rem esse utrique arbitremur,
Est mihi te, & tibi me consilium & monere:
Neque occultum id haberi, neque per metum mussari,
Quin participem pariter ego te, & tu me ut facias.
Eo nunc ego secreto te hac foras seduxi,
Ut tuam rem ego tecum hic loquerer familiarum.
Meg. Da mihi optima femina manum. *Enc.* Ubi ea
est? quis ea

Estnam optima? *Meg.* Tu. *Enc.* Tunc ais? *Meg.* Si negas,
Nego. *Enc.* Decet te æquidem vera proloqui.
Nam optima nulla potest eligi: alia alia
Peior, frater, est. *Meg.* Idem ego arbitror, nec tibi
Advorsari certum est de ista te unquam, soror.
Enc. Da mihi utram amabo. *Meg.* Tu es: utere
Atque impera, si quid vis. *Enc.* Id quod in rem tuam
Optimum esse arbitror, te id admonitum advento.
Meg. Soror, mare tuo facis. *Enc.* Faci volo. *Meg.*
Quid est id,

Soror? *Enc.* Quod tibi sempiternum salutem
Sit procreandis liberis. Ita di faciant, inquit.

AULULARIA.

Volo te uxorem domum ducere. *Meg.* Hæc occidi?
Enc. Quid ita? *Meg.* Quia mihi misero cerebrum excutunt
Tua dicta, soror; lapides loqueris. *Enc.* Heia, hoc face,
Quod te jubet soror. *Meg.* Si libeat, faciam. *Enc.* In
rem

Hoc tuam est. *Meg.* Ut quidem emoriar, priusquam
ducam;

Sed his legibus, si quam dare vis, ducam: quæ
Ctas veniat, perendie foras feratur, soror.

His legibus quam dare vis, cedo, nuptias adorna.

Enc. Quam maxumam possum tibi, frater, dare dote:
Sed est grandior natu, media est mulieris ætas,

Eam si jubes, frater, tibi me poscere, poscam.
Meg. Num nua vis me interrogare te? *Enc.* Imo si
quid vis, roga.

Meg. Post mediam ætatem qui mediam ducit uxorem
domum,

Si eadhæ senex animum prægnantem fortuito fecerit,
Quid dubitas, quæ sit paratum nomen puero Pultum?
Nunc ego istum, soror, laborem demam, & diminam
tibi.

Ego virtute deum & majorum nostrorum dives sum satis:
Istas magnas fæctiones, animos, dotes dapifles,
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror, quæ in servitutum sumptibus redigunt viros.
Enc. Dic mihi quævis, quæ ea est, quam vis ducere
uxorem? *Meg.* Eloquar.

Novissimam hanc senem Eucleonem ex proximo pau-
perculum?

Enc. Novi, hominem haud malum mecastor. *Meg.*
Ejus cupio sitiam

Virginem mihi deponderi, verba ne facias, soror.

Scio quid dictura es: hanc esse pauperem. hæc pauper
placet.

Enc. Di bene vortant. *Meg.* Idem ego spero. *Enc.* Quid?
me nunc quid vis? *Meg.* Vale.

Enc. Et tu frater. *Meg.* Ego conveniam Eucleonem, si
domi

Est, sed eum, nescio unde sese homo recipit domum.

ACTUS II. SCENA II.

Eucleia, *Megadorus* senex.

*P*reæstibat mihi animas, frustra me ire, quom exi-
bam domo.

Iraque abibam invasis, nam neque quisquam curialium
Venit, neque magister, quem dividere argentum oportuit.
Nunc domum prosperare propere: nam egomet sum
hic, animus domi est.

Meg. Salvos atque fortunatos Eucleia semper fies.

Enc. Di te ament, Megadore. *Meg.* Quid tu? recten?
atque ut vis vales?

Enc. Nunc temerarium est, ubi dives blande appellat
pauperem.

Jam illic homo aurum me scit habere, eo me sa-
lutar blandius.

Meg. Aiu tu te valere? *Enc.* Pol ego haud a pecunia
perbene.

Meg. Pol si animus est æquos tibi, facis habes, qui
bene vitam colas.

Enc. Anus hercle huic indicium fecit de auro: peripico
palam est.

Cui ego jam linguam præcidam, atque oculos effodiā
domi.

Meg. Quid tu solas tecum loquere? *Enc.* Meam pau-
perem conqueror.

Virginem habeo grandem, dote cassam, atque illocabilem,
Neque

Neque eam quo locare cuiquam. *Meg.* Tace. bonum habere animum, *Euclio* :
 Dabitur, adjuvabere a me : dic si quid opus est : impera.
Enc. Nunc petit, quom pollicetur inhiat aurum ut devoret.
 Altera manu fert lapidem, panem ostendit altera.
 Nemini credo, qui large blandu 'si dives pauperi.
 Ubi manum inticuit benigne, ibi onerat aliquam tamiām.
 Ego istos novi polypos, qui sibi quicquid tetigerint, tenent.
Meg. Da mihi operam parumper. paucis, *Euclio*, est quod te volo
 De communi re appellare mea & tua. *Enc.* Hei misero mihi
 Aurum mihi intrus harpagatum est, nunc hic eam rem volt, scio,
 Mecum adire ad passionem. veram intervifam domum.
Meg. Quoniam abis? *Enc.* Jam ad te revortar : namque est quod visam domum.
Meg. Credo edepol, ubi mentionem ego fecero de filia ;
 Mihi ut despondeat, sese a me derideri rebatur.
 Neque illo quicquam est alter hodie ex paupertate paucior.
Enc. Di me servant, salva res est : salvom est, si quid non perit.
 Nimis male timui : priusquam intro redi, exanimatus fui.
 Redeo ad te Megadore, si quid me vis. *Meg.* Habeo gratiam.
 Quisq quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.
Enc. Dum quidem ne quid percontaris, quod mihi non lubeat proloqui.
Meg. Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum?
Enc. Bono.
Meg. Quid fide? *Enc.* Bona. *Meg.* Quid factis? *Enc.* Neque malis, neque improbis.
Meg. Aetatem meam scis? *Enc.* Scio esse grandem, itidem ut pecuniam.
Meg. Certe edepol equidem te civem sine mala omni malitia
 Semper sum arbitratus, & nunc arbitror. *Enc.* Aurum huic olet.
 Quid nunc me vis? *Meg.* Quoniam tu me, & ego te qualis sis scio :
 Quae res recte vortat mihi quae tibi quaeque filia :
 Filiam tuam mihi uxorem posco, promitte hoc fore.
Enc. Hei Megadore, haud decorum facinus tuis factis facis,
 Ut inopem atque innoxium abs te atque abs tuis me irrideas.
 Nam de te neque re, neque verbis merui, ut faceres quod facis.
Meg. Neque edepol ego te derisum venio, neque derideo :
 Neque dignum arbitror. *Enc.* Cur igitur polcis meam gnatum tibi?
Meg. Ut propter me tibi sit melius, mihi quae propter te & tuos.
Enc. Venit hoc mihi in mentem, Megadore : te esse hominem divitem,
 Fastidiosum ; me item esse hominem pauperum pauperimum.
 Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem venit Te bovem esse, & me esse asellum. ubi tecum conjunctus siem,
 Ubi onus nequeam ferre pariter, jaceam ego asinus in luto :
 To me bos magis haud respicias, gnatus quasi unquam siem,
 Et te otar iniquiore, & meus me ordo irrideat.
 Neutrubi habeam stabile stabulum, si quid divortii fiat.
 Asini me mordiculis scindant, boves incurient cornibus.

Hoc MAGNUM est periculum, me ab asinis ad boves transcendere.
Meg. Quam ad probos propinquitare proxime te adjunxeris,
 Tam optatum est. tu conditionem hanc accipe :
 Ausulta mihi,
 Atque eam desponde mihi. *Enc.* At nihil est doris quod dem. *Meg.* Ne duis.
 Dummoso morata recte vnuat, dorata est satis.
Enc. Eo dico, ne me thesauris reperisse censeas.
Meg. Novi ; ne doceas. desponde : *Enc.* Fiat. sed prohi Juppiter !
 Non ego dispeni? *Meg.* Quid tibi est? *Enc.* Quid crepat quasi ferrum modo?
Meg. Hic apud me hortum confodere jussi. Sed ubi hic est homo?
 Abiit, neque me certiores fecit : fastidit mei.
 Quia vider me suam amicitiam velle, more hominum facit.
 Nam si opulentus it petitem pauperioris gratiam,
 Pauper metuit congressi, per metum male rem gerit.
 Idem quando illuc occasio perit, post sero cupit.
Enc. Si hercle ego te non elingundam despero usque ab radicibus,
 Impero auctorque sum, ut tu me cuiusvis castrandum loces.
Meg. Video hercle ego te me arbitrari, *Euclio*, hominem idoneum,
 Quem senecta etate lodos facias, haud merito meo.
Enc. Neque edepol Megadore facio : neque si cupiam, copia est.
Meg. Quid nunc? etiam mihi despondes filiam? *Enc.* Illis legibus,
 Cum illa dote, quam tibi dixi. *Meg.* Sponden' ergo? *Enc.* Spondeo.
Meg. Illuc di bene vortant. *Enc.* Ita di faxint. illud facito ut memineries
 Convenisse, or ne quid doris mea ad te afferret filia.
Meg. Memini, *Enc.* At scio, quae vos pacto solentis perplexarier.
 PACTUM non pactum est, non pactum pactum est, quod vobis lubet.
Meg. Nulla controversia mihi tecum erit. sed nuptias
 Hodie quin faciamus nunc qua causa est? *Enc.* Imo edepol optuma.
Meg. Ibo igitur, pumbo. nunquid me vis? *Enc.* Istuc.
Meg. Fiet. vale.
 Heus Strobile, sequere prope me ad macellum strenuū.
Enc. Illic hinc abiit. di immortales, obsecro, aurum quid valet?
 Credo ego jam illum inaudisse, mihi esse thesaurum domi :
 Id inhiat, ea assinitatem hanc obdivinavit gratia.

ACTUS II. SCENA III.

Euclio senex, *Staphyla* anus.

Ubi tu es, quae delatatasti jam vicinis omnibus,
 Meae me filiae daturum dotes? heus *Staphyla*, te voco :
 Ecquid audis? vascula intrus pure propterea atque elus.
 Filiam despondi ego : hodie nuptiam huic Megadore dabo.
Staph. Di bene vortant. verum ecastor non potest :
 subitum est nimis.
Enc. Tace, atque abi : curata fac sint quom a foro redeam domum.
 Atque occlude ades : jam ego hic adero. *Staph.* Quid ego nunc agam?

Nunc

Nunc nobis prope adest exitum, mihi atque herili filie.
Nam probrum atque paritudo prope adest, ut fiat
palam.
Quod celatum est, atque occultatum usque adhuc,
nunc non potest.
Ibo intro, ut hac quæ imperavit, facta, cum ve-
niat, sicut.
Nam easior malum maiorem metuo ne missum bibam.

ACTUS II. SCENA IV.

Strobilus servus. Anthrax, Congrio, Coci.

Postquam obsonavit herus, & conduxit coquos,
Tibicinasque hæc apud forum, edixit mihi,
Ut dispartirem obsonium hic bitarium.
Coc. Ant. Me quidem hercle, dicam palam, non divides.
Si quo tu totum me ire vis, operam dabo.
Sir. Bellum & pudicum vero proflibulum populi.
Post si quis vellet te haud non velles dividi?
Cong. Atqui ego istuc, Anthrax, aliovorum dixeram.
Non istuc quod tu infimulus. *Sir.* Sed herus nuptias
Mens hodie faciet. *Cong.* Cuius ducit filiam?
Sir. Vicini hujus Eucleonis fenis e proximo.
El adeo obsonii hinc dimidiam iussit dari,
Cocum alterum, iisdemque alteram tibicinam.
Cong. Nempe huic dimidiam dicit, dimidiam domi.
Sir. Nempe sicut dicit, *Cong.* Quid t' hic non poterat
de suo
Senex suæ obsonari filie in nuptiis?
Sir. Vah. *Cong.* Quid negotii est? *Sir.* Quid negotii
sit rogas?

Pumex non æque est aridus, atque hic est senex.
Cong. Ain' tandem ita esse ut dicis? *Sir.* Tute existima.
Quin divom atque hominum clamat continuo fidem,
Suam rem perisse, seque eradiciari,
De suo tigillo fumos si qua exit foras.
Quia cum te dormitum, sollem obstringit ob gulam.
Cong. Cur? *Sir.* Ne quid animæ forte amittat dormiens,
Cong. Etiamne obrurat inferiorum gutturem
Tum, ne quid animæ forte amittat dormiens?
Sir. Hæc te mihi, sicut tibi me, æquum est credere.
Cong. Imo quidem credo. *Sir.* At tunc etiam quomodo?
Aquam hercle plorat, quom lavat, profundere.
Cong. Cens'en talentum unguem exorari potesse.
Ab istoc fene, ut det, qui famulus liberi?
Sir. Finem hercle utendam si roges, nunquam dabit,
Quin ipsi pridem ronsor unguis demplerat,
Collegit, omnia abstulit præfegmina.
Cong. Edopol mortalem parce parcum prædicas.
Consen' vero adeo esse parcum & misere vivere?
Sir. Pulmentum pridem eidem eripuit milvos:
Homo ad pretorem deplorabundus venit:
Iussit ibi postulare plorans, ejulans,
Ut sibi liceret milvum vadari.
Sexcenta sunt quæ memorem, si sit etiam.
Sed uter vestrorum est celerior? memora mihi.
Cong. Ego, ut multo melior. *Sir.* Cocum ego, non
facem rogo.
Cong. Cocum ego dico. *Sir.* Quid tu ais? *Ant.* Sic
sum, ut vides.
Cong. Cocus ille nundialis est, in nonum diem
Solet ire coctum: *Ant.* Tan' trium liretarum homo
Me vituperas? fur, etiam fur trifuscifer.

ACTUS II. SCENA V.

Strobilus, Anthrax, Congrio.

Tace nunc jam tu: atque agrum horum uter est
pinguior?
Cong. Licet. *Sir.* Tu, Congrio, eam sume æstorum tibi,
Atque intro abi illuc, & vos illum sequimini.
Vos ceteri illuc ad nos. *Ant.* Hercle injuria
Dispartivisti: pinguiorem agrum isti habent.
Sir. At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.
I sane cum illo Phrygia, tu autem Eleusium
Huc intro abi ad nos. *Cong.* O Strobile subdole,
Huccine detrusisti me ad senem parcissimum?
Ubi si quid poscamur, ad ravim poscamus, prius
Quam quicquam detur. *Sir.* Strolus & sue gratias es.
Tibi recte facere, quando quod facias perit?
Cong. Qui vero? *Sir.* Rogitas? jam principio in ædibus
Turba istic nulla tibi erit: si quid uti voles,
Domo abs te assero, ne operam perdas poscere.
Hic apud nos magna turba, ac magna familia est,
Suppellex, aurum, vestes, vasa argentea:
Ubi si perierit quippiam (quod te scio
Facile abstinere posse, si nihil obvium est)
Dicant, coci abstulerunt: comprehendite,
Vincite, verberate, in puteum condite
Horum tibi istic nihil eveniet: quippe qui
Ubi quid surripas, nihil est, sequere hac me *Cong.* Sequor.

ACTUS II. SCENA VI.

Strobilus, Staphyla, Coci.

Hæus Staphyla prodi, atque ostium aperi. *Staph.* Qui
vocat?
Sir. Strobilus. *Staph.* Quid vis? *Sir.* Hos ut accipias
coquos,
Tibicinasque obsoniumque in nuptias.
Megadorus iussit Eucleonis hæc mittere.
Staph. Cerecin', mi Strobile, hæc sunt sacra nuptias?
Sir. Qui? *Staph.* Quia temeti nihil allatum intellego.
Sir. At jam asseretur, si a foro ipsum redierit.
Staph. Ligna hic apud nos nulla sunt. *Coc.* Sunt asseres?
Staph. Sunt pol'. *Coc.* Sunt igitur ligna; ne quæras foris.
Staph. Quid? impare, quanquam Volcano studes,
Conaxe causa aut tux mercedis gratia,
Nos nostras ades postulas comburere?
Coc. Haud postulo. *Sir.* Duc istos intro, *Staph.* Sequimini.

ACTUS II. SCENA VII.

Pyrdicus Servus.

Curate, ego intervallum quid faciant coqui:
Quos pol' ut ego hodie servem, cura maxima est,
Nisi unum hoc faciam, ut in pureo ranam coquant.
Coctam inde sursum subducemas corbalis.
Si autem deorum comedent, si quid coxerint,
Superi incenati sunt, & coxari inferi.
Sed verba hic facio, quasi negotii nihil fiet,
Rapacidarum ubi tantum fiet in ædibus.

ACTUS II. SCENA VIII.

Eucleo, Congrio.

Votui animam tandem confirmare hodie meum,
Ut bene haberem filie nuptias.

Venio

Venio ad macellum; rogitō pisces, indicant
 Caros; agniam caram, caram bubulam;
 Vitulinam, cetum, porcinam; cara omnia:
 Atque eo fortuit cariora, as non erat.
 Abeo illinc iratus, quoniam nihil est qui emam.
 Ita illis impositis omnibus adit manum.
 Deinde egomet mecum cogitare inter vias
 Occupi: resto die si quid prodergis,
 Profecto egere liceat, nisi peperceris.
 Postquam hanc rationem cordi ventriculi edidi,
 Accessit animus ad meam sententiam,
 Quam minimo sumptu filium ut nuptum darem.
 Nunc thesulum emi, & haec coronas flores:
 Hæc imponentur in loco nostro Lari,
 Ut fortunatas faciat gnaræ nuptias.
 Sed quid ego apertas ades nostras conspicio?
 Et strepitus est intus. numquam compilor miser?
 Cong. Anlam majorem si potes, vicina
 Perte: hæc est parva, capere non quit. Enc. Hei mihi,
 Perit hercle! aurum rapitur, sola quaeritur.
 Nimirum occidit, nisi ego intro huc prope
 pro curre.
 Apollo, quæso subveni mihi, atque adjuva:
 Confige sagittis fures thesaurarios:
 Cui in re tali jam subvenisti antidhæc.
 Sed cesso prius, quam profus perii, curre?

ACTUS II. SCENA IX.

Anbaras.

D Romo; desquama pisces: tu Machærio
 Congrum; morænam exordium, quantum potes:
 Atque omnia, dum absum hinc, exordata fac sent.
 Ego hinc atropam ex proximo utendam peto
 A Congrone. ro istum gallum, si sapias,
 Glabriorem reddes mihi, quam vultus lodiio st.
 Sed quid clamoris oritur hinc ex proximo?
 Coqui hercle, credo, faciōr officium suum.
 Fugiam intro, ne quid hic turbæ fiat itidem.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Congrio.

Ptati clives, populares, incolæ, accolæ,
 advenæ omnes,
 Date viam qua fugere liceat, facite totæ
 plateæ pateant.
 Neque ego unquam, nisi hodie, ad Bac-
 chas veni in Bacchanal coquinatum,
 Ita me miserum & meos discipulos fustibus male
 contruderant.
 Totus doleo, atque oppido perit, ita me iste habuit
 fenex gymnasium.
 Neque ligna ego aliquam gentium præberi vidi pulcritus:
 Itaque omnes exegit foras, me atque hos onustos fustibus.
 Atar, perit hercle ego miser. aperit Bacchanal: adest:
 Sequitur. scio quam rem geram: hoc ipse magister
 me doceat.

ACTUS III. SCENA II.

Euclio fenex, Congrio.

R Edi. quo suis nunc? tene, tene. Cong. Quid slo-
 lide clamas?

Enc. Quia ad tres viros jam ego defraam tuum no-
 men. Cong. Quamobrem?
 Enc. Quia cultum habes. Cong. Cocum decet. Enc.
 Quid comminatus?
 Mihi? Cong. Istuc malefactum arbitror, quia non
 larus fedi.
 Enc. Homo nullus est te scelestior qui vivat hodie,
 Neque cui ego de industria ausipius male plus lo-
 bens faxim.
 Cong. Pol est taceas, palam id quidem est. res ipsa
 testis est.
 Ita fustibus som mollior miser magis, quam ullus
 cinædas.
 Sed quid tibi nos, mendice homo, tactio est? quæ res est?
 Enc. Etiam rogitas? ao quia minus quam æquum erat
 feci.
 Cong. Sine. at hercle cum malo magno tuo, si hôtece
 caput sentit.
 Enc. Pol ego haud scio quid post. har, tuum nunc
 caput sentit.
 Sed in ædibus quid tibi nesciam erat negotii,
 Me absente, nisi ego jufferam? volo scire. Cong. Tace
 ergo.
 Quia venimus coctum ad aspeias. Enc. Quid tu
 (malum) curas
 Utrum crudum an coctum edim, nisi tu mihi es tutor?
 Cong. Volo scire, sias an non sias nos coquere hic
 cenam?
 Enc. Volo scire item ego, meæ domi meane salva futura?
 Cong. Utinam mea mihi modo auferam, quæ artuli,
 salva!
 Me haud ponit: tuane expetam? Enc. Scio: æ do-
 ce, novi.
 Cong. Quid est, qua prohibeas nunc gratia nos coque-
 re hic cenam?
 Quid fecimus? quid diximus tibi sequi, quam velles?
 Enc. Etiam rogitas, scelestus homo, qui angulos hic
 omneis
 Meorum ædium & conclavium mihi perviam facitis?
 Id ubi tibi erat negotium, ad focum sic ades?
 Non fustile haberes caput: merito id tibi factum est.
 Adeo ut tu meam sententiam saniam noscere possis,
 Si ad januam huc accesseris, nisi jussero, propius,
 Ego te faciam miserissimus mortalis uri sis.
 Scis jam meam sententiam? quo abis? redi rursum.
 Cong. Ita me bece amet I æverna, te jam, nisi reddi
 Mihi vasa jubes, populo hic diseram te ante ædis.
 Quid ego nunc agam? ne edepol veni huc aspicio
 malo.
 Nummo soen conductus: plus jam medico mercede
 opus est.

ACTUS III. SCENA III.

Euclio, Congrio.

H Oc quidem hercle, quoquo ibo nunc, mecum
 erit, mecum seram?
 Neque istuc in tantis periculis unquam committam
 os fiet.
 Itesane nunc jam intro omnes, & coqui, & tribunicæ,
 Etiam hæc introduce, si vis, vel greenem venalem.
 Coquite, facite, festinate nunc jam quantum lubet.
 Cong. Temporibus postquam implevisi fustibus istorum
 caput.
 Enc. Intro abi. opera huc est conducta vestra, non oratio.
 Coctum

Cong. Heu senex, pro vapulando hercle ego abs te mercedem petam.
Cosum ego, non vapulatum dudum conductus fui.
Euc. Lege agito tecum, molestus ne sis: i, & cenam coque.
Aut abi in malum cruciatum ab adibus. *Cong.* Abi tu modo.

ACTUS III. SCENA IV.

Eucio.

Illie hinc abiit. Di immortales! rati sum aude incipit,
 Qui cum opulento pauper homine caput habere negotium,
Aut rem, velut Megadorus tentat me omnibus miserum modis:
 Qui simulavit, mei honoris mittere huc causa coquos,
 In ea causa misit, hoc qui furripere mihi mibi.
 Condigne etiam meus me intras gallinaceus,
 Qui erat anuli peculiaris, perdidit perisum.
 Ubi erat haec desola, occupat ibi scalpturæ ungulis
Cizymica. quid opus est verbis? ita mihi pectus peracuit:
 Capiō fastem, obrutro gallum, fursem manifestarium.
 Credo ego estlepi illi mercedem gallo pollicitus coquos,
 Si id palam fecisset, exemi e manu manubrium.
 Quid opus est verbis? facta est pugna in gallo galinaceo.
Sed Megadorus meus affinis tecum incedit a foro.
 Jam hunc non ausum praterire, quin consilium & colloquar.

ACTUS III. SCENA V.

Megadorus, Eucio.

Narravi amicis multis consilium meum
 De conditione hac. Eucionis filiam
 Laudant: sapienter factum & consilio bono.
 Nam, meo quidem animo, si idem faciant ceteri,
 Opulentiores pauperiorum filias
 Ut innotatas ducant uxores domum,
 Et multo fiat civitas concordior,
 Et invidia nos minore utamur quam utimur;
 Et ille malam rem metuunt, quam metuunt, nugas,
 Et nos minore sumptu sumus, quam sumus.
 In maximam illuc populi partem est optimum,
 In pauciores avidos altercatio est:
 Quorum animis avidis atque insatiabilibus
 Neque lex neque tur capere est qui possit modum.
 Namque hoc qui dicat: quo illa nubent divites
 Dotate, si istud jux pauperibus ponitur?
 Quo lubeat nubant, dum dos ne fiat comes.
 Hoc ita si fiat, mores meliores sibi
 Parent pro dote quos ferant, quam nunc sunt.
 Ego faxim multi, pretio qui luperant equos,
 Sient viliores Gallicis canteris.
Euc. Ita me di amabant, ut ego hunc ausculto labens.
 Nianis lepide fecit verba ad parcimoniam.
Meg. Nulla igitur dicat: Equidem dorem ad te attuli
 Majorem multo, quam tibi erat pecunia.
 Enim mihi quidem xquom est purpuram atque aurum dari.

Ancillas, malos, muliones, pedisequos:
 Salutigerulos pueros, vehicula qui vehat.
Enc. Ut matronarum hic facta pervenit probe!
 Moribus praefectum mulierum hunc factum velim.
Meg. Nunc quoquo venias, plus plausitorem in adibus
 Vides, quam ruri, quando ad villam veneris.
 Sed hoc etiam pulchrum est pra quam ubi sumptus petunt.
 Seat iullo, phrygio, aurifer, lanarius;
 Campanos patagiarum, indusarii, cois;
 Flammearum, violarii, carinarii;
 Aut manulearii, aut murebatharii,
 Propolæ, linteones, calceolari;
 Sedentarii, sutores, diabarharii,
 Solearii assant, assant molochinarii,
 Perunt fusiores, sarcinatores perunt;
 Stropharii assant, assant semionarii.
 Jam hoīce abolutores censas: cedunt, petunt.
 Trecenti cum stant phylacite in atris.
 Textores, limbolarii, arcularii ducuntur: datur
 Aēs. janneque hoīce abolutores censas,
 Cum incedunt inficiores crocotarii,
 Aut aliqua mala crux semper est qua aliquid petas.
Enc. Compellarem ego illum, ni metum me desinat
 Memorare mores mulierum: tunc sic finam.
Meg. Ubi nugigerulis res soluta est omnibus,
 Ibi ad postremum cedit miles, as petit.
 Itur, putatur ratio cum argentario.
 Impransus miles assat, as censet dari.
 Ubi disputata est ratio cum argentario,
 Etiam plus ipso ultro debet argentario.
 Spes prorogatur militi in alium diem.
 Hæ sunt atque aliz multe in magnis dotibus
 Incommoditates, sumptuosae intolerabiles.
 Nam QUÆ INDOTATA est, ea in potestate est viri.
 Dotate mañant & malo & damno viros.
 Sed tecum assinem ante ædes, quid ais, Eucio?

ACTUS III. SCENA VI.

Eucio, Megadorus.

Nimium lubenter edi sermonem tuum.
Meg. Ain? Audivisti? *Euc.* usque a principio omnia. *Meg.* Tamen,
 E meo quidem animo, aliquanto facias rectius,
 Si citidior sis filix nuptius.
Enc. Pao Re nitorem, & gloriam pro copia
 Qui habent, meminerint se unde oriundi sient.
 Neque pol Megadore mihi, neque cuiquam pauperi,
 Opione melius res structa est domi.
Meg. Imo est, & dil faciant uti fiet diu,
 Plus plausque sospitent istuc quod nunc habes.
Enc. Illud mihi verbum non placet. Quod tunc habes.
 Tam hoc scit me habere, quam egomet anus fecit palam.
Meg. Quid tu te solus de senatu servas?
Enc. Pol ego te ut acculem merito meditabar. *Meg.* Quid est?
Enc. Quid sit me rogitas? qui mihi omnes angulos
 Furum implevisti in adibus miseros: mihi
 Qui intronisti in ades quingentos coquos,
 Cum senis manibus, genere Geryonaco:
 Quos si Argus servet, qui oculos totus fuit,
 Quem quondam Jovi Juno custodem addidit,
 Is nunquam servet, praeterea tibicinem,
 Quæ mihi interbithere sola, si vino scaret,

Corin.

Corinthienſem ſontem Pirenem poteſt.

Tum obſonium autem Meg. Poi vel legioni ſat eſt.

Eriam agnum miſi. Enc. Quo quidem agno ſat ſcio

Magis curioſam niſquam eſſe illam belluam.

Meg. Volo ex te ego ſcire qui ſit agnus curio.

Enc. Qui oſſa atque pellis rotus eſt, ita cura macet.

Quin extra inſpicere in Sole etiam vivo licet:

Ita is pellucet quaſi laterna Punica.

Meg. Cadendum illum ego conduxī. Enc. Tum tu idem optatum eſt

Loces eſſendum: nam jam credo mortuus eſt.

Meg. Porare ego tecum hodie Euclio volo.

Enc. Non poteſt ego quidem me hercle. Meg. Atego juſſeto

Cadum unum vini veteris a me aſſerier.

Enc. Nolo hercle, nam mihi bibere decretum eſt aquam.

Meg. Ego te hodie reddam madidum, ſed vino, probe,

Te, qui decretum eſt bibere aquam. Enc. Scio quam rem agat.

Ut me deponat vino, eam aſſectat viam:

Poſt hoc quod habeo ut commoret coloniā.

Ego id cavebo, nam alicubi abſtruſam foris.

Ego ſaxo & operam & vinum perdidit ſimul.

Meg. Ego, niſi quid me vis, eo lavatum, ut ſacrificem.

Enc. Edepol nā tu Aula multos inimicos habes,

Atque iſtuc aurum quod tibi concreditum eſt.

Nunc hoc mihi factu eſt optimum, ut ted auferam

Aulam in Fidei ſanum: ibi abſtruſam probe.

Fides, noviſſi me, & ego te: cave ſis tibi

Me tu in me mutaviſſi nomen, ſi hoc concreduo.

Ibo ad te, ſretus tua, Fides, fiducia.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Strobilus, ſervus Lyconidis.

Oc eſt ſervi facinus frugi, facere quod ego perſequor:

Nec moræ moleſtiæque imperium herile habeat ſibi.

Nam qui hero ex ſententia ſervire ſervos poſtulat,

In herum matura, in ſe ſera concedet capereſſe.

Sin dormitet, ita dormitet, ſervom ſeſe ut cogitet.

Nam qui amanti hero ſervitutem ſervit, quaſi ego ſervio,

Si herum videt ſuperare amorem, hoc ſervi eſſe officiū reor,

Retinere ad ſalutem: non eum, quo incumbat, eo impellere.

Quaſi pueris qui nare diſcunt, ſciſſeā induitur raris,

Qui laborent minus, facilius ut neant, & moveant manus:

Eodem modo ſervom ratem eſſe amanti hero æquom cenſeo,

Ut toleret, ne peſſum abeat, tanquam **

Herile imperium edicat, ut quod ſrons velit, oculi ſciant,

Quod jubeat, citis quadrigis citius properet perſequi.

Qui ea curahit, abſtinebit cenſione bubula.

Nec ſua opera rediget enquam in ſplendore compedes.

Nunc herus meus amat filiam huius Euclionis pauperis:

Eam hero nunc renunciatum eſt nuptum huius Megadoro dari,

Is ſpectatum huc miſit me, ut quæ ſerent, ſerent particeps.

Nunc ſine omni ſuſpicionē, in ara hic aſſidam ſacra.

Hinc ego & huc & illuc potero, quid agant, arbitrarier.

ACTUS IV. SCENA II.

Euclio ſenex, Strobilus ſervus.

TU modo cave cuiquam indicaviſſi, aurum meum eſſe iſtic, Fides.

Non metuo ne quiſquam inveniat: ita probe in la- tebris ſitum eſt.

Edepol nā illic pulchram prædam agat, ſi qui illam invenit

Aulam onuſtam auri. verum id te quaſo ut prohibeſſi, Fides.

Nunc lavabo, ut rem divinam faciam, ne aſſinem morer,

Quin ubi arceſſat me, meam exemplo filiam ducat domum.

Vide, Fides, etiam atque etiam nunc, ſalvam ut aulam abs te auferam.

Tux fidei concedidi aurum: in tuo loco & fano modo eſt ſitum.

Srr. Di immortales! quod ego hunc hominem facinus audio loqui?

Se aulam onuſtam auri abſtruſiſſe hic intus in fano. Fides,

Cave tu illi ſidelis, quaſo, potius fueris, quam mihi. Atque hic pater eſt, ut ego opinor, huius, herus meus quam amat.

Ibo hinc intro: perſcrutabor ſanum, ſi inveniam uſpſiam

Aurum, dum hic eſt occupatus. ſed ſi repperero, o Fides, Muſi conſialem plenam faciam tibi ſotiam,

Id adeo tibi faciam: verum ego mihi bibam, ubi id fecero.

ACTUS IV. SCENA III.

Euclio.

Non temere eſt, quod corvos cantat mihi nunc ab leva manu.

Semel radebat pedibus terram, & voce crocibat ſua.

Continuo meum cor capit artem facere ludieram,

Atque in peſtus emicare, ſed ego ceſſo currere.

ACTUS IV. SCENA IV.

Euclio, Strobilus.

Foras, Iumbrice, qui ſub terra crepiſti modo, Qui modo niſquam comparebas: nunc quom compares, peris.

Ego edepol te præſtigiator miſeris jam accipiam modis.

Srr. Quæ te mala crux agitatz? quid tibi mecum eſt commercii. ſenex?

Quid me afflictaſ? quid me raptas? qua me cauſa verberas?

Enc. Verherabiliſſime, etiam rogitaſ? non fur, ſed trifur.

Srr. Quid tibi ſurſipui? *Enc.* Redde huc ſis. *Srr.* Quid tibi vis reddam? *Enc.* Rogas?

Srr. Nihil equidem tibi abſtuli. *Enc.* At illud quod tibi abſtuleras cedo.

E.

Srr.

Sir. Hem, quid agis? *Enc.* Quid agam? auferre non potes. *Sir.* Quid vis tibi?
Enc. Pone. *Sir.* Id quidem pol de data re confuturum, senex.
Enc. Pone hoc sis: aofet cavillam: non ego nunc nugas ago.
Sir. Quid ego ponam? quin ro eloquere, quicquid est, suo nomine.
 Non hercle equidem quicquam fumpfi, nec tetigi.
Enc. Ostende huc manus.
Sir. Hem tibi. *Enc.* Ostende. *Sir.* Eccas. *Enc.* Video. age ostende etiam tertiam.
Sir. Larvz hunc atque iotemperiz insanizque agitant senem.

Facine injuriam mihi, an non? *Enc.* Fateor, quia non pendes, maximum.

Atque id quoque jam fiet, nisi fatere. *Sir.* Quid fatear tibi?

Enc. Quid abstulisti hinc? *Sir.* Di me perdant, si ego tui quicquam abstuli.

Enc. Nive adeo abstulisse vellem? agendam, excutendum pallium.

Sir. Tuo arbitratur. *Enc.* Ne inter tunicas habeas. *Sir.* Teota qua lubet.

Enc. Vah, scilicet quam benigne! ut ne abstulisse intellegam.

Novi sycophantias. age rursus, ostende huc manum Dexteram. *Sir.* Hem. *Enc.* Nunc levam ostende.

Sir. Quin equidem ambas profero.

Enc. Jam scrutari mitto. redde huc. *Sir.* Quid reddam? *Enc.* Ah nugas agis.

Certe habes. *Sir.* Habeo ego? quid habeo? *Enc.* Non dico: audire expetis.

Id mem quicquid habes, redde. *Sir.* Infanis: perferutatus es.

Too arbitrata, neque tui me quicquam invenisti penes. *Enc.* Mane, mane, quis illic est, quis hic intrus alter erat tecum simul?

Peril hercle, ille nunc intus turbat. hunc si amitto, hic abierit.

Postremo jam hunc perferutari. hic nihil habet, abi quo lubet.

Joppiter te dique omnes perdant. *Sir.* Haud male agit gratias.

Enc. Ibo hinc intro, atque illi socienno tuo jam interstringam gulam.

Fugin' hinc ab oculis? abiu' hinc, an non? *Sir.* A-
 beo. *Enc.* Careffis te videam.

ACTUS IV. SCENA V.

Strobilus.

E Mortuum ego me mavelim leto malo,
 Quam jam non ego illi hodie infidias feri.
 Namque hic non audebit aurum abstrudere.
 Credo referer jam locum, & mutabit locum.
 Atat foris crepuit, senex eorum aurum esset foras.
 Tantisper hic ego ad janam concessero.

ACTUS IV. SCENA VI.

Eucio, Strobilus.

Fidei censebam maximum multo fidem
 Esse, ea sublevit os mihi pœniduine,

AULULARIA.

Ni subvenisset corvos, periissem miser.
 Nimis hercle ego illum corvum ad me veniat velim,
 Qui iudicium fecit, ut ego illi aliquid boni
 Dicam. nam quod edid tam dui, quam perdim.
 Nunc, hoc obi abstrudam, cogito solum locum.
 Sylvani locus extra murum est avius,
 Crebro salicito oppleris, ibi sumam locum.
 Certum est, Sylvano potius credam, quam Fidei.
Sir. Euge, euge, dii me salvom & servatum volunt.
 Jam ego illuc prœcurram, atque inscendam aliquam
 in arborem:
 Indeque observabo, aorum ubi abstrudat senex.
 Quamquam hic manere herus me sefe iusserat,
 Certum est, malam rem potius queram cum lucro.

ACTUS IV. SCENA VII.

*Lyconides adolescens, Eunomia mulier,
 Phœdia virgo.*

Dixi tibi, mater: juxta rem mecum tenes,
 Super Eucionis filia. nunc te obscuro
 Fac mentionem cum avunculo, mater mea:
 Refectroque, mater, quod dudum obsecraveram.
Eun. Scis tute, facta vellem, que tu velis.
 Et istuc confido a fratre me impetrassere.
 Et causa iusta est, siquidem ita est ut prœdicas,
 Te eam compressisse vinolentum virginem.
Lyr. Egone ut te adversum mentiar, mater mea?
Phed. Perit, mea nutrix. obscuro te, utrum dolet.
JUNO LVCINA tuam fidei. *Lyr.* Hem, mater
 mea,

Tibi rem potiozem video. clamat, parturit.
Eun. I hac iatro mecum, gnate mi, ad fratrem meum.

Ut istuc quod tu me oras, ethiam tibi.
 Ut istuc quod me oras, impetratum ab eo auferam.

Lyr. I, jam sequor te, mater. sed sermone meum
 Strobilum miror ubi sit, quem ego me iusseram

Hic opperiri. nunc ego mecum cogito,
 Si mihi dat operam, me illi irasci injurium est:

Ibo intro, ubi de capite meo sunt comitia.

ACTUS IV. SCENA VIII.

Strobilus.

Pici divitiis qui anreos montes colunt,
 Ego solus supero. nam istos reges ceteros
 Memorare nolo, hominum mandicabula.
 Ego sum ille rex Philippus, o lepidum diem!
 Nam urdudam hinc abi, multo illo adveni prior,
 Multoque prius me collocavi in arborem:
 Indeque expectabam ubi aurum abstrudebat senex.
 Ubi ille abiit, ego me deorsum dabo de arbore,
 Eisdio aulam auri plenam. inle ex eo loco
 Video recipere fe senem: ille me non videt.
 Nam ego modo declinavi paulum me extra viam.
 Atat eorum ipsum. ibo ut hoc domum domum.

ACTUS IV. SCENA IX.

Eucio senex, Lyconides adolescens.

Perit, interit, occidi. quo curram? quo non cur-
 ram?
 Tene, tene. quem? quis? nescio, nihil video, cœ-
 cius eo, atque

Equi-

Equidem quo eam, aut ubi sim, aut qui sim, ne-
queo cum animo

Certum investigare. obsecro vos ego, mihi auxilio
Oro, obtellor, sis; & hominem demonstratis, qui
eam abstulerit.

Qui vestitu & creta occultant sese, atque sedent
quasi sint frugi.

Quid ais tu? tibi credere certum est, nam esse bo-
um e voku cognosco.

Quid est? quid ridetis? novi omnes. scio fures esse
hic complures.

Hem! nemo habet horum. occidisti. dic igitur,
quis habet? nescis?

Hem me miserum, miserum! perii male perditus!
pellisse ornatus eo.

Tantum gemiti & male maestitiae hic dies mihi obcolit,
Famem & pauperiem: perditissimus ego sum omnium
in terra.

Nam quid mihi opus est vita, qui taotum auri perdidit,
Quod custodivi sedulo? egomet me defraudavi,
Animamque meam, geniumque meum. ounc eo alii
lartificatur.

Meo malo & damno: pari nequeo.

Lyc. Quoniam homo hic ante addeis nostras ejulans
conqueritur moriens?

Atque hic quidem Euclio est. est, opinor: oppido
ego interii; palam est res.

Scit peperisse jam, ut ego opinor, filiam suam.
nunc mihi incertum est,

Quid agam; abeam an inaneam: au adeam, an fu-
giam: quid agam edepol oesio.

ACTUS IV. SCENA X.

Euclio senex, Lycnides adolescens.

Quis homo hic loquitur? *Lyc.* Ego sam. *Enc.* Imo
ego sum miser, & misere perditus.

Cui tanta mala, maestitudoque obigit. *Lyc.* A-
nimus bono es.

Enc. Quo obsecro pacto esse possum? *Lyc.* Quia istuc
facinus quod tuum

Sollicitat animum, id ego feci, & fateor. *Enc.* Quid
ego ex te audio?

Lyc. Id quod verum est. *Enc.* Quid ego emerui, ado-
lescens, mali?

Quamobrem ita faceres, meque meosque perditum
ires liberos?

Lyc. Deus mihi impulsor fuit, is me ad illam illexit.
Enc. Quo modo?

Lyc. Fateor me peccavisse, & me hanc culpam comme-
ritum scio.

Id adeo te oratum advenio, ut animo equo igno-
scas mihi.

Enc. Cor id aosis facere, ut id quod non tuum esset
tangeres?

Lyc. Quid vis fieri? factum est illud. *PLAT* insectum
non potest.

Deos credo voluisse: nam ni velleot, non fieret scio.

Enc. At ego deos credo voluisse, ut apud te me in
nervo enicem.

Lyc. Ne istuc dixit. *Enc.* Quid tibi ergo meam me
invito tacito est?

Lyc. Quia vioti vitio atque amoris feci. *Enc.* Homo
audacissime,

Cum istacne te oratione, huc ad me adire ausum,
impudem?

Nam si istuc ius est, ut sic tu istuc excusare posses,
Luceclara deripiamus aurum matronis palam;
Post id, si prebentis simus, exculemas ebrios
Nos secisse amoris causa. oimis vile si vium atque
amor.

Siebrio atque amanti impune facere quod libeat licet.

Lyc. Quin tibi ultro supplicatum venio ob stultitiam
meam.

Enc. Non mihi homines placent, qui, quando male-
fecerunt, purgant.

Tu illam scibas non tuam esse: non attactam oport-
uit.

Lyc. Ergo quia sum tangere ausus, haud caussificor
quin eam

Ego habeam potissimum. *Enc.* Tun' habes me in-
vito meam?

Lyc. Haud te invito postulo, sed meam esse oportere
arbitror.

Quin tu eam invenies, inquam, meam illam esse
oportere, Euclio.

Enc. Nisi refers. *Lyc.* Quid tibi ego referam? *Enc.*
Quod surripisti meum.

Jam quidem ad prætorem hercle te rapiam, & tibi
scribam dicam.

Lyc. Surripui ego tuum? unde? aut quid id est? *Enc.*
ita te amabit Juppiter,

Ut tu nescis? *Lyc.* mihi quidem tu mihi, quid quæ-
ras dixeris.

Enc. Aulam auri, inquam, te reposito, quam tu coo-
sessus mihi

Te abstulisse. *Lyc.* Neque edepol ego dixi, neque
fecit. *Enc.* Negas?

Lyc. Peroego imo. nam neque ego aurum, neque ista
aula quæ fiet

Scio, nec novi. *Enc.* Illam, ex Sylvani luco quam
abstuleras, cedo.

I, refer: dimidiam tecum potius partem dividam.
Tametsi fur mihi es, molestus non ero. i vero, refer.

Lyc. Sanus tu non es, qui furem me vocas. ego te Euclio
De alia re rescivisse censui, quod ad me attinet.

Magna est res: quam ego tecum otioso, si otium
est, cupio loqui.

Enc. Dic bona fide: tu id aurum non surripuisti?
Lyc. Bona.

Enc. Neque scis quis abstulerit? *Lyc.* Istuc quoquo
bona. *Enc.* Atque id si scies,

Qui abstulerit, mihi indicabis? *Lyc.* Faciam. *Enc.*
Neque partem tibi

Ab eo, qui qui est, inde posses? Neque furem exci-
pies? *Lyc.* Ita.

Enc. Quid si fallis? *Lyc.* Tum me faciat quod volt
magnus Juppiter.

Enc. Sat habeo, age nunc loquere quidvis. *Lyc.* Si
me novisti minus,

Genere qui sim gnatus, hic mihi est Megadorus
avunculus:

Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:
Mater est Economia. *Enc.* Novi genus, nunc quid
vis? id volo

Noscere. *Lyc.* Filiam ex te tu habes. *Enc.* Imo
eccillam domi.

Lyc. Eam tu despondidisti, opinor, meo avunculo. *Enc.*
Omnen rem tenes.

Lyc. Is me ounc renunciare repodium jossit tibi.

Enc. Repudium, rebus paraxis, atque exornatis nu-
priis?

Ut illum di immortales omnes deaque, quantum est, perduint.
 Quem propter hodie auri tantum perdidit infelix miser.
Lyc. Bono animo es, & benedica. nunc quæ res tibi & gnatae tuae?
 Bene feliciterque vortat, ita di faxint, Inquit.
Lyc. Ita di faciant. *Lyc.* Et mihi ita di faciant. audi nunc jam.
 Qui homo culpam admittit in se, nullus est tam parvi pretii.
 Quin pudeat, quin purget sese: nunc te obtestor, Euclio, Si quid ego erga te imprudens peccavi, aut gnatham tuam,
 Ut mihi ignoscas, eamque uxorem mihi des, ut leges jubent.
 Ego me injuriam fecisse filiz fateor tuae, Ceteris vigilis per vinum, atque impulsu adolescentie.
Euc. Mei mihi! quod facinus ego ex te audio? *Lyc.* cur ejulas?
 Quem hodie ego avom feci jam ut esses filiz naptus: Nam tua gnata peperit, decimo mense post: numerum cape.
 Ea re repudium remisit avonculus causa mea. I intro, exquire sitne ita ut ego prædico. *Euc.* Perii oppido.
 Ita mihi ad malum malæ res plurimæ se agglutinant. Ibo intro, ut quid hujus veri sit, sciam. *Lyc.* Jam te sequor.
 Hæc propemodum jam esse in vado salutaris videtur. Nunc servom esse ubi dicam meum Strobilum, non reperio:
 Nisi etiam hic opperiar tamen paulisper, postea intro Hunc subsequar. nunc interim spacium ei dabo exquirendi.
 Meum factum ex gnatae pedisloqua nutrice ann. ea rem novit.

ACTUS QUINTUS.

Strobilus, Lycoides.

I immortales, quibus & quantis me donatis gaudiis?
 Quadrilibrem aulam anno onustam habeo. quis me est divitior?
 Quis me Athenis nunc magis quisquam est homo, cui di sint propitii?

Lyc. Certo enim ego vocem hic loquentis modo me audire visus sum.

Sir. Herumne ego aspicio meum? *Lyc.* Videon' ego hunc Strobilum servom meum?

Sir. Ipsus est. *Lyc.* Haud alius est. *Sir.* Congrediat. *Lyc.* Contollam gradum.

Credo ego illum, ut iusti, campse anam adisse, huius nutricem virginis.

Sir. Quin ego illi me invenisse dico hanc prædam, atque eloquor?

Igitur orabo ut manum me metat, ibo atque eloquar. Repperi. *Lyc.* Quid repperisti? *Sir.* Non quod pueri clamitant,

In faba se repperisse. *Lyc.* Jamne autem, ut soles, deludis?

Sir. Here mane, eloquar. jam ausculta. *Lyc.* Age ergo loquere. *Sir.* Repperi hodie

Here divitias nimias. *Lyc.* Ubiam? *Sir.* Quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.

Lyc. Quod ego facinus audio ex te? *Sir.* Euclicioni huic seni surreptui.

Lyc. Ubi id est aurum? *Sir.* In arca apud me, nunc volo me emitti manu.

Lyc. Egone te emittam manu scelerum cumulatifime? *Sir.* Abi here, scio

Quam rem geras. lepidè hercle animum tuum tentavi: jam

Ut eriperes apparabas: quid faceres, si repperissem? *Lyc.* Non potes probasse nugæ. i, redde aurum.

Sir. Reddam ego aurum?

Lyc. Redde inquam: ut huic reddatur. *Sir.* Ah, unde? *Lyc.* Quod modo fassus es esse

In arca. *Sir.* Soleo hercle ego garrere nugæ, ita loquor. *Lyc.* At scin'

Quomodo? *Sir.* Vel hercle enica, nunquam hinc ferres a me.

Imperfecta Fabula.

CAPTEIVEI.

Dramatis Personæ.

ERGASILUS <i>parafus.</i>	2	ARISTOPHONTES.
HEGIO, <i>seuæ.</i>	2	REGIONIS <i>pæc.</i>
LOKARIUS.	2	PHILOPOLEMUS.
PHILOCRATES <i>captivus.</i>	2	STALAGMUS.
TYNDARUS <i>captivus.</i>	2	GÆK.

ARGUMENTUM.

Captus suis in pugna Hegionis filius. Alium quadrimum fugiens servom vendidit. Pater captivum committitur alio. Tantum studens uti natum recuperet. Et inibi emit olim amissum filium. Is suo cum domino verso versa os nomine Ut amittatur fecit: ipsius plectitur. Et is rediit captum & fugitivum suum, Indicio cuius alium agnosuit filium.

PROLOGUS.

Hos quos videtis stare hic captivos duos. Illi qui astant, hi stant ambo, non sedent. Vos vos mihi testes estis, me verum loqui. Senex qui hic habitat, Hegio est hujus pater. Sed is quo pacto serviat suo sibi patri, Id ego hic apud vos proloquor, si operam datis. Seni huic fuerunt filii nati duo, Alterum quadrimum puerom servom servavit, Eumque hinc profugiens vendidit in Alide Patri huiusce. jam hoc tenetis? optatum est. Negat hercle ille ultimus. accedito. Si non ubi sedes locum est, est ubi ambules, Quando histrionem cogis mendicari. Ego metua causa, ne erres, non rupturas sum. Vos qui potestis ope vestra censeat, Accipite reliquom. alieno uti nihil moror. Fugitivos ille, ut dixeram ante, huius patri, Domo quem profugiens dominum abstulerat, vendidit. Hic postquam hunc emit, dedit eum gnato suo Pecu-

Peculiarem: quia quasi una aetas erat.
 Hic nunc domi servit suo patri, nec scit pater.
 Enimvero tu nos quasi pilas homines habent.
 Rationem habetis, quomodo unum amiserit.
 Postquam belligerant Ætoli cum Aliis,
 Ut io bello fit, capitur alter filius.
 Medicus Menarchus emit ibidem in Alide.
 Cæpit captivos commercari hic Alios,
 Si quem reperire posset, cum quo mutet suum
 Illum captivum: hunc suum esse nescit, qui domi est.
 Et quoniam heri inde audiv de summo loco
 Summoque genere captum esse equitem Alium,
 Nihil pretio parvis, filio dum parceret:
 Reconciliare ut facilius posset domum,
 Emit holce de præda ambos de Quæstoribus.
 Hic autem ioter sese hunc confinxerunt dolum,
 Quo pacto hic servos suum herum hinc amittat domum.
 Itaque inter se commutant vestem & nomina.
 Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus.
 Hujus illic, hic illius hodie ferè imaginem.
 Et hic hodie expedit hanc doctæ fallaciam.
 Et suum herum facit libertatis compotem.
 Eodemque pacto fratrem servabit suum,
 Reducemque faciet liberum io patriam ad patrem
 Impudens: itidemque ut sepe jam in multis locis
 Plus inciens quis fecit quam prudens boni.
 Sed incientes sua sibi fallacia
 Ita comparant & confinxerunt dolum:
 Itaque hi commenti de sua sententia,
 Ut in servitute hic ad suum maneat patrem.
 Ita ounc ignorans, suo fidi servit patri.
 Homunculi quanti sunt, cum recogito!
 Hæc res agitur nobis, vobis Fabola.
 Sed etiam est paucis quod monitos vos voluerim.
 Profecto expedit Fabulæ huic operam dare.
 Non pertractare facta est, neque item ut cæteræ,
 Neque spurcidici insunt versus immemorabiles,
 Hic oque perjuris leno est, nec meretriz mala,
 Neque miles gloriosus, ne vercamini,
 Quia bellum Ætoliæ esse dixi cum Aliis.
 Foris illis extra scenam sient prælia.
 Nam hoc pene ioiquum est Comico choragio
 Conari delubrio nos agere Tragœdiam.
 Proin si quis pugnam expectat, lites contrahat:
 Valentiorem nactus adversarium
 Si erit, ego faciam ut pugnam inspecet non bonam,
 Adeo ut spectare postea omnes olerit.
 Ab eo. Valere iudices iustissimi,
 Domi bellique duellatores optimi.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Ergasilus parasitus,

Uventus nomen indidit sceoto mihi,
 Eo quia invocatus soleo esse in convivio,
 Scio absurde dictum hoc derisores dicere,
 At ego ajo recte: nam in convivio sibi
 Amator, talos cum jactis, sceotum invocant.
 Estne invocatum, an non est? est planissime,
 Verum hercle verum non Parasiti planius,
 Quos nunquam quisquam neque vocat neque invocant.
 Quasi mures semper edimus alienum eum.
 Ubi res prolatae sunt, cum res homines eunt,

Simul prolatae res sunt nostris dentibus.
 Quasi cum caleat, cochleæ io occulto latent,
 Suo sibi succo vivunt, ros si non cadit:
 Item Parasiti rebus prolatis latent
 In occulto, miseri viciantur succo suo,
 Dum ruri rurant homines quoque ligurant.
 Prolati rebus parasiti venatici
 Sumus: quando res redierunt, Molestici
 Odiosique, & multum incommodifici.
 Et hic quidem hercle nisi qui colaphos perpeti
 Potis parasitus, frangique aulas in caput.
 Vel extra portam ire trigeminam ad faccum licet.
 Quod mihi ne veniat, nonnullum periculum est,
 Nam postquam meus rex est potius hostium,
 Ita nunc belligerant Ætoli cum Aliis.
 Nam Ætolia hæc est: illic captus 'st in Alide
 Philopolemus hujus Hegionis filius
 Senis, qui hic habitat: quæ ædes lamentariæ
 Mihi sunt: quas quotiescunque conspicio, fleo.
 Nunc hic occæpit questum hunc filii gratia
 Inonestum, maxime alienum ingeoio suo.
 Homines captivos commercatur, si queat
 Aliquem invenire, suum quicum mutet filium.
 Nunc ad eum pergam. sed aperitur ostium,
 Unde saturitate sepe ego exii ebrius.

ACTUS I. SCENA II.

Hegio senex, Læstius, Ergasilus parasitus.

A Dyotte animum sis tu: istos captivos duos
 Hæc quos emi de præda, de quæstoribus.
 His indito catenas singulares:
 Istas majores quibus sunt vincti, demito.
 Sioito ambulare, si foris, si intrus volent:
 Sed uti asserventur magna diligentia.
 Libera captivos avis fere consimilis est:
 Semel fugendi si data est occasio,
 Satis est. nunquam post illam possis prendere.
Læ. OMNES profecto liberi lubentius
 Sumus, quam servimus. **Heg.** Non videre ita tu quidem.
Læ. Si non est quod dem, mene vis dem ipse in pedes
Heg. Si dederis, erit exemplo mihi, quod dem tibi.
Læ. Avis me fere consimilem faciam, ut prædicat.
Heg. Ita ut dicis: nam si faxis, te in caveam dabo.
 Sed satis verborum est. cura quæ jussi. atque abi.
Par. Quod ego quidem nimis quam capio, ut impetret:
 Nam ni illum recipit, oihil est quo me recipiam.
 Nulla est juvenutis spes: sese omnes amant.
 Ille demum antiquis est adolescentis moribus:
 Cujus nunquam voltrum tranquillavi gratis.
 Condigne est pater ejus moratus moribus.
Heg. Ego ibo ad fratrem, ad alios captivos meos:
 Visam ne nocte hac quippiam turbaverint:
 Inde me continuo recipiam rursus domum.
Par. Negre est mihi, hunc facere questum carcerarium,
 Propter sui grati miseriam, miserum senem.
 Sed si ullo pacto ille huc conciliari potest,
 Vel carnisicium hunc facere, possum perperli.
Heg. Quis hic loquitur? **Par.** Ego, qui tuo merore
 maccor.
 Macisco, consensico, & tabesco miser.
 Ossa atque pilis sum misera macrutidine.
 Neque unquam quicquam me juvat quod edo domi:
 Foris aliquantillum etiam quod gustio, id beat.
Hæ. Ergastie salve. **Par.** Di te bene ament, Hegio.
Heg.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Leris, Philocrates, Tyndarus, Captivi.

I dii immortales id voloere vos hanc
arumnam exsequi,
Decet id pari aequo animo. si id facie-
tis, levior labor erit.
Domi fuistis, credo, liberi.
Nunc servitus si evenit, ei vos morterari
mos bonu' est.

Eamque herili imperio, ingenis vestris lenem reddere.
INDIGNA digna habenda sunt, herus quæ facit.

Capt. Oh oh oh!

Lor. Ejulatione haud opus est. oculis multam miseria-
m additis.

IN RE MALA animo si bono utare, adjuvat.

Capt. At nos pudet, quia cum catenis sumus. *Lor.* At
piget postea.

Herum nostrum, si vos eximat vinculis.

Aut solutus finat, quos argento emerit.

Capt. Quid a vobis metuit? scimus nos

Nostrum officium quod est, si solutus finat.

Lor. At fugam fingitis, sentio quam rem agitis.

Capt. Nos fugimus? quod fugiamus? *Lor.* In patriam.

Capt. Apag: haud non id decet

Fugitivos imitari. *Lor.* Iuno edepol si erit occasio,
nos dehortor.

Capt. Usum exorare vos finite nos. *Lor.* Quidnam id
est? *Capt.* Ut sine his arbitris

Atque vobis, nobis deris locum loquendi.

Lor. Fiat. abscedite hinc: ois concedamus hac, sed
breve orationem incipite.

Phil. Hem illuc mihi certum erit. concede hac. *Lor.*

Abite ab illis. *Phil.* Obnoxii ambo

Vobis sumus propter hanc rem; cum, quod volu-
mus nos,

Copia est, & facitis ejus nos compotes.

Secede hac nunc jam, si videtur, procul,

Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant:

Neve permanet palmæ nostræ fallacia.

Nam soli non soli sunt, nisi astu colas,

Sed malum maximum, si id palmam provenit.

Nam si herus mihi es tu, atque ego me tuum esse
servoni assimilo,

Tamen viso opu' est, cauto est opus, ut hoc sobrie,
sine arbitris,

Accurate hoc agatur, doctæ & diligenter.

Tanta incepta res est: haud somniculose hoc

Agendum est. *Tynd.* Ero, ut me voles esse. *Phil.* Spero.

Tynd. Nam tu nunc vides, pro tuo caro capite

Carum offerre meum caput vilitati.

Phil. Scio. *Tynd.* At scire memeto, quando id, quod
voles, habebis.

Nam PER MAXIMA pars morum hunc homines ha-
bent: quod sibi volunt,

Dum id imperant, boni sunt: sed id ubi jam pe-
nes se habent,

Ex bonis pessimi & fraudulentissimi

Sunt: ounce ut te mihi esse volo, esse auctum.

Tynd. Quod tibi suadeo, suadem meo patri.

Phil. Potego te, si adeam, meum patrem nomioem:
Nam secundum patrem tu es pater proximus:

Tynd. Audio. *Phil.* Et propterea sapius te, ut memine-
ris, moueo. Noo

Heg. Nehe. *Par.* Egone illum non flectam? egone non
desceam

Talem adolescentem? *Heg.* Semper sensi filio

Meo te esse amicum, & illum intellexi tibi.

Par. Tum denique homines nostra intelligimus bona,

Cum quæ in potestate habuimus, ea amissimus.

Ego, postquam gnarus tuus posito 'st hostium,

Expertus quanti fuerit, nunc desidero.

Heg. Alienus cum ejus incommodum tam ægre feras,

Quid me patrem par facere est, cui ille est unicu?

Par. Alienus ego? alienus ille? ha, Hegio!

Nunquam istuc dixis, oeqe animum induxis tuom.

Tibi ille unicu 'st, mihi etiam unico magis unicu.

Heg. Laudo, malum cum amici tuum ducis malum.

Nunc habe animum bonum. *Par.* Eheu! *Heg.* Huic

illud dolet,

Quia ounc remissus est edendi exercitus.

Nuillumne interea nactus, qui posset tibi

Remissum, quem dixi, imperare exercitum?

Par. Quid ctedis? fugitant omnes hanc provinciam,

Quoi obrigerat, postquam capto 'st Philopolemus tuus.

Heg. Non pol mirandum est fugitare hanc provinciam:

Multis & multigeroibus opus est tibi

Militibus. primum dum opus est Pistorensibus;

Eorum sunt geneta aliquot Pistorensium.

Opus Paniceis, opus Placentinis quoque;

Opus Turdetanis, opus est Eicedulensibus:

Jam maritimi omnes milites opus sunt tibi.

Par. Ut sxxpe summa ingenia in occulto latent!

Illie qualis imperator, nunc privatus est!

Heg. Habe modo bonum animum, nam illum confido
domum

In his diebus me reconciliassere.

Nam ecum captivum hic adolescentem habeo Alium,

Prognatum genere summo, & summis divitiis:

Hoc illum me mutare confido fore.

Par. Ita di deique faxint. *Heg.* Sed num quo foras

Vocatus ad cœnam? *Par.* Nusquam equidem, quod

sciam.

Sed quid tu id quæris? *Heg.* Quia mihi natali 'st dies,

Propterea te vocari ad cœnam volo.

Par. Facete disium. *Heg.* Sed si pauxillum potes

Contentus esse. *Par.* Ne perpauxillum modo.

Nam istuc me assiduo victu delecto domi.

Heg. Age sis roga. *Par.* Emin' tu? *Heg.* N. N. melio-
rem affert.

Par. Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis?
Quæ fundum vendens meis me addicam legibus.

Heg. Profundum vendis tu quidem, haud fundum, mihi.

Sed si veterarus, tempori. *Par.* Hem, vel jam otium est.

Heg. I modo, venare leporem: nunc Cirim teneis,

Nam meus scropusum victus comeat viani.

Par. Nunquam istuc vinctes me Hegio, ne postules:
Cum calcatis dentibus veniam tamen.

Heg. Alper meus victus sane est. *Par.* Sergetine estis?

Heg. Terretis cœna est. *Par.* Sus, terretis bestia est.

Heg. Multis oleribus. *Par.* Curato ægrotos domi.

Nunquid vis? *Heg.* Vespas tempori. *Par.* Memorem
nones.

Heg. Ibo intro, atque iorus subdiquam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam fiet.

Ad fratrem, quo ire dixeram, mox ivero.

Non ego heras tibi, sed servos sum. nunc obsecro te hoc unum.

Quoniam nobis di immortales animum ostenderunt suum,

Ut qui herum me tibi fuisse atque esse nunc confervom velint;

Quod antehac pro jure imperitabam meo, nunc te oro per precem,

Per fortunam incertam, & per mei te erga bonitatem patris,

Perque conservitium commune, quod hostica evenit manu,

Ne me secus honore honestes quam ego te, cum servibas mihi.

Atque ut qui fueris, & qui nunc sis, meminisse ut memineris.

Tynd. Scio quidem me te esse nunc, & te esse me.

Phil. Hem istuc si potes

Memoriter meminisse, inest spes nobis in hac astutia.

ACTUS II. SCENA II.

Hegio, Philocrates, Tyndarus.

JAm ego revertar intus, si ex his quæ volo exquisivero.

Ubi sunt isti, quos ante ædeis jussi hoc produci foras?

Phil. Edepol tibi ne quæstioni essemus, cautam intellego,

Ita vinculis custodisque circumænitii sumus.

Heg. QUI CAVET ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet.

Etiæm cum cavisse ratus, sæpe is cautor captus est.

An vero non iusta causa est, ut vos servem sedulo,

Quos tam grandi sim mercatus præsentî pecunia?

Phil. Neque pol tibi nos, quia nos servas, æquom est vitio vertere:

Neque te nobis, si abeamus hinc, si suat occasio.

Heg. Ut vos hic, itidem illic apud vos meus servatur filius.

Phil. Captus est? *Heg.* Ita. *Phil.* Non igitur nos soli ignavi fuimus.

Heg. Secede huc. nam fuit ex te quæ solo scitari volo,

Quarum rerum te falsiloquom mihi esse nolo. *Phil.* Non ero,

Quod sciam. si quid nescivi, id nescium tradam tibi.

Tynd. Nunc senex est in tonstrina; nunc jam cultros attinet.

Ne id quidem involacre injicere voluit, vestem ut ne inquirer;

Sed utrum stricthinne attonsurum dicam esse, an per pectinem,

Nescio: verum si frangi est, usque admutilabit probe.

Heg. Quid tu servos ne esse, an liber mavelis? memora mihi.

Phil. Proximum quod sit bono, quodque a malo longissime.

Id volo, quanquam non multum suis molesta servitus: Nec mihi fecus erat, quam si essem familiaris filius.

Tynd. Engage! Thalem talento non emam Milesum.

Nam ad sapientiam hujus ille nimis natorum fuit.

Ut facite orationem ad servitum contulit!

Heg. Quo de genere nato? illic Philocrates? *Phil.* Polyplisus.

Quod genus illic unum est poliens acque honoratissimum.

Heg. Quid ipse hic? quo honore est illic? *Phil.* Summo argue a summis viris.

Heg. Tum igitur ei cum in Aleis tanta gratia est, ut prædicas,

Quid divitiæ? sunt ne optimæ? *Phil.* Unde excoquat servom senex.

Heg. Quid pater? vivitne? *Phil.* Vivom, cum inde abiimus, liquimus.

At nunc vivat nec ne, id Orcum scire oportet scilicet.

Tynd. Salva res est. philosophatur quoque jam, non mendax modo est.

Heg. Quod erat ei nomen? *Phil.* Thesturochrysonicochrysidus.

Heg. Videlicet propter divitiæ inditum id nomen quasi est.

Phil. Imo edepol propter avaritiam ipsius, atque audaciam.

Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.

Heg. Quid tu ais? tenaxne pater ejus est? *Phil.* Imo edepol pertinax.

Quin etiam ut magis noscas: Genio suo ubi quando sacrificat,

Ad rem divinam quibus est opus Samiis vasis utitur,

Ne ipse Genius furripiat. proinde aliis ut credat vide.

Heg. Sequere hac me igitur. eadem ego ex hoc quæ volo exquævero.

Philocrates hic fecit, hominem frugi ut facere oportuit.

Nam ego ex hoc, quo genere gnatus sis, scio: hic sciam? si mihi.

Hæc tu eadem si confiteri vis, ea e re feceris:

Quæ tamen scito scire me ex hoc. *Tynd.* Fecit officium? si suum.

Cum tibi est confessus verum, quanquam volui sedulo

Meam nobilitatem occultare. & genus, & divitiæ meas,

Hegio. quando patriam & libertatem perdidit,

Non ego istunc me potius, quam te metuere, æquom censeo.

Vis hostilis cum istoc fecit meas opes æquabiles.

Memini, cum dicto haud audebat, factio nunc ledat licet.

Sed viden? FORTUNA humana fingit artaque ut lubet:

Me, qui liber fueram, servom fecit, e summo infimum.

Qui imperare insueveram, nunc alterius imperio obsequor.

Et quidem si proinde ut ipse sui imperator similis,

Habeam dominum, non verear ne iniquis aut graviter mihi imperet.

Hegio, hoc te monuit, nisi forte ipse non vis, volueram.

Heg. Loquere audacter. *Tynd.* Tam ego fui ante liber, quam gnatus tuus.

Tam mihi, quam illi libertatem hostilis eripuit manus.

Tam ille apud nos servit, quam ego nunc hic apud te servio.

EST PROPTER DEUS, qui, quæ nos gerimus, audique & videt.

Id, ut tu me hic habueris, proinde illum illic curaverit.

BENE MERENTI bene profuerit, male merenti par erit.

Quam tu filium tuum, tam pater me meus desiderat.

Heg. Memini ego istoc. sed fateris eadem quæ hic facta? si mihi?

Tynd.

Tynd. Ego patri meo esse fateor summas divitias domi, Meque summo genere gnatum. sed te obtestor, Hegio, Ne tuum animam avariorem faciant divitiæ meæ, Ne patri, tamenis unicus sum, decere videatur magis Me saturum servire apud te sumpta & vestitu tuo, Potius quam illi, ubi minime honestum est, mendicantem vivere.

Heg. Ego virtute deum & majorum nostrum dives sum satis.

NON EGO OMNINO lucrum omne esse utile homini existumo.

Scio ego, multos jam lucrum lacerantes homines reddidit.

EST ETIAM, ubi profecto damnum præstat facere, quam lucrum.

Odi ego anrum: multa multis sæpe suscipi perperam. Nunc hoc animum adversito, ut ea quæ sentio, pariter scias.

Filius meus illic apud vos servit captes Alide. Eam si reddis mihi, præterea anam summum ne dais. Et te & hunc amittam hinc. alio pacto abire hinc non potes.

Tynd. Optimum atque æquissimum oras, optimumque hominum homo es.

Sed is privatam servitutem servit illi, an publicam? *Heg.* Privatam medici Menarchi. *Phil.* Pol hic quidem hujus est clients.

Tam hoc quidem tibi in proclivi, quam imbre est, quando pluit.

Heg. Fac is homo ut redimatur. *Tynd.* Faciam. sed te id oro, Hegio.

Heg. Quidvis, dum ab re ne quid ores, faciam. *Tynd.* Auscultandum, scies.

Ego me amitti, donec ille hac redierit, non posulo.

Verum, quæzo te, ut æstimatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem.

Ut is homo redimatur illi. *Heg.* Imo alium potius misero.

Hinc, ubi erant indicæ, illuc tuum qui conveniat patrem:

Qui tua quæ tu miseris mandata, ita ut velis, perferat. *Tynd.* At nihil est, ignotum ad illum mittere: operam luseris.

Hunc mitte, hic omne transactum reddet, si illic venerit.

Nec quinquam fidiorem, neque cui plus credat, potes.

Mittere ad eum, nec qui magis sit servos ex sententia: Neque adeo quod tuum concedat filium hodie audacius.

Ne verare, meo periculo hujus ego experiar fidem, Fretus ingenio ejus, quod me esse scit erga se benevolam.

Heg. Mittam equidem istunc æstimatum tua fide, si vis. *Tynd.* Volo.

Quam citissime potest, tam hoc cedere ad factum volo.

Heg. Num qua causa est, quin si ille hac non redeat, viginti minas

Mihi des pro illo? *Tynd.* Optima imo. *Heg.* Solve istam nunc jam,

Atque utrunque. *Tynd.* Di tibi omnes omnia optata tulerant.

Cum me tanto honore honestas, cumque ex vinculis esimis.

Hoc quidem haud molestum est, quod collus collaria caret.

Heg. Quon bonis beneficii beneficium, gratia ea gravis est bonis.

Nunc tu istum si illo es miseros, dice, demonstra, præcipe.

Quæ ad patrem vis nunciari. vin' vocem huc ad te? *Tynd.* Voca.

ACTUS II. SCENA III.

Hegio, Philocrates, Tyndarus.

QUæ res bene vortat mihi, meoque filio, Vobisque: volt te novos herus operam dare Tuo veteri domino, quod is velit, fideliter. Nam egote æstimatum huic dedi viginti minis. Hic autem te ait mittere hinc velle ad patrem, Meum ut illic redimat filium: mutatio Inter me atque illum ut nostris fiat filiis.

Phil. Utroque vortam rectum est ingenium meum. Ad te atque illum pro rota me uti licet.

Vel ego huc vel illuc vortar, quo imperabitur. *Heg.* Tute tibi ea raptote ingenio prodes plurimum, Cum servitutem ita feras, uti ferri decet.

Sequere hac, heu tibi hominem. *Tynd.* Gratiam habeo tibi.

Quom copiam istam mihi & potestatem facis: Ut ego ad parentes hunc remittam nuncium,

Qui me quid rerum hic agitem, & quid fieri velim, Patri meo ordine omnem rem illuc perferat.

Nunc ita convenit inter me atque hunc, Tyndare, Ut te æstimatum in Alidem mittam ad patrem.

Si non rebitas huc, ut viginti minas Dem pro te. *Phil.* Recte convenisse sentio.

Nam pater expectat aut me, aut aliquem nuncium, Qui hinc ad se veniat. *Heg.* Ergo animum advortas volo.

Quæ nunciare hinc te volo in patriam ad patrem. *Tynd.* Philocrates, ut adhuc locorum feci, faciam sedulo.

Ut potissimum quod in rem recte conducatur tuam, Id petam, idque persequar corde & animo atque viribus.

Tynd. Facis ita, ut te facere oportet. nunc animum advortas volo.

Omnium primum salutem dicito patri & patri, Et cognatis, & si quem alium benevolentem videris.

Me hic valere & servitutem servire huic homini oprumo.

Qui me honore honestiorem semper fecit & facit.

Phil. Istuc ne præcipias: facile memoria meministi tamen.

Tynd. Nam quidem, nisi quod custodem habeo, liberum me esse arbitror.

Dicito patri, quo pacto mihi cum hoc conveniret De hujus filio. *Phil.* Quæ memini, mora mea est moerier.

Tynd. Ut eum redimat, & remittat nostrum huc amborum vicem.

Phil. Meminero. *Heg.* At quamprimum poteris, istuc in rem utriusque est maxime.

Phil. Non tuam tu magis videre, quam ille suam gnatum cupit.

Heg. Meus mihi, suus cuique est carus. *Phil.* Nunquid aliud vis patri

Nunciari? *Tynd.* Me hic valere, & rursus audacter dicito Tyndare, inter nos fuisse ingenio haud discordabili:

Neque te committuisse culpam, neque me advortam tibi:

Bene-

Beneque hero gessisse morem in tantis erumnis; tamen Neque meum unquam delevisse te, neque factis, neque fide.

Rebus in dubiis, egenis. hæc parat quando sciet, Tyndare, ut fueris amatus erga tuum genitum atque se.

Nunquam erit tam avarus, quin te gratus emittat manu. Et mea opera, si hinc rebuto, faciam ut faciat facilis. Nam tua opera & comitate & virtute & sapientia fecisti, ut redire liceat ad parentes denum. Cum apud hunc confessus es & genus & divitias meas. Quo pacto emisti & vinculis tuum herum, tua sapientia.

Phil. Feci igitur illa ut commemoras: & te meminisse id gratum est mihi.

Merito tibi ea evenerunt a me: nam nunc, Philocrates, Si ego item memorem quæ me erga multa fecisti bene, Non diem adimat. nam si servus meus esses, nihilo lecius Obsequiosus mihi temper fuisset. *Heg.* Di vosram fidem, Hominum ingenuum liberale: ut lacrimas excutiant mihi!

Vides corde amare inter se: quantis laudibus suum herum

Servos collaudavit! *Phil.* Pol istic haud me centesumam Partem laudem, quam ipse meritus est, ut laudetur laudibus.

Heg. Ergo cum oprime fecisti, nunc adest occasio Beneficula cumulare, ut erga hanc rem geras fideliter.

Phil. Magis non factum possum velle, quam opera experiri persequi:

Id ut scias, Jovem supremum testem laudo, Hegio, Me infidelium non futuram Philocrati. *Heg.* Probus es homo.

Phil. Nec me fecus unquam ei facturum quicquam, quam memet mihi.

Tynd. Illac dicta te experiri & operis & factis volo. Ex quo minus dixi de te, quam volui, animum advertas volo.

Atque horum verborum causa caveto mihi iratus suas. Sed te quæ so, cogitato, hinc me fide mitti domum Te testatum, & meam esse vitam hic pro te positam pignori.

Ne tu me ignores, cum extemplo meo & conspectu abscideris,

Quom me servum in servitute pro te hic dereliqueris, Tuque te pro libero esse ducas, pignus deferas:

Neque des operam, pro me ut hujus redudem facias filium.

Scito te hinc minis viginti testatum mittier:

Fac fidelis sis fidei: cave fidem fluxam geras. Nam pater, scio, faciet, quæ illum facere oportet, omnia.

Serva in perpetuum tibi amicum me, atque hunc inventum inveniri.

Hæc per dexteram tuam te dextera retinens manu, Obsecro, infidelior mihi ne fuas, quam ego sum tibi.

Tu hoc age: tu mihi nunc herus es: tu parourus, tu pater: Tibi commendando spes optesque meas. *Phil.* Mandavisti satis.

Satis habes, mandata quæ sunt, facta si refero! *Tynd.* Satis.

Phil. Et tua & tua hac ornatus reveniam ex sententia. Nunquid aliud? *Tynd.* Ut quamprius possis, redeas. *Phil.* Res monet.

Heg. Sequere me, vaticum ut dem hinc a trapezita tibi: Eadem opera a Prætoris sumam syngraphum. *Tynd.* Quem syngraphum?

Heg. Quem hic fecit secum ad legionem, hinc ire huic ut liceat domum.

Tu intro abi. *Tynd.* Bene ambulato. *Phil.* Bene vale. *Heg.* Edepol rem meam

Constabili, cum illos emi de præda a quæstoribus, Expedivi ex servitute filium, si di placet.

At etiam dubitavi hos homines emerem, an non emerem, diu.

Servate istum sultis intrus, servi: ne quoquam pedem Effert sine custode. jam ego apparebo domi.

Ad fratrem modo capteivos alios inviso meos. Eadem percontabor, æquis hunc adolefcentem noverit.

Sequere tu, te ut amittam, ei rei primum prævorti volo.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Ergasilus Parasitus.

Iser homo est, qui si ipse sibi quod edit querit, & id ægre invenit:

Sed ille est miserior, qui & ægre querit, & nihil invenit.

Ille miserius est, qui cum esse cupit, quod edit non habet.

Nam hercle ego huic diet, si liceat, oculos effodiam libens.

Ita malignitate oneravit omnes mortales mihi. Neque jejuniore, neque magis effertum fume

Vidi, nec cui minus procedat, quicquid facere occiperit.

Itaque venter gutturque resident effusiles ferias. Illic parasitice arti in maxumam malam crucem!

Ita juvenus jam ridiculos inopesque haud se segregat. Nihil morantur jam Laconas nisi subfissi viros,

Plagipatidas, quibus sunt verba sine penu & pecunia. Eos requirunt, qui libenter cum ederint, reddant domi,

Ipsi oblonant, quæ parasitarum ante erant provincia. Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,

Quam in tribu aperto capite fontes condemnant reos. Neque ridiculos jam terenci faciunt. sese omnes amant.

Nam ut dudum hinc abi, accessi ad adolefcentes in foro: Salvete, inquam: Quo imus una, inquam, ad prandium? atque illi tacent.

Quis ait hoc? aut quis proficetur? inquam. quasi muti silent,

Neque me tident. Ubi cœnamus? inquam. atque illi abnuunt.

Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus, Quibus solebam menstruales epulas ante adipiscier:

Nemo ridet. scivi extemplo rem de compacho geri, Ne canem quidem irritam voluit quicquam imitariet.

Saltem, si non arderent, dentes ut restringerent. Abo ab illis, postquam video me sic ludificarier.

Pergo ad alias, venio ad alias, deinde ad alias: una res. Omnes compacho rem agunt, quasi in velabro olearii.

Nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier. Item alii parasiti frustum obambulabant in foro.

Nunc barbarica lege certum est jus meum omne persequi.

Qui concilium iniere, quo nos vincti & vira prohibeant: His diem dicam: irrogabo multam, ut mihi cenam decem

Meo arbitrato dent, cum cara annona sit, sic egero. Nunc ibo ad portum hinc. est illic mihi una spes cœnatica:

Si ea decollabit, redibo huc ad senem, ad cœnam asperam.

ACTUS III. SCENA II.

Hegio.

Quid est fuximus, quam bene rem gerere bono publico? sicut ego feci heri,
Cum emi hocce homines. ubi quisque videor, eunt obviam,
Gratulanturque eam rem. ita me miserum resistendo
Retineoque lassum reddiderant.
Vix ex gratulando miser jam eminebam.
Tandem abii ad Prætores: ibi vix requievi: rogo
syngrophum;
Datur mihi: illico dedi Tyndaro. ille abiit domum.
Inde illico revortor domum, postquam id actum est, eo:
Protinus ad fratrem inde abii, mei ubi sunt alii captivi.
Rogo, Philocratem ex Alide æqualis omnium noverit?
Tandem hic exclamat, eum sibi esse sodalem. dico
esse eum
Apud me. hic extemplo orat obsecratque: eum sibi
ut liceat
Videre. iussi illico hunc exsolvi. nunc tu sequere me,
Ut quod me oravisti, impetres, hominem ut convenias.

ACTUS III. SCENA III.

Tyndarus.

Nunc illud est, cum me fuisse quam esse nimio mavelim:
Nunc spes, opes auxiliaque a me segregant spernuntque se.
Hic ille est dies, cum oolla vitæ mer salus sperabilis est:
Neque exilium exitio est; neque adeo spes, quæ
mibi hunc appellat metum:
Nec mendaciis sordolis mihi usquam mantellum est
meis.
Nec sycophantiis, nec facis ullum mantellum obviam est.
Neque deprecatio perdidit meis, nec maleficus fuga est.
Nec confidentia: aliquam hospitium est, nec diverticulum dolis.
Opera quæ suere, aperta sunt: patent prælogia.
Omnis res palam est: neque de hac re negotium est, quin male
Occidam, oppertamque pestem, heri vicem meamque.
Perdidit me Aristophontes hic, qui intro venit modo:
Is me novit: is sodalis Philocrati & cognatus est.
Neque jam servare Salus, si volt, me potest: nec
copia est:
Nisi si meo aliquam corde machinor astutiam.
Quam, malum! quid inachinor? quid comminiscar?
maximas
Nugas ineptiasque incipisso. hæreo.

ACTUS III. SCENA IV.

Hegio, Tyndarus, Aristophontes.

Quo illum nunc hominem proripuisse foras se dicam ex ædibus?
Tynd. Nunc enim vero ego occidi: enot ad te hostes,
Tyndare, quid loquar?
Quid fabulabor? quid negabo? aut quid fatebor? mihi
Res omnis in incerto sita est, quid rebus consilium meis?
Utinam te di prius perderent, quam peritiss & patria tua,
Aristophontes, qui ex parata re imparatam omnem facis.
Occisa est hæc res, nisi reperio atrocem mihi aliquam
astutiam.

CAPTEIVEI.

Heg. Sequere. hem tibi hominem. adi, atque alloquere.
Tynd. Quis homo est me hominum miserior?
Arist. Quid istuc est, quod meos te oculos dicam fugitare, Tyndare?
Proque ignoto me aspernari, quasi me nunquam noveris?
Equidem tam suum servos, quam tu: etsi ego domi
liber fui,
Tu ulque a puero servitutem servivisti in Alide.
Heg. Edepol minime nator, si te fugitar, aut oculos tuos,
Aut si te odit, qui istum appelles Tyndarum pro
Philocrate.
Tynd. Hegio, hic homo rahiōsus habitus est io Alide.
Ne tu, quod istuc fabuletur, aures immittas tux.
Nam istuc hastis insectatus est domi matrem & patrem.
Et illic isti, qui spatur, morbus ioterdum venit.
Proin to ab illoc procul recedas. Heg. Ulro istum
a me. Arist. Ain' verbero
Me rahiōsum? atque insectatum esse hastis meum
memoras patrem?
Et eum morbum mihi esse, ut qui me opus sit iospu-
tarier?
Heg. Ne verere: multos iste morbus homines macerat,
Quibos insipari saluti fuit. Tynd. Atque Alis profuit.
Arist. Quid tu autem, etiam huic credis? Heg. Quid
ego credam huic? Arist. Insanum esse me.
Tynd. Viden' tu hunc, quam inimico vultu instuetur?
concedi optatum est.
Hegio, sit quod ego tibi dixi: gliscit rabies. cave tibi.
Heg. Credidi esse insanum extemplo, ubi te appellavit
Tyndarum.
Tynd. Quin suum ipso ioterdum ignorat nomen, ne-
que scit qui fuit.
Heg. At etiam te suum sodalem esse ajebat. Tynd. Haud
vidi magis.
Et quidem Alcæzo atque Orestes & Lycurgus postea.
Una opera mihi sunt sodales, qua iste. Arist. At
etiam, furcifer,
Male mihi loqui audes? non ego te novi? Heg. pol
planum id quidem est,
Non novisse, qui istum appelles Tyndarum pro Phi-
locrate.
Quem vider, eum ignoras: illum nominas, quem
non vides.
Arist. Imo iste eum sese ait, qui non est, esse: & qui
vero est, negat.
Tynd. To enim repertus, Philocratem qui sapetes veri-
verbio!
Arist. Pol ego, ut rem video, tu inventus, vera vanitadine
Qui convincas. Sed quæro hercle apedum aspice ad
me. Tynd. Hem. Arist. Dic modo.
Te negas Tyndarum esse? Tynd. Nego inquam.
Arist. Tun' te Philocratem esse ais?
Tynd. Ego inquam. Arist. Tunc huic credis? Heg. Plus
quidem, quam tibi aut mihi.
Nam ille quidem, quem tu hunc memoras esse, ho-
die hinc abiit Alidem
Ad patrem huius. Arist. Quem patrem, qui servos
est? Tynd. Et tu quidem
Servos, & liber fuisti & ego me confido fore;
Si huius huc reconciliasso in libertatem filium.
Arist. Quid ais, facifer? tun' te gnatum memoras li-
berum?
Tynd. Non equidem me Liberum, sed Philocratem esse
ajo. Arist. Quid est?
Ut sceleratus, Hegio, nunc is te ludos hic facit!
Nam is est servos ipse, neque præter se unquam ei
servos fuit. Tynd.

Tynd. Quia tute ipse egres in patria, nec tibi, qui vivam, domi est.

Omnia inveniri similes tibi vis: non mirum facis. Est miserorum, ut malevolentes sint atque invideant bonis.

Arist. Hegio vide sis, ne quid tu huic temere insistas credere.

Atque ut perspicio, profecto jam aliquid pugnae edidit. Filium tuum quod redimere se ait, id neutquam mihi placeat.

Tynd. Scio te id nolle fieri: efficiam tamen id ego, si di adjuvant.

Illum restitui huic; hic autem in Alidem ane meo parit.

Propterea ad patrem hinc amisi Tyndarum. *Arist.* Quin tute is es.

Neque præter te in Alide ullus servos istoc nomine est. *Tynd.* Pergin? servum me exprobrare esse, id quod vi hostili obagit?

Arist. Enimvero jam nequeo contineri. *Tyn.* Heus audin, quid ait? quia fugis?

Jam illic hic nos insectabit lapidibus, nisi illum jubes Comprehendi. *Arist.* Crucior. *Tynd.* Ardent oculi: sune opu' st, Hegio.

Vides tu illi maculari corpus totum maculis luridis? Atrabilis agitat hominem. *Arist.* At polte, si hic sapiat lenex.

Atra pax agitet apud carnificem, tuoque capiti illuceat. *Tynd.* Jam deliramenta loquitur: larvæ stimulant virum.

Heg. Quid? quid si hunc comprehendi jussim? *Tynd.* Sapias magis.

Arist. Crucior lapidem non habere me, ut illi mastigize Cerebrum eacutiam, qui me insanum verbis concinnat suis.

Tynd. Audin? lapidem queritare? *Arist.* Solus te solum volo.

Hegio. *Heg.* Istinc loquere, si quidvis; procul tamen audiam.

Tynd. Namque edepol si adibres propius, os denasabit tibi.

Mordicus. *Heg.* Istinc. Neque pol me insanum, Hegio, esse creduis.

Neque fuisse unquam, neque esse morbum quem istic autumat.

Verum si quid metuis a me, jube me vinciri: volo, Dum isthic itidem vinciatur. *Tynd.* Imo enimvero, Hegio.

Istic, qui volt, vincitur. *Arist.* Tace modo: ego te, Philocrates.

Falsæ, faciam, ut verus hodie repere Tyndarus. Quid mihi abnotas? *Tynd.* Tibi ego abnoto? quid agat, si abis longius?

Heg. Quid ais? quid si adeam hunc insanum? *Tynd.* Nugas ludificabitur.

Garrat quod aequè pes unquam, neque caput compareat.

Ornamenta absum? A jacem, hunc cum vides, ipsum vides. *Heg.* Nibili facio: tamen adibo. *Tynd.* Nunc ego omnino occidi.

Nunc ego intra factum saxumque sto; nec, quid faciam, scio.

Heg. Do tibi operam Aristophontes, si quid est quod me velis.

Arist. Ex me audibis vera, que nunc falsa opinare, Hegio. Sed hoc primum ne expurgare tibi volo, me insaniam.

Neque tenere, neque mihi esse morbum, nisi quod servio.

At ita me rex deorum atque hominum faxit patris compotem.

Ut istic Philocrates non magis est, quam aut ego aut tu. *Heg.* Eho dic mihi.

Quis igitur ille est. *Arist.* Quem dudum dixi a principio tibi.

Hoc si secus reperies, nullam causam dico, quin mihi Et parentum & libertatis apud te deliquio fieret.

Heg. Quid tu ais? *Tynd.* Me tuum esse servum, & te meum herum. *Heg.* Haud istuc rogo.

Fuistis liber? *Tynd.* Fui. *Arist.* Enimvero non fuit. Nugas agit.

Tynd. Qui tu leisan tu fortasse fuisti meæ matri oblectrix, Qui id tam audacter dicere audes? *Arist.* Puerum te vidi puer.

Tynd. At ego te video major majorem; hem rursum tibi: Meam rem non cures, si recte facias. num ego curo tuam?

Heg. Fuistne huic pater Thefaurochrysoicochrysidis? *Arist.* Non fuit. neque ego istuc nomen unquam audi vi ante hunc diem.

Philocrati Theodoredines fuit pater. *Tynd.* Pereo probe. Quin quiescis diereclum cor meum! i, ac suspende te.

Tu tussulas, ego mihi vix asto præ formidine.

Heg. Satin? istuc mihi exquisitum est fuisse hunc servum in Alide?

Neque esse hunc Philocratem? *Arist.* Tam satis, quam nunquam hoc invenies secus.

Sed ubi is nunc est? *Heg.* Ubi ego minime, atque ipsos se volt maxime.

Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus sum miser Hujus scelesti technis; qui me, ut lubitum est, ductavit dolis.

Sed vide sis. *Arist.* Quin exploratum dico & provisum hoc tibi.

Heg. Certon? *Arist.* Quin nihil, inquam, invenies magis hoc certo certius.

Philocrates jam inde ulque amicus fuit mihi a puero puer.

Heg. Sed qua scie est tuus sodalis Philocrates? *Arist.* Dicam tibi.

Macilento ore, naso acuto, corpore albo, & oculis nigris.

Subrulus aliquantum, crispus, cincinnatus. *Heg.* Convenit.

Tynd. Ut quidem hercle in medium ego hodie pessime processerim.

Vix illis virgis miseris, quæ hodie in tergo mortentur meo.

Heg. Verba mihi data esse video. *Tynd.* Quid cessatis compedes.

Curcere ad me, meaue amplecti crura, ut vos custodiam?

Heg. Satin? me illi hodie scelesti captivi ceperunt dolo?

Illic servum se assimilabat, hic felle autem liberum. Nucleum amisi. reliquit pignori pntamina.

Ita mihi solido sursum vorum os sublevare officius, Hic quidem me nunquam iridebit. Colaphe, Cordalio, Corax.

Ite istinc, atque efferre lora. *Lor.* Num lignatum mittimus?

ACTUS III. SCENA V.

Hegio, Tyndarus, Aristophontes.

I Njicite huic manicas mastigize.

Tynd. Quid hoc est negoti? quid ego deliqui? *Heg.* Rogas?

Sator sartorque scelerum, & messor maxime?
Tynd. Non occatorem dicere audebas prius?
 Nam semper occant prius, quam sarrunt ruffici.
Heg. At ut confiderent mihi contra astitit?
Tynd. Decet innocentem servum atque innoxium
 Confidentem esse, suum apud herum potissimum.
Heg. Astringite isti fultis venienter manus.
Tynd. Tuus sum, tuas quidem vel precidi jube.
 Sed quid negotii est, quamobrem succenses mihi?
Heg. Quia me meamque rem, quod in te uno fuit,
 Tuis sceleris falsidicis fallacis
 Delaceravisti, delectavisti aures opes.
 Confecisti omnes res ac rationes meas,
 Ita mi eximisti Philocratem fallacis.
 Illum esse servum credidi, te liberum.
 Ira vosmet aiebatis, itaque nomina
 Inter vos permutastis. *Tynd.* Fateor, omnia
 Facta esse ita, ut tu dicis, & fallacis
 Abiisse eum ab te, mea opera atque astutia.
 An, obsecro hercle te, id nunc succenses mihi?
Heg. At cum cruciata maximo id falsum est tuo.
Tynd. Dum me ob malefacta pereram, parvi aestumo:
 Si ego hic peribo, ast ille, ut dixit, non redit:
 At erit mihi hoc falsum mortuo memorabile;
 Meum herum captum ex servitute atque hostibus
 Reducem scissile liberum in patriam ad patrem,
 Meumque me potius caput periculo
 Precepivisse, quam in perire, ponere.
Heg. Facito ergo ut Acherunti cinas gloria.
Tynd. Qui per Virtutem peritat, non interit.
Heg. Quando ego te exemplis excruciaturo pessumis,
 Atque ob futeles tuas te morti misero,
 Vel te interire, vel perire praedicent.
 Dum peras, nihil luterdo, dicant vivere.
Tynd. Pol si istuc falsum, haud sine poena feceris,
 Si ille hac redibit, sicut confido afores.
Arist. Pro di immortales! nunc ego teneo, nunc scio
 Quid sit hoc negotii. meus sodalis Philocrates
 In libertate est ad patrem, in patria. bene est:
 Nec est quisquam mihi, neque melius cui velim.
 Sed hoc mihi agere est, me huic dedisse operam malam,
 Qui nunc propter me meaque verba vincit est.
Heg. Vetus te quisquam hodie mihi falsum proloqui?
Tynd. Vetus. *Heg.* Cur es ausus mentiri mihi?
Tynd. Quia vera obessent illi, cui operam dabam:
 Nunc falsa profunt. *Heg.* At tibi oberunt. *Tynd.*
 Optume est.

At herum servavi, quem servatum gaudeo:
 Cui me custodem addiderat herus major meus.
 Sed malens id arbitrare factum? *Heg.* pessume.
Tynd. At ego ajo recte, qui abs te seorsum sentio.
 Nam cogitato si quis hoc gnaro tuo
 Tuus servos faxit, qualem haberes gratiam?
 Emittetne, necne, eum servum manu?
 Effere apud te is servos acceptissimum?
 Responde. *Heg.* Opinor. *Tynd.* Cur ergo iratus mihi es?
Heg. Quia illi tui, quam mihi fidelior.
Tynd. Quid? tu una nocte postulavisti & die,
 Recens captum hominem superum & novitium,
 Te perducere, ut melius consulerem tibi,
 Quam illi, quicum una a puero statim exegeram.
Heg. Ergo ab eo petito gratiam istam; ducite,
 Ubi ponderosas, crassas capiat compedes.
 Inde ibis porro in laonias lapidarias.
 Ibi quom otonos alii lapides effodit,
 Nisi cotidianus selquoipus conseceris,

Sexcentoplago nomen indetur tibi.

Arist. Per deos atque homines ego te obsecro, Hegio,
 Ne tu istunc hominem perdis, *Heg.* curabitur.
 Nam noctu nervo vinculus custodibitur,
 Interdus sub terra lapides eximet.
 Diu ego hunc cruciabo, non uno absolvam die.
Arist. Certumne est tibi istuc? *Heg.* Non moriri cer-
 tum est.

Abducite istum astutum ad Hippolyrum fabrum,
 Jubete huic crassas compedes impingier:
 Inde extra portam ad meum libertum Cordalem,
 In lapidinas facite deductus fiet:
 Atque hunc ita velle me, dicite, curarier,
 Ne qui deterius huic sit, quam cui pessume est.
Tynd. Car ego te invito me esse salvum postulem?
 Periculum vitæ meæ stat tuo periculo.
 Post mortem in morte nihil est, quod metuam malis
 Er st pervivo usque ad summam ætatem, tamen
 Breve spacium est perferendi, que minitas mihi.
 Vale atque salve: est aliter ut dicam, meres.
 Tu Aristophontes, de me ut memisti, iia vale:
 Namque mihi propter te hoc obigit. *Heg.* Abducite.
Tynd. At unum hoc quæro, si hac rebiter Philocrates,
 Ut mihi ejus facias conveniendi copiam.
Heg. Peristis, nisi hunc jam e conspectu abducitis.
Tynd. Vis hac quidem hercle est, & trahi & trudi simus.
Heg. Illic abductus sit tamen in phylacem, ut dignus est.
 Ego illis captivis aliis documentum dabo,
 Ne tale quisquam facinus incipere audeat.
 Quod absque hoc esset, qui mihi hoc fecit palam,
 Usque ostentatum suis me ductarent dolis.
 Nunc certum est nulli post hoc quicquam credere.
 Saxi sum semel decipit; speravi miler
 Ex servitute me eximisse filium.
 Ea spes elapsa est. perdisi unum filium
 Patrum quadrimum, quem mihi servos surpsit:
 Neque eum servum unquam repperi, neque filium.
 Major potius huiusmodi est, quod hoc est scelus?
 Quasi in orbitatem liberos produxerim.
 Sequere hæc: reducam te ubi fuisti. neminis
 Miseri certum est, quia mei miseret neminem.
Arist. Exauspicavi ex vinculis. nunc intellego
 Redauspicandum esse in carenas denuo.

ACTUS QUARTUS

SCENA I.

Ergasilus Parasitus.

Uppiter supreme, servas me, measque
 aures opes.
 Maximas opimitates opiparasque offers
 mihi:

Laudem, lacrum, ludum, jocum, festivi-
 tatem, serias,

Pompam, penum, portationes, saturitatem, gaudium.
 Nec cuiquam homini supplicare nunc certum est mihi.
 Nam vel prodesse amico possum, vel inimicum per-
 dere.

Ita hic me amicitiae amena amonens oneravit dies.
 Sine sacris hereditatem sum apes effertissimam.
 Nunc cursum ad semen capellam hunc Hegionem,
 cui boni

Tantum a lero, quantum ipse a diis optat, atque
 etiam amplius.

Nunc

Nunc res certa est, eodem pacto ut Comici servi solent.
Conspiciam in collum pallium, primo ex me hanc
rem ut auiat.
Speroque me ob hunc nuntium aeternum adepturum
cibum.

ACTUS IV. SCENA II.

Hegio senex, Ergasilus parasitus,

Quanto in pectore hanc rem meo magis voluto,
Tanto mihi agritudo auctior est in animo.
Ad istum modum sublitum os esse
Hodie mihi? neque id perspicere quivi?
Quod cum scibitur, per urbem irridebor.
Cum extemplo ad forum advenio, omnes loquentur:
Hic ille est senex ductus, quovi verba data sunt.
Sed Ergasilus est ne hic procul quem video?
Collecto quidem est pallio: quidnam adhuc 'st?
Erg. Move ab te moram, atque Ergasile age hanc rem.
Eminor interminorque, ne quis mi obstitit obviam:
Nisi qui fat die vixisse se homo arbitrabitur.
Nam qui obstitit, ore silet. *Heg.* Hic homo pu-
gilatum incipit.
Erg. Facere certum est. proinde ut omnes itinera in-
sistant suum.
Ne quis in hac platea negoti conferat quicquam sui.
Nun meus est balista pugnus, cubitus catapultae est mihi,
Humerus aries, tum genu ad quemque jecero, ad
terram dabo.
Dentilegos omnes mortales faciam, quemque offen-
dero.
Heg. Quae illuc eminatio est? nam nequeo mirari satis.
Erg. Faciam ut ejus diei, locique, meique semper me-
merit.
Qui mihi in cursu obstitit, faxo vitæ in exemplo
obstitit suæ.
Heg. Quid hic homo tantum incipit facere cum tan-
tis minis?
Erg. Prius edico, ne quis propter culpam capiatu suam,
Continere vos domi, prohibere a vobis viam meam.
Heg. Mira edepol sunt, mi hic in ventrem sumpit con-
fidentiam.
Vix misero illi, cujus cibo iste fastu 'st imperidior.
Erg. Tum pisiores scrospasici, qui alunt fursari sues,
Quarum odore præterite nemo pistrinum potest:
Eorum si quoque quam scrophiæ in publico conspexero,
Ex ipsis dominiis meis pugnis exculabo fursares.
Heg. Basilicas edictiones atque imperiosas habet.
Satur homo est, habet profecto in ventre confidentiam.
Erg. Tum picatores, qui præbent populo pisces foridos,
Qui advenit quadrupedanti crucianti canterio:
Quorum odos subbasilicanos omnes abigit in forum,
Eis ego ora verberabo suppiculis piscariis:
Ut sciant, alieno nafo quam exhibeat molestiam.
Tum lanii autem, qui concinnant liberis orbas oves,
Qui locant cædendos agnos, & duplam agniam
danant,
Qui perroni nomen induunt publica festario;
Eam ego si in via petronem vervaci conspexero,
Et petronem & dominum reddam mortales miserissimos.
Heg. Euge! edictiones edictiles hic habet quidem:
Mirumque adeo est, mi hunc fecere sibi Aetoli ago-
ranomum.
Erg. Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regiorum:
Tantus ventri commensatus meo adest in portu cibum.

Sed ego cesso hunc Hegionem onerare latitiae senem?
Qui homine adæque nemo vivit fortunatior.
Heg. Quae illuc est latitiae, quam hic letus largitur
mihi?
Erg. Heus, ubi estis vos? equis hoc aperit ostium?
Heg. Hic homo
Ad cenam recipit se ad me. *Erg.* Aperite hasce am-
bas fores,
Priusquam pultando vel assularim foribus exitum affero.
Heg. Perlibet hunc hominem colloqui. *Ergasile.* *Erg.*
Ergasilum qui vocat?
Heg. Respice. *Erg.* Fortuna quod tibi nec faciet, nec facit.
Hoc me jubet. sed qui est? *Heg.* Respice ad me:
Hegio sum. *Erg.* Oh mihi.
Quantum est hominum opumorum optime, in tem-
pore advenis.
Heg. Nescio quem ad portum nactus es, ubi cænes,
eo fastidis.
Erg. Cedo manum. *Heg.* Manum? *Erg.* Manum, in-
quam, cedo tuam astrum. *Heg.* Tene.
Erg. Gaude. *Heg.* Quid ego gaudeam? *Erg.* Quia ego
impero. age gaude modo.
Heg. Pol morosus mi antevortuit gaudiis. *Erg.* Noli
irascier,
Jam ego ex corpore exigam omnes maculas moro-
rum tibi.
Gaude andacter. *Heg.* Gaudeo, etsi nihil scio, quod
gaudeam.
Erg. Bene facis. jube. *Heg.* Quid jubeam. *Erg.* Ignem
ingentem fieri.
Heg. Ignem ingentem? *Erg.* Ita dico, magnus ut sit.
Heg. Quid eo vult uter?
Tuan' causa me ædes incensurum censes? *Erg.* No-
li irascier.
Juben' an non jubet astrum antea? patinas elui?
Laridum atque epulas foveri foveolis serventibus?
Alium pisces præstinatum abire? *Heg.* Hic vigilans
somnia.
Erg. Alium porcinam, atque agniam, & pullos gal-
linaceos?
Heg. Scis bene esse, si sit unde. *Erg.* Pernam atque
ophthalmia,
Horzum, scrobium, & trigonum, & cetum, &
mollem caseum.
Heg. Nominanda tibi istorum erit magis quam edun-
di copia
Hic apud me, Ergasile. *Erg.* Mean' me causa hoc
cenas dicere?
Heg. Nec nihil hodie, nec multo plus tu hic ed.s,
ne frustra fies.
Proin' tu tui quotidiani vixisti ventrem ad me afferas.
Erg. Quin ita faciam, ut te cupias facere sumptum,
etsi ego vetem.
Heg. Egone? *Erg.* Tute. *Heg.* Tum tu mihi igitur
berus es. *Erg.* Imo benevolens.
Vin' te faciam fortunatum? *Heg.* Malim, quam mi-
serum quidem.
Erg. Cedo manum. *Heg.* Hem manum? *Erg.* Di te
omnes adjuvant. *Heg.* Nihil sentio.
Erg. Non enim es in sententia, eo non sentis. sed jube
Vasa tibi pura apparari ad rem divinam cito,
Atque agnam afferri proprium, pinguem. *Heg.* Cur?
Erg. Ut sacrifices.
Heg. Cui deorum? *Erg.* Mihi hercle, nam ego tibi nunc
sum summus Juppiter.
Idem ego sum salus, fortuna, lux, latitiae, gaudium.
Proin.

Proinde tu deum huncce saturitate facias tranquillum tibi.

Heg. Esurire mihi videre. *Erg.* Mihi quidem esurio, non tibi.

Heg. Tuo arbitrata facile parior. *Erg.* Credo, confectus puer.

Heg. Iuppiter te dique perdant. *Erg.* Te hercle mihi quomodo est gratus.

Agere ob nuncium: tantum ego nunc porto a portu tibi boni.

Nunc tu mihi places. *Heg.* Abi stultus, post tempus venis. *Erg.* Igitur olium si advenissem, magis tu tum illuc dices.

Nunc hanc leiritiam accipe a me quam fero. nam filium tuum modo in porta Philopoleum vivum, salvum, & sospitem.

Vidi in publica celoce, ibidemque illum adolescentulum Alium una, & tuum Stalagnum servum, qui ausugit domo,

Qui tibi furripuit quadrimum puerum filiolem tuum.

Heg. I in malam rem: ludis me. *Erg.* Ita me amabit sancta Saturitas.

Hegio, itaque suo me semper condoceret cognomine, Ut ego vidi. *Heg.* Meum gnatum? *Erg.* Tuum gnatum, & Genium meum.

Heg. Et captivum illum Alidensem? *Erg.* μὰ τὸν Ἀτῶναιον.

Heg. Et servolum Meum Stalagnum, meum qui gnatum furripuit? *Erg.* νῆ τῶν Σόφρων.

Heg. Jam diu? *Erg.* νῆ τῶν Περικλῆς. *Heg.* Venit? *Erg.* νῆ τῶν Σπυρίων.

Heg. Certo? *Erg.* νῆ τῶν Φρουσίων. *Heg.* Vile sis. *Erg.* νῆ τὸ Ἀλκίπριον.

Heg. Quid tu per barbaricas urbes juras? *Erg.* Quia enim item asperce.

Sunt, ut tuum victum autumabas esse. *Heg.* Vix etati tuæ.

Erg. Quippe quando mihi nihil credis, quod ego dico sedulo.

Sed Stalagnus quojus erat tunc nationis, cum hinc abiit?

Heg. Siculus. *Erg.* At nunc Siculus non est: Bojus est, Bojan terit.

Liberorum querendorum causa ei, credo, uxor data est.

Heg. Dic, bonam fide tu mihi istae verba dixisti? *Erg.* bona.

Heg. Di immortales, iterum gnatus videor, si vera autumas.

Erg. An tu dubium habebis, etiam sancte cum jurem tibi?

Instrems, Hegio, si parva juriurando est fides, Vise ad portum. *Erg.* facere certum est. tu intus cura quod opus est.

Sume, polce, prome quidvis, te facio cellarium.

Erg. Nam hercle nisi mantiginatus probe ero, susti pectito.

Heg. Aeternum tibi dapinabo victum, & vera autumas.

Erg. Unde id? *Heg.* A me meoque gnato. *Erg.* Sponden tu istud? *Heg.* Spondeo.

Erg. At ego tuum tibi advenisse filium respondeo.

Heg. Cuxa quam optime potes. *Erg.* Bene ambula & redambula.

ACTUS IV. SCENA III.

Ergasilus.

Illie hinc abiit: mihi rem summam credidit cibariam. Di immortales, jam ut ego collis praetrunabo tergoribus!

CAPTEIVEI.

Quanta pernis pestis venit! quanta habes larido! Quanta lumeni absumedo! quanta callo calamitas!

Quanta lanis lassitudo! quanta porcinariis! Nam si alia memorem, quae ad ventris victum conducunt, mora est.

Nunc ibo ad praefecturam, & jus dicam larido, Et quae pendunt indemnatae perae, eis auxilium ut feram.

ACTUS IV. SCENA IV.

Puer Heginis.

Diespiter te dique, Ergasile, perdant, & ventrem tuum,

Parasitisque omnes, & qui posthac coenam Parasitis dabit.

Clades calamitasque, intemperies modo in nostram advenit domum.

Quasi lupus esurians, metui ne in me quoque faceret impetum.

Nimisque hercle ego illum male formidabam: ita frendebat dentibus.

Adveniens turbavit totum cum carne carnarum. Arripuit gladium, praetervolvit sibus tergoribus glandia.

Aulas, calicisque omnes confregit, nisi quae modiales erant.

Cocum percontabatur, possentne serae ferscere. Cellas ressegit omnes intus, reclusaque armarum.

Asservate istunc sultis servi. ego ibo ut conveniam senem.

Dicam ut sibi penum aliud ornet, siquidem sese uti volet.

Nam hic quidem ut adornat, aut jam nihil est, aut jam nihil erit.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Hegio, Philopolemus, Philocrates, Stalagnus.

Ori disque ago gratias merito magnas, Quom te reducem tuo patri reddiderunt,

Quomque ex miseris plurimis me eximiorum.

Quae advenit te carens, dum hic fui, sustinentiam.

Quomque hunc consipio in potestate nostra, Quomque huc reperta est fides summa nobis.

Satis jam dolui ex animo, & cura me fat Et lacrimis maceravi. satis jam audivi

Tuas acuminas, ad portum mihi quas memorasti. Hoc agamus: *Philos.* Quid nunc, quoniam tecum

servavi fidem?

Tibi que hunc reducem in libertatem feci? *Heg.* Fecisti, ut tibi.

Philocrates, nunquam referre gratiam possum satis, Proinde ut tu promeritis de me & filio meo. *Philos.*

Imo potes.

Pater, & poteris, & ego potero: sed di eam potestatem dabant.

Ut beneficium bene merenti nostro merito muneres, Sic tu hunc potes, pater mihi, facere merito maxime.

Heg. Quid opus illi verbis? lingua nulla est, qua negem quicquid roges.

Philos. Postulo abs te, ut mihi illum reddas servum, quem hic reliquisti.

Pignus

Pignus pro me, qui mihi melior quam sibi semper fuit:
Pro benefactis ejus uti ei pretium possim reddere.
Heg. Quod bene fecisti, referetur gratia, id quod postulas.
Et id, & aliud, quod me orabis, impetrabis, atque te
Nullum succedere, quod ego iratas si feci male.
Philoc. Quid fecisti? *Heg.* In lapidinis compeditum
condidi,
Ubi rescivi mihi data esse verba. *Philoc.* Vix misero
mihī!
Propter meum caput labores homini evenisse optumo.
Heg. At ubi eam rem mihi libellam pro eo argenti ne dais.
Gratia a me, ut sit liber, abducitur. *Philoc.* Edēpol *Hegio*,
Facis benigne: sed quare, hominem ut jubas arcesci.
Heg. Licet.
Ubi estis vos? ire acclurum, Tyndarum huc arcescite.
Vos ire intro: interibi ego ex hac statua verbera volo
Erogitare, meo minore quid sit factum filio.
Vos lavate Interibi. *Philoc.* Sequere hac *Philocrates*
me intro. *Philoc.* Sequor.

ACTUS V. SCENA II.

Hegio, Stalagmus.

A Ge tu illac procede, bone vir, lepidum mancu-
pium meum.
Stal. Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falsum
autumas?
Fui ego bellus, lepidus, bonus vir nunquam, ne-
que frugi bonus,
Neque ero unquam: ne tu spem ponas me bona
frugi fore.
Heg. Propemodum ubi loci fortunæ tuz sint, facile
intelligis.
Si eris verax, tua ex re facies ex mala meliorem.
Recta & vera loquere: sed neque vere neque recte adhuc
Fecisti unquam. *Stal.* Quod ego fatear, credin' pu-
deat, cum autumes?
Heg. At ego faciam ut pudeat: nam in roborem te
rotum dabo.
Stal. Eja credo ego, imperito plagas munitatis mihi.
Tandem ista aulor, dicque quid ers, ut feras hinc
quod petis.
Heg. Satis facundus 'st, sed fieri dictis compendium valū.
Stal. Ut vis fiat. *Heg.* Bene murrigerus fuit puer: nunc
non decet.
Hoc agamus, jam animum adverte. ac mihi que
dicam ediffere.
Si eras verax, tuis rebus feceris mellioſculas.
Stal. Nugæ istæ sunt. non me cenſes ſcire quid di-
gnum ſem?
Heg. At ea ſubterfugere potis ex pauca, ſi non omnia.
Stal. Pauca effugium ſcio, nam multa eveniunt, &
merito mea.
Quia & fugi, & tibi ſarripul filium, & eum vendidi.
Heg. Cui homini? *Stal.* Theodoromedi in Alide Polypluſio
Sex minis. *Heg.* Pro di immortales! is quidem hu-
jus eſt pater
Philocrates. *Stal.* Quin melius novi, quam te, &
vidiſt ſapient.
Heg. Serva Juppiter ſupreme & me & meum gnatum mihi.
Philocrates, per tuum te ingenium obſecro, exi: te volo.

ACTUS V. SCENA III.

Philocrates, Hegio, Stalagmus.

Hegio, aſſum, ſi quid me vis, impera. *Heg.* Hic
gnatum meum

Tuo patri ait ſe vendidiſſe ſex minis in Alide.
Phil. Quamdiu id factum eſt? *Stal.* Hic annus incipit
viciniſſimus.
Phil. Falſa memorat. *Stal.* Aut ego, aut tu. nam ti-
bi quadrimſulum
Tuus pater peculiarem parvulum puero dedit.
Phil. Quod erat ei nomen? ſi vera dicis, memora-
dum mihi.
Stal. Pægnium vocitatu' ſi: poſt vos indidiſtiſ Tyndaro.
Phil. Cur ego te non novi? *Stal.* Quia mos eſt obli-
viſci hominibus,
Neque noviffe, cujus nihil ſit faciunda gratia.
Phil. Dic mihi: is ne iſtic fuit, quem vendidiſti meo patri.
Quia mihi peculiaris datus eſt, huius filius?
Heg. Vivitne is hæc? *Stal.* Argentum accepi, nihil
curavi curare.
Heg. Quid tu aiſ? *Phil.* Quin iſtic ipſu'ſt Tyndarus
tuus filius,
Ut quidem hic argumenta loquitur, nam is mecum
a puero puer
Bene pudiceque educatu' ſt uſque ad adoleſcentiam.
Heg. Cur ego te non novi? *Stal.* Quia mos eſt obli-
viſci hominibus,
Eo miſer ſum, quia male illi feci, ſi gnatus meu' ſt.
Eheu, cur ego plus minusque feci, quam æquum fuit!
Quod male feci, cruciur modo, ſi inſeſtum fieri poſſet.
Sed ecce, incedit hæc, ornatus haud ex ſuis virtutibus.

ACTUS V. SCENA IV.

Tyndarus, Hegio, Philocrates, Stalagmus.

Vidi ego multa ſepe piſta, quæ Acherunti ferent
Cruciamenta: verum enimvero nulla adeque eſt
Achetus
Atque ubi ego ſui in lapidinis. illic ibi demum
eſt locus,
Ubi labore laſſitudo omni'ſt exigunda ex corpore.
Nam ubi illu' adveni, quaſi patriciis pueris aut
monedule,
Aut anates, aut curatruces dantur quicquam luſit.
Itidem hæc mihi advenienti upupa, qui me dele-
ſtet, data eſt.
Sed herus ecce ante aſſum, & herus alter ecce
ex Alide
Rediit. *Heg.* Salve exoptate gnate mi. *Tynd.* Hem
quid, gnate mi?
Atat, ſcio cur te patrem aſſimiles eſſe & me filium:
Quia mihi, item ut parentes, lucis das tuende copiam.
Phil. Salve Tyndare. *Tynd.* Et tu, quoniam cauſa hanc
ærumnam exigu.
Phil. At nunc liber in divitias faxo venies, nam tibi
Pater hic eſt: hic ſervos, qui te hinc hinc quadri-
mum ſurpuit.
Vendidiſte patri meo te ſex minis. is te mihi
Parvulum peculiarem parvulo puero dedit.
Illic indicium ſecit, nam hunc ex Alide huc reduxiſtus.
Tynd. Quid, huius filium? *Phil.* Latus ecce fratrem
germanum tuum.
Tynd. Quid tu aiſ? adduxit' illum huius captivom
filium?
Phil. Quin, inquam, intus hic eſt. *Tynd.* Feciſti edo-
pol & recte & bene.
Phil. Nunc tibi pater hic eſt: hie ſut eſt tuus, qui
parvom hinc te abſtulit.
Tynd. At ego hunc grandis grandem natu, ob ſurtum,
ad carnificem dabo.

Phil.

Phil. Meritum est. *Tynd.* Ergo edepol huic meritum mercedem dabo.

Sed dic oro: Patet meus tunc es? *Heg.* Ego sum, gnate mi. *Tynd.* Nunc ego demum in memoriam redeo, cum mecum cogito.

Nunc edepol demum in memoriam regredior, adisse me Quasi per nebulam Hegionem patrem meum vocarier. *Heg.* Ego sum. *Phil.* Compellibus queso ut tibi sit levior filius,

Atque hic gravior servos. *Heg.* Certum est principium id prevortier.

Eamus intro, ut arceffatur faber, ut istas compedes Tibi adimam, huic dem. *Sial.* Cui pecuni nihil est, recte feceris.

F

Grr.

Spectatores, ad pudicos mores fusta hac fabula est. Neque in hac lugiagitatione sunt, neque ulla amatio, Nec pueri suppositio, nec argenti circumductio: Nec ubi amans adolescens scortum liberet clam patrem suum.

Huiusmodi paucas Poetæ reperiunt Comodias, Ubi boni meliores fiant: nunc vos, si vobis placet, Et si placuimus, neque odio sumus, signum hoc mittite. Qui pudicitiam esse vultis premium, placsum date.

FINIS CAPTEIVORUM.

CURCULIO.

Dramatis Persona.

<i>PALINURUS servus.</i>	<i>COQUUS.</i>
<i>PHEDROMUS adolescens.</i>	<i>CURCULIO parafens.</i>
<i>LENA anus.</i>	<i>LYCO trapezista.</i>
<i>PLANESIUM virgo.</i>	<i>CHORAGUS.</i>
<i>CAPPADOX leno.</i>	<i>THERAPONTIGONUS miles.</i>

ARGUMENTUM.

Curculio missus Phedromi in Cariam, Ut petat argentum, ibi ille eludit annulo Rhoalem, scribit atque obsequat literas. Cognoscit signum Lyce, ubi vidit, vultis: Ut amicam mittat, pretium lenoni dedit. Lyconem miles ac lenonem in ius rapit. Ipsius sororem, quam petibat, reperit: Oratu cuius Phedromi nuptum locat.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Palinurus servus, Phedromus adolescens.

Uo ted hoc anstis dicam proficisci foras Cum istuc ornata, cumque hac pompa, Phedrome?

Phil. Quo Venus Cupidoque imperat, suadetque Amor.

Si anxia mea est, siue est prima vespera, Si status conlictus cum huius intercedit dies,

Tamen est eunium, quo imperant, ingratilis.

Pal. At tandem talem. *Phil.* Tandem es solius ratihi.

Pal. Istuc quidem nec bellum est, nec memorabile;

Tute tibi puer es laetum, loces cereum.

Phed. Egon apicularum opera congestum non feram, Ex dulci orandum, melliculo dulci meo?

Pal. Nam quo te dicam ego ire? *Phed.* Si tu me roges, Dicam, ut icias. *Pal.* Si rogem, quid respondeas?

Phed. Hoc Esculapii sanum est. *Pal.* Plus jam anno scio.

Phed. Huic proximum illud ostium occultissimum,

Salve: valuitin' uique, ostium occultissimum,

Pal. Caruitne febris te huius, vel audias tertius?

Et heri canavistine? *Phed.* Deridistine me?

Pal. Quid tu ergo iufane rogas, valeatne ostium?

Phed. Bellissimum hercle vidi, & taciturnissimum.

Nunquam ullum verbum mittit: quom aperitur, tacet:

Cumque illa noctu clanculum ad me exit, tacet.

Pal. Nunquid tu, quod te aut genere indignum sit too

Facis, aut inceptas facinus facere, Phedrome?

Nam tu pudice cupimus insidias locas?

Aut quam pudicam oportet esse? *Phed.* Nemini.

Nec me ille finit Iuppiter. *Pal.* Ego item volo.

Ita tuum conferto amare semper, si sapias,

Ne id quod amas, populus si sciat, tibi sit probro,

Semper curato ne sis intestabilis.

Quod amas, amato testibus presentibus.

Phed. Quid istuc est verbi? *Pal.* Caute ut incedas via.

Phed. Quin leno hic habitat. *Pal.* Nemo hic prohibet

nec vetat,

Quin quod palam est venale, si argentum est, emas.

Nemo ire quinquam publica prohibet via.

Dum ne per fundum septum facias semitam,

Dum te te abstineas nupta, vidua, virgine,

Juvenute, & pueris liberis, ama quid lubet.

Phed. Lenonis hic sunt adeis. *Pal.* Male illis eveniat.

Phed. Qui? *Pal.* Quia sceleratum servitutum servitum.

Pal. Obloquere. *Pal.* Fiat maxime. *Phed.* Etiam tu taces?

Pal. Nempe obloqui me iusseras. *Phed.* At nunc veto.

Id mi accipi dicere, ei ancillula est.

Pal. Nempe huic lenoni, qui hic habitat? *Phed.* Recte tenes.

Pal. Minus formidabo ne cedat. *Phed.* Odiosus es.

Eam vult meretricem facere: ea me deperit.

Ego autem cum illa facere nolo mutuum.

Pal. Quid ita? *Phed.* Quia proprium facio: amo pa-

riter simul.

Pal. Malus clandestinus est amor, damnum sit merum.

Phed. Est hercle ita ut tu dicis. *Pal.* Jamne ea fert jugum?

Phed. Tam a me pudica est, quasi foror mea sit: nisi

Si est osculando quippiam impudicior.

Pal. Semper tu scito: FLAMMA fumo est proxima,

Fumo comburi nihil potest, flamma potest.

Qui e NUCC nucleum esse vult, frangit nucem.

Qui vult cubare, pandit saltem foveis.

Phed. At illa est pudica, neque dum cubitat cum viris.

Pal. Credam, pudor si cupiam leuoni fiet.

Phed. Imo, ut illam censes: ut quaque illi occasio est

Surripere se ad me, ubi savium oppedit, fugit.

Id eo fit, quia hic leno agrotas incubat.

In Esculapii sano. is me excruciat. *Pal.* Quid est?

Phed. Alias me possit pro illa triginta minas.

Alias talentum magnum: neque quicquam queo

Equi bonique ab eo impetrare. *Pal.* Injurium est:

Qui, quod lenoni nulli sit, id ab eo petas.

Phed. Nunc hinc Parasitum in Cariam mihi meum,

Petitur argentum a meo sodali mutuum:

Quod si non affert, quo me vortam nescio.

Pal. Si deos salutas, dextrovarum cenfeo.

Phed. Nunc ara Venetis hac est ante horum fores.

Me

Me inferre Veneri vovi jam jentacolum.
Pal. Quid antepos Veneri a jentaculo?
Phed. Me, te, atque hocce omnes. *Pal.* Tun' tu Venerem vomere vis?
Phed. Cedo, pueri, finem. *Pal.* Quid facilurus? *Phed.* Jam ictus.
 Anus hic solet cubitare custos, janitrix, Nomen ei est lenx, multibuba atque merobiba.
Pal. Quasi tu lagenam dicas, ubi vinum solet Chium esse. *Phed.* Quid opus stervbis? vinoisissima est. Exque extemplo ubi vino has conspici foras, De odore adesse me scit, aperit illico.
Pal. Eius hic cura vino finis fertur? *Phed.* Nisi ne vis.
Pal. Nolo hercle. nam istunc qui fert, astilictum velim: Ego nobis afferri censui. *Phed.* Quid tu taces? Si quid super illi fuerit, id nobis tal est.
Pal. Quisnam istuc duxit, quem non recipiat mare? *Phed.* Sequere hac, Palinure, me ad fores: si mi obsequens.
Pal. Ita faciam. *Phed.* Agite, bibite, festiva foras Potare, sive mihi volentes propitior.
Pal. Volistine olivas, aut pulpamentum, aut capparim? *Phed.* Exsuscitate vestram hac custodem mihi.
Pal. Profundus vinum, quae te res agitant? *Phed.* Sine. Viden' ut aperitorum ades festivissima?
 Num mutis? cardo est lepidus. *Pal.* Quin das favorem *Phed.* Tace: occultemus lumen & vocem. *Pal.* Licet.

ACTUS I. SCENA II.

Lenaanus, Phedromus adolescens, Palinurus servus.

FLOS veteris vini meis nariibus obiectus est.
 Ejus amor cupidum me hac prolicet per tenebras.
 Ubi ubi est, prope me est, evas habeo. Salve anime mi, Liberi lepos, ut veteris vetustis cupida sum!
 Nam omnium unguentum odor prae tuo cautea est.
 Tu mihi stacte, tu cinnamomum, tu rosa, Tu crocinum & casia es, tu bdellium: nam ubi Tu profusus, ibi ego me pervelim sepultum.
 Sed quomodo adhuc natio odos obiectus es meo, Da vicissim meo gurguri gaudium.
 Nihil ago tecum: obi est ipsum ipsam expeto.
 Tangere, invigere io me liquoris tuos Sino ductum, sed hac abiit, hac persequor.
Phed. Sisti hac anus. *Pal.* quantillum sisti? *Phed.* modica est, Caput quadrantal. *Pal.* Pol, ut tu predicas, Vindemia hac huic anui non satis est foli.
 Canem esse hanc quidem magis par fuit: sagax Nasum habet. *An.* Anus, cujus vox sonat procol?
Phed. Censeo hanc appellandam animum. adibo. redi, Ex respice ad me hac, lena. *An.* Imperator quis est?
Phed. Vini pollens, lepidus Liber, Tibi qui scraenti, haece, festivissime Affert potioem, & te sedatum it.
An. Quam longe abest a me? *Phed.* Lumen hoc vide. *An.* Grandioreum gradum ergo fac ad me, obsecro.
Phed. Salve. *An.* Egon' salva sum, quae sisti sicca sum?
Phed. At jam bibes. *An.* Diu sit. *Phed.* Hem tibi anus lepidus.
An. Salve oculisume homo. *Pal.* Age effunde hoc cito Io barathrum: prope prole cloacum. *Phed.* Tace: Nolo huic maledici. *Pal.* Faciam igitur male potius.
An. Venus, de paulo paululum hoc tibi dabo, Haud lubenter. nam tibi amantes propinantes, Vinum potantes ante omnes: mihi haud saepe Eveciunt tales hereditates. *Pal.* Hoc vide ut Ingerigat impura in se merum avariter, Fauces plenis? *Phed.* Perii hercle: huic quid pri-

Nescio. *Pal.* Hem istuc, quod mihi dixisti. *Phed.* Quid id est? *Pal.* Perisse ut te dicas. *Phed.* Male tibi di faciant. *Pal.* Dic isti. *An.* Ab. *Pal.* Quid ahi? ecquid lubet? *An.* Lubet.
Pal. Etiam mihi quoque stimulo fodere lubet te.
Phed. Tace; noli. *Pal.* Taceo, ecce autem bibit arcus. ploet Credo hercle hodie. *Phed.* Jamne ego huic dico?
Pal. Quid dices?
Phed. Me perisse. *Pal.* Age dice. *Phed.* Anus audi. hoc volo
 Scire te, perditus sum miser. *An.* At pol ego oppida Servata, sed quid est, quid lubet perditum
 Dicere te effest? *Phed.* Quia id, quod amo, careo.
An. Phedrome mi. ne plora, amabo. tu me Coraro ne sitiam, ego tibi, quod amas, jam huc adducam.
Phed. Tibi ne ego, si fidem servas mecum, Vineam pro aerea statum statum, quae roo Gurguri sit monimentum, qui me in terra aequae Fortunatus erit, si illa ad me biter,
 Palinure? *Pal.* Edepol, QUI AMAT, si eget, misera afficitur
 Erumna. *Phed.* Non ita res est. nam confido Paratum hodie adventurum cum argento ad me.
Pal. Magnum inceptas, si id exspectas, quod nusquam sit.
Phed. Quid si adeam ad fores, atque occentem? *Pal.* Si lubet, Neque vetus, neque jubeo: quando ego te video? Immutatis moribus esse, here, atque ingenio.
Phed. Pessuli, haec pessuli, vos saluto labens, Vos amo, vos volo, vos peto, atque obsecro, Gerite amanti mihi morem amandissimi:
 Fite causa mea Lydi barbari, Sustulite obsecro, & mittite istanc foras, Quae mihi misero amanti ebbit sanguinem.
 Hoc vide ut dormiunt pessuli pessimi, Nec mea gratia commoventur se ocios, Respicio mihi meam vos gratiam facere.
 Sed tace, tace. *Pal.* Taceo hercle. quid est? *Phed.* Sontio sonitum:
 Tandem edepol mihi morigeri pessuli sunt.

ACTUS I. SCENA III.

Anus, Planesium Virgo, Phedromus, Palinurus.

PLACIDE egredere, & sonitum prohibe forum, & crepitum cardinum:
 Neque quod hic agimus, herus percipiat fieri, mea Planesium.
 Mane, sustulendam aequulam. *Pal.* Viden' ut anus tremula medicinam facit?
 Exple merum condidit bibere, foribus dat aquam quam bibant.
Plan. Ubi tu es, qui me convadatur Veneris vadimoris.
 Ubi tu es, qui me libello Venerio citavisti? ecce me. Nullo ego tibi me, & mihi contra istidem te ut sis illas suadeo.
Phed. Assum: nam si absum, haud regesem, quin mihi male sit, mel meum.
Plan. Anime mi, procul quidem amantem abesse haud consentaneum est.
Phed. Palinure, Palinure. *Pal.* Eloquere. quid est, quod Palinurum voces?
Phed. Est lepidus. *Pal.* Nimis lepidus. *Phed.* Sum Deus. *Pal.* Immo homo haud magni precii.
Phed. Quid vidisti, aut quid videbis magis diis aequiparabile?
Pal. Male valere te, quod mihi agra est. *Phed.* Male mihi morigerus, tace.

G

Pal.

Pal. Ipsus se exerceat, qui homo quod amat, videt, nec potitur dum licet.

Phed. Recte oburgat: sane haud quicquam tibi, magis quod cupiam tandem.

Plan. Tene me, amplectere ergo. *Phed.* Hoc etiam est, quamobrem cupiam vivere.

Quia te prohibet herus, etiam hero peior. *Plan.* Prohibet, nec prohibere quit.

Nec prohibebit, nisi mors meum animum abs te abalienaverit.

Pal. Enimvero nequeo durare, quin ego herum accusarem meum:

Nam bonum est, paucillum amare sane; infans non bonum est:

Verum totum infans amare, hoc est, quod meus herus facit.

Phed. Sibi sua habeant regna reges, sibi divitias divites: Sibi honores, sibi virtutes, tibi pagnas, sibi praelia:

Dum mihi abstineant invidere, sibi quisque habeant quod suum est.

Pal. Quid? tu Veneri pervigilare te vovisti, Phaedrome? Nam hoc quidem edepol haud multo post luce lucebit. *Phed.* Tace.

Pal. Quid taceam? quin tu is dormitum? *Phed.* Dormio, ne ocellantes.

Pal. Tu quidem vigilas. *Phed.* At meo more dormio: hic formu' tibi mihi.

Pal. Heus tu mulier: MALE MERERI de imminente incipit est.

Plan. Transcere. si te edentem hic a cibo abigit. *Pal.* Illicet. Pariet hos perire amando video, uterque lusant.

Viden' ut misere moliantur! nequam complecti sari. Etiam disperimini? *Plan.* Nulli est homini perpetuum bonum.

Jam huic voluptati hoc adjunctum est odium. *Pal.* Quid ais propudum!

Tun' etiam cum nocturnis oculis odium me vocas? Ebriola, perfolare nux. *Phed.* Tun' meam Venerem vituperas?

Quod quidem mihi polluctus virgis servos sermonem ferat.

At ne tu hercle cum cruciari magno dixisti id tuo. Hem tibi maledictis pro istis dictis moderari ut quens.

Pal. Tuam fidem, Venus nocturnavila. *Phed.* Vergin' etiam verbero?

Plan. Noli amabo verberare lapidem, ne perdas manum.

Pal. Magnum flagitium probrumque, Phaedrome, experefacis:

Bene monstrantem pugnis caedis, hanc amas: nugas meras.

Hocine fieri, ut immodestis te hic moderere moribus?

Phed. Auro contra cedo modestum amorem. a me aurum accipe.

Pal. Cedo mihi contra aurichalco, cui ego sano serviam.

Plan. Bene vale, oculus mi; nam sonitum & crepitum clausurorum audio.

Edictum aperire sanam: quousque, quæso, ad hanc modum

Inter nos utram amore semper surrepticio?

Phed. Minime. nam Parasitum nisi nudiusquartus Carian

Petere argentum. is hodie hic aderit. *Plan.* Nihilum consulas diu.

Phed. Ita me Venes amet, ut ego te hoc triduum nunquam sinam

In domo esse istac, quia ego te liberalem liberem.

CURCULIO.

Plan. Facito ut memineris. tene etiam, priusquam hinc abeo, favium.

Phed. Siquidem hercle mihi regnum detur, nunquam id potius persequar.

Quando ego te video? *Plan.* Ehem, istoc verbo vindictam para.

Si amas, eme. ne rogites; facito uti pretio pervicias tuo.

Bene vale. *Phed.* Jamne ego relinquo? pulchre Palinare occidi.

Pal. Ego quidem, qui & vapulando & somno pereo. *Phed.* Sequere me.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Cappadox leno, Palinurus servus.

Ignare certu' tibi jam nunc & sano foras, Quando Æsculapi ita sentio sententiam:

Ut qui me nihil faciat, nec saltem velit. Valerudo decrevit, accrescit labor.

Nam jam, quasi zona, liene cinctus ambulo,

Geminis in ventre habere video filios.

Nihil metuo, nisi ne medius disrumpat miser.

Pal. Si recte facias, Phaedrome, auscultas mihi, Atque istam exturbes ex animo aegritudinem.

Paves, Parasitus quia non redit Caria.

Afferre argentum credo. nam si non ferat,

Tormento non retineri poterit ferreo.

Quis reciperet se hac etiam ad praesepim suam.

Cap. Quis hic est, qui loquitur? *Pal.* Quoiam vocem audio?

Cap. Estne hic Palinurus Phedromi? *Pal.* Qui hic est homo.

Cum collativo ventre, atque oculis herbeis?

De forma novi, de colore non quo

Novisse, jamjam novi. leno est Cappadox.

Congrediar. *Cap.* Salve Palinure. *Pal.* O scelerum caput, Salveto. quid agis? *Cap.* Vivo. *Pal.* Nempe ut dignus es.

Sed quid tibi est? *Cap.* Lien necat, renes dolent,

Pulmones distrabuntur, cruciatur jecur,

Radices cordis pereunt, hinc omnes dolent.

Pal. Tum te igitur morbus agit parapiarus.

Cap. Facile est miserum irridere. *Pal.* Quia tu aliquot dies

Perdura, dum intestina exparescunt tibi.

Nunc dum saluta fat bona tibi, si id feceris,

Venire poteris intestinis vilis.

Cap. Lien directu' tibi. *Pal.* Ambula, si lieni optumum tibi.

Cap. Aufer istac quæso, atque hoc resonans quod rogo.

Porin' conjecturam facere, si narrum tibi,

Hac nocte quod ego somniai dormiens?

Pal. Vah, solus hic homo tibi, qui sciat divinitus.

Quia conjectores a me consilium petunt:

Quod eis respondi, ea omnes sunt sententia.

ACTUS II. SCENA II.

Cognus, Cappadox, Palinurus, Phaedromus.

Palinurus. quid stas? quia depromitur mihi, Quæ opus sunt: Parasito ut sit paratum prandium,

Quom veniat. *Pal.* Manifestum huic consilio somnium.

• • • Cog.

Coq. Tute ipse, si quid somnias, ad me refers.
Pal. Fateor. *Coq.* Abi, deprime. *Pal.* Age, tu interea hule somnium
 Narra, meliorem, quam ego fum, suppono tibi.
 Nam quod scio, omne ex hoc scio. *Cap.* Operam ut det. *Pal.* Dabit.
Cap. Facit hic quod pauci, ut sit magistro suo obsequens.
 Da mihi igitur operam. *Coq.* Tamen si non novi, dabo.
Cap. Hac nocte in somnis visus sum videriet,
 Procul sedere longe a me Æsculapio,
 Neque eum ad me adire, neque me magnipendere
 Visu. *Coq.* Item alios deos facturos scilicet.
 Sane illi inter se congruat concedider.
 Nihil est mirandum, melius si nihil sit tibi:
 Nanque incubare fatius te fuerat Jovi,
 Tibi qui auxilium in iurejurando tulit.
Cap. Siquidem incubare velint, qui perjuraverint,
 Locus non præberi potest eis in Capitolio.
Coq. Hoc animum adverte: pacem ab Æsculapio
 Petas, ne forte tibi eveniat magnum malum,
 Quod in quiete tibi portentum. *Pal.* Cap. Bene facis.
 Ibo atque orabo. *Coq.* Quæ res male vortat tibi.
Pal. Pro de immortalis, quem conspicis? qui illic est?
 Estne hic Parasitus, qui missus est in Cariam?
 Heus exi Phadrone, exi, exi: exi inquam oculus,
Phed. Quid illic clamorem tollis? *Pal.* Parasitum tuum
 Video occurrentem, illum usque in platea ultima,
 Hinc auscultemus quid agat. *Phed.* Sane cenfeo.

ACTUS II. SCENA III.

Curculio, Phedromus, Palinurus servus.

DAre viam mihi noti atque ignoti, dum ego hic officium meum
 Facio: fugite omnes, abite, & de via sededite:
 Ne quem in curia capite, aut cubito, aut pectore
 offendam, aut genu.
 Ita nunc subito, propere, & celere obiectum. *Pal.* mihi
 negotium.
 Nec quisquam sit tam opulentus, qui mihi obstitat in via,
 Nec stratus, nec tyrannus quisquam, nec agoranomus,
 Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria,
 Quin cadat, quin capite sistat in via de femita.
 Tum isti Græci palliati, capite aperto qui ambulant,
 Qui incedunt suffocinati cum libris, cum sportulis,
 Constant, conferunt sermones inter sese drapete:
 Obstant, obstitunt, incedunt cum suis sententiis,
 Quos semper videas bibentes esse in Thermopolio:
 Ubi quid surripere, aperto capitulo calidum bibunt,
 Tristes atque ebrioli incedunt: eos ego si offendero,
 Ex unoquoque eorum exclam crepitum polentiarum.
 Tum isti qui ludunt datatim servi securarum in via,
 Et datorum & factores omnes subdam sub solum.
 Proinde se domi continent, vident infortunia.
Phed. Recte hic monstrat, si imperare possit. nam
 ita nunc mos viget,
 Ita nunc servitium. *Pal.* profecto modus haberi non potest.
Cur. Eoquis est, qui mihi commosuit Phedromum
 genus meum?
 Ita res subita est: celeriter mihi hoc homine con-
 vento est opus.
Pal. Te ille querit. *Phed.* Quid si adeamus? heus
 Curculio, te volo.
Cur. Quis vocat? quis nominat me? *Phed.* Qui te
 conventum capie.

Cur. Haud magis cupis, quam ego te cupio. *Phed.* O
 mea opportunitas,
 Curculio exoptate, salve. *Cur.* Salve. *Phed.* Salvom
 gaudeo
 Te advenire. cedo tuam mihi dextram. ubi sunt
 spes mee?
 Eloquentes obsecro hercle. *Cur.* Eloquentes, ted obse-
 cro, ubi sunt mee?
Phed. Quid tibi est? *Cur.* Tenebre oboriuntur, genna
 inedia succidunt.
Phed. Lassitudine hercle credo. *Cur.* Retine retine me,
 obsecro.
Phed. Viden? ut expalluit! datin! isti sellam, ubi assi-
 dat, cito,
 Et aequalem cum aqua? properatin! oculos! *Cur.* ani-
 mo male est.
Phed. Vin' aquam? *Cur.* Si frustulenta est, da obsecro
 hercle, oborbeam.
Phed. Vx capiti tuo. *Cur.* Obsecro hercle, facite ven-
 tum ut gaudeam.
Phed. Maxime. *Cur.* Quid factis quæso? *Pal.* Ven-
 tum. *Cur.* Nolo equidem mihi
 Fieri ventulum. *Phed.* Quid igitur vis? *Cur.* Esse,
 ut ventum gaudeam.
Phed. Juppiter te dique perdant. *Cur.* Perii, prospicio
 parum.
 Os amarum habeo, dentes blennos, lippiunt fauces
 sume,
 Ita cibi vaciuitate venio laxis lachibus.
Phed. Jam edes aliquid. *Cur.* Nolo hercle aliquid;
 cerum quam aliquid mavolo.
Phed. Imo si scias reliquæ quæ sint. *Cur.* Scire ni-
 mis lubet
 Ubi fient. nam illis conventis sane opus est meis
 dentibus.
Phed. Pernam, abdomen, fumen, suis glandium. *Cur.*
 Ain' tu omnia hæc?
 In carnario fortasse dicis. *Phed.* Imo in lancibus:
 Quæ tibi sunt parata, postquam scimus venturum.
Cur. Vide,
 Ne me ludas. *Phed.* Ita me amabit, quam ego
 amo, ut ego haud mentior.
 Sed quo te misi, nihilo sum certior. *Cur.* Nihil attuli.
Phed. Perdidisti me. *Cur.* Invenire possum, si mihi o-
 peram datis.
 Postquam tuo iussu profectus sum, perveni in Cariam:
 Video tuum sodalem: argenti rogo uti facias copiam.
 Scires velle gratiam tuam; noluit frustrarier:
 Ut decet velle hominem amicum amico, atque opi-
 tularier:
 Respondit mihi paucis verbis, atque adeo fideliter:
 Quod tibi est, item tibi esse magnam argenti inopiam.
Phed. Perdis me tuis dictis. *Cur.* Imo servo, & ser-
 vatom volo.
 Postquam mihi responsum est, abeo ab illo mortuus
 ab forum,
 Me illo frustra advenisse: forte aspicio militem.
 Aggredior hominem; saluto adveniens. Salve, inquit
 mihi,
 Prebendit dextram, seducit, rogat quid veniam Cariam.
 Dico me illo advenisse animi causa: ibi me interrogat,
 Equem in Epidaurio Lyconem trapezitam novem?
 Dico me novisse: quid Lenonem Cappadocem? annuo
 visitasse, sed quid eum vis? quia de illo emi virginem
 Triguira minis, vestem aurum: & pro his decem
 concedunt minas.

Dedisti tu argentum? inquam. imo apud trapezizem situm est.
 Illum quem dixi Lyconem: atque ei mandavi, qui annulo meo

Tabellas obligatas attolisset, ut daret operam,
 Ut mulierem a lenonecum auro & veste abduceret.
 Postquam hoc mihi narravit, abeo ab illo. revocat me illicin,

Vocat ad cenam: religio fuit, denegare nolui.
 Quid si adeamus, ac decumbamus? inquit. consilium placet.

Neque diem decet me morari, neque nocti nocerier.
 Omnis res parata 'st: & nos, quibus paratum est, assumus.

Postquam cenasti atque appoti, talos poscit tibi in manum.

Provocat me in aleam, ut ego ludam. pono palliam.
 Ille suum annulum oppovit. invocat Planesium.

Pseud. Meofine parata? *Cur.* Tace parumper, jactis. voltorios quatuor.

Talos arripio, invoco aliam meam nutricem Herculem.
 Jacto basilicum. propino magnum poculum: ille ebibit:

Caput deponit: condormiscit. ego ei subdaco annulum.
 Deduco pedes de lecto clam, ne miles sentiat.

Rogant me servi, quo eam? me dico ire quo saturi solent.

Ofcium ubi conspexi, exinde me illico protinus dedi.
Pseud. Laudo. *Cur.* Laudato, quando illud quod cupis, effecero.

Eamus nunc intro, ut tabellas consignemus. *Pseud.* Num moror?

Cur. Atque aliquid prius obrudamus, permam, fumes, gladium:

Hac sunt ventri stabilimenta, panem & assa bubula,
 Poculum grande, sala magna: ut satis consilia suppetant.

Tu tabellas consignato: hic ministrabit: ego edam.
 Dicam quemadmodum conscribas. sequere me hac intro. *Pseud.* Sequor.

ACTUS TERTIUS.

Lyco, Curculio, Leno.

Eatus video: subdixi ratiunculam,
 Quantum aeris mihi sit, quantumque alieni fiet:

Dives sum, si non reddo eis, quibus debeo:
 Si reddo illis quibus debeo, plus alieni est.
 Verum hercle vero cum belle recogito,
 Si magis me instabant, ad Praetorem fassessan.

Habent hunc morem plerique argentarii.
 Ut alius alium possant, reddant nemini:
 Pugnans rem solvant, si quis possat clarius.
 Qui homo mature quaesivit pecuniam,
 Nisi eam mature parit, mature esurit.
 Cupio aliquem emere puerum, qui usurarius
 Nunc mihi quaxerat: usus est pecunia.

Cur. Nil tu me saturum moneris: memini & scio:
 Ego hoc effectum lepide tibi tradam: tace.
 Edopol' nax ego hic me intrus erpeli probe,
 Et equidem reliqui in ventre ceste uni locum,
 Ubi reliquiarum reliquias reconderem.

Quis hic est, qui operto capite itisculapium

Salutat? atar quem querebam. sequere me.
 Simulabo quasi non noverim. heu tu, te volo.
Lyco. Unocule, salve. *Cur.* Quae, derideline me?
Lyco. De Coelium propterea tibi esse arbitror:
 Nam ii sunt unoculi. *Cur.* Catapulta hoc istum est mihi
 Apud Sicyonem. *Lyco.* Nam quid id refert mea,
 An aula quassa cum cinere effusis fiet?

Cur. Superstitiosus hic quidem est: vera praedicat:
 Nam illae catapultae ad me crebro commeant.
 Adolescens, ob Rempublicam hoc intus mihi
 Quod insigne habeo, quae, ne me incomities.
Lyco. Licetne inforare, si incomitari non licet?
Cur. Non inforabis me quidem: nec mihi placet
 Tuum profectum neque forum, nec conitium.
 Sed hunc, quem quero, commonstrare si potes,
 Inhibe a me solidam & grandem gratiam.
 Lyconem quero trapezitam. *Lyco.* dici mihi
 Quid eum nunc queris? aut cupias? *Cur.* Eloquar.
 Ab Therapontigonis Platagidoris milite.

Lyco. Novi edepol nomen: nam mihi istuc nomine,
 Dum scribo, explevi totas cereas quatuor.
 Sed quid Lyconem queris? *Cur.* Mandatum 'st mihi,
 Ut has tabellas ad eum ferrem. *Lyco.* Quis tu homo es?
Cur. Liberrus illius, quem omnes Summanum vocant.
Lyco. Summane, salve. qui? Summanum? fac sciam.
Cur. Quia vestimenta, ubi obdormivi ebrius,
 Summano, ob eam rem me omnes Summanum vocant.

Lyco. Asibi te melius 'st querere hospitium tibi,
 Apud me profecto nihil est Summanum loci.
 Sed istum quem queris, ego sum. *Cur.* Quis tunc is es
 Lyco trapezita? *Lyco.* Ego sum. *Cur.* Maltam me tibi
 Salutem iussit Therapontigonis dicere,
 Et has tabellas dare me jussit. *Lyco.* Miltia? *Cur.* Ita.
 Cape, signum nesci. nosti? *Lyco.* Quid ni noverim?
 Clypeatus elephantum ubi machata difficit.

Cur. Quod istuc scriptum est, id te orare jussit,
 Profecto ut faceres, suum si velles gratiam.
Lyco. Concede, inspiciam quid sit scriptum. *Cur.* Maxime,
 Tuo arbitratu, dum austeram abs te id quod peto.

Lyco. Miles Lyconi in Epidauru hospiti suo
 Therapontigonis Platagidoris plurimam
 Salutem dicit. *Cur.* Meus hic est: hancum vorat.
Lyco. Tecum oro, & quae, qui has tabellas afferet
 Tibi, ut ei detur, quam istuc emi virginem,
 Quod te praesente istuc egi, teque interprete,
 Et aurum, & vestem: quam istuc emi virginem.

Lyco. Ubi ipfas? cur non venit? *Cur.* Ego dicam tibi:
 Quia nudiusquartus venimus in Cariam
 Ex India: ibi nunc statimam vult dare aurum
 Solidam faciendam ex auro Philippo, quae fiet
 Septempedalis: factis monumentum suis.

Lyco. Quamobrem istuc? *Cur.* Dicam: quia enim Per-
 sas, Paphlagonas,
 Synopeas, Arabas, Caras, Cretanos, Syros,
 Rhodiam atque Lyciam, Perediam & Peribibeam,
 Centauros machiam, & Classium Unonammiam,
 Libyamque & os omnem Conterebromiam,
 Dividiam partem nationum usque omnium
 Subegit solus intra viginti dies.

Lyco. Vah! *Cur.* Quid mirare? *Lyco.* Quia enim inca-
 vea fi sunt.

Conclusi, itidem uti pulli gallinaei,
 Ita non porcere uno anno circumciter.

Credo hercle te esse ab illo: nam ira tuus blatis.
Cur. Imo etiam porco, si vis, dicam. *Lyco.* Nihil moror,
 Sequor.

Sequere hac: sed abstulim, qua advenisti graria.
Atque ecce video. Leno salve! *Len.* Di te ament.
Lyc. Quid hoc, quod ad te venisti? *Len.* Dicis quid velis.
Lyc. Argentum accipias, cum illo mitras virginem.
Len. Quid quod juratus sum? *Lyc.* Quid id refert tua,
Dum argentum accipias? *Len.* Qui muneret, quasi
adjuvat.
Sequitur. *Cur.* Leno, cave in te sit mihi mora.

ACTUS QUARTUS

SCENA I.

Choragus.

Depol nugatorem lepidum lepidum hunc
nactus sum Phaedromus.
Halophantam an scyphophantam hunc magis
esse dicam nescio.
Ornamenta, quae locavi, metuo ut pos-
sim recipere.

Quamquam cum istoc mihi negotii nihil est: ipsi Phae-
dromo

Credidi. tamen asseravo, sed dum hic egreditur foras,
Commemorabo, quo in quem hominem facile
inveniat loco,

Ne nimis opere sumas operam, si quem conventum velis,
Vel vitiosum, vel sine vitio: vel probum, vel im-
probum.

Qui perjurum convenire vult hominem, mitto in
Comitium.

Qui mendacem & gloriosum, apud Cloacinae sacrum.
Ditis damnosus maritus sub Basilica quaerito.
Ibidem erunt sortis cauleta, quique stipulari solent.
Symbolarum collatores apud forum picturiam.

In foro infimo boni homines, atque dices ambulant.
In medio propter Canalem, ibi ostentatores meri,
Confidentes, garrulique, & malevoli supra Lacum.

Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipsi fat habent, quod in se possit vere dicier.
Sub Veteribus, ibi sunt qui dant, quique accipiunt
sanore.

Pone eodem Castoris, ibi sunt, subito quibus credas male:
In tulco vico, ibi sunt homines, qui ipsi sese ven-
dunt.

In Velabro vel pistorem, vel lanium, vel aruspicem,
Vel qui ipsi vortant, vel qui aliis ut vortentur prae-
beant.

Ditis damnosus maritus apud Leocadiam Oppiam.
Sed interim fores crepuere. linguae moderandum est
mihi.

ACTUS IV. SCENA II.

Curculio, Cappadox, Lyc.

I Tu pra, virgo: non qua, quod pone me est, servare.
Et aurum, & vestem omnem suam esse ajebat,
quicquid hac haberet.

Cap. Nemo it inficias. *Cur.* Attamen meliusculum est
monere.

Lyc. Memento promississe te, si quisquam hanc liberali
Causa manu assereret, mihi omne argentum reddi-
tum iri.

Minas triginta. *Cap.* Meminero, de istoc quietus esto.
Et tunc idem dico. *Cur.* Et commemorasse ego
hac volam te.

Cap. Memini, & mancipio tibi dabo. *Cur.* Egon' at
ab lenone quicquam.

Mancipio accipiam, quibus sui nihil est, nisi una
lingua

Qui abjurant, si quid credendum est. alienos manciparis,
Alienos manumittis, alienisque imperatis.

Nec vobis auctor ullus est, nec vosmet ipsis ulli.
Item genus est lenonum inter homines, meo qui-
dem animo,

Uti muscaeque, culiceque, pedesque, puliceque.
Odio & malo & molestia: bono usui ipsis nulli.

Nec vobiscum quicquam in foro frugi consistere aedet.
Qui constitit, culpant eam, conspuitur, vituperatur: &
Eum tem fideique perdere, tametsi nihil fecit, ajunt.

Lyc. Edepol Lenones, meo animo, novisti, luce, lepide.
Cur. Eodem hercle vos pono & paro, parissimum ipsis
iibus.

Hi saltem in oculis locis prostant, vos in foro ipso.
Vos sanore, hi male suadeplo, & lustris lacerant
homines.

Rogitationes plurimas propter vos populus scivir,
Quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam.

Quasi aquam ferventem, frigidam esse, ita vos putatis
leges.

Lyc. Tacuisse mavellem. *Cap.* An, male meditare ma-
le dicax es.

Cur. Indignus hi male dicitur, maledictum id esse
dico:

Verum si dignus dicitur, benedictum sit, meo qui-
dem animo.

Ego mancipem te nihil moror, nec lenonem alium
quemquam.

Lyc. Nunquid vis? *Lyc.* Bene vale. *Cur.* Vale.
Cap. Heus tu, tibi ego dico.

Cur. Eloquere, quid vis? *Cap.* Quae ut hanc cures,
bene ut sit isti.

Bene ego istam eduxi meae domi & pudice. *Cur.* Si
hujus miseret,

Ecquid das, qui bene sit? *Cap.* Malum. *Cur.* Tibi
opus est hoc, qui te procures.

Cap. Quid stulta ploras? ne time, bene hercle vendi-
di ego te.

Fac sit bonae frugi sis. sequere istum bella belle.
Lyc. Summane, nunquid nunc jam me vis? *Cur.* Va-
le atque salve,

Nam & operam & pecuniam benigne praebeisti.
Lyc. Salutem multam dicitur patroni. *Cur.* Nunciabo.

Lyc. Nunquid vis, Leno? *Cur.* Istas minas decem,
qui me procurem,

Dum melius sit mihi, des. *Lyc.* Dabuntur. cras peti ju-
beta.

Cap. Quando bene gessi rem, volo hic in fano supplicare.
Nam istam minis ulim decem puellam parvulam emi.

Sed eum qui mihi istam vendidit, nunquam postilla vidi:
Perisse credo, quid id mea refert? ego argenteum habeo.

Quoi homini dei sunt propitii, lucrum ei profecto
objiciunt.

Nunc rei divinae operam dabo: certum est bene me curare.

ACTUS IV. SCENA III.

Therapontigonus miles, Lyc trapezita.

N On ego nunc medicari incedo iratus tracundia,
Sed capite illa, quae saccidionem facere coadiudici
oppidit.

Nunc

Nunc nisi tu mihi propterea properas dare jam triginta minas,
 Quas ego apud te deposui, vitam propterea ponere.
Lyc. Non edepol nunc ego te mediocri maclu infortunio:
 Sed eo ipso illo, quo machare soleo, quod mihi debeo.
Ther. Ne te mihi facias ferocem, aut supplicare censeas.
Lyc. Nec tu me quidem unquam subiges, redditum ut reddam tibi,
 Nec daturus sum. *Ther.* Idem ego istuc quom credebam, credidi
 Te nihil esse redditurum. *Lyc.* Cur nunc a me igitur petis?
Ther. Scire volo quod reddidisti. *Lyc.* Lusco liberto tuo,
 Is Summanum se vocari dixit, ei reddidi,
 Qui has tabellas obsignatas attulit. *Ther.* Quas tu mihi tabulas,
 Quos tu mihi luscus libertos, quos Summanos fominas?
 Nec mihi quidem libertus ulla sit. *Lyc.* Facis sapientius,
 Quam pars latronum, libertos qui habent, & eos deserunt.
Ther. Quid fecisti? *Lyc.* Quod mandasti, feci tui honoris gratia;
 Tuum qui signum ad me attulisset, nuncium me sperare.
Ther. Stultior stulto fuisti, qui iis tabellis crederes.
Lyc. Quis res publica & privata geritur, nonne iis crederem?
 Ego abeo. tibi res soluta sit recte. bellator vale!
Ther. Quid valeam? *Lyc.* At tu agnata, si lubet, per me, statem quidem.
Ther. Quid ego nunc faciam? quid refert me fecisse regibus,
 Ut mihi obedirent, si hic me hodie ambraticus deriderit?

ACTUS IV, SCENA IV.

Cappadox leno, Miles.

QUOI homini dii sunt propitii, ei non esse iratos puto.
 Postquam rem divinam feci, venit in mentem mihi,
 Ne trapezita exularem abierit, argentum ut petam:
 Ut ego potius comedam, quam ille. *Mil.* Iusseram salvere te.
Cap. Therapontigonoplaxidore, salve! salvos quom advenis
 In Epidaurum, hic hodie apud me nunquam delinges saltem.
Mil. Bene vocas, verum vocata res est, ut male sit tibi.
 Sed quid agit meum mercimonium apud te? *Cap.*
 Nihil apud me quidem.
 Ne facias rethes: neque equidem debeo quidquam.
Mil. Quid est?
Cap. Quod fui iuratus, feci. *Mil.* reddin', an non, virginem,
 Priusquam te huic meo macharæ obicio, mactigia?
Cap. Vapulare ego te vehementer iubeo. ne me terres.
 Illa abducta est: tu auferre hinc a me, si pergis mihi
 Male loqui profecto: cui ego, nisi malum, nihil debeo.
Mil. Mihi? malum minitare? *Cap.* Atque edepol non minitabor, sed dabo,
 Mihi si pergis molestus esse. *Mil.* Leno minitatur mihi?
 Meoque pugnae preliarum plurimae obtrixi parent?
 At ita me machera & clypeus

CURCULIO.

Bene juvent pugnans in acie, nisi mihi virgo red-
 dicar,
 Jam ego te faciam ut hic formice frustillarum differant.
Cap. At ita me volsellæ, pecten, speculum, calami-
 strum meum
 Bene me anafinus, meaque auxicia, lineumque extensum,
 Ut ego tua magnifica verba, neque istas tuas ma-
 gnas minas
 Non plus facio, quam ancillam meam, quæ la-
 trinum lavat.
 Ego illam reddidi, qui argentum a te attulit. *Mil.*
 Quis is est homo?
Cap. Tuum libertum sese agebat esse Summanum. *Mil.*
 Meum?
 Atar! Curculio hercle verba mihi dedit, quom co-
 gito.
 Is mihi annulum ferripuit. *Cap.* perdidisti tu annulum?
 Miles pulchre centuriatus est expuncto in manipulo.
Mil. Ubi nunc Curculionem inveniam? *Cap.* In tritico
 facillime
 Vel quingentos curculiones pro uno faxo reperias.
 Ego abeo. vale atque salve. *Mil.* Male vale; male
 sit tibi.
 Quid ego faciam? maneam an abeam? fuccine mihi
 esse os oblitum?
 Capio dare mercedem, qui illanc, ubi sit, common-
 strent mihi.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Curculio Parasitus.

Nitiquam Poetam audivi scripsisse in Tra-
 gœdia,
 MULIERES duas peiores esse, quam unam.
 res ita est.
 Verum mulierem peiorem, quam hæc
 amica est Phædræ,
 Non vidi, neque audivi; neque pol dici, nec fingi potest
 Peior, quam hæc est: quæ ubi me hunc habere con-
 spicata est annulum,
 Rogat unde habeam. quid id tu queris? quia mihi
 quæsitum sit opus.
 Nego me dicere. ut eum eriperet, manum arripuit
 mordicus.
 Vix foras me abripui, atque effugi. apage istanc
 caniculam.

ACTUS V. SCENA II.

Planesium virgo, Phædræ adolescentis,
Curculio, Miles.

PHædrome, propterea. *Phæd.* Quid properem? *Plan.*
 Parasitum me oniferis.
 Magna res est. *Phæd.* Nulla est mihi: nam quam
 habui, absumpsi celeriter.
Plan. Tene. *Phæd.* Quid negotii est? *Plan.* Rogita,
 unde istunc habeat annulum:
 Pater istum meus gestitavit. *Cur.* At pol me matertera.
Plan. Mater ei utendum dederat. *Cur.* Pater tuus rur-
 sum tibi.
Plan. Nugas parvis. *Cur.* Soleo. nam propter eas vi-
 vo facilius.

Quid

Quid nunc? *Plan.* Obsecro, parentefne meos mihi prohibeas?
Cur. Quid? ego sub gemman' abstrufos habeo tuam matrem & patrem?
Plan. Libera ego fum nata. *Cur.* Et alii multi, qui nunc ferviant.
Plan. Enimvero iftafcor. *Cur.* Dixi equidem tibi, unde ad me hic pervenerit.
 Quoties dicebam est? elufi militem, inquam, in alea.
Mil. Salvos fum: ecom, quem querebam. quid agis, bone vir? *Cur.* Audio.
 Si vis tribus bolis, vel in chlamydem. *Mil.* Quin tu is in malem crucem
 Cum boletis, cum bulbis: redde etiam argentum, aut virginem.
Phed. Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem
 Me repofcis? *Mil.* Quam ab Lenone abduxi hodie, fcelus viri.
Phed. Nullam abduxi. *Mil.* Certe ecciflam, video.
Phed. Virgo hac libera eft.
Mil. Mean' ancilla libera ut fit? quam ego nunquam emifi manu.
Phed. Quis tibi hanc dedit mancipio? aut unde emifi? fac fciam.
Mil. Ego quidem pro ifta rem folvi ab trapezita meo. Quam ego pecuniam quadruplicem abs te & Lenone auferam.
Phed. Qui fcias mercari furtivas atque ingenuas virgines, Ambula in jus. *Mil.* Non eo. *Phed.* Licet te antefari? *Mil.* Non licet.
Phed. Juppiter tete male perdat: interfartus vivito.
Cur. At ego, quem licet, te. *Phed.* Accede huc. *Mil.* Servom antefarti vide.
Cur. Hem! ut fcias me liberum efle, *Mil.* Ergo ambula in jus. hem tibi.
Cur. O cives, cives. *Mil.* Quid clamas? *Phed.* Quid iftum tibi raftio eft?
Mil. Quia mihi libitum eft. *Phed.* Accede huc tu; ego illum tibi dedam. tace.
Cur. Phedrome, obfecro ferva me. *Phed.* Tanquam me & Genium meum.
 Miles, quæ fo ut mihi dicas, unde illuc habeas annulum, Quem Parafitus hic te elufit. *Plan.* Per tua genou te obfecro,
 Ut nos facias certiores. *Mil.* Quid iftuc ad vos attinet?
 Quærat is chlamydem & macheram hanc, unde ad me pervenerit.
Cur. Ut falidit gloriofus! *Mil.* Mitte iftum: ego dicam omnia.
Cur. Nihil eft, quicquid ille dicit. *Plan.* Fac me certiores obfecro.
Mil. Ego dicam: surge. hanc rem agite, atque animum advertite.
 Pater meus habuit Periphanes. *Plan.* Periphanes?
Mil. Is priufquam moritur, mihi dedit tanquam fuo, Ut æquum fuerat, filia. *Plan.* Pro Juppiter!
Mil. Et ifte me hæredem fecit. *Plan.* Pietas mea, Serva me, quando ego te fervavi feftulo.
 Frater mi, falve. *Mil.* Qui credam illoc ego? cedo, Si vera memoras: quæ fuit mater tua?
Plan. Cleobula. *Mil.* Norrix quæ fuit? *Plan.* Archeftrata.
 Ea me fpectatam tulerat per Dionvia.
 Poftquam illo ventum eft, jam ut me collocaverat, Exurit ventus turbo: fpectacula ibi ruunt:
 Ego pertimefco: tum ibi me nescio quis arripit

Timidam atque pavidam, nec vivam, nec mortuam.
 Nec, quo me pacto abftulerit, poffum dicere.
Mil. Meminit ifti hanc turbam fieri? fed tu dic mihi, ubi is eft homo, qui te furripuit? *Plan.* Nefcio.
 Verum hunc fervavi femper mecum una annulum.
 Cum hoc olim perit. *Mil.* Cedo ut incipiam. *Cur.* Sanan' es,
 Quæ ifti committas? *Plan.* Sine modo. *Mil.* Pro Juppiter!
 Hic eft quem ego tibi mihi natali die.
 Tam facile novi, quam me. falve mea foror.
Plan. Frater mi, falve. *Phed.* Deos volo bene vortere iftam rem vobis. *Cur.* & ego nobis omnibus;
 Tu ut hodie adveniens cenam des fororiam;
 Hic nuptialem cras dabit. *Phed.* Promittimus.
Mil. Tace tu. *Cur.* Non taceo, quando res vortit bene.
 Tu iftanc deponde huic, Miles: ego doctem dabo.
Phed. Quid dotis? *Cur.* Egone? ut femper, dum vivat, med alar.
Mil. Verum hercle dico, me lubente feceris;
 Et leno hic debet nobis triginta minas.
Phed. Quamobrem iftuc? *Mil.* Quia ille ita repromiffit mihi:
 Si quifquam hanc liberali afferuiffet manu,
 Sine controverfia omne argentum redderet.
Phed. Nunc eamus ad Lenonem. *Mil.* Laudo. *Phed.* Hoc prius volo,
 Meam rem agere. *Mil.* Quid id eft? *Phed.* Ut mihi hanc depondeas.
Cur. Quid ceffas, Miles, hanc huic uxorem dare?
Mil. Si hæc vult. *Plan.* Mi frater, cupio. *Cur.* Fiat.
Cur. Bene facis.
Phed. Sponde fce, Miles, mihi hanc uxorem? *Mil.* Spondeo.
Cur. Et ego hoc idem unum fpondeo. *Mil.* Lepide facis,
 Sed ecom Lenonem, incredit, thefaurum meum.

ACTUS V. SCENA III.

Leno Cappadox, Miles, Phedromus, Planfium.

Argentariis male credi qui ajunt, nugæ prædicant.
 Nam & bene & male credi dico: id adeo hodie ego expertus fum.
 Non male credidit, qui nunquam reddunt, fed profum perit.
 Velut decem minas dum hic folvit, omnis menfas tranfiit.
 Poftquam nihil fit, clamore hominem pofco. ille in jus me vocat.
 Pefsume metul, ne mihi hodie apud Prætozem folveret.
 Verum amici compulerunt, reddit argentum domo.
 Nunc dumam properare certum' il. *Mil.* Heus tu Leno, te volo.
Phed. Et ego te volo. *Cap.* At ego vos nolo ambos.
Mil. Sta fis illico,
 Atque argentum properare vomere. *Cap.* Quid mecum eft tibi?
 Aut recum? aut? *Mil.* Quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium:
 Atque ita te nervo torquebo, Iridem vel catapultæ fulent.
Phed. Delicatum te hodie faciam cum capello ut acubet,
 Ferreo ego dico. *Cap.* At ego vos ambo in robafte carcere
 Ut pereatis. *Mil.* Collum obftirge, abduce iftum in malam crucem. *Phed.*

C A S I N A .

Dramatis Personæ.

PROLOGUS.

CHALINUS servus.
OLYMPHO villicus.
CLEOSTRATA meretrix.
PARDALISCA ancilla.
MURRINA mulier.

2 STALING senex.
1 ALBINUS senex.
2 COQUUS.
1 ANCILLÆ.
2 GREX.

A R G U M E N T U M .

Conferam uxorem conservi duo expetunt.
Alium senex allegat, alium filius.
Sexti adjutus servum: verum decipitur delis.
Ita ei subijciunt per puellam servulus
Nequam, qui domum multas atque villicum
Adulterat ducit civem Casinam cognitam.

P R O L O G U S .

Salvere jubeo spectatores optumos,
Fidem qui maximi facitis, & vos Fides.
Si verum dixi, signum clarum date mihi,
Ut vos mihi esse zquos jam inde a principio sciam.
Qui utuntur vino vetere, sapientes puto,
Et qui libenter veteres spectant Fabulas.
Antiqua opera & verba quom vobis placent,
Æquum placere est ante veteres Fabulas.
Nam, nunc novæ quæ prodeunt, Comædiæ,
Multo sunt nequiores, quam nummi novi.
Nos postquam populi rumorem intelleximus,
Studiolè expetere vos PLAUTINAS FABULAS.
Antiquam illius edimus Comædiam,
Quam vos probastis, qui estis in senioribus:
Nam juniorum qui sunt, non norunt, scio.
Verum ut cognoscant, dabimus operam sedulo.
Hæc quom primum alia est, vicit omnes Fabulas.
Ea tempestate flos Postarum fuit,
Qui nunc aberunt hinc in communem locum.
Sed absentes tamen profunt præsentibus.
Vos omnes opere magno esse oratos volo,
Benigne ut operam detis ad nostrum gregem.
Ejicite ex animo curam atque alienum æs:
Ne quis fornidat flagitorem soun.
Ludi sunt. ludus datus est argentarius.
Tranquillum est: Alcedonia sunt circum forum,
Ratione utuntur, ludis poscant neminem,
Secundum ludos reddunt autem nemini.
Aures vacivæ si sunt, animam advortite:
Comædiæ jam nomen date vobis volo.
CLEUMENOS vocatur hæc Comædia
Græce, Latine SORTIENTES. Diphlis
Hanc Græce scripsit, post id rursum denuo
Latine PLAUTUS cum larranti nomine,
Senex hic maritus habitar: ei est filius;
Is una cum patre in illisce habitat ædibus.
Est ei quidam servus, qui in morbo cubat.
Imo hercle vero in lecto, ne quid mentiar.
Is servos, sed abhinc annos factum est sedecim,
Quom conficatus est primo crepusculo
Puellam exponi; adit exemplo ad mulierem,
Quæ illam exponebat: orat, ut eam det sibi:

Exorât,

Phæd. Quid? quid est? ipse ibit potius. Cap. Pro deum
atque hominum fidem!

Hocine pacto indemnatum atque iustellarum me ar-
ripi?

Obsecro, Planesium, & te, Phædrome, auxilium ut
feras.

Plan. Frater, obsecro te, noli hunc indemnatum perdere.
Bene & pudice me domi habuit. Mil. Haud volun-
tate id sua.

Æsculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam.
Nam si it valuisset, jampridem, quoquo posset, mitteret.

Phæd. Animum advortite, si potissimum hoc inter vos
componere.

Mitte istinc, accede hoc Leno, dicam meam sententiam:
Siquidem volitis, quod docerem, facere. Cap. Tibi per-
mittimus.

Dum quidem hercle isti iudices, ne quisquam a me
argentum auferat.

Mil. Quodne promissisti? Cap. Qui promissus? Phæd. Lin-
gua. Cap. Eadem nunc nego.

Dicendi, non rem perendi gratia hæc nata est mihi.
Mil. Nihil agit: collum obstringe homini. Cap. Jam
jam faciam ut iusseris.

Mil. Quando vir bonus es, responde, quod rogo. Cap.
Roga quod lubet.

Mil. Promissum, si liberali quisquam hanc assereret manu,
Te omne argentum redditurum? Cap. Non comu-
mini dicere.

Mil. Quid? negas? Cap. Nego hercle vero. quo præ-
sente? quo in loco?

Mil. Meipso præsentem, & Lycone trapezita. Cap. Non
taces?

Mil. Non taceo. Cap. Non ego te floccifacio; ne me
territes.

Mil. Meipso præsentem, & Lycone factum est. Phæd.
Satis credo tibi.

Nunc adeo, ut tu scire possis, Leno, meam sententiam:
Libera hæc est, hic hujus frater est, hæc autem il-
lius soror.

Hæc mihi nubit: tu huic argentum redde. hoc ju-
dicium meum est.

Mil. Tu autem in nervo jam jacebis, nisi mihi argen-
tum reddideris.

Cap. Hercle istam rem judicasti perfidiose, Phædrome,
Et tibi oberit: & te, Miles, di deorque perduint.
Tu me sequere. Mil. Quo sequar ego te? Cap. Ad
trapezitam meum.

Ad Prætozem. nam inde rem solvo omnibus, qui-
bus debeo.

Mil. Ego te in nervum, haud ad Prætozem hinc ra-
piam, nisi argentum referes.

Cap. Ego te vehementer perire cupio, ne tu me nescias.
Mil. Itane vero? Cap. Ita hercle vero. Mil. Novi
ego hos pugnos meos.

Cap. Quid tum? Mil. Quid tum? rogitas? hifce ego,
si tu me irritaveris,

Placidum ted bodie reddam. Cap. Age ergo recipe
acturum. Mil. Licet.

Phæd. Tu miles apud me cœnabis. hodie fient nuptiæ.

Mil. Quæ res bene vocat mihi & vobis, spectatores,
plaudite, plaudite.

FINIS CURCULIONIS.

Exorat, aufert, detulit recta domo:
 Dar heræ suæ, orat ut eam coret, educet.
 Hera facit, educavit magna industria,
 Quasi si esset ex de nata, non multo secus.
 Posteaquam adolevit ad eam ætatem, uti viris
 Placere posset, amare puellam eam hic senex
 Efficitur occipit; et item hujus contra filius.
 Sibi nunc uterque contra legiones parat,
 Pareque, filiiique, clam alter alterum.
 Pater allegavit villicum, qui posceret
 Sibi istam uxorem: is sperat, si eii sit data,
 Sibi fore paratas, clam uxorem, excubias foris.
 Filius autem armigerum allegavit suum,
 Qui sibi eam uxorem poscat, scit, si id impetret,
 Futurum, quod amat, iotra præsepes suos.
 Uxor senis sensit virum amoris operam dare,
 Propter ea una colescit cum filio.
 Ille autem postquam sensit filium suum
 Eandem illam amare, & esse impedimento sibi,
 Hinc adolescentem peregre ablegavit pater.
 Sciens ejus mater ei data operam, absenti tamen.
 Is, ne expectetis, hodie ro hac Comœdia
 In urbem non rediit: PLAUTUS noluit:
 Pontem interrupit, qui erat ei in itinere.
 Sunt hic, quos credo nunc inter se dicere:
 Quæro hercle quid istuc est: serviles nuptiæ?
 Servicie uxorem docent, aut posceat sibi?
 Novum attulerunt, quod sit nuptiarum gentium.
 At ego ajo hoc fieri in Græcia & Carthagini,
 Et hic in nostra terra in Apulia.
 Majoraque opera ibi serviles nuptiæ,
 Quam liberales etiam curari solent.
 Id nî fit, mecum pignus, si quis velit, dato
 In urnam missi, Pænus dum iudex fiet,
 Vel Græcus adeo, vel mea causa Apulus.
 Quid nunc? nihil agitis, sentio, nemo sitit.
 Revortor ad illam puellam expositissimam,
 Qua servi summa vi sibi uxorem expetunt.
 Ea invenietur & pudica & libera,
 Ingenua Atheniensis: neque quicquam stupri
 Facit profecto in hac quidem Comœdia.
 Mox hercle vero post, transacta fabula,
 Argentum si quis dederit, et ego suspicor,
 Ultrò ibit nuptum, non manebit auspices.
 Tantum est, valete, bene rem gerite, & vincite
 Virtute vera, quod scilicet antidiac.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Olympio, Chalinus.

NOn mihi licere meam rem me solum, ut volo,
 Loqui atque cogitare, sine ted arbitrio?
 Quid tu (malum) me sequare? *Chal.* Quia
 certum est mihi,

Quasi umbra, quoquo ibis tu, te persequi:
 Quin edepol etiam, si in crucem vis pergere,
 Sequi decreram est, dehinc conjuncto cæterum,
 Possine, necne, clam me futis tuis
 Præcipere Casinam uxorem, prout ut postulas.
Olymp. Quid tibi negoti mecum est? *Chal.* Quid ais
 impudens?

Quid in urbe reptas villicæ hic magni pretii?
Olymp. Libet. *Chal.* Quis ruri es io præfectura tua?
 Quin potius, quod legatum est tibi negotium,
 Id curas, atque urbanis rebus te abstinens?

Quid huc venisti sponsam præceptum meam?
 Abi rus, abi directus tuam in provinciam.
Olymp. Chaline, non sum ego oblitus officium meum.
 Præfeci, rure recte qui caret tamen.
 Ego, hoc quod veni urbem, obi impetravero,
 Uxorem ut illanc docam, quam tu desperis,
 Bellam & tenellam Casinam, conservam tuam:
 Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero,
 Rure incubabo usque in præfectura mea.
Chal. Tun' illum ducas? hercle me suspensio,
 Quam in ejus potior fuis, fatias est mortuum.
Olymp. Mea præda est illa: proin' tu te in laqueum
 induas.
Chal. Ex sterquilinio effosse, tua illæ præda fit?
Olymp. Scies hoc ita esse, vix tibi quor te modis,
 Si vivo, habeo in nuptiis miserum meis?
Chal. Quid tu mihi facies? *Olymp.* Egone quid fa-
 ciam tibi?

Primum omnium hujæ laceris novæ nuptæ facem.
 Postilla, ut semper improbus niqueque sis.
 Post id locorum, quando ad villam veneris,
 Dabitur tibi amphora una, & una femita,
 Fons unus, unum abenum, & octo dolia:
 Quæ piserunt semper plena, ego te amplebo flagris.
 Ita te aggerunda curvom aqua faciam probe,
 Ut postilena possit ex te fieri.
 Post aorem, ruri nisi tu acervom edetis;
 Aut quasi lumbriques, terram: quod te postules
 Gustare quicquam: nunquam edepol jejuniū
 Jejunium est æque, atque ego ruri reddibo te.
 Post id, quom lassus fueris & famelicus,
 Noctu ut condigne te cubes, corabitur.
Chal. Quid facies? *Olymp.* Concludere io fenestram firm iter,
 Unde ascendere possis, quom ego illanc osculer:
 Quom mihi illa dicit: Mi animale, mi Olympio,
 Mea vira, mea mellilla, mea salsivitas,
 Sine roos ocellos deosculer, voluptas mea,
 Sine anabo ted anari, meus festus dux,
 Meus polius passer, mea columba, mi Jæpus.
 Quom mihi hæc dicantur dicta, rom tu furcifer,
 Quasi mus, in medio pariete versaberis.
 Nunc oe tu te mihi respondere postules,
 Abeo intro: tædet sermonis tui. *Chal.* Te sequor.
 Hic quidem pol certo nihil ages sine me arbitro.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Cleostrata, Pardalifca ancilla.

Bfgnate cellas, referte annulum ad me:
 Ego huc transeo in proximum ad meam
 vicinam.
 Vir si quid volet me, facite hinc me ar-
 cessatis.

Par. Pandrium jussit senex sibi parari.

Ch. St, tace, atque abi. neque paro, neque hodie
 Coquerur, quando is mihi & filio advorsatur
 Suo, animique amorisque causa sui.
 Flagitium illud hominis: ego illum fame, ego illum
 Siti, maledictis, malefactis, amatorum
 Ulciscar: ego pol illum probe incommodis
 Diclis angam: faciam uti, prout ut ei digra;
 Vitam colat. Acherantis pabulum, flaret:
 Persequentem, stabulum nequitiz. nunc hinc
 Meas

Meas fortunas eo questum ad vicinas:
Sed foris concepit. atque ea ipsa eorum egrediretur
Foras. non pol per tempus iter mihi incepti.

ACTUS II. SCENA II.

Murrina, Cleostrata,

Sequimini comites in proximum me huc.
Heus vos, equis hæc quæ loquar audistis? ego hic ero,
Vir si, aut quispiam quaeret. nam ubi domi sola sum,
Sopor manus calvitur. Iussit colum
Ferri mihi? *Cle.* Murrina salve. *Mur.* Salve
Mecastor. sed quid tu es tristis amabo?
Cle. Ita solent omnes, quæ sunt male uxoræ:
Domi & foris ægre quod sit, satis semper est.
Nam ego ibam ad te. *Mur.* Et pol ego istuc ad te.
sed quid est,

Quod ito nunc animo ægre est? nam quod tibi est
Ægre, idem mihi est dividiz. *Cle.* Credo ecastor:
Nam vicinam neminem amo merito magis quam te:
Nec quacum plura sunt mihi, quæ ego velim.
Mur. Amo te, atque istuc expeto scire quid sit.
Cle. Vir me habet pessumis despiciatam modis,
Nec mihi jus meum obtinendi optio est.
Mur. Hem, quid est? id idem hoc: nam pol haud
satis meo

Corde accepi querelas tuas, obsecro.
Cle. Vir me habet pessumis despiciatam modis.
Mur. Mira sunt, vera si prædicas. nam viri
Jus (quam ad mulieres obtinere haud queunt.
Cle. Quia mihi ancillulam ingratam postulat, quæ mea est,
Quæ meo educata sumptu est, villicio suo se dare.
Sed ipsam eam amat. *Mur.* Obsecro tace. *Cle.* Nam
hic nunc;

Licet dicere, non sones. *Mur.* Ita est. unde es tibi est?
Nam vulgus probam nihil habere addeceat
Clam virum: & quæ habet partum, ei haud com-
modi est,

Quin viro aut subtrahat, aut stupro invenerit.
Hoc viri censeo esse omne, quicquid tuum est.
Cle. Tu quidem adversum tuam amicam omnia loqueris.

Mur. Tace sis stulta, & mihi ausculta: noli sis tu illi
Adversari. sine amet, sine quod libet, id faciat;
Quando tibi nil domi deliquom est.

Cle. Satin' sana es? nam tu quidem adversus tuam ista
rem

Loquere. *Mur.* Insuper! semper tu huic verbo vitato
Abs tuo viro. *Cle.* Cui verbo? *Mur.* I foras mulier.
Cle. St!

Tace. *Mur.* Quid est? *Cle.* Hem. *Mur.* Quis est,
quem vides? *Cle.* Vir eorum ille.

Mur. Intro abi, appropera age amabo! *Cle.* Imperas.
Abeo. *Mur.* Mox magis cum otium mihi & tibi erit,
Igitur tecum loquar. nunc vale, *Cle.* Valeas.

ACTUS II. SCENA III.

Stalino senex, Cleostrata uxor.

Omnibus rebus ego amorem credo, & nitoribus ul-
tidis antevire.
Nec potis quicquam commemorari, quod plus salis,
plurique leporis hodie
Habeat. cocus equidem nimis demoror, qui tot utun-
tur condimentis,

CASINA.

Eos eo condimento uno non utier, omnibus quod
præstat.

Namque ubi amor condimentum inerit, cuivis pla-
citurum credo.

Neque salsum, neque suave esse potest quicquam,
ubi amor non admiscetur.

Fel quod amarum est, id mel faciet: homine ex
tristi lepidum & lenem.

Hanc ego de me conjecturam domi facio, magis
quam ex auditu.

Qui postquam amo Casinam, magis initio mundi-
tis munditiam antideo.

Myropolas omnes sollicito, ubicunque est lepidom
unguentum, ungoor,

Ut illi placeam, & placeo, ut videor. sed uxor me
excruciat, quia vivit.

Tristem astare aspicio. blande hæc mihi mala res est
appellanda.

Uxor mea, meaque amonitas, quid tu agis? *Cle.*
Abi, atque abstine manum.

Stal. Eja meo Juno! non decet te esse tam tristem
tuo Jovi.

Quo nunc abis? *Cle.* Mitte me. *Stal.* Mane. *Cle.*
Non maneo. *Stal.* At pol ego te sequar.

Cle. Obsecro, sanum es? *Stal.* Sanas, quando ted amo.
Cle. Nolo ames. *Stal.* Non

Potes impetrare. *Cle.* Enecas. *Stal.* Vera dicas ve-
lim. *Cle.* Credo ego

Istuc tibi. *Stal.* Respice, oh! mi lepos. *Cle.* Nem-
pe ita uti tu mihi es.

Unde hic, amabo, unguenta adolent? *Stal.* Oh, per-
rii manifestio miser

Teneor, cesso caput pallio detergere? uti te bonas
Mercurius perdat myropola, qui hæc mihi dedisti.

Cle. Eho tu
Nihili cans culex: vix teneor, quia, quæ decente
te, dicam,

Senecta ætate unguaturus per vias incedis, ignave.
Stal. Pol ego amico dedi cuidam operam, dum emit
Unguenta. *Cle.* Ut cito commentatus est!

Ecquid te pudet? *Stal.* Omnia quæ tu vis. *Cle.* Ubi
tu iustia jacuisti?

Stal. Egone in iustia. *Cle.* Scio plus, quam tu me
arbitrare. *Stal.* Quid id est?

Quid tu scis? *Cle.* Te sene omnium senem nemi-
nem esse ignaviorem.

Unde is nihil? ubi fuisti? ubi iustitatus? ubi bibisti?
Id est mecastor: vide, palliolani ut rugat. *Stal.* Di
me & te iustificient,

Si ego lu os meum hodie vini guttam indidi. *Cle.*
Imo age ut libet,

Bibe, es, disperde rem. *Stal.* Ohe, jam satis uxor
est: comprime te: nimium tinnis.

Relinque aliquantulum orationis, eras quod mecum litiges.
Sed quid ais? jam domum animam, potius ut quod
vir velit

Fieri, id facias quam advorsere contra. *Cle.* Qua de re?
Stal. Rogas?

Super ancilla Casina, ut detur asumptum nostrum villicio,
Servo frugi: atque ubi illi bene sit, ligno, aqua
calida, cibo,

Vestimentis, ubique educat pueros, quos pariat,
Potius quam illi servo nequam des amigero, nihili
atque improbo.

Cui homini hodie peculi nomus non est plumbeus.
Cle. Mirum mecastor te senecta ætate ostium tuum

Non

Non meminisse? *Stal.* Quid jam? *Ch.* Quia, si facias recte aut commodas,
Me frangere ancillas, quæ mea est curatio.
Stal. Qui (malum) homini scutigerulo dare jubet?
Ch. Quia enim filio
 Nos oportet opulari unico. *Stal.* At quamquam unicui est,
 Nihil magis unicui est ille mihi filius, quam ego illi pater:
 Illom mihi æquus est, quam me illi, quæ volo, concedere.
Ch. Tu cæstor tibi, homo, malam rem queris. *Stal.* Subolet, sentio.
 Egone? *Ch.* Tu. nam quid frigitis? quid istuc tam cupide cupis?
Stal. Ut enim frugi servo detur potius, quam servo improbo.
Ch. Quid si ego impetro, atque exoro a villico, causam mea
 Ut eam illi permittat? *Stal.* Quid si ego autem ab armigero impetro,
 Eam illi permittat? atque hoc credo impetrassere.
Ch. Convenit. vis tuis Chalinum huc evocem verbis foras?
 To eum orato, ego autem orabo villicum. *Stal.* Sane volo.
Ch. Jam hic erit. nunc experiemur, nostrum oter sit blandior.
Stal. Hercules dique istam perdant, quod nunc liceat dicere.
 Ego distrucior miser amore: illa autem quasi ob industriam
 Mihi advocatur. subolet hoc jam uxori, quod ego machinor:
 Propter eam rem magis annigero dat operam de industria.

ACTUS II. SCENA IV.

Stalio senex, Chalinus servus.

Qui istam dii omnes demque perdant. *Chal.* Te uxor ajebat tua
 Me vocare. *Stal.* Ego enim vocari jussi. *Chal.* Eloquentem quid velis.
Stal. Primum ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.
Chal. Stultitia est ei te esse tristem, ejus potestas plus potest.
Stal. Pro! bone frugi hominem te jam pridem esse arbitror. *Chal.* Intellego.
 Quin, si ita arbitrare, evietis me man? *Stal.* Quia id volo.
 Sed nihil est, cupere me factum, nisi to factis adjuvas.
Chal. Quid velis modo id velim me scire. *Stal.* Ausculta ergo: loquar:
 Casinam ego uxorem propositi villico nostro dare.
Chal. At tua uxor? filiusque promiserunt mihi. *Stal.* Scio,
 Sed utrum nunc tu, calibem esse te mavis liberam,
 An maritum servom ætatem degere & gnaros tuos?
 Optio hæc tua est: utram harum vis conditionem accipere.
Chal. Liber si sum, meo periculo vivam; nunc vivo tuo.
 De Casina certum est concedere homini nato nemini.
Stal. Intro abi, atque adsumum uxorem huc evoca ante ades cito.

Et stirellam huc tecum efferto cum aqua & fortes.
Chal. Satis placeat?
Stal. Ego pol istam jam aliquovorsum tragulam decidero.
 Nam si sic nihil impetrare poteris, saltem fortior.
 Ibi ego te & suffragatores tuos ulciscar. *Chal.* Attramen mihi obtrigiet fors. *Stal.* Ut quidem pol peras cruciatio malo.
Chal. Mihi illa nabet; machinare quod lobet, quovis modo.
Stal. Abin' hinc ab oculis? *Chal.* Invitos me vides: vivam tamen.
Stal. Summe ego miser homo! fatin' omnes res sunt advorsæ mihi!
 Jam metuo, ne Olympionem mea uxor exoraverit, Ne Casinam ducat. si id factum est, ecce me nolum senem:
 Si non impetravit, etiam specula in fortitu 'st mihi. Si iors aetem decollastis, gladium faciam calcitrare, Eumque incumbam. sed progreditur optume, ecceum, Olympio.

ACTUS II. SCENA V.

Olympio villicus, Stalio senex.

Una edepol opera io farnum calidum condire,
 Atque ibi torreto me pro pane rubido, hera,
 Quam istam operam a mad impetris, quod postulas.
Stal. Salvos sum, salva spes est, ut verba audio.
Olymp. Quid tu me vero libertate territas?
 Quid si tu nolis, filiusque etiam tuus,
 Vobis invitis atque amorum ingratis
 Una libella liber passum fieri.
Stal. Quid istuc est? quicum litigas, Olympio?
Olymp. Cum eadem qua tu semper. *Stal.* Cum uxore mea?
Olymp. Quam tu mihi uxorem? quasi venor tu quidem es;
 Dies atque noctes cum cane ætatem exigis.
Stal. Quid ait? quid loquitur tecum? *Olymp.* orat, obsecrat,
 Ne Casinam uxorem ducam. *Stal.* Quid tu postea?
Olymp. Negavi enim ipsi me concessurum Jovi,
 Si is mecum oraret. *Stal.* Di te servassint mihi.
Olymp. Nunc in fermento tota est, ita targer mihi.
Stal. Edepol ego istam mediam disruptam velim.
Olymp. Credo edepol esse, siquidem tu frugi bonæ es.
 Verum edepol tua mihi odiosa est amatio:
 I. imica est tua uxor mihi, inimicus filius,
 Inimici familiares. *Stal.* Quid id refert tua?
 Unus tibi hic dum propitius sit Juppiter,
 Tu istos minutos cave deos floccitacris.
Olymp. Nugæ sunt iste magnæ quasi tu neficias
 Repente ut emoriatur humani Joves.
 Sed tandem si to Juppiter is emortuus,
 Quon ad deos minores redierit regnum tuum,
 Quis mihi subveniet tergo, aut capiti, aut cruribus?
Stal. Opinione melius res tibi habeat tua,
 Si hoc impetramus, ut ego cum Casina cubem.
Olymp. Non hercle opinor posse, ita uxor acriter
 Tua instat, ne mihi detur. *Stal.* At ego sic agam:
 Conjiciam fortis in stirellam, & fortior
 Tibi & Chalino, ita rem natam esse intellego.
 Necessum est voris gladiis depugnari.
Olymp. Quid si fors aliter, quam voles, evenerit?
Stal. Benedice, dis sum fretus; deos sperabimus.
Olymp. Non ego istuc verbum emissim stivilitio.
 Nam omnes mortales deis sunt fidei; sed tamen

H a

Vidi

Vidi ego diis fretos saepe multos decipi.
Stal. Tace parumper. *Olymp.* Quid vis? *Stal.* Ecccum
 exit foras
 Chalinus intus cum sitella & fortibus.
 Nunc nos collatis signis depugnabimus.

ACTUS II. SCENA VI.

Clostrata uxor, *Chalinus*, *Stalio*, *Olympio*.
Face Chaline me certiorum, quid meus vix me velit.
Chal. Ille edepol videtur ardenter te extra portam Me-
 tiam.

Chl. Credo ecastor vellet. *Chal.* At pol ego haud tro-
 do sed certo scio.

Stal. Plus xristicum est mi quam rebar. ariolum hanc
 habeo domi.

Quid si propius attollamus signa, eamque obviam?
Sequere, quid vos agitis? *Chal.* Assunt quae inu-
 pnavisti omnia.

Uxor, fortes, situla, atque egomet. *Stal.* Te uno
 adest plusquam ego volo.

Chal. Tibi quidem edepol itx videtur: stimulus ego
 nunc sum tibi.

Eo dico corculum xristidast jam ex metu. *Stal.* Masligia.
Chl. Tace Chaline compunge istum. *Olymp.* Imo istunc,
 qui didicit dare.

Stal. Appone hic stellam, fortes cedo mihi: animum
 advortite:

Atque ego censui abs te posse hoc me impetrare,
 uxor mea.

Casina ut uxor mihi daretur: & nunc etiam censo.
Chl. Tibi daretur illx? *Stal.* Mihi enim? ah, non id
 volui dicere:

Dum mihi volui, huic dixi: atque adeo dum mihi
 cupio, perperam

Imprudum hercle fabulor. *Chl.* Pol tu quidem,
 atque etiam facis.

Stal. Huic, imo hercle mihi. vah! tandem redii vix
 veram in vixum.

Chl. Per pol saepe peccas. *Stal.* Ita fit, ubi quid tan-
 toper expeias.

Sed te uterque suo pro iure, ego atque hic ora-
 mus. *Chl.* Quid est?

Stal. Dicam enim, mea multa: de istac Casina huic
 nostro villico

Gratiam facis. *Chl.* At pol ego neque facio, ne-
 que censo.

Stal. Tum igitur ego fortes utroque jam mittam.
Chl. Quid vetat?

Stal. Optimum atque aequissimum istud esse iure iudico.
 Postremo, si illud quod volumus eveniet, gauderimus:

Sin secus, pationar minimis aequis. tene sortem tibi.
 Vide quod scriptum est. *Olymp.* Unum. *Chal.* In-
 quum est, quia isti prius quam mihi est.

Stal. Accipe hanc sis. *Chal.* Cedo, mane: unum ve-
 nit in mentem modo.

Vide, ne qua illic insit alix fortis sub xqua. *Stal.*
 Verbero.

Min te centes esto? nulla est: habe quietum ani-
 mum modo.

Chal. Quomodo bonum atque fortunatum sit mihi, tuum
 magnum malum.

Olymp. Tibi quidem edepol credo eveniet: novi pie-
 tatem tuam.

Sed manendum: num ista xut populus fors aut abje-
 gna est tua?

Chal. Quid tu id curas? *Olymp.* Quia enim metuo,
 in aqua ne summx intet.

Stal. Euge: ecce. conjicite sortes nunc jam amabo
 huc. ecce te,

Uxor, xqua. *Olymp.* Nolim uxori credere. *Stal.*
 Habe animum bonum.

Olymp. Credo hercle hodie devorabit fortes, si attige-
 rit. *Chal.* Tace.

Olymp. Taceo: deoque quxso. *Chal.* Tu ut quidem
 hodie canem & furcam feras.

Olymp. Mihi ut sortitio eveniat. *Chal.* Ut quidem
 hercle pedibus pendias.

Olymp. At tu ut oculos emungere ex capite per sta-
 sum tuos.

Quid times? paratum oportet esse jam laqueum tibi.
 Peristi. *Stal.* Animum advortite amabo. *Olymp.* Ta-
 ceo. *Stal.* Nunc tu, *Clostrata*,

Ne x me memores malitiose de hac re factum, xut
 suspices,

Tibi permitto: ture sorti. *Olymp.* Perdis me. *Chal.*
 Lucrum facit.

Chl. Bene facis. *Chal.* Deos quxso, ut tua fors ex si-
 tella enigerit.

Olymp. Ain? tu? quia tu es fugitivos, omnes te ini-
 tari cupis.

Sed utram tu quidem, sicut Herculeis praedicant
 Quondam prugntis, ista in fortiendo fors deliquerit.

Chal. Tu ut siquelas, ipse acturum virgis calestulabere.
Stal. Hoc ageas *Olympio*. *Olymp.* Si hic litteratus me
 finat.

Stal. Quomodo bonum atque fortunatum mihi sit. *Olymp.*
 Ira vero, & mihi.

Chal. Non. *Olymp.* Imo hercle. *Chal.* Imo mihi her-
 cle. *Stal.* Hic vincet, tu vives miser.

Præcide os tu illi hodie. age, æquid fit? *Chl.* Ne
 objeas mænam.

Olymp. Compressi palma an porrecta serio? *Stal.* A-
 ge, ut vis. *Olym.* Hem tibi.

Chl. Quid tibi istunc tactio est? *Olymp.* Quia Juppi-
 tee iussit meus.

Chl. Feri malam tu illi rursum. *Olymp.* Petii, pugnis
 cedor, Juppiter.

Stal. Quid tibi tactio hunc fais? *Chal.* Quia iussit hæc
 Juno mea.

Stal. Patiendum est, siquidem me vivo mea uxor ini-
 perium exhibet.

Chl. Tam huic loqui licere oportet, quam isti. *Olymp.*
 Cur omeu mihi

Vituperat? *Stal.* Malo Chaline tibi cavendum censo.
Chal. Tempori, postquam oppugatum est os. *Stal.*

Age, uxor mea, nunc jam
 Sorti. vos advortite animum: præbe tu. *Olymp.*

Ubi fin nescio.
 Porii: cor lienosum opinor habeo, jamrudum salit?

De labore pectus tundit. *Chl.* Teneo sortem. *Stal.* Ef-
 fer foras.

Chal. Jamne mortuus? *Olymp.* Offendo mea est. *Chal.* Ma-
 la crux ea est quidem.

Chl. Victus es, Chaline. *Stal.* Tum nos diu vivere
Olympio,

Gaudeo. *Olymp.* Pietate factum est: mea, xique ma-
 jorum meum.

Stal. Intro abi uxor, xique adorna suppetas. *Chl.* Fa-
 ciam ut jubeas.

Stal. Scin? tu ruri esse ad villam longe, quo ducet?
Chl. Scio. *Stal.* Intro abi.

Et quamquam hoc tibi est agere, tamen fac accures
Chl. Licet.

Stal. Eamus nos quoque intro, hortemur ut properent.

Olymp. Num quid moror?

Stal. Nam praesente hoc plura verba non desidero.

ACTUS II. SCENA VII.

Chalinus servus.

SI nunc me suspendam, meam operam loferim,
 Et praeter operam restim sompti fecerim,
 Et meis inimicis voluptatem creaverim,
 Quid opus est, qui se mortuus? equidem tamen
 Sorti sum victus. Casina nubet villico.
 Atque id non tam agere? Itam vicisse villicum,
 Quam id expertivisse opere tam magno senem,
 Ne ex mihi daretur, atque ut illi nuberet.
 Ut ille trepidabat? ut festinabat miser!
 Ut suffultabat, postquam victus villicus?
 Atque concedam hac? audio aperiri fores
 Mihi benevolentes, atque a me prodeunt.
 Hinc ex insidiis hinc ego insidias dabo.

ACTUS II. SCENA VIII.

Olympio villicus, Stalino foex, Chalinus.

SI nunc rus veniat, ego remittam ad te virum
 Cum furca in urbem, tanquam carbonarium.
Stal. Ita fieri oportet. *Olymp.* Factum & curatum dabo.
Stal. Volui Chalinom, si domi esset, mittere
 Tecum obsonatum, ut etiam in oratore insuper
 Inimico nostro miseriam hanc adiungerem.
Chal. Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam.
 Captandus est horum clanculum sermo mihi.
 Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
 At candidatus cedit hic mactigia:
 Stimulorum loculi, protollo mortem mihi.
 Certum est, hunc Acheruntem praemittam prius.
Olymp. Ut tibi ego inventus sum obsequens? quod
 maxime
 Cupiebas, ejus copiam feci tibi.
 Erit hodie tecum, quod amas, clam uxorem. *Stal.* Tace.
 Ita me di bene ament, ut ego vix reprimio labra.
 Oh istam rem quid te deosculer, voluptas mea.
Chal. Quid? deoscoler? quod res est? voluptas quae tua?
Olymp. Ecquid amas ounc me? *Stal.* Imo edepol me,
 quam te minus.

Licetne amplecti te? *Olymp.* Quid? amplecti licet?
Stal. Ut goia te tango, mel mihi videor lingere!
Chal. Effodere hercle hic volt, credo, vesicam villico.
Olymp. Ultro te amator, apage te a me. *Chal.* Hoc sis vide.
Olymp. Apage te tandem amator a dorso meo.
Chal. Hodie hercle, opinor, hinc coorastabant pedes:
 Solet hic barbaros sane scitari senex.
 Profecto hinc illud est, hinc illud est, quod hic
 Olympionem fecit istum villicum.
 Idem me pridem, cum ad advocos veneram,
 Facere attriensem voluerat sub janua.
Olymp. Ut tibi morigerus hodie, ut voluptati fui!
Stal. Ut tibi, dum vivam, bene velim plus quam mihi!
 Ut ego hodie Casinam deoscolabor? ut mihi
 Bona multa faciam, clam meam uxorem? *Chal.* Attate,
 Nunc pol ego demum in rectam redi senitatem.
 Hic ipsius Casinum deperit, habeo viros. *Stal.* Jam

Heracle amplexari, jam oscolari gestio.
Olymp. Sine prius deduci, quid (malum) properas?
Stal. Amo.

Olymp. At non opinor fieri hoc posse hodie. *Stal.* Potest,
 Siquidem cras cenles posse te mitti manu.
Chal. Enimvero huc aures magis sunt adhibendae mihi.
 Nam ego uno in salu lepide aptos capiam duos.
Stal. Apud hunc sodalem meum atque vicinum mihi
 Locut est paratus. ei ego amorem omnem meum
 Concedui: is mihi se locum dixit dare.
Olymp. Quid ejus uxor? ubi erit? *Stal.* Lepide reperi.
 Mea uxor vocabit huc eam ad se in nuptias,
 Ut hic sit secum, se adjuvet, secum cubet.
 Ego iussi, & dixit se facturam uxor mea.
 Illa hic cubabit; vir aberit faxo domo.
 To rus uxorem duces. id rus hoc erit,
 Tanti per domo ego cum Casina faciam nuptias.
 Hinc tu ante lucem rus cras duces posses.
 Satin? altute? *Olymp.* Docte. *Chal.* Age modo, fa-
 bricamini.

Malo hercle vestro tam versuti vivitis:
Stal. Scin? quid non facias? *Olymp.* Loquere. *Stal.*
 Tene marsupium.

Abi atque obsonia propera: sed lepide volo
 Molliculas eficas, ut ipsi mollicula est. *Olymp.* Licet.
Stal. Emiro sepiolas, lepadas, lolligunculolas
 Hordeas. *Chal.* Imo triticeas, si sapias.
Stal. Soleas. *Chal.* Qui quæso portus, quam sculponeas,
 Quibus baratur tibi os, senex nequissime?
Olymp. Vin? lingulas? *Stal.* Quid opus est, quando
 oxor domi est?

Ea lingulas est nobis: nam nunquam tacet.
Olymp. In re praesenti, ex copia pilcaria
 Consulere, quid emam, æquom est. *Stal.* Equom
 oras, abi.
 Argo te parci nolo: obsonato ampliter.
 Nam mihi vicino hoc etiam convento est opus,
 Ut quod mandavi, curet. *Olymp.* Jamne abeo? *Stal.*
 Volo.

Chal. Tribus non conduci possim libertatibus,
 Quin ego illis hodie comparem magnam malum;
 Quinque hanc omnem rem meae heri jam faciam
 palam.
 Manifesto teneo in noxa inimicos meos.
 Sed si nunc facere volt hera officium solem,
 Nostra omnis lis est: pulchre pravortor viros:
 Nostro omine id dies: jam victi vicimus.
 Ibo intro: ut id, quod alios condidit cocus,
 Ego nunc vicissim ut alio pacto condiam:
 Quicquid paratum est, ut paratum non fiet;
 Sietque pararam, quod paratum non erat.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Stalino, Alefimus senes.

Nunc amici ane inimici sis imago, Alefime,
 Mihi sciam: nunc specimen spectatur, nunc
 certamen cernitur.
 Curam emere, castigare; id posito ad com-
 pendium.
 Cano capite? attate aliena? coaditro ad compendium.
 Cui sit uxor? id quoque illuc posito ad compendium.
 Ale. Miseriorem ego ex amore quam te, vidi neminem.
Stal.

Stal. Fac vacent ades. *Ale.* Quin edepol fervos, ancillas domo
Certum est omneis mittere ad te. *Stal.* Eho, nimio-
mum scite scitus es.
Sed facito dum meciniter verius quos cantat Co-
lax : cibo
Cum suo quique facito uti veniant, quasi eant Su-
trium.
Ale. Meminero. *Stal.* Hem, nunc enim te demum
nullum scitum scitu'it.
Cura, ego ad forum modo ibo, jam hic ero. *Ale.*
Bene ambula.
Stal. Fac habeant linguam tuas ades. *Ale.* Quid ita?
Stal. Quom veniam, vocet.
Ale. Attate, cadendus tu homo es : nimias delicias
facis.
Stal. Quid me amare refert, nisi sim doctus & dicax
nimis?
Sed tu cave inquisitioni tuihi sis. *Ale.* Usque adeo
domi.

ACTUS III. SCENA II.

Clestrata, Alcesimus.

VI properarem accessere hanc ad me vicinam meam,
hoc erat
Ecastor id, quod me tanto vir opere orabar meus :
Libere ades ut sibi essent, Casinam quo deduceret.
Nunc adeo nequaquam accessam. ne qua ignavissimis
Liberi loci potestas sit vetulis vervecibus.
Sed eam egredietur senari colomen, praedium popli,
Meus vicinus, meo viso qui liberam praebet locum.
Noq ecastor viis emptu'it modius : qui venit, salis.
Ale. Miror. hinc jam non accessi io proaunum uxo-
rem meum,
Que jamdudum, si accessatur, ornata expectat domi.
Sed eam, opinor, accessit. salve, Clestrata. *Cle.*
Et tu Alcesime.
Ubi tua uxor? *Ale.* Intus illa te, si se accessas,
manet.
Nam rursus vir me gravat, ut eam istuc ad te adju-
tam mitterem.
Vin' vocem? *Cle.* Sine : nolo, si illa occupata est.
Ale. Otium est.
Cle. Nihil moror, molestia esse nolo : post convenero.
Ale. Non ornatis istuc apud vos nuptias? *Cle.* Orno,
& paro.
Ale. Non ergo opu'it adjutrice? *Cle.* Satis domi est.
ubi ouptiz
Fuerint, tunc istam convenibo. nunc vale, atque
istam jube.
Ale. Quid ego nunc faciam? flagitium maximum feci
miser,
Propter operam illius hircui improbi, edenotui,
Qui hoc mihi contraxit. operam uxoris pollicetur
foras.
Quasi castille. rum flagitium hominis, qui dixit mihi
suam uxorem hanc accessitatem esse : ea se eam ne-
gat morarier.
Atque ededol mirum, ni subolet jam hoc huic vi-
cinis me.
Verum autem aliorum cum eam mecum ratio-
nem puto,
si quid ejus esset, esset mecum postulatio.
Ibo intro, ut subducam navim rusticum in pulvinarium.

Cle. Jam hic est lepidus ludificatus. miseri ut festinant
senes!
Nunc ego illum nihili, decrepitum, meum virum
veniat velim,
Ut eum ludificem vicissim, postquam hunc delusi
alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigii inter eos
duos.
Sed eum incedit, at, quom aspicias tristem, fru-
gi censeas.

ACTUS III. SCENA III.

Stalio senex, Clestrata.

Stolitia magna est, mea quidem sententia,
Hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, cui quod amet in mundo bet.
Sicut ego feci stultus. contrivi diem,
Dum alio advocatus cuidam cognato meo :
Quem hercle ego item adeo perdidisse gaudeo,
Ne me nequicquam sibi hodie advocaverit.
Rogitare oportet prius & percontarier,
Asstine animus ei, nec ne asist, quem advocet.
Si neget adesse, sananimatum amittat domum.
Sed uxorem ante adeis eam, hei misero mihi!
Metuo, ne non sit furda, atque huc audiverit.
Cle. Audivi ecastor cum malo magno tuo.
Stal. Accedam propius, quid agis, mea festivitas?
Cle. Te ecastor praestolabar. *Stal.* Jamne ornata res est?
Jamne hanc traduxi huc ad non vicinam tuam,
Quis te adjutrice? *Cle.* Accessivi ut jussuras.
Verum hic sodalis tuus, amicus optimus,
Nescio quid se suffavit uxori suae.
Negavit posse, quando accessi, mittere.
Stal. Vitium tibi istud maximum est : blanda es parum.
Cle. Non matronarum officium ei : sed meretricum,
Viris alienis, mi vir, sublaudis.
I tu, atque accessi illam : ego iocus, quod factu est
opus,
Volo accurare, mi vir. *Stal.* Propere ergo. *Cle.* Licet.
Jam pol ego huic aliquem in pectus inieci metum.
Miserrimum hodie ego hunc habeo amatum.

ACTUS III. SCENA IV.

Alcesimus senex, Stalio.

Viso hac, amator si a foro rediit domum,
Qui me atque uxorem larva ludificatus est.
Sed eccum ante ades. ad te hercle istam commodum.
Stal. Atque ego hercle ad te. quid ais vir minimi precii?
Quid tibi mandavi? quid tecum oravi? *Ale.* Quid est?
Stal. Ut bene vacuas ades fecisti mihi!
Ut traduxisti huc ad nos uxorem tuam!
Satin propter te perego ergo atque occasio?
Ale. Quia tu suspensis te : nempie tute dixeras,
Tuam accessitatem esse hinc uxorem meam.
Stal. Ergo accessivisse ais sese : & dixisse te,
Eam non misuram. *Ale.* Quin ea ipsa ultro mihi
Negavit ejus operam se morarier.
Stal. Quin ea ipsa me allegavit, qui istam accesserem.
Stal. Quin oibhi facio. *Stal.* Quin me perdis. *Ale.*
Quia bene est.
Quin etiam diu morabor, quia cupio tibi,
Quin aliquid agere facere, quia faciam libens.

Nun-

Nunquam tibi hodie. Quin erit plus quam mihi.
 Quin hercle di te perdant postremo quidem.
Stal. Quid nunc? misurufne es ad me uxorem tuam?
Alc. Ducas. easque in maximum malum crucem,
 Cumque hac, cumque istac, cumque amica etiam tua.
 Abi, & aliud cura. ego jam per horrum iussero
 Meam istuc transire uxorem ad uxorem tuam.
Stal. Nunc tute amicus mihi es in germanum modum.
 Quia ego hunc amorem mihi esse autem dicam datum?
 Aut quod ego unquam erga Venerem inique fecerim,
 Cui sic tot amanti mihi obviam eveniant morae?
 Attar, quid illud clamoris obscuro in nostra domo est?

ACTUS III. SCENA V.

Pardalisca ancilla, Stalino senex.

Nulla sum, nulla sum: tota tota occidi: cor me-
 tu mortuum est:
 Membra miseræ tremant: nescio unde auxilii, pre-
 sidii,
 Perfugii mihi, aut opum copiam comparem aut ex-
 petam.
 Tamra factis modo mira veris modis iutus vidi.
 Novam atque integram audaciam. cave tibi Cleo-
 strata, abscede
 Ab ista obscuro, ne quid in te mali faxit ira percita.
 Eripite isti gladium, quæ sui est impos animi.
Stal. Nam quid est, quod hac huc timida atque exa-
 minata exiliit foras?
Pardalisca. Perii, unde meæ usurpant aures fo-
 uirum?
Stal. Respice modo ad me. *Par.* Here mi. *Stal.* Quid
 tibi est?
 Quid timida es? *Par.* Perii.
Stal. Quid? peristi? *Par.* Perii, & tu peristi. *Stal.* A-
 peri. quid tibi? *Par.* Vix tibi.
Stal. Immo istuc tibi sit. *Par.* Ne cadam, amabo, te-
 ne me. *Stal.* Quicquid est,
 Eloquere mihi cito. *Par.* Contine pectus, face ven-
 tulum amabo
 Pallio. *Stal.* Timeo hoc negotium quid est: nisi
 hec meraco
 Se uspiam percussit flore Libyco. *Par.* Obtrine aures,
 amabo.
Stal. I in malam crucem: pectus, aures, caput, te-
 que di perdant:
 Nam nisi ex te scio, quicquid hoc sit, cito, jam
 tibi istuc
 Cerebrum dispercuriam. excetra tu: ludibrio pestu-
 me adhuc
 Quæ me habuisti. *Par.* Here mi. *Stal.* quid vis,
 mea ancilla? *Par.* Nimum levis.
Stal. Numero dicis. sed hoc quicquid est, loquere:
 in pauca refer.
 Quid intus tumultu fuit? *Par.* Seibis. audi malum
 pestumum,
 Quod hic modo intus apud nos tua ancilla hoc pa-
 sto exordiri
 Cæpit, quod haud Atticam concedet disciplinam.
Stal. Quid est id?
Par. Timor præpedit dicta linguæ. *Stal.* Quid est?
 possum scire ego istuc
 Ex te, quid negotii est? *Par.* Dicam: tua ancilla,
 quam tuo

Villico vis dare uxorem, ea intus. *Stal.* Quid in-
 rus? quid est?
Par. Imitatur malorum malum disciplinam, viro suo
 quæ inter.....
 Minatur vitam. *Stal.* Quid ergo? *Par.* Ah! *Stal.* Quid
 est? *Par.* Interimere aut velle
 Vitam. gladium. *Stal.* Hem! *Par.* Gladium. *Stal.*
 Quid cum gladium? *Par.* Habet. *Stal.* Mei mi-
 sero mihi!
 Cur eum habet? *Par.* Infectatur omnes domi per edes,
 nec quonquam
 Prope ad se finit adire; ita omnes sub arcis, sub
 lectis
 Latentes metu mustitant. *Stal.* Occidi atque interii?
 quid illi
 Obiectum est mali tam repente? *Par.* Infinit. *Stal.*
 Scelestissimum
 Me esse credo. *Par.* Immo si scias dicta, quæ dixit
 hodie. *Stal.* Istuc
 Expeto scire, quid dixit? *Par.* Audi: per omnes deos
 & deas
 Dejuravit, occisurum eum hac nocte, quicum cubaret.
Stal. Me occidet? *Par.* An quicquam ad te arriperet?
Stal. Vah! *Par.* Quid cum ea negotii
 Tibi est? *Stal.* Peccavi: illuc dicere villicum vole-
 bam. *Par.* Sciens
 De via in semitam degradere. *Stal.* Nunquid mihi
 minatur?
Par. Tibi infecta soli est plus, quam cuiquam. *Stal.*
 Quamobrem? *Par.* Quia se des
 Uxorem Olympioni: neque se tuam, nec se suam,
 Neque viri vitam sinet in crastinum protolli. id huc
 missa sum
 Tibi ut dicerem, ab ea ut caveas tibi. *Stal.* Peril
 hercle miser.
 Neque est, neque fuit me senex quisquam amator
 adque miser.
Par. Ludo ego hunc facere. nam quæ facta dixi, om-
 nia huic
 Falsa dixi. hera atque hac dolam ex proximo humo
 protulerunt.
 Ego huc missa sum ludere. *Stal.* Heus Pardalisca.
Par. Quid est? quid?
Stal. Est quod volo exquirere a te. *Par.* Moram of-
 fers mihi. *Stal.* At tu mihi
 Offers mororem. sed etiamne habet & nunc Casina
 Gladium? *Par.* Habet, sed duos. *Stal.* Quid? duos?
Par. Altero te occisurum ait,
 Altero villicum hodie. *Stal.* Occisus sum omnium
 qui vivunt.
 Loricam induam mihi, optatum esse opinor. quid
 uxor
 Mea? non adiit atque ademit? *Par.* Nemo audeat
 prope accedere.
Stal. Exoret. *Par.* Orat. negat ponere alio modo ul-
 lo profecto,
 Ni se sciat villico non datum iri. *Stal.* Atque in-
 gratis, quia
 Non volt, nabet hodie. nam cur non ego id per-
 petrem quod cepi,
 Ut nubar mihi? illud quidem volebam, non, sed no-
 stro villico.
Par. Sarpicula peccas. *Stal.* Timor præpedit verba. verum
 Obscuro, dic me uxorem orare, ut exoret illam,
 gladium
 Ut ponat, & redire me intro ut liceat. *Par.* Nunciabam.
Stal.

Stal. Et tu orato. *Par.* Et ego orabo. *Stal.* At blandito orato, ut soles. sed audia!
 Si effexis hoc, soles tibi dabo, & anolum in digito Aureum, & bona plurima. *Par.* Operam dabo. *Stal.* Face ut impetres.
Par. Eo nunc jam, nisi quippiam temerare me. *Stal.* Abi, & cura.
Par. Rodit eum tandem obsonatu ejus adjutor. pom-pam ducit.

ACTUS III. SCENA VI.

Olympie, Coeus, Stalino.

Vide fur, ut sentis sub signis ducas. *Coe.* Qui veno sunt sentes?
Olymp. Quia quod terigere, illico rapiunt. si eas ereptum, illico scindunt.
 Ita quoquo advenit, ubi ubi sunt, duplici damno dominos mutant.
Coe. Eja. *Olymp.* Atar cesso magifice patriceque amiceque ita hero
 Meo ire advorsum. *Stal.* Bone vir, salve. *Olymp.* Fateor. *Stal.* Quid fit? *Olymp.* To amas.
 Ego esurio & sitio. *Stal.* Lepide excuratus incessisti.
Olymp. Aha hodie. *Stal.* mane vero, quamquam fastidis. *Olymp.* Ei, ei: sciret
 Tuus mihi sermo. *Stal.* Quae res? *Olymp.* Haec res.
Stal. Etiamne alias? *Olymp.* Enimvero
 Πράγμ' αὐτὸς μοι παρήγεις. *Stal.* Dabo μὲν καὶ καὶ (ut ego opinor)
 Nil resistis. *Olymp.* ὦ Ζεῦ! potin' a me abeas, nisi me vis vomere

Hodie? *Stal.* Mane. *Olymp.* Quid est? quis hic homo est? *Stal.* Herus sum. *Olymp.* Qui herus?
Stal. Cujus tu servos es. *Olymp.* Servos ego? *Stal.* atque meus. *Olymp.* Non sum ego liber?
 Memento, memento. *Stal.* Mane, atque asta. *Olymp.* Omittet. *Stal.* Servos sum tuus.
Olymp. Opreme est. *Stal.* Obsecro Olympice mi, mi pater, mi patrone.
Olymp. Hem sapis sane. *Stal.* Tuus sum equidem. *Olymp.* Quid mihi servo opus est tam oequam?
Stal. Quid nunc? quam mox recreas me? *Olymp.* Coena modo si sit cocta.
Stal. Intro ergo abeat. *Olymp.* Propere, cito introite, & cito deproperate.
Stal. Ego iam intus ero, facite cenam mihi, ut ebria sit.
 Canare lepide nitideque volo. nihil moror barbarico ritu
 Sane esse jam, i, sis: ego hic habito nunc quidem. gladium
 Ancilla Calinam intus habere ait, qui me atque te invitet.
Olymp. Scio. sic sine habere. nugas agunt. novi ego illas malas merces.
 Quin tu i modo mecum dormum. *Stal.* At pol malam meruo. i tu modo,
 Perpicito prius, quid intus agatur. *Olymp.* Tam mihi mea vita, quam tua
 Tibi cara est. *Stal.* Verum modo. *Olymp.* Si tu jubas, iisibitur tecum.

ACTUS QUARTUS

SCENA I.

Ancilla.

Ec pol ego Nemez credo neque ego Olympiz,
 Neque ulquam ludos tam festivos fieri,
 Quam hic intus sunt ludi ludificabiles
 Seni nostro, & oestro Olympioni villico.
 Omnes festinant intus totis artibus:

Senex in culina clamat, hortatur cocos:
 Quin agitis hodie? quin datis, si quid datis?
 Properate: cenam jam esse coctam oportuit.
 Villicos hic autem cum corena, candide
 Vestitus, laute exornatusque obambulat.
 Ille autem in cubiculo armigerum ornant mulieres.
 Quem deus pro Casina optumum nostro villico.
 Sed omnium lepide dissimulant
 Fore hujus quod futurum est. digne autem coqui
 Nimis lepide ei rei dant operam, ne coquet senex.
 Aulas pervortunt, ignem resingunt aqua.
 Illarum oratque faciunt. ille autem nemus
 Cupiunt extrudere incanem ex adibus,
 Ut ipsi solz ventres dissendant suos.
 Novi ego illas ambas effrices: corvitant, ubi
 Comesse possunt. sed aperitur ostium.

ACTUS IV. SCENA II.

Stalino, Ancilla.

Si sapitis, uxor, vos tamen cenabitur,
 Cœna ubi erit cocta. ego ruri cenavero.
 Nam novum maritum ego & novam nuptam volo
 Rus prosequi. novi hominum mores maleficos;
 Ne quis eam abripiat. facite vestro animo volupe.
 Sed properate istum atque istam actorem emittere.
 Tandem ut veniamus luci: ego cras hic ero.
 Cras habuero, uxor, ego tamen convivium.
Anc. Fit, quod futurum dixi: incanatum senem
 Foras extrudunt mulieres. *Stal.* Quid tu hic agis?
Anc. Ego eo, quo me ipsa misit. *Stal.* Veroo? *Anc.*
 Serio.
Stal. Quid hic speculari? *Anc.* Nihil equidem speculor. *Stal.* Abi.
 Tu hic cunctas: intus alii festinant. *Anc.* Eo.
Stal. Abi hinc sis ergo pessumdarum pessuma.
 Jamne abiit illæ? dicere hic quidvis licet.
 Qui amat, tamen hercle si esuris, nullus esuriet.
 Sed eum progreditor cum corona & lampade
 Meus socerus, compar, commaritus villicus.

ACTUS IV. SCENA III.

Olympie, Stalino.

Age tibiceo, dum illam educunt hoc novam nuptam
 foras,
 Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam hy-
 menæo.
 Io hymen hymenæe, io hymeo. *Stal.* Quid agis, mea
 salus?
Olymp. Esurio hercle, atque adeo haud sitio. *Stal.* At ego
 amo. *Olymp.* At ego hercle

Nihil

Nihil facio tibi, amor, periculi: mihi inanitate
Jamdudum intestina murmurant. *Stal.* Nam quid il-
lac nunc
Tandem intus remoratur, quasi ob indultum? quan-
to ego
Plus propere, tanto illa minus. *Olymp.* Quid si etiam
occidentem hymenaeam?
Stal. Caeſco. & ego te adjuvabo in uuptiis comma-
oibus.

Olymp. Hymen hymenae, io hymen! *Stal.* Perii hercle
ego miser, disrupti
Cantando Hymenaeum: licet illo morbo, quo di-
rumpi cupia,
Non est copia. *Olymp.* Edepol nunc tu, si esses equos,
esses indamabilis.

Stal. Qui argumento? *Olymp.* Nimis treax es.
Stal. Numne expertus aspiam? *Olymp.* Dil melius fa-
ciant.

Sed crepuit ostium. exiit foras.
Stal. Di hercle me cupiunt servatum. jam oboluit Ca-
ſina procul.

ACTUS IV. SCENA IV.

Ancilla daz, *Olympio*, *Stalino*.

S Eosim super attulit limen pedes, ova oopta: sospes
Iter incipe hoc, ut viro tuo semper sis superstes, atque
Ut potior polentia sit, vincalque virum, victrix-
que fies,
Superetque tuum imperium: vir te vestiat, tu vi-
rum despolies.
Noſtisque & diu ut viro subdula fies, ubiſecro, me-
mento.

Olymp. Malo maxumum ſum hercle illico, ubi tantulum
peccaviſſi.

Stal. Tace. *Olymp.* Nun taceo. *Stal.* Quare res? *Olymp.*
Mala malis male monſtrant.

Stal. Perii: iſta facient hanc rem mihi ex parata im-
paratam.

Id querunt: volent, hanc ut infeſta faciant. *Anc.*
Age *Olympio*,

Quando vis, uxorem accipe hanc a nobis. *Olymp.*
Date ergo, daturus

Si unquam eſſis hodie uxorem. *Stal.* Abite intro.
Anc. Amabo, integre atque

Imperitæ huic impercito. *Olymp.* Futurum eſt. va-
lete. *Stal.* Ite.

Anc. Jam valet. *Stal.* Jamne abſceſſit? *Olymp.* Uxur
dumi eſt. ne time. *Stal.* Evax!

Nunc pol demum ego ſum liber. meum corculum,
melliculum,

Verculum. *Olymp.* Heus tu: malo, ſi ſapis, cave-
bis: mea eſt hec. *Stal.* Scia.

Sed meus fructus eſt prior. *Olymp.* Tene hanc lam-
padem. *Stal.* Immo ego illum tenebo.

Venas multipotens, bonam vitam mihi
Dediſti, hujus cum copiam mihi ſeciſti.

Carpulculum melliculum! *Olymp.* Mea uxorcula!
Stal. Quid eſt? *Olymp.* Inſtitit plantam. *Stal.* Quali jocabo.

Nebula haud eſt mollis, atque curis hujus eſt.
Olymp. Edepol papillam bellulam! hei miſero mihi!

Stal. Quid eſt? *Olymp.* Pectus mihi agit oñc cubitu.
Stal. Quid tu ergo hanc queſtu tractas tam?

At mihi qui belle hanc tracto, oñ. *Olymp.* Vaha!
Stal. Quid negotii eſt? *Olymp.* Obſecro, ut valentula eſt!

Pæne expoſiſit cubitu. *Stal.* Cubitum ergo ire volt.
Olymp. Quin imus ergo? *Stal.* Bella bellatula!

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Pardaliſca ancilla, *Murrina*.

Acceptæ bene & commode eximus intus,
Ludos viſere huc in via nuptiales.

Mur. Nunquam eaſtor ullo die riſi ade-
que,

Neque hoc quod reliquum eſt, plus ri-
ſuram opinor.

Lubet Chaliſium quid agat ſcire, novom
Nuptum cum novu marito: nec fallaciam

Aſtutiorum ullus fecit Poeta, atque
Ut hæc eſt fabre facta a nobis, obtuſo

Ore oñc perveſtim progrediſti ſenem:
Quo ſenex nequior nullus vivit. ne illam

Quidem nequorem arbitror eſſe, qui locum
Præbet illi. --- oñc præſidem --- hic, *Pardaliſca*,

Eſta: qui hinc exeat, cum ut ludibrium habens.
Par. Lobens fecero, & ſolem. *Mur.* Spectato hinc

amnia
Intus, quid intus agant. *Pard.* poſte me,
amabo.

Mur. Et illi audociis licet quæ vis libere
Proloqui. *Par.* Tace: voſtra foris croupit.

ACTUS IV. SCENA II.

Olympio, *Cleſſtrata*, *Murrina*.

N Eque quo fugiam, neque ubi lateam, neque hoc
dedecus quomodo celem,

Scio. tantum herus atque ego ſlagitio ſuperavimus:
noptiis noſtris.

Ita nunc padeo, atque ita nunc piveo, atque ita
irridiculum ſumus ambo.

Sed ego inſipiens nova oñc facio; pudet, quod
pius non pudicum unquam eſt.

Operam dare, dum mea facta iterum eſt operæ au-
ribus percipere.

Ita ridicula auditu, iterata ea ſunt, quæ ego intus
turbavi.

Ubi intus hanc novam nuptam deduxi via recta,
clavem

Abdaxi: ſed tamen tenebræ ibi erant, tanquam nox --
..... ſenex abs te decambem.

Colloco, falſcio, mollio
Ut prior quam tenex oop

Tardus eſſe illico occupei, quantum
Reſpecto identidem, ne ſenex

Illecebram ſupri, principia eam ſavium poſco ---
Reppulit mihi manum, nec quietum dare ſibi ſavium

me ſinit.
Enim jam magis jam appropero: magis jam lubet

in Caſinam irruere.
Cupio illam operam ſemi ſurripere: ſorem abdo, oe

ſenex me opprimat.
Mur. Agedum tu adi hunc. *Cle.* Obſecro, ubi tua nova

oupta eſt?
Olymp. Perii hercle ego! maniſeſta reſt eſt. *Cle.* Omnem

ordine rem
Fateri ergo æquum eſt. quid iorur agitur? quid agit
Cali-

Caſina? fatio' morigera eſt? *Olymp.* Pudet dicere me -----
 ----- *Cle.* Memora ordine, ut occiperas. *Olymp.*
 Pudet hercle. *Cle.* Age audacter.
 ----- Poſtquam decubiſti, hinc te volo memora-
 re, quid eſt factum.
Olymp. ----- Et flagitium eſt. *Cle.* CAVEBUNT,
 QUI AUDIERINT, faciam.
Olymp. ----- Hoc majus eſt. *Cle.* Perdiſi! quin tu
 pergiſi? *Olymp.* Ubi ----
 ----- us ſumptus porro ----
 ----- quid? *Olymp.* Bebor. *Cle.* Quid? *Olymp.* papæ
 eſt. *Olymp.* Oh erat ----- maximum
 ----- haberet meiui: id querere occupi.

Dum gladium ne habeat, quero, arripio capulum ---
 Sed, quom cogito, non habuit gladium: nam ef-
 ſet frigidus. *Cle.* Eloquere.
Olymp. At pudet. *Cle.* Num radix fuit? *Olymp.* Non
 fuit. *Cle.* Num cucumis?
Olymp. Profecto hercle ----- non fuit quidquam ole-
 rum :
 Niſi, quicquid erat, calamitas proſecto atrigerat
 nunquam.
 Ita, quicquid erat, grande erat.
Mur. Quid ſit denique, ediſſerta. *Olymp.* Ubi appello
 Caſinam : Caſina, inquam,
 Amabo mea uxorcula, cur virum tuum ſic me ſperniſ?
 Nimis tu quidem hercle immerito -----
 Meo mihi hæc facis : quia mihi te expetivi -----
 Illa haud verbum facit, & ſepit veſte id, qui eſtiſ.
 Ubi illum ſaltum video obſeptum, rogo ut altero
 ſinar ire.

Volo, ut obvertam cubitiſſim -----
 Ullum murit e -----
 Surgo, ut ineam in -----
 Atque illam in -----
 Perlepidæ narrat -----
 Saviũ -----
Olymp. Ita quaſi ſetiſ labra mihi compungit barba.
 Continuo io genua aſtanti peſtus mihi pedibus percutit.
 Decido de leſto præcepſ. ſubiſit. obtundit os mihi.
 Inde ſorax tacitus (præſtici!) exeo hoc ornatu,
 quo vides ;
 Ut ſenex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.
Cle. Optume eſt.
 Sed ubi eſt palliotum tuum? *Olymp.* Hic intus re-
 liqui.
Cle. Quid nunc? fatin' lepidæ aditæ eſt vobis manus?
Olymp. Merito.
Cle. St? conceperunt foreſ. *Olymp.* Num illa me
 nam ſequitur?

ACTUS IV. SCENA III.

Stalino, Olympio.

Maximo ego ardeo flagitio, nec, quid agunt meiſ
 rebus, ſcio.
 Nec meam ut uxorẽ aſpiciam contra oculis : ita
 diſperit.
 Omnia palam ſant proba, omnibꝰ modis occidi,
 miſer.
 Ita maniſteſto ſaucibus teneor :
 ----- nec quibꝰ modis purgem ſcio me mox uxori,
 ----- qui expalliatuſ ſum uniſer -----

----- clandestinæ uuptiæ -----
 ----- cenſeo -----
 ----- mihi optimum eſt -----
 ----- ea dux uxorem miſam -----
 ----- riam -----
 Sed equiſ eſt qui homo munuſ vellet ſangier pro me?
 Quid nunc agam neſcio, niſi ut improboſ famuloſ
 imiter, ac domo fugiam?
 Nam ſaluſ nulla eſt ſcapuliſ, ſi domum redeo.
 Nugas iſtuc dicere licet. vapulo hercle ego, invituſ
 tamen,
 Eſſi malum merui. hæc dabo protinam, & fugiam.
Olymp. Heuſ, Stalino
 Amator! *Stal.* Occidi, revocor. quaſi non audiam,
 abibo.

ACTUS IV. SCENA IV.

Chalino, Stalino, Cleofratre, Murrina, Olympio.
Ancilla.

Ubi tu eſ, qui colere moreſ Maſſilienſeſ poſtulaſ?
 Nunc tu, ſi viſ ſubigitare me, proba eſt occaſio,
 Periſti hercle. age, accede huic,
Hic deſunt aliquæ verſæ.
Stal. Hac ibo, caninam ſcævam ſpero meliorem fore.
Cle. Quid agiſ tu maritè, mi vir? unde ornatu hoc
 adveniſ?
 Quid ſeciſti ſcipione, aut quod habuiſti pallium?
Anc. In adulterio dum mœchiſſat Caſinam, credo, per-
 didiſt.
Stal. Occidi. *Chal.* Etiamne imuſ cubitur? Caſina
 ſum. *Stal.* In malam crucem.
Chal. Non amas me? *Cle.* Quin reſponde tuo quid fa-
 ctum eſt pallio.
Stal. Bacchæ! ergo hercle! uxor. Bacchæ? Bacchæ?
 hercle, uxor.
Anc. Nagaſur ſciens. nam ecceſtor nunc Bacchæ nullæ
 ludunt.
Stal. Oblituſ ſui, ſed tamen Bacchæ. *Cle.* quid Bac-
 chæ? id fieri non poteſt.
Olymp. Times ecceſtor. *Stal.* Ego? *Olymp.* Haud
 mentire hercle, nam palam eſt.
Hic in Manuſcriptis lacuna eſt.
Stal. Non taceſ? *Olymp.* Non hercle vero taceo. nam
 tu maximo
 Me obſecraſtiſti opere, Caſinam ut poſcerem ux-
 orem mihi.
Stal. Tui amoris cruſſa ego iſtuc feci. *Cle.* Imo her-
 cle illuſ.
 Te quidem oppreſſi. *Stal.* Feci ego iſthæc diſta,
 quæ voſ dicitiſ?
Cle. Rogitaſ etiam? *Stal.* Siquidem hercle feci, ſeci
 nequiter.
Cle. Redi modo huic intro : monebo, ſiquidem memi-
 niſti minuſ.
Stal. Hercle opinor poruſ vobis credam, quod voſ dicitiſ.
 Sed, uxor, da viro hanc veniam. Murrina, ora
 Cleofratam :
 Si unquam poſthac ant amaſſo Caſinam, aut occu-
 pio modo,
 Nedum ut eam amaſſo : ſi ego unquam adeo poſthac
 tale amiſero :
 Nulla cauſa eſt, quin pendentem me, uxor, vir-
 giſ verberet.
Mur. Cenſeo, ecceſtor, veniam huic hanc dandam. *Cle.*
 Faciam uti jubeſ.
 Pro-

Propter eam rem hanc tibi nunc veniam minus gravate prospero.

Hanc ex longa longiore ne faciamus Fabulam.

Stal. Non irata es? *Cle.* Non sum irata. *Stal.* Tux

Stal. Lepidiorem uxorem nemo quisquam, quam ego

habeo, hac habet.

Cle. Age tu, redde huic spicionem & pallium. *Chal.*

Tene. *Stal.* Libet.

Chal. Mihi quidem edopol infiguite facta est magna injuria

Duobus uupis: neuter fecit, quod novæ nuptæ solet.

Gree.

Spectatores, quod futurum est intrus, hic memorabimus.

Hæc Casina hujus reperietur filia esse e proximo.

Eaque nubet Euthynico nostro herili filio.

Nunc vos æquom esse manibus meritis meritam mercedem dare.

Qui faxit, clam uxorem ducat scortum semper, quod

volet.

Verum qui non manibus clare, quantum poterit,

plauferit,

Ei pro scorto supponetur hircus unctus nautes.

FINIS CASINÆ.

CISTELLARIA.

Dramatis Personæ.

SILENIUM meretrix.	LAMPADIO servus.
GYMNASIUM meretrix.	PHANOSTRATA uxor.
LENA.	HALISCA ancilla.
AUXILIUM prologus.	DEMIPHO senex.
MELANIUS lena.	CATERVA.
ALCESIMARCHUS adolescens.	

ARGUMENTUM.

Comprimis adolescens Lemnius Sicyoniam.
Is redit in patriam, & genatam generat nuptiis.
Sicyonia parit æque puellam. hanc servolus
Tollit, atque exponit. Et ex insidiis aucupat.
Eam sublatam meretrix alii detulit.
Lemnio post rediens ducit, quam compresserat,
Lemnique natam despondit adolescensulo
Amore capto illius projecticia.
Requirit servum reperit, quam projecerat.
Itaque lego hanc, & rite diuam cognitam
Alcesimarchus, ut erat natus, possidet.

ACTUS PRIMUS

SCENA I.

Silenium, Gymnasium, meretrices, Lena.

Um ego antidiachæ te amavi, & mihi
amicam esse crevi,
Mæ Gymnasium, & matrem tuam: tum
id mihi hodie
Aperuisti, tu atque hæc. foror si mea
esses,

Qui magis potueris mihi honorem ire habitum,

Nescio; nisi, ut meus est animus, fieri
Non posse arbitror: ita omnibus relictis rebus
Mihi frequentem operam dedidisti, eo ego vos
Amo, & eo magnam inistis gratiam.
Gym. Pol istuc quidem nos pretio facile est
Frequentare tibi, utileque habere:
Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti apud te, ut semper meminerimus.
Sil. Lubentique edopol animo factum, & fier a me,
Quæ vos arbitror velle, ea ut expectam.
Len. Quod ille dixit, qui secundo vento vestitus est,
Tranquillo mari, ventum gaudeo ecastor ad te:
Ita hodie hic acceptæ fumus (saxibus modis;
Nec, nisi disciplina, apud te fuit quicquam
Ibi, quin mihi placeret. *Sil.* Quid ita, amabo?
Len. Karo nimium dabat quod bibere: atque id merum
Insuicabat. *Gym.* Amabo, hicine istud decet?
Len. Jusque fasque est: nemo alienus hic est. *Sil.* Merito
Vestro amo vos, quia me colitis & magni facitis.
Len. Decet pol, mea Silenium, hanc esse ordinem,
Benevolentis inter se beneque amicitia utier:
Ubi istas videas summo genere natas,
Summas matronas, ut amicitiam colunt,
Atque ut eam junctam bene habent inter se.
Si idem istud nos faciamus, si idem imitemur.
Ita tamen vix vivimus cum invidia summa.
Suarum opum nos volunt esse indigentes.
Nostra copia nihil volunt nos potesse,
Suique omnium rerum nos indigere,
Ut sibi simus supplices. eas si adeas,
Abitum quam aditum malis. ita nostro ordini
Palam blandiuntur: clam, si occasio usquam est,
Aquam frigidam subdole sustendant.
Viris cum suis prædicant nos solere:
Suas pellices esse ajunt: eunt depressum:
Quia nos libertinæ fumus. & ego & tua mater ambo
Meretrices fuimus: illa te, & ego hanc mihi educavi
Ex patribus conventitiis. neque ego hanc superbiæ
causa
Repuli ad meretricium quæsum, nisi ut ne ego esu-
rarem.
Sil. At satius fuerat eam viro dare nuptum potius.
Len. Heja!
Hæc quidem ecastor cotidie viro nubit, uupisque
hodie,
Nubet mox noctu. nunquam ego hanc viduam cu-
bare sivi,
Nam si hæc non nubat, lugubre fame familia pereat.
Gym. Necesse est, quo tu me modo voles esse, ita ef-
se, mater.
Len. Ecastor haud me paenitet, si, ut dicis, ita futura es.
Nam si quidem ita eris, ut volo, nunquam Hecara fiet:
Semperque istam, quam nunc habes, statulam obti-
nebis,
Multique damno, & mihi lucro sine meo sepe eris
sumpta.
Gym. Dii faxint. *Len.* Sine opera tua nihil di horunc
facere possunt.
Gym. Equidem hercle addam operam sedulo. sed quid
tu inter istæc verba
Meus oculus, mea Silenium, (nunquam ego te tri-
stiorum
Vidi esse) quid, credo, te obsecro, tam abhorret hi-
laritudo?
Neque munda adque es, ut soles. hoc sis vide, ut petivit
Sulpitium alre, & pallida es. eloquere nobis utrunque,
1 2 Et

Et quid tibi est, & quid velis nostram operam, ut nos sciamus.

Noli obsecro lacrimis tuis mihi exercitum imperare, Mea. *Sil.* Exerucior, mea Gymnasium, male maceror. Dolro ab animo, doleo ab oculis, doleo ab xgritudine. Quid dicam? nisi stultitia mea me in marem rapi.

Gym. Indidem, unde oritur, facito ut facias stultitiam sepelibilem.

Sil. Quid faciam? *Gym.* In latebras abscondas pectore penitussumo.

Tum stultitiam sola facito ut scias sine aliis arbitris. *Sil.* At mihi

Cordolium est. *Gym.* Quid id? unde est tibi cordolium, commemora, obsecro?

Quod neque ego habeo, neque quisquam alia mulier, ut perhibent viri.

Sil. Si quid est, quod doleat, dolet: si autem non est, tamen hoc hic dolet.

Gym. Amat hæc mulier. *Sil.* Eho! an amare occipere, amarum est, obsecro?

Gym. Namque ecalor amor & melle & felle est facundissimus.

Gustu dat dulce, amarum ad satietatem usque oggerit. *Sil.* Ad istam faciem est morbus, qui me, mea Gymnasium, macerat.

Gym. Perfidiosus est amor. *Sil.* Ergo in me peculator facit.

Gym. Bono animo es, erit isti morbo melius. *Sil.* Confidam fore.

Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicinam potest.

Gym. Veniet. *Sil.* Spissum istud amanti est verbum, Veniet, nisi venit.

Sed ego mea culpa & stultitia pejus misera maceror: Quia ego illum unum mihi exoptavi, quicum xtatē degerem.

Gym. Matrone magis conducibile est istuc, mea Sileonium,

Unum amare, & cum eo xtatē exigere, quod nupta est semel.

Verum enim meretrix fortunati est oppidi similium, Non potest suam rem obtinere sola sine multis viris.

Sil. Hoc volo agatis: qua accersit causa ad me estis, eloquat.

Nam mea mater, quia ego uolo me meretricem dicier, Obsecra est, de eare gessit morem morigerare mihi,

Ut me, quem ego amarem graviter, lineret cum eo vivere.

Len. Stulte ecalor fecit: sed tunc unquam cum quinquam viro

Confuevit? *Sil.* Nisi quidem cum Alcesimarcho, nemine.

Neque pudicitiam meam mihi alius quisquam imminuit. *Len.* Obsecro,

Quo is homo insinnavit pacto se ad te? *Sil.* Per Dionysia

Mater pounp me spectatum duxit: dum redeo domum,

Conspicillo consecutus est clanculum mo usque ad fores. Inde in amicitiam insinnavit cum matre & mecum simul,

Blanditiis, muneribus, donis. *Gym.* Mihi istum hominem vellem dari,

Ut ego illum vorarem. *Sil.* Quid opus est verbis? Consuetudine

Corpi amare contra ego illum, & ille me. *Len.* O meo Sileonium. *Sil.* Quid est?

Len. Assimulare amare oportet. nam si ames extempulo,

Melius illi multo, quem ames, confulas, quam rei tæ. *Sil.* At ille conceptus juravit verbis apud matrem meam,

Me uxorem ducturum esse: ei nunc alia ducenda est domum,

Sua cognata Lemniensis, quæ habitat hic in proutno. Nam eum pater ejus subigit. nunc mea mater intra est mihi,

Quia non redierim domum ad se, postquam eam rem reviderim,

Eum uxorem ducturum esse aliam. *Len.* Nihilamari injuriam est.

Sil. Nunc te amabo, ut hanc hoc triduum solum finas. Esse hic, & servare apud me. nam ad matrem accessita sum.

Len. Quamquam mihi istud erit molestum triduum, & damnum dabis,

Faciam. *Sil.* Facis benigne & amice. sed tu Gymnasium mea,

Si me abiente Alcesimarchus veniet, nolo acriter eum inclinare. utut erga me est meritis, mihi consilium est tamen.

Sed, amabo, tranquille: ne quid, quod illi doleat, dixeris.

Accipias claves; si quid tibi opus erit promptu, promitte. Ego volo ire. *Gym.* Ut mihi excivisti lacrimas!

Sil. Gymnasium mea,

Bene vale. *Gym.* Cura te, amabo. sicine immunda, obsecro,

Ibis? *Sil.* Immundas fortunas æquom est squalem sequi.

Gym. Amiculum hoc sustolle saltem. *Sil.* Sine trahi, cum egomet labor.

Gym. Quando ita tibi lober, vale atque salve. *Sil.* Si possum, velim.

Gym. Nunquid me vis, mater, intro quin eam? ecalor mihi

Visa amare. *Len.* Istoc ergo aures graviter obrondo tuas,

Ne quon ames. abi intro. *Gym.* Nanquid me vis? *Len.* Ut valeas. *Gym.* Vale.

ACTUS I. SCENA II.

Len.

Idem mihi, magnæ quod parti est vitium mulierum, Quæ hunc quæstus facinus: quæ ubi subarratz facinus,

Largiloque extemplo sumus: plus loquimur, quam sit est.

Nam illanc ego olim, quæ hinc fleus abiit, parvulam Puellam projectam ex angiporru sustuli.

Adolescens quidam hic est apprimè nobilis, (Quin ego nanc, quia sustinuit mea ex sententia,

Quiaque adeo me compleri flore Liberi, Magis libera uri lingua conbitum est mihi:

Tacere nequeo misera, quod racito usus est) Sicyone summo genere ei vivit pater:

Is amore misere hanc deperit mulierculam, Quæ hinc modo flens abiit. contra amore hæc perdit est:

Eum meæ ego amicæ dono huic meretrici dedi; Quod sæpe mecum mentionem fecerit,

Puerum aut puellam alicunde ut reperirem sibi, Recens

Recens natum easpe quod sibi supponeret.
 Ubi mihi potestas primum venit, illico
 Feci ejus eii, quod me oravit, copiam.
 Postquam puellam eam a me accepit, illico
 Eandem puellam peperit, quam a me acceperat,
 Sine obstericis opera, & sine doloribus,
 Item ut alia parient, que malum querunt sibi.
 Nam amatores ajebat esse peregrinum sibi.
 Suppositionem ejus rei facere gratia.
 Id dux nos sola scimus: ego que illi dedi,
 Et illa, que a me accepit: prater vos quidem.
 Hec sic res gesta est, si quis usus venerit,
 Memioisse ego hanc rem vos volo. ego abeo domum.

ACTUS I. SCENA III.

Amilium, Prologus.

Trunque hac, & multiloquio & multibila est anus.
 Sarine vix reliquit Deo, quod loqueretur, loci?
 Ita properavit de puella proloqui
 Suppositione. quod si tacuisset, tamen
 Ego eram dicturus deus, qui poteram planius.
 Nam mihi est Auxilium nomen. nunc operam date,
 Ut ego argumentum hoc vobis plane perputem.
 Fuisse Sicyoni jamdiu Dionysia.
 Mercator venit huc ad ludos Lemnius,
 Ique hic compressit virginem adolescentulæ,
 Violentus, violentus, multa nocte, in via.
 Is ubi malam rem scire se meruisse, illico
 Pedibus persequens peperit, in Lemnou aufugit:
 Ubi habitabat tum. illa, quam compresserat,
 Decimo post menie exacto hic peperit filiam.
 Quoniam reum ejus scire nescit qui fiet,
 Paternum servum sui participat consilii,
 Dat eam puellam ei servo exponendam ad necem.
 Is eam projecit, hanc puellam sustulit.
 Ille clam observavit servos,
 Quo aut quas io ardes hac puellam deserat.
 Ut eampe vos audistis consterier,
 Dat eam puellam meretrici Melenidi,
 Eaque educavit eam sibi pro filia.
 Bene ac pudice. tum illic autem Lemnius
 Propinquam uxorem duxit, cognatam suam.
 Ea diem suum obiit, facta morigera est viro.
 Postquam ille uxori iusta fecit, illico
 Hoc commisit: duxit uxorem hic sibi
 Eandem quam olim virgoem hic compresserat,
 Et eam cognovit esse, quam compresserat.
 Illa illi dixit, ejus se ex injuria
 Peperisse gnatam, atque eam se servo illico
 Dedit exponendam. ille exemplo servolum
 Jubeat illum eundem persequi, si qua queat
 Reperire, quæ sustulerit. ei rei nunc suam
 Operam utique assiduo servos dat, si possit
 Meretricem illam invenire, quam olim tollere,
 Cum ipse exponeret, ex infidiis viderat.
 Nunc, quod reliquum restat, volo perolvere:
 Ut expungatur nomen, ne quid debeam.
 Adolescentis hic est Sicyoni: ei vivit pater.
 Is amore projectum illam deperit,
 Quæ dudum stens hinc abiit ad matrem suam:
 Et illa hunc contra, qui est amor suavissimus.
 Ut suæ humana, nihil est perpetuum datum.
 Pater adolescenti dare vult uxorem. hoc ubi
 Mater rescivit, iussit accessi eam domum.
 Hæc res sic gesta est. bene valete, & vincite

Virtute vera, quod fecistis antidiac.
 Servare vestros socios, veteres & novos:
 Augere auxilia vestris iustis legibus,
 Perdere perduelles, parite laudem & lauream,
 Ut vobis victi Panni pamas susterant.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Alc-fimarchus adolescens, Melenis lena.

Redo ego Amorem primum apud homines
 carnificinam commecum.
 Hanc ego de me conjecturam domi
 facio, ne foris queram,
 Qui omnes homines supero atque antideo
 cruciabilitibus animi.

Jactor, crucior, agitor, stimulator, versor in amoris
 rota miser.
 Exanimor, feror, disseror, distrahor, diripior: ita
 nubilam mentem
 Aniam habeo: ubi sum, ibi noosum: ubi non sum,
 ibi est animus.
 Ita mihi omnia ingenia sunt; quod lubet, noo lubet
 jam id continuo.
 Ita me amor lassum animi ludificat, fugat, agit,
 appetit,
 Raptat, retinet, lactat: largitur: quod dat, non
 dat: deludit:
 Modo quod iussit, dissuadet: quod dissuasit, id ostentat.
 Maritumis moribus mecum experitur: ita meum frangit
 amentem
 Animum: neque, nisi quia miser non eo pessum,
 mihi ulla abest
 Perdit perniciem. ita pater apud villam detinuit me
 hos dies sex
 Ruti continuo: neque sicutum interea est meam amica
 m visere.
 Estne hoc miserum memoratu?
 Mel. Eo faceretur, quia tibi alia est sponsa locuples
 Lemnia?
 Habes: neque nos facione tanta, quanta tu, sumus,
 Neque opes nostræ tam sunt validæ, quam tuæ: verum
 tamen
 Haud metuo, ne iusjurandum nostrum quicquam
 culpitret:
 Tu jam, si quid tibi dolebit, facies, qua doleat gratia.
 Alc. Di me periant. Mel. Quodcumque opes, velim
 tibi contingere.
 Alc. Si illam uxorem duxero mihi uoquam, quam de
 spondit patet.
 Mel. Et me, si unquam tibi uxorem filiam dederò meam.
 Alc. Perjurare me patere? Mel. Atque aliquanto fa
 cilisius,
 Quam me meamque rem perire & ludificari filiam.
 Abi querere, ubi jurando tuo satis sit subsidii:
 Hic apud nos jam, Alc-fimarche, confregisti tefferam.
 Alc. Face semel periculum. Mel. Sæpe feci, quod fa
 ctum queror.
 Alc. Redde mihi illam. Mel. Inter novam rem verbum
 usurpabo verum;
 Quod dedi, datum non vellem: quod reliquum est,
 non dabo.
 Alc. Non remissura es mihi illam? Mel. Pro me re
 sponsa tibi.

Alc.

Alc. Non remissura es mihi illam? *Mel.* Pro me responsa tibi.
Alc. Non remittes? *Mel.* Scis jamdudum omnem meam sententiam.
Alc. Satis tibi istuc in corde certum est? *Mel.* Quin ego commentor quidem:
 Non edepol istuc tua dicta nunc in aures recipio.
Alc. Non? hem! quid agis? *Mel.* Igitur animum adverte, ut, quid agas, scias.
Alc. At ita me di desque, superi atque inferi, & medioximi,
 Itaque me Juno regina, & Jovis supremi filia,
 Itaque me Saturnus patrum ejus. *Mel.* Ecce pater.
Alc. Itaque me Ops opulenta illius avia! *Mel.* Imo mater quidem.
Alc. Juno filia & Saturnus patruus, & summus Jupiter?
 Tu me delensis: propter te haec pecco. *Mel.* Perge dicere.
Alc. Anne ut etiam quid consultura sis sciam? *Mel.* Perge eloqui.
 Non remittam: definitum est. *Alc.* Enimvero, ita me Juppiter,
 Itaque me Juno, & Saturnus, ita... quid dicam, nescio.
 Jam scio: imo, mulier, audi, meam ut scias sententiam:
 Di me omnes magni minutique, & patellarii
 Faxint, ne ego dem vivos hodie favium Silenio,
 Nisi ego teque tuamque filiam, meque hodie obruncavero;
 Postea autem cum primo luci cras nisi ambo occidero:
 Et equidem hercle nisi pedatu tertio omnis efflixero,
 Nisi tu illam remittis ad me, dixi quod volui. vale.
Mel. Abiit intro iratus. quid ego nunc agam? si redierit

illa ad hunc, ibidem loci res erit: ubi odium occupaverit,
 illam extrahet, quem hanc uxorem Lemniam ducet domum.
 Sed tamen ibo & persequar, amens ne quid faciat, cauto opus est.
 Postremo, quando aequa lege pauperi cum divite
 Non licet, perdam operam potius, quam carebo filia.
 Sed quis hic est, qui recta platea cursum huc contendit suum?
 Et illud paveo, & hoc formido: ita rota sum misera in metu.

ACTUS II. SCENA II.

Lampadiscus.

A Nom sectatus sum clamore per vias:
 Miserrimam habui: ut illic hodie quot modis
 Sibi moderatrix fuit, atque immemorabilis!
 Quot illi blanditias! quid illi promissi boni!
 Quot admenivi illi fabricas! quot fallacias!
 In quaestione vix exculpisti ut diceret,
 Quia ei promissi dolium vini dare.

ACTUS II. SCENA III.

Phaenocrata, Lampadiscus, Melenis.

A Udire vocem visa sum ante adeis modo
 Mei Lampadisci fervi. *Lamp.* Non tarda es, hera:
 Recte audivisti. *Phae.* Quid agis hic? *Lamp.* Quod gaudens.

CISTELLARIA.

Phae. Quid id est? *Lamp.* Hinc ex hisce adibus pando peius
 Vidi exeuntem mulierem. *Phae.* Illam, quae meam
 Goatam suffulerat? *Lamp.* Rem teneas. *Phae.* Quid postea?

Lamp. Dico ei, quo pacto eam ab hippodrome viderim
 Herilem filiam nostram suffollere.

Phae. Extimuit tuam illa? *Mel.* Horret corpus, cor salit,
 Nam mihi ab hippodromo memini affertur parvulam
 Puellam, eamque me mihi supponere.

Phae. Age, perge, quæso, animus audire expetit,
 Ut res gesta sit. *Mel.* Utinam audire non queas?

Lamp. Pergo illam his alioqui dictis: illic anus
 Fortuito matrem, ne se defersa, vocat.

Nam illic tibi uxor est, ne matrem censeas,
 Ego te reduco & revoco ad divitias, ubi

Tu locere in luculentam familiam:
 Unde tibi talenta magna viginti pater

Det dotis. non enim hic, ubi ex Tulco modo
 Tute tibi indigne dotem quaeras corpore.

Phae. An ambo meretrix illa est, quæ illam suffulit?
Lamp. Imo meretrix fuit, sed ut sit, de ea re eloquar.

Jam perducebam illam ad me suadela mea:
 Anus ei amplexa est genus, plorans, obsecrans,

Ne deferat se: eam suam esse filiam,
 Seque eam peperisse, sancte adjurabat mihi.

Itanc quam queris, inquit, ego amice meæ
 Dedi, quæ educaret eam pro filiola sua.

Et vivit? inquit, ubi ea est? inquam extempulo.
Phae. Servate me dei obsecro. *Mel.* At me perdidisti.

Phae. Quoi illam desideret, exquisitis oportuit.
Lamp. Quævis? & dixit, meretrici Melanidi.

Len. Meum elocutus est nomen. interii.
Lamp. Ubi elocuta est, ego continuo anm interrogo:

Ubi habitas? inquam, duc ac demonstra mihi.

Avecta est, inquit, peregræ hinc habitatur. *Mel.* Obsequat.

Aquolam. *Lamp.* Quo avecta est, eo sequemur. scine

Agis nugæ? periisti, ni hercle hoc edideris.
 Initare uique adeo, donec te adjurat anus

Jam mihi monstrare. *Phae.* Ah non missam oportuit.
Lamp. Servatur: sed illic se quamdam ajebar mulierem

Suam benevolentem convenire etiam prius,
 Commune quancum id esset tibi negotium.

Et scio venturam. *Mel.* Me indicabit, & suas
 Ad meas miseras addet. *Phae.* Fac me coniciam.

Quid nunc vis facere me? *Lamp.* Intro abi, atque animo bono es.

Vir tuus si veniet, jube domi opperiri,
 Ne in quaestione mihi sit, si quid eum velim.

Ego ad anum recurro rursum. *Phae.* Lampadio, obsecro,
 Cura. Perfectum ego hoc dabo negotium.

Phae. Deos teque spero. *Lamp.* Eisdem ego, uti abeas domum.

Mel. Adolescens astra, atque audi. *Lamp.* Men? mulier vocas?

Mel. Te. *Lamp.* Quid negotii est? nam occupatus sum ampliter.

Mel. Quis istuc habitat? *Lamp.* Demipho dominus meus.

Mel. Nempe istuc est, qui Alesimarcho filiam
 Suam deipondit in divitiis maximas?

Lamp. Is ipse est. *Mel.* Eho tu, quam vos igitur filiam
 Nunc queritis alteram? *Lamp.* Ego dicam tibi.

Non ex uxore gnatum uxoris filiam.

Mel. Quid istuc est verbi? *Lamp.* Ex priore muliere
 Nata, inquam, meo hero huius est. *Mel.* Certe modo

Hujus

ACTUS QUARTUS
S S E N A I.*Lampadiscus servus, Phanostrata mulier.*Ullam ego me vidisse credo magis a-
num excruciablemQuam illic est. quæ dodum falsa est
mihi; quæ ne inficias eat!Sed eccam heram video. sed quid hoc
est, hæc quod cistella hic jacetCum crepundia? nec quonquam conspicio alium in
via?Faciendum est puerile officium: conquisicam ad ci-
stulam.*Phan.* Quid agis. Lampadio? *Lamp.* Hæc cistella num-
nam hinc ab nobis domo est?Nam hinc ab ostio iacentem sustuli. *Phan.* Quid
uniciasSuper anu? *Lamp.* Scelestiozem in terra nullam esse
alteram.Omnia inficias ire ea, quæ dodum confessa est mihi.
Nam hercle ego illam asum irrideri me ut insanam?Quovis exitio interire. *Phan.* Di obsecro vestram si-
dem.*Lamp.* Quid deos obsecras? *Phan.* servate nos. *Lamp.*
Quid est? *Phan.* CrepundiaHæc sunt, quibuscum tu extulisti nostram filiolam
ad necem.*Lamp.* Sanane es? *Phan.* Hæc sunt profecto. *Lamp.* Per-
gin? *Phan.* Hæc sunt. *Lamp.* Si mihiAlia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam.
Phan. Non ecastor cassa memoro. nam, obsecro, unde
hæc gentium?Aut quis deus objecit hanc ante ostium nostrum? quasi
Dedita opera in tempore ipso Spes mihi sancta sub-
venit.

ACTUS IV. SCENA II.

*Haliscia ancilla, Lampadiscus servus,
Phanostrata mulier.***N**isi quid mihi opis
Di dant, dispersi: neque unde auxilium expetam
habeo.

Itaque petulantia mea me animi miseram habet:

Quæ in tergum meum ne veniat, male formido:

Si hera mea ciat, tam socordem esse, quam sum.

Quamne in manibus tenui atque accepti hic ante edes

Cistellam? ubi ea sit, nescio: nisi, ut opinor,

Loca hæc circiter exidit mihi. mi homines,

Mi spectatores, facite iudicium, si quis

Vidit, si quis eam abstulerit, quivise

Sustulerit, & urrum hæc an illac iter infilerit.

Non sum scitior, quæ hos rogem, aut quæ fatigem,

Qui semper malo muliebri sunt lubentes.

Nunc vestigia hic, si qua sunt, noticabo.

Nam si nemo hæc præterit, postquam intro abi,

Cistella hic jaceret. quid? hic? perit opinor.

Actum est: illicet me infelicem & scelestam.

Nulla est, neque ego sum usquam. *Phan.* nescitis me.

Sed pergam, ut capi tamen: queritabo.

Nam & intus paveo, & foris utumodo: ita nunc

Utro.

Urroque me metas agit: illo sunt homines misere Miseri, ille nunc latus est, quiquis est, qui illum habet:

Quæ neque illa illi quidquam ufui 'st: mihi esse potest. Sed memet moror, quom hoc agi fecius. Halica, hoc age: ad terram alpicæ, & dispice: Oculis investigans astute augura. *Lamp.* Hera, hem tibi! *Phan.* Quid est? *Lamp.* Hæc est? *Phan.* Quis? *Lamp.* Quoi hæc excidit cistella:

Certe eorum locum signat, ubi ea excidit. *Phan.* Apparet.

Hal. Sed is hæc iit: hæc focci video vestigium In pulvere: persequar hæc. in hoc jam loco cum altero Constitit, hic meis turbo oculis modum se abiecit: Neque profum iniri hæc. hic stetit: hinc illuc exiit: hic Concilium fuit. ad duos attinet: hi qui qui sunt! Atar, singulum video vestigium. sed is hæc abiit. Contemplabor, hinc huc iit: hinc nasquam abiit. Adam rem ago. quod perit, perit: meum corium

Cum cistella. redeo intro. *Phan.* Muller, mane: sunt Qui volunt te conventam. *Hal.* Quis me revocat?

Lamp. Bona femina, & malus masculus volunt te. *Hal.* Malam aufer, bonum mihi opus est. postremo, ille Plus, qui vocat, scit quod velit, quam ego quæ vocur. revertor.

Ecquem vidisti quætere hic, amabo, in hæc regione Cistellam cum crepundis, quam ego hic amisi misera? Nam dudum ut accurrimus ad Alefismarchum, ne suam vitam

Interimeret, tum mihi puto præ timore hic excidisse Cistellam. *Lamp.* Hæc mulier nostra est: quin operam damus, hera, parumper.

Hal. Disperii misera! quid ego heræ meæ dicam? quæ me opere tanto

Servare iussit, qui suos Silenium parentes Facilius posset noscere, quæ heræ meæ supposita est parva:

Quam quædam meretrix ei dedit. *Lamp.* Nostram hæc rem fabulatur.

Hanc scire oportet, filia tua ubi sit, signa ut dicat. *Hal.* Nunc eam vult suæ matri & patri, quibus nata est, reddere ultro.

Mi homo, obsecro, alias res geris, ego tibi meas res mando.

Lamp. Istuc agat: quæ istuc mihi cibis est, quod fabulare: Sed inter rem agendam istam heræ huic respondi, quod rogabar.

Nunc ad te redeo: si quid est opus, dic, impera & tu. Quid queritabas? *Hal.* Mi bumo, & mea mulier, vos saluto.

Phan. Et nos te. sed quid queritas? *Hal.* Vestigium hic requiro,

Quæ abscurit quædam nescio quo mihi. *Phan.* Quid id? quid idam est?

Hal. Alienum quod damnum asserat, & maiorem familiariam.

Lamp. Mala merx, hera, hæc & callida est. *Phan.* Easur ita videtur.

Lamp. Imitatur nequam bestiam & damnificam. *Phan.* Quamnam, amabo?

Lamp. Involvolum, quæ in pampini folio inporta implicat se:

Iridem hæc exurdirur sibi incertam orationem. Quid queritas? *Hal.* Cistella mihi hic, mi adole-

scius, evalavit.

Lamp. In caveam latam uportuit. *Hal.* Non adeo præda magna.

Lamp. Mirum, quin grex venalium in cistella infuerit una.

Phan. Sine dicat. *Lamp.* Si dicat quidem. *Phan.* Agere loquere tu, quid ibi infuerit.

Hal. Crepundia una. *Lamp.* Est quidam homo, qui illum ait se scire ubi sit.

Hal. At pol ille a quadam muliere, si eam monstret, gratiam inest.

Lamp. At sibi ille quidam vult dari mercedem. *Hal.* At pol illa quædam,

Quæ illam cistellam perdidit, quoidam negat esse, quod det.

Lamp. At enim ille quidam argentum expetit. *Hal.* At nequicquam argentum expetit.

Lamp. At pol ille quidam, mulier, in nulla opera gratuita est.

Phan. Commodo loquelam tuam: tibi nunc proderit: confitemur.

Cistellam habere. *Hal.* At vos Salus servavit. ubi ea uenit?

Phan. Salvam ecam. sed ego rem meam magnam consulari.

Tecum volo. sociam te mihi adupto ad meam salutem. *Hal.* Quid istuc negotii est? aut quis es? *Phan.* Ego sum illius mater,

Quæ hæc gestitavit. *Hal.* Hicce tu ergo habire? *Phan.* Ariolare.

Sed, quæso, ambages, mulier, mitte, atque hoc age: Eloquere, unde hæc sunt tibi, cito, crepundia.

Hal. Mea hæc berilis gestitavit filia.

Lamp. Meutiris. nam mea gestitavit, non tua.

Phan. Ne obloquere. *Lamp.* Taceo. *Phan.* Mulier, perge dicere.

Ubi ea est, quæ gestitavit? *Hal.* Hic in proximo.

Phan. Istic quidem eupol mei viri habitat gener.

Lamp. Nz. *Phan.* Obloquere rursum! perge porro dicere.

Quot annos nata dicitur? *Hal.* Septem & decem.

Phan. Mea est. *Lamp.* Ea est, ut numerus annorum attulit.

Hal. Quod querebas, reperisti: jam quero meam.

Lamp. At pol hæc suas nactæ sunt: quæro tertiam.

Phan. Quod queritabas, filiam inveni meam.

Hal. Equum ei tenere, per fidem quod creditum est, Ne bene merenti sit malo benignus.

Nostra hæc alumna est tua protectio filia: Et redditura heræ est tibi tuam: & ea gratia Doma protecta est. ceterum ex ipsa, obsecro,

Exquirite: ega serva sum. *Phan.* Equum postula.

Hal. Illiusc quæ istanc esse malo gratiam.

Sed istanc cistellam te obsecro ut reddas mihi.

Phan. Quid sit, Lampadio? *Lamp.* Quod tuam est, teneas tuam.

Phan. At me huius miseret. *Lamp.* Sic faciendum censet.

Da isti cistellam, & intro abi cum istac simul.

Phan. Tibi aulcaltabo. tene tu cistellam tibi.

Abeamus intro. sed quod nomen est tuæ Domine? *Hal.* Melæzus. *Phan.* I, præ, jam ego te sequar.

M. ACCII PLAUTI
ACTUS QUINTUS.

Demipho senex, Lampadio servus.

Uid hoc negotii est, quod omnes homines fabulantur per vias, Mihi esse filiam inuentam? & Lampadionem me in foro Quæsiuisti ajunt. *Lamp.* Here, unde is? *Dem.* Ex senatu. *Lamp.* Gaudeo

Tibi mea opera liberorum esse amplius. *Dem.* Etenim non placet.

Nihil moror aliena opera mihi fieri plures liberos. Sed quid istuc est? *Lamp.* Propera ire intro huc ad affinem tuum:

Filiam tuam jam cognosces. intus ibidem uxor tua est.

Abi cito. *Dem.* prævorti hoc certum est rebus aliis omnibus.

Cæterus.

NE expectetis, spectatores, dum illi huc ad vos exeant.

Nemo exibat: omnes intus conficiunt negotium. Ubi id erit factum, ornamenta ponent. possidea loci Qui deliquit, vapulabit: qui non deliquit, bibet. Nunc quod ad vos, spectatores, reliquom relinquatur.

More majorum date plausum postrema in Comædia.

FINIS CISTELLARIÆ.

EPIDICUS.

Dramatis Personæ.

EPIDICUS servus.	§ MILES.
THESPRIUS servus.	§ PHILIPPA Mulier.
STRATIPPOCLES adolescens.	§ VIRGO.
CHÆRIBULUS adolescens.	§ FLOCIANA.
APOLLICIDES senex.	§ DANISTA.
PERIPHANES senex.	§ GÆK.

ARGUMENTUM.

E Mit fiduciam, filiam credens, senex Persuase servi, aliam qui conductitiam luerni pro amica ei subiecit. filio Dai herili argentum, eo fovorem destinat Imprudentis juvenis. mox compressa, ac vilitis Cognovit opera sibi senex os subitum, Ut ille amicum, hoc queritibus filiam. Sed inventa gnata, servulum emittit manu.

EPIDICUS. 73

ACTUS PRIMUS

SCENA I.

Epidicus, Thesprius confervit.

Eus adolescens. *Thes.* Quis properantem me prehendit pallio?

Epid. Familiaris. *Thes.* Fateor. nam odio es nimium familiariter.

Epid. Respice vero, Thesprio. *Thes.* Oh! Epidicumne ego conficior?

Epid. Certe oculis uteris. *Thes.* Salve. *Epid.* Dii dent, quæ velis.

Venire salvom gaudeo. *Thes.* Quid ceterum? *Epid.* Quod eo allolet.

Cœna tibi dabitur. *Thes.* Spondeo. *Epid.* Quid? *Thes.* Me accepturum, si dabis.

Epid. Quid tu? agis ut velis? *Thes.* Exemplum adest. *Epid.* Intellego. *sospex!*

Corpulentior videre atque habitior. *Thes.* huc gratia. *Epid.* Quam quidem jamdiu te perdidisse oportuit.

Thes. Minus jam furtivus sum, quam antehac. *Epid.* Quid ita? *Thes.* Rapio propalam.

Epid. Di immortales infelicent, ut tu es gradibus gradibus!

Nam ut apud portum te conspexi, curriculo occipiti sequi!

Vix adipiscendi potestas modo fuit. *Thes.* Scurra es. *Epid.* Scio

Te esse quidem hominem militarem. *Thes.* Audacter quamvis dicito.

Epid. Quid ais? perpetuon' valuisti? *Thes.* Varie. *Epid.* Qui varie valent,

Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.

Thes. Quid tibi vis dicam, nisi quod est? *Epid.* Ut illa respondeas probe.

Quid herilis noster filius? valet? *Thes.* Pagilice atque athletice.

Epid. Voluptabilem mihi nuncium tuo adventu attulisti. sed ubi

Est is? *Thes.* Adversus simul. *Epid.* Ubi ergo est? nisi si in vidulo,

Aut si in melina attulisti. *Thes.* Dii te perdant! *Epid.* Te volo

Percontari. operam da: opera reddibitur tibi.

Thes. Jus dicis. *Epid.* Me decet. *Thes.* Jam tu autem nobis præturam geris?

Epid. Quem dices digniorem esse hominem hodie Athe- nis alterum?

Thes. At unum a prætura tua, Epidice, abest. *Epid.* Quidnam? *Thes.* Scles?

Lictores duo, duo viminei sacres virgarum. *Epid.* Væ tibi!

Sed quid ais? *Thes.* Quid rogas? *Epid.* Ubi arma sunt Stratippocli?

Thes. Pol illa ad hostes transfugerunt. *Epid.* Armant? *Thes.* Atque quidem cito.

Epid. Serio dicis tu? *Thes.* Serio, inquam; hostes habent.

Epid. Edepol facinus improbum. *Thes.* At jam ante alii fecerunt idem.

Erit illi illa res honori. *Epid.* Qui? *Thes.* Quia antea aliis fuit.

K

Epid.

Epid. Mulciber credo arma fecit, quæ habuit Stratippocles.

Travulaverunt ad hostes. tum ille prognatus Theti Sine perlar: alia apportabunt est Nervi filix. Id modo videndum est, ut matres suppetat scutariis, Si in singulis stipendiis ut ad hostes exuvias dabit.

Ther. Supercede istis rebus jam. *Epid.* Tu ipse, ubi lubet, finem face.

Ther. Desiste percutularier. *Epid.* Eloquere, ipse ubi est Stratippocles?

Ther. Est caussa, qua caussa simul mecum ire veritum est.

Epid. Quidnam id est?

Ther. Patrem videre se non volt etiam nunc. *Epid.* Quapropter? *Ther.* Scies.

Quia forma lepida & liberali captivam adolescentulam

De præda mercatum est. *Epid.* Quid ego ex te audio?

Ther. Hoc quod fabulor.

Epid. Cur tam emit? *Ther.* Animi caussa. *Epid.* Quot illic homo animos habet?

Nam certo, priusquam hinc ad legionem abiit domo, Ipse mandavit mihi, ab lenone ut fiduciam

Quam amabat, emeretur sibi. id est imperatum reddidi.

Ther. Utrumque in alto ventus est, Epidice, exin velum vultur.

Epid. Væ misero mihi! male perdidit me. *Ther.* Quid istuc? quidnam est?

Epid. Quid? istanc quam emit, quanti eam emit?

Ther. Vili. *Epid.* Haud istuc te rogo.

Ther. Quid igitur? *Epid.* Quot minis? *Ther.* Tot. *Epid.* Quadrageinta minis!

Ther. Id adeo argentum ab Danistia apud Thebas sumptis fœnore.

In dies minaque argenti singulas, nummis. *Epid.* Pax? *Ther.* Et is Danistia advenit una cum eo, qui argentum peti.

Epid. Di immortales, ut ego interit basilice! *Ther.* Quid jam? aut quid est?

Epidice? *Epid.* Perdidit me. *Ther.* Quis? *Epid.* Ille qui perdidit arma. *Ther.* Nam

Quid ita? *Epid.* Quia coeclis ipse ad me ab legione epistolas

Mittebat. sed taceam optimum est. prius scire factus est, quam loqui

Servom hominem, ea sapientia est. *Ther.* Nescio edepol, quid tu timidus es.

Trepidus, Epidice: ita voltum tuum video: videre commuissse

Hic, me absente, in te aliquid mali. *Epid.* Potio? uti molestus, ne sis?

Ther. Ab eo. *Epid.* Alia, abire hinc non sinam. *Ther.* Quid nunc me retines?

Epid. Detegetur corium de tergo meo. *Ther.* Plusque amat, quam te unquam amavit.

Epid. Iuppiter te perdit. *Ther.* Mitte nunc jam, nam ille me vetuit domum

Venire: ad Charibulum iussit huc in proximum. ibi manere iussit.

Eo venturus est ipse. *Epid.* Quid ita? *Ther.* Dicam. quia patrem

Prius se convenire non volt, neque conspiciari, quam id argentum,

Quod debetur pro illa, dnumeraverit. *Epid.* Heu edepol res turbulenter!

Ther. Mitte me, ut eam nunc jam. *Epid.* Hæcine ubi scribit senex? puppis

Pereunda est probe. *Ther.* Quid istuc ad me attinet, quo tu intereres modo?

Epid. Quia perire solus nolo, te cupio perire mecum, Benevolens cum benevolente. *Ther.* Abi in malam rem maxumam a me

Cum istac conditione. *Epid.* I sane, si quid festinus magis.

Ther. Nunquam hominem quemquam conveni, unde abierim labentius.

Epid. Illic hinc abiit: solus es: nunc quo in loco hæres sit, vides.

Epidice: nisi quid tibi in tere anxili est, absumptus es. Tante in te impendent ruinæ: nisi suffulcis firmisier, Non potes subsistere, itaque in te irruunt montes mali.

Neque, ego nunc quomodo me expeditum ex impedito faciam,

Consilium placet. ego miser perpalli meis dotis senem, Ut censeret suam seie emere filiam. in suo filio

Fiduciam emit, quam ipse amat, quam abiens mandavit mihi.

Is sibi nunc alteram ab legione adduxit animi. Causa, corium perdidit: nam ubi senex senserit

Sibi data esse verba, virgis dorsum depoliet meum. At enim tu præcave nihil est istuc. plane hoc corruptum est caput.

Nequam homo es, Epidice. qui tibi libido est male loqui?

Quia tute te deseris. quid faciam? men? tu rogas?

Tu quidem antehac aliis solebas dare consilia muræ. Quid? aliquid reperiendum est. sed ego cesso ire obviam

Adolescenti, ut, quid negotii sit, sciam? atque ipse illic est.

Tristis est. cum Charibulo incedit æquali suo. Huc concedam, orationem unde horum placide persequar.

ACTUS I. SCENA II.

Stratippocles, Charibulus, adolescentes, Epidicus servus.

R Em tibi sum elocutus omnem, Charibule, atque admodum Moorum merorum atque amorum summam edicavi tibi.

Cher. Præter ætatem & virtutem stultus es, Stratippocles.

Idus pudet te, quia captivam, genere prognatam bono, In præda es mercatus? quis erit, vitio quid id vortat tibi?

Sir. Qui invident, omnes inimicos mihi istoc facto repperit. At pudicitix ejus nunquam nec vim, nec vitium attuli.

Cher. Jam istoc probior es, meo quidem animo, cum in amore temperes.

Sir. NIHIL AGIT, qui dissidentem verbis solatur suis. Is est amicus, qui in re dubia, re juvat, ubi re est opus.

Cher. Quid tibi me vis facere? *Sir.* Argenti dare quadrageinta minas.

Quod danistæ detur, unde ego illud sumsi fœnore.

Cher. Si hercle haberem, non negarem. *Sir.* Nam quid te igitur retulit

BENEFICUM esse oratione, si ad rem auxilium emortuum est?

Cher.

Cher. Quin edepol egomet clamore defatigor, differor.
Srr. Malim istiusmodi mihi amicos furno meris quam furo.

Sed operam Epidici nunc me emere petio pretioso velim.

Quem quidem ego hominem irrigatum plagis pisto-ri dabo,

Nisi hodie prius comparasset mihi quadraginta minas,
Quam argenti fuero elocutus ei postremam syllabam.

Epid. Salva res est: bene promittit: spero servabit item.
Sine meo sumtu paratæ jam sunt scapulis symbolæ.

Aggrediar hominem. advenientem peregre herum suum Stratippoclem

Salva impertit iulius servos Epidicus. *Srr.* Ubi is est? *Epid.* Adest.

Salvum te gaudeo huc advenisse. *Srr.* Tam tibi istuc credo, quam mihi.

Epid. Benene uique valuisti? *Srr.* A morbo valui, ab animo æger fui.

Epid. Quod ad me attinuit, ego curavi: quod mandasti mihi,

Impetratum est: empta ancilla est, quod rute ad me literas

Missulabas. *Srr.* Perdidisti omnem operam. *Epid.* Nam qui perdidit?

Srr. Quia meo neque cara est cordi, neque placet.

Epid. Quid retulit
Mihi tanopore te mandare, & mittere ad me epistolas?

Srr. Illam amabam olim, nunc jam alia cura impendet pectori.

Epid. Hercle miserum est, ingratum esse hominem, id quod facias bene.

Ego quod benefeci, malefeci: quia amor mutavit locum.

Srr. Despicbam mentis, cum illas scriptas mittebam tibi.

Epid. Men' piacularum oportet fieri ob fultitiam tuam?
Ut meum tergum fultitiae tuae subdas succidaneum?

Srr. Quid isticverba facimas? huic homini opus est quadraginta minis

Celeriter calidis, Danisæ quas resolvat, & cito.

Epid. Dic modo, unde auferre me vis: a quo trapezita pero?

Cher. Unde libet, nam ni ante Solem occasum hoc argentum eloces,

Meam domum ne imbitas: tu te in pistrinum resla inferas.

Epid. Facile tu istuc sine periculo & cura, corde libero

Faculare. novi ego nostros: mihi dolet, quom ego vapulo.

Srr. Quid tu nunc? patient' ut ego me interimam?

Epid. Ne feceris.

Ego istuc accedam periculum potius atque audaciam.

Srr. Nunc places: nunc ego te laudo. *Epid.* Passar ego istuc quod lubet.

Srr. Quid de illa fiet fidicina igitur? *Epid.* Aliqua reperibitur:

Aliqua ope exsolvam, extricabor aliqua. *Srr.* Plenus consilii es.

Novi ego te. *Epid.* Est Eubœicus miles locuples, multo auro potens,

Qui ubi tibi istum emturi esse scibit, atque hanc adductam alteram,

Continuo te orabit alio, ut illam transmittas tibi. Sed ubi illa est, quam tu adduxisti tecum? *Srr.* Jam faxo hic erit.

Cher. Quid hic nunc agimus? *Srr.* Eamus intro huc ad te, ut hunc hodie diem

Laculente habeamus. *Epid.* Ite intro. ego de re argentaria

Jam senarum convoco in corde consiliarium,
Quot potissimum indicatur bellum, unde argentum auferam.

Epidice, vide quid agas: ita res subito hæc obiecta est tibi.

Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia est.

At eundem senem oppugnare certum est consilium:

i, i,

Abi intro, atque adolescenti dic jam nostro herili filio,

Ne hic foras ambulet, neve usquam veniat obviam seni.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Apacides, Periphaes, senes duo.

LERIQUE HOMINIBUS, quos cum nihil refert, pudet; ubi pudendum est,

Ibi eos deserit pudor, cum usus est ut pudeat. ita adeo tu es. quid

Est, quod pudendum sit, genere natam bono, pauperem domum

Ducere uxorem? præsertim eam, qua ex tibi commemoros

Hanc, quæ domi est, filiam progeneratam. *Per.* Revereor filium.

Ap. At pol ego te credidi uxorem, quam tu extulisti, pudore exsequi:

Quosque quoties sepulcrum vides, sacrificas illico Otoco hostiis:

Neque adeo injuria, quia licitum est eam tibi vivendo vincere.

Per. Oh, Hercules ego fui, dum illa mecum fuit. neque sexta æruenna

Acerbius Herculi, quam illa mihi est obiecta. *Ap.* PULCHRA

Edepol dos pecunia est. *Per.* Quæ quidem pol non maritata est.

ACTUS II. SCENA II.

Epidicus servus, Apacides, Periphaes senes duo.

ST, si tacete. habete animum bonum. liquido exeo foras

Auspicio, avi sinistra: acutum cultrum habeo, senis qui exenterem

Marsupium, sed eorum ipsam ante ædes conspicio Apacides.

Quales volo, verales duos. jam ego me convertam in hirudinem,

Atque eorum exsugebo sanguinem, fenati qui columnen cluent.

Ap. Continuo ut maritus fiat. *Per.* Laudo consilium tuum.

Ap. Nam ego illum audiui in amore hære apud nescio quam fidicinam.

Per. Id ego excrucior. *Epid.* Di hercle me omnes adjuvant, augent, amant.

Ipsi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab se argentum auferam.

Age nunc jam orna te, Epidice, & palliolum in col- lum conijce;

Itaque affumulo, quasi per urbem totam hominem quæseris.

Age, si quid agis. Dil immortales! utinam conve- niam domi

Periphaem! per omnem arbeum quem sum decessus quærere;

Per medicinas, per constras, in gymnasio, atque in foro;

Per myrpolia, & lanienas, circumque argentarias. Rogitando sum raucus factus, pene in cursu con- cidi.

Per. Epidice. Epid. Epidicum quis est qui revocat?

Per. Ego sum Periphanes.

Ap. Et ego Apocides sum. Epid. Et ego quidem sum Epidicus. sed, here, opruma

Vos video ambo advenire opportunitate. *Per. Quid rei est?*

Epid. Mane: sine respirem, quæso. Per. Immo acquiesce. Epid. Animo male est.

Recipiam anhelitum. *Per. Clementer requiesce. Epid. Animum advortite.*

A legione omnes remissi sunt domum Thebis. *Ap. Quis hoc*

Scit factum? *Epid. Ego ita esse factum dico. Per. Sin' tu istuc? Epid. Scio.*

Per. Qui tu scis? Epid. Quia ego ire vidi milites ple- nis viis.

Arma referunt, & jumenta discoot. *Per. Nimis fa- ctum bene!*

Epid. Tum captivorum quid ducunt secum! pueros, virgines,

Binos, ternos: alias quinque: sit concursus per vias. Filios suos quique vident. *Per. Hercle rem gestam bene!*

Epid. Tum meretricum numerus tantos, quantum in urbe omni fuit,

Obviam ornata occurrebant suis quæque amatoribus:

Eos captabant. id adeo, qui maxime animum ad- vorterunt:

Pleraque lux sub vestimentis secum habebant retia. Quom ad portum venio, atque ego illam illic vi- deo præsolariet:

Et cum ea tibicinz ibant quatuor. *Per. Quicum, Epidice?*

Epid. Cum illa, quam tuus gnatus annos multos de- amat, deperit,

Ubi fidemque, remque, sequere, teque propter perdere. Ea præsolabatur illum apud portum. *Per. vident' venescam!*

Epid. Sed vestita, aurata, ornata ut lepide! ut concine! ut nove!

Per. Quid erat induta? an regillam induculam, an præsolatam, an

Impraviatam? ut istæ faciant vestimentis no- mina.

Epid. Utin' impium induta eat! Per. Quid istuc est mirabile?

Quasi non fundis exornatae multæ incedant per vias. At tributus cum imperatus est, potest pendi ne- gant:

Illis, quibus tributus major penditor, pendi potest.

Quid istæ, quæ vestî quorannis nomina inveniunt nova:

Tunicam tallam, tunicam spissam, linteolum ex- scium,

Indutiagam, patagiagam, caltrulam, aut crocorulam, Supparum, aut subminiolum, ricam, basilicum, aut exoricum,

Cumatile aut plomatile, cerinon aot melinum. ge- rare maxime;

Caui quoque etiam adentum? ist nomen. *Epid. Qui?*

Per. Vocant Laconicum.

Hæc vocabula aulicoes subigunt ut faciant viri. Quintu, ut occipisti, loquere. *Epid. Occipere alie molieres*

Daz post me sic fabolari inrer sese. ego abscissi solens Paulum ab illis: diffimulabam me harum sermoni operam dare.

Nec satis exaudiebam, nec sermonis fellebar tamen, Quæ loquerentur. *Per. Id lubido est scire. Epid.*

Ibi illarum altera Dixit illi, quicum ipsa ibat. *Per. Quid? Epid. Ta-*

ce ergo, ut audias.

Postquam illam sunt conspiciatæ, quam tuus gnatus deperit,

Quam facile & quam fortunata evenit illi, obsecro, mulieri,

Liberare quam volt amator! quissum is est? inquit altera

Illi. ibi nominat Stratippoclem Periphanæ filium. *Per. Perii*

Hercle! quid ego ex te audio? *Epid. Hoc quod a-*

ctum. egomet post, ubi illas audiui loqui, Corpi rursus vorosum ad illas pauxillatim accedere,

Quasi retruderet hominum me vis invitom. *Per. In-*

tellego.

Epid. Ibi illa interrogavit illum: Qui scis? quis id di-

xit tibi?

Quin hodie allatae sunt tabellæ ad eam a Stratippo- cle, eum

Argentum summisit apud Thebas ab Danista se- nore:

Id paratum, & sese ob eam rem id ferre. *Per. Ce-*

do, ego occidi!

Epid. Hæc sic aiebat: sic audivisse ab se, atque ab epistola.

Per. Quid ego faciam nunc? consilium a te expetello,

Apocides.

Ap. Reperimus aliquid calidi conducibilis consilii.

Nam ille quidem aut jam hic aderit, credo hercle, aut jam adest. *Epid. Si æquom fiet*

Me plus sapere quam vos, dederim vobis consilium catum,

Quod lauderis, ut ego opinor, uterque. *Per. Ergo ubi est, Epidice?*

Epid. Atque ad eam rem conducibile. Ap. Quid istæ dubitas dicere?

Epid. Vos priores esse oportet, nos posterius dicere, Qui plus sapitis. Ap. Eja vero, age dic. Epid. At deridebitis.

Ap. Non edepol faciemus. Epid. Immo, si placebit, uitior

Consilium: si non placebit, reperitote rectius.

Min' istuc nec feritor, nec metitur: nisi ea, quæ tu vis, volo.

Per. Gratiam habeo: fac participes nos tuæ sapientie. Epid. Continuo arbitretur uxor tuo gnato. atque ot

fidiciam illam,

Illam, quam is volt liberare, quæ illum corruptit tibi,
Ulciscare: atque ita curetur, usque ad mortem ut serviat.

Ap. Fieri oportet. *Per.* Facere cupio quidvis, dum id fiat modo. *Epid.* Hem!

Nunc occasio 'st faciendi, priusquam in urbem advenierit.

Sicut cras hic aderit; hodie non venerit. *Per.* Qui scis? *Epid.* Scio.

Quia mihi alius dixit, qui illinc venit, mane hic affore.

Per. Quin tu eloquere: quid faciemus? *Epid.* sic faciendum censeo.

Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia, Quisque ames vehementer tu illam. *Per.* Quam ad rem istuc refert? *Epid.* Rogas?

Ut enim præstines argento, priusquam veniat filius, Atque ita eam te in libertatem dicas emere. *Per.* Intellego.

Epid. Ubi erit emta, ut aliquo ex urbe amoveas: nisi quid tua

Secus sententia est. *Per.* Immo doctæ. *Epid.* Quid tu autem, Apocides?

Ap. Quid ego jam? nisi te commentum nimis astute intellego.

Epid. Jam igitur amota ei erit omnis consultatio Nuptiarum, ne graveur, quod velis. *Ap.* Vive sapias: & placeat.

Epid. Tum rure igitur calide, quidquid acturus, age. *Per.* Rem, hercle, loquere. *Epid.* Et repperi, hæc te qui abscedat suspicio.

Per. Sine me scire. *Epid.* Scibis: audi. *Ap.* Sapis hic pleno pectore.

Epid. Opus est homine, qui illo argentum deferat pro fidicina.

Nam te illo non æque opus facto 'st. *Per.* Quid jam? *Epid.* Ne te censeat

Filii causa facere. *Per.* doctæ. *Epid.* Quo illum ab illa prohibeas.

Ne qua ob eam suspicionem difficultas eveniat. *Per.* Quem hominem inveniemus ad eam rem utilem?

Epid. Hic erit opertus.

Hic POTERAT cavere recte, Jura qui & Leges tenet. *Ap.* Epidice, habetas gratiam. *Epid.* Sed ego istuc faciam sedulo.

Ego illum conveniam, atque adducam huc ad te, quous 'st fidicina.

Atque argentum ego cum hoc feram. *Per.* Quanti emi potest minimo? *Epid.* Illane?

Ad quadraginta fortasse eam posse emi minimo minas.

Verum, si plus dederis, referam: nihil in ea re capio est.

Atque id non decem occuparum tibi erit argentum dies.

Per. Qui dum? *Epid.* Quia enim mulierem illam alios adolescens deperit.

Auro opulentus, magnus miles, Rhodius, raptor hostium.

Gloriosus. hic emerit illam de te, & dabit aurum lubens.

Face modo: est lucrum hic tibi amplum. *Per.* Deos quidem oro. *Epid.* Imperas.

Ap. Quin tu is intro, atque hac argentum promissæ ego vilam ad forum.

Epidice, eo veni. *Epid.* Ne abeas, priusquam ego ad te venero.
Ap. Usque opperiar. *Per.* Sequere tu intro. *Epid.* I, numera: nihil ego te moror.

ACTUS II. SCENA III.

Epidicus.

N Ullum esse, opinor ego, agrum in agro Attico æque feracem, quam hic est noster Periphanes: Quin ex occulto atque obsignato armario Decurio argenti tantum, quantum mihi lubet. Quod pol ego metuo, si senex resciverit, Ne ultimos parasitos faciat, quæ usque attrondeant. Sed me una turbat res ratiocine: Apocides Quam ostendam fidicinam aliqua conductitiam. Atque id quoque habeo, mane me jussit senex Conducere aliquam fidicinam sibi hac domum, Dum rem divinam faceret, cantaret sibi. Ea conducetur, atque ei præmonstrabitur, Quo pacto fiat subdola adversus senem. Ibo intro, argentum accipiam ab damnofo senex.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Straiopocker, Cheribulus.

Xiſpeclando exedor miſer, atque exentor, quomodo mihi Epidici blanda dicta eveniant. nimis diu macebor.

Sitne quid, necne ſit, ſcire cupio. *Cher.* Per illam tibi copiam,

Copiam parare aliam licet: ſcivi equidem in principio

Illico nullam tibi eſſe in illo copiam. *Sir.* Interii hercle ego.

Cher. Abſurde facis, qui angas te animi. *Sir.* Si hercle ego illum ſemel prehendero,

Nunquam irridere nos illum inſultum ſinam ſervom hominem.

Quid illum ferre viſ? qui, tibi quod divitiæ domi maxime

Sunt, is nummam nullum habes, nec ſodali tuo in te copia 'ſt.

Cher. Si hercle habeam, polliceor lubens: verum aliquid, aliqua, aliquo modo,

Alicunde, ab aliqui, aliqua tibi ſpes eſt fore mecum fortunam.

Sir. Væ tibi, muricide homo. *Cher.* Qui tibi lubet mihi male loqui?

Sir. Quippe tu mihi aliquid, aliquo modo, alicunde, ab aliquibus blatis,

Quod nuſquam 'ſt: neque ego id immitto in aures meas. nec mihi

Plus adjumenti ades, quam ille qui nunquam etiam natu 'ſt.

ACTUS

ACTUS III. SCENA II.

Epidicus, Straiipocles, Chribulab.

Fecisti jam officium tu tuum: me meum nunc facere oportet.

Per hanc curam quieto tibi licet esse. Hoc quidem jam perit:

Ni quid tibi hinc in spem referas. hoc oppido positum est.

Credo modo tu mihi. sic ego ago, sic egere nostri. Pro di immortales, mihi hunc diem dedistis luculentum!

Ut facilem, atque impetabilem! sed ego hinc migrare cesso.

Ut importem in coloniam hunc auspicio commercium? Mihi cesso, cum flo. sed quid hoc? ante ades duos sodales.

Hetum & Chribulabulum conspicio. quid hic agitis? accipe hoc sis.

Str. Quantum hic inest? *Epid.* Quantum fat est, & plus satis: superfit.

Decem minis plus attuli, quam tu Danistis debes. Dum tibi ego placeam, atque obsequar, meum tunc floccifacio.

Str. Nam quid ita? *Epid.* Quia ego tuum patrem faciam perentidam.

Str. Quid istuc est verbi? *Epid.* Nihil moror vetera & vulgata verba.

Peratim declare: ab ego sollicitum ducitabo.

Nam Leno omne argentum abstulit pro fidicina: ego resolvi:

Manibus hiis diuumeravi; pater suam nam quam esse credit.

Nunc iterum ut fallatur pater, tibi que auxilium apparetur.

Iuveni viam. ita ego suasi seni, atque hanc habui orationem.

Uti, tu quom reddisses, ne tibi ejus copia esset.

Str. Euge, euge! *Epid.* Ea jam domi est pro illa. *Str.* Tenen. *Epid.* Nunc auctorem

Dedit mihi ad hanc rem Apocidem, is apud forum manet me:

Quasi quod emeret, caveat. *Str.* Haud male. *Epid.* Jam ipse cautor caput'st.

Ipse in meo collo tuus pater crumminam collocavit. Is adornat, adveniens domi extemplo ut maritus fiat.

Str. Uno persuadente modo, si illam, quae adducta est tecum.

Mihi ademit Orcus. *Epid.* Nunc ego hanc astutiam institui.

Deveniam ad lenonem domum egomet solus. eum ego docebo.

Si qui ad eum adveniant, ut sibi datum esse argentum dicat.

Pro fidicina: argenti minas se habere quinquaginta. Quippe ego qui nudius tertius meis manibus diuumeravi

Pro illa tua anica, quam pater suam filiam esse retur. Ibi Leno sceleratum caput suum imprudens alligabit.

Quasi pro illa argentum acceperit, quae tecum adducta nunc est.

Chbr. Vorsution'es, quum rota figularis. *Epid.* Jam ego parabo.

Aliquam dolosam fidicinam, nummo conductam quae sit: Quae te emram simulat, quae senes duo docta ludificetur.

Eam ducet simul Apocides ad tuum patrem. *Str.* Ut parate!

EPIDICUS.

Epid. Eam permeditaram meis dolis, astutisque onustam Mittam. sed nimis longum loquor: diu me estis demorari.

Hac scitis jam, ut futura sint. abeo. *Str.* Bene ambulato. *Chbr.* Nimis doctus ille est ad malefaciendum. *Str.* Me quidem certo.

Servavit consiliis suis. *Chbr.* abeamus intro hinc ad me. *Str.* Atque aliquanto lubeatius quam abs te sum egrefus. intus.

Virtute atque auspicio Epidici cum praeda in castra redeo.

ACTUS III. SCENA III.

Periphanes, Apocides, senes duo, Servus.

NON ORIS CAUSA modo homines aequum fuit Sibi habere speculum, ubi os contemplantur suum:

Sed, qui perspicere possent cor, Sapientiae, Igitur perspicere ut possint cordis copiam.

Ubi id inexistens, cogitantur postea, Vitam ut vixissent olim in adolescentia.

Vel quasi egomet, qui dum filii causa caeperam Ego me excruciare animi, quasi quid filius

Meus deliquisset me erga: aut quali non plurimum Malefacta mea essent solida, in adolescentia.

Profecto DELIRAMUS interdum senes. Fuit conducibile hoc quidem mea sententia.

Sed meus sodalis it cum praeda Apocides. Venire salvum mercatorem gaudeo.

Quid tibi *Ap.* Dii deaque te adiuvant. *Per.* Omen placet. *Ap.* Quin omni omnes suppetant res prosperae.

Sed tu hanc jubeas intro abduci. *Per.* Heus foras Exite hic aliquis, duce istam intro mulierem.

Atque audi? *Str.* Quid vis? *Per.* Cave frim cum filia Mea copulari hanc: neque conspiciere: jam tenes?

In adiculam istanc foris concludi volo. Divortunt mores virgini longe ac lupo.

Ap. Docte & sapienter dicis. non nimis potest Puditiam quisquam suae servare filiae.

Edepol ne istam tempore gnato tuo Sumus praemerat. *Per.* Quid jam? *Ap.* Quia dixit mihi Jamdudum se alius tuum vidisse hic filium.

Per. Hanc edepol rem apparabat. *Ap.* Plane hercle hoc quidem est.

Nx tu habes servum graphicum, & quantivis pretii! Non caru'st auro contra. ut ille fidicinam

Fecit nescire prius, se esse emram tibi! Ita ridicundam atque hilarem huc adduxit simul.

Per. Miram, hoc qui poruit fieri! *Ap.* Te pro filio Facturum dixit rem esse divinam domi,

Quia Thebis salvos deridit. *Per.* Recte infisit. *Ap.* Imo ipse illi dixit, conductam esse eam,

Quae hic administraret ad rem divinam tibi. Facturum hoc dixit, rem esse divinam tibi domi.

Ego illic me autem sic assumulabam quasi Stolidum, cum bardum me faciebam. *Per.* Immo ita decet.

Ap. Res magna amici apud forum agitur. ei volo ire advocatus. *Per.* At quid, ubi erit otium,

Revortere ad me extemplo. *Ap.* Continuo hic ero. *Per.* NIHIL HOMINI amico esse opportuno amicus,

Sine tuo labore, quod velis, actum est tamen. Ego si allepasssem aliquem ad hoc negotium

Minus hominem doctum, minusque ad hanc rem callidum,

Os sublitum esset. itaque me albis dentibus
Meus derideret filius meritissimo.
Atque hac STULTITIA 't, me illi vitio vortere,
Egomet quod facilitavi in adolescentia:
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam hominum aureis, quando occiperam.
Sed hic quis est, quem hac advenientem conspicio.
Suam qui undantem chlamydem quasiando facit?

ACTUS III. SCENA IV.

Miles, Periphanes, Fidicina.

CAve prateritis ulla aedes, quin roges,
Senex ubi habitat Periphanes Platenius.
Incertus tuum cave ad me retuleris pedem.
Per. Adolescens, si istanc hominem, quem tu quaeritas,
Tibi comonstraffo, equam abs te inibo gratiam?
Mil. Virtute belli armatus promerui, ut mihi
Omnes mortales deceat agere gratias.
Per. Non repperisti, adolescens, tranquillum locum,
Ubi tuas virtutes explices, ut postulas.
Nam strenuorum deterior si praedicat
Suas pugnas, de illius ore sunt fonsdix.
Sed istum quem quaeris Periphanem Platenium,
Ego sum, si quid vis. *Mil.* Nempe quem in ado-
lescentia
Memorant apud reges, armis, arte duellia
Divitias magnas indeptum? *Per.* Immo si audias
Meas pugnas, fugias manibus demissis domum.
Mil. Pol ego magis unum quero, meas quoque praedicem,
Quam illum qui memoret suas mihi. *Per.* Hic non
est locus.
Quin tu alium quaxas, cui centones facias.
Mil. Auium advorte, ut, quod egogate venio, in-
tellegas.
Meam amicam audivi te esse mercatum. *Per.* Atate.
Nunc demum scio ego hunc, qui sit; quem dudum
Epidicus
Mihi praedicavit militem. adolescens, ita 'st
Ut dicis: emi. *Mil.* Volo te verbis pauculis,
Si tibi molestum non est. *Per.* Non edepol scio.
Molestum non est, nisi dicis quid velis.
Mil. Mihi illam ut remittas: argentum accipias.
Per. Habeas. *Mil.* Nam quid ego apud te parcam pro-
loqui?
Ego illam hodie volo facere libertam meam,
Mihi concubina quae sit. *Per.* Te absolvam brevi.
Argenti quinquaginta mihi illa empta est minis.
Si sexaginta mihi denumerantur minae,
Tuas possidebit mulier fano ferias:
Atque ita profecto, ut eam ex hoc exoneret agro.
Mil. Estne empta mihi haec? *Per.* Istis legibus habes
licet.
Mil. Conciliavisti polchre. *Per.* Heus, foras educite,
Quam introduxisti fidicinam. atque etiam fides,
Ei quae accessere, tibi addam domo gratis.
Age, accipe hanc sis. *Mil.* Quae utemperae te tenent?
Quas tu mihi tenebras eudis? quin tu fidicinam
Produci intus jubes? *Per.* Hec ego est fidicina.
Hic alia nulla 'st. *Mil.* Non mihi ugaris potes.
Quin tu hac producis fidicinam Acropolisidem?
Per. Hanc, inquam, est. *Mil.* Nou haec, inquam, est:
non novisse me
Meam rere amicam posse? *Per.* Hanc inquam, filius
Meus deriderat fidicinam. *Mil.* Haec non est ea.

Per. Quid? non est? *Mil.* Non est. *Per.* Unde haec
igitur gentium est?
Equidem hercle argentum pro hac dedi. *Mil.* Stul-
te datum
Reor, atque peccatum largiter. *Per.* Immo haec ea 'st.
Nam servum mihi, qui lecturi solet meum
Gnatum. ipse haec emit fidicinam. *Mil.* Hem?
illuc homo
Articulatim te concidit, senex, tuus
Servus. *Per.* Quid? concidit? *Mil.* nihil: sic suspicio 'st.
Nam pro fidicina haec supposita est tibi.
Senex, tibi os est subitum plane & probe.
Per. Ego illam requiram jam, ubi ubi est. bellator, vale.
Euge! frugi, Epidice, fruges! pugnas! homo es,
Qui me emunxisti mucidum, minimi preti.
Mercatus te hodie est de Lenone Apocides?
Ehodum! *Fid.* Ego istanc hominem unquam au-
divi ante hunc diem.
Neque me quidem emere quisquam ulla pecunia
Potuit: plus iam sum libera quinquennium.
Per. Quid tibi negotii est meo domi igitur? *Fid.* Audies.
Conducta veni, ut sibi cantare seni,
Dum rem divitiarum faceret. *Per.* Fateor me omnium
Hominum esse Athenis Atticis minimi preti.
Sed tu novistis fidicinam Acropolisidem?
Fid. Tam facile, quam me. *Per.* Ubi habitat? *Fid.*
Postquam libera 'st, ubi
Habitat dum, incerto scio. *Per.* Eho! ain? quis
eam liberaverit,
Volo scire, si scis. *Fid.* Id quod audivi, audies.
Stratippoclem audivi Periphani filium
Athenem curavisse, ut heret libera.
Per. Perii hercle, si isthaec vera sunt. planissime
Meum exuretavit Epidicus marisupium.
Fid. Haec scaevadi: nonquid me vis ceterum?
Per. Malo cruciari ut percas, atque abas cito.
Fid. Fides non reddis? *Per.* Neque fides, neque tibias.
Propera igitur fugere hinc, si te dii amant. *Fid.*
Abiero.
Flagitio cum majore post reddes tamen.
Per. Quid nunc? qui in tantis potius som sententias,
Eumne ego sinam impune? immo etiam si alterum
Tantum perdendum est, perdam potius, quam sinam
Me impune irritum esse habitum, depeculatum eis.
Sic mihi data esse verba praesenti palam!
Atque me minoris facio praeter illo, qui omnium
Legum atque iurum scitor, conditor cluet.
Is etiam sese sapere memorat; MALLEUM
Sapientiorum ** manutrio.

ACTUS QUARTUS

SCENA I.

Philippa mulier, Periphanes senex.

Quid est homini miseriarum, quod mi-
serescat, miser ex animo est.
Id ego experior, quod multa in unum
locum conflant, quae meum
Pectus pulsant simul: multiplex atri-
na me exercitum habet: paupertas,
Pavor territat mentem animi, neque ubi mea col-
locem spes,
Habeo usquam munitionem locum: ita gnata mea ho-
stium est potita:

Neque

Neque ea nunc ubi sit nescio. *Per.* Quis illuc est mulier, timido
 Pectore peregre adveniens, quæ ipsa se miseratur?
Phil. Iu his dictus est
 Locis habitare mihi Periphanes. *Per.* Me nominat hæc: credo ego,
 Illi hospitio usus invenit. *Phil.* Pervelim mercedem dare,
 Qui monstrat eum mihi hominem, aut ubi habitet. *Per.* Nescio ego hanc.
 Nam videor, nescio ubi, me vidisse prius. estne ea, an ooo
 Eit, quam animus rerum meus? *Phil.* Di boni! visitavi antidhac.
Per. Certe ea est, quam in Epidauru pauperulam meminimus comprimere.
Phil. Plane hic ille est, qui mihi io Epidauru primus podiciriam
 pepulit. *Per.* Quæ meo compresso peperit filiam, quam domi
 Nunc habeo. *Phil.* Quid si adeam? *Per.* Haud scio, an congregiar, si hæc ea est.
Phil. Sin est is homo, sicut anni multi me dubiam daor. *Per.* Looga
 Dies meum incertat animum. Sin ea est, quam incerto autumo, hanc
 Congregiar astu. *Phil.* Muliebris adhibenda mihi matritia sunt est.
Per. Compellabo. *Phil.* Orationis aciem contra conferam.
Per. Salva sis. *Phil.* Salutem accipio mihi & meis.
Per. Quid ceterum?
Phil. Salvos sis: quod credidisti, reddo. *Per.* Haud acculo fidem.
 Novio? ego te? *Phil.* Si ego te novi, animum inducam, uti noveris.
Per. Ubi te visitavi? *Phil.* Inique injuriu's. *Per.* Quid jam? *Mal.* Quia
 Tux memoriz interpretari me æquom censes. *Per.* Commode
 Fabulata es. *Phil.* Mira memoras. *Per.* Hem! istuc rectius.
 Meministio? *Phil.* Memini id. *Per.* In Epidauru.
Phil. Ah, gurtula
 Pectus ardens mihi aspersisti. *Per.* Virgini pauperculæ,
 Tuxque matri me levare paupertatem. *Phil.* Tun is es,
 Qui per voluptatem tuam in me ærunnam obsevisi grave?
Per. Ego iun, salve. *Phil.* Salva sum, quia te esse salvom sentio.
Per. Cedo manum. *Phil.* Accipe. ærunnosam & miseriarum compotem
 Mulierem retines. *Per.* Quid est, quod volutus te turbat tuis?
Phil. Filiam, quam ex te sofcepi. *Per.* Quid eam? *Phil.* Edoclam perdidici.
 Hostium est potita. *Per.* Habe animum lenem, & traquillum fac:
 Domi meæ eam salvam & sanam, nam postquam audivi illico
 Ex meo servo, illam esse captivam, continus argentum dedi,
 Ut emeretur. ille eam rem adeo sobrie & frugaliter Accuravit,
 ut alias res est impense improbus.
Phil. Fac videam, si me vis vivere. *Per.* Eho Cantara, statim jube

Acropolisidem prodire filiam ante ades meam,
 Ut suam videat matrem. *Phil.* Remigrat animus nunc demum mihi.

ACTUS IV. SCENA II.

Fidicinus, Periphanes senex, Philippa mulier.

Quid est, pater, quod me excivisti ante ades? *Per.* Ut matrem tuam
 Videas, adeas, adveniendi des salutem atque osculum.
Fid. Quam meam matrem? *Per.* Quæ examinata excoquitur aspectum tuum.
Phil. Quis istuc est, quam tu osculum mihi ferre jubes? *Per.* Tua filia.
Phil. Hæccine? *Per.* Hæc. *Phil.* Egone osculum huic dem? *Per.* Cor non, quæ ex te nata sit?
Phil. Tu homo infans. *Per.* Egone? *Phil.* Tute. *Per.* Cui? *Phil.* Quia ego hanc, quæ fiet,
 Neque scio, neque novi, oeqe ego hanc oculis vidi ante hunc diem.
Per. Scio, quid erres, quia vestitum atque ornatum immutabilem
 Habet hæc. *Phil.* ALITER CATULI longe oleot, aliter suet. nego
 Eam me ovivisse, quæ sit. *Per.* Pro deum atque hominum fidem!
 Quid? ego lenocinium facio? qui habeam alienos domi, atque argentum egurgitem domo profusum. Quid tu, quæ patrem
 Tuum vocas me, atque osculare? quid stas stupida? quid taces?
Fid. Quid loquar vis? *Per.* Hæc negat se tuam esse matrem. *Fid.* Ne fuit,
 Si ooo volt. equidem hac invita tamen ero matris filia.
 Non me iflane cogere æquom est meam esse matrem, si ne volt.
Per. Cur me igitur patrem vocabas? *Fid.* Tua istuc culpa est, non mea.
 Non patrem ego te nominem, ubi tu tuam me appelles filiam?
 Hanc quoque etiam, si me appellet filiam, matrem vocem.
 Negat hæc, filiam me suam esse, non ergo hæc mater mea est.
 Postremo hæc mea culpa non est: quæ didici, dixi omnia.
 Epidicus mihi magister fuit. *Per.* Perii, PLAUSTRUM perculi.
Fid. Numquid ibi ego peccavi? *Per.* Si hercle te unquam audivero patrem
 Me vocare, vitam tuam ego interimam, pessuma. *Fid.* Non voco.
 Ubi voles pater esse, ibi esto: ubi noles, ne fueris pater.
Phil. Quid? ob eam rem hanc emisisti, quia tuam gnatarum raras? quibus
 De signis agnoscebas? *Per.* Nullis. *Phil.* Quare filiam
 Credidisti nostram? *Per.* Servos Epidicus dixit mihi.
Phil. Quid si servo aliter visum est? non poteras novisse, obsecro?
Per. Quid ego? qui illam, ut primum vidi, numquam vidi postea.
Phil. Perii misera. *Per.* Ne fle, mulier: intro abi, habeto animum bonum.
 Ego

Ego illam reperiam. *Phil.* Hinc Athenis civis enim emit Articus:
Adolefcentem equidem dicebant emisſe. Per. inveniam, tace:
Abi modo intro, atque hanc aſſerva Circam, Solis filiam.
Ego reſiſtis rebus Epidicum operam querendo dabo:
Si invenio, exitabilem ego illi faciam hunc, ut fiat, diem.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Stratipocles adoleſcens, Epidicus ſervus, Danſta, Virgo.

Ale morigeras mihi eſt Danſta, qui de me argentum non petit,
Neque illam adducit, quæ emta ex præda eſt. ſed ecum incedit Epidicus.
Quid illuc eſt, quod illi ceperat truns ſeveritudine?

Epid. Si undecim deos præter ſeſe ſecum adducat Juppiter,
Ita non omnes ex cruciariu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi. aderat ibi una Apocides.
Nunc homines me querunt credo. ſenſerunt: ſciunt
Sibi tale eſſe verba. *Sir.* Quid agis, mea commo-
ditas? *Epid.* Quod miſer.

Sir. Quid eſt tibi? *Epid.* Quia tu mihi adornas ad fugam viaticum,

Prinſquam pereō. nam per orbem duo deſſoccati ſenas
Querunt me, in manibus geſtant cupulas ſecutias.

Sir. Habe bonum nimum. *Epid.* Quippe ego, quot li-
bertas in mundo ſita eſt?

Sir. Ego te ſervabo. *Epid.* Edepol me illi melius, ſi naſti fuerit.

Sed quis eſt hæc muliercula, & illic gravæſtulus qui venit?

Sir. Hic eſt Danſta: hæc illa eſt aotem, quam emi ex præda. *Epid.* Hæcine eſt?

Sir. Hæc. eſtne, ut tibi dixi? aſpecta. *Epid.* Hæc? *Sir.* Contempla, Epidice.

Uſque ab unguicula ad capillum ſummum eſt ſeſi-
viſſima.

Eſtne? conſidera! vide! ſignum piſtum pulchre videris.

Epid. Ex rois verbis meum futurum carum pulchrum prædicat:

Quem Apelles atque Zeuxis duo pingent pigmentis ulmeis.

Sir. Dii immortales! oſtine iſſe admiror. pedibus pul-
manis

Qui perhibetur, prius veniſſet, quam tu adveniſti mihi.

Dan. Hæc edepol remorata nec eſt. *Sir.* Siquidem iſſius gratia

Eſ remoratus, quod iſta voluit, nimum adveniſti cito.

Dan. Age, age, abſolve me, atque argentum numera-
re, ne comites morer.

Sir. Peronomeratum eſt. *Dan.* Tene crumina: huc inde. *Sir.* Sapienter venis.

Oppetere, dum eſſero ad te argentum. *Dan.* Matura. *Sir.* Dum eſt.

Epid. Satin? ego oculis utilitatem nbtineo ſincere, an parum?

E Philippa matre natam, ac Thebis, Epidantri ſatam,
Vider: ego Teleſidem te, Periphani filiam?

Vir. Quis tu homo eſ, qui meum parentum nomeo memoras, & meum?

Epid. Non me noviſti? *Vir.* Quod quidem nunc ve-
niat in mentem mihi.

Epid. Non meminiſti me auream ad te aſſerre narali die
Lunulam, atque anellum aureolum in digitum?

Vir. Memini, ſed homo.

Tunc is eſt? *Epid.* Ego ſum, & iſſic frater tuus eſt,
alia matre, uno patre.

Vir. Quid pater meus? vivu' eſt? *Epid.* Animum liquido
& tranquillo eſt, tace.

Vir. Dii me ex perdita ſervatam cupiant, ſi vera automas.

Epid. Non habeo ullam occaſionem, ut apud re falſa
fabuler.

Sir. Accipe argentum hoc, Danſta. hic ſuot quadra-
ginta minæ.

Si quid erit dubium, immutabo. *Dan.* Benefeciſti!
bene vale.

Sir. Nunc enim tu mea eſ. *Vir.* Soror quidem edepol,
ut tu æque ſcias.

Salve frater. *Sir.* Sana? hæc eſt? *Epid.* Sana, ſi ap-
pellat ſuum.

Sir. Quid? ego modo huic frater factus, dum intro
eo atque exeo?

Epid. Quod boni eſt, id tacitus taceas tute tecum,
& gaudeas.

Sir. Perdiſtiſti, & repperiſti me, ſoror. *Epid.* Stultus tace.
Tibi quidem, quod ames, dñm præſtiſti fiducia,

opera mea:

Et ſororem in libertatem idem npera concilio mea.

Sir. Epidice, fateor. *Epid.* Abi intro, ac jube huic
aquam caleſcere.

Cetera hæc poſterior faxo ſciſis, ubi erit orium.

Sir. Sequere hæc me, mea ſoror. *Epid.* Ego ad vos The-
ſprimum juſſero

Huc tranſire. ſed memento, ſi quid ſervant ſenas,
Suppetias mihi com ſorore ferre. *Sir.* Facile iſſic erit.

Epid. Theſprio, exi iſſic per hortum, aſſer domum
auxilium mihi,

Magna res eſt. minoris multo facio, quam dudum,
ſenas.

Remeabo intro, ut accurrentur advenientes hoſpiter.

Eadem hæc intras edocebo, quæ ego ſcio, Stratipoclem.
Non fugin. dñmi adeſſe certum eſt. neque ille haud
obiciet mihi

Pedibus ſeſe provocatum. abeo intro. nimis longum
loquor.

ACTUS V. SCENA II.

Periphanes, Apocides, Epidicus.

S Atin? ille hic homo ludibrio nos vetulos decrepitos
duos

Habet? *Ap.* Immo edepol tu quidem miſerum me
habet miſeris modis.

Per. Tace ſis modo. ſine me hominem apiſci. *Ap.* Dico
egn tibi jam, ut ſcias.

Alium tibi te comitem melius quære: ita, dum te
ſequor.

Laſſitudine invaſerant miſero in genas ſtemina.

Per. Quot illic hodie me exemplis ludificatu' eſt, atque te?

Ut illic autem exenteravit mihi opes argentarias?

Ap. Apage illam a me. nam ille quidem Volcani irati
eſt filius:

Quæqua tangit, omne amburit: ſi prope aſtes, aſta
caleſcit.

Epid. Duodecim deis plus quam in cælo eſt deorum im-
mortalium,

Mihi nunc auxilio adjutores ſunt, & mecum militant.

L. Quid.

Quidquid ego malefeci, auxilla mihi & suppetitæ sunt domi.
 Apolastizino inimicos omnes. *Per.* Ubi illum quæram geotlom?
Ap. Dum sine me quæras, quæras mea causa vel medio in mari.
Epid. Quid me quæris? quid laboras? quid hunc follicitas? ecce me.
 Num te fugi? num ab domo absum? num oculis concessi tuis?
 Nec tibi supplico. vincire vis? hem! ostendo manus.
 To habes lora: ego te emere vidi. quid nunc cestas? colliga.
Per. Illicet! vadimonium ultro mihi hic facit! *Epid.* Quia colligas?
Per. Edopol mancipium scelestum! *Epid.* Te profecto, Apocides,
 Nihil moror mihi precatorem. *Ap.* Facile exoras, Epidice.
Epid. Eho! quid agis? *Per.* Tuon' arbitratu? *Epid.* Meo hercle vero, atque haud tuo,
 Colligandæ hæ sunt tibi hodie. *Per.* At non lubet. *Epid.* Non colligo!
Per. At mihi magis lubet solutorem te rogare. *Epid.* At nihil scies.
Ap. Tragulam in te iocitare adornat. nescio, quam fabricam facit.
Epid. Tibi moram facis, cum ego soloras alto. alliga, inquam, colliga.
Per. At mihi magis lubet solutum te rogare. *Epid.* At nihil scies.
Per. Quid ago? *Ap.* Quid agas? mos geratur. *Epid.* Frugi es tu homo, Apocides.
Per. Cedo manus igitur, *Epid.* Morantur nihil. atque arte colliga.
 Nihil vero obnoxiose. *Per.* Facto opere arbitraminor.
Epid. Bene hoc habet! age nunc jam ex me exquire. rogiata quod libet.
Per. Qua fiducia ausus primum, quæ emta est nudius tertius,
 Filium meam dicere esse? *Epid.* libuit: ea fiducia.
Per. Ain'tu, lubuit? *Epid.* Ajo: vel da pignus, ni ea sit filia.
Per. Quam negat novisse mater? *Epid.* Ni ergo matris filia est,
 In meum nummum, in tuum talentum pignus da.
Per. Enim istæ captio 'st,
 Sed quis ea est molier. *Epid.* Tui gnati amica, ut omnem rem scias.
Per. Dedin'tibi minas trigiora ob filiam? *Epid.* Fateor datas,
 Et eo argento illam me emissæ amicam filii fidicinam,
 Pro tua filia. istis adro te tetigi triginta minis.
Per. Quomodo me ludificasti de illa conducticia fidicina? *Epid.* Factum hercle vero, & recte factum iudico.
Per. Quid postremo argenteo factum est, quod dedi? *Epid.* Dicam tibi.
 Neque malo homini, neque benigno, tuo dedi Strappocli.
Per. Cur dare ausus? *Epid.* Quia mihi libitum est.
Per. Quæ hæc, malum, ferocia est?
Epid. Etiam inclamator quasi servos? *Per.* Cum tu es liber, gaudeo.
Epid. Merui, si ferem. *Per.* Tu metuisti? *Epid.* Vis intro: ego faxo scies

Hoc ita esse. *Per.* Quid est negotii? *Epid.* Jam ipsa res dicet tibi.
 Abi modo intro. *Per.* Hei! noo illic temere'st! aserva istunc, Apocides.
Ap. Quid illuc, Epidice, est negotii? *Epid.* Maxima hercle injuria
 Viotus alto, quous hæc hodie opera inventa est filia.
Ap. Ain' tu te illius invenisse filiam? *Epid.* Ioveni, & domi est.
 Sed ut acerarum est, pro beneficiis cum mali mensem meras!
Ap. Quomodo hodie per urbem uterque fumus deflessi quætere?
Epid. Ego sum deflessos reperire, vos deflessi quætere.
Per. Quid istis oratis opere tanto? meruisse intellego,
 Ut liceat merito huius facere. cedo tu, ut exsolvam, manus.
Epid. Ne attigas. *Per.* Offende vero. *Epid.* Nolo. *Per.* Non æquom facis.
Epid. Nunquam hercle hodie nisi supplicium mihi das, me solvi sinam.
Per. Optimum atque æquissimum oras. soccos, tunicam, pallium
 Tibi dabo. *Epid.* Quid deinde porro? *Per.* Libertatem. *Epid.* At postea?
 Novo liberto opus est, quod pappet. *Per.* Dabitur, præbebo cibum.
Epid. Nunquam hercle hodie nisi me orassis, solve. *Per.* Oro te, Epidice,
 Mihi ignoscas, si quid imprudens colpat peccavi mea.
 At ob eam rem liber esto. *Epid.* Iovitus do hanc veniam tibi,
 Nisi necessitate cogar. solve sane, si lubet.

Grex.

Hic is homo est, qui libertatem malicia invenit sua.
 Plaudite, valete: lumbos surgite atque extollite.

FINIS EPIDICI.

BACCHIDES.

Dramatic Personæ.

PISTOCLERUS, adolescens.	PARASITUS.
LYOVS, rædagogus.	MILITIS puer.
BACCHIDES, meretrices.	PHILOXENUS, senex.
CHRYSAULUS, servus.	CLEOMACHUS, miles.
NICOCHULUS, senex.	GRÆX.
MNESILOCHUS, adolescens.	

ARGUMENTUM.

Bacchidis amore furit Mnesilochus.
 Aurum ut redimat, Præsumia fertur Ephefum,
 Cretam Bacchis navigat, atque alteram
 Convenit Bacchidem: inde Athenas redit:
 Hinc dat Mnesilochus ad Pistoclerum litteras,
 Illam conquirit. redit: turbas movet,
 Dum putat aurum suum. ut mutent geminas,
 Et dat aurum: pariter amant.
 Stret dum gnatis findunt, scurrantur, petulant.

SUP.

SUPPOSITA.

Argumentum præcedens, Prologus, & Scenæ principis initium, est ex editione Colonienſi *Guberti Longolii*, Ultrajeſini. Fabulatur *Laſcaris*, Grammaticus ille Græcus, in epistola ad Bembum, se Metellum in Sicilia ita invenisse. Sunt etiam, qui a *Francisco Petrarca* confecta opinentur. Etiam in *Baſilienſi* legendur.

Silentii Prologus.

Mirum hodie ſi, ni ſpectatores in ſubſelliis
Ridiculis præparat, inſiſſunt, & obſcurus eſt,
Conſulcat frontem, & ore concupatio
Frequenter ſeruant atque male muſſantes.
Vix in juventa locum obtineant
Aut gladii hiſtriones, aut perverſi ludii.
Quid veteruſtus prodis intermutatis
Senex, qui diverſo ſeruit aſinario?
Attendite, quaſo, atque animum advertite,
Dum nomen huius eloquitur ſtatim.
Æquum eſt vos deo ſacere ſilentium.
Officio aſi non dicit illis uter,
Qui uno ut clement, ſed ut præſent, veniunt.
Aſis date oſiaſi, ut non ut moriamur.
Hæc volo volans vos vacuas feriat.
Quid veremini, illas an ſint minus natæ,
Qui repetunt laxa, aut diſtula obſtrunt?
Eſtis benigni, meritis vos amant callites.
Fellu ſi ſilentium, tacent puri.
Novam ad rem jam novum ſpectate nuntium.
Qui ſim, cur ad vos veniam, paucis eloquar:
Simul huius nomen proferam Comædia.
Ecce ſabor jam vobis, quod expectatis,
Proinde vos mihi facite audientiam.
Natura deus ſum, Bronii alior manum,
Femines qui peperit rem exercitum.
Quidquid huiusſe gentes feram inclyte,
Nominabil noſtro geſſa ſunt conſilio.
Numquam quod mihi placet, illi diſplicet.
Argum ſi, ſi pater obſequitur patri.
Aſtidam ſoni me vocant greges.
Quod veſtuario ſenex vobis aſinario.
Qui ſim, tenetis. ſi tenetis, ſente,
Ut nomen huius eloquitur ſtatim.
Simul ſciatis ad vos cur venerim.
Philemon Græcam olim dedi fabulam,
Hanc qui Græciſſam, Evantides muncipant.
Plautus, qui Latiniffa, vocat Bacchides.
Quare non eſt mirum, ſi hoc advenyem.
Bacchus bacchanteis Bacchus mitis Bacchides:
Ego ad vos porto. quid? dixi mendaciam?
Non docet mentiri deum. at vera fabulet:
Non ego eas porto. verum ſalſas aſinas
Via deſiſſas, tres, ſi rite invenyem,
Fert: unum videtis. oro, quid feram, ſpecite;
Dnas forores deobacchanteis Sannas,
Meretrices lepidas, uno prognatas tempore,
Iſidam parentibus, ſatu gemellitico,
Non minus ſimiles, quoniam laſſi læ, ſi conſuras,
Aut aquam aque: dimiditatis imparet,
Hæc ſi videretis, ita conſundat oculos,
Utra ſi ſite, non queas interroſcere.
Quod reſtat, expectatis. jam date ſilentium;
Pluræ argumentum eloquitur Comædia.
Sonus quo terra ſit, nota eſt omnibus.
Nam maria, terras, montes, atque inſulas

Voſtra legiones reddidit pericias.
Hæc Pygæti ſuſtrata Pyrocle viro
Uno editis gnatis niſi geminas.
Plautusque initatis Træterida.
Quas oderent, Bacchi vocare nomine.
Parentes, ut ſit crebro, ſata occupant.
Alteram miles ſecum in Cretam vexit,
Alteram geminas aduſat Cæropias.
Hanc, ut Nicobeli inſpicit Muſcleochus,
Amare occipit, itas ad tam frequentius.
Interea juvenem pater miſit Ephesus,
Ut inde reſerat aurum, quod peſuras
Iſpe jampridem apud Archidemidem.
Veterem amicam, ſenem Phœnicarum.
Is quom biennio deſiderat Epheſi,
Bacchidem abiſſe, darum accepit nuntium:
Nam nauta voti navigaſſe nuntians,
Ut fugitivam cura & corde quaerere,
Ad Philoxeni Piſtollerum filium
Sodalem unicum ſuleat epithimam.
Dum Piſtollerus amice imparti operam,
Athenas dudum que reducant gemas,
Conquiſitorum in amorem concitant.
Alteram Piſtollerum ad ſeſe aliiſi:
Alteram venient deſides Muſcleochus.
Gemina Bacche datus Bacchanteis pallules
Quid nirtum ſi ad ſeſe traxerint blandula?
Facta, pulcra incurſat libitinaris,
Veterum ſenes illorum trahentes paros.
Sed ecum Piſtollerum, qui ad Bacchides
Nuper invenias redit, & ſecum inſolens
Novas amoris diſpoſit igniculas.
Nunc prode, audite.

ACTUS PRIMUS.

Piſtollerus, Lydus.

DI immortales, ut ſenio, quod ſenio? quid? neſcio.
Stans fugio. nullus eſt ignis, & totus ardeo.
Quid id, niſi navim? novorum proſecta malum
Vido & ſenio, poſſus eſt terra, ut teras hominum
Atque proſternat? hodie niſi præter terram & Baccham
reſig:
Si Baccha eſt hæc, non auris Bacche, verum jugulat.
E terra quoque obrepere olim diverant homines,
Qui dum norant, quom eſſe cuperent, erant nihil.
Quid mali hoc? an terra, an Baccha ſecum non
fragium?
Lyd. Amat hic quem video, nimirum ſi id eſt, quod
emiſſus
Fera, templa, theatra, porticus, onenes forniceſ.
Luſtra, & luſtraleſ cellulas queſeris ſedulo.
Piſt. Naufragus ſum, ſateor. Bacchus, hanc Neptunus,
elocem
Hanc impellit, agit, quaſſat, immoſ frangit, diſtrahit.
Lyd. Bacchis hinc pruſellam concitat. actuſ. perdidimus
remigium.
Piſt. Reſeram me ad ſcopulum, ut iſſic cum atate rem
perdum.
Inſubilis eſt ſors rerum. pro lubidine ſata agunt homines.
Ego dum amico Muſcleochi operam impertio,
Illi amicam repperi, ubi perat cum te aſſido.
Et mihi, meaque etati, neque mea peperit inferentium.
Si vult Caſido, adoleſcenti ſum. atati liceo pluſculum
ſaltura ſuere: melius, ut id nunc ſit, quam ſenio.
L. 2. *ſaf 1700*

Sapientum profectus illud dictum, quod Lydos incipit:

Si Altrares an Bromium, desque voluptarios
Contempsit juvenis, iam ant infansit, aut amabis ferre.
Referam me ad scopolum ex naufragio. poter leges frigidina.*

Sequere me, Lyde. video ferres geminas, Bacchanal meum.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Bacchides, Pistoclerus.

Uid si hoc potis est, ut taceas, ego loquar? Bacch. Lepide: licet.

Bacch. Ubi me fugiet memoria, ibi tu facito, ut subvenias foror.

Bacch. Pol magis metuo, mihi in monendo ne desuerit oratio.

Bacch. Pol ego quoque metuo, loquacior ne desuerit cantio.

Sequere hac. Pist. Quid agunt dux germanæ meretrices cognominis?

Quid in concilio consulo istis? Bacch. Bene. Pist. Pol haud meretricium est.

Bacch. Misraus nibil est quam mulier. Pist. Quid esse dicis dignus?

Bacch. Hac ita me orat, sibi qui caveat, aliquem ut hominem reperiam.

Ab istoc milite: ut, ubi emeritum sibi sit, se ut revehat domum.

Id, amabo te, huic caveas. Pist. Quid istic caveam?

Bacch. Ut revehatur domum.

Ubi al dederit operas: ne hanc ille habeat pro ancilla sibi.

Nam hac si habeat aurum, quod illi tenumeret, faciat lubens.

Pist. Ubi nunc is homo est? Bacch. Jam hic credo aderit. sed hoc idem apud nos rectius

Poteris agere: atque is dum veniat, sedens ibi operibere.

Eadem hiberis; eadem dederit tibi, ubi hiberis, savium.

Pist. Viscus meras vestra est blanditia. Bacch. Quid iam? Pist. Quia enim intellego,

Dux unum expetitis palumbem. perit, arundo alas verberat.

Nam ego istuc facinus mihi, mulier, conducibile esse arbitror.

Bacch. Qui, amabo? Pist. Quia, Bacchis, Bacchas metuo & Bacchanal tuum.

Bacch. Quid est, quod metuis? ne tibi lectus malitiam apud me fudeat?

Pist. Magis illeclum tuum quam lectum metuo. mala tu es bestia.

Nam Huic ATATI non conducit, mulier, latebrosus locus.

Bacch. Egomet, apud me si quid stulte facere cupias, prohibeam.

Sed ego apud me te esse ob eam rem, Miles cum veniat, volo:

Quia, cum tu aderis, huic mibique haud faciet quisquam injuriam.

Tu prohibebis, & eadem opera too sodali operam dabis.

Et ille adveniens tuam med esse amicam suspicabit.

Quid, amabo, obticuit? Pist. Quia istæ lepida sunt memoratæ:

Eadem in usu, atque ubi periculum facias, aculeata sunt.

Animum sollicitans, bona destimulant, facta & factum faciunt.

Apage a me, apage. Bacch. Ah, nimium ferus es. Pist. Mihi sum. Bacch. Malacislandus es.

Et quid ab hac metuis? Pist. Quid ego metuum, rogitas? homo adolescentulus

Penetrare hujusmodi in palæstram, ubi damnis defudascitur,

Ubi pro disco damnum capiam, pro cursura dedecus? Bacch. Lepide memoras. Pist. Ubi ego capiam pro machera turturum,

Ubique imponat in manum alius mihi pro castu cantbarum:

Pro galea scaphium, pro insigni sit corolla plethilis, Pro hasta talus: pro lorica malacum capiam pallium:

Ubi mihi pro equo lectus detur, scortum pro scuto accubet.

Apage a me, apage. Bacch. Ah, nimium ferus es. Pist. Mihi sum. Bacch. Malacislandus es.

Equidem tibi do hanc operam. Pist. At nimium propterea es operaria.

Bacch. Simulato me amare. Pist. Utrum ego istoc jonassimulem, an serio?

Bacch. Heja! hoc agere melius: Miles quom huc adveniat, te volo

Me amplexari. Pist. Quid eo mihi opus est? Bacch. Ut ille te videat, volo.

Scio, quid ago. Pist. Et pol ego scio, quid metuo, sed quid als? Bacch. Quid est?

Pist. Quid? si apud te veniat defubito prandium, aut potatio

Fortè, aut cona, ut solet in istis fieri conciliabulis, Ubi ego tum accubem? Bacch. Apud me, mi anime:

ut lepidus cum lepida accubet.

Locus hic apud nos, quamvis subito venias, semper liber est.

Ubi tu lepide voles esse tibi, mea rosa, mihi dicito: Dato, qui bene sit: ego, ubi bene sit tibi, locum lepidum dabo.

Pist. Rapidus fluvius est hic, non hac temere transferi potest.

Bacch. Atque easter apud hunc fluvium aliquid perambulam est tibi.

Manu da, & sequere. Pist. Aha, minime! Bacch. Quid ita? Pist. Quia istoc illecebrosum

Fieri nibil potest, Nox, Mulier, Vinum, homini adolescentulo.

Bacch. Age igitur, equidem pol nihill facio nisi causa tua.

Ille quidem hanc abducat. tu nullus affueris, si non lubet.

Pist. Scine autem nihili, qui nequeam ingenio moderari meo!

Bacch. Quid est quod metuas? Pist. Nihil est, nunc ego, mulier, tibi me emancupo:

Tous sum, tibi dedo operam. Bacch. Lepidus. nunc ego te facere hoc volo.

Ego forori meæ conam hodie dare volo viaticam: Ego tibi argentum jubeo iam intus effertit foras:

Tu facito obsonatum nobis sit opulentum obsonium, Pist.

Pis. Ego obsonabo. nam id flagitium sit meum, mea te gratia.
Ex operam dare mihi, & ad eam operam facere sum-
 ram de tuo.

Bacch. At ego nolo dare te quidquam. *Pis.* Sine. *Bacch.*
 Sino equidem, si lubet.

Propera, amabo. Pis. Pius hic adero, quam te ama-
 re desinam.

Bacch. Bene me accipis advenientem, mea soror. *Bacch.*
 Quid ita, obsecro?

Bacch. Quia piscatus, meo quidem animo, hic tibi hodie
 evenit bonus.

Bacch. Meus ille quidem est. tibi nunc operam dabo
 de Mnesilochi, soror.

Ut hic accipias potius aurum, quam mea eas cum Milite.
Bacch. Cupio. *Bacch.* Dabitur oper. aqua calet. en-
 mus hinc intro, ut laver.

Nam ut in navi vecta es, credo, timida es. Bacch.
 Aliquantum, soror.

Simul hinc nescio qui turbat, qui huc it. decedamus.
Bacch. Sequere hac igitur me intro in lectum, ut sedes
 lassitudinem.

ACTUS I. SCENA II.

Lydes servus, Pistoclerus adolescens.

J Amicum, Pistoclere, tacitus te sequor,
 Spectans, quas rure res hoc ornato geras.
 Nam, ita me dii ament, ut Lycergus mihi quidem
 Videtur posse hic ad nequitiam adducier.
 Quo nunc capessis te, hinc adversa via,
 Cum tanta pompa? *Pis.* Huc. *Lyde.* Quid huc? quis
 istic habet?

Pis. Amor, Voluptas, Venus, Venuetas, Gaudium,
 Jocus, Ludus, Sermo, Suavis suaviatio.

Lyde. Quid tibi commercii est cum diis damnosissimis?
Pis. Mali sunt homines, qui bonis dicunt male.

Tu dis nec recte dicis: non equom facis.
Lyde. An Deus est nullus Suavis suaviatio?

Pis. An non potuisti esse? nimium quam, o Lyde, es
 barbarus!

Quem ego sapere nimio censui plus quam Thalem.
I, stultior es barbaro Poetio,
Qui tantum natu decorum nescis nomina.

Lyde. Non hic placet mihi ornatus. *Pis.* Nemo ergo tibi
 Hoc apparavit: mihi paratum est, quod placet.

Lyde. Etiam me advorus exordire arguit?
 Qui si decem habeas linguas, mutum esse addecet.

Pis. Non omnis aetas, Lyde, ludo convenit.
 Magis unum in mente est mihi nunc, satis ut commodum
 Pro dignitate obsoni hac concuret cocus.

Lyde. Jam perdidisti te, atque me, atque operam meam,
 Qui tibi nequidquam saepe inveniavi bene.

Pis. Ibidem ego meam operam perdidisti, ubi tu tuam.
 Tua disciplina nec mihi prodest, nec tibi.

Lyde. O praelegatum pectus! *Pis.* Odiosus mihi es.
 Tace, atque sequere, Lyde, me. *Lyde.* Illuc sis vide,
 Non pædagogum jam me sed Lydum vocat.

Pis. Non par videtur, neque sit consensum,
 Cum *serus* hic intus sit, & cum amica *sua* accubet,
 Cumque osculetur, & convivat alii accubent,
 Praefertibus illis pædagogus una ut fier.

Lyde. An hoc ad eas res obsonatum est, obsecro?
Pis. Sperat quidem animus: quo eveniat, diis in manu est.

Lyde. Tu amicum habebis? *Pis.* Cum videbis, tam scies.
Lyde. Immo neque habebis, nec finam: irurus sum doctum.

Pis. Omittre, Lyde, ac cave malo. *Lyde.* Quid? cave malo?
Pis. Jam excessisti mihi aetas ex magisterio tuo.

Lyde. O barathrum, ubi nunc es? ut ego te usurpem lubens?
 Video nimis jam multo plus quam volueram.

Vixisse nimio satius est jam, quam vivere.
Magistron quemquam discipulum minitaret?

Nihil moror discipulos mihi esse jam plenos sanguinis:
Valens affligeret me vacuum virum.

Pis. Fiam, ut ego opinor, Hercules; tu autem Lian.
Lyde. Pol metuo magis, ne Phœnix tuis factis suam,

Teque ad patrem esse mortuum renunciem.
Pis. Satis historiarum est. *Lyde.* Hic vereri perdidit.

Compendium edepol haud ætati optabile.
Fecisti, cum istanc nactus impudentiam.

Occisus hic homo est. equid in mentem est tibi,
Patrem tibi esse? Pis. Tibi ego, aut tu mihi servos es?

Lyde. Peior magister te istuc docuit, non ego.
 Nimio es tu istas res discipulis docilior,

Quam ad illa, quæ te docui, ubi operam perdidisti.
Pis. Istatenus tibi, Lyde, libertas data est.

Orationis satis est. sequere me, ac tace.
Lyde. Edepol fecisti furtum in æratem malum,

Quon istuc flagitia me celavisti, & patrem.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Chrysalus servus.

Erilis paria salve: quam ego biennio,
Postquam hinc in Ephesum abii, con-
spectio lubens.

Saluto te vicine Apollo, qui ædibus
Propinquos nostris accolis, veneroque te,
Ne Nicobulum me sinas nostrum lenem

Prius convenire, quam sodalem viderim
Mnesilochi Pistoclerum, quem ad epistolam
Mnesilochus misit super amica Bacchide.

ACTUS II. SCENA II.

Pistoclerus adolescens, Chrysalus servus.

M Irum est, me, ut redeam, te opere tanto quæsete,
 Qui abire hinc nullo pacto possum, si velim:

Ita me vadatur amore vinculumque atlines.
Chr. Pro dii immortales! Pistoclerum conspicio:
 O Pistoclere, salve! *Pis.* Salve, Chrysale!

Chr. Compendii verba multa jam faciam tibi.
 Venire tu me gaudes, ego credo tibi.

Hospitium & cornam pollicere, ut convenit
Peregre advenienti: ego autem venturum annuo.

Salutem tibi ab sodali solidam nuntio.
Rogabis me, ubi sit? vivit. Pis. Nempe recte valet?

Chr. Istac volebam ego ex te percontarier.
Pis. Qui scire possum? *Chr.* Nullus plus. *Pis.* Quem-

nam ad modum?
Chr. Quia si illa inventa est, quam ille amat, vivit

recte & valet:
 Si non inventa est, minus valet, moribundus est.

ANIMA est amica amanti: si abest, nullus est.
 Si adest, res nulla est: ipse est nequam & miser.

Sed tu quid festinasti mandaris super?
Pis. Egon? ut, quod ab illo artigisset nuncios,

Non impetratum id advenienti ei redderem?
Regiones colere mavellem Acherunticas.

Chr. Eho, an invenisti Bacchidem? *Pis.* Samiam quidem.
Chr. Vide quæso, ne quis tractet illam indignis.

Scis tu, ut constringi vas cito Samium solet.
Pis. Jamne, ut soles? *Chr.* Dic ubi es nunc est, obsecro?

Pis. Hic, exeuntem me unde aspexisti modo.

Chr.

Chr. Ut istuc est lepidum! proxumz viciniz
Habitat. & quidnam meminist Mnesticlochi? *Pist.* Rogas?
Immo unice unum plurimi pendit. *Chr.* Papz?
Pist. Immo ut eum credis; misera amans desiderat.
Chr. Scitum istuc. *Pist.* Immo, Chrysale, hem non tantulum
Umquam intermiserit tempus, quin eum nominet.
Chr. Tanto hercle melior Bacchis. *Pist.* Immo. *Chr.*
Immo hercle ahierio
Potius. *Pist.* Num invitus rem bene gestam audis heri?
Chr. Nun herus, sed actor mihi cur odio sauciat.
Etiam Epidicum, quam ego Fabulam æque ac me ipsum amu
Nullam æque invitus spectro, si agit Pello.
Sed Bacchis etiam fortis tibi visa est? *Pist.* Rogas?
NI nactus Venerem essem, hanc Junonem dicerem?
Chr. Edopol, Mnesticloche, ut rem hanc natam esse intellegu
Quod ames, paratum est: quod des, inventu est opus.
Pist. Philippeo quidem.
Chr. Atque eo fortasse jam opus est. *Pist.* Immo etiam prius.
Nam jam hac adveniet Miles. *Chr.* Et miles quidem!
Pist. Qui de amiteoda Bacchide aurum hic exigit.
Chr. Veniat quando volt, arqueita ne mihi sit niurz.
Domi est: non metuo, nec cuiquam supplico,
Dum quidem hoc valebit pectus perfidia meum.
Ahi intro, ego hic curabo, tu intras dicito
Mnesticlocham adesse Bacchidi. *Pist.* Faciam ut jubes,
Chr. Negocium hoc ad me attinet autarium.
Mille & ducentos Philippos attulimus auros
Epheso, quos hupses debuit nostro seni.
Inde ego hodie aliquam machinamur machinam,
Unde aurum efficiam amanti herili filius.
Sed foris conceperit nostra: quoniam exit foras?

ACTUS II. SCENA III.

Nicolobus senex, Chrysalus senex.

IBu io Piræum. visam, ecque adveniet
In portum ex Epheso navis mercatoria.
Nam meos formidat animos, nostrum tam diu
Ibi desidere, neque redire silium.
Chr. Extremam ego illum pulchre jam, si dii volunt.
Haud dormitandum est, opus est chryso Chryfalo.
Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem
Phryxi, itaque tundebo auro usque ad vivam cutem.
Servos salutat Nicolobum Chrysalus.
Nic. Pro di immortales! Chryfale, ubi mihi est filius?
Chr. Quin tu primum salutem reddis, quam dedi?
Nic. Salve, sed ubinam est Mnesticlochus? *Chr.* Vivit,
Valet.
Nic. Venitne? *Chr.* Venit. *Nic.* Evax! a sperditi aquam.
Benene usque valuit? *Chr.* Pancratice atque athlerice.
Nic. Quid hoc? qua causa eum hinc in Ephesum miseram,
Acceptne aurum ab hupsite Archidemide?
Chr. Heu cor meum & cerebrum, Nicolobe, funditur,
Istius hominis ubi fit quaque mentium.
Tua hospitem illum naminas hostem tuum?
Nic. Quid ita, obsecro, hercle? *Chr.* Quia edopol certe scio,
Vuleamus, Sol, Luna, Dies, dei quatuor,
Scelestiorum nullum illuxere alterum.

Nic. Quamne Archidemidem? *Chr.* Quam, inquam, Archidemidem.
Nic. Quid fecit? *Chr.* Quid nun fecit? quin tu id me rogas?
Primum, dum inficias ire cepit filius:
Negare se debere tibi triobolum.
Continuo antiquum hupsitum nostrum sibi
Mnesticlochus advocavit, Pelagonem senem:
Eo presente homini extemplo ulfendit symbolum,
Quem tu dederas ad eum, ut ferret, filio.
Nic. Quid, ubi ei ostendit symbolum? *Chr.* Insti dicere:
Adulterinum, & noo eum esse symbolum:
Quoque innocenti ei dixit contumelias!
Adulterare eum ajebat rebus ceteris.
Nic. Habetin aurum? id mihi primum dici volo.
Chr. Postquam quidem Prætor recuperatores dedit,
Damnatus demum, vi coactus reddidit
Ducentos & mille Philippos. *Nic.* Tantum debuit.
Chr. Porro etiam auscultas pugnam, quam vuluit dare.
Nic. Etiamne est quid porro? *Chr.* Hem accipe: trina
hac nunc erit.
Nic. Deceptus sum. Autolyco hupsi aurum credidi.
Chr. Quin tu audi. *Nic.* Immo ingenium avidi haud
pernoram hospitis.
Chr. Postquam aurum abstulimus, io navem conscendimus,
Dum cupientes. forte ut assedi in stega,
Dum circumspetto, atque ego lembum conspicor:
Longum est rigorem maleficum exornari.
Nic. Perli hercle: lembus ille mihi ledit laras.
Chr. Is erat communis cum hospite & prædonibus.
Nic. Adeon! me fuisse fungum, ut qui illi crederem!
Cum mihi ipsum nomen ejus Archidemidis
Clamaret, denturum esse, si quid crederem.
Chr. Is lembus nostre navi infidias dabit.
Occupi ego observare eos, quam rem gerant.
Interea e portu nostra navis sulvit.
Ubi porta eximus, homines remigio sequi,
Neque aves, neque venti citius, quoniam sentio,
Quæ res goreretur, navem exemplo statuimus.
Quom jam vident nos stare, occuperunt ratem
Turbare in portu. *Nic.* Edopol mortales malos!
Quid denique agitis? *Chr.* Rursum in portum recipimus.
Nic. Sapienter factum a vobis. quid illi postea?
Chr. Revorsionem ad terram faciunt vesperi.
Nic. Aurum hercle austeri volvere. ei rei operam dabant.
Chr. Non me fecistis, sensi: eo exanimatus fui.
Quom jam videmus auro infidias feri,
Capraus consilium continuo, postriede
Auterimus inde aurum unno, illis presentibus,
Palam atque aperte, ut illi id scdam scicerent.
Nic. Scite hercle. cedo, quid illi? *Chr.* Tristes illico,
Quom exemplum a portu ire nos cum auro vident,
Subducunt lembum capitibus quassantibus.
Nos apud Theotimum omne aurum deposuimus,
Qui illic sacerdos est Diane Ephesiz.
Nic. Qui istic Theotimus est? *Chr.* Megalobuli filius,
Qui nunc in Epheso est, Ephesiz carissimus.
Nic. Ne ille hercle mihi sit multo tanto carior,
Si me illoc auro tanto circumdixerit.
Chr. Quis in ipsa æde Dianæ conditum est.
Ibidem publicitus servant. *Nic.* Occidistis me.
Nimio hic privatim fervaretur rebus.
Sed vos nihilue atrolistis inde auri domum?
Chr. Immo etiam. verum, quantum attulerit, nescio.
Nic. Quid, nescis? *Chr.* Quia Mnesticlochus nostro clanculum
Devenit ad Theotimum: nec mihi credere,

Nec

Necquoquam in navi voluit. eo ego nescio,
Quantum attulerit: verum haud permulsum attulit.
Nic. Etiam dimidium census? *Chr.* Non edepol scio.
Verum haud opinor. *Nic.* Partem tertiam?
Chr. Non hercle opinor. verum verum nescio.
Profecto de auro nihil scio, nisi nescio.
Nunc tibi me illuc navi capiendum est. er,
Ut illud te oportet auro ad Theotimo domum.
Atque beus tu! *Nic.* Quid vis? *Chr.* Annulum gnari tui
Facto ut memineris ferre. *Nic.* Quid opus? *Chr.* Annullus
Chr. Quia id signum est cum Theotimo, qui eum illi
asseret.

Ei aurum ut reddat. *Nic.* Meminero, & recte mones.
Sed divitiae est illic Theotimus? *Chr.* Etiam rogas?
Qui focis habeat auro subpassum solum.
Nic. Cur ita falsidit? *Chr.* Tantas divitias habet:
Nescit quid faciat auro. *Nic.* Mihi dederit velim.
Sed qui praesens est aurum Theotimo datum est?
Chr. Populo praesente: nullus! *Nic.* Ephesi, quin scias.
Nic. Illuc sapienter saltem fecit filius.
Cum diviti homini id aurum servandum dedit:
Ab eo licebit quamvis subito fumere.

Chr. Immo hem tantisper nunquam te morabitur,
Quin habeas illud quo die illud veneris.
Nic. Censebam me effugisse a vita maritima,
Ne navigarem tandem hoc iratis senex,
Id mihi haud utrum velim licere intellego;
Ita bellus hospes fecit Archidemides.

Ubi nunc est ergo meus Mnesilochus filius?
Chr. Deos atque amicos iis salutarum ad forum.

Nic. At ego hinc ad illum, ut conveniam, quantum potest.
Chr. Ille est oneratus recte, & plus iusto vehit.

Eoriam huc tela non male omnino mihi est,
Ut amantem herilem copem facerem filium:
Ita feci, ut auri quantum vellet, sumeret;
Quantum autem libeat reddere, ut reddat patri.
Senex in Ephefum hinc ibit aurum arcessere:
Hic nostra agatur res in malacum modum.
Si quidem hic relinquet, nec secum abducat senex
Med & Mnesilochum. quas ego hic turbas dabo!
Sed quid furum est, cum hoc senex resciverit?
Cum se excucurrisse illuc frustra sciverit,
Nosque aures abusus? quid mihi heri posset?
Credo hercle adveniens nomen mutabit mihi,
Facietque extemplo Crucifalum me ex Chrysole.
Aufugero hercle, si magis usus venerit.
Si ero reprehensus, malo ego illum infortunio:
Si illi sunt virgines ruri, ar mihi tergum domi est.
Nunc ibo, herili filio hanc fabricam dabo,
Super auro, amicae quoque ejus in remta Bacchide.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Lydas praedagogus.

Andite, atque aperite propere januam hanc
Oci, obsecro:
Nam equidem haud aliter esse ducor.
quippe quo nemo advenit,
Nisi quem spes reliquere omnes, esse
ut frugi posset.

Bacchides! non Bacchides, sed Bacche sunt acerrumz.
Apagae istas a me forores, quae hominum sorbent
sanguinem.

Omnis ad perniciem instructa domus optime atque
opipare.

Quae ut asperxi, me continuo contuli protinus in pedes.
Egoe ut hac conclusa gessim clanculum? ut celum
patrem,

Pistoclerem, tua flagitia, aut damna, aut deidibula?
Quibus patrem, & me, teque, amico quoque omnes
affectas tuos

Ad probrum, damnum, flagitium appellere una &
perdere.

Neque me, neque tui intus patrum est factis, quae facis:
Quibus tuum patrem, meque una, amicos, affusos tuos
Tua infamia fecisti geruligibus flagitiis.

Nunc priusquam malum istuc addis, certum est jam
dicam patri.

De me hanc culpam demolibus jam, & seni faciam palam,
Ut eum ex luteo cono propere hinc eliciat foras.

ACTUS III. SCENA II.

Mnesilochus, adolescens.

Multis modis meditatus egomet mecum sum, &
ita esse arbitror:

Homini amico, qui est amicus ita uti nomen possidet,
Nisi deos, ei nihil praestare: id opera expertus sum
esse ita.

Nam ut in Ephefum hinc abii, (hoc factum est fer-
me ab hinc biennium)

Ex Ephefo huc ad Pistoclerum meum sodalem litteras
Misi, amicam ut mihi inveniret Bacchidem. illum
intellego

Invenisse, ut servos meos mihi nunciavit Chrysalus.
Condigne is quam technam de auro advortum meum
fecit patrem,

Ut mihi amanti copia esset! sed aequum id ei reddere.
Nam pol quidem, meo animo, ingrato homine ni-
hil impendit.

Malefactorem amitti satius, quam relinqui beneficium.
Nimio praestat impendiosum te, quam ingratum dicier.
Illum laudabunt boni; hoc etiam ipsi culpabunt mali.

Qua me causa magis cum cura esse ea quam obvi-
gilato est opus.

Nunc, Mnesilochus, specimen spicetur, nunc certa-
men cernitur:

Sine nec ne, ut esse oportet; malus, bonus, cuiusmodi;
Iustus, iniustus; malignus, largus; commodus, in-
commodus.

Cave sis te superare servom firis faciundo bene,
Ut uteris, moneo, haud celabis. sed ecce video incedere
Patrem sodalem, & magistrum. hinc auscultabo, quam
rem agant.

ACTUS III. SCENA III.

Lydas praedagogus, Philoxenus senex,
Mnesilochus adolescens:

Nunc experiar, sitne acetum tibi peracre in pectore.
Sequere. *Phil.* Quo sequar? quo ducis nunc me?

Lyd. Ad illam, quae tuum
Perdidit, pessumdedit tibi filium uni unicum.

Phil. Eja, Lyde, leniter qui seviunt, sapient magis.
Minus mirandum est, illuc etas si quid illorum facit,
Quam si non faciat. feci ego istuc itidem in adoles-
centia.

Lyd. Hei mihi! hei mihi! istuc illum perdidit assen-
tatio.

Nam absque te esset, ego illum haberem rectum ad
ingenium bonum:

Nunc

None propter te tuumque pravo factus est fiduciam
Pistoclerus. *Mnesf.* Dii immortales! meum sodalem
hic nominat.

Quid hoc negotii est, Pistoclerum Lydus quod he-
rum tam ciet?
Phil. Paulisper, Lyde, est libido homini suo animo
obsequi:

Jam aderit tempus, cum sese etiam ipse oderit: mo-
rem geras:

Dam caveatur, præter æquom ne quid desinat, sine.
Lyd. Non sino, neque equidem illum me vivo cor-
rumpi sinam.

Sed tu, qui tam pro corrupto dicis causam filio,
Eademne erat hæc disciplina tibi, cum tu adolescens
eras?

Nego tibi hoc annis viginti fuisse primis copiar,
Digitum longe a pedagogo pedem ut efferres adibus.
Aste Solem exorientem nisi in palæstram veneras,
Gymnasi præfecto haud mediocrius penas penderes.
Id quod obtigerat, hoc etiam ad malum accessebat
malum,

Et discipulus & magister peribebantur improbi.
Ibi cursu, luctando, hasta, disco, pugillatu, paila,
Saltando sese exercebant magis, quam ictor, aut iussa:
Ibi suam ætatem extendebant, non in latebrosis locis.
Inde de hippodromo, & palæstra ubi revenisses domum,
Cinchtulo præcinctus in sella apud magistrum asse-
deres:

Cum librum legeres, si unam peccavisses syllabam,
Fieret corium tam: maculosum, quam est nutricis pal-
lium.

Mnesf. Propter me hæc nunc meo sodali dici discrucior
miser.

Innocens suspicionem hanc sustinet caussa mea.
Phil. Alii, Lyde, nunc sunt mores. *Lyd.* Id æquidem
ego certo scio.

Nam olim populi prius honorem capiebat suffragio,
Quam magistro desinebat esse dicto obediens.
At nunc, priusquam septuennis est, si attingas eum
manu,

Extremopæ puer pedagogo tabula dirumpit caput.
Cum patrem adeas postulatorum, pæro sic dicit pater:
Noster esto, dum te poteris deusulare injuria.
Provocatur pedagogus: Ebo senex minimi prelii,
Ne attigas puerum ista causa, quando fecit strenoe.
It magister quasi lucerna unctio expretus linteo.
Itur illinc iure dicto. hocine hic pæro potest
Inhibere imperium magister, si ipse primus vapulet?

Mnesf. Acris postulatorio hæc est! cum hujus dicta intellego.
Mira sunt, ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit.

Phil. Sed quis hic est, quem astantem video aore o-
stium? *Lyd.* O Philoxene!

Mnesf. Deos propitios me videre, quam illum, mavel-
lem mihi.

Phil. Quis illic est? *Lyd.* Mnesilochus, gnati tui so-
dalis Pistocleri:

Haud consimili ingenio atque ille est, qui in lupa-
nari accubat.

Fortunatum Nicobulum, qui illum produxit sibi.
Phil. Salvos sis, Mnesiloch: salvom te advenire gaudeo.

Mnesf. Dii te ament, Philoxene. *Lyd.* Hic enim rite
productus patri.

In mare ite, rem familiarem curat, custodit domum:
Obsequens obediensque est mori auge imperis patris,

Hic sodalis Pistoclerum jam puer puer fuit.
Triduum non interelli ætatis uer major fiet:

Verum ingenium plus triginta annis majus est, quam
alteri.

Phil. Cave malum, & compesce in illam dicere inju-
ste. *Lyd.* Tace:

Stultus es, qui illi male agere patere dici, qui facit.
Nam illum meum malum promtare malim, quam
peculium.

Phil. Qui dum? *Lyd.* Quia, malum si promtet, in
dies faciat minus.

Mnesf. Quid sodalem meum castigas, Lyde, discipu-
lum tuum?

Lyd. Perit tibi sodalis. *Mnesf.* Ne di srint. *Lyd.* Sic
est, ut loquor.

Quin ego, cum peribat, vidi, non ex auditu arguo.
Mnesf. Quid factum est? *Lyd.* Meretricem indigne de-
perit. *Mnesf.* Non tu taces?

Lyd. At quæ accurrunt atque astuose absorbet, ubi quem-
que attingit.

Mnesf. Ubi ea mulier habitat? *Lyd.* Hic. *Mnesf.* Unde
eam esse ajunt? *Lyd.* Ex Samo.

Mnesf. Quæ vocatur? *Lyd.* Bacchis. *Mnesf.* Erras, Lyde:
ego omnem rem scio,

Quomadmodum est, tu Pistoclerum falso atque in-
fontem arguis.

Nam, ille amico & benevolenti suo sodali sedulo
Rem mandatam exsequitur. ipse nec amat: ne tu
creduas.

Lyd. Itane oportet rem mandatam gerere amici sedulo,
Ut ipse in gremio osculantem mulierem teneat se-
dens?

Nallou' pæro res mandata potest agi, nisi identidem
Manus ferat ad papillas, labra a labris nusiquam
auferat?

Nam alia memorare, quæ illum facere vidi, dispuet:
Cum manum sub vestimenta ad corpus detulit Bacchidi,
Me præteure, neque pudere quidquam. quid verbis
opus est?

Mibi discipulus, tibi sodalis perit, huic filius.
Nam ego illum perisse duco, cui quidem perit pudor.

Quid op' si verbis? si oppertit vellem paulisper modo,
Ut opinor, illius inspectandi mihi esset major copia:

Plus vidissem quam deceret, quam me atque illo
æquom foret.

Mnesf. Perdidisti me sodalis. Ego illam mulierem
Capitis non perdam? perire me malis malim modis.

Satio' ut quem tu habebas fidem tibi, aut quoi cre-
das, nescias?

Lyd. Viden', ut agere patitur gustum esse corruptum
tuum,

Suum sodalem! ut ipse sese cruciat ægritudine!

Phil. Mnesiloch, hoc tecum oro, ut illius animum
atque ingenium regas.

Serva tibi sodalem, & mihi filium. *Mnesf.* Factum
volo.

Phil. Iu te ergo hoc onus omne impono. Lyde, se-
querere hæc me. *Lyd.* Sequor.

Melius esset, me quoque una si cum illo relinqueres.

Phil. Astutim est: Mnesiloch, cura, & concastiga ho-
minem probe,

Qui decedat te, me, amicos atque alios flagitelli
fuis.

ACTUS III. SCENA IV.

Mnesilochus adolescens.

I Mmiliorem nunc utrum credam magis
Sodalem esse, an Bacchidem, incertum admodum
est. Illum

Illam exoptavit potius? habet. optime est.
 Næ illa illud hercle cum malo fecit suo, meo.
 Nam mihi divini numquam quisquam creduar,
 Næ ego illam exemplis plurimis planeque amo.
 Ego laxo haud dicet actam, quem derideat.
 Nam jam domum ibo, atque aliquid surripiam patri.
 Id isti dabo. ego istanc multis ulciscar modis:
 Adeo ego illam cogam usque, ut mendicet meus pater.
 Sed satiu' ego animum mente sincera gero?
 Qui ad hunc modum hac hic, quæ futura, fabulor?
 Amo hercle, opinor, utpote quod pro certo sciam.
 Verum quam illa unquam de mea pecunia
 Ramenta fiat plumæ propensior,
 Mendicum malim mendicando vincere.
 Numquam edepol viva me iridebit, nam mihi
 Decretum est remunerare jam omne aurum patri.
 Igitur mihi inani atque inopi subblandibitur:
 Tum, cum mea illud nihilo plus referet,
 Quam si ad sepulcrum mortuo dicat jocum.
 Sed antequam illa unquam meis opulentius
 Ramenta fiat gravior, aut propensior,
 Mori me malim excruciatum inopia.
 Perfecto stabile est me patri aurum reddere.
 Eadem exorabo, Chrysolæ causa mea
 Pater ne noceat: neu quid ei iocentest
 Mea causa de auro, quod eum ludificat est.
 Nam illi æquum est me consulere, qui causa mea
 Mendacium dixit. nunc vos me sequimini.

ACTUS III. SCENA V.

Pistoclerus.

Rebus aliis antevortat, Bacchis, quæ mandas mihi:
 Mnesilochum ut requiram, atque ut eum mecum
 ad te adducam simul.
 Nam illud animus meus miratur, si a me terigit nuncios,
 Quid remoratur. ibo, & vitam hac ad eum, si forte
 est domi.

ACTUS III. SCENA VI.

Mnesilochus, Pistoclerus.

Reddidi patri omne aurum. nunc ego illam me velim
 Convenire, postquam inanis sum, contentricem
 meam.

Sed veniam mihi quam gravate pater dedit de Chrysolæ?
 Verum postremo impetravi, ut ne quid ei succenteat.
 Pist. Etsine hic meus sodalis? Mnes. Etsine hic hostis,
 quem aspicio, meus?

Pist. Certe is est. Mnes. Is est. Pist. Adibo contra.
 Mnes. Attollam gradum.

Pist. Salvos sis, Mnesilochæ! Mnes. Salvos cum pere-
 gre adventis,

Cena detur. Mnes. Non placet mihi cena, quæ
 bilem movet.

Pist. Num quæ advenienti ægrotudo objecta est? Mnes.
 atque acerrima.

Pist. Unde? Mnes. Ab homine, quem mihi amicum
 esse arbitratus sum antidiachæ.

Pist. Multi more isto atque exemplo vivunt, quos cum
 censens

Esse amicos, reperiuntur falsi falsimonis;
 Lingua factiosi, inertes opera, sublesta fide.

Nullus est, qui non invidiant rem secundam obringere.
 Sibi ne invidiatur, ipsi ignavi recte cavent.

Mnes. Edepol næ tu illorum mores perquam medita-
 re tenes.

Sed etiam unum hoc ex ingenio malo malum inve-
 niunt suo:

Nulli amici sunt, inimici ipsi in sese omnes habent.
 Atque ii se cum frustrantur, frustrari alios stolidi
 existimant.

Sicut est hic, quem esse amicum ratus sum, atque
 ipius sum mihi:

Ille, quod in se fait, accuratum habuit, quod pos-
 set mali

Facere, & in me inconciliare copias omnes meas.
 Pist. Improbum istunc esse oportet hominem. Mnes.

Ego ita esse arbitror.

Pist. Obsecro hercle loquere, quis is est? Mnes. Bene-
 volens vivit tibi.

Nam ni ita esset, tecum orarem, ut ei, quod posses mali
 Facere, faceres. Pist. Dic modo hominem, qui sit:
 si non fecero

El male aliquo pacto, me esse dicto ignavissimum.
 Mnes. Nequam homo est, verum hercle amicus esti-
 bi. Pist. Tanto magis

Dic, quis est, nequam hominis ego parvi pendo gratiam.
 Mnes. Video non potesse, quin tibi ejus nomen eloquar.

Pistocleræ, perdidisti me sodalem funditus.

Pist. Quid istac est? Mnes. Quid est? mihi ego ad
 te ex Ephelo epistolam

Super amica, ut mihi invenires? Pist. Fateor factum,
 & repperi.

Mnes. Qui, tibi non erat meretricum aliarum Athenis
 copia,

Quibuscum haberes rem, nisi cum illa, quam ego
 mandassem tibi?

Occiperes tute amare, & me ires consultum male?
 Pist. Sanum? es? Mnes. Rem repperi omnem ex tuo
 magistro, na nega,

Perdidisti me. Pist. Etiamne ultro tuis me prolectas
 probris?

Mnes. Quid amas Bacchidem? Pist. Duas ergo hic
 iurus eccas Bacchides.

Mnes. Quid, duæ? Pist. Atque ambas forecet. Mnes.
 Loqueris nunc nugæ sciens.

Pist. Postremo, si pergis parum mihi fidem arbitrarier,
 Tollam ego ted in collum, atque intro hinc ause-
 ram. Mnes. Immo ibo: mane.

Pist. Non maneo, neque tu me habebis falso susce-
 ptum. Mnes. Sequor.

ACTUS QUARTUS

SCENA I.

Parasurus, Puer.

Arastrus ego sum nequam hominis at-
 que improbi

Militis, qui amicam secum avenit ex
 Samo.

Nunc me ire jussit ad eam, & percun-
 tiarier,

Utum aurum reddat, anne eat secum simul.

Tu dudum, puer, cum illa usque isti simul;

Quæ harum sunt ades, pulsa: adi actutum ad fores,
 Recede hinc dierecte, ut pulsar propudium!

Comesse panem treis pedes larum poses,
 Fores pulsare nefas! equis his in zedibus est?

Heus equis hic est? equis hoc aperit ostium?
 Equis exit?

M

ACTUS

M. ACCII PLAUTI
ACTUS IV. SCENA II.

Pistoclerus, Pseudolus.

Quid istuc? que istec est pulsatio?
Quae te mala cur agit; ad istunc qui modam
Alieno vires tuas extentes olisio?
Fores pene ellegisti. quid nunc vis tibi?
Par. Adolefcent, salve. *Pist.* Salve. sed quem porritas?
Par. Bacchidem. *Pist.* Utram ergo? *Par.* Nihil icio, nisi
Bacchidem.
Paucis me misit miles ad eam Cleomachus;
Vel ut ducentos Philippus reddat aureos.
Vel ut hinc in Elatium hodie eam secum simul.
Pist. Non it. negato esse ituram, abi, & renuncia.
Alium illa amat, non illo. duc te ab xdiibus.
Par. Nimis iracunde. *Pist.* At scin' quam iracundus siem?
Ne tibi hercle haud longe est os ab infortunio.
Ita dentifrangibola haec meis manibus gestans.
Par. Cam ego hujus verba interpretor, mihi cautio est,
Ne nucifrangibula exco'sit ex malis meis.
Tuo ego istuc igitur dicam illi periculo.
Pist. Quid ais tu? *Par.* Ego istuc illi dicam. *Pist.* Dic
mihi.
Quis tu es? *Par.* Illius sum integumentum corporis.
Pist. Nequam esse oportet, quod tu integumentum im-
probis es.
Par. Sufflatus ille huc veniet. *Pist.* Diruptum velim.
Par. Num quid vis? *Pist.* Abas celeriter, factio est opus.
Par. Vale, dentifrangibule. *Pist.* Et tu, integumentum, vale.
Ineum nunc haec revenit res locum, ut quid consilii
Dem meo sodali super amica, meticiam,
Qui iratas renemeravit omne aurum patri,
Neque nummos olla illi, qui reddatur militi.
Sed huc concedam. nam conceperunt fores.
Mnesilochus ecceam maestus progreditur foras.

ACTUS IV. SCENA III.

Mnesilochus, Pistoclerus.

PEtalans, protervo, iracundo animo, indomito, in-
cogitato,
Sine modo & modestia sum, sine bono jure, atque
honore;
Incredibilis, imposque animi, inamabilis, illepidus vivo,
Malevolente ingenio natus. postremo id mihi est,
quod nolo
Ego esse aliis. credibile hoc est? nequior nemo est,
neque indignior,
Quo dii beneficiant, neque quem quisquam homo
aut amet, aut adeat.
Inimicos quam amicos aequos est me habere: ma-
los quam bonos
Par magis me juvare. omnibus probris, quae impro-
bis viris
Digna sunt, dignior nullus est homo: qui patri reddidi
Omne aurum amans, quod fuit prae manu. summe
ego homo miser!
Perdidi me, atque operam Chrysalii.
Pist. Consolandum hic mihi est. ibo ad eum. Mnesi-
loche, quid sit? *Mnes.* Perii.
Pist. Dii melius faciant. *Mnes.* Perii. *Pist.* Non taces, in-
spiciens? *Mnes.* Tacuam?
Pist. Sanus satis non es. *Mnes.* Perii. multa mala mi-
hi in pectore
Nunc acris atque acerba eveniunt. criminin' me ha-
buisset fidem.

BACCHIDES.

Immerito tibi iratus fui. *Pist.* Eja bonum habe animum.
Mnes. Unde habeam? mortuus pluris pretii est, quam
ego sum. *Pist.* Militis
Paratus modo venerat aurum petere: hinc eum ego
meis
Dicitis malis, his foribus atque hac repuli, rejeci hominem.
Mnes. Quid mihi id prodest? quid faciam? nihil habeo mi-
lier. ille quidem
Hanc abducet, icio. *Pist.* Si mihi sit, non pollicear.
Mnes. scio, dares.
Novi. sed nisi ames, non habeam tibi fidem tantam.
Nunc agitas sit tute tuarum rerum: egone ut opem
mihi
Ferre putem posse inopem te? *Pist.* Tace modo: deus
respiciet non aliquis.
Mnes. Nuge. *Pist.* Mane. *Mnes.* Quid est? *Pist.* Tuam
copiam ecceam, Chrysalum video.

ACTUS IV. SCENA IV.

Chrysalus servus, Mnesilochus, Pistoclerus adulescent.

HUic hominem decet auro expendi: huic decet sta-
tua v. statui ex auro.
Nam duplex hodie facinas feci, duplicibus spoliis sum
auctus.
Herum majorem meum ut ego hodie lasi lepide! ut
ludificatus est!
Callidum senem callidis dolis compuli, & perpuli,
mihi omnia ut crederet.
Nunc amanti hero, filio senis, quicum ego hibo,
quicum edo, & amo,
Regias copias aureasque obruli, ut domo fumeret,
neu foris quæreretur.
Non mihi isti placent Parmenones, Syri, qui duas
aut tres minas
Auferunt heris, nequius nihil est, quam egens con-
siliis servos, nihil habet
Multipotens pectus, ubicunque usus fiet, pectore
espromat suo.
Nullus frugi esse potest homo, nisi qui & bene &
male tacere tenet.
Improbis cum improbus sit, harpaget: furibus fure-
tur, quod queat.
Versipellem frugi convenit esse hominem. pectus
quod sapit,
Bonus sit bonis, malus sit malis. utrumque res sit,
ita animum habent.
Sed lubet scire, quantum aurum herus sibi demisit:
& quid suo reddidit patri.
Si frugi est, Herculem fecit ex patre: decumam par-
tem ei
Dedit, sibi novem abstulit. sed, quem quaero, optu-
me ecce obvium
Mihi est. nam qui nummi exciderunt, here, tibi,
quod sic terram
Obtuere? quid vos maestos tam tristesque esse con-
spicor?
Non placet, nec est temere etiam. quin mihi re-
spondetis?
Mnes. Chrysale, occidi. *Chr.* fortassis tu auri demisti parum.
Mnes. Qui, malum, parum? immo vero nimio minus
multo parum.
Chr. Quid igitur, stulte? quoniam occasio ad eam tem
fuit
Mea virtute parta, ut quantum velles, tantum su-
meres,
Sic

Sic hoc dignitatis duobus sumebas primoribus?
 An nesciebas, quam ejusmodi homini raro tempus fore daret?

Mnes. Erras. *Chr.* At quidem tute errasti, cum parum immeritum ampliter.

Mnes. Pol tu quam nunc me accusas magis, si magis rem noveris.

Occidit! *Chr.* Animus jam istuc dicto plus praefagitur mali.

Mnes. Perit! *Chr.* Quid ita? *Mnes.* Quia patri omne cum ramento reddidi.

Chr. Reddidisti? *Mnes.* Reddidi. *Chr.* Omnene? *Mnes.* Oppido. *Chr.* Occisi sumus!

Qui in mentem venit tibi istuc facinus facere tam malum?

Mnes. Bacchidem atque hunc suspicabar propter crimen, Chrysale.

Me male consuluisse: ob eam rem omne aurum iratus reddidi.

Meo patri. *Chr.* Quid, ubi reddebam aurum, dixisti patri?

Mnes. Id aurum accepisse extemplo ab hospite Archidemide. *Chr.* Hem!

Istuc dicto dedisti hodie in cruciatum Chrysalam: Nam ubi me aspiceret, ad carnificem rapieret continuo senex.

Mnes. Ego patrem exoravi. *Chr.* Nempe ergo hoc ut faceret, quod loqueris?

Mnes. Immo tibi ne noceat, neu quid ob eam rem succenseat.

Atque aegre impetravi. nunc hoc tibi curandum est, Chrysale.

Chr. Quid vis curem? *Mnes.* Ut ad senem etiam alteram facias viam.

Comparsa, tubercula, finge quod lubet, conglutina, Ut senem hodie doctum doctae fallas, aurumque auferas.

Chr. Vix videtur fieri posse. *Mnes.* Perge, ac facile haec feceris.

Chr. Quam, malum, facile? quem mendacii prehendit manifeste modo:

Quem si orem, ut mihi nihil credat, id non ausit credere.

Mnes. Immo si audias, quae dicta dixit me adversum tibi.

Chr. Quid dixit? *Mnes.* Si tu illam Solem sibi Solem esse dixeris,

Si illum Lunam credere esse, & noctem, qui nunc est dies.

Chr. Emungam hunc hominem probe hodie: ne id nequidquam dixerit.

Mnes. Nunc quid nos vis facere? *Chr.* Enim nihil, nisi ut amietis, Impero.

Ceterum quantum lubet me poscitorum aurum, ego dabo.

Quid mihi refert Chrysale esse nomen, nisi factis probis?

Sed nunc quantumvis usu' est auri tibi, Mnesiloches? dic mihi.

Mnes. Militi nummis ducentis jam usus est pro Bacchide.

Chr. Ego dabo. *Mnes.* Tum nobis opus est sumtu.

Chr. Ah placide volo

Unumquidque agamus: hoc ubi egero, tum istuc agam.

De ducentis nummis primum intendam balistam in senem.

Ea balista si pervortam turrim & propugnacula, Recta porta invadam extemplo in oppidum antiquum & vetus:

Si id capso, geritore amicis vestris aurum coribus,

Si cui animus sperat. *Pist.* Apud te est animus noster. Chrysale.

Chr. Nunc tu abi intro, Pistoclero, ad Bacchidem, atque effere cito.

Pist. Quid? *Chr.* Stilum, ceram, & tabellas, & linum. *Pist.* Jam faxo hic erant.

Mnes. Quid nunc es facturus? Id mihi dice. coctum est prandium.

Chr. Vos duo eritis, atque amica tua erit tecum tercia.

Mnes. Sicut dicis. *Chr.* Pistoclero nulla amica est. *Mnes.* Immo adest.

Alteram ille amat sororem, ego alteram, ambas Bacchides.

Chr. Quid tu loqueris? *Mnes.* Hoc ut futuri sumus.

Chr. Ubi est biclinium?

Vobis stratum? *Mnes.* Quid id exquiris? *Chr.* Res ita est: dici volo.

Nescis quid ego acturus sim, neque facinus quantum exordiar.

Mnes. Cedo manum, ac subsequere propius me ad fores: intro insipice.

Chr. Evax nimis bellus, atque ut esse maxime optabam, locus.

Pist. Quae imperasti (imperatum bene bonis) factum illico est.

Chr. Quid parasti? *Pist.* Quae parari tu iussisti omnia.

Chr. Cape stilum prope & tabellas tuas tibi. *Mnes.* Quid postea?

Chr. Quod jubebo, scribito istuc. nam propterea te volo scribere, ut pater cognoscat litteras, quando legat.

Scribe. *Mnes.* Quid scribam? *Chr.* Salutem tuo patri verbis tuis.

Pist. Quid si potius morbum & mortem scribat? id erit rectius.

Mnes. Ne interrumpa. jam imperatum in cera inest.

Chr. Dic quemadmodum?

Mnes. Mnesiloches salutem dicit suo patri. *Chr.* Adscribe hoc cito:

Chrysalus mihi usquequaque loquitur nec recte, pater, Quia tibi aurum reddidi, & quia non te defraudaverim.

Pist. Mane, dum scribit. *Chr.* Celerem oportet esse amatoris manum.

Pist. Atque idem hercle est ad perdendum magis, quam ad scribendum citus.

Mnes. Loquere: hoc scriptum est. *Chr.* Nunc, pater mi, proin tu ab eo ut caveas tibi,

Sycophantias componis, aurum ut abs te auferat: Et protecto se ablatum dixit. plane adscribe.

Mnes. Dic modo. *Chr.* Atque id pollicetur se daturum aurum mihi,

Quod dem scortis, quodque in lustris comedim & congruem, pater.

Sed, pater, vide ne tibi hodie verba det: quae so cave.

Mnes. Loquere porro. *Chr.* Adscribe modo. *Mnes.* Etiam loquere, quid scribam, modo?

Chr. Sed, pater, quod promissisti mihi, te quae so ut memineras,

Ne illum verberes, verum apud te vincium affer-vato domi.

Cedo tu ceram ac linum acturum. age, oblige, ob-signa cito.

Mnes. Obsecro, quid istis ad istunc usu' est conscriptis modum?

Ut tibi ut quid credat, atque ut vincium te affer-vet domi?

Chr. Quis mihi ira lubet. potius ut cures te, atque ne parcas mihi?

Mef. Adlocia opus conduxi, & meo periculo rem gero. *Mef.* Equom dicit? *Chr.* Cedo tabellas. *Mef.* Accipe. *Chr.* animam advortite.

Mnesioche & tu Pistoclerus, jam facite, in biclinio Cum amica sua uterque accubitu eatis. ita negotium est.

Atque ibidem, ubi nunc sunt lecti strati, potestis citro. *Pist.* Numquid aliud? *Chr.* Hoc, atque etiam ubi erit accubitus femel.

Ne quoquam exurgatis, donec a me erit signum datum.

Pist. O imperatorem probum! *Chr.* Jam bis bibeis oportuit.

Mef. Fugiamus. *Chr.* Vos vestrum curate officium, ego efficiam meum.

ACTUS IV. SCENA V.

Chrysalus.

I Nsanum magnum molior negotium, Metuoque ut hodie possem emolioris. Sed nunc truculentio mihi atque saevo usus sene est. Nam non conducit huic sycophantiae Senem tranquillum esse, ubi me apexerit. Vorfabo ego illum hodie, si vivo, probe. Tam frustum ego illum reddam, quam frustum est cicer. Adambulabo ad osium, ut quando exeat, Extemplu adveniendi ei tabellas dem in manum.

ACTUS IV. SCENA VI.

Nicobulus, Chrysalus.

N imio illic res est magne dividia mihi, Subterfugisse sic mihi hodie Chrysalum. *Chr.* Salvos sum, iratus est senex, nunc est mihi Adeundi ad hominem tempus. *Nic.* Quis loquitur prope?

Atque hic quidem, opinor, Chrysalus est. *Chr.* Accersero.

Nic. Boue ferve, salve. quid sit? quam mox navigo. In Ephesum, ut aurum reperam ab Theotimo domum? Taces? per omnes deos adjuro, ut ni meum Gnatum tam amem, atque ei facta cupiam, quæ is velit,

Ut tua jam virgis latera lacerentur probe, Ferrarumque in pistrino ardeant conteras. Omnia rescivi scelera ex Mnesiocho tua.

Chr. Meum criminatus est? optime est: ego sum malus, Ego sum sacer, scelestus: spectati rem modo:

Ego verbum faciam, *Nic.* Etiam carum est Minutare? *Chr.* Nosces tu istam astartum, qualis sit.

Nunc hæc tabellas ferre me iussit tibi. Orabar, ut, quod istic esset scriptum, id fieret.

Nic. Cedo. *Chr.* Nosce signum. *Nic.* Novi. ubi ipse est? *Chr.* Nescio.

Nihil jam me oportet scire: oblitus sum omnia. Scio me esse servum. nescio etiam id, quod scio.

Nunc ab tranfenna hic tardus lembrium petit: Pendebit hodie pulchre, ita intendi tenus.

Nic. Mane dum parumper: jam ad te exeo, Chrysale. *Chr.* Ut verba mihi das? ut nescio quam rem gerat?

Servos accessit intras, qui me vinciat. Bene navis agitur, pulchre hæc confertur ratis.

Sed cunctisiam: non audio aperiri fores.

ACTUS IV. SCENA VII.

Nicobulus, Chrysalus.

C onfringe tu illi, Artamo, astartum manus. *Chr.* Quid fecit? *Nic.* Impinge pugnum, si multaverit.

Quid hæc loquuntur linteræ? *Chr.* Quid me rogas, Ut ab illo accepi, ad te obligatas attui.

Nic. Ehu tu! loquitur sine es gnato meo male Per sermonem, quia mihi id aurum reddidit?

Et te dixisti id aurum ablatum tamen Per sycophantias? *Chr.* Egone istuc dixi? *Nic.* Ita.

Chr. Quis homo est, qui dicat me dixisse istuc? *Nic.* Tace. Nullus humo dicit: hæc tabellæ te arguunt.

Quas tu attulisti. hem, hæc te vinciri iubent. *Chr.* Aha! Bellerophonem jam tuus me facit filius.

Egommet tabellas detuli, ut vincieret? sine! *Nic.* Propterea hoc facio, ut saudeas gnato meo

Ut pergræcet tecum, tervenece. *Chr.* O stulte, stulte nescis nunc venire te:

Atque in eo ipso altis lapide, ubi præcædicit. *Nic.* Responde: quis me vendit? *Chr.* Quem di diligunt,

Adolescens moritur, dum valet, sentit, sapit. Hunc si ullus deus amaret, plus annis decem,

Plus jam viginti mortuum esse oportuit: Terræ odium ambulat. jam ubi sapit,

Nec sentit. tanti est, quanti est fungus putidus. *Nic.* Tun' terræ me odium esse autumas? adducite hunc

Intro, atque astringite ad columam fortiter. Numquam auferes hinc aurum. *Chr.* Atqui ultro jam dabis.

Nic. Dabo? *Chr.* Atque orabis me quidem ultro, ut auferam;

Cum illum rescisses criminatorem meum, Quanto io periculo, & quanta in perniciæ sit:

Tum libertatem Chrysalus largire: Ego adeo omnem accipiam. *Nic.* Dic, scelus caput,

Dic, quo io periculo est meus Mnesiochus filius? *Chr.* Sequere hac me, saxo jam scies. *Nic.* Quo gentium?

Chr. Tres unos passus. *Nic.* Vel decem. *Chr.* Agedum, tu Artamo,

Forem hanc paucillum aperi, placide, ne crepa: Sat est: accede hac ru. videu' convivium?

Nic. Video exadvorsum Pistoclerum & Bacchidem. *Chr.* Qui sunt in lecto illo altero? *Nic.* Interit miser!

Chr. Novissime huminem? *Nic.* Novi. *Chr.* Dic fides mihi, Bellan' videtur specie mulier? *Nic.* Admodum.

Chr. Quid illam, meretricem esse censet? *Nic.* Quipini.

Chr. Frustra es. *Nic.* Quis igitur obscuro est? *Chr.* Invenieris.

Ex me quidem hodie omnemque fies certior.

ACTUS IV. SCENA VIII.

Cleomachus, Nicobulus, Chrysalus.

M Eanne hic Mnesiochus, Nicobull filius, Per vim ut retineat mulierem? quæ hæc factio est?

Nic. Quis ille est? *Chr.* Per tempus hic venit mules mihi.

Chr. Non me arbitratur militem, sed mulierem, Qui me meumque non queam defendere.

Nam neque Bellona mihi unquam, neque Mars creduat, Nil illum exanimalem fixo, si convenero,

Nive exheredem fecero vitæ suæ.

Nic.

Nic. Chrysale, quis ille est, qui ministratur filio?
Chr. Vir hic est illius mulieris, quacum accubat.
Nic. Quid, vir? *Chr.* Vir, inquam. *Nic.* Nupta est illan' obscuro?
Chr. Scies haud multo post. *Nic.* Oppido interii miser!
Chr. Quid? nunc celestus tibi videtur Chrysalus?
Ape nunc, vincito me, asculcato filio.
Dixin' tibi ego illum inventurum te, qualis sit?
Nic. Quid nunc ego faciam? *Chr.* Iube sis me exsolvi cito.
 Nam nisi ego exsolvor, jam manifestum hominem opprimet.
Cle. Nihil est laeti, quod me hodie facere mavelim,
 Quam illum cubantem cum illa opprimere, ambo ut necem.
Chr. Audin' quæ loquitur? quin tu me exsolvi jubes?
Nic. Exsolvite istum, perit, pertimui miser!
Cl. Tum illum, quæ corpus publicæ volgo suum,
 Faxo, se haud dicat nascam, quem derideat.
Chr. Pacifici cum illo paulula pecunia
 Potes. *Nic.* Pacificere ergo obscuro, quod tibi lubet;
 Dum ne manifestum hominem opprimat, neve enicet.
Cl. Nunc nisi ducenti Philippi redduntur mihi,
 Jam illorum ergo animam amborum exorbebo oppido.
Nic. Hem illos pacificere, si potes, perge obscuro.
 Pacificere quidvis. *Chr.* Ibo & faciam festulo.
 Quid clamas? *Cle.* Ubi herus tuus est? *Chr.* Nusquam: nescio.
 Vis tibi ducentos nummos jam promittier,
 Ut ne clamorem hic facias, non conviciam?
Cle. Nihil est, quod malum. *Chr.* Atque ut tibi mala multa integram?
Chr. Tuo arbitratu. *Chr.* Ut subblanditur caruifex!
 Pater hic Mnesilochus est: sequare, is promittit tibi.
 Tu aurum rogato: ceterum verbum fas est.
Nic. Quid sit? *Chr.* Ducentis Philippiis rem pepigi.
Nic. Vah, salus
 Mea, servavisti me. quam mox dico? Dabo.
Chr. Roga hunc tu, tu promitte huic. *Nic.* Promitto, roga.
Chr. Ducentos nummos aureos Philippis probos
 Dabin? Dabuntur, inquit: responde. *Nic.* Dabo.
Chr. Quid nunc, impure, numquid deberet tibi?
 Quid illi molestus? quid illam morte terreat?
 Et ego te, & ille maculatus infortunia.
 Si tibi est machara, & nobis veruina est domi:
 Qua quidem te faciam, si tu me irritaveris,
 Consolliorem foricina neniam.
 Jamdudum hercle equidem sentio, suspicio
 Quæ te sollicitet, eum esse cum illa muliere.
Cle. Immo est quoque. *Chr.* Ita me Juppiter, Juno, Ceres,
 Minerva, Larona, Spes, Opis, Virtus, Venus,
 Castor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules,
 Submanus, Sol, Saturnus, diique omnes ament:
 Ut ille cum illa neque cubat, neque ambulat,
 Neque osculatur, neque illud quod dici solet.
Nic. Ut jurat? servat me ille suis perjuriis.
Chr. Ubi nunc Mnesilochus ergo est? *Cle.* rus misit pater.
 Ille autem in arcem abivit adem visere
 Minervæ: nunc aperta est, i, vise, esne ibi?
Chr. Ab eo ad forum igitur. *Chr.* Vel hercle in malam
 cruce.
Cl. Hodie exigam aurum hoc? *Chr.* Exige, ac suspende re:
 Ne supplicare censeas, nihili homo.
 Ille est amoris. sine me, per, te, here, obscuro
 Deos immortales, ire hac intro ad filium.
Nic. Quid eo introibis? *Chr.* Ut eum dictis plurimis
 Castigem, cum hæc fac facta ad hunc facias modum.

Nic. Immo oro ut facias, Chrysale, & ted obscuro,
 Cave parvis ia eum dicere. *Chr.* Etiam me moues?
 Satin' est, si plura ex me audiet hodie mala,
 Quam addidit umquam Clinia ex Demetrio?
Nic. Lippi illic oculi servos est simillimus:
 Si non est; nolis esse, neque desideres:
 Si est; abstinere, quin attingas, non queas.
 Nam si illic hodie forte fortans hic foret,
 Miles Mnesilochum cum uxore opprimeret sua,
 Atque obruncaret machum manifestarium:
 Nunc quasi ducentis Philippis emi filium,
 Quos dare promissi militi: quos non dabo
 Temere etiam, priusquam filium convenero.
 Numquam edepol quidquam temere credam Chrysale.
 Verum libet etiam mihi has perlegere denno:
 Equom est tabellis consignatis credere.

ACTUS IV. SCENA IX.

Chrysalus, Nicobulus.

A Tride duo fratres client fecisse facinus maximum:
 Cum Priami patriam Pergamum, divina moni-
 tum manu,
 Armis, equis, exercitu atque emissis bellatoribus,
 Militem numero navium, decimo anno post sabo-
 gerunt.
 Non Pelides termento fuit, prout ego herum expu-
 gnabo meum.
 Sine classe, sineque exercitu, & tanto numero militum,
 Cepi, expugnavi amanti herili filio aurum ab suo patre.
 Nunc priusquam huc senex venit, libet lamentari,
 dum exeat:
 O Troja! o patria! o Pergamum! o Priame! pe-
 riisti, senex,
 Qui misere male mulcabere quadringentis Philippis
 aureis.
 Nam ego has tabellas obsignatas, consignatas, quas sero,
 Non sunt tabellæ, sed equos, quem misere Achivi
 ligneum.
 Epus est Pistoclerus: ab eo hæc sumta. Mnesilo-
 chus Sinon est
 Relictus: ellum! non in busto Achilli, sed in lecto
 accubat:
 Bacchidem habet secum. ille olim habuit ignem,
 qui signum daret:
 Hæc ipsum exurit. ego sum Ulysses, cujus consilio
 hæc geratur.
 Tum quæ hic sunt scriptæ literæ, hoc in equo in-
 sunt milites
 Armati equis animati probe. ita res successit, me-
 liusque adhuc.
 Atque hic equos non in arcem, verum in arcem
 faciet impetum.
 Excidium, exitium, exlecebra fiet hic equos hodie
 auro semis.
 Nostro seni huic stolido, ei profecto nomen facio
 ego Ilio.
 Miles Menelaus 'st: ego Agamemnon, idem Ulysses
 Laertius.
 Mnesilochus est Alexander, qui erit exitium rei pa-
 triæ: sux:
 Is Helenam abduxit, cuja causa nunc facio obidium
 Ilio.
 Nam illic eidem audiî Ulyssiem, ut ego sum, fuisse
 & andacem & malum.
 Dolis ego deprehensus sum: ille mendicans pene in-
 ventus interiit.
 Dum

Dum sibi exquirat fata Iliorum. assimiliter mihi hodie obigit.

Vinctus sum, sed dolis axemi: item se ille servavit dolis. Illo tria fuisse audivi fata, quae illi forent exitio: Signum ex arca si perisset: alterum uterum astit Troili mors:

Tertium cum porre Scæx limen superum scinderetur. Paria item tria eis tribus sunt fata nostro huic Illo: Nam dudum primo ut dixeram nostro seni mendacium

Et de hospite, & de auro, & de lembo: ibi signum ex arce jam abstuli.

Jam duo restabant fata tum, nec magis id ceperam oppidum.

Post ubi tabellas ad senem deruli, ibi occidi Troilum. Cum censuit Mneseleochum cum uxore esse dudum militis,

Ibi vix me exsolvi. atque id periculum assimilo, Ulyssæm ut predicant

Cognitum ab Helena, esse proditam Hecubæ. sed ut olim ille se

Blanditiis exemit, & persuasit, se ut amitteret: Item ego dolis me illo expuli periculo, & decepi senem. Postea cum magnifico milite, urbes varias qui inermis capit,

Conflaxi, atque hominem repelli: dein pugnam confarui seni:

Ego eum adeo uno mendacio devici, uno istu extempulo

Cepi spolia. is nunc ducentes nummos Philippus militi.

..... Quos dare te promisit, dabit.

Nunc alteris etiam ducentis ulus est, qui dispensentur

Illo capto: ut sit multum, qui triumphent milites. Sed Priamus hic multo illi prestat. non quinquaginta modo.

Quadringentos filios habet; atque equidem omnes lectus sine probo:

Eos ego hodie omnes contruncabo duobus solis lētibus. Nunc Priamo nostro si est quis emptor, coemtionalem senem

Vendam ego, venalem quem habeo, a templo ubi oppidum expugnare.

Sed Priamum assautem eum ante portam video. adibo atque alloquar.

Nic. Cuiam vox prope me sonat? Chr. O Nicobule! Nic. Quid sit? quid,

Quod te misi, acquid egisti? Chr. Rogas? congrederi. Nic. Congredior.

Chr. Optumus sum orator. ad lacrimas corgi hominem castigando.

Maleque dictis, quæ quidem quivi comminisci. Nic. Quid ait? Chr. Verbum

Nullum fecit: lacrumans tacitus auscultabat, quæ ego loquebar:

Tacitus conscripsit tabellas: obsignatas mihi has dedit: Tibi me iussit dare. sed maturo, ne idem cantent quod priores.

Nosce signum. estne ejus? Nic. Novi. libet perlegere has. Chr. Perlege.

Nunc superum limen scinditur, nunc adest exitium Illo:

Turbat equos lepide ligneus. Nic. Chrysale, ades, dum ego has perlego.

Chr. Quid mihi tibi adeste opus est? Nic. Volo, ut quod jubebo facias,

Ut scias, quæ hic scripta sient. Chr. Nihil moror, neque scire volo.

Nic. Tamen ades. Chr. Quid opus est? Nic. Taceas. quod jubeo, id facias. Chr. Adero.

Nic. Euge litteras minutas. Chr. Qui quidem videat parum:

Verum, qui satis videat, grandes satis sunt. Nic. At minimum advertito igitur.

Chr. Nolo, inquam. Nic. At volo, inquam. Chr. Quid opus est? Nic. At, animi id, quod te jubeo, facias.

Chr. Iustum est, tuus tibi servos tuo arbitrari serviat. Nic. Hoc agelis jam nunc. Chr. Ubi lubet, recita: aurum operam tibi dico.

Nic. Certe quidem haud parvis, neque fido. sed quidquid est, perlegere certum est.

Pater ducentes Philippus quæso Chrysale

Da, si esse talvum vis me, ut vitalem tibi.

Chr. Malum quidem hercle magnum, tibi dico. Nic. Quid est?

Chr. Non prius salatem scripsit? Nic. Nusquam sentio.

Chr. Non dabis, si sapias. verum si das maxime, Næ ille alium gerulum quæret, si sapiet, sibi.

Nam ego non laetans sum, si jubeas maxime: Sæc sic suspectus sum, cum careo noxia.

Nic. Ausculta porro, dum hoc, quod scriptum est, perlego.

Chr. Inde a principio jam impudens epistola est. Nic. Pudet prodire me ad te in conspectum, pater.

Tantum flagitium te scire audivi meum.

Quod cum peregrini cubui uxore militis,

Pol haud derides. nam ducentis aureis

Philippis redemi vitam ex flagitio tuam.

Chr. Nihil est illorum, quin ego illi dixerim.

Nic. Stulte scissis fatore. sed quæso, pater,

Ne me in stultitia, si deliqui, derides.

Ego animo cupido, atque oculis indomitis fui:

Perlatum est tacere, cuius oculis indomitis fui:

Prius te cavisse ergo, quam pudere, æquom fuit.

Chr. Eadem istæc verba dudum illi dixi omnia.

Nic. Quæso, ut fax habeas id, pater, quod Chrysalus

Me oburgavit plurimis verbis malis,

Et ma meliorem fecit præceptis suis,

Ut te ei habere gratiam æquom sit bonam.

Chr. Estne istuc istic scriptum? Nic. Hem specta, tunc lacies.

Chr. Ut qui deliquit, supplex est ultero omnibus?

Nic. Nunc si me fas est obsecrare abs te, pater,

Da mihi ducentes nummos Philippus, te obsecro.

Chr. Ne unum quidem hercle, si sapias. Nic. Sine perlegam:

Ego iusjurandum verbis conceptis dedi,

Daturum id me hodie mulieri ante vesperum,

Præquam a me abiret. nunc, pater, ne pererem,

Cura: atque abduce me hinc ab hac quantam potest,

Quam propter tantum damni feci & flagitii.

Cave tibi ducenti nummi dividici fuisse.

Sescenta tanta reddam, si vivo, tibi.

Vale, atque hanc cura. Quid nunc censes, Chrysale?

Chr. Nihil ego tibi hodie consilii quidquam dabo:

Neque ego haud committam, ut, si quid peccatum fiet,

Fecisse dicas de mea sententia.

Verum, ut ego opinor, si ego in istuc sem loco,

Dem potius aurum, quam illum corrumpi sinam.

Dæe conditiones sunt: utram tu accipias, vide.

Vel ut aurum perdas, vel ut amator perieret.

Ego

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Nicobulus, Philoxenus.

Uicunque ubique sunt, qui fuere, quique futuri sunt posthac
Stulti, stolidi, farui, fungi, bardi,
bleanni, buccones,
Solum ego omnes longe antedec stultitia,
& moribus indoctis.

Perii! pudet. hoccine me statim ludos bis factum esse indigne?

Magis quam id repeto, tam magis urot, quae meus filius turbavit.

Perditus sum, atque etiam eradicatus sum: omnibus exemplis crucior.

Omnia me mala confectantur, omnibus exitiis inrerit. Chrysalus me hodie laceravit, Chrysalus me miserum spoliat:

Is me scelus usque attondit deis doctis indoctum, ut lubitum est.

Ita miles memocat meretricem esse, quam ille uxorem esse aiebat.

Omnia, ut quidque actum est, memoravit. eam sibi hunc annum conductam.

Reliquum id auri factum, quod ego ei stultissimus homo promississem.

Hoc, hoc est, quod peractescit, hoc est demum quod petrucrior.

Me hoc ztatis ludificari: immo edepol sic ludos factum! Cano capite, atque alba barba, miserum me auro esse emunctum!

Perii, hoc servom meum non nauci facere ausum! atque ego, si alibi

Pius perdidit, minor aegre habeam, minusque id mihi damno ducam.

Phil. Certo hic prope me mihi nescio quis loqui visus est. sed quem video?

Hic quidem pater Mnesclochi. Nic. Euge, socium zrummz & mei mali video.

Philoxene salve. Phil. Et tu, unde agis? Nic. Unde homo miser & infornatus.

Phil. At pol ego ibi sum, esse ubi miserum hominem decet atque infornatum.

Nic. Igitur pari fortuna, ztate ut fumus, utimur. Phil. Sic est. sed, tu,

Quid tibi est? Nic. Pol mihi par idem est quod tibi. Phil. Nunquidnam ad filium

Hac aggruado attinet? Nic. Admodum. Phil. Idem mihi morbus in pectore est.

Nic. At mihi Chrysalus optumus homo Perdidit filium, me, atque rem omnem

Meam. Phil. Quid tibi ex filionam, obsecro, zgre est? Nic. Scies id: peritit

Cum tuo: atque ambo zque amicas habent. Phil. Qui scis? Nic. Vidi. Phil. Hei mihi, disperit!

Nic. Quid dubitamus pultare, atque huc evocare ambos foras?

Phil. Haud moror. Nic. Heus Bacchis, iube sis actutum aperiri fores,

Nisi mavolitis fores & postes comminui securibus.

Ego neque te jubeo, neque veto, neque faadeo. Nic. Miseret me illius. Car. Tuus est; non mitum facis.

Si plus perdendum sit, periisse suavius est, quam illud flagitium volgo dispalcere.

Nic. Ne ille edepol Ephesi multo mavellem foret, dum salvus esset, quam revenisset domum.

Quin ergo istic, quod perdendum est, propere perdere?

Binos ducentes Philoppos jam intrus efferam: Et militi quos dudum pronissi miier,

Et istos. mane istic: jam exeo ad te, Chrysale. Car. Fit vasta Tropa, scindunt proceres Pergamum.

Scivi ego jamdudum fore me exitium Pergamo. Edepol qui me esse dicat cruciara malo

Dignum, ne ego cum illo pignus basd ausum dare, Tantas tutbellas facio. sed crepuit turis:

Efferitur praeda ex Tsoja. taceam nunc jam. Nic. Cape hoc tibi aurum, Chrysale. i, fet filio.

Ego ad forum autem hinc ibo, ut solvam militem. Car. Non equidem accipiam. prout tu queras qui ferat.

Nolo ego mihi credi. Nic. Cape vero: odiole facis. Car. Non equidem capiam. Nic. At quazio. Car. Dico, ut res se habet.

Nic. Morare. Car. Nolo, inquam, aurum concedi mihi. Vel da aliquid, qui me servet. Nic. Obe, odiose tacis.

Car. Cedo, si necesse est. Nic. Cura hoc. jam ego huc revenero.

Car. Curatum est, esse te senem miserrimum. Hoc est incepta ethere pulchre, velut mihi

Evenit, ut ovans praeda oustus incederem. Salare nostra atque urbe capta per dolum,

Domum reduco integrum omnem hinc exercitum. Sed, spectatores, vos nunc ne mitemini,

Quod non triumpho, pervolatum est, nihil moror. Verum ramen accipiantur mille milites,

Nunc hanc praedam omnem jam ad quesiorem deferam.

ACTUS IV. SCENA X.

Philoxenus.

Quam magis in pectore meo foveo, quas meus filius turbas turbet,

Quam se ad vitam, & quos ad amores. precipitem inlicitus capessat,

Magis curae est, magisque anormido, ne is peteat, neu corruptur.

Scio. ego sui illa ztate, & feci illa omnia, sed more modesto.

Neque placent mores, quibus video volgo gnatis esse parentes.

Daxi, habui scortum, potavi, edi, donavi. & enim id raro.

Ego dare me ludum meo gnato instrui. ut animo obsequium

Sumere possit, equom esse paro: sed nimis nolo desidiai Ei dare indum. nunc Mnesclochum, quod mandavi,

viso: Equid eum ad virritem aut ad frugem opera sua compulerit:

Sicut enim, si convenit, scio scisse: eo est ingenio natus.

ACTUS V. SCENA II.

Bacchides duae sorores, Nireubula, Philoxenus.

Quis sonita ac rumula tanto nomine nominat
Me, atque pultat ades? *Nic.* Ego atque hic.
Bacch. Quid hoc est?

Negotii? nam, amabo, quis has hac oves adegit?
Nic. Oves nos vocant pessumae. *Sor.* Pastor harum
Dormit, cum has eunt sic a pecu palitantes.
Bacch. At pol nitens, haud forside videntur ambar.
Sor. Antoniz haec quidem ambo usque sunt. *Phil.* Ut
videntur

Deridere nos? *Nic.* Sine, suo usque arbitrari.
Bacch. Rerio? ter io anno tu has tonituri? *Sor.* Pol
hodie

Altera jam bis detonsa certo est. *Bacch.* Vetulae
Sunt thymiaez. *Sor.* At bonas fuisse credo.
Bacch. Viden? limulis, obsecro, ut intueatur?
Sor. Ecastor sine omni arbitror malitia esse.
Phil. Merito hoc nobis fit, qui quidem hac venerimus.
Bacch. Cogantur quidem intro. *Sor.* Haud scio, quid
eo opus sit,

Quae nec lactem, nec lanam ullam habent. sic sine
ascent.

Exluere, quanti fuere, omnis frustus
Jam illis decidit, non vides, ut palantes
Solae libere grassentur? quo atare eredo esse mutas:
Ne balne quidem, cum a pecu cetero abfunt.

Bacch. Stultae atque haud male videntur.
Sor. Revortamur intro, soror. *Nic.* Illio ambo ma-
nere: haec oves volent vos.

Bacch. Prodigium hoc quidem est: humana nos voce
appellant oves.

Phil. Haec oves vobis malam rem magnam, quam de-
bent, dabunt.

Bacch. Si quam debes, te condono, tibi habe, num-
quam abs te petam.

Sed quid est, quapropter nobis vos malum mini-
stramini?

Phil. Quia nostros agnos conclusos istic esse ajunt duos.
Nic. Er, praeter agnos, meus est istic clam mor-
dax canis:

Qui nisi nobis prodacantur jam, atque emittantur
foras,

Arietes truces nos erimes, jam in vos incurfabimus.
Bacch. Soror, est, quod te volo secreto. *Sor.* Eho
amabo. *Nic.* Quo ille abeunt? *Bacch.* Senem illum

Tibi dedo ulteriores, lepide ut lenitum reddas: ego
ad hunc

Iratum aggrediar. possumus nos hos intro illicere
huc? *Sor.* Meum

Pensum ego lepide accurrabo. quamquam odiosum
est mortem amplexari.

Bacch. Facito, ut facias. *Sor.* Taceas. tu tuum facito,
ego quod dixi, haud mutabo.

Nic. Quid illac illuc in consilio duae secreto consultant?
Phil. Quid ais to homo? *Nic.* Quid me vis? *Phil.*

Pudet dicere me tibi quiddam.

Nic. Quid est, quod pudet? *Phil.* Se! amico homini
tibi quid volo credere, certum est,

Nihil sum. *Nic.* Istuc jampredem scio. sed, quid
nihil sit, memora.

Phil. Tactus sum vehementer visco: eor stimulo fodi-
tur. *Nic.* Pol tibi

Multo aequius est cozendicem.

BACCHIDES.

Sed quid istuc est? et si jam ego ipse, quid sit, pro-
pe scio. puto me.

Verum audire etiam ex te studeo. *Phil.* Viden? haec?
Nic. Video. *Phil.* Haud mala est mulier.

Nic. Pol vero ista mala, & tu nihili. *Phil.* Quid
multa? ego amo. *Nic.* An amas? *Phil.* Necas.

Nic. Tuu? homo putide, amator istac fieri utate au-
des? *Phil.* Qui non?

Nic. Quia flagitium est. *Phil.* Quid opus verbis est?
meo filio non sum iratus.

Neque te tuo est equum esse iratum: si amant, sa-
pienter facient.

Bacch. Sequere hac. *Nic.* Eunt. eccas tandem probi
perlecebrz & perlastrices.

Quid nunc? etiam redditis nobis filios & servom? an
ego

Expor tecum vim majorem? *Phil.* Abin? hinc?
Non homo tu quidem es, qui istuc pacto tam le-
pidam illepidae appelles.

Bacch. Senex optime, quantum est in terra, sine hoc
exorare abo te.

Ut istuc delictum desistas tanto opere ire oppugnatum.
Nic. Nisi abeas, quamquam tu bella es, malum tibi

magnum dabo jam. *Bacch.* Patiar.

Non metuo, ne quid mihi doleat, quod ferias. *Nic.*
Ut blandiloqua est!

Hei mihi, metuo! *Sor.* Hic magis tranquillus sit.
I, i hac mecum totro, atque ibi, si quavis, filium
concastigato.

Nic. Abin? a me icelus? *Bacch.* Sine, mea pietas, exo-
rem. *Nic.* Exores tu me!

Bacch. Ego quidem ab hoc certe exorabo. *Phil.* Immo
ego te oro, ut me intro abducas.

Sor. Lepidum te? *Phil.* At icem? quo pacto me ad te
intro abducas? *Sor.* Mecum ot sis.

Phil. Omnia quae cupio, commemoras. *Nic.* Vidi ego
nequam

Homines, verum te omninem deteriores. *Phil.* Ita
sum.

Bacch. I, i hac mecum intro, ubi aibi sit lepide vici-
bus, vivo atque onguentis.

Nic. Satis, satis jam vestri est convivil: me nihil pon-
nit, ut sim acceptus.

Quadringentis Philippis filius me, & Chrysalis cir-
cumdixerunt,

Quem quidem ego ut non excreciem,
Alterum tantum auri non meream.

Bacch. Quid tandem, si dimidium auri redditur? Isne
tu hac mecum

Intro, atque ut eis delicta ignoscas? *Phil.* Faciet.
Nic. Minime. nolo, nihil moror. sine sic, malo illos
ulicisci ambo.

Phil. Etiam tu bone nihili, quod dii dant boni, ca-
ve culpa tua amissis.

Dimidium auri darur, accipias, porceque, & seor-
tum accumbas.

Nic. Egon? ubi filius corrumpatur meus, ibi potem?
Phil. Potandum est.

Nic. Age jam id, ut ut est, etsi est dedecorum, pa-
tiar: facere inducam.

Animum egon? cum hac cum illo accumbet, in-
spectem? *Bacch.* Immo equidem pol tecum.

Accumbam: te amabo, & te amplexabor. *Nic.* Cap-
ut prurit. perii!

Vix negito. *Bacch.* Non tibi venit in mentem,
amabo, si dum vivas,

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Grumio, Tranio.

Xi e culina, sis, foras, mastigia,
Qui mihi inter patinas exhibes argu-
tias.
Egredere, herilis perniciēs, ex ædibus.
Eho pol te ruri, si vivam, ulciscar probe.
Exi, inquam, midor, e culina. quid
lates?

Tran. Quid tibi, malum, hic ante ades clamitatio est?
An ruri censes te esse? abcede ab ædibus.
Abi rus; abi diereſte; abcede ab janua.
Hem, hocine volebas? Grum. Perii! cur me ver-
beras?

Tran. Quia tu vis. Grum. Patiar, sine modo adveniat
senex.

Sine modo venire salvom, quem absentem comes.
Tran. Nec verisimile loquere, nec verum, frater,
Conſeſſe quemquam ut quiquam absentem possit.

Grum. Tu urbanus vero laeta, deliciis populi,
Rus mihi tu objecisti? sane credo, Tranio,
Quod te in pistrinum kis actum trajicis.
Cis, hercle, paucas tempestates, Tranio,
Augibus ruri numerum, genus feracile.
Nunc, dum tibi lubet licetque, pota, perde rem,
Corrumpe herilem filium, adolescentem optimum:
Dies noctesque bibite, pergraculini,
Amicas emite, liberate, pascite
Parafitos, obſonate pollucibiles.
Hæcine mandavisti tibi, cum peregre hinc iit, senex?
Hocine modo hic rem curatam offendet suam?
Hocine boni esse officium servi exitimas,
Ut heri sui corruptar & rem & filium?
Nam ego illum corruptum duco, quom his fustis
studet,

Quo nemo adæque juventute ex omni Attica
Antehac est habitus parvus, nec magis continen-
tis nunc in aliam partem palmam possidet.
Virtute id factum tua & magisterio tuo.

Tran. Quid tibi, malum, me, aut quid ego agam,
curatio?!

An ruri quæſio non sunt, quos cures, boves?
Lubet potare, amare, scorta ducere.
Mei tergi facio hæc, non tui, fiducia.

Grum. Quam conſideret loquitur! fæ. Tran. At te
Juppiter,

Dique omnes perdant, oboliſti allium,
Germana illuvies, rusticus, hircus, hara suis,
Canes capro commiſſa. Grum. Quid tu vis fieri?
Non omnes possunt olere unguenta exotica,
Si tu oles: neque superior accumbere,
Neque tam sacris, quam tu vivis, victibus:
Tu tibi istos habes turtures, pices, aves.
Sine me alliato fungi fortunæ meas.
Tu fortunatus, ego miser: patiunda sunt.
Meum bonum me, te eum maneat malum.

Tran. Quasi invidere mihi hoc videre, Grumio,
Quia mihi bene est, & tibi male est; dignissimum est.
Decet me amare, & te bulbulicari:
Me victitare pulchre, te miseris modis.

N

Grum.

Tibi bene facias, jam pol id quidem esse haud per-
longinquum:
Neque si hoc hodie amiseris, post illi morte id even-
turum esse umquam?

Nic. Quid ago? Phil. Quid agas, rogitas etiam? Nic.
Libet, & metuo. Bacch. Quid metuis?

Nic. Ne obnoxius filio sim, & servo. Bacch. Mel
meum, amabo, illæ sunt.

Taus est. unde illum censes sumere, nisi quod tute
illi dederis?

Hanc veniam illis sine te exorem. Nic. Ut terebrat!
ſatin' offirmatum

Quod mihi erat, id me exorat? tua sum opera &
propter te improbius.

Bacch. Nulquam me a te avelles. ſatin' ego iſtuc ha-
beo offirmatum?

Nic. Quod ſenſel dixi, haud mutabo. Bacch. It dies,
ite intro accubitem.

Filii vos exſpectant intus. Nic. Quam quidem actu-
rum emoriamur.

Bacch. Veſper hic eſt, ſequimini. Phil. Ducite nos,
quo lubet, tamquam quidem addictos.

Bacch. Lepide ipſi hi ſunt capti, ſuis qui filiis ſecere
inſidias. ite.

Grex.

HI ſenes, niſi fuiſſent nihili jam inde ab adoleſcen-
tia,
Non hodie hoc tantum ſlagitium facerent canis ca-
pitibus:
Neque adeo hæc faceremus, ni antehac viſiſſemus
fieri,
Ut apud lenones rivaſe filiis fierent patres.
ſpectatores, vos valere volumus, & clare applau-
dere.

FINIS BACCHIDUM.

MOSTELLARIA.

Dramatis Perſone.

TRANIO ſervus.	THEUROPIDES ſenex.
GRUMIO ſervus.	SIMO ſenex.
PHILOLACHES adoleſcens.	DANISTA.
PHILEMATIUM materis.	PHANICUS adoleſcens.
SCAPHIA ancilla.	SERVUS ALIUS.
CALLIDAMATES adoleſcens.	PUER.
DEALPHIUM materis.	

ARGUMENTUM.

Mansonisſe omnes ſuos amores Philolaches,
Quamvisque obſcure rem ſua abuſum pære.
ſenex, ut reſcitur, indiſcitur Tranio:
Terrifica monſtra ait videri in edibus,
Et inde primam emigratam, intervenſa
Lacripes ſanus ſumator poſtulanſ.
Ladusque ruſum ſi ſenex. nam matrum
Acceptum dicit pignus emiſſa adhibet:
Requirit que ſunt: ait viciſſi præſonni.
Inſpectat illas. poſt ſe deriſum dolet:
Ab ſui ſodale gnatis exoratur tacito.

Grum. O carniscom cribrum, quod credo fore:
Ita te forabant paucibulum per vias
Stimulis, si huc reveniat senex,
Tran. Qui icis, an tibi istuc prius eveniat quam mihi?
Grum. Quia numquam merui: tu meruisti, & nunc mures.
Tran. Orationis operam compendi face,
Nisi te mala re magna mactari cupis.
Grum. Ervom daturin' ellis, bubus quod seram?
Date es, si non ellis. agite porro, pergitte
Quomodo occupistis: bibite, pergraciani,
Esse, effertite vos, faginat' cedite.
Tran. Tace, atque rus abi: ego ire in Piræum volo,
In vesperum parare piscatum mihi.
Ervom tibi aliquis cras faxo ad villam afferat.
Quid est? quid tu me nunc obtrueris, fuscifer?
Grum. Pot tibi istuc credo nomen acturum fore.
Tran. Dum interea sic sit, istuc acturum sino.
Grum. Ita est: sed unum hoc scito, n' into celerius
Venire quod molestum est, quam id quod cupide petas.
Tran. Molestus ne sis: nunc jam t' rus, teque amove.
Ne tu erres, hercle præterhac mihi non facies moram.
Grum. Satin' abijt, neque quod dixi, flocci existimant?
Pro di immortales, obsecro vestram fidem,
Facite, huc ut redent noster quam primum senex,
Triennium qui jam hinc abest: priusquam omnia
Periere, & ædis, & ager: qui nisi huc redit,
Paucorum mensium sunt relicte reliquie.
Nunc rus abibo. nam ecum herilem filium
Video corruptum hic ex adolescente optimo.

ACTUS I. SCENA II.

Philolaches adolescens.

Recordatus multum & diu cogitavi,
Argumentaque in pectus multa institui
Ego: atque in meo coeque, si est quod mihi cor,
Eam rem volutavi & diu disputavi,
Hominem quojus rei, quando natus est,
Similem esse arbitrer, simulacrumque habere.
Id repperi jam exemplum.
Novarum adium esse arbitror simitem ego hominem,
Quando hic natus est: ei rei argumenta dicam.
Atque hoc haud videtur verisimile vobis?
At ego id faciam esse ita ut credatis.
Prefecto ita esse, ut prædico, vero vincam.
Atque hoc vosmetipsi scio,
Proinde uti nunc ego esse aucturo, quando
Dicta adiositis mea, haud aliter id dicetis.
Auscultare, argumenta dum dico ad hanc rem.
Simul gnarures vos volo esse hanc rem necum.
Ædes quom exemplo sunt paratæ, expolite,
Factæ probe, examussim.
Laudant sobrum, atque ædes probant. sibi quisque
Inde exemplum expetunt: sibi quisque simile,
Suo utque sumtu: operæ ne parcent fuz.
Atque ubi illo immigrat nequam homo indiligentique
Cum pigra familia, immundus, infrenuus,
Hic jam ædibus vitium additur,
Bonæ cum curantur male.
Atque illud serpe fit: tempestas venit,
Confringit regulas, imbricæque itis
Dominus indiligens reddere alias nevolt.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aer operam fabri:
Nequior factus jam est usus adium:

Atque haud est fabri culpa. sed magna pars
Moram hanc induxerunt, si quid nummo faciri potest,
Usque mantant, neque id faciunt, dopicum
Parietes ruunt. adiciantur ædes totæ denso.
Illec argueura ego adiciis dixi. nunc etiam volo
Dicere, ut homines adium esse similes arbitremini.
Primum dum parentes fabri liberum sunt,
Ex fundamentum substrant liberorum,
Extollant, parant sedulo in firmatæ,
Ut & in utrum boni, & in speciem populo
Sint: sibi que aut materie ne parcent.
Nec sumus ibi sumus esse ducunt:
Expoliunt, docent litteras, iura, leges;
Sumru suo & labore nituntur, ut
Alii sibi esse illorum similes expectant.
Ad legionem quom itant, administrum eis dantur
Tum jam aliquem cognatum suum.
Eatenus abeunt a fabricis.
Unum ubi emeritum est stipendium, igitur tum
Specimeu cernitur, quo eveniat adificior.
Nam ego ad illud frugi usque & probus fui,
In fabricorum potestate dum fui.
Posteaquam immigravi in ingenium meum,
Perdidi operam fabricorum. illico oppido
Venit ignavia; ea mihi tempestas fuit,
Ea mihi adventu suo grandinem, imbremque attulit:
Hæc verecundiam mihi & virtutis modum
Deturbavit, texit detexique a me illico.
Potilla obtigere tam negligens fui:
Continuo pro imbre amor adventit in cor meum.
Is usque in pectus permanavit, permadecit
Cor meum: nunc simul res, fides, fama, virtus,
Decuque deseruerunt: ego sum in usu
Factus nimio nequior, atque edepol ita
Hæc tigna hujusmodi meas, non vidor mihi
Sarcire posse ædes meas, quin totæ
Perpetuæ ruant, quin cum fundamento
Periciant, nec quollquam esse auxilium queat.
Cor dolet, cum scio, ut nunc sum, atque ut fui:
Quo neque indultior de juventute erat
Arte gymnastica, disco, hastis, pila,
Cursu, annis, equo, vestitibus volupe t
Parsimonia & duritia disciplinæ aliis eram:
Optumi quique expectabant eam doctrinam sibi.
Nunc postquam nihil sum, id vero moepte ingenio
repperi.

ACTUS I. SCENA III.

Philomatium, Scapha, Philolaches.

Jam pridem ecastor frigida non lavi magis subenter,
Nec undi me melius, anea Scapha, rear esse defec-
catam.
Sc. Eventus rebus omnibus, velut homo messis magna
Fuit. *Phil.* Quid ea messis attinet ad meam luvationem?
Sc. Nihil plus, quam lavatio tua ad messin. *Phil.*
Oh, Venus venusta!
Hæc illa est tempestas mea, mihi que modestiam
omnem
Detexit, tellus qua fuit quam mihi amor & cupida
In pectus percolit meum, neque jam unquam ob-
tigere possum.
Mudent jam in corde parietes, perire hic oppido ædes.
Phil. Contempla amabo, mea Scapha, satin' hæc me
vestis deceat:

Volo

Volo meo placere Philolachi, meo oculo, meo patre.
Sc. Quin tu te exornas moribus lepidi, quom lepidi tota es?

Non vellem amatores mulieris amant, sed vestis fartum.
Philo. Ita me di amet, lepidia est Scapha! sapit scelestam multum!

Ut lepidi res omnes tenet, sententiasque amantum!
Phile. Quid nunc? *Sc.* Quid est? *Phile.* Quin me aspice & contempera, ut hæc me decet.

Sc. Virtute formæ id evenit, te ut deceat, quidquid habes.

Philo. Ergo hoc ob verbum te, Scapha, donabo ego profecto hodie aliqui:

Neque pariar te gratis hanc laudasse, quæ placet mihi.
Phile. Nolo ego te assentari mihi. *Sc.* Nimis tu quidem stulta es mulier.

Eho mavie vituperari falso, quam vero extolli?
 Equidem pol vel falso tamen laudari multo malo,
 Quam vero culpam, aut alios meam speciem irridere.

Phile. Ego verum amo, verum volo mihi dici mendacem odi.

Sc. Ita tu me amas, ita Philolaches tuas te amet, ut venusta es!

Philo. Quid ais scelestæ? quomodo admirasti? ita ego istam amarem?

Quid? istuc me; id cur non addiditum est? infecta dona facio.

Peristi! quod promiseram tibi donum, perdidisti.
Sc. Equidem pol miror tam catam, tam doctam te, & bene educatam,

Non stultam stulte facere. *Phile.* Quin mone, quæso, si quid erro.

Sc. Tu ecastor erras, quæ quidem illum exspectes unum, atque illi

Morem præcipue sic geras, atque alios aspernetis.
 Matronæ non meretricium est, unum inservire amantem.

Philo. Pro Iuppiter! nam quod malum vorfator meæ domi illud?

Dû dæque omnes me pessimum exemplis interficiant,
 Nisi ego illam amum interfecero siti fameque atque algæ.

Phile. Nolo ego mihi male te, Scapha, præcipere.
Sc. Stulta es plane, quæ

Illum tibi æternum pater fore amicum & benevolentem.
 Moneo ego te: te deseret ille ætate & satietate.

Phile. Non spero. *Sc.* Insperata accidunt magis sæpe, quam quæ speras.

Postremo, si dictis nequis perduci, ut vera hæc credas,
 Men dicta ex factis nosce: rem vides; quæ sim, & quæ sui ante.

Nihilo ego, quam nunc tu, amata sum, atque uni modo gessi morem,

Qui pol me, ubi ætate hoc caput colorem commutavit,

Reliquit, deseruitque me. tibi idem futurum crede.
Philo. Vix compingimur, quin involem illi in oculos stimularici.

Phile. Solam illi me soli censio esse oportere obsequentem.
 Solam ille me soli sibi suo liberavit.

Philo. Pro di immortales! mulierem lepidam, & pudico ingenio!

Bene hercle factum, & gaudeo mihi nihil esse huius causæ.

Sc. Infamia ecastor tu quidem es. *Phile.* Quapropter?

Sc. Quæ istuc cutes,

Ut te ille amet. *Phile.* Cur obsecro non curem?

Sc. Libera es jam.

Tu jam, quod quærebam, habes: ille, te ni si amabit ultro.

Id, pro capite tuo quod dedit, perdidit tantum argenti.

Phile. Perii hercle, ni ego illam pessimum exemplis enicasso.

Illa hanc corrumpit mulierem male suada vitilena.
Phile. Numquam ego illi possum gratiam referre, ut merita h' de me.

Scapha, id tu mihi ne suades, ut illum minoris pendam.

Sc. At hoc unum facito cogites, si illum inservabis solum,

Dum tibi nunc hæc ætacula est, in fenestra male querere.

Philo. In anginum ego nunc me velim vorti, ut veneficæ illi

Fauces prebendam, atque enicem scelestam stimulatricem.

Phile. Eundem animum oportet nunc mihi esse gratum, ut impertravi,

Atque olim, peiusquam id extudi, quom illi subblandiebar.

Philo. Dii me faciant quod volunt, ni ob istam orationem

Te liberaffo denno, & nisi Scapham enicasso.

Sc. Si tibi sit acceptum est, fore victum tibi sempiternum,
 Atque illum amatores tibi proprium futurum in vita,

Soli gerendum censio morem, & captundos crines.
Phile. Ut fama est homini, exin solet pecuniam invenire.

Ego si bonam famam mihi servaffo, sat ero dives.

Philo. Siquidem hercle vendundum est, pater venibit multo potius,

Quam te, me vive, nunquam suam egere, aut mendicare.

Sc. Quid illis futurum est ceteris, qui te amant? *Phile.* Magis amabunt,

Quom videbunt gratiam referri.

Philo. Utinam meus nunc mortuus pater ad me nuntietur!

Ut ego exharredem meis bonis me faciam, atque hæc sit hæres.

Sc. Jam ista quidem absunta res erit: diesque nostræque estis,

Bibitur, neque quisquam parimoniam adhibet. fagina plane est.

Philo. In te hercle certum h' principium, ut sim parvus, experiri.

Nam neque edes quidquam, neque bibes apud me hisce diebus.

Phile. Si quid tu in istam bene votes loqui, id loqui licebit:

Nec recte si illi dixeris, jam ecastor vapulabis.

Phile. Edopol si summo Jovi vivo argento sacrificassem,

Pro illius capite quod dedi, nunquam æque id bene collocassem.

Ut videas eam medi illius me amare! oh! probus homo sum;

Qui pro me causam dicet, patronum liberavi.

Sc. Video te nihil pendere præ Philolache omnes homines.

Nunc, ne ejus causâ vapulem, tibi potius assentabor,
 N 2 Si ac.

Si acceptum sat habes, tibi fore illum amicum semperiternum.

Philo. Cedo mihi speculum, & cum ornamentis arculam aestutum, Scapha:

Ornata ut sim, quom huc veniat Philolaches, voluptas mea.

Sc. Mulier quae se suamque aetatem spernit, speculo ei usus est.

Quid opus tibi speculo tibi, quae tute speculo speculum es maximum?

Philo. Ob istuc verbum, ne nequidquam, Scapha, tam lepide dixeris.

Dabo aliquid hodie tibi peculi. Philematium mea!

Philo. Suis quique loco videat capillus satis compositus tibi commode?

Sc. Ubi tu comoda es, capillum commodum esse credito.

Philo. Vah, quid illa pote pejus quidquam muliere memorarier?

Nunc assentatrix scelesti est, dudum aduoratrix erat.

Philo. Cedo ceruissam. *Sc.* Quid ceruissa opus nam? *Philo.* Qui malas obliuam.

Sc. Una opera ebur atramento candefacere postules.

Philo. Lepide dictum de atramento atque ebore, euge plaudo Scapha.

Philo. Tum tu igitur cedo purpurissum. *Sc.* Non do: scita es tu quidem.

Nova pictura interpolare vis opus lepidissimum.

Non istanc aetatem oportet pigmentum ullum attingere.

Neque ceruissam, neque melinam, neque ullam aliam officinam.

Cape igitur speculum. *Philo.* Hei mihi misero, fatium speculo dedit.

Nimis velum lapidem, qui ego illi speculo diminuum caput.

Sc. Lintheum cape, atque exerge tibi manus. *Philo.* Quid ita obsecro?

Sc. Ut speculum tenuisti, metuo, ne oleant argenteum manus:

Ne aliquam argentum te accepisse suspicetur Philolaches.

Philo. Non video vidisse lenam calidiorum ullam alteram.

Ut lepide atque astute in mentem venit de speculo malus!

Philo. Etiamne unguentis ungendam censes? *Sc.* Minime feceris.

Philo. Quapropter? *Sc.* Quia ecastor mulier recte olet, ubi nihil olet.

Nam istuc veteres, quae se unguentis unctant, interpoles.

Velut, edentule, quae vitia corporis fuso occultant, Ubi se fodor cum unguentis consociavit, illico

Itidem olent, quasi cum una multa iura confundit cocus.

Quid oleant, nescias, nisi id unum, ut male olere intellegas.

Philo. Ut perdoche cuncta callet? nihil hac docta doctus.

Verum illud est, maxumque pars vestrorum intellegit, Quibus anus domi sunt uxores, quae vos dote meruerunt.

Philo. Agedum contempla aurum & pallum, satis hac me deceat, Scapha?

Sc. Non me curare istuc oportet. *Philo.* Quem obsecro igitur? *Sc.* Eloquar?

Philolachem, is ne quid emat, nisi quod tibi placeat censeat.

Nam amator meretricis mores sibi emit auro & purpura.

Quid opus est, quod suum esse nolit, ei ultro ostentatier?

Purpura aetas occultanda est: aurum turpe mulieri.

Pulchra mulier nuda erit quam purpurata pulchrior: Postea Nequidquam exornata est bene, si morata est male.

Pulchrum ornatum turpes mores pejus cerno collinunt.

Nam si pulchra est, nimis ornata est. *Philo.* Nimis dia ablineo manum.

Quid hic vos daz agitis? *Philo.* tibi me exorno ut placeam. *Philo.* Ornata es satis.

Abi hinc tu intro, atque ornamenta haec aufer. sed, voluptas mea,

Mea Philematium, potare tecum collibrium est mihi.

Philo. Libet & edepol mihi tecum, nam quod tibi libet, idem mihi libet.

Mea voluptas. *Philo.* Hem, istuc verbum vile est viginti minis.

Philo. Cedo, amabo, decem: bene emtum tibi dare hoc verbum volo.

Philo. Etiam nunc decem minae apud te sunt: vel rationem puta.

Triginta minas pro capite tuo dedi. *Philo.* Cur exprobras?

Philo. Egone id exprobre, qui mihi met cupio id improbarier?

Nec quidquam argenti locavi jam dia usquam aequae bene.

Philo. Certe ego, quod te amo, operam nusquam melius potui ponere.

Philo. Bene igitur ratio accepti atque expensi inter nos conuenit.

Tu me amas, ego te amo: merito id fieri uterque existimat.

Hac qui gaudent, gaudent perpetuo suo semper bono: Qui invident, ne unquam eorum quisquam inuideat prorsus commodis.

Philo. Age, accumbe igitur. cedo aquam manibus, puer, appone hic mensulam.

Vide, tali ubi sint. vin' unguenta? *Philo.* Quid opus est? cum stas accubo.

Sed estne hic mens sodalis, qui hac incedit cum amica sua?

Is est. Callidamates cum amica, eum, incedit. euge, oculus meus:

Conueniunt manipulares. ecce! praedam participes perunt.

ACTUS I. SCENA IV.

Callidamates, Delphium, Philolaches, Philematium.
A Duoform venire mihi ad Philolachem

Volo tempore. audi: hem, tibi imperatum est.

Nam illic ubi fui, inde effugi foras.

Ita me ibi male convitii sermonisque Tæsum est. nunc consilium ibo ad Philolachetem,

Ubi nos hilari ingenio & lepide accipiet.

Ecquid tibi video, mamma, madre? *Del.* Semper Istoc modo moratus vivere debebas.

Cal. Visus ego te, ac tute me amplectare?

Del. Si tibi cordi est facere, licet. *Cal.* Lepida es.

Duce me amabo. *Del.* Cave ne cadas. alta.

Cal. Oh! ocellas es meus, tuus sum alumnus, vult meum.

Del. Cave modo, ne prius in via accumbas, Quam illis, ubi lectus est stratus, coitus.

Cal.

Tran. Pluma haud interit, patronus, an aliens prober fiet

Hominis, quod nulla in pectore est audacia.
Nam quovis homini, vel optumo, vel pessimo,
Quamvis defubito facila est facere nequiter,
(Clavem cedo, atque abi intro, atque occlude ostium)
Veram id videndum est, id viri docti est opus,
Quae designata sint & facta nequitia,
Ne quid patiatur, quamobrem pigeat vivere:
Tranquilla cuncta & ut proveniant sine malo.
Sicut ego efficiam, quae facta hic turbabimus,
Profecto ur liqueant omnia & tranquilla sint,
Ne quidquam nobis pariant ex se incommodi.
Sed quid tu egredieris? perit! oh jam jam optima
Proceptis paravisti! *Phor.* Hecus jussit maximo
Operi orare, ut patrem aliquo abstereretur modo,
Ne introiret. adast. *Tran.* Quia etiam illi hoc di-

cito,
Facturum ma, ut ne atiam aspicere xdes audeat;
Capite obvoluto ut sapiat cum summo metu.
Clavem cedo, atque abi hinc intro, atque occlude
ostium.

Et ego hinc occludam. jube venire nunc jam.
Ludos ego hodie vivo praesenti hic feni
Faciam, quod credo mortuo namquam fore.
Concedam a foribus huc, hinc speculabor procul,
Unde advenienti sarcinam imponam scini.

ACTUS II. SCENA II.

Theuropides senex, Tranio servus.

Habeo, Neprune, magnam gratiam tibi,
Quom me amissisti a te via vivom modo.
Verum si posthac me pedem latum modo
Scies imposse in undam, haud castra illico est,
Quod nunc voluisti facere, nunc facias mihi.
Apaga, apage te ama. nunc jam post hunc diem,
Quod crediturus tibi fui, omne credidi.

Tran. Edepol, Neptune, peccavisti largiter,

Qui occasione hanc amissisti tam bonam.

Theur. Triennio post Aegypto advenio domum,

Credo, expectatus veniam familiaribus.

Tran. Nimio edepol ille potuit expectatio

Venire, qui te nuntiaret mortuum.

Theur. Sed quid hoc? occlusa janua est interdus?

Pultabo, heus, equis istas aperit mi fores?

Tran. Quis homo est, qui nostras ades accessit prope?

Theur. Meus servos hic quidem est Tranio. *Tran.* O

Theuropides

Here! salve: salvum te advenisse gaudeo.

Ufqueque valuisti? *Theur.* Ufque, ut vides. *Tran.*

Factum optume.

Theur. Quid vos, infansie estis? *Tran.* Qui dum? *Theur.*

Sic, quia

Foris ambulatis, natus nemo in aedibus

Servat, neque qui recludat, neque qui respondet.

Pultando pedibus pene confregi haec ambas. *Tran.* Eho,

Au tu terigisti has ades? *Theur.* cur non tangerem?

Quin pultando, inquam, pene confregi fores.

Tran. Tetigisti? *Theur.* Tetigi, inquam, & pulta-

vi. *Tran.* Vah! *Theur.* Quid est?

Tran. Male hercle factum. *Theur.* Quid est negotii?

Tran. Non potest

Dici, quam indiguum facinus fecisti & malum.

Theur. Quid jam? *Tran.* Fuge obsecro, atque abcede

ab aedibus.

Fuge hac, fuge ad me propius. tetigisti fores?

Theur. Quomodo pultare potui, si non tangerem?

Tran. Occidisti hercle. *Theur.* Quem mortalem? *Tran.*

Omnes tuos.

Theur. Di tu desqua omnes faxint cum isto omine?

Tran. Metuo, te atque istos aspirare ut posses.

Theur. Quamobrem? aut quam subito rem mihi ap-

portas novam?

Tran. Et heu, jube illos illinc, amabo, abcedere.

Theur. Abcedita. *Tran.* Ades ne attingere. tangite

Vos quoque tarram. *Theur.* Obsecro hercle quia e-

loquere jam.

Tran. Quia septem menses sunt, cum in haec ades pedem

Nemo intro tetulit, semel ut amigravimus.

Theur. Eloquere, quid ita? *Tran.* Circumspice dum,

numquid est,

Sermonem nostrum qui accipiet. *Theur.* Tutum pro-

be est.

Tran. Circumspice etiam. *Theur.* Nemo est; loquere

nunc jam.

Tran. Capitalis cedis facta est. *Theur.* Quid est? non

intellego.

Tran. Scelus, inquam, factum est jamdiu antiquom

& verus.

Antiquom, id adeo nos nunc factum invenimus.

Theur. Quid istuc est, celeste? aut quis id fecit? cedo.

Tran. Hospes necavit hospitem captum manu;

Iste, ut ego opinor, qui has tibi ades vendidit.

Theur. Necavit? *Tran.* Auranque eil ademit hospiti,

Eumque hic defodit hospitem ibidem in aedibus.

Theur. Quapropter id vos factum suspicamini?

Tran. Ego dicam, ausculta. Ut foris convenerat

Tuus gnatus, postquam redit a cena domum,

Abimus omnes cubitum, condormivimus.

Lucernam forte oblitus fueram extinguere;

Atque ille exclamant desepente maximum.

Theur. Quis homo? an gnatus meus? *Tran.* It, tace:

ausculta modo.

Ait venisse illum in somnis ad sa mortuum.

Theur. Nempe ergo in somnis? *Tran.* Ita, sed auscul-

ta modo.

Ait illum hoc pacto sibi dixisse mortuum.

Theur. In somnis? *Tran.* Mirum quin vigilantiter diceret,

Qui abhinc sexaginta annis occisus foret.

Interdum inaepe stultus es.

Theur. Taceo. *Tran.* Sed ecce quid ille inquit:

Ego transmarinus hospes sum Diapontius.

Hic habito. haec mihi dedita est habitatio.

Nam me Acherantem recipere Orcus voluit,

Quia premature vita careo, per fidem

Deceptus sum, hospes hic me necavit, isque me

Defodit insensitum clam ibidem in hisce aedibus.

Sceleris auri causa, nunc tu hinc amigra.

Sceleris hic sunt ades, impia est habitatio.

Qua hic monstra sunt, anno vix possum eloqui.

It, it! *Theur.* Quid, obsecro, hercle factum? *Tran.*

Concrepuit foris.

Hicne percasti? *Theur.* Guttam haud habeo sanguinis;

Vivom me arcessunt ad Acherontem mortui.

Tran. Perit! illic hodie conturbabunt sabulam.

Nimis quam formido, ne manifeste hic me opprimat.

Theur. Quid ruta tecum loquere? *Tran.* Abcede ab

janua.

Fuge obsecro hercle! *Theur.* Quo fugiam? etiam

tu fugis?

Tran. Nihil ego formido. pax mihi est cum mortuis.

Theur.

Theat. Heus, Tranio! *Tran.* Non me appellabis, G. sapi.

Nihil ego commisi, neque istas percussis foreis.
Theat. Quæso quid egre est? quæ res te agitat, Tranio?
Quicquam istac loqueris? *Tran.* An quæso tu appellaveras?
Iam me di amabunt, mortuum illum credidi
Fpostulare, quia percussisses foreis.

Sed tu etiamne attas? nec quæ dico, obtemperas?
Theat. Quid faciam? *Tran.* Cave respexis: fuge, atque
operi caput.

Theat. Cur non sagis tut? *Tran.* Pax mihi est cum
mortuis.

Theat. Scio, quid modo igitur? cur tantopere extimueras?
Tran. Nihil me curassit, inquam: ego mihi providero:
Tu, ut occupasti, tantum quantum quis, fugies,
Atque Hercule invocabis. *Theat.* Hercules, te invoco.
Tran. Et ego, tibi hodie ut det, senex, magnum malum.
Pro dii immortales, obsecro vestram fidem,
Quid ego hodie negotii comissi, malum!

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Daniſſa, Theopropides senex, Tranio servus.

Celestiorum ego annum argento fanori
Numquam ullum vidi, quam hic mi-
hi annus obigit.

A mane ad noctem usque in foro de-
go diem,

Locare argenti nemini nummum quo.

Tran. Nunc pol ego perii plane in perpetuum modum.
Daniſſa adest, qui dedit argentum fanori,
Qui antea est emta, quoque opus in sumptis fuit.
Manifesta res est, nisi quod occorro prius,
Ne hoc senex resciscat. ibo haud obvia.
Sed quidnam hic sese tam cito recipit domum?
Metuo ne de hac re quippiam insuaduerit.
Accedam atque appellabo. hei quam timeo miser!
Nihil est miserius, quam animus hominis confictus,
Sicut me habet. verum urit res hæc sese habet,
Pergam turbare porro. ista hæc res postulat.
Unde is? *Theat.* Conveni illum, unde hæc ædeis
emeram.

Tran. Numquid dixisti de illo, quod dixi tibi?
Theat. Dixi hercule vero omnia. *Tran.* Væ misero
mihi!

Etiam fatetur de hospite? *Theat.* Immo pernegat.
Tran. Cape hercule, obsecro, cum eo una iudicem.
Sed cum videro ut capias, qui credat mihi.
Tam facile vinces, quam pium volpes comest.
Metuo, ne technæ meæ perpetuo perierint.

Theat. Quid tute tecum? *Tran.* Nihil enim. sed dic
mihi,

Distinxit quæso? *Theat.* Dixi, inquam, ordine omnia.
Tran. Etiam fatetur de hospite? *Theat.* Immo perne-
gat.

Tran. Negat? *Theat.* Negat, inquam. *Tran.* Perii op-
pido, cum cogito.

Non confitear? *Theat.* Dicam, si confessus sit.
Quid nunc faciendum censes? *Tran.* Egon' quid cen-
seam?

Cape, obsecro hercule, cum eo una iudicem:
Sed cum videro ut capias, qui credat mihi:
Tam facile vinces, quam pium volpes comest.

Dan. Sed Philolaches ecum fervorem Tranium,
Qui mihi neque fœnus, neque sortem argenti damant.
Theat. Quo te agis? *Tran.* Nec quoquam abeo. nã
ego sum miser,

Scelestus, natus diis inimicis omnibus!
Jam illo præsentè adibit. nã ego homo sum miser!
Ita & hinc & illinc mihi exhibent negotium.
Sed occupabo adire. *Dan.* Hic ad me it, quos sum,
Spes est de argento. *Tran.* Hilarus est frustra istic
homo.

Salvere jubeo te, Misfargyrides, bene.
Dan. Salve & tu. quid de argento? *Tran.* Abi sis, bellua,
Continuo adveniens pilum iniecasti mihi.

Dan. Hic homo est inanis. *Tran.* Hic homo est cer-
te ariolus.

Dan. Quin tu istas mittis tricas? *Tran.* Quin quid vis
cedo.

Dan. Ubi Philolaches est? *Tran.* Numquam potuisti mihi
Magis opportunus advenire, quam advenis.

Dan. Quid est? *Tran.* Concede huc. *Dan.* Quia mihi
argentum redditur?

Tran. Scio te bona esse voce, ne clama nimis.

Dan. Ego hercle vero clamo. *Tran.* Ah, gere morem mihi.

Dan. Quid tibi ego morem vis geram? *Tran.* Abi quæ-
so hinc domum.

Dan. Abeam? *Tran.* Redito huc circiter meridie.

Dan. Reddeturne igitur fœnus? *Tran.* Reddetur: nunc abi.

Dan. Quid ego huc recursem, aut operam sumam,
aut conteram?

Quid, si hic manebo potius ad meridiem?

Tran. Immo abi domum. veram hercle dico: abi modo.

Dan. Quin vos mihi fœnus date: quid nugamini?

Tran. En, hercle, nã tu abi modo: ausulta mihi.

Dan. Jam hercle, ego illanc nominabo! *Tran.* Enge
strenue!

Beatus vero es nunc, cum clamas. *Dan.* Meram peto.

Multos me hoc pacto jam dies frustramini.

Molestus si sum, reddite argentum, abiero.

Responsiones omnes hoc verbo eripite.

Tran. Sortem accipe. *Dan.* Immo fœnus; id primum
volo.

Tran. Quid tu, homo hominum omnium tætertime,
Venisti huc te extentatum? agas, quod in manu est.
Non dat, non debet. *Dan.* Non debet? *Tran.* Nec
erit quidem.

Ferre hoc potes? an mavis, ut aliquo abeat foras?

Urbem exul linquat solus hic causa tui,

Quoi sortem vix dare licebit? *Dan.* Quin non peto.

Theat. Eja, maffigia, ad me redi. *Tran.* Jam istic ero.

Molestus ne sit, nemo dat, age quid lubet.

Tu solus, credo, fanore argentum datas.

Dan. Credo fœnus. reddite fœnus. fœnus reddite.

Daturin' estis fœnus asturum mihi?

Date mihi fœnus. *Tran.* Fœnus illic, fœnus hic.

Nescit quidem nisi fœnus fabulari

Veterator. neque ego tertiorum bestiarum

Vidisse me unquam quemquam, quam te, censeo.

Dan. Non edepol nunc me tu istis verbis tercitas.

Theat. Calidum hoc est: etsi procal abest, urit male.

Quod illud est fœnus, obsecro, quod illic petit?

Tran. Pater, ecum, advenit peregre non multo prius

Illius, is tibi & fœnus & sortem dabit.

Ne inconciliare quid nos porro postules.

Vide num moratur? *Dan.* Quin feram, si quid datur.

Theat. Quid ais tu? *Tran.* Quid vis? *Theat.* Quis illic est?

quid illic petit?

Quid

Quid Philolachem gnarum compellat meum
Sic, & praeſenti tibi facit convivium?
Quid illi deberur? *Tran.* Obſecro hercle, jube
Obici argentum huic ob oſ impuræ belluæ.
Thetur. Jubeam? *Tran.* Jube homini argenteo ex verberariet.

Dan. Perſicile ego ſcſus perſpici argenteos.
Thetur. Quod illud argentum eſt? *Tran.* Huic debet
Philolaches

Paulum. *Thetur.* Quantillum? *Tran.* Quasi quadraginta minas.

Dan. Ne ſane id multum cenſeas, paulum id quidem eſt.

Tran. Audin' videturne obſecro hercle idoneus,

Danila qui ſit? genus quod improbiſſimum eſt.

Thetur. Non ego iſtuc curo, quis ſit, unde ſit:

Illud volo mihi dici, id me ſcire expeto.

Adeo etiam argenti fœnus creditum audio.

Tran. Quatuor quadraginta illi debentur minæ.

Dic te daturum, ut abeat. *Thetur.* Egon' dicam dare?

Tran. Dic, *Thetur.* Egone? *Tran.* Tu ipſus dic modo,

auſcultat mihi.

Promitte: age, inquam, ego jubeo. *Thetur.* Reſponde mihi,

Quid eo eſt argenteo factum? *Tran.* Salvom eſt. *Thetur.*

Solvite

Voluſt igitur, ſi ſalvom eſt. *Tran.* Aedeis filius

Tuus emit. *Thetur.* Aedeis? *Tran.* Aedeis. *Thetur.*

Eage Philolaches

Patrilſat. jam homo in mercatura voritur.

Ain'tu aedeis? *Tran.* Aedeis, inquam. ſed ſcin' cu-

juſmodi?

Thetur. Qui ſcire poſſim? *Tran.* Vah! *Thetur.* Quid eſt?

Tran. Ne me roga.

Thetur. Nam quid ita? *Tran.* Speculo claras, clarorem

merum.

Thetur. Bene hercle factum. quid? eas quanti deſtinat?

Tran. Talentis magnis totidem, quot ego & tu ſumus.

Sed arrhaboni has dedit quadraginta minas.

Hinc ſumſit quas ei dedimus. ſatin' intellegis?

Nam poſtquam hæc ædes ita erant, ut dixi tibi,

Cantino eſt alias ædeis mercatus ſibi.

Thetur. Bene hercle factum. *Dan.* Heus, jam appetit

meridies.

Tran. Abſolve hunc quæſo vomitum, ne hic nos enecet.

Quatuor quadraginta illi debentur minæ.

Et ſors & ſœnus. *Dal.* Tantum eſt: nihilo plus peto.

Tran. Velim quidem hercle, ne uno nummo plus petas.

Thetur. Adoleſcens, mecum tem habe. *Dan.* Nempe

abs te petam.

Thetur. Petitio cras. *Dan.* Abeo, ſat habeo, ſi cras ſero.

Tran. Malum quod iſti diſ deæque omnes duint.

Ita mea conſilia perturbat peniſſime.

Nullam edepol hodie genus eſt hominum tætrius,

Nec minns bono cum jure, quam Daniſticum.

Thetur. Qua in regione iſtas ædeis emit filius?

Tran. Ecce autem perii! *Thetur.* Dicſine hoc, quod te

rogo?

Tran. Dicam: ſed nomen domini quæro quid ſiet.

Thetur. Age, commiſſicere ergo. *Tran.* Quid egonunc

agam?

Niſi, ut in vicinum hunc proximum mendacium

Eas emiſſe ædeis hujus dicam tilium.

Calidum hercle audiui eſſe opumum mendacium.

Quidquid dei dicunt, id rectum eſt dicere.

Thetur. Quid igitur? jam commenta's? *Tran.* Diſiſtum

perduint!

Immo iſtunc potius. de vicino hoc proximum
Tuus emit ædeis filius. *Thetur.* Bonan' ſide?

Tran. Siquidem es argentum redditurum, tum bona:

Si redditurus non es, non emit bona.

Thetur. Non in loco emit perbono has. *Tran.* Immo
optumo.

Thetur. Cupio hercle inſpicere has ædeis. pulta dum
fores:

Atque evocato aliquem intras ad te, *Tranio.*

Tran. Ecce autem iterum nunc quid ego dicam, ne-
ſcio:

Iterum jam ad unum ſaxum me fuſtus ſerunt.

Quid nunc? non hercle, quid nunc faciam, reperio:

Maniſte teneor. *Thetur.* Evoca dum aliquem foras:

Roga circumducatur. *Tran.* Heus tu. At hic ſunt mu-
lieres:

Videndum eſt primum, utrum ex velintne, an non
velint.

Thetur. Bonum æquomque oras. percontare & roga.

Ego hic tantiper, dum eris, te opperiar foris.

Tran. Dii te deæque omnes funditus perdant, ſenex:

Ita mea conſilia undique oppugnans mala.

Euge optume. ecum dominus ædium foras

Simo progreditur ipſus. huc conſeſſero,

Dum mihi ſenatum conſilii in cor convoco.

Igitur dum accedam hunc, quando quid agam in-
venero.

ACTUS III. SCENA II.

Simo, Theuſtipes, Tranio.

MELIUS anno hoc mihi non fuit domi,
Nec quando eſſa ana meruerit magis.

Prandium uxori mihi perbonum dedit.

Nunc dormitum jabet me ire. minime.

Nam mihi forte viſum illico fuit,

Melius quom prandium, quam ſolitum, dedit.

Voluit in cubiculum abducere me anus.

Non bonus ſomnus eſt de prandio: apage:

Clanculum ex ædibus me edidi foras.

Tota targeſt mihi uxor nunc, ſcio, domi.

Tran. Res parata eſt mala in veſperum huic ſeni,

Nam & cœnandum & cubandum eſt intus male.

Simo. Quo magis cogito ego cum meo animo;

Si quis dotatam uxorem habet,

Neminem ſollicitat ſopor.

Ire dormitum odio eſt. nunc vero mihi

Exſequi certa res eſt, ut abeam

Potius hinc ad forum, quam domi cubem.

Arque pol neſcio, ut moribus ſient

Voltræ; hæc ſat ſcio, quam me habeat male:

Pejuſque poſthac fore, quam fui mihi.

Tran. Si abitus tuus tibi, ſenex, fecerit male,

Nihil erit, quod deorum ullum accuſes:

Te ipſe jure optumo merito inſculpes licet.

Tempus nunc eſt ſenem hunc alloqui mihi.

Hoc habet: reperi, qui ſenem dacerem:

Quo dolo a me dolorem procul peſſerem.

Accedam. dii te ament plurimum, *Simo.*

Simo. Salvo ſis, *Tranio.* *Tran.* Ut vales? *Simo.* Non

male.

Quid agis? *Tran.* Hominem optumum teneo. *Simo.*

Amice facis,

Cum me laudas. *Tran.* Decet certe. *Simo.* Hercle at

te ego

Haud

Hand bonum teneo fervom. *Tran.* Quid ita vero, Simo?
Sim. Quid nunc, quam mox? *Tran.* Quid est? *Sim.*
 Quod solet fieri.

Tran. Dic igitur, quod solet fieri, quid id est?
Sim. Quod facitis vos. sed, ut verum, *Tranio*, loquar:
 Sic decet, ut homines sunt, ita morem geras.
 Vita quam fit brevis, simul cogita.

Tran. Quid? ehem, viz tandem
 Percepi super his rebus nostris te loqui.
Sim. Musice hercle agilis ætatem, ita ut vos decet:
 Vino & victu, plicatu pobo, electili
 Vitam colitis. *Tran.* Immo vita antebac erat:
 Nunc nobis omnia hæc exciderunt.

Sim. Quidam? *Tran.* Ita oppido occidimus omnes, *Simo*.
Sim. Non taces! prospere vobis cuncta usque adhuc
 Procefferunt. *Tran.* Ita ut facia, haud nego.
 Nos profecto probe, ut volumus, vivimus.
 Sed, *Simo*, ita nunc ventus navem
 Dederunt. *Sim.* Quid est? quomodo, pessime?
 Quæne sobrius erat tuto in terra?

Tran. Hei! *Sim.* Quid est? *Tran.* Me miserum, occi-
 di! *Sim.* Qui? *Tran.* Quia

Venit navis, nostræ navi quæ frangat ratem.
Sim. Velim ut velles, *Tranio*, sed quid est negotii?
 Eloquere. *Tran.* Herus peregre venit. *Sim.* Tunc tibi
 Chorda tenditur: inde in ferriterium:
 Postea in crucem recta. *Tran.* Nunc te ego per genus
 Obsecro, ne iudicium heri facias meo. *Sim.* E iure,
 Ne quid oestas, oihil sciet. *Tran.* Patrone, salve.
Sim. Nihil moror mihi istiusmodi clientes.

Tran. Nunc hoc quod ad te noster me misit senex.
Sim. Hoc mihi responde primum, quod ego te rogo:
 Jam de istis rebus vultis quid sentis senex?

Tran. Nihil quidquam. *Sim.* Numquid increpavit filium?
Tran. Tam liquidus est, quam liquida esse tempestas solet.
 Nunc te hoc orare iussit opere maximo,
 Ut tibi liceret inspicere has ædes tuas.

Sim. Non sunt venales. *Tran.* Scio equidem istuc, sed senex
 Gynæceum ædificare vult hic in suis,
 Et ballneas & ambulacrum & porticum.

Sim. Quid consomniavit? *Tran.* Ego dicam tibi.
 Dare vult uxorem filio, quantum potest:
 Ad eam rem facere vult novum gynæceum.
 Nam tibi laudasse hæc ait architectonem
 Nescio quem, esse ædificatas has sane bene.

Nunc hinc exemplum capere vult, nisi tu nevis.
Sim. Naz ille malo quidem ad opem exemplum petit.

Tran. Quia hic audisti esse æstatem perbonam:
 Subditi colit absque Sole perpetuum diem.

Sim. Immo edepol vero, cum uiquequeque umbra est, tamen
 Sol semper hic est usque a mani ad vespertum,
 Quasi flagitator adstat usque ad ostium.

Nec mihi umbra uiquequeque est, nisi si putro quæpiam est.
Tran. Quid, Sarfinitis ecqua est? si Umbra non habes.

Sim. Molestus ne sis: hæc fuor sicut prædico.
Tran. Attamen inspicere vult. *Sim.* Inspiciat, si lubet.

Si quid erit quidqueque placeat, de exemplo meo
 Ipse ædificatio. *Tran.* Eon? voco huc hominem? *Sim.*
 I, voca.

Tran. Alexandrum magnum, atque Agathoclem ajunt
 maximos

Duo res gessisse, quid mihi fiet tertio,
 Qui solus facio facinora immortalia?
 Vehit hic clitelas, vehit hic autem alter senex.
 Novitum mihi quæsum institui non malum!
 Nam muliones malos clitelarios

Habent, ego habeo homines clitelarios.
 Magni sunt oneris: quidquid imponas, vehunt.
 Nunc hunc haud scio an colloquar. congradiar.
 Heus Theuripides. *Theur.* Quis nominat me?

Tran. Hero fervos moltum fove fidelis.
 Quo me miseris, afferro omne impenratum.

Theur. Quid illic obsecro tam diu resististi?
Tran. Seni non orium erat, id sum opperitus.

Theur. Antiquom hoc obines tuom, traliba ut
Tran. Heus tu, si voles verbum hoc cogitare?

Simol flare forberereque haud facile
 Est: ego hic esse & illic haud haud potui.

Theur. Quid nunc? *Tran.* Wise? specta tuo arbitrato.
Theur. Age, duc me, *Tran.* Num moror? *Theur.* Sub-
 sequor te.

Tran. Senex ipse te ante ostium eccum opperitur.
 Sed multum est se hæc vendidisse.

Theur. Quid eadem? *Tran.* Ocat ut fodeam Philolocheti,
 Ut illas remittat tibi. *Theur.* Haud opinor.

Sibi quisque ruri metit, si male cunctis
 Forent, nobis illas reddidere haud liceret.

Lucri quidquid est, id dumtaxat trahere oportet.
 Misericordias jam habere haud hominem oportet.

Tran. Morare hercle, cum verba facis, subsequere.
Theur. Fiat.

Do tibi ego operam. *Tran.* Senex illic est. hem!
 adduxi tibi hominem.

Sim. Salvom te advenisse peregre gaudeo, Theuripides.
Theur. Dii te ament. *Sim.* Inspicere te ædis has vel-
 le aiebat mihi.

Theur. Nisi tibi incommodum est. *Sim.* Immo com-
 modum. i intro, atque inspicere.

Tran. At enim mulieres. *Sim.* Cave tu ullam flocci-
 faxis mulierem.

Qualibet perambula ædis oppido tamquam tuas.
Theur. Tamquam? *Tran.* Ah! cave tu illi obiectis
 nunc in agredine.

Te has emisse: non tu vides hunc, voltu ut tristi
 est senex?

Theur. Video. Ergo irridere ne videre, & ge-
 stire admodum,

Noli facere mentionem te emisse. *Theur.* Intellego.
 Et bene monitum duc, atque te existimo huma-
 no ingenio.

Quid nunc? *Sim.* Quin tu is intro, atque otiose
 perspectas, ut lubet?

Theur. Bene benigneque arbitror te facere. *Sim.* Factum
 edepol volo.

Vin' qui perducat? *Theur.* Apage istum perdocto-
 rem, non placet.

Sim. Quid, quid est? *Theur.* Errabo potius, quam
 perducat quispian.

Tran. Video vestibulum ante ædis hoc? & ambula-
 crum quosmodum?

Theur. Luculentum edepol profecto. *Tran.* Age spe-
 cta, postea cunilodi!

Quanta firmare scit, & quanta crassitudine!
Theur. Non video viderisse polleis pulchiores. *Sim.*
 Pol mihi

Eo pretio emti fuerant olim. *Tran.* Audio, Fue-
 rant, dicere?

Vix videtur continere lacrimas. *Theur.* Quanti ho-
 sce emeras?

Sim. Treis minas pro istis duobus, præter vestitum, dedi.
Theur. Hercle quin multum improbiore sunt quam a
 primo credidi.

Tran. Quapropter? *Theur.* Quia edepol ambo ab infamo tames fecat.
Tran. Intempetivos excisos credo, id eis vitium nocet.
 Atque etiam nunc satis boni sunt, si sine inducti pice.
 Non enim hac pulvisagus opifex opera fecit barbarus.
 Viden coagmenta in foribus? *Theur.* Video. *Tran.*
 Specta, quam arte dormiunt.
Theur. Dormiunt? *Tran.* Illud quidem, ut conivent,
 tanto magis placeat.
 Satis habes? *Theur.* Ut quidque magis contempler,
 volui dicere.
Tran. Viden pictum, ubi edificatur cornix una vol-
 turtios duo?
 Cornix astat, ea volurtios duo vicissim vellicat.
 Quislo huc ad me specta, cornicem ut conspiciere
 possies.
 Jam vides? *Theur.* Profecto nullam equidem illic cor-
 nicem inturo.
Tran. At tu isto ad vos obtinere, quoniam cornicem
 conspici, si volurtios forte possis contrui.
Theur. Omnino, ut te absolvam, nullam pictam con-
 spicio hic avem.
Tran. Age jam mitto, ignosco: ætate non quis obtineret.
Theur. Hæc, quæ possum, ea mihi profecto cuncta ve-
 vementer placeant.
Sim. Latius demum est operæ pretium ivisse. *Theur.*
 Recte ædepol moneas.
Sim. Eho istum, puer, circumducere hæcæ ædeis, &
 conclavia.

Nam egomet ductarem, nisi mihi esset ad forum
 negotium.
Theur. Apage istum a me perducitorem: nihil moror
 ducliarier.
 Quisquid est errabo potius, quam perducet quispiam.
Sim. Aedes dico. *Theur.* Ergo intro eo sine perducitore.
Sim. I, licet.
Theur. Ibo intro igitur. *Tran.* Mane sis: videam ut
 canis. *Theur.* Agedum vide.
Tran. Est. *Theur.* Ubi canis est? *Tran.* Abi dierecta.
 si! abin' hinc in malam crucem?
 At etiam restas? si! abi istinc. *Sim.* Nihil periculi
 est, age.
 Tam placida est, quam est aqua: vise. ire intro
 audacter licet.
 Eo ego hinc ad forum. *Theur.* Fecisti commode,
 bene ambula.
 Tranio age, canem istum a foribus abducas face.
 Etsi non metuenda est. *Tran.* Quin tu istam aspi-
 ce, ut placide accubas!
 Nisi molestum vis videri te, atque ignavum. *Theur.*
 Jam ut lubet,
 Sequere hac igitur. *Tran.* Equidem haud usquam a
 pedibus abscedam tuis.

ACTUS III. SCENA III.

Tranio servus, Theuropides senex.

Quid tibi visum est hoc mercimonii? *Theur.* To-
 tus gaudeo.
Tran. Num nimio emæ tibi videntur? *Theur.* Num-
 quam edepol ego me scio
 Vident usquam ablectas ædes, nisi modo hæcæ. *Tran.*
 Ecquid placeant?

MOSTELLARIA.

Theur. Ecquid placeant, me rogas? immo hercle vero
 perplacent.
Theur. Cujusmodi gynæceum? quid porticum? *Theur.*
 Infamum bonum.
 Non equidem ullam in publico esse majorem hac
 existimo.
Tran. Quin ego ipse & Philolaches in publico omnes
 porticus
 Sumus commensii. *Theur.* Quid igitur? *Tran.* lon-
 ge omnium longissima est.
Theur. Dii immortales, mercimonii lepidi! si hercle
 nunc ferat
 Sex talenta magna argenti pro istis præsentaria,
 Numquam accipiam. *Tran.* Si herc, te accipere cu-
 pias, ego numquam finam.
Theur. Bene res nostra collocata est istoc mercimonio.
Tran. Ne fastore atque impulsore id factum audacter
 dicito:
 Qui subegi, sanore argenti ab Danista ut sumeret,
 Quod isti dedimus arrhaboni. *Theur.* Servavisti omnia
 ratem.
 Nempe octoginta debeatur huic minz. *Tran.* Haud
 nummo amplius.
Theur. Hodie accipiat. *Tran.* Ita enimvero: ne qua
 causa subiet,
 Vel mihi denumerato: ego illi porro denumeravero.
Theur. At enim, ne quid captioni mihi sit, si dede-
 rim tibi.
Tran. Egone te juculo modo ausim, dicto aut facto fullere?
Theur. Egon' abs te ausim non cavere, ne quid com-
 mittam tibi.
Tran. Quia tibi unquam quidquam, postquam tuus
 sum, verborum dedi.
Theur. Ego enim cavi recte. eam mihi debeo gratiam
 atque animo meo.
 Sat sapio, si abs te modo uno caveo. *Tran.* Tecum
 sentio.
Theur. Nunc abi; i ras. dic me advenisse filio. *Tran.*
 Faciam, ut voles.
Theur. Curriculo abi, jube in urbem veniat jam simul
 recum. *Tran.* Licet.
 Nunc ego me illa per posticum ad congerrones con-
 feram.
 Dicam, ut hic res sint quietæ, atque ut hanc hinc
 anoverim.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Phaniscus.

Ervi, qui cum culpa carint, tamen
 malum
 Metuant, hi solent esse heris utiles.
 Nam illi, qui nihil metuant, post-
 quam sunt malum
 Meriti, stulta sibi expetunt consilia.

Exercet sese ad cursum, fugiunt. sed
 Hi, si reprehensi sum, facient a malo
 Peculium, quod nequeunt facere de suo:
 Augent ea paucillo, thesaurum inde parant.
 Mibi, in pectore consilii quod est,
 Lubet e-verre malum rem prius,
 Quam ut meum ærgum rescuscitatum fiat.
 Ut adhuc fuit, mihi corium esse oportet

Sin.

Sincerum, atque uti vetem verberari.
 Si huic imperabo, probe testum habeo:
 Malum cum impluit ceteros, non impluit mihi.
 Nam ut servi volunt esse herum, ita solet esse:
 Bonis boni sunt: improbi, qui malus fuit.
 Nam nunc domi nostræ tor pessimi vivunt,
 Peculi sui prodigi, plagigeruli: ubi advorsum ut
 Eant vocantur hero: Non eo, molestus ne sis.
 Scio, quo properas: gestis aliquo jam hercle,
 Ire vis, mula, foras passum. bene merens
 Hoc pretium inde abstuli. ita abiit foras. solus
 Nunc eo advorsum hero ex plurimis servis.
 Hoc die crassini cum herus resciverit,
 Mane castigabit eos bubulis exaviis.
 Postremo minoris pendo tergum illorum, quam meum.

ACTUS IV. SCENA II.

Phaniscus, Servus alius, Theuroides.

Illi erunt buccæ multo potius, quam ego
 Sim restio. *Serv.* Mane tu, atque assiste illico:
 Phanisce, etiam respice. *Phan.* Mihi molestus ne sis.
Serv. Vide ut sustidit summa!
Phan. Mihi sum. libet esse. quid id curas?
Serv. Manesne illico, impure parasitæ?
Phan. Qui parasitus sum? *Serv.* Ego enim
 Dicam: cibo perducere poteris quovis.
 Ferocem facis, quia te herus tam amat. *Phan.* Vah!
 Oculi dolent. *Serv.* Cur? *Phan.* Quia funus mo-
 lestus.
Serv. Tace sis, faber, qui cudere soles plumbeos
 Nummos. *Phan.* Non potes tu cogere me, ut tibi
 Maledicam. novit herus me. *Serv.* Suam
 Quidem pol culcitellam oportet. *Phan.* Si sobrius sis,
 Male non dicas. *Serv.* Tibi obtemperem, cum tu
 mihi
 Nequeas? *Phan.* At tu mecum, pessime, i advor-
 sus.
Serv. Quis hercle, Phanisce, abstine jam sermonem
 De istis rebus. *Phan.* Faciam, & pultabo fores.
 Heus, equis hic est, maximum qui his injuriam
 Foribus defendat? equis, equis hic exit, atque
 aperit?
 Nemo hinc quidem foras exit: ut esse addeceat
 Nequam homines, ita sunt: sed eo magis cauto est
 Opus, ne huc exeat, qui male me mallet.
 Hic quidem neque convivaram sonitus, itidem ut
 antehac fuit,
 Neque tibicinam cantantem, neque alium quemquam
 audio.
Theur. Quæ illæ res est? quid illi homines querunt
 apud ædes meas?
 Quid volunt? quid introspectant? *Phan.* Pergam
 pultare ostium.
 Heus, reclude: heus, Tranio, etiam aperis? *Theur.*
 Quæ hæc est fabula?
Phan. Etiamne aperis? Callidumati nostro advorsum
 venimus.
Theur. Heus, vos pueri, quid istic agitis? quid istas
 ædes frangitis?
Phan. Herus hic noster potat. *Theur.* Herus hic vo-
 ster potat? *Phan.* Ita loquor.
Theur. Puer nimum es delicatus. *Phan.* Ei advorsum
 venimus.

Theur. Quot homini? *Phan.* Hero nostro. quæso, qua-
 tics dicendum est tibi?
Theur. Puer, hic nemo habitat. nam te esse arbitror
 puerum probum.
Phan. Non hic Philolaches adolescens habitat hîcæ za-
 dibus?
Serv. Senex hic cerebrosus est certe. *Phan.* Erras per-
 vorie, pater.
 Nam nisi hinc hodie emigravit, aut heri, certo scio
 Hic habitare. *Theur.* Quin sex menses jam hic ne-
 mo habitat. *Serv.* Somnias.
Theur. Egona? *Serv.* Tu. *Theur.* Tu ne molestus: si-
 ne me com puero loqui.
Phan. Nemo habitat? hem! *Theur.* Ita professio, *Phan.*
 Nam heri & nodius tertius,
 Quartus, quintus, sextus uique, postquam hinc pere-
 gre ejus pater
 Abiit, numquam hic triduum in anam desitum est
 esse & bibi.
Theur. Quid ais? *Phan.* Triduum in unum est ham in-
 termisum hic esse & bibi,
 Scortaduci, pergræcari, fidicinas, tibicinas
 Ducere. *Theur.* Quis istæ faciebat? *Phan.* Philola-
 ches. *Theur.* Qui Philolaches?
Phan. Cui patrem Theuroidem esse opinor. *Theur.*
 Hei, hei! occidi,
 Si hæc hic vera memorat. pergam porro percontarier.
 Ain' tu istic potare solitum Philolachem istum,
 quiquis est,
 Cum hero vestro? *Phan.* Hic, inquam. *Theur.* Pue-
 re, præter speciem stultus es.
 Vide sis ne forte ad merendam quopiam devorteris,
 Atque ibi meliuscule, quam sat fuerit, biberis.
Phan. Quid est?
Theur. Ita dico, ne ad alias ædes perperam venereris.
Phan. Scio quæ me ire oportet: & quo venerim, novi
 loqui.
 Philolaches hic habitat, quovis est pater Theuroides.
 Qui, postquam pater ad mercatum abiit hinc, ti-
 bicinam
 Liberavit. *Theur.* Philolaches ergo? *Phan.* Ita Phi-
 lematium quidem.
Theur. Quanti? *Serv.* Tringenta talentis. *Phan.* μὲν τὸν
 Ἀπόλλω! sed minis.
Theur. Aio', minis tringenta amicam destinatam Phi-
 lolachi?
Phan. Ajo. *Theur.* Atque eam manu emisisse? *Phan.*
 Ajo. *Theur.* Et, postquam ejus hinc pater
 Sit profectus peregre, perpotasse assiduo
 Tuo cum domino? *Phan.* Ajo. *Theur.* Quid, is æ-
 des emit hic proxumas?
Phan. Non ajo. *Theur.* Quadraginta etiam dedit huic
 quæ essent pignori?
Phan. Neque illud ajo. *Theur.* Hei! perdis. *Phan.*
 Immo suum patrem illic perdidit.
Theur. Vera cantas? *Phan.* Vana vellem! patris ami-
 cus videlicet.
Theur. Heu, edepol patrem eum miserum prædicas!
Phan. Nihil hoc quidem est,
 Tringenta minæ, præ quam alios dapiles sumtus facit.
 Perdidit patrem, onus istic servos est sacerrimus
 Tranio: is vel Herculi coartare quæsum posset.
 Edepol me ejus patris miseret, qui cum istæ scier
 Facta ita, amburet misero ei corculum caban-
 colus.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Tranio, Theuropides.

UI homo timidus erit in rebus dubiis,
nauci non erit.

Atque equidem quid id esse dicam
verbum nauci, nescio.

Nam herus me postquam rus misit,
ut filium suum accerferem,
Abi illa per angiportum ad hortum nostrum clanculum:
Ostium quod in angiporto est, horti parafeci fores;
Eaque eduxi omnem legionem, & mareis & feminas.
Postquam ex obsidione in tutum eduxi manipulares meos,
Cipio consilium, ut senatum congererem convocem.
Quem cum convocavi, atque illi me e senatu fe-
gregant.

Ubi ego vidio rem vortii in meo foro, quantum
potest,

Facio idem, quod plurimi alii, quibus res timida
aut turbida est:

Pergunt turbare aures, ut ne quid possit conque-
scere.

Nam scio equidem nullo pacto jam esse posse clam
senem.

Sed quid hoc est, quod foris concitavit proxima
vicinia?

Herus meus hic quidem est, gustare ego ejus ser-
monem volo.

Theur. Illico intra limen astate illic; ut, cum extem-
plo vocem,

Continuo exsilias: manicas celeriter connectite.

Ego illum ante ades praetolabor ludificatorem meam:
Quos ego hic ludificabo corium, si vivo, probe.

Tran. Res psalam est: nunc te videre melius est, quid
agat, *Tranio.*

Theur. Docte atque astute mihi captandum est cum
illo, ubi hic advenit.

Non ego illi extemplo ita meum ostendam sensum:
mittam lineam.

Disimulabo me horum quidquam scire. *Tran.* O
mortalem malum!

Alter hoc Athenis nemo doctior dici potest.

Verba dare illi non magis hodie quicquam, quam
lapidi, posset.

Aggrediar hominem: appellabo. *Theur.* Nunc ego
ille hoc veniat velim.

Tran. Si quidem pol me queris, assum praesens praesenti tibi.

Theur. Enge *Tranio*, quid agitur? *Tran.* Veniant ruri rustici,
Philolaches jam hic aderit. *Theur.* Edepol mihi oppor-
tune adventit.

Nostrum ego hunc vicinum opinor esse hominem
audacem & malum.

Tran. Qui dum? *Theur.* Qui negat novisse vos. *Tran.*
Negat? *Theur.* Nec vos sibi

Nummum unquam argenti dedisse. *Tran.* Abi, lu-
dis me, credo: haud negat.

Theur. Quid jam? *Tran.* Scio, jocularis nunc tu: nam
ille quidem haud negat.

Theur. Immo edepol negat profecto: neque se has zo-
dis Philolachi

Vendidisse. *Tran.* Eho, an negavit sibi datum argen-
tum, obsecro?

Theur. Quin jusjurandum pollicitus est dare, si vel-
lem, mihi;

Neque

ACTUS IV. SCENA III.

Theuropides, Simo.

PERII hercle, quid opus est verbis? ut verba audio,
Non equidem in Aegyptum hinc modo vectus tui,

Sed etiam in terras solas, oraesque ultimas
Sum circumvectus, ita ubi nunc sim nescio.

Verum jam scibo: nam eorum, unde ades filius
Meus emit, quid ais tu? *Sim.* A foro incedo domum.

Theur. Numquid processit ad forum quid novi?

Sim. Etiam. *Theur.* Quid tandem? *Sim.* Vidi efferti
mortuum. *Theur.* Hem

Novum? *Sim.* Unum vidi mortuum efferti foras,
Molo eam vixisse aiebant. *Theur.* Vix capiti tuo.

Sim. Quid tu ut otiosus res novas requiratis?

Theur. Quia hodie adveni pergere. *Sim.* Promisi foras,
Ad caenam me me te evocare cenae.

Theur. Haud postulo edepol. *Sim.* Verum cras, nisi
quis prius

Vocaverit me, vel apud te convenero.

Theur. Ne istuc quidem edepol postulo, nisi quid magis
Es occupatus, operam mihi da. *Sim.* Maxime.

Theur. Minas quadraginta accepisti, quas sciam,
A Philolache? *Sim.* Numquam nummum, quod sciam.

Theur. Quid, a *Tranione* servo? *Sim.* Multo id mi-
nus.

Theur. Quas arrhaboni tibi dedit? *Sim.* Quid somnias?

Theur. Egone? at quidem tu, qui istuc te speras modo
Potesse dissimulando infestum hoc reddere.

Sim. Quid autem? *Theur.* Quod me absente tecum hic
filius

Negotii gessit. *Sim.* Mecum ut ille hic gesserit,
Dum tu hic abes, negotii? quidnam? aut quo die?

Theur. Minas tibi octoginta argenti debeo.

Sim. Non mihi quidem hercle, verum, si debes, cedo.

Fides servanda est, ne ire inficias postules.

Theur. Profecto non negabo debere, & dabo.

Tu cave quadraginta accepisse hinc ne neges.

Sim. Quis edepol huc me aspecta, & responde mihi.

Te velle uxorem aiebat tuo nato dare,
Isteo edificare hoc velle aiebat in tuis.

Theur. Hic edificare volui? *Sim.* Sic dixit mihi.

Theur. Hel mihi, disperi! vocis non habeo satis.

Vicini, interni, peri. *Sim.* Numquid *Tranio*
Turbavit? *Theur.* Immo exturbavit omnia.

Te ludificatu? & me hodie indignis modis.

Sim. Quid tu ais? *Theur.* Hec res hic est, ut narro tibi.

Te ludificatus & me hodie in perpetuum modum.

Nunc te obsecro, ut me bene joves, operamque des.

Sim. Quid vis? *Theur.* Imecum, obsecro, una simul.

Sim. Fiat. *Theur.* Sertorumque operam & leva mihi cedo.

Sim. Sume. *Theur.* Eademque opera hanc tibi narravero,
Quis me & te exemplis hodie ille ludificatus est.

Neque se hanc adeis vendidisse, neque sibi argentum datum.
 Dixi ego istuc idem illi. *Tran.* Quid ait? *Theur.*
 Servos polliciti tibi dare
 Suos mihi omnes quæstioni. *Tran.* Nugas. Namquam edepol dabit.
Theur. Dat profecto. *Tran.* Quin & illum tu jus jube ire. *Theur.* Jam mane.
 Expectat, ut opinor: certum est. *Tran.* Mihi hominem cedo.
Theur. Quid si igitur ego arcessam homines? *Tran.* Factum jam esse oportuit:
 Vel hominem jube zdes mancipio pscere. *Theur.* Immo hoc primum volo,
 Quæstioni accipere servos. *Tr.* Faciundum edepol cenfeo.
 Ego interim hanc aram occupabo. *Theur.* Quid ita? *Tran.* Nullam rem sapio.
 Ne enim illi huc confugere possint, quæstioni quas dabit,
 Hic ego tibi præfidebo, ne interbitat quæstio.
Theur. Surge. *Tran.* Minime. *Theur.* Ne occupastis, obsecro, aram. *Tran.* Cur? *Theur.* Scies:
 Quia id enim maxime volo, ut illi istuc confugiant: sine.
 Tanto apud judicem hunc argenti condemnabo facilius.
Tran. Quod agis, id agas. quid tu porro vis ferere negotiorum?
 Nescis tu quam meticulosus res sit ire ad judicem.
Theur. Surge dum huc. est consulere igitur quiddam quod tecum volo.
Phau. Sic tamen hinc consilium dederō. nimio plus sapio sedens.
 Tum consilia firmiora sunt de divinis locis.
Theur. Surge, ne nugare: ades dum contra me. *Tran.* Aspeti. *Theur.* Vides?
Tran. Video. huc si quis intercedat tertius, pereat fame.
Theur. Qui dant? *Tran.* Quia nihil quæsti fiet. mali hercle ambo sumus.
Theur. Perii! *Tran.* Quid tibi est? *Theur.* Deditisti verba. *Tran.* Qui tandem? *Theur.* Probe
 Me emunxisti. *Tran.* Vide sis, sat'ne recte? nam mucci fluunt?
Theur. Immo etiam cerebrum quoque omnem e capite emunxisti meum.
 Nam omnia malefacta vestra repperi radicitus,
 Non radicitus quidem hercle, verum etiam eradicitus.
 Numquam edepol hodie inultus delinaverim tibi.
 Jam jubebo ignem & sarmata, carnufex, circumdari.
Tran. Ne faxis: nam elixus esse, quam affus, soleo suavior.
Theur. Exempla edepol faciam ego in te. *Tran.* Quia placeo, exemplum expetis.
Theur. Loquere, quojammodi reliqui, quom hinc abibam, filium?
Tran. Cum pedibus, manibus, cum digitis, auribus, oculis, labris.
Theur. Alind re rogo. *Tran.* Aliud ergo nunc tibi respondeo.
 Sed eorum tui gnati sodalem video huc incedere
 Callidamatem: illo præfente mecum agito, si quid voles.

ACTUS V. SCENA II.

Callidamater, Theuropides, Tranio.

Ubi somnium sepelevi omnem, atque obdormivi crapulam,
 Philolaches venisse mihi suum peregre huc ait patrem,
 Quoquo modo hominem adventientem servos ludificatus fiet.
 Ait sese mettere in conspectum illius occedere.
 Nunc ego de sodalitate solus sum, orator datus,

Qui a patre ejus conciliarem pacem. atque eorum optime.
 Inbeo te salvere: & salvos cum advenis, Theuropides,
 Peregre, gaudeo. bic apud nos hodie comes. *Theur.*
 Sic tale....
 Callidamate, dei te ament, de comâ facio gratiam.
Cal. Quin venis? *Tran.* Promitte: ego ibo pro te, si tibi non libet.
Theur. Verbero, etiam irrides? *Tran.* Quian' me pro te ire ad comam auroro?
Theur. Non enim ibis. ego ferare faxo, ut meruisti, in cruce.
Cal. Age mitte ista, & ito ad me ad comam. *Tran.*
 Dic venturum. quid taces?
Cal. Sed tu istuc quid confugisti in aram iusitissimus?
Tran. Adveniens perterritus me. loquere nunc, quid fecerim:
 Nunc utriusque disceptator, eorum, adest: ago, disputa.
Theur. Filium corrupti aje te meum: *Tran.* Ausculta modo.
 Fateor peccavisse, amicam liberasse, absente te
 Fœnori argentum summisce, id esse absumtum prædico.
 Numquid aliud fecit, nisi quod faciant summis grati generibus?
Theur. Hercle mihi tecum cavendum est: nimis quam es orator catus.
Cal. Sine me dum istuc judicare: surge, ego isti assedero.
Theur. Maxime, accipito hanc ad te litem. *Tran.* Enim istuc captio est.
 Fac, ego ne metuam igitur, & ut tu meam timeas vicem.
Theur. Jam minoris omnia facio, præ quam quibus modis me ludificatus est. *Tran.* Bene hercle factum, & factum gaudeo.
 Sapere istuc atate oportet, qui sunt capite candido.
Theur. Quid ego nunc faciam, si amicus Demipho, aut Philooides?
Tran. Dicitō iis, quo pacto tuus te servos ludificaveris: utumas frustrationes dederis in Comodis.
Cal. Tace parumper: sine vicissim me loqui: ausculta.
 Tace. Licet.
Cal. Omnium primam sodalem me esse seis gnato ruo. Is adiit me. nam illum prodire padet in conspectum tuum,
 Propterea, quæ fecit quia te scire scit. nunc te obsecro,
 Stultitiz adolescentique ejus ignoscas. tuus est.
 Scis solere illanc atatem tali ludo ludere.
 Quidquid fecit, nobiscum una fecit. nos deliquimus.
 Fœnus, fortem, sumtumque omne, qui amica est, omnia
 Nos dabimus, nos conferemus, nostro fœnctu, non ruo.
Theur. Non potuit venire orator magis ad me impetrabilis,
 Quam tu. neque illi sum iratus, neque quidquam succenseo.
 Immo me præfente amato, bibito, facio quod lubet,
 Si hoc padet, fecisse sumtum; supplicii habeo satis.
Cal. Disputa. *Tran.* Dat istam veniam. quid me fiet nunc jam?
Theur. Verberibus cadere, lutum, pendens. *Tran.* Tamēn est padet?
Theur. Interimam hercle ego, si vivo. *Cal.* Fac istam causam gratiam:
 Tranioni remitte quælo hanc noxiam causam mea.
Theur. Aliud quidvis impetrari a me facilius perferam.
 Quam ut non ego istum pro suis factis pessimis pectum premam.
Cal. Mirte quælo istunc. *Theur.* Item, viden' ut refast facieris?
Cal.

Cal. Tranio, quiesce, si sapias. *Thour.* Tu quiesce hanc rem modo
Petere: ego illum verberibus, ut sit quietus, subegero.
Cal. Nihil opus est profecto: age jam, sine te exoriaris.
Thour. Nolo ores. *Cal.* Quislo hercle. *Thour.* Nolo, inquam, ores. *Cal.* Nequidquam nevis.
 Hanc modo unam noxiam; unam, quislo, fac causa mea.
Tran. Quid gravis? quasi non cras jam commercem aliam noxiam:
 Ibi utramque, & hoc & illud, poteris ulcisci probe.
Cal. Sine te exorem. *Thour.* Age abi, abi impune. hein huic habeto gratiam.
 Spectatores, Fabula hæc est acta: vos plausum date.

FINIS MOSTELLARIE.

MENAECHEMEI.

Dramatis Personæ.

PENICULUS, parasitus.	MULIER, uxor.
MENAECHEMUS surreptus.	SERVUS alius.
EROTIUM, meretrix.	ANCILLA.
CYLINDRUS, coquus.	SENEC.
MENAECHEMUS Seselet.	MEDICUS.
MESSEKIO, servus.	LORARI.

ARGUMENTUM.

Mercator Stimulus, cui erant gemini filii;
 Ei, surrepto altero, mori obigit.
 Nomen surreptici illi indit, qui domi est
 Avus paternus, facis Menæchmum Seselem.
 Et is germanum, postquam adolescent, querit
 Circum omnes eras, post Epidamnium devenit:
 Hic fuerat auctus ille surrepticius.
 Menæchmum erent credens omnes advenit:
 Ennque appellant meretrix, uxor, & socer.
 Li se cognoscunt fratres postremo invicem.

PROLOGUS.

Salutem primum jam a principio propitiam
 Mihi, atque vobis, spectatores, nuntio.
 Apporto vobis Plaurum lingua, non manu:
 Quislo, ut benignis accipiat auribus.
 Nunc argumentum accipite, atque animum advertite.
 Quam potero in verba conferam paucissima.
 Atque hoc Poetæ faciunt in Comædiis.
 Omnes res gestas esse Athenis autumant,
 Quo illud vobis Græcum videatur magis.
 Ego nusquam dicam, nisi ubi factum dicitur.
 Atque adeo hoc argumentum Græcissat, tamen
 Non Asiaticas, verum Scitlicissimas.
 Huic argumento antelodium quidem hoc fuit.
 Non antelodium vobis demensum dabo,
 Non modio, neque trimodio, verum ipso horreo.
 Tantum ad narrandum argumentum adest benignitas.
 Mercator quidam fuit Syracusis senex,

Ei sunt nati filii gemini duo,
 Ita forma simili pueri, uti marer sua
 Non interduisse posset, quæ mammam dabat:
 Neque adeo mater ipsa, quæ illos pepererat:
 Ut quidem ille dixit mihi, qui pueros viderat.
 Ego illos non vidi, ne quis vestrum censeat.
 Pultquam jam pueri septuaginta sunt, pater
 Oneravit navem magnam multis mercibus.
 Imponit alterum geminum in navem pater,
 Tarentum avexit secum ad mercatum simul:
 Illum reliquit alterum apud matrem domi.
 Tarenti ludi forte erant, quom illic venit:
 Mortales multi, ut ad ludos, conveniant.
 Puer aberravit inter homines a patre.
 Epidamnienis quidam ibi mercator fuit:
 Is puerum rogit, avehitque Epidamnium
 Pater ejus autem, postquam puerum perdidit,
 Animum deponit: eaque is agitudine
 Paucis diebus post Tarenti emoriunt h.
 Postquam Syracusis de re ea nuncius redit
 Ad avon puerorum, puerum subreptum alterum,
 Patremque pueri Tarenti esse emortuum,
 Immutat nomen avos huic gemino alteri:
 Ita illum dilexit, qui subreptus est, alterum.
 Illius nomen indit illi, qui domi est:
 Menæchmo idem quod alteri nomen fuit,
 Et ipius eodem avos est vocatus nomine.
 Propterea illius nomen memini facilius,
 Quia illum clamore vidi flagitare.
 Ne mox erretis, jam nunc prædico prius,
 Idem est amobus nomen geminis fratribus.
 Nunc in Epidamnium pedibus redeundum est mihi,
 Ut hanc rem vobis examissam disputem.
 Si quis quid vestrum Epidamnium curari sibi
 Velit, is audacter imperato & dicito:
 Sed ita, ut det, unde curari id possit sibi.
 Nam nisi qui argentum dederit, nugæ egerit:
 Qui dedit, magis majores nugæ egerit.
 Verum illic redeo, unde abii, atque uno asso in loco.
 Epidamnienus ille, quem dudum dixeram,
 Geminum illum puerum qui surrepuit alterum;
 Ei liberorum, nisi divitiæ, nihil erat:
 Adoptat illum puerum surrepticiam
 Sibi filium, eique uxorem dotatam dedit.
 Eumque hæredem fecit, quam ipse obit diem.
 Nam rus ut ibat forte, ut multum pluerat,
 Ingressus fluvium rapidum ab urbe haud longule,
 Rapidus raptori pueri subduxit pedes,
 Abstraxitque hominem in maximam malam crucem.
 Illi divitiæ eveniunt maximæ.
 Is illic habitat geminus surrepticius.
 Nunc ille geminus, qui Syracusis habet,
 Hodie in Epidamnium venit cum servo suo
 Hunc queritatem geminum germanum suum.
 Hæc urbs Epidamnus est, dum hæc agitur Fabula:
 Quando alia agerit, aliud fiet oppidum:
 Sicut familiæ quoque solent mutari:
 Modo enim idem fit leno, modo adolescens, modo
 senex,
 Pauper, mendicus, rex, parasitus, ariolus.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Peniculus.

Uventus nomen fecit Peniculo mihi,
Ideo quia mensam, quando edo, de-
tergeo.
Homines captivos qui catenis vin-
cuntur.

Et qui fugitivis servis induunt compedes,
Nimis stulte faciunt, mea quidem sententia.
Namque homini misero si ad malum accidit malum,
Major lubido est fugere, & facere nequiter.
Nam se ex catenis eximunt aliquo modo.
Tum compediti januam lima proterant,
Aut lapide excutiant clavom. nuge suot ex.
Quem tu asserare recte, ne aufugiat, voles,
Eica atque portione vinciri dect.
Apud meofam plenam homini rostrum deliges.
Dum tu illi, quod edit & quod potet, praebeas,
Suo arbitrato & astutia cotidie,
Numquam edepol fugiet, tamen capital fecerit.
Facile asseravabis, dum eo vinclo vincies.
Ita istuc nimis leota vincla vinctu elcaria.
Quam magis extendas, tanto alstringunt artius.
Nam ego ad Menacchum nunc eo, quo jam diu
Sum judicatur, ultro eo ut me vinciat.
Sed mihi intervallum jam hos dies multos tuit.
Domi domitus fui usque cum caris meis.
Nam neque edo, neque emo, nisi quod est carissimum.
Id quoque jam cari, qui instruntur, deserunt.
Nunc ad eum invito, sed aperitur ostium.
Menacchom eum ipsum video, progreditur foras.

ACTUS I. SCENA II.

Menacchus surreptus, Peniculus.

NI mala, ni stulta sis, ni indomita impostque animi,
Quod viro esse odio videas, tote tibi odio ha-
beas.

Præterhac si mihi tale post hunc diem
Faxis, faxo foris vidua visas patrem.
Nam quoties foras ire volo, me retines, revocas,
Rogitas, quo ego eam, quam rem agam, quid ne-
gotii geram.
Quid petam, quid feram, quid foris egerim.
Porritorem domum duxi. ita omem mihi
Rem necesse loqui est, quidquid egi, atque ago.
Nimium ego te habui desicaram.
Nunc adeo, ut scilicet, dicam, quando ego tibi
ancillas, penum,
Lanam, aurum, vestem, purpuram bene præbeo:
nec quidquam eges:
Malo cavebis, si sapi: virum observare defines.
Atque adeo, me me nequidquam serves, ob eam in-
dustriam
Hodie ducam seortum, atque ad cenam aliquo con-
dicam foras.

Pen. Illic homo se uxori simulat male loqui, loquitur
mihi.

Nam si foris cœnat, profecto me, haud uxorem,
ulciscitur.

Men. Evax, jurgio hercle tandem uxorem abegi ab
janua.

Ubi amatores sunt mariti? dona quid cessant mihi
Conferre omnes, congratulantes, quia pugnavi for-
titer?

Hanc modo uxori intus pallaui furrupai. ad scortum
fero.

Sic hoc decet dari facere verba custodi caræ.

Hoc facinus pulchrum est, hoc probum est, hoc le-
pidum, hoc factum est fabre.

Meo malo a mala abstuli: hoc ad damnum defere-
tur hinc.

Avorti prædam ab hostibus, nostrum salute sociom.

Pen. Heus adolescens, ecqua in istac parsineft præmii
mihi?

Men. Perii! in indias deveni. Pen. Immo in præsi-
dium, ne time.

Men. Quis homo est? Pen. Ego som. Men. O mea
commoditas, o mea opportunitas,

Salve. Pen. Salve. Men. Quid ais? Pen. Teueo dex-
tera Genium meom.

Men. Non portuisti magis per tempus mihi advenire,
quam advenis.

Pen. Ita ego soleo: commoditatis omneis articulos scio.

Men. Vin'ta facinus luculentum inspicere? Pen. Quis
id coxit coquos?

Jam sciam, si quid titubatum est, ubi reliquias vi-
dero.

Men. Dic mihi, nunqua tu vidisti tabulam pictam in
pariete?

Ubi aquila Catamitum raperet, aur ubi Venus Ado-
neum?

Pen. Sæpe. sed quid iste picturæ ad me attinent?

Men. Age, me aspice.

Ecquid assimulo similiter? Pen. Qui istic est orna-
tus tuus?

Men. Dic hominem lepidissimum esse me. Pen. Ubi
esuri sumus?

Men. Dic modo hoc quod ego te jubeo. Pen. Dico:
homo lepidissime.

Men. Ecquid aodes de tuo istuc addere? Pen. Atque
hilarissime.

Men. Perge. Pen. Non pergo hercle ego, nisi scio
qua gratia.

Litigium est tibi cum uxore. oh, mihi abs te ca-
veo cautius.

Men. Clam uxorem ubi sepulcrum babeamus, & hunc
comburarum diem.

Pen. Ago sane igitur, quando æquom oras, quam mox
incendo rogum?

Dies quidem jam ad umbilicum est dimidiatus mortuom.

Men. Te morare, mihi quem obloquere. Pen. Ocu-
lum effodito persolam.

Mihi, Menacchme, si ullum verbum faxo, nisi quod
pussens.

Men. Concede huc a foribus. Pen. Fiat. Men. etiam
concede buc. Pen. Licet.

Men. Etiam non concedo audacter ab leonino cavo.

Pen. Heu edepol, næ tu, ut ego opinor, esses agi-
rator probus.

Men. Qui dum? Pen. Ne te uxor sequatur, respicias
idemidem.

Men.

Men. Sed quid ais? *Pen.* Egone? id enim quod tu vis, id ajo, atque id nego.
Men. Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris, Facere coniecturam? *Pen.* Caprum sit collegium augurum.
Men. Agedum odorare hanc quam ego habeo pallam, quid olet? abstinere?
Pen. Summum olfactare oportet vestimentum mulieris,
 Nam ex illo loco spargatur nasum odore illutibili.
Men. Olfacta igitur hinc, Penieule lepide, ut fastidis?
Pen. Decet.
Men. Quid igitur? quid olet? responde. *Pen.* Furtum, scortum, prandium.
Men. Nunc ad amicum deferetur hanc meretricem Erotium.
 Mihi, ribi, atque illi jubebo jam apparari prandium.
 Inde osque ad diurnam stellam crastinum potabimus.
Pen. Expodite fabulari's: jam fores serio, *Men.* Feri!
 Vel mane etiam. *Pen.* Mille passum commemoratu's cantharum.
Men. Placide pulta. *Pen.* Metuis credo, ne fores Samis fiant.
Men. Mane, mane obsecro hercle: ab se ecce exit.
Pen. Oh! solem vides.
 Satin' ut occideris pra' hujus corporis candoribus!

ACTUS I. SCENA III.

Erotium, Peniculus, Menæchmus.

ANime mi, Menæchme, salve. *Pen.* Quid ego?
Erot. Extra numerum es mihi.
Pen. Idem istuc aliis ascriptivis ad legionem fieri solet.
Men. Ego istuc mihi hodie apparari jussi apud te prandium.
Erot. Hodie id fiet. *Men.* In eo uterque pro Illo potabimus,
 Uter ubi melior bellator erit inventus cantharo.
 Tua est legio: adjudicato, cum utro hanc noctem fies.
 Ut ego uxorem, mea voluptas, ubi te aspicio, odi male!
Erot. Interim nequis, quin ejus aliquid indutus fies.
 Quid hoc est? *Men.* Induviz tua, atque uxoris exuviz, rosa.
Erot. Superas facile ut superior sis mihi, quam quicumque qui impetrant.
Pen. Meretrix tantisper blanditur, dum illud quod rapiat vider.
 Nam si amabas, jam oportebat nasum abreptum mordicus.
Men. Sustine hoc, Penieule: exuvias facere, quas vovi, volo.
Pen. Cedo, sed obsecro hercle salta sic cum palla postea.
Men. Ego saltabo? sanas hercle non es. *Pen.* Egone, an tu magis?
 Si non saltas, exue igitur. *Men.* Nimio ego hanc periculo
 Surrepti hodie, meo quidem animo, ab Hippolyta succingulum
 Hercules haud æque magno umquam abstulit periculo.
 Cape tibi hanc: quando una vivis meis morigera moribus.
 Hoc animo decet animatos esse amatores probos.

Pen. Qui quidem ad mendicantem se properent detrodere.
Men. Quatuor minis ego emi istanc anno uxori meæ.
Pen. Quatuor minæ perire plane, ut ratio redditur.
Men. Scin' quid volo ego te accurare? *Erot.* Scio. curabo quæ voles.
Men. Jube igitur nobis tribus apud te prandium accurari,
 Atque aliquid scitamentorum de foro obsonari, Glandionidam suillam, laridum peronidem, aut Sinciput, aut polimenta porcina, aut aliquid ad eum modum:
 Madida quæ mihi apposita in mensam, milvinam suggerant.
 Atque actutum, *Erot.* Licet ecastor. *Men.* Nos prodimus ad forum.
 Jam nos hic erimus: dum coquitur, interim potabimus.
Erot. Quando vis, veni; parata res erit. *Men.* Prope-
 Sequere ru. *Pen.* Ego hercle vero te & servabo, & te sequar:
 Neque hodie ut te perdam, meream deum divitiis mihi.
Erot. Evocate inquit Cylindrum mihi eoquom actutum toras.

ACTUS I. SCENA IV.

Erotium, Cylindrus.

SPortulam cape atque argentum, ecceis treis nummos habes.
Cyl. Habeo. *Erot.* Abi, atque obsonium affer; tribus vide quod sit satis;
 Neque denat, neque superstit. *Cyl.* Quoquomodi hi homines erunt?
Erot. Ego, & Menæchmus, & Parasitus ejus. *Cyl.* Jam isti sunt decem:
 Nam Parasitus octo hominum munus facile fungitur.
Erot. Elocuta sum convivas, ceterum cura. *Cyl.* Licet.
 Cocta sunt, jube tre accubitu. *Erot.* Redi cito.
Cyl. Jam ego hic ero.

ACTUS SECUNDUS

SCENA I.

Menæchmus Soficles, Messenio.

Ulla est voluptas naviris, Messenio, Major, meo animo, quam quam ex alto procul
 Terram conspiciunt. *Mes.* Major, non dicam dolo,
 Si adveniēs terram videas, quæ fuerit tua.

Sed quæso, quamobrem oñc Epidamum venimus?
 An, quasi mare, omnis circumimus insulas?
Men. Fratrem quæsitum geminæ germanon meum.
Mes. Nam quid modi futuræ est illam quærere?
 Hic annus sextus, postquæ rei operam damus,
 Istros, Hispanos, Massilie ses, Illuros,
 Mare super omne, Græciamque exoticam.

Ora.

Oraſque Italicas omneſ, qua adgreditur mare,
Sumas circumveſti. ſi acum credo quæreret,
Acum inveniffeſ, ſi apparet, jam diu.
Hominem inter vivos quæritamus mortuum:
Nam inveniffeſ jam diu, ſi viveret.
Men. Ergo iſtuc quartum certum qui faciat mihi,
qui ſele dicit ſcire, eam eſſe mortuum.
Operam præterea nunquam ſumam quærare.
Verum aliter vivos nunquam deſitam exſequi.
Ego illum ſcio, quam cordi ſit carus meo.
Meſ. In ſcirpo nodum quæris. quin nos hinc domum
Redimus, niſi ſi hiſtoriam ſcripturi ſumus?
Men. Dictum facillat doctum, & diſcaveas malo.
Moleſtus ne ſis. non tuo hoc fiet modo. *Meſ.* Hem,
illoc enim verbo eſſe me ſervum ſcio.
Non potuit paucis plura plane proloqui.
Verum tamen nequeo continere, quin loquar.
Audi, *Menaechme*: quom inſipico marſupium,
Viaticari hercle admodum zeliſte ſumus.
Ne tu hercle, opinor, niſi domum revertorſi,
Ubi nihil habeſis, geminum dum quæris, genes.
Nam ita eſt hæc hominum ratio Epidamnica,
Voluptatibus atque potatoribus maximi,
Tum ſycophantæ & palpatores plurimi
In urbe hæc habitant: tum meretrices mulieres
Nuſquam perhibent blandiores gentium.
Propterea huic urbi nomen Epidamnus inditum eſt,
Quia nemo ferme hæc ſine damno divortitur.
Men. Ego iſtuc cavebo: cedo dum mihi hæc marſupium.
Meſ. Quid eo viſ? *Men.* Jam abſ te metuo de ver-
bis tuiſ.
Meſ. Quid metuiſ? *Men.* Ne mihi damnum in Epi-
damno duiſ.
Tu magnus amator mulierum eſ, *Meſſenio*:
Ego autem homo iracundus, animi perditus.
Id utrumque, argentum quando habeo, caveo,
Ne tu delinquas, neve ego irſcari tibi.
Meſ. Cape, atque ſerva. me iubente feceris.

ACTUS II. SCENA II.

Cylindrus, Menaechmus Soffices, Meſſenio.

Bene obſonavi, atque ex mea ſententia
Bonum antepanum prandium paraſitibus.
Sed ecce Menaechmum video. vz tergo meo!
Prius jam convive ambulat ante oſtium,
Quam ego obſonatu redeo. adibo atque alloquar.
Menaechme, ſalve. *Men.* Di te amabunt! ſcis quis
ego ſum?
Cyl. Non hercle vero! ubi convivſ ceteri?
Men. Quos tu convivas quæriſ? *Cyl.* Paraſitum tuum.
Men. Meum paraſitum? certe hic inſanus eſt homo.
Meſ. Dixiſ tibi eſſe hic ſycophantæ plurimos?
Men. Quem tu paraſitum quæriſ, adoleſcens, meum?
Cyl. Peniculum. *Meſ.* Ecce ſi in vidulo ſalvom ſero.
Cyl. *Menaechme*, numero hæc adveniſ ad prandium.
Nunc obſonatu redeo. *Men.* Reſponde mihi;
Adoleſcens, quibus hic pretiſ poti veniunt
Sacres ſincer? *Cyl.* Nummo. *Men.* eam a me accipe.
Jube te piari de mea pecunia.
Nam ego quidem inſanum eſſe te certo ſcio,
Qui mihi moleſtus homini ignoto, quiſquis eſ.
Cyl. *Cylindrus* ego ſum: non noſti nomen meum?
Men. Seu tu *Cylindrus*, ſeu *Coriendrus*, perieris.
Ego te non novi, neque noviſſe adeo volo.

Cyl. Eſt tibi *Menaechmo* nomen tantum, quod ſciam.
Men. Pro ſano loqueris, cum me appellat nomine.
Sed ubi noſiſſi me? *Cyl.* Ubi ego te noverim?
Qui amicam habes heram meam hanc *Erotiam*.
Men. Neque hercle habeo, neque te, quaiſ ſis homo, ſcio.
Cyl. Non ſcis quaiſ ego ſum? qui tibi ſapiſſime
Cyathifſo apud nos, quando potas. *Meſ.* Hei mihi,
Cum nihil eſt, illi qui homini diminuat caput.
Men. Tun? cyathifſare mihi ſoleſ, qui ante hunc diem
Epidamnum nunquam vidi, neque veniſ? *Cyl.* Neguſ?
Men. Nego hercle vero. *Cyl.* Non tu in illiſce adibus
Habitaſ? *Men.* Diu illos homines, qui illic habitant,
perdidiſ.
Cyl. Inſanſi hic equidem, qui ipſe maledicti ſibi.
Audiſ, *Menaechme*? *Men.* Quid viſ? *Cyl.* Si me con-
ſulas,
Nummum illum, quem mihi dudum pollicituſ dare,
Jubeas, ſi ſapias, porculum aſſerſi tibi.
Nam tu quidem hercle certo non ſanus ſatiſ,
Menaechme, qui nunc ipſuſ maledictuſ tibi.
Meſ. Heu hercle hominem multum & odioſum mihi!
Cyl. Solet jociari ſæpe mecum illo modo.
Quamvis ridiculuſ eſt, ubi uxor non adeſt.
Men. Quid aiſ tu? *Cyl.* Quid viſ, inquam? ſanſi hoc,
quod vides,
Tribuſ vobis obſonatum eſt? an obſono ampliſ,
Tibi & paraſito & mulieri? *Men.* Quas tu mulieres,
Quoſ tu paraſitoſ loquere? *Meſ.* Quod te urget ſceluſ,
Qui hæc ſiſ moleſtuſ? *Cyl.* Quid tibi mecum eſt rei?
Ego te non novi: cum hoc, quem novi, fabuloſ.
Men. Non edepol tu homo ſanuſ eſ. certo ſcio.
Cyl. Jam ergo hæc mædabunt faxo: nihiſ morabitur.
Proin tu ne quo abſeſ longius ab adibus.
Numquid viſ? *Men.* Ut eaſ maximum in malam
crucem.
Cyl. Ire hercle meliuſ eſt te interim, atque accumbere,
Dum ego hæc appono ad Volcani violentiam.
Ibo intro, & dicam te hic aſtare *Erotio*.
Ut te hinc abducat, potiſ quam hic aſteſ foriſ.
Men. Jamne abiit? edepol haud mendaciſ.
Tua verba experior eſte. *Meſ.* Obſervato modo.
Nam illic meretricem credo habitare mulierem,
Ut quidem ille inſanuſ dixit, qui hinc abiit modo.
Men. Sed miror, qui ille noverit nomen meum.
Meſ. Minime hercle mirum. morem huic meretriciſ
habeat:
Ad portum mittunt ſervoloſ, ancillulaſ,
Si qua peregrina navis in portum adveniſt,
Rogant, cujatiſ ſit, quid ei nomen ſiet.
Poſt illaſ extemplo ſe applicant, agglutinant.
Si pellexerant, perditum amittunt domum.
Nunc in iſtoſ portu ſtat navis prædatoria,
Abſ qua cavendum nobiſ ſane cenſeo.
Men. Mones quidem hercle recte. *Meſ.* Tum demum ſciam
Recte monuiſſe, ſi tu recte caveriſ.
Men. Tace dum parumper: nam concepit oſtium.
Videamus, qui hinc egreditur. *Meſ.* Hoc ponam in-
terim.
Aſſervatore hæc, ſulſiſ, navaleſ pedes.

ACTUS II. SCENA III.

Erotium, Cylindrus, Menaechmus Soffices, Meſſenio.

Sine foreſ ſic: abi. nolo operiti.
Intuſ para, cura. vide quod opuſ eſt, ut
Fiat.

Fiat. sternite lectos, incendite odores.
 Mundicia illecebra animo est amantum.
 Amantii amantitas malo est, nobis lucro est.
 Sed ubi ille est, quem coquus ante adeis esse ait?
 Atque eum video, qui mihi est usui, &
 Plurimum prodest: item huius ultro sit, ut
 Meret, potissimum nostrae domi ut sit:
 Nunc eum adibo, alloquar ultro.
 Animale mi, mihi mira videntur,
 Hic te stare foris, fores quos pateant
 Magis, quam domus tua, domus cum hac tua sit.
 Omne paratum est,
 Ut iussisti, atque ut voluisti: neque tibi est
 Ulla mora iurus. prandium, ut iussisti, hic
 Caratum est: ubi lubet, ire licet accubitus.
Men. Quicum hac mulier loquitur? *Eros.* Equidem
 tecum. *Men.* Quid tecum tibi
 Fuit unquam, aut nunc est negotii? *Eros.* Quia
 pol te unum ex omnibus
 Venus voluit me magnificare: atque id haud im-
 merito tuo.
 Nam ecastot solus beneficiis tuis me florentem facis.
Men. Certo hac mulier aut infana, aut ebria est,
 Messenio,
 Quae hominem Ignotum compellet me tam familia-
 riter.
Mes. Dixi ego istae hic solere fieri? folia nunc ca-
 dunt,
 Prae ut si triduum hoc hic erimus, tum arbores in
 te cadent.
 Nam ita sunt hic meretrices omnes elecebrae argen-
 tariae.
 Sed sine me dum hanc compellere. heus mulier?
 tibi dico. *Eros.* Quid est?
Mes. Ubi tu hunc hominem novisti? *Eros.* Ibidem,
 ubi hic me iam diu,
 In Epidamno. *Mes.* In Epidamno? Qui hac in hanc
 urbem palem,
 Nisi hodie, nunquam intro tetulit. *Eros.* Eja, de-
 licias facis,
 Mi Menaeche. quin amabo, is intro: hic tibi e-
 rit rectius.
Men. Hac quidem edepol recte appellat meo me mul-
 ier nomine.
 Nimis miror, quid hoc sit negotii. *Mes.* Oboluit
 marsupium
 Huic istuc, quod habes. *Men.* Atque edepol tu me
 monuisti probe.
 Accipe dum hoc. iam scibo, utrum hac me mage
 amet, an marsupium.
Eros. Eamus intro, ut prandeamus. *Men.* Bene vocas:
 tam gratia est.
Eros. Cur igitur tibi me iussisti coquere dudum pran-
 dium?
Men. Epote me iussi coquere? *Eros.* Certo tibi & pa-
 talisio tuo.
Men. Quoi, malam, parasito? certo hac mulier non sa-
 na est satis.
Eros. Peniculo. *Men.* Quis iste est Peniculus? qui ex-
 tergentor baxes?
Eros. Scilicet qui dudum tecum venit, quom pallam mihi
 Detulisti, quam ab uxore tua surripuisti. *Men.* Quid est?
 Tibi pallam dedi, quam uxori meae surripui? fa-
 nan' est?
 Certe hac mulier cantherino ritu astans somniat.
Eros. Qui lubet ludibrio habere me, atque ire infans
 mihi,

Facta quae sunt? *Men.* Dic quid est id, quod na-
 gem, quod fecerim?
Eros. Pallam te hodie mihi dedisse uxoris. *Men.* Etiam
 nunc nego.
 Ego quidem neque unquam uxorem habui, neque
 habeo: neque hac
 Unquam, postquam natus sum, intra portam pe-
 netravi pedem.
 Prandi in navi, inde huc egressus sum. te conveni.
Eros. Ecce,
 Perii misera! quam tu nunc mihi navem narras?
Men. Ligneam,
 Saepe tritam, saepe fixam, saepe excussam malleo,
 Quasi supplex peltionis, palus palo proximus est.
Eros. Jam me, amabo, desine ludos facere, atque i
 hac tecum simul.
Men. Nescio quem, mulier, alium hominem, non me,
 queritas.
Eros. Non ego te novi Menaechem, Moscho pro-
 genitum patre?
 Qui Syracusis perhibere natus esse in Sicilia,
 Ubi Rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pinthia:
 Tertium Liparo, qui in morte regnum Hieroni tra-
 didit.
 Nunc Hiero est. *Men.* Haud falso, mulier, praedicas.
Mes. Pro Iuppiter!
 Num istae mulier illinc venit, quae te novit tam cate?
Men. Hercle opinor pernegari non potest. *Mes.* Ne
 feceris.
 Peristi, si intrasti intra limen. *Men.* Quis tace modo:
 Bene res geritur: assentabor, quicquid dicet, mulieri,
 Si possim hospitium nancisci. Jamdudum, mulier,
 tibi
 Non improdus adorsabar: hunc metuebam, ne meae
 Uxori renunciarer de palla & de prandio.
 Nunc, quando vis, eamus intro. *Eros.* Etiam Pa-
 rasitum manes?
Men. Neque ego illum maneo, neque stoccifacio: ne-
 que, si venis.
 Eum volo intromitri. *Eros.* Ecastot haud invita fecero.
 Sed scin' quid te amabo ut facias? *Men.* Impera
 quidvis modo.
Eros. Pallam illam, quam dudum dederas, ad Phry-
 gionem ut dederas,
 Ut reconcinnetur, atque ut opera addantur, quae
 volo.
Men. Hercle quis tu recte dicis: eadem ignorabitur:
 Ne uxor cognoscit te habere, si in via conspexerit.
Eros. Ergo mox auferro tecum, quando abibis. *Men.*
 Maxime.
Eros. Eamus intro. *Men.* Jam sequar te. hunc volo
 etiam colloqui.
 Eho Messenio, accede hac. *Mes.* Quid negotii est?
Men. Se! scire vis?
Mes. Quid ergo? *Men.* Opus est. *Mes.* Quid opus est?
Men. Scio, ut me dicis. *Mes.* Tanto nequior.
Men. Habeo praedam, tantum incepti operis. i, quan-
 tum potest:
 Abduc istos in tabernam astrictum diversorium.
 Tum facito ante Solis occasum, ut venias adversarius
 mihi.
Mes. Non tu istas meretrices novisti, here? *Men.* Ta-
 ce, inquam.
 Mihi dolebit, non tibi, si quid ego stulte fecero.
 Mulier hac stulta atque inscita est, quantum per-
 spexi modo.

Est,

Est hic praeda nobis. *Mef. Peri. Men.* Jamne abis?
Mef. perit probe.
 Ducit lembum diereflum navis praedatoria.
 Sed ego incitrus, qui hero me poffulem moderarier;
 Dicto me emit audientem, haud imperatorem tibi.
 Sequimini, ut, quod imperatum est, veniam advor-
 sum tempori.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Periculus.

Lus triginea natus annis sum, quom in-
 tera loci
 Numquam quidquam facinus feci pe-
 jus, neque fcelestius,
 Quam hodie, quom in concionem me-
 diam me immerfi miser.

Ubi ego dum hieto, Menaechmus te subterduxit mihi,
 Qui abiit ad amicum, credo, neque me voluit
 ducere.

Qui illum dū omnes perdunt, qui primus commen-
 tus est

Concionem, hac reque homines occupatos occupat.
 Non ad eam rem otiosos homines decuit deligi?
 Si nifi affint, cum ctenatur, census capiant illico.
 Ataxim est hominum, in dies qui singulas efcas edunt:
 Quibus negotii nihil est: qui efum neque vocantur,
 neque vocant.

Eos oportet concioni dare operam atque comitris.
 Si id ita effet, non ego hodie perdidiffem prandium.
 Cum tam credo datam voluiffem, quam me video vivere.
 Ibo. etiamnum reliquiarum fpes animum oblectat
 meum.

Sed quid ego video Menaechmum? cum corona exit
 foras.

Sublatum est convivium: edepol venio advorsum
 tempori.

ACTUS III. SCENA II.

Menaechmus Sofficles, Periculus.

Pot'ne ut quiescas, si ego tibi hanc hodie probe
 Lepideque concinnatam referam temperi?

Non faxo eam esse dices: ita ignorabitur.

Pen. Pallam ad phrygionem fert, confecto prandio,

Vinoque expoto, parafito excludo foras.

Non hercle is fum, qui fum, nifi hanc injeriam,
 Meque ultus pulchre fuero. obfervabo, quid agat,
 Hominem. post adibo atque alloquar.

Men. Pro dii immortales, quom homini unquam uno
 die

Boni dediffis plus, qui minus fperaverit!

Prandi, poravi, fcorum accubui, abftuli

Hanc, quojus haeres numquam erit post hanc diem.

Pen. Neque, quz loquitur, exaudire, clanculum:

Satur nunc loquitur de me & de parti mea.

Men. Ait hanc dediffe me tibi, atque eam me

Uxori furrupiffi. quoniam fentio

Errare: extemplo, quafi res cum ea effet mihi,

Copi affentari. mulier quidquid dixerat,

Idem ego dicebam. quid multis verbis opa'fi?

Minore quifquam bene fui difpendio.

Pen. Adibo ad hominem: nam barbare gefio.

Men. Quis hic est, qui advorsum fit mihi? *Pen.* Quid
 ais, homo

Levior quam pluma, pefume & nequiffime,

Flagitium hominis, fubdole, ac minime pretii?

Quid de te merui, quia me cauffa perderet?

Ut furrupiffi te mihi dudum de foro!

Feciffi funus, me abfenti, prandio.

Cur aofus facere, quom ego aequae ac heres eram?

Men. Adolefcens, quzlo, quid tibi mecum est rei,

Qui mihi male dicas homini ignoro inciens?

An tibi malam rem vis pro maledictis dari

Poltea? *Pen.* Eam quidem edepol te dediffe intellego.

Men. Refponde, adolefcens, quzlo, quid tibi nomen
 eft?

Pen. Etiam derides, quafi nomen non noveris?

Men. Non edepol ego te, quod fciam, unquam ante
 hunc diem

Vidi, neque novi. verum certo quifque es,

Aequom fi facias, mihi odiofus me fies.

Pen. Non me noviffi? *Men.* Non negem, fi noverim.

Pen. Menaechme, vigila. *Men.* Vigilo hercle equidem,
 quod fciam.

Pen. Tuum parafitum non noviffi? *Men.* Non tibi

Sanum est, adolefcens, fincipus, ut intellego.

Pen. Refponde, furrupiffin' uxori tuae

Pallam iftanc hodie, atque dediffi Erotio?

Men. Neque hercle ego uxorem habeo, neque ego E-
 rotio

Dedi, nec pallam furrupui. *Pen.* Satin' fanus es?

Occifa est hzc res. non ego te indutum foras

Exire vidi palla? *Men.* Vix capiti tuo!

Omnes cinados effe cenfes, tu quia es.

Tun' me indutum fuiffe pallam predicas?

Pen. Ego hercle vero. *Men.* Non tu abis quod dignus es?

Aut te piari jubes, homo infamiffime?

Pen. Numquam edepol me quifquam exorabit, quin tuz

Uxori rem omnem jam, uti fit gefit, eloquar.

Omnes in te iftaz recident contumeliaz:

Faxo haud inultum prandium comederis.

Men. Quid hoc negotii est? fatia' ut quemque con-
 fpicor,

Ita me ludificant? fed concupit ofium.

ACTUS III. SCENA III.

Ancilla, Menaechmus Sofficles.

Menaechme, amare cit te multum Erotium,

Ut hoc una opera ad aurificem deferas,

Atque huic ut addas auri pondo unciam,

Jubeatque fpinther novum reconcinnari.

Men. Et iftud, & aliud, fi quid curari volet,

Me curaturum dicito, quidquid volet.

Anc. Scin' quod fit fpinther? *Men.* Nefcio, nifi
 azeum.

Anc. Hoc est, quod ofim clanculum ex armario

Te furrupiffi ajebas uxori tuae.

Men. Numquam hercle factum est. *Anc.* Non mani-
 niffi, obfecro?

Redde igitur fpinther, fi non meminiffi. *Men.* Mane,

Immo equidem memini. nempy hoc est, quod illi
 dedi.

Anc. Iftuc. *Men.* Ubi ifte armille funt, quas una dedi?

Anc. Numquam dediffi. *Men.* Nam pol hoc una dedi.

Anc. Dicam curare? *Men.* Dicitur: curabitur.
Et palla & spinther faxo referantur simul.
Anc. Amabo, mi Menachme, inaura sis de mihi
 Faciundas pondo duum nummum stalgamia,
 Ut te libenter videam, cum ad nos veneris.
Men. Fiat. cedo auram, ego mansuetum dabo.
Anc. Da sodes abs te, post ego reddidero tibi.
Men. Immo cedo abs te. *Anc.* Ego post tibi reddam
 duplex.
Men. Non habeo. *Anc.* At tu, quando habebis, tum dato.
 Numquid me vis? *Men.* Hac me curatum dicitur,
 Veni, quantum possint, quamque liceat, veneant.
 Jamne abiit intro? abiit, operuit fores.
 Di me equidem omnes adjuvant, augent, amant.
 Sed quid ego cesso, dum datur mihi occasio
 Tempusque, abire ab his locis lenoniis?
 Propere, Menachme, fer pedem, confer gradum.
 Demam coronam, atque abiciam ad lavam manum.
 Ut, si qui sequatur, hac me abissie censeant.
 Ibo & conveniam fervorem, si potero, meum.
 Ut hac, quæ bona dant dii mihi, ex me faciat.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Mulier, Peniculus.

Gone hic me patiar in matrimonio,
 Ubi vir compiet clanculum quidquid
 domi est,
 Atque ad amicam deferat? *Pen.* Quin
 tu taces?
 Manifesto faxo jam opprimes. sequere
 hac modo.

Pallam ad phrygiensem cum corona ebrius
 Ferebat, hodie tibi quam surripuit domo.
 Sed ecce coronam, quam habuit. non mentior?
 Hem! hac abiit, si vis persequi vestigiis.
 Atque edepol eccum optime revertitur.
 Sed pallam non fert. *Mul.* Quid ego nunc cum illo
 agam?

Pen. Idem quod semper. male habens. *Mul.* Sic censeo.
Pen. Huc concedamus: ex insidiis aucupa.

ACTUS IV. SCENA II.

Numbrius surreptus, Mulier, Peniculus.

UT hoc utimur maxime moro
 Motelque multum: atque uti quique font
 Optumum maxum, omnes habent dunc:
 Clientis tibi omnes volunt esse multos:
 Bonine an mali sint, id haud querunt.
 Res magis queritur quam clientium
 Fides quouimodi client.
 Si est pauper atque haud malus, nequam habetur:
 Si dives malus est, is clientis frangi habetur.
 Qui neque leges, neque æquum bonum usquam
 Colunt, sollicitos patronos habent.
 Darum denegant, quod datum est; litium
 Pfeni, rapaces, viri fraudulentum:
 Qui aut senore, aut perjuris habent rem
 Paratam, mens est in querelis.
 Juris ubi dicitur dies, Ænol
 Patronis dicitur: quippe qui pro illis

Loquantur, male quæ fecerint: aut ad
 Populum, aut in fure, aut ad iudicem res est.
 Sicut me hodie nimis sollicitum cliens
 Quidam habuit: neque quod volui agere, quidquam
 Licitem est: ita me attinuit, ita me detinuit.
 Apud ædiles pœlis factis plurimisque
 Pessumisque dixi causam. conditiones
 Teruli tortas, confragosas: aut plus
 Aut minus, quam opus erat multo, dixeram
 Controverfiam, uti sponsio fieret.
 Quid ille? quid prædem dedit nec magis.
 Manifestum ego hominem unquam illum teneri vidi.
 Omnibus malefactis testes tres aderant accerrimi.
 Di illum omnes perdant, (ita mihi hunc hodie cor-
 rupt diem)
 Meque adeo, qui hodie forum unquam oculis in-
 spexi meis.
 Diem corrupti. optimum iussi apparari prandium.
 Amica expectat me, scio. ubi primum est licitum,
 illico
 Properavi abire de foro. irata est, credo, nunc mihi.
 Placabit palla, quam dedi, quam hodie uxori ab-
 stuli, atque huic
 Detuli Erotio. *Pen.* Quid ais? *Mul.* Viro me ma-
 lo male
 Nupram. *Pen.* Satin' audis, quæ illic loquitur?
Mul. Satis. *Men.* Si sapiam,
 Hinc intro abeam, ubi mihi bene sit. *Mul.* Mane:
 male potius erit.
 Ne illam mecahor funerato abstulisti. sic datur.
 Clanculum istæ flagitia facere censebas potesse?
Men. Quid illuc est, uxor, negotii? *Mul.* Men' rogas?
Men. Vin' hunc rogem?
Pen. Ausar hinc palpatioes. perge tu. *Men.* Quid tu
 mihi
 Tristis es? *Mul.* Te scire oportet. *Pen.* Scit, sed
 dissimulari malus.
Men. Quid negotii est? *Mul.* Pallam. *Men.* Pallam?
Mul. Quidam pallam. *Pen.* Quid paves?
Men. Nihil equidem pavel, nisi unum: palla pallo-
 rem incurit.
Pen. At tu ne clam me comesses prandium! perge in
 virum.
Men. Non taces? *Pen.* Non hercle vero raceo. nutat,
 ne loquar.
Men. Non hercle ego quidem usquam quidquam nu-
 to, neque nicho tibi.
Mul. Ne ego mecahor mulier misera! *Men.* Qui tu
 misera es? mihi expedi.
Pen. Nihil hoc confidentias, qui, quæ vides, ea per-
 negat.
Men. Per Jovem deosque omnes a iuro, uxor, (satin'
 hoc est tibi?)
 Me isti mox mutasse. *Pen.* Crelit jam tibi de istis:
 illos redi.
Men. Quo ego redeam? *Pen.* Equidem ad phrygio-
 nem, censeo. i, pallam refer.
Men. Quæ istæ palla est? *Mul.* Taceo jam, quando
 hic rem non meminit suam.
Men. Numquid fervorem deliquit? num ancille, aut
 servi tibi
 Responfant? eloquere. impave non erit. *Pen.* Na-
 gas agis.
Men. Tristis admodum es: non mihi illuc satis placet.
Pen. Nagas agis.
Men. Ceterum familiarium alicui irata es? *Pen.* Na-
 gas agis. *Men.*

Men. Num mihi es irata saltem? *Pen.* Nunc tu non nugas agis.

Men. Non edepol deliqui quidquam. *Pen.* Hem rursum nunc nugas agis.

Men. Dic, mea uxor, quid tibi zgre est? *Pen.* Bel-lus blanditur tibi.

Men. Porin' ut mihi molestus ne sis? num te appello?

Mul. Ausfer manum.

Pen. Sic datur. properato absente me comessis prandium: Post ante adeis cum corona me deridero ebrius.

Men. Neque edepol ego prandi, neque hodie huc intro retuli pedem.

Pen. Tun' negas? *Men.* Nego hercle vero. *Pen.* Nihil hoc homine audacias.

Non ego te modo hic ante adeis cum corona flurea Vidi allare? cum negabas mihi esse sanum sinciput: Et negabas me novisse: peregrinum ajebas esse te.

Men. Quin ut dudum divorti ab te, redeo nunc de-mum domum.

Pen. Novi ego te. non mihi censibus esse, qui te ulciscerer. Omnia her' te exori dixi. *Men.* Quid dixisti? *Pen.* Nescio: Eam ipse roga. *Men.* Quid hoc est, uxor? quid nam hic narravit tibi?

Quid id est? quid races? quin dicis, quid sit? *Mul.* Quasi tu nescias.

Palla mihi est domo surrepta. *Men.* Palla surrepta est tibi?

Mul. Me rogas? *Men.* Pol haud rogem te, si sciam.

Pen. O hominem malum!

Ut dissimulat! non potes celare: rem novi probe: Omnia hercle ego edictavi. *Men.* Quid id est? *Mul.* Quando nihil pudet.

Neque vis tua voluntate ipse profiteri, audi, atque ades: Et quid tristis, & quid hic mihi dixeris, faxo scias.

Palla est mihi domo surrepta. *Men.* Palla surrepta est tibi?

Pen. Viden' uri scelestus captas! huic surrepta est, non tibi. Num profecto tibi surrepta si esset, salva nunc foret.

Men. Nihil mihi tecum est, sed quid tu ais? *Mul.* Palla, inquam, perit domo.

Men. Quis eam furrupit? *Mul.* Pol istuc ille scit, qui illam abstulit.

Men. Quis hic homo est? *Mul.* Menechmus quidam.

Men. Edepol factum nequiter.

Quis is Menechmus est? *Mul.* Tu istuc, inquam.

Men. Egone? *Mul.* Tu! *Men.* Quis arguit?

Mul. Egomet. *Pen.* Et ego. atque huic amica detulisti Erotio.

Men. Egon' dedi? *Pen.* Tu, tu istuc, inquam. vin' asferi nocturnam.

Quz, Tu, Tu, usque dicat tibi? nam nos jam nos desisti sumus.

Men. Per Jovem deoque omnes adjuvo, uxor; fatin' hoc est tibi?

Non dedisse. *Pen.* Immo hercle vero, nos non falsum dicere.

Men. Sed ego illam non condonavi, sed sic utendam dedi.

Mul. Equidem ecastor tuam nec chlamydem do foras, nec pallium

Quoquam utendum. mulierem æquum est vestimen-tum muliebrem

Dare foras, virum virile. quin refers pallam domum?

Men. Ego faxo referetur. *Mul.* Ex te tua, ut opinor, feceris.

Nam domum nunquam introibis, nisi ferēs pallam simul.

Men. Ego domum? *Pen.* Quid tibi satorum est, qui tibi hanc operam dedi?

Mul. Opera reddetur, quando quid tibi erit surreptum domo.

Pen. Id quidem edepol nunquam erit. nam nihil est, quod perdam, domi.

Cum virum, cum uxorem, dii vos perdant. pro-perabo ad forum:

Nam ex hac familia me plane excidisse intellego.

Men. Male mihi uxor sefe fecisse censet, quom excludit foras;

Quasi non habeam, quo intromittar, alium melio-rem locum.

Si tibi displiceo, paritundum: at placuero huic Erotio, Quz me non excludat ab se, sed apud se occludet domi.

Nunc ibo. orabo, ut mihi pallam reddat, quam dudum dedi.

Aliam illi redimam meliorem. heus! equis hic est janitor?

Aperite, atque Erotium aliquem evocate ostium.

ACTUS IV. SCENA III.

Erotium, Menechmus surreptus.

Quis hic me querit? *Men.* Sibi inimicus magis quam statui tuz.

Erot. Mi Menechme, cur ante adeis astas? sequare intro. *Men.* Mane.

Sciu' quid est, quod ego ad te venio? *Erot.* Scio, ut tibi ex me sit volup.

Men. Immo edepol pallam illam, amabo te, quam tibi dudum dedi,

Mihi eam redde. uxor sefcivit rem omnem, ut factum est ordine.

Ego tibi redimam bis tanto plus pallam, quam voles.

Erot. Tibi dedi equitem illam, ad phrygionem ut fer-res, paulo prius:

Et illud spintber, ut ad auriscem ferres, ut fieret novum.

Men. Mihi ut dederis pallam, & spintber? numquam factum reperies.

Nam ego quidem postquam illam dudum tibi dedi, atque abii ad forum,

Nunc redvo, nunc te postilla video. *Erot.* Video quam rem agis.

Quis commisi, ut me defrudes: ad eam rem asse-ctas viam.

Men. Neque edepol te defraudandi causa posco: quin tibi

Dico, uxorem rescivisti. *Erot.* Nec te ultro oravi ut dares.

Ture ultro ad me detulisti, dedisti eam dono mihi: Eandem nunc reposcis. patiar, tibi habe, aufer, utere, Vel tu, vel tua uxor, vel etiam in oculos compingite.

Tu hac, post hunc diem, pedem istro non feres, ne frustra sis.

Quando tu me bene merentem tibi habes despiciarū. Nisi feres argentum, frustra me delectare non potes.

Aliam posthac invento, quam tu habes frustrarui.

Men. Nimis iracunde hercle tandem. heus tu, tibi dico, mane:

Redi. *Erot.* Etiamne astas? etiam aures mea revocari gratia?

Men. Abiit iustro, occlusit adeis. nunc ego sum exclu-sissimus:

Neque domi, neque apud amicam mihi jam quid-quam ereditur.

Ibo, & consulam hanc tecum amicos, quid faciendum censent.

ACTUS

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Menechmus, Mulier.

Imis stulte dudum feci, cum maritum
Messenioni cum argento concedidi.
Immeritis aliquo sese credo in ganeum.
Mul. Provisam, quam mox vir meus
redeat domum.

Sed ecceam video: salva sum, pallam refert.
Men. Demiror, ubi nunc ambalet Messenio.
Mul. Adibo, atque hominem accipiam, quibus distis
meret.

Non te pudet prodire in conspectum meum,
Flagitium hominis, cum istoc ornatu? Men. quid est?
Quæ res agitat te, mulier? Mul. Etiamne, impudens,
Mutrire unum verbum audes, aut mecum loqui?

Men. Quid tandem admisi in me, ut loqui non audeam?
Mul. Ragas me? o hominis impudentem audaciam!

Men. Non tu icis mulier, Hecubam quapropter ca-
nem

Graji esse prædicabant? Mul. Non equidem scio.
Men. Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:
Omnia mala ingerobat, quemquem aspererat.

Itaque adeo jure coepa appellari est Canis.
Mul. Nun istuc ego flagitia possum perpeti,
Nam med atatem viduam esse mavelim,
Quam istuc flagitia tua pati, quæ tu facis.

Men. Quid id ad me, tu te nuptiam possis perpeti,
An sis abitura a tuo viro? an mos est ita hic,
Pergrino ut advenienti narrent fabulas?

Mul. Quas fabulas? non, inquam, pasiat præterhac,
Quin vidua vivam, quam tuos inuores perferam.

Mul. Mea quidem hercle causa vidua viviro,
Vel usque dum regnum obtinebit Juppiter.

Mul. At mihi negabas dudum furripuisse te,
Nunc eandem ante oculos artines. non te pudet?

Men. Heu hercle, mulier, multum & auid & ma-
la es.

Tun' tibi hanc surreptam dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, ut cunctinendam darem?

Mul. Ne istuc mecastor jam patrem arcessam meum,
Atque ei narrabo tua flagitia, quæ facis.

I, Decio, quæte meum patrem, tecum simul
Ut veniat ad me: ita rein esse dicito.

Jam ego aperiam istuc tua flagitia. Men. Sann'es?
Quæ mea flagitia? Mul. Cum pallam atque aurum
meum

Domo supillas uxori tuæ, & tuæ
Degeris amice. fatin' hæc recte fabulor?

Men. Quæso hercle, mulier, si scis, monstra, quod
bibam,

Tuam qui possim perpeti petulantiam.
Quem tu hominem me arbitrare, nescio.

Ega te simitu novi cum Parthoone.
Mul. Si me derides, at pol illum non potes,
Patrem meum, qui huc advenit. quin respicias?
Navissim' tu illum? Men. Novi cum Calcha simul:
Eodem die vidi illum, quo te ante hunc diem.

Mul. Negas movisse me? negas patrem meum?
Men. Idem hercle dicam, si avom vis adducere.

Mul. Ecceat pariter hoc, atque alias res siles.

ACTUS V. SCENA II.

Senex, Mulier, Menechmus Susciet.

UT ætas mea est, atque ut hoc usus factus est,
Gradum proferam, progredi properabo.
Sed id quam facile sit mihi, haud sum falsus.
Nam pernicitias deserit: constitus sum
Senectute: onustum gero corpus; vires
Reliquere, ut ætas mala, merx mala est tergo!
Nam res plurimas possumas, cum advenit, asert:
Quas si autem omnes, nimis longus sermo sit.
Sed hæc res mihi in pectore & corde dura est,
Quidnam hoc sit negotii, quod filia sic
Repente expetit me, ut ad sese irem.
Nec, quid id sit, mihi certius facit,
Quid velit, quid me arceat.
Verum propinquum jam scio quid fiet rei.
Credo cum viro litigium natum esse aliquid.
Ita istuc solent, quæ viros sublivere
Sibi postulant, dote fretæ, feroces.
Et illi quoque haud abstinent sepe culpa.
Verum est modus tamen, quoad pati uxorem oportet.

Nec pol filia umquam patrem arceat ad se,
Nisi aut quid commisi, aut jurgi est causa.

Sed quidquid id est, jam sciam. atque ecceam campse
Ante adeis, & ejus tristitem virum video.

Id est, quod suspicabar.
Appellabo hanc. Mul. Ibo advorsum. salve multum,
mi pater.

Sen. Salva sis. salven' advenio? salven' arceat jubes?
Quid tu risis es? quid ille autem abs te iratus de-
sinit?

Nescio quid vos velitati estis inter vos duos.
Loquere, uter metustis culpam, paucis: non lon-
gos logos.

Mul. Nulquam equidem quidquam deliqui: hoc pri-
mum absolvo, pater.

Verum vivere hic non possum, neque durare ullo
modo,

Proin tu me hinc abducas. Sen. Quid istuc autem
est? Mul. Ludibrio, pater,

Habeot. Sen. Unde? Mul. Ab illo, quod me mandavi-
sti, tuo viro.

Sen. Ecce autem litigium. quoties odixi tandem tibi,
Ut caveres, neuter ad me iretis cum querimonia?

Mul. Qul ego istuc, mi pater, cavere possum? Sen.
Men' interrogas?

Mul. Nisi non vis. Sen. Quoties monstravi tibi, vi-
ro ut murem geras?

Quid ille faciat, ne id observes: quo eat: quid re-
rum gerat.

Mul. At enim ille hinc amat meretricem ex proximo.
Sen. Sane sapit.

Atque ob istanc industriam, etiam fixo amabit am-
plius.

Mul. Atque ibi potat. Sen. Tua quidem ille causa
potabit minus,

Sive illic, sive alibi libebit: quæ hæc, malum, im-
pudentia est?

Una opera prohibere, ad cœnam ne promittat, pos-
tules:

Neve quemquam accipiat alienum apud te. servi-
ren' tibi

Postulas viros? dare una opera pendum postules;
Inter

Inrer ancillas federe jubeas, lanam carere.
Mal. Non equidem mihi te advocatum, pater, adduxi, sed viro.
 Hinc stas, illinc causam dicis. *Sen.* Si ille quid deliquerit,
 Multo tanto illum accusabo, quam te accusavi, amplius.
 Quando te auratam & vestitam bene habet: ancillas, penum,
 Recte prohibet: melius sanam est, mulier, mentem sanare.
Mal. At ille supplant mihi aurum & pallam ex arcis modo:
 Me despoliat, mea ornamenta clam me ad meretrices degerit.
Sen. Male facit, si istuc facit: si non facit, tu male facis,
 Quæ infontem infimules. *Mal.* Quia etiam nunc habet pallam, pater,
 Et spinther, quod ad hanc detulerat: nunc, quia rescivi, refert.
Sen. Jam ego ex hoc, ut factum est, scibo: ibo ad hominem, atque alloquar.
 Dic mihi istuc, Menæchme, quod vos differatis, ut sciam.
 Quid tu tristis es? quid illam autem iratam abs te destituis?
Men. Quisquis es, quidquid tibi nomen est, senex, sumnum Jovem
 Deoque detestor. *Sen.* Qua de re, aut quojus rei rerum omnium?
Men. Me neque nisi male fecisse mulieri, quæ me arguit
 Hanc domo ab se forripuisse, atque abstulisse dejerat.
 Si ego intra ædes hujus umquam, ubi habitat, penetravi pedem,
 Omnium hominum exopto ut sum miserorum miserum sum.
Sen. Sanum es, qui istuc exoptes, aut neges te umquam pedem
 In eas ædes intrulisse, ubi habitas, insanissimum?
Men. Tun', senex, ais habitare me in illis ædibus?
Sen. Tu negas? *Men.* Nego hercle vero. *Mal.* Nimis hæc impudenter negas.
 Nisi quo nocte hac emigrasti. *Sen.* Concede hac, filia.
 Quid tu ais? num hinc emigrasti? *Men.* Quem in locum, aut ob rem, obsecro?
Sen. Non edepol scio. *Mal.* Profecto ludit te hic.
Sen. Non tu te tenes?
 Jam vero, Menæchme, satis jocosus es. nunc hanc rem age.
Men. Quæso, quid mihi tecum est? unde, aut quis tu homo est? quid feci ego?
 Tibi, aut adeo isti, quæ mihi molesta est quoquo modo?
Mal. Viden' tu illi oculos virere? ut viridis exoritur color
 Ex temporibus atque fronte! ut oculi scintillant! vide.
Men. Quid mihi melius est, quam quando illi me insanire predicant,
 Ego me assumentem insanire, ut illos a me absterream?
Mal. Ut pandiculum oscitatur! quid nunc faciam, mi pater?
Sen. Concede hac, mea nata, ab istoc quam potes longissime.
Mal. Evoc, Evie, Bromie, quo me in silvam venatum vocas?

Audio: sed non abire possum ab his regionibus:
 Ita illa me ab læva rabiosa femina adservat canis.
 Post autem illic hircus alius, qui sæpe ætate in sua
 Perdidit civem innocentem falso testimonio.
Sen. Væ capiti tuo! *Men.* Ecce Apollo mihi ex oraculo imperat,
 Ut ego illi oculos exoram lampadibus ardentibus.
Mal. Perii, mi pater: minatur mihi oculos exurere.
Men. Hei mihi, insanire me ajunt, ultro cum ipso insanire.
Sen. Filia, heus. *Mal.* Quid est? quid agimus? *Sen.* Quid si ego huc servos cito?
 Ibo, adducam, qui hunc hinc tollant, & domi devinciant,
 Priusquam turbarum quid faciat amplius. *Men.* Enimvero, nisi
 Occupo aliquid mihi consilium, hi domum me ad se auferent.
 Pugnis me veras in hujus ore quidquam parcere?
 Ni jam ex meis oculis abscedat in malam magnam crucem,
 Faciam, quod jubes, Apollo. *Sen.* Fuge domum, quantum potest.
 Ne hic te obrundat. *Mal.* Fugio. amabo, adserva istunc, mi pater,
 Ne quo hinc abeat. summe ego mulier misera, quæ illuc audio!
Men. Haud male illanc amovi. nunc hunc impurissimum,
 Barbarum, tremulum, Tithonum, Cygno progenerum patre:
 Ita mihi imperas, ut ego hujus membra, atque ossa, atque artus
 Committam illi scipione, quem ipse habet. *Sen.* Dabitur in alium,
 Me quidem si attigeris, aut si propius ad me accesseris.
Men. Faciam quod jubes; securim capiam ancipitem, atque hanc senem
 Exossabo, dein dedolabo assulatim viscera.
Sen. Enimvero illud præcavendum est, atque accurandum mihi;
 Sane ego illum metuo, ut minatur, ne quid male faxit mihi.
Men. Multa mihi imperas, Apollo: nunc equos junctos jubes
 Capere me indomitos, feroces: atque in currum inscendere,
 Ut ego hanc proteram leonem Getulum, olentem, edentulum.
 Jam adisti in currum: jam lora teneo: jam simulum in manu est.
 Agite equi, facitote sonitus ungularum appareant
 Cursu celeri: facite inflexa sit pedum pernicitas.
Sen. Mihi'n' equis junctis minare? *Men.* Ecce, Apollo, denno
 Me jubes facere impetum in eum, qui stat, atque occidere.
 Sed quis hic est, qui me capillo hinc de curra deripit?
 Imperium tuum demutat, atque dictum Apollinis.
Sen. Heu hercle morbum acrem ac durum! dii vestram fidem!
 Vel hic qui insanit, quam valoit paulo prius!
 Ei repente tantus morbus incidit.
 Ibo, atque arceffam medicum jam, quantum potest.

ACTUS

ACTUS V. SCENA III.

Menachmus, Senex.

J Amne isti abierunt, quæso, ex conspectu meo, Qui me vi cogunt, ut validus infaniam?
 Quid cesso abire ad navem, dum salvo licet?
 Vosque omnes quæso, si senex reverteri,
 Ne me indicetis, qua platea hinc aufergim.
Sen. Lumbi sedendo, oculi spectando dolent,
 Manendo medicum, dum fe ex opere recipiat.
 Odiosus tandem vix ægrotus veni.
 Ait se obligasse crus fractum Esculapio,
 Apollini autem brachium. nunc cogito,
 Utrum me dicam ducere medicum, an fœdum.
 Atque æccum incedit. move fornicium gradum.

ACTUS V. SCENA IV.

Medicus, Senex.

Quid esset illi morbi, dixeras? narra, senex.
 Num larynx, aut cæteris? fac sciam.
 Num cum veteris, aut aqua intercus tenet?
Sen. Quin ex te causa duco, ut id dicas mihi,
 Atque illum ut sanum facias. *Med.* Perfacile id quidem est.
 Sanum futurum, mea ego id promitto fide.
Sen. Magna cum cura ego illum curari volo.
Med. Quia suspicabo plus fœceretis in die:
 Ita ego illum cum cura magna curabo tibi.
Sen. Atque æccum ipsum hominem. *Med.* Observemus,
 quam rem agat.

ACTUS V. SCENA V.

Menachmus surreptus, Senex, Medicus.

Edepol nunc hic dies pervorsus atque adversus mihi obigit:
 Que me clam ratus sum facere, ex omnia fecit palam
 Parasitus, qui me complexit flagitii & formidinis:
 Meus Ulysses, suo qui regi tantum concivit mali.
 Quem ego hominem, si quidem vivo, vita devolvam sua.
 Sed ego fultus sum, qui illius esse dico, que mea sit.
 Meo cibo & sumtu educatus est: anima privabo vicium.
 Condigne autem hæc meretrix fecit, ut mos est meretricis.
 Quia rogo pallam, ut referatur rursus ad uxorem meam.
 Mihi se ait dedisse. heu edepol, nunc ego homo vivo miser.
Sen. Audis? que loquitur? *Med.* Se miserum prædicat.
Sen. Adeas velim.
Med. Salvos sis, Menachme. quæso cur apertas brachium?
 Non tu scis, quantum isti morbo nunc tuo facias mali.
Men. Quin tu te suspensis? *Med.* Ecquid sentis? *Men.* Quid ni sentiam?
Med. Non potest hæc res ellebori jugere obtineri.
 Sed quid ais, Menachme? *Men.* Quid vis? *Med.* Dic mihi hoc, quod te rogo:
 Album, an atrum vinum potas? *Men.* Quin tu is in malam crucem.

Sen. Jam hercle acceptat insanire primum. *Men.* Quin tu me interrogas, Purpureum paem, an puniceum soleam ego esse, an luteum?
Soleamne esse avis squamosas, pisces pennatos? *Sen.* Pape!
Audis tu, ut deliramenta loquitur? quid cessas dare Potiones aliquid, prorsusquam percipit insaniam?
Med. Mane modo: etiam percontabor. *Sen.* Alia occidis fabula.
Med. Dic mihi hoc: soleat tibi umquam oculi dari fieri?
Men. Quid? tu me locustam censere esse, homo ignavissime?
Med. Dic mihi: en umquam tibi intestina crepant, quod sentias?
Men. Ubi satur sum, nulla crepant: quando esurio, rum crepant.
Med. Hoc quidem edepol haud pro infano verbum respondit mihi.
 Perdormiscin' usque ad lucem? facilen' tu dormis cubans?
Men. Perdormisco, si resolvit argentum, quod debeo.
 Qui te Juppiter dique omnes, percontator, perduint.
Med. Nunc homo insanire acceptat, de illis verbis cavet tibi.
Sen. Immo modestior nunc quidem est de verbis, præter dudum fuit.
 Nam dudum uxorem suam esse ajebat rabiosam canem.
Men. Quid ego dixi? *Sen.* Insanire, inquam. *Men.* Ego? *Sen.* Tu istic, qui mihi
 Etiam me junctis quadrigis minitatu's prosternere.
 Egomet hæc te vidi facere, egon et hæc te arguo.
Men. At ego te sacrum coronam sursum pui scio Jovis.
 Et ob eam rem in carcerem te esse compasum scio.
 Et postquam es emissus, cæsum virginis sub furca scio.
 Tum patrem occidisse, & matrem vendidisse, etiam scio.
 Satin' hæc pro sano maledicta maledictis respondeo?
Sen. Obsecro hercle, medice, propere, quidquid faciaris, face.
 Non vides hominem insanire? *Med.* Scin' quid facias optimum?
 Ad me face ut deferatur. *Sen.* Itan' censet? *Med.* Quippini?
 Ibi meo arbitrari potero curare hominem. *Sen.* Age, ut lubet.
Med. Elleborum potabis saxo aliquos viginti dies.
Men. At ego te pendente sodam istimulis triginta dies.
Med. J, accesse homines, qui illunc ad me deferant.
Sen. Quot sunt satis?
Med. Proinde, ut insanire video, quatuor: nihilo minus.
Sen. Jam hic erunt: asserva tu isthunc, medice. *Med.* Immo ego ibo domum,
 Ut parentur, quibus paratis opus est. tu servos jubere hunc
 Ad me ferant. *Sen.* Jam ego illic saxo erit. *Med.* Abeo. *Sen.* Vale.
Men. Abiit focerus: abiit Medicus. nunc solus sum pro Juppiter!
 Quid illuc est, quod me hic homines insanire prædicant!
 Nam equidem postquam gnatus sum, numquam ægrotavi unum diem.
 Neque ego insanio, neque pugnans, neque ego lites cepto.

Salvos

Salvus salvos alios video: novi homines, alloquor.
An qui perperam infanire me ajunt, ipsi infaniant?
Quid ego nunc faciam? domum ire cupio: az axor
non fuit.

Huc antem nemo intromittit. nimis preventum est
nequiter.

Hic ergo usque ad noctem: saltem, credo, inero-
mittar domum.

ACTUS V. SCENA VI.

Messenio.

Spectamen bono servo id est, qui rem herilem
Procurat, videt, collocat, cogitatque,
Ut absente hero rem heri diligenter
Tutetur, quam si ipse assistat, aut rectius.
Tergum quum gulam, crura quam ventrem oportet
Potiora esse, quod cor modelle situm est.
Recordetur id, qui nihili sunt, quid iis pretii
Detur ab suis heris, ignavis, inprobis
Viris; verbera, compedes, molae, magna
Lassitudo, fumes, frigus durum.
Hae pretia sunt ignavis.

Id ego male malum metuo, propterea bonum
Esse certum est, potius quam malum. nam magis
multo

Parior facilius verba, verbera ego odi.

Nimioque edo libentius molitum, quam

Moliturum prohibeo, propterea heri imperium

Exsequor bene, & sedate servio.

Atque id mihi prodicit, alii, scilicet ita ut in rem

Esse ducunt, sunt: ego ita ero, ut me esse oportet:

Merum ut mihi adhibeam; culpam abstineam:

Hero ut omnibus in locis sum praesto.

Servi, qui culpa carent, & metuunt: ii

Solent esse heris utiles. nam illi, qui nihil

Metuunt, postquam malum promeritum est, metuunt.

Metuum haud multum. prope est, quando

Herus, quod strenue faciam, pretium exsolvet.

Eo exemplo servio, tergi ut in rem esse arbitror.

Postquam in tabernam vasa & servos collocavi, ut

justerem.

Ita venio advocatum. nunc fores pultabo, adesse ut

me sciat.

Neque intrum ex hoc salta damni salvum scio eli-

ciam foras.

Sed metuo, ne sero veniam, depaginato praestio.

ACTUS V. SCENA VII.

Senex, Menaechnus surreptus, Lantii, Messenio.

Per ego vobis deos atque homines dico, ut impe-
rium meum

Sapienter habeatis curae, quae imperavi atque impero,

Facite illuc homo jam in medicinam ablatum sublimis

siet,

Nisi quidem vos vestra crura aut latera nihili penditis.

Cave quiquam, quod illuc ministeret, vestrum tioc-

citeret.

Quid statis? quid dubitatis? jam sublimem raptum

oportuit.

Ego ibo ad medicum: praesto ero illuc, cum venie-

tis. *Men.* Occidi!

Quid hoc est negotii? quid illuc homines ad me cur-

rant, obsecro?

Quid volitis vos? quid queritis? quid me circum-

sistitis?

Quo rapitis me? quo fertis me? perii? obsecro ve-

stram fidem?

Epidamnenses subvenite cives. quin me mittitis?

Mes. Pro di immortales, obsecro, quid ego oculis aspi-

cio meis?

Herum meum indignissime nescio qui sublimem ferunt.

Men. Equis suppetias mihi audent asserere? *Mes.* Ego,

here, audacissime.

O facinus indignum & malum, Epidamni cives, horum

Meum hic in pacato oppido

Luci deripier in via, qui liber ad vos venerit!

Mittite istunc. *Men.* Obsecro te, quiquis es, ope-

ram ut des mihi,

Neu linas in me insignite fieri tantam injuriam.

Mes. Immo & operam dabo, & defendam, & subve-

nibo sedulo.

Nunquam te patiar perire: me perire est aequius.

Eripe oculum istum, ab humero qui te teat, here,

te obsecro.

Istuc ego jam sementem in ore faciam, pugnosque

obleram.

Maximo hodie malo, hercle, vestro istunc ferris.

mittite.

Men. Teneo ego hunc oculum. *Mes.* Face, ut oculi

locus in capite appareat.

Vos scelesti, vos rapaces, vos praedones. *Len.* Pe-

rius!

Obsecro hercle. *Mes.* Mittite ergo. *Men.* Quid me

vobis tactio est?

Pecce pagnis. *Mes.* Agite, abite, fugite hinc in ma-

lam cratem.

Hem tibi etiam, quia postremas cedis, hoc praemii

feres.

Nimis autem bene ora commentavi, atque ex mea

sententia.

Edepol, here, ne tibi suppetias tempore adveni modo!

Men. At tibi di semper, adolescens, quiquis es, fa-

ciant bene.

Nam absque ted esset, hodie nunquam ad Solem

occulum viverem.

Mes. Ergo edepol, si recte facias, here, me mittas

manu.

Men. Liberem ego te? *Mes.* Verum, quandoquidem,

here, te servavi. *Men.* Quid est?

Adolescens, erras. *Mes.* Quid, erro? *Men.* Per Jovem

adjuro patrem,

Me herum tuum non esse. *Mes.* Non taces? *Men.*

Non mentior.

Nec meus servos unquam tale fecit, quale tu mihi.

Mes. Sic sine igitur, si tuum negas me esse, abire li-

berum.

Men. Mea quidem hercle causa liber esto, atque ito

quo voles.

Mes. Nempe jubes? *Men.* Jubeo hercle, si quid im-

peri est in te mihi.

Mes. Salve, mi patrone. *Serv.* alius. cum tu liber es,

Messenio,

Gaudeo. *Mes.* Credo hercle vobis. sed, patrone, te

obsecro,

Ne minus imperes mihi, quam cum tuus servos fui.

Apud te habitabo, & quando ibis, una tecum ibo

domum.

Men. Minime. *Mes.* Nunc ibo in tabernam: va! &

argentum tibi

Q

Refe-

Referam. recte est obligatum in vidulum marisupium
Cum viatico: id tibi jam huc afferam. *Men.* Affer
struere.

Mef. Salvum tibi item ut mihi dedisti, redhibebo. hic
me mane.

Men. Nintia mira mihi quidem hodie exorta sunt mi-
ris modis.

Alii me negant eum esse qui sum, atque excludunt
foras.

Etiā hic servom esse se meum aiebat, quem ego
emisi mane.

Is ait se mihi allaturum cum argento marisupium.
Id si attulerit, dicam ut a me abeat liber quo volet:

Ne tum, quando suus factus sit, a me argentum
petat.

Socer & medicus me insanire dicebant. quid sit,
mira sunt.

Hæc nihilo mihi esse videntur secius, quam somnia.
Nunc ibo intro ad hanc meretricem: quamquam suc-
censet mihi,

Si possum exorare, ut pallam reddat, quam referam
domum.

ACTUS V. SCENA VIII.

Menæchmus Sophicles, Messenio.

MEN' hodie usquam convenisse te, audax, audes
dicere,

Postquam advortum mihi imperavi ut huc venires?
Mef. Quin modo

Eripui, homines qui te ferebant sublimem quatuor,
Apud hæc ædeis. tu clamabas deum fidem atque

hominum omnium.

Quom ego accurre, teque eripio, vi pugnando, in-
gratus.

Ob eam rem, quia te servavi, me amisisti liberum.
Quom argentum dixi me petere, & vasa; tu, quan-
tum pote 'st,

Præcucurristi obviam, ut quæ fecisti, iusticias eas.

Men. Liberam ego te iussi abire? *Mef.* Certo. *Men.*
Quam certissimam 'st,

Mespe potius heri servom, quam te nunquam emit-
tam manu.

ACTUS V. SCENA IX.

*Menæchmus surreptus, Messenio,
Menæchmus Sophicles.*

SI voltis per oculos jurare, nihilo hercle ea causa
magis

Facietis, ut ego hodie abstulerim pallam & spinther,
pessum.

Mef. Pro dii immortales! quid ego video? *Men.* S. Quid
vides? *Mef.* Speculum tuum.

Men. S. Quid negasti? *Mef.* Tua est imago: tam
confimilis est, quam potest.

Men. S. Pol profecto haud est dissimilis, meam cum
formam nescito.

Men. f. O adolescens, salve, qui me servavisti, quif-
que is es.

Mef. Adolescens, quæso hercle loquere tuum mihi no-
men, ut piget.

Men. f. Non edepol ita promeruisse de me, ut pigeat,
quæ velis.

Mihi est Menæchmus nomen. *Men.* S. Immo edepol
mihi.

Men. f. Siculus sum Syracusanus. *Men.* S. Ea domus
& patria est mihi.

Men. f. Quid ego ex te audio? *Men.* S. Hoc quod
res est. *Mef.* Navi equidem hunc. herus est meus.

Ego quidem huius servos sum, sed me esse huius
credidi.

Ego hunc censiebam esse te, haic etiam exhibui ne-
gotium.

Quæ ignoras, si quid stulte dixi atque imprudens
tibi.

Men. S. Delirare mihi videre. non commeministi simul
Te hodie mecum exire e navi? *Mef.* Enimvero æ-
quom postulas.

Tu herus es: tu servom quære: salvetu tu: tu vale.
Hunc ego esse ajo Menæchmum. *Men.* f. At ego me.

Men. S. Quæ hæc Fabula est!

Tu es Menæchmus? *Men.* f. Me esse dico, Moïscho
prognatum patre.

Men. S. Tui meo patre es prognatus? *Men.* f. Immo
equidem, adolescens, meo.

Tuum tibi neque occupare, neque præcipere postulo.

Mef. Dii immortales, spem insperatam dare mihi, quam
suspicio.

Nam mihi me animus fallit, hi sunt gemini germa-
ni duo.

Nam & patrem & matrem commemorant pariter,
qui fuerint sibi.

Sevocabo herum. Menæchme. *Men.* Ambo. quid vis?
Mef. Non ambos volo.

Sed uter vestrum est advectus mecum navi? *Men.* f.
Non ego.

Men. S. At ego. *Mef.* Te volo igitur: huc concede.

Men. S. Concessi. quid est?

Mef. Illic homo aut scycophanta, aut geminus est fra-
ter tuus.

Nam ego hominem homini simillorem nunquam vi-
di alterum.

Neque aqua aquæ, neque lacte est lacti, crede mi-
hi, usquam similitus,

Quam hic tui est, tuque huius. postea autem eam-
dem patriam ac patrem

Memorat. melius est nos adire, atque hunc percon-
tari.

Men. S. Hercle quia tu me admonuisti recte; & habeo
gratiam.

Perge operam dare obsecro, hercle liber esto, si in-
venis

Hunc meum fratrem esse. *Mef.* Spero. *Men.* S. &
ego idem spero fore.

Mef. Quid ais tu? Menæchmum, opinor, te vocari
dixeras.

Men. f. Ita vero. *Mef.* Huic item Menæchmo nomen
est. in Sicilia,

Te Syracusis natum esse dixisti: hic natus est ibi.
Mischum tibi patrem fuisse dixi: huic itidem fuit.

Nunc uperam potestis ambo mihi dare, & vobis si-
mul.

Men. f. Promeruisse, ut ne quid ores, quod velis, quin
impetres.

Tamquam si emeris me argenteo, liber servibo tibi.

Mef. Spes mihi est, vos inventuros fratres germanos duos
Geminos, una matre natos, & patre uno, uno die.

Men. f. Mira memarus. utinam efficere, quod polli-
citus, posses?

Mef.

Mef. Possum: sed nunc coite. uterque id, quod rogabo, dicite.

Men. *f.* Ubi lubet, roga: respondebo. nihil reticebo, quod sciam.

Mef. Est tibi nomen Menzechmo? *Men.* *f.* Fateor. *Mef.* Est itidem tibi?

Men. *f.* Est. *Mef.* Patrem fuisse Mischum tibi ais? *Men.* *f.* Ita vero. *Men.* *f.* Et mihi.

Mef. Esne tu Syraculanus? *Men.* *f.* Certo. *Mef.* Quid tu? *Men.* *f.* Quippini?

Mef. Optume usque adhuc convenient signa. porro operam dare.

Quid longissime meminit, dic mihi, in patria tua?

Men. *f.* Cum patre ut abii Tarentum ad mercatum, tum postea.

Iuter homines me deerrare a patre, atque inde avehi.

Men. *f.* Juppiter supreme, serva me. *Mef.* Quid clamas? quin taces?

Quot eras annos gnatus, cum te pater a patria avehit?

Men. *f.* Septuennis: nam tum dentes mihi cadebant primulum.

Neque patrem unquam postilla vidi. *Mef.* Quid? vestrum patri?

Filii quot eratis? *Men.* *f.* Ut nunc maxime memini, duo.

Mef. Uter eratis, run? an ille major? *Men.* *f.* Æque ambo pares.

Mef. Qui id potest? *Men.* *f.* Gemini ambo eramus.

Men. *f.* Dii me servatum voluit.

Mef. Si interpellas, ego tacebo. *Men.* *f.* potius taceo.

Mef. Dic mihi,

Quo nomine ambo eratis? *Men.* *f.* Minime, nam mihi hoc erat,

Quod nunc est, Menzechmus: illum tum vocabant.

Men. *f.* Signa agnovi: contineri, quin complectar, non queo.

Mi germane, gemine frater, salve: ego sum Suficles.

Men. *f.* Quomodo igitur post Menzechmo nomen est factum tibi?

Men. *f.* Postquam ad nos remittentium est, te & patrem esse mortuum,

Avos noshermutavit: quod tibi nomen est, fecit mihi.

Men. *f.* Credo ita esse factum, ut dicis. sed mihi hoc responde. *Men.* *f.* Roga.

Men. *f.* Quid eras nomen nostræ matri? *Men.* *f.* Theusmarche. *Men.* *f.* convenit.

O salve, iniperate, multis annis post quem conspicio, Frater. *Men.* *f.* Et tu, quem ego multis miseris laboribus

Usque adhuc quæsi, quemque ego esse inventum gaudeo.

Mef. Hoc erat, quod hæc te meretrix hujus vocabat nomine.

Hanc cenitab te esse, credo, cum vocat te ad prandium.

Men. *f.* Namque edepol hic mihi hodie jussi prandium apparari.

Clam meum uxorem, quoi pallam furrupi dudam domo.

Eam dedi huic. *Men.* *f.* Hancne dicis, frater, pallam, quam ego habeo?

Men. *f.* Quomodo hæc ad te pervenit? *Men.* *f.* Meretrix huic ad prandium

Me abduxit. me sibi dedisse ajebat. prandi perbens: Potavi, atque accubui scortum: pallam, & aurum hoc mihi dedit.

Men. *f.* Gaudeo edepol, si quid propter me tibi evenit boni.

Nam illa cum te ad se vocabat, me effo credidit.

Mef. Numquid me morare, quin ego liber, ut jussisti, eam?

Men. *f.* Optimum atque acquisitum orat, frater: fac causa mea.

Men. *f.* Liber esto, *Men.* *f.* Cum tu es liber, gaudeo, Messenio.

Mef. Sed meliari est opus anspicio, tiber perpetuo ut sis.

Men. *f.* Quoniam hæc evenerunt, frater, nostra ex sententia,

In patriam redeamus ambo. *Men.* *f.* Frater, faciam, ut tu vules.

Auctionem hic faciam, & vendam quidquid est, nunc interim

Eamus intro, frater. *Men.* *f.* Fiat. *Mef.* Scitint? quid ego vos roga?

Men. *f.* Quid? *Mef.* Mihi ut præconium detis. *Men.* *f.* Dabitur. *Mef.* Ergo nunc jam

Vis conclamari auctionem fore? quo die? *Men.* *f.* Die septimi.

Mef. Auction fiat Menzechmi mane sane septimi.

Veniant servi, supellex, fundi, ædes, omnia Veniant, quicquid licet, præsentia pecunia.

Venibit axoi quoque etiam, si quis emor venerit.

Vix credo tota auctione capiet quinquagesis.

Nunc, spectatores, valete, & nobis clare applaudite.

FINIS MENAECHEMORUM.

MILES GLORIOSUS.

Dramatis Personæ.

PYRGOPOLINICES, miles, 2 PLEKSIDES, adolescens.
ARTOTROGUS, parasit. 3 LUCIUS, puer.
PALAESTRIO, servus. 2 MILPHIDIPPA, ancilla.
PERIPLECTOMENES, servus. 2 ACROTELEUTIUM, meretrix.
SCLEDRUS, servus. 2 PURA.
PHILOCOMASTUM, meretrix. 2 CARIO, coqus.

ARGUMENTUM.

Meretrix ingenuum deperibat mutuo Atheniensis juvenis, Naupactum in domo Legatus abivit: miles in eandem incidit. Deponat Ephesum invitam. servor Asiici, Ut nuntiarer domino scellum, noviget, Capitur, donatur illi copus militi. Ad verum, ut unum Ephesum, scribit, adulescens, atque in praxio divortitur Apud hostitem paternum. medium parietem Persidis servor, committitur clanculum Qua foret amantum, geminum fugit: mulieris Sororem ait esse, nec ei dominus aditum Sineo clientem sollicitandum ad militem Subornat, capitur ille, sperat nuptias, Dimittit concubinam, & machas vapulas.

M Euericem Athenis Ephesum miles auerbit.
 Id vero dum amantem servos nuntiare volt,
 Legato peregre, capta ipse in mari,
 Et illi videm militis dono data sunt.
 Suum accessit herum Athenis, & foras
 Geminis communem classem parietem in adibus,
 Licet ut quiret convenire amantibus.
 Obheretates cunctos hos vidit de signis.
 Ridiculus autem, quasi sit alius, luditer.
 Itemque impellit militem Palestrio,
 Omnes facies concubinarum, quando ei
 Suis vicini cupiat uxor nubere.
 Ultra abeat, oras. donas multa, ipse in domo
 Semis prebensus panas pro mæcho laus.

ACTUS PRIMUS.

Pyrgopolinices, Artotrogi.

Urate, ut splendor meo sit clypeo clarior,
 Quam solis radii esse olim, cum su-
 dum sit, solent.
 Ut, ubi usus veniat, contra conferta
 manu
 Oculorum præstringat aciem in acie
 hostibus.

Nam ego hanc machazam mihi consolari volo,
 Ne lamentetur; neve animam despondat,
 Quia se jam pridem seriatam gessitum,
 Quæ misera gessit factum facere ex hostibus.
 Sed ubi Artotrogi? *Art.* Hic est, stat propter vi-
 rum.

Fortem, atque fortunatum, & forma regia;
 Tum bellatorem. Mars haud ausit dicere,
 Neque equiparare suas virtutes ad tuas.
Pyrg. Quemne ego servavi in campis Gurgustido-
 nis.

Ubi Bombomachides Cluniflaridyarchides
 Erat imperator summus, Neptuni nepos?
Art. Memini. nempe illum dicis cum armis aureis,
 Quos tu legiones distulisti spiritu.

Quasi ventus folia, aut panniculam tectoriam.
Pyrg. Istuc quidem edepol nihil est. *Art.* Nihil her-
 cle quidem hoc.

Præ ut alia dicam, tu quæ numquam feceris.
 Perjuriorum hoc hominem si quis viderit,
 Aut gloriarum pleniorum, quam illic est;
 Mihi habeto; ei ego me mancipio dabo.
 Epityro, ut apud illum esuriam iusane bene.

Pyrg. Ubi tu es? *Art.* Ecum. edepol vel elephantum
 in India.

Qua pacto pugno perfraxisti brachium!
Pyrg. Quid, brachium? *Art.* Illud dicere volui, fe-
 mur.

Pyrg. At indiligenter hic eram. *Art.* Pol si quidem
 Connissus esses, per corium, per viscera,
 Perque os elephantum brachium transfraxisses.

Pyrg. Nolo istuc hic nunc. *Art.* Ne hercle opere
 pretium quidem.

Mihi te enarrare, tuas qui virtutes sciam.
 Venter creat omnes has arumnas. auribus
 Peraudienda sunt, ne dentes dentiant,

Et assentandum est, quicquid hic mentibitur.
Pyrg. Quid illud, quod dico? *Art.* Hem, scio jam,
 quid vis dicere.

Factum est hercle: memini fieri. *Pyrg.* Quid id est?
Art. Quidquid est.

Pyrg. Habes tabellas? *Art.* Vis rogare? habeo & stilum.

Pyrg. Facite advirtis animam tuam ad animam meum.

Art. Novisse mores me tuos meditare decet.

Curamque adhibere, ut prævaleat mihi, quo tu velis.

Pyrg. Ecquid meministi? *Art.* Memini, centum in Cl-
 licia.

Et quinquaginta centum Sycolatoridæ,
 Triginta Sardi, sexaginta Macedones.

Sunt homines, tu quos occidisti uno die.

Pyrg. Quanta istuc hominum summa est? *Art.* Septem
 millia.

Pyrg. Tantum esse oportet: recte rationem tenes.

Art. At nullo habeo scriptis; sic memini tamen.

Pyrg. Edepol memoria est optima. *Art.* Offa me monet.

Pyrg. Dum talem facies, qualem adhuc, assidue edis:

Communicabo te semper mensa mea.

Art. Quid in Cappadocia, ubi tu quingentos simul,
 Ni hebes machazam foret, uno ictu occideres.

At peditaris reliqua erant, si viverent.

Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales sciunt,
 Pyrgopolinice te unum in terra vivere

Virtute, & forma, & factis invictissimum.

Amant te omnes mulieres, neque hercle injuria,
 Quis sis tam pulcher. ut vel illæ, quæ here
 pallio

Me reprehenderant. *Pyrg.* Quid here dixerunt tibi?

Art. Rogitabant: Hicine Achilles est, inquit, tibi?

Immo ejus frater, inquam. innuit illam altera:

Ergo mecastor pulcher est, inquit, mihi.

Et liberalis visus. exarsit quam decet!

Næ illæ sunt fortunæ, quæ cum isto cubant!

Pyrg. Itane aiebat tandem? *Art.* Quæ me ambæ obse-
 craverunt.

Ut te hodie quasi pompam illa præter ducerem.

Pyrg. Nimia est miseria pulchrum esse hominem ni-
 mis.

Art. Molestæ sunt mihi, orant, ambiunt, obsecrant,
 Videre ut liceat: ad sese accessit jubent.

Ut tuo non liceat operam dare negotio.

Pyrg. Videtur tempus esse, ut eamus ad forum,

Ut in tabellis quos consignavi hic heri
 Latrones, ibus dinumerem stipendium.

Nam rex Seleucus me opere oravit maximo,
 Ut sibi latrones cogere & conscriberem.

Regi hunc diem mihi operam decretam est dare.

Art. Age eamus ergo. *Pyrg.* Sequimini, satellites.

ACTUS SECUNDUS

SCENA I.

Palestrio.

Ihi ad enarrandum hoc argumentum est
 comitas.

Si ad auscultandum vestra erit beni-
 gnitas.

Qui autem auscultare nolit, exfargat
 foras.

Ut sit ubi sedeat ille, qui auscultare volt.

Nunc, quæ affodisti causam in festivo loco,
 Come.

Comœdial, quam modo asturi sumus,
Et Argumentum, & Nomen vobis eloquar.
ALAZON Græce huic nomen est Comœdiæ;
Id nos Latine GLORIOSUM dicimus.
Hoc oppidum Ephesum est: inde est Miles meus
herus,

Qui hinc ad forum abiit, gloriosus, impudens,
Stercoreus, pleus perjurii atque adulterii.
Ait sese ultro amnes mulieres sectari.
Is deridiculus sit, quaque incedit, omnibus.
Itaque hic meretrices labiis dum ducant eum,
Majorem partem videas valgis faviis.
Nam ego haud diu apud hunc servitutum servio.
Id volo vos scire, quomodo ad hunc devenierim
In servitutem, ab eo quod servivi prius.
Date operam, nam tunc argumentum exordiar.
Erat herus Athenis mihi adolescens opertus.
Is amabat meretricem matre Athenis Atticis,
Et illa illum contra, qui est amor cultu opor-
tus.

Is publice legatus Naupactum hinc fuit,
Magnæ reipublicæ gratia.
Interibi ut hic Miles sorte Athenas advenit,
Iniquat sese ad illam amicam heri mei,
Occurrit ejus matri suppliciter
Vivus, ornatus, upoparique obsonis.
Itaque intimum ibi se Miles apud tenam facit.
Ubi primum evescit Miliri huic occasio,
Sublinit os illi lenæ, matri mollieris,
Quam herus meus amabat. nam is illius filiam
Conjicit in navem Miles, clam matrem suam.
Eamque invitam huc mulierem in Ephesum ad-
vehit.

Ego quantum viros possum, mihi navem paro,
Ubi amicam herilem Athenis avectam scio.
Inscendo, ut eam rem Naupactum ad herum nun-
ticiem.

Ubi sumus provecti in altum, id quod volunt,
Capiunt prædones navem illam, ubi vestus fui.
Prius perili, quam ad herum veni, quo ire occu-
peram.

Ille, qui me cepit, dat me huic dono militi.
Hic, postquam in ædeis me ad se duxit domum,
Video illam amicam herilem, Athenis quæ fuit.
Ubi contra aspexit me, oculis mihi signum de-
dit,

Ne se appellarem: deinde, postquam occasio est,
Canqueritur mecum mulier fortunæ suæ.
Ait sese Athenas fugere cupere ex hac domo.
Sese illum amare meum herum, Athenis qui
fuit:

Neque pejor quemquam odisse, quam istum mili-
tem.

Ego, quoniam insepexi mulieris sententiam,
Cepi tabellas, consignavi clanculum:
Dedi mercatori, qui ad illum deferat
Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc ama-
verat,

Ut is huc veniret. is non speravit nuncium.
Nam & venit, & is in proximo hic devortitur
Apud suum paternum hospitem, lepidum senem.
Itaque ille amanti suo hospiti morem gerit.
Nalque opeta consilioque adhortatur, juvat.
Itaque ego paravi hic intus magnas machinas,
Qui armauteis una inter se facerem convenas.
Nam unum conclave, concubinx quod dedit

Miles, quo nemo nisi capse inferret pedem;
In eo conclavi ego perfodi parietem,
Qua commensus esset hinc huc mulieri.
Et fene sciente hoc feci, is consilium dedit.
Nam meus conservos est homo haud magni pre-
tium,

Quem concubinx miles custodem addidit.
Ei nos facitis fabris, & doctis dois
Glaucomam ob oculos objicimus: eunque ita
Facimus, ut, quod viderit, non viderit.
Et mox, ne erreris, hac duarum hodie vicem
Et hic & illic mulier fere imaginem:
Atque eadem erit, verum alia esse assumlabitur.
Ita sublinium est os custodi mulieris.
Sed foris concepuit hinc a vicinæ fene.
Ipse exit. hic ille est lepidus, quem dixi, senex.

ACTUS II. SCENA II.

Periplectomenes, Palaestrio.

Nisi hercle defegeritis talos, posthac quemque in
regulis

Videritis alienum, ego vestra faciam latera lorea.
Mihi quidem jam arbitri vicini sunt, meæ quid
fiat domi.

Ita per impluvium introspectant. nunc adeo edico
omnibus,

Quemque a milite hoc videritis hominem in no-
stris regulis,

Extra unum Palaestriionem, huc deturbate in
viam.

Quod ille gallinam aut columbam se sectari aut si-
miam

Dicat, dispetistis, ni usque ad mortem male mul-
tastis.

Atque adeo, ut ne legi fraudem faciam Talaris,
Accuratote, ut sine talis domi agitent convi-
vium.

Pal. Nescia quid malefactum a nostra huic familia est,
quantum audio:

Ita hic senex talos elidi iussit conservis meis.
Sed me excepit. nihili facio, quid illis faciat co-
teris.

Aggrediar hominem. esine adversum? est quasi col-
laterus pedem.

Quid agis, Periplectamene? *Per.* Haud multos ho-
mines, si optandum fuerit,

Nunc videre & convenire, quam te, mavellem.
Pal. Quid est?

Quid segotii est? *Per.* Res palam est. *Pal.* Quæ res
palam est? *Per.* De regulis

Modo nescio quis inspeclavit vestrarum familia-
rium

Per nostrum impluvium intras apud nos Philocoma-
sum atque hupitem

Osculanteis. *Pal.* Quis homo vidit? *Per.* Taus con-
servos est? *Pal.* Quis is homo est?

Per. Nescio, ita abrupit repente sese subito. *Pal.*
Suspicio

Me perisse. *Per.* Ubi abiit, conelamo: Hæus quid
agis tu, inquam, in regulis?

Ille

Ille mihi abiens ita respondit, se sectari simiam.
Pal. Vix mihi misero, cui pereundum est propter nihil bestiam.
 Sed Philocomasium hincne etiam nunc est? *Per.* Cum exibam, hic erat.
Pal. Sis, jube transire huc, quantum possit, se ut videant domi.
 Familiares: nisi quidem illa nos vult, qui servi sumus,
 Propter amorem suum omnibus crucibus conubernalis dari.
Per. Dixi ego istuc; nisi quid aliud vis. *Pal.* Volo hoc dicto,
 Paret artem & disciplinam: obineat colorem. *Per.* Hic, quemadmodum?
Pal. Ut eum, qui hic se vidit, vero vincat, ut ne viderit:
 Siquidem centies hic visa sit, tamen inficias eat.
 Os habet, linguam, peridiam, malitiam, atque audaciam,
 Confidentiam, confirmatam, fraudulentiam:
 Qui arguet se, eum contra vincat jurcjurando suo.
 Domi habet animum falsiloquum, falsicum, falsi-
 jurium:
 Domi dolos, domi defenifica facta, domi fallacias.
 Nam mulier olivieri nunquam supplicat, si qua est mala.
 Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.
Per. Ego istuc, si erit hic, nuntiabo. sed quid est, *Pal.* Paullisper tace,
 Quod volutas tu. tecum in corde? *Pal.* Paullisper tace,
 Dum ego mihi consilia in animum convoco, & dum consulo,
 Quid agam; quem dolum doloso contra conservo parem,
 Qui illam hic vidit osculantem: id visum ut ne visum fiet.
Per. Quare. ego hinc abscisso ab te huc interim.
 Quemadmodum ablitit, severa fronte curas cogitans.
 Pectus digitis pultat, cor credo evocaturus sit foras.
 Ecce autem avortit, natus leva, in semine habet levam manum,
 Dextera digitis rationem computat, feriens semper
 Dexteram ita vehementer, quod tactu zgre suppetit.
 Concrepuit digitis; laborat; crebro commutat status.
 Ecce autem capite nutat: non placet quod repperit.
 Quicquid est, incoctum non expromit: bene coctum dabit.
 Ecce autem edificat: columnam mento suffulcit suo.
 Apagae, non placet profecto mihi illa inedicatio.
 Nam os columnatum Poete esse inaudivi barbaro.
 Quoi bini custodes semper totis horis accubant.
 Euge, euge, eusecheme hercle affitit, & dulcis & comedice.
 Numquam hodie quiescet, priusquam id, quod petiit, perficiat.
 Habet, opinor. age, si quid agis: vigila, ne somno stude.
 Nisi quidem hic agitari mavis variis virgis. vigila:
 Tibi ego dico. au! feriatu non sis. heus te alloquor, *Pal.*
Pal. Hic.
 Vigila, inquam: expergiscere, inquam: lucet hoc, inquam. *Pal.* Audi.

Per. Viden' hostis tibi adeste, ruoque tergo obfidium? consule:
 Arripe opem auxiliumque ad hanc rem. propere hoc, non placide decet.
 Antevento aliqua aliquos, aut tu circumdace exercitum.
 Curte in obfidium perduellis, nostris praefidium para:
 Intercludito inimicis commentum, tibi muni viam:
 Quas cibatus commearique ad te & legiones tuas
 Tuto possit pervenire. hanc rem age. res subitaria est.
 Reperit, comminiscere, eodem calidum consilium cito.
 Quae hic sunt visa, ut visa ne sint: facta infecta uti fient.
 Magnam illic, homo, rem incipis: magna munis mentia.
 Tute unas si recipere hoc ad te dicis, confidentia est
 Nos inimicos profligare posse. *Pal.* Dico & recipio
 Ad me. *Per.* Et ego impetratum dico id quod petis. *Pal.* At te Juppiter
 Bene amet. *Per.* At imperti, amice, me, quod commentus. *Pal.* Tace:
 Dum in regionem altuarum mearum te induco, ut scias
 Juxta mecum mea consilia. *Per.* Salva fumes insidem.
Pal. Heras meus elephantis corio circumtentus est, non tuo:
 Neque habet plus sapientiae, quam lapis. *Per.* Ego met istuc scio.
Pal. Nunc sic rationem incipiam, ita haec instituum altutiam,
 Ut Philocomasio hanc sororem geminam germanam alteram
 Dicam Athenis advenisse cum amatore aliquo suo.
 Tam similem, quam lacte lacti: & apud te eos hic devortier
 Dicam hospitier. *Per.* Euge, euge, lepide. laudo commentum tuum.
Pal. Ut si illic concriminatus sit adversum Militem
 Meus conservos, eam vidisse cum alieno oscularier,
 Eum arguam vidisse apud te contra conservum meum
 Cum suo amatore amplexantem atque osculantem.
Per. Immo ut optume.
 Idem ego dicam, si me exquiret miles. *Pal.* Sed si nullum
 Dico esse: & Philocomasio id precipiendum est, ut sciat,
 Ne titubet, si quaerit ex ea miles. *Per.* Nimis dolum dolum!
 Sed si ambas videre in uno miles concilio volet,
 Quid agimus? *Pal.* Facile est, trecentis possent causae colligi:
 Non domi est, abiis ambulatum, dormit, ornatur, lavat,
 Prandit, potat, occupatur? sit, opere non est, non potest.
 Quantumvis prolationum: dum modo nunc prima via
 Inducamus, vera ut esse credat quae mentibimur.
Per. Placet ut dicis. *Pal.* Intro abi ergo, & si istuc est molier, eam jube
 Cito domum transire, atque hac ei monstra: precipe,
 Ut teneat consilia nostra, quemadmodum exoristi sumus
 De gemina sorore. *Per.* Docte tibi illam perdoctam dabo.
 Numquid aliud? *Pal.* Intro ut abens. *Per.* Abeo. *Pal.*
Pal. Et quidem ego ibo domum,
 Atque hominem investigandu sumam operam: hinc dissimulavero,
 Qui fuerit conservos, qui hodie fuerit sectatus simiam.
 Nam

Nam ille non potuit, quin sermoni suo aliquem familiarium
 Participaverit de amica heri, sese vidisse eam
 Hic in proximo oculantem cum alieno adolescentulo.
 Novi morem ego : & tacere nostrum soles scio.
 Si lavenio qui vidit, ad eum vineas pluteoque agam.
 Res parata est, vi pugmandoque hominem capere certa res est.
 Si ita non reperio, ibo odorans quasi canis venaticus, Usque donec persecutus vulpem ero vestigialis.
 Sed foras conceperant nostrae. ego voci moderabo me.
 Nam illic est Philocomasius custos meus conservos. atque ita foras.

ACTUS II. SCENA III.

Sceledrus, Palaestrio.

N¹⁶ quidem ego hodie ambulaui dormiens in tegulis.
 Certo edepol scio, me vidisse hic proxumae viciniae Philocomasium herilem amicam sibi alium querere.
Pal. Hic illam vidit oculantem, quantum hanc adivi loqui.
Sc. Quis hic est? *Pal.* Tunc conservos. quid agis, Sceledre? *Sc.* Te, Palaestrio.
 Volupe 't convenisse. *Pal.* Quid jam? aut quid negotii, fac sciam.
Sc. Memento. *Pal.* Quid memento? *Sc.* Ne hercle hodie, quantum hic familiarium est, Maximum in malum cruciatum insiliamus. *Pal.* Tu sali
 Soles: nam ego istam insulturam & desulturam nihil hic moror.
Sc. Nescis tu fortasse, apud nos facinus quod natum est novum.
Pal. Quod id est facinus? *Sc.* Impudicum. *Pal.* Tute scis soli te tibi,
 Mihi ne dixis, scire nolo. *Sc.* Non enim faciam, quin scias.
 Simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis.
Pal. Edepol, Sceledre, homo sectata 's nihili nequam bestiam.
Sc. Dii te perdant. *Pal.* Te istuc sequom; quoniam occipisti eloqui.
Sc. Forte fortuna per impluvium hac desepxi in proximum:
 Atque ego illa aspicio oculantem Philocomasium cum altero
 Nescio quo adolescente. *Pal.* Quod ego, Sceledre, scelus ex te audio?
Sc. Profecto vidi. *Pal.* Tuten? *Sc.* Egomet duobus his oculis meis.
Pal. Abi, non verisimile dicis, neque vidisti. *Sc.* Nam tibi
 Lippus videor? *Pal.* Medicum istuc tibi melius percontarier.
 Verum enim tu istam, si te dii ament, temere hand rollas fabulam.
 Tuis nunc crutibus capitique frandem capitalem hinc creas.
 Nam tibi jam, ut pereas, paratum est dupliciter; nisi supprimis
 Tuum stultiloquium. *Sc.* Qui vero dupliciter? *Pal.* Id dicam tibi.

Primumdum, si falso infimulas Philocomasium; hoc perieris:
 Iterum, si id veram est, tu ei custos additus perieris.
Sc. Quid faciat me, nescio: haec me vidisse ego certo scio.
Pal. Pergin infelix? *Sc.* Quid tibi vis dicam, nisi quod viderim?
 Quin etiam nunc iustus hic in proximo est. *Pal.* Eho, an non domi est?
Sc. Vise, abi intro tute. nam ego mihi nihil credi postulo.
Pal. Certum est facere id. *Sc.* Hic te opperiar: eadem illi insidias dabo,
 Quam mox horum ad stabulum junix recipiat se e pabulo.
 Quid ego nunc faciam? custodem me illi. Miles tradidit.
 Nunc si indicium facio, interii: si taceo, interii tamen.
 Si hoc palam fuerit, quid pejus muliere atque audacius? Dum ego in tegulis sum, illac hac se hospitio edit foras.
 Edepol facinus fecit andax, hoccine si Miles sciat?
 Credo hercle has sustollat odes totas, atque hinc in crucem.
 Hercle quidquid est, musticabo potius, quam inteream male.
 Non ego possum, quae ipsa sese venditat, turari.
Pal. Sceledre, Sceledre. *Sc.* Quis homo interminat?
Pal. Est te alter audacior?
 Quis magis dula inimicis natus, quam tu, atque iratis? *Sc.* Quid est?
Pal. Juben tibi oculos effodiri, quibus id, quod nufquam est, vides?
Sc. Quid, nusquam? *Pal.* Non ego nunc emam vitam tuam viriola nuce.
Sc. Quid negotii est? *Pal.* Quid negotii sit, rogas?
Sc. Cur non rogem?
Pal. Nonne tibi istam prae truncari linguam largiloquam jubes?
Sc. Quamobrem jubeam? *Pal.* Philocomasium eccam domi, quam in proximo
 Vidisse aebas te oculantem atque amplexantem cum altero.
Sc. Mirum est lolio viciitare te, tam vili tritico.
Pal. Quid jam? *Sc.* Quia luscitiosus. *Pal.* Vix verberol edepol tu quidem
 Cecas, non luscitiosus. nam illam quidem eccam domi.
Sc. Quid? domi? *Pal.* Domi hercle vero. *Sc.* Abi; ludis me, Palaestrio.
Pal. Tum mihi sunt manus inquinatae. *Sc.* Qui domi?
Pal. Quia ludo ludo.
Sc. Vix capiti tuo. *Pal.* Tuo istuc, Sceledre, promitto fore,
 Nisi oculos orationemque aliam commutas tibi.
 Sed foras conceperunt nostrae. *Sc.* At ego illas obfervo fores.
 Nam nihil est, qua hinc hac transire ea possit, nisi recto ostio.
Pal. Quin domi eccam, nescio, quae te, Sceledre, scelerata suscitant.
Sc. Mihi ego video, mihi ego sapio, mihi ego credo plurimum:
 Me homo necno deterruerit, quia ea sit in his adibus.

Hic oblitum, ne imprudens huc ea se furepsit mihi.
Pal. Meos illic homo est: deturbabo jam ego illum de pognaculis.

Vin' jam faciam, ut multividum te fitearis? *Se.* Age, face.

Pal. Neque te quidquam sapere corde, neque oculis uti? *Se.* Volo.

Pal. Nempe tu istis ais esse herilem concubinam? *Se.* Atque arguo.

Eam me vidisse osculantem hic iotus cum alieno viro.

Pal. Scio' tum nullum comœnatum hinc esse a nobis? *Se.* Scio.

Pal. Neque solarium, neque hortum, nisi per impluvium? *Se.* Scio.

Pal. Quid nunc, si ea domi est, si faciam, ut eam exire hinc videas domo,

Dignus es verberibus multis? *Se.* Dignus. *Pal.* Serva istas fores,

Ne tibi clam se sobterducat istinc, atque huc transeat.

Se. Consilium est ita facere. *Pal.* Pades ego jam illam huc tibi sistam in viam.

Se. Agendum ergo, face. volo scire, utrum ego id, quod vidi, viderim:

An illic faciat, quod facturum dicit, ut ea sit domi. Nam ego quidem meos oculos habeo, nec rogo utendos foris.

Sed hic illi supparafitarur semper, hic ei proxumus est, Primus ad cibum vocatur, primo pulmentum datur: Nam illic noster est fueratse circiter triennium, Neque cuiquam, quam illi, in nostra melius famulo familia.

Sed ego hoc quod ago, id me agere oportet, hoc observare otium.

Hic oblitum hac quidem. pol certo verba mihi nonquam dabunt.

ACTUS II. SCENA IV.

Palastrio, Philocomastrum, Seeludent.

PRæcepta facito ut memineris. *Phil.* Toties monere mirum est.

Pal. At meruo, ut satis sis subdola. *Phil.* Cedo vel doctas, docebo:

Memini malas, ut sicut malis: mihi solus quo superfit.

Pal. Age, jam nunc insiste in dolos: ego abs te procul recedam.

Quid alias, Seeludere? *Se.* Hanc rem gero: habeo aureis, loquere quidvis.

Pal. Credo ego istoc exemplo tibi esse eundem actutum extra portam,

Dispersis manibus patibulum cum habeas. *Se.* Quamnam ob rem?

Pal. Respice dum ad levam: quis illic est mulier? *Se.* Pro dii immortales!

Heri concubinis est hac quidem. *Pal.* Mihi quoque pol ita videtur.

Age nunc jam, quando lubet. *Se.* Quid agam? *Pal.* Peri perpropere.

Phil. Ubi iste bonus servus, qui propadii me maxime innocentem

Falso infimalavit? *Pal.* Hem tibi. hic mihi id dixit. *Phil.* Tibi, quæso? dixi

Tu te vidisse in proximo hic, seeleste, me osculantem?

MILES GLORIOSUS.

Pal. Atque cum alieno adolescentulo, dixit. *Se.* Dixi hercle vero.

Phil. Tum me vidisti? *Se.* Atque his quidem oculis.

Phil. Carebis, credo,

Qui plus vident, quam quod vident. *Se.* Nonquam hercle detetrebos;

Quin riderim id quod viderim. *Phil.* Ego stulta & mora multum,

Quæ cum hoc infans fabulem? quem pol ego capitis perdam.

Se. Noli minitari: scio crucem futuram mihi sepulcrum:

Ibi mei majores sunt siti; pater, avos, proavos, abavos.

Non possunt mihi manaculis tuis hisce oculi fodiri.

Sed paucis verbis te volo, Palastrio. obsecro, unde hæc exit huc? *Pal.* Unde, ois domo? *Se.* Domo?

Pal. Me vidente. *Se.* Vidego.

Nimis mirum est factum, quomodo hæc hinc poterit transire?

Nam certo neque solarium est apud nos, neque heretulus ullus.

Neque fenestra, nisi clatrata. nam certo ego te hic intus vidi.

Pal. Pergin', seeleste, intendere, atque hanc arguere? *Phil.* Ecce hoc ergo

Mihi haud falsum eveniat somnium, quod noctu hæc somniavi.

Pal. Quid somniasti? *Phil.* Ego eloquar. sed, amabo, advertito animum.

Hæc nocte io fornix mea soror gemina germana visa Venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore quodam:

Hi ambo hospitio huc in proximum mihi devoti sunt visi.

Se. Palastriionis somnium narratur. *Pal.* Perge porro.

Phil. Ego læta visa, quia soror venisset, propter eandem,

Suspicionem maxumam som visa sustinere. Nam arguere in somnis me familiaris meus mihi visu 'st

Me cum alieno adolescentulo, quasi nunc est, osculatam esse:

Cum illa osculata mea soror gemina esset sumptu amicum.

Ita me inmolatam perperam falsum esse somniavi. *Pal.* Satin' eadem in vigilantes expurunt, quæ in somnis visa memoras?

Heus hercle præsentia omnia! abi intro, & comprecare.

Narrandum ego istuc Militi censebo. *Phil.* Facere certum.

Neque me quidem patiar probri falso impune infimalatam.

Se. Timeo, quid rerum gesserim: ita dorsus totus prurit.

Pal. Scin' te perisse nunc quidem domi certo? *Se.* Certa res est.

Nunc nostrum observare otium, ubi ubi sit. *Pal.* At, Seeludere, quæso,

Ut ad id exemplum somnium quam simile somniavit? Atque ot tu suspicatus es eam vidisse te osculantem?

Se. Me eam non vidisse arbitraris? *Pal.* Nix tu hercle, opinor! obsecro

Respice. si ad heram hæc res pervenerit, peristi pulchre.

Se. Nunc demum experiar, prius ob oculos mihi caliginem oblituisse.

Pal.

Pal. Dadum edepol hoc planum quidem: quæ hic usque fuerit intrus.
Sc. Nihil habeo certi quid loquar: non vidi eam, et si vidi.
Pal. Næ tu edepol fluctitia tua nos penè perdidisti.
 Dum te fidelem facere hero voluisti, absurtus es pæne.
 Sed fores vicini proximi crepuerunt. conticiscam.

ACTUS II. SCENA V.

Philocomasium Pseudo-Glycere, Palestrio, Scædres.

Inde ignem in aram, ut Ephesie Dianæ lauta laudes Grateque agam, eique ut Arabico fumificem odore amens:

Quæ me in locis Nepruniis templisque turbulentis Servavit, sævis fluctibus ubi sum afflictata multum.
Sc. Palestrio! o Palestrio. *Pal.* O Scædres, Scædres, quid vis?

Sc. Hæc mulier, juxta hinc exit modo, estne herilis concubina.

Philocomasium? an non est ea? *Pal.* Hercle opinor, ea videtur.

Sed facinus nigrum est, quomodo hæc hinc potuerit transire:

Siquidem ea est. *Sc.* An dubium tibi est eam esse hæc? *Pal.* Ea videtur.

Ademus, appellemus. *Sc.* Heus, quid istuc est, *Philocomasium?*

Quid tibi istic hisce in aribus debetur? quid negotii est?

Quid nunc taces? tecum loquor. *Pal.* Immo edepol rure tecum:

Nam hæc nihil respondet. *Sc.* Te alloquor, vitii probrique plena,

Quæ circum vicinos vaga es. *Phil.* Quicum tu fabulare?

Sc. Quicum, nisi tecum? *Phil.* Quis tu homo es, aut mecum quid negotii est?

Sc. Men? rogas, hem, qui sum? *Phil.* Quin ego hoc rogem, quod nesciam?

Pal. Quis ego sum igitur, si tu hunc ignoras? *Phil.* Mihi odiosus, quilibet es.

Et tu, & hic. *Sc.* Nos non novisti? *Phil.* Neutrū. *Sc.* Metuo maxime.

Pal. Quid metuisti? *Sc.* Enim ne nosmet perdidimus uspiam.

Nam neque te, neque me novisse ait hæc. *Pal.* Pericrurati hic volo,

Scædres, nos nostri, an alieni sumus: ne dum quispiam

Nos vicinorum imprudentis aliquis immutaverit.

Sc. Certe equidem nossem sum. *Pal.* Et pol ego. quæris tu, mulier, malum.

Tibi dico, heus *Philocomasium.* *Phil.* Quæ te intemperie tenent,

Qui me perperam perplexo nomine appelles? *Pal.* Eho,

Quis igitur vocare? *Phil.* Glycere nomen est, *Sc.* Injuria est.

Falsum nomen possidere, *Philocomasium*, postulas. At istuc non decet, & meo adeo hero facis injuriam.

Phil. Egone? *Pal.* Tute. *Phil.* Quæ heri Athenis Epheum adveni vespere

Cum meo amatore, adolescente Atheniensi. *Pal.* Dic mihi,

Quid hic tibi in Epheso est negotii? *Phil.* Gemnam germanam meam

Hic sororem esse inaudivi: eam veni quaesitum. *Pal.* Mala es.

Phil. Immo easlor stulta multum, quæ vobiscum fabuletur.

Abeo. *Sc.* Abite non sinam te. *Phil.* Mitte. *Sc.* Manifestaria.

Res est, non mitto. *Phil.* At mihi jam crepabant manus, malæ tibi;

Nisi me omittis. *Sc.* Quid, malum, astas? quin rolines altrifecus?

Pal. Nihil moror negotiosum mihi esse tergum. qui scio An ista non sit *Philocomasium*, atque alia ejus similis sit?

Phil. Mittis me, an non mittis? *Sc.* Immo vi atque invitam, ingratis;

Nisi voluntate ibis, rapiam te domum. *Phil.* Ostium hoc mihi

Domscilium est: Athenis domus ac herus. ego istam domum

Neque moror: neque vos, qui homines sitis, novi, neque scio.

Sc. Lege agito: te nusquam mitram, nisi das firmam fidem.

Te hæc, si omiserò, intro ituram. *Phil.* vi me cogis, quisquis es.

Do fidem, si omittis, istoc me intro ituram, quo jubes.

Sc. Ecce omittit. *Phil.* At ego abeo missa. *Sc.* Muliebri fecisti fide.

Pal. Scædres, manibus amisisti prædam. tam ea est, quam portis,

Nostra herilis concubina. vin' tu facere hoc strenue?

Sc. Quid faciam? *Pal.* Aster mihi macheram huc intus. *Sc.* Quid facies ea?

Pal. Intro rampam recta in ædes, quemque hic intus video.

Cum *Philocomasio* osculantem, eam ego obruncabo extempulo.

Sc. Vifans est ea esse? *Pal.* Immo edepol plane ea est, sed quomodo

Diffimulabat! abi, macheram huc effer. *Sc.* Jam fixo hic erit.

Pal. Neque eque, neque pedes profecto quisquam, tanta audacia,

Qui æque faciat confidenter quidquam, quam quæ mulieres

Faciunt. ut utrobique orationem docte edidit! Ut sublinatur os custodi cauto, conservo meo!

Nimis beat, quod commearus transisset parietem. *Sc.* Heus, *Palestrio*, machera nihil opus. *Pal.* Quid jam, aut quid opus est?

Sc. Domi eciam herilem concubinam. *Pal.* Quid? domi? *Sc.* In lecto cubat.

Pal. Edepol næ tu tibi malam rem repperisti, ut prædicas. *Sc.* Quid jam? *Pal.* Quia hanc attingere ausus mulierem hic in proximo.

Sc. Magis hercle meruo. sed namquam quisquam faciet, quin soror

Ista sit germana hujus. *Pal.* Eam pol tu osculantem hic videras.

Et quidem palam est eam esse, ut dicis. *Sc.* Quid propius fuit,

Quam ut perirem, si locutus fuisset hero? *Pal.* Ergo si sapi,

Multitabis. Plus oportet scire servum, quam loqui.

Ergo abeo a te, ne quid tecum consilii commisceam:
Atque apud hunc vicinum, tuæ mihi turbæ non
placent.
Hæc si veniet, si me querit, hic ero: hinc me
arcessito.

ACTUS II. SCENA VI.

Scelerus, Periplectomenes.

S Atin' abiit ille, neque herile negotium
Plus curat, quam si non servitute serviat?
Certo quidem istuc nostra intus est in ædibus.
Nam ego & cubantem eam modo offendi domi.
Certum est nunc observationi operam dare.

Per. Herce hæc homines me marem, sed femi-
nam,

Vicini rentur esse servi Militis:
Ita me iudicant. meamne hic in via hospitam,
Quæ heri huc Athenis cum hospite advenit meo,
Traflatam, & iudicatam, ingenuam & liberam?

Sc. Perii hercle! hic ad me recta habet rectam viam.

Metuo, illuc mihi res ne magno malo fuerit.

Quantum hunc ausi facere verborum senem.

Per. Accedam ad hominem. tun', Scelerus, hic, se-
leram caput,

Meam iudicasti hospitam anre adeis modo?

Sc. Vicine, ausulta queso. *Per.* Ego ausultem tibi?

Sc. Expurgare volo me. *Per.* Tun' te exparges mihi,

Qui facinus tantum tamque indignum feceris?

An quia latrocinamini, arbitramini

Quidvis licere facere vobis, verbero?

Sc. Licetne? *Per.* At ita me di deique omnes ament,

Nisi mihi supplicium virgurarum de te datur

Longum diuturnumque a mane ad vespertum,

Quod meas confregisti imbrices & regulas,

Ibi dam condignam te sectatus sumiam,

Quodque inde suspectavisti meum apud me hospitem

Amplexum, amicam cum osculabatur suam;

Quodque concubinam herilem insimulare ausus es

Probrî, pudicam, meque summi flagitii:

Tum quod traxisti hospitam ante ædes meas:

Nisi tibi supplicium stituleum de te datur,

Dedecoris pleniorum herum faciam ruam,

Quam magno vento plenum est undarum mare.

Sc. Ita sum coactus, Periplectomene, ut nesciam

Utrumne postulare prius tecum æquum fiet,

An me expurgare hic tibi videatur æquum.

Nisi istuc non est hæc, neque ista sit mihi:

Sicut etiam nunc nescio quid viderim:

Ita est istuc hujus similis vestire tuæ,

Siquidem non eadem est. *Per.* Vile ad me intro, jam

scies.

Sc. Licetne? *Per.* Quin te jubeo. at placide noscira.

Sc. Ita facere certum est. *Per.* Heus Philocomasium!

cito

Transcurre curriculo ad nos, ita negotium est.

Post, quando eierit Scelerus a nobis, cito

Transcurrito ad vos rursus curricula domum.

Nunc pol ego metuo, ne quid insulcaverit.

Si hic non videbit mulierem, aperitur dolus.

Sc. Pro di immortales! similior mulierem,

Magisque eandem, urpote quæ non sit eadem, non

reor

Deos facere posse. *Per.* Quid nunc? *Sc.* Commerci

malum.

Per. Quid igitur? can' est? *Sc.* Etsi ea est, non est ea.
Per. Vidistin' istam? *Sc.* Vidi & illam, & hospitem
Complexam atque osculantem. *Per.* Ean' est? *Sc.*
Nescio.

Per. Vin' scire plane? *Sc.* Cupio. *Per.* Abi intro ad
vos domum

Continuo, vide sitne istæc vestra intus domum.

Sc. Licet: pulchre admonuisti. jam ego ad te exibo
furas.

Per. Numquam edpol hominem quemquam iudicariet

Magis facere vidi, & magis miris modis.

Sed eum egreditur. *Sc.* Periplectomene, te obsecro

Per deos atque homines, perque fluitantem neam,

Perque tua genua. *Per.* Quid obsecras me? *Sc.* In-

scitæ

Meæ & stultitiæ ignoscas. nunc demum scio

Me fuisse exordem, cæcum, incogitabilem.

Nam Philocomasium eorum iurus. *Per.* Quid nunc,

furcifer?

Vidistin' ambas? *Sc.* Vidi. *Per.* Herum exhibeas volo.

Sc. Meruisse equidem me maximum fateor æalum,

Et tæc scisse me hospitæ ajo injuriam:

Sed meam esse herilem concubinam censui,

Quo me custodem heras addidit Miles meæ.

Nam ex uno puteo similior numquam potest

Aqua aquæ sumi, quam hæc est, atque ista hospita.

Et me despoxe ad te per implivium tuum

Fateor. *Per.* Quid ni fateare, ego quod viderim?

Sc. Sed Philocomasium me vidisse censui.

Per. Ratuisse me istic hominem esse omnium minimi

pretii,

Si ego, me sciente, pareret vicino meo

Eam fieri apud me tam insignite injuriam?

Sc. Nunc demum a me insipienter factum esse arbitror,

Cum rem cognosco: at non malitiose tamen

Feci. *Per.* Immo indigne. namque hominem ser-

vom suos

Domitos habere oportet oculos & manus,

Orationemque. *Sc.* Egone? si post hunc diem

Mutrivero, etiam quod egomet certo sensui:

Dato excruciatum me: egomet dedam me tibi.

Nunc hoc mihi ignoscas queso. *Per.* Vincam ani-

mam meam,

Ne malitiose factum id esse ab te arbitrer.

Ignoscam tibi istuc. *Sc.* At tibi faciant bene.

Per. Ne tu hercle, si te dii amant, linguam comprimes

Polihæc: etiam illud, quod scies, nesciveris:

Ne videris, quod videris. *Sc.* Bæne me mones.

Ita facere certum est. sed fatine oratus abis?

Numquid nunc aliud me vis? *Per.* Ne me noveris.

Sc. Dedit hic mihi verba, quam benigne gratiam

Fecit, ne iratus esset? scio, quam rem gerat:

Ut Miles, cum extemplo a foro adveniat domum,

Domum comprehendat, una hic & Palæstrio

Me habent venale: fensi, & jamdudum scio.

Numquam hercle est ista nassa ego hodie escam petam.

Nam jam aliquo æstugium, & me occultabo aliquot

dies,

Dum hæc consensuerit turbæ, atque ira leniantur.

Nam jam nunc satis & plus nimio merui mali.

Verumtamen de me quidquid est, ibo hinc domum.

Per. Illic hinc abcessit. sed edpol certo scio,

Oscitant sepe sapere plus sapere suum,

Cum manducatur. ne id, quod vidit, viderit!

Nam illius oculi, atque aures, atque opinio

Transfugere ad vos. usque adhuc actum est probe.

Nimum

Nimium festivam mulier operam præbuit.
Redeo in senatam rarius. nam Palæstrio
Domi nunc apud me: Scædulus nunc autem foras.
Frequens senatus poterit nunc haberi.
Ibo intro: ne, dum absens, illis sortito suam.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Palæstrio, Pleusides, Periplectomenes.

Ohibete intra limen etiam vos parum-
per, Pleusides.

Sinite me prius prospicere, ne usquam
insidie sient

Concilio, quod habere volumus. nam
opus est nunc tuto loco,

Unde inimicis ne quis nostris spolia capiat consiliis,
Unde inimicis ne quis nostra spolia capiat auribus:

Nam bene consultam, inconsultum est, si inimicis
sit usus:

Neque potest, quia, si id inimicis usus est, obest
mihi.

Nam hoc consilium surripitur sæpissime,
Si minus cum cura aut certe locus loquendi lectus est.

Quippe si relictiverit inimici consilium tuum,
Tu ipse tibi consilio occidit linguam, & constrin-
gunt manus:

Atque eadem, que illis voluisti facere, faciunt tibi.
Sed speculabor, ne quis aut hinc a lava, aut a dextera
Nostris consilio venator assit cum auribus plagis.

Sterilis hinc prospectus usque ad ultimum plateam
est probe.

Evocabo: Heus Periplectomenes & Pleusides, pro-
gredimini.

Per. Ecce nunc tibi obediens. *Pal.* Facile est impe-
rium in bonis.

Sed volo scire: eodem consilio, quod intris medita-
ti sumus,

Si gerimus rem. *Per.* magis ad rem esse noo potest
utibile.

Pal. Immo quid tibi, Pleusides? *Pl.* Quodne vobis pla-
ceat, displiceat mihi?

Quis homo sit magis meus, quam tu es? *Per.* Lo-
quere lepide & comode.

Pal. Pol ita decet hunc facere. *Pl.* At hoc me faci-
nus miserum macerat,

Meumque cor, corpusque cruciat. *Per.* Quid id est,
quod cruciat? cedo.

Pl. Me tibi illuc ætatis homini facinora puerilia
Obicere, neque te decora, neque ruis virtutibus,

Ea te expetere: te ex opibus iuvenis mei honoris
gratia,

Mihique amanti ire opitulatum, atque ea te facere
facinora,

Que istæc ætas fugere facta magis, quam sectari
solet.

Eam pudet me tibi in senecta obicere sollicitudinem.

Per. Novo modo tu homo amas: siquidem te quid-
quam, quod faxis, pudet.

Nihil amas: umbra es amantem magis, quam a-
mator, Pleusides.

Pl. Hancine ætatem exercere me mei amoris gratia?

Per. Quid ais tu? itane tibi ego videor oppido Ache-
ranticus,

Tam capularis, tamne tibi diu videor vitam vivere?

Nam equidem haud sum annos natus præter quin-
quaginta & quatuor:

Clare oculis video, pernix sum manibus, sum pedes
mobilis.

Pal. Si albus capillus hic videtur, neutiquam ingenio
est senex.

Is est in hoc amassata sua tibi ingenus indoles.

Pl. Pol id quidem expior ita esse, ut prædicas, Pa-
læstrio,

Nam benignitas quidem huius oppido ut adolescen-
tuli est.

Per. Immo, hospes, magis cum periculum facies,
magis nosces meam

Comitatem erga te amantem. *Pl.* Quid opus nota
noscere?

Per. Ut apud te exemplum experiundi habeas, ne po-
tas foris.

Nam qui ipse haud amavit, ægre amanti ingenium
inspicit.

Et ego amoris aliquantum habeo, humorisque meo
etiam in corpore:

Neque dum exarui ex amans rebus & voluptatibus.

Vel cavillator facetus, vel conviva commodus.

Item ero: neque ego unquam oblocutor sum alteri
in convivio.

Incommoditate abstinere me apud coconvivas comode
Conoscimini, & meæ orationis justam partem persequi:

Et meam partem itidem tacere, cum aliena est oratio.

Minime ipsozator, fenerator sum, itidem minime
mucidus.

Post Ephesi sum natus; non in Apulis, non sum
in Umbria.

Pal. O lepidum senem, si, quas memorat, virtutes
habet:

Atque equidem plane eductum in netricatu Venerio?

Per. Plus dabo, quam prædico, ex me venustatis tibi.

Neque ego ad mensam publicæ res clamo, neque
leges crepo:

Neque ego unquam alienum sortum subigito in
convivio.

Neque prætipio palpamentum, neque prævorto po-
culum.

Neque per vinum unquam ex me exoritur dissidium
in convivio.

Si quis ibi est odiosus, abeo domum, sermonem se-
grego.

Venerem, amorem, amicitiamque accubans exer-
ceo.

Pl. Tui quidem edepol omnis mores ad venustatem va-
lent.

Cedo tuis mihi homines aurichalco contra cum istis
moribus.

Pal. At quidem illuc ætatis qui sit, non invenies al-
terum

Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicus amico
sit magis.

Per. Tunc me ut fateare faciam, esse adolescentem
moribus:

Ita epud omnes comparebo tibi res beneficiis fre-
quens.

Opusne erit tibi advocato tristis, iracundo? ecce me.

Opusne leni? leniorem dices, quam mutum est mare?

Liquidulculisque ero, quam ventus est Favonius.

Vel hilarissimum coconvivam hioc indidem expru-
mam tibi,

Vel primarium parasitum, atque obsonatorem optumum:
 Tum ad saltandum non cinedus malacus æque est atque ego.
Pal. Quid at illas artes optassit, si optio eveniat tibi?
Pl. Hujus pro meritis ut referri pariter possit gratia:
 Tibique, quibus nunc me esse experitur summx sollicitudini.
 At tibi raneo fumrui esse mihi molestum est. *Per.* Morus es.
 Nam in mala uxore atque inimico si quid sumas, sumtus est:
 In bono hospite atque amico, quæstus est, quod sumitur:
 Et quod in divinis rebus sumas, sapienti lucro est.
 Deum virtute, ut transeuntem hospitio accipiam, apud me est comitas.
 Es, bibe, animo obsequere mecum, atque onerare hilaritudine.
 Liberæ sunt ædes: liber sum autem ego: nec uti volo libere.
 Nam mihi, deum virtute dicam, propter divitias meas Licuit uxorem dotatam genere summo ducere:
 Sed nolo mihi oblatricem in ædibus intronitrere.
Pl. Cur non vis? nam procreare liberos lepidum est onus.
Per. Hercle vero, liberum esse, id multo est lepidius.
Pal. Tute homo & alteri sapienter potis es consulere, & tibi.
Per. Nam bona uxor, si ea deducta est usquam gentium,
 Ubi eam possim invenire? verum egone eam ducam domum?
 Quæ mihi numquam hoc dicat: Eme, mi vir, lannam, unde tibi pallium
 Malacum & calidum conficiatur, tunicæque hibernæ bonæ,
 Ne algeas hac hieme. hoc numquam verbum ex uxore audias.
 Verum priusquam galli cantent, quæ me sonno suscitet, Dicat: Da mihi, vir, Calendis meam quod matrem juverit:
 Da qui faciat, da qui condias: da quod dem Quinquatribus
 Præcantarici, coniectrici, hariolæ atque aruspice:
 Flagitium est, si nihil mittetur, quo superstilio ipicet!
 Tum piarricem clementer, non potest, quin munerem.
 Jampridem, quia nihil abstuleris, succenferet ceraria.
 Tum oblectrix exposulavit mecum, parum missum sibi.
 Quid? nutrice non missuras quidquam, quæ vernas alit?
 Hæc atque hojens similia alia damna multa mulierum
 Me uxore prohibent, mihi quæ hujus similes sermones ferat.
Pal. Dii tibi propitiæ sunt hercle: nam si istam semel amiseris
 Libertatem, baud facile te in eundem rursus restitues locum.
Pl. At illa laus est, magno in genere & in divitiis maxumis,
 Liberos hominem educare, generi monumentum & sibi.
Per. Quando habeo multos cognatos, quid opus sit mihi liberis?
 Nunc bene vivo, & fortunato, atque ut volo, atque meo animo ut lubet:
 Mea bona mea morte cognatis dicam, inter eos partiam.
 Illi apud me edunt, me curant; viuant, quid agam, æquid velim.

Priusquam lucet, assunt: rogitant, noctu ut somnum caperim.
 Eos pro liberis habeo, quin mihi mittunt munera.
 Sacrificant: dant inde partem mihi majorem, quam sibi:
 Abducunt ad exta: me ad le ad prandium, ad coenam vocant.
 Ille mihi errimum le retur, minimum qui misit mihi.
 Illi inter te certant donis, ego hæc mecum mufisto:
 Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.
Pal. Nimis bona ratione, nimisque aperta tu multum vides.
 Et tibi sunt gemini, & trigemini, si te bene habet, hii.
Per. Pol, si habuissim, satis cepissem miseriarum liberis.
 Centerem emori: cecidisset ne ebrius, aut de equo uspiam?
 Meruerem, ne ibi defregisset crura aut cervicis sibi.
 Tum ne uxor mihi insignitos pueros pariat postea,
 Aut varum, aut vulgum, aut compernem, aut petum, aut broncum filium.
Pal. Huic homini dignum est divitias esse, & diu vitam dari,
 Qui & rem servat, & qui bene habet, suisque amicis est volap.
Pl. O lepidum caput! ita me dii desque ament, æquom fuit
 Deos paravisse, uno exemplo ne omnes vitam viverent.
 Sicuti merces pretium statui, pro virtute ut veneat:
 Quæ improba est, pro mercis vitio dominum pretio pauperet.
 Idem divos dispersisse vitam humanam æquom fuit.
 Qui lepide ingeniatu esset, vitam longinquam darent:
 Qui improbi essent & scelesti, iis ademerent animam cito.
 Si hoc paravissent, homines essent minime multi mali,
 Et minus audacter scelesti facerent facta: & postea
 Qui probi homines essent, esset his amona villor.
Per. Qui deorum consilia culper, stultus, infictruse sit,
 Quisque eos vituperet, nunc jam istis rebus desisti decet.
 Nunc volo obsonare, ut, hospes, tua te ex virtute, & mea
 Meæ domi accipiam benigne, lepide, & lepidis vilibus.
Pl. Nihil me pœnitet jam, quanto sumtus fuerim tibi.
 Nam hospes nullus tam in amici hospitium devotus potest,
 Quin ubi triduum continuam fuerit, jam odiosus fiet.
 Verum ubi dies decem continuos immorabitur,
 Tametsi dominus non invitatus patitur, servi murmurant.
Per. Serviantis servitute ego servos introducti mihi,
 Hospes, non qui mihi imperarent, quibus ego essem obnoxius:
 Si illis ægre est, mihi quod volupe est, meo remigio rem gero.
 Tamen id quod odio est, faciendum est cum malo atque ingratis.
 Nunc, quod occupi, obsonatum pergam. *Pl.* Si certum est tibi,
 Commodulum obsona, ne magno sumte: mihi quidvis sat est.
Per. Quin tu istanc orationem hinc veterem atque antiquam amoves.
 Nam proletario sermone non quidem, hospes, uteretur.

Nam hi solent, quando accubuerit, ubi cœna appo-
sita est, dicere;
Quid opus fuit hoc, *hospes*, sumtu tanto nostra
graria?
Iofanivisti hercle: nam idem hoc hominibus sat erat
decem.
Quod eorum causa obsonatum est, culpant; & co-
medunt tamen.
Pal. Fir pol illud ad illud exemplum. ut doctæ &
peripeste sapit!
Per. Sed iidem homines numquam dicunt, quamquam
appositum est ampliter,
Iube illud demit: tolle hanc patinam: remove per-
nam: nihil moror.
Aufer illam osiam penitam: probus hic conger frigi-
gidus.
Remove, abi, aufer, neminem eorum hæc asseve-
rare audias.
Sed procullant se, & procumbunt dimidiati, dum ap-
perunt.
Pal. Bonus bene ut malos descripsit mores! *Per.* Haud
centesimam
Pattrem dixi, atque, otium rei si sit, possim ex-
promere.
Pal. Igitur id quod agitur hic, primum prævorti de-
cet.
Nunc huc animum advertite ambo: mihi opus est
opera tua,
Periplectomene: nam ego ioveni lepidam sycophan-
tiam,
Qui admittitur Miles osque casariatus: atque
uti
Huic amanti ac Philocomasio hanc efficiamus co-
piam,
Ut hic eam abducatur, abeatque. *Per.* Dari istanc
rationem volo.
Pal. At ego mihi annulum dari istum tuum volo.
Per. Quam ad rem usui est?
Pal. Quando habeo, igitur rationem meorum fabri-
carum dabo.
Per. Utere, accipe. *Pal.* Accipe a me rursum ratio-
nem doli,
Quam institui. *Pl.* Perpurgaris ambo damus tibi o-
peram auribus.
Pal. Heras meus ita magnus machus mulierum est,
ut neminem
Fuisse adeque, neque futurum credam. *Per.* Credo
ego istuc idem.
Pal. Itaque Alexandri præfate prædicat formam suam:
Itaque omnes se ultro sectari in Epheso memorat
mulieres.
Per. Edepol quin te de isto mulri cupiunt non men-
tiritur:
Sed ego ira esse, ut dicis, teneo pulchre. proin,
Palestrio,
Quam potes, tam verba confer maxime ad com-
pendium.
Pal. Equam tu potes reperire forma lepida mulierem,
Cui facietiorum cor corpusque sit plenum & doli?
Per. Ingenue, an libertinam? *Pal.* Æque istuc fa-
cio, dummodo
Fam des, quæ sit quæstiosa, quæ alat corpus corpore,
Cuique fapax pectus: nam cor non potest, quod
nulla habet.
Per. Lauram vis, an quæ nondum sit laura? *Pal.* Sic-
cam, fœcidam,

Quam lepidissimam potes, quamque adolefcotem
maxime.
Per. Habeo eccliam meam clientam, meretricem ado-
lescentulam.
Sed quid ea usus est? *Pal.* Ut ad te eam jam de-
ducas domum,
Urique eam hic ornatam adducas matronarum
modo:
Capite compro, crines vitæque habeat, affimole-
que se
Tuam esse uxorem. ita præcipiendum est: *Pl.* Erro,
quam infâs viam.
Pal. At scietis. sed ecqua ancilla est illi? *Per.* Est pri-
maria.
Pal. Ea quoque optis est: ita præcipio mulieri atque
ancillule,
Ut simul et te tuam esse uxorem, & deperire hunc
militem,
Quasque hanc annulum favæ suæ ancillæ dederit;
ea porro mihi,
Militi ut darem, quasque ego rei sum interpres.
Per. Audio.
Ne me surdum verbera. *Pal.* Tu si audis, ego re-
ste meis
Dabo: a tua mihi uxore dicam delatum & da-
tum,
Ut sese ad eum conciliarem. ille ejusmodi est; cu-
piet miser.
Qui, nisi adulterio, studiosus rei nullæ aliæ est, im-
probus.
Per. Non poruit reperire, si ipsi Soli querendas daret,
Lepidiores duas ad hancce rem, quam ego. age: ha-
be animum bonum.
Pal. Ergo accurato & prosperato opus est: nunc tu an-
sculta, Pleusides.
Pal. Tibi mihi obediens. *Pl.* Hoc facito: Miles domum
ubi advenerit,
Mementis ne Philocomasium nemines. *Pl.* Quam
nominem?
Pal. Glyceram. *Pl.* Nempe eandem, quæ dudum con-
stituta est. *Pal.* Pax! abi.
Pl. Mementis. sed quid meminisse id refert? ego
te tamen.
Pal. Ego enim dicam tum, quando usus poscet. in-
terea tace.
Ut nunc etiam hic agit, astorum partes defendas
tuas.
Pl. Ego eo intro igitur. *Pal.* Et præcepta sobrie ut
cures, face.

ACTUS III. SCENA II.

Palestrio, Lucio.

Quantas res turbo! quantas moten machinas!
Eripiam ego hodie concubinum militi,
Si centuriati bene sunt manipulares mei.
Sed illum vocabo. heus Scædred, nisi negotium,
Progredere ante ædis: te vocat Palestrio.
Luc. Non opera est Scædred. *Pal.* Quid jam? *Luc.*
Sorbet dormiens.
Pal. Quid sorbet? *Luc.* Illud stertit volui dicere.
Sed quis consilium est, quod stertas, quasi sorbeas.
Pal. Eho, an dormit Scædredus intus? *Luc.* Non natus
quidem:

Nam

Nam eo magnum clamat, tetigit calicem clanculum,
Demisit nardini unam amphoram cellarius.
Pal. Ebo tu scelesti, qui illi supponis es, eho?
Lac. Quid vis? *Pal.* Qui libitum est illi condormiscere?
Lac. Oculis opinor. *Pal.* Non te istuc rogit, scelus?
Procede huc: peristi iam, nisi verum scio.
Promissi tu illi vinum? *Lac.* Non promisi. *Pal.*
Negas?

Lac. Nego hercle vero: nam ille me vultu dicere.
Neque equidem heminas octo expromi in urceum,
Neque ille hic calidam exhibit in prandium.
Pal. Neque tu bibisti? *Lac.* Di me perdant, si bibi,
Si bibere potui. *Pal.* Qui jam? *Lac.* Quia enim oborbui,
Nam nimis calebat, ambarebat gutturem.
Pal. Alii ebrii sunt, alii potum possunt.
Bono suppono & promi cellam creditam!
Lac. Tu hercle idem faceres, si tibi esset credita:
Quoniam & mulari non licet, nunc invides.
Pal. Eho an nunquam promissit antehac? responde,
scelus.

Atque ut tu scire possis, edico tibi,
Si falsa dixis, coclo, excruciare.
Lac. Ita vero, ut tu ipse me dixisse delices;
Postea sagina ego ejiciat cellaria,
Ut tibi qui promat, alium supponum pases.
Pal. Non edepol faciam, age loquere audacter mihi.
Lac. Nunquam edepol vidi promere. verum hoc erat:
Mihi imperabat, ego promebam postea.

Pal. Hui! illecebrose! capite silebas cadum?
Lac. Non hercle tam istuc valide casabant cadi.
Sed in cella est psallum nimis loculi lubrici,
Ibi erat bilibris aqualis, bre propter cados.
Ea saepe decies complebarur die.
Eam plenam atque inane fieri maxumam
Vidi. bacchabatur hama, casabant cadi.
Pal. Abi, abi intro jam. vos in cella vinaria
Bacchanal facitis. jam hercle ego herum adducam a
foro.

Lac. Perii, excrucietur me herus, domum si venerit,
Quoniam hac falsa scibit, quia sibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquo, atque hoc in diem extollam
malum.

Ne dixeritis obsecro huic vestram fidem.
Pal. Quo tu te agis? *Lac.* Missus sum alio: jam huc
revenero.

Pal. Quis misit? *Lac.* Philocomasium. *Pal.* Abi, actu-
tum redi.

Lac. Quæso tamen, tu meam partem infortunii,
Si dividetur, me absente, accipito tamen.
Pal. Modo intellexi, quam rem mulier gesserit:
Quia Scædurus dormit, hunc subcustodem suum
Foris ablegavit, dum ab se huc transiret. placet.
Sed Periplectomeus, quam ei mandavi, mulierem
Nimis lepida forma ducit. dii hercle hanc rem ad-
juvant.

Quam digne ornata incedit, hand meretricie!
Lepide hoc succedit sub manus negotium.

ACTUS III. SCENA III.

*Periplectomenus, Acroteleutium, Palestrio,
Milphidippa.*

REm omnem, Acroteleutium, tibi, tibi que, mea
Milphidippa,
Domi demonstravi ordine, hanc fabricam falsitatisque

Minus si tenetis, denuo volo percipiat. plane.
Saris si intellegitis, aliud est quod potius fabulemur.
Acr. Stultitia atque insipientia insulsa atque maxuma
hæc sit,
Me ire in opus alienum, aut tibi meam operam
pollicitari,
Si ea in officina nesciam aut mala esse aut frau-
dulenta.

Per. At melius est monerier. *Acr.* Meretricem com-
moneri,
Quam sane magni referat, mihi clam est! quia ego
me frustra,
Postquam adhibere aures meæ tuam moram orationis;
Tibi dixi, Miles quemadmodum potis esset deasciari.
Per. At nemo solus latius sapit: nam ego multos saepe
vidi

Regionem fugere consilii prius quam repertam ha-
buere.
Acr. Si quid faciendum est mulieri male atque mail-
tiosæ,
Ea sibi immortalis memoria est meminisse & sempi-
terna:
Sin bene quid aut fideliter faciendum est, eo deve-
niunt,
Obliviois extemplo tui sunt, meminisse nequeunt.
Per. Ergo istuc meruo, quo venit vobis faciendum a-
triumque.

Nam id proderit mihi, militi male quod facietis
ambæ.

Acr. Dum ne insipientes quid bonum faciamus, ne far-
mida.

Mala nulla meretrix est, ne pave, pejora ubi con-
veniunt.

Per. Ita vos decet. consequimini. *Pal.* Cesso ego illis
obviam ire?

Venire salvum gaudeo. lepido hercle ornata incedit.
Per. Bene oportuneque obviam es, Palestrio: hæc tibi
assunt.

Quas me iussisti adducere, & quo ornata. *Pal.* heus!
noster esto.

Palestrio Acroteleutium salutem. *Acr.* Quis hic ama-
bo est.

Qui tam pro nota me nominat? *Per.* Hic noster ar-
chitectus est.

Acr. Salve architecte. *Pal.* Salvus. sed dic mihi, ec-
quid hic te

Oneravit præceptis? *Per.* Probe meditatam stramque
duco.

Pal. Audire cupio quemadmodum. ne quid peccetis,
paveo.

Per. Ad tua præcepta de meo nihil his novom appo-
sivi.

Acr. Nempe ludificari militem tuum verum vis? *Pal.*
Elocuta es.

Acr. Lepide & sapienter, commode & facete res pa-
rata est.

Pal. Atque hujus uxorem esse te volo assimulare. *Acr.*
Fiet.

Pal. Quasi militi animum adjectis, simulare. *Acr.* Sic
saturum est.

Pal. Quasque hæc res per me interpretem, & tuam an-
cillam geratur.

Acr. Bonus vates poteras esse: nam que sunt futura,
dicas.

Pal. Quasque annulum hunc ancillula tua ab te de-
tulerit ad me,

Quem

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Pyrgopolinices, Palestrie.

Olap est quod agas, si id procedit lepi-
de & ex sententia.Nam ego hodie ad Seleucum regem
misi parasitam meum,
Ut latrones, quos condux, hinc ad
Seleucum duceret,Qui ejus regnum tutarentur, mihi dum fieret otium.
Pal. Quin tu tuam rem cura potius, quam Seleuci:
que tibiConditio nova & luculenta ferrur per me interpre-
tem!*Pyrg.* Immo omnes res posteriores pono atque operam
do tibi.Loquere, aures meas profecto dedit in dirionem tuam.
Pal. Circumspicito dum, ne quis nostro hic auceps ser-
monis fiet.Nam hoc negotii clandestino ut agerem, manda-
tum est mihi.*Pyrg.* Nemo adest. *Pal.* Hunc arrhabonem amoris pri-
mum a me accipe.*Pyrg.* Quid hic unde est? *Pal.* A luculenta atque
a festiva femina,Quae te amat, tuamque expetissit pulchram pulchri-
tudinem.Ejus nunc mihi annulum ad te ancilla porro, ut de-
ferrem, dedit.*Pyrg.* Quid? eam ingenua, an festuca facta e serva li-
bera est?*Pal.* Vah! egone ut ad te ab libertina esse auderem
interuenire?

Qui ingenuis satis respondere nequeas cupidus tui?

Pyrg. Nupta ea est, an vidua? *Pal.* Er nupta & vi-
dua. *Pyrg.* Quo pacto potisVidua & nupta esse eadem? *Pal.* Quia adolefens
nupta est cum fene.*Pyrg.* Euge! *Pal.* Lepida & liberali forma est. *Pyrg.*
Cave mendacium.*Pal.* Ad tuam formam illa una digna est. *Pyrg.* Her-
cle pulchram praedicat.Sed quis ea est? *Pal.* Senis hujus uxor Periplesto-
meni in proximo,Ea demoritur te, atque ab illo incipit abire;
odit senem.Nunc te orare atque obsecrare jussit, ut tui copiam
Sibi potestatemque facias. *Pyrg.* Cupio hercle equi-
dem, si illa volt.*Pal.* Quae cupit? *Pyrg.* Quid illa faciemus concubina,
quae domi est?*Pal.* Quin tu illam jube abs te abire, quo lubet: si-
cut fororEjus huc gemina venit Ephesum, & mater, arces-
suntque eam.*Pyrg.* Ain? tu, advenit Ephesum mater ejus? *Pal.*
Ajunt, qui sciunt.*Pyrg.* Hercle occasionem lepidam, ut mulierem exclu-
dam foras.*Pal.* Immo vin? tu lepidum facere? *Pyrg.* Loquere: &
consilium cedo.*Pal.* Vin? tu illam astrictum amovere, a te us abeat per
gratiam?

Pyrg.

Quem ego militi darem tuis verbis. *Acc.* Vera
dicit.*Per.* Quid istis nunc memoratis opus est, quae commo-
minere? *Acc.* Melius est.Nam, mi patrone, hoc cogitatio: ubi probus est ar-
chitectus,Bene linearam si semel carinam collocavit,
Facile esse navem facere, ubi fundata, & constitu-
ta est.Nunc haec carina satis probe fundata, & bene statu-
ta est.Assunt fabri, architectique, a me, a te, haud im-
periti.Si non nos materiarius remoratur, quod opu? si qui-
det,Novi indolem nostri ingenii; cito erit parata na-
vis.*Pal.* Nempe tu novissi militem meum horum? *Acc.*
Rogare mirum est!Populi odium quidni noverim? magnificum, cincin-
natum,Machum unguentatum. *Pal.* num ille etiam te no-
vit? *Acc.* numquam vidit:Qui noverit me, quis ego sum? *Pal.* Nimis lepidè
subalare.Eo pornerit lepidius pol fieri. *Acc.* Porne ut ho-
minemMihi des? quiescas cetera. ni lepidè ludificata
Ero, culpam omnem in me impono. *Pal.* Agiteigitur, intro abite,
Insistite hoc negotium sapienter. *Acc.* Alia cura.*Pal.* Age, Periplestomene, has nunc jam duc intro: e-
go ad forum illonConveniam, atque illi hunc annulum dabo, atque
praedicaboA tua uxore mihi datum esse, eamque illum depe-
nere.Hanc ad nos, cum extemplo a foro veniemus, mit-
tito tu,Quasi clanculum ad me missa sit. *Per.* Faciemus.
alia cura.*Pal.* Vos modo curate; ego illum probe jam oseratum
huc accibo.*Per.* Bene ambula, bene rem gere. at egone hoc si
efficiam plane,Ut concubinam Militis meus hospes habeat hodie,
Atque hinc Athenas abeat; si hodie hunc dolumdolamus,
Quid tibi ego mittam muneris? *Acc.* Darne ab se

mulier operam?

Pal. Lepidissime & commissum. *Acc.* Confido consu-
turum.Ubi facta erit collario nostrarum malitiarum,
Haud vereor, ne nos subdola peridia pervinca-

mur.

Per. Abeamus ergo intro, haec uti meditemur cogi-
tare:Nequid, ubi Miles venerit, titubetur. *Acc.* Tu mo-
rare,Ut accurate & commode, hoc quod agendum est,
essequamur.

Pyrg. Cūpio. *Pal.* Tum te hoc facere oportet: tibi divitiarum aſſatim eſt:
Jube ſibi aurum atque ornamēta, quæ illi inſtruxiſſi mulieri,
Dono habere, auferreque abs te quolubet ſibi.
Pyrg. Placet, uti dicis: ſed ne iſtanc amittam, & hæc mutet fidem.
Vide modo. *Pal.* Vah delicatus, quæ te tamquam oculis amet!
Pyrg. Venus me amat. *Pal.* ſt! tace. aperiantur fores: concede huc clanculum.
Hæc celox illius eſt, quæ hic egreditur internuncia.
Pyrg. Quæ hæc celox? *Pal.* Aucillala illius eſt, quæ hic egreditur foras.
Quæ annulum iſtanc attulit, quem tibi dedi. *Pyrg.* Edepol hæc quidem
Bellula eſt. *Pal.* Pithecium hæc eſt præ illa & ſpinurnicium.
Viden' tu illam oculis venaturam facere, atque aucupium auribus?

ACTUS IV. SCENA II.

Milphidippa, Pyrgopolinice, Paleſtrio.

JAmne eſt ante ædeis circus, ubi ſunt Indi faciendi mihi?
Diſſimulabo, hos quaſi non videam, neque eſſe hic, etiam dum ſciam.
Pyrg. Tace: ſubauſcultemus, ecquid de me fiat menſio.
Mil. Num quis nam hic prope adeſt, qui rem alienam potius curet quam ſuam?
Qui ancupet me quid agam? qui de veſperi vivat ſuo?
Eos nunc homines metuo, mihi ne obſint, neve obſint uſpſam,
Domo ſi ibit, ac dum hæc tranſibit, quæ hujus cupiens corporis eſt,
Quæ amat hunc hominem nimium lepidum, & nimia pulchritudine
Miſſitem Pyrgopoliniceum. *Pyrg.* Satin' hæc quoque me deperit?
Meam laudar ſpeciem. edepol hujus ſermones haud cinerem quaeritant.
Pal. Quo argumento. *Pyrg.* Quia enim loquitur laute, & minime ſordide:
Tum autem illa ipſa eſt nimium lepidi, nimisque nitida femina.
Hercle vero jam allubeſcit primum, Paleſtrio.
Pal. Priuſne, quam illam oculis tuis? *Pyrg.* Video id, quod credo tibi.
Quid illa autem abſent, cum hæc locura ſubigit me ut amem? *Pal.* Hercle hanc quidem
Nihil tu amſiſſi. mihi hæc deſponſa eſt: tibi ſi illa hodie nupſerit,
Ego hanc continuo uxtorem ducam. *Pyrg.* Quid ergo hanc dubitas colloqui?
Pal. Sequere hæc me ergo. *Pyrg.* Pedifſequus tibi ſum.
Mil. Urinam, cuius cauſſa
Foras ſum egreſſa, convenienti mihi poteſtas eveniat!
Pal. Erit: & tibi exoptatum obtineat: bonum habe animum, ne fornica:
Homo quidam eſt, qui ſcit, quod quaeris, ubi ſit.
Mil. Quem ego hic audivi?
Pal. Socium tuorum conſiliorum, & participem conſiliorum.

MILES GLORIOSUS.

Mil. Tum pol ego, id quod celo, haud celo. *Pal.* Immo, etiamſi non celas.
Mil. Quo argumento? *Pal.* Inſidios celas: ego ſum tibi firma nix.
Mil. Cedo ſignum, ſi haurie Baccharum es. *Pal.* Amat mulier quendam quendam.
Mil. Pol illuc quidem multæ? *Pal.* At non multæ de digito dnum mittunt.
Mil. Enim cognovi nunc. ſociſſi modo mihi ex procuſo palam rem.
Sed hic nunguis adeſt? *Pal.* Vel adeſt, vel non.
Mil. Cedu te mihi ſolz ſolum.
Pal. Brevin' an longinquo ſermone? *Mil.* Tribus verbis. *Pal.* Jam ad te redeo.
Pyrg. Quid? ego hic aſſabo tantisper cum hac forma, & facilis ſic fruſtra?
Pal. Patere, atque aſta. tibi hanc ego do operam.
Pyrg. Properando excreior.
Pal. Pedetentum. tu hæc ſcis, tractari ira ſolere baſce hujuſmodi merces.
Pyrg. Age, age, ut tibi maxime concinnum eſt. *Pal.* Nulium eſt hoc ſtolidius laxum.
Rudeo ad te. quid me voluit? *Mil.* Quo paſto hæc dulum accepit,
Iſtuc ſero ad te conſilium. *Pal.* Quaſi hunc deperat.
Mil. Tenco illuc.
Pal. Collaudato formam & faciem, & virtutes commemorato,
Mil. Ad eam tem habeo unum aciem, tibi ut dulum demonſtravi.
Pal. Tu cetera cura & contempla, & de meis venator vetois.
Pyrg. Aliquam mihi partem hodie operæ des denique: jam tandem ades ſilico.
Pal. Aſſam: impera, ſi quid vis. *Pyrg.* Quid illuc narrat tibi? *Pal.* Lamentari
Ait illam miſerum, cruciari, & lacrumantem ſe aſſictare.
Quia ſi egeat, quia te careat. ob eam rem hac ad te miſſa 't.
Pyrg. Jube adire. *Pal.* At ſcin' quid tu facias? face te ſaltidui plenum,
Quaſi non lubet: me inclamaro, quia ſic te volgo volgum.
Pyrg. Memum, & præceptis parebo. *Pal.* Voco ergo hanc, quæ te quaerit?
Pyrg. Adeat, ſi quid voſt. *Pal.* Si quid vis, adi, mulier. *Mil.* Pulcher, ſalve.
Pyrg. Meum cognomenam quis commemoravit? dii tibi dent quæ optes.
Mil. Tecum ætatem exagere ut liceat. *Pyrg.* Nimium optas. *Mil.* Non me dico,
Sed heram meam, quæ te demoritur. *Pyrg.* Multæ alæ idem iſtanc cupiunt,
Quibus non eſt copia. *Mil.* Ecceſt haud mirum, ſi te habeas carum,
Hominem tam pulchrum, & præclara virtute, & forma, & factis.
Ecquis dignior ſuit, homo qui eſſet? *Pal.* Non hercle humanum eſt ergo:
Nam volutrio plus humani credo eſt. *Pyrg.* Magnum me faciam
Nunc, quoniam illuc me collaudat. *Pal.* Viden' ignavum, ut ſele interat!
Quin tu huic reſponde! hæc illuc eſt ab illa quam dulum.

Pyrg.

Pyrg. Quanam ab illarum? nam ita me occurrant multae: meminisse haud possum.

Mil. Ab illa, quae digitos despoliat suos, & tuos digitos decorat.

Nam hunc annulum ab tui cupiente hac detuli huic, qui porro.

Pyrg. Quid nunc tibi vis, mulier? memora. *Mil.* Ut, quae te cepit, eam ut spernas.

Quae per tuam nunc vitam vivit. Sit, necne sit, spes in te nno est.

Pyrg. Quid nunc vult? *Mil.* Te compellare, & complecti, & contrectare.

Nam nisi tu illi fers suppetias, jam illa animum despondebit.

Age, mi Achilles, fiat quod te oro: serva illam pulchram pulchre:

Exprobre benignum ex tete ingeniam, urbicaepe, occisor regum.

Pyrg. Hen hercle odiosae res! quoties hoc tibi, verbero, ego interdixi.

Meam ne sic vulgo polliciteris operam? *Pal.* Audin' tu, mulier?

Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico: nisi huic verri asserter merces,

Non hic tuo seminio quamquam porculam impertiturus est.

Mil. Dabitur, quantum ipsius pretii poscet. *Pal.* Talentum Philippum huic opus auri est.

Minus ab nemine accipiet. *Mil.* Heu ecastor nimis vile est tandem.

Pyrg. Non mihi avaritia umquam innata est: satis est divitiarum.

Plus mihi auri mille est modiorum Philippi. *Pal.* Praeter thesaurum.

Tum argenti mores, non massas habet. Aetna mons non aequae altus.

Mil. Heu ecastor hominem perjurum? *Pal.* Ut ludo!

Mil. Quid ego? ut subleto os? *Pal.* Scire.

Mil. Sed amabo, mitte me acturum. *Pal.* Quin tu hinc respondes aliquid.

Aut facturum, aut non facturum? quid illam miseram animi ex crucias,

Quae nunquam male de te merita est? *Pyrg.* At jube eamplē exire huc ad nos.

Dic me omnia, quae vult facturam. *Mil.* Facis nunc, ut facere aequum;

Quod, quae te vult, eadem tu vis. *Pal.* Non hic insulsum habet ingenium!

Mil. Quomque me oratricem haud sprevisi, sivistique exorare ex te.

Quid est? ut ludo? *Pal.* Nequeo hercle quidem risu me admodarier.

Ob eam causam huc abs te averti. *Pyrg.* Non edepui tu totu, mulier,

Quantum ego honorem nunc illi habeo. *Mil.* Scio, & istuc illi dicam.

Pal. Contra auro alii hanc vendere potuit operam. *Mil.* Istuc pol tibi credo.

Pal. Meri bellatores gignuntur, quas hic praegnantēs fecit.

Er pueri annos octingentos vivunt. *Mil.* Vix tibi, nugator!

Pyrg. Quia mille annorum perpetuo vivunt, ab saeculo ad saeculum.

Pal. Eo minus dixi, ne haec conferret me adversum se mentiri.

Mil. Perii, quor hic ipse annos vivet, quoque filii tam diu vivunt?

Pyrg. Postriduo natus sum ego, mulier, quam Iuppiter ex Ope natus est.

Pal. Si hic pridie natus foret, quam ille est, hic haberet regnum in caelo.

Mil. Jam jam sat, amabo, est. Unite abeam, si possum, viva a vobis.

Pal. Quia ergo abis, quando responsum est. *Mil.* Ibo, atque illam huc adducam,

Quam propter opera est mihi. namquid vis? *Pyrg.* Ne magis iam pulcher, quam sum:

Ita me mea forma sollicitum habet. *Pal.* Quid hic nunc stas? quin abis? *Mil.* Abeo.

Pal. Atque adeo, audin' tu? dicito docte & cordate. *Mil.* Ut cor ei saliat.

Pal. Philocomasio dic, si est hic, domum ut transeat: hunc hic esse.

Mil. Hic cum mea hera est, clam nostrum hunc sermonem sublegerunt.

Pal. Lepide factum est: jam ex sermone hoc gubernabunt doctius porro.

Rem. *Mil.* Me morare. *Pal.* Abeu; neque te moror, neque te tango, neque te, taceo.

Pyrg. Jube maturate illam exire huc. jam isti rei praevertimur.

ACTUS IV. SCENA III.

Pyrgopolinices, Palaestrio.

Quid mihi nunc es auctor, ut faciam, Palaestrio, De concubina? nam nullo pacto potest.

Prisus haec in aedem recipi, quam illam omiserim.

Pal. Quid me consultas, quid agas? dixi equidem tibi, Quo pacto id fieri possit clementissimum.

Aurum atque vestem omnem muliebrem habeat sibi; Quae illi instruxisti, semat, habeat, auferat.

Dicasque tempus maximum esse, ut eat domum: Sororem geminam adesse & matrem, dicito.

Quibus concompirata recte deveniat domum.

Pyrg. Qui tu scis eas adesse? *Pal.* Quia oculis meis Vidi hic sororem esse ejus. *Pyrg.* Convenitne eam?

Pal. Convenit. *Pyrg.* Ecquid fortis visa est? *Pal.* Omnia Vis obtinere. *Pyrg.* Ubi matrem esse aiebat soror?

Pal. Cubare in navi lippam, atque oculis turgidis, Naucletus dixit, qui illas advexit, mihi.

Ita ad hos naucletus hospitio divorititer.

Pyrg. Quid is? ecquid fortis? *Pal.* Abi sis hinc: sum tu quidem

Ad equas fuisse scitus administrarius,

Qui consociare qua maret, qua feminas.

Pyrg. Hoc age nunc. *Pal.* Istuc. *Pyrg.* Quod das consilium mihi?

Te cum illa verba facere de ista re volo;

Nam cum illa sane congruus sermo tibi.

Pal. Quin potius, quom tute ades, tuam rem tute agis.

Dicas uxorem tibi necessum esse ducere,

Cognatos persuadere, amicos cogere.

Pyrg. Itane tu cenies? *Pal.* Qui ego ni ita censeam?

Pyrg. Ibo igitur intro, tu hic ante aedis interim

Speculare, ut, ubi illuc prodierit, me provoces

Pal. Tu modo istuc cura, quod agis. *Pyrg.* Curatum id quidem est.

Quin si voluntate noler, vi extrudam foris.

Pal. Istuc cave faxis: quin potius per gratiam

Bonam abeat abs te: atque illuc, quæ dixi, dato.
 Aurum, ornamentaque, quæ illi intruxisti, ferat.
Pyrg. Cuius hercle. *Pal.* Credo te facile impetrassere.
 Sed alii intro, noli stare. *Pyrg.* Tibi sum obediens.
Pal. Numquid videtur demutare, atque uti ego
 Dixi esse vobis datum hunc machum Militem?
 Nunc ad me ut veniat, usa 'st, Acroteleum,
 Ancillula ejus, & Pleusides. prob Juppiter,
 Satin' ut commodas usquequaque me adjuvat!
 Nam quos videre exoptabam me maxime,
 Una exeuntis video hinc e proximo.

ACTUS IV. SCENA IV.

Acroteleum, Milphidippa, Palastrio, Pleusides.

Sequimini; simul circumspicite, ne quis adsit arbiter.
Mil. Neminem pol' video, nisi hunc, quem volu-
 mus convenimus. *Pal.* Et ego vos.

Mil. Quid agis, noster architecte? *Pal.* Egone archite-
 ctus? vah! *Mil.* Quid est?

Pal. Qui enim non sum dignus præ te, ut figam pa-
 lum in parietem.

Acr. Eja vero. *Pal.* Nimia facere, nimisque facunde
 mala est.

Ut lepide derucinavit Militem! *Acr.* At etiam pa-
 rum.

Pal. Bono animo es, negotium omne jam succedit sub
 manus.

Vos modo, porro, ut occupatis, date operam ad-
 jutabilem.

Nam ipse Miles concubinam intro abile oratum suam,
 Ab se ut abeat cum sorore & matre Athenas. *Acr.*
 Eu! probe?

Pal. Quin etiam aurum atque ornamenta, quæ ipse
 intruxit, mulieri

Omnia dat dono, se ut abeat: ita ego consilium ei
 dedi.

Pl. Facile istuc quidem est, si & illa vult, & ille au-
 tem cupit.

Pal. Non tu scis, cum ex alto puteo sursum ad sum-
 mum ascenderis,

Maximum periculum inde esse, a summo ne rur-
 sum cadas?

Nunc hac res apud summum puteum geritur: si
 profunderis

Miles, nihil hinc ferri poterit hujus. nunc quam
 maxime

Opus est dolis. *Pl.* Domi esse ad eam rem video
 silvæ saris

Mulieres tres, quartus tute es, quintus ego, sextus
 senex.

Pal. Quot apud nos fallaciarius est excisus? certo
 scio

Opidium quodvis videtur posse expugnari dolis.

Date modo operam. *Acr.* Id nos ad te, si quid vel-
 les, venimus.

Pal. Lepide facitis. nunc hanc tibi ego impero pro-
 vinciam.

Acr. Impetrabis, Imperator, quod ego potero, quod
 voles.

Pal. Militem lepide, & facere, & laute ludiscarier
 Volo. *Acr.* Volapratem mecastre mihi imperas. *Pal.*

Et scia' tu quemadmodum?

Acr. Nempe ut aliusculum me amore istius differri.
Pal. Rem tene.

Acr. Quasque istius causæ amoris ex hoc matrimonio
 Abierim, cupiens istius summe nuptiarum. *Pal.* Or-
 dine is;

Nisi modo unum hoc: hæc esse adeis dicas dota-
 lis tuas:

Hinc senem abs te abiisse, postquam feceris divon-
 tium:

Ne ille mox veretur introire in alienam domum.

Acr. Bene mones. *Pal.* Sed ubi ille exierit intus, istic
 te procul

Ita volo affluare, præ illius forma quasi speras
 tuam,

Quasque ejus opulenteriam reverentis; & simul
 Formam amicitias illius, faciem, pulchritudinem

Collaudam. satin' præceptum 'st? *Acr.* Teneo. satin' est,
 si tibi

Meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non
 queas?

Pal. Sat habeo. nunc tibi vicissim quæ imperabo.
Pl. Dicitur.

Pal. Quam extemplo hoc erit factum, ubi intro hæc
 abierit, tu illico

Facito ut venias huc ornatu nauclico,

Causiam habens ferrugineam, culcitam ob oculos la-
 neam.

Palliolum habens ferrugineum: (nam is color thalassi-
 cu 'st.)

Id connexum in humero levo. exasilato brachio,
 Præcinctus aliqui, assensuato quasi gubernatur fies.

Atque apud hunc senem omnia hæc sunt: nam is
 pificatores habet.

Pl. Quid? ubi ero exornatus, quin tu dicis, quid fa-
 cturus sim?

Pal. Huc venito, & matris verbis Philocomasium at-
 cessito,

Ut, si itura jam est Athenas, eat tecum ad por-
 tum cito:

Arque ut jubeat ferri in navim, si quid imponi velit.

Nisi eat, te solucurum esse navim: ventum operam
 dare.

Pl. Satis placet pictura, perge. *Pal.* Ille extemplo
 illam hortabitur

Ut eat, ut properet, ne moræ sit matri. *Pl.* Multi-
 modis sapio.

Pal. Ego illi dicam, ut me adiutorum, qui onus fe-
 ram ad portum, roget.

Ille jubebit me ire cum illa ad portum. ego adeo,
 ut tu scias,

Prorsum Athenas protinus abibo tecum. *Pl.* Atque
 ubi illo veneris,

Triduum non servire numquam te, quin liber sis,
 suam.

Pal. Abi cito, atque orna te. *Pl.* Numquid aliud? *Pal.*
 Hæc ut memineris.

Pl. Abeo. *Pal.* Et vos abite hinc intro actutum; nam
 istum hinc sat scio

Jam exiturum esse intus. *Acr.* Celebre apud nos im-
 perium tuum est.

Pal. Agite, abcedite ergo. ecce autem commodo ape-
 ritur foris:

Hilarus exit; impetravit. inhiat, quod nusquam est,
 misit.

Pyrgopolinices, Palaestrio.

QUOD volui, ut volo, impetravi per amicitiam & gratiam
A Philocomasio. Pal. Quidnam tam intrus fuisse te dicam diu?
Pyrg. Numquam ego me tam sensi amari, quam nunc, ab illa muliere.
Pal. Quid jam? *Pyrg.* Ut multa verba fecit? ut lenta maceries fuit!
 Verum postremo impetravi, ut volui; donavique ei, Quae voluit, quae postulavit. te quoque ei dono dedi.
Pal. Etiam me? quomodo ego vivam sine te? *Pyrg.* Age, es animo bono.
 Idem ego te liberabo. nam si posset ullo modo Impetrari, ut abiret, ne te abduceret, operam dedi: Verum oppressit. *Pal.* Deos sperabo, teque postremo, tamen
 Et si illuc mihi acerbum sit, quia hero te carendum est optumo,
 Saltem illi volupe est, cum ex virtute formae evenit tibi
 Mea opera super hanc vicinam, quam ego nunc concilio tibi.
Pyrg. Quid opus sit verbis? libertatem tibi ego & divitias dabo,
 Si impetras. *Pal.* Reddam impetrarum. *Pyrg.* At gelio. *Pal.* At modice decet;
 Moderare animo: ne sis cupidus. sed eorum ipsam, egreditur foras.

ACTUS IV. SCENA VI.

Milphidippa, Acrotalium, Pyrgopolinices, Palaestrio.

HERA, eorum praeflo Militem. *Acr.* Ubi est? *Mil.* Ad levam video.
 Aspicio linis oculis, ne ille nos se videre sentiat.
Acr. Video. edepol nunc nos tempus est malas peiores fieri.
Mil. Tuum est principium. *Acr.* Obsecro, tute ipsum convenisti?
 Ne parce voci, ut audiat. *Mil.* Cum ipso pol sum secuta
 Placide ipsa, dum libram est mihi, otiose, meo arbitrato, ut volui.
Pyrg. Audin' quae loquuntur? *Pal.* Audio. quam laeta est, quia adit ad te?
Acr. O fortunata mulier! *Pyrg.* Ut amari videor? *Pal.* Dignus es.
Acr. Permutum ecastor praedicas, te adisse atque exorasse.
 Per epistolam, aut per nuntium, quasi regem, adireti eum aiant.
Mil. Namque edepol vix fuit copia adeundi atque impetrandi.
Pal. Ut tu inclytus apud mulieres? *Pyrg.* Parlar, quando ita Venus vol.
Acr. Veniri pol habeo gratiam, eandemque & oro & quaeso,
 Ut ejus mihi sit copia, quem amo, quemque expetito;
 Benignusque erga me ut fiat; quod cupiam, ne gravetur.

Mil. Spero ita futurum, quamquam illum multa sibi expectant:
 Ille illas spernit segregatque ab se omnes, extra te unam.
Acr. Ergo iste metus me macerat, quod ille fastidiosus est,
 Ne oculi ejus sententiam mutent, ubi viderit me,
 Atque ejus elegantia meam extemplo speciem spernat.
Mil. Non faciet, bonum animum habet. *Pyrg.* Ut ipsa se contemnit!
Acr. Metus, ne praedicatio tua nunc meam formam exsuperet.
Mil. Istuc curavi, ut opinione illius pulchrior sis.
Acr. Si pol me nolet ducere uxorem, genaa amplectar.
 Atque obsecro: modo alio si non quibo impetrare,
 Confiscam letum; vivere sine illo scio me non posse.
Pyrg. Prohibendam mortem video mulieri, adibon'!
Pal. Minime.
 Nam tu te vilem feceris, si te ultro largiere.
 Sine ultro veniat, quaerit, desideret, expectet.
 Summovere istam vis gloriam, quam habes? cave sis, faxis.
 Nam nulli mortali scio obtigisse hoc, nisi duobus, Tibi & Phaoi Lesbio, tam misere ut amarentur.
Acr. Eo intro. abi tu: illum evocato foras, mea Milphidippa.
Mil. Immo opperiamur, dum exeat aliquis. *Acr.* Durare nequeo,
 Quia eam intro. *Mil.* Occlusae sunt fores. *Acr.* Effringam. *Mil.* Sana non es.
Acr. Si amavit unquam, aut si parem sapientiam hic habet ac formam,
 Per amorem si quid fecero, clementi animo ignoscat.
Pal. Ut, quae, amore perita est hac misera! *Pyrg.* Mutuum sit.
Pal. Tace, ne audiat. *Mil.* Quid astutius obstruida? cur non pultas?
Acr. Quia non est intrus, quem ego volo. *Pal.* Qui icis? *Acr.* Scio edepol, scio.
 Nam odore nasum sentiat, si intrus fiet. *Pyrg.* Ariolatur.
 Quia me amat, propterea Venus fecit eam, ut divinarer.
Acr. Nescio, ubi hic prope adest, quem expeto videre: olet protecto.
Pyrg. Natio pol jam hanc quidem videt plus, quam oculis. *Pal.* Carca amore est.
Acr. Tene me obsecro. *Mil.* Cur? *Acr.* Ne cadam.
Mil. Quid ita? *Acr.* Quia allare nequeo, ita animas per oculos meos desit. *Mil.* Militem pol
 Tu asperxisti? *Acr.* Ita. *Mil.* Non video. ubi est?
Acr. Videres pol, si amares.
Mil. Non edepol tu illum magis amas, quam egomet, si per te liceat.
Pal. Omnes profecto mulieres te amant, ut quaeque asperxit.
Pyrg. Nescio, tunc ex me hoc audieris, an non: nepos sum Veneris.
Acr. Mea Milphidippa, adi, obsecro, & congregere.
Pyrg. Ut me veretur.
Pal. Illa ad nos pergit. *Mil.* Vos volo. *Pyrg.* Et nos te. *Mil.* Ut iussisti,
 S a

Hera

ACTUS IV. SCENA VIII.

Paestrio, Philocomasium, Pyrgopolinices, Plautides.

Heram meam eduxi foras. *Pyrg. Video. Mil. Jube ergo adire.*

Pyrg. Induxi animum, ne oderim, item ut alias, quando hoc orasti.

Mil. Verbum hercle facere non potis, si accesserit prope ad te.

Dum te obducitur, interim linguam oculi praeciderant.

Pyrg. Levandum morbum mulieri video. Mil. Video ut tremat atque extimuit, postquam te apexit? Pyrg. Viri quoque armati idem istuc faciunt.

Ne tu mirere plus mulierem. sed quid volt med agere?

Mil. Ad fed eas: tecum vivere volt atque etatem exigere. Pyrg. Egon' ad illam eam, quae nupta sit? vir ejus est merendus.

Mil. Quin tua causa exegit virum a se. Pyrg. Quid qui id facere potuit?

Mil. Quia edes dotales hujus sunt. Pyrg. Itane? Mil. Ita pol. Pyrg. Jube eam domum ire.

Jam ego illic ero. *Mil. Vide ne sis in expectatione; Ne illam animi excrucies. Pyrg. Noo ero profecto. abire. Mil. Abimus.*

Pyrg. Sed quid ego video? Pal. Quid vides? Pyrg. Nescio quis, eecum, incedit.

Ornatu quidem thalassico. *Pal. Jam nos volt hic profecto.*

Nauclerus est hic quidem. *Pyrg. Videlicet arcessit hanc hinc. Pal. Credo.*

ACTUS IV. SCENA VII.

Plautides, Paestrio, Pyrgopolinices.

Aliom alio pacto propter amorem ni sciam

Fecisse multa nequiter, verar magis

Me amoris causa hoc ornatu incedere.

Verum cum multis multa admisi acceperim

Inhonesti, propter amorem, atque aliena a bonis:

(Mitto jam, ut occidi Achillem civis passus est.)

Sed eecum Palaestrium, stat cum milite:

Oratio alim mihi demoranda est mea.

Mulier profecto nata est ex ipsa mura.

Nam quavis alia, quae mora est aequae, mora

Minor ea videtur, quam quae propter mulierem est.

Hoc adeo fieri credo consuetudine.

Nam ego hanc arcesso Philocomasium. sed fores

Pulsabo. heus! equis hic est? *Pal. Adolescens, quid est?*

Quid tu ais? quid pulsas? *Pl. Philocomasium quizzitu,*

A matre illius venio: si itura est, eat:

Omnes moratur: navim cupimus fulvere.

Pyrg. Jamdudum res parata est. heus! Palaestrio,

Aurum, ornamenta, vestem, pretiosum omne ut

ferat.

Duc adjutores tecum ad navim qui ferant.

Omnia composita sunt, quae donavi, ot ferat.

Pal. Eo. Pl. Quislo hercle propera. Pyrg. Non morabitur.

Quid istuc, quizzo? quid oculo factum est tuo?

Pl. Habeo equidem hercle oculum. Pyrg. At levum dico. Pl. Eloquar.

Maria causa hercle istuc ego oculo utor minus.

Nam si abstinuissem amare, tanquam hoc uteretur.

Sed nimis morantur me diu. *Pyrg. Eecos, exeunt.*

Quid modi stendo, quizzo, hodie facies? *Phil. Quid ego ni stam?*

Ubi pulcherrime ego etatem, iode abeo. *Pal. Vident' hominem tibi,*

Qui a matre & sorore venit? *Phil. Video. Pyrg. Audistis', Palaestrio?*

Pal. Quid vis? Pyrg. Quin tu intus jubes efferri omnia, quae isti dedi?

Pl. Philocomasium, salve. Phil. Et tu salve. Pl. Materque & soror

Tibi salutem me jusserunt dicere. *Phil. Salve sent. Pl. Orant te, ut eas, ventus operam dum dat, ut velum explicet.*

Nam matri oculi si valerent, tecum venisset simul.

Phil. Ibo. quamquam invita facin omnia: pietas sic cohibet. Pl. Sapis.

Pyrg. Si non tecum etatem egisset, hodie stulta vi- veret.

Phil. Istuc crucior, a viro me tali alienari.

Nam te quamvis potis es facere, uti suat facietis,

Et quia tecum eram, propterea animi eram ferocior:

Eam uobilitatem amittendam video. *Pyrg. Nimirum hanc her. Phil. Nequeo,*

Cam te video. *Pal. Habe bonum animum. scio ego, & quid doleat mihi.*

Nam nihil miror, si libeator, Philocomasium, hic eras.

Forma hujus, mores, virtus, animum attrouere hic tuam.

Quin ego servos, quando aspicio hunc, steo, quia

disjungimur.

Phil. Obsecro, licet complecti, priusquam proficisco? Pyrg. Licet.

Phil. O mei oculi, o mi anime! Pal. Obsecro, tene mulierem,

Ne assilgatur. *Pyrg. Quid istuc? Pal. Postquam abo te abis, animo male*

Fastum est hinc repente miser. *Pyrg. Accurrite intro, atque avertere aquam.*

Pal. Nihil aquam moror. Pyrg. Cur? Pal. Malo me- rum: ne ipse interveniens,

Quizzo, dum respicit. *Pyrg. Capita inter se nimis nexa hinc habent.*

Nun placet: labra labellis ferruminant. *Pl. Acce- malum!*

Tentabam, spiraret an non. *Pyrg. Aurem admo- tam oportuit.*

Pl. Sin' magis vis, ambos mittam. Pyrg. Nolo: reti- neat. Pal. Steo miser.

Pyrg. Exite, atque efferre hac locus omnia, quae isti dedi.

Pal. Etiam nunc saluto te, familiaris, priusquam eo. Confervi conservaque omnes, bene valete & vivite.

Bene, quizzo, inter vos dicatis & mihi absenti tamen.

Pyrg. Age, Palaestrio, bono animo es. Pal. Eheu! ne- queo, quin steam,

Quom abo te abeam. *Pyrg. Fer quao animo. Pal. Scio ego, quid doleat mihi.*

Phil. Sed quid hoc t quae res? quid video? lux, salve.

Pl. Jam respicisti? Phil. Obsecro, quem ampleva sum Humi.

Hominem? perii! sumne ego apud me? Pl. Ne timeas, voluptas mea.
 Pyrg. Quid istuc est negotii? Pal. Animus hanc modo hic reliquerat:

Metaque & timeo, ne hoc tandem propalam fiat oimis.

Pyrg. Quid id est? Pal. Nos secundum ferre nuoc per urbem hanc omnia,
 Ne quis tibi hoc vitio vortat. Pyrg. Mea, non illorum dedi.

Parvi ego illos facio: agite, ite cum diis bene volentibus.

Pal. Tua ego hoc caossa dico. Pyrg. Credo. Pal. Jam vale. Pyrg. Et tu bene vale.

Pal. Ite cito, jam ego assequar vos: cum hero pauca etiam loquar.

Quamquam alios fideles semper habuisti tibi, Quam me, tamen tibi habeo magnam gratiam rem omnium:

Et, si ita sententia esset, tibi servire mavelim Multo, quam alii libertas esse. Pyrg. Habe bonum animum. Pal. Hui mihi!

Com venit mihi in mentem, ut mores motandi flet; Muliebres mores discendi, obliviscendi strationici.

Pyrg. Fac sis frugi. Pal. Jam non possum, amisi omnem lubidinem.

Pyrg. I. sequere illos, ne morere. Pal. Bene vale. Pyrg. Et tu bene vale.

Pal. Quæto, ut memineris, si forte liber fieri occurrerim,

Mittam nuntium ad te, ne me deferat. Pyrg. Non est meum.

Pal. Cogitatio idemdem, tibi quam fidelis fuerim. Si id facies, tum demum scibus, tibi qui bonus sit, qui malus.

Pyrg. Scio & perpexi sæpe: verum cum antehac, tum hodie maxime.

Pal. Scies: immo hodie verum factum faxo post dices magis.

Pyrg. Vix reprimo, quio te manere jubeam. Pal. Cave istuc feceris.

Diceat te mendacem, nec verum esse, sole nulla esse te.

Dicant fervorum præter me esse fidelem neminem. Nam si honeste censeam te facere posse, suadeam: Verum non potest: cave faxis. Pyrg. Abi, jam parat quiddid est.

Pal. Bene vale igitur. Pyrg. Ire melius est strenoe. Pal. Etiam non vale.

Pyrg. Ante hoc factum hunc sum arbitratus semper servum pessimum:

Eum fidelem mihi esse lovenio, cum egomet mecum cogito,

Stolte feci, qui hunc amisi. Ibo hinc iotro non jam Ad amores meos. & sensi: hinc sonitum fecerunt fotes.

ACTUS IV. SCENA IX.

Puer, Pyrgopolinices.

NE me moneatis: memini ego officium meum. Ego jam convaniam illuc: ubi ubi est gentium,

Investigabo: opere non parco mea.

Pyrg. Me quærit illic. Ibo huic puero obviam.

Puer. Ehem te quæro. Ibo, vir lepidissime, Cumulate commoditate: præter ceteros

Doo dii goem curaot. Pyrg. qui doo? Puer. Mars & Venos.

Pyrg. Facietum puerum. Puer. Intro te ut eas obsecrat. Te volt, te quærit, teque expectans deperit:

Amanti fer opem: quid flas? quin intro is? Pyrg. eo. Puer. Ipsus illic sese jam impedit in plagas.

Paratz infidiz sunt. in statu stat senex, Ut adoriatur macchum, qui forma est ferrox,

Qui omnes se amare credit, quæque aspexerit Mulier, cum odere qua viri, qua mulieres.

Nunc in tumultum ibo: intus clamorem audio.

ACTUS QUINTUS.

Periplectomenes, Pyrgopolinices, Cario, Sceleratus.

Ucite istum: si non sequitur, rapite sublimem foras:

Facite inter terram atque caelum ut medius sit: discindite.

Pyrg. Obsecro hercle, Periplectomene, te. Per. Nequidquam hercle obsecras.

Vide, ut istuc tibi sit acutus, Cario, culter probe. Car. Quio jamdamad gessit macho hoc abdomoe adimere.

Ut faciam, quasi puero in collo pendente creponda. Pyrg. Perii! Car. Haod etiam numero hoc dicis. Jamne in hominem involo?

Per. Immo etiam prius verberetor sustibus. Car. Multum quidem.

Per. Cur es ausus subigitare alienam ostorem, impudens?

Pyrg. Ita me dii ament, ultro ventum est ad me. Per. Mentitur. fori.

Pyrg. Mane, dum narro. Per. Quid cessatis? Pyrg. Non licet mihi dicere?

Per. Dic. Pyrg. oratus sum ad te venire huc. Per. quare ausus? hem tibi.

Pyrg. Oh! hei! sum satis verberatus, obsecro. Car. Quam mox seco?

Per. Ubi lubet: distendite hominem divorsum, & dispennite.

Pyrg. Obsecro hercle te, ut mea verba audias, priusquam secat.

Per. Loquere: nondum nihili factus. Pyrg. Viduam esse ceoloi:

Itaque ancilla, conciliatrix quæ erat, dicebat mihi.

Per. Jura, te nocitatum esse homini nonc hac de re nemini,

Quod tu hodie hic verberatus, aot quod verberabere,

Si te salvom hinc inittimos Venerem nepotulam.

Pyrg. Juro per Dianam & Martem, me nocitatum memini, Quod ego hic hodie vapulo: sed mihi id æque factum arbitror.

Et si intestatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia.

Per. Quid si id non faxis? Pyrg. Ut vivam semper intestabilis.

Car. Verberetor etiam, post tibi amittendum censeo.

Pyrg. Dii tibi benefaciant semper, cum advocatus mihi bene es.

Car. Ergo des minam auri nobis. Pyrg. Quamobrem?

Car. Salvis testibus,

Ut

Ut te hodie hinc amittamus Venerem nepotulum.
Aliter hinc a nobis: ne sis frustra. *Pyrg.* Dabitur.

Per. Magis sapis.
De tunica, & calamyde, & machæra, ne quid speres,
non feres.

Verberone etiam, anrequam amittis? *Pyrg.* Mitis sum
equidem fustibus.

Obsecro vos. *Per.* Solvite istum, *Pyrg.* Gratiam habeo tibi.

Per. Si posthac prehendero, ego te hic arcebo testibus.

Pyrg. Caussam haud dico. *Per.* Eamus intro, *Cario.*
Pyrg. Servos meos

Eccos video. Philocomasium jam profecta est? dic mihi.

Sc. Jamdudum. *Pyrg.* Hel mihi! *Sc.* Magis dicas, si scias, quod ego scio.

Namque ille, qui lanam ob oculum habebat, nauta non erat.

Pyrg. Quis erat igitur? *Sc.* Philocomasio amator. *Pyrg.* Qui tu scis? *Sc.* Scio.

Nam postquam exierunt porta, nihil cessant illico, Oculari amplexari inter se. *Pyrg.* Vix misero mihi!

Verba mihi data esse video. scelus viri Palæstrio, Is me in hanc illexit fraudem. jure factum judico.

Si sic aliis machis fiat, minos hic machorum fiet: Magis metuant, minus has res studeant. Eamus ad me. *Plaudite.*

FINIS MILITIS GLORIOSI.

MERCATOR.

Dramatis Personæ.

CHARINUS adolescens.

ACANTHIO servus.

DEMIPHO senex.

LYSIMACHUS senex.

LORARII.

EUTYCHUS adolescens.

PASICOMPSA meretrix.

DORISPA neta.

SYRA anus serva.

COCUS.

ARGUMENTUM.

M Iffus Mercator ab suo adolescente patre
Emis atque apportat festa forma mulierem,
Requisit qua sit, postquam eam vidit senex.
Confugis servos emtam matri pedisequam.
Amat senex hanc, ac se simulans vendere,
Tradit vicino, cum putat uxor illius
Obdure scortum, tum Charinum ex fuga
Retrahit sodalis, postquam amicum invenerat.

Aliud ARGUMENTUM.

Mercatorem a se dum filium extrudit pater,
Is peregre prius rediit ancillam hospitii
Ante caput, ut venis, navi exiit.
Pater advolet, visum ancillam deperit.
Quojus sit, percontatur, servos, pedisequam
Ad adolescente matri emtam istius.
Senex sibi prospiciens, ut amico suo
Veniret, natum orabat: natum ut suo.
Hic filium subdiderat vicini; pater

MERCATOR.

Vicinum, premittitur ancillam senex.
Eam domi deprebensam conjungit illius
Vicini scortum infumulat: proclat virum.
Mercator exijet patria fugere destinat:
Prohibetur a sodale, qui patrem illius
Orat suo cum patre, nato ne cederet.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I. PROLOGUS.

Charinus.

Uas res simul nunc agere decretum est mihi.

Et argumentum & meos amores eloquar.
Non ego idem facio, ut alios in com-
modis

Vidi facere amatores, qui aut nocti,
aut die,

Aut soli, aut lunæ milerias narrat suas.
Quos pol ego credo humanas querimonias
Non tanti tacere, quid velint, quid non velint.
Vobis narrabo potius meas nunc milerias.
Græce hæc vocatur EMPOROS Philemonis,
Eadem Larine MERCATOR Marci Accii.
Pater ad mercatum hic me meus misit Rhodom:
Biennium jam factum est, postquam abii domo.
Abii: amare occipit forma eximia mulierem.
Sed, ea ut sim implicitus, dicam, si opera est auribus,
A que ad advertendum buc animam adeit benignitas.

Et hoc parum etiam more majorum infirri:
Prius, ac percontatus sum vos, fusi indicium illico.
Nam amorem hæc cuncta vitia sectari solent,
Cura, ægritudo, nimiaque elegantia:

Hæc non illum modo qui amat, sed quemque attingit,
Magno atque solido multat infortunio.
Nec pol profecto quisquam sine grandi malo,
Præquam res patitur, studuit elegantiz.
Sed amor accendit etiam hæc, que dixi minus,
Inlontia, ærumna, error, terror, & fuga,
Ineptia, stultitiaque adeo, & temeritas,
Incontinentia, exorsi immodestia,

Petulantia, cupiditas, & malevolentia:
Inheret etiam aviditas, desidia, injuria,
Inopia, conrumelia, & dispendium,
Multiloquium, pauciloquium: hoc ideo fit, quia,
Quæ nihil attingunt ad rem, nec sunt usui, hæc
Amator profert sepe advorlo tempore:
Hoc pauciloquium rursus icicco prædico,
Quia nullus umquam amator adeo 'n callide
Facundus, que in rem sit suam, ut possit loqui.
Nunc vos mihi iusti ob multiloquium non decet:
Eodem, quo amorem, Venus mihi hoc legavit die.
Illuc reverti certum, ut conata eloquar.

Principio atque animus ephebis ætate exiit,
Atque animus studio amoris puerili est meus,
Amare valide capsi hic meretricem: illico
Res exultatum ad illam abibam clam patris.
Leno importunus, dominus ejus mulieris,
Vi summa quidque ut poterat, rapiebat domum.
Oburgare pater hæc me noctes & dies,
Perfidiam, injustitiam leonum exponere:
Lacerari valide suam rem, illius augetur.

Sum.

Summo hac clamore: interdum mulsans colloqui,
 Abnuere: negitare adeo me natum suum:
 Conclamitare tota urbe & pradicere,
 Omnes tenerent mutuatari credere.
 Amorem multos illex in dispendium.
 Insuperantem, non modestum, injuriam,
 Trahere, exhaustare me; quod quidem, ab se domo.
 Rationem pessumare esse; ea, quae ipsi optima.
 Omnes labores invenisset perferens,
 Amoris vi diffunditari ac deteri.
 Convicium tot me annos jam se pascere.
 Quod nisi paderet, ne luberit vivere.
 Sese extemplo, ex ephebis postquam excefferit,
 Non, ut ego, amoris, neque desidie in otio
 Operam dedisse, neque potestatem sibi
 Fuisse; adeo arcte cohibitorum esse se a patre:
 Multo opere immundo rustico se exercitum:
 Neque oisi quinto anno quoque posse tam visere
 Urbem, atque extemplo inde, ut spectavisset populum,
 Rus rursus confestim exigi solum a patre.
 Ibi multo primum se familiarium
 Laboravisse: quom hac pater sibi diceret:
 Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis:
 Tibi denique iste pariet letitiam labos.
 Postquam recesset vita patrio corpore,
 Agrum se vendidisse, atque ea pecunia
 Navim, metretas quoque trecentes tolleret,
 Parasse, atque capite merces veclatam undique,
 Adeo dum, quae tum haberet, peperisset bona.
 Me idem decere, si, ut deceret me, forem.
 Ego me ubi invisum meo patri esse intellego,
 Atque odio esse ei me, quod placere quom fuit,
 Amens, amantique, orat animum offensum meum,
 Dico esse iturum me mercatum, si velit:
 Amorem missum facere me, dum illi obsequar.
 Agit gratias mihi, atque ingenium allaudat meum.
 Sed mea promissa non neglexit perire.
 Edificat navim Cercurum, & merces emit:
 Parata navi, imponit. praeerea mihi
 Talentum argenti ipsas sua annumerat manu:
 Servom una mittit, qui olim a puero parvulo
 Mihi pedagogus fuerat, quasi uti mihi foret
 Custos. illic confectis navim solvimus:
 Rhodum venimus. obi, quas merces vexeram,
 Omnes, ut volui, vendidis ac tentatis,
 Lucrum ingens factum, praeterquam mihi meus pater
 Dedit estimatas merces. ita peculium
 Conficio grande. sed, dum in portu illi ambulo,
 Hospes me quidam agnovit, ad comam vocat.
 Venio, decumbo, acceperis hilare atque ampliter.
 Discubitu noctu ut imus, ecce ad me advehit
 Mulier, qua mulier alia nulla est pulchrior:
 Ea nocte mecum illa hospitii iussu fuit.
 Vosmet videte, quam mihi valde placuerit!
 Postridie hospitium adeo, oro, ut vendat mihi.
 Dico ejus pro meritis gratum me & munus fore.
 Quid verbis opus est? eni, quae adveni heri.
 Eam me advenisse odio relicitat pater.
 Modo eam reliqui ad portum in navi, & servolum.
 Sed quid currentem servom a portu conspicio?
 Quem navi abire vetui. timeo, quid siet.

ACTUS I. SCENA II.

Acanthio, Charinus.

EX summis opibus viribique usque experite, ni-
 tere,

Herus ut minor opera tua servetur: agetam, A-
 canthio,
 Abige abs te lassitudinem, cave pigritiae pravortoris,
 Simul euicaco suspiritus: vix sustero hercle anhel-
 tum.
 Simul autem plenissimum eos, qui adversum eunt,
 aspellito,
 Detrahe, detarba in viam. haec hic disciplina pessu-
 ma est;
 Currenti, properanti haud quisquam dignum habet
 decedere.
 Ita tres summi res agendae sunt, quando unam oc-
 coeperis:
 Et currentum, & pugnandum, & autem jurgan-
 dum est in via.
 Ch. Quid illud est, quod ille tam expedite exquirat
 cursuram sibi?
 Cura est, negotii quid sit, aut quid nunciet. Ac.
 Nagas ago.
 Quam maxime resisso, tam res in periculo vortitur.
 Ch. Mali nescio quid nuntiat. Ac. Genua hunc cur-
 sorem deferunt.
 Perii! seditionem facit lien, occupat praecordia,
 Perii! animam nequeo vortere. nuntis nibili tibicen
 siem.
 Ch. At tu edepol sume laciniam, atque absterge sodo-
 rem tibi.
 Ac. Namquid edepol omnes balineae mihi hanc lassi-
 tudinem exigunt.
 Domin' an fors dicam esse herum Charinum? Ch.
 Ego animi pendeo,
 Quid illud sit negotii: lubet scire ex hoc me, ut
 ut sum certior.
 Ac. At etiam addito at etiam cesso sordibus facere hinc
 affulus?
 Aperite aliquis, ubi Charinus herus? domin' est an
 fors?
 Num quisquam adire ad osium dignum arbitratur?
 Ch. Ecce me,
 Acanthio, quem queris. Ac. Nusquam est discipli-
 na ignavior.
 Ch. Quae te res male agitant? Ac. Multae, here, te
 atque me. Ch. Quid est negotii?
 Ac. Pestimum! Ch. Principium inimicis dato. Ac. At
 tibi sortito id obtrigit.
 Ch. Loquere id negotii, quidquid est. Ac. Placide:
 volo acquiescere.
 Tua causa rupi ramices, jamdudum sputo sanguinem.
 Ch. Refinam ex melle Aegyptium vorato, salvom fe-
 ceris.
 Ac. At tu edepol calidam picem bibito, agritudo ab-
 fessit.
 Ch. Hominem ego iracundiorum, quam te, novi ne-
 minem.
 Ac. At ego maledicentiorum, quam te, novi neminem.
 Ch. Sin saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo.
 Ac. Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quae ad-
 venit.
 Ch. Dic mihi, an boni quid usquam est, quod quis-
 quam uti possit
 Sine malo omni: aut, ne laborem capias, cum il-
 lo uti voles?
 Ac. Nescio ego istae: philosophari numquam didici,
 neque scio.
 Ego bonum, malum quo accedit, mihi dari haud
 delictum.
 Ch. Ce-

Ch. Ce-

Cb. Cedo tuam mihi dexteram agetum, Acanthio.
Ac. Hem, dabitur: tene.
Cb. Vin' tu te mihi obesse sequentem, an nevis? *Ac.* Opera licet
 Experiri, qui me rupi, causa currendo tua:
 Ut quæ scirem, scire acturum tibi liceret. *Cb.* Liberum
 Caput tibi faciam, paucos cis menses. *Ac.* Palpo percusit.
Cb. Egon' ausim tibi usquam quidquam facinus falsum proloqui?
 Quo jam priusquam sum elocutus, scis, si mentiri volo. *Ac.* Ah,
 Lassitudinem hercle verba tua mihi addunt, enicas.
Cb. Sicciue mihi obsequens es? *Ac.* Quid vis faciam?
Cb. Tun' id quod volo.
Ac. Quid igitur, quod vis? *Cb.* Dicam. *Ac.* Dice.
Cb. *Ac.* enim placide volo.
Ac. Dormientes spectatores metuus, ne e fomno excites.
Cb. Væ tibi. *Ac.* Tibi equidem a portu apporto hoc.
Cb. Quid feni? dic mihi.
Ac. Vim, metum, cruciatum, curam, iurgiumque atque inopiam.
Cb. Perii! tu quidem thesaurum huc mihi apportavisti mali.
 Nullus sum. *Ac.* Immo es. *Cb.* Scio. Jam miserum dices. *Ac.* Tu dixisti. ego taceo.
Cb. Quid istuc est mali? *Ac.* Ne rogetis; maximum infortunium est.
Cb. Obsecro, dissolve jam me: nimis diu animi pendeo.
Ac. Placide: multa exquirere etiam prius volo, quam vapulem.
Cb. Hercle veto vapulabis, nisi jam loquere, aut hinc abis.
Ac. Hoc sis vide, ut palpatum nullus est, quando occipit, blandior.
Cb. Obsecro hercle oroque, ut, istuc quid sit, acturum indices:
 Quandoquidem mihi supplicandum servolo video meo.
Ac. Tandem indignus videor! *Cb.* Immo dignus. *Ac.* Equidem credidi.
Cb. Obsecro, num navis perii? *Ac.* Salva est navis, ne time.
Cb. Quid alia armamenta? *Ac.* Salva, & sana sunt.
Cb. Quin tu expedis,
 Quid fiet, quod me per urbem currens quærebas modo.
Ac. Tu quidem ex ore orationem mihi eripis. *Cb.* Taceo. *Ac.* Tace.
 Credo, si boni quid ad te nuntiem, infles acriter.
 Qui nunc, cum malum audiundum sit, flagitas me, ut eloquar.
Cb. Obsecro hercle te, istuc uti tu mihi malum facias palam.
Ac. Eloquar, quandoquidem me oras, tuus pater. *Cb.* Quid meus pater?
Ac. Tuam amicam. *Cb.* Quid eam? *Ac.* Vidit. *Cb.* Vidit? væ misero mihi!
 Hoc, quod te interrogo, responde. *Ac.* Quin tu, si quid vis, roga.
Cb. Qui poruit videt? *Ac.* Oculis. *Cb.* Quo pacto? *Ac.* Hiantibus.
Cb. I hinc directus: nugare in re capitali mea.
Ac. Qui, malum, ego uxor, si tibi, quod me rogas, respondeo?
Cb. Certen' vidit? *Ac.* Tam hercle certe, quam ego te, ac tu me vides.

Cb. Ubi eam vidit? *Ac.* Inrus intra navim, uti prope alstitit.
 Et eum ea confabulatus est. *Cb.* Perdidisti me, pater.
 Eho tu, eho tu, quin cavisti, ne eam videret, verbero? Quin, itelestis, astrudebas, ne eam conspiceret pater?
Ac. Quia negotiosi eramus vos nostris negotiis: Armamentis complicandis, & componendis studuimus.
 Dum hæc aguntur, lembo advehitur tuas pater pauxillo:
 Neque quisquam hominem conspicatu sit, donec in navi iuper.
Cb. Nequidquam mare subterfugi sævis tempestatibus. Equidem jam me censibam esse in terra, atque in tuto loco.
 Verum video me ad faxa ferri sævis fluctibus.
 Loquere porro, quid sit actum. *Ac.* Postquam aspexit mulierem,
 Rogitare occipit, quoja esset. *Cb.* quid respondit? *Ac.* Illico
 Occurrit, atque interpello, matri te ancillam tuæ Emisse illam. *Cb.* Vito sit tibi credere id? *Ac.* Etiam rogas?
 Sed scieitis subigitaræ occipit. *Cb.* Illamne, obsecro?
Ac. Mirum, quin me subigitaræ. *Cb.* Edepol cormiteram meum,
 Quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem.
 Perii. *Ac.* Hem istuc unum verbum dixisti verisum:
 Stulticia istæ est. *Cb.* Quid faciam? credo, non credet pater.
 Si illam matri mex emisse dicam. post autem mihi Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
 Neque ille credet, neque credibile est forma eximia mulierem,
 Eam me emisse ancillam matri. *Ac.* noo taces, stultissime?
 Credet hercle, nam credebam jam mihi. *Cb.* metuuo mulier,
 Ne patrem prebendar, ut sit gesta res, suspicio.
 Hoc quod te rogo, responde, quæso. *Ac.* Quid rogas?
Cb. Num esse amicam suspicari visus est? *Ac.* non visus est.
 Quia quidque, ut dicebam, mihi credebam. *Cb.* verum, ut tibi quidem
 Visus est. *Ac.* non; sed credebam. *Cb.* væ mihi misero! nullus sum.
 Sed quid ego hic in lameotando pereor, ad navim non eo?
 Sequere. *Ac.* Si istac ibis, commodum obviam venies patri.
 Postquam aspiciet te timidum esse, atque exanimatum, illico
 Retinebit, rogabit, unde illam emeris, quatuor emeris.
 Timidum tentabit te. *Cb.* Quin hac ibo potius. jam censes parrem
 Abisse a portu? *Ac.* Quin ea ego huic præcurri gratia.
 Ne te opprimeret imprudentem, atque elestaret. *Cb.* opusme,

ACTUS SECUNDUS

SCENA I.

Demipho.

Iris modis dii ludos faciunt hominibus,
Mirificae exemplis somnia in somnis
danant.

Vehut ego nocte hac, quae praeteriit,
proxima
In somnis egi fatis, & fui homo exer-
citus.

Mercari visus mihi sum formosam capram.
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram;
Neo discordaret, si ambo in uno essent loco;
Posterius quam mercatus fueram, visum sum
In custodiam eam Simiam concedere.
Ea Simia adeo post haud multo ad me venit,
Male mihi precatur, & facit convicium:
At sese illius opera atque adventa capre,
Flagitium & damnum fecisse haud mediocriter.
Dicit, capram, quam dederam servandam sibi,
Saepe uxoris dotein amaduisse. oppido
Mihi illud videri mirum, ut una illae capra
Uxoris Simiae dotein ambedderit.
Inflare factum Simiam: atque hoc denique
Respondet, ni propterea illam ab se se abducere,
Ad me domum intro ad uxorem ducturum meam.
Atque oppido, hercle, beue velle illi visum sum:
Aft non habere quod commendarem capram.
Quo magis, quid facerem, cura cruciabar miser.
Interea ad me haud visus est aggredier,
Instit mihi praedicare, sese ab Simia
Capram abduxisse, & cepit irridere me.
Ego enim lugere, atque illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere somnium,
Negotio invenire. nisi capram illam tupeior
Jam esse invenisse quas sit, aut quid voluerit.
Ad portum hinc abiit mane cum luci simul,
Postquam hic id quod volui, transigi; atque ego
confispicor
Navem ex Rhodo, qua heri est advectus filius.
Collibitum est illud mihi, nescio qui, viter:
Ascendi in lembum, atque ad navem advehor: atque ego
illam conspicio forma eximia mulierem,
Filius quam advexit meae matri ancillam suae.
Quam ego postquam alpexi, non ita amo otiosi solent
Homines: sed eodem passu ut infans solent.
Amavi hercle equidem ego olim in adolescentia:
Verum ad hoc exemplum umquam, ut nunc infansio.
Unum quidem hercle iam scio, perisse me.
Vosmet videte ceterum, quanti haec.
Nunc hoc profecto fac est: haec illa est capra.
Sed simia illa atque haudus, timeo, quid velint.
Sed conticecam. viciam eecum! exit foras.

ACTUS IV. SCENA III.

Lyfimache, Demipho, Lantii.

Profecto ego illunc hircum castris volo,
Rori qui nobis exhibet negotium.
Dem. Nec omen illud mihi, nec aspicium placet.
Quasi hircum, metuo, ne uxor me castris mea,
Atque illius haec ovis simiae parvis ferat.
L. I tu hinc ad villam, atque istos raitros villico
Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum.

Uxori facito ut nanties, negotium
Mihi esse in urbe, ne me expectet: nam mihi
Tis hodie lites iudicandas dico.
L. & hoc memento dicere. *Ler.* Numquid amplius?
L. Tantum est. *Dem.* Lyfimache, salve. *L.* Euge!
Demipho,
Salve. o quid agis? quid fit? *Dem.* Quid miserrimum.
L. Dii melius faxint. *Dem.* Dii hoc quidem faciunt.
L. Quid est?
Dem. Dicam, si videam tibi esse aut operam aut otium.
L. Quamquam negotium est, si quid vis, Demipho,
Non sum occupatus umquam amico operam dare.
Dem. Benignitatem tuam mihi experto praedicas.
Quid tibi ego atatis videor? *L.* Acherunticus
Senex, vetus, decrepitus. *Dem.* Pervorse vides.
Puer som, Lyfimache, septuennis? *L.* Sanum es?
Qui puerum te esse dicas? *Dem.* Vera perdisco.
L. Modo hercle in mentem venit, quid tu dices?
Senex cum extemplo est, jam nec sentit, nec sapit
Ajunt solere eum rursus repuerescere.
Dem. Immo his tanto valeo, quam valui prius.
L. Bene hercle factum, & gaudeo. *Dem.* Immo si scias,
Oculis quoque etiam plus jam video, quam prius.
L. Bene est. *Dem.* Malam rem dico. *L.* Jam istae non
bonae est.

Dem. Sed ausime ego tibi eloqui, si quid velim?
L. Audacter. *Dem.* Animo adverte. *L.* Fiet sedulo.
Dem. Hodie ire io ludum occipio litterarum.
Lyfimache. terna scio jam. *L.* Quid terna? *Dem.*
Amo.
L. Tun' capite cano amas, senex nequissime?
Dem. Sed canum, seu istuc rutilum, five atrum est, amo.
L. Lodificas nunc tu me hic, opinor, Demipho.
Dem. Decide collum, si falsum est, uti loquar:
Vel, ut scias me amare, cape cultrum, leca
Digitum vel aurem, vel tu aulam, vel labrum:
Si movero me, seu secari fensero,
Lyfimache, anchor sum, oti me amando hic enices.
L. Si umquam vidisti pictum amantorem, hem! illic est:
Nani meo quidem animo vetulus, decrepitus senex
Tantidem est, quasi fit signum pictum in pariete.
Dem. Nunc tu me, credo, castigare cogitas.
L. Ego te? *Dem.* Nihil est jam, quod tu mihi succenseas
Fecere tale ante alii spectati viri.
Humanum amare est, humanum autem ignorare est.
Ne sis me oburga. hoc non voluntas me impuit.
L. Quin non oburgo. *Dem.* At ne deterior tamen
Hoc facto ducas. *L.* Ego te? ah, ne Dii fiverint.
Dem. Vide sis modo etiam. *L.* Visum' est. *Dem.* Car-
ten'! *L.* Perdis me.
Hic homo ex amore insanit. nonquid vis? *Dem.* vale.
L. Ad portum propera: nam ibi mihi negotium est.
Dem. Bene ambula. *L.* Bene valeto. *Dem.* Bene sit tibi.
Quin mihi quoque etiam est ad portum negotium.
Nunc adeo ibo illuc. Sed oprime gnatum meum
Video, eecum! oppariat hominem: hoc nunc mihi
visio est opus,
Huic persuadere quomodo potis sum,
Ut illam vendat, neve det matri suae:
Nam ei dono adveze audivi. sed precantio est opus,
Ne ad illam me animum adiecisse aliqua sentiat.

ACTUS II. SCENA III.

Charinus, Demipho.

Homo me minor vultus e! aequo, orinor,
Neque aivo: a quo sint plura lemptia. na.

Satin', quiddid est, ne quam rem agere occipit,
Proprium nequit mihi evenire, quod cupio?

Ira mihi mala res obicitur aliqua,
Bonum quæ meum comprimit consilium:
Miser amicam mihi paravi, animi causa, pretio,
Ratus clam patrem meum posse habere.

Is rescivit, & vidit, & perdidit me.
Neque is, cum roget, quid loquar, conitarum est;

Ira animi decem in pectore incerti occurrunt.
Nec, quid corde nunc consilii capere possim,
Scio, tantum cum cura meo est error animo.

Dum servi mei perplacet mihi consilium,
Dum rursus haud placet: nec pater potis videtur
Induci, ut potes matri ancillum etiam esse illum.

Nunc si dico, ut res est, atque illam mihi me
Emisse indico, quemadmodum existimet me?

Atque illam abstrahas; trans mare hinc veoum apporret.
Scio, si veoum quam sit, domo doctus. igitur hoccine est
Amare? arare mavelim, quam sic amare.

Jam hinc olim invitum domo extruxit ab sese,
Mercatorem iussit ire: ibi hoc malum inveni. ubi
Voluptatem agritudo vincat, quid ibi inest amoris?

Nequidquam abdidit, abscondidit, abstrusam habebam.
Mulca est meus pater, nihil potest clam illum haberi.

Nec sacrum, nec tam profanum quidquam est, quo
Ibi illico adsit, oec, qui rebus meis
Confidam, mihi ulla spes in corde certa est.

Dem. Quid illuc est, quod solus secum fabulator filius?
Solicitus mihi, nescio quare, videtur. *Cb.* Attare!
Meus pater hic quidem est, quem video. ibo, al-

loquar. quid sit, pater?
Dem. Unde incedis, quid scilias, gnate mi? *Cb.* Re-

ste, pater.
Dem. Ita volo, sed istuc quid est, tibi quod commu-

tatur il color?
Numquid tibi dolet? *Cb.* Nescio quid meo animo est

ægre, pater.
Postea hac nocte noo quievi satis mea ex sententia.

Dem. Per mare ut veclus, nonc oculi terram miran-

tur tui.
Cb. Magis opinor. *Dem.* Id est profecto. verum astu-

tum abscesserit.
Ergo edepol palles: si sapias, eas, ne decumbas domi.

Cb. Optum non est: mandatis rebus prævorti volo.
Dem. Cras agito, perendie agito. *Cb.* Sæpe ex te au-

divi, pater:
Rei mandata omnes sapientes primum prævorti decet.

Dem. Age igitur, nolo advorsari tuam advorsus sen-

tentiam.
Cb. Salvos sum, si quidem isti dicto solida & perpe-

tua est fides.
Dem. Quid illuc est, quod ille solus se in consilium

sevocat?
Jam non vereor, ne illam me amare hic poruerit

resciscere.
Quippe haud etiam quidquam inepete feci, amantes

ut solent.
Cb. Res adhuc quidem hercle in tuto est: nam hunc

de illa amica, quod si sciret, esset alia oratio.
Dem. Quin ego hunc aggredior de illa? *Cb.* Quin ego

hinc me amolior?
Eo ego, ut, quæ mandata, amicus amicis tradam.

Dem. Immo mane.
Paucula etiam scilicetate prius volo. *Cb.* Dic, quid

velis.

Dem. Uiqueus valuisse? *Cb.* Perpetuo recte, dum qui-

deus illic fuit:
Verum, in portum hac ut sum advectus, oecio quo

animus mihi dolet.
Dem. Nausæa edepol factum credo: verum astutum

abscesserit.
Sed quid ais? æquum tu advexti tux matri ancil-

lam Rhodo?
Cb. Advexi. *Dem.* Quid? ea ut videtur mulier? *Cb.*

Non edepol mala.
Dem. Ut morata est? *Cb.* Nullam vidi melius mea

sententia.
Dem. Mihi quidem edepol visa est, cum illam vidi.

Cb. Eho, an vidisti, pater?
Dem. Vidi: verum non ex via nostro est, neque adeo

placet.
Cb. Qui vero? *Dem.* Quia non nostra formam habet

dignam domo.
Nihil opus nobis ancilla, nisi quæ textat, quæ molat,

Lignum cadat, pensum faciat, ædeis verat, vapu-

let;
Quæque habeat cotidianum familiæ coctum cibum.

Horunc illa nihilum quidquam facere poterit ad-

modum.
Cb. Ea causa equidem illam emi, dono quam darem

matri meæ.
Dem. Ne dais, neu te advexisse dixeris. *Cb.* Dii me

adjuvant!
Dem. Labefacto paulatim. verum quod præterit dicere,

Neque illa matrem satis honeste tuam sequi poterit

comes,
Neque sinam. *Cb.* Qui vero? *Dem.* Quia illa for-

ma matremfamilias,
Flagitium sit, si sequatur: quando incedet per vias,

Contemplant, conspiciant omnes, nudent, nident,

filient,
Vellicent, vocent, molesti sint, occurrent ostium.

Implentur meæ fores alogiorum carbonibus.
Atque, ut nunc sunt maledicentes homines, uxori

meæ,
Mihique obsecant lenocinium facere. nam quid eo

est opus?
Cb. Hercle quia tu recte dicis: & tibi assentior ego.

Sed quid illis nunc fiet? *Dem.* Recte. ego emero

matri tuæ
Ancillam viraginem aliquam non malam, forma

mala,
Ut matrem addocet famillat, aut Syram, aut Ægy-

ptiam:
Ea mole, conficiet pensum, puletur flagro, neque

Propter eam quidquam eveniet nostris foribus flagitii.

Cb. Quid si igitur reddatur illi, unde emptæ est? *Dem.*

Minime gentium.
Cb. Dixit se reddidisse, si non placeat. *Dem.* Nihil

istuc opus est:
Litigare nolo ego vos. quam tuam autem accusari

fidam,
Multo edepol, si quid faciendum est, facere damni

maximo,
Quam opprobriamentum aut flagitium muliebri effec-

ti domo.
Me tibi illam posse opinor loculente vendere.

Cb. Dum quidem hercle ne minoris vendas, quam ego

emi, pater.

Dem. Tace modo: senex est quidam, qui illam manda-

vit mihi

Ut emerem ad istanc faciem. *Cā.* At mihi quidam adolescens, pater,

Mandavit ad istanc faciem, ita ut illa est, emerem tibi.

Cā. At ego, si velim, jam dante septem & viginti minas.

Dem. At ego. *Cā.* Quin ego, inquam. *Dem.* At nescis, quid dicturus sum: tace.

Treis minas accodere etiam possum, ut triginta fient. *Cā.* Quo vortisti? *Dem.* Ad illum, qui emit. *Cā.* Ubina est is homo gentium?

Dem. Ecce illum video. jubet quinque me addere etiam nunc minas.

Cā. Hercle illunc dū infulescent, quisquis est. *Dem.* Ibidem mihi

Etiam nunc aduat; addam sex minas. *Cā.* Septem, mihi

(Nunquam edepol me vincet hodie) commodi poscit, pater.

Dem. Nequidquam poscit: ego habeo. *Cā.* At illic poscitur? *Dem.* prior.

Dem. Nihil facio. *Cā.* Quinquaginta poscit. *Dem.* non centum datur.

Potius, ut ne licetere advorsam animi mei sententiam?

Maximum hercle habebis pradam, ita ille est, quoniam emitur, senex.

Sanus non est ex amore illius; quod posces, feret. *Cā.* Certo edepol adolescens ille, quoniam ego emo, effulset perit

Ejus amore. *Dem.* Multo hercle ille magis senex, si tu scias.

Cā. Nunquam edepol fuit, neque fiet ille senex infamior

Ex amore, quam ille adolescens, quoniam ego do hanc operam, pater.

Dem. Quiesce, inquam. istanc rem ego recte videro. *Cā.* Quid agis? *Dem.* quid est?

Cā. Non ego illam mancupo accepti. *Dem.* Sed ille illam accipit. siue.

Cā. Non potes tu lege vendere illam. *Dem.* Ego aliquid videro.

Cā. Post autem communis est illa mihi cum alio. quoniam scio

Quid sit ei animi: varnere eam velit? an non velit?

Dem. Ego scio velle. *Cā.* At pol ego esse credo aliquem, qui non velit.

Dem. Quid id mea refer? *Cā.* Quia illi sumus rem esse æquom est in manu.

Dem. Quid ais? *Cā.* Communis mihi illa est cum alio. is nunc hic non adest.

Dem. Prius respondes, quam rogo. *Cā.* Prius tu emis quam vendo, pater.

Nescio, inquam, velit ille istam, nec ne, abalienari.

Dem. Quid illic quidam, qui mandavit, cum ille noster? nihil agis.

Nunquam edepol quicquam istam habebit potius, quam ille, quem ego volo.

Certum est. *Cā.* Consen? certum esse? *Dem.* Qui ad navim jam hinc eo.

Ihi venibit. *Cā.* Vin? me tecum illo ire? *Dem.* Nolo, non placet.

Mellu? ste, quæ sunt mandata res tibi, prævortier. *Cā.* Tu prohibes. *Dem.* At tu excusato, te fecisse fedulo.

Ad portum ne bitas, dico jam tibi. *Cā.* Aufcultabitur.

Dem. Ibo ad portum, & ne hic reficiat, cauto opu? sit. non ipse emam;

Sed Lysimacho amico mandabo. is se ad portum dixerat

Ire dudum. me moror, cum hic alto. *Cā.* Nullus sum, occidi.

ACTUS II. SCENA IV.

Charinus, Eurychus.

P. Enthium diripuisse ajunt Bacchas; angas maximas Fuisse credo, prout quo pacto ego divorius distrahor.

Cur ego vivo? cur non morior? quid mihi est in vita boni?

Certum est, ibo ad medicum, atque ibi me toxico morti dabo:

Quando id mihi admittitur, quæ causa vitam cupio vivere

Ent. Mane, mane obscuro, Charine, *Cā.* qui me vocat? *Ent.* Eutychus

Tuus amicus & sodalis, simul vicinus proximus. *Cā.* Non tu scis, quantum malorum rerum sustineam.

Ent. Scio.

Omnia ego istuc auscultavi ab ostio: omnem rem scio.

Cā. Quid id est, quod scis? *Ent.* Tuus pater volt vendere. *Cā.* Omnes rem tenes.

Ent. Tuam amicam. *Cā.* Nimirum multum scis, *Ent.* Tuis ingratius.

Cā. Plurimum tu scis. sed qui scis esse amicam illam meam?

Ent. Tute heri ipse mihi narraisti. *Cā.* Satin? ut oblitus fui,

Tibi me narravisse? *Ent.* Haud mirum factum est. *Cā.* Te nunc consulo.

Responde, quo leto censies me ut peream potissimum?

Ent. Non taces? cave istuc dixis. *Cā.* Quid vis me igitur dicere?

Ent. Uin? patri sublinere pulchre me os tuo? *Cā.* Sane volo.

Ent. Visne eam ad portum? *Cā.* Qui potius, quam voles? *Ent.* Atque eximam

Mulierem pretio? *Cā.* Qui potius, quam auro expendas? *Ent.* Unde at erit id?

Cā. Achillem erabo, aurum mihi det, Hector qui expensus fuit.

Ent. Sanum? es? *Cā.* Pol sanus si sum, non te medicum mihi experam.

Ent. Tanti quanti poscit, vin? tanti illam emi? *Cā.* Auctarium

Adjicito, vel mille nummum plus quam poscet. *Ent.* Jam tace.

Sed quid ais? unde erit argentum, quod des, cum poscet pater?

Cā. Invenietur, exquiretur, aliquid fiet. *Ent.* Enicas. Jam istuc, aliquid fiet, metuo. *Cā.* Quin taces? *Ent.* Muro imperas.

Cā. Satin? istuc mandata? *Ent.* Potin? aliud cures? *Cā.* Non potest.

Ent. Bene vale. *Cā.* Non edepol possum, priusquam tu ad me redieris.

Ent. Melius sanus sis. *Cā.* Vale, & vince, & me serva. *Ent.* Ego fecero.

Domus maneto me. *Cā.* Ergo astutum face cum praeda recipias.

T 2

ACTUS

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Lyfimachus, Paficompsa.

Vice amico operam dedi: vicinus quod rogavit,
Hoc emi mercimonium. mea es tu:
sequere sane:
Ne plora: nimis stulte facis, oculos
corruptus tales.

Quid? tibi quidem, quod rideas magis est, quam
ut lamentere.

Paf. Amabo ecassor, mi fenex, eloquere. *L.* Exquire
quid vis.

Paf. Cur emeris me? *L.* Tene ego? ut, quod impetratur, facias.

Item quod tu mihi imperes, ego faciam. *Paf.* Facere certum est.

Pro copia & sapientia, quæ te velle arbitror.

L. Laboriose nihil tibi quidquam operis imperabo.

Paf. Namque edepol quidem, mi fenex, non didici
hajulare.

Nec pecuniam ruri pascere, neque pueros nutrire.

L. Bona si esse vis, bene erit tibi. *Paf.* Tum pol ego
perii misera.

L. Qui? *Paf.* Quia illie unde advecta hac sum, malis
bene esse solitum?

Nec mos meum, ut prædicem, quod ego omnes
scire credam.

L. Oratio edepol platis est hujus, quam quanti hæc
emta est:

Quasi dicas, nullam mulierem bonam esse. *Paf.*
Haud equidem dico.

L. Rogare hoc unum te volo. *Paf.* Roganti respon-
debo.

L. Quid ais tu? quod nomen tibi dicam esse? *Paf.*
Paficompsæ.

L. Ex forma nomen inditum? sed quid ais, Paficompsa?
Possin' tu, si usus venerit, subtemen tenuis neri?

Paf. Possim. *L.* Si teus scis, scio te uberius posse neri.
Paf. De lamificio neminem metuo, una ætate quæ sit.

L. Bonam hercle te & frugi arbitror, matura jam in-
de ætate.

Quoniam scis facere officium tuum, mulier. *Paf.*
Pol docta didici.

Operam accusari non sinam meam. *L.* Hem, istæc
hercle res est.

Ovem tibi ancillam dabo natam annos sexaginta
Peculiarem. *Paf.* Mi fenex, tam vetulam? *L.* Ge-
neris Græci est.

Eam si curabis, perbona est, tondetur nimium scite.

Paf. Honoris causa quidquid est quod dabitur, gra-
tum habebo.

L. Nunc, mulier, ne tu frustra sis, mea non es, ne
arbitrere.

Paf. Dic igitur, quæso, quæia sum? *L.* tuo hero re-
derata es rursum;

Ego redemite: ille me oravit. *Paf.* Animus rediit,
Si mecum servatur fides. *L.* Bono animo es, liberabit
ille te homo: ita edepol deperit te, atque hodie
primum vidit.

Paf. Ecassor jam biennium est, cum mecum rem cepit.
Nunc, quando amicum te scio esse illius, indicabo.

L. Quid ais tu? jam biennium est, cum tecum habet
rem? *Paf.* Certo.

Et inter nos conjuravimus, ego cum illo, & ille me-
cum,

Ego cum viro, & ille cum muliere: nisi cum illo,
aut ille mecum,

Neuter stupri causa caput limaret. *L.* Dii immorta-
les!

Etiæm cum uxore non cubet? *Paf.* Amabo, anma-
ritus est?

Neque est, neque erit. *L.* Nolim quidem. homo
hercle perjuravit.

Paf. Nullum adolescentem plus amo. *L.* Puer est ille
quidem, stulta.

Nam illi quidem haud sane diu est, cum dentes
exiderunt.

Paf. Quid, dentes? *L.* Nihil est: sequere sis buc nã,
diem unum oravit.

Ut apud me præhiberem locum: ideo, quia uxor
ruri est.

ACTUS III. SCENA II.

Demipho.

Tandem impetravi, ut egomet me corrumperem.
Emta est amica clam uxore mea, & filio.

Certum est: antiqua recolam, & servibo mihi.
Decurso in spatio, breve quod vitæ reliquum est,

Voluptate, vino & amore delectavero.
Nam hanc se bene habere ætatem nimio est æquior.

Adolescens cum sis, tunc cum est sanguis integer,
Rei tuæ quærendæ convenit operam dare.

Denique igitur cum fenex sis, tunc in otium
Te colloces, dum potestur: id jam lucro est.

Quod vivis. hoc ut dico, factis persequar.
Interea tamen huc intro ad me invisam domum.

Uxor me aspectat jamdudum efuriens domi.
Jam jurgio enicabit, si intro rediero.

Verum hercle postremo utut est, non ibo tamen,
Sed hunc vicinum prius conveniam, quam domum.

Redeam, ut mihi adeis aliquid conducac volo.
Ubi habitet istæc mulier, atque eorum ita forma.

ACTUS III. SCENA III.

Lyfimachus, Demipho.

Aducam ego istum jam ad te, si convenero.
Dem. Me dicit. *L.* Quid ais, Demipho? *Dem.* est
mulier domi?

L. Quid cenies? *Dem.* Quid si visam? *L.* Quid properas?
mane.

Dem. Quid faciam? *L.* Quod opus est facto, facito ut
cogites.

Dem. Quid cogitem? æquidem hercle opus hoc facto
existumo.

Ut illic introeam. *L.* Itane veto, vervex, intro eas?
Dem. Quid aliud faciam? *L.* Prius hoc ausculta, at-
que ades.

Prius etiam est, quod te facere ego æquum censeo.
Nam nunc si illo introieris, amplecti voles,

Confabulari, atque osculari. *Dem.* Tu quidem
Meum animum gestas: scis, quid acturus siem.

L. Pervoris facies. *Dem.* Quodnam ames? *L.* Tanto mi-
nus.

Jam plenus ætatis, animaque ferida,
Senex hiscosus, tu osculare mulierem?

Utine

Utque adveniens vomitum excutias mulieri?
Scio pol te amare, quom illaz pzemonstras mihi.
Dem. Quid figitur (unum factum hoc si cenfas) coquam
Aliquem arripimus, prandium qui percoquat
Apud te hic neque ad vesperum? L. Hem istuc cenfeo.
Nunc tu sapioer loquere atque amatorie.
Dem. Quid flamas? quin ergo imus, atque obsonium
Curamus, pulchre ut sumus? L. Equidem te sequor.
Atque hercule invenis tu locum illi, si sapi.
Nullum hercle, prater hunc, diem, illa apud me erit:
Metuo ego uxorem, cras si rure redierit,
Ne illam hic offendant. *Dem.* Res parata est, sequere me.

ACTUS III. SCENA IV.

Charinus, Eutycheus.

SUmne ego homo miser, qui nunquam benequeo quiescere.

Si domi sum, foris est animus: sin foris sum, animus domi est.

Ita mihi in pectore atque in corde facit amor incendium:
Ni oculos lacrimae defendant, jam ardeat, credo, caput.
Spem teneo, salutem amisi: redeat an non, nescio.
Si opprimat pater, quod dixit: exsulatum abiit salus:
Sed tandem si podagrosus pedibus esset Eutycheus,
Jam a portu rediisse potuit. id illi vitium maximum 'n,
Quod nimis tardus est, advorsum mei animi sententiam.
Sed in se esse, quem currentem video? ipse est. ibo
obviam.

Divom atque haminum quae Spectatrix atque Hera
eadem es hominibus.
Spem speratam cum obulisti hanc mihi, tibi grates ago.
Numquid restat? cheu disperii! volens ne utique
bujus placeat:

Tristis incedit, pectus ardet: hereo, quas fat caput.
Eutyche. *Ent.* Heu! Charine. *Ch.* Priusquam recipias anhelitum,

Uno verbo eloquere: ubi ego sum? hiccine, an apud mortuos?

Ent. Neque apud mortuos, neque hic es. *Ch.* Salvos sum: immortalitas

Mibi data est: hic emit illam: pulchre os sublevis patri.

Impetrabilior qui vivat vultus est, dic, obsecro:
Si neque hic, neque Acherunt sum, ubi sum? *Ent.* Nusquam gentium.

Ch. Disperii! illac interemit me modo hic oratio.
Odiosa est oratio, cum rem agas, longinquum loqui.
Quidquid est, ad capita rerum perveni. *Ent.* Priusquam omnium
Perimus. *Ch.* Quin te illud potius nuntias, quod nescio.

Ent. Mulier alienata est abs te. *Ch.* Eutyche, capital facis.
Ent. Qui? *Ch.* Quia aequalem & sodalem civem liberam enicas.

Ent. Ne dii sirint. *Ch.* Demidisti gladium in jugulum: jam cadam.

Ent. Quaezo hercle, animum ne desponde. *Ch.* Nullus est, quem despondeam.

Loquere porro aliam malam rem. quoi est emta? *Ent.* Nescio.

Jam addicta, atque abducta erat, cum ad portum venio. *Ch.* Vix mihi.

Montis tu quidem mali in me ardentes jam dudum jacies.
Perge, exercucia, carnulux, quandoquidem occupasti semel.

Ent. Nec tibi istuc magis dividiz est, quam mihi bodie fuit.
Ch. Dic, quis emit? *Ent.* Nescio hercle. *Ch.* Hem! istucine est operam dare

Bonum sodalem? *Ent.* Quid me facere vis? *Ch.* Idem, quod me vides,

Ut peras: quin percontaturus, hominis quae facies foret,
Qui illam emisit: eo si pacto posset indagari.

Mulier? *Ent.* Heu miserum! *Ch.* Flere omittit, istuc quod nunc agis.

Ent. Quid ego feci? *Ch.* Perdidisti me & fidem mecum tuam.

Ent. Dii sciunt, culpam meam istanc non esse ullam.
Ch. Euge, pape!

Deos absentis resles memoras: qui ego istuc credam tibi?
Ent. Quin tibi in manu est, quod credas: ego quod dicam, id mihi mea in manu est.

Ch. De istac re argutus es, ut par pari respondeas:
Ad mandata claudis, coecus, mutus, mancus, debilis.

Promittebas te os sublinere meo patri. egomet credidit
Homini docto rem mandare: is lapidi mando maximo?

Ent. Quid ego facerem? *Ch.* Quid tu faceres? meum rogum requireres,

Rugitares, quis esset, aut unde esset, qua profapia;
Civine esset, an peregrinus. *Ent.* Civem esse aiebant Atticum.

Ch. Ubi habitaret, invenires saltem, si nomen nequis.
Ent. Nemo aiebat scire. *Ch.* At saltem haminis faciem exquireres.

Ent. Feci. *Ch.* Quae forma esse aiebat ergo? *Ent.* Ego dicam tibi.

Caenum, varum, ventrisum, bucculentum, breviculatum.
Ch. Non hominem mihi, sed thesaurum nescio quem memoras mali.

Numquid est quod dicas aliud de illo? *Ent.* Tantum quod sciam.

Ch. Edopel nix ille oblongis malis dedit mihi magnum malum,

Non possum durare: certum est exsulatum hinc ire me.
Sed quam capiam civitatem, cogito porissimum:

Megara, Eretriam, Carinthus, Chalcidem, Cretam, Cyprium,

Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, Boetiam.
Ent. Cur istuc coepas consilium? *Ch.* Quia enim assilctat me amor.

Ent. Quid tu ais? quid cum illuc, quo nunc ire paritas, veneris?

Si ibi amare forte occupas, atque item ejus sit inopia,
Jam inde porro aufugies? deinde item illinc, si item evenierit:

Quis modus tibi exsilio tandem eveniet? qui finis suget?
Quae patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.

Cedo, si hac arde abis, amorem te hic relicturum putas?
Si id forte ita fiat animo acceptum est: id po certo si habes:

Quanto te factum est, rus aliquo abire, ibi esse, ibi vivere:

Adeo dum illius te cupiditas atque amor misum facit?

Ch. Jam dixisti? *Ent.* Dixi. Frustra dixi. Hoc mihi certissimum est.

Eo domum, patrem atque matrem et meos salutem, postea

Clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam consilii.

Ent. Ut corripuit se repente, atque abiit! hem misero mihi!

Si ille abierit, mea factum omnes dicent esse iugnavia.

Cet-

Certum est præconum iubere jam quantum est conducier,
 Qui illam investigent, qui inveniant. post ad præ-
 torem illic
 Ibo, orabo, ut conquisitores det mihi in vicis omni-
 bus.
 Nam mihi nihil reliqui quidquam aliud esse jam in-
 tellego.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Dorippa, Syra.

Uoniam a viro ad me rus advenit nuntius,
 Rus non iturum, feci ego ingenium
 meum,
 Reveni, ut illum persequar, qui me
 fugit.
 Sed animum non video consequi nostram
 Syram.

Atque, eccam, incedit tandem. quin is ocyus?
 S. Nequeo mecaſtor, tantum hoc oneris eſt, quod ſero.
Dor. Quid oneris? S. Annos octoginta & quatuor:
 Et eodem accedit ſervitus, ſuſor, ſitis:
 Simul hæc, quæ porto, deſumpunt. *Dor.* Aliquid cedo,
 Qui hanc vicini noſtri aram augeam, Syra.

S. Da ſane hanc virginem lauri. *Dor.* Abi jam tu in-
 tro. S. Eo.

Dor. Apollo, quaſto te, ut des pacem propitius,
 Silasem & ſanitatem noſtra familiæ,
 Meoque ut parcos gnato pace propitius.

S. Diſperii, perii miſera, va miſera mihi!
Dor. Satin' tu ſana es, obſecro? quid ejulas?
 S. Dorippa mea, Dorippa! *Dor.* Quid clamas, obſecro?
 S. Neſcio quæ eſt mulier intus hic in ædibus.
Dor. Quid? mulier? S. Mulier meretrix. *Dor.* Veron'
 ſerio?

S. Nimirum ſcis ſapere, ruri quæ non manſeris:
 Quamvis inſipiens poterat perſentificare
 illam eſſe amicam tui viri bellifumi.
Dor. Credo mecaſtor, S. I hæc mecum, ut videas ſi
 mul

Tuam Alcumanam pellicem, Juna mea.
Dor. Ecceſtor vero! iſtuc eo, quantum poteſt.

ACTUS IV. SCENA II.

Lyſimachus.

PArumne eſt malæ rei, quod amat Demipho,
 Ni ſumtuſos inſuper etiam ſit?
 Decem vocaſſet ſi ad cenam fumos viros,
 Nimirum obſonavit. ſed coquoſ, quaſi in mari
 Solet horrazor remiges horrazier,
 Ita hortabatur. egomet conduci coquom.
 Sed eum demior non venire, ut iuſſeram.
 Sed qui hinc nam a nobis exit? aperitur foris.

ACTUS IV. SCENA III.

Dorippa, Lyſimachus.

Miſeror mulier me nec ſer, nec ſuit,
 Tali viro quæ ſuſperſum. heu miſera mihi!

MERCATOR.

Hem! quoi te, & tu quæ habes, commendes viro!
 Hem! quoi decem talenta dotis detuli!

Hæc ut viderem, ut ſerrem hæc contumelias!

L. Perii hercle: rure jam rediit uxor mea:

Vidiſſe credo mulierem in ædibus.

Sed quæ loquatur, exaudire hinc non queo.

Accedam propius. *Dor.* Va miſera mihi! L. Immo
 mihi.

Dor. Diſperii. L. Ego quidem hercle oppido perii
 miſer.

Vidit, ut omnes te, Demipho, di perdidit!

Dor. Pol hoc eſt, ire quod rus meus vir noluit.

L. Quid nunc ego faciam, niſi ut adeam, atque al-
 loquar?

Jubet ſalvere ſuas vir uxorem ſuam.

Urbani ſunt ruſtici. *Dor.* Pediculus.

Faciunt illi, quam qui non ſunt ruſtici.

L. Numquid delinquant ruſtici? *Dor.* Ecceſtor, minus

Quam urbani, & multo minus mali querant ſibi.

L. Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi.

Dor. Quoia illa mulier intus eſt? L. Vidiftine eam?

Dor. Quia. L. Quoia ea ſit, regitas? *Dor.* reſcicam
 tamen:

Cupio hercle ſcire. ſed tu me tentas ſciens.

L. Vin' dicam, quoia eſt? illa, illa, edepol! va mihi,

Neſcio quid dicam. *Dor.* Hæres. L. Hand vidi
 magis.

Dor. Quin dicis? L. Quin, ſi liceat. *Dor.* Diſtum
 oportuit.

L. Nos poſſum, ita inſtas: urges quaſi pro noxio.

Dor. Scio, innoxius. L. Audacter quamvis dicito.

Dor. Dic igitur. L. Ego dicam. *Dor.* Atqui dicun-
 dum eſt tamen.

L. Illa eſt. num etiam vis uomen dicam? *Dor.* Nihil
 agis:

Maniſto teneo; in noxia es. L. Qua noxia?

Iſta quidem illa eſt; ſed. Quo illa eſt? L. Illa.

Dor. Johia!

L. Jam ſi nihil uſus eſſet, jam non dicerem:

Dor. Non tu ſcis quæ ſit illa? L. Immo etiam ſcio:

De iſtac ſum iudex caprus. *Dor.* Iudex? jam ſcio:

Hæc tu in conſilium iſtam advocaſti tibi.

L. Immo ſic tequeſtro mihi data eſt. *Dor.* Intellego.

L. Nihil hercle iſtius quidquam eſt. *Dor.* Numero pur-
 gitas.

L. Nimirum negotii reperti. enimvero hæreo.

ACTUS IV. SCENA IV.

Coquus. Lyſimachus, Dorippa, Syra.

A Gite, ite aſtutum. nam mihi amatori ſeni
 Coquenda' ſt cena. atque equidem cum recogito,
 Nobis coquenda eſt, non qui conduci ſumas.
 Nam qui amat, quod amat, ſi id habet, id habet
 pro cibo:

Videre, ampleſſi, oſculari, alloqui.

Sed nos coſtudo onuſtoſ reditoris domum.

Ite hæc. ſed ecum qui nos conduxit, ſenex.

L. Ecce autem, perii! coquos adeſt. *Cog.* Advenimus.

L. Abi. *Cog.* Quid? abeam? L. St, abi. *Cog.* Abe-

amne? L. Abi.

Cog. Non eſtis conſuturi? L. Jam ſaturi ſumus.

Sed interii! *Dor.* Quid aiſtu? etiamne hæc illi tibi

Iuſſerunt ſerri, quos inter iudex datus?

Cog. Hæcine tua eſt amica, quam dudum mihi

Te

Te amare dixi, cum obsonabas? L. Non taces?
Cog. Satis scitum filum mulieris? virum hercle avet.
L. Abin' diarsus? Cog. Haud mala est. L. At tu
malus.

Cog. Sciram hercle opinor satis concubinae hanc. L.
non abis?

Non ego sum, qui te dudum coaduxi. Cog. quid est?
Immo hercle tu istuc ipse. L. Vix misero mihi!

Cog. Nempe uxor ruri est tua, quam dudum dixerat
Te odisse aequae atque angustiae. L. Egon' istuc dixi
tibi?

Cog. Mihi quidem hercle. L. Ita me amabit Juppiter,
Uxor, ut ego illud nunquam dixi. Dor. Etiam ne-
gas?

Cog. Non te odisse ajebat, uxorem verum suam.

Dor. Palam istuc sunt, te me odisse. L. Quin nego.

Cog. Er uxorem suam ruri esse ajebat. L. Hec ea est.
Quid mihi molestus? Cog. quia me non novisse als.

Ni meruis tu istanc? L. Sapin: nam mihi unica est.
Cog. Vis' me experiri? L. Nolo. Cog. Mercedem
cedo.

L. Cras petito; dabitur. nunc abi. Dor. Heu miser
mihi!

L. Nunc ego verum illud verbum esse experior verus:
Aliquid mali esse propter vicinum malum.

Cog. Cur hic astamas? quin abis? incommodi
Si quid tibi venit, id non est culpa mea.

L. Quin me eradicis miserum. Cog. Scio jam, quid
velis.

Nempe hinc me abire vis. L. Volo, inquam. Cog.
Abibitur.

Drachmam dato. L. Dabitur. Cog. dari ergo sis jube.
Dari potest, interea dum illi ponunt. L. Quin abis?

Potui ut molestus me sis? Cog. Agite, apponite
Obsonium istuc ante pedes illi feni.

Hec vasa aut mox, aut cras jubebo abs te peti:
Sequitimini. L. Foras te illum mirari cognom.

Quod venit, atque haec attulit, dicam quid est.
Dor. Non miror, si quid damni facis, aut flagitii.

Nec pol ego pariar, sic me nupam tam male,
Misque in xedis sic scorta obducliarier.

Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
Ut veniat ad me jam scilicet tecum huc. S. Eo.

L. Nefcis, negotii quid sit, uxore obsecro?
Conceptis verbis jam jussurandum dabo,

Me namquam quidquam cum illa, jamne abiit Syra?
Peri hercle! ecce autem haec abiit, vix misero anhi!

At te, vicine, dii deque perduint,
Tua cum amica, cumque amaritibus.

Suspensione implevit me indignissime.
Concivit hostes: dum uxor est accerrima.

Ibo ad forum, atque Demiphoi haec eloquar,
Me istanc capillo protracturam esse in viam.

Nisi hinc abducit, quo vult, ex hic edibat.
Uxor! heus uxor! quamquam tu irata es mihi,

Jubeas, si sapias, haec intro bine auferrier:
Eadem licebit mox canere tellus.

ACTUS IV. SCENA V.

Syra, Emyeubus.

HERA quo me misit ad patrem, non est domi:
Rus abisse ajebant. nunc domum revertuntio.

Eur. Detestus sum urbem totam pervenierier,
Nihil invelligo quidquam de illa muliere.

Sed mater rure rediit; nam video Syram.
Astare ante adeis. Syra. S. Quis est, qui me vocat?
Eur. Herus atque alumnus tuus sum. S. Salve, alum-
ne mei.

Eur. Jam mater rure rediit? responde mihi.
S. Sua quidem salute ac familia maxima.

Eur. Quid istuc negotii est? S. Tuus pater bellissimus
Amicam adduxit intro in xedis. Eur. Quomodo?

S. Adveniens mater rure eam offendit damul.
Eur. Pol haud censuebam istarum esse operarum patrem.

Etiā nunc mulier intro' est? S. Etiam. Eur. Seque-
re me.

Hicse vers. Editiones continuo ista attulerunt:

Quid? Peristratam hic Demiphois contor?
Gratus grandit, emittit oculos, circumfert se, ob-
stipat verticem.

Affervabo hinc, rerum quid gerat. magnus est,
quidquid querizat.

Quam Scenam statim excipiunt duae aliae.

Peristrata, Syra, Lycissa.

DIVA Astare hominum decurque vis, vita, salus:
rursus eadem qua est

Pernicies, mors, interitum, mare, tellus, calum, si-
dera.

Jovis quatenusque templa colimus, ejus ducentur nunc,
illi obtemperant.

Eam spectant: quod illi displicet, facite excludunt co-
teri.

Quidquid complacitum, id sequuntur, quae vivunt amicae,
atque sentiant.

Aliae quatenusque, exstinguunt, aliae suo lacte fovet, atque
erigit: sed quae enituit.

Hi vivunt, & sapient: quos properat alere, ac erigere,
Hi quidem evascentur pariter, atque male sapient nescire.

Jacent benevolentes, odiosi dumtaxat morantur, caput re-
peant.

Fremunt, prestrepuntque: namque putant vivere, tunc
vixisse maxime.

Tunc, tunc student persequi, labant juvenes, iidem
vaporem senes.

Illi se amant: quod amant, amatum volunt, atque
cognitum.

Illi vero si amore ea aetate occupantur, multae infa-
miae acris.

Verum si non amant, oderunt, molesti iidem, atque
disheiles;

Garruli, ofores, insensu, iracundi, sibi suisque invidi.
Quid in se olim admisere turpiter, id si sunt modestius,

Nec tolerant, ut aequum est patres: sed clamant, in-
decentem obstruant.

S. Quantum intelligi, & hanc male habet Demipho.
Per. Id verum.

Amat filium, & perit; id quom resecit pater, infa-
miae vehementius.

Quae istuc incompertum? abegit vir meus olim ipse ad
mercatorum Rhodum filium:

Nunc, ut fort Accubio, ipse sibi facit exsilium.
O iniquum patrem! o infortunatum filium! quo tore-
cipies?

Ubi matrem retinet? sibi degam? filium amicum?
non potest.

Per.

*Vendidit pater? ubi ubi erit inventa, mater redimet.
Dic tu, Lycissa, num tu hanc viciniam adducam au-
tumat?*

L. In hanc opinor, in amici senis quosdam adeis.

Pet. Hic, prater Lysimachum,
Nullus quem sciam. S. Lysimachum nominat.
Mirum ni frater vicini in unum nidum confiraverint.

Pet. Dorippam ejus uxorem curvoniā. L. Quā, con-
voniā? non eam vides?

Pet. Vidio eandem: auscultemus. nescio quid secum ita-
cunda muljat.

Dorippa, Syra, Lycissa, Perifrata.

S. Tra non redit, quam accersimus patrem jamdiu est
quod miserem:
Tarda nimium aut lapsi obgrizit, aut angue demorsa
cessit turpida.

S. Nulla sum, adest hera, me queris. Dor. Domi ma-
nat neque:

Beliniam istuc pellicem mei non patitur oculi. ex-
clusissem furas,
At me mens continuit Eurychus. sed omnino quid fert
non credam.

L. Audin' hera? Pet. Audio: sine pergat. L. Sino.
Dor. Amici inquit senis

Gratia hoc ad nos venisse. habet venalem, amauit
dum detrahit filio.

Hae quidem aut viri aut gaudi fallacia: dissident sen-
tentia.

Sequebre vir ait datam: eandem vero venalem dicit filius.
S. Idē immorvissu obviā, ne cessasse intelligat. Dor.

Istuc filio
Non credam: qui obsequitur patri: huius vero ut me-
ro cuncto,

Id certum est nesciri amplius: eundem cognō credam.
Eccam Syram, ut curris venefica! Syra! S. Quis me
vocat?

Dor. Malum quod tibi denunt. S. Hera, si sapias,
hoc potius

Tae pellici, & marito dato. Dor. Istuc dictum ti-
bi non amplius irascor.

Sed ubi pater? quid cessat? an hominem podagra im-
pediit?

S. Nec podagricus, nec articularius est, quem rus du-
cunt pedes.

Dor. Non domi? S. Non. Dor. Ubi? S. Ruri esse au-
tument.

Atque numquid redeat incertum hodie: cum villico
rationis satis.

Dor. Omnia mihi hodie eveniunt prater sententiam. non
vivam vespere,

Nisi illanc a nūc sceleratā abigam: eo domum. L. He-
ra, abis.

Pet. Hera, acitit? compella. L. Dorippa, Dorippa. Dor.
Quid molestia

Hoc est? quis me revocat? Pet. Non sum molestia: sed
benevolens,

Et amica te compellat tua Perifrata: mane queso.

Dor. Hem Perifrata, te pol non vocam: mala bilis cru-
ciat

Me, atque exagitat. Pet. Istuc volo, queso, ne neges,
Te audiri modo: dic mihi, quā te nunc habes jalli-
cundo?

Dor. Perifrata, sic tibi vnicum genatum sospitens, da
mihi benignius operans,

Nulla dari mihi poterit melius: par est atas: una cre-
vimus.

Pater atas habemus viros: nulli colloquer lubentius.
Solicitor merito quidem: quid tibi animi esse nunc pos-
sit.

Si amicem hac atate ante oculos tuos adduxerit De-
mipho?

Pet. Adduxit? Dor. Fallam. Pet. Demi est? Dor. Do-
mi: imo cogni

Conducti: parabamus convivium, ni mens disturbasset
adventus omnia.

Senem miserum venus & Cupido alieno satis verant
simulare.

Pet. Sed ista levitas sunt. Dorippa: nitam non ego ef-
ferm mulierem?

Dor. Levitas? Pet. Levitas quidem. Dor. Quae pejora ti-
bi tuas faceret?

Pet. Immo peioribus pejora. Dor. Quae istos sunt? queso
loquere.

Ut tu mihi, ego tibi, quae facta opus sunt, domus
confusum.

Vetus id dictum est, Felicitas is sapit, qui periculo
alisco sapit.

Pet. Unicus mihi, Dorippa, est gnatus: scis? Dor. Scio.
Pet. Hanc pater

Olim a se extruxit Rhodum. Dor. Quare? quoniam
amaret.

Dor. Ob id ipsum? Pet. Id quidem nunc quoque, quom
ancillam domum

Adduxisset, hanc resciscens pater produxit, venalem
præbuit.

Dor. Atas novi: verum dixit filius: ego matris ami-
cam putabam mei.

Quis data est? Pet. Seni quidam in hac amico vi-
cinitas.

Credo nūc alium, prater tuum, amicū habere nemi-
nem.

Dor. Ea quidem est. quid filius? Pet. Urbem hanc se
deserturum autumat.

Dor. In portu res est. quid si invenierit? Pet. Mansu-
ram credidit.

Dor. Præter spem salva sumus, ne dubita: apud me
ea est.

Pet. Ajnd te? et erat opinor, de qua loqui te audivi
modo.

Dor. Ea. Pet. O factum bene! merito te amo, restitu-
sti filium.

Fac vidram. Dor. Eamus intro. Pet. Eamus. Lycis-
sa, ades,

Acanthium hac nuntia: ego ad Dorippam huc de-
vortam.

ACTUS IV. SCENA VI.

Syra.

E. Castor lege data vivunt mulieres,
Multoque iniquiore misere, quam viri.
Nam si vir licentiam duxit clam uxorem suam,
Id in relevit uxor, impune est viro.
Uxor viro si clam domo egressa est foras,
Viro sit causa, exigitur matrimonio.
Utinam lex esset eadem, quæ uxori est, viro!
Nam uxor contenta est, quæ bona est, uno viro.
Qui minus vir una uxore contentus fuit?
Ecastor, taxim, si itidem placeant viri,

Si quis cibus hancem duxerit scortum suum,
Ut ille exigantur, quæ in se culpam commiserunt;
Plures viri sunt vidui, quam nunc mulieres.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Chorinus.

Inanem superum, inferumque, salve, simul
antem vale.

Hunc hodie postremum extollo mea
domo patria pedem.

Ufus, fructus, viculus, cultus jam mihi
hæc ædium

Interemtu 'st, interfectu 'st, alienatu 'st. occidi.

Dii penates meum parentum, familiarique Lar pater,
Vobis mando, meum paremum rem bene ut tute mini.

Ego mihi alios deos Penates perloquar, alium Larum,
Aliam urbem, aliam civitatem: ab Atticis abhorreo:

Nam ubi mores deteriores increbescunt in dies,
Ubi, qui amici, qui infideles sint, nequeas perno-

scere,
Ubique id eripiat, animo tuo quod placeat maxime:
Ibi quidem i regnum detur, non est cupida civitas.

ACTUS V. SCENA II.

Eutychus, Charinus.

Divom atque hominum quæ Spectatrix atque He-
ra eadem es hominibus,
Spem sperantem quoniam obtulisti hanc mihi, grates
ago.

Equilium deus est, qui mea nunc lætus letitia fuit?
Domus erat quod queritabam: ibi sex fodales repperi,
Vitam, Amicitiam, Civitatem, Læritiam, Ludum,
Jocum.

Eorum inventu res decem summa pefsumas pefsumedi,
Iram, Inimicitiam, Stulticiam, Exitium, Pertinaciam,
Mazorem, Lacrimas, Exilium, Inopiam, Solitudinem.
Date, di, quæso, conveniendi mihi ejus celerrim co-
piam.

Cb. Apparatus sum, ut videtis: abjicio superbiam,
Egomet mihi comes, calator, equos, agalo, armiger:
Egomet sum mihi imperator, idem egomet mihi obedio:
Egomet mihi fero, quod usu 'st. o Capido, quan-
tus es!

Nam tu quemvis confidentem facile tuis factis facis,
Eundem ex confidente acturum dissidentem denuo.

Ent. Cogito, quoniam ego illum curram queritatum.
Cb. Certa re 'st:

Me usque querere illam, quo quo hinc abducta est
gentium.

Neque mihi ulla obdilet amnis, neque mons, ne-
que adeo mare;

Nec calor, nec frigus meruo, neque ventum, ne-
que grandinem.

Imbrem perpetiar, laborem sufferam, Solem, frim.
Non concedam, neque quiescam usquam noctu, ne-
que interdiu,

Primum profecto, quam aut amicum aut mortem in-
vestigavero.

Ent. Nescio, quoniam vox ad aurem mihi advolvit.
Cb. Invoce

Vos, Lares viales, ut me bene juretis. Ent. Jupiter!
Estne illic Chariurus? Ch. Cives, bene valete. Ent.

Illico

Sta, Charine. Ch. Qui me revocat? Ent. Spes, Sa-
lus, Victoria.

Cb. Quid me volitis? Ent. Ire tecum. Ch. Alium co-
mitem querite,

Non amittunt hi me comites, qui tenent. Ent. Qui
sunt ei?

Cb. Cura, Miseria, Aegritudo, Lacrimæ, Lamentatio.
Ent. Repudia istos comites, atque huc respice, & re-
vertere.

Cb. Siquidem mecum fabulari vis, subsequere. Ent.
Spa illico.

Cb. Male facis, propterantem qui me commorare. Sol-
abit.

Ent. Si huc itum properes, ut istuc properas, facias
rectius,

Huc favonius ventus nunc est; cape modo vorfioriam:
Hic Favonius serenū 'st, istuc Auster imbricus:

Hic facit tranquillitatem, iste omnes fluctus conciet.
Recipe te ad terram, Charine, huc. nonne ex ad-
vorfo vides?

Nubis ater imberque instat. aspice nunc ad sinistram *
* Celam ut est splendore plenum, ex adverso vides.

Cb. Religionem illic obiect: recipiam me illuc. Ent.
Sapis,

O Charine. contra pariter ser gradum, & coufer
pedem.

Porrige brachium, prehende, jam tenes? Ch. Teneo.
Ent. Tene.

Quo nunc ibas? Ch. Exfultatum. Ent. quid ibi face-
re is? Ch. quod miser.

Ent. Ne pave, restituum jam ego te in gaudia, an-
quam is. Ch. eo.

Ent. Maxime quod vis audire, id audies quod gaudeas:
Spa illico. amicum adventio multum benevolens. Ch.

quid est?

Ent. Tuam amicum. Ch. quid eam? Ent. ubi sit, ego
scio. Ch. Tun' obsecro?

Ent. Sanam & salvam. Ch. ubi eam salvam? Ent. quo
ego scio. Ch. ego me mavelim.

Ent. Potius ut animo sis tranquillo? Ch. quid si ani-
mus fluctuat?

Ent. Ego istum in tranquillo & tuto sistam: ne time.
Ch. Obsecro te, loquere, ubi sit, ubi eam videris.

Quid taces? dic. enicas me miserum tua reticentia.
Ent. Non longe hinc abest a nobis. Ch. quia ergo
communitas, si tu vides?

Ent. Non video hercle nunc, sed vidi modo. Ch. quin
ego videam facis?

Ent. Faciam. Ch. longinquum istuc amari est, Ent.
etiam metuis? omnia

Commotro: amicis mihi nullus vivit, atque is
est,

Qui illa habet; neque est, quod magis me velle me-
lius æquom fiet.

Cb. Non curo istuc, illam quero. Ent. de illa etgo
ego dico tibi

Sane hoc nun in mentem venit dudum, uti tibi.
Ch. Dic igitur, ubi illa est? Ent. In multis ædibus.

Ch. Adeas probas,
Si tu vera dicis, pulchreque ædificatas arbitror.

Sed quid ego istuc credam? videntur? an de auditio
nuntias?

Ent. Egomet vidi. Ch. Quis eam adduxit ad vos?
Ent. Inique rogas.

Cb. Vera dicis. Ent. Nihil, Charine, te quidem quid-
quam pudet.

V

Quid

Quid tua refert, quicum istac venerit? *Cb.* Dum istac fier.
Ent. Est profecto. *Cb.* Opta ergo ob istunc munus, quidvis tibi?
Ent. Quid, si optabo? *Cb.* Deos orato, ut ejus faciant copiam.
Ent. Derides. *Cb.* Servata res est demum, si illam videro.
 Sed quin optatum hunc rejicio? heus aliquis, heus actutum huc *foras*
 Exite, illinc pallium mihi huc ferte. *Ent.* Hem, nunc, mihi ut places!
Cb. Optume adveniens tu puere, cape chlamydem, atque haec. istinc sta illico:
 Ut si hac non sint vera, inceptum hoc itiner perferre exequar.
Ent. Non mihi credis? *Cb.* Omnia equidem credo, quae dicis mihi.
 Sed quin introducis me ad eam, ut videam? *Ent.* Paulisper mane.
Cb. Quid manabo? *Ent.* Tempus non est introeundi.
Cb. Enicas.
Ent. Non opus est, inquam, nunc intro te ire. *Cb.* responde mihi
 Qua causa? *Ent.* Operz non est. *Cb.* Cur? *Ent.* Quia non est illi commodum.
Cb. Itane? commodum illi non est, quae me amat? quam ego contra amo?
 Omnibus hic iudificatur me modis. ego stultior, Qui isti credam. commoratur: chlamydem sumam denuo.
Ent. Mane parumper, atque hoc audi. *Cb.* Cape sis, puer, hoc pallium.
Ent. Mater irata est patri vehementer, quia scortum sibi
 Ob oculos adduxerit in aedis, dum ruri ipsa abest: Suspiciatur illam amicam esse illi. *Cb.* Zonam sustuli.
Ent. Eam rem nunc exquirat intus. *Cb.* Jam machara est in manu.
Ent. Nam si eo te nunc introducam. *Cb.* Tollo ampullam, atque hinc eo.
Ent. Mane, mane, Charine. *Cb.* Erras! me decipere haud potes.
Ent. Neque edepol volo. *Cb.* Quin tu ergo itiner exequi meum me finis?
Ent. Non sim. *Cb.* Ego me moror: tu puere, ubi hinc intro ocys.
 Jam in currum accendi, jam lora in manus cepi meas.
Ent. Sanas non es! *Cb.* Quin, pedes, vos in curricula coniecit.
 In Cyprum recta, quandoquidem pater mihi exilium parat.
Ent. Stultus es. noli istuc quæso dicere. *Cb.* Certum est exequi,
 Operam ut sumam ad pervestigandum, ubi sit illec.
Ent. Quin domi est.
Cb. Nam hic quod dixit, id mentitu est. *Ent.* Vera cæci equidem tibi.
Cb. Jam Cyprum veni. *Ent.* Quin sequere, ut illam videas, quam experis.
Cb. Permatatus non inveni. *Ent.* Matris jam iram neglego.
Cb. Forto proficiscor quaesitum, nunc perveni Chalcedem,

Video ibi hospitem Zacyntho: dico, quid eo adven-
 rim:
 Rogito, quis eam venerit, quis habet, si ibi inaudiverit.
Ent. Quin tu istas omnia fugas, ac mecum huc intro ambulas?
Cb. Hospes respondit, Zacyntho ficos fieri non malas.
Ent. Nihil mentitus est. *Cb.* Sed de amica sese inaudivisse aurum,
 Hic Arbenis esse. *Ent.* Calchas iste quidem Zacynthu est.
Cb. Navem conscendo, proficiscor illic. jam sum domi.
 Jam redii exilium. salve, mihi sodalis Eutyche:
 Ut valuisti? quid, parentes mei valent? cena dabitur.
 Bene vocas, benigne dicis: cras apud te, nunc domi.
 Sic decet: sic fieri oportet. *Ent.* Eho! quæ tu somnias?
 Hic homo non sanus est. *Cb.* Medicari amicis quin properas?
Ent. Sequere sis. *Cb.* Sequor. *Ent.* Clementer, quæso, calces deteris.
 Audin' tu? *Cb.* Jamdudum andivi. *Ent.* Pacem componi vult
 Meo patri cum matre: nam nunc est irata. *Cb.* I modo.
Ent. Propter istanc. *Cb.* I modo. *Ent.* Ergo cura. *Cb.* Quin tu ergo i modo.
 Tam propitiâ te ddam, quam cum propitiâ est Ju-
 no Jovi.

ACTUS V. SCENA III.

Demipho, Lyfimachus.

Huic Scenæ;

Quasi tu numquam quidquam, &c.

Prescripserant Vett. Edd. versus XI. sequentes:

L. Demipho: sapientum illud dictum te audisse reor
 sepint:
 Voluptus est malum esse: quod ea non minus homi-
 nes,
 Quam homo capiantur pifere. hanc quando fugiant senes,
 Tu tamen senectuti gratiam non habes: quoniam hec tibi
 Non abstulit modo, sed in amorem conjecit fortis:
 Quo te confiliumque totum atque mentem perdit funditus,
 Atque oculorum tibi prestringit aciem. me quoque
 In magnum conjecisti malum, nec quid faciam scio.
 Dem. Lyfimache, denon hoc arbitrium est, non homi-
 nis: tunc hoc tecum
 Si cogites, non equum te facere arbitraberis,
 Quoniam amico homini, tuque conficio ita succenseas mi-
 fore.

Quasi tu numquam quidquam assimile hujus Gæci feceris.

L. Edepol numquam, cavi ne quid facerem. vix vivos sum miser!
 Nam mea uxor propter illam tota in sermone jacet.
 Dem. At ego expurgationem habeo, ut ne succenseat.
L. Sequere me. sed excenter filium video meum.

Eutyche, Lyfimachus, Demipho.

AD patrem ibo, ut matris iram sibi esse solatam sciat.

Jam redeo. L. Placet principium. quid agis? quid hic, Eutyche?

Ent. Optima opportunitate ambo advenistis. L. Quid rei est?

Ent. Uxor tibi placida & placata 'st. certe dextras nunc jam.

L. Dii me servant. *Ent.* Tibi amicam nullam esse nuntio.

Dem. Dii te perdant. quid negotii est nam quæso istuc? *Ent.* Eloquar:

Animum advortite igitur ambo. L. Quin tibi ambo operam damus.

Ent. Qui bono sunt genere nati, si sunt ingenio malo, suapte culpa genere capiunt genus, ingenium improbant.

Dem. Verum dicit hic. L. Tibi ergo dicit. *Ent.* Eo illud verum est magis.

Nam te istuc ætate haud æquom fuerat filio tuo

Adolescenti amanti amicam centam argenteo eripere suo.

Dem. Quid tu ais? Charini amica 'st illa? *Ent.* Ut dissimulat malus!

Dem. Ille quidem illam sese ancillam matri emisse dixerat.

Ent. Propterea igitur tu mercatus? novos amator, ventus puer.

L. Optume hercle: perge! ego assillam jam hinc altriculas.

Quibus est dictis dignus, usque oneremus ambo. *Dem.* Nullus sum.

L. Filio tuo qui innocenti fecit tantam injuriam.

Ent. Quem quidam hercle ego, in exilium cum iret, reduxi domum:

Nam ibat exsulatum. *Dem.* An abiit? L. Etiam loquere, larua?

Temperare istuc ætate istis decebat artibus.

Dem. Fateor: delinqui profecto. *Ent.* Etiam loquere, larua?

Vacuum esse istuc: ted ætate iis decebat noxiis:

Itidem, ut tempus anni, ætatem aliam allud festum convenit.

Nam si istuc jus est, senectia ætate scortari senes,

Ubi loci res summa nostra est publica? *Dem.* Hei, perii miser!

Ent. Adolescentes rei agende isti magis solent operam dare.

Dem. Jam obsecro, vobis hercle habete cum porcis, cum fuscina.

Ent. Redde filio: sibi habeat. *Dem.* Jam ut volt, per me sibi habeat licet.

Ent. Temperi odepot! quoniam, ut aliter facias, non est copiae.

Dem. Supplicii sibi sumat, quid volt ipse, ob hanc injuriam?

Modo pacem facias, misero ut ne mihi iratus fiet.

Si hercle scivissem, si ve adeo jocolo dixisset mihi,

Se illam amare: nunquam facerem, ut illam amanti abducerem.

Eutyche, ted oro, sodalis ejus es, serva, & subveni.

Hunc senem paræ me clientem: memorem dices beneficii.

L. Ora, ut ignoscat delictis tuis atque adolescentie.

Dem. Pergin' tu autem? cia! superbo iuvehere! spero ego mihi quoque

Tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.

L. Missas jam ego istas artes feci. *Dem.* Et quidem ego dehinc jam. L. Nihil.

Consuetudine animas rursus te huc induit. *Dem.* Obsecro,

Satis jam ut habeatis. quin loris emitte etiam, si lubet.

L. Recte dicis. sed istuc uxor faciet, cum hoc resciverit.

Dem. Nihil opus 'st resciscat. *Ent.* Quid istuc? non resciscet, ne time.

Eamus intro, non utribus hic locus factis tuis, Dum quomoram, achiri ut fiat, qui prætereant per vias.

Dem. Hercle quin tu recte dicis: eadem brevior Fabula Erit. eamus. *Ent.* Hic est iocus filius apud nos tuus.

Dem. Optume est. illac per hortum nos domum transibimus.

L. Eutyche, hanc volo prius rem agi, quam meum intro resuro pedem.

Ent. Quid istuc est? L. Suam quisque homo rem meminit. responde mihi:

Certon' scis non succensere mihi tuam matrem? *Ent.* Scio.

L. Vide! *Ent.* Me vide. L. Satis habeo. at quæso hercle, etiam vide!

Ent. Non mihi credis? L. Immo credo, sed tamen metuo miser.

Dem. Eamus intro. *Ent.* Immo dicamus senibus leges censos.

Priusquam abeamus, quas leges teneant, contentique sint.

Annos natus sexaginta qui erit, si quem scibimus, Sen maritum, seu hercle adeo consilium, scortarier.

Cum eo nos hic lege agemus: inseiurum arbitrabimur. Et per nos quidem hercle egebit, qui suam prodegerit.

Neu quisquam posthac prohibere adolescentem filium,

Quin amer, & scortum ducat: quod bono fiat modo.

Si quis prohibuerit, plus perdet clam, quam si præbuerit palam.

Hac adeo, ut ex hacce nocte primum lex teneat senes.

Bene valete, atque, adolescentes, hæc si vobis lex placet, Ob senum hercle industriam, vos æquom est clare plaudere.

FINIS MERCATORIS.

PSEUDOLUS.

Dramatis Personæ.

PSEUDOLUS, servus.	5 HARPA, eacula;
CALIDORUS, adolescens.	5 CHARINUS, adolescens.
BALLIO, leno.	5 PUKK.
LORARIUS, quatuor.	5 COQUUS.
SIMO,) senes.	5 SIMIA, fycophanta.
CALLIPHUS,)	5 PHOENICIUM, meretrix.

ARGUMENTUM.

PResentes numerat quindecim Miles mina:
Simul consignat symbolum, ut Phanicum

*Ei det Leno, qui eum cum reliquo a ferat.
Venientem Caculam interruerit symbola,
Dicens Syrum se Ballionis, Pseudolus:
Obsequio herili ita totulus: nam Semia
Leno mulierem, quem is suppositus, tradidit.
Veni Haixas verus: res palam cognoscitur:
Senexque argentum, quod erat postus, reddidit.*

PROLOGUS.

Studete hodie mihi, bonis in scenam affero.
Nam bona bonis ferri, reor equum maxime,
Ut mala malis: ut, qui mali sunt, habeant mala:
Qui boni, bona: bonos quod oderint mali,
Sunt mali: malos quod oderint boni, bonos
Esse oportet: vosque ideo estis boni, quandoquidem
Semper odistis malos: & lege & legionibus
Hos fugistis, Quirites, successis bonis.
Huic vos nunc pariter bonam boni operum dare gregi,
Qui bonus est, & hodie ad bonos affert bona.
Aures, oculi, animus, ampliter fient saturi.
In scenam qui junctus venerit aut sitiens,
Is risu & ventre rasi vigilabit sedulo:
Non ridebunt saturi, murebunt famelici.
Nunc si sapitis, cedite jejuni atque discedite.
Vos saturi stare, immo sedere, atque attendite.
Non argumentum, neque hujus nomen fabulae
Nunc proloquar ego: satis id faciet Pseudolus:
Satis id dictum vobis puro jam, atque depuratum.
Ubi lepos, joci, risus, vinum, ebrietas delectat;
Gratiz, decor, hilaritas atque delectatio;
Qui querit alta, is malum videtur querere.
Curas malas abijcite jam, ut otiosi hodie.
Exergi melius si lumbos, atque exsurgere.
Plautina longa Fabula in Scenam venit.

ACTUS PRIMUS.

CENA I.

Pseudolus, Calidorus.

I ex tacente fieri possem certior,
Here, quæ miseriz te tam misere ma-
cerant,
Duorum labori ego hominum parissim-
um lubens,
Mel te rogandi, & tui respondendi
mibi.

Nunc, quoniam id fieri non potest, necessitas
Me subigit, ut te rogem. responde mihi:
Quid est, quod in exanimam jam hos multos dies
Gestus tabellas tecum, eas lacrimis lavis,
Neque tui participem consilii quemquam facis?
Eloquere, ut quod ego nescio, id tecum sciam.
Cal. Misere miser sum, Pleudole! *Pf.* Id te Jupiter
Prohibessit. **Cal.** Nihil hoc Javis ad judicium attinet.
Sub Veneris regno venis, non sub Javis.
Pf. Licet me id scire quid sit? nam tu me anridhac
Sapientum habuisti comitem consilii tuis.
Cal. Idem animus nunc est. *Pf.* Fac me certum, quid
tibi est.
Juvabo aut te, aut opera, aut consilio bono.
Cal. Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi,
Quæ me miseria & cura comabescit.
Pf. Mos tibi geretur, sed quid hoc queris? **Cal.** Quid est?

Pf. Ut opinor, quantum litteræ hæc tibi liberos,
Alia aliam scandit. **Cal.** Iudis me ludo tuo.
Pf. Has quidem pol, credo, nisi Sibylla legarit,
Interpretari alium potesse neminem.
Cal. Cur inclementer dicis lepidis litteris,
Lepidis tabellis, lepida concipitis manu?
Pf. Aa, obsecro hercle, habent quoque gallina manus?
Nam has quidem gallina scripsit. **Cal.** odiosus mi-
hi es.
Lege, vel tabellas redde. *Pf.* Immo enim pellegam:
Advortis animam. **Cal.** nam adest. *Pf.* At tu cita.
Cal. Immo ego tacebo, tu hinc ex cera cita:
Nani istic meus animus nunc est, non in pectore.
Pf. Tuum amicum video, Calidore. **Cal.** ubi ea est,
obsecro.
Pf. Ecce in tabellis portectam: in cera cubar.
Cal. At te dii deque quantus es. *Pf.* fersa sunt qui-
dem.
Cal. Quasi substitutis herba paulisper fac:
Repente exortus sum, repentino occidi.
Pf. Tace, dum tabellas pellego. **Cal.** ergo quin legis?
Pf. Phormicum Calidoro amatori suo
Per ceram & linum litterarum interpretes
Salutem mittit, & salutem abs te expectit,
Lacrimans turbant animu, corde, & pectore.
Cal. Perii! salutem Calidoro invenio, Pseudole,
Quam illi remittam. *Pf.* quam salutare? **Cal.** argenteam.
Pf. Pro ligneam? salutem vis argenteam
Remittere illi? vide sis, quam tu rem geras.
Cal. Recita modum: ex tabellis jam faxo scies,
Quam subito argenti mihi usus inventus sit.
Pf. Leno me peregre miliri Macedonico
Minis viginti vendidit, vulpatis mea:
Et primquam hinc abiit, quiddecim Miles minas
Dederat: nunc unæ quinque rememoratur minæ:
Ea causa Miles hic reliquit symbolum,
Expressam in cera ex annula suam imaginem,
Ut qui huc adferret ejus similem symbolum,
Cum eo simul me mitteret. ei rei dies
Hæc præstituta est, proxima Dionysia.
Cal. Ctas ea quidem sunt. prope adest exitium mihi,
Nisi quid mihi in te est auxilii. *Pf.* sine pel-
legam.
Cal. Sino. nam mihi videor cum ea fabularier.
Lege, dulce anaxurumque una nunc misce mihi.
Pf. Nunc nostri amores, mores, consuetudines,
Jocus, ludus, sermo, suavis laviatio,
Compressiones artæ amantum comparum,
Teneris tabellis inuales mortuiculae,
Papillarum horridularum appressiculae,
Haram vulperatum mihi uniusam, atque itidem tibi
Distractum, discidium, vassices venit,
Nisi quæ mihi in te sit aut tibi est in me salus.
Hæc quæ ego scivi, ut scires, curavi omnia:
Nunc ego te experiar, quid ames, quid similes vale.
Cal. Est mihi scriptum, Pleudole! *Pf.* O miserrime!
Cal. Quin fies? *Pf.* punicos oculos habeo: non quo
Lacrimam exorare ut expiant unam modum.
Cal. Quid ita? *Pf.* genus nostrum semper siccoculum
fuit.
Cal. Nihilne adjuvare me audes? *Pf.* quid faciam ti-
bi? **Cal.** heu!
Pf. Hæu! id quidem tibi hercle, ne pariss, dabo.
Cal. Miser sum; argenteum nulloquam invenio mutuum,
Pseudole. *Pf.* heu! **Cal.** neque intus summus ullus
est. *Pf.* cheu!

Cal.

Cal. Ille abducturus est mulierem cras. *Pf.* Eheu!
Cal. Illocine pacto me adjuvas? *Pf.* Doid quid mihi est?
 Nam is mihi thesaurus iugis in nostra est domo.
Cal. Actum hodie de me est. sed pores nunc mutuoam
 Drachnam dare mihi unam, quam cras reddam tibi?
Pf. Vix hercle opinor, si me opponam pignori.
 Sed quid de drachna facere vis? *Cal.* Restum volo
 Mihi emere. *Pf.* Quamobrem? *Cal.* Qui me faciam
 penitem.

Certum est mihi ante tenebras, tenebras persequi.
Pf. Quis mihi igitur drachnam reddet, si dederis tibi?
 An tu te ea causa vis scire suspensum?
 Ut me defraudes drachma, si dederis tibi?
Cal. Profecto nullo pacto possum vivere,
 Si illa a me abalienatur atque adducitur.

Pf. Quid fies, cucule? vives. *Cal.* Quid ego ni fiesam?
 Cul nec paratus nummus argenti fuit.

Neque cui libellus spes sit ulquam gentium.
Pf. Ut litterarum ego harum sermonem audio,
 Nisi tu illi drachinis severis argenteis,

Quod tu istis lacrimis te probare postulas,
 Non plaris refert, quam si tibi in cribro geras.

Verum ego te amantem, ne pave, non dederam.
 Spero, alicunde hodie me bona opera, aut hac mea,

Tibi inventurum esse auxilium argentearium.
 Atque id futurum, unde unde dicam nescio;

Nisi quia fururum est: ita fopercillum talit.
Cal. Utinam quae dicas, dictis facta suppetant!

Pf. Scis tu quidem hercle, mea si commovi sacra,
 Quo pacto & quantas soleam turbellas dare!

Cal. In te ounc tuor omnes spes arati meae.
Pf. Satin' est, si hanc hodie mulierem eticio tibi,
 Taa ut sis, aut si tibi do viginti minas?

Cal. Satis, si fururum est. *Pf.* Roga me viginti minas.
 Ut me effecturum tibi, quod promisi, ficias,

Roga obsecro hercle, gesto promittere.
Cal. Dabisoe argenti mihi hodie viginti minas?

Pf. Dabo, molestus ounc jam ne sis mihi.
 Atque hoc ne dictum tibi neges, dico prius,

Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.
Cal. Dii te mihi omnes fervent! verum si potes,

Pietatis causa, vel etiam matrem quoque.
Pf. De istae rei oculo utrumvis conquiescit.

Cal. Oculum utrum, anne in aurem? *Pf.* At hoc per-
 volgatum est minus.

Nunc ne quis dictum tibi neget, dico omnibus,
 Pube praeterea, in concione, omni populo,

Omnibus amicis, notique edico meis,
 In hunc diem a me ut caveant, ne erodant mihi.

Cal. St! race obsecro hercle. *Pf.* Quid negotii est?
Cal. Offitium

Leonis crepuit. *Pf.* Crura mavellem modo.
Cal. Atque ipse egreditur penitus perjurum caput.

ACTUS I. SCENA II.

Leno, Loricus B', Pseudolus, Callidulus.

EXite, agite, ite ignavi, male habiti, & male conciliati,

Quorum nunquam quidquam quoquam venit in mentem,
 Ut recte faciant.

Quibus olim ad hoc exemplum experior, non potest
 usurpari osura.

Neque ego homines magis asinos quoquam vidi, ita
 plagis coctae callem.

Quos dum ferias, tibi plus noceas. eo enim ingenio
 hi sunt flagitantes:

Qui hac habent concilia: Ubi data occasio est, rappe,
 clepe, tene, harpaga,

Bibe, es, fuge: hoc est eorum opus.
 Ut mavelis lipos apud oves linquere, quam hos domi
 custodire.

At faciem cum aspicias eorum, haud mali videntur,
 opera fulsunt.

Non adeo, nisi hanc edificationem animum advortitis
 omnes,

Nisi somnum fociordiamque ex pectore oculisque amoveris,
 Ita ego vestra latera loris faciam, ut valide varia
 fient,

Ut ne peristromata quidem atque picta sint Campanica,
 Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.

Atque heri ante dixeram omnibus, dederamque eas
 provincias:

Verum ita vos estis perditis, oegligentes, ingenio
 improbo,

Offitium vestrum ut vos malo cogatis commone-
 riet.

Nempe ita animati estis vos, vincite hoc duritia
 ergo, atque me.

Hoc vide sit: ut alias res agunt! hoc agite, hoc animum
 advortite,

Hac adhibete aures, quae ego loquar, plagigera genera
 hominum.

Nunquam edepol vestram doria tergum erit, quam
 tergum hoc meum.

Qui nunc? doletur? hein? sic datur, si quis herum
 servos spernit.

Assistite omnes contra me, & quae loquor, advortite
 animos.

Tu qui urnam habes, aquamingere, face plenum aenum
 sit cito.

Te, cum securi, candelici praeficio provinciae.
Lor. At hac retinfa est. *Len.* sine fiet: itidem vos quoque
 estis plagis omnes.

Nun qui minus ea gratia tamen omnium opera otor?
 Tibi hoc praecipio, ut niteant aedes: habes, quod
 facias: propera, abi intro.

Tu esto lectiferniator. tu argentum eloito, idem
 exstruito.

Hec, cum ego a foro revortor, facite ut offendam
 parata,

Vorsia, praeterita, strata, lautaque coctaque omnia
 uti fient.

Nam mihi hodie natalis dies est. decet eum omnes
 vos concelebrare.

Pernam, callom, glandium, sumen, facito in aqua
 jaceant. statio! audis?

Magnifice volo enim tomnos viros accipere, ut mihi
 rem esse reantur.

Intro abite, atque haec cito celebrate, ne mora quae
 sit, cocus cum veniat

Mihi ego eo in macellum, ut piscium quidquid est,
 pretio praestinem.

I, pueri, pra: ne quisquam pertundat cruminae,
 cautio est.

Vel opperire: est quod domi dicere pame fui oblatus.
 Auditis? vobis, mulieres, hanc habeo edificationem:

Vos quae in mundiciis, muliciis, deliciis quae
 tulam agris,

Vitis

Viris cum summis, inclytis amicis: nunc ego scibo,
atque hodie expectar,
Quæ capiti, quæ ventri operam det, quæque fax
rei, quæ somno studeat:
Quam libertatem fore mihi credam, & quam vena-
lem, hodie expectar.
Facite hodie, ut mihi munera multa huc ab ama-
toribus conveniant.
Nam nisi penus annuus hodie convenit, cras popu-
lo proficiam vos.
Natalem scitis mihi diem esse hunc, ubi isti sunt,
quibus vos oculi estis?
Quibus vix? quibus delicæ estis? quibus suavia?
mamilla? mellitæ?
Manipulatum mihi munerigeruli facite ante ædis jam
hic affert.
Cur ego vestem, aurum, atque ea quibus estis vobis
utui, prohibeo? quid mihi
Domus, nisi malum, vestra opera est hodie? improbe!
vino modo cupidæ estis:
Eo vos vestros panticæque adeo maledicatis, cum
ego sim hic fecus.
Nunc adeo hoc factum est optatum, ut nomine
quamque appellem suo:
Ne dictum esse actum sibi quæpiam vestrarum
mihi neget, advortite animum cunctæ.
Principio, Medylum, tecum ago, quæ amica es fru-
mentariis,
Quibus cunctis montes maximi acervi frumenti
sunt domi:
Faxis sit delatum huc mihi frumentum, hunc annum
quod facis
Mihi, etiam familiæ omni sit maz: atque adeo ut
frumento affluam:
Ut civitas nomen mihi commutet: neque ut præ-
dicet
Lengue ex Ballione regem Jasonem, Cal. Audin'
furtiter
Quæ loquimur? satim magnificus tibi videtur? Pf.
Pol iste,
Atque etiam malificus, sed tace, atque hanc rem gere.
Lan. Achbrodora tu, quæ amicus tibi habes leonemum
amulos
Lanios, qui item ut nos jurejurando malo querunt
rem, audi:
Nig carmaria tria grandia tergoribus oneri uberi
hodie
Mihi erunt, cras te quasi Dircam olim, ut memorant,
duo quari
Jovis devinxere ad taurum, item hodie stringam ad
carqurion: id tibi
Profecto taurus fer. Pf. Nimis sermone hujus ita
incendor,
Hancine hic hominem pati colere juventutem Atticam?
Ubi sunt, ubi latent, quibus ætas integra est, qui
amant a leone?
Quin conveniunt? quin una omnes pestis hac popu-
lum hunc liberant?
Sed nimis sum stultus, nimium fui indoctus: ne il-
li audeant
Id facere? quibus ut serviant, suus amor cogit, simul
Prohibet, faciant adhortum eos, quod volunt. Cal.
Vah! tace. Pf. Quid est?
Cal. Male morigerus male tacis mihi, cum sermone huic
oblonas. Pf. Taceo.
Cal. At taceas malo multo, quam tacere te dicas.
Lan. Tu autem

Xylytis, fac ut animum advortas, quoque amata-
ses olivi
Dynamia domi habent maxumam.
Si mihi non jam huc culleis oleum deportatur,
Te ipsum culleo ego cras faciam ut deportare in
pergulam.
Ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu haud somnum
capias,
Sed ubi utique ad languorem. tenes, quorsum hæc
teodant, quæ loquor?
En Excetra tu, quæ tibi amicos tot habes, tam
probe oleo onulbas,
Nam quoipiam est hodie tua tuorum opera conser-
vorum
Nitidiusculum caput? aut num ipse ego pulmento
utor magis
Unctiusculo? sed scio, tu oleum haud magni pen-
dis, vino te
Devicias, sine modo. reprehendam ego cuncta hercle
una opera, nisi
Quidem hodie tu omnia facis, scelestæ, hæc uti lo-
quor.
Tu autem, quæ pro capite argentum mihi jam jam-
que sepe numeras,
Ea pacifici modo scis; sed quæ pacta es, non scis
solvere;
Phœnicium, tibi hæc ego loquor, delicæ summa-
tum virum:
Nisi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omne
huc penus afferat,
Cras Phœnicium Phœnicio corio invises pergulam.

ACTUS I. SCENA III.

Callidus, Pseudolus, Ballio.

Pseudole, non audis quæ hic loquitur? Pf. Audio,
here, equidem atque animum advorto.
Cal. Quid mihi es auctor, huc ut mittam, ne ami-
cam hic meam proficiat?
Pf. Bene curassis: liquido es animo! ego pro me, &
pro te curabo.
Jamdiu ego huic bene & hic mihi volumus, &
amicitia est antiqua.
Mittam hodie huic tuo die natali malam rem ma-
gnam & maturam.
Cal. Quid opus est? Pf. Potin' aliam rem ut cures?
Cal. At. Pf. Bat. Cal. Crucior. Pf. Cor dura.
Cal. Non possum. Pf. Fac possis. Cal. Quomodo pacto
possum vincere animum?
Pf. In rem quod sit, prævortaris, quam te advorta
animo auscultes.
Cal. Nagæ istæ sunt: non jucundum est, nisi amans
facit stulte. Pf. Pergin?
Cal. O Pseudole mi, sine sim nihil: mitte me sis.
Pf. Sine. modo ego
Abeam. Cal. Mane, mane: jam ut veles me esse,
ita ero. Pf. Nunc tu sapis.
Bat. It dies: ego mihi cesso. I præ, puere. Cal. Heus!
abit. quin revocas?
Pf. Quid properas? placide! Cal. At priusquam abeat.
Bat. Quod hoc malum? tam placide is; paere.
Pf. Hodie nate heus! hodie nate, tibi ego dico, heus
hodie nate, redi, &
Respice ad nos, tamen occupates, moramur. ma-
ne! sunt, colloqui

Qui

Qui voluit te. *Bal.* Quid hoc est? quis est, qui moram occupato molestam obolit?
Cal. Qui tibi hospitalis fuit. *Bal.* Murtuas est, qui fuit: qui est, vivos est.
Pf. Nimis superbe. *Bal.* Nimis molestus. *Cal.* Reprehende hominem: assequere.
Bal. I, puer. *Pf.* Accedamus hac obviam. *Bal.* Jupiter te perdat, quisquis es.
Pf. Te volo. *Bal.* At vos ego ambos. vorte hac te, puer. *Pf.* non licet
 Colloqui te? *Bal.* At mihi non lubet. *Cal.* Sintaam est quippiam in rem? *Bal.* Licet me obsecro vivere, an non licet? *Pf.* Vah! manta. *Bal.* Omittite. *Cal.* Ballo.
Audi. *Bal.* Surdus som: profecto inanilogus es. *Cal.* Dedit, dum fuit.
Bal. Non puto quod dedisti. *Cal.* Dabo, quando eris. *Bal.* Duciro,
 Quando habebis. *Cal.* Heu, heu, quam ego malis perdidisti modis,
 Quod tibi detuli, & quod dedi! *Bal.* Mortuus es, verba nunc facis.
 Stultus es, rem adham agis. *Pf.* Nolce saltem hunc, quis est. *Bal.* Jam diu
 Scio, qui fuit: nunc quis est is, ipse sciat. ambula tu.
Pf. Porin' ut semel modo, Ballo, hoc cum lucro respicias?
Bal. Respiciam istoc pretio. nam si sacrificem summo Jovi;
 Atque in omnibus extra teneam, ut porriciam, interea loci
 Si lucri quid derat, porcus rem divinam deferam.
Pf. Non potest piete obisti huic, ut res tunc cetera!
 Deos quidem, quos maxime aequum est mutare, eos minimi facit.
Bal. Compellabo. salve multum, serve Athenis paf sume.
Pf. Di te deaeque amant vel huius arbitratu, vel meo:
 Vel si dignus alio pacto, neque amant, neque faciant bene.
Bal. Quid agitur, Calidore? *Pf.* Amat, atque egretur acriter.
Bal. Misereat, si familiam alere possim misericordia.
Pf. Eja! scimus nos quidem te, qualis sis: ne pradicis. Sed scin' quid nos volumus? *Bal.* Pol ego propendo: ut male fit mihi.
Pf. Et id, & hoc: quod te revocamus, quæso, animum advorte. *Bal.* Audio.
 Atque in pauca, ut occupatus nunc som, confer, quid velis.
Pf. Hunc pudet, quod tibi promissit, quaque id promissit di,
 Quia tibi minas viginti pro amica etiam non dedit.
Bal. Nimio id quod pudet, facilius ferretur, quam illud quod piget.
 Non dedisse, istum pudet: me, quia non accepi, piget.
Pf. At dabit, parabit: aliquot his dies manta modo. Nam hic id meruit, ne illam vendas ob simulatorem suam.
Bal. Fuit occasio, si vellet, jampridem argenti ut daret.
Cal. Quid, si non habui? *Bal.* Amabas? invenires mutuum,
 Ad Danissam devenires, adderes senesculum:
 Surripuisses patri. *Pf.* Surripet hic patri, audacissime!

Non periculum est, ne quid recte monstres. *Bal.* Non lenonium est.
Cal. Egon' patri surripere possum quidquam? tam cauto seni?
 Atque adeo, si facere possem, pietas prohibet. *Bal.* Audio.
 Pietatem ergo istam amplexator noctis, pro Phornicio.
 Sed quoniam pietatem amoris video tuo pravortere, Omnes tibi patres sunt? nullus est tibi, quem roges mutuum?
 Argenti? *Cal.* Quomodo nomen quoque jam interit mutuum.
Bal. Heu ra, postquam hercle isti a mensa surgont saruri, poti
 Qui suam repetunt, alienum reddunt nato nemini, Ad alienis cautiores sunt, ne credant alteri.
Cal. Nimis miser sem, numquam nistquam reperire argenti queo:
 Ita miser, & amoris pareo, & inopia argentaria.
Bal. Eine die cæca hercle olivom, id vendito oculara die.
 Jam hercle vel ducenta fieri possunt præfentes minz.
Cal. Perii! an non tam lex me perdit quia vicemaria?
 Metuant credere omnes. *Bal.* Eadem est mihi lex, metuo credere.
Pf. Credere autem? eho, an pœnitet te, quanto hic fuerit usui?
Bal. Non est iustus quisquam amator, nisi qui perpetuat data,
 Darque usque: quando nihil sit, simul amare desinat.
Cal. Nihilne te mei miseret? *Bal.* Inanis cedis: dicta non sonant.
 Atque ego te vivom salvomque vellem. *Pf.* Eho, an jam mortuus est?
Bal. Ut ut est: mihi quidem profecto cum istis dictis mortuus est.
 Illico vixit amator, ubi lenoni placet.
 Semper tu ad me cum argentaria accedito querimonia.
 Nam istoc, quod nunc lamentare, non esse argentam tibi,
 Apud novercam querere. *Pf.* Eho, an omquam tu huius nupisti patri?
Bal. Dii melius faciant. *Pf.* Fac hoc, quod te rogamus, Ballo,
 Mea fide, si isti formidas credere. ego in hoc tri-doo
 Aut terra aut mari alicunde evolam id argentam tibi.
Bal. Tibi ego credam? *Pf.* Cur non? *Bal.* Quia pol, qua opera fic credam tibi.
 Una opera alligem fugitivam canem agnitis lascibus.
Cal. Siccine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?
Bal. Quid nunc vis? *Cal.* Ut oppetire hos sex dies saltem modo,
 Ne illam vendas, neu me perdas hominem amantem. *Bal.* Animo bono est.
 Vel sex menses oppetior. *Cal.* Euge, homo lepidissime.
Bal. Immo vin' etiam te faciam ex leto letantem mari?
Cal. Quid jam? *Bal.* quia enim non venalem jam habeo Phornicum.

Cal.

Cal. Non habes? *Bal.* non hercle vero. *Cal.* Pseudo-
le, accesse hostias,
Victimas, Ianios; ut ego huic factuſcem ſummo Iovi:
Nam hic mihi nunc eſt multo potior Iuppiter, quam
Iuppiter.

Bal. Nolo victimas: agnitis me extis placari volo.

Cal. Propere, quid ſtas? accesse agnos. audin', quid
ait Iuppiter?

Pf. Jam hic ero: verum extra portam Metiam cur-
rendum eſt prius.

Cal. Quid eo? *Pf.* Ianios inde arcellam duos cum
tintinnabulis,

Eadem duo greges virgarum inde almearum adegero,
Ut hodie ad ſitationem hoic ſupperat ſatias Iovi.

In malam crucem illic ibit Iuppiter lenonius.

Bal. Ex tua re non eſt, ut ego emoriar, *Pf.* Qui dum?

Bal. Ego dicam tibi:

Quia edepol dum ego vivor vivam, numquam eris
frugi bonæ.

Pf. Ex tua re non eſt, ut ego emoriar, *Bal.* qui dum?

Pf. Sic, quia

Si ego emortuus ſim, Athenis te ſit nemo nequior.

Cal. Dic mihi, obsecro hercle, verum ſacio, huc quod
te rogo.

Non habes venalem amicam tu meam Phonicium?

Bal. Non edepol habeo proſecto; nam ſumpridem ven-
didi.

Cal. Quomodo? *Bal.* Sine ornamentis, cum inteſtiniſ
omnibus.

Cal. Meam tu amicam vendidiſti? *Bal.* Valde! vigin-
ti minis.

Cal. Viginți minis? *Bal.* Utrum vis, vel quater quin-
tis minis,

Militem Macedonio. & jam quindecim habeo minas.

Cal. Quid ego ex te audio? *Bal.* Amicam tuam eſſe
ſuſtam argentam.

Cal. Cur id auſus facere? *Bal.* Libuit, mea ſuit. *Cal.*
Eho! Pſeudole,

I, gladium aſſer. *Pf.* Quid opus gladio? *Cal.* Qui
hunc occidam, atque me.

Pf. Quin tu te occidis potius? nam hunc ſames jam
occiderit.

Cal. Quid ais, quantum terra tegit, hominum per-
juſſume?

Juraviſſin' te illam nulli venditurum, niſi mihi?

Bal. Fateor. *Cal.* Nempe conceptis verbis. *Bal.* Etiam
conſultis quoque.

Cal. Perjuraviſti, ſceleſte. *Bal.* At argentum intro con-
didi,

Ego ſceleſtos nunc argentum promere poſſum domo:

Tu, qui pius es iſtoci genere gnatus, nummum noo
habes.

Cal. Pſeudole, aſſiſte altrinſecus, atque onera hunc
maledictis. *Pf.* Licet.

Numquam ad prætorum æque curſum curram, ut
emittar manu,

Cal. Ingere mala multa. *Pf.* Jam ego te differam di-
ctis meis:

Impudice, *Bal.* Ita eſt. *Pf.* Scelleſte. *Bal.* Dicis ve-
ra. *Pf.* Verbero.

Bal. Quippini? *Cal.* Buſtirape. *Bal.* Certe. *Cal.* Fur-
cior. *Bal.* Factum optine.

Cal. Sociofraude. *Bal.* Sunt mea hæc iſta. *Pf.* Patrici-
da. *Bal.* Perge tu.

Pf. Sacrilege. *Bal.* Fateor. *Cal.* Perjuro. *Bal.* Vete-
ra vaticinamini.

Cal. Legirupa. *Bal.* Valide. *Pf.* Pernicies adoleſcen-
tum. *Bal.* Accerrume.

Cal. Fur. *Bal.* Batre. *Pf.* Fugitive. *Bal.* Bombax.

Cal. Fraus populi. *Bal.* Planifume.

Pf. Fraudulente. *Cal.* Impure leno. *Pf.* Cœnum. *Bal.*

Cantores probos!

Cal. Verberaviſti patrem atque matrem. *Bal.* Atque

occidi quoque,

Potius quam cibum præhiberem. nam peccavi quip-
pam?

Pf. In pertuſum ingerimes diſta dolium: operam la-
dimas.

Bal. Nunquid aliud etiam volis dicere? *Cal.* Ecquid
te pudet?

Cal. Ted apatorum inventum eſſe ianem, quaſi caſ-
ſam uicem.

Sed quamquam multa, malaque in me diſta dixiſti
mihi,

Niſi mihi attulerit Miles quinque, quas debet, minas,
Sicut hæc eſt præſtitura ſumma ei argento dies:

Si is non aderit, poſſe opior facere officiū me-
meum.

Cal. Quid id eſt? *Bal.* Si tu argentum attuleris, cum
illo perdidim fidem.

Hoc meum eſt officiū: ego, opere ſi ſit, plus te-
cum loquar:

Sed tunc argento fruſtra eſt, quod me tui miſereri
poſſulas.

Hæc mea eſt ſententia, ut tu hinc porro, quid a-
gas, conſulas.

Cal. Jamoc abis? *Bal.* negotii nunc ſum plenus. *Pf.*
paulo poſt magis.

Illic homo meus eſt: niſi omnes di me atque homi-
nes deſerant,

Exoſſabo ego illum ſimiliter itidem ut murenam co-
cus.

Sed nunc, Calidore, operam te mihi volo dare. *Cal.*
Ecquid imperas?

Pf. Hoc ego oppidum admonere, ut hodie capiatur,
volo.

Ad eam rem uſa'ſt hominem aſtutum, doctum, ſci-
tum, & callidum,

Qui imperata effecta reddat; non qui vigilans dor-
miam.

Cal. Cedo mihi, quid es facturus? *Pf.* Tempori ego
ſaxo ſcies:

Nolo bis iterare: ſax ſic longe ſunt Fabulæ.

Cal. Optimum atque æquiſſimum oras. *Pf.* propere,
adhuc hominem cito.

Pauci ex malis ſunt amici, homini qui certi ſient.

Cal. Ego ſcio iſtuc. *Pf.* ergo utrimque tibi omne de-
lectum para:

Ex multis exquire illis unum, qui certus ſiet.

Cal. Jam hic ſaxo aderit. *Pf.* potin' or abeas? tibi mor-
tam diſtis creas.

ACTUS I. SCENA IV.

Pſeudolus.

Poſtquam illic hinc abiit, tu aſſas ſolis, Pſeudole.
Quid nunc acturus, poſtquam herili ſilio
Largitus diſtis dapiliſ? ubi ſuor ea?
Quoi neque parata guſta cerri conſiliſ,
Neque adeo argenti: neque nunc quid faciam ſcio,
Neque exordii primum, unde occipias, habes,
Neque

Neque ad detexendum telam certos terminos.
 Sed quasi Poeta tabulas cum cepit sibi,
 Querit quod nusquam est gentium, reperit ta-
 men;
 Facit illud verisimile, quod mendacium est:
 Nunc ego Poeta fiam: viginti minae
 Quae nusquam nunc sunt gentium, inveniam tamen.
 Atque ego huic jam pridem me daturum dixeram.
 At volui injicere tragolam in nostrum senem:
 Verum is, nescio quo pacto, praesensit prius.
 Sed comprimenda est mihi vox atque oratio.
 Herum eorum video huc una Simonem simul
 Cum suo vicino Calliphone incidere.
 Ex hoc sepulchro veteris viginti minas
 Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.
 Nunc huc concedam, ut horum sermonem legam.

ACTUS I. SCENA V.

Simo, Callipho, Pseudolus.

SI de damnosis, aut de amarioribus
 Dictator fiat nunc Athenis Atticus,
 Nemo antecedit filio, credo, meo:
 Ita nunc per urbem solas fero et omnibus,
 Eum velle amicam liberare, & quærere
 Argeorum ad eam rem, hoc alii mihi renuntiant,
 Atque id jam pridem sensi, & subolet mihi.
Pf. Occisa est haec res, haeret hoc negotium.
 Quo in commercium volui argentarium
 Proficiat, tibi nunc oppido obsepta est via.
 Praesensit: nihil est praedixit praedictoribus.
Cal. Homines qui gestant, quique auscultant crimina,
 Si meo arbitrato liceat, omnes pensant,
 Gestusque linguas, auditores auribus
 Nam istuc quae tibi renuntiant: filium
 Te velle amantem argenti circumducere,
 Forsitan ea tibi dicta sunt mendacia.
 Sed si vera ea sunt, ut nunc mos est, maxime,
 Quid mirum fecit? quid novum? adolescens homo
 Si amat, si amicam liberat? *Pf.* Lepidum senem!
Sim. Vetus nolo faciat. *Cal.* At enim nequidquam
 nevis.

Vel tu ne faceres tale in adolescentia.
 Probum patrem esse oportet, qui gnatum suum
 Esse probiorem, quam ipse fuerit, postulet.
 Nam tu quod damni, & quod fecisti flagitii,
 Populo viritum poruit disperterier.
 Idne tu miraris, si patriat filius?
Pf. Id est, quam pauci essis homines commodi!
 Ehem, illuc est patrem esse, ut aequum est, filio!
Sim. Quis hic loquitur? meus hic est quidem servos
 Pseudolus.

Hic mihi corrumpit filium, scelerum capot.
 Hic dux, hic ille est pedagogus: hunc ego
 Copio execrari. *Cal.* Jam istuc insipientia est,
 Sic iram in promptu gerere. quanto latius est,
 Adire blandis verbis, atque exquirere,
 Sint illa, necne sint, quae tibi renuntiant?
 Bonus animos in mala te diducit mali.
Sim. Tibi auscultabo. *Pf.* Ite ad te, Pseudole:
 Oratorem tibi para advoros senem.
 Herum saluto primum, ut aequum est: postea
 Si quid superest, vicinos imperio.
Sim. Salve. quid agitur? *Pf.* Statim hic ad hunc mo-
 dum.

Sim. Statum vide hominis, Callipho, quæsi basilicum.
Cal. Bene confidereturque altissime intellego.
Pf. Decet innocentem, qui sit atque innoxius,
 Servom superbum esse, apud herum potissimum.
Cal. Sunt, quæ te volumus percontari, quæ quasi
 Per nebulam nosmet scimus atque audivimus.
Sim. Conficiet jam te hic verbis: ut to censens
 Non Pseudolum, sed Socraem tecum loqui.
Pf. Ita est. jumpidum tu me spernis, sentio,
 Parvam esse apud te mihi fidem ipse intellego:
 Cupis me esse nequam, tamen ero frugi bonæ.
Sim. Fac sis vacivus, Pseudole, adis aurium,
 Maa ut migrare dicta possint quo volo.
Pf. Age loquere quid vis, tamen tibi succentus.
Sim. Mihi domino servos tu succentus? *Pf.* Jam tibi
 Mirum id videtur? *Sim.* Hercle qui, ut tu præ-
 dicas,
 Cavendum est mihi abs te irato: atque alio modo
 Me verberare, atque ego te soleo, cogitas.
Cal. Quid censes? edepol merito esse iratum arbleror,
 Cum apud te parum stet fides. *Sim.* Jam sic sino,
 Iratus sit: ego, ne quid noceat, caverò.
 Sed quid ais? quid hoc, quod te rogo? *Pf.* Si quid
 vis, roga.
 Quod scibo, Delphis tibi responsum dictio.
Sim. Advorte ergo animum, & fac sis promissi memor.
 Quid ais? equam scis filium tibi cinam
 Meum amare? *Pf.* Negare meum est. *Sim.* Libera-
 re quam velis?
Pf. Kxi τοῦτο, καὶ τοῦτο nego. *Sim.* Ecquas vigin-
 ti minas
 Per sycopphantiam atque per doctos dolos
 Patitas ut auferas a me? *Pf.* Abs te ego auferam?
Sim. Ita: quas meo gnato des, qui amicam liberet.
Pf. Fateri dei καὶ τὸ τοῦτο καὶ τὸ τοῦτο.
Cal. Fateri. *Sim.* Dixit? Callipho, dudum tibi?
Cal. Memini. *Sim.* Cor hæc, ubi tu rescivisti illico,
 Celata me sunt? cor non rescivi? *Pf.* Eloquar.
 Quia nolebam ex me morem prægnal malum,
 Herum ut servos suum criminator ad herum.
Sim. Juberet hunc præceptum in pistrinum trahi.
Cal. Numquid peccatum est, Simeo? *Sim.* Immo ma-
 xime.
Pf. Deliste: recte ego rem meam sapio, Callipho.
 Peccata mea sunt. animum advorte nunc jam.
 Quapropter te expertem amoris nati habuerim.
 Pistrinum in mundo scibam, si id faxem, mihi.
Sim. Non a me scibas pistrinum in mundo tibi,
 Cum ea mustitabas. *Pf.* Scibam. *Sim.* Cur oon di-
 ctum est mihi?
Pf. Quia illud malum aderat; istuc aberat longius.
 Illud erat præsens; huic erant dieculæ.
Sim. Quid nunc agitis? nam hinc quidem a me non
 potest
 Argentum auferri, qui præsertim fenserim.
 Ne quisquam credat nummon, jam edicam omnibus.
Pf. Numquam edepol quoviam supplicabo, dum qui-
 dem
 Tu vives: to mihi hercle argentum dabis;
 Abs te equidem sumam. *Sim.* Tu a me fumes? *Pf.*
 Serenue.
Sim. Excludito mihi hercle oculum, si dederò. *Pf.* D-
 bis,
 Jam dico, ut a me caveas. *Cal.* Certe edepol scio,
 Si abstuleris, mirum & magnam facinus feceris.

Pf. Faciam. *Sim.* Si non abstuleris? *Pf.* Virgine cedito. Sed quid, si abstulero? *Sim.* Do Jovem talem tibi, Te xatrem impune habiturum. *Pf.* Facio, ut memineris.

Sim. Egon? ut cavere nequeam, quod predicator? *Pf.* Prædico, ut caveas: dico, inquam, ut caveas: cave.

Hem! istis mihi tu hodie manibus argentum dabis. *Cal.* Edepol mortalem graphitum, si servat fidem! *Pf.* Servitum tibi me adducito, ni fecero. *Sim.* Bene atque amice dicis: nam nunc jam meus es. *Pf.* Vin' etiam dicam, quod vos magis miremini? *Cal.* Studes hercle audire, nam ted auctulo libens. *Sim.* Agedum, nam satis libenter te auctulo loqui. *Pf.* Priusquam istam pugnam pugnabo, ego etiam prius Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem. *Sim.* Quam pugnam? *Pf.* Hem, ab hoc lenone vicino tuo.

Per sycophantiam atque per doctos dolos Tibicinam istam, tuus quæm gnatus deperit, Eam circumducam lepide lenonem. *Sim.* Quid est? *Pf.* Effugiam hoc hodie reddam utrumque ad vesperum.

Sim. Siquidem istæ opera, ut prædicas, perfecteris, Virtute regi Agathocli antecessoris. Sed si non faxis, namquid causæ est, illico Quo te in pistrinum condam? *Pf.* Non unum quidem.

Diem modo, verum hercle in omnis, quantum est, sed si effecero,

Dabin' mihi argentum, quod dem lenoni illico Tua voluntate? *Cal.* Jus bonum erat Pseudolus: Dabo, inque. *Sim.* At enia seip' quid mihi in mentem venit?

Quid si hinc inter se confenserunt, Callipho, Aut de compahto faciunt confusis dolis, Qui me argento circumvortant? *Pf.* Qois me adducior.

Sit, si istuc facinus audeam facere? immo sic, Simo, Si sumus compæti, siue consilium umquam inivimas De istæ re, aut si de ea re umquam inter nos convenimus:

Quasi in libro cum scribuntur calamo litteræ, Stilis me totam usque ulmeis conscribito.

Sim. Indice ludos oñe jam, quando lubet.

Pf. Da in hunc diem operam, Callipho, quæso mihi, Ne quo te ad aliud occupes oegotium.

Cal. Quis rus uti irem, jam heri constitueram.

Pf. At nunc distorba, quas statuisse, machinas.

Cal. Nunc non abire certum est istæ gratia.

Lubido est ludos tuos spectare, Pseudole.

Et si hunc video non dare argentum tibi,

Quod dixit: potius quam id non faxi, ego dabo.

Nou demutabo. *Pf.* Namque edepol, si non dabis,

Clamore magno & multum flagitare.

Agite, amoveamini hinc vos intro nunc jam,

At meis vicissim date locum fallaciis.

Sim. Fiat, geratur mos tibi. *Pf.* Sed te volo

Domi usque adesse. *Sim.* Quin tibi hanc operam dico.

Cal. At ego ad forum ibo: jam hic adero. *Sim.* A-

stutum redi.

Pf. Suspicio est mihi nunc vos suspicari, Me iccirco hæc tanta facinora promittere, Qui vos oblectem, hæc Fabulam dum transigam, Neque sim facturus, quod facturum dixeram: Non demutabo. atque etiam certum, quod sciam,

Quo sim facturus pasto, nihil etiam scio; Nisi quia sururum est, nam qui in Scenam provenit Novo modo, novum aliquod inventum asserere addcet. Si id facere nequeat, det locum illi, qui queat. Contendere aliquantisper hinc mihi iuro lubet, Dum concutitur in corde sycophantias, Tibicen vos interea hic delectaverit.

ACTUS SECUNDUS

SCENA I.

Pseudolus.

Roh Juppiter, ut mihi, quidquid ago, lepide omnia prospereque eveniant! Neque quod dubitem, neque quod timeam, meo in pectore conditum est consilium.

Nam ea stultitia est, facinus magnom timido cordi credere. nam omnes

Res perinde sunt, ut agas, ut eas, magnificias. nam ego in meo

Pectore prius ita parvi copias duplicis, triplicis, dolos,

Perfidias; ut ubicumque cum hostibus congregiar, malorum meorum

Fretus virtute dicam, mea industria & malitia, fraudulentia,

Facile ut vincam, facile ut spoliem meos perduellis meis perfidiis.

Nunc inimicum ego hunc communem meum, atque vestrum omnium

Ballionem exballilabo lepide. date operam modo. hoc ego oppidum

Admonere, ut hoc capiatur, volo: atque ad hoc meas legiones

Adducam. si hoc expugno, facilem ego hanc rem meis civibus faciam.

Post ad oppidum hoc vetas continuo mecum exercitum protinus obducam:

Iode me & simul participes omnes meos præda onerabo, atque opplebo:

Metum & fugam perduellibus meis injiciam, me esse ut sciant natum.

Ego sum genere gnatus, magna me facinora decet efficere,

Quæ post mihi clara, & dio cleant. sed hunc quem video, quis hic est,

Qui oculis meis obviam ignorabilis objicitur? lubet scire,

Quid hic velit cum machara; & huic, quam rem agat, huic dabo infidias.

ACTUS II. SCENA II.

Harpax, Pseudolus.

HI loci sunt, atque hæc regiones, quæ mihi ab heri sunt demonstrant: Ut oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus meus Miles, Septimas esse zedeis a porta, ubi ille habitat leno, cui iussit Symbolum me ferre, & hoc argentum. nimis velim, certum qui

Mihi.

Mihi faciat, Ballio leno ubi hic habitat. *Pf.* ſi. ta-
ce tace.

Mene hic eſt homo, ni omnes di atque homines de-
ſerunt. novo conſilio

Nunc mihi opus eſt: nova res ſubito mihi hæc ob-
jecta eſt:

Hoc prævortat principio: illa omnia miſſa habeo,
quæ ante agere occupi.

Jam pol ego hunc ſtratioticum nuntium advenien-
tem probe percuriam.

Har. Offium pultabo, atque iatus evocabo aliquem
foras.

Pf. Quisquis eſ, compendium ego te facere pultandi
volo.

Nam ego precatore & patronus foribus proceſſi foras.
Har. Tuus eſt Ballio? *Pf.* Immo vero ego ejus ſum
Subballio.

Har. Quid illuc verbi eſt? *Pf.* Conduſ-promus ſum,
procurator peni.

Har. Quasi te dicas attrienſem. *Pf.* Immo attrienſi ego
impero.

Har. Quid tu? ſervofus eſ, an liber? *Pf.* Nunc qui-
dem etiam ſervio.

Har. Ita videre; & non videre dignus, qui liber ſies.
Pf. Non ſoles reſpicere te, cum dicas inſulto alteri?

Har. Hinc hominem malum eſſe oportet. *Pf.* Di me
ſervant atque amant.

Nam hic mihi locus eſt: proculam ego hodie hinc
multos dolos.

Har. Quid illic ſecum ſolus loquitur? *Pf.* Quid ais tu,
adoſcens? *Har.* Quid eſt?

Pf. Eſne tu, an non eſ, ab illo miſiſte Macedonio,
ſervos ejus, qui hinc a vobis eſt necatus mulie-
rem?

Qui argenti hero meo Lenoni quindecim dederat mi-
nas,

Quinque debet? *Har.* Sum. ſed ubi tu me noviſti
gentium?

Aut vadit, aut collocutus? nam equidem Athenas
antidhac

Numquam adveni, neque te vidi ante hunc diem
unquam oculis meis.

Pf. Quia videre inde eſte. nam olim cum abiit, ar-
gento hæc dies

Præſtituta eſt, quod reſerret nobis: neque dum re-
tulit.

Har. Immo adeſt. *Pf.* Tun' attuliſti? *Har.* Egomet.
Pf. quid dubitas dare?

Har. Tibi ego deni? *Pf.* Mihi hercle vero, qui res ra-
tionique heri

Ballienſis curo, argentum accepto, expenſo, & cui
debet dato.

Har. Si quidem hercle etiam ſupremi promtas theſau-
rus Jovis,

Tibi libellam argenti numquam credam. *Pf.* dum tu
ſtrenuas,

Res erit ſoluta. *Har.* Vinſtam potius ſic ſervavero.
Pf. Væ tibi! tu iuventus vero, meam qui forciles ſi-
dem?

Quasi mihi non ſexcenta tanta ſoli ſoleant credere!
Har. Poſteſt, ut alii ita arbitrentur; & ego ut ne cre-
dam tibi.

Pf. Quasi tu dicas, me te velle argento circumducere.
Har. Immo vero quasi tu dicas, quaiſque ego autem
id ſuſpicet.

Sed quid eſt tibi nomen? *Pf.* ſervos eſt huic lenoni
ſyrus,

Eum eſſe me dicam. ſyrus ſum. *Har.* ſyrus? *Pf.*
Id eſt nomen mihi.

Har. Verba multa facium: herus ſi tuus domi eſt,
quin provocas?

Ut id agam, quod miſſus huc ſum? quidquid eſt
nomen tibi.

Pf. Si intus eſſet, evocarem. verum ſi dare vis mihi,
Magis erit ſolutum, quam ipſi dederis. *Har.* At e-
nim ſcin' quid eſt?

Reddere hoc, non perdere, herus me miſit. nunc
certo ſcio

Hoc febrem tibi eſſe, quia non licet hoc injicere
ungulis.

Ego, niſi ipſi Ballioni, nummum credam nemini.
Pf. At ille nunc negotioſus eſt: res agitur apud judi-
cem.

Har. Di bene vortant, at ego quando eum eſſe cen-
ſebo domi.

Redire. tu epiſtolam hanc a me accipe, atque illi
daro.

Nam iſtic ſymbolum eſt: inter herum meum & tuum
de muliere.

Pf. Scio equidem, ut qui argentum aſſerret, atque ex-
preſſam imaginem

ſuam hæc ad nos, cum eo aſſebat velle mitti mu-
lierem.

Nam hic quoque exemplum reliquit ejus. *Har.*
Omnen rem tenes.

Pf. Quid ego ni teneam? *Har.* Dato ergo iſtum ſym-
bolum illi. *Pf.* Libet.

Sed quid eſt tibi nomen? *Har.* Harpax. *Pf.* Apa-
ge te; Harpax, hæd places.

Huc quidem hercle hæd ibis intro; ne quid har-
pax feceris.

Har. Hoſtis vivos rapere ſoleo ex acie: ex hoc no-
men mihi eſt.

Pf. Pol te multo magis, opinor, vaſa athenæa ex zili-
bus.

Har. Non ita eſt. ſed ſcin' quid te orem, Syre? *Pf.*
ſciam, ſi dixeris.

Har. Ego devortor extra portam huc in tabernam
tertiam,

Apud anum illam diabolarem, cladam, craſſum,
Chrytidem.

Pf. Quid nunc viſi? *Har.* Inde ut me arceſſas, he-
rus tuus ubi venerit.

Pf. Tuo armatu, maxime. *Har.* Nam ut laſſus
veni de via,

Me volo curare. *Pf.* Sane ſapis, & conſilium placet:
ſed videtis, ne in quaſtione ſis, quando arceſſam,
mihi.

Har. Qui ubi pranderò, dabo operam ſomno. *Pf.*
ſane cenſeo.

Har. Nunc quid viſi? *Pf.* Dormitum ut abeas. *Har.*
Abeo. *Pf.* Atque audin', Harpage?

Jube ſis te operis: beatus eris, ſi conſuſaveris.

ACTUS II. SCENA III.

Pſeudulus.

DI immortales! conſervavi me illic homo adven-
tu ſuo.

Suo viatico reduxit me uſque ex errore in viam.
Nam ipſa mihi Opportunitas non poruit opportunus

Advenire, quam hæc allata eſt mihi opportune
epiſtola.

X a

Nam

Nam hæc allata cornucopiæ est, ubi inest quidquid volo.
 Hic doli, hic fallaciæ omnes sunt: hic sunt sycophantæ,
 Hic argenteæ, hic amica amanti herili filio.
 Atque ego nunc me ut gloriosum faciam, ut copipetture;
 Quid modo quidque agerem, ut Lenoni surriperem mulierculam;
 Jam instituta, ornata, cuncta in ordine animo ut volueram,
 Certa, deformata habebam. sed profecto hoc sic erit.
 Centum doctum hominum consilia sola hæc devincit dea
 Fortuna. atque hoc verum est: proinde ut quisque fortuna utitur,
 Ita præcellet, atque exinde sapere cum omnes dicimus.
 Bene ubi quod consilium discimus accidisse, hominem catum
 Eum esse declaramus: stultum autem illum, qui vortit male.
 Stulti haud scimus, frustra ut simus, cum quod cupienter dari
 Petimus nobis, quasi, quid in rem sit, possimus noscere.
 Certa amittimus, dum incerta petimus. atque hoc evenit,
 In labore atque in dolore ut mors obrepas inrerim.
 Sed jam satis est philosophatum. nimis diu & longum loquor.
 Di immortales! aurichalco contra non carum fuit Meum mendacium, hic modo quod subito commentus fui,
 Quia Lenonis me esse dixi. nunc ego hac epistola Tris deludam; herum, & Lenonem, & qui hæc mihi dedit epistolam.
 Euge, par pari! aliud autem, quod cupiebam, contigit.
 Venit, eum, Calidorus, ducit nescio quem secum simul.

ACTUS II. SCENA IV.

Calidorus, Charinus, Pseudolus.

Dulcia atque amara apud te sum elocutus omnia,
 Scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam.
Ch. Commemini omnia: id tu modum, quid me vis facere, fac sciam.
Cal. Cum hæc tibi alia sum elocutus, ut scires, si scis, de symbolo.
Ch. Omnia, inquam, tu modum, quid me facere vis, fac ut sciam.
Cal. Pseudolus mihi ita impetavit, ut aliquem hominem strenuum,
 Benevolentem adducerem ad se. *Ch.* Servas imperium probe;
 Nam & amicum & benevolentem ducis. sed istuc Pseudolus
 Nnovo mihi est. *Cal.* Nimium est mortalis graphicus: heu retes mihi est:
 Is mihi hæc esse effecturum dixit, quæ dixi tibi.
Pf. Magnifice hominem compellabo. *Cal.* Cui vix ionat? *Pf.* Jo, jo, jo.
 Te te te, tyranno, te rogo: qui imperitas Pseudolus,

Quæro: quoi ter, trina, triplicia, tribus modis, tria gaudia,
 Artibus tribus, tet demeritis dem latitias, de tribus Fraude partas; per malitiam, & per dolum & fallaciam,
 In libello hoc obignato ad te attuli paucillulo.
Cal. Illic homo est. *Ch.* Ut paratragœdiar carnifex!
Ch. Confer gradum
 Contra pariter. *Pf.* Porrigere audaciter ad salutem brachium.
Ch. Dic, utrum Spemne an Salutem te salutem, Pseudole?
Pf. Immo utramque. *Ch.* Utrumque, salve. sed quid actum est? *Pf.* Quid times?
Cal. Attuli tunc. *Pf.* Quid? attulisti? *Cal.* Adduxi, volui dicere.
Pf. Quis istuc est? *Cal.* Charinus. *Pf.* Euge! jam *Χαρίνης φίλος τοῦ*
Ch. Quin tu quidquid opus sit, mihi audacter imperas. *Pf.* Jam gratiam.
 Bene sit, Charine: nolo tibi molestos esse nos.
Ch. Vos molestos mihi? nescitis est id quidem. *Pf.* Tum tu igitur mane.
Ch. Quid istuc est? *Pf.* Epistolam modo hanc intercepti, & symbolum.
Ch. Symbolum? quem symbolum? *Pf.* Qui a milite allatus sit modum.
 Ejus servo, qui hunc ferebat cum quinque argenti minis,
 Tuam qui amicam hinc arcebat; ei es sublevis modum.
Cal. Quomodo? *Pf.* Horum causa hæc agitur spectatorum Fabula.
 Hi sciunt, qui hic assuerunt, vobis post narravero.
Cal. Quid nunc agimus? *Pf.* Liberam hodie tuam amicam amplectere.
Cal. Egone? *Pf.* Tute. *Cal.* Ego? *Pf.* Ipsus, inquam: si quidem hoc vivet caput.
 Si modo mihi hominem invenietis proptere. *Cal.* Qua facie? *Pf.* Malum.
 Callidum, doctum, qui quando principium prebenderit,
 Porro sua virtute teneat, quid se facere oporteat.
 Atque eum, qui non hic usitatus sæpe sit. *Ch.* Si servos est,
 Numquid refert? *Pf.* Immo multo mavolo quam liberum.
Ch. Posse opinor me dare hominem tibi malum & doctum; modum
 Qui a parte advenit Carysto: nec dum exiit ex ædibus
 Quoquam, neque Athenas advenit umquam, ante hesternum diem.
Pf. Bene juvas. sed quinque inventis opus est argenti minis
 Minus, quas hodie reddam: nam unam hujus mihi debet pater.
Ch. Ego dabo, ne quære aliunde. *Pf.* O hominem opportunitatem mihi!
 Etiam opus sit chlamyde, & machæra, & petaso. *Ch.* Possum a me dare.
Pf. Di immortales! non Charinus mihi hic quidem est, sed Copia!
 Sed istuc servos, ex Carysto hic qui advenit, quid sapit?
Ch. Hircum ab aliis. *Pf.* Mantuleam tunicam habere hominem decet.

Ecquid

Ecquid habet is homo aceti in pectore? Cb. Atque acidissimum.

Quid, si opus sit, ut dulce promat indidem, ecquid habet? Cb. Rogas?

Murthinam, passum, defrutum, melinam, mel quoquejmodi.

Quin in corde instruere quondam cepit thermopolum.

Pf. Engage! lepidè, Charine, me meo ludo lamberas. Sed quid nomen esse dicam ego isti servo? Cb. Simiz.

Pf. Scirne in te advorsa vorari? Cb. Turbo non aequo citus est.

Pf. Ecquid argutus est? Cb. Malorum facinorum sapissimum.

Pf. Quid cum manifesto tenetur? Cb. Anguilla est, elabatur.

Pf. Ecquid is homo scirus est? Cb. Plebiscitum non est scirus.

Pf. Probus homo est, ut predicare te audio. Cb. Immo si scias;

Ubi te aspexerit, narrabit ultro, quid sese velis. Sed quid es acturus? Pf. Dicam: ubi hominem exornavero,

Subdititium fieri ego illum militis servum volo: Symbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis:

Mulierem ab lenone abducat, hem tibi omnem fabulam!

Ceterum quo quidque pacto faciat, ipsi dixerò. Cal. Quid nunc igitur flamus? Pf. Hominem cum ornamentis omnibus

Exornatum adducite ad me, jam ad trapezitam Eschinum.

Sed propere. Cb. Prius illic erimus, quam tu. Pf. Abire ergo ocyus.

Quidquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit,

Nunc liquet: nunc defecatum est; cor mihi nunc pervium est.

Omnès ordines sub signis ducam, legiones meas, Avi sinistra, auspicio liquido, atque ex sententia:

Confidentia est inimicos meos me posse perdere. Nunc ibo ad forum, atque onerabo meis preceptis Simiam,

Quid agat, ne quid titubet, doctè ut hanc ferat fallaciam.

Jam ego hoc ipsum oppidum expugnatum saxo erit lenonium.

ACTUS TERTIUS

SCENA I.

Puer.

Ubi servitutem di danunt lenoniam Puerò, atque eidem si addunt turpitudinem,

Nè illi, quantum ego nunc corde conspicio meo,

Malam rem magnam, multa que ærumnas dantur.

Velut hæc mihi evenit servitus, ubi ego omnibus Parvis magnisque miseris præfalcior:

Neque ego amatorem mihi invenire ullum queo:

Qui amet me, ut curet tandem nitidifacile.

Nunc huic lenoni est hodie natalis dies: Interminatus est a minimo ad maximum,

Si quis non hodie manus misisset sibi, Eum cras cruciatu maximo perbitere.

Nunc nescio hercle rebus quid faciam meis. Neque ego illud possum, quod illi qui possunt, solent.

Nunc nisi lenoni manus hodie misero, Cras mihi potandus fructus est fulsonus.

Eheu! quam ille rei ego etiam nunc sum parvulus!

Atque edepol ut nunc male eum metuo miser! Si quispiam det, quoi manus gravior fiet,

Quamquam illud ajunt magno gemitu fieri, Comprime dentes videor posse aliquo modo.

Sed comprimenda est mihi vox atque oratio, Hæret eccum recipit se domum, & ducit coquem.

ACTUS III. SCENA II.

Ballie, Coquat, Puer.

FORAM coquinam qui vocant, sultite vocant, Nam non coquinum est, verum facinum est forum:

Nam si ego juratus pejorem hominem quærerem, Coquem non potui, quam hunc, quem ducò, ducere,

Multiloquam, gloriosum, insulsum, inutilem: Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad se noliât,

Ut esset hic, qui mortuis cenam coquat. Nam hic solus illis coquere, quod placeat, potest.

Cog. Si me arbitrare isto pacto, ut prædicas, Cui conducebas? Bal. Inopia: alius non erat.

Sed cur sedebas in foro, si eras coquos Tu solus præter alios? Cog. Ego dicam tibi:

Hominum avaritia ego sum factus improbius coquos,

Non eloquit ingenio. Bal. Qua istuc ratione? Cog. Eloquar.

Quia enim cum extemplo veniunt conductum coquem,

Nemo illum quærit, qui optumus, & carissimu est: Illum conducunt potius, qui vilissimu est.

Hoc ego tui hodie solus obsecor fori. Illi drachmis iissent miseri: me nemo potest

Minoris quisquam nummo, ut furgam, subigere. Non ego item cenam condio, ut alii coqui,

Qui mihi condita prata in patinis proferunt; Boves qui convivas faciunt, herbasque oggerunt;

Eas herbas herbis aliis porro condunt, Indunt coriandrum, feniculum, allium, strum olus:

Apponunt rumicem, brassicam, betam, blitum, Eo læterpicii libram pondo dilunt:

Teritur sinapis scelerata cum illis: qui terunt, Priusquam triverunt, oculi ut exsiliunt, facit.

Ei humines cenas sibi coquunt. cum condunt, Non condimentis condunt, sed strigibus,

Vivis convivis intestina quæ exedunt. Hoc hic quidem homines tam brevem vitam colunt.

Cum hæc herbas hujusmodi in suam alvum congerunt,

Formidolosus dictu, non esu modo.

Quas

Quas herbas pecudes non edunt; homines edunt.
Bal. Quid tu? divinis condimentis utere,
 Qui protogare vitam potius hominibus,
 Qui ea culpas condimenta. *Cog.* Audacter dicito.
 Nam vel ducentos annos poterunt vivere,
 Meas qui estrabant escas, quas condidero.
 Nam ego cicindendum quando in patinas indidi,
 Aut spoliandrum, aut macidem, aut lancapideum,
 Et ipse sese patine ferveciaciut illico.
 Hæc ad Neptuni pecudes condimenta sunt:
 Terrestris pecudes cicinandro conio,
 Aut buccalopis, aut catacrasia. *Bal.* At te Juppiter
 Dūque omnes perdant, cum condimentis tuis,
 Cumque tuis istis omnibus mendaciis.
Cog. Sine his loqui me. *Bal.* Loquere, atque in cal-
 lam crucem.
Cog. Ubi omnes patine fervent, omnis aperio,
 Is odos demissis pedibus in celum volat:
 Eum in odorem cœnat Juppiter cotidie.
Bal. Odor demissis pedibus? *Cog.* Peccavi iocisus.
Bal. Quid est? *Cog.* Quia enim demissis manibus vo-
 lai dicere.
Bal. Si nūquam is coctum, quidam cœnat Jup-
 piter?
Cog. It incenamus cubitum. *Bal.* I in malam erueno.
 Istæcine causa tibi hodie unumquem dabo?
Cog. Fateor equidem, esse me coquam carissimum:
 Verum pro pretio facio ut opera apparuat
 Mea, quo conductus veni. *Bal.* Ad turandum qui-
 dem.
Cog. An invenire postulas quemquam coquam,
 Nisi milvius aut aquilinus unguis?
Bal. An tu coquinarum te ire quemquam postulas,
 Quia ibi contractis unguis canam coquas?
 Nunc adeo tu, qui meus es, jam edico tibi,
 Uti nostra properes amoliri omnia:
 Tum ut hujus oculos in oculis habeas tuis:
 Quoquo hic spectabit, eo tu spectato simul:
 Si quo hic gradietur, pariter progredimur.
 Manum si protollet, pariter prosterne manum.
 Suum si quid fumer, id tu finito turare:
 Si nostrum fumer, tu teneo altrinsecus.
 Si ille ibit, ito; stabit, afflato simul.
 Si conquisierit illic, cœveto simul.
 Item his discipulis privos cultus dabo.
Cog. Habe modo bonum animum. *Bal.* Quæso, qui
 possum, doce,
 Animum bonum habere, qui te ad me adducam do-
 mum?
Cog. Quia sortitione faciam ego te hodie mea,
 Item ut Medea Peliam concoxit lenem:
 Quem medicamento, & suis venenis dicitur
 Fecisse rursus ex senæ adolescentulum:
 Item ego te faciam. *Bal.* Eho, an tu etiam venen-
 tus?
Cog. Immo edepol vero hominum servator magis.
Bal. Hem maore. quanti istuc unum me coquinarum
 perdoce?
Cog. Quid? *Bal.* Ut te servem, ne quid surripias mihi.
Cog. Si credis, nummo; si uon, ne mina quidem.
 Sed utrum amicis hodie, an inimicis tuis
 Daturus cœnam? *Bal.* pol ego amicis, scilicet.
Cog. Quin tu illos inimicos potius, quam amicos vo-
 las?
 Nam ego ita coconvivis cœnam coeditam dabo

Hodie, atque ita suavitate condiam,
 Ut quique quidque conditum gustaverit,
 Ipsos sibi faciam ut digitos prærolat suos.
Bal. Quæso hercle priusquam quidquam coconvivis dabis,
 Gustato rute pnis, & discipulis daro,
 Ut prærolaris vestras perficias manus.
Cog. Fortasse hæc tu nunc mihi non credas, quæ lo-
 quor.
Bal. Molestus me sis, nimium jam timis, non places.
 Hem! illic ego habito. intro huc abi, & cœnam
 coque
 Propere. *Cog.* Quin is accubitus, & convivis cedo.
 Corruptur jam cœna. *Bal.* Hem! subolem sis vide!
 Jam hic quoque coelestus, est coqui sublingio.
 Profecto, quid nunc primum caveam, nescio.
 Ira in adibus sunt fures: prædio in proxumo est,
 Jam a me hic vicinus apud forum paullo prius
 Pater Calidori opere perivi maturo,
 Ut mihi caverem a Pseudolo servo suo,
 Nea siem ai haberem, nam cum circumire in hunc
 diem,
 Ut me, si posset, muliere intervorteret,
 Eam promissis firmavit, dixit sibi,
 Sese abducatum a me dolis Phœniciam.
 Nunc ibo intro, atque edicam familiaribus,
 Profecto ne quis quidquam credat Pseudolo.

ACTUS QUARTUS

SCENA I.

Pseudolus, Simia.

Iamquam quemquam di immortales vo-
 luere esse auxilio adiutum,
 Tum me & Calidorum servaturo vo-
 lont esse, & lenonem extrinxi,
 Cum te adiutorem genuere mihi, tam
 doctum hominem atque altitum.
 Sed ubi illic est? sumne ego homo In-
 sapiens, qui hæc mecum egomet loquor solus?
 Dedit verba mihi hercle, ut opinor, malis cum
 malis stulte cavi,
 Tum pol ego interii, homo si ille abiit: neque hoc
 opus, quod volui, ego hodie efficiam.
 Sed ecce! video verberem statuan. ut magnifice
 iocert sese!
 Hem! te hercle ego circumspiciabam: nimis metue-
 bam male, ne abisses.
Sim. Fuit meum efficiam, ut facerem: fureor. *Pf.* ubi
 resisteras? *Sim.* ubi mihi libitum est.
Pf. Istuc ego jam satis scio. *Sim.* cure ergo, quod scis,
 me rogas? *Pf.* at hoc volo munere te.
Sim. Monendus ne me moneat. *Pf.* Nimis tandem ego
 abs te contemnor,
Sim. Quippe ego te ni contemnam, stratioticus homo
 qui clues? *Pf.* Jam
 Hoc volo, quod acceptum' n, agi. *Sim.* Numquid
 agere aliud me vidus?
Pf. Ambula ergo cito. *Sim.* Immo oratio volo. *Pf.*
 Hæc ea occasio est. dum ille dormit,
 Volo tu prior ut occupes adire. *Sim.* Quid prope-
 peras? placide.
 Ne time. ita ille faxis Juppiter! ut ille palam ibi-
 dem affiet,

Quisquis

Quisquis ille est, qui adest a Milite. numquam edepol erit ille porior
 Harpax, quam ego. habet animum bonum: pulchre ego hanc explicatam tibi rem dabo.
 Sic ego illam dolis atque mendaciis in timorem dabo
 Militem advenam, ipse sese ut oget eum esse qui fiet,
 Meque ut esse aurumet, qui ipse est. *Pf.* Qui potest? *Sim.* Occidis me.
 Cum istuc rogitas. *Pf.* O hominem lepidum! te quoque etiam dolis
 Atque etiam mendaciis, Juppiter te mihi servet.
Sim. Immo mihi. sed vide, ornatus hic facis me concedet?
Pf. Optime habet. *Sim.* Esto. *Pf.* Tantum tibi boni di immortales dunt,
 Quantum tu tibi optes. nam si exoptem, quantum dignus, tantum deus,
 Minus nihilo est. neque ego hoc homine quemquam vidi magis malum
 Et maleficum. *Sim.* Tun' id mihi? *Pf.* Taceo. sed ego que tibi dona
 Dabo & faciam, si hac rem sobrie accurassis! *Sim.* Potin' ut taceas?
 Memorem immensorem facit, qui monet, quod memor meminit. teneo omnia.
 In pectore condita sunt, meditati sunt doli docti.
Pf. Probas hic est
 Homo. *Sim.* Neque hic est, neque ego. *Pf.* At vide ne titubes. *Sim.* Potin' ut taceas?
Pf. Ita me dii ament. *Sim.* Ita non facient, mera jam mendacia fraudes.
Pf. Ut ego ob tuam, Simia, perfidiam te amo, & metuo, & magnifico!
Sim. Ego istuc alius dare condidici, mihi oberadere non potes palpam.
Pf. Ut ego te hodie accipiam lepide, ubi efficeris hoc opus! *Sim.* Ha ha he!
Pf. Lepido vislu, vino, unguentis, & inter pocula pulpamentis:
 Ibidem una aderit mulier lepida, tibi savia super savia quoniam det.
Sim. Lepide accipis me. *Pf.* Immo si efficis, tunc faxo magis dicas.
Sim. Nisi efficerem, cruciabitur carosus ex me accipito.
 Sed propterea mihi demonstrare, ubi ostium Lenonis adsum.
Pf. Tertium hoc est? *Sim.* St! tace, mdes hiscant.
Pf. Credo, animo male est
 Adibus. *Sim.* Quid jam? *Pf.* Quia edepol ipsum Lenonem evomant.
Sim. Illicine est? *Pf.* Illic est. *Sim.* Mala merx est.
Pf. Illuc sis vide:
 Non protinus, verum ex transverso cedit, quasi cancer solet.

ACTUS IV. SCENA II.

Ballio, Pseudolus, Syrophanta.

Minus malum hunc hominem esse opinor, quam esse censebam quomodo:
 Nam nihil etiam dum harpagavit, preter cyathum & carnarum.
Pf. Heus tu? nunc occasio est & tempus. *Syc.* Tecum sentio.

Pf. Ingredere in viam dolose: & ego hic in insidiis ero.
Syc. Habui numerum sedulo, hoc est sextum a porta proximum
 Angiportum, in id angiportum me deverti iusserat.
 Quotumas adeo discessit, id ego admodum incerto scio.
Bal. Quis hic homo chiamydratus est, aut unde est, aut quera querit?
 Peregrinus tacite videtur hominis, atque ignobilis.
Syc. Sed ecce, qui ex incerto faciet mihi, quod quero, certus.
Bal. Ad me adit recta, unde ego hominem hunc esse dicam gentium!
Syc. Heus tu, qui cum hircina astas barba, responde quod rogo.
Bal. Eho, an non prius salutas? *Syc.* Nulla est mihi salus dataria.
Bal. Nam pol hinc tantundem accipies. *Pf.* Jam inde a principio prohi.
Syc. Ecquem in angiporto hoc hominem tu novisti? te rogo.
Bal. Egomet me. *Syc.* Pauci istuc faciunt homines, quod tu predicas:
 Nam in foro vix decimus quisque est, qui ipse se se noverit.
Pf. Salvos sum! jam philosophatur. *Syc.* Hominem ego hic quero malum,
 Legitimum, impium, perjuram, atque improbum.
Bal. Me querit?
 Nam illa mea sunt cognomena, nomen si memoret modo.
 Quid est ei homini nomen? *Syc.* Lene Ballio. *Bal.* Scivin' ego?
 Ipse ego is sum, adolescens, quem tu queritis.
Syc. tunc es Ballio?
Bal. Ego eninvero is sum. *Syc.* Ut vestitus est perfossor parietum!
Bal. Credo, in tenebris conspicatus si sis me, abstinens manum.
Syc. Herus meus tibi me salutem multam voluit dicere.
 Hanc epistolam accipe a me, hanc me tibi iussit dare.
Bal. Quis is homo 'st, qui iussit? *Pf.* Perii, nunc homo in medio luto est,
 Nomen nescit, haeret hac res. *Bal.* Quem hanc misisse ad me autumas?
Syc. Noce imaginem: tute ejus nomen memorato mihi,
 Ut sciam te Ballionem esse ipsum. *Bal.* Cedo mihi epistolam.
Syc. Accipe: cognosce signum. *Bal.* Oho! Polymachroplacides
 Purus purus est ipse: novi: heus! *Syc.* Polymachroplacides
 Nomen est. scio jam tibi me recte dedisse epistolam:
 Postquam Polymachroplacides elocutus nomen es.
Bal. Sed quid agit is? *Syc.* Quod homo edepol fortis, atque bellator probus.
 Sed propterea hanc pellegere quas epistolam; ita negotium est;
 Atque accipere argentum actutum, mulieremque mihi emittere.
 Nam necesse hodie Sicyoni me esse, aut cras moestem exsequi,
 Ita heros meus est imperiosus. *Bal.* Novi, notis praedicas.
Syc.

Syr. Propera pellegere epistolam ergo. *Bal.* Id ago, G taceas modo.

Miles lenoni Ballio epistolam
Conscriptam mittit Polymacheroplacides,
Imaginem obligatam, quæ inter nos duo
Convenit olim. *Syr.* Symbolum est in Epistola.

Bal. Video, & cognosco signum. sed in Epistola
Nullam salutem mittere ne scriptam solet?

Syr. Ita militaris disciplina est, Ballio:
Manu salutem mittant benevolentibus.
Eadem malam rem mittunt malevolentibus;
Sed, ut occipisti, perge operam experieris.
Quid epistola ista narret. *Bal.* Ausculta modo.
Harpax calator meus est, ad te qui venit.
Tunc is es Harpax? *Syr.* Ego tum; atque ipse Har-
pax quidem.

Bal. Qui epistolam istam fert, ab eo argentum accipi,
Et cum eo finitæ mulierem mitteri volo.
Saltem scriptam dignum est dignis mittere:
Te si arbitrare dignum, misissem tibi.
Syr. Quid nunc? *Bal.* Argentum des, abducas mulierem.
Syr. Uter remoratur? *Bal.* Quin seque te intro.
Syr. Sequor.

ACTUS IV. SCENA III.

Pseudolus.

P Eiorum ego hominem magisque voracem malum
Numquam edepol quemquam vidi, quam hic est
Simia.

Nimisove ego illum hominem metuo & formido
male.

Ne minus, item erga me sit, ut erga illum fuit,
Ne in re secunda nunc mihi oboritur cornua;
Si occasione capiet, qui fiet malus.
Atque edepol equidem nolo: nam illi bene volo.
Nunc in metu um maximo, triplici modo.
Primum omnium jam hunc comparem metuo meum,
Ne dederat me, atque ad hostis transeat.
Metuo autem, ne herus redeat etiam dum a
foro,

Ne capta præda capri prædones suant.
Cum hæc metuo, metuo ne ille hic Harpax adveniat,
Priusquam hinc hic Harpax abierit cum muliere.
Perii hercle! nimium tarde egrediuntur foras.
Cor colligaris valis expectat meum,
Si non educat mulierem secum simul,
Ut exularum ex pectore aufugiat meo.
Victor tum; vici cautos custodes meos.

ACTUS IV. SCENA IV.

Sycophanta, Pseudolus.

N E plora: nescis ut res sit, Phœnicium,
Verum haud multo post saxa ictibus accubans.
Non ego te ad illum disco denatum virum
Macedonensem, qui te nunc stentem facit.
Quosjam esse te vis maxime, ad eum duco te:
Calidiorum haud multo post laxo amplexu habere.
Pf. Quid tu intes quæso detestili? quam diu
Mihi cor retinsum 'st oppugnando pectore!
Syr. Occasionem reperisti, verbero,
Ubi perconteris me invidis hostilibus:
Quin hinc metimur gradibus militanis.

PSEUDOLUS.

Pf. Atque edepol, quamquam nequam homo es, recte
mones.
Ite hæc triumpho ad cauterum recta via.

ACTUS IV. SCENA V.

Ballio.

H A hæc! nunc demum mihi animus in tuto est loco,
Pulquam ille hinc abiit, atque abduxit mulie-
rem.

Mihi libet nunc venire Pseudolum, scelerum caput,
Et abducere a me mulierem fallacis.
Conceptis hercle verbis satis certo scio,
Ego perjurare mavellem me milles,
Quam mihi illam verba per deridiculum dare.
Nunc deridebo hercle hominem, si convenero.
Verum in pultinum, credo, ut convenit, fore.
Nunc ego Simonem mihi obviam veniat velim,
Ut mea lætitia lætus promissam fiet.

ACTUS IV. SCENA VI.

Simo, Ballio.

V Iso, quid ceram meus Ulysses egerit,
Janine habebat signum ex arce Ballionia.
Bal. O fortunare, cedo fortunatam manum,
Simo. *Sim.* Quid est? *Bal.* Jam. *Sim.* Quid jam?
Bal. Nihil est, quod metuas. *Syr.* Quid est?
Venire homi ad te? *Bal.* Non. *Sim.* Quid est igi-
tur boni?

Bal. Minus viginti sanæ ac felle sunt tibi,
Hodie quas abs te inde est insulparus Pseudolus.
Sim. Velim quidem hercle. *Bal.* Roga me viginti mi-
nas.

Si ille hodie illa sit potitus muliere,
Sive eam tuo gnatio hodie, ut promisti, dabit.
Rogaro hercle obsecro! gestio promittere.
Omnibus modis tibi esse tem ut salvam scias,
Atque etiam habeo mulierem dono tibi.

Sim. Nullum periculum est, quod sciam, stipularier.
Ut conceptisti verba, viginti minas
Dabin? *Bal.* Dabuntur. *Sim.* Hoc quidem actum 'st
haud male.

Sed hominem convenisti? *Bal.* Immo ambos simul.
Sim. Quid ait? quid narrat? quæsto! quid dicit tibi?

Bal. Nugas theatri, verba quæ in Comædiis
Solent lenoni dici, quæ pueri sciunt:

Malum, & scelestum, & perjurum aiebat esse me.
Sim. Pol haud mentitu 'st. *Bal.* Ergo haud itatus fui.

Nam quanti refert te nec recte dicere,
Qui nihili faciar, quique incicias non eat?

Sim. Quid est quod non metuas ab eo? id audire ex-
peto.

Bal. Quia nunquam ab me abducat mulierem jam;
non potest.

Meminisse tibi me dudum dicere,
Eam vanis militi Macedonio?

Sim. Memini. *Bal.* Hæc, illius servos hæc ad me ar-
gentum attulit,

Et obligatum symbolum. *Sim.* Quid postea?
Bal. Qui inter me atque illum militem convenerat:

Is secum abduxit mulierem haud multo prius.
Sim. Bonan? fide istuc dicis? *Bal.* Unde ea fit mihi?

Sim. Vide modo, ne illic sit contechnatus quippiam.
Bal.

Bal. Epistola atque imago me certum facit.

Quin jam quidem illum in Sicyonem ex urbe adduxit modo.

Sim. Bene hercle factum. quid ego cesso, Pseudolum

Facere, ut det nomen ad molarum coloniam? Sed quis hic homo est chlamydatas? *Bal.* Non edepol scio.

Nisi ut observemus quo eat, aut quam rem gerat.

ACTUS IV. SCENA VII.

Harpa, Simo, Ballio.

Malus & nequam est homo, qui nihili imperium heri

Sui servos facit: nihili est autem, suum Qui officium facere immemor est, nisi adeo monitus.

Nam qui liberos esse illico se arbitrantur, Ex conspectu heri si sui se abiderant,

Luxuriantur, lustrantur, comedunt quod Habet, ii nomen diu servitutis ferunt:

Nec boni ingenii quidquam in his inest, nisi ut improbis se artibus teneant. cum his mihi nec locus, nec sermo

Convenit, neque his umquam nobilis fui. Ego, ut mihi imperatum est, etsi abest, hic adesse herum

Arbitror. nunc ego illum metuo, cum hic non adest,

Ne, cum affiet, metuam. ei rei operam dabo. Nam me in taberna usque adhuc senerat Syrus,

Quoi dedi symbolon: mansi, ut iusserat: Leno ubi esset domi, me ajebat accersere.

Verum ubi is non venit, nec vocat: venio huc ultro,

Ut sciam, quid rei fiet: ne illic homo me iudicaretur.

Neque quidquam est melius, quam ut hoc pultem, atque aliquem

Evocem huc intus. Leno argentum hoc volo a me accipiat,

Atque amittat mulierem nunc mecum simul. *Bal.* Heus tu? *Sim.* Quid vis? *Bal.* Hic homo meu' est.

Sim. Qui dum. *Bal.* Quia Præda hæc mea est: sortum quarit, habet argentum.

Jam admordere hunc mihi lubet. *Sim.* Jamne illum comesurus es? *Bal.* Dum recens est, dum datur, dum calet, devorari decet: nam

Boni viri me pauperant, improbi alunt, Augent rem meam mali: populi strenui

Danno mihi, improbi usui sunt. *Sim.* Malum! Quod tibi dei dabunt, qui se sceleratus.

Har. Me nunc commoror, cum has fores non serio, Ut sciam, sitne Ballio domi. *Bal.* Venus mihi hæc

Bona dat, cum hos huc adigit lucrifugas, dampnicupidos, qui se suamque ætatem bene curant;

Edunt, bibunt, sortantur: illi sunt alio ingenio atque tu,

Qui neque tibi bene esse patere; & illis, quibus est, invides.

Har. Heus! ubi estis vos? *Bal.* Hic quidem ad meretella habet rectam viam.

Har. Heus! ubi estis vos? *Bal.* Heus! adolescens, quid istuc deberet tibi?

Bene ego ab hoc prædatus ibo: novi! bona scava est mihi.

Har. Equis hoc aperit? *Bal.* Heus chlamydate, quid istuc deberet tibi?

Har. Aedium domum Lenonem Ballionem quærito. *Bal.* Quisquis es, adolescens, operam fac componendi quærere.

Har. Quid jam? *Bal.* Quia te is ipse coram præfens præsentem videt.

Har. Tun' is es? *Sim.* Chlamydate! cave sis tibi a curio infortunio.

Atque in hunc intende digium: hic Leno est. *Bal.* At hic est vir probus.

Sed tu, bone vir, flagitare sæpe clamore in foro, Cum libella nusquam est, nisi quid Leno hic subvenit tibi.

Har. Quin tu mecum fabulare? *Bal.* Fabulator. quid vis tibi?

Har. Argentum accipias. *Bal.* Jamdudum, si des, porrecti manum.

Har. Accipe: hic sunt quinque argenti lectæ numeratæ minæ.

Hoc tibi herus me jussit ferre Polymachæroplacides, Quod deberet, atque ut mecum mitteres Phœnicium.

Bal. Herus tuus? *Har.* Ita dico. *Bal.* Miles? *Har.* Ita loquor. *Bal.* Macedonius?

Har. Admodum, inquam. *Bal.* Te ad me misit Polymachæroplacides?

Har. Vera memoras. *Bal.* Hoc argentum ut mihi daret? *Har.* Si tu quidem es

Leno Ballio. *B.* Atque ut a me mulierem abduceres? *Har.* Ita.

Bal. Phœniciumne esse dixit? *Har.* Recte meministi. *Bal.* Mane.

Jam redeo ad te. *Har.* At maturate propera. nam propere: vides

Jam die multum esse. *Bal.* Video. hunc advocare etiam volo.

Mane modo istuc. jam revortar ad te. quid nunc fiet Simo?

Quid agimus? manifestum hunc hominem teneo, qui argentum attulit.

Sim. Quid jam? *Bal.* An nescis, quæ sit hæc res? Juxta cum ignarissimus.

Bal. Edepol hominem verberonem Pseudolum! ut doleat dolam

Commentu' sit! tantundem argenti, quantum miles debuit,

Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui accerseret.

Pseudolus tuus allegavit hunc, quasi a Macedonio Milite esset. *Sim.* Hæbent argentum ab homine?

Bal. Rogitas, quod vides? *Sim.* Heus! memento ergo dimidium isthinc mihi de præda dare:

Commune istuc esse oportet. *Bal.* Quid, malum? id totum tuum est.

Har. Quam mox mihi operam das? *Bal.* Tibi do equidem. quid nunc mihi es auctor, Simo?

Sim. Exploratorem hunc faciamus ludo supposititium. *Bal.* Adeo, donecum ipse sese ludos fieri senserit:

Sequere. quid ais? nempe tu illius servos es? *Har.* Planissime.

Bal. Quanti te emit? *Har.* Suarum in pugna virium victoria.

Nam ego eram domi imperator summus in patria mea. *Bal.* An etiam ille umquam expugnavit carcerem, patriam tuam?

Har. Contumeliam si dices, audies. *Bal.* Quotumo die Ex Sicyone hac pervenisti? *Har.* Altero ad meti-

Bal. Strenue mohercle isti. quamvis petrix hic est homo!
Ubi furam aspicias, scias posse eum gerere crassas compedes.

Quid ais? tunc etiam cubitare solitus es in cunis puer?

Sim. Scilicet. *Bal.* Etiamne facere solitus es? Scin' quid loquar?

Sim. Scilicet solitum esse. *Har.* Sanine estis? *Bal.* Quid hoc, quod te rogo?

Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas simul?

Coveniebatne in vaginam tuam machera militis?

Har. I in malam crucem. *Bal.* Ire licet tibi tamen hodie temporis.

Har. Quin tu mulierem mihi emittis, aut reddis argentum? *Bal.* Mane.

Har. Quid maneam? *Bal.* Chlamydem hanc commemores, quanti conducta? *Har.* Quid est?

Bal. Quid meret machera? *Har.* Helleborum hircobominibus est opus.

Bal. Eho! *Har.* Mitte. *Bal.* Quid mercedis petasus hodie domino demeret?

Har. Quid, domino? quid somnias? mea quidem hec habeo omnia,

Meo peculio emta. *Bal.* Nempe quod femina summa iussit.

Har. Unde hi sunt senes, fricari sese ex antiquo volunt.

Bal. Responde obsecro hercle hoc vero serio, quod te rogo:

Quid merces? quantillo argento te conduxit Pseudolus?

Har. Quid illic Pseudolu's? *Bal.* Praeceptor tuus, qui te hanc fallaciam

Docuit, ut fallacis hinc a me mulierem abduceres.

Har. Quem ta Pseudolum, quas ta mihi praedicas fallacias?

Quem ego hominem nullius coloris novi. *Bal.* Non tu istinc abis?

Nihil est hodie hic Sycophantis questus: proin tu Pseudolo

Nuncios, abduxisse alium praedam, qui occurrit prior

Harpax. *Har.* Is quidem edepol Harpax ego sum. *Bal.* Immo edepol esse vis.

Purus purus hic sycophanta est. *Har.* Ego tibi argentum dedi,

Et dudum adveniens extemplo symbolum servo tuo, Heri imagine obsequatam epistolam hic ante ostium.

Bal. Meo tu epistolam dedisti servo? cui servo? *Har.* Syro.

Bal. Non confidit. sycophanta hic nequam est: nugis meditatetur male.

Edepol hominem verberonem Pseudolum! ut doctedolum

Contentu'st! tantundem argenti, quantum miles debuit,

Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui abduceret.

Nam illam epistolam ipse veris Harpax huc ad me attulit.

Har. Harpax ego vocor: ego servos sum Macedonis militis.

Ego nec sycophantiose quidquam ago, nec malefice, Neque istum Pseudolum mortalis qui sit novi, neque scio.

Sim. Tu, nisi mirum'st, Leno, plane perdidisti molierem.

Bal. Edepol ne istuc magis magisque metuo, cum verba audio.

Sim. Mihi quoque edepol iamdudum ille Syrus cor perfrigescit.

Symbolum qui hoc accepit, mita sunt! Pseudolus est. eho.

Tu! qua facie fuit dadam, cui dedisti symbolum!

Har. Rufus quidam, ventriosus, crassus furis, subinger.

Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum

Magnis pedibus. *Sim.* Perdidisti, postquam dixisti pedes.

Pseudolus fuit ipse. *Bal.* Actum est de me. jam morior, Simo.

Har. Hercle haud te finam emoriri, nisi argentum mihi reddidit.

Viginti minae. *Sim.* Atque etiam mihi aliae viginti minae.

Bal. Auferetur id praemium a me, quod promissum per jocum?

Sim. De improbis vixis auferri praemium & praedam decet.

Bal. Saltem Pseudolum mihi dedas. *Sim.* Pseudolum ego dedam tibi?

Quid deliquit? dixi, ab eo tibi ut caveres, centies?

Bal. Perdidit me. *Sim.* At me viginti commodis mul-

clavit minis.

Bal. Quid nunc faciam? *Har.* Si mihi argentum dederis, te suspensio.

Bal. Di te perdant! sequere sis me ergo hac ad forum, ut solvam. *Har.* Sequor.

Bal. Hodie ego peregrinos absolvam, cras agam cum civibus.

Pseudolus mihi centuriata habuit capitis comitia, Qui illum ad me hodie allegavit, mulierem qui abduceret.

Sequere tu. nunc ne expectetis, dum hac domum redeam via.

Ita res gesta est: angiporta hac certum est confecturier.

Har. Si graderere tantum, quantum loquere, jam esses ad forum.

Bal. Certum 'st mihi emortuamem facere ex natali die.

ACTUS IV. SCENA VIII.

Simo.

Bene ego illum terigi! bene autem servos inimicum suum.

Nunc mihi certum est, alio pacto Pseudolo insidias dare,

Quam in aliis Comediis fu, ubi cum stimulis aut flagris

Insidiatur: ut ego jam insultus pronam viginti mi-

nas,

Quas promissis, si effecisset: obviam ei altero deferam.

Nimis illic mortalis doctus, nimis voratus, nimis malus.

Superavit Dolum Trojanum atque Ulysssem Pseudolus. Nunc ibo intro, argentum pronam: Pseudolo insidias dabo.

ACTUS

M. ACCII PLAUTI
ACTUS QUINTUS

SCENA I.

Pseudolus.

Uid hoc? siccine hoc fit? pedes, statim an non?

An id vultis, ut me hic iacentem aliquis rotat?

Nam recte si cecidero, vestrum erit flagitium.

Pergitio? pergere? ah, levandum mihi Hodie est. Magnam hoc vitium vino est, Pedes captat primum, ludat dolose. Ita victis excusato, ita mundiciis digne. ah! Iraque in loco festivo sumus festive accepi. Quid opus, me malas agere ambages? hoc Est homini, quamobrem vitam ariet. hic omnes Voluptates; in hoc omnes venustates sunt: Deis prociunum esse arbitror. nam ubi amans com-plexus est

Amantem, ubi labra ad labella adiungit, Ubi alter alterum bilingui manifestio Inter seprehendunt: ubi mamma manica Opprimatur alia; aut, si lubet, corpora Conduplicant: manu candida cantharum dulciferum Propinare amicissimum amicitiam: neque ibi esse alium alii

Odio, ibi nec molestum, nec sermonibus morolosis uti:

Unguenta, atque odores, lemniscos, corollas dari dapiles.

Non enim parcipromi victis cetero; ne quis me roget. Hoc ego modo, atque herus minor hanc diem sum-

imus prothyne, Postquam opus meum, ut volui, omne perpetravi, hostibus fugatis:

Illos accubantis, potantis, amantia, cum scortis Reliqui, & meum securum ibidem, cordi atque animo suo

Obsequentes. sed postquam exsurrexi, orant me, uti saltem.

Ad hunc me modum intuli, ut illis satisfacerem ex disciplina: quippe ego

Qui probe Ionia perducit. sed palliolatim amictus Sic hac incessu ludibundus, plaudunt partim: clamant me, ut revortar.

Occupi denuo hoc modo volvi. idem amice dabam eris meum,

Ut me amaret: ubi circumvortor, cado: id fuit nuncia ludo.

Itaque dum enitor, pax! jam pane inquinavi pallium. nimis tunc

Voluptati edepol sui, ob casum. datur cantharus: bibi. commuto

Illico pallium, illud posui: inde huc exii, crapulam domo amoverem.

Nunc ab hero ad herum meum majorem venio, sedus commemoratam.

Aperite, aperite! heus! Simoni me adesse, quis nuntiat.

PSEUDOLUS. 171
ACTUS V. SCENA II.

Simo, Pseudolus, Ballio.

VOx viri pessimi me exciet furas. fed quid hoc? quo modo? quid tu? video ego?

Pf. Cum corona ebrium Pseudolum tuum. *Sim.* Libere hercle hoc quidem. sed vide statum!

Nam mea gratia pertimescit? magis cogito, leviter blanditerne alloquar.

Sed hoc me vetat vim facere nunc, quod fero, si qua in hoc spes sita est mihi.

Pf. Vir malus viro optumo obviam it. *Sim.* Di te ament, Pseudole. phui! in malam crucem.

Pf. Cur ergo me afflictor? *Sim.* Quid tu, malum, ergo iu os mihi ebrius irruas?

Pf. Molliter siste nunc me, cave ne cadam: non vides me, ut madide madeam?

Sim. Quae ista haec audacia est, te se interdus cum corolla ebrium incedere? *Pf.* Lubet.

Sim. Quid, lubet? pergit ructare in os mihi? *Pf.* Suavis ructas mihi est; sic sine modo.

Sim. Credo equidem potesse te, scelus, Massici montis uberrimos quatuor

Fructus ebibere in hora una. *Pf.* Hiberna, addito. *Sim.* Haud male mones:

Sed dic tamen, unde onustum celocem agere te precidem? *Pf.* Cum rus filio

Perpotavi modo. sed, Simo, ut probe tactus Ballio est! quae tibi divi, ut

Effecta reddidi? *Sim.* Derides? pessimus humo est. *Pf.* Mulier haec

Feci cum tuo filio libera accubet. *Sim.* Omnia, ut quidque egisti ordine,

Scio. *Pf.* Quid ergo dubitas dare mihi argentum? *Sim.* Jus petis, fateor.

Tene. *Pf.* At negabis datum esse te mihi, tamen das. onera hunc hominem, atque me

Consequere hac. *Sim.* Ego istum onerem? *Pf.* Onerabis, scio. *Sim.* Quid ego huic homini faciam?

Satin' ultro & argentum auferet, & me irridet? *Pf.* Vix victis! vorte ergo humerum.

Hem! *Bal.* Hoc ego nunquam ratus sum fore, me ut tibi fierem supplex.

Heu heu heu! *Pf.* Desine. *Bal.* Doleo. *Pf.* Nidoleres tu, ego dolerem.

Bal. Quid hoc? auferrent, Pseudole, abs tuo hero? *Pf.* Lubentissimo corde atque animo.

Bal. Nun audes, quæso, aliquam partem mihi gratiam facere hinc argenti?

Pf. Novi, me dices avidum esse. nam hinc nunquam eris nummo divitior.

Neque te mei tergi misererem, si hoc non hodie effecissem.

Bal. Erit, ubi te ulciscar, si vivo. *Pf.* Quid minitaret habeo tergum.

Bal. Age sane. *Pf.* Igitur redi. *Bal.* Quid redeam? *Pf.* redi modo; non eris deceptor.

Bal. Redeo, *Pf.* Simul mecum potatum. *Bal.* Egone eam? *Pf.* Fac, quod te jubeo.

Si is; aut dimidium, aut plus etiam faxo hinc feres. *Bal.* Eo; duc me, quo vis. *Pf.* Qui tunc?

Nunquid iratus es aut mihi, aut filio, propter has res, Simo? *Sim.* Nihil profecto.

Pf. I hac. Te sequor. quin vocas spectatores simul? *Pf.* Hercle me illi

Y 2

Haud

Haud solent vocare; neque ergo ego istos. verum
si volitis applaudere
Atque approbare hunc gregem & Fabulam, in cra-
stinum vos vocabo.

FINIS PSEUDOLI.

P Æ N U L U S.

Dramatis Personæ.

AGORASTOCLES, *adulesc.* 2 ADVOCATI.
MILPHIO, *servus.* 3 COLLYVAISCUS, *villicus.*
ADELPHASIVM, *meretrix.* 2 SYNERASTUS, *servus.*
ANTERASTILIS, *meretrix.* 3 HANNO, *Pater.*
LYCUS, *leno.* 3 GIUGENEME, *nutrix.*
ANTHEMONIDES, *miles.* 2 PUER.

A R G U M E N T U M.

Puer septuennis surripitur Carthagini.
Otor mulierum adoptat hunc eunum senex,
Et facit heredem. ejus pueri cognata dua,
Nintriguo eorum rapta. metatur Lycus,
Veratque amantem. at ille cum auro villicum
Lyconi obtulit: ita una furto alligat.
Venit Hanno Pater, quatenus hunc fratris repperit,
Suisque agnoscat, quas perdidit, filiat.

P R O L O G U S.

A Chille Aristarchi mihi commentari lubet.
Inde mihi principium capiam ex ea Tragedia.
Silereque & tacere, atque animum advortite.
Audire jubet vos imperator histricus.
Bonoque ut animo ledeant in sublellis,
Et qui esurientes, & qui satori venerint.
Qui edilis, multo fecilis sapientius:
Qui non edilis, satori sit fabulis.
Nam cui paratom'is, quod edit; nostra gratia,
Nimia est stultitia, solum impransum incedere.
Exsurge, pater, fac populo audiecotiam.
Jamdudum exspecto, si tuum officium scias.
Exerce vocem, quam per vivis & collis.
Nam oisi clamabes, tacitum te obrepet fames.
Age nunc reside, dupliem ut mercedem feras.
Booum factum'is! edicta ut servetis mea.
Scortum exolutorum ne quis in proscenio
Sedeat, necu listor verbum, aut virge mutiant,
Neu designator prater os obambulet,
Neu solum ducat, dum histrio in scena fuit.
Diu qui equi otiosi dormierant, decet
Animo atque nunc stent; si id dormire temperent.
Servi ne obdiant, liberis ut sit locus,
Vel ex pro capite dent: si id facere non queant,
Domum abeant, vident accipit infortunio:
Ne & hic varietur virgis, & loris domi,
Si minus curassint, cum veniant heri domum.
Nutrices, pueros infantes minurulos
Domi ot proccent, neu qua spectatam afferant,
Ne & ipse stiant, & pueri perant fama:
Neve esurientes hic quasi hedi obvagiant.
Matrone tacite spectent, tacite ridant.

Canora hic voce sua tinnire temperent.
Domum sermones fabulandi conferant,
Ne & hic viris sint & domi pedestiz.
Quodque ad ludorum curatores attinet,
Ne palma deror quoquam artificij injoria,
Neve ambitionis causa extrudantur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis.
Et hoc quoque etiam, good pene eblitus sul,
Dum ludi sunt, in popinam, pedisequi,
Irruptionem facite; nunc domo ocafio est,
Nunc dum scribilibiz xiluant, occorrite.
Hec imperata quæ sunt pro imperio histrico,
Bonum hercle factum, pro se quique ut meminerit.
Ad argumentum nunc vicissim volo
Remigrare, æque ut mecum sis ignarures.
Ejus nunc regiones, limites, confinia
Determinabo: ei rei ego sum factus finitor.
Sed mihi molestum est, nomen dare vobis volo
Comœdial: sin odio est, dicam tamen:
Siquidem licebit per illos, quibus est in manu.
CARCHEDONIUS vocatur hæc Comœdia;
Latine Plautus, PATRUS PULTIPHAGONI-
DES.

Nomen jam habetis. nunc rationes ceteras
Accipite: nam argumentum hoc hic censabitur.
Locus argumenti'is suum sibi proficuum.
Vos juratores estis: quæto, operam date.
Carthaginienses fratres patruelis duo
Fuerit, summo genere & summis divitiis:
Eorum alter vivit, alter est emortuus.
Propterea apud vos dico confidecotias,
Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinserat.
Sed illi seni qui mortuus est, filius
Unicus qui fuerat, abditivus a patre,
Puer septuennis surripitur Carthagini,
Sexennio prius quidem, quam moritur pater.
Quoniam perillæ sibi videt gnarus unicum,
Conjicitur ipse in morbum æzgritudine.
Facit illum heredem fratrem patruelis suum.
Ipse abiit ad Acheruntem sine viatico.
Ille qui surripuit puerum, Calydonem avehit.
Vendit eum domo hic diviti eadum seni,
Cupienti liberorum, otiori mulierum.
Emit hospitalem est filium imprudens senex
Puerum illum, eumque adoptat sibi pro filio:
Eumque heredem fecit, eum ipse obiit diem.
Is illic adolescens habitat in illis ædibus.
Revortor rursus denno Carthaginiem:
Si quid mandare vultis aut curasiet,
Argentum oisi qui dederit, nugas egerit.
Verum qui dederit, magis majores egerit.
Sed illi patruo hujus, qui vivit scæz,
Carthaginiensi due fuere filie:
Altera quioquennis, altera quadrimula.
Cum nutrice una petiere a Megaribus
Eas qui surripuit, in Anactorium devehit,
Vendique has omnis, & norricem, & virginem,
Præfenti argento, homini, si leno est homo,
Quotum hominum terra sustinet, faceremo.
Vosmet nunc facite consuetudinem ceterum,
Quid id sit hominis, cui Læco nomen sit.
Is ex Anactorio, ubi prius habitaverat,
Huc commigravit in Calydonem haud diu,
Sui quæstis causa, is in illis habitat ædibus.
Eorum hic adolescens alteram efficitur perit
Summ sibi cognatus imprudens, neque scit, quæ ea
Sua

Sit; neque eam unquam tetigit: ita eum leno mactat.

Neque quidquam com ea fecit etiamnum stupri,
Neque duxit unquam; neque ille voluit mittere.
Quia amare cernit, tangere hominem vult volo.
Illam minorem in concubinatui sibi
Vult emere miles quidam, qui illam deperit.
Sed pater illarum Pœnus, postquam eas perdidit,
Marique terraque ulnequeque queritat.
Ubi quaque in urbem est ingressus, illico
Omnes meretrices, ubi quique habitant, invenit:
Dat aurum, ducit noctem: rogat possibi,
Unde sit, quoque; captane an surrepta sit,
Quo genere gnata, qui parentes fuerint.
Ita docte atque astu filias querit suas.
Et is omnis linguis scis: sed dissimulat sciens
Se scire, Pœnus plausit est; quid verbis opus sit?
Is heri huc in portum navi venit vespete.
Pater harum idem huic patruus adolescentulo est.
Jamne hoc teneris? si teneris, ducite.
Cave dirumparis: quæso, finite transigi.
Ehem! pene oblitus sum reliquum dicere.
Ille qui adoptavit hunc pro filio sibi,
Is illi Pœno hujusce patri hospes fuit.
Is hodie huc venit, reperietque hic filias;
Et hunc sui fratris filium, ut quidem didici ego.
Ego ibo, ornabor: vos aequo animo nolescite.
Hic qui hodie venit, reperiet suas filias,
Et hunc sui fratris filium. dehinc ceterum
Valere, adeste, ibo: alius nunc fieri volo.
Quod restat, restant alii, qui faciant palam.
Valere, atque adjuvate, ut vos servet Salus.

ACTUS PRIMUS

SCENA I.

Agorastotes, Milphio.

Epe ego res multas tibi mandavi, Milphio,
Dubias, egenas, inopiosas consilii,
Quas tu supplex, docte, & cordate,
& cate
Mihi reddidisti opiparas opera tua.
Quibus pro beneficiis faceret deberi tibi

Et libertatem, & multas grates gratias.

Mil. Scitum est, pro tempus si obviam it, verbum vetus.
Nam tuas blanditiæ mihi sunt, quod dici solet,
Gerræ germanæ, atque edepol liras liras.
Nunc mihi blandicus es; heri in tergo meo
Tris facile corios contrivisti bubulos.

Ag. At amans per amorem si quid feci, Milphio,
Ignoscere id te mihi æquum est. *Mil.* Haud vidi magis.
Et nunc ego amore pereor. sine te verberem,
Item ut tu mihi fecisti, ob nullam notiam.
Fuit id locorum tu mihi amanti ignoscito.

Ag. Si tibi subito est aut volapraei, fno.

Suspende, vinci, verbera, auctor sum, suo.

Mil. Si auctoritatem postea desegris,

Ubi dissolutus tu sis, ego pendam.

Ag. Egone istuc ausum facere, prælerit tibi?

Quin si feriri video te, extemplo dolet.

Mil. Mihi quidem hercle. *Ag.* Immo mihi. *Mil.*
Istuc mavelim.

Sed quid nunc tibi vis? *Ag.* Cur ego apud te meniar?

Amo immodeste. *Mil.* Maz istuc scapule sentiunt.
Ag. At ego hanc vicinam dico Adelphidam meam,
Lenonis hujus meretricem majusculam.

Mil. Jampridem equidem istuc ex te audivi. *Ag.* Dis-
feror.

Cupidine ejus, sed lenone istuc Lyco,
Illius domino, non lotum est lustralibus.

Mil. Vin' tu illi nequam dare nunc? *Ag.* Cupio. *Mil.*
en! me dato.

Ag. Abi dierechus. *Mil.* Dic mihi vero serio.

Vin' dare malum illi? *Ag.* Cupio. *Mil.* Hem! eum-
dem me dato.

Utrumque faxo habebit, & nequam, & malum.

Ag. Jocare. *Mil.* Vin' tu illam hodie sine damno &
dispendio

Tuo tuam libertatem facere? *Ag.* Cupio, Milphio.

Mil. Ego faciam, ut facias. sunt tibi intras auri

Trecenti nummi Philippi. *Ag.* Sexcenti quoque.

Mil. Satis sunt trecenti. *Ag.* Quid iis facturus? *Mil.*
Tace.

Totum lenonem tibi cum tota familia

Dabo hodie dono. *Ag.* Quid facturus? *Mil.* Jam scies.

Tuus Collybitus nunc in urbe est villicus,

Eum hic non novit leno. satim instat?

Ag. Intellego hercle, sed quo evadas nescio.

Mil. Nun scis? *Ag.* Non hercle. *Mil.* At ego jam fa-
xo scies.

Ei dabitur aurum, ut ad lenonem deferat,

Dicaturque se peregrinum esse ex alio oppido:

Se amare velle, atque obsequi animo suo:

Locum sibi velle liberam præberet.

Ubi nequam faciat clam, ne quis sit arbiter.

Leno ad se accipiet auri cupidus illico:

Celabit hominem, & aurum. *Ag.* Consilium placet.

Mil. Rogato, sevos venerint ad eum tuus.

Ille ut censuit queri, continuo tibi

Negabit. quid tu dubitas, quin extemplo

Dupli tibi auri & hominis fur leno fiet?

Neque id unde efficiat, habet. ubi in jus venerit,

Adducet prætor familiam totam tibi.

Ita decipiemus fovea Lenonem Lycum.

Ag. Placet consilium. *Mil.* Immo etiam, ubi exposi-
vero,

Magis hoc tam demum dices; nunc etiam rude est.

Ag. Ego in ædem Veneris eo, nisi quid vis, Milphio.

Aphrodisia hodie sunt. *Mil.* Scio hoc. *Ag.* Ocu-
los volo

Meos delectare munditatis meretricis.

Mil. Hoc primum agamus, quod consilium cepimus.

Abeamus intero, ut Collybitum villicum

Hanc perdoceamus ut ferat fallaciam.

Ag. Quamquam Cupido in corde versatur, tamen

Tibi auctulabo. *Mil.* Faciam, ut factio gaudens.

Inest amoris maoula huic homini in pectore,

Sine damno magno que elui nequitum potest.

Itaque hic sceleratus est homo leno Lycus,

Quoi jam infortaniti intenta ballista est probe,

Quam ego haud multo post mitalem e ballistario.

Sed Adelphium ecam exiit, atque Anestilium.

Hæc est prior, que nunc herum dementem facit.

Sed evocabo. heu! i foras, Agorastotes,

Si vis videre ludos jucundissimos.

Ag. Quid istuc tumultus est, Milphio? *Mil.* Hem! amo-
res tuos

Si vis spectare. *Ag.* O multa tibi di dent bona!

Cum mihi hoc obtulisti tam lepidam spectaculum.

ACTUS

Adelphusium, Austerisilis, Milphio, Agorastocles, Ancilia.

Negotii tibi qui vult vim parare,
Navam & mulierem, hæc duo comparato.
Nam nulla magis res duæ plus negotii
Habet, forte si occiperis exornare.
Neque unquam satis hæc duæ res ornantur,
Neque eis ulla ornandi satis factus est.
Atque hæc ut loquor, nunc modo docta dico.
Nam nos usque ad aurora ad hoc quod diel est,
Ex industria ambe nunquam concessimus
Lavari, aut fricari, aut tergeri, aut ornari,
Poliri, expoliri, pingi, fangi: & una
Bine singulis quæ data nobis anciliz,
Ex nos lavando, stucendo, operam dederunt:
Aggerundaque aqua fontis duo defecit.
Apagelis, negotii quantum in muliere ana est!
Sed vero dux, fat vero, maximo uni
Populo, cui lubet, plus satis dare potis sunt.
Quæ noctes dieque omni in ætate semper
Ornantur, lavantur, tergentur, poliantur.
Postremo, modis mulieribus oculus est,
Neque unquam lavando & fricando scimus
Facere * nam quæ lavata est, ovis
Percussa est, meo quidem animo, quasi illausta est.
Ant. Miror equidem, soror, te istæc sic fabulari,
Quæ tam callida & docta sis & faceta.
Nam cum sedulo munditer nos habemus,
Vix ægreque amatorculus invenimus.

Ad. Ita est, verum tamen cogito:
Modus omnibus in rebus, foror, optimum est habitu.
Nimia omnia nimium exhibent negotium homini-
bus ex se.

Ant. Soror, cogita, amabo, item nos perhiberi,
Quasi falsa murtica esse autumantur
Sine omni lepore, & sine suavitate:
Nisi multa aqua usque & diu macerantur,
Olent, falsa sunt, tangere ut non velis: item nos sumus
Ejus feminis, mulieres sunt insulsi
Admodum, atque invenit sine munditia & somitu.

Mil. Coqua est hæc quidem, Agorastocles, ut ego
opinor:

Scit, murtica ut maceret. *Ag.* Quid molestus?
Ad. Soror, parce, amabo: satis illuc alios dicere no-
bis;

Ne nosmet nostra etiam vitia loquamur.
Ant. Quicquid ergo. *Ad.* Amo te. sed hoc nunc re-
sponde mihi:

Sunt hic omnia, quæ ad Deum pacem oportet adesse?
Ant. Omnia accuravi. *Ag.* Diem pulchrum, & cele-
brem & ypsulatis plenum!

Dignom Veneri pol, cui sunt Aphrodisia hodie.
Mil. Ecquid gratiz, cum hoc ioras te evocavi? num
jam

Me decet cado donari vini vereris? die dari.
Nihil respondes? lingua huic excidit, ut ego opinor.
quid hic, malom,

Astans obdormisti? *Ag.* Sineamem: ne me obruba,
ac tace.

Mil. Taceo. *Ag.* Si tacuisses, jam illuc taceo non o-
tum foret.

Ant. Eam me foror. *Ad.* Eho! amabo, quid illo
nunc properas? *Ant.* Rogas?

Quia herus nos apud eadem Veneris manat. *Ad.*
Maneat pol. mane.

Turba est nunc apud aram. an te ibi vis inter istas
vorfacier

Profedas, pistorum amicas, reliquias alicarias,
Miseras, ichemo delibatas, servolicolas foridas?

Quæ tibi oiant stibulum statumque, sellam & festi-
bulum merum?

Quas adeo haud quicquam unquam liber tetigit,
neque duxit domum:

Servolorum fordidulorum scorta diobolaria.
Mil. I in malam crucem! tuæ aures etiam servos sper-
nere?

Propudium! quasi bella sit, quasi sample reges du-
citant.

Ea monstrum mulieris! tantilla tanta verba funditat:
Quojus ego vel nebula cyathos septem noctes oon emam.

Ag. Hi immortales omnipotentes, quid est apud vos pul-
chrius?

Quid habetis, magis qui immortales vos credam ef-
se, quam ego siem,

Qui hæc tanta oculis bona concipio? nam Venus
non est Venes.

Hanc equidem Venerem venerabor, me ut amet
posthac propria.

Milphio, heus! Milphio, ubi es? *Mil.* Assum apud
te eccum? *Ag.* Ego elixus sis volo.

Mil. Enimvero, here, facis delicias. *Ag.* De te qui-
dem hæc didici omnia.

Mil. Etiamne ut ames eam, quam nunquam tetige-
ris? nihil illuc quidem est.

Ag. Deos quoque edepol & amo & metuo, quibus
ego tamen ablineo manus.

Ant. Heu! eculor, cum ornatum aspicio nostrum am-
barum, pognitet,

Exornatz ut simus. *Ad.* Immo vero sane commode.
Nam pro herili & nostro quæsta satis bene ornatz
sumus.

Non enim potest quæstus consistere, si eam sumus
sperat, foror.

Eo illud lacu sit satis, quod satis est, habitus plus
quam sat est.

Ag. Ita me di ament, ut illa me amet malim, quam
di, Milphio.

Nam illa mulier lapidem stlicem subigere, ut se a-
met, potest.

Mil. Pol id quidem haud mentire. nam tu es lapide
stlice stultior,

Qui hanc ames. *Ag.* At vide sis, cum illa num-
quam linavi caput.

Mil. Curram igitur aliquo ad piscinam, aut lacum;
limum petam.

Ag. Quid eo opu' sit? *Mil.* Ego dicam: ut illi & tibi
limum caput.

Ag. I in malam rem! *Mil.* Ibi sum equidem. *Ag.*
Pergis? *Mil.* Taceo. *Ag.* At te perpetuo volo.

Mil. Enimvero, bete, meo me laceffis ludo, & deli-
cias taceis.

Ant. Satis nunc lepide ornatam credo, soror, te tibi
viderier:

Sed obi exempla conferentur meretricum allarum,
tibi

Erit cordosum, si quam ornatam melius forte cog-
spexeris.

Ad. Iovidia in me nunquam innata' sit, neque malitia,
mea foror.

Bono ingenio me esse ornatam, quam auro multo mavolo.
 Aurum in fortuna invenitur, natura ingenium bonum.
 Bonam ego quam beatam me esse nimio dici mavolo.
 Meretricem pudorem gerere magis deet, quam puram:
 Magisque meretricem pudorem, quam aurum gerere condecet.
 Pulchrum ornatum turpes mores prius cerno colligunt.
 Lepidi mores turpem ornatum facile facti comprobant.
 Ag. Eho tu! vin' tu facinas facere lepidam & festivam? Mil. Volo.
 Ag. Potest mihi auscultare? Mil. Possim. Ag. Abi domum, ac suspende te.
 Mil. Quamobrem? Ag. Quia jam nunquam audibis verba tot tam laeva.
 Quid tibi opa si visisti? ausculto mihi modo, ac suspende te.
 Mil. Siquidem tu es mecum futurus pro uva passa penitus.
 Ag. At ego amo hanc. Mil. At ego esse & bibere.
 Ad. Eho tu, quid ais? An. Quid regis?
 Ad. Viden' tu, pleni oculi sordium qui erant, jam splendunt mihi?
 An. Immo etiam in medio oculo paulum sordis est. Ad. cedo sis dexteram.
 Ag. Ut tu quidem hujus oculos illois manibus trahes ac teras?
 An. Nimia non socordia hodie tenuit. Ad. Quid de re, obsecro?
 An. Quia jam non dudum ante lucem ad idem Veneris venimus.
 Prime ut inferremus ignem in aram. Ad. Ah! non factu' est opus:
 Que habent nocturna ora, noctu sacrificatum ire occupant:
 Priusquam Venus expungatur, prius deproperant sedulo
 Sacrificare. nam vigilante Venere si veniant ex,
 Ita sunt turpes, credo easior Venerem ipsam e fano fugent.
 Ag. Milphio. Mil. Edepol Milphionem miserum! quid nunc vis tibi?
 Ag. Obsecro hercle; ut nulla loquatur? Mil. Nihil nisi laterculos,
 Sesamum, papaverumque, triticum, & frillas nuces.
 Ag. Ecquid amare videor? Mil. Dammum, quod Mercurius minime amat.
 Ag. Namque edepol lucrum amare nullum amatorem addeet.
 An. Eamus, mea germana. Ad. Agt sis ut lubet. sequere hac. An. Sequor.
 Ag. Eant haec. quid si adesamus? Mil. Adem. Ag. Primum, prima salva sis:
 Et secunda tu secundo salve in pretio: tertia
 Salve extra pretium. An. Tum pol ego & oleum & operam peridi.
 Ag. Quo te agis? Ad. Egone? in idem Veneris. Ag. Quid eo? Ad. Ut Venerem propitiem.
 Ag. Eho! an irata est? propitia hercle est. val ego pro illa spondeo.
 Ad. Quid tu agis? quid mihi molestus, obsecro? Ag. Ah! tam severiter!
 Ad. Mirre, amabo. Ag. Quid fistinas? turba nunc illi est. Ad. Scio.

Sunt illi alie, quas spectare ego, & me spectari volo.
 Ag. Qui lubet spectare turpes, pulchrum spectandum dare?
 Ad. Quia apud idem Veneris hodie est mercatus meretricis.
 Eo conveniunt mercatores: ibi ego me ostendi volo.
 Ag. Invendibili merce oportet viro emptorem adducere:
 Proba merx facile emorem repetit, tamen in abstruso sita est.
 Quid agis tu? quando illi apud me mecum caput & corpus copulas?
 Ad. Quo die Orcus ab Acheronte mortuos amiserit.
 Ag. Sunt mihi intus nescio quot summi aurei lympbarici.
 Ad. Deserto ad me, fuso actutum conspiceris lymphaticum.
 Mil. Bellula hercle! Ag. I diereche in maximam malam cruce!
 Mil. Quam magis aspectu, tam magis est nimibata, & nuge merx.
 Ad. Segrega sermonem! tedit. Ag. Age, sustolle hoc amiculum.
 Ad. Pura sum: comperce, amabo, me attrahere, Agorastocles.
 Ag. Quid agam nunc? Mil. Si sapias, curam hanc facere compendi potes.
 Ag. Quid ego nunc te cures? quid agis, Milphio?
 Mil. Ecce odium meum.
 Quid me vis? Ag. Cur mihi hæc irata est? Mil. Cur hæc irata est tibi?
 Cur ego id cures? namque istæc magis tua est curatio.
 Ag. Jam hercle tu peristi, nisi illam mihi tam tranquillam facis,
 Quam mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos.
 Mil. Quid faciam? Ag. Exora, blandire, expalpa.
 Mil. Faciam sedulo.
 Sed vide sis, ne tu oratorem hunc pugnis pestas posses.
 Ag. Non faciam. Ad. Nos eamus nunc. etiam morare? male facis.
 Bene promittis multa. ex multis omnia incassum cadunt.
 Liberare juravisti me haud semel, sed centies.
 Dum te exposto, neque usquam aliam mihi paravi copiam:
 Neque istuc usquam apparet: ita nunc servio nihilo minus.
 I, soror, abscede tu a me. Ag. Perii, eho! quid agis, Milphio?
 Mil. Mea voluptas! mea: delicia! mea vita! mea amicitia!
 Meus ocellus! meum labellum! mea salus! meum favium!
 Meum x-!! meum cor! mea colostia! meus molliculus catus!
 Ag. Mese ego illac patiar presente dici? discrucior miser.
 Nisi ego illum jubeo quadrigis curam ad carnisferum rapi.
 Mil. Noli, amabo, succensere hero meo causa mea.
 Ad. Ego faxo: sine. Mil. Irata es nimium. argentum pro te dabit.
 Atque te faciet, ut sis civis Attica atque libera.
 Ad. Quin abire finis? quid vis tibi? bene volunt, bene vis item. Mil.

Mil. Si ante quidem mentitus est, nunc jam debinc erit verax tibi.
Ad. Abcede hinc sis, sycophanta. *Mil.* Parco. at scin' quomodo?

Sine te exorem, sine te prendam auriculis, sine dem savium.

Jam hercule ego faciam plorantem illum, nisi te facio propitiam.

Atque hic me ne verberet (illud faciet, nisi te propitio) Male formido: ovi ego hujus amores vorosi malos.

Quamobrem, amabo, mea voluptas, sine te exorari.

Ag. Non ego homo tribolli sum, nisi ego illi masticia. Extrumbo oculos atque dentes. hem voluptatem tibi!

Hem mei! hem cor! hem labellum! hem salutum! hem savium!

Mil. Impias, here, te! oratorem verberas. *Ag.* Jam illic oragis.

Et jam ocellum addam, & labellum, & linguam. *Mil.* Ecquid facies mihi?

Ag. Siccine ego te orare jussi? *Mil.* Quomodo ergo oram? *Ag.* Rogas?

Sic enim diceret, scelerata: Hujus voluptas, te obsecro:

Hujus mel, hujus cor, hujus labellum, hujus lingua, hujus savium,

Hujus colostra, hujus salus amara, hujus festivitas, Hujus colostra, hujus dulciculum caseus, masticia,

Hujus cor, hujus studium, hujus savium, masticia. Omnia illa, quae dicebas tua esse, ea memorares mea.

Mil. Obsecro hercle te, voluptas hujus, atque odium meum!

Hujus amica mammeata, mea inimica & malevolat Oculis hujus, & spirito mea: mel hujus, sel meum!

Ut tu huic irata de sis: aut si id fieri non potest.

Ad. Capias refectum, ac te sospendas cum hero & vestra familia.

Mil. Nam mihi jam video propter te visitandum forebilo,

Itaque jam quasi ostreatum tergum ulceribus gestio, Propter amorem vostro. *Ad.* Amabo, men' prohibere postulat,

Ne te verberet, magis quam me mendas me adversum fiet?

Ant. Aliquid huic responde, amabo, commode; ne incommodus

Nobis sit. nam detinet nos de nostro negotio. *Ad.* Verum. etiam tibi hanc amittam noxiam unam, Agorastocles.

Non somn irata. *Ag.* Non es? *Ad.* Non sum. *Ag.* Da. ergo, ut credam, savium.

Ad. Mox dabo, cum ab te divina rediero. *Ag.* I ergo strenue.

Ad. Sequere me, foror. *Ag.* Atque audin' etiam? Veneri dicito

Multam meis verbis salutem. *Ad.* Dicam. *Ag.* Atque hoc audi. *Ad.* Quid est?

Ag. Paucis verbis rem divinam facito. atque audin' respice.

Respexit. idem pol Venerem credo facturam tibi.

ACTUS I. SCENA III.

Agorastocles, Milphio.

Quid ome mihi es auctor, Milphio? *Mil.* Ut me verberes.

Atque auctoritatem facias: nam impunifume Tibi quidem hercle vendere haec adis licet.

Ag. Quid iam? *Mil.* Majorem partem in ore habitas meo.

Ag. Superfede istis verbis. *Mil.* Quid nunc vis tibi?

Ag. Trecentos Philippos Collybisco villico Dedi dudum, priusquam me evocasti foras.

Nunc obsecro te, Milphio, hanc per dexteram, Perque hanc fororem levam, perque oculos tuos, Perque meos amores, perque Adelphasum meam, Perque tuam libertatem. *Mil.* Hem! nunc nihil obsecras.

Ag. Mi Milphidice, mea commoditas, mea salus, Fac, quod facturum te esse promissisti mihi, Ut ego huic lenonem perdam. *Mil.* Perfacile id quidem est.

I, adduce testes tecum: ego intus interim Jam & ornamentis meis & sycophantiis

Tuum exornabo villicum: propere atque abi.

Ag. Fugio. *Mil.* Meum est istuc magis officium, quam tuum.

Ab. Ego? egone? Gustuc lepidè effuxis! *Mil.* I modo.

Ag. Ut non ego te hodie! *Mil.* Abi modo. *Ag.* emit-tam manu!

Mil. I modo. *Ag.* Non hercle meream. ah! *Mil.* Vah! abi modo.

Ag. Quantum Acherantis flumino tuorum. *Mil.* Eriamne abis?

Ag. Neque quantum aequè est in mari. *Mil.* Abiturus es?

Ag. Neque nubes quantum. *Mil.* Pergin' pergere?

Ag. Neque stellæ in caelo. *Mil.* Pergin' aures tundere?

Ag. Neque hoc, neque illuc, neque: enim vero serio. Neque hercle vero. quid opus est verbis? quippiam!

Quod uno verbo dicere hic quisvis licet, Neque hercle vero serio. scin' quomodo?

Ita me dii amabant! vin' bona dicam fide! Quod hic inter nos liceat. Ita me Juppiter!

Scio' quam? vide tu. credin', quod ego fabuler?

Mil. Si nequeo facere, ut abeas, egomet abiero. Nam isti quidem hercle orationi Oedipo

Opus conjectore est, qui Sphingi interpretes fuit. *Ag.* Illuc hinc iratus abiit, nunc mihi cautio est,

Ne meam culpa meo amori obnoxium moram. Ibo atque arceffam testes: quando amor jubet Meo obedientem me esse servo liberum.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Lycus, Anthebemonides.

I illum insipientem omnes, qui post hunc diem

Leno ullam Veneri unquam inmolabit hostiam!

Quive ullum turis granum sacrificaverit.

Nam ego hodie infelix dis meis iratissimus Sex inmolavi agnos: nec potui tamen,

Propitiam Venerem facere uti esset mihi. Quoniam litare nequeo, abii illuc illico

Iratus: vetui extra proficariet: quoniam non bona Neque ex aspiciere volui.

Harm.

Haruspex dixit, deam esse indignam credidi.
 Eo pacto avaræ Veneri pulchre addi manum.
 Quando id, quod fas erat, satis habere noluit,
 Ego paulum loci sic ago. sic me decet.
 Ego faxo posthac di deaque ceteri
 Contentiores magis erunt, atque avidi minus,
 Cum sciant, Veneri ut aderit leno maum.
 Condigne haruspex, non homo tribolli,
 Omnibus in exitis ajebat portendi mihi
 Malum damnosumque, & deos esse iratos mihi.
 Quid ei divini aut humani æquom est credere?
 Minus mihi argenti dono postilla data est.
 Sed quæso! ubinam illic restitit miles modo,
 Qui hanc mihi donavit? quem ego vocavi ad prandium.

Sed ecce incedit! *Ant.* Ita ut occipi dicere,
 Lenulle, de illac pugna pentheronica,
 Qua sexaginta millia hominum uno die
 Volaticorum manibus occidi meis.

Lyc. Eh! volaticorum hominum? *Ant.* Ita dico quidem.

Lyc. An obsecro ulquam sunt homines volatici?

Ant. Fuere; verum ego interfeci. *Lyc.* Quomodo

Potuisi? *Ant.* Dicam. viscum legioni dedi,

Fundasque; eo præsternebant folia farleri.

Lyc. Quot rpi? *Ant.* Ne ad fundas viscus adhereretur.

Lyc. Perge! optime hercle perjuras. quid postea?

Ant. In fundas viscis indebant grandiculus globos,

Eo illos volantes iusti funditater.

Quid multa verba? quemquem viscis offecerant,

Tam crebri ad terram accidebant quam pira,

Ut quisque acciderat, eum necabam illico

Per cerebrum pinna sua sibi, quasi turturæ.

Lyc. Si hercle istuc unquam factum est, tum me Jupiter

Faciat, ut semper sacrificem; nec umquam litem,

Ant. An mihi hæc non credis? *Lyc.* Credo, ut mihi

est æquom credier.

Ago eamvis iuro, dum exta referantur. *Ant.* Volo

Narrare tibi etiam unam pugnam. *Lyc.* Nihil moror.

Ant. Ausculta. *Lyc.* Non hercle. *Ant.* Immo jam elidam caput,

Nisi auscultas, aot is hinc in malam crucem.

Lyc. Malam crucem ibo potius. *Ant.* Certum ne est tibi?

Lyc. Certum. *Ant.* Tum tu igitur die bono Aphrodisis

Addice tuam mihi meretricem minusculam.

Lyc. Ita res divina mihi fuit: res ferias

Omnes extollo ex hoc die in altum diem.

Profecto festos habeam decretum est mihi.

Nunc hinc eamus intro. loquere hæc me. *Ant.* Sequor.

In hunc diem jam tuus fum mercenarius.

ACTUS TERRIUS

SCENA I.

Agonostocles, Advocati.

Ta me di ament, tardo amico nihil est quidquam iniquius.

Præsertim homini amanti; qui quidquid agit, propter omnia.

Sicut ego hos duo advocatos, homines spissigradissimos,

Taruires quam corbitæ sunt in tranquillo mari.

Atque equidem hercle dedita opera amicos fugitavi senes.

Sciebam ætate tardiores. metui meo amori moram. Nequidquam hos procos mihi elegi loripedes, tardissimos.

Quo si ituri estis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem.

Siccin oportet ire amicos homini amanti operam datum?

Nam iste quidem gradus saccretis tibi cribro pollinario, Nisi cum pedicis condijicilis sic hoc grassari gradu.

Ad. Heus tu! quamquam nos videmur tibi plebei & pauperes,

Si nec recte dicis nobis, dives de summo loco, Divitem audacter solemus mactare infortunio.

Nec tibi nos obnoxii sumus istuc, quid tu ames aut odesis?

Cum argentum pro capite dedimus, nostrum dedimus, non tuum.

Liberos nos esse oportet: nos te nihili pendimus.

Ne tuo nos amori servos tuos esse addictos censeas. Liberos homines per urbem modico magis par est gradu.

Ire. servoli esse doco festinantem currere.

Præsertim in re populi placida, quod interfectis hostibus,

Non decet tumultuari. sed si properabas magis,

Pride nos te advocatos huc duxisses oportuit;

Næ tu opinere, haud quisquam hodie nostrum curret per vias.

Neque nos populus pro cæritis iustabit lapidibus.

Ag. At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,

Vinceretis cervom cursu, vel clayatorem gradu.

Nunc vos quia mihi advocatos dixi, & testes ducere,

Podagrosi estis, ac vicissitis cochleam tarditudine.

Ad. An vero non iusta causa est, quo currat celeriter,

Ubi bibas, edas de alieno, quantum velis usque assatim?

Quod tu inivitus nunquam reddas domino, de quo pderis.

Sed tamen quomodocumque, quamquam sumus pauperulli,

Est domi, quod edianus: ne nos tam contentum conteras.

Quidquid est pauxillulum illac nostrum, illud omne intus est!

Neque nos quemquam flagitamus, neque nos quicquam flagitat.

Tua causa nemo nostrorum est suos rupeurus ramices.

Ag. Nimis iracundi estis! equidem hæc vobis dixi per jocum.

Ad. Per jocum itidem dictum habeto, quæ nos tibi respondimus.

Ag. Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date:

Attrepidate saltem! nam vos approperare haud potestulo.

Ad. Si quid tu placide otioseque agere vis, operam damus:

Si properas; cursores melius si te advocatos docere.

Ag. Scitis, rem narraui vobis, quod vestra opera mihi opus sit,

De lenone hoc, qui me amantem iustificat tam diu, Ei parat ut sint infidie de auro & de servo meo.

Ad. Omnia istæ scimus jam oos, si hi speculatores fiant.

Z

Horanc

Horunc hic nunc causa huc agitur spectatorum Fabula:
 Hos te satius est docere, ut, quando agas, quid agant, sciant.
 Nos tu ne curassis. scimus rem omnem: quippe omnes simul
 Didicimus tecum una, ut respondere possimus tibi.
Ag. Ita profecto est. sed agite igitur, ut sciam vos scire rem
 Expedite, & mihi quæ dodum vobis dixi, dicite.
Ad. Itane tentas an sciamus? non meminisse nos rarus,
 Quomodo trecentos Philippos Collybisca villico
 Dederis, quos deserret huc ad lenonem inimicum tuum;
 Ilique se ut assulariet peregrinum esse aliunde, ex alio oppido.
 Ubi is tetulerit, tu eo quaesitum servom adventes tuum
 Cum pecunia. *Ag.* Meministis memoriter: servastis me.
Ad. Ille negabit. Milphionem queri censuit tuum:
 Id duplicabit omne factum: leno addicetur tibi.
 Ad eam rem nos esse testis vis tibi. *Ag.* Tenetis rem.
Ad. Vix quidem hercle, ita pauxilla est, digitalis primoribus.
Ag. Hoc cito & cursim est agendum. propera jam quantum potest.
Ad. Bene vale igitur! te advocatos melius ceteris ducere:
 Tardi somus nos. *Ag.* Optume iris, pessume hercle dicitis.
 Quin etiam deciderint vobis semina in talos velim.
Ad. At edepol nos tibi in lumbos linguam, atque oculos in solam.
Ag. Eja! haud vestrum est iracundos esse, quod dixi joco.
Ad. Nec tuum quidem est, amicis per jocum iocuste loqui.
Ag. Mittite istæ: quid velim, vos scitis. *Ad.* Callemus probe:
 Lenonem perjurum ut perdas, id studes. *Ag.* Tenetis rem.
 Ecce opportune egrediuntur Milphio una & villicus.
 Basilice exornatus incedit, & fabre ad fallaciam.

ACTUS III. SCENA II.

Milphio, Collybisca, Agastocles, Advocati.

JAm tenes præcepta in corde. *Col.* Pulchre. *Mil.* Vides sis calleas.
Col. Quid opus tibi verbis? callum aprugum callere æque non finam.
Mil. Fac modo ut conductæ tibi sint dicta ad hanc fallaciam.
Col. Quin edepol conductior sum, quam Tragedi aut Comici.
Mil. Probus homo es. *Ag.* Adeam propius. assunt testes. *Mil.* Tot quidem
 Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos.
 Nam istorum nullus nefastus tibi: comitiales sunt meri:
 Ibi habitant: ibi eos conspicias, quam Prætorum, sapius.
 Hodie iuris cõfessores non sunt, qui litas creant,

Quam sunt hi: qui si nihil est litium, lites ferunt.
Ad. Di te perdant. *Mil.* Vos quidem hercle, commendo, quom, quiqui tamen,
 Et bene & benigne facitis; quom hero amanti operam datis.
 Sed isti jam sciunt, negotii quid sit? *Ag.* Omnem rem ordine.
Mil. Tum vos animam advortite igitur. hunc vos lenonem Lycum
 Novistis. *Ad.* Facile. *Col.* At ego pol eum, qua sit facie, nescio.
 Eum volo mihi demonstratis hominem. *Ad.* Nos curabimus.
 Satis præceptum. *Ag.* Hic trecentos nummos numeratos habet.
Ad. Ergo nos inspicere oportet istuc aurum, Agorastocles,
 Ut sciamus, quid dicamus mox pro testimonio.
Ag. Agite, inspicite: aurum est. *Col.* Profecto, spectatores, Comicum:
 Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boves.
 Verum ad hanc rem agendum Philippum est. *Ad.* Ita nos assularietur.
Col. Sed ita assularietur, quasi ego sim peregrinus.
Ad. Scilicet.
 Et quidem quasi tu nobiscum adveniens hodie ota-veris;
 Liberum ut communstraremus tibi locum, & voluntarium,
 Ubi ames, potes, pergerere. *Mil.* Heu! edepol mortales malos!
Ag. Ego enim docui. *Mil.* Quis te porro? *Col.* Agite, intro abite, Agorastocles:
 Ne hic vos mecum conspicitur leno: nea fallacie Prædimentum obijciatur. *Mil.* Hic homo sapienter sapit.
 Facite, quod jubet. *Ag.* Abeamus. sed vos! satis dictum tibi? *Col.* Abi.
Ag. Abeo. quæso, dii immortales. *Col.* Quin abis?
Ag. Abeo. *Mil.* Sapit.
Col. St! Tace. *Ad.* Quid est? *Col.* Foris hæc fecerunt magnum flagitium modo.
Ad. Quid id est flagitii? *Col.* Creperunt clare. *Ad.* Di te perdant.
 Pona nos recede. *Col.* Fiat. *Ad.* Nos priores ibimus.
Col. Faciunt, scitæ quod consequunt: ponas sese homines locant.
Ad. Illic homo est qui egreditur leno. *Col.* Bonus est: nam similis malo est.
 Jam nunc ego illi egredienti sanguinem exsugam procul.

ACTUS III. SCENA III.

Lycus, Advocati, Collybisca.

JAm istuc ego revortar, Miles: convivas volo
 Reperire nobis commodos, qui una sient:
 Interibi attulerint extra: atque eadem mulieres
 Jam ab te divina credo apparebunt domi.
 Sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquidnam astorunt?
 Et ille chlamydeus quisnam est, qui sequitur procul?
Ad. Atoli cives te salutamus, Lyce:
 Quanquam hanc salutem serius inviti tibi;
 Et quamquam bene volumus leviter lenonibus.
Lyc. Fortunati omnes sitis, quod certe scio

Nec

Nec fore, nec Fortunam id situram fieri.
Ad. Illic est Thesaurus stultis in lingua situs,
 Ut quæsitæ habeant male loqui melioribus.
Lyc. Viam qui nescit, qua deveniat ad mare,
 Eum oportet amnem querere comitem sibi.
 Ego male loquendi vobis nescivi viam:
 Nunc vos mihi amnes efficit: vos certum est sequi.
 Si benedicitis, vestra ripa vos sequar.
 Si maledicetis, vestro gradiar limite.
Ad. Malo benefacere, tantumdem est periculum,
 Quantum bono maledicere. *Lyc.* Qui vero? *Ad.* Scies.
 Malo si quid benefacias, id beneficium interit,
 Bono si quid malefacias, ætatem expetit.
Lyc. Facete dictum: sed quid istuc ad me attinet?
Ad. Quia vos honoris tui causa huc ad te venimus.
 Quamquam bene volumus leviter lenonibus.
Lyc. Si quid boni apportatis, habeo gratiam.
Ad. Bovi de nostro tibi nec ferimus, nec damus,
 Neque pollicemur, neque adeo volumus datum.
Lyc. Credo hercle vobis: ita vestra est benignitas.
 Sed quid nunc vultis? *Ad.* Hunc chlamydatum quem
 vides,
 Ei Mars iratus est. *Col.* Capiti vestro istuc quidem.
Ad. Hunc nunc, Lyce, ad te diripiendum adduximus.
Col. Cum orada hic hodie incedet venator domum.
 Canes compellunt in plagas lepide lylum.
Lyc. Quis hic est? *Ad.* Nescimus nos istum quidem,
 qui flet.
 Nisi dudum a mani ut ad portum processimus,
 Atque istunc e navi exeuntem oneraria
 Vidimus, adit ad nos extemplo exiens,
 Salutat: respondemus. *Col.* Mortales malos!
 Ut ingredientur doctæ in scyphanthiam!
Lyc. Quid deinde? *Ad.* Sermone nobiscum ibi co-
 pular.
 Ait te peregrinum esse hujus ignarum oppidi.
 Locum sibi velle liberum præberet,
 Ubi nequam faciat, nos hominem ad te adduximus.
 Tu, si te dii amant, agere tuam rem occasio est.
Lyc. Itane ille est copiens? *Ad.* Aurum habet! *Lyc.*
 Præda hæc mea est!
Ad. Potare, amare vult. *Lyc.* Locum lepidum dabo.
Ad. At enim hic clam furtim esse vult, ut qui sciam,
 Neve arbiter sit; nam hic latro in Sparta fuit,
 Ut quidem ipse nobis dixit, apud regem Attalum.
 Inde nunc aufugit; quoniam capitur oppidum.
Col. Nimis lepide de latrone; de Sparta optume.
Lyc. Di dezque vobis multa bona dent, cum mihi
 Et bene præcipitis, & bonam prædam datis.
Ad. Immo ut ipse nobis dixit, quo accures magis,
 Trecentos nummos Philippos portat prædii.
Lyc. Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me al-
 lexero.
Ad. Quin hic quidem tuus est. *Lyc.* Obsecro hercle
 hortamini,
 Ut devortatur ad me in hospitium optimum.
Ad. Neque nos hortari, neque dehortari decet
 Hominem peregrinum: tuam rem tu ages, si sapias.
 Nos tibi palumbem ad aream usque adduximus:
 Nunc te istum melius capere, si captum esse vis.
Lyc. Jamne itis? *Col.* Quid, quod vobis mandavi,
 hospites?
Ad. Cum illoc te melius tuam rem, adolescens, loqui:
 Illic est ad istas res probus, quas queritis.
Col. Videre equidem vos vellem, cum huic aurum da-
 rem.

Ad. Illinc procul nos istuc inspiculamini.
Col. Bonam dedistis mihi operam. *Lyc.* It ad me lu-
 crum.
Col. Illud quidem, quorum aditus exdit calcibus.
Lyc. Blande hominem compellabo. hospes hospitem
 Salutat: salvum te advenire gaudeo.
Col. Multa tibi di dent bona, cum me salvom esse vis.
Lyc. Hospitium te ajunt queritare. *Col.* Queritis.
Lyc. Ita illi dixerunt, qui hinc a me abierunt modo,
 Te queritare a muscis. *Col.* Misime gentium!
Lyc. Quid ita? *Col.* Quia a muscis si mihi hospitium
 quæterem,
 Adveniens huc irem in carcerem recta via:
 Ego id quero hospitium, ubi ego carer mollius,
 Quam regi Antiocho oculi curari solent.
Lyc. Edepol ne tibi possum illum festivum dare,
 Siquidem potes esse pati in lepidulo loco,
 In lecto lepide strato, lepidam mulierem
 Complexum contrectare te. *Col.* Is leno viam.
Lyc. Ubi tu Leucadio, Lesbio, Thasio, Coe,
 Vetustate vino edentulo ætatem irriges:
 Ibi te replebo usque unguentum echeumatris.
 Quid multa verba? faciam, ubi tu laveris,
 Ibi ut balneari faciat unguentarium.
 Sed hæc latrocinantur, quæ ego dixi omnia.
Col. Quid ita? *Lyc.* Quia aurum poscent præsentarium.
Col. Quin hercle accipere tu non mavis, quam ego
 dare.
Ad. Quid si evocemus huc foras Agorastoclem,
 Ut ipse testis sit sibi certissimus?
 Heus tu! qui facem captas, egredere ocyus,
 Ut tute inspices aurum lenoni dari.

ACTUS III SCENA IV.

Agorastocles, Advocati, Collybisus, Lycus.

Quid est? quid vultis testes? *Ad.* Specta ad dexte-
 ram.
 Tuos servos aurum ipsi lenoni datat.
Col. Age, accipe hoc sis, hic sunt numerati auri
 Trecenti nummi qui vocantur Philippei.
 Hinc me procura: propere hosce absumi volo.
Lyc. Edepol fecisti prodigum promam tibi.
 Age eam: intro. *Col.* Te sequor. *Lyc.* Age, age!
 ambula.
 Ibique reliquis alia fabulamur.
Col. Eadem narrabo tibi res Spartiaticas.
Lyc. Quin sequere me ergo. *Col.* Abdac intro. addi-
 ctum tenes.
Ag. Quid nunc mihi auctores estis? *Ad.* Ut fugis fies.
Ag. Quid si animus esse non finit? *Ad.* Esto, ut finit.
Ag. Vidistis, leno cum aurum accepit? *Ad.* Vidimus.
Ag. Eum vos esse meum servom scitis? *Ad.* Scivimus.
Ag. Rem advorsus populi sepe-leges? *Ad.* Scivimus.
Ag. Mem! istuc volo ergo vos comministis omnia,
 Mox cum ad Prætozem usus veniet. *Ad.* Memineri-
 mus.
Ag. Quid si recenti re ædeis pulchrum? *Ad.* Censeo.
Ag. Si pulchrum, non recludet. *Ad.* Panem frangito:
Ag. Si exierit leno, censitis hominem interrogem,
 Mens servos si ad eum venerit, nec ne? *Ad.* Quip-
 pini?
Ag. Cum auri ducentis nummis Philippis? *Ad.* Quip-
 pini?
Ag. Ibi extemplo leno errabit. *Ad.* Qua de re? *Ag.*
 Rogas? Z a Quia

Quia centum nummis minas dicitur. *Ad.* Bene putas.

Ag. Alium censuisti queritari. *Ad.* Scilicet.

Ag. Exemplo denegabit. *Ad.* Jurarus quidem.

Ag. Homo furti seise adstingeret. *Ad.* Haui dobiom id quidem est.

Ag. Quantumquantom ad eum erit delatum. *Ad.* Quippini?

Ag. Disperit vos perdit. *Ad.* Te quippini?

Ag. Iho & multabo januam hunc. *Ad.* Ita quippini?

Ag. Tacendi tempus est: nam crepuerunt fores.

Foras egredier vidio lenonem Lycum.

Adeste, quæso. *Ad.* Quippini? quia si voles,

Operire capita, ne nos leno noverit,

Qui illi male rei tantæ fuimus illices.

ACTUS III. SCENA V.

Lycus, Agorastocles, Advocati.

Suspendant nunc omnes jam se haruspices. Quid ego illis posthac, quod loquantur, creduam?

Qui in re divina dudum dicebant, mihi

Malum damnumque maximum portendit,

Is explicavi meam rem post illa lucro.

Ag. Salvos sis, leno. *Lyc.* Di te ament, Agorastocles.

Ag. Magis me benigne nunc salutas, quam antidhac.

Lyc. Tranquillitas evenit, quasi navi in mari:

Utrumque est ventus, exin velum vertitur.

Ag. Valeant apud te, quas volo, atque haud te volo.

Lyc. Valent, ut postularum est, verum non tibi.

Ag. Mitte ad me, sodes, hodie Adelphasium tuam,

Die festo celebri nobilitate Aphrodisiis.

Lyc. Calidum prandisti prandium hodie? dic mihi.

Ag. Quid jam? *Lyc.* Quia os nunc frigidissimas, com

rogas.

Ag. Hoc agessis, leno. servom esse audi vi meum

Apud te. *Lyc.* Apud me? nunquam factam reperies.

Ag. Meotire. nam ad te venit, aurumque attulit.

Ita mihi renunciatum est, quibus credo satis.

Lyc. Malus es; captatum me advenis cum testibus.

Tuorum apud me nemo est, nec quidquam tui.

Ag. Mementore illuc, Advocati! *Ad.* Meminimus.

Lyc. Ha ha he! Jam teneo quid sit; perpexi modo.

Hi, qui illum dudum conciliaverunt mihi

Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum urit

tor.

Me esse hos trecentos Philippo facturum lucri.

Nunc hunc inimicum quia esse sciverunt mihi,

Eom allegaverunt, suum quæ servom diceret

Com auro esse apud me: composita est fallacia,

Ut eo me priveret, atque inter se dividant.

Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt.

Ag. Negasne apud te esse aurum, nec servom meum?

Lyc. Nego: & negando, & quid refert, ravio.

Ad. Peristi, leno. nam ille est hojus villicus,

Quem tibi nos esse Spartarem diximus;

Qui ad te trecentos modo Philippo detulit.

Idque adeo io illos aurum inest marsupio.

Lyc. Væ vobis atati! *Ad.* Id quidem in mundo

est tox.

Ag. Age omittre acturum, fuscifer, marsupium:

Manifesto fuit es mihi. quæso, hercle operam date,

Dum ne videatis servom ab hoc abducere.

Lyc. Nunc pol ego perii certo, haud arbitratio.

Consilio hoc factum est, mihi ut insidias fierent.

Sed quid ego dubito flagere hinc lo malum crucem,
Priusquam hinc oborto collo ad preterem trahor?
Eheu! quam ego habui ariolos haruspices!
Qui si quid boni promittant, pro spisso evenit:
Id quod mali promittant, præsentantur n. est.
Nunc ibo, amicos consolam, quo me modo
Suspodere æquom ceceant potissimum.

ACTUS III. SCENA VI.

Agorastocles, Collybisius, Advocati.

Age tu progredere, ut testes videant te ire istinc focas.

Estne hic servos meus? *Col.* Senu mehercle vero,

Agorastocles.

Ag. Quid oanc, scelesti leno? *Ad.* Quicom litigas,

Abicefit. *Ag.* Utinam hinc abierit malam crucem.

Ad. Ita nos velle æquom est. *Ag.* Cras sobicribam

homini dicam.

Col. Numquid me? *Ag.* Abicefas, fumus ornatum

tuum.

Col. Non sum nequidquam miles factus: paullolum

Præde intrus feci, dum lenonis familia

Dormitat, extis sum satur factus ptohe.

Abicebam hinc intro. *Ag.* Factum a vobis comiter.

Bonam dedistis, Advocati, operam mihi.

Cras mane, quæso, in comitio estote obviam.

Tu sequere me intro. vos valete. *Ad.* Ex tu vale.

Injuriam illic isigne postulat:

Nostro servire nos sibi censet cibo.

Verum ita sunt isti nostri divites:

Si quid benefacias, levior pluma est gratia:

Si quid peccatum 'st, plumbeas iras gerunt.

Demos abeamus nostras, fultis, nunc jam:

Quando id, quod rei operam dedimus, impetravimus,

Ut perderemus corruptorem civium.

ACTUS QUARTUS

SCENA I.

Milphio.

Xispeo quo pacto meæ technæ proces-

surz sient.

Studeo hunc lenonem perdere, velut

memin herum miserum macerat.

Is me autem porro verberat, incurfat

pugnis, calcibus.

Servire amanti, miseria est; presertim qui, quod

amat, caret.

Atati! e sano recipere video fe Syncrastum

Lenonis servom: quid habest sermonis, auscultabo.

ACTUS IV. SCENA II.

Syncrastus, Milphio.

Satis spectatum est, deos atque homines ejus ne-

gligere gratiam,

Cui homini herus est consimilis, velut ego habeo

nunc humusmedi.

Neque perjuri, neque pejor alter usquam est gen-

tium,

Quam

Quam herus meus est: neque tam luteus, neque tam
cæno collitus.
Ita me di amecit! vel io laurulis, vel in pistrino
mavelim
Agere iraranti, præpeditus latera forti ferro *mea*.
Quam apud lenonem hanc servitutem colere. quid
illuc est genus?
Quæ illic hominum corruptelæ sunt! di vestram
fidem!
Quodvis genus ibi hominum videas, quasi Ache-
runtem veneris.
Equitem, peditem, libertinum, furem ac fugitivom
velis,
Verberatum, vinctum, addictum: qui habet quod
det, *mut* homo est.
Omnia genera recipiuntur: Itaque in rotis ædibus
Tenebræ, latebræ: bibitur, estur, quasi in popina,
haud fecus.
Ibi tu videas litteratas scilicet epistolas,
Pice signatas: nomina iocunt cubitum longis litteris.
Ita vinariorum habemus nostræ delectum domi.
Mil. Omnia edepol mira sunt, nisi herus hunc hære-
dem facit.
Nam si quidem illi ut meditatur, verba facit emortuo.
Et adire lubet hominem, & autem nimis eum au-
sculro libens.
Sync. Hæc cum hic video fieri, crucior pretiis æmto
maxumis,
Apud nos expulsiatos servos fieri suis heris.
Sed ad postremum nihil apparet. male partem, ma-
le disperit.
Mil. Proinde habet hic orationem, quasi ipse sit frugi-
gi bonæ.
Qui ipse hercle ignaviores potis est facere ignaviam.
Sync. Nunc domum hæc ab æde Veneris refero vasa,
ubi hostiis
Herus nequivit propitiare Venerem suo fello die.
Mil. Lepidam Venerem! *Sync.* Nam meretrices nostræ pri-
mis hostiis
Venerem placavere extemplo. *Mil.* O lepidam Ve-
nerem denno!
Sync. Nunc domum ibo. *Mil.* Heus! Synceraste, *Sync.*
Syncerastum qui vocat?
Mil. Tuus amicus. *Sync.* Haud amice facis, qui cum
onere offeras moram.
Mil. At ob hanc rem tibi reddam operam, ubi voles,
ubi iusseris.
Habe rem pactam. *Sync.* Si futurum est, do tibi
operam hanc. *Mil.* Quomodo?
Sync. Ut enim ubi mihi vapalandum est, tute corium
fusteras.
Mil. Apagè! *Sync.* nescio quid viri sis. *Mil.* malus
lum, *Sync.* Tibi sis. *Mil.* Te volo.
Sync. At onus urget. *Mil.* At tu appone; & respice ad
me. *Sync.* Fecero:
Quamquam haud otium est. *Mil.* Salvos sis, Syncer-
aste. *Sync.* O Milphio,
Di omnes deæque ament. *Mil.* Quemnam hominem?
Sync. Nec te, nec me, Milphio:
Neque herum meum adeo. *Mil.* Quem ament igi-
tur? *Sync.* Alium *quemlibet*.
Nam nostrum nemo dignus est. *Mil.* Lepide loque-
re. *Sync.* Me decet.
Mil. Quid agis? *Sync.* Facio, quod manifesto machi
haud ferme solent.
Mil. Quid id est? *Sync.* refero vasa salva. *Mil.* Di te
& tuum herum perdidit!

Sync. Me non perdidit, illum ut perdant. facere pos-
sim, si velim,
Meum herum ut perdant; nil mihi metuum, Mil-
phio. *Mil.* Quid id est? cedo.
Sync. Malas es. *Mil.* Malus sum. *Sync.* Male mihi est.
Mil. Memoradum! esse aliter decet.
Quid est, quod male sit? quod domi est, quod edis,
quod ames astutem,
Neque triobolam ollum amicæ das; & ductas gratis.
Sync. Diespiter me sic amabit. *Mil.* Ut quidem edo-
pol dignus es.
Sync. Ut ego hanc familiam interire copio. *Mil.* Ad-
de operam, si cupis.
Sync. Sine pennis volare haud facile est. meæ alæ pen-
nas non habent.
Mil. Nolito edepol devellisse, jam his duobus men-
sibus
Volucres tibi erunt tæ hirquinz. *Sync.* I in ma-
lam rem. *Mil.* Ut itaque herus.
Sync. Verum enim qui homo eum norit, cito homo
pervortit potest.
Mil. Quid jam? *Sync.* Quasi tu tacere quidquam po-
tis sis. *Mil.* Rectius
Tacitus tibi restitum, quam quod dictum est male
mulieri.
Sync. Animum inducam facile, or tibi istuc credam,
ni te noverim.
Mil. Crede quædæmo meo periculo. *Sync.* Male credam
& credam tamen.
Mil. Scin' tu herum tuum meo hero esse inimicum
capitalem? *Sync.* Scio.
Mil. Propter amorem. *Sync.* Omnem operam perdis.
Mil. Quid jam? *Sync.* Quia doctum doces.
Mil. Quid ergo dubitas, quin lubenter tuo hero meus
quod possit
Facere, faciat male, ejus merito? tum autem si quid
tu adjuvas,
Eo facilius poterit facere. *Sync.* At ego hoc metuo
Milphio.
Mil. Quid est, quod metuas? *Sync.* Dum hero insidias
parem, ne a te perdam:
Si herus meus me esse locutum cuiquam mortali
sciat,
Continuo is me ex Syncerasto crucifragium fecerit.
Mil. Numquam edepol mortalis quicquam fiet e me
certior,
Nisi hero meo uni indicasso, atque ei quoque, ut
me enanciet
Id esse facinus ex te ortum. *Sync.* Male credam, &
credam tamen.
Sed hoc tu tecum tacitum habeto. *Mil.* Fidei non
melius creditor.
Loquere (locus occasioque est) libere: hic soli su-
mus.
Sync. Herus si tuus volet facere frugem, meum herum
perdet. *Mil.* Qui id potest?
Sync. Facile. *Mil.* Fac ergo id facile noscam, ut ille
possit noscere,
Sync. Quia Adelphastum, quam herus deamat tuus,
ingenua est. *Mil.* Quo modo?
Sync. Eodem, quo soror illius altera Anterastilis. *Mil.*
Sed qui id credam? *Sync.* Quia
Illas emit in Anaxtorio parvulas, quodviginti minis
De prædone Siculo. *Mil.* Quanti? *Sync.* Duodevi-
ginti minis.
Mil. Duas illas? *Sync.* Nutricem earum tertiam.

Et

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

*Hanno-Panur loquitur Punice.**(ex emendatione Bechari, & Petiti.)*

N' yth alonim valoneth fcorath jifina:
con fith,
Chy-machai jythmu; mitalia mitte-
barium ifchi.
Liphorcaneth yth beni ith jad adi ubi
nuthai.

Birua rob fyllohoon alonim rhyimifyrobom.
Eythym moth yuor othi helech Antidamarchon,
Ys fidelis; Brim tyfel yth chili fchoontem Liphul.
Yth bio imys dibur thim nocurh uu' Agoraflocles.
Ythem aneti by chyr faely choc; fith nalo.
Binni idi chi lubili gubylim lalbit thym.
Body aly thera ynn' ynnu' yal' im moncor la fim.
Et alonim valoneth: fecarati miffi attic, umaffe,
Conco biri miabel lo cuti nibe ani: lo laccu tchi-
na, anus is.

Hoi ceu, lec po, uaffe athid amas, con al emun
diber tefelon, ob, uthume:
Cel tum: com ucra: lu emu: & oai manu ofe:
ubar banthy ach Aristoclem.

At, affena china foth, el iaeli, cofa leman dibet
termi, cai: upfo apoti:

Eod enoec lifcor bo defi affam liminum coles.
Deos deafque venenor, qui hanc urbem colunt.

Ut, quod de mea re huc veni, tite venenit.
Mealque ut gutas, & mei fratris filium

Reperire me iuritis: dii voftram fidem!
Que mihi forrepte fuit, & fratris filium.

Sed hic mihi antebac hofpes Antidamas fuit.
Eum feciffe ajunt, tibi quod faciendum fuit.

Ejus filium hic pradicant effe Agorafloclem:
Deum hofpitalem ac tefferam mecum fero:

In hifce habitare monftratu'ft regionibus.
Hos percontabor, qui huc egrediuntur foras.

ACTUS V. SCENA II.

Agoraflocles, Milphio, Hanno.

A In' tu tibi dixi Syoceraltum, Milphio,
Has effe ingenuas ambas furetpicias
Carthaginenfes? Mil. Ajo: &, fi frugi effe vis,
Eas liberali jam afferes caoffa manu.

Nam tuum fligium'ft tuas populareis te pafi
Servire ante oculos, domi que fuerint libere.

Haa. Pro di immortales, obfecro voftram fidem!
Creta eft profecto horum hominum oratio.

Quam oratioem hanc aures dulcem devorant!
Ut mihi abfterferant omnem forditudinem!

Ag. Si ad eam rem teffis habeam, faciam, quod jubes.
Mil. Quid tu mihi teffis? quon tu infulfis fortiter?

Aligua fortuna fuerit adjuatrix tibi.
Ag. Incipere multo eft, quam impetrare, facilius.

Mil. Sed quznam illec avis eft, quæ huc cum zani-
cis advenit?

Numnam ita balneis circumduftus pallio?
Facies quidem edepol Punica eft. ***

Servos quidem edepol veteres antiquosque habet.
Ag.

Et ille qui eas vendebat, dixit fe fartivas vendere:
Ingenuas Carthagine ajebat effe. Mil. Dii voftram
fidem!

Nimium lepidum memoras facinus. nam herus meus
Agoraflocles

Ibidem gnatus, inde furreptus fere fexennis: poft ibi
Qui eum furripuit, huc devexit, meoque hero eum
hic vendidit.

Is in divitiis homo adoptavit hunc, cum diem o-
bitum fuum.

Syn. Omnia memoras. quod id facilius fiat, manu eas
afferat

Suas populares liberali cauffa. Mil. Tacitus tace
modo.

Syn. Profecto ad incitas Lenonem rediget, fi eas abdu-
xerit.

Mil. Quin prius difperibit, faxo, quam unam calcem
civerit.

Ita paratum eft. Syn. Ita dii faxint, ne apud leno-
nem hunc ferviam.

Mil. Quin hercle colliibertus meus faxo eris, fi dii vo-
lent.

Syn. Ita dii faxiut. uumquid aliud vis memorare,
Milphio?

Mil. Valeas, beneque ut tibi fit. Syn. Pol iftoc tibi,
& hero tuo eft lo manu.

Vale, & hæc cura, clanculum ut fint dicta. Mil.
Non dictum eft: vale.

Syn. At enim nihil eft, nifi, dum calet, hoc agitur!
Mil. Lepidus, cum mones:

Et hoc ita fiet. Syn. Proba materies data eft, fi
probum adhibes fabrum.

Mil. Poftin' ut taceto? Syn. Taceo, atque abeo. Mil.
Mihi commoditatem creas.

Illic hinc abiit, dii immortales meum detum fer-
vatum volunt,

Et hunc difperditum lenonem: tantum eum inflat
exitii.

Satine, priufquam unum eft iniectum telum, tum
inflat alterum!

Ibo intro, hæc ut meo hero memorem, nam huc
fi aute ades fevocem,

Quæque audiviffis modo, nunc fi eadem hic iterem,
inficitia'ft.

Hero uui potius totus ero odio, quam hic fim vo-
bis omnibus,

Di immortales, quid malorum, quanta advenit ca-
lamitas

Hodie ad hunc lenonem! fed ego nunc eft cum me
moror.

Id negotium inftitutum eft, non datur ceffatio.
Nam & hoc nocte consulendum, quod modo con-
cedendum'ft.

Et illud aotem inferviendum'ft confilium vernaco-
lum.

Remora fi fit, qui malam rem mihi det, merito fe-
cerit.

Nunc intro ibo: dum heras adveniat a foro, op-
petiar domi.

Ag. Qui scis? *Mil.* Viden' homines farcinatos confequi?

Atque, ut opinor, digitos in manibus non habent.
Ag. Quid jam? *Mil.* Quia incedunt cum annularis auribus.

Adibo hosce, atque appellabo Punice.
Si respondebunt, Punice pergam loqui:
Si non; tum ad huc moros linguae vertero.

Quid ais tu? equid commemorasti Punice?
Ag. Nihil edepol. nam qui scire potui, dic mihi,

Qui illinc sexennis perierim Carthagine?
Han. Pro di immortales! plurimi ad hunc modum

Periere pueri liberi Carthagine.
Mil. Quid ais tu? *Ag.* Quid vis? *Mil.* Vin' appellem hunc Punice?

Ag. An scis? *Mil.* Nullus me est hodie Pænus Punior.

Ag. Adi, atque appella, quid velit, quid venerit, qui sit, quousque, unde sit: ne parieris.

Mil. Avo! quousque estis? aut quo ex oppido?

Han. Hanno muthurballe bechaedraenech.

Ag. Quid ait? *Mil.* Hanno nunc sese ait Carthagine?

Carthaginiensem Muthurballis filium.
Han. Avo! *Mil.* Salutat. *Han.* Donni! *Mil.* Donni

vult tibi.
Dare hinc nescio quid. audis? pollicerier!

Ag. Saluta hunc rursus Punice verbis meis.

Mil. Avo dauni, hic mihi tibi inquit verbis suis.

Han. Me har bocca. *Mil.* Illuc tibi sit potius, quam mihi!

Ag. Quid ait? *Mil.* Miseram esse prædicat buccam sibi.

Fortasse medicos nos esse arbitrari.
Ag. Si ita est, nega esse: nolo ego errare hospitem.

Mil. Audi tu, rufen uoco istam. *Ag.* Si volo profecto vera cuncta huc expedieris.

Roga, numquid opus sit. Mil. Tu qui sonam non habes,

Quid in hanc venistis urbem, aut quid quaeritis?
Han. Muphurfa. *Ag.* Quid ait? *Han.* Mivulechiana.

Ag. Quid venit?

Mil. Non audis? mures Africanos prædicat in pompam ludis dare velle ædilibus.

Han. Laech lachananim limi nichot. *Ag.* Quid nunc ait?

Mil. Ligulus canalis ait se advenisse & nuces:

Nunc orat, operam ut des tibi, ut ea veneant.
Ag. Mercator credo est. *Han.* Istam aruinam. *Ag.* Quid est?

Han. Palum erga dectha. *Ag.* Milphio, quid nunc ait?

Mil. Palas vendundas sibi ait, & mergas datas, Ut horrum fodiat, atque ut frumentum metat.

Ad messim credi missus hic quidem tuam.
Ag. Quid istuc ad me? *Mil.* Certiorem te esse volui,

Ne quid clam furtive accepisse confess.
Han. Muphuanium fucotahim. *Mil.* Hem! cave si feceris,

Quod hic te orat. Ag. Quid ait, aut quid orat? expedi.

Mil. Sub cratim uti jubeas sese supponi, atque eo Lapidis imponi multos, ut sese neces.

Han. Gubenei balsameniasan. *Ag.* Narra, quid est? Quid ait? *Mil.* Non hercle nunc quidem quidquam scio.

Han. At ut scias nunc, dehinc Latine jam loquar. Servom hercle te esse oportet & nequam & malum,

Hominem peregrinum atque advenam qui irrideas.
Mil. At hercle te hominem & tycophantam, & subdolum,

Qui huc advenisti nos capitarum migidilybs, Bifulcilingua, quasi proserpens bestia.

Ag. Maledicta hinc auter: linguam compescas face. Maledicere huic tu temperabis, si sapias.

Meis confanguineis nolo te injussu loqui.
Carthagini ego sum natus, ut tu is sciens.

Han. O mi popularis, salve! *Ag.* Et tu Edepol, quid quis es?

Et si quid opus est, quaeso, dic; atque impera, Popularitatis causa. Han. Habeo gratiam.

Verum ego hic hospitium habeo: Antidamæ filium Quaero. commonstra, si novisti Agorastoclem.

Equum adolescentem tu hic novisti, Agorastoclem?
Ag. Siquidem Antidamarchi quaeris adoptatium,

Ego sum ipse, quaeris tu quaeris. Han. Hem! quid ego audiui?

Ag. Antidamæ gnatum me esse. *Han.* Si ita est, tesseram

Conferre si vis hospitalem, eccam, attuli.
Ag. Agedum huc ostende. est par probe: nam habeo domi.

Han. O mi hospes, salve multum! uam mihi tunc pater,

Pater tuus ergo, hospes Antidamas fuit:
Hec mihi hospitalis tessera cum illo fuit.

Ag. Ergo hic apud me hospitium tibi præbabitur. Nam haud repudio hospitium, neque Carthaginem:

Inde sum oriundus. Han. Di deus tibi omnes, quæ velis.

Quid ais? qui potuit fieri, ut Carthagini Gnatus sis, hic autem habuisti Etolum patrem?

Ag. Surreptus sum illinc. hic me Antidamas hospes tuus

Emitt, & is me sibi adoptavit filium.
Han. Demarcho inem ipse fuit adoptatius.

Sed mitto de illa, & ad te redeo: dic mihi, Ecquid meministi tuum parem nomina?

Ag. Patris atque matris memini. *Han.* Memorandum mihi;

Si novi forte, aut si sunt cognati mihi.
Ag. Ampifigura mater mihi fuit, Jachon pater.

Han. Patrem atque matrem vivere vellem tibi!

Ag. An mortui sunt? *Han.* Factum; quod ægre tuli. Nam mihi sobrina Ampifigura tua mater fuit.

Pater tuus is erat frater patruelis meus, Et is me hæredem fecit, cum suum obit diem,

Quo me privatum ægre patior mortuo.
Sed si ita est, ut tu sis Jachonis filius,

Signum esse oportet in manu leva tibi, Ludenti puero quod momordit simia.

Ostende, ut iuspiciam. aperi. Ag. Vide. eccum adest.

Mi patruæ, salve. Han. Et tu salvero, Agorastocles. Iterum mihi gnatus videtur, quia te repperi.

Mil. Pul istam rem vobis bene evenisse gaudeo. Et te moneri umnis ve? *Han.* Sane volo.

Mil. Paterna oportet reddi filio bona. Equum est habere hunc bonam, quæ possedit pater.

Han. Haud postulo aliter: restituentur omnia. Suam rem sibi salvam listam, & illo advenit.

Mil. Facito sis reddas, etsi hic habitabit tamen. *Han.* Quin mea quoque iste habebit, si quid me fuat.

Mil. Festivom facinus venit mihi in mentem modo. *Han.* Quid id est? *Mil.* Tua est opus opera. *Han.* Dic mihi, quid lubet?

Profecto uteris, ut voles, operam meam.

Quid

Quid est negotii? *Mil.* Potin' tu fieri subdolos?
Han. Inimico possum, amico insipientia est.
Mil. Inimicus hercle est hujus. *Han.* Male faxim lubens.
Mil. Amar a lenone hic. *Han.* Facere sapienter puto.
Mil. Leno hic habitat vicinus. *Han.* Male faxim lubens.
Mil. Ei duæ puellæ sunt meretrices servolæ
 Sorores: earum hic alteram effusum perit.
 Neque eam incestavit unquam. *Han.* Acerba amatio est.
Mil. Nunc leno ludificatur. *Han.* Suum quæstum colit.
Mil. Hic illi malam rem dare volt. *Han.* Frangi, si id facit.
Mil. Nunc hoc consilium capio, & hanc fabricam apparo,
 Ut te allegemus: filias dicas tuas,
 Surreptasque esse parvulas Carthagine,
 Manuque liberali causâ ambas asseras,
 Quasi filiz tue sint ambe. intelligis?
Han. Inrelego hercle, nam mihi item gnatz duæ
 Cum nutrice una surreptæ sunt parvulæ.
Mil. Lepide hercle assimulas: jam in principio id mihi placet.
Han. Pol magis, quam vellem. *Mil.* Heu! hercle mortalem catum,
 Malum, crudumque & callidum atque subdolum!
 Ut afflet! quo illud gestu facias scilicet.
 Me quoque dolis jam superat archirefionem.
Han. Sed earum nutrix, qua sit facie, mihi expedit.
Mil. Statuta haud magna, corpore aquilo. *Han.* Ipsa ea 't.
Mil. Specie venusta, ore parvo, atque oculis pernigris.
Han. Formam quidam hercle verbis depinxi mihi.
Mil. Vin' eam videre? *Han.* Filias malo meas.
 Sed i, atque evoca illam: si ex meæ sunt filiz
 Si illarum est nutrix, me continuo novit.
Mil. Heus! equis hic est? nantiate, ut prodeat
 Foras Giddene: est, qui illam conventam esse volt.

ACTUS V. SCENA III.

Giddene, Milphio, Hanno, Agorastocles, Puer.

Quis pulsas? *Mil.* Qui te proximus est. *Gid.* Quid vis? *Mil.* Eho,
 Novistin' te illuc tunicatum hominem, qui fiet?
Gid. Nam quem ego aspicio! pro supreme Juppiter!
 Hetas meus hic quidem est, mearum alumnarum pater,
 Hanno Carthaginiensis. *Mil.* Ecce autem mala!
 Prestigior hic quidem Pœnus probus est,
 Perdidit omnis ad suam sententiam.
Gid. O mi here, salve! Hanno, insperatissimè
 Mihi tuisque filiis, salve. atque eho!
 Mirari noli, neque me contemplarier.
 Cognovistin' Giddene: ancillam tuam?
Han. Novi. sed ubi sunt meæ gnatz? id icire expeto,
Gid. Apud ædem Veneris. *Han.* Quid ibi faciunt? dic mihi.
Gid. Aphrodisia hodie Veneris est festus dies:
 Oratum iterum deam, ut sibi esset propitia.
Mil. Pol satis scio impetrarunt, quando hic hic adest.
Ag. Eho an hujus sunt illæ filiz? *Gid.* Ita, ut prædicas.

Tua pietas nobis plane auxilio fuit,
 Cum hoc advenisti hodie in ipso tempore.
 Namque quod earum mutaretur nomina,
 Faceretque indignum genere quæstum corpore.
Puer. Handones illi havon bene si illi in mastine.
Gid. Me ipsi & enesse dum & alamma cellium.
Ag. Quid illi locuti sunt inter se? dic mihi.
Mil. Matrem salutis hic suam, hæc autem hunc filium.
Han. Tace atque parce muliebri supellestili.
Ag. Quæ ea est supelles? *Han.* Clarus clamor sine modo.
 Tu abduc hos intro, & una nutricem simul
 Jube abire hanc ad te. *Ag.* Fac, quod imperat.
Mil. Sed quis illas tibi monstrabit? *Ag.* Ego doctissime,
Mil. Ab eo igitur. *Ag.* Facias modo, quam memores, mavelim.
 Patruo advenienti cœna curetur volo.
Mil. Lachanam vos! quos ego jam detrudam ad molas,
 Inde porro ad puteum, atque ad robustum codicem.
 Ego faxo hopitrim hoc leviter laudabit.
Ag. Audin' tu, patruæ? dico, ne dictam neges:
 Tuam mihi majorem filiam depondeas.
Han. Pactam rem habeto. *Ag.* Spondeine igitur? *Han.* Spondeo.
Ag. Mi patruæ, salve! nam nunc es plane meus.
 Nunc denum ego cum illa fabulabor libere.
 Nunc, patruæ, si vis tuas videre filias,
 Me sequere. *Han.* Jamdudum equidem cupio, & æsequor.
Ag. Quid si eamvis illis obviam? *Han.* At ne inter vias
 Præcubitamus, metuo. magne Juppiter,
 Restitue certas mihi ex incertis nunc opes.
Ag. Ego quidem meos amores tecum confido fore.
 Sed ecce video ipsas. *Han.* Hæcine sunt meæ filiz?
 Quantæ & quantillæ jam sunt factæ! *Ag.* Scin' quid est?
 Græcæ sunt hæc columnæ; fustillo solent.
Mil. Opinor hercle hodie quod ego dixi per jocum,
 Id eventurum esse & severum & ferium,
 Ut hæc inveniantur hodie esse hujus filiz.
Ag. Pol istud quidem jam certum est. tu istos, Milphio,
 Abduce intro: nos hæc hic præstolabimur.

ACTUS V. SCENA IV.

Anterastilis, Adolphasium, Agorastocles, Hanno-Pænus.

Fuit hodie operæ pretium ejus, qui amabilitati animum adiceret,
 Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eo
 visere venit.
 Deamavi eadior illis ego hodie lepidissima munera
 meretricum,
 Digna dicit venustissima Venere: neque contemsi
 ejus opus hodie,
 Tanta ibi copia venustarum aderat, in suo quæque
 loco sita munde.
 Arabius murrhinique omnis odor complebat. haud
 ferdere visus est
 Festus dies, Venus, nec tuum sanum: tantus ibi
 clientarum erat numerus,
 Quæ ad Calydoniam venerunt Venerem. certo enim,
 quod quidem ad nos dux
 Attinuit, præpositos, pulchre, pacisque potentes,
 soror, fumus:
 Neque ab juventure ibi irridente habere: quod pol,
 soror, ceteris omnibus factum est.

Ad.

Ad. Malim istuc aliis ita videatur, quam uni tu te, foror, collaudas. *Ant.* Spero equidem.

Ad. Et pol ego; cum, ingenis quibus sumus atque aliz, cognosco.

Eo sumus gnatz genere, ut deceat nos esse a culpa castas.

Han. Juppiter, qui genus colis alique hominum, per quem vivimus vitalem ævom,

Quem penes spes vitæ sunt hominum omnium, da diem hunc sospitem, quæso,

Rebus meis agendis: quibus annos multos carui, qualesque et patria

Perdidi parvas, redde his libertatem: invictæ præmii ut esse sciam pietati.

Ag. Omnia faciet Juppiter faxo. nam mihi est obnoxius, & me meruit.

Han. Tace quæso. *Ag.* Ne lacruma, patrue.

Ant. Ut volupe sit homini, mea foror, si quod agit, cinet victoria!

Sicut hodie nos inter alias præstitimus pulchritudine.

Ad. Stulta, foror, es magis, quam volo. an vero pulchra videre, obscuro,

Si tibi illic non oblitum est fulgine?

Ag. O patrue, o patrue mi patruifume!

Han. Quid est, fratris mei gnate? mi gnate, quid vis? expedi.

Ag. At enim volo hoc agas. *Han.* At enim ago istuc. *Ag.* Patrue mi patruifume.

Han. Quid est? *Ag.* Est lepida & laura: ut sapit!

Han. Ingenium patris habet, quod sapit.

Ag. Quæ res? jam diu edepol sapientiam tuam abusa est hæc quidem.

Nunc hinc sapit, hinc sentit: quidquid sapit, amore meo sapit.

Ad. Non eo sumus genere prognatz, tamen sumus servæ, foror,

Ut deceat facere nos quidquam, quod homo quicquam irideat.

Multa sunt mulierum vitia: sed hoc e multis maximum est,

Cum sibi nimis placent, nimisque operam dant ut placeant viris.

Ant. Nimis voluptati est, quod in extis nostris portentum est, foror,

Quodque haruspex de ambabus dixit. *Ag.* Velim de me aliquid dixerit,

Ant. Nos fore invito domino nostro diebus paucis liberas.

Id ego nisi quid di aut parentes faxint, quid sperem, haud scio.

Ag. Mea fiducia hercle haruspex, patrue, his promittit, scio,

Libertatem, quia me amare hanc scit. *Ad.* Soror, sequere hæc. *Ant.* Sequor.

Han. Privigiam abitis, vos volo ambas, nisi piget, consistere.

Ad. Quis revocat? *Ag.* Qui bene vult vobis facere. *Ad.* Facere occasio est.

Sed quis homo est? *Ag.* Amicus vobis. *Ad.* Qui quidem non inimicus est.

Ag. Bonus est hic homo, mea voluptas. *Ad.* Pol istum malim, quam malum.

Ag. Siquidem ancitia est habenda, cum hoc habenda est. *Ad.* Haud precor.

Ag. Multa bona vobis facere vult. *Ad.* Bonus bonis bepefeceris.

Han. Gaudio ero vobis. *Ad.* At edepol nos voluptati ribi.

Han. Libertatique. *Ad.* Isto pretio tunc nos facit feceris.

Ag. Patrue mi, ita me di amabunt, ut ego, si sim Juppiter,

Jam hercle ego illam uxorem ducam, & Junonem extradam foras.

Ut pudice verba scit? cogitate, & commode!

Ut modestè orationem præbuit! certo hæc mea est!

Han. Sed ut astu sum aggressus ad eas! *Ag.* Lepide hercle atque commode,

Han. Pergo etiam tentare? *Ag.* In paucis confer: sitient qui sedent.

Han. Quid illic, quod faciundum est, cur non agimus? in jus vos voco.

Ag. Nunc tene, patrue. *Han.* Tu, frugi si bone es.

Ag. Vin' ego hanc apprehendam? *Han.* Tene. *Ad.* Au patrue est, Agorastocles, tuum hic! *Ag.* Jam faxo scitis.

Nunc pol ego te ulciscar probe; nam faxo meæris sponsa.

Han. Ire in jus, ne moramini. *Ant.* Antestare me, atque duce.

Ag. Ego te antestabor. postea hanc amabo, atque amplexabor:

Sed illud quidem volui dicere, immo dixi hercle, quod volebam.

Han. Moramini: in jus vos voco, nisi honestius it' prebendi.

Ad. Quid in jus vocas nos? quid tibi debemus? *Ag.* Duce tu illi.

Ad. Eriam me meæ latrant canes? *Ag.* At tu hercle alludato:

Dato mihi pro ossa faviium, pro ossa linguam obijcto: Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliores.

Han. Ite, si itis. *Ad.* Quid nos fecimus tibi? *Han.* Fures estis ambæ.

Ad. Nofne tibi? *Han.* Vos, inquam. *Ag.* Atque ego scio. *Ad.* Quid forti est id? *Ag.* Hunc rogaro.

Han. Quia annos multos filias meas celavistis clam me: Atque equidem ingenus, liberas, summoque genere gnatas.

Ad. Numquam mecastor reperies te istuc probrum penes nos.

Ag. Da pignus, ni nunc perjures, in faviium, uter utri det.

Ad. Nihil tecum ago, abscede obscuro. *Ag.* Atque hercle mecum agendum est.

Nam hic patrue meus est: pro hæc mihi patrue sum necesse est.

Ei predicabo, quomodo vos facta faciatis multa: Quoque modo hujusce filias apud vos habeatis servas.

Quæ vos ex patria liberas surreptas esse scitis.

Ad. Ubi sunt ex? aut quæ sunt, obscuro? *Ag.* Satis sunt macerata.

Han. Quin eloquar. *Ag.* Censeo hercle, patrue. *Ad.* Misera timeo, quid

Hoc sit negotii, mea foror! ita stupida sine animo alio.

Han. Advortite animum, mulieres: primum, si id fieri possit,

Ne indigna indignis di darent, id ego evenire vellem:

Nunc quod boni mihi di dant, vobis vobisque matri,

Eas dis est æquum gratias nos agere sempiternas,
Cum nostram pietatem approbant decorantque di
immortales,
Vos meæ filis ambæ filiz: & hic est cognatus vo-
ster:

Huiusce fratris filius, Agorastocles. *Ad.* Amabo,
Num hi falso oblectant gaudia nos? *Ag.* At me ita
dii servant,

Ut hic pater est voster, date manus. *Ad.* Salve,
imperate nobis

Pater: te complecti nos sine. *Hæn.* Capite atque
exspectate.

Ant. Pater, salve: ambæ filiz sumus: amplectamur
ambæ.

Ag. Quis me amplectetur postea? *Hæn.* Nunc ego sum
fortunatus:

Multorum annorum miseria nunc hac voluptate sedo.
Ad. Vix hoc videamur credere. *Hæn.* Magis qui cre-
datis dicam:

Nam vultu nutrix primum me cognovit. *Ad.* Ubi
es, amabo, est?

Hæn. Apud hunc est. *Ag.* Quæso, qui lubet tam diu
tenere collum,

Præquam te mihi respondeat? *Ad.* Omitto. *Ag.* Spe-
rata, salve. *Ad.* Omittit

Salutem. *Ag.* Et tu altera. *Ant.* Nolo ego istuc:
enicas me.

Hæn. Condamus alter alterum ergo in nervum brachia-
lem.

Quibus nunc in terra melius est? *Ag.* Eveniunt di-
gna dignis.

Tandem huic caput contigit. o Apella, o Zeuxis
pictor!

Cur numero essis mortui? hinc exemplum ut pingeretis.
Nam alios pictores nihil moror bujmodi tractare
exempla.

Hæn. De deque omnes, vobis habeo merito magnas
gratias,

Cum hac me lætitia tanta & tantis affectibus gaudiis,
Ut meæ gnate ad me redirent in potestatem meam.

Ad. Mi pater, tua pietas plane nobis auxilio fuit.

Ag. Patruæ, facito in memoriam habeas, tuam mayo-
rem filiam

Mibi te respondisse. *Hæn.* Memini. *Ag.* Et dotis
quid promiseris.

ACTUS V. SCENA V.

*Anthemonides, Adolphastum, Anterastilis, Hæmo,
Agorastocles.*

Si ego minam non ultus sum probe, quam lenoni
dedi,

Tum profecto me sibi habento curare ludificari.

Is etiam me ad prandium ad se adduxit ignavissimas,

Ipse abiit foras, me reliquit pro attritu in edibus:

Ubi nec leno, neque illæ restant, nec quod edim
quidquam datur:

Pro minore parte prandii pignus cepi, abiit foras.

Si dederò, zære militari terigero leuunculum.

Nactus est hominem, mina quem argenti circum-
duceret.

Sed mea amica nunc mihi irato obvium veniat velim?

Jam pol ego illam pugnis totam faciam, ut sit morula;

Ita replebo aritæ, attritu multo ut fiet,
Quam Ægypti, aut qui cortinam ludis per Circum
ferunt.

Ad. Tene sis me arte, mea voluptas: male ego me-
tuo miluus.

Mala illa bestia est: ne forte me auferat pullum tuum.

Anter. Ut nequeo te satis complecti, mi pater! *Anthem.*

Ego me moror.

Propenodum hoc obsonare prandium potero mihi.

Sed quid hoc est? quid hoc? quid hoc est? quid ego
video? quomodo?

Quid hoc est conduplicationis? quæ hæc est conge-
minatio?

Quis hic homo est cum tunicis longis, quasi pper
cauponis?

Satin? ego oculis cerno? estne illæc mea amica An-
terastilis?

Et ea certo est! jampridem ego me sensi nihili pendior.

Non pudet puellam amplectari balliolum in media via?

Jam hercle ego illum excrucians totum carnifici
dabo.

Sane genus hoc muliebrosum est tunicis demissis.

Sed adhuc certum est hanc ad amariçem Africam.

Heus tu! tibi dico, mulier, æquid te pudet?

Quid tibi negotii autem est cum istac, dic mihi?

Hæn. Adolescens, salve! *Anthem.* Nolo, nihil ad te
attinet.

Quid tibi hanc digito tactio est? *Hæn.* Quia mihi lu-
bet.

Anthem. Lubet? *Hæn.* Ita dico. *Anthem.* Ligula, i in
malam crucem.

Tunc hic amatoraudes esse, hallex viri?

Aur contractare, quod mares homines amant?

Deglupta menas, barrapis sementium,
Maitruga, *αἶς ἀγροῦς*, *αἶμα*: tum autem plenior

Alli, ulpicque, quam Romani remigis.

Ag. Num tibi, adolescens, male, aut dentes pruriunt,

Qui huic es molestus, an malis rem queritis?

Anthem. Cur non adhibuisti, dum istuc loquereris,
sympanum?

Nam te cinædum esse arbitror magis, quam virum.

Ag. Scin, quam cinædus sum? ite istuc, servi, foras?

Efferre fultis. *Anthem.* Heus tu! si quid per jocum
dixi, noli in serium convertere.

Anter. Quid tibi lubido est, obsecro, Anthemonides,

Loqui inclementer nostro cognato & patri?

Nam hic noster pater est: hic nos cognovit modo;

Et hunc sui fratris filium. *Anthem.* ita me Jupiter

Bene amet, bene sciam! gaudeo, & volupe est mihi,

Siquidem quod lenoni obigit magni mali;

Cumque e virtute vobis tortuna obigit.

Anter. Credibile ocastru dicit: crede huic, mi pater.

Hæn. Credo. *Ag.* Et ego credo. sed ecum lenonem
Lycum,

Bonum virum, ecum video, se recipit domum.

Hæn. Quis hic est? *Ag.* Utrumvis est, & leno & Lycus.

Is servitute hic habuit filias tuas.

Et mihi hic auri fur est. *Hæn.* Bellum hominem,

quem noveris.

Ag. Rapiamus in jus. *Hæn.* Minime. *Ag.* Quapropter?

Hæn. Quia

Injuriarum multam dici satius est.

ACTUS V. SCENA VI.

Lycus, Agorastocles, Hæmo, Anthemonides.

Decipitur nemo, mea quidem sententia,
Qui suis amicis narrat recte res suas:

Nam

Nam omnibus amicis meis idem unum convenis,
Ut me suspendam, ne addicar Agorastocli.
Ag. Leno, eamus in ius. Lyc. Obsecro te, Agorastocles,
Suspendere ut me liceat. *Han. Leno, in ius te voco.*
Lyc. Quid tibi mecum autem? Han. Quia hæc a te libera,
Ingenuasque esse filias ambas meas,
Quæ sunt surreptæ cum nutrice parvulæ.
Lyc. Jampridem equidem istas scivi, & miratus fui,
Neminem venire, qui istas afferret manu.
Meæ quidem profectio non sunt. *Ant. Leno, in ius eas.*
Lyc. De prandio tu dicis. debetur, dabo.
Ag. Duplum pro furto mihi opus est. Lyc. Sume hinc quidem.
Han. Et mihi supplicis multis. Lyc. Sume hinc, quid lubet.
Ant. Et mihi quidem mina argenti. Lyc. Sume hinc quid lubet.
Collo rem solvam iam omnibus, quasi bajolus.
Ag. Numquid tecas contra me? Lyc. Advortium quidem.
Ag. Ite igitur intro, mulieres. sed patris mi,
Tuam, ut dixisti, mihi responde filiam.
Han. Haud aliter ausum. Ant. Bene vale. Ag. Et tu bene vale.
Ant. Leno! arrhabonem hoc pro mina mecum fero.
Lyc. Perii herele. Ag. Immo haud multo post, cum in ius veneris.
Lyc. Quin egomet tibi me addico. quid Prætoris opus est?
Verum obsecro te, ut liceat simplum solvere.
Trecentos Philippos, credo, corradi potest.
Cras auctionem faciam. *Ag. Tantisper quidem,*
Ut sis apud me lignæ in custodia.
Lyc. Fiat. Ag. Sequere intro, patris mi, ut hunc festum diem
Habeamus hilarem, bejus malo, & nostro bono.
Multum valete. multa verba fecimus.
Malum postremo hoc omne ad lenonem redit.
Nunc quod postremum est condimentum Fabulæ,
Si placuit, plaufum postulat Comædia.

PŒNULO SUPPOSITA.

Post actus V. scenam VI. & ultimam, adiecerunt Vett. Edit. sequentem scenam.

Agorastocles, Lycus, Hanno, Adelphasium, Anterastilis, Anthemonides.

Quam rem agit is miles, qui lubet patris meo loqui inclementer?
Ne mirare, mulieres quod eum sequuntur: modo cognovit filias.
Suas esse hæc ambas. *Lyc. Hem, quod verbum auver meas tetigit? nunc perii.*
Unde hæc perierant? *Ag. Duo Carthaginenses sunt. Lyc. At ego sum perditus.*
Illud ego metui semper, ne cognosceret eas aliquis: quod nunc factum est.
Væ misero mihi! perire, opinor, duodeviginti minæ, qui hæc emi.
Ag. Et ut ipsi peristi, Lycus? Carthaginenses sunt. Lyc. At ego sum perditus. Han. Quis hic est? Utrumvis est vel Leno, vel Lycus, in Jervitute hic qui filias habuit duas.

Ag. Et mihi auri fur est. Han. Bellum hominem, quem noveris. Leno, rapacem
Te esse semper credidi: verum etiam furacem, qui novum magis. *Lyc. Accedam.*
Per ego te tua genua obsecro, & hunc cognatum quem tuum esse intelligo,
Quando boni esis, ut bonis facere addeces, facite, & vestro subornatis supplici.
Jam pridem equidem istas scivi esse liberas, & expulchras, si quis eas afferret manu.
Nam mea peritus non sunt, tuum autem aurum tuum reddam, quod apud me est.
Et jurandum dabo, me malitiose nihil fecisse, Agorastocles.
Ag. Quod mihi par facere, tamen egomet consulam. omitte genna. Lyc. Mitto.
Si ita sententia est. *Ag. Hanc tu leno. Lyc. Quid lenonem vis inter negotium?*
Ag. Utinam mihi argenteum reddat, priusquam hinc in nervum abducere. Lyc. Di!
Meliora faciant. *Ag. Sic est, video: canobis foris: aurum, argentum, collum.*
Leno, tui res nunc debes finiri. Han. Quid me hæc re facere deat, egomet
Meum cugno: si volo hunc ulcisci, lites sequar in alieno oppido:
Quantum audis ingenium, & mores ejus quo pollo fieri. *Ad. Mi pater.*
Ne quid tibi cam istoc rei sit, te maxime obsecro.
Ant. Ausulta foris.
Abi, disjunge inimicitias cum improbo. *Han. Hoc agis, Leno: quamquam ego te*
Meruisse, ut peras, scio, non experiri tecum. *Ag. Neque si aurum mihi addas, mecum,*
Leno, quando ex nervo emissi, compingere in carcerem.
Lyc. Jam antem ut solet.
Ego, Pater, tibi me purgatum volo, siquid dixi itatus adversum. *Leno. Ant. Ant. Ant.*
Animi tui sententiam; id mihi ignoscas, queso: & eum istas invenisti filias.
Ita me dii amant, mihi volupis sit. *Han. Ignosce, & credo tibi.*
Ant. Leno, tu aut amicum mihi des facio, aut auri reddas mihi manum.
Lyc. Vin tibicinam meam habere? Ant. Nihil moror tibicinam: nescias.
Utrum si majores buccine, an mamma fuerit. *Lyc. Dabo, quod placeat.*
Ag. Cnra. Lyc. Aurum cras ad te referam tuum. Ag. Facto in memoria habeas.
Lyc. Miles, sequere me. Ant. Ego vero sequar. Ag. Quid ais, pater? quando bene ire cogitas.
Carthaginensium nam verum una ire certum est. *Han. Ubi primum poteris.*
Illico. *Ag. Dum auctionem facio, hic opus est, aliquid ut maneat dies.*
Han. Faciam ita, ut vis. Ag. Agis, eamus; nos curamus. Plaudite.

FINIS PŒNULI.

A a

PER.

P E R S A.

Dramatis Personæ.

TOXILUS.	} <i>servi.</i>	LEMNISELENE, <i>meretrix.</i>
SAGARISTIO.		PRAGNUM, <i>puer.</i>
SATURIO, <i>parasitus.</i>		VIRGO.
SOPHOCLESISCA, <i>ancilla.</i>		DORDALUS, <i>leno.</i>

A R G U M E N T U M.

Profecto domino suos amicos Toxilus
Emis, atque curat, levo ut emittat manu,
Reptamque ut emeret de pradone virginem,
Subornata suadet sui parafus filia:
Atque ita intricatum ludis potant Dordalum.

A C T U S P R I M U S.

S C E N A I.

Toxilar, Sagaristio.

Ut amans egens ingressus est princeps
in amoris vias,
Superavit arumnas is suis arumnas
Mercuris:

Nam cum leone, & cum excetra,
cum cervo, cum apro Aetolico,

Cum avibus Symphalicis, cum Anteo deluctari
mavelim,

Quam cum amore, ita fio miser querendo argento
mentuo;

Nec quidquam, nisi, non est, scinam mihi respon-
dere, quos rogo.

Sag. Qui hero suo servit vult bene servos servitutem,
Nz edepol illum multa in pectore suo collocare o-
porret,

Quo hero placere censet presenti atque absenti suo.
Ego neque libenter servio, neque satis sum hero ex
sententia:

Sed quasi lippo oculo me herus meum manum absti-
nere haud quit tamen,

Quin mihi imperet, quin me suis negotiis prefal-
ciat.

Quis illic est, qui contra me astat? *Tox.* Quis hic
est, qui contra me astat?

Similis est Sagaristionis. *Sag.* Toxilus hic quidem
meus amicus est.

Tox. Is est profecto. *Sag.* Eum esse opinor. *Tox.* Con-
grediar. *Sag.* Contra aggrediar.

Tox. O Sagaristio, di ament te! *Sag.* O Toxile, da-
bunt di quæ exoptes.

Ut vales? *Tox.* Ut rogo. *Sag.* Quid agitur? *Tox.*
Vivitur.

Sag. Satin' ergo ex sententia? *Tox.* Si eveniant quæ
exopto, satis.

Sag. Nimis stulte amicis utere. *Tox.* Quid jam? *Sag.*
Quia jam imperare oportet.

Tox. Mihi quidem tu jam eras mortuus, quia te non
visitavi.

Sag. Negotium edepol fuit. *Tox.* Ferrum fortasse.

Sag. Pluiculum annuum

Fui praefectus apud molas tribunus vapularis.

P E R S A.

Tox. Verus jam istæ militiæ est tua. *Sag.* Satin' tu
ulque valuisti? *Tox.* Haud probe.

Sag. Ergo edepol palles. *Tox.* Saucius factus sum: in
Veneris prælio

Sagitta Cupido cor meum transfixit. *Sag.* Jam fer-
vi hic amant?

Tox. Quid ergo faciam? disne advorsat? quasi Titani
cum dis belligerem?

Quibus sit esse non queam?

Sag. Vide modo, ulnæ catapultæ tuam ne transigant
latus.

Tox. Basiliæ agito eleutheria. *Sag.* Quid jam?

Tox. Quia heron peregre est. *Sag.* Ain' tu, peregre est?

Tox. Si tute tibi bene esse potes pati, veni; vires
mecum

Basilio accipere victu. *Sag.* Vah! jam scapulae pru-
riant;

Quia te istæ audiui loqui. *Tox.* Sed hoc me unum
excruciat.

Sag. Quidnam id est? *Tox.* Hæc dies summa hodie
est, mea amica sine libera,

An sempiternam servitutem serviat. *Sag.* Quid nunc
vis ergo?

Tox. Facere amicum tibi me potis es sempiternum.
Sag. Quomodo?

Tox. Ut mihi des nummos sexcentos, quos pro capi-
te illius pendam,

Quos continuo tibi reponam in hoc triduo, aut qua-
triduo.

Age! si benignus, subveni.

Sag. Qua confidentia rogare tu a me argentum tantum
audes,

Impudens? quia si egomet totus veneam, vix reci-
pi poteris!

Quod tu me rogas. nam tu aquam a pumice nunc
postulas!

Qui ipse litat. *Tox.* Sicine hoc te mihi facere?

Sag. Quid faciam? *Tox.* Rogasne?

Alicunde exora mutuum. *Sag.* Tu fac idem, quod
rogas me.

Tox. Quæsi, nusquam repperi. *Sag.* Quæram equi-
dem, si quis credat.

Tox. Nempe habeo in mundo. *Sag.* Si id domi esset
mihi, jam pollicerer:

Hoc meum est, ut faciam sedulo. *Tox.* Quidquid
erit, recipe te ad me.

Sag. Quære tamen. ego item sedulo, si quid erit, faciam
ut scias.

Tox. Obsecro te; refecro! operam da hanc mihi fide-
lem. *Sag.* Ah! odio me enicas.

Tox. Amoris vitio, non meo, nunc tibi morologus fio.

Sag. At pol ego abs te concessero, *Tox.* Jamne abs?

Sag. Bene ambulato.

Sed recipe te quam primum potes: cave suas mihi
in questione:

Ufque ero domi, dum excozero lenoni malum.

A C T U S I. S C E N A I I.

Saturnio.

Veterem atque antiquum quæstum meum alimonia
Servo atque obtineo, & magna cum cura colo.
Nam nunquam quicquam meorum majorum fuit,
Quin parastando paverint ventres suos:
Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos,
Quas

Quasi mures semper edere alienum cibum,
Neque edacitate eos quilibet potest vincere.
His cognomentum erat duris Capitoribus.
Unde hunc ego quæstum obtineo & majorum locum.
Neque quadruplari me volo: neque enim decet
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona:
Neque illi, qui faciunt, mihi placeat: plane loquor!
Nam publice rei caussa quicumque id facit
Magis, quam sui quæsti; animus induci potest,
Eum esse civem & fidelem & bonum:
Sed legirupam qui damnet, dat ius publicum
Dimidium: atque etiam mea lege adscribitur;
Ubi quadruplator quæpiam iniecit manum,
Tantidem ille illi rursus injicit manum,
Uti æqua parri prodeant ad Trevis:ros:
Si id fiat, ne isti faxim usquam appareant,
Qui hic albo rete aliena oppugnant bona.
Sed sumas ego fluitas, qui rem curo publicam,
Ubi sunt magistratus, quos curare oporteat?
Nunc huc introibo, vitam hesternis reliquias,
Quævetint recte, necne: nam insensit sceleris,
Operæne fuerint, ne quis obreptaverit.
Sed aperiantur zetes, remorandus est gradus.

ACTUS I. SCENA III.

Tentus, Satorius.

Omnem rem inveni, ut sua fuit pecunia
Hodie illam faciat leno liberam suam.
Sed ecum parafitum, quoque mihi auxilio est opus.
Simulabo quasi non videam, ita alliciam virum.
Curate istic vos, atque appropere ocyus.
Ne mihi mora sit quidquam, ubi ego intro advenero.
Commisce mulsum; struthæ coluque appara
Bene ut in lectris concalcant, & calanum injice.
Jam pol ille hic aderit, credo, congero meus.
Sat. Me dicit, euge! *Ten.* Launum credo a balneis
Jam hic affuturum. *Sat.* Ut ordine omnem rem tenet!

Ten. Collyre facite ut madeant & colliphia:
Ne mihi incocta detis. *Sat.* Rem loquitur meram!
Nihil foot crude, nisi quas madidas guttas.
Tum nisi cremore crasso est jus collyricum.
Nihil est macrum illud, epicrocum, pellucidum:
Quasi juream esse jus decet collyricum.
Nolo, io vesicam quod eat, in ventrem volo.
Ten. Prope me hic nescio quis loquitur. *Sat.* O mi
Juppiter

Terrestris, te coepulones compellat tuas.
Ten. O Satorius, opportune advenisti mihi.
Sat. Mendacium edepol dicis, atque haud te decet:
Nam Esurio venio, non advenio Satorius.
Ten. At edis! nam jam intus ventris fumant focula.
Calefieri iusti reliquias. *Sat.* Pernam quidem
Jus est apponi frigidam poltridie.
Ten. Ita fieri iusti. *Sat.* Ecquid alecis? *Ten.* Vah!
roga?

Sat. Sapis multum ad Geniam. *Ten.* Sed ecquid me-
ministi, here

Qua de te ego tecum mentionem feceram?
Sat. Memini: ut mazena & conger ne calefierent.
Nam nimio melius appetuntur frigida.
Sed quid cessamus pezzium committere?
Dum mane est, omnes esse mortalis decet.
Ten. Nimis parne mansit. *Sat.* Mans quod tu occuperis

Negotium agere, id totum procedit diem.
Ten. Quæstus animum advorte: hoc enim jam here nar-
ravi tibi,

Tecumque oravi, ut nummos sexcentos mihi
Dares utendos mutuos. *Sat.* Memini & scio,
Et te me orare, & mihi non esse quod darem.
Nihil Parafitus est, quol argentum domi est.
Lubido extemplo corpore est convivium,
Turbacinarum de suo, si quid domi est.
Cynica esse e gente oportet parafitum probe:
Ampullam, strigilum, scaphium, foccos, pallium,
Marsupium habeat; inibi paulum praesidii,
Qui familiarem suam vitam oblectet modo.

Ten. Jam nolo argentum; filiam utendam roam
Mihi da. *Sat.* Numquam edepol cuiquam etiam u-
tendam dedi.

Ten. Non ad istoc, quod tu infirmulas. *Sat.* Quid eam
vis? *Ten.* Scies.

Quia forma lepida & liberali est. *Sat.* Res im'it.
Ten. Hic leno neque te novit, neque gnatum tuam.
Sat. Me ut quicumque novit, oisi ille qui præbet ci-
bam?

Ten. Ita est. hoc tu mihi reperire argentum potes.
Sat. Copio hercle. *Ten.* Tum tu me sine illam ven-
dere.

Sat. Tum illam vendas? *Ten.* Immo alium allegaveo
Qui vendat, qui esse se peregrinum prædicet.
Siquidem hic leno nondum sex menses Megaribus
Huc est cum commigravit. *Sat.* Peteant reliquæ.
Posterius istuc tamen potest. *Ten.* Scio quam potest?
Nominam hercle hodie hic prius edis, oe frustra sis,
Quam te hoc facturum, quod rogo, a firmas mihi.
Atque nisi gnatum tecum huc jam, quantum potest,
Adducis, exigam hercle ego te ex hac decuria.
Quid nunc? quid est? quin dicis, quid facturus sis?

Sat. Quæstus, hercle, me quoque etiam vendas, si li-
bet.

Dam satatum vendas. *Ten.* Hoc si facturus, face.
Sat. Faciam egoidem, quæ vis. *Ten.* Bene facis, pro-
pera, abi domum:

Præmonstra doctæ, præcipe asto filiz,
Quid fabulatur, ubi se natam prædicet;
Qui sibi parentes fuerint, unde surrepta sit;
Sed longe ab Athenis esse se gnatum autumet:
Et ut affleat, cum ea memoret. *Sat.* Etiam tu taces?

Tet tanto peior ipsa est quam illam tu esse vis.
Ten. Lepide hercle dicis. sed scio, quid facias? cape
Tunicam, atque zonam, & chlamydem assero, &
causam,

Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic vendat.
Sat. Heu! probe.

Ten. Quasi sit peregrinus. *Sat.* Laudo. *Ten.* Et tu
tuam gnatum tamen

Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.
Sat. Πόρῃ? ornamenta? *Ten.* Abs chorago sumito.

Dare debet: præbenda ædiles locaverunt.
Sat. Jam faxo hic aderunt. sed ego hunc nihil scio.

Ten. Sibi hercle vero. nam ubi ego argenteum acce-
pero,

Continuo tu illam a lenone asserito mami.
Ten. Sibi habeat, si non extemplo ab eo abduxero.

Ten. Abi, & istuc cura. interibi ego puerum volo
Mittere ad amicum meum, ut habeat animam bo-
nam,

Me esse effecturum hodie. nimis longum loquor.

ACTUS

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Sophoclidisca, Lemniscleus.

Atis fide indocti, immemori, insipienti dicere toties.

Nimis tandem me quidem pro barda & pro rustica reor habitam

Esse abs te, quamquam ego vinum bibo, at mandata non consuevi simul bibere

Una. me quidem jam satis tibi spectatam censuram esse, & meos mores:

Nam equidem te jam sector quintum hunc annum: cum interim, credo,

Cuculus si in ludum iret, potuisset jam feri, ut probe litteras sciret;

Cum interim tu meum ingenium fans non edidicisti, atque infans.

Potin' ut tacuit? potin' ne mones? memini & scio, & calleo, & commemorari.

Amas pol misera: id tuas scatur animus. ego istuc placidum tibi

Ut sit, faciam, *Lemus*. Miser est, qui amat.

Soph. Certo is: quidem nihil est, qui nihil amat: quid ei homini opus vita est?

Ite decet me, ut heri obsequens fiam, libera mea opera ocuus ot sit.

Conveniam hunc *Toxilem*: ejus aures, quæ mandata sunt, onerabo.

ACTUS II. SCENA II.

Toxilus, Pagnium, Sophoclidisca.

S. Atin' hæc tibi sunt plana & certa? fatin' hæc meministi & tenes?

Peg. Melius, quam qui docuisti. *Tox.* Ain' vero, verberem caput?

Peg. Ajo enimvero. *Tox.* Quid ergo dixi? *Peg.* Ego recte apud illam disero.

Tox. Non edepol scis. *Peg.* Da hercle pignus, ni omnia memini & scio.

Tox. Equidem si scis tute, quot habeas hodie digitos in manu:

Eo dem pignus tecum. *Peg.* Audacter! si labido est perdere.

Tox. Bona pax sit portus. *Peg.* Tum tu igitur sine ma ire. *Tox.* Et jubeo & sino.

Sed ita volo te curare, ut domi sis, cum ego te asse illi censeam.

Peg. Faciam. *Tox.* Quo ergo is nonc? *Peg.* Domum: uti domi sim, cum illi censeas.

Tox. Soles tu pueri es: atque ob istam rem ego aliquid te peculiabo.

Peg. Scio fidei hercla herili ot soleat impudicitia operari.

Nec subigi queantur omquam, ut pro ea fide habeant judicem.

Tox. Abi modo. *Peg.* Ego laudabis faxo. *Tox.* Sed has tabellas, *Pagnium*,

Ipse *Lemniscleus* fac du, & que iusti, nuntiatio.

Soph. Cesso ire ego, quo missa sum!

PERSA.

Peg. Eo ego. *Tox.* I sane: ego domum ibo: fac rem hanc cum cura geras.

Vola curriculum. *Peg.* Istuc marinus passer per Circum solet.

Illic abire hinc intro hæc. sed quis hæc, quæ me advorsum incedit?

Soph. Pagnium hic quidem est. *Peg.* *Sophoclidisca* hæc pecuniaria est ejus,

Quo ego sum missus. *Soph.* Nullus esse hodie hoc puero pejor perhibetur.

Compellabo. *Peg.* Commorandum 'st mihi apud hanc obicem.

Soph. Pagnium, delictis pueri, salve! quid agis? ut vales?

Peg. *Sophoclidisca*, di me amabunt. *Soph.* Quid me? utrum? *Peg.* hercle nescio.

Sed si, ut digna es, faciant, odio hercle habeant, & taceant male.

Soph. Mitte male loqui. *Peg.* Cum, ut digna es, dico, bene, non male loquor.

Soph. Quid agis? *Peg.* Fæminam scelestam te astans contra conor.

Soph. Certe equidem puerum pejorem, quam te, novi neminem.

Peg. Quid mali facio? aut cui male dico? *Soph.* Cui pol cumque occaso est.

Peg. Nemo homo umquam ita arbitratus est. *Soph.* At pol multi esse ita sciunt.

Peg. Heja! *Soph.* Heja! *Peg.* Tuo ex ingenio mores alienos probas.

Soph. Fateor ego profecto me esse, ut decet lenonis familie.

Peg. Satis jam dictum habeo. *Soph.* Sed quid tu? consistere, ut te autamo?

Peg. Fatear, si ita sum. *Soph.* Jam abi, vicisti. *Peg.* Abi nunc jam.

Soph. Ergo hoc mihi expedi, Quo agis? *Peg.* Quo tu? *Soph.* Dic tu: prior rogavi. *Peg.* At post scies.

Soph. Eo ego hinc haud longe. *Peg.* Et quidem ego haud longe. *Soph.* Quo ergo scelas?

Peg. Nisi sciero prius ex te, tu ex me numquam hoc, quod rogitas, scies.

Soph. Numquam ecalior hodie scibus, priusquam ex te audivero.

Peg. Itane est? *Soph.* Itane est? *Peg.* Mala es. *Soph.* Sciebat. *Peg.* Decet me. *Soph.* Me quidem haud decet.

Peg. Quid ais? certumne est celare, quo iter facias, pessuma?

Soph. Onismastin' occultare, quo te immittas, pessume?

Peg. Par pari respondes dicto: abi jam, quando ita certa res est.

Nihil facio scire. valeas. *Soph.* Asta, *Peg.* At propero. *Soph.* Et pol ego item.

Peg. Ecquid habes? *Soph.* Ecquid tu? *Peg.* Nihil equidem. *Soph.* Cedo manum ergo. *Peg.* Estne hæc manus?

Soph. Ubi illa altera est furtifica lava? *Peg.* Domi. Eccam! huc nullam attuli.

Soph. Habes nescio quid. *Peg.* Ne me attrecta, subigitatrix. *Soph.* Sin te arro?

Peg. Male operam locas. *Soph.* Qui? *Peg.* Quia enim nihil amas, cum ingratus amas.

Soph. Temporibus hanc vigilare oportet formulam, atque aratulam:

Ne, ubi capillus vertipellis fiat, fande semper servias:

Tu

Tu quidem haud etiam es octoginta pondo. *Peg.*
Ar confidentia

Illa militria militatur multo magis, quam pondere.
 Atque ego hanc nunc operam perdo. *Sopb.* Quid
 jam? *Peg.* Quia perire praedico.

Sed ego cesso. *Sopb.* Mane. *Peg.* Molestia es. *Sopb.*

Ero quoque, nisi scio,
 Quo agas te. *Peg.* Ad vos. *Sopb.* Et pol ego ad
 vos. *Peg.* Quid eo? *Sopb.* Quid id ad te atti-

Peg. Enim non ibis nunc vicissim, nisi scio. *Sopb.*
 Odiosus es. *Peg.* Lubet.

Numquam hercle istuc exterebrabis tu, ut sis peior,
 quam ego sem.

Sopb. Malitia certare tecum, miseria est. *Peg.* Merx
 tu mala es.

Sopb. Quid est, quod meruas? *Peg.* Idem istuc, quod
 tu. *Sopb.* Dic ergo, quid est?

Peg. Ne hoc cuiquam homini edicerem, omnes muti
 ut loquerentur prius.

Sopb. Et edictum est magnopere mihi, ne cuiquam
 homini crederem.

Omnes muti ut loquerentur prius hoc, quam ego.
 at tu hoc face!

Fide data credamus. *Peg.* Novi! omnes sunt lena
 levissae:

Neque tippulæ levis pondus est quam fides lenonia.
Sopb. Dic, amabo! *Peg.* Dic, amabo! *Sopb.* Nolo

ames. *Peg.* Facile impetras.
Sopb. Tecum habeto. *Peg.* Et tu hoc taceret. *Sopb.*

Taciturnus erit. *Peg.* Celabitur.
Sopb. Toxilo has ferro tabellas tuo hero. *Peg.* Abi!

ecclium domi.
 At ego hanc ad Lemnisielenem tuam heram obigna-

tam abietem.
Sopb. Quid istuc scriptum? *Peg.* Juxta tecum, si tu

nescis, nescio.
 Nisi fortasse blanda verba. *Peg.* Ab eo. *Peg.* At

ergo abiero. *Sopb.* Ambula.

ACTUS II. SCENA III.

Sagaristio.

Jovi opulento, inclaro, Ope gnato, supremo, vali-
 do, viripotent,

Opes, spes, bonas copias commodanti lubens me-
 ritoque vitulor:

Quia meo amico amicitia hanc commoditatis copiam
 Danunt argenti mutui, ut egeri opem afferam:

Quod ego non magis somniabam, neque opinabar,
 neque censebam,

Eam fore mihi occasionem; ea nunc quasi decidit
 de caelo.

Nam herus meus me Eratriam misit, domitos bo-
 ves uti sibi mercaret.

Dedit argentum: nam ibi mercarum dixit esse die
 septimi.

Solutus qui hoc mihi daret argentum, cujus inge-
 nium noverat:

Nam hoc argentum alibi abetur; boves quos eme-
 rem, non erant.

Nunc de amico meo prosperabo, & Genio meo mul-
 ta bona faciam.

Diu quod bene erit, die uno abolvam: tax, tax,
 tergo meo erit non curo.

Nunc amico homini bobas domitis me ex crume-
 na largiar.

Nam id detum lepidum est, triparcos homines,
 vetulos, avidos, aridos

Bene admocere, qui salinum servo obignant cum
 sale.

Virtus est, ubi occasio admonet, dispicere. quid fa-
 ciet mihi?

Verberibus caedi jusserit, compedes imponi. vapulet!
 Ne sibi me credat supplicem fore, vix illi! mihi

jam nihil novi
 Offerri potest, quin sim peritus. sed Toxilli pus-
 rum Pagnium occum.

ACTUS II. SCENA IV.

Pagnium Sagaristio.

Pensum meum, quoddatum ist, confeci. nunc pro-
 pino domum. *Sag.* Mane, est!

Properas, Pagnium, aulicula. *Peg.* Emere oportet,
 quem tibi obedire velis.

Sag. At sta. *Peg.* Exhibeas molestiam, ut opinor, si
 quid debeam,

Qui nunc sic tam es molestus. *Sag.* Scelerate, e-
 tiam respicias?

Peg. Scio ego, quid sum atatus, eo istuc maledictum
 impune auferes.

Sag. Ubi Toxilus est tuus herus? *Peg.* Ubi illi li-
 bet: neque te consult.

Sag. Etiamne dicis, ubi sit, venefice? *Peg.* Nescio in-
 quam, ulmitribus tu.

Sag. Maledicis majori. *Peg.* Prior promeritis, perpe-
 tiare:

Servam operam, linguam liberam herus meus me
 iussit habere.

Sag. Dicisne mihi, ubi sit Toxilus? *Peg.* Dico. ut
 perpetuo pereas.

Sag. Cadere hodie tu resistas. *Peg.* Tua quidem, cu-
 cule, causa!

Non hercle si os percidere tibi, metum, morticine.
Sag. Video ego te! jam incubiturus es. *Peg.* Ita sum.

quid id attinet ad te?
 At non sum ita, ut tu, gratis. *Sag.* Confidens!

Peg. Sum hercle vero.
 Nam ego me confido liberum fore, tu te numquam

speras.
Sag. Potin' ut molestus ne sis? *Peg.* Quod dicis, fa-
 cere non quis.

Sag. Abi in malam rem. *Peg.* At tu domum. nam
 ibi tibi parata præs est.

Sag. Vadatur hic me. *Peg.* Utinam vades desint, in
 carcere ut sis.

Sag. Quid hoc? *Peg.* Quid est? *Sag.* Etiam, scelus,
 male loquere? *Peg.* Tandem ut licet,

Cum servos sis, servom tibi maledicere. *Sag.* Itane?
 specta,

Quid dederò. *Peg.* Nihil: nam nihil habes. *Sag.*
 Di deique me omnes perdant,

Nisi te hodie, si prehendero, desigam in terram ex-
 lapsum.

Peg. Amicus sum. eveniant volo tibi, quæ optas,
 atque id fiat:

Tu me desigas: te cruci ipsum propediem affigent
 alii.

Sag. Quin te di deique! scis, quid hinc porro distu-
 rus fuerim,
 Ni

Ni lingue moderari queam. potin' abess? *Pag.* A-
bigis facile.

Nam umbra mea intus vapulat. *Sag.* Ut istunc di
desque perdant!

Tanquam proserpens bestia, est bilinguis & sceleratus.
Mecum illum abtulle gaudeo. fores aperite. ecce
autem,

Quem convenire maxime cupiebam, egreditur intus.

ACTUS II. SCENA V.

Tonius, Sagaristio, Sophoclidifoa.

Paratum jam esse dicito, unde argentum sit futu-
rum:

Jubeto habere animum bonum, dic me illam ama-
re multum.

Ubi se allevat, ibi me allevat. que dixi ut nun-
tiales,

Satin' ea renes? *Sop.* Magis calleo, quam apregnum
callum callet.

Tex. Propere, obi dormum. *Sag.* Nunc ego huic gra-
phice faceres fiam.

Subnixis alis me inferam, etque emicibor gloriose.
Tex. Sed quis hic anasus ambulat? *Sag.* Magisfice
conictebor.

Tex. Sagaristio hic quidem est. quid agitur, Sagaristio?
ut valeat?

Eqquid, quod mandavi tibi? estne quid in te specu-
la? *Sag.* Adito.

Videbitur, factum volo: venito: pramoneto.
Tex. Quid hoc hic in collo tibi turet? *Sag.* Vomi-
ca 't, prestare parce.

Nam ubi qui mala tetigit manum, dolores cooriturur.
Tex. Quando istec innata 't nam tibi? *Sag.* Hodie.

Tex. Secari jubeas.

Sag. Metuo, ne immatram fecem, ne exhibeat plus
negotii.

Tex. Inspicere morbum tuum lubet. *Sag.* Abi, atque
caveas.

A cornu. *Tex.* Quid jam? *Sag.* Quia boves hinc
hic sunt in crumena.

Tex. Emite fodes, ne enices sapi, sine ire pastum.
Sag. Enim metuo, ut possim in bubilem rejicere, ne
vagentur.

Tex. Ego rejiciam. habe animum bonum. *Sag.* Cre-
ditur: commodabo.

Sequere hac sis. argentum hic est, quod me dulum
rogasti.

Tex. Quid tu ais? *Sag.* Domias me boves mercarum
Etruriam misit.

Nunc mihi Etruria erit hac tua domus. *Tex.* Ni-
mis tu facere loquere.

Atque ego omne argentum tibi acturum incolume
redigam.

Nam jam omnes sycophantias instrui & comparavi,
Quo pello ab lenone auferam hoc argentum. *Sag.*
Tento melior!

Tex. Et mulier ut sit libera, atque ipse ultro det ar-
gentum.

Sed sequere me: ad eam rem usus est tua mihi o-
pera. *Sag.* Utere, ut vis.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Saturio, Virgo.

Quæ res bene vortat mihi, & tibi, & ven-
tri meo,

Pœrennitatisque adeo huic perpetuo cibo,
Ut mihi superstit, suppetat, superstitur:

Sequere hac, mea gnata, me, cum diis volentibus.
Quoi rei opera detur, scis, tenes, intellegis:

Communicavi tecum consilia omnis.
Ex causa ad hoc exemplum te exornavi ego.

Venibis tu hodie, virgo. *Vir.* Amabo, mi pater,
Quamquam libenter ecia alienis studeo,

Tuin' ventris causa filiam vendis tuam?

Sat. Mirum, quin regis Philippi causa, aut Attali
Te potius vendam, quam mea, quæ sis mea.

Vir. Utrum tu pro ancilla me habes, an pro filia?
Sat. Utrum hercle magis in ventris tem videbitur:

Meum, opinor, imperium in te, non in me tibi 't.

Vir. Tua istec potestas est, pater. verumtamen,
Quamquam res nostra sunt, pater, pauperula,

Modice & modeste melius est vitam vivere.
Nem si ad paupertatem admigrant infamiam,

Gravior pauperas sit, fides sublefort.

Sat. Enimvero odiosa es. *Vir.* Non fam, neque me
esse arbitror,

Cum parva natu recte præcipio patri.
Nam inimici fumam non ita, ut nata est, ferunt.

Sat. Ferant, tantum in maxamam malam crucem.
Non ego inimicitias omnes plaris æstimo.

Quam mensa inanis nunc si apponatur mihi.
Vir. Pater, hominum immortalis est infamia.

Etiam tam vivit, cum esse credas mortuam.
Sat. Quid? metuis, ne te vendam? *Vir.* Non metuo,

pater:
Verum infamulari nolo. *Sat.* At nequidquam nevis.

Meo modo istud potius fiet, quam tuo
Fiat. quæ hæ res sunt? *Vir.* Cogita, hoc verbum
pater:

Herus si minatus est malum servo suo,
Tamenest id futurum non est, ubi captum 't fla-
grum,

Dum tunicas ponit, quanta afflictor miserie!
Ego nunc quod non futurum 't, formido tamen.

Sat. Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ præter sapient, quam placet parentibus.

Vir. Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ reticet, si quid fieri pervorice videt.

Sat. Malo cavere melius est te. *Vir.* At si non liceat
Cavere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.

Sat. Maline ego sum? *Vir.* Non es: neque me di-
gnum 't dicere:

Verum ei rei operam do, ne alii dicant, quibus licet.
Sat. Dicat, quod quisque volt: ego de hac sententiam
Non demovebor. *Vir.* At, meo si liceat modo,

Sapienter potius facias, quam stultice. *Sat.* Lubet,
Vir. Lubere per me tibi licere intellego:

Verum lubere haud lubet, si licet mihi.
Sat. Futura es dicto obediens, an non, patri?

Vir. Futura. *Sat.* Scisnam, tibi quæ præcepit? *Vir.*
Omnia.

Sat. Et id, ut sarrepta fueris? *Vir.* Docte calleo.

Sat.

Sar. Et qui parentes fuerint? *Vir.* Habeo in memoria. Necessitate me, mala ut fiam, facis. Verum videto, ubi me voles nuptum dare, Ne hæc fama faciat repudiōsus auspiciis.

Sar. Tace, stulta, non tu nunc-hominum mores vides? Quoquomodi hic cum fama facile nubitur. Dum das sis, nullum vitium vitio voritur.

Vir. Ergo istuc facito, ut veniat in mentem tibi, Me esse indotatam. *Sar.* Cavetis tu istuc dixeris, Poi deum virtute dicam, & majorum meum, Ne te indotatam dicas, quoi dos sit domi. Librum ecclillum habeo penum foracum. Si hoc accurassis lepide, quoi rei operam damus, Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi, Atque Attiei omnes, nullum Siclum acceperis: Cum hac dote poteris vel mendico nubere.

Vir. Quin tu me ducis, si quo ducturus, pater. Vel tu me vende, vel face quod tibi lubet.

Sar. Bonum æquomque oras. sequere hac. *Vir.* Disclio sum audient.

ACTUS III. SCENA II.

Dordalus.

Quidnam esse acturum hunc dicam vicinum meum, Qui mihi iuratus est hodie argentum dare? Quod si non dederit, atque hic dies præterierit, Ego argentum, ille iurandum amiserit. Sed ibi concepit foris. quisnam egreditur foras?

ACTUS III. SCENA III.

Tonilus, Dordalus.

*C*uræ istuc intrus: jam ego domum me recipiam. *Der.* Tonile, quid agitur? *Tex.* Eho! latum lenonium, Committum cænum; sturquillinium publicum: Impure, inhoneste, injure, illex, labes popli, Pecunias accipere, avide sique invade, Procax, rapax, trahax! trecentis versibus Tuas impuritas traloqui nemo potest. Accipio argentum? accipe sis argentum, impudens, Tenebis argentum? etiam tu argentum teneas? Possim te facere, ut argentum accipias, latum? Qui nisi iurato mihi nihil ausus credere.

Der. Sine respirare me, tibi ut respondeam. Vir somme populi, istabulum servitricium, Scortorum liberator, subiculum flagri, Conspedium tritor, pistrinorum civitas, Perennivire, lueo, edax, furax, sagax, Cedo sis mihi argentum: da mihi argentum, impudens: Possim a te exigere argentum? argentum, inquam, cedo.

Quin to mihi argentum reddis? nihilne te pudet? Leno te argentum poscit, solida fervitus, Pro liberanda amica, ut omnes audiant?

Tex. Tace obsecro hercle: ne tua vox valide valeat!

Der. Referenda ego habeo linguam narum gratie: Eodem mihi pretio sal præhibetur, quo tibi. Nisi me hæc defendet, nunquam delinger saltem.

Tex. Jam omitto iratus esse, id tibi succensui, Quia te negabas credere argentum mihi.

Der. Mirum, quin tibi ego cnderem, ut idem mihi Faceres, quod partim faciunt argentarii:

Ubi quid credidessis, citius extemplo a foro Fugiant, quam ex porta, ludis cum emissis ist lepore.

Tex. Cape hoc sis. *Der.* Quin das? *Tex.* Nummi sexcenti hic erunt

Probi, numerati: fac sit mulier libera, Atque hoc continuo adduce. *Der.* Jam faxo hie erit. Non hercle, cui nunc hoc dem spectandum, scio.

Tex. Fortasse metuis in manum concedere.

Der. Mirum quin, citius jam a foro argentarii Abeunt, quam in corra rotula circumvortitur.

Tex. Abi istuc avaris angustioris ad forum, Eadem istuc facito mulier ad me transeat Per hortum. *Der.* Jam hie faxo aderit. *Tex.* Atne propalam.

Der. Sapienter sane, *Tex.* Supplicatum cras eat.

Der. Ita hercle vero. Te. Dum stas, reditum oportuit.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Tonilus.

I quam rem accures sobrie aut fragaliter, Solet illa recte sub manus succedere. Atque edepol, ferme ut quisque rem accurat suam, Sic ite procedant post principia denique.

Si malus aut nequam sit, male res vortunt, quas agit: Sin autem frugi sit, eveniunt fragaliter. Hanc ego rem exorsus sum facere & callide; Igitur provenerunt bene consilio mihi. Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo, Ut ipse sese, qua se expedit, nesciat. Sagaristio, heus! exi, atque educe virginem, Et istas tabellas, quas consignavi tibi, Quas tu attulisti ab hero meo usque e Persia.

ACTUS IV. SCENA II.

Sagaristio, Tonilus.

Nunquid moror? *Tex.* Euge! euge! exornatus basilice! Tiara ornatum lepide condecorat tuum. Tum hanc hospitam autem crepidula ut graphice decet! Sed fatin' estis meditati? *Sag.* Tragicæ & Comici Numquam æque sunt meditati. *Tex.* Lepide hercle adjuvat.

Sag. Age, illic abscede procul e conspectu, & taos. Ubi cum lenone me videbis colloqui, Id erit adeundi tempus: nunc agite; ite vos.

ACTUS IV. SCENA III.

Dordalus, Tonilus.

Cui homini di propitii sunt, aliquid obijciunt lacri. Nam ego hodie compendi feci binos panes in dies.

Bb

Ita

Ita ancilla mea quæ fuit hodie, sua mune est: argento vicit:
 Jam hodie alienum comedit: nihil gustabit de meo.
 Sannæ probus? sum lepidus civis, qui Atticam hodie civitatem
 Maximam majorem feci, atque auxi civi femina?
 Sed ut & ego hodie fui benignus! ut ego multis credidi!
 Nec satis a quiquam homine accepi: ita prorsum credebam omnibus.
 Nec metuo quibus credidi hodie, me quis mihi in jure abjurasset.
 Bonus volo jam ex hoc die esse: quod neque fiet, neque fuit.
Tos. Hunc ego hominem hodie in transfennam doctis ducam dolis,
 Itaque hæc insidiæ paratæ sunt probe. aggrediar vi-ram.
 Quid agis? *Dor.* Credo. *Tos.* Unde agis te, Dor-
 dales? *Dor.* Credo tibi.
Tos. Di dent, quæ velis. ego, ad jam manu emis-
 sti mulierem?
Dor. Credo pol, credo, inquam, tibi. *Tos.* Jam liber-
 ta auctus es? *Dor.* Enicas.
 Quin tibi me dico credere? *Tos.* Dic bona fide: jam libera est?
Dor. I, i ad forum, ad Prætores, exquire; siquidem credere mihi non vis:
 Libera, inquam, est: equid audis? *Tos.* At tibi da beneficiant omnes.
 Nunquam enim posthac tibi, nec tuorum, quod no-
 lis, volam.
Dor. Abi, ne jura: satis credo. *Tos.* Ubi nunc tua liberta? *Dor.* Apud te. *Tos.* Ain?
 Apud me est? *Dor.* Ajo, inquam: apud te est, in-
 quam. *Tos.* Ita me di ament, ut ob istam rem
 Tibi multa bona infant a me: nam est res quasdam,
 quam occultabam
 Tibi dicere: nunc cum narrabo, unde tu pergrande
 lucrum facias:
 Faciam, ut mei meminere, dum vitam vivas. *Dor.*
 Benedixisti
 Tuis benefacta aures meæ auxilium expostulant.
Tos. Tuum promeritum? si, merito ut faciam, & ut
 me scias esse facturum,
 Tabellas tene has. pellege. *Dor.* Hæc quid ad me?
Tos. Immo ad te attinent,
 Et tua refert. Nam & Persa ad me illarum modo
 sunt istæ a meo domino.
Dor. Quando? *Tos.* Haud dudum. *Dor.* Quid istæ
 narrant? *Tos.* Percunctare ex ipsis.
 Ipsæ tibi narrabunt. *Dor.* Cedo sane mihi. *Tos.* At
 clare recitabo.
Dor. Tace, dum pellego. *Tos.* Haud verbum faciam.
Dor. Salutem dicit Toxio Timarchides,
 Et familiæ omni, si valetis, gaudeo.
 Ego valeo recte, & rem gero, & facio lucrum.
 Neque isto redire his octo possum mensibus:
 Itaque hic est, quod me detinet, negotium.
 Eleusipolium Persæ cepere urbem in Arabia,
 Plenam bonarum rerum, atque antiquum oppidum:
 Ea comparatur præda, ut fiat auctio
 Publicitas: ea res me domo expertem facit:
 Operam atque hospitium ego isti præhiberi volo,
 Qui tibi tabellas offert, cura, quæ is volet:
 Nam is mihi honores fux domi habui maximos.

Dor. Quid id ad me, aut ad meam rem refert, Persæ
 quid rerum gerant.
 Aut quid herus meus? *Tos.* Tace, stultiloque: na-
 scis, quid insitet boni.
 Nequidquam tibi fortuna faculam sacrificam allu-
 cere volt.
Dor. Quæ istæc fortuna sacrifici est? *Tos.* Istas, quæ
 norunt, roga.
 Ego tantumdem scio, quantum tu, nisi quod pel-
 legi prior.
 Sed, ut occupasti, ex tabellis nosce rem. *Dor.* Bene
 me mones:
 Fac silentium. *Tos.* Nunc ad illud venies, quod
 refert tua.
Dor. Iste, qui tabellas offert, addexit simul
 Forma expetenda liberalem mulierem,
 Furtivam, advectam ex Arabia penitissima;
 Eam te volo accipere, ut istio veniat,
 Ac suo periculo is emat, qui eam mercabitur:
 Mancipio neque promittet, neque quisquam dabit.
 Probam & numeratum argentum ut accipiat, face.
 Hæc cura, & hospes cura ut curetur. vale.
Tos. Quid igitur, postquam recitasti, quod erat ceræ
 creditum,
 Jam mihi credis? *Dor.* Ubi nunc ille? si hospes, qui
 hæcce attulit?
Tos. Jam hic credo aderit: arecessit illius a navi. *Dor.*
 nihil mihi opus est
 Litibus, neque tricis. quam ob rem ego argentum
 numerem fors?
 Nisi mancipio accipio, quid eo mihi opus mercimo-
 nio?
Tos. Tacen? an non taces? nunquam ego te tam esse
 maculam credidi.
 Quid metuisti? *Dor.* Metuo hercle vero: sensi ego
 jam compluribus:
 Neque mihi haud imperio eveniet, tali ut in luto
 hæream.
Tos. Nihil periculi videtur. *Dor.* Scio istuc, sed me-
 tuo mihi.
Tos. Mæ quidem istuc mihi refert. tua ego refero
 gratia.
 Ut tibi recte conciliandi primo facerem copiam.
Dor. Gratiam habeo. sed te de aliis, quam alios de
 te suavius?
 Fieri doctus. *Tos.* Ne quis vero ex Barbaria peni-
 tissima
 Persequatur! etiam tu illam destinis? *Dor.* Videam
 modo
 Mercimonium. *Tos.* Equis dicis. sed optime eorum
 ipse adventit
 Hospes ille, qui has tabellas attulit. *Dor.* Hiccinæ
 est? *Tos.* Hic est.
Dor. Hæcine illa? furtiva virgo? *Tos.* Juxta tecum
 æque scio,
 Nisi quis aspectu, equidem edepol liberali? si, quis-
 quis est.
Dor. Sæc edepol continna est facie. *Tos.* Ut contem-
 tim carneset?
 Taciti contemplerem formam. *Dor.* Laudo consilium
 tuum.

Sagittio, Virgo, Tonius, Dordalus.

Satim Athenae tibi vife fortunatae aequae opiparæ?
Vir. Urbis (speciem vidi, hominum mores peripse-
xi parum.

Ton. Numquid in principio cessavit verbum docte di-
cere?

Dor. Haud potui etiam in primo verbo perspicere sapientiam.

Sag. Quid id quod vidisti? ut munusculum mure tibi vi-
sum? si oppidum?

Vir. Si incolae bene sunt morati, pulchre munusculum ar-
bitror;

Perfidia & Peculatus ex urbe & Avaritia si exulantes,
Quarta Invidia, quinta Ambitio, sexta Obrepta-
tio,

Septimum Perjurium. **Ton.** Euge! **Vir.** Octava In-
diligentia:

Nona Injuria: decimum, quod pessimum aggressus
Scelus,

Hec nisi inde aberant, centuplex murus rebus ser-
vandis parum est.

Ton. Quid ais tu? **Dor.** Quid vis? **Ton.** Tu in illis es
decem scitabilibus?

Te in exilium ire hinc oportet. **Dor.** Quid jam?

Ton. Quia perjurus es.

Dor. Verba quidem haud indocte fecit. **Ton.** Ex tuo,
inquam, usu est: eme hanc.

Dor. Edepol qui cum hanc magis contempnimus, magis
placet. **Ton.** Si hanc emeris,

Di immortales, nullus leno te aliter erit oppellitur.
Evortere tuo arbitratu homines fundos, familiis.

Cam optumis viris rem habebis: gratiam cupiemus
tuam:

Venient ad te comestisium. **Dor.** At ego innoxeniti
me suam.

Ton. At enim illi noctu occubant ostium, excurrent
fores;

Proinde tu tibi jubeas concludi ades foribus serpis:
Ferreus xdes commutatus, limina iudas ferrea.

Ferreum feram atque annulum: ne si ferro pareris,
Ferreus tute tibi impingi jubeas crassas compedes.

Dor. I ja malum cruciatum. **Ton.** I sane! hanc eme
atque ausculta mihi.

Dor. Modo ut sciam, quanti indicet. **Ton.** Vin' huc
vocem? **Dor.** Ego illo accessero.

Ton. Quid ais, hospes? **Sag.** Venio, adduco hanc, uti
duclum dixeram.

Nam huius in portum noctu navis venit: vixit hanc
volo,

Si potest: si non potest, ire hinc volo, quantum
potest.

Dor. Salvo sis, adolescens. **Sag.** Siquidem hanc ven-
didero pretio suo.

Ton. Atqui aut hoc emtore vendas pulchre, aut alio
non potes.

Sag. Etsi huc te amicus? **Ton.** Tamquam di omnes,
qui celum colunt.

Dor. Tam mihi es inimicus certus. nam generi leno-
nio

Numquam ullus deus tam benignus fuit, qui fuerit
propicius.

Sag. Hoc age: opusculum si hac tibi emta? **Dor.** Si tibi
vixit si opus,

Mihi quoque emta est: si tibi subici nihil est, tan-
tumdem si mihi.

Sag. Indica, fac pretium. **Dor.** Tua merx est, tua
indicatio est.

Ton. Equon hic orat. **Sag.** Vin' bene emere? **Dor.**
Vin' tu pulchre vendere?

Ton. Ego scio hercle utrumque velle. **Dor.** Age, in-
dica prognariter.

Sag. Prius dico: hanc munusculum nemo tibi dabit. jam
scis? **Dor.** Scio.

Indica, minimo daturus qui sis, qui duci queat.

Ton. Tace, tace: nimis tu quidem hercle homo stul-
tus es pueriliter.

Dor. Quid ita? **Ton.** Quia enim te ex puella prius
percontari volo,

Quae ad rem referant. **Dor.** Et quidem hercle tu
me monuisti haud male.

Vide sis: ego ille doctus leno pene in foream de-
cidi,

Ni hic adesses, quantum est adhibere hominem ami-
cum, ubi quid geras?

Ton. Quo genere, aut qua in patria sit nata, aut
quibus parentibus.

Ne temere hanc te emissis dicas suavis atque impul-
si meo.

Nisi molestum est, percontari hanc paucis hic vult.

Sag. Maxime,
Suo arbitratu. **Ton.** Quid stas? abi tute, atque ipse
iridem roga.

Ut tibi percontari liceat, quae velis, etsi mihi
Dixit dare potestatem ejus: sed ego te malo tamen

Eum ipsum adire, ut ne contemnat te ille. **Dor.**
Satis vestre mores.

Hospes, volo ego hanc percontari. **Sag.** A terra ad
celum, quid lubet.

Ton. Jube dum ea huc accedat ad me. **Sag.** I sane,
ac morem illi gene.

Percontare, exquire quidvis. **Ton.** Age age nunc
tu, i pro! vide,

Ut ingrediare auspicato. **Dor.** Liquidum est auspi-
cium. **Ton.** Tace.

Concede sis, jam ego illam adducam. **Dor.** Age,
ut rem esse in nostram putas.

Ton. Sequere me. adduco hanc; si quis videt ex hac
percontarier.

Dor. Enim volo te adesse. **Ton.** Haud possum, quin
haec operam dem hospiti,

Quoi herus jussit, quid si hic non vult me adesse una?

Sag. Immo i modo.

Ton. Do ego tibi operam. **Dor.** Tibi ibidem das, ubi
tu tuum amicum adjuvas.

Ton. Exquire, heus tu, advigila. **Vir.** Satis est dictum:
quamquam ego serva sum,

Scio ego officium meum, ut quae rogitet, vera, ut
accepti, eloquar.

Ton. Virgo, hic homo probus est. **Vir.** Credo. **Ton.**
Non diu apud hunc servies.

Vir. Ita pol spero, si parentes facient officium suum.

Dor. Nolo ego te mirari, si nos ex te percontabimur
Aut patriam tuam, aut parentes. **Vir.** Cur ego id
mirer, mi homo?

Servitus mea mihi interdixit, nequid mirer meum
Malum. **Ton.** Dii istam percontant! ita cata est &
callida.

Habet cor! quam dicit, quod opus est! **Dor.** Quid
nomen tibi est?

B b 2

Ton.

TOX. Nunc metuo, ne peccet. *Vir.* Lucridi siomen in patria fuit.
TOX. Nomen atque omen quantumvis est pretii! quin tu hanc emis?
 Nimis pavebam, ne peccaret. expedit. *Dor.* Si te emam,
 Mihi quoque Lucridem confido fore re. *Tox.* Tu si hanc emeris,
 Numquam hercle hunc mensum vortentem, credo, servibit tibi.
Dor. Ita velim quidem hercle! *Tox.* Optata ut eveniant, operam addito.
 Nihil adhuc peccavit etiam. *Dor.* Ubi tu nata es?
Vir. Ut mihi
 Mater dixit, in culina, in angulo ad levam manum.
Tox. Hæc erit tibi fausta metetrix! nata est in calido loco,
 Ubi rerum omnium bonarum copia est sapissimum.
 Tactus est leno, qui rogat, ubi nata esset, diceret.
 Lapidem lussit. *Dor.* At ego patriam te rogo, quæ sit tua.
Vir. Quæ mihi sit, nisi hæc, ubi nunc sum? *Dor.* At ego illam quero, quæ fuit.
Vir. Omne ego pro nihilo esse ducto, quod fuit, quando fuit:
 Tamquam hominem, quando animam efflavit, quid eum quæras, qui fuit?
Tox. Ita me di bene ament, sapienter! atque equidem miseret tamen.
Dor. Sed tamen, Virgo, quæ patria est tua? age mihi astutum expedi, quid taces?
Vir. Dico equidem patriam, quandoquidem hic servio, hæc patria est mea.
Tox. Jam de istoc rogare omitte. non vides nolle eloqui?
 Ne furum se miseriarum in memoriam inducas?
Dor. Quid est?
 Captivus est pater? *Vir.* Non captus, sed quod habuit, id perdidit.
Tox. Hæc erit bono genere nata, nihil scit, nisi verum loqui.
Dor. Quis fuit? dic nomen. *Vir.* Quid illum miserum memorem, qui fuit?
 Nunc & illum Miserum & me Miseram æquom est nominari?
Dor. Quoquomodi is in populo habitus est? *Vir.* Nemo quisquam acceptior:
 Servi liberique amabant. *Tox.* Hominem miserum prædicas;
 Cum ipsum prope perditus est, & benevolentis perdidit.
Dor. Emam, opinor. *Tox.* Etiam, Opinor? *Dor.* Summo genere esse arbitror.
Tox. Divitias tu ex istac facies. *Dor.* Ita di faxint.
Tox. eme modo.
Vir. Jam hoc tibi dico: jam astutum scallor meus pater, ubi me fecit
 Venisse huc, aderit hic, & me absentem redimet.
Tox. Quid nunc? *Dor.* Quid est?
Tox. Audin' quid ait? *Vir.* Nam, et si sunt fractæ, amici sunt tamen.
Dor. Ne sis plora, libera eris astutum, si crebro cades.
 Vin' mea esse? *Vir.* Dum quidem ne nimis diu rui sim, volo.

TOX. Sazin' ut meminist libertatis! dabit hæc tibi grandes bolos.
 Age, si quid agis: ego ad hunc redeo, sequere, redco hanc tibi.
Dor. Adolescent, vin' vendere istanc? *Sag.* Magis lubet, quam perdere.
Tox. Tum tu pauca in verba confert: qm datur, tanti indica.
Sag. Faciam ita, ut te velle video. ut emas, habe tibi centum minis.
Dor. Nimum' it. *Sag.* Octoginta. *Dor.* Nimum' it.
Sag. Nummus abesse hinc non potest.
 Quod nunc dicam. *Dor.* Quid id est ergo? eloquere astutum, atque indica.
Sag. Tuo periculo sexaginta hæc datur argenti minis.
Dor. Toxile, quid ago? *Tox.* Di deoque te agitant irati, scelus,
 Qui hanc non properes designare. *Dor.* Habeto. *Tox.* Heu, prædatus probe!
 Abi, argentum esset hoc.
 Non edepol minis trecentis cara' it: scilicet lucr.
Sag. Heus tu! etiam pro vestimentis huc decem accedent minæ.
Dor. Abcedent enim, non accedent. *Tox.* Tace sis, non tu illam vides
 Quærere ausam, insectum ut faciat? abisne, atque argentum petis?
Dor. Heus tu serva istum. *Tox.* Quia tu is iurro?
Dor. Abeo, atque argentum assero.

ACTUS IV. SCENA V.

Teuilar, Sagaristis, Virgo.

E Dedol dedisti, Virgo, operam allaudabilem, Probam & sapientem & iobram. *Vir.* Si quid bonis Boni fit, esse idem & grave & gratum solet.
Tox. Audin' tu! Persa, ubi argentum ab hoc acceperis, Simulato, quasi eas prorsum in navem. *Sag.* Ne doce.
Tox. Per angiporium rursus te ad me recipito, Illac per hortum. *Sag.* Quod futurum est, prædicas.
Tox. At ne cum argento protinam permutes domum;
Momon 10. *Sag.* Quod te dignum it, me dignum esse vis.
Tox. Tace! parce voci! præda progreditur foras.

ACTUS IV. SCENA VI.

Dordalus, Sagaristis, Teuilar, Virgo.

P Robati hic argenti sunt sexaginta minæ, Duobus nuamvis minus est. *Sag.* Quid ei nunc mi sciunt?
Dor. Crumentam hanc emere, aut facere, ut remigret domum.
Sag. Ne non sat esses leno, id meruebas, miser, Impure, avaro, ne crumentam amitteres.
Tox. Sine, quæso, quando leno' it, nihil mirum facit.
Dor. Lucro sciendo ego auspicari in hunc diem:
 Nihil mihi tam parvi it, quia me id pigant perdere.
 Age accipe hoc sis. *Sag.* Hunc in collem, nisi piget, Impone. *Dor.* Vero sat. *Sag.* Numquid ceteram Me volis? *Tox.* Quid tam properas? *Sag.* Ita negotium it.
 Mandatæ quæ sunt, volo deferre epistolas.
 Geminum autem fratrem servare ausi hic meum, Eum ego, ut requiram atque ut redimam, volo.
Tox. Atque edepol in me communivisti haud male.
 Videor

Videor vidisse hic forma perfrimilem tui.
Eadem saturata. *Sag.* Quippe qui frater fiet.
Dor. Sed scire velimus, quod tibi nomen fiet.
Tex. Quid attinet nos scire? *Sag.* Auclata ergo, ut
scias:
Vaniloquidorus, Virginivendones,
Nugipolyboquides, Argentiaterebronides,
Tediagiloquides, Numpotomexpalponides:
Quodsi melarripides, Numquam-pse-arripides.
Dor. Heu hercle nomen multis modis scriptum tui tuam!
Sag. Ita sunt Persarum mores, longa nomina
Contortiplicata habemus, nunquid ceterum
Vultis? *Dor.* Vale. *Sag.* Et vos: nam animus in
navi tui meus.

Dor. Cuius res potius, hodie hic cenares. Vale.

ACTUS IV. SCENA VII.

Toxilus, Dordalus, Saurio, Virgo.

Posquam illic abiit, dicere hic quidvis licet.
Nunc hic tibi dies illuxit lucrificabilis!
Nam non emisti hanc, verum fecisti lucrum.
Dor. Ille quidem jam scit, quid negotii gesserit,
Qui mihi furtivam meo periculo vendidit.
Argentum accepit, abiit, quid ego nunc scio,
An jam afferatur hac manu? quo illum sequar?
In Persas? nugas. *Tex.* Credidi gratum fore
Beneficium meum apud te. *Dor.* Immo equidem
gratiam
Tibi, Toxile, habeo: nam sensi te sedulo
Mibi dare bonam operam. *Tex.* Tibi? ego immo servili.
Dor. Attat oblitus sum intus dudum edicere,
Quae volui edicta, asserua hanc. *Tex.* Salva? ita haec
quidem.
Vir. Pater nunc cessat. *Tex.* Quid si admoneam? *Vir.*
Tempus est.
Tex. Heus! Saurio, exi, nunc est illa occasio
Iam nunc ulcisci? *Sag.* Ecce me, nonquid moror?
Tex. Age, illuc abscede procul e conspectu. *Sag.* Tace!
Tex. Ubi cum lenone me videbis colloqui,
Tum turbam facito. *Sag.* Dictum sapienti sat est.

ACTUS IV. SCENA VIII.

Dordalus, Toxilus.

Transfidi lotis omnis adveniens domi,
Ita mihi supellex squalens, atque ades meae.
Tex. Redis tu tandem? *Dor.* Redeo. *Tex.* Nunc ego ho-
die tibi
Bonam vitam feci. *Dor.* Fateor habere gratiam.
Tex. Nam quippiam aliud me vis? *Dor.* Ut bene sit
tibi.
Tex. Pol istuc quidem jam ego omne usurpabo domi:
Nam jam inclinabo me cum liberta tua.

ACTUS VI. SCENA IX.

Saurio, Dordalus, Virgo.

Nisi ego illum hominem perdo? *Dor.* Perit! *Sat.*
Atque optime
Ecce ipsum ante ades. *Vir.* Salve multrum, mi
pater.
Sat. Salve, mea gnata. *Dor.* Hei! Persa me pessumdedit.
Vir. Pater hic meus est. *Dor.* Hem! quid? pater? pe-
rii oppido.
Quid ego igitur cesso infelicia lamentari?
Minas sexaginta? *Sat.* Ego pol te faciam, scelus,

Te quoque etiam ipsum ut lamenteris. *Dor.* Occidi.
Sat. Age, ambula in ius, leno. *Dor.* Quid me in ius
vocas?

Sat. Illi apud Praetorem dicam. sed ego in ius voco.
Dor. Nonne antefaris? *Sat.* Tuam ego causam, carnasiam,
Quoquam mortali libero aureis atteram?
Qui hic commercialis cives homines liberos.

Dor. Sine dicam. *Sat.* Nolo. *Dor.* Audi. *Sat.* Sum
surdus, ambula.

Sequere hac, scelesti feles virginaria.

Sequere hac, mea nata, me usque ad Praetorem.

Vir. Sequor.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Toxilus, Sagaristio, Lemniscus.

Offibus victis, civibus salvis, re placida,
pacibus perfectis,
Bello exstincto, re bene gesta, into-
gro exercitu & praediis,
Cum bene nos, Juppiter, juvisti, di-
que alii omnes calipotentis,

Ea vobis grates habeo, atque ago: quia probe sum
ultus meum inimicum.

Nunc ob eam rem inter participes dividam praedam
& participabo.

Ite foras: hic volo ante ostium & januam meos
participes bene accipere.

Statuite hic lectulos, ponite hic quae assolent. hic
statui volo primum

Aquilam mihi: unde ego omnes hilares, lubentes,
lascivientes faciam ut fiant,

Quorum opera haec mihi facilia facta facta sunt, quae
vobis essent.

Nam improbus est homo, qui beneficium scit sume-
re, & reddere nescit.

Lem. Toxile mi, cur ego sine te sum? cur autem tu
sine me es? *Tex.* Agedum ergo,

Accede, mea, ad me, atque amplectere sis. *Lem.*

Ego vero. oh! nihil magis dulce tui.

Sed, amabo, oculus meus, quin lectis nos actutum
commendamus?

Tex. Omnia quae tu vis, ea cupio. *Lem.* Mutua sunt
a me. *Tex.* Age, age, age ergo!

Tu Sagaristio, accumbe in sinum. *Sag.* Ego nihil
moror: cedo parem, quem pegei.

Tex. Temperi. *Sag.* Mihi istuc Temperi, sero tui. *Tex.*
Hoc age! accumbe. hunc diem suavem

Meum natalem agitemus amonem. date aquam ma-
nibus: apponite mensam.

Do hanc tibi florentem florenti: tu hic eris dicta-
tria nobis. age, puere,

A summo septenis cyathis committe hos ludos. mo-
ve manus; propera.

Pugnium! tarde cyathos mihi das: cedo sane. Be-
ne mihi, bene vobis, bene amicis meae.

Operatus hic mihi dies datus hodie tui ab dis, quia
re licet liberam me amplecti.

Lem. Tua factum opera. Bene omnibus nobis: hoc mea
mansu tua poculum donas.

Ut amantem amanti decet. *Tex.* Cedo. *Lem.* Ac-
cipe. *Tex.* Bene ei qui invidet mihi,

Et ei qui hoc gaudium gaudet.

ACTUS

Dordalus, Sagaristio, Lemniscleus, Pagnium.

Qui sunt, qui erant, quique fuerant, quique futuri sunt posthac? Solus ego omnibus antideo facile, miserrimus hominum ut vivam.

Peril! interit! pessimus hic mihi dies hodie illuxit, corruptor.

Ita me Toxilas perfabricavit, itaque meam rem divexavit.

Vehiculum argenti miser eeci, amici: neque quomobrem eeci, habeo.

Qui illum Perfam, atque omnis Perfas, atque etiam omnis personas.

Male di omnes perdant! Ita miser! Toxilas hac mihi concipit.

Quia ei fidem non habui argenti, eo mihi eas machinas molite 'st.

Quem pol ego ut non in cruciatum atque in compedis cogam, si vivam.

Siquidem huc unquam herus redierit ejus, quod spero. sed quid ego aspicio?

Hoc vide! quae hac fabula est? pol hic quidem possunt: aggrediar, o bone vir.

Salvero, & tu bona libera? *Tox.* Dordalus hic quidem est. *Sag.* Quin jube adire.

Tox. Adi, si libet, agite! applaudamus. Dordale, homo lapidifume, salve.

Locus hic tuus est, huc accumbe. ferte aquam pedibus. pruden'ta puer!

Der. Ne sis, me uno digito attingeris, ne te ad terram, sceleris, affligam.

Pag. At tibi ego hoc cominus cyathos oculum excutiam tantum.

Der. Quid ais, crux, stimulorum tritor? quemodo me hodie voravisti!

Ut me in tricas conjecisti? quemodo de Perfa manus mihi adita 'st!

Tox. Jurgium hinc auferas, si sapias. *Der.* At, bona libera, hac scivisti.

Et me celavisti? *Lem.* Stultitia 'st, quod bene esse licet, cum praevidi.

Litibus, posteris istis te magis par agere 'st. *Der.* urit cor mihi!

Tox. Da illi cantharum: extingue ignem, si cor urit, caput ne ardeat.

Der. Ludos me facitis, intellego. *Tox.* Vin' cinandum novum tibi dari, Pagnium?

Quin elude, ut soles, quando liber locu 'st hic.

Hui! babe! basifice te inmisisti & facite.

Pag. Decet me facerem esse: & hanc irrideri Lenonem lubido 'st, quando digna 'st.

Tox. Perge, ut cuperas. *Pag.* Hoc, leno, tibi.

Der. Peril! percalit me prope. *Pag.* Hem! serva tantum.

Der. Delude, ut lubet, herus dum hinc abest.

Pag. Viden? ut ruis distis pareo?

Sed quae tu meis contra item dictis fervis, Arque hoc, quod tibi fudeo, facis? *Der.* Quid est id?

Pag. Restim tu tibi cape erasim, ac suspende te.

Der. Cave sis me attingas: ne tibi hoc scipione Malum magnum dem. *Pag.* Utere, te condono.

Tox. Jamjam, Pagnium, da pausam * * *

Der. Ego pol vos eradicabo. *Pag.* At te ille, qui supra nos habitat.

Qui tibi male volt, maleque faciet. non hi dicunt; verum ego.

Tox. Age! circumfer mulsam: bibere da usque plenis cantharis.

Jamdud factum est, postquam bibimus: nimis diu sicci sumus.

Der. Di faciant, ut id bibatis, quod vos nunquam transeat.

Pag. Nequeo, leno, quin tibi saltem staculum dem, olim quem Hagen.

Faciebat. vide vero, si tibi satis placet. *Sag.* Me quoque volo.

Reddere, Diodorus quem olim faciebat in Jonia.

Der. Malum ego vobis dabo, nisi abitis. *Sag.* Etiam multis, idpueris!

Jam ego tibi, si me irritassus, Perfam adducam deno.

Der. Jam taceo hercle. neque tu Perfa es, qui me usque admittis ad eum.

Tox. Tace, stultes! hic ejus geminus est frater. *Der.* Hiccinne 'st? *Der.* Ad geminissimum.

Der. Di deusque & te, & geminum scitorem excrucient.

Sag. Qui te perdidit?

Nam ego nihil mori. *Der.* At enim, quod ille mori, tibi id obit volo.

Tox. Agite, fultis, hunc ludificemus, nisi non dignu 'st. *Sag.* Non opus 'st.

Lem. At me hand par est. *Tox.* Eo credo, quia non inconviliavit, cum te emo.

Lem. Attamen. *Tox.* Non tamen: cave ergo sis malo, & sequere me.

Te mihi dicto audientem esse addecat. nam hercle abique me.

Foret & meo praedio, hic faceret te profitibilem propediem.

Sed ita pars libertinorum est; nisi patrono qui advoratus est.

Nec satis liber tibi videtur, nec satis frugi, nec satis honestus.

Ni id efficit, ni ei male dixit, ni grato ingratus repertus est.

Lem. Pol beneficia tua me hortantur, tuo ut imperio paream.

Tox. Ego tum tibi patronus plane, qui huic pro te argentum dedi.

Pro huic hunc volo ludificari. *Lem.* Meo ego in loco sedulo curabo.

Der. Certo illi homines mihi nescio quid mali consulant, quod faciant. *Sag.* Heu vos!

Tox. Quid ais? *Sag.* Hiccinne Dordalus est leno, qui hic liberos virgines?

Hiccinne est, qui fuit quondam foris? *Der.* Quae haec res est? hui! colaphum icit.

Malum vobis dabo. *Tox.* At tibi nos dedimus, dabimusque etiam. *Der.* Hei! nates perversi.

Pag. Licet: jam diu saepe sunt expuncti. *Der.* Loquere tu etiam, frustam puer!

Lem. Patrono, i intro amabo ad cenam. *Der.* Mea ignavia, tu nunc me irrides?

Lem. Quiane te voco, bene ut tibi sit? *Der.* Nolo mihi bene esse. *Lem.* Ne sit.

Tox. Quid igitur, fescenni nummi quid agunt? quas turbas dantur!

Der. Male disperis. sciant referre probe inimico gratiam.

Tox.

Tex. Satis sanctius supplicii jam. *Dor.* Fateor, manus vobis do. *Tex.* Et post dabis
Sub furcis. abi intro. *Sag.* In crucem. *Dor.* An me
hic parum exercitum

Hilce me habent? *Tex.* Convenisse te Toxicam memineris.

Spectatores, bene valete: leno perit. Plaudite.

FINIS PERSÆ.

RUDENS.

Dramatis Personæ.

ARCTURUS, <i>Prologus.</i>	SCIPITORES.
SCIPERNO, <i>servus.</i>	TRACHALIO, <i>servus.</i>
PLEUSDIPPUS, <i>adolescens.</i>	LEBRAX, <i>leno.</i>
DEMONES, <i>senes.</i>	CHARMIDES, <i>parasitus.</i>
PALESTRA, <i>mulieres.</i>	LORARI.
AMPELISCA, <i>mulieres.</i>	GRIFUS, <i>piscator.</i>
SACERDOS, <i>amici.</i>	

ARGUMENTUM.

R Eri piscator de mari extraxit vitulum.
Ubi erant berilis filia crepuscula,
Dominum ad lenonem que surrepta venerat.
Ea in clientelam suam imprudens patris
Naufragio ejusdem devenit: cognoscitur,
Suoque amico Pleusidippo jungitur.

ARCTURUS

PROLOGUS.

QUI gentes omnes, mariaque & terras movet,
Ejus sum civis civitate celsitum.
Ita sum, ut videris, splendens stella candida,
Signum quod semper tempore exoritur suo.
Hic atque in celo, nomen Arcturus est mihi.
Noctis sum in celo clarus, atque inter deos:
Inrer mortales ambulo interdiis.
Et alia signa de celo ad terram accidunt.
Qui est imperator divom atque hominum Juppiter,
Is nos per gentis aliam alia disparat.
Hominum qui iusta, mores, pietatem & fidem
Noscamus; ut quemque adjuvet opulentia:
Qui falsas lites falsis testimoniis
Perat; quoque in iure abjunctum pecuniam;
Eorum reverimus nomina exscripte ad Jovem.
Cordis ille scit, quis hic querat malum.
Qui hic litem adipisci postulant perjurio,
Malis res falsas qui impetrant apud Iudicem:
Iterum ille eam rem judicantem judicat.
Majore multe multat, quam litem auferant.
Bonos in aliis tabulis exscriptos habet.
Atque hoc scelesti in animum inducant suum,
Jovem se placare posse donis, hostiis.
Et operam & sumrum perdant: id eo fit, quia
Nihil ei acceptum est a perjuris supplicii.
Faciles, si qui plus est, a diis supplicians,
Quam qui scelestus est, invenit veniam sibi.
Iocico moneo vos ego hæc, qui estis boni,
Quique statem agitis cum pietate & cum fide.

Retinere porro; post factum ut lætemini.
Nunc, huc qua cassia veni, argumentum eloquar.
Primum dum hæc esse nomen urbi Diphilus
Cyrenas voluit, illic habitat Demones
In agro atque villa proxime propter mare,
Senex, qui huc Athenis exsul venit, haud males.
Neque is adeo propter meliorum patria caret:
Sed, dum alios servat, se impedit interit:
Rem bene paratam comitate perdidit.
Hæc filiola virgo perit parvola,
Eam de pradone vir mercator pessumus.
Is eam huc Cyrenas leno advexit virginem.
Adolescens quidam civis huius Atticus
Eam vidit ire e ludo fiducio domum.
Amare occupit: ad lenonem devenit,
Minis triginta sibi puellam destinat,
Datque arrhabonem, & jurjurando alligat.
Is leno, ut se aquosus est, flocci non facit fidem:
Neque, quod juratus adolescenti dixerat.
Ei erat hospes, pat illius, Sicalus, senex
Scelestus, Agrigentius, urbis proditor:
Is illius laudare iussit formam virginis,
Et aliarum iridem, quæ ejus erant mulierculæ.
Insit lenoni suadere, ut secum simul
Eat in Siciliam: ibi esse homines voluptarios
Dicit: potesse ibi fieri eam divitem:
Ibi esse questum maximum meretricibus.
Persuadet. navis clanculum conducitur.
Quidquid erat, noctis in navem comportat domo
Leno: adolescenti, qui puellam ab eo emerat,
Alie sese Veneri velle votum solvere.
Id hic est sanum Veneris, & eo ad prandiam
Vocavit adolescentem huc. Ipse hinc illico
Conscendit navem, avehit meretriculas.
Adolescenti alii narrat, ut res gesta sit:
Lenonem abivisse. ad portum adolescens venit:
Illorum navis longe in altum abscesserat.
Ego, quoniam video virginem asportari,
Tetuli ei auxilium & lenoni exitum simul:
Increpai hibernum, & fluctus movi maritimos.
Nam Arcturus signum sum omnium acerrimum:
Vehemens sum exoriens: cum occido, vehementior.
Nunc embo in saxo, leno atque hospes, simul
Sedent ejecti: navis constructa est ibus.
Illa autem virgo, atque altera istidem ancillula,
De navi timida desiliunt in scapham.
Nunc eas ab saxo fluctus ad terram ferunt,
Ad villam illius, exsul ubi habitat senex,
Quosq; deturbavit ventris testum & regulas.
Et servos illic est ejus, qui egreditur foras.
Adolescens huc jam advenit, quem videbitis,
Qui illam mercatur si de lenone virginem.
Valete, ut hostes vestri discedant sibi.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Soparnus.

Ro di immortales! tempestatem cujusmodi
Neptunus nobis nocte hac misit proximal
Detexit ventus villam. quid verbus opo'is?
Non ventus fuit, verum Alcmena Eu-
ripidi,

Ira omnis de testro deturbavit regulas:
Illustrioris scit, fenestrasque indidit.

ACTUS

ACTUS I. SCENA II.

Plautus, Damones, Scaevola.

ET vos a vestris abduxi negotiis,
Neque id processit, qua vos dual gratia,
Neque quivi lenonem ad portum probaverit.
Sed mea desidia spem deferere nolui:
Eo vos, amici, detinui diutius.
Nunc hac ad Veneris sanum venio visere;
Ubi rem divinam se facturum dixerat.
Sc. Si sapiam, hoc, quod me pasciat, concinnem lu-
tum.
Pl. Prope me hinc nescio quis loquitur. *Dam.* Hous!
Scaevola.
Sc. Qui nominat me? *Dam.* Qui pro te argentum de-
dit.

Sc. Quasi me tuum esse servum dicas, *Damones?*
Dam. Luto usu' ft multo, multam terram confode:
Villam integrandam intellego totam mihi:
Nam nunc pericet ea, quam cribrum, crebris.
Pl. Pater salveto, ambigue adeo. *Dam.* Salve, uer.
Sc. Sed utrum tu mas an feminas, qui . . . patrem
Voces? *Pl.* Vir sum equidem. *Dam.* Quare vir
porro patrem.

Filiolam ego unam habui, eam unam perdidit.
Virile secus nunquam ullam habui, *Pl.* At Di da-
bunt.

Sc. Tibi quidem hercle, quisquis es, magnum malum,
Qui oratione hic nos occupatos occupas.
Pl. Illicine vos habitatis? *Sc.* Quid tu id quæstas?
An quo furatum mox venias, vestigia loca?

Pl. Peculiosum esse decet servum & probum,
Quem heri præfente prætererat oratio,
Aut qui inclementer dicat homini libero.

Sc. Et impudicum & impudentem hominem addocet,
Molestum ultro advenire ad alienam domum,
Qui debeat nihil. *Dam.* Tace, *Scaevola.*
Quid opus, adolescens, est? *Pl.* Isti infortunium,
Qui præfinitur, ubi herus affit, præloqui.
Sed nisi molestum' ft, paucis percontarier
Voio ego ex te. *Dam.* Dabitur opera, atque in ne-
gocio.

Sc. Quin tu in paludem is, exsecraque arundines,
Qui perlegamus villam, dum sudum' ft! *Dam.* Tace.
Tu, si quid opus est, dice. *Pl.* Dic, quod te rogo.
Eoquem tubic hominem crispum, incanum videris,
Malum, perjurum, palpatorem? *Dam.* Plurimos.

Nam ego propter ejusmodi viros vivo miser.
Pl. Hic dico in sapum Veneris qui mulierculas
Duas secum adduxit: quique adornaret sibi,
Ut rem divinam faciat aut hodie aut heri.
Dam. Nun hercle, adolescens, jam hos dies complu-
sculos

Quemquam istic vidi sacrificare: neque potest
Clam me esse, si qui sacrificant, semper petunt
Aquam hinc, aut ignem, aut vascula, aut cultum,
aut veru.

Aut aulam extarem, aut aliquid: quid verbis opus' ft?
Veneri paravi vasa & puteum, non mihi.

Nunc intervallum jam hos dies multos fuit.

Pl. Ut verba præbites, ma perisse prædicas.

Dam. Mea quidem hercle causa salvas si licet.

Sc. Heus tu! qui sana ventris causa circumis,
Jubere melior est prandium ornari domi;
Fortasse tu huc vocatus es ad prandium.

Ille, qui vocavit, nullus venit. *Pl.* Admodum.
Sc. Nullum' ft periculum te hinc ire imprandum do-
mum.

Ceterum te melius quam Venerem festarier;
Amore hæc curat, tritico curat Ceres.

Pl. Deludificavit me ille homo indignis modis.

Dam. Pro dii immortales, quid illuc est, *Scaevola.*

Hominum secundum litrus? *Sc.* Ut mea est opinio,

Propter viam illi sunt vocati ad prandium.

Dam. Qui? *Sc.* Quia post cenam, credo, laverunt
beri.

Confracta navis in mari est illis. *Dam.* Ita est.

Sc. At hercle nobis villa in terra & tegula. *Dam.*

Hui!

Homunculi, quanti estis! ejechi ut narant?

Pl. Ubi sunt ii homines, obsecro? *Dam.* Hac ad dex-
teram,

Vident' secundum litrus? *Pl.* Video. sequimini.

Utinam sit is, quem ego quaero, vir sacerrimus!

Valete. *Sc.* Si non mones, nosmet meminimus.

Sed o Palæmon, sancte Neprani comes,

Quique hercule illi focus esse diceris,

Quod facinus video! *Dam.* Quid vides? *Sc.* Mu-
lierculus

Video sedeneis in scapha solas duas.

Ut afflictiatur miser! euge euge, perbene,

Ab saxo avortit fluctus ad litrus scapham.

Neque gubernator unquam potuit:

Non vidisse undas me majoris censo.

Salve sunt, si illos fluctus devitaverint.

Nunc, nunc periculum' ft! ejechi alteram,

At in vado' ft, jam facile enabit. eugepæ?

Vident', alteram illam ut fluctus ejechi foras!

Surrexit: horum se capessit: silva res!

Defiliit hæc autem altera in terram & scapha.

Ut præ timore in genus in undas concidit!

Salva' ft! evasit ex aqua; jam in littore est.

Sed dextroorsum avorsa in malum cruceu.

Hem! errabit illuc hodie. *Dam.* Quid id refert tua?

Sc. Si ad saxum quo capessit, ea deorsum cadit,

Errationis fecerit compendium.

Dam. Si tæ de illarum cœquatur vesperi es,

Illis curandum censo, *Scaevola.*

Si apud me elurus es, mihi dari operam volo.

Sc. Bonum æquomque oras. *Dam.* Sequere me hæc et-
go. *Sc.* Sequor.

ACTUS I. SCENA III.

Palæstus.

Nimio hominum fortune minus misere memoran-
tur,

Quam reapse experiundo iis datur acerbum!

Hoc deo complicitum est! me hoc ornatu ornatam,

In incertis regionibus, timidam, ejectam?

Hancine ego ad rem natam miseram me memorabo?

Hancine ego partem capio ob pietatem præcipuam?

Nam hoc mihi haud labori est laborem hunc potiri,

Si erga parentem aut Deos me impiavi?

Sed id si parate curavi ut caverem;

Tunc hoc mihi indecore, inique, impudeste

Daris, Di. nam quid habebunt sibi igitur impli

Posthac, si ad hunc modum est innoxius honor

Apud vos? nam me, si sciam fecisse

Aur parentes scelesti, minus me miseret:

Sed

Sed herile scelus me sollicitat. ejus me impietas male

Habet. is navem atque omnia perdidit in mari. Hæc bonorum ejus sunt reliquie. etiam, quæ simul Vecta mecum in scapha'st, excidit. ego nunc sola sum.

Quæ si mihi foret salva saltem, labor Senior esset hic mihi ejus opera. Nunc quam spem, aut opem, aut consilii quid capebam?

Ita hic solis locis composita sum.

Hic laxa sunt, hic mare sonat, nec quisquam Homo mihi obviam venit.

Hoc quod induta sum, summæ opes oppido,

Nec cibo, nec loco, recta quo sim, scio.

Quæ mihi est spes, qua me vivere velim?

Nec loci gnara sum, nec diu hic fui.

Saltem aliquem velim, qui mihi ex his locis

Aut viam aut fermitatem monstrat: ita nunc hæc

An illac eam, incerta sum consilii:

Nec prope ulquam hic quidem cultum agrum con-

spicor.

Algor, error, pavor membra omnia teneat.

Algor parentes hæc mei scitis miseri,

Me nunc miseram ita esse, uti sum. libera ego

Prognata fui maxime; nequidquam fui.

Nunc qui minus servo, quam si forem serva nata?

Neque quidquam unquam iis profui, qui me sibi

duxerunt.

ACTUS I. SCENA IV.

Ampelice, Palastra.

Quid mihi melius est, quid magis in rem est, quam corpore vitam secladam?

Ita male vivo: atque ita mihi multæ in pectore sunt curæ exanimales.

Nunc dein vitæ haud parco: perdidisti spem, quam me oblectabam.

Omnia jam circumcuravi, atque omnibus in latebris perreptavi.

Querere conservam voce, oculis, auribus; ut pervestigarem.

Neque eam ulquam invenio, neque quo eam, neque qua queram consultum'st,

Neque quem rogitem respondorem, quemquam interea invenio.

Neque magis foliæ terræ sunt, quam hæc loca atque hæc regiones.

Neque si vivit, eam vivam unquam quin inveniam, desistam.

Pal. Quænam vox mihi prope hic sonat? *Amp.* Pertinui.

Quis hic loquitur prope? *Pal.* Spes bona, obsecro subverta.

Mihi. *Amp.* Mulier est. muliebris vox mihi ad aures venit. *Amp.* eximies ex hoc miseram metu?

Pal. Certo vox muliebris auris tergit meas.

Nam Ampelice obsecro'st? *Amp.* Ten', Palastra, audio!

Pal. Quin voco, ut me audiat, nomine illam suo.

Ampelice! *Amp.* Hem quis est? *Pal.* Ego Palastra sum.

Amp. Dic, ubi es? *Pal.* Pol ego nunc in malis plurima.

Amp. Socia sum; nec minor pars mea'st quam tua.

Sed videre expeto te. *Pal.* Mihi es æmula.

Amp. Consequamur gradum vocem, ubi'es? *Pal.* Ecce me.

Accede ad me. atque adi contra. *Amp.* Fit sedulo. *Pal.* Cedo manum. *Amp.* Accipe. *Pal.* Dic, vivisne obsecro?

Amp. Tu facis me quidem ut vivere nunc velim, Quando mihi te licet tangere: ut vix mihi

Credo ego hoc, te tenere! obsecro, amplectere, Spes mea: ut me omnium jam laborum levat!

Pal. Occupas præloqui, quæ mea est oratio. Nunc abire hinc docet uis. *Amp.* Quo, amabo, ibimus?

Pal. Litus hoc persequamur. *Amp.* Sequor, quo lubet. *Pal.* Sircine hic cam uvida veste grassabimur?

Amp. Hoc quod est, id necessarium est perpeti. Sed quid hoc, obsecro, est? *Pal.* Quid? *Amp.* Vi-

den'amabo, Fazum, videsne hoc? *Pal.* Ubi est? *Amp.* Ad dexteram.

Pal. Videri decorum dis locum viderier. *Amp.* Ha d longe abesse oportet homines hinc: ita hic

Lepido'st locus. nunc, quisquis est quis, venerot, Ut nos ex hac ærumna miserat eximat,

Inopes, ærumnosas ut aliquo auxilio adjuvet.

ACTUS I. SCENA V.

Sacerdos, Palastra, Ampelice.

Qui sunt, qui a patrona preces mea expectant?

Nam vox precantum me huc foras excitavit. Bonam atque obsequentem deam, atque haud gra-

vatam Patronam exsequuntur, benignæque multum. *Pal.* Jubemus te salvere, mater. *Sac.* Salvete,

Puellæ. sed unde vos ire cam uvida Veste dicam, obsecro, tam maestiter vestitas?

Pal. Illico hinc inus, haud longule ex hoc loco. Verum longe hinc abest, unde hac vestis sumus.

Sac. Nempe equo ligneo per vias carulas Estis vestæ. *Pal.* Admodum. *Sac.* Ergo æquius vos erat

Candidatas venire hostiatasque. ad hoc Fanum ad istunc modum non veniri solet.

Pal. Quæne ejedæ e mari sumus ambe, obsecro? Unde nos hostias agere voluistis hæc?

Nunc tibi amplectimur genas egentes opam, Quæ in locis neciis necia spe sumus,

Ut tuo recipias tecto, ferveatque nos, Miserrumque te ambarum uni miserat,

Quibus nec locus ullus, nec spes parata est, Neque hoc amplius, quam quod vides, nobis quid-

quam'st. *Sac.* Manus mihi date; exfargite a genibus ambe: Misericordior ulla me est feminarum.

Sed hic pauperes res sunt inopelque, puellæ: Egomet vix vitam colo: Veneri cibo meo

Servio. *Amp.* Veneris fanum, obsecro, hoc est? *Sac.* Fateor. ego

Hujus sani sacerdos clæo. verum, quidquid est, Comiter set a me, quo nostra copia

Valebit, ire hac mecum. *Pal.* Amice benigneque Honorem, mater, nostrum habes. *Sac.* Oportet.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Piscatores.

Mnibus modis, qui pauperes sunt homines, miseri vivunt, Præsertim quibus nec quæsitum est, nec didicere artem ullam, Necessitate, quidquid est domi, id fat est habendum.

Nos jam de ornatu propemodum ut locupletes sumus, scitis,

Hicce bami, atque hæc harundines sunt nobis quaestu & cultu.

Ex urbe ad mare huc proximis pabulatum: Pro exercitu gymnastico & palæstrico, hoc habemus, Echinos, lepadas, ostreas, balanos captamus, conchas, Marinam urticam, mulculos, plagulas, strarias, Post id piscatum hamatilio & saxatilio aggredimur. Cibum captamus & mari: sin eventus non venit, Neque quidquam captum est piscium, salis lautique pure

Domum redimus clanculum; dormimus incenati. Atque ut nunc valide fluctuat mare, nulla nobis spes est.

Nisi quid concharum capisimus, incenati sumus profecto.

Nunc Venerem hanc veneremur bonam, ut nos lepide adjuverit hodie.

ACTUS II. SCENA II.

Trachalis, Piscatores.

Animo advorsavi sedulo, ne herum usquam præterirem.

Nam cum modo exibat foras, ad portum se ajebat ire,

Me huc obviam iussit sibi venire ad Veneris sanum. Sed quos perconter, commode eccos video altare! adibo.

Salvete, fures maritimi, conchitz, atque hamioz, Famelica hominum naio! quid agitis? ut peritis?

Pisc. Ut piscatorem æquum est; fame, siti, speque.

Tr. Ecquem adolescentem huc,

Dum hic astatis, strenua facie, rubicundum, fortem, qui tres

Duceret chlamydatos cum machæris, vidistis venire?

Pisc. Nullum istac facie, ut prædicas, venisse huc scimus. *Tr.* Ecquem

Recalvom ac silonem senem, statutum, ventriosum, Tortis superciliis, contracta fronte, fraudulem, Deorum odium atque hominum; malum, mali vitii probrique plenum,

Qui doceret mulierculas duas secum satis ventus?

Pisc. Cum istiusmodi virtutibus operisque natus qui sit, Eum quidem ad carnisicem est æquius, quam ad Venerem commear.

Tr. At si vidistis, dicite. *Pisc.* Huc profecto nullus venit.

Vale! *Tr.* Valet! credidi: factum est, quod suspicabar.

Data verba hero sunt; leno abiit sceleratus exulatum,

RUDENS.

In navem ascendit, mulieres avexit; ariolus sum. Is huc herum etiam ad prandium vocavit sceleris semen.

Numquid mihi melius sit, quam illico hic opperiar herum, dum veniat?

Eadem hanc sacerdotem Veneriam, si quid amplius scit,

Si videro, exquisivero: faciet me certior.

ACTUS II. SCENA III.

Ampelifica, Trachalis.

In tellego: hanc quæ proxima est villam Veneris sano Pulsare iussisti, atque aquam rogare. *Tr.* Cui ad auris

Vox mihi advolavit? *Amp.* Obsecro! quis hic loquitur? quem ego video?

Tr. Estne Ampelifica hæc, quæ foras e sano egreditur? *Amp.* Estne hic Trachalis, quem conspicio, calator Pleusidippi?

Tr. Ea est. *Amp.* Is est. Trachalis, salve! *Tr.* Salve, Ampelifica!

Quid agis tu? *Amp.* Etatem haud mala male. *Tr.* Melius ominare!

Amp. Verum omnes sapientes decet conferre & fabulari. Sed Pleusidippus tuus heras ubi, amabo, est? *Tr.* Eja vero!

Quasi non sit intus. *Amp.* Neque pol est, neque ullus quidem huc venit.

Tr. Non venit? *Amp.* Vera prædicas. *Tr.* Non est meum, Ampelifica.

Sed quam mox coctum est prandium? *Amp.* Quod prandium, obsecro te!

Tr. Nempe rem-divinam facitis hic. *Amp.* Quid somnias, amabo!

Tr. Certe huc Labrax Pleusidippum ad prandium vocavit

Herum meum, herus voster. *Amp.* Pol haud miranda facta dicis.

Si deos decepit & homines, lenonem more fecit.

Tr. Non rem divinam facitis hic vos, neque herus? *Amp.* Ariolare.

Tr. Quid tu agis hic igitur? *Amp.* Ex malis multis, meruque summo,

Capitalique ex periculo, orbas auxiliique opumque huc

Recepit ad se Veneria hæc sacerdos, me, & Palæstram.

Tr. An hic Palæstra? *Tr.* Obsecro! heri mei amica? *Amp.* Certo.

Tr. Inest lepos in nuntio tuo magnus, mea Ampelifica. Sed istuc periculum peribet quod fuerit vobis scire.

Amp. Contracta est, mi Trachalis, hac nocte navis nobis.

Tr. Quid, navis? quæ istuc fabula est? *Amp.* Non audivisti, amabo,

Quo passo leno clanculum nos hinc asserre voluit

In Siciliam, & quidquid domi fuit, in navem impolvisit!

Ea nunc perierunt omnia. *Tr.* Oh! Neptune lepi-

de, salve!

Nec te aleator ullus est sapientior. profecto Nimis lepide iecisti bolum: perjurum perdidisti.

Sed nunc ubi est leno Labrax? *Amp.* Perit portandus, opinor.

Neptu-

Neptunus magnis poculis hac nocte enim iuvavit.
Tr. Credo, hercle, ananæo datum, quod biberet. ut ego amo te.

Mea Ampellica! ut dulcis es! ut mulla dista dicis? Sed tu & Palæstra quomodo salvas esis? *Amp.* Scitis faxo.

E navi timide ambe in scapham insiluimus: quia videmus

Ad faxa uavem ferret, properans exsolvi resili:
Dum illi timent, nos cum scapha tempestas dextro-

vorum
Disfert ab illis. itaque nos ventisque fluctibusque
Iactate exemplis plurimis misere perpetuum noctem:
Via hodie ad litus pertulit nos ventus exanimatas.

Tr. Novi, Neptunus ita solet: quavis infidus
Edilis est: si quæ improbe sunt merces, iactat unnes.

Amp. Væ capiti atque etati tue! Tr. Tuo! mea Ampellica,

Scivi lenonem facere hoc, quod fecit. sepe dixi.
Capillum promittam optumum! it, occipiamque ariolari.

Amp. Cavillis ergo tu atque heras, ne abiret, cum scibatis?

Tr. Quid faceret? *Amp.* Si amabat, rogas, quid faceret? aservaret

Dies noctesque: incustodia esset semper. verum eca-

stor
Ut multi fecit: ita probe servavit Pleulidippus:
Tr. Cur tu istuc dicis? *Amp.* Res palam est. Tr. Scin'

tu etiam, qui it lavatum
In balineas, ibi cum sedulo sua vestimenta servat,
Tamen surripuntur: quippe qui, quem illorum ob-

servet, falsus est:
Fur facile, quem observet, videt: custos, qui fur sit, nescit.

Sed duce me ad illam, ubi est? *Amp.* I sane in Veneris tanum huc iuro,

Sedentem stentemque optimes. Tr. Ut jam istuc mihi molestum est!

Sed quid fiet? *Amp.* Ego dicam tibi. hoc sese ex-

cruciat animi,
Quia leno ademittit cistulam ei, quam habebat; ubi-

que habebat,
Qui tuos parentes noscere posset: eam veretur
Ne perierit. Tr. Ubinam ea fuit cistellula? *Amp.*

Ibidem in navi
Concluserit ipse in vidulum, ne copia esset ejus,
Qui suos parentes noscerent. Tr. O facinus impu-

dicum,
Quam liberam esse oporteat, servare postulare!

Amp. Nunc eam cum navi scilicet abivisse pessum in altum.

Et aurum & argentum fuit lenonis omne ibidem.
Credo aliquem immeruisse, atque eum excepisse. id

miseræ mæsta! it,
Sibi eorum evenisse inopiam. Tr. Jam istoc magis

ufus factu! it,
Ut eam intro, consulerque eam, ne se sic exerceat

animi:
Nam multa præter spem scio multis bona evenisse.

Amp. At ego etiam, qui speraverint, spem decepisse multos.

Tr. Ergo animus æquos optimum est ærumnæ condi-

mentum.
Ego eo iure, nisi quid vis. *Amp.* eas: ego, quod

mibi imperavit

Sacerdos, id faciam; atque aquam hinc de proximo rogabo.

Nam extemplo, si verbis suis peterem, daturos dixit:
Neque digniorem censu vidisse animum me quemquam,
Cui deos atque homines censeam benefacere magis

decere.
Ut lepede, ut liberaliter, ut humeste, atque haud

grave
Timidas, egenes, uridas, ejestas, exanimatas
Acceptit ad sese! haud secus, quam si ex se sumus natæ:

Ut capis sic succine aquam calefacta, ut lavemus!
Nunc ne moræ illi sim, petam hinc aquam, unde

mibi imperavit.
Heus! equis in villa! it? equis hoc recludit? equis

prodit?

ACTUS II. SCENA IV.

Serpania, Ampellica.

Q Uis est, qui nostris tam procerre foribus facit in-

jurant?
Amp. Ego sum. Sc. Hem! quid hoc boni est? heu!

edepul specie lepida molier!
Amp. Salve, adulescens. Sc. Et tu multam salveto,

adulescentula.
Amp. Ad vos venio. Sc. Accipiam hospitio, si mox

venis,
Irēm ut affectam: nam nunc nihil est qui te inane **
Sed quid ais, mea lepida, hilara? *Amp.* Aha! ni-

miū familiariter
Me attritas. Sc. pro di immortales! Veneris effi-

gia hæc quidem est.
Ut in ocellis hilaritudo est! eja, corpus quojusmodi!

Subvoluturum! illud quidem, subaquilum volui di-

cere.
Vel papillæ quojusmodi! tum quæ indoles in favio

est!
Amp. Non ego sum pollicula pago. porin' ut me ab-

stineas manum!
Sc. Non licet te sicce lepida bellam belle tangere?

Amp. Otium ubi erit, tum tibi operam ludu & de-

licite dabo.
Nunc, quamobrem hac sum missa, amabo, vel tu

mibi ajas, vel neges.
Sc. Quid nunc vis? *Amp.* Sapienti ornatus, quid vel-

lim, indicium facit.
Sc. Meus quoque hic sapienti ornatus, quid velim,

indicium facit.
Amp. Hæc sacerdos Veneris hinc me petere iussit a

vobis aquam.
Sc. At ego basilicus sum: quem nisi oras, guttam non

setes.
Nostro illum puteum periculo & ferramentis fossi-

mus:
Nisi multis blanditis, a me gotta non ferri potest.

Amp. Cur tu aquam gravare, amabo, quam hostis

husti commodat?
Sc. Cur tu operam gravare mihi, quam civis civi com-

modat?
Amp. Immo etiam tibi, mea voluptas, quæ vols,

faciam omnia.
Sc. Eugepe! salvus sum! hæc jam me suam volupta-

tatem vocat.
Dabitur tibi aqua, ne nequidquam me ames: cedo

mibi unam. *Amp.* Cape,
Cc 2 Propæ.

Propera, amabo, efferre. *Sc. Manta: jam hic ero, voluptas mea.*

Am. Quid faceretur me dicam hic demoratum tam diu?
Ut etiam nunc misera timeo, ubi oculis intueor mare!
Sed quid ego misera video procal in littore,
Meum herum lenonem Siciliensemque hospitem,
Quos perisse ambos misera censuam in mari.
Jam illud mali plus nobis vivit, quam ratur.
Sed quid ego cesso fugere in sanum, ac dicere huc
Palæstræ; in aram uti confugiamus prius,
Quam huc scelestas leno veniat, nolque hic oppri-
mat?

Confugiatur hinc, res ita suppetit subito mihi.

ACTUS II. SCENA V.

Scarpario.

Pro di immortales! in aqua numquam credidi
Voluptatem inesse tantam, ut hanc traxi lubens!
Nirio minor altus puteus visus est, quam prius.
Ut sine labore hanc extraxi! presciscine,
Satis usquam sum: ut pote qui hodie inceperim
Amare. hem tibi aquam, mea tu bella. hem!
sic volo

Te ferre honeste, ut ego fero: ut placeas mihi.
Sed ubi tu es, delicata? cape aquam hanc sis, ubi
es?

Amat hercle me, ut ego opinor: delituit mala.
Ubi tu es? etiamne hanc urnam acceptura? ubi es?
Commodule melius: tandem vero fero.

Etiam acceptura es urnam hanc? ubi tu es gentium?
Nusquam hercle equidem illam video. ludos me
facit.

Apponam hercle urnam jam ego hanc in media via.
Sed autem, quid si hanc hinc abstulerit quispiam?
Sacram urnam Veneris? mihi exhibeat negotium.
Meruo hercle, ne illa mulier mihi infidias locet,
Ut comprehendam cum sacra urna Veneria.
Magistratus: si quis me hanc habere viderit.
Nam hac litterata? ab se cantat coja sit.
Jam hercle evocabo hinc hanc sacerdotem foras,
Ut hanc accipiat urnam. accedam huc ad fores.
Heus sis, Ptolemæcia! cape hanc urnam tibi.
Muliercula hanc nescio quæ huc ad me detulit.
Iuro ferunda est. repperi negotium:
Siquidem his mihi ultro aggerunda etiam est aqua.

ACTUS II. SCENA VI.

Labrax, Charmides.

Qui homo sese miserum & mendicum volet,
Neptuno credas sese atque ætatem suam:
Nam si quis quid cum eo rei commisit,
Ad hoc exemplum amittit ornatum domum.
Edepol libertas lepidæ es, quæ nunquam pedem
Voluisti in navem mecum hercle una imponere.
Sed ubi ille meus est hospes, qui me perdidit!
Atque eorum incedit! Cæ. Quo, malum, propteras
Labrax?

Nam equidem te nequeo consequi tam strenue.
Lab. Utinam te prius quam oculis vidissem meis,
Malo cruciari in Siciliam peribitæ;
Quem propter hoc mihi obisgit misero mali!

Cæ. Utinam, cum in ades me ad te adduxisti tuas,
In carcere illo potius cubissem die!

Deoque immortales quæso, dum vivas, uti
Omnes tui familes hospites habeas tibi.

Lab. Malam Fortunam in adeis te adduxi meas.

Quid mihi scelesti tibi erat auscultatio?

Quidve hinc abito? quidve in navem insensio?

Ubi perdidisti etiam plus boni quam mihi fuit.

Cæ. Pol minime miror, navis si fracta sit tibi;

Scelus te, & scelestæ parva quæ vexit bona.

Lab. Pestum dediisti me blandimentis tuis.

Cæ. Stultitiam coram convivi tuam,

Quam quæ Thyeste quondam anteposita est, & Tereo.

Lab. Perii, animo male sit, contrine, quæso, caput.

Cæ. Pulnoneum edepol nimis velim vomitum vomas.

Lab. Eheu Palæstra atque Ampelica! ubi estis nunc?

Cæ. Picibus in alto, credo, præbent pabulum.

Lab. Mendicitatem mihi obtrulisti opera tua,

Dum tuis ausculto magnidicis mendaciis.

Cæ. Bonam est quod habeas gratiam merito mihi,

Qui te ex infuso salum feci opera mea.

Lab. Quin tu hinc a me in maximum malam crucem?

Cæ. Eas! easque res agebam commodum.

Lab. Eheu! quis vivit me mortalis miserior!

Cæ. Ego multo tanto miserior, quam tu, Labrax.

Lab. Qui? Cæ. Quia ego indigus sum, tu dignus,

qui sis.

Lab. O scirpe, scirpe! dando fortunas tuas,

Qui semper servas gloriam arutidinis.

Cæ. Equidem me ad visitationem exerceo.

Nam omnia coruscæ præ tremore fabulor.

Lab. Edepol, Neptunæ, es balnearior frigidus:

Cum vestimentis posteaquam abs te abi, algeo.

Ne thermopolium quidem ulum intruit:

Ita salsum præbet potionem & frigidam.

Cæ. Ut fortunati sunt fabri ferrarii,

Qui apud carbones assident! semper calent.

Lab. Utinam fortuna meum amantia ureret,

Uti, cum exivissem ex aqua, arereu tamen!

Cæ. Quid, si aliquo ad ludos me pro manduco locem?

Lab. Quapropter? Cæ. Quia pol clare crepito dentibus,

Jure optumo me lavisse arbitor.

Lab. Qui? Cæ. Quia audirem tecum in navem ascen-
dere,

Qui a fundamento mihi usque movisti mare.

Lab. Tibi auscultavi, tu promittebas mihi

Illis esse questum maximum metreticibus;

Ibi me corruere posse ajebas divitiis.

Cæ. Jam possulas te, impurata belua,

Totum Siciliam devoraturum insulam.

Lab. Quenam balnea meum vocavit vidulum,

Aurum atque argentum ubi omne compactum fuit?

Cæ. Eadem illa, credo, quæ meum maripium,

Quod plenum argenti fuit in faccipio.

Lab. Eheu! redactus sum usque ad hanc unam tun-
culam,

Ex ad hoc missillum passum, perii oppido!

Cæ. Vel confociare mihi quidem tecum licet:

Æquas habemus partes. *Lab.* Saltem si mihi

Mulierculæ essent salivæ spes aliquæ forent.

Nunc si me adolescens Pleudippus viderit,

A quo arrhobonem pro Palæstra acceptam,

Jam se exhibebit hic mihi negotium.

Cæ. Quid, ille, piores! tibi quidem edepol copia est,

Dum lingua vivit, qui rem solvas omnibus.

ACTUS

Scepario, Charmides, Labrax.

- Q**uid illuc, obsecro, est negotii, quod dux mulier-
cale
Hic in fano Veneris signum stentis amplexu tenent;
Nescio quem metuentes miser? nocte hac vero pro-
xima
Se iactatas atque ejectas hodie esse ajunt e mari.
Lab. Obsecro hercle adoleiscens, ubi istuc sunt, quas
memoras, mulieres?
Sc. Hic in fano Veneris. **Lab.** Quot sunt? **Sc.** Toti-
tidem quot ego & tu sumus.
Lab. Nempe me. **Sc.** Nempe nescio istuc. **Lab.** Qua
sunt facie? **Sc.** Scitula.
Vel ego amare utramvis possim, si probe appertus
sem.
Lab. Nempe puella? **Sc.** Nempe molestus es: vise, si
lubet.
Lab. Meas oportet intras esse hic mulieres, mi Char-
mides.
Cb. Juppiter te perdat, & si sunt, & si non sunt ta-
men.
Lab. Intro rumpeam jam huc in Veneris fanum. **Cb.**
In barathrum mavelim.
Obsecro, hospes, da mihi aliquid, ubi condormiscam,
loci.
Sc. Illic ubi vis condormisce: nemo prohibet, publi-
cum est.
Cb. At vides me, ornatus ut sim vestimentis uvidis:
Rapipe me in testam, da mihi vestimenti aliquid
aridi,
Dum mea arescunt: in aliquo tibi referam gratiam.
Sc. Tignilum eccillum mihi anum arescit: id si vis,
dabo:
Eodem amictus, eodem testus esse soleo, si pluvit.
Tu istuc mihi dabo: exarescunt faxo. **Cb.** Eho! an
te pœnitet,
In mari quod elavi, ni hic in terra iterum etiam?
Sc. Eluas tu an exungare, circum non interdum.
Tibi ego nunquam quidquam credam, nisi accepto
pignore.
Tu velsuda, vel peri algi; vel tu egrota, vel vale:
Barbarum hospitem mihi in adeis, nihil moror: sat
litium est.
Cb. Jamne abis? venales illic ducitavit, quisquis est.
Non est misericors, sed quid ego hic asilo infelix, u-
vidus?
Quin abeo hinc in Veneris fanum, ut adormiscam
hanc crapulam,
Quam potavi præter animi, quam libavit, senten-
tiam.
Quasi vinis Græcis Neptunus nobis suffudit mare:
Itaque alvom prodi speravit nobis falsis poculis.
Quid opus? si verbis? si invitare nos paulisper per-
geret,
Ibidem obdormissemus: nunc vix vivos amisit do-
mum.
Nunc lenonem, quid agit intras, visam, convivam
noctem.

ACTUS TERTIUS
SCENA, I.

Dæmones.

Iris modis di ludos faciant hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somnis
dantur.
Ne dormientes quidem sument quie-
scere.
Velut ego hac nocte, que præcessit,
proxima

Mirum atque iacturum fœmaliu somnium.
Ad hirandinum nidam visa est finia
Ascensionem ut faceret admolirier:
Neque eas eripere quibat inde. postibi
Videbatur ad me finia aggredier,
Rogare, scalas ut darem utendas sibi.
Ego ad hoc exemplum finis respondeo,
Natas ex Philomela atque ex Progne esse hirundines.
Ago cum illa, ne quid nocent meis popularibus.
Atque illa animo iam fieri ferocior.
Viderat ultro mihi malum mitoriarier.
In jus vocat me, ibi ego nescio quomodo
Iratu videot mediam arripere finiam:
Concludo in vincula bestiam nequissimam.
Nunc quam ad rem dicam hoc attinere somnium,
Namquam hodie quivi ad conjecturam evadere.
Sed quid hic in Veneris fano
Clamoris oritur? animus mirat.

ACTUS III. SCENA II.

Trachalis, Dæmones.

- P**ro, Cyrenenses populares! vestram, ego implo-
ro fidem,
Agricolæ, accole, propinqui qui estis his regionibus,
Ferte opem inopis, atque exemplum pessimum pel-
sumdate,
Vindicare: ne impiorum potior sit potentia,
Quam innocentium, qui se sceleris fieri nolant ne-
biles.
Scutrite exemplum impudenti, dare pudori premium.
Facite hic lege potius liceat, quam vi, visio vi-
gere.
Currite huc in Veneris fanum: vestram iterum im-
ploro fidem,
Qui prope hic adestis, quique auditis clamorem
meum,
Ferte suppetias, qui Veneri Venerique antistite
Mores antiquo in custodiam suam commiserunt ca-
put.
Prætorquetur injuriæ prius collum, quam ad vos per-
veniat.
Dem. Quid istuc est negotii? **Tr.** Per ego te hac ge-
nua obsecro severè,
Quisquis es. **Dem.** Quin tu ergo omitte genua; &
quid sit, mihi expedi.
Quid ramultrues? **Tr.** Teque oco & quæso, si spe-
ras tibi
Hoc anno multum futurum super, & insperatum,
Eamque eventuram exagopam Capam salvam &
seipitem,
Atque ab lipitudine usque socitas ut sit tibi.
Dem. Sanum es? **Tr.** Seu tibi confidis fore multam
magularum.

Ut

Ut se ne pigret dare operam mihi, quod se orabo, lenex.

Dem. At ego te per crura & talos, tergumque obtor tuum,

Si tibi ulmeam uberem esse speras virgideam,

Et tibi esse eventuram hoc anno uberem melleam mali,

Ut mihi istuc dicas negotii quid sit, quod tumultuos.

Tr. Qui lubet maledicere? equidem tibi bona exuptavi omnia.

Dem. Bene equidem tibi dico, qui, te digna ut evoniant, precor.

Tr. Obsecro, hoc pravocete ergo. *Dem.* Quid negotii est? *Tr.* Mulieres

Dux innocentes inras hic sunt, tui indigentes auxilii,

Quibus adversum jus, legeisque intiguere injuria hic

Facta est, sitque in Veneris sano. tum sacerdos Veneria

Indigne afficitur. *Dem.* Quis homo est tanta cendentia,

Qui sacerdotem audet violare? sed ex mulieres

Que sunt? aut quid is iniqui sit? *Tr.* Si das operam, eloquar.

Veneris signum sunt amplexu. nunc ***

Eas deripere vult, eas ambas esse oportet ***

Dem. Quis istic est, qui deos tam parvipendit?

Tr. Frandis, sceleris, parricidii, perjuri plenas,

Legirupis, impudens, impurus, inveterundissimus:

Uno verbo absolvam, Leno 't: quid illum potro pradicem?

Dem. Edepol infortunio hominem predicas donabilem,

Tr. Qui sacerdoti scelestus faucos iuterpreffent.

Dem. At malo cum magno tuo lucit hercle. ite istinc foras,

Turbatio, Spanax! ubi esis? *Tr.* I, obsecro, istro, subveni

Mis. *Dem.* Iterum hand imperabo. sequimini hac.

Tr. Age nunc jam.

Dem. Propripere hominem pedibus hac, indeam quasi occiam suam.

Tr. Audio tumultum: opinor, leno pugnis pestitur.

Nimis velim improbidum homini malas edentaverunt.

Sed ecce ipse huc egrediuntur timide e sano guheres.

ACTUS III. SCENA III.

Palæstra, Ampeliscæ, Trachalio.

Nunc id est, cum omnium copiarum atque opum,

Anasil, pradii viduatis nos tenet,

Nec ulla specula est, que salutem aherat:

Nos ferimus, quem in partem ingredi periequamur,

Mactum misera in metu nunc sumus ambe,

Tanta importunitas, tantaque injuria

Facta in nos est modo hic intrus ab nostro hero;

Qui scelestus sacerdotem anum precipem

Reppulit, propulit, perquam indignis modis,

Noique ab signo intimo vi deripuit sua.

Sed nunc seie ut ferunt res fortunæque nostræ,

Par est moriri. neque est melius morte, in malis

Rebus, miseris. *Tr.* Quid est? que illic oratio 't?

Cello ego has consolari? heus, Palæstra! *Pal.* Qui vocat?

Tr. Heus, Ampeliscæ! *Amp.* Obsecro, quis est, qui vocat?

Pal. Quis is est, qui nominat? *Tr.* Si respicias, scies.

Pal. O salutis meæ spes! *Tr.* Tace, ac bono animo es.

Me vide. *Pal.* Si modo id liceat, vis ne opprimar:

Que vis, vim mihi afferam ipsa, adigit. *Tr.* Ah delaine! nimis inepta es.

Amp. Desiste dictis nunc jam miseram me consolari.

Pal. Nili quid re pradium apparatus, Trachalio, acta hæc res est:

Certum 't moriri, quam hunc pari grassari lenonem in me.

Sed muliebri animo sum tamen: miseræ ubi venis in mentem

Mihi mortis, metus membra occupat edepol, *Tr.*

Esi hoc acerbum,

Bonum animum habete, *Pal.* Nam, obsecro, unde ausum mihi invenitur?

Tr. Ne, inquam, timeat: assidite hic in ara. *Amp.*

Istuc quid ara

Prodesse nobis plus potest, quam signum in sano hic intrus

Veneris, quod amplexu modo, unde abreptæ per vim miseræ?

Tr. Sedete hic modo: ego hinc vos tamen tutabor.

aram habete hanc

Vobis pro castris: mœnia hinc ego defenso.

Præsidio Veneris malitæ lenonis contra iacdam.

Amp. Tibi auscultamus. &, Venus alma, ambe te obsecramus,

Aram amplexantes hanc tuam lacrimantes, genibus nixæ,

Nos in custodiam tuam ut recipias, & tutare:

Illos scelestus, qui tuum fecerunt sanum parvi,

Ut uicijcare, noique ut hanc tua pace aram obfidere

Patiant, que elatæ ambe sumus opera Neptuni nostri:

No iniquis habere, neve leicior nobis vitio vortas,

Si quippiam 't, nuus quod bene esse laurum arbitrare.

Tr. Equum has petere intellego: decet abs te id imperrare:

Ignoscere his te convenit: metus has, id ut faciant, subigit.

Te ea cuncta naram esse autumant: eave tu harum conchas spernas.

Sed optime eccum exit senex, patronus mihi que & vobis.

ACTUS III. SCENA IV.

Demonis, Trachalio, Lenarii, Labrax.

EXI e sano, natum quantum est hominum sacrilegissimum.

Vos in aram abire selsum. sed ubi sunt? *Tr.* Huc respice.

Dem. Optime. *Len.* Istuc volueramus. jube modo accedat prope.

Dem. Tunc legirupionem hic nobis cum dis facere potius?

Pugnum in os impinge. *Lab.* Iniqua hæc parior cum pretio tuo.

Dem. At etiam minatur auxad, *Lab.* Jus meum ereptum est mihi,

Meas mihi ancillas invito me sripis, *Tr.* Ergo dato De

De senatu Cyrenensis quemvis opulentum *arbitrum*,
Situas esse oportet, neve eas esse oportet liberas,
Nive te io carcerem compingis? est æquum, ætatem-
que ibi
Te usque habitare, donec totum carcerem contriveris.
Lab. Noo hodie isti rei auspicavi, ut cum furcifero
fabolor.
Te ego appello. *Dem.* Cum illic primum, qui te
novit, dispora.
Lab. Tecum ago. *Tr.* Atqui tecum agendum? il-
lucne illic ancillæ tuæ?
Lab. Sunt. *Tr.* Agedum ergo, tange utramvis digi-
tulo minime modo.
Lab. Quid si attigeris? *Tr.* Exemplo hercle ego te
sollem pugilatorum
Faciam, & pendente incurrabo pugnis, perjuris sume.
Lab. Mihi noo liceat meas ancillas Veneris de ara ab-
ducere?
Dem. Non licet: ista est lex apud nos. *Lab.* Mihi
cum vultus legibus
Nihil est commercii, equidem istas jam ambas edu-
cam foras.
Tu, senex, si istas amas, huc arido argento? il opus.
Dem. Hæ autem Veneri complicaverunt. *Lab.* Habeat,
si argentum dabit.
Dem. Do tibi argentum. nunc adeo ut scias meas
sententiam,
Occipito modo illis afferre vim ioculo paucillatam,
Ita hinc ego te ornatum amittam, tu ipse te ut
non moveris.
Vos adeo, ubi ego innuere vobis, si ne ei caput
excutastis;
Quasi mureta juncis, item ego vos virgis circum-
vinciam.
Lab. Vi agis tecum. *Tr.* Etiam vim opprobres, fla-
gitia flagrantia?
Lab. Tun, tritarcifer, mihi audes inclementer dicere?
Tr. Fateor, ego tritarcifer sum: tu es homo aptissime
probus.
Nam qui minores hæc esse oportet liberas? *Lab.*
Quid, liberas?
Tr. Atque heras tuas quidem hercle, atque in germa-
na Græcia:
Nam altera hæc est nata Athenis ingenuis parentibus.
Dem. Quid ego ex te audio? *Tr.* Hanc Athenis esse
natam liberam.
Dem. Mea popularis, obsecro, hæc est? *Tr.* Non tu
Cyrenensis es?
Dem. Immo Athenis natus atque educatusque At-
ticis.
Tr. Obsecro, defende civis tuas, senex. *Dem.* O filia
Mea! cum ego hanc video, mearum me absens mi-
seriarum communes.
Trima que perit mihi, jam tanta esset, si vivit,
icio.
Lab. Argentum ego pro istis ambabus, cujæ erant,
domino dedi:
Quid mea refert, hæc Athenis nata, an Thebis
sicut,
Dum mihi recte servitutem serviant? *Tr.* Itane im-
pudens,
Tunc hic teles virginalis liberos parentibus
Subfectos habebis, atque indigno questu conteres?
Nam huic ætate patria quæ ut, profecto nescio:
Nisi scio probiorem hanc esse, quam te impuratis-
sime.

Lab. Tux istæ sunt? *Tr.* Contende ergo, uxor sit ter-
go verior.
Ni offermentas habebis plures in tergo tuo,
Quam ulla navis longa clavos, tum ego ero men-
dacissimus:
Postea aspice meum, quando ego tuam inspecta-
vero,
Nisi erit tam sanctum, ut quisvis dicat ampullarius,
Optimum esse opere faciundo corium, & sinceris-
simum;
Quid causæ est, quin virgis te usque ad sacuritatem
faciem?
Quid illas pectus? quas si attigeris, oculos eripiam
tibi.
Lab. Atqui, quia veras, utramque jam tecum abdu-
cam simul.
Dem. Quid facies? *Lab.* Volcanum adducam, is Ve-
neris est advocatus.
Dem. Quo illic it? *Lab.* Heus equis hic est? Heus.
Dem. Si attigeris osium,
Jam, hercle, tibi messis io ore fiet mergis pugneis.
Tr. Nollom habemus ignem, fisis vilitamus aridis.
Dem. Ego dabo ignem, siquidem in capite tuo coo-
standi copia? il.
Lab. Ibo, hercle, aliquo quæriturum ignem. *Dem.*
Quid, cum inveneris?
Lab. Ignem magnum hic faciam. *Dem.* Quin ut hu-
manum exuras tibi.
Lab. Immo hæc ambas hic in ara ut vivas combu-
ram. *Dem.* Id volo:
Nam, hercle, ego te barba contioso arripiam, &
in ignem consiciam,
Teque ambustulatum objiciam magnis avibus paba-
lum.
Cum consueturam egomet tecum facio, hæc illa
est simia,
Quæ his hirundines ex nido vult eripere ingratis,
Quod ego in somnis somniavi. *Tr.* Scin' quid? re-
cum oro, senex.
Ut illas serves, vim defendas, dam' ego herum ad-
duco tecum.
Dem. Quære heram, atque adloce. *Tr.* At hic ne.
Dem. Maximo malo suo,
Si attigerit, sive conceptit. *Tr.* Cura. *Dem.* Cu-
ratum est, abi.
Tr. Hunc quoque asserva ipsam, ne quo abitat, nam
promissus
Carnifici aut talentum magnum, aut hanc hodie
fistere.

ACTUS III. SCENA V.

Damones, Labran, Palestra, Ampulscus, Lenarii.

Utrum, tu, leno, cum malo libentius
Quicquid, an sic tuo malo, si copia est?
Lab. Ego, quæ tu loqueris, flocci noo facio, senex.
Meas quidem te iovio, & Venere, & (unimo Jove,
De ara capillo jam deripiam. *Dem.* Tange dum.
Lab. Tangam hercle vero. *Dem.* Agadam ergo! ac-
cede huc modo.
Lab. Jube dum recedere istos ambo illuc modo.
Dem. Immo ad te accedent. *Lab.* Noo hercle egomet
cenleo.
Dem. Quid ages, si accedent propius? *Lab.* Ego re-
cessleo.

Verum,

Verum, senex, si te umquam in urbe offendero,
Nunquam hercle quiquam me lenonem dixerit,
Si non te ludos peltomos dimiserit.
Dem. Facito istuc, quod minitaris, sed nunc interim
Si illas artigeris, dabitur tibi magnum malum.
Lab. Quam magnum vero? *Dem.* Quantum lenoni
satis est.
Lab. Minacias ego istas focci non facio tuas.
Equidem te inviro jam ambas rapiam. *Dem.* Tan-
ge dum.
Lab. Tange hercle vero. *Dem.* Tange! sed scia,
quomodo?
I dum, Turbatio, curriculo asser
Dnas clavas. *Lab.* Clavas? *Dem.* Sed probas: pro-
pera cito.
Ego te hodie faxo recte acceprum, ut dignus es.
Lab. Eheu! sceleratus galeam tui navi perdidisti.
Nunc mihi opportuna hic esset, salva si foret.
Licet saltem istas mihi appellare. *Dem.* Non licet.
Ehem! optime edepol, eorum, clavarum adeo.
Lab. Illud quidem, edepol, tionimentum est auribus.
Dem. Age accipe illanc alteram clavam, Sparax:
Age alter istinc, alter hinc affilite.
Affilite ambo, sic! audite nunc jam:
Si hercle illic illas hodie digito tetigerit
Invitas, ni istunc istis invitatis
Uique adeo, donec, qua domum abeat, nesciat,
Peristis ambo. si appellabit quempiam,
Vos responderet istunc istarum vicem;
Sin ipse abire hinc volet, quantum potest,
Extemplo amplectitorum crura subibus.
Lab. Etiam me abire hinc pon sineas? *Dem.* Dixi sa-
tis.
Et ille ubi servos cum hero hac advenit,
Qui herum accessit, izote extemplo domum.
Curate hac sultis magna diligentia.
Lab. Heu hercle! ne illic fama mutantur cito.
Jam hoc Hercules est, Veneris sanum quod fuit.
Ita duo desistit signa hic cum clavis senex.
Non hercle quo hinc nunc gentium aofugium scio,
Ita nunc mihi urunque ierit & terra & mare.
Palestra! *Lor.* Quid via? *Lab.* Apage! controversia
est.
Hac equidem Palestra, quæ respondit, non mea est.
Heus Ampelica! *Lor.* Cavebis isofortunio.
Lab. Ut potest, ignavi homines satis recte monent.
Sed vobis dico, heus vos! num molestia est,
Me adire ad illas propius? *Lor.* Nihil nobis quidem.
Lab. Numquid molestum mihi erit? *Lor.* Nihil, si
caveris.
Lab. Quid est, quod caveam? *Lor.* Mem a crasso in-
fortunio.
Lab. Quæso, hercle, abire ut liceat. *Lor.* Abeas, si
velis.
Lab. Bene hercle factum! habeo vobis gratiam.
Non. accedam potius. *Lor.* Illic astaro illico.
Lab. Edepol proveni nequiter multis modis.
Certum! si hæc hodie usque obediens vincere,

ACTUS III. SCENA VI.

*Pleusidippus, Trachalis, Mulieres, Labrax &
Lorax, Charmides.*

Meamne ille amicam leno vi, violentia
De ara deripere Veneris voluit? *Tr.* Admodum.

Pl. Quin occidisti extemplo? *Tr.* Gladius non erat.
Pl. Caperes aut fastum, aut lapidem. *Tr.* Quid ego,
quasi canem,
Hominem infestare lapidibus nequissimum?
Lab. Nunc pol ego peri! *Pleusidippus* eorum adest:
Converret jam hic me totum cum pulvisculo.
Pl. Eriamne io ara tunc sedebat mulieres,
Cum ad me profectus ire? *Tr.* Ibidem oñe sedent.
Pl. Quis illas nunc illic servat? *Tr.* Nescio quis senex,
Vicius Veneris. is dedit operam optumam.
Is nunc cum servis servat: ego mandaveram.
Pl. Duc me ad lenonem recta, ubi illic est homo?
Lab. Salve. *Pl.* Nihil salutem moror. opta ocus;
Rapi te oborto collo mavis, an trahi?
Utrumvis opta, dum licet. *Lab.* Neutrum volo.
Pl. Abi sane ad litus cutricolo, Trachalis:
Jube illos in urbem ire obviam ad portum mihi,
Quos mecum duxi, hunc qui ad carnificem traderent:
Post hac redito, atque agitato hic custodiam:
Ego hunc scelerum in ius rapiam isialem.
Age, ambula in ius. *Lab.* Quid ego deliqui? *Pl.*
Rogas?
Quin archabonem a me accepisti ob mulierem, &
Eam hinc abduxisti. *Lab.* Non avari. *Pl.* Cur ne-
gas?
Lab. Quia pol provexi; avere non quivi miser.
Equidem tibi me dixeram prestio fore
Apud Veneris sanum: quid muto? sumus ibi?
Pl. Io iure causam dicito: hic verbum sat est?
Sequere. *Lab.* Oborto te, subveni, mi Charmides.
Rapior oborto collo. *Ch.* Quis me nominat?
Lab. Video? me, ut rapior? *Ch.* Video, atque inspe-
cto lubens.
Lab. Non subvenire mihi andes? *Ch.* Quis homo te
rapiet?
Lab. Adolescens Pleusidippus. *Ch.* Ut nactus, habe
Bono animo: melius est te in nervom corpore.
Tibi obtigit, quod plurimi exoptant tibi.
Lab. Quid id est? *Ch.* Ut id quod querant, ioveniant tibi.
Lab. Sequere, obsecro, me. *Ch.* Pariter suades, qua-
lis es.
Tu io nervom rapere: eo me obsecras, ut te sequar.
Etiam retentas? *Lab.* Perii. *Pl.* Verum sit velim!
To, mea Palestra & Ampelica, ibidem illico
Manete, dum hac ego redeo. *Lor.* Equidem fun-
deo
Ut ad nos abeat potius, dum recipis. *Pl.* Placet:
Bene facitis. *Lab.* Fures mihi estis. *Lor.* Quid, fu-
res? *Pl.* Rape.
Lab. Oro, obsecro, Palestra. *Pl.* Sequere, carnufex.
Lab. Hospes! *Ch.* Non sum hospes: repudio hospitium
tuum.
Lab. Siccine me spernis? *Ch.* Sic ago: semel bibo.
Lab. Di te insistent. *Ch.* Isti capiti dicito.
Credo alium in aliam bellum hominem vortier.
Illic io columbam, crabo, leno vortitur:
Nam in columbari collum baud molto post erit:
In nervom ille hodie nidamenta congeret.
Verumtamen ibo, ei advocatus ut siem,
Si qui mea opera citius addici potest.

ACTUS QUARTUS

SCENA I.

Demones.

Ene factum, & volupe est, hodie me
his mulierculis
Tetulisse auxilium. jam clientas rep-
peri;
Atque ambas forma scitula atque ata-
tula.

Sed uxor scelestā me omnibus servat modis,
Ne qui significem quippiam mulierculis.
Sed Gripus servos noster, quid rerum gerat
Miror, de nocte qui abiit piscatam ad mare.
Pul magis sapisset, si dormivisset domi.
Nam nunc & noster ludos facit, & retia:
Ut tempestas est nunc, atque ut noctu fuit.
In digitis hodie percoquam, quod ceperit;
Ita fluctuare video vehementer mare.
Sed ad prandium uxor me vocat; redeo domum,
Jam meas opplebit aures sua vaniloquentia.

ACTUS IV. SCENA II.

Gripus.

NEPTUNO HAS AGO MEO PATRONO GRATIAS,
Qui saltes locis incolit pisculentis,
Cum me ex suis pulchre ornatum expeditiv
Templis reducem, plurima præda onustum,
Salute horis, quæ in mari fluctuoso
Piscatu novo me neri compotivit.
Miroque modo atque incredibili hic piscatus mihi
Lepide evenit: neque piscium ullam unciam hodie
Pondus cepi, nisi hoc quod fero hic in rete.
Nam ut de nocte multa impigresque exsurrexi,
Lucrum præpositivi sopori & quieti:
Tempestate læva experiri expectavi
Paupertatem heri, qui & meam sententiam
Tolerarem, opera haud fui parvus mea. Nimis homo
Nihilus est, qui piger est: nimisque id genus odi
ego male.

Vigilare decet hominem, qui vult sua temporis con-
ficere officia.

Non enim illum expectare oportet, dum herus se
ad suum quisque officium.

Nam qui dormiunt libenter, sine lucro & cum ma-
lo quiescunt.

Nam ego nunc mihi, qui impiger fui, tepperi, ut
piger, si velim, siem.

Hoc ego in mari, quidquid inest, repperi: quid-
quid inest, grave quidem est: aurum

Hic ego inesse reor. nec mihi conficius est ullus ho-
mo. nunc hæc tibi

Ocasio, Gripes, obigit, ut liberet ex populo Præ-
tor te.

Nunc sic faciam, sic consilium est, ad herum ut
veniam docte atque astute.

Paxillatim pollicitor capite argentum, ut sim
liber.

Jam ubi liber ero; igitur demum instruam agrum,
ades, mancipia:

Navibus magnis mercaturam faciam: apud reges rex
perhibebor.

Post animi causa mihi navem faciam, atque imitator
Stratonicum:

Oppida circumvectabor. ubi nobilitas mea erit clara,
Oppidum magnum communibo: eii ego urbi Gripo
indam nomen,

Monimentum meæ fame & factis: ibique regnum
magnum instruam.

Magna res hic agito in mentem instruere. nunc
hunc vidulum condam.

Sed hic tex cum aceto pransurus est & sale, sine
bono pulmento.

ACTUS IV. SCENA III.

Trachalis, Gripus.

HEUS mane. Gr. Quid maneam? Tr. Dum hanc ti-
bi, quam trahis, rudentem complico.

Gr. Mitte modum. Tr. At pol ego te adjuvabo. nam
bonis quod

Bene fit, haud perit. Gr. Turbida tempestas heri
fuit,

Nihil habeo, adolescens, piscium: ne tu mihi esse
postules.

Non vides referre me uvidum rete, sine squamfio
pecu?

Tr. Non edepol piscas expeto, quam tui sermonis sam
indigem.

Gr. Enicas jam me odio, quisquis es. Tr. Non finam
ego abire hinc te. mane.

Gr. Cave sis malo. quid tu, malum, nam me re-
trahis? Tr. Andi.

Gr. Non audio. Tr. At pol quin audies. Gr. Quin
post loquere, quid vis.

Tr. Eho, modo est operæ pretium, quod tibi ego
narrare volo.

Gr. Eloquere, quid id est? Tr. Vide num quispiam
consequitur prope nos.

Gr. Ecquid est, quod mea referat? Tr. Scilicet! sed
boni consilii

Ecquid in te mihi est? Gr. Quid negotii est? mo-
do dic. Tr. Dicam.

Tace, si fidem modum das mihi te non fore infidum.
Gr. Do fidem tibi, fidus ero, quisquis es. Tr. Audi.

furtum ego vidi

Qui faciebat: noveram dominum, id cui fiebat: post
ad

Furem egomet devenio, feroque ei conditionem hoc
pacto:

Ego istuc furtum scio cui factum est. nunc mihi si vis
Dare dimidium, indicium domino non faciam. is
nihil

Eriam respondit, quid inde æquom est dare mihi?
dimidium

Volo ut dicas. Gr. Immo hercle etiam amplius:
nam nisi dat, dominum dicendum

Conseo, Tr. Tuo consilio faciam, nunc advorte a-
nimum;

Namque hoc attinet omne ad te. Gr. quid est fa-
ctum? Tr. Vidulum

Istum, cuius ille est, novi ego hominem jam pri-
dem. Gr. Quid est?

Tr. Et quo pacto perit. Gr. At ego quo pacto in-
vento est scio.

Et qui invenit, hominem novi: & dominus qui
nunc est, scio.

D d

Nihil.

Nihil pol' pluri' tua hoc, quam quanti istud refert mea.

Ego illum novi, cuius nunc est; tu illum, cuius antehac fuit.

Hunc homo feret a me nemo: ne tute speres potius. *Tr.* Nemo ferat.

Si dominus veniat? *Gr.* Dominus haec nemo, ne frustra sis.

Nisi ego, nemo natu' est; hunc qui cepi in venatu meo.

Tr. Itane vero? *Gr.* Equem esse dices in mari piscem neum?

Quos cum capio, siquidem cepi, mei sunt; habeo pro meis:

Nec manu afferuntur; neque illinc partem quisquam postulat.

In foro palam omnes vendo pro meis venalibus.

Mare quidem commune certo est omnibus. *Tr.* Assentio.

Qui minus hunc communem quizso mihi esse oportet vidulum?

In mari inventu' est, commune est. *Gr.* Ne impudenter impudens!

Nam si istuc jus sit, quod memoras, piscatores perierint:

Quippe cum extemplo in macellum pisces prolati sunt,

Nemo erat: suam quisque partem piscium poscat sibi:

Dicat, in mari communi captes. *Tr.* Quid ais, impudens?

Ausus etiam comparare vidulum cum piscibus?

Eadem tandem res videtur? *Gr.* In manu non est mea;

Ubi demisti retem atque hamum, quidquid haesit, extraho.

Meum, quod rete atque hami nostri sunt, meum potissimum est.

Tr. Immo hercle haud est; siquidem quod vas excepisti. *Gr.* Philopse!

Tr. Sed tu eni unquam piscatorem vidisti, venefice,

Vidulum piscem cepisse? aut protulisse ullum in forum?

Non enim tu hic quidem occupabis omnis quæstus, quos voles.

Ex virorem & piscatorem te esse, impare, postulas.

Vel te mihi monstrare oportet, piscis qui sit vidulus.

Vel, quod in mari non natum est, neque habet squamas, ne feras.

Gr. Quid tu, nunquam audivisti esse antehac vidulum piscem? *Tr.* Scelas.

Nullus est. *Gr.* Immo est profecto. ego, qui sum piscator, scia!

Vero rare capitur: nullus minus sæpe ad terram venit.

Tr. Nil agis: dare verba speras mihi te posse, furcifer.

Quo colore est? *Gr.* Hoc colore capiuntur paucissimi.

Sunt alii puniceo corio, magni item atque arri.

Tr. Scio.

Tu hercle, opinor, in vidulum te piscem convorter, nisi caves!

Fiet tibi punicum corium, postea atrum denuo.

Gr. Quid scelus hodie hoc invenit! *Tr.* Verba facimus: it dies.

Vide sis, quojus arbitrari nos facere vis? *Gr.* Viduli.

Arbitrari. *Tr.* Ita enim vero? stultus es. *Gr.* Salve, Thales!

Tr. Tu istunc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbitrum.

Quojus hæc res arbitrari fiat. *Gr.* Quizso sanus es?

Tr. Elieborofus sum. *Gr.* Ego curritur, hunc non amittam tamen.

Tr. Verbum adde etiam unum, jam in cerebro colaphos abstrudam tuo.

Ego jam hic te, isdem quasi penicillus novos exurgeri solet.

Ni hunc amittis, exurgebo quidquid humoris tibi est.

Gr. Tange! affligam ad terram te isdem, ut piscem soleo polypum.

Vis pognare? *Tr.* Quid opu' est? quia tu potius perdam dudem.

Gr. Hinc tu, nisi malum, frustici nihil potes, ne potules.

Abeo ego hinc. *Tr.* At ego hinc oblectam navem, ne quæ abeas: mane.

Gr. Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero.

Mitte rudentem, scelesce. *Tr.* Mittam: omitte vidulum.

Gr. Nunquam, hercle, hinc hodie ramenta fas fortunatur.

Tr. Non probare pernegando mihi potes, nisi pars datur.

Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur.

Gr. Quemne ego excepti in mari? *Tr.* At ego inspechavi e litore.

Gr. Mea opera, labore, & rete, & horia. *Tr.* Num qui minus,

Si veniat nunc dominus, quojus est, ego qui inspechavi procul.

Te hunc habere, fur sum, quam tu? *Gr.* Nihil.

Tr. Mane, magigia!

Que argumento socius non sum, & fur sum? fac dum ex te sciam.

Gr. Nescio: neque ego istas vestras leger urbanas scio, nisi quia, hunc meum esse, dico. *Tr.* Et ego item esse ajo meum.

Gr. Mane jam: reperi rem, quo passo neq' fur, nec socius sis.

Tr. Quo pacto? *Gr.* Sine me hinc abire: tu abi tacitus tuam viam:

Nec tunc quoquam indicassis, neque ego tibi quidquam dabo.

Tu taceris; ego multabo: hoc opratum, atque acquisitum est.

Tr. Equid conditionis audes ferre? *Gr.* Jamdudum fero:

Ut abeas, rudentem amittas, mihi molestus ne sis.

Tr. Mane, dum refero conditionem. *Gr.* Te obsecro, hercle, aufer te modo.

Tr. Equem in his locis novisti? *Gr.* Oportet vicinos meos.

Tr. Ubi tu hic habitas? *Gr.* Porro illic longe usque in campis ultimis.

Tr. Vin' qui in hac villa habitat, ejus arbitrari fieri?

Gr. Paulisper remitte restem, dum concedo, & consulo.

Tr. Fiat. *Gr.* Euge! salva res est: praeda hoc perpetua est mea.

Ad meum horum arbitrum vocat me hic intra præsepis meas.

Num.

Numquam, hercle, hodie abjudicabit ab suo tribubolum.
Nz ille haud scit, quam conditionem tetulerit. Ibo
ad arbitrum

Tr. Quid igitur? Gr. Quamquam istuc esse jus meum
certo scio,

Fiat istuc potius, quam nunc pugnem tecum. Tr.
Nunc places.

Gr. Quamquam ad ignotum arbitrum me appellis; si
adhibebit fidem,

Et si est ignotus, notus: si non; notus, ignotissimus
est.

ACTUS IV. SCENA IV.

*Damones, Palestra, Ampelias, Gripus,
Trachalio.*

S^{er}is, edepol, quamquam solo velis quæ voltis,
mulieres,

Metuo, propter vos, ne uxor mea me extradat
adibus:

Quæ me pellices adduxisse dicet ante oculos suos.
Vos confugite in aram potius, quam ego. *Mul.* Mi-
serere peristimus.

Dam. Ego vos salvas sistam, ne timeat. sed quid vos
soras

Prosequimini? quoniam ego assam, faciet nemo in-
juriam.

Ite, inquam, domum ambo nunc jam ex præsidio
prædes.

Gr. O bere, salve. Dam. Salve, Gripus. quid sit? Tr.
Tuusne hic servus est?

Gr. Haud pudet. Tr. Nihil alio tecum. Gr. Ergo abi
hinc sis. Tr. Quæso responde, senex.

Tuus hic servus est? Dam. Meus est. Tr. Hem!
istuc optime, quando tuus est.

Iterum te saluto. Dam. Et ego te. tune es, qui
haud multo prius

Abiisti hunc herum arcessitum? Tr. Ego is sum.
Dam. Quid nunc vis tibi?

Tr. Nempe hic tuus est? Dam. Meus est. Tr. Istuc
optime, quando tuus est.

Dam. Quid negotii sit? Tr. Vir scelestus illic est. Dam.
Quid fecit tibi

Vir scelestus? Tr. Homini ego isti talos suffringi
volo.

Dam. Quid est? quæ de re litigatis nunc inter vos?
Tr. Eloquent.

Gr. Immo ego eloquar. Tr. Ego, opinor, tem fac-
tulo. Gr. Siquidem

Sis pudicus, hinc facessas. Dam. Gripus, animum
advorte, ac tace.

Gr. Utin' istuc prius dicat? Dam. Audi, loquere tu.
Gr. Alianor prius,

Quam tu dabis orationem? Tr. Ut nequirat com-
primi!

Ita ut occipit dicere; illum quem dudum
Lenonem extruxisti, hic ejus vidulum, eccillum.

Gr. Non habeo. Tr. Neque, quod oculis video? Gr.
At ne videas, velum.

Habeo, non habeo. quid tu me curas, quid rerum
geram?

Tr. Quomodo habetas, illud refert: jurene an in-
juria.

Gr. Ni istum cepi, nulla causa est, quin me condo-
nos cruci;

Si in mari reti apprehendi, qui teum potius est,
quam meum?

Tr. Verba dar, hoc modo res gesta est, ut ego dico.
Gr. Quid tu ais?

Tr. Quoad primarius vir dicat, compere hunc sis,
si tuus est.

Gr. Quid? tu idem mihi vis fieri, quod herus consu-
vit tibi?

Si ille te comprimebat solitus, hic noster nos non
solet.

Dam. Verbo illo modo ille vicit. quid nunc tu vis?
dic mihi.

Tr. Equidem neque ego partem posco mihi istinc de
istoc vidulo,

Neque meum esse hodie unquam dixi. sed istuc inest
cistellula

Hujus mulieris, quam dudum dixi fuisse liberam.

Dam. Nempe tu hanc dicis, quam esse ajebas dudum
popularem meam?

Tr. Admodum: & ea, quæ olim parva gestavit, cre-
pundia

Istic in ista cistula infans, quæ istuc inest in vidulo.

Hoc neque isti usus est, & illi miseræ suppetias fe-
ret,

Si id dederit, qui suos parentes querat. Dam. Fa-
ciam ut det: tace.

Gr. Nihil, hercle, ego sum isti daturus. Tr. Nihil pe-
to, nisi cistulam,

Et crepundia. Gr. Quid si ea sunt aurea? Tr. Quid
istuc tua?

Aurum auro expenditur; argentum argento exqua-
bitur.

Gr. Fac sis aurum ut videam; post ego faciam ut vi-
deas cistulam.

Dam. Cave malo, ac tace tu! tu perge, ut occipit
sibi, dicere.

Tr. Unum te obsecro, ut te hujus commiserescat mu-
lieris;

Siquidem hic lenonis ejus est vidulus, quem suspicor.
Hic nisi de opinione certum nihil dico tibi.

Gr. Viden' scelestus ut accupatur! Tr. Sine me, ut
occipit, loqui.

Si scelestus illius est hic, quojus dico, vidulus,
hæc poterunt novisse: ostendere his jube. Gr. Ain'
ostendere?

Dam. Haud iniquum dicit, Gripus, ut ostendatur vi-
dulus.

Gr. Immo hercle insignite inique. Dam. Qui dum?
Gr. Quia si ostendero,

Continuo hunc novisse dicant scilicet. Tr. Scelerum
caput!

Ut tute es, item omnis censens esse? perjurii caput!

Gr. Omnia istuc ego facile patior, dum hic hinc a
me sentiat.

Tr. Atqui nunc abs te fiat. verum hinc ibit testimo-
nium.

Dam. Gripus, advorte animum. tu paucis expedi, quid
postulas.

Tr. Dixi equidem: sed si parum intellexi, dicam de-
nuo.

Hasce ambas, ut dudum dixi, ita esse oportet liberar.

Hæc Arthemis parva fuit virgo surrepta. Gr. Dic mihi,
Quid ista ad vidulum pertinent, te væ sint istæ an
libera?

Tr. Omnia iterum vis memorari, scelus, ut defiat
dies.

Dam. Abstine maledictis, & mihi, quod rogavi, dilue.
Tr. Cistellam istuc inesse oportet caudeam in isto vidulo.

Ubi sunt signa qui parentes noscere hanc possit suos,
 Quibuscum parva Athenis perit, sicuti dixi prius.

Gr. Juppiter te dique perdat! quid ais vir venesice?
 Quid? iste mutæ sunt, quæ pro se fabulari non

queant?
Tr. Eo tacent, quia tacita bona 'st mulier semper,
 quam loquens.

Gr. Tum pol tu pro oratione, nec vir nec mulier
 mihi es.

Tr. Qui dum? *Gr.* Quia enim neque loquens es,
 neque tacens umquam bonus.

Quæso, en umquam hodie licebit mihi loqui. *Dam.*
 Si præterhac

Unum verbum faxis hodie, ego tibi comminuam
 caput.

Tr. Ut id occæpi dicere, senex, eam te quæso cistellam
 Ut jubeas hunc reddere illis. ob eam, si quid postulat

Sibi mercedis, dabitur: aliud quidquid ibi est, ha
 beat sibi.

Gr. Nunc demum istuc dicis, quoniam jus meum ef
 fe intellegis:

Dudum dimidiâ petebas partem. *Tr.* Immo etiam
 nunc peto.

Gr. Vidi petere milvum, etiam cum nihil auferret
 tamen.

Dam. Non ego te comprimere possum sine malo? *Gr.*
 Si istuc tacet,

Ego tacebo: si iste loquitur, sine me pro te mea
 parte loqui.

Dam. Cedo modo mihi istum vidulum, *Gripe.* *Gr.*
 Concredam tibi.

At si istorum nihil sit, ut mihi reddas. *Dam.* Red
 detur. *Gr.* Tene.

Dam. Audi nunc jam, Palæstra atque Ampelicia, hoc
 quod loquor.

Estne hic vidulus, ubi cistellam tuam inesse ajebas?
Pal. Is est.

Gr. Peril, hercle, ego miser! ut, priusquam plane
 asperit, illico

Eum esse dixit! *Pal.* Faciam ego hanc rem * pla
 nam tibi:

Cistellam istuc inesse oportet caudeam in isto vidulo.
 Ibi, ego dicam, quidquid inerit, nominatim; tu

mihi

Nullus offenderis. si falsa dicam, frustra dixerô.
 Vos tamen istæc, quidquid illic inerit, vobis habebitis.

Sed si erunt vera, tum obsecro te, ut mea mihi
 reddantur. *Dam.* Placet.

Jus merum oras, meo quidem animo. *Tr.* Ac meo,
 hercle.

Gr. Quid si ista aut superstitiosa, aut ariola est, at
 que omnia,

Quidquid insit, vera dicet? anne habebit ariola?
Dam. Non feret, nisi vera dicet: nequidquam ariola
 labitur.

Solve vidulum ergo, ut, quidquid sit vetum, quam
 primum sciam.

Gr. Hoc habet? solum est: ah peril! video cistellam.
Dam. Hæcine est?

Pal. Istæc est, o mei parentes! hic vos conclusos gero.
 Hac opesque spesque vestrum cognoscendam condidi.

Gr. Tum tibi, hercle, deos iratos esse oportet, quis
 quis es,

Quæ parenteis in tam angustum tuos locum compe
 geris.

Dam. *Gripe,* accede huc. tua res agitur. tu puella,
 istinc procul

Dicito, quid insit, & qua facie, memorato omnia.
 Si hercle tantillum peccasiss, quod posterius postules.

Te ad verum converti? nugas, mulier, magnas egeris.
Gr. Jus bonum oras. *Tr.* Edepol haud orat te: nam

tu injurias.

Dam. Loquere nunc jam, puella. *Gripe,* animum ad
 vorte, ac tace.

Pal. Sant crepuedia. *Dam.* Ecce video. *Gr.* Perii in
 primo prælio!

Mane, ne offenderis. *Dam.* Qua facie sunt? respon
 de ex ordine.

Pal. Ensculo 'st aureolus primum litteratus. *Dam.* Di
 ce dum:

In eo ensiculo litterarum quid est? *Pal.* Mei no
 men patris.

Post altrinfecus est securicula ancipes, item aurea
 Litterata: ibi matris nomen in securicula 'st. *Dam.*

Mane!

Dic, in ensiculo quid nomen est paternum? *Pal.*
 Demones.

Dam. Di immortales! ubi loci sunt spes meæ? *Gr.*
 Immo edepol, meæ?

Dam. Perge, te obsecro, continuo. *Gr.* Placide! aut
 ite in malam crucem.

Dam. Loquere matris nomen hic in securicula quid sit.
Pal. Dedalis. *Dam.* Di me servatum cupiant. *Gr.*

At me perditum.

Dam. Filiam meam esse hanc oportet, *Gripe.* *Gr.* Sit
 per me quidem.

Qui te di omnes perdat, qui me hodie oculis vi
 disti tuis,

Meque adeo scellestus, qui non circumspexi centies
 Prius, me ne quis inspiceret, quam rete extrahi

ex aqua.

Pal. Post est sicilicula argenteola, & duæ connexæ ma
 niculæ, &

Sacula. *Gr.* Quin tu i dierecta cum sacula, & cum
 perculis!

Pal. Et bulla aurea est, pater quam dedit mihi na
 tali die.

Dam. Ea est profecto! contineri, quin complectar,
 non queo.

Filia mea. salve! ego is sum, qui te produxi, pater:
 Ego sum Demones, & mater tua, ecce, hic intus

Dedalis.

Pal. Salve, mi pater insperat! *Dam.* Salve. ut te
 amplector libens!

Tr. Volupe 'st, cum istuc ex pietate vestra vobis con
 titigit.

Dam. Capedum: hunc, si potes, fer intro vidulum,
 age Truchalis.

Tr. Ecce *Gripe* scelera! cum istæc res male evenit tibi,
Gripe, gratulor. *Dam.* Ago eamus, mea gnata, ad

matrem tuam,

Quæ ex te poterit argumentis hanc rem magis ex
 quirere,

Quæ te magis tractavit, magisque signa permovit tua.

Tr. Eamus intro omnes, amice quando operam pro
 miscuam damus.

Pal. Sequere me, *Ampelicia.* *Amp.* Cum te dii amant,
 volupatui est mihi.

Gr.

Gr. Sumne ego sceleratus, qui illuc hodie excepi vidulum!

Aut cum excepi, qui non alicubi in solo abstrusi loco!

Credam edepol turbulenta pradam eventuram mihi, Quia illa mihi tam turbulenta tempestate evenerat.

Credo edepol ego illic inesse auri & argenti largiter.

Quid melius est, quam ut hinc intro abeam, & me, suspendam clanculum;

Saltem tantisper, dum abcedat hæc a me ægrimonia.

ACTUS IV. SCENA V.

Dæmones.

P. Pro dii immortales, quis me est fortunior, Qui ex improvise filiam inveni meam?

Satis si quoniam homini debet esse beneficium volunt, Aliquo illud pacto obtingit optatumque!

Ego hodie, qui neque operavi, neque credidi, Is improvise filiam inveni tamen:

Et eam de genere summo adolescentem dabo Ingenuo, Atheniensi, & cognato meo.

Ego cum adeo arceam huc ad me quamprimum volo, Julique exire hac ejus servom, ut ad forum

Iret. nondum egressum esse eum, id miror tamen. Accedam opinor ad fores. quid conspicio?

Uxor complexa collo retinet filiam. Nimis pene inepta atque odiosa ejus amatio est.

ACTUS IV. SCENA VI.

Dæmones, Trachalis.

A. Liquando osculando melius est, uxor, pausam fieri.

Atque adorna, ut rem divinam faciam, cum intro advenero,

Laribus familiaribus: cum auxerunt nostram familiam.

Sunt domi agni & porci sacres. sed quid istum remoramini?

Mulieres, Trachalionem? atque optime, eccum, exit foras.

Tr. Ubi ubi erit, tamen jam Investigabo, & mecum ad te adducam simul

Pleusidippum. *Dem.* Eloquere, ut hæc res obtigit de filia:

Eum rogato, ut relinquat alias res, & huc veniat.

Tr. Licet.

Dem. Dico daturum meam illi filiam uxorem. *Tr. Licet.*

Dem. Et patrem ejus me novisse, & mihi esse cognatum. *Tr. Licet.*

Dem. Sed propere. *Tr. Licet.* *Dem.* Jam hic fac sis, cœna ut curetur. *Tr. Licet.*

Dem. Omnian' licet? *Tr. Licet.* sed scis, quid est, quod te volu?

Quod promissum, ut meminisses, hodie ut liber sim. *Dem. Licet.*

Tr. Fac, ut exores Pleusidippum, ut me emittat manu. *Dem. Licet.*

Tr. Et tua filia facito oret: facile exorabit. *Dem. Licet.*

Tr. Atque ut mihi Ampelica nubat, ubi ego sim liber. *Dem. Licet.*

Tr. Atque et gratum mihi beneficium factis experiar. *Dem. Licet.*

Tr. Omnian' licet? *Dem.* Licet. tibi rursum refero gratiam.

Sed propere ire in urbem actutum, & recipere te hac rursum. *Tr. Licet.*

Jam hic ero. tu interibi adorna ceterum, quod oportet est. *Dem. Licet.*

Tr. Percules istum infelicem cum sua licentia!

Ita aures replevit aures. quidquid memorabam, licet.

ACTUS IV. SCENA VII.

Gripeus, Dæmones.

Quam mox licet te compellere, Dæmones? *Dem.* Quid est negotii Gripe? *Gr.* De illo vidulo

Si sapias, sapias: habes quod dii danunt boni.

Dem. Aequum videtur tibi, ut ego, alienum quod est, Meum esse dicam? *Gr.* Quodue ego inveni in mari?

Dem. Tanto melius illi obtigit, qui perdidit: Tuum esse nihilo magis oportet vidulum.

Gr. Isto tu pauper es, cum nimis sancte plus. *Dem.* O Gripe Gripe, in ætate hominum plurimæ

Fiunt transiunt, ubi decipiuntur dolis.

Atque edepol in eas plerumque elca imponitur: Quam si quis avidus poscit elcam avariter,

Decipitur in transfenna avaritia sua.

Ille qui consule, docte, atque astute cavet, Dintine uti bene licet parum bene:

Mihi illuc videtur prada prædatum ireri, Ut cum majore dote abeat quam advenierit.

Egone ut quod ad me allatum esse alienum sciam, Calem? minime illuc faciet noster Dæmones.

Semper cavere hoc sapienter æquifurum est, Ne conscii sint ipsi maleficiis suis.

Ego mihi cum lusi, nihil moror ullum lucrum.

Gr. Spectavi ego pridem Comicos ad istum modum Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier.

Cum illos sapientis mores monstrabant populo: Sed cum inde suam quisque ibant diversi domum,

Nullus erat illo pacto, ut illi jussarent.

Dem. Abi intro, ne molestus. lingue tempera.

Ego daturus tibi nihil sum, ne tu frustra sis.

Gr. At ego deos quæso, ut quidquid in illo vidulo sit, Si aurum, si argentum est, omne id ut fiat cinis.

Dem. Illuc est, quod nos nequam servis utimar.

Nam illic cum servo si quo congressus foret, Et ipsum sese & illam facti adstringeret.

Dum prædam habere se censeret, interim Præda ipsius esset: præda prædam duceret.

Nunc hinc intro ibo, & sacrificabo. postibi Jubebo nobis cœnam continuo coqui.

ACTUS IV. SCENA VIII.

Pleusidippus, Trachalis.

I. Terum mihi illuc omnia itera, mi anime, mi Trachalis,

Mi liberte, mi patrone, immo potius, mi pater.

Repperit patrem Palaestra suum atque matrem? *Tr. Repperit.*

Pl. Et popularis est? *Tr.* Opinor. *Pl.* Et nuptura est mihi? *Tr.* Sulpicor.

Pl. Censen' hodie despondebit eam mihi, quæso? *Tr.* Censeo.

Pl. Quid? patri etiam gratulabor, cum illam invenit? *Tr.* Censeo. *Pl.*

Pl. Quid? matri ejus? *Tr.* Censeo. *Pl.* Quid ergo censes? *Tr.* quod rogas.
Censeo. Pl. Dic ergo quanti censes? *Tr.* Egone? censeo.
Pl. At fume quidem, ne censionem semper facias. *Tr.* Censeo.
Pl. Quid si curram? *Tr.* Censeo. *Pl.* An sic potius placide? *Tr.* Censeo.
Pl. Etiamne eam adveniens salutem? *Tr.* Censeo. *Pl.* Etiamne ejus patrem?
Tr. Censeo. *Pl.* Post ejus matrem? *Tr.* Censeo. *Pl.* Quid postea?
 Etiamne adveniens complectar ejus patrem? *Tr.* Non censeo.
Pl. Quid, matrem? *Tr.* Non censeo. *Pl.* quid eamplē illam? *Tr.* Non censeo.
Pl. Perii! delectum dimisi, nunc non censeo, cum volo.
Tr. Sanus non es, sequere. *Pl.* Dux me, mi patrone, quē libet.

ACTUS QUINTUS

SCENA I.

Labrax.

Uis me est mortaliū miserior, qui vivat alter hodie,
 Quem ad recuperatores modo damnavit Pseudodippus.
 Abjudicata a me modo est Palaestra.

Nam lenones ex gaudio credo esse procreatos,
 Ita omnes mortales, si quid est mali lenoni, gaudent.
 Nunc alteram illam, quæ mea est, visam huc in Veneris sinum.
 Saltem ut eam abducam, de bonis quod restat reliquiarum.

ACTUS V. SCENA II.

Gripius, Labrax.

NUMquam edepol hodie ad vesperam Gripium incipietis vivum,
 Nisi vidulus mihi reddatur, *Lab.* Perii, cum mentionem

Fieri audio usquam viduli, quasi palo pectus tundat.
Gr. Istic scelestus liber est: ego qui in mari prehendi Rete, atque excepti vidulum, dare ei negatis quidquam.

Lab. Pro di immortales! suo mihi hic sermone arrexit aures.

Gr. Cubitum hercle longis litteris signabo jam usque quaque.

Si quis perdidit vidulum cum auro atque argento multo,

Ad Gripium ut veniat, non feretis istum, ut postulatis.

Lab. Meum, hercle, illic homo vidulum scit, qui habet, ut ego opinor.

Adeundus mihi illic est homo. di, queso, subvenite.

Gr. Quid me intro revocas? hoc volo hic ante ostium extergere.

Nam hoc quidem pol e robiginē, non e ferro factum est,

Ita quanto magis extergeo, rutilum atque tennius fit:

Nam quidem hoc Vere natum est verum: ita in manibus confecit.

Lab. Adolegens, salve! *Gr.* Di te ament cum irmiso capite. *Lab.* Quid fit?

Gr. Verum extergetur. *Lab.* Ut vales? *Gr.* Quid tu? nunc medicus, queso, es?

Lab. Immo edepol una littera plus sum, quam medicus. *Gr.* Tum tu

Mendicus es? *Lab.* Tetigisti acu. *Gr.* Videtur digna forma.

Sed quid tibi est? *Lab.* Hac proxima nocte in mari elavi.

Contracta est navis, perdidit, quidquid erat, miser ibi omne.

Gr. Quid perdidisti? *Lab.* Vidulum cum auro atque argento multo.

Gr. Ecquid meministi in vidulo, qui perit, quid iniecit ibi?

Lab. Quid refert, qui perit? *Gr.* Tamen si non hoc, aliud favelemur.

Quid si ego sciam qui invenerit? vole ex te scire signa.

Lab. Nummi ostingenti aurei in marsupio infuerant. Præterea centum denaria Philippiæ in palceolo seculius.

Gr. Magna hercle præda! si largiter mercedis indispiscat.

Dii homines respiciunt, bene ego hinc prædatus ibo. Profecto hujus est vidulus, perge alia tu expedire.

Lab. Talentum argenti commodum magnum inerat in in crumena,

Præterea sinus, epichysis, cantharus, gaulus, cyathusque.

Gr. Pape! divitias tu quidem habuisti lusculentas.

Lab. Miserum istuc verbum & pessimum est, Habuisse, & nihil habere.

Gr. Quid dare velis, qui istuc tibi invelliget indicet, quæ?

Eloquere propere celeriter. *Lab.* Nummos trecentos. *Gr.* Tricas,

Lab. Quadringentos, *Gr.* Tramas putidas. *Lab.* Quingentos, *Gr.* Cassam glandem.

Lab. Sexcentos. *Gr.* Curculiunculos minetos fubulare.

Lab. Dabo septingentos. *Gr.* Os calet tibi! num gis frigidefastas?

Lab. Mille dabo nummos. *Gr.* Somnias. *Lab.* Nihil addo; abi! *Gr.* Igitur audi:

Si, hercle, abiero hinc, hic non ero. *Lab.* Vincentum & mille? *Gr.* Dormis.

Lab. Eloquere quantum postules. *Gr.* Quo nihil invitus addas;

Talentum magnum; non potest triobolam hinc abesse.

Proin' tu vel aias, vel neges. *Lab.* Quid istic necessum est, video?

Dabitur talentum. *Gr.* Accedendum huc. Venus hæc volo arroget te.

Lab. Quod tibi libet, id mihi impera. *Gr.* Tange agram hanc Veneris. *Lab.* Tango.

Gr. Per Venerem hanc jurandum est tibi. *Lab.* Quid jurem? *Gr.* Quod jubebo.

Lab. Præi verbis quidvis, id quod domi est, numquam illi supplicabo, *Gr.*

Gr. Tene aram hanc. *Lab.* Teneo. *Gr.* Dejura, te mihi argentum daturum,
Eodem die, viduli ubi sis positus. *Lab.* Fiat.
Gr. *Lab.* Venus Cyrenensis, testem te testor mihi,
Si vidulum illam, quem ego in navi peridi,
Cum auro atque argento salvum invenisgavero,
Ilique in potestatem meam pervenerit.
Gr. Tum ego huic Gripo dico, inquit, & me tangito.
Lab. Tum ego huic Gripo dico, Venus, ut tu audias.
Gr. *Lab.* Talentum argenti magnum continuo dabo.
Gr. Si fraudassis; dicito, uti te in questu tuo
Venus eradicet caput atque xtatem tuam.
Tecum hoc habeto tamen, ubi juraveris.
Lab. Et illum ego adversum si quid peccasso, Venus,
Veneror te, ut omnes miseri lenones fient.
Gr. Tamen fiet, etsi tu fidem servaveris.
Tu hic opperire, jam ego faxo exibat senex:
Eum tu continuo vidulum reposceto.
Lab. Si maxime mihi illum reddideris vidulum,
Non illi ego hodie debeo triobolium.
Meus arbitratu est, lingua quod juret mea.
Sed conticecam. ecam exit, & ducit senem.

ACTUS V. SCENA III.

Gripus, Damus, Labrax.

SEquere hac, ubi istuc leno est? heus tu, hem tibi,
hic habet vidulum.
Dem. Habeo, & fateor esse apud me: &, si tuus est,
habeas tibi.
Omnia, ut quidquid insuere, ita salva sistuntur tibi.
Tene, si tuus est. *Lab.* O di immortales! meus est.
salve, vidule.
Dem. Tuusne est? *Lab.* Rogitas? Siquidem hercle Jo-
vis fuit, meus est tamen.
Dem. Omnia insunt salva: una istinc cistella excepta
est modo
Cum crepundis, quibuscum hodie filiam invenis meam.
Lab. Quam? *Dem.* Tua quae fuit Palæstra; ea filia in-
venta est mea.
Lab. Bene mehercle factum est; cum istuc res tibi ex
sententia
Pulchre evenit, gaudeo. *Dem.* Istuc facile non credo
tibi.
Lab. Immo, hercle, ut scias gnoscere me, mihi triobo-
lum
Ob eam ne quis: condono te. *Dem.* Benigne edo-
pol facis.
Lab. Immo tu quidem hercle vero. *Gr.* Heus tu! jamne
habeas vidulam?
Lab. Habeo. *Gr.* Propera. *Lab.* Quid properabo? *Gr.*
Reddere argentum mihi.
Lab. Neque edepol tibi do, neque quidquam debeo.
Gr. Quæ hæc factio est?
Non debes? *Lab.* Non hercle vero. *Gr.* Non tu ju-
ratus mihi es?
Lab. Juratus sum: & nunc jurabo, si quid voluptati
est mihi:
Jurjurandum rei servandæ, non perdendæ, conditum
est.
Gr. Cedo si mihi talentum magnum argenti, perju-
ris sume.
Dem. Gripus! quod tu istam talentum polcis? *Gr.* Ju-
ratus 'st mihi

Dæ. *Lab.* Libet jurare. tan' meo Pontifex perju-
rio es?
Dem. Qua pro re argentum promisit hic tibi? *Gr.* Si
vidulum
Istam redgissim in potestatem ejus, juratus dare
Mihi talentum magnum argenti. *Lab.* Cedo quicum
habeam judicem,
Ni dolo malo insipularus sis, nive etiam dum sem
Quinque & viginæ natus annos. *Gr.* Habe cum hoc.
Lab. Alto 'st opus.
Dem. Jam ab isto auferre haud finam, nisi istum con-
demnavero.
Promisisti huic argentum? *Lab.* Fateor. *Dem.* quod
servo meo
Promisisti, meum esse oportet: ne tu leno postules
Te hic fide lenonia uti: non poter. *Gr.* Jam te ratus
Natum hominem, quem defraudares, dandum huic
argentum est probum:
Id ego continuo huic dabo, adeo me ut hic emit-
tat manu.
Dem. Quando ergo erga te benignus fui, atque ope-
ra mea
Hæc tibi sunt servata. *Gr.* Immo hercle mea, ne
tu dicas tua.
Dem. Si sapiēs, tacebis. tum te mihi benigne itidem
addeceat
Benemerenti bene referre gratiam. *Lab.* Nempe pro meo
jure oras. *Dem.* Mirum quin tuum jus meo peri-
culo abs te expectam.
Gr. Salvos sum, leno labascit, libertas portenditur.
Dem. Vidulum istuc ille invenit, illud mancipium
meum est.
Ego tibi hunc porro servavi cum magna pecunia.
Lab. Gratiam habeo, & de talento nulla causa est,
quæ feras,
Quod isti sum juratus. *Gr.* Heus tu! mihi dato er-
go, si sapiēs.
Dem. Tacet' an non? *Gr.* Tu meam rem simulas a-
gere, tibi me *
Non hercle istuc meo intervortes, si aliam prædam
perdidi.
Dem. Vapulabis, verbum si addes istuc unum. *Gr.*
Vei hercle enica.
Non tacebo umquam alio pacto, nisi talento com-
primor.
Lab. Tibi operam hic quidem dat: taceto. *Dem.* Con-
cede hoc tu leno. *Lab.* Licet.
Gr. Palam age, nolo marmur ullum neque salsurum
fieri.
Dem. Dic mihi, quanti illam emisisti tuam alteram
mulierculam
Amphiscan? *Lab.* Mille nummos denumeravi. *Dem.*
Vin tibi
Conditionem luculentam ferre me? *Lab.* Sane volo.
Dem. Dividuum talentum faciam. *Lab.* Bene facias.
Dem. Pro illa altera,
Libera ut sit, dimidium tibi sume, dimidium huic
cedo.
Lab. Maxime. *Dem.* Pro illo dimidio ego Gripum
emittam manu,
Quon propter tu vidulum, & ego natam juveni.
Lab. Bene facis.
Gratiam habeo magnam. *Gr.* Quam mox mihi ar-
gentum ergo redditur?
Dem. Res soluta est, Gripus. ego habeo. *Gr.* Hercle,
at ego me mavelo.

Dem.

Dem. Nihil hercle hic tibi est, ne tu speres. jurisjurandi volo.

Gratiam facias. Gr. Peril hercle: nisi me suspendo, occidi.

Nunquam hercle iterum defraudabis me quidem post hunc diem.

Dem. Hic hodie cœnato, leno. *Lab.* Fiat. conditio placet.

Dem. Sequimini iotro. spectatores, vos quoque ad cœnam vocem.

Ni daturus nihil sum, neque sit quidquam pollast domi,

Neve adeo vocatos credam vos esse ad cœnam foras.

Verum si voletis plaufum Fabulæ huic clarum dare, Commistat omnes veniote ad me ad annos sedecim.

Vos hic hodie cenatore ambo. *Lab.* Fiat. *Dem.*

Plaufum date.

FINIS RUDENTIS.

STICHUS.

Dramatis Personæ.

PALEGYRIS,	} mulieres,	2	EPIGNOMUS.
PINACIUM,		2	STICHUS, servus.
ANTIPHO, senex.	} PAMPHILIPPUS, adolescens.	2	SAGARINUS, servus.
GELASIMUS, paraflus.		2	STEPHANUM, ancilla.
CROCOTIUM, ancilla.		2	
DINACIUM, puer.		2	

ARGUMENTUM.

*S*enex colligit filias, quod hæc virgo
Tam perjuræ perperantem pauperem
Ita sustinere fratres, neque relinquere.
Construque verbis delinquit commodis.
Habere ut sineret, quas semel nocte forent.
Viri reverent opibus ausi trans mare:
Suam quisque retinet: ac Stichus ludus datur.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Panegyris, Pinacium.

Rædo ego miseram fuisse Penelopam,
Soror, suo ex animo; quæ tam diu
vidua

Viro suo caruit. nam nos ejus ani-
mum

De nostris factis noscimus, quarum vi-
ri hinc absunt,

Quorumque nos negotiis absentium, ut æquom est,
Solicite noctes & dies, soror, sumus semper.

Pin. Nostrum officium nos facere æquom est: neque
Id magis facinus, quam nos monet pietas.

Sed hic, mea soror, assiduum: mutua volo tecum
Loqui de re viri. *Pan.* Salvem, amabo?

Pin. Spero quidem, & volo: sed hoc, soror, crucior,
Patrem tuum meumque adeo, unice qui unus

Civibus ex omnibus probus perhibetur,
Eum ounc improbi viri officio uti;

Viris qui tantas absentibus nostris
Facit injurias immerito,

Nosque ab his abducere volt.
Hæc res vitæ me, soror, saurant:

Hæc mihi dividit & seculo sunt.

Pan. Neu lacruma, soror; neu tuo id animo
Fac, quod tibi tuus pater facere minatur.

Spes est eum melius facturum.

Novi ego illam: istuc joculo dicit:
Neque ille sibi merear Perlarum

Montes, qui esse auri perhibentur,
Uti istuc taciatur, quod tu metuis.

Tameo si faciat, minime irasci
Decet: oeq; id immerito eveniet.

Nam viri nostri domo ut abierunt,
Hic tertius annus. *Pin.* Ita ut memoras.

Pan. Cum ipsi interea vivant, valeat;
Ubi sunt, quid agant, æquid agant,

Neque participant nos, oeq; redeunt.

Pin. An id doles, soror, quia illi suum officium
Non colunt, cum tuum facis? *Pan.* Ita pol.

Pin. Tace lus! cave si audiam ego istuc;
Cave, posthac ex te. *Pan.* Nam qui jam?

Pin. Quia pol meo animo omnes sapientes
Suum officium æquom est colere, & facere.

Quamobrem ego te hoc, soror, tamen es major,
Muneo, ut tuum memineris officium.

Er, si illi improbi sor, atque aliter
Nos faciant, quam æquom est: tamen pol

Ne quid magis sumus, omnibus obnoxio opibus,
Nostrorum officium meminisse decet.

Pan. Placet: taceo. *Pin.* At memineris facto.

Pan. Nolo ego, soror, me credi esse immemorem viri,
Neque ille eos honores, mihi quos habuit, perdidit:

Nam mihi pol grata acceptaque bujus est benignitas:
Et me quidem hæc conditio nunc non ponit:

Neque est, cur ounc studeam has optas mutarier.
Verum postremo in patris potestate est situm;

Faciendum id nobis quod parentes imperant.

Pin. Scio, atque in cogitando merore angor.

Nam propemodum jam ostendit suam sententiam.

Pan. Igitur queramus, nobis quid facto usus sit.

ACTUS I. SCENA II.

Antipho, Panegyris, Pinacium.

*Q*ui manet ut moneatur semper servos homo offi-
cium suum,

Nec voluntate id facere meminit, servos is
habitu haud probus est.

Vos meministis quot calendis petere demeosum ci-
bum,

Qui minus meministis, quod opus sit facto, facere
in ædibus?

Jam quidem in suo quique loco nisi erit mihi si-
tum suppellectilis,

Cum ego revortar, vos monumentis commonefaciam
babulis.

Non homines habitare mecum mihi hic videntur,
sed suos.

Facite, sultis, nitide ut ædes meæ sior, cura re-
deam domum.

Jam ego domi adero: ad meam majorem filiam invi-
so domum.

Si

Si quis me queret, inde vocatore aliqui: aut jam egomet hic ero.

Pin. Quid agimus, foror; si offirmaſſe pater advoſum nos? *Pen.* Pati.

Nos oportet, quod ille faciat, cuius poteſtas plus poteſt.

Ant. Si manere hic ſeſe malint potius, quam alio nūbere;

Non faciant? quid mihi opus eſt decuſo ætatis ſpatio cum eis

Gerere bellum; cum nihil, quamobrem faciam, meruiſſe arbitror?

Principium ego quo pacto cum illis occipiam, id ratiocinor:

Utrum ego perplexim laceſſam oratione ad hunc modum,

Quaſi nunquam quidquam in eas ſimulem; quaſi nihil inaudiverim;

Eas in ſe meruiſſe culpam: an potius teutem leniter;

An minaciter? ſcio lites fore: ego meas novi optame.

Pin. Exorandò, haud adſervandò ſumendam operam cenſeo.

Gratiam a patre ſi petimus, ſpero ab eo impetrare: Advoſari ſine dedecore & ſcelere ſummo haud poſſumus.

Neque ego ſum factura; neque tu ut facias, conſilium dabo:

Verum ut exoremus, novi ego noſtros: exorabili ſit.

Ant. Sic faciam, aſſimulabo, quaſi aliquam culpam in ſe admiferint.

Perplexabiliter earum hodie perpaſſefaciam pectora:

Poſt id agam igitur: deinde, ut animus meus erit, faciam palam.

Ant. Cito, faciendi verba. ibo intro, ſed aperta eſt foris.

Pin. Certo enim mihi paternæ vocis ſonitus anres accidit.

Pen. Is eſt caſtor, ferre advoſum hominem occupemus oſculum.

Pin. Salve, mi pater. *Ant.* Et vos, ambæ illico, agite, abcedite.

Pin. Oſculum. *Ant.* Sat eſt oſculi mihi voſtri. *Pin.* Qui, amabo, pater?

Ant. Quia ita ræge animæ ſalfura evenit. *Pin.* aſſide hic, pater.

Ant. Non ſedeo illic, vos ſedete: ego ſedere in ſubſellio.

Pin. Mane pulvinum. *Ant.* Bene procuras mihi: ſatis ſic ſultum eſt mihi.

Pin. Sine, pater. *Ant.* Quid opus eſt? *Pin.* Opus eſt.

Ant. Morem tibi geram, atque hoc ſatis eſt.

Pin. Numquam enim nimis curare poſſunt ſuum parentem filiz.

Quem æquius eſt nos potiorem habere, quam te?

poſſidea, pater,

Viros noſtros, quibus tu voluiſti eſſe nos matreſfamilias?

Ant. Bonas ut æquom eſt facere, facitis; cum tamen abſentes viros

Perinde haberis, quaſi præſentes ſint. *Pin.* Pudicitia eſt, pater,

Eos magnificare, qui nos ſocias ſumferunt ſibi.

Ant. Nemoquis eſt alienus noſtris dictis auceps auri-

Pen. Nullus præter nos, teque. *Ant.* Voſtrum animum adhiberi volo.

Nam ego ad vos nunc imperitus rerum, & mulierum,

Diſcipulus venio ad magiſtras. quibus matronas moribus,

Quæ optumæ ſunt, eſſe oportet? ſed utraq; ut dicat mihi.

Pen. Quid iſtuc eſt, quod hæc exquaſitam mulierum mores venis?

Ant. Pol ego uxorem quaero, poſtquam voſtra mater mortua eſt.

Pen. Facile invenies, & peiores, & pejor moratam, pater,

Quam illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque ſol videt.

Ant. At ego ex te exquo, atque ex iſtâ tua forore. *Pin.* Edepol, pater,

Scio ut oportet eſſe, ſi ſint ita, ut ego æquom cenſeo.

Ant. Valo ſcire ergo, ut æquom cenſes. *Pin.* Ut per urbem cum ambulat,

Omnibus os obturent, ne quis merito maledicat ſibi,

Ant. Dic viciniſſim nunc jam tu. *Pen.* Quid vis tibi dicam, pater?

Ant. Ubi faciliſſime ſpectatur mulier, quæ ingenio eſt bono?

Pen. Cui maleficiundi eſt poteſtas, quæ, ne faciat, id temperat.

Ant. Haud male iſtuc. age tu altera; utra ſit conditio penſior,

Virginemne an viduam habere? *Pin.* Quanta mea ſapientia eſt.

E malis multis malum quod minimum eſt, id minimum eſt malum.

Qui poteſt mulieres vitare, viret: ut quotidie Pridie caveat, ne faciat quod pigeat poſtridie.

Ant. Quæ tibi mulier videtur multo ſapientiffima?

Pen. Quæ tamen, cum res ſecundæ ſunt, ſe poterit noſcere.

Et illa, quæ æquo animo patietur ſibi eſſe pejor, quam ſuit.

Ant. Edepol vos lepide tentavi, voſtrumque ingenium ingeni.

Sed hoc eſt, quod ad vos venio, quodque eſſe ambas conventas volo.

Mihi auctores ita ſunt amici, ut vos hinc abducam domum.

Pen. At enim nos, quarum res agitur, aliter auctores ſumus.

Nam aut olim, niſi tibi placebant, non datas oportuit:

Aut nunc non æquom eſt abduci, pater, illiſſe abſcentibus.

Ant. Volne ego patiari cum mendicis nuptas, me vivo, viris.

Pin. Placet ille meus mihi mendicis. ſuus rex reginæ placet.

Idem animus eſt in paupertate, qui olim in divitiis ſuit.

Ant. Volne latrones & mendicos homines magnipenditis?

Pen. Non me tu argento dediſti, opinor, nuptum, ſed viro.

Ant. Quid? illos exſpectatis, qui a hinc jam abierunt triennium?

Quin vos capitis conditionem ex pessima primariam?
Pan. Stultitia est, pater, venatum ducere invitas canes.

Huflus est uxor, invita quæ ad virum nuptum datur.
Ant. Certamine est neuram vostrarum persequi imperium patris?

Pis. Persequimur. nam quo dedisti nuptum, abire nolumus.

Ant. Bene valete: ibo, atque amicis vestra consilia eloquar.

Pan. Probiores credo arbitrabunt, si probis narraveris.

Ant. Curate igitur familiare rem, ut potestis, optime.

Pan. Nunc placet, cum tæste monitras: nunc tibi auscultabimus.

Nunc, foror, abeamus intro. *Pis.* Immo interviam prius domum.

Si a viro tibi forte nuntius, facito ut sciam.

Pan. Neque ego te celabo, neque tu me celassis, quod scies.

Eho, Crocotium, i, parasitum Gelasimum hac accitito:

Tecum adduce. nam illum ecastor mittere ad potum volo,

Si quæ forte ex Aûa navis heri aut hodie venerit. Nam dies totos apud portum servos anus assidet.

Sed tamen volo interviam. propera. ac acturum redi.

ACTUS I. SCENA III.

Gelasimus, Crocotium.

FAMem fuisse suspicor matrem mihi:

Nam postquam natus sum, farur nunquam fui.

Quam ego matri meo retuli invitissimus,

Eam mihi nunquam retulit mater gratiam.

Nam illa me in alvo menses gestavit decem,

At ego illum in alvu gesto plus annos decem.

Atque illa puerum me gestavit parvulum,

Quo minus laboris illam cepisse existim:

At ego non pauxillum in utero gesto famem,

Verum hercle multo maximam & gravissimam.

Uteri dolores mihi oboriantur cutidie;

Sed matrem parere nequeo; nescio quomodo.

Audivi sæpe hoc volgo dici,

Solere elephantum gravidam perpetuos decem

Esse annos. ejus ex femine hæc certo est fames.

Nam jam complures annos utero hæret meo.

Nunc si ridiculum hominem quaerit quispiam,

Vanalis ego sum cum ornamentis omnibus.

Inanimentes explemētus quæritio.

Gelasimo nomen mihi indidit parvo pater:

Quia inde jam a pauxillo puero ridiculus fui.

Propter paupertatem adeo hoc nomen repperi;

Eo, quia paupertas facit, ridiculus forem:

Nam illa omnes atres perdoct, ubi quem attigit.

Per annonam caram dixit me natum pater:

Propterea, credo, nunc esturio acutus.

Sed generi nostro hæc redditæ est benignitas,

Nulli negare soleo, si quis eam me vocat.

Oratio una interit hominum pessime,

Atque optima hercle, meo animo, & scitissima,

Qua ante utebamur, Veni illo ad cenam: Sic fac!

Præstare vero! Ne grave: Est commodum?

Volo, inquam, fieri! Non amittam, quin eas!

Nunc reppererunt ei verbo vicarium,

Nihil quidem hercle verbum ac vitiosum,

Vocem te ad cenam, nisi egomet cenem foris.

Ei hercle ego verbo lambon defraçto velim,

Ni vere perierit, si cenassit domi.

Hæc verba subigunt me, mores ut barbaros

Dicam, atque ut sciam præconia compendium;

Itaque auctionem prædicem, ipse ut veniam.

Cr. Hic ille est Parasitus, quem accitissim missa sum.

Quæ loquitur, auscultabo, priusquam colloquar.

Gel. Sed curiosi sunt hic quam plures mali,

Alienas res qui curant studio maximo,

Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua:

Ei quando quem auctionem factorem sciunt,

Adeunt, perquirent, quid fiet causæ illico:

Alienum sit cogat, an pararit prandium:

Uxorin' sit reddenda dos divortii?

Eos omnes (tamestis hercle haud indignos iudico,

Qui, ut multum miseris sint, laborem) nihil moror:

Dicam auctionis causam, ut animo gaudeant,

(Nam curiosus nemo est, quin sit malevolus.)

Ipse egomet quamobrem auctionem prædicem:

Damna evenerunt maxima mihi mihi,

Ita me mancipia miserum affecerunt male;

Potationes plurimas demorru:

Quot adeo comæ, quas deservi, mortuus!

Quot potiones multæ! quot autem prandia!

Quæ inter contium perdidit trientium.

Præ merore adeo miser atque ægritudine

Confenui: pene sum fames emortuus.

Cr. Ridiculus æque nullus est, quando esurit.

Gel. Nunc auctionem facere decretum est mihi.

Foras necessum est, quidquid habeo, vendere.

Adelle sultia, præda est præsentium.

Logos ridiculos vendo: agite licemini!

Qui cæna possit? ac quid possit prandio?

Hercules te amabit prandio? cæna tibi!

Ehem annuit! nemo meliores dabit.

Nullis meliores esse parasitos finam.

Vel auctiones Græcas, sudatorias,

Vel alias magis malacas crapularias,

Cavillationes, assenariuncolas,

Ac perjurationuncolas parasiticas,

Rubiginolas strigiles, ampullam rubidam,

Parasitum inanem, quo recondas reliquias.

Hæc venisse jam opus est, quantum potest.

Uti decumam partem Herculi polliceam.

Cr. Ecastor auctionem haud magni pretii!

Adhæsit homini ad insimam ventrem fumes.

Adibo hominem. *Gel.* Quis hæc est, quæ advos-

sum it mihi?

Epigoniæ ancilla hæc quidem est Crocotium.

Cr. Gelasime, salve. *Gel.* Non est id nomen mihi.

Cr. Certo mecastor id fuit nomen tibi.

Gel. Fuit disertum: verum id usu perdidit:

Nunc Microctrogas nomine ex vero vocor.

Cr. Hæc ecastor, tibi te hodie multum. *Gel.* Quando

aut in quo loco?

Cr. Hic cum auctionem prædicabas. *Gel.* Pessima,

Ehno' audisti? *Cr.* Te quidem dignissimum.

Gel. Quo nunc is? *Cr.* Ad te. *Gel.* Quid venis? *Cr.*

Panegyris

Rogare iussit te opere maximo,

Mecum sumit ut ires ad sese domum.

Gel. Ego illo mehercle vero eo, quantum potest.

Jamne extra cocta sunt? quant agnis fecerat?

Cr. Illa quidem nullum sacrificavit. *Gel.* Quomodo?

Quid igitur me volt? *Cr.* Tritici modios decem

Roga-

Rogare, opinor, te volt. *Gel.* Mene ut ab se petam?
Cr. Immo hercle ut abs te mutuum nobis dares.
Gel. Negato esse quod dem, nec mu, nec mutuum,
 Neque aliud quidquam, nisi hoc, quod habeo, pallium;
 Linguam quoque etiam venditariam.
Cr. Hui, nulla tibi lingua est, quæ quidem dicat, Dabo?
Gel. Veterem reliqui: ecce illam, quæ dicat, Cedo.
Cr. Malum tibi di dent! *Gel.* Hæc eadem dicit tibi.
Cr. Quid nunc? iturus, an non? *Gel.* Abi sane domum:
 Jam illo venturum dicito, propera, atque abi.
 Demiror, quid illec me ad se arcessi iussit,
 Quæ nunquam iussit me ad se arcessi ante hunc
 diem?
 Postquam vir abili ejus. miror, quid fiet,
 Nisi ut periculum ejus: visam, quid velit.
 Sed ecce Dinacium fiat puerum. hoc vide!
 Sarin' ut facite, atque ex pictura alisit?
 Næ iste edepol vinum poculo pauxillulo
 Sæpe exanclavit submerum scitissime.

ACTUS SECUNDUS

SCENA I.

Dinacium, Gelasimus.

Ercurius, Jovis qui vultus perhibetur,
numquam æque patri
Suo nuntium lepidum attulit, quam
ego nunc quæ heræ nuntiabo.
Itaque oculum pectus porto læticia
lubentique:

Neque lubet, nisi gloriose, quidquam proloqui.
profecto
Amicitias omnium Venerum atque venustarum asse-
fero.
Ripisque superat mihi atque abundat pectus læticia
meum.
Propterea, Dinacium, pedes hortare. honesta dicta
factis:
 Nunc tibi potestas adipiscendi est gloriam, lau-
 dem, decus:
 Heræque egenti subveni: beneficia majorum tuorum
 exauge.
 Quæ misera expectatione est Epignomi adventus viri.
 Proinde ut decet, amat vinum suum cupide. nunc
 expedi, Dinacium.
 Age, ut placet; curre, ut lubet; cave quemquam
 floccificeris.
 Cubitis depulsa de via; tranquillam cœcinnæ viam.
 Si rex ostabit obviam, regem ipsum prius pervortito.
Gel. Quidnam dicam, Dinacium
 Lascivibundum tam lubenter currere?
 Harundinem fert, sportulamque, & hamulæm pisci-
 rinum.
Die. Sed tandem, opinor, æquus est heram mihi esse
 supplicem,
 Atque oratores mittere ad me, donaque ex auro,
 & quadrigæ,
 Qui vehar. nam pedibus ire non queo, ergo jam
 revertor.
 Ad me iri & supplicari egomet mihi censeo æquom.
 An vero negas censeas; nihil esse quod ego nunc
 scio?
 Tantum a portæ apperto bonum, tam gaudium asse-
 kro grande,

Vix ipsa domina hoc, nisi sciat, exoptare a dis audeat.
 Nunc nro hoc deportem? haud placet: neque id
 vero officium arbitror.
 Hic hoc videtur mihi magis meo convenire huic
 nuntio.
 Advorium ut veniat, obsecrer, se ut nuntio hoc im-
 pertiam.
 Secundas fortunas decent superbire.
 Sed tandem cum recogito, qui potuit scire hæc sci-
 re ma?
 Non enim possum, quin revertar, quin loquar,
 quin edisserem,
 Heramque æx mœore eximam, beneficia majorum
 meum
 Exaugeam, atque illam augeam ex imperato oppor-
 tuno modo,
 Contundam facta Talthybiæ, contemniamque omnis
 nuntios:
 Simulque ad cursuram meditabor me ad lados Olym-
 pie.
 Sed spatium hoc occidit: breve 't curriculum: quam
 me penitet!
 Quid hoc? ocellam januam video. ibo, & pulsa-
 bo fores.
 Aperite, atque appropriate, fores facite ut pateant:
 remove moram.
 Nimis hæc res sipe cura geritur. vide, quamdudum
 hic asto & pulso!
 Somnon operam datis? experiar; fores, an cubiti,
 an pedes plus valeant.
 Nimis vellem hæc fores heram fugissent, ea caussa
 ut haberent malum.
 Defessus sum pultando.
 Hoc postremum est vobis.
Gel. Ibo, atque hunc compellabo.
 Salvos sis! *Din.* Et in salve.
Gel. Jam tu piscator factus?
Din. Quampridem non edisti?
Gel. Unde is? quid fers? quid festinas?
Din. Tua quod nihil refert, ne
 Ceres. *Gel.* Quid istic inest?
Din. Quas tu vides colubas?
Gel. Quid tam iracundus? *Din.* Si in te
 Pudor alit, non me appelles.
Gel. Possum scire ex te verum?
Din. Potes. hodie non cœnabis.

ACTUS II. SCENA II.

Panegyris, Gelasimus, Dinacium.

Quisnam, obsecro, has frangit fores? ubi est?
 Tun' hæc facis? tun' mihi huc hostis venis?
Gel. Salve, tuo arcessita venio huc. *Pan.* Ean' gratia
 fores effringis?
Gel. Tuos inclama, tu delinquo: ego, quid me
 velles, videbar:
 Nam equidem harum miserabam. *Din.* Ergo auxi-
 lium propere latum est.
Pan. Quisnam hic loquitur tam prope nos? *Din.* Di.
 nacium. *Pan.* Ubi is est?
Din. Respice me, & relique egentem parastum, Pa-
 negyris.
Pan. Dinacium! *Din.* Istuc indidere nomen majores mihi.
Pan. Quid agis? *Din.* Quid agam, rogitas? *Pan.* Quid
 ni rogitem? *Din.* Quid mecum est tibi?

E c 2

Pan.

Pan. Men' fastidiosus propediote eloquere propere, Dinacium.

Din. Jube me omittere igitur hos, qui retinent. *Pan.* Qui retinent? *Din.* Rogas? Omnia membra lassitudo mihi tenet. *Pan.* Linguam quidem.

Sat scio tibi non tenere. *Din.* Ita celeri curriculo sui Propere a porta, tui honoris causa. *Pan.* Ecquid apertas boni?

Din. Nimio impariter multo tanta plus, quam speras. *Pan.* Salva sum.

Din. At ego perii, quoi medullam lassitudo peribit.

Gel. Quid ego? quoi misero medullam ventris percipit fames.

Pan. Ecquem convenisti? *Din.* Multos. *Pan.* At virum equem? *Din.* Plurimos.

Verum ex multis nequirem nullum, quam hic est. *Gel.* Quomodo?

Jamdedum ego istum patior dicere injuste mihi.

Præter hæc si me irritassis. *Din.* Edepol efusius male.

Gel. Animum inducam, ut istuc verum te elocutum esse arbitrer.

Din. Mundities volo fieri. efferte huc scopas, simulque harundinem,

Ut operam omnem araneum perdam & texturam improbam,

Dejiciamque earum omnis telas. *Gel.* Miseræ agebunt postea.

Din. Quid? illas itidem esse censes, quasi te cum veste unica?

Cape illas scopas. *Gel.* Capiam. *Din.* Hoc egomet, tu hoc converte. *Gel.* Fecero.

Din. Ecquis hac effert nasternam cum aqua? *Gel.* Sine suffragio.

Populi tamen ædilitatem hic quidem gerit. *Din.* Age, tu ocyus.

Pinge humum, cusperge ante ædels. *Gel.* Faciam.

Din. Factum oportuit.

Ego hinc araneas de foribus dejiciam, & de pariete.

Gel. Edepol rem negotiosam! *Pan.* Quid sit, nihil etiam scio.

Nisi forte hospites sunt venturi. *Din.* Alii lechos sternite.

Gel. Principium placet de lectis. *Din.* Alii ligna cædite, Alii pisces depargate, quos piscator attulit; Pernam & glandium dejecite. *Gel.* Hic hercle homo nimium sapit.

Pan. Non ecastor, ut ego opinor, satis heræ morem geris.

Din. Immo res omnis relicta habeo, præ quod tu velis.

Pan. Tam tu igitur, qua causa missus es ad portum, mihi expedi.

Din. Dicam. postquam me misisti ad portum cum lucci simul,

Commodum radiofus ecce sol superabat ex mari.

Dum percontor portitores, equæ navis venerit.

Ex Asia, negant venisse. conspiciat sum interim Cercuri, quo ego me majorem non vidisse censeo.

In portum venio secundo, velo passus perveni.

Alius alium percontamur, Cujæ est navis? quid vehit?

Interim Epignomum conspicio tuum virum, & servum Stichum.

Pan. Hem! quid? Epignomum elocutus? *Gel.* Tuum virum, & vitam meam.

Din. Venit inquam. *Pan.* Tun' eum ipsum vidisti?

Din. Ita ego; libens!

Argentii aurique advexit multum. *Pan.* Nimis factum bene!

Gel. Hercle vero capiam scopas, arque hoc converram libens.

Din. Lanam purpuramque multam. *Gel.* Hem! qui ventrem vestiam.

Din. Lechos ebaratos, auratos. *Gel.* Accubabo regie.

Din. Tum Babylonica peristromata, confusaque tapetia.

Advexit nimium bonæ rei. *Gel.* Hercle, rem gestam bene.

Din. Post, ut occorpi narrare, fidicinas, ribicinas, Sambucinas advexit secum forma eximia. *Gel.* Eugepe!

Quando adhibero, alludiabo: tum sum ridiculissimus.

Din. Postea unguenta multigenum multa. *Gel.* Non vendo logos.

Jam non facio auctionem. mihi obrigit hereditas.

Malevoli perquisitores auctionum perierint.

Hercules, decumam esse adactam, tibi quam vovi, grarulo.

Din. Post autem advexit secum Parasitos. *Gel.* Hei, perii miser!

Din. Ridiculosissumos. *Gel.* Revertam hercle hoc, quod converri modo.

Pan. Vidisti virum sororis Pamphilippum? *Din.* Non.

Pan. Adest?

Din. Immo agebant eum venisse simul. sed ego huc citus.

Præcurri, ut nuntiarem nuntium exoptabilem.

Gel. Venales logi sunt illi. quos negabam vendere; Illico & meo malo est, quod malevolentes gaudent.

Hercules sane, qui deus sis, discessisses non male.

Pan. I, i intro, Dinacium: jube famulos rem divinam mihi apparent.

Bene vale. *Gel.* Vin' administrem? *Pan.* Sat servorum habeo domi.

Gel. Enimvero, Gelasime, opinor provenisti futile.

Si neque ille adest, neque hic, qui venit, quidquam subvenit.

Ibo intro ad libros, & discam de dictis melioribus.

Nam ni illos homines expello, ego occidi planissime.

ACTUS TERTIUS SCENA I.

Epignomus, Stichus.

Um bene re gesta salves convortor domum,
Neptuno grates habeo & Tempestatibus:

Simul Mercurio, qui me in mercimoniis

Jovit, lucrifque quadruplicavit rem meam.
Olim quos abiens affeci ægrimonia,
Eos nunc latantes faciam adventu meo.
Nam jam Antiphonem conveni æfinem meum,
Cumque eo reveni ex inimicitia in gratiam.
Videte, quæ, quid potest pecunia!
Quoniam re bene gesta rediisse me vider,
Magnasque apportavisse divitiarum domum,
Sine advocatis ibidem in circulo, in flega,
In amicitiam atque in gratiam convortimus.
Et hic hodie apud me comat, & frater meus.
Nam heri ambo in uno portu fuimus: sed meæ

Hodie

Hodie soluta est navis aliquanto prius.
 Age abduc bas intro, quas mecum abduci, Stiche.
St. Hec, si ve ego taceam, seu loquar, scio scire te,
 Quam multas tecum miseras multaverim.
 Nunc hunc diem enim ex illis multis miseriis
 Volo me Eleutheriam capere advenientem domum.
Ep. Et jus & æquum postulas: iustas, Stiche,
 In hunc diem: te nihil moror, abi, quo lubet.
 Cadum tibi veteris viui propius. *St.* Papæ!
 Ducam hodie amicam. *Ep.* Vel decem, dum de tuo.
 Ubi comas hodie, si hanc rationem sustituis?
St. Amicam ego habeo: Stephanium hinc ex proximo,
 Tui fratris auxilium: eo conditi in symbolam
 Ad cenam, ad ejas conservum Sagarinum Syrum.
 Eadem est amica ambobus, rivalis fumus.
Ep. Age, abduc eas intro, hunc tibi dedo diem.
St. Meam culpam habeto, nisi probe excruciavero.
 Jam hercle ego per hortum amicam transibo meam
 Mihi hanc occupatum noctem: eadem refectam obsonium
 Dabo, & iubebo ad Sagarinum cenam coqui.
 At egomet ibo, atque obsonabo obsonium.
 Atque id ne vos miremini, homines servolos
 Potare, amare, atque ad cenam cunctare.
 Licet hoc Athenis vobis, sed cum cogito,
 Potius quam in dividiam veniam, est etiam hic
 offitium
 Aliud posticum nostrarum barunce ædium,
 (Posticam partem magis utatur ædium.)
 Ea ibo obsonatum, eadem refectam obsonium
 Per hortum: utroque comitatus continet.
 Ite hac secandum vos me. ego hunc lacerio diem.

ACTUS III. SCENA II.

Gelafinus, Epignomus.

Librosus suspexi, tam confido, quam potui.
 Me meum obsecratum regem ridiculis meis.
 Nunc intervisto, jamne a portu advenit:
 Ut eum advenientem meis dictis desinam.
Ep. Hic quidem Gelafinus est paratulus, qui venit.
Gel. Auspicio hodie optimo exivi foras;
 Mustela murem abstulit præter pedes.
 Cum strenua observavit, spectatum hoc mihi est.
 Nam ut illa vitam reperit hodie sibi,
 Irem me spero facturum. augurium hæc facit.
 Epignomus hic quidem est, qui astat. ibo atque
 alloquar.
 Epignome, ut ego te nunc conspicio libens!
 Ut præ lætitia lacrimæ præstiterint mihi!
 Valuit' usque? *Ep.* Suffragatur' tibi sedulo.
Gel. Bene atque amice dicis, di dent quæ velis.
 Propino tibi salutem plevis faucibus.
 Cenabis apud me, quoniam salvos advenis.
Ep. Vocata est opera unum quidem: tam gratis est.
Gel. Promitte. *Ep.* Certum est. *Gel.* Sic fac, inquam.
Ep. Cena res' est.
Gel. Lubeat me, hercle, facies. *Ep.* Idem ego istuc
 scio.
 Quando usus veniet, fiet. *Gel.* Nunc ergo usus est.
Ep. Non edepol possum. *Gel.* Quid gravare? cenico
 Eas: nescio quid vero habeo in mundo. *Ep.* I modo,
 Alium convivam querito tibi in hunc diem.
Gel. Quia tu promittis? *Ep.* Non graver, si possem.
Gel. Unam quidem hercle certum promitto tibi:
 Libens accipiam, certo si promiseris.
Ep. Valeas. *Gel.* Certumne est? *Ep.* Certum: a cenabo
 domi.

Gel. Quandoquidem operam tuam non vis promittere:
 Vin' ad te ad cenam veniam? *Ep.* Si possum, velia:
 Verum hic apud me cenant alieni novem.
Gel. Haud postulo equidem me in lecto accumbere:
 Scis tu in ed esse imi subfelli virum.
Ep. At ii oratores sunt populi, summi viri,
 Ambracia veniunt, huc legati publice.
Gel. Ergo oratores populi, summatis viri,
 Summi accumbent, ego infimarum infimus.
Ep. Haud æquum est te inter oratores accipi.
Gel. Equidem hercle orator sum: sed prociat parum.
Ep. Cras de reliquis nos volo: multum vale.
Gel. Nunc ego hercle perii plane, nihil obnoxe.
 Uno Gelafino minus est, quam dudum fuit.
 Certum est mustela postbas nunquam credere.
 Nam incertiore nullam novi bestiam.
 Quæne ipsa decies in die mutat locum,
 Eam ego auspiciavi in te capitali mea!
 Certum est amicos convocare, ut consulam
 Qua lege me nunc efutire oporteat.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Antipho, Pamphilippus, Epignomus.

Ta me di bene ament, measque mihi
 bene servassint filias;
 Ut mihi volupe sit, Pamphilippe, quia
 vos in patriam domum
 Redisse video, bene gesta re, ambos,
 te & fratrem tuum.

Antipho. Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te
 amicum esse, Antipho.

Nunc quia te amicum mihi experior esse, creditur tibi.
Ant. Vocem ego te ad me ad cenam, frater tuus nunc
 distulset mihi,

Te apud se cenaturum esse hodie, cum me ad se
 cenam vocat.

Et magis par fuerat me dare vobis cenam adve-
 nientibus,

Quam me ad illum promittere, nisi nollem ei advo-
 sarier.

Nunc me gratiam abs te iure verbis nihil desidero.
 Cras apud me eritis, & tu & ille, cum vestris uxori-
 bus.

Pamph. Et apud me perendie: nam ille heri me jam
 vocaverat

In hunc diem, sed satius ego tecum pacificatus sum,
 Antipho!

Ant. Quando ita rem gessisti, uti vos vellem, ami-
 cos atque addecer,

Pax commerciumque est vobis mecum, nam hoc tu
 facito cogites,

Ut cuique homini res parata est, firmi amici sunt:
 si res laissa labat,

Idem amici collabascunt. Res amicos invenit.

Ep. Jam redeo. nimia est voluptas, si diu abfueris a
 obviam.

Domum si redieris, si tibi nulla est ægritudo animo

Nam ita me absente familiaritatem rem uxor curavit
 meam,

Omnia me exilium atque i. u. a. n. fecit ægritudinem.
 Sed

Sed ecce fratrem Pamphilippum, incedit cum socero suo.
Pamph. Quid agitur, Epignome? *Ep.* Quid tu? quamdudum in portum venis.
Huc! Pamph. Longifume. *Ep.* Postilla jam iste est tranquillus tibi?
Ant. Magis quam mare, quo ambo estis vestri. *Ep.* Facis, ut alias res inles,
 Hodlene exoneramus navem, frater? *Pamph.* Clementer volo.
 Nosmet potius oneremus vicissatim voluptatibus.
 Quam mox cocta est cena? impransus ego sum. *Ep.*
 Abi intro ad me, & lava.
Pamph. Deos salutarum atque uxorem modo intro devortor domum.
Ep. Apud nos ecce illa festinat cum socore uxor tua.
Pamph. Optimum est, iam istoc moræ minus erit, *Ep.* Jam ego apud te ero.
Ant. Priusquam abis, præsentem te huic apologum agere unum volo.
Ep. Maxime. *Ant.* Fuit olim, quasi ego sum, senex: ei filix
 Dux erant, quasi nunc meæ sunt: ex erant duobus nuptæ fratribus,
 Quasi nunc meæ sunt vobis. *Pamph.* Miror, quo evasurum sit apologus.
Ant. Erat minori illi adolescenti salsicina & tibicina;
 Peregre advenerat, quasi nunc tu: sed ille erat celebs senex,
 Quasi ego nunc sum. *Pamph.* Perge porro. præsentem hic quidem est apologus.
Ant. Deinde senex ille illi dixit, quojus erat tibicina,
 Quasi ego nunc tibi dico. *Pamph.* Ausculto, atque animum advero sedulo.
Ant. Ego tibi quam filiam, bene quicum cubitares, dedi:
 Nunc mihi reddi ego æquom esse abs te, quicum cubitem, cenleo.
Pamph. Quis istuc dicit? an ille, quasi tu? *Ant.* Quasi ego nunc dico tibi.
 Immo duas dabo, inquit ille adolescens, una si parum est:
 Et si duarum penitebit, inquit, addentur duæ.
Pamph. Quis istuc, queso? an ille, quasi ego? *Ant.* Is ipse, quasi tu. tum senex
 Illa, quasi ego, si vis, inquit, quatuor sane dabo;
 Dura equidem, hercle, quod edant, addas: meum ne contruncient cibum.
Pamph. Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit:
 Quoniam ille illi pollicetur, qui cum cibum poposcerit.
Ant. Videlicet fuisse illum nequam adolescentem, qui illico,
 Ubi ille poscit, denegavit se dare granum tritici.
 Hercle, quia æquom postulabat ille senex, quandoquidem
 Filix illæ dederat dotem, accipere pro tibicina.
Pamph. Hercle, ille quidem certo adolescens doctæ voratus fuit,
 Qui seni illi concubinam dare dotatam voluit.
Ant. Senex quidem voluit, si posset indicipi de cibo:
 Quia nequit, qua lege licuit, velle dixit fieri.
 Fiat! ille inquit adolescens. facis benigne? inquit senex.
 Habebam rem factam? inquit, faciam ita, inquit, ut fieri voles.

Sed ego ibo intro, & gratulabor vestrum adventum filiis.
 Postea ibo lavatum in Pilum: ibi sovebo senectutem meam.
 Post ubi lavero, otiosus vos operiar accubans.
Pamph. Graphicum mortalem Antiphanem! ut apologum fecit, quam fabre!
 Ut jam nunc colesus esse dicit pro adolescentulo!
 Dabitur homini amica, noctu quæ in lecto accendit senem;
 Namque, edepol, aliud quidem illi quid amica opus sit, nescio.
 Sed quid agit parafitus noster Gelasimus? etiam valet?
Ep. Vidi edepol hminem haud perdidum! *Pamph.*
 Quid agit? *Ep.* Quod funelicus.
Pamph. Quin vocasti hominem ad cenam? *Ep.* Ne quid advocatis perderem.
 Atque ecce tibi lupum in sermone; præfens efuriens adest.
Pamph. Ludiscentur hominem. *Ep.* Capti consilii memorem mones.

ACTUS IV. SCENA II.

Gelasius, Pamphilippus, Epignomus.

Sed ita quod occorpi narrare vobis; cum hic non adui,
 Cum amicis deliberavi jam, & cum cognatis meis:
 Ita mihi auctores fuere, ut egomet me hodie jugularem fame.
 Sed videone ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque is est.
 Aggrediar hominem. sperate Pamphilippe, o spes mea!
 O mea vita! o mea voluptas! salve! salven gaudeo,
 Peregre te in patriam redisse salvum. *Pamph.* Salve, Gelasime!
Gel. Valuitin' bene? *Pamph.* Sulentavi sedulo. *Gel.*
 edepol gaudeo.
 Edepol tu egomet mihi modium nunc mille esse argenti velim.
Ep. Quid eo tibi opus est. *Gel.* Hunc ad cenam decet ut vocem, te non vocem.
Ep. Advorsum te fabulare illud quidem, *Gel.* Ambos ut vocem.
Ep. Edepol te vocem libenter, si supersit locus.
Gel. Quin tu, stans obstruero aliquod strenum. *Ep.*
 Immo unum hoc potest.
Gel. Quid? *Ep.* Ubi convive abierint, tum venias.
Gel. Væ utari tui!
Gel. Una lautum, non ad cenam dico. *Gel.* Di te perduint!
 Quid ais, Pamphilippe? *Pamph.* Ad cenam hercle alin promisi foras,
Gel. Quid, foras? *Pamph.* Foras hercle vero. *Gel.*
 Qui, malum, tibi lasso libet
 Foris cenare? *Pamph.* Utrum tu censas? *Gel.* Jube domi cenam coqui,
 Atque ad illum renunciari. *Ep.* Solus cenabo domi?
Gel. Non enim solus, me vocato. *Pamph.* At ille ne succenseat,
 Mea qui causa sumtum fecit. *Gel.* Facile excusari potest:
 Mihi modo ausculta. jube domi cenam coqui. *Ep.*
 Non me quidem
 Faciet auctore, hodie ut illum decipiat. *Ep.* Non tu hinc abis?
 Nisi

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Stichus.

M Ore hoc fit, atque stulte, mea sententia:
Si quem hominem expectant, eum solent
providere:
Qui hercle illa causa nihil ocyus venit.
Idem ego nunc facio, qui proviso Sagarinum,
Qui nihil ocyus venit tamen hac gratia.
Jam hercle ego decumbam solus, si ille hic non
venit.
Cadum modo hinc a me hic cum vino transferam:
Postea accumbam. quasi senex tabescit dies.

ACTUS V. SCENA II.

Sagarinus, Stichus.

Nisi me non perficere censes, quid agas, cave sis
tu tibi.
Nam illic homo tuam hereditatem inhiat, quasi
esuriens lupus.
Non tu scis, quam efflicteatur homines noctu hic
in via?
Pamph. Tanto plureis, qui defendant, ire adversum
iussuro.
Ep. Non it, non it: quia tanto opere suades, ne abi-
tat. *Gel.* Jube
Domi mihi, tibi, tuæque uxori celeriter cenam coqui.
Si hercle faxis, non opinor dices deceptum fore.
Pamph. Per hanc tibi cenam incenato, Gelasime,
esse hodie licet.
Gel. Ibisne ad cenam foras? *Pamph.* Apud fratrem
cenno, in procumo.
Gel. Certumne est? *Pamph.* Certum. *Gel.* Edepol te
hodie lapide percussum velim.
Pamph. Non utro: per hortum transibo, non pro-
dibo in publicum.
Ep. Quid agis Gelasime? *Gel.* Oratores tu accipis:
habeas tibi.
Ep. Tua pol refert enim. *Gel.* Siquidem mea refert,
opere utere,
Pocce. *Ep.* Edepol tibi, opinor, etiam uni locum
conspicor.
Ubi accubes. *Pamph.* Sane faciundum censeo. *Gel.*
O lux oppidi!
Ep. Si arte poteris accubare. *Gel.* Vel inter cuneos
ferreos.
Tantillum loci, ubi castellus cubet, id mihi sat est loci.
Ep. Exorabo aliquo modo. veni. *Gel.* Hucine? *Ep.*
Immo in carcerem.
Nam hic quidem meliorem Genium tuum non fa-
cies, cemas, tu.
Pamph. Deos salutaris modo, postea ad te continuo
transico.
Gel. Quid igitur? *Ep.* Dixi equidem, in carcerem i-
res. *Gel.* Quin iusseris,
Eo quoque ibo. *Ep.* Di immortales! hic quidem in
summam crucem
Cena aut prandio perdaci potest. *Gel.* Ita ingenium
meum est;
Quicquid depugno multo facilius, quam cum fame.
Pamph. Non ergo is tu? apud me satis spectata est
mihi jam tua felicitas:
Dum parasitus mihi atque fratri fuisti, rem confregi-
mus.
Nunc ego nolo e Gelasimo mihi te Caragelasimum.
Gel. Jamne abisti? Gelasime, vide, quid es captrus
consili.
Egone? tunc? mihi?ne? tibi?ne? vides, ut annona
est gravis!
Vides, benignitates hominum ut perire & prothy-
miz:
Vides, ridiculos nihil fieri, atque ipsos parasitarius.
Numquam edepol me vivum quisquam in crastinum
prospiciet diem.
Nam mihi jam intus portione vincea onerabo gulum.
Neque ego hoc committam, ut homines mortuorum
me dicant fame.

S Alvete, Athenæ, quæ nutrices Græciæ.
Terra herilis patria! te video libens.
Sed amica mea & conserva quid agas Stephanium,
Cura est, ut valeat, nam Stichus mandavaram,
Saltem ut nutriat; atque ei ut diceret,
Sed hodie venturum: ut cenam coqueret temperi.
Sed Stichus est hic quidem. *St.* Facisti, heri, fa-
cietis.
Cum hoc donavisti dono tuum servom Stichum.
Pro di immortales, quot ego voluptates fero!
Quot risiones! quot jocos! quot savia!
Saltationes, blandities, prothymias!
Sag. Stichus! *St.* Hemi! *Sag.* Quid fit? *St.* Enge, Sa-
garine lepidissime!
Fero convivam Dionysium mihiq; & tibi.
Namque edepol cena dicta est, locus liber datus est
Mihi & tibi apud vos: nam apud nos est convivium.
Ibi voster cenat cum uxore adeo & Antipho.
Ibidem herus est nosster, hoc mihi dono datum est.
Sag. Quis somniavit aurum? *St.* Quid id ad te attinet?
Proin' tu lavare propera. *Sag.* Laurus sum. *St.* Opreme.
Sequere ergo hac me intro. *Sag.* Ego vero lequor,
St. Volo eleamus hodie, peregrina omnia
Relinque: Athenas nunc colamus, sequere me.
Sag. Sequor, & domum redeundum principium placet.
Bona scæra strenaque obviam occesit mihi.

ACTUS V. SCENA III.

Stephanium.

M Irum videri nemini vestram voto, spectatores,
Quid ego hinc, quæ illic habito, exeam: fa-
ciam vos certiores.
Domo dudum hic arcessita sum. quoniam nuntia-
rum est,
Istam venturos viros, ibi festinantes omnes,
Lectis sternendis studuimus, munditiisque apparat-
dis.
Immo illud tamen negotium meis curavi amicis,
Sticho & conservo Sagarino meo, cena cocta ut
esset.
Stichus obsonatus est. ceterum ego curando id al-
legavi.
Nunc ibo hinc, & amicos meos curabo hic adventantes.

ACTUS

*Sagarinus, Sticheus.***A** Gite, ite foras: ferte pompam. cado te praeficio, Stiche.

Omnibus modis temperare certum est nostrum hodie convivium.

Ita me di ament, lepide accipiemur, cum hoc recipiamur in loco.

Quisquis praetereat, comissatum volo vocari. *St. Convenit:*

Dum quidem hercle quisque veniat cum viso suo. nam hinc quidem

Hodie polluctura, praetor nos, iactura dabitur nemini. Nosmet inter nos ministremus, monstrophe. hoc convivium est

Pro opibus nostris satis commodule, uclibus, fabulis, sculis,

Olea in tryblis, lupilli commixto crustulo.

Sat est. Servo homini modestius melius facere sumtum, quam ampliter.

Suum quemque decet. quibus divitiarum domi sunt, scaphio & cantharis,

Barlolis bibunt: at nos nostro Saniolo poterio

Tamen vivimus: nos tamen etisimus pro opibus nostra mania.

Sag. Amice uter utrobique accumbamus? *St.* Abi tu fange superior.

Atque adeo ut tu scire possis, factum ego tecum hoc divido.

Vide, utram tibi libet etiamnum capere, cape provinciam.

Sag. Quid istae est provinciae? *St.* Utrum Fontinallan LiberoImperium te inhibere mavis? *Sag.* Nimio liquido Libero.

Sed amica mea & tua dum comit, dumque se exornat, nos volo

Tamen ludere inter nos. strategum te facio hinc convivio.

St. Nimum lepide in mentem venit. potius in subfelloCynice accipiemur, quam in lectis. *Sag.* Immo enim hic magis est dulcis.Sed interim, stratege noster, cor hic cessat cantharus? Vide, quot cyathos bibimus. *St.* Tot, quot digiti sunt tibi in manu.

Cantio est Graeca: ἡ τριτὴ τῶν, ἡ τρις τῶν, ἡ μὴ τριτῶν.

Sag. Tibi propino decuma fonte: tibi tute inde, si sapias.

Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium.

St. Bibe, si bibis. *Sag.* Non mora erit apud me. *St.* Edepol convivi sat est.

Modo nostra huc amica accedat: id abest, aliud nihil abest.

Sag. Lepide hoc actum est. tibi propino cantharum: vinum tu habes.Nimis vellem aliquid pulpamenti. *St.* Si horum, quae assunt, parviter,Nihil est. tene aquam. *Sag.* Melius dicis: nihil moror eupodia.

Bibe, ribicen: age, si quid agis, bibendum hercle hoc est, ne nega.

STICHUS.

Quid hic fastidis, quod faciendum vides esse tibi? quin bibis?

Age, si quid agis: accipe, inquam. non hoc impendit publicum.

Haud tuum illuc est te vereri. eripe ex ore tibias.

St. Ubi illic biberit, vel servato meum modum, vel tu dato.

Nolo ego nos pro summo bibere. nulli relinimus postula.

Namque edepol, quamvis desubito vel cadus vortipotes.

Sag. Quid igitur? quamquam gravatus fuisti, non nocuit tamen.

Age ribicen, quando bibisti, refert ad labias tibias, sustula celeriter tibi buccas, quasi proserpens bestia.

Agedum, Stiche; uter demutassit, poculo multabitur.

St. Bonum ius dicis. impetrare oportet, quia aequum postulas.

Age ergo observa: si peccasti, multam hic retinebo illico.

Sag. Optatum atque aequissimum oras. *St.* Hem tibi hoc primum omnium.

Haec facietia est, amare inter se rivales duos; Uno cantharo potare, & unum scortum ducere.

Hoc memorabilis est: ego tu sum, tu es ego: uni aomi fumus.

Uoam amicam amamus ambo: mecum ubi est, tecum est tamen.

Tecum ubi autem est, mecum ibi autem est: neuter utri invidet.

Sag. Ohe, iam satis, nolo obsecres: catuli ut laudor, nunc volo.Vin' amicam huc evocemus? ea saltabit. *St.* Censeo.*Sag.* Mea suavis, amabilis, amena Stephanium, ad amores tuosForas egredere, satis mihi pulchra es. *St.* At enim mihi pulcherrima.*Sag.* Fac nos hilaros bilariorum opera atque adventu tuo. Peregre advenientes te experimus, Stephanicidium,

mel meum;

Si amabilitas tibi nostra placet, si tibi ambo acceperis sumus.

ACTUS V. SCENA V.

*Stephanium, Sagarinus, Sticheus.***M** Ortum vobis geram, meae deliciae: nam ita me Venus amena amet.

Utego hic jansudum exirem limitu vobiscum foras, Nisi me votis exornarem. nam ita est ingenium muliebri,

Bene cum lauta est, teresa, ornata, fida est; Insesta est tamen.

Nimioque sibi mulier meretrix reperit odium ocyus. Sua immunditia, quae in perpetuum ut placeat munditia sua.

Sag. Nimum lepide fabulata est. *Stich.* Veneris mera est oratio.*Sagarinus.* *Sag.* Quid est? *Stich.* Totus doleo. *Sag.* Totus? tanto miserior.*Stich.* Utrubi accumbo? *Sag.* Utrubi tu vis? *Stich.* Cum ambobus volo: nam ambos amo.*Stich.* Vapular peculium: actum est, fugit hoc libertas caput.*Stich.* Date mihi locum, ubi accumbam, amabo. siquidem placeo: cum mihi Cupio

Cupio cum utroque mihi esse bene. *Stich.* Dispero!
Sag. Quid ais? *Stich.* Quid, ego?
Sag. Ita me di ament, nunquam enim fiet hodie,
 hac quin falset tamen.
Age multa mea! suavitudo! falsa: saltabo ego simul.
Stich. Nunquam edepol me illos vinces, quin ego ti-
 bi periam.
Suph. Siquidem mihi saltandum est, tum vos dare,
 bibat, tibicini.
Stich. Et quidem nobis. *Sag.* Tene, tibiceo, primum;
 postea loci
 Si hoc eduxeris, proinde ut consuevit antehac, ce-
 leriter
 Lepidam & suavem cantationem aliquam occipito
 cinædicam.
 Ubi perprurificamus usque ex unguiculis. inde hac
 aquam.

ACTUS V. SCENA VI.

Eidem.

Sag. Tene tu hoc, educe: dudum haud placuit po-
 tio:
 Nunc minus gravate jam accipit, tene tu. interim,
 Meus oculus, da mihi suavius, dum illic bibit.
 Prohibiti est autem stantem stanti suavius
 Dare amicam amice. euge euge! sic furi datur!
 Quid igitur? quamquam gravaris, non nocuit tamen.
Alge, jam ista buccas. *Stich.* Nunc jam aliquid
 suaviter!
 Redde cantationem veteri pro vino novam.

ACTUS V. SCENA VII.

Eidem.

Sag. Qui Ionicus aut cinædicus, qui hoc tale face-
 re possiet?
 Si istoc me voris viceris, alio me provocato:
 Fac tu hoc modo. *Stich.* At tu hoc modo. *Sag.*
 Babz! *Stich.* Taz! *Sag.* Papz! *Stich.* Pax!
Sag. Nunc pariter ambo. omnes voca cinædos contra.
 Satis esse nobis non magis potis est, quam fungo im-
 ber.
 Intro hinc abeamus, ounc jam saltatum satis pro
 vino!l.
 Vos spectatores, plaudite, atque ite ad vos comif-
 iatum.

FINIS STICHI.

TRINUMMUS.

Dramatis Personæ.

LUXURIA.	} Prologus.	2 PHILTO, servus.
INOPIA.		LEARNICUS, adolescens.
MEGARNIDES.	} senes.	STASIMUS, servus.
CALLICLES.		CHARMIDES, senex.
LYSITES.	adolescens.	SYCRHANTA.

ARGUMENTUM.

*Thesaurum abstrusum abiciis peregre Charmides,
 Remque omnem amicis Callicli mandat suo.*

*Illos absente male rem perdit filius.
 Nem & adis vendis: has vorcatas Callicles.
 Virgo indotata furor istius possit:
 Minus quo cum invidis et dos datur Callicles,
 Mandat, qui dicat autem ferre se a parte.
 Ut venit ad adis, hunc deludis Charmides
 Senes, ut rediit: quæque nudant liberi.*

PROLOGUS.

Luxuria, & Inopia.

*S*Equere me, mea gnata, ut minus fungaris otium.
In. Sequor. sed finem fore quem dicam, oescio.
Lux. Adest. hem! illæ sunt ades: i intro nunc jam.
 Nunc, ne quis erret vestrum, patris io viam
 Deducam, siquidem operam dare promittitis.
 Nunc primum igitur, quæ ego sum, & quæ illa
 hæc fiet,
 Hæc quæ abire intro, dicam, si animus advortietis.
 Primum mihi Plautus nomen Luxurie indidit:
 Tum hanc mihi gnatum gnata esse voluit Ino-
 piam.
 Sed ea hæc quid intolerit impulsu meo,
 Accipite, & date vacias auras, dum eloquor.
 Adolescens quidam est, qui in hisce habitat mibis:
 Is rem paternam me adiutrice perdidit.
 Quoniam ei, qui me aleret, nihil video esse reliqui,
 Dedi meam gnatum, quicum etatem exigit.
 Sed de argumento ne expectetis Fabulæ:
 Senes qui hæc vocient, hi rem vobis aperient.
 Huic nomen Græce est THESAURO Fabulæ:
 Philem scriptis, Plautus vixit barbare:
 Nomen TRINUMMO facit. nunc hoc vos rogat,
 Ut liceat possidere hanc nomen Fabulam.
 Tantum est. valere, adeste cum silentio.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Megaronides.

*N*Ae amicam castigare ob meritam noxiam,
 Immune est facinus: verum in ætate
 utile
 Et conducibile. nam ego amicam ho-
 die meam
 Concassabo pro commerita noxia,
 Ilaytus, mi me id invitet ut faciam fides.
 Nam hic nimium morbus mares invasit bonos,
 Ita plerique omnis jam sunt intermetui.
 Sed dum illi agrotant, interim mores mali
 Quasi herba irrigua succreverunt uberrime.
 Neque quidquam hic vile nunc est, nisi mores mali.
 Ecum licet jam messem metere maxumam,
 Nimioque hic pluri pauciorum gratiam
 Faciunt pars hominum, quam id, quod profit pluribus.
 Ita vincunt illud conducibile gratia:
 Quæ in rebus multis obstant, odiosæque sunt,
 Remotaque faciunt rei private & publicæ.

F f ACTUS

Callicles, Megarides.

L Arem corona nostrum decorari volo.
 Uxor! venerare; ut nobis hæc habitatio
 Bona, fausta, felix, fortunataque eveniat;
 Teque ut, quam primum possem, videam emortuam.
Meg. Hic ille est, senecta ætate qui factus est puer,
 Qui admittit in se culpam calligabilem.
 Aggrediar hominem. *Cal.* Cui vox prope me sonat?
Meg. Tui benevolentis, si ita es, ut ego volo;
 Sin aliter es, inimici atque irati tibi.
Cal. O amice, salve, atque equalis! ut vales,
 Megarides? *Meg.* Et tu edepol salve, Callicles.
 Valen? valuistis? *Cal.* Valeo, & valui rectius.
Meg. Quid agit tua uxor? ut valet? *Cal.* Plusquam
 ego volo.
Meg. Bene hercle est, illam tibi bene valere & vivere.
Cal. Credo hercle te gaudere, si quid mihi mali est.
Meg. Omnibus amicis quod mihi est, cupio esse idem.
Cal. Eho, tua uxor quid agit? *Meg.* immortalis est.
 Vivit, victuraque est. *Cal.* Bene hercle nuntias,
 Deoque oro, ut vitæ tuæ superstes suppetat.
Meg. Dum quidem hercle tecum nupta sit, sane velim.
Cal. Vin' commutemus? tuam ego decam, & tu meam?
 Faxo haud tamillam dederis verborum mihi.
Meg. Neque enim tu, credo, mihi imprudenti obceperis.
Cal. Næ tu hercle faxo haud scies, quam rem egeris.
Meg. Habeas, ut nactus: nota mala res, opruma 'st.
 Nam ego tunc si ignotam capiam, quid agam, nesciam.
Cal. Edepol, proinde ut bene vivitur, diu vivitur.
Meg. Sed hoc animum advorte; atque aufer ridicularia:
 Nam ego dedita opera huc te ad adventu. *Cal.* Quid
 venis?
Meg. Malis te ut verbis multis multum objurgitem.
Cal. Men? *Meg.* Num quis est hic alius præter me
 atque te?
Cal. Nemo est. *Meg.* Quid igitur rogitas, tene objur-
 gitem?
 Nisi tute mihi me censeres dictum male.
 Nam si in te negotiant artes antiquæ tuæ,
 Sive immutare vis ingenium moribus;
 Aut si demutant mores ingenium tuum,
 Neque eos antiquos servas, aut captas novos,
 Omnibus amicis morbum tu incutes gravem,
 Ut te videre audireque ægroti sent.
Cal. Qui in mentem venit tibi hæc dicta dicere?
Meg. Quia omnes bonos bonasque accurate addecer,
 Suspicionem & culpam ut ab se segreget.
Cal. Non potest utrumque fieri. *Meg.* Quapropter?
Cal. Rogas?
 Ne admittam culpam, ego meo sum promissus pectori:
 Suspicio est in pectore alieno sita.
 Nam nunc ego si te furrississe suspicer
 Jovi coronam de capite, & Capitolio,
 Quod in culmine astat summo: si id non feceris,
 Atque id tamen mihi lubeat suspicari,
 Qui tu id prohibere me potes, ne suspicer?
 Sed istuc negotii scire cupio, quidquid est.
Meg. Haben' tu amicum aut familiarem quempiam,
 Cui pectus fapiat? *Cal.* Edepol haud dicam dolo;
 Sunt, quos scio esse amicos: sunt, quos suspicor:

Sunt, quorum ingenia atque animos non possum
 noscere.
 Ad amici partem, an ad inimici perveniant..
 Sed tu ex amicis certis mihi es certissimus.
 Si quid scis me fecisse iussit aut improbe,
 Si id me non accusas, tute ipse objurgandus es.
Meg. Scio;
 Et, si alia hac causa ad te adveni, æquom postulas.
Cal. Exspecto, si quid dicas. *Meg.* Primum dum omniaum
 Male dictatur tibi vulgo in sermonibus:
 Turpiluricupidum te vocant dives tui.
 Tum autem sunt alii, qui te voluturum vocant:
 Hostesne aut cives comedis, parvipendere.
 Hæc cum audio in te dici, excrucior miser.
Cal. Est, atque non est, mihi in manu, Megaroni-
 des.
 Quin dicant, non est: merito ut me dicant, id est.
Meg. Fuitne hic tibi amicus Charmides? *Cal.* Est, &
 fuit.
 Id ita esse ut credas, rem tibi auctorem dabo.
 Nam postquam hic ejus rem confregit filius,
 Viderique ipse ad paupertatem prostratum esse se,
 Suamque filiam esse adolam virginem,
 Simul ejus matrem, suamque uxorem mortuam;
 Quoniam hinc iturus est ipse in Seleaciam,
 Mihi commendavit virginem noxam suam,
 Et rem suam omnem, & illum corruptum filium.
 Hæc, si mihi inimicus esset, credo, haud crederet.
Meg. Quid tu adolescentem, quem esse corruptum vides,
 Qui tuæ mandatus est fidei & fiducia,
 Quin eum restituit? quin ad frugem corrigis?
 Ei rei operam dare te fuerat aliquanto æquius,
 Si qui probiorem facere possis, non uti
 In eandem tute accederes infamiam,
 Malumque ut ejus cum tuo misceres malo.
Cal. Quid feci? *Meg.* Quod homo nequam. *Cal.* Non
 istuc meum est.
Meg. Emittis' de adolescente has ædes? quid taces?
 Ubi nunc tute habitas. *Cal.* Emi, atque argentum
 dedi
 Minus quadraginta adolescenti ipsi in manu.
Meg. Dedisti argentum? *Cal.* Factum: neque facti piget.
Meg. Edepol fidei adolescentem mandatum malis?
 Dedistine hoc pacto ei gladium, qui se occideret?
 Quid secus est, aut quid interest dare te in manus
 Argutum amanti homini adolescenti, animi impoti,
 Qui exadificaret suam inchoatam ignaviam?
Cal. Non ego illi argentum reddiderem? *Meg.* Non red-
 deres:
 Neque de illo quidquam neque emeret, neque ven-
 deret.
 Nec, qui deterior esset, faceres copiam.
 Inconcliastin' eum, qui mandatu 'st tibi?
 Ille qui mandavit, eum exturbasti ex ædibus?
 Edepol mandatum pulchre, & curatum probe.
 Crede huic tute: suam jam melius rem gesserit.
Cal. Subigis maledictis me tuis, Megaroides,
 Novo modo adeo, ut quod meæ conceditum est
 Taciturnitati clam, fidei, & fiducia,
 Ne enunciarem cuiquam, neu facerem palam;
 Uti mihi necesse sit jam id tibi concedere.
Meg. Mihi quod credideris, fumes, ubi posueris.
Cal. Circumspice dante te, ne quis astit arber
 Nobis: & queso idemdem circumspice.
Meg. Ausculto, si quid dicas. *Cal.* Si taceas, loquar.
 Quoniam hinc est profectus peregre Charmides.
 The.

Thesaurum mihi demonstravit in hisce adibus,
Hic in conclavi quoddam, sed circumspecte!
Meg. Nemo est. *Cal.* Nummorum Philippeum ad tria
millia.

Id solus solum, per amicitiam & per fidem,
Fieri me obsecravit, suo ne gnato credere,
Neve cuiquam, unde ad eum id posset permanescere.
Nunc si ille hac salvos revenit, reddam suum tibi.
Si quid eo fuerit, certo illius tibi,
Quæ mihi mandata est, habeo dotem unde dem,
Ut eam in se dignam conditionem colloquem.
Meg. Pro di immortales! verbis paucis quam cito
Alium fecisti me! alius ad te veneram.

Sed ut occipisti, perge porro proloqui.
Cal. Quid tibi ego dicam? qui illius sapientiam
Et meam fidelitatem, & celata omnia
Pene ille ignavos suaditus pessum dedit.
Meg. Qui dum? *Cal.* Quia rare dum sum ego unos
lex dies,

Me ablente atque inficiente, inconsulto meo,
Fides venales hæc inscribit litteris.

Meg. Adesurum magis, & iobiavit acris
Lupus, observavit, dum dormitaret canes,
Gregem universum voluit totum avocare.
Cal. Fecisset edepol, ni hac puzensisset canes.

Sed nunc rogare ego vicissim te volo,
Quid fuit officium meum me facere, face sciam.
Utrum indicare me ei thesaurum æquum fuit,
Adversum quam ejus me obsecravisset pater;
An ego alium domum pater fieri huc adibus?
Qui emisisset, ejus essetne ea pecunia?
Emit egomet porius ædis, argentum dedi
Thesauri causa, et salvum amico traderem.
Neque adeo hæc emi mihi, nec ultra meæ:
Illi redemi rursum: a me argentum dedi.
Hæc sunt, seu recte, seu perversè facta sunt;
Egomet fecisse confiteor, Megarionides.
Hæc mea malefacta! hem meam avaritiam tibi!
Hæcne me propter res maledicta differant?

Meg. Pausa! vicisti castigatorem tuum:
Occidisti linguam: nihil est, qui respondeam.

Cal. Nunc ego te quæso, ut me opera & consilio ju-
ves,

Communicetque hanc mecum meam provinciam.
Meg. Polliceor operam. *Cal.* Ergo ubi eris paulo post?
Meg. Domi.

Cal. Numquid vis? *Meg.* Cures tuam fidem. *Cal.* Fit
sedulo.

Meg. Sed quid ais? *Cal.* Quid vis? *Meg.* Ubi nunc
adolescens habes?

Cal. Posticulum hoc recepit, cum ædis vendidit.
Meg. Illuc volebam scire: i sane nunc jam.

Sed quid ais? *Cal.* Quid? *Meg.* Nunc virgo nempe
apud te est. *Cal.* Ita, est.

Juxtaque eam curo cum mea. *Meg.* Recte facis.
Cal. Nun, priusquam abeo, me rogaturus? *Meg.* Vale.

Nihil est proleto stultius neque stolidius,
Neque mendaciorius, neque argutum magis,
Neque confidentiorius, neque perjurius,
Quam urbani affidi cives, quos scurras vocant.
Atque egomet me adeo cum illis una ibidem traho,
Qui illorum verbis falsis acceptor fui:
Qui omnia se simulant scire, nec quidquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habetur est,
sciunt.

Sciunt id, quod in aurem rex reginæ dixerit:

Sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove:
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen illi sciunt.
Falsum an vero laudent, culpant, quom velint,
Non flocci faciunt, dum illud, quod lubet, sciunt.
Omnes mortales hunc apebant Calliclem
Indignum civitate hac esse & vivere,
Bonis qui hunc adolescentem evortisset suis.
Ego de eorum verbis famigeratorum iussum
Profilui amicum castigatum innoxium.
Quod si exquiratur ulque ab stirpe auctoritas,
Unde quidquid auditum dicant, nisi id appareat,
Famigeratori res sit cum damno & malo:
Hoc ita si fiat, publico fiat bono.
Pauci sint faxim, qui sciunt, quod nesciunt,
Ocluforemque habeant stultiloquentiam.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Lysiter.

Ultas res finitu in meo corde verso,
molitum in cogitando

Dolorem indipitor: egomet me con-
coquo, & macero, & defatigo.
Magister mihi exercitor animus hinc
est, sed hoc non liquet,

Nec satis cogitatum est, utram potius harum mihi
artem expetissim,

Utrum ætati agunda arbitrer firmiorem: amorin'
me, an rei

Obsequi potius par fiet: utra in parte plus volupta-
tis sit vite,

Ad ætatem agundam, de hac re mihi satis haud
liquet. nisi hoc

Sic faciam optior: utramque rem simul expetem:
judex sim,

Reusque ad eam rem. ita faciam: ita placeat: omnium
primum

Amoris artes eloquar, quemadmodum expediant.
nunquam

Amor quemquam nisi cupidum hominem postolat
se in plagas

Conjicere: eos cupit, eos conlectatur, subdole blan-
ditur: ab re

Consultit blandiloquentulus, harpago, mendax, cup-
pes, avarus,

Elegans, despoliator, larebricolarus hominum cor-
ruptor,

Blandus, inops, celati indagator. nam qui ab eo,
quod amat,

Quam exemplo saviis sagittatis percussus est, illi-
co res foras

Labitur, liquitur. Da mihi hoc, mel meum, si me
amas, si audes.

Ibi ille cuculos: Ocelle mi, fiat! & istuc, & si
amplius vis dari,

Dabitur. ibi illa pendentem ferit: jam amplius orat.
non fat

Id est mali, ni amplius etiam, quod exhibet, quod
comest,

Quod tacit sumi. nox datur? ducitur familia tota:
Vestipicæ, unctor, auri cultos, flabelliferæ, sanda-
ligerulæ,

F f 2

Can.

Cantrices, cissellatrices, nuntii, teunatii, raptiores
pauis & peni.
Fit ipse, dum illis comis est, inops amator. hæc
ego com ago
Cum meo animo, & recole, obi qui eget, quam
pretii sit parvi; apage te,
Amor: non places, nihil te otor: quamquam illud
est dulce, esse & bibere.
Amor amara dat tibi satis, quod ægre sit. fugit
forum, fugat tuos
Cognatos, fugat ipse se a suo conuicta.
Neque enim eum sibi amicum volunt dici. Mille
modis amor ignorandu' est:
Procul adhibendus est, atque abstinendus. nam qui
in amorem
Præcipitavit, peius perit, quam si saxo saliat. apa-
ge sis amor:
Tuas res tibi habe. Amor, mihi amicus ne suas
numquam. sunt tamen,
Quos miseror, maleque habeas, quos tibi obnoxios
fecisti.
Cetrom' ist' ad frugem applicare animum: quamquam
ibi animo
Labor grandis capitur. boni sibi hæc expetunt,
rem, fidem, honorem,
Gloriam & gratiam. hoc probis pretium' ist': eo rei
hi magis lubet
Com probis potius, quam cum improbis vivere
vanidicis.

ACTUS II. SCENA II.

Philo, Lyficles.

Quo illic homo foras se penetravit ex ædibus? Lyf.
Pater, affum.
Impera quodvis: neque tibi ero io mora, neque
latebrose me abs tuo
Conspectu occultabo. Ph. Feceris par tuis ceteris
factis, patrem
Tuum si percoles. Per pietatem! nolo ego cum im-
probis te viris,
Gnare mi, neque in via, neque in foro ullum ser-
monem casequi.
Novi ego hoc seculum, moribus quibus sis. males
bonum, malum
Esse volt, ut sit sui similis: turbant, miscent mo-
res mali; rapax,
Avarus, iovidem: sacrum profanum, publicum pri-
vatum habent:
Hiulca gens. hæc ego doleo: hæc sunt, quæ me
excruciant.
Hæc dies noctesque tibi cerno, ut caveas. quod
manu non quaerit
Tangere, tantum fas habeat, quo manus abstineant:
Cetera, rape, trahæ, fuge, late. lacrimas hæc mi-
hi, cum video,
Eliciunt. quia ego ad hoc genus hominum duravi.
quin prius
Me ad plures penetravi? nam hi mores majorum
laudant:
Eodem lument, quos collaudant. hisce ego te ar-
tibus gratiam
Facio neu colas, neu imbuas ingenium. meo mo-
do, & moribus vivo
Antiquis. quæ ego tibi præcipio, ea factio. nihil
ego istos

Mores faros mores, & turbidos, quibus boni de-
decorant se.

Hæc tibi, si mea imperia capeſſas, multa bona in
pectore confident.

Lyf. Semper ego usque ad hanc ætatem ab ineunte
adolescencia,

Tuis servivi servitutum imperiis & præceptis, pater.
Pro ingenio, ego me liberum esse ratus sum: pro
imperio, tuum.

Meum animum tibi servitutum servire, æquom censei.
Ph. Qui homo cum animo inde ab ineunte ætate de-
pagnat suo,

Utrum is itane esse mavelit, ut eom animum æquom
censeat;

At ita potius, ut parentes eum esse & cognati ve-
lint:

Si animum hominem perperit, actum est, animo
servibit; non sibi.

Sin ipse animum perperit; dom vivit, victor victo-
rum cluet.

Tu si animum viciſti, potius quam animus te, est
quod gaudeas.

Nimio fatius est; ut opus' ist', te ita esse, quam ut
animo lubet.

Qui animum vincunt, quam quos animus, semper
probiores cluent.

Lyf. Istæ ego mihi semper habui ætati tegumentum
meæ,

Ne penetrarem me usquam, tibi esset damni conci-
liabulum:

Ne noctu irem obambulatam, neo somn adimerem
alteri.

Nen tibi ægritudinem, pater, parerem, parvi sedolo.
Sarta testis tua præcepta usque habui mea modellia.

Ph. Quid exprobras? bene quod fecisti, tibi fecisti,
non mihi.

Mihi quidem ætas acta est ferme: tua istæ refert
maxime.

Is probus est, quem non pœnitet, quam probus sit
& frugi bonæ.

Qui ipſus sibi satis placet, nec probus est nec fra-
gi bonæ.

Benefacta beneficiis aliis pertereſco, ne perluant.
Qui ipſus se contemnit, in eo est indoles industria.

Lyf. Ob eam rem hæc, pater, aurumavi: quia res
quendam' ist', quam volo

Ego me abs te exorate. Ph. Quid id est? veniam
jam dare gestic.

Lyf. Adolescenti huic genere summo, amico atque æ-
quali meo,

Mionis qui cante & cogitare suam rem traſclavit,
pater,

Bene volo ego illi facere, si tu non nevis. Ph. Nem-
pe de tuo.

Lyf. De meo: nam quod tuum' ist', meum' ist': omne
meum est aurem tuum.

Ph. Quid is, egetne? Lyf. Eget. Ph. Habuitne rem?
Lyf. Habuit. Ph. Qui eam perdidit?

Publicine affinis fuit, an maritum negotiis?

Mercaturamne, an venales habuit, ubi rem perdidit?

Lyf. Nihil istorum. Ph. Quid igitur? Lyf. Per comita-
tatem edepol, pater.

Præterea aliquantum animi causa in deliciis disper-
didit.

Ph. Edepol hominem prædicatum ferme familiariter.
Qui quidem nusquam per virtutem rem confregit,
atque eget, Nihil

Nihil moror eum tibi esse amicum cum ejusmodi virtutibus.

Lys. Quia sine omni malitia est, tolerare egestatem ejus volo.

Pb. De mendico male meretur, qui ei dat quod edit, aut quod bibit.

Nam & illud quod dat, perdit, & illi producit vitam ad miseriam.

Non eo hoc dico, quia, quia tu vis, ego velim, & faciam lubens.

Sed ego hoc verbum cum illi cuidam dico, prae-monstro tibi.

Ut ita te aliorum misereat, ne tui alios misereat.

Lys. Deferere illam, & dejuvare in rebus adversis paret.

Pb. Pol pudere quam pigere praestat, toridem litteris.

Lys. Edepol, deum virtute dicam, pater, & majorem, & tua,

Multa bona bene parva habemus. bene si amico feceris.

Ne pigeat scissile: ut potius pudeat, si non feceris.

Pb. De magnis divitiis si quid demas, plus sit, an minus?

Lys. Minus, pater, sed civi immunifico scis quid cantari solet?

Quod habes, ne habeas: & illud quod nunc non habes, habebas malum.

Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati, nec alteri.

Pb. Scio equidem istuc ita solere fieri. verum, gnate mi,

Is est immnis, cui nihil est, qui munus fungatur suum.

Lys. Deum virtute habemus, & qui nosmet utamur, pater,

Et alius qui comitari sumus benevolentibus.

Pb. Non edepol tibi pernegare possum quidquam, quod velis.

Cujus egestatem tolerare vis? loquere audacter patri.

Lys. Lesbionica huic adolescenti, Charmidæ filio,

Qui illic habitat. *Pb.* Qui comedit quod fuit, quod non fuit?

Lys. Ne opprobria, pater. multa eveniunt hominibus, quae vult, quae nevolit.

Pb. Agendum, eloquere. quid dare illi nunc vis? *Lys.* Nihil quidquam, pater.

Sapientius aras condimentum sit: sapiens exatit cibis est.

Pb. Mentire, edepol, gnate! atque id nunc facis haud consuetudine.

Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi. Ea ne multa quae nevolit eveniunt, nisi scitor malas fieri.

Multa est opera opus scilicet, qui se scitorem probum Virz agendae esse expetit. *Lys.* Sed hic admodum adolescentulus.

Pb. Non exatit, verum ingenio adipiscitur sapientia.

Lys. Tu modo ne me prohibeas accipere, si quid det mihi.

Pb. An eo egestatem ejus tolerabis, si quid ab illo acciperis?

Lys. Eo, pater. *Pb.* Pol ego istam volo me rationem edocere. *Lys.* Licet.

Scia tu istam quo genere gnatus sit? *Pb.* Scio, apud prime proba.

Lys. Soror illi est adulta virgo grandis: eam capio, pater,

Ducere uxorem. *Pb.* Sine dote? *Lys.* Sine dote.

Pb. Uxorem? *Lys.* Ita.

Tua re salva. hoc pacto ab illo inibis summam gratiam:

Neque commodius ullo pacto ei poteris auxiliari.

Pb. Ego in dindotatam te uxorem ut patiat? *Lys.* Patundum est, pater:

Ete eo pacto addideris nostris lepidam famam familiae.

Pb. Multa ego possum docta dicta, & quamvis facunde loqui:

Historiam veterem atque antiquam haec mea fenestras sustinet:

Verum ego quando te & amicitiam & gratiam in nostram domum

Video allucere, etsi adversatus tibi fui, istuc iudico. Tibi permitto, potce, duce. *Lys.* Di te servassint mihi.

Sed adde ad istam gratiam unum. *Pb.* Quid id est autem unum? *Lys.* Eloquar.

Tute ad eum aces, tute concilies, tute potcas. *Pb.* Ecce.

Lys. Nimis citius transiges: firmum omne erit, quod tu egeris.

Graviter erit tuum unum verbum ad eam rem, quam centum mea.

Pb. Ecce autem in benignitate hoc repperi negotium. Dabitur opera. *Lys.* lepidus vivis. haec sunt ades: hic habet.

Lesbonico est nomen: age rem cura: ego te opperiar domi.

ACTUS II. SCENA III.

Philo.

NON optima haec sunt, neque ut ego zequam cenfeo.

Verum meliora sunt, quam quae deterrama.

Sed hoc unum consulatur me atque animum meum,

Quia, qui oibis aliud, nisi quod sibi soli placet,

Consultat adversum filium, nugae agit:

Miser ex animo sit: factus nihilo facit.

Sux fenestruati est acriorem hiemem parat,

Cum illanc importunam tempestatem conciet.

Sed aperiantur ades, quo ibam: commodae

Ipse exit Lesbonicus cum servo foras.

ACTUS II. SCENA IV.

Lesbionicus, Stasimus, Philo.

M Ius quindecim dies fuit, cum pro hisce adibus.

Minas quadraginta accepisti a Callice.

Etsne hoc, quod dico, Stasime? *St.* Cum considero,

Meminisse videtur fieri. *Lesb.* Quid factum est eo?

St. Camefem, expotum, extum, elotum in balneis.

Piscatur, pistor abstulit, lani, coqui,

Oliores, myropolz, aucupes. consist cito,

Quam si tu obicias formicis papaverem.

Lesb. Minus hercle in hisce rebus sumtum est sex minis.

St. Quid, quod dedisti fortis? *Lesb.* Ibidem una traho.

St. Quid, quod ego defraudavi? *Lesb.* Hem! ista ratio maxima est.

St. Non tibi illud apparere, si sumas, potest:

Nisi ut immortalis rere esse argentum tibi.

Sero atque stulte, prius quod caurum aporruit,

Postquam comedit rem, post rationem putat.

Lesb.

Lesb. Nequaquam argenti ratio comparat tamen.

St. Ratio quidem hercle apparet. argentum *οὐχ ἔστι*.

Minas quadraginta accepti a Gallicie,
Et ille adeis abs te accepit mancupio. *Lesb.* Ad-
modum.

Ph. Pol, opinor, affinis noster adeis vendidit.

Pater cum peregre veniet, in porta est locus:

Nisi forte in ventrem filio correplevit.

St. Trapezite mille drachmaram Olympicum,

Quas de ratione debuisti, reddere.

Lesb. Nempe quas *ὑποπόδι*. *St.* Immo, quas depen-
di, inquit.

Quas spondione promper te exactus es

Pro illo adolescente, quem tu ajebas esse divitem.

Lesb. Factum. *St.* Ut quidem illud poterit. *Lesb.* Fa-
ctum id quoque est.

Nam nunc cum vidi miserum, & me ejus miserum *ἦ*.

St. Miseret te aliorum, tui te nec miseret, nec podet.

Ph. Tempus adeundi est. *Lesb.* Eilne hic Philto, qui
advenit?

Is hercle est ipsum. *St.* Edepol nre ego istum velim

Meum fieri servum cum suo pecotio.

Ph. Herum atque servum plurimum Philto jobet

Salvere; Lesbonicum & Stafimmum. *Lesb.* Di duint

Tibi, Philto, quicumque opes. quid agit filius?

Ph. Bene volt tibi. *Lesb.* Edepol mortuum mecum facit.

St. Nequam illud verbum *ἦ*, Bene volt, nisi qui be-
ne facit.

Ego quoque volo esse liber; nequidquam volo:

Hic postulet frangi esse; ougas postulet.

Ph. Meus gnatus me ad te misit, inter se atque vos

Affinitatem ut conciliarem & gratiam.

Tuum volt forem ducere uxorem. & mihi

Senteotia eadem *ἦ*, & volo. *Lesb.* Hau! nescio tuum:

Bonis tuis rebus meas res irides malas.

Ph. Homo ego sum, homo tu es: ita me amabit

Juppiter!

Neque re derisum veni, neque dignum puto.

Verum hoc, ut dixi, meus me oravit filius,

Ut tuam sororem polcerem uxorem sibi.

Lesb. Meorum rerum me novisse aequum *ἦ* ordinem.

Cum vestris nostra non est aequa factio,

Affinitatem vobis aliam quærite.

St. Satin' tu sanus mentis aot animi tui,

Qui conditionem hanc repudies? nam illum tibi

Ferentarium esse amicum inventum intellego.

Lesb. Abin' hinc diereche? *St.* Si hercle ire occipiam,

vetes.

Lesb. Nisi quid me aliud vis, Philto, respondi tibi.

Ph. Benigniore, Lesbionice, te mihi,

Quam nunc exuper esse, confido fore:

Nam & stulte tacere, & stulte fabulari,

Utrumque, Lesbionice, io zetare haud bonum *ἦ*.

St. Verum hercle hic dicit. *Lesb.* Oculum ego effo-
diam tibi,

Si verbum addideris. *St.* Hercle quin dicam tamen.

Nam si sic non licebit, lucius dixerō.

Ph. Ita tu nunc dicas non esse aequoiparabiles

Vestras cum nostris factiones atque opes?

Lesb. Dico. *Ph.* Quid? nunc si in zedem ad cenam

veneris,

Atque ibi opulenter tibi par forte ut veneris,

Apposita sit cœna, popularem quam vocant,

Si illi congeste sint epule a clientibus,

Si quid tibi placeat, quod illi congestum fiet,

Edisce, an incognatus cum opulento accubet?

Lesb. Edim, nisi ille veter. *St.* At pol ego, etiam si
veter,

Edim, atque ambabus malis expletis vorem:

Et quod illi placeat, præcipiam potissimum:

Neque illi concedam quidquam de vita mea.

Vetecusdarii neminem apud mensam decet.

Nam ibi de divinis atque humanis cernitur.

Ph. Rem fabulare. *St.* Non tibi dicam dolo:

Ducedam ego illi de via, de semita,

De honore populi: verum quod ad ventrem attinet,

Non hercle hoc longe, nisi me pugnis vicierit.

Cœna hæc an ona est sine sacris hereditas.

Ph. Semper tu hoc facito, Lesbionice, cogites,

Id optimum esse, rute uti sis opumus:

Si id nequeas, saltem ut optumis sis proximus.

Nunc conditionem hanc, quam ego siero, & quam

abs te peto,

Dare atque accipere, Lesbionice, te volo.

Dei divites sunt, Deos deceat opulentia

Et factiones; verum nos homunculi;

Salillum animæ quæ cum extemplo amissimus,

Aquo mendicus atque ille opulentissimus

Censetur censu ad Acherontem mortuus.

St. Miram, mi tu illuc teum divitias feras.

Ubi mortuus sis, ita sis, ut nomen cluet.

Ph. Nunc ut scias hic factiones atque opes

Non esse, neque nos tuam negligere gratiam,

Sine dote polco tuam foremum filo.

Quæ res bene vortat? habeo' pactam? quid taces?

St. Pro di immortales, conditionem quoque nudi?

Ph. Quin tabulare. Di bene vortant! spondeo!

St. Eheu! ubi usus nihil erat dicto, Spondeo

Decebat: nunc hic, quom opus dicit, non quit dicere.

Lesb. Cum amicitia vestra me arbitramini

Dignum, habeo vobis, Philto, magnam gratiam.

Sed et si hercle graviter cecidit stultitia mea,

Philto; est ager sub urbe hic nobis, eum dabo

Dotem sorori. nam is de stultitia mea

Solus superbit præter vitam reliquos.

Ph. Profecto dotem nihil moror. *Lesb.* Certum *ἦ* dare.

St. Nostramne vis outricem, here, quæ nos educat,

Abalienare a nobis? cave sis feceris.

Quid edamus nolnet postea? *Lesb.* Etiam tu taces?

Tibi ego rationem reddam. *St.* Plane perimus,

Nisi quid ego commisiscor. Philto, te volo.

Ph. Si quid vis, Stafime? *St.* Huc concede aliquan-
tum. *Ph.* Licet.

St. Arcano tibi ego hoc dico, ne ille ex te sciat,

Neve alius quiquam. *Ph.* Crede audacter, quid lu-
bet.

St. Per deos atque homines dico, ne tu illuc agrum

Tuum sis ut quom heri, neque gnari ros.

Ei rui argumentum dicam. *Ph.* Audire edepol lubet.

St. Primum omnium, olim terra cum profundior,

In quinto quoque sulco moriantur boves.

Ph. Apag? *St.* Acherontis ostium in nostro *ἦ* agro.

Tum vinom, priusquam coactum *ἦ*, pender puridum.

Lesb. Contigat homini, credo: est sceleris est.

At mihi infidelis non est. *St.* Audi cetera.

Post id, framenti quom alibi messis maxuma *ἦ*,

Tribus tantis illi mious redit, quam obteveris.

Ph. Hem? illic oportet obteri mures malos,

Si in obsterendo possint interfieri.

St. Neque umquam quiquam est, quojus ille ager fuit,

Quo pessime ei res vorrerit, quojus fuit.

Alii extularum abierunt, alii emortui,

Alii se suspendere. hem! nunc hic, cujus est,
Ut ad incitas redactus! *Pb.* Apage a me istum a-
grum!

St. Magis apage dicas, si omnia a me audieris.

Nam fulguris sunt hic alterae arbores.

Snes moriuntur angina acerrime.

Oves scabre sunt, tam glabre, hem! quam hec est
manus.

Tam autem Syrorum, genus quod parientissimum est

Hominum, nemo exstat, qui ibi sex menses vixerit:

Ita cuncti solstitiali morbo decidunt.

Pb. Credo ego istuc, *Stasime*, ita esse: sed *Campas*
genus.

Multo Syrorum jam antidiu patientia.

Sed iste est ager profecto, ut te audiui loqui,

Malos in quem omnes pueri mitti decet.

Sicut fortunatorum memorant insulas,

Quo cuncti, qui ætatem egerunt casse suam,

Conveniant, contra istos detrudi maleficos

Æquom videtur, qui quidem istius sit modi.

St. Hospitium est calamitatis. quid verbis opus?

Quamvis malam rem querens, illic reperias.

Pb. At tu hercle & illi & alibi. *St.* Cave sis dixeris,

Me tibi dixisse hoc. *Pb.* Dixisti arcano satis.

St. Quin hic quidem cupit illam ab sese abalienari;

Si quidem reperire possit, cunyas os sublinat.

Pb. Meus quidem hercle nunquam fiet. *St.* Si sapiens
quidem.

Lepide hercle de agro ego hunc senem deterrui:

Nam qui vivamus, nihil est, si illum amiserit.

Pb. Redeo ad te, *Lesbonice*. *Lesb.* Ecce fodes mihi,

Quid hic locutus tecum? *Pb.* Quid censes? homo? It

Volte fieri liber: verum, quod det, non habet.

Lesb. Et ego esse locuples, verum nequidquam volo.

St. Licetrem, si velles: nunc, quoniam nihil est, non
licet.

Lesb. Quid tecum, *Stasime*? *St.* De istoc, quod di-
xisti modo,

Si antea voluisses, esses: nunc fero cupis.

Pb. De dote tecum convenire nihil potes:

Quod tibi lubet, tunc ago cum nato meo.

Nunc tuam forem illuc posco meo.

Que res bene vortat. quid nunc? etiam consulis?

Lesb. Quid istic? quando ita vis, Di bene vortant;
spondeo.

Pb. Numquam edepol cuiquam tam expectatus filius
Natus, quam est illud Spondeo natum mihi.

St. Di fortunabant vestra consilia. *Pb.* Ita volo.

Lesb. Sed, *Stasime*, abi hac ad meam forem: ad
Calliclem

Die hoc negotii quomodo actum est. *St.* Ibitur.

Lesb. Et gratulator me foret. *St.* Scilicet.

Pb. I hac, *Lesbonice* mecum, ut coram nuptiis

Dies constitutur; eadem hanc confirmabimus.

Lesb. Tu istuc cura quod iussi: jam ego hic ero.

Die Callicli, me ut conveniat. *St.* Quin tu i modo.

Lesb. De dote ut videat, quid opus sit scire. *St.* I modo.

Lesb. Nam certum 't me sine dote haud dare. *St.* Quin
tu i modo.

Lesb. Neque enim illi damno unquam esse patiar. *St.*
abi modo.

Lesb. Meam negligentiam. *St.* I modo. *Lesb.* O pa-
ter,

Æquom videtur, quin quod peccarim. *St.* I modo.

Lesb. Porifsumum mihi id obit. *St.* I modo. *Lesb.* O
pater,

En unquam aspiciam te? *St.* I modo, i modo, i
modo.

Tandem impetravi abire. Di vestram fidem!

Edepol te gesta possane gestam probe,

Siquidem ager nobis salvos est: etsi admodum

In ambiguo est etiam, nunc quid de hac refuat.

Sed si alienatur, actum 't de collo meo.

Gestandus peregre clypeus, galea, farsina:

Effugiet ex urbe, ubi erunt factæ nuptiæ:

Ibit istuc aliquo in maximum malam crucem

Latrocinatum, aut in Asiam, aut in Ciliciam.

Ibo hac, quo mihi impertum 't; etsi odi hanc do-
mum.

Postquam exturbavit hic nos ex nostris adibus.

ACTUS TERTIUS

SCENA I.

Callicles, Stasimus.

Uomodo tu istoc, *Stasime*, dixisti? no-
strum herilem filium

Lesbonicum suam forem despon-
disse? *St.* Hoc modo.

Cal. Quoi homini despondit? *St.* Lysiteli
Philonis filio.

Sine dote. *Cal.* Sine dote ille illam in tantas di-
vicias dabit?

Non credibile dicis. *St.* At tu Edepol nullus creduas.
Si hoc non credis, ego credidero. *Cal.* Quid? *St.*

Me: nihili pendere.

Cal. Quammodum istuc, aut ubi actum 't? *St.* Illico
hic ante ostium.

Tam modo, inquit *Prænestinus*. *Cal.* Tanton' in
re perdit.

Quam tu re salva, *Lesbonicus* factus est frugalior?
St. Atque equidem ipse ultro venit Philto oratum
hilo.

Cal. Flagitium quidem hercle fiet, nisi dos dabitur
virgini.

Postremo edepol ego istam rem ad me attinere in-
tellego.

Ibo ad meum castigatorem, atque ab eo consilium
petam.

St. Propemodum quid illic festinet, sentio, & subolet
mihi,

Ut agro evortat *Lesbonicum*, quando evortit adibus.
O herc Charmide, quam absente te hic tua res di-
strahitur tibi!

Urinam te redisse salvum videam, ut inimicos tuos
Ulciscare, ut mihi, ut erga te fui & sum, referas
gratiam!

Nimum difficile 't reperiri amicum, ita ut nomen
cluet,

Cui tuam cum rem credideris, sine omni cura dor-
mias.

Sed generum nostram ire occillam video cum affini
suo.

Nescio quid non satis inter eos convenit. ceteri gradu
Eunt uterque. ille reprehendit hanc priorem pallio.

Haud illi eulcheme affiterant, hac aliquantum ab-
scessero.

Est lubido orationem audire duorum assinium.

ACTUS

ACTUS III. SCENA II.

Lyficles, Lesbonicus, Staphisus.

STa illico. noli avorsari, neque te occultassis mihi.
Lesb. Potin' ut me ire, quo profectus sum, sinas?

Lyf. Si in rem tuam.

Lesbonice, esse videatur, gloriæ aut famæ, suam.

Lesb. Quod est facillimum, facis. *Lyf.* Quid id est?

Lesb. Amico injuriam.

Lyf. Neque meum 'st, neque facere didici. *Lesb.* Indoctus quam doctæ facis!

Quid faceres, si quis decouisset te, ut sic odio esses mihi?

Qui bene cum simulâs facere mihi te, male facis, male consulis.

Lyf. Egone? *Lesb.* Tu nã. *Lyf.* Quid male facio?

Lesb. Quod ego nolo, id cum facis.

Lyf. Tux rei bene consulere cupio. *Lesb.* Tu mihi es melior, quam egomet mihi?

Sat sapio, satis in rem quæ sunt meam ego conspicio mihi.

Lyf. An id est sapere, ut qui beneficium benevolente repudies?

Lesb. Nullum beneficium esse duco id, quod, cui facias, non placet.

Scio ego, & sentio ipse, quid agam, neque a me officium migrat.

Nec tuis depellor dictis, quin rumori serviam.

Lyf. Quid ais? (nam retineri nequeo, quin dicam ea quæ promeretur)

Itane tandem majores famam tradiderunt tibi tui, ut virtute eorum anteparta per flagitium perderes?

Atque honori posterorum tuorum ut vindex fieres: Tibi paterque avoquæ facilem fecit & planam viam

Ad querendum honorem: tu fecisti, ut diutius foret.

Culpa maxime & desidia, suisque stultis moribus. Proptavisti, amorem tuum uti virtuti præponeres.

Nunc te hoc pacto credis posse obtegere errata? ah! non ita est.

Cape sis virtutem animo, & corde expelle desidiâ tuam.

In foro operam amicis da: haud in lecto amicæ, ut solitus es.

Atque ego istum agrum tibi relinquî ob eam rem enixe expeto:

Ut tibi sit, qui te corrigere possis: ne omnino inopiam

Cives objectare possint tibi, quos tu inimicos habes.

Lesb. Omnia ego, istic quæ dixisti, scio, vel exignavero:

Ut rem patriam & majorum gloriam fœderim meum. Sciebam ut esse me deceret: facere non quibam miser!

Ita vi Veneris vinctus, otio captus in fraudem incidi: Et tibi nunc, proinde ac merere, summas habeo gratias.

Lyf. At operam perire meam sic, & te hæc dicta corde spernere.

Perpetui nequeo: simul me piger parum pudere te. Et postremo, nisi me auctoritas, atque hoc, ut dico, facit.

Tute pone te latebris facile, ne inveniat te bonor: In occulto jacebis, cum te maxime clarum voles.

Peravi equidem, Lesbonice, imperitum tuum ingratum admodum.

TRINUMMUS.

Scio te sponte non tuapte errasse, sed amorem tibi Pectus obscurasse. atque ipse amoris teneo omnes vias.

Ita est amor; balista ut jacitur: nihil sic celere est, neque volat.

Atque is mores hominum moros & morosos efficit. Minus placet, magis quod suadet: quod dissuadet, placet.

Cum inopia 'st, cupias; quando ejus copia 'st, tum non velis.

Ille qui aspellit, is compellit: ille qui consuevit, vetat.

Infamem esse malum in hospitium devorti ad Cupidinem.

Sed te moneo, hoc etiam atque etiam ut reputes, quid facere expectas.

Si istuc, ut facis indicium, conare, tuum incendes genus.

Tum igitur tibi aquæ erit cupido, genus qui restinguas tuum.

Atque erit, si nactus, proinde ut corde amantes sunt cari.

Ne scintillam quidem relinques, genus qui congliscat tuum.

Lesb. Facile est inventu: datur ignis, tamenetsi ab inimicis petas.

Sed tu objurgas me a peccatis rapis deteriorem in viam.

Meam vis sororem tibi dem: suades sine dote, hoc non convenit;

Me, qui abusus sum tantam rem patriam, porro in divitiis

Esse, atquequæ habere: egere illam autem: ut me merito oderit.

Numquam erit alienis gravis, qui suis se concinnat levem.

Sicut dixi, faciam: nolo te jactari diutius.

Lyf. Tanto melius 'st te sororis causâ egestatem exsequi, Atque eum agrum me habere, quam te, tua qui toleras moenia?

Lesb. Nolo ego mihi te tam prospicere, qui meam egestatem leves,

Sed ut inops infamis ne sim: ne mihi hanc famam differant,

Me germanam meam sororem in concubinarum tibi Sic sine dote dedisse, magis quam in matrimonium.

Quis me improbius perhibeat esse? hæc famigeratio Te honestet, me autem collutulet, si sine dote dixeris.

Tibi sit emolumentum honoris: mihi, quod obessest, fiet.

Lyf. Quid? te dictatorem censes fore, si abs te agrum acceperim.

Lesb. Neque volo, neque postulo, neque censeo. verum tamen

Is est honor homini pudico, meminisse officium suum.

Lyf. Scio equidem te, animatus ut sis: video, subolet sentio.

Id agis, ut, ubi affinitatem inter nos nostram adstiteris,

Atque eum agrum dederis, nec quidquam hic tibi sit, qui vitam colas,

Effugias ex urbe inanis, profugus patriam deferas. Cognatos, affinitatem, amicos, facili nuptiis:

Mæ opera hinc propteritum te, meaque avaritia autument.

Id me commissuram, ut patiar fieri, ne animum indueris.
Sc. Non enim possum quin exclamem: Euge! euge! *Lyfiteles* τῆς αἰῆς.
 Facile palmam habes, hic victus, vicit tua comœdia.
 Hic agit magis ex argumento, & versus meliores facit.
 Etiam obfluticiam tuam te rueris? multam abomina.
Lesb. Quid tibi interpellatio aut in concilium huc accessio est?
St. Eodem pacto, quo hac accessi, abcessero. *Lesb.* I hac mecum domum,
Lyfiteles: ibi de istis rebus plura fabulabimur.
Lyf. Nihil ego in occulto agere soleo. meus ut animus est, eloquar:
 Si mihi tua foror, ut ego xquom censeo, ita nuptum datur
 Sine dote, neque tu hinc abiturus; quod meum erit, id erit tuum:
 Sin aliter animatus es, bene quod agas, eveniat tibi.
 Ego amicus numquam tibi ero alio pacto. sic sententia est.
St. Abiit hercle ille quidem. ecquid audis, *Lyfiteles*? ego te volo.
 Hic quoque hinc abiit. Statime, restas solas. quid ego nunc agam?
 Nisi uti sarcinam constringam, & clypeum ad dorsum accommodem:
 Fulmentas jubeam suppingi focis: non sisti potest.
 Video caculam militarem me futurum haud longius:
 Aut aliquem ad regem in faginam herus se conjecit meus.
 Credo ad fammos bellatores acrem fugitorem fore:
 Et capturum spolia ibi illum, qui meo hero adyor fas venerit.
 Egomet autem quom extemplo arcum mihi, & pharetram, & sagittas lumero,
 Cassidem in caput, dormibo placide in tabernaculo,
 Ad forum ibo: nudius tertus quod talentum mutuum Dedi, repescam, ut habeam, mecum quod seram, viaticum.

ACTUS III. SCENA III.

Megaronides, Callicles.

UT mihi rem narras, *Callicles*, nullo modo Potest fieri prorsus, quin dos detur virgini.
Cal. Namque hercle honeste fieri sermo non potest, Ut eam perpetiar ire in matrimonium.
 Sine dote, cum ejus rem penes me habeam domi.
Meg. Parata dos domi est, nili exspectare vis
 Ut eam sine dote fruer nuptum collocet:
 Post adeas tute *Philosum*, & dotem dare
 Te ei dicas: facere id ejus ob amicitiam patris.
 Verum hoc ego vereor, ne illac pollicitatio
 Te in crimen populo ponat acque infamiam.
 Non temere dicant te benignum virgini,
 Daram tibi dotem, ei quam dases, ejus a patre:
 Ex ea largitari te illi; neque ita, ut sit data, incolumem te sistere illi, & deraxe autument.
 Nunc si opperiri vis adventum *Charmidis*,
 Perlongum est: huic ducenti interea abcesserit.
Cal. Nam hercle omnia illac veniunt in mentem mihi.
Meg. Vide, si hoc utile magis atque in rem deponas,

Ut adeam *Lesbonicum*, edoceam, ut res se habet.
Cal. Ut ego nunc adolescenti thesaurum indicem
 Indomito, pleno amoris ac lasciviz?
 Minime minime hercle vero: nam certo scio
 Locum quoque illum omnem, ubi sita est, comedet.
 Quem fodere metuo, sonitum ne ille exaudiat,
 Neu ipsam rem indager, dotem dare si dixerim.
Meg. Quo pacto ergo igitur? *Cal.* Clam dos depromi potest.
 Dum occasio ei rei reperitur: Interim
 Ab amico alicunde argentum roges.
Meg. Potin est ab amico alicunde exorari? *Cal.* Potest.
Meg. Gerre? ne tu illud verbum acturum inveneris,
 Nihil quidem hercle non est, quod dem mutuum.
Cal. Malim hercle ut verum dicas, quam ut des mutuum.
Meg. Sed vide consilium, si placet. *Cal.* Quid consilii est?
Meg. Scitum, ut ego opinor, consilium invenio. *Cal.* Quid est?
Meg. Homo conducatur aliquis jam, quantum potest, Quasi sit peregrinus. *Cal.* Quid is fecit facere postea?
Meg. Is homo exornatur graphice in peregrinum modum,
 Ignota facies, quæ non visitata sit,
 Falsidicum, confidentem. *Cal.* Quid tum postea?
Meg. Quasi ad adolescentem a patre ex *Seleucia*
 Veniat, salutem ei nuntiet verbis patris,
 Illum bene gerere rem, & valere & vivere,
 Et eum reditaurum acturum. ferax epistolas
 Duas: eas nos consignemus, quasi sint a patre:
 Det alteram illi, dicat alteram tibi
 Dare sese velle. *Cal.* Perge porro dicere.
Meg. Seque aurum ferre virgini autem a patre
 Dicat, patremque illi jusse dotem tibi dare.
 Tenes jam? *Cal.* Propemodum! atque ausculto perlubens.
Meg. Tum tu igitur demum id adolescenti aurum dabis,
 Ubi erit locata virgo in matrimonium.
Cal. Scite hercle sane. *Meg.* Hoc, ubi thesaurum efoderis,
 Suspicionem ab adolescente amoveris.
 Censebit aurum esse a patre allatum tibi.
 Tu de Thesauro fumes. *Cal.* Satis scite & probe.
 Quamquam hoc me ætatis sycophantari pædet.
 Sed epistolas quando obsignatas afferet,
 Siquidem obsignatas attulerit epistolas,
 Nonne arbitraris eum adolescentem annuli
 Paterni signum novisse? *Meg.* Etiam tu tacet?
 Sexcentæ ad rem causæ possunt colligi:
 Illam, quem habuit, perdidit, aliam post fecit novam.
 Jam si obsignatas non feret, dici hoc potest,
 Apud portitorem eas resignatas sibi
 Inspeculacque esse. in hujusmodi negotio
 Diem sermone terere, segnitias mera est.
 Quamvis sermones possunt longi terier.
 Abi ad thesaurum jam confestim clanculum;
 Servos, ancillas amove. atque audin? *Cal.* Quid est?
Meg. Uxorem quoque ipsam hanc rem ut celes, face,
 Nam pol tacere numquam quid jam sit quod queat.
 Quid nunc istas? quin tu, hinc amoves, & te moves?
 Apert, deprome inde aurum ad hunc rem quod sit est.
 Continuo operito demuo: sed clanculum,
 Sicut præcepit: cunctos extorta adibus.

G g

• Cal.

Cal. Ita faciam. *Meg.* At enim nimis longo sermone utimur.

Diem conficimus, quod jam properato 't opus.
Nihil est, de signo quod verare, me vide.
Lepida est illa causa, ut commemoravi, dicere,
Apud porritutes esse inspectas. denique
Dici tempus non vides? quid illum putat
Natura illa argui ingenio? jandudum eborat 't.
Quidvis probari poterit, tum, quod maximum est,
Altere, non petere hic se dicet. *Cal.* Jam sat est.

Meg. Ego sycophantam jam coudico de foro,
Epistolaque jam consignabo duas.
Eunque hac ad adolescentem meditarum probe
mittam. *Cal.* Eo ego ipitur intro ad officium meum.
Tu istuc age. *Meg.* Actum reddam.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Charmides.

Altipotenti & multipotenti Jovis fra-
tri, & Nerei Nepruni,
Lætus, labens, laudes ago, & grates
gratiasque habeo, & fluctibus salis,
Quos pænes mei potestas, bonis meis
quid foret, & meæ vitæ:

Quum tuis me ex locis in patriam ubique mœnia
reducem faciant.

Atque ego, Neprune, tibi aut alios deos gratias
ago atque habeo summas.

Nam te omnes sevuamque severumque atque avidis
muribus commemorant,
Sparcificum, immanem, intolerandum, vesanum,
contra opera expertus:

Nam pol placido te & clementi mæo usque modo,
ut volui, usus sum in alto.

Atque hanc tuam gloriam jam ante auribus accepe-
ram, & nobiles apud homines,
Pauperibus te parcere solitum, divites damnare at-
que domare.

Abi, laudo. scis ordine, ut æquom 't,
Traclare homines. hoc dis dignum 't, semper men-
dicis modesti sicut.

Fidus fuisti, infidum esse iterant. nam absque fo-
ret te, sat scio in alto

Disfraxissent, disque tulissent satellites tui me mise-
rum fœde.

Bonaque omnia item una mecum passim cæruleos
per campos.

Ita jam quæ canes, haud secus, circumstabant na-
vem torrhines voti:

Imbres fluctusque atque procellæ infensæ frangere
malum,

Ruere antennis, scindere vela, si tua pax propitia
foret pressio.

Apoge me sis. deinde hinc certum 't otio me dare.
salis partum habeo.

Quibus ætatis delactavi, filiodum divitias quero!
Sed quis hic est, qui in plateam ingreditur cum

novo ornatu specique
Simul? pol! quamquam domum cupio, opperiat hic,
quam gerat rem.

Sycophanta, Charmides.

HUic ego diei nomen TRINUMMO faciam: nam
ego speram meam

Tribus nummis hodie locari ad artes nugatorias.
Advenit ex Seleucia, Macedonia, Asia, atque A-
rabia,

Quas ego neque oculis, neque pedibus unquam
usurpavi meis.

Viden' egellas quid negotii dat homini misero mali!
Qui ego nunc subigor trium nummorum causa, ut
has epistulas

Dicam ab eo homine me accepisse, quem ego, qui
sit humo, nescio,

Neque novi: neque natus, necne is fuerit, id so-
lide scio.

Ch. Pol hic quidem fungino genere est, capite se to-
tum tegit:

Illurica facies videtur hominis; eo ornato advenit.
Syc. Ille qui me conduxit, ubi conduxit, abduxit do-
mum.

Quæ vult, mihi dixit: docuit, & præmonstravit
prius,

Quomodo quidque agerem. nunc adeo, si quid ego
addidero amplius,

Eo conductor melius de me nugis conciliaverit.
Ut ille me etornavit, ita sum urnatus. argentum
hoc fecit.

Ipse ornamenta a Chorago hæc sumit suo periculo.
Nunc ego si potero ornamentis hominem circumdu-
cere,

Dabo operam: ut me esse ipsum plane sycophan-
tam sentiat.

Ch. Quam magis specio, minus placet mihi hominis
facies. mira sunt,

Ni illic homo 't aut durmitator, aut sector zonarius,
Loca contemplat, circumspiciat sese, atque ædeis
noscat.

Credo edepol, quo mox furatum veniat, specula-
tur loca.

Magis lubido 't observare, quid agat: ei rei ope-
ram dabo.

Syc. Has regiones demonstravit mihi ille conductor
meus:

Apud illas ædeis sistende mihi sunt sycophantæ.
Fores pultabo. *Ch.* Ad nostras ædes hic quidem ha-
bet rectam viam.

Hæc opinor mihi advenienti hac noctu agitandum
est vigilas.

Syc. Aperite hoc, aperite. heus! ecquis his foribus
tutelam gerit?

Ch. Quid, adolescens, queris? quid vis? quid istas
pultas? *Syc.* Heu lenex!

Census cum juratori recte rationem dedi,
Lesbonicum hic adolefcentem quero, in his regio-
nibus

Ubi habitet, & item alterum ad istanc capitis al-
titudinem:

Calliclem æcebat vocari, qui has mihi dedit epistulas.

Ch. Meum gratum hic quidem Lesbonicum queris &
amicum meum,

Cui ego liberosque bonaque commendavi, Calliclem.

Syc. Fac me, si scis, certiorum, hinc homines ubi ha-
biter, pater.

Ch.

Ch. Quid eos queris? aut quis es? aut unde es? aut unde advenis?

Syr. Multa simul rogitas! nescio quid expediam potissimum.

Sin unumquid singillatim & placide percunctabere;

Et meum nomen, & mea facta, & itinera ego fax scias.

Ch. Faciam ita ut vis, aegredum nomen tuum primum memora mihi.

Syr. Magnum facinus incipis petere. *Ch.* Quid ita?

Syr. Quia, pater, si ante lucem ire occipias a meo primo nomine, Concubium sit noctis, priusquam ad postremum perveneris.

Ch. Opus face est & viatico ad tuum nomen, ut tu praedicas.

Syr. Est minuscule alterum, quasi vasculum vinarium.

Ch. Hic humo solide sycophanta est. quid ais tu, adolescens? *Syr.* Quid est?

Ch. Eloquere, isti tibi quid homines debeant, quos tu queritis?

Syr. Pater istius adolescentis dedit has duas mihi epistolas

Lesbonici. mihi est amicus. *Ch.* Teneo hunc manifestarium.

Me sibi epistolas dedisse dicit. ludam hominem probe.

Syr. Ita ut accepi, si animum advortas, dicam. *Ch.* Dabo operam tibi.

Syr. Hanc me jussit Lesbonico suo gnato dare epistolam,

Et item hanc alteram quo amico Callicii jussit dare.

Ch. Mihi quoque edepol, si quom hic nugatur, contra nugari inbet.

Ubi ipse erat? *Syr.* Bene rem gerebat. *Ch.* Ergo ubi? *Syr.* In Seleucia.

Ch. Ab ipsos istas accepisti? *Syr.* E manibus dedit mihi ipse in manus.

Ch. Qua facie est homo? *Syr.* Sesquipedem quidem est quam tu longior.

Ch. Hæret hæc res: siquidem ego absens sum, quam præsens, longior.

Novissim hominem? *Syr.* Ridicule rogitas, quocum una cibum

Capere soleo. *Ch.* Quid est ei nomen? *Syr.* Quod edepol homini probum.

Ch. Lubet audire. *Syr.* Ille edepol! illi illi! vix mihi mihi!

Ch. Quid est negotii? *Syr.* Devoravi nomen imprudens modum.

Ch. Nun placet, qui amicos intra dentes conclusos habet.

Syr. Atque etiam modo vorabatur mihi in labris prioribus.

Ch. Temperi huic hodie anteveni. *Syr.* Teneor manifestu miser!

Ch. Jamne commentatus es nomen? *Syr.* Deum hercle me atque hominum pudet.

Ch. Vide, humo, ut hominem naveris. *Syr.* Tamquam me. fieri istuc solet.

Quod in manu teneas atque oculis videas, id dederes.

Litteris recomminiscar. C est principium nomini.

Ch. Callicias? *Syr.* Non est. *Ch.* Callipus? *Syr.* Non est. *Ch.* Callidemides?

Syr. Non est. *Ch.* Calliucus? *Syr.* Non est. *Ch.* Callimarchus? *Syr.* Nil agis.

Neque adeo edepol flocciaccio, quando egomet meminui mei.

Ch. At enim multi Lesbonia sunt hic, nisi nomen patris

Dices, non monstrare possum istos homines, quos tu queritis.

Quod ad exemplum est? conjectura si reperire possumus.

Syr. Ad hoc exemplum est, Char. *Ch.* An Chares? an Charidemus? num Charnides?

Syr. Hem! istic erit. qui istum di perdat! *Ch.* Dixi ego jamdudum tibi;

Te potius bene dicere æquum 'st homini amico, quam male.

Syr. Sacin' intra labra atque dentes latuit vir minui pretii?

Ch. Ne male loquere absenti amico. *Syr.* Quid ergo ille ignavissimus

Mihi latitabat? *Ch.* Si appellasses, respondisset, nomine.

Sed ipse ubi est? *Syr.* Pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropia iusula.

Ch. Qui humo est me insipientior, qui ipse egomet, ubi sum, queritem?

Sed nihil disconducit huic rei. quid ais? *Syr.* Quid? *Ch.* Hoc te rogo.

Quos locos adisti? *Syr.* Nimum miris modis mirabiles.

Ch. Lubet audire, nisi molestum 'st. *Syr.* Quin discupio dicere.

Omnium primum in Pontum advechi ad Arabiam terram fumus.

Ch. Eho! an etiam Arabia 'st in Ponto? *Syr.* Est: non illece, ubi tus gignitur.

Sed ubi absinthium fit, atque cannula gallinacea.

Ch. Nimum graphicum hunc nugatorem! sed ego sum insipientior.

Qui egomet, unde redeam, hunc rogitem, quæ ego sciam, atque hic nesciat:

Nisi quia lubet experiri, quo evasum 'st denique.

Quid est tibi nomen, adolescens? *Syr.* Pax, id est nomen mihi:

Hoc cotidianum 'st. *Ch.* Edepol nomen nugatorium. Quasi dicas, si quid crediderim tibi, pax! perisse illico.

Sed quid ais, quo inde iisti porro? *Syr.* Si animum advortas, eloquar.

Ad caput amnis, quod de celo exoritur sub folio Jovis.

Ch. Sub folio Jovis? *Syr.* Ita dico. *Ch.* E celo? *Syr.* Atque e medio quidem.

Ch. Eho! an etiam in celum escendisti? *Syr.* Immo horiola advechi fumus.

Uique aqua advorsa per ananem. *Ch.* Eho, an etiam vidisti Jovem?

Syr. Alii dii isse ad villam ajebant servis depromptum cibum.

Deinde porro. *Ch.* Deinde porro nolo quidquam prædicet.

Syr. Ego hercle, si es molestus. *Ch.* Nam pudicum neminem

Est: oportet, qui abs terra ad celum pervenerit.

Syr. Dimittam, ut te velle video, sed monstrabo homines mihi.

- Hos ego quero, quibus me oportet has deferre epistolas.
- Cb.* Quid ais tu nunc? si forte eum ipsum Charmidem conspexeris;
- Illum, quem tibi istas dedisse commemoras epistolas, Novissime hominem? *Syc.* Ne tu me edepol arbitrare belluam,
- Qui quidem non novisse possim, quicum ætatem exegerim.
- An ille tam esset stultus, qui mihi mille nummum crederet
- Philippeum, quod me aurum deferre iussit ad gnatum suum,
- Atque ad amicum Calliclem, quod rem agebat mandasse hic suam?
- Mihi concederet, nisi me ille & ego illum nossem approbe?
- Cb.* Eumvero ego nunc Sycophantæ huic sycophantari volo;
- Si hunc possum illo mille nummum Philippo circumducere,
- Quod sibi me dedisse dixit: quem ego, qui sit homo, nescio;
- Neque oculis ante hunc diem unquam vidi: sine aurum crederem?
- Cui, si capitis res fiet, nummum numquam credam plumbeum.
- Aggrediundum hic homo mihi astu. heus, Pax, te tribus verbis volo.
- Syc.* Veltrecentis. *Cb.* Haben? tu id aurum, quod accepisti a Charmide?
- Syc.* Atque etiam Philippeum, numeratum illius in mensa mana
- Mille nummum. *Cb.* Nempe ab ipso id accepisti Charmide?
- Syc.* Mirum quin ab avo ejus, aut proavo acciperem, qui sunt mortui.
- Cb.* Adolescens, cedo-dem istuc aurum mihi. *Syc.* Quod ego aurum dein tibi?
- Cb.* Quod a me te accepisse scias. *Syc.* Abs te accepisse? *Cb.* Ita loquor.
- Syc.* Quis tu homo es? *Cb.* Qui mille nummum tibi dedi, ego sum Charmides.
- Syc.* Neque edepol tu is es, neque hodie is unquam eris, auro hunc quidem.
- Abi sis, uugator! nugari uugatori postulas.
- Cb.* Charmides ego sum. *Syc.* Nequidquam hercle es: nam nihil auri fero.
- Nirnis argue obrepisti in capse occasuncula.
- Postquam ego me aurum ferre dixi, post tu factus Charmides.
- Prius tu non eras, quam auri foci mentionem. nihil agis.
- Proin? tu te isidem, ut charmidatus es, rursum recharmidas.
- Cb.* Quis ego sum igitur, siquidem is non sum, qui sum? *Syc.* Quid id ad me attinet?
- Dum ille ne sis, quem ego esse nolo, sis mea causa, qui labet.
- Prius non is eras, qui eras: nunc is factus, qui nunc non eras.
- Cb.* Age si quid agis. *Syc.* Quid ego agam? *Cb.* Aurum redde. *Syc.* Dormitas, lenex.
- Cb.* Factus Charmidem dedisse aurum tibi? *Syc.* Scriptum quidem.
- Cb.* Proptas, an non proptas abite abstutum ab his regionibus,

- Dormitator, penitquam ego hic te jubeo mulerari male?
- Syc.* Quamobrem? *Cb.* Quia illum quem ementitus es, ego sum ipse Charmides:
- Quem tibi epistolas dedisse agebas. *Syc.* Eho? quid, an tu is es?
- Cb.* Is enimvero sum. *Syc.* Aiu? tu tandem, is ipse ne es? *Cb.* Aio. *Syc.* Ipse es?
- Cb.* Ipse, inquam, Charmides sum. *Syc.* Ergo ipse ne es? *Cb.* Ipsissimus.
- Abi hinc ab oculis. *Syc.* Enimvero fero quoniam advenis,
- Vapularis meo arbitrata & novorum edilium.
- Cb.* At etiam maledicis? *Syc.* Immo, salvos quandoquidem advenis.
- Di te perdant; etsi floccifacio, an perisisses prius.
- Ego ob hanc operam argentum accepi: te maistro infortunio.
- Ceterum qui sis, qui non sis, floccum non interduim.
- Ibo ad illum, renascribo, qui mihi tris nummos dedit,
- Ut sciat, se perdidisse. ego abeo. male vive & vale.
- Quod di te omnes advententem peregre perdant, Charmides.
- Cb.* Postquam ille hinc abiit, post loquendi libere
- Videtur tempus venisse, atque occasio.
- Jamdudum meum ille pectus pungit aculeus,
- Quid illi negotii fuerit ante adeis meas.
- Nam epistola illa mihi concentrariat metum.
- In corde, & illud mille nummum quam rem agat.
- Namquam edepol temere tinnit titinnabulum:
- Nisi qui illud tractat aut movet, murum est, tacet.
- Sed quis hic est, qui huc in plateam cursuram incipit?
- Lubet observare, quid agat: huc concessero.

ACTUS IV. SCENA III.

Stafinus, Charmides.

- S**tafine, fac te propere celerem, recipe te ad domum;
- Ne subito merus exoriatur scapulis stultitia tua.
- Adde gradum: appropere. jamdudum factum est, cum abissi domo.
- Cave sis tibi, ne bubuli in te coriabi crebri crepent,
- Si abieris ab heri questione. ne deslisteris currere.
- Ecce hominem te, Stafine, nihili! satim in thetropolio
- Condulium es oblitus, postquam thetropolasti gutturem?
- Recipe te, & recurre petere te recenti. *Cb.* Hule, quisquis est,
- Carculio? si exercitor: is hunc haminem cursuram docet.
- St.* Quid, humo nihili, non pulet te? tribuiste te poteris
- Memoria esse oblitum? an vero, quia cum frugi hominibus
- Ibi bibilli, qui ab alieno facile cohererent manus?
- Therachus fuit, Cerconicus, Criunus, Cercobolus, Collabus,
- Oculicrepidæ, Ceuricrepidæ, Ferriteri, Mastigæ.
- Iner eosne homines condulium te redipisci postulas?
- Quorum eorum unus surripuit currenti cursore sulum?
- Cb.*

Cd. Ita me di ament, graphicum furem! *St.* Quid ego, quod perit, petam?
Nisi etiam laborem ad damnum apponam epithecam insuper?

Quin tu quod perit, periisse ducis? cape vorforiam. Recipe te ad herum. **Cd.** Non fugitivos est hic homo, commeminis domi.

St. Utinam veteres mores, veteres parsimonie. Potius majori honori hic essent, quam mores mali.

Cd. Di immortales! basilica hic quidem facinora inceptat loqui.

Vetera querit, vetera amare hunc, morem majorum, scias.

St. Nam nunc mores nihil faciunt, quod licet, nisi quod lubet.

Ambitio jam more sancta 'st, libera 'st a legibus: Scuta jacere, fugereque hostes, more habent licentiam:

Petere honorem pro flagitio, more sit. **Cd.** Morem improbum!

St. Strenuus praterire, more sit. **Cd.** Nequam quidem.

St. Mores leges perduxerunt jam in potestatem suam, Magis queis sunt obnoxiosi, quam parentes liberis. Ex miseris etiam ad parietem sunt fixæ clavibus ferreis.

Ubi malos mores affigi nimio fuerat æquius. **Cd.** Lubet adire atque appellare hunc: verum ausculto perlabens.

Et metuo, si compellabo, ut aliam rem occupat loqui.

St. Neque istis quidquam lege sanctum 'st. leges mori servant.

Mores autem rapere properant, quæ sacrum, quæ publicum.

Cd. Hercle istis malam rem magnam moribus dignum 'st dari!

St. Nonne hoc publice aulicum advorti? nam id genus hominum omnibus

Universis est adversum, atque omni populo male facit:

Male fidem servando, illis quoque abrogant etiam fidem,

Qui nihil meriti: quippe ex eorum ingenio ingenium horum probant.

Istoc qui in mentem venerit mihi, reipsa modo commotus sum.

Si quis mutuum quid dederit, sit pro proprio perditum.

Cum repetat, inimicum amicis beneficio invenis ruo. Si magis exigere cupias, duarum rerum exoritur optio: Vel illud, quod credideris, perdas; vel illum amicum amiseris.

Cd. Meus est hic quidem Stasimus servus. *St.* Nam ego talentum mutuum

Quod dederam, talento inimicum mihi emi, amicum vendidi.

Sed ego sum insipientior, qui rebus eorum publicis Potius, quam id quod proximum 'st, meo tergo tutelam geram.

Eo donum. **Cd.** Heus tu? adsta illico. audi, heus tu! *St.* Non sto. **Cd.** At ego te stare volo.

St. Quid si egomet te velle volo? **Cd.** Ha nimium, Stasime, sevir!

St. Emere melius 'st, cui imperes. **Cd.** Pol ego etiam, atque arguam dedi.

Sed si non disti audire autem, quid ago? *St.* Dahnium malum.

Cd. Bene mones. ita facere certum est. *St.* Nisi quidem es obnoxius.

Cd. Si bonus est, obnoxius sum: sin secus est, faciam uri jubes.

St. Quid id ad me attinet, bonifine servis tu utare an malis?

Cd. Quia boni malique in ea re pars tibi est. *St.* Partem alteram

Tibi permitto, illam alteram ad me, quod boni est, apponito.

Cd. Si eris meritis, fiet. sed respice ad me huc! ego sum Charmides.

St. Hem quis est, qui mentionem facit homo hominibus optumi?

Cd. Ipse homo optumus. *St.* Mare, terra, cælum, di, vestram fidem!

Satin? ego oculis plane video? estne ipse, an non est? is est.

Certe is est! is est profecto? o mi here exoptatissime,

Salve! **Cd.** Salve, Stasime. *St.* Salvom te. **Cd.** Scio & credo tibi.

Sed omitto alia: hoc mihi responde. Liberi quid agunt mei,

Quos reliqui hic filium atque filiam? *St.* Vivunt, valent.

Cd. Nempe uterque? *St.* Uterque. **Cd.** Di me salvom & servatum volunt.

Cetera intus otiose percontabor, quæ volo. Eamus intro, seque. *St.* Quo tu te agis? **Cd.** Quoniam, nisi domum?

St. Hicne non habitare censes? **Cd.** Ubinam ego alibi censam?

St. Jam. **Cd.** Quid jam? *St.* Non fuit nostræ ædes ista. **Cd.** Quid ego ex te audio?

St. Vendidisti tuas natus ædes. **Cd.** Perit. *St.* Presentarius

Argentis minis numeraris. **Cd.** Quot? *St.* Quadraginta. **Cd.** Occidi.

Quis eas emit? *St.* Callicles, cui tuam rem commendaveras,

Is habitatum huc commigravit, nosque exturbavit foras.

Cd. Ubi nunc filius meus habitat? *St.* Hic, in hoc possiculo.

Cd. Male disperii. *St.* Credidi ægre tibi id, ubi audisses, fore.

Cd. Ego miser meis periculis sum per maria masuma

Vestis capitali periculo, per prædones plurimos Me servavi, salvos redii: nunc hic disperii miser,

Propter eisdem, quorum causa fui hac ætate exercitus.

Adimit animam mihi ægritudo. Stasime! tene me. *St.* Visse aquam

Tibi petam? **Cd.** Res quom animam agebat, tum esse usulam oportuit.

ACTUS IV. SCENA IV.

Callicles, Charmides, Stasimus.

Quid hoc hic clamoris audio ante ædes meas?

St. O Callicles! o Callicles! o Callicles!

Qualine amico mea commendavi bona?

Cal. Probo & fideli, & fido, & cum magna fide:

Et

Et salve, & salvum te advenisse gaudeo.
Cb. Credo omnia istæ, si ita' sit, ut prædicas.
 Sed quis ille est tuus ornatus? *Cal.* ego dicam tibi.
 Thesaurum effodiebam intrus, dotem, hinc
 Tux quæ daretur, sed intrus narrabo tibi
 Et hoc & alia. sequere. *Cb.* Statim! *St.* Hem!
Cb. Strenus
 Carre in Piræum, atque unum curriculum face.
 Videbis jam illic navam, qua advecti sumus.
 Jubeto Sangarionem, quæ imperaverim,
 Curare, ut efferantur. & tu ito simul.
 Solutum' sit portitorum jam portorium.
St. Nihil est moræ. *Cb.* I, i, ambula. astutim redi.
St. Illic sum atque hic sum. *Cal.* Sequere tu hac me
 Intro. *Cb.* Sequor.
St. Hic meo haro amicus solus firmus restitit,
 Neque demutavit animum de firma fide.
 Quamquam labores multos ***
 Sed hic unus, ut ego suspicor, servat fidem.
 Ob rem laborem sum ego cepissa censo.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Lyfiteles.

It homo est omnium hominum præci-
 puous, voluptatibus gaudiisque anta-
 potens:

Ita comoda, quæ cupio, eveniunt:
 quod ago, assequitur, (subest,
 Subsequitur: ita gaudiis gaudium sup-
 peditat.

Modo me Statimur Lesbiani servos convenit: is
 Mihi dixit, suum herum peregre huc advenisse Char-
 midam.

Nam mihi is proptere conveniendus ast; ut, quæ
 cum ejus filio

Egi, ei rei fundam pater sit potior. eo. sed fores
 Hæc sonita suo mihi moram obijciunt incommode.

ACTUS V. SCENA II.

Charmides, Callicles, Lyfiteles, Lesbianus.

Neque fuit, neque erit, neque esse quemquam ho-
 minum in terra dum arbitror,
 Cui fides fidelitasque amicum erga æquiparet suam:
 Nam exedificavisset me ex his ædibus, absque te
 foret.

Cal. Si quid amicam erga bene feci, aut consului fi-
 daliter,

Non videor meruisse laudem: culpa caruisse arbitror.
 Nam beneficium, homini proprium quod datur,
 proprium fuisse:

Quod datum utendum est, id repetendi copia' sit,
 quando valis.

Cb. Est ita, ut tu dicis, sed ego hoc nequeo mirari
 satis,

Eum forem despondisse suam in tam fortem fami-
 liam,

Lyfitelem quidam Philonis filio. *Lyf.* Enim me no-
 minat.

Cb. Familiam oprumam occupavit. *Lyf.* Quid ego
 cesso hos colloqui?

Sed maneam etiam opinor: namque hoc commodum
 orditur loqui.

Cb. Vah! *Cal.* Quid ast? *Cb.* Oblitus intrus dudum
 tibi sum dicere:

Modo mihi advenienti negator quidam accessit ob-
 viam,

Nimis pergraphicus fycophanta: is mille nummum
 se aureum

Meo datu tibi ferre, & gnato Lesbianico ajabat meo:
 Quem ego nec qui esset aoram, neque eum ante
 usquam conspexi prius.

Sed quid rides? *Cal.* Meo allegatu venit, quasi qui
 aurum mihi

Ferret abs te, quod darem tux gnare dotem: ut
 filius

Tuus, quando illi a me darem, esse allarum id abs
 te crederet.

Nec qui rem ipsam posset intelligere, & thesaurum
 tuum

Me esse penes, atque eum a me lege populi patrium
 posceret.

Cb. Scite edepol! *Cal.* Megaronides communis hoc
 meus & tuus

Benevolens comenetur' sit. *Cb.* Quin collaudo consi-
 lium, & proba.

Lyf. Quid ego ineptus, dum sermonem vereor inter-
 rampere,

Solus slo; nec quod conatus sum agere, ago? ho-
 mines colloquar.

Cb. Quis hic est, qui huc ad nos incedit? *Lyf.* Char-
 midem socrum suum

Lyfiteles salutat. *Cb.* Di dent tibi, Lyfiteles, quæ
 velis.

Cal. Non ego sum salutis dignus? *Lyf.* Immo salva,
 Callicles.

Hunc priorem æquom' sit me habere. tunica pro-
 prior pallio est.

Cb. Deos volo consilia vestra recte vortara.
 Filiam meam tibi desponsatam esse audio. *Lyf.* Nisi
 tu nevis.

Cb. Immo haud nolo. *Lyf.* Spondeu' ergo tuam gna-
 tam uxorem mihi?

Cb. Spondeo, & mille auri Philippum dotis. *Lyf.* Do-
 tem nihil moror.

Cb. Si illa tibi placet, placenda dos quoque est, quam
 dar tibi,

Postremo, quod vis, non daces, nisi illud quod non
 vis, feres.

Cal. Jus hic orat. *Lyf.* Impetrabit ta advocato atque
 arbitro.

Istac lege filiam tuam sponden' mihi uxorem dari?

Cb. Spondeo. *Cal.* Et ego spondeo idem hoc. *Lyf.*
 Oh, saluta amnes mei!

Cb. Arque edepol sunt res, quas propter tibi tamen
 succentia.

Cal. Quid ego feci? *Cb.* Meum corrumpi quia per-
 pessus filium.

Cal. Si id mea voluntate factum est, est quod mihi
 succentia.

Sed fina me hoc abs te impetrare, quod volo. *Cb.*
 Quid id est? *Cal.* Scies.

Si quid stulte fecit, ut ea missa facias omnia.

Quid quasas caput? *Cb.* Cruciatur cor mihi, &
 metuo. *Cal.* Quidnam id est?

Cb. Quom ille ita' sit, ut esse nolo, id eracior; me-
 tuo, si tibi

Deus.

PROLOGUS.

P Erparvam partem pollulat Plautus loci
De vestris magnis atque amonibus manibus,
Athenas quo sine architectis confestat.
Quid nunc daturin' estis, an non? anquunt.
Meditor ejusdem vobis me ablatum sine
Mora, quid si de vestro quippiam orem? abnuunt.
En mehercle in vobis resident mores pristini,
Ad desengaudum ut celeri lingua utamini.
Sed hoc agamus, qua huc ventum est gratia.
Athenae istae lanto, ita ut hoc est proscenium,
Tantisper dum transigimus hanc Comediam.
Hic habitat mulier, nomine quae est Phraesum.
Haec hujus saeculi mores in se possidet;
Numquam ab amatore suo pollulat id quod datum
est:
Sed reliquom dat operam ne sit reliquom.
Poscendo atque auferendo, ut mos est mulierum.
Nam omnes id faciunt, cum se amari intellegunt.
Ea se peperisse parum simulat Militi,
Quo citius rem ab eo auferat cum pulvisculo.
Quid multa? aetas huic si superet mulieri,
Is cum anima ad eam habentiam evererit.

ACTUS PRIMUS

SCENA I.

Dinarchus.

On omnis aetas ad perdiscendum sat est
Amanti, dum id perdiscat, quot pe-
reat modis.
Neque eam rationem easpe unquam
edocer Venus.
Quatu penes amantem summa sum-
marum redit.

Quot antans exemplis ludificetur, quot modis
Pereat, quotque exoretur exorabilis.
Quot illic blanditiæ, quot illic iracundie
Sunt! quot sui pericla amanda! id, vestram fidem!

hui!
Quid perjerandum est etiam, præter munera?
Primum dum miros annua: is primus bolu' st.
Oh eam tris noctes utor. interrea loci
Aut ara, aut vinum, aut oleum, aut triticum
Tentat, benignissime an bonæ frugi sis.
Quasi in piscinam rete qui jaculam parat;
Quando abiit rete pefsum, tum adducit finem:
Sint jecit rete; pisces ne effugiant, cavet:
Dum hac dum illuc reti eos impedit
Pisces, usque adeo donecum eduxit foras.
Itidem est amator. si id, quod oratur, dedit,
Atque est benignus potius quam frugi bonæ,
Addiunt noctes: interim ille banum vorat.
Si semel amoris poculum accepit mere,
Eaque intra pectus se penetravit potius,
Exemplo & ipsius perit, & res, & hies.
Si iratum est scortum forte amariori suo.
Bis perit amator, ab re atque animo simul.
Sint alter alteri prior est, itidem perit:
Si raras noctes ducit, ab animo perit:
Si increbravit; ipsius gaudet, res perit.

Ita

Denegem, quod me oras, ne te leviorum erga me
pures.

Non gravabor. faciam ita, ut vis. Cal. Probus es.
eo, ut illum evocam.

Cal. Miserum' st, male promerita, ut merita, si mihi
ulicisci non licet.

Cal. Aperite hoc, aperite propere, & Lesbianicum, si
domi' st, foras

Evocare: ita subito' st, propere quod eum con-
ventum volo.

Leib. Quis homo tam tumultuoso sonitu me excitavit
subito foras?

Cal. Benevolens tuus atque amicus' st. Leib. Satin' sal-
ve? dic mihi.

Cal. Recte tuum patrem rediisse salvom peregre, gau-
deo.

Leib. Quis id ait? Cal. Ego. Leib. Tan' vidisti? Cal. Et
tute idem videas liceat.

Leib. O pater, pater mi, salve! Ch. Salve multum,
gnate mi.

Leib. Si quid tibi, pater, laboris. Ch. Nihil evenit, ue
time.

Bene te gesta salvos redeo: si tu modo frugi esse vis,
Hæc tibi pacta' st Callici filia. Leib. Ego ducam, pa-
ter:

Etiā & si quam aliam jubebis. Ch. Quamquam ti-
bi facientia.

Cal. Misera nos uni quidem homini' st affatim. Ch. Im-
mo huic parum' st.

Nam si pro peccatis centum ducat uxores, parum' st.

Leib. At jam posthac temperabo. Cal. Dicis; si facias
modo.

Leib. Numquid causæ est, quin uxorem eras domum
ducam? Ch. Oportum' st, licet.

Tu in perendium paratus sis ut ducas. Plaudite.

FINIS TRINUMMI.

TRUCULENTUS.

Dramatis Personæ.

DINARCHUS, adolescens. 2 STRATILAX, servus.
PHRONESUM, meretrix. 3 STRATOPHANES, miles.
GETA, servus. 3 STRABAX, adolescens, vn-
CALLICLES, senex. 3 sticus.
ASTAPHIUM, ancilla. 2 ANCIILLA, altera.

ARGUMENTUM.

T Res unant percutit adolescentes mulierem,
Rure unus, alter urbe, peregre totius.
Utrique ista ingenti militum tangat bolo,
Clamo suppositis sibi elandestino editum.
Vi magna servos est ac trucibus moribus,
Luxe ne rapiant domini perfunctiam.
Et ita tantum molitum. Miles adventit,
Natiue causa dat proposita munera.
Tandem compressæ pater cognoscit omnia.
Utrique illam ducat, qui vitiatas, convenerit;
Suumque is repetit a meretrice subditum.

Ita disciplina in edibus est lenoniis,
 Priusquam unum dederis, centum quæ poscat, parat.
 Aut aurum perit, aut conscissa pallula est,
 Aut emta ancilla, aut aliquid vasum argenteum,
 Aut vasum ahenum aliquid, aut lectus dapilis,
 Aut armariola Græca, aut aliquid tempus est
 Quod pereat, debeatque amans scorto suo.
 Atque hæc celamus ois damna, una industria
 Cum rem fidemque nolique noissem perdimus,
 Ne quid parentes, ne quæ cognati sentiant.
 Quos cum celamus, si factum consensio,
 Qui noluisse arari tempestivo tempore,
 Unde autem parta demus postparioribus,
 Faxim lenonum & scortorum ut plus est, minus
 Et minus damnosorum hominum, quam nunc sunt,
 fiet.

Nam nunc lenonum & scortorum plus est fere,
 Quam olim mulcarum est, cum caleat maxime.
 Nam nusquam alibi si sunt, circum argentearias
 Scorti lenones quasi sedent quotidie.
 Ea nimia est ratio; quippe qui certo scio,
 Aeri plus scortorum esse jam quam pondetur,
 Quos quidem quam ad rem dicam in argenteis
 Referre habere, nisi pro tabulis, nescio,
 Ubi æra perferibantur usurata:
 Accipiat illico expensâ, neque censet.
 Postremo in magno populo, in multis hominibus,
 Re placida atque otiosa, victis ostibus,
 Amare oportet omnes, qui quod dent, habent.
 Nam mihi hæc meretrix, quæ hæc habet, Phronesium,
 Suum nomen omne ex pectore exmovit meo,
 Phrotesium. nam Phronesis est sapientia.
 Nam me fuisse huic faecor summum atque iotimum,
 Quod amantis multo pessimum est pecunia.
 Eadem, postquam alium reperit, qui plus daret,
 Damnosiores, me exinde amovit loco,
 Quem inestom ac olisolum sibi esse memorabat mala,
 Babyloniensem militem: Is nunc dicitur
 Venturus pæsegre, eo nunc commenta est dolum,
 Peperisse simulat sese, ut me extrudat foras:
 Atque ut cum solo pergræcetur milite:
 Eum esse simulat militem pueri patrem.
 Quid isti suppositum puerum opus pessimum?
 Mihi verba retur dare sese? an me censuit
 Celare se potesse, gravidâ si foret?
 Nani ego Lemno advenio Athenas nudiustertius,
 Legatus hinc quo cum publico imperio fui.
 Sed hæc quis mulier est? Asaphium est ancillula.
 Cum ea quoque etiam mihi sunt commercium.

ACTUS I. SCENA II.

Asaphium, Dinarchus.

Ad fores auscultat, atque asservere adeis,
 Ne quis adventor gravior abeat quam adveniat:
 Ne qui manus attulerit stiles intro ad nos,
 Gravidâ foras exportet. novi ego hominum mores;
 Ita nunc adolescentēs morati sunt. quos ei
 Ut sumit adveniant ad scorta congerones,
 Consultâ sunt consilia, quando intro advenierunt;
 Unus eorum aliquis osculum amice usque offerit.
 Dum illi agunt quæ agunt, sunt ceteri cleptæ.
 Sin videant quæpiam se asservere, obcludunt, qui
 Oblectant per joculum & ludum: de nostro sepe
 elunt, quod

Fartores faciunt. sit pol hoc, & pars spectatorum
 scitis
 Pol, hæc vos me haud mentiri.
 Ibi est ibus pugræ & virtuti, de prædonibus præ-
 dam capere.
 At nos rursum lepide referimus gratiam facibus no-
 stris:
 Nam ipsi vident, cum eorum aggerimus bona: quin
 etiam ultra ipsi aggerunt ad nos.
 Din. Me illis quidem hæc verberat verbis. nam ego
 huic dona accomposui.
 Asph. Commemini. jam pol ego eum ipsam, si domi
 erit, mecum adducam.
 Din. Heus manedum, Asaphium, priusquam abis.
 Asph. Qui revocat? Din. Scies:
 Respice huc. Asph. Quis est? Din. Vobis qui multa
 bona esse volt. Asph. Dato, si esse vis.
 Din. Faxo, erunt. respice hac modo. Asph. Io! emicas
 me miseram, quilibet es.
 Din. Pestuma, mane.
 Asph. I, optime. odiosus es.
 Dinarchusne illic est? atque is est. it ad nos. Din.
 Et tu fer contra manum & parietem
 Gradere, Asph. Tibi servio, atque audiens sum im-
 perii. Din. Tute quid agis?
 Asph. Valeo, & validum teneo. pæsegre cum advenis,
 cura detur.
 Din. Benigne dicis. Asph. At enim, amabo, sine me
 ire, quo iussit. Din. Eas.
 Sed quid ais? Asph. Quid vis? Din. Istic, quo iter
 inceptas, qui est? quem arcessis? Asph. Archivam
 Oblectricem. Din. Mala femina es. Asph. Solens sum:
 ea est disciplina.
 Din. Manifestam niendaciam, mala, te teneo. Asph. Quid
 jam, amabo?
 Din. Quia te adducturam huc dixerat eum ipsam, non
 eampe.
 Nunc mulier facta est ex viro: mala es! Asph. Præ-
 stigiator!
 Din. Sed tandem loquere. quis is homo est, Asaphium?
 novus amator?
 Asph. Nimis otiosum arbitror hominem esse te. Din.
 Quianam arbitrare?
 Asph. Quia tuo vestimento & cibo alienis rebus curas.
 Din. Vos me reddidistis otiosum. Asph. Quid jam,
 amabo? Din. Ego expedito:
 Rem perdidisti apud vos. cum re meum oegotium ab-
 stulisti.
 Si rem servassem, fuit, ubi negotiosus essem.
 Asph. An tute bene rem publicam aut amoris alia lege
 habere posse se putas, quin tu otiosus sis?
 Din. Illa, haud ego, habuit publicum: pervase in-
 terpretaris.
 Nam advorsum legem a me, ob meam scripturam,
 pecudem accepit
 Aeræque. Asph. Idem, quod tu facis, faciunt rei ma-
 le gerentes:
 Ubi non est, scripturam unde dent, inculant pub-
 licanos.
 Din. Male vitrit res pecuaria mihi apud vos: nunc
 vicissim
 Volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos.
 Asph. Non arvum hic, sed palus est ager. si arationes
 habituris, qui arari solent, ad pueros ire me-
 lius est.
 Huoc nos habemus publicum: illi alii sunt publicani.
 Din.

Dis. Utroque percognovi utrobidem: *Ast.* Istoc pot
to otiosus.
Cam & illic & hic pervorsus es. sed utris cum
rem esse mavis?

Dis. Prociaciores estis vos, sed illi perjuriosi.
Illis perit, quidquid datur, neque ipsis apparet quid-
quam.

Vos saltem, si quid queritis, & bibitis & comestis.
Postremo illi sunt improbi, vos nequam & gloriose.
Malaeque. *Ast.* Quae in nos illosque, ea omnia ti-
bi dicis, Dinarche.

Et nostram & illorum vicem. *Dis.* Qui istuc? *Ast.*
Rationem dicam:

Quia qui alterum incusat proberi, eum ipsum se in-
tueri oportet.

Tu a nobis, sapiens, nihil habes: nos nequam abs
te habemus.

Dis. O Astaphium, haud istoc modo solita es me an-
te appellare.

Sed blande: cum illuc, quod apud vos nunc est,
apud me habebam.

Ast. Dum vivis, hominem noveris: ubi mortuus est,
quiescas.

Te, dum vivebas, noveram. *Dis.* An me mortuum
arbitraris?

Ast. Qui potis est, amabo, planius? qui antehac ama-
tor summas

Habitu 'st, istunc ad amicam meras querimonias re-
ferre.

Dis. Vestra hercle factum injuria, quae properavistis
olim

Rapere, otiose oportuit: din ut essem incolumis
vobis.

Ast. Amator simili 'st oppidi hostilis. *Dis.* Quo argu-
mento est? *Ast.* Quam-

primum expugnari poti 'st amator, opum est a-
micis.

Dis. Ego fateor. sed longe aliter est amicus atque
amator.

Certe hercle quam veterrimus homini opumus est
amicus.

Non hercle occiderunt mihi etiam fundi & aedeis.
Ast. Cur, obsecro, ergo ante ostium pro ignoto, alie-
noque ahas?

I intro. haud alienus tu quidem es. nam ecastor
neminem hodie

Mage amat corde atque animo suo, siquidem habes
fundum atque aedeis.

Dis. In melle sunt linguae sive vestrae atque orationes.
Lactique: corda selle sunt lira, atque acerbo aceto.

E linguae dicta delicia datis, corda amare facitis,
Amantes si qui non danunt. *Ast.* Non didici fabulare.

Dis. Non istae mea benignitas docuit te fabulari,
Sed isti, qui cum Genis suis belligerant, parci promi.

Malis es, atque eadem, quae soles, infecunda. *Ast.*
Ut exspectas

Perregit advenisti? *Dis.* Nam obsecro? *Ast.* Conspic-
bat te hera videre.

Dis. Quid tandem? *Ast.* Te unum ex omnibus amat.
Dis. Euge, fides & aedeis.

Per tempus subvenisti mihi? sed quid ais, Asta-
phium? *Ast.* Quid vis?

Dis. Elise intrus nunc Phroneum? *Ast.* Tibi quidem
intrus.

Dis. Valetne? *Ast.* Immo edepol melius credo fore,
ubi te videbit.

Dis. Hoc nobis vitium maximum est: cum amamus,
rum perimus.

Si illud, quod volumus, dicitur, palam cum men-
tiuntur.

Verum esse incerti credimus. ne, ut in astra, mu-
ratur ira.

Ast. Eja! haud ita res est. *Dis.* Ain'tu, me amare?
Ast. Immo unice unum.

Dis. Peperisse eam audivi. *Ast.* Ah! obsecro, tace,
Dinarche. *Dis.* Quid jam?

Ast. Horresco misera, mentio quoties sit partitionis:
Ita parne tibi Phroneum. i intro jam, anabo.

Vise illam: atque opperire ibi. jam exibat: nam
lavavit.

Dis. Quid ais tu? quae namquam fuit praegnas, qui
parere potuit?

Nam equidem uterum illi, quod sciam, numquam
extrinsece sensi.

Ast. Celabat, metuebatque te illa, ne tibi persuaderes,
Ut abortioni operam daret. pueramque ut enecaret.

Dis. Tum pol isti puero quis est pater? *Ast.* Babylo-
nienus miles.

Cujus nunc ista adventum expetit. Immo adeo, ut
nuntiaturum 'st,

Jam hic affuturum ajunt eum. nandum advenisse
miror.

Dis. Ibo igitur intro? *Ast.* Quippini? tam audacter,
quam domum ad te.

Nam tu edepol noster es etiam jam nunc, Dinar-
che. *Dis.* Quam mox

Te recipis tu? *Ast.* Jam hic ero: prope est, profe-
cta quo sum.

Dis. Redi vero actutum. ego interim te apud vos
opperibor.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Astaphium.

A, ha, ha! hercle quievi, quia introi-
vit odium. tandem sola sum.

Nunc quidem meo arbitratu loquar
libere quae volem & quae labebit.

Huic homini amanti mea hera apud
nos dixit neminem de bonis.

Nam fundi & aedeis obligatae sunt ob amoris pran-
dium. verum

Apud hunc mea hera consilia summa loquitur libe-
re: magisque

Adeo el consiliarius hic amicus est, quam auxiliarius.
Dum fuit, desit. nunc nihili habet. quod habebat,

nos habemus:

Iste nunc id habet, quod nos habuimus. humanum
facinus factum est.

Actutum fortunae solent mutari. varia vita est.
Nos divitem eum meminimus, atque iste pauperes

nos.

Voverunt sese memoris. stultus sit, qui id admittitur.
Si eget, necesse est nos patiatur alit. ita equum fa-
ctus est.

Piaculum est, misereri nos hominum rei male ge-
rentum.

Boni: esse oportet dentibus lenam probam: ardire,
H h Qui,

Quisquis veniat, blandique alloqui: male corde
consultare,
Bene loqui lingua. meretricem esse similem sentis
conducet,
Quemquem hominem attigerit, profecto aut malum
aut damnum dari.
Namquam amatoris meretricem oportet causam no-
scere,
Quin, ubi nihil det, pro infrequente eum mittas
militia domum.
Nec umquam quicumque probus erit amator, nisi
qui rei inimica sit suae.
Nugae sunt, nisi quod modo cum dederit, dare jam
lubeat denuo.
Is amator hic apud nos, qui, quod dedit, id obli-
tu 't datum.
Dum habeat, tum amet: ubi nihil habeat, alium
quæstum corpiat.
Aequo animo, ipse si nihil habeat, aliis qui ha-
beat, det locum.
Probus est amator, qui relictis rebus rem perdit
suam.
At nos male agere prædicant viri solere secum,
Nosque esse avaras. quæso, num qui male nos agi-
mus tandem?
Nam ecañor omniquam satis dedit suæ quicumque a-
micæ amator?
Neque pol satis accepimus, neque ulla satis popo-
lit.
Nam quando sterilis est amator a datis, *improbus est.*
Si negat se habere, quod det, soli *pernoctandum est.*
Nec satis accipimus, satis cum quod det, non ha-
bet.
Semper datores novos oportet quærere,
Qui de thesauris integris dement, danant.
Velut hic agrestis est adolescens, qui hic habet,
Nimis pol mortalis lepidus, nimisque probus dator.
Sed is, clam patre, etiam hanc noctem illac
Per hortum transiit ad nos. eum volo coovenire.
Sed est huic unus servos violentissimus,
Qui, ubi quamque nostrarum videt prope ædeis,
hac si aggredias,
Item ut de frumento anseres, clamore absterret,
abigit.
Is item est agrestis, sed fotes, quidquid est futu-
rum, feriam.
Ecquis huic tutelam janæ gerit? ecquis intus exit?

ACTUS II. SCENA II.

Stratulus, Aspidium.

Quis illic est, qui tam proterve nostras ædeis ardeat?
Asp. Ego suo, respice ad me. *Str.* Quid, ego?
nonne ego video? vix tibi!
Quid tibi ad hæc accessio est ædeis prope, aut
pultatio est?
Asp. Salve. *Str.* Satis mihi est tuæ salutis: nihil mor-
tor: non salveo.
Aegrotare malim, quam esse tua salute sanior.
Id volo scire, quid debetur hic tibi nostræ domi.
Asp. Comprime.
Str. Spero meam quidem hercle: tu, quæ solita es,
comprimas.
Impudens per ridiculum ut rustico suadet stuprum?
Asp. Iram dixi. *Str.* Ut esse capisti, si dem, si est una
altera.

TRUCULENTUS.

Asp. Nimis hic quidem TRUCULENTUS. *Str.* Per-
giu' male loqui, mulier, mihi?
Asp. Quid tibi ego autem dico? *Str.* Quia enim me
TRUCULENTUM nominas.
Nunc adeo, nisi abis æstusum, ac dicis, quid quæ-
ras, cito,
Jam hercle ego hic te, mulier, quasi sus carulos,
pedibus proteram.
Asp. Res merum hoc quidem est. *Str.* Padendumne?
tu vero clarinum pecus,
Advenisti hac sistens cum exornatis ossibus.
Quia tibi inuaso iosephus, propudiosa, pallulam.
An eo bella es tu, quia accepisti? ad me advenias.
Asp. Nunc places.
Str. Quam me illi velim! *Asp.* Menceris. *Str.* Dicis,
quod te rogo?
Mancupium qui accipias, gesta tecum penos annuos.
Asp. Dignis dant. *Str.* Lavinia hic suat, quæ habes
victorias?
Asp. Ne attrigas me. *Str.* Tangam? ita me amabit far-
culum,
Ut ego me ruri hamaxari mavelim patalem bovem.
Cumque eo ita noctem in stramentis pernoctare per-
petem,
Quam tuas centum cœnatas noctes mihi dono dari.
Rus tu mihi opprobrias? ut nocte es hominem,
quem pudeat probrui?
Sed quid apud nostras negotii, mulier, est ædeis tibi?
Quid tu huc occurras, iu urbem quotiescunque ad-
venimus?
Asp. Mulieres volo convenire vestras. *Str.* Quas tu mu-
lieres
Mihi narras? ubi musca nulla femina est in ædibus.
Asp. Nullane istic mulier habitat? *Str.* Rus, inquam,
abierunt. abi.
Asp. Quid clamas, insane? *Str.* Abire hinc ni properas
grandi gradu,
Jam ego istos fidos, compositos, crispas cincinnos
tuos
Unguentatos usque ex cerebro expellam. *Asp.* Qua-
nam gratia?
Str. Quia adeo fores nostras unguentis uncta es ausa
accedere,
Quiaque istas buccas tam belle purpurissas habes.
Asp. Erubui meatoris misera propter clamorem tuum.
Str. Itane? erubui? quasi vero corp' vi reliqueris
Tuo potestatem coloris ulli capiendi, mala.
Buccas rubricæ; cera omne corpus intinxit tibi.
Pessumæ estis. *Asp.* Quid est, quod vobis pessumæ
hæc?
Str. Scio ego plus, quam me arbitrare scire. *Asp.* Quid
id est, obsecro,
Quod scias? *Str.* Herilis nostræ filius apud vox Stra-
bax
Ut pereat, ut eum illiciat in malam fraudem &
premium.
Asp. Sanus si videare, dicam. dicis contumeliam.
Nemo hominum hic perire solet apud nos. res per-
duot suas.
Ubi pendere res, abire hinc si voluit, nudis licet.
Ego non hunc novi adolescentem vestrum. *Str.* Ve-
ron? *Asp.* Serio.
Str. Quid maceria illa ait, in horto quæ est, quæ in
noctes singulas
Latere sit minor, quæ iste ad vos damni permen-
su' sit viam?

Asp.

ACTUS II. SCENA IV.

Phronesium, Dinarchus.

Ast. Non mirum; vetus est maceria; lateres si veteres ruunt.

St. Ain'tu, mala, lateres veteres ruere? numquam edepol mihi

Quisquam homo mortalis posthac duarum rerum creduit,

Ni ista ego vestra hero majori facta denarravero.

Ast. Estne ille violentus? *St.* Suam non enim ille meretriculis

Moriendis rem coegit, verum parsimonia Duritiæque: quæ nunc ad vos jam exportatur, possumus.

Hem tu, sexungula! male vivitis, egone hæc musistem?

Jam enim ecere ibo in forum, atque hæc facta narrabo feni.

Neque istæcin se gessit, ergo coget exanimem mali.

Ast. Si ecastor hic homo sinapi victitet, non censuam Tam esse tristem posse. at pol hero benevolens ut is est suo!

Verum ego illum, quamquam violentus est, spero metari posse.

Blandimentis, ornamentis ceteris meretriculis. Vidi equidem ex jumentis domita fieri, atque alias beluas.

Nunc ad heram revidebo. sed, eccum, odium progreditur meus.

Tristis exit. haud convenite etiam hic velim Phronesium.

ACTUS II. SCENA III.

Dinarchus, Astaphium.

*P*isces ego credo, qui usque dum vivunt, lavant, Mihius dum lavare, quam hæc lavat Phronesium.

Si proinde amentur militeres, diu quam lavant, Omnes amantes balneatores sient.

Ast. Non quis parumper durare, upperierit?

Din. Quin hercle lassus jam sum durando miser.

Ast. Mihi quoque præ lassitudine opus est ut lavem.

Din. Sed obsecro hercle, Astaphium, i intro, ac nuntia Me adesse. tu i propere, & suade jam ut satis laverit.

Ast. Licet. *Din.* Audin' etiam? *Ast.* Quid vis? *Din.* Di me perduint,

Qui te revocavi: non tibi dicebam. I modum.

Ast. Quid jam me revocabas, improbe nihilque humi? Quæ tibi mille passuum peperit moræ.

Din. Sed quid hæc hic autem tamdiu ante adeis stetit? Nesciu quam prestolata est: credo, militem.

• Illud est. vide ut jam, quasi voluturi triduo Prins prædivinant, quo die efuri sient,

Illam inhiant omnes: illi est animus omnibus.

Me nemo magis respiciet, ubi iste hæc venerit, Quam si hinc ducentos annos fuerim mortuus.

Ut rei servire suave est! vix misero mihi! Post factum plebor, quia ante-partum perdidit,

Verum nunc si qua mihi obtigerit hereditas: Magna atque luculenta, nunc, postquam scio,

Dulce atque amarum quid sit ex pecunia, Ita ego illam edepol servem, itaque parce victilem, Ut nulla faxim cis dies paucos fieri.

Egu istos, qui nunc me culpant, confutaverim. Sed est vocis far. sentio aperiri fores,

Quæ oblorent quidquid venit intra pessulos.

*N*Um tibi nam, amabo, janua est mordax mea, Quo introire metuas, mea voluptas? *Din.* Ver vide.

Ut tota floret! nt olet! ut nitide nitet!

Ph. Qui tam inficetus Lemno adveniens, qui tæ Non des amicæ, Dinarche, suaviæ?

Din. Vah! vapulo hercle ego nunc, atque adeo male.

Ph. Quo te avortisti? *Din.* Salva sis, Phronesium!

Ph. Salve. hincne hodie cænas, salvos cum advenis?

Din. Promissi. *Ph.* Ubi cenabis tu? *Din.* Ubi tu juf feris.

Hic. *Ph.* Me lubente facies. *Din.* Edepol me magis.

Nempe tu eris hodie mecum, mea Phronesium.

Ph. Velim, si fieri possit. *Din.* Cedo soles mihi: Properate: auferre meniam. *Ph.* Amabo, sanus es?

Din. Non edepol bibere possum-jam, ita animo male est.

Ph. Mane. aliquid fiet, ne abi. *Din.* Ah! aspersisti aquam.

Jam rediit animus. deme soles: cedo: bibam.

Ph. Idem es ecastor qui soles. sed dic mihi, Bene ambulavisti? *Din.* Hæc quidem hercle ad te bene,

Quoniam tui videndi est copia. *Ph.* Complectere.

Din. Libens! ah! hoc est mel melle dulci dulcius! Hoc tuis fortunis, Jupiter, præstant meæ.

Ph. Dan' suavius? *Din.* Immo vel decem. *Ph.* Haud istoc pauper es.

Pius pollicere tu, quam ego a te postulo.

Din. Utinam a principio rei item parvissem meæ, Ut nunc reparcis suavis! *Ph.* Si quid tibi Compendii facere possim, factum edepol velim.

Din. Jam lavisti? *Ph.* Jam pol mihi quidem atque oculis meis.

Num tibi sordere video? *Din.* Non pol mihi quidem.

Verum tempestas memini cum quondam fuit, Cum inter nos sorderemus unus alteri.

Sed quid ego facinus audiui adversus tuum? Quod tu hic me absente novi negotii gesseris?

Cumque bene provenisti salva, gaudeo.

Ph. Tibi mea consilia summa semper credidi. Equidem nec peperit puerum, nec prægnas fui,

Verum assumulavi me esse prægnatem, haud eram.

Din. Quapropter, o mea vita? *Ph.* Propter militem Babylonieniem, qui quasi uxorem sibi

Me habebat anno, dum hic fuit. *Din.* Ego senseram.

Sed quid istuc? quoi rei id te assimilare retulit?

Ph. Ut esset aliquis laqueus & ridiculiculum, Reverfionem ut ad me faceret denu.

Nunc hæc remisit nupet ad me epistulam, Sese experturum, quanti sese penderem.

Si, quod peperissem, id educarem ac tollerem, Bona sua me habiturum omnia. *Din.* Ausculto lubens.

Quid denique agitis? *Ph.* Mater ancillas jubet, Quoniam jam decimus mensis advenat prop;

Aliam aliorum ire, præmandare & querere Puervm aut puellam, qui supponantur mihi. Quia multa verba faciam? contristam Sura n

Novisti nostram, quæ modo erga zedes habet.
Din. Novi. *Pb.* Hæc onæ opera circumit per familias,
 Puera vestigat clanculum, ad me derulit.
 Datum sibi esse dixit. *Din.* O merces male!
 Eum oenon oenon illa peperit, quæ peperit, prior,
 Sed tu posterior. *Pb.* Ordine omnem rem tenes.
 Nunc, ut præmisit ononium miles mihi,
 Non multo post hic aderit. *Din.* Nunc tu te inte-

rim
 Quasi pro puera hic procaras? *Pb.* Quoiptio?
 Ubi sine labore res geri pulchre potest,
 Ad suum quemque æquom est quæsitum esse callidum.
Din. Quid me futurum est, quando miles venerit?
 Relinquere ab te vivam? *Pb.* Ubi illud quod volo,
 Habebo ab illo, facile inveoiam, quomodo
 Divortium & discordiam inter nos parem.
 Possidea ego tota tecum, mea voluptas, osque ero
 Assiduus. *Din.* Immo hercle vero accubus mavelim.
Pb. Quo dis inscrucifere hodie pro puero volo.
 Quinto die, quod fieri oportet. *Din.* Censeo.
Pb. Non audes aliquod dare mihi munusculum?
Din. Lucrum hercle videor facere mihi, voluptas mea,
 Ubi quippiam me possis. *Pb.* At ego, ubi abstuli.
Din. Jam faxo hic aulerit, servolum huc mittam meum.
Pb. Sic facito. *Din.* Quidquid autem erit, boni con-

salas.
Pb. Ecastor manus te curaturum scio,
 Ut cujus me non pœnitet, mittas mihi.
Din. Num quippiam me vis aliud? *Pb.* Ut, quando
 oritur
 Tibi sit, ad me revisis. *Din.* Valeas. *Pb.* Vale.
Din. Pro di immortales! non amantis mulieris,
 Sed sociæ unanimantis, fidentis fuit
 Officium facere, quod modo huc fecit mihi.
 Suppositionem pueri quæ mihi credidit,
 Germamque quod forori non credit foror.
 Ostendit seise jam mihi medallitur,
 Se mihi inidelem nunquam, se viva, fore.
 Egone illam ut non amem? egone illi ut non be-
 ne velim?
 Me potius non amabo, quam huic desit amor.
 Ego isti non munus mittam? jam modo ex hoc loco
 Jubebo ad istam quinque perfecti minas.
 Præterea obsonari dumtaxat ad minam.
 Multo illi potius bene erit, bene quæ volt mihi,
 Quam mihi met, omnia qui mihi facio mala.

ACTUS II. SCENA V.

Phronesium.

PUERO isti date mammam, ut miseræ mætres solli-
 citæque
 Ex animo sunt, crucianturque! edepol commencum
 male!
 Cumque easo rem in corde agito, oimio minus per-
 hiben-or
 Male, quam somus ingenio, ego prima domi mo-
 do docta desiro.
 Quanta est cura in animo, quantum corde capio
 dolorem,
 Dolus ne occidat morte pueri! mater dicta quod
 sum, eo magis
 Studeo viræ, quæ aosa sum tantum clam dolum ag-
 gressuri.
 Lucri causa avara probrum sum executa: alienos
 dolores

Mihi suppositi. nullam rem oportet dolose aggre-
 di, nisi
 Astute accurteque exsequare. vosmet jam videtis,
 Ut ornata incedo: puerperio ego nunc me esse ægram
 affumulo.
 Male quod mulier facere incepit, nisi id efficere
 perpetrat,
 Id illi morbo, id illi senio est, ea illi miseræ mi-
 seria est:
 Si bene facere incepit, ejus eam cito odium percipit.
 Nimis quam paucæ sunt defesse, male quæ facere
 occiperunt:
 Nimis quam paucæ efficiunt, si quid occiperint be-
 neficere.
 Molieri nimio malefacere melius est omni, quam bene.
 Ego, quod mala sum, matris opera mala sum, &
 meapte malitia,
 Quæ me gravidam esse affumulari mihi Babylonio:
 Eam nunc malitiam accuratam miles inveniat volo.
 Iste hic hand multo post credo aderit: nunc prius
 præcaveo sciens:

Eumque ergo ornatum, ut gravis, quasi puerperio
 cubem.
 Date mihi huc stactam atque ignem in aram, ut
 venerem Lucinam meam.
 Hic apponite, atque abitis ab oculis. eho Pithecium,
 Face ut accubam: accede. adjuvare sic decet
 puerperam.
 Soleas mihi duce; pallium injice in me hac, Ar-
 chilis, ubi es,
 Astaphium? fer huc verbenam mihi, tus & bellaria.
 Date æquam manibus. nunc ecastor ut veniret mi-
 les velim.

ACTUS II. SCENA VI.

Stratophanes, Phronesium, Astaphium.

NE expectetis, spectatores, meas pugnas dum præ-
 dicem:
 Manibus duelli prædicare soleo; hand in sermoni-
 bus.
 Scio ego multos memoravisse milites mendacium.
 Et Homeroidæ Poetille mille memorari potest,
 Qui & convicti & condemnati falsi de pugnis sient.
 Non laudandus est, quol plus credit qui audit, quam
 qui videt.
 Non placet, cum illi plus laudant qui audiunt, quam
 qui vident.
 Pluris est oculus testis onus, quam auriti decem:
 Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, plane
 sciunt.
 Non placet, quem scurræ laudant, manipulares mus-
 tant:
 Neque illi, quorum lingua gladiatorum aciem præ-
 stringit demi.
 Strenoi nimio plus profunde populo, quam arguti &
 cati.
 Facile sibi sacunditatem virtus argutum invenit:
 Sine virtute argutum civem mihi habeam pro præ-
 fica,
 Quæ alios collaudat, easp se vero non potest.
 Nunc ad amicam, decimo mense post, Athenas
 Atticas
 Vilo, quam gravidam reliqui meo compressa, quid
 ea agat.

Pb.

Ph. Vide quis loquitur. *Asp.* Jam propinque miles, mea Phroneſium,
 Tibi adeſt Stratophanes, nunc tibi opus eſt, agram
 ut te aſſimules. *Ph.* Tace.
 Quid adhuc ego tui, malum, ammonitricis? an
 me maleſticio vincere eſt?
St. Peperit mulier, ut ego opinor. *Asp.* Vin' adeam
 hominem? *Ph.* Volo.
St. Euge Aſtaphium ecceam, ite mihi adverſum. *Asp.*
 Salve ecceſtor, Stratophanes.
 Venire ſalvum. *St.* Scio. ſed peperitne, obſecro,
 Phroneſium?
Asp. Peperit puerum nimium lepidum. *St.* Ecquid mi-
 hi ſimili eſt? *Asp.* Rogas?
 Quin ubi natus eſt, macharam & clypeum poſcebat
 ſibi.
St. Meus eſt, ſcio jam de argumentis. nimium qui-
 dem ſimili eſt. pape!
 Jam magna eſt? jamne eleſtat legioem, quam ſpo-
 liare velit?
Asp. Hec nudiusquintus natus quidem ille eſt. *St.*
 quid tum poſtea?
 Inter tot dies quidem hercle jam actum aliquid o-
 portuit.
 Quid illi ex uero exitio eſt, priuſquam poterat ire
 in praelium?
Asp. Conſequere, atque illam ſaluta, & gratulare il-
 li. *St.* Sequor.
Ph. Ubi illa obſecro eſt, quæ me hic reliquit atque
 abiit?
Asp. Aſſum: adduco tibi exoptatum Stratophanem. *Ph.*
 Ubi iſt eſt obſecro?
St. Mars peregre adueniens ſalutat Nerienem uxorem
 ſuam.
 Cum tu recte proveniſti, cumque es aucta liberis,
 Gratulor, cum mihi tibiſque magnum dediſti decus.
Ph. Salve, qui me interfeciſti pæne & vita & lumine,
 Quique vim magni doloris per voluptatem tuam
 Condiſiſti in corpus, quo nunc etiam morbo miſe-
 ra ſum.
St. Eja, haud ab te, mea voluptas, tibi obvenit iſtic
 labos:
 Filium peperiſti, qui adeo ſpoliis opplebit tuas.
Ph. Multo ecceſtor magis oppletis opus eſt tritici gra-
 nariis;
 Ne, ille priuſquam ſpolia capiat, hic nos extin-
 git fames.
St. Habe bonum animum. *Ph.* Savium ſis pete hinc
 a me. nequeo caput
 Tollere, ita diuſi, itaque ego nunc doleo: neque
 etiam queo
 Pedibus mea ſponte ambulare. *St.* Si plane ex me-
 dio mari
 Savium potere tuum jubeas, petere haud pigra me,
 mel meum.
 Id ita eſt experta es, nuncque experiere, mea Phro-
 neſium,
 Me te amare. adduxi ancillas tibi occas ex Suria
 duas:
 Iſte dono, adduce huc tu iſtas. ſed iſte reginæ domi
 Sux fure ambe: verum patriam ego excidi manu.
 Iſte te dūno. *Ph.* Permittetne te? quot ancillæ ſunt jam?
 Quine etiam ſuperadducas, quæ mihi comedint ci-
 bum? *St.* Hoc quidem
 Hercle ſi ingratum eſt donum, cedo tu mihi iſtam,
 poere, perulam.

Hem! mea voluptas, atruli ecceam pallulam ex par-
 va Græcia tibi.
 Tene tibi. *Ph.* Hocine mihi ob labores tantos tan-
 tillum dari!
St. Perit hercle miſer! jam mihi auro contra conſtat
 filius.
 Etiamnum me vilipendit. ad id purpuram ex Sa-
 ra tibi
 Attuli, & induvias Ponto amœnas. tene tibi, vo-
 luptas mea.
 Accipe hoc. abdace hæſce hinc & conſpectu Suras.
 Ecquid amas me? *Ph.* Nihil ecceſtor: neque meres.
St. Nihilne huic fat eſt?
 Ne mihi verbum quidem unum dixit? viginti minis
 Venire illæ poſſe credi dona, quæ ei dono dedi.
 Vehementer nunc mihi eſt irata: ſentio atque in-
 tellego.
 Verum adibo. quid ais nunc tu? numme vis me,
 voluptas mea,
 Quo vocatus ſum, ire ad cenam? mox ad te hac
 cubitum ivero.
 Quid races? planiſſime edepol perit! ſed quid illuc
 boni eſt?
 Quis homo eſt, qui inducit pompam tantam? cer-
 tum eſt, quo ſerant,
 Obſervare. huic credo fertur. verum jam ſcibo ma-
 giſ.

ACTUS II. SCENA VII.

Geta, Phroneſium, Stratophanes.

ITe, ite hac ſimul, mali æris, damigeruli, foras
 gerones,
 Bonorum hamaxagoge. ſatine qui amat, nequit
 quin rubili
 Sit, atque improbis ſeſe artibus expoliat. nam hoc
 qui ſciam, ne quis
 Id quaerat ex me. domi eſt, qui facit improba fa-
 cta, amator;
 Qui bona ſua pro ſtercore habet, foras jubet ferri:
 metuit
 Publicos. mundiſſimum ſit. puras ſibi eſſe volt ædes.
 Domi quidquid habet, verritur iſſeo. Quandoqui-
 dem ipſus perditum ſe it,
 Secreto hercle equidem illum adiutabo: neque mea
 quidem
 Opera umquam nihilominus propere, quam poteſt,
 peribit.
 Nam jam de hoc obſonio, de mina una demittit
 Modo quinque nummos: mihi detraxi partem Her-
 culaneam.
 Nam hoc aſſimile eſt, quaſi de fluvio qui aquam
 derivat ſibi:
 Niſi deriverit, tamen omnis ea aqua abeat in mare.
 Nam hoc in mare abit, miſereque perit ſine omni
 bona gratia. hæc
 Cum video fieri; ſuſturo, ſupplio, de præda prædam
 Capio. Meretricem ego item eſſe reor, mare ut eſt:
 quod deſ devorat, nec umquam
 Abundat. ut hoc ſaltem ſervat mare; quod illi ſu-
 beſt, apparet; huic deſ
 Quantumvis; ouſquam apparet, neque datori, ne-
 que acceptitrici.
 Velut meretrix meum herum miſerum ſua blanditiis
 intulit in

Pag.

Pauperiem, privavit bonis, luce, honore, atque amicis.
 Atat ecceam, adest propinque. credo audisse hanc me loqui.
 Pallida est, ut pereperit puerum, alloquar, quasi nesciam.
 Jubeo vos salvere, *Ph.* Nosser Geta, quid agis? ut vales?
Ger. Valeo, & venio ad minus valentem; & melius qui valeat, sero.
 Herus meus, oculus tuus, ad te ferre me huc iussit tibi.
 Dona, que illos ferre vides, & has quinque argenti minas.
Ph. Pol haud perit, quod illum tantum anno. *Ger.* Iussit opera orare, ut hac grata haberes tibi.
Ph. Grata æquaque exaltor habeo. jure auferri intro, i, Cynæ.
 Ecquid auditis hæc, que imperata sunt? *Ger.* Vasa nolo auferant:
 Desiccari lubet. *Ph.* Impudens, mecahor, quanti est negotii? *Ger.* Tui bona fide,
 Tunc ais impudentem me esse, ipia que sis stabulam flagitii?
Ph. Dic, amabo te, ubi est Dinarchus? *Ger.* Domi.
Ph. Die ob hac dona, que
 Ad me miserit, me illum amare plurimum omnium hominum.
 Ergo meusque honorem illum habere omnium maxumum?
 Atque, ut huc veniat, obsecrare, *Ger.* Illicet. sed quis nam illic homo est,
 Qui ipius se comest, tristis, oculis malis? animo hercle homo suo est miser,
 Quisquis est. *Ph.* Dignus est mecahor. *Ger.* Ecquid est? *Ph.* Non novisti, obsecro?
 Qui illic apud me erat, hujus pater pueri illic est. usque ad jentaculum.
 Iussit ali. mansi, auscultavi, observavi. *Ger.* Quem pernam,
 Novi hominem nihili. illic quæso est? *Ph.* Illic est. *Ger.* Me intuetur gemens.
 Traxit ex intimo ventre suspurium. hoc vide, dentibus
 Frendit: icit femur. num obsecronam arietos, qui ipius se verberat?
St. Nunc ego meos animos violosos, meamque iram ex pectore
 Jam promam. loquere: unde es? quoque es? cur ausus inclementer
 Mihi dicere? *Ger.* Lubidus est. *St.* Istucine mihi respondes?
Ger. Hoc, non ego te floccifacio, *St.* Quid tu? cur ausus es alium te
 Dicere avaræ hominem? *Ph.* Lubitum est. *St.* Ain' tandem istuc primum experiar.
 Tum tantilli domi causa, olerum, atque escarum, & potarum,
 Mæchum malacum, cincinnatum, umbraticolam, tympanocribam
 Amas, hominem non nauci? *Ger.* Quæ hæc res? meone hero tu, improbe,
 Maledicere audes, sons vitii & perjurii? *St.* Verbum unum
 Adde illoc; jam hercle ego te hic hac offatim concitiam. *Ger.* Tange

TRUCULENTUS.

Modo! jam ego te hic agnum faciam, & medium distruncabo. si tu
 Ad legionem bellator clues, at ego in culina Ares.
Ph. Si æquom facias, adveniores meos non incuses: quorum mihi
 Dona accepta & grata habeo; tanque ingrata, que ab te accipi.
St. Tunc pol ego & dantis privatus sum, & perii.
Ger. Plane istuc est.
 Quid nunc ergo hic odiose es, confessus omnibus reus?
St. Perii hercle hodie, nisi hunc a te abigo. *Ger.* Accede huc modo!
 Adi hac modo! *St.* Etiam, scelus viri, minitare! quem ego
 Offatim jam, jam, jam concipilabo. quid tibi huc ventrio est?
 Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est, inquam,
 Amicani meam? emoriere ocyus, si manu niceris.
Ger. Quid, manu nicerim? *St.* Fac, quod iussi. mane! jam ego te hic
 Offatim concitiam. *Ger.* Occidi! optimum est: capto est! istam
 Macheram longiorem habes, quam hæc est. sed verum
 Sine dum petere, squidem belligerandum est tecum.
 Ibo domum, ego tecum, bellator, arbitrium æquom esperim.
 Sed ego cesso me hinc amoliri, ventre dum salvo licet?

ACTUS II. SCENA VIII.

Pberesum, Straphones.

D Atin' soleas? atque me intro astutum ducte:
 Nam mihi de vento miseræ condoluit caput.
St. Quid mihi futurum est, cui dux ancillæ dolent,
 Quibus te donavi? jamne abiisti? hem, sic datur!
 Quo pacto excludis? quæso potin' planius,
 Quam exclusus nunc sum? pulchre ludifcor. sine!
 Quantillo mihi opere nunc persuaderi potest,
 Ut ego hisce sustingam talos totis adibus.
 Num quippiam avarum ut ad mores mulierum?
 Postquam hisolum peperit, animos sustulit:
 Nunc, quasi mihi dicat, nec te jubeo, nec veto
 Introe in ædis. at ego nolo, non eo.
 Ego taxo dicat me in diebus pauculis
 Crudum virum esse. sequere me hæc. verbum sat est.

ACTUS TERTIUS

SCENA I.

Strabæ, Aflaphium.

Us mane dudum hinc ire me iussit pater,
 Ut bubus glandem prandio depromerem.
 Post, illoc veni, quam advenit (si dis placet)
 Ad villam argentum meo qui debebat patri,
 Qui ovis Tarentina erat mercatus de patre.
 Quæ-

ACTUS QUARTUS

SCENA I.

Dinarchus.

Eque gnatu 'st, neque progignetur, neque potest reperiri.
Cui ego nunc dictum aut factum melius quam Veneri velim.
Dii magni! ut ego latus sum, & letitia differor! ita

Ad me magna iuravit Cyamus hodie gaudia:
Mea dona deamata acceptaque habita esse apud Phoenicum.

Cum hoc jam volupe 'st, tum hoc nimio magnae mellis mihi:

Militis odiosa ingrataque habita. *Notus gaudeo.*
Mea pila est: si repudiatur miles, mulier mecum perit.

Salvos sum, quia pereor: si non peream, plane inteream.

Nunc speculabor quid ibi agatur: quis eat intro, qui foras:

Veniat: procul hinc observabo, meis quid fortunis suat:

Quia nihil habeo, unum animos movit mihi, omnia agam precario.

ACTUS IV. SCENA II.

Asthaphium, Dinarchus.

L Epide officium meum, hera, officium: vide intus modo ut tu tuam

Item efficias, aia, id quod decet, rem tuam: istum exiviani.

Nunc dum illi lubet, dum habet, tempus ei rei secundes:

Prome venustatem amanti tuam, ut gaudia compares. Ego interim hic restricta his praesidebo, iste dum sic faciat

Domum ad te exagogam: nec quemquam interim istoc ad vos,

Qui sit odii, intromittam: tu perge, ut lubet. Iudici' istos?

Din. Qui est iste? eja! Asthaphium, indica: qui perit? *Ast.* Amabo, hiccine tu

Eras? *Din.* Molestusne sum? *Ast.* Nunc magis quam fuisti, nam nisi quid

Nobis usu est, nobis molestus. sed, obsecro, da mi operam, ut

Narrem quae valo. *Din.* Nam quid est? num mea refert? *Ast.* non mi. sed

Intus, botos quos dat? *Din.* Quid? amator novos quipiam?

Ast. Integrum & plenum adorta est thesaurum. *Din.* Quis est? *Ast.* Floquar.

Sed tu taceo. novisti tun' hunc Strabacem? *Din.* Quid mi?

Ast. Solus summum habet hic apud nos. nunc is est fundus nobis.

Animo bono male rem gerit. *Din.* Perii hercle ego idem.

Ast. Stultus es, qui facta infecta facere verbis postules. *Thetis*

Querit patrem. dico esse in urbe. interrogo, Quid um velit. homo crumenam sibi de collo detrahit.

Minas virgini mihi dat. accipio libens. Condo in crumenam. ille abiit: ego perperas minas

Oves in crumena hac in urbem detuli. Fuit edepol Mars meo peritatus patri:

Nam oves illius haud longe abijunt a lupis. Nunc ego istos mundulos urbanos amafios

Hoc istu exponam, atque omnes ejiciam foras. Eradicare est certum cumprimis patrem.

Past id locorum matrem. nunc hodie essetam Ad hanc argentum, quam magis amo quam matrem meam.

Tat! equis est? nulla est? equis aperit hoc ostium? *Ast.* Quid istus alienum est, amabo, mi Strabax!

Qui non extempus intres? anne oportuit Ita, te quidem qui es familiaris? *St.* Ibitur; Ne me morari censeas. *Ast.* Lepide facis.

ACTUS III. SCENA II.

Stratila, Asthaphium.

Mirum videtur, ruri herilem filium Strabacem non redisse, nisi si clanculum Collapsus est hic in corruptelam suam.

Ast. Jam pol' illic me inclamabit, si aspexerit. *St.* Nimio minus sevos jam sum, Asthaphium, quam fui:

Jam non sum TRUCULENTUS: noli metuere. Quid vis? *Ast.* Quid? tuam exspecto TRUCULENTIAM.

St. Dic, impera mihi, quid vis, & quo vis modo. Novos omnes mores habeo, veteres perdidit.

Vel amare possum, vel jam scortum ducere. *Ast.* Lepide mecastor nuntias. sed dic mihi, Habent? *St.* Parasitum te fortasse dicere.

Ast. Intellexisti lepide, quid ego dicerem. *St.* Heus tu! jam postquam in urbem crebro commoveo,

Dicax sum factus. jam sum cavillator probus. *Ast.* Quid id est, amabo? istacece ridicularia

Cavillationes vis fortasse dicere? *St.* Ita, ut paucillum differat a cavillolis. *Ast.* Sequere intro me, amabo, mea voluptas. *St.* Tene hoc tibi:

Rhabonem habeto, mecum ut hanc nosem ses. *Ast.* Perii! rhabonem? quam esse dicam hanc belluam?

Quin tu arrhabonem dicis? *St.* A R facio lucri: Ut Praenestini conia est ciconia.

Ast. Sequere, obsecro. *St.* Strabacem hic upperiar modo, Si ruri veniat. *Ast.* Is quidem apud nos est hic Stratila:

Modo rure venit. *St.* Priusne, quam ad matrem suam?

Heu edepol hominem nihili? *Ast.* Anne autem, ut soles?

St. Immo nihil dico. *Ast.* I intro, amabo: cedo माम.

St. Tene. in tabernam ducor devorfioriam, Ubi male accipiar mea mihi pecunia.

Thetis quoque etiam lamentando lessum fecit filio.
Din. Non ego nunc intro ad vos mitto? *Ast.* Qui
dum quam miles magis?

Din. Quia enim plus dedi. *Ast.* Plus enim es intro-
missus, cum dabas.

Sine vicissim, qui dant operam, ob id, quod dant,
operis utiet.

Litteras didicisti: quando scis, sine alios discere.

Din. Dicant, dum mihi argumentari liceat, ni obli-
tus sem.

Quod dedi. *Ast.* Interea magister dum tu commen-
tabere,

Vult interim illa iidem commentari. *Din.* Quid?
Ast. Rem accipere idemidem.

Din. Dedi equidem hodie ei quinque argenti deserti
minas,

Præterea unam in obsonatum. *Ast.* Idem istoc de-
latum scio.

De eo nunc bene sumus tua virtute. *Din.* Illine ut
inimici mei

Bona istic edant? mortuum hercle me, quam ut id
pariar, mavelim.

Ast. Mavelim mihi inimicos invidere, quam me ini-
micis meis.

Nam invidere alii bene esse, tibi male esse, mis-
eria est.

Qui invident, egent: illi quibus invidetur, rem ha-
bent.

Stultus es. *Din.* Quid est? *Ast.* Oppetire. *Din.* Quid
jam? *Ast.* Quia pol mavelim.

Din. Non licet de obsonio mea me participem fieri?
Ast. Si volebas participari, auferres dimidium domum.

Nam iidem hic ut Acheranti ratio accepti scribitur.
Iurro accipimus: quando acceptum est, non potest
ferri foras.

Bene vale. *Din.* Resiste. *Ast.* Amitte, sine. *Din.*
Amitto iurro. *Ast.* Ad te quidem.

Din. Immo istoc ad vos. *Ast.* Immo iri non potest.
Din. nimium potest.

Experiri sine. *Ast.* Immo opperire, vis est experiri.
Dicam adeste, nisi occupata est. *Din.* Resiste, hem!

Ast. Fit frustra. *Din.* Rediū,
An non? *Ast.* Redeam, sed vocat me, quæ in me
plus potest. *Din.* Quam potest.

Unu verbo eloquar: Mittin' me intro? *Ast.* Mendax
es, abi.

Unum abeas, sed tria dixisti verba, atque mendacia.
Din. Abiit: intro hinc ivit, egu ut hæc mihi patiar
fieri?

Jam hercle ego tibi, illecebra, Isdos faciam clamo-
re in via:

Quæ advorsum legem accepisti a plurimis pecuniam.
Jam hercle apud omnes magistratus faxo erit nomen
tuum.

Post id, ego te manum injiciam quadrupli, venefica,
Suppositrix puerum, ego edepol jam tua prubra ape-
ribo omnia.

Nihilii me! perdidisti omne quod fuit, sio impudens.
Nec mihi adest tantillum peni jam, quos capiam
calceos.

Sed quid ego hic clamo? quid si me jubeat intro-
mittiet?

Conceptis, me non facturum, verbis jurem, si velit.
Nuge sunt! si stimulus pugnis cedis, manibus plus
dolet.

De nihilo illi est irasci, quæ te non flocci facit.

TRUCULENTUS.

Sed quid hoc est? pro di immortales! Calliclem vi-
deo senem,

Meus qui affinis fuit, ancillas duas contristatas du-
cere,

Alteram contristatam hujus, alteram ancillam suam.
Pertinui, postquam una cura cor meum movit modo.

Timeo, ne malefacta antiqua mea nunc inveniam
omnia.

ACTUS IV. SCENA III.

Calicles, Ancilla, Dinarchus.

Egone tibi maledicam, aut tibi adeo male velim?
ut animus meu' sit,

Propemodum expertus es, quam ego sum mitis
tranquilliusque homo.

Rogitavi ego vos verberantes & pendentes simul:
Commemini, quo quidque pacto scis concessisse: scio.

Hic nunc volo scire eodem pacto, sine malo fatea-
mini.

Quamquam vos colabrino ingenio ambæ es; edi-
co prius,

Ne duplices habeatis linguas; ne ego bilingues vos
necem:

Nisi si ad tiurinnaculos vos vultis educi viros.
Anc. Vis subegit verum fatari; ita lora lædunt bra-
chia.

Cal. At, si verum mihi eritis falsæ, vinculis exsolve-
mini.

Din. Etiam tunc, quid sit negotii, falsas incertusque
sum:

Nisi quia timeo tamen. *Anc.* Ego nec, quid pec-
cavi, scio.

Cal. Omnium primum divorcia state, hem sic! istuc
velo.

Neve inter vos significetis, ego ero paries. loque-
re tu.

Anc. Quid loquar? *Cal.* Quid puero factum est, mea
quem peperit filia,

Meo nepoti? capita rerum mihi expedite. *Anc.* Istuc
dedi.

Cal. Jam tace, accepistin' putrum tu ab hac? *Anc.* Acce-
pi. *Cal.* Tace:

Nihil moror præterea, satis est falsa. *Anc.* Inficias
non eo.

Cal. Jam livorem totæ scapulis istoc concinnas tuis,
Conveniunt adhuc utriusque verba. *Din.* Væ mis-
ero mihi!

Mea nunc facinora aperiantur, clam quæ speravi fore.
Cal. Loquere tu, qui dare te huic puero jussisti? *Anc.*
Hera major mea.

Cal. Quid tu? cur eum accepisti? *Anc.* Hera mea ro-
gavit me minor,

Puer ut afferretur, eaque ut celarentur omnia.
Cal. Loquere tu, quid eo fecisti puero? *Anc.* Ad me-
am heram detuli.

Cal. Quid eo puero tua hera fecit? *Anc.* Heræ meæ
exemplo dedit.

Cal. Cui, malum, heræ? *Anc.* Dux sunt istæ. *Cal.*
Cave tu, nisi quod te rogo, nisi

Ea quæ exquiro, *Anc.* Mater hujus dono dedit, in-
quam.

Cal. Plus quam dudum, inquam, loquere. *Anc.* Plus
tu rogitas. *Cal.* Responde ocyus.

Quid illa, cui donatus est? *Anc.* Suppositrix. *Cal.*
Cui? *Anc.* Sibi

Pro

Pro filiolo. Cal. Pro filiolo? *Di* obsecro vestram fidem!

Ut facilius alia, quam illa unde est, puerum alienum parit!

Hæc labore alieno puerum peperit sine doloribus.

Puer quidem beatus: matres duas habet, & avias duas: jam metuo, parres quot fuerint. vide sis facinus mullebre!

Anc. Magis pol hæc malicia pertinet ad viros, quam ad mulieres.

Vix illem, non mulier prægnatem fecit. Cal. Et idem ego istuc scio.

"Tu bona ei custos fuisti. Anc. Plus potest, qui plus valet.

Vix erat, plus valebat, vixit: quod petebat, abstulit. Cal. Ex tibi quidem hæc idem attulit magnum malum.

Anc. De istoc ipsa, et si tu tacuas, respice experta intellego.

Cal. Numquam te facere hodie quivi, ut, it quis esset, diceret.

Anc. Tacui. at tunc non taceo; quando adisti; necesse est indicem.

Din. Lapidem sum, commovere me miser non audeo. Res palam omnis est: meo, illis nunc sunt capiti comitia.

Memini illuc facinus, mea stulticia est. timeo, quam mox nominet.

Cal. Loquere, filiam meam quis integram stupraverit?

Anc. Video ego te, propter mala facta qui es patronus pariet.

Din. Neque virus neque mortuus sum: neque, quid nunc faciam, scio.

Neque ut huc abeam, neque ut hanc adeam, scio: timore torpeo.

Cal. Dicin' en non? *Anc.* Dinarchus, cui illam prius despopoderas.

Cal. Ubi is homo est, quem dicis? *Din.* Assum, Callicles: per tua obsecro.

Genus, ut tu istuc insipienter factum sapienter feras, Mibique ignoscas, quod animi impos vini vitio fecerim.

Cal. Non places, in meum culpam coufers, quod nequit loqui.

Nam vitium, si fabulari posset, se defenderet.

NON VNUM DOMINIBUS MODERARI, SED VINO HOMINES SOLENT,

Qui quidem proli sunt: verum, qui impius est; sive subbit.

Sive adeo caret temet, tamen ab ingenio improbus. Din. Scio equidem, quæ nolo, multa mihi audienda obnoies.

Ego tibi me obnoxium esse fateor: culpa compotem. Anc. Callicles, vide, quæto, homini ut facias injuriam.

Reus solutus causam dicit. testes vinctos attines. Cal. Solvite istas. agite, abite, tu domum, & tu autem domum:

Eloquere hæc herz tuæ: puerum reddat, si quis eum petat.

Eamus, tu, in jus. Din. Quid vis in jus me ire? tu es Prætor mihi.

Verum te obsecro, ut tuam quætam des mihi uxorem, Callicles.

Cal. Eundem pol te judicasse quidem istam rem intellego:

Nam hand manifesti dum ego darem illam: tute sumus pñsi tibi:

Nunc habes, ut nactus, verum hoc ego te multabo bolo:

Sex talenta magna a dote demam pro ista infamia. Din. Bene agit tecum. *Cal.* Filium istinc tuum te mello'it repetere.

Ceterum uxorem, quam primum potes, abduce ex aedibus.

Ego adeo jam illi remittam uncium affini meo: Dicam, ut aliam conditionem filio inveniat suu.

Din. At ego ab hac puerum reposcam, ne mox inficias ear.

Nihil est. nam ipse hæc ultro, ut factum est, fecit omnem rem palam.

Sed nimium pol opportune ecce ab sese segregitur foras.

Næ ista stimulum longum habet, quæ usque illinc cor pangit meum!

SCENA IV.

Phœasum, Dinarchus, Asaphium.

BLITEA & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam.

Si alia membra vino madeant, cor sit saltem sobrium. Nem mihi dividie est, tuncstricem meam sic mulcitant male.

Es dixit, eum Dinarchi puerum iuventum filitem. Din. Ubi id audivit, quamquam penes est me ea omnia res & liberi.

Ph. Video eum, qui mansuetorem me adoptavit bonit.

Din. Mulier, adsem? profectu'ñ. *Ph.* Quid agitur, voluptas mea?

Din. Nun voluptas, aufer nugas. nihil ego nunc de istac re ago.

Ph. Scio mecahor quid velis, & quid postules, & quid petas.

Me videre vis, & me te amare postulas: puerum petis.

Din. Di immortales, ut planiloqua est! paucis ut rem ipsam attigit.

Ph. Scio equidem sponsam tibi esse, & filium ex sponse tua:

Et tibi uxorem ducendam jam esse: alibi jam antiquum tuum.

Ut me quasi pro derelicta sis habiturus. sed ramen

"COGITATO, MUS PUSILLUS QUEM SIT SAPIENS BESTIA,"

"Aetatem qui uni cubili nunquam committit suam. Quia, si usum ostium obsecratur, aliud persequum gerit."

Din. Otium ubi erit, de istis rebus, tum amplius tecum loquar.

Nunc puerum redde. Ph. Imo amabo, ut hos dies aliquos sinas

Eum esse apud me. Din. Minime. *Ph.* Jam amabo. *Din.* Quid opu'ñ? *Ph.* E re mee est.

Triduum hoc saltem, dum aliquo Miles circumducitur.

In eem rem, si quid habeo, tibi quoque etiam proderit.

Si anteres puerum, a Milite omnis tum mihi spes animam efflavit.

Din. Factum capio. nam re facere, si velim, non est locum. Nunc puero utere, & procura: quia, unde procures, habes.

Pb. Multum amabo te ob istam rem mescator. ubi domi metus malum, Fugio huc ad me: saltem amicus mihi esse manebit.

Din. Bene vale, Phronesium! *Pb.* Jam me tuum oculum non vocas?

Din. Id quoque interim fusari in nomen commemorabitur, *Pb.* Numquid vis? *Din.* Fac valeas. opem ubi mihi erit, ad te venero.

Pb. Ille quidem hinc abiit, abscessit: dicere hic quidvis licet.

"Verum est verbum, quod memoratur: UBI AMICI, " ibidem opus.

Propter hunc spes etiam se hodie tantum si militem:

Quem ego ecastor magis amo quam me, dum id, quod cupio, iode ausuro.

Quæ cum multum abstulimus, haud multum apparet, quod datum est,

Ita sunt gloriæ meretricum. *Asi.* Ah, tace! *Pb.* Quid est, obsecro?

Asi. Adest puer. *Pb.* Sive eum ipsum adire huc! sine, si is est modo.

Sine eum ipsum adire, ut cupit, ad me hac recta. si venerit,

Næ istum ecastor hodie astutus confesum fallacis.

ACTUS QUINTUS.

Stratophanes, Asaphium, Phronesium, Strab.

EO mihi amare! sero supplicium damois ad amicam meam.

Utat illud acceptum sit, prius quod perdidit, hoc addam inlopet.

Sed quid? video heram atque ancillam ante adels. aduenda est hæc mihi.

Quid hic vos agitis? *Pb.* Ne me appella. *Strat.* Nimum savis? *Pb.* Sic fac!

Potin' es, ut mihi molestus es sis? *Strat.* Quid, Asaphitium, est?

Asi. Metito ecastor tibi succenset. *Pb.* Ego? atque isti etiam parum

Male volo. *Strat.* Ego, mea voluptas, si quid peccavi prius,

Supplicium ad te hanc ruinam sero auri, si mihi rides, espice.

Pb. Maus vetat, priusquam penes sese habeat, quidquam credere.

Puero opu' est cibum: opus est matri autem, que puerum lavit;

Opus nutrici autem, utrem ut habeat veteris vini largiter,

Ut dies noctesque potet: opu' est igne, opus est carbonibus;

Fascis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis;

Oleum opus est, lanina puero opus est: opu' est totum diem,

Numquam hoc uno die efficiatur opus, quia opus semper fiet.

Non enim possunt militares posti statim educiet.

TRUCULENTUS.

Strat. Respire ego? accipe hoc, qui istac officus opus. *Pb.* Cedo!

Quamquam parum est. *Strat.* Addam minam adhuc istic postea. *Pb.* Parum est.

Strat. Tuo arbitratu, quod iubebis, id dabitur. da quicquid facium.

Pb. Mitte me, inquam, odiosus. *Strat.* Nihil sit: non amor, teritur dies.

Plus decem pondo amicis pamilis per peridi.

Pb. Accipe hoc, atque auserto intro. *Strab.* Ubi mea amica est gentium?

Neque ruri, orque hic operis quidquam facto: coramtempor sit;

Ita miser cubando in lecto hic expectando abdurai. Sed ecam video. Item amica? quid agis? *Strat.*

Quis illic homo?

Pb. Quem ego mescator magis amo, quam te. *Strat.* Quam me? quemodo?

Pb. Hoc modo, ut molestus ne sis. *Strat.* Jam abis, postquam aurum habes?

Pb. Condidit intro, quod dedisti. *Strab.* Ades amica! te altoquor.

Pb. At ego ad te ibam. *Strab.* Ad me, delicia? *Pb.* Hercle vero serio.

Strab. Quamquam ego tibi videor stultus, gaudere aliqui me volo.

Nam quamquam es bella, malo tuo es, nisi tuo ego aliqui gaudeo.

Pb. Vine te amplectar, & facium dem? *Strab.* Quidvis face, gaudesam.

Strat. Meosine ante oculos ego istam patiar alios amplectar?

Mortuum hercle me duco satius, abstine hoc, mulier, manum!

Nisi si te mea manubia machem & hunc vis emori. *Pb.* Nihil phlegmatis satius est, omnes. si te amari possumus,

Aure, haud ferro deterere potes, ne amet, Stratophanes. *Strat.* Qui (malum!) bella aut facera es, que ames hominem istimodi?

Pb. Venire in mentem tibi, quod verbum in cavea dixit histrio:

" OMNES HOMINES ad forum questum calescit, & " assidient.

Strat. Huncine hominem te amplectari, tam horridum atque squalidum?

Pb. Quamquam hic horridu' st, quamquam hic squalido' st: scitis bestiam intro.

Strat. Dedisti ego aurum? *Pb.* Mihi? dedisti filio cibaria.

Strab. Nunc, si hanc tecum esse speras, alia opu' st auti mina.

Strat. Malam rem his & magnam! *Strab.* Magno, opere serva tibi vitaticum.

Quid ista debet, oisi tria? *Strat.* Que tria nam? *Strab.* Unguenta, noctem, facium.

Pb. Par pari respondet. verum ouoc saltem si amas, mihi

Da te de tois delictis, cummis quid parvillulum.

Strat. Quid? id ais, anabo! est quod dem. diodum! si superet, seres.

Pb. Campas dicis: abi, abi! consultavi istac. *Strab.* mihi homo

Cave taxis volnus, tibi jam eis sunt dentes ferrei. Vulgo ad se omnes intronemini: abstine istac tu manum.

Strab.

Strab. Jam berche, jam magno tu vapula vir strenuus.
Strat. Dedi ego huc aurum. *Strab.* At ego argentum.
Strat. At ego pallam & purpuram.
Strab. At ego aves, & lanam; & alia multa, quae poscet, dabo.

Melius te mihi certare mecum quam minacili.
Ph. Lapidem escator mortalis! *Strabax* mi, perge obsecro.

"*STVLVS* atque infans damnis certant: nos salua fumus."

Strat. Age prior, cito, da aliquid. *Strab.* Imo tu prius perde, & pari.

Strat. Hem tibi talentum argenti! *Philippicum* est, tene tibi.

Ph. Tanto melior! noster esto; sed de vestro vivito.
Strat. Ubi est, quod tu das? solve sonas. *Ph.* Provocatur.

Strat. Quid times?
Strab. Tu peregrinus es: hic habito: timeo meos. non ego ambulo.

Pecunia ad hanc ego in crumina obligata defero.
Strat. Quid dedit? ut distrinxi hominem! *Strab.* Imo ego vero, qui dedi.

I nunc intro, amabo, & tu erga hac mecum. *Strat.* Tu eris mecum quidem.

Strab. Quid tu, quid aus? cum hoccine? *Strat.* Ego posterior dedi.

Ph. Tu dedisti, hic jam doctus est: istuc habeo, hoc expertus.

Varum utrique mos geratur emborum ex seuteusia.
Strat. Fiar! ut rem gnatum video, hoc accipiendum est, quod datur.

Strab. Meum quidem te lectum certe occupare non sinam.

Ph. Lepide mecastor accupavi, atque es mea sententia:

Meaque ut rem bene gestam, vestram rursus bene geram.

Vernum amabo, si quid animato's facere, fac jam ut sciam.
 Veneris causa applaudite: ejus hac in tutela est Fabula,

Spectatores: bene valete, PLAUDITE, atque exsurgite.

Finis Truculentus.

M. ACCII PLAUTI

SARSINATIS UMBRI.

Fragmenta ex Convitiis amissa.

ACARI STUDIUM.

Nonius Marcellus in Pauperavi.

QUam ego tanta pauperavi per dolosa pecunia.

ABROICUS.

Non. & Festus in Cluoes, sed absque nomine.

QUasi Lupus ab ermia valeo: cluoes infractus gero.

ADDICTUS.

Interpres Virgilii.

OPus facere simio quam dormire mavolo: veterum metuo.

ARTAMON.

Festus in Superstices.

NUnc mihi licet quidvis loqui: nemo adeit superstes.

Festus in Nautae.

UNguentum, quod naribus mulionum nautaeam facisset,

ASTRABA.

LATINE CLITELLARIA.

Varro de L. L. lib. V.

SEquere, sequere, Polybadiſce. meam spem te cupio consequi.

Polyb. Sequor hercule quidem. nam lubenter, mea sperata consequor.

Varro de L. L. lib. VI.

AXitiose annorum caram & villi concinnant viris.

Nonius in Exerebrare.

TErebratum quid pertundis?

Festus in Subſeudes.

TErebratum multum sit, & (subſeudes) addite.

Nonius in Procinam.

DAre pedibus procinam sese ab his regionibus.

Agellius lib. II. cap. VII. & Non. cap. II.

APinda sarsus frumenti.

Festus in Reciprocare.

NOn quasi, ut hac sunt heic linacem livide
 Diobolares, Scenicolas, miracula,
 Cum extritis telis, cum corollis cruculis,
 Capillo scisso, atque excissis antibus.

..... Quasi Tolleno, vel
 Pilum Graecum-reciproces plana vis?
 Quae viis sic biteris nimium in vegrandi gradu.

Non. in Cursus.

POL ad cobituram, mater, magis sum exerce.
 Reliquem, ad cursuram sum terdiuscula.

Fulgentius de continentia Virgiliana.

QUid? tuam Americam times? ne te manulea caget?

Non. in Abile.

PRohibet divitiis maxumis; dote altrili, atque opima.

Non. in Ravis.

EXpurgabo hercle omnia ad raucam Ravim.

Non. in Angiporus.

QUasi Carnificis Angiporus purgans,

Non. in Prostibula.

INtro ad bonam meretricem: adlat ea in via
 ISola: prostibula sane est.

Non. in Opus.

MAlum aufer: bonum mihi opus est.

Non. iterum in Cistellaria.

MEmiore officium suum.

Agellius lib. VII. cap. VII. ex Cistellaria.
POrtu es tu, homo, facius facere strenuum?
 Aliorum est, astutis qui faciunt. sane ego
 Me volo tottem perhiberet virum.

Priscianus lib. III.
TUn', tunc igitur, mea Matercula?
 Germana mea fostercula.
 Si quidem imperes pro copia, pro reclusa.

Priscianus lib. III.
DAtores bellissimi, negotioli senecis soletis esse.

Priscianus lib. III.
ADhuniere equalam possim ego hanc, si detur sola soli.

Non. in Mischulem.
NAm ita multuleutus estus nates attigit.

BACCHARIA.

Macrob. lib. II. Saturnal. cap. XII.
Quis est mortalis tanta fortuna affectus unquam,
 Quam ego nunc sum? cujus hac ventri portatur
 pompa.
 Vel nunc, qui mihi in mari acipenser latuit antehac,
 Cujus ego latus in latebras reddam meis deutibus, &
 manibus.

BIS-COMPRESSA BOEOTIA.

Agellius lib. III. cap. III.
UT illum Di perdant, primus qui horas repperit,
 Quique adeo primus hic statuit solarium,
 Qui mihi commisit misero articulationem diem.
 Nam me pugno uteris hic erat solarium
 Multo omnium istorum optimum, & varissimum.
 Ubi iste monebat esse: nisi cum nihil erat.
 Nunc etiam quod est, non est nisi Soli lubet.
 Itaque adeo jam oppletum est oppidum solaris.
 Major pars populi aridi reptant fame.

CACISTUS.

Fulgentius Placidianus in Oris.
Malo hunc alligari ad oriam,
 Ut semper piscetur, etsi sit tempestas maxima.

CALCEOLUS.

Macrob. lib. II. Saturnal. cap. XIV.
Molluscum uicem soper ejus dixit impendere tegulas.

CARBONARIA.

Priscianus lib. X.
Secundum ipsam aram aurum abcondidi.
Festus Pompejus in Spectile.
Esto pernam, fumen foetis, spectile, callum, glandia.

Nonius in Patibulum.
Patibulus ferat per urbem, deinde affigat cruci.

CHRYSAUS.

Cicero pro Prudens. Charis. Lib. II.
Nihil quidquam factum, nisi fabre, nec quid-
 quam possum sine luto, auro, ebore, argento,
 purpura, picturis, spoliis, tem statui.
Charis. ibid.
NEquae eam a me invito unquam abduces.

FRAGMENTA.

Charis. ibid.
Spectavi laudes magnifice, atque opulenter.
Charis. ibid.
Plure altero tanto, quanto ejus fundus est, velim.

Charis. ibid.
ITa sunt Prudones: procius parcunt nemini.

Charis. ibid.
PEregre est.

Charis. ibid.
Velim te arbitrari factum. R. sedulum est.
 Submoventur hostes, remouentur lapides.

Charis. ibid.
Si non streuere fatetur, ubi sit aurum, membra ejus
 exsecemus terra.

Charis. ibid.
Nihil feci secus, quam me decet.

Charis. ibid.
Quis tu es? qui docis me. mu! periti hercle. Afer est.

COLAX.

Nonius in Bariole.
Bariolam auream octo pondo habebat. accipere noluit,
 COMMORIENTES.

Priscianus lib. VI.
 . . . **S**aliam in puteum precipet.

CONDALIMUM.

Varro lib. VI. L. L.
TAm crepusculum fere, ut amemus, lampadas accendit.

Festus Pompejus in Pro.
PRo!

CORNICULARIA.

Diomedes lib. I.
Facite olant ades Arabice.

Varro. L. L. lib. VI.
Qui regi latrocinatus decem annos Demetrie.

Nonius in Latrocinari.
Latrocinatus decem annos mercedem.

Nonius in Luculentum.
Pulcrum & luculentum hodie venit praelium.

Nonius in Pileum.
TE obsecro, Lyde; Pileum meum, mi sodalis, mea
 salubritas.

Varro lib. IV. L. L.
Quid cessamus ludos facere. Circus noster ecce adest.

Nonius in Oculitus.
Qui amat ancillam meam Hedyllum oculitus.

Nonius in Laverna.
Litavam Lavernam, ni satis colescit manus.

Festus Pam. in Nig. A verba.

Virgo sum: noudora didici verba nupta dicere.

F Æ N E R A T R I X .

Festus Pomp. in Vapula Pap.

Hec tu! in Barbaria quod dixisse dicitur
Liberta suæ Parvone, id ego dico tibi:
Liberta salve; Vapula, Papyria.

Diomed. lib. I.

Qua ego populabo probe.

F R E T U M ,

Agell. lib. III. cap. III.

.... Hoc ille est
Quod arietini responsum magnis ludis di-
citur:

Peribo, si non fecero: si faxo, vapulavero.

F R I V O L A R I A .

Charif. lib. II.

Commodo distentus.

Priestian. lib. VI.

IS mihi erat bilis, aqua, intercus, tussis, subrisquet-
quera.

Festus in Sultis, Or in Subsidium.

Varro L. L. lib. IV.

.... Sequimini hac
Sultis, legiones omnes Lavernæ. ubi Rorant
Eitis? en sunt. ubi sunt accenti? ecce!
Agito; subdites omnes, quasi solent Triarii.

Festus in Nervus.

Nave agere oportet, quod agas, non dacharis.

Nemius in Praefica.

Superaboque omnes argutando praeficar.

Festus in Sororior.

... Tunc papillæ primitæ
Fraterculabant: illud volui dicere;
Sororiorabant. quid opus est verbis?

Festus in Strebula.

Strebula agnina tece.

Priestian. lib. V.

O Amice, ex multis mihi una, Cephaliæ!

F U G I T I V E I .

Varro L. L. lib. VI.

Agæ, agæ, spectæ. vide villices quantas!
Pol sum insperæ. quid est?

G A S T R O N .

Varro lib. VI. L. L.

Cano strebula, vitellina est: conablis.

Festus in Sub corona ven.

Præco libædit cum corona: quique liceat, venat.

L E N O N E S . G E M I N I .

Priestian. lib. VI. Festus quoque in Puelli.

Dolet hic pusillus, sese venum duciat.

M E D I C U S .

Non. in Conspicillum.

IN Conspicillo adservabam: pallium observabam.

Non. in Cæsus.

Parasito cum virgis caleum radi potest.

Non. in Lapades.

Addire lopades, echinos, ostreas.

Priestian. lib. X.

Omni reliqui exoletam Virginem.

N E R V O L A R I A .

Varro L. L. lib. V.

Scobinam ego lima actutum adrafi.

Varro ex Aëlio profert ibidem.

Scrantiz, scrapedæ, stristivellæ, tantule.

Festus in Mania.

Prohibent, quom mania aliunde ego fungor mea.

Festus in Prodegenis.

Pollucte prodigum esse amatorem addacet.

Festus in Subigere.

Vinum subelissimum.

Festus in Oryssume.

Oryssume non liberi possimus feri.

Festus in Osculata.

Osculum. far est osculi mihi, qui amabo, mi Pater?
Quod inter cognatos, propinquosque institutum
Ab antiquis est, maximeque feminas.

Non. in Insanum.

Insanum valde uterque desmar.

Festus in Nasferna.

Equis huc affert nasfernam cum aqua sine sullira-
gio populi.

P A R A S I T U S P I G E R S I V E L I P A R G U S .

Varro L. L. lib. VI.

Inde hic bece appotas primulo crepusculo
Dorum ira caput iramite recta via.

Festus in Nancum.

Ambo magna laude lauti, postremo ambo sumas non
mauci.

Priestian. lib. X.

Nihil moror mihi fucum in alveo, apibus qui per-
dit cibum.

Festus in Remigii.

Quid illam nunc tandem intus conuocantur remelligens?

PHAGON.

Verr. lib. VI.

Honos Synocratio perit.

PHASMA.

Festus in Nec, sed extat Mosell. 1. 3. v. 87.

Nec recte si illi dixeris.

Festus in Superscit, sed extat Mosell. 3. 1. v. 42.
Eho! tandem percipio super rebus nostris loqui te.

PLOTINUS.

Non. in Pestilam.

Nam coloratam fronssem habet, petitis labris.

SATURIO.

Festus in Nequitum.

Retrahi nequitur, quoquo progressa est semel.

Festus in Rianar.

Male tibi evenisse video, qui glaber erat, tamquam rian.

Festus in Sucrocratio.

Succenturia; centum require qui te delectant domi.

SCHEMATICUS.

Non. in Linnar.

..... Quom illac namquam linavi caput.

SCYTHA-LITURGUS.

Verr. Lib. VI. L. L.

Mulier es, uxor, quoniam, vis? ego novi, scio. Axia es.

Festus in Valgar, at vero hodie reperitur in
Militie 3. 1. v. 126.

Tum ne uxor mihi indignos pueros pariat postea,
Aut varum, aut valgarum, aut compentem, aut pa-
tum, aut broccum Filium.

SYRUS.

Festus in Succenturia.

Cum extoris talis, cum sodalis, cruculis.

TRIGEMINI.

Agell. lib. VII. cap. IX.

Ni fugissem, metum, credo, praemississet.

VIDULARIA.

Nonius in Expalpat.

Nunc servos argentum a Patre expalpat.

Non. in Pedis.

Ubi quamque pedem videbat, festurabatur omnis.

Nonius in Contendere.

Signum recte comparebat: hujus contendit annulum.

Non. in Etuslar.

Quid multa verba? plerimum iustitiamus.

FRAGMENTA.

Priscian. lib. VI. C. Non. in Redibo.

A Nimum advartite ambo, q volitis, vidulam hic appo-
nite.

Ego servabo, quas sequestro dentis: nunci reddibo, de-
nuncum.

Res judicata est hac. hand fugio sequestrum.

Priscian. lib. VII.

I Nopiam, lectum, merorem, paupertatem, algum,
famem.

Priscian. lib. VII.

Eisdem Bacchae fecerunt nostram saviu Peuthem.

Priscian. lib. VII.

I Mmo id, quod hac nostra est patria, q quod hic
meus est
Pater, illic autem Soterinis est pater.

Priscian. lib. X.

Nunc ut apud sequestrum Vidulam posuimus. . .

Priscian. lib. X.

Dic mihi, si audet; quis ea est, quam vis ducere
uorem.

Priscian. lib. IV.

Nescio qui servos a mitteta praesit.

Priscian. lib. V.

Paupera hac res est.

Priscian. lib. V.

Opposita est Claxendix: at ego dicam, signi quid sit.

Fulgensius Placidi in Callens.

J Ube humo domi culleo,
Acque in altum deportari, G vis annuam bonam.

Non. in Ier.

I Bi, ut plesbar, fuscina ici Vidulam.

Junius Philagyrus ad Estep. 11. Virg.

Nam audiui feminam ego leonem semel parire.

Non. in Mendicant.

M Alim moriri meos, quam mendicariet.

Non. ibid.

B Oni ministratur, illum nunc irridet mali.

EX AMISSIS FABULIS INCERTO NOMINE.

Verr. lib. VI. L. L.

E Peum fumificum, qui legiani nostra habet coctum
cibum.

Verr. lib. VI. L. L.

O Ggannuit odiosus omni totz familis.

Festus in Caricula.

L Icet vos abire cariculo.

Festus in Caris.

J Am tibi tuis meritis crassum coriis coddium est.

Festus in Crumina.

D I bene vocant! tene crumina, in ea erunt tri-
ginta minae.

Festus in Citier.

N Ullam ego rem citiorem apud homines esse, quam
famam, reor.

Festus

*Festus in Canitudo.*S^Tatim est adversus matrem, & capitis canitudinem.*Festus in Caculant.*N^Um nam mihi oculi caculant. estne hic noster Hermio?*Festus in Ejuratio.*E^Juravit militiam.*Festus in Fibor.*S^Ic me subis tottidie, quasi tiber falcem.*Festus in Herbam.*H^Erbam do.*Festus in Inuit.*I^Nuit te amquam scitis?*Festus in Mineralis lex.*N^Eq^{ue} equo mineralis legem, neque lenoniam, Rogata fuerit, nec ne, hoccid' astumo.*Festus in Nervum.*P^Erfidiose captus, edepol cervo cervicis probas.*Festus in Navis.*M^Urtuario autem video in vasis stagnis:
Bonam navitam, & canarum, & tagenia:
Echinos fartos, conchas picinarias.*Festus in Navalis scriba.*N^On ego te novi, navalis scriba, Columbar impeden-*Festus in Persibus.*N^Ihil deconciliatiles illi, nisi quid Persibus sapis.*Festus in Subverbum.*S^Actum, an. proutum habes, parvi-penditur.*Festus in Subverbum.*U^Lcerosam, compeditam, subverbum, sordidam.*Nomius in Glis.*G^Lirium examina.*Nomius in Legere.*H^Inc ex vincto sermonem ejus sublegam.*Nomius in Frondere.*N^Ec, Machera, audes dentes frondere.*Fulgensius in Flocci.*F^Locci pendo, quid verum geras.*Interpres Terent. ad Phorm.*A^Rgeftum hinc facite.*Interpres Terent. ad Adelph.*C^Landestina ut celetur consueto.*Philargyrus ad V. Georg.*P^Roperant prandium.*Philargyrus, ibid.*Q^Uam foiles taurini habent, cum liqueunt petre, ferrum ubi fit.*Incerto Auctore.*N^On hic ut possit, edit: sed posse capit, ut edat.*Donatus in Hecyra Teren.*F^Ortasse se amare suspicavere.*Donatus ad Andr. AR. 1. Sc. 1.*I^Nfiare factum.*Diomedes lib. I.*E^Gosse illi venear?*Charifus lib. II.*I^Nimicus esto, donecum ego reverero.*Charifus ibid.*P^Editibus.*Servius ad 1. Aenid.*C^Orpus tuum virgis ulmeis inscribam.*Servius ad 1. Aenid.*N^Umquam ad civitatem venio, nisi cum inferat populum.*Servius ad III. Aenid.*S^Celerate manus.*Servius ad VI. Aenid.*I^Psa sibi avis mortem creat.*Servius ad VI. Aenid.*P^Ro lavato te circumflectam.*Servius ad XII. Aenid.*P^Aupera haec est mulier.*Diomedes lib. 1.*S^I que sorte concio est; ubi cum hietare nondam la mentem venit.*Interpres Horatii lib. II. Sat. P. v. X.*C^Lix, Lycifce, Sofia, Striche, Parmeno, Exite; & forte fuisse prius lo manu.*Porphyr. ad Horat. de Ann dormitante.*A^Nas hoc in pallis periculum protenditur.*Phocas Grammat.*C^Ette pro cedit.*Macer. lib. V. cap. XIX.*M^Ecum habet paragus, morbus, ut.*Agellius lib. XVIII. cap. XII.*Q^Uid est hoc? ragat pallium. amictus. non sem comode.*Agellius ibid.*

... Exi tu, Dave.

Age, sparge. mundum esse hoc vestibulum vole.

*Venus ventura est ostra. Non hoc pulverat.**Festus in Regiescit.*R^Egiescit.*Festus in Pullaria.*P^Ullaria.*Festus in Vesperna.*V^Esperna.

EX COMŒDIIS

Qua vtrius, sed qua nasquum comparant.

AMPHITRONE.

*Nomius in Aula.*O^Ptimo jare infringatur aula cineris in caput.*Nomius in Matella.*N^E tu postules matellam etiam tui aique infundi in caput.*Nomius in Occupatus.*H^Ermus Amphitruo occupatus.

Nom.

Non. in Cerriti & Advenire.

Q Uære adveniente morbo nunc medicum tibi.
Enim tu certe aut larvatus aut cecitus es.
Edepol hominem te miserum! medicum querita.

Non. in Vulgare.

Q Uoique me absente corpus volgavit suum.

Non. in Dierum.

Q Uæque nostrorum uter sit Amphitræus, decernere.

Non. in Autumne.

N Iſi hoc ita factum est, proinde uti factum esse autumo.
Non causam dico, verum qui infimiles probi!

Non. in Furum.

M Anifestum huic oborto collo teneo furem,

*Non. in Scrober. Item Priscian. lib. VII.
lib. V. Serv. lib. II. Georg.*

I bi scrobes effodito duplos sexagenos in dies.

A S I N A R I A.

Non. in Famula.

Q Uæ etiam me miserum famulum flagitis facit suis.

Non. in Geræ.

H Eic aderit, credo, congero mens.

Non. in Perniciis.

P Elle crebris perniciis.

A U L A R I A.

Non. in Din.

N Ee noctu, nec diu quietus unquam eam: nunc dor-
miam.

Non. in Ebrietas.

H Omo ebriolatus somno sanari solet.

Non. in Hales.

Q Uæ mihi olea cruda possunt, hanc dantur.

Non. in Scrober.

E Go escodiebam in die denos scrobes.

Non. in Pericis.

H Ie quidem pericis custodem addidit.

Non. in Strophium.

P Rø illis crocotis, strophis, sarapru uxoris.

Agell. lib. VII. esp. IX.

U T admemordi hominem.

Porphyrio ad Horat. lib. II. Od. XXXVIII.

M Yra, & Myrrum.

C A P T I V E I.

Non. in Pileum.

P ileum, quem habuit, deripuit, eumque ad eam tollit.

C U R C U L I O.

Fulgentius in Anſip.

A uſionem facio parasiticam.

C A S I N A.

Non. in Dissociare.

P Erii! illic habebit flucco jam homo lumbos meos.

Non. in Saſſere.

I Ntro ad uxorem, passeramque meum tergum ob injuriam.

E P I D I C U S.

Charisius lib. II.

I N latebras condas pectus penitissime.

B A C C H I D E S.

Servius ad Æneid. VI.

I Lla mea cognominis fuit.

Donatus ad Terent.

N Am & ex mari timida ecce ego

*Pavare....**Non. in Medicum, & Charis. lib. II.*

Q Uibus ingenio antum subile, est medicum, & sine
vernitate.

F R A G M E N T A.

Festus in Nefterus.

E Cquis evocat cum natiœna, & cum aqua, illud
impurissimum?

Non. in Exercitum, & Charis. lib. II.

Q Uæ sodalem atque me exercitus habet.

Non. in Excantare, & Charis. ad Epilog. VIII.

N Am tu quidem cuivis excantare cor facile potes.

Non. in Scivendo.

V Incle, virga, mole sœvius mala sit peior.

Non. in Scivendo.

C Or meum, spes mea, mei meque, suavirudo, cibum,
gaudium.

Non. in Limacis.

L Imaces viri.

Non. in Cupido, & Serv. ad IV. Æneid.

C Upido te conficit? anne amot?

Non. in Opium.

P Rænestindin opino esse: ita erat gloriosus.

Non. in Limacis.

N Ee a quoquam alio acciperes mercedem annuam.

N ſi ab ſele: nec cum quoquam limares caput.

Charis. lib. II.

S Iſi lenocinium forte conſubitum eſt tibi,

V idens mercedis quid tibi eſt æquum dari.

*Ne iſta geſtus me ſeculare gratis.**Charis. ibid.*

U Lyſſem audivi fuiſſe ærumnoſiſſimum.

Q uæ anſis viginti errans a patria abiit.

V erum hic adoleſcens multo Ulyſſem auſit.

Q uæ illico erras intra muros civicos.

M O S T E L L A R I A.

Servius ad Æneid. I.

S Iſe juxta aram ſedaam, & dabo meliora conſilia.

M I L E S G L O R.

Fulgentius.

I Ta nos, noſtramque familiam habes exorcitam.

Non. in Medicum.

M Odice ſapis.

P S E U D O L U S.

Servius ad I. Æneid.

N Iſi carcerem aliquando eſſegeritis, voſtram domum.

P E N O L U S.

Charis. lib. II.

I Mportuna avis venit veſperi.

R U D E N S.

Non. in Marmarillam.

Q Uid murmurillas tecum? & te diſcrucias?

Dionet. lib. I.

A Ulas abſtulas.

S T I C H U S.

Charis. lib. II.

N Oone hoc Publicitus.

T R I N U M M U S.

Non. in Fulmentum.

F ulmentas jobeam ſuppoſiti focci.

T R U C U L E N T U S.

Priscian. lib. II.

B Ona perſidi, mala repperi: factus ſum exiturus a
vobis.

Non. in Capere.

D Um abeam quodam, & ubi nihil capiam.

*17

PUBLII TERENTII AFRI COMŒDIÆ.

A N D R I A

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS M. FULVIO ET M. GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIBUS.
EGERUNT L. AMBIVIVS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT
FLACCUS CLAUDIUS, TIBIUS PARIBUS, DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST
TOTA GRÆCA. EDITA M. MARCELLO, C. SULPICIO COSS.

PERSONÆ.

PROLOGUS.

SIMO, *senex.*
SOSIA, *servus.*
DAVUS, *servus.*
MYSIIS, *ancilla.*
PAMPHILUS, *adolescens.*
CHARINUS, *adolescens.*
BYRRHIA, *servus.*
LESBIA, *oblectrix.*
GLYCERIVM, *alias PASIBULA, Chremetis filia.*
CHREMES, *senex.*
CRATO, *hæpex.*
DROMO, *servus.*

PERSONÆ MUTÆ.

SERVI, *Simonis ostensia portantes.*
ARCHILLIS, *ancilla.*

ARGUMENTUM.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

SOROREM falso creditam meretricule,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus.
Gravidæque facta, dat fidem, uxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei dispenderat,
Gratam Chremetis; atque ut amorem comperit,
Simulas futuras nuptias, cupiens, facit
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suavis non repugnat Pamphilus:
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum obdicit.
Mox filiam Glycerium inasperato agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

PROLOGUS.

Poeta cum primum animum ad scribendum appulit,
Id sibi negoti credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verum aliter evenire multo intelligit.
Nam in prologis scribendis operam abstinet,
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris poetæ maledictis respondet.

Nunc, quam rem vitio dent, quæso, animum advortite.

Menander fecit Andriam & Perinthiam:
Qui utramvis recte norit, ambas noverit:
Non ita sunt dissimili argumento, sed tamen
Difficili oratione sunt facta ac stylo.
Quæ convenere, in Andriam ex Perinthia
Faretur transulisse, atque usum pro suis.
Id isti vituperant factum: atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt ne intelligendo, ut nihil intelligant:
Qui cum hunc accusant, Nævium, Plautum, Enium
Accusant, quos hic noster auctores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potius, quam istorum obicere diligentiam.
Dehinc ut quiescant, porro moneo, & desinant
Maledicere, malefacta ne noiscent sua.
Favete, adeste æquo animo, & rem cognoscite,
Ut pernoctatis, ecquid spei sit reliquum,
Posthac, quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint vobis prius.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Simo, Sosia.

Os istuc intro auferte: abite. Sosia,
Adesdum, paucis te volo. *Sof.* Dictum
puta:

Nempe ut curentur recte hæc. *Sim.* Immo
aliud. *Sof.* Quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit
amplius?

Sim. Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam paro:
Sed his, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. *Sof.* Exspecto, quid velis.

Sim. Ego postquam te emi a parvulo, ut semper tibi
Apud me iusta & clementer fuerit servitus,

Scis: feci, e servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod serviebas liberaliter,

Quod habui summum pretium perfolvi tibi.

Sof. In memoria habeo. *Sim.* Haud mutò factum. *Sof.*

Gaudeo,

Si tibi quid feci, aut facis, quod placeat, *Simo:* &
K k Id

Præfciſſe me ante? nonne prius communicatum oportuit?

Myf. Miſeram me, quod verbum audio!

Pamph. Quid Chremes? qui denegarat, ſe commiſſurum mihi

Gnatam ſuam uxorem; id mutavit, quoniam me immutatam videt.

Itane obſtinatè operam dat, ut me a Glycerio miſerum abſtrahat?

Quod ſi ſit, pereò funditus.

Adcoñ hominem inveniuſſum eſſe, aut inſelicem quemquam, ut ego ſum?

Proh Deum atque hominum fidem!

Nullon' ego Chremetis pacto aſſinitatem eſſugere poterò?

Quor' modis contemtus, ſperitus? facta, tranſacta omnia. hem,

Repudiatus repeto. quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpico?

Aliquid monſtri alant: 'ea quoniam nemini obtrudi poteſt,

Itur ad me. *Myf.* Oratio hæc me miſeram exanimavit metu.

Pamph. Nam quid ego dicam de patre? ah!

Tantamne rem tam negligenter agere? præteritis modo

Mihi apud forum, Uxor tibi ducenda eſt, Pamphile, hodie, inquit: para:

Abi domum. id mihi viſus eſt dicere, abi cito, & ſuſpende te.

Obſtupui. cenſen' ullum me verbum potuiſſe proloqui? Aut ullam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.

Quod ſi ego prius id reſciſſem; quid facerem, ſi quis nunc me roget:

Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. ſed nunc primum quid caſequar?

Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diſſorſe trahunt:

Amor, miſericordia huius, nuptiarum ſollicitatio; Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo uſque adhuc,

Quæ meo cumque animo libitum eſt, facere: eine ego ut advorſer? hei mihi!

Incertum eſt quid agam. *Myf.* Miſera timeo, incertum hoc quorſum accidit.

Sed nunc peropu' eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa advorſum hunc loqui.

Dum in dubio eſt animas, paulo momento huc vel illuc impellitur.

Pamph. Quis hic loquitur? *Myſis*, ſalve. *Myf.* O ſalve Pamphile. *Pamph.* Quid agit? *Myf.* Rogas?

Laborat & dolore: atque ex hoc miſera ſollicita eſt die, Quia olim in hunc funt conſtituit nuptiæ. tum autem hoc timeret,

Nedeferas ſe. *Pamph.* Hem, egoe iſtuc conari queam? Ego propter me illam decipi miſeram ſinam?

Quæ mihi ſuam animam atque omnem vitam credidit, Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim, Bene & pudice ejus doctum atque educatum ſinam

Coactum egeſtare ingenuam immutaret?

Non faciam. *Myf.* Haud verar, ſi in te ſolo ſit ſtrum: Sed vim ut queas ſerre. *Pamph.* Adeon' me ignavom putas?

Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ſerum, Ut neque me conſuetudo, neque amor, neque pudor

Commoveat, neque commoveat, ut ſervem fidem? *Myf.* Unam hoc ſcio, meritam eſſe, ut nemor eſſes ſui.

Pamph. Memor eſſem? o *Myſis*, *Myſis*, etiam nunc mihi Scripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis

De Glycerio, jam ſetme moriens me vocat:

Acceſſi: vos ſenotæ: nos ſoli: incipit:

Mi Pamphile, huius formam atque ætatem vides: Nec clam te eſt, quam illi nunc utraq; inatiles

Et ad pudicitiam & ad ſem tutandam ſent.

Quod ego te per hanc dearam oro, & ingenium tuum, Per tuam fidem, perque huius ſolitudinem

Te obtuler, ne abſ te hanc ſegreges, neu deſeras: Si te in germani fratris dilexi loco

Sive hæc te ſolum ſemper fecit matrem, Seu tibi morigera ſuit in rebus omnibus.

Te iſti virum do, amicum, tutorem, patrem: Bona noſtra hæc tibi committo, & ruz mando fidel.

Hanc mi in manum dat: mors continuo ipſam occupat. Accepi: acceptam ſervabo. *Myf.* Ita ſpero quidem.

Pamph. Sed cur tu ab illa? *Myf.* Oblitericem accerſo. *Pamph.* Propria:

Atque audis? verbum unum cave de nuptiis, Ne ad morbum hoc etiam. *Myf.* Teneo.

ACTUS SECUNDUS

SCENA I.

Charinus, Byrrhia, Pamphila.

Uid ais, Byrrhia?

Daturne illa Pamphilo hodie nuptum? *Byr.* Sic eſt.

Char. Qui ſciſ? *Byr.* Apud forum modo & Davo audivi. *Char.* Va miſero mihi!

Ut animus in ſpe atque in timore uſque antehac attentus fuit:

Ita, poſtquam adempta ſpes eſt, laſſus, cura conſectus ſupet.

Byr. Quæſo edepol, *Charine*, quoniam non poteſt id ſeri, quod vis,

Id velis quod poſſit. *Char.* Nihil volo aliud, niſi Philumenam.

Byr. Ah, quanto ſatius eſt, te id dare operam, Qui iſtum amorem ex animo amoveas tuo, quam id loqui,

Quo magis libido fruſtra incendatur tua.

Char. Facile omnes, quem valeamus, recta conſilia agrotis damus.

Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. *Byr.* Age, age, ut lubet. *Char.* Sed Pamphilum

Video. omnia experiri certum eſt prius, quam pereò. *Byr.* Quid hic agit?

Char. Iptum hunc orabo; huic ſuſpicio; amorem huic narrabo meum:

Credo, impetrabo, ut aliquot ſaltem nuptiis prodar dies. Interea ſer aliquid, ſpero. *Byr.* Id aliquid niſi eſt.

Char. Byrrhia,

Quid tibi videtur? adeon' ad eum? *Byr.* Quidni? ſi nihil impetres,

Ut te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.

Char. Abin' hinc, in malam rem cum ſuſpicionem iſtac ſcelus!

Pamph.

Pamph. Charinum video: salve. *Char.* O salve, Pamphile:
 Ad te advenio, spem, salutem, auxilium, consilium
 exoptans.
Pamph. Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam.
 Sed istuc quidnam est? *Char.* Hodie uxorem ducis?
Pamph. Ajot. *Char.* Pamphile,
 Si id facis, hodie postremum me vides. *Pamph.* Quid
 ita? *Char.* Hec mihi!
 Vereor dicere: huic dic, quæso, Byrrhia. *Byr.* Ego
 dicam. *Pamph.* Quid est?
Byr. Spontanea hic quam amat. *Pamph.* Næ iste haud
 mecum sentit. eodem die mihi,
 Namquidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine?
Char. Ah Pamphile,
 Nihil. *Pamph.* Quam vellem! *Char.* Nunc te per ami-
 citiam & per amorem obsecro,
 Principio ut ne docas. *Pamph.* Dabo equidem ope-
 ram. *Char.* Sed si id non potes,
 Aut tibi nuptiæ hæc sunt cordi? *Pamph.* Cordi? *Char.*
 Saltem aliquot dies
 Profer, dum proficior aliquo, ne videam. *Pamph.*
 Audi nunc jam:
 Ego, Charine, neutiquam officium liberi esse hominis
 puto,
 Cum is nil promerent, postulare id gratia apponi
 sibi.
 Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier.
Char. Reddidisti animum. *Pamph.* Nunc si quid potes
 aut tu, aut hic Byrrhia,
 Facite, fingite, invenite, efficit, qui derat tibi:
 Ego id agam, mihi qui nederat. *Char.* Sat habeo.
Pamph. Davom optume
 Video. hujus consilio fretus sum. *Char.* At tu her-
 cle haud quidquam mihi,
 Nisi ea, quæ nihil opus fuit sciri. fugin' hinc? *Byr.*
 Ego vero ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

Devus, Gharinus, Pamphilus.

Di boni, booi quid porto? sed ubi inveniam Pam-
 philum,
 Ut merum, in quo nunc est, adimam, atque ex-
 pteam animum gaudio?
Char. Latus est, nescio quid. *Pamph.* Nihil est. non-
 dum hæc rescivit mala.
Dev. Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi pa-
 ratas nuptias,
Char. Audin' tu illum? *Dev.* Toto me oppido exani-
 matum querere.
 Sed ubi queram? aut quo oñc primum intendam?
Char. Cessas alloqui?
Dev. Ab eo. *Pamph.* Dave, ades, resiste. *Dev.* Quis
 homo est, qui me? o Pamphile,
 Te ipsum quero. euge o Charine! ambo opportu-
 ne: vos volo.
Pamph. Dave, perii. *Dev.* Quin tu hoc audi. *Pamph.*
 Interii. *Dev.* Quid timeas, scio.
Char. Mea quidem hercle certe in dubio vita est. *Dev.*
 Er quid tu, scio.
Pamph. Nuptiæ mihi. *Dev.* Et id scio. *Pamph.* Ho-
 die. *Dev.* Obtundis, tamen si intelligo.
 Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas.
Char. Retra teneas.

Pamph. Istuc ipsum. *Dev.* Atque istuc ipsum, nil pe-
 ricli est. me vide.
Pamph. Obsecro te, quamprimum hoc me libera mi-
 serum metu. *Dev.* Hem,
 Libero: uxorem tibi jam non dat Chremes. *Pamph.*
 Qui scis? *Dev.* Scio.
 Tunc pater modo me prebendit: ait, tibi uxorem
 dare
 Hodie, item alia multa, quæ oñc oon est narra-
 di locus.
 Continuo ad te properans percurro ad Forum, ut
 dicam tibi hæc.
 Ubi te non invenio, ibi adscendo in quemdam ex-
 cellsum locum.
 Circumspicio: nusquam. forte ibi hujus video Byrrhiam:
 Rogo; negat vidisse. mihi molestum. quid agam, co-
 gito.
 Redeunt interea ex ipsa te mi incidit suspicio: bem,
 Paullulum obsoni, ipsius tristis, de improvito nuptiæ:
 Non coherent. *Pamph.* Quoriam nam istuc? *Dev.*
 Ego me continuo ad Chremem.
 Cum illo advenio, solitudo ante ostium. jam id
 gaudeo.
Pamph. Recte dicis, perge. *Dev.* Maneo: interea in-
 troire neminem
 Video, exire neminem, matronam nullam, in edibus
 Nil ornati, nil tumulti. accessi, introspexi. *Pamph.*
 Scio.
 Magnum signum. *Dev.* Nam videntur convenire
 hæc nuptiis?
Pamph. Non opinor. *Dave.* *Dev.* Opinor, narras?
 non recte accipis.
 Certa res est. etiam puerum inde abiens conveni Chremis,
 Olera, & pisciculos minutos ferre obolo in cenam seni.
Char. Liberatus sum, Dave, hodie tua opera. *Dev.*
 At nullus quidem.
Char. Quid ita? nempe huic prostrus illam non dat.
Dev. Ridiculum caput!
 Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere.
 Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. *Char.* Bene
 mones.
 Ibo: etsi hercle sæpe jam me spes hæc frustrata est. vale.

ACTUS II. SCENA III.

Pamphilus, Devus.

Quid igitur tibi volt pater? cur simulat? *Dev.* Ego
 dicam tibi.
 Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem
 Chremes,
 Ipsu' tibi esse injurius videatur: neque id injuria:
 Prius quam tuum, ut sese habeat, animum ad nu-
 ptias perspexerit.
 Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
 Tum illic turbe fient. *Pamph.* Quid? vis, pariar? *Dev.*
 Pater est, Pamphile:
 Difficile est. tam hæc sola est mulier. dictum ac
 factum, invenit
 Aliquam causam, quamobrem ejiciat oppido. *Pamph.*
 Ejiciat? *Dev.* Cito.
Pamph. Cedo igitur, quid faciam, Dave? *Dev.* Dic,
 te duciturum. *Pamph.* Hem. *Dev.* Quid est?
Pamph. Ego dicam? *Dev.* Cur non? *Pamph.* Nun-
 quam faciam. *Dev.* Ne nega.
Pamph. Quædere noli. *Dev.* Ex ea te quid fiat, vide.
Pamph.

Pamph. Ut ab illa excludas, huc concludas. *Dav.*
Non ita est.

Nempe hoc sic esse opinor dictum patrem:
Ducas volo hodie uxorem: tu, ducam, inquit.
Cedo, quid iurabis tecum? hic reddes omnia.
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sent,
Sine omni periculo. nam hocce haud dubium est, quin
Chremes

Tibi non det gratiam: nec tu ea causa minueris
Hæc quæ facis, ne is suam metet sententiam.
Pater dic velle: ut, cum velit tibi iure irasci, non
queat.

Nam quod tu speras, propulsabo facile: uxorem his
moribus

Dabit nemo. inopem inveniet potius, quam te cor-
rumpi sinat.

Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentem
feceris.

Aliam otiosus quaeret. interea aliquid acciderit boni.
Pamph. Itan' credis? *Dav.* Haud dubiam id quidem est.

Pamph. Vide quo inducas. *Dav.* Quin taces!
Pamph. Dicam. puerum autem ne resciscit mihi ex il-
la, cautio est:

Nam pollicitus sum sulceperam. *Dav.* O facinus
audax! *Pamph.* Hanc fidem

Sibi, me obsecravit, qui se sciret non deserturum,
ut darem.

Dav. Curabitur, sed, pater adest. ceve te esse tristem
sentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

Simo, Davus, Pamphilus.

REvisto, quid agant, aut quid caprent consilii.
Dav. Hic nunc non dubitet quin te ducturum neges.
Venit medietus alicunde ex solo loco:
Orationem sperat invenisse se,
Qui differat te: proin tu fac, epud te ut sis.
Pamph. Modo ut possim, Dave. *Dav.* Crede, inquam,
hoc mihi, Pamphile,
Numquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

Byrrhia, Simo, Davus, Pamphilus.

Herui me, relictiis rebus, jussit Pamphilum
Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem: id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum adeo præsto video cum Davo. hoc agam.
Simo. Utrumque adesse video. *Dav.* Hem, ferva. *Simo.*
Pamphile.

Dav. Quasi de improvviso respice ad eum. *Pamph.* E-
hem parer.

Dav. Probe. *Simo.* Hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.

Byr. Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.

Pamph. Neque istuc neque alibi tibi erit usquam in me
mora. *Byr.* Hem!

Dav. Obmutavit. *Byr.* Quid dixit? *Simo.* Facis ut te
debet,

Cum istuc, quod posulo, impetro cum gratia.

Dav. Sum verus? *Byr.* Herus, quantum eudio, uxore
excidit.

Simo. I jam nunc intro, ne in mora, cum opo' sit, sis.

Pamph. Eo. *Byr.* Nullane in re esse homini cuiquam
fidem?

Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet,
OMNES SIBI MALLE melius esse, quam alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre: quo quior sum Pamphilo,
Si se illam in formis, quam illum, amplecti maluit.
Renuncio, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTUS II. SCENA VI.

Davus, Simo.

Hic nunc me credit aliquam tibi fallaciam
Portare, & ea me hic restitisse gratia.

Simo. Quid Davus narrat? *Dav.* Equæ quidquam nunc
quidem.

Simo. Nihilne? *Dav.* Nihil profus. *Simo.* Atqui expe-
ctabam quidem.

Dav. Præter spem evenit: sentio: hoc male habet vi-
rum.

Simo. Potin' es mihi verum dicere? *Dav.* Nihil facilius.

Simo. Num illi moleste quidpiam hæc sunt nuptiæ,
Hujusce propter consuetudinem hospite?

Dav. Nihil hercle: aut si adeo, bidui est, aut tridui
Hæc sollicitudo: nescin' deinde desinet?

Eatenim eam secum rem recta reputavit via.

Simo. Lando. *Dav.* Dum licitum est illi, dumque ætas tulit,
Amavit: tum id clam. cavet ne unquam infansit.

Ea res sibi esset, ut virum fortem decet.

Nunc uxore opus est: animam ad uxorem epulit.

Simo. Suberitiss vita' est esse aliquævolam mihi.

Dav. Nihil propterea hanc rem: sed est, quod succen-
set tibi.

Simo. Quidnam est? *Dav.* Pure est. *Simo.* Quid est?

Dav. Nihil. *Simo.* Quin dic, quid est?

Dav. Ait nimium parce facere. sumtum. *Simo.* Mente!

Dav. Te.

Vix, inquit, drachmis est opsonatus decem:

Num silio videtur uxorem dare?

Quem, inquit, vocabo ad cenam meorum aequalium

Potissimum nunc? & quod dicendum hic fiet.

Tu quoque perparce nimium. non laudo. *Simo.* Tace.

Dav. Commovi. *Simo.* Ego, istuc recte ut fiant, video.

Quidnam hoc rei est? quidnam hic vult verator sibi?

Nam si hic mali est quidquam, hæc illic est huic
rei caput.

Simo. Quid ego eudio? actum est, siquidem hæc vera præ-
dicat.

Leib.

Leib.

Leib.

Leib.

Leib.

Leib.

Leib.

Leib.

Lesb. Bonum ingenium narras adolescentis. *Mys.* Optimum.

Sed inquirere me intro, ne in mora illi sis. *Lesb.* Sequor.

Dev. Quod remedium nunc huic malo inveniam? *Sim.* Quid hoc?

Adeon' est demens? ex peregrina? jam scio: ah! Vix tandem sensi stolidus. *Dev.* Quid hic sensit? ait?

Sim. Hanc primum adferat jam mihi ab hoc fallacia. Hanc simulat parere, quo Chremetem absterreat.

Glyc. Juno Lacinia, ser opem: terra me, obsecro.

Sim. Hui, tam cito? ridiculum. postquam ante oſium Me audivit stare, appropinquat. non far commode Divisa sunt temporibus tibi, Dave, hæc. *Dev.*

Mihin'?

Sim. Num immemores discipuli? *Dev.* Ego, quid narres, nescio.

Sim. Hiccone, si me imparatum in veris nuptiis Adortus esset, quos mihi ludos redderet?

Nunc hujus periculo sit. ego in porta navigo.

ACTUS III. SCENA II.

Lesbia, Simo, Devus:

Lesb. **A** Dhuc Archillis, quæ adoleſcent, quæque oportet

Signa ad salutem esse, omnia huc esse video.

Nunc primum fac, istuc ut lavet: post deinde, Quod iussi ei dare bibere, & quantum imperavi, Dare: mox ego huc revertar.

Deos quaſo, ut sit insperitus: quandoquidem ipse est ingenio bono,

Cumque huic veritus est optamæ adolescenti facere injuriam.

Sim. Vel hoc quis non credas, qui norit te, abs te esse ortum? *Dev.* Quinam id est?

Sim. Non imperabat coram, quid opus facto esset puerperæ?

Sed postquam egressa est, illis, quæ sunt intrus, clamat de via.

O Dave, itan' contemnitis abs te? aut irasci tandem idoneus

Tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis?

Saltem accurate, ut metui videar certe, si resciverim.

Dev. Certe hercle nunc hic seipſus fallit, haud ego. *Sim.* Edixisti tibi?

Interminatus sum, ne faceres? num veritus? quid recitas?

Credon' tibi hoc nunc, peperisse hanc e Pamphilo?

Dev. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. *Sim.* Quid taces?

Dev. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint hæc sic fore.

Sim. Mihin' quisquam? *Dev.* Eho, an tute intellexisti hoc admulanti? *Sim.* Irrideo.

Dev. Renunciatum est: nam qui istæ tibi incidit suspicio?

Sim. Qui? quia te noram? *Dev.* Quasi tu dicas, factum id consilio meo?

Sim. Certe enim scio. *Dev.* Non satis me permossi etiam, qualis sim, ſtimo.

Sim. Egone te? *Dev.* Sed, si quid narrare occæpi, continuo dari

Tibi verba censes. *Sim.* Falso. *Dev.* Itaque hercle nihil jam mature audeo.

Sim. Hoc ego scio unum, neminem peperisse hic. *Dev.* Intellexisti?

Sed nihil fecius mox deferent porum huc ante oſium.

Id ego jam nunc tibi renuncia, here, futurum, ut sis sciens:

Ne tu hoc mihi postertus dicas Davi factum consilio, aut dolis.

Proſus a me opinionem hanc tuam esse ego amantam volo.

Sim. Unde id scis? *Dev.* Audivi, & credo: mala concurrunt simul,

Qui conjecturam hanc nunc facio. jam primum hæc se e Pamphilo

Gravidam dixit esse. inventum est factum. nunc postquam videt

Nuptias domi apparari, missa est ancilla illico Obſtrictam accersitum ad eam, & puerum ut adferret simul.

Hoc nisi sit, puerum ut tu videas, nil movetur nuptiarum.

Sim. Quid ais? cum Intellexeras, Id consilii capere, cur non dixi extemplo Pamphilo?

Dev. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam omnes nos quidem

Scimus, quam misere hanc amarit. nunc sibi uxorem expetit.

Postremo id mihi da negoti. tu tamen idem has nuptias Perge facere ita, ut facis: & id spero adiuturus deos.

Sim. Immo abi intro. ibi me opperire, & quod parato opus est, para.

Non impulsit me, hæc nunc omnino ut crederem. Atque haud scio, an, quæ dixit, sint vera omnia:

Sed parvipendo. illud mihi multo maximum est, Quod mihi pollicitus est ipſus gnatus. nunc Chremem

Conveniam: orabo gnato uxorem: si impetror, Quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias?

Nam, gnatus quod pollicitus est, haud dubium est mihi,

Si nolit, quin eam merito possum cogere.

Atque adeo in ipſo tempore secum ipsum obviam.

ACTUS III. SCENA III.

Simo, Chremes.

Jubeo Chremetem. *Chr.* Oh, te ipsum quaerebam.

Sim. Et ego te. *Chr.* Optato advenis.

Aliquot me adire, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam

Meam nubere tuo gnato: id viſo, tu ne, an illi insistant.

Sim. Ausculta paucis, quid ego te velim: & tu, quod quaeris, scis.

Chr. Ausculto: loquere, quid velis.

Sim. Per ego te deos oro, & nostram amicitiam, Chreme, Quæ incepta a parvis cum ætate accrevit simul,

Perque amicam gnatum tuam, & gnatum meum, Cujus tibi potestas summa servandi datur;

Ut me adjuves in hac re, atque ita, uti nuptiæ Fuerant futuræ, fiant. *Chr.* Ah, ne me obsecra: Quasi hoc te orando a me impetrare oporteat.

Alium esse censes nunc me, atque olim, cum dabam?

Si in

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Charinus, Pamphilus, Davus.

Occine credibile est, aut memorabile,
Tanta vecordia iunata cuiquam ut fiet,
Ut malis gaudeant, atque ex incommo-
dis

Alerius sua comparent ut commoda? ah,
Idne est verum? immo id genus est
hominum pessimum,

In denegando modo quis pudor est paululum:

Post ubi jam tempus est promissi perici,

Tum coacti necessario se aperiant, & timent:

Ei tamen res cogit eos denegare. Ibi

Tum impudentissima eorum ratio est:

Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,

Proximus sum egomet mihi. atamen, ubi hdes,

Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus est,

Non venient: illic, ubi nihil opus est, ibi veniunt.

Sed quid agam? adeamne ad eum, & cum eo inju-
riam hauc expollem?

Mala ingeram multa? atque aliquis dicat, Nihil pro-
moveris.

Multum. molestus certe ei fuero, atque animo mo-
rem gessero.

Pamph. Charine, & me & te imprudens, nisi quid Dii
respiciant, perdidit.

Char. Itane, imprudens? tandem iuventa est causa: sol-
visti fidem.

Pamph. Qui tandem? *Char.* Etiam nunc me ducere in-
fide distis postulas?

Pamph. Quid istuc est? *Char.* Postquam me amare di-
xi, complacita est tibi.

Heu me miserum, quom tuum animum ex animo spe-
ravi meo!

Pamph. Falsa es. *Char.* Non tibi satis esse hoc visum
solidum est gaudium,

Nisi me lactantes amantem, & falsa spe produceres?
Habeas. *Pamph.* Habeam? ah, nescis quantis in ma-
lis verser miser,

Quantasque hic suis consiliis mihi confecit sollicitu-
dines:

Meus caruifex. *Char.* Quid istuc tam mirum, de te
si exemplum capis?

Pamph. Haud istuc dicas, si cognoris vel me, vel amo-
rem meum.

Char. Scio, cum patre altercasti dudum, & si nunc
propterea tibi

Succenisset, nec te quivit hodie cogere, illam ut du-
ceres.

Pamph. Immo etiam, quo tu minus scis zermas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi;

Nec postulat nunc quiquam uxorem dare.

Char. Scio: tu coactus tua voluistate es. *Pamph.* Mane;
Nundum scis. *Char.* Scio equidem illam ducturum
esse te.

Pamph. Cur me enecas? hoc audi. nunquam destitit
Inflare, ut dicere, esse dñcturum, pari;

Suadere, orare, usque adeo, donec perpolit.

Char. Quis homo istuc? *Pamph.* Davos. *Char.* Davos?
Davos omnia.

Char. Quamobrem? *Pamph.* Nescio: nisi mihi Deos sa-
tis

Scio fuisse iratos, qui au'cultaverim.

Char. Factum est hoc, *Dave?* *Dav.* Factum est. *Char.*
Hem, quid ais, scelus?

At tibi Di dignum sacris exitum dunt.

Eho, dic mihi, si omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent, quod, ni hoc, consilium daret?

Dav. Deceprus sum, at non defatigatus. *Char.* Scio.

Dav. Hac non successit, alia aggrediemur via:

Nisi id putas, quia primo processit parum,

Non posse jam ad salutem converti hoc malum.

Pamph. Immo etiam: nam sui credo, si advigilaveris,
Ex unis geminas mihi contices nuptias.

Dav. Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,

Conari manibus, pedibus, noctesque & dies

Capitis periculum adire, dum prosum tibi.

Tuum? si, si quid præter spem evenit, mi ignoscere.

Parum succedit, quod ago; at facin scilicet.

Vel melius tute reperi, me missum face.

Pamph. Cupin, restitue in quem me accepisti locum.

Dav. Faciam. *Pamph.* At jam hoc nps est. *Dav.* Hem,
si, mane: crepusit a Glycerin istum.

Pamph. Nihil ad te. *Dav.* Quæro. *Pamph.* Hem, nunc-
cine denum? *Dav.* At jam hoc tibi inventum
dabo.

ACTUS IV. SCENA II.

Myftr, Pamphilus, Charinus, Davus.

J Am, ubi ubi eris, inventum tibi curabo, & me-
cum adductum

Tuum Pamphilum: tu modo, anime mi, noli re-
macerare.

Pamph. Myftr. *Myf.* Quid est? hem, Pamphile, o-
prume mihi te mters. *Pamph.* Quid est?

Myf. Orare jussit, si se ames, hera, jam ut ad sese
venias:

Videre ait te cupere. *Pamph.* Vah, perii. hoc ma-
lum integralcit.

Siccine me, atque illam opera tua nunc miseros sol-
licitariet?

Nam idcirco accersor, nuptias quod mi apparari
sensit.

Char. Quibus quidem quam facile poterat quiesce, si
hic quiesceret.

Dav. Age, si hic non insanit satis sua sponte, inlli-
ga. *Myf.* Atque edepol,

Ea res est; propterea nunc misera in mærore
est. *Pamph.* Myftr,

Per omnes tibi adjuvo Deos, numquam eam me de-
ferturum:

Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes
homines.

Hanc mihi expetivi, contigit: conveniunt mores:
valeant

Qui inrer nos dissidium volunt: hanc, nisi Mors,
mi adinet nemo.

Myf. Respicio. *Pamph.* Non Apollinis magi? verum,
atque hoc, responsum est.

Si poterit fieri, ut ne pater per me sterisse credat,
Quo minus hæ farent nuptiæ, vñlo. sed si id non
poterit;

Id faciam, in proclivi quod est, per me stesisse ut
creda.

Quis videor? *Char.* Miser æque atque ego. *Dav.*
Consilium quæro. *Char.* Fortis.

Scio quid conere. *Dev.* Hoc ego tibi profecto effectum reddam.
Pamph. Jam hoc opus est. *Dev.* Quin jam habeo.
Chor. Quid est? *Dev.* Huic, non tibi, habeo; ne arces.
Chor. Sat habeo. *Pamph.* Quid facies, cedo? *Dev.* Dies hic mi ut sati sit, vereor.
 Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas.
 Proinde hinc vos amolimini; nam mi impedimento estis.
Pamph. Ego hanc visam. *Dev.* Quid tu? quo hinc te agis? *Chor.* Verum vis dicam? *Dev.* Immo etiam.
 Narrationis incipit mihi initium. *Chor.* Quid me fiet?
Dev. Eho tu impudens, non satis habes, quod tibi dieculam addo,
 Quantam huic promoveo nuptias? *Chor.* Dave, attamen. *Dev.* Quid ergo?
Chor. Ut ducam. *Dev.* Ridiculum. *Chor.* Huc face ad me ut venias, si quid poteris.
Dev. Quid veniam? nihil habeo. *Chor.* Attamen si quid. *Dev.* Age, veniam. *Chor.* Si quid.
 Domi ero. *Dev.* Tu, Myfis, dum exeo, parumper me opperire hic.
Myf. Quapropter? *Dev.* Ita factu est opus. *Myf.* Matara. *Dev.* Jam, inquam, hic adero.

ACTUS IV. SCENA III.

Myfis.

Nunc esse propriam cuiquam? Dis, vestram fidem! Summam bonum esse heri putabam hunc Pamphilum,
 Amicum, amatorem, virum, in quovis loco Paratum: verum ex eo nunc misera quem caput Dolorem, facile hic plus mali est, quam illic boni. Sed Davos exit. mi homo, quid istuc, obsecro, est? Quo portas puerum?

ACTUS IV. SCENA IV.

Davus, Myfis.

MYFIS, nunc opus est tuis
 Mihi ad hunc rem expropta memoria atque astutia.
Myf. Quidnam incepturus? *Dev.* Accipe a me hunc oclum,
 Atque ante nostram januam appone. *Myf.* Obsecro, Humine? *Dev.* Ex ara hinc sume verbenas tibi,
 Atque eas subterne. *Myf.* Quamobrem id tute non facis?
Dev. Quia, si forte opus ad herum iurandum mihi Non apposuisse, ut liquido possim. *Myf.* Intellego.
 Nova nunc religio in te istuc incessit, cedo.
Dev. Move oclum te, ut, quid agam, porro intelligas.
 Proh Juppiter! *Myf.* Quid? *Dev.* Sponsa patet inter-venit.
 Repedio quod consilium primum intenderam.
Myf. Nescio, quid narres. *Dev.* Ego quoque hinc ab dextera
 Venire me assumilabo. tu, ut subservias
 Orationi, utcumque opu' sit, verbis, vide.
Myf. Ego, quid agas, nihil intellego: sed si quid est,

Quod mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides, Manebo, de quid vestrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA V.

Chremes, Myfis, Davus.

REverror, postquam, quae opus fuere ad nuptias Gnatae, paravi, ut jubeam acceri. sed quid hoc? Puer hercle est, mulier, tui apposuisti hunc? *Myf.* Ubi
 Illic est? *Chor.* Non mihi respondes? *Myf.* Hem, nusquam est. vix miserz mihi,
 Reliquit me homo, atque abiit. *Dev.* Di vestram fidem!
 Quid turbæ est apud forum? quid illic hominum litigant?
 Tum annona cara est. quid dicam aliud, nescio.
Myf. Cur tu, obsecro, hic me sulam? *Dev.* Hem, quæ hæc est fabula?
 Eho, Myfis, puer hic unde est? quisve huc attulit?
Myf. Satin' sanus es, qui me id rogitas? *Dev.* Quem igitur rogem,
 Qui hic neminem alium videam? *Chor.* Miror, unde sit.
Dev. Dicturan' quod rogo? *Myf.* Au. *Dev.* Concede ad dexteram.
Myf. Deliras. non tute ipse? *Dev.* Verbum si mihi Unum, præterquam quod te rogo, facis, cave.
Myf. Male dicis. *Dev.* Unde est? dic clare. *Myf.* A vobis. *Dev.* Ha ha hæ.
 Mirum vero, impudenter mulier si facit.
Chor. Ab Andria est Ancilla hæc, quantum intellego.
Dev. Adeon' videmur vobis esse idonei,
 In quibus sic illudatis? *Chor.* Veni in tempore.
Dev. Propæta adeo puerum tollere hinc ab janua.
 Mane: cave quomquam ex istoc excessis loco.
Myf. Di! te eradicant: ita me miseram territis.
Dev. Tibi ego dico, an non? *Myf.* Quid vis? *Dev.* At etiam rogas?
 Cedo, cujus puerum hic apposuisti, dic mihi.
Myf. Tu nescis? *Dev.* Mitte id, quod scio; dic, quod rogo.
Myf. Vestri. *Dev.* Cujus vestri? *Myf.* Pamphili. *Dev.* Hem, quid Pamphili?
Myf. Ehu, an non est? *Chor.* Recte ego semper fugi has nuptias.
Dev. O facinus animadverendum! *Myf.* Quid clamitas?
Dev. Quemne ego heri vidi ad vos afferri vesperi?
Myf. O hominem audacem! *Dev.* Verum. vidi Cantharam
 Suffarcinatam. *Myf.* Diis pol habeo gratias,
 Cum in poriendo aliquot assuerunt libere.
Dev. Ne illa illum haud novit, cujus causa hæc incipit.
 Chremes, si positum puerum ante aedes viderit,
 Suam gnatum non dabit: tanto hercle magis dabit.
Chor. Non hercle faciet. *Dev.* Nunc adeo, ut tu sis sciens,
 Ni puerum tollis, jamjam ego hunc median in viam Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.
Myf. Tu pol homo non es sobrius. *Dev.* Fallacia Alia aliam tradit. jam fuiturari audio,
 Civem Atticam esse hanc. *Chor.* Hem. *Dev.* Coactus legibus
 Eam uxorem ducet. *Myf.* Au, obsecro, an non civis est?
Chor.

Chr. Jocularium in malum insciens parie incidit.
Dev. Quis hic loquitur? o Chreme, per tempus advenis:
Ausulta. *Chr.* Audivi jam omnia. *Dev.* Anne tu omnia?
Chr. Audivi, inquam, a principio. *Dev.* Audisti? obsecro? hem
 Scelera: hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
 Hic ille est: non te credas Davon ludere.
Myf. Me miseram! nihil pol falsi dixi, mi senex.
Chr. Navi rem omnem. est Simo iustus? *Dev.* Est.
Myf. Ne me attingas, scilicet. si pol Glycerio non omnia hæc.
Dev. Eho, inepta, nescis, quid sit actum. *Myf.* Quid sciam?
Dev. Hic focer est. alio pacto haud poterat fieri,
 Ut sciret hæc, quæ volumus. *Myf.* Hem, prædiceres.
Dev. Paulum interesse cenæ, ex animo omnia,
 Ut fert natura, facias, ac de industria?

ACTUS IV. SCENA VI.

Crito, Myfio, Davus.

IN hac habitasse placet dictum est Chrysidem,
 Quæ sese inhoneste optavit parare hic divitias
 Porius, quam in patria honeste pauper vivere.
 Ejus morte ex ad me lege redierunt bona.
 Sed, quos perconter, video. salvere. *Myf.* Obsecro,
 Quem video? esse hic Crito, socrinus Chrysidis?
 Is est. *Cr.* Myfio, salve. *Myf.* Salvos sis, Crito.
Cr. Itan' Chrysid? hem. *Myf.* Nos quidem pol miseram perdidit.
Cr. Quid vos? quo pacto hic? sati' ne recte? *Myf.* nolne? sic
 Ut quimus, alunt; quando, ut volumus, non licet.
Cr. Quid Glycerium? jam hic suos parentes repperit?
Myf. Utinam. *Cr.* An nondum etiam haud auspica-
 to huc me appeli:
 Nam pol, si id scissem, numquam hoc teralidem
 pedem:
 Semper enim ejus dicta est hæc atque habita est foror:
 Quæ illius fuerunt, possidet. nunc me hospitem
 Lires sequi, quam hic mihi sit facile, atque utile,
 Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
 Jam esse aliquem amicum, & defensorum ei: nam fere
 Grandiſcula jam profecta est illinc. clamitent,
 Me sycophanta hereditatem persequi,
 Mendicum. tum, ipsam despoliare non libet.
Myf. O oprime hospes, pol, Crito, an quomodo obtines.
Cr. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam.
Myf. Maxime.
Dev. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.

ACTUS QUINTUS

SCENA I.

Chremes, Simo.

Ati' jam, sati', Simo, spectata erga te a-
 micicia est mea:
 Sati' pericli capsi adire; orandi jam fi-
 nem face.
 Dum studeo obsequi tibi, pene illasi
 vitam filiz.

Sim. Immo enim quam maxime abs
 te oro atque postulo, Chreme,

Ut beneficium, verbis inirum dadam, nunc te com-
 probes.
Chr. Vide quam iniquos sis præ studio. dum efficias
 id quod cupis,
 Neque modum benignitatis, neque quid me ores,
 cogitas:
 Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.
Sim. Quibus? *Chr.* Ah rogitas? perpallisti me, ut ho-
 mini adolescentulo;
 In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
 Filiam darem in spectationem, atque incertas tuptias;
 Ejus labore atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.
 Impertrasti: incepti, dum res revertit: nunc non fert:
 feras.
 Illam hinc civem esse ajunt: puer est natus: nos
 milson face.
Sim. Per ego te Deos oro, ut ne illis animum indu-
 cas credere,
 Quibus id maxime utile est illum esse quam deter-
 ritum,
 Nuptiarum gratia hæc sunt facta atque incepta omnia.
 Ubi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adem-
 ta his, desinent.
Chr. Erras. cum Davo egomet vidi jurgantem ancil-
 lam. *Sim.* Scio. *Chr.* At
 Vero vultu; cum, ibi me adesse, neuter dum præ-
 sentaret.
Sim. Credo; & id facturas, Davus dudum prædixit
 mihi:
 Et nescio quid tibi sum oblitus hodie ac voluit dicere.

ACTUS V. SCENA II.

Davus, Chremes, Simo, Druso.

ANimo jam nunc otioso esse impero. *Chr.* Hem
 Davon tibi.
Sim. Unde egreditur? *Dev.* Meo præsidio, atque ho-
 spitis. *Sim.* Quid illud mali est?
Dev. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus
 non vidi. *Sim.* Scelus!
 Quoniam hic laudat? *Dev.* Omnis res est jam in va-
 do. *Sim.* Cesso alloqui?
Dev. Hæc est: quid agam? *Sim.* O salve, bone vir.
Dev. Hem Simo, o noster Chremes,
 Omnia apparatus jam sunt intrus. *Chr.* Curasti probe.
Dev. Ubi voles, accerse. *Sim.* Bene sane. id ininvie-
 ro hinc nunc abest.
 Etiam tu hoc respondes, quid istis tibi negotiis est?
Dev. Nihil? *Sim.* Ita.
Dev. Mihine? *Sim.* Tibi ergo. *Dev.* Mædo introiti.
Sim. Quasi ego, quam dudum rogem.
Dev. Cum tuo gnato una, *Sim.* Anne est intrus Pam-
 philus? crucior miser.
 Eho, non tu dixisti esse inter eos inimicitias, caruſex?
Dev. Sont. *Sim.* Cur igitur hic est? *Chr.* Quid illum
 cenſes? cum illa litigat.
Dev. Immo vero indignum, Chremæ, jam faciſas fa-
 zo ex nie audias.
 Nescio qui senex modo venit: ellum, confidens, carus:
 Cum facient videas, viderat esse quantivets preli:
 Tristis leveritas inest in vultu, atque in verbis fides.
Sim. Quidnam adportas? *Dev.* Nil equidem, nisi quod
 illum ausivi dicere.
Sim. Quid ait tandem? *Dev.* Glycerium se scire civem
 esse Atticam.

L i a

Sim.

Sim. Hem Dro-mo, Dro-mo. *Dr.* Quid est? *Sim.* Dro-mo. *Dev.* Audi. *Sim.* Verbum si addideris. Dro-mo.

Dev. Audi obsecro. *Dr.* Quid vis? *Sim.* Sublimem hunc intro rape, quantum potes.

Dr. Quem? *Sim.* Davem. *Dev.* Quamobrem? *Sim.* Quia labet, rape, inquam. *Dev.* Quid feci? *Sim.* Rape.

Dev. Si quidquam mentitum invenies, occidito. *Sim.* Nihil audio.

Ego jam te commotum reddam. *Dev.* Tamen et si hoc verum est? *Sim.* Tamen.

Cura adservandum vinclum: atque audin? quadripedem constringito.

Age, nunc jam ego pol hodie, si vivo, tibi ostendam, herum quid sit periculi fallere, & illi, patrem. *Chr.* Ah, ne savi tantopere. *Sim.* Chre-me,

Pietatem gnari! notine te miseret mei?

Tantum laborem capere ob talem filium?

Age, Pamphile: exi, Pamphile: ecquid te pudet?

ACTUS V. SCENA III.

Pamphilus, Simo, Chremes.

Quis me volt? peril, pater est. *Sim.* Quid ais, omnium? *Chr.* Ah!

Rem potius ipsam dic, ac mitte male loqui.

Sim. Quasi quidquam in hunc jam gravior dici possiet. Ain tandem? civis Glycerium est? *Pamph.* Ita praedicant.

Sim. Ita praedicant? ingentem confidentiam!

Num cogitat, quid dicat? non facti piget?

Num ejus color pudoris signum aliquam indicat?

Adeo? impotenti esse animo, ut praeter civium Morem, atque legem, & sui voluntatem patris, Tamen hanc habere cupiat cum summo probro?

Pamph. Me miserum! *Sim.* Hem, modone id detum sentis, Pamphile?

Olim istuc, olim, cum ita animum inducti tuum, Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi, Eodem die istuc verbum vere in te accidit.

Sed quid ago? cur me exorcio? cur me macero?

Cur meam senectam hujus sollicito amentia? an Pro hujus ego ut peccatis supplicium sufferam?

Immo habeat, valeat, vivat cum illa. *Pamph.* Mi Pater.

Sim. Quid, mi pater? quasi tu hujus indigeas patris. Domus, uxor, liberi inventi, inviti patre:

Adducti, qui illam civem hinc dicant, viscere.

Pamph. Pater, licetne pauca? *Sim.* Quid dices mihi?

Chr. Tamen, *Simo*, audi. *Sim.* Ego audiam? quid audiam, Chremes? *Chr.* At tandem dicat, sine. *Sim.* Age dicat, sine.

Pamph. Ego me amare hanc fateor. si id peccare est, fateor id quoque.

Tibi pater me dedo. quidvis oneris impone: impera. Vis me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero, feram.

Hoc modo te obsecro, ut ne credas a me allegatum hunc fenum.

Sine me expurgem, atque illam hic coram adducam. *Sim.* Adducas? *Pamph.* Sine, pater.

Chr. Equom postulat: da veniam. *Pamph.* Sine te hoc exirem. *Sim.* Sino.

Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperias, Chreme.

Chr. Pro peccato magno paulum supplicii satis est patri.

ACTUS V. SCENA IV.

Crito, Chremes, Simo, Pamphilus.

Mitte orare. una harum quavis causa me, ut faciam, monet:

Vel tu, vel quod verum est, vel quod ipsi cupio Glycerio.

Chr. Andrium ego Critonem video? certe is est. *Cr.* Salvos sis, Chreme.

Chr. Quid tu Athenas insolens? *Chr.* Evenit. sed hic-cine est Simo?

Chr. Hic est. *Sim.* Men? quæris? eho, tu Glycerium hinc civem esse ais?

Cr. Tu negas? *Sim.* Itane hoc paratus advenis? *Cr.* Quare? *Sim.* Rogas?

Tunc impune hæc facias? tunc hic homines adolescentulos,

Imperitos rerum, edoctos libere, in fraudem illicis? Sollicitando, & pollicitando eorum animos lasas?

Cr. Sanum? es?

Sim. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

Pamph. Peril: metuo, ut subleat hospes. *Chr.* Si, Simo, hunc noris satis,

Non ita arbitrere. bonus est hic vir. *Sim.* Hic vis sit bonus?

Itane adtemperate venit hodie in ipsi nuptiis, Ut veniret antehac nunquam? est vero huic credendum, Chreme?

Pamph. Ni metuum patrem, habeo pro illa re, illam quod moneam probe.

Sim. Sycophanta. *Cr.* Hem. *Chr.* Sic, Crito, est hic: mitte. *Cr.* Videat, qui fiet.

Si mihi pergit, quæ volt, dicere; ea, quæ non volt, audiet.

Ego istuc moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?

Nam, ego quæ dico, vera, an falsa audieris, jam sciri potest.

Atticus quidam olim navi fracta ad Anikrum ejectionis est.

Et istuc una parva virgo. tum ille egens forte applicat

Primum ad Chrysidis patrem se. *Sim.* Fabulam inceptat. *Chr.* Sine.

Cr. Itane vero obcurbat? *Chr.* Perge. *Cr.* Tum is mihi cognatus fuit.

Qui eum recipit. ibi ego audiavi ex illo, sese esse Articum.

Is ibi mortuus est. *Chr.* Ejus nomen? *Cr.* Nomen tam cito tibi? Phania. *Chr.* Hem,

Peril. *Cr.* Verum hercle opinor fuisse Phanium. hoc certo scio,

Rhamnium se aiebat esse. *Chr.* O Jupiter! *Cr.* Eadem hæc, Chreme,

Multi alii in Aodro tum adiverse. *Chr.* Utinam id sit quod spero. eho, dic mihi,

Quid eam tum? suamne esse aiebat? *Cr.* Non. *Chr.* Cujam igitur? *Cr.* Fratris filiam.

Chr. Certe mea est. *Cr.* Quid ais? *Sim.* Quid tu? quid ais? *Pamph.* Arrige aures, Pamphile.

... Sim.

Sim. Qui credis? *Chr.* Phania ille, frater meus fuit.
Sim. Noram, & scio.
Chr. Is hunc bellum fugiens, meque in Asiam persequens, proficiscitur.
 Tum istam hic relinquere est veritus. postilla nunc primam audio.
 Quid illo sit factum. *Pamph.* Vix sum apud me: ita animas commotus est metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
Sim. Na istam multis modis tuam inveniti gaudeo. *Pamph.* Credo, pater.
Chr. At mihi unus scrupulus etiam restat, qui me male habet. *Pamph.* Dignus es Cum tua religione odio. nodum in scirpo queris. *Cr.* Quid istud est?
Chr. Nomen non convenit. *Cr.* Fuit hercle aliud huic parvæ. *Chr.* Quod, Crito?
 Numquid meministi? *Cr.* Id quero. *Pamph.* Egoe hujus memoriam patiar meæ
 Voluptati obstaré, cum ego possum in hac re medicari mihi?
 Non patiar, heus Chreme: quod queris, Palsbula est. *Cr.* Ipsa est. *Chr.* Ea est.
Pamph. Ex ipsa millies audivi. *Sim.* Omnes nos gaudere hoc, Chreme,
 Te credo credere. *Chr.* Ita me Dii ament, credo. *Pamph.* Quid restat, pater?
Sim. Jam dudum res rediit me ipsa in gratiam. *Pamph.* O lepidum patrem:
 De uxore ita, ut possedi, nihil mutat Chremes. *Chr.* Causa optima est,
 Nisi quid pater aliud ait. *Pamph.* Nempe. *Sim.* Scilicet. *Chr.* Dos, Pamphile, est
 Decem talenta. *Pamph.* Accipio. *Chr.* Propero ad ad filiam. Eho mecum, Crito:
 Nam illam me haud nole, credo. *Sim.* Cur non illam huc transferri jubes?
Pamph. Recte admones. Davo ego istuc dedam jam negoti. *Sim.* Non potest.
Pamph. Qui? *Sim.* Quia habet aliud magis ex sese, & majus. *Pamph.* Quidnam? *Sim.* Vinculus est.
Pamph. Pater, non recte vinculus est. *Sim.* Haud ita iussi. *Pamph.* Jube solvi, obsecro.
Sim. Age, fiat. *Pamph.* At matura. *Sim.* Eo intro. *Pamph.* O laetum & felicem diem.

ACTUS V. SCENA V.

Charinus, Pamphilus.

P Reviso, quid agat Pamphilus: arque eum.
Pamph. Aliquis forsitan me putet
 Non putare hoc verum: ut mihi nunc sic esse hoc verum lubet.

Ego vitam deorum propterea sempiternam esse arbitror.
 Quod voluptates eorum propriæ sunt. nam mihi immortalitas
 Parva est, si huic nulla ægritudo gaudii intercesserit.
 Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
Chr. Quid illud gaudi est? *Pamph.* Davon video. nemo est, quem mallem, omnium:
 Nam hunc scio mea solide solum gavifarum gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

Davus, Pamphilus, Charinus.

P Amphilus ubinam hic est? *Pamph.* Dave. *Dav.* Quis homo? *Pamph.* Ego sum. *Dav.* O Pamphile.
Pamph. Nescis quid mihi obrigerit. *Dav.* Certe: sed, quid mihi obrigerit, scio.
Pamph. Et quidem ego. *Dav.* More hominum evenit, ego ut quod sum nactus mali,
 Prius rescisceres tu, quam ego, tibi quod evenit boni.
Pamph. Mea Glycerium suos parentes repetit. *Dav.* O factum bene!
Chr. Hem. *Pamph.* Pater amicus summus nobis. *Dav.* Quis? *Pamph.* Chremes. *Dav.* Narras probe.
Pamph. Nec mora ulla est, quin jam uxorem ducam. *Chr.* Num ille somniat
 Ea, quæ vigilans voluit? *Pamph.* Tum de puero, Dave? *Dav.* Ah, desine:
 Solus est, quem diligant Di. *Chr.* Salvos sum, si hæc vera sunt.
 Colloquar. *Pamph.* Quis homo est? *Charine,* in tempore ipso mi advenis.
Chr. Bene factum. *Pamph.* Hem, audisti? *Chr.* Omnia. age, me in tuis secundis respice.
 Tuus est nunc Chremes. facturam, quæ voles, scio esse omnia.
Pamph. Mermi: atque adeo longum est, nos illum expectare, dum exeat.
 Sequere hac me intus ad Glycerium nunc. tu Dave, abi domum,
 Propere accesse, hinc qui auferant eam. quid stas? quid cessas? *Dav.* Eo.
 Ne expectetis, dum exeant huc: intus respondebitur:
 Intus transfigetur, si quid est, quod restet. Plandite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

EUNUCHUS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA ÆDILIBUS
CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIVS TURPIO, L. ATTILIVS PRÆNESTINUS.
MODULAVIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS DUABUS DEXT. R. GRÆ.
CA MENANDRU. ACTA IL. M. VALERIO, C. FANNIO COSS.

PERSONÆ.

PROLOGUS.

PHÆDRIA, *adolescens.*
PARMENO, *servus.*
THAIS, *meretrix.*
GNATHO, *parasitus.*
CHERRA, *adolescens.*
THRASO, *miles.*
PYTHIAS, *puella.*
CHREMIS, *adolescens rusticus.*
ANTIPHO, *adolescens.*
DORIAS, *ancilla.*
DORUS, *eunuchus.*
SANGA, *servus.*
SOPHRONA, *matris.*
LACHES, *senex.*

PERSONÆ MUTÆ.

SIMALIO
DONAX } *militis servi.*
SYRICUS
PAMPHILA, *adolescensula.*

ARGUMENTUM.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

SOROREM falso distinctach Thaidis,
Id ipsum ignorans; miles advenit Thraso,
Ipsique donat. erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rursus ipse abii,
Thrasoni oratus biduum concederet,
Ephebus frater Phædria, puellulam
Cum deperiret domo missam Thaidis,
Oratu Eunuchi induitur: suadet Parmeno:
Introit: viitat virginem. sed Atticus
Civis repetens frater ejus, contocat
Vitiatam ephebo: Phædiam exorat Thraso.

PROLOGUS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quamplurimis, & minime multos ledere;
In his poeta hic nomen profertur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimavit esse, sic existimet,
Responsum, non dictum esse, quia læti prior,
Qui bene vertendo, & eisdem scribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
Atque in Thesauris scriptis, causam dicere
Prius unde petitur, aurum quare sit suum,
Quam illic, qui petit, unde sit thesaurus sibi,
Aut unde in patrum monumentum pervenerit.
Dehinc ne frustraretur ipse se, aut sic cogitet;

Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi,
Is ne erret, moneo, & desinat laceffere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur:
Quæ proferentur post, si perget ledere
Ita, ut facere instituit. nunc quam acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam ediles emerunt,
Perfecit, sibi ut inspicundi esset copia.
Magistratus cum ibi adesset, accepta est agi.
Exclamat, forem, non poetam fabulam
Dedisse, & nil dedisse verborum tamen:
Colacem esse Navi, & Plauri veterem fabulam:
Parasiti personam inde ablaram, & militis.
Si id est peccatum, peccatum inpropterea est
Poetæ, non quo furum facere flunderit.
Id ita esse, vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri est: in ea est parasitus Colax,
Et Miles gloriosus: eas se non negat
Personas transulisse in Eunuchum suum
Ex Græca: sed eas fabulas factas prius
Latinas fuisse sese, id vero pernegat.
Quod si personis idem uti aliis non licet:
Qui magi licet currentes servos scribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Parasitum edacem, gloriosum militem,
Papum supposit, tali per servum senem,
Amare, odisse, suspicari? denique
NULLUM EST JAM DICTUM, quod non sit dictum prius.
Quare æquum est vos cognoscere, atque ignorare,
Quæ veteres faciebant, si faciant novi.
Date operam, & cum silentio animadvertisse,
Ut pernoscaris, quid sibi Eunuchus velit.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Phædria, Parmeno.

Uid igitur faciam? non eam? ne nunc
quidem,
Cum accetior ultro? an potius ita me
comparem,
Non perperit meretricum contumelias?
Exclui, revocat, redam? non, si me
oblectet,

Par. Siquidem hercle possis, nil prius, neque fortius:
Verum si incipies, neque pertendes graviter,
Atque, ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, ultro ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non posse: actum est, illicet,
Peristi: eludet, ubi te victum senserit.

Ph. Proin? tu, dum est tempus, etiam atque etiam co-
gita.

Par. Hære, quæ res in se neque consilium neque modum
Habet ullum, cui consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia; injuria,
Suspi.

Suspiciones, inimicitia, invidia,
Bellum, pax rursum. incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nibilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.
Et quod nunc rute tecum iratus cogitas:
Egone illam? quæ illam? quæ me? quæ non? sine
modo:

Mori me malui: senies qui vir sem.
Hæc verba mohercule una falsa lacrimula,
Quam, oculos terendo misere, via vi expresserit,
Resinguet, & te nitro accutabit, & ei dabis
Ultero supplicium. *Phæd.* O indignum facinus! nunc
ego &

Illam scelestam esse, & me miserum senio:
Et tædet: & amore ardeo: & prudens, sciens,
Vivos, videntem perreo: nec, quid agam, scio.

Par. Quid agas? nisi ut te redimas captum quamqueas
Minimo, si nequeas paululo, ut quanti queas:
Et te non afflictes. *Phæd.* Itene fuares? *Par.* Si fa-
pis:

Hæc, præterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas; & illas quas habet, recte feras.
Sed ecce ipsa egreditur nostri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc interceptit.

ACTUS I. SCENA II.

Thais, Phædria, Parmeno.

Misera mei! veror ne illud gravius Phædria
Tulerit, neve aliorum, atque ego feci, acce-
perit.

Quod heri intromissus non est. *Phæd.* Totus, Parme-
no,

Tremo horreoque, postquam aspexi hanc. *Par.* Bo-
no animo es:

Accede ad ignem hunc, jam calefces plus satis.

Tb. Quis hic loquitur? hæc, tum? eras, mi Phædria?
Quid hic stabas? cur non recta introibas. *Par.* Ce-
terum

De exclusione verbum nullum. *Tb.* Quid taces?

Phæd. Sane quia vero hæc mihi patent semper fores,
Aut quia sum apud te primus. *Tb.* Mista istac face.

Phæd. Quid mista? o Thais, Theis, minam esset mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret,

Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;

Aut ego istuc abs te factum mihi penderem.

Tb. Ne crucia te, obsecro, anime mi, Phædria.

Non pol, quo quocumque plus amem, aut plus di-
ligam.

Eo feci: sed ita erat res: faciendum fuit.

Par. Credo, ut fit, misera præ amore exclusisti hunc
foras.

Tb. Siccine agis, Parmeno? age, sed, hoc qua gratia
Te accerxi iussi, aulcata. *Phæd.* Fiat. *Tb.* Dic mihi
Hoc primum, potin' est hic tacere? *Par.* Egone o-
prume.

Verum deus tu, lege hæc tibi meam adstringo fidem:
Quæ vera audiui, taceo, & contineo oprume:

Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo
palam est.

Plenus rimarum sum, hæc atque illac perfluo.

Proin tu, taceri si vis, vera dicito.

Tb. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.

Par. Potest tacere hoc. *Tb.* Ibi tum matri parvulam
Puellam dono quidam mercator dedit,

Ex Attica hinc abreptam. *Phæd.* Civemne? *Tb.* Ar-
bitror:

Certum non scimus: matris nomen & patris

Dicebat ipsa: patriam & signa cætera

Neque scibat, neque per æratem etiam potuerat.

Mercator hoc addebat, e prædonibus.

Unde emerat, se audivit, abreptam & Smio.

Mater ubi accepit, coëxit studiose omnia

Docere, edocere, ita ut si esset filia.

Sororem plerque esse credebant meam.

Ego cum illo, quocum tum uno rem habebam, ho-
spite

Abii hoc, qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.

Par. Utrumque hoc falsum est: effluet. *Tb.* Qui istuc?

Par. Quia

Neque tu nunc eras contenta, neque solus dedit:

Nam hic quoque bonam magnamque patriam ad te
attulit.

Tb. Ita est. sed sine me pervenire, quo volo.

Inreera miles, qui me amare ocomperat,

In Carium est profectus, te interea loci

Cognovi. rute scis, postilla quam intumum

Hebeam te, & mea consilia ut tibi credam omnia.

Phæd. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. *Par.* Ob,
dubiumne id est?

Tb. Hoc agite, amabo. mater me illic mortua est.

Nuper. ejus frater aliquantulum ad rem est avidior.

Is ubi hanc forma videt honesta virginem,

Et fidibus scire, pretium patens, illico

Producit, vendit. forte fortuna adhiit

Hic meus amicus: emit eam dono mihi,

Imprudens harum rerum ignarusque omnium.

Is venit: postquam sensit me tecum quoque

Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo:

Ait, si fidem habeat, se iri præpositum tibi

Apud me, ac non id meruit, ne, ubi eam acceperim,

Se se relinquant, velle se illam mihi dare;

Verum id vereri, sed, ego quantum suspicor,

Ad virginem animum adject. *Phæd.* Etiamne amplius?

Tb. Nil: nam quaesivi. nunc ego eam, mi Phædria,

Multa sunt cause, quamobrem cupiam abducere.

Primum, quod soror est dicta: præterea ut suis

Restituum ac reddam. sola sum; habeo hic neminem,

Neque amicum neque cognatum, quamobrem, Phædria,

Cupio aliquos patere amicos beneficio meo.

Id, amabo, adjuva me, quo id fiat facilius.

Sine illum priores partes hocse aliquot dies

Apud me habere. nihil respondes? *Phæd.* Pessima!

Egon, quidquam cum istis factis tibi respondeam?

Par. Eo noster! laudo. tandem perdolet: vir es.

Phæd. Haud ego necisbam, quorūm tu iras. parvola

Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:

Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.

Nempe omnia hæc nunc verba hoc redeunt denique:

Excludor ego, ille recipitur. qua gratia?

Nisi illum plus amas, quam me, & istum nunc times,

Quæ advecta est, ne illum talem præcipiat tibi?

Tb. Ego id timeo? *Phæd.* Quid te ergo aliud sollicitat,
cedo?

Nam solus ille dona det? nunc mihi meam

Benevolentiam sensisti in te claudier?

Nunne, ubi mihi dixti capere te ex Æthiopia

Ancillulam, relicti rebus omnibus,

Quædā porro eunuchum dixti velle te,

Quia solus uteretur his reginæ. repperi.

Hæc minas viginis pro amboibus dedi:

Tamen

Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt,

Nec sunt. hos confector. hūc ego non paro me ut rideant,

Sed eis ultra ardeat, & eorum ingenia admirat simul: Quidquid dicunt, laudo: id rursus si negant, laudo id quoque:

Negat quis? nego: ait? aio: postremo, imperavi e-gomet mihi,

Omnia assentari, is questus nunc est multo uberri-mus.

Par. Scitum hercle hominem! hic humines prorsum ex stultis insanos facit.

Gn. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum u-bi advenimus,

Concurrant læti mi obviam eupodinaril omnes, Cetarii, tanil, coqui, furtives, pulciores, aucupes, Quibus & re salva & perdita prolatam & prolium læpe:

Salutant: ad cenam vocant: adventum gratulantur. Illa ubi misit, humilicos, videt me esse tanto honore, Et tam facile victum querere: ibi humo caput me oblocrare,

Ut sibi liceret discere id de me. festari iussi: Si potis est, tamquam philotophurum habent disci-pulæ ex ipse

Vocabula, parastit idem ut Gnathonic vocentur. *Par.* Viden?, ortum & cibum quid facit alienas? *Gn.* Sed ego cesso

Ad Thaidem hanc deducere, & rogare ad cenam ut veniat.

Sed Parmenunem ante ostium Thaidis tristem video, Rivalis servom. salva res est: nimirum homines ti-gent.

Nebalonem hunc certum esse ludere. *Par.* Hic hoc m-nere arbitrantur

Suum Thaidem esse. *Gn.* Plurima salute Parmenonem Summum tuum imperrit Gnatho. quid agitur? *Par.* Statut. *Gn.* Video:

Nunquidnam hic, quod nolis, vides? *Par.* Te. *Gn.* Credo, at nunquid aliud?

Par. Qui dum? *Gn.* Quia tristi es. *Par.* Nihil equi-dem. *Gn.* Ne sis, sed quid videtur

Hoc tibi mancipium? *Par.* Non malum hercle. *Gn.* Uro hominem. *Par.* Ut falsus animi est!

Gn. Quam hoc munus gratiam Thaidi arbitrare esse? *Par.* Hoc nunc dicis,

Ejeslos hinc nos. omnium rerum, heus, vicissitu-do est.

Gn. Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quiescum reddam;

Ne sursum, deorsum cures; neve usque ad lucem vigiles.

Ecquid beo te? *Par.* Men? papæ! *Gn.* Sic soleo a-micos. *Par.* Laudo.

Gn. Detineo te: fortasse tu profectus alio fueras.

Par. Nusquam. *Gn.* Tum tu igitur paululum da mi-bi operæ: fac admittat

Ad istam. *Par.* Age, modo nunc tibi patent fores hæc, quia istam ducis.

Gn. Num quem evocari hinc vis foras? *Par.* Sine bi-duum hoc prætereas;

Qui mihi nunc uno digritulo fores aperis fortunatos, Ne tu istas, saxo, calcibus læpe insultabis frustra.

Gn. Etiam nunc hic stas, Parmeno? eho, numnam hic relaxus cussus,

Ne quis forte internuncius clam a milite ad istam curset?

Par. Facite dictum! mira vero, militi quæ placeant. Sed video herilem filium minorem hac advenire.

Miror, qui ex Piræeo abierit: nam ibi castos publi-ce est nunc.

Non temere est: & properans venit: nescio quid circumspexit.

ACTUS II. SCENA III.

Chærea, Parmeno.

O Cidi. Neque virgo est usquam, neque ego, qui illam e conspectu amisi meo.

Ubi quæram? ubi investigem? quem percontet? quam insistam viam?

Incertus sum: una hæc spes est: ubi ubi est, die-celari non potest.

O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animu mulieres:

Tædet quotidianarum harum formarum. *Par.* Ecce autem alterum;

Nescio quid de amore loquitur. o infortunatum senem! Hic vero est, qui si occupet, ludum iocumque dices

Fuisse istam alterum, præter hujus rabies quæ dabit. *Chæ.* Ut istum di-deque senem perdant, qui me hodie remoratus est;

Neque adeo, qui resisterim: tum autem qui illum flucci fecerim.

Sed ecce Parmenunem. salve. *Par.* Quid tu es tris-tis? quidve alacris?

Unde is? *Coer.* Egone? nescio hercle, neque unde eam, neque quorsum eam:

Ita prorsus sum solitus mei.

Par. Qui, quæso? *Chæ.* Amo. *Par.* Ehem? *Chæ.* Nunc, Parmeno, te ostendes, qui vir fies.

Scis te mihi læpe pollicitum esse: Chærea, aliquid inven-

modo, quod ames: in ea te utilitatem ego faciam ut cognoscas meam:

Cum in cellulam ad te patris penum omnem con-gerebam clanculum.

Par. Age, inepte. *Chæ.* Hoc hercle factum est. fac lis nunc promissa appareant,

Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuo.

Haud similis virgo est virginem nostrarum: quas matres student

Demissis humeris esse, vinclo pectore, ut graciles fient.

Si qua est habitior paulo, pugilem esse ajant: de-ducunt cibum:

Tamen si bona est natura, reddunt curatura juncæ; Itaque ergo amantur. *Par.* Quid tua istæ? *Chæ.* Nova figura uris. *Par.* Papæ!

Chæ. Color verus, corpus solidum, & succi plenum. *Par.* Anni? *Chæ.* Solectem.

Par. Flos ipse. *Chæ.* Hanc tu mihi vi, clam, vel precario

Fac tradas: mea nil refert, dum potiar modo.

Par. Quid, virgo cuxa est? *Chæ.* Nescio hercle. *Par.* Unde est? *Chæ.* Tantundem. *Par.* Uoi habitat?

Chæ. Ne id quidem. *Par.* Ubi vidisti? *Chæ.* In via. *Par.* Qua ratione amisti?

Chæ. Id equidem adveniens mecum stomachabar modo: M in Neque

Naeque ego quoniam hominem esse agnor, cui sparis bonae.
 Felicitates omnes aduersa fient.
Par. Quid hoc sceleris est? *Cher.* Perii. *Par.* Quid factum est? *Cher.* Rogas?
 Partis cognationem atque aequalem Archidemidem Nostin? *Par.* Quidin? *Cher.* Is, dum sequor hanc, sit mihi obuiam.
Par. Incommodum hercle *Cher.* Immo enimvero infelicitat:
 Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno. Illum, liquet tibi deperare, his mensibus Sex, septem prorsum non vidisse proxumis, Nisi nunc, cum minime vellem, minimeque opus fuit.
 Eho, nonne hac monstri simile est? quid ais? *Par.* Maxime.
Cher. Continuo accurrat ad me, quam longe quidem, Incuruos, tremulos, labiis demissis, gemens: Heus, heus, tibi dico, Charea, inquit, testiti. Scin? quid ego te volebam? Dic. Cras est mihi iudicium. Quid tum? Ut diligenter nuncios Patri, advocatus mane mihi esse ut meminerit. Dum hac loquitur, abiit hora, rogo, nunquid vultis. Recte, inquis. Absce, cum hac respicio ad virginem, Illa sese interea commodum hoc adverterat In nostram hac plateam, *Par.* Mirum, ni hanc dicis, modo
 Huic quae data est dono. *Cher.* Huc cum advenio, nulla erat.
Par. Comites secuti scilicet sunt virginem?
Cher. Verum, parafus cum ancilla. *Par.* Ipsa est: illicet,
 Desine, jam conclamatum est. *Cher.* Alias res agis. *Par.* Istuc equidem ago. *Cher.* Nostin? quid sit? dic mihi: aut
 Vidistin? *Par.* Vidi, novi: scio, quo abducta sit. *Cher.* Eho, Parmeno mi, nostin? *Par.* Novi. *Cher.* Et scis, ubi sit?
Par. Huc deducta est ad meretricem Thaidem: ei dono data est.
Cher. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc? *Par.* Miles Thrale
 Phaedria rivalis. *Cher.* Duxas parres fratris praedicas. *Par.* Immo enim, si scias, quod donum huic dono contra comparet.
 Tum magis id dicas. *Cher.* Quodnam, quasis hercle? *Par.* Eunuchus. *Cher.* Illumne, obsecro, Inhonestum hominem, quem nascatus est heri, leonem, raulerem?
Par. Istuc ipsum? *Cher.* Homo quatiens certe cum dono istius.
 Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. *Par.* Haud diu est.
Cher. Perii. nunquamne etiam me illam vidisse? eho-dum, dic mihi.
 Eline, ut fertur, forma? *Par.* Sane. *Cher.* At nihil ad nostram hanc. *Par.* Alia res est.
Cher. Obsecro te hercle, Parmeno, fac, ut potiar. *Par.* Faciam sedulo, ac
 Dabo operam, adiuuabo. nunquid me aliud? *Cher.* Quo nunc is? *Par.* Domum.
 Ut mancipia haec, ita ut iussit frater, deducam ad Thaidem.
Cher. O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in hanc datur domum!

Par. Quid ira? *Cher.* Rogitas? (summa forma semper conservam domi
 Vidbit, colloquetur, aderit una in unis iudibus, Cibum nonnamquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.
Par. Quid, si nunc tute fortunatus sis? *Cher.* Quare, Parmeno?
 Responde. *Par.* Capias tu istius vestem. *Cher.* Vestem? quid tuum posses?
Par. Pro illo te deducam. *Cher.* Audio. *Par.* Te illum esse dicam. *Cher.* Intellego.
Par. Tu illis fratre compositis, quibus tu illum dicebas modo:
 Cibum una capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias: Quandoquidem illarum neque quiliquam te novit, neque scit, qui sis.
 Praterea forma, aetas ipsa est, facile ut te pro Eunuchus probes.
Cher. Dixisti puer: nunquam vidi melius consilium dari.
 Age, eamus intro nunc jam: orna me, abduc, duc, quantum potest.
Par. Quid agis? iocabar equidem. *Cher.* Garris. *Par.* Perii, quid ego egi miser!
 Quo tradis? perculeris jam te me! tibi equidem dico, mane.
Cher. Eamus. *Par.* Pergin? *Cher.* Certum est. *Par.* Vide, ne nimium calidum hoc sit modo.
Cher. Non est profecto. sine. *Par.* At enim istuc in me coletur faba, ah,
 Flagitium facinus. *Cher.* An id flagitium est, si in domum meretriciam
 Deducar, & illis crucibus, quae nos, nostramque adolescentiam
 Habent despicantur, & quae nos semper omnibus cruciant modis,
 Nunc referam gratiam, atque eas istidem fallam, ut ab illis fallamus?
 An potius haec pati? æquum est fieri, ut a me ludatur delis.
 Quod qui rescierint, culpant: illud meritis factum omnes potent.
Par. Quid istuc? si certum est facere, facias. verum ne post confestas
 Culpam in me. *Cher.* Non faciam. *Par.* jubesne?
Cher. jubeo, immo cogno, atque impero.
 Numquam desugiam auctoritatem. *Par.* Sequere. *Cher.* Dii vortant bene.

ACTUS TERTIUS

SCENA I.

Thrafo, Gnatho, Parmeno.

Agnus vero agere gratias Thais mihi?
 Gn. Ingentes. *Tor.* Ain? tu, lata est?
 Gn. Non tam ipso quidem
 Dono, quam abs te datum esse: id vero serio
 Triumphat. *Par.* Huc proviso, ot, ubi rempos fies,
 Deducam. sed eorum militem. *Tor.* Est istuc datum
 Profecto, ot grata mihi sint quae facio omnia.
 Gn. Advorti hercle animum. *Tor.* Vel rex semper maxime
 Mihi

Mihi agebat, quiddid feceram: aliis non item.
Gn. Labore alieno magno partam gloriam
 Verbis sepe in se transmoveat, qui habet salem;
 Qui in te est. *Tbr.* Habes. *Gn.* Rex te ergo in oculis, *Tbr.* Scilicet.

Gn. Gellare. *Tbr.* Verum, credere omnem exercitum, Consilia. *Gn.* Mirum. *Tbr.* Tum scibi eum varietas
 Hominum, aut negotiis si quando odium ceperat,
 Requiescere ubi volebat, quasi: nostin? *Gn.* Scio.
 Quasi ubi illam exposset miseriam ex animo. *Tbr.*
 Tenes.

Tum me convivam solent abdocebat tibi. *Gn.* Hui!
 Regem elegantem narras. *Tbr.* Immo su homo
 Est perperarum hostium, *Gn.* Latro nullo, *Tbr.*
 arbitror.

Si tecum vivit. *Tbr.* Invidere omnes mihi,
 Mordere clanculum: ego non flocci pendere?
 Illi invidere misere, verum meo tamen
 Impense, elephanti quoniam Indici profecerat.
 Is ubi molestus magis est, quasi: inquam, *Strato*,
 Eane es ferus, qui habes imperium in belluas?

Gn. Pulchre moleris dictum, & sapienter. pape!
 Jugularis hominem, quid ille? *Tbr.* Metui illico.
Gn. Quidam esset? *Par.* Di voluerant fidem! hominem
 perditum,

Miserumque; & illum sacrilegum! *Tbr.* Quid? il-
 lud, *Gn.* Gnatho,
 Quis pacto Rhodium teegerim in convivio,
 Numquam tibi dixi? *Gn.* Numquam: sed narra, ob-
 secro.

Plus millies jam audiui. *Tbr.* Ubi in convivio
 Erat hic, quem dico, Rhodium adolecentulus:
 Forte habui iscontum: capiti ad id allidere,
 Et me irridere, quid agis, inquam, homo impudens!
 LEPUX TUKE ES, & pulperamentum queris. *Gn.* Ha,
 ha, he.

Tbr. Quid est? *Gn.* Facere, lepide, huc, nihil supra.
 Tussione, obscuro te, hoc dictum erat? vetu? credidi.
Tbr. Audieras? *Gn.* Sape; & fertur in primis. *Tbr.*
 Meum est.

Gn. Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
Par. At te dicit. *Gn.* Quid ille, queso? *Tbr.*
 Perditus.

Risus omnes, qui aderant, emoriri. denique;
 Morteabant omnes ius me. *Gn.* Non injuria.
Tbr. Sed heus tu, purgon? ego me de ista Thaidi,
 Quod eam me amare suspicata est? *Gn.* Nihil mi-
 nus:

Immo magis auge suspicionem. *Tbr.* Cur? *Gn.* Ro-
 gas?

Scin? si quando illa mortuonem Phædriz
 Facit, aut si laudat, te ut male nar: *Tbr.* Sentio.
Gn. Id est ne fac, huc res sola est remedium.
 Ubi nominabit Phædrum, tu Pamphilum
 Continuas. si quando illa dicit, Phædrum
 Intromittamus consilium: Pamphilum
 Camatum provocemus. si laudabit huc
 Illius formam: tu hujus contra. denique
Par. pro pari referto, quod eam mordet.

Tbr. Siquidem me amaret, tum istuc prodesset, *Gn.* At.
Gn. Quando illud, quod ex his, expectas, atque amat,
 Jamcladum te amat: jamcladum istuc facile fit
 Quod dolere. meret tempus, quoniam ipsa nunc capis
 Fructum, ne quando iterum tu alio confectus.

Tbr. Bene dixisti. at mihi istuc non in mentem vena-
 rat.

Gn. Ridiculum: non enim cogitares. ceterum,
 Idem hoc tute melius quanto invenisses, *Thrafo!*

ACTUS III. SOENA II.

Thais, Thrafo, Parmeno, Gnatho, Pythias.

A Udire vocem visa funi modum militis:
 Atque eorum. salve, mi Thrafo. *Tbr.* O Thais
 mea,
 Meum sarvium, quid agitur? ecquid nos amat
 De seditione ista? *Par.* Quam venosse! quod dedit
 Principium adveniens! *Tb.* Plurimum merito tuo.
Gn. Eorum ergo ad cenatio: quid stas? *Par.* Hem al-
 terum.
 Ex homine hunc natum dicis. *Tb.* Ubi vis, non
 moror.

Par. Adibo, atque adsumulabo, quasi studeam.
 Iterum, Thais, quopiam es? *Tb.* Ehem, Parmeno,
 Bene pol' scilicet: hodie itura. *Par.* Quo? *Tb.* Quid?
 hunc non vides?

Par. Video, & me tædet. ubi vis, dona adfunt tibi
 A Phædriz. *Tbr.* Quid stamas? cur non imas hinc?
Par. Qæso hercle ut liceat, pace quod fiat ros.
 Dare huic quæ volumus, convenite & colloqui.
Tbr. Perpulchra credo dona, hand nostris similia.
Par. Res indicabit. heus jubete istos foras
 Exire, quos iussi. ocyus procede tu huc.

Gn. Æthiopia est usque hæc. *Tbr.* Hic sunt tres minge.
Gn. Vix. *Par.* Ubi tu es, Dore? accede huc. hem Eu-
 nuchum tibi:

Quam liberasti facie, quam ætate integra?
Tb. Ita me di ament, honestum. *Par.* Quid tu ais,
 Gnatho?
 Numquid habes, quod contemnas? quid tu autem,
 Thrafo?

Tacent: satis ludant. fac periculum in steris,
 Fac in palestra, in musicis: quæ liberum
 Scire quomodo est adolescentem, solentem dabo.

Tbr. Ego illum eunuchum, si opus fier, vel sobritas.
Par. Atque hæc qui misit, non soli soli postulat
 Te vivere, & sua causa excludi ceteros:
 Neque pagnas narrat, neque clectrices suas
 Ostendat, neque tibi obstat: quod quidam scit.

Verum, ubi molestum non erit, ubi tu vobes,
 Ubi tempus tibi erit, fac habet, si tum recipitur.

Tbr. Apparet fervorem hunc esse domini pauperis,
 Miserique. *Gn.* Nam hercle nemo posset, fac scio,
 Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.

Par. Tace tu, quem ego esse infra infimos omnes puto
 Homines. nam qui huic animum assentari indukeris,
 Et flammis petere te cibum posse arbitror.

Tbr. Jamne miser? *Tb.* Hoc prius introducam, & quæ
 volo,

Simul imperabo. postea, continuo exeo.
Tbr. Ego hinc abeo: tu istam opperire. *Par.* Haud con-
 venit,

Una cum amica ire imperatorem in via.
Tbr. Quid tibi ego multa dicam? domini sumilis es.
Gn. Ha, ha, he. *Tbr.* Quid rides? *Gn.* Istuc, quod
 dixi modo:

Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
 Sed Thais exit. *Tbr.* At, præcurre, ut istud domi
 Parata. *Gn.* Fiat. *Tb.* Diligenter, Pythias,
 Fac cures, si Chremes huc forte adveniet,
 Ut oret, primum ut moneat: si id non commo-
 dum est, M m 2 Ut

Ut redeat: si id non poteris, ad me adducito.
Pyr. Ita faciam. *Thais.* Quid? quid aliud volui dicere?
 Hæc, curate istam diligenter virginem.
 Domi aditis, facite. *Thais.* Eamus. *Thais.* Vos me sequimini.

ACTUS III. SCENA III.

Chremes, Pythias.

P. Profecto, quanto magis magisque cogito,
 Nimirum dabit hæc *Thais* mihi magnam malum:
 Ita me video ab ex æstate libescere.
 Jam tum, cum; primum, iussit me ad te accipere,
 (Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem)
 Ubi veni, causam, ut ibi manerem, reperit:
 At rem divinam secisse, & rem seriam
 Velle agere mecum. Jam tum erat suspicio,
 Dolo malo hæc fieri omnia. ipsa accumbere
 Mecum, mihi sese dare, sermonem querere.
 Ubi friget, huc evasit, quam pridem pater
 Mihi & mater morari essent. dico, jam diu.
 Rus sumi equod habeam, & quam longe a mari.
 Credo ei placere hoc: sperat se a me avellere.
 Postremo, equa inde parva perisset foror:
 Equis cum ea una; quid habuisset, cum perit;
 Equis eam posset nocere. hæc cur queritis?
 Nisi si illa forte quæ olim perierat parvola
 Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
 Verum ea, si vivit, annos nata est sedecim,
 Non major: *Thais*, ego quam sum, majuscula est.
 Misit porro orare, ut veniret, serio.
 Aut dicat quid velit, aut molesta ne sit.
 Non hercle veniam tertio. heus, heus; equis hic?
 Ego sum *Chremes*. *Pyr.* O capitulum lepidissimum!

Chr. Dico ego mi infidias fieri? *Pyr.* *Thais* maximo
 Te orabat opere, ut cras redires. *Chr.* Rus eo.
Pyr. Fac, amabo. *Chr.* Non possum, inquam. *Pyr.*
 At apud nos hic morare.
 Dum redeat ipsa. *Chr.* Nihil minus. *Pyr.* Cur, mi
Chremes?

Chr. Malam in rem hinc ibis. *Pyr.* Si istuc ita certum
 est tibi,
 Amabo, ut illuc transeat, ubi illa est. *Chr.* Eo.
Pyr. Abi, *Dorias*, cito hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

Antipho.

*H*æc aliquot adolescentuli colimus in Piræum,
 In hunc diem ut de symbolis effemus. *Chreæm*
 ei rei
 Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum est.
 Præterit tempus: quo in locu dictum est, parati ni-
 hil est.
 Homo ipse nusquam est: neque scio, quid dicam,
 aut quid consellem.
 Nunc mihi hoc negoti ceteri dedere, ut illum queram.
 Ibo ad eum; visam, si domi est. quoniam hinc a
Thaide exit?
 Is est, an non est? ipsa? est. quid hoc hominis est? qui
 hic ornatus est?
 Quid illud mali est? neque satis mirari, neque con-
 jicere.

Nisi quiddam est, procul hinc liber prius, quid sit,
 sciscitari.

ACTUS III. SCENA V.

Chreæ, Antipho.

*N*um quis hic est? nemo est. nunc quis hinc me se-
 quitur? nemo homo est.
 Jampe erumpere hoc licet mihi gaudium? prohi Ju-
 piter!
 Nunc est profecto, interfici cum perpeti me pos-
 sum,
 Ne hoc gaudium contamineat vita aggradios aliqua.
 Sed neminem curiosum intervenire nunc mihi,
 Qui me sequatur, quoquo eam, rogitando obrun-
 dat, enocet,
 Quid gestiam, aut quid letus sum, quo pergam,
 unde emergam, ubi sum.
 Vestitum hunc nactus, quid mihi queram, sanus
 sum anne infamiam?
Ans. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video
 velle, imbo.
Chreæ, quid est quod sic gestis? quid sibi hic ve-
 stitus querit?
 Quid est, quod letus sis? quid tibi vis? sati? ne sa-
 nus? quid me
 Aspectas? quid taces? *Chreæ.* O festus dies hominis!
 amice,
 Salve: nemo est omnium, quem ego magis nunc cu-
 pitem quam te.
Ans. Narra istuc, quæso, quid fiet. *Chreæ.* Immo ego
 te obsecro hercle, ut audias.
 Nostin? hæc, quam frater amat? *Ans.* Novi. nem-
 pe, opio, *Thaidem*.
Chreæ. Istam ipsam. *Ans.* Sic commemoreram. *Chreæ.*
 Quædam hodie est ei dono data
 Virgo, quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem, aut
 laudem, *Antipho*.
 Cum ipsam me noris, quam elegans formarum? pe-
 ctator siem?
 In hac commotus sum. *Ans.* Ain' tu? *Chreæ.* Pri-
 mam dices, scio, si videris.
 Quid multa verba? amare capis. forte fortuna domi
 Erat quidam eunuchus, quem mercatus fuerat frater
Thaidi;
 Neque is deductus etiam tum ad eam. summonuit
 me *Parneno*
 Ibi servos, quod ego arripui. *Ans.* Quid id est?
Chreæ. Tace sis, citius audies.
 Ut vestem cum illo matrem, & pro illo jubeam me
 illuc ducere.
Ans. Pro eunuchon? *Chreæ.* Sic est. *Ans.* Quid ex ea te
 tandem ut caperes commodi?
Chreæ. Rogas? viderem, audirem, essem una, qua cum
 cupiebam, *Antipho*.
 Num parva causa, aut parva ratio est? traditus
 sum mulieri.
 Illa illico ubi me accepit, leta vero ad se abducit
 domum,
 Commendat virginem. *Ans.* Cui? tibi? *Chreæ.* Mi-
 hi. *Ans.* Scis tres tamen.
Chreæ. Edicit, ne vir quicquam ad eam adeat; & mi-
 hi, ne abscedam, imperat,
 In interiore parte ut maneam solus cum sola, ad-
 duo,

Terram

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Doria.

Ta me Dii ament, quantum ego illum
vidi, non nihil timeo misera,
Ne quam ille hodie infans turbam
faciat, aut vim Thaidi.
Nam postquam iste advenit Chremes;
adulescens frater virginis;
Militem rogat, ut eum admitti jubeat,
ille continuo irasci.

Neque negare audent. Thais porro instat, ut hominem invitet.

Id faciebat retinendi illius causa: quia, illa quæ cupiebat

De sorte ejus indicare, ad eam rem tempus non erat. Invitat tristis: mansit ibi illa cum illo sermonem occipit.

Miles vero sibi putare adductum ante oculos æmulum: Vultut facere contra huic ægre: heus, inquit, puer, Pamphilam

Arcesse, ut delectet hic nos. illa exclamat, minime gentium.

In convivium illum? miles tendere. inde ad jurgium. Interea aoram sibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam.

Hoc est signi, ubi primum poterit, se illinc subducet, scio.

ACTUS IV. SCENA II.

Phœdia.

D Um rus eo, cæpi egomet inecum inter vias,
Ita ut sit, ubi quid in animo est molestia,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Pejorem partem. quid upo est verbis? dum hæc puto
Præterii imprudens villam. longe jam ahieram.
Cum sensi. relexo rursus male vero me habens.
Ubi ad ipsum veni divorticulum, consisti:
Occupi mecum cogitare: bem, biduum hic
Manendum est soli sine illa? quid cum postea?
Nihil est. quid? nihil? si non tangendi copia est,
Eheu, ne videndi quidem erit? si illud non licet,
Saltem hoc licebit. certe, extrema linea
Amare, haud nihil est. villam præterea sciens.
Sed quid hoc, quod timida subito egreditur Pythias?

ACTUS IV. SCENA III.

Pythias, Phœdia, Doria.

U Bi illum ego scelerosum misera atque impiant
inveniam? aut ubi
Quæram? hoccine tam andax facinus facere esse au-
sum? perii. Phœd. Hoc quid sit, veretur.
Pyr. Quin etiam insuper scelus, postquam ludificatus
est virginem,
Vestem omnem miseræ discidit, tum ipsam capillo
concidit.

Phœd. Hæm. Pyr. Qui nunc si detur mihi,
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem vene-
reo?
Phœd.

Terram intuens modestæ. Ant. Miser. Chær. Ego,
inquit, ad cenam hinc eo:

Abducit secum ancillas: pauca, quæ circum illam
essent, manent

Novitæ puellæ, continuo hæc adornant, ut lavet.
Adhorror, properent. dum apparatur, virgo in con-
clavi sedet,

Suspectans tabulam quamdam piscam, ubi ierat pi-
sura hæc, Jovem

Quo pacto Danaæ misisse ajunt quondam in gre-
mium imbretem aureum.

Egom et quoque id spectare cæpi. & quia consimi-
lem luserat

Jam olim ille ludum, impendio magis animus gau-
debat mihi,

Deam sese in hominem convertisse, atque per alie-
nas regulas

Venisse clanculum per implevium, facum factum
mulieri.

At quem Deum? qui templa cæli summa sonitu
concute.

Ego homunculo hoc non facerem? ego vero illud fe-
ci, ac lubens.

Hæc dum mecum repoto, accessit lavatum inte-
rea virgo.

It, lavit, redit: deinde eam in lectum illa conlo-
cant.

Sto expectans, si quid mihi imperent. venit una;
heus tu, inquit, Dore,

Cape hoc flabellum, ventulum hinc sic facito, dum
lavamur.

Ubi nos laverimus, si voles, lavato. accipio tristis.

Ant. Tum equidem istos os tuum impudens videre vi-
cium vellent,

Qui esset stultus, flabellulum tenere te asinum tantum.

Chær. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes pro-
ruunt se:

Abeunt lavatum, perstreperunt, ita ut sit, dumini ubi
absunt.

Interea sonitus virginem opprimit. ego limis spectro
Sic per flabellum clanculum: simul alia circum-
specto,

Sarin' explorata sint. video esse: pessulum ostio obdo.

Ant. Quid tum? Chær. Quid? quid tum, fatue? Ant. Fa-
teor. Chær. An ego occasione?

Mihi ostentam tantam, tam brevem, tam optatam,
tam insperatam,

Amittiterem? tum pol ego is essem vere, qui assi-
mulabar.

Ant. Sane, hercle, ut dicis. sed Interim de symbolis
quid actum est?

Chær. Paratum est. Ant. Frugi es. ubi? domin? Chær.
Immo apud libertum discum.

Ant. Perlonge est: sed tanto ocias properemus. mura
vestem.

Chær. Ubi mutem? perii: nam domo exfalso nunc. me-
tuo fratrem,

Ne intus sit: porro autem, pater ne rare redierit jam.

Ant. Eamus ad me: ibi proximum est ubi mutes. Chær.
Recte dicis.

Eamus: & de istac simul, quo pacto porro possim
Poriti, consilium volo capere una tecum. Ant. Fiat.

Phed. Nescio quid profecto, absente nobis, turbatum est domus.
Adibo. quid istuc? quid festinas? aut quem queris, Pythias?
Pyr. Ehem Phædria, egon? quem quæram? i hinc, quo dignus es, cum donis tuis
 Tam inlepidis. *Phed.* Quid istuc est rei?
Pyr. Rogas me? eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedisti?
 Virginem, quam herz dono dederat miles, vitiauit.
Phed. Quid ais?
Pyr. Peril. *Phed.* Temulentia es. *Pyr.* Urinam sic finit, qui mihi male voluit.
Dor. Au, obsecro, mea Pythias, quid istucnam monstri hui?
Phed. Infans: qui istuc facere eunuchus potuit? *Pyr.* Illum nescio
 Qui fuerit: hæc, quod fecit, res ipsa indicat.
 Virgo ipsa lacrumat, neque, cum rogites quid sit, audent dicere.
 Ille autem bonus vir nusquam apparuit. etiam hoc misera suspicor,
 Aliquid domo abeuntem abstulisse. *Phed.* Nequeo mirari satis,
 Quo ille abire ignavus posset longius, nisi si domum Forre ad nos rediit. *Pyr.* Vile amabo, num sit.
Phed. Jam faxo, scies.
Dor. Peril, obsecro, tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.
Pyr. At pol ego amatores mulierum esse audieram eos maximos,
 Sed nihil potesse: verum misere non iam mentem venerat:
 Nam illum aliquo conclusum, neque illi commississimam virginem.

ACTUS IV. SCENA IV.

Phædria, Eunuchus, Pythias, Dorias.

EXI foras sceleris: at etiam restitas,
 Fugitive? prodi, male conciliate. *Eun.* Obsecro,
Phed. Oh,
 Illud vide, os ut sibi distortit caruere?
 Quid huc reditio est? quid vestis mutatio?
 Quid narras? paulum si cessassem, Pythias,
 Domi non offensissem: ita jam adornare fugam.
Pyr. Habesne hominem, amabo? *Phed.* Quidam? *Pyr.*
 O factum bene!
Dor. Istuc pol veru bene, *Pyr.* Ubi est? *Phed.* Rogitas? non vides?
Pyr. Videam, obsecro, quem? *Phed.* Hunc scilicet.
Pyr. Quis hic homo est?
Phed. Quis ad vos deductus hodie est. *Pyr.* Hunc oculis suis
 Nosttrum numquam quisquam vidit, Phædria.
Phed. Nun vidit? *Pyr.* An tu hunc creditisti esse, obsecro,
 Ad nos deductum? *Phed.* Namque alium habui nomen. *Pyr.* Au!
 Ne comparandus hic quidem ad illum est. ille erat honesta facie, & liberali. *Phed.* Ita Visus est
 Dodum, quia varia veste exornatus fuit:
 Nunc tibi videtur fædus, quia illum non habet.
Pyr. Tace, obsecro: quasi vero paulum inersit.
 Ad nos deductus hodie est adolescentulus,

Quem tu videre vero velles, Phædria.
 Hic est vetus, veteris, veteris, senex,
 Colore mullelino. *Phed.* Hem, quæ hæc est fabula?
 Eo redigis me, ut, quid egerrim, egomer nesciam.
 Eho tu, emin ego te? *Eun.* Emilli. *Pyr.* Iube, mihi denouo
 Respondere. *Phed.* Roga. *Pyr.* Vesilisti hodie ad nos? negat.
 At ille aliter venit annos natus sedecim:
 Quem secum adduxit Parmeno. *Phed.* Agendum, hoc mihi expedit:
 Primum istam, quam habes, unde habes vestem? taces?
 Munusculum hominis, non dicturus? *Eun.* Venit Chærea.
Phed. Fraterne? *Eun.* Ita est. *Phed.* Quando? *Eun.*
 Hodie. *Phed.* Quam datum? *Eun.* Modo.
Phed. Quicum? *Eun.* Cum Parmenone. *Phed.* Norasne eum prius?
Eun. Nun: nec, quis esset, umquam audieram dicier.
Phed. Unde igitur, meum statum esse, sciebas? *Eun.*
 Parmeno
 Dicebat eum esse: is dedit mihi hanc. *Phed.* Occidi.
Eun. Meam ipse induit: post una ambo abierunt foras.
Pyr. Jam sati credis sobriam esse me, & nil mentitum tibi?
 Jam sati certum est virginem viciatam esse? *Phed.*
 Age nunc, bellua.
 Credis huic quod dicat? *Pyr.* Quid isti credam? res ipsa indicat.
Phed. Concede istuc paululum, audin? etiam paululum. far est.
 Dic dum hoc rursus: Chærea tuam vestem detrahit tibi?
Eun. Factum. *Phed.* Et ea est indutus? *Eun.* Factum.
Phed. Et pro te huc deductus est? *Eun.* Ita.
Phed. Juppiter magne! o scelerum, atque audacem hominem! *Pyr.* Væ mihi!
 Etiam nunc non credis indignis nos irritas modis?
Phed. Mirum, ni tu credas quod iste dicat, quid agam, nescio.
 Heus tu, negato rursus. possumne ego hoste ex te exsculpere
 Verum? viduissimam fratrem Chæream? *Eun.* Non. *Phed.*
 Non potest
 Sine malo taceri, video. sequere me hæc. modo ait, modo negat.
 Ora me. *Eun.* Obsecro te vero, Phædria. *Phed.* I intro. *Eun.* Hui, hei.
Phed. Alio pacto honeste quo modo hinc nunc abeam, nescio:
 Actum est siquidem. tu me hic etiam, nebulu, ludicabere?
Pyr. Parmenonis tam sciu esse hanc technam, quam me vivere.
Dor. Sic est. *Pyr.* Inveniam pol hodie parem ubi referam gratiam.
 Sed nunc quid faciendum fundes, Dorias? *Dor.* De istuc rogas
 Virgine? *Pyr.* Ita: utrum taceamus, an prædicem?
Dor. Tu pol, si sapias,
 Quod scis nescis, neque de eunucha, neque de virgine virginis.
 Hac re & te omni turba evolvere, & illi gratum feceris.

Id modo dic, abiste Dorum. *Pyr.* Ita faciam. *Dor.*
Sed videris Chremem?
Thais jam aderit. *Pyr.* Quid ita? *Dor.* Quia, cum
inde abeo, jam rui inceptat.
Turba inter eos. *Pyr.* Tu avarum avarum hoc: ego sci-
bo ex hoc, quid fiet.

ACTUS IV. SCENA V.

Chremes, Pythias.

AT at, data hercle verba mihi sunt: vixit vinum
quod bibi.
At dum accubabam, quam videbar mihi esse pul-
chre sobrios!
Postquam sumxi, neque pes, neque mens sati suum
officium facit.
Pyr. Chremes. *Cbr.* Quis est? ehem, Pythias. vah,
quanto nunc formosior.
Videre, quam dudum? *Pyr.* Certe quidem tu pol
multo hilarior.
Cbr. Verbum hercle hoc verum est: siNE CERERE &
Libero friget Venus.
Sed Thais multo ante venit? *Pyr.* An abiit jam a
militie?
Cbr. Jamdudum, statim. lites facte sunt inter eos
maxime.
Pyr. Nil dixit, tu ut sequere sese? *Cbr.* Nihil, nisi
abiens mihi iunxit.
Pyr. Eho, nonne id fat erat? *Cbr.* At nesciebam id di-
cere illam, nisi quia
Corruit tales, quod intellexi minui: nam me extru-
sit foras.
Sed eccam ipsam video: miror, ubi haec ego ante-
vertim.

ACTUS IV. SCENA VI.

Thais, Chremes, Pythias.

CRedo equidem illum jam adfuturum esse, ut illum
a me eripiat: sine veniat:
Atqui si illum digito attigerit uno, oculi illico ef-
fodientur.
Usque adeo ego illius ferre possum ineptias & ma-
gnifica verba,
Verba dum sint, verum enim si ad rem conferentur,
vapulabit.
Cbr. Thais, ego jamdudum hic adsum. *Tb.* Omi Chre-
me, te ipsum exspecto:
Scin' tu turbam hanc propter te esse factam? & a-
deo ad te attinere hanc
Omnen rem? *Cbr.* Ad me? qui? quasi istuc. *Tb.*
Quia, dum tibi forem hudo
Reddere, ac restituere, haec atque huiusmodi sum
multa passa.
Cbr. Ubi ea est? *Tb.* Domi apud me. *Cbr.* Ehem.
Tb. Quid est?
Eadem ita, mi neque illaque digsum est. *Cbr.* Quid
ais? *Tb.* Id quod res est.
Hanc tibi dono do, neque repero pro illa abs te
quidquam pretii.
Cbr. Et habetur, & referetur, Thais, a me, ita uti
merita es, gratia.
Tb. At enim cave, ne prius, quam hanc a me acci-
pias, amittas, Chremes.

Mam haec ea est, quam miles a me vi nunc ereptum
venit.
Abi tu, cistellam, Pythias, domo effer cum monu-
mentis.
Cbr. Viden' tu illum, Thais? *Pyr.* Ubi sita est? *Tb.*
In riuo. odiola, cessas?
Cbr. Malum seum ad te quantas copias adducere?
At at. *Tb.* Num forniculorum, obsecro, es, mi homo?
Cbr. Apagelis.
Egon' formidulosus? nemo est hominum, qui vivat,
minus.
Tb. Atque ita opu' est. *Cbr.* Ah, merue, qualem tu
me esse hominem exstumes.
Tb. Immo hoc cogitato: quicum res tibi est, peregrini
est,
Mina' potens quam tu, mina' notus, minus amico-
rum hic habens.
Cbr. Scio istuc: sed tu quod cavere possis, stultum ad-
mittere est.
Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci acce-
pta injuria.
Tu abi, atque ostium obfata intus, ego dum hinc
transcurro ad forum:
Volo ego adesse hic advocatos nobis in turba hac.
Tb. Mane.
Cbr. Melius est. *Tb.* Mane. *Cbr.* Omite, jam ade-
to. *Tb.* Nil opus est illis, Chreme:
Hoc dic modo, forem illam tuam esse, & te par-
vam virginem
Amisisse, nunc cognosse: signa ostende. *Pyr.* Ad-
sunt. *Tb.* Cape.
Si vim faciet, in ius ducito hominem: intellexin'?
Cbr. Probe.
Tb. Fac animo haec presenti dicas. *Cbr.* Faciam. *Tb.*
Attolle pallium.
Perit: haec ipsi opus patrono est, quem defensorem
paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

Thrase, Gnatho, Sanga, Chremes, Thais.

HAncine ego ut contumeliam tam insignem in me
accipiam, Gnatho?
Mori me satius est. Simalio, Donax, Syrice, se-
quimini.
Primum ades expugnabo. *Gn.* Recte. *Tbr.* Virgi-
nem eripiam. *Gn.* Probe.
Tbr. Male multabo ipsam. *Gn.* Pulchre. *Tbr.* In
medium huc agmen cum veci, Donax;
Tu Simalio, in sinistram cornu; tu Syrice, in dexte-
ram.
Cedo alios: ubi centurio est Sanga, & manipulus
saram? *San.* Eccam, adest.
Tbr. Quid, ignave? periculum pugnare, qui istum huc
portes, cogitas?
Sang. Egone? imperatoris virtutem noveram, & vim
militum:
Sine sanguine hoc fieri non posse: qui abstergerem
vulnera.
Tbr. Ubi alii? *San.* Qui, malum, alii? solus Sannio
servat domi.
Tbr. Tu hocce instrue hic: ego ero post principia:
in te omniha' signum dabo.
Gn. Illuc est sapere: ut hocce instruxit, ipse sibi ca-
vit loco,
Tbr.

Tbr.

Tbr. Idem hoc jam Pyrrhus sustinuit. *Cbr.* Viden' tu, *Thais*, quam hic rem agit?
Nimirum consilium illud rectum est de occultandis ædibus.

Tb. Sane, quod tibi nunc vir videatur esse, hic ne-bulo magnus est:

Ne metuas. *Tbr.* Quid videtur? *Gn.* Fundam tibi nunc nimis vellem dari,

Ut tu illos procul hinc ex occulto caderes: facerent fugam.

Tbr. Sed eccam *Thaidem* ipsam video. *Gn.* Quam mox irruimus? *Tbr.* Mane.

OMNIA PRIUS EXPERIRI VERBIS, QUAM ARMIS, SAPIENTEM DECEAT.

Qui scis, an, quæ jubeam, sine vi faciat? *Gn.* Dii vestram fidem!

Quanti est sapere! namquam accedo, quin abs te abeam: doctior.

Tbr. *Thais*, primum hoc mihi responde: cum tibi do istam virginem,

Distin' hos mihi dies soli dare te? *Tb.* Quid tum postea? *Tbr.* Rogitas,

Quæ mihi ante oculos coram amatorem adduxisti tuam?

Tb. Quid cum illoc agas? *Tbr.* Et cum eo clam subdixisti te mihi?

Tb. Libuit. *Tbr.* *Pamphilam* ergo hac redde, nisi si mavis eripi.

Cbr. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas, omnium?

Gn. Ah, quid agis? tace.

Tbr. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam? *Cbr.* Tuam autem, furescit?

Gn. Cave ut, nescis cui maledicas nunc viro. *Cbr.* Non tu hinc abis?

Scin' tu, ut tibi res se habeat? si quidquam hodie hic turbæ cepervis,

Faciam, ut huius loci, dielque meique semper meminervis.

Gn. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.

Cbr. Diminuum ego caput tuum hodie, nisi abis. *Gn.* Ain' vero, canis?

Siccine agis? *Tbr.* Quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi est?

Cbr. Scibis, principio eam esse dico liberam. *Tbr.* Hem! *Cbr.* Civem Africanum. *Tbr.* Hui!

Cbr. Meam sororem. *Tbr.* Os durum! *Cbr.* Miles, nunc adeo edicu tibi,

Ne vim facias ullam in illam. *Thais*, ego eo ad Sophronæum

Nutricem, ut eam adducam, & signa ostendam hæc.

Tbr. Tui me prohibeat.

Meam ne tangam? *Cbr.* Prohibebo, inquam. *Gn.* Audin' tu? hic furti se alligat.

Satis hoc tibi est. *Tbr.* Idem tu hoc ais, *Thais*? *Tb.* Quære, qui respondeat.

Tbr. Quid nunc agimus? *Gn.* Quin redeamus: jam hæc tibi aderit supplicans

Ultero. *Tbr.* Credin'? *Gn.* Immo certe. novi ingenium mulierum:

Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultero, *Tbr.* Bene putas.

Gn. Sanga, ita uti fortes decet

Milites, domi focique sic vicissim ut memineris.

Sen. Jamdudum animus est in patinis. *Gn.* Frugi es.

Sen. Vos me hac sequimini.

ACTUS QUINTUS

SCENA I.

Thais, *Pythias*.

Ergia, *Scelesta*, mecum perplexe loqui?

Scio: nescio: abiit: audiui: ego non aui.

Non tu istuc mihi dictura aperte es, quidquid est?

Virgo concissa veste lacrumans obicit, Eunuchus abiit. quamobrem? quid fa-

ctum est? taces?

Pyr. Quid tibi ego dicam misera? illum Eunuchum negant

Fuisse. *Tb.* Quis fuit igitur? *Pyr.* Ille *Cherez*.

Tb. Qui *Cherez*? *Pyr.* Ille *ephebus* frater *Phedriz*.

Tb. Quid ais venefica? *Pyr.* Atqui certo comperi.

Tb. Quid is obsecro ad nos? quamobrem adductus est?

Pyr. Nescio,

Nisi amasse credo *Pamphilam*. *Tb.* Hem misera occidi.

Infelix, siquidem tu istuc vera prædicas.

Num id lacrumat virgo? *Pyr.* Id opinor. *Tb.* Quid ais, sacrilega?

Istaccine interminata sum hinc abiens tibi?

Pyr. Quid facerem? ita ut iusti soli credita est.

Tb. *Scelesta*, ovem lupo commisti. disparet,

Sic mihi data esse verba. quid illuc hominis est?

Pyr. Hera mea, tace; tace, obsecro, salve sumus: hominem

Habemus ipsum. *Tb.* Ubi est? *Pyr.* Hem ad f-

mistrum, non vides?

En. *Tb.* Video. *Pyr.* Comprehendit jube quantum potest.

Tb. Quid illo facias stulta? *Pyr.* Quid faciam rogas?

Vide ambo, si non, quam aspicias, os impudens

Videtur: non est? tum, quæ ejus confidentia est?

ACTUS V. SCENA II.

Chærea, *Thais*, *Pythias*.

A Pod Antiphonem uterque, mater, & pater, Quasi dedita opera, domi erant, ut nullo modo Intruire possem, quin viderent me: interim Dam ante ostium sto, notus mihi quidam obviam Venit. ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo, In angustiorum quoddam deferuum, inde item In aliud, inde in aliud. ita miseratus Fui fugitando, ne quis me cognosceret. Sed estne hæc *Thais*, quam video? ista est. hæreo. Quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?

Tb. Adeamus. bone vir Dore, salve: dic mihi, Aufugistin'?

Chærea, *Thais*, *Pythias*. *Tb.* Satia' id tibi placet?

Chærea. Nun. *Tb.* Credin' te impune habiturum? *Chærea*. Unam hanc voriam

Anitte: si aliam admiserio umquam, occidiro.

Tb. Num meam scivitiam veritus es? *Chærea*. Non. *Tb.* Quid igitur?

Chærea. Hanc mecum, ne me criminaretur tibi.

Tb. Quid feceras? *Chærea*. Paululum quiddam. *Pyr.* Eho, paululum, impudens?

ACTUS V. SCENA III.

Pythias, Chremes, Sapphrona.

Quid? quid venire in mentem nunc possit mihi?
Quidnam, qui tuleram sacrilegio illi gratiam,
Qui hunc suppoluit nobis? *Chr.* Move vero oculos
Te, nutriti. *Seph.* Moveo. *Chr.* Video, sed nil pro-
moves.

Pyr. Jamne ostendisti signa nutriti? *Chr.* Omnia.
Pyr. Bene edepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intro: jamdudum heram vos expectat domi.
Virum bonum eum Parmenonem incedere
Video: videu' ut otiosus sit, si Dis placet.
Spero me habere, qui hunc meo exsciam modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum sciam:
Post exibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACTUS V. SCENA IV.

Parmeno, Pythias.

R Evisio, quidnam Chreia hic rerum gerat.
Quod si altu rem tractavit, Di vestram fidem,
Quantam & quam veram laudem capiet Parmeno!
Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum, &
Carissimum ah meretricis avara; virginem
Quam amabat, eam confeci sine molestia,
Sine sumtu, sine dispendio: tum hoc alterum,
Id vero est, quod ego mihi puto palmarium
Me repperisse, quo modo adolescentulus
Meretricum ingenia & mores posset nocere:
Mature ut eum cognovit, perpetuo odiret.
Que dum foris fuit, nihil videtur mundus,
Nec magi' compositum quidquam, nec magis ele-
gans:
Quæ, cum amatore suo cum cœnant, liguriunt.
Harum videre inlucem, sordes, inopiam,
Quam inhonestæ solæ sint domi, atque avidæ cibi,
Quo pacto ex jure besterno pauper atrum voraret:
Nosse omnia hæc, salus est adolescentulis.
Pyr. Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus,
Ulciar, ut ne impune in nos inluseris.

ACTUS V. SCENA V.

Pythias, Parmeno.

P ROb Deum fidem! facinus fœdum! o infelicem a-
dolescentulum!
O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit!
Per. Quid est?
Pyr. Miseret me: itaque, ut ne viderem, misera huc
effugit foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna! *Per.* O
Jupiter!
Quæ illece turba est? numquam ego perii? adibo.
quid istuc, Pythias?
Quid ais? in quem exempla sent? *Pyr.* Rogitas,
audacissimo!
Perdidisti istum, quem adduxi pro eunacho, adole-
scentulum,
Dum studes dare verba nobis. *Per.* Quid ita? aut
quid factum tibi est credo.
Pyr. Dicam. virginem istam, Thaidi hodie quæ done
data est,

N a

Scin'

An paulum hoc esse tibi videtur, virginem
Vitiare civem? *Chr.* Conservam esse credidi.
Pyr. Conservam? vix me contineo, quin involvem in
Capillum. monstrum; etiam ultro derisum advenit.
Th. Ahu' hinc insana? *Pyr.* Quid ita vero? debeam.
Credo, isti quidquam furcifero, si id fecerim;
Præsertim cum se servum fateatur tuum.
Th. Missa hæc faciamus. non te dignum, Chreia,
Fecisti: nam si ego digna hac contumelia
Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque, edepol, quid nunc consilii capiam, scio,
De virgine istac: ita conturbasti mihi
Rationes omnes, ut eam non possim suis,
Ita ut æquom fuerat, atque ut studui, tradere, ut
Solidum paretem huc mihi beneficium, Chreia.

Chr. At nunc dehinc spero æternam inter nos gra-
tiam

Fore, Thais. sepe ex hujusmodi re quapiam, &
MALO PRINCIPIO magna familiaritas
Constata est. Quid, si hoc quapiam voluit Deus?

Th. Equidem pol in eam partem accipioque & volo.

Chr. Immo ita quæso. animum hoc scito, contumelie

Non me fecisse causa, sed amoris. *Th.* Scio:

Et pol propterea tunc magis ignosco tibi.

Non adeo inhumano ingenio sum, Chreia,

Neque ita imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.

Chr. Te quoque jam, Thais, ita me Di bene ament,

amo.

Pyr. Tum pol ab istoc tibi, heri, cavendum intellego.

Chr. Non asium. *Pyr.* Nihil tibi quidquam credo. *Th.*

Desinas.

Chr. Nunc ego te in hac re mihi oro, ut adjutrix sis,

Ego me tunc commendo & committo fidei:

Te mihi patronum capio, Thais: te obsecro:

Emoriar, si non hanc uxorem duxero.

Th. Tamen si pater. *Chr.* Ah, quid? volet, certo

scio,

Civis modo hæc sit. *Th.* Paululum oppertierit

Si vis, jam frater ipse hic aderit virginis:

Nutricem arcesitum iit, quæ illam aluit parvulam:

In cognoscendo tunc ipse hic aderis, Chreia.

Chr. Ego vero maneo. *Th.* Visne interea, dum ve-

nit,

Domus oppertiamur potius, quam hic ante ostium?

Chr. Immo percipio. *Pyr.* Quam tu rem actura, ob-

secro, es?

Th. Nam quid ita? *Pyr.* Rogitas? hunc tu in ades

cogitas

Recipere posthac? *Th.* Cur non? *Pyr.* Crede hoc

meæ fidei,

Dabit hic aliquam pugnam denuo. *Th.* Au, tace,

obsecro.

Pyr. Parum perperasse ejus videre audaciam.

Chr. Non taciām, Pythias. *Pyr.* Non pol, credo,

Chreia,

Nisi si comissum non erit. *Chr.* Quin, Pythias,

Tu me servato. *Pyr.* Neque pol servandum tibi

Quidquam date ausum, neque te servare. apage te.

Th. Optume. adest ipse frater. *Chr.* Perii hercle. ob-

secro,

Abeamus intro, Thais: nolo me in via

Cum hac veste videat. *Th.* Quamobrem tandem?

an onia pudet?

Chr. Id ipsum. *Pyr.* Id ipsum? virgo vero. *Th.* I

præ, loquor.

Tu illic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

Scin' eam hanc civem esse? & ejus fratrem adprime nobilem?
Par. Nescio. *Pyt.* Atqui sic inventa est. eam ipse vi-
 tiavit miser.
 Ille ubi id rescriptum factum stater violentissimus...
Par. Quidnam fecit? *Pyt.* Conligavit primum eum mi-
 seris modis.
Par. Conligavit? *Pyt.* Atque equidem grante, ut ne
 id faceret, Thaide.
Par. Quid ais? *Pyt.* Nunc minitatur porro sese id,
 quod moechus solet:
 Quod ego numquam vidi fieri, neque velim. *Par.*
 Qua audacia
 Tantum facinus audet? *Pyt.* Quid ita tantum? *Par.*
 An non hoc maximum est?
 Quis homo pro mocho unquam vidit in domo me-
 retricia
 Prehendi quemquam? *Pyt.* Nescio. *Par.* At ne hoc
 nesciatis, Pythias,
 Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem fili-
 um. *Pyt.* Hem,
 Obsecro, an is est? *Par.* Ne quam in illum Thais
 viri fieri sinat.
 Atque adeo autem cur non egomet intro eo? *Pyt.*
 Vide, Parmeno,
 Quid agas, ne neque illi prodis, & tu peras. nam
 hoc putant,
 Quidquid factum est, ex te esse ortum. *Par.* Quid
 igitur faciam miser?
 Quidve incipiam? ecce autem, video rure redeuntem
 senem.
 Dicam huic, an non? dicam hercle; etsi mihi ma-
 gnum malum
 Scio paratum. sed necesse est, huic ut subveniat. *Pyt.*
 Sapis:
 Ego abeo intro: tu isti narrato omnem ordine
 rem, ut factum fiet.

ACTUS V. SCENA VI.

Laches, Parmeno.

EX meo propinquo rure hoc capio commoli:
 Neque agri, neque urbis odium me nunquam pet-
 cipit.
 Ubi satias capite fieri, commuto locum.
 Sed estne ille noster Parmeno? & certe ipse est.
 Quem praestolare, Parmeno, hic ante ostium?
Par. Quis homo est? hem, salvem te advenisse, here,
 gaudeo.
Lach. Quem praestolare? *Par.* Perii. lingua haeret me-
 tu. *Lac.* Hem,
 Quid est? quid trepidas? sati' ne salvx? dic mihi.
Par. Here, primum te arbitrari id, quod res est, ve-
 lim:
 Quidquid hujus factum est, culpa non factum est
 mea.
Lac. Quid? *Par.* Recte sane interrogasti: oportuit
 Rem praenarrasse me. emit quemdam Phaedria
 Eunuchum, quem dono huic daret. *Lac.* Cui? *Par.*
 Thaidi.
Lac. Emit? perii hercle, quanti? *Par.* Viginti minis.
Lac. Adum est. *Par.* Tum quandam fiduciam amat
 hic Cherea.
Lac. Hem, quid? amat? an scit jam ille quid mere-
 tris fiet?

An in altu venit? aliud ex alio malum.
Par. Here, ne me spectes: me impulsore hac non fa-
 cit.
Lac. Omitte de te dicere. ego te, sacrificer,
 Si vivo. sed istuc, quidquid est, primum expedi.
Par. Is pro illo eunuchio ad Thaidem hanc d-ductus est.
Lac. Pro eunuchon? *Par.* Sic est. hunc pro mocho
 postea
 Comprehendere intus, & constrinxere. *Lac.* Occidi.
Par. Audaciam meretricum specta. *Lac.* Numquid est
 Aliud mali damnae, quod non dixeris,
 Reliquo-a? *Par.* Tantum est. *Lac.* Cesse hac intro
 irumpere.
Par. Non dubium est, quin mihi magnam ex hac re
 sit malum,
 Nisi, quia necesse fuit hoc facere. id gaudeo,
 Propter me hisce aliquid esse evenurum mali:
 Nam jamdiu aliquam causam quaerebat senex,
 Quamobrem insigne aliquid faceret iis: nunc reperit.

ACTUS V. SCENA VII.

Pythias, Parmeno.

Numquam edepol quidquam jamdiu, quod magi'
 vellem evenire,
 Mi evenit, quam quod modo senex intro ad nos
 venit errans.
 Mihi solz ridiculo fuit, quz, quid timeret, scribam.
Par. Quid hoc autem est? *Pyt.* Nuoc id prode, ut
 conveniam Parmenonem.
 Sed ubi, obsecro, est? *Par.* Me quaerit hac. *Pyt.* At-
 que eecum video. adibo.
Par. Quid est, inepta? quid tibi vis? quid rides? per-
 gin? *Pyt.* Perii:
 Defessa jam sum misera te tideo. *Par.* Quid ita?
Pyt. Rogitas?
 Numquam pul hominem stultiorem vidi, nec vide-
 bo. ah,
 Non sati' potest narrari, quos ludos praebueris intus.
 At etiam primo callidum ac disertum credidi homi-
 nem.
 Quid? illicone credere ea, quae dixi, oportuit te?
 An paratebat flagitium, te auctore quod fecisset
 Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indi-
 cares?
 Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem
 vidit
 Illam esse eum indatum parer? quid? jam scis te
 perisse?
Par. Ehem, quid dixi, pessuma? an mentita es? e-
 tiam rides?
 Itan' lepidum tibi visum est, scelus, nos irridere?
Pyt. Nimum.
Par. Siquidem istuc impune habueris. *Pyt.* Verum.
Par. Reddam hercle. *Pyt.* Credo:
 Sed in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod mi-
 nitare:
 Tu jam pendebis, qui stultum adolescentulum no-
 bilitas
 Flagitiis, & eundem indicas: uterque in te exem-
 pla edent.
Par. Nullus sum. *Pyt.* Hic pro illo munere tibi ho-
 nos est habitus. abeo.
Par. Egomet MEO INDICIO miser, quasi forex, hodie
 perii.

ACTUS

P. TERENCEII
ACTUS V. SCENA VIII.

Gnatho, Thrafo.

Quid nunc? qua spe, aut quo consilio huc imus?
quid cupras, Thrafo?
Tbr. Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam quod iubeat. *Gn.* Quid est?
Tbr. Qui min' quam Hercules servivit Omphale?
Gn. Exemplum placeat.
Utiam tibi committigari videam scandalio expur.
Sed fores creparent ab ea. *Tbr.* Perii! quid hoc autem est inali?
Hunc ego nunquam videram etiam. quidnam propterea hunc profiliit?

ACTUS V. SCENA IX.

Cherea, Parmeno, Gnatho, Thrafo.

O Populares, equis me vivit hodie fortunatior?
Nemo hercle quisquam: nam in me plane Di potestatem suam
Omnen ostendere, cui tam subito tot contigerint commoda.
Par. Quid hic latus est? *Cher.* O Parmeno mi, o meorum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfectior, scin' me tu quibus sim gaudis?
Scis Pamphilam meam inventam civem? *Par.* Audi vi. *Cher.* Scis sponsam mihi?
Par. Bene, ira me Di ament, factam. *Gn.* Audin' tu, hic quid ait? *Cher.* Tum autem Phadria
Meo fratri gaudio amorem esse omnem in tranquillo: una est domus:
Thais patri se commendavit: in clientelam & fidem Nobis dedit se. *Par.* Fratri igitur Thais tota est.
Cher. Scilicet.
Par. Jam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pel-
litur foras.
Cher. Tum tu, frater, ubi ubi est, sic quamprimum huc audiat. *Par.* Visam domi.
Tbr. Numquid, Gnatho, tu dubitas, quiu ego nunc perpetuo perierim?
Gn. Sine dubio, opinor. *Cher.* Quid commemorem primum, aut laudem maxime?
Illum qui mihi dedit consilium ut facerem; an me, qui id ausu' sim
Incipere aut fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam opportune in unum conclusit diem? an
Mei patris festivitatem & facilitatem? o Jupiter, Serva, obsecro, hæc nobis bona.

ACTUS V. SCENA X.

Phadria, Cherea, Gnatho, Thrafo.

Di vestram fidem! incredibilia
Parmeno modo quæ narravit! sed ubi est frater?
Cher. Præsto adest.
Phad. Gaudeo. *Cher.* Satis credo. nihil est Thaidæ hac frater, tua
Dignus quod ametur: ita nostræ omni est faulrix familie. *Phad.* Hui!
Mihi illam laudas? *Tbr.* Petii; quanto min' spei est, tanto magis amo.

EUNUCHUS. 283

Obsecro, Gnatho, in te spes est. *Gn.* Quid vis faciam? *Tbr.* perice hoc
Precibus, preio, ut hæream in parte aliqua tandem apud Thaidem.
Gn. Difficile est. *Tbr.* Si quid conluluit, novi te. hoc si effeceris,
Quodvis donum, præmium a me optato, id optatum feres.
Gn. Itahe! *Tbr.* Siceriti. *Gn.* Si efficio hoc, postulo ut tua mihi domus,
Te præfente, absente, pateat, invocato ut sit locus Semper. *Tbr.* Do fidem, futurum. *Gn.* Accingar.
Phad. Quem hic ego audio?
O Thrafo. *Tbr.* Salvete. *Phad.* Tu forasle, quæ facta hic fieri,
Nescis. *Tbr.* Scio. *Phad.* Cur te ergo in his ego conspicio regionibus?
Tbr. Vobis fretus. *Phad.* Scis quæto fretus? miles, edico tibi,
Si te in platea offendero hac post umquam, quod dicas mihi,
Alium querebam, iter hac habui: periisti. *Gn.* Eja, haud sic decet.
Phad. Dictum est. *Gn.* Non cognosco vestrum tam superbum. *Phad.* Sic erit.
Gn. Prius audite paucis: quod cum dixero, si placuerit,
Facitote. *Phad.* Audiamus. *Gn.* Tu concede paulum istuc, Thrafo.
Principio ego vos ambos credere hoc mihi vehementer velim,
Me, huius quidquid faciam, id facere maxime causa mea:
Verum idem si vobis prodest, vos non facere inscitia est.
Phad. Quid id est? *Gn.* Militem ego rivalem recipiendum cenio. *Phad.* Hem
Recipiendum! *Gn.* Cogita modo. tu hercle cum illa, Phadria,
Et libenter vivis: etenim bene libenter visitas,
Et quod des paulum, & ucesse est multum acceperis Thaidem.
Ut tuo amori suppeditare possit sine sumtu tuo; ad Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex usu tuo Nemo est. principio & habet quod det, & dat nemo largius:
Fatuus est, infusus, tardus, stertit noctesque & dies.
Neque tu istum mutas ne amet mulier: pellas facile ubi velis.
Phad. Quid agimus? *Gn.* Præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit homo nemo melius prorsum, neque prolixius.
Phad. Mirum, si illoc homine quoquo pacto opus est. *Cher.* idem arbitror.
Gn. Recte facitis. unum etiam hoc vos oro, ut me in vestrum gregem
Recipiat, satis diu hoc jam SAXUM VOLVO. *Phad.* Recipimus.
Cher. Ac libenter. *Gn.* At ego pro illo, Phadria, & tu Chærea
Hunc comedendum & deridendum vobis propino. *Cher.* Placet.
Phad. Dignus est. *Gn.* Thrafo, ubi vis, accede. *Tbr.* Obsecro te, quid agimus?
N n 2 Gn.

Gn. Quid? isti te ignorabant. postquam eis mores ostendi tuos,
Et collaudavi secundum facta & virtutes tuas,
Impetravi. *Tbr.* Bene fecisti. gratiam habeo maximam.
Numquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent plurimum.

Gn. Dixi? ego vobis, in hoc esse Articam elegantissimam?
Phed. Nil preter promissum est. Gn. Ite hac. vos valete, & plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUIT.

HEAUTONTIMORUMENOS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS L. CORNELIO LENTULO ET L. VALERIO FLACCO AEDILIBUS CURULIBUS. EGERUNT L. AMBIVIVUS TURPIO, ET L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII. GRÆCA EST MENANDRI. ACTA PRIMUM TIBI IMPARIBUS, DEINDE DUABUS DEXTRIS. ACTA ETIAM IIII. M. JUVENTIO ET TI. SEMPRONIO CONSULIBUS.

PERSONÆ.

PROLOGUS.

CHREMES, senex.
MENEDEMUS, senex.
CLITIPHO, adolescens.
CLINIA, adolescens.
SYRUS, servus.
DROMO, servus.
SOSTRATA, matrona.
PHRYGIA, ancilla.
BACCHIS, meretrix.
ANTIPHILA, Chremetis filia.
NUTRIX.

ARGUMENTUM.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

IN militiam profectici gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulsi durus pater:
Animique sese angubat, fœli panitens.
Mox ut reversus est, clam patrem divoritur
Ad Clitiphonem. is amatat scortum Bacchidem.
Cum accesserit caputem Antiphilam Clinia,
Ut ejus Bacchis venis amica, ne servole
Habituus gerens Antiphila. fassus id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic rebis Syri
Dreos minas meretricule auferit a fene:
Antiphila Clitiphonis reperitur foror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

PROLOGUS.

NE cui sit vestrum mirum, cur partes seni
Poeta dederit, quæ sunt adulescentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon;
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, & quæ esset. nunc, qui scripserit,

Et cuius Græca sit, ni partem maximam
Exillimarem scire vestrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has partes didicerim, paucis dabo.
Oratorem esse voluit me, non prologum:
Vestrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare comode,
Qui orationem hanc scripsit, quam dictura sum.
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminasse Græcas, dum facit
Pauca Latinas: id factum esse hic non negat,
Neque se id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus poeta dicitur,
Repente ad studium hunc se applicasse musicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura sua:
Arbitrium vestrum, vestra existimatio
Valebit. quare omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum possit quam æquum oratio.
Facite æqui sitis, date crescenti copiam,
Novarum qui spectandi faciant copiam.
Sine vitis: ne ille pro se dictum existimet,
Qui nuper fecit servo currenti in via
Decesse populum. cur infans serviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, nisi finem maledictus facit.
Adesse æquo animo: date potestatem mihi,
Statariam agere ut liceat per silentium.
Ne semper lervos currents, iratos senex,
Edax parasitus, scycophanta autem impudens,
Avarus leno, assidue agendi sint seni
Clamore fumoso, cum labore maximo.
Mea causa, causam hanc justam esse, animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuat mihi.
Nam nunc novas qui scribunt, nihil parant seni.
Si quæ laboriosa est, ad me curritur:
Si lenis est, ad alium deferitur gregem.
In hac est pura oratio. experimini,
In utramque partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam avare pretium statui arti mer,
Et eum esse quæsum in animum induxi maximum,
Quam

Quam maxime servare vestris commodis;
Exemplum statuire in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potius, quam sibi.

ACTUS PRIMUS.

S C E N A I.

Chremes, Menodorus.

Uamquam hæc inter nos nupera notitia
admodum est,
Inde adeo quod agrum in proximo
hic mercatus es,
Nec rei fere sane amplius quidquam
fuit;

Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,

Quod ego in propinqua parte amicitie puto,
Facit, ut te adhaerere moneam & familiariter,
Quod mihi videre præter stratem tuam
Facere, & præter quam res te adhortatur tua.
Nam, problem atque hominum fidem! quid vis tibi?
Quid quaeris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio: agrum in his regionibus
Meliolem neque pretii majoris nemo habet;
Servos complures. proinde quasi nemo fiet,
Attente tute illorum officia fungere.
Numquam tam mane egredior, neque tam vesperi
Domum revertor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique
Nullum remittis tempus, neque te respicias.
Hæc non voluptari esse, satis certo scio.
At enim, Me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ consumis tux,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.

Men. Chreme, tantumne ab re tua est otii tibi,
Aliena ut cures, ea que nihil quæ ad te attingunt?

Chr. Homo sum: humani nihil a me alienum puto.

Vel me monere hoc, vel percontari puta;

Rectum est? ego ut faciam: non est? te ut deterream.

Men. Mihi sic est usus: tibi ut opus est facio, face.

Chr. An euiquam est usus homini, se ut cruciet?

Men. Mihi.

Chr. Si quid laboris est, nollem: sed quid istuc mali
est?

Quæro, quid de te tantum meruisti? *Men.* Eheu!

Chr. Ne lacruma, atque istuc, quidquid est, fac me
ut sciam.

Ne recte, ne verere: erede, inquam, mihi:

Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.

Men. Scire hoc vis? *Chr.* Hac causa equidem, qua di-
xi tibi.

Men. Dicere. *Chr.* At istos rastro interea tamen

Appone, ne labora. *Men.* Mihi. *Chr.* Quam rem
agis?

Men. Sine me, vacivom tempus ne quod dem mihi

Laboris. *Chr.* Non finam, inquam. *Men.* Ab, non
æquom facis.

Chr. Hui, tam graves vos, quæso? *Men.* Sic meritum
est meum.

Chr. Nunc loquere. *Men.* Filium unicum adolescen-
tulum

Habeo. ah, quid dixi? habere me? immo habui,
Chreme.

Nunc habeam, necne, incertum est. *Chr.* Quid ita
istuc? *Men.* Scies.

Est e Corintho hic advena anus pauperula.

Ejus filiam ille amare cepit perditæ.

Prope jam ut pro uxore haberet. hæc clam me omnia.

Ubi rem rescivi, cepi non humanitas,

Neque ut animum decuit agrotum adolescentuli,

Tractare, sed vi & via pervolgata partum.

Quotidie accusabam: hem: tibi hæc diutius

Licere speras facere, me vivo patre,

Amicam ut habes prope jam in uxoris loco?

Erras, si id credis, & me ignoras, Clinia.

Ego te meum esse dici tantisper volo,

Dum, quod te dignum est, facies: sed si id non fa-
cis,

Ego, quod me in te sit facere dignum, invenio.

Nulla adeo ex re istuc fit, nisi ex nimio otio.

Ego istuc ataris non amor operam dabam,

Sed in Aliam hinc abii propter pauperiem, atque ibi

Simul rem & gloriam armis belli repperi.

Postremo adeo res rediit: adolescentulus

Sæpe eadem & graviter audiendo victus est:

Putavit me & ætate & benevolentia

Plus scire, & providere, quam seipsum sibi.

In Aliam ad regem militatum abiit, Chreme.

Chr. Quid ais? *Men.* Clam me est profectus: menses

tres abest.

Chr. Ambo accusandi: est illud inceptum tamen

Animi est pudens signum, & non iustitui.

Men. Ubi comperi ex iis, qui fuerit est consilii,

Domum revertor moxius, atque animo fere

Perturbato atque incerto præ ægritudine.

Adido: accurrunt servi: foccos degrabuit:

Video alios festinare, lectos sternere,

Cœnam apparare: pro fe quisque sedulo

Faciebat, quo illam mihi lenirent miseriam.

Ubi video hæc, cepi cogitare: hem, tot mei

Solius solliciti sunt causa, ut me unum expleant?

Ancillæ tot me vestiant? sumus domi

Tantos ego solus faciam? sed gnarum unicum,

Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,

Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea est,

Eum ego hinc eeci miserum iniustitia mea.

Malo quidem me dignum quovis depurare,

Si id faciam. nam ulque dum ille vitam colet

Inopem, carens patria ob meas injurias,

Interera usque illi de me suspitium dabo,

Laborans, quærens, parcens, illi serviens.

Ira facio prorsus. nihil relinquo in ædibus,

Nec vas, nec vestimentum: contra omnia.

Ancillas, servos, nisi eos, qui opere rustico

Faciendo facile sumunt exercere summi,

Omnes produxi ac vendidi. inscripsi illico

Ædes: mercedem quasi talenta ad quindecim

Coegi: agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo,

Decrevi, tantisper me minus injurire,

Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser;

Nec fas esse ulla me voluptate hic frui,

Nisi ubi ille hic salvos redierit meus pariteres.

Chr. Ingenio te esse in liberis leni puto, &

Illam obsequentem, si quis recte aut commode

Tractaret. verum neque tu illum satî noveras,

Nec te ille. hoc ibi fit, ubi non vere vivitur.

Tu illum numquam ostendisti quanti penderes,

Nec tibi ille credere ausus quæ est æquom tibi.

Quod si esset factum, hæc numquam evenissent tibi.

Men. Ita res est, fateor: peccatum a me maximum

est.

Chr.

Chr. Menedeme, at porro recte spero: & illam tibi Salvom asfuturum esse hic confido propediem.

Men. Utinam ita Di faxint. *Chr.* Facient. nunc, si commodum est,

Dionysia hic sunt, hodie apud me sis volo.

Men. Non possum. *Chr.* Cur non? quæso, tandem aliquantulum.

Tibi parce! idem absens facere te hoc volt filius. *Men.* Non convenit, qui illum ad laborem impellerim.

Nunc meipsum fugere. *Chr.* Siccine est sententia?

Men. Sic. *Chr.* Bene vale. *Men.* Et tu. *Chr.* lacrimas excussit mihi,

Miseretque me ejus: sed, ut dici tempus est,

Monere oportet me hunc vicinum Phanium,

Ad cœnam ut veniat. ibo, visam si domi est.

Nihil opus fuit moniture: jamdudum domi

Presso apud me esse ajunt: egomet convivas moror.

Ibo adeo hinc intro, sed quid crepuerunt fores.

Hinc a me? quisnam egreditur? hac concessero.

ACTUS I. SCENA II.

Clitipho, Chremes.

Nihil adoc est, quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam cessant:

Et illam simul cum nuncio tibi hic ego asfuturam

Hodia scio. proin tu sollicitudinem istam falsam, quæ te

Excruiat, mitas. *Chr.* Quicum loquitur filius? *Cl.* Pater adei.

Quem volui. adibo. Pater, opportune advenis.

Chr. Quid id est? *Cl.* Hunc Menedemum nostrum vicinum? *Chr.* Probe.

Cl. Haic filiam scis esse? *Chr.* Audivi esse, in Asia.

Cl. Nun est, pater:

Apud nos est. *Chr.* Quid ais? *Cl.* Advenientem, e navi egredientem illico

Abduxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo jam inde usque a pueritia

Fuit semper familiaritas. *Chr.* Voluptatem magnam nuncias.

Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum hodie esset, amplius;

Ut hanc lætitiâ nec opinant' primus objicerem ei domi!

Atque etiam nunc tempus est. *Cl.* Cave faxis: non opus est, pater.

Chr. Quapropter? *Cl.* Quia enim incertum est etiam, quid se faciat, modo venit:

Timet omnia: patris iram, atque animum amicæ, se erga ut sit, suæ.

Eam misere amat: propter eam hæc turba atque ablitio evenit. *Chr.* Scio.

Cl. Nunc servolum ad eam in urbem misit, & ego nostrum una Syrum.

Chr. Quid narras? *Cl.* Quid ille? se miserum esse.

Chr. Miserum? quem min' credere est?

Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona,

Parentes, patriam incolunem, amicos, genus, cognatos, divitias?

Atque hæc perinde sunt, ut illius animus est, qui ea possidet:

Qui uti scit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala.

HEAUTONTIMORUMENOS.

Cl. Immo ille senex fuit importunus semper: & nunc nihil magis

Vereor, quam ne quid in illum iratus plus faxis faxit, pater.

Cl. Illene? sed reprimum me: nam, in metu esse hunc, illi est utile.

Cl. Quid rute tecum? *Chr.* Dicam. ut ut erat, mansum tamen oportuit.

Fortasse aliquanto iniquior erat præter ejus lubidinem:

Pateretur. nam quem ferret, si parentem non ferret suum?

Huncine erat æquum ex illius more, an illum ex hujus vivere? &

Quod illum infumulat durum, id non est. nam parentum injuriæ

Uniusmodi sunt ferme; paulo qui est homo tolerabilis.

Scortari crebro, molans crebro convivari.

Præbent exigue sumtum: atque hæc sunt tamen ad virtutem omnia.

Veram animus ubi semel se cupiditate deviasit mala, Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimilia. hoc

Scitum est, ~~PERICULUM~~ XX ALTIS facere, tibi quod ex usu fiet.

Cl. Ita credo. *Chr.* Ego ibo hinc intro, ut videam, nobis quid censeat.

Tu, ut tempus est diei, vide sis, ne quo hinc abeas longius.

ACTUS I. SCENA III.

Clitipho.

Quam iniqui sunt patres in omneis adolescentis iudices:

Qui æquum esse censent, nos jam a pueris illicet nati senes,

Neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.

Ex sua libidine moderantur, nunc quæ est, non quæ olim fuit.

Mihi si umquam filius erit, ne ille facill me uter patre:

Nam & cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati locus:

Non ut meus, qui mihi per alium offendit suam sententiam,

Perit: is mihi ubi adhibet plus paulo, sua quæ narrat facinora?

Nunc ais, periculum ex aliis facito, tibi quod ex usu fiet.

Astutus! ne ille haud scit, quam mihi nunc surdo

MAGIS nunc me amicæ dicta stimulant, da mihi, atque asser mihi.

Cui quid respondeam, nil habeo: neque me quicquam est miserior.

Nam hic Clinia, etis is quoque suarum rerum fatigat, astutem

Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciæ.

Mea est potens, prociac, magnifica, sumptuosa, nobilis.

Tum, quod dem ei, recte est: nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Hoc

Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiam dum scit pater.

ACTUS SECUNDUS.

S C E N A I.

Clinia, Clitipho.

I mihi secundæ res de amore meo essent, jam dudum, scio Venissent: sed veror, ne mulier, me absente, hic corrupta sit. Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exangant;

Occasio, locus, ætas, mater, cuius sub Imperio est, mala;

Cui nihil præter pretium jam dulce est. *Clit. Clinia.* *Clin.* Hei misero mihi!

Clit. Etiam caves, ne videat forte hinc te a patre aliquis exiens?

Clin. Faciam. sed nescio quid profecto mihi animæ prelagit mali.

Clit. Pergit istuc prius dijudicare, quam scis, quid veri fiet?

Clin. Si nihil mali esset, jam hic adessent. *Clit.* Jam aderunt. *Clin.* Quando istuc erit?

Clit. Non cogitas hinc longule esse? & nostri mores mulierum?

Dum moluntur, dum conantur, aenus est. *Clin.* O Clitipho,

Timeo. *Clit.* Respira: eorum Dromonem cum Syro; una adiunt tibi.

ACTUS II. SCENA II.

Syrus, Dromo, Clitipho, Clinia.

A In' tu? *Dr.* Sic est. *Syr.* Vetum interea dum sermones cadimus,

Ille sunt relicta. *Clit.* Mulier tibi adest, audin' Clinia?

Clin. Ego vero audio nunc demum, & video, & valeo, Clitipho.

Dr. Minime mirum: a deo impeditæ sunt: ancillatum gregem

Ducunt secum. *Clin.* Petii. unde illi sunt ancillæ? *Clit.* Men' rogas?

Syr. Non oportuit relictas: portant quid rerum. *Clin.* Hei mihi!

Syr. Aurum, vestem: & vesperscit, & non noverunt viam.

Factum a nobis stulte est. ubi dum tu, Dromo, illis obviam.

Propera. quid flas? *Clin.* Vix misero mihi, quanta de spe decidi!

Clit. Quid istuc? quæ res te sollicitat autem? *Clin.* Rogitas quid fiet?

Viden' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum una ancillula

Hic reliqui. node esse censet? *Clin.* Vah, nunc demum intellego.

Syr. Dii boni, quid turbæ est? ædes nostræ vix capient, scio.

Quid comedet? quid bibent? quid sene erit nostro miserius?

Sed video, eccos, quos volebam. *Clin.* O Jupiter, ubinam est fides?

Dum ego propter te errans patria carco demens, tu interea loci

Conscupulastis, Anaphila, te, & me in his defraudisti malis,

Propter quam in summa infamia sum, & meo patri minus obsequens:

Cujus nunc pudet me, & miseret, qui harum moribus cantabar mihi,

Mouisse frustra: neque potuisse eam umquam me ab hac expellere.

Quod tamen nunc faciam; cum gratum mihi esse potuit, nolui.

Nemo est inferior me. *Syr.* Hic de nostris verbis errat videlicet,

Quæ hic sumus locuti. *Clinia*, aliter tuum amorem, atque est, accipis.

Nam & vita est eadem, & animus te erga idem ac fuit,

Quantum ex ipsa re conjecturam cepimus. *Clit.* Quid est, obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium est,

Quod malim, quam me hoc falso suspicari.

Syr. Hoc primum, ut ne quid hujus rerum ignores: annus, Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit:

Ea obiit mortem: hæc ipsa in itinere alteræ Dum narrat, forte audiui. *Clin.* Quinam est altera?

Syr. Mane, hoc, quod cepi, primum enarrem, Clitipho:

Post istuc veniam. *Clin.* Propera. *Syr.* Iam primum omnium,

Ubi ventum ad ædes est, Dromo pultat fores: Anus quidam prodit: hæc ubi aperuit ostium,

Continuo hic te coniecit intro: ego conseqor; Anus foribus obdit pessulum, ad lavandis redit:

Hic sciri potuit, aut nūquam alibi, *Clinia*, Quo studio vitam suam te absente exegeris:

Ubi de improvviso est intervenit mulieri: Nam ea res dedit tum existimandi copiam

Quotidianæ vitæ consuetudinem;

Quæ, cujusque ingenium sit, declarat maxime. Textentem telam studiosè ipsam offendimus,

Mediocriter vestitam veste lugubri, Ejus anvis causâ, opinor, quæ erat mortuus,

Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornatæ sibi, Nulla mala re esse expolitam muliebri:

Capillus passus, protolux, circum caput Rejectus negligenter. pax! *Clin.* Syre mi, obsecro,

Ne me in laticum frustra conicias. *Syr.* Anus Subtemen nebar: præterea una ancillula

Erat: ea texebat una paucis obstita, Neglecta, immunda illuvie. *Clit.* Si hæc sunt, *Clinia*,

Vera, ita ut credo, quis te est fortunatior? Scin' tu hanc, quam dicit sordidatam & sordidam?

Magnum hoc quoque signum est, domusam esse extra noxiam,

Cum ejus tam negligenter internuncii: Nam disciplina est eadem, munerarier

Ancillas primum, ad dominas qui afficiant viam. *Clit.* Perge, obsecro te, & cave ne falsum gratiam

Studeas mittere. quid ait, ubi me nominem? *Syr.* Ubi dicimus redisse te, & rogare nri

Veniret ad te, mater telam decinit Continuo, & lacrimis opplet os totum sibi, ut

Facile scires desiderio id fieri tuo. *Clin.*

Clin. Pre gaudium (ita me dii amant) ubi sum nescio: ita timui. *Clit.* At ego nihil esse sciebam, Clinia.

Agelum vicissim, Syre, dic quæ illa est altera.

Syr. Adducimus tuam Bacchidem. *Clit.* Hem, quid Bacchidem?

Eho, scelestæ, quod illam ducis? *Syr.* Quo illam ego? ad nos scilicet.

Clit. Ad patremne? *Syr.* Ad eum ipsam. *Clit.* O hominis impudentem audaciam!

Syr. Heus tu, non sit sine periculo facinus magnum & memorabile.

Clit. Hoc vide, in mea vita tu tibi laudem is quaeritur, scelus:

Ubi si paululum modo quid te fugerit, ego perierim.

Quid illo facias? *Syr.* At enim. *Clit.* Quid enim? *Syr.* Si finas, dicam. *Clin.* Sine.

Clit. Sino. *Syr.* Ita res est hæc nunc, quasi cum.... *Clit.* Quas, malam, ambages mihi

Narrare occipit? *Clin.* Syre, verum hic dicit: mitte: ad rem redi.

Syr. Enimvero teterece nequeo, multimodis iniuriis, Clitipho, es, neque ferri potes es. *Clin.* Audiendum hercle est; tace.

Syr. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici. Tuum esse in potiendum periculum non vis. haud stulte facis:

Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest contingere.

Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his mitte idæ sunt.

Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide: Est hoc consilium, quod cupi, rectum esse & tutum scio:

Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia est:

Tum illi argentum quod pollicitus es, eadem hæc inveniam via:

Quod ut efficerem, orando surdas jam aureis reddideras mihi.

Quid aliud tibi vis? *Clit.* Siquidem hoc fit. *Syr.* Siquidem? experiendo facies.

Clit. Age age, cedo istuc tuum consilium, quid id est? *Syr.* Assimulabimus,

Tuam amicam huius esse, *Clit.* Pulchre, cedo, quid hic faciat sua?

Au ea quoque huius dicetur, si hæc una dedecori est parum?

Syr. Immo ad tuam matrem abducetur. *Clit.* Quid eo? *Syr.* Longum est Clitipho,

Tibi si narrem, quam ob rem id faciam: vera causa est. *Clit.* Fabula:

Nihil fati firmi video, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.

Syr. Mane, habeo aliud, si istuc meruis, quodambo confiteamini

Sine periculo esse. *Clin.* Huiusmodi, obsecro, aliquid reperi. *Syr.* Maxime:

Ibo obviam hinc: dicam, ut revertantur domum. *Clit.* Hem,

Quid dixi? *Syr.* Adentum tibi jam faxo omnem metum,

Ita a rem utramvis otiose ut dormias.

Clit. Quid ago nunc? *Clin.* Tunc? quod boni. *Clit.* Syre, dic modo

Verum. *Syr.* Age modo hodie: feto ac nequidquam voles,

Clin. Darar: fruar, dum licet: nam nescias, Eju' sit potestas posthac, an nunquam tibi.

Clit. Syre, inquam. *Syr.* Perge porro, tamen istuc ago.

Clit. Verum hercle istuc esse. *Syr.* Syre, inquam, heus heus, Syre.

Syr. Concaluit. quid vis? *Clit.* Redi, redi. *Syr.* Adsum, dic, quid est?

Jam hoc quoque negabis tibi placere. *Clit.* Immo, Syre,

Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi. Tu es iudex: ne quid accolandus sis, vide.

Syr. Ridiculus est, te istuc me admonere, Clitipho: Quasi istuc minor mea res agatur, quam tua.

Hic si quid nobis forte adversi evenierit, Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.

Quapropter hæc res neutiquam neglectus est mihi. Sed istinc exora, ut tuam esse adimulet. *Clin.* Scilicet

Fasterum me esse; in eum jam res rediit locum, Ut sit necesse. *Clit.* Merito te amo, Clinia.

Clin. Verum illa ne quid titubet. *Syr.* Perdocta est probe.

Clit. At hoc demiror, qui tam facile potueris Perfuadere illi, quæ solet quos spernere!

Syr. In tempore ad eam veni: quod rerum omnium est Primum. nam quemdam misere offendi ibi militem

Ejus noctem orantem, hæc arte trahebatur virum, Cupidum ut illius animum inopia incenderet,

Eandemque ut esset apud te quam gratissima.

Sed heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas. Patrem novissi ad has res quam sit perficax:

Ego te antem novi, quam esse soleas impotens: Inverba verba, everas cervicæ ruas,

Gemitus, increatus, tuissis, rufus, abstine. *Clit.* Laudabis, *Syr.* Vide sis. *Clit.* Tutemet mirabere.

Syr. Sed quam cito sunt consecutæ mulieres? *Clit.* Ubi sunt? cur retines? *Syr.* Jam nunc hæc non est tua.

Clin. Scio, apud patrem; at nunc Inerim. *Syr.* Nihil magis.

Clit. Sine. *Syr.* Non finam, inquam. *Clit.* Quæso, paulisper. *Syr.* Veto.

Clit. Saltem salutare. *Syr.* Abeas, si sapias. *Clit.* Eo. Quid istuc? *Syr.* Manebit. *Clit.* O hominem scilicet! *Syr.* Ambula.

ACTUS II. SCENA III.

Bacchus, Antiphila, Clinia, Syrus,

EDepol te, mea Antiphila, laudo & fortunatam iudico,

Id cum studuisti, illi formæ ut mores consimiles forent:

Minimeque, ita me Diis amant, miror, si te tibi quique expedit.

Nam mihi, quæ Ingenium haberes, fuit indicio oratio.

Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam considero,

Omniumque adeo vestrarum, vulgus quæ ab se segregans:

Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile est.

Nam expedit bonas esse vobis: nos, quibuscumque est res, non finant.

Quippe

Quippe forma impulsu nostra nos amatores colunt :
Hæc obi inmutata est, illi suum animum alio con-
ferunt.

Nisi prospectum torrens aliquid nobis est, desertæ vi-
vimus.

Vobis cum uno semel ubi ætatem agere decretum est
viro,

Cujus nos maxime est consimilis vestrum; hi se ad
vires applicant :

Hoc beneficio urriq; ab utrisq; vero devincimur :
Ut nunquam ulla amoris vestro incidere possit cala-
mitas.

Ant. Nescio alias : me quidem semper scio scissæ sedulo,
Ut ex illius comodo meum compararem comu-
dum. *Clia.* Ah.

Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in
patriam facis.

Nam, dum abs te absum, omnes mihi labores fue-
re, quos cepi, leves,

Præterquam tui carendum quod erat. *Syr.* Credo.
Clia. Syre, vix fustero.

Hoccine me miserum non licere meo modo ingenium
frui?

Syr. Immo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu
etiam duras dabit.

Bac. Quisnam hic adolescens est, qui iuravit oos?
Ant. Ah, retine me, obsecro.

Bac. Amabo, quid tibi est? *Ant.* Dispetiti. *Bac.* Perii
misera! quid stupes.

Antiphila? *Ant.* Videam Cliniam, an non? *Bac.* Quem
vides? *Clia.* Salve, anime mi.

Ant. O mi castrestræ Clinia, salve. *Clia.* Ut valet?
Ant. Salvem venisse gaudeo. *Clia.* Tensoni te,

Antiphila, maxime animo exoptatam meo?
Syr. Its intro : nam vos jamdudum exspectat senex.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Chremes, Menedemus.

Uciseit hoc jam. cesso pultare ostium
Vicini, primum ex me ut sciat, sibi
filium

Rediisse? etsi adolescentem hoc nolle
intellego.

Verum, cum videam miserum hunc
tam eacruariar

Ejus abitu, celem tam insperatum gaudium,
Cum illi perici nihil ea indicio fiet?

Haud faciam : nam, quod potero, adjutabo senem.
Item ot filium meum amico atque aequali suo

Video interservire, & socium esse in negotiis,
Nos quoque teores est æquom senibus obsequi.

Men. Aut ego profecto ingenio egregio ad mlierias
Natus sum, aut illud saltum est, quod vulgo audio

Dici, *diuina* *omni* *egritudinem* hominibus :
Nam mihi quidem quotidie augebit magis

De filio quicquid; & quanto diotius
Abest, magis cupio tanto, & magis desidero.

Chr. Sed ipsum foras egressum video : ibo, adjuvare.
Menedeme, salve : nuncium apporto tibi,

Cujus maxime te fecit participem cupis.
Men. Numquidnam de gnato meo audisti, Chreme?

Chr. Valet, atque vivit. *Men.* Ubina est, queso?

Chr. Apud me domi.

Men. Meus gnatus? *Chr.* Sic est. *Men.* Venit? *Chr.*
Certe. *Men.* Clinia

Meus venit? *Chr.* Dixi. *Men.* Eamus, duc me ad
eum, obsecro.

Chr. Non vult te scire se rediisse etiam, & tuom
Conspectum fugitat ob peccatum. tum hoc timet,

Ne raa duritia antiqua illa etiam adacta sit.

Men. Non tu ei dixisti, ut esset? *Chr.* Non. *Men.*
Quamobrem, Chreme?

Chr. Quia pessime illuc in te atque in illum consulis,
Si te tam leni & victo esse animo ostenderis.

Men. Nos possum : latis jam, satis pater duras sei.
Chr. Ah,

Vehemens in utramque partem, Menedeme, es simis,
Aut largitate nimia, aut parcimonia.

In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa, incidet.
Primum olim potius, quam parerere filium

Commeare ad mulierculam, quæ paululo

Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,

Proterruisti hinc, ea coacta ingratis

Postilla caput victum volgo querere.

Nunc, cum sine magno intertimento non potest
Haberet, quidvis dare eupis. nam, ut ro scias,

Quam ea nunc instructa pulchre ad perniciem fiet;
Primum, jam ancillas secum adduxit plus decem;

Oneratas veste atque anro, farrapas si fiet
Amator, nunquam sustineret ejus sumtus queat :

Nodum tu possis. *Men.* Eline ea iurus? *Chr.* Si sit,
rogas?

Seusi : nam unam ei coram atque ejus comitibus
Dedi. quod si iterum mihi sit danda, actum fiet.

Nam, ut alia omittam, pitifando modo mihi
Quid vini absumsit? sic hoc, dicens : asperum,

Pater, hoc est : aliud lenius fodes vide.

Relevi dolia omnia, omnes serias :

Omnes habui sollicitos. atque hæc una nox.

Quid te futurum censes, quem assidue eadent?

Sic me Dii amabant, ut me tuum miserum luber;
Menedeme, fortunaram! *Men.* Faciat quod lubet :

Sumat, consumat, perdat : decretum est pari;
Dum illum modo habeam mecum. *Chr.* Si certum

est tibi

Sic facere, illud permagni referre arbitror,

Ut nescientem sentiat te id sibi dare.

Men. Quid faciam? *Chr.* Quidvis potius, quam quod
cogitas :

Per alium quemvis, ut des, falli te siox

Technis per servolum. etsi subfensi id quoque,

Illos tibi esse, id agere inter se clanculum.

Syr. cum illo vestro consueverat : conferant

Consilia adolescentes; & tibi perdere

Talentum hoc pacto fatius est, quam illo minam.

Nun nunc pecunia agitur, sed illud, quomodo

Minimo periculo id demus adolescentulo.

Nam si semel tuum animum ille intellexerit,

Prius proditurum te tuam vitam, & prius

Pecuniam omnem, quam abs te amicitia filium; hui,

Quantam fenestram ad nequitiam patefecerit!

Tibi autem porro ut non lit sanæ vivere.

Nam *ostentat* *sumus* omnes licentia.

Quodcumque incidit in mentem, vult : neque id

Putabit, pravomne an rectum sit, quod petet.

Tu, rem petite, & ipsum, nun poteris pati.

Dare denegaris; ihi ad illud illico,

O o

Quo

Quo maxime apud te se valere sentiet.
 Abiturum se abs te esse illico minabitur.
Men. Videre verum, atque ita uti res est, dicere.
Cbr. Somnam hercle ego hac nocte oculis non vidi meis.
 Dum id quero, tibi qui filium resisterem.
Men. Cedo dextram: porro te oro idem ut facias, Chreme.
Cbr. Paratus sum. *Men.* Scin' quid nunc facere te volo?
Cbr. Dic. *Men.* Quod sensisti illos me incipere fallere, id ut marent facere. cupio illi dare.
 Quod volt: cupio ipsum jam videre. *Cbr.* Operam dabo.
 Syrus estprehendus atque adhortandus mihi.
 A me nescio quis exit. concede hinc domum,
 Ne nos inter nos congruere sentiant.
 Paulum hoc negoti mihi obstat: Simus & Crito
 Vicini nostri hic ambigunt de finibus:
 Me cepere arbitrum. ibo, ac dicam, ut dixeram
 Operam daturum me, hodie non posse his dare.
 Continuo hic adero. *Men.* Ita quæro. Di! vestram fidem!
 ITAN COMPARATAM ESSE hominum naturam omnium,
 Aliena ut melius videant & dijudicent
 Quam sua? an eo sit, quia in te nostra aut gaudio
 Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
 Hic mihi nunc quanto plus sapit, quam egomet
 mihi!
Cbr. Dissolvi me, orosus operam ut tibi darem.

ACTUS III. SCENA II.

Syrus, Chremes.

HAc illas circumfarsa: inveniendum est tamen
 Argentum, intendenda in senem est fallacia.
Cbr. Num me fessellit, hocse id struere? videlicet
 Ille Clinia servos randsulcus est:
 Idcirco huic nostro tradida est provincia.
Syr. Quis hic loquitur? perii. numquam hæc audivit?
Cbr. Syre. *Syr.* Hem.
Cbr. Quid tu istuc? *Syr.* Recte equidem: sed te mi-
 tor, Chreme,
 Tam mane, qui heri tantum biberis. *Cbr.* Nihil ni-
 mis.
Syr. Nihil, narras? visa vero est, quod dici solet,
 AQUILÆ SENECTUS. *Cbr.* Heja. *Syr.* Mulier com-
 modus &
 Faceta hæc est meretrix. *Cbr.* Sane idem visa est
 mihi.
Syr. Et quidem hercle forma luculenta. *Cbr.* Sic satis.
Syr. Ita non ut olim, sed uti nunc, sane bona:
 Minimeque miror, Clinia hac si deperit.
 Sed habet patrum quemdam avidum, miserum, at-
 que aridum,
 Vicinum hunc: nostin' at quasi in non divitiis
 Abundet, gnatus ejus profugit inopia.
 Scis esse factum, ut dico? *Cbr.* Quid ego nesciam?
 Hominem piatino dignum! *Syr.* Quem? *Cbr.* Istunc
 servolum.
 Dico adolescentis. *Syr.* Syre, tibi timui male.
Cbr. Qui passus est id fieri. *Syr.* Quid faceret? *Cbr.*
 Rogas?
 Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
 Unde esset adolescenti, amicæ quod daret,
 Atque hunc diuilem invitum servaret senem.

HEAUTONTIMORUMENOS.

Syr. Garris. *Cbr.* Hæc facta ab illo oportebant. *Syre.*
Syr. Eho, quæso, laudas qui heros fallunt? *Cbr.* In
 loco,
 Ego vero laudo. *Syr.* Recte sane. *Cbr.* Quippe quia
 Magnam sepe id remedium aggritudinum est.
 Jam huic mansisset unicus gnatus domi.
Syr. Iocune an serio illuc dicat, nescio;
 Nisi mihi quidem audit animam, quo libeat magis.
Cbr. Et nunc quid expectat, Syre? aut dum hinc denuo
 Abeat, cum tolerare hujus sumptus non queat?
 Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? *Syr.* Sto-
 lidus est.
Cbr. At te adiutare oportet adolescentuli
 Causa. *Syr.* Equidem facile facere possum, si jubes:
 Etenim, quo pacto id fieri solet, calleo.
Cbr. Tanto hercle melior. *Syr.* Non est mentiri meum.
Cbr. Fac ergo. *Syr.* At heus tu, facito dum eadem
 hæc inemineris,
 Si quid hujus simile forte aliquando evenierit,
 Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.
Cbr. Non ulus veniet, spero. *Syr.* Spero hercle ego
 quoque:
 Neque eo nunc dico, quo quidquam illum seneserim?
 Sed si quid, ne quid... que sit ejus ætas, vides?
 Et nunc ego te, si nunc veniat, magnifice, Chreme,
 Tractare possim. *Cbr.* De istuc, cum ulas venerit,
 Videbimus quid opus sit. nunc illuc age.
Syr. Namquam commodius unquam herum audivi lo-
 qui,
 Nec, cum malefacere crederem mi impunitus
 Licere. quisnam a nobis egreditur foras?

ACTUS III. SCENA III.

Chremes, Clitipho, Syrus.
Quid istuc, quæso? qui illic mos est Clitipho? i-
 tane fieri oportet?
Clit. Quid ego feci? *Cbr.* Valin' ego te modo manum
 in sinum huic meretrici
 Inferere? *Syr.* Acta hæc res est, perii. *Clit.* Mene?
Cbr. Hicse oculis: ne nega.
 Facis adeo indigne injuriam illi, qui non abstineas
 manum:
 Nam ista quidem contumelia est,
 Hominem amicum recipere ad te, atque ejus ami-
 cam subagitare.
 Vel heri in vino quam immodeste fuisti. *Syr.* Fa-
 ctum. *Cbr.* Quam molestus!
 Ut equidem, ita me Di! audent, metui quid futu-
 rum denique esset?
 Novi ego amantium animum: advoctant graviter,
 que non cessas.
Clit. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius fa-
 cturum, parer.
Cbr. Etto. at certe concedas aliquo ab ore eorum a-
 liquantisper.
 Multa sunt libido: ea facere prohibet tua præsentia.
 Ego de me facio conjecturam. nemo est in eorum
 hodie,
 Apud quem exprimere omnia mea occulta, Cliti-
 ptho, audeam.
 Apud aliam prohibet dignitas: apud aliam ipsius fa-
 cti padet,
 Ne ineptus, ne protervos videat: quod illum facere
 credito.
 Sed nostrum est intellegere, utcumque, atque ubi-
 cumque opus sit, obsequi. *Syr.*

Syr. Quid istuc narrat? *Clit.* Peril. *Syr.* Cliripho, hæc ego præcipio tibi,
Homini frugi & temperantis functus officium. *Clit.*
tace fodes.

Syr. Rectè sane. *Chr.* Syre, pudet me. *Syr.* Credo:
neque id injuria.

Quin mihi molestum est. *Clit.* Pergin' hercle. *Syr.*
Verum dico, quod videtur.

Clit. Nonne accedam ad illos? *Chr.* Eho quæso, una
accedundi via est?

Syr. Actum est: hic prius fe indicarit, quam ego at-
tentum effecero.

Chreme, vin' tu homini stulto mihi auscultare? *Chr.*
Quid faciam? *Syr.* Jube huic

Abire hic aliquo. *Clit.* Quo ego hinc abeam? *Syr.*
Quo? quo lubet: da illis locum:

Abi deambularum. *Clit.* Deambularum, quo? *Syr.*
Vah, quasi desit locus.

Abi fense itac, isturum, quo vis. *Chr.* Rectè dicit:
censeo.

Clit. Di te eradicent, Syre, qui me hinc extrudas.
Syr. At tu tibi illas

Posthac comprimito manus.
Cenlen' vero? quid illam porro credis facturum, Chre-
me,

Nisi eum, quantum tibi opis Di dant, servas, ca-
stigas, mones?

Chr. Ego istuc curabo. *Syr.* Atqui nunc, here, hic
tibi asservandus est.

Chr. Fiet, *Syr.* Si sapias; nam mihi jam minus mi-
nusque obtemperat.

Chr. Quid tu? requid de illo, quod dudum tecum egi,
egisti, Syre, aut

Reperisti quod placeat, an nondum etiam? *Syr.* De
fallacia

Dicis? it. inveni quamdam naper. *Chr.* Frugi es:
cedo, quid id est?

Syr. Dicam: verum ut aliud ex alio incidit. *Chr.* Quid-
nam, Syre?

Syr. Pessuma hæc est meretrix. *Chr.* Ita videtur. *Syr.*
Imo si scias

Hoc vide, quod inceptit facinus, fuit quædam anus
Corinthia

Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat
mutuum.

Chr. Quid tum? *Syr.* Ea mortua est: reliquit filiam a-
dolescentulam:

Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. *Chr.*
Intellego.

Syr. Hanc secum hæc addaxit, eaque est nunc ad no-
rem tuam.

Chr. Quid tum? *Syr.* Cliniam orat, sibi uti id nunc
det: illam illi tamen

Post datum, mille nummum poscit. *Chr.* Et po-
scit quidem? *Syr.* Hui,

Dubiumne id est? *Chr.* Ego sic putavi. quid nunc
facere cogitas?

Syr. Ego? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse ca-
ptam e Caia,

Ditem & nobilem: si redimat, magnam in ea esse lu-
crum.

Chr. Erras. *Syr.* Quid ita? *Chr.* Pro Menedemo ego
aunc tibi respondeo:

Non emo, quid agis? *Syr.* Optata loquere. *Chr.*
Atqui non est opus.

Syr. Non opus est? *Chr.* Non hercle veto. *Syr.* Qui
istuc miror. *Chr.* Jam scias.

Mane, mane: quid est, quod tam a nobis graviter
crepuerant lures?

ACTUS III. SCENA IV.

Sofista, Chremes, Natrix, Syrus.

Nisi me animas fallit, hic profecto est annulus,
quem ego suspicor,

Is, quicum exposita est grata. *Chr.* Quid volt tibi,
Syre, hæc oratio?

Sofstr. Quid est? istuc tibi videtur? *Natr.* Dixi equi-
dem, ubi mihi ostendisti, illico,

Eum esse. *Sofstr.* At ut fati' contemplata modo sis,
mea natrix. *Natr.* Scitis.

Sofstr. Abi nunc jam intro: atque illa si jam laverit,
mihi nuntia.

Hic ego virum interea opporibor. *Syr.* Te volt: vi-
deas, quid velis.

Nescio quid tristis est. non temere est. metuo, quid
sit. *Chr.* Quid fiet?

Næ illa hercle magno jam conatu magnas nugas di-
xerit.

Sofstr. Ehem mi vir. *Chr.* Ehem mea uxor. *Sofstr.* Te-
iplum quæro. *Chr.* Loquere, quid velis.

Sofstr. Primum te hoc oro, ne quid credas me advor-
sum edictum tuum

Facere ausam. *Chr.* Vin' tibi me istuc, etsi incre-
dibile est, credere?

Credo. *Syr.* Nescio quid peccati portat hæc pur-
gatio.

Sofstr. Meministi' me esse gravidam, & mihi te ma-
xumo opere dicere:

Si puellam parerem, nollic tolli? *Chr.* Scio quid fe-
ceris:

Sustulisti. *Sofstr.* Sic est factum. *Chr.* Domin' ? *Syr.*
Ergo verum damno actus est.

Sofstr. Minime: sed erat hic Corinthia anus haud im-
pura. ei dedi

Exposendam. *Chr.* O Jupiter, tantam esse in ani-
mo insitiam?

Sofstr. Perit, quid ego feci? *Chr.* At rogitas? *Sofstr.* Si
peccavi, mi Chreme,

Insiciens feci. *Chr.* Id quidem ego, etsi ta negas,
certe scio,

Te insicientem atque imprudentem dicere ac facere
omnia:

Tot peccata in hac re ostendis: nam jam primum,
si nesciam

Imperium exequi voluisses, intertempus oportuit,
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ

dare.

At id omitto: misericordia, animas maternas: sino.
Quam bene vero abs te prospectam est! quid volu-
isti? cogita.

Nempe anni illi prodita abs te filia est planissime,
Per te vel uti questum faceret, vel uti veniret pa-
lam.

Credo, id cogitasti, quidvis facis est, dum vivat
modo.

Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum,
atque æquum sciunt,

Melius, pejus, prosit, obstit, nil vident, nisi quod
lubet?

Sofstr. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor: nunc hoc
te obsecro,

O o a Quanto

Quanto tunc est animus natu gravior, ignoscitur,
Ut meæ stultitiæ in iustitia tua sit aliquid prædici.
Cbr. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum,
Softrata,

Male docet te mea facilitas multa. sed istuc quid-
quid est,

Qua hoc acceptum est causa, loquere. *Softr.* Ut stul-
tie & miseræ omnes fumus

Religiose: cum exponendam do illi, de digito an-
nulum

Detraho: & eum dico ut una cum puella exponeret:
Si moretur, ne expertis partis esset de nostris bonis.

Cbr. Istuc recte: conservasti te, atque illam. *Softr.* Is
hic est annulus.

Cbr. Unde habes? *Softr.* Quam Bacchis secum adduxit
adulescentulam, *Syr.* Hem.

Cbr. Quid ea narras? *Softr.* Ea lavatum dum sit, servan-
dum mihi dedit.

Animum non advorti primus: at postquam aspexi,
illico

Cognovi: ad te exiisti. *Cbr.* Quid nunc suspicare,
aut invenis

De illa? *Softr.* Nescio, nisi ex ipsa queras, unde
hunc habuerit,

Si potis est reperiri. *Syr.* Interii: plus spei video,
quam volo.

Nostra est, si ita est. *Cbr.* Vivitne illa, cui tu de-
deras? *Softr.* Nescio.

Cbr. Quid renanciavit olim scissae? *Softr.* Id, quod ius-
seram.

Cbr. Nomen mulieris cedo quod sit, ut queratur. *Softr.*
Philtere.

Syr. Ipsa est. mirum, ni illa salva est, & ego perii.

Sequere me iusto hac. *Softr.* Ut præter spem evenit!
quam timui male,

Ne nunc animo ita esses daro, ut olim in tollendo,
Chreme.

Cbr. Non licet hominem esse sepe ita ut volt, si
res non sinat.

Nunc ita tempus est mi, ut copiam filiam: olim nil
minus.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Syrus.

Isi me animus fallit, haud multum a me
aberit infortunium:

Ita hac re in angustum oppido nunc
meæ cogantur eopie:

Nisi aliquid video, ne esse amicam
hanc gnati resciscat senex.

Nam quod de argento sperem, aut
posse possulem me fallere,

Nihil est: triumpho, si licet me latere tecto abce-
dere.

Crucior, bolum tantum mihi esse ereptum tam sub-
ito facibus.

Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro
incunda est mihi.

NIL TAM DIFFICILE EST, quin querendo investiga-
ri possiet.

HEAUTONTIMORUMENOS.

Quid, si hoc sic nunc incipiam? nihil est. quid si
sic? tantumdem egero.

At sic opinor: non potest: immo optume. euge, ha-
beo optumam.

Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugiti-
vom argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA II.

Clinia, Syrus.

N ULLA mihi res posthac potest jam intervenire tanta,
Quæ mihi agritudinem afferat: tanta hæc læti-
tia oborta est.

Dedo patri me nunc jam, ut frugalior sim quam
volt.

Syr. Nil me sefellit: cognita est, quantum audio hujus
verba.

Istuc tibi ex sententia tua obrigisse lætor.

Clin. O mi Syre, audistisne obsecro? *Syr.* Quidni? qui
usque una adhaerum.

Clin. Cai æque audisti commode quidquam evenisse?
Syr. Nulli.

Clin. Atque ita me Di ament, ut ego nunc non tam
meæpe causa

Lætor, quam illius; quam ego scio esse honore quo-
vis dignam.

Syr. Ita credo: sed nunc, Clinia, age, da te mihi vi-
cissim:

Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut con-
locetur,

Ne quid de amica nunc senex. *Clin.* O Jupiter! *Syr.*
Quiesce.

Clin. Antiphila mea nuber mihi. *Syr.* Siccine me in-
terloquere?

Clin. Quid faciam, mi Syre? gauleo: ser me. *Syr.*
Fero hercle vero.

Clin. Deorum vitam adepti sumus. *Syr.* Frustra ope-
ram, opinor, fumo.

Clin. Loquere, audio. *Syr.* At jam hoc non ages. *Clin.*
Agam. *Syr.* Videndum est, inquam,

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut conlocetur:
Nam si nunc a nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,

Senex resciscat illico esse amicam hanc Clitiphonem:
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celara auctor est.

Clin. At enim istuc nihil est magis, Syre, meis nuptiis
advortium:

Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid di-
cam? *Syr.* Quid ni?

Clin. Quid dicam? quam causam afferam? *Syr.* Quid?
nolo mentiare:

Aperte, ita ut res sese habet, narrato. *Clin.* Quid
ais? *Syr.* Jubeo,

Illam te amare, & velle uxorem: hanc esse Cliti-
phonem.

Clin. Bonam atque iustam rem oppido imperas, & fa-
ctu facilem.

Et scilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celes
Senem vestrum. *Syr.* Immo ut res via rem varret

ordine omnem. *Clin.* Hem,

Satin? sanus es aut sobrius? tu quidem illum plane
produs:

Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mihi?

Syr. Huic equidem consilio palmam do: hic me ma-
gnifice cetero,

Qui vim tantam in me & potestatem habeam tante
astutiae, Vera

Vera dicendo ut eos ambos fallam : ut cum nartat senex
 Voster nostro, esse istam amicam gnati, non credat tamen.
Clin. At enim spem istoc pacto rursus optiarum omnem etipis :
 Nam dom amicam hanc meam esse credet, non committet filiam :
 Tu fortasse, quid me fiat, parvi curas, dum illi consulas.
Syr. Quid, malum, me etiam crederes velle id adularier ?
 Unus est dies, dom argeorum etipio : pax ! nihil amplius.
Clin. Tantum sat habes ? quid tum, quæso, si hoc pater resciverit ?
Syr. Quid si redeo ad illos, qui ajunt, Quid si non cælum ruat ?
Clin. Metuo quid agam. *Syr.* Metuis ? quasi non ea potestas sit tua,
 Quo velis in tempore ot te exsolvas, rem facias palam.
Clin. Age, age, traducatur Bacchis. *Syr.* Optume, ipsa exit foras.

ACTUS IV. SCENA III.

Bacchis, Clinia, Syrus, Dromo, Phrygia.

S Ati' pol proterve me Syri promissa hoc induxerunt ;
 Decem minas quas mihi dare pollicitus est. quod si is ounce me
 Deceperit, saepe obsecrans me, ut veniam, frustra veniet.
 Aut, cum venturam dixero, & confiruero ; com is certe Remunciaris ; Clitipho cum spe pendebit animi ;
 Decipiam, ac non veniam : Syrus mihi tergo pomas pendet.
Clin. Sati' scite promittit tibi. *Syr.* Atqui tu hanc jocularis credis ?
 Faciet, nisi caveo. *Bac.* Dormiunt : pol ego istos commovebo.
 Mea Phrygia, audistis, modo iste homo quam villam demonstravit
 Charini ? *Phr.* Audivi. *Bac.* Proximum esse huic fundo ad dextram ? *Phr.* Memini.
Bac. Curriculo percurrere : apud eum miles Dionysia agitat.
Syr. Quid incupiat ? *Bac.* Dic me hic oppido esse invitam, atque assevari :
 Verum aliquo pacto verba me his daturam esse, & venturam.
Syr. Perii hercle : Bacchis, mane, mane : quo mittis istanc, quæso ?
 Jube, maneat. *Bac.* Abi. *Syr.* Quin est paratum argentum. *Bac.* Quin ego hic maneo.
Syr. Atqui iam dabitur. *Bac.* Ut lubet : oum ego inflo ? *Syr.* At sciu' quid, fodes ?
Bac. Quid ? *Syr.* Transcundum ounce tibi ad Menedemum est, & tua pompa
 Eo traducenda est. *Bac.* Quam rem agi, fecistis ?
Syr. Egon' argeorum cudo,
 Quod tibi dem. *Bac.* Dignam me putas, quam inludas ? *Syr.* Non est temere.
Bac. Etiamne tecum hic res mihi est ? *Syr.* Minime : tuum tibi reddo.
Bac. Eatur. *Syr.* Sequere hac, heus, Dromo. *Dr.* Quis me volt ? *Syr.* Syrus. *Dr.* Quid est rei ?
Syr. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos properet.

Dr. Quamobrem ? *Syr.* Ne quæras. effiant, quæ secum hoc attulerunt.
 Sperabit sanctum sibi senex levatum esse harunc' abitu.
 Nam ille haud scit, ... paulum lucri quantum ei damni apporret.
 Tu nescis tu quoo scis, Dromo, si sapias. *Dr.* Mutum dices.

ACTUS IV. SCENA IV.

Chremes, Syrus.

I Ta me Dii amabunt, ut nunc Menedem vicem
 Miseret me, tantum devenisse ad eum mali.
 Illancine mulierem alere cum illa familia ?
 Etsi scio, hocse aliquot dies non sentiet :
 Ita magno desiderio fuit ei filius.
 Verum ubi videbit tantos sibi sumtus domi
 Quotidianos fieri, nec fieri modum ;
 Operabit rursus ut abeat ab se filius.
 Syrum optume, eccum. *Syr.* Cesso hunc adoriri ?
Cbr. Syre. *Syr.* Hem.
Cbr. Quid est ? *Syr.* Te mihi ipsum jamdudum optabam dari.
Cbr. Videre egisse iam nescio quid cum senex.
Syr. De illo quod dudum ? dictum ac factum reddidi.
Cbr. Bonam' fide ? *Syr.* Bona, hercle. *Cbr.* Non possum pati,
 Quin tibi caput demoliscam, accede huc, Syre :
 Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
Syr. At si scias, quam scite in mentem venerit.
Cbr. Vah, gloriare evenisse ex sententia !
Syr. Non hercle vero : verum dico. *Cbr.* Quid est ?
Syr. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem,
 Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
 Secum adduxisse, ne tu id perlentificeres.
Cbr. Probe. *Syr.* Dic fodes. *Cbr.* Nimium, inquam.
Syr. Immo si scias.
 Sed porro ausculta quod superest fallacie.
 Seie ipse dicat tuam vidisse filiam :
 Eius sibi complacitam formam, postquam aspexerit :
 Hanc cupere uxorem. *Cbr.* Modone quæ inventa est ? *Syr.* Eam :
 Et quidem jubet posci. *Cbr.* Quamobrem istoc, Syre ?
 Nam prorsus nihil intellego. *Syr.* Hui, tardus es.
Cbr. Fortasse. *Syr.* Argentum dabitur & ad nuptias,
 Aurum atque vestem qui, teneſco ? *Cbr.* Comparet ?
Syr. Id ipsum. *Cbr.* At ego illi oec do nec despondeo ?
Syr. Non ? quam ob rem ? *Cbr.* Quam ob rem, me rogas ? homini... *Syr.* Ut lubet.
 Non ego lo perpetuum dicebam illam illi ut dares,
 Verum ut similes. *Cbr.* Non mea est simulatio :
 Ita tu istac tua misceto, ne me admisceas.
 Egon', cui daturus non sum, ut ei despondam ?
Syr. Credebam. *Cbr.* Minime. *Syr.* Scire poterat fieri :
 Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jufferas
 Eo capri. *Cbr.* Credo. *Syr.* Ceterum equidem istuc,
 Chreme,
 Equi bonique facio. *Cbr.* Atqui cum maxime
 Volo te dare optiam ut fiat, verum alia via.
Syr. Fiat : quærarur aliud, sed illud quod tibi
 Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
 Id nunc reddendum est illi. neque tu scilicet
 Eo nunc confugies : Quid mea ? num mihi datum est ?
 Num jussi, num illa oppignerare filiam
 Meam

Meam me inviro poruit? verum illud, Chreme,
Dicunt: ius summum sæpe summa est malicia.
Chr. Haud faciam. *Syr.* Immo alius si licet, tibi non
licet.
Omnes te in laeta & bene ausa parte putant.
Chr. Quia egomet jam ad eam desieram. *Syr.* Immo
filium
Jube potius. *Chr.* Quamobrem? *Syr.* Quia enim in
eum suspicio est
Translata amoris. *Chr.* Quid tum? *Syr.* Quia vide-
bitur
Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit:
Et simul conficiam sæpe quod, quod volo.
Ipse adeo adest; abi, ester argentum. *Chr.* Effero.

ACTUS IV. SCENA V.

Clitipho, Syrus.

NULLA EST TAM FACILIS RES, quin difficilis sit,
Quam inveniri facias, vel me hæc deambulatione,
Quam non laboriosa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quam ne denuo
Miser aliquo extrudat hinc, ne accedam ad Bacchi-
dem.
Ut te quidem omnes Dii Denique, quantum est,
Syr.
Cum tuo isto invento, cœmque incepto perduint?
Hujusmodi res semper comminiscere,
Ubi me exarnifices. *Syr.* Is tu hinc quoniam dignus es?
Quam pene tua me perdidit protervitas?
Clit. Vellom hercle factum i ita meriti? *Syr.* Merito?
quo modo?
Næ me istuc prius ea te audivisse gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.
Clit. Quid igitur dicam tibi vis? abiisti, mihi
Amicam adduxi, quam non liceat tangere.
Syr. Jam non sum iratus: sed scia ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis? *Clit.* Apud nos. *Syr.* Non. *Clit.* Ubi
ergo? *Syr.* Apud Cliniam.
Clit. Peril. *Syr.* Bono animo es: jam argentum ad
ad eam deseres,
Quod ei es pollicitus. *Clit.* Garris, unde? *Syr.* A
tuo patre.
Clit. Ludis fortasse me. *Syr.* Ipsa te experire.
Clit. Næ ego fortunatus homo sum; deamo te, *Syr.*
Syr. Qua causa id fiat, obsecundat in loco.
Sed pater egreditur. cave quidquam admirari' sis.
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTUS IV. SCENA VI.

Chreme, Clitipho, Syrus.

Ubi Clitipho nunc est? *Syr.* Eccum me, inque. *Clit.*
Eccum hic tibi.
Chr. Quid rei esset, dixti huic? *Syr.* Dixi pleraque
omnia.
Chr. Cape hoc argentum, ac desce. *Syr.* I, quid stas
lapis?
Quin accipis? *Clit.* Cedo sane, *Syr.* Sequere hac me
ocius:
Tu hic nos, dum eximus, interea operire;
Nam nihil est illic, quod moremur olutus;
Chr. Minus quidem jam decem habet a me filia,
Quas pro alimentis esse nunc dico datas.

HEAUTONTIMORUMENOS.

Hæc ornamentis consequatur altera.
Porro hæc talenta dotis appolcunt duo.
QUAM MULTA INJUSTA ac prava sunt moribus!
Mihî nunc, relictiis rebas, invenientas est
Aliquis, labore investa mea cui dom bona.

ACTUS IV. SCENA VII.

Menodemus, Chreme.

Multo omnium me nunc fortunatissimum
Factum puro esse, gnate, cum te intellego
Relapsisse. *Chr.* Ut errat! *Men.* Te ipsum quærebam,
Chreme:
Serva, quod in te est, filium, & me, & familiam.
Chr. Cedo, quid vis faciam? *Men.* Ivenisti hodie filium.
Chr. Quid tum? *Men.* Hanc uxorem sibi dari volt Clinia.
Chr. Quæ'o, quid hominis est? *Men.* Quid? *Chr.* Jam-
ne oblitus es,
Inter nos quid sit dictum de fallacia,
Ut ea via abis te argentum auferretur? *Men.* Scio.
Chr. Ea res nunc agitur ipsa. *Men.* Quid diati, Chreme?
Erravi. *Chr.* Et quidem hæc que apud te est, Cli-
tiphonis est.
Amica? *Men.* Ita ajunt. *Chr.* Et tu credis? *Men.* Omnia.
Chr. Et illam ajunt velle uxorem, ut, cum deponderit,
Des qui aurum, ac vestes, atque alia, que opus
sunt, comparet.
Men. Id est profecto: id amica dabitur. *Chr.* Scilloce
daturam! *Men.* Vah frustra item igitur gaudis miser.
Quidvis tamen jam malo, quam hanc amittere.
Quid nunc renunciam abis te responsum, Chreme,
Ne sentias me sentisse, atque æge ferat?
Chr. Egredere nimum illi, Menodeme, indulges. *Men.*
Sine:
Inceptum est: perforce hoc mihi perpetuum, Chreme.
Chr. Dic conveniſſe, egisse te de nuptiis.
Men. Dicam: quid deinde? *Chr.* Me facturum esse
omnia.
Generum placere: postremo etiam, si voles,
Disponam quoque esse dicito. *Men.* Hæm, istuc
vulneram.
Chr. Tanto ocyus te ut possat, & tu id, quod cupis,
Quam ocyissime ut des. *Men.* Capio. *Chr.* Næ tu
propediem,
Ut istam rem video, istius obstarabere.
Sed hæc ut ut sunt, cantum, & paulatim dabis,
Si sapias. *Men.* Faciam. *Chr.* Abi intro: vide,
quid possulet.
Ego domi ero, si quid me voles. *Men.* Sans volo:
Nam te scientem faciam, quidquid egero.

ACTUS QUINTUS

SCENA I.

Menodemus, Chreme.

Go me non tam astutum, neque ita
perficacem esse, id scio:
Sed hic adjutor meus, & monitor, &
præmonstrator Chreme
Hoc mihi præstat. in me quidvis ha-
rum rerum convenit,
Quæ sunt dicta in stultum, caudæ,
ſiſtes, alius, plumbeus:

In illum nihil potest: nam exsuperat ejus stultitia hæc omnia.

Chr. Ohe, jam desine Deos, uxor, gratulando obtundere.

Tuum esse inventam gnatum; nisi illos ex tuo ingenio judicas.

Us nil credas intellegere, nisi idem dictum sit centies.

Sed interim quid illic jansudum gnatus cessat cum Syro?

Men. Quos ais homines, Chreme, cessare? *Chr.* Hem, Menedeme, advenis?

Dic mihi, Clinia, quæ dixi, nunciastin? *Men.* Omnia.

Chr. Quid ait? *Men.* Gaudere adeo occupit, quasi qui capiunt nuptias.

Chr. Ha, ha, hæ. *Men.* Quid risisti? *Chr.* Servi venire in mentem Syri

Calliditates. *Men.* Itane? *Chr.* Voltus quoque hominum fingit felus.

Men. Gnatus quod se assumulat lærum, id dicis? *Chr.* Id, *Men.* Iridem istuc mihi

Venit in mentem. *Chr.* Veteraror. *Men.* Magi, si magi noris, putes

Ita rem esse. *Chr.* Aio tu? *Men.* Quin tu aufulta.

Chr. Mane: prius hoc scire expeto,

Quid perdidideris. nam ubi desponsam nunciastis filio,

Contritus injicite verba tibi Dromonem scilicet,

Sponsæ vestem, aurum atque ancillas opus esse, argentum ut daret.

Men. Non. *Chr.* Quid non? *Men.* Non, inquam. *Chr.* Neque ipse gnatus? *Men.* Nil prorsus, Chreme.

Magis unum etiam instare, ut hodie consecratur nuptiæ.

Chr. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? *Men.* Nihil.

Chr. Quamobrem? *Men.* Neicio equidem: sed te miror, qui alia tam plane scias.

Sed ille tuus quoque Syrus idem mire finxit filium,

Ut ne paulum quidem suboleat esse amicam hanc Clinia.

Chr. Quid ais? *Men.* Mitto jam oculari, atque amplexari: id nil puto.

Chr. Quid est, quod amplius simuletur? *Men.* Vah.

Chr. Quid est? *Men.* Audi modo:

Est mihi in ultimis conclave adibus quoddam retro:

Huc est intro larus lectus, vestimentis stratus est.

Chr. Quid, postquam hoc est factum? *Men.* Dictum ac factum, huc abiit Clitipho.

Chr. Solus? *Men.* Solus. *Chr.* Timeo. *Men.* Bacchis consecuta est illico.

Chr. Sola? *Men.* Sola. *Chr.* Perli. *Men.* Ubi abire intro, operare otium. *Chr.* Hem.

Clinia hæc feri videbat? *Men.* Quidni? una mecum simul.

Chr. Illi est amica Bacchis, Menedeme: occidi.

Men. Quamobrem? *Chr.* Decem dierum vix mi est familia.

Men. Quid? istuc times, quod operata amico ille dat suo?

Chr. Immo quod amicæ. *Men.* Si dat. *Chr.* An dubium id tibi est?

Quemquamne animo tam comi esse, aut leni putas, qui se vidente amicam pariat suam? *Men.* Ah,

Quidni? quo verba facilius denrur mihi.

Chr. Derides? merito mihi nunc ego tuccefeo.

Quot res dedere, ubi possem perentiscere,

Ni essem lapsi? quæ vidi? vix misero mihi!

At nunc illud haud insultum, si vivo, ferent:

Nam jam — *Men.* Non tu te cohibes? non te respicis?

Non tibi ego exempli factis sum? *Chr.* Prz iracundia.

Menedeme, non sum apud me. *Men.* Tene istuc loqui?

Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,

Foris sapere, tibi non posse te auxiliari?

Chr. Quid faciam? *Men.* Id, quod me fecisse ajebas parum:

Fac esse te patrem sentiat: fac ut audeat

Tibi credere omnia, abs te petere & poscere,

Ne quam aliam quærat copiam, ac te deleat.

Chr. Immo abeat potius multo quovis gentium.

Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:

Nam si illi pergo suppeditare sumibus,

Menedeme, mihi illic vere ad rastros res redit.

Men. Quor incommoda tibi in hac re capies, nisi cavet?

Difficilem ostendes te esse, & ignoscere tamen

Post, & id ingratum. *Chr.* Ah, nescis quam doleam.

Men. Ut lubet.

Quid hoc, quod volo, ut illa nubat nostro? nisi quid est,

Quod maxis. *Chr.* Immo & gener & affines placent.

Men. Quid dotis dicam te dixisse nilio?

Quid, obticuit? *Chr.* Dotis? *Men.* Ita dico. *Chr.* Ah.

Men. Chreme,

Ne quid vereris, si minus? nil nos dos movet.

Chr. Duo talenta pro te nostra ego esse decrevi satis:

Sed ita dictu opus est, si me vis salvum esse, & rem, & filium,

Me mea omnia bona doti dixisse illi. *Men.* Quam rem agis?

Chr. Id mirari te simulo, & illum hoc rogitato simul,

Quamobrem id faciam. *Men.* Qu in ego vero, quamobrem id facias, nescio.

Chr. Ego? ut illius animum, qui nunc luxuria & lascivia

Diffuit, retundam, & redigam, ut quo se vortat nesciat.

Men. Quid agis? *Chr.* Mitte, sine me lu hac re gerere mihi morem. *Men.* Sino.

Itane vis? *Chr.* Ita. *Men.* Fiat. *Chr.* Ac jam, uxorem ut accersat, parat.

Hic ita, ut liberor est æquom, dictis confortabitur.

Sed Syrum.... *Men.* Quid eum? *Chr.* Ego? si vivo, adeo etornatum dabo,

Adeo depeutum, ut, dum vivat, meminerit semper mei:

Qui sibi me pro deridiculo ac delectamento putat.

Non, ita me Di ament, audeat facere hæc viduas mulieri,

Quæ in me secta.

ACTUS V. SCENA II.

Clitipho, Menedemus, Chremes, Syrus.

I Tane tandem quæso est, Menedeme, ut pater

Tam in brevi spatio omnem de me ejecerit animum paris?

Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi mihi?

Volgo

Volgo faciunt. *Men.* Scio tibi esse hoc gravius multo ac durius,
Cui sit: verum ego haud minus egre patior id,
qui nescio;
Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex animo volo.

Clit. Hic patrem esse aiebas? *Men.* Ecce. *Clit.* Quid me inculcas, Clitipho?
Quidquid ego huius feci, tibi prospexi, & stultitiz tue.

Ubi te vidi animo esse omisso, & suavia in presentia

Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudo;

Cepi rationem, ut neque tu egeres, neque ut hæc posses perdere.

Ubi, cui decuit primo, tibi non luit per te mihi dare,

Abiit ad proximos tibi qui erant, eis commisi, & credidi.

Ibi tuæ stultitiz semper erit presidium, Clitipho,
Victus, vestitus, quo in tectum te receptus. *Clit.*

Hei mihi!
Chr. Sarius est, quam ea ipso hæc hæc possidere Bacchidem.

Syr. Disperii: scelestus quantas turbas concivi inscius!
Clit. Emori cupio. *Chr.* Prius, queso, dicere quid sit vivere:

Ubi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.

Syr. Hæc, licetne? *Chr.* Loquere. *Syr.* At tuto? *Chr.*

Loquere. *Syr.* Quæ ista est pravitas,

Quæve amenitas est, quod peccavi ego, id obesse huic? *Chr.* Illicet,

Ne te admisce: nemo accusat, Syre, te: nec tu aram tibi,

Neque precatorem pararis. *Syr.* Quid agis? *Chr.*

Nil succenseo,

Nec tibi, nec huic; nec vos est æquum, quod facio, mihi.

Syr. Abiit. vah, rogasse vellem. *Clit.* Quid, Syre? *Syr.*

Unde mihi pererem cibum:

Ita nos alienavit. tibi jam esse ad forem intellego.

Clit. Adeon' rem rediisse, ut periculum etiam fame mihi sit, Syre?

Syr. MODO LICEAT VIVERE, est spes. *Clit.* Quæ? *Syr.*

Nos esurituros satis.

Clit. Irrides in re tanta, neque me quidquam consilio adjuvas?

Syr. Immo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi, dum loquitor pariter:

Et, quantum ego intellegere possum. *Clit.* Quid?

Syr. Non aberit longius.

Clit. Quid ergo? *Syr.* Sic est: non esse horum te arbitror. *Clit.* Quid istud, Syre?

Satin' sanus es? *Syr.* Ego dicam, quod mihi in mentem: tu diiudica.

Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,

Quæ propior esset, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia

Postquam est inventa vera, inventa est causa, quæ te expellerent.

Clit. Est verisimile. *Syr.* An tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?

Clit. Non arbitror. *Syr.* Nunc aliud specta: MATREM OMNES FILIIS

In peccato adiutrices, auxilio in paterna injuria

HEAUTONTIMORUMENOS.

Solent esse: id non fit. *Clit.* Vetum, quid ergo nunc faciam, Syre?

Syr. Suspicionem istanc ex illis quæte: rem profer palam.

Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces cito, aut

Scibus cujus sis. *Clit.* Recte fundes: faciam. *Syr.*

Sat recte hoc mihi in

Mentem venit: namque adolescens, quam in minima spe situs eris,

Tam facillime patris pacem in leges consociet suas.

Eriam haud scio an uxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.

Quid hoc autem? senex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum est,

Miror non iussisse illico me arripi. ad Menodemum hinc pergam.

Eum mihi preatorem paro: seni nostro fidei nihil habeo.

ACTUS V. SCENA III.

Sofstrata, Cbremes.

Profecto, nisi caves tu homo, aliquid gnato conficietis mali:

Idque adeo miror, quomodo

Tam ineptum quidquam tibi venire in mentem, mi vir, poruerit.

Chr. Oh, pergit' mulier esse? ullamne ego rem unquam in vita mea

Volui, quin tu in ea re mihi advoctratrix fueris, Sofstrata?

At si rogitem jam, quid est quod peccem, aut quamobrem id faciam, nescias:

In qua re nunc tam confidenter reslas, stulta. *Sofstr.*

Ego nescio?

Chr. Immo scis potius, quam quidem tedeat ad iniegrum eadem oratio.

Sofstr. Oh, iniquos es, qui me iacere de re tanta postules.

Chr. Non postulo. jam loquere. nihilo minus ego hoc faciam tamen.

Sofstr. Facies? *Chr.* Verum. *Sofstr.* Non vides quantum mali ex ea re excites?

Subditum se suspicatur. *Chr.* Subditum! ain tu?

Sofstr. Certe sic erit,

Mi vir. *Chr.* Consistere, *Sofstr.* Au, obsecro te, istuc inimicis fiet.

Egon' confitear meam non esse filiam, qui sit meus?

Chr. Quid meuis? ne non, cum velis, convinces esse illum tuum?

Sofstr. Quod filia est inventa? *Chr.* Non; sed, quod magis credendum fier,

Id, quod est consimilis moribus,

Facile convinces ex te natum: nam tui similis est probe:

Nam illi nihil vitii est relictum, quin sit & idem tibi:

Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

Sed ipse egreditur, quam severus! rem cum videas, censas.

ACTUS V. SCENA IV.

Clitipho, Sofstrata, Cbremes.

Si unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi

Fus.

P. T E R E N T I I

HEAUTONTIMORUMENOS. 297

Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro,
Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miserificat
mei;
Quod peto & volo, parentes meos ut communiter
mihi.
Sofr. Obsecro, mi gnat, ne istuc in animum indacas
tuum.
Alienum esse te. *Clit.* Sum. *Sofr.* Miseram me! hoc-
cine quaesisti, obsecro?
Ita mihi atque huic sis superstes, ut ex me atque
hoc natus es:
Et cave posthac, si me amas, unquam istuc ver-
bum ex te audiam. *Chr.* At
Ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sen-
tiam.
Clit. Quos? *Chr.* Si scire vis, ego dicam: gerro, i-
ners, staus, belluo,
Ganeo, damnoctus. crede; & nostrum te esse credito.
Clit. Non sunt hzc parentis dicta. *Chr.* Non, si ex
capite sis meo
Natus, item ut ajunt Minervam esse ex Jove, ea
causa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
Sofr. Di istuc prohibeant. *Chr.* Deos nescio: ego, quod
potero, fedale.
Quis id, quod habes, parentes: quod abest, non
queris: patri
Quomodo obsequare, & serves quod labore inve-
nerit.
Non mihi per fallacias adducere aote oculos! pudet
Dicere hac presente verbum turpe: at te id nullo
modo
Facere puduit. *Clit.* Eheu, quam oant totus dis-
pliceo mihi!
Quam pudet! neque, quod principium incipiam ad
placandum, scio.

ACTUS V. SCENA V.

Menodemus, Chremes, Clitipho, Sofrata.

E Nimvero Chremes nimis graviter cruciat adolescen-
tulum,

Nimisque inhumane. exeo ergo, ut pacem concillem.
optume.
Ipsos video. *Chr.* Ehem, Menodeme, cur non ac-
ceris jubes
Filiam, & quod dotis dixi, firmas? *Sofr.* Mi vir,
te obsecro
Ne facias. *Clit.* Pater, obsecro ut mi ignoscas. *Men.*
Da veniam, Chreme.
Sine te exorent. *Chr.* Egon' mea bona ut dem Bac-
chidi dono seient?
Non faciam. *Men.* At nos non sinemus. *Clit.* Si
me vivom vis, pater,
Ignosce. *Sofr.* Age, Chremes mi. *Men.* Age, que-
lo, ne tam obfirma te, Chreme.
Chr. Quid istuc? video non licere, ut comperam, hoc
pertendere.
Men. Facis ut te decet. *Chr.* Ea lege hoc adeo fa-
ciam, si facit id,
Quod ego hunc equom canseo. *Clit.* Pater, omnia
faciam: impetra.
Chr. Uxorem ut ducas. *Clit.* Pater. *Chr.* Nihil audio.
Men. Ad me recipio:
Faciet. *Chr.* Nil etiam audio ipsum. *Clit.* Peril.
Sofr. An dobitur, Clitipho?
Chr. Immo strum volt? *Men.* Faciet omnia. *Sofr.* Hac,
dam incipias, gravis sunt,
Dumque ignores: ubi cognoris, facilia. *Clit.* Fa-
ciam, pater.
Sofr. Nate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam
to facile ames,
Filiam Phanocratz nostri. *Clit.* Rufanne illam virginem,
Cetiam, (pario ora, adaneo naso! non possum, pater.
Chr. Eja, ut elegans est. credas animum ibi esse. *Sofr.*
Aliam dabo.
Clit. Quid istuc? quandoquidem ducenda est, egomet
habeo propemodum,
Quam volo. *Sofr.* Nunc laudo te, gnat. *Clit.* Ar-
chonidi hujus filiam,
Sofr. Perplacet. *Clit.* Pater, hoc nunc refat. *Chr.* Quid?
Clit. Syro ignoscas volo,
Que mea causa fecit. *Chr.* Fiat. Vos valet, &
plaudite.

CALLIOPIUS BACENSIS.

A D E L P H I.

ACTA LUDIS FUNEBRIBUS L. EMILII PAULI. QUOS FECERE Q. FABIVS MAXIMVS, P.
CORNELIVS AFRICANVS. EGERE L. ATTILIVS PRÆNESTINVS, MINVICIVS
PROTIMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDIVS, TIBIVS SARRANIVS.
FACTA E GRÆCA MENANDRU. L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

P E R S O N Æ.

P R O L O G U S.

MICRO JUVEN.
DEMEA JUVEN.
SANNIO IENO.
EUCHINVS ADOLESCENS.
SYRVS SERVVS.
CYRISPHO ADOLESCENS.

SOSTRATA, matrona.
CANTHARA MATRIV.
PAMPHILA PUERPERA.
GETA SERVVS.
HEGIO JUVEN.
DROMO SERVVS.

P E R S O N Æ M U T Æ.

TIBICINA Cæspionis amica.
PARNENO SERVVS.

P p

ARGV.

ARGUMENTUM.

C. Sulpicio Apollinari Auctore.

DUOS cum haberet Demea adolescentulus,
Dux Micio fratri adoptandum Æschinum,
Sed Ctesiphonem retinet. hunc citharistria
Leptis capium, sub doto ac tristi potare,
Frater celebrat Æschinus; famam quoque
Amoris in se transferebat; doneque
Fiduciam leoni eripuit; uti uideret
Idem Æschinus circum Asiaticam pauperculam;
Fidemque dederat, hunc sibi uxorem fore.
Demea iurare, & gressum ferre. non tamen,
Ut veritas patefacta est, ducit Æschinus
Vitiatum, puerum Ctesiphonem citharistram,
Exorat suo potare doto Demea.

PROLOGUS.

Prologum poeta sensit scripturam suam
 Ab iniquis observari, & adversarios
 Rapere in peiorem partem, quam acti sumus;
 Indicio de se ipse etit; vos eritis iudices,
 Laudine an vitio duci factum id oporteat.
 Synprothelconces Diphili comœdia est:
 Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
 In Græcia adolescens est, qui lenoni eripit
 Meretricem, in prima fabula. eum Plautus locum
 Reliquit integrum: eum hic locum sumit sibi
 In Adelphos: verbum de verbo expressum extulit.
 Eam nos acturi sumus novam: pernoscite,
 Furtivæ factum existentis, an locum
 Reprehensum, qui prateritis negligentia est.
 Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
 Eam adjuvare, assidue una scribere:
 Quod illi maledictum vehemens esse existant,
 Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet,
 Qui vobis universis, & populo placent;
 Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
 Sui quisque tempore usu est sine superbia.
 Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
 Senes qui primi venient, hic partem aperient:
 In agendo partem ostendent. Facite, æquanimis
 Poetæ ad scribendum augeat industriam.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Micio.

TORAX. non rediit hac nocte a cena
 Æschinus,
 Neque servolorum quisquam, qui ad-
 versum jerant!
 Perfectio hoc vere dicunt: si absis ul-
 pian,
 Aut ibi cesses, evenire ex satius est,
 Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
 Irata, quam illa, quæ parentes propitiæ.
 Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,

ADELPHI.

Aut tete amari, aut potare, aut animo oblequi,
 Ex tibi bene esse soli, cum tibi sit male.
 Ego, quia non rediit filius, quæ cogito?
 Quibus nunc sollicitor rebus? ne aut ille alserit,
 Aut usquam ceciderit, aut præfegerit
 Aliquid. vah, quemquamne hominem in animum in-
 sistere, aut
 Patrare, quod sit carius, quam ipse est sibi!
 Atque ex me hic natus non est, sed ex fratre. is
 adeo
 Dissimili studio est. jam inde ab adolescentia,
 Ego hanc clementem vitam urbanam atque orium
 Secutus sum: & quod fortunatum isti putant,
 Uxorem numquam habui. ille contra, hæc omnia:
 Ruri agere vitam, semper parce ac duriter
 Se habere: uxorem duxit: nati filii.
 Duo. inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
 Eduxi a parvulo, habui, amavi pro meo:
 In eo me oblecto: solum id est carum mihi.
 Ille ut item contra me habeat, facio sedulo:
 Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
 Pro meo jure agere: postremo, alii clanculum
 Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
 Ea ne me celet, consulescitur filium:
 Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem, aut
 Audebit, tanto magis audebit ceteros.
PUDORE ET LIBERALITATE liberos
 Retinere, satius esse credo, quam metu.
 Hæc fratri mecum non conveniunt, neque pla-
 cent.
 Venit ad me sæpe clamitans, Quid agis, Micio?
 Cur perdis adolescentem nobis? cur amas?
 Cur potas? cur tu his rebus sumum fuggis?
 Vestitu nimio indulges: nimium inepes es.
 Nimium ipse est durus, præter æquonque & bonum:
 Et errat longe, mea quidem sententia,
 Qui imperium credas gravius esse aut stabilius,
 Vi quod sit, quam illud, quod amicitia adiungitur.
 Mea sic est ratio, & sic animum induco meum:
 Malo constare qui sum officium facit,
 Dum id relictum iri credit, tamper cavet:
 Si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit.
 Quem beneficio adjungas, ille ex animo facit:
 Studet par referre, præiens absensque idem erit.
 Hoc patrium est, potius consuefacere filium
 Sui sponte recte facere, quam alieno metu.
 Hoc pater, ac dominus interest. hoc qui nequit,
 Fateatur nescire imperare liberis.
 Sed estne hic ipse, de quo agebam? & certe is est.
 Nescio quid tristem video. credo jam, ut solet,
 Jurgabit. Salvum te advenire, Demea,
 Gaudemus.

ACTUS I. SCENA II.

Demea, Micio.

EHem, opportune te ipsum querito.
 Mice. Quid tristis es? Dem. Rogas me, ubi na-
 bis Æschinus
 Siet, quid tristis ego sim? Mice. Dixi hoc fore?
 Quid fecit? Dem. Quid ille fecerit? quem neque pu-
 det
 Quidquam, nec metuit quemquam, neque legem pu-
 tat

Teneo

Tenere se ollam. nam illa, quæ antehac facta sunt, Omitto: modo quid designavit? *Mic.* Quidnam id est?

Dem. Fores effregit, atque in ædes irruit
Alienas: ipsum domum arripit omnem familiam
Multavit utique ad mortem: eripuit mulierem,
Quam amabat, clamant omnes indignissime
Factum esse, hoc adventitii quot mihi, *Micio*,
Dixere? in ore est omni populo. denique,
Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?
Nollum hujus simile factum? hæc cum illi, *Micio*,
Dico, tibi dico, tu illam corrumpi sinis.

Mic. HOMINE IMPERITO namquam quidquam inju-
stius.

Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum potat.
Dem. Quorum istuc? *Mic.* Quia tu, Demea, hæc ma-
le iudicas.

Non est flagitium, mihi crede, adolescentulorum
Scotari, oque potare, non est, neque toros
Effringere. hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non sunt egestas lacere nos, tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia,
Injuriæ est: nam si esset unde id heret,
Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per atatem licet,
Potius quam, ob rei expectatum ejecisset foras,
Alienore ætate post faceret tamen.

Dem. Proh Jupiter! tu homo adigis me ad infaniam.
Non est flagitium facere hæc adolescentulorum? *Mic.*
Ah,

Ausculata, ne me obtundas de hac re sapius.
Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxam partem feram.
Opsonat? potat? olet onguenta? de meo.
Amat? dabitur a me argentum, dum erit commodum;
Ubi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituitur, discedit
Vestem? refaretur. est, Dis gratia,
Et unde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.
Postremo aut desine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare ostendam. *Dem.* Hei mihi!
Paret esse dice ab illis, qui vere sciunt.

Mic. Natura 10 illi pater es, consilis ego.
Dem. Tui consulis quidquam? *Mic.* Ah! si pergis,
abiero.

Dem. Sicline agis? *Mic.* An ergo toties de eadem re
audiam?

Dem. Curz est mihi. *Mic.* Et mihi curz est: verum,
Demea,

Curemus æquam oterque partem: tu alterum,
Ego item alterum. nam ambos curare, propmodum
Reposcere illum est, quem dedisti. *Dem.* Ah *Micio*!

Mic. Mihi sic videtur. *Dem.* Quidquid tibi si istuc
placet,

Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
Jam si verbum onum possideat, *Mic.* Rursum, Demea,
Inscire? *Dem.* An non credis? repeton? quem dedi?
Egre est. alienum non sum. si obito? hein, desino.
Unamvis curem: curo: & est Dis gratia,
Quom ita, ot volo, est. iste tuus ipse scotiet
Posterior: nolo in istam gravem dicere.

Mic. Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit.
tamen

Non nihil molesta hæc sunt mihi: sed ostendere,
Ide egre pati, illi nolui. nam ita est homo:

Cum placo, adeo fac sedulo, & deterreo;
Tamen vix humane patiur: verum si angeam,
Aut etiam adustior sim ejus iracundiz,
Infantum profecto cum illo, et si ætationis
Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem, aut cui non dedit
Aliquid? postremo nuper (credo jam omnium
Tædebat) dixi velle uxorem ducere.
Sperabam jam deservisse adolescentiam:
Gaudebam. ecce autem de integro: nisi, quidquid est,
Volo scire, atque hominem convincere, si apud su-
rum est.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Servio, Æschine.

Bisero, populares, ferte misero atque
iocuncti auxilium:

Subvenite inopi. *Æsch.* Otiose: nunc
jam illico hic consistite:

Quid respectas? nihil periculi est: num-
quam, dum ego adero, hic re-
Tangeat. *Serv.* Ego istam inviti omnibus.

Æsch. Quamquam est sceleratus, non committet hodie
omquam iterum ot vapulet.

Serv. Audi, Æschine, ne ignarum fuisse te dicas meo-
rum morum;

Ego leno som. *Æsch.* Scio. *Serv.* At ita, ut usquam
sunt fide quiquam optuma.

Tu quod te posterius parges, nolle hanc injuriam
mihi

Factam esse: hujus non faciam. crede hoc, ego meum
jas persequar:

Neque to verbis solves omquam, quod re mi male-
feceris.

Novi ego vestra hæc: Nollem factam: Jusjoran-
dam dabitur, esse te

Indignum injuria hac; indignis cum egomet sim ac-
cepseris modis.

Æsch. Abi praestruere, ac fores aperi. *Serv.* Ceterum
hoc nihil facis.

Æsch. I intro nunc jam. *Serv.* At enim non sinam.
Æsch. Accede illuc, Parmeno:

Ninjam abisti istoc: hic propter hanc assiste. hem,
sic volo.

Cave non jam oculis a meis oculis quoquam di-
moveas tuos.

Ne mora sit, si innuerim, quio pugnas continuo in
mala hæreat.

Serv. Istuc volo ergo ipsam experiri. *Æsch.* Hem, ser-
va. omite mulierem.

Serv. O facina! indignum. *Æsch.* Geminabit, nisi ca-
ves. *Serv.* Hei misero mihi!

Æsch. Non innueram: verum in istam partem potius
peccatio tamen.

I nunc jam. *Serv.* Quid hoc rei est? regnumne, Æ-
schine, hic tu possides?

Æsch. Si possiderem, ornatus es tuis virtutibus.
Serv. Quid tibi rei mecum est? *Æsch.* Nihil. *Serv.* Quid?

nolui? qui sim? *Æsch.* Non desidero.
Serv. Terigin' tui quidquam? *Æsch.* Si attigisses, ferres
infortunium.

San. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?
Responde. *Æsch.* Ante ardes non facisse eris melius hic convicium?
 Nam si molestus pergis esse, jam intro abscipere, atque ibi
 Usque ad necem operiere loris. *San.* Loris liber?
Æsch. Sic eris.
San. O hominem impurum! hincine libertatem ajunt esse æquam omnibus?
Æsch. Si satis jam debaccharus es, leno, audi si vis nunc jam.
San. Egon debaccharus sum autem, an tu in me? *Æsch.*
 Mitte ista, atque ad rem redi.
San. Quam rem? quo redeam? *Æsch.* Jamne me vis dicere id, quod ad te attinet?
San. Cupio, æqui modo aliquid. *Æsch.* Vah, leno iniqua me non volt loqui!
San. Leno sum, fateor, perniciem communis adolescentium,
 Perjurus, pestis: tamen tibi a me nulla est orta injuria.
Æsch. Nam hercle etiam hoc refert. *San.* Illuc quæso redi, quo cepsisti, *Æschine*.
Æsch. Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vortat male:
 Argenti tantum dabitur. *San.* Quid, si ego tibi illam nolo vendere?
 Coges me? *Æsch.* Minime. *San.* Namque id metu.
Æsch. Neque vendendam censo,
 Quæ libera est: nam ego liberali illam assero causa manu.
 Nunc vide utrum vis, argentum accipere, an causam meditari tuam.
 Delibera hoc, dum ego redeo, leno. *San.* Proh suprema Jupiter!
 Minime miror, qui insanire occipiunt ex injuria.
 Domo me tripuit, verberavit: me invito abduxit meam.
 Ob malefacta hæc tantidem emtam postulat sibi tradier.
 Homini misero plus quingentes colaphos infregit mihi.
 Verum enim, quando bene promeruit, fiat: suum jus postulat.
 Age, jam cupio, modo si argentum reddat. sed ego hæc harsolot:
 Ubi me dixero dare tanti, testes faciet illico,
 Vendidisse me: de argento somnium: Mox, cras redi.
 Id quoque possum ferre, si modo reddat: quamquam injuriam est.
 Verum cogito id, quod res est: quando eum questum ceperis,
 Accipiunda & multistanda injuria adolescentium est.
 Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes puro.

ACTUS II. SCENA II.

Syrus, Sannio.

T Ace, egomet conveniam jam ipsum: cupide accipiat jam factu, atque etiam
 Bene dicat secum esse actum. Quid istuc, Sannio, est, quod te audio
 Nescio quid cum hero concertasse? *San.* Numquam vidi iniquum

Certationem comparatam, quam hæc hodie inter nos fuit.
 Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defecsi fumus.
Syr. Tua culpa. *San.* Quid agerem? *Syr.* Adolescenti morem gestum oportuit.
San. Qui potui melius, qui hodie usque os præbui?
Syr. Age, scis quid loquar?
 PECUNIAM IN LOCO neglegere, maximum interdum est lucrum. hui!
 Metuisti, si ovis de tuo jure concessisses paululum, Atque adolescenti esses motigeratus, hominum hominibus multissime;
 Ne non tibi illuc funeraret? *San.* EGO MEM PARTIO non emo.
Syr. Numquam rem facies. abi, nescis inescare homines, Sannio.
San. Credo istuc melius esse: verum ego oamquam adeo astutus fui,
 Quia, quidquid possem, mallem auferre potius in præsentia.
Syr. Age, novi tuum animum: quasi jam usquam tibi sint viginti minæ,
 Dum huic obsequere. præterea autem, te ajunt proficisci Cyprum. *San.* Hem.
Syr. Coemisse hinc, quæ illuc veheres, multa; navem conductam: hoc scio,
 Aninus tibi pendet: ubi illinc, spero, redieris, tam eo hoc ages.
San. Nulquam pedem. perii hercle: hæc illi spe hoc incoperunt. *Syr.* Timet:
 Injeci scrupulum homini. *San.* O scelera! illud vide, Ut in ipso articulo oppressit. emte mulieres Complares, & item hinc alia, quæ porto Cyprum. Nisi eo ad mercatum venio, damnum maximum est. Nunc si hoc omitto, actum agam: ubi illinc rediero, Nihil est, refrixerit res: Nunc demum venis? Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere, Quam aut hic manere tam diu, aut tum persequi.
Syr. Jamne enumerasti id quod ad te redituum putes?
San. Hoccine illo dignum est? hoccine incipere *Æschine*! Per oppressionem ut hanc mihi eripere postulet?
Syr. Labascit. unum hoc habeo. vnde si facis placet:
 Potius quam venias in periculum, Sannio, Serveline an perdas totum, dividuum face.
 Minas decem contradet alicunde. *San.* Hei mihi! Etiam de forte nunc venio in dubium miser. Pudet oih: omnes dentes labefecit mihi: Præterea colaphis tuber est totum caput. Etiam insuper destrudet? nusquam abeo. *Syr.* Ut lubet. Numquid vis, quid abeam? *San.* Immo hercle hoc quæso, Syre;
 Ut ut hæc sunt facta, potius, quam lites sequar, Meum mihi reddat, saltem quanti emta est. Syre, Scio te non usum antehac amicitia mea: Memorem me dices esse, & gratum. *Syr.* Sedulo Faciam, sed Ctesiphonem video. letus est De amica. *San.* Quid, quod te oro? *Syr.* Paulisper mane.

ACTUS II. SCENA III.

Ctesipho, Syrus.

A Bi quisvis homine, cum est opus, beneficium accipere gaudes:

Verum

Verum enimvero id demum iuvat, si, quem æquum est facere, is benefacit.

O frater, frater, quid ego nunc te laudem? satis certo scio,

Namquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quoniam superet tua!

Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror.

Fraternum homini nemini esse primarum artium magni principem.

Syr. O Ctesipho. *Cresf.* O Syre, Æschinus ubi est? *Syr.* Ellum, te expectat domi. *Cresf.* Hem.

Syr. Quid est? *Cresf.* Quid sit? illius opera, Syre, uunc vivo, festivum caput!

Omnia sibi qui post putarit esse præ meo commodo, Maledicta, fumam; meum amorem, & peccatum in se transtulit.

Syr. Nihil pote supra. *Cresf.* Quidnam fores crepuit? *Syr.* Mane, mane, ipse exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

Æschinus, Sannio, Ctesipho, Syrus.

Ubi ille est sacrilegus? *San.* Me querit, numquidnam esset? occidi:

Nil video. *Æsch.* Ehem, opportune: teipsum querito, quid sit, Ctesipho?

In turo est omnis res, omite vero tristitiam tuam. *Cresf.* Ego illam hercle vero omitto, qui quidem te habeam fratrem, o mi Æschine!

O mi germane! ah, veretur coram in os te laudare amplius,

Ne id assentandi magis, quam quo habeam gratum, facere existimes.

Æsch. Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos, Ctesipho.

Hoc mihi dolet, non pene sero scisse, & pene in eum locum

Redisse, ut si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliari.

Cresf. Pudebat. *Æsch.* Ah, stultitia est istæ, non pudor: tam ob parvolam

Rem pene e patria! turpe dictu. Deos quaeso, ut istæc prohibeant.

Cresf. Peccavi. *Æsch.* Quid ait tandem nobis Sannio. *Syr.* Jam mitis est.

Æsch. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam. tu intro ad illam, Ctesipho.

San. Syre, insta. *Syr.* Eamus; namque hic properat in Cypriam. *San.* Ne tam quidem;

Quamvis etiam maneo otiosus hic. *Syr.* Reddetur, ne time.

San. At ut omne reddat. *Syr.* Omne reddet, tace modo, ac sequere hac. *San.* Sequor.

Cresf. Heus, heus Syre. *Syr.* Hem, quid est? *Cresf.* Obsecro hercle, hominem istum impurissimum

Quamprimum absolvitote, ne, si magis irritatus fiet,

Aliqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuo perierim.

Syr. Non fiet: bono animo es. tu cum illa te intus oblecta interim,

Et lectulos jube sterni nobis, & parari cetera.

Ego jam transiitæ te convertam me domum cum opinio.

Cresf. Ita quaeso: quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

ACTUS TERTIUS

SCENA I.

Sostrata, Canthara.

Blecco, mea nutrit, quid nunc fiet?

Can. Quid fiet rogas?

Redde edepol, spero. *Sostr.* Modo dolores, mea tu, occipiunt primum.

Can. Jam nunc times, quasi numquam adfueris, numquam ture pepereris.

Sostr. Miseram me, neminem habeo, solæ sanas: Geta autem hic non adest:

Nec quem ad obstericem mittam, nec qui accessat Æschinum.

Can. Pol is quidem jam hic aderit: nam, numquam unum intermixit diem,

Quin semper veniat. *Sostr.* Solus mearum miseriarum est remedium.

Can. E re nata melius fieri haud potuit, quam factum est, hera;

Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimum,

Talem, tali genere atque animo, natum ex tanta familia.

Sostr. Ita pol est, ut dicis. salvos nobis, Deos quaeso, ut fiet.

ACTUS III. SCENA II.

Geta, Sostrata, Canthara.

Nunc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia confitent,

Atque huic malo salutem querant, auxilii nihil asferant;

Quod mihi que, heraque, filiarque herili est. vix misero mihi!

Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest,

Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia.

Hocine scelus? o scelera! o genera sacrilega! o hominem impium!

Sostr. Me miseram, quidnam est, quod sic video timidum & properantem Geram?

Ger. Quem neque fides, neque iurjurandum, neque illum misericordia

Repreffit, neque reflexit, neque quod partus iustabar prope,

Cui miseræ indignæ per vim vitium obtulerat. *Sostr.* Non intellego

Satis quæ loquatur. *Can.* Propius, obsecro, accedamus, Sostrata. *Ger.* Ah,

Me miserum, vix sum compos animi, ita ardeo i. rancia.

Nihil est, quod malim, quam totam familiam dari mihi obviam,

Ut iram hanc in eos evomam omnem, dum agri-tudo hæc est recens:

Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modo.

Seni animam primum extinguere ipsi, qui istud produxit scelus!

Tam autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis!
 Sublimem medium primum arripere, & capite in terram fluctuarem,
 Ut cerebro dispergat viam.
 Adolescenti ipsi eriperem oculos, posthac precipitem darem,
 Ceteros ruere, agerem, rapere, tunderem, & proflernerem.
 Sed passio hoc malo herum impertiri prope? *Sofr.* Revocemus. *Geta.* Ger. Hem,
 Quisquis es, sine me. *Sofr.* Ego sum Sofrata, *Ger.* Ubi ea est? te ipsam querito:
 Te exspecto. oppido opportune te obtulisti mi obviā,
 Hera. *Sofr.* Quid est? quid trepidas? *Ger.* Hei mihi! *Sofr.* Quid festinas, mi Geta?
 Animam recipe. *Ger.* Proflus, *Sofr.* Quid istuc proflus ergo est? *Ger.* Peritimus.
 Actum est. *Sofr.* Eloquere ergo, obsecro te, quid sit. *Ger.* Jam, *Sofr.* Quid jam, Geta?
Ger. Aeschinus, *Sofr.* Quid is ergo? *Ger.* Alienus est ab nostra familia. *Sofr.* Hem,
 Perii, quare? *Ger.* Amare cepit aliam. *Sofr.* Vae miser mihi!
Ger. Neque id occulte fert. a lenone ipse eripuit palam,
Sofr. Satin' hoc certum est? *Ger.* Certum. hisce oculis egomet vidi, Sofrata, *Sofr.* Ah,
 Me miseram! quid credas jam? aut cui credas? nostrumne Aeschinum,
 Nostram vitam omnium, in quo nostrae spes opesque omnes sitae
 Erant, qui sine hac jurabat se unum nunquam victurum diem,
 Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris, ita obsecraturum, ut liceret hanc sibi uxorem ducere!
Ger. Hem, lacrimas mitte, ac porius, quod ad hanc rem opus est, porro prospice,
 Patiamur, an narremus cuiquam? *Cam.* Au, tu mi homo, sanne es? an
 Hoc proferendum tibi videtur esse usquam? *Ger.* Mihi quidem non placet,
 Jam primum, illum alieno animo a nobis esse, res ipsa indicat.
 Nunc si hoc palam proferimas, ille insipias ibit, lat scio;
 Tua fama, & gnatae vita in dubium veniet. tum si maxime
 Fateatur, cum amet aliam, non est utile hanc illi dari.
 Quapropter quoquo pacto tacito est opus. *Sofr.* Ah, minime gentium!
 Non faciam, *Ger.* Quid ages? *Sofr.* Proferam. *Ger.* Hem, mea Sofrata, vide quam rem agas.
Sofr. Pejore res loco non potis esse esse, quam in hoc, quo nunc sita est,
 Primum indorata est: tum praeterea, quae secunda ei dos erat,
 Perit: pro virgine dari uisum non potest. hoc reliquom est,
 Si insipias ibit, istius mecum est annulus, quem amiserat.
 Postremo, quando ego conscia mihi sum, a me culpam esse hanc procul,
 Nec pretium, neque rem ullam intercessisse illa aut me indignam; Geta,

Experiar. *Ger.* Quid istuc accedo, ut malis dicas, *Sofr.* Tu, quantum potes,
 Abi, acque Hegioni cognato huius rem enarrato omnem ordine:
 Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxime.
Ger. Nam hercle alius nemo respicit nos. *Sofr.* Prope-
 ra ru, mea Canthara:
 Curte, obstericem accesse, ut, cum opus sit, ne in mora nobis fiet.

ACTUS III. SCENA III.

Demea.

D Isperii, Ctesiphonem audiui filium
 Una fuisse in raptione cum Aechino.
 Id misero restat mihi mali, si illum potest,
 Qui alicui rei est, etiam ad nequitiam eum abducere.
 Ubi ego illum quaeram? credo abductum in ganeum
 Aliquo, persuasit ille imparas, fat scio.
 Sed eum Syrum ire video. hinc scibo jam, ubi sit.
 Atque hercle hic de grege illo est: si me spernit
 Eum queritare, nunquam dicet carulex.
 Non ostendam id me velle.

ACTUS III. SCENA IV.

Syrus, Demea.

O Mqem rem modo feni,
 Quo pacto haberet, enarrantes ordine.
 Nil quidquam vidi lreus. *Dem.* Proh Jupiter,
 Hominis stultitiam! *Syr.* Collaudavit filium:
 Mihi, qui id dedissem consilium, agit gratias.
Dem. Distrumpo. *Syr.* Argentum adnumeravit illico:
 Dedit praeterea in sumtum dimidium minae:
 Id distributum sane est ex sententia. *Dem.* Hem,
 Huic mandes, si quid recte curatum velis,
Syr. Ehem Demea, haud aspereram te: quid agitur?
Dem. Quid agatur? vostram neque mirari satis
 Rationem. *Syr.* Est hercle inepta, ne dicam dolo,
 Atque absurda. pisces ceteros putga, Dromo:
 Congruum istum maximum in aqua finito ludere
 Tamisper: ubi ego rediero, exolabitur;
 Prius nolo. *Dem.* Haecine sagitta? *Syr.* Mihi quidem non placent:
 Et clamo sepe. Salsamenta haec, Stephanio,
 Fac macerentur pulchre. *Dem.* Di vostram fidem;
 Utrum istudine id tibi habet, an laudi potuit
 Fore, si perdidisset gnatum? vae misero mihi!
 Videre video jam diem illum, cum hinc egens
 Profigiet aliquo militatum. *Syr.* O Demea,
 Istuc est sapere, non quod ante pedes modo est,
 Videre, sed etiam illa, quae futura sunt,
 Prospicere. *Dem.* Quid? istuc jam penes vos pultritia est?
Syr. Ellam intras. *Dem.* Eho, an domi est habiturus?
Syr. Credo, ut est
 Dementia. *Dem.* Haecine fieri? *Syr.* Inepa lentras
 Patris, & facilitas prava. *Dem.* Frater me quidem
 Pudet, pigetque. *Syr.* Nimum inter vos, Demea, ac
 Non qua ades praetens dico hoc, pernium in-
 terest.
 Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es:
 Ille somnium. fineres vero illum tu tuum

Face-

ACTUS III. SCENA V.

Hegio, Geta, Demea, Pamphila.

Facere hæc? Dem. Sincerem illam? at non sex totis mensibus
Prius olfecissim, quam ille quidquam coeperit?
Syr. Vigilantiam tuam tu mihi narra? Dem. Sic fiet
Modo, ut nunc est, queso. Syr. Ut quisque suum
vult esse, ita est.
Dem. Quid eum? vidistis hodie? Syr. Tuumne filium?
(Abigam hunc rus) jam dudum aliquid ruri agere
arbitror.
Dem. Satio? scis ibi esse? Syr. Oh, qui egomet pro-
duxi. Dem. Optume est.
Metui, ne hæzeret hic. Syr. Atque iratum admo-
dum.
Dem. Quid autem? Syr. Adortus iurgio fratrem apud
forum
De Páltria istuc. Dem. Ain' vero? Syr. Vah, nil
reticuit:
Nam, ut numerabatur sorte argentum, intervenit
Homo de improvviso; cepit clamare: Æschine,
Hæcine flagitia facere te? hæc te admittre
Indigna genere nostro? Dem. Oh, oh lacrimo gaudio.
Syr. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.
Dem. Salvos sit: spero, est similis majorum suum. Syr.
Hui.
Dem. Syre, præceptorum plenus istorum ille. Syr. Phy,
Domu habuit, inde discessit. Dem. Fit sedulo:
Nil prætermitto: confusio: denique
Inspicere, tamquam in speculum, in vitam omnium
Jubeo, atque ex aliis funere exemplum sibi.
Hoc facito. Syr. Recte sane. Dem. Hoc fugito. Syr.
Callide.
Dem. Hoc laudi est. Syr. Istuc hæc res est. Dem. Hoc
vicio datur.
Syr. Probissime. Dem. Porro autem. Syr. Non hercle
otium est
Nunc mihi auscultandi, pisces ex sententia
Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautio est.
Nam id nobis tam flagitium est, quam illa, Demea,
Non facere vobis, quæ modo dixi: &, quod quo,
Confervis ad eundem istanc præcipio modum.
Hoc falsum est, hoc adulterum est, hoc lautum est
parum:
Illud recte, iterum sic memento: sedulo
Moneo, quæ possum pro mea sapientia.
Postremo, tamquam in speculum, in patinas, Demea,
Inspicere jubeo, & moneo quid facto uso sit.
Incepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio.
Verum quid facias? ut homo est, ita mortem ge-
ras.
Namenquid vis? Dem. Mentem vobis meliorem dari.
Syr. Tu rus hinc ibis? Dem. Recte. Syr. Nam quid
tu hic agas,
Ubi, si quid bene præcipias, nemo obtemperet?
Dem. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem hoc
veneram,
Res abiit. illum curo unum: ille ad me attinet.
Quando ira vult frater, de istoc ipse viderit.
Sed quis illic est, quem video procul? estne Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle est. vah,
Homo amicus nobis jam inde a pueris. dii boni!
Næ illiusmodi jam magna nobis civium
Penuria est. homo antiqua virtute ac fide:
Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice.
Quam gaudeo, ubi etiam hujus generis reliquias
Restare video! vah, vivere etiam nunc lubet.
Oppari hominem hic, ut salutem & conloquar.

P. Rob. Di immortales, facinus indignum, Geta!
Quid narra? Geta. Sic est factum. Heg. Ex illan'
familia
Tam illiberalis facinus esse æquam? O Æschine,
Pol haud paternum istuc dedisti. Dem. Videlicet
De páltria hæc audivit: id illi nunc dolet
Alieno; pater is nihili pendit. bei mihi!
Utinam hic prope adesset alicubi, atque audiret
hæc.
Heg. Nisi facient quæ illos æquom est, haud sic auser-
rent.
Geta. In te spes omnis, Hegio, nobis sœa est:
Te solum habebamus: tu es pater, tu pater:
Ille tibi moriens nos commendavit senex.
Si deseris tu, perimus. Heg. Gave dixisti:
Nec faciam, neque me satis pie posse arbitror.
Dem. Adibo. salvere Hegionem plurimum
Jubeo. Heg. Oh, te quærebam ipsum; salve, Demea,
Dem. Quid autem? Heg. Major filius tuus Æschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni,
Neque liberalis sanctus officium est viri.
Dem. Quid istuc est? Heg. Nestrum amicum moras Si-
mulum
Atque æqualem? Dem. Quid ni? Heg. Filiam ejus
virginem
Virgavit. Dem. Hem! Heg. Mane, nondum audisti,
Demea,
Quod est gravissimum. Dem. An quidquam est etiam
amplius?
Heg. Vero amplius: nam hoc quidem ferendum aliquo
modo est.
Persuasi nox, amor, vinum, adolescentia:
Humanum est: ubi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipse ultro, lacrimans, orans, obsecrans,
Fidem dans, jurans se illam dextrum domum
Ignotum est, tacitum est, creditum est. virgo ex eo
Compressa gravida facta est. meos! hic decimus est:
Ille bonus vir nobis páltriam, si dii placeat,
Paravit, quicum vivat, illam deserat.
Dem. Pro certo tu istuc dicis? Heg. Mater virginis
In medio est, ipsa virgo, res ipsa: hic Geta
Præterea, ut captus est servorum, non malos,
Neque iners, alit illas; solus omnem familiam
Sustentat: hunc adduce, vinci: quære rem.
Geta. Immo hercle extorque, nisi ita factum est, Demea,
Postremo, non negabit, coram ipsum cedo.
Dem. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic re-
spondeam.
Scio. Pamph. Miserram me! discedo doloribus.
Juno Lucina, fer opem, serva me obsecro. Heg.
Hem!
Numnam illa, queso, parurit? Geta. Certe, Hegio.
Heg. Hem!
Istuc fœda nos vestram implorat, Demea.
Quod vas vis cogit, id voluntate imperet.
Hæc primus ut sunt, Deos queso, ut vobis decet:
Sin aliter animus vester est, ego, Demea,
Summa vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: una a poeris parvulis
Sumus edncti: una semper militæ & domi
Fuimus: pauperatam non petulimus gravem.
Quapropter aitar, faciam, sperari, denique
Animam

Animam reliquam potius quam illas deferam.
Quid mihi respondes? *Dem.* Fratrem conveniam,
Hegiu :

Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.
Heg. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillime agitis, quam estis maxime
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxime vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos volitis perhiberi probos.

Dem. Reddito, sicut, quæ fieri æquom est, omnia.
Heg. Decet te facere. *Geta,* duc me intro ad *Sofstra-*
tam.

Dem. Non me indicente hæc sunt. utinam hoc sit
modo :

Defunctum, verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibæ, requiram fratrem, ut in eam hæc evocem.

ACTUS III. SCENA VI.

Hegiu.

BONO animo fac sis, *Sofstrata*, & istam, quod po-
tes,
Fac consolare. ego *Micionem*, si apud forum est,
Conveniam, atque, ut res gesta est, narrabo ordine.
Si est, facturus ut sit officium suum,
Faciatur sin aliter de hac re est ejus sententia ;
Respondeat mi, ut, quid agam, quamprimum sciam.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Ctesipho, Syrus.

In patrem hinc abiisse rus? *Syr.* Jamdu-
dum. *Cres.* Dic sodes. *Syr.* Apud
villam est.

Nunc cum maximeUPERIS aliquid fa-
cere credo. *Cres.* Utinam quidem,
Quod cum salute ejus fiat, ita se de-
fatigavit velim,

Ut triduo hoc perpetuo prostratus e lecto nequeat sur-
gere.

Syr. Ita fiat, & istoc si quid potis est restius, *Cres.*
Ita. nam hunc diem

Misere nimis cupio, ut corpori, perpetuum in lætitia
degere.

Et illud rus nulla alia causa tam male odi, nisi
quia prope est :

Quod si absister longius,
Prius nux oppressisset illic, quam huc reverti posset
iterum,

Nunc, ubi me illic non videbit, jam huc recurret,
(at scio :

Rogitabit me, ubi fuerim; quem ego hodie toto
non vidi die :

Quid dicam? *Syr.* Nihilne in mentem? *Cres.* Num-
quam quidquam. *Syr.* Tanto nequior.

Cilens, amicus, hospes, nemo est vobis? *Cres.* Siquis
quid postea?

Syr. Hicce opera ut data sit. *Cres.* Quæ non data sit?
non potest fieri. *Syr.* Potest.

Cres. Interdum : sed si hic pernocto, causæ quid dicam,
Syr?

Syr. Vah, quam vellem etiam noctu amicis operum
mos esset dari.

Quin tu otiosus es : ego illius sensum pulchre cal-
leo.

Cum servit maxime, tam placidum quam ovem
reddo. *Cres.* Quomodo?

Syr. Laudatier te audit libenter. facio te apud illa-
deum :

Virtutes narro. *Cres.* Meas? *Syr.* Tuas. homini il-
lico lacrimæ cadunt.

Quasi puero, gaudia. hem tibi autem. *Cres.* Quid-
nam est? *Syr.* Lusus tu fabula.

Cres. Pater adest? *Syr.* Ipsu est. *Cres.* Syre, quid agi-
mus? *Syr.* Fuge modo intro : ego video.

Cres. Si quid rogabit, nolumus tu me : audistia? *Syr.*
Potin' ut definas?

ACTUS IV. SCENA II.

Demea, Ctesipho, Syrus.

NË ego humi sum infelix! primum fratrem nuf-
quam invenio gentium :

Præterea autem, dum illum quero, a villa merce-
narium

Vidi : is filium negat esse ruri : nec quid agam, scio.
Cres. Syre. *Syr.* Quid ais? *Cres.* Men' querit? *Syr.*
Verum. *Cres.* Patii. *Syr.* Quin tu animo bo-
no es.

Dem. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo facis
decernere :

Nisi me credo huc esse natum rei, serendis miseris.
Primus sentio mala nostra : primus rescisco omnia :

Primus porro obnuccio. ægre solus, si quid sit, sero.
Syr. Rideo hunc : primum ait se scire : is solus nescit
omnia.

Dem. Nunc redeo : si forte frater redierit, visio. *Cres.*
Syre,

Obsecro, vide ne ille huc prostratus se irruat. *Syr.*
etiam taces?

Ego cavebo? Numquam hercle hodie ego istuc
committam tibi.

Nam me jam in cellam aliquam cum illa conclu-
dant. id tutissimum est.

Syr. Age, tamen hunc ego amovebo. *Dem.* Sed eccum
iscleratum Syrum.

Syr. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic
sit, potest.

Scire equidem volo, quot mihi sint domini. quæ
hæc est miseria?

Dem. Quid ille gangit? quid vult? quid ais, bone
vir? hem, est frater domi?

Syr. Quid, malum. Bone vir, mihi narras? equidem
perii. *Dem.* Quid tibi est?

Syr. Rogitas? *Ctesipho* me pugnis miserum & istam
palstram

Uique occidit. *Dem.* Hem, quid narras? *Syr.* Hem,
vide ut didicisti labrum.

Dem. Quamobrem? *Syr.* Me impulsore hanc errantem
esse ait. *Dem.* Non tu eum rus hinc modo

Produxeris aiebas? *Syr.* Factum. verum venit post in-
faniens :

Nihil pepercit. non puduissæ verberare hominem se-
nem,

Quem ego modo parum tantillum in manibus ge-
lavi meis?

Nom.

Dem. Lando, Ctesipho: patrifas. abi, virum te iudico.

Syr. Laudas? ne ille continebit posthac, si sapiet, manus.

Dem. Fortiter. *Syr.* Perquam; quia miseram mulierem & me servolum,
Qui referre non audebam, vicit: hui, perfortiter!

Dem. Non potuit melius. idem, quod ego, sensit, te esse huic rei caput.

Sed estne frater intrus? *Syr.* Non est. *Dem.* Ubi il-
lon quaxram, cogito.

Syr. Scio ubi sit, verum hodie numquam monstrabo.

Dem. Hem, quid ais? *Syr.* Ita.

Dem. Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. *Syr.* At
nomen nescio

Illius hominis, sed locum novi ubi sit. *Dem.* Dic
ergo locum.

Syr. Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum?

Dem. Quidni noverim?

Syr. Præterito hac recta platea sursum. ubi eo vene-
ris.

Clivos deorsum vorus est, hac precipitato: po-
ster.

Est aut hanc maorum facellum: ibi angiporum pro-
pter est.

Dem. Quonam? *Syr.* Illuc, ubi etiam caprificus magna
est. *Dem.* Novi. *Syr.* Hac pergit.

Dem. Id quidem angiporum non est perviam. *Syr.*
Verum hercle. vah,

Censet hominem me esse? erravi. lo porticum rar-
sum redi.

Sane hac multo propius ibis, & minor est erratio.
Scin' Cratini huius disis ades? *Dem.* Scio. *Syr.* Ubi
eas præterieris.

Ad sinistram hac recta platea: ubi ad Dianæ ve-
neris.

Ita ad dextram. prius quam ad portam venias,
apud ipsum lacum

Est pistrilla, & exadvorsum fabrica: ibi est. *Dem.*
Quid ibi facit?

Syr. Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.

Dem. Ubi poteris vos: bene sane. sed cesso ad eum
pergere?

Syr. I sane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, si-
licernium.

Æschinus odiose cessat: prandium corrumpitur:

Ctesipho autem in amore est totus. ego jam prospici-
am mihi.

Nam jam adibo, atque usum quiddid, quod qui-
dem erit bellissimum.

Carpam, & cyathos sorbilians papulatum hunc pro-
ducam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

Micio, Hegio.

EGo lo hac re nihil reperio, quamobrem lauder tan-
topere, Hegio.

Meum officium facio: quod peccatum a nobis ortum
est, corrigo.

Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero,
qui ita putant

Sibi fieri iniuriam, ultro si, quam fecere ipsi, ex-
pulsant;

Et ultro accusant. id quia non est a me factum,
agi' gratias?

Heg. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in
animum induxi meum.

Sed quæso, ut una mecum ad matrem virginis eas,
Micio;

Atque istuc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mu-
lieri;

Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse & illam
palatium.

Mic. Si ita æquom crederes, aut si ita opus est facto,
eamus. *Heg.* Bene facis:

Nam & illi animum jam rellevaris, quæ dolore ac
miseria

Tabescit; & tua officio fueris functus. sed si aliter
putas,

Egomem narrabo quæ mihi dixti. *Mic.* Immo ego
ibo. *Heg.* Bene facis.

OMNES, QUIBUS RES SUNT MINUS SECUNDÆ, MAGIS FUNT
nescio quo modo

Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam impotentiam, se semper credunt ne-
glegi.

Quapropter te ipsum purgare ipsi coram placibilis est.

Mic. Et recte, & verum dicis. *Heg.* Sequere me ergo
hac intro. *Mic.* Maxime.

ACTUS IV. SCENA IV.

Æschinus.

Discrucior animi. hoccine de improvviso mali mihi
obici

Tantum, ut neque quid me faciam, nec quid a-
gam, certum fiet?

Membra metu debilia sunt: animus timore obstupuit.

Pectore consilere nihil consili quic. vah,

Quomodo me ex hac expediam turba?

Tanta nunc suspicio de me incidit. neque ea imme-
rito.

Solstrata credid mihi me palatium hanc emisit: id
anus

Mihi inductionem fecit.

Nam ut hinc forte ea ad obstertricem erat missa, u-
bi vidi eam, illico

Accedo, rogito, Pamphila quid agat, jam partus
adliet;

Eoos obstertricem accersat. illa exclamat, abi, abi
jam, Æschine;

Satis diu dedisti verba, sat adhuc tua nos frustrata
est fides.

Hem, quid istuc obsecro, loquam, est? Valeas, ha-
beas illam quæ placet.

Sensu illico id illas suspicari: sed me reprehendi ta-
men,

Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret pa-
lam.

Nunc quid faciam? dicam fratris esse hanc? quod
minime est opus

Ulsquam elserri. age, mitto: fieri potis est, ut oe
qua exeat.

Ipsam id metu ut credant: tot concurrunt verisimilia:
Egomem rapui: ipse egomet solvi argentum: ad me
abducta est domum.

Hæc adeo mea culpa fateor fieri. non me hanc rem
patri,

Q q

Ut ut,

Ut ut erat gesta, indicasse? exorasse, ut eant ducerem.

Cessatum usque adhuc est: nunc porro, *Æschine*, expersgiscere.

Nunc hoc primum est: ad illas ibo, ut purgem me: accedam ad fores.

Perii, horreo? semper, ubi pultare hanc occipio fores miser.

Hæc, heus: *Æschine* ego sum: aperite aliquis astatum ostium.

Prodit nescio quis: concedam huc.

ACTUS IV. SCENA V.

Micio, Æschine.

ITa, ut dixi, *Sofrasta*, Facite: ego *Æschinum* conveniam, ut, quo modo acta hæc sunt, sciat.

Sed quis ostium hoc pultavit? *Æsch.* Pater hercle est: perii. *Mic.* *Æschine*.

Æsch. Quid huic hic negoti est? *Mic.* Tunc has pulitilli fores? tacet.

Cur non tunc hunc aliquamvisper? melius est: Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.

Nil mihi respondes? *Æsch.* Non equidem istas, quod sciam.

Mic. Ita? nam mirabar quid hic negoti esset tibi. Erubuit: salva res est. *Æsch.* Dic sodes, pater, Tibi vero quid istic est rei? *Mic.* Nihil mihi quidem.

Amicus quidam me a foro abduxit modo. Huc advocatum sibi. *Æsch.* Quid? *Mic.* Ego dicam tibi.

Habitant hic quædam mulieres pauperula: Ut opinor, has non nosse re, & certo scio: Neque enim diu huc commigrarunt. *Æsch.* Quid tum postea?

Mic. Virgo est cum matre. *Æsch.* Perge. *Mic.* Hæc virgo orba est patre:

Hic meus amicus illi genere est proximus: Huic leges cogunt nubere hanc. *Æsch.* Perii. *Mic.* Quid est?

Æsch. Nil: recte: perge. *Mic.* Is venit, ut secum avehat:

Nam habitat Mileti. *Æsch.* Heu, virginem ut secum avehat?

Mic. Sic est. *Æsch.* Miletem usque, obsecro? *Mic.* Ita. *Æsch.* Animo male est.

Quid ipse? quid ajunt? *Mic.* Quid illas censet? nihil enim.

Commenta mater est, esse ex alio viro Nescio quo puerum natum, neque cum nominat: Priorem esse illum, non oportere huic dari.

Æsch. Eho, nonne hæc iusta tibi videntur postea? *Mic.* Non. *Æsch.* Obsecro, non? an illam hunc abducat, pater?

Mic. Quid illam ni abducat? *Æsch.* Factum a vobis duxit,

Immisericorditerque, atque etiam, si est, pater, Dicendum magis aperte, inliberaliter.

Mic. Quamobrem? *Æsch.* Rogas me? quid illi tandem creditis

Fore animi misero, qui illi consuevit prior, Qui infelix, haud scio, an illam misere nunc amat,

Cum hanc sibi videbit prædum præfenti eripi, Abduci ab oculis? facinus indignum, pater!

Mic. Qua ratione illuc? quis despondit? quis dedit? Cui, quando nuptus? auctor his rebus quis est?

Cur duxit alienam? *Æsch.* An federe oportuit Domi virginem tam grandem, dum cognatus hac

Illuc venisset, expectantem? hæc, mi pater, Te dicere equum fuit, & id defendere.

Mic. Ridiculum! advorsumne illum causam dicerem, Cui veneram advocatus? sed quid ista, *Æschine*,

Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus: quid est? Quid lacrimas? *Æsch.* Pater, obsecro, ausculta.

Mic. *Æschine*, audivi omnia, Et scio: nam te amo: quo magis, quæ agis, curæ sunt mihi.

Æsch. Ita velim me promerentem ames, dam vivas, mi pater,

Ut me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet;

Et me tui pudet. *Mic.* Credo hercle: nam ingenium novi tuum

Liberalis: sed vereor ne indiligens nimium fies. In qua civitate tandem te arbitrare vivere?

Virginem vitialem, quæ te jus non fuerat tangere. Jam id peccatum primum magnum, magnum, ac humanum tamen.

Fecere alii saepe, item boni. at postquam id evenit, cædo,

Namquid circumpecti? aut namquid rate prospexti tibi,

Quid feret, quæ feret? si teipsum mihi puduit dicere;

Quæ resciscerem? hæc dam dabitur, menses abierant decem.

Prodixisti te, & illam miseram, & gnatum, quod quidem in te fuit.

Quid? credebas dormienti hæc tibi consecratos Deos? Et illam sine tua opera in cubiculum ita deductam domum?

Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo. Bono animo es, duces uxorem hanc. *Æsch.* Heu!

Mic. Bono animo es, inquam. *Æsch.* Pater, Obsecro, num ludis tu nunc me? *Mic.* Ego te?

quamobrem? *Æsch.* Nescio: Quia tam misere hoc esse cupio verum, ideo vereor magis.

Mic. Abi domam, ac Deos comprecare, ut uxorem accerias: abi.

Æsch. Quid? jamne uxorem? *Mic.* Jam. *Æsch.* Jam? *Mic.* Jam, quantum potest. *Æsch.* Di me, pater,

Omnes oderint, ni magi te quam oculos nunc ego amo meos.

Mic. Quid? quam illam? *Æsch.* Equæ. *Mic.* Perbenigne. *Æsch.* Quid? ille ubi est Milesius?

Mic. Abiit, perit, navem ascendit. sed cur cessas? *Æsch.* Abi, pater:

Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos certa scio,

Quo vir melior multo es quam ego, obtemperaturus magis.

Mic. Ego eo intro, ut, quæ opus sunt, parentur. tu fac, ut dixi, si sapias.

Æsch. Quid hoc negoti? hoc est patrem esse? aut hoc est filium esse?

Si frater aut sodalis esset, qui magi morem gereret? Hic

Hic non amandus? hincne non gestandus in sinu est? heu!
Itaque adeo magnam mi iniecit sui commoditate curam,
Ne forte impudens faciam, quod nolit, sciens caveo.
Sed cesso ire intro, ne morte meis nuptiis egomet sem.

ACTUS IV. SCENA VI.

Demea.

D Ecessus sum ambulando. ut, Syre, te cum tua
Monstratione magnus perdat Jupiter.
Perpetravi usque omne oppidum, ad portam, ad lacum,
Quo non? nec fabrica illuc illa erat, nec fratrem homo
Vidisse se aiebat quisquam. nunc vero domi
Certum obidere est aliquo donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VII.

Micio, Demea.

I Bo, illis dicam nullam esse in nobis moram.
Dem. Sed ecceum ipsum. te jamdudum quero, Micio.
Mie. Quidnam? Dem. Fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adolescentis. Mie. Ecce autem. Dem.
Nova,
Capitalia. Mie. Ohe, jam. Dem. Ab, nescis qui
vir sit. Mie. Scio.
Dem. O fultre, tu de pialtria me somnias
Ageri, hoc peccatum in virginem est civem. Mie.
Scio.
Dem. Eho, scis, & patere? Mie. Quidni patiar? Dem.
Dic mihi,
Non clamas? non insulas? Mie. Non. malim quidem.
Dem. Puer natus est. Mie. Di bene vortant. Dem.
Virgo nihil habet.
Mie. Audivi. Dem. Ex decenda indotata est? Mie.
Scilicet.
Dem. Quid nunc futurum est? Mie. Id enim quod res
ipsa fert:
Illinc huc transferetur virgo. Dem. O Jupiter!
Istocine pacto oportet? Mie. Quid faciam amplius?
Dem. Quid facias? si non ipsa te tibi istuc dolet,
Simulare certe est hominis. Mie. Quin jam virginem
Depositi: res composita est: sunt nuptie:
Dens metum omnem. hanc magis sunt hominis.
Dem. Ceterum,
Placet tibi factum, Micio? Mie. Non, si quam
Mutare: nunc, cum non queo, equo animo fero.
ITA VITA EST HOMINUM, quasi, cum ludas tesseris;
Si illud, quod maxime opus est iactu, non cadit,
Illud, quod cecidit torce, id arte ut corrigas.
Dem. Corretor! nempe tua arte viginti minae
Pro pialtria perire: quæ, quantum potest,
Aliquo abicienda est: si non pretio, gratis.
Mie. Neque est, neque illam sane studeo vendere.
Dem. Quid igitur facies? Mie. Domi erit. Dem. Proh
divom fidem!

Meretrix & materfamilias una in domo?
Mie. Cur non? Dem. Sanum te credis esse? Mie. Equidem arbitror.

Dem. Ita me Di ament, ut video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.

Mie. Cur non? Dem. Et nova nuptia eadem hæc dicet? Mie. Scilicet.

Dem. Tu inter eas testium ductans falsitatis. Mie. Probe.
Dem. Probe? Mie. Ex tu nobiscum una, si opus sit.

Dem. Hei mihi!

Non te hæc pudet? Mie. Jam vero omite, Demea,
Tuam istanc iracundiam, atque ita, uti decet,
Hilarem ac lubentem sic te gnati in nuptiis.

Ego hos conveniam, post redeo. Dem. O Jupiter!
Hancine vitam! hocine mores! hanc demerentiam!

Uxor sine dote veniet: latus pialtria est:
Domus sumptuosa: adolescentem lusu perditus:

Senex delirans: ipsa si cupiat Salom,
Servare prorsus non potest hanc familiam.

ACTUS IV. SCENA VIII.

Syrus, Demea.

E Depol, Syrice, te curasti molliter,
Lauterque munus administrasti tuum.

Ab, sed postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc libitum est. Dem. Illud sis vide

Exemplum discipline? Syr. Ecce autem hic adest
Senex noster, Quid sit? quid tu es tristis? Dem.

Oh, scelus!
Syr. Ohe, jam tu verba fondis hic sapientia?

Dem. Tun? si meus esses. Syr. Di quidem esses, Demea,

Ac tuam rem constabillisses. Dem. Exemplum omnibus
Cararem at esses. Syr. Quamobrem? quid feci? Dem.

Rogas?
In ipsa turba, atque in peccato materno,

Quod vix sedetum satis est, potasti, scelus,
Quasi re bene gesta. Syr. Sane nollem huc exitum.

ACTUS IV. SCENA IX.

Demea, Syrus, Demea.

H Em Syre, rogat te Ctesiphon, ut redeas. Syr. Abi.
Dem. Quid Ctesiphonem hic narrat? Syr. Nihil.

Dem. Eho, carnesux,
Est Ctesiphon intus? Syr. Non est. Dem. Cur hic

nominat?
Syr. Est alius quidam, parasitaster parvulus;

Nolli? Dem. Jam scibo. Syr. Quid agis? quo abis? Dem. Mitto me.

Syr. Noli, inquam. Dem. Non manum abstinere, magnis?

An tibi jam navis cerebrum dispergam hic? Syr. Abi.

Edepol commissitorem haud sane commodum,
Præsertim Ctesiphoni. quid ego nunc agam?

Nisi, dum hæc stultum turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam; atque edormiscam hoc villi. sic agam.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

Micio, Demea.

Arata a nobis sunt, ita ut dixi, So-
strata,
Ubi vis, quisnam a me pepulit tam
graver fore?
Dem. Hei mihi, quid faciam? quid
agum? quid clamem, aut querar?
O celum, o terra, o maria Neptuni!

Mic. Hem tibi,
Rescivit omnem rem: id nunc clamat; illicet,
Parata lites: succurrendum est. *Dem.* Ecce, adest
Communis corruptela nostrum liberum.
Mic. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
Dem. Repressi, redii, misit maledicta omnia:
Rem ipsam potemus. dictum hoc inter nos fuit,
Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum. responde. *Mic.* Factum est, non
nego.

Dem. Cut nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur egis amicam, Micio? numquid minus
Mihi idem jus æquum est esse, quod mecum est ti-
bi?

Quando ego tumi non curo, ne cura meum.
Mic. Non æquum dicis; non: nam verbum hoc
quidem est,

COMMUNIA ESSE amicorum inter se omnia.
Dem. Facere! nunc demum istuc nata oratio est.
Mic. Ausculta pancia, nisi molestum est, Demea.
Principio, si id te mordet, sumtum fili
Quem faciunt; quælo, hoc facito tecum cogites:
Tu illos duo olim pro te tollebas tua,
Quod fati? putabas tua bona ambobus fore:
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum. eandem illam rationem antiquam obine:
Conserua, quare, parce, fac quamplurimum
illis relinquant. gloriam tu istam obtine:
Mea, quæ præter spem evenere, utamur sine:
De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse omne. hæc si voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mihi, & tibi, & illis demeris molestiam.
Dem. Mitto rem: consuetudinem ipsorum. *Mic.* Me-
ne:

Scio: istuc ibam. multa in homine, Demea,
Signa infunt, ex quibus conjectura facile fit,
Duo cum idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quo dissimilis res sit, sed quo is qui facit:
Que ego in illis esse video: ut confidam fore
Ita, ut volumus. video sapere, intellegere, in loco
Vereri, inter se amare. scire est liberum
Ingenium, atque animum: quovis illos tu die
Reducas. ac enim meras, ne ab re sint tamen
Onusiores paulo. o noster Demea,
Ad omnia alia erate sapimus rectius:
SOLUM UNUM hoc vitium adest senectus homini-
bus;

Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est:
Quod illos sat ætas acuet. *Dem.* Ne nimium modo
Bonæ tuæ istæ nos rationes, Micio,

Et tuus iste animus æquos subvertat. *Mic.* Tace,
Non fiet. mitte jam istuc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. *Dem.* Scilicet, ita tempus feret,
Faciendam est: ceterum rus cras cum filo
Cum primo lucu ibo hinc. *Mic.* De nocte, censeo:
Hodie modo hilarum te fac. *Dem.* Ex istum palatium
Una illec mecum hinc abstraham. *Mic.* Pugnaveris.
Eo pacto prorum illi alligaris filium:
Modo facito, ut istam ferves. *Dem.* Ego istuc videro.
Atque ibi favillæ plena, sumi ac pollinis
Conquendo sit, saxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipso faciam ut stipulam colligat.
Tam excoctam reddam atque atram, quam carbo
est. *Mic.* Placet.

Nunc mihi videre sapere. atque equidem filium
Tum etiam si nolit, cogam, ut cum illa una cubet.
Dem. Derides? fortunatus, qui isto animo fies.
Ego sentio. *Mic.* Ab, pergisne? *Dem.* Jam jam de-
fimo.

Mic. I ergo intro, & cui rei est, ei rei hunc fumamus
diem.

ACTUS V. SCENA II.

Demea.

N Unquam ita quisquam bene subdola ratione ad
vitam fuit,
Quin res, ætas, usus semper aliquid apporret novi,
Aliquid moneat: ut illa, quæ te scire credas, ne-
scias;

Et, quæ tibi putaris prima, in experiendo ut re-
pudies.

Quod nunc mihi evenit. nam ego vitam duram,
quam vixi usque adhuc,

Prope jam excursu spatio mitto: id quamobrem? re
ipsa reperi,

FACILITATE NUNTI esse homini melius, neque cle-
mentia. id

Esse verum, ex me, atque ex fratre, cuius facile
est nocere.

Ille suam semper egit vitam in otio, in conviviis:
Clemens, placidus, nulli ledere os, arridere omni-
bus:

Sibi vixit: sibi sumtum fecit: omnes bene dicunt,
amant.

Ego ille agrestis, savos, tristis, parcus, truculentus,
tenax,

Duxi uxorem. quam tibi miseriam vidi? nati filii,
Alia cura: heja aarem, illis dum studeo ut quam
plurimum

Facerem, contrivi in querendo vitam, atque æta-
tem meam:

Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab iis fero,
Odium. ille alter sine labore patria potitur com-
moda:

Illum amat, me fugitant: illi credant consilia o-
minia:

Illum diligunt: apud illum sunt ambo. ego desertus
sum.

Illum, ut vivat, optant; meam autem mortem ex-
spectant scilicet.

Ita eos meo labore eductus maximo, hic fecit suos
Paulo sumtu. miseriam omnem ego capio; hic po-
titur gaudia.

Age, age, nunc jam experiamur porro contra, &
quid ego possem

Blas.

Nunc dicere, aut benigne facere, quando hac provocat.

Ego quoque a meis me amari & magnipendi posulo.

Si id sit dando atque obsequendo, non posterius feram.

Debit: id mea minime refert, qui sum natu maximus.

ACTUS V. SCENA III.

Syrus, Demos.

HENS Demos, rogat frater, ne abas longius.

Dem. Quis homo? o Syrus noster, salve: quid sit? quid agitur?

Syr. Recte. *Dem.* Opprime est. jam nunc hac tria primum addidi.

Præter naturam, O noster, quid sit? quid agitur? Servom haud inliberaliter præbes te, & tibi Lubens bene faxim. *Syr.* Gratiam habeo. *Dem.*

Atqui, Syrus, Hoc verum est, & ipsa te experire propediem.

ACTUS V. SCENA IV.

Geta, Demos.

HERA, ego hac ad hos provolo, quam mox virginem Accersant. sed eorum Demeam, salvos sis.

Dem. Oh, qui vocare? *Geta.* *Dem.* Geta, hominem maxum.

Pretil te esse hostie judicavi animo meo.

Nam is mihi est profecto servos spectatus satis, Cui dominus curæ est, ita uti tibi sensi, Geta:

Et tibi ob eam rem, si quid visu venerit, Lubens bene faxim. moditor esse affabilis,

Et bene procedit. *Geta.* Bonus es, cum hac existimas.

Dem. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTUS V. SCENA V.

Æschinus, Demos, Syrus, Geta.

OCCIDENT me equidem. dum nimirum sanctas nuptias Student facere, in apparando consumunt diem.

Dem. Quid agitur, Æschine? *Æsch.* Hem, pater mi, tu hic eras?

Dem. Tuus hercle vero & animo & natura pater, Qui te amat plus quam hostes oculos. sed cur non domum

Uxorem accersis? *Æsch.* Cupio: verum hoc mihi mora est.

Tibicina, & hymenæum qui cantent. *Dem.* Eho. Vin' tu huic seni auscultare? *Æsch.* Quid? *Dem.*

Missi hac facie,

Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas: Atque hanc in horro maceriam jube dirui,

Quantum potest: hac transfer, unam fac domum: Tranquide & matrem & familiam omnem ad nos.

Æsch. Placet.

Pater lepidissime. *Dem.* Euge, jam lepidus vocor.

Fratri ades sien pervis: turbam domum Adducet, sumtum admittet: multa: quid mea?

Ego lepidus in eo gratiam. jube nunc jam Dinumeret illi Babylo viginti minas.

Syr. cessas ire, ac facere? *Syr.* Quid ergo? *Dem.* Drue.

Tu, illas, abi, & traducet, *Geta.* Dis tibi, Demos, Bene fiant, cum te video nostræ familiæ

Tam ex animo factum velle. *Dem.* Dignos arbitror, Quid tu ais? *Æsch.* Sic opinor. *Dem.* Multo rectius est, Quam illam posteram aunc duci hac per viam. *Æsch.* Nihil enim vidi melius, mi pater. *Dem.* Sic soleo. sed occurro, Micio egreditur foras.

ACTUS V. SCENA VI.

Micio, Demos, Æschinus.

JUBET frater? ubi is est? tunc jubes hoc, Demea?

Dem. Ego vero jubeo, & hac re & aliis omnibus Quam maxime unam facere nos hanc familiam;

Colere, adjuvare, adungere. *Æsch.* Ita queso, pater. *Mic.* Haud aliter cenleo. *Dem.* Immo hercle ita nobis decet.

Primum hujus uxoris est mater. *Mic.* Quid postea? *Dem.* Proba & modesta. *Mic.* Ita ajunt. *Dem.* Nata grandior.

Mic. Scio. *Dem.* Parere jam diu hac per annos non potest.

Nec, qui eam respiciat, quisquam est: sola est. *Mic.* Quam hic rem agit?

Dem. Hanc te æquum est docere, & te operam, ut fiat, dare.

Mic. Me ducere autem? *Dem.* Te. *Mic.* Me? *Dem.* Te, inquam. *Mic.* Incepit. *Dem.* Si tu sis homo,

Hic faciat. *Æsch.* Mi pater. *Mic.* Quid? tu autem huc, aline, auscultas? *Dem.* Nihil agis.

Fieri aliter non potest. *Mic.* Deliras. *Æsch.* Sine te exorem, mi pater.

Mic. Inlatis? aufer. *Dem.* Age, da veniam filio. *Mic.* Sati' sanus es?

Ego novus maritus anno demum quinto & sexagesimo Fiam, atque animum decrepitam ducam? idne estis auctores mihi?

Æsch. Fac: promissi ego illis. *Mic.* Promissi autem? de te largitor, pater.

Dem. Age, quid, si quid te majus oret? *Mic.* Quasi non hoc sit maximum.

Dem. Da veniam. *Æsch.* Ne grave. *Dem.* Fac, promitte. *Mic.* Non omititis?

Æsch. Non, nisi te exorem. *Mic.* Vis est hac quidem. *Dem.* Age, prolixè, Micio.

Mic. Estis hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum a vita mea?

Videris; si vos tantopere istac volis, fiat. *Æsch.* Bene facis:

Merito te amo. *Dem.* Verum quid ego dicam? hoc consist quod volo.

Quid nunc quod restat? Hegio his est cognatus proximus, Attinix nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.

Mic. Quid facere? *Dem.* Agelli est hic sub urbe paululum, quod locitas foras:

Huic demus, qui fruatur. *Mic.* Paululum id autem? *Dem.* Si multum est, tamen

Faciendum est: pro patre huic est, bonus est, noster est; resti datur.

Postremo, non meum illud verbum facio, quod tu, Micio,

Bene & sapienter dixisti dudum: vitium commune omnium est,

Quod nimium ad rem in senecta attendi sumus. hanc maculam non decet

Effugere, dictum est vere, & ipsa re fieri oportet. *Mic.* Quid istud? dabitur quidem, quando hic volt.

Æsch. Mi pater. *Dem.*

Dem. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo. *Mic.* Gaudet.
Dem. Suo mihi gladio hunc jugulo.

ACTUS V. SCENA VII.

Syrus, Demes, Micio, Æschinus.

Factum est, quod iusti, Demes.

Dem. Frugi homo es. ego edepol hodie, mea quidem sententia,

Judicio, Syrum fieri, esse æquum, liberum. *Mic.*

Istunc liberum?

Quotnam ob factum? *Dem.* Multa. *Syr.* O noster

Demes, edepol vir bonus es:

Ego istos vobis iuque & pueris curavi ambos sedulo;

Docui, monui, bene præcepi semper, quæ potui,

omnia.

Dem. Res apparet. & quidem porro hæc; opsonare, cum fide

Scortum adducere, apparare de die convivium:

Non mediocri hominis hæc sunt officia. *Syr.* O lepidam caput!

Dem. Postremo, hodie in palstria istac emunda hic adjutor fuit;

Hic curavit: prodesse æquum est: alii meliores erunt.

Denique hic vult fieri. *Mic.* Vin' tu hoc fieri?

Æsch. Capto. *Mic.* Siquidem

Tu vis; Syre, ego, accede hac ad me, liber esto.

Syr. Bene facta.

Omnibus gratiam habeo, & scortum tibi præterea,

Demes.

Dem. Gaudio. *Æsch.* Et ego. *Syr.* Credo, utinam

hoc perpetuum fiat gaudium,

Thryglam ut uxorem meam una mecum videam liberam.

Dem. Optimum quidem mulierem. *Syr.* Et quidem tuo nepoti, hujus filio

Hodie primam mammam dedit hæc. *Dem.* Hercle

vero serio,

Siquidem primam dedit, haud dubium quia emitti æquum fiet.

Mic. Ob eam rem? *Dem.* Ob eam. possetis, a me argentum, quanti est, sumito.

Syr. Dili tibi. Demes, omnes semper omnia optata offerant.

Mic. Syre, processisti hodie pulchre. *Dem.* Siquidem potero, Micio,

Ta tuum officium facies, æque huic aliquid paulatim præ manu

Dederis, unde utar: reddet tibi cito. *Mic.* Istoc vilis.

Æsch. Frugi homo est. *Syr.* Reddam hercle: da modo.

Æsch. Age, pater. *Mic.* Post consulam.

Dem. Faciet. *Syr.* O vir optime. *Æsch.* O pater mihi festivissime.

Mic. Quid istuc? quæ res tam repente motus mutavit tuos?

Quod probabunt? quæ istac subita est largitas? *Dem.*

Dicam tibi.

Ut id ostenderem, quod te isti facilem & festivum

putant,

Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo & bono,

Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo, Micio.

Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita invisâ

est, Æschine,

Quia non iusta, injusta, perius omnia summo obsequor;

Missa facio, effundite, emite, facite quod vobis labet,

Sed si id vultis potius, quæ vos propter adolescentiam

Minus videris, magis impense cupitis, consulitis parum,

Hæc reprehendere & corrigere me, & obsecundare in loco;

Ecce me, qui id faciam vobis. *Æsch.* Tibi, pater, permittimus:

Plus scis, quid facto opus est. sed de fratre quid fiet? *Dem.* Sino,

Habeat: in istac finem faciat. *Æsch.* Istuc recte. Plaudite.

CALLIPIUS RECEXIT.

P H O R M I O

ACTA LUDIS ROMANIS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA EDIL. CUR.
 EGERE L. AMBIVIVUS TURPIO, L. ATTILIVS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT
 FLACCUS CLAUDII, TIBIIS IMPARIBUS. TOTA GRÆCA APOLLODORU
 EPIDICAZOMENOS. FACTA IV, C. FANNIO, M. VALERIO COSS.

PERSONÆ.

PROLOGUS.

PHORMIO *parasitus.*
 DEMIPHO *senex.*
 ANTIPHO *adolescens.*
 GELTA *servus.*
 DORIO *leno.*
 CHARINES *senex.*

PHEDRIA *adolescens.*
 DAVUS *servus.*
 SOPHONA *nutrix.*
 NAUSISTRATA *matrona.*
 HEGIO,
 CRATINUS, } *advocati.*
 CRITO,

PERSONÆ MUTÆ.

DORCIUM *ancilla.*
 PRANIUM *adolescensula.*

ARGU.

ARGUMENTUM. C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

Chremis frater abest peregre Demipho
Relicto Athenis Antipho filio.
Chremes clam habebat Lenam uxorem & filiam,
Athenis aliam conjugem, & amantem unico
Genitum filicium. mater & Lenam advenit
Athenas: moritur, virgo sola [abest Chremes]
Fumus proventus, ibi eam visum Antipho
Cum amaret, opera parafito uxorem accipit.
Pater & Chremes veritus furere: deum minas
Triginta dari parafito, ut illam conjugem
Haberet ipse: arguta hoc emittit filicina.
Uxorem retinet Antipho a patris agnitione.

PROLOGUS.

Postquam Poeta versus poetam non potest
Retrahere a studio, & transire hominem inatum;
Maledictis deterere, ne scribat, parat:
Qui ita dicitur, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione, & scriptura levi,
Quia nusquam infans scriptis adolescentulam
Cervam videre fugose, & festi canes,
Et eam plorare, orare ut subveniat sibi.
Quod si intelligeret, cum stet olim nova,
Actoris opera magis stulticie, quam sua:
Minus multo audacter, quam nunc ledit, laxaret;
Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Vera si poeta non lacerasset prior,
Nullam invenire prologum potuisset novos,
Quem diceret, nisi haberet, qui malediceret:
Is sibi responsum hoc habet; in medio omnibus
Palam esse positum, qui artem tractant musicam.
Ille ad finem hunc ab studio studio reicere:
Hic respondere voluit, non lacerare.
Benedictis si certasset, audisset bene:
Quod ab illo allatum est, sibi id esse relaxum putet.
De illo jam finem faciam dicendi mihi.
Peccandi cum ipse de se finem non facit.
Nunc quid velim, animum atterdere, apposto povam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant;
Quia primas partes qui aget, is erit Phormio
Parafitus, per quem res geretur maxime.
Voluntas vestra si ad poetam accesserit,
Date operam, adesse æquo animo per silentium;
Ne similis utamur fortuna, atque usi fumus,
Cum per tumultum noster grex motus loco est:
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitæque vestrae adiutæ, atque æquanimis.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

Deus.

Miles summus meus, & popularis Geta:
Hæc ad me venit: erat ai de ratiuncula
Janspridem apud me reliquom pauxil-
lolum
Nummorum: id ut conficerem, confeci:
albero.

Nam herilem filium ejus duxisse audio
Uxorem: ei, credo, munus hoc consaditur.
Quam inique comparatum est, ei, qui minus habent,

Ut semper aliquid addant divitioribus.
Quod ille unciatim vix de denario suo,
Suum defraudans genium, comparat miser,
Id illa universum abripit, haud existimans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Feriatur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro autem alio, ubi erit puero natalis dies;
Ubi initiabunt; omne hoc mater aufert:
Pacti causa erit mittundi, sed videant Getam?

ACTUS I. SCENA II.

Geta, Deus.

Si quis me queret rufus — Deus. Præsto est, desine:
Geta. Oh,

At ego obviam conabar tibi, Dave. Deus. Accipe,
hem!

Lectum est, conveniet numerus, quantum debui.
Geta. An tu te, & non neglexisse, habeo gratiam.

Deus. Præsertim ut nunc sunt mores; adeo res redit:
Si quis quid reddidit, magna habenda est gratia.
Sed quid tu es tristis? Geta. Ego? nescio quo in
metu, &

Quanto in periculo sumus. Deus. Quid istuc est? Geta.
Scies,

Mode ut tacere possis. Deus. Abi sis insensilis;
Cujus tu fidem in pecunia periplexeris?

Verere ei verba credere? ubi quid mihi lucri est
Te fallere? Geta. Ergo auscultas. Deus. Hanc operam
tibi dico.

Geta. Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremem
Nastin? Deus. Quidni? Geta. Quid? ejus genitum
Phædria?

Deus. Tamquam te. Geta. Evenit, senibus ambobus
simul,

Iter illi in Lemnam ut esset, nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquum: is senem per epistolas

Pellaxit, modo nos montes auri pollicemur,
Deus. Cui tanta erat res, & saperat? Geta. Desinas:
Sic, est ingenium. Deus. Oh, regem me esse oportuit!

Geta. Abeuntes ambo hic sum senes me filius
Relinquant quasi magistrum. Deus. O Geta, præ
vinciam

Cepisti duram. Geta. Mihi usus venit, hoc scio,
Memini relinqui mi Deo iram meam.

Corpi advoctari primo: quid verbis opus fuit?
Semi fidelis dum sum, scapulas perdidit.

Deus. Venere in mentem mihi istæ: namque insci-
tia est,

Advorsum stimulum calces. Geta. Capi his omnia
Facere, obsequi quæ vellent. Deus. Scitis uti foro.

Geta. Nutius mali nil quidquam primo, hic Phædria
Continuo quandam nactus est puellulam

Citharistiam: hanc amare compes perdidit.
Ea serviebat lenoni impudico:

Neque, quod daretur, quidquam: id curant patres.
Restabat aliud nihil, nisi oculos palcare;

Sectari, in ludum ducere, & reducere;
Nos omni operam dabamus Phædria.

In quo hæc discere ludo, evadovium illico
Tantrina erat quandam. hic solebamus fere

Plerumque eam apperiri, dum iude iret domum.
Interea dum sedemus illi, intervenit

Adolesens quidam lacrimans: nos mirarier:
Rupa.

Rogamus, quid sit. omnium aequae, inquit, ac modo paupertas mihi onus visum est & miserum, & grave. Modo quamdam vidi virginem hic viciniae miseram, suam matrem lamentari mortuam. Ea sita erat exadvorsum: neque illi benevolens, neque notus, neque cognatus, extra unam amicum, quicumq(uam) aderat, qui adjunxerat suus. miserum est. Virgo ipsa facie egregia. quid verbis opus sit? Commorat omnes nos, ibi continuo Antipho, Voltine equus visere? alius, Censio, Eamus, Duc nos sodes. imus, venimus, Videmus. virgo pulchra: & quo magis diceret, Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem. Capillus passus, nudas pes, ipsa horrida: Lacrimae, vestitus turpis, ot, ni vis boni In ipsa inisset forma, haec formam exiguam. Ille, qui illam amabat, fiduciam, Tantummodo, Satis scita, inquit. noster vero. Dev. Jam scio: Amare cepit. Ger. Scin' quam? quo evadat, vide. Postridie ad anum recta pergit: obsecrat, Ut sibi ejus faciat copiam. illa enim se negat: Neque eam aequum ait facere: illam civem esse Atticam, Bonam, bonis prognatam: si uxorem velis, Lege id licere facere: sin aliter, negat. Noster, quid ageret, nescire. & illam docere Cupiebat, & meruebat absentem patrem. Dev. Non, si redisset, ei pater veniam daret? Ger. Ille indotatam virginem atque ignobilem Daret illi? namquam laceret. Dev. Quid sit denique? Ger. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio, Homo confidens: quod, illum Dii omnes perdunt. Dev. Quid sit fecit? Ger. Hoc consilium, quod dicam, dedit.

Lex est, ot orbe, qui sint genere proximi, Iis nubant: & illos ducere eadem haec lex jubet. Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam: Paternum amicum me adsumabo virginis: Ad judices veniemus. qui fuerit pater, Quae mater, qui cognata tibi sit, omnia haec Constringam: quod erit mihi bonum atque commodum. Cum tu horum nihil resisteres, vincam scilicet. Pater aderit: mihi paratæ litæ: quid mea? Illa quidem nostra erit. Dev. Joculari audentiam? Ger. Perisalam est homini: factum est: ventum est: vincimur.

Dixit. Dev. Quid narras? Ger. Hoc, quod audis. Day. O Geta, Quid te iuratum est? Ger. Nescio hercle. onum hoc scio: Quod fors feret, feremus aequo animo. Dev. Placet: Hæc, istuc viri est officium, Ger. Io me omnis spes mihi est. Dev. Laudo. Ger. Ad precatorem adeam, credo, qui mihi Sic orat: nunc amitte quæso hunc: ceterum Posthac si quidquam, nihil precor, raturummodo Non addit, ubi ego hinc abiero, vel occidito. Dev. Quid pædagogus ille, qui citharistiam? Quid rei gerit? Ger. Sic, tenuiter. Dev. Non multum habet.

Quod der fortasse. Ger. Immo nihil, nisi spem meram. Dev. Pater ejus rediit, an non? Ger. Nondum. Dev. Quid? senem

Quoad expectatis vestrum? Ger. Non certum scio: Sed epistolam ab eo allatam esse audi vi modo, &

Ad postiores esse delatam: hanc petam. Dev. Numquid, Geta, aliud me vis? Ger. Ut bene sit tibi. Puer, heus. nemon' huc prodiit? cape, da hoc Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

Antipho, Phædria.

A Deo rem redisse, ut, qui mihi consultum operum me velis esse, Phædria, patrem ut extimescam, ubi in mentem ejus adventi venit? Quod ni fuisset incogitans, ita eum expectarem, ut par fait. Phæ. Quid istuc est? Ant. Rogitas, qui tam audacis facinoris mi concius sis? Quod utinam ne Phormionem id suadere in mentem incidisset, Ne me cupidum eo impulsisset, quod mihi principium est mali. Non potius essem: fuisset tum illos mihi ægre aliquot dies: At non quotidiana cura hæc angere animam. Phæ. audio.

Ant. Dum exspecto quam mox veniat, qui hanc mihi adiut consuetudinem. Phæ. Aliis, quia desit quod amant, ægre est: tibi, quia superest, dolet. Amore abundas, Antipho.

Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda optandaque est.

Ita me Di bene ament; ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui, Jam despicit morte cupio. tu consicito cetera, Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex istac copia: Ut ne addam, quod sine sumtu, ingenuam, liberalem nactus es?

Quod habes, ita ot voluisti, uxorem sine mala fama: palam

Beatus, ni unum desit, animus qui modestè istac ferat.

Quod si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tum sentias.

Ita plerique ingenio sumus omnes: nostrat nosmet pœnitet.

Ant. At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phædria,

Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis;

Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,

Ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi copia.

Sed quid hoc est? videon' ego Getam currentem hæc advenire?

Is est ipsus. hei, timeo miser, quam hic nunc mihi nanciet rem.

ACTUS I. SCENA IV.

Geta, Antipho, Phædria.

N ULLUS es, Geta, nisi jam aliquod tibi consilium celere repperis,

Ita

Ita subito nunc imparatum tanta te impendunt mala:
Quæ neque uti devitem scio, neque quomodo me
inde extraham:

Nam non potest celari nostra diutius jam audacia:
Quæ si non astu providuerit, me aut herum pessura-
dabant.

Ant. Quidnam ille commotus venit?

Ger. Tum, temporis pactum mihi ad hanc rem est:
herus adest. *Ant.* Quid istuc mali est?

Ger. Quod cum audieris, quod ejus remedium inven-
iam iracundiz?

Loquarne? incendam. taceam? insligem. purgem
me? LATEAM lavem.

Eheu me miserum! cum mihi paveo, tum Antipho
me excruciat animi:

Ejus me miseret: ei nunc timeo: is nunc me reti-
net. nam absque eo esset.

Recte ego mihi vidissem, & senis essem ultus ira-
cundiam:

Aliquid convalessem, atque hinc me conicerem pro-
tinam in pedes.

Ant. Quam hic fugam aut furtum parat?

Ger. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere
insulam via?

Phed. Te nominat. *Ant.* Nescio quod magnum hoc
nuncio exspecto malum.

Phed. Ah, sanè ne es? *Ger.* Domam ire pergam: ibi
plurimum est. *Phed.* Revocemos

Hominem. *Ant.* Sta illico. *Ger.* Hem!

Satis pro imperio, quisquis es. *Ant.* *Ger.* Ipse
est, quem volui obviam.

Ant. Cedo, quid portas, obsecro? atque id, si potes,
verbo expedi.

Ger. Faciam. *Ant.* Eloquere. *Ger.* Modo apud por-
tum. *Ant.* memento? *Ger.* intellexi. *Ant.* Occi-
di. *Ger.* Hem!

Ant. Quid agam? *Phed.* Quid ais? *Ger.* Hujus patrem
vidisse me, patrum tuum.

Ant. Nam quod ego huc nunc subito exirio reme-
dium inveni am miser?

Quod si eo meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te
ut distinbar,

Nulla est mihi vita expetenda. *Ger.* Ergo istuc cum
ita sint, Antipho,

Tanto magis te advigilare æquum est. FORTES SON-
TUNA adjuvat.

Ant. Non sum apud me. *Ger.* Atqui opus est oñc
cum maxime ut sis, Antipho:

Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur
Commeruisse culpam. *Phed.* Hoc verum est. *Ant.*

Non possum immutari.

Ger. Quid faceres, si aliud quid gravius tibi nunc fa-
ciendum foret?

Ant. Cum hoc non possum, illud minù possem. *Ger.*

Hoc oñi est, Phædria: illicet:

Quid conerimus operam frustra? quin abeo. *Phed.*

Et quidem ego. *Ant.* Obsecro,

Quid si adsumus? satius est? *Ger.* Garris. *Ant.* Vol-
tum contemplanini, hem

Satioe sic est? *Ger.* Non. *Ant.* Quid si sic? *Ger.* Pro-
pmodum. *Ant.* Quid si sic? *Ger.* Sat est.

Hem istuc serva, & verbum verbo, par pari ut re-
spondeas,

Ne te iratus suis fœvidiciis dictis protelet. *Ant.* Scio.

Ger. Vi coactum te esse invitum, lege, iudicio: tenes?
Sed quis hic est fœnex, quem video in ultima pla-
tea? *Ant.* Ipius est.

Non possem adeste. *Ger.* Ah, quid agis? quo abis
Antipho?

Mane, inquam. *Ant.* Ego met me novi, & pecca-
tum meum:

Vobis commendo Phanium, & vitam meam.

Phed. Geta, quid nunc fiet? *Ger.* Tu jam litres audies:
Ego plectar pendens, nisi quid me fœsillerit.

Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id nōmetiplos facere oportet, Phædria.

Phed. Ausar mihi Oportet: quinto, quid faciam, im-
pera.

Ger. Meministi? olim ut fuerit vestra oratio

In re incipiunda ad descendendam noxiam?

Iustam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.

Phed. Memini. *Ger.* Hem, nunc ipsa ea est opus, aut,
si quid potest,

Meliore, & callidior. *Phed.* Fiet sedulo.

Ger. Nunc prior adito tu: ego in insidiis hic ero

Succenturiatus, si quid deficiet. *Phed.* Age.

ACTUS I. SCENA V.

Demipho, Geta, Phædria.

I Tane tandem uxorem duxit Antipho injussu meo?
Nec meum imperium, ac mirro imperium, non

simulacrum meum

Revereri saltem? non pudere? o facinus audax! o
Geta

Monitor! *Ger.* Vix tandem. *Dem.* Quid mihi di-
cent? aut quam causam repient?

Demiror. *Ger.* Atqui reperi jam: aliud cura. *Dem.*
An hoc dicet mihi?

Invites feci: lex coegit. audio: fateor. *Ger.* Placet.
Dem. Verum scientem, tacitum causam tradere adven-
sarius,

Etiamne id lex coegit? *Phed.* Illud durum. *Ger.*

Ego expediam: sine.

Dem. Incertum est, quid agam, quia præter spem,
atque incredibile hoc mihi obigit.

Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitan-
dum instituere.

QUAMOCUMQUE OMNES, cum secundæ res sunt maxu-
me, tum maxime

Meditari secum oportet, quo pacto adversam ærum-
nam ferant.

Pericla, damna, exilia peregre rediens semper cogitet,
Aut fili peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum

filice:

Communia esse hæc; fieri posse: ut ne quid animo
sit novom:

Quidquid præter spem eveniat, omne id deputare
esse in lucro.

Ger. O Phædria, incredibile est, quanto herum anteo
Sapientia.

Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus
si redierit,

Molendum usque in pistrino: vapulandum: habende
compedes:

Opus ruri faciendum: horum nil quidquam accidet
animo novom:

Quidquid præter spem eveniet, omne id deputabo
esse in lucro.

Sed quid cessas hominem adire, & blande in prin-
cipio alloqui?

Dem. Phædriam nati fratris video filium mihi ire ob-
viam.

R c

Phed.

Phed. Mi patros, salve. *Dem.* Salve. sed ubi est Antipho?

Phed. Salvom advenire. — *Dem.* Credo: hoc responde mihi.

Phed. Valet: hic est. sed satim omnia ex sententia? *Dem.* Vellem quidem. *Phed.* Quid istuc est? *Dem.* Rogitas, Phadria?

Bonas me absente hic consuecisti nuptias.

Phed. Eho, an id succentes nunc illi? *Ger.* Artificem probum?

Dem. Egon? illi non succensam? ipsam gestio dari mi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.

Phed. Atqui nil fecit, patros, quod succenses.

Dem. Ecce aeterni similia omnia: omnes congruant: Unum cognoris, omnes noctis. *Phed.* Haud ita est.

Dem. Hic in noxa est, ille ad defendendam causam adest.

Cum ille est, hic praestit: tradunt operas mutuas. *Ger.* Probe horum facta imprudens depinxit senex.

Dem. Nam si haec ita esset, cum illo haud staret, Phadria.

Phed. Si est, patros, culpam ut Antipho in se admiserit,

Ex qua re minus rei foret aut famae temperans; Non causam dico, quin, quod meritis sit, ferat.

Sed si quis forte malitia frater sua Insidias nostrae fecit adolescentiae,

Ac vicit; nostram culpam ea est, an iuricum? Qui saepe propter invidiam adiungit diviti,

Aut propter misericordiam addunt pauperi.

Ger. Nil nossem causam, crederem vera hunc loqui.

Dem. An quicumque iudex est, qui possit nascere Tua iusta, ubi tute verbum non respondeas,

Ita ut ille fecit? *Phed.* Funtus adolescentuli est Officium liberalis: postquam ad iudices

Veotum est, non potuit cogitata proloqui: Ita cum tum timidum tibi obstupescit pador.

Ger. Laudo hunc: sed cesso adire quamprimum senem?

Here, salve: salvom te advenisse gaudeo. *Dem.* Oh, Bone custos. salve, columen vero familie,

Cui commendavi filium hinc abiens meum.

Ger. Iam dudum te omnes nos accusare audio Immerito, & me horum omnium immeritissimo.

Nam quid me in hac re facere voluisti tibi? Servom hominem causam orare leges non sinunt:

Neque testimonii dictio est. *Dem.* Mirro omnia. Adde istuc: imprudens sinuit adolescens: sino:

Tu servos. verum si cognata est maxime, Non fuit necesse habere; sed, id quod lex jubet, Dotem daretis; quateret alium virum.

Qua ratione inopem potius ducibat domum? *Ger.* Non ratio, verum argentum deat. *Dem.* Supererit

Alicunde. *Ger.* Alicunde? nihil est distu facilius. *Dem.* Postremo, si nullo alio pacto, senore.

Ger. Hui, dixi pulchre, siquidem quicumque crederet Te vivo. *Dem.* Non, non sic futurum est: non potest.

Egoe illam cum illa ut pariar nuptiam unum diem? Nil fauve meritum est. hominem commonstrarier.

Mibi istum volo, aut, ubi habiteret, demonstrarier. *Ger.* Nempe Phormionem. *Dem.* Istam patronum matris.

Ger. Jam faxi hic aderit. *Dem.* Antipho ubi nunc est? *Phed.* Foris.

Dem. Abi, Phadria; eum require, atque adduce huc. *Phed.* Eo

Refra via quidem illuc. *Ger.* Nempe ad Pamphilum. *Dem.* At

Ego Deos penates hinc salutatum dumum Devoriar. inde ibo ad forum, atque aliquot mihi

Amicos advocabo, ad hanc rem qui adient, Ut ne imparatus sum, si adveniat Phormio.

ACTUS SECUNDUS

SCENA I.

Phormio, Geta.

Tane patris ais conspectum veritum hinc abiisse? *Ger.* Admodum.

Phor. Phanium relictam solam? *Ger.* Sic. *Phor.* Et iratum senem?

Ger. Oppido. *Phor.* Ad te summa solum, Phormio, rerum redit:

TUTE HOC INTRASTI, tibi omne est exedendum: accingere.

Ger. Obsecro te. *Phor.* Si rogabit. *Ger.* In te spes est. *Phor.* Ecce.

Quid si reddet? *Ger.* Tu impulsisti. *Phor.* Sic opinor. *Ger.* Subveni.

Phor. Cedo senem? iam instructa sunt mihi in corde consilia omnia.

Ger. Quid ages? *Phor.* Quid vis? nisi uti maneat Phanium, atque ex crimine hanc

Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram devivem senis?

Ger. O vir fortis, atque amicus. verum hoc sepe, Phormio,

Venor, ne istuc fortitudo in nervom erumpat denique. *Phor.* Ah,

Non ita est: FACTUM EST periculum; jam PEDUM via est via.

Quot me centes homines iam deberetasse usque ad necem

Huipires? tam cives? quo magi? novi, taoto saepius. Cedo dum, eni umquam injuriarum audisti mihi scriptam dicam?

Ger. Qui istuc? *Phor.* Quia NON RETE ACCIPITRE tenditur, neque miluo,

Qui male faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur:

Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur. Aliis aliunde est periculum, unde aliquid abradi potest:

Mibi sciunt nihil esse. dices, Ducent damnatum domum.

Alere nolunt hominem edacem: & sapient mea sententia,

Pro maleficio si beneficium suum non noluere reddere. *Ger.* Non potest fieri? pro merito ab illo tibi referri gratia.

Phor. Immo enim nemo fieri? pro merito gratiam regi refert.

Teoe asymbolum venire, unctum, atque laurum e balneis,

Otiolum ab animo; cum ille & cura, & sumru abhumitur,

Dum tibi fit, quod placeat; ille ringitur, tu rideas? *Phor.*

Prior

Prior bibas, prior decumbas; COENA DUBIA apponitur!
Ger. Quid istuc verbi est? *Pbor.* Ubi tu dubites, quid sumas potissimum.
Hec, cum rationem in eas, quam sint suavia, & quam cara sint;
Ea qui præbet, non tu hunc habes plane præsentem Deum?
Ger. Senex adfuit, vide quid agas. prima coitio est acerrima:
 Si eam sustineris, postilla jam, ut lubet, ludas. Licet.

ACTUS II. SCENA II.

Demipho, Geta, Pborio.

EN unquam cuiquam contumeliosus
L. Audistis factum injuriam, quam hæc est mihi? Adfuit quæso. *Ger.* Iratus est. *Pbor.* Quia tu hoc age. Et!
 Jam ego hunc agitato. proh Deum immortalium! Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho? Hanc Demipho negat esse cognatam? *Ger.* Negat.
Pbor. Neque ejus patrem se scire, qui fuerit? *Ger.* Negat.
Dem. Ipsum esse opinor, de quo agebam. sequimini.
Pbor. Nec Stilphonem ipsum scire, qui fuerit? *Ger.* Negat.
Pbor. Quia egeus relicta est misera, ignoratur patrem, Negligitur ipsa. vide, AVARITIA quid facit.
Ger. Si herum intemulabris malitiae, male audies.
Dem. O audaciam! etiamne ultro accusarum advenit?
Pbor. Nam jam adolescenti nihil est quod succensum, Si illum minus norat: quippe homo jam grandior, Pauper, cui opera vita erat, ruri fere Se continebat: ibi agrum de nostro patre Colendum habebat. tæpe interea mihi senex Narrabat, se hunc negligere cognatum suum.
 At quem virum? quem ego videris in via optatum.
Ger. Videas te, atque illum, ut narras. *Pbor.* Abi in malum crucem:
 Nam nunc ita eum existimarem, numquam tam graves
 Ob hanc inimicitias caperem in vestram familiam, Quam is aspernatur nunc tam inliberaliter.
Ger. Pergin' hero abienti male loqui, impurissime?
Pbor. Dignum autem hoc ille est. *Ger.* Ain' tandem, carcer? *Dem.* Geta.
Ger. Bonorum exstortor, legum contorcor. *Dem.* Geta.
Pbor. Responde. *Ger.* Quis homo est? hæc. *Dem.* Tace. *Ger.* Absenti tibi
 Te indignas, loque dignas contumelias
 Numquam cessavit dicere hodie. *Dem.* Ohe, desine.
 Adolescent, primum ahi te hoc bona venia peto,
 Si tibi placere potis est, mihi ut respondeas:
 Quem amicum tuum ais fuisse istum? explans mihi:
 Et qui cognatum me sibi esse diceret.
Pbor. Proinde explicare, quali non nosset. *Dem.* Nosset? *Pbor.* Ita.
Dem. Ego me nego: tu, qui ais, redige in memoriam.
Pbor. Eho, tu sobrinum tuum non noras? *Dem.* Encas:

Dic nomen. *Pbor.* Nomen? maxime. *Dem.* Quid nunc taces?
Pbor. Perii hercle, nomen perdidit. *Dem.* Hæc, quid ais? *Pbor.* Geta.
 Si meministi id quod olim dictum est, subijce, hæc, Non dico: quasi non notia, æntarum advenia.
Dem. Egon' autem tento? *Ger.* Stilpho. *Pbor.* Atque adeo, quid mea?
 Stilpho est. *Dem.* Quem dixit? *Pbor.* Stilphonem, inquam, noveras?
Dem. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit
 Quisquam isto nomine. *Pbor.* Itane? non te horum pudet?
 At si talentum rem reliquisset decem.....
Dem. Di tibi male faciant. *Pbor.* Primum istis memoriter
 Progeniem vestram usque ab avo atque aravo proferens.
Dem. Ita ut dicis, ego tam cum advenissem, qui mihi Cognata ea esset, dicerem: itidem tu face.
 Cedo, qui est cognata? *Ger.* Eu nosler, recte. hæc tu, cave.
Pbor. Dilucide expediti, quibus me oportuit
 Judicibus. tum, id si falsum fuerat, filius Cur non refellit? *Dem.* Filium narras mihi?
 Cujus de stulticia dici, ut dignum est, non potest.
Pbor. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
 Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi:
 Quandoquidem solus regnas, & soli licet
 Hic de eadem causa bis judicium adipiscier.
Dem. Et si mihi facta injuria est, verumtamen
 Potius quam lites secter, aut quam te audiam,
 Itidem ut cognata si sit, id quod lex jubet
 Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
Pbor. Ha, ha, hæc, homo suavis? *Dem.* Quid est? tum iniqua postulo?
 An ne hoc quidem ego adipiscar, quod jus publicum est?
Pbor. Itane tandem, quæso, itam ut meretricem, ubi abusu' sis,
 Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere? an,
 Ut ne quid turpe civis in se admitteret
 Propter egestatem, proximo iusta est dari,
 Ut cum una ætatem dederet? quod tu veras.
Dem. Ita, proximum quidem: at nos unde? aut quam obrem? *Pbor.* Ohe.
 ACTUM, ajunt, NE AGAS. *Dem.* Non agam? imo haud desinam,
 Donec perscero hoc. *Pbor.* Ineptis. *Dem.* Sine modo.
Pbor. Postremo tecum nihil rei oobis, Demipho, est:
 Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tua
 Præterierat jam ad ducendum ætas. *Dem.* Omnia hæc
 Illum putaro, quæ ego nunc dico, dicere:
 Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.
Ger. Iratus es. *Pbor.* Tute idem melius feceris.
Dem. Itane es paratus facere me advorium omnia,
 Intelix? *Pbor.* Metuit hic nos, tamen sedulo
 Dissimulat. *Ger.* Bene habent tibi principia. *Pbor.*
 Quin, quod est
 Ferendum sers? tuis dignum factis feceris,
 Ut amici inter nos simus. *Dem.* Egon' tuam expectam
 Amicitiam? aut te visum, aut auditum velim?
Pbor. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam

R r a

Sens

Ant. Mihi n' domi' sit? immo id quod ajunt, *AURIBUS* teneo lupum:

Nam neque, quomodo a me amittam, neque uti retineam, scio.

Dor. Ipsum istuc mihi in hoc est. *Ant.* Heja, ne parum leno sis.

Numquid hic confecti? *Phed.* Hicne? quod homo inhumanissimus:

Pamphilam meam vendidit. *Ger.* Quid? vendidit? *Ant.* Ain' vendidit?

Phed. Vendidit. *Dor.* Quam indignum facinus, ancillam ere entam suo!

Phed. Nequeo exorare, ut me maneat, & cum illo ut mutet fidem,

Triduum hoc, dum id, quod est promissum, ab amicis argentum aufero.

Si non tum dedero, unam praterea horam ne oportus sis.

Dor. Obtunde. *Ant.* Haud longum est id quod orat, *Dorio* exoret, sine:

Idem hic tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaveris.

Dor. Verba istec fuit. *Ant.* Pamphilamne hac urbe privari fuit?

Tum praterea horunc' amorem distrahi poterin' pati?

Dor. Neque ego, neque tu. *Ger.* Di tibi omnes id, quod es dignus, dunt.

Dor. Ego te complures, adversum ingenium meum, menses tui

Pollicitantem, & nil ferentem, scintem. nunc contra, omnia hac;

Repperi, qui det, neque lacramet. da locum melioribus.

Ant. Certe hercle, ego si satis commemini, tibi quidem est olim dies,

Quam ad daret huic, praestitota. *Phed.* Factum. *Dor.* Num ego istuc nego?

Ant. Jam ea prateritis? *Dor.* Non, verum hac ei antecessit. *Ant.* Non pudet

Vanitatis? *Dor.* Minime, dum ob rem. *Ger.* Sterquilinium. *Phed.* *Dorio*,

Itane tandem facere oportet? *Dor.* Sic sum. si placeo, utere.

Ant. Sicne hunc decipis? *Dor.* Immo enimvero, *Antipho*, hic me decipit:

Nam hic me hujusmodi esse sciebat: ego hunc esse aliter credidi.

Iste me fecellit: ego isti nihilo sum aliter, ac fui. Sed ut ut hac sunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi

Miles dare se dixit: si mihi prior tu attuleris, *Phedria*,

Mea lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandum est. vale.

ACTUS III. SCENA III.

Phedria, Antipho, Geta.

Quid faciam? unde ego uno tum subito huic argentum inveniam miser, Cui min' nihilo est? quod, hic si pote fuisset exoraret
Triduum hoc, promissum fuerat. *Ant.* Itane hunc patiemur, *Geta*,
Fieri miserum; qui me dudum, ut dixi, adjuverit comiter?

Quin, cum opus est, beneficium tursum ei expetitur reddere?

Ger. Scio equidem hoc esse æquum. *Ant.* Age ergo, solus servare hunc potes.

Ger. Quid faciam? *Ant.* Invenias argentum. *Ger.* Cupio: sed, id unde, edoce.

Ant. Pater adest hic. *Ger.* Scio: sed quid tum? *Ant.* Ab, dictum sapienti sit est.

Ger. Itane? *Ant.* Ita. *Ger.* Sane hercle pulchre suades: etiam tu hinc abis?

Non triumpho, ex nuptiis tuis si nil nanciscor mali, Ni etiam nunc me hujus causa querere in malo jubas crucem?

Ant. Verum hic dicit. *Phed.* Quid? ego vobis, *Geta*, alius sum? *Ger.* Haud puro:

Sed parumne est, quod omnibus nunc nobis succentes lenex,

Ni intelligamus etiam, ut nullus locu' relinquatur precii?

Phed. Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum? hem;

Tum igitur, dum licet, dumque adsum, loquimini mecum, *Antipho*:

Contemplamini me. *Ant.* Quamobrem? aut quidnam facturus? cedo.

Phed. Quoquo hinc aportabitur terrarum, certum est perire.

Ant. petire. *Ger.* Dii bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.

Ant. Vide, si quid opis poter adferre huic. *Ger.* Si quid? quid? *Ant.* Quære, obsecro,

Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat, *Geta*.

Ger. Quæto: salvos est, ut opinor. verum enim meo malo.

Ant. Noli metuere: una tecum bona, mala tolerabimus.

Ger. Quantum opus est tibi argenti? loquere. *Phed.* Sole triginta mine.

Ger. Triginta? hui, percara est, *Phedria*. *Phed.* Istuc vero vilis est.

Ger. Age, age, inventas reddam. *Phed.* O lepidum!

Ger. Aufer te hinc. *Phed.* Jam opus est. *Ger.* Jam seras.

Sed opus est mihi *Phormionem* ad hanc rem adiutorem dari.

Ant. Præsto est: audacissime quidvis oneris impone, & feret:

SOLUS EST HOMO amico amicus. *Ger.* Eamus ergo ad eum ocs.

Phed. Abi vero: dic, præsto ut sit domi.

Ant. Numquid est, quod opera mea vobis opu' sit? *Ger.* Nil: verum abi domum, &

Illam miseram, quam ego nunc iustus scio esse exanimatam metu,

Confolare. cessas? *Ant.* Nihil est, æque quod faciam lubens.

Phed. Qua via istuc facies? *Ger.* Dicam in itinere: modo te hinc amove.

ACTUS

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Demipho, Chremes.

Uid? qua profectus causa hinc es Le-
mmum, Chremes,
Adduxisti tecum filium? *Chr.* Non.
Quid ita non?
Chr. Postquam vidit me ejus matet ef-
se hic diutius,

Simul autem non manebat xras virginis
Meam negligentiam; ipsam cum omni familia
Ad me profectam esse agebant. *Dem.* Quid illic tam
diu,

Quæso, igitur commorare, ubi id audiveras?
Chr. Pol me detinuit morbus. *Dem.* Unde? aut qui?
Chr. Rogas?

SENECTUS IPSA est morbus, sed venisse eas
Salvas audiui ex nauta, qui illas vexerat.
Dem. Quid gnato obigerit me absente, audistis? *Chre-*
me?

Chr. Quod quidem me factam consilii incertum facit:
Nam hanc conditionem si cui tuleris extrario,
Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine est.
Te mihi fidelem esse, æque æque egomet sum mihi,
Sciebam, ille si me alienum alienum volet,
Tacebit, dum intercedit familiaritas.
Sin speraverit me; plus, quam opus est scire, sciet:
Vereturque, ne axor aliqua hoc resciscat mea.
Quod si sit, ut me excutiam, æque egrediar domo,
Id restat, nam ego meorum solus sum meus.

Dem. Scio ita esse, & istæ mihi res sollicitudini est:
Neque defestis usque adeo expeirier.
Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero.

ACTUS IV. SCENA II.

Geta.

EGo hominem callidorem vidi neminem,
Quam Phurmionem. venio ad hominem, ut dicerem
Argentum opus esse, & id quo pacto foret:
Vixdum dimidium dixeram, intellexerat:
Gauderet: me laudabat: quærebatur senem:
Dis gratus agebat, tempus sibi dari,
Ubi Phædriz se ostenderet nihil minus
Amicum esse, quam Antipho, hominem ad forum
Iusti opperiri: eo me esse adductum senem.
Sed ecce ipsum, quis est ulterior? at ar Phædriz
Pater venit, sed quid pertinui autem bellus?
An quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati?
Commotus xse opinor duplici spe utiet.
Petam hinc, unde primo institui, si is dat, fat est.
Si ab eo nil fuit, tum hunc adiar hospitem.

ACTUS IV. SCENA III.

Antipho, Geta, Chremes, Demipho.

EXspecto, quam mox recipiat sese Geta:
Sed patrum video cum patre adstantem. he
mihi,

Quam timo, adventus huius quo impellat patrem?
Ger. Adibo hocce, o noster Chremes! *Chr.* Salve, Geta.
Ger. Venite salvem volupe est. *Chr.* Credo. *Ger.* Quid
agitat?

Chr. Multa advenienti, ut sit, nova hic complaria.
Ger. Ita, de Auspione audistis quæ facta? *Chr.* Om-
nia.

Ger. Tun' dixerat huc? facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri. *Dem.* Id cum hoc agebam commo-
dum.

Ger. Nam hercle ego quoque id agitant mecum sedulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei. *Dem.* Quid,
Geta?

Quod remedium? *Ger.* Ut abij ab te, sit forte ob-
viam
Mihi Phormio. *Chr.* Qui Phormio? *Ger.* Is, qui
istam. *Chr.* Scio.

Ger. Visum est mihi, ut ejus tentarem sententiam.
Prendo hominem solum: Cur non, inquam, *Phor-*
mio

Vides, iuter vos sic hæc potius cum bona
Ut componantur gratia, quam cum mala?
Hæus liberalis est, & fugians litium:
Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo
Uno ore auctores fuerunt, ut precipiem hanc daret.
Ant. Quid hic cogitat? aut quo evadet hodie? *Ger.*
An legibus

Daturum pœnas dices, si illam egerit?
Jam id exploratum est, eia, sudabis satis,
Si cum illo incompas homine: ea eloquentia est.
Verum pone esse victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, sed pecunie.
Postquam hominem his verbis sentio mollior,
Soli sumus nunc hic, inquam: eho, quid vis dari
Tibi in manum, ut herus his defistat litibus,
Hæc hinc faciet, tu molestus ne sis?

Ant. Satin' illi Di sunt propitii? *Ger.* Nam sat scio,
Si tu aliquam partem equi bonique dixeris,
Ut est ille bonus vir, tria non commutabis
Verba hodie inter vos. *Dem.* Quis te istæc iussit
loqui?

Chr. Immo non potuit melius pervenire
Eo, quo nos volumus. *Ant.* Occidi. *Dem.* Perge
eloqui.

Ger. A primo homo insasibatur. *Dem.* Cedo, quid po-
stulat?

Ger. Quid? nimium: quantum libuit. *Dem.* Dic. *Ger.*
Si quis daret
Talentum magnam. *Dem.* Immo malum hercle: ut
nil pudet!

Ger. Quod dixi adeo ei: quæso, quid si filiam
Suam unicam locaret? parvi retulit
Non suscepisse: inventa est, quæ dotem petat.
Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias;
Hæc denique ejus fuit postrema oratio:

Ego, inquit, jam a principio amici filiam,
Ita ut aequum fuerat, volui uxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In servitutem pauperem ad diem dari:

Sed mihi opus erat, ut aperte tibi unce fabulet,
Aliquantulum quæ afferret, qui dissolverem
Quæ debeo: & etiam nunc, si vult Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malum, quam istanc, uxorem dari.

Ant. Utrum iustitia facere ego hunc a malitia
Dicam, scientem, an impudentem, incertum sum,
Dem.

Dem. Quid, si animam debet? *Ger.* Ager oppositu' est pignori ob
Decem minas, inquit. *Dem.* Age, age, jam ducat:
dabo.

Ger. *Ediculae* item sunt ob decem alias. *Dem.* Hoi,
hui,
Nimium est. *Chr.* Ne clama: petito haec a me
decem.

Ger. Uxori emunda ancillula est: rem plausula
Suppellectile opus' est, opus est sumu' ad nuptias.
His rebus pone sane, inquit, decem minas.

Dem. Sexcentas proinde scribito jam mihi dicas:

Nil do. Impuratus me ille ut etiam irrideat?
Chr. Quaezo, ego dabo, quiesce. tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus. *Ant.* Hei
mihi!

Geta. occidisti me tuis fallaciis.
Chr. Mea causa ejicitur: me hoc est aequum amittere.
Ger. Quantum potest, me certiores, inquit, face.
Si illam dant, hanc ut mittam, ne incertus item:
Nam illi mihi dotem jam constituerunt dare.
Chr. Jam accipiat: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. *Dem.* Quis quidem illi res vortat male.
Chr. Opportune adeo quicquam argentum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt praedia:
Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

Antipho, Geta.

G *Eta.* *Ger.* Hem. *Ant.* Quid egisti? *Ger.* Emunxi
argento senes.

Ant. Satin' est id? *Ger.* Nescio hercle: tantum iussu'
sum.

Ant. Eho, verbero, aliud mihi respondes, ac rogo?

Ger. Quid ergo narras? *Ant.* Quid ego narrem? opera
tua ad

Restim mihi quidem res rediit planissime.
Ut te quidem omnes Di, Deaeque, superi, inferi
Malis exemplis perdant. hem, si quid velis,
Huic mandes, quod quidem te te curatum velis.
Quid minus utile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut neminare uxorem? ioejecta est spes patri,
Posse illam exrudi. cedo nunc porro, Phormio
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum:
Quid fiet? *Ger.* Non enim ducet. *Ant.* Novi: ce-
terum

Cum argeorum repetens, nostra causa scilicet
Io uervum potius ibit. *Ger.* NIMIS EST, Antipho,
Quin male narrandu possit depravari.

Tu id, quod boni est, excerptis: dicis, quod mali
est.

Audi ounc contra jam: si argeorum acceperit,
Ducenda est uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandis nuptiis,
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod pollicetur, dantur:
Inde iste reddet. *Ant.* Quamobrem? aut quid dicet?

Ger. Rogas?

Quot res post illa monstra evenerunt mihi?
Introiti in zedes arer alienus canis:
Anguis per impluvium decidit de regulis:
Gallina cecinit: interdicti baroli:
Aruspex veruit ante brumam aliquod novi
Negoti incipere: quae causa est iustissima.

Hac sent. *Ant.* Ut modo fiant. *Ger.* Fient: me
vide.
Pater exit. abi, dic, esse argentum, Phaedria.

ACTUS IV. SCENA V.

Demipho, Geta, Chremes.

Quietus esto, inquam: ego curabo, ne quid ver-
borum duit.

Hoc temere numquam amittam ego a me, quin mi-
hi testes adhibeam,

Cum dem: &, quam ob rem dem, commemorabo.
Ger. Ut cautus est, ubi nil opus' sit.

Chr. Atque ita opus est factu: at matura, dum libi-
do eadem huc manet:

Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos rei-
ciat.

Ger. Rem ipsam parasti. *Dem.* Duc me ad eam ergo.
Ger. Non muror. *Chr.* Ubi hoc egeris,

Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius,
quam hinc abis:

Dicat eam dare nos Phormioni nuptam, ne succen-
seat;

Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familia-
rior.

Nos nostro officio nihil egressos esse; quantum is vo-
luerit,

Datum esse docis. *Dem.* Quid tua, malum, id re-
fert? *Chr.* Magis, Demiphu.

Dem. Nun fat, tuum officium fecisse, si non id fama
approbat?

Chr. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se e-
jectam praedicet.

Dem. Idem ego istuc facere possum. *Chr.* Mallet mu-
lieri magis congruet.

Dem. Rogabo. *Chr.* Ubi illas nunc ego reperire pos-
sim, cogito.

ACTUS IV. SCENA VI.

Sophrona, Chremes.

Quid agam? quem mihi amicum misera inveniam?
aut cui

Consilia haec referam? aut unde mihi auxilium pe-
tam?

Nam vereor, hera us ob meum suum indigna in-
juria adiciatur:

Ita patrem adolescentis facta haec tolerare audio vio-
lentet.

Chr. Nam quae haec anus est exanimata, a fratre quae
egressa est meo?

Soph. Quod ut facerem, egestas me impulit: cum sci-
tem infirmas nuptias

Haec esse; ut id consularem, interea vita ut in tu-
to foret.

Chr. Certe edepol, nisi me auimus fallit, aut parum
prospiciunt oculi,

Mez nutricem gnare video. *Soph.* Neque ille juve-
nigatur. *Chr.* Quid ago?

Soph. Qui est pater ejus? *Chr.* Adeon', an maneo,
dum ea, quae loquitur, magis cognosco?

Soph. Quod si eum nunc reperire possum, nihil est,
quod verear. *Chr.* Ea ipsa est.

Conloquar. *Soph.* Quis hic loquitur? *Chr.* Sophrona.

Soph. Et meum nomen nominat?

Chr.

Chr. Concede hinc a soribus paululum istorum fodes, Sophrona.

Na. me istoc posthac nomine appellastis. *Soph.* Quid? non, obsecro, es.

Chr. Quem semper te esse didicisti? *Chr.* si. *Soph.* Quid has metuis fores?

Chr. Conclufam hic habeo uxorem levam. verum istoc de nomine

Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris

Efflatteris, atque id porro aliqua uxor mea rescisceret.

Soph. Istoc pol nos te hic invenire miser numquam potuimus.

Chr. Eho, dic mihi, quid rei tibi est cum familia hac unde exis? aut

Ubi illae sunt? *Soph.* Miseram me! *Chr.* Hem, quid est? vivuntne? *Soph.* Vivit gnata.

Matrem ipsam ex aegritudine miseram mors consecuta est.

Chr. Male factum. *Soph.* Ego autem, quae essem anus deserta, egens, ignota,

Ut porui, nuptum virginem locavi huic adolescenti, Harum qui est dominus adium. *Chr.* Antiphonine?

Soph. Hem, isti ipsi. *Chr.* Quid?

Duales is uxores habet? *Soph.* Au, obsecro, unam ille quidem hanc solam.

Chr. Quid illam alteram, quae dicitur cognata? *Soph.* Hae ergo est. *Chr.* Quid ais?

Soph. Composito est factum, quo modo hanc amans habere possit

Sine dore. *Chr.* Dii vestram fidem! quam saepe forte temere

Eveniunt, quae non audeas optare! offendi adveniens. Quicum volebam, atque ut volebam, conlocasam illam.

Quod nos ambo opere maximo dabamus operam, ut fieret,

Sine nostra cura maxime, sua cura hac sola fecit. *Soph.* Nunc quid opus facto sit, vide. pater adolescentis venit;

Eumque animo iniquo hoc oppido ferre ajunt. *Chr.* Nihil periculi est.

Sed per Deos atque homines, meam esse hanc, cave resciscat quisquam.

Soph. Nemo ex me scibit. *Chr.* Sequere me: intus cetera audies.

ACTUS QUINTUS

SCENA I.

Demipho, Geta.

Ostrapse culpa facinus, ut malis expediat esse,

Dum nimium dici nos bonos studeamus & benignos.

Ita fugias, NE PRÆTER CASAM, quod ajunt. ponne id fat erat,

Accipere ab illo injuriam? etiam argentum est ultro obiectum,

Ut sit qui vivat, dum aliquid flagitii conficiat.

Geg. Planissime. *Dem.* HIS NUNC PRÆMIUM est, qui

recta prava faciunt.

Ger. Verissime. *Dem.* Ut stultissimae quidem illi rem gesserimus.

Ger. Modo ut hoc consilio possit discendi, ut istam ducat.

Dem. Etiamne id dubium est? *Ger.* Haud scio hercle, ut homo est, an movet animum.

Dem. Hem, movet autem? *Ger.* Nescio: verum, si forte, dico.

Dem. Ita faciam, ut frater censuit; ut uxorem ejus huc adducam,

Cum ista ut loquatur. tu Geta, abi: prænuncia hanc venturam.

Ger. Argentum inventum est Phædræ: de jurgio silentur:

Provisum est, ne in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?

Quid fiet? IN EODEM LUTO hæditas: vorlarum solves,

Geta: præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ crebunt,

Nisi prospicias. nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,

Ne quid veretur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTUS V. SCENA II.

Demipho, Nausistrata, Chremes.

*A*gedum, ut soles, Nausistrata, fac illa ut placeatur nobis;

Ut sua voluntate adest, quod est faciendum, faciat. *Naus.* Faciam.

Dem. Pariter nunc opera me adjaves; ac re deduxit opitulata es.

Naus. Factum volo: ac pol min' quoque viri culpa, quam me dignum est.

Dem. Quid autem? *Naus.* Quia pol mei patris bene parva indiligeret

Tutatur: nam ex his præliis talenta argenti binata

Statim capiebat. vir viro quid præstat? *Dem.* Bina quæso?

Naus. Ac rebus villioribus multo, tamen duo talenta. *Dem.* Hui!

Naus. Quid hæc videtur? *Dem.* Scilicet. *Naus.* Virum me natam vellem:

Ego ostenderem. *Dem.* Certo scio. *Naus.* Quo pacto.... *Dem.* Parce fodes,

Ut possis cum illa; ne te adolescens mulier defetiget.

Naus. Faciam, ut jubes: sed meum virum abs te exi, re video. *Chr.* Hem, Demipho,

Jam illi datum est argentum? *Dem.* Curavi illico. *Chr.* Nollem datum.

Hel, video uxorem: pene plus, quam fat erat. *Dem.* Cur nolles, Chreme?

Chr. Jam recte. *Dem.* Quid tu? ecquid locutus cum ista es, quænobrem hanc docuimus?

Chr. Transigi. *Dem.* Quid ait tandem? *Chr.* Abduci non potest. *Dem.* Qui non potest?

Chr. Quia uterque utrique est cordi. *Dem.* Quid istuc nostra? *Chr.* Magni, præter hæc,

Cognatam comperi esse nobis. *Dem.* Quid? deliras? *Chr.* Sic erit:

Non temere dico: redi mecum in memoriam. *Dem.* Sati' ne sanus es?

Naus.

Nauf. Au, obsecro, cave, ne in cognatam pecces.

Dem. Non est. *Chr.* Ne nega:

Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti. *Dem.*

Non norat patrem?

Chr. Norat. *Dem.* Cur aliud dixit? *Chr.* Numquamne

hodie concedes mihi?

Neque intellegis? *Dem.* Si tu nil narras? *Chr.* Per-

dis. *Nauf.* Miror quid hoc fiet.

Dem. Equidem hercle nescio. *Chr.* Vin' scire? at ita

me servet Juppiter,

Ut propior illi, quam ego sum, ac tu, homo ne-

mo est. *Dem.* Dii vestram fidem!

Eamus ad ipsam una omnes nos: aut scire, aut ne-

scire hoc volo. *Chr.* Ah.

Dem. Quid est? *Chr.* Itane parum mihi fidem esse a-

pud te? *Dem.* Vin' me hoc credere?

Vin' facis quantum mihi illic esse? age, fiat. quid?

illa filia

Amici nostri quid futuram est? *Chr.* Recte. *Dem.*

Hanc igitur mittimus?

Chr. Quis? *Dem.* Illa maneat? *Chr.* Sic. *Dem.* Ire

igitur tibi licet, Naufistrata.

Nauf. Sic pol commotus esse in omnes arbitror, quam

ut caperas,

Manere hanc: nam peliberalis visus est, cum vidi,

mihi.

Dem. Quid istuc negoti est? *Chr.* Jamne operuit ostium?

Dem. Jam. *Chr.* O Juppiter,

Di nos respiciant: quanta inveni nuptam cum tuo

filio. *Dem.* Hem,

Quo pacto id potuit? *Chr.* Non satis tutus est ad

narrandum hic locus.

Dem. At tu intro abi. *Chr.* Volo, ne filii quidem no-

stri hoc resuscitant, volo.

ACTUS V. SCENA III.

Antipho.

L Etu' sum, ut ut meae res sese habent, fratri obti-
gisse quod volt.

Quam scitum est, ejusmodi parare in animo cupi-
ditates,

Quas, cum res advoctae sent, paulo maderi possis.

Hic simul argentum repperit, cura sese expehvit:

Ego nullo possum remedio me evolvere ex his tur-
bis,

Quin, si hoc celestis, in metu; sin patefit, in pro-
bro sum.

Neque me domum nunc recipere, ni mihi esset
spes ostenta.

Hujusce habende. sed ubinam Gratiam invenire pos-
sum, ut

Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere
jubeat?

ACTUS V. SCENA IV.

Phormio, Antipho.

Argentum accepi, tradidi lenoni: abduxi mulie-
rem:

Curavi, propria ea Phaedria ut peteretur: nam e-
missa est manu.

Nunc una mihi res etiam restat, quae est conficiun-
da, otium

A senibus ad potandum ut habeam: nam aliquot
hos sumam dies.

Ant. Sed Phormio est. quid ais? *Phor.* Quid? *Ant.*

Quidnam nunc faciturus Phaedria?

Quo pacto satietatem amoris ait se velle absumere?

Phor. Vicissim partes tuas adhorus est. *Ant.* Quas?

Phor. Ut fugiet patrem:

Te suas rogavit cursum ut ageres; causam ut pro se
diceret:

Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus
suasum

Dicam ad mercatum, acillulam emtum, dudum
quam dixit Geta;

Ne, cum hic non videant me, conficere credant at-
tenuum suum.

Sed ostium concrepuit abs te. *Ant.* Vide, qui egre-
diatur. *Phor.* Geta est.

ACTUS V. SCENA V.

Geta, Antipho, Phormio.

O Fortuna, o Fors Fortuna, quantis commodita-
tibus,

Quam subito meo hero Antiphoni ope vestra hunc
onerastis diem?

Phor. Quidnam hic sibi volt? *Ger.* Nosque amicos
eius exonerastis meta?

Sed ego nunc cesso, qui non humerum hunc onero
pallio;

Atque hominem propere invenire, ut haec, quae
contigerint, sciat?

Ant. Num tu intelligis, hic quid narret? *Phor.* Num
tu? *Ant.* Nil. *Phor.* Tantumdem ego.

Ger. Ad lenoneum hinc ire pergam: ibi nuac sunt.

Ant. Heus, Geta. *Ger.* Hem tibi.

Num mirum, aut novum est, revocari, cursum cum
institueris? *Ant.* Geta.

Ger. Pergis hercle: nunquam tu odio tuo me vinctes.

Ant. Non manes?

Ger. Vapula. *Ant.* Id quidem tibi jam fiet, nisi resistis,
verbero.

Ger. Familiaritatem oportet esse hunc: minuitur ma-
lum.

Sed isne est, quem quero, an non? ipse est. *Phor.*

Congredere actutum. *Ant.* Quid est?

Ger. O omnium, quantum est, qui vivunt, homo ho-
minum ornatisime:

Nam sine controversia ab Diis solus diligere, Antipho.

Ant. Ita velim: sed qui istuc credam ita esse, mihi
dici velim.

Ger. Sarin' est, si te desubitum gaudio reddo? *Ant.*

Phor. Quin tu hinc pollicitationes aufer, & quod fers,
cedo. *Ger.* Oh,

Tu quoque hic aderas, Phormio? *Phor.* Aderam:

sed cessas? *Ger.* Accipe, hem.

Ut modo argentum tibi dedisses apud foram, recta
domum

Sumus profecti: interea mittit herus me ad ux-
orem tuam.

Ant. Quamobrem? *Ger.* Omitto proloqui: nam nihil
ad hanc rem est, Antipho.

Ubi in gynecaeum ire occipio, puer ad me accur-
rit Mida:

S f

Pone

Pone apprehendit pallio, seſapinat: reſpicio: rogo.
 Quamobrem retineat me: ait eſſe veſtiture intro ad
 heram accedite:
 Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis introdu-
 xit Chremem,
 Eumque nunc eſſe intus cum illis. hoc ubi ego au-
 divi, ad fores
 Suſpenſo gradu placide ire perrexi: acceſſi: aſſiſi:
 Animum compreſſi: autem admoſi: ita animum co-
 pi attendere,
 Hoc modo ſermonem captans. *Ant.* Eu, Geta. *Ger.*
 hic pulcherrimum
 Facinus audivi: itaque penſe hercle exclamavi gaudio.
Phor. Quod? *Ger.* Quodnam arbitrare? *Ant.* Neſcio.
Ger. Atqui miſericordiam:
 Patruus tuus eſt pater inventus Phanio uxori tue.
Ant. Hem,
 Quid ait? *Ger.* Cum ejus olim conſuevit matre in
 Lemno clanculum.
Phor. Sonnium! uris hæc ignoraret ſuum patrem? *Ger.*
 Aliquid credito,
 Phormio, eſſe cauſe: ſed me cenſen' potuiſſe omnia
 Intellegere extra oſtium, inſus quæ inter ſeſe ipſi e-
 gerint?
Phor. Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam.
Ger. Immo etiam dabo,
 Quo magi' credas. patruus interea inde huc egredi-
 tur foras:
 Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe introde-
 nuo:
 Ait uterque tibi poteſtatem ejus habenda ſe date:
 Denique ego miſſus ſum, te ut requirerem, atque
 adducerem.
Ant. Hem, quin ergo rape me: ceſſas? *Ger.* Fecero.
Ant. O mi Phormio,
 Vale. *Phor.* Vale, Antipho. Bene, ita me Dii a-
 ment, factum: gaudeo,
 Tantam ſortunam de improviſo eſſe his datam:
 Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
 Et Phreia cutam adimere argentariam,
 Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet.
 Nam idem hoc argentum, ita ut datum eſt ingra-
 tiis,
 Et datum erit: hoc qui cogam, re ipſa repperi.
 Nunc geſtus mihi voſtuſque eſt capiendus novus,
 Sed hinc concedam in anguſtorum hunc proximum:
 Inde hiſce offendam me, ubi erunt egreſſi foras.
 Quo me adſimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTUS V. SCENA VI.

Demipho, Phormio, Chremes.

Dis magnas merito gratias habeo, atque ago,
 Quando evenere hæc nobis, frater, proſpere.
 Quantum poteſt, nunc conveniendus Phormio eſt,
 Priuſquam dilapidet noſtras triginta minas,
 Ut auferamus. *Phor.* Demiphoem, ſi domi eſt,
 Viſam: ut quod — *Dem.* At nos ad te ibamus,
 Phormio.
Phor. De eadem hæc fortaiſſe cauſa. *Dem.* Ita hercle.
Phor. Credidi,
 Quid ad me ibaris? ridiculum: an averemini,
 Ne non id facerem, quod recipiſſem ſemel?
 Heus, quanta quantahæc mea paupertas eſt, tamen
 Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi eſſet fides.

Chr. Eſtne ex ita, ut dixi, liberalis? *Dem.* Oppido.
Phor. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
 Patatum me eſſe: ubi voſtris, uxorem date.
 Nam omnes poſthabui mihi res, ita uti pat ſuit,
 Poſtquam tantopere id vos veſſe animo adverte-
 ram.
Dem. At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi darem:
 Nam qui erit rumor populi, inquit, ſi id feceris?
 Olim cum honeſte potuit, tum non eſt dtra:
 Nunç viduam extrudi, torpe eſt: ſerme eadem om-
 nia,
 Quæ tate dudum coram me incoſtaveras.
Phor. Sacis ſuperbe inlicitis me. *Dem.* Qui? *Phor.* Ro-
 gas?
 Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
 Nam quo redibo ore ad eam, quam contemſerim?
Chr. Tum autem Antiphoem video ab ſeſe amittere
 Invitum eam, inque. *Dem.* Tum autem video ſi-
 lium.
 Invitum ſane mulierem ab ſe amittere.
 Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi
 Argentum ruſum jube reſcribi, Phormio.
Phor. Quodne ego deſcripti porro illis, quibus debui?
Dem. Quid igitur fiet? *Phor.* Si viſi mihi uxorem dare,
 Quam deſpondiſti, ducam: ſin eſt, ut velis
 Manere illam apud te, dos hic maneat, Demipho;
 Nam non eſt æquum me propter vos decipi;
 Cum ego veſtri honoris cauſa repodium altere
 Remitterem, quæ dotis tantumdem dabat.
Dem. I in malam rem hinc cum iſtæ magnificencia,
 Fugitive: etiam nunc credis te ignorari?
 Aut tua ſacra adeo? *Phor.* Irritor. *Dem.* Tunc hæc
 duceres,
 Si tibi daretur? *Phor.* Fac periculum. *Dem.* Ut ſilius
 Cum illa habitet apud te, hoc voſtrum conſilium
 ſuit.
Phor. Quæſo, quid narraſ? *Dem.* Quis tu mihi argen-
 tum cedo.
Phor. Immo vero uxorem tu cedo. *Dem.* In jus ambula.
Phor. In jus? enimvero, ſi porro eſſe odioſi pergitis?
Dem. Quid facies? *Phor.* Egone? vos me indotatis mo-
 do
 Patrocinari fortaiſſe arbitramini:
 Etiam dotaris ſoleo. *Chr.* Quid id noſtra? *Phor.* Ni-
 hil.
 Hic quendam noram, cujus vir uxorem, *Chr.* Hem.
Dem. Quid eſt?
Phor. Lemni habuit aſiam: *Chr.* Nullus ſum. *Phor.*
 Ex qua ſiliam
 Suſcepit: & eam clam educit. *Chr.* Sepulchro ſum.
Phor. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. *Chr.* Offecro,
 Ne facias. *Phor.* Oh, tu' is eras? *Dem.* Ut ludos
 facit!
Chr. Miſſum te facimus. *Phor.* Fabulæ. *Chr.* Quid viſi
 tibi?
 Argentum quod habes, condonamus te. *Phor.* Au-
 dio:
 Quid vos, malum, ergo me ſic ludificamini
 Inepri voſtra pœcilli ſententia?
 Nolo, volo: volo, nolo ruſum: cape, cedo:
 Quod dictum, indiſtum eſt: quod modo erat raturum,
 irritum eſt.
Chr. Quo pacto, aut unde hæc hic reſciviſ? *Dem.* Neſcio;
 Niſi, me dixiſſe nemini, certo ſcio.
Chr. Monſtri, ita me Dii ament, ſimile. *Phor.* Inje-
 cti ſcrupulum. *Dem.* Hem,

Hiccone

Hicne ut a nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle fatius est.
Animo virili personique ut sis, para.
Vides peccatum totum esse elatum foras,
Neque jam id celare posse te uxorem tuam:
Nunc quod ipsa ex alius auditura sit, Chreme,
Id nosmet iudicare placabilis est.
Tum hunc impuratum posterius nostro modo
Uliscit. *Pbor.* At at, nati mihi propicio, heroe:
Hi gladiatorio animo ad me aestant viam.
Chr. At veror, ut placari possit. *Dem.* Bono animo
est:

Ego redigam vos in gratiam; hoc fretus, Chreme,
Cum e medio exessit, unde huc suscepta est tibi.
Pbor. Itane agitis mecum? satis altius aggredimini.
Non hercle ex te istui me instigasti, Demipho.
Aio' tu? ubi que libitum fuerit peregre frueris,
Neque huius sis veritus semine primarix,
Quin novo modo ei faceres contumeliam;
Venias nunc precibus laetum peccatum totum?
Hicce ego illam dictis ita tibi incoctam dabo,
Ut ne restitutus, lacrimis si exsillaveris.
Dem. Malum, quod isti Di, Deaque omnes dunt.
Tantane affectum quemquam esse hominem audacia?
Non hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras? *Chr.* Io id redactus sum loci.
Ut quid agam cum illo, nesciam prorsum. *Dem.*
Ego scio.

In jus eamus. *Pbor.* In jus? huc, si quid lubet.
Dem. Assequere, retine, dum huc ego servos evoco.
Chr. Enim solus nequeo: accurre. *Pbor.* Una iurata
est.

Tecum. *Chr.* Lege agito ergo. *Pbor.* Altera est tecum,
Chreme.
Dem. Rape hunc. *Pbor.* Sic agitis? enimvero voce est
opus.
Naustrata, exi. *Chr.* Os opprime. *Dem.* Impurum
vide,
Quantum valet. *Pbor.* Naustrata, inquam. *Chr.*
Non taces?
Pbor. Taceam? *Dem.* Nisi sequitur, pugnos in ven-
trem ingerere,
Vel oculum excludere. *Pbor.* Est ubi vos uliscit pro-
be.

ACTUS V. SCENA VII.

Naustrata, Chremes, Phormio, Demipho.

Qui nominat me? *Dem.* Hem. *Nausf.* Quid istuc
torbæ est, obsecro,
Mi vir? *Pbor.* Hem, quid nunc obstupisti? *Nausf.*
Quis hic homo est?
Non oibis respondes? *Pbor.* Hicne ut tibi respon-
deat?
Qui hercle, ubi sit, nescit, *Chr.* Cave isti quidquam
credas.
Pbor. Abi: range: si non totus friget, me emeca.
Chr. Nihil est. *Nausf.* Quid ergo? quid illic narrat?
Pbor. Jam scies.
Aufculta. *Chr.* Pergin' credere? *Nausf.* Quid ego,
obsecro,
Huic credam, qui nihil dixit? *Pbor.* Delinat miser
timore. *Nausf.* Non pot temere est, quod tu tam
timas.
Chr. Egon' timo? *Pbor.* Recte sane: quando nihil ti-
mes,

Et hoc nihil est, quod dico ego, tu narra. *Dem.*
Scelus.
Tibi narra? *Pbor.* Eho tu: factum est abs te se-
dulo

Pro fratre. *Nausf.* Mi vir, non mihi narra. *Chr.*
At. *Nausf.* Quid at?
Chr. Non opus est dissio. *Pbor.* Tibi quidem: at sci-
to huc opo' sit.

In Lemno. *Chr.* Hem, quid ais? *Dem.* Non taces?
Pbor. Clam te. *Dem.* Mei mihi!
Pbor. Uxorem duxit. *Nausf.* Mi homo, Di melius dunt.
Pbor. Sic factum est. *Nausf.* Perii misera. *Pbor.* Et
inde filiam

Suscipit jam unam, dum tu dormis. *Chr.* Quid a-
gimus?
Nausf. Proh Di immortales, facinus indignum et in-
lucum!

Pbor. Hoc actum est. *Nausf.* An quidquam hodie est
factum indignius?
Qui mi, ubi ad uxorem veniunt, tam sunt senes.
Demipho, te appello: nam me cum hac ipso di-
staret loqui.

Hicne erat itones crebre, & mansiones diutine
Lemni? hancine eras es, quæ nostris fructus mioue-
bat, vilitas?

Dem. Ego, Naustrata, esse in hac re culpam meri-
tum non nego,
Sed ea quoniam sit ignoranda. *Pbor.* Verba vivunt
mortuo.

Dem. Nam neque negligentia tua, neque odio id fe-
cit tuo.

Violemtus fere abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compressit, unde hac nata est, neque postilla
unquam attigit.

Ea mortem obiit: e medio abiit: qui fuit in re hac
scrupulus.

Quamobrem re oro, ut olla facta tua sent, æquo a-
nimo hoc feras.

Nausf. Quid ego æquo animo? cupio misera in hac re
jam desonger.

Sed quid sperem? ætate porro minus peccatum putem?

Iam rum erat senex, senectus si verecundos facit.
An mea forma atque ætas nunc magis expetenda
est, Demipho?

Quid mihi hic asfers, quamobrem exspectem, aut
sperem porro non fore?

Pbor. Exlequias Chremeti, quibus est commodum ire,
hem tempus est.

Sic dabo: age nunc, Phormionem, qui volet, laces-
sito:

Fax tali eum mactatum, atque hic est, infortunio.
Redeat sane in gratiam: jam supplicii satis est mihi.
Habet hæc, ei quod, dum vivat, ulque ad aurem
obganian.

Nausf. At meo merito, credo, quid ego nunc ea com-
memorem, Demipho,
Singillarim, quis ego in hunc æritus? *Dem.* No-
vi æque omnia

Tecom. *Nausf.* Merito hoc meo videtur factum?
Dem. Minime gentium:

Verum, quando iam accusando fieri iocistum non
potest.

Ignosce: orat, conserte, purgat: quid vis amplius?
Pbor. Enimvero, prorsquam hæc dat veniam, mihi
prospiciam & Phædræ.

Hecus, Nausifraga; praequam huic respondes temere, audi. *Nausi.* Quid est?

Phor. Ego minas tringenti ab isto per fallaciam abstuli: Eas dedi tuo gnato: is pro sua amica lenoni dedit.

Chr. Hem, quid ais? *Nausi.* Adeon' indignum tibi videtur, filius

Homo adolescens unam si habet amicam, tu uxores duas?

Nil putare? quo ore illum objurgabis? responde mihi. *Dem.* Faciet, ut voles. *Nausi.* Immo, ut meam jam scias sententiam.

Neque ego ignosco, neque promitto quidquam, neque respondeo,

Prisquam gnatum videro. ejus judicio permitto omnia:

Quod is jobebit, faciam. *Phor.* Mulier sapiens es, Nausifraga.

Nausi. Sazin' tibi est? *Phor.* Immo vero pulchre discendo, & probe,

Et praeter ipsum. *Nausi.* Tu tuum nomen dic quod est. *Phor.* Min' Phormio,

Vostre familiae hercle amicus, & tuo summus Phadriz. *Nausi.* Phormio, at ego ecastor posthac tibi, quod potero, & quae voles,

Faciamque & dicam. *Phor.* Benigne dicis. *Nausi.* Pol meritum est tuum.

Phor. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nausifraga,

Et quod tuo viro oculi doleant? *Nausi.* Copio. *Phor.* Me ad cenam voca.

Nausi. Pol vero voco. *Dem.* Eamus intro hinc. *Nausi.* Fiat. sed obi est Phadriz

Judex noster? *Phor.* Jam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.

CALLIOPHUS RECENSUI.

H E C Y R A.

ACTA LUDIS ROMANIS, SEX. JULIO CÆS. CN. CORNELIO DOLABELLA, ÆDIL. CUR. NON EST PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIUS PARIB. CN. OCTAVIO, T. MANLIO COSS. RELATA EST ITERUM LUDIS FUNEBRIBUS. RELATA EST TERTIO, Q. FULVIO, L. MARCIO ÆDILIBUS CURULIBUS.

PERSONÆ.

PROLOGUS.

PHILOTHIS meretrix.

SYRA anus.

PARMENO servus.

LACHNES senex.

SOSTRATA mulier.

PHIDIPPUS senex.

PAMPHILUS adolescens.

MYRRHENA mulier.

SOSIA servus.

BACCIS meretrix.

PERSONÆ MUTÆ.

PHILUMENA.

SCIRTUS puer.

NUTRIX.

ANCLIS Bacchidis.

ARGUMENTUM.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

UXorem duxit Pamphilus Philumenum,
Cui quondam ignorans virginis vitium obtulit:
Ejusque, per vim quem detraxit, anululum
Dederat amica Bacchidis meretricula:
Dein profectus in ludrum est: uxorem haud attigit.
Hanc mater atro gravidam, ne id sciat foras,
Ut egram ad sese transferri. revenit Pamphilus:

Deprehendit partum: celat: uxorem tamen
Recipere non vult. Pater incusat Bacchidis
Anullem. dum se purgat Bacchis, anululum
Mater vitiatate suae agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

PROLOGUS.

HECYRA est huic nomen fabulae. hac cum data
Est nova, novum intervenit vitium & calamitas,
Ut neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ira populus studio stupidi in funambulo
Animum occuparat. nunc hac plane est pro nova:
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit vendere.
Alias cognovisti ejus: quæso, hanc noscite.

ALTER PROLOGUS.

ORator ad vos venio ornatu prologi:
Sinite exorator sim, eodem ut jure uti senem
Licet, quo jure sum usus adolescentior,
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Ne cum poeta scriptura evanesceret.
In his, quas primom Cæcili didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia scibam dubiam fortisnam esse scenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Eisdem agere capti, ut ab eisdem alias discerem
Novas studiose, ne illum ab studio abducerem.
Perfeci, ut spectarentur: ubi sunt cognite,
Phicite

ACTUS I. SCENA II.

Parmeno, Philotis, Syra.

Placere sunt. ita postea restitui in locum,
Prope jam remotum, injuria aduorsarium,
Ab studiis, atque ab labore, atque arte musica.
Quod si scripturam sprevissim in praesentia, &
In deterendo voluissim operam lumere,
Ut in non esset, potius quam in negotio;
Deterruissim facile, ne alias scriberet.
Nunc quid petam, mea causa, aequo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
Numquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas.

Eam calamitatem vestra intelligentia
Sedabit, si erit adjuvix nostrae industriae.
Cum primam eam agere coepi, pugilum gloria,
Funambuli eodem accessit expectatio;
Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in nova coepi ari consuetudine,
In experiundo ad assem. refero denique,
Primo acta placeo, cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus convolat;
Tumultuans, clamant, pugnant de loco.
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est: otium, & silentium est.
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite finire per vos artem musicam
Recidere ad paucos. facite, ut vestra auctoritas
Meae auctoritatis auxilium adjuvixque sit.
Si numquam avarae pretium statui ari meae,
Et eum esse quaestum in animum induxi maximum,
Quam maxime servare vestris commodis;
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, & le in vestram commisi fidem,
Ne eum circumvenum inique iniqui irrideant.
Mea causa causam accipite, & silentium date,
Ut libeat scribere aliis, mihi quae a dicere
Novas expediat, posthac praesio emtas meo.

ACTUS PRIMUS

SCENA I.

Philotis, Syra.

Er pol quam paucos reperias meretricibus

Fideles evenire amatores, Syra.

Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi

Quam sancte, ut quivis facile posset credere,

Numquam illa viva ducturum uxorem domum;

En, dixit. Syra. Ergo propterea te sedulo

Ex moneo, & horreo, ne cuiquam miserent,

Quin ipsores, nutrites, laceres, quemque nacta sis.

Phil. Urin' eximium seminem habeam? Syra. Neminem:

Nam nemo illorum quicquam, scito, ad te venit,

Quin ita parer fesse, abs te ut blanditiis suis

Quam minimo pretio tuam voluptatem expleret.

Hiscine tu, amabo, non contra insidiabere?

Phil. Tamen pol eandem injuriam est esse omnibus.

Syra. Injuriarum autem est ulla adversaria?

Aur qua via te capient illi, eadem ipsos capi?

Eben me miseram! cur non aut istuc mihi

Etas & forma est, aut tibi hac sententia?

S. Enex si quaerit me, modo ille dico

Ad portum percontatum adventum Pamphili.

Audin, quid dicam, Scirus? si quaerit me, uti

Tum dicas: si non quaerit, nullus dixerit;

Alas ut uti possim causa hac integra.

Sed videor' ego Philotium? unde haec adventus?

Philotis. Salve multum. *Phil.* O salve, Parmeno.

Syr. Salve macellor, Parmeno. *Par.* Et tu edepol, Syra.

Dic mihi, Philoti, ubi te oblectasti tam diu?

Phil. Minime equidem me oblectavi, quae cum misse

Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo.

Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.

Par. Edepol te desiderium Athenarum arbitror,

Philotium, capisse saepe, & te tuum

Continuum contemisse. *Phil.* Non dici potest,

Quam cupida eram hac redeundi, abscondi a nutre,

Volque hac videndi, antiqua ut consuetudine

Agitarem inter vos libere convivium.

Nam illi haud licebat nisi praefatio loqui

Quae illi placerent. *Par.* Haud opinor commode

Finem statuisse orationi mitem.

Phil. Sed quid hoc negoti est? modum quae narravit mihi

Hic intus Bacchus? quod ego numquam credidi

Fore, ut ille hac viva posset animum inducere

Uxorem habere. *Par.* Habere autem? *Phil.* Ehotu,

an non habet?

Par. Habet: sed firmas hic vereor ut sint nuptiae.

Phil. Ita Di Deique faxint, si in rem est Bacchidis.

Sed qui illuc credam ita esse? dic mihi, Parmeno.

Par. Nunc est opus prolatu: hoc percontanier

Debit. *Phil.* Nempe ea causa, ut ne id fiat palam.

Ita me Di amabunt, haud propterea te rogo, ut

Hoc proferam, sed ut tacita mecum taceam.

Par. Numquam tam dices commode, ut tergum meum

Tuam in idem committam. *Phil.* Ah, noli, Parmeno:

Quasi non tu multo malis narrare hoc mihi,

Quam ego, quae percontor, scire. *Par.* Vera haec

pradicit:

Et illud mi vitium est maximum. si mihi fidem

Das te taciturnam, dicam. *Phil.* Ad ingenium redis.

Fidem do, loquere. *Par.* Ausculta. *Phil.* Ilic tam.

Par. Haec Bacchidem

Amabat, ut cum maxime, tum Pamphilus,

Cum pater, uxorem ut oncat, orare occipit:

Et haec, communia omnium quae sunt patrum,

Seis senem esse dicere, illum autem esse unicum:

Prædium velle se senectutis tui.

Ille te primo negare: sed postquam acris

Pater inilae, fecit animi ut incertus foret,

Pudorin' anne amori obsequeretur magis.

Tundendo atque odin denique efficit lenex:

Despondit ei gnatum huius vicini proximi.

Uique illud visum est Pamphilio nequitiam grave,

Donec jam in ipsis nuptiis, postquam videt

Paratas, nec moram ullam, quin ducar, dari;

Ibi demum ita xgre tulit, ut ipsam Bacchidem

Si adesset, credo, ibi epus committeretecet.

Ubi cumque datum erat spatium solitudinis,

Ut conloqui mecum una posset: Parmeno,

Perii; quid ego egi? in quod me conjecti malum?

Non potero hoc terre, Parmeno: perii miser.

Phil.

Phil. At te Di Desque perdant cum his odio, Laches.

Par. Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum: Nocte illa prima virginem non attrigit: Quæ coniectura est non, eam nihil magis.

Phil. Quid ais? cum virgine una adolescens cubuerit Plus potius, sese illa ablinere ut puerit? Non verisimile dicis: nec verum arbitror.

Par. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit, Nisi cupias tui: ille invitus illam duxerat.

Phil. Quid deinde sit? *Par.* Diebus sane pauculis Post, Pamphilus me solum seduxit foras; Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum sit: Sequæ aore, quam eam uxorem duxisset domum, Sperasse eas tolerare posse uisitas,

Sed quam decretim me non posse diutius Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno, Quin integram istidem reddam, ut accepi a suis, Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.

Phil. Piam ac pudicum ingenium narras Pamphili.

Par. Hoc ego proferre, incommodum mihi esse arbitror.

Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti, Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit, Non posse te mecum esse, arbitramur denique.

Phil. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? *Par.* Quidtidie.

Sed, ut sit, postquam hunc alienum ab sese videt, Maligna multo & magis prociac facta illico est.

Phil. Non edepol mirum. *Par.* Atque ea res multo maxime.

Disiunxit illum ab illa, postquam & ipse se, Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognovit satis, Ad exemplum ambarum mores earum existimans.

Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet, Pudens, modesta; incommoda atque injurias

Vix omnes ferre, & tegere contemnas. Hic animas, partim uxoris misericordia

Devinctas, partim victus hujus injuriis, Paulatim elapsu'st Bacchidi, atque huc transfudit Amorem, postquam pat ingenium nactus est.

Interea in Imbro moritur cognatus senex Horunc', ea ad hos rediebat lege hereditas.

Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater. Relinquit cum matre hic uxorem: nam senex

Rus abdidit se: hac ruro in urbem commeat. *Phil.* Quid adhuc habent infirmitatis nuptie?

Par. Nunc audiet, primum dies complurculos Bene conveniebat sane inter eas: interim

Miris modis odisse cepit Sostiram: Neque lires ullæ inter eas, postulatjo Numquam. *Phil.* Quid igitur? *Par.* Si quando ad eam accesserat

Confabularum, fugere & conspectu illico, Videre nolle. denique, ubi non quæ pari,

Simulat se a matre accessit ad rem divinam, abit. Ubi illic dies est complures, accessit jubet.

Dixere causam tunc nesciū quam: iterum jubet: Nemo remisit. postquam accessit sepius,

Ægram esse simulat miserem. nostra illico It. visere ad eam: adnatis nemo. hoc ubi senex

Reclivit, heri ea causis rure huc advenit, Patrem continuo convenit Philomenæ.

Quid egerint inter se, nondum etiam scio: Nisi sane curæ est, quorsum eventurum hoc fiet.

Habes omnem rem: pergam quo capi hoc iter,

Phil. Et quidem ego. nam confitui cum quodam hospite

Me esse illam conventuram. *Par.* Di vortant bene Quod agas. *Phil.* Vale. *Par.* Et tu bene vale, Philotium.

ACTUS SECUNDUS

SCENA I.

Laches, Sostira.

Roh deum atque hominum fidem, quod hoc genus est? quæ hæc est conjuratio?

Utin omnes mulieres eadem æque fudeant nolisque omnia?

Neque declinaram quidquam ab aliarum ingenio ullam reperias:

Itaque adeo uno animo omnes focros oderunt natus. Viris esse advoras, æque studium est: simulis pertinnacia est,

In eodemque omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam.

Ei ludo, si ullus est, magistrum hanc esse satis certo scio.

Softr. Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser, oecio.

Lac. Heu, tu nescis? *Softr.* Non, ita me dii ament, mi Laches.

Itaque una iuret nos agere ætatem liceat. *Lac.* Dii mala prohibeant!

Softr. Meque abs te immerito esse accusatam, postmodum rescifices. *Lac.* Scio.

Te immerito? an quidquam pro istis factis dignum te dici potest,

Quæ me, & te, & familiam omnem dedecoras, filio luctum paras?

Tum aotem, ex amicis inimici ut sint nobis affines, facis;

Qui illum decreunt dignum, suos cui liberos committerent.

Tu sola exorere, quæ perturbes hæc tua impudentia. *Softr.* Egone? *Lac.* Tu, inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, non hominem putas.

An quia ruri crebro esse soleo, nescire arbitramini,

Quo quisque pacto hic vitam vestrarum exigat? Multo melius, hic quæ sunt, quam illic, ubi sum assidue, scio:

Ideo quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris.

Jampridem equidem audivi cepisse odium tui Philomenæ:

Minimeque adeo mirum: &, ni id fecisset, magis mirum foret;

Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisset domum.

Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc ises foras.

At vide, quam immerito ægritudo hæc occit mihi abs te, Sostira.

Rus habitatum abi, concedens vobis, & rei serviens;

Sumtus vestros otiumque ut nostra res possit pati, *Lac.*

Meo labori haud parens, præter æquum atque ætatem meam.

Non te pro his curasse rebus, ne quid ægre esset mihi?

Sofr. Non mea opera neque pol culpa evenit. *Lac.* Immo maxime.

Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa sola, Sostrata.

Quæ hic erant, cures; cum ego vos solvi curis ceteris.

Cum puella animum suscepisse inimicitias non pudet? Illius dicet culpa factum. *Sofr.* Haud equidem dico, mihi *Laches*.

Lac. Gaudeo, ita me Dii ament, gnati causa. nam de te quidem,

Satis scio, peccando detrimenti nil fieri potest.

Sofr. Qui scis; an ea causa, mi vir, me odisse admulaverit;

Ut cum matre una plus esset? *Lac.* Quid ais? non signi hoc fac est.

Quod heri nemo voluit visentem ad eam te intro admittere?

Sofr. Enim lassam oppido tum esse aiebant; eo ad eam non admissa sum.

Lac. Tuos esse illi mores morbum magis, quam ullam aliam rem, arbitror:

Et merito adeo: nam vostrarum nulla est, quin gnatum velis.

Ducere uxorem; & quæ vobis placita est conditio, datur.

Ubi duxere impulsu vestro, vestro impulsu easdem exigunt.

ACTUS II. SCENA II.

Phidippus, Laches, Sostrata.

ET si scio ego, Philumena, meum jus esse, ut te cogam,

Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam.

Ut tibi concedam, neque tæz libidini advorabor.

Lac. Atque eccum Phidippum optume video. hinc jam scibo, quid fiet.

Phidippe, etsi ego meis me omnibus scio esse adprime obsequentem;

Sed non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum animos.

Quod tu si idem faceres, magis in rem & nostram & vestram id esset.

Nunc video in illarum potestate esse te. *Phid.* Heja vero.

Lac. Adii te heri de filia: ut veni, iridem incertum amissi.

Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc, Celare te iras. si quid est peccatum a nobis, profect:

Aut ea resellendo, aut purgando, vobis corrigemus, Te iudice ipso. sin ea est causa revinendi apud vos,

Quia ægra est; te mi injuriam facere arbitror, Phidippe,

Si metuis, satis ut meæ domi curetur diligenter.

At, ita me Dii ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,

Ut tu illam salvam mihi vis, quam ego: id adeo gnati causa,

Quoniam ego intellexi illam haud minus, quam seipsam, magnificare.

Neque adeo clam me est, quam esse cum graviter laturum credam,

Hoc si refeceris. eo domum studeo hæc prius, quam ille, ut redeat.

Phid. Laches, & diligentiam vestram, & benignitatem.

Novi: & quæ dicis, omnia esse ut dicis, animum induco.

Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo.

Si facere possum ullo modo. *Lac.* Quæ res te facere id prohibet?

Eho, numquidnam accusat virum? *Phid.* Minime: nam postquam attendi

Magis, & vi coepi cogere ut rediret, sancte adjutur.

Non posse apud vos Pamphilum se absente perdurare. Aliud fortasse alii vitii est; leni ego animo sum natus:

Non possum advorsari meis. *Lac.* Hem, Sostrata!

Sofr. Heu me miseram!

Lac. Certeumne est istud? *Phid.* Nunc quidem, ut videtur. sed numquid vis?

Nam est, quod me transire ad forum jam oportet. *Lac.* Eo tecum una.

ACTUS II. SCENA III.

Sostrata.

EDepol næ nos sumus inique æque omnes invisa viris,

Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut videamur malo.

Nam, ita me Dii ament, quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam.

Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt, focus

Omnes esse iniquas. haud pol me quidem: nam numquam focus

Habui illam, ac si ex me esset nata: nec, qui hoc mi eveniat, scio.

Nisi pol filium multinodis jam expecto, ut redeat domum.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

Pamphilus, Parmeno, Myrrhina.

Emini ego plura acerba credo esse ex amore homini unquam oblata,

Quam mi. heu me infelicem! hanc cene ego vitam parvi perdere!

Hæccine causa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?

Cui quanto fuerat præstabilius, ubi vis gentium agere ætatem,

Quam hoc redire? atque hæc ita esse miserum me resciscere?

Nam nos omnes, quibus est allicunde aliquis obiectus labor.

Omne quod est interea tempus, priusquam id resciscum est, tuero est.

Par.

Par. At sic, citius qui te expedias his erumnis, reperiās.

Si non redidiss, huius ite facte essent multo ampliores: Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reuerituras.

Rem cognosces: iram expedies: rursum in gratiam restitues.

Levia sunt, quæ tu pergravia esse in animum induxisti tuum.

Pamph. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est æque miser?

Priusquam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amari dedidit:

Jam in hac te ut taceam, cuius facile scitu est quam fuerim miser:

Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mi obtrudit pater.

Vix me illic abstraxi, atque impeditum in ea expediti animum meum;

Vixque huc contuleram; hem nova res orta est, potero ab hac quæ me abstrahat.

Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inventuram arbitror:

Quod cum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut fiam miser?

Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet:

Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio pertulit,

Tot meis injuriis quæ nunquam in ullo patefecit loco.

Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,

Unde ita inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.

Par. At quidem hercle parvum: si vis vero veram rationem exsequi,

Non maxumias, quæ maxumæ sunt interdum iræ, injurias

Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est,

Cum de eadem causâ est iracundus factus inimicissimas.

PURAT INTER SEXÆ quam pro levibus noxiis iras gerunt?

Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, insensum gerunt.

Idem illæ mulieres sunt ferme, ut pueri, levi sententia:

Fortasse unum aliquod verbum hanc inter eas iram concieverit.

Pamph. Abi, Parmeno, intro, ac me venisse nuncia.

Par. Hem, quid hoc est? *Pamph.* Tace.

Par. Trepidari legito, cursari rursum prorsum. age dum, ad fores

Accede propius. hem, sensitin? *Pamph.* Noli fabularier.

Proh Jupiter! clamorem audiui. *Par.* Tute loqueris, me vetas?

Myr. Tace, obsecro, mea gnata. *Pamph.* Matris vox ysa est Philumene.

Nullus sum. *Par.* Quidum? *Pamph.* Peril. *Par.* Quamobrem? *Pamph.* Nescio quod magnum malum profecto, Parmeno, me celant. *Par.* Uxorem Philumenam

Pavitate nescio, quid, dixeris: id si forte est, nescio.

Pamph. Invenit: cur mihi id non dixit? *Par.* Quia non poteram una omnia.

Pamph. Quid morbi est? *Par.* Nescio. *Pamph.* Quid? nemo? medicum adduxit? *Par.* Nescio.

Pamph. Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quidquid est, certum sciam?

Quoniam modo, Philumena mea, nunc te offendam attendam?

Nam si periculum ullum in te inest, perissem me una haud dubium est.

Par. Non usus factu est mihi nunc hunc intro sequi:

Nam invisos omnes nos esse illis sentio.

Heri nemo voluit Solratam intro admittere.

Si forte morbus amplior factus sit,

Quod sane nolim, maxime heri causa mei;

Servom illico introisse dicent Solratæ:

Aliquid tulisse comminiscuntur mali,

Capiti atque xati illorum, morbus qui ausus? sit:

Heri in crimen veniet, ego vero in maguum malum.

ACTUS III. SCENA II.

Solrata, Parmeno, Pamphilus.

Nescio quid jamdudum audio hic tumultuari mi-
sera:

Male metuo, ne Philumene magis morbus adgrave-
scat:

Quod te, Esculapi, & te, Salus, ne quid sit hu-
jus, oro.

Nunc ad eam visam. *Par.* Heus; Solrata, *Sestr.*

Hem. *Par.* Iterum istinc excludere.

Sestr. Ehem Parmeno? nunc hic erat? perii, quid fa-
ciam misera?

Non visam uxorem Pamphili, cum in proximo hic sit ægra?

Par. Non vias; ne mittas quidem visendi causâ quere-
quam.

Nam qui amat cui odio ipse est, bis facere stul-
te duco:

Laborem inanem ipse capis; & illi molestiam af-
fere.

Tum filius tuus introitū videre, ut venit, quid agat.

Sestr. Quid ais? an venit Pamphilus? *Par.* Venit. *Sestr.*

Diis gratiam habeo.

Hem, istoc verbo animus mihi rediit, & cura ex
corde excessit.

Par. Jam ea te causâ maxime nunc hac introire nolo.

Nam si remittent quippiam Philumene dolores,

Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli,

Quæ inter vos intervenit, unde ortum est initium
iræ,

Atque eorum video ipsam egredi, quam tristis est!

Sestr. O mi gnate.

Pamph. Mea mater, salve. *Sestr.* Gaudeo venisse salvom.
salvam!

Philumena est? *Pamph.* Meliuscula est. *Sestr.* O utri-
nam istoc ira dii faxint.

Quid tu igitur lacrimas? aut quid es tam tristis?

Pamph. Recte, mater,

Sestr. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente
invasit?

Pamph. Ita factum est. *Sestr.* Quid morbi est? *Pamph.*
Febris. *Sestr.* Quotidiana? *Pamph.* Ita ajunt.

I sodes, intro, consequar jam te, mea mater. *Sestr.*
Fict.

Pamph. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque illi onera adjuta.

Par. Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant?
Pamph. Cessas?

ACTUS III. SCENA III.

Pamphilus.

NEqueo mearum rerum initium ullum invenire idoneum.

Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidit, Partim quæ perpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:

Quæ me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam modo intro me ut corripui timidus, alio suspicans

Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: heu mihi!

Postquam me aspexere ancillæ advenisse, illico omnes simul

Læte exclamant, Venit, id quod derепente aspexerant. Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium,

Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.

Una illarum interea propere præcurrit, nuncians Me venisse. ego ejus videndi cupidus recta consequor.

Postquam intro adveni, exemplo ejus morbum cognovi miser.

Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:

Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conquiri.

Postquam asperi; o facinus indignum, inquam: & corripui illico

Me inde, lacrumans, incredibili re atque atroci percitus. Mater consequitur: jam ut limen exirem, ad genua accidit,

Lacrumans misera: miserum est, profecto hoc sic est, ut puto,

Omnia ut noxas ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus.

Hanc habere orationem mecum principio insitit: O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam vides:

Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:

Nunc hoc fugisti, te atque alios partum ut celaret suum.

Sed cum ora ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.

Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,

Per eam te obsecramus ambe, si jus, si fas est, uti Adversæ ejus per te testis tæitæque apud omnes fient.

Si umquam erga te animo esse amico sensisti eam, mi Pamphile,

Sine labore hanc gratiam, te, ut tibi des pro illa nunc, rogas.

Ceterum de reducenda id facias, quod in rem sit tuam.

Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conficius.

Nam ajunt tecum post duobus concuivisse mensibus: Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic jam septimus:

Quod te scire, ipsa indicat res. nunc si potes est, Pamphile,

Maxime volo doque operam, ut clam eveniat partus patrem,

Atque adeo omnes. sed si fieri id non potest, quin sentiant,

Dicam abortum esse. scio nemini aliter suspectum fore,

Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum putent.

Continuo exponetur. hic tibi nihil est quidquam incommodi: &

Illi misera indigne factam injuriam contexeris. Pollicitus sum, & servare in eo certum est, quod dixi, fidem.

Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror:

Nec faciam: etsi amor me graviter, consuetudoque ejus tenet.

Lacrimo, quæ posthac futura est vita, cum in mentem venit,

Solitudoque. o FORTUNA, ut numquam perpetua es bona!

Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit,

Quem ego tam confilio misum feci. idem nunc huic operam dabo.

Adest Parmeno cum pueris: hunc minime est opus In hac re adesse: nam olim soli credidi,

Ea me abstulisse in principio, cum data est. Veror, si clamorem ejus hic crebro exaudiat,

Ne parturire intellegat. aliquo mihi est Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA IV.

Parmeno, Sofia, Pamphilus.

AIn tu, tibi hoc incommodum evenisse iter? *Sof.* Non hercle verbis, Parmeno, dici potest

Tantum, quam te ipsa navigare incommodum est. *Par.* Itane est? *Sof.* O fortunata, nescis quid mali

Præterieris, qui nunquam es ingressus mare: Nam alias ut mittam miseras, unam hanc vide:

Dies triginta, aut plus eo, in navi fui, Cum inirex semper mortem expectabam miser:

Ita usque adversa tempestate usi sumus. *Par.* Odiosum. *Sof.* Haud clam me est: denique hercle aufugerim

Potius, quam redeam, si eo mi redeundum sciam.

Par. Olim quidem te causæ impellebant leves, Quod nunc minutare facere, ut faceres, Sofia.

Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium. Ire intro. ego hunc adibo, si quid me velit.

Here, etiam nunc tu hic stas? *Pamph.* Equidem te expecto. *Par.* Quid est?

Pamph. In arcem transcurso opus est. *Par.* Cui homini? *Pamph.* Tibi.

Par. In arcem? quid eo? *Pamph.* Callidemidem hospitum

Myconiam, qui mecum una advesta st, conveni. *Par.* Perii. vovisse hunc dicam, si salvos domum

Redisset umquam, ut me ambulando rumperet. *Pamph.* Quid cessas? *Par.* Quid vis dicam? an convensiam modo?

T t

Pamph.

Pamph. Immo, quod confidui, me hodie conventum eam.

Non posse, ne frustra illuc expectet: vola.

Par. At non novi hominis faciem. *Pamph.* At faciam ut noveris:

Magnus, tubicundus, crispus, crassus, cæcus,

Cadaverosa facie. Par. Di illum perduint.

Quid, si non veniet? maneamne ulque ad vesperam?

Pamph. Maneto: curro. *Par.* Non queo: ita desolatus sum.

Pamph. Ille abiit. quid agam infelix? profus nescio,

Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,

Suz gnate partum: nam me miseret mulieris.

Quod potero faciam tamen, ut pietatem colam:

Nam me parenti potius, quam amori, obsequi

Oportet. at at, ecceum Phidippum, & patrem

Video: barbam pergunt. quid dicam hilce, incertum

ACTUS III. SCENA V.

Lætes, Phidippus, Pamphilus.

Dixin' dudum, illam dixisse se expectare filium?
Phid. Factum. *Lac.* Venisse ajunt: redeat. *Pamph.*

Quam causam dicam patri,

Quamobrem nunc reducam, nescio. Lac. Quem ego
hic audivi loqui?

Pamph. Certum obstruere est viam me, quam decrevi
persequi.

Lac. Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. *Pamph.*
Salve, mi pater.

Lac. Gnate mi, salve. *Phid.* Bene factum te advenisse,
Pamphile,

Et adeo quod unaxumum est, salvom atque validum.

Pamph. Credidit.

Lac. Advenis modo? *Pamph.* Adenodum. *Lac.* Cedo,
quid reliquit Phania

Confidit noster? Pamph. Sane hercle homo volup-
tari obsequens

*Fuit, dum vixit: & qui sic sunt, haud utrumque
herodem vivat:*

*Sibi vero hanc laudem relinquet: Vixit, dum vi-
xit, bene.*

Lac. Tum tu igitur nihil attulisti huic plus tua sen-
tentia?

Pamph. Quidquid est id quod reliquit, profoit. *Lac.*
Immo obviat:

Nam illum vivam & salvom vellem. Phid. Impu-
ne opare istuc licet:

*Ille reviviscit jam nunquam: & tamen, utrum mal-
is, scio.*

Lac. Heri Philumenam ad se accersi hic jussi. dic
jussisse te.

Phid. Noli fodere. jussi. *Lac.* Sed eam jam remittet.
Phid. Scilicet.

Pamph. Omnem rem scio, ut sit gesta. adveniens au-
divi omnia. *Lac.* At

Istos invidos Di perdant, qui hæc libenter nunciant.

Pamph. Ego me scio cavisse, ne ulla merito contra-
melia

*Fieri a vobis posset. idque si nunc memorare hic
velim,*

*Quam fideli animo & benigno in illam, & clemen-
ti sui,*

*Vere possum; ni te ex ipsa hæc magi' velim rescil-
lete:*

*Namque eo pacto maxime apud te meo erit inge-
nio fides,*

*Cum illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me
dixerit.*

*Neque mea culpa hoc discidium evenisse, id testor
Deos.*

*Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,
Cui cunctat, cujus mores roteret sua modestia:*

*Neque alio pacto componi potest inter eas gratia:
Segreganda aut mater a me est, Phidippe, aut Phi-
lumenæ.*

Nunc me pietas matri potius commodum funder sequi.

Lac. Pamphile, haud invito ad aures sermo mihi ac-
cessit tuus,

Cum te postposuisses omnes res præ parente intellego.

Verum vide, ne impulsus ira prave, infestus, Pamphile.

Pamph. Quibus iris impulsus nunc in illam iniqua' sim?
Quæ exiniquam quidquam erga me committit, est,

pater,
Quod nollem: & scire, quod vellem, meritum scio.

Amoque, & laudo, & vehementer desidero.

Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum.

Illic exopto, ut reliquam vitam exigit

Cum eo viro, me qui sit fortunator;

Quandoquidem illam a me distrahit necessitas.

Phid. Tibi id in manu est, ne fiat. *Lac.* Si sanus sis,
lube illam redire. *Pamph.* Non est consilium, pater:

Matri servibo commodis. Lac. Quo abis? mane;

Mane, inquam: quo abis? Phid. Quæ hæc est per-
tinacia?

Lac. Dixin', Phidippe, hanc rem egre laturum esse
eum?

Quamobrem te orabam, filium ut remitteres.

Phid. Non credidi edepol adeo inhumanum fore:

Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?

Si est, ut velit reducere uxorem, licet:

Sin alio est animo, numeret dorem huc, est.

Lac. Ecce nunc, tu quoque proterve iracundus es.

Phid. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.

Lac. Decedet jam ira hæc: est merito iratus est.

Phid. Quia paulum vobis accessit pecunie,

Soblati animi sunt. Lac. Etiam mecum litigas?

Phid. Delliberet, renuncietque hodie mihi,

Velint, an non; ut ahi, si haic non sit, fiet.

Lac. Phidippe, ades, sodi paucis. abiit: quid mea?

Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:

*Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam ob-
temperant:*

*Quæ dico, parvi pendunt. porro hoc jurgium ad
uxorem, cujus hæc sunt consilio omnia.*

Atque in eam hoc omne, quod mihi egre est, evomam.

ACTUS QUARTUS

SCENA I.

Myrrhina, Phidippus.

Erit, quid agam? quo me vortam?

Erit, quid viro meo respondebo

*Miseræ? nam audivisse vocem pueri
visu' est vagientis:*

*Ita corripuit derepente tacitus sese ad
filium:*

*Quod si recitaret peperisse, id quæ cau-
sa clam me habuisset*

Dicam, non edepol filio.

Sed

Sed ostium conceperat: cado ipsam ad me exire: nulla sum.

Phid. Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras. Atque ecam video. quid ais, Myrrhina? heus, tibi dico, *Myr.* Mihi, rei vir?

Phid. Vir ego tuus sum? tu virum me, aut hominem deputas adeo esse?

Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,

Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. *Myr.* Quibus? *Phid.* At rogatas?

Peperit filia? hem, taces? ex quo? *Myr.* Istuc patrem rogare ali æquom?

Perii: ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?

Phid. Credo: neque adeo arbitrari patris est aliter: sed demisor.

Quid sit, quamobrem tanopore hunc omnes nos colare volueris

Partum? præsertim cum & recte, & tempore suo peperit.

Admon' perniciaci esse animo, ut puerum præzeptares perire,

Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac scires,

Potius, quam advorsum animi tui lubidinem esset cum illo nupta?

Ego etiam illorem esse hanc culpam credidi, quæ te est pene.

Myr. Misera sum. *Phid.* Utinam sciam ita esse istuc. sed nunc mihi in mentem venit,

De hac re quod locata esulum, cum illum generum cepimus:

Nam negabas nuptam posse filiam tuam te pati. Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.

Myr. Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavolo.

Phid. Multo prius scivi, quam tu, illum habere amicum, Myrrhina.

Verum id vitium numquam decrevi esse ego adolescentiæ:

Nam id omnibus innatum est. at pol jam aderit, se quoque etiam cum oderit.

Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessavisti usque adhuc.

Ut filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egissem, esset ratum.

Id, nunc res indicium hac facit, quo pacto factum volueris.

Myr. Admon' me esse perniciacem censes, cui mater sum.

Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?

Phid. Tun' prospicere, aut iudicare, nostram in rem quod sit, potes?

Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisset eum diceret Exequentem aut introeuntem ad amicum. quid tum postea.

Si modestè ac raro hoc fecit? nonne ea dissimulare nos Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit?

Nam si pisset ab ea sese derespente avellere, Quicum tot causasset annos; non eum hominem ducerem,

Nec virum sati' firmum gnatz. *Myr.* Mitte adolescentem, obsecro,

Et quæ me percessit ais. ubi, solum solus conveni: Roga, velint uxorem tu non. si est, ut dicat velle se,

Redde: fin est autem, ut nolit, recte ego consulai meæ.

Phid. Siquidem ille ipse non vult, & tu sensi in eo esse, Myrrhina,

Peccatum; aderam, cuius consilio ea par fuerat propici.

Quamobrem incendor ira, esse ausam facere hzo te injussu meo.

Interdico, ne extrulisse extra ades puerum usquam velis.

Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postules.

Ibo intro, atque edicam ferve, ne quoquam efferri sinant.

Myr. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere.

Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit,

Non edepol clam me est; cum hoc, quod levius est, tam animo iracundu tulit:

Nec, qua via sententia ejus possit mutari, scio. Hac mi unum ex plurimis miseris reliquum fuerat malum.

Si, puerum tu tollam, cogit, cuius nos qui sit nescimus pater.

Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nostri non quita est:

Neque detradam ei tum quidquam est, qui post possit mulci, qui fier:

Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annuam.

Simul veror Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius

Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACTUS IV. SCENA II.

Sofrata, Pamphilus.

NON clam me est, gnate mi, tibi me esse suspectam, uxorem tuam Propter meos mores hinc abisse: etsi ea dissimulas sedulo.

Verum ita me Dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopro mihi, ut

Numquam sciens commerui, merito ut caperet eorum illam mei:

Teque antequam me amare rebar, ei rei firmasti fidem.

Nam mihi intrus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris

Præpositam amori tuo. nunc tibi me certum est contra gratiam

Referre, ut apud me præmium esse positum pietati scias.

Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum fave arbitror:

Ego rus abstrum hinc cum tuo me esse certo decrevi patre,

Ne mea præsentia obstat, ne causa ulla restet reliqua, Quia tua Philumena ad te vadet. *Pamph.* Quæso, quid istuc consilii est?

Illius stultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?

T t a

Haud

Phidippus, Laches, Pamphilus.

Haud facies: neque finam, ut qui nobis, mater,
maledictum velit,
Mea pertinacia esse dicat factum, haud tua modestia.
Tum, tuas amicas te & cognatas deferere, & fo-

stos dies,
Mea causa, nolo. *Softr.* Nihil pol jam istuc mihi
res voluptatis seruat.

Dum aetatis tempus tulit, perfuncta satis sum: satias
jam tenet

Studiorum istorum: hac mihi nunc cura est maxima,
ut ne cui mea

Longinquitas aetatis obstat, mortemve expectet meam.
Hic video me esse infamem immerito: tempus est con-

cedere.
Sic optume, ut ego opinor, omnes causas praecidam
omnibus:

Et me hac suspitione exsolvam, & illis morem gessero.
Sine me, obsecro, hoc effugere, vulgus quod male
audit mulierum.

Pamph. Quam fortunatus ceteris sum rebus, absque una
hac foret.

Hanc matrem, habens talem, illam autem uxorem.
Softr. Obsecro, mi Pamphile,

Non tute incommodam rem, ut quaeque est, in ani-

um induces pati,
Si cetera ita sunt, ut tu vis, itaque ut esse ego il-

lam existimo?
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. *Pamph.*

Vz misero mihi!
Softr. Er mihi quidem: nam hae res non minus me
male habet, quam te, gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

Laches, Softrata, Pamphilus.

Quem cum istoc sermonem habueris, procul hinc
stans accepi, uxor.

Istuc est sapere, qui, ubicumque opus sit, ani-

um possis bestere;
Quod sit faciendum post fortasse, idem hoc ounc si feceris.

Softr. Fors fuit pol. *Lac.* Abi rus ergo hinc: ibi ego
te, & tu me feres.

Softr. Spero cautor. *Lac.* I ergo intro, & compone,
que tecum simul

Ferantur: dixi. *Softr.* Ita, ut jubes, faciam. *Pamph.*
Pater.

Lac. Quid vis, Pamphile? *Pamph.* Hinc abire matrem?
minime. *Lac.* Quid ita istuc vis?

Pamph. Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim
facturus. *Lac.* Quid est?

Quid vis facere, nisi reducere? *Pamph.* Equidem cu-

pulo, & vix contineor:
Sed non minus meum consilium, ex usu quod est,
id persequar.

Credo ea gratia concordet, si non reducam, fore.
Lac. Necias. verum tua refert oihil, utrum illic fecerint.

Quando haec abierit. odiosa haec est aetas adolescen-

tulis:
E medio equom excedere est. postremo nos jam fa-

bolae
Sumus, Pamphile, senex, atque anus.
Sed video Phidippum egredi per tempus. accedamus.

Tibi quoque edepol sum iratus, Philumena,
Graviter quidem. nam berce abs te factum est
turpiter:

Erst tibi causa est de hac re: mater te impulit:
Huic vero nulla est. *Lac.* Opporrune te mihi,

Phidippe, in ipso tempore offendis. *Phid.* Quid est?

Pamph. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?
Lac. Dic tili, rus concessum hunc Softratum:

Ne reverteatur, minus jam quo redeat domum. *Pamph.*
Ah,

Nulla de his rebus culpam commoverit tua:
A Myrrhina hac sunt mea uxore exorta omnia.

Mutatio sit: ea nos perturbat, Lache.
Pamph. Dum ne reducam, torquent porro, quam velint.

Phid. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
Athinatam hanc sane perpetuum volo:

Sin est, ut aliter tua fiet sententia,
Accipias puerum. *Pamph.* Sensit peperisse: occidi.

Lac. Puerum? quem puerum? *Phid.* Nazus est nobis
nepos:

Nam abducta a vobis pregnant fuerat filia;
Neque fuisse pregnantem unquam ante hunc scivi
diem.

Lac. Bene, ita me Dii ament, nuncias: & gaudeo
Natum illam, & tibi illam salvam. sed quid mulieris

Uxorem habes? aut quibus morarum moribus?
Notue hoc celatos tardius? nequeo satis,

Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.
Phid. Non tibi illud factum minus placer, quam mi-

hi, Laches.

Pamph. Etiam si dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, cum eam consequitur alienus poer.

Lac. Nolla tibi, Pamphile, hic jam consultatio est.
Pamph. Perii. *Lac.* Hunc videre saepe optabamus diem,

Cum ex re esset aliquis, qui te appellaret patrem.
Evenit: habeo gratiam Dis. *Pamph.* Nullo sum.

Lac. Reduc uxorem, ac noli aduorsari mihi.
Pamph. Pater, si ex me illa liberis vellet sibi,

Aut fe esse mecum nuptam, satis certo scio,
Non clari me haberet, quae classe intellego.

Nunc, cum ejus alienum esse a me animum sentiam,
Nec conventurum inter nos posthac arbitror,

Quamobrem reducam? *Lac.* Mater quid suavit sua,
Adolescenti mulier scit: mirandum id est?

Censet' te posse reperire illam molierem,
Quae carere culpa? an, quia nos delinquant viri?

Phid. Vosmet videte jam, Lache, & tu Pamphile,
Remissam opo' sit vobis, reductam domum:

Uxor quid faciat, io manu non est mea.
Neutra in re vobis difficultas a me erit.

Sed quid faciemus puero. *Lac.* Ridicule rogas.
Quidquid futurum est, haic reddas, suum scilicet,

Ut alamus nostrum. *Pamph.* Quem iple neglexit pater,
Ego alam? *Lac.* Quid dixi? eho, ao non alemus,

Pamphile?
Prodemus, quae so, potius? quae haec amentia est?

Enimvero prorsus jam tacere non oneo.
Nam cogis ea, quae nolo, ut praesente hoc loquar.

Ignarum censes tuarum lacrimarum esse me?
Aut, quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum?

Priorem, hanc ubi dixi causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi:

Pollicita

Pollcita est ea, se concessuram ex aedibus.
Nunc, postquam aderam hanc quoque tibi causam
vides;

Puer quia clam te esse natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut abducas tuum,
Quam longum parium amandi amicum tibi delit?
Sumus, quos fecisti in eam, quam animo æquo ruli?
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.
Quæ tum, obsecutus mihi, fecisti ut decederat:
Nunc animum rursus ad meretricem induxisti tuum:
Cui tu obsecutus, facis huic adeo injuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video esse. *Pamph.* Mene? *Lac.* Te ipsum: & facis
injuriam,

Confingis falsas causas ad discordiam,
Ut cum illa vivas, testem hanc cum abs te amoveris.
Sensitque adeo uxor: nam ei causa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? *Phid.* Plane hic divinat:
nam id est.

Pamph. Dabo iurjurandum nihil esse istorum tibi. *Lac.*
Ah,

Reduc uxorem: aut quamobrem non opus sit, cedo.
Pamph. Non est nunc tempus. *Lac.* Puerum accipias:
nam is quidem

In culpa non est, post de matre video.

Pamph. Omnibus modis miser sum: nec, quid agam,
scio:

Tot me nunc rebus miserum conclusit pater.

Abibo hinc, præcens quando promoveo parum.

Nam puerum iniussu, credo, non tollet meo,

Præsertim in ea re cum sit mihi adiutrix focus.

Lac. Fugis? hem, nec quidquam certi respondes mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine:

Puerum, Phidippe, mihi cedo: ego alam. *Phid.*
Maxime.

Non mirum fecit uxor mea, si hoc ægre tulit:

Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.

Propterea hæc ira est: nam ipsa narravit mihi:

Id ego hoc præsentem tibi nolueram dicere.

Neque illi credebam primo, nunc vero palam est.

Nam omnino abhorre animum hunc video nuptiis.

Lac. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consilii?
Phid. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam
censeo:

Oremus: accusemus gravius: denique

Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.

Lac. Faciam, ut mores. eho puer, curre ad Bacchi-
dem hanc

Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.

Et te oro porro, in hac re adiutor sis mihi. *Phid.* Ah,

Jamdudum dixi, idemque nunc dico, Lache,

Manere affinirentem hanc inter nos volo,

Si ullo modo est ut possit; quod spero fore.

Sed visne adeffe una, dum istam convenis?

Lac. Immo vero abi: aliquam puero nectides para.

ACTUS IV. SCENA V.

Bacchis, Laches.

NON hoc de nihilo est, quod Laches me nunc con-
ventum esse expetit:

Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit
quod velit.

Lac. Videndum est, ne minus propter iram hanc im-
petrem, quam possem,

Aut ne quid faciam plus, quod post me minus fe-
cisse satius sit.

Aggrediar. Bacchis, salve.

Bac. Salve, Laches. *Lac.* Credo edepol te nonnihil
mirari, Bacchis,

Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare iussi?

Bac. Ego pol quoque etiam timida sum, cum venit
in mentem, quæ sim,

Ne nomen mihi quaestus obster. nam mores facile
tutor.

Lac. Si vera dicis, nihil tibi est a me periculi, mulier:
Nam jam atare ea sum, ut non fiet peccato mihi
ignolci æquom:

Quo magis omnes res cautius, ne temere faciam,
accuro.

Nam si facis, facturave es, bonas quod par est facere:
Insultum offerre injuriam tibi, immerenti iniquom est.

Bac. Est magna castor gratia de istac re quam tibi
habeam.

Nam qui post factam injuriam se expurger, parum
mihi profit.

Sed quid istuc est? *Lac.* Meum receptas filium ad
te Pamphilum. *Bac.* Ah.

Lac. Sive dicam, uxorem hanc priusquam duxit, vo-
lstrum amorem pertuli.

Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. hic nunc
uxorem habet.

Quære aliam firmiorem tibi, dum tempus consulen-
di est.

Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol
tu eadem istac ætate.

Bac. Quis id ait? *Lac.* Socrus. *Bac.* Mene? *Lac.* Tei-
plam. & filiam abduxit suam:

Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est,
extinguere.

Bac. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos pos-
sem fidem,

Sanctius quam iurjurandum, id pollicerer tibi, Laches,
Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, a me
Pamphilum.

Lac. Lepida es. sed scin', quid volo potius fodes fa-
cias? *Bac.* quid, cedo?

Lac. Eas ad mulieres huc intro, atque istuc iurjuran-
dum idem

Polliceari illis: exple animum iis, teque hoc cri-
mine expedi.

Bac. Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quaestus,
haud faceret, scio;

Ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet.

Sed nolo esse falsa fama gnatum suspectum tuum,

Nec levionem vobis, quibus est minimè æquom, videret

Immerito: nam meritis de me est, quod queam,
illi ut commodem.

Lac. Facilem benevoluntque lingua tua jam tibi me
reddidit:

Nam non sunt solæ attritæ hæc: ego quoque etiam
necidens.

Nunc cum ego te esse præter nostram opinionem
comperi:

Fac eadem ut sis porro: nostra utere amicitia, ut
voles.

Aliter si facis — reprimam me, ne ægre quidquam
ex me audias.

Verum hoc te moneo suum; qualis sim amicus, aut
quid possem,

Potius quam inimicus, periculum facias.

ACTUS

Phidippus, Laches, Bacchis.

Nihil apud me tibi
Deseri potiar, quin, quod opus sit, benigne pro-
beatur.

Sed cum tu satura atque ebria eris, puer ut satur
sit, facies.

Lac. Noster facer, video, venit: puero nutricem ad-
ducit.

Phidippus. Bacchis deiecit perfracta. *Phid.* Hæcine
ea est? *Lac.* Hæc est.

Phid. Neq. pol. istæ merentur Deos; neque has respice-
re Deos opinor.

Bac. Ancillas dædo: quo lubet cruciari per me exqui-
re.

Hæc res hic agitur: me facere, Pamphilum ut rode-
at uxor,

Oportet: quod si perficio, non ponit me famæ,
Solam fecisse id, quod aliz meretrices facere fugi-
tant.

Lac. Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falso
Nobis re in ipsa invenimus. pœro hanc nunc ex-
periamur.

Nam si comperecit crimini tua se falso uxor credi-
disse,

Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem ira-
tus gnatus,

Quod peperit uxor clam, id leve est, cito ab eo
hæc ira abscidet.

Profecto in hac re nihil mali est, quod sit discidio
dignum.

Phid. Velim quidem hercle. *Lac.* Exquire: ades: quod
fatis sit, faciet ipsa.

Phid. Quid mihi isthæc narras? an quis non tuse mihi
audisti dudum,

De hac re animus meus ut sit, Laches? illis modo
explere animum.

Lac. Quæso edepol, Bacchis, quod mihi es pollicita
tute, ut serves.

Bac. Ob eam rem vis ergo introeam? *Lac.* I, atque
exple animum iis, ut credant.

Bac. Eo: etsi scio pol. iis fore meum conspectum in-
visum hodie:

Nam nupta meretrici hostis est, a viro ubi segre-
gata est.

Lac. At hæc amice erunt, ubi, quamobrem advenis,
resciscunt.

Phid. At quidem amica fore tibi prospit, rem ubi co-
gnovint:

Nam illas error, & te simul suspicione exsolvet.

Bac. Perit, pudet Philumenæ me. sequimini intro am-
bas.

Lac. Quid est, quod mihi malim, quam quod huic in-
tellego evenire.

Ut gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi profut?

Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum: vere ab ille se-
gregavit;

Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & glo-
riam esse:

Revertet gratiam ei, unaque opera nos sibi amicos
junges.

SCENA I.

Parmeno, Bacchis.

Depol ne meam herus esse operam de-
putat parvi preti,

Qui ob rem nullam misit; frustra ubi
totus detedi diem,

Myconium hospitem dum exspecto in
arce Callidemem.

Itaque ineptus hodie dum illic sedeo,

ut quisque venerat,

Accedebam: Adolescent, dic dum, quæso, es tu My-
conius?

Non sum. At Callidemides? Non. Hospitem æquem
Pamphilum

Hic habes? omnes negabant: neque eum quemquam
esse arbitror.

Denique hercle jam padebat: abii. sed, quid Bac-
chidem

Ab nostro affine exstantem video? quid huic hic est
te?

Bac. Parmeno, opportune te offers: propere curre ad
Pamphilum.

Par. Quid eo? *Bac.* Dic me orare, ut veniat. *Par.* Ad
te? *Bac.* Immo ad Philumenam.

Par. Quid rei est? *Bac.* Tæ quod nil refert, perorati
desinat.

Par. Nihil aliud dicam? *Bac.* Etiam, cognosse annu-
lum illum Myrthum.

Gente suæ fuisse, quem ipsos olim mihi dederat,

Par. Scio,

Tantum est? *Bac.* Tantum. aderit continuo, hoc
ubi ex te audivit.

Sed cessas? *Par.* Minime equidem: nam hodie mihi
potestas haud data est:

Ita cursando, atque ambulando totum hunc contri-
vi diem.

ACTUS V. SCENA II.

Bacchis.

Quamnam obtuli adventu meo lætitiæ Pamphilum
hodie?

Quor commodas res attuli? quot autem ademi curas?

Gnatum ei restitui, qui penè harum ipsiusque ope-
ra perit:

Uxorem, quam nunquam est ratus posthac se ha-
biturum, reddo:

Quæ re suspectus suo patri, & Philippo fuit, ex-
solvi.

Hic adeo his rebus annulus fuit initium invenien-
das.

Nam memini, abhinc menses decem fore ad me no-
ste præma

Confugere anhelantem domum, sine comite, vini
plenum,

Cum hoc annulo. extinxi illico. Mi Pamphile, in-
quam, amabo,

Quid es exanimatus, obsecro? aut unde annulum i-
stum nactus?

Dic mihi, ille, alias res agere se fingere. post-
quam video,

Nescio

Nescio quid suspicariet, magis cupi instare, ut dicat.

Homo se fuerat vi in via nescioquam compressisse: Dicitque sese illi annulum, dum iustat, detraxisse: Eum hanc cognovit Myrrhina in digito modo me habentem.

Rogat, unde sit. narro omnia hæc: inde est cognitio facta.

Philumenam esse compressam ab eo, & filium inde hunc natum.

Hæc tot prosper me gaudia illi contigisse lætor: Eris hoc meretricis alia noluist: neque enim est in rem nostram,

Ut quisquam amator nuptiis lætetur. verum ecastor Numquam animam quælli gratia ad malas adducam partes.

Ego, dum illo licitum est, uia sum benigno & lepido & comi.

Incommodum mihi nuptiis evenit, factum fateor. At pol me scissile arbitror, ne id merito mihi eveniret.

MULTA ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquom est ferre.

ACTUS V. SCENA III.

Pamphilus, Parmeno, Bacchis.

Vides, mi Parmeno, etiam sodes, ut mi hæc certa & clara aasaleris:

Ne me in breve hoc concias tempus, gaudia hoc falso frui.

Par. Visum est. *Pamph.* Certene? *Par.* Certa. *Pamph.* Deus sum, si hoc ita est. *Par.* Verum reperis.

Pamph. Maredum, sodes, timeo ne aliud credam, atque aliud nuncies.

Par. Maneo. *Pamph.* Sic te dixisse opinor, invenisse Myrrhinam.

Bacchidem annulum suum habere. *Par.* Factum. *Pamph.* Eum, quem olim ei dedi:

Eaque hoc te mihi nunciare jussit: itane est factum? *Par.* Ita, inquam.

Pamph. Quis me est fortunator, venustatque adeo plenior?

Egon' te pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? nescio.

Par. At ego scio. *Pamph.* Quid? *Par.* Nihil enim. Nam neque in nuncio, neque in meipso, tibi quid sit boni, scio.

Pamph. Egon', qui ab ore mortuum me reducem in lucem feceris,

Sinam sine mutere a me abire? ah, nuntium me ingratum putas.

Sed Bacchidem eamam video stare ante ostium: Me expellat, crede, adibo. *Bac.* Salve, Pamphile. *Pamph.* O Bacchis, o mea Bacchis, levatris mea! *Bac.* Bene factum, & volup' est. *Pamph.* Factis ut credam, facis:

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines, Ut voluptuari obitus, sermo, adventus tuus, quocumque advenieris,

Semper fiet. *Bac.* At tu, ecastor, morem antiquom atque ingenium obtines,

Ut unus omnium homo te vivat numquam quicquam blandior.

Pamph. Ha, ha, hæ! tun' mihi istuc? *Bac.* Recte amasti, Pamphile, uxorem tuam:

Nam numquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram.

Perliberalis visa est. *Pamph.* Dic verum. *Bac.* Ita me dii ament, Pamphile.

Pamph. Hic mihi, harum rerum, nuncquid dixi jam patri? *Bac.* Nil. *Pamph.* Neque opus est

Adeo mutito: placet hoc non fieri tridem, ut tri comædis.

Omnia omnes ubi resciscunt: hic, quos par fuerat resciscere,

Sciant; quos non autem scire æquom est, neque resciscunt, neque sciunt.

Bac. Immo etiam, qui hoc occultati facilius credas, dabo:

Myrrhina ita Phidippo dixit, iurijurando meo Se fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum.

Pamph. Optime est: Speroque hæc rem esse eventuram nobis ex sententia.

Par. Hæc, licetne scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?

Aut quid istuc est, quod vos agitis? *Pamph.* Non licet. *Par.* Tamen suspicor.

Egon' hunc ab orco mortuum? quo pacto? *Pamph.* Nescis, Parmeno,

Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumma extraxeris.

Par. Immo vero scio, neque hoc imprudens feci. *Pamph.* Ego istuc scio? scio. *Par.* An

Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod falso usu sit?

Pamph. Sequere me intro, Parmeno. *Par.* Sequor: equidem plus hodie boni

Feci imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam. Plaudite.

CALLIOPIUS RECENTUL.

T. LUCRETII CARI

D E

RERUM NATURA

LIBER PRIMUS.

Enexam genitrix, hominum divumque
voluptas,
Alma Venus, cæli subter labentia si-
gna
Que mare navigerem, quæ terras fru-
giferentem
Concelebras; per Te quoniam genus
omne animantum

Concipitur, visque exortat lumina solis:
Te, Dea, te fugiunt venti, te nubila cæli,
Adventumque tuum: tibi laaveis dædala tellus
Summittit flores, tibi ridet æquora ponti,
Placatumque nitet diffuso lumine cælum.
Nam simul ac species patrefacta est verna diei,
Et referata viget genitabilis æra Favoni;
Aeris primum volocres te, Diva, tuumque
Significant inritum percussæ corda tua vi.
Inde feræ pecudes perfultant pabula leta,
Et rapidos tranant amnis; ita capta lepore,
Illecebrisque tuis omnis natura animantum
Te sequitur cupide, quo quamque inducere pergis.
Denique per maria, ac montes, fluvioque rapacis,
Frondiferaque domos avium, campoque virentis,
Omnibus incurrent blandum per pectora amorem,
Efficit, ut cupide generatim secla propagent.

Quæ quoniam rerum Naturam sola gubernas;
Nec sine Te quidquam dias in luminis oras
Exoritur, neque fit letum, neque inaniabile quidquam;
Te sociam studio scribendis versibus esse,
Quos ego de Rerum Natura pangere conor
Meminiade nostro: quem tu, Dea, tempore in omni
Omnibus ornatum voluisti excellere rebus.

Quo magis æternum da dictis, Diva, leporem.
Efficæ, ut interea fera memora militum
Per maria, ac terras omnis sopita quiescant.
Nam Tu sola potes tranquilla pace juvare
Mortaleis, quoniam belli fera memora Mavors
Armipotens regit, in gremium qui sepe tuum se
Rejicit, æterno devinctus vulnere amoris;
Atque ita suspiciens tereti cervicæ reposta
Pascit amore avidos inhians in te, Dea, visus:
Eque tuo penitet respicui spiritus ore.
Hoc tu, Diva, tuo recubantem corpore sancto
Circumsula super, suavis ex ore loquelas
Funde, petens placidam Romanis Incluta pacem.
Nam neque nos agere hoc patriæ tempore iniquo
Possumus æquo animo: neque Memmi clara propago
Talibus in rebus communi deesse saluti.
Quod superest, vacuas auribus mihi, Memmiada, & te
Senotum a curis adhibe veram ad rationem,
Ne mea dona tibi studio disposita fidei,

Intellecta prius quam sint, contenta relinquo.
Nam tibi de summa Cæli ratione, Deumque
Differere incipiam, & rerum primordia pandam:
Unde omnes Natura creet res, auctet, alatque:
Quove eodem rursum Natura perempta resolvat:
Quæ nos Materiem, & Genitalia Corpora rebus
Reddenda in ratione vocare, & Semina rerum
Appellare solemus, & hæc eadem usurpare
Corpora Prima, quod ex illis sunt omnia primis.

Omnis enim per se Divum natura necesse est
Immortali ævo summa eum pace fruatur,
Semina ab nostris rebus, sejunctaque longe;
Nam privata dolore omni, privata periculis,
Ipse suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Humana ante oculos hæde cum vita jaceret
In terris oppressa gravi sub religione;
Quæ caput a cœli regionibus offendeat
Horribili super aspectu mortalibus instans;
Primum Grajus homo mortaleis tollere contra
Est oculos ausus, primæque obfistere contra:
Quem nec fama deum, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compressit cælum, sed eo magis acrem
Virtutem irritant animi, confringere ut arcta
Naturæ primas portarum claustra capiet.
Ergo vividâ vit animi pervicit, & extra
Proceffit longe flammantia mœnia mundi:
Atque Omne immensum peragravit mente animoque:
Unde refert nobis victor quid possit oriri,
Quid nequeat: finita potestas denique quoique
Quantam sit ratione, atque alte terminus hærens,
Quare religio pedibus subjecta vicissim
Oberitur, nos exsuperat victoriosa evlo.

Illud in his rebus vereor, ne forte rearis
Impta te rationis inire elementa, vianique
Endogrodi sceleris: quod contra sæpius olim
Religio peperit scelerosa atque impia facta:
Aulide quo pacto Trivialis virginis aram
Iphianassæ turparunt sanguine fusæ
Ductores Danaum, delecti, primi virorum.
Cui simul insula virginis circumdata comas
Ex utraque pari malaram parte profusa est,
Et mortuum simul-ante aras adsistere parentem
Sensit, & hunc propter sætrum celare ministris;
Aspectuque suo lacrimas effundere civeis:
Muta metu terram genibus summissa prebat:
Nec miserè proleisse in tali tempore quibat,
Quod patrio princeps donaret nomine regem.
Nam sublata virum manibus tremebundaque ad aras
Dedicta est, nos ut, solemnî more sacrorum
Perfæcto, posset clare comitatis hymenæo:

Sed casta incesti mubendi tempore in ipso,
Hostia, concederet mactatu matris parentis,
Exitus ut clausi felix faustaque daretur.
Tantum religio potuit suadere malorum.

Tutemet a nobis jam quovis tempore vatum
Terroloquis victus dictis desilicere quæres;
Quippe etenim quam multa tibi jam fingere possum
Somnia, quæ vitæ rationes vertere possint,
Fortunæque tuas omnes turbare timore?
Et merito: nam si certam finem esse viderent
Æromnarn homines, obliqua ratione valeret
Religionibus, atque minis oblatæ vatum:
Nunc ratio nulla est restandi, nulla facultas;
Æternas quovis pœnas in morte timendum.
Ignoratur enim quæ sit natura animæ,
Nata sit, an contra nascens infundetur,
Et simul intreat nobiscum morte diremta,
An tenebras Orci visat, vastaque lacunas;
An pecudes alias divinitus infuset se,
Ennius ut noscer cecinit, qui primus amono
Detulit ex Helicone persani fronde coronam,
Per genteis Italas hominum quæ clara clueret.
Esti præterea tamen esse Acherusia templa
Ennius æternis exponit veribus, elens:
Quo neque permanent anime, neque corpora nostra;
Sed quedam simulacra modis pallescit miris:
Unde sibi exortam semperfloris Homeri
Commemorat speciem, lacramas & funderè salâs
Corpiße, & rerum naturam expandere diclis.

Quapropter bene, cum, superis de rebus habenda
Nubis esse ratio; solis lanque meatus
Quæ hant ratione; & quæ vi quæque genantur
In terris: tum, cum primis, ratione sagaci
Unde anima, atque animi consilet natura, videndum;
Et quæ res nobis vigiliantibus obvia mentis
Terrificet, morbo affectos, somnoque sepultis:
Cernere ut videamur æs, audireque coram,
Morte obita quorum tellus amplectitur ossa.
Nec me animi fallit, Grajorum obicura reperta
Difficile illustrare latinis verbis esse,
(Multa novis verbis præsertim cum sit agendum)
Propter egestatem linguæ, & rerum naviratem:
Sed sua me virtus tamen, & sperata voluptas
Suavis amicitia, quemvis perferre laborem
Suadet, & inducit nocteis vigilare serenas,
Quærentem dilis quibus, & quo carmine demum
Clara tuæ possum præparare lumina menti,
Res quibus occultas penitus consilire possis.

Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse est
Non radii solis, neque lucida tela diei
Discutiant, sed natura species, ratioque:
Principium hinc quibus nobis exordia sumet,
Nullam rem e nihilo gigni divinitus unquam.
Quippe ita fundum mortales continet omnes,
Quod multa in terris fieri, calore tuerentur,
Quarum operum causas nulla ratione videre
Possunt, ac fieri divino nomine tenent.
Quas ob res, ubi viderimus, nil posse creari
De nihilo: tum, quod sequimur, jam reclus inde
Perspicimus; & unde quæat res quæque creari,
Et quo quæque modo hant opera sine divum.

Nam si de nihilo fierent, ex omnibus rebus
Omne genus nasci posset; nil femine egeret:
E mare primum homines, e terra posset oriri
Squamigerum genus, & volucres: erumpere cælo
Armenta, atque alia pecudes: genus omne strarum

Incerto partu culta, ac deserta teneret,
Nec fructus idem arboribus consistere solerent,
Sed mutarentur: ferre omnes omnia possent.
Quippe, ubi non esset genitalia corpora quoque,
Qui posset marer rebus consistere certa?
At nunc feminibus quia certis quidque creatur,
Inde nascitur, æque oras in luminis exit,
Materies ubi inest cuiusque & corpora prima.
Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
Quod certis in rebus inest secretæ facultas.

Præterea, cur vere rufam, frumenta calore,
Vitis autumnis fundi sudante videmus:
Si non, certa suo quia tempore femina terant
Cum confluerunt, patet quodcumque creatur,
Dum tempestates adiunt, & vivida tellus
Tuto res teneras offert in luminis arce?
Quod si de nihilo fierent, subito exortentur
Incerto spatio, atque alienis partibus anni:
Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitali
Cnocilia possent acceri tempore iniqua.
Nec porro augendis rebus spatio foret usus
Seminis ad cultum, e nihilo si crescere possent.
Nam ferrent juvenes subito ex infanzibus parvis:
E terraque exorta repente arbuscula saliret.
Quorum nil fieri manifestum est, omnia quando
Paulatim crescunt (ut par est) femine certo:
Crescendo genus servant; ut noscere possis
Quoque sua de materia grandescere, alique.

Huc accedit, uti sine certis imbribus anni
Latificos nequeat satus summittere tellus:
Nec porro secreta cibo natura animantium
Propagare genus possit, vitamque tueri:
Ut potius inultis communia corpora rebus
Multa putes esse, ut verbis elementa videmus,
Quam sine principis ullam rem existerè posse.

Denique cur homines tantos natura parare
Non potuit, pedibus qui pontum per vada possent
Transire, & magnos manibus divellere munteis,
Multaque vivendo vitalia vincere secla:
Si nunc materies quia rebus reddita certa est
Gignendis, e qua constar quid possit oriri?
Nil igitur fieri de nilo posse fatendum est:
Semine quando opus est rebus, quo quæque creatæ
Aeris in teneras possint proferri auras.

Postremo, quoniam incultis præstare videmus
Culta loca, & manibus meliores reddere satus:
Esse videlicet in terris primordia rerum,
Quæ nos secunda vententes vomere glebas,
Terraque solum subigentes, cimus ad ortus.
Quod si nulla forent, nostro sine quoque labore
Sponte sua multo fieri meliora videres.

Huc accedit, uti quidque in sua corpora rursum
Diffolvat natura, neque ad nihilum interitær res.
Nam, siquid exortale e cunctis partibus esset,
Ex oculis res quæque repente erepta periret;
Nulla vi foret usus enim, quæ partibus ejus
Discidium parere, & nexus exolvere posset.
At nunc, æterno quia constant femine quæque,
Donec vi obicit, quæ res diverberet ictu,
Aut intus penetret per inania, dissolvaturque,
Nullus exitum patitur natura videnti.

Præterea, quæcumque vetustate amovet ætas,
Si penitus perimit consanens materiem omnem,
Unde animale genus generatim in lumina vitæ
Redducit Venus? aut redduissimæ dædala tellus
Unde alit, atque auge, generatim in pabula præbens?

Unde mare ingenui fontes, externaque longe
Flumina suppediant? unde æther sidera patit?
Omnia enim debet, mortali Corpore que sunt,
Infinita ætas confusaque antea deliquit.
Quod si in eo spatio, atque antea ætas fuisse,
E quibus hæc rerum consilii summa relictæ:
Immortali sunt natura predicta certe.
Haud igitur possunt ad nilum quoque reverti.

Denique res omnes eadem vis, causaque volgo
Conficere, nisi materies æterna teneret
Inter se neas minus aut magis impeditæ.
Tactus enim leti satis esset causa proleto:
Quippe, ubi nulla forent æterno corpore, eorum
Contextum vis deberet dissolvere quoque.
At nunc, inter se quia neas principiorum
Dissimiles constant, æternaque materies est,
Incolunt remanent res corpore, dum satis acris
Vis obest pro textura cuiusque reperta.
Haud igitur redit ad nihilum res ulla, sed omnes
Deficiunt redeunt in corpora materia.

Postremo pereunt imbres, ubi eos pater æther
In gremium matris terræ precipitavit.
At nitidæ surgunt fruges, ramique virescunt
Arboribus; crescut ipsæ, fructuque gravantur.
Hinc alitur porro nostrum genus, atque ferarum:
Hinc lætas arbes pueris florere videmus,
Frondiferaque novis avibus canere undique silvas.
Hinc fesse pecudes pingues per pabula læta
Corpora deponunt, & candens lacteus humor
Uteribus manat discentis; hinc nova proles
Artibus infirmis teneras læciva per herbas
Ludit, lacte mero mentes percussa novellas.
Haud igitur penitus pereunt, quæcumque videntur:
Quando aliud ex alio reficit Natura, nec ullam
Rem gigni patitur, nisi morte adiutam aliena.

Nunc ager, res quoniam decuit non posse creari
De nihilo, neque item geritis ad nil revocari;
Ne qua forte tamen captes dissidere ductus,
Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni;
Accipe præterea, quæ corpora tuæ necesse est
Constitare esse in rebus, nec posse videri.

Principio, venti vis verberat incita pontum,
Ingenteisque ruit navis, & nubila differt;
Interdum rapido percurrent turbine campos
Arboribus magnis sternit, montesque supremos
Silvifragis vexat flabris: ita perierit æci
Cum fremitu, lævique minaci murmure pontus.
Sunt igitur venti vicinarum corpora circa,
Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cæli
Verrant, ac subito vexantia turbine raptant.
Nec ratione fluant alia, stragisque propagant,
Ac cum mollis aquæ fertur natura repente
Flumine abundanti, quod largis imbribus augeat
Montibus ex alcis magnus decurrit aquas,
Fragmina coniciunt silvarum, arbusque tota;
Nec validi possunt pontes venientis aquæ
Vim subitam tolerare: ita magno turbidus imbris
Molibus incurrens validis cum viribus amans,
Dat sonum magno stragem; volvitque sub undis
Grandia saxa, ruit quæ quicquid fluctibus obstat.
Sic igitur debent venti quoque flamma ferri:
Quæ, veluti validum flumen, cum procubere
Quamlibet in partem, trudent res ante, ruantque
Imperitibus crebris; interdum vertice toro
Corripunt, rapidoque rotantia turbine portant.
Quare etiam atque etiam sunt venti corpora circa;

Quandoquidem factis ac moribus, amula magnis
Annibis invenimus, aperto corpore qui sunt.

Tum porro varior rerum sentinas odores,
Nec tamen ad naves venientes cernimus unquam:
Nec calidos æthes raurit, nec frigosa quimes
Ufarpere oculis, nec voces cernere iuvenis;
Quæ tamen omnia corpora consistere necesse est
Natura: quoniam sensum impellere possunt.
Tangere enim & tangi, nisi corpus, nulla possit res.
Denique fluctibus insensæ in litore vestes
Ufervant, eadem displicet in sole ferebant;
At neque quo pacto perierit humor aquæ
Visum est, nec eadem quo pacto fugerit ælis;
In parvas igitur partes dispergitur humor,
Quas oculi omnia possunt ratione videre.

Quo etiam multis solis redentibus annis
Annulus in digito subterrenatus habendo:
Stillicidi casus lapidem cavat: nunc aratri
Ferreus occulte decrevit vomer in arvis;
Strataque jam volgi pedibus detrita viarum
Saxea conspicimus: tum portas propter æthen
Signa manus dextras offendunt attenuari
Sæpe salutarum tactu, præterque meantur.
Hæc igitur mihi, cum sint detrita, videmus;
Sed quæ corpora decedant in tempore quoque,
Invida præclaudit speciem natura videnti.

Postremo, quæcumque dies, naturaque rebus
Pauillatim tribuit, moderatim crescere cogens,
Nulla potest oculorum ævis contenta tueri;
Nec porro quæcumque ævis, macieque senescunt,
Nec mare quæ impendunt velle salæ laxa perire,
Quid quoque amittant in tempore, cernere possis.
Corporibus cæcis igitur natura gerit res.

Nec tamen unde corpora sponta feruntur
Omnia Natura, namque est in rebus inane.
Quod tibi cognoscere in multis erit nile rebus:
Nec finet errantem dubitare, & quæres semper
De summa rerum, & nostris distidere ductis.

Quapropter locus est insuetus inane, vacantque.

Quod si non esset, nulla ratione moveri
Res possent; namque, officium quod corporis exstat,
Officere, atque obitare, id in omni tempore adesset
Omnibus: haud igitur quidquam procedere possent,
Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria, ac terras, sublimaque cæli,
Multa modis multis varia ratione moveri
Cernimus ante oculos; quæ, si non esset inane,
Nun tam sollicito motu privata carerent,
Quam genita omnino nulla ratione fuissent:
Undique materies quoniam stipata quiescit.

Præterea quamvis solide res esse putetur,
Hinc tamen esse licet raro cum corpore certus:
In saxis, ac speluncis permanat aquarum
Liquidus humor, & uberibus sunt omnia guttis:
Diffusæ in corpus sese cibis omnes animantem:
Crescunt arbuta, & fertur in tempore fundunt;
Quod cibis in totas voces ab radicibus imis
Per truncos, ac per ramos diffunditur omnem:
Inter sæpta movent voces, & clausa domorum
Transvolitant: rigidum permanat frigus ad ossa.
Quod, nisi inania sint, quæ possent corpora quæque
Transire, haud ulla fieri ratione videres.

Denique car alias alii prætere videmus
Pondere res rebus, nihilo maiore figura?
Nam, si tantumdem esset in læne glomere, quantum
Corporis in plumbo est, tantumdem pendere per æt:

Cor-

Corporis officium est quoniam premere sensus desunt:
Contra autem natura manet sine pondere inanis.
Ergo quod magnum est æque, levissimum videtur,
Nimirum plus esse sibi declarat inanis.

At contra gravior plus in se corporis esse
Dedicat, & multo vacui minus intus habere.
Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci
Quærimus, admittunt rebus, quod inane vocamus.

Illud in his rebus, ne te deducere vero
Possit, quod quidam fingunt, præcurrere cogor.
Cedere squamigeris latice nitentibus aune
Et liquidas aperire vias; quia post loca pices

Linguant, quo possint celeritas conquire unde:
Sic alias quoque res inter se posse moveri,
Et mutare locum; quamvis sint omnia plena.

Scilicet id falsa totum ratione receptum est.
Nam quo squamigeri poterunt procedere tandem,
Ni spatium dederint latice? concedere porro
Quo poterunt unde, cum pices ite nequibant?

Aut igitur motu privandum est corpora quæque;
Aut esse admittunt dicendum est rebus inane;
Unde initium primum capiat res quæque moventi.

Postremo dæd de concursu corpora laza
Si citra diffilant, nempe aer omnis necesse est,
Inter corpora quod fuvat, possidat inane.

Is porro, quamvis circum celerantibus aeris
Confluat, haud poterit tamen uno tempore totum
Compleri spatium: nam primum quæque necesse est
Occuper ille locum, deinde omnia possideantur.

Quod si forte aliquis, cum corpora diffilare,
Tum putat id fieri, quia se condensat aer;
Errat: nam vacuum tunc fit, quod non fuit ante;

Et repletur item, vacuum quod constitit ante:
Nec tali ratione potest densari aer,
Nec, si iam posset, sine inani posset, opinor,
Se ipse in se trahere, & pariter conducere in unum.

Quapropter, quamvis causando multa moreris,
Esse in rebus inane tamen facere necesse est.

Multaque præterea tibi possum commemorando
Argumenta, sedem dictis corroborare nostris:
Verum animo satis hac vestigia parva sagaci

Sunt, per quæ possis cognoscere cetera tute:
Namque canes ut montivage peripse ferai
Naribus inveniunt interfectas fronde quietes,
Cum semel insisterint vestigia certa viæ:

Sic alid ex alio per te tute ipse videre
Talibus in rebus poteris, caracale latebas
Insinuare omnes, & verum protrahere inde:
Quod si pigritas, paulumve abiceris ab re,

Hoc tibi de plano possum promittere, Memmi,
Usque adeo largos hauritus de fontibus magnis
Lingua meo saavis dicta de pectore funder,
Ut verper, ne tarda prius per membra fenestras

Serpat, & in nobis vias claudis resolvat;
Quam tibi de quavis una re verbum omnis
Argumentorum fidi copia missa per aethres.

Sed nunc jam repetam captum portare dictis.
Omnis, ut est, igitur, per se, Natura, duabus
Constitit rebus; nam corpora sunt, & inane,
Hæc in quo sita sunt, & qua diversa moventur:

Corpus enim per se communis deliquat esse
Senius; quo nisi prima fides fundata valebit,
Haud erit, occultis de rebus quo referentur,
Confirmare animi quidquam ratione queamus.

Tum porro locus, ac spatium, quod inane vocamus,
Si nullum foret, haud aliquam sita corpora possent

Esse, neque omnino quæquam diversa retere;
Id quod jam supra tibi paulo ostendimus ante.
Præterea nihil est, quod possit dicere ab omni
Corporis separatum, secretumque esse ab inani:

Quod quasi terra sit rerum natura repta.
Nam quodcumque erit, esse aliquid debet id ipsum
Augmine vel grandi, vel parvo denique, dum sit;
Cui si tactus erit quamvis levis, exiguique,

Corporum augebit numerum, summamque sequetur:
Sin intactile erit, nulla de parte quod ullam
Rem prohibere queat per se transire mentem;
Scilicet hoc id erit vacuum, quod inane vocamus.

Præterea per se quodcumque erit, aut faciet quid,
Aut alius fungi debet agentibus ipsum;
Aut erit ut possint in eo res esse, gerique:

At facere & fungi sine corpore nulla potest res:
Nec præbere locum porro, nisi inane, vacanteque.
Ergo præter inane, & corpora, terra per se
Nulla potest rerum in numero natura relinqui;

Nec, quæ sub sensus cadat nullo tempore nostris,
Nec, ratione animi quam quicquam possit aspicere.
Nam quæcumque client, aut his conjuncta duabus
Rebus ea invases; aut horum evanta videbis.

Conjunctum est id, quod nemquam sine perniciæ
Ditido potest esse seungi, seque gregari:
Pondus uti latius, calor ignibus, liquor aquis,
Tactas corporibus cunctis, intactas inani:

Servitium contra, libertas, divitiæque,
Paupertas, bellum, concordia, cetera, quorum
Adventum manet incolomis natura, abitaque,
Hæc soliti sumus, ut par est, evanta vocare.

Tempus item per se non est, sed rebus ab ipsis
Consequitur sensus, transactum quid sit in æro,
Tum quæ res initur; quid porro deinde sequatur:
Nec per se quæcumque tempus sentire fatendum est

Semotum ab æreni mora, placidaque quiere.
Denique Tynleridam raptam, bellicoque subactis
Trojugenis genitrix tum dicitur esse, videndum est,
Ne forte hæc per se, cogant nos, esse fateri:

Quando ea fecit hominum, quodcumque hæc evanta fuerit,
Irrevocabilis abstulerit jam præterita ætas.
Namque aliud rebus, aliud regionibus ipsis
Eventum dici poterit, quodcumque erit actum.

Denique materies si rerum nulla fuisset,
Nec locus, ac spatium, res in quo quæque geruntur;
Namquam Tyndaridis forme consisteret amorem
Ignis Alexandrii-Phrygiæ sub pectore gliscens

Clara accendisset favi certamina belli:
Nec clam durantes Trojæ Pergamæ partu
Inflammasset equos nocturnum Grajugenarum;
Perspicere ut possis res gestas summis omnes,

Non ita, uti corpus per se consistere, nec esse:
Nec ratione clare eadem, quæ consistit inane;
Sed magis ut merito possis evanta vocare
Corporis, æque loci, res in quo quæque gerantur.

Corpora sunt porro partem primordia rerum,
Partium consilio quæ consistunt principiorum.
Sed quæ sunt rerum primordia, nulla potest vis
Stringere; nam solido vincunt ea corpora demum:

Est difficile esse videri credere quicquam
In rebus solido reperiri corpore posse:
Transit enim fulmen cæli per sepra domorum
Clamor ut, ac voces; fertur candescit in igne:

Diffunditur fero ferventis fæta vapore;
Conlabescit rigor auri solvitur æsta:
Tum glacies æris flamma devicta liquefit:

Permanat calor argentum, penetraleque frigus,
 Quando utrumque, manu recincentes pocula tere,
 Sentimus infuso lympharum tore superne:
 Usque adeo in rebus solidis nihil esse videtur.
 Sed quia vera tamen ratio, naturae rerum
 Cogit, ades, paucis dum versibus expediamus,
 Esse ea, quae solido atque aeterno corpore consistit,
 Semina quae rerum, primordiarque esse docemus:
 Unde omnis rerum nunc consistit summa creata.

Principio quoniam duplex natura duarum
 Dissimilis rerum longe consistere reperta est,
 Corporis atque loci, res in quo quaeque geruntur,
 Esse utramque sibi per se, parumque necesse est.
 Nam quaecumque vacat spatium, quod inane vocamus,
 Corpus ea non est: quia porro cumque tenet se
 Corpus, ea vacuum nequaquam consistit inane.
 Sunt igitur solida, ac sine inani corpora prima.

Præterea quoniam generis in rebus inane est,
 Materiem circum solidam consistere necesse est:
 Nec res ulla potest vera ratione probari
 Corpore inane suo celare, atque intrin habere;
 Si non, quod cohibet, solidum consistere relinquant.
 Id porro nihil esse potest, nisi materiali
 Concilium, quod inane queat rerum conhibere.
 Materies igitur solido quo corpore constat,
 Esse aeterna potest, cum cetera dissolvantur.

Tum porro si nil esset, quod inane vacaret,
 Omne foret solidum; nisi contra corpora cæca
 Efflent, quae loca complerent, quaecumque tenerent:
 Omne quod esset spatium, vacuum consistat inane.
 Alternis igitur nimirum corpus inani
 Distinctum est, quoniam nec plenum naviter existat;
 Nec porro vacuum: sunt ergo corpora cæca,
 Quae spatium pleno possunt distinguere inane.

Hæc neque dissolvi plagis extrahi secula
 Possunt: nec porro penetrat penetrata recela;
 Nec ratione queunt alia tentata labare.
 Id quod jam supra tibi paulo ostendimus ante.
 Nam neque consili sine inani posse videtur
 Quidquam, nec frangi, nec fissi in duas secando.
 Nec capere humorem, neque item manabile frigus,
 Nec penetralem ignem, quibus omnia consistuntur:
 Et quam quæque magis cohibet res intus inano,
 Tam magis his rebus penitus tentata labascit.
 Ergo, si solida, ac sine inani corpora prima
 Sunt, ita uti docui, sunt hæc aeterna necesse est.

Præterea, nisi materies aeterna fuisset,
 Antehac ad nihilum penitus res quæque redissent,
 De nihiloque renata forent quæcumque videmus.
 At quoniam supra docui nil posse creari
 De nihilo, neque quod genitum est ad nil revocari:
 Esse immortalis primordia corpore debent,
 Dissolvi quo quæque supremo tempore possunt.
 Materies ut suppetat rebus reparandis.
 Sunt igitur solida primordia simplicitate,
 Nec ratione queunt alia servata per ævum
 Ex infinito jam tempore res reparare.

Denique, si nullam finem natura parasset
 Frangendis rebus, jam corpora materiali
 Usque redacta forent, zero frangentes priore,
 Ut nihil ex illis a certo tempore posset
 Conceptum, summum ætatis pervadere florem:
 Nam quidvis citius distatui posse videmus,
 Quam rursus rebui, quapropter longa diei
 Infinitæ ætas anteaquam temporis omnis
 Quod fregisset adhuc, dissolvantque,

Id nunquam reliquo reparari tempore posset:
 At nunc nimirum frangendi redditus finis
 Certa manet: quoniam refecti rem quamque videmus,
 Et finita simul generantur tempora rebus
 Stare, quibus possint ævi contingere florem.

Hæc accedit, uti solidissima materiali
 Corpora cum consistant, possint tamen omnia reddi
 Mollia, quæ fiant aer, aqua, terra, vapores,
 Quo pacto fiant, & quæ vi cumque generantur,
 Admissum quoniam simul est in rebus inane.
 At contra, si mollia sint primordia rerum,
 Unde queant validi filices, ferreumque creari,
 Nam poterit ratio reddi. Nam finitius omnis
 Principio fundamenti natura carebit.

Sunt igitur solida pollentia simplicitate,
 Quorum condensio magis omnia conciliatur
 Artibus potest, validaque ostendere vires.
 Denique jam quoniam generantur redditus finis
 Crescendi rebus constat, vitæque tuendi,
 Et quid quæque queant per fœdera naturæ,
 Quid porro nequeant, sanctum quandoquidem existat,
 Nec commutatur quidquam, quin omnia constant
 Usque adeo, variæ volucres ut in ordine cunctæ
 Ostendant maculas generalis corpori inesse:
 Immutabile materis quoque corpus habere
 Debent nimirum, nam si primordia rerum
 Commutari aliqua possent ratione revicta,
 Incertum quoque jam consister, quid possit oriri,
 Quid nequeat: finita potestas denique quoique
 Quantum sit ratione, atque alie terminus hærens;
 Nec toties posset generatione sacra referre
 Naturam, motus, victum, moreisque parentum.

Tum porro, quoniam extremum cursumque vacuum
 Corporis est aliud, nostri quod cernere sensus
 Jam nequeunt; id nimirum sine partibus existat,
 Et minima constat natura; nec fuit unquam
 Per se secretum, neque posthac esse valebit:
 Alterius quoniam est ipsum pars, primæque, & ima:
 Inde aliz, atque aliz similes ex ordine partes
 Agmine cunctis natram corporis explent.
 Quæ quoniam per se nequeunt consistere, necesse est
 Hære, ut nequeant ulla ratione revelli.
 Sunt igitur solida primordia simplicitate:
 Quæ minimis stipata coherent partibus æræ,
 Non ex ullorum: conveniens conciliatur,
 Sed magis aeterna pollentia simplicitate:
 Unde neque avelli quidquam, neque diminui jam
 Concedit natura reservatæ semina rebus.

Præterea: nisi erit minimum, parvissima quæque
 Corpora consistant ex partibus infinitis;
 Quippe ubi dimidii partis pars semper habebit
 Dimidiam partem, nec res perfinit ulla:
 Ergo rerum iter summatum, minimamque quid esset?
 Non erit ut diffinit: nam quævis funditus omnis
 Summa sit infinita, tamen parvissima quæ sunt,
 Ex infinitis consistant partibus æque.

Quoi quoniam ratio reclamatur vera, negatque
 Credere posse animum, prædicta fœvere necesse est,
 Esse ea quæ nullis jam videtur partibus exsistere,
 Et minima consistant natura: quæ quoniam sunt,
 Illa quoque esse tibi solida, atque aeterna sistendum.

Denique si minimas in partibus cuncta resolvit
 Cogere confusisset rerum naturam creatrix,
 Jam nihil ex illis eadem reparet valeret:
 Propterea quia, quæ multis sunt partibus aucta,
 Non possunt ea quæ debet genitalis habere

Ma-

Materies, varios connexus, pondera, plagas,
Concurfus, motus, per quæ res quæque geruntur.

Porro, si nulla est frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex æterno tempore quædam
Nunc etiam superare necesse est corpora rebus,
Quæ nondum clueant ullo tenata periclo:
At quoniam fragili natura prædicia constant,
Discrepat æternum tempus potuisse manere
Innumerabilibus pligis vexata per ævum.

Quapropter qui materiem rerum esse putarunt
Ignem, atque ex igni summam consistere solo,
Magnopere a vera lapsi ratione videntur.
Heraclitus init quorum dux prolia primus,
Clarus ob obscuro linguam magis inter inaneis,
Quamde graves inter Grajos, qui vera requirunt.
Omnia enim flolidi magis admirantur, amantque
Inversis quæ sub verbis latitantia cernunt:
Veraque constituunt, quæ belle tangere possunt
Aureis, & lepido quæ sunt fucata sonore.

Nam cur tam variæ res possent esse, requiro,
Ex vero si sunt igni, poroque creatæ.
Nil prodesse enim calidum densiter ignem,
Nec rarefieri, si partes ignis eandem
Naturam, quam lotus habet super ignis, haberent.

Acrior ardor enim confectis partibus esset:
Languidior porro dissiectis, dilque supasis.
Amplius hoc fieri nihil est, quod posse rearis
Talibus in causis, nedum variantia rerum
Tanta queat densis rarique ex ignibus esse.
Atque hi si faciant, admiffum rebus inane,
Denseri poterunt ignes, rarique relinqui:
Sed, quia multa sibi cernunt contraria, mustant,
Et fugitant in rebus inane relinquere poram, &
Ardua dum metuant, amittunt vera viai:
Nec rursum cernunt exento rebus inani,
Omnia denseri, ferique ex omnibus unum
Corpus, nil ab se quod possit mittere raptim,
Æstifer ignis uti lumen jacit, atque vaporem:
Ut videas non e stiparis partibus esse.

Quod si forte ulla credunt ratione potesse
Ignis in cœu stringi, mutareque corpus:
Scilicet ex ulla tacere id si parte reparcent,
Occidet ad nihilum nimirum funditus ardor
Omnis, & ex nihilo fœnt quæcumque creantur.
Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est illius quod fuit ante:
Proinde aliquid superare necesse est incolume olli,
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes,
De nihiloque renata virefcat copia reum.

Nunc igitur, quoniam certissima corpora quædam
Sunt, quæ conservant naturam semper eandem,
Quorum abitu, aut aditu, mutatoque ordine, mutant
Naturam res, & convertunt corpora sese:
Scire licet non esse hæc ignea corpora rerum.
Nil referret enim quædam decedere, xbiere,
Atque alia attribui, mutarique ordine quædam;
Si tamen ardoris naturam cuncta tenerent.
Ignis enim foret omnimodis quodcumque crearent.
Verum, ut opinor, ita est: sunt quædam corpora, quorum
Concurfus, motus, ordo, postura, figuræ,
Efficunt ignis, mixturæque ordine mutant
Naturam; neque sunt igni simulata, neque ulla
Præterea rei, quæ corpora mittere possit
Sensibus, & nostris adiectu tangere tactus.

Dicere porro ignem res omnes esse, neque ullam
Rem veram in numero rerum consistere, nisi ignem,

Quod facit hic idem, perdelirum esse videtur.
Nam contra sensus ab sensibus ipse repugnat:
Et labefacta eos, unde omnia credita pendunt:
Unde hic cognitus est ipsi, quem nominat ignem.
Credidit enim sensus ignem cognoscere vere,
Cetera non credit, uisio quæ clara minus sunt:
Quod mihi cum vanum, tum delirum esse videtur.
Quo referemus enim? quid nobis certius ipsis
Sensibus esse potest, quæ vera ac falsa notemus?

Præterea, quare quicquam magis omnia tollat,
Et velit ardoris naturam linquere solem,
Quam negari esse ignis, summam tamen esse relinquit?
Æqua videtur enim dementia dicere utrumque.

Quapropter qui materiem rerum esse putarunt
Ignem, atque ex igni summam consistere posse;
Et qui principium gignendis aera rebus
Constituere: aut humorem quicumque putarunt
Fingere res ipsum per se: terramve creare
Omnia, & in rerum naturas vertere omnes:
Magnopere a vero longeque errasse utrumque.

Aide etiam qui conduplicant liquorida rerum,
Aera jungentes igni, terramque liquori:
Et qui quatuor ex rebus posse omnia reatur,
Ex igni, terra, atque anima procreare, & imbrî:

Quorum Acragantinus cumprimis Empedocles est:
Insula quem triquetris terrarum gessit in oris:
Quam fluitans circum magnus amicticibus æquor
Ionium glaucos aspergit virus ab undis:
Angustoque fretu rapidum mare dividit undis
Italice terræ oras a finibus ejus:

Hic est vasta Charybdis; & hic Ætnæa minantur
Murmura flammarum rursum se consigere iras,
Faucibus eruptos iterum ut vis evomat ignis:
Ad calumque ferat flammæ fulgura rursum:
Quæ cum magna modis multis miranda videtur
Gentibus humanis regio, viendæque fertur,
Rebus opima bonis, multa munita virum vi:
Nil tamen hoc habuisse viro præclarior in se,
Nec sanctum magis, & mirum, carumque videtur.
Carmina quin etiam divini pectoris ejus
Vociferantur, & exponunt præclara reperta;
Ut vix humana videatur stirpe creatus.
Hic tamen, & superæ quos diximus, inferiores
Partibus egregie multis, multoque minores,
Quamquam multa bene, ac divinitus inventientes
Ex adyto tanquam cordis responsa dedere
Sanctius, & multo certa ratione magis, quam
Pythia, quæ tripode æt Phœbi, lauroque profatur;
Principiis tamen in rerum fecere ruinas,
Et graviter magni magno cecidere ibi casu:

Primum, quod motus, exento rebus inani,
Constituunt, & res molles, raræque relinquunt,
Aera, solem, ignem, terras, animalia, fruges:
Nec tamen admittunt in eorum corpus inane.

Deinde quod omnino finem non esse secandis
Corporibus faciunt, neque paulam flare fragori;
Nec prorsum in rebus minimum consistere quidquam:
Cum videamus id extremum cuiusque cacumen
Esse, quod ad sensus nostros minimum esse videtur:
Conjicere ut possis ex hoc, quod cernere non quis,
Extremum quod habent, minimum consistere rebus.

Hoc accedit item, quod jam primordia rerum
Mollia constituunt, quæ nos nativa videmus
Esse, & mortali cum corpore funditus; æqui
Debeat ad nihilum jam rerum summa reverti,
De nihiloque renata virefcat copia rerum:

Quotum *

Quorum utrumque quid a vero, jam, differ, habebas.

Deinde inimica modis multis sunt, atque venena
Ipsa sibi inter se; quare aut congressa peribunt,
Aut ita dissingunt, ut tempestas coorta,
Fulmina distingunt, atque imbreis ventroque videmus.

Denique quatuor ex rebus si cuncta creantur,
Atque in eas rursum res omnia dissolvantur,
Qui magis illa quoniam rerum primordia dici,
Quam contra res illorum, retroque putari?
Alternis gignuntur enim, mutantque colorem,
Et totam inter se naturam tempore ab omni.
Sic ita forte putas, ignis, terraeque coire
Corpus, & aëris auras, roremque liquorum,
Nil in concilio naturam ut mutet eorum:

Nulla tibi ex illis poterit res esse creata;
Non animans, non exanimis quod corpore, et arbor:
Quippe suam quidque in certa variantis acervi
Naturam ostendit, misistue videbitur aer
Cum terra simul, atque ardor cum rore manere.
At primordia gignendis in rebus oportet
Naturam clandestinam, cunctaque adhibere,
Emineat nequid, quod contra pugnet, & obstat,
Quo minus esse queat proprie quodcumque creatur.

Quin etiam repetunt a caelo, atque ignibus ejus,
Et primum faciunt ignem se vertere in aëras
Aëris: hinc imbrei gigni, terramque creari
Ex imbrei, retroque a terra cuncta reverti,
Humorem primum, post aëra, deinde calorem:
Nec cessare huc iter se, temere, meare
De caelo ad terram, de terra ad sidera mundi:
Quod facere haud nillo debent primordia pacto.

Immutabile enim quiddam superare necesse est;
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcumque sua mutatur sensibus exit,
Continuo hoc mors est illius quod fuit ante.
Quapropter, quoniam quæ paulo diximus ante,
In commutarum veniant, consistere necesse est
Ex aliis ea, quæ nequeant converteri unquam:
Ne tibi res redeant ad nihil funditus omnes:
Quin potius tali natura prædita quædam
Corpora constituit, ignem si forte creantur,
Possit eadem demitis paucis, paucisque triburis,
Ordine mutato, & mora, facere aëris auras:
Sic alias aliis rebus mutatur omnes.

At manifesta palam res indicat, inquis, in auras
Aëris e terra res omnes crescere, alique;
Et nisi tempestas indulget tempore laevo,
Imbribus, & tæbe nimborum arbuta vacillant;
Solque sua pro parte fovet, tribuitque calorem:
Crescere non possunt fruges, arbuta, animantes.
Scilicet: & nisi nos cibis aridus, & tener humor
Adjuvat, amisso jam corpore, vita quoque omnis
Omnibus e nervis atque ossibus exsolvantur:
Adjutur enim dubio procul, atque alimur nos
Certis ab rebus, certis aliis atque alix res.
Nimirum quia multa modis communia multis
Mellarum rerum in rebus primordia mista
Sunt, ideo variis variis res rebus aluntur.
Atque eadem magni refert primordia sepe
Cum quibus, & quali possint contineretur:
Et quos inter se dent motus, accipiantque.
Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, solem
Constituant; eadem fruges, arbuta, animantes t
Verum alii, aliisque modo commissa moventur.
Quin etiam passim nostris in verbis ipsis
Multa elementa vides multis communia verbis:

Cum tamen inter se verius, ac verba necesse est
Conferre & re, & sonitu dissare sonanti:
Tantum elementa quoniam permutato ordine solo:
At rerum quæ sunt primordia, plura adhibere
Possunt, unde quæant variis res quoque creari.

Nunc & Anaxagoras scrutetur hominodæmoniam,
Quam Græci memorant, nec nostra dicere lingua
Concedit nobis patrii sermonis ogellas:
Sed ramen ipsam rem facile est exponere verbis,
Principium rerum quam dicit hominodæmoniam:
Ossa videlicet & paucillus atque minutus
Ossibus: sic & de paucillis atque minutis
Visceribus viciis gigni: sanguinemque creari,
Sanguinis inter se multis coeuntibus guttis:
Ex auriq; putat micis confidere posse
Aurum: & de terris terram concrescere parvis:
Ignibus ex ignem: humorem ex humoribus esse:
Cetera consimili fingit ratione, paracue.

Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane
Concedit, neque corporibus finem esse secandis:
Quare in utraque mihi pariter ratione videtur
Errare, atque illi, supra quos diximus ante.

Adde quod imbecilla nimis primordia fingit,
Si primordia sunt, simili quæ prædita constant
Natura, atque ipsæ res sunt; nequeque laborant,
Et pereunt, neque ab exitio res ulla refrenant:
Nam quid in oppressa valido durabit eorum,
Ut mortem effugant leri sub dentibus ipsis?
Ignis? an humor? an aëra? quid hoc? an ossa?
Nil, ut opinor, ubi ex æquo res funditur omnis
Tam mortalitatis erit, quam quæ manifesta videmus
Ex oculis nostris aliqua vi visâ perire.
At neque cadente ad nihilum res posse, neque autem
Crescere de nihilo, testor res ante probatas.

Præterea quoniam cibis auget corpus, alique:
Scire licet, nobis venas, & languem, & ossa,
Et nervos alienigenis ex partibus esse:
Sive cibos omnes commisso corpore dicent
Esse, & habere in se nervorum corpora parva,
Ossaque, & omnino venas, partemque crurior;
Fiet, uti cibis omnis & aridus, & liquor ipse,
Ex alienigenis rebus consistere putetur,
Ossibus, & nervis, venisque, & sanguine misto.

Præterea quæcumque e terra corpora crescunt;
Si sunt in terris, terras consistere necesse est
Ex alienigenis, quæ terræ exoriantur.
Transfert item, tocidem verbis utare licebit:
In lignis si flamma latet, fumisque, cinisque:
Ex alienigenis consistant ligna necesse est.

Languit hic tenuis latrandi copia quædam:
Id quod Anaxagoras sibi sumit, ut omnibus omnino
Res putet immixtas rebus latitare: sed illud
Apparet unum, cuius fuit plura mista,
Et magis in prompta, primaque in fronte locata:
Quod tamen a vera longe ratione repulsum est.
Conveniebat enim fruges quoque sepe minutas,
Robore cum laxi frangantur, mittere signum
Sanguinis, aut alium nostrum quæ corpore aluntur:
Cum lapidi lapidem vericem, manare cruorem.
Consimili ratione herbas quoque sepe decebat,
Et laticis dulcibus guttas, limisque sapore
Mittere, laugere quasi sunt ubera lactis:
Scilicet & glæbis terrarum sepe trias
Herbarum genera, & fruges, frondentes videri
Dispersitas, atque in terris latitare minime:
Postremo, in lignis cinerem humumque videri,

Cum

Cum præfracta forent, ignisque latere minuros.
Quorum nil fieri quoniam manifesta docet res,
Scire licet non esse in rebus res ita missas:
Verum semina multimodis immixta latere
Multarum rerum in rebus communia debent.

At sæpe in magnis fit motibus, inquis, ut altis
Arboribus vicina cacumina lumina terantur
Inter se, valida facere id cogentibus Austris,
Donec fulserint flammæ fulgore coorto:
Scilicet: & non est lignis tæmoe infusus ignis,
Verum semina sunt ardoris multa, terendo
Quæ com confusæ, creant incendia silvis.
Quod si tanta foret silvis abscondita flamma,
Non possent ullam tempus celaretur ignes:
Conscierent vulgo silvas, arbuta cremarent.
Jamne vides igitur, paulo quod diximus ante,
Permagni referre eadem primordia sæpe
Cum quibus, & quæ positura conieciuntur,
Et quos inter se dent motus, accipiantur,
Atque eadem paulo inter se mixta creare
Igneis e lignis, quo pacto verba quoque ipsa
Inter se paulo mixta sunt elementis,
Cum ligna, atque igneis distincta voce notemus?

Denique jam quæcumque in rebus cernis apertis,
Si fieri non posse putas, quæ materialia
Corpora confimilis natura predivita fingas,
Hæc ratione tibi preterunt primordia rerum:
Fiet uti rita tremulo concussa cachinnent,
Et lacrimis salis humectant ora, genæque.

Nunc age, quod superest, cognosce, & clarius audi.
Nec me animi fudit quæ sunt obscura, sed acri
Perussit thyrso laudis ipse magna membra cor,
Et simul incussit suavem mi in pectus amorem
Musarum: quo ome instinctus, mente vigenti
Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo: juvat incensus accendere fœces,
Atque hæntie, juvenæque novos decerpere flores:
Insignemque meo capiti petere inde coronam,
Unde prius nulli velarint tempora Mousæ:
Primum quod magnis doceo de rebus, & ætæis
Religionum animos nodis exsoluere pergo:
Deinde quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, Musæ contingens cuncta lepore;
Id quoque enim non ab ulla ratione videtur:
Sed veluti pueris abyntia tætra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Concingunt mellis duci flavoque liquore,
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Laborum tenuis: interea perperet amarum
Abyntia laticem, deceptaque non capiat,
Sed potius tali fœcto recreata valeat:
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque videtur
Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
Vulgus abhorret ab hæc: volui tibi suaviloquenti
Carminibus Pierio rationem exponere nostram,
Et quasi Musæ duci contingere melle,
Si tibi forte animum tali ratione tenerem
Versibus in nostris possem, dum perspicis omnem
Naturam rerum, quæ consistit comita figura.

Sed quoniam docui solidissima materialia
Corpora perpetuo volitare invicta per ævum:
Nunc age summa æquænam sit finis eorum,
Nec ne sit, evolvam: item, quod inane repertum est,
Sed locus, ac spatium, res in quo quæque generantur,
Pervideamus utrum finitum fundus Omne
Consistat, an, immensum poterit adusque profundum.

Omne quod est igitur, nulla regione vicarum
Finitum est: namque extremum debet habere.
Extremum porro nullius posse videtur
Esse, nisi ultra sit quod finiat, ut videatur,
Quo non longius hæc sensus natura sequatur.
Nunc extra summam quoniam nihil esse fatendum est,
Non habet extremum: caret ergo fœce, modoque:
Nec refert quibus adistat regionibus ejus,
Utique adeo quem quisque locum possidit, in omnis
Tantumdem parvis infinitum omne relinquit.
Præterea, si iam finitum constituitur
Omne quod est spatium, si quis procurrat ad oras
Ultimus extremas, laciaturque volatile telum:
Id validis utrum conortem viribus ire
Quo fuerit missum mavis, longaque volare,
An prohibere aliquid censes, oblatere posse?
Alterutrum faceris enim summaque necesse est.
Quorum utrumque tibi effugium præcludit, & omne
Cogit, ut exrema concedas sine patere.
Nam sive est aliquid, quod prohibeat, officiatque
Quo minus, quo missum est, veniat, finique locet se,
Sive locus terrarum, non est ea finis profecto.
Hoc pacto loquar: atque oras ubicunque locaris
Extremas, queram, quid telo denique fiat.
Fiet, uti nusquam possit consistere hinc:
Effugiumque sæpe prolatet copia semper.

Præterea spatium summam totius omne
Undique si inclusum certis consisteret oris,
Finitumque foret; jam copia materialia
Undique ponderibus solidis conflaret ad imos:
Nec res ulla geni sub cæli regimine posset:
Nec foret omnino cælum, neque lumina Solis:
Quippe ubi materies omnis circumlata jaceret
Ex infinito jam tempore subsidente.
At nunc nimirum requies data principiorum
Corporibus nulla est: quia ois est funditus inum,
Quo quasi conflueret, & sedes obi ponere possint;
Semper & assiduo motu res quæque genuntur
Partibus in cunctis, æternaque suppeditantur
Ex infinito cita corpora materialia.

Postremo ante oculos tem res finire videtur,
Aer disseipit colleis, atque aera montes;
Terra mare, & contra mare terras terminat omnis.
Omne quidem vero nihil est quod finiat extra:
Est igitur natura loci, spatiumque profundum,
Quod oque clara suo percurrere flumina cursu
Perpetuo possint zevi labentia tracta:
Nec prius facere, ut reslet mius ire, meando:
Uique adeo passim patet ingens copia rebus,
Finibus exentis in cunctas undique partes.

Ipsa modum porro sibi rerum summa parare
Ne possit, Natura tenet: quia corpus inani,
Et quod inane autem est, finiri corpore cogit:
Ut hæc æternis infinita omnia reddat.
Aer etiam, alterutrum ois terminet alterum eorum,
Simplice natura & pateat tantum immoderatum:
Nec mare, nec tellus, nec cæli lucida templa,
Nec mortale genus, nec divum corpora sancta
Exiguam possent horai sistere tempus.

Nam dispersa fœce de coru materiam
Copia ferretur magnum per inane soluta,
Sive adeo potius nunquam concreta creasset
Ullam rem, quoniam cogi disjecta nequisset.
Nam certe neque consilio primordia rerum
Ordine se quæque, atque sagaci mente locarunt;
Nec quos quæque darent motus, pepigere profecto:
Sed

Sed quia multimodis, multis, mutata, per Omne
 Ex infinito vexantur percita plagis,
 Omne genus motus, & cæcus experiundo,
 Tandem deveniunt in tales disposituras,
 Qualibus hæc rebus constitit summa creata:
 Et multos etiam magnos servata per annos,
 Ut semel in motus coniecta est convenientis,
 Efficit, ut largis avidum mare fluminis undis
 Integrent amnes, & solis terra vapore
 Fota novet foras, fumissaque gens animantium
 Floreat, & vivant labentes ætheris ignes.
 Quod nullo faceret pacto, nisi material
 Ex infinito suboriri copia posset:

Unde amissa solent reparari in tempore quoque.

Nam veluti privata cibo natura animantium
 Diffinit amittens corpus, sic omnia debent
 Dissolvi, simul ac defecisse suppetere
 Materies recta regione avariæ viai.

Nec plage possent extrinsecus undique summam
 Conservare omnem, quacumque esset conciliata.
 Cedere enim crebro possunt, partemque morari,
 Dum veniant alix, ac suppleri summa queatur;
 Interdum resiliere tamen cinguntur, & una
 Principiis rerum spatium, tempusque fugat
 Largiri, ut possint a cætu libera ferri.
 Quare etiam atque etiam suboriri multa necesse est.
 Et tamen ut plage quoque possint suppetere ipsæ,
 Infinita opus est vis undique material.

Illud in his rebus lunge sage credere, Memmi,
 In medium summæ (quod dicunt) omnia niti,
 Atque ideo mundi naturam stare sine ullis
 Ictibus externis, neque quocumque posse resolvi.
 Summa atque ima, quod in medium sint omnia rixæ,
 (Ipsum si quidquam posse in se sistere credis:
 Et quæ pondera sunt sub terris omnia sursum
 Nisiri, in terræque retro requiescere possit:
 Ut per aquas quæ nunc rerum simulacra videmus.)
 Et simili ratione animalia subrisu vagari
 Contendunt, neque posse e terris in loca exili
 Recidere inferiora magis, quam corpora nostra
 Sponte sua possint in cæli templa volare:
 Illi cum vident solem, nos sidera noctis
 Cernere, & alternis nobiscum tempora cæli
 Dividere, & noctis parileis agitare, diesque.

Sed vanus stolidis hæc omnia finxit error,
 Amplexi quod habent perversæ prima viai.
 Nam medium nihil esse potest, ubi inane, locusque
 Inimica: neque omnino, si iam medium sit,
 Possit ibi quidquam hac potius consistere causâ,
 Quam quavis alia lunge regione manere.
 Omnis enim locus, ac spatium, quod inane vocamus,
 Per medium, per non medium concedat oportet
 æquis ponderibus, motus quacumque feruntur.
 Nec quisquam locus est, quo corpora cum venere,
 Ponderis animæ vi possint stare in iuvani:
 Nec quod inane autem est, illis subsistere debet,
 Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
 Haud igitur possunt tali ratione teneri
 Res in concilio, mediis cuppedine victæ.
 Præterea quoque jam non omnia corpora fingunt
 In medium niti, sed terrarum, atque liquorum,
 Humorem ponti, magnisque a montibus undas,
 Et quasi terreno quæ corpore continerantur:
 At contra tenuis exponunt aëris auras,
 Et calidos simul a medio disterrit igneis,
 Atque ideo totum circumtenere æthera signis,

Et solis flammam per cæli carula pacis,
 Quod calor a medio fugiens ibi colligit igneis.
 (Quippe etiam veses et terra mortalia fecit:
 Nec prorsum arboribus fumos frundescere ramos
 Posse, nisi a terris paulatim quicque cibatum
 Terra det) at supra circumtegere omnia cælum,
 Ne volucrum rita flammarum monia mundi
 Diffugiant subito magnum per inane soluta,
 Et se cetera consimili ratione sequantur:
 Neve ruant cæli tonitralia templa superæ,
 Terræque se pedibus raptem subducant, & omnes
 Inter permittas terras, cælique ruinas
 Corpora solvantes, abeant per inane profundum,
 Temporis ut puncto nihil exisset reliquiarum,
 Desertum præter spatium, & primordia cæca.
 Nam quacumque prius de parti corpora cecisse
 Constitues, hæc rebus erit parva janua leti:
 Hæc se turba foras dabit omnis material.

Hæc si pernoctas, parva perfunctus opella,
 (Namque illud ex alio clarifert) non tibi cæca
 Nox iter eripiet, quin ultima natural
 Pervideas; ita res accendent lumina rebus.

DE RERUM NATURA

LIB. II.

Suave, mari magno turbantibus æquora ventis,
 Se terra magnam alterius spectare laborem;
 Non quia vexari quemquam est jucunda voluptas,
 Sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suave est.
 Suave etiam belli certamina magna tueri
 Per campos illustria, sua sine parte periculi:
 Sed nil dulcius est, bene quam munita tenere
 Edita doctrina sapientum templa serena;
 Despicere unde quæso alios, passimque videre
 Errare, atque viam palantes querere vitæ;
 Certare ingenio: contendere nobilitate;
 Noctis atque dies niti præstante labore
 Ad summam emergere opes, rerumque potiri.
 O miseræ hominum mentes! o peiora cæca!
 Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periculis
 Degitur hoc ævi, quodcumque est! nonne videre
 Nil aliud sibi naturam larrare, nisi ut, cum
 Corpore sejunctus dolor abis, mente fruatur
 Jucundo sensu, cura semota, metuque?

Ergo corpoream ad naturam pacis videmus
 Esse opus omnino, quæ depant quemque dolorem,
 Delicias quoque uti multas subferre possint,
 Gratias interdum quæque natura ipsa requirit.
 Si non aurea sunt juvenum simulacra per æoleis
 Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
 Lumina nocturnis epulis ut suppetantur:
 Nec domus argento fulget, auroque renidet;
 Nec cicharis reboant laqueata aurarumque templa:
 Attamen inter se prostrati in gramine molli
 Propter aque rivum, sub ramis arboris altæ,
 Non magnis opibus jucunde corpora curant:
 Præsertim cum tempestas ardeat, & anni
 Tempora conspergant viridante floribus herbas,
 Nec calide citius decedat corpore febres,
 Texilibus si in picturis, ostroque rubenti
 Jactaris, quam si plebeia in veste cubandum est.
 Quapropter quoniam nil cultro in corpore gaze
 Prohibent, neque nobilitas, neque gloria regni:
 Quod superest, animo quoque nil prodelle putandum.

Si non

Si non forte tuas legiones per loca campi
Fervere cum videas belli simulacra cientes;
Fervere cum videas classem, latroque vagari;
His tibi tum rebus timefacit religio:
Effugiant animo pavide, mortifici timores:

Tum vacuum pectus linquant, curaque solentur.
Quod si ridicula hæc, ludibria esse videntur,

Re veraque metus hominum, curaque sequaces,
Nec metuunt sonitus armorum, nec fera tela:
Audacterque inter reges, etrumque potentes
Versantur, neque fulgorem reverentur ab auro,
Nec clarum vestis splendorem purpurei:
Quid dubitas, quin omne sit hoc rationis egestas,
Omnis cum in tenebris præsertim vita laboret?

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cecis
In tenebris metuunt: sic nos io luce timemus
Iterum oculo quod fuit metuenda magis, quam
Quæ pueri io tenebris pavitant, fugantque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraque necesse est
Non radii solis, neque lucida tela diei
Discutiant, sed narare species, ratioque.

Nunc age, quo motu genitalia materiam
Corpora rei varias gignunt, genitalia resolvant;
Et qua vi facere id cogantur; quæve sit illis
Reddita mobilitas magnam per inane meandi,
Expeditam: tu te dictis præbere memento.

Nam certe non inter se stipata coheret
Materies, quoniam minui rem quamque videntur;
Et quasi longinquo fluere omnia cernimus ævo,
Et oculisque vestustatem subducere nostris:
Cum tamen incolumis videatur summa manere.
Propterea quia, quæ decedunt corpora cuique,
Unde abeunt, minuant: quo venere, augmento donant:
Illa fenescere, at hæc contra florescere cogunt.
Nec remanentur ibi: sic rerum summa novatur
Semper, & inter se mortales mutua vivunt.

Augescunt aliæ gentes, aliæ minuuntur:
Inque brevi spatio suavitur sæcla animarum;
Et, quasi coriores, vitæ lampada tradunt.

Si cessare potas rerum primordia posse,
Cessandoque novos rerum progignere motus:
Avius a vera longe ratione vagaris.

Nam, quoniam per inane vagantur, cuncta necesse est
Aut gravitate sui ferri primordia rerum,
Aut ictu forte alterius: nam cita superne
Obvia cum fixare, sit, ut diversa repente
Diffilant: neque enim mirum, durissima quæ sunt,
Ponderibus solidis: neque quidquam a tergo obilet.

Et quo jactati magis omnia materialia
Corpora pervideas, reminiscere totius inum
Nil esse io summa: neque habere ubi corpora prima
Consistant: quoniam spatum sine fine, modoque est.
Immensumque parere in cunctis undique partem,
Pluribus ostendi, & cæta ratione probatum est.

Quod quoniam constat, oimur oilla quies est
Reddita corporibus primis per inane profundum:
Sed magis assiduo, neque exercita moru,
Partim intervallis magnis conflictu insulant:
Pars etiam brevibus spatiis nexantur ab ictu.

Et quæcumque magis condensio conciliat,
Exiguus intervallis connexa refulant,
Endopedita suis perplexis ipsa figuris;
Hæc validas (sæpi radios, & fera ferri
Corpora confluant, & cetera de genere horum
Pecula: quæ porto magnam per inane vagantur,
Et cita dissiliunt longe, longoque recedant

In magnis intervallis; hæc æra rarum
Sufficiant nobis, & splendida lumina solis.

Multaque præterea magnam per inane vagantur,
Conciliis rerum quæ sunt rejecta, ut ione vagantur,
Conciliat etiam motus potuerit recepta:
Cujus, uti memoro, rei simulacrum, & imago
Aure oculos semper nobis versatur, & instat.
Contemplator enim, cum solis lumina cuncte
Insistent fundat radios per opaca domorum:
Multa mihi modo multis per inane videbis
Corpora misceri radiorum lumine io ipso:
Et velut æthero certamine prælia, pugnaque
Edere rurnatim certantia; nec dare paulam,
Conciliis, & discidiis exercita crebris:
Conjicere ut possis ex hoc, primordia rerum,
Quale sit, in magno jactari semper inani.
Dumtaxat rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare, & vestigia notitia.

Hoc etiam magis hæc animus te advertere par est
Corpora, quæ io solis radiis turbare videntur:
Quod tales turbæ motus quoque materialia
Significant clandestinos, cæcolique fubeffe.
Multa videbis enim plagis ibi percita cæcis
Commutare viam, retroque repulsa reverti
Nunc hic, nunc illic, in cunctis denique partem.
Scilicet hic a principiis est omnibus error.

Prima moventur enim per se primordia rerum:
Inde ea, quæ parvo sunt corpora conciliata,
Et quasi proxima sunt ad vitæ principiorum,
Ictibus illorum cæcis impulsu cidentur;
Ipsaque, quæ porro paulo majora, læcessunt.

Sic a principiis ascendit motus, & exit
Paulatim nostras ad sensus, & ad moventur
Illa quoque, in solis quæ lumine cernere quimus;
Nec quibus id faciant plagis, apparet aperte.

Nunc, quæ mobilitas sit reddita materialia
Corporibus, paucis licet hinc cognoscere, Memini.
Primum aurora novo cum spargit lumine terras,
Et varis volacres memora avia pervolantes
Æra per tenerum liquidis loca vocibus opteet:
Quam subito soleat Sol ortus tempore tali
Convellere sua perfundens omnia luce.

Omnibus in promptu, manifestumque esse videntur.
At vapor is, quem sol mittit, lumenque serenum,
Non per inane meat vacuum; quo tardius ire
Cogitur, aeris quasi cum diverberet undas:
Nec singillatim corpufcula quæque vaporis,
Sed complexa meat inter se, conque globata:
Quapropter simul ioter se retrahuntur, & extra
Oniciuntur, uti cogantur tardius ire.

At, quæ sunt solida primordia simplicitate,
Cum per inane meat vacuum, nec res remoratur
Ulla foris; atque ipsa suis & paribus uoum,
Unam in quem capere locum, conixa feruntur:
Debent nimirum præcellere mobilitate;
Et multo citius ferri, quam lumina solis,
Multiplexque loci spatum transcurrere eodem
Tempore, quo solis pervolant salgura celum:
Nam neque consilio debent tardata morari;
Nec periclitari primordia singula quæque,
Ut videant, quæ quidque gerantur cum ratione.

At quidam contra hæc ligari, materialia
Naturam non posse deum sine omine rentur
Tantopere humanis rationibus, ac moderatis,
Tempora mutare annorum, frangereque creare:
Nec jam cetera, mortales que suadet adire,

X x

Ipsaque

Ipsaque deducit dux viæ dâ voluptas:
 Ut res per veneris blanditum sæcla propigret;
 Na genus occidat humanum: quorum omnia causâ
 Constituisse deos fingunt: sed in omnibus rebus
 Magnopere a vera lapsi ratione videntur.
 Nam quamvis rerum ignem primordia que sint,
 Hoc tamen et ipsi cæli rationibus ausim
 Confirmare, aliisque ex rebus reddere multis;
 Nequaquam nobis divinitus esse creatam
 Naturam mundi, quæ tanta est prædita culpa:
 Quæ tibi postestas, Memmi, faciemus aperta.
 Nunc id quod superest de motibus expediemus.

Nunc locus est, ut opinor, in his illud quoque rebus
 Confirmare tibi, nullam rem posse sua vi
 Corporea sursum ferri, sursumque meare.
 Ne tibi dent in eo flammaram corpora fraudem;
 Sursum enim vorus gignuntur, & angustia sumunt:
 Er sursum nixidæ fruges, arbutulaque crescant:
 Pondera, quantum in se est, cum deorsum cuncta ferantur.
 Nec cum sublitibus ignes ad recta domorum,
 Et celeri flamma degustant tigna, trabeculeque;
 Sponte sua facere id sine vi subigente potandum est.
 Quod genus, e nostro cum missis corpore sanguis
 Emicat exultans alæ, spargitque cruorem.
 Nonne vides etiam, quanta vi tigna, trabeculeque
 Respuat humor aquæ? nam quam magis meritis altam
 Directa, & magna vi multi preffissus ægre;
 Tam cupide sursum revocit magis, atque remittit,
 Illus ut parte foras emergat, exsiliantque.
 Nec tamen hæc, quantum est in se, dubitamus, opinor,
 Quin vacuum per inane deorum cuncta ferantur.
 Sic igitur debent flammæ quoque posse per auras
 Aeris expressæ sursum succedere; quamquam
 Pondera, quantum in se est, deorsum delacerare pugnent.
 Nocturnalque faces cæli sublimis volantes,
 Nonne vides longos flammaram ducere tractes,
 In quasquæ dedit patres natura meatum?
 Non cadere in terram stellas, & fideta cernis?
 Sol etiam summo de vertice dissipat omnis
 Ardorem in parteis, & lumine consertit arva:
 In terras igitur quoque solis vergitur ardor.
 Transversosque volare per imbres fulmina cernis:
 Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes
 Concurant, cadit in terras vis flammæ vulgo.

Illud in his quoque rebus cognoscere avemus:
 Corpora cum deorum rectum per inane ferantur,
 Ponderibus propriis, incerto tempore ferme,
 Incertisque locis, spatio decedere paulum:
 Tantum quod momen mutatum dicere possis.

Quod nisi declinare solerent, omnia deorum,
 Imbris vi gutta, cadent per inane profundum:
 Nec foret offensus natum, nec plaga creata
 Principis: ira nil unquam natura creasset.

Quod si forte aliquis credit graviora potesse
 Corpora, quo citius rectum per inane ferantur,
 Incidere e supæ levioribus, atque ita plagas
 Gignere, quæ possint genitales reddere motus:
 Avius a vera longe ratione recedit.

Nam per aquas quæcumque cadunt, atque aera deorsum,
 Hæc pro ponderibus cæcis celerare necesse est:
 Propterea, quia corpus aquæ, naturaque tenuis
 Aeris haud possunt æque rem quamque morari:
 Sed citius cedunt gravioribus exasperata.
 At contra nulli de nulla parte, neque ullo
 Tempore, inane potest vacuum subsistere reil,
 Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.

Omnia quapropter debent per inane quietum
 Etque ponderibus non æquis concita ferri.
 Haud igitur poterunt levioribus incidere unquam
 Ex supæ graviora; neque ictus gignere per se,
 Qui variant motus, per quos natura genat res.

Quare etiam atque etiam paulum clineare necesse est
 Corpora, nec plus quam minimum: ne fingere motus
 Oblitos videamur, & id res vera refert.
 Namque hoc in promerâ, manifestumque esse videmus;
 Pondera, quantum in se est, non posse obliqua meare,
 Ex supæ cum præcipitant: quod cernere possis;
 Sed nihil omnino recta regione vias
 Declinare, quis est, qui possit cernere sese?

Denique si semper motus concesserit omnis,
 Et vetere exoritur semper novus ordine certo;
 Nec declinando faciunt primordia motus
 Principium quoddam, quod faci fœdera rumpat;
 Ex infinito ne causam causâ sequatur:
 Libera per terras unde hæc animantibus extrat,
 Unde est hæc (inquam) satis avola voluntas,
 Per quam progredimur, quo ducit quemque voluptas?
 Declinamus item motus, nec tempore certo,
 Nec regione loci certa, sed ubi ipsa tulit mens.
 Nam dubio procul his rebus sua cuique voluntas
 Principium dat; & hinc motus per membra rigantur.
 Nonne vides etiam patetactis tempore puncto
 Carceribus, non posse tamen prorumpere equorum
 Vim cupidam tam desubito, quam mens avet ipsa?
 Omnia enim totum per corpus materiali
 Copia conquirit debet, concipit per artus
 Omnes, ut studium mentis conde sequatur:
 Ut videas initium motus a conde creati?
 Ex animique voluntate id procedere primam:
 Inde dari porro per totum corpus, & artus.

Nec simile est, ut cum impulsu procedimus ictu,
 Viribus alterius magnis, magnoque coactu;
 Nam tum materiam totius corporis omnem
 Perficimus est nobis invictis, ire, rapique,
 Domicum eam refrenar per membra voluntas.
 Jamne vides igitur, quamquam vis externa multos
 Pellit, & iavisos cogit procedere sæpe,
 Præcipitque rapit, tamen esse in pectore nostro:
 Quiddam, quod contra pugnare, obstarque possit;
 Cujus ad arbitrium quoque copia materiali
 Cogitur interdum flecti per membra, per artus;
 Et projecta refrenatur, retroque residit?

Quare in feminibus quoque idem facere necesse est,
 Esse aliam præter plagas, & pondera causam
 Motibus, unde hæc est nobis innata potestas:
 De nihilo quoniam fieri nil posse videmus.
 Ponderis enim prohibet ne plagis omnia fiant,
 Externa quasi vi: sed ne mens ipsa necessum
 Incestimam habeat cunctis in rebus agendis;
 Et devicta quasi cogatur ferre, patique;
 Id facit exiguum clineam principiorum,
 Nec regione loci certa, nec tempore certo.

Nec thipara magis fuit unquam materiali
 Copia; nec porro majoribus intervallis.
 Nam neque adaugescit quidquam, neque depetit inde.
 Quapropter quo nunc in motu principiorum
 Corpora sunt, in eodem antea sæpe fuisse;
 Et posthac semper simili ratione ferentur:
 Er quæ consuevit gigni, gignentur eadem
 Conditione; & erunt, & crecent, inque valebunt,
 Quantum cuique darum est per fœdera naturæ.
 Nec rerum summam commutare ulla potest vis.

Nam

Nam neque quo possit genus ullum material
Esfugere ex Omni, quiddam est: neque rursus, io Omne
Unde coepta quae nova vis irrumperet, & omnem
Naturam rerum motare, & vertere motus.

Illud in his rebus non est mirabile, quare,
Omnia cum rerum primordia sint in motu,
Summa tamen summa videtur stare quiete,
Præterquam si quid proprio dæ corpore motus.
Omnis enim longe nostris ab sensibus infra
Primorum natura jacet: quapropter ubi illa
Cernere jam oqueas, motus quoque surpere debent:
Præsertim cum, quæ possimus cernere, celent
Sæpe tamen motus, spatio diducta locorum.
Nam sæpe in colli rondeotes pabula læta
Lanigera reptant pecudes, quo quamque vocantes
Invitant herbe gemmatore rore recenti:
Et satiati agni ludum, blandique consicant:
Omnia quæ nobis longe confusa videntur,
Et veluti io viridi candor consistere colli.
Præterea magnæ legiones cum loca cursum
Camporum complent, belli simulacra cientes;
Et circumvolitant equites, mediolique repente
Transmittunt valido quatientes impete campos;
Folgor ibi ad cælum fe tollit, rotaque circum
Ære renidescit tellus; subterque virum vi
Excitant pedibus sonites; clamoreque montes
Isti rejectant voces ad sidera mundi:
Et tamen est quidam locus altis montibus, unde
Stare videtur, & in campis consistere fulgur.

Nunc age jam deinceps cunctarum exordia rerum,
Qualia sint, & quam longe distaoria formis,
Percepe, multigenis quam sint variata figuris:
Non quod multa parum simili sint prædita forma,
Sed quia noo vulgo paria omnibus omnia constant.
Nec mirum: nam cum sit eorum copia taota,
Ut neque finis, uti docui, neque summa sit ulla:
Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
Esse pari filo, similique affecta figura.

Præterea genus humanum, naturæ natastes
Squamigeram pecudes, & læta armenta, fetaque,
Et varæ volucres, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant, circum ripas, fontelique, laculque;
Et quæ pervolvant nemora avia pervolantes:
Horum unum quodvis generatim lumere perge:
Invenies tamen inter fe distare figuris.
Nec ratione alia proles cognoscere matrem,
Nec mater posset prolem, quod posse videmus,
Nec minus atque homines inter fe nota cluere.
Nam sæpe aote deum vitalis delubra decora
Turicremas propter maculatas concidit aras,
Sanguinis expirans calidum de postore flumen:
At mater viridius saltus orbata peragrans,
Linqvit humi pedibus vestigia pressa bisulcis,
Omnia coovivens oculis loca, in quæ utiquam
Conspicere amissum sortem; completque querelis
Frundiferum oemus adfersens; & credia revisit
Ad stabulum, desiderio pernix juvenci:
Nec tenet salices, atque herbe rore vigentes,
Flinusque ulla queunt summis labentia ripis
Oblectare animum, subitanque aversare curam:
Nec vitulorum aliz species per pabula læta
Derivare quænot alio, curaque levare:
Utiqæ adeo quiddam proprium, oorumque requirit.
Præterea teneri nemulis cum vocibus hæci
Cornigeras rotant matres, agniquæ petulci
Balatum pecudes: ita, quod natura teposcit,

Ad sua quisque fere decurruor ubera læstis.

Postremo quodvis frumentum, non tamen omne
Quoddam suo in genere ioter fe simile esse videbis,
Quin intercurrat quedam distantia formis.
Concharumque genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, quæ mollibus ondis
Litoris incurvi bibulam pavit æquor arenam.
Quare etiam atque etiam simili ratione oecessit est,
Natura quoniam conflant, inque facta manu sunt,
Unius ad certam formam primordia rerum,
Dissimili inter fe quadam volitare figura.
Petacile est jam animi ratione exolvere nobis,
Quare fulmineus multo penetratior ignis,
Quam ooster fluat e tædis terrestribus ortus.
Dicere enim possis cælestem fulminis ignem
Sobtilem magis a parvis consistere figuris:
Atque ideo transire foramina, quæ nequit ignis
Nostris hic e lignis ortus, tædaque creatus.

Præterea lumen per cornu transit; at imber
Respiquit: quare? nisi luminis illa minoræ
Corpora sunt, quæ de quibus est liquor almas aquarum.

Er quamvis subito per colum vna videmus
Perfluere; at contra tarilum cunctilur olivum:
Aur quia nimirum majoribus est elementis;
Aut magis hamatis inter fe, perque plicatis.
Atque ideo fit, uti non tam deducta repente
Inter fe possint primordia singula quæque
Singula per cujoque foramina permanere.

Huc accedit, uti mellis lactique liquores
Jucundo sensu lingue tractentur io ore:
At contra tætra abinthi natura, ferique
Centauri, fædo perorquent ora sapore:
Ut facile agnoscas e lavibus, atque rotundis
Esse ea, quæ sensus jucunde tangere possunt:
At contra quæ amara, atque aspera cumque videntur,
Hæc magis hamatis inter fe nexa tenent;
Proptereaque solere vias relcindere nostris
Sensibus, introituque suo pertrampere corpora.

Omnia postremo bona sensibus, & mala tactu,
Dissimili inter fe pugnant perfecta figura:
Ne tu forte putes ferræ stridentis acerbum
Horrorem consistere elementis levibus æque,
Ac musæa mele, per chordeis organici quæ
Mobilibus digitis expurgolæta figurant.

Næ simili penetrare putes primordia forma
In nareis hominum, cum tætra cadavera sorrent,
Et cum scena croco Cilici perflua recens est,
Ataque Panchæos exhalat propter odores.
Neve bonos rerum simili consistere colores
Semine constitutas, oculos quæ palcere possunt;
Et qui compungunt aciem, lactimæque cogunt;
Aut fæda specie tætri, turpeque videntur.
Omnis eoiæ, sensus quæ molcet causa, juvæque,
Haud fine principali aliquo levore creata est:
At contra, quæcumque molesta, atque aspera constat,
Non aliquo sine materia squalore reperta est.

Sunt etiam quæ jam nec lævia jure putantur
Esse, neque omnino flexis mucronibus onca;
Sed magis angustulis panlum proflaotibus; & quæ
Tittillare magis possunt, quam lædere possunt:
Fecula jam quo de genere est, inaleque sapores.
Denique jam calidos igneis, gelidamque pruina;
Dissimili dentata modo compungere seios
Corporis, indicio nobis est tactus uterque.
Tactus enim, tactus (pro divum omnia sancta!)
Corporis est sensus, vel cum res externa sese

Infinitum; vel cum ledit, quæ in corpore nata;
 Aut iuvat egrediens genitalis per veneris res;
 Aut ex offensus cum turbant corpore in ipso
 Semina, confanduntque Inter se concita sensum:
 Ut si forte manu quamvis jam corporis ipse
 Tute tibi partem ferias, æque experiri.
 Quapropter longe formam distare necesse est
 Principis, varios quæ possint edere sensus.
 Denique, quæ nobis durata ac spissa videntur,
 Hæc magis hamatis inter sese esse necesse est,
 Et quasi ramosis alte compacta teneri.
 In quo jam genere in primis adamantina saxa,
 Prima acie constant, lectus contemneret sueta;
 Et validi silices, ac duri robora ferri,
 Æraque, quæ claustris resstantia vociferantur.
 Illa autem debent ex levibus atque rotundis
 Esse magis, fluído quæ corpore liquida constant.
 Nec retinentur enim inter se glomeramina quæque,
 Et procurfus item in proclive valubilis extat.
 Omnia postremo quæ pendit tempore cernis
 Distigere, ut fumum, nebulas, flammæque, necesse est,
 Si minus omnibus sunt et levibus atque rotundis,
 At non esse tamen perplexis endopedita,
 Pungere ut possint corpus, penetrareque saxa:
 Nec tamen hæzere inter se, quod quique videmus
 Sentibus esse datum: facile ut cognoscere possis
 Non e perplexis, sed acutis esse elementis.
 Sed quod amara vides eadem, quæ fluida constant,
 Sudor uti maris est, minime id mirabile habendum.
 Nam quod fluidum est, et levibus atque rotundis
 Est: at levibus atque rotundis missa doloris
 Corpora; nec tamen hæc retineri hamata necessum:
 Scilicet esse globosa, tamen cum icaliditate cunctant,
 Provolvi simul ut possint, & ledere sensus.
 Et quo mista putes magis aspera levibus esse
 Principis, unde est Nepuni corpus acerbum;
 Est ratio fecerundi, fecissimæque videndi.
 Humor dulcit, ubi per terras crebris idem
 Percolatur, ut in foveam fluat, ac manufecat.
 Linquit enim supra terræ primordia viri
 Alpem, quo magis in terris hæzere possunt.
 Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
 Ex hoc apta fidem docuit: primordia rerum
 Finita variare figurarum ratione.
 Quod si non ita sit, rursus jam semina quædam
 Esse infinita debebunt corporis aucti.
 Namque in eadem una cuiuscunque brevitatem
 Corporis, inter se multum variare figuræ
 Non possunt: fac enim minimis et partibus esse
 Corpora prima: tribus, vel paullo pluribus auge;
 Nempe ubi eas partes unus corporis omnes,
 Summa atque ima locans, transmutans dextera levis,
 Omnimodis expertus eris, quam quique det ordo
 Formæ speciem totius corporis ejus:
 Quod superest, si forte voles variare figuras,
 Addendum partem alias erit: inde sequetur
 Admissi ratione, alias ut possit ordo,
 Si tu forte voles etiam variare figuras.
 Ergo formæ navitatem corporis augmen
 Sublegetur: quare non est, ut credere possis,
 Esse infinitis distantia semina formis:
 Ne quædam cogas immuni maximitate
 Esse; supra quod jam docui non posse probari.
 Jam tibi Barbaricæ vestes, Medibæque fulgura
 Purpura, Thessalico concharum tincta colore, &
 Aurea pavonum ridenti imbuta lepore

Sæcla, novo rerum superata colore jacerent:
 Et contentus odor Myrrha, mellisque vapores;
 Et cyneæ mele, phœbeæque dædala choridis
 Carmina, consimili ratione oppressa silerent.
 Namque aliis aliud præstantius exoreretur.
 Cedere item retro possent in deteriores
 Omnia sic partes; ut diximas in meliores:
 Namque aliis aliud retro quoque terribus esset
 Naribus, auribus, atque oculis, orisque sapor.
 Quæ quoniam non sunt in tebus reddita, certa &
 Finit utrimque tenet summam: satiare necesse est
 Materiam quoque hinc differe figuris.
 Denique, ab ignibus ad gelidas hiemisque pruinas
 Finitum est, retroque pari ratione remensum est.
 Finit enim calor, ac frigus; medique tepores
 Inter utrumque jacent, explentes ordine summam.
 Ergo finita distant ratione creatæ,
 Accipiti quoniam mucrone utrimque nutantur,
 Hinc flammis, illinc rigidis infesta pruinis.
 Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
 Ex hoc apta fidem docuit: primordia rerum,
 Inter se simili quæ sunt perfecta figura,
 Infinita cluere: etenim distantia cum sit
 Formarum finita, necesse est, quæ similes sint,
 Esse infinitas: aut summam materiam
 Finitam constare: id quod non esse probavi.
 Quod quoniam docui, sunc suavitatis, æge, paucis
 Verbis ostendam, corpusecula materiam
 Ex infinito summam rerum usque tenere,
 Undique protelo plagurum continuo.
 Nam quod rara vides magis esse animalia quædam,
 Facundamque minus naturam cernis in illis;
 At regione, locoque alio, terrisque remotis,
 Multa licet genere esse in eo, numerumque repleri.
 Sicuri quadrupedum cum primis esse videmus
 In genere angustianos elephantos, India quorum
 Millibus et multis vallo manitur eburno,
 Ut penitus nequeat penetrari: tanta ferarum
 Vis est, quarum non perpaucæ exempla videmus.
 Sed tamen id quoque uti concedam, quamlibet ædo
 Unica res quædam nativo corpore sola,
 Cui similis toto terrarum non sit in orbe:
 Infinita tamen nisi erit vis materiam,
 Unde ea progigni possit concepta; creati
 Non poterit: neque, quod superest, procreare, alique.
 Quippe etenim sumant oculi, finita per Omne
 Corpora jactari unius genitalia reii;
 Unde, ubi, qua vi, & quæ pacto congressa coibunt
 Materiz tanto in pelago, turbaque aliena?
 Nun (ut opinor) habent rationem conciliandi:
 Sed quasi, naufragis magnis multique coortis,
 Disiectæ sulcrum magnum mare transita, gubernæ,
 Antennas, prorem, malos, tonsaque natantes;
 Per terrarum omnes oras fluitantia apostropha
 Ut videantur, & indicium mortalibus edant,
 Infidi maris infidias, vitæque, dolumque
 Ut vitare velint, neve alio tempore credant,
 Subdola cum ridet piscidi pellicia ponti.
 Sic tibi si finita fœnem primordia quædam
 Constitues, ævum debebunt sparsa per unne
 Disiectæ æstus diversi materiam:
 Numquam in concilium ut possint compulsa coite;
 Nec remorari in concilio; nec crescere adulecta.
 Quorum utrumque palam fieri manifestæ docet res;
 Et res progigni, & gentis procreare posse.
 Esse igitur genere in quovis primordia rerum

Infinita pelam est, unde omnia suppeditantur.
Nec superare quærent motus utique exiliales
Perpetuo, neque in æternum fœpelle salutem;
Nec porro rerum genitalis, auctilicque
Motus perpetuo possunt servare creata.
Sic æquū geritur certamine principiorum
Ex inhiito contractum tempore bellum:
Nunc hic, nunc illic superant vitalia rerum;
Et superantur item: miscetur fuore vagor,
Quem pueri tollunt viscentes luminis oras:
Nec nox ulla diem, neque noctem aurora secuta est,
Quæ non audierit missos vagitibus agris
Ploratus, mortis comites, & funeris attri.

Illud in his obignatum quoque rebus habere
Convenit, & memori mandatum mente tenere:
Nil esse, in promptu quorum natura tenetur,
Quod genere ex uno consistat principiorum:
Nec quidquam, quod non permisso semine conslet.
Et quam quidque magis multas vi possidet in se,
Atque possit, ita plura principiorum
In sese genera, ac varias docet esse figuras.

Principio, tellus habet in se corpora prima,
Unde mare immemum volventes flumina sunt:
Assidue renovant: habet, ignes unde oriuntur:
Nam multis succenta locis ardet sola terræ;
Eximiis vero sunt ignibus impetus ætne.
Tum porro nitidas fruges, arbutaque læta
Gentibus humanis habet unde exillere possit:
Unde etiam fluidas frondes, & pabula læta
Montivago generi possit præbere ferarum.

Quare magna Deum mater, materque ferarum,
Et nostri generis hæc dicta est corporis una.
Hanc veteres Graulū docti cecine poetæ
Sublimem in curru bijugos agitare leones:
Aeris in spatio magnam pendere decentes
Tellurem: neque posse in terra sistere terram.
Adjungere feras, quia quamvis effeta proles
Officiis debet molliori victa parentum.
Muralique caput summum cinxere corona;
Eximiis munita locis quod sustinet urbis.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras
Horrisce ferat divinz matris imago.

Hanc variz gentes, antiquo more sacrorum,
Idram vocitant matrem, Phrygiæque catervas
Dant comites: quia primum ex illis finibus edant
Per terrarum orbem fruges corpisse creati.
Gallos attribuant, quia numen qui violant
Matris, & ingrati genitoribus inventi sunt,
Significare volunt indignos esse potandos;
Vivam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
Concava, rancionifera mimantur cornua cantu;
Et Phrygiæ stimulat numero cava tibia menteis,
Telæque præportant violenti signa furoris;
Ingratos animos, atque impia pectora volgi
Contertere metu quo possint numine Divæ.

Ergo cum primum magnas invecit per urbes
Munificat racita mortales muta salute:
Æte atque argento sternunt iter omne viarum,
Largifusa stipe ditantes; nunguntque rosarum
Floribus, umbrantes matrem, comitumque catervas.
Hic armata manus (Curetas nomine Graji
Quos memorant Phrygiæ) inter se forte carenas
Lodant, in numerumque exultant, sanguine læti, &
Terrificis capitum quatientes nomine cristas:
Dilectos referunt Curetas: qui Jovis illum

Vagitum in Creta quondam occultasse ferunt;
Cum poenī cunctum pauperum pernicie chorea
Armati in numerum pulsarent æribus xra,
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
Æternumque daret matri sub pectore volans.
Propterea magnam armati matrem cœmitantur:
Ant quia significant Divam prædicere, ut armis,
Ac virtute velint patriam defendere terram;
Prædiloque parent, decorique parentibus esse.

Quæ bene, & eximie quamvis disposita ferantur,
Longe sunt tamen a vera ratione repalia.

Omnis enim per se Divum natura necesse est
Immortali ævo, summa cum pace fruatur,
Semota a nostris rebus, sejunctaque longe.
Nam privata dolore omni, privata periculis,
Ipse suis pollens opibus, nihil indigna nostri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Terra quidem vero caret omni tempore sensu:
Sed quia multarum posuit primordia rerum,
Multa modis multis effert in luminis solis.
Hic si quis mare Neptunum, Cere remque vocare
Constituit fruges, & Bacchi nomine abui
Mavolt, quam laticis proprium proferre vocamen:
Cœcedamus, ut hic terrarum dicitur urbem
Esse Deum matrem, dum re non sit tamen aplo.

Sæpe itaque ex uno tundentes gramina cœno
Lanigeræ pecudes, & æquorum dœlica proles,
Bucæque greges, sub eodem tegmine cæli,
Ex unoque sitim sedantes flumini æquæ,
Dissimili vivunt specie: resistentque parentum
Naturam; & mores generatim quoque imitantur:
Tanta est in quovis genere herbe materiam
Dissimilis ratio: tanta est in flumine quoque.

Jam vero quamvis animantem ex omnibus unam
Ossa, cruor, vene, calor, humor, viscera, nervi
Constituunt: quæ sunt porro distantia longe
Dissimili perfecta figura principiorum.

Tum porro quæcumque igni flammam cremantur,
Si nil præterea, tamen ex le ea corpora tradunt,
Unde igitur jacere, & lumen summittere possunt;
Scintillæque agere, ac late diffidere favillam.
Cetera consimili mentis ratione peragrans
Juvenis totus multarum semina rerum
Corpore celare, & varias cohibere figuras.

Denique multa vides, quibus est odor, & sapor una
Reddita sunt cum odore; in primis pleraque dona,
Religione animi turpi cum tangere parto.
Hæc igitur variis debent consistere figuris,
Nidor enim penetrat, quæ succus non it in artus:
Succus item seorsim, & rerum sapor insinuat
Scutibus; ut notas primis diffunderet figuris.

Dissimiles igitur forme glomerantur in usum
Convepiunt: & res permisso semine conflant.

Quiescitiam passim nostris in versibus ipsis
Multa elementa vides multis communia verbis;

Cum tamen inter se versus, ac verba necesse est
Constitare alia ex aliis consistere elementis.

Non quod multa parum communis littera currat:
Aut nulla inter se duo sint ex omnibus iisdem.

Sed quia non volgo patia omnibus omnia consistant,
Sic aliis in rebus item communia multa,

Multarum rerum cum sint primordia, longe
Dissimili tamen inter se consistere summa

Possunt: ut merito ex aliis consistere ferantur
Humanum genus, ac fruges, arbutaque læta.

Nec tamen omnimodis connecti posse proutandum est.
Omnia

Omnia : nam vulgo fieri portenta videres,
Semiferas hominum species existere, & alios
Interdum ramos agniti corpore vivo:
Multaque connecta terrestria membra marinis:
Tum flammam retro spirantis ore Chimeras
Pascere natant per terras omnipotentis.
Quorum nil fieri manifestum est: omnia quando
Seminibus certis certa genetrice creatis
Confervere genus crescentia posse videmus.
Scilicet id certa fieri ratione necesse est.
Nam sua cuilibet cibis ex omnibus intus in artus
Corpora discedunt: connexaque convenientes
Efficiunt motus: ut contra aliena videmus
Resicere in terras naturam: multaque cecis
Corporibus fugiunt & corpore pericula plagis,
Quæ neque connecti cuiquam potuere, neque intra
Vitalis motus conficere, atque animari.
Sed ne forte putes animalia sola teneri
Legibus his: eadem ratio res terminat omnes.
Nam veluti tota natura dissimiles sunt
Inter se genitæ res quæque, ita quamque necesse est
Dissimili consistere figura principiorum.
Non quod multa parum simili sint prædita forma:
Sed quia non vulgo paria omnibus omnia consent.
Sedmina cum porro discent, differre necesse est
Intervalla, vias, connexas, pondera, plagas,
Concursum, motus: quæ non animalia solum
Corpora sequuntur, sed terras, ac mare totum
Secernunt, cæquantque a terris omne retentant.
Nunc age dicta meo dulci quælibet labore
Percepe: ne forte hæc albis ex alba rearis
Principiis esse, ante oculos quæ candida cernis:
Aut ea, quæ nigrant, nigro de semine nata:
Neve alium quævis quæ sunt induta colore,
Propterea gerere hunc credas, quod materia
Corpora consimili sint ejus tincta colore.
Nullus enim color est omnino materialis
Corporibus, neque par rebus, neque denique dispar.
In quæ corpora si nullas tibi forte videatur
Posse animi injectas fieri, præcui avius eras.
Nam cum excipien, solis qui luminis nunquam
Alpexere, tamen cognoscant corpora tacta,
Ex ineunte ævo, nullo continetis colore:
Scire licet menti quoque nostræ corpora posse
Veri in notitiam nullo circumscrita loco.
Denique nos ipsi cæcis quæcumque tenebris
Tangimus, hæud ullo sentimus tincta colore.
Quod quoniam vinco fieri, nunc essi docebo.
Omnis enim color omnino mutatur in omnes:
Quod facere hæud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse est;
Ne res ad nihilum redeuntur sandius omnes.
Nam quodcumque suis mutatur finibus exit,
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Proinde colore cave coactas semina rerum:
Ne tibi res redeant ad nihil funditus omnes.
Præterea, si nulla coloris principii est
Reddita natura, ad variis sunt prædita formis:
E quibus omnigenos gignunt, variantque colores.
Præterea magni quod refert, semina quæque
Cum quibus, & quali posuere continentur,
Et quos inter se dent motus, accipiantque:
Perfacile exemplo rationem reddere possis,
Cur ea, quæ nigro fuerint paulo ante colore,
Marmoreo fieri possint candore repente.
Ut mare, cum magni commorantur æquora venti,

Verritur in cænos cadenti marmore fluctus.
Dicere enim possis nigrum, quod sæpe videmus,
Materies ubi permixta est illius, & ondo
Principiis mutatur, & addita, demque quædam,
Continuo id fieri ut candens videatur, & album:
Quod si cæruleis constarent æquora ponti
Seminibus, nullo possent albescere pacto.
Nam quocumque modo perturbes, cærulea quæ sint,
Numquam, in marmoreum possunt migrare colorem.
Sin alio, aique alio sunt semina tincta colore,
Quæ maris efficiunt nigrum purumque nitorem:
Ut sæpe ex albis formis, varisque figuris
Efficitur quiddam quadratum, unæque figuræ:
Conveniebat, uti in quadrato cernimus esse
Dissimiles formas: ita cernere in æquore ponti,
Aut alio in quovis uno paroque nitore,
Dissimiles longe inter se, variorum colores.
Præterea, nihil efficiunt, obstantque figura
Dissimiles, quæ quadratum minus omne sit extra:
At varii rerum impediunt, prohibentque colores,
Quo minus esse uno possit res tota nitore.
Tum porro, quæ dicit, & incipit, ut tribuamus
Principiis rerum nonnumquam, cassi, colores,
Occidit, (ex albis quoniam non alba creantur;
Nec quæ nigra cluent, de nigris; sed variis de.)
Quippe etenim multo proclivius exoritur
Candida de pullo, quam de nigrante colore,
Aut alio quovis, qui contra pugnet, & obstat.
Præterea, quoniam nequeunt sine luce colores
Esse, neque in lucem existunt primordia rerum:
Scire licet quam sint nullo velata colore.
Qualis enim cæcis poterit color esse tenebris
Lumine qui mutatur in ipso, propterea quod
Recta aut obliqua percussus luce resulget?
Pluma columbarum quo pacto in sole videtur,
Quæ sita cervicis circum, collumque coronat:
Namque alias sit, uti tubro sit clara pyropo;
Interdum quodam sensu sit, uti videatur
Inter cæruleum virideis miscere zmaragdos.
Caudaque pavonis, larga cum luce repleta est,
Consimili mutat ratione obversis colores:
Qui, quoniam quondam gignitur luminis ictu,
Scilicet, id fuit eo fieri non posse pantandæ est.
Et quoniam plage quoddam genus excipit in se
Pupula, cum sentire colorem dicitur album;
Atque aliud porro, nigrum cum, & cetera sentit;
Nec refert ea, quæ tangas, quo forte colore
Prædita sint, verum quali magis apta figura:
Scire licet, nil principii opus esse colores:
Sed variis formis variantes edere tactus.
Præterea, quoniam non certis certa figuris
Est natura coloris, & omnia principiorum
Formamenta quant in quovis esse nitore:
Cur ea, quæ constant ex illis, non pariter sunt
Omnigenis persufa coloribus in genere omni?
Conveniebat enim corvos quoque sæpe volanteis
Ex albis album penitus jactare colorem;
Et nigros fieri nigro de semine cygnos,
Aut alio quovis uno, variorum colore.
Quin etiam quanto in partibus res quæque minutis
Distrahitur magis, hoc magis est ut cernere possis
Evanescente paulatim, flinguique colorem:
Ut sit ubi in parvas partes discernitur aurum,
Purpura, pæniceusque color clarissimus multo,
Filatim cum distractus disperditur omnis:
Noctæ ut hinc possis, prius omnem esse colorem
Par-

Particulas, quam discedant ad semina rerum.
 Pulcherrimo, quoniam non omnia corpora vocem
 Mittere concedis, neque odorem: propterea fit,
 Ut non omnibus attribuas sonitus, & odores:
 Sic, oculis quoniam non omnia cernere quimus,
 Scire licet, quaedam tam consistere orba colore,
 Quam sine odore ullo quaedam, sonituque remota.
 Nec minus hac animam cognoscere posse sagacem,
 Quam que sunt aliis rebus privata, notisque.

Sed ne forte putes solo spoliata colore
 Corpora prima manere: etiam secreta teporis
 Sunt, ac frigoris omino, calidique vaporis:
 Et sonitu sterila, & succo jejuna feruntur:
 Nec jaciunt ullam proprio de corpore odorem.
 Sicur amaracini blandum, stasitque liquorem,
 Et nardi florem, nectar qui naribus halant,
 Cum facere infusus: cum primis quærere par est,
 (Quoad licet, ac potis est reperire) inolentis olivi
 Naturam, nullam que mittat naribus auram:
 Quam minime ut possit missos in corpore odores,
 Concoctisque, suo contactos perdere viro.

Propterea demum debet primordia rerum
 Non adhibere suum gignendis rebus odorem,
 Nec sonitum, quoniam nihil ab se mittere possunt:
 Nec simili ratione saporem denique quæquam;
 Nec frigus: neque item calidum, tepidumque vaporem;
 Et cetera, quæ cum ita sunt tandem, ut mortalia consistant,
 Molli lenta, fragosa putri, cava corpore raro,
 Omnia sint a principis sejuncta necesse est.
 Immortalia si volumus subungere rebus
 Fundamenta, quibus nitatur summa salutis:
 Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.

Nunc ea, quæ sentire videmus cumque necesse est
 Ex insensibilibus tamen omnia consistere
 Principiis consistere: neque id manifeste refutant,
 Nec contra pugnant, in promtu cognita quæ sunt:
 Sed magis ipsa manu ducunt, & credere cogunt,
 Ex insensibilibus, quod dico, animalia gigni.

Quippe videre licet, vivos existere vermes
 Stercore de terro, putorem cum sibi nata est
 Intempestivos ex imbris humida tellus.

Præterea cunctas itidem res vertere sese.
 Vertunt se fluvii, frondes, & pabula læta
 In pecudes: vertunt pecudes in corpora nostra
 Naturam: & nostro de corpore sepe ferarum
 Augescunt vires, & corpora pennipotentum.
 Ergo omnes natura cibos in corpora viva
 Vertit, & hinc sensus animantium procreat omnes:
 Non alia longe ratione, atque arida ligna
 Explicat in flammam, & in igneis omnia versat.

Jamne vides igitur, magni primordia rerum
 Referre in quali sint ordine quæque locata,
 Et commissa quibus dent motus, accipiantque?

Tum porro quid id est, animum quod percutit ipsum?
 Quod movet? & varios sensus expromere cogit,
 Ex insensibilibus ne credas sensile gigni?

Nimiram lapides, & ligna, & terra quod una
 Misti, tamen nequeunt vitalem reddere sensum.

Illud in his igitur sædus meminisse decabit,
 Non ex omnibus omnino quæcumque creant res,
 Sensilia eæemplo, & sensus me dicere gigni:
 Sed nagni referre, ea primum quantula consistant,
 Sensile que faciunt, & quæ sint prædita forma,
 Moribus, ordinibus, positisque denique que sint:
 Quorum nil rerum in lignis, glæbæque videmus.
 Et tamen hæc cum sunt quasi putrefacta per imbris,

Vermibus parient: quia corpora materialia
 Antiquis ex ordinibus permota nova re,
 Conciliantur ita, ut debent animalia gigni.

Deinde ex sensibilibus cum sensile posse creari
 Constitunt, porro ex aliis sentire ferunt:
 Mollia tum sciunt: nam sensus jugitrum omnia
 Visceribus, nervis, venis, quæcumque videmus
 Mollia, mortali consistere corpore creata.

Sed tamen esto jam posse hæc æterna manere:
 Nempe tamen debent aut sensum partis habere,
 Aut similia totis animalibus esse putari.
 At nequeant per se partes sentire, nec esse:
 Namque alium sensus membrorum requirit omnium:
 Nec manus a nobis potis est secreta, neque ulla
 Corporis omnino sensum parti sola tenere.
 Linquntur, ut totis animalibus adimulenter;
 Virali ut possint consentire undique sensu.

Qui poterunt igitur rerum primordia dici,
 Et leti vitare vias, animalia cum sine,
 Atque animalibus sint mortalia una, eademque?
 Quod tamen ut possint: ab cæca concilioque,
 Nil facient, præter vulgum, turbamque animantium:
 Scilicet ut nequeant homines, armenta, feraque
 Inter sese ullam rem gignere conveniendo
 Per Veneris res, extra homines, armenta, feraque.
 Sic itidem quæ sunt minimis sentire necesse est.

Quod si forte tum dimittunt corpore sensum,
 Atque alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod
 Detrahitur? Tum præterea, (quod fugimus ante)
 Quatinus in pullos animales vertier ova
 Cernimus alitum, vermetique effervere, terram
 Intempestivos cum putroc cepit ob imbris:
 Scire licet gigni posse ex non sensibus sensus.

Quod si forte aliquis dicit, dumtaxat oriri
 Puisse ex non-sensu sensus, sed mobilitate
 Ante aliquam tamquam partem, quam prodit extra:
 Hæc satis illud erit planum facere, atque probare,
 Nun fieri partem, nisi concilio ante coacto:
 Nec commutari quidquam sine concilio
 Primorum; ut nequeunt ullius corporis esse
 Sensus ante ipsam genitam naturam animantis.
 Nimirum quia materies disjecta teuerit
 Aere, fluminibus, terris, flammisque creatis:
 Nec congressa modo vitales convenienti
 Contulit inter se motus, quibus omniuent
 Accensi sensus animantem quamque tuerent.

Præterea quævis animantem grandior ictus,
 Quam patitur natura, repente adigit, & omnes
 Corporis, atque animi pergit confundere sensus.
 Dissolvuntur enim posturæ principiorum;
 Et penitus motus vitales impediuntur
 Donec materies omnes concussa per artus
 Vitaleis animæ nodos & corpore solvit
 Disperfamque foras per causas ejicit omnes.
 Nam quid præterea facere ictum posse reamur
 Oblatrum, nisi discutere, ac dissolvere quæque?

Fit quoque, uti solemus minus oblatro acciter ictu
 Relinquitur motus vitalis vincere sepe,
 Vincere, & ingentis plage sedare tumultus,
 Inque suos quidquid rursus revocare meatus,
 Et quasi jam leti dominantem in corpore motum
 Discutere, ac pæne amissos accendere sensus.
 Nam, quare potius leti jam limine ab ipso
 Ad vitam possint coniecta mente reverti,
 Quam quo decursum prope jam fiet, ire, & abire?

Præterea, quoniam dolor est ubi materialia

Cor.

Corpora vi quadam per viscera viva, per artus
Solicitata suis trepidant in sedibus intus:
Inque locum quando remigrant, sit blanda voluptas:
Scire licet, nullo primordia posse dolore
Tentari: nullamque voluptatem capere ex se
Quandoquidem non sunt ex illis principiorum
Corporibus, quorum motus vorantibus laboret;
Aut aliquem fractum capiant dulcedinis almas.
Haud igitur debent esse illo praedita sensu.

Denique ut possint sentire animalia quaque,
Principis si etiam illi sensus tribuendus eorum?
Quid? genus humanum propterea de quibus factum est?
Scilicet & risu tremulo concussa cachinnant;
Et lacrimis spargunt vorantibus ora, genaeque,
Multaque de rerum misera dicere callent,
Et sibi propterea que sint primordia querunt.

Quandoquidem totis mortalibus adsimulata
Ipse quoque ex aliis debent constare elementis;
Inde alia ex aliis, nusquam consistere ut ausis.
Quippe sequat, quodcumque loqui, ridere dices,
Et sapere, ex aliis eadem haec facientibus, ut sit.
Quod si delira haec, fastidiosum cernimus esse;
Et ridere potest ex non identibus factis,
Et sapere, & doctis rationem reddere dictis,
Non ex leminibus sapientibus, atque disertis:
Qui minus esse queant ea, quae sentire videmus
Seminibus permixta carentibus nodique sensu.

Denique caelesti fumus omnes semine oriendi:
Omnibus ille idem pater est, unde alma liquentes
Humorum guttas mater cum terra recepit,
Foeta parit nitidas fruges, arborisque leta,
Et genus humanum, & parit omnia sacra ferarum,
Pabula cum praebet, quibus omnes corpora palcant,
Et dulcem ducunt vitam, proleque propagant.
Quapropter merito materiam nomen adepta est.
Cedit item retro de terra quod fuit ante,
In terras: & quod missum est ex arboris oris,
Id rursum caeli vellatium templa receptant.
Nec sic interimit mors res, ut materiai
Corpora consiciat, sed cœtum dissilap olis
Inde aliis aliud coniungit, & efficit, omnes
Res ut convertant formas, mutantque colores,
Et capiant sensus, & pœcto tempore reddant:
Ut noscas referre, eadem primordia rerum
Cum quibus, & quali postura continentur,
Et quos inter se dent motus, accipiantque:
(Neve putes aeterna penes residere potesse
Corpora prima, quod in summis huiusce videmus
Rebus, & interdum nasci, subitoque perire.)
Quin etiam refert nostris in verbis ipsis,
Cum quibus, & quali sint ordine quaeque locata,
Namque eadem caelum, mare, terras, flumina, solem
Significant; eadem fruges, arbuta, animalantes;
Si non omnia sint, at multo maxima pars est
Consimilis: verum postura discrepant haec.
Sic ipsis in rebus item iam materiai
Intervalla, viz, connexus, pondera, plagae,
Concursus, motus, ordo, postura, figurae
Cum permittantur, mutari res quoque debent.
Nunc animum nobis adhuc verum ad rationem.
Nam tibi vehementer nova res molitur ad aureis
Accidere, & nova te species ostendere rerum,
Sed neque tam facilis res ulla est, quin ea primum
Difficilis magis ad credendum consistat: itemque
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quidquam
Principio, quod non minuant miraret omnes

Paullatim: ut caeli elarum purumque colorem,
Quemque in se cohibent palantia fudera passim,
Lanæque, & solis præclara luce nitorem:
Omnia quæ si nunc primum mortalibus adsint,
Ex improvviso cui sit obiecta repente;
Quid magis his rebus poterat mirabile dici,
Aut minus ante quod auderent fore credere gentes?
Nil, ut opinor; ita hæc species miranda fuisse:
Quon tibi jam nemo sensus satiare videndi
Sulpicere in caeli dignatur lucida templa.
Desine quapropter novitate exteritus acris
Exspuere ex animo rationem; sed magis aperi
Iudicio perpende, & si tibi vera videretur,
Dede manus: aut si falsa est, accingere contra.

Queris enim ratione animos, cum summa loci sit
Infinita foris hæc extra monia mundi;
Quid sit ibi porro, quo propicere ulque velit mens;
Atque animi iactus libet quo pervenit ipse.

Principio, nobis in cunctis undique partibus,
Et latere ex utroque, infra, superaque, per Omne
Nulla est finis, (uti docui) res ipsaque per se
Vociferatur, & elucet natura profunda.
Nullo jam pacto verisimile esse purandum est,
(Undique cum voris spatium vacet infinitum,
Seminaria innumero numero, summaque profunda
Multimodis volitent aeterno pericula motu.)
Hanc unum terrarum orbem, cœlumque citatum;
Nil agere illa foris tot corpora materiai:

Cum præsertim hic sit natura factus; & ipsa
Sponte sua forte ostendens semina rerum
Multimodis, temere, incallam, frustraue coacta
Tandem cooluerint ea, quæ coniecta repente
Magnatum rerum fierent exordia semper,
Terræ, maris, & cœli, generisque animatum.
Quare etiam atque etiam tales fateare necesse est
Esse alios alibi congressus materiai,
Qualis hic est, avido complexu quem tenet æther.

Præterea, cum materies est multa parata;
Cum locus est præsto; nec res, nec causa moratur
Ulla; geni debent nimirum, & conserti res.
Nunc & seminibus si tanta est copia, quantum
Enumerare ætas animatum non queat omnis;
Visque eadem, & natura manet, quæ semina rerum
Conjicere in loca quæque queat simili ratione,
Atque huc sunt coniecta: necesse est consistere
Esse alios alios terrarum in partibus urbes,
Et varias hominum gentes, & sacra ferarum.
Huc accedit, ut in lamina res nulla sit una,
Unica quæ signatur, & unica solaque crescat:
Quin cunctique sient facti, permultaque eodem
Sint genere: in primis animalibus, indicio meute,
Invenies sic motivum genus esse ferarum,
Sic humanum gentium prolem, sic denique montas
Squamigerum pecudes, & corpora cuncta volantum.
Quapropter caelum simili ratione fatendum est,
Terramque, & solem, lunam, mare, cetera, quæ sunt,
Non esse unica, sed numero quasi innumerali:
Quandoquidem viz depaschas terminus astant,
Tam manet his, & tam nativo hæc corpore constant,
Quam genus omne, quod his generatim rebus abundat.

Quæ bene cognita si tenes: natura videtur
Libera continuo, dominis privata superbis,
Ipsa sua per se sponte omnia diis agere experta.
Nam (pro sancta deum tranquilla pectora pace,
Quæ placidum degunt ævum, vitæque serenam.)
Quis regere immensi summam? quis habere profundi
Endo

Eudo manu validas potis est moderanter habenas?
 Quis pariet calos omnis convertere? & omnis
 Ignibus æthetis terras fuisse feracis?
 Omnibus inque locis esse omni tempore præsto?
 Nubibus ut tenebras faciat, cælique serena
 Concutiat sonitu? tum fulmina mittat, & ædeis
 Sepe suas disturbet, & in deserta recedens
 Sæviat, exercens telum, quod sæpe nocentes
 Præterit, examinatque indignos, inque merentes?
 Multaque post mundi tempus gentile, diemque
 Primægeum maris, & terre, solisque coortum,
 Addita corpora lent extrinsecus; addita circum
 Semina, quæ magnum jaculandum conculsit Omne;
 Unde mare, & terre possent auferere, & unde
 Adparet spatium cæli domus, atque testæ
 Tolleret a terris procul; & confugeret aer.
 Nam sua cuique locis ex omnibus onosa plagis
 Corpora distribuunt, & ad sua sæcla recedunt:
 Humor ad humorem; terreno corpore terra
 Crescit; & ignem ignes procedunt, ætheraque æther:
 Donicum ad extremum crescendo perfica finem
 Omnia perduxit rerum natura centrix.
 Ut sit, ubi nibilo iam plus est, quod datur intra
 Vitales venas, quam quod fluit, atque recedit:
 Omnibus his ætas debet consistere rebus:
 His natura suis refrenat viribus ætatem.

Nam, quæcumque vides hilario grandescere adæctu,
 Paullatimque gradus ætatis scandere adulter;
 Plura sibi adiungunt, quam de se corpora mittunt.
 Dum facile in venas cibis omnis deditur; & dum
 Non ita sunt late dispersa, ut multa remittant:
 Et plus dispendi faciunt, quam velsint ætas.
 Nam certe fluere, & decedere corpora rebus
 Multa, minus dandum est: sed plura accedere debent,
 Donicum ulciscendi summum tetigere cacumen.
 Inde minaturis viris, & robur adulterum
 Frangit; & in partem peiorem lignitur ætas,
 Quippe etenim quanto est res amplior, angustine demto,
 Et quo latior est, in cunctas undique partes
 Plura eo dispergit, & a se corpora mittit:
 Nec facile in venas cibis omnis deditur eii:
 Nec satis est, pro quam largos exhalat æstus,
 Unde queat tantum suboriri, ac suppeditare,
 Quantum opus est: & quod satis est, natura novare.
 Jure igitur pereunt, cum rasefacta fluendo
 Sunt; & cum externis succumbunt omnia plagis:
 Quandoquidem grandi cibis vivo demique desit;
 Nec tudintia rem cessant extrinsecus ullam
 Corpora conficere, & plagis infesta domare.

Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi
 Expugnata dabunt labem, portæque ruinas.
 Omnia debet enim cibis integrare novando:
 Nequiquam: quoniam nec venæ perpetiuntur
 Quod satis est, neque quantum opus est, natura ministrat.
 Jamque adeo adfecta est ætas; ætæque tellus
 Vix animalia parva erant, quæ cuncta creavit
 Sæcla, deditque serarum ingentia corpora partu.
 Haud (ut opinor) enim mortalia sæcla luperne
 Aurea de cælo demissis sonis in arva:
 Nec mare, nec fluviis plangentes saxa crearunt;
 Sed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex se.
 Præterea nitidas fruges, vineæque læta
 Sponte sua primum mortalibus ipsa creavit;
 Ipsa dedit dulces satus, & pabula læta:
 Quæ nunc vix nostro grandævum aucta labore:
 Conterimulque boves, & vitæ agricolarum:

Conscimus ferrum: vix arvis suppeditati
 Usque adeo pereunt sacras, augentque labores.
 Jamque caput quassans grandis suspirat arator
 Crebrius incassum magnum effudit laborem:
 Et cum tempora temporibus præsentia consert
 Præteritis, laudat fortunas sæpe parentis:
 Et crepat, antiquum genus ut pietate repletum
 Perficile angustis tulerit finibus ævum;
 Cum minor esset agri multo modus aut viritum:
 Nec tenet, omnia paullatim tabescere, & ire
 Ad scopulum spatio ætatis deserta vetusto.

DE RERUM NATURA

LIBER III.

E Tenebris tantis tam clarum extollere lumen
 Qui primus potuisti, illustans comoda vitæ;
 Te sequor o Grajæ gentis decus, inque tuis oñc
 Fixa pedum pono pressis vestigia signis;
 Nus ita certandi cupidus, quam propter amorem,
 Quod te imitari aveau. quid enim contendat birundo
 Cyrenis? aut quidnam tremulis facere artibus hædi
 Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis?
 Tu pater, & rerum inventor: tu patria nobis
 Suppeditas præcepta: tuisque ex, inclute, chartis,
 Floriferis ut apes in salubris omnia limant,
 Omnia nos itidem dopascimur aurea dicta,
 Aurea, perpetua semper dignissima vita.
 Nam simul ac ratio tua corpis vociferari
 Naturam rerum haud divina mente coartat;
 Dissuadet animi terrores; mœnia mundi
 Disedunt: totum video per inane geri res.
 Apparet divum nomen, sedesque quietis;
 Quas neque concutiant venti, neque nebula viabis
 Adipiscunt, uelutnix acri, concreta pruina
 Cana cadens visque: semperque innubilis æther
 Integrit, & large diffuso lumine ridet.
 Omnia suppeditat porto natura; neque olla
 Res animi pacem delibrat tempore in allo.
 At contra nusquam apparet Acherusia templa:
 Nec tellus obstat, quin omnia dispiciantur,
 Sub pedibus quæcumque infra per inane geruntur.
 His tibi me rebus quædam divina voluptas
 Percipit, atque horror, quod sic natura tua vi
 Tam inanissima patens ex omni parte resecta.

Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
 Qualia sunt; & quam variis distantia formis
 Sponte sua volitant alterno percita moto;
 Quoque modo possint ex his res quæque creati:
 Hæc, secundum res animi natura videtur,
 Atque animæ claranda meis jam veribus esse:
 Et metus ille foras præceptis Acheruntis agendus
 Funditus, humanam qui vitam turbat ab imo;
 Omnia suffundens moris uigore; neque ullam
 Esse voluptatem liquidam parumque relinquit.

Nam, quod sæpe homines moribus magis esse timendos
 Insimemque ferunt vitam, quam tartara leti;
 Et se scire animi naturam sanguinis esse;
 Nec protium quidquam nostræ rationis egere:
 Hic licet advertas animom, magis omnia laudis,
 Aut etiam venti, si fert illa forte voluntas,
 Jactari causas, quam quod res ipsa probetur.
 Extorres iidem patria, longæque fugati
 Conspectu ex hominum, sudatis crimine turpi,
 Omnibus ærumnis affecti denique vivunt:

Y y

Et

Et quocumque tamen miseris venire, parentant,
Et nigras maculant pecudes, & Mambus divas
Inferias mittunt: multoque in rebus acerbis
Acrius advenit animos ad religionem.

Quo magis in dubiis hominem spectare periculis
Convenit; adversusque in rebus nocere qui sit.
Nam vera voces tum dumtaxat pectore ab imo
Eiciuntur; & eripitur persona, manet res.

Denique avarities, & honorum caeca cupido,
Quæ miseros homines cogunt transgrediens finis
Juris, & interdum focios scelus, atque ministras
Noctis atque dies niti praestant labore
Ad summas emergere opes: hæc vulnera vitæ
Non minimam partem mortis formidine aluntur.
Turpis enim fama, & contentus, & acris egestas
Semota ab dulci vita stabilitate videtur;
Ex quasi jam leti portas cunctantur ante:
Unde homines dum se falso terrore coacti
Refugisse volunt longe, longaque recessu;
Sanguine civili rem constant; divitiisque
Conduplicati avidi, cædem cædi accumulantes.
Crudeles gaudent in tristis funere fratris:
Et consanguineum mensas odere, timeoque.

Consimili ratione ab eodem sepe timore
Maceratvidia: ante oculos illum esse potentem,
Illam aspectari, claque incedere honore:
Ipse se in tenebris volvi, cænoque queruntur.
Immersunt partem statuarum, & nominis ergo:
Et sepe ulque adeo, mortis formidine, vitæ
Percipit humanos odium, lucisque videnda,
Ut sibi conciliant morientis pectore letum;
Oblii fontem curarum hunc esse timorem,
Hunc vesare pudorem, hunc vincula amicitia
Rumpere, & in summa pietatem evertere fundo.
Nam jam sepe homines patriam, caroque parentis
Prodiderunt, vitare Acherusia templa petentes.

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia caris
In tenebris metuant: sic nos in luce trememus
Interdum, mihilo que sunt metuenda magis, quam
Quæ pueri in tenebris pavitant, singuntque futura.
Hanc igitur terrorem animi, tenebræque necesse est
Non radii solis, neque lucida tela diei
Discutiant, sed naturæ species, ratioque.

Primum animum dico [mentem quem sepe vocamus]
In quo consilium vitæ, regimenque locatum est,
Esse hominis partem nihilo minus, ac manus, & pes,
Atque oculi partes animantis totius exstant.
Quamvis multa quidem sapientum turba putant
Sensum animi certa non esse in parte locatum:
Vetum habitum quendam vitalem corporis esse,
Harmoniam Graji quam dicunt: quod facit nos
Vivere cum sensu, nulla cum in parte sit mens:
Ut bona sepe valetudo cum viciis esse
Corporis, & non est tamen hæc pars ulla valens:
Sic animi sensum non certa parte reponunt:
Magnopere in quo mihi diversi errare videtur.

Sepe utique in promptu corpus, quod cernitur, ægrit,
Cum tamen et alia lætarum parte latent:
Et retro sit, uti contra sit sepe vicissim,
Cum miser ex animo, lætatur corpore toto:
Nun alio pacto, quam si pes cum dolet ægri,
In nullo caput interea sit forte dolore.

Præterea molli cum somno dedita membra,
Effusumque jacet sine sensu corpus onustum:
Est aliud tamen in nobis, quod tempore in illo
Multimodis agitur, & cunctis accipit in se

Lætitie motus, & curas cordis inanes.

Nunc animam quoque ut in membris cognoscere possis

Esse, neque harmoniam corpus retinere solere:

Principio sit, uti detrahit corpore multo.

Sepe tamen nobis in membris vita moretur.

Atque eadem rursum cum corpora pauca caloribus

Diffugere, forsaque per os est editus aer:

Deferit extempore venas, atque ossa telinquit:

Noscere ut hinc possis, non æquas omnia partes

Corpora habere, neque ex æquo fulcire salutem:

Sed magis hæc, venti que sunt, calidique vaporis

Semina, curare in membris ut vita moretur.

Est igitur calor, ac ventus vitalis in ipso

Corpore, qui nobis moribundus deferit artus.

Quapropter, quoniam est animi natura reperta,

Atque anime, quasi pars hominis: reddere harmoniam

Nomen ab organico ultra delatum Heliconis:

Sive aliunde ipsi porro traxere, & in illam

Transulerunt, proprio que tum res nomine egbat;

Quidquid id est, habent: ut cetera percipere dicta.

Nunc animum, atque animam dico conjuncta teneri

Inter se, atque unam naturam consistere ex se:

Sed caput esse quasi, & dominari in corpore toto

Consilium, quod nos animum, mentemque vocamus:

Idque situm media regione in pectus hæret.

Hic exultat enim paucor, ac metus; hæc loca circum

Lætitie moluit; hic ergo mens animique est.

Cetera pars animæ per totum diffusa corpore

Paret; & ad nomen mentis, motumque movetur:

Idque sibi solum per se sapit, & sibi gaudet:

Cum neque res animam, neque corpus commovet ulla.

Et quasi cum caput aut oculus, tentante dolore,

Læditur in nobis, non omni concruciamur

Corpore: sic animus unumquam læditur ipse,

Lætitiaque viger, cum cetera pars animæ

Per membra, atque artus nulla novitate cietur.

Verum ubi vehementer magis est commota motu mens,

Consentire animam totam per membra videmus:

Sodores itaque, & pallorem existere toto

Corpore, & infringi linguam, vocemque aboriri;

Caligare oculos, sonare aures, succidere artus.

Denique concidere ex animi terrore videmus

Sepe homines: facile ut quisvis hinc noscere possis

Esse animam cum animo conjunctam; que cum animi vi

Percussa est, exin corpus propellit, & scit.

Hæc eadem ratio naturam animi, atque animæ

Corpoream docet esse: ubi enim propellere membra,

Contripere ex somno corpus, mutareque volutum,

Atque hominem tantum regere ac vertere videtur:

(Quorum nil fieri sine tactu posse videmus;

Nec tactum porro sine corpore) nonnearendum est

Corporeæ naturæ animum consistere, animamque?

Præterea patitur fungi cum corpore; & una

Consentire animum nobis in corpore cernis.

Si minus offendit vitam vis horrida telis,

Ossibus ac nervis dissoluta lotus adest;

Atramentum interitur languor, terroreque petrus

Suavis, & in terra mentis qui gignitur ætus,

Interdumque quasi exurgendi læta voluntas.

Ergo corpoream naturam animi esse necesse est

Corporeis quoniam telis, istaque laborat.

Is tibi nunc animus quali sit corpore, & unde

Crassiterit, pergam rationem reddere dictis.

Principio esse aio peribitum atque minutum

Perquam corporibus factum consistere: id ita esse,

Hinc licet advertas animum, ut percipere possis.

Nil adeo fieri celeri ratione videtur,
Quam si mens fieri proponit, & inchoat ipsa.
Ocyus ergo animus, quam res se percipit ulla,
Ante oculos quorum in promptu natura videtur.
At quod mobile tantopere est, constare rotundis
Perquam feminibus debet, perquamque minutis;
Mominē uti parvo possint impulsa moveri.
Namque movetur aqua, & tantillo momine fluat;
Quippe vulneribus, parvisque creata figuris.
Et contra mellis constantior est natura,
Et pigri latices magis, & cunctantior actus;
Hæret enim inter se magis omnis material
Cupia: nimirum quia non tam levibus existat
Corporibus, neque tam subtilibus atque rotundis.
Namque papaverum, aura potest suspensa, levissime
Cogere, ut ab summo tibi diffuset altus acervus:
At contra lapidum coniectum, spiciorumque
Nenu potest: igitur parvissima corpora quanto
Et levissima sunt, ita mobilitata heruntur.
Et contra quæ queque magis cum pondere magno,
Aperaque inventum, eo stabilita magis sunt.
Nunc igitur, quoniam est animi natura reperta
Mobilis egregie; perquam constare necesse est
Corporibus parvis & levibus atque rotundis.
Quæ tibi cognita res in multis, o bone, rebus
Utilis invenietur, & opportuna cluabit.

Hæc quoque res etiam naturam deliquit ejus,
Quam tenui consistit textura; quamque loco se
Conineat parvo, si possit conglomerari;
Quod simul atque hominem leti secunda quies est
Indepta, atque animi natura, animæque recessit:
Nil ibi limitum de toto corpore cernas
Ad speciem, nil ad pondus: mors omnia præstat,
Vitalem præter sensum, calidumque vaporem.
Ergo animam totam perparvis esse necesse est
Seminibus, nexam per venas, viscera, nervos:
Quarinus omnis ubi & toto jam corpore cessit,
Extrema membrorum circum - cætera tamen se
Incolamem præstat; nec desit ponderis hilum.
Quod genus est, Bacchi cum flos evanuit, aut cum
Spiritus ugenti suavis diffugit in auras;
Aut aliquo cum jam fucos de corpore cessit:
Nil oculis tamen esse minor res ipsa videtur
Propterea, neque detractum de pondere quidquam.
Nimirum, quia multa, minutaque femina succos
Efficiunt, & odorem in toto corpore retum.
Quare etiam atque etiam meritis naturam, animæque
Scire licet perquam paucillius esse creatam
Seminibus: quoniam fugiens nil ponderis aufert.

Nec tamen hæc simplex nobis natura putanda est.
Tenuis enim quædam moribundus deserit aura
Mista vapore; vapor porro trahit aere secum;
Nec calor est quilibet, cui non sit mistus & aer.
Rara quod ejus enim constat natura, necesse est
Aeris inter eum primordia multa cieri.

Jam triplex animi est igitur natura reperta.
Nec tamen hæc fæ sunt ad sensum cuncta creandam:
Nil horum quoniam recipit mens posse creare
Scutiferos muros, quædam qui mente volutent.
Quarta quoque his igitur quædam natura necesse est
Attribuatur: (ea est omnino nominis experta)
Quæ neque mobilis quidquam, neque tenuis existat,
Nec magis & parvis, aut levibus ex elementis;
Sensiferos motus quæ didit prima per aëris.
Prima cietur enim parvis perfecta figuris;
Inde calor motus, & venti cæca potestas

Accipit; inde aer; inde omnia inobilitantur:
Tum quæritur sanguis; tum viscera perficuntur
Omnia; postremo darur ossibus, atque medullis,
Sive voluptas est, sive est contrarius ardor.

Nec temere hoc dolor utique potest penetrare, neque acri
Permanare malum, quin omnia percurrantur:
Ulique adeo ut vitæ desit locus; atque animi
Diffugiant partes per carilas corporis omnes.
Sed plerumque fit in sumum quasi corpore finis
Motibus: hanc ob rem vitam retinere valeamus.

Nunc, ex quo pacto inter sese mista, quibusque
Comta modis vigeant, rationem reddere avertam
Abstrahit invitum patrii sermonis egestas.
Sed tamen, ut potero fummarim attingere, tangam.
Inter enim cursant primordia principiorum
Motibus inter se, nihil ut decernier nam
Possit; nec spatium fieri divisa potestas:

Sed quasi multa vis unius corporis existant.
Quod genus in quovis animantium viscere volgo
Est odor, & quidam calor, & sapor; & tamen ex his
Omnibus est unum perfectum corporis augmen.
Sic calor, atque aer, & venti cæca potestas
Mista creant unam naturam, & mobilis illa
Vis, initium motus ab se quæ dividit ollis;
Sensifer unde oritur primum per viscera motus.
Nam penitus prorsum latet hæc natura, subefque;
Nec magis hæc infra quidquam est in corpore nostro:
Atque anima est animæ proportio totius ipsa.

Quod genus in nostris membris, & corpore toto
Mista latens animi vis est, animæque potestas;
Corporibus quia de parvis, paucisque creata est.
Sic tibi nominis hæc experta vis, facta mintris
Corporibus latet; atque animi totius ipsa
Proportio est anima, & dominatrix corpore toto.
Coniugili ratione necesse est ventus, & aer,
Et calor inter se vigeant commissa per artus;
Atque aliis aliud subit magis, emineatque:
Ut quiddam fieri videatur de omnibus unum:
Ne calor, ac ventus seorsum, seorsumque potestas
Aeris interimant sensum, ductæque solvant.

Est etiam calor ille animo, quem fuit in ira,
Cum servicit, & ex oculis micat acerbis ardor.
Est & frigida multa comes formidinis aura;
Quæ ciet horrorem in membris, & concitat artus.
Est etiam quoque pacati status aeris ille,
Pectore tranquillo qui fit, voltuque sereno.
Sed calidi plus est illis, quibus acria corda,
Iracundaque mens facile effervescit in ira:
Quæ genere in primis vis est violenta leonum;
Pectora qui fremunt rumpunt plerumque gementes,
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At ventosa magis cervorum frigida mens est,
Et gelidus citius per viscera concitat auras;
Quæ tremulum faciunt membris existere motum.
At natura boum placido magis aere vivit;
Nec nimis iræ fax unquam subdita perit
Fumida, sustundens cæcæ caliginis umbras;
Nec gelidis torpescit tepida pavore:
Inter utroque sita est, cervos, fævolque leones.

Sic hominum genus est: quarvis doctrina politos
Constituat pariter quosdam, tamen illa relaxat
Naturæ cunctique animæ vestigia prima.
Nec radicibus evelli mala posse putandum est,
Quin proclivius hic iras decurrat ad acris;
Ille metu citius paulo teneretur; ac ille
Tertius accipiat quædam clementius æquo.

Y y a

Inque

Inque aliis rebus multis differe necesse est
 Naturas hominum varias, moreque sequaces:
 Quotum ego nunc nequeo cæcas exponere causas,
 Nec repetere figurarum rotæ nomina, quot sunt
 Principiis, unde hæc oritur varietas rerum.
 Illud in his rebus video firmare potesse,
 Utque adeo naturarum vestigia linqui
 Parvula, quæ nequeat ratio depellere dictis:
 Ut nihil impediat dignam Diis degere vitam.
 Hæc igitur natura tenetur corpore ab omni;
 Ipsaque corporis est cultus, & causa salutis;
 Nam communibus inter se radicibus hærent:
 Nec sine perniciæ divelli posse videntur.
 Quod genus, & turis glæbus evellere odorem
 Haud facile est, qui intereat natura quoque ejus.
 Sic enim, atque animæ naturam corpore toto
 Extrahere baud facile est, quin omnia dissolvantur.
 Implexit ita principis ab origine prima
 Inter se sunt confarsi prædita vita:
 Nec sine vi quidquam alterius sibi posse videretur
 Corporis, atque animi foris se sentire potestas:
 Sed communibus inter eos constaret utrumque
 Motibus accessus nobis per viscera sensus.
 Præterea, corpus per se nec gignitur unquam,
 Nec crescit, nec post mortem durare videtur.
 Non enim, ut humor aquæ dimittit sæpe vaporem,
 Qui datus est, neque ab hac causa convellitur ipse,
 Sed menet incolunt: non, inquam, sic animæ
 Dissidium possunt artus perferre relictis:
 Sed penitus pereunt convulsi, conque patrescant.
 Ex ineunte ævo sic corporis atque animæ
 Mutua vitales dicunt contagia motus,
 Maternis etiam in membris, alioque reposita;
 Dissidium ut nequeat fieri sine peste, maloque:
 Ut videas, quoniam conjuncta est causa salutis,
 Conjunctam quoque naturam consilire eorum.
 Quod superest, siquis corpus sentire reuatur;
 Atque coimam cunctis permixtum corpore toto
 Suscipere hunc motum, quem sensum nominamus;
 Vel manifestas res contra, verasque repugnat.
 Quid sit enim corpus sentire quis æstet unquam?
 Si non ipsa palam quod res dedit ac docuit nos?
 At dissimila anima corpus ceret undique sensu:
 Perdit enim quod non proprium fuit ejus in ævo:
 Multaque præterea perdit, cum expellitur ævo.
 Dicere porro oculos ullam rem cerere posse;
 Sed per eos animum ut foribus spectare reclusis;
 Despere est: contra cum sensus dicat eorum:
 Sensus enim trahit, atque acies destruit ad ipsas;
 Fælgide præsertim quam cerere sepe nequimus,
 Lumina luminibus quia nobis præpediuntur:
 Quod foribus non fit: neque enim, quæ cernimus ipsi,
 Ostia suscipiunt ullum reclusa laborem.
 Præterea, si pro foribus sunt lumina nostra,
 Jam magis exentis oculis debere videtur
 Cernere res animas sublati possibus ipsis.
 Illud in his rebus nequaquam fumere possis,
 Democriti quod sancta viri sententia ponit,
 Corporis atque animi primordiale singula primis
 Adposita alternis variare, ac nescire membra.
 Nam cum multo sunt animæ elementa minora,
 Quam quibus & corpus nobis & viscera constant;
 Tum numero quoque concedunt, & rara per artus
 Diffusa sunt; dumtaxat ut hoc promittere possis,
 Quantum talia queant nobis injecta clere
 Corpora sensisset motus in corpore, tanta

Intervalla tenere exordia prima animæ.
 Nam neque pulveris interdum lentissimus adhaerens
 Corpore, nec membris iussuam insidere cretam;
 Nec nebulam nocti: nec aranei tenuis fila
 Obvia sentinus, quando obreuerit entes;
 Nec supere caput ejusdem cecidisse videntur
 Vellem, nec plumas avium, papogique volanteis,
 Qui nimia levitate cadunt plecurumque gravatim:
 Nec repentis itum casuviscumque animantis
 Sentimus; nec priva pedum vestigia quæque,
 Corpore quæ in nostro culices, & cætera ponunt.
 Utque adeo prius est in nobis molta ciendum
 Semina, corporibus nostris immista per artus,
 Quam primordia sentiscant concussa animæ;
 Ex quam intervallis tantis tudinantia possint
 Concursare, coire, & dissilare vicissim.
 Et magis est animas vitæ clausura coercens,
 Et dominantiori ad vitam, quam vis animæ.
 Nam sine mente, eumque nequit resistere per artus
 Temporis exiguam partem pars ulla animæ:
 Sed comes insequitur facile, & discedit in auras;
 Et gelidos artus in leti sigore linquit.
 At manet in vita, cui mens animique remendit,
 Quamvis est circum-cæcis lacer undique membris:
 Truncus, adempta anima circum, membrisque remotis,
 Vivit, & ætherias vitales suscipit auras;
 Si non omnimodis, at magna parte animæ
 Privatus, tamen in vita cunctatur, & hæret.
 Ut lacerato oculo circum si pupula mensit
 Locumulus, stat cernendi vivata potestas;
 Dummodo ne totum corrumptus luminis orbem,
 Sed circumdactis aciem, solamque reliquias:
 Id quoque enim fine perniciæ consistit eorum.
 At si tantula pars oculi mediæ illa perest est,
 Incolamus quamvis aliqui splendidi orbis,
 Occidit extemplo lumen, tenebreque sequuntur:
 Huc anima atque animus vincti sunt fœdere semper.
 Nunc age, nativos animantibus, & mortales
 Esse animos, animasque leveis ut noscere possis;
 Conquisita diu, dulcique reperta labore,
 Digna tua pergam disponere carminis vita.
 Tu fac utrumque uno subiungas nomina eorum;
 Atque animam, verbi causa, cum dicere pergam,
 Mortalem esse docens; animum quoque dicere credas:
 Quatinus est unum inter se, conjunctaque res est.
 Principio, quoniam tenem constare minutis
 Corporibus docui, multoque minoribus esse
 Principiis factam, quam liquidus humor aqua est,
 Aut nebula, aut fumus: nam longe mobilitate
 Præstat, & a tenui causa magis ista movetur:
 Quippe ubi imaginibus sumi, nebulæque movetur:
 Quod genus, in somnis sopiti ubi ceramus alta
 Exalare vapore altaria, ferreque fumum:
 Nam procul hæc dubio nobis simulacra genantur:
 Nunc igitur quoniam quassatis undique valis
 Diffuere humorem, & laticem discedere cernis:
 Ex nebula, ac fumus quoniam discedit in auras,
 Crede animam quoque diffundi, multoque perire
 Ocius, & citius dissolvi corpora prima,
 Cum semel omnibus & membris ablata recessit.
 Quippe etenim corpus, quod vas quasi consistit ejus,
 Cum cohibere nequit confluxum ex aliqua re,
 Ac rarefactum detractio sanguine venis;
 Aere qui credas posse hanc cuberberi ullo?
 Corpore qui nostro rarus magis an cohibebit?
 Præterea, signi pariter cum corpore, & una

Crescere sentimus, pariterque senescere mentem.
Nam velat infans pueri, teneroque vagantur
Corpore, sic animi sequitur sententia tenuis.

Inde ubi robustis adolevit viribus ætas;
Consilium quoque majus, & acrior est animi vis.
Post ubi jam validis quassatum est viribus ævi
Corpus, & obtusis ceciderunt viribus artus;
Claudicat ingenium, delirat linguaque, mensque;
Omnia deficient, atque uno tempore defunt.
Ergo dissolvi quoque convenit omnem animam
Naturam, cum fumus in altas ævi auras:
Quandoquidem gignit pariter, pariterque videmus
Crescere, & (ut docui) simul ævo fessa fatiscit.

Huc accedit, uti videamus, corpus ut ipsum
Suscipere immane morbos, durumque dolorem:
Sic animum curas æreus lætiumque, metumque.
Quare participem leti quoque convenit esse.

Quin etiam morbis in corporis ævis errat
Sepe animus; dementi enim, deliræque furor:
Interdumque gravi lerbago fertur in altum,
Æternamque lopotem, oculis, naribus cadenti;
Unde neque exaudit voces, neque noscitur vultus
Illorum potis est, ad vitam qui revocantes
Circumstant lacrimis rorantes ora, genasque.
Quare animum quoque dissolvi fateare necesse est:
Quandoquidem penetrant in eum contagia uulsi.
Nam dolores, ac morbus leti fabricator uterque est;
Multorum exitio perdocti quod somus ante.

Denique cur, hominem cum vini vis penetravit
Acri, & in venas discessit diditus ardor;
Consequitur gravitas membrorum? præpeditur
Crura vacillanti; tædedit lingua? madet mens?
Nant oculi? clamor, singultus, jurgia discunt?
Et jam cetera de genere hoc quæcunque sequuntur?
Car ea sunt, nisi quod vehementer violentia vini
Conturbare animam consuevit corpore in ipso?
At quæcumque quærent conturbati, inquepidari,
Significant, (paullò si durior infirmat
Causa,) fore ut pereant, ævo privata futuro.

Quinetiam, subita vi morbi sepe coactus
Anse oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu,
Concidit, & spumas agit, ingemit, & tremitt artus;
Desipit, extenuat nervos, torquetur, anhelat,
Inconstanter & in lætando membra fatigat:
Nimirum, quia vis morbi distracta per artus
Torbat agens animum, spumans ut in æquore salso
Ventorum validis ferveat viribus unda.
Expulsum porro genitus, quia membra dolore
Afficiuntur; & omnino quod semina vocis
Ejiciuntur, & ore foras glomerata feruntur,
Qua quasi consuerunt, & sunt munita viæ.
Desipientia fit, quia vis animi, atque animæ
Conturbatur, & (ut docui) divisa leorism
Dissectatur, eodem illo distracta veneno.
Inde, ubi jam morbi se flexit causa, rediunt
In latebras ater corrupti corporis humori,
Tum quasi talipedans primam confluit, & omnes
Paullatim redit in sensus, animamque receptat.
Hæc igitur tantis ubi morbis corpore in ipso
Jactetur, miserisque modis distracta laboret:
Cum eandem credis sine corpore, in ære aperto,
Cur validis venis ætatem degere posse?

Et quoniam mentem sanari, corpus ut ægram,
Cernimus, & flecti medicina posse videmus:
Id quoque prælagit mortalem vivere mentem.
Addere enim partem, aut ordine trajicere æquum est,

Aut aliud prorsum de summa detrahare illum;
Commutare animum quicumque adorat, & infit;
Aut aliam quamvis naturam flectere querit.
At neque transferri sibi partem, nec tribui vult,
Immortale quod est quicquam, neque desuere bilum.
Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Ergo animus siue ægredit, mortalia signa
Mittit (uti docui); seu flectitur a medicina:
Utque adeo falsæ rationi vera videatur
Res occurrere, & effugium præcludere eunti:
Angipique resoluta convincere falsum.

Denique sepe hominem paullatim cernimus ire,
Et membratim vitalem deperdere sensum:
In pedibus primum digitos livescere, & ungues;
Inde pedes, & crura mori: post inde per artus
Ire alios tractum gelidi vestigia leti.
Scinditur atque animæ quoniam natura, nec uno
Tempore scepea existit, mortalia habenda est.
Quod si forte putas ipsam se posse per artus
Introrsum trahere, & partem conducere in unum;
Atque ideo cunctis sensum deducere membris:
At locus ille tamen, quo copia tanta animæ
Cogitur, in sensu debet majore videri.
Qui quoniam nusquam est, nihilum (ut diximus ante)
Dilaniata foras distegitur; iterit ergo.

Quin etiam, si jam libet concedere falsum,
Et clare, posse animam glomerari in corpore eorum,
Lumina qui lingunt moribundi pariculis:
Mortalem tamen esse animam fateare necesse est.
Nec refert, utrum pereat dispersa per auras,
An contractis in se partibus obbrutescat:
Quando hominem totum magis, ac magis undique sensus
Deficit; & vitæ minus, & minus undique restat.

Et quoniam mens est hominis pars una, locoque
Fixa manet certo, velut aures, atque oculi sunt,
Atque alii sensus, qui vitam cumque gubernant:
Et veluti manus, atque oculus, nareve leorism
Secreta a nobis nequeant sentire, neque esse:
Sed tamen in parvo linguntur tempore tali:
Sic animus per se non quit sine corpore, & ipso
Esse homine; illius quasi quod vas esse videtur:
Sive aliud quidvis potis est conjunctus eil
Fingere; quandoquidem connexus corpori adhæret.

Denique corporis, atque animi vivata potestas
Inter se conjuncta valent, vitæque fruuntur.
Nec sine corpore enim vitales edere motus
Sola potest animi per se natura; nec autem
Cassum avolsa corpus durare, & sensibus uti.
Scilicet, avolsa radicibus ut nequit uliam
Discipere ipse oculus rem, leorism corpore toto:
sic anima atque animus per se nil posse videtur:
Nimirum, quia per venas, & viscera missum
Per nervos, atque ossa tenentur corpore ab omni.
Nec magnis intervallis primordia possunt
Libera discurrere; ideo conclusa moventur
Sensiferos motus; quos extra corpus in auras
Aeris haud possunt post mortem ejectione moveri:
Propterea quia non simili ratione tenentur.
Corpus enim atque animas erit aer, si cohære
Sese anima, atque in eo poterit concludere motus,
Quis autem in nervis, & in ipso corpore agebat.
Quare etiam atque etiam resoluta corporis omni
Terminæ, & ejectione vitalibus auras,
Dissolvi sensus animi fateare necesse est,
Atque animam, quoniam conjuncta est causa duobus.

Deni-

Denique cum corpus nequeat perferre animi
 Disidium, quin id tæro tabulat odore:
 Quid dubitas, quin ex imo, penitusque coorta
 Emanarit, uti fumus, diffusa animæ vis?
 Atque ideo tanta mutarum putre ruina
 Concidit corpus penitus, quia mora loco fuit
 Fundamenta foras animæ; manantque per artus,
 Perque viarum omnes flexus, in corpore qui sunt,
 Atque foramina? multimodis ut noscere possis
 Dispersitam animæ naturam exisse per artus:
 Et prius esse sibi distractam corpore in ipso,
 Quam prolapsa foras earet in aeris auras.

Quin etiam finis dum vitæ vertitur intra,
 Sepe aliqua tamen e causa labefacta videtur
 Ire anima, & toto solvi de corpore membra;
 Et quasi supremo languescere tempore voltur,
 Molliæque exsangui cadere omnia corpore membra:
 Quod genus est, animo male factum cum peribitur,
 Aut animam liquisse, ubi jam trepidatur, & omnes
 Extremum cupiunt vires reprendre vinculum.
 Conquassatur enim tum mens, animæque potestas
 Omnis: & hæc ipso cum corpore collabatur:
 Ut gravior paulo possit dissolvere causa.

Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus
 Imbecilla foras, in aperto, tegmine demto,
 Non modo non omnem possit durare per ævum,
 Sed minimum quodvis nequeat consistere tempus?

Nec sibi enim quicquam moriens sentire videtur
 Ire foras animam incolumem de corpore toto;
 Nec prius ad jugulum, & superas succedere faucis:
 Verum defecere in certa regione locatam:
 Ut sensus alios, io parti quemque sua, scit
 Dissolvi: quod si immortalis nostra foret mens,
 Non jam le moriens dissolvi conquereretur:
 Sed magis ite foras, vestemque relinquere, ut anguis,
 Gauderet, prælonga senex aut cornua cervas.

Denique cur animi nunquam mens, consiliumque
 Gignitur in capite, aut pedibus, manibusve; sed unus
 Sedibus, & certis regionibus omnis inhaeret:
 Si non certa loca ad nascendum reddita cuique
 Sunt: & ubi quidquid possit durare creatum:
 Atque ita multimodis pro totis artibus esse,
 Membrorum ut nunquam exsistat præposterus ordo?
 Ulque adeo sequitur res rem, neque flamma creati in
 Fluminibus solita est, neque in igni gignitur algor.

Præterea, si immortalis natura animæ est,
 Et sentire potest secreta a corpore nostro:
 Quinque (ut opinor) eam sciendum est sensibus acclam:
 Nec ratione alia nosmet proponere nobis
 Possimus infernas animas Acherunte vagare.
 Pictores itaque, & scriptorum sæcla priora
 Sic animas introduxerunt sensibus auctas,
 At neque scotum oculi, neque nares, nec manus ipsa
 Esse potest anima, neque scotum lingua, nec aures
 Abique anima per se possunt sentire, nec esse.

Et quoniam toto sentimus corpore inesse
 Vitalem sensum, & totum esse animale videmus:
 Si subito medium ceteri præciderit ictu
 Vis aliqua, ut scotum partem fecerant utramque;
 Dispersita proculdubio quoque vis animæ,
 Et dississa, simul cum corpore disijcietur:
 At quod scinditur, & partem discedit in illas,
 Scilicet æternam sibi naturam abnuit esse.
 Falsiferos memorantur curus abscondere membra
 Sepe ita defubrio permitta corde calentes,
 Ut tremore in terra videatur ab artibus id, quod

Decidit abscessum: cum mens tamen, atque hominis vis
 Mobilitate mali oon qui sentire dolorem:
 Et simul, in pugna studio quod dedita mens est,
 Corpore cum reliquo pugnam, cedeique peristit:
 Nec tenet, amissam levam cum tegmine sepe
 Inter equos abstraxe rotas, falsisque rapaces:
 Nec cecidisse alios dextram, cum icandit, & inflat.
 Inde alius conatur adempto surgere crure,
 Cum digitos agit propter moribundus humi pes:
 Et caput abscessum calido, vivensque trunco,
 Servat humi voltum vitalem, oculosque pateoeris:
 Donec reliquias animæ reddidit omnes.
 Quin etiam tibi si lingua vibrante minantur
 Serpentes caudam procerò corpore, utrumque
 Sit libitum in multas partes discindere ferris,
 Omnia jam scotum cernes amica recenti.
 Volare tortari, & terram conspergere tabo;
 Ipsam seque retro partem petere ore priorem,
 Volueris ardenti ut mortu prenat ista dolore.
 Omnibus esse igitur totas dicemus in illis
 Partibus animas? at ea ratione sequetur,
 Unam animantem animas habuisse in corpore multas.
 Ergo divisa est ea, que fuit una simul cum
 Corpore: quapropter mortale utrumque putandum est,
 In multas quoniam partes discinditur æque.

Præterea, si immortalis natura animæ
 Consistat, & in corpus nascentibus insinuat:
 Cur super anteciam ætatem meminisse nequimus?
 Nec vestigia gestarum rerum ulla tenemus?
 Nam si tantopere est animi mutata potestas,
 Omnis ut ætatem exciderit retinentia rerum:
 Noo (ut opinor) id ab leto jam longius errat,
 Quapropter facere necesse est, que fuit ante,
 Intelligi: & que nunc est, nunc esse creatam.

Præterea, si jam perfecto corpore nobis
 Inferri solita est animi vivata potestas,
 Tum cum gignimur, & vitæ cum limen inimus.
 Haud ita conveniet, uti cum corpore, & ona
 Cum membris videatur in ipso sanguine crescere:
 Sed velut in cavea, per se sibi vivere solam
 Convenit; ut sensu corpus tamen afflatur omne.
 Quare etiam atque etiam nec originis esse putandum est
 Expertis animas, nec leti lege solutas.
 Nam neque tantopere adfecti potuisse putandum est
 Corporibus oñstris extrinsecus insinuat:
 Quod fieri totum contra manifesta docet res.
 Namque ita connexa est per venas, viscera, nervos,
 Ossaque, uti dentes quoque sensu participantur:
 Morbus ut indicat, & gelidai stringat aqual,
 Et lapis oppressus sub dente & frugibus asper:
 Nec tam contextæ cum sint, exire videntur
 Incolumes posse, & salvas exsolvere sese
 Omnibus & nervis, atque ossibus, articulisque.

Quod si forte putas extrinsecus insinuatam
 Permanere animam nobis per membra solare;
 Tanto quæque magis cum corpore fusa peribit.
 Quod permanat enim, dissolvitur: torretur ego.
 Dispersitur enim per causas corporis omnis:
 Ut cibus in membra atque artus cum diditur omnis,
 Disperit; atque aliam naturam fuscit ex se:
 Sic anima atque animus quævis integra recens ia
 Corpus eunt, tamen in manando dissolvuntur:
 Dum quasi per causas omnes diduntur in artus
 Particulæ, quibus hæc animi natura creator,
 Quæ nunc in nostro dominatur corpore, nata
 Ex illa, quæ tunc peritarta partita per artus.

Qua-

Quapropter neque natali privata videtur
 Esse die natura animæ, nec funeris experta.
 Semina præterea liquantur, necne, animal
 Corpore in exanimi? quod si liquantur, & infans,
 Haud erit, ut metito immortalis possit haberi:
 Partibus amissa quoniam libata recessit.
 Sin ita sinceris membris ablata profugit,
 Ut nullas partes in corpore liquerit ex se;
 Unde cadavera rancenti jam viscere vermeis
 Exspirant; atque unde animatum copia tanta
 Exos, & exanguis tumidos pertheluat artus?
 Quod si forte animas extrinsecus insinuari
 Vermibus, & privas in corpora posse venire
 Credis; nec reputas, cur millia multa animatum
 Conveniant, unde una recesserit: hoc tamen est ut
 Querendum videatur, & in discrimen agendum:
 Utrum tandem animæ venientur femina quæque
 Vermiculorum, ipsæque sibi fabricentur ubi sint:
 An jam corporibus perfectis insinuantur.
 At neque cur faciant ipsæ, quareve laborent,
 Dicere suppediat; neque enim sine corpore cum sint,
 Sollicitæ volitant morbis, algoque, fameque.
 Corpus enim magis his vitiis adine laborat:
 Et mala multa animæ contagia fungitur ejus.
 Sed tamen his ego quamvis facere utile corpus,
 Quod fubeant: at qua possint, via nulla videtur.
 Haud igitur faciunt animæ sibi corpora, & artus.
 Nec tamen est ut jam perfectis insinuantur
 Corporibus: neque enim poterunt subtiliter esse
 Connexæ; neque consensu contagia fient.

Denique cur acris violentia triste leonum
 Seminitum sequitur: dolus volpibus, & fuga cervis
 A patribus datur, & patrius pavor incitat artus?
 Et jam cetera de genere hoc, cur omnia membris
 Ex ineunte ævo ingenerascunt, inque genantur;
 Si non certa suo quia femine, seminioque
 Vis animi pariter crescit cum corpore toto?
 Quod si immortalis foret, & mutare soleret
 Corpora, permixtis animantes moribus essent:
 Effugeret canis Hyrcano de femine sepe
 Connigeri incursum cervi; tremereque per auras
 Aeris accipiter fugiens veniente columba:

Desperant homines: sapienter fera facula ferarum.
 Illud enim falsa fertur ratione, quod ajunt,
 Immortalem animam mutato corpore flecti:
 Quod mutatur enim, dissolvitur: interit ergo.
 Trajiciuntur enim partes, atque ordine migrant;
 Quare dissolvi quoque debent posse per artus,
 Denique ut intereat una cum corpore cunctæ.
 Si animas hominum dicent in corpora semper
 Ire humana; tamen queram cur e sapienti
 Sulta quest fieri, nec prodens sit poer ullus?
 Nec tam doctus equæ pulvis, quam fortis equi vis?
 Si non certa suo quia femine, seminioque
 Vis animi pariter crescit cum corpore toto.
 Scilicet in tenero tenerescere corpore mentem
 Confugient; quod si jam fit, extare necesse est,
 Mortalem esse animam; quoniam mutata per artus
 Tantopote amittit vitam, sensumque priorem.

Quove modo poterit pariter cum corpore quoque
 Confirmata cupitum ætatis tangere florem
 Vis animi, nisi erit confors in origine prima?
 Quidve fortis sibi vult membris exire senectus?
 Ao metuit conclusa manere in corpore putri?
 Et domus ætatis spatio ne sessa veruulo
 Obstat: at non sunt immortali nulla pericla.

Denique connubia ad Veneris, partisque ferarum
 Esse animas præsto, deridiculum esse videtur;
 Et spectare immortales mortalia membra
 Lunum numero; certeque præpropèrante
 Lutet se, quæ prima, potissimamque insinuetur:
 Si non forte ita sunt animarum fœdera pacta,
 Ut quæ prima volans advenierit, insinuetur
 Prima; neque inter se contendant viribus hilum.

Denique in æthere non arbor, non aqueore in alto
 Nubes esse queunt, nec piceis vivere in arvis;
 Nec cruor in lignis, nec saxis foccus insesse:
 Certum ac dispositum est, ubi quidquid crescat, & insit:
 Sic animi natura nequit sine corpore oriri
 Sola, neque a nervis, & sanguine longius esse.
 Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi vis
 In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
 Posset, & iunctalci quavis in parte soleret:

Tandem in eodem homine, atque in eodem vase maneret.
 Quod quoniam in nostro quoque constat corpore certum;
 Dispositumque videtur, ubi esse, & crescere possit
 Sciorum anima, atque animus: tanto magis insinuantur
 Tutum posse extra corpus durare, genique.
 Quare, corpus ubi interit, perisse necesse est
 Constat: animam distractam in corpore toto.

Quippe etenim mortale æterno jungere, & una
 Conscire putare, & fungi mutua posse,
 Desipere est: quid enim diversis esse putandum est,
 Aut magis inter se disjunctum, discrepantique,
 Quam mortale quod est, immortale, atque perenni
 Junctum, in coaclo favas tolerare procellas?

Præterea, quæcumque manent æterna, necesse est,
 Aut quia sunt solido cum corpore, resque ictus,
 Nec penetrare parti fibi quidquam, quod queat arcas
 Dissociare intus partes; ut material

Corpora sunt; quorum naturam offendimus ante:
 Aut ideo durare ætatem posse per omnem
 Plagatum quia sunt expertia; sicut inane est;
 Quod manet intactum, neque ab ictu fangitur hilum:
 Aut ideo, quia nulla loci sit copia circum,
 Quo quali res possint discedere, dissoluique:
 Sicut summam summam est æterna, neque extra
 Quis locus est, quo distigatur: neque corpora sunt, quæ
 Possint incidere, & valida dissolvere plaga.

At neque (uti docui) solido cum corpore mentis
 Natura est, quoniam admixtum est in rebus inane:
 Nec tamen est ut inane: neque autem corpora defunt,
 Ex infinito quæ possint forte coorta
 Prorovere hanc mentis violento turbine molem:
 Aut aliam quamvis cladem importare pericli:
 Nec porro natura loci, spatiumque profundi
 Dehinc, expetgi quod possit vis animæ;
 Aut alia quavis possit vi pulsa perire.

Haud igitur leti præclufa est jamua menti.

Quod si forte ideo magis immortalis habenda est,
 Quod letalibus ab rebus munita tenetur;
 Aut quia non veniunt omnino aliena salutis;
 Aut quia, quæ veniunt, aliqua ratione recedunt
 Pulsa prius, quam, quid noceant, sentire queamus:
 Scilicet a vera longe ratione remoratur est.

Præter enim quam quod morbis tum corporis ægrit,
 Advenit id, quod eam de rebus sepe futuris
 Macerat, inque metu male habet, curisque fatigat:
 Præteritumque admixta annis peccata remordent.
 Adde tuorem animi propriam, atque oblivia rerum,
 Adde, quod in nigras lethargi mergitur undas.

Nihil igitur mors est; ad nos neque pertinet hilum;

Quant-

Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
Et velut antea nō tempore sensimus ægri,
Ad configendum ventitibus undique Pœnis;
Omnia cum belli trepidio concussa tumultu
Horrida contremuere sub albis ætheris auris:
In dubioque fuit sub utroque ad regna cadendum
Omnibus humanis esset, terræque marique:
Sic ubi non erimus, cum corporis, atque animai
Didicimus fuerit, quibus e sumus uniter apti;
Scilicet haud nobis quidquam, qui non erimus tum,
Accidere omnino poterit, sensumque movere:
Non si terra mari miscbitur, & mare celo.

Et, si jam nostro sentit de corpore, postquam
Distracta est animi natura, animæque potestas:
Nil tameo hoc ad oos, qui cæta, conjugioque
Corporis, atque animæ coexistimus uniter apti.
Nec, si materiam nostram conlegerit ætas
Post obitum, rursusque redegerit, ut sita nunc est;
Atque iterum nobis fuerit data lumina vitæ;
Peritæo quidquam tameo ad nos id quoque factum,
Interrupta semel sum sit repentina nostra.
Et ouc nil ad nos de nobis attinet, ante
Qui fuimus; nec jam de illis nos afficit angor,
Quos de materia nostra nova proferret ætas.
Nam cum respicias immensi temporis omne
Præteritum spætiū; tum motos materiali
Multimodi quam sint; facile hoc credere possis,
Semina sæpe in eodem, ut ouc sunt, ordine posita:
Nec memari tamen id quimus deprendere nante.
Inter enim jecta est vitæ paula, væque
Deerrant passim motus ab sensibus omnes.

Debet enim, misere quōi forte ægreque futuram est,
Ipse quoque esse io eo tum tempore, cum male possit
Accidere: at quoniam mors eximit ille, prohibetque
Illum, cui possit incommoda conciliari
Hæc eadem, in quibus & nunc nos sumus, ante fuisse;
Scire licet nobis nihil esse in morte tinendum:
Nec miserum fieri, qui non est, posse: neque hilum
Didicere, an nullo fuerit jam tempore natus,
Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.

Proinde ubi se videas bovineum miserari ipsū,
Post mortem fore, ut aut potestæ corpore posito,
Aut flammis interfici, malivè ferarum:
Scire licet, non sincerum fore; atque subesse
Creum aliquem cordi simulolum, quamvis neget ipse
Credere se quæquam sibi sensum in morte futurum.
Non (ut opinor) enim dat, quod promittit; & inde
Nec radicatus e vita se tollit, & eicit;
Sed facit esse sui quiddam super iocūsus ipse.
Vivus enim sibi cum proponit quisque, futurum
Corpus uri volentes lacerant in morte, feræque;
Ipse sui miseret: neque enim se vindicat hilum,
Nec remouet satis a projecto corpore; & illud
Se fingit, sensuque suo contaminat aditans,
Hinc indignatur se mortalem esse creatum;
Nec videt, in vera nullum fore morte alium se;
Qui possit vivus sibi se lugere perentum:
Stanique jacentem; nec lacerari, urive dolore.
Nam si in morte malum est malis morisque ferarum
Tractari, non inuideo quōi non sit acerbum
Ignibus impositum calidis torredere flammis;
Aut in melle situm suffocari; atque rigere
Frigore cum in summo gelidū cubat æquore saxi
Urgere superne obrutum pondere terræ.

At jam non domus accipiet te læta; neque uxor
Optima, nec dulces occurrent oscula nati

Præripere, & tacita pectus dulcedine taogent:
Non poteris factis tibi sortibus esse, totique
Præidio: Miser! o miser! aiunt, omnia ademit
Una dies insuta tibi tot præmia vitæ.
Illud in his rebus non addunt, Nec tibi earum
Jam deliderium rerum super insidet ona.
Quod bene si videant animo, distilque sequantur,
Dissolvant animi magno se angore, metaque.
Tu quidem ut es leto sopitus, sic eris ævi
Quod superest, cunctis privatum doloribus ægris:
At nos horrifco cinefactum te prope bullo
Insatiabiliter delectabimur; æternumque
Nulla dies oobis mororem e pectore demet.
Illud ab hoc igitur querendum est, quid sit amari
Tantopere, ad somnum si res redit, atque quietem,
Cur quisquam æternam possit tabescere lectū?

Hoc etiam facimus, ubi discubere, tenenque
Pocula sæpe homines, & innumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant, Brevis hic est fructus hominis:
Jam fuerit, neque post unquam revocare licebit.
Tamquam io morte malum sum primis hoc sit eorum,
Quod sitis exurat miseris, atque arida torreat;
Aut aliæ cujus desiderium iocidat rei.

Nec sibi enim quisquam tum se, vitamque requirit,
Cum pariter mens & corpus sopita quiescunt:
(Nam licet æternam per nos sic esse forepam)
Nec desiderium oculis nos attingit ullum:
Et tamen haudquaquam nostros tunc illa per artus
Longe ab sensibus primordia motibus æraot:
Quin coarctus homo ex somno se conligit ipse.
Multo igitur mortem minus ad nos esse potandum;
Si miors esse potest, quon quod nihil esse videmus.
Major enim turba dubietis materiali
Consequitur leto, nec quisquam expurgitus exilat,
Frigida quæm semel est vitæ paula secuta.

Denique si vocem rerum natura repente
Mittat, & hoc aliquoi nostrum sic increpet ipsa:
Quid tibi tantopere est, mortalis, quod nimis ægris
Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac des?
Nam si grata hait tibi vita antea, priorque;
Et non omnia, pertulim congesta quasi in vas,
Commoda perduxere: atque ingrata ioterire:
Cur non, ut plecus vitæ conviva, recedis?
Æquo animoque capis securam, fluite, quietem?
Sin ea, quæ fructus cumque es, perire profusa;
Vitaque in ostioia est; cur amplius aldere queris,
Rursum quod pereat male, & iogratum occidat omne?
Non potius vitæ finem facis, atque laboris?
Nam tibi præterea quod machiner, inveniamque
Quod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper.
Si tibi non animi corpus jam marcet, & artus
Confecti languent, eadem tamen omnia restant,
Omnia si pergas vivendo vincere sæcla:
Atque etiam potius, si nonquam sis moriturus.
Quid respondeamus, nisi jaiam intendere licet
Naturam? & veram verbis exponere causam?
At qui obitum lamentetur miser amplius ævi?
Non merito inelament magis, & voce increpet ævi?
Auer ab hinc lacrimas, barachro, & compelle querelas.
Grandior hæc vero si jam, senioreque queratur:
Omnia perfructus vitæ præmia, marces?
Sed quis semper æves, quod abest, præsentia temnis,
Imperfecta tibi elapsa est, ingrataque vita:
Et nec opinanti mors ad caput adfluit ante,
Quam satur, ac plenus possis discidere rerum.
Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte;

Æquo animoque, æquum jam aliis concedere: necesse est.
Jure (ut opinor) agat, jure increpat, inciliatque:
Cedit enim recum navitate extrusa vestitus
Semper; & ex aliis aliud reparare necesse est:
Nec quidquam in barathrum, nec tarrata decidit atra.
Materies opus est, ut crescant postera secla:
Que tamen omnia re, vita perfusa, liqueatur.
Nec minus ergo ante hæc, quam nunc, cecidere, cadentque.
Sic aliud ex alio nunquam delituit oriri;

Vitæque mancipio nulli datur, omnibus nfu.
Relpice item quam nil ad nos anteacla vestitus
Temporis æterni fuerit, quam nascimur ante.
Hoc igitur speculum nobis natæ futuri
Temporis expouit, post mortem denique nostram.
Nunquid hic horribile apparet? nam triste videntur
Quidquam? nonne omni somno securus exstat?

Atque ea nimirum, quæcumque Achæronte profundo
Prodita sunt esse, in vita sunt omnia oobis.
Nec miser impendens magnam timet ære saxum
Tantalus, ut tama est, cassa formidine torpens:
Sed magis in vita divum metus urget inanis
Mortaleis; casumque timeant, quæcumque ferat fœs.

Nec Tityon volucres ineunt Achæronte jacentem;
Nec, quod flos magni scrutator pectore, quidquam
Perpetuam ætatem poterunt reperire protecto,
Qualibet immani projecta corporis exiit:
Qui non sola novem dispersis jugera membris
Obtineat, sed qui terræ totius orbem:
Non tamen æternam pœrit pectore dolorem,
Nec præbere cibum propriæ de corpore semper:
Sed Tityon nobis hic est, in amore jacentem
Quem volucres lacerant, atque existit anxius angor,
Aut alia quavis ludent cuppedine curæ.

Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est,
Qui petere a populo fauces, fœvalique securis
Imbibit, & semper victus, tristisque recedit:
Nam petere imperium, quod inane est, nec datur umquam;
Atque in eo semper durum fuisse laborem;
Hoc est adeo nixantem trudere monte
Saxum; quod tamen a summo jam vertice rursus
Vulvitur, & plani raptim petit æquora campi.

Deinde animi ingratus naturam pascere semper,
Atque explorare bonis rebus, satiareque nunquam:
Quod facioat nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt, satiusque ferunt, variisque lepores;
Nec tamen explorat vitæ fructibus umquam:
Hoc (ut opinor) id est, ævo thorente puellas
Quod memorant, latice pertulsum congerere in vas;
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Cerberus, & furæ jam vero, & lucis egenus
Tartarus, horriferos eructans faucibus zitus,
Hæc neque sunt ulquam, neque possunt esse profecto.
Sed metus in vita penarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisque læla
Cercer, & horribilis de saxo jactus deorsum;
Verbera, carmines, robor, pax, lamina, tædæ:
Que tamen & si abiant, at mens sibi conscia facti
Præmetuens, adhibet stimulos, torretque flagellis;
Nec videt interea, qui terminus esse malorum
Finit, nec que sit panarum denique finis:
Atque eadem metuit, magis hæc ne in morte graveſcant:
Hinc Achærona fit stultorum denique vita.

Hoc etiam tibi tunc interdum dicere possis:
Lamina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit,
Qui melior multis, quam tu, fuit, improbe, rebus.
Inde alii multi reges, rerumque potentes
Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarent.

Ille quoque ipse, visum qui quondam per mare magnam
Stravit, iterque dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus falsas docuit fopet ire lacunas,
Et contemnit quasi insultans murmura ponti;
Lumine adempto, animam moribus in corpore fadit.

Scipiales belli fulmen, Carthagini horror,
Ossa dedit terræ, proinde ac fumal inimus esset.
Adde repertores doctrinarum, atque leporem;
Adde Heliconiadum comites; quorum unus Homerus
Sceptra poetis, eadem aliis fopitus quiete est.

Denique Democritum postquam matura vestitus
Admonuit memorem motus languelcere mentis;
Sponte sua læto caput obviis obtulit ipse.
Ipse Epicurus obit decurso lumine vitæ,
Qui genus humanum ingenio præparavit, & omnes
Præstinxit, stellas exortus uti ætheris sol.

Tu vero dubitabis, & indignaberis obire,
Mortui quoque vita est prope jam vivo, atque violenti?
Qui somno partem majorem conteris ævi?
Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas,
Sollicitamque geris cassa formidine mentem?

Nec reperire poter, quid tibi læpe mali, cum
Ebrius urgetis multis miset utulique caris,
Atque animo incerto stultas erroris vagaris?
Si possent homines, proinde ac sentire videntur,
Pondus inesse animo, quod se gravitate fatiget;
Et quibus id fiat causis, cognoscere, & unde
I tanta mali tanquam moles in pectore consistet:
Haud ita vitam agerent, ut nunc plerumque videmus;
Quid sibi quique velit, nescire, & querere semper;
Commutare locum, quasi onus deponere possit.

Exire læpe horas magnis ex ædibus ille,
Esse domi quem pertulsum est; subitoque revertit:
Quippe foris nihil melius qui sentiat esse.

Currat agens mannos ad villam hic præcipitanter,
Auxilium reſtis quasi ferre ardentibus instans:
Occidat extemplo, terigat cum limina villæ;
Aut abit in somnum gravis, atque oblivæ quærit;
Aut etiam properans urbem petit, atque revolvit.
Hoc se quique modo fugit: at, quem scilicet, ut fit,
Edugere haud potis est, ingratis hæret, & angit:
Propterea, morbi quia causam non tenet æger:
Quam bene si videat, jam, rebus quique reſtis
Naturam primum studeat cognoscere rerum:
Temporis æterni quoniam, non unius horæ,
Ambigitur status; in quo sit mortalibus ænnis
Ætas post mortem, que restat cumque, manenda.

Denique tanquæ in dubiis trepidare periclis
Que mala nos subigit vitæ tanta cupido?
Certa quidem finis vitæ mortalibus adſtat;
Nec devitari letum pote, quæno obæmus.

Præterea, verisim ibidem, atque infamum usque:
Nec nova vivendo proceditur ulla voluptas.
Sed dam abest, quod ævemus, id exsuperare videtur
Cetera: post aliud, cum consigit illud, ævemus;
Et sitis æqua tenet vitæ semper hiansis:
Posteraque id dubio est fortunam quam vehat ætas,
Quidve ferat nobis casus; quive exitus inflet.

Nec proſum, vitam docendo, demimus hilum
Tempore de mortis; nec delibare valeamus,
Quo minus esse diu possimas morte peremti.
Proinde licet quotvis vivendo condere secla;
Mors æterna tamen nihilominus illa manebit:
Nec minus ille diu jam non erit, ex hodierno
Lumine qui finem vitæ fecit, & ille,
Mensibus, atque annis qui multis occidit ante.

A Via Pieridem peragro loca, nullius ante
 Trita solo: juvat integros accedere fons,
 Atque haurire: juvatque novos decerpere flores,
 Infingemque meo capiti petere inde coronam,
 Unde prius nulli velarint tempora Musæ.
 Primum, quod magnis doceo de rebus; & artis
 Religionum animos nodis exolvere pergo:
 Deinde, quod obscura de re tam lucida pango
 Carmina, musæo contingens cuncta lepore.
 Id quoque enim non ab nulla ratione videtur.
 Nam velut pueris absinthia læta medentes
 Cum dare conantur, prius oras pocula circum
 Contingunt mellis dulci, flavæque liquore,
 Ut puerorum ætas improvida luscetur
 Laborum tenus; interea perperet amarum
 Absinthii sativæ, deceptæque non capiatur;
 Sed potius tali tacita recreata valeat:
 Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque videtur
 Triflor esse, quibus non est traxilla; retroque
 Volgus abhorret ab hac; volui tibi suaviloquenti
 Carmine Pierio rationem exposcere nostram,
 Et quasi musæo dulci contingere melle:
 Si tibi forte animum tali ratione tenere
 Verbis in nostris possem, dum percipis omnem
 Naturam rerum; ac perfectis utilitatem.

Sed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
 Qualia sunt; & quam variis distantia formis
 Sponte sua volent, æternæ perita motu;
 Quoque modo possint res ex his quæque creari:
 Atque animi quodam docui natura quid esset,
 Et quibus & rebus cum corpore comita vigeret;
 Quoque modo distracta rediret in ordina prima:
 Nunc agere incipiam tibi, quod vehementer ad has res
 Atinet, esse et, quæ rerum simulacra vocamus:
 Quæ quasi membranas summo de corpore rerum
 Derepta volitant alto cirroque per auras:
 Atque eadem nobis vigilantibus obvia mentis
 Terrificant, atque in somnis, cum sæpe figuras
 Contemnimus miras, simulacraque luce carentum;
 Quæ nos horribile languentis sæpe sopore
 Excitant: ne forte animas Acheruntæ reamur
 Effugere, aut umbras inter vivos volitare:
 Neve aliquid nostri post mortem posse relinqui,
 Cum corpus simul, atque animi natura peremta,
 In sua discessum dederunt primordia quæque.

Dico igitur, rerum effigies, tenuisque figuras
 Mittit ab rebus, summo de corpore earum;
 Quæ quasi membranas, vel cortex nominanda est;
 Quod speciem, ac formam similem gerit ejus imago,
 Quousqueque eluet de corpore sua vagari.

Id licet hinc quævis haberi cognoscere corde.
 Principio, quoniam mittunt in rebus apertis
 Corpora res moltez; partim diffusa solate;
 Rubra cœu fumant mittunt, igneque vaporem:
 Et parim contexta magis, condensaque; ut olim
 Cum veteres ponant tunicas æstate cicadz;
 Et vituli cum membranas de corpore summo
 Nascentes mittunt; & item cum lubrica serpens
 Exiit in spinis vestem: nam serpe videmus
 Illorum spoliis vepreis volitantibus auctas:
 Hæc quoniam sunt, tenuis quoque debet imago
 Ab rebus multis, summo de corpore earum.

Nam, cur illa cadant magis, ab rebusque recedant,
 Quam quæ tenuia sunt, bificendi est nulla potestas.
 Præsertim cum sint in summis corpora rebus
 Multa minora, jaci quæ possint ordine eodem,
 Quo sæcior, veterem & formæ servare figuram;
 Et multo citius, quanto minus endopodiri
 Pauca queunt, & sunt in prima fronte locata.

Nam certe jacti, atque emergere multa videmus
 Non solum ex alto, penitusque, ut diximus ante;
 Verum de summis ipsium quoque sæpe colora:
 Et volgo faciunt id lutea, rufaque vela,
 E, serragina, cum magnis intentis theatris
 Pet malos volgata, trabeisque tremementia flutant.
 Namque ibi confessum caveai subter, & onuem
 Scenæ speciem, patrum, matrumque, deorumque,
 Inficiunt, coguntque suo fluitare colore:
 Et quanto circum mage sunt inclusa theatri
 Mœnia, tam magis hæc incurs perflua lepore
 Omnia conident, correpta luce diel.

Ergo linteæ de summo cum corpore factum
 Mittunt, effigies quoque debent mittere renueis
 Res quæque: ex summo quoniam jaculantur attraque.

Sunt igitur jam formarum vestigia cæra,
 Quæ vulgus volitant subtili prædita filo,
 Nec singillarim possunt secreta videri.
 Præterea, omnis odos, fumus, vapor, atque aliæ res
 Confimiles, ideo diffuse rebus abundant,
 Et alto quia dum veniunt iocundiculus ortæ,
 Scinduntur per iter flexam; nec recta viarum
 Ostia sunt, quæ consentunt exire coorte.

At contra, tenuis summi membrana coloris
 Cum jacitur, nihil est, quod eam discernere possit:
 In promptu quoniam est in prima fronte locata.

Postremo, in speculis, in aqua, splendoreque in omni
 Quæcumque apparent nobis simulacra, necesse est,
 Quandoquidem similis specie sunt prædita rerum,
 Esse in imaginibus missis consistere eorum.
 Nam, cur illa cadant magis, ab rebusque recedant
 Corpora, res multæ quæ mittunt corpore aperto,
 Quam quæ tenuia sunt, bificendi est nulla potestas.

Sunt igitur tenues formarum, confimilesque
 Effigies, singillarim quas cernere nemo
 Cum possit, tamen assidue, crebroque repulsa
 Rejicit, reddunt speculorum ex æquore visum:
 Nec ratione alia servari posse videntur
 Tantopere, ut similes reddantur quoique figuræ.

Nunc age, quam renui natura consistit imago,
 Percipe: & in primis quoniam primordia tantum
 Sunt iussa nostros sensus, tantoque minora,
 Quam quæ primum oculi compeant non posse tueri:
 Nunc tamen id quoque uri confirmem, exordia rerum
 Cansellarum quam sunt subtilia, percipe paucis.
 Primum animalia sunt jam partim tantula, eorum
 Tertia pars nulla ut possit ratione videri.
 Horum inestitum quodvis quale esse putandum est?
 Quid cordis globos, aut oculi quid membræ quid artus?
 Quantula sunt? quid præterea primordia quæque
 Unde anima, atque animi consistit natura, enecsum est,
 Nonne vides, quam sint subtilia, quamque minuta?

Præterea, quæcumque suo de corpore odorem
 Exsternunt ætem, panaces, absinthia læta,
 Abrotoneque graves, & tristia centaorea,
 Horum unumquodvis leviter si forte ciebis,
 Quam primum nōcas rerum simulacra vagare
 Multa, modis multis, nulla vi, cassaque sensu.
 Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est,
 Qui

Qui possit; neque eam rationem reddere dictis.

Sed ne forte potes ea demum sola vagare
Quæcumque ab rebus rerum simulacra recedunt:
Soni etiam, quæ sponte sua gignuntur, & ipsa
Constituuntur in hoc cælo, qui dicitur æter:
Quæ multis formata modis sublimis feruntur,
Nec speciem mutare suam liquentia cessant,
Et quoqueque modi formarum vertere in ora.
Ut nubes facile interdum concrevere in alro
Cernimus, & mundi speciem violare serenam,
Aera mulcentis motu: nam specie gigantum
Ora volare videntur, & umbram ducere late:
Interdum magni montes, avulsæque saxa
Montibus anteire, & solem succedere præter:
Inde alios trahere, atque inducere bellua nimbos.

Nunc ea quam facili, & celeri ratione genantur,
Perpetuoque fluunt ab rebus, lapsaque coeant.
Semper enim summam quidquid de rebus abundat,
Quod jaculentur; & hoc alias cum pervenit in res,
Transit; ut in primis vestem: sed in aspera saxa,
Aut in materiam ut ligni pervenit, ibi jam
Scinditur, ut nullum simulacrum tedere possit.
At cum, splendida quæ constant, opposita fuerint,
Denique; ut in primis speculum esse: nihil accidit horum.
Nam neque, uti vestem, possit transire; nequo ante
Scindi, quam meminit labor præstare salutem.
Quapropter fit, ut hinc nobis simulacra genantur.
Et quamvis subito, quovis in tempore, quamque
Rem contra speculum ponas, apparet imago:
Perpetuo fluere ut noicas & corpore summo
Texturas rerum tenuis, tenuisque figuras.
Ergo multa brevi spatio simulacra genantur,
Ut merito celer his rebus dicatur origo.

Et quasi multa brevi spatio summittere debet
Lamina sol, ut perpetuo sint omnia plena:
Sic a rebus item simili ratione, necesse est,
Temporis in puncto rerum simulacra ferantur
Multa, modis multis, in cunctas undique partes.
Quandoquidem speculum quæcumque ubertim oris,
Res ibi respondent simili forma, atque colore.

Præterea, modo quom fuerit liquidissima cæli
Tempesta, perquam subito fit turbida fons
Undique; uti tenebras omnes Acherunta reatut
Liquisse, & magnas cæli complecti cavernas:
Uque adeo, tæta nimborum nocte coorta,
Impendent atræ fornidinis ora sperne.

Quorum quantala pars fit imago, dicere nemo est,
Qui possit, neque eam rationem reddere dictis.
Nunc age, quam celeri motu simulacra ferantur,
Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita sit, longo ut spatio brevis hora teratur,
In quemcomque locum diverso numme tendunt:
Sua videlicet potius, quam multis verbis edam:
Parvus ut est cygni mellor canor, ille graum quam
Clamor, in ætheris disperdit nubibus Austri.

Principio per sepe levis res, atque minutis
Corporibus facta, ceteris licet esse videre.
In qua jam genere est solis lux, & vapor ejus;
Propterea quia sunt & primis facta minutis:
Quæ quasi trudentur, perque areis intervallum
Non dubitant transire, sequenti concita plaga.
Suppeditarum enim confestim lumine lumen,
Et quasi prorelo simulacrum fulgure fulgur.
Quapropter simulacra pari ratione necesse est
Immemorable per spatium transcurrere posse
Temporis in puncto: primum quod parvula causa

Est, procul a tergo quæ provehat, atque propellat:
Deinde quod usque adeo textura pædita rara
Mittantur, facile ut qualvis penetrare queat res,
Et quasi permanere per aeris intervallum.

Præterea, si, quæ penitus corpuscula rerum
Ex alto in terras mittantur, solis uti lux,
Ac vapor, hæc puncto cernuntur lapsa diei
Per totum cæli spatium diffundere sese;
Perque volare mare, ac terras, cælumque rigare,
Quod supra est; ubi tam volucris hæc levitate feruntur:
Quid? quæ sunt igitur jam prima in fronte parata,
Cum jaciuntur, & emissus res nulla moratur?
Nonne vides citius debere, & longius ire?
Multiplexque loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo solis pervolvantur lumina cælum?
Hoc etiam in primis specimen verum esse videtur,
Quam celeri motu rerum simulacra ferantur:
Quod simul ac primum sub divo splendor æquæ
Ponitur, extemplo, cælo stellante, serena
Sidera respondent io aqua radiantis mundi.
Jamne vides igitur, quam puncto tempore imago
Ætheris ex oris ad terrarum accidat ora?

Quare etiam quæ mitti hæc sciat necesse est
Corpora, quæ feriant oculos, visumque lacessant:
Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores:
Frigus ut a fluvio, calor a sole, æstus ab undis
Æquoris, exoritur morumque liquor circum.
Nec varis cessant voces volitare per auras:
Denique io os salis venit humor læpe saporis,
Cum mare versatur propter: dilataque contra
Cum, tuimur misceri abinthia, tangit amaror.
Uque adeo omnibus ab rebus res quæque fluunt
Fertur, & in cunctas dimittitur undique partes.
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuo quoniam sentimus, & omnia semper
Cernere, odorari licet, & sentire sonorem.

Præterea, quoniam manibus tractata figura
In tenebris quædam, cognoscitur esse eadem, quæ
Cernitur in luce, & claro candore; necesse est
Consimili causa tactum, visumque moveri.
Nunc igitur, si quadratum testamus, & id nos
Commoveat in tenebris; in luci quæ poterit res
Accidere ad speciem, quadrata nisi ejus imago?
Esse in imaginibus quapropter causa videtur
Cernendi, neque posse sine his res ulla videri.

Nunc ea, quæ dico, rerum simulacra, feruntur
Undique, & in cunctas jaciuntur didita partes:
Verum, nos oculis quia solis cernere quimus,
Propterea fit, uti, speciem quo veriusque, omnes
Res ibi eam contra feriant forma, atque colore.

Et quantum quæque a nobis res ablit, imago
Efficit, ut videamus, & internoscere curat.
Nam cum mittitur, extemplo prorele, agique
Aera, qui inter se cumque est, oculoque locatus:
Ique ita per nostras acies perlabitur omnis;
Et quasi perterget popillas, atque ita transit.
Propterea fit, uti videamus quam procul absit
Res quæque; & quanto plus aeris ante agitur,
Et nostros oculos perterget longior aura,
Tam procul esse magis res quæque remota videtur.
Scilicet hæc summe celesti ratione geruntur,
Quale fit ut videamus: & una quam procul absit.

Illud in his rebus minime mirabile habendum est,
Cor ea, quæ feriant oculos simulacra, videri
Singulari cum nequeant, res ipse perspicuantur.
Ventus enim quoque paulatim cum verberat; & cum

Acre ferit frigus; non privam quamque solemus
Particulam venti sentire, & frigoris ejus;
Sed magis univervum: hêricque perinde videmus
Corporum tum plagas in nostro; tamquam aliquæ res
Verberet, atque sui det sensum corporis extra.
Præterea, lapidem digito cum tangimus, ipsum
Tangimus extremum fasti, summumque colorem:
Nec sentimus eum tactu, verum magis ipsam
Duritalem penitus fasti sentimus in alto.

Nunc age, cur ultra speculum videatur imago,
Percepe, nam certe penitus remota videtur.
Quod genus illa, foris quæ vere transpiciantur,
Janua cum per se transpictum præbet apertum,
Multa facitque foris ex ædibus ut videantur.
Is quoque enim duplici, geminoque fit aere visus.
Primus enim est, citra posse qui cernitur aer:
Inde fores ipsæ dextra, laevaque sequuntur:
Pulsæ extraria lux oculos perterget, & aer
Alter, & illa, foris quæ vere transpiciantur.
Sic ubi si primum speculi projecti imago,
Dum venit ad nostras acies, protradit, agiteque
Aera, qui inter se cumque est oculoque locatus:
Et facit, ut prius hunc omnem sentire queamus,
Quam speculum: sed ubi speculum quoque sentimus ipsum,
Continuo a nobis in id hæc, quæ fertur, imago,
Pervenit, & nostros oculos rejecta revolvit,
Atque alium præ se propellens aera volvit,
Et facit, ut prius hunc, quam si, videamus: eoque
Distare a speculo tantum remota videtur.
Quare etiam atque etiam minime mirari est par
Illis, quæ reddunt speculorum ex æquore visum,
Aeribus binis; quoniam res cōstit utroque.

Nunc ea, quæ nobis membrorum dextera pars est,
In speculis fit ut in laeva videatur, eo quod
Plantam ad speculi veniens cum offendit imago,
Non convertitur incolumis; sed recta retrosum
Sic eliditur, ut quis prius, arida quam sit
Cræta persona, assidat pileæ, trabive;
Atque ea continuo rectam si fronte figuram
Servat, & elisam retro sese exprimat ipsa,
Fieri ut, ante oculos fuerit qui dexter, hic idem
Nunc sit laevus; & e laevo sit mutua dexter.

Fit quoque de speculo in speculum ut tradatur imago:
Quinque etiam, sexva ut fieri simulacra fuerint.
Nam quæcumque retro parte interiore larebunt,
Inda tamen, quamvis torte, penetratque remota,
Omnia per flexos aditus educta licebit
Pluribus hæc speculis videantur in ædibus esse.

Usque adeo e speculo in speculum trahetur imago:
Et cum laeva data est, fit rursum ut dextera fiat:
Inde retrosum reddit se, & convertit eodem.

Quinetiam, quæcumque lauscula suar speculorum
Adsimili lateris flexura prædita nobili:
Dextera ea propter nobis simulacra remittunt;
Aut quia de speculo in speculum transfertur imago,
Inde ad nos elisa bis advolat; aut etiam quod
Circumagitur, cum venit imago; propterea quod
Flexa figura docet speculi convertit ad nos.

Endogredi porro pariter simulacra, pedemque
Ponere nobiscum credas, gestumque imitari;
Propterea, quia da speculi qua parte recedas,
Continuo nequeunt illinc simulacra reverti:
Omnia quandoquidem cogit natura referri,
Ac resiliare ab rebus ad quos reddita flexus.

Splendida porro oculi fugitant, vitantque tueri:
Sol etiam cæcat, contra si tendere pergat:

Propterea, quia vis magna est ipsius; & alte
Aer per purum graviter simulacra feruorur,
Et ferunt oculos, turbantia composituras.
Præterea, splendor, quicunque est acer, adurit
Sæpe oculos, ideo quod femina possidet ignis
Multa, dolorem oculis quæ gignant infamando.

Lurida præterea sunt quæcumque reorur
Arquasi: quia litoris de corpore eorum
Semina multa fluunt simulacris obvia rerum;
Multaque sunt oculis in eorum denique mista,
Quæ contrage sua palloribus omnia pingunt.

E tenebris autem, quæ sunt in luce, tuemur,
Propterea, quia cum propius caliginis aer
Ater inicit oculos prior, & possidet apertos;
Insequitur eandem confestim lucidus aer,
Qui quasi purgat eos, ac nigras discuit umbras
Aeris illius: nam multis partibus hic est
Mobilior, multique minuitur, & magis pollens.
Qui simul atque vias oculorum luce replevit,
Atque patefacit, quas ante obfederat ater,
Continuo rerum simulacra adsperta sequuntur,
Quæ sita sunt in luce, discifluntque ut videamus.
Quod contra facere in tenebris a luce nequimus:
Propterea, quia posterior caliginis aer
Crassior insequitur, qui caecula foramina complet;
Obsiditque vias oculorum, ne simulacra
Possint ullarum rerum conspecta moveri.

Quadrataque procul turris cum cernimus urbis,
Propterea fit, ut videatur sæpe rotunda,
Angulus obtusus quia longe cernitur omnis,
Sive etiam potius non cernitur: ac perit ejus
Plega, nec ad nostras acies perlucet ictus:
Aera per multum quia dum simulacra feruntur,
Cogit habere eam crebris offensibus aer.
Hinc, ubi suffugit sensum simul angulus omnis,
Fit, quasi tornata ut laxior structa tuantur.
Nou tamen ut coram quæ sunt, veroque rotunda,
Sed quasi adunbratim paulum simulata videntur.

Umbra videtur item nobis in sole moveri,
Et vestigia nostra sequi, gestumque imitari,
(Aera si credas privatum lumine posse
Endogredi, motus hominum, gestusque sequentem,
Nam nihil esset potest aliud nisi lumine cassus
Aer, id, quod nos umbram perhibere fuemus.)
Nimirum, quia tanta locis ex ordine certis
Lumine privatur solis, quæcumque meantes
Othimus: repletur item, quod liquimus ejus.
Propterea fit ut videatur, quæ fuit umbra
Corporis, e regione eadem nos usque secuta.
Semper enim nova fa radorum lumina fundunt,
Præterea disperunt, quasi in ignem lana trahatur.
Propterea facile & spoliatur lumine terra:
Et repletur item, nigraque sibi ablata umbras.

Nec tamen hic oculos saltem concedimus bilum.
Nam, quocumque loco fit lux, atque umbra, tueri
Illurum est: eadem vero sunt lumina, necne;
Umbræque, quæ sunt hic, eadem num trahunt illuc;
Au potius fiat, paulo quod diximus ante:
Hoc animi denum ratio discernere debet:
Nec possunt oculi naruram noscere rerum.
Proinde animi vitium hoc oculis adfingere noli.

Qua vehimur navi, fertur, cum stare videtur:
Quæ manet in statione, ac præter creditur ire:
Et fugere ad puppim culles, campique videntur,
Quos agimus præter navim, velisque volamus.
Sidera cessare æthereis adfixa cavernis

Cuncta videntur: at addiduo in sunt omnia motu:
Quandoquidem linguis obitus exorta revivunt,
Cum permenis suo sunt celum corpore clari:
Solque pari ratione manere, & lana videtur
In statione, ea que ferri res indicat ipsi.

Extantque procul medio de gurgite montes,
Classibus inter quos liber parer exitus, iidem
Apparent; & longe divolvi licet, ingens
Insula conjunctis tamen ex his una videtur.

Atria versari, & circumcurfare columnarum
Uque adeo fit uti pueris videantur, ubi ipsi
Deferunt verbi, vix ut jam credere possint,
Non supra sese trahere omnia tecla minari.

Jamque rubram tremulis jubar ignibus erigere alte
Cum coepit natura, supraque extollere montes;
Quos tibi tum supra sol montes esse videtur,
Cominus ipse suo contingens fervidus igni,
Vix absunt nobis missis bis mille sagitte:
Vix etiam cursus quingentos sepe verari:
Inter eos, soleisque jacent immensia ponti
Æquora, subtrata artheris ingentibus oris:
Interjectaque sunt terrarum millia multa,
Que variz retinent gentes, & secla ferarum.
At confectus atque, digitum non altior unum,
Qui lapides inter sistit per strata viarum,
Despectum præbet sub terras impere tanto,
A terris quantum ælii patet altus hiatus:
Nubila despiciere, & calum ut videare videre, &
Corpora mirando sub terras abdita celo.

Denique, ubi in mediis nobis equus acer obhæsit
Flammis, & in rapidis amnis despicimus undas;
Stantis equi corpus transversum ferre videtur
Vix, & in adversum flumen contrudere rapim;
Et, quocumque oculos trajicimus, omnia ferri,
Et fluere adsimili nobis ratione videntur.

Particus æquali quamvis est denique ductus,
Stantque in perpetuum paribus sustulsa columnis;
Longa tamen parte ab humis cum tanta valeatur,
Paullatim trahit angustis saligna coni,
Tecla solo jangens, atque omnia dextera levis:
Domicum in obicium com cœndit acumen.

In pelago nantis ex undis natus, in undis
Sol fit uti videatur obire, & coniere lumen:
Quippe nbi nil aliud nisi aquam, calumque tenant;
Ne leviter credas labefactari undique sensus.

At maris ignaris, in portu clauda videntur
Navigia, aplustris fractis, obnititur undis.
Nam quæcumque supra rorem salis edita pars est
Remorum, recta est; & recta superne gubernæ:
Que demersa liquore obeunt, restructa videntur
Omnia converti, sursumque supina reverti;
Et reflexa prope in summo fluitare liquore.
Raraque per celum cum venti nobilia portant
Tempore nocturno, tum splendida signa videntur
Libris adversum nubis, atque ire superne
Longe aliam in partem, quam quo ratione feruntur.

At si fucis oculis manus uni subdita, subter
Prestit eum, quodam sensu fit, ut videantur
Omnia, que tuimus, fieri tum bina tuendo;
Bina lucernarum florentia lamina flammis,
Binaque per totas ædes geminare supellex:
Et duplices hominum facies, & corpora bina.

Denique cum saxi devinxit membra sopore
Somnus, & in summa corpus jacet omne quiete;
Tum vigilare tamen nobis, & membra movere
Nostra videmur, & in noctis caligine ceca

Cernere censemus solem, lumenque diurnum:
Conclusoque loca celum, mare, flumina, montes
Mutare, & campos pedibus transire videmur:
Est sonitus audire, severa silentia noctis
Undique com confecti; & reddere dicta tacentes.

Cetera de genere hoc mirando multa videntur,
Quæ violare fidem quasi sensibus nemo quærit:
Nequidquam: quoniam pars horum maxima fallit
Propter opinatus animi, quos addimus ipsi;
Pro visis ut sint, quæ non sunt sensibus ipsi.
Nam nihil egregius, quam res fecerunt apertas
A dubiis, animus quas se proptinus addit.

Denique nil sciri siquis putat, id quoque nescit,
An sciri possit, quom se nil scire fateatur:
Hunc igitur contra mittam contendere causam,
Qui capite ipse suo intravit vestigia retro.

Et tamen hoc quoque uti concedam scire: at id ipsum
Quæram, quom in rebus veri nil vident ante,
Unde sciat, quid sit scire, & nescire vicissim;
Notitiam veri que res, falsique creatur;
Est dubium certo que res differre probatur.

Invenies primis ab sensibus esse creatam
Notitiam veri, neque sensus posse refelli:
Nam majore fide debet reperiri illud,
Sponte sua veis quod possit vincere falsa.

Quid majore fide porro, quam sensus haberi
Debet? an ab sensu falso ratio orta, valebit
Dicere eos contra, que tota ab sensibus orta est?
Qui nisi sint veri, ratio quoque falsa fit nmsis.

An poterunt oculos aures reprehendere? an aureis
Tactus? an hunc porro tactum sapor arguet oris?
An confutabunt nares, oculive revincunt?
Non (ut opinor) ita est: nam sciorum quoque potestas

Divisa est: sua vis quoqueque est: ideoque necesse est,
Quod molle, aut durum est; gelidum, servensve; sciorum
Id molle, aut durum, gelidum, servensve videri:
Et sciorum varios rerum sentire colores,
Et quæcumque coloribus sunt conjuncta, necesse est.
Sciorum item sapor aris habet vim; sciorum odores
Nascuntur; sciorum sonitus: ideoque necesse est,
Non possint alios alii convincere sensus.
Nec porro poterant ipsi reprehendere sese;
Æqua fides quoniam debetis semper haberi.

Proinde, quod in quoque est his visum tempore, verum est.
Et, si non poterit ratio dissolvere causam,
Cur ea, que fuerint iuxtim quadrata, procul sint
Visa rotunda; tamen præstat rationis egentem

Reddere mendace causis utriusque figuræ,
Quam manibus manifesta suis emittit quæquam;
Et violare fidem primam, & convellere tota
Fundamenta, quibus nixatur vita, falsique.
Non modo enim ratio ruat nmsis; vita quoque ipsa
Cancidat extempum, nisi credere sensibus ausis;
Præcipiteque locos vitare, & cetera, que sint
In genere hoc sugienda; sequi, contraria que sint.
Illa tibi est igitur verborum copia calles,
Omnis, que contra sensus illustrata, parata est.

Denique ut in fabrica, si prava est regula prima,
Normaque si fallax rectis regionibus exit,
Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum;
Omnia mendose fieri, atque oblitus necesse est,
Prava, contorta, prona, lupina, atque absona tecla;
Jam ruere ut quedam videantur velle, ruantque,
Proditæ iudicis fallacibus nmsia primis.
Sic igitur ratio tibi rerum prava, necesse est,
Falsaque sit, falsis quæcumque ab sensibus orta est.

Nunc

Nunc alii sensus, quo pacto quique suam rem
Sentiat, haud quamquam ratio scrupula relicta est.
Principio, auditur sonus, & vox omnis, in aureis
Inanata suo popule ubi corpore sensum.

Corpoream quoque enim vocem consistere fatendum est,
Est sonitum; quoniam possunt impellere sensus.
Præterradit enim vox faucibus sæpe; facitque
Alipiora foras gradientis arteria clamor.

Quippe, per angulum turba majore coorta
Ire foras ubi cæperant primordia vocum,
Scilicet expletis quoque janua raditur oris
Rauca viis; & iter lædit, quæ vox it in auras.
Haud igitur dubium est, quin voces, verbaque consistant
Corporeis e principis, ut ledere possint.

Nec te fallit item, quid corporis auster, & quid
Detrahat ex hominum nervis, ac viribus ipsis
Perpetuus sermo nigrai noctis ad umbram,
Auroræ percutitur ab exortiente nitore,

Præsertim si cum fummo est clamore profusus.
Ergo corpoream vocem consistere necesse est;
Multa loquens quoniam amittit de corpore partem.

Alperitas autem vocis fit ab alperitate

Principiorum, & item levior levore creatur.

Nec simili penetrant aureis primordia forma,

Quom tuba depresso graviter tubæ murmure mugit;

Aut reboant raucum retroacta cornua bonibus;

Valibus & cyeni gelidus orti ex Heliconis;

Cum liquidum tollunt ingubui voce querelam.

Hæc igitur penitus voces cum corpore nostro

Exprimimus, rectoque furas emittimus ore,

Mobilis articular verborum dædala lingua;

Formaturaque laborumque pro parte figurat.

Atque ubi non longum spatium est, unde illa profecta

Perveniat vox quoque, necesse est verba quoque ipsa

Planè exaudiri, discernique articulationem:

Servat enim formaturam, servatque figuram.

At si interpositum spatium sit longius æquo,

Aera per multum confundi verba necesse est,

Et conturbari vocem, dum transvolat auras.

Ergo fit, sonitum ut possis audire, neque huius

Intercoscere verborum sententia que sit:

Uique adeo confusa venit vox, inque pedita.

Præterea, edictum sæpe unum perciet aureis

Omnibus io populo, emissum præconis ab ore:

In multas igitur voces vox una repente

Diffugit, in privas quoniam se dividit aureis,

Obsequans formam verbis, clarumque sonorem.

At, quæ pars vocum non auris accidit ipsis,

Præterlata perit frustra diffusa per auras;

Pars solidis adlita locis refertur sonorem.

Reddit, & ioterdum frustratur imagine verbi.

Quæ bene cum videas, rationem reddere possis

Tunc tibi, atque aliis, quo pacto per loca sola

Saxa pareis formas verborum ex ordine reddant,

Palanteis comites cum monteis loter opacos

Querimus, & magna dispersos voce cœmus.

Sex etiam, aut septem loca vidi reddere voces,

Unam cum jaceret: ita colles collibus ipsis

Verba repellant iterant dicta referre.

Hæc loca capripedes Saryros, Nymphalque tenere

Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur;

Quorum noctivaga strepit, ludoque jocanti

Adfirmant volgo tacitura silentia rupi;

Chordarumque sonos fieri, dulcesque querelas,

Tibia quas fundit digitis pulsat canenium:

Et geos agricolum late fœnticere, cum Pan

Pinea semiferi capitis velamina quassans,
Unco sæpe labro calamos percurris hiantes,

Fistula silvestrem ne cesset fundere mælum.

Cetera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur,

Ne loca deserta ab divis quoque ferre purentur

Sola tenere: ideo jactant miracula dictis:

Aut aliqua ratione alia ducuntur; ut omne

Humanum genus est avidum nimis auricularum.

Quod superest, non est mirandum, quæ ratione

Quæ loca per nequeunt oculi res cernere apertas,

Hæc loca per voces veniant, aureisque laceant:

Cum loquimur clausis foribus, quod sæpe videmus.

Nimirum, quia vox per flexa foramina rerum

Incolunt transire potest; simulacra renuant;

Periscinduntur enim, ipsi recta foramina tranant;

Qualia sunt vitri, officii quæ transvolat omnis.

Præterea, partem in cunctas dividitur vox:

Ex aliis aliæ quoniam gignuntur; ubi una

Diffusit semel in multas exorta: quasi ignis

Sæpe solet scintilla suos le spargere io igneis.

Ergo replentur loca vocibus, addita retrā

Omnia quæ circum fuerint, sonitque cœntur.

At simulacra viis directis omnia tendunt,

Ut sunt missa semel: quapropter cernere nemo

Se supra potis est: ac voces accipere extra.

Et tamen ipsa quoque hæc, dum transiit clausa vlarum,

Vox obtunditur, atque aureis confusa penetrat:

Est sonitum potius, quam verba, audire videmur.

Hæc, quæ sentimus succum, liguæ atque palatum,

Placulum habent io se rationis, placque operari.

Principio, succum sentimus in ore, cibum cum

Mandendo exprimitur: eæ plenam spongiam aquali

Siquis forte manu premere, effocareque capit.

Iode, quod exprimitur, per canas omne palati

Diditur, & ræz perplexa toramina linguæ.

Hæc ubi levia sunt manantis corpora lucci,

Suaviter attingunt, & suaviter omnia trahant

Humida linguæ circum sudantia templa:

At contra pungunt sensum, lacerantque coorta,

Quanto quæque magis sunt asperitate repleta.

Derode voluptas est & succo in fine palati:

Cum vero deosum per faucibus præcipitavit,

Nulla voluptas est, dum diditur omnis in artus:

Nec refert quidquam, quo victu corpus alatur;

Dummodo, quod capias, concoctum didere possis

Artibus, & stomachi humectum servare tenorem.

Nunc aliis aliis cor sit cibus, ut videamus,

Expeditam; quareve, aliis quod triste, & amarum est,

Hoc tamen esse aliis possit prædulce videri.

Tantaque in his rebus distantia, differatque est,

Ut quod aliis cibus est, aliis suat acce venenum.

Est utique, ut tersus hominis contacta salvia

Disperit, ac sese mandendo conficit ipsa.

Præterea, nobis veratrum est acce venenum,

At capris adipis, & coturnicibus auget.

Ut quibus id fiat rebus, cognoscere possis,

Principio meminisse deceat, quæ diximus ante,

Semina multitudinis in rebus missa teneri.

Porro omnes, quæcumque cibum capiunt animantes,

Ut sunt dissimiles extrinsecus, & generatim

Extrema membrorum circumcastra coercet;

Proinde & feminibus distant, variantque figura.

Semina cum porro distent, differre necesse est

Intervalla, vlsaque, foramina quæ perhibemus.

Omnibus in membris, & in ore, iploque palato.

Esse minora igitur quædam, majoraque debent;

Esse triquetra aliis, aliis quadrata necesse est:
 Multa rotunda, modis multis multangula quædam.
 Namque figurarum, ut ratio, motusque reposcunt,
 Proinde focaminibus debent differre figure:
 Et variare viæ, proinde ac textura coercent.
 Ergo ubi quod suave est aliis, aliis fit amarum:
 Illis, quæ suave est, levissima corpora debent
 Concreta biliter caulas intrare palati:
 At contra, quibus est eadem res intus acerba,
 Aspera uimur penetrant, batmazque fauces.
 Nunc facile ex his est rebus cognoscere quæque.
 Quippe, ubi quoi febris, ubi superant, coorta est,
 Aut, alia ratione aliqua est vis excita morbi;
 Perturbatur ibi totum jam corpus, & omnes
 Commutantur ibi postera principiorum:
 Fit, prius ad sensum ut quæ corpora conveniebant,
 Nunc non conveniant, & cetera sint magis apta,
 Quæ penetrata quæsit sensum progignere acerbum.
 Utraque enim sunt in mellis commixta sapore:
 Id quod jam supera tibi ferpe ostendimus ante.
 Nunc age, quo pacto naræis adjectus odoris
 Tangat, agam. Primum res multas esse necesse est,
 Unde fluens volvat varias se fluctus odorum.
 Nam fluere, & mitti volgo, spargique potandum est.
 Verum aliis aliis magis est animantibus aptus,
 Dissimilis propter formas: ideoque per auras
 Mellis apes quamvis longe ducuntur odore;
 Volvuntque cadaveribus; tum hisa ferarum
 Ungula quo tulit gressum, promissa canum vis
 Ducit; & humanum longe præsentit anorem
 Romulidarum arcis servator, candidus asfer.
 Sic aliis aliis nidor datus ad sua quæque
 Pabula ducit, & a tetro tessile veneno
 Cogit; eoque modo servantur facula ferarum.
 Hic odor ipse igitur, naræis quicumque læcessit,
 Est alio ut possit permitti longius alter.
 Sed tamen haud quicquam tam longe fertur eorum,
 Quam sonitus, quam vox; mitto jam dicere, quam res,
 Quæ ferunt oculorum acies, visumque læcessunt.
 Errabundus enim tarde venit, ac perit ante
 Paullatim facilis distractus in aeris auras:
 Ex alto primum quia vix emittitur ex re.
 Nam penitus fluere, atque recedere rebus odores
 Significat, quod fracta magis redolere videntur
 Omnia; quod coacta; quod igni conlabefacta.
 Deinde videre licet majoribus esse creatum
 Principiis voci: quoniam per laxa sepra
 Non penetrat, qua vox volgo, sonitusque feruntur.
 Quare etiam quod olet, non tam facile esse videbis
 Investigare, in qua sit regimine locatur:
 Refrigerat enim cunctandam plaga per auras;
 Nec calida ad sensum decurrit nuntia rerum.
 Errant hæc canes itaque, & vestigia querunt.
 Nec tamen hoc solis in odoribus, atque saporum
 In genere est: sed item species rerum, atque colores
 Non ita conveniunt ad fenies omnibus omnes,
 Ut non sint aliis quædam magis acris visu.
 Quin etiam gallum, noctem explaudentibus aliis
 Auroram clara consuetum voce vocare,
 Nemo queunt rapidi contra constare leones,
 Inque tueri: ista continuo meminere fugas:
 Nimirum, quia sunt gallorum in corpore quædam
 Semina, quæ, cum fuerit oculis immixta leonum,
 Pupillas interfodiunt, acremque dolorem
 Præbent, ut nequeant contra durare feroces;
 Cum tamen hæc nullas acies nil lædere possunt:

Aut quia non penetrant; aut quod penetrantibus illis
 Exitus ex oculis liber datur; in remeando
 Lædere ne possint ex ulla lumina parte.

Nunc age, quæ movent animum res, accipe; & onde,
 Quæ veniunt, veniant in mentem, percipe paucis.
 Principio hoc dico, rerum simulacra vagari
 Multa modis multis in cunctas undique partes
 Tenuia, quæ facile inter se junguntur in auris,
 Obvia cum veniunt, ut aranea, bractæque auri.
 Quippe etenim multo magis hæc sunt tenuia textu,
 Quam quæ percipiunt oculos, visumque læcessunt:
 Corporis hæc goniam penetrant per rara, ctenique
 Tenuem animi naturam intrus, sensumque læcessunt.
 Centauros itaque, & Scyllarum membra videmus,
 Cerebræque canum facies, simulacraque eorum,
 Quorum morte obita tellus amplectitur ossa:
 Omne genus quoniam passim simulacra feruntur;
 Partim sponte sua quæ sunt aere in ipso;
 Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt;
 Et quæ consistunt ex horum facta figuris:
 Nam certe ex vivo Centauri non fit imago:
 Nulla fuit quoniam talis natura animalis.
 Verum ubi equi atque hominis casu convenit imago,
 Hærescit facile exemplo, quod diximus ante,
 Propter subtiliorem naturam, & tenuia texta.
 Cetera de genere hoc eadem ratione creantur.
 Quæ cum mobiliter summa levitate feruntur,
 Ut prius ostendi; facile uno commovet ictu
 Quælibet una animum nobis subtilis imago:
 Tenuis enim mens est, & mire mobilis ipsa.

Hæc fieri, ut memoro, facile hinc cognoscere possis:
 Quatinus hoc simile est oculis, quod mente videmus,
 Atque oculis simili fieri ratione necesse est:
 Nunc igitur quoniam docui me forte leones
 Cernere per simulacra, oculos quæcumque læcessunt;
 Scire licet mentem simili ratione moveri
 Per simulacra leonum cetera, quæ videt æque,
 Nec minus, atque oculi; nisi quod magis tenuia cernit.
 Nec ratione alia, cum semina membra profudit,
 Mens animi vigilat; nisi quod simulacra læcessunt
 Hæc eadem nostris animos, quæ, quom vigilamus:
 Uique adeo certe ut videamus cernere eum, quem
 Reddita vitæ iam mors, & terra posita est.
 Hoc idæo fieri cogit natura, quod omnes
 Corporis officii seorsum per membra quiescunt;
 Nec possunt falsum veris convincere rebus.
 Præterea, meminisse jacet, languetque sompno;
 Nec dissentiunt, eum murtis, lætisque potitum
 Jampridem, quem mens vivum le cernere credit.

Quod superest, non est mirum, simulacra moveri,
 Brachiaque in numerum jacere, & cetera membra:
 Nam fir, ut in somnis facere hoc videatur imago.
 Quippe, ubi prima perit, alioque est altera nata
 Endo latu, prior hæc gestum mutat videtur.
 Scilicet id fieri celeri ratione potandum est.
 Multaque in his rebus queruntur, multaque nobis
 Clarandum est, plane si res exponere avertas.
 Queritur io primis, quare, quod quocunque libido
 Venit, exemplo mens cogitet ejus idipsum.
 Anse voluntatem nostram simulacra tuerentur?
 Et simulacra volumus, nobis occurrere imago?
 Si mare, si terram cordi est, si denique celum,
 Conventus hominum, pompæ, convivæ, pugnas,
 Omnia sub verbosè creat natura, paratque?
 Quom præterit aliis eadem in regione, locoque
 Longe dissimilem animus res cogitet omnis?

Quid

Quid porro, in numerum procedere quom simulacra
Cernimus in somnis, & mollia membra movere,
Mollia mobiliter quom alternis brachia mittunt?
Et reperiunt oculis gestum pede convenienti?
Scilicet arte madent simulacra, & docta vagantur,
Nocturno facere ut possint in tempore ludos?
An magis illud erit verum, quia tempore in uno
Cum sentimus id; ut cum vox emittitur una?
Tempora nulla latent, ratio quæ compert esse
Propterea fit, uti quovis io tempore quæque
Prælio sint simulacra locis in quæque parata?
Tanta est mobilitas, & eorum copia tanta.
Et quia tenacia sunt, oisi se contendit, acute
Cernere non potis est animus; proinde omoia, quæ sunt
Præterea, pereunt, nisi sic sese ipse paravit.
Ipse parat sese porro, speratque futurum,
Ut videat, quod consequitur rem quæqueque: fit ergo.

Nonne vides, oculos etiam, quom, tenacia quæ sunt,
Cernere cuperent, contendere ile, atque parare,
Nec sine eo fieri posse, ut certamen acute?
Et tamen in rebus quæque aperitis osculere possis,
Si non advertas animum, protinde esse, quasi omni
Tempore semper fuerint, lingueque remotæ.
Cur igitur mirum est, animus si cetera perdit,
Præter quam quibus est in rebus deditus ipse?
Deinde adoptamur de sigis maxima parvis;
Ac nos in fraudem induramus, frustramur & ipsi.

Fit quoque, ut interdum non suppedietur imago
Ejusdem generis, fed semina que sunt ante,
In manibus vir tum factus videatur adesse:
Aut alia ex alia facies, atque sequatur.

Quod ne miremur, sopor, atque obliuia curant.
Istud in his rebus vitium vehementer, & itum
Effluere errorem, vitæque præmeditator,
Lumina ne facias oculorum clara creata,
Prosperare ut possimus; & ut, profferre viam
Proceros passus, ideo fastigata posse
Surarum, ac seminum pedibus fundata plicari:
Brachia tum porro validus ex apia lacertis
Esse, manifeste datas utraque a parte ministras,
Ut facere ad vitam possimus, quæ fuerit usus.

Cetera de genere hoc inter quæcumque prætantur:
Omnia perveria præposita sunt ratione.
Nil adeo quoniam satum est in corpore, ut uti
Possimus, sed quod natum est, id procreat usum;
Nec fuit ante videre oculorum lumina nata;
Nec dictis orare prius, quam lingua creata est:
Sed potius longe linguæ præcessit urigo
Sermonem: multoque creatæ sunt prius aures,
Quam sonus est auditus: & omoia denique membra
Ante fuere, (ut opinor) eorum quam foret usus.
Haud igitur potuere utendi crescere causa.

At contra conserte nianu certamina pugnae,
Et lacerare artus, foderæque membra crasse,
Ante fuit multa, quam lucida tela volarent.
Et volous vitare prius natura cogit,
Quam daret obiectum palmæ levia per artem.

Scilicet & solum corpus mandare quieti,
Multo antiquius est quam lecti mollia strata.
Et sedare suum prius est, quam coacta, natum.
Hæc igitur possent utendi cognita causa
Credidi, ex usu quæ sunt, vitæque reperta.
Illa quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa
Nata, dedere suæ post notitiam utilitatis:
Quo genere io prius lenius, & membra videmus.
Quare etiam atque etiam procul est, ut credere possis,

Utilitatis ob officium potuisse creari:

Illud item non est mirandum, corporis ipsa
Quod natura cibum quirit quousque animantis.
Quippe etenim fluere, atque recedere corpora rebus
Multa modis mollis docui; sed plurima debent
Ex animalibus iis, quæ sunt exercita motu;
Multaque per sudorem ex alio pressa feruntur.
Multa per os exhalantur, quom languida anhelant.
His igitur rebus rarefuit corpus, & omnis
Substruit natura; dolor quam consequitur rem:
Propterea capitur cibus, ut sufficit artus,
Et recreet vires interdatus, atque patientem
Per membra ac venas ut amorem obiret edendi.
Humor item discedit io omnia quæ loca cumque
Pulsant humorem; glomerataque multa vaporis
Corpora, quæ stomacho præbent incendia nostro,
Disrupti adveniens liquor, ac restinguit, ut ignem,
Ut rene ne possit calor amplius aridas artus.
Sic igitur tibi anxia stultis de corpore auitro
Abstruit, sic expletur jejuna cupido.

Nunc qui fiat, uti passus proferre queamus,
Cum voluimus, varieque datæ fit membra movere;
Et quæ res tantum hoc oneris protrudere oostri
Corporis insueti, dicam: tu percipe dicta.

Ideo animo nostro primum simulacra meandi
Accidere, atque animum pulsare, ut diximus aote.
Inde voluntas fit: oeqe enim facere incipit ullam
Rem quisquam, quam mens providit, quid velit, ante,
At, quod providit, illius rei consistit imago.
Ergo animus cum sese ita commovet, ut velit ire,
Inque gredi, terit exemplo, quæ in corpore toto
Per membra, atque artus, animi diffusa vit est:
Et facile est tactu, quoniam conjuncta teneret.
Inde ex proportio corpus sent, atque ita tota
Paulatim mules protrahitur, atque movetur.
Præterea, tum rarefuit quoque corpus, & aer,
Scilicet ut debet, qui semper mobilis existat,
Per patetacta venit, penetratque foramina largus;
Et dissipatur ad partes ita quasque minutas
Corporis: hinc igitur rebus fit utrimque duabus,
Corpus uti, ut navis velis, ventoque, feratur.
Nec tamen illud in his rebus mirabile consistit,
Tantula quod tantum corpus corpiscula possint
Contorquere, & onus totum convertere nostrum:
Quippe etenim ventus subitili corpore tennis
Tradit agens magnam magno molimine oavim;
Et manus una regit quatuorvis impete eantem:
Atque gubernaculum contorquet quolibet unum.
Multaque per trochleas, & tympana pungere magna
Commovet, atque levi iustoliti machina nisu.

Nunc quibus, ille modis somnæ per membra quietem
Inriget, atque animi euras & pectore solvat:
Suavidicus potius, quam multis versibus, edam:
Parvus ut est cyni melior canor, ille grum quam
Clamor, in ætheris dispersas nobis auitri.
Tu mihi da teneis aures, animumque sagacem,
Ne fieri negites, quæ dicam posse: retroque
Vera repullant dilectas pectore dicta;
Tamen in culpa quom sis, ne cernere possis.

Principio somnus fit, ubi est distracta per artus
Vis animæ, partimque foras ejecta recessit,
Et partem contraria magis concessit in alrum:
Dissolvuntur enim tum demum membra, flum:que.
Nam dubium non est, animi quæ opera fit
Sensus hic in nobis, quom eum sopor impedit esse,
Tum nobis animam perturbatam esse putandum esse.

Eje

Ejectamque foras: non omnem; namque jaceret
 Aeternum corpus perfusum frigore leti:
 Quippe ubi nulla latens animi pars remaneret
 In membris, ciwere ut multa later obrutus ignis,
 Unde reconflari sensus per membra repente
 Possit, ut ex igni carco consurgere flamma.
 Sed quibus hinc rebus novitas consuler, & unde
 Perturbari anima, & corpus languescere possit,
 Expediam: tu fac ut ventis verba profundam.
 Principio, externa corpus de parte necessum est,
 Aeris quoniam vicinum rangitur aëris,
 Tunditur, atque ejus crebro pulsariet ictu.
 Proptereaque fere res omnes, aut corio sunt,
 Aut feta, aut conchis, aut callo, aut cortice testæ.
 Interiorem etiam partem spirantibus aer
 Verberat hic idem cum ducitur, atque reflatur.
 Quare utrimque fecus quoniam corpus vapulet, & quom
 Perveniunt plagæ per parva foramina nobis
 Corporis ad primas partes, elementaque prima;
 Fit quasi paulatim nobis per membra ruina.
 Conturbantur enim postura principiorum
 Corporis, atque animi, sic, ut pars inde animi
 Ejiciatur, & introrsum pars abdita cedat;
 Pars etiam distracta per artus, non quæst esse
 Conjuncta inter se, nec motu mutua singi:
 Inter enim septis aditus natura, viasque.
 Ergo sensus abicit miratis motibus alæ.
 Et quoniam non est quasi quod suscipiat artus,
 Debile sit corpus, languescunt omnia membra.
 Brachia, palpebraeque cadunt, popliteque procumbunt.
 Deinde cibum sequitur somnus, quia quæ facit aer,
 Hæc eadem cubus, in venas dum diditur omneis,
 Efficit: & multo spior ille gravissimus exstat,
 Quem satur, aut lassus capias; quia plurima tum se
 Corpora conturbant magno contula labore.
 Fit ratione eadem coniectus portio animi
 Altior, atque foras ejicitur largior ejus,
 Et divisor inter se, ac distractor intus.
 Et quod quisque fere studio devinctus adheret,
 Aut quibus in rebus multum sumus ante morati,
 Atque in qua ratione fuit contenta magis mens,
 In somnis eadem plerumque videmus obire:
 Causidici causas agere, & componere leges:
 Insuperatores pugnare, ac prælia obire:
 Nautæ contractum cum ventis cernere bellum:
 Nos agere hoc autem, & naturam quætere rerum
 Semper, & inventum patriis exponere chartis.
 Cetera sic studia, atque artes plerumque videntur
 In somnis animos hominum frustrata tenere.
 Et, quicumque dies multos ex ordine ludis
 Adidius dederunt operas, plerumque videmus,
 Quom jam desierint æa sensibus usurpare,
 Reliquas tamen esse vias in mente parenteis,
 Quæ possint eadem rerum simulacra venire.
 Permultos itaque illa dies eadem oberfantur
 Ante oculos, etiam vigilantes ut videantur
 Corripere saltantes, & mollia membra moventes;
 Et citare liquidum carmen, chondaque loquentes
 Auribus accipere, & consensum cernere eundem,
 Scenæque simul varios splendere decores.
 Utque adeo magni refert studium, atque voluntas,
 Et quibus in rebus contentus esse operati
 Non huiusmodi solum, sed vero animalia cuncta.
 Quippe videmus equos fortis, cum membra jacobunt,
 In laetis sudare rursus, spirareque sepe,
 Et quasi de palma summam contendere vireis,

Tunc quasi carceribus patefactis sæpe quiete:
 Venanturque canes in molli sæpe quiete
 Jactant crura tamen subito, vocisque repente
 Mirtunt, & crebras reddunt naribus auras,
 Ut vestigia si teneant inventa ferarum.
 Expergeturque sequantur inania sæpe
 Cervorum simulacra, fugæ quasi decita cernant:
 Dunc discussis redeant terroribus ad se.
 At conserta domi catulorum blanda propago,
 Degere, sæpe levem ex oculis, volacremque soporem
 Dilcutere, & corpus de terra conripere instant,
 Proinde quasi ignotas facies, atque oca tuantur.
 Et quam quæque magis sunt aspera semina eorum,
 Tam magis in somnis eadem sœpere necessum est.
 At varix fugiant volucres, pennisque repente
 Sollicitant divum nocturno tempore lucos,
 Accipitres somno in leni si prælia, pugnaque
 Edere sunt perflantes, viresque volantes.
 Porro hominum mentes magnis quæ motibus edunt?
 Magna etenim sæpe in somnis faciuntque, geruntque.
 Reges expugnant, capiuntur, prælia miscunt;
 Tollunt clamores, quasi si jugularent ibidem:
 Multi depugnant, gemitusque doloribus edunt;
 Et quasi pantheræ morsu, lervique leonis
 Mandantur, magnis clamoribus omnia complent.
 Multi de magnis per somnum rebus loquuntur,
 Indicioque sui facti pericæpæ fuerunt:
 Multi morrem obsecunt, multi de montibus altis
 Se quasi præcipitent ad terram corpora toro.
 Exterrentur, & ex somno, quasi mentibus capti,
 Vix ad se redeunt permoti corporis æstu.
 Flumen item sitiens, aut fontem propter amicum
 Adidet, & tantum prope faucibus occupat amnem.
 Pasi sæpe lacum propter, se, ac dolia curta,
 Somno devincti credunt extollere vellem,
 Totius humorem saccharum ut corporis fundant:
 Cum Babylonica magnifico splendore rigantur.
 Tom, quibus ætatis fiera primitus indignantur,
 Semen nobi ipsa dies membris matura creavit,
 Conveniunt simulacra foris & corpore quoque,
 Nuntia præclari vultus, pelchricque coloris:
 Qui ciet irritans loca turgida semine multo,
 Ut, quasi transactis sæpe omnibus rebus, profundant
 Fluminis ingentis fluctus, vestemque crætantur.
 Sollicitatur id in nobis, quod diximus ante:
 Semen; adulta ætas cum primum roborat artas.
 Namque alias aliud res commovet, atque lacerat:
 Ex humine humanum semen ciet una huminis vis.
 Quod simulacraque suis ejectum sedibus exit,
 Per membra, atque artus decedit corpore toto
 In loca conveniens nervorum cæra, cietque
 Continuum partem genitales corporis ipsas:
 Initata tamen loca semine, atque vultus
 Ejicere id, quon se contendit dira libidin;
 Idque petit corpus mens, unde est faucia amore:
 Namque omnes plerumque cadunt in volnus, & illam
 Emitat in partem sanguis, unde icimur ictu:
 Et si cominus est, hollem ruber occupat humor.
 Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum,
 Sive puer membris muliebribus hunc jacularur,
 Seu mulier toto jactans & corpore amore,
 Ude feritur, eo tendit, gestisque coire,
 Et jacere humorem in corpus de corpore ductum:
 Namque voluptatem prælagit multa cupido.
 Hæc Venus est nomen, hinc autem est nomen amoris:
 Hinc illz primum Veneris dulcedinis in cor

A a a

Stilla.

Stillavit gutta, & successit fervida cura.
Nam si abest quod ames, praesto simulacra tamen sunt
Illius, & nomen dulce obverberat ad aures.

Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris
Absterre sibi, atque alio convertere mentem;
Et jacere humorem collectum in corpora queque;
Nec retinere semel conversum unius amore,
Et servare sibi curam, curamque dolorem.
Ulcus enim vivefcit, & inveterascit alendo,
Itaque dies gliscit furor, atque aeterna gravefcit,
Si non prima novis conturbes vulnera plagis,
Volvigaque vagus Venere ante recentia cures,
Aut alio possis animi traducere motus.

Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem:
Sed potius, quæ sunt sine pœna, commoda sumit.
Nam certa, & pura est finis magis inde voluptas,
Quam miseris; etenim potiusdum tempore in ipso
Fluctuat incertis erroribus ardor amantum:
Nec constat, quid primum oculis, manibulque fruatur.
Quod petere premunt arcti, faciente dolore
Corporis, & dentis indidant sepe labelli,
Osculaque adigunt, quia non est pura voluptas:
Et stimuli subiant, qui insistant ledere idipsum,
Quodcumque est, rabies unde illæ germina surgant.
Sed levitat pœnas frangit Venus inter amorem,
Blandique refrenat morbos admitta voluptas.
Namque in eo spes est, unde est ardoris origo,
Reslingui quoque posse ab eodem corpore flammam;
Quod fieri contra coram natura repugnat:
Unaque res hæc est, quousque quam plura habemus,
Tam magis ardescit dira cupidinis pectus.
Nam cibos, atque humor membris adsumitur intus,
Quæ quoniam certas possunt obidere partes,
Hoc facile expleat laticum, frugumque cupido:
Ex hominibus vero facie, pulchroque colore,
Nil datur in corpus præter simulacra fruendum.
Tenuia, quæ vultu spes sapit lape miella.
Ut bibere in formis sitiens quom querit, & humore
Non datur, ardorem in membris qui lingere possit;
Sed laticum simulacra petat, frustra que laborat,
In medioque sinit torrenti flumine potans.
Sic in amore Venus simulacra ludit amanteis,
Nec satiari queunt spectando corpora coram:
Nec manibus quidquam teneris abradere membris
Possunt, errantes incerti corpore toto.

Denique quom membris conlatis flore fruatur
Ætatis, quom jam prælagit gaudia corpus,
Atque in eo est Venus, ut muliebria conferat arva;
Adigunt avidæ corpus, junguntque salivas
Oris, & insipient prestantis dentibus ora;
Nequidquam: quoniam nihil inde abradere possunt,
Nec penetrare, & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum id velle, & certare videntur:
Uique adeo cupido Veneris compagibus hærent,
Membra voluptratis dum vi labella liquecunt.
Tandem ubi se rupit nervis collecta cupido,
Parva fit ardoris violenti pausia pertumper:
Inde redit rabies eadem, & furor ille revisit,
Quom sibi quod cupiant ipsi, contingere quærunt:
Nec reperire malum id possunt quæ machina vincat:
Uique adeo incerti tabescent vulnere caeco.

Adde, quod absumunt vireis, peremuntque labore:
Adde, quod alterius sub nutu degitur ætas.
Labitur interea res, & vadimonia sunt,
Languent officia, atque ægrotat fama vacillans:
Unguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia ridet:

Sicilicet & grandes viridi cum luce zæmrægdi
Auro includuntur, teriturque thalassina vestis
Assidue, & Veneris sudorem exereita ponat:
Et bene parva patrum sunt anademata, mitræ:
Interdum in pallam, ac Melitenia, Cœque vertunt.
Eximia velle & victu convivia, ludi,
Pocula crebra, unguenta, coronæ, setta parantur;
Nequidquam: quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus aubat:
Aut quod conficius ipse animus se forte remordet,
Desidiosa agere ætatem, lustrilque perire:
Aut quod in ambiguo verbum jaculara reliquit;
Quod cupido adfixum cordi vivefcit, ut ignis:
Aut nimium jactare oculos, aliumve tueri
Quod potat, in voltuque videt velligia risus.

Atque in amore mala hæc proprio, summeque secundo
Inveniuntur; in adverso vero, atque inopii sunt,
Prendere quæ possis oculorum lumine aperto,
Innumerabilia: ut melius vigilare sit ante,
Qua docui ratione, cavereque, ne inolueris.
Nam vitare, plagas in amoris ne laciuntur,
Non ita difficile est, quam captum terribis ipsis
Exire, & validos Veneris perturbare pedes.

Et tamen implicitus quoque possis, inque pedibus
Effugere insellum, nisi tunc tibi obvius oostes;
Et prætermittas animi vitia omnia primum,
Tum quæ corporis sunt ejus, quam percipis, ac vis.
Nam hoc faciunt homines plerumque cupidine cæci,
Et tribunt ea, quæ non sunt his comoda vere.
Multimodis igitur pravæ, turpique vilemus
Esse in deliciis, summoque in honore vigere.
Atque alios alii insident, Veneremque suadent
Ut placeant, quoniam fœdo adhiæscant amore;
Nec sua respiciunt miseri mala, maxima sepe.
Nigra, $\mu\epsilon\lambda\alpha\chi\rho\sigma$ est: immunda & fœtida, $\alpha\lambda\omicron\sigma\mu\epsilon$:
Cæsa, $\tau\alpha\lambda\lambda\alpha\delta\iota\sigma\tau\eta$: nervosa, & lignea, $\delta\epsilon\rho\alpha\varsigma$:
Favola, pumilio, $\chi\alpha\rho\iota\tau\eta\varsigma$ ita, tota merum fal:
Magna, atque immanis, $\kappa\alpha\tau\alpha\tau\lambda\eta\varsigma$, plenaque honoris:
Balba, loqui non quæit, $\tau\rho\alpha\upsilon\lambda\iota\zeta\eta$: muta, pudens est:
At flagrans, odiola, loquaculus, $\lambda\alpha\mu\tau\alpha\delta\iota\sigma\tau\eta$ fit.

Itaque $\epsilon\rho\omega\mu\epsilon\iota\sigma\tau\eta\varsigma$ tum fit, quam vivere non quæit
Præ macie: $\rho\acute{\alpha}\delta\iota\eta$ vero est, jam mortua tussis.
At gemina & mammosa, Ceres est ipsa ab Iaccho.
Simula, $\sigma\iota\alpha\lambda\omega\mu\eta$, ac Satyræ est: labiosa, $\phi\iota\lambda\eta\mu\alpha$.
Cetera de genere hoc longum est si dicere coner.
Sed tamen esto jam quantævis oris honore,
Quoi Veneris membris vis omnibus exoritur:
Nempe alie quoque sunt; nempe hac sine viximus ante;
Nempe eadem facit, & scimus facere omnia carpi:
Et miseram terris se fuisse odoribus ipsa,
Quam simulacra longe fugiant, fortissime caciuntur.
At lacrimans exultus amator limina sepe
Floribus & ferris oporat, postelque insperbo
Unguit amaraicino, & fortius milet oscula figit.
Quem si jam adsumum, venientem offendet aura
Una modo, causas abundi quærat honestas;
Plus videat, quam mortali concedere par est.
Nec Veneris nostras hoc fallit: quo magis ipse
Omnia summoque hos vite postlencia celant,
Quos retinere volunt, adstrictiole esse in amore.
Nequidquam: quoniam tu animo tamen omnia possis
Protrahere in lucem, atque omnino anquiere nitas.

Et si

Et si bello animo est, & non odiosa vicissim,
Prætermittit te humanis concedere rebus.
Nec mulier semper sibi suspirat amore,
Quæ complexa viri corpus cum corpore jungit;
Et remet adfectibus humectans oscula labris.
Nam facit ex animo sepe, & communis queramus
Gaudia, sollicitat spatium decurrere amoris.
Nec ratione alia volucres, armenta, feræque,
Et pecudes, & æquæ maribus subidere possunt,
Si non, ipsa quod illorum subat, ardet abundans
Natura, & Venerem salientum læta retrahat.
Nonne vides etiam, quos mutua sepe voluptas
Vinxit, ut in vinculis communibus extraherentur?
In trivis non sepe canes discedere aventes,
Diversi cupide summis ex viribus tendunt,
Cum interea validis Veneris compagibus hærent?
Quod facerent nunquam, nisi mutua gaudia nosset,
Quæ lacere in fraudem possent, vinculoque tenere.
Quare etiam atque etiam (ut dico) est communis voluptas.

Et commiscendo cum semine forte virile
Femina commulxit subita vi, conripuitque;
Tum similes matrum materno semine sunt,
Ut patribus patrio: sed quæ utriusque figuræ
Esse vides iuxta, miscensque volæ parentum,
Corpore de patrio, & materno sanguine creantur;
Semina quom Veneris stimulis excita per artus
Obvia consiliat conspirans mutuas ardor,
Et neque utrum superavit eorum, nec superatum est.
Fit quoque, ut interdum similes existerent avorum
Possint, & referant proavorum figuræ formas,
Propterea, quia multa modis primordia multis
Missa suo celant in corpore sepe parentes,
Quæ patribus patres tradunt a stirpe profecta.
Inde Venus varia producit sorte figuras:
Majorumque refert volutes, vocæque, comæque.
Quandoquidem nihil minus hæc de semine certo
Fuit, quam facies, & corpora, membraque nobis.
Et muliebres oritur patrio de semine sæclum:
Maternoque mares existunt corpore creti.
Semper enim partus duplici de semine constat:
Atque, utri simile est magis id, quodcumque creatur,
Ejus habet plus parte æquæ; quod cernere possis,
Sive virum suboles, sive est muliebris origo.

Nec divina satum genitalem summa quicquam
Absterrent, parer a naris ne dulcibus umquam
Appellerent, & ut sterili Venere exigat ævum;
Quod plerique putant; & multo sanguine mæsti
Conspargunt aras, adolentque altaria donis,
Ut gravidas reddant uoues semine largo;
Nequidquam divum aures, fortisque fatigant;
Nam steriles nimium crasso tant semine partem,
Et liquido præter justum, tenuisque vicissim.
Tenne, locis quia non potis est adfigere adhæsum,
Liquitur exemplo, & revocatum cedit ab ortu:
Crassius hæc porro, quoniam concretis æquo
Mittitur; aut non tam prolixo provolat ichu;
Aut penetrare locos æqui sequitur; aut penetratum,
Ægre admittitur muliebris semine semen.

Nam multum harmoniæ Veneris differe videtur:
Atque alias alii complere magis, ex aliisque
Suscipiunt alix pondus magis, inque gravescunt.
Et multe steriles Hymentis ante fuerant
Pluribus, & nocte post sunt tamen, unde puellæ
Suscipere, & partu possent discedere dulci.
Et, quibus ante domi sanctæ sepe nequissent
Uxoribus pariter, iuventa est illis quoque compar

Natura, ut possent matris munere senectam.
Usque adeo imago refert, ut semina possint
Seminibus commisceri genitaliter apta,
Crassaque convolvant liquidis, & liquida crassis,
Quæ quod juncta viro fit semina per Veneris rat.

Atque adeo refert, quo victa vita colatur.
Namque aliis rebus concreverunt semina membris,
Atque aliis extensantur, rabentique vicissim.
Et quibus ipsa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque permagni refert: nam more ferarum,
Quadrupedumque magis ritu, plerumque putantur
Concipere uxores, quia sic loca fumere possunt
Pectoribus positæ, sublaris femina lumbis.
Nec molles opus sunt motus uxoribus hilum.
Nam mulier prohibet se concipere, atque repugnat,
Clunibus ipsa viri Venerem si læta retrahat:
Atque existant ciet omni pectore fluctus.
Ejicit enim sulci recta regione, viæque
Vomerem, atque locis avertit seminis ichum.
Idque sua causa consuevit scorta moveri,
Ne complerentur crebro, gravidæque jacerent,
Et simul ipsa viris Venus ut concinior esset:
Conjugibus quod nil nostris opus esse videtur.

Nec divinitus iustædam, Venerisque sagittis
Deteriore sit ut forma mulietula ametur.
Nam facit ipsa vis interdum femina factis,
Mugigerisque modis, & mudo corporis cultu,
Ut facile infuscat secum vir degere vitam.

Quod superest, consuetudo concinnat amorem.
Nam leviter quamvis, quod crebro ransit ichu,
Vincitur in longo spatio tamen, atque labascit.
Nonne vides, etiam guttas in saxa cadentes
Humoris, longo in spatio percurrere saxa?

DE RERUM NATURA

LIBER V.

Quis potis est dignum polienti pectore carmen
Condere, pro rerum maiestate, hisque reperiis?
Quivæ valet verbis tantum, qui fundere laudes
Pro meritis ejus possit, qui talia nobis
Pectore parta suo, quæqueque præmia liquit?
Nemo, ut opinor, erit mortali corpore crenas.
Nam si, ut ipsa petit maiestas cognita rerum,
Dicendum est: deus ille fuit, deus, inclute Memmi,
Qui princeps vitæ rationem invenit eam, quæ
Nunc appellatur sapientia; quique per artem
Fuscibus e tantris vitam, tantique tenebris,
In tam tranquillo, & tam clara luce locavit.
Cunfer enim divina aliorum antiqua reperta.
Namque Ceres ferrat fruges, Liberque liquoris
Vivigeni latexem mortalibus intulisse;
Cum tamen his possit sine rebus vita manere:
Ut fama est aliquas etiam nunc vivere genteis.
At bene non poterat sine puro pectore vivi.
Quo magis hic merito nobis deus esse videtur:
Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis
Dulcia permulcent animos solatia vitæ.

Herculis antistare autem si facta putabis,
Longius a vera multo ratione ferere.
Quid Nemeus enim nobis nunc magnus hiarus
Ille leonis obest, & borrens Arcaeus fuit?
Denique quid Crete taurus, Lænaeque pestis
Hydra venenatis posset vallata colubis?
Quivæ tripeçtora tergemini vi Geryonai?

A a a a

Et

Et Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracen, Bistoniaeque plagas, atque Ionara propter,
Tantopere officerent nobis? uenique timende
Unguibz Arcadiae vinctures Stympbala colentes?
Aureaque Hesperidum servans fulgentia mala
Asper, acceba tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem? quid denique nesciet,
Propter Atlanteum litus, pelageque severa,
Quin neque noster adit quicquam, neque barbarus aude?
Cetera de genere hoc quæ sunt portenta peremta,
Si non victa forent, quid tandem viva nocerent?
Nil, et opinor: ita ad fatiatem terra ferarum
Nunc etiam sciat, & trepidum terrore repleta est
Per nemora ac montis magnos, silvasque profundas:
Quæ loca vitandi plerumque est nostra potestas.

At nisi purgatum est pectus, quæ prælia nobis,
Atque pericula tunc ingratis insinuamus?
Quantæ conficiunt hominem cupidinis acres
Sullicitum curæ? quantique perinde timores?
Quidve superbia, purities, petulantia, quantas
Efficiunt cladeis? quid luxus, desidieque?

Hæc igitur quæ cuncta subegerit, æs animaque
Expulerit dictis, non armis; nunc debeat
Hunc hominem numero divum dignari esse?
Cum bene præsertim multa, ac divinitus ipsis
Immortalibus de divis dæta fuerit,
Atque omnem rerum naturam pandere dictis.

Quousq; egn ingressus vestigia, nunc rationes
Persequor, ac doceo dictis, quo quæque creata
Fodere sint, in eo quom sit durare necessum:
Nec validas ævi valentes rescindere leges.
Quin genere in primis animi natura reperta est,
Nativo primum consistere corpore creta,
Nec posse incolum magnam durare per ævum:
Sed simulacra insere in hominis fallere mentem,
Cernere cum videamur eum, quem vita reliquit.

Quod superest, nunc me hæc rationis derulit ordo,
Ut tibi, mortali consistere corpore munum,
Naturamque simul, ratio reddenda sit, esse:
Et quibus ille modis congressus material
Fundarit terram, cælum, mare, sidera, solem,
Lunamque globum; tum quæ tellure animantes
Exsisterint, & quæ nullo sint tempore nata:
Quove modo genus humanum variare loquela
Ceperit inter se vesi per nomina rerum:
Et quibus ille modis divum metus insinuat
Pestora, terrarum qui in orbem sancta tuetur
Fana, lacus, lucos, aras, simulacraque divum.

Præterea, solis cursus, lunæque meatus
Expediam, quæ vi flectat natura gubernans:
Ne forte hic inter cælum, terramque reamur
Libera sponte sua cursus lustrare perenneis,
Munigera ad fruges augendas, atque animantibus:
Neve aliquis divum volvi ratione potemus.
Nam, bene qui didicere deos secarum agere ævum,
Si tamen interea mirantur quæ ratione
Quæque geri possint, præsertim rebus in illis,
Quæ supra caput ætheris cernantur in oris,
Rursus in antiquas referuntur religiones,
Et dominus acreis addiscunt, omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
Quid nequeat; finita potestas denique quoique
Quanam sit ratio, atque alte terminus hærens.

Quod superest, ne te in promissis plura moremur,
Principia, maria ac terras, cælumque tuere:
Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,

Tres species tam dissimiles, tria ralia texta,
Una dies dabit exitum: multoque per annos
Sustentata ruet moles & machina mundi.
Nec me animi fallit, quam res nova, miraque menti
Accidat, exitum n celi terræque futurum:
Et quam difficile id tibi sit pervenire dictis:
Ut sit, ubi insolitam tem adportes auribus ante,
Nec tamen hæc possis oculorum subdere visu,
Nec jacere indu manus, via qua munia fidei
Proxima fert humanum in pectus, templique mentis.
Sed tamen elabot dictis dabit ipsa fidem res
Forstian, & graviter terrarum motibus orbis
Omnia conquassari in parvo tempore cernes:
Quod procul a nobis flectat fortuna gubernans;
Et ratin potius quam res persuadeat ipsa,
Succidere hurrisono posse omnia victa fragne.

Qua prius aggrediar quam de fundere fata
Sanctius, & multo certâ ratione magis quam
Pythia, quæ tripode e Pæboi, lauroque profatur:
Multa tibi expediam doctis solatia dictis;
Religione referentem ne forte rearis,
Terras, & Solem, cælum, mare, sidera, Lunam,
Corporo divino debere æterna manere;
Proptereaque putes rita par esse Gigantum,
Pendere eos penas immani pro foret omnes,
Qui ratione sua disturbant mœnia mundi,
Præclarumque velint cæli restituisse solem,
Immortalia mortali sermone narrantes.
Quæ procul usque adeo divino ac numine dissent,
Inque deum numero hic rita indigna videri,
Notitiam potius præbere ut posse putentur,
Quid sit vitali mentis, sensusque remotum.
Quippe etiam non est cum quovis corpore ut esse
Pnsse animi natura putetur, consiliumque.
Sicut in æthere non arbor, nec in æquore falso
Nubes esse queunt, neque pisces vivere in arvis,
Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse:
Certum, ac dispositum est, ubi quidquid crearet, & insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola, neque a nervis, & sanguine longiter esse.
Hoc si posset enim, multum prius ipsa animi vis
In capite, aut bumeris, aut imis calcibus esse
Posset, & innasci quavis in parte soletet:
Tandem in eodem homine, atque in eodem vase maneret.
Quod quoniam nostro quoque constat corpore certum,
Dispositumque videtur, ubi esse, & crescere possit
Seorsum anima, atque animas: tanto magis insiciendum,
Totum posse extra corpus, formamque animalem
Patribus in glebis terrarum, aut Solis in igni,
Aut in aqua durare, aut altis ætheris oris.
Haud igitur constant divino prædita sensu,
Quandoquidem nequeunt vitaliter esse animata.

Illud item non est ut possis credere, sedes
Esse Deum sanctas in mundi partibus ullis.
Tenuis enim natura Deum, longaque remota
Sensibus a nostris, animi vi mente videtur.
Quæ quoniam manum tactum suffragit, & lectum,
Tactile nil nobis quod sit, contingere debet.
Tangere enim non quit, quod tangi non licet ipsum.
Quare etiam sedes quoque nostris tedibus esse
Dissimiles debent, tenues de corpore eorum.
Quæ tibi posterius largo sermone probabo.

Dicere porro, binumium causa vniuise parare
Præclaram mundi naturam, proptereaque
Id laudabile opus Divum laudare decere,
Æternamque putare, atque immortale futurum,

Nec

Nec fas esse, deum quod sit ratione verosta
 Gentibus humanis fondatum perpetuo ævo,
 Sollicitare suis illum de sedibus unquam,
 Nec verbis vexare, & ab ihm evertere somnam:
 Cetera de genere hoc adfingere, & addere, Memmi,
 Desipere est. quid enim immortalibus atque beatis
 Gratia nostra queat largiri emolumentum,
 Ut nostra quidquam causa gerere adgrediantur?
 Quidve novi potuit tanto post ante quietos
 Inlicere, ut cuperetur vitam mutare priorem?
 Nam gaudere novis rebus debere videtur,
 Cui veteres obfunt; sed, cui nil accidit ægri
 Tempore in antea, cum pulchre degeret ævum,
 Quid potuit novitatis amorem accendere tali?
 An, credo, in tenebris vita, ac mœore jacebat,
 Donec diluxit rerum genitalis origo?
 Quidve mali fuerat nobis non esse creatis?
 Natus enim debet, quicumque est, velle manere
 In vita, donec retineat blanda voluptas:
 Qui nunquam vero vitæ gustavit amorem,
 Nec fuit in numero, quod obest non esse creatum?

Exemplum porro gignendis rebus, & ipsa
 Mortis hominum, divis unde insita primum?
 Quid vellent facere ut scirent, animoque viderent?
 Quove modo est omnia vis cognita principiorum?
 Quidnam inter sese permutato ordine possent,
 Si non ipsa dedit speciem natore creandi?
 Namque ita multa modis multis primordia rerum
 Ex infinito jam tempore percita plagis,
 Ponderibusque suis conseruat concita ferri,
 Omnimodisque coire, atque omnia pertentare,
 Quæcumque inter se possint congressa creare,
 Ut non sit mirum si in tales disposituras
 Deciderunt quoque, & in tales venire meatus,
 Quolibet hæc rerum genitur non summa novando.

Quod si jam rerum ignorem primordia que sunt,
 Hoc tamen ex ipsis cæli rationibus ausim
 Confirmare, aliiisque ex rebus reddere multis,
 Nequaquam nobis divitiis esse paratam
 Naturam rerum; tanta fasti prædita culpa.

Principia, quantum cæli tegit imperus ingens,
 Inde avidam partem mores, silvæque ferarum
 Possidere, tenent tupes, vallesque paludes,
 Et mare, quod late terrarum diffinet oras.
 Inde duas porro prope partes fervidus ardor,
 Assiduusque geli casus mortalibus aufert.
 Quod superest arvi, tamen id natura (sua vi
 Sentibus obducit, ut vis humana resistat,
 Vitæ causa valido consueta bideot)
 Ingemere, & terram pressis proscindere aratris.
 Si non succundas vertentes vomere glebas,
 Terræque solum subigeotes cinis ad ortus;
 Sponte sua nequeant liquidas existere in autas.
 Et tamen ioterdum frugum quæstia labore,
 Cum jam per terras frugent, atque omnia florent;
 Aut nimis torret fervoribus ætheris sol,
 Aut subiti perimunt imbres, gelidæque proinx,
 Flabraq; ventorum violento turbine verant.

Præterea genus horrifera natura ferarum,
 Humanæ genti infestum, terræque marique,
 Cor alit, atque augeat? cor anni tempora morbos
 Apportant? quare mors immatura vagatur?

Tum porro puer, ut sævis projectus ab undis
 Navita, nodus humi jacet, infans, indigus omni
 Vitali auxilio, cum primum in lœminis oras
 Nixibus ex alvo matris natura profudit;

Vagituque locum logubri complet, ut æquum est,
 Cui tantum in vita restet transire malorum.
 At variz crescent pecudes, armenta, teræque:
 Nec crepitacula eis opus sunt, nec cuiquam adhibenda est
 Alimæ nutritrix blanda atque infausta loquela:
 Nec varias querunt velles pro tempore cæli.
 Denique non armis opus est, non motibus altris,
 Quæ sua tuteantur, quando omnibus omnia large
 Tellos ipsa parit, naturæque dædala rerum.

Principio, quoniam terræ corpus, & humor,
 Aurarumque leves animæ, calidique vapores,
 E quibus hæc rerum conficere summa videtur,
 Omnia nativo ac mortali corpore constant;
 Debet tota eadem mundi natura putari.
 Quippe etenim quoram parteis, & membra videmus
 Corpore nativo & mortalibus esse figoris;
 Hæc eadem ferme mortalia æternis esse,
 Et nativa simul, quapropter maxima mundi
 Cum videam membra, ac parteis confamta regiis;
 Scire licet, cæli quoque idem teræque fuisse
 Principale aliqod tempus, clademque futuram.

Illud in his rebus ne me arripuisse rearis,
 Memmi, quod terram, atque ignem mortalia sumfi
 Esse; oeq; humorem dubitavi, auræque perire;
 Atque eadem gigoi, rurisique angelcere dixi.

Principio, pars terræ nonnulla perulla
 Solibus assiduis, multa polfata pedum vi,
 Pulveris exhalat nebulam, oubeique volanteis,
 Quas validi toto dispergunt aere venti:
 Pars etiam glebarum ad dilavium revocat
 Imbribus, & ripas radentia flomina rotans.
 Præterea, pro parte sua quodcumque alid augeat,
 Roditur; & quoniam dabo procul esse videtur
 Omniparens, eadem rerum commune sepulcrum;
 Ergo terra tibi limatur, & aucta recrebit.

Quod superest, humore novo mare, flumina, fonteis
 Semper abundare, & latices manare peroneis,
 Nil opus est verbis, magnus decurfus aquarum
 Undique declarat: sed primum quidquid aquæ
 Tulit, in summaque sit, ut nihil humor abundet;
 Partim quod validi verrentes æquora venti
 Demouunt, tadiisque retexens ætheris Sol:
 Partim quod subter pet terras diditit omneis.
 Percolatur enim virus, retroque remanet
 Materies hominis, & ad caput amnis omnis
 Convenit; inde super terras stuit agmine dulci,
 Qua via secta semel liquido pede detulit undas.

Aera non igitur dicam, qol corpore toto
 Innumerabiliter pevas motatur io horas.
 Semper enim quodcumque fluit de rebus, id omne
 Aeris in magnum ferrat mare: qui nisi contra
 Corpora retribuat rebus, recreetque fluentes,
 Omnia jam resoluta forent, & in aera versa.
 Haud igitur cessat gigni de rebus, & in res
 Recidere assidue, quoniam fluere omnia constat.

Largus item liquidi fons luminis, ætheris sol
 Inrigat assidue cælum candore recenti,
 Suppeditaque novo confestim lumine lumen.
 Nam primum quidquid fulgoris disperit eii,
 Quocumque accidit: id licet hinc cognoscere possis;
 Quod simul ac primum nubes succedere soli
 Cœpere, & radios inter quasi rumpere locis,
 Extemplo inferior pars horum disperit omnis,
 Terræque inambratur, qua nimbi cumque feruntur;
 Ut nolsas splendore novo res semper egere,
 Et primum jactum fulguris quemque perire;

Et Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracen, Bistuniaeque plagas, atque Iliara propter,
Tantopere officere nobis? unicuique timende
Unguibus Arcadiz volucres Stympbala calentes?
Aureaque Hesperidum fervens fulgentia mala
Asper, acerbæ tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus flispen? quid denique obesset,
Propter Atlantæum litus, pelagique severa,
Quo neque noster adit quisquam, neque barbarus audet?
Cetera de genere hoc quæ sunt portenta peremta,
Si non victa fuerint, quid tandem vira nocerent?
Nil, ut opinor: ita ad satietatem terra ferarum
Nunc etiam sciat, & trepido terrore repleta est
Per nemora ac montes magnos, silvasque profundas:

Quæ loca vitandis plerumque est nostra potestas.
At nisi purgatum est pectus, quæ prælia nobis,
Atque pericula tunc ingratissimum infirmum?
Quantas conficiunt hominem cuppelinis acres
Solicitem curæ? quantique perinde timores?
Quidve superbia, spurcietes, petulantia, quantas
Efficiunt cladeis? quid lusus, desidiaque?

Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animoque
Expulerit dictis, non armis; nonne decebit,
Hunc hominem numero divum dignatur esse?
Cum bene præsertim multa, ac divinitus ipsis
Immortalibus de divis dare dicta fuerit,
Atque omnem rerum naturam pandere dictis.

Quoties ego ingressus vestigia, nunc rationes
Persequor, ac doceo dictis, quo quæque creata
Fondere sint, io eo quam sit durare necessum:
Nec validas ævi valeant rescindere leges.
Quo genere in primis animi natura reperta est,
Nativo primùm consistere corpore creta,
Nec posse incolamus magnum durare per ævum:
Sed simulacra solere io lomis fallere mentem,
Cernere cum videamur eum, quem vita reliquit.

Quod superest, nunc me hæc ratioque desulit ordo,
Ut mihi, mortali consistere corpore mundum,
Nativamque simul, ratio reddenda sit, esse:
Et quibus ille modis congressus material
Fundarit terram, cælum, mare, fœta, solem,
Lunæque globum; tum qua tellure animantes
Existerint, & que nullo sint tempore nazæ:
Quove modo genus humanum variante loquela
Ceperit inter se vici per nomina rerum:
Et quibus ille modis divum metus insinuarit
Pectora, terrarum qui io orbi sancta tuetur
Fana, lacus, vales, aras, simulacraque divum.

Præterea, folis cursus, namque meatus
Expediam, qua vi flectat natura gubernans:
Ne forte hic inter cælum, terramque reamur
Libera sponte sua cursus lustrare perennis,
Muniger ad fruges augendas, atque animantes:
Neve aliquas divum volvi ratione potemus.
Nam, bene qui didicere deos securum agere ævum,
Si tamen interea mirantur qua ratione
Quæque geri possint, præsertim sebus in illis,
Quæ supæta caput ætheris commutat in oris;
Rursus in antiquas referuntur religiones,
Et dominos acres adificunt, omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
Quid nequeat; finita potestas denique quousque
Quoniam sit ratione, atque alte terminus hærens.
Quod superest, ne te in promissis plura moremur,
Principio, naria ac terras, cælumque tuere:
Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,

Tres species tam dissimiles, tria talia tereta,
Una dies dabit exitio: multæque per annos
Sultentata ruet moles & machina mundi.
Nec me animi fallit, quam res nova, miraque menti
Accidat, exitio n cæli terræque futurum:
Et quam difficile id mihi sit pervenire dictis:
Ut sit, ubi insolitum tem adportes auribus ante,
Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu,
Nec jacere indu manus, via qua monita fidei
Proxima fert humanum in pectus, templaque mentis.
Sed tamen et labor: dictis dabit ipsa fidem res
Forsitan, & graviter terrarum moribus oris
Omnia conquassari in parvo tempore cernes:
Quod procul a nobis flectat fortuna gubernans;
Et ratio potius quam res persuadeat ipsa,
Succidere horrifono posse omoia vixta fragore.

Qua prius aggrediar quam de re fundere fara
Sanctius, & multo certa ratione magis quam
Pythia, quæ tripode & Phœbi, lauroque profatur:
Multa tibi expediam doctis solatia dictis;
Religione refrenatus non forte rearis,
Terras, & Solem, cælum, mare, sidera, Lunam,
Corporè divino debere æterna manere;
Propterea quæ pates ritu par esse Gigantum,
Pendete eos pomas immani pro scelere omnes,
Qui ratione sua disturbant moria mundi,
Præclarumque velint cæli refluere solem,
Immortalia mortali sermone notantes.

Quæ procul effat adeo divum ac numine distent,
Inque deum numero sic sint indigna videri,
Notitiam potius præbere ut posse putentur,
Quid sit vitali motu, sensuque remotum.
Quippe etenim non est cum quovis corpore ut esse
Posse animi natura putem, consiliumque.
Sicut in æthere non arbor, nec in æquore falso
Nubes esse queunt, neque pices vitæ in arvis,
Nec cruor in lignis, nec laxis succus inesse:
Cerrum, ac dispositum est, ubi quidquid creascit, & inest.
Sic animi natura nequit quovis corpore oriri
Sula, neque a pervis, & sanguine longiter esse.
Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi vis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
Posset, & inausci quavis in parte foret:
Tandem in eodem humine, atque in eodem vase maneret.
Quod quoniam nostro quoque consistat corpore cærum,
Dispositumque videtur, ubi esse, & crescere possit
Scorum anima, atque animas: tanto magis insiciendum,
Totum posse extra corpus, formamque animale
Partibus in glebis terrarum, aut Solis in igni,
Aut in aqua durare, aut altis ætheris oris.
Haud igitur constant divino prædita sensu,
Quandoquidem nequeunt vitaliter esse animata.

Illud item non est ut possis credere, sedes
Esse Deum sanctas in mundi partibus ullis.
Tenuis enim natura Deum, longæque remota
Sensibus a nostris, animi vix mente videtur.
Quæ quoniam manuum tactum fustigit, & idem,
Tactile nil nobis quod sit, contingere debet.
Tangere enim vix quis, quod rangi non licet ipsum.
Quare itaque sedes quoque nostris ledibus esse
Difficiles debent, tenues de corpore eorum.

Quæ tibi posterius largo sermone probabo.
Dicere porro, hominum causa voluisse parare
Præclarum mundi naturam, propterea quæ
Id laudabile opus Divum laudare decere,
Æternumque putare, atque immortale iustum,
Nec

Nec fas esse, deum quod sit ratione versata
 Gentibus humanis fœdantem perpetuo ævo,
 Sollicitare suis illum de sedibus umquam;
 Nec verbis vexare, & ab inno evolvere summam:
 Cetera de quod bono addingere, & addere, Memmi,
 Delipere est. quid enim immortalibus atque beatis
 Gracia nostra queat largiri emolumentum?
 Ut nostra quidquam causa gerere adgrediantur?
 Quidve novi poterit tanto post ante quietos
 Illicite, ut cuperent vitam mutare priorem?
 Nam gaudere navis rebus debere videtur,
 Cui veteres obfunt; sed, cui nil accidit ægri
 Tempore in antræcho, cum pulchre degeret ævum,
 Quid potuit novitatis amorem accendere tali?
 An, credo, in tenebris vitam, ac merore jacebat,
 Donec diluxit rerum genitalis origo?
 Quidve mali fuerat nobis non esse creatis?
 Natus enim debet, quicumque est, velle manere
 In vita, donec retinebit blanda voluptas:
 Qui namquam vero vitæ gustavit amorem,
 Nec fuit in numero, quid obest non esse creatum?
 Exemplum porro gignendis rebus, & ipsa
 Munities hominum, divis unde insita primum?
 Quid vellent facere ut scirent, animoque viderent?
 Quove modo est umquam vis cognita principiorum?
 Quidnam inter sese permutato ordine possent,
 Si non ipsa dedit specimen natura creandi?
 Namque ita multa modis multis primordia rerum
 Ex infinito jam tempore percita plagis,
 Ponderibusque suis consenserunt concita ferri,
 Omnimodique coire, atque omnia pertentare,
 Quæcumque inter se possint congressa creare,
 Ut non sit mirum si in talis disposituras
 Deciderant quoque, & in talis venire meatus,
 Quolibet hæc rerum genitur nunc summa novando.
 Quod si jam terram ignorem primordia quæ sunt,
 Hoc tamen ex ipsis cæli rationibus ansim
 Confirmare, aliiisque ex rebus reddere multis,
 Nequaquam nobis divinitus esse paratam
 Naturam rerum; tanta sit prædita culpa.
 Principio, quantum cæli tegit imperus ingens,
 Inde avidam partem montes, silvæque ferarum
 Possedere, tenent rupes, vallesque paludes,
 Et mare, quod late terrarum distinet oras.
 Inde duas porro piope partis fervidus ardor,
 Assiduusque gelli casus mortalibus aufert.
 Quod superest arvi, tamen id natura sua vi
 Sentibus obducit, nil vis humana resistat,
 Vitæ causa valido consuetæ bident
 Ingemere, & terram pressis profundè aratris.
 Si non fecundas verentes vomere glebas,
 Terræque solum subigentes cinis ad ortus;
 Sponte sua nequeant liquidas exsistere in auras.
 Et tamen interdum magno quæsitæ labore,
 Cum jam per terras frontem, atque omnia florent;
 Aut nimis torret fervoribus ætheris sol,
 Aut subito perimant imbres, gelidæque pruinz,
 Flubraque ventorum violento turbine verant.
 Præterea genus horridum natura ferarum,
 Humanæ genti infestum, terræque marique,
 Car alit, atque auget? cur anni tempore morbos
 Apponant? quare mors immatura vagatur?
 Tum porro puer, ut fævis prociectus ab undis
 Navira, nudas bumi jacet, infans, indigus omni
 Vitali auxilio, cum primum in luminis oras
 Nixibus ex alvo matris natura profudit;

Vagiturque locum lagubri complet, ut æquum est,
 Cui tantum in vita restet transire inalturam.
 At variæ crescent pecudes, armenta, terrene:
 Nec crepitacula eis opus sunt, nec eniquam adhibenda est
 Alimæ nutritica blanda arce infracta loquela:
 Nec varias querant velles pro tempore cæli.
 Denique non armis opus est, non moribus altis,
 Quæ sua tuteant, quando omnibus omnia large
 Tellus ipsa parit, naturæque dædala rerum.
 Principio, quoniam terræ corpus, & humor,
 Aurarumque leves animæ, calidique vapores,
 Et quibus hæc rerum consistere summa videtur,
 Omnia navio ac mortali corpore constant;
 Debet tota eadem mundi natura putari.
 Quippe etenim quorum parteis, & membra videmus
 Corpore navio & mortalibus esse figuris;
 Hæc eadem ferme mortalia cernimus esse,
 Et navia simul, quapropter maxima mundi
 Cum videam membra, ac parteis consensua regioni;
 Scire licet, cæli quoque idem terræque fuisse
 Principale aliquod tempus, clademque futuram.
 Illud in his rebus ne me arripuisse rearis,
 Memmi, quod terram, atque ignem mortalia sumis
 Esse; neque bumorem dubitavi, auræque perire;
 Atque eadem gigni, rursumque augescere dixi.
 Principio, pars terræ nonnulla perusta
 Solibus assiduis, multa pulsatæ pedum vi,
 Pulveris exhalat nebulam, nubefque volanteis,
 Quas validi roto dispergunt aere venti:
 Pars etiam glebarum ad diluvium revocatur
 Imbribus, & ripas radentia flumina rodat.
 Præterea, pro parte sua quodcumque alid auget,
 Roditur: & quoniam dubio procul esse videtur
 Omnipares, eadem rerum commune sepulcrum;
 Ergo terra tibi limatur, & aucta creescit.
 Quod superest, humore novo maris, flumina, fœntes
 Semper abundare, & latices manare peraneis,
 Nil opus est verbis, magnus decursus aquarum
 Undique declarat: sed primum quidquid aquæ
 Tollitur, in summaque sit, ut nihil humor abundet;
 Partim quod validi verentes æquora venti
 Deminaunt, radiisque retexens ætherius Sol:
 Partim quod subter per terras diditur omneis.
 Percolatur enim viras, retroque remanet
 Materies humoris, & ad caput amnibus omnis
 Convenit; inde super terras fluit agmine dulci,
 Qua via fœsta semel liquido pede derulit undas.
 Aera nunc igitur dicam, qui corpore toto
 Innumerabiliter privas mutatur in boras.
 Semper enim quodcumque fluit de rebus, id omne
 Aeris in magnum fertur mare: qui nisi contra
 Corpora terribus rebus, recroetque fluentes,
 Omnia jam resoluta forent, & in aera versa.
 Haud igitur cessat gigni de rebus, & in res
 Recidere assidue, quoniam flores omnia constat.
 Largus item liquidus fons luminis, ætherius sol
 Inrigat assidue cælum candore rocenti,
 Suppeditatque novo confestim lumine lumen.
 Nam primum quidquid fulgoris disperit eii,
 Quocumque accidit: id licet hinc cognoscere possis,
 Quod simul ac primum nubes succedere solis
 Cœpere, & radius inter quasi rumpere lucis,
 Exemplo inferior pars horum disperit omnis,
 Terræque inambatur, qua nimbi cumque feruntur,
 Ut noicas splendore novo res semper egere,
 Et primum jactum fulgoris quemque perire;

Nec ratione alia res posse in sole videri,
Perpetuo ni suppediret lucis caput ipsam.
Quin etiam nocturna tibi, terrestria que sunt,
Lamina, pendentes lychni, clareque coracis
Fulgoribus pingues multa caligine tædæ,
Consimili properant ratione, ardore ministro,
Suppedite novam lumen, tremere ignibus instant;
Instant, nec loca sua inter quas rupta relinquit:
Ulique adeo properanter ab omnibus ignibus ejus
Exitum celeri toleratur origine flammæ.
Sic igitur, Solem, Lunam, Stellisque putandum
Ex alio atque alia lucem jactare suborto,
Et primum quidquid flammæ perdere semper;
Inviolabilia hæc ne credas forte vigere.

Denique non lapides quoque vinci cernis ab ævo?
Non altis turres ruere, & putrescere saxa?
Non delubra Deum, simulacraque fessa fatisci?
Nec sanctum nomen fusi protolere finis
Passe? neque adversus naturæ fœdera niti?
Denique non monumenta virum dilapsa videmus
Cedere proporro, subitoque insensere casu?
Non ruere avolsis siles a montibus altis,
Nec validas ævi vires perferre, panque
Finit? neque enim caderent avolsa repente,
Ex infinito quæ tempore pertollerassent
Omnia tormenta ætatis privata fragore.

Denique jam tueri hoc circum, supraque, quod omnem
Coninet amplexu terram; quod procreat ex se
Omnia (quod quidam memoraunt) recipite peremta:
Totum nativum mortali corpore conlat.
Nam quodcumque alias ex se res auget, alique,
Dinivni debet, recreari cum recipit res.

Præterea, si nulla fuit genitilis origo
Terræ & cæli, semperque æterna fuere:
Cur superba bellum Thebanum, & tunera Trojæ,
Non alias alii quoque res cecidere poetæ?
Quo tot facta virum toties cecidere? nec aliquam
Æternis famæ monumentis infusa florent?

Verum, ut opinor, habet novissam summam, recentisque
Natura est mundi, neque pridem exordia cepit.
Quare etiam quædam nunc artes expoliuntur,
Nunc etiam augescunt: nunc addita navigiis sunt
Multa: modo organici melicos peperere sonores.
Denique natura hæc rerum, ratioque reperta est
Nuper, & hanc primus cumprimis ipse repertus
Nunc ego sum, in patriis qui possim vertere voces.

Quod si forte fuisse antehac eadem omnia credis;
Sed perisse hominum torrenti sacra vapore,
Aut cecidisse urbes magno vexamine mundi,
Aut ex imbrebus assiduis exisse rapaces
Per terras amnes, atque oppida cooperuisse:
Tanto quippe oxigis visus lætare necesse est,
Exitum quoque terræ, cælique futurum.
Nam cum res tantis morbis tantisque periculis
Tentarentur, ibi si tristiter incubuisset
Causa, darent late cladem, magnæque ruinas:
Nec ratione alia mortales esse videmus
Inrer nos, nisi quod morbis ægritudinis lisdem,
Atque illi, quos a vita natura removet.

Præterea, quæcumque manent æterna, necesse est,
Aut quæ sunt solido cum corpore, respuere ictus,
Nec penetrare pati tibi quidquam, quod quæ arctas
Difficiliare intus partem, ut materialia
Corpora sunt, quorum naturam offendimus ante:
Aut ideo durare ætatem posse per omnem,
Plagarum quia sunt experientia. sicut inane est,

Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:
Aut etiam, quia nulla loci sit copia circum,
Quo quasi res possint discedere, dissolvique:
Sicut lummarum fumina est æterna, neque extra
Quis locus est, quo dissiliat; neque corpora sunt, quæ
Possint incutere, & valida dissolvere plaga.
At neque, uti docui, solido cum corpore mundi
Natura est, quoniam admittum est in rebus inane:
Nec tamen est ut inane: neque autem corpora desunt,
Ex infinito quæ possint forte coorta
Prorueri hanc rerum violento turbine summam,
Aut aliam quamvis cladem importare pericli.
Nec porro natura loci, spatiumque profundi
Deficit, exspergi quo possint mœnia mundi,
Aut alia quavis possint vi pulsa perire,
Haud igitur leti præclusa est janua cælo,
Nec soli, terræque, nec altis æquoris undis;
Sed pater immanni, & vasto respectu hiati.
Quare etiam nativa necessum est conficere
Hæc eadem: neque enim, mortali corpore quæ sunt,
Ex infinito jam tempore adhuc potissent
Immensi validas ævi continere vires.

Denique tantopere inter se cum maxima mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello;
Nonne vides aliquam longi certaminis ollis
Posse dari finem? vel cum soli, & vapor omnis
Omnibus epotis humoribus exasperant,
Quod facere ludent, neque adhuc coacta partantur:
Tantum suppediant amnes, utroque minantur
Omnia diluviare ex alto gurgite ponti:
Nequidquam; quoniam verterent æquora venti
Demineant, radiisque retequant ætheris sol;
Et siccare prius confidunt omnia posse,
Quam liquor incipit possit contingere finem.
Tantum spirantes æquæ certamine bellum
Magnis de rebus inter se cernere certant:
Cum semel in terra fuerit superantior ignis,
Et semel, ut fama est, humor regnarit in arvis.
Ignis enim superavit, & amens multa perussit,
Avia cum Phaethonta rapax vis Solis equorum
Æthere raptavit toto, terræque per omnes.
At pater omnipotens ira tum percitus acri
Magnanimam Phaethonta repenti fulminis ictu
Deturbavit equis in terram; Solque cadenti
Obvius æternam suscepit lampada mundi,
Disiectosque redegit equos, junxitque tremantis:
Inde suum per iter recreavit cuncta gubernans;
Scilicet, ut veteres Grajum cecinerit poetæ.
Quod procul a vera est animi ratione repulsum.
Ignis enim superare potest, ubi materialia
Ex infinito vires corpora plura coorta:
Inde cadunt vires aliqua ratione revivæ,
Aut percutiunt res exulta torrentibus arvis.
Humor item quondam cepit superare coortus,
Ut fama est hominum, multas quando obruit urbes;
Inde ubi vis aliqua ratione avera recessit,
Ex infinito fuerat quæcumque coorta,
Confluerant imbres, & flumina vim minuerunt.

Sed quibus ille inodis connectis materialia
Fundant cælum, ac terram, pontique profunda,
Solisque & Lunæ cursus, ex ordine ponam.
Nam certe neque consilio primordia rerum
Ordine se quæque, atque sagaci mente locantur:
Nec, quos quæque darent motus, pepigere profecto:
Sed quia multa modis multis primordia rerum
Ex infinito jam tempore percipit plagi;

Ponderibusque suis conseruant concita ferri,
 Omnimodique coire, atque omnia pertentare,
 Quæcumque inter se possent cingredia creare;
 Propterea fit, uti magnum volgata per ævum,
 Omnigenos cœtus & motus expeririūdo,
 Tandem ea conveniant, quæ ut convenere, repente
 Magnarum rerum fiant exordia sæpe.
 Terri, maris, & cæli, generisque animantium.
 Hic neque tum solis rota cerni lumine largo
 Altivola poterat, neque magni sidera mundi,
 Nec mare, nec cælum, nec denique terra, neque aer,
 Nec similis nostris rebus res ulla videri:
 Sed nova tempestas quidam, moleste coorta.
 Diffugere inde loci partes cœpere, paræque
 Tum paribus jungi res, & discludere mundum,
 Membraque dividere, & magnas disponere partes
 Omnigenis e principis, discordia quorum
 Intervalla, vias, conexus, pondera, plagas,
 Concurfus, motus turbabat, prælia miscens,
 Propter dissimiles formas, varialque figuras;
 Quod non omnia sic poterant conjuncta manere,
 Nec mutas inter sese dare convenientes:
 Hoc est a terris altum fecerunt cælum,
 Et seorsum mare uti secreto humore pateret,
 Seorsim item pori, secretaque ætheris ignes.
 Quippe etenim primum terræ corpora quæque,
 Propterea quod erant gravia, & perplexa, coibant,
 In medioque imas capiebant omnia sedes:
 Quæ quanto magis inter se perplexa coibant,
 Tam magis expressere ea, quæ mare, sidera, solem,
 Lunamque efficerent, & magni mœnia mundi.
 Omnia enim magis hæc & levius atque rotundis
 Seminibus, multoque minoribus sunt elementis,
 Quam tellus: ideo per rara foramina terræ
 Partibus erumpens primus se sustulit æther
 Signifer, & multos secum levius absulit igneis:
 Non alia longe ratione, ac sæpe videmus,
 Aurea cum primum gemmantis rore per herbas
 Matutina rubent radiati lumina solis,
 Exhalantque lacus nebulam, fluviique perennes;
 Ipsa quoque interdum tellus fumare videtur:
 Omnia quæ sursum cum conciliantur in alto,
 Corpore concreto subtexunt nubila cælum.
 Sic igitur tum se levius, ac diffusilis æther
 Corpore concreto circumdatus undique sepit,
 Et late diffusus in omnes undique partes,
 Omnia sic avido complexu cetera sepit.
 Hunc exordia sunt Solis Lunæque secuta;
 Inter utroque globi quorum vertuntur in auris:
 Quæ neque terra sibi addidit, neque maximus æther;
 Quod nec tam fuerint gravia, ut depressa foderent;
 Nec levia, ut possent per summam labi oras:
 Et tamen inter utroque ita sunt, ut corpora viva
 Verferent, & partes ut mundi totius essent.
 Quod genus in nobis quædam licet in statione
 Membra manere, tamen cum fiat ea, quæ novæventur.
 His igitur rebus retractis, terra repente,
 Maxima quæ nunc se ponti plaga cæcula tendit,
 Succidit, & falso sustulit gurgite fossas:
 Inque dies quanto circum magis ætheris æstus,
 Et radii Solis cogeant undique terram,
 Verberibus crebris extrema ad limina apertam,
 In medio nî propulsâ suo condensâ coiret:
 Tam magis expressus salisus de corpore sudor
 Augebat mare manando, campisque natantibus:
 Et tanto magis illa foras elapsa volabant

Corpora multa vaporis, & aeris, atque cæli
 Denuebant procal a terris fulgentia templa:
 Sidebant campi, credebant montibus alris
 Alcenfus: neque enim poterant subdigne saxa,
 Nec pariter tantumdem omnes succumbere partes.
 Sic igitur terræ concreto corpore pondus
 Confluit, atque omnis mundi quasi limus in imum
 Confluxit gravis, & subdidit funditus, ut fex.
 Inde mare, inde aer, inde æther ignifer ipse.
 Corporibus liquidis sunt omnia para relicta;
 Et leviora aliis alia: & liquidissimus æther,
 Atque levissimus aeris super infulsit auras;
 Nec liquidum corpus turbantibus aeris auris
 Commicet: sinit hæc violentis omnia ventis
 Turbinibus: sinit incertis turbare procellis.
 Ipse suos igneis certo flect impete labens.
 Nam modice fluere, atque uno posse æthera nifu,
 Significat ponti mare, certo quod fuit æstus,
 Unum labendi consuevas usque tenorem.
 Motibus astrorum nunc quæ sit causa, canamus.
 Principio; magnas calli si vertitur orbis,
 Ex utraque polum parti premere aera nobis
 Dicendum est, extraque tenere, & claudere utrumque;
 Inde alium supra fluere, atque intendere eodem,
 Quo volentia micant ætheri sidera mundi:
 Alit alium subter, contra qui subvehar orbem:
 Ut flavios versare rotas, atque haustila videmus.
 Et etiam quoque, uti possit cælum omne manere
 In statione, tamen cum lucida signa serantur:
 Sive quod inclusi rapidi sunt ætheris æstus,
 Quærentesque viam circumversatur, & ignes
 Passim per cælum voluunt se immantia templa:
 Sive aliunde fluens alicunde extrinsecus aer
 Versat agens ignis: sive ipsi serpente possunt,
 Quo cunctique cibos vocat, atque invitat cunctis,
 Flamme per cælum pascuntis corpora passim.
 Nam quid in hoc mundo sit eorum, ponere certum
 Difficile est: sed quid possit, siatque per Omne
 In variis mundis varia ratione creatis,
 Id doceo; pluresque sequor disponere causas
 Motibus astrorum, quæ possint esse per Omne.
 E quibus una tamen sit & hæc quoque causa necesse est,
 Quæ veget motum signis: sed quæ sit earum
 Præcipere, haudquaquam est pederentim progredientis.
 Terraque ut in media mundi regione quiescat,
 Evanescere paulatim & decreverit pondus
 Convenit: atque aliam naturam subter habere
 Ex ineunte ævo conjunctam, atque unitam aptam
 Partibus aeris mundi, quibus inlita fidit.
 Propterea non est oneri, neque deprimit auras:
 Et sua cuique homini nullo tant pondere membra:
 Nec caput est nostri collo, nec denique totum
 Corporis in pedibus pondus sentimus inesse.
 At quæcumque foris veniunt, impollaque nobis
 Pondera sunt, ledunt petuulito sæpe minora:
 Usque adeo magni refert, cui quæ adiacet res.
 Sic igitur tellus non est aliena repente
 Adlata, atque auris aliunde objecta alienis:
 Sed pariter prima concepta ab origine mundi,
 Cæteraque pars ejus, quasi nobis membra, videtur,
 Præterea grandi tonitru concussa repente
 Terra, supra se quæ sunt, concussit omnia motu:
 Quod facere haud ulla posset ratione, nisi esset
 Partibus aeris mundi, & quoque revincta.
 Nam communibus inter se radicibus herent
 Ex ineunte ævo conjuncta, atque unitæ aptæ.

Nonne

Nonne vides etiam, quam magno pondere nobis
Suffineat corpus tenuissima vis animai,
Propterea quia tam conjuncta, atque uniter apta est?
Denique jam saltu pernici tollere corpus
Quis potis est, nisi vis animae, quae membra gubernat?
Jamne vides quanta tenis natura valere
Possit, ubi est conjuncta gravi cum corpore, ut aer
Conjunctus terris, & nobis est animi vis?

Nec nimio solis major rota, nec minor ardor
Esse potest, nostris quam sensibus esse videtur.
Nam quibus & spatii cumque ignes lumina possunt
Adjicere, & calidant membris adflare vaporem,
Illa ipsa intervalla nihil de corpore limant
Flammaram, nihil ad speciem est contractior ignis.
Proinde calor quoniam solis, lumenque profusum
Pervenit nostris ad sensus, & loca tingunt:
Forma quoque hinc solis debet, solumque videtur,
Nil adeo ut possis plus, aut minus addere vere.

Lunaque sive nostro fertur loca lumine illustrans,
Sive suam proprio jaclat de corpore lucem,
Quidquid id est, nihil fertur majore figura,
Quam, nostris oculis quam cernimus, esse videtur.
Nam prius omnia, quae longo remota tuemur
Aera per multum specie confusa videntur,
Quam minimum solum: quapropter luna necesse est,
Quandoquidem clarum speciem, certamque figuram
Praebet, ut est oris extremis cumque notata,
Quanta haec cumque fuerit, tanta hinc videatur in alto.

Postremo, quoscunque vides hinc aetheris igneis,
(Quandoquidem, quoscunque in terris cernimus igneis,
Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum,
Perparvum quiddam loterum mutare videntur
Alterutram in partem solum, cum longius absint,)
Scire licet, perquam pauxillo posse minores
Esse, vel exigua majores parte, brevique.

Illud item non est mirandum, quia ratione
Tantulus ille quae tantum sol mittre lumen,
Quod maria, ac terras omnes, calumque rigando
Complex, & calido perfundit cuncta vapore.
Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
Largissimum fontem scateret, atque erumpere flumen
Ex omni mundo, quo sic elementa vaporis
Undique conveniunt, & sic conjunctus eorum
Confluit, ex uno capite hic ut profuatur ardor.
Nonne vides etiam, quam late parvus aquai
Prata riget fons interdum, campisque redundet?
Est etiam quoque uti non magno solis ab igni
Aera percipiat calidis fervoribus ardor,
Opportunus ita est si forte, & idoneus aer,
Ut quae accendi parvis ardoribus ictus:
Quod genus interdum fegetes stipulamque videmus
Accipere es una scintilla incendia passim,
Foris & rosea sul alre lampade lucens
Possideat multum caris fervoribus ignem
Circum se, nullo qui fit fulgure notatus,
Aetherum ut tantum radiorum exaerget ictum.

Nec ratio solis simplex, nec certa patefcit,
Quo pacto aetheris & partibus, Aegocerotis
Brumaleis adeat flexus, atque inde revertens
Caneperis ut verrat metas se ad solstitiales:
Lunaque mensibus id spatium videatur obire,
Annua sol in quo consumit tempora cursum
Non, inquam, simplex his rebus reddita causa est.
Nam fieri vel cuncti primis id posse videtur,
Democriti quod sancta viri sententia ponit:
Quanto quaque magis sint terrarum sidera propter,

Tanto posse minus cum celi turbine ferri.
Evanescente enim rapidas illius, & acreis
Imminui subter vires, ideoque relinquere
Pauletim solem cum posterioribus signis,
Inferior multo quod sit, quam fervida signa:
Et magis hoc lunam, & quanto demissior ejus
Cursus abest procul a caelo, terrisque propinquat,
Tanto posse minus cum signis tendere cursum.
Flaccidiore etiam quanto jam turbine fertur
Inferior quam sol, tanto magis omnia signa
Hanc adipiscuntur, circum, praeterque feruntur.
Propterea sit, ut haec ad signum quodque reverti
Mobilis videatur, ad banc quia signa revolvunt.
Fit quoque ut e mundi tranverberis partibus aer
Alternis certo fluere alter tempore possit,
Qui quae aetheris solis detruere signis
Brumaleis usque ad flexus, gelidumque rigorem;
Et qui rejiciat gelidis a frigoris umbris
Aetheris usque in partem, & fervida signa.
Et ratione pari lunam, stellasque putandum est,
Quae volunt magnos in magnis orbitibus annos,
Aetheris posse alternis a partibus ire.
Nonne vides etiam diversis nubila ventis
Diverfas ire in partes, inferna superna?
Qui minus illa quaeam per magnos aetheris orbes
Aetheris inter se diversis sidera ferri?

At non obruit iogeni caligine terras,
Aut ubi de longu cursu sol extime celi
Impulsi, atque fluxus effluvit languidus igneis,
Concussos iter, & labelatos aere multo:
Aut quia sub terras cursum convertere cogit
Vis eadem, supera terras quae pertulit orbem.

Tempore item certo roseam Marura per oras
Aetheris auroram deserit, & lumina pandit,
Aut quia sol idem sub terras ille revertens
Anticipat caelum radiis accendere tentans:
Aut quia conveniunt ignes, & semina multa
Confluere ardoris confluunt tempore certo,
Quae faciunt solis nova semper lumina gigni.
Quod genus Idaeis fama est & montibus altis
Dispersos igneis orienti lumine cerni:
Inde coitae globum quasi in unum, & conficere orbem.

Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Esse, quod hac ignis nam certo tempore possint
Semina conficere, & solis reparare nitorem.
Multa videmus enim, certo quae tempore sunt
Omnibus in rebus: florescunt tempore certo
Arbuta, & certo dimittunt tempore florem.
Nec minus in certo dentis cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubescere velle,
Est pariter mollem malis demittere barbam.
Fulmina postremo,nix, imbres, nubila, venti,
Non nimis incertis sunt in partibus anni.
Namque ubi sic fuerunt causarum esordia prima,
Atque uti res mundi cecidere ab origine prima,
Consequa natura est jam rerum es ordine certo.

Creverit itemque dies licet, & tabescere nocteis,
Et minui lucem, cum sumam angustia nodis:
Aut quia sol idem sub terras, atque superne,
Imparibus currens amplexibus aetheris uras
Partis, & in partes non æquas dividit orbem:
Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit
Ejus in adversa tanto plus parte relatus,
Donec ad id signum cuncti pervenit, ubi anni
Nodus nocturnas exeat levis umbras.
Nam medio cursum status aequibon, & austeri,

Diffinet æquum cælum discrimine metas,
 Propter signiferi posturam totius orbis;
 Anna sol in quo contundit tempora serpens,
 Obliquæ terras, & cælum lumine lustrans:
 Ut ratio declarat eorum, qui loca cæli
 Omnia dispositis signis ornata notarunt.
 Aut quia crassior est certis in partibus aer,
 Sub tertis ideo tremulum jubar hæsit ignis,
 Nec penetrare potest facile atque emergere ad ortus.
 Propterea noctes hiberno tempore longæ
 Cessant, dum veniat radiatum solisq; diei.
 Aut etiam, quia sic alternis partibus anni
 Tardius & citius confuerunt confluere ignes,
 Qui faciunt solem certa de surgere parte.
 Luna potest fulis radiis petuclia nitere,
 Inque dies majus lumen converterte vobis
 Ad speciem, quantum solis fecedit ab orbe,
 Donicum eum contra pleno bene lumine fulsit,
 Atque oriens obitus ejus super edita vidit:
 Debet item, quanto propius jam solis ad ignem
 Labitur ex alia signorum parte per orbem:
 Ut faciunt, lunam qui fugant esse pilæ
 Consimilem, cursuque viam sub fale tenere:
 Propterea fit uti videantur dicere nitere.
 Est etiam quoque uti proprio cum lumine possit
 Volvitur, & varias splendoris reddere formas.
 Corpus enim licet esse aliud, quod fertur, & ona
 Labitur omnimodis occultans officinæque,
 Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.
 Versarique potest, globus ut, si forte, pilæ
 Dimidia ex parti candenti lumine tinctus,
 Versandoque globum variantis edere sursum,
 Donicum eam partem, quæcumque est ignibus aucta,
 Ad speciem vertit nobis, oculisque pateatis:
 Inde minutatim retræ contorquet, & aufert
 Lociferam partem glomerantis, atque pilæ:
 Ut Babylonica Chaldaæ doctrina resurans
 Astrologorum artem contra convincere tendit:
 Proinde quasi fieri nequeat, quod pugnat uterque,
 Aut minus hoc illo fit cur amplectitur ausu.
 Denique, cur nequeat semper nova luna creari
 Ordine surmarum cæsti, certisque figuris,
 Inque dies privos adolescentæ quæque creata,
 Atque alia illius reparari in parte, locoque,
 Difficile est ratione docere, & vincere verbis;
 Ordine cum videas tam certo multa creari.
 It Ver, & Veneris, & Veneris prænuntius ante
 Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter:
 Flora quibus mater præpergens ante viam
 Cuncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.
 Inde loci sequitur calor aridus, & comes una
 Palverulenta Ceres, & Estefa dabra Aquilonum.
 Inde Autumnus adit: graditur simul Evius Evan:
 Inde alix tempestates, ventique sequuntur,
 Altitonans Vultur, & Ausser fumine pollens.
 Tandem brura nives adfert, pigrumque rigorem
 Reddit: Hiems sequitur, creptæ ac dentibus algus.
 Quo minus est mirum, si certo tempore Luna
 Gignitur, & certo deletur tempore rursus:
 Cum fieri possint tam certo tempore mittere.
 Solis item quoque defectus, lunæque latebras,
 Pluribus & causis fieri tibi posse putandum est.
 Nam cur luna queat terram secladere solis
 Lumine, & a terris aliam caput obstruere ei,
 Obiciens cæcum radiis ardentibus orbem:

Tempore eodem aliud facere id non posse pector
 Corpus, quod cassum labatur lumine semper?
 Solque suos etiam dimittere languidus ignis
 Tempore cur certo nequeat, recreareque lumen,
 Cum loca præteriti flammis infusa per auras,
 Quæ faciunt igneis interflingui atque perire?
 Et cur terra queat lunam ipsolite vicissim
 Lumine, & appressum solem super ipsa teore,
 Menstrua dum rigidas coni perlabitur umbras:
 Tempore eodem aliud nequeat succurrere lux
 Corpus, vel supra solis perlabitur orbem,
 Quod radins interrumpat, lumenque profusum?
 Et tamen ipsa sun si surgit luna nitore,
 Cor nequeat certa mundi languescere parte,
 Dum loca luminibus proptius inimica pererrat?
 Quod superest, quoniam magni per cæzula mundi
 Qua fieri quidquid posset ratione, resalvi:
 Solis uti variis curis, lunæque meatibus
 Noscere possemus, quæ vis, & causæ cieret:
 Quæve modis soleant ostensa lumine abire,
 Et nec opinantes tenebris obducere terras:
 Cum quali convenit, & aperit lumine rursus
 Omnia cunvant clara loca candida luce.
 Nunc redeo ad mundi novitatem, & mollia terræ
 Arva, novo sœci quid primum in luminis oras
 Tollere, & incertis testantur credere ventis.
 Principio, genus herbarum, viridumque nitorem
 Terra dedit circum colles: camposque per omnes
 Florida fulserunt viridatæ prata colore:
 Arboribusque datum est variis exiude per anras
 Crescendi magnam immensis certamen habenis.
 Ut pluma atque pill primum setæque creantur
 Quadrupedum in membris, & corpore pennipotentum:
 Sic nova tum tellus herbas virginitate primom
 Sustulit: inde loci mortalia sæcla creavit
 Multa modis multis varia ratione coorta.
 Nam neque de cælo cecidisse animalia possunt,
 Nec terrestris de salis exiude lacunis.
 Linquitur ut merito maternum omeo adepta
 Terra sit, & terra quoniam sunt cuncta creata.
 Multaque nunc etiam existunt animalia terris,
 Intribus, & calido solis concreta vapore.
 Quo minus est mirum, si tam sunt plura coorta,
 Et majora, nova tellure, atque æthere adultæ.
 Principio, genus alitum, varique volucres
 Ova relinquebant exclusæ tempore veron:
 Folliculos ut nunc teretes æstate cicadæ
 Linquant, iponte sua victum vitamque perentes.
 Tum tibi terra dedit primum mortalia sæcla:
 Multus enim calor, atque humor superabat in arvis.
 Hinc ubi quæque loci regio opportuna dabatur,
 Crescebant uteri terræ radicibus apti:
 Quos nbi tempore maturo patefecerat ætas
 Infantum, fugiens humorem, auræque patiens,
 Converterbat ibi oatora foramina terræ,
 Et succum venis cogebar fundere aperis
 Consimilem lactis: sicut nunc femina quæque
 Com peperit, dulci repletur lacte, quod omnis
 Imperus in mammas convertitur ille alimenti.
 Terra cibum pueris, vestem vapor, herba cubile
 Præbebat multa & molli lanugine abundans.
 At novitas mundi nec signora dura ciebat,
 Nec umios æstus, nec magnis viribus auras,
 Omnia enim pariter crescunt, & robora sumant.
 Quare etiam atque etiam maternum nomen adepta
 Terra tenet merito, quoniam genus ipsa creavit
 Humana.

Humanum, atque animal prope certo tempore fudit
 Omne, quod in magnis baccharum montibus passim,
 Aerialque simul volacris variantibus formis.
 Sed quia finem aliquam pariendi debet habere,
 Desinit, ut mulier spatio deserta verstu;
 Mutat enim mundi naturam totius ætas;
 Ex alioque alius status excipere omnia debet,
 Nec manet ulla sui similis res: omnia migrant,
 Omnia commutat natura, & vertere cogit.
 Namque aliud porrectis, & ævo debile languet:
 Porro aliud concrevit, & e contentibus exit.
 Sic igitur mundi naturam totius ætas
 Mutat, & ex alio terram status excipit alter.
 Quod potuit, nequeat; possit, quod non tulit ante.
 Multaque tum telles etiam portenta creare
 Conata est, mira facies, membrisque coorta:
 „Androgynum inter utrum, nec utrumque, & utrim-
 que remorum.”

Orba pedum partim, manuum vincta vicissim,
 Mula sine ore etiam, sine volu circa reperta,
 Vinctaque membrorum per totum corpus adhæsi;
 Nec facere ut possent quidquam, nec cedere quoquam,
 Nec vitare malum, nec sumere quod foret usus.
 Cetera de genere hoc monstra, ac portenta creabat:
 Nequidquam; quoniam natura absteruit auctum
 Nec potuere cupitum ætatis tangere florem,
 Nec reperire cibum, nec jungi per Veneris res.
 Multa videmus enim rebus concurrere debere,
 Ut propagando possint producere sæcla.
 Pabula primum ut sint, genitalia deinde per artus
 Semina quæ possint membris manare remissis:
 Feminæque ut maribus coniungi possit, habendum
 Mortua quis neciant inter se iaudia, utriusque.

Multaque tum interisse animantium sæcla necesse est,
 Nec poruisse propagando procedere prolem.
 Nam quæcumque vides vincti vialibus auris,
 Aut dolus, aut virtus, aut denique mobilitas est
 Ex ineunte ævo genus id tutata reservam.
 Multaque sunt, nobis ex utilitate sua quæ
 Commendata manent tutelæ tradita nostræ.
 Principio, genus acre leonem, sævæque sæcla
 Tutata est virtus, vulpes dolus, & fuga cervos.
 At levisoma cauum fido cum pectore corda,
 Et genus omne, quod est veterino semine partum,
 Lanigeraque simul pecudes, & buccera sæcla,
 Omnia sunt hominum tutelæ tradita, Memmi.
 Nam cupide fugere seras, pacemque secare
 Sunt, & larga suo sine pabula parva labore;
 Quæ damus utilitatis eorum præmia causa.
 At, quæ nil horum tribuit natura, nec ipsa
 Sponte sua possent ut vivere, nec dare nobis
 Utilitatem aliquam, quare pateremur eorum
 Præsidio nostro pasci pecoris, esseque tutum?
 Scilicet hæc aliis prædæ, lucroque jacebant
 Indupedita suis fatalibus omnia vinculis,
 Donicum ad Interitum genus id natura redegit.

Sed neque Centauri fuerant, neque tempore in alio
 Esse queat duplici natura, & corpore bino
 Ex alienigenis membris compacta porrectas,
 Hinc illinc par vis ut non sic esse potis sit.
 Id licet hinc quamvis hebeti cognoscere corde.
 Principio, circum tribus actis impiger annis
 Floret equus: puer haudquaquam: quin sæpe etiam tum
 Ubera mammarum in formis lactantia querit.
 Post ubi equum valide vires ætate senecta,
 Membraque decidunt fugienti languida vitæ;
 Tum demum pueris ævo florente iuventas

Occipit, & molli vestit sanguine malas:
 Ne forte ex homine, & veterino semine equorum
 Conferri credas Centaurus posse, nec esse:
 Aut rapidis canibus succinctas feminariis
 Corporibus Scyllas, & cetera de genere horum,
 Inter se quorum discordia membra videmus:
 Quæ neque florescant pariter, neque robora sumunt
 Corporibus, neque propiciant ætate senecta:
 Nec simili Venere ardeant, nec moribus unis
 Conveniunt, neque sunt eadem jucunda per artus.
 Quippe videre licet pingualere sæpe cicuta
 Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.
 Flamma quidem vero cum corpora sulva leonum
 Tam solet torrere, atque urere, quam genus omne
 Visceris, in terris quodcumque & languinis æstet:
 Qui fieti potuit, triplici cum corpore ut usa.
 Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra
 Ore foras acrem efflaret de corpore flammam?
 Quare etiam tellure nova, caloque recenti
 Talia qui fingit potuisse animalia gigni,
 Nixas in hoc uno novitatis nomine inani,
 Multa licet simili ratione effluat ore:
 Aurea tum dicat per terras flumina volgo
 Fluxisse, & geminis florere arbuta sæsse:
 Aut hominem tanto membrorum esse impete natum,
 Trans maria alta pedum natus ut pomere possit;
 Et manibus totum circum se vertere cælum.
 Nam quod multa fieri in terris semina rarum,
 Tempore quo primum tellus animalia fudit;
 Nil tamen est signi, missas potuisse creari
 Inter se pecudes, compactaque membra animantium:
 Propterea quia quæ de terris nunc quoque abundat
 Herbarum genera, ac fruges, arbuta quæ læta,
 Non tamen inter se possunt complexa creari.
 Res sic quæque san rita procedit, & omnes
 Fœdere naturæ certo discrimina servant.

Et genus humanum quod fuit illud in arvis
 Durius, ut decuit, tellus dum alta creasset;
 Et maioribus & solidis magis ossibus inrus
 Fundatam, & validis aptum per viscera nervis;
 Nec facile ex estu, nec frigore quod caperetur,
 Nec novitate ignis, nec labi corporis ulla.
 Multaque per cælum solis volventia lustra
 Volgivano vitam trahebant more ferarum.
 Nec robustus erat curvi-moderator aratri
 Quisquam, nec scibai ferro mollebat arva;
 Nec nova defodere in terram virgulta, nec alris
 Arboribus veteres decidere scilicet ramos.
 Quod sol, atque imbres dederant, quod terra crearat
 Sponte sua, satis id placabat pectora donum:
 Glandiferas inter euntibus corpora percerus
 Plerumque, & quæ nunc hiberno tempore cernis
 Arbuta pomice fieri matura colore,
 Plurima tum tellus etiam majora ferebat:
 Multaque præterea novitas tum flordia mundi
 Pabula dia tulit, miseris mortalibus ampla.
 At sedare sitim fluvii fontæque vocabant:
 Ut nunc montibus, & magnis decursums aqual
 Claricitat late sitientia sæcla ferarum.
 Denique noctivagi silvestria templa tenebant
 Nympharum, quibus exibat humore fluenta
 Lubrica, proluvie larga lavere humida saxa,
 Humida saxa sponte viridi stillantia mulco:
 Et partim plano scateat atque erumpere campo.
 Necdum res igni scilicet tractare, nec uti
 Pellibus, & spoliis corpus vestire ferarum:

Sed nemora, atque cavos montes, silvasque colebant,
 Et fructes inter condebant squalida membra,
 Verbera venturum vitare imbecillique coacti.
 Nec commune bonum poterant spectare, nec ullis
 Moribus inter se scribant, nec legibus uti.
 Quod cuique obtulerat prædæ fortuna, ferebat,
 Sponte sue sibi quicque valere & vivere doctus.
 Et Venus in silvis jungebat corpora amantum:
 Conciliabat enim vel moras quamque cupido,
 Vel violenta viri vis, atque impenia libido,
 Vel pretium glandes, atque arbuta, vel pyra lecta.
 Et manuum mira freti virtute, pedumque,
 Consectabantur silvestria sacra ferarum
 Miffilibus fatis, & magno pondere clavæ:
 Multaque vincebant, vitabant pauca latebris;
 Scitigerique pares suisbus silvestria membra
 Nola dabant terræ nocturno tempore capti,
 Circum se foliis ac frondibus involventes.
 Nec plangere diem magno, solemque per agros
 Quærebant pavidi, palantes noctis in umbris:
 Sed taciti respectabant, somnoque sepulti,
 Dum rosea face sol inferret lumina cælo.
 A parvis quod enim consueverat cernere semper,
 Alternò tenebras, & lucem tempore gigni,
 Nun erat, ut fieri posset, mirari umquam,
 Nec diffidere, ne terras æterna teneret
 Nox, in perpetuum detracta lumine illis.
 Sed magis illud erat curæ, quod sacra ferarum
 Inestam miseris faciebant sapie quietem:
 Ecce tunc domo fugiebant fœvæ testæ
 Scitigeri suis adventu, validique leonibus,
 Atque intempesta cedebant nocte paventes
 Hæpilibus fœvis intrata cubilia fronte.
 Nec nimio tum plus, quam nunc, mortalia sacra
 Dulcia linguebant labentis lumina vitæ.
 Unus enim tum quicque magis deprentus eorum
 Pabula viva feris præbebat dentibus haustus;
 Et nemora ac montes gemitu, silvasque replebat,
 Viva videns vivo sepeliri viscera bullo.
 At quos effugium servarat, corpore adeo,
 Posterior tremulas super ulcera læta tenebres
 Palmas, horrisferis accubant vocibus Orcum,
 Donecum eos vita privarent vermina læva,
 Expetere apes, ignaros quid vulnera vellem.
 At non multa virum sub signis nullia ducta
 Una dies dabat exitio: nec turbida ponti
 Equora lædebant naveis ad saxa, virolique.
 Sed temere, incassum mare fluctibus sæpe coortis,
 Szvibat, leviterque minas ponebat inanis:
 Nec poterat quemquam placidi pellicia ponti
 Subdola pellicere in fraudem ridensibus undis.
 Improba navigii ratio tum cæca jacebat.
 Tum pœnuria deinde cibi, languentia leto
 Membra dabat: contra nunc rerum copia merat.
 Illi imprudentes ipsi sibi sæpe venenum
 Vergebant: nunc danti aliis insulter ipsi.
 Inde casus postquam, ac pelles, ignemque parant,
 Et mulier conjuncta viro concubis in unum;
 Callaque privatæ Veneris concubitus læta
 Cognita sunt, prolemque ex se videre creatam:
 Tum genus humanum primum mollescere coepit.
 Ignis enim curavit, ut alia corpora frigus
 Non ita jam posset cæli sub tegmine terre:
 Et Venus imminuit vires, puerique parentum
 Blanditiis facile ingenium frangere imperbum.
 Tunc & amicitiam coeperunt jungere habentes

Finitima Jovis se, nec ladere, nec violare;
 Et pueros commedantur, mulieræque scilium
 Vocibus, & gestu, cum balbe significarent,
 Imbecillorum esse æquum miseret omnium.
 Non tamen omni modis poterat concordia gigni;
 Sed bona, magnæque pars servabant fœdera casti:
 Aut genus humanum jam tum foret omne peremptum,
 Nec posuisset adhuc perducere sacra propago.
 At varios lingue sonitus natura subegit
 Mittre, & utilitas exprellit nomina rerum:
 Non alia longe ratione, atque ipsa videtur
 Protrahere ad gestum pueros infantia lingue,
 Cum facit, ut digito, quæ sunt præsentia, monstrant.
 Sentit enim vim quicque suam, quam possit abuti:
 Cornua nata prius vitulo quam frontibus essent,
 Illis inatus petit, atque inentus inurget.
 At catuli Pantherarum, scymnique leonum
 Unguibus, ac pedibus jam tum, morisque repugnant,
 Vixdum cum ipsis sunt dentes, ungueque creati.
 Alium porro genus aliis omne videmus
 Fidere, & a penis tremulum perire auxilium.
 Proinde putare aliquid tum nomina distribuisse
 Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima,
 Desipere est: nam cur hic posset cuncta notare
 Vocibus, & varios sonitus emittere lingue,
 Tempore eodem alii facere id non quisse putantur?
 Præterea, si non alii quoque vocibus uti
 Inter se suarant; unde insula notities est
 Utilitatis, & unde data est huic prima potestas,
 Quid vellet facere, ut scirent, animoque visceret?
 Cogere item plures nam, vicloque dnamare
 Non poterat, rerum ut perdiscere nomina vellet,
 Nec ratione decere ulla, fœdereque fardis,
 Quid factio esset opus; taciles neque enim paterentur,
 Nec ratione ulla tibi ferrent amplexus aureis
 Vocis inauditos sonitus obtundere frustra.
 Postremo, quid in hac mirabile tantumpe est re,
 Si genus humanum, cui vox, & lingua vigeret,
 Pro varis sensu varias res voce notaret,
 Cum pecudes mutæ, cum denique sacra ferarum
 Dissimilem insulant voces varialque ciere,
 Cum metus, aut dolor est, & cum jam gaudia gliscunt?
 Quippe etenim id licet e rebus cognoscere apertis.
 Initata caquum cum primum magna Mollissimam
 Mollia ricta fremunt duos nudantia dentibus,
 Longe alio sonitu rabie disticta minantur,
 Et cum jam latrat, & vocibus omnia complent.
 At catulos blande cum lingua lambere tentant,
 Aut ubi eos jactant pedibus, morisque petentes,
 Sulpenis teneros imitantur dentibus haustus,
 Longe alio pacto gannitu vocis adulant,
 Et cum deserti baubantur in edibus, aut cum
 Plorantes lugunt summissis corpore plagas.
 Denique non hianitus item distere videtur,
 Inter equas ubi equus florenti ætate juvenescit
 Pinnigeri sedit calcitrans ictus amnis,
 Et tremunt patulis sub ictibus ede ad arma,
 Ac cum lis aliis concussis artibus hincit?
 Postremo, genus alitum, varique voloces,
 Accipitres, atque olistrage, mergue marinus
 Fluctibus in saltis victum vitamque petentes,
 Longe alias alii jaciunt in tempore voces,
 Et cum de victu certant, prædæque repugnant.
 Et partim mutant cum tempestatibus una
 Rauscilonos cantus, cornicum ut sacra vetusta,
 Corvorumque greges, ubi aquam dicunt, & imbris

Poscere, & interdum ventos aurisque vocare;
 Ergo, si variis sensus animalia cogant,
 Muta tamen cum sint, varias emittere voces:
 Quanto mortales magis æquum est tum potuisse
 Dissimile alia atque alia res voce cedere?
 Illud in his rebus tacitus ne forte requiras:
 Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
 Primitus: inde omnis flammatarum deditur ardor.
 Multa videmus enim caelestibus incita flammis
 Fulgere, cum cæli donavit plaga vapores.
 Et ramosa tamen cum ventis pulia vacillans
 Astitit in ramos incumbens arboris ardor,
 Exprimitur validis extrinsecus viribus igois:
 Et micat interdum flammæ fervidus ardor,
 Mutua dum inter se rami stirpsque teruntur:
 Quorum utrumque dedisse potest mortalibus ignem.
 Inde cibum coquere, ac flammæ molliis vapore
 Sol docuit, quoniam mittere multa videbant
 Verberibus radorum, atque æstu victa per agros.
 Inque dies magis hi victum vitæque priorem
 Commutare novis monstrabant rebus, & igni,
 Ingenio qui præstabant, & corde vivebant.
 Condere coeperunt urbes, arcemque locare
 Præsidium reges ipsi sibi, perfugiumque:
 Et pecudes, & agros divisere, atque dedere
 Pro facie cuiusque, & viribus, ingenioque:
 Nam facies multum valuit, viresque vivebant.
 Posterius res inventa est, aurumque repositum,
 Quod facile & validis, & pulchris demit horeorem;
 Divitoris enim sectam plerumque sequor
 Quamlibet & fures, & pulchro corpore creti.
 Quid si quis vera vitam ratione gubernet,
 Divitiis grandes homini sunt, vivere parce
 Æquo animo; neque enim est umquam paupertas parvi.
 Ut claros se homines voluere esse, atque potentis,
 Ut fundamento stabili fortuna maneret,
 Et placidam possent opulenti degere vitam:
 Nequidquam: quoniam ad summum succedere honorem
 Certantes, iter infestum fecere vias.
 Et tamen e summo quasi fulmen deiecit Ictus
 Invidia ioterdum contentum in Tartara tætra:
 Ut satius multo jam sit parere quietum,
 Quam regere imperio res velle, & regna tenere.
 Proinde, sine incassum decessi sanguine sudent
 Angustum per iter luctantes ambitionis:
 Invidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant
 Plerumque, & quæ sunt aliis magis edita cruentum:
 Quandoquidem sapiunt alieno ex ore, petantque
 Res ex auditu potius, quam sensibus ipsis:
 Nec magis id nunc est, nec erit mox, quam fuit ante.
 Ergo repibus occisus subverfa jacebat
 Pristina majestas soliorum, & sceptræ superba;
 Et capitis summi præclarum indigne cruentum
 Sub pedibus vulgi magnam lugebat honorem.
 Nam cupide conculcatur nimis ante meturum.
 Res itaque ad summam fecerunt turbasque redibat,
 Imperium sibi cum, ac summatum quique petebat.
 Inde magistratus partim docere creare,
 Juraque consilium, ut velent legibus uti:
 Nam geos humanum decessum vi colere ævum,
 Ex inimicitis langlebat; quo magis ipsum
 Sponte sua occidit sub leges, arctaque jura.
 Actius ex ira quod enim se quique parabat
 Ulcisci, quam nunc concessum est legibus æquis;
 Hanc ob rem est homines pertaxum vi colere ævum:
 Unde mætas maculat pœnarum præmia vitæ.

Circumrexit enim vis, atque injuria quæcumque,
 Atque, unde exorta est, ad eum plerumque revertit.
 Nec facile est placidam ac pacatam degere vitam.
 Qui violat factis communia fœdera pacis.
 Est fallit enim divum genus humanumque,
 Perpetuo tamen id fore cælum diffidere debet:
 Quippe ubi se multi per somnia læpe loquentes,
 Aut morbo delirantes protraxe ferantur,
 Et celata diu in medium peccata dedisse.
 Nunc quæ causa deum per magnas numina gentes
 Pervolvant, & ararum compleverit urbes,
 Suscipiendæ curasit solennia sacra,
 "Quæ nunc io magnis floreant sacra rebus, locisque:
 Unde etiam nunc est mortalibus incitus horror,
 Qui delubra deum nova toto suscitât orbi
 Terrarum, & festis cogit celebrare diebus:
 Non ita difficile est rationem reddere verbis.
 Quippe etenim jam tum divum mortalia fecit
 Egregias animo facies vigilante videbant,
 Et magis in formis mirando corporis auctu.
 His igitur sensum tribuebant, propterea quod
 Membra movere videbantur, vocelque superbas
 Mittere pro facie præclara, & viribus amplis.
 Aternamque dabant vitam, quia semper eorum
 Sappeditabatur facies, & forma manebat,
 (Et manet omnino) & quod tantis viribus auctus
 Non temere, ulla vi convinci posse putabant.
 Furtimque ideo longe præstare putabant,
 Quod mortis timor haud quemquam vexaret eorum,
 Et simul in formis quia multa, & mira videbant
 Efficere, & nullam capere ipsos inde laborem.
 Præterea, cæli rationes ordine certo,
 Et varia annorum cernebant tempora verti;
 Nec poterant quibus id fieret cognoscere causas:
 Ergo perfugium sibi habebant omnia divis
 Tradere, & illorum nutu facere omnia festi.
 In cæloque deum sedes, & templa locarunt,
 Per cælum volvi quia sol, & luna videntur:
 Luna, dies, & nox, & ocellis signa severa,
 Noctivagæque faces cæli, flammæque volantes,
 Nubila, ros, imbres, nix, venti, fulmina, grando,
 Et rapidi fremitus, & murmur magna minarum.
 O genus infelix humanum! talia divis
 Cum tribuit facta, atque tras adjunxit acerbas:
 Quantos tum gemitus ipsi sibi, quantos nobis
 Volnera; quas lacrimas peperere minoribus nostris!
 Nec pietas ulla est velatum sepe videri
 Verrier ad lapidem, atque omnes accedere ad aras;
 Nec procumbere humi prostratum, & pandere palmas
 Ante deum delubra, nec aras sanguine multo
 Spargere quadrupedum, nec votis neclere vota:
 Sed mage pacata posse omnia mente tueri.
 Nam cum suspicimus magni caelestia mundi
 Tempia super, stellisque micantibus æthera fixum,
 Et venit in mentem solis, lunæque viarum,
 Tunc aliis oppressa malis in pœlore cura
 Illa quoque æpergestum caput erigere insit,
 Ecquæ fute deum nobis immensa potestas
 Sit, vario motu quæ candida sidera verset.
 Testat enim dubiam mentem rationis ægellas,
 Ecquænam fœris mundi genitalis origo:
 Et simul, ecquæ sit finis, quoad monia mundi,
 Et tanti motus bunc possint ferre laborem:
 An divinitus æterna donata salute,
 Perpetuo possit ævi labentia traelu,
 Immensa validas ævi contemnete vires.

Præterea, cui non animus formidine divum
Contrahitur? cui non conepant membra pavore,
Fulminis horribili cum plaga torrida tellus
Contremat, & magnam percurrunt murmura cælum?
Non populi, gentisque tremant? regesque superbi
Contripuit divum percussu membra timore,
Ne quod ab admittum fœde, dissumve superbe
Ponarum grave sit solvendi tempus adactum?
Summa etiam cum vis violenti per mare venti
Induperatorem classis super æquora verrit,
Cum validis pariter legionibus, atque elephantis;
Non divum pacem vocis adit? ac prece quæsit
Ventorum pavidos paces, animasque secundas?
Nequidquam: quoniam violento turbine sepe
Concrepit oihilo fertur minus ad vada leti:
Ufque adeo tæ humanas vis addita quardam
Obterit, & pulchros fuscis, fœvæque secureis
Proculcare, ac ludibrio sibi habere videtur.
Denique sub pedibus tellus cum tota vacillar,
Concussæque cadunt urbes, dubiæque minantur:
Quid mirum si te temnant mortalia sæcla?
Atque potestates magnas, mirasque relinquunt
In rebus vireis divum, quæ cuncta gubernent?

Quod superest, æs, atque aurum, ferrumque repertum est,
Et simul argenti pondas, plumbeque potestas:
Igns ubi ingentes silvas ardore cremarat
Montibus in magnis, seu cæli fulmio missio;
Sive quod inter se bellum silvestre gerentes,
Hostibus intulerant ignem formidinis ergo;
Sive quod inducti terre bonitate, volebant
Pandere egros pingues, & pascua reddere rura;
Sive feras interficere, & discere præda:
Nam fovea, atque igni prius est venarum ortum,
Quam seipre plagis saltem, canibulque ciere.
Quidquid id est, quacumque & causa flammæ ardor
Horribili sonitu silvas exederat altis
Ab radicibus, & terram percusserat igni,
Manabat vevis ferventibus in loca terræ
Concava conveniens argenti rivus, & auri,
Æris item, & plumbi; quæ cum concreta videbant
Posteriori claro in terris splendore colore,
Tollebant nitido capiti, levique lepore:
Et simili formata videbant esse figura,
Atque lacunarum fuerant vestigia cuique.
Tum penettabat eos, posse hæc liquefacta calore,
Quamlibet in formam, & faciem decurrere rerum,
Et protinus quamvis io acuta ac tenuia posse
Mucronum eluci fastigia procudendo;
Ut sibi tela pareat, silvasque excidere possint,
Materiem levare, dolare, ac cadereigna,
Et terebrare etiam, ac pertundere, atque forare.
Nec minus argenteo facere hæc auroque parabant,
Quam validi primum violentis viribus æris:
Nequidquam: quoniam cadebat victa potestas,
Nec poterat pariter durum sustinere laborem.
Nam fuit in pretio magis æs, aurumque jacebat
Propter inutilitatem debeti macrone retalem:
Nunc jacet æs, aurum io summum successit honorem.
Sic volvens ætas commutat tempora rerum:
Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore:
Porro aliud succedit, & e contentibus exit,
Inque dies magis appetitur, floretque repertum
Laudibus, & miro est mortales inter honore.

Nunc tibi quæ pacto ferri natura reperta
Sit, facile est ipsum per te cognoscere, Memmi.
Arma antiqua, manus, unguis, dentisque fuerant,

Et lapides, & item silvarum fragmina ramis,
Et flammæ, atque ignes, postquam sunt cognita primum:
Posteriori ferri vis est, ærisque reperta;
Et prior æris erat quam ferri cognitus usus:
Quo facilis magis est natura, & copia major.
Ære solum terre tractabant, ærisque belli
Miscabant fluctus, & voluera vasta ferebant,
Et pecus, atque agros adimebant; nam facile ollis
Omnia cadebant armatis nuda & inermis.
Inde minutatim processit ferreus ensis,
Verisique in opprobrium species est falcis abenz,
Et ferro capere solum proscindere terre;
Eæquarumque sunt creperi certamina belli.

Et prius est repertum in equi conscendere costas,
Et moderatior bunc frenis, dextraque vigere,
Quam bijugo curra belli tentare pericla:
Et bijugo prius est, quam bis conjungere binos,
Et quam falciferis inventum ascendere currus.
Inde boves Lucas turrito corpore terros
Anguimano belli docuerunt volnera Pæni
Sufferre, & magnas Maris turbare catervas.
Sic aliud ex alio peperit discordia tristis,
Horribile humanis quod gentibus esset in armis:
Inque dies belli terroribus addidit augmentum.
Tentarunt etiam tauros in mœnena belli,
Expertique suos fœvos sunt mittere in hosteis;
Cum validos Partii præ se misere leones
Cum ductoribus armatis, fœvisque magistris,
Qui moderantur hos possent, vincilique tenere:
Nequidquam: quoniam permixta cade calentes
Turbabant fœvi nullo discrimine turmas,
Terrificas capitum quatientes undique cristas;
Nec poterant equites fremitu perterrita eorum
Pectora mulcere, & frenis convertete in hosteis.
Inritata læe jaciebant corpora salta
Undique, & adyosum venientibus ora petebant:
Et nec opinanteis a tergo diripiebant,
Dplexæque dabant in terram volnere vios,
Moribus adixæ validis, atque unguibus uncis.
Jactabantque suos tauri, pedibusque terebant:
Et latera, ac ventres hauriant subter equorum
Cotnibus, ad terramque minantur mente rabent.
At validis sociis cadebant dentibus apri,
„ Tela infracta suo tinguentes sanguine fœvi,
„ Io se fracta suo tingentes sanguine tela,
Permixtasque dabant equitum peditione ruinas.
Nam transveria feros exibant dentis adactis
Jumenta, aut pedibus venos erecta petebant:
Nequidquam: quoniam a nervis succissa videres
Concidere, atque gravi terram consternere casu.
Sic, quos ante domi domitos satis esse putabant,
Estrivulcere creabant in rebus agendis,
Volueribus, clamore, fuga, terrore, tumultu:
Nec poterant ullam partem reddere eorum.
Disfligebat enim varium genus omne ferarum:
Ut quæ sepe boves Luxe, ferro male matius
Disfligunt, fera facta suis cum multa dedere.
Sic fuit, ut facerent: sed vix adducor, ut ante
Noo querierit animo presentiare, atque videre,
Quam commune malum fuerat, fœdumque futurum.
Et magis id possis factum contendere io Omni,
In variis mundiis varia ratione creatis,
Quam certo, atque uno terrarum quolibet orbi.
Sed facere id non tam vincendi spe voluerunt,
Quam dare quod generent hostes, ipsique perire,
Qui numero dissidebant, armisque vacabant.

Nexilis

Nerilis ante fuit vestis, quam textile tegmen:
Textile post ferrum est; quæ ferro tela parantur.
Nec ratione alia possunt tam lævia pignora
Infrui, ac fusi, & radii, scapique sonantes.
Et facere aut virgo lanam natura coegit,
Quam muliebre genus; quam longe præstat in arte,
Et toleri ipsi est multo genus omne virile:
Agricolæ donec vitæ concedere faveri,
Ut muliebris id manibus concedere vellent,
Atque ipsi potius duram sustinere laborem,
Atque opere in duro durarent membra, manifestus.
At specimen sativæ, & insidiosis origo,
Ipsa fuit rerum primum natura creatrix.
Arboribus quoniam bacce, glandelque caduce
Tempestiva dabant pullorum examina subter.
Unde etiam libitum est stirpes committere ramis,
Et nova desolator in terram virgulta per agros:
Inde aliqui, atque aliam cultum dulcis agelli
Tentabant, fructualque feros manifestare terra
Carnebant indulgent, blandique colendo.
Inque dies magis in montem succedere silvas
Cogebant, infraque locum concedere cultis:
Prata, lacus, rivos, fegetes, vineæque læta
Collibus, & campis at habebant, atque olearum
Cæcula distinguens inter plaga currere possit
Per tumulos, & convallies, campoque profusa.
Ut nunc esse vides vario distincta lepore
Omnia, quæ pomis interita dulcibus ornant,
Arbustisque tenent felicitis vobis circum.

At liquidas avium voces lenitior ore
Ante fuit multo, quam lævia carmina cantu
Concelebrare homines possunt, aurelique juvare.
Et Zephyri cava per calamosum sibilum primum
Agrestis docuere cava inflare cicuras.
Inde minutatim dulces didicere querelas,
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Avia per memora, ac silvas saltatque reperta,
Per loca passorum deserta, atque ora dia:
Sic animumquid paulatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.
Hæc animos olli mulcebat atque juvabant
Cum satiate cibi; nam tum sunt omnia cordi.
Sæpe itaque inter se prostrati in gramine molli
Propter aquæ rivum, sub ramis arboris alte,
Non magnis opibus jucunde corpora habebant;
Præsertim cum tempestas ridebat, & anni
Tempora pingebant viridantes floribus herbas.
Tum joca, tum sermo, tum dulces esse cæchini
Confluunt: agrestis enim tum Mula vigeat:
Tum caput, atque humeros plexis redimare coronis,
Floribus, & foliis lascivia læta monebat:
Atque extra numerum procedere membra moventis
Duriter, & duro terram pede pellere matrem:
Unde oriebantur risus, dulcesque cæchini,
Omnia quod nova tum magis hæc & mira vigeant.
Et vigilantibus hinc ærant solatia somni
Ducere multimodis voces, & flebere cantus;
Et supera calamos uno percurrere labro:
Unde etiam vigiles quæ hæc accepta tuerentur,
Et numerum lervare genus didicere; æque hilo
Majorem interea capient dulcedinis fructum,
Quam silvestre genus capiebant terrigenarum.
Nam quod adest præsto, nisi quid cognovimus ante
Snavius, in primis placet, & polle videntur;
Posteriorque tere melior res illa reperta
Perdit, & immutat sensus ad præstina quæque.

Sic odium comit glandis: sic illa relicta
Serata cobilia sunt herbis, & frondibus aucta.
Pellis item cecidit, vestis contrema-ferina est;
Quam reor invidia rali tunc esse repertam,
Ut letam insidias, qui gessit primus, obiret:
Et tandem inter eos distractum, sanguine multo
Dispersisse, neque in fructum convertere quisse.
Tunc igitur pelles, nunc aurum, & purpura curis
Exercent hominum vitas, belloque fatigant:
Quo magis in nobis, ut opinor, culpa reddit.
Frigus enim nudos sine pellicibus excruciat
Terrigenas: at nos nil ledit veste carere
Purpurea, atque auro, signisque ingentibus apta;
Dum plebeja tamen sit, quæ defendere possit.
Ergo hominum genus incassum, frustra laborat
Semper, & in curis consumit inanibus ævum;
Nimirum, quia non cogovit, quæ sit habendi
Finis, & omnino quoad crescat vere voluptas:
Idque minutatim vitam propevit in altum,
Et belli magnos commovit funditus æstus.
At vigiles mundi magnam & versatile templum
Sol & luna suo lustrantes lumine circum,
Perducere homines annorum tempora verti,
Et certa ratione gerit tem, atque ordine certo.
Jam validis sepi degebat turribus ævum,
Et divitiæ colebatur, dilectæque tellus:
Tum mare velivolum florebat navibus pandis:
Auxilia, & socios jam pacto fœdere habebant:
Carminibus cum res gestas capere Poetæ
Tradere: nec multo prius sunt elementa reperta.
Propterea, quod sit prius actum respicere ætas
Nostra nequit, nisi quæ ratio vestigia monstrat.
Naviga, atque agri culturas, nomia, leges,
Arma, vias, vestes, & cetera de genere horum,
Præmia, delicias quoque vitæ fundius omnes,
Carmina, picturas, & dædala signa polire,
Ufus, & impigre simul experientia mentia
Paulatim docuit pederentim progredias.
Sic animumquid paulatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.
Namque aliud ex alto clarescere corde videmus
Artibus, ad summum donec venerit cacumen.

DE RERUM NATURA

LIBER VI.

Primæ frugiferæ sortis mortalibus agris
Dididerunt quondam præclare nomine Athenæ,
Et recreaverunt vitam, legesque rogant:
Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ,
Cum genere virum tali cum curæ repertum,
Omnia veridico qui quondam ex ore profudit;
Cujus & extingui propter divina reperta
Divulgata vetus jam ad cælum gloria fertur.
Nam cum vidit hic, ad vicium quæ flagitat usus,
„ Et, per quæ possent vitam consistere tutam,
Omnia jam ferme mortalibus esse parata:
Divitiis homines, & honor, & lædæ potentis
Affluere, atque bona natorem excellere fama:
Nec minus esse domi cuiquam tamen anxia corda,
Atque animum infestis cogi servire querelis:
Intellexit, ibi vitium vas efflere ipsum,
Omniaque illius vitio corrumpier intrus,
Quæ conlara foris, & commodæ cumque venirent;
Partim quod fluxum, partimque esse videbat, Ut

Ut nulla posses ratione experier umquam;
Partim quod tacto quasi conspiscare sapore
Omnia carnebat, quæcumque receperat intus.
Veridicis igitur purgavit pectora dictis,
Et finem statuit cupidinis, atque timoris,
Exposuitque bonum summum, quo tendimus omnes,
Quid foret, atque viam monstravit tramite promo,
Quæ postemus ad id recto contendere cursu:
Quidve mali foret in rebus mortalibus passim,
Quod, inæret nature vi, varietque volaret,
Seu cæci, seu vi, quod fixi natura parasset:
Et quibus e portis occurrî cuique deceret:
Et genus humanum frustra plerumque probavit
Volvere curarum tristibus in pectore fluctus.
Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum, nihil quæ sunt metuenda magis, quam
Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.
Hunc igitur terroris animi, tenebræque necesse est
Non radiis solis, nec lucida tela diei
Discurrant, led nature species, ratioque:
Quo magis incertum pergam pertexere dictis.

Et quantum docui, mundi mortalia templa
Esse, & nativo consistere corpore cælum;
Et quæcumque in eo sunt, hientque, necesse
Esse ea dissolvi: quæ resant percipe porro;
Quandoquidem semel insignem concideris currum
Vincendi spes horrata est, atque obvia cursu
Quæ fuerant, sunt placato converfa furore.

Cetera, quæ fieri in terris, cæloque tuerentur
Mortales, pavidis cum pendat mentibus sæpe;
Efficiunt animos humiles formidinis divum,
Depressosque premunt ad terram; propterea quod
Ignorantia causarum conferre deorum
Cogit ad imperium res, & concedere regnum: &
Quorum operum causas nulla ratione videre
Possunt, hæc fieri divio numine rentur.
Nam bene qui didicerit deos securum agere ævum,
Si tamen ioterea miratur, quæ ratione
Quæque geri possunt, præsentem rebus in illis,
Quæ supra caput æthereis cernunt in oris,
Rursus in antiquas referuntur religiones,
Et dominos acreis asciscunt, omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
Quid nequeat: fœnita potestas denique cuique
Quamvis sit ratione, atque alte terminis hærens:
Quo magis errantes tota regione feruntur.

Quæ nisi repositis ex animo, longæque remittis,
Diis indigna putando, alienaque pacis eorum;
Delibata deum per te tibi omnia sancta
Sæpe aderunt: non quod violari summa deum vis
Pulset, ut ex ira poenæs petere imbibat acreis;
Sed quia tute tibi placida cum pace quietos
Constitutes magnos irarum volvere fluctus;
Nec delubra deum placido cum pectore adibis;
Nec, de corpore quo sancto simulacra feruntur,
In mente hominum divine nuntia formæ,
Suspiciere hæc animi tranquilla pace valebis.
Inde videre licet, qualis jam vita sequatur.
Quam quidem ut a nobis ratio vestissima longe
Rejiciat, quamquam sunt a me multa profata,
Multa tamen resant, & sunt ornanda politis
Verbis, & ratio cæli, specieque tenenda:
Sunt tempestates, & fulmina clara canenda,
Quid faciant, & quæ de causa quæque ferantur,
Ne trepidis cæli divinis paribus amens,

Unde volans ignis pervenerit, aut in utram se
Verterit hinc partem: quo pacto par loca septa
Infinuat, & hinc dominatus ut exulterit se:
Quorum operum causas nulla ratione videre
Possunt, ac fieri divio numine rentur.

Tu mihi supremæ præscripta ad candida calcis
Currenti spatium præmonstra calida Mula,
Calliope, requies hominum, divumque voluptas;
Te duce ut insignem capiam cum laude coronam.

Principio, tonitru quantonitur cæcula cæli,
Propterea, quia concurrant sublime volantes
Æthere nubes contra pugnantibus ventis.
Nec sit enim sonitus cæli de parte serena,
Verum ubique magis densio sunt agmine nubes,
Tam magis hinc magno impetu sit murmare sæpe.
Præterea, neque tam condensa corpore nubes
Esse queunt, quam sunt lapides, ac tigna: neque autem
Tam tennes, quam sunt nebulae, fumique volantes.
Nam aut cadere abrupto debent pondere pressæ,
Ut lapides; aut, ut famus, conflare nequeunt,
Nec cohæbere niveis gelidas, & grandinis imbreis.

Dant etiam sonitum parvi super æquora mundi,
Carbasus ut quondam magna intentis theatris
Dat crepitum malos inter iactata, trabesque:
Interdum percussa furit petulantibus Eris,
Ex fragilibus sonitus chartarum commediarum:
Id quoque enim genus in tonitru cognoscere possis,
Aut ubi suspensam vestem, chartave volanteis
Verberibus venti verfant, planguntque per auras.

Fit quoque enim interdum, ut non tam concurrere oues
Frontibus adversis possint, quam de latere ire
Diverfo motu radentes corpora tractant:
Aridus unde aureis terget sonus ille, dique
Dacitur, exierit donec regionibus archis.

Hoc etiam pacto tunitra concussa videntur
Omnia sæpe gravi tremore, & divisa repente
Maxima dissiluisse capacis noxia mundi,
Cum subito validi venti conlecta procella
Nubibus intorset sese, conclusaque ibidem
Turbine versant magis ac magis ondiqne nubem
Cogit, uti fiat spisso cava corpore circum.
Puls ubi commovit vis ejus, & impetus acer,
Tum petteret crepo sonitu dat missa fragorem,
Nec miram; cum plena animæ vesicula parva
Sæpe ira dar pariter suorum displata repente.

Est etiam ratio, cum venti nubila perflant,
Cur sonitus faciant: etenim ramosa videmus
Nubila sæpe modis multis, atque aspera ferri.
Scilicet ut crebram silvam cum flamma Caoci
Perflant, dant sonitum frondes, ramique fragorem.
Fit quoque, ut ioterdum validi vis incita venti
Perfindat nubem perfringens impetu recto.
Nam quid possit ibi status, manifesta docet res.
Hic, ubi lenior est, in terra cum tamen alta
Arbusta evolvunt radicibus baurit ab imis.

Sunt etiam fluctus per ouibla, qui quasi murmur
Dant insignendo graviter: quod item fit in altis
Flaminibus, magnoque mari, cum frangitur æstu.

Fit quoque ubi e nubis in oubem vis incidit ardens
Fulminis; hæc multo si forte humore recepti
Ignem, continuo ut magno clamore trucidet:
Ut calidis candens ferant e fornacibus olim
Stridit, ubi in gelidum prope demersimus imbrem.

Aridior porro si nubes accipit ignem,
Uritur ingenti sonitu successa repente:
Lauricomos ut si per montis flamma vagetur,

Turbi-

Turbine ventorum comburent impete magno.
Nec res ulla magis, quam Phœbi Delpica laurus
Terribili scintilla flamma crepitante crematur.

Denique sæpe gaudi multas fragor, atque ruina
Grandinis, in magnis sonitum dat nubibus alte:
Ventus enim cum confectis, frangitur in arcum
Concreti montes nimborum, & grandine missi.

Fulgit item, nubes ignis cum lemina multa
Excussere suo concursu, ceu lapidem si
Percutit lapis, aut ferrum; nam tum quoque lumen
Easit, & claras scintillas dissipat ignis.

Sed tonitruum fit uti post auribus accipimus,
Fulgere quam cernant oculi, quia semper ad aureis
Tardius adveniens, quam visus quæ moveant res.
Id licet hinc etiam cognoscere: cadere siquem
Ancipiti videas ferro proci arboris auctum,
Ante fit ut cernas ictum, quam plaga per aureis
Det sonitum: sic fulgorem quoque cernimus ante
Quam tonitruum accipimus, pariter qui mittitur igni,
E simili causa, & concursu satus eodem.

Hoc etiam pacto volucris loca lumine guttunt
Nubes, & tremulo tempestas impete fulgit.
Ventus ubi invasit nubem, & versatus ibidem
Fecit, ut ante, cavam, docuit, ipsiuscere nubem,
Mobilitate sua servit: ut omnia motu
Percaulescunt vides ardere: plumbea vero
Glans etiam longo cursu volvens liquecit.
Ergo servidus hic nubem cum percidit atram,
Dissipat ardoris quasi per vim expulsa repente
Semina, quæ faciunt micantia fulgura flammæ:
Inde sonus sequitur, qui tardius adicit aureis,
Quam quæ perveniunt oculis ad lumina nostros.
Scilicet hoc densis fit nubibus, & simul alto
Exstructis aliis alas super impete miro.

Nec tibi fit fraudi, quod nos interne videmus
Quam sint lara magis, quam lursum extructa quid essent;
Contemplator, enim cum montibus adsimilata
Nubila portabant venti transversa per auras:
Aut ubi per magnos montes cumulat videbis
Insper esse aliis alia, atque urgere superna
In statione locata sepultis undique ventis:
Tum poteris magnas moleis cognoscere eorum,
Speluncaque velut saxis pendentibus structas
Cernere, quas venti cum, tempestate coorta,
Compleunt, magno indignatur mare clausi
Nubibus, in caveisque ferarum mare minantur:
Nunc hinc, nunc illinc fremitus per nubila mittunt:
Querentesque viam circumversantur, & ignis
Semina convolvant & nubibus: atque ita coeunt
Multa, rotantque cavis flammam fornacibus totos,
Donec divolsa fulscent nube coracis.

Hac etiam fit uti de causa mobilis ille
Devolet in terram liquidi color aureus ignis,
Semina quod nubibus ipsas permulta necesse est
Ignis habere: etenim cum sunt humore suas ullo,
Flammæ est plerumque color & splendidus ollis.
Quippe etenim solis de lumine multa necesse est
Concipere, ut merito rubeas, igneique profundant.
Has igitur cum ventus agens contrahit in unum,
Compressitque locum coeunt; expressa profundant
Semina, quæ faciunt flammæ fulgere colores.

Fulgit item, cum rarefcent quoque nubila cæli,
Non cum ventus eas leviter dilucit cunctis,
Dissolvitque, cadunt ingratas illa necesse est
Semina, quæ faciunt fulgorem: tum sine tacto
Terror, & sonitus fulgit, nulloque tumultu.

Quod sapere est, quali natura prædita consistens
Fulmina, declarant ictus, & insula vapore
Signa, notæque graves balantes sulfuris auras.
Ignis enim fuit hæc, non venti signa, neque imbris;
Præterea, pat se accendunt quoque tecta domorum,
Et ceteri flamma dominantur in ædibus ipsæ.
Hunc tibi subtiltem cum primis ignibus ignem
Constituit natura minutis, mobilibusque
Corporibus, cui nil omnino obistere possit.
Transit enim valide fulmen per septa domorum,
Clamor uti, ac voces: transit per saxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in tempore, & aurum,
Curat item, ut vasis integris vina repente
Diffugiant; quia nimirum facile omnia circum
Conlaxat, rareque facit lateramina vasis.
Adveniens calor ejus ut infusatur in ipsum, &
Mobiliter solvens differt primordia vini:
Quod solis vapor ætatem non posse videri
Efficere, nique adeo pollens fervore corusco:
Tanto mobilior vis, & dominantior hæc est.

Nunc ea quo pacto gignantur, & impete tanto
Fiant, ut possint ictu dilucidare turreis,
Disturbare domos, avellere tigna, tætabique,
Et monumenta virum demoliri, atque ciere,
Exaniare homines, pecudes prolesque passim
Cetera de genere hæc quæ vi facere omnia possunt,
Expedit, neque te in promissis plura morabor.

Fulmina pignus & crasis, atque putandum est
Nubibus extructis; nam cælo nulla sereno,
Nec leviter densis mixtatur nubibus umquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifeste docet res,
Quod tunc per totum concrevit æra nubes
Undique, uti tenebras omnes Acheruntæ reamur
Liquisse, & magnas cæli complectere cavernas:
Uique adeo tætra nimborum nocte coorta
Impendunt ære formidinis ora superne,
Cum commolitur tempestas fulmina capiat.

Præterea, perispe niger quoque per mare nimbis,
Ut picis & cælo densissimæ flumen, in undas
Sic cadit, & fertur tenebris procul, & trahit atram
Fulminibus gravidam tempestatem, atque procellis,
Ignibus, ac ventis cumprimis ipse repletus:
In terra quoque ut horrescant, ac tecta requirant
Sic igitur, supera nostrum caput esse putandum est
Tempestatem altam: neque enim caligine tanta
Obruerent terras, nisi inædicata superne
Multa forent multis exempto nubila sole:
Nec tanto possent hæc terras opprimere imbris,
Flumina abundare ut facerent, campisque natare,
Si non extructis foret alio nubibus æther.

His igitur ventis, atque ignibus omnia plena
Sunt; ideo passim fremitus, & fulgura sunt:
Quippe etenim supra docui, permulta vaporis
Semina habere cavas nubibus; & multa necesse est
Concipere ex Solis radiis, ardoreque eorum.
Hic ubi ventus eas idem qui cogit in unum
Forte locum quemvis, expressit multa vaporis
Semina, sequæ simul cum eo commiscuit igni:
Infusatus ibi vortex versatur in alto,
Et calidis acuit fulmen fornacibus intus.
Nam duplici ratione accenditur: ipse sua nam
Mobilitate calcescit, & contagibus ignis.
Inde ubi perculsit vis venti, vel gravis ignis
Impetibus incessit: marurum tum quasi fulmen
Perfendit subito nubem, ferturque coruscis
Omnia luminibus lustrans loca percussit anfor:
Quem

Quem gravis insequitur sonitus, displosa repente
Opprimere ut cæli videantur templa superne.
Inde tremor terras graviter pertinet, & altum
Marmura percussant cælum: nam rota fere tum
Tempestas concussa tremat, fremitusque moventur:
Quo de concussis sequitur gravis imber, & ubet,
Omnis uti videatur in imbrem vertier æther,
Atque ira præcipitans ad diluvium revocare:
Tantus discidio subitis, veniente procella,
Mittitur ardenti sonitus cum provolat ictu.
Est etiam cum vis extrinsecus incita vent
Incidit in validam maturo fulmine nubem:
Quam cum percidit, exemplo cadit igneus ille
Vortex, quod patrio vocitamus nomine fulmen.
Hoc fit idem in partibus alias, quocumque tulit vis.

Fit quoque ut interdum venti vis missa sine igni,
Ignescat tamen in spatio, longoque meatu,
Dum venit, amittens in cursu corpora quædam
Grandia, quæ nequeat pariter penetrare per auras;
Atque alia ex iplo condens aere portat
Parvula, quæ facient ignem concussa volando:
Nam non alia longe ratios, ac plumbea sepe
Fervida fit glans in cursu, cum multa rigoris
Corpora dimittens ignem concepit in aurs.

Fit quoque, ut ipsius plage vis excitet ignem,
Frigida cum venti populi vis missa sine igni:
Nimirum quia cum vehementi percussit ictu,
Confluente ex iplo possunt elementa vaporis;
Et simul ex illa, quæ tum res excipit ictum,
Ut lapidem ferro cum cædimus, evolat ignis:
Nec quod frigida vis sit ferri, hoc fecit illa
Semina concurrens calidi fulgoris ad ictum:
Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
Opportuna fuit si forte, & idonea flammis.
Nec temere omnino plane vis frigida venti
Esse potest, ex quo tanta vi immissa superne est:
Quin prius in cursu si non accenditur igni,
At reposita tamen venit commissa calore.

Mobilitas autem fit fulminis, & gravis ictus,
Et celeri ferme perquisit fit fulmina lapu:
Nubibus ipsa quod omnino prius incita se vis
Confligit, & magnam consensum sumit enndi.
Inde, ubi non potuit nubes capere impetus auctum,
Exprimitur vis, atque ideo volas impete miro,
Ut validis quæ de tonentis missa serantur.

Addo quod & parvis, ac levibus est elementis:
Nec facile est tali nature obstitere quidquam:
Inter enim fugit, ac penetrat per rara viarum.
Non igitur multis offensibus in remorando
Hæsitat: hanc ob rem celeri volat impete habens.

Deinde, quod omnino natura pondera deorsum
Omnia nituntur: cum plaga fit addita vero,
Mobilitas duplicatur, & impetus ille gravescit,
Ut vrbemque, & citius, quæcumque morantur
Obvia, discutiat plagis, itinerique sequatur.

Denique, quod longo venit impete, sumere debet
Mobilitatem, etiam atque etiam quæ crecit eundo
Et validas auct vires, & roborat ictum.
Nam facit, ut, quæ sunt illius semina cumque,
E regione locum quasi in unum cuncta serantur,
Omnia consensum in eum volentia cursum.
Forlan & ex iplo veniens trahat aere quædam
Corpora, quæ plagis intendunt mobilitatem.
Incoluntisque venit per res, atque integra transit
Multa, foraminibus liquidis quæ travolat ignis.
Multaque perfringit, cum corpora fulminis ipsa

Corporibus rerum incidierit, qua texta tenentur.

Dissolvit porro facile æa, aurumque repente
Conservefecit; & parvis quia facta minute
Corporibus vis est, & levibus ex elementis,
Quæ facile insinuantur, & insinuata repente
Dissolvunt nodos omnes, & vincula relaxant.
Autemque magis stellis fulgentibus alta
Constituit cæli domus ædificata, totaque tellus;
Et cum tempora le veris florentia pascunt,
Frigores enim desunt ignes, ventique calore
Dehiscunt, neque sunt tam denso corpore nubes.
Inter utrumque igitur cum cæli tempora constant,
Tum varæ causæ concurrunt fulminis omnes.
Nam fretus ipse anni permittit frigus, & æstus:
Quorum utrumque opas est fabricanda ad fulmina nobis,
Ut discordia sit rerum, magnaque tumultu
Ignibus, & ventis fatibundus fluctet aer.
Prima caloris enim pars, & postrema rigoris,
Tempus id est verum: quare pugnare necesse est
Diffusile inter se res, turbareque mistas.
Et calor extremus primo cum frigore mistas
Volvitur, autum qui quod fertur nomine tempus.
Hic quoque configunt hiemes æstibus acres.
Propterea sunt hæc bella anni nominanda:
Nec mirum est in eo si tempore plurima fiant
Fulmina, tempellique citur turbida celo,
Ancipiti quatuor bello turbatur utrimque,
Hinc flammis, illinc ventis, hæmoreque mista.

Hoc est ignis naturam fulminis ipsam
Perpicere, & qua vi faciat rem quæque videre:
Non Tyrrhæna retro volventem cæminis frustra
Indicia occultæ divum perquirere mentis,
Unde volans ignis pervenit, aut in utram se
Venerit hic pyræm, quo pado per loca septa
Insinuant, & hinc dominatus ut exultent ictus,
Quidve nocere queat de cælo fulminis ictus.
Quod si Juppiter, atque alii fulgentia divi
Terrinco quantis sonitu cælestia templa,
Et jaciunt igneis, quo cuique est cumque volupet,
Cur, quibus incautum scelus adversabile cumque est,
Non faciunt, ictu flammam ut fulguris halent
Pectore pertho, documen mortalibus acre?
Et potius nullæ sibi turpis conscius rei
Volvitur in flammis innoxius, inque pedatur,
Turbine cælesti subito conceptus, & igni?

Cur etiam loca sola perant, frustra laborant?
An con brachia suffaciunt, firmantque lacertos?
In terraque parvis cur telum perpetuantur
Obstandi? cur ipse finit, neque patet in hostes?

Denique, cur nunquam cælo jacit undique puro
Juppiter in terras salmen, sonituique profundit?
An simul ac nubes succedere, ipse in eum tum
Descendit, prope ut hinc teli determinet ictus?
In mare qua porto mittit ratione? quid undas
Arguit, & liquidam molem, campisque nanteis?

Prætersi, si vult caveamus fulminis ictum,
Cur dubitat facere, ut possimus cernere missum?
Si nec opinantes autem vult opprimere igni,
Cur tonat ex illa parte, ut vitare queamus?
Cur tenebras ante, & fremitus, & marmura concit?
Et simul in multis partibus qui credere possit
Mittere? an hoc ausu nunquam contendere factum,
Ut fierent ictus uno sub tempore plures?
At sepe est numero factum, fierique necesse est,
Ut pleræ in multis regionibus, & cadere imbris,
Fulmina sic uno fieri sub tempore multa.

Postremo, cur sancta deum delubra, suasque
 Discutit iussu preclaras fulmine sedes,
 Et benefacta deum frangit simulacra? suisque
 Demit imagoibus violento volvere honorem?
 Altaque cur plerumque perit loca? plurimaque huius
 Montibus io summis veligia cernimus ignis?
 Quod superest, facile est ex his cognoscere rebus,
 Πρὸς ἅπας Graji quos ab re nominatarunt,
 To mare qua missi veniant ratione superne.
 Nam fit, ut interdum tamquam demissa columna
 In mare de caelo descendat, quam freta circum
 Ferpiscunt graviter spirantibus incita flabris:
 Et quaecumque in eo tum sunt deprensā rumultra
 Navigia, in summum veniant vexata periculum.
 Hoc fit, ubi interdum non quit vis incita venti
 Rumpere, quam corpus, ouem; sed deprimit, ut sit
 In mare de caelo tanquam demissa columna
 Paullatim, quasi quid pugno, brachique superne
 Coniectu tradatur, & extendatur in undas:
 Quam cum didicit, hinc prorumpit in mare venti
 Vis, & fervorem mirum concinnat in undis:
 Verabundus enim turbo descendit, & illam
 Deducit pariter lento cum corpore nubem.
 Quam simul ac gravilam detrusit ad æquora ponti,
 Ille in aquam subito totum se immittit, & omne
 Excitat ingenti sorsum mare fervere cogens.
 Fit quoque, ut involvat ventis & nubibus ipse
 Vortex, contradens ære semina nubes,
 Et quasi demissum caelo presteria fimitur.
 Hic ubi se in terras demittit, dissolviturque,
 Turbinis immanem vim provomit, atque procellæ.
 Sed quia fit raro omnino, montisque necesse est
 Officere in terris; apparet crebris idem
 Prospectu maris io magno, cœloque patenti.
 Nubila concreverunt, ubi corpora multa volando
 Hoc super in cæli spatio coiere repente
 Asperiora, modis quæ possint indupedita
 Exiguus, tamen inter se comprensa teneri.
 Hæc faciunt primum parvas consistere nubes;
 Inde æa comprehendunt inter se, conque gregantur,
 Et conjungendo crescent, ventrique furuntat
 Usque adeo, donec tempestas sæva coorta est.
 Fit quoque uti montis vicina cacumina caelo
 Quam sint quæque magis, tanto magis edita fument
 Assidue fulve nubis caligine crassa;
 Propterea, quia cum consistunt nubila primum,
 Ante videre oculi quam possint tenuia, venti
 Portantes cognoscat summa cacumina montis.
 Hic demum fit, uti turba majore coorta
 Condensa, ac stipata simul cernatur, & uto
 Vertice de moeris videantur surgere in æthram.
 Nam loca declarat sursum ventrosa patere
 Res ipsa, & sentus, moeris cum ascendunt altos.
 Præterea, permulta mari quoque tollere toto
 Corpora naturam, declarant litore vestes
 Suspensæ, cum concipiunt humoris adhæsum.
 Quo magis ad nubes agendas multa videntur
 Possit quoque & salso coniungere moeris ponti.
 Nam ratio cum sanguine abest humoribus omnis.
 Præterea, fluvius ex omnibus, & simul ipsa
 Surgere de terra nebulas, æstusque videmus:
 Quæ velut halitus, hinc ita sursum expressa feruntur,
 Suffunduntque sua caelum caligine, & altas
 Sufficiunt oubeis paulatim convolvenda.
 Urget enim quoque signiferi super ætheris æstus,
 Et quasi descendit subitæ cœula nimbi.

Fit quoque, ut hunc veniant in cœrum extrinsecus illa
 Corpora, quæ faciunt nubes, nimboque volante.
 Innumerabile enim numerum, summamque profundū
 Esse infinitam docui: quantaque volarent
 Corpora mobilitate, ostendi, quamque replete
 Immemorable per spatium transire solerent.
 Haud igitur mirum est, si parvo tempore sæpe
 Tam magnos moeris tempestas, atque tenebræ
 Cooperiant maria, ac terras, impensâ superne.
 Undique quandoquidem per caulas ætheris omnes,
 Et quasi per magni circum spicula mundi
 Exitus, introitusque elementis redditus exstat.

Nunc age, quo pacto pluvius concreverit in altis
 Nubibus humor, & in terras demissus ut imber
 Decidat, expeditur. primum jam semina aquæ
 Multa simul vincam coofurgere nubibus ipsis
 Omnibus ex rebus, pariterque ita crescere utraque,
 Et nubes, & aquam, quæcumque in nubibus exstat,
 Ut pariter vobis corpus cum sanguine crescit,
 Sudor item atque humor quicquid est denique membris.
 Concipiunt etiam multum quoque sæpe marinum
 Humorem, veluti pendentia velleta lanæ,
 Cum supra magnam venti mare nubila portant,
 Consimili ratione ex omnibus amnibus humor
 Tollitur in nubes: quo cum bene semina aquarum
 Multa modis multum convenere undique aduclta;
 Consertæ nubes vi venti mirrere cœrant
 Duplíciter: nam vis venti contradi, & ipsa
 Copia nimborum, turba majore coacta,
 Urget, & e supero premit, ac facit effluere imbreis.

Præterea, cum rascunt quoque nubila ventis,
 Aut dissolvuntur solis super icta calore;
 Mittunt humorem pluvium, stillantque, quasi igni
 Cera super calido tabescens macta liquecat.
 Sed vebemens imber fit, ubi vehementer utroque,
 Nubila vi cumulata premuntur, & impete venti.

At retinere diu pluviz, longumque morari
 Conserunt, ubi multa fuerunt semina aquarum;
 Atque aliis aliæ nubes, nimbique rigantes
 Insuper, atque omni volgo de parte feruntur;
 Terraque cum fumans humor tota rebat.

Hinc ubi sul radiis tempestatem inter opacam
 Adversâ sulit nimborum aspergine contra:
 Tum color in oigris existit nubibus arqui.

Cetera, quæ sursum crescant, sursumque creantur,
 Et quæ concreverunt in nubibus omnia, protum
 Omnia, ois, venti, grando, gelidæque pruinae,
 Et vis magna geli, magnam duramen aquarum,
 Et mora, quæ fluvios passim refractat cunctis:
 Perfacile est tamen hæc reperire, animoque videre,
 Omnia quo pacto sunt, quareve creantur,
 Cum bene cognovis, elementis redditâ quæ sit.

Nunc age, quæ ratio terræ motibus exstat,
 Percipere: & in primis terram fac ut esse reatis
 Subter item, ut supra est; ventis, atque undique plenam
 Speluncis, multoque lacus multifaque lacunis
 In gremio gerere, & ruperis, detruptaque saxa:
 Multaque sub tergo terræ flumina tecta
 Volvere vi fluctus, submersaque saxa putandum est:
 Undique enim simile esse sui, res postulat ipsa.

His igitur rebus subiunctis, suppositique;
 Terra superne tremis magnis concussa ruinis
 Subret, ubi ingentes speluncas subruit ætas:
 Quippe cadunt toti montes, magnoque repente
 Concussu, late disperunt inde tremores:
 Et merito, quoniam plaustris coacta tremunt

Teda

Testa viam propter non magno pondere tota.
Nec minos exultant, ob curtus fortis equum vis
Ferratos utrimque rotarum succurit orbis.

Fir quoque, ubi magna in aquæ vastaque lacunas
Glabra vastatæ et terra provolvitur ingens,
Ut jaçetur aqua, & fluctu quoque terra vacillet:
Ut vas in terra non quit consistere, nisi humor
Destitit io dubio fluctu jaçetur intus.

Præterea, ventus cum per loca subcava terre
Consecutus parti es una procumbit, & arget
Obnixus magnis speluncas viribus altas;
Incumbit tellus, quo veuri prona premit vis:
Tum, supra terram quæ sunt extructa domorum,
Ad cælumque magis quanto sunt edita quæque,
Inclinata niment in eandem prodita partem,
Protractæque trabes impendunt ire paratæ:
Et metuunt magoi naturam credere mundi
Exitiale aliquod tempus, clademque manere,
Cum videant tantam terrarum incumbere molem.
Quod nisi respiciunt venti, non ulla refrenat
Res, neque ab exitio possit reprendre eventus:
Nunc quia respirat æternis, inque gravefcent,
Et quasi coacti redeunt, cedantque repulsi;
Serpis hanc ob rem minuitur terra ruinas,
Quam facit: iocinator enim, retroque recellit,
Et recipit prolapsa suas se in pondere sedes:
Hac igitur ratione vacillant omnia tellæ.

Summa magis mediis, media imis, ima perihilum:
Est hæc ejusdem quoque magni causæ tremoris,
Ventus ubi, æque animæ sobito vis maxima quadam,
Aut extrinsecus, aut ipsa tellure coorta
In loca se cava terræ coniecit, ibique
Speluncas inter magnas fremit auct tumultu:
Verfabundaque portatur, post incita cum vis
Exagitata foras erumpitur, & simul artam
Disfringens terrarum magnum concinnat hiatus:
In Tyria Sidone quod accidit, & fuit Ægis
In Peloponæso: quas exitus hic animæ
Disturbat urbes, & terræmotus obortus.
Multaque præterea ceciderunt mœnia magnis
Moribus in terris, & multa per mare pelum
Subfledere sôis pariter cum civibus urbes.
Quod nisi prorumpit, tamen impetus ipse animæ,
Et fera vis venti per crebra foramina terre
Disperrit, ut horror, & incutit inde tremorem:
Frigus uti nostris penitus cum venit in artus,
Concutit invitos cogens tremere atque moveri.
Ancipiti trépидant igitur terrore per urbes:
Tellæ soperne timent, metuunt inferne, cavernas
Terræ ne dissolvat natura repente:
Neu distracta suum late dispendat hiatus;
Idque suis confusa velis complant ruinis.

Proinde licet, quamvis cælum terramque reatort
Incertupta fore æternæ mandata salutis;
Attamen invidum præsens vis ipsa pericli
Subditat hunc stimulum quadam de parte timoris,
Ne pedibus rapim tellus subacta feratur
In parathrum, remanque sequatur prodita somma
Funditus, & fiat mundi confusa ruina.

Nunc ratio reddenda, augmen cur nesciat æquor.
Principio, mare mirantur non reddere majus
Naturam, quo tantus fuit decursus aquarum,
Omnia que veniant ex omni flumina parte.
Adde vagos imbreis, tempestatesque volentes:
Omnia que maria, ac terras sparguntque, rigantque.
Adde suos fontes: tamen ad maris omnia summan

Guttal vix infat erunt unius ad augmen:
Quo minus est mirum, mare non augescere magnum.

Præterea, magnam sol partem detrahit affe.
Quippe videmus enim velleis homore madentis
Exticare suis radiis ardentibus solem.
At pelage multa, & late subtrata videmus.
Proinde licet quamvis ex unoquoque locu sol
Humoris parvam delibet ab æquore partem;
Largiter in tanto spatio tamen auferet undis.

Tum porto venti magnam quoque tollere partem
Humoris possunt verrentes æquora ponti:
Una nocte vis quoniam perfæze videmus
Siccari, mollique loti concrefcere crustas.

Præterea, docui multum quoque tollere nubes
Humorem magno conceptum ex æquore ponti,
Et passim toto terrarum spargere in orbe,
Cum pluit io terras, & venti nubila portant.

Postremo, quoniam raro cum corpore tellus
Est, & conjunctas oras maris ondique cingit;
Debet, ut in mare de teris venit humor aquæ,
Io terras itidem manare ex æquore falso:
Percolatur enim virus, retroque remanet
Materies humoris, & ad caput amittitur omnis
Confluit: inde super terras redit agmine dulci,
Qua via festæ semel liquido pede detulit undas.

Nunc ratio quæ sit, per facies montis ut ætne
Exsistent igoes interdum turbine tanto,
Expeditæ: neque enim media de clade coorta
Flammæ tempestas Siculom dominata per agros
Finitimis ad le convertit gentibus ora:
Fumida cum cæli scintillare omnia templa
Cernentes pavida complebant pectora cura,
Quid molirer rerum natura novorum.

Hicce tibi rebus late est, atqueque videndum,
Et longe cunctas in partibus dispiciendum,
Ut reminiscaris, summam rerum esse profundam,
Et videat, cælum summam totius unum
Quam sit parvula pars, & quam molissima coactæ:
Et quæ pars homo terræ sit totius unus.
Quod bene propositum si plane contemneris,
Ac videas plane; mirari multa reliquias.

Nunc quis enim nostrum miratur, siquis in artus
Accepto calido febri fervore coortam,
Aut alium quamvis morbi per membra dolorem?
Obturgescit enim subito pes, arripit acer
Sæpe dolor dentis, oculos invadit in ipsos:
Existit sacer ignis, & urit corpore serpens

Quamcumque arripuit partem, repitque per artus;
Nimirum, quia sunt multarum semina rerum:
Et fatis hæc tellus vobis cælumque mali fert,
Unde queat vis immensis procrefcere morbi.

Sic igitur toti cælo, terræque putandum est
Ex infinito fati omnia suppeditare,
Unde repente quævis tellus concussa moveri,
Perque mare, & terras rapidus percurrere turbo,
Ignis abundare ætneus, flammefcere cælum.
Id quoque enim fit, & ardescant cælestia templa,
Ut tempestates pluviz graviore coorta
Soot, ubi forte ita se terulerunt semina aquarum.

Aut nimis est ingens incendii turbidus ardor.
Scilicet, & fluvius, qui non est, maximus est,
Qui non ante aliquem majorem vidit: & ingens
Arbor, homoque videtur: & omnia de genere omni,
Maxima que vidit quisque, hæc ingentia fingit:
Cum tamen omnia cum cælo, terræque, marique
Nil sint ad summam summam totius omnem.

Nunc tamen, illa modis quibus irritata repente
Flamma foras vastis ætæz fornacibus effert,
Expedit. Primum totius subcava montis
Est natura, fere silium suffusa cavernis:
Omnibus est porro in spelandis ventus & aer.
Ventus enim fit, ubi est agitando percussus aer.
Hic ubi percaluit, calefecitque omnia circum
Saxa furent, qua contingit, terræque, & ab ollis
Excessit calidum flammis velocibus ignem:
Tollit se, ac relictis ita faucibus ejicit alte,
Funditque ardorem longe, longoque favillam
Differt, & crassa volvit exiligne fumum:
Extruditque simul mirando pondere saxa:
Ne dubites, quin hæc animæ torbida sit vis.

Præterea, magna ex parti mare montis ad ejus
Radices frangit fluctus, æstusque resorbet.
Ex hoc oque mari speluncæ montis ad altas
Perveniunt subter fauces: hæc ire sciendum est,
„ Et penetrare mari penitus res cogit aperto,
Atque efflare foras, ideoque extollere flammam,
Saxaque subijcere, & arenæ tollere nimbus.
In summo foot ventigeni crateres, ut ipsi

Nominant, nos quas fauces peribonius, & ora.
Sunt aliquot quoque res, quarum onam dicere casum
Non satis est, verum plures, unde una tamen sit.
Corpus ut exanimum si quod procul ipse jacere
Conspicias hominis; sit ut omnes dicere causas
Conveniat leti, dicat ut illius una.

Nam neque eum ferro, neque frigore vincere possis
Interisse, neque a morbo, neque forte veneno:
Verum aliquid genere esse ex hoc quod concio dicat,
Scimus: item in mortis hoc rebus dicere habemus.

Nihil in ætati crescit, campique redundat
Unicus in terris Ægypti totius annis.

Is rigat Ægyptum medium per sæpe calorem,
Aut quia sunt æstate Aquilones odia contra,
Aoni tempore eo, quo Ætæa flabra feruntur;
Et contra fluvium flantes remorantur, & undas
Cogentes furios replent, cognuntque inanere.
Nam dubio procul hæc adverso flabra feruntur
Fluminis, quæ gelidis a stellis axis aguntur.
Ille ex ætætera parti venit annis ab Austro
Inter nigra virum, percoctaque sæcla calore,
Exoriens penitus media ab regione diel.

Est quoque, uti possit magnus congestus arena
Flostibus adversis oppilare ostia contra,
Cum mare permotum ventis ruit intus arenam.
Quo fit ut pacto liber minus exitus anni,
Et proclivis item fiat minus impetus undis.

Fit quoque, uti pluvie forsitan magis ad caput ejus
Tempore en fiant, quo Ætæa flabra Aquilorum
Nubila conjungunt in eas tunc omnia parteis.
Scilicet ad mediam regionem ejecta diel
Cum convenerint, ibi ad altos denique montes
Construæ nubes coguntur, vique premuntur.

Foris & Æthiopum penitus de montibus alteis
Crescat, ubi in campos albas descendere nunguis
Tabificis subigit radius sol omnia lustrans.

Nunc age, Avena tibi quæ sint loca, cumque lacuque,
Expedit, quali natura prædita contem.
Principio, quod Avena vocatur, nomen id ab re
Impetum est, quia sunt avibus contraria cunctis,
E regione ea quod loca cum advenire volantes,
Remigii oblite penarum vela remittunt.
Præcipitesque cadunt molli cervicis profulæ
In terram, si forte ita fert natura locorum;

Aut in aquam, si forte lacus substratus Averno est.
Qualis apud Cumas locus est, montemque Vesevum,
Oppleti calidis ubi fumant fontibus auctus.

Est & Athenæis in moribus, arcis in ipso
Vertice, Palladis ad templum Tritonidos alme.
Quon nonquam pennis appellunt corpora rauca
Cornices, non cum fumant altaria donis:
Uique adeo fugiant non iras Palladis acreis
Pervigili causa, Grajum ut cecinerit poetæ:
Sed natura loci hoc opus efficit ipsa sua vi.

In Syria quoque fertur item locus esse, videri,
Quadrupes quoque quod simul ac vestigia primum
Intulerint, graviter vis cogat concidere ipsa,
Manibus ut si sint divi nactata repente.

Omnia quæ naturali ratione geruntur,
Et quibus e causis fiant, apparet origo:
Janæ de his Ogi potius regimibus esse
Credatur postea, hinc animas Acheruntis in oras
Ducere forte deos Manes inferne reamur:
Narbibus alipedes ot cervi læpe putantur
Ducere de lateribus serpentina sæcla ferarum.

Quod procul a vera quam fit ratione repulsum,
Percepe: namque ipsa de re nunc dicere coor.
Principio hoc dico, quod dixi sæpe quoque ante,
In terra cuiusque modi rerum esse figuras:
Multa, homini quæ sunt vitalia: multaque, morbo
Incute, & mortem quæ possit accelerare:
Et magis esse aliis altis animantibus aptas
Res ad vitali rationem, ostendimus ante,
Propter dissimilem naturam, dissimileque
Texturas inter sese, primæque figuras:
Multa meant inimica per aures, multa per ipsas
Infumant nareis infesta atque alpera odore:
Nec sunt multa parum tactu vitanda, nec autem
Aspectu fugienda, saporeque trititia quæ sint.
Deinde videre licet quam multæ sint homini res
Acriter infesto sensu, spurcæque, gravesque.
Arboribus primum certis gravis umbra tributa est,
Uisque adeo, capitis faciant ut sæpe dolores,
Si quis eas subter jacuit prostratus inq. verbis.

Est etiam in magnis Heliconis montibus arbor
Floris odore binimen tætro consuta necare.
Scilicet hæc ideo terris ex omnia forguat
Multa modis multis molarum femina rerum,
Quod permista gerit tellus, discretæque tradit.

Nocturnumque recens exstinctum lumen, ubi acri
Nidore offendit oareis conspuit ibidem,
Deicere ut pronos qui morbos sæpe suevit.

Castoreoque gravi mulier sopira recumbit,
Et osanibus nitidum teneris opus effluit eil,
Tempore eo si odorata est, quo mensura solvit.

Multaque præterea languentia membra per artus
Solvunt, atque animam labefaciunt sedibus intras.

Denique, si in calidis etiam cunclere lavacris,
Plenior & solus in fueris ferventis aquai:
Quam facile in medio fit uti des sæpe ruinas?

Carbonumque gravis vis, atque odor insinatur
Quam facile in cerebrum, oisquam præcepimus ante?

At cum membra hominis percipit fervida febris,
Tum sit odor vini plage multabilis infera.

Nonne vides etiam terra quoque fuffur in ipsa
Gignit? & retro concrefcere odore bitumeo?

Denique ubi argenti venas, anrique sequuntur,
Terræ penitus scrutantes adhæra ferro;

Qualeis expiatur scapellula subter odores?
Quidve madi sit ut exhalant aurata metalla?

Quæ

Quas hominum reddunt facies? qualesque colores?
Numne vides, audire perire in tempore parvo
Quam soleant? & quam vitæ copia desit,
Quos opere in tali cohibet vis magna? necesse est
Hos igitur tellus omnes exaestu æstus,
Expiretque foras in aperta, promptaque calis.

Sic & Avernæ loca alitibus summittere debent
Mortiferam vim, de terra quæ furtim tu auras,
Ut spatium cæli quadam de parte venent;
Quo simul ac primum penitus delata sit ales,
Impediatur ibi æreo coarctata veneno,
Ut cadat e regione loci, quæ dirigit æstus:
Quo cum concurrit, hæc eadem vis illius æstus,
Reliquias vitæ membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primo quasi quendam conciet æstus:
Posterior sit, uti cum jam ceciderit veneni
In fontem ipsos, ibi sit quoque viæ vomenda,
Propterea quod magna mali fit copia circum.

Fit quoque ut iuvenum vis hæc, atque æstus Avernæ,
Aeræ, qui inter aves cunq̃ue est terræque locatus,
Discuriat, prope uti locus hinc linquatur inanis:
Cujus ubi e regione loci venere volantes,
Claudicat extemplo pennarum nises inanis;
Et conamen utrinque alarum prodit omne.
Hic ubi nictari nequeunt, iuliterque alis,
Scilicet in terram delabi, pondere cogit
Natura; & vacuum prope jam per inane jacentes
Dispergunt animas per caulas corporis omnes.

Frigidior porro in patet æstate fit humor,
Rarefcit quia terra calore, & semina siqua
Furte vaporis habet, propterea dimittit in auras.
Quo magis est igitur tellus aestiva calore,
Hoc fit frigidior, qui in terra est abditus, humor.
Frigore cum premitur porro omnis terra, cuique,
Et quasi concrevit; fit scilicet, ut coeundum
Exprimat in pureos, siquem perit ipa, calorem.

Est apud Hammunis fauom fons luce diurna
Frigidus, ac calidus nocturno tempore fertur:
Hunc humines fontem nimis admirantur, & acri
Sole putant subter terras serviscere raptim,
Nox ubi terribili terras caligine textit:
Quod nimis a vera est longe ratione remotum:
Quippe obi sol nudum cotrestans corpus aquai,
Nou querit calidum supera de reddere parte,
Cum superum lumen tanto fervore fruatur:
Qui quæst hic subter tam crasso corpore terram,
Percoquere humorem, & calido sociare vaporis?
Præsertim cum vis possit per septa domorum
Insinuare suam radis ardentibus æstus?
Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis quod
Rara tenet circum hunc fontem, quam cetera tellus.
Multaque sunt ignis prope semina corpus aquai.
Hinc ubi roriferis terram nox obruit nimbis,
Extemplo subitus figescit terra, coique.
Hæc ratione fit, uti, tamquam compressa manu sit,
Exprimat in fontem, quæ semina cunq̃ue habet ignis,
Quæ calidum faciunt loricis taclum atque saporem.
Inde ubi sol radis terram dimovit obortis,
Et rarefcit calido miscente vapor;
Roribus in antiquas redeunt primordia fedels
Ignis, & in terram cedit calor omnis aquai.
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.

Præterea, folis radis iactatur aquai
Hæmor, & in lacu tremulo rarefcit ab æstu:
Propterea fit, uti quæ semina cunq̃ue habet ignis,
Dimittat: quasi sæpe gelum, quod continet in se,

Mittit, & exsolvit glaciem, nodosque relaxat.

Frigidas est etiam fons, supra quem sita sæpe
Strupa jacit flammæ concepto protinus igni:
Tædæque consimili ratione accensa per undas
Conlacet, quocumque nasans impellitur auris:
Nimirum quia sunt in aqua permulta vaporis
Semina, de terræque necesse est funditus ipsa
Ignis corpora per totum coofurgere fontem,
Et simul exspirare foras, extorque in auras,
Nun tam viva ramen, calidus queat ut fieri fons.

Præterea, dispersa foras erumpere cogit
Vis per aquam subito, fursimque ea conciliari:
Quod genus endo mari spirat aquas, dulcis aquai
Qui sciat, & falsas circum se dimovet undas.
Et multis aliis præbet regionibus æquor
Utilitatem opportunam sitientibus nautis,
Quod dulces inter falsas intervomit ondas.
Sic igitur per eum possunt erumpere fontem,
Ex scætere illa foras in stupam semina: quo cum
Conveniunt, aut cum tædæ corpori adhaerent,
Ardeant facile extemplo: quia multa quoque in se
Semina habent ignis stupæ tædæque teentes.

Noctue vides etiam, nocturna ad lumen lychnum
Nuper ubi exstinctum admoveas, accendit ante,
Quam tetigit flammam? tædæque pari ratione?
Multaque præterea, prius ipso tacta vapore
Eminus ardeant, quam cominus imboas ignis.
Hoc igitur fieri quoque in illo fonte putandum est.
Quod superest, agere incipiam, quo federe fiat
Naturæ, lapis hic ut ferrum ducere possit,
Quem magnæ vocant patrio de nomine Graii,
Magnetem quia fit patris in finibus ortos.

Hunc homines lapidem mirantur, quippe catenam
Sæpe ex annellis reddit pendensque ex se.
Quinque etenim levis interdum, pluresque videro
Ordine demisso, levibus iactariis auris,
Unus ubi ex ono dependet subter adhaerens;
Ex alioque alius lapidis vis, vinclaque noctis:
Usque adeo permanenter vis pervaleat ejus.
Hoc genus in rebus firmandum est multa prius, quam
Ipsius rei rationem reddere possis:
Et nimirum longis ambagibus est æstendum:
Quo magis attentas aureis, ænimque reposco.

Principio, omnibus a rebus, quascumque videmus,
Perpetuo fluere, ac mitti, spargique necesse est
Corpora, quæ feriant oculos, visumque laceant:
Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores,
Frigus ut a fluviis, calor a sole, æstus ab undis
Æquoris exelur mororum littora propter:
Nec variis cessant sonitus manare per aureis.
Denique in os falsi venit humor sæpe saporis,
Cum mare versamur propter; dilataque contra
Cum tuimur miseri abinthia, tangit amaror:
Usque adeo omnibus ab rebus res quæque fluunt
Fertur, & in cunctis dimittitur undique patris.
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi,
Perpetuo quoniam lentimus, & omnia semper
Cernere, odorari licet, & sentire sorem.

Nunc omnes repetam quam raro corpore sint res,
Commemorare, quod in primo quoque earum elaret.
Quippe etenim, quamquam multas hoc pertinet ad res
Noscere, cum primis hæc ad rem protinus ipsam,
Quæ de differere aggredior, firmare necesse est.
Nil esse in promptu, nisi mistum corpus inani.

Principio fit, ut in spelandis saxa saperna
Sudent humore, & guttis manantibus stillent:

Manat

Manat item nobis e toto corpore sudor;
Crescit barba, pilique per omnia membra, per artus:
Diditus in venas cibus omneis, auget, alitque
Corporeis extremas quoque partes, unguiculoseque.
Frigus item transire per æs, calidumque vaporem
Sentimus: sentimus item transire per aurum,
Atque per argentum, cum pocula plena tenemus.
Denique per dissepta domorum faxea voces
Pervolitant, permanat odos, frigisque, vaporesque
Ignis: quo ferri quoque vim penetrare foveit,
Undique quæ circum corpus lorica coeret.
Morbida vis quæcumque extrinsecus insinuat,
Et tempestates terra celoque coarctat
E celo emotæ terraque repente facessunt,
Quandoquidem nihil est non raro corpore neutrum.

Huc accedit, uti non omnia, quæ jaciuntur
Corpora cumque ab rebus eodem prædita sensu,
Atque eodem pacto rebus sunt omnibus apta.
Principio, terram sol excoquit, & facit arē:
At glaciem dissolvit, & altis montibus alte
Estruclat niveis radiis tabesce cogit:
Denique cera liquefit in ejus postea vapores;
Ignis item liquidum facit æs, aurumque resolvit:
At coria, & carnem trahit, & conducit in unum.
Hamus aque porro ferrum conduratur ab igni;
At coria, & carnem molit durata calore:
Bubigeras oleasit eo juvat usque capellas,
Dissuast ambrosia quasi vero, & nectare tinctus:
At nihil est, homini fronde hac quod amarius exstet.
Denique amaracinum fugiat sus, & timet omne
Unguentum; nam, ferigeris subus acre venenum est,
Quod nos interdum tamquam tectare videtur:
At contra nobis communis terrerima cum sit
Sporicitis, eadem subus hac res munda videtur,
Infatigabiliter toti ut volvantur ibidem.

Hoc etiam superest, ipsa quam dicere de re
Aggredior, quod dicendum prius esse videtur.
Multa foramina cum variis sint reddita rebus,
Dissimili inter se natura prædita debent
Esse, & habere suam naturam quoque, viasque;
Quippe etenim variis sensus animantibus infunt,
Quorum quisque suam proprie rem percipit in se.
Nam penetrare alia sonitus, aliaque saporem
Getimus & succis, alia midoris odores,
Propter dissimilem naturam, textaque rerum:
Præterea manare aliud per sua videtur;
Atque aliud per ligna, aliud transire per aurum;
Argenteoque foras aliud, vitroque meare.
Nam fluere hac species, illac calor ire videtur,
Atque aliis aliud citius transmittere eadem.
Scilicet id fieri cogit natura viarum,
Multimodis variis, ut passim offendimus ante.
Quæpropere bene ubi hæc confirmata atque locata
Omnia constiterint nobis præposita, parata:
Quod superest, facile hinc ratio reducet, & omnis
Causa patebit, quæ ferri pelliciat vim.

Principio, fluere & lapide hoc permulta necesse est
Semina, sive æstum, qui discussit aera plagis,
Inter qui lapidem, ferrumque est cumque locatus.
Hoc ubi inanitus spatium, multusque vacat
In medio locus: exemplo primordia ferri
In vacuum prolapsa cadunt conjuncta, sit otque
Annulus ipse sequatur, atque ita corpore toto.
Nec res alia magis primoribus ex elementis
Indupedita suis arte connexa coheret,
Quam validi ferri naturæ frigidos horror,

Quo minus est mirum, quod paulo diximus ante,
Corpora si nequeunt de ferro plura coorta
In vacuum ferri, quin annulus ipse sequatur:
Quod facit, & sequitur donec pervenit ad ipsum
Jam lapidem, cæcitate in eo compagibus hæsit.
Hoc sit item cunctis in partibus, unde vacet
Cumque locus, sive ex transverso, sive superne:
Corpora continuo in vacuum vicina seruntur.
Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipsa
Sponte sua luriū possunt confluere in auras.

Huc accedit item quare queat id magis ferri:
“Hæc quoque res adiumento, motuque juvatur:
Quod simul a fronte est anelli rarior aer
Factus, inanitusque locus magis ac vacuatus;
Continuus sit, ori qui post est cumque locatus
Aer, a tergo quasi provehat, atque propellat.
Semper enim circumpositus res verberat aer.
Sed tali sit uti propellat tempore ferrum,
Parte quod ea una spatium vacat, & capit in se.
Hic, ubi, quem memoro, per crebra furamina ferri est
Parvas ad partes subtiliter insinuans;
Tradit & impellit, quasi navim velaque ventus.

Denique res omnes debent in corpore habere
Aera, quandoquidem raro sunt corpore, & aet
Omnibus est rebus circumdatus appositusque.
Hoc igitur, penitus qui in ferro est additus aer,
Sollicito metu semper jactatur, eoque
Verberat anellum dubio procal, & ciet intus
Scilicet, atque eodem fertur, quo precipitavit
Jam semel, & quamquam in partem conamina sumit.

Fit quoque ut a lapide hoc ferri natura recedat
Interdum, sugere, atque sequi consuevit vicissim.
Easultare etiam Samothracia ferrea vidi,
Et ramenta simul ferri ferre totus ahenis
In scaphis, lapis hic magnes cum subditus esset:
Usque adeo sugere a saao gessit videtur.
Ære interposito discordia tanta creatur,
Propterea, quia nimium prius æstus ubi æris
Præcepit, ferrique vias possedit apertas:
Posterior lapidis vocit æstus, & omnia plena
Invenit in ferro: neque habet quæ tranet, ut ante.
Cogitur offensare igitur pulsareque fluctu
Ferre teata suo; quo pacto respuit ab se,
Atque per æs agitatur, sine eo quæ sæpe resorbet.

Illud in his rebus mirari mitte, quod æstus
Noo valet e lapide hoc alius impellere item res:
Pondere enim fretæ partem flant, quod genus aurum:
Ac partim raro quia sunt cum corpore, et æstus
Pervolet intactus, nequeunt impellere usquam;
Ligues materies in quo genere esse videtur.
Iner utraque igitur ferri natura locata,
Æris ubi acceptis quædam corporecula; tum sit,
Impellatur ut eam Magnesi semina sua.

Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena,
Ut mihi multa parum genere ex hoc suppedientur,
Quæ memorare queam inter se singulariter apta.
Saxa vides primum fluxu coalescere calce:
Glutine materies taurino ita jungitur una,
Ut vitio venæ tabularum serpius blicant,
Quam laxate queant compages tærea vincula.
Virgines latices in aqua sonibus audent
Misceri, cum pax ueniat gravis, & leve olivum:
Purpureasque colos conchylii jungitur una
Corpore cum lanx, dirimi qui non queat usquam:
Non si Neptuni fluctu renovare operam desis.
Non mare si totum velit eluere omnibus undis.

Deni-

Denique res auro argentum concopulat una,
Æneque ex plumbo fit uti iungatur ab albo.
Cetera jam quomodo multa licet reperire? quid ergo?
Nec tibi tam longis opus est ambagibus usquam;
Nec me tam multam hic operam consumere par est:
Sed breviter paucis restat comprehendere multa.

Quorum ita textura ceciderat mutua contra,
Ut cava convenienti plenis hæc illius, illa
Huiusque; inter se junctura horum optima constat.
Est etiam, quasi ut anellis, haustique plicata
Inter se quadam possunt coplata teneri:
Quod magis in lapide hoc fieri ferroque videtur.

Nunc, ratio quæ sit morbis, aut unde repente
Mortiferam possit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi, pecudumque catervis,
Expeditur. Primum multarum semina rerum
Esse supra docui, quæ sint vitalia nobis:
Et coorta, quæ sint morbo, moriique, necesse est
Multa volare; ea cum casu fuerit coorta,
Et perturbantur celum, fit morbidus aer.
Atque ea vis omnis morbum, pestilisque,
Aut extrinsecus, ut omnes nebulæ supernæ
Per celum veniunt, aut ipsa sæpe coorta
De terra surgunt, ubi putorem humida nacta est,
Intempetivis pluvieque, & solibus ista.
Nonne vides etiam cæli novitate, & aquarum
Tentari, procal a patria quicumque domoque
Adveniunt? ideo quia longe discrepat aer.
Nam quid Britannum celum disferre putamus,
Et quod in Ægypto est, quia mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponro est disferre a Galibus, atque
Usque ad nigra virum, percoctaque sæcla calore?
Quæ cum quatuor inter se diversa videmus
Quatuor a venis & cæli partibus esse,
Tum color & facies hominum distare videntur
Largiter, & morbi generatim sæcla tenere.

Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neque præterea usquam.
Attride tentantur gressus, oculique in Achæis
Finibus: inde alius alius locus est inimicus
Partibus ac membris: variis concitatur id aer.
Proinde ubi se celum, quod nobis forte alienum est,
Commovet, atque aer inimicus serpere capit;
Ut nebula ac nubes palliatim repit, & omne
Qua graditur, coortatur, & immutatur coactat.
Fit quoque, ut in ostrum cum venit denique celum,
Corruptum, reddatque sui simile atque alienum.

Hæc igitur subito clades nova, pestilisque,
Aut in aquas eadit, aut fruges perdidit in ipsis,
Aut alios hominum passus, pecudumque cibatus;
Aut etiam suspensa manet vis aere in ipso:
Et cum spiranteis iustis hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter forbere necesse est.
Confimili ratione venit bubus quoque sæpe
Pestilens, etiam pecubus balantibus agror.
Nec refert errare ovis in loca devenimus
Nobis adversa, & cæli motum amictum:
An celum nobis alio natura cœrentum
Deferat, aut aliquid, quo non consuevimus uri,
Quod oos adventa possit tentare recenti.

Hæc ratio quodam morborum, & mortis æstus
Finibus Cecropis funestos reddidit agros,
Vastavitque vias, exhaustique civibus orbem.
Nam penitus veniens Ægypti e nubibus ortus,
Aera perennis multum, campisque natanteis,
Incubuit tandem populo Paphlagonis: omnes

Inde captivatum morbo moriique dabantur.

Principio, caput incensum fervore perebant,
Et duplicem oculis fuscis luce rubentibus,
Sudabant etiam facies intrinsecus atro
Sanguine, & alceribus vocis via septa ceibat;
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debitata malis, moto gravis, aspera tacta:
Inde, ubi per fauces pectus complerat, & ipsum
Morbida vis in cor maxillum confluerat ægris;
Omnia tum vero vitali clausura lababant.
Spiritus ore furas terrum volvebat odorem,
Rancida quo perolent projecta cadavera rita.
Atque animi prorsum vires totius, & omne
Languer corpus, leti jam limine in ipso.
Intolerabilibusque malis erat anxius angor
Assidue comes, & gemitu commissa querela,
Singultusque frequens noctem peripse, dieoque,
Comprimere assidue nervos & membra coactans,
Dissolvebat eos, desessos ante, fatigans.
Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
Corporis in summo lumen fervescere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum,
Et simul ulceribus quasi ioculis omne rubere
Corpus, ut est per membra facer cum diditur igois.
Intima pars homini vero flagrabat ad ossa:
"Flagrabat stomacho flamma, ut fornicibus intus.
Nil adeo posset cuiquam leve, tenuesque membris
Vertere in utilitatem: ad ventum & frigora semper
In fluvios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudam jacentes corpus in undas.
Multi præcipites lymphis putrealibus alte
Inciderant, ipso venientes ore parente.
Infedabiliter litis arida corpora merians
Æquabat multum parvis humoribus imbretem.
Nec requies erat ulla mali; defissa jacebant
Corpora; multabat tacito medicina timore;
Quippe patentia cum totas ardentia noctes
Lumina versarent oculorum expertia sonitus
Multaque præterea mortis tum signa dabantur;
Perturbata animi mens in merore, metusque,
Triste supercilium, furiosus vultus, & acer;
Sollicitæ porro pleneque sonosius aures;
Creber spiritus, aut iugens, raroque coortus;
Sudorisque madens per collum splendens humos;
Teuua spuma, minuta, croci comincta colore,
Salsaque per fauces raucas vix edita tussi.
In manibus vero nervi trahier, tremere artus:
A pedibusque mioutatim succedere frigus
Non dubitabat: item ad supremum denique tempus
Compressæ nares: nasi primosque acumen
Tendit: cavari oculi: cava tempora; frigida polles,
Duraque; inhorrebat sictum; frons tenta minebat,
Nec nimio rigida post strati morte jacebant:
Ostia quoque fere candentia lumine solis,
Aut etiam poma reddebant lampade vitam.
Quorum siquis, ut est, vitatur funera leti,
Viscibus terris, & nigra proluvie alvi;
Posterior tamen hunc tabes letumque manebat:
Aut etiam multus capitis cum sæpe dolore
Corruptus sanguis plenis ex naribus ibat:
Huc hominis tota vires corpusque fluebat
Profluvium porro qui terti augulus aere
Eruerat, tamen in aëros huc morbus & artus
Ibat, & in partes genitales corporis ipsas.
Et graviter partem instantes limina leti
Vivebant, sætro privati parte vitæ:

Et

Et manibus sine nonnullis pedibusque manebant
 In vita tameo, & perdebant lumina partum:
 Uique adeo mortis metus his incesserat acer.
 Atque etiam quosdam exere obliuia rerum
 Conclaram, neque se possent cognoscere ut ipsi.
 Multaque homi cum inhumata jacerent corpora supra
 Corporibus, tamen altitum genus atque ferarum
 Aut procul abilliebat, ut acrem exiret odorem:
 Aut, obi gustaret, languebat morte propinqua.
 Nec tamen omnino tenere illis sedibus ulla
 Comparebat avis, nec noctibus secla ferarum
 Exibant filvis: languebant pleraque morbo,
 Et moriebantur: eumprimis fida eanum vis
 Strata viis animam ponebat in omnibus xgram.
 Extorquebat enim vitam vis morbida membris.
 Incomitata tapi certabant funera vasta:
 Nec ratio remedii communis certa dabatur.
 Nam quod aliis dederat vitales aeris aotas
 Volente in ore licere, & cæli templa tueri;
 Hoc aliis erat exitio, letumque parabat.

Illud in his rebus miserandum & magnopere unum
 Exumensibile erat: quod, obi se quisque videbat
 Implicitum morbo, morti damnatus ut esset,
 Deficiens animo mœsto cum corde jacebat.
 Funera respectans, animam & mittebat ibidem:
 Idque vel in primis cumulabat funere funus.
 Quippe etenim nullo cessabant tempore aplici
 Ex aliis alios avidi contagia morbi:
 Nam quicumque suos fugirabant visere ad egros,
 Virai nimium cupidi, mortisque timentes,
 Pœnibat paullo post turpi morte, malaque
 Desertos, opis experteis, incuria mactans,
 Lanigeras tamquam pecudes, & buccera fœla.
 Qui fuerant antem præsilio, contagibus ibant,
 Atque labore, pudor quem tum cegebat obire,
 Blandaque lassorum vox mista voce querere.
 Optimus hoc leri genus ergo quisque subibat:
 Inque aliis alium populum sepehite suorum
 Certantes, lacrimis lassique ludebant.

Inde bonam partem in lectum morore dabantur:
 Nec poterat quiquam repetiri, quem neque morbus,
 Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
 Præterea, jam pallor, & armentarius omnis,
 Et robustus item corvi moderator aratri,
 Languebant, penitusque casis contrusta jacebant
 Corpora, paupertate & morbo dedita morti.
 Exanimis poeris super exanimata prætentam
 Corpora nonnumquam posses, retroque videre
 Matribus & patribus vatos super edere vitam.
 Nec minimum partim ex agris mororis in urbem
 Confluat, languens quem contulit agricolarum
 Copia, conveniens ex omni morbida parti.
 Omnia complebant loca testaque, quo magis eos tum
 Consertos ita acervatim mors accumulabat.
 Multa siti prostrata viam per, proque voluta
 Corpora silanos ad aquarum strata jacebant,
 Interclusa anima nimia ab dulcedine aqnei.
 Multaque per populi passim loca prompta, viaeque
 Languida semianimo tum corpore membra videres,
 Horrida pectore, & pannis cooperta, perire
 Corporis involvie: pellis super ossibus ana,
 Ulceribus ætatis prope jam sordide sepulta.
 Omnia denique sancta deum delubra replebat
 Corporibus mori exanimis, onerataque passim
 Cuncta cadaveribus caelestium templa manebant.
 Hospitibus loca quæ complebant ædificantes.
 Nec iam religio divum, nec nomina magni
 Pendebantur: enim præsens dolor excusperabat.
 Nec mos ille sepulture remanebat in urbe,
 Ut prius hic populus semper conluerat homari.
 Perturbatos enim to ut trepidabat, & unus
 Quisque suum pro te consortem mœstus humabat.
 Multaque vis subita, & paupertas horrida suavit
 Namque suos consanguineos aliena rogorum
 Insper instructa ingenti clamore locabant,
 Subdebantque facies, multo cum sanguine saepe
 Rixantes potius, quam corpora desererentur.

C. VALERII
 CATULLI VERONENSIS
 A D
 CORNELIUM NEPOTEM
 LIBER.

Quare habe tibi quidquid hoc libelli est,

I.
 Uos dono lepidum novum libellum,
 Arida modo pumice expolitum?
 Corneli, tibi; namque tu solebas
 Meas esse aliquid putare vagas
 Jam tum, cum aulus es omnis Italorum
 Omne xvum tribus explicare chartis
 Ductis, Jupiter! & laboriosis.

Qualecumque: quod, o patrona virgo,
 Pius uno maneat perenne seculo.

AD PASSEREM LESBIÆ. II.

P. Affer delicæ meæ puellæ,
 Quicum ludere, quem in sinu tenere,
 Quoi primum digrum dare appetenti,
 Et acres solet incitare morsus:
 Com desiderio meo nitenti

Catullus

Carum nescio quid habet jocari,
Ut sola risum sui doloris
Credo, ut gravis acquiescat ardor:
Tum ludere, sicut ipsa, possem,
Et tristis animi levare curas,
Tam gratum est mihi, quam ferunt puella
Pernit aureolum fuisse malum,
Quod zonam soluit diu ligatam.

FUNUS PASSERIS. III.

Ugeat, o Veneres, Cupidineque,
Et quantum est hominum venustiorum.
Passer mortuus est meae puellae,
Passer deliciae meae puellae,
Quem plus illa oculis suis amabat.
Nam melius erat, suamque norat
Ipsum tam bene quam puella matrem:
Nec sese a gremio illius movebat,
Sed circumfrensus modo huc, modo illuc,
Ad solam dominam usque pipilabat.
Qui nunc it per iter tenebricosum
Illuc unde negat redire quemquam.
At vobis male sit, male tenebrae
Orbi, quae omnia bella devoratis:
Tam bellum mihi passerem abstulistis.
O factum male! o miselle passer!
Tua nunc opera meae puellae
Flendo turgiduli rubent ocelli.

DEDICATIO PHASELI. IV.

Phaseus ille, quem videtis hospites,
Ait fuisse navium celerissimus,
Neque ullius nasantis impetum trabis
Nequissimae praeterire, sive palmulis
Opus foret volare, sive lineae.
Et hoc negat minacis Adriatici
Negare litus, insulae Cycladas,
Rhodumve nobilissimam, horridamve Thraciam,
Propontida, trucesque Ponticum sinum:
Ubi iste, post phaseum, antea fuit
Comata silva, nam Cytorio in iugo
Loquente saepe sibiulm edidit coma.
Amastri Pontica, & Cytoris buxifer,
Tibi haec fuisse, & esse cognitissima
Ait phaseus, ultima ex origine
Tuo stetit dicit in cacumine:
Tuo imbuisset palmulis in aequore:
Et inde tot per impotentia freta
Herum tulisse: lava, sive dextera
Vocaret aura, sive urruque Iuppiter
Simol secundus incidisset in pedem.
Neque ulla vota littoralibus diis
Sibi esse facta, cum veniret a mare
Novissimo hunc ad usque limpidum lacum.
Sed haec prius fuerit: nunc recandita
Senet quies, sequae dedicat tibi,
Genellae Castor, & gemelle Castoris.

AD LESBIAM. V.

Vivamus, mea Lesbia, atque amemus,
Romaeque senum severiorum
Omnes unius animi sumus affus.
Soles occidere & redire possunt;

Nobis, cum semel occidit brevis lux,
Nox est perpetua una dormienda.
Da mi basia mille, deinde centum,
Dein mille altera, dein secunda centum,
Deinde usque altera mille, deinde centum.
Dein cum millia multa fecerimus,
Conturbabimus illa, ne sciamus,
Aut ne quis malus loidere possit,
Quum tantum sciat esse basiorum.

AD FLAVIUM. VI.

Lavi, delicias tuas Catullo,
Ni sint illepidae, atque inelegantes,
Velles dicere, nec tacere posses.
Verum nescio quid febriculosi
Scorti diligit: hoc pudet fateri.
Nam te non viduas jacere nosces
Nequicquam taciturnum cubile clamar,
Sertis ac Syrio fragrans olivo;
Pulvinusque peteque & hic & illic
Atritus, tremulusque quassa lecti
Argentario, inambulatione.
Nam ni litapte, valer nihil tacere.
Cui nunc iam latera exturta pandant
Noctu quid facias ineptiarum?
Quare quidquid habes boni, malique,
Die nobis, volo te ac tuos amores
Ad caelum lepido vocare verbu.

AD LESBIAM. VII.

Uxoris, quot mihi basiationes
Tux, Lesbia, sint satis superque?
Quam magnus numerus Libyflae arenae
Laserpiciferis jacet Cyrenis
Oraculum Jovis inter aestuos,
Et Batti veteris sacrum sepulcrum:
Aut quam sidera multa, cum racet nox,
Furtivos hominum vident amores:
Tam te basia multa basiare
Vesano satis & super Catullo est;
Quae nec pernumerare curiosi
Possint, nec mala fascinare lingua.

AD SEIPSUM. VIII.

Miser Catulle, desinas ineptire,
Et quod vides perisse, perditum ducas,
Fulsere quondam candidi tibi soles,
Cum ventitabas, quo puella docebat
Amata nobis, quantum amabit nulla,
Ibi illa multa tam jocosa fiebant,
Quae tu volebas, nec puella volebat,
Falsere vere candidi tibi soles.
Nunc iam illa non vult, tu quoque impotens ne sis:
Nec quae fugit, festare, nec miser vive:
Sed obstinata mente perfer, obdura.
Vale, puella, iam Catullo obdura.
Nec te requirit, non rogabit invizam.
At tu doleris, cum rogaberis nullam,
Scelestam, noctem, quae tibi manet vita?
Quis nunc te adibit? quod videberis bella?
Quem nunc amabis? cuius esse diceris?
Quem basiabitis? quod labella mordebit?
At tu, Catulle, obstinatus obdura.

D d d

AD V.

AD VERANNIUM. IX.

Veranni, omnibus e meis amicis
 Antifans mihi mihi trecentis:
 Venisne domum ad tuos penates,
 Fratresque unanimes, tuasque matrem?
 Venisti? o mihi nuncii boni!
 Visum te incolumen, audiamque Hiberum
 Narrantem loca, facta, nationes,
 Ut mos est tuus: applanctusque collam,
 Jucundum os, oculosque suaviabor.
 O, quantum est hominum beatorum,
 Quid me latius est, beatusve?

DE VARI SCORTO. X.

Vas me meum ad suos amores
 Visum duxerat e foro otiosum:
 Scortillum, ut mihi tum ropente visum est,
 Non sane illepidum, nec inveniendum.
 Huc ut venimus, incidere nobis
 Sermones variis: in quibus, quid esset
 Jam Bithynia, quomodo se haberet,
 Et quantum mihi profuisset ire.
 Respondi, id quod erat: nihilmet ipse
 Nec prætoribus esse, nec cohorti,
 Cur quisquam caput unctius referret:
 Præsertim quibus esset irrumator
 Prætor, nec faceret pili cohortem.
 At certe ramen, inquam, quod illic
 Natam dicitur esse, comparasti
 Ad læticam homines: ego, ut puellæ
 Unum me facerem beatorum,
 Non, inquam, mihi tam fuit maligne,
 Ut, provincia quod mala incidisset,
 Non possem octo homines parare rectos.
 At nil nullus erat nec hic, nec illic,
 Fractum qui veteris pedem grabati
 In collo sibi collocare posset.
 Hic illa, ut decuit cindidorem,
 Quæso, inquit, mihi, mi Catulle, paulum
 Istos commoda, nam volo ad Serapim
 Deferri. Mane me, inquit puella:
 Istud, quod modo dixeram me habere,
 Fugit me ratio, meus sodalis.
 Cinna est Cains, is tibi paravit.
 Verumne illius, an mei, quid ad me?
 Utor tam bene, quam mihi pararim.
 Sed tu insula male, & molesta vivis,
 Per quam non licet esse negligentem.

AD FURIUM ET AURELIUM. XI.

Furi, & Aureli, comites Catulli:
 Sive in extremos penetrabit Indos,
 Litus ut longe resonant Eoa.
 Tunditur unda:
 Sive in Hircanos, Arabasque molles,
 Seu Sacas, sagittiferosque Parthos,
 Sive qua septemgeminis colorat.
 Æquora Nilus:
 Sive trans altas gradietur Alpes,
 Cæsaris visum monumenta magni
 Gallicum Rhenum, horribilesque alti-
 mosque Brinnos:
 Omnia hæc, quæcumque feret voluntas.

LIBER

Calitum, tentare simul parati:
 Pauca nunciate meæ puellæ
 Non bona dicta;
 Cum suis vivat, valeatque mœchis,
 Quos simul complexa tenet trecentes,
 Nullum amans vere, sed identidem omnium
 Illa rumpens.
 Nec meum respectet, ut ante, amorem:
 Qui illius culpa cecidit, velut pravi
 Ultimi flus, prætereunte postquam
 Tactus aratro est.

AD ASINIUM. XII.

Marrucine Asini, manu sinistra
 Non belle steris in joco atque vino.
 Tollis lintea negligentiorum.
 Hoc salum esse putas? fugi te, inepse;
 Quamvis fordida res, & invenula est.
 Non credis mihi? crede Pollioni
 Fratri, qui tua furta vel talenta
 Mutari velit: est enim leporum
 Disertus puer, ac facietiarum.
 Quare aut hendecasyllabos trecentos
 Expecta, aut mihi kotum remitte:
 Quod me non movet assilatione;
 Verum est *παρρησιας* mei fodalit.
 Nam sudaria Setæbe ex Hiberna
 Miserunt mihi muneri Fabullus,
 Et Verannius: hæc amen necesse est,
 Ut Verannium meum & Fabullum.

AD FABULLUM. XIII.

Cœnabis bene, mi Fabulle, apud me
 Paucis, si tibi Di favent, diebus:
 Si tecum attuleris bonam, atque magnam
 Cœnam, non sine candida puella,
 Et vino, & sale, & omnibus cachinnis.
 Hæc si, inquam, attuleris, venisse noſter,
 Cœnabis bene; nam tui Catulli
 Plenus saccubus est aranearum.
 Sed contra accipies meros amores,
 Seu quid suavius, elegantiusve est.
 Nam unguentum dabo, quod meæ puellæ
 Donarunt Veneres, Cupidinesque:
 Quod tu quam olfacies, Deos rogaſis,
 Totum ut te faciant, Fabulle, nasum.

AD CALVUM. XIV.

Ni te plus oculis meis amarem,
 Jucundissime Calve, munere isto
 Odifsem te odio Vatiniano.
 Nam quid feci ego, quidve sem locutus,
 Cur me tot male perderes poetis?
 Isti Di mala multa dent clienti,
 Qui tantum tibi misit impiorum.
 Quod si (ut suspicor) hoc novum, ac repertum
 Munus dat tibi Sulla litterator;
 Non est mi male, sed bene, ac beate,
 Quod non dispereant tui labores.
 Di magni, horribilem & sacrum libellum!
 Quem tu scilicet ad tuum Catullum
 Misisti, continuo ut die periret
 Saturatilibus, optimo diebus.

Non

Non non hoc tibi, falsè, sic abibis.
Nam si luxeris, ad librariorum
Curram scriinia: Cæsius, Aquinius,
Suffenus, omnia colligam venena,
Ac te his supplicis rememorer venæ.
Vos hinc iuterea valete, abite
Illuc unde malum pedem tulistis,
Sacri incommoda, pessimi poetæ.

X V.

SI qui forte mearum ineptiarum
Lectores eritis, manuque vestras
Non horrebit admovee nobis,
Pædicabo ego vos, & irrumabo.

AD AURELIUM. XVI.

Commendo tibi me, ac meos amores,
Aureli. veniam peto pudentem,
Ut, si quidquam animo tuo cupisti,
Quod castum expeteres, & integellum,
Conferres puerum mihi pudice:
Non dico a populo. nihil veremur
Istos, qui in platea modo huc, modo illuc
In re præteritum sua occupati:
Verum a te metuo, tuoque pene
Infecto pueris bonis, malisque.
Quem tu qualibet, ut lubet, moveo
Quantum vis, ubi eris foris, paratum.
Hunc osum excipio, ut puro, podenter.
Quod si te mala mens, furorque vecors
In tantam impulit, scelestè culpam,
Ut nostrum insidiis caput laceffas:
Ah tum te miserum, malique fatis,
Quem attractis pedibus, patente porta
Percurrent rhapsanque, magistrique.

AD AURELIUM ET FURIUM. XVII.

Pædicabo ego vos, & irrumabo,
Aureli patrice, & cinzæ Furi:
Qui me ex versiculis meis putatis,
Quod fuit molliculi, parum pudicum.
Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum. versiculos nihil necesse est:
Qui tam denique habent salem, ac leporem,
Si sunt molliculi, ac parum pudici,
Et quod pruriat tincitare possunt,
Noo dico pueris, sed his pilosis.
Qui duos nequeunt movere lumbos:
Vos, quod milia multa basiorum
Legistis, male me matrem putatis:
Pædicabo ego vos, & irrumabo.

AD COLONIAM. XVIII.

Colonia, quæ cupis ponte ludere ligneo,
Et salire paratum habes, sed veteris inepra
Crura ponticuli asculis stantis, irrevivivas
Ne supinus eat, cavaque in palude recumbat:
Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat,
Io quo vel Salli ipsulus facta foscipiantur:
Munus hoc mihi maximi da, Colonia, risus.
Quendam monicipem meum de tuo volo ponte

Ire præcipitem in locum per caputque, pedesque:
Verum totius ne lacus potidaeque paludis
Lividissima, maximeque est profunda vorago.
Insulsiſſimus est homo, nec lapit pueri inlat
Bimuli, tremula patris dormientis in alna.
Quoi quum sit viridissimo oupa flare puella,
Et puella tenellulo delicatior homo,
Asservanda nigerrimis diligentiæ avis;
Ludere hanc sinit, ut lubet, nec pili facit uni,
Nec fe sublevat ex sua parte: sed velut alius
In fossa Liguri jacet supermata securi,
Tantumdem omnia sentiens, quam si nulla sit usquam.
Talis iste meus stupor nil videt, nihil audit.
Ipse quis sit, otrum sit, an non sit, id quoque nescit.
Nunc euni volo de tuo ponte mittere pronam,
Si pote stolidum repente excitare veterum,
Et supinum animum in gravi derelinquere ceno;
Ferream ut solem tenaci in voragine riuia.

AD AURELIUM. XIX.

Aureli pater esuritionum,
Non harum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut sunt, aut aliis erunt in annis:
Pædicare cupis meos amores,
Nec clam: nam simul es, iocaris una,
Hæres ad latus, omnia experiris.
Frustra. nam insidiis mihi insistentem
Tangam te prius irrumatione.
Atqui si id faceres satius, tacerem.
Nunc ipsum id doleo, quod esurire
Ai meus puer, & sitire discet.
Quare desine, dum licet pudico:
Ne finem facias, sed irrumatus.

AD VARUM. XX.

Suffenus iste, Vare, quem probe nosti,
Homo est venustus, & dicax, & urbanus,
Idemque longe plurimos facit versus.
Puto esse ego illi milia aut decem, aut plura
Perſcripta: nec sic, ut fit, in palimpseſto
Relata. chartæ regiz, novi libri
Novi ombilici, lura rubra, membrana
Directa plumbo, & pomicie omnia æquara.
Hæc cum legas, tum bellus ille, & urbanus
Suffenus unus caprimulgus, aut fossor
Rursus videret. tantum abhurreret, ac morat.
Hoc quid patemus esse? qui modo scurra,
Aut si quid hac re tritius, videbatur,
Idem iuiceto est iuicetior rure,
Simul poemata attingit. neque idem umquam
Æque est beatus ac poema cum scribit.
Tam gaudet in se, tamque se ipse miratur.
Nimirum idem omnes fallimur: neque est quisquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Possis. sæus quoque attributus est error.
Sed non videmus, mantice quid in tergo est.

AD FURIUM. XXI.

Furi, quol neque servus est, neque arca,
Nec cinex, neque araneus, neque ignis:
Verum est & pater, & noverca, quorum
Dentes vel silicem comesse possunt:
Est polchre tibi cum tuo parente,

Et cum coniuge lignea parentis.
 Nec mirum; bene nam valetis omnes,
 Pulchre concoquitis, nihil timetis,
 Non incendia, non graves ruinas,
 Noo facta impia, non dolos veneni,
 Non casus alios periculatorum.
 Atque corpora ficiora cornu,
 Aut si quid magis aridum est, habetis,
 Sole, & frigore, & esuritione.
 Quare non tibi sit bene, ac beate?
 A te sudor abest, abest salvia,
 Moccusque, & mala pisuita nasi.
 Hanc ad munditiem adde mundiozem,
 Quod culus tibi purior salubris est,
 Nec toto decies cacas in anno:
 Atque id durius est fuba, & lapillis;
 Quod tu si manibus teras, fricisque;
 Non unquam digitum inquinare possis.
 Hæc tu commoda tam beata, Furi,
 Noli spernere, nec putare parvi:
 Et telluria, quæ soles precari
 Centum define: nam sat es beatus.

AD IUVENTIUM. XXII.

O Qui stercus es Iuventiorum,
 Non horum modo, sed quot ant fuerunt,
 Aut posthac alius erunt in annis:
 Mallem divitiis mihi dedisses
 Isti, quod neque servus est, neque arca:
 Quam sic te fœneres ab illo amari.
 Qui? non est homo bellus? inquires: est.
 Sed bello huic neque servus est, neque arca.
 Hæc tu quam lubet abijce, elevaque:
 Nec servum tamen ille habet, neque arcam.

AD THALLUM. XXIII.

Cinæde Thalle, mollior cuniculi capillo,
 Vel anseris medullula, vel imula oricilla,
 Vel pene languido senis, sitoque araneo:
 Idemque Thalle, turbida rapacior procella,
 Quam de via mulier alites ostendit oscitantes:
 Remitte pallium mihi meum, quod involasti,
 Sudariumque Serabum, casigraphosque Thymos,
 Incepte: quæ palam soles habere, tamquam avita.
 Quæ oñc tuis ab onguibus reglutina, & remitte,
 Ne laneum lateculum, nateque mullicellas
 Invisæ rursus tibi flagella conscribissent:
 Et insolenter æstues, velut minuta magna
 Deprensa navis in mari, vesaniante vento.

AD FURIUM. XXIV.

Furi, villula nostra non ad Ausuri
 Flatus opposita est, nec ad Favoni,
 Nec fœvi Boreæ, aut Apeliotæ:
 Verum ad milita quindecim & ducentos.
 O ventum horribilem atque pestilentem!

AD PUERUM. XXV.

M Inister vetuli puer Falerni,
 Inger mi calices amariore,
 Ut lex Postumiz iuber magistæ,
 Ebricola acina ebricolis.

At vos, quo lubet, hinc abite, lymphæ;
 Vini pernices, & ad severos
 Migrate. hic merus est Thyoniamus.

AD VERANNIUM, ET FABULLUM. XXVI.

P Isonis comites, cohors inanis,
 Apris sarcinulis, & expeditis
 Veranni optime, tuque mi Fabulle,
 Quid rerum geritis? satifine cum isto
 Vappa, frigoraque & sanem tulistis?
 Equidnam in sabulis parat lucelli
 Expensum? ut mihi, qui meum secutus
 Priorem, refero darum lucello.
 O Memmi, bene me ac diu supinum
 Tota ista trabe lentus irramasti.
 Sed, quantum video, pari fuisti
 Casu. nam nibilo minore verpa
 Farti estis. pete nobiles amicos.
 At vobis mala multa dii deæque
 Dent, opprobria Romuli Remique.

DE MAMURRA. XXVII.

Q Uis hoc potest videre, quis potest pati,
 Nisi impudicus, & vorax, & aleo:
 Mamurram habere quod Comata Gallia
 Habebar uncti, & ultima Britannia?
 Cinæde Romule, hæc videbis, & feres?
 Es impudicus, & vorax, & aleo.
 Et ille nunc superbus, & superbiens
 Perambulabit omoium cubilia,
 Ut albulus columbus, aut Adnenses?
 Cinæde Romule, hæc videbis, & feres?
 Es impudicus, & vorax, & aleo.
 Eone nomine, Imperator unice,
 Fuisti in ultima Occidentis insula,
 Ut ista vestra difformata mentula
 Ducenties comesser, aut trecenties?
 Quid est alid? sinistra liberalitas
 Parum exparravit? ao parum belluatus est?
 Paterna prima lancia sunt bona:
 Secunda præda Ponrica: inde tercia
 Hibera, quam scit amnis aërior Tagus.
 Hunc, Gallix, timetis, & Britannix?
 Quid hunc, malum, fovetis? aut quid hic potest,
 Nisi uncta devorare patrimonia?
 Eone nomine, Imperator unice,
 Socet generique perdidistis omnia?

AD ALPHENUM. XXVIII.

A Lpene immemor, atque unanimis falsæ sodalibus:
 Jam te nil miseret, dure, tui dulcis amicali.
 Jam me prodere, jam non debitas fallere, perdo.
 Nec facta impia fallacum hominum criticollis placent,
 Quæ tu negligis, ac me miserum deseris in malis.
 Eheu quid faciant dehinc homines, quoque habeant fidem?
 Certe rure jubebas animam tradere, inique, me
 Inducens in amorem, quasi tanta omnia mi forent.
 Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaque
 Ventros irrita ferre, ac nebulas aeris finis:
 Si tu oblitus es, at dii meminerant, memioit Fides:
 Quæ te ut puniretur postmodo facti, faciet, tui.

Peninsularum, Sirmio, insularumque
Ocelle, quascunque in liquentes stagnis,
Marique vasto fert uterque Neptunas:
Quam te libenter, quamque letus inviso!
Vix mi ipse credens Thyriam, atque Bithynos
Liquisse campos, & videre te in tuto.
O quid solutus est beatus curis?
Cum mens onus reponit, ac peregrino
Labore fessi venimus Larem ad nostrum,
Desideratque acquiescimus lecto.
Hoc est, quod unum est pro laboribus tantis.
Salve, o venusta Sirmio, atque hero gaude.
Gaudete quoque, Lydiæ lacus unde.
Ridete quicquid est domi cachiunorum.

AD HYPSTHILLAM. XXX.

AMaio, mea dulcis Hypsthillam,
Mæx delicia, mei lepores,
Jube ad te veniam meridiatum.
Quod si iusseris, illud adjuvato.
Ne quis luminis obferet tabellam,
Neu tibi libeat foras abire:
Sed domi maneat, paræque nobis
Novem continuas futiones.
Verum si quid ages, statim iubeto:
Nam pransus jaceo, & farur supinus
Pertundo tunicamque, palliumque.

AD VIBENNIOS. XXXI.

OForum optime balneariorum,
Vibenni pater, & cinæde fili:
Nam dextra pater iniquatore,
Culo filius est voracior:
Cur non exiliū, malafque in otas
Iris? quandoquidem patris rapinæ
Notæ sunt populo, & nates pilosas,
Fili, non potes asse venditare.

SECULARE CARMEN AD DIANAM.
XXXII.

Diane fumus tu fide
Puella, & pueri integri:
Dianam pueri integri,
Puellæque canamus.
OLarouia maximi
Magna progenies Jovis,
Quam mater prope Deliam
Deposuit olivam,
Moultum domina ut fores,
Silvarumque virentium,
Saltuumque reconditorum,
Anniumque sonantum.
Tu Lucina dolentibus
Juno dicta puertis:
Tu potens Trivia, & notho es
Dicta lumine Luna.
Tu curfus, dea, menstruo
Meriens iter annum,
Rustica agricolæ bonis
Testa frugibus explēs.
Sis quocumque tibi placet

Sancta nomine, Romulique,
Ancique, ut solita es, bona
Solpites ope gentem.

CÆCILIUM INVITAT. XXXIII.

Poete tenero, meo sodali,
Velim Cæcilio, papyre, dicas:
Veronam veniat, Novi relinquens
Comi mœnia, Lariumque litus.
Nam quasdam volo cogitationes
Amici accipiat sui, meique.
Quare si sapiet, viam vorabit;
Quamvis candida millies puella
Euntem revocet, manusque collo
Ambas iudicis roget morari:
Quæ nunc, si mihi vera nuntiatur,
Illum deperit impotente amore.
Nam quo tempore legit inchoatam
Dindymi dominam, ex eo miselle
Ignes interiore eduxit medullam.
Ignosco tibi, Sapphica puella
Mala doctior: est enim venuste
Magna Cæcilio inchoata mater.

IN ANNALES XXXIV.

Annales Volusi cacaza charta,
Votum solvere pro mea puella.
Nam sanctæ Veneri, Cupidinique
Vovit, si sibi restitutus essem,
Desissemque truces vibrare jambos,
Electissima pessimi poetæ
Scripta tardipedi Deo daturam
Infelibus ululanda ligus.
Et hæc pessima se puella vidit
Jocose & lepide vovere Divis.
Nunc o caruleo erata ponto,
Quæ sanctum Idaliū, Syroque apertos,
Quæque Ancona, Cnidumque arundinosam
Colis, quæque Amathunra, quæque Golgos,
Quæque Durrahachium Hadriz tabernam:
Acceptum face, redditumque vorum,
Si non illepidum, neque inveniustum est.
At vos interea venite in ignem,
Pleni ruris, & inficeriarum,
Annales Volusi cacaza charta.

AD CONTUBERNALES. XXXV.

SAlax taberna, vosque contubernales,
A pileatis nona fratribus pila,
Solis putatis esse mentulas vobis?
Solis licere quicquid est puellarum
Consuetudine, & putare ceteros hircos?
An, continenter quod sedetis insulsi
Centum, aut ducenti, non putatis anasurum
Me una docentos iterumare leffores?
Atqui putate; namque totius vobis
Frontem tabernæ scipionibus scribam.
Puella nam mea, quæ meo sinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla,
Pro qua mihi sunt magna bella pugnata,
Confedit istic. hanc boni, beatique
Omnes amatis, & quidem, quod indignum est,
Omnes pusilli, & semitarii mechi.

Tu præter omnes uno de capillatis,
Cuniculose Celtiberiz fili,
Egnati, opaca quem facit bonam barba,
Et deus Hiberna defricatus urina.

AD CORNIFICIUM. XXXVI.

Male est, Cornifici, tuo Catullo,
Male est mehercule, & laboriose:
Magisque, & magis in dies & horas.
Quem tu, quod minimam, facillimumque est,
Qua solatus es adlocutione?
Iraſcor tibi, sic meos amores?
Phallum quidlibet adlocutionis,
Mœstius lacrimis Simponideis.

IN EGNATIUM. XXXVII.

Egnatius, quod candidos habet dentes,
Renidet ulquequaque: seu ad rei ventum est
Sobellium, cum orator excitat setum,
Renidet ille: seu pii ad rogam filii
Lugentur, orba cum fiet unicum mater,
Renidet ille: quidquid est, ubicumque est,
Quodcumque agit, renidet. hunc habet morbum,
Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum.
Quare monendus es mihi, bone Egnati;
Si urbanus esses, aut Sabinus, aut Tiburs,
Aut porcus Umber, aut obelus Etruscus,
Aut Lanuvius ater, atque dentatus,
Aut Transpadanus, (ut meos quoque attingam)
Aut quilibet, qui pigniter lavit dentes;
Tamen renidens ulquequaque te nollem:
Nam risu inepto res ineptior nulla est.
Nunc Celtiber in Celtiberia terra
Quod quisque mixxit, hoc solet sibi mane
Dentem, atque rursus defricare gingivam:
Ut, quo iste vester expolitor deus est,
Hoc te amplius bibidisse prædicet loti.

AD RAVIDUM. XXXVIII.

Quam te mala mens, miselle Ravidè,
Agit præcipitem in meos iambos?
Quis Deus tibi non bene advocatus
Vecordem parat excitare rixam?
Anne ut pervenias in ora vulgi?
Quid vis? qualobet esse notus optas?
Eris; quemdoquidem meos amores
Cum longa voluisti amare poena.

DE SCORTO MAMURRÆ. XXXIX.

Ah me, an illa puella deserta
Tota, millia tunc decem poposcit?
Ista turpiculo puella nato,
Decoloris amica Formiani?
Propinqui, quibus est puella curæ,
Amicos, medicosque convocare.
Non est sana puella: nec rogare,
Qualis sit. solet hæc imago totum.

AD MOECHAM. XL.

Adeste, hendecasyllabi, quot estis
Omnes undique, quotquot estis omnes.

locum me putat esse mocha turpis,
Et negat mihi veltre reddiditum
Pugillaria, si pati potestis.
Persequamur eam, & resagitemus.
Que sit, queritis? illa, quam videtis
Turpe incidere, mimice, ac moleste
Ridentem carali ore Gallicani.
Circumsistite eam, & resagitate:
Mocha putida, redde codicillos.
Redde, putida mocha, codicillos.
Non alius facis? o iurum, insanar,
Aut si perditus quilibet esse!
Sed non est tamen hoc facis putandum.
Quod si non aliud pote est, ruborem
Ferreus canis exprimamus ore.
Conclamate iterum alioque voce;
Mocha putida, redde codicillos.
Redde, putida mocha, codicillos.
Sed nil proficimus; nihil moverur.
Mutanda est ratio, modulæque vobis,
Si quid proficere amplius potestis.
Padica & proba, redde codicillos.

AD AMICAM FORMIANI. XLI.

Salve, nec nimio puella naso,
Nec bello pede, nec nigris oculis,
Nec longis digitis, nec ore sicco,
Nec sane nimis eleganter lingua,
Decoloris amica Formiani.
Ten' provincia narrat esse bellam?
Tutum Lesbia nostra comparatur?
O seculum insipiens, & insuetum?

AD FUNDUM. XLII.

O Funde noster, seu Sabine, seu Tiburs,
Nam te esse Tiburtem ærumant, quibus non est
Cordi Catullum ledere: at quibus cordi est,
Quovis Sabinum pignote esse contendunt.
Sed seu Sabine, sive veritas Tiburs,
Fui libenter in tua suburbana
Villa, malamque peſtore expulsi tassin;
Non immerenti quam mihi meus venter,
Dum sumtuosus appeto, dedit, cœnas.
Nam Sestianus dum volo esse conviva,
Orationem in Antium petitorum
Plenam veneni, & pestilentie legit.
Hic me gravedo frigida, & frequens tussis
Quassavit, usquequod in tuum sinum fugi,
Et me recuravi otioque, & artica.
Quare refectus masimas tibi grates
Ago, meum quod non es ulte peccatum.
Nec deprecor jam, si nefaria scripta
Sesti recepto, quin gravedinem & tussim
Non mi, sed ipsi Sestio ferat frigui;
Qui tunc vocat me, cum malum legit librum.

DE ACME ET SEPTIMIUS. XLIII.

Acmes Septimius suos amores
Tenens in gremio, Mea, inquit, Acme,
Ni te perdere amo, atque amare porro
Omnes sum assidue paratus annos,
Quantum qui pote plurimum perire;
Solut in Libya, Indiæve toſta,

Cæso veniam obvis leoni.
Hoc ut dixit, Amor sinistra, ut ante,
Dextram sternuit adprobationem.
At Acme leviter caput reflexit,
Et dulcis pueri ebrios ocellos
Illo purpureo tunc suaviore,
Sic, inquit, mea vita Septimille,
Hinc uni domino usque servianus,
Ut multo mihi major, acriorque
Ignis multibus ardet in medullis.
Hoc ut dixit, Amor sinistra, ut ante,
Dextram sternuit adprobationem.
Nunc ab auspicio bono profecti,
Muris animis amant, amantur.
Unam Septimius misellus Acmen
Mavult, quam Syrias, Britanniaque:
Uno in Septimio fidelis Acme
Facit delicat, libidineque.
Quis illos homines beatiores
Vidit? quis Venerem auspiciorem?

VALEDICIT BITHYNIE. XLIV.

Jam ver egelidos refert tepores,
Jam cæli furor æquinoctialis
Jucundis Zephyri fletit auris.
Linguntur Phrygiæ, Carulle, campi,
Nicaeque ager uber æstuosus.
Ad claras Aliz volemas urbes,
Jam mens præterpida avet vagari,
Jam læti studio pedes vigeant.
O dulces comitum valetæ cœtus,
Longe quos simul a domo profectos,
Diversos variz vie reportant.

AD PORCIUM, ET SOCRATIONEM. XLV.

Porci, & Socratio, dux sinistra
Pisonis, scabies funestas Memmi;
Vos Veranillo meo, & Fabullo
Verpos præposuit Priapus ille?
Vos convivia laeta suntuose
De die facitis; mei sodales
Querant in trivis vocaciones?

AD JUVENTIUM. XLVI.

Mellitot oculos tuos, Juveni,
Si quis me sinat ulque basiare,
Usque ad millia basem trecentis;
Nec unquam saturum inde cor futurum est:
Non si densior aridis aridis
Sit nostræ leges osculationis.

AD M. TULLIUM. XLVII.

Idertissime Romuli depotum,
Quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli,
Quotque post aliis erunt in annis;
Gratias tibi maximas Catullus
Agit, pessimus omnium poeta:
Tanto pessimus unumque poeta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

AD LICINIUM. XLVIII.

Hæsterno, Licini, die orio
Multum luscus in meis tabellis,

Ut convenerat esse: delicatos
Scribens vericulos uterque nostrum,
Ludebat numero modo hoc, modo illoc,
Reddens mutua per jocum, atque vinuti.
Atque illinc abis tuo lepore
Incensas, Licini, facitque,
Ut nec me miserum cibus juvaret,
Nec somnus repperet quiete ocellus:
Sed toto induratus furore lectu
Versarer, cupiens videre lucem,
Ut tecum loquerer, simulque ut essem.
At defissa labore membra postquam
Semimortua lectulo jacebant,
Hoc, jucunde, tibi poema feci,
Ex quo perspicere meum dolorem.
Nunc audax cave sis: preceseque nostras
Oramus, cave despuas, ocelle,
Ne poenas Nemesis reposcat a te.
Est vehemens dea; lachre hanc caveto.

AD LESBIAM. XLIX.

Ille mi par esse Deo videtur,
Ille, si fas est, superare Divos,
Qui sedens adversus idemdem te
Spectat & audit
Dulce ridentem, misero quod omnes
Eripit sensus mihi: nam simul te,
Lesbia, aspexi, nihil est super mi

Lingua sed torpet, tenes sub artus
Flamma dimanat, sonitu suscite
Tintinant aures, gemina teguntur
Lumina nocte.

Orium, Carulle, tibi molestum est:
Orium exsultas, nimiumque gestis:
Orium & reges prius, & beatas
Pendit urbes.

AD SEIPSUM DE STRUMA ET VATINIO.
L.

Quid est, Carulle, quod moraris emori?
Sella in curuli Struma Nuntius sedet:
Per consularum pejerat Vatinio.
Quid est, Carulle, quod moraris emori?

DE QUODAM, ET CALVO. LI.

Ri nescio quem modo in corona,
Qui, cum mirifice Vatiniana
Meus crimina Calvus explicasset,
Admirans ait hæc, manufque tollens:
Di magni, salaputium disertum!

• • • LII.

Othonis caput oppido pessimum,
Veitri, rustica, semilana crura,
Subtile & leve peditem Libonis,
Si non omnia, displicere vellem
Tibi, & Fuscio seni recto.
Irascere iterum meis iambis
Immerentibus, unice imperator.

AD CA-

O Ramus, si forte non molestum est,
 Demonstrat ubi sunt tux tenebrae.
 Te campo quævisimus minore,
 Te in circo, te in omnibus libellis,
 Te in templo superi Jovis sacroto,
 In Magni simul ambulatione.
 Femellas omnes, amice, prendi,
 Quas voltu vidi tamen sereno;
 Has vel te sic ipse flagitabam:
 Camerium mihi, pessimæ puellæ.
 Quædam inquit, nudum sinum reducens,
 En hic in roseis latet papillis.
 Sed te jam ferre Herculei labos est;
 Tanto te in fusto negas, amice.
 Dic nobis ubi sis futurus. ede hoc.
 Audacter, committe, crede luci.
 Num te lacteolæ tenent puellæ?
 Si linguam clauso tenes in ore,
 Frustris projecies amoris omnes.
 Verbosa gaudet Venus loquela.
 Vel, si vis, licet obferes palatum,
 Dum vestri sum particeps amoris.
 * * * * *
 Non crustos si fingat ille Cretum,
 Non si Pegasæo serar volatu,
 Non Ladas si ego, pennipese Perseus,
 Non Rheii niveæ, citæque bigæ.
 Adde huc plomipedes, volatilesque,
 Ventorumque simul require cursum,
 Quos junctos, Cameri, mihi dicares:
 Defessus tamen omnibus medollis,
 Ex multis languoribus peresus.
 Essem te, mi amice, quæritando.

AD CATONEM. LIV.

O Rem ridiculam, Cato, & jocofam,
 Dignamque auribus, & tuo cachinno!
 Ride, quidquid amas, Cato, Catullum:
 Res est ridicula, & nimis jocosa.
 Deprendi modo pupulum puellæ
 Troianæ, hunc ego, si placet Dionæ,
 Protelo rigida mea cecidi.

IN MAMURRAM ET CÆSAREM. LV.

Pulchre convenit improbis cinædis
 Mamurræ pathicoque, Cæsarique.
 Nec mirum; macolæ pares utrisque,
 Urbana altera, & illa Formiana.
 Impresse resident, nec eluentur.
 Murboſi pariter, gemelli utrique:
 Uno in lectulo, erudiculi ambo:
 Non hic, quam ille magis vorax adulter:
 Rivalet loci & puellularum.
 Pulchre convenit improbis cinædis.

AD CÆLIUM DE LESBIA. LVI.

Cœli, Lesbia nostra, Lesbia illa,
 Illa Lesbia, quam Catullus omam
 Plus quam se, atque suos amavit omnes:
 Nunc in quadrivitis, & angiportis
 Glubit magnanimos Remi nepotes.

BOnoniensis Rufa Rufalem fillat,
 Uxor Menæi, sæpe quam in sepulchris
 Vidistis ipso rapere de rogo cinem,
 Quam devolutam ex igit prolequeus panem
 Ab semirato tunderetur ullore.

* * * * * LVIII.

Num te læna montibus Libyſſinis,
 Aut Scylla latrans infima inguinum parte,
 Tam mente dura procreavit ac tætra,
 Ut supplicis vocem in novissimo casu
 Contentam haberes? o nimis fero corde!

JULIÆ ET MANLIJ EPITHALAMIUM. LIX.

Collis o Heliconii
 Colter, Uranæ genus,
 Qui rapis teneram ad virum
 Virginem, o Hymenæe Hymen,
 O Hymen Hymenæe:
 Cinge tempora floribus
 Suaveolentis amaraci.
 Flammæum cape, lætus huc
 Hac veni, niveo gerens
 Loteum pede iocum.
 Excitatus hilari die,
 Nuptialia concinens
 Voce carminæ tinnula,
 Pelle humum pedibus, manu
 Pineam quate tædam.
 Namque Julia Manlio,
 Quælis Idaliæ colens
 Venit ad Phrygiæ Venus
 Judicem, bona cum bona
 Nubit alite virgo:
 Floridis velut entens
 Myrtus Aſis ramulis,
 Quos Hamadryades deæ
 Ludicrum sibi roſcido
 Nutriunt humore.
 Quare age huc aditum ferens
 Perge linquere Theſpiæ
 Rupis Aoniæ specus,
 Lympha quos super irrigat
 Frigeræus Aganippe.
 Ac domum dominam voca
 Conjugis capidam novi,
 Mentem amore revinciens,
 Ut tenax hederæ huc & huc
 Arborem implicat errans.
 Vos item simul integre
 Virgines, quibus advenit
 Par dies, ægæ, in modum
 Dicite: O Hymenæe Hymen,
 Hymen o Hymenæe.
 Ut lubentius, ædiens
 Se citarius ad suum
 Munus, huc aditum ferat
 Dux bonæ Veneris, boni
 Conjugator amoris.
 Quis deus magis ab magis
 Est petendus amantibus?
 Quem colent hominæ magis

Calitum? o Hymenae Hymen,
Hymen o Hymenae.
Te suis tremulus parens
Invocat: tibi virgines
Zonula solunt sinus:
Te te, Hymen, cupida novus
Captat aure maritus.
Tu sero juveni in manus
Floridam ipse puellulam
Matris e gremio fax
Dedis. o Hymenae Hymen,
Hymen o Hymenae.
Nil potest sine te Venus,
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere: at potest,
Te volente. quis huic deo
Comparari ausit?
Nulla quit sine te domus
Liberos dare, nec parens
Srippe jungit: at potest,
Te volente. quis huic Deo
Comparari ausit?
Quae tuis caret sacris,
Non queat dare praesides
Terra finibus: at queat,
Te volente. quis huic deo
Comparari ausit?
Claustra pandite januae.
Virgo adest: viden' ut facies
Splendidas quatuor comas?
Sed moraris, abit dies,
Prodeas, nova nupta.
Tardet ingenuus pudor:
Quae tamen magis audient
Flet, quod tre necesse sit.
Sed moraris, abit dies,
Prodeas, nova nupta.
Flere desine. non tibi,
Aurunculeja, periculum est,
Ne qua femina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.
Talis in vario solet
Divitis domini hortulo
Stare flos hyacinthinus.
Sed moraris, abit dies,
Prodeas, nova nupta.
Prodeas, nova nupta, sis:
(Jam videtur) & audias
Nostra verba (viden' ?) facit
Aureas quatuor comas)
Prodeas, nova nupta.
Non tuus levis in mala
Deditur vir adultera,
Probra turpia persequens,
A tuis teneris volet
Secubare papillis:
Lenta, qui, velut adfatis
Vitis implicat arbores,
Implicabitur in tuum
Complexum: sed abit dies,
Prodeas, nova nupta.
* * * * *
O cubile, quot (o nimis

Candido pede lecti)
Quae tuo veniunt hero,
Quanta gaudia, quae vaga
Nocte, quae media die
Gaudeat! sed abit dies,
Prodeas, nova nupta.
Tollite, o pueri, facies:
Flammeum videor venire.
Ite, concilite in modum:
Io Hymen Hymenae io,
Io Hymen Hymenae.
Ne diu taceat proci
Fescennina locutio,
Neu nuces pueri neget
Desertum domini audiens
Concubinus amore.
Da noces pueris, iocra
Concubine. satis diu
Lulisti nuciis. lubet
Jam servare Thaisio.
Concubine, noces da.
Sordebam tibi, villice
Concubine, hodie atque heri:
Nunc tuum cinerarias
Tondet os. miser ah miser
Concubine, noces da.
Diceris male te a tuis,
Unquentare, plabris, marito,
Abstineris: sed abstine.
Io Hymen Hymenae io,
Io Hymen Hymenae.
Scimus, haec tibi, qua licent
Sola cognita: sed marito
Ista non eadem licent.
Io Hymen Hymenae io,
Io Hymen Hymenae.
Nupta, tu quoque, quae tuus
Vir peret, cave ne neges:
Ne peticum aliunde ear.
Io Hymen Hymenae io,
Io Hymen Hymenae.
En tibi domus ut potens,
Et beata viri tui,
Quo tibicine serviat
(Io Hymen Hymenae io,
Io Hymen Hymenae)
Usque dum tremulum movens
Cana tempus anililas
Omnia omnibus annuit.
Io Hymen Hymenae io,
Io Hymen Hymenae.
Transfer omnia cum bono
Limen aureolos pedes,
Rasilemque subi forem,
Io Hymen Hymenae io,
Io Hymen Hymenae.
Aspice, unus ut accubans
Vir tuus Tyrio in toro
Toros imminet tibi.
Io Hymen Hymenae io,
Io Hymen Hymenae.
Illi non minus ac tibi
Pectore uritur intimo
Flamma, sed penite magis.
Io Hymen Hymenae io,
Io Hymen Hymenae.
E e e

Mitte brachiolum teres,
Prætexate, puellule.
Jam cubile adeat viri.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
Vos bonæ senibus bonis
Cognitæ bene senibus,
Collocate puellulam.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
Jam licet venias, marite.
Uxor in thalamo est tibi
Ore floridulo nitens:
Alba parthenice velut,
Luteumve papaver.
At, marite (ita me iuvenat
Cæites) nihilominus
Pulcher es: neque te Venus
Negligit: sed abit dies:
Perge, ne remorare.
Non diu remoratus es.
Jam venis: bona te Venus
Juverit: quoniam palam
Quod cupit, capis, & bonum
Non abscondis amorem.
Ille pulvis Erythri,
Siderumque micantium
Subducatur numerum prius,
Qui vestri numerare vult
Multa millia ludi.
Lodite, ut lubet, & brevis
Liberos date: non decet
Tam vetus sine liberis
Nomen esse: sed indidem
Semper ingenerari.
Torquatus volo parvulus
Matris e gremio laus
Porrigens teneras manus,
Dulce rideat ad patrem
Semibante labello.
Sit suo similis patri
Manlio, & facile infans
Noscitur ab omnibus,
Et pudicitiam suæ
Matris iudicet ore.
Talis illius a bona
Matre laus genus approbet,
Qualis unica ab optima
Matre Telemacho manet
Fama Penelopeo.
Claudite ostia, virginæ.
Lascivus faris, at, boni
Coniuges, bene vivite, &
Munere assidue valentem
Exercete juventam.

CARMEN NUPTIALE. LX.

JUVENES.

Vesper adest, juvenes? confargite. vesp̄ Olympo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.
Surgere jam tempus, jam pingues tingere meas,
Jam veolet virgo, jam dicetur Hymenæus.
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

LIBER

PUELLE.

Cernitis, innuptæ, juvenes? confargite contra,
Nimirum Oeræos offendit Noctifer ignes.
Sic certe. viden' ut persciter exilare?
Non temere exilare. canent quod visere par est.
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

JUVENES.

Non facilis nobis, æquales, palma parata est.
Aspicite, innuptæ secum ut meditata requirant.
Non frustra meditantur: habent memorabile quod sit.
Nec mirum: tota penitus quæ mente laborent.
Nos alio mentes, alio divilimus aures.
Jure igitur vincemur, amat victoria curam.
Quare nunc animos saltem committite vestros:
Dicere jam incipient, jam respondere decobit.
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

PUELLE.

Hesperæ, qui cælo fertur crudelior ignis?
Qui natam possis complexa avellere matris,
Complexu matris retinentem avellere natam,
Er juveni ardenti qualem donæe puellam?
Quid faciant hostes capta crudelius urbe?
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

JUVENES.

Hesperæ, qui cælo laetior jucundior ignis?
Qui desponsa tua firmes connubia flamma:
Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes,
Nec junxere prius, quam se tuus extulit ardor?
Quid datat a diviis fœli optariis hora?
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

PUELLE.

Hesperus et nobis, æquales, abstulit unam.
Nempe tuo adventu vigilat custodia. semper
Nocte latent fures, quos idem sape revertens,
Hesperæ, mutato comprehendis nomine soldem.

JUVENES.

Ut lubet innuptis fisco te carpere questu?
Quid tum, si carpunt tacita quem mente requirant?
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

PUELLE.

Ut flos in sepelis secretus nascitur hortis,
Ignoratus pecori, nullo conrusus aratro,
Quem mulcent aura, firmat Sol, educat imber:
Multi illum pueri, multæ optavere puellæ;
Idem quum tenui carpsus defloruit ungui,
Nulli illum pueri, nullæ optavere puellæ:
Sic virgo dum intacta manet, dum cara suis est.
Quum castum amittit polluto corpore florem,
Nec pueris jucunda manet, nec cara puellis.
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

JUVENES.

Ut vidua in nudo vitis quæ nascitur arvo,
Num-

Nemquam se extollit, nemquam mitem educat uvam,
Sed tenerum prono desolens pondere corpus;
Iam jam contingit summum radice flagellum;
Hanc nulli agricolæ, nulli accolare iuveni:
At si forte eadem est ulmo conjuncta marito,
Multis illam agricolæ, multis accolare iuveni:
Sic virgo dum intracta manet, dum insculpta fenescit;
Quam par counubium maturo tempore adepta est,
Cara viro magis, & minus est invida parenti.
Et tu ne pugna cum tali conjuge, virgo.
Non æquum est pugnare, pater quo tradidit ipse,
Ipse pater cum matre, quibus parere necesse est.
Virginitas non tota tua est. ex parte parentam est.
Tertia pars matris data, pars data tertia patri,
Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,
Qui genero sua jura simul cum dote dederant.
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

DE ATY. LXI.

Super alta vestus Aty celeritate maria,
Phrygium nemo citato capide pede tetigit,
Adiitque opaca silvis redimita loca dez:
Stimulatus ubi furenti rabie, vagus animi
Devolvit illa acuta sibi pondera silice.
Itaque ut relicta senit sibi membra sine viro:
Et jam recente terræ sola sanguine maculans,
Niveis citata cepit manibus leve tympanum,
Tympanum tubam Cybelles, tu, Mater, initia.
Quasiunque terga tauri teneris cava digitis,
Canere hæc suis adorta est tremebunda comitibus.
Agite ite ad alta, Gallæ, Cybelæ memora simul,
Simul ite, Dindymenæ dūmque vagæ pecora,
Aliena quæ pretenis, velut exules, loca,
Sectam meam exsecutæ, dūce me, mihi cūmītes
Rapidum salum tulistis, trusculentæque pelagi,
Et corpus evirastis Veneris nimio odio.
Hilarate hero citatis erroribus animum.
Mora tarda mente cedat: simul ite, sequimini
Phrygiam ad domum, Cybelles Phrygia ad memora dez:
Ubi cymbalum sonat vox, ubi tympana reboant,
Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo,
Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigeræ,
Ubi sacra sancta acutus ululatus agitant,
Ubi suevit illa divæ volitare vaga cobars:
Quo nos decet citatis celare tripudiis.
Simul hæc comitibus Aty cecinit verba mulier,
Thialus repente linguis trepidantibus ulular,
Leve tympanum remugit, cava cymbala recrepant.
Viridem citus adiit Idam propeante pede chorus.
Fortibunda simul anhelans vaga vadit animi egeus,
Comitatus tympano Aty, per opaca memora dax,
Velluti juvenca vitans onus indomitæ jugi.
Rapide ducem sequuntur Gallæ properipedem.
Itaque ut domum Cybelles retigere lassule,
Nimio e labore summum capiunt sine Cerere.
Piger his labantes langore oculos sopor operit.
Abit in quiete molli rabidus furor animi.
Sed ubi oris auri Sol radiantibus oculis
Lustravit æthera albam, sola dora, mare feram,
Populique noctis umbras vegetis sonipedibus,
Ibi somnus exciuit Aty fugiens citus abiit:
Trepidantem eum excepit Dea Palibea sine.
Ita de culete molli rapida sine rabie
Simul ipsa pectore Aty sua facta revolvit,
Liquidæque mente vidit, sine quæis, ubique foret,

Animo æstuante rursus reditum ad vada retulit.
Ibi maria vasta visens lacrimantibus oculis.
Patriam allocuta mæssa est ita voce miseriter:
Patria o mea creatrix, patria o mea genitrix,
Ego quam miser relinquem, domuius ut herifuge
Famuli solent, ad Idæ retuli memora pedem:
Ut apud nivem, & ferarum gelida stabula forem,
Et ut omnia earum adirem, furibunda, latibula:
Ubinam, aut quibus locis te positam, patria, ceas?
Capit ipsa pupula ad te sibi dirigere aciem,
Rabie fera careas dum breve tempus animus est.
Egone a mea remota hæc ferar in memora domo?
Patria, bodis, amicis, genitoribus abero?
Abero foro, palestra, stadio, & gymnasiis?
Miser ah miser, querendum est etiam atque etiam, anime!
Quod enim genus figuræ est, ego non quod habuerim?
Ego mulier, ego adolescens, ego ephebus, ego pater.
Ego gymnasiis tui flos, ego eram decus olei:
Mibi janus frequentes, mihi limina tepida,
Mibi floridis corollis redimita domus erat,
Linquendum ubi esset orto mihi sole cubiculum.
Egone Deum militra, & Cybeles famula ferar?
Ego Mænas, ego mei pars, ego vir sterilis ero?
Ego viridis algida Idæ nive anicta loca colam?
Ego vitam agam sub altis Phrygiæ columinibus,
Ubi cerva siliculit, ubi aper nemorivagus?
Jam jam dolet, quod egi, jam jamque pœnitent.
Ruseis ut bulis labellis palans sonitus abiit,
Geminas Deorum ad aures nova nuntia referens;
Ibi juncta juga resolvens Cybele leonibus,
Levumque pecoris hostem stimulas, ita loquitur:
Agodem, inquit, age feror, i, hæc ut hinc furoribus,
Face ut hinc furoris ictu reditum in memora ferar,
Mea libere nimis qui fugere imperia cupit.
Age, cæde terga cauda, tua verbera patere:
Face cuncta mugienti fremite loca retonant,
Rutilam feror rursus cervicæ quare jubam.
Ait hæc minax Cybelle, reliquæque juga manu.
Ferus ipse sese adhortans rapidum incitat animum:
Vadit, fremit, & restringit virgulta pede vago.
At ubi humida albicantis loca litoris adiit,
Tenerumque vidit Aty prope marmora pelagi:
Facit impetum: Ille demens fugit in memora fera.
Ibi semper omne vitæ spatium tamula fuit.
Dea magna, Dea Cybelle, Didymi Dea, domina,
Procul a mea tuus sit furor omnis, bera, domo:
Alios age incitatos, alios age rabidos.

DE NUPTIIS PELEI ET THETIDOS. LXII.

Pellico quondam prognatæ vertice pinus
Dicuntur liquidas Neptuni nasse per undas
Phafidos ad fluitus, & fines Æteas:
Cum lecti juvenes Argivæ robora pubis,
Auratan optantes Colchis avertere pellem,
Ausi sunt vada salta cita decurrere puppi,
Cæzala verrentes abiegnis æquora palmis:
Divæ quibus retines in summis aribus arces
Ipsa levi fecit volitantem flamine currum,
Pinea conjungens inflexæ texta carinæ.
Illa rudem curia prima imbat Ambipitren.
Quæ simul ac rostro ventosum profecit æquor,
Tortæque remigio spumis incaspidat undæ;
Emerisse feri candenti & gurgite vultus
Æqueozæ monstrum Nereidæ admirantes:
Illaque haudque alia viderans luce marinas

E e e a

Mor-

Mortales oculi nodato corpore Nymphas,
Nutricum tenus exstantes et gurgite cano.
Tum Thetidis Peleus incensus fertur amore,
Tum Theris humanos non depexit Hymenaeos,
Tum Thetidi pater ipse jugandum Pelea sensit.
O nimis optato seclorum tempore nati
Heros salvere, deum genus, o bona mater:
Vos ego saepe meo vos carne compellabo.
Teque adeo, eximie tadis felicibus aucte,
Thessalix column Peleu, quod Iuppiter ipse,
Ipse suos divum genitor concessit amores.
Tene Theris tenuit pulcherrima Neptunine?
Tene suam Tethys concessit ducere nepem?
Oceanique, mari torum qui amplectitur orbem?
Quae simul optatæ finito tempore luges
Ut venere, domum conventu tota frequentat
Thessalia. oppletur lætanti regia cœtu.
Donæ ferunt: præ se declarant gaudia vultu.
Deferitur Scyros: lingunt Phthiorica Tempe,
Cranonisque domos, ac mœnia Larissæ.
Pharsaliam coeunt, Pharsalia tecta frequentant.
Rura colit nemo, mollescent colla juvenis.
Non humilis curvis purgatur vinea rastro:
Non glabram prono convellit vomere taurus:
Non salix attenuat frondatorum arboris umbram,
Squalida desertis robigo infertur aratri.
Ipsi at sedes, quacunque opulenta recessit
Regia, fulgenti splendent auro atque argento.
Candet ebur solis, collescent pocula mensæ.
Tota domus gaudet regali splendida gaza.
Polvinar vero divæ geniale locatur
Sedibus in mediis, Indo quod dentre politum
Tincta tegit roseo conchyliis purpurea fæco.
Hæc vestis præcis hominum variata signis,
Heroum mira virtutes indicat arte.
Namque fluentifono prospectus litore Dix
Thebes cedentem celeri cum classe tuetur
Indomitos in corde gerens Ariadna furores,
Nec dum etiam se se quæ visis visere credit,
Urpore fallaci quæ tum primum excita somno
Desertam in sola miseram se cernit arena.
Immemor at juvenis fugiens pellit vada remis,
Irrita vultuæ linquens promissa procella.
Quem procul ex alta mœstis Minois oculis,
Saxæ ut effigies bacchantis, prospicit, erœ,
Prospicit, & magnis curarum fluctuat undis,
Non flavo retineos subilem vertice mitram,
Non contecta levi velatum pectus amictu,
Non tereti strophio læstantes vineta papillas:
Omnia quæ toto delapsa et corpore passim
Ipsi ante pedes fluctus salis alludebant.
Sed neque tum mitræ, neque tum fluitantis amictus
Illa vicem curatus, toto ex te pectore, Thefeu,
Toro animo, tora pendebat perdita mente.
Ah misera, assiduis quam luctibus externavit
Spinosas Erycina ferens in pectore curas.
Illa tempestate ferax & tempore Thefeus
Egressus curvis & litioribus Piræi
Artigit inulsi regis Coryniæ templæ.
Nam perhibent olim crudeli peste coactam
Androgonæ pœnas exsolvere cædis,
Electos juvenes, simul & decus insuperatum
Cecropiam totam esse dapem dare Minotauræ.
Quis angusta malis quam mœnia vexarentur,
Ipse suum Thefeus pro caris corpus Athenis
Proficere optavit potius, quam talia Cretam

Funera Cecropiæ ne funera portarentur.
Atque ita nave levi nitent, ac lenibus auris
Magnanimæ ad Minoæ venit, sedesque superbas.
Hunc simul ac cupido confpexit lumine virgo
Regia, quam suaves expirans castus odores
Lectulus, in molli complexu maris alebat:
Quales Euryotæ progignunt flumina myrtus,
Aurave distinctos educit verna colores:
Non prius ex illo flagrantia declinavit
Lumina, quam cuncto concepit pectore flammam
Funditus, atque imis extarrit tota medullis,
Heu misere exagitans immiri corde furores.
Sanctæ puer, curis hominum qui gaudia miferis,
Quæque regis Golgo, quæque Idalium frondosam,
Qualibus incensam iactatis mente pœllam
Fluctibus, in flavo sepe hospite suspirantem!
Quantos illa tulit languenti corde timores!
Quantum tepe magis fulgore expalluit auri!
Cum sævum cupiens contra contendere monstrum,
Aut mortem oppeteret Thefeus, aut præmia laudis,
Non ingrata, tamen frustra, munuscula divi
Promittens, tacito suspensum vota labeo.
Nam velut in fummo quiescentem brachia Tauro
Quercum, aut conigeram sudanti cortice pinum,
Indomitus turbo contorquens flamine robur
Eruit: illa procul radicibus extructa
Prona cadit, lateque & continus olivæ frangens:
Sic domito sævum prostravit corpore Thefeus,
Nequicquam vanis iactantem cornua ventis.
Idem pedem victor multa cum laude reflexit,
Errabunda regens tenui velliga filo:
Næ Labyrinthæi & flexibus egredientem
Tecti frustraretur inobrevabilis error.
Sed quid ego a primo digressus carmine, plura
Commemorem? ut linquens genitoris filia vultum,
Ut consanguineum complexum, ut denique matris,
Quæ misera ingraro vixit perditæ lecto,
Omnibus his Thefei dulcem præfretet amorem?
Aut ut vesta raris spumosa ad litora Dix?
Aut ut eam tristi devinctam lumina somno
Liquerit immemori discedens pectore conjux?
Sæpe illam, perhibent, ardenti corde furentem
Clarifonas imo fuisse & pectore voces.
Ac tum præruptos tristem conscendere montes,
Unde aciem in pelagi vastos protenderet æstus:
Tum tremuli salis adversas procurare in undas
Mollia nodæ tollentem tegmina furæ:
Atque hæc extremis mœstam dixisse querelis,
Frigidulos udo singultus ore cientes:
Siccine me patriis avectam, perisde, ab oris,
Perisde, deserto liquisti in litore, Thefeu?
Siccine discodens neglecto nomine Divum
Immemor ah! devota domum perjuræ portas?
Nullane res potuit crudelis flectere mentis
Consilium? tibi ulla fuit clementia præsto?
Immitte ut nostri vellet mitemere pectus?
At non hæc quondam nobis promissa dedisti
Vox: mihi uno hoc misera sperare iubebas:
Sed connubia læta, sed optatos hymeæcos.
Quæ cuncta aerii discerpunt irria venti.
Jam jam nulla vico iuranti femina credat,
Nulla viri speret sermones esse fideles:
Quis dum aliquid cupiens animus prægressit apicis,
Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt:
Sed simul ac cupide mentis sariæ libido est,
Dicta nihil metuere, nihil perjuræ curare.

Certe ego te in medio verlaurem turbine leti
 Eripui, & potius germanum amittere ctevi.
 Quam tibi fallaci supremo in tempore dessem.
 Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibusque
 Præda, neque insecuta tumulabor mortua terra.
 Quænam te genuit sola sub rupe læna?
 Quod mare conceptum spumantibus exspit undis?
 Quæ Syrtis, quæ Scylla rapax, quæ vasta Charybdis,
 Talia qui reddis pro dulci præmia vita?
 Si tibi non cordi fuerant connubia nostra,
 Sæva quod horrebas præcipi præcepta parentis,
 Attamen in vestras porristi ducere sedes,
 Quæ tibi jocundo famularer ferva labore,
 Candida permulcens liquidis vestigia lymphis,
 Purpureave tuum conferssem veste cubile.
 Sed quid ego ignavis nequicquam conqueror auris
 Externata malo, quæ nullis sensibus auctæ
 Nec missas audire possunt, nec reddere voces?
 Ille autem prope jam mediis versatur in undis,
 Nec quiquam apparet vacua mortalis in alga.
 Sic nimis insulsum extremo tempore sæva
 Fors etiam nostris invidit queribus aures.
 Juppiter omnipotens, nitam in tempore primo
 Gnosia Cæcropsie testigisset litora puppes:
 Indomito nec dira ferens stipendia tauro
 Perfidus in Cretam religasset navita funem:
 Nec malus hic celans dulci crudelia forma
 Consilia in nostris requiesceret sedibus hospes.
 Nam quo me referam? quali spe perditia nitæ?
 Idomeniosne petam montes? ah gurgitis laro
 Discernens Ponti trisculentum ubi dividit æquor?
 An patris auxilium sperem? quænam ipsa reliqui
 Respersum juvenem fraterna cæca secuta?
 Coniungis an fido consoler memorem amore?
 Quine fugit lentos incurvans gurgite remos?
 Præterea nullo (litus solum) insula tecto:
 Nec parat egressus pelagi cingentibus undis.
 Nulla fuge ratio, nulla spes: omnia muta,
 Omnia sunt deserta, offendant omnia letum.
 Non tamen ante mihi languescunt lumina morte,
 Nec prius a seiso sedecent corpore sensus,
 Quam iustam a divis expocam prodita multam,
 Cælestumque fidem postrema comprecper hora.
 Quare, facta virum mutantem vindice pæna
 Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
 Frons expirantis præportat pectoris iras,
 Huc huc adventate, meas audite querelas;
 Quas ego, vix miseræ, extremis proferre medullis
 Cogor inopæ, ardens, amentis cæca furor.
 Quæ quoniam vere nascuntur pectore ah intus,
 Vos nolite pati nostrum vaneferre luctum:
 Sed quali solam Thebens me mente reliquit,
 Tali mente, Deæ, funestæ seque suosque.
 Has postquam mæsto profudit pectore voces,
 Supplicium sævis expolcens anxia factis:
 Annuit invisio cælestium nomine rector,
 Quo tunc & tellus, atque horrida contremuerunt
 Ægæora, concussitque micantia sidera mundus.
 Ipse autem cæca mentem caligine Thebens
 Confusus obliio dimisit pectore cuncta,
 Quæ mandata viris constanti mente tenebat:
 Dulcia nec mæsto suffollens signa parenti,
 Sospitem Erechtheum se ostendit visere portum.
 Namque ferunt, olim classi cum mœnia Divæ
 Linquntem gnatum, ventis concederet Ægeus,
 Talia complexum juveni mandata dedisse:

Gnate mihi longa jaccundior unice vita,
 Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere casus,
 Reddite in extremæ nuper mihi sine fenestæ:
 Quandoquidem fortuna mea, ac tua servida virtus
 Eripit invito mihi te, quoi languida nondum
 Lumina sunt gnai cara saturata figura:
 Non ego te gaudens læzanti pectore mittam,
 Nec te ferre sinam Fortunæ signa secunde.
 Sed primum multas expromam mente querelas,
 Canitiem terra, atque infuso polvere fœdant;
 Inde infecta vago suspendam linea malo,
 Nostros ut luctus, nostræque incendia mentis,
 Carbasus obscura dicat ferrugine Hibera.
 Quod tibi & sancti concessit incola Itoni,
 Quæ nostrum genus, ac sedes defendere Erechthei
 Annuit, ut tauri rurspergas sanguine dextram:
 Tum vero facito, ut memori tibi condita corde
 Hæc vigeant mandata, nec ulla obliteret ætas:
 Ut simul ac nostros invident lumina colles,
 Fumeflag antemæ deponant undique vestem,
 Candidæque intortis suffollant vela rudentes:
 Quamprimum ceræus ut læta gaudia mente
 Agnoscam, quum te reducem ætas prospera sistet,
 Hæc mandata prius constanti mente teneantem
 Thebes, cæu pulsat ventorum flamine ubes
 Aerium nivei montis, liquere, cacumen.
 At pater, ut summa prospectam ex arce petebat,
 Anxia in assiduos absumens lumina stetus:
 Quum primum inflati conspexit latea vell,
 Præcipitem te se scopulorum e vertice jecit,
 Amissum credens inanimi Thebes fato.
 Sic funesta domus ingressus tecta paternæ
 Morte, serox Thebeus, qualem Minoidi luctum
 Obtrulerat mente immemori, talem ipse recepit.
 Quæ tamen adspèctans cedeantem mœtia carinam
 Multiplices animo volubet faucia curas.
 At parte ex alia florens volitabat Iacchus,
 Cum thialis Satoryrum, & Nyctigenis Sileis,
 Te quærens, Ariadna, ruoque incensus amore:
 Qui tum alacres passum lymphara mente furebant,
 Evocæ bacchantes evocæ, capita insectantes.
 Horum pars tecta quætebant cuspidæ thyrsos;
 Pars e divollo raptabant membra juvenco;
 Pars se se tortis serpentibus incingebant;
 Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis,
 Orgia quæ frustra conpuit audire profani.
 Plangebant aliz proceris tympana palmis,
 Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.
 Multi raucifonis effabant cornus bombis,
 Barbaraque horribili stridebat tibia cantu.
 Talibus amplifice vestis decorata figuris
 Polvuar complexa suo velabat amictu.
 Quæ postquam cupide spectantem Thebesa pubes
 Expleta est, sanctus caput decedere divis.
 Ac quali flatu placidum mare matutino
 Horrificans Zephyrus proclivis incirat undas
 Aurora exoriente vagi sub lumina Solis:
 Quæ tarde primum clementi flamine pulsæ
 Prodeunt, leni & resonant plangore cæchinni:
 Post vento crescente magis magis increbrescunt,
 Purpureaque procul nantes a luce resurgunt:
 Sic tum vestibuli liquentes regia tecta
 Ad se quicquæ vago passim pede discedebant.
 Quorum post abitum, princeps e vertice Pelii
 Advenit Chiron portam silvestria dona.
 Nam quotcumque ferunt campi, quos Thebesia magnæ
 Men-

Montibus ora creat, quos propter fluminis undas
 Auta parit flores tepida secunda Favoni,
 Hos indistinctis plexos tulit ipse corollis,
 Quis permollia domus iucundus tist odor.
 Confectum Peneos adest. Viridantia Tempe,
 Tempe, quæ silvæ cingunt superimpedentes,
 Xynia& & liuques Doris celebranda choreis
 Boebados. namque ille talit radicitus altis
 Fagos, ac recto proceras fispite laurus,
 Non sine letanti plarano, fletaque torore
 Flammari Phaetonis, & aëtia cupressu:
 Hæc circum sedes late contexta locavit,
 Vestibulum at molli velatum fronde viret.
 Post hunc conseqvitur solerti corde Prometheus,
 Extenuata gerens veteris vestigia pæne:
 Quam quondam filici restrictis membra catena
 Persolvit, pendens & verticibus præruptis.
 Inde parer Divum sancta cum conjuge, narique
 Advenit cælo, te solum, Phæbe, relinquens,
 Unigenatque simul cultricem montibus Idri.
 Pelea nam tecum pariter soror alpernata est,
 Nec Thebides tardas voluit celebrare jugales.
 Qui postquam niveos flexerunt sedibus artus,
 Large multiplici constructæ sunt dape mensæ.
 Quum interea infirmo quantientes corpora motu,
 Veridices Paræ caperunt edere cantus.
 His corpus tremulum complexens undique querens,
 Candida purpurea quam Iyuo incinerat ora.
 Ambrosio niveæ redebant vertice vittæ,
 Eternamque manus carpebant rite laborem.
 Læva colum molli lana retinebat amictum,
 Dextera tum leviter deducens fila supinis
 Formabat digitis: tum prono in pollice torquens
 Libratum tereti verfabat turbine sulum:
 Atque ita decerpens æquabat semper opus dens,
 Laneaque aridulis hærebant moria labelis,
 Quæ prius in leni fuerant exsultantia filo.
 Ante pedes autem candentis vellera lanae
 Vellera virgati custodibant calathidici.
 Hæc tum clarifona pelentes vellera voce,
 Talia divino fuderunt carmine fata,
 Carmine, perfidæ quod pult nulla arguet ætas.
 O decus eximium magnis virtutibus augens,
 Emarbiz tutamen opis, clarissima nato:
 Accipe, quod læta tibi pandant luce sorores
 Veridicum oraculum, serves quæ fata sequuntur.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Adveniet tibi jam portans optata maritis
 Hæperus: adveniet fustulo cum fidere conjux,
 Quæ tibi fæcunimo mentem perfundat amore,
 Languiduloque parer tecum conjungere somnus,
 Levia substeruens robusto brachia collo.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Nulla domus tales unquam contexit amores:
 Nullus amor tali conjunxit fœdere amantes,
 Qualls adest Thebidi, qualis concordia Peleu.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Nascetur vobis expertis terroris Achilles,
 Hostibus hand tergo, sed forti peccore notus:
 Qui perispe vago victor certamine curius
 Flammæ prævortet celeris vestigia cervæ.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Non illi quisquam bello fe coactet heros,
 Quum Phrygii Teuero manant sanguine rivi,
 Troæque obfides longinquo mœnia bello
 Perjari Pelopis vastabit tertius heres.

Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Illius egregias virtutes, claraque facta
 Sæpe fætebant gnatorum in funere matres:
 Quum in cinerem canos solvent a vertice crines,
 Putridaque infirmis variabant pectora palmis.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Namque velut densas prosterrens messor aristas,
 Sole sub areanti fævientia demetit arva:
 Trojengenæ infesto prulernet corpora ferro.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Tellus erit magnis viribus unda Scamandri,
 Quæ passim rapido disfunditur Hellefponto:
 Quojuis iter cælis angustans corporum acervis,
 Alta tepelaciet permilla flumina cæde.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Denique tellus erit morti quoque reddita præda:
 Quum teres excello coacervatum aggere bustum
 Excipiet niveos percussæ virginis artus.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Nam simul ac fessis dederit Fors copiam Achivis
 Urbs Dardaniæ Neptunia tollere vincla:
 Alta Polyxenia madefcent cæde sepulcra.
 Quæ, velut accipiti succumbens victima ferro,
 Projiciet truncum submissio poplite corpus.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Quare agite optatos animi conjungite amores.
 Accipiat conjux felici fœdere divam,
 Dedat capido jamdudum nupta marito.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Non illam nutrix orienti luce revient,
 Hæsterno collum poterit circumdare filo.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Anxia nec mater discoidis mœstæ puella
 Secabit, catos mittit sperare nepotes.
 Currite ducentes subtemina, currite fusi.
 Talia præstant quoniam, felicia Pelei
 Carmina divino cecinetunt omine Paræ.
 Præstentes namque ante domos invisere castas
 Heroum, & se fe mortali ostendere cœtu
 Calicula, nondum spectata pietate, videbant.
 Sæpe pater divum templo in fulgente revivens,
 Annua quum festis venissent facta diebus,
 Conspexit terra centum procurere curus.
 Sæpe vagus Liber Parnassi vertice fummo
 Thyadas effusus evanes crinibus egit:
 Quum Delphi tota certatim ex urbe ruentes
 Acciperent lach divum spumantibus aris.
 Sæpe in letifero belli certamine Mavors,
 Aut rapidi Tritonis heræ, aut Rhamnulia virgo
 Armatas hominum est præstans hortata catervas.
 Sed postquam tellus scelere est inbuita nefando,
 Justitiamque omnes cupida de mente fugant:
 Persuadere manus fraterno sanguine fratres:
 Dissiliit exstinctos aëris lugere parentes:
 Optavit genitor primævi suæra nati,
 Liber ut innupex psteretur flore novære:
 Ignaro mater substerrens fe impia nato
 Impia non venita est divos scelerate parentes:
 Omnia fanda, nefanda malo permilla furore.
 Justificam nobis mentem avertere doctum,
 Quare nec tales dignantur visere curus,
 Nec fe contingi patiuntur lumine claro.

AD HORTALUM. LXIII.

ETI me assiduo coactum cura dolore
 Sevocat a doctis, Hortale, virginibus:

Nec

Nec potis est dulces Musarum exprimere fatus
 Mens animi : tantis fluctat ipsa malis :
 Namque mei nuper Lethæo gurgite fratris
 Pallidulum manans aluit unda pedem.
 Troia Rheoteo quem super litore tellus
 Ereptum nostris obtrixit ex oculis.
 Alloquar? audierone umquam tua fassa loquentem?
 Numquam ego te, vite frater amabilior,
 Aspiciam posthac? at certe semper amabo,
 Semper mæla tua cœcinea mutte canam.
 Qualia sub densis ramorum concinit umbris
 Daulix, absumti sacra gemens Ithyl.
 Sed tamen in tantis mororibus, Hortale, mitto
 Hæc experta tibi carmina Bardiade :
 Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis
 Effluxisse meo forte pectus animo,
 Ut missum spondi furtivo munere malum
 Procurrat casto virginis e gremio,
 Quod miserè oblitæ molli sub veste locarum,
 Dum adventu matris prosilit, excutitur,
 Atque illud prope præcepit agitur decursu,
 Huic manar tristi concitus ore rubor.

DE COMA BERENICES. LXIV.

O Mnia qui magni dispexit lumina mundi,
 Qui stellarum ortus comperit, atque obitus :
 Flammeus ut rapidi Solis nitor obsecratur,
 Ut cedant certis sidera temporibus,
 Ut Trivium furtim sub Latræa saxa relegans,
 Dulcis amor gyro devocet ærio :
 Idem me ille Canon caelestis in lumine vidit
 E Bereniceo vertice cœsum
 Fulgentem clare : quam multis illa deorum,
 Levæ protendens brachia, pollicata est ;
 Qua rex tempestate novo auctus hymenæo
 Vastatum fines ierat Adlyries,
 Dulcia nocturnæ portans vestigia rixæ,
 Quam de virginis gesserat exuviis.
 Estne novis nuptis odio Venus? anse parentum
 Frustrator falsis gaudiis lacrimulis,
 Ubertim thalami quas intra limina fundunt?
 Non, ita me Divi, vero gemunt, juvant.
 Id mea me multis docuit regina querelis,
 Invisente novo prælia torva viro.
 Et tu vero orbem laxi deserta cubile,
 Et fratris cari fœbile discidium,
 Quam penitus morfas exedit cura medullas :
 Ut tibi tunc noto pectore sollicitæ
 Sensibus ereptis mens excidit! at te ego certe
 Cognoram a parva virgine magnanimum.
 Anne bonum oblitæ es facinus, quo regium adepta es
 Coniugium, quod non fortior ausit alis?
 Sed tam mœsta virum mittens, quæ verba locuta es!
 Iuppiter, ut tristi lumina sæpe manu!
 Quis te mutavit tantus Deus? an quod amantes
 Non longe a caro corpore abesse volunt?
 At quæ ibi proh cunctis pro dulci conjuge Divis
 Non sine taurino sanguine pollicita es?
 Si reditum retulisset! is huius in tempore longo
 Capeam Asiam Ægypti sinibus addideat.
 Quis ego pro sacris caelestis reddidit cornu
 Pristina vota novo munere dissolvo.
 Invita, o regina, tuo de vertice cessi,
 Invita. adjuro teque, tumque caput,
 Digna ferat, quod si quis inaniter adjuvat.

Sed qui se ferro posuisset esse parem?
 Ille quoque everfus mons est, quem maximum in oris
 Progenies Thææ clara supervehitur.
 Quam Mædi peperere novam mare : quumque juventus
 Pet medium classi barbara navit Athon...
 Quid facient crines, quum ferro talia cedant?
 Iuppiter, ut XXXIII omne genus pereat!
 Et qui principio sub terra querere venas
 Inlittit, ac ferri fingere duritiem.
 Abiunctæ panno ante comæ mæa fusa sorores
 Lugebant, quum se Memnonis Æthiopis
 Unigena impellens utantibus aera penalis
 Obtrulit Artinæ Chloridos ales equas.
 Ique per ætheras me tollens advolat umbras,
 Et Veneris casto conlocat in gremio.
 Ipsa suum Zephyritis eo famulum legarat,
 Grata Canopis in loca litioribus,
 Sidere ibi vario ne solum in lumine cæli,
 Ex Ariadneis aurea temporibus
 Fixa Corona foret : sed nos quoque fulgeremus
 Devotæ flavi verticis exavæ.
 Uvidalum a fluctu cedentem ad templum deum me
 Sidus in antiquis diva novum poluit.
 Virginis & sævi contingens namque Leonis
 Lumina, Callisto iusta Lycæonida,
 Verror in occasum tardum dux ante Booten,
 Qui via sero alto mergitur Oceano.
 Sed quamquam me nocte premunt vestigia divum,
 Luce autem canx Tethyi restitutor :
 (Pace tua fari hæc liceat, Rhamnusia virgo;
 Namque ego non ulla vera timore tegum,
 Non si me inlestit discerpant sidera dictis,
 Condiya quia vere pectoris evolam)
 Non his tam lætor rebus, quam me abfore semper,
 Abfore me a dominæ vertice discricor.
 Quicum ego, quum virgo quondam fuit, omnibus expers
 Unguentis, murræ millia multa bibi.
 Nunc vos, optato quæ junxit lumine tæda
 Non post unanimo, corpora, conjugibus;
 Tradite, nudantes rejecta veste papillas,
 Quæ jucunda mihi muthera liber onyx :
 Voller onyx, casto petitis quæ jura cubili.
 Sed quæ se impuro dedit adulterio,
 Illius ah mala dona levis bibar irrita polvis.
 Namque ego ab indignis præmia nulla peto.
 Sic magis, o nuptæ, semper concordia vestras
 Semper Amor sedes incolat assiduas.
 Tu vero, regina, tuens caro sidera, Divam
 Placabis fœstis luminibus Venerem;
 Unguinis expertem non siveris esse : tuam me
 Sed, potius largis effice muneribus.
 Sidera cur iterent? utinam coma regia fiam.
 Proximus Hydrocboi fulgeret Oarion.

AD JANUAM MŒCHÆ CUJUSDAM LXV.

CATULLUS.

O Dulci jucunda viro, jucunda parenti,
 Salve, teque bona Iuppiter auctor ope,
 Janæ : quam Balbo dicunt servisse benigne
 Olim, cum sedes ipse senex tenuit :
 Quamque ferunt cursu voto servisse maligno,
 Postquam es porrecto fassa marita senæ.
 Dic agetum nobis, quare mutata feraris
 In dominum veterem deservisse fidem.

JANUA.

Non, ita Cecilio placeam, quod tradita nunc sum,
 Culpa mea est, quamquam dicitur esse mea.
 Nec peccatum a me quicquam potest dicere quicquam.
 Verum isti populo Janua quid faciat?
 Qui quicumque aliquid reperit non bene factum,
 Ad me omnes clamant: Janua, culpa tua est,

CATULLUS.

Nunc istac satis est uno te dicere verbo:
 Sed facere, ut quisvis sentiat, & videat.

JANUA.

Qui possum? nemo querit, nec scire laborat.

CATULLUS.

Nos volumus: nobis dicere ne dubita.

JANUA.

Primum igitur, virgo quod fertur tradita nobis,
 Falsum est. non qui illam vir prior attigerit,
 Languidior tenera cui pendens scula beta
 Numquam se mediam sustulit ad tunica:
 Sed pater illius nati violasse cubile
 Dicitur, & miseram concelerasse domum.
 Sive quod impia mens caeco flagrabat amore:
 Seu quod iners sterilis femine natus erat,
 Querendamque nec unde foret versuosus illud,
 Quod posset zonam solvere virginem.

CATULLUS.

Egregium narras mira pietate parentem,
 Qui ipse sui nati miserit in gremium.

JANUA.

Atqui non solum hoc se dicti cognitum habere
 Brixia Cyneze supposita speculat:
 (Flavus quam molli percurrit lumine Mela:
 Brixia Verone mater amata meo.)
 Sed de Postumio, & Corneliis narrat amore,
 Cum quibus illa malum fecit adulterium.
 Dixit hic aliquis: Qui tu istaec, Janua, nosti,
 Quoi numquam domini limine abesse licet,
 Nec populum auscultare: sed huic suffixa tigillo
 Tantum operire soles, aut aperire domum?
 Sape illam audivi furiva voce loquentem
 Solam Caeiliis hac sua flagitia,
 Nomine dicentem quos diximus: utpote quae mi
 Speret nec linguam esse, nec auriculum.
 Praeterea addebat quendam, quæsi dicere nolo
 Nomine, ne tollat rubra supercilia.
 Longus homo est, magnas quoq; lites intulit olim
 Falsum mendaci vestre puerperium.

AD MANLIUM. LXVI.

Quod mihi fortuna, casuque oppressus acerbo,
 Conscriptum hoc lacrimis mutis epistolium:
 Nautragum ut espectrum spumantibus æquoris undis

Sublevem, & a mortis limine restitum:
 Quem neque sancta Venus molli requiescere somno
 Delectum in lectu calibe perperitur:
 Nec veterum dulci scriptorum carmine Mela
 Oblectant, quam mens anxia pervigilat:
 Id gratum est mihi, me quotannis tibi ducis amicum,
 Muneraque & Mularum hinc petis, & Veneris.
 Sed, tibi ne mea sint ignota incommoda, Manli,
 Neu me odisse putes hospitii officium:
 Accipe quæ meritis fortunæ fluctibus ipse,
 Ne amplius a misero dona beata petas.
 Tempore quo primum vestis mihi tradita pura est,
 Jucundum quum ætas florida ver ageret,
 Multa fasces lusi: non est dea nescia nostri
 Quæ dulcem curis miscet amaritatem.
 Sed totum hoc studium luctu fraterna mihi mors
 Abiecit. o misero frater adempte mihi!
 Tu mea tu moriens fragilis commoda, frater.
 Tecum una tota est olstra sepulta domus.
 Omnia tecum una perierunt pœdia nostra,
 Quæ tuus in vita dulcis aiebat amor.
 Quoquæ ego interitu tota de mente fugavi
 Hæc studia, atque omnes delicias animi.
 Quare, quod scribis, Verone turpe Catullo
 Esse: quod hic quisvis de meliore ota
 Frigida deserto tescpecti membra cubili;
 Id, Manli, non est turpe: magis miserum est.
 Ignoscet igitur, si, quæ mihi luctus ademiss,
 Hæc tibi non tribuo munera, quam nequeo.
 Nam quod scriptorum non magna est copia apud me,
 Hoc fit, quod Romæ vivimus: illa domus,
 Illa mihi sedes, illuc me carpiunt ætas:
 Huc ana ex multis capula me sequitur.
 Quod quam ita sit, noli stultas, me meore maligno
 Id facere, aut animo non satis ingenio,
 Quod tibi non utriusque premiti copia facta est.
 Ultero ego deferam, copia si qua foret.
 Nunc possum revocare, Deæ, qua Manlius in re
 Juverit, aut quævis transtulit officii;
 Ne fugiens seclis obliviscens obsequiis;
 Illius hoc caeca nocte regat studium.
 Sed dicam vobis. vos porro dicite multis
 Millibus, & facite hæc charta loquatur anus.
 Notescatque magis mortuus, atque magis:
 Ne tentem texens sublimis aræoa relan,
 In deserto Auli somine opus faciat.
 Nam mihi quam dederit duplex Amasusia curam,
 Scitis, & in quo me torruerit genere:
 Quam tantum arderem, quantum Trinacria rupes,
 Lymphaque in Oetæis Malia Thermopylis,
 Mælia neque assideo tabescere lumina sterta
 Cessarent, tristitque imbre madere genæ.
 Qualis in aëri pulcens ævis huius moris
 Rivas, muscolo profluit & lapide.
 Qui quam de prona præceps est valle volutus,
 Per medium densi transtulit iter populi,
 Dulce viatori lassio in sudore levamen,
 Quam gravis exultus ælis huius agit agros:
 Ac velut in oigro iactatis turbine nautis
 Lenius aspirans aura secunda venit,
 Jam prece Pollucis, jam Castoris implorata:
 Tale fuit nobis Manlius auxiliium.
 Is clausum lato parefice limite campum,
 Ilique domum nobis, ique dedit domum;
 Ad quam communes exerceremus amores;

Quo mea se molli candida Diva pede
 Inmisit, & trito fulgentem in limine plantam
 Inmixta arguta conlinit solea:
 Conjugis ut quondam flagrans advenit amore
 Protefusaam Laodamia domum
 Inceptam frustra, nondum cum sanguine sacro
 Hostia caelestes pacificasset heros.
 Nil mihi tam valde placeat, Rhannusa virgo,
 Quod temere invitis suscipiatur heris.
 Quam jejuna pium desideret ara cruorem,
 Docta est amisso Laodamia viro,
 Conjugis ante coacta novi dimittere cullum,
 Quam veniens una atque altera rursus hiems
 Noctibus in longis avidum saturasset amorem,
 Posset ut abrupto vivere conjugio.
 Quod scibant Parca non longum tempore abesse,
 Si milles metros isset ad Iliacos:
 Nam tum Helenæ raptæ primores Argivorum
 Cœperat ad sese Troia ciere viros:
 Troja nefas, commune sepulcrum Asiæ, Europæque,
 Troja virum, & virtutum omnium acerba cinis.
 Quæmet & id nostro letum miserabile fratri
 Attulit, hei misero frater ademie mihi!
 Hei misero fratri jucundum lumen ademtum!
 Tecum una tota est nostra sepulta domus.
 Omnia tecum una perierunt gaudia nostra,
 Quæ tuos in vita dulcis alebat amor.
 Quem nunc tam longe non inier nota sepulcra,
 Nec prope cognatos composuimus cineres,
 Sed Troja obsecra, Troja infelice sepulchrum
 Detinet extremo terra aliena solo.
 Ad quam tum properans ferens simul undique pubes
 Græca penetrales destruxit focos.
 Ne Paris abducta gavisus libera mœcha
 Oria pacato degeret in thalamo.
 Quo tibi tum casu, pulcherrima Laodamia,
 Ereptum est vita dulcius atque anima
 Conjugium, tanto te absorbens vortice amoris
 Æstus in abruptum detulerat barathrum:
 Quale ferunt Graii Phœneum prope Cylleneum
 Siccari emulsa pingue palude solum,
 Quod quondam cæcis montis fossilis medullis
 Audet falsiparens Amphitryoniades:
 Tempore quo certa Stymphalia monstra sagitta
 Perculit, in perio deterioris heri:
 Pluribus ut cæli tereatur janua Divis,
 Hebe nec longa virginitate foret.
 Sed tuos altus amor barathro fuit altior illo,
 Quod Divum domitum ferre jugum docuit.
 Nam neque tam carum cunctis ætate parenti
 Una capot feri nata nepotis alii:
 Qui cum, divitiis vix tandem inventus avitis,
 Nomen testatas inlulit in tabulas,
 Impia derisi gentilis gaudia tollens,
 Suscitavit a cauo voluturum capite;
 Nec tantum niveo gavisus est pulla colombo
 Compar, quæ multo dicitur improbius
 Oscula mordenti semper decerpere rostro;
 Quamquam præcipue multivola est mulier.
 Sed tu olim magnos vicisti sola virores,
 Ut semel es flavo conciliata furore,
 Aut nihil, aut paulo quod tum cunctare digna
 Lux mea se nostrum conlulit in gremium.
 Quam circumcurfans hinc illinc sæpe Cupido
 Fulgebat crocinea candidis in tunica.
 Quæ tamenetis uno non est contenta Catullo,

Rara veretundæ furta serenus heræ:
 Ne nimium sumus stultorum more malefili.
 Sæpe etiam Juno maxima cœlicolam
 Conjugis in culpa flagravat quotidianæ,
 Nutrens omnivivæ plurima furta Jovis.
 Atqui nec Divis hu mines componer æquum est.
 Ingratum tremuli tolle parentis onus.
 Nec tamen illa mihi dextra deducta paternæ
 Fragrantem Assyrio venit odore domum:
 Sed farsiva dedit mira munuscula nocte,
 Ipsius ex ipso demta viri gremio.
 Quare illud satis est, si nobis is datur unis,
 Quem lapide illa diem candidiore notat.
 Hoc tibi, quod potui, confectum carmine munus
 Pro multis aliis redditur officiis:
 Ne vestrum scabra tangat robigine nomen
 Hæc atque illa dies, atque alia, atque alia.
 Hoc addent Divi quamplurima, quæ Themis olim
 Antiquis solita est munera ferre piis.
 Sitis felices & tu simul, & tua vita,
 Et domus, ipse in qua lûsumus & domina:
 Et qui principio nobis terram dedit, auctore
 A quo suæ primo omnia nata bona:
 Et longe ante omnes, mihi quæ me cætor ipso est,
 Lux mea: qua viva vivere dulce mihi est.

AD RUFUM. LXVII.

Noli admirari, quare tibi femina nulla,
 Ruse, velit temerum suppositisse femur:
 Non si illam rare labefactes munere vestis,
 Aut pelluciduli deliciis lapidis.
 Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur
 Valle sub alarum trux habitare caper.
 Hunc metuunt omnes: neque mirum; nam mala valde est
 Bestia, nec quicum bella puella cubet.
 Quare aut crudelem nasorum interfece pestem;
 Aut admirari desine, cur fugiant.

DE INCONSTANTIA FEMINEI
AMORIS. LXVIII.

N ulli se dicit mulier mea nubere malle,
 Quam mihi: non si se Jupiter ipse petat.
 Dicit: sed mulier cupido quod dicit amanti,
 In veneo, & rapida scribere oportet aqua.

AD VIRRONEM. LXIX.

Si quoi, Virro, bono sacer alarum obstitit hircus,
 Aut si quem merito tarda podagra secat:
 Emulus iste tuus, qui vestrum exercet amorem,
 Mirifice est, ac tu, nactus utrumque malum.
 Nam quoties fuit, toties ulciscitur ambos,
 Illam assiligit odore, ipse perie podagra.

AD LESBIAM. LXX.

D icebas quondam, solum te nosse Catullum,
 Lesbia, nec, præ me, velle tenere Jovem.
 Dilexi tum te, non tantum ut vulgus amicum;
 Sed pater ut gnatos diligit & generos.
 Nunc te cognovi, quare, etsi impensius uror,
 Multo mi tamen es vilior & levior.
 Qui potis est? inquis, quod amantem injuria talis
 Cogit amare magis, sed bene velle minus.

F f f

IN

IN INGRATUM. LXXI.

Define de quoquam quicquam bene velle mereri,
Aut aliquem fieri posse putare pium.
Omnia sunt ingrata: nihil fecisse benignè est:
Immo etiam tædet, statque magisque magis.
Vix mihi, quem nemo gravius nec acerbius urget,
Quam modo qui me unum atque unicum amicum
habuit.

IN GELLIUM. LXXII.

Gellius audierat, patrum oburgare solere,
Si quis delicias diceret, aut faceret.
Hoc ne ipsi accideret, patri perdespexit ipsam
Uxorem, & patrum reddidit Harpocratem.
Quod voluit, fecit: nam, quamvis irruerit ipsum
Nunc patrum, verbum non faciet patrum.

AD LESBIAM. LXXIII.

Nulla potest mulier tantum se dicere amatam
Vere, quantum a me, Lesbia, amata, mea, es.
Nulla fides ulli fuit umquam fuisse tanta,
Quanta in amore tuo ex parte reperta mea est.
Nunc est mens adducta tua mea, Lesbia, culpa,
Atque ita se officio perdidit ipsa pio:
Ut jam nec bene velle quam tibi, si optima fias,
Nec desistere amare, omnia si facias.

AD SEIPSUM. LXXIV.

Si qua recordanti benefacta priora voluptas
Est homini, quum se cogitat esse pium:
Nec sanctam violasse fidem, nec fondere in ullo
Divum ad fallendos numine absumum homines:
Multa parata manent in longa ætate, Catulle,
Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
Nam quæcumque homines bene quoquam aut dicere
possunt,
Aut facere: hæc a te disage factaque sunt.
Omnia que ingratus perierunt credita menti.
Quare jam te cur amplius excrucies?
Quin tu animam offirmas, atque istinc usque reducis,
Et, diis iuvitis, desicis esse miser?
Difficile est, longum subito deponere amorem.
Difficile est: verum hoc qualibet, efficias.
Una salus hæc est, hoc est tibi pervincendum.
Hoc facito sive id non pote, sive pote.
O dii, si vestrum est misereri, aut si quibus umquam
Extrema jam ipsa in morte tulistis opem:
Me miserum aspiciere: &, si vitam pariter egi,
Eripite hanc pestem perniciemque mihi:
Quæ mihi subrepens imos, ut torpor, in artus,
Expulsi ex omni pectore lætities.
Non jam illud quero, contra ut me diligat illa,
Aut, quod non potis est, esse padica velit.
Ipse valere opto, & traxum hunc deponere morbum.
O dii, reddite mi hoc pro pietate mea.

AD RUFUM. LXXV.

Rufe, mihi frustra, ac nequicquam credite amico,
(Frustra? immo magno cum prelio, atque malo)
Sicce subrepsi mi, atque intestina perurens
Mi misero, eripuisti omnia nostra bona?

Eripuisti. heu heu nostræ crudele venenum
Vitz, heu heu nostræ pestis amicitie.

DE GALLO. LXXVI.

Gallus habet fratres, quorum est lepidissima conjux
Alterius, lepidus filius alterius.
Gallus homo est bellus: nam dulces iungit amores,
Cum pæro ut bello bella puella cubet.
Gallus homo est stultus, nec se videt esse maritum,
Qui patruus patri monstrat adulterium.
Sed nunc id doleo, quod porz impura puellæ
Suavia conjunxit sperca saliva tua.
Verum id non impune feres: nam te omnia fecit
Noscent; & qui sis, fama loquetur anus.

IN LESBIUM. LXXVII.

Lesbius est pulcher: quidni? quem Lesbia malit,
Quam te cum rosa gente, Catulle, tua?
Sed tamen hic pulcher vendat cum geore Catullum,
Si tria notorum suavia reppererit.

AD GELLIUM. LXXVIII.

Quid dicam, Gelli, quare rosea ista labella
Hiberna sunt candidiora nive,
Mane domo quum exis & quam te octava quiete
E molli longo fuscitat hora die?
Nescio quid certe est, an vere fama susurrat,
Grandia te mediis tenta vorare viri?
Sic certe: clamant Victoris rupta misselli
Illa, & emulsi labra notata sero.

AD JUVENTIUM. LXXIX.

Nemone in tanto porcit populo esse, Juventi,
Bellus homo, quem tu diligere inciperes,
Præterquam iste tuus moribunda a sede Pisciari
Hospes, insaurata pallidior statua,
Qui tibi nunc cordi est, quem tu præponere nobis
Audet? ah nescis, quod facinus facias.

AD QUINTIUM. LXXX.

Quinti, si tibi vis oculos debere Catullum,
Aut aliud, si quid carius est oculis;
Eripere illi noli, multo quod carius illi
Est oculis, si quid carius est oculis.

IN LESBIÆ MARITUM. LXXXI.

Lesbia mi præsentem viro mala plurima dicit.
Hoc illi farao maxima lætitia est.
Mule, nihil fecis. si nostris obita taceret,
Sana esset. quod nunc gannit, & obloquitur,
Non solum meminit: sed, quæ multo acrior est res,
Irata est: hoc est uritur, & loquitur.

DE ARRIO. LXXXII.

Commoda dicebat, si quando commoda vellet
Dicere, & hinfidias Arrius infidias.
Et tam mirifice sperabat se esse locutum,
Quum quantum poterat, dixerat hinfidias.
Credo sic mater, sic Liber avunculus ejus.

Sic maternus avus dixerit, atque avia.
Hoc misso in Syriam, requierant omnibus aures,
Audibant eadem hæc leniter, & leviter.
Nec sibi pollilla meruebant talia verba;
Quam subito adortur illicum horribilis:
Iosios ductus, postquam illic Artius isset,
Jam nos Iosios esse, sed Hionios.

DE AMORE SUO. LXXXIII.

O Di, & amo. quare id faciam, fortasse requiris.
Nescio: sed fieri sentio, & excrucior.

DE QUINTIO ET LESBIA. LXXXIV.

Quinta formosa est multis: mihi candida, longa,
Recta est, hoc ego: sic singula confiteor.
Totum illud, FORMOSA, nego. nam nulla vespustas,
Nulla in tam magno est corpore mica falis.
Lesbia formosa est: quæ cum pulcherrima tota est,
Tum omnibus una omnes surpassat Veneres.

AD GELLIUM. LXXXV.

Quid facit is, Gelli, qui cum matre atque sorore
Prurit, & abjectis pervigilat tunicis?
Quid facit is patruum qui nos finit esse maritum?
Ecquid scis quantum suscipiat sceleris?
Suscipit, o Gelli, quantum non ultima Tethys,
Nos genitor Nympharum abluvit Oceanus.
Nam nihil est quicquam sceleris, quo prodeat ultra:
Non si demisso se ipse voret capite.

IN GELLIUM. LXXXVI.

Gellius est tensus, quidni? quod tam bona mater,
Tamque valens vivat, tamque venusta soror,
Tamque bonus patruus, tamque omnia plena puellis
Cognatis. quare is desinat esse macer?
Qui et nihil aringat nisi quod fas tangere non est;
Quantumvis quare sit macer, invenies.

IN EUMDEM. LXXXVII.

Nascatur magus ex Gelli matrisque nefando
Conjugio, & discat Persicum aruspicium.
Nam magus ex matre & gnato gignatur oportet,
(Si vera est Perfarum impia religio)
Gnatus ut accepto veneretur carmine Divos
Omentum in flamma pingue liquefaciens.

AD GELLIUM. LXXXVIII.

Non ideo, Gelli, sperabam te mihi fidem
In misero hoc nostro hoc perditio amore fore:
Quod te cognossem bene, constantemque putarem,
Haud posse a turpi mentem inhibere probro:
Sed quod nec matrem, nec germanam esse videbam
Hanc ribi, cuius me magnus edebat amor.
Et quamvis tecum multo conjungerer usum,
Non satis id causæ credideram esse tibi.
Tu satis id docti, tantum tibi gaudium in omni
Culpa est, in quamcumque est aliquid sceleris!

DE LESBIA. LXXXIX.

Lesbia mihi dicit semper male, nec tacet umquam
De me: Lesbia me, dispaream, nisi amat.

Quo signo? quasi non totidem mox deprecet illi
Assidue: verum dispaream, nisi amo.

AD CÆSAREM. XC.

Nil nimium studeo, Cæsar, tibi velle placere,
Nec scire utrum sis albus, an ater homo.

IN MENTULAM. XCI.

Mentula mœchatur: mœchatur mentula certe.
Hoc est quod dicunt: ipsa olera olera legit.

DE ZMYRNA CINNÆ POETÆ. XCII.

Zmyrna mei Cinnæ nonam post denique mensem
Quam cepit esse, nonamque edita post hincem,
Millia quam interea quingenta Hortensius una
* * cavas barathri penitus mitteret ad undas.
Zmyrnam incana diu sæcula pervoluens,
At Volusi Annales Aduam morientur ad ipsum,
Et laxas scombris sepe dabunt tunicas.
Parva mei mihi sunt cordi monumenta fœdalis,
At populus tumido gaudent Antimacho.

AD CALVUM DE QUINTILIA. XCIII.

Si quicquam mutis gratum acceptumve sepulcris
Accidere a nostro, Calve, dolore potest,
Quo desiderio veteres renovamus amores,
Atque olim amissas stemus amicitias:
Certe non tanto mors immatura dolori est
Quintiliæ, quamnam gaudet amore tuo.

IN ÆMILIUM. XCIV.

Non, ita me dii ament, quicquam referre putavi,
Utrumne os, an culum officerem Æmilio.
Nil immundius hoc, nihil est immundius illo:
Verum etiam culus mundior, & melior.
Nam sine dentibus est, hoc dentes sesquipedalet,
Gingivas vero ploxemi habet veteris.
Præterea rictum, qualem defessus in æstum
Mejensis mulæ cunus habere solet.
Hic fuit multas, & se facit esse venustum.
Et non pistrino traditur, atque asino?
Quem si qua attingit, non illam posse putemus
Ægroti culum lingere catinificis?

AD VETTIUM. XCV.

In te, si in quemquam, dici pote, potide Vetti,
Id quod verbosus dicitur, & fatuis:
Ista cum lingua, si usus veniat tibi, possis
Culos & crepidas lingere carbatinas.
Si nos omnino vis omnes perdere, Vetti,
Hisce: omnino, quod cupis, efficiet.

AD JUVENTIUM. XCVI.

Urripui tibi, dum ludis, mellite Iuventi,
Suaviolam dulci dulcius ambrosia.
Verum id non impone tuli. namque amplius horam
Sustinui in summa me memini esse cruce:
Dum tibi me purgo, nec possum scitibus allis
F i f 2 Tan-

Tantillum vestre demere levitate.
Nam simul id factum est, multis dilata labela
Guttis absterfi omnibus articulis:
Ne quidquam nostro contractum ex ore maneret,
Tamquam comminiscere spurca saliva lape.
Præterea infesto miserum me tradere amor!
Non cessasti, omnique excruciare modo:
Ut mi ex ambrosio mutarum jam foret illud
Saviolum, tristi tristissimè helleboro.
Quam quoniam pœnam misero proponis amor!
Non umquam posthac basia furtipiam.

DE CÆLIO ET QUINTIO. XCVII.

Cælius Aufilenum, & Quintius Aufilenam
Flos Veronensium depereunt juvenum,
Hic fratrem, ille sororem. hoc est quod dicitur illud,
Fraternum vere dulce fœdilitium.
Quoi faveam potius? Cæli, tibi, nam tua nobis
Perfecta exigitur unica amicitia,
Cum vesana meas torreret flamma medallas.
Sis felix, Cæli, sis in amore potens.

INFERIÆ AD FRATRIS TUMULUM.
XCVIII.

Multas per gentes, & multa per æquora vestras
Adveni has miseras, frater, ad inferias:
Ut re postremo donarem munere mortis,
Et murum nequidquam alloquerer cinerem.
Quandocumque fortuna mihi te abstulit ipsum:
Heu miser indigne frater ademte mihi!
Nunc tamen interea præco quæ more parentum
Tradita sunt tristes munera ad inferias,
Accipe fratrem multum manantia sero:
Atque in perpetuum, frater, avo atque vale.

AD CORNELIUM. XCIX.

Si quidquam tacito commissum est fido ad amico,
Quotus sit penitus nota fides animi:
Me æque invenies illorum vite sacratum,
Corneli, & factum me puta Harpocratem.

AD SILONEM. C.

A Ut fodes mihi redde decem sestertia, Silo,
Deinde esto quamvis sævus & indomitus:
Aut, si te nummi delectant, desine quæso
Leno esse, atque idem lævus & indomitus.

AD QUEMDAM DE LESBIA. CI.

C Revis, me potuisse meæ maledicere vitæ,
Ambobus mihi quæ carior est oculis?
Non potui: nec, si possem, tam perire amarem.
Sed tua, Coponi, crimina, nostra facis.

IN MENTULAM. CII.

M Entula conatur Pimpleum scandere montem:
Mase furtillis præcipitem ejiciunt.

DE PUERO ET PRÆCONE. CIII.

C Um puero bello præconem qui videt ipsum,
Quid credat, nisi se vendere discupere?

AD LESBIAM. CIV.

Si quidquam cupidoque optamique obigit unquam, &
Imperanti, hoc est gratum animo proprie.
Quare hoc est gratum, nobis quoque carius auro,
Quod se restituis, Lesbia, mi cupido.

Restituis cupido, atque imperanti ipsa refert te.
Nobis o lucem candidiore nota!
Quis me uno vivit felicior, aut magis est me
Optandus vita? dicere quis poterit?

AD COMINIUM. CV.

Si, Comini, arbitrio populari tua cana senectus
Spurcata impuris moribus intereat:
Non equidem dubito, quin primum inimica bonorum
Lingua esacta avido sit data vulturio;
Effoscos oculos voret atro gurgire corvus,
Intestina canes, cetera membra lupi.

AD LEBIAM. CVI.

J Ucundum, mea vita, mihi proponis amorem
Hunc nostrum inter nos, perpetuumque fore.
Di magni, facite, ut vere promittere possit,
Atque id sincere dicat, et ex animo:
Ut liceat nobis rota producere vita
Æternum hoc sanctæ fœdas amicitie.

AD AUFILENAM. CVII.

A Ufilena, bonæ semper laudantur amicæ.
Accipiunt pretium, quæ facere institunt.
Tu, quod promissi mihi quod mentita, inimica es:
Quod nec das, & sens sapere, facis facinus.
Aut facere ingenuæ est, aut non promissæ pudicæ,
Aufilena, fuit. sed data corripere
Fraudando, efficitur pliusquam meretricis avare,
Quæ se fe toto corpore prostituit.

AD AUFILENAM. CVII.

A Ufilena, viro contentas vivere solo
Nuptiarum laus e laudibus erimilis:
Sed quovis quamvis potius succumbere fas est,
Quam matrem fratres efficere ex patruo.

AD NASONEM. CIX.

M Ultus homo est, Naso (nam totum multas ho-
mo es) qui
Descendit? Nalo, multus es & pathicus.

AD CINNAM. CX.

C Onfule Pompejo primum duo, Cinna, solebant
Mœchi. illo facto consule nunc iterum
Manferunt duo: sed creverunt millia in unum
Singula. fœcundum semen adulterio.

IN MENTULAM. CXI.

F Ornianus saltus non falso, Mentula, dives
Fertur. qui quot res in se habet egregias!
Aucupia omne genus, pisces, prata, arva, ferasque.
Nequicquam: fructus somnibus exsuperas.
Quare concedo tui dives, dum omnia desint.
Saltum laudemus, dum modo ipse egeas.

IN EUMDEM. CXII.

M Entula habet instar triginta jugera prati,
Quadraginta arvi. cetera sunt maria.
Cur non divitiis Cræsum superare potes sit,
Uno qui in saltu rosmoda possideat?
Prata, arva, ingentes silvas, saltusque, paludesque
Usque ad Hyperboreas, & mare ad Oceanum.
Omnia magna hæc sunt; tamen ipse est maximus lustre;
Non homo, sed vere mentula magnæ, minax.

AD

AD GELLIIUM. CXIII.

Sæpe tibi studio animo venanda requirens
 Carmina uti possem mittere Battiadæ,
 Quis te lenire nobis, neu conarere
 Telis infesto mi iecere, musca, caput;
 Hunc video mihi nunc frustra sumtum esse laborem,
 Gelli, nec nostras hinc valuisse preces.
 Contra nos tela ista tua evitamus amictu:
 At fixus nostris tu dabi supplicium.

CXIV.

Hunc lucum tibi dedico consecroque, Priape,
 Qua domus tua Lampaci est, quaque silva, Priape:
 Nam te precipue in suis urbibus colit ora
 Hellepontia, ceteris ostensor oris.

CXV.

Hunc ego, juvenes, locum, villulamque palustrem,
 Testam vimine juncæ, caricisque manipulis,
 Querens arida, rustica conformata securi
 Nutrio: magis & magis ut beata quotannis.
 Hujus nam domini colunt me, deumque saluant
 Pauperis tuguri pater, filiusque coloni:
 Alter assidua colens diligentia, ut herba
 Dumosa alperaque a meo sit remota sacello:
 Alter parva ferens manu semper uisera larga.
 Florido mihi ponitur picta vere corolla
 Primitivæ, & tenera virens spica mollis arista:
 Luteæ violæ mihi, luteumque papaver,
 Pallentisque cucurbitæ, & suævolentia mala,

Uvæ pampinea rubens educata sub umbra.
 Sanguine hanc etiam mihi (sed tacebitis) aram
 Barbarus linit hirculus, cornipelve capella.
 Pro quæis omnia honoribus hæc necesse Priapo
 Prestare, & domini hortulum vineamque tueri.
 Quare hinc, o pueri, malas abstinete rapinas.
 Vicinus prope dives est, negligensque Priapus.
 Iude sumite. lemita hæc deinde vos teret ipsa.

CXVI.

Ego hæc ego arte fabricata rustica,
 Ego arida, o viator, ecce populus
 Agellulum hunc sinistra, tute quem vides,
 Herique villulam, hortulumque pauperis
 Tuor, malasque furis arceo manus.
 Mihi corolla picta vere ponitur,
 Mihi rubens arista sole fervido,
 Mihi virente dulcis uvæ pampinea,
 Mihi glaucæ duro olivæ frigore.
 Meis capella delicata pascuis
 In urbem adulta lacte portat ubera:
 Melique pinguis agnus ex ovilibus
 Gravem domum remittit ære dexteram:
 Tenerque matre nugiente vaccula
 Deum profundi ante templa sanguinem.
 Proin, viator, hunc deum vereberis,
 Manumque forsium habebis: hoc tibi expedit.
 Parata namque crux, sine arte mentula.
 Velim pol, inquis: at pol ecce villicus
 Venit, valente quoque revallâ brachio
 Fit ista mentula apta clava dexteræ.

P. VIRGILII MARONIS OPERA.

BUCOLICON

LIBER.

TITYRUS, ECLOGA I.

MELIBŒUS, TITYRUS.

M. ITYRE, tu patula recubans sub
 tegmine fagi
 Silvæstem teui Musam meditaris
 avena:
 Nos patriæ fines, & dulcina linqui-
 mus arva;

Nos patriam fugimus: tu, Tityre, lentus in umbra
 Formosam resonare doces Amarillyda silvas.
 T. O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit.
 Namque erit ille mihi semper deus: illius aram
 Sepe tener nostris ab ovilibus imbort agnus.
 Ille meas errare boves, ut cernis, & ipsum

Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti.
 M. Non equidem invidio: miror magis. undique totis
 Utiq; adeo turbatur agris. en ipse capellas
 Protenus æger ago: hanc etiam vix, Tityre, duco.
 Hic inter densas corybos modo namque gemellos,
 Spem gregis, ah silice in nuda connixa reliquit.
 Sæpe malum hoc nobis, si mens non læva fuisset,
 De celo tactas meminî prædicere quercos:
 Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix.
 Sed tamen, iste deus qui sit, da, Tityre, nobis.
 T. Urbem, quam dicunt Romam, Melibœe, putav?
 Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe solemus
 Pass-

Fatores ovium teneros depellere factus.
 Sic cambus carulos similes, sic maribus hœdos
 Noram: sic parvis componere magna solebam.
 Verum hic tantum alias inter capat extulit urbes,
 Quantum lenta solent inter viburna caprelli.
M. Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?
 T. Libertas: quæ fera tamen respexit inertem;
 Candidior postquam tondanti barba cadebat;
 Respexit tamen, & longo post tempore venit,
 Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
 Namque (facebor enim) dum me Galatea tenebat,
 Nec spes libertatis erat, nec cura peculi,
 Quamvis multa meis axinet viciſſima ſepes,
 Pinguis & ingratis premeretur caſeus urbi,
 Non umquam gravis ære domum mihi dextra redibat.
M. Mirabar, quid monſtra deos, Amarylli, vocares:
 Cui pendere ſua pateretis in arbore poma,
 Tityrus hinc aborat. Ipſe te, Tityre, pinas,
 Ipſi te fontes, ipſa hæc arbuſta vocant.
 T. Quid facerem? neque ſervitio me axire licebat,
 Nec tam præſentes alibi cognoſcere divos.
 Hic illum vidi juvenem, Melibœe, quotannis
 Bis ſenos cui noſtra dies altaria ſumant.
 Hic mihi reſponſum primus dedit ille petanti:
 Paſcite, ut ante, boves, pueri: ſubmittite tauros.
M. Fortunatè ſanex, ergo rura rura manebunt!
 Et tibi magna ſatis: quamvis lapis omnia nudiſ,
 Limoloque palus obducatur paſcuâ iunco:
 Non inſueſta graves tenebantur pabuſa ſortas:
 Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
 Fortunatè ſenex, hic inter flumina nota,
 Et fontes ſacros, ſtigis captabis opacum.
 Hinc tibi, quæ ſemper vicinæ ab limite ſepes,
 Hyblæis apibus ſtorem depaſſa ſaliſci,
 Sæpe levi ſomnus ſuaſebit inire ſuſſuro.
 Hinc alta ſub rupe canet frondator ad auras.
 Nec tamen interea caueſt, rura cura, palumbes,
 Nec gemere æria ceſſabit turræ ab ulmo.
 T. Anſe leves ergo paſcentur in zibere cervi,
 Et freta deſtituant nudos in litore piſces.
 Anſe, pererratis amborum finibus exul,
 Aut Ararim Parthos bibet, aut Germania Tigrim,
 Quam noſtro illius labatur præſore vaſtus.
M. At nos hinc alii ſuſcentes ibimus Afros:
 Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxem,
 Et penitus toto diviſos orbe Beirannos.
 En umquam patrios longo poſt tempore fines,
 Tauſperis & tuguri conſellum ceſpite culmei,
 Poſt aliquot mea regna videns mirabor artiſtas?
 Impius hæc tam culta novalia miles habebit?
 Barbarus hæc ſeges? en quo diſcordia cives
 Produxit miſeros! en quæ conſuevimus agros!
 Inſere nunc, Melibœe, pyros: pone ordine vites.
 Iſe mex, ſelix quondam pecus, iſe capellæ.
 Non ego vos poſſ hæc, viridi præſectus in antro,
 Dumofa pendere procul de rupe video.
 Carmina nulla canam, non me paſcente, capellæ,
 Florentem cyſium, & ſalices carpentis amaras.
 T. Hic tamen hæc mecum poteras requieſcere noctem
 Fronde ſuper viridi. ſunt nobis mitia poma,
 Caſſaneæ molles, & preſſi copia lactis.
 Et jam ſumma procul villarum culmina ſumant,
 Majoreſque cadunt alſis de montibus umbæ.

Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexis,
 Delicias domini: nec, quid ſperaret, habebat.
 Tantum inter denſas umbroſa cacumina ſagos
 Aſſidue veniebat, ibi hæc inconſpecta ſolus
 Montibus & ſilvis ſtudio jactabat inani.
 O cradelis Alexi, ubi mea carmina curas,
 Nil noſtri miſerere? mori me demique coges.
 Nunc etiam pecudes umbras, & frigora captant:
 Nunc virides etiam occultant ſpineta lacertos:
 Theſtylis & rapido ſeſſis meſſoribus æſtu
 Allia ſerpyllumque herbas contendit olentes.
 At mecum rancis, tua dum veſtigia luſtro,
 Sole ſub ardenti reſonant arbuſta cicadis.
 Noſſe ſuit faſtius triſtes Amaryllidis iras,
 Atque ſuperba pati falſidia? nonne Menalcam?
 Quamvis ille niger, quamvis tu candidus eſſes.
 O formoſe puer, nimium ne crede colori.
 Alba liſuſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
 Deſpectus tibi ſæo, nec quis ſim, queris, Alexi:
 Quam dives pecoris, nivei quam lactis abundans.
 Mille meaſe Siculis errant in montibus agnæ.
 Lac mihi non æſtate novum, non frigore deſit.
 Canto, quæ ſolitus, ſi quando armenta vocabat,
 Amphion Dirceus in Adæro Aracyntho.
 Nec ſum adeo iſorimis: nuper me in littore vidi,
 Cum placidam ventis ſtaret mare, non ego Daphnin
 Judice te metuant, ſi nunquam ſuſcit imago.
 O tantum libeat mecum tibi forſida rura,
 Atque humiles habitare caſas, & ſigere cervos,
 Hædorumque gregem viridi compellere hibſco!
 Mecum una in ſilvis imitaberis Pama canendo,
 Pan primus calamos cæra conjungere plures
 Inſtituit: Pan curat oves, oviumque magiſtros.
 Nec ta pœniſcat calamo triſtiple labellum.
 Hæc eadem ut ſolres, quid non faciebat Amyntas?
 Ed mihi diſparibus ſeptem compaſſa cicatis
 Fiſſula, Dæmonas doſe mihi quam dedit oliſi,
 Et dixit moriens: Te nunc habet iſta ſecundum.
 Dixit Dæmonas: invidit ſtultus Amyntas.
 Præterea duo, nec tuta mihi valla reperti,
 Capreoli ſparſis etiam nunc pellibus albo,
 Bina dia ſiccant ſive ubera: quos tibi ſervo.
 Jampridem a me illos abducere Theſtylis orat:
 Et faciet; quoniam ſordent tibi munera noſtra.
 Huæ ades, o formoſe puer, tibi lilia plenis
 Ecce ſerunt nymphæ calathis: tibi candida Nais
 Pallentes violas & ſumma papavera carpens,
 Narciſum, & ſtorem jungit bene oleutis anethi.
 Tum, caſa atque aliis interexis ſuavibus herbis,
 Molliſ luteola pingit vaccinia caliba.
 Ipſe ego cana legam tenera lanugine mala,
 Caſſaneæque noces, mea quas Amaryllis amabat.
 Addam cerea pruna: & bonos erit, huic quoque poma.
 Et vos, o lauri, carpm, & te, proxima myrte:
 Sic poſitæ quoniam ſuaſes miſcitis odores.
 Ruſticus es, Corydon; nec munera curat Alexis:
 Nec, ſi munereſ certes, concedat Iolas.
 Ebeo, quid volui miſero mihi? ſtoribus aultram
 Perdurus, & liquidis immiſſi ſtoribus apros.
 Quem fugis, ah demens? habitarent di quoque ſilvas,
 Dardanique Paris. Pallas, quæ condidit arces,
 Ipſa colat. nobis placeant ante omnia ſilvæ.
 Torva læna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam;
 Florentem cyſium ſequitur læuſa capellæ:

Te Corydon, o Alexi. trahit sua quemque voluptas.
Aspice; aratra iugo referunt suspensa iuveni,
Et fol crescentes decedens duplicat umbras:
Me tamen urit amor. quis enim modus adit amor?
Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit!
Semiputata tibi frondosa vitis in ulmo est:
Quin tu aliquid salern potius, quorum indiget usus,
Viminibus mollique parvas detexere iunco?
Iuvenies aliam, si te hic falsidit, Alexim.

PALEMÓN, ECLOGA III.

Menalca, Damoetas, Palemón.

Dic mihi, Damoeta, cuius pecus? an Melibœi?
D. Non: veterem Egonis. nuper mihi tradidit Egon.

M. Infelix o semper oves pecus? ipse Nezeram
Dum sover, ac, ne me sibi præferat illa, veretur,
Hic alienus oves castos bis mulget in hora:
Et succus pecori, & lac subducitur agnis.
D. Parcus ista viris tamen obicienda memento.
Novimus & qui te, transverſa fuerit hircis,
Et quo, sed faciles Nymphæ rifere, facello.
M. Tam, credo, cum me arbutum videre Myconis,
Atque mala vitæ incidere falce novellas.
D. Aut hic ad veteres fugos, cum Daphnidis arcum
Fregisti & calamos: quæ tu, perverſe Menalca,
Et cum vidisti puero donata, dolebas,
Et, si non aliqua nocuiffes, mortuus eſſes.
M. Quid domini faciunt, audent cum talia fures?
Non ego te vidi Damonis, peſſime, caprum
Excipere infidus, multum larrante Lycisca?
Et cum clamarem: Quo nunc fe proripit ille?
Tytre, coge pecus: tu poſt careſta larebas.
D. An mihi cantando vitæ non redderet ille,
Quem mea carminibus meruiſſet ſiſtula, caprum?
Si neſciſ, meus ille caper fuit: & mihi Damon
Ipſe fatebatur: ſed reddere poſſe negabat.
M. Cantando tu illum? aut umquam tibi ſiſtula cera
Iuncta fuit? non tu in trivis, indocte, ſolebas
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?
D. Vis ergo inter nos, quid poſſit uterque, viciffim
Experiamur? ego hanc vitulam, ne forte recules,
Bis venit ad miſtram, binos alit ubere ſorus,
Depono: tu dic, mecum quo pigrore certos.
M. De grege non auſim quicquam deponere tecum.
Eſt mihi namque domi pater, eſt inſuſta noverca:
Biſque die numerant ambo pecus, alter & hædos.
Verum id, quod multo tate ipſe fatebere majus,
Iuſſante libet quoniam tibi, pocula ponam
Fagina, celarum divini opus Alcimedontis:
Lenta quibus torno facili ſuperſtedita vitis
Diffuſos hedera veſtit pallente corymbos.
In medio duo ſigna, Conon: & quis fuit alter,
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem?
Tempora quæ meſſor, quæ curvus arator haberet?
Necdum illis labra admovi, ſed condita ſervo.
D. Et nobis idem Alcimedon duo pocula ſecit:
Et molli circum æſas amplexus acantho:
Orpheaque in medio poſuit, ſilvaſque ſequentes.
Necdum illis labra admovi, ſed condita ſervo.
Si ad vitulam ſpectas, nihil eſt, quod pocula laudes.
M. Numquam hodie effuſiges. veniam, quocumque vo-
caris.

Audiat hæc tantum vel qui venit, ecce Palemón:

Efficiam poſthac ne quemquam voce laceſſas.
D. Quin age, ſi quid habes: in me mora non erit ulla,
Nec quemquam fugio. tantum, vicine Palemón,
Senſibus hæc imis (res eſt non parva) reponas.
P. Dicite: quandoquidem in molli conſedimus herba.
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arboſ,
Nunc frondent ſilvæ, nunc formoſiſſime annus.
Incipe, Damoeta: tu deinde ſequere, Menalca:
Alternis dicetis: amant æterna Camœna.
D. Ab Jove principium Muſæ: Jovis omnia plena:
Ille colit terras, illi mea carmina curæ.
M. Et me Phœbus amat: Phœbo ſua ſemper apud me
Munera ſunt lauri, & ſuave rubens hyacinthus.
D. Malo me Galatea petat laciva puella,
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante videri.
M. At mihi ſefe offert ultro meus ignis Amyntas:
Notior ut jam ſit canibus non Delia noſtris.
D. Parta meæ Veneri ſunt munera: namque notavi
Ipſe locum, ſerix quo congeſſere palumbes.
M. Quod potui, puero ſilveſtri ex arbore lecta
Aurea mala decem miſi: cras altera mittam.
D. O quoties, & quæ nobis Galatea locuta eſt!
Partem aliquam venti divam referatis ad aures.
M. Quid prodeſt, quod me ipſe animo non ſpernis,
Amynta,
Si, dum tu ſectaris apros, ego retia ſervo?
D. Phyllida mitte mihi; meus eſt natalis, Iola:
Cum faciã virtula pro frugibus, ipſe venito.
M. Phyllida amo ante alias: nam me dicedere flevit:
Et, Longum, formoſe, vale, vale, inquit, Iola.
D. Trifte lupus ſtallib, niatoris frugibus imbres,
Arboribus venti, nobis Amariyllidis ire.
M. Dulce ſaris humor, depolſis arbutus hœdis,
Lenta ſalix ſoto pecori, mihi ſulus Amyntas.
M. Pollio amat noſtram, quamvis ſit ruſtica, muſam:
Pierides, vitulam leſtori paſcite veſtro.
M. Pollio & ipſe facit nova carmina. paſcite taurum,
Jam cornu petat, & pedibus qui ſpargat arenam.
D. Qui te, Pollio, amat, veniat, quo requoque gaudet.
Mella ſuant illi, ſerat & rubus aſper amomum.
M. Qui Bavian non odit, amet ruæ carmina, Mævi:
Atque idem jungat vulpes, & impleat hircos.
D. Qui legiſis flores, & hami naſcentia ſigna,
Frigidus, o pueri, fugite hinc, later anguis in herba.
M. Parcite oves nimium procedere: non bene ripa
Credidit. Ipſe aries etiam nunc velleri ſiccat.
D. Tytre, paſcentes a ſumme rejice capellas:
Ipſe, ubi tempus erit, omnes in fonte lavabo.
M. Cogite oves, pueri: ſi lac præceperit aſtus,
Ut nuper, fruſtra preſſabimus ubera palmis.
D. Eheu, quam pingui macer eſt mihi taurus in ervo?
Idem amor exitum pecori eſt, pecorique magiſtro.
M. His certe necesse amor cauſa eſt: vix offibus hærent.
Neſcio quis teneros oculis mihi ſcalinat agnos.
D. Dic, quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cæli ſpatium non amplius ulnas.
M. Dic quibus in terris inſcripti nomina regum
Naſcantur flores: & Phyllida ſolus habeto.
P. Non noſtrum inter vos tantas componere lites:
Est vitula tu dignus, & hic, & quiſquis a nores
Aut metuet dulces, aut experietur amaroſ.
Claudite jam rivos, pueri. ſar prata biberunt.

S' Icelides Musæ, paulo maiora canamus.
 Non omnes auita iuuant, humileſque myricæ.
 Si canimus ſylvas, ſylvæ ſunt Conſule dignæ.
 Ultima Cœmi venit jam carminis ætas:
 Magnus ab integro ſæclorum natiuit ordo.
 Jam redit & Virgo, redeunt Saturnia regæ:
 Jam nova progenies cælo demittitur alto.
 Tu modo natiuit puero, quo ferræa primom
 Deſinet, ac toto ſurgit gens aurea mundo,
 Cæſa ſave Lucina: tuus jam regnat Apollo.
 Teque adeo deus hoc ævi, te Conſule, inibit,
 Pollio: & incipient magni procedere mentes.
 Te duce, ſi qua manent ſceleris veſtigia noſtri,
 Irrida perpetua ſolvent formidine terras.
 Ille deum vitam accipiet, divique videbit
 Permiſtos hœnas, & ipſe videbitur illis,
 Pacatumque reget parvis virtutibus orbem.
 At tibi prima, puer, nullo munuſcula cultu
 Errantes hederæ paſſim cum bacare tellus,
 Mixtaque ridenti colocalis ſondet acantho.
 Ipſe lætæ domum reſertent diſſenta capella
 Ubera: nec magnos metuunt armenta leones.
 Ipſa tibi blandos fundent canabula flores.
 Occidet & ſerpens, & fallax herba veneni
 Occidet: Aſſyrium vulgo natiuit amomum.
 At ſumæ heroum laudes & ſacta parentis
 Jam legere, & que ſi poteris cognoscere virtus:
 Multi paulatim hæveſcent campuſ arilla,
 Inſcultique rubens pendebit lentibus uva,
 Et dura quercus ſudabunt roſcida mella:
 Pauca tæmpe ſubertunt piſicæ veſtigia fraudis,
 Que tentare Theſtium ratibus, que cingere muris
 Oppida, que jubeant telluri inſondere ſulcos.
 Alter erit tum Tiphys, & altera que vehat Argo
 Deſectos heros: erunt etiam altera bella,
 Atque iterum ad Trojam magnus mittetur Achilles.
 Hinc, ubi jam firmata virum te fecerit ætas,
 Cedit & ipſe mari veſtor, nec nautica pinus
 Mutabit merces: omnis ſeret omnia tellus.
 Non raſtros patietur humus, non vinea falcem.
 Robuſtus quoque jam tauris iuga ſolvat arator.
 Nec varios diſcet mentiri læna colores.
 Ipſe ſed in pratiſ aries jam ſuave rubenti
 Murice, jam croceo mutabit vellera luto.
 Sponte ſua ſandys paſcentes veſtiet agnos.
 Talia ſæcla, lûs dixerunt, currite, luſus
 Concordes ſtabili ſatorum nomine Parcæ.
 Aggredere o magnos (aderit jam tempus) honores,
 Cara deum ſolubles, magnus Jovis incrementum.
 Aſpice convexo nutantem pondere mundum,
 Tetralque, tractuſque maris, cælumque profundum:
 Aſpice, venturo lætentur in omoia lælu.
 O mihi tam longe maneat pars ultima vitæ,
 Spiritus & quantum ſat erit tua dicere ſicta!
 Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
 Nec Linus: huic mater quamvis, atque huic pater auſit:
 Oſphæi Calliopeæ, Lino formoſus Apollo.
 Pan etiam, Arcadia mecum ſi iudice ceter,
 Pan etiam Arcadia dicat ſe iudice victum.
 Incipe, parve puer, tiſu cognoscere matrem:
 Matræ longa decem tulerunt lætitia menſes.
 Incipe, parve puer, cui non riſere parentes,
 Nec deus huic menſis, dea oec dignata cubili eſt.

C Ur non, Mopſe, (boni quoniam convenimus ambo,
 Tu calamos inflare leves, ego dicere verſes,)
 Hic corylis mixtas inter conſedimus ulmos?
 Mo. Tu major. tibi uis eſt æquum parere, Menalcas:
 Sive ſub incertas Zephyris moventibus umbras,
 Sive antro potius ſuccedimus, aſpice, ut autrum
 Sylveſtris raris ſparſit læbruſca racemis.
 Mo. Mantibus in noſtris lolus tibi ceteret Amyntas.
 Mo. Quid ſi idem ceter Phœbum ſuperare canendo?
 Mo. Incipe, Mopſe, prior; ſi quos aut Phyllidis ignes,
 Aut Alcomis habes laudes, aut jurgia Codri.
 Incipe: paſcentes ſervabit Tityrus hædos.
 Mo. Immo hæc, in viridi nuper que cortice ſagæ
 Carmina deſcripti, & modularis alterna notavi,
 Experiar: tu deinde jubebo ceteret Amyntas.
 Mo. Leota ſalix quantum palenti cedit olivæ,
 Punicæis bunilix quantum ſalcona roſetis:
 Iudicio noſtro tantum tibi cedit Amyntas.
 Mo. Sed tu deſine plura, puer: ſuccuſſimus antro.
 Exſtinctum Nympha crudeliſ ſunere Daphnium
 Flebant: vos coryli teſtes, & flumina nymphis:
 Cam, complexa ſui corpus miſerabile gnati,
 Atque deos atque altra vocat crudelia mater.
 Non ulli paſtos illis egere diebus
 Frigida, Daphni, boves ad flumina: nulla neque amnem
 Libavit quadrupes, nec graminis attingit berbam.
 Daphni, tuum Pænos etiam ingemuſſe leones
 Interitum monteſque ſeri ſylvæque loquantur.
 Daphnis & Armenias cætu ſubjungere tigres:
 Inſituit, Daphioſ thiaſos inducere Baccho,
 Et totis lentas intexere molibus baſias.
 Vitis ut arboribus decori eſt, ut viribus uvæ,
 Ut gregibus tauri, ſegetes ut pinguibus arvis;
 Tu decus omne tuis. poſtquam re ſata tolerant,
 Ipſa Pales agros, atque ipſe reliquit Apollo.
 Grandia ſæpe quibus mandavimus horrida fulcis,
 Inſelix lolium, & ſteriles naſcentur avenæ.
 Pro molli viola, pro purpureo narciſſo,
 Carduus, & ſpinis ſurgit palurius acutus.
 Spargite humum ſolis, indocite ſortibus umbras,
 Paſtores: mandat heri ſibi talia Daphnis.
 Et tumuluſ facite, & tumulo ſuperaddite carmen:
 Daphnis ego in ſylvis, hinc uſque ad ſidera notus,
 Formoſi pecoris cuſtus, formoſior ipſe.
 Mo. Tale tuum carmen nobis, divine poeta,
 Quale ſopor ſeſſis in gramine: quale per æſtum
 Dulcis aque ſaliente ſitum reſtingere rivo.
 Nec calamis ſolum æquiparas, ſed voce magiſtrum.
 Fortunæ puer, tu nunc eris alter ab illo.
 Nos tamen hæc gnoſcimus modo tibi noſtra viciffim
 Dicemus: Daphningue tuum tollemus ad aſtra:
 Daphnium ad aſtra ſeremus, amavit nos quoque Daphnis.
 Mo. An quidquam nobis tali ſit muſere majus?
 Et puer ipſe ſuit cantari dignus: & iſta
 Jam pridem Stœticum laudavit carmina nobis.
 Mo. Candidus inſuetum miratur limen Olympi,
 Sub pedibusque videt nubes & ſidera Daphnis.
 Ergo alacris ſylvas & cetera rora volopas
 Panæque Paſtoreſque tenet, Deryadaque puellas.
 Nec lupus inſidias pecori, nec tætia cervis
 Ulla dolum meditantur: amat bonus ovis Daphnis.
 Ipſi lætitia voces ad ſidera jaſtant

Intronsi moates: ipse jam carmina rupes,
 Ipsa sonant arbuta: Deus, deus ille, Menelaus.
 Sis bonas o felixque tuas! en quatuor aras:
 Ecce duas tibi, Daphni, duas altera Phœbo;
 Pocula bina novo spumantis lacte quotannis,
 Craterasque duo statim tibi pinguis olivi:
 Et multo in primis hilarans convivia Baccho,
 Ante focum, si trigus erit, si messis, in nemora;
 Vina novum fundam calathis Arinthei nectur.
 Causabunt mihi Dæmones & Læthius ægum:
 Saltantes Saryros imitabitur Alpheibonans.
 Hæc tibi semper erunt, & cum solemnia vota
 Reddemas nymphis, & cum iustitibus agros.
 Dum iuga montis aper, fluvios dum pisce amabit,
 Dumque thymo palcentur apes, dum rore cicada,
 Semper bonas, nomenque tuum, laudesque manebunt.
 Ut Baccho Cereique, tibi sic vota quotannis
 Agricole facient: damnabis tu quoque votis.
 Mo. Quæ tibi, quæ tali reddam pro carmine dona?
 Nam neque me tantum venientis sibilus aëtheris,
 Nec percussa juvant fluctu tam litorea, nec quæ
 Saxolas inter decurrunt flumina valles.
 Me. Hæc te nos fragili donabimus ante cicuta.
 Hæc nos, Formosum Corydon ardebat Alexim:
 Hæc eadem docuit, Cujam pecus? an Melibœi?
 Mo. At tu sume pedam, quod, me cum sepe rogaret,
 Non tulit Autigenes, (& erat tam dignus amari)
 Formosum paribus nodis atque ære, Menalca.

SILENUS, ECLOGA VI.

*Fanorum, Saryronum, & Sylvanorum
 Delectatio.*

Prima Syracosis dignata est ludere verſu.
 Nostra nec erubuit sylvas habitare Thalia.
 Cum canerem reges & prælia, Cynthis aurem
 Vellit, & admonuit: Pastorem, Tityre, pingues
 Pascere oportet oves, deductum dicere carmen.
 Nunc ego (namque saper tibi erunt, quid dicere laudes,
 Vare, tuas cupiant, & tristia condere bella)
 Agrestem tenui meditabor arundine Musam.
 Non in iussa cano, si quis tamen hæc quoque, si quæ
 Caprus amore legit; te noſtæ, Vare, myricæ,
 Te nemus omne canet. nec Phœbo gratior ulla est,
 Quam ſibi quæ Vari præſcripſit pagina nomen.
 Pergite, Plerides. Chromis & Mnafylus in antro
 Silenum pueri ſomno videre jacentem,
 Inſtatum heſterno vena, ut ſemper, Iaccho.
 Serta procal tantum capiti delapia jacebant:
 Et gravis aſterea pendebat cantharus anſa.
 Agreſſi (nam ſæpe ſenex ipe carminis ambo
 Luſerat) inſinçant iſtis ex vincula fertis.
 Addit ſe ſociam, timidiſſique ſuperſenit ægle:
 Ægle Naiadum pulcherrima, jamque videnti
 Sanguineis frontem moris & tempora pingit.
 Ille dolum ridens. Quo vincula neſtiſtis? inquit.
 Solvite me, pueri, ſatis eſt potuiſſe videri.
 Carmina quæ vultis, cognoviſte: carmina vobis;
 Huic aliud mercedis erit, ſiſnal incipit ipſe.
 Tum vero in numerum Fanorſque ſeraſque videres
 Ludere, tam rigidas motare cacumina quercus.
 Nec tantum Phœbo gaudet Parnafſia rupes:
 Nec tantum Rhodope mirantur & Iſmarus Orpheæ.
 Namque caebat, uti magnum per inane coacta
 Semina terrarumque, animæque, manſiſſe fuiſſent,

et, quidam simul ignis: ut his exordia primæ
 Omnia, & ipse tener mundi concreverit orbis:
 Tum durare solum, & discladere Nereæ ponto
 Cœperit, & rerum paulatim fumere formas.
 Jamque novum terræ stupent luciferæ solem:
 Altius atque cadant summotis nubibus imbrēs:
 Incipiant silvæ cum primum surgere, cunque
 Rara per ignotos errent animalia montes.
 Hinc lapides Pyrrhæ iactos, Saturnia regna:
 Causæque referunt volucres: surguntque Prometheus.
 His adjungit, Hylam nautæ quæ fonte relictum
 Clamasset: ut litus, Hyla, Hyla, omne sonaret.
 Et fortunaram, si nemquam armenta fuisset,
 Palsiphen nivei solatur amore juveni.
 Ah virgo infelix, quæ te dementia cepit?
 Proxides implerent falsis mugitibus agros.
 At non tam turpes pecundam tamen ulla secuta est
 Concubites, quamvis collo stimeſſet aratrum,
 Et sæpe in lævi quæſiſſet canva fronte.
 Ah virgo infelix, tu nunc in manibus erras:
 Ille laras niveum molli fultus hyacintho,
 Illice sic nigra pallentes ruminat herbas.
 Aut aliquam in magno sequitur grege, claudite, nymphæ,
 Dicitur nymphæ, nemorum jam claudite saltus:
 Si qua forte seruat oculis sese obvia noſtæ
 Errabunda bovis vestigia: forsitan illum
 Aut herba captum viridi, aut armenta secutum
 Perducant aliquæ stabula ad Gortyia vacce.
 Tum canit Hesperidum mirratam mala puellam:
 Tum Phaethontidas, musco circumdat amare
 Corticis, atque ſulo proceras erigit alnos.
 Tum canit, errantem Perneſſi ad flumina Galliam
 Annas in montes ut duxerit una fororum:
 Unque viro Phœbi chorus affluerit omnis:
 Ut Linus hæc illi, divino carmine pallor,
 Floribus, atque apio crines ornatus amato,
 Dixerit: Hos tibi dant calamos (en accipe) mufæ,
 Aſtreo quos ante ſeni, quibus ille ſolebat
 Cantando rigidas deducere montibus ornos.
 His tibi Grynei memoris dicatur origo:
 Ne quis ſit lucus, quo ſe plus iactet Apollo.
 Quid loquar? ant Scyllam Nili, aut quam Luna ſecuta eſt
 Candida luccinſſam latrantibus inguina monſtris
 Dulichias vexaſſe cates, & gurgite in altro
 Ah timidos nautas canibus lacerare marinis:
 Aut ut mutatos Tereî narraverit artus?
 Quas illi Philomela dapes, quæ dona paravit?
 Quo curſu deſerta petiverit? & quibus ante
 Infelix ſua teſta ſupervolitaſſet aliſ?
 Omnia quæ, Phœbo quondam meditante, beatus
 Auduit Eurotas, juſſiſſique edificare lanos,
 Ille canit; pulſæ referant ad ſilera valles.
 Cogere donec oves ſtabulis, numerumque referre
 Juſſit, & invito proceſſit veſper Olympo.

MELIBŒUS, ECLOGA VII.

Corydon, Thyrsis, Melibœus.

Forte ſub arguta conſedat illic Daphniſ,
 Compulerantque greges Corydon, & Thyrsis in
 uum,
 Thyrsis oves, Corydon diſſentas laſſe capellas;
 Ambo ſtrepentes ætæribus, Arcades ambo,
 Et cantare pares, & reſpondere parati.
 Ille mihi, dum teneras deſendo a ſtigore myrtos,
 G g g Vir

Vir gregis ipse caper deerraverat. arque ego Daphnæ.
 Aspicio: ille ubi me contra videt; Ocius, inquit,
 Huc ades, o Meliboe: caper tibi salvus, & hœdi.
 Et, si quid cessare potes, requiesce sub umbra.
 Huc ipsi potum venient per prata juveni:
 Hic virides tenera prætexit arundine ripas
 Mincius, æque sacra resonant examina quercu.
 Quid facerem? neque ego Alcippen, nec Phyllida ha-
 bebam,
 Depulsos a lætæ domi quæ clauderet agnos:
 Et certamen erat, Corydon cum Thyridæ, magnum.
 Posthabui tamen illicum mea seria ludo.
 Alternis igitur contendere versibus ambo
 Cœpere: alternos Musæ meminisse volebant.
 Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyris.
 C. Nymphæ, noster amor, Liberbrides, aut mihi car-
 men,
 Quale meo Codro, concede: proxima Phœbi
 Versibus ille facit, aut, si non possumus omnes,
 Hic arguta sacra pendebit fistula pius.
 T. Pastores, hederæ crescentem ornate poetam,
 Arcades, invidia rampantur ut illa Codro.
 Aut si ultra placitum laudarit, bacare frontem
 Cingere, ne vari noceat mala lingua futuro.
 C. Setosi caput hoc aprî tibi, Delia, parvus
 Et ramosa Mycon vivacis cornua cervi.
 Si proprium hoc fuerit, lævi de marmore tota
 Punice stabis furas evincta cuburno.
 T. Sinum lætis, & hæc te liba, Priape, quotannis
 Expectare sat est: custos es pauperis horti.
 Nunc te marmoreum pro tempore scimus: at tu,
 Si fertura gregem suppleverit, aureus esto.
 C. Nerine Galatæa, thyro mihi dulcor Hyblæ,
 Candidior cyenis, hederæ formosior alba:
 Cum primum passim repetent præsepia tauri,
 Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.
 T. Immo ego Sardois videar tibi amator herbis,
 Horridior rusco, proiecta vitior alga;
 Si mihi non hæc lux toto jam longior anno est.
 Ite domum passim, si quis pudor, ite juveni.
 C. Mulcosi fontes, & somno mollior herba,
 Et quæ vos rara viridis tegit arbutus umbra,
 Solisrigum pecori defendite: jam venit æstas
 Torrida: jam læto turgent in palmitæ gemmæ.
 T. Hic focus, & tædæ pingues, hic plurimus ignis
 Semper, & assidua postes fuligine nigri.
 Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
 Aut numerum lapus, aut torrentia flumina ripas.
 C. Stant & juniperi, & castaneæ hirsute:
 Strata jacent passim sua quæque sub arbore poma.
 Omnia nunc ridet, at si formosus Alexis
 Montibus bis abest, videas & flumina sicca.
 T. Aret ager: vitio mortuus sit aeris herba:
 Libet pampineas invidit callibus umbras.
 Phyllidis adventu nostræ nemus omne virebit:
 Jupiter & læto descendit plurimus imbrî.
 C. Populus Alcide gratissima, vitis Iaccho,
 Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phœbo.
 Phyllis amat corylos: illas dum Phyllis amabit,
 Nec myrtus vincet carylos, nec laurea Phœbi.
 T. Fraxinus in silvis pulcherrima, pius in hortis,
 Populus in fluvii, abies in montibus altis.
 Sæpius at si me, Lycida formosæ, revisas,
 Fraxinus in silvis cedat tibi, pinus in hortis.
 M. Hæc memini, & victum frustra contendere Thyris,
 Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.

P Astorum Musam Damonis & Alphesibœi,
 Immemor barbarum quos est mirara juvenca
 Certantes, quorum stupescit carmine lynces;
 Et mutatae los requierunt flumina carius:
 Damonis Musam dicemus & Alphesibœi.
 Tu mihi, seu magni superas jam læta Timavi,
 Sive oram Illyriæ legis aquoris: en erit unquam
 Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta!
 Eo erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem
 Sola Sophocleo tua carmina digna cuburno!
 A te principium: tibi desinet. accipe iussis
 Carmina cepta tuis: atque hæc sive tempora circum
 Inter viditrices hederam tibi serpere lauros.
 Frigida vix cælo noctis decederat umbra,
 Cum ros in tenera pectus gratissimus herba:
 Incumbens tereti Damon sic caput olivæ.
 D. Nascere, præque diem veniens age, Lucifer, alumnus;
 Conjugis indigno Nile deceptus amore
 Dum queror, & divos (quamquam nil testibus illis
 Profeci) extrema moriens tamen adloquor bora.
 Incipe Menalios mecum, mea tibia, versus.
 Menalios argutumque nemus pinusque loquentes
 Semper habet; semper pastorum ille passus amores,
 Panæque, qui primas calamos non pulsat inertes.
 Incipe Menalios mecum, mea tibia, versus.
 Mopsi Nile datat. quid non speremus amantes?
 Jangentur jam gryphes equis: ævoque sequenti
 Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.
 Mopsæ, novas incide faces: tibi ducitur uxor.
 Spargæ, maritæ, nuces: tibi desert Hesperus Oetam.
 Incipe Menalios mecum, mea tibia, versus.
 O digno conjuncta vico, dum despicias omnes,
 Dumque tibi est odio mea fistula, dumque capellæ,
 Hirsutumque supercilium, promissæq; barba:
 Nec curare deum credis mortalia quæquam.
 Incipe Menalios mecum, mea tibia, versus.
 Sepibus in nostris parvum te rosida mala
 (Dux ego vestet eram) vidi cum matre legentem.
 Alter ab undecimo tum me jam ceperat annus:
 Jam fragiles poteram à terra contingere ramos.
 Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error!
 Incipe Menalios mecum, mea tibia, versus.
 Nunc scio, quid sit Amor. duris in coribus illorum
 Aut Tmaros, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,
 Nec generis nostri puerum nec sanguinis edant.
 Incipe Menalios mecum, mea tibia, versus.
 Sævus Amor docuit gattorum sanguine matrem
 Commaculare manus: crudelis tu quoque, mater;
 Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
 Improbus ille puer: crudelis tu quoque, mater.
 Incipe Menalios mecum, mea tibia, versus.
 Nunc & oves ultro fugiat lupus: aurea dura
 Mala ferant quercus: Narcissus floreat alnus:
 Pinguis corticibus sudent electæ myricæ.
 Certent & cyenis alulæ: sit Tityrus Orpheus:
 Orpheus in silvis, inter Delphinus Anon.
 Incipe Menalios mecum, mea tibia, versus.
 Omnia vel medium fiant mare: vivite silvæ.
 Preceps aeris specula de montis in undas
 Deferat. extremum hoc munus morientis habeto.
 Desine, Menalios jam desine, tibia, versus.
 Hæc Damon: vos, quæ respondent Alphesibœus,
 Dicite

Dicite, Pierides. non omnia possumus omnes.
A. Effet aquam, & molli cinge hae altaria vitta:
 Verberaque adde piugues & mascula thura:
 Coniugis ut magicis sanos avertere sacris
 Experiat sensus. nihil hic nisi carmina desunt.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 Carmina vel cetera possunt deducere Lunam:
 Carminibus Circe focios mutavit Ulyxi:
 Frigidus in praeis canando rumpitur anguis.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 Terna tibi haec primum iripisci diversa colore
 Licia circumda, terque haec altaria circum
 Effugiem duco. numero deus impare gaudet.
 Ducite ah urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim:
 Necte tribus nodis tectus, Amarylli, colores:
 Necte, Amarylli, modos: & Veneris, vincula necto.
 Ducite ah urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 Limus ut hic durefcit, & haec ut cera liquefcit
 Uno eodemque igni: sic nostro Daphnis amore.
 Sparge malum, & fragiles incende hitumine lauros.
 Daphnis me malus urit: ego hanc in Daphnoide laurum.
 Ducite ah urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 Talis amar Daphnim, qualis, cum fessa iuvenca
 Per memora atque alios querendo bucula lucos
 Propter aequae rivum viridii procumbit in ulva
 Perdita, nec fere meminit decedere nafti:
 Talis amor tenet, nec fit mihi cara mederi.
 Ducite ah urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 Has olim exuvias mihi perdidit ille reliquit,
 Pignora cara fui: quae nunc ego limine in ipsa
 Terra, tibi mando. debent haec pignora Daphnim.
 Ducite ah urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim,
 Has herbas, atque haec Ponto mihi lecta venena,
 Ipse dedit Moeris. nascuntur plarima Ponto:
 His ego saepe lapum fieri, & de condere silvis
 Moerim, saepe animas imis excire sepulcris,
 Atque fatas alio vidi traducere menses,
 Ducite ah urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 Fer cineres, Amarylli, foras: rivoque fluenti,
 Transque caput iace: ne respexeris. his ego Daphnim
 Aggrediar: nihil ille deos, nil carmina curat.
 Ducite ah urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim,
 Aspice: corripuit tremulis aetaria flammis
 Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse. bonum fit!
 Nescio quid certe est: & Hylax in limine latrat.
 Credimus? an, qui amant, ipsi somnia fingunt?
 Parcite, ab urbe venit, jam parcite, carmina, Daphnis.

MOERIS, ECLOGA IX.

Lydis, Moeris.

Quoniam te Moeris, pedes? an, quo via ducit, in urbem?

M. O Licia, vivi pervenimus; advena nostri,
 Quod nunquam verius fumus, ut possessor agelli
 Diceret: Haec mea sunt; veteres migrate coloni.
 Nunc vides, tristes, quoniam Fors omnia versat,
 Hinc illi (quod nec bene vertat) mittimus hados.
L. Certe equidem audieram, qua se subducere collis
 Incipiunt, impollente jagum demittere clivo,
 Usque ad aquam, & veteris jam fracta cacumina fagi,
 Omnia carminibus vestrum servasse Menalcam.
M. Audieras; & fama fuit, sed carmina tantum
 Nostri valent, Lycida, tela inter Marcia, quantum
 Chaonias dicunt, aquila veniente, columbas.

Quod nisi me quacumque novas incidere lites
 Ante sinistra cava monuisset ab illice cornix,
 Nec tuus hic Moeris, nec viveret ipse Menalcas.
L. Heu cadit in quemquam tantum scelus? heu tua nobis,
 Pene simul tecum solatia rapta, Menalca!
 Quis caneret nymphas? quis huiusmodi flentibus herbis
 Spargeret? aut viridi fuites induceret umbra?
 Vel quae subleget tacitus tibi carmina nuper,
 Cum te ad delicias ferres Amarylida nustras?
 Tityre, dum redeo, brevis est via, palce capellas:
 Et potum passas age, Tityre, & inter agendum
 Occurrere capro, coram ferit ille, caveto.
M. Immo haec, quae Varo necdum perfecta canebar,
 Vare, tuum nomen [superet modo Mantua nobis,
 Mantua vix misere nimium vidua Cremonae?]
 Cantantes sublimis furent ad sidera cygni.
L. Sic tua Cymas fugiant examina taxos:
 Sic cythrae plectra dissentient ubera vaccae.
 Incipite, si quid habes, & me facere poetam
 Pierides: sunt & mihi carmina: me quoque dicunt
 Vatem pithores: sed non ego credulus illis.
 Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Ciura
 Digna, sed argutos inter strepere apud alures.
M. Id quidem ago; & taciui, Lycida, mecum ipse volento,
 Si valeam meminisse: neque est ignobile carmen.
 Hac ades, o Galatea. quis est nam ludus in undis?
 Hic ver purpureum: varios hic flumina circum
 Fundit humus flores: hic candida populus antra
 Immixta, & lentae texunt umbracula vites.
 Hac ades: infans feriant sine ligna fluctus.
L. Quid, quae te pura solum sub nocte canentem
 Audieram? numeros memini, si verba tenerem.
M. Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus?
 Ecce Dianae processit Caesaris altum:
 Altum, quo legetes gauderent fragibus; & quo
 Duceret apricis in collibus una colorum.
 Inscere, Daphni, pyros: carpent tuae postea nepotes.
 Omnia fert aetas, animum quoque. saepe ego longos
 Canendo, puerum munimi me comperere soles.
 Nunc oblita mihi tot carmina, vox quoque Moerim
 Jam fugit ipsa: lupi Moerim videre priores.
 Sed tamen ista satis referet tibi saepe Menalcas,
L. Cavendo nostros in longum ducis amores.
 Et nunc nonne tibi stratum silet aequor: & omnes
 (Aspice) ventosi ceciderunt marmuris aurae.
 Hinc adeo media est nobis via. namque sepulcrum
 Incipit apparere Bianoria, hic, ubi densas
 Agricola stringunt frondes, hic, Moeris, canamus:
 Hic hados depono. tamen veniemus in urbem.
 Aut, si, non pluviam ne colligat aere, veremur,
 Cantantes licet ulque (minus via ladeat) eamus,
 Cantantes ut eamus, ego hoc te saepe levabo.
M. Desine plura, puer: & quod nunc inflat, agamus,
 Carmina tuum melius, cum venerit ipse, canemus,

GALLUS, ECLOGA X.

Extremum hunc, Arcthusa, mihi concede laborem.
 Pauca meo Gallo, sed quae legat ipsa Lycoris,
 Carmina sunt dicenda. neget quis carmina Gallus?
 Sic tibi, cum fluctus subter labere Sicanos,
 Doris anara suam non intermiscet undam,
 Incipe, sollicitos Galli dicamus amores,
 Dum tenera attondent summae virgulae capellae.
 Non canimus furdis: respondent omnia lylyze.
 Quae memora, aut qui vos salus habuere, puellae
 G g g z Naidas;

Teque sibi generum Tethys emat omnibus undis:
 Anne novum tardis fidus te mensibus addas,
 Qua locus Erigone inter, Chelaeque sequentes
 Panditur: ipsi tibi jam brachia contrahit ardens
 Scorpius, & cæli iusta plus parte reliquit.
 Quidquid eris (nam te nec sperent Tartara regem,
 Nec tibi repandi veniat tam diæ cupido:
 Quamvis Elyfios miretur Græcia campos,
 Nec reperita sequei curet Proserpina matrem)
 Da facilem cursum, atque audacibus annue ceptis;
 Ignaroque vix mecum miseratus agrestes
 Ingredere, & vocis jam nunc assuece vocari.
 Vere novo, gelidus canis cum montibus humor
 Liquitur, & Zephyro patris se gleba resolvit,
 Depresso incipiat jam tibi mibi taurus aratro
 Ingemere, & sulco attritus splendescere vomer.
 Illa seges demum vocis respondet avari
 Agricole, bis que solem, bis signora sensit:
 Illius immensis ruperunt horrea messes.
 At prius ignotum ferro quam scindimus æquor,
 Ventos, & varium cæli prædicere morem
 Cura sit; ac patrios cultusque, habitusque locorum,
 Er quid quoque ferat regio, & quid quoque recuset.
 Hic sepetet, illic veniunt felicitis uvæ;
 Arboreæ feræ albæ, atque iniusta virefunt
 Gramina, nonne vides, croceos ut Imolus odores,
 India mittit ebat, mulles sua thura Sabæ?
 Ar Chalybes nudi ferrum, virosque Pontus
 Castorea, Elisium palmas Epirus equarum?
 Continuo has leges, æternæque fœdera certis
 Imposuit natura locis: quo tempore primam
 Deucalion vacuum lapides iactavit in orbem,
 Unde homines nati, durum genus, ergo æge, terræ
 Pingue solum primis extemplo a mensibus anni
 Fortes invertant tauri, glebæque iacentes
 Pulverulentæ coquat maturis solibus æstas.
 At si non fuerit tellus succunda, sub ipsum
 Arcturum tenui sat erit suspendere sulco:
 Illic, officiant læris ne fragibus herbe;
 Illic, sterilem exiguis ne deserat humor arenam.
 Alternis idem terras cessare novalis,
 Et segnem patiære situ durefcere campum.
 Aut ibi flava serēs mutato fidere farræ,
 Unde prius lætum siliqua quasante legumen,
 Aut tenues seras vicæ, tristisque lupini
 Sustuleris fragiles calamos, silvamque sonantem.
 Urat enim limi campum feges, urit avenæ:
 Urunt Lethæo perfusa papavera somno.
 Sed tamen alternis facilis labor: arida tantum
 Ne saturare simo pingui pudeat sola, neve
 Effusos cinerem immundum iactare per agros.
 Sic quoque notatis requiescunt fertibus arva,
 Nec nulla interita est inaratæ gratia terræ.
 Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
 Quos levem stipulam crepitantibus urore flammis:
 Sive inde occultas vires, & pabula terræ
 Pinguis concipiunt; sive illis omne per ignem
 Excoquitur virium, atque exardat inutilis humor:
 Sed plures calor ille vias, & circa relaxat
 Spiramenta, novas veniat qua succus in herbas:
 Seu durat magis, & venas atstringit hiantes:
 Ne tenues pluvie, rapide potentia solis
 Actior, aut boreæ penetrabile figus adurat.
 Multum adeo, raris glebas qui frangit inertes,
 Vimineasque trahit crates, juvat arva: neque illum
 Flava Ceres alto nequidquam spectat Olympo,

Et qui, proficisco quæ suscitât æquore terga,
 Rursus in obliquum vello permittit aratro,
 Exerceatque frequens tellurem; atque imperat arvis.
 Humida solstitia, atque hyemes pulvere serenas,
 Agricola: hiberno lætissima pulvere citra,
 Lætus ager: nullo tantum se Mœsia cultu
 Iactat, & ipsa suas mirantur Gargyra messes.
 Quid dicam, iactio qui semine cominus arva
 Insequitur, cumuloque ruit male pinguis arenæ?
 Diuide faris fluvium inducit, rivoque sequentes?
 Et cum exultus ager morientibus xliat herbis,
 Ecce supercilio clivisi tramitis undam
 Elicit: illa cadens rancum per lævia murmur
 Saxa ciet, scatebricque arentia temperat arva.
 Quid, qui, ne gravidis procumbat culmus arillis,
 Luxuriem segetum teneta depascit in herba,
 Cum primum sulcos æquant satæ? quoque paludis
 Collectum humorem hibula deducit arena?
 Præsertim incertis si mensibus annis abundans
 Exit, & obducto late tenet omnia limo;
 Unde cavæ tepido sudant humore lacune.
 Nec tamen (hæc cum sint hominumque bouumque labores
 Versando terram experti) nihil improbus anser,
 Strymonique grues, & amaris linceba sistris
 Officiunt, aut umbra nocet, pater ipse colendi
 Haud facilem esse viam voluit, primique per artem
 Movit agros, curis aciem mortalia corda,
 Nec torpere gravi passus sua regna veterno.
 Ante Jovem nulli subigebant arva coloni:
 Nec signare quidem aut partiiri limite campum
 Fas erat, in medium quærebant: ipsaque tellus
 Omnia liberius nullo polcente ferebat.
 Ille malum virus serpentibus addidit atris,
 Prædæque lapos iussit, pontumque moveri:
 Mellæque decussit solis, ignemque renovit,
 Et passim rivis currentia vina repressit:
 Ut variis usus meditando extunderet artes
 Paulatim, & sulcis frumenti quæreret herbam;
 Ut silicis venis abstratum excuderet ignem.
 Tunc alnos primum fluvii sensere cavaras:
 Navita tum stellis numeros & nomina fecit,
 Pleiadas, Hyadas, claræque Lycaonis Arcton.
 Tum laqueis captato feras, & fallere visco,
 Inventum; & magnos canibus circumdare saltus.
 Atque alius latum funda jam verberat amnem,
 Alta petens: pelagoque alius trahit humida lina.
 Tum ferri rigor, atque argutz lamina ferræ:
 (Nam primi cuneis scindebant fissile lignum)
 Tum variæ venere artes, labor omnia vicit
 Improbis, & duris urgens in rebus egestas.
 Prima Ceres ferro mortales vertere terram
 Instituit: cum jam glandes atque arbuta farræ
 Deficerent sylvæ, & victum Dodona negaret.
 Mox & frumentis labor additus: ut mala culmos
 Esset robigo, segnisque hererent in arvis
 Carduus, intereunt segetes: subit aspera sylva
 Lappæque tribulique; interque mientia culta
 Infelix lolium & steriles dominantur avenæ.
 Quod nisi & assiduis terram infestabat castris,
 Et sonitu terrebris aves, & ruris opaci
 Falce prenes umbras, votique vocaverat imbrem:
 Heu, magnum alterius frustra spectabis acervum;
 Concussaque famem in sylvis solabere quæru.
 Dicendum, & quæ sint duris agrestibus arma:
 Quis sine nec porvere feri, nec surgere messes.
 Vomis, & indixi primum grave robur aratri,

Tardaque

Tardaque Eleusine matris volventia plaustra,
 Tribulaque, trabeque, & iniquo pondere rastro:
 Virgae praterera Cerei vilisque iupellæ,
 Arbutæ crates, & myrica vannus Iacchi.
 Omnia quæ multo ante memor provisâ repones;
 Si te digna manet divini gloria ruris.
 Continuo in silvis magna vi flexa domatur
 In buris, & curvi formam accipit ulmus aratri.
 Huic a silpe pedes temo potentes in octo,
 Binæ aures, duplici aperturæ dentalia dorso.
 Cæditur & tiliâ ante iugo levis, altaque fagus,
 Stivaque, quæ curvus a tergo torquet imos,
 Et suspensa focis explorat robora fumus.
 Possunt multa tibi veterum præcepta referre;
 Ni refugis, tenuisque piget cognoscere curas.
 Area cum primis ingenti æquanda cylindro,
 Et vertenda manu, & creta solidamæ tenaci:
 Ne subeant herbe, neu pulvere victa faricatis;
 Tum variæ illudant pelles. sæpe exiguis mus
 Sub terris posuque domos atque horrea fecit:
 Aut oculis capti nodere cubilia talpe.
 Inventusque cavis bufo, & quæ plurima terre
 Morsita ferunt: populasque ingentem faris acervum
 Curculio, atque inopi metuens formica senectæ.
 Contemplator item, cum se nux plurima silvis
 Induet in florem, & ramos frumentæ olentes:
 Si superant fortis, pariter frumentæ sequuntur,
 Magnaque cum magno veniet tritura calore.
 At si luxuria foliorum exuberat umbra,
 Nequidquam pingues palea teret area culmos.
 Semina vidi equidem multos medicare fetentes,
 Et nitro prius & nigra perfundere amurca,
 Grandiut ut fortis silvius fallacibus esset.
 Et, quamvis igni exiguo prope maderent,
 Vidi læta diu, & multo inspectata labore
 Degenerare tamen: ni vis humana quotannis
 Maxima quoque manu legeret, sic omnia satis
 In pejus ruere, ac retro lublappâ tererit.
 Non aliter, quam quod adverso vix flumine lembum
 Remigis subigit: si brachia forte resuñit,
 Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.
 Praterera tam sunt Arcturi sydera nobis,
 Hædorumque dies fervandi, & lucidus Anguis;
 Quam quibus in patriam ventosa per æquora vectis
 Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi.
 Libra die somnique pares ubi fecerit horas,
 Et medium luci atque umbris jam dividit orbem:
 Exerceat, viri, taurus; ferite bordea campis,
 Usque sub extremum brumæ intractabilis imbrem.
 Nec non & lini segetem & Cereale papaver
 Tempus humo tegere, & iam dudum incumbere aratris,
 Dum siccâ tellare licet, dum nubila pendunt.
 Vere fabis satio, tum te quoque, Medica, putres
 Accipiant sulci; & milio venit annua cura:
 Candidus auratis aperit cum cornibus annum
 Taurus, & averso cedens Canis occidit astro.
 At si triticam in messem robustaque farra
 Exercebis humum, solisque instabis aristas:
 Ante tibi Eozæ Atlantides abscondantur,
 Cnossique ardentis decedat stella Coronæ,
 Debita quam sulcis committas semina, quamque
 Invite propere anni spem credere terre.
 Multi ante occasum Maiæ capere: sed illos
 Expectata seges vanis elusit aristas.
 Si vero viciamque ferēs vilemque safelum,
 Nec Pelusiæ curam aspiciant lentis;

Hand obscura cadens mittit tibi signa Bootes.
 Incipe, & ad medias fementem extende pruina.
 Idcirco cettis dimensum partibus orbem
 Per duodena regit mundi sol aureus aris.
 Quinque tenent celum zonas: quarum una coruscæ
 Semper sole rubens, & totida semper ab igni:
 Quam circum extreme dextra levæque trahuntur,
 Cærulea glaciæ concretæ atque imbribus aris.
 Has inter medianque duæ mortalibus ægris
 Munere concessæ divum, via læta per ambas,
 Obliquus qua se signorum verteret ordo.
 Mundus ut ad Scythiam, Riphaeque arduus arces
 Conspicit, premitur Libyæ dexæ in Austris.
 Hic vertex nobis semper sublimis: at illum
 Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi:
 Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis
 Circum, perque duas in niorem flumini Arctos,
 Arctos Oceani metuentes æquore tingi.
 Illuc, ut perhibeat, aut intempesta silet nox
 Semper, & obtenta desuntur nocte tenebræ:
 Aut redit a nobis aurora, diemque redact:
 Nosque ubi primus equis oriens afflavit anhelis,
 Illuc fera rubens accendit lumen Vespet.
 Hinc tempestates dubio prædicare cælo
 Possimus, hinc inestque diem, tempestaque ferendi;
 Et quando infidum tenuis impellere marmor
 Conveniat: quando armatas dodæcere classes,
 Aut tempestivam silvis evertere pinum.
 Nec frustra signorum obitus speculamur & ortus,
 Temporibusque parem diversis quætor annum.
 Frigidus agricolam si quando constringit imber,
 Multa, forset quæ mox celo properanda sereno,
 Maturare datur, durum prociat arator
 Vomeris obtusi dentem: cavat arbore liatres.
 Aut pecori signum, aut numeros impellit acetvis.
 Exacuunt alii vallos, fursaque bicornes,
 Atque Amerina parant lente retinacula viti.
 Nunc facilis rubra taxatur ficiua virga:
 Nunc torrete igni scuges, nunc frangite saxo.
 Quippe etiam tellus quædam exerceat diesbus
 Fas & iura sinunt. rivos deducere nulla
 Religio vetuit, segeti prætereunde sæpem,
 Insidias avibus moliri, incendere vepres,
 Balantumque gregem fluviu mersare salubri.
 Sæpe oleo tardi costas agitator alleli,
 Vilibus aut onerat ponis: lapidemque revertens
 Incusum, aut atræ massam picis urbe repparat.
 Ipsa dies aliis alio dedit ordine Luna
 Felices operum, quintum fuge: pallidus Orcus,
 Eumenidesque satæ, tum partu terra nefando
 Cœsumque Iapetumque creat, servumque Typhoea,
 Et conjuratos celum rescindere fratres.
 Ter sunt conati imponere Pelio Olfam
 Scilicet, atque Olfam fronsosum involvere Olympos.
 Ter pater extructos disiecit fulmine montes.
 Septima post decimam felix & ponere vitem,
 Et prenlos domitare boves, & liciæ tele
 Addere, nona fuge melior, contraria furis.
 Multa adeo gelida melius se nocte dedere,
 Aut cum sole novo terras irrorat Eous.
 Noctæ leves melius stipulæ, nocte arida prata
 Tondentur: noctis letus non deficit humor.
 Et quidam seros hiberni ad luminis ignes
 Pervigilat, ferroque facies inspicat acuto.
 Interea longum cantu solata laborem
 Arguto conjunx percurrit pectine telas:

Aut

Aut dulcis multo Vulcano decoquit humorem,
 Et solis undam tepidi desumpat abeni.
 At rubicunda Ceres medio succiditur æstu,
 Et medio totius æstu terit area fruges.
 Nodus ara, sere nudas. hyems ignava colono.
 Frigoribus parvo agricola plerumque fruuntur,
 Meruæque Inrer se læti convivia curant.
 Invitat genialis hiems, curaque resolvit:
 Cæo pressæ cum jam portum tetigere carinæ,
 Poppibus & læti nautæ imposuere coronas.
 Sed rament & quernas glandes tum stringere tempus,
 Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrra.
 Tum graibos pedicas & retia ponere cervis,
 Auritoque sequi lepores; tum figere damas,
 Stupæa rorquentem Balearis verbera fundæ,
 Cum oia alta jacet, glaciem cum flumina trudent.
 Quid tempestates Aæurni & sidera dicam?
 Atque ubi jam breviorque dies, & mollior æstus,
 Quæ vigilanda viris? vel cum ruit imbriferum ver?
 Spicæ jam campis cum messis inhorruit, & cum
 Frumenta lo viridi stipula lætencia turgent?
 Sepe ego, com flavis messorum induceret arvis
 Agricola, & fragill jam stringeret bordea culmo,
 Omnia ventorum concurrere prælia vidi:
 Quæ gravidam late segetem ad radicibus imis
 Sublime expulsum eruerent: ira turbio nigro
 Ferret hyems culmumque levem stipulaque volantes.
 Sepe etiam immensum cælo venit ægæo aquarum,
 Et fœdam glomerant tempestates imbris atris
 Collectæ ex alto nubes. ruit arduus æther,
 Et pluvia ingenti sata læta boumque labores
 Diluit, implemper fossæ, & cava flumina crescunt.
 Cum sonitu, fervetque fretis spirantibus æquor.
 Ipse pater, media nimborum in nocte, corusca
 Fulmina molitur dextra, quo maxima moto
 Terra tremuit: fugere feræ; & mortalia corda
 Per gentes humilis stravit pavor. ille flagranti
 Aut Arbo, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
 Dejicit: ingeminant aultri, & densissimus imber:
 Nunc oemora ingenti vento, nunc litora plangunt.
 Hoc metuens, cæli menses, & sidera serva,
 Frigida Saturni sese quo stella receptæ,
 Quos ignis cæli Cyllenius erret in orbis.
 In primis venerare deos, atque æonua magnæ
 Sacra refer Cereri lætis operatus in herbis,
 Extremæ sub casum hyemis, jam vere sereno.
 Tum pingues agni, & tum mollissima viua:
 Tum somni dulces, denique in montibus umbræ.
 Quocia ribi Cererem penses agrestis adoret.
 Quoi tu lacte favos, & milti dilue Baccho:
 Terque novæ circum felix eat hostia fruges;
 Omnis quam chorus, & socii comitentur oantes;
 Et Cererem clamore vocent in tecta: neque ante
 Falcem maturis quilibet supponat aristris,
 Quam Cereri tota redimittat tempora quercu
 Det morus incompositos, & carmina dicat.
 Atque hæc ut certis possimus discere signis,
 Æstusque, pluvialque, & agentes frigora ventos,
 Ipse pater statuit, quid mensura Luna moneret,
 Quo signo cadent aultri: quid sepe videntes
 Agricola, propius stabulis armenta tenerent.
 Corrimus ventis surgentibus aur freta ponti
 Incipiunt agitata temescere, & aridus altis
 Mootibus aultri fragor; aut resonantia longe
 Litora misceri, & nemorum increbescere murmur.
 Jam sibi tum a curvis male temperat unda carinis,

Cum medio celeres revolvant ex æquore mergi,
 Clamoremque ferunt ad litora: comque marinas
 Io siccò ludant fulcæ: notatque paludes
 Deserit, atque altam supra volat ardea nubem.
 Sepe etiam stellæ, vento impendente, videbis
 Præcipites cælo labi, notisque per umbram
 Flammaram loogos a tergo albescere tractus:
 Sepe levem paleam & frondes volitare caducas,
 Aut summa nantes in aqua colludere plumas.
 At Boreæ de parte truci cum fulminat, & cum
 Eurique zephyrige tonat domus; omnia plenis
 Rura natant fossis, atque omnis navita ponto
 Humida vela legunt, oumquam imprudentibus imber
 Obfuit. aut illum surgentem vallibus imis
 Aeris sagere groes: aut bucula cælum
 Suspiciens parulis captavit naribus auras:
 Aur arguta lacus circumvolitant hirundo:
 Et veterem in limo rana ecociore querelam.
 Sæpius & testis penetrabilis exultit ova
 Angustum formica terrens iter, & libat ingens
 Arcus: & cæ pæstu decedens agmine magoo
 Corvorum increpuit deos exercitus alis.
 Jam varias pelagi volucres, & quæ Asia circum
 Dulcibus in flagris rimantur prata Caystri,
 Certatim largos humeris insoldere rures;
 Nunc caput obiectare fretis, ounc currere in undas,
 Et studio incassum videas gestire lavandi.
 Tum cornix plena pluviam vocat improba voce,
 Et sola in sicca secum spatiat arena.
 Nec nocturna quidem carpentes pœna puellæ
 Nescivere hyemem: testa cum ardente videntur
 Scintillare oleum, & putres concrelescere fungos.
 Nec minus ex imbi soles & aperta serena
 Prospicere, & certis poteris cognoscere signis.
 Nam neque rum stellis acies obtusa videtur,
 Nec tætris radiis obnoxia fargere Luna;
 Tenuia nec laux per cælum vellera ferri.
 Non tepidum ad solem pœnas in litore pandunt
 Dilectæ Theridi Alcyones: non ore solutos
 Immundi meminere suos jactare maniplos.
 At nebule magis ima petunt, campoque recumbunt:
 Solis & occasum servans de culmine summo
 Nequidquam feros exercet noctua cætos.
 Apparet liquido sublimis in aere Nisus,
 Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo.
 Quacumque illa levem fugiens secat æthera pennis,
 Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
 Insequitur Nisus: qua se fert Nisus ad auras,
 Illa levem fugiens raptim secat æthera pœnis.
 Tum liquidas corvi presso ter guttore voces
 Aut quater ingeminant: & sepe cubitibus altis,
 Nescio qua præter solium dulcedine læti,
 Inter se foliis strapiant. juvat imbribus actis
 Progeniem parvam dulcetque revivere midos.
 Haud equidem credo, goia sit divitiis illis
 Ingenium, aut rerum sato prudentia major.
 Verum ubi tempestas & cæli mobilis humor
 Mutare vias, & Juppiter viduus aultris
 Denfat, erant quæ rata modo, & quæ densa, relaxat;
 Venturum species animorum, & pœtora motus
 Nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
 Concipiunt. hinc ille avium concentus io agris,
 Et læta pecudes, & oantes gutture corvi.
 Si vero solem ad rapidum lunafque sequentes
 Ordine respiciet: numquam re cæstina fallet
 Hora, nec infidiis noctis capiere serenas.

Luna revertentes cum primum colligit ignes,
 Si nigrum obfcuri comprehenderit aera cornu,
 Maximus agricolis, pelagoque parabitur imber:
 At si virgineum suffuderit ore roborem;
 Ventus erit: vento semper rubet aurea Phœbe.
 Sin ortu quarto (namque is certissimus auctor)
 Pura, nec obrutus per celum cornibus ibit:
 Totus & ille diem, & qui nascitur ab illo,
 Exactam ad mensiem, pluvia vitentis excrebunt;
 Voxque servati solvent in lentis nautæ
 Glaucæ, & Panopæ, & Inoo Melicertæ.
 Sol quoque & exorient, & cum se coudet in undas,
 Signa dabit, solem certissima signa sequuntur,
 Et quæ mane refert, & quæ surgeunbas altris.
 Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum
 Conditus in nubem, medioque refrigerit orbe:
 Suspecti ribi sint imbres, nâque urget ab alto
 Arboribusque satisque Notus, pecorique finisler;
 Aut ubi sub lucem densa inter nebula sese
 Diversi erumpunt radii: aut ubi pallida surgit
 Tithoni croceum tingens Aurora cubile.
 Heu male tum mites defendent pampinus uvæ,
 Tam multa in testis crepitans palpit horrida grando.
 Hoc etiam, emenso cum iam decedet Olympo,
 Profuerit meminiisse magis, nam sæpe videmus
 Ipsius in vultu varios errare colores.
 Cæruleus pluvium denuntiavit, igneus euros;
 Sin maculæ incipient tutulo immiserit igni,
 Omnia tunc panter vento, nimbiisque videbitur
 Fervere. non illa quicquam me nocte per altum
 Ire, neque a terra monent convellere lunem.
 At si cum referetque diem, condonet relaxum,
 Lucidus orbis erit; frustra terreberet nimbis,
 Et claro sylvas cernes æquione moveri.
 Denique, quid vesper secus vehat, unde serenas
 Ventus agat nubes, quid cogitet humidus Auster,
 Sol tibi signa dabit, locum quis dicere falsum
 Audeat? ille etiam cecum insitit tumultus
 Sæpe monet, fraudemque & opera tumescere bella.
 Ille etiam exstincto nustratus Cæsare Romam,
 Cum caput obscura nitidum ferrugine textit,
 Impiaque æternam timerunt secula noctem.
 Tempore quamquam illo tellus quoque & æquora ponti,
 Obicentique canes, importunæque volucres,
 Signa dabant, quoties Cyclopsum effervere in agros
 Vidimus undantem ruptis fornacibus Aetnam,
 Flammæque globos, liquefactaque volvere saxa?
 Armorum sonitum toto Germania celo
 Audisti, insolitis tremuerunt motibus Alpes.
 Vix quoque per lucos vulgo exaudita sileotes
 Ingent, & simulacra motis pallentia miris
 Visa sub obscurum noctis, pectusque locutæ:
 (Infandum) sistunt armæ, terzæque desinunt;
 Ex mortuum illacrymat templis ebur, æræque sudant.
 Prohiit iocundo contorquens vortice sylvas
 Fluviorum rex Eridanum, campoque per omnes
 Cum stabulis armenta ruli: nec tempore eodem
 Tristibus aut exitis fibræ apparere minaces,
 Aut puteis manare cruor cessavit, & altæ
 Per noctem resonare lupis ululantibus urbes.
 Non alias celo ceciderant plura sereno
 Fulgura, nec diri toties aræ cometæ.
 Ergo inter sese paribus concurrere relis
 Romanas acies iterum videre Philippi?
 Nec fuit indignum Superis, his sanguine nostro
 Ematibiam, & latos Hæmi pinguedine campos,

Scilicet & tempus veniet, cum finibus illis
 Agricola incurvo terram molitus aratro,
 Excelsa inveniet scabra rubigine pila:
 Aut gravibus rastis galeas palabit iuvenæ,
 Grandiaque effusis mirabitur ossa sepelchris.
 Dii patri Indigetes, & Romule, Vestique mater,
 Quæ Thulcum Tiberim, & Romana Palatia servas,
 Hunc saltem everto juvenem succurrere scelo
 Ne prohibete, satis iam pridem sanguine nostro
 Laomedontæe lumen peritura Troia.
 Iam pridem nobis celi te regia, Cæsar,
 Invidet, atque hominum quititur curare triumphos.
 Quippe ubi las verum atque nefas, tot bella per orbem,
 Tam multe scelerum facies: non ulius aratro
 Digous honos, squalent abductis arva colonis,
 Et curvæ rigidum falces condantur in enses.
 Hinc mover Euphrates, illinc Germania bellum:
 Vicinæ ruptis inter se legibus urbes
 Arma ferunt: levit toto Mars impius orbe.
 Ut cum carceribus sese effunderet quadrigæ,
 Addunt se in spacia: & frustra retinacula tendens
 Fectur equis auriga, neque audit currus habenas.

G E O R G I C O N

LIBER II.

H Aftenus arborum cultus, & sidera celi:
 Nunc te, Bacche, canam, nec non silvestria tecum
 Virgulta, & prolem tarde crescentis olivæ.
 Huc, pater o Lenæe (tuis hic omnia plena
 Muneribus: tibi pampineo gravidum ausumno
 Floret ager: spumat plenis videntia labris)
 Huc, pater o Lenæe, veni: nudatæque multo
 Tinge novo mecum detrepis crura corburi.
 Principio arboribus varia est natura credendis,
 Sponte sua veniunt, campoque & flumina late
 Curva tenent: ut mollis flos, lentæque genitæ,
 Populus, & glauca cænitia frondo salicis.
 Pars autem positò surgunt de semine: per altæ
 Castellæ, neuorumque Jovi quæ maxima frondet
 Æsculus, atque habite: Graiis oracula quercus.
 Pullular aut radice aliis densissima silva:
 Ut cerasis, ulmiq; etiam Parnassia laurus
 Parva sub ingenti matris se subicit umbra.
 Hos Natura modos primum dedit: his genus omne
 Silvaram, fruticumque viret, memorumque factorum.
 Sunt alii, quos ipse via sibi repperit usus.
 Hic plantas tenero abscondens de corpore matrum
 Deposuit sulcis: hic stirpes obruit arvo,
 Quadrifidaque sodes, & acuto robore vallos:
 Sylvarumque aliz pressos propaginis arcus
 Exspectant, & viva sue plantaria terra.
 Nil radicis egerit aliz: summumque putator
 Haud dubitat terzæ referens mandare cacumem.
 Quin & caudicibus scitis (mirabile dictu)
 Traditur a sicco radix oleaginis ligno.
 Et sæpe alterius ramos impane videmus
 Vertere in alterius, mutatamque insira mala
 Ferre pyrum, & prunis lapidosa rubescere corna.
 Quare agite o, proprios generatim discite cultus,
 Agricoltæ, fructuales ferros militite colendus:
 Neu segnes jaceant terræ, juvat Ifmara Baccho
 Conferre, atque olea magnum velire Taburnum.
 Tuque ades, inceptumque una decurre laborem,
 O decus, o summa merito pars maxima nostre,

Mæx-

Mecenas; pelagoque volans da vela patenti.
 Non ego cuncta meis amplecti verbis opo:
 Non, mihi si linguae centum sit, otaque centum,
 Ferrea vox. ades, & primi lege litoris oram.
 In nianibus terræ, non hic te carmine sc̃ho,
 Atque per ambages & longa exordia tenebo.
 Spoute sua quæ se tollunt in luminis oras,
 Infucunda quidem, sed læta & fortia surgunt?
 Quippe solo natura subest. tamen hæc quoque si quis
 Inferat, aut scrobibus mandat mutata subactis,
 Exerint silvestrem animum: cultusque frequenti,
 In quacunque voces artes, haud tarda sequenter.
 Nec non &, sterilis quæ stirpibus exit ab imis,
 Hoc faciet, vacuos si sit digesta per agros:
 Nunc altæ frondes, & rami maris opacant,
 Crescentique adimunt sætus, urantque ferentem.
 Jam, quæ seminiibus jactis se sustulit, arbos
 Tarda venit, feris factura nepotibus umbram:
 Pomæque degeuerant succos oblecta priores:
 Et turpes avibus prædam fert nva racemos.
 Scilicet omnibus est labor impendendus, & omnes
 Cogenda in sulcum, ac multa mercede demandæ.
 Sed truncis oleæ melius, propagine vites,
 Respondent, solido Paphie de robore myrtus,
 Plantis eduræ coryli nascuntur, & ingens
 Fraxinus, Herculeæque arbos umbrosa coronæ,
 Chæoniquæ patris glandes: etiam arida palma
 Nascitur, & casus abies visura marinos.
 Inferitur vero ex foru nucis arbutus horrida;
 Et steriles platanî malos gessere valentes,
 Callaneæ sagos, ornusque incanuit albo
 Flore pyli, glandemque suos frangere sub alenis.
 Nec modus inserere atque oculis imponere simplex.
 Nam qua se medio tradunt de cortice gemmæ,
 Et tenues rumpunt tunicas; angustis in ipso
 Fit nodo sinus: bux aliena ex arbore germen
 Includant, quodque docent inolecere libro.
 Aut rursus enodes trunci reseleant, & alte
 Finditur in solidum cuneis via: deinde feraces
 Plantæ immitantur, nec longum tempus, & ingens
 Exit ad cælum ramis felicibus arbos,
 Mitaturque novas frondes, & non sua poma.
 Præterea genus haud unum nec fortibus ulmis,
 Nec falici, lotoque, neque Idæis cyparissis:
 Nec pinguis unam in faciem nascuntur olivæ,
 Orchades, & radii, & amara pausia bacca,
 Pomæque, & Alcinoi silvæ: nec furculus idem
 Crustumis, Syriisque pyris, gravibusque volemis.
 Non eadem arboribus pendet vindemia nostris,
 Quam Methymæo carpit de palmitè Lesbos.
 Sunt Thasiæ vites, sunt & Mareutides albæ:
 Pinguibus hæc terribiles, levioribus illæ.
 Et passio pythia utilior, tenuisque Lagoes,
 Tentatura pedes olim, vindicturaque linguam,
 Purpureæ, precicæ, & quo te carmine dicam,
 Rhætica? nec celsi ideo contende Falernis.
 Sunt etiam Amminæ vites firmissima vina,
 Tmolius adfurgit quibus, & rex ipse Phæzus.
 Argitique minor: cui non certaverit ulla,
 Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
 Non ego te, Dis & mensis accepta secundis,
 Transerim, Rhodia, & tumidis bumasse racemis.
 Sed neque quam multa species nec nomina quæ sint,
 Est numerus; neque enim numero comprehendere refert:
 Quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem
 Discere quam multæ æphyro turbantur areæ:

Aut, ubi navigiis violentior incidit eurus,
 Nolle, quot Ionii veniant ad litora fluctus.
 Nec vero terræ ferre omnes omnia possunt.
 Fluminibus salices, crassisque paludibus alui
 Nascuntur: steriles saxosis montibus orni.
 Litora myrtetis lætissima. denique apertos
 Bacchus amat colles, aquilonem & frigora taxi.
 Aspice & extremis domitum cultoribus orbem,
 Et hæc domos Arabum, pichosque Gelonos.
 Divitiæ arboribus patriæ, sola India nigrum
 Fert ebenum: solis est thurea virga Sabæa.
 Quid tibi odorato referam sudantis ligni?
 Balsanæque, & baccas semper frondentis acanthi?
 Quid memora Æthiopum molli canentia lana?
 Velleræque ut foliis depectant tenuia Seres?
 Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
 Extremi sinus orbis? ubi acra vincere summum
 Arboris haud nllæ jactu potuerit figitur:
 Et gens illa quidem summis non tarda pharetis.
 Media fert tristes fœces, tardumque saporem
 Felicis mali; quo non præsentius ullum,
 Pocula si quando sævæ inferere noveræ.
 Misquerantque herbas & non innoxia verba,
 Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
 Ipsa ingens arbor, faciemque sinuilla lauro;
 Et, si non aliam late jactaret odorem,
 Laurus erat. folia haud ullis Labæria vestis:
 Flos ad prima teuas, animas & olentia Medi
 Ora sovent illo, & senibus medicantur anhelis.
 Sed neque Madæron silvæ ditissima terra,
 Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermon,
 Laudibus Italice certent: non Bactra, neque Indi,
 Totaque thuriferis Panchæia pinguis arenis.
 Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem
 Invertente, fatis immanis deitibus hydri:
 Nec galeis, densisque viram feges horruit hastis:
 Sed gravidæ fruges, & Bacchi Mæsticus humor
 Implevere: tenent oleæ armenta læta.
 Hinc bellator equus campo sese arduus infert:
 Hinc albi, Cilicunne, greges, & maxima taurus
 Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro,
 Romanos ad templâ deum duxere triumphos.
 Hic vet æsiduum, atque alienis mensibus æstas:
 Bis gravidæ pecudes, his pomis nilitis arbos.
 At rabide tigris absumt, & sæva leonum
 Semina: nec miseros fallunt aconita legentes:
 Nec rapit immensos orbes per humum, neque tanto
 Squameus in spiram tractu se colligit anguis.
 Adde tot egregias urbes, operumque laborem,
 Tot congesta manu præruptis oppida saxis.
 Fluminaque antiquos subterlabenia muros.
 An mare, quod supra, memorem, quodque alluit infra,
 Anne lacus tantos? te, Lari maxime, teque
 Finibus & senient affurgens, Benace, marino?
 An memorem portus, Lucrinæque addita claustra:
 Atque indignatum magnis fridoribus æquor,
 Julia qua ponto longe sonat unda refulso,
 Tyrrhenusque fretis immittitur æstus Averni?
 Hæc eadem argenti rivos, ærisque metalla
 Osendit venis, atque auro plurima fluxit.
 Hæc genus acre virum Marios, pubemque Sabellam,
 Assuerunt malo Ligurum, Volcosque verutos
 Extolli: hæc Decios, Marios, magnosque Camillos:
 Scipiadæ duos bello: & te, maxime Cæsar:
 Qui nunc extremis Asiæ jam visctor in oris
 Imbellem avertis Romanis arcibus Indum.

H & h

Salve,

Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus;
Magna virum: tibi res antiquæ laudis & artis.
Ingrediar, sanctos auras recludere fontes,
Alcæumque cano Romana per oppida carmen.
Nunc locus arvorum ingentis: quæ robora cuiusque,
Quis color, & quæ sit rebus natura ferendis.
Difficiles primum terræ, colideque maligni,
Tenuis ubi argilla, & domos calculus arvis,
Palladia gaudeat silva vivacis olivæ.
Indicio est, tractu surgens oleaster eodem
Plurimus, & strati bacis silvestribus agri.
At quæ pinguis humus, dulcique uliginis læta,
Quique frequens herbis & fertilis uocare campus,
Qualem sæpe cava montis convalle solemus
Dilpicere: hæc summis liquorum ruspibus amnes,
Felicemque trahunt linam: quique editus Aulreo,
Et silicem curvis laviam palcat atratis:
Hic tibi prævalidas olim multoque fluentes
Sufficit Baccho vites: hic fertilis uvæ,
Hic laticis, qualem patetis libanus & auro,
Inflavit cum pinguis ebur Tyrrhæus ad aras,
Lancibus & pandis fumantia reddimus ecta.
Sin armenta magis studium vitulorum tueri,
Aut focus ovium, aut urentes culta capellæ:
Saltus, & saturi petito linguaqua Tarenti,
Et qualem infelix amissit Manua campum,
Pascentem niveos herbosum lumine cyncus.
Non liquidi gregibus fontes, non graminia deerant:
Et quarum longis carpent armenta diobus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
Nigra fere, & pressa pinguis sub vniere terra,
Et cui putre solum, (namque hoc imitamaro arando)
Optima frumentis, non ullo ex æquore ceres
Plura domum tardis decedere plautia iuvenis:
Aut unde iratus silvam dextit arator,
Et nemora evertit malos ingnavæ per annos,
Antiquaque domos avium cum stripibus imas
Erexit: ille altum nidus petiere relictus.
At rudis enitit impulso vomere campus.
Nam jejuna quidem clivoli glareæ ruris
Vix humiles apibus castris roremque misistrat:
Et topus scaber, & nigris exela chelydri
Creta: negant alios æque serpentibus agros
Dulcem ferre cibum, & curvas præbere larebras.
Quæ tenuem exhalat nebulam, fumoque volucres;
Et bibit bumorem, & cum vult, ex se ipsa remittit,
Quoque suo viridi semper se gramine vestit,
Nec scabie & falsâ lædit robigne furum;
Illa tibi lætis intexit vitibus ulmos:
Illa ferax oleo est: illum expetiere colendum,
Et facilem pecuni, & patientem vomeris unci.
Talem dives arat Capua, & vicina Velevo
Ora iugo, & vacuis Clanius non æquos Aceris.
Nunc, quo quanneque modo possis cognoscere, dicam.
Rara sit, an supra marem si densa, requiras;
Altera frumentis quoniam favet, altera Baccho;
Densa magis Cereri, rarissima quæque Lyao:
Ante lacum capies oculis, atqueque iubebis
In sulco pascam demittere, annemque repones
Rursus humum, & pedibus summam æquabis arenas.
Si deerunt, rarum pecoribus & vitibus alma
Aptius uber erit, fin in lux possit negabunt
Ire loca, & scrobibus superabit terra repletis,
Spissus ager: glebas cunctantes crassaque terga
Expecta, & validis terram proscinde iuvenis,
Salsa autem tellus, & quæ prohibetur amara,

Frugibus infelix (ea nec mansuecit arando,
Nec Baccho genas, aut pomis sua nomina servas)
Tale dabit specimen, tu spisso vimine quales,
Cnæque primum fumosis deripe rectis.
Huc ager ille malus, dulcesque a fontibus undæ
Ad plenum calcantur, aqua eluctabitur omnis
Scilicet, & grandes ibunt per vimina guttæ.
At sapor indicium faciet manifestus, & ora
Trillia tentantem sensu torquetur amaro.
Pinguis item quæ fit tellus, hoc denique pasto
Dulcibus, haud umquam manibus iactata sacris,
Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo.
Humida majores herbas alit, ipsaque iusto
Lentior, ah nimium ne sit mihi fertilis illa,
Neu se prævalidas primis ostendat aristis!
Quæ gravis est, ipsa tacitam se pondere prodit;
Quæque levis, promptem est oculis prædicere nigram,
Et quis cui color, at sceleratum exquirere frigus
Dulchis est: picis tantum, tisque nocentes
Interdum, aut hedere pandunt vestigia nigræ.
His animadvertis, terram multo ante memento
Excoquere & magnos scrobibus concidere montes,
Ante supinatas Aquilæ ostendere glebas,
Quam lætam insodas vitis genus, optima putri
Arva solum: id venti corant, gelidæque pruinæ,
Et labefacta mores robustas iugera fossor.
At si quos haud ulla vires vigilantia fugit;
Ante locum similem exquirunt, ubi prima parietur
Arboribus feges, & quo mox digesta feratur,
Mutata ignorant subter ne femina matrem.
Quin etiam cæli regionem in cortice signant:
Ut, quo quæque modo tergerit, qua parte calores
Aëtheris taliter, que terga obvertit ignis,
Resistuat. adeo in tæneis confidere multum est.
Collibus, an plano melius sit ponere vitem,
Quære prius: si pinguis agros metabere campi,
Densa fere: in densis non legior ubere Bacchus.
Sin tumulis acclive solum colleque sapinos,
Indulge ordinibus: nec secus nimis in angustam
Arboribus positus secta via limite quadret.
Ut sæpe ingenti bellum cum longa cohorte
Explicuit legio, & campo sitit agmen apertum,
Directæ acies, ac late fluctuat omnis
Ære tendenti tellus, nec dum horrida miscet
Prælia, sed dubius medius Mars errat in armis.
Omnia sint paribus numeris dimensa viarum:
Nun animam modum uti pascat prospectus inanem:
Sed quia non aliter vires dabit omnibus æquas
Terra, neque in vacuum poterant se extendere rami;
Farsitan & scrobibus quæ sint fastigia quæras.
Aulim vel tenui vitem committere sulco.
Alim ac penitus terræ desiguit arbor,
Æculus in primis: quæ quantum vertice ad aras
Æberias, taotum radice in Tartara tendit.
Ergo non hiemes illam, non flabra, neque imbres
Convellunt, immota manet, insulmque nepotes,
Multa virum volvens durandum secula vincit.
Tum fortes late ramos & brachia tendens
Huc illic, media ipsa ingentem sustinet nimbam.
Neve inter vites coryllum fere: neve flagella
Summa pete, aut summa desingere ex arbore plantas:
(Tantus amor terræ) neu ferro læde reclusa
Semina, neve nleæ silvestris infere truncos.
Nam quæpe incautus pastoribus excidit ignis,
Qui furtim pingui primum sub cortice reclus

Robora

Robora comprehendit, frondeſque elapſus in altas
 Ingentem cælo ſuauiter dedit. inde ſecutus
 Per ramos victor, perque alta cacumina regnat,
 Et totum involvit flammis nemus, & ruit atram
 Ad cælum picea craſſus caligine nubes:
 Præſertim ſi tempeſtas a vertice ſilvis
 Incubuit, glomeratque ſerem incendia ventus.
 Hoc ubi; ooo a ſtirpe valent, cæſaque reuerti
 Poſſunt, atque ima ſimiles reuiſcere terra:
 Iocilex ſuperat foliis oleaſter auiaris.
 Nec tibi tam prædens quiſquam perſuadeat auctor,
 Tellurem Borea rigidam ſpirante muuere.
 Rura gelu tum claudit hiems: oec ſemine jaſto
 Coacrerat patitur radicem aſſigere terræ.
 Optima vineris ſatio, cum vere rubenti
 Candida venit avis longis inuiſa colubris:
 Prima vel autumnī ſub frigora, cum rapidus Sol
 Nundum hiemem contingit equis, jam præterit æſtas.
 Ver adeo frondi oemouit, ver atile ſilvis:
 Vere tument terræ, & genitalia ſemina poſcant.
 Tum pater omnipotens lætandis imbribus Æther
 Coniugis in gremio læta deſcendit, & omnes
 Magnus alit, magno committitur corpore, ſatus.
 Auiæ tum reſonat auidus virgulta canoris,
 Et Venerem certis repetunt armenta diebus:
 Parturit almus ager, zephyrique repentibus auris
 Laxant arua ſinus. ſuperat tener omnibus humor;
 Inque oovos folies audent ſe gramina ruſto
 Credere: nec metuūt furgentes pampinus auſtros,
 Aut actum cælo magnis æquilunibus imbrēm:
 Sed tradit gemmas, & frondes explicat omnes,
 Non alios prima creſcentis origine mundi
 Illuſiſſe dies, aliuuue habuiſſe tenorem
 Creſcēdum. ver illud æter: ver megnes agebat
 Orbis, & hiberni præbeant ſtibus euri.
 Cum primæ lucem pecudes hauſere, virumque
 Ferræ progenies duris caput extulit arvis,
 Immiſſæque ſeſe ſilvis, & ſidera cælo.
 Nec res hunc tenere poſſent perſerre laborem,
 Si nou tanta quiete itet frigique caloremque
 Inter, & exipere cæli indulgentia terras.
 Quod ſuperest, quæcumque premeſ virgulta per agros,
 Spargæ ſimo pingui, & multa memor occule terra:
 Aut lapidē bibulum, aut ſqualentes inſode conchas.
 Iuror enim labentor aque, tenuiſque ſubibit
 Halitus: itque animos tuſtoſt ſata, jamque reperti,
 Qui ſaxo ſuper, atque ingenti pondere reſſe
 Urgent: hoc eſuſſos munimen ad imbres:
 Hoc, ubi huius ſiti ſindit canis exſiſter arua.
 Seminibus poſitis, ſuperest deducere terram
 Serpius ad capita, & dnos jaſtare bidentes:
 Aut preſſo exercere ſolum ſub vomere, & ipſa
 Fleſtere luſtantes iuter vincta iuuenos.
 Tum leues calamos, & rale haſſilia virgæ,
 Fraxineæſque aptare fudeſ, furcaſque bicornes:
 Viribus eniti quarum, & contemnerent ventos
 Aſſiſcant, ſummaſque ſegni tabulata per ulmos,
 Ac, dom prima novis adoleſcit frondibus aras,
 Percendunt teneris: & dum ſe lreus ad auras
 Palmes agit, laxiſ per purum immiſſus habenis,
 Ipſa acies nondum falciſ tentanda, ſed uncis
 Carpendæ manibus frondes, inſerque legendæ.
 Inde ubi jam validæ amplexæ ſtipribus ulmos
 Exierit, tum ſtringe comas, tum brachia tunde.
 Anſe reformidant ferrum: tum denique dura
 Exerce imperia, & ramos compelle fluotes.

Texendæ ſepes etiam, & pecus omne tenendum eſt:
 Præcipue dum frons tenera impruſenſque laborum:
 Cui, ſuper indignas hiemēs ſolemque potentem,
 Silveſtres uri ſilidue capreſque ſequaces
 Illudant, paſconſor ovēs avidæque iuvenæ.
 Frigora nec tantum cana concreta pruina,
 Aut gravis incumbens ſcopulis aſtentibus æſtas,
 Quotum illi nocere greges, durique venenou
 Dentis, & admoſſo ſignata in ſtirpe cicatrix.
 Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
 Cæditur, & veteres ineunt proſcena ludī:
 Præmiaque ingentes pagos & compita circum
 Thelidæ poſuere, atque inter pocula læti
 Mollibus in pravis unctiſ ſalire per utres.
 Nec non Autonij, Troja gens miſſa, coloni
 Verſibus incontinentis ludunt, riſuſque ſoluto,
 Oraque corticibus ſumunt horrenda gavisæ:
 Et te, Bacche, vocant per carmina læta, ribique
 Offiſſa ex niſta ſuſpendunt molliſa pinu.
 Hinc omnis largo pubeſcit vinea ſato:
 Completoſur valleſque cavæ ſaltuſque profundī,
 Et quocumque Deus circum caput egit honeſtum.
 Ergo tūc ſuum Baccho dicemus honorem
 Carminibus patriſ, lanceſque & liba ſeremus;
 Et doctus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram,
 Pinguique in verubus torrebimus extra coloris.
 Eſt etiam ille labor curandis vitibus alter;
 Cui numquam exhauiſſi ſatiſ eſt, namque omne quotannis
 Terque quaterque ſolum ſciendū, glebaque verſis
 Æternum frangenda bidentibus, omne levandum
 Fronde nemus. redit agricolis labor actus in orbem,
 Atque in ſe ſax per veltigia voluitur annus.
 Et jam olim ſeras poſuit cum vinea frondes,
 Frigidus & ſilvis Aquilo decuſſit humorem;
 Jam tum acer curas venientem extendit in anuum
 Ruſticus, & curvo Saturni dente reſiſam
 Perſequitur vitem attondens, ſingique putando.
 Primus hamum ſodito, primus deſecta cremato
 Sarmenta, & vallos primus ſub recta reſerto:
 Poſtrems metito, his vitibus ingruit umbra:
 Bis ſegetem denſis obducit ſentibus herbe.
 Durus uterque labor. laudato ingentia rura:
 Exiguū colino. oecnon etiam aſpera ruſci
 Vimina per ſilvam, & riptis ſtivalis arund
 Cæditur, inculcique exercet cura ſaliſci.
 Jam vinctæ vires: jam ſilcem arbuſta reponont:
 Jam canit extremos eſſuſus vinitor antes.
 Sollicitanda ramen tellus, pulviſque movendus,
 Et jam maturis metuendus Jupiter uvis.
 Contra, non ulla eſt oleis cultura: neque illæ
 Procurvam exſpectant ſalcem raſtroſque tencæ,
 Cum ſemel hæſerunt arvis, aurafque rulerunt.
 Ipſa ſatis tellus, cum dente recluditur uuco,
 Sufficit humorem, & gravidæ cum vomere fruges.
 Hoc pinguem & placitam paci nutritor oliuam.
 Poma quoque, ut primum truncos ſenſere valeotes,
 Et vires habere ſuas, ad ſidera raptim
 Vi propria oſtuntur, opique haud indiga noſtri.
 Nec minus interea ſatu nemus omne groſſiſcit,
 Sanguineiſque inculca rubent auiaria bacci.
 Tondentur cyſiſ, tardas ſilva alta miniſtras,
 Paſcenturque ignes nocturni, & lumina ſuntunt.
 Et dobitant homines ſerere, atque impendere curam?
 Quid majora ſequar? ſalices, humileſque geoiſte,
 Aut illæ pecuti frondem, aut paſtoribus umbras,
 Sufficiunt: lepemque ſaris, & pabula mellī.

Et juvat undantem buxo spectare Cytorum,
 Narycique picis lucos: juvat arva videre,
 Non raris hominum, non ulli ebriata curæ.
 Ipsa Caucaſio fertiles in vertice silvæ,
 Quas animosi Euri affidue franguntque feruntque,
 Dant alios aliz fœtus: dant utile lignum
 Navigiis pinos, domibus cedrumque cupressusque.
 Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plaustris
 Agriculæ, & pandas raribus potiore carinas.
 Vimineis salices succundæ, frondibus ulmi:
 At myrtus validis hastilibus, & bona bello
 Cornus: Itrycos taxo torquentur in arcus.
 Nec tiliz leves aut torno rasilæ huzum
 Non formam accipiunt, ferroque cavantur acuto.
 Necnon & torrotem undam levis innatat alnus,
 Missa Pado: necnon & apes examina condunt
 Corricibusque cavis vitiosque ilicis alveo.
 Quid memorandum æque Baccheia dona tulerunt?
 Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furetes
 Centauros leto domuit, Rhoetumque Phulomque,
 Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.
 O fortunatos nimium, sua si bona norint,
 Agricolas! quibus ipsa, procul discordibus armis,
 Fundit humo facilem victum justissima tellus.
 Si non ingentem foribus domus alta superbis
 Mane salutarum totis vomit adhuc undam;
 Nec varios inhiant pulchra testudine postes,
 Illusque auro vestes, Ephreiaque æra;
 Alba neque Assyrio fucatur lana venena;
 Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi:
 At secura quies, & nescia fallere vita,
 Dives opam variarum, at latissimæ fundis,
 Speluncæ, vivique lacus, at frigida Tempe,
 Mugitumque boum, mollesque sub arbore summi
 Non absunt, illic salus aut iustæ ferarum,
 Et patiens operum, parvoque assuetæ juvenus,
 Sacra Deum, sanctique patres: extrema per illos
 Iustitia excedens terribis velligia fecit.
 Me vero primum dulces ante omnia Musæ,
 Quarum sacra sero ingenti percussus amore,
 Accipiant; cælique vias, & sidera monstrant:
 Defectus Solis varios, Lunæque labores:
 Unde tremor terris: qua vi maria alta tumescant
 Obicibus ruptis, rursusque in se ipsa resiliant:
 Quid tantum Oceano properent te tingere soles
 Hiberni, vel que tardis mora noctibus obstet.
 Sin, has ne possim naturæ accedere partes,
 Frigidus obstitit circum præcordia sanguis;
 Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes;
 Flumina amem silvalque ingulsiur, ut ubi campi,
 Spercheoque, & virginibus bacchea Lacris
 Taygeta: o, qui me gelidis in vallibus Hæmi
 Sistat, & ingenti ramorum protegat umbra!
 Felix, qui potuit rerum cognoscere causas:
 Atque metus omnes & inexorabile fatum
 Subiecit pedibus, strepitumque Acherontis avari!
 Furtivumque Tille, Deos qui novit agrestes,
 Panæque, Sylvanumque senem, Nymphasque sorores!
 Illum non populi fulces, non purpura regum
 Flexit, & insulos agitant discordia fratres;
 Aut conjurato descendens Dæces ab Istro:
 Non Rerum Romanæ, perituraque regna: neque ille
 Aut dulcit miseram inopem, aut invadit habentem.
 Quos rami frustas, quos ipsa volentia rura
 Sponte tulere sua, carpit: nec ferrea jura,
 Insanæque feræ, aut populi tabulæcia vidit.

Sollicitant alli remis freta cæca, ruuntque
 In ferrum; penetrant aulas & limina regum:
 Hic petit excidit orbem, miserosque Penates,
 Ut gemma hibet, & Sarrano dormiat ostro.
 Condit opes alius, desolique incubat auro.
 Hic stupet atrocinis Rostri: hunc plausus hiantem
 Per cuneos (gemmatum enim) plebique patrumque
 Carripuit: gaudeat persus sanguine fratrum,
 Exiliisque domos & dulcia limina mutant:
 Atque alio patriam querunt sub sole jacentem.
 Agricola incurvo terram dimovit aratro.
 Hinc anni labor: hinc patriam purvosque nepotes
 Suffinet; hinc armenta boum, meritisque juvencos,
 Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
 Aut festu pecuram, aut Cerealis mergite culmi:
 Proventuque oneret sulcos, atque hurra vincat.
 Venit hiems; teritur Sicyonia bacca traperis,
 Glædæ suæ leti redeunt, dant arbuta silvæ:
 Et variis ponit fœtus autumnus, & alte
 Mitis in apricis coarctat vindemia faxis.
 Interea dulces pendunt circum oscula nati:
 Casta pudicitiam servat dæmus: ubera vacæ
 Lactea demittunt; pinguesque in gramine leto
 Inter se adversis lætantur cornibus hædi.
 Ipsæ dies agitur festus; fusuleque per herbam,
 Ignis ubi in medio, & socii cratera coronant,
 Te libans, Lenæ, vocat: pectorisq; magistris
 Velocis jaculi certamina ponit in ulmo;
 Corporaque agresti nudat præduta palæstra.
 Hanc olim veteres vitam culere Sabini;
 Hanc Remus, & frater: sic fortis Etruria crevit:
 Scilicet & rerum sacra est pulcherrima Roma,
 Septemque sua sibi muro circumdedit arces.
 Ante etiam scoprum Disce regi, & ante
 Implia quam cæcis gens esset epulata juvenis,
 Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
 Necdum etiam audierant infans classica, necdum
 Impositus duris crepiare incubus enses.
 Sed nos immensum spatium consecimus æquor:
 Et jam tempus equum fumantia solvere colla.

G E O R G I C O N

LIBER III.

TE quoque, magna Pales, & te memorande canemus
 Pastor ab Amphrysia: vos silvæ amnæque Lycii.
 Cetera, quæ vacuas tenuissent carmina mentes,
 Omnia jam volgeta, quis aut Eerythraæ durum,
 Aut illaudati nescit Bætidis aras?
 Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?
 Hippodameque, hamerique Pelops insignis eburno,
 Acer equis? remanda via est, qua me quoque possunt
 Tellere humo, victorque virum voltare per ora.
 Primus ego in patriam mecum, modo vita superstiti,
 Aonia rediens deducam vertice Musæ:
 Primus Idumæas referam tibi, Mantua, palmas:
 Et viridi in campo templum de marmore ponam
 Propter aquam, tardis iugens ubi flexibus errat
 Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.
 In medio mihi Cæsar erit, templumque tenebit.
 Illi victor ego, & Tyrio conspectus in ostro
 Centrum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
 Cunctis mihi, Alpheum linquent lucosque Molarchi,
 Cursibus & crudo decernet Græcia crista.
 Ipse caput tonitru foliis ornatus olive

Donat

Dona feram. jam nonc solennes ducere pompas
 Ad delubra juvat, celsoque videre juvencos:
 Vel kēna ut versis dīcedat frontibus; utque
 Purpurea intexti tollant aulica Britanni.
 In foribus pugnant ex auro fulsioque elephantō
 Gangaridum faciem, victorisque arma Quirini:
 Atque hic undantem bello, magnamque fluentem
 Nilum, ac navali surgentes ære columnas.
 Addam urbes Afræ domitas, pulsamque Niphaten,
 Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis,
 Et duo rapta mano diverso ex hoste tropæa,
 Bisque triumphatas utroque ab litore gentes.
 Stabant & Parti lapides spirantia signa,
 Affraci prober, demissæque ab love gentis
 Nomina, Troique parens, & Troje Cynthius auctor.
 Invidia infelix Furiæ amœnemque severum
 Coccyi mœnet, tortosque Ixionis angues,
 Immanemque rotam, nec exsuperabile saxum.
 Interæa Dryadum silvas fœstosque sequamur
 Latroces, tuæ, Mœcnas, hœud mollia iussa.
 Te sine uli altum mens inchoat, in æge segnes
 Rumpere moras: vocat ingenti clamore Cirrhæon,
 Taygetique canes, demittrique Epidaurus equorum:
 Et vox assensu memorum ingeminata remugit.
 Mox tamen ardentes accingit dicere pugnas
 Cælaris, & nomen fama tot ferre per annos,
 Titboni prima quot abest ab origine Cæsar.
 Sæ quis, Olympiææ miratus præmia palmæ,
 Pæsit equos: seu quis fortes ad aratra juvencos;
 Corpora præcipue matrum legat, optima turæ
 Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
 Et crurum tenuis a mentis palearia pendent.
 Tam longo nullus lateri modus: omnia magna:
 Pes etiam, & camoris bittæ sub cornibus aures.
 Nec mihi displicet maculis insignis & albo,
 Aut juga detrectans, intercumque aspera curru,
 Et faciem tætor propior, quæque ardua tota,
 Et gradiens ima venit vestigia cauda.
 Atas Lucinam, iussisque pari hymenæos
 Definit ante decem, post quartum incipit annos:
 Cetera nec fœstus habilis, nec tortis aratris.
 Interæa, sperat gregibus dum lata juventas,
 Solve mares: mitte in Venetum pecuaria primus,
 Atque aliam ex alia generando suffice prolem.
 Optima quæque dices miseris mortalibus ævi
 Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus;
 Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.
 Semper erunt, quærum mutari corpora malis.
 Semper enim reſce: ac, ne post amissa requiras,
 Asteveni, & fobolem armento fortire quorannis.
 Nec non & pecuiri eſt idem deſectus equino.
 Tu modo, quos in ſpem ſtatues ſubmittere gentis,
 Præcipuum jam inde a teneris impende laborem.
 Continuo pecoris generoſi pollus in arvis
 Alius ingreditur, & mollia crura reponit.
 Primus & ire viam, & fluvios tentare minaces
 Audet, & ignoro ſeſe committere ponti:
 Nec vanos borret ſtrepitus. illi ardua cervix,
 Argutumque caput, brevis alvus; obſequa terga:
 Luxuriatque toris animoſam pectus: honeſti
 Spadices, glaucique; color deterrimus albis,
 Et gילו. rum, ſi qua ſunum procul arma dodece,
 Stare loco neſcit: micat auribus, & tremat artus;
 Collectumque premens volvit ſub naribus ſignum.
 Denſa juba, & dextro jaſſata recumbit in armo.
 At duplex agitur per lumbos ſpina, cavatque

Tellurem, & ſolido graviter ſonat ungula coræ.
 Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis
 Cyllarus, & quorum Graji meminere poetæ,
 Martis equi bigæ, & magni curpis Achillis.
 Talis & ipſe jubam cervico effuſit equina,
 Conjugis advento pennis Saturnus, & altum
 Pelion binnitæ fugiens implevit æcaro.
 Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam ſegnior annis
 Deſcit, abde domo; nec turpi ignoſce ſeneſce.
 Frigidus in Venetum ſenior, fruſtraque labore
 Ingratum trahit: & ſi quando ad prælia ventum eſt,
 Ut quondam in ſtipulis magnus ſine viribus ignis,
 Incalſum furit, ergo animos ævumque notabis
 Præcipue: binc alias artes, prolemque parentum,
 Et quis cuique dulor victo, quæ gloria palmæ.
 Nonne vides, cum præcipiti certamine campum
 Cotripuere, tuncque eſſuſi carcere currus,
 Cum ſpes arreſce juvenum, exultantique haurit
 Corda pavor pulſans: illi inſtant verbera torto,
 Et proni dant ſora: volat vi ſervidus axis;
 Jamque bumiles, jamque elati ſublime videator
 Aër per vacuum ferri, atque aſſurgere in auras:
 Nec mora, nec requies: ac fulvæ nimbis arenæ
 Tollitur, humeſcunt ſpumis, ſtatque ſequentum.
 Tautus amor laudum, tanta eſt victoria curæ.
 Primus Erichonius currus, & quartor auſus
 Jungere equos, rapidiſque rotis inſiſtere victor.
 Frena Peletbronii Lapithæ, gyroſque dedere
 Impoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis
 Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.
 Equos uterque labor: æque juvenumque magiſtri
 Exquirunt, calidumque animis & curſibus acrem.
 Quamvis ſæpe fuga verſos ille egerit haſtes,
 Et patriam Epitum reſtat, forteſque Myceas;
 Neptunique ipſa deducat origine gentem.
 Hiſt animalverſus inſtant ſub tempus, & omnes
 Impendant curas denſo diſtendere pingu,
 Quem legere ducem, & pecari dixere maritum:
 Pubentique ſecant herbas, fluſvioque miniſtrant,
 Farraque; ne blandu nequeat ſuperſeſſe labori;
 Invalidique patrum referant jejunia gnati:
 Ipſa autem macie tenuant armenta volentes.
 Atque, ubi concubitus primos jana vota voluptas
 Sollicitat, ſtondeſque negant, & ſontibus arcet:
 Sæpe etiam curvæ quatunt, & Sole fatigant,
 Cum graviter tunſis gemit area frugibus, & cum
 Surgentem ad zephyrum paleæ jaſſantur inanes.
 Hoc ſciunt, niſiu ne luxu obtuſior uſus
 Sit genitali arvo, & ſulcos obliſmet inertes:
 Sed rapiat ſitiens Venetum, interitque recondat.
 Ruſus cura patrum cadere, & ſoccedere matrum
 Incipit. exaſtis gravidæ cum menſibus errant,
 Non illas gravidus quiſquam juna ducere pluſtiſ,
 Non ſaltu ſuperare viam ſit paſſus, & æri
 Carpere præta ſuga, fluſvioque innare rapaces.
 Saltibus in vacuis paſcant, & plena ſecundum
 Flumina: muſcus ubi, & viſidiſſima gramine tipa,
 Speluncæque regant, & ſæva procuber umbra.
 Eſt lucos Silari circa illicibuſque virentem
 Plurimum Alburnum volitans, quod nomen aſſo
 Romanum eſt, æſtrum Grai vertere vocantes;
 Aſper, æcerba ſanatus: quo tota exterrita ſilvis
 Diſſugiant armenta; ſarit magiſtribus æber
 Concuffus, ſilvæque & ſocii rita Tanagri.
 Hoc quondam monſtro horribiles exercuit iras
 Inachiz juno peſtem meditata juvenæ.

Hæc

Hunc quoque, nam mediis fervoribus acrior inflat,
 Arcibus gravido pecori, armentaque palces
 Sole recens orta, aut noctem ducentibus astris.
 Post partum cura in vitulos traducitur omnis:
 Continuoque notas & nomina gentis inaurat:
 Et quos aut pecori malint submittere habendo,
 Aut aris servare sacros, aut scindere terram,
 Et campum horreoque fractis invertere glebis.
 Cetera pascuntur virides armenta per herbas.
 Tu quos ad studium atque usum formabis agrestem,
 Jam vitulos hortare, viamque insulse domandi,
 Dum faciles animi juvenum, dum mobilis ætas.
 Ac primum laos tenui de vimine circos
 Cervici subnecte: dehinc, ubi libera colla
 Servitio assuerint, ipsis e torquibus aptos
 Junge pares, & coge gradum conferre juvencos:
 Atque illis jam sepe rotæ ducator inanes
 Per terram, & summo vestigia pulvere signent.
 Post valido nirens sub pondere faginus axis
 Insitrat, & junctos tomo trahat æreos orbes.
 Iacera pubi indomitæ non gramina tætant,
 Nec velas salicem fronde, ulvamque palustrem,
 Sed frumenta maou carpes sata: nec tibi fortæ
 More patrum nivea implebunt multatralia vacææ,
 Sed tota in dulces consument ubera natos.
 Sin ad bella magis studium, turmaque feroces,
 Aut Alpha rotas prælabi flumina Pise,
 Et Jovis in loco currus agitare volantes;
 Primum equi labor est, animos atque arma videre
 Bellatorum, lituosque pati: tractaque gementem
 Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonantes.
 Tum magis atque magis blandis gradibus magnitri
 Landibus, & plaussu sonitum cervicis amare.
 Atque hæc jam primo depulsi ab ubere matris
 Audeat, inque vicem det mollioris ora capistris
 Invalidus, & jamque tremens, & jam inciliis ævi.
 At, tribus exalitis, ubi quarta accesserit ætas,
 Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque sonare
 Compositis, sinuente alterna volumina crurum;
 Sitque laboranti similis: tum curibus auras
 Provocat, ac per aperta volans, cœu liber habenis,
 Æquora, vix summa vestigia ponat arena:
 Qualis, Hyperboreis Aquilo cum densus ab oris
 Incubuit, Scythiæque hiemes atque arida differt
 Nubila: tum segetes atque campique narantes
 Lenibus horrescunt flabris, summeque sonorem
 Dant silvæ, longique urgent ad litora fluctus:
 Ille volat, simul arva fuga, simul æquora verrens.
 Hic vel ad Elei metas & maxima campi
 Salsabit spatia, & spumas ager ore cruentas:
 Belgica vel molli melius feret effusa colla.
 Tum demum crassa magnam farragine corpus
 Crescere jam domitis finitio. namque ante domandum
 Ingentes tollent animos, prænique negabunt
 Verbera leota pati, & duris parere lupatis.
 Sed non ulla magis vires indulsitæ firmat,
 Quam Venerem & cæci stimulus avertere amoris,
 Sive boom, sive est qui gratior usus equorum.
 Atque ideo tauros procul atque in sola elegant
 Palsca, post montem oppositum, & trans flumina lata:
 Aut intus clausos situra ad præsepia servant.
 Carpit enim vires palliatim, utriusque videndo
 Femina: nec nemorum paritot meminisse, nec herbæ.
 Dulcibus illa quidem illecebris & sepe superbus
 Cornibus inter se subigit decernere amantes.
 Pascitur in magna silva formosa juvenca:

Illic alternantes multa vi prælia miscunt
 Vulneribus crebris: lavit ater corpora sanguis,
 Versaque in obnixos urgentur cornua vasto
 Cum gemitu. reboant silvæque & magnus Olympus.
 Nec mos bellantes una stabulare: sed alter
 Victus abire, longeque ignotis exulat oris;
 Multa gemens ignominiam plagisque superbi
 Victoris: tum quos amittit insultus amores;
 Et stabula aspectans regnis excessit avitis.
 Ergo omni cura vires exerceat, & inter
 Dura jacet pernix insitratæ saxe cubilis,
 Frondebis hirsutis & carice passus acota:
 Et tentat sese, atque irasci in cornua discit
 Arboris obnixus trunco, ventosque laceffit
 Ichibus, & sparsa ad pagnam proludit auras.
 Post, ubi collectum robur, viresque resectæ,
 Signa mover, præcepit oblitum fertur in hostem:
 Fluctus ut, in medio caput cum albescente pomro,
 Longius, ex altoque sinum trahit; utque volutas
 Ad terras, immaue sonat per saxa, neque ipso
 Monte minor procumbit: at ima exasuat unda
 Vorticibus, nigramque alte subijcitur aream.
 Omne adeo genus in terris haminumque ferarumque,
 Et genus æquorum, pecudes, piæque volucres,
 In furias ignemque ruunt. amor omnibus idem.
 Tempore non alio catulorum oblita lema
 Sexior erravit campis: nec funera vulgu
 Tam multa infirmes vris stragemque dedere
 Per silvas. tum fixus aper, tum pessima tigris.
 Hæu male tum Libya solis erratur in agris.
 Nonne vides, ut tota tremor perirent equorum
 Corpora, si tantum notas odor atrolit auras?
 Ac neque eos jam frenæ virum, neque verbera seva,
 Non scopuli, rupelque cavæ, atque objecta retardant
 Flumina, correptoque unda torquentia montes.
 Ipse ruit, deinceps Sabellus exacuit fûs,
 Et pede profubigit terram, fricat arbore costas,
 Atque hinc atque illinc: hameros ad vulnera durat.
 Quid juvenis, magnam cui versat in officus ignem
 Durus amor? nempe abruptis torbasa procellis
 Nocte natat cæca seras freta: quem super ingens
 Porta tonat cæli, & scopulis illis reclamant
 Æquora; nec miseri possunt revocare parentes,
 Nec moritura super crudeli funere virgo.
 Quid lycoes Bacchi varix, & genus acre luporum,
 Atque canum? quid, quæ imbelles dant prælia cervi?
 Scilicet ante omnes furor est insignis equarum:
 Et mentem Venas ipsa dedit, quo tempore Glauci
 Potniades malis membra absumere quadrigæ.
 Illas ducit amor trans Gargara, tranque sonantem
 Ascaum: superant montes, & flumina tranant.
 Continuoque avidis ubi subdita flamma medollis,
 Vere magis (quia vere calor reddit ossibus) ille
 Ore omnes vertit in zephyrum flant rubius alitis,
 Exceptantque leves auras: & sepe sine ulla
 Conjugalis vento gravidæ (mirabile dictu)
 Saxa per & scopulos & depressas coavalles
 Dissiliunt: non, Eurus, tuos, oeque solis ad ortus;
 In Borean Caurumque, aut unde oigerimus Ausser
 Nascitur, & pluvio contristat frigore calum.
 Hinc demum, hippocamnes vero quod nomine dicunt
 Pastores, lextum destillat ab inguine virus.
 Hippomanes, quod sepe malæ legere novercæ,
 Miscuerantque herbas & sepe innoxia verba.
 Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus,
 Singula dum capri circumvestiantur amore.

Hoc

Hoc facis armentis, superat pars altera cuneis,
 Lanigeros agitare greges, hirtaque capellas.
 Hic labor: hinc laudem sortem sperare coloni.
 Nec sem animi dubius, verbis ea vincere magnum
 Quam sit, & angustis hanc addere rebus honorem.
 Sed me Parnassus deserta per ardua dulcis
 Raptat amor: iuvat ire iugis, qua nulla priorum
 Castaliam molli devertitur orbita clivo.
 Nunc, veneranda Pales, magno nunc ore sonandum.
 Incipiens stabulis edico in mollibus herbam
 Carpere oves, dum nos frondosa reducit zefas:
 Et multa duram stipula silicunque maniplis
 Stermeta subter humum, glacies ne frigida ledat
 Mollis pecus, fœnibique ferat, turpelque podagras.
 Post hinc digressus jubeo frondentia capris
 Arbora sufficere, & fluvios præbere recentes:
 Et stabula a ventis hiberno opponere soli
 Ad medium conversa diem: cum frigidus olim
 Jam cadit, extremoque irrorat Aquarius anno.
 Hæ quoque non cura nobis leviori tendæ;
 Nec minor alius erit: quamvis Milesia magno
 Vellera mœnentur Tyrios incocta robores.
 Denique hinc fœbiles: hinc largi copia lactis.
 Quam magis exhausto spumaverit ubere mulctra;
 Læta magis præsit manubus flumina mamma.
 Nec minus interea barbas incanque mœra
 Cinyphil tondent hirci, fœtaque comantes,
 Utam in castrorum, & miseris velamina nantis.
 Pascuntur vero filvas, & summa Lycæi,
 Horrentisque rubos, & amantes ardua damos.
 Atque ipse memores redeunt in tecta, suosque
 Ducunt, & gravido superant vis ubere limen.
 Ergo omni studio glaciem ventosque nivales,
 Quo minus est illis curæ mortalis egestas,
 Avertes: victumque feres, & virgæ lætus
 Pabula; nec tora claudes fœmilia brama.
 At vero, zephyris cum læta vocantibus zefas,
 In saltus utrumque gregem atque in pascua mittes.
 Lociferi primum cum fidere frigida tara
 Carpatum, dum mæne novum, dum gramina caeant,
 Et ros in tenera pecori gratissimus herba.
 Inde, ubi quarta festis celi collogetur hora,
 Et cantu querule rumpent arbuta cicadæ;
 Ad pureos, aut alta greges ad stagna jubeo
 Correntem ilignis potare canalibus undam:
 Aëribus at mediis umbrosam exquirere vallem,
 Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus
 Ingentes tendat ramos: aut sicubi nigrum
 Illicibus crebris sacra nemus accubet umbra.
 Tum tenues dare rursus aquas, & pascere rursus
 Solis ad occasum, cum frigidus sera vespere
 Temperat, & laetus reficit jam rosida luna,
 Litoraque Akyonen resonant, acanthidæ domi.
 Quid tibi pastores Libyæ, quid pascua versu
 Prosequar, & raris habitata mapalia testis?
 Sepe diem nocternæque, & totum ex ordine mensem
 Pascitur, itque pecus longa in deserta sine ulla
 Hospitibus: tantum campi jacet. omnia secum
 Armentarius Afer agit, testumque, Laremque,
 Armaque, Amyclæumque canem, Cressamque pharetram.
 Non secus ac patris acer Romanus in armis
 Injuncto sub fœce viam cum carpit, & hosti
 Ante expectatum positus stat in agmine castris.
 At non, qua Scythiæ gentes, Mæotique unda,
 Turbidus & torquentes flavescentes lïter arenas,
 Quaque redit medium Rhodope potestæ sub ascem.

Illic clausa tenent stabulis armenta: neque ulla
 Aut herba campo apparent, aut arbore frondes:
 Sed jacet aggeribus niveis informis, & alto
 Terra gelu læte, septemque adfurgit in ulnis.
 Semper hiems, semper spirantes frigora cauri.
 Tum sol pallentes haud umquam discit umbras:
 Nec cum invehas equis altum parit æthera: nec cum
 Præcipientem Oceani tubro lavis æquore currum.
 Concreverunt subitæ currenti in flumine crulle,
 Undaque jam tergo ferratos sustinet orbes,
 Puppibus illa prius parolis, nunc hospita plaustris.
 Etæque diffiliunt vulgo, vesesque rigescunt
 Indute, & cruduntque securibus humida vina,
 Et totæ solidam in glaciem vertere lacunæ,
 Striæque impexis induruit horrida barbis.
 Interea toto non secius ære ningit.
 Intereunt pecudes, stant circumfusa pruinis
 Corpora magno boum: confertoque agmine cervi
 Torpent mole nova, & summis vis cornibus frangit.
 Hos non immissis canibus, non castibus allis
 Puniceæve agitant pavidos formidant pinæ:
 Sed frustra oppositum trudentes pectore montem
 Cominus obruncant ferro, graviterque rudentes
 Cædunt, & magno læti clamore reportant.
 Ipsi in desolatis ipecubus secuta sub alta
 Oria agunt terra, congestaque robora, totaque
 Advolvere fœcis ulmos, ignique dedere.
 Hic noctem ludo ducunt, & pocula læti
 Fermento atque acidis imitantur vite fœbis.
 Talis Hyperboreo septem subjecta trioni
 Gens æstiva virum Rhipho tundit euro,
 Et pecudum fulvis velatur corpora fœtis.
 Si tibi lancianum curæ; primam aspera silva,
 Lupque tribulique abint: fuge pabula læta,
 Continuoque greges villis lege mollibus albos.
 Illam autem, quamvis aries sit candidus ipse,
 Nigra subest udo tantum cui lingua palato
 Rejice, ne maculis insuscet vellera pallis
 Nalcentum: plenoque alium circumspice campo.
 Mœre sic niveo lanæ, si credere dignum est,
 Pæn Deus Arcadiæ captam te, Luna, fœsellit,
 In nemora alta vocas: nec tu aspernata vocantem.
 At cui lactis amor, cythium, lotosque frequentes
 Ipse manu, salsaque ferat præsepibus herbæ.
 Hinc & amant fluvios magis, & magis olera tendant,
 Et salis occultum referunt in lacte saporem.
 Multi jam excretos prohibent a matribus hædos,
 Primaque serratis præhigunt ora capistris.
 Quod surgente die muliere, horisque diurnis,
 Nocte premunt: quod jam tenebris, & sole cadente,
 Sub lucem exportant calæthis adit oppida pastor:
 Aut parco sale coniungunt, hæmiæque reponunt.
 Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed una
 Velocis Spartæ carulos, acremque Molodum
 Pisce sero pingui. numquam custodibus illis
 Nocturnum stabulis furem, incursumque luporum,
 Aut impacatos a tergo horrebis Iberos.
 Sepe etiam cursu timidus agitatibus onagros,
 Et canibus leporem, canibus venabere damas.
 Sepe volutabris pullo silvestribus apros
 Latratu turbabis agens, montesque per altos
 Ingentem clamore premes ad retia cervum.
 Dilce & odoratam stabulis accendere cedram,
 Galbanæque agitare graves nidore chelydros.
 Sepe sub immosis præsepibus aut mala tacla
 Vipera delituit, calumne exterrita sagit:

Aut

Aut testis affluens coluber succedere & umbrae,
 Pessis acerba boam, pectorique adspargere virus,
 Fovir humum. cape laxa manu, capis robora, pastor,
 Tollentemque minas & libilla colla rumentem
 Deice. jamque fuga rimidum caput abdidit alte,
 Cum mediis nexis, extremæque agnina caude
 Solvuntur, tardosque rrahit sinus ultimos orbes.
 Est etiam ille malus Calabris in saltibus aoguis,
 Squamea convolvens sublatos pectore terga,
 Atque notis longam maculosus grandibus alvum:
 Qui, dum amnes ulli rursusque fontibus, & dum
 Vere madent udo terra, ac pluvialibus austris,
 Stagna colit, ripisque habitans, hic piscibus attam
 Improbus ingluviem tanisque loquacibus explet.
 Postquam exusta palus, terreque ardore dchisunt,
 Exsistit in siccum, & flammantia lumina turquens
 Sedit agris, asperque siti arque exterius æstu.
 Ne mihi tum molles sub dio carperet somnos,
 Neu dorso nemoris libet jacuisse per herbas:
 Cum possitis novus exuviis nitidulus juvenis
 Volvitur, aut caulos testis aut ova relinquens,
 Arduus ad solem & linguis nixit ore tritulis.
 Murborum quoque te causas & signa docebo.
 Turpis oves reut scabies, ubi frigidus imber
 Alnus ad vivum perdidit, & borrida cano
 Brama gelu: vel cum tonis illotus adhæsit
 Sudor, & bisulci secerunt corpora vepres.
 Dulcibus icitico fluvii pecus omne magistri
 Perfundunt, udique aries in gurgite villis
 Meriatur, missisque secundo defluit amnis:
 Aut tonsom trituli coarctant corpus amura,
 Et spumas miscuit argenti, vivaque solata,
 Ideæque pices, & pinguis ungula ceras,
 Scillamque, elleboroque graves, nigrumque bitumen.
 Non rament illa magis præfons laborum est,
 Quam si quis ferro potuit recindere summum
 Ulceris os. altius vitium, vivitque tegeudo:
 Dom medicas adhibere manus ad vulnera pastor
 Aborget, aut meliora deos sedit omina poentes.
 Quin etiam illa dolor balantum lapsus ad ossa
 Cum furit, atque artus dæpascitur arida febris,
 Profuit incensos æstus avertere, & inter
 Ima ferire pedis salientem sanguine venam:
 Bisulce quo more sulent, acerque Gelonus,
 Cum fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarum,
 Et lac concretum cum sanguine potat equino.
 Quam præcui aut nulli succedere sæpius umbrae
 Videris, aut summas carpentem ignavius verbas,
 Extremamque sequi, aut medio procumbere campo
 Pascentem, & feræ solam decedere nocti:
 Continuo culpam ferro compelle, prius quam
 Dira per incautum serpent contagia vulgus.
 Non tam creber agens biemem ruit æquore turbo,
 Quam multæ pecudum pestes. nec singula morbi
 Corpora corripui: sed tota æstiva repente,
 Spemque gregemque simul, cunctamque ab origine gen-
 Tum sciat aeris Alpes, & Norica si quis (tem.
 Castella in tumulis, & lapidis arva Timavi,
 Nunc quoque post tanto videt desertæque regna
 Pastorum & longe salus lateque vacantes.
 Hic quondam morbo cæli miseranda coorta est
 Tempestas, toroque autumni incanduit æstu,
 Et genus omne neci percutiunt dedit, omne terarum;
 Corripuitque lacus: infecti pabula rabo.
 Nec via mortis erat simplex: sed ubi ignea venis
 Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus,

Rursus abundabat fluidus liquor: omniaque in se
 Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.
 Serpe in bunore deum medio stans bustia ad aram,
 Lanea dum nivea circumdatur insula vitta,
 Inter cunctantes cecidit moribunda micistis.
 Aur si quam ferro mactaverat anse sacerdos,
 Inde neque impositis ardeat altaris fides;
 Nec responsa potest coofultus reddere vates:
 Ac vix suppositi tinguntur sanguine cuitri,
 Sommaque jejuna sanie infuscular arena.
 Hinc lætis vituli vulgo moriuntur in herbis,
 Et dulces animas plena ad præsepia reddunt.
 Hinc canibus blandis rabies venit, & quatit ægros
 Tassus anela sues, ac faucibus angit oves.
 Labitur iofolix, fistulorum atque immemor herbe,
 Victor equus, fustisque avertitur, & pede terram
 Crebra ferit: demisse aures: incertus ibidem
 Sudor, & ille quidam moriturus frigidus: aret
 Pellis, & ad tactum trahant dura resilit.
 Hæc ante exitium primis dant signa diebus.
 Sin in processu caput crudescere murbus,
 Tum vero ardentes oculi atque attractus ab alto
 Spiritus, interdum ætenuque gravis, imaque longo
 Illa singultu tendunt: et i naribus ater
 Sanguis, & obfessas fauces premit aspera lingua.
 Profuit intorto latrices infundere cotu
 Lenox: ea visa salus marioribus una.
 Mox erat hoc ipsum exitu, fursisque refecti
 Ardeant, ipsique suos, jam morte sub ægra,
 (Di meliora piis, erroremque hostibus illam!)
 Dificilis nudis laniabant dentibus artus.
 Ecce autem duro fumatus fuit vomere taurus
 Concidit, & mixtum spumis vomit ore croorem,
 Extremoque ciet gemitus. et tristis arator,
 Mærotem abjiciens fraterna morte juvenum:
 Atque opere in medio defixa relinquit aratra.
 Non umbræ altorum nemorum, non mollia possunt
 Prata movere animom, non qui per faxa volutus
 Purior electro campum perit amos: at ima
 Solvuntur latera, atque oculos flupor urget inertes,
 Ad terramque fluit depresso pondere cervix.
 Quid labor, aut beneficia juvant? quid vomere terras
 Inverisse graves? atqui non Mallica Bacchi
 Munera, non illis apule uocere postole:
 Frondibus & victu pascentur simplicis herbe.
 Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursa
 Flumina, nec somnos abruptum cura salubres.
 Tempore non alio dicant regionibus illis
 Quæritas ad facta boves Juonnis, & uris
 Imparibus ductos alta ad donaria cortus.
 Ergo ægre rasiltri terram rimantur, & ipsi
 Unguibus infodituri fruges, montelque per altos
 Conteote cervice trahunt floridentia plaustra.
 Nuu lupus insidias explorat ovilia circum,
 Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum
 Cura dumar: rimidi damæ cervique sagaces
 Nunc ioterque canes & circum tella vagantur.
 Jam maris immensis prolem, & genus omne narrantum
 Litore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
 Proluit: iofolizæ fugiunt in flumina phocæ.
 Interit & curvis frustra defensus larebis
 Vipera, & attoniti squamis adfastioribus hydri.
 Ipsi est aer avibus non æquus, & ille
 Percipites alta vitam sub nube reliquunt.
 Præterea jam nec mutari pabula refert,
 Quæritæque nocent artes: cessare magistri

Phillyrides Chiron Amythaoniusque Melampus;
 Sevir, & in lucem Stygiis emissis tenebris
 Pallida Tiphoea morbos agit ante metumque;
 Inque dies avidum furores caput altius erit.
 Balata pecorum & crebris mugitibus amos,
 Arentisque sonant ripe, collesque lupini.
 Jamque catervatim dat strageti, atque aggerat ipsi
 In stabulis turpi dilapsa cadavera tabo:
 Donec humo tegere, ac foveis abscondere discunt.
 Nam neque erat corvis ufus: nec viscera quicquam
 Aut undis abolere potest, aut vincere flamma:
 Nec tondere quidem morbo illuvieque peresa
 Vellera, nec telas possunt attingere putres.
 Verum etiam invisos si quis teutarat amictus;
 Ardentes papulæ, atque immundus oleuria sudor
 Membra læquebatur. nec longo deinde motanti
 Tempore contractos artus facer ignis edebat.

GEORGICON LIBER IV.

P Rotinus aëri mellis cœlestia dona
 Exequar. hanc etiam, Mæcenas, aspicè partem.
 Admiranda tibi levium spectacula rerum,
 Magnanimoque duces, totiusque ordine gentis
 Mores, & studia, & populos, & prælia dicam.
 In tenui labor: at tenuis non gloria; si quem
 Numina læva sinunt, auditque vocatus Apollo.
 Principio sedes apibus statioque petendæ,
 Quo neque sit ventis aditus, (nam pabula ventu
 Ferre domum prohibent) neque oves hædicque petulci
 Floribus insulent, aut errans bucula campo
 Decutiat torem, & surgentes aterat herbas.
 Abstinè & pichi inæqualia terga lacerti
 Pinguibus a stabulis, meropieque, alisque volucres;
 Et manibus Proce pectus signata cruentis.
 Omnia nam late vastant, ipsique volantes
 Ore ferunt dulcem uisid immitibus escam.
 At liquidi fontes & stagna virentia multo
 Adunt, & tenuis fugiens per gramina rivus,
 Palmaque vestibulum aut ingens oleaster inumbret.
 Ut, cum prima uovi ducent eaamina reges
 Vere suo, ludetque favis emissis juvenius,
 Vicina invitet decedere ripa calori;
 Obviaque hospitibus teneat frondentibus arbos.
 In medium, seu stabit iners, seu profluat humor,
 Transversas salices, & grandia conjicte saxa:
 Postibus ut crebris possint consistere, & alas
 Pandere ad ælium solem, si forte morantes
 Sparserit, aut præcepit Nepesino immerferit Eurus.
 Hæc circum calix virides, & oleuta late
 Serpylla, & graviter spirantis copia thymbræ
 Floreat, irrigumque bibant violaria fontem.
 Ipsa autem, flos corricibus tibi futa cavatis,
 Seu lento fuerint alvearia vimine tecti,
 Angustus habeant aditus. nam frigore mella
 Cogit hiems, eademque calor liquefacta remittit.
 Utraque vis apibus pariter metuenda: neque illæ
 Nequidquam to telis certatim tenuia cera
 Spiramenta linunt, fœcoque & floribus oras
 Explent, collectamque hæc ipsa ad munera gluten,
 Et vilco & Phrygiæ fervant pice lentius lœx.
 Sæpe etiam effusus (si vera est fama) latebris
 Sub terra fovere larem, penitalque reperit
 Pumicibusque cavis, cæleque arboris antro.

To tamen & levi rimosa cubilla limo
 Unge fovens circum, & raras superjiciæ frondes.
 Neu propius telis taxum sine, neve rubeotes
 Ure loco canctos, alæ neu crede pulchri:
 Aut ubi odor coni gravis, aut ubi concava pulsæ
 Saxa sonant, vocisque officina resulat imago.
 Quod superest, ubi pulsam hiemem fol aureus egit
 Sub terras, cœlumque æliæ luce reclusit;
 Illæ continuo salus, silvasque peragant.
 Purpureosque merunt flores, & flumina libant
 Summa leves. hinc nescio qua dulcedine lætæ
 Progeniem nidolque fovent: hinc aræ recentes
 Excudant ceras, & mella tenacia figant.
 Hinc ubi jam emissum caveis ad sidera celi
 Nare per zilatem liquidam suspexeris agmeo,
 Obscuramque trahi vento mirabere nubem;
 Contemplator: aquas dulces, & frondes semper
 Tecta petunt. huc tu iussu asperge vapores,
 Trita meliphylla, & cerinthæ ignobile gramen;
 Tinnitumque cis, & matris quæ cymbala circum.
 Ipsæ consident medicatis sedibus: ipsæ
 Intima more suo sese in cunabula condent.
 Sin autem ad pugnam excitent; (nam sæpe duobus
 Regibus incessit magno discordia mori)
 Continuoque animos vulgi & trepidantia bello
 Corda licet longe præficeret; namque morantes
 Martius ille æris rauci canor increpat, & vox
 Auditur fractos sonitus imitata tubarum.
 Tum trepidæ inter se coeunt, penitusque coruscant,
 Spiculaque excacunt rostris, apertaque lacertos;
 Et circa Regem, atque ipsa ad prætoris densæ
 Milcentur, magnitque vocant clamoribus hostem.
 Ergo, ubi ver nactæ sudum campolque parentes,
 Erumpunt portis, concurrunt; æthere in alto
 Fit sonitus, magnum mistæ glomerantur in orbem;
 Præcipitesque cadunt. non densior aere grando,
 Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
 Ipsi per medias acies, insignibus alis,
 Ingentes animos angustio in pectore versant.
 Uique adeo obnixi non cedere, dum gravis aut hos,
 Aut hos versa fuga victor daret terga subegit.
 Hic motus animorum, atque hæc certamina tanta
 Pulveris exigui jactu compressa quiescent.
 Verum ubi doctores acie revocaveris ambo;
 Deterior qui visus, eum, ne prodigus oblit,
 Dedit neci: melior vacua sine regnet in aula.
 Alter erit maculis auro squaleantibus ardens:
 (Nam duo sunt genera) hic melior, insignis & ore,
 Et rutilis elarus squamis: ille horridus aler
 Dedit, latamque trahens inglorius alvum.
 Ut binæ Regum facies, ita corpora plebis.
 Namque alie torpes horrent: ex pulvere ab alto
 Cum venit, & sicco terram spuit ore viator
 Aridus: elacent alie, & fulgore coruscant
 Ardeutes auro, & paribus lita corpora guttis.
 Hæc porior soboles. hinc cæli tempore certo
 Dulcia mella premes: nec tantum dulcia, quantum
 Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.
 At cum incerta volant, cœloque examina ludunt,
 Contemnantque favos, & frigida telia relinquunt;
 Instabiles animos ludo prohibebis inani.
 Nec magnus prohibere labor. tu Regibus alas
 Eripe. non illis quicquam cunctantibus altum
 Ire iter, aut castris audebit vellere signa.
 Inventent croceis balantes floribus horri,
 Et cullos furum atque avium cum falce saligna
 Hælespon-

Hellepontiaci fervet tutela Priapi.
 Ipsæ thymum pinguisq; ferens de montibus altis
 Testa ferat late circum, cui talia curæ:
 Ipsæ labore manum duro terat: ipsæ feraces
 Figat humo plautas, & amicos irriget imbres.
 Atque equidem, extremo ni jam sub fine laborum
 Vela traham, & terris sellinem advertere proam;
 Fortitan &, pingues hortos quæ cura colendi
 Ornaret, canerem, bisferique rosaria Pæli:
 Quoque modo portis gauderent iuryba rivis;
 Et virides apio rixæ, tortusq; per herbam
 Cresceret in ventrem cucumis: nec fera comantem
 Narcissum, aut flexi curvissimæ verna acanthi,
 Pallentisque hederas, & amantes litora myrtos.
 Namque sub OEbalis memini me turribus altis,
 Qua niger humefat flævemia cauta Galeus,
 Corycium vidisse semem: cui pauca relicti
 Jugera ruris erant, nec fertilis illa juvenis,
 Nec pecori opportuna seges, nec commoda Baccho.
 Hic ratam tamen io dumis olas, albaque circum
 Lilia, verbenasque premens, vesicumque papaver,
 Regum æquabat opes amicis; seraque revertens
 Noctè domum dapibus mensas onerabat inemptis.
 Primus vere rosam atque autumnum carpere poma,
 Et cum tristis hiems etiamnum frigore saxa
 Rumperet, & glacie cursum frenaret aquarum,
 Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi,
 Æstatem increpitans seram zephyrosq; morantes.
 Ergo apibus fortis idem atque examine multo
 Primus abundare, & spumantia cogere pressis
 Mella favis: illi tiliæ, atque uberrima pinus:
 Quotque in flore novo pomis se fertilis arbor
 Induerat, totidem autumnum matura tenebat.
 Ille etiam feras io versum distulit ulmos,
 Eduramque pirum, & spinos jam pruna ferentes,
 Jamque ministrantem plazarum porantibus umbras.
 Verum hæc ipse equidem spatius exclusus iniquis
 Prætereo, atque aliis post me memoranda relinquo.
 Nunc age, naturas apibus quas Jupiter ipse
 Addidit, expediám: pro qua mercede, canoros
 Curat sonitus crepitantiaq; æra secutæ,
 Dictæo celi regem pavere sub antro.
 Solæ communes gnatos, confortia testæ
 Urbis habent, magnique agitant sub legibus ævum:
 Et patriam solæ, & certos novere penates:
 Venturæque hiemis memores æstate laborem
 Experiantur, & in medium quæsitæ reponunt.
 Namque aliæ visu invigilant, & fœdere pacto
 Exercentur agris: pars intra septa domorum
 Narcissi lacrymam, & lentum de cortice glutem,
 Prima favis ponunt fundamina. deinde tenaces
 Suspendunt ceras: aliam spem gentis adultos
 Educunt fœtus: aliam purissima mella
 Sripant, & liquido dissilunt neclare cellas.
 Sunt, quibus ad portas cecidit custodia fori:
 Inque vicem speculantur aquas, & nubila celi:
 Aut onera accipiente venientum, aut agmine factò
 Ignavum fucos pecus a præsepibus arcent.
 Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
 Ac veluti, lentis Cyclopes fœminis massis
 Cum properant, alii taurinis sulcibus auras
 Accipiunt redduntque, alii fridentia tingunt
 Æra lacu: gemit impositis incudibus ætæna.
 Illi inter sese magna vi brachia tollunt
 In numerum, versantque tenaci forcipe ferrum.
 Noo aliter, si patra licet componere magnis,

Cecropias innatus apes amor urget habendi,
 Munere quamque suo, grandævus oppida curæ,
 Et manire favos, & dædala fingere testæ.
 At fellæ multa referant se nocte minores,
 Crura thymo plene: pascuntur & arbura passim.
 Et glaucas salices, caliamque, crocumque rubescentem;
 Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyacinthos;
 Omoibus una quies operum, labor omoibus unus.
 Mane rorant portis: oisquam mora. rursus easdem
 Vesper ubi e passu tandem decedere campis
 Admonuit, tum testæ perant, tum corpora curant.
 Fit sonitus, musantque oras & limina curant.
 Post, ubi jam thalamis se composuere, siletur
 In ooclen, fessisq; sopor fuit occupat artus.
 Nec vero a stabulis pluvia impendente recedunt
 Longius, aut credunt celo, adventantibus euris:
 Sed circum tutæ vix moribus orbis aquantur,
 Excursusque breves tentant, & sepe lapillos,
 Ut cymbæ instabiles flustia jactantæ saburræ,
 Tollunt: his sese per inania nubila librant.
 Illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
 Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
 In Venerem solvant, aut fœtus nixibus elunt:
 Verum ipsæ e foliis saxos & suavis herbis
 Ore legunt: ipsæ regem parvoque, Quirites
 Sufficiunt, aulaque, & cætera regna resingunt.
 Sepe etiam duris errando io coribus alas
 Attrivere, altroque animam vul fœce dedere.
 Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.
 Ergo ipsas quamvis anguli terminus ævi
 Excipiat: (neque enim plus septima docuit ætas)
 At genus immortale manet, multoque per annos
 Stat Fortuna domos, & avi numerantur avorum.
 Præterea regem oon hic Ægyptus, & ingens
 Lydia, nec populi Partiborum, aut Medus Hydaspes
 Observant. rege incolumi mens omnibus una est:
 Amisso rupere fidem; costructaque mella
 Diripere ipsæ, & crates solvere favorum.
 Ille operum cultus: illum admirantur, & omnes
 Circumstant fremirè densò, stipantque frequentes;
 Et sæpe attollunt humeris, & corpora bello
 Obiebat, pulchramque petunt per vulnera mortem:
 His quidam signis atque hæc exempla secuti,
 Esse apibus partem divinx mensis, & haustus
 Ætherios dixere. deum namque ire per omnes
 Terrasque, tractusque maris, celumque profundum.
 Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
 Quemque sibi tenes nascentem accersere vitas.
 Scilicet hæc reddi deinde ac resoluta referri
 Omnia: nec morti esse locum, sed viva volare
 Sideris in numerum, atque altro succedere celo.
 Si quando sedem angustam, servatque mella
 Theauris relines: prius basili sparsus aquarum
 Ora fove, fumosque manu pretende sequaces.
 Bis gravidus cogunt fœtus, duo tempora mellis,
 Taygete simul os terris ostendit honestum
 Plexas, & Oceani spretos pede reppulit amnes:
 Aut easdem fidus fugiens obi Pifcis aqosi
 Tristior hibernas celo descendit in undas.
 Illis ira modum supra est, læsæque venenum
 Moribus inspirant, & spūcula cæla relinquant
 Affixæ venis, animalisque in vulnera ponunt.
 Sin duram moreris hiemem, parcesque fururo,
 Contusosque animos, & res miseræ fractas;
 At sustine thymo, cerasque recidere inanes
 Quis dabit? nam sæpe favos ignotus addit

Stellio, & lucifugis congesta cubilia blattis:
 Immunitque sedens aliena ad pabula fucus,
 Aut asper crathro imparibus se immiscuit armis;
 Aut ditum tinea genus, aut iovis Minervæ
 Laxos in foribus suspendit aranea calles.
 Quo magis exhaustæ fuerint, hoc acrimos ommes
 Incumbent generis lapsi facere ruinas,
 Conplebuntque foros, & sinitibus botrea teneant.
 Si vero (quoniai cæcis apibus quoque nostros
 Vita tulit) tristi languebat corpora morbo,
 Quod jam non dubis poteris cognoscere signis;
 Continuum est ægris alius color: horrida vultum
 Deformat macies: tum corpora luce carentum
 Exportant rectis, & tristia funera ducunt:
 Aut ille pedibus connexæ ad limina pendens,
 Aut intus clausus cunctantur in ædibus omnes,
 Ignaveque fame & contracto frigore pigre.
 Tum innus auditur gravior, trachione susurrat:
 Frigidus ut quondam silvis immurmuraret auster:
 Ut mare sollicitum stidit influentibus ondis;
 Æstuat ut clausis rapidus fornacibus ignis.
 Hæc jam galbanos luadebo incendere odores,
 Mellaque arundinis inferre canalibus, olro
 Hortentem, & testas ad pabula nota vocantem.
 Proderit & rufum gailæ admiscere saporem,
 Arantique rotas, aut igni pinguis multo
 Destrata, vel phytia pallios de vite racemos,
 Cecropiumque thymum, & grave olentia crotæura.
 Est etiam Bos in pratis, cui nomen amello
 Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba.
 Naruque uno ingentem tollit de cespite silvam,
 Ausus ipse: sed in foliis, quæ plurima circum
 Fuondunt, violæ subleat purpura nigra.
 Sæpe deum nexis ornata torquibus aræ.
 Alper in ore fapor, tonsis in vallibus illum
 Palliores, & curva legunt prope flumina Mella,
 Hujus odorato radices incoque Baccho,
 Pabulaque in foribus plenis appone canistris.
 Sed si quem proles subita delectet omnis,
 Nec, genus unde ovæ stirpis revocetur, habebit;
 Tempus & Arcadii memoranda inventa magistri
 Pandere, quoque modo cæcis jam sæpe juvenocis
 Infingentur apes tulerit croci, alius omnem
 Expediam prima reprensus ab origine famam.
 Nam qua Pellæi geus fortunata Canopi
 Accolit effluviis flagrantem flumine Nilum,
 Et circum pictis vehitur sua rura felici;
 Quaque pharetræ vicinia Perididis urget,
 Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena,
 Et diversa ruens septem discurret in ora
 Ufus coloratis amnis dæxeris ab Indis:
 Omnis in hac certam regio jacit arte salutem.
 Exiguus primum, atque ipsos coarctatus ad usus
 Eligitor locus, hunc argutisque imbrice tecti
 Parietibusque premunt ædificis, & quatuor addunt
 Quatuor a ventis obliqua luce fecundas.
 Tum vitulus, hima curvans iam cornua frore,
 Quæritur: huic gemine nates, & spiritus oris
 Milita relucantibus nobilitur, plagiisque perempti
 Tenua per integram solvantur viscera pellem.
 Sic postquam in clausis linquunt, & ranae cæcis
 Subjiciunt fragmenta, thymum, casiaque recentes.
 Hoc geritor, ætheris primum impellentibus undas,
 Ante novis tubant quatuor prata columbas, ante
 Garrula quam tignis nidum suspendat hirundo.
 Interea teneris impectatis in ossibus humor

Æstuat, & visenda modis animalia miris,
 Trunca pedum primo, mox & stridentia pennis
 Miscentur, tenuemque magis magis æra carpunt:
 Donec, ut æstivis efflos nobilibus imber,
 Erupere, aut ut, nervo pulsante, sagitte,
 Prima leves ineant si quando prelia Parthi.
 Quis deus hanc, Musæ, quis nobis extulit artem?
 Uode nova ingressus huiusmodi experientia cepit?
 Pastor Aristæus fugiens Pœcia Tempus,
 Amittit (ut fama) apibus morboque famesque,
 Tristis ad extremi lacrimæ caput addidit annis,
 Multa querens, atque hac adfatus voce parentem:
 Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis hujus
 Ima tenes, quid me præclara stirpe deorum,
 (Si modo, quem perhibes, patet est Thymbræus Apollo)
 Invisum satis genuisti? aut quo tibi nostri
 Pulsus amor? quid me cælum sperare jobebat?
 En etiam hunc ipsum vitæ mortalibus honorem,
 Quem mihi vix frugum & pecudum custodia solet
 Omnia tentari exuderat, te matre reliquo.
 Quin age, & ipsa manu felices erue silvas:
 Fet strobili inimicum ignem, atque interfice menses:
 Ure fara, & validam in vires molire bipennem;
 Tanta mex si te ceperunt radia laudis.
 At mater locutum thalamo sub fluminis aldi
 Sensit. eam circum Milesia velleri Nymphæ
 Carpebant, hyali saturo fucata colore:
 Drymoeque, Xanthoque, Ligeaque, Phyllidoceque,
 Cæstæque effusæ nitidum per candida colla:
 Nefee, Spioque, Thaliæque, Cycmodoceque,
 Cydippeque, & flava Lynceis; altera virgin,
 Alleta tum primos Lucinæ experta labores;
 Clioque & Berœ soror, Oceanides ambo,
 Ambo auro, pictis incinctæ pellibus ambo;
 Atque Ephyræ, atque Opis, & Asia Dæriope;
 Et tandem positæ velox Aréthusa sagittis.
 Inter quas curam Clymene orrabat inanem
 Vulcani, Martisque dolos, & dulcia farta:
 Aquæ Chan demos divum numerabat amores.
 Carmine quo captez, dum fufis mollia pennis
 Devolvunt, iterum maternas implent antres
 Læstus Aristæi, vitreisque sedilibus omnes
 Ohstupere; sed ante alias Aréthusa socores
 Prospiciens, summa flavem caput extulit unda.
 Et protul: O gemitu non frustra exterrita tanto,
 Cyrene soror; ipse tibi tua maxima cura
 Tristis Aristæus Penei genitoris ad undam
 Stat lacrimans, & te crudelem nomine dicit.
 Huic percocta nova mentem formidine late
 Flumina, qua juvenis gressus inferret, at illum
 Curvata in montis faciem circumflectit onda,
 Acceptique sino vasso, misitque sub amnem.
 Jamque domum mirans genetricis, & humida regna,
 Spelancisque lacus clausos, lucosque sonantes,
 Ibat, & ingenti motu suspensus aquarum
 Omnia sua magna labeantia flumina terra
 Spectabat diversis locis, Phasimque, Lycemque,
 Et caput, unde altus primum se erantip Enipeus,
 Unde pater Tiberius, & unde Aniena fluenta,
 Saxosumque sonans Hypanis, Myfisque Caicus,
 Et gemina auratus taurino cornua vultu
 Eridanus: quo non alius per pinguis cœcis
 In mare purpureum violentior effluit amnis.
 Postquam est in thalami pendente pumice tecta

Perventum, & gnati fletus cognovit inanes
 Cyrene; manibus liquidos dant ordine fontes
 Germanæ, tonsisque ferunt mantelia villis.
 Pars epulis onerat mensas, & plena reponunt
 Pocula. Panchas adolescentis ignibus aræ.
 Et mater, Cape Mizoni carcebia Bacchi:
 Oceano libernus, ait, simul ipsa precatur
 Oceanumque patrem terum Nymphasque furores,
 Centum quæ silvas, centum quæ flumina servant.
 Ter liquido ardentem perfudit neclæ Vestiam:
 Ter flamma ad summum recti subieci relictæ.
 Omne quo firmans animum, sic incipit ipsa:
 Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
 Czruleus Proteus: magnam qui piscibus æquet
 Et junclo bipedum curru metitur equorum.
 Hic nunc Ematibz portus patriamque revisit
 Pallene. hunc & Nymphæ venerantur, & ipse
 Grandævus Nereus. movit namque omnia vates,
 Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.
 Quippe ita Nepruno visum est: immania cuius
 Armenta, & torpes pascit sub gurgite phocas.
 Hic tibi, nate, prius vincis capitiundus, ut omnem
 Expediat morbi causam, evenitque secundem.
 Nam sine vi non ulla dabit præcepta, neque illum
 Orando flectes: vim duram & vincula capto
 Tende. doli circum hæc demum frangantur inanes.
 Ipsa ego te, medius cum sol accenderit æther,
 Cum sitiant herbe, & pecori jam gravior umbra est,
 In secreta senis docam, quo fessus ab audis
 Se recipit, facile ut somno aggrediare jacentem.
 Verum ubi correptum manibus vinclicque tenebris;
 Tum variæ eludent species atque ora ferarum.
 Fiet enim subitis his horridus, atque tigris,
 Squamulosque draco, & sulva cervæ leona:
 Aut aciem flammæ fontium dabit, atque ita vinctis
 Ecidit, aut in aquas tenues dilapsus abiit.
 Sed quanto ille magis formas se vertet in omnes,
 Tanto, gnate, magis contende tenacia vincula:
 Donec talis erit mutato corpore, qualem
 Videris, incepto tegeret cum lumina summo.
 Hæc ait, & liquidum ambrosiæ diffundit odorem:
 Quo totum nati corpus perduxit, at illi
 Dulcis compositis spiravit crinibus aura,
 Atque habilis membris venit vigor, est specus ingens
 Exeßi latere in montis, quo plurima vento
 Cogitur, inque sinus scindit sese unda reductos;
 Deprensus olim statio tutissima nautis.
 Intrus se vasti Proteus avergit obice saxi.
 Hic juvenem in latebris avergit a lumine Nympha
 Collocat: ipsa procul nebulis obscura relictæ.
 Jam rapidus torrens sitientes Sirius Indos
 Ardebat; cælo & medium sol igneus orbem
 Hauserat. arebant herbe, & cava flumina siccis
 Fancibus ad limum radii tepesfacta coquebant:
 Cum Proteus confecta petens & fluctibus antra
 Ibat. eum vasti circum gens humida ponti
 Eantans rorem late dispersæ amaram.
 Sternum se somno diversæ in litore phocæ.
 Ipse, velut stabuli cultos in montibus nili,
 Vesper ubi & pastu virulos ad tecta reducit,
 Auditisque lupos acunt balatibus agni,
 Confidit scopulo medius, numerumque recenset:
 Cujus Aristichæ quoniam est oblata facultas;
 Vix delecta senem passus componere membra,
 Cum clamore ruit magno, manicipiæ jacentem
 Occupat. ille suæ contra non immemor artis,

Omnia transformat sese in miracula rerum,
 Ignemque, horribilemque seram, fluviumque liquentem
 Verum, ubi nulla fugam reperit pellacia, victus
 In sese redit, atque hominibus tandem ore locutus:
 Nam quis te, juvenem confidentissime, nostras
 Jusset adire domos? quidve hinc petis? inquit, at illes
 Scis, Proteu, scis ipse: neque est te fallere ciquam.
 Sui tu define velle, deum præcepta secuti
 Venimus hinc lapsis questum oracula rebus.
 Tantum effatus, ad hæc vates vi denique multa
 Ardentes oculos turores limine laqueo,
 Et graviter frendens, sic satis nra resolvit:
 Non te nullius eacerent numinis ira.
 Magna luis commissa: tibi has miserabilis Orpheus
 Haud quaquam ob meritum pœnas, ni fata resistent,
 Sufficit; & rapta graviter pro conjuge sevit.
 Illa quidem, dum te fugeret per flumina præceptis,
 Immanem auro pedes hydrum moritura puella
 Servantem ripas alio non vidit in herba.
 At chorus æqualis Dryadum clamore supremos
 Impletur montes. ferunt Rhodopeæ arces,
 Atque Pangæa, & Rhesi Mavoria tellus,
 Atque Getæ, atque Hebrus, & Aethia Orithyia.
 Ipse cava solans agrum tessidum amarem,
 Te, dulcis conjux, te solo in litore secum,
 Te veniente diti, te decedente Canebat,
 Ternarias etiam fauces, alta ostia Danubii,
 Et caligantem nigra formidine locum
 Ingressus, Manesque adit, regemque tremendum,
 Nectiaque humanis precibus manifestare corda.
 At cantu commotæ Eræbi de sedibus itis
 Umbre ibant tenues, simulacraque luce carentum:
 Quam multa in foliis avium se millia condunt,
 Vesper ubi, aut hibernus agit de montibus imber:
 Matres, atque viri, defunctæque corpora vira
 Magnanimum heroum, pueri, innuptæque poellæ,
 Impositique rogis juvenes ante ora parentum,
 Quos circum limus niger, & deformis arundo
 Coccyi, tardaque palus inamabilis undæ
 Alligat, & novies Styia interfusa coercent.
 Quin ipsæ stupuere domos, atque intima Lethi
 Tartara, cæruleosque implentibus angues
 Eumenides, renuente inhiant. & terberis nra.
 Atque Ixionis vento roris collatis orbis.
 Jamque pedem referens casus evaserat omnes,
 Rediditque Eurydice speras veniebat ad auras,
 Pone sequens; namque hanc dederat Proserpina legem:
 Cum subita incautum dementia cepit amantem,
 Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere Manes.
 Restitit, Eurydicenque suam jam luce sub ipsa
 Immemor, heu! victicæ animi respexit. ibi omnis
 Effusus labor, atque immitis rupta tyranni
 Fœdera, etque fragor flagnis auditus Averni.
 Illa, Quis & me, inquit, miseram, & te perdidit, Orpheu?
 Quis tantus furor? en iterum crudelia retro
 Fata vocant, conditque natantia limina somnus.
 Jamque vale. feror ingenti circumdata nocte,
 Invaliditate tibi tendens, heu non tua, palmas.
 Dixit, & ex oculis subit, cæcæ fumus in auras
 Commixtus tenues, fugit diversa: neque illum,
 Premstantem nequidquam umbras, & multa valentem
 Dicere præterea, vidit: nec ponitor Orci
 Amplius objectam passus transire paludem.
 Quid faceret? quo se rapta bis conjuge ferret?
 Quo fletu Manes, qua numina voce moveret?
 Illa quidem Stygia nabat jam frigida cymba.

Septem illam toros perhibent ac ordine menses
 Rupe sub acta, deserti ad Strymonis undam
 Flevisse, & gelidis hæc evoluisse sub antris,
 Mulcentem tigris, & agentem carmine quercos.
 Qualis populea matrens Philomela sub umbra
 Amissos queritur satus, quos durus arator
 Observans nido implumes detrahit: at illa
 Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
 Integrat, & mæstis late loca goethibus implet.
 Nulla Venus, non ulli animam flexere Hymenæi.
 Solus Hyperboreas glacies, Tanaimque nivalem,
 Arvaque Rhiphas namquam vidoata pruinis
 Lustrabat, raptam Eurydicen atque irrita Ditis
 Dona querens. spectat Ciconum quo munere matres,
 Inter sacra deum, nocturnique orgia Bacchi,
 Discreptum latos juvenem sperare per agros.
 Tum quoque marmorea caput a cervice revulsam,
 Gorgite cum medio portans Oeagrius Hebrus
 Volvenet, Eurydicen vox ipsa & frigida lingua,
 Ah miseram Eurydicen, anima fugiente vocabat:
 Eurydicen toto referebat flumine ripæ.
 Hæc Proteus, & se jactu dedit æquor in altum.
 Quaque dedit, spumantem undam sub vertice torfit.
 At non Cyrene: namque ultro affata timentem:
 Nate, licet tristes animo deponere coras.
 Hæc omnis morbi causa: hinc miserabile Nymphæ,
 Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
 Exiriom misere apibus: tu munera supplex
 Tende perens pacem, & faciles venerare Napæas.
 Namque dabant veniam votis, itaque remittent.

Sed, modus orandi qui sit, prius ordine dicam.
 Quatuor eximios præstant corpore tauros,
 Qui tibi nunc viridis depalcunt summa Lycæi,
 Delige, & iotacta totidem cervicæ juvencas.
 Quatuor his aras alta ad delubra dearam
 Constitue, & sacrum jugulitis demitte cruorem:
 Corporaque ipsa boum fronsolo desere luco.
 Post, ubi nona suos Aurora ostenderit ortus,
 Inferias Orphei Lethæa papavera mittes,
 Placatam Eurydicen vitula venetabere cæsa.
 Ex nigram mæstabis ovem, lucumque revives.
 Haud mora: continuo matris præcepta facessit:
 Ad delubra venit: monstratas excitat aras:
 Quatuor eximios præstant corpore tauros
 Ducit, & intacta totidem cervicæ juvencas.
 Post, ubi nona suos Aurora indaxerat ortus,
 Inferias Orphei mittit, lucumque revivis.
 Hic vero subitum ac dictu mirabile monstrum
 Aspiciunt, liquefacta boum per viscera toto
 Stridere apes utero, & ruptis effervere collis:
 Immensasque trabi nubes: jamque arbore summa
 Confluere, & lentis uvam demittere ramis.
 Hæc super arvorum culta pecorumque canebam,
 Et super arboribus: Cæsar dum magnus ad altum
 Fulminat Euphraten bello, victorque volentes
 Per populos dat jura, viamque affestat Olympo.
 Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
 Parthenope, studii florentem ignobilis oci:
 Carmina qui lusi pastorum, audaxque juvenata,
 Tityre, te parulæ cecini sub tegmine fagi.

ÆNEIDOS

LIBER PRIMUS.

Rma, virumque cauo, Trojæ qui pri-
 mus ab oris

Italiam fato profugus Lavinæque venit
 Littora. multum ille & terris jacta-
 tus & alto

Vi superum, sævæ memoræ Junonis
 ob iram:

Multa quoque & bello passus, dum conderet urbem,
 Inferretque deos Latio, genos unde Latinum,
 Albanique patres, atque altæ mœnia Romæ.
 Mûs, mihi causas memora, quo nomine laso,
 Quidve dolens regina deum, tot volvere casus
 Insignem pietatis virum, tot adire labores
 Impulerit. tantæ animis cælestibus iræ?
 Urbis antiqua fuit (Tyrii tenuere coloni)
 Carthago, Italiam contra Tiberinæque longe
 Ostia, dives opum, studiisque æperrima belli:
 Quam Jono fertur terris magis omnibus onam
 Pusthabita coluisse Samo. hic illius arma,
 Hic currus fuit: hoc regnum dea gentibus esse,
 Si qua fata sinant, jam tum tenditque fovetque.
 Progeniem sed enim Trojano a sanguine duci
 Audierat, Tyrias omni quæ verteret arces.
 Hinc populum late Regem, belloque superbum,
 Venturum excidio Libyæ: sic volvere Parcas.
 Id metuens, veterisque memor Saturnia belli,

Prima quod ad Trojam pro charis gesserat Argis.
 Necdum etiam causæ irarum sævique dolores
 Exciderant animo: mauet alta mente repositam
 Judicium Paridis, spretæque injuria formæ;
 Ex genus invisum, & rapti Ganymedis honores.
 His accensa super, jactatos æquore toto
 Troas, reliquias Danaam atque immitis Achilli,
 Arcebat longe Latio: multoque per annos
 Errabant æstis fatis maria omnia circum.
 Tantæ molis erat Romanam condere gentem.
 Vix e conspectu Siculæ telluris in altum
 Vela dabant læti, & spumas falis ære rubant;
 Cum Juno, æternam servans sub pectore vulnus,
 Hæc secum: Mene incepto desistere victam,
 Nec posse Italia Teucrorum avertere regem?
 Quippe vetor fatis. Pallasine exarare classem
 Argivum, atque ipsos poruit subnèrgere ponto,
 Unius ob noxam & furias Atreia Oilei?
 Ipsa, Jovis rapidam jaculata & nubibus ignem,
 Disjecitque rates, evertitque æquora ventis.
 Illum exspirantem transfixo pectore flammæ
 Turbine cotripuit, scopuloque infixit acro.
 At ego, quæ Divum incedo Regina, Jovisque
 Et soror & conjux, onæ cam gente tot annos
 Bella gero, & quiquam nomen Junonis adoret
 Præterea, aut supplex aris imponat honorem?

Talia

Talia flammato secum Dea corde volutans,
 Nimborum io patriam, loca fœta furentibus Austis,
 Æoliam venit. hic vasto Rex Æolus antro
 Luctantes ventos tempestatesque sonoras
 Imperio premit, ac vinculis & carcere fixat.
 Illi indignantes magno cum murmure montis
 Circum claustra fremunt: celsa sedet Æolus arce
 Sceptra tenens, mollisque animos, & temperat iras.
 Ni facias, maria ac terras calumque profundum
 Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras.
 Sed pater Omnipotens speluncis abdedit atris,
 Hoc metuens: molestem & mootes insuper altos
 Imposuit, Regemque dedit, qui fœdere certo
 Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas.
 Ad quem tum Juno supplex his vocibus usa est:
 Æole, (namque tibi Divum patet auge hominum Rex
 Et mulcere dedit fluctus & tollere vento)
 Gens inimica mihi Tyrrhæonum navigat æquor,
 Ilium in Italiam portans, victisque penates:
 Incute vim ventis, sobmersasque obre puppes;
 Aut age diversas & disijce corpora ponto.
 Sunt mihi his septem præstanti corpore Nymphæ:
 Quarum, quæ forma pulcherrima, Dejopeam
 Cannubio jungam stabili, propriamque dicabo:
 Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
 Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.
 Æolus hæc contra: Tuus, o Regina, quid optes,
 Explorare labor: mihi iussa capessere fas est.
 Tu mihi, quodcumque hoc regi, tu sceptra Jovemque
 Concilias: tu das epulis accumbere Divum,
 Nimborumque facis tempestatibusque potentem.
 Hæc ubi dicta, cavum convërta cuspide montem
 Impulsi io latus: ac veci, velut agmine facto,
 Qua data porta, ruunt, & terras turbine perstant.
 Incubere mari, totumque a sedibus imis
 Una Eurisque Notosque raunt, creberque procellis
 Africus, & vastos vulvunt ad litora fluctus.
 Insequitur clamorque virum stridorque rudentum.
 Eripiunt subito oibes calumque diemque
 Teucerorum ex oculis: ponto non incubat atra.
 Iotoque poli, & crebris micat ignibus æther:
 Præsentemque viris intecant omnia mortem.
 Exemplo Æneæ solvuntur frigore membra.
 Ingemit, &, duplices tendens ad sidera palmas,
 Talia voce refert: O terque quaterque beati,
 Quis ante ora patrum Trojæ sub mœnibus altis
 Contigit optetere! O Danaum fortissime gentis
 Tydide, me ne Iliacis occumbere campis
 Non potuisse, totaque animam hanc effundere dextra?
 Sævus ubi Æscide telo jacet Hector, ubi ingens
 Sarpedon: ubi tor Simois correpta sub ondis
 Scuta virum galeasque & fortia corpora volvit.
 Talia jactanti stridentem Aquilone procella
 Velum adversa ferit, fluctumque ad sidera tollit.
 Franguntur remi: tum prora avertit, & undis
 Dat latus. insequitur cumulo præruptus aquæ mons.
 Hi fummo in fluctu pœdent: his onda dehiscens
 Terram inter fluctus aperit: furit æstus arenis.
 Tres Notus abreptas in fax latentia torquet:
 Saxa vocant Itali, mediis que in fluctibus, aras.
 Dorsum immane mari fummo. tres Eurus ab alto
 In brevia & Syrtis orget, miserabile visu;
 Illiditque vadis, atque aggere cingit arenæ.
 Unam, quæ Lycios fidumque vehabat Oronten,
 Ipsius ante oculos incedit a vertice pontus
 In puppim ferit. excutitur, proutque magister

Volvitur in caput. ast illam ter fluctus ibidem
 Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex.
 Apparent rari nautes in gurgire vasto:
 Arma virum, tabulaque, & Troja gaza per undas.
 Jam validam illinoi navem, jam fortis Achæz,
 Et qua vechus Abas, & qua grandævus Alethes,
 Vicit hiems. laxis laterum compagibus omnes
 Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fassuot.
 Interea magno nisceri memurte pontum,
 Emissamque hiemem sensit Neptunus, & imis
 Stagna refusa vadis: graviter commotos, & alto
 Prospiciens, summa placidum caput extulit undas.
 Disiectam Æneæ toto videt æquore classem:
 Fluctibus oppressos Troas, calique ruina.
 Nec latebre doli fratrem Junoois & iræ.
 Eorum ad se Zephyrumque vocat. dehinc talia satur:
 Taotane vos generis tenuit fiducia vestri?
 Jam cælum terramque meo sine numine, venti,
 Miscere, & tantas audieris tollere moles?
 Quos ego, sed motos prælar componere fluctus.
 Post mihi non simili pena commissa loetis.
 Maturate fugam, Regique hæc dicite vestro:
 Non illi imperium pelagi sævumque tridentem,
 Sed mihi forte darum. tamen ille immania faxa,
 Vestras, Eure, domos. illa se jactet io aola
 Æolus, & clauso ventorum carcere regnet.
 Sic ait, & dictu citius tumida æquora placat:
 Collectasque fugat nubes, solemque reducit.
 Cymothoe simul & Triton adiozus acuto
 Detradunt naves scopulo. levat ipse trident;
 Et vastas aperit Syrtis, & temperat æquor:
 Atque totis fummo levibus perlabitur undas.
 Ac, veluti magno in populo cum sepe coorta est
 Seditio, sævitque animis ignobile vulgus;
 Jamque faces & taxa volant: furor arma ministrat.
 Tum, pietate gravem ac meritis si forte virum quem
 Conspexere, silent, arrectisque auribus astant:
 Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.
 Sic cunctas pelagi cecidit fragor: æquora postquam
 Prospiciens genitor, cæloque innectus aperto
 Fleclit equos, curruque volans dat lora secundo.
 Delelli Æneadz, quæ proxima littora, cursu
 Contendant potere, & Libyz vertuotum ad oras.
 Est in secelsu longo locus: insula portum
 Efficit objectu latrum, quibus omnis ab alto
 Frangitur, inque sinus scindit sese unda reductos.
 Hinc atque hinc vastæ rupes, geminique minantur
 In cælum scopuli: quorum sub vertice late
 Æquora tota silent. tum silvis scena coruscis
 Delupet horrentique atrum nemus imminet umbra,
 Froote sub adverfa scopulis penditibus aetrum;
 Intus aquæ dulces, vivoque sedilia saxo,
 Nympharum domus. hic cæssas non vincula naves
 Ulla tenent, onco non alligat anchora morsu.
 Hæc septem Æneas collectis navibus omni
 Ex numero subit: ac magno telluris amore
 Egreffi, oprata potiuntur Troes arena,
 Et sale tabentes artus in littore ponunt.
 Ac primum silici scintillas excudit Achares,
 Suscepitque ignem foliis, atque arida circum
 Nutrimenta dedit, rapuitque io somite flammam.
 Tum Cererem corruptum urdis, Cerealiaque arma
 Expediuit fessi rerum, frangere receptas
 Et torrere parant flammis & frangere faxo.
 Æneas scopulum inirena confendit, & omnem
 Prospæctum late pelagus petit; Anthæa si quem

Jasta.

Iactatum vento videt Phrygiacæ biremes,
 Aut Capyn, aut celis in poppibus arma Caiet.
 Navem in conspectu oculum, tres littore cervos
 Prospicit errantes: hos tora armenta sequuntur
 A tergo, & longam per valles pascitur agmen.
 Confluit hic; atque cum manu celereque lagittas
 Corripuit; fidus quas tela gerabat Achates:
 Ductoresque ipsos primum, capita alta ferentes
 Cornibus arboreis, sternit; tum vulgus: & omnem
 Misset arces telis memora inter frondea turbam.
 Nec prius abstitit, quam septem ingeiora victor
 Corpora fundat bumi, & numerum cum navibus æquet.
 Hinc portum petit, & socios paritit in omnes.
 Vina, bonus que deinde cadis onerarat Acestes
 Litore Trinacrio, dederatque abeuntibus heros,
 Dividit, & dictis mærentia pectora mulcet:
 O socii, (neque enim ignari sumus ante malorum)
 O passi graviores; dabit deus his quoque finem.
 Vos & Scyllæam rabiem penitusque sonantes
 Accensis scopulos: vos & Cyclopa sæva
 Experti. revocate animos, mæliumque timorem
 Mittite. forsâ & hæc olim meminisse iuvabit.
 Per varios casus, per tot discrimina rerum,
 Tendimus in Lærium: sedes ubi fata quietas
 Offendunt. illic fas regna resurgere Trojæ.
 Durate, & volmet reserbat seculis.
 Talia voce refert: curique ingentibus æger
 Spem vultu simulat, premit altum corda dolorem.
 Illi se prædæ accingunt, dapibusque futuris:
 Tergora derisunt colitis, & viscera nudant.
 Pars in frustra secant, varibusque trementia figunt:
 Littore æna locant alii, flammæque ministrant.
 Tum victu revocant prius: fusque per berbam
 Implentur veteris Bacchi pinguique ferinx.
 Postquam exrema facies epulis, mensæque remotæ,
 Amisos longo locos sermone requirunt;
 Spemque morumque inter dubii: seu vivere credant,
 Sive extrema pati, nec jam exaudire vocatos.
 Præcipue pius Æneas, nunc acris Oronti,
 Nunc Amyci casum gemit, & crudelia secum
 Fata Lyci, fortemque Gyan, fortemque Clootum.
 Et jam finis erat: cum Jupiter æthere summo
 Despicens mare velivolum terrarumque jacentes,
 Littoraque, & laetos populos, sic vertice cæli
 Constitit, & Lybiæ deluxit lumina regnis.
 Atque illum tales instantem pectore curas
 Tristior, & lacrimis oculis suffusa videntes,
 Alloquitur Venus: O qui res hominumque deumque
 Eternis regis imperiis, & fulmine terras,
 Quid meas Æneas in te committere tantum,
 Quid Troes potuerunt? quibus tot funera passis,
 Cunctus ob Italiam terrarum clauditor orbis?
 Certe hinc Romanos olim, volventibus annis,
 Hinc ferro ductores, revocato a sanguine Teucri,
 Qui mare, qui terras omni ditioe tenerent,
 Pollicitus, que te, genitor, sententia vertit?
 Hoc equidem occasum Trojæ tristisq;e ruinas
 Solabar, satis contraria futa repensens.
 Nunc eadem fortuna viros tot calibus æchos
 Iosequitur, quænt dist finem, rex magnæ, laborum?
 Antenor potuit, mediis elapsus Achivis,
 Illyricos penetrare sinus, atque intima turus
 Regna Liburnorum, & finem superare Timavi:
 Unde per ora novem vasto cum murmure montis
 It mare prorupit, & pelago premit arva sonanti.
 Hic tamen ille urbem Patavi, sedesque locavit.
 Teucrorum, & genti nomen dedit, armaque fixit

Troia. nunc placida compositus pace quiescit.
 Nos tua progenies, eæli quibus anouis arcem,
 Navibus (infandum) amissis, unius ob iram
 Prodimur, atque Italiam longe disiungimur oris.
 Hic pietatis honos? sic nos in scepra reponis?
 Olli subridens bumum sator atque deorum,
 Vultu, quo cælum tempestatesque ferentur,
 Offula libavit naræ. dehinc talia satur.
 Parce metu, Cytherea. manent immota tuorum
 Fata tibi. cernes urbem & promissa Lavini
 Mœnia, sublimemque feret ad sidera cæli
 Magnanimum Æneæ: oque me sententia vertit.
 Hic tibi (sabor enim, quando hæc te cura remordet:
 Longius & volvens fatum arcana movebo)
 Bellum ingens geret Italia, populisque feroces
 Contundet; morsque viris & mœnia ponet:
 Terria dum Latio regnantem videris æstas,
 Ternaque transierint Karulis hiberna subactis.
 At pæet Alcianis, cui nunc cognomen Iulo
 Additur. (Iulus erat, dum res flestit Iliæ regno)
 Tringina magnos volvens membris orbes
 Imperio asplebit, regnumque ab sede Lavini
 Transiet, & longam multa vi muuet Albam.
 Hic jam tercentum totos regnabit annos
 Gente sub Heclorea; donec regna facerds
 Marte gravis geminam parit dabit Iliæ prolem.
 Inde lupæ fulvo auricis tegmine lætus
 Romulus excipiet gentem, & Mavoria condet
 Mœnia, Romanosque suo de nomine dicit.
 His ego nec metas rerum, nec tempora pono:
 Imperium sine fine dedi. quin aspera Iuno,
 Quæ mare nunc tarasque metu cælumque fatigat,
 Consilia in mellus referet, mecumque lovebit
 Romanos rerum domios, gentemque rogam.
 Sic placitum. veniet Iulstr labentibus ætas,
 Cum domus Asfaraci Phryiam clarasque Mycenæ
 Servitio premet, ac victis dominabitur Argis.
 Nascetur pulchra Troianus origine Cæsar,
 Imperium Oceano, fumam qui terminet æstris;
 Julius, a magno demissum nomen Iulo.
 Hunc tu olim cælo, spoliis Orientis onatum,
 Accipies securâ. vocabitur hic quoque vocis.
 Aspera tum positis mitefcent secula bellis.
 Cana Fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus
 Jura dabunt: diræ ferro & compagibus artus,
 Claudentur belli portæ. Furor impius intus
 Sæva sedens super arma, & centum vinctus ænis
 Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.
 Hæc ait: & Maia genitum demittit ab alto;
 Ut terræ, utque novæ pareat Carthagini arces
 Hospitio Teucri: ne fari nescia Dido
 Finibus arcet. volat ille per aera magnum
 Remigio alarum: ac Libyæ citus adstir oris.
 Et jam iusta facit: ponuntque ferocia Pœni
 Corda, volente deo. in primis regina quierum
 Accipit in Teucros animum, mentemque benignam.
 At pius Æneas per noctem plurima volvens,
 Ut primum lux alma dara est, exire; locoque
 Explorare novos, quas vento accesserit oras:
 Qui teneant (nam inculta vidat) hominesque feræne,
 Quærere constituit, scilicet exacta referre.
 Classem in convexo nemarum, sub rupè cavata,
 Arboribus clausam circum atque horrentibus onibis
 Occulit. ipse uno graditur comitatus Achate;
 Bina mano lato crispans bastilia ferro.
 Cui mater media sese tulit obviam silva:

Virginis os habitumque gerens, & virginis arma
 Spartanz: vel qualis equos Threïssa taigat
 Harpalyce, volucrumque fuga prævertit Hebrum.
 Namque humerus de more habilem suspenderat arcum
 Venatrix, dederatque comam diffundere ventis;
 Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes.
 Ac prior, Heus, inquit, juvenes, monstrate mearum
 Vidistis ù quam hic errantem forte sororum,
 Succinctam pharetra & maculose tegmine lyocis,
 Aut spumantis ætri cursum clamore premeutem-
 Sic Venus; & Veneris contra sic filius orsus:
 Nulla tuarum audita mihi neque vilia sororum,
 O (quam te memorem?) virgo: namque hand tui vultus
 Mortalis, nec vox hominem sonat. o dea, certe;
 Au Phœbi soror, an Nympharum sanguinis una?
 Sis felix, nostrumque leves quæcumque laborem:
 Er quo sub cælo randem, quibus orbis in oris
 Jeclemur, doceas. ignari hominumque locorumque
 Erramus, vento huc & vasis fluctibus acti.
 Multa tibi ante aras nostra cadet hollia dextra.
 Tum Venus: Haud equidem tali me dignor honore:
 Virginitus Tyriis mos est gestare pharetram,
 Purpureoque alte foras vincire corbuno.
 Punica regna vides, Tyrios & Agenoris orbem:
 Sed hinc Libyct, genus intructabile bello.
 Imperium Dido Tyria regit urbe profecta,
 Germanum fugiens. longa est injuria, longæ
 Ambages. sed lumen sequar soligia rerum.
 Huic conjux Sichæus erat, dissimulus agri
 Phœnicum, & magno miseræ dilectus amore:
 Cui pater intactam dederat, primisque juxarat
 Omnibus. sed regina Tyri germanus habebat
 Pygmalion, scelere ante alios immanior omnes.
 Quos inter mendis venit furor. ille Sichæum
 Impius aute aras, atque auri cæcus amore,
 Clam ferro incautum superat, securus amorum
 Germaux: scilicetque diu clavit, & agrum,
 Multa malus simulavit, vana spe lûst amantem.
 Ipsa sed in somnis inhumati venit imago
 Conjuga, ora modis atrollens pallida mihi:
 Crudeles aras, trajecitque pectora ferro
 Nudavit; cæcumque domus scelus omne rexit.
 Tum celare fugam patriæque excedere suadet,
 Auxiliumque viz veteres tellure recludit
 Thebanos, ignorum argenti pondus & auri.
 His commora fugam Dido sociofacie parabat.
 Conveniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
 Aut metus acer erat: naves, quæ forte paratæ,
 Corripunt, onerantque auro. portantur avari
 Pygmalionis opes pelago. dux femina facti.
 Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes
 Mœnia, surgeutemque novæ Carthaginis arcem:
 Mercatorum solum, facti de nomine Byriam,
 Taurino quantum possent circumdare tergo.
 Sed vos qui tandem, quibus aut venistis ab otis,
 Quove tenetis iter? querenti talibus ille
 Sulpicans, imoque trahens a pectore vocem:
 O dea, si prima repentes ab origine pergam,
 Et vacet annales nostrorum audire laborum;
 Ante diem elaso componet vesper Olympo.
 Nos Troja antiqua, si vestras soite per aures
 Troje nomen ito, diversa per aquora vectos
 Forte sua Libycis tempestas appulit oris.
 Sum pius Æneas, raptus qui ex hoste Penates
 Classe veho mecum, summa super æthera natus.
 Italiam quæro patriam; & genus ab Jove summo.

Bis denis Phrygium confendi navibus æquor;
 Matre dea monstrante viam, data fata secutus:
 Vix septem convulsæ undis euroque superfuit.
 Ipse ignotus, ægens, Libye deserta peragro,
 Europa atque Ægia pulsus. nec plura quereutem
 Passa Venus, medio sic interfacta dolore est:
 Quisquis es, haud (credo) invisus cælestibus auras
 Vitales carpis, Tyriam qui advenieris urbem.
 Perge modo, atque hinc te regine ad limina perfer.
 Namque tibi reduces focos classemque relatum
 Nuntio, & in tutum versus aquilonibus æstam:
 Ni frustra augurium vani docerent parentes.
 Aspice his lenos lætantes agmine cycnos,
 Ætheria quos lapla plaga Jovis ales aperto
 Turbahat cælo: nunc terras ordine longo
 Aut capere, aut captas jam desepitare videntur.
 Ut reduces illi ludant fridentibus alis.
 Et cœtu cinxere polum, cantuque dedere;
 Haud aliter puppique tuz pubesque ruorum
 Aut portum tenet, aut pleno subit ostia velo.
 Perge modo, & qua te ducit via, dirige gressum,
 Dicit, & aversus rosea cervice refulsit,
 Ambrosiaque comæ divinum vertice odorem
 Spiarere: pedes vellis defluxit ad imos,
 Et vera incessu patuit dea. ille, ubi matrem
 Agnovit, tali fugientem illi voce secutus:
 Quid aatum toris crudelis tu quoque falsis
 Ludis imaginibus? cur dextre jungere dextram
 Non datur, ac veras audire & reddere voces?
 Talibus inculcat, gressumque ad mœnia tendit.
 At Venus obscuro gradientes aere sepsit,
 Et multo nebule circum dea fudit amictu:
 Cernere ne quis eos, neu quis corrigere possent,
 Molirive moram, aut veniendi poscere causas.
 Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque revivit
 Læta suas: ubi templum illi, centumque Sabre
 Thure calent aræ, ferricque recentibus halant.
 Corripuere viam interea, qua semita monstrat.
 Jamque ascendebant collem, qui plurimos arbi
 Imminet, adversaque aspectat desuper arces.
 Miratur molem Æneas, magnalia quondam:
 Miratur portas, strepitumque, & strata viarum.
 Istant ardentes Tyri: pars ducere muros,
 Molirique arcem, & manibus subvolvere saxa:
 Pars optare locum recto, & concludere sulco.
 Jura, magistratufque legunt, sanctumque senatum.
 Hic portus alit edidit: hic alta theatris
 Fundamenta locant alii; immanesque columnas
 Rupibus excidunt, scevis decora alta furoris.
 Qualis apes æstate novis per florea rura
 Exercet lub sole labor; cum gentis adultos
 Educunt fortis, aut cum liquoris mellis
 Stipant, & dulci discedunt nectare cellas:
 Aut onera accipiunt venientem, aut agmine facto
 Ignavum fucos pecus a præsepibus arcent.
 Fervet opor, redolentque thymo fragrantia mella.
 O fortunati, quorum jam mœnia surgunt!
 Æneas ait, & istagis suspicit urbis.
 Intert se sepru nebula (mitabile dictu)
 Per medios, miscetque viris; neque cernitur ulli.
 Lucus in urbe fuit media, largissimus umbra,
 Quo primùm iactati undis & turbine Pontis
 Effludere loco signum, quod regia Juno
 Monstrarat, caput acris equi. sic nam fure bella
 Egregiam & facilem victu per secula gentem.
 Hic templum Junoni ingens Sidonia Dido

Con-

Condebat, donis opulentum & nimiae divæ:
 Ærea cui gradibus surgebant limina, nexaque
 Ære trabes: foribus cardo stridebat aneis.
 Hoc primum io lucco nova res oblata timorem
 Leniit, hic primum Æneas sperare salutem
 Ausus, & auspiciis melius confidere rebus.
 Namque, sub ingenti lustrat dum singula templo
 Reginam oppertit, dum que fortuna sit urbi,
 Artificumque manus inter le operumque laborem
 Miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas,
 Bellique jam fama totum vulgata per orbem;
 Aridas, Priamumque, & seivum ambobus Achillem.
 Constitit, & lacrimans, Quis jam locus, inquit, Achate,
 Que regio in terris nostri non plena laboris?
 En Priamus. sunt hic etiam sua præmia laudi:
 Sunt lacrimæ rerum: & mentem mortalita tangunt.
 Solve metus. feret hæc aliquam tibi fama salutem.
 Sic ait, atque animum pictura pascit inani
 Multa gement, largoque humefat flomine vultum.
 Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
 Hæc fugerent Graji, premeant Trojana juvenus:
 Hæc Phryges; infleat curru cristatus Achilles.
 Nec procul hinc Rhæsi niveis tentoria velis
 Agnoscat lacrimans: primo que prodita somno
 Tydides multa vastabat cade cruentus:
 Ardentesque aventit equos in castra, prius quam
 Pabula gustassent Troja Xanthumque bibissent.
 Parte alia fugiens amissis Troilus armis,
 In felix puer, atque impar congressus Achilli,
 Ferrur equis, curraque hæret respiciens inani,
 Lora teneis tamen. huic cervicæ comæque trahuntur
 Per terram, & versa pulvis inscribitur halia.
 Interea ad templum non æquæ Palladis ibant
 Crinibus Iliades passis, neque pumque ferebant
 Suppliciter tristes, & tunica pectora palmis.
 Diva solu fixos oculos averfa tenebat.
 Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros,
 Examimumque auro corpus vendebat Achilles.
 Tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo;
 Ut spolia, ut curras, uique ipsum corpus amici,
 Tendentemque manus Priamum confepit inermes.
 Se quoque principibus permixtum agnovit Achivis,
 Eoalque acies, & nigri Memmonis arma.
 Ducit Amazonidum lunatis agmina pelcis
 Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet,
 Aurea subnectens exerta cingula mammarum
 Bellatrix, audetque viris concurrere virgo,
 Hæc dom Dardanio Æneæ miranda videntur,
 Dum stupet, obrutisque hæret defixus in uno;
 Regina ad templum forma pulcherrima Dido
 Incessit, magna juvenum stipante caterva.
 Qualis in Eoorte ripis ait per Jura Cynthia
 Exercet Diana choros; quam mille secute
 Hinc atque hinc glomerantur Oreades: illa pharetram
 Fert humero, gradiensque deas supereminet omnes:
 Latone tacitum pertentant gaudia pectus.
 Talis erat Dido: talem fe leza ferebat
 Per medios, infans operi regniqne futuris.
 Tum foribus vidit, media tellure templi,
 Septa armis, fulioque alte subnixa sedem
 Jura dabat legesque viris: operumque laborem
 Paribus æquabat justis, aut fure trahebant
 Cum subito Æneæ concursu accedere magno
 Anthæa Sergestumque videt fortemque Cloanthum,
 Teucrorumque alios: atar quos æquore turbo
 Dispulerat, penitusque alias avocet at oras.

Obstupuit simul ipse, simul percussus Achates
 Lætiæque metuoque, amici conjungere dextras
 Ardebant: sed res animos incognita turbat.
 Dissimulant; & nube cava specularur amicti,
 Que fortuna viris; classem quo litore linoant;
 Quid veniant, cunctis nam lecti navibus ibant,
 Orantes veniam, & templum clamore petebant.
 Postquam introgressi, & coram data copia sancti;
 Maximus Iliæneus placido sic pectore cepit:
 O regina, novam cui condere Jupiter urbem,
 Iulittæque dedit gentes frenare superbas;
 Troes te miseri, ventis maria omnia velli,
 Oramus: prohibe infandos a navibus ignes;
 Parce pio generi, & propius res aspice nostras.
 Non nos aut ferro Libyos populare Penates
 Venimus, aut raptas ad litora vertere prædas.
 Non ea vis animo, nec tanta superbia visus.
 Est locus, Hesperiam Graji cognomine dicunt,
 Terra antiqua, potens armis, atque hære gleba:
 Oenotrii colere viri: nunc fama, minores
 Italiam dixisse ducis de nomine gentem.
 Huc cursus fuit.
 Cum subito affurgens fluctu nimbosus Orion
 In vada circa tulit, penitusque prociabant Ausiris,
 Perque undas, superante salto, perque invia saxa
 Dispulit. huc pauci vestris adnavimus oris.
 Quod genus hoc hominum, quæve hunc tam barbara
 morem
 Permittit patria? hospitio prohibemur arenæ.
 Bella client, primæque verant consistere terra:
 Si genus humanum & mortalia temnis arista.
 Ad sperare Deos memores sancti atque nefandi.
 Rex erat Æneæ nobis, quam iustior alter
 Nec pietate sult, nec bello major & armis.
 Quem si fata virum servant, si velsit aora
 Ætheria, neque adhuc crudelibus occubat umbris;
 Non metus, officio ne te certasse plore
 Pœniteat. sunt & Siculis regnibus urbes,
 Armaque, Trojanæque a sanguine clarus Acestes.
 Quassatam ventis licet subducere classem,
 Et silvis apæare trabes, & stringere remos:
 Si datur Italiam, sociis & rege recepto,
 Tendere, ut Italiam ixti, Latiumque petamus.
 Sin absunta salus, & te, pater optime Teucrum,
 Pontus habet Libyæ, nec ipse jam restat Iuli;
 At freta Sicaniæ saltum, sedetque paratas,
 Unde hoc advehi, regemque petamus Acestem.
 Talibus Iliæneus. cuncti simul ore fremebant
 Dardanidae.
 Tum brevier Didæ, vultum demissa, profatur:
 Salvite corde metum, Teucri: seculidie curas.
 Res dura, & regni novitas me talia cogunt
 Moliri, & late hinc caustode tueri.
 Quis genus Æneadum, quis Trojæ nesciat urbem,
 Virtutesque viroque, & ranti incendia belli?
 Noo obtusa adeo gestamus pectora Pœni:
 Nec tam averis equos Tyria Soj jungit ab urbe.
 Sen vos Hesperiam magnam, Sarumque arva,
 Sive Erycis fines, regemque optatis Acestem;
 Auxilio tutos dimitram, opibusque juvabo.
 Vultis & his mecum pariter confidere regis?
 Urbem quam statuo, vestra est: subducite naves.
 Tros Tyriasque mihi oculo discrimine agerur.
 Atque utinam rex ipse Nuro compulsi eodem
 Afflaret Æneæ: equidem per litora certos
 Dimitram, & Libyæ lustrare extrema jubeo;
 K k k

Si quibus ejectionis solvis, aut urbibus errat.
 His animum arcebat dictis, & foris Achates,
 Et pater Aeneas, iamdudum truncum aetherem
 Ardebant, prior Aeneas compellat Achates:
 Nate Dea, quae nunc animus sententia furgit?
 Omnia tuta vides: classem, sociisque receptos.
 Unus abest, medio in fluctu quem vidimus ipsi
 Submersum: dicitur respondere cetera matris.
 Vix ea factus erat, cum circumfusa repente
 Scindit se nubes, & in aethera purgat apertum.
 Restitit Aeneas, claraeque in luce refulsit,
 Os humerisque deo similis: namque ipsa decoram
 Caesaris nato genitrix, lumenque iuvenat
 Purpurem, & laetos oculis afflavit honores.
 Quale manus adiunt ebori decus, aut ubi flavo
 Argentum Parietibus lapide circumdatur auro.
 Tum sic reginam alloquitur, candorque repente
 Imprudens ait: Coram, quem quaeritis, adsum
 Troia Aeneas, Libycis ereptus ab undis.
 O fusa infandos Trojae misera labores,
 Quae nos, reliquias Danaum terroque marisque,
 Omnibus exhaustos iam castibus, omnium egenos,
 Urbe, domo socias, grates perolvere dignas
 Non opis est nostrae, Dido: nec quidquid ubique est
 Genitrix Dardania, magnam quae sparia per urbem.
 Di tibi, si qua pios respiciant munera, si quid
 Uquam iustitiae est, & mens sibi conicia recti,
 Praemia digna ferant: quae te tam laeta tulerunt
 Secula? qui tanti talem genitore parentes?
 Ite fratre dum fluvii current, dum montibus umbrae
 Lustrabant convexa, solus dum fides paucis
 Semper honos, nomenque tuum, laudisque manebunt:
 Quae me cumque vocant tere, sic farci, amicum
 Ilium petis dextra, lavaque Serilem:
 Post alios, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
 Obstupuit primo aspectu Sidonia Dido;
 Casu deinde viri tanto, & sic ore locuta est:
 Quis te, nate deus, per tanta pericula casus
 Insequitur? quae vis immensis applicat oris?
 Tunc ille Aeneas, quem Dardanio Anchise
 Alma Venus Phrygi genuit Simoentis ad undam?
 Atque equidem Teucrum memini Sidona ventre,
 Finibus expulsum patriis, nova regna petentem,
 Auxilio Beli, genitor tum Belus optimam
 Vastabat Cyprium, & victor ditione tenebat.
 Tempore jam ex illo casus mihi cognatus urbis
 Trojaeque, nomenque tuum, respice Pelagi.
 Ipse hostis Teucros insigni laude ferebat,
 Sequae ortum antiqua Teucrorum ab stirpe volebat.
 Quare agite o tectis, juvenes, succedite nostris.
 Me quoque per multos similis fortuna labores
 Iactaram hac demum voluit consistere terra.
 Non ignara mali miseria succutere disco.
 Sic memorat. simul Aeneas in regia ducit
 Tecta: simul divum templis indicit honorem,
 Nec minus interea fociis ad litora mittit
 Viginti tauros, magnorum horrentia centum
 Terga suum, pingues centum cum matribus agnos
 Munera, lactariaque dei.
 At domus interior regali splendida luxu
 Instruitur, mediisque parant convivium lectis.
 Arte laborat vestes, ostroque superbo:
 Ingens argentum mensis, exaltatae in auro
 Fortia sacra patrum, series longissima rerum,
 Per tot ducta viros antiquae ab origine gentis.
 Aeneas (neque enim patrius consistere mentem

Passus amor?) rapidum ad naves praeiicit Achatem,
 Alcand ferat haec: ipsumque ad monia ducat.
 Omnis in Aescanio cari flat cura parentis.
 Munera praeterea, Iliacis erepta roinis,
 Ferro iubet: pallam signis atqueque rigentem,
 Et circumtearum croceo velamen acanthi,
 Ornatas Argivae Helenae: quos illa Mycenis,
 Pergama cum pereret, incoactissimae hymenaeos,
 Extulerat, matris Leda mirabile donum.
 Praeterea sceptrum, lione quod gesserat olim,
 Maxima natatum Priami, colloque monile
 Baccatum, & duplicem gemmis atqueque coronam.
 Haec coelestis, iter ad naves tendebat Achates.
 At Cytherea novas artes, nova peiore versat
 Consilia: ut faciem mutatus & ora Cupido
 Pro dulci Aescanio veniat, donisque furentem
 Incendat Reginam, atque affibet implicet ignem.
 Quippe dumem timet ambigam, Tyrioque bilingues:
 Unit arces Iuno, & sub noctem cura recurrit.
 Ergo his aligeram dictis affatur Amorem:
 Nate, mea vires, mea maxima potentia sumus,
 Nate, Parris summi qui tela Typhoea temnis;
 Ad te confugio, & supplic tua munera posco.
 Frater at Aeneas pelago tuus omnis circum
 Littora iactetur, odiis Iunonis iniquae.
 Nora tibi: & nostro doluisti saepe dolore.
 Hunc Phoenissa tener Dido, blandisque moratur
 Vocibus: & verat, quo se Iunonia vertant
 Hospitia, haud tanto cessabit cardine rerum.
 Quocirca capere ante dolis, & cingere flamma
 Reginem meditor; ne quo se numine muret:
 Sed magno Aeneas mecum teneatur amore.
 Qua facere id possis, nostram nunc accipe mentem.
 Regius accito chari genitoris ad urbem
 Sidoniam puer ire parat: mea maxima cura;
 Dona ferens pelago, & flammis restantia Trojae.
 Hunc ego sopitum fumo, super atra Cythera,
 Aur super Idaliam sacra sede recandam:
 Ne qua scire dolos, mediisve occurrere possit.
 Tu faciem istius noctem non amplius unam
 Falte dulo, & noros pueri puer indue vultus:
 Ut, cum te gremio accipiet lactissima Dido,
 Regales inter mentes, laricemque Lycom
 Cum dabit amplexus, atque oscula dulcia figet,
 Occultum inspiret ignem, fallasque veneno.
 Patet Amor dictis charae genitricis, & alas
 Exiit, & gressu gaudem incedit Iuli.
 At Venus Aescanio placidam per membra quietem
 Irrigat, & totum gremio Dexa tollit in altos
 Idaliam lacus: ubi mollis amaroque illam
 Floribus & dulci aspicans completitur umbra.
 Jamque ibat dislo parentis, & dona Cupido
 Regia portabat Tyris, duce latus Archate.
 Cum venit, antris iam se regina superbis
 Aurea composuit sponda, medianque locavit.
 Jam pater Aeneas, & jam Trojans juvenus
 Conveniunt, stratoque super discumbitur ostro.
 Dant saevuli manibus lymphas, Cereremque canistris
 Expediunt, tuncque ferunt mammae villis.
 Quinquaginta intrus simul: quibus ordine longo
 Cura penum struere, & flammis adolere penates.
 Centum aliae, toridemque pares ztare minitri,
 Qui dapibus mensas onerent, & pocula ponant.
 Nec non & Tyrii per limina laeta frequentes
 Convenere, totis iusti circumbere praesens.
 Mirantur dona Aeneas: mirantur Iulum,

Flagrant

Flagentesque Dei valrus, simulataque verba,
 Pallamque, & pictum croceo velamen acantho.
 Præcipue infelix pectus devota futuræ
 Expleri mentem æquit, ardentesque tuendo
 Phœnissæ, & pueri pariter, denique movetur.
 Ille, ubi complexu hæret, colloque pendit,
 Et magnum falsi implevit genitoris amorem;
 Reginam petit, hæc oculis, hæc pectore toto
 Hæret: & interdum gremio fover, incisa Vides
 Insidat quantos miseræ deus, at memor ille
 Matris Acidaliæ, paulatim abolete Sichæum
 Incipit, & vivo tentat prævertere amore
 Jam pridem refides animos desertaque corda.
 Postquam prima quies epulis, mensisque remotæ;
 Cratæras magnos statuunt, & vina coronant.
 Fit strepitus tectis, vocemque per ampla volutant
 Atria: dependent lychni laquearibus aureis
 Incensæ, & noctem flammis funalia vincunt.
 Hic regina gravem gemmis anuloque poposcit,
 Implevitque mero pateram: quam Belus, & omnes
 A Belo soliti, tum sacra silerita tectis:
 Jupiter, (hospitibus nam te dare jura loquuntur)
 Hunc lætam Tyriisq; dedit Trojaque profectus
 Esse velis, nescitque hujus meminisse minores.
 Adsit lætitiæ Bacchus dator, & bona Juno.
 Et vos o cœtum Tyrii celebrare faventes.
 Dixit, & in mensam laticum libavit honorem,
 Primæque libano summo tenuis artigit ore.
 Tum Bitæ dedit increpitæque ille impiger banct
 Spumantem pateram, & pleno se proinit auro.
 Post alii proceres, citharæ crinitus Iopas
 Personat aurata, docuit quem maximus Atlas.
 Hic cantu errantem lunam, solisque labores;
 Unde hominum genus, & pecudes; unde imber, & ignes;
 Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones:
 Quid tantum Oceano properet te tingere soles
 Hiberni, vel quæ tardis mora noctibus obilet.
 Ingeminant plausu Tyrii, Troesque sequuntur.
 Nec non & vario noctem sermone trahebant
 Infelix Dido, longamque bibebat amorem;
 Multa super Priamo rogitans, super Heclore multa:
 Nunc, quibus Anrore venisset filius armis:
 Nunc, quales Diomedes equi; nunc, quantus Achilles.
 Immo age, & a prima dic, hospes, origine nobis
 Insidias, inquit, Danaum, casulque tœnorum,
 Etroresque tuos, nam te jam septima portat
 Omnis errantem teris & fluctibus æstas.

ÆNEIDOS

LIBER II.

Construere omnes, intentique ora tenebant:
 Inde toro pater æneæ sic orsus ab alto:
 Infandum, regina, jubes renovare dolorem:
 Trojanas ut spes, & lamentabile regnum
 Eruerint Danai: quæque ipse miserrima vidi,
 Et quorum pars magna fui, quis talia fando
 Myrmidonum, Dolopumve, aut duri miles Ulyssi
 Temperet a lacrimis! & jam nos hœmida celo
 Præcipitat, fundentque cadentia sidera somnos.
 Sed, si tantus amor casus cognoscere nostros,
 Et breviter Trojæ supremum audire laborem;
 Quamquam animus meminisse horret, luesque refugit;
 Incipiam. Fracti bello, fœdique repulsi
 Ductores Danaum, tot jam labentibus annis,

Infat moris equum divina Palladis arte
 Edificant, lætæque intægant abierte collas.
 Vatum pro reditu simulant, æs fama vagatur.
 Huc delecta virum sortiti corpora furtim
 Incidunt cæco lateri, penitusque cavernas
 Ingentes utrumque armato milite complent.
 Est in conspectu Tenedos, noctissima fama
 Infula, dives opum, Priami dum regna manebant:
 Nunc tantum unus, & statio male fida carinis:
 Huc se propecti deserto in litore condunt.
 Nos abisse rati, & vultu petisse Mycenæ.
 Ergo omnis longo solvit se Teucra lætu:
 Pandantur portæ, juvat ite, & Dorica castra,
 Delertorque videre locos, litusque relictum.
 Hic Dolopum manus, hic sevens tenebat Achilles;
 Clauisus hic locus: hic acies certare solebant.
 Pars illept inuaptes domum exitiale Minervæ,
 Et molem micantur equi: primæque Thyæstæ
 Duci intra muros horrat, & arco tocat;
 Sive dolo, seu jam Trojæ sic fata ferebant.
 At Capys, & quorum melior sententia mensi,
 Aut pelago Danaum insidias suspensæ dona
 Præcipitare jubent, subijctique arcis flammis:
 Aut reterebræ cavas uteri & retere labebras.
 Scinditur incertum studia in contraria vulgus.
 Primus ibi ante omnes, magna comitante cætera,
 Laocoön ardens summa decurrit ab arce:
 Et procul, O miser, quæ tanta infamia, cives!
 Creditis avechos hostes / aut illa putatis
 Dona carere dolo Danaum / sic notus Ulysses?
 Aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi,
 Aut hæc in nostros fabricata est machina muros;
 Inspectura domos, venturæque delirer ubi;
 Aut aliquis latet error. equo ne credite, Teucri,
 Quidquid id est, timeo Danaos & dona ferentes.
 Sic sævus, validis ingentem viribus hastam
 In latus, inque feri curvam compagibus alvum
 Contoritur. stetit illa tremens, utroque recessu
 Infonante cavæ gemitisque dedere recessu.
 Et, si fata deum, si mens non læva fuisset,
 Impulerat ferro Argolicas fœdere latebras:
 Trojæque nunc staret, Priamiq; arx alta maneres.
 Ecce, manus juvenem interea post terga revinctum
 Pastores magno ad regem clamore trahebant
 Dardanidæ: qui se ignotum venientibus ultro,
 Hoc ipsum ut strœt, Trojamque aperiret Achivis,
 Obtrulerat, fidens animi, atque in utrumque paratus,
 Seu veriare dolos, seu certæ occumbere morti.
 Undique visendi studio Trojana inventus
 Circumfusa ruit, certantque illudere capto.
 Accipe nunc Danaum insidias, & crimine ab uno
 Disce umes.
 Namque, ut conspectu in medio turbaret inermis
 Constitit, atque oculis Phrygia agmina circumspexit:
 Heu, quæ tunc tellus, inquit, quæ me æquora possunt
 Accipere! aut quid jam misero mihi demique restat?
 Cui neque apud Danaos usquam locus: & super ipsi
 Dardanidæ insensu pœnas cum sanguine posuunt.
 Quo gemitis conversi animi, compressæ & omnis
 Impetus horramur fari, quod sanguinem cœtus,
 Quidve lerat, memoret, quæ sit fiducia capto.
 Ille hæc, deposita tandem formidine, stat.
 Cuncta equidem tibi, Rex, (fuerit quodcumque,) sibi
 tebor,
 Vera, inquit, neque me Argolica de gente nagabo,
 Hoc primum. nec, si miserum Fortuna Sinonem
 K k k a Finxit,

Finxit, vanum etiam mendacemque improba fingit.
 Iando aliquod si forte tuas pervenit ad aures
 Belidæ uomen Palamedis, & fœlicyta funa
 Gloria: quem falli fub præditiſſime Pelagi.
 Inſonantem, inſando inſidiis, quia bellæ vetabar.
 Demiferæ neci: nunc caſum lumen lugent.
 Illi me comitem, & conſanguinitatē propinquam,
 Pauper iu arma paſer prius hæc militæ apud annis.
 Dum ſubat regio mediæmæ, & tæquæque vigeat
 Conciliis: & nos aliquod nomenque decoulet
 Geſſimus. Invidi poſitum pellicis Ulyſſi
 (Haud ignota loquor) inperis conceſſit ab oris;
 Aſſiſtus vitam in tenebris luſtaque trahēbam,
 Et caſum inſonans mecum indigebat amici.
 Nec tacui demens: & me, forſi ſi qua tulſſet,
 Si patrios umquam remeſſem victor ad Argos,
 Promiſſi quicquid, & verbis odia aſpera movi.
 Hinc mihi prima mali labe: hinc temper Ulyſſis
 Criminibus terrere novis: hinc ſparſere voces
 In vulgum ambigues, & querere confici arma.
 Nec requievit enim, donec Calchante miſiſtro.
 Sed quid ego hæc autem nequidquam ingratæ revolvo?
 Quidve moror? ſi omnes uno ordine habetis Achivos,
 Idque audire ſat eſt: jamdudum ſumite pœnas.
 Hoc Ithacus velit, & magno mercetur Atreidæ.
 Tum vero ardentem ſcitari & querere cauſas;
 Ignari ſcelerum tantorum artiſque Pelægæ.
 Proſequitur pavidas, & ſcilo pectore ſatur;
 Sæpe fugam Danaï Trojæ cupiere relicta
 Motiri, & longo ſeſſi diceretur bello.
 Feſſicentque utinam! ſæpe illius aſpera ponti
 Intercluit hiems: & terruit auſter euntes.
 Præcipue, cum jam hic trabibus contextus æcerat,
 Staret equus, toto ſonarent æthere nimbi.
 Suſpenſi Euryppylum (ſcitatum oraſcula Phœbi
 Mittitur, lique adyſis hæc triſtita dicta reportat),
 Sanguine placatis ventos, & virgine caſa,
 Cum primum Iliacæ Danaï veniſſet ad ora:
 Sanguine querendi reditus, animaque litandum
 Argolica: vulgi quæ vox ut venit ad aures,
 Obluſpere animi, gelidiſque per ima cœcurrit
 Oſſa tremor: cui ſata parent, quem poſcat Apollo.
 Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
 Protrahit in medios: quæ ſunt ea numina divum
 Flagitat, & mihi jam multi crudele canebant
 Artiſtis ſcelos, & taciti ventura videbant.
 Bis quinos ſilet ille dies, teſtuſque recuſat
 Prodere voce ſua quemquam, aut opponere morti.
 Vix tandem magnus Ithaci clamoribus aſtus,
 Compoſito rumpit vocem, & me deſtinat aræ.
 Aſſenſere omnes: & quæ ſibi quique timebat,
 Unius in miſeri exitium converſa tulere.
 Jamque dies iuſanda aderat: mihi ſacra parari,
 Et falſæ ſtages, & circum tempora vittæ.
 Eripui (ſateo) leto me, & vincula rupi:
 Limboſque lacu per noctem obſcuris in ulva
 Delitui, dum vela darent, ſi forte deſſent,
 Nec mihi jam partem auriſquam ſpes ulva videndi,
 Nec dulces natos, exoptatunque parentem:
 Quos illi forſ ad pœnas ob noſtra repoſcent
 Eſſigia, & culpam hanc miſerorum morte piabunt.
 Quod te, per ſuperos, & conſcia numina veri,
 Per, ſi qua eſt, quæ reſiſt adhuc mortalibus aliquam
 Intemercata fide, oro, miſerere laborum
 Tantorum: miſerere animi non digna ferentis.
 His lacrimis vitam damus, & miſericordiam altero,

Ipe viro primus manicas atque arcta levavi
 Vincula jubet Priamus, diſſilique ita ſatur amicis:
 Quikuis es, amiſſos hinc jam obſolvificere Grajos;
 Noſter eris: mihiſque hæc adſidere vena: roganti.
 Quo molem hanc immanis equi ſtatueret? quis anchor?
 Quidve petunt? quæ religio? aut quæ machina belli?
 Dixerat. ille dolis inſtruſtus: ætæ Pelægæ,
 Suſtulit exutas vincula ad ſolera palmas:
 Vos, æterni ignes, & non violabile veſtrum
 Teſtor numen, ait: vos aræ, enſeſque neſandi,
 Quos fugi, virtutegredum, quas buſſia geſſi;
 Fas mihi Grajorum lacraſta, geſſere jura,
 Fas odiſſe viros, atque omnia ſerre ſub auras,
 Si qua ſegant: tenet patriæ nec legibus ullis.
 Tu modo promiſſis manes, ſervataſque ſerves
 Trojæ fidem: ſi vera ſeram, ſi magna rependam.
 Omnis ſpes Danaum, & cœpi fiducia belli
 Palladis auxilii ſemper ſteſit: impius ex quo
 Tydides ſed enim, ſclereturque inventor Ulyſſis,
 Fatale aggreſſi ſacraſta avellere templo
 Palladium, cœſeſ ſummæ cuſtodibus arcis,
 Corripere ſacram eſſigiem, manibusque cruentis
 Virgineas auſi dætro contingere virtas:
 Ex illo fluere ac retro ſublapſa referri
 Spes Danaum: fractæ vires, averſa dææ mens.
 Nec dubiis ea ſigna dedit Tritonia monſtris.
 Vix poſitum caſtris ſimulacrum: aſcere coruſque
 Luminibus flamme æreſtis, ſaluſque per artus
 Sudor iſt: terque ipſa ſolo (mirabile dictu)
 Emicuit, parumque terens, habitaque tremementi;
 Extemplo remanda ſuga canit ægropa Calchas:
 Nec poſſe Argolicis exſindi Pergamæ telis,
 Omina ni repetant Argis, ſumenque reducant,
 Quod pelago & curvis ſecum advexere carinis.
 Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenæ,
 Arma Deoſque parant comites, pelagique remenſis
 Improviſi aderunt: ita digerit omnia Calchas.
 Hanc pro Palladio moſuit, pro numine læſo
 Eſſigiem ſtatueri: neſas quæ triſte piaret.
 Hanc tamen immenſam Calchas atollere molem
 Roboribus textis, caloque educere juſſit:
 Ne recipi portis, aut duci in monia poſſit;
 Neu populum antiqua ſub religione rueri.
 Nam ſi veſtra manus violafſet dona Minervæ,
 Tum magnum exitum (quod Dii prius omen in ipſum
 Convertant) Priami imperio Phrygiſque futurum.
 Siu manibus veſtris veſtram ſcandit in urbem;
 Ultero Aſiam magno Pelopæe ad monia bello
 Venturam, & noſtros ea ſata manere nepotes.
 Talibus inſidiis perjurique arte Sinonis
 Credita res, caprice dolis lacrimique conſiſt,
 Quos ſæpe Tydides, nec Læſiſſus Achilles,
 Non anni domare decem, non mille carine.
 Hic aliud maſus miſeri multoque tremendum
 Obſcitant magis, atque improvida pectora turbat.
 Laocoön ductus Neptuno ſorte ſacerdos
 Solemnæſ, taſum ingeniem maſtabat ad aras.
 Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
 (Horreſco reſerens) impenſis orbibus angues
 Incumbunt pelago, paſſetque ad litora reſeunt:
 Pectora quorū inter fluctus arcta jubaque
 Sanguinea exſpſerant undas: pars cetera pontum
 Pone legit, ſmaragde impenſa volumine terga.
 Fit ſonitus, ſpſante ſalo: ſimque arva teſebant,
 Ardentaſque oculos ſummiſſi ſanguine & igni,
 Sibila lambebant linguas vibrantibus ora.

Diffi-

Diffugimus visu exangues. illi agmine certo
 Laocœonta petunt: & primum parva duorum.
 Corpora natum serpens amplexus uterque
 Implicat, & miseros moris depalcitur artus.
 Post ipsum anxio subeuntem ac tela ferentem
 Corripunt, spirisque ligas ingentibus: & jam
 Bis medium amplexi, bis collo squamea circum
 Terga dati superant capite & cervicibus altis.
 Ille simul manibus tendit divellere nodos,
 Perfusus sanie vitæ atroque veneno;
 Clamores simul horrendos ad sidera tollit.
 Quales mugitus, fugit cum saucius atam
 Taurus, & incertam excussit cervice secutim.
 At gemini lapsa delubra ad summa dracones
 Effugiant, fœvæque perant Trisonidæ arcem:
 Sed pedibusque Deæ, clypeisque sub orbe teguntur.
 Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
 Insinuat pavor: & scelus expendisse merentem
 Laocœonta ferunt: sacrum qui culpe robur
 Læserit, & tergo sceleratam intoriet hastam.
 Ducendum ad sedes simulacrum, orandaque Divæ
 Nomina conclamant.
 Dividimus muros, & magna pandimus urbis.
 Accingant omnes operi, pedibusque rotarum
 Subiiciunt lapsus, & stupea vincula collo
 Intendunt. scandit fatalis machina muros,
 Fœta armis. circum pueri, insuperque poellæ
 Sacra canunt, sanemque manu contingere gaudent.
 Illa subit, medicæ minas illabitur urbi.
 O patria, o Divum domus Ilium, & inclita bello
 Mœnia Dardanidum! quater ipso in limine portæ
 Substitit, atque utero lonitum quater arma dedere.
 Instamus tamen immemores cæcique furore,
 Er monstrum infelix iactata sistimus arce.
 Tunc etiam satis aperit Cassandra futuris
 Ora Dei iussu, non umquam credita Teucris.
 Nos delubra Deum miseri, quibus ultimus esset
 Ille dies, festa velamus fronde per urbem.
 Vertitur iuterea cælum, & ruit Oceano nux,
 Involvens umbra magna retrahque polamque,
 Myrmidonemque dolos: fusi per mœnia Teucri
 Conticuere: sopor sessos complectitur artus.
 Et jam Argivæ phalanx instructis navibus ibat
 A Teuëdo, tacite per amica silentia luncæ,
 Litora nota petens; flammam cum regia puppis
 Extulerat: fatisque deum defensus iniquis,
 Inclusos utero Danaos & pinea furtim
 Laxat claustra Sinon: illos patefactus ad auras
 Reddit equus, lætisque cavo fe robore promant
 Thessandrus Sthenelæque duces, & dirus Ulysses,
 Demissum lapsi per funem, Acamaque, Thoasque,
 Pelidesque Neoptolemus, primique Machaon,
 Et Menelaus, & ipse doli fabricator Epeus.
 Invadunt urbem somno vinoque sepultam.
 Cæduntur vigiles, portisque parentibus omnes
 Accipiunt socios, atque agmina confusa iungunt.
 Tempus erat, quo prima quies mortalibus ægris
 Incipit, & dono divum gratissima serpit.
 In somnis, ecce, ante oculos mestissimus Hecctor
 Vixit adesse mihi, largoque effundere stertus;
 Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
 Pulvere, perque pedes trajectus lora timentes.
 Hei mihi, qualis erat! quantum mutatus ab illo
 Hecctor; qui redit exuvias indutus Achillei,
 Vel Danaem Phrygiæ iacularis puppis cinis!
 Squalentem barbam, & concretos sanguine crines,

Vulneraque illa gerens, quæ circum plurima muros
 Accipit patrios, ultro flens ipse videbat
 Compellare virum, & mœstas expromere voces:
 O lux Dardaniæ, spes o fidissima Teucrum,
 Quæ tantæ tenere moræ? quibus Hecctor ab oris
 Exspectate venis! ut te post multa tuorum
 Funera, post varios hominumque tribulæ labores
 Delessi alpicimus! quæ causâ indigna serenos
 Fœdavit vultus? aut cur hæc vulnera cerno?
 Ille nihil: nec me querentem vana moratur:
 Sed graviter, gemitus imo de pectore ducens,
 Heu fuge, nate deæ, teque his, ait, eripe flammis.
 Hostis habet muros: ruit alto a culmine Troja.
 Sat patris Priamoque datum, si Pergamæ dextra
 Defendi possent, etiam hæc defensa fuissent.
 Sacra suoque tibi commendat Troja Penates:
 Hoc cape, latorum comites, his mœnia quære,
 Magna pererrato stertus quæ denique ponto.
 Sic ait, & manibus vittas, Vestamque potentem,
 Aeternumque adytis effert penetralibus ignem.
 Diverfo interea miscetur mœnia luctu:
 Et magis atque magis, quamquam secreta parentis
 Anchisæ domus, arboribusq; obrecta recessit,
 Clarescit sonitus, armorumque ingruit horor.
 Excitior somno, & summi fastigia testis
 Ascensu supero, atque arrectis auribus adito.
 In seipsum valuti cum flamma furentibus auitis
 Incidit, aut rapidus montano flumine torrens
 Sternit agros, heruit lita læta, boumq; labores;
 Præcipiteque trahit fluvius: super inficius alto
 Accipiem sonitum saxi de vertice palior.
 Tum vero manifesta fides, Danaumque patefactum
 Indixit. jam Deiphobi dedit ampla ruinam,
 Vulcanò superante, domus: jam proximam ardet
 Ucalegon: Sigea igni freta lita relucet.
 Exoritur clamorque virum clangorque tubarum.
 Arma armens capio; nec sat rationis in armis:
 Sed glomerare manum bello, & concurrere in arcem
 Cum focis ardent animi, furor itaque mentem
 Præcipiant; pulchrumque mori succurrit in armis.
 Ecce autem telis Pambus elapsus Achivum,
 Pautbus Othryadæ, arcis Phœbiæ sacerdos,
 Sacra manu, victorque deos, parvumque nepotem
 Ipse trahit, cursuque amens ad litora tendit.
 Quo res summa loco, Panthæ? quam preudimus arcem?
 Vix ea fatus eram, gemitu cum talia reddidit:
 Venit summa dies, & ineluctabile tempus
 Dardaniæ. fuimus Troes: fuit Ilium, & ingens
 Gloria Tencrotum. ferus omnia Jupiter Argos
 Transfudit, incensa Danai dominant in urbe.
 Ardous armatos mediis in mœnibus adstant:
 Fundit equus, victorque Sinon incendia miscet
 Insultans, portis alii bipatentibus adiungit,
 Millia quot magis umquam veneri Mycenis:
 Obledere alii telis angusta viarum
 Oppositi, stat ferri acies mucrone cursivo
 Stricta, parata neci: vix primi præsilia tentant
 Portarum vigiles, & cæco Myrte resistunt.
 Talibus Othryadæ dictis & numine divum
 In flammam & in arma feror: quo tristis Erinnyes,
 Quo fremens vocat, & sublatu ad æthera clamat.
 Adduat fe focos Ripheus, & maxum armis
 Iphitus: oblati per Ianam Hypanisque Dymæque:
 Et lateri agglomerant nostro: juvenisq; Chobates
 Mygdonides, illis ad Trinjam forte diebus
 Venerat, infans Cassandra incensam amore.

Et gener auxilium Priamo Phrygibusque ferebat.
 Infelix, qui non sponſus præcepta parentis
 Audierit.
 Quos ubi confertos audere in prælia vidi;
 Incipio ſuper his: Juvenes, fortiffima fruſtra
 Pectora, ſi vobis audenrem extrema cupido
 Certa ſequi; (quæ fit rebus fortuna videtis.
 Exceſſere omnes adytis arique reliſſis
 Di, quibus imperium hoc ſteterat) ſuccurritis urbi
 Incenſæ. moriamur, & in media arma tuamus.
 Una ſalus victis, nullam ſperare ſalutem.
 Sic animis juvenum furor additus. inde, lupi coæ
 Raptores atra in nebula, quos improba ventris
 Exegit cæcos rabies, catulique reliſſi
 Fauſibus expectant ſiccis; per tela, per hoſtes
 Vadimus hæud dubiam in mortem: mediæque tenemus
 Urbis iter. nox atra cava circumvolat umbra.
 Quis cladem illius noctis, quis funera ſando
 Explicet, aut poſſit lacrimis acquare labores?
 Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
 Plurima perque vias ſternuntur inertia paſſim
 Corpora, perque domos, & religioſa deorum
 Limina. nec ſoli penas dant ſanguine Teucri:
 Quondam etiam vidis redit in præcordia virtus;
 Victoresque cadunt Danaï. credelis ubique
 Luſtus, ubique pavor, & plurima mortis imago.
 Primus ſe, Danaum magna comitante caterva,
 Androgeus offert nobis, focia agmina credens
 Inſcius; atque ultro verbis compellat avicis:
 Feſtinate viri. nam quæ tam ſera moratur
 Segnitias? alii rapiunt incenſa ferantque
 Pergama: vos celſis nunc primum a navibus itis?
 Dixit, & exemplo (neque enim reſponſa dabatur
 Fida ſatis) ſenſit medios elapſus in hoſtes:
 Obſtupuit, retroque pedem cum voce reſepit.
 Improviſum apriſ veluti qui ſentibus anguem
 Preſſit dum nitens, trepiduſque repente reſugit
 Atrolentem iras, & cæcula colla tumentem.
 Hæud ſecus Androgeus viſu tremefactus abibat.
 Irruimus, denſis & circumfundimur armis,
 Ignaroſque loci paſſim, & formidæ captos
 Steinimus, aſpirat primo fortuna labori.
 Atque hic ſucceſſu exultans animiſque Choroebus,
 O loci, quæ prima, inquit, fortuna ſanctis
 Muſtrat iter, quaque oſtendit ſe dextra, ſequamur,
 Muremus clypeos, Danaumque inſignia nobis
 Aptemus. dolus, an virtus, quis in hoſte requirit?
 Arma dabant ipſi. ſic factus, deinde comantem
 Androgei galeam, clypeique iſtigine decorum
 Induit, laterique Argivum accommodat enſem.
 Hoc Ripheus, hoc ipſe Dymas, omniſque juvenes
 Læta facit: ſpoliis ſe quiſque recentibus armat.
 Vadimus inimixti Danais hæud numine noſtro;
 Multaque per carcam congreſſi prælia noctem
 Canſerimus: multos Danaum demittimus Otco.
 Diſſugiunt alii ad naves, & litora curſu
 Fida perunt: pars ingeorem formidæ torpi
 Scandunt ruſſus equum, & nota coaduntur in alvo,
 Hæu niſi inſivis ſæ quemquam fidere diviſ?
 Ecce trahabatur læſe Priamæa virgo
 Crinibus a templo Caſſandra adytique Minervæ,
 Ad cælum tendens ardentiſſa limina fruſtra:
 Lamina: nam teneras arcebant vincula palmas.
 Non tulit hanc ſpeciem ſuſcitata mente Choroebus,
 Et ſeſe medium iniecit periturus in agmen.
 Conſequimur cuncti, & denſis incurrimus armis,

Hic primum ex alto delubri culmine telis
 Noſtrum obruiunt, orturique miſerrima cædes,
 Armorum ſuæ & Graiarum errore jubarum.
 Tum Danaï gemitu atque erepre virginis ira
 Undique collecti invadunt; accerrimus Ajax,
 Et gemini Atreidæ, Dolopumque exercitus omnis.
 Adverſi rupto cæu quondam turbine venti
 Conſiſunt, Zephyruſque Noſtus & lætus Eois
 Eurus æquis ſtridunt ſilvæ, ſequitur tridentem
 Spumeus, atque imo Nerens ciet aquora funde.
 Illi etiam, ſi quos obſcura nocte per umbram
 Fadimus inſidiis, totaque agitavimus urbe,
 Apparent: primi clypeos mentitæ tela
 Agnoſcunt, atque ora ſono diſcordia ſignant.
 Illic obruiunt numero. primoque Choroebus
 Penelei dextra, divæ arripentis ad aram,
 Procumbit: cadit & Ripheus, juſtiſſimus nunc
 Qui ſuit in Teuctis, & ſervantiſſimus æqui.
 Diſ aliter viſum. percutit Hyanthique Dymaque
 Conſiſi a focis: nec te tua plurima, Panthus,
 Labentem pietas, nec Apolliniſ inſula textit.
 Iliaci cineres, & flamma extrema meorum
 Teſtor, in occaſu veſtro, nec tela, nec nilas
 Vitaviſſe vices Danaum; & ſi ſara fuiſſent,
 Ut caderem, meruiſſe manu. divellimur inde,
 Iphitos & Pelias necum: quorum Iphites ævo
 Jam gravior, Pelias & vulnere tardus Ulyſſi.
 Præſtans ad ſedes Priami clamore vocati.
 Hic vero ingentem pugnam, cæu cætera nulquam
 Bella ſorent, nulli tota moreretur in ſpectu
 Sic Martem indomitum, Danaoque ad tela ruentes
 Cerrimos, obſeſſamque acta teſtūne limen.
 Hærent parietibus ſcalæ, poſſeſque ſub ipſos
 Nituntur gradibus, clypeoque ad tela diſtriſti
 Proceſſi obſiſcunt: preſtant ſanctiſſima dextra
 Dardanidæ contra turres ac teſta domorum
 Culmina convellunt (his ſe, quando ulſima cernunt,
 Extrema jam in morte parant defendere telis)
 Auratiſque trabes, veterum decora alta parentum,
 Devolvunt. alii ſtriſtiſ mactronibus imas
 Obſedere fores: hæſ ſervant agmine denſo.
 Inſtaurati animi regis ſuccurrere teſtis,
 Auxilioque levare viros, vimque addere victis.
 Limen etar, cæceque fores, & pervius uſus
 Techorum inter ſe Priami, poſſeſque reliſti
 A tergo: infelix qua ſe, dum regna manebant,
 Sæpius Andromache ſerre incomitata ſolebat
 Ad ſoceros, & avo puerum Aſiyanacta trahebat:
 Evado ad ſummi ſigilliſ culminiſ: unde
 Tela manu miſeri jaſabant inſita Teucri.
 Terrum in præcipiti ſtarent, ſummiſque ſub aſtra
 Eduſtam teſtis, unde omniſ Troja videri,
 Et Danaum ſolite naves, & Achaica caſtra,
 Aggreſſi ſervo circump, qua ſumma labantes
 Juncturas tabulata dabant; convellimus altiſ
 Sedibus, impulſimurque. ſa lapſa repente ruinam
 Cum ſonitu trahit, & Danaum ſuper agmina læte
 Incidit. aſt illi ſubeunt: nec ſaxa, nec lute
 Telorum interera ceſſat genus.
 Veſtibulum ante ipſum primoque in limine Pyrrhus
 Exultat telis, & luce coruſcus ænea.
 Qualis ubi in lucem coluber huiſa gramina paſtus,
 Frigidæ ſub terra tumidum quem bruma tegebat,
 Nunc poſitis novus exuviis ulidiſque juvenis,
 Lubrica convolvit ſublata pectore terga
 Arduus ad ſolem, & linguis micat ore triſulcis.

Una ingens Periphas, & equorum agitator Achillis
 Armiger Automedon; una omnis Scyria pubes
 Succedunt tectis, & flammas ad culmina jactant.
 Ipse inter primos correpta dura bipenni
 Limina petrumpt, postique a cardine vultit
 Eratos: jamque excita trabe firma cavavit
 Robora, & ingentem lato dedit ore foveitram.
 Apparet domus intus, & atria longa patefunt:
 Apparet Priami & veterum penetralia regum:
 Atmosque vident flantes in limine primo.
 At domus interior gemitu miserrumque tumultu
 Miletur; penitusque cave plangoribus ædes
 Feminis ululant. ferit aurea sidera clamor.
 Tum pavida testis matres ingentibus errant,
 Amplesque tenent pulles, atque oscula figunt.
 Instat vi patria Pyrrhus: nec claustra, neque ipsi
 Custodes luterie valeat: labat arcte crebro
 Janua, & emoti procumbunt cardine postes.
 Fit via vi: rumpunt aditus, primoque trucidant
 Immixti Danaï, & late loca milire complent.
 Non sic, aggeribus ruptis cum spumeis amnis
 Exiit, opposituque evicit gurgite moles,
 Ferrur in arva furens cumulo, campoque per omnes
 Cum flabulis armenta trahit: vidi ipse furentem
 Cede Neoptolemum, geminosque in limine Atidas:
 Vidi Hecubam, centumque natas, Priamumque peratas
 Sanguine sodanem, quos ipse sacraverat, ignes.
 Quinquepinta illi thalami, ipse tanta nepotum
 Barbarico postes auro spoliisque superbi
 Procubuerunt. tenent Danaï, qua deficit ignis.
 Forsitan & Priami fuerint quæ fata, requiras,
 Urbis uti capte casum, convulsaque vidit
 Limina tectorum, & medium in penetralibus hostem;
 Arma diu senior deserta tremantibus ævo
 Circumdat nequidquam humeris, & inutile ferrum
 Cingitur, ac densos fertur moriturus in hostes.
 Adibus in mediis uduoque fuit ætheris axe
 Ingens ara fuit: justaque veterima laurus
 Incumbens aræ, atque umbra complexa Penates.
 Hic Hecuba & nata nequidquam altaria circum,
 Precipites ara cum tempestate columbz,
 Condesse, & divum amplexu simulacra sedebant.
 Ipsum autem sunt Priamum juvenilibus: mis
 Ut vidit: Quæ mens tam dira, miserrumque
 Impulit his ciogi telis? aut quo ruis? aut
 Nos tali auxilio, nec defensoribus istis.
 Tempus eget: non, si ipse meus nunc adoret Hector.
 Hac tandem concede: hæc ara tuebitur omnes:
 Aut moriere simul, ædes effata, receptæ.
 Ad sese, & facra longævum in fides locavit.
 Ecce autem elapsus Pyrrhi de cede Polites,
 Unus maiorum Priami, per tela, per hostes
 Porticibus longis fugit, & vacua atria lustrat
 Saucius. illum ardens infesto volvere Pyrrhus
 Insequitur, jam jamque manu tenet, & premit hasta.
 Ut tandem ante oculos evasit & ora parentum,
 Concidit, ac multo vitam cum sanguine fudit.
 Hic Priamus, quoniam in media jam morte teneretur,
 Non tamen abstinuit, nec voci iræque pepercit.
 At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis,
 Di, si qua est cælo pietas, quæ talia curet,
 Perfolvat grates dignos, & premia reddant
 Debita: qui nati coram me ceruere letum
 Fecisti, & patrios fœdasti funere vultus.
 At non ille, fatum quo se mentiris, Achilles
 Talis in hosie fuit Priamo: te furta ædemque

Supplicis erubuit, corpusque exsangue sepulcro
 Reddidit Hectorum, meque in mea regna remisit.
 Sic fatus senior, telumque inbellet sine ictu
 Conjecit: raucos quod protensus eret sepulchrum,
 Et fammo clypei nequidquam umbone pendit.
 Cui Pyrrhus: Refertes ergo hæc, & nautius ibis
 Pelide genitori. illi mea trista facta,
 Degenereque Neoptolemum narrare memento.
 Nunc morere: hoc dicens, altaria ad ipsa trementem
 Traxit, & in multo lapientem sanguine nati,
 Implicuitque comam levis; dextraque coruscum
 Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
 Hæc finis Priami faorum: hic exitus illum
 Sorte tulit, Trojam incensam, & prolapsa videntem
 Pergama; tot quondam populis terribis superbum
 Regnatorem Aliz. jacet ingens litore truncus,
 Avulsamque humeris caput, & sine nomine corpus.
 At me tum primum sævus circumfudit horror:
 Obstupui: subit cari genitricis imago,
 Ut regem æquorum crudeli vulnerare vidi
 Vitam exhalantem. subit deserta Creusa,
 Et direpta domus, & parvi casus Iuli.
 Respicio, & quæ sit me circum copia lustris.
 Deseruere omnes desisti, & corpora salta
 Ad terram misere, aut ignibus ægra dedere.
 Jamque adeo super unus eram: cum limina Vestis
 Servantem, & tacitam secreta in fides latentem
 Tyndarida aspicio: dant clara incendia lucem
 Erranti, passimque oculos per cuncta ferunt.
 Illa sibi inselto eversa ob Pergama Teucros,
 Et potius Danaum, & deserti conjugis iras
 Permettens, Troje & patriæ communis Estinny,
 Abdidit sese, atque aris invisâ sedebat.
 Exarsere ignes animo: subit ita cadentem
 Ulicifera patriam, & sceleratas fumere penas.
 Scilicet hæc Spartam incolumis patrialque Mycenæ
 Aspiciet, partoque ibit regina triumpho.
 Conjugiumque, domumque, patres, natoque videbit,
 Iliadam turba & Phrygiæ comitara ministris?
 Occiderit ferro Priamus? Troja arserit igni?
 Dardanum toties fudarit sanguine litus?
 Non ita. namque etiam nullum memorabile nomen
 Femina in pona est, nec habet victoria laudem;
 Extinxisse neis tamen, & fumisse merces
 Laudabor penas, animumque explesse juvabit
 Ulicis flammæ, & cineres facillè meorum.
 Talia jactabam, & furata mente ferebat:
 Cum mihi se, non ante oculis tam clara, videndam
 Obiulit, & para per noctem in loca refudit
 Alma parens, confessa deam; qualisque videri
 Caliculis, & quanta solet: dextraque prehensum
 Continuit, roseoque hæc tussuper addidit ore:
 Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
 Quid fuis? aut quoniam nostri tibi cura recessit?
 Non prius apicies, nisi solum arare parentem
 Liqueris Anchisen? superet conjanæ Creusa,
 Alcaniusque puer? quos omnes undique Graje
 Circum errant acies: & ni mea cura restat,
 Jam flammæ tulerunt, inimicos & hauserunt ensis.
 Non tibi Tyndaridis facies invisâ Lacæne,
 Culpaosive Patris. divum inclementia, divum
 Has eventis opes, sternique a culmine Trojam.
 (Aspice: namque omnes, quæ nunc obducta tenent
 Mortales hebetas visus tibi, & humida circum
 Caligat, nubem eripiam: tu ne qua parentis
 Jussa time, neu præceptis parere recula)

Hic,

Hic, ubi dijectæ moles, avulsæque saxa
 Saxa vides, mixtoque undantem pulvere fumum,
 Neptunus muros, magnoque emota tridenti
 Fundamenta quatit; totamque ab sedibus urbem
 Eruit, hic Juno Scæas fœvissima portas
 Prima teget, sociumque furens a navibus agmen
 Ferro accincta vocat.
 Jam fummas arces Tritonia (respice) Pallas
 Infedit, nimbo effulgens & Gorgone sœva.
 Ipse pater Danaïs animos viresque secundas
 Sufficit: ipse deos in Dardania fuscitat arma.
 Eripe, nate, fugam, finemque impone labori.
 Nulquam abero, & rurum patrio te limine lictam.
 Dixerat: & spissis noctis re condidit umbris.
 Apparent diræ facies, inimicaque Trojæ
 Numina magna deum.
 Tum vero omne mihi visum confidere in ignes
 Illium, & ex imo verti Neptunia Troja.
 Ac veluti fummis antiquum in montibus ornum,
 Cum ferro accifam crebrisque bipennibus instans
 Erueri agricola cerratim; illa usque minatur,
 Et tremefacta conam coacallo vertice ntat;
 Vulneribus donec paulatim evicta supremum
 Congemnit, traxitque jugis avulsâ ruinam.
 Descendo, ac docente Deo flammam inter & hostes
 Expedior, dant tela locum, flammæque recedunt.
 Atque ubi jam patriæ perventum ad limina sedis,
 Antiquasque dumos; genitor, quem tollere in altos
 Oportam primam montes, primamque petebam;
 Abnegat exciâ vitam producere Troja,
 Exiliumque pati. Vos o, quibus integer ævi
 Sanguis, ait, solidæque suo stant robore vires,
 Vos agitate fugam.
 Me si calicula voluissent ducere vitam,
 Has mihi servassent sedes. satis una superque
 Vidimus excidia, & capere superavimus urbi.
 Sic o, sic posuim affati discedite corpora.
 Ipse manu mortem juveniam, miserabitur hostis,
 Exuviasque petet. facilis iactura sepulchri.
 Jam pridem invisus divis, & inutilis annos
 Demoror: ex quo me divum pater atque hominum rex
 Fulminis afflavit ventis, & contigit igni.
 Talia perflabat memorans, fixique manebat.
 Nos contra effusi lacrimis, conjuxque Creusa,
 Africanusque, omnisque domus, ne verrere secum
 Cuncta pater, fatoque urgenti incumbere vellet.
 Abnegat, inceptoque & sedibus hæret in istidem.
 Rurum in arma feror, mortemque miseris opto.
 Nam quod consilium, aut quæ jam fortuna dabatur?
 Mente efferre pedem, genitor, te posse relicto
 Sperasti? tantumque nefas patrio excidit ore?
 Si nihil ex tanta superis placet urbe relinqui;
 Et sedet hoc animus, perituræque addere Trojæ
 Teque tuosque juvat: patet isti janua leto.
 Jamque aderit multo Priami de sanguine Pyrrhus,
 Narum ante ora patriis, patrem qui uttruncat ad aras.
 Hoc erat, alma parens, quod me per tela, per ignes
 Eripis, ut mediis hostem in penetrabilibus, utque
 Africanum, patremque meum, juxtaque Creulam,
 Alterum in alterius machatos sanguine cernam?
 Arma, viri, ferte arma: vocat lux ultima victos.
 Reddite me Danaïs: finite insaurata revisam
 Prælia. numquam omnes hodie moriemur inulti.
 Hic ferro accingor rursus: clypeoque sinistram
 Infertabam aprans, inque extra testâ ferebam.
 Ecce autem complexa pedes in limine conjux

Hærebat, parvumque patri tendebat Iulam:
 Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum:
 Sin aliquam expertus fumtis spem ponis in armis,
 Hanc primam tutare domum, cui parvus Iulus,
 Cui pater, & conjux quondam tua dicta reliquos?
 Talia vociferans gemitu testum omne replebat:
 Cum subitum, dictoque octum mirabile monstrum.
 Namque manus inter, æstrosorum ora parentum,
 Ecce levis fummo de vertice visus Iuli
 Faudere lumen apex: tactuque innoxia molli
 Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.
 Nos pavidi trepidare metu, crinemque flagrantem
 Excitere, & sanctos restinguere fontibus ignes.
 At pater Anchises oculos ad sidera lætus
 Extulit, & cælo palmas cum voce tendit:
 Jupiter omnipotens, precibus si flecteris ullis,
 Aspice nos: hoc tantum, & si pietate meremur,
 Da deinde auxilium, Pater; atque hæc omnia firma.
 Vix ea fatus erat senior, subitoque fragore
 Innotuit lævum: & de cælo lapla per umbras
 Stella facem dicens multa cum luce cucurrit.
 Illam fumma super labentem caluina testâ
 Cernimus Idea claram se condere silva,
 Signantemque vias: tum longo limite fulcus
 Dat lucem, & late circum loca sulphure fumant.
 Hic vero victus genitor se tollit ad auras,
 Astaturque Deos, & sanctum sidus adorat.
 Jam jam nulla mora est: sequor, & qua dociris, adsum.
 Dii patrii, servate domum, servate nepotes:
 Vestrum hoc augurium, vestroque in numine Troja est.
 Cedo equidem, nec, nate, tibi comes ire recuso.
 Dixerat ille: & jam per moenia clatior ignis
 Auditur, propiusque ætus incendia volvunt.
 Ergo age, charè pater, cervici impone nostræ:
 Ipse subibo humeris, nec me labor ille gravabit:
 Quo res cumque cadent, num & commune periculum,
 Una salus amobus erit. mihi parvus Iulus
 Sit comes, & longe servet vestigia conjux.
 Vos famuli, quæ dicam, animis advertite vestris.
 Est urbe egressis tumulus templumque verustum
 Desertæ Cæteris, juxtaque antiqua cupressus
 Religione patrum multos servata per annos.
 Hanc ex diverso sedem veniemus in unam.
 Tu genitor cape sacra manu, patriosque Penates.
 Me, bello tanto digressum & cæde recenti
 Attrescere nefas; donec me flumine vivo
 Abluero.
 Hæc fatus, laetos humeros subiecitque colla
 Vellè super, fulvique infensor pelle leonis;
 Succedoque oneri, dextre se parvus Iulus
 Implicuit, sequiturque patrem non passibus æquis:
 Pone subit conjux, feritur per opaca locorum.
 Et me, quem dudum non ulla iuncta movebant
 Tela, neque adverso glomerati ex agmine Graii,
 Nunc omnes terrent antræ: sonus excitat omnis
 Suspensum, & pariter comitique onerique rimentem.
 Jamque propinquabam portis, omnemque videbar
 Evalisse viam: subito cum creber ad aures
 Vilis adest pedum sonitus: genitorque per umbram
 Propiciens, Nate, exclamat, fuge, nate; propinquas.
 Ardentes clypeos, atque zra micantia cerno.
 Hic mihi nescio quod trepido male nomen amicum
 Confusam etipuit mentem, namque avia cursu
 Dum sequor, & nota excedo regione viarum;
 Hæc mihi conjux færone erepta Creusa
 Substitit, erravitne via, seu lassâ refedit,

Incet-

ÆNEIDOS

LIBER III.

Incertum; nec post oculis est reddita nostris:
 Nec prius amissam reperi, animamque reflexi,
 Quam tumulum antiquæ Cereris sedemque sacratam
 Venimus, hic demum collectis omniibus uia
 Desiit; & comites, uarumque, vitumque scissile.
 Quem non inculcavi amens hominumque deorumque?
 Aut quid in everti vidi crudelis urbe?
 Alcanium, Anchisemque patrem, Teucrosque Penates
 Commendo sociis, & curva valle recondo.
 Ipse urbem repeto, & cingit fulgentibus armis.
 Stat casus renovare omnes, omnemque reverti
 Per Trojam; & rursus caput obsecrare periculis.
 Principio muros obscuraque limina portæ,
 Qua gressum extuleram, repeto; & vestigia retro
 Observata sequor per noctem, & lumine lustris.
 Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent.
 Inde domum, si forte pedem, si forte tulisset,
 Me refero. irrumpant Danaï, & tectum omne tenebant.
 Illic ignis edax summa ad fastigia ventis
 Volvit: eassuperant flammæ: furit æstus ad antras.
 Procebo, & Priami fedes arcemque reviso.
 Et jam porticibus vacuis Ianonis alylo
 Custodes lecti Phœnix & dirus Ulysses
 Prædam asserabant, huc undique Troja gara
 Incensæ erupta adytis, mensæque deorum,
 Cratereque auro solidi, captivæque vestis
 Congeritur. pueri & pavidæ longo ordine matres
 Stant circum.
 Ausus quin etiam voces iactare per umbram:
 Implevi clamore vias, mæstique Creusam
 Nequidquam ingeminas iterumque iterumque vocavi.
 Quærenti, & tectis arbus vite sine fureti,
 Infelix simulacrum atque ipsius umbra Creusæ
 Visa mihi ante oculos, & nota major imago.
 Obstupui, steteruntque comæ, & vos faucibus hæsit.
 Tum sic affari, & curas hic demere dictis:
 Quid tantum infans juvat indulgere dolori,
 O dulcis conjux? non hæc sine numine divum
 Eveniunt. nec te hinc comitem alpiantare Creusam
 Fas, aut ille fuit superi regnator Olympi.
 Longa tibi exilia, & vastum maris æquor arandum.
 Ad terram Hesperiam venies: ubi Lydius, arva
 Inter opima virum, leni fuit agmine Tybris.
 Illic res lætæ, regnumque, & regia conjux
 Paræ tibi. lacrimas discite pelle Creusæ.
 Non ego Myrindonum sedes, Dolopumve superbas
 Aspiciam, aut Grajis servitum matribus ibo,
 Dardanis, & diæ Veneris nurus:
 Sed me magna deum genetrix hic detinet oris.
 Jamque vale, & sati serva communis amorem.
 Hæc ubi dicta dedit, lacrimantem & multa volentem
 Dicere deseruit, teusque recessit in auras.
 Tet conatus ibi collu dare brachia circum;
 Ter frustra compressa manus effugit imago,
 Pat levibus ventis, volucrique simillima somno.
 Sic demum socios consuta nocte reviso.
 Atque hic ingentem comitum adussisse novorum
 Invenio admirans numerum: matresque, viroque,
 Collectam exilio pubem, miserabile vulgus:
 Undique convenere, animis opibusque parati;
 In quascumque velim pelago deducere terras.
 Jamque jugit summæ surgebat Lucifer Idæ,
 Ducebatque diem; Danaïque obsessa tenebant
 Limina portarum: nec spes opis ulla dabatur.
 Cessi, & sublato montem genitore petivi.

Postquam res Afæ, Priamique evertere gentem
 Immeritam visum Superis, ceciditque superbum
 Ilium, & omnis hamo fumat Neprunia Troja;
 Diverſa exilia, & desertas querere terras
 Auguri agitur divum, classemque sub ipsa
 Antandro & Phrygiæ molimur montibus Idæ;
 Incerti quo fata ferant, ubi silere detur;
 Contrahimusque viros. vis prima inceperat æstas;
 Et pater Anchises dare fati vela jubebat;
 Litora cum patriæ lacrimans portusque relinquo,
 Et campos ubi Troja fuit. feror exul in alium
 Cum sociis, uxoribus, Penatibus, & magnis Diis.
 Terra procul vastis collitur Mavortia campis,
 (Thracæ arant) acri quondam regnata Lycorgo;
 Hospitium antiquum Troiæ, sociique Penates.
 Dum fortuna fuit. feror hæc, & litore curvo
 Mœnia prima loco, satis ingressus iuvisque:
 Æneadasque meo nomen de nomine fugo.
 Sacra Dionææ matri, divisque ferebam
 Auspiciis captorum operum: superoque nitentem
 Calcicolum regi mæstam in litore taurem.
 Furte fuit iuxta tumulus, quo cornua summo
 Virgulta, & deus hastilibus horrida myrtus.
 Accessi, viridemque ab humo convellere silvam
 Conatus, ramis tegebat ut frondentibus aras:
 Horrendum, & dictu video mirabile monstrum.
 Nam, quæ prima solo ruptis radicibus arbor
 Vellitur, huic atro liquenter sanguine guttæ,
 Et terram tabo maculat. mihi frigidos horror
 Membra quatit, gelidusque colit formidine sanguis.
 Rursus & alterius lentum convellere vimæ
 Insequor, & causas penitus tentare latentes:
 Ater & alterius sequitur de cortice sanguis.
 Multa movent animo Nymphas venerabar agræ æstæ
 Gradivumque patrem, Gæticis qui præsidet arvis,
 Rite secundarent visus, omnesque levarent.
 Tertia sed postquam majore hastilla niso
 Aggredior, gestibusque adversæ oblector arenæ;
 (Eloquar, an silvam?) gemitus lacrimabilis ino
 Auditur tumulo, & vos reddita fertur ad aures:
 Quid miserum, Ævea, laceras? jam parce sepulto;
 Parce piæ scelerare manus. non me tibi Troja
 Eternum tulit: aut cruor hic de stipite manat.
 Hæu fuge crades terras, fuge litus avarum.
 Nam Polydorus ego. hic confixum ferrea testæ
 Telorum seges, & jaculis increvit acutis.
 Tum vero accipitis mentem formidine pressus
 Obstupui, steteruntque comæ, & vos faucibus hæsit.
 Hunc Polydorum aori quondam cum poudere magno
 Infelix Priemus furtim mandarat alendum
 Threicio Regi; cum jam disideret armis
 Dardanæ, ciugique urbem obsidione videret.
 Ille, ut opes fractæ Teucrum, & fortuna recessit,
 Res Agamemnonias, victriciæque arma secutus,
 Fas omne abrupit: Polydorum obruncat, & auro
 Vi potitur, quid non mortalia pectora cogis,
 Auri sacra fames? postquam pavor ossa reliquit,
 Delectos populi ad proceres, primamque parentem
 Monstra Denm refero; & quæ sit sententia, posco.
 Omnibus idem animus scelerata excedere terra;
 Linqui pollutam hospitium, & dare classibus austru.
 Ergo infantramus Polydoro sumus, & ingens

Aggeritur tumulo tellus: stant manibus aræ,
 Cereleis melle vititis atque cupressis;
 Et circum Iliades crimem de more solutæ.
 Inferimus tepido sponsum cymbia lacte,
 Sanguinis & sacri pateras: animamque sepulcro
 Condimus, & magna supremam voce ciemus.
 Inde, ubi prima hinc pelago, placataque venti
 Dant maria, & lenis crepitans vocat Ausser in altum;
 Deducunt socii naves, & litora complent.
 Provehimur portu: terræque urbem recedunt.
 Sacra mari colitur medio gratissima tellus
 Nereidum matri, & Neptuno Agæo:
 Quam pius Arcitenens, oras & litora circum
 Errantem, Gyato e celsa Myconoque revinxit,
 Immotamque coli dedit, & continere ventos.
 Huc feror: hæc festos tuto placidissima portu
 Accipit, egressi veneramur Apollinis urbem.
 Rex Anius, Rex idem hominum Phœbique sacerdos,
 Vitis & sacra redimitus tempora lauro,
 Occurrit: veterem Anchisen agnovit amicum,
 Jungimus hospitio dextras, & tecta subimus.
 Tempia Dei laxo venerabar strueta vetulo.
 Da propriam, Thynbræ, domum: da mœnia fessis,
 Et genus, & mansuram urbem. serva altera Troæ
 Pergamæ, reliquias Danaum atque immittis Achilli.
 Quem sequimur? quove ire jubet? ubi ponere sedes?
 Da, pater, augurium; atque amicus illabere nostris.
 Vix ea fatus erant: tremere omnia vix repente,
 Liminaque, laurisque dei; totique moveri
 Mons circum, & mugire adytis cortina reclusis.
 Summissi perimus terram, & vox fatur ad aures:
 Dardanide duri, que vos a stirpe parentum
 Prima tulit telus, eadem vos ubere læto
 Accipiet redere: antiquam exquirite matrem.
 Hic domus Æneæ cunctis dominabitur oris,
 Et nati natorum, & qui nascetur ab illis.
 Hæc Phœbus: mixtoque ingens exorta tumultu
 Lætina: & cuncti, quæ sint ea mœnia, querunt,
 Quæ Phœbus vocet errantes, jubatque reverti.
 Tum genitor, veterum volvens monumenta virorum,
 Audite, o proceres, ait, & spes discite vestras.
 Creta Jovis magni medio jacet insula ponto;
 Mors Idæus ubi, & gentis canabula nostræ.
 Centum urbes habitant magnas, uberrima regna:
 Maximus unde pater, si rite audita recordor,
 Teucrus Rhœtæas primum est advectus ad oras.
 Optavitque locum regno: nondum Ilium, & arcæ
 Pergamæ steterant: habitabant vallibus inis.
 Hinc Mater cultrix Cybele, Corybantique æra,
 Idæumque nemus: hinc fida silentia sacris:
 Et juncti curram dominiæ subire leones.
 Ergo agite, & divum ducunt quæ iussa, sequamur:
 Placemus ventos, & Gnœia regna petamus.
 Nec longo distant cursu: modo Jupiter addit,
 Tertia lux classem Cretæis fisset in oris.
 Sic fatus, meritis atque insigniavit honores,
 Taurum Neptuno, taurum tibi, pater, Apollo;
 Nigram Hierni pecudem, Zephris silicibus albam.
 Fama volat, pullum regnis celsisse paternis
 Idomeneæ ducem, deseratque litora Cretæ:
 Hoste vacare domos, fœdique altare relicta.
 Linquimus Ortygiæ portus, pelagique volamus,
 Baccharatque jugis Naxos, vinemque Donytam,
 Olearon, niveaque Paron, spiratque per æquor
 Cycladas, & crebris legimus freta cuncta terris.
 Nauticus exoritur vario certamine clamor.

Hortantur socii, Cretam proavolque petamus.
 Prosequitur surgens a puppi ventus euntes,
 Et tandem antiquis Caræum allabimur oris.
 Ergo avidus manus optatæ molior urbis,
 Pergamæque voco, & lætam cognomine gentem
 Horror amare focos, arcemque attollere tectis.
 Jamque fere sicco subduché litore puppes,
 Consuebis arvisque novis operata juventus;
 Jura domoique dabam: subito cum tabida membris,
 Corrupto cæli tractu, miserandaque venit
 Ardoribusque satique loes, & lætifer annus.
 Linquebant dulces animas, aut ægra trahabant
 Corpora. tum steriles exurere Sirius agros.
 Arebant herbæ, & victum leges ægra negabat.
 Rursus ad oraculum Ortygiæ Phœbumque remenso
 Hortatur poter ire mari, veniamque precari:
 Quam fessis finem roges ferat: utde laborem
 Tentare auxilium jubeat: quo vertere cursus.
 Nox erat, & terris animalia somnus habebat.
 Edigies sacre divum, Phrygiæque Penates,
 Quos mecum a Troja, mœsiisque ex ignibus urbis
 Exuleram, visi ante oculos alare jacentis
 In fornix, multo manifesti lumine, qui se
 Plena per inferas fundebat luna fenestras.
 Tum sic assari, & curas hic demere dictis:
 Quod tibi delato Ortygiam dicturus Apollo est,
 Hic canit: & tua nos in ultro ad limina mittit.
 Nos te, Dardania incensa, tuoque arma fecerit?
 Nos tumidum sub te permentis classibus æquor;
 Iidem venturos tollemus in alstra nepotes,
 Inperiunus erbi dabimus: ru mœnia magnis
 Magna para, languemque sepe ne linque laborem.
 Mutande sedes. non hæc tibi litora fuisse
 Delius, aut Cretæ iussit considere Apollo.
 Est locus, Hesperiam Graji cognomine dicunt:
 Terra antiqua, potens armis, atque ubere gleba.
 Onutriti colere viti: nunc fama, minores
 Italiam dixisse, ducis de nomine, gentem.
 Hæc nobis propitæ fœles: hinc Dardanus ortus,
 Insulæque pater, genus a quo principe nostrum.
 Surge age, & hæc lætus longævus dicta parenti
 Haud dubitanda refer: Corymum, terræque require
 Antunias. Dicta negat tibi Jupiter arva.
 Talibus attonitus vili, ac voce deorum,
 [Nec supor illud erat, sed coram agnoscere vultus,
 Velatæque cunæ, presentiaque ora videbat:
 Tum gelidas toto manabat corpore sudor]
 Corripio e stratis corpus, tendoque supinus
 Ad cælum cum voce manus, & munera libo
 Intemerata facis. perfectæ lætus honore
 Anchisen facio certum, remque ordine pando.
 Agnovit prolem ambiguum, geminoque parentes,
 Seque novo veterum deceptum errore locorum.
 Tum memorat: Nate Iliacis exercere fatis,
 Sola mihi tales casus Caffandra cenebat.
 Nunc repeto hæc generi portendere debita nostro;
 Et sepe Hesperiam, sepe Italia regna vocare.
 Sed quis ad Hesperie venturos litorea Teucros
 Crediderit? aut quem tum vates Caffandra moveret?
 Cadamus Phœbo, & moniti meliora sequamur.
 Sic ait: & cuncti dicto paremus oantes.
 Hanc quoque deserimus sedem, paucisque relictis
 Vela damus, vastumque cava trabe currimus æquor.
 Postquam altum removere rates, nec jam amplius ultæ
 Apparent terree, cælum undique & undique pontus:
 Tunc mihi cæruleus supra caput allicit imber,
 Noctem

Noctem biememque ferens; & inhorruit unda tenebris.
 Continuo venti volvunt mare, magna que surgunt
 Æquora, dispersi jactantur gurgite vasso.
 Involvere diem nimbis, & nos humida celum
 Amulit. ingeminat abruptis nubibus ignes.
 Excusimur curis, & cæcis erramus in undis.
 Ipse diem noctemque negat discernere celo,
 Nec meminisse viæ media Palmurus in unda.
 Tres adeo incertis cæca caligat soles
 Errans pelago, tuidem, nec sidere noctes.
 Quarto terra dei primum se attulere tandem
 Vita, aperit procul montes, ac volvere fumum.
 Vela cadunt, remis insurgimus: haud mora, nautæ
 Adnati torquent spumas, & cærule verrunt.
 Servatum ex undis Strophadum me litora primum
 Accipiunt. Strophades Grajo flant nomine dicte,
 Insule sonis in magni: quas dira Celano,
 Harpyiæque culant alæ, Phœbea postquam
 Clausa domus, mensaque metu liquere priores.
 Tristis haud illis monstrum, nec levior ulla
 Pettis & ira deum Stygis seque extulit undis.
 Virginei voluctum vulgus, fœdissima ventris
 Proloviæ, unæque manus, & palida semper
 Ora fame.
 Hoc ubi delati portus intravimus; ecce
 Læta boum passim campis armenta videmus,
 Caprigenumque pecus, nulli custode, per herbas.
 Irruimus ferro, & divos ipsamque vocamus
 In partem prædamque Jovem. tum litore curvo
 Estruimusque toros, dapibusque epulamur opimis.
 At subito burresco lapsu de montibus adiunt
 Harpyiæ, & magnis quantis clangoribus alas,
 Diripiuntque dapes, contrahuntque omnia fœdant
 Immo: tum vos tetrum dira inter odorem.
 Rursum in fœces longo sub rupe cavata,
 Arboribus clausa circum atque horrentibus umbris,
 Intrinsum mentis, atque repositum ignem.
 Rursum ex diverso celi cæcique latebris
 Turba fumans prædam pedibus circumvolat oncis:
 Polluit oee dapes. sociis tunc, arma capestant,
 Edico, & dira bellum me gente gerendum.
 Haud secus ac iussi faciunt, teloque per herbam
 Disponunt enses, & scuta lateuria coudunt.
 Ergo ubi dilapæ sonitum per curva dedere
 Litora; dat signum specula Mæneus ab alta
 Ære cavo. invadunt loci, & nova prælia tentant,
 Obscenas pelagi ferro iudare vulnere.
 Sed neque viam planis ullam, nec vulnera tergo
 Accipiunt; celerique fuga sub sidera lapsæ
 Semefam prædam & vestigia fœda relinquunt.
 Una in præclia confestis rupe Celano,
 Infelix pater, rumpeque hanc pectore vocem:
 Bullam etiam pro cæde boum fratricum juvenis,
 Laomedontidæ; bellamne inferre paratis,
 Et patrii Harpyias infantes pellere rego?
 Accipite ergo, animis atque hæc mea ingite dicta:
 Quæ Phæbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
 Prædixit, vobis Furiarum ego maxima pando.
 Italiam cursu petitis, ventisque vocatis
 Ibitis Italiam, portuque intrare licet:
 Sed non ante datam cingetis mœnibus urbem,
 Quam vos dira fames nostræque injuria cadis
 Ambelæ subigat malis abutere mentis.
 Dicit: & in silvam pennis abata refugit.
 At sociis subita gelidus formidine sanguis
 Deriguit: cecidere animi: nec jam amplius armis,

Sed votis precibusque jubent caposcere pacem,
 Sive deæ, seu sint diræ obscenasque vulnere.
 Et parer Anchises, passis de litore palmis,
 Numina magna vocat; meritoque indicit honores.
 Di, prohibete minas: di, talem avertite casum:
 Et placidi servate pios. tum litore luncem
 Deripere, eaculisque jubet laxare rudentes.
 Tendunt vela Noti: ferimur spumantibus undis,
 Qua cursum ventosque gubernatorque vocat.
 Jam mediū apparet flacis nemusis Zacynthus,
 Dulichiumque, Sameque, & Neritos ardua faxis.
 Etægimus Icopulos Irbææ Laertia regna,
 Et terram altricem fœvi execramur Ulyssi.
 Mox & Leucate nimbosa cacumina montis,
 Et formidatus nautis aperitur Apollo.
 Hunc petimus fœssi, & parve succedimus urbi.
 Anchora de prora jactat. flant litore puppes.
 Ergo insperata tandem tellure positi
 Laltramurque Juvī, vortique incendimus aras;
 Atque Iliacis celebramus litora ludis.
 Exercent patrias oleo labente palæstras
 Nudati socii, juvat evasile tot urbes
 Argulicæ, mediisque fugam tenuisse per hostes.
 Interea magnam sul circumvolvit anoum,
 Et glacialis biens aquilonibus asperat undas.
 Ære cavo clypeum, magni gessam Abantis,
 Postibus adversis figo, & rem carnio figo:
 Æneæ hæc de Danais victurius arma.
 Lingere tum portus jubeo, & considere transtris.
 Certatim socii feriant mare, & aquora verrunt.
 Protinus aeris Phæacum abscondimus arces,
 Littoraque Epiri legimus, portoque subimus
 Chæoniam, & celsam Bathrati ascendimus urbem.
 Hic incredibilis rerum fama occupat aures,
 Priamiden Heleorum Grajas regnare per urbes,
 Canugio Æacide Pyrrhi sceptrisq; positum:
 Et patrii Andromachen iterum cessisse marito.
 Oblitui; miroque incensum pectus amore,
 Compellare virum, & casus cognoscere tantos.
 Prægradiar portu, classes & litura linquens.
 Solemnes tum sorte dapes, & tristia dona,
 Ante urbem in luco falsi Simoentis ad vœdam,
 Libabam cineri Andromache, manesque vocabat
 Heclorem ad tumulum: viridi quem cespere inanem,
 Et geminas causam lacrimis sacraverat aras.
 Ut me conspexit venientem, & Troia circum
 Arma amens vidit: magnis exterrita monstis
 Deriguit visu in medio: calor ossa reliquit.
 Labitur, & longo via tandem tempore fitur:
 Verane te facies, verus mihi oñtius afers,
 Nare Dea? vivisne? aut si lux alma recessit,
 Hector ubi est? dixit, lacrimisque effudit, & omnem
 Implevit clamore locum. vix pauca fureti
 Subjicio, & raris turbatas vocibus hisco.
 Vivu equidem, vitamque extrema per omnia daco.
 Nec dubita: nam vera vides.
 Heu, quis te casus dejectam conjugæ tanto
 Excipit? aut que dignis satis fortuna revisit?
 Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia servas?
 Deject vultum, & demissa voce locuta est:
 O felix una ante alias Priameia virgo,
 Hostilem ad tumulum Troje sub mœnibus altis
 Iussa mari; que furitis non perterriti ullos,
 Nec victuris heri terigit captiva cubile!
 Nos, patria incensa, diversa per æquora veste,
 Stirpis Achilleæ fastus; juvenemque superbum

Servitio enixæ tulimus, qui deinde fecutus
 Ledæum Hermionem, Lacedæmonioque Hymeneos,
 Me famulo famulamque Heleno transmisit habendam.
 Ast illum erepte magno inflammatus amore
 Conjugi, & scelere Furis agitatus Oreites,
 Excipit incautum, patriâque ôccurrit aras.
 Morde Neoptolemi regnum reddita cessit
 Pars Heleno: qui Chaoiis cognomine campos,
 Chaoniamque omnem Trojano & Chaoe dicit:
 Pergamæque, Iliacæque jugis hanc addidit atem.
 Sed tibi qui cursum ventis, quæ fœda dedere?
 Quis quifnam ignarum noſtris deus appulſit oris?
 Quid poſt Alcianis? ſuperate, & veſcitur aura?
 Quem tibi jam Troja
 Ecquæ tamen puero eſt amiſſe cura parentis?
 Ecquid in antiquam virtutem animoſque viriles
 Et pater Æneas & avunculus excitat Heſtor?
 Talia fundebat lacrimas, longoque ciebat
 Incaſſum ſletus: cum ſeſe a monibus heros
 Priamides multis Helenus comitantibus aſſert,
 Agnoſcitque ſuos, lætusque ad limina ducit,
 Et multum lacrimas verba inter ſingula fundit.
 Proceſſo, & parvam Trojam, ſimulataque magnis
 Pergamæ, & ætrem Xanthi cognomine rivam
 Agnoſco, Scæzque amplexor limina porte.
 Nec non & Teucri ſocia ſimul urbe fruuntur.
 Illos porticibus rex accipiebat in amplis.
 Aulæ in medio libabant pocula Bacchi,
 Impoſitis auro dapibus: pateraque tenebant.
 Jamque dies, alterque dies proceſſit; & auræ
 Vela vocant, tumidoque inflatur caſſibus aulæ.
 His vatem aggredior diſſis, ac talia queſo:
 Trojægenæ interprete divum, qui omnia Phœbi,
 Qui tripodas, Clarii laurus, qui ſidera ſentis,
 Et volucrum linguas, & præteris ouina pennæ:
 Fare age (namque omnem curſum mihi proſpecta dixit
 Relligio, & cuncti fuſerant numine divi
 Italiam perere, & terras tentare repollas:
 Sola noyem diſſuade neſas Harpyia Celæno
 Prodigium canit, & triſtes denuntiat iras,
 Obſcenamque famem) que prima pericula vito?
 Quidve ſequens tantos poſſim ſuperare labores?
 Hic Heleus, cælis primum de more juvenis,
 Exorat pacem divum, viſitæque reſolvit
 Sacratæ capitis, meque ad tua limina, Phœbe,
 Ipſe manu multo ſuſpenſum numine ducit:
 Atque hæc deinde canit divino ex ore ſacerdos:
 Nate dea, (nam te majoribus ire per altum
 Auspiciis manifeſta fides: ſic ſata deum rex
 Sortitur, volvitque vices: in vertitur ordo)
 Pauca tibi e multis, quo tutior hoſpita laſſes
 Æquora, & Aulion poſſis conſidere portu,
 Expediam diſſis, prohibent nam cetera Paræ
 Scire Helenum, ſiquæ vetat Satura Jovo.
 Principio Italiam, quam tu jam tere propinquam,
 Vicinoſque ignare parvas invadere portus,
 Longa procul longis via dividit invia terris.
 Ante & Trinacria lentandus remus in unda,
 Et ſalis Auſonii luſtrandum navibus æquor,
 Infernæque lacus, & æque inſula Circes,
 Quam tuta poſſis urbem componere terra.
 Signa tibi dicam: tu conſida meute teneto.
 Cum tibi ſollicito ſecreſci ad fluminis undam
 Litoreis ingens inventa ſub illicibus ſus
 Trigiuta caputem ſortus enixa jacebit,
 Alba, ſolo recubans, albi circum ubera nati:

It locut' urbis erit: requies ea certa laborum.
 Nec tu menſuram moriſ horrefceſcitur: fatus:
 Fata viam inveniet, aderitque vocatus Apollo.
 Haſ autem terras, Italique hæc litoris oram,
 Proxima quæ noſtri perſunditur æquoris æſtu,
 Eſſuge: cuncta malis habitarunt mœnia Grajæ.
 Hic & Nariſi poſuerunt mœnia Locri,
 Et Salentinis obſedit milite campos
 Lyſius Idomenes: hic illa ducit Melibœi
 Parva Philochez ſubnixæ Petilia muro.
 Quis, ubi tranſmiſſe ſteterit trans æquora claſſes,
 Et poſitis aris jam vota in litore ſolves,
 Purpureo velare comas adoperus amiſtu;
 Ne qua inter ſanctos ignes in honore deorum
 Hoſtilis facies occurrat, & omnia turbet!
 Hanc ſocii morem ſacrorum, hunc ipſe teneto:
 Hac caſſi maneant in religione nepotes.
 Ast ubi digreſſam Siculæ te admoverit oræ
 Ventus, & anguſti rareſcant clauſtra Pelori;
 Lava tibi tellus, & longo læva petantur
 Æquora circuit: dextrum fuge litus, & undas.
 Hæc loca vi quondam, & vallo convulſa ruina
 (Tantum ævi longinqua valet murare vetuſtas)
 Diſſiſſiſſe ferunt; cum protinus utraque tellus
 Una foret: venit medio vi pontus, & undis
 Helperium Siculo latius abſcidiſt, aræque & urbes
 Litore diſſuſas anguſto interluit æſtu.
 Dextrum Scylla læus, lævum implicata Charybdia
 Obſidet, atque imo barathri ter purgine vaſto
 Sorbet in abruptum ſuſtus, ruſſiſque ſub auræ
 Erigit alternos, & ſidera verberat unda.
 At Scyllam cæcis cohibet ſpeſcenæ latebris,
 Ora extertantem, & naves in ſaxa trahentem.
 Prima bomioſi facies, & pulchro pectore virgo
 Pube tenus: poſtrema immani corpore piſtris,
 Delphinum caudas utero cunctiſſa luporum.
 Præſtat Trinacri metas luſtrare Pachyui
 Ceſſantem, longos & circumſſeſſere curſus,
 Quam ſemel inſormem vaſto vididiſſe far anſtro
 Scyllam, & cæuleis canibus reſonantia ſaxa.
 Prætereæ, ſi qua eſt Heleno prudentia, vati
 Si qua fides, animum ſi veris implet Apollo,
 Unum illud tibi, nate dea, proque omnibus unare
 Prædicam; & repetens iterumque iterumque monebo,
 Junoni canæ vota libens, dominamque potentem
 Supplicibus ſupera donis, ſic denique victor
 Trinacria ſuos Italos mittere reliſta.
 Hoc ubi delatus Cumæam acceſſeris urbem,
 Divinoſque lacus, & Avernæ ſonantia ſilvis,
 Inſanam vatem aſpicias: quæ rope ſub ima
 Fata canit, ſolique notas & nomina mandat,
 Quæcumque in ſolſis deſcripſit carmina virgo,
 Digerit in numerum, atque anſtro ſeclaſſa relinquit.
 Illa manent immota loci, æque ab ordine cedunt.
 Verum eadem, verſo tenuis cum cardine ventus
 Impulſit, & teneras turbavit jamus frondes;
 Numquam deinde cavo volitantia prendere ſaxo,
 Nec revocare ſitus, aut jungere carmina curat.
 Inconſulti abeunt, ſedemque odere Sibyllæ.
 Hic tibi ne qua more fuerit diſpendia tanti:
 Quamvis increpuit ſocii, & vi curſus in altum
 Vela vocer, poſſiſque ſinus implere ſecundos:
 Quis adeas vatem, præcibuſque oracula poſcas.
 Ipſa canar, vocemque valens atque ora reſolvat.
 Illa tibi Italix populos, venturaque bella,

Et quæ

Et quo quæcumque modo fugiasque, ferasque laborem,
 Expediet; curiusque dabit venerata secundos.
 Hæc sunt, quæ nostra liceat te voce moneri.
 Vade age, & ingentem factus ire ad æthera Trojam.
 Quæ postquam vates sic ore effatus amico est,
 Dona dehinc auro gravia, fœctoque elephanto
 Imperat ad naves ferri, stipasque carinis
 Ingens argentum, Dodonæoque libetas,
 Loricas confertam hamis atque tralicem,
 Et conum insignis fuit, cristasque comantes,
 Arma Neoptolemi. sunt & sua dona parenti.
 Addit equos, additque duces:
 Remigium supplet: locos simul instruit armis.
 Interea classem velis aptare jubebat
 Anchises, fieret vento mora us qua ferenti.
 Quem Phœbi interpres multo compellat honore:
 Conjugio Anchisa Veneris dignate superbo,
 Cura Deum, his Pergameis erepte ruinis,
 Ecce tibi Auloniz tellus: hanc arripe velis:
 Et tamen hac pelago præterlabare necesse est.
 Ausende pars illa procul, quam pandit Apollo.
 Vade, ait, o felix nati pietate. quid ultra
 Provehor, & fando surgentes demoror Austros?
 Nec minus Andromache, digressa mœsta supremo,
 Fert picturatas auri subtermine vestes,
 Et Phrygiam Alcanio chlamydem: nec cedit honori,
 Textilibusque onerat donis, ac talia fatur:
 Accipe & hæc, manuum tibi quæ mœnumenta mearum
 Sint, puer, & longum Andromaches tescunt amorem
 Conjugis Heclores. cape dona extrema tuorum,
 O mihi sola mei super Altyanæidis imago:
 Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat:
 Et nunc æquali tecum pubeſceret ævo.
 Hos ego digrediens lacrimis affabar obortis:
 Vivite felices, quibus est fortuna peracta
 Jam sunt: nos alia ex aliis in fata vocamur.
 Vobis parva quies: nullum maris æquor arandum:
 Arva neque Auloniz semper cedentia retro
 Querenda. effugiem Xanthi, Trojamque videtis,
 Quam vestre fecere manus, melioribus (opto)
 Auspiciis; & quæ fuerit minus obvia Graiis.
 Si quando Tybrim, vicinaque Tybridis arva
 Lustraro, gentique mæx dara mœnia cernam,
 Cognatas urbes olim, populosoque propinquo
 Epiro Hesperia, quibus idem Dardanus auctor,
 Atque idem casus; unam faciemus utramque
 Trojam animis. maneat nostris ea cura nepotes.
 Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta:
 Unde iter Italiam, cursumque brevissimum undis.
 Sol ruit interea, & montes umbrantur opaci.
 Sternimur optatae gremio telluris ad undam
 Sortiri remus. passimque in litore sicco
 Corpora curamus. fœctus sopor irrigat artus.
 Nec dum orbem medium nos horis æcta subibat:
 Haud segnis strato surgit Palinurus, & omnes
 Explorat ventos, atque auribus æra captat:
 Sidera cuncta notat tacito labentia celo,
 Arcturum, pluviasque Hyadas, gremioſque Triones,
 Armarmque auro circumſpicit Oriona.
 Postquam cuncta videt celo constare sereno;
 Dat clarum & puppi signum: nos castra movemus,
 Tentamusque viam, & velorum pandimus alas.
 Jamque rubescebat stellas aurora fugatis,
 Cum procul obscuros colles humilemque videmus
 Italiam. Italiam primus conclamat Achætes;
 Italiam læto socii clamore saluant.

Tum pater Anchises magnam cratera corona
 Induit, implevitque mero; Divosque vocavit
 Stans celsa in puppi.
 Uli, maris & terræ tempestatumque potentes,
 Ferte viam vento facilem, & spirate secundi.
 Crebrescunt optatæ auræ, portusque pateſcit
 Jam propior, templumque apparet in arce Mi-
 nervæ.
 Vela legant focil, & proras ad litora torquent.
 Portas ab Eoo fluctu curvatur in arcum,
 Objectæ salta spumant aspergine cantes.
 Ipse latet: gemitus demittunt brachia muro
 Turriti scopuli, refugitque ab litore templum.
 Quatuor hic primum omni equos in gramine vidi
 Toodentes campum late, candore nivali.
 Et pater Anchises: Bellum, o terra hospita, por-
 tas:
 Bello armanur equi: bellum hæc armenta minantur:
 Sed tamen lidem olim curra succedere fueri
 Quadrupedes, & fræna jugo concordia ferre.
 Spes & pacis, ait, tum Numina sancta precamur
 Palladis armoſonæ, quæ prima accepit ovantes;
 Et capita ante aras Phrygio velamur amictu:
 Præceptisque Heleni, dederat quæ maxima, rite
 Junoni Argivæ jussos adolemque honores.
 Haud mora: continuo perfectis ordine votis,
 Corona velatarum obvertimus antenarum,
 Grajugenumque domos, suspēctaque linguimus arva;
 Hinc sinus Herculei, si vera est fama, Tarenti
 Cernitur. attollit se diva Lacinia contra,
 Cauloniſque arces, & navisfragum Scylacurum.
 Tum procul & fluctu Trinacria cernitur Aetna:
 Et gemitum ingentem pelagi, pulsataque faxa
 Audimus longe, fractasque ad litora voces:
 Etulantque vada, atque æstu miscentur aræne.
 Et pater Anchises: nimium hæc illa Charybdis:
 Hos Helenus scopulos, hæc faxa horrenda canebat.
 Eripite, o focil: pariterque insurgite remis.
 Haud minus ac iusti faciunt: primusque rudentem
 Contorſit Levas proram Palinurus ad undas.
 Levam cuncta cobors remis ventisque petivit.
 Tollimur in cælam curvato gurgite, & lidem
 Subducta ad manes imos descendimus unda.
 Ter scopuli clamorem inter cava faxa dedere:
 Tet spumant elisam & rorantia vidimus astra.
 Interea fœctos ventus cum sole reliquit;
 Ignarique viz Cyclopus allabimur oris.
 Portus ab accessu ventorum immortus, & ingens
 Ipse; sed horribis juxta tonat Aetna ruinis,
 Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem,
 Turbine fumantem piceo & candente favilla;
 Attollitque globos flammarum, & fœdera lambit:
 Interdum scopulos avulsasque viscera montis
 Erigit eructans, liqueſcente saxa sub auras
 Cum gemitu glomerat, fumolusque exarsit imo.
 Fama est, Enceladi semisum fulmine corpus
 Urgeri mole hac, ingentemque insuper ætænam
 Impositam, ruptis flammam expirare caminis;
 Et fœctum quoties mutat laras, intrenire omnem
 Marmure Trinacriam, & cælum subtexere fumo.
 Noctem illam recti silvis immania monstra
 Perferimus: nec, quæ sonitus det caussa, videmus.
 Nam neque erant altiorum ignes, nec lucidus æther
 Sidera polas; obscuro sed nubila celo:
 Et lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.
 Postera jamque dies primo furgebat Eoo,
 Humen-

Humentemque Aurora polo dimoverat umbram:
Cum subito e silvis, macie confecta suprema,
Ignoti nova forma viri miserandaque cultu
Procedit, supplexque manus ad litora tendit.
Respicimus, dira illuvies, immissaque barba,
Consertum tegumen spinis: at cetera Grajus,
Ee quondam patriis ad Trojam missus in armis.
Ilique ubi Dardanio habitus & Troia vidit
Arma procul; paulum aspecta contritus hæsit,
Continuitque gradum: mox sese ad litora præcepit
Cum fletu precibulque huc: Per sidera tellus,
Per superos, atque huc cæli spirabile lumen,
Tollite me, Teucri: quicumque abducite terras.
Hoc sat erit. scio me Danaïs et clauibus unum,
Et bello Iliacos fateor petiisse Penates.
Pro quo, si lecleris tanta est iniuria nostri,
Spargite me in fluctus, vastoque immergite ponto.
Si perco, manibus hominum petiisse iuvabit.
Dixerat: & genas amplexus, genibulque volutans
Hærebatur, qui sit, fari, quo languine cretus,
Hoc tamus; quæ deinde agitet Fortuna, fateri.
Ipse pater dextram Anchiles, baud multa moratus,
Dat juveni; atque animum præsentis pignore firmat.
Ille hæc, depolita tandem formidat, latet:
Sum patria ex Ithaca, comes infelix Ulyssi,
Nomen Achæmenides, Trojam genitore Adamaïso
Paupere (nanclitæque utinam Fortuna!) profectus.
Hic me, dum trepidi crudelia lmina liquant,
Immemores loci vasto Cyclops in antro
Deseruerunt, domus sanie opibulque cruentis,
Intus opaca, ingens, ipse aditus, atque pulsæ
Sidera, (Di, talem terris avertite pestem)
Nec visu facilis, nec dictu affabilis ulli,
Viceribus miserorum & sanguine vesticur atro.
Vidi egomet, duo de numero cum corpora nostro,
Pressa manu magna, medio resupinus in antro
Frangeret ad faxum, sanieque aspecta natantem
Limina: vidi, atro cum membra fluentia tabo
Manderet; & trepidi tremarent sub dentibus artus.
Haud impune quidem, nec talia passus Ulysses,
Obtulisse sui est Ithacus discrimine tanto.
Nam simul expletus dapibus, vinoque sepultus
Cervicem inflexam palmis, jacuisset per antrum
Inmensum, saniem eruclans ac frustra cruento
Per somnum commixta mero; nos, magna precati
Numina, sortitæque vices, una undique circum
Fundimur, & telo lumen terebramus acuto
Ingens, quod tota solum fere fronte lateat,
Argolici clypei aut Phæbeæ lampadis instat;
Et tandem læti locorum ulciscimur umbras.
Sed fugite, o mileri, fugite, atque ab litore funem
Rumpite.
Nam qualis quantalique cavo Polyphemus in antro
Lanigeras claudat pecudes, atque ubera pressat,
Centum alii curva hæc habitant ad litura vulgo
Insidi Cyclopes, & altis montibus errant.
Tertia jam-luna se cornu lumine conspexit,
Cum vitam in silvis, inter deserta ferarum
Lustra domoque traho, vastulque ab rape Cyclopes
Paspicio, sonitumque pedum vocemque tremulo.
Victum infelicem baccas lapidulæque curna
Dmæ rami, & vallis pascunt radicibus herbæ.
Omnia colluctans, banc primum ad litora clessem
Conplexi venientem. huic me, quicumque fuisset,
Addixi: satis est gentem effugisse nefandam.
Vos animam hanc potius quocumque abluimite leto.

Vix ea fatus erat: fummo cum monte videmus
Ipsum inter pecudes valla fere mole movementem
Pastorem Polyphemum, & litora nota petentem:
Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen
ademptum.
Trunca manu pinus regit & vestigia firmat:
Lanigeræ comitantur oves: ea sola voluptas,
Solamenque mali.
Postquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit:
Luminis effossi fluidum lavit inde cruorem;
Dentibus insistentem gemitu: graditque per æquor
Jam medium, necdum fluctus latera ardua rinxit.
Nos procul inde fugam trepidi celerare, recepto
Supplice, sic merito; tacitque incidere funem.
Vertinus & proni certantibus æquora remis.
Sensit, & ad finitum vocis vestigia torfit.
Verum ubi nulla datur dextram assequere potestas,
Nec poris Ionius fluctus equare sequendo;
Clamorem immensum tollit: quo pontus, & omnes
Intremuere undæ, penitusque exterrita tellus
Italæ, curvique immogit Æna cavernis.
At genus & silvis Cyclopum & montibus alris
Excitum ruit ad portus, & litora complent.
Cernimus adstantes nequiquam lumine corvo
Æneæ fratres, cælo capta alta ferentes,
Concilium horrendum: quales cum vertice cælo
Aeris quercus, aut comiser cyprissi
Constituerunt, silva alta Iovis, locuste Dianæ.
Præcipites metus acer agit quocumque rodentes
Excutere, & venis intendere vela lecanisque.
Contra iussa monent Heleni, Scyllam atque Charybdim
Inter utramque viam, læti discrimine parvo,
Ni teneat curfus: certum est dare litora retro.
Ecce autem Boreas angusta ab sede Pelori
Missus adest, vivo prætervehor offia saxo
Pantragis, Megastolque sinus, Tapianque iacentem.
Talia monstrabat relegens errata terrorum
Litora Achæmenides, comes infelix Ulyssi.
Sicania præterea sinu jacet insula contra
Plemmyriam undosum: nomen dixere priores
Ortygiam, Alpheum fama est buc Elidis amnem
Occulas egisse vias subter mare: qui nunc
Ore, Aethiæ, tuo Siculis confanditur undis.
Iussi numina magna loci veneramus: & inde
Exspero præcipite solum stagnantis Helori.
Hinc altas cautes projectaque saxa Pachyni
Radimus, & satis nunquam concessa moveri
Apparet Camerina procul, campiue Gelo,
Immanique Gela fluvii cognomine dicta.
Arduus inde Acragæ ostendit maxima longe
Mœnis, magnanimum quondam generatorem equorum.
Teque datis linquo ventis, palmosa Selinus;
Et vada dura lego saxis Lilybea crecis.
Hinc Drepani me portus & illecebralis ora
Accipit, hic, pelagi tor tempestibus actus,
Heu genitore, omnis cura calafque levamen.
Amitto Anchitem, hic me, pater optime, festum
Deseris, heu, tantis nequidquam erepte periclis!
Nec rates Helenus, cum multa horrenda moerent,
Hos mihi prædixit luctus, non dira Celeno.
Hic labor extremus, longarum hæc meta viarum.
Hinc me digressum vestris dæus appulit oris.
Sic pater Æneas intentis omnibus usus
Fata renarrabat divum, curfusque docebat.
Conticuic tandem, factoque hic sine quievit.

ÆNEIDOS

LIBER IV.

A T regina gravi iam dudum faucibus cara
 Vultus alii venit, & exco carpitur igni.
 Multa viri virtus animo, multique recurrit
 Gentis bonos: hæret infixi pectore vultus,
 Verbaque: nec placidam membris dat curia quietem.
 Postera Phœbea lastrabat lampade terras
 Homentemque Aurora polo dimovebat umbram;
 Cum sic unanimum alloquitur male sana sororem:
 Anna soror, quæ me suspensam insomnia terrent!
 Quis novus hic nostris successit sedibus hospes?
 Quem sese oes ferens: quam forti pectore, & armis!
 Credo equidem (nec vana fides) genus esse deorum.
 Degeneres animos timor arguit. heu, quibus ille
 Jactatus satis! quæ bella exhausta canebat!
 Si mihi non animo fixum immortumque sederet,
 Ne cui me vinclo vellem fœdera iugali.
 Postquam primus amor decipiam morte scellisti;
 Si non pertæsum thalami tædæque fuisset;
 Huic uni forsitan potui succumbere culpa.
 Anna, fatebor enim; miseri post fata Sichæi
 Conjugis, & sparsos fraterna cæde Penates,
 Solus hic infelix sensus, antiquumque labantem
 Impulit. agnosco veteris vestigia flammæ.
 Sed mihi vel tellus optem prius ima defliscat,
 Vel Pater Omnipotens adigat me fulmine ad umbras,
 Pallentes umbras Erebi, noctemque profundam,
 Ante pudor quam te violens, aut tua jura resolvam.
 Ille meos, primusque mihi sibi junxit, amores
 Adfulsit. ille habebat secum, servetque sepulchro.
 Sic effata sinu lacrimis implevit obortis.
 Anna refert: O luce magis dilecta sorori,
 Solane perpetua mœrens carpere juventutem?
 Nec dulces natos, Veneris nec præmia notis?
 Id cinerem aut mænes credis curare sepultos?
 Esto: ægram nulli quondam steteret mariti:
 Non Libyæ, non ante Tyro despectus larbas,
 Ductoresque alii, quos Africa terra triumphis
 Dives alit; placitone etiam pugnabis amor?
 Nec venit in mentem, quæcum confederis arvis?
 Hinc Getulæ urbes, genus insuperabile bello,
 Et Numidæ intrare cingunt, & inhospita Syrtis:
 Hinc deserta siti regio, lateque furentes
 Barcaï. quid bella Tyro surgentia dicam,
 Germanique minis?
 Diis equidem auspiciibus reor & Junone secunda,
 Ille cursum Iliacæ vento tenuisse carinas.
 Quam tu urbem, soror, hanc cerues! quæ surgere regna
 Coniugio tali! Teacram contrahitis armis
 Punica se quantis attollit gloria rebus!
 Tu modo postce Deos veniam, sacrisque litatis
 Indulge huiusmodi, causasse innocte moranti:
 Dum pelago deservit hiems, & æquos Orion,
 Quassæque rates, dum non tractabile celum.
 His dictis incensum animum inflammavit amore,
 Spemque dedit dulci menti, solvique pulcorem.
 Principio delubra adeunt, pacemque per aras
 Exquirunt: mactant lætas de more bidentes
 Legifera Cereræ, Phœboque, Patriæque Lyæ:
 Junoni ante omnes, cui vincula iugalia curæ.
 Ipse tenens dextra pateram polkhorum Dido
 Candentis vaceæ media inter cornua fundit:
 Aut ante ora Deum pinguis spatiaq; aras,

Inflammarque diem donis; pæcudumque reclusis
 Pectoribus inhians spirantia consuit extra.
 Heu vatum ignare meutes: quid vota furentem,
 Quid delubra juvant? est mollis flamma medullas
 Iutera, & tacitum vivit sub pectore vultus.
 Uritur infelix Dido, totaque vagatur
 Urbe furens: qualis coniecta cervæ sagitta,
 Quam procul incautam memora inter Cressida fixit
 Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
 Nescius: illa gylas fulvas volutæque peragrat
 Dictæos: hæret lateri letalis arundo.
 Nunc media Ænean secum per mœnia ducit,
 Sidoniaque ostentat opes, urbemque paratam.
 Incipit effari, mediæque in voce resistit.
 Nunc eadem, labente die, convivia quærit,
 Iliacæque iterum demens audire labores
 Exposcit, pendetque iterum narrantis ab ore.
 Post, ubi digressi, lumenque obscura vicissim
 Luna premit, succedente cadentia sidera somnos:
 Sola domo mæret vacua, stratisque relicti
 Iucubat: illum absens absentemque auditque,
 Aut gremio Ascanium genitoris imagine capta
 Detinet, instandum si fallere possit amorem.
 Non cœptæ assurgunt turres, non arma juvenus
 Exercet, portusve aut propugnacula bello
 Tuta parant: pendunt opera interrupta, minæque
 Murorum ingentes, æquatque machina celo.
 Quam simul ac tali perfuncti peste reueri
 Chæra Jovis conjux, nec famam oblatte sorori;
 Talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis:
 Egregiam vero laudem & spolia ampla referis
 Tuque puerque tuus: magnam & memorabilem nomen;
 Unâ dolo divum si semina victi duorum est.
 Nec me adeo fultit, veritam te mœnia nostra
 Suspectas habuisse domos Carthaginis alæ.
 Sed quis erit modus? aut quo nunc certamine tanto?
 Quin potius pacem æternam pactosque Hymenæos
 Exercemus? habes, tota quod mente petisti.
 Ardet amans Dido, traxitque per ossa sororem.
 Commuam hunc ergo populum, paribusque regamus
 Auspiciis: liceat Phrygio servire marito,
 Dotaleque tux Tyrios permittere dextræ.
 Olli (sensit enim simulata mente locutam,
 Quo regnum Italiæ Lihycæ averteret oras)
 Sic contra est ingressa Venus: Quis talia demens
 Ahnuat? aut tecum malit contendere bello?
 Si modo, quod memotas, factum fortuna sequatur.
 Sed satis incerta seror, si Jupiter unam
 Edde velit Tyrios urbem Trojaque profectis,
 Misericordie probet populos, aut lædæra iungi.
 Tu conjux: tibi fas animam teatate precando.
 Perge: sequar. tum si exceptit regia Iuno:
 Mecum erit ille labor; nunc qua ratione quod instat
 Conseri possit, paucis, adverte, docebo.
 Venatum Æneæ unaque miserum Dido
 In nemus ire parant, ubi primos crastinus ortus
 Extulerit Titan, radiisque retereit orbem.
 His ego migrantem commissa grandine nimbum,
 Dum trepidant alæ, saltusque indigne cingunt,
 Desuper insudant, & tonitru celum omne cæbo.
 Dissigunt comites, & nocte teguntur opaca:
 Speluncam Dido dux & Trojanus eundem
 Devenient: aderat: & tua si mihi certa voluntas,
 Connubio jungam stabili, propriamque dicbo.
 Hic Hymenæos erit, non adversata petenti
 Annuit, atque dolis tui Cytberæa repertis.

Ocea.

Oceanum interea surgens Aurora relinquit.
 It portis jubare exortio delecta juvenus,
 Retia rara, plage, lato venabula ferro,
 Massylque ruunt equites, & odora canum vis.
 Regium thalamo cunctantem ad limina primi
 Pœnorum expectant: ostroque insignis & auro
 Stas scioles, ac fræna feroc spumantia mandit.
 Tandem progreditur, magna stipante carvera,
 Sideroiam piclo chlamydem circumdata limbo:
 Cui phæretæ et auro, crines nodantur io aurum,
 Aurea purpuream suboscit fibula vestem.
 Nec non & Phrygi comites, & letus Iulus
 Incedunt. ipse ante alios pulcherrimus omnes
 Inset se socium Æneas, atque agmina jungit.
 Qualis, ubi hibernam Lyciam, Xanthique fluenta
 Deserit; ac Delum maternam invist Apollo,
 Insauroque choros, mistique altaria circum
 Cretesque Dryopeque fremunt, piclique Agathyrsi:
 Ipse jugis Cynthi graditur, mollique fluentem
 Fronde premit crinem fingens, atque implicat auro:
 Tela sonant humeris. haud illo signior ibat
 Æneas: tantum egregio decus enitet ore.
 Postquam altis ventum io moortes, atque invia lustra:
 Ecce feræ saxi depecte vertice capræ
 Decurrere jugis: alia de parte pateentes
 Transmittunt cursu campos, atque agmina cervi
 Pulverulenta fuga glomerant, monteque relioquunt.
 At puer Æscaniæ mediis in vallibus acris
 Gaudet equo: jamque hos cursu, jam præterit illos,
 Spumantemque dari pecora inter inertia votis
 Optat aprum, aut sylvam descendere monte leonem.
 Ioterea magno miseri murmure celum
 Incipit. solequitur commissa grandine oimhus.
 Et Tyri comites passim, & Trojana juvenus,
 Dardanisque nepos Veneris, diversa per agros
 Tecta metu periere, ruunt de montibus amos,
 Spelancam Dido dux & Trojanus eandem
 Deveniunt. prima & Tellus & pronuba Juno
 Dant signum: fulsere ignes, & conscius æther
 Connuhiis: summoque ulularunt vertice Nympha.
 Ille dies primus leti primusque malorum
 Causa fuit. neque enim specie famave movetur,
 Nec jam furtivum Dido meditatur anorem:
 Conjugium vocat. hoc preterit nomine culpam.
 Extemplo Libyæ magnas it Fama per urbes;
 Fama, malum qua non aliud velocius ullum,
 Mobilitate viget, viresque adquirit eundo;
 Parva metu primo; mox sese arrolit in auras,
 Ingrediturque solo, & caput inter oihlia condit.
 Illam Terra parens, ira irritata deorum,
 Extremam, ut perhibent, Cœo Enceladoque foretem
 Progenit; pedibus celerem, & pernecibus alis.
 Monstrum horrendum, ingens: cui quot sunt corpore
 pluma,
 Tot vigiles oculi subter, mirabile dictu,
 Tot linguae, totidem ora sonant, tot subtrigit aures.
 Nocte volat cali medio terræque per umbram
 Stridens, nec duli declinat lumina somno.
 Luce seget cultos aut summi culmine tecti,
 Turribus aot alris, & magnas terreat urbes;
 Tam silli pravique tenax, quam nuntia veri.
 Hæc tam multiplici populos sermone replebat
 Gaudens, & pariter facta atque infecta canebat:
 Venisse Ænean Trojan a sanguine cœtum,
 Cui se pulchra viro dignetur jungere Dido:
 Nunc hiemem inset se laxu, quam longa, fovere

Regnorum immemores, turpique cupidine capros.
 Hæc passim dea fœda virum diffundit in ora.
 Prius ad regem cursu detorquebat Iarbas,
 Incenditque animum dictis, atque aggerat iras.
 Hic Hammonæ fatus rapta Garamantide Nympha,
 Tempa Jovi centum, latis immania regnis,
 Centum aras posuit, vigilemque sacraverat ignem,
 Excubias divum æternas, pecudumque cruore
 Pingue solum, & variis florientia limina fertis.
 Ique amens animi, & rurore accensus amaro,
 Dicitur ante aras, media later omnia divum,
 Multa Jovem manibus supplex orasse supinis:
 Jupiter omnipotens, cui nunc Maurusia piclis
 Gens epulata toris Lænem libat honorem,
 Aspicias hæc? ao te, genitor, cum fulmina torques,
 Nequidquam horremus? cæcique io oihibus ignes
 Terrincant animos, & lænia muremura miscant?
 Femina, quæ oihis errans io finibus urbem
 Exiguam prelio posuit, cui latus arandum,
 Cuique loci leges dedimus, conoubia nostra
 Reppulit, ac dominum Ænean in regna recepit.
 Et nunc ille Paris cum semiviro comitatu,
 Mæonia meum mitra crioemque madentem
 Subiuxit, rapto positor. nos munera templis
 Quippe tuis ferimus, famamque fovemus ioanam.
 Talibus orantem dictis, arasque tesentem
 Audit omnipotens, oculoque ad mœnia totis
 Regia, & obliis famæ melioris anaret.
 Tum sic Mercurium alloquitur, ac talia mandat:
 Vade age, nate, voca Zephyrus, & labere pensis:
 Dardanumque dæcem, Tyria Carthagine qui nunc
 Expectat, farique dadas non respicit urbes,
 Alloquere, & celeres defer mea dicta per auras.
 Nos illum oobis genetrix pulcherrima talem
 Promisit, Grajumque ideo bis vindicat armis:
 Sed fore, qui gravidam imperiis, belloque frementem
 Italiam tegeter, genus alto a sanguine Teucri
 Proderet, ac totum sub leges mitteret orbem.
 Si oulla accendit tantarum gloria rerum,
 Nec super ipse sua molitur laude laborem;
 Æscaniæ pater Romanas invidet arces?
 Quid struit; aut qua spe inimica lo gente moratur?
 Nec prolem Æscaniæ, & Lavinia respicit arva?
 Naviget, hæc summa est: hic nostri oimtus esto.
 Dixerat, ille patris magni parere parabat
 Imperio: & primam pedibus talarum nescit
 Aurea: quæ sublimem alis, sive æquora supra,
 Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
 Tum virgam caput, bæc animas ille evocat Orco
 Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit;
 Dat somnos adimique, & lumina morte resignat.
 Illa fretus agit ventor, & rubida tranat
 Nubila: jamque volans apicem & latera ardæa gemit
 Atlantide duri, celum qui vertice sulcit;
 Atlantis, cinctum affidue cui nubibus aris
 Piniferum caput & vento pulsatur & imbræ:
 Nix humeros insula tegit: tum flumina mæsto
 Precipitant senis, & glacie riget horrida barba.
 Hic primam paribus oitens Cyllenius alis
 Constitit: hinc toto præcepit se corpore ad ondas
 Mittere: avi similis, quæ circum litora, circum
 Piccos scopulos humilis volat æquora iuxta,
 Haud alter tenuis inter celumque volabat;
 Lixit areosum Libyæ ventoque secabat
 Materno veniens ab avo Cyllenia proles.
 Ut primum altis tetigit magalia plantis,

Ætuo

Ænean fundantem arces ac tectis novantem
 Conspicit: atque illi stellatus vocibus Ænea
 Enas erat, Tyrioque ardebat murice læna,
 Demissa ex humeris: dives quæ munera Dido
 Fecerat, & tenui telas discreverat auro.
 Continuo intravit: Tu nunc Carthaginiæ altæ
 Fundamenta locas, pulcherrimæque uxoris urbem
 Extruxi? heu regni rerumque oblite turam!
 Ipse deum tibi me claro demittit Olympo
 Regnator, calum & terras qui numine torquet:
 Ipse hæc ferre iubet celeres mandata per auras.
 Quid frui? aut qua spe Libycis tectis otia teris?
 Si te nulla movet tantarum gloria rerum,
 Nec super ipse tua moliris laude laborem;
 Africanum surgentem, & spes hæreditis Iuli
 Respice; cui regnum Italiæ Romanæque telus
 Debetur. tali Cyllenius ore locutus
 Mortales visus medio sermone reliquit,
 Et procal in tenem ex oculis evanuit auram.
 At vero Æneas aspectu obmutuit amens,
 Atqueque horrore comæ, & vox faucibus hæsit.
 Ardet abire fuga, dulcesque relinquere terras.
 Heu quid agat? quo nunc reginam ambire furentem
 Andeat adfatu? quæ prima exordia sumat?
 Atque animum nunc hac celerem, nunc dividit illuc,
 In partemque rapit varias, petque omnia versat.
 Hæc alacritati potior sententia visa est:
 Mnæsthea Sergestumque vocat, sortemque Cloanthum:
 Classem apertæ taciti, socios ad litora cogant;
 Arma parent, & quæ sit rebus castra novandis,
 Dissimulant. fite interea, quando optima Dido
 Nesciat, & tante rumpi non speret amores,
 Tentatorum aditus, & quæ molissima sandi
 Tempora, qui rebus dexter motus, ocyus omnes
 Imperio læti parent, ac iussa facessunt.
 At regina dolos (quis fallere possit amantem?)
 Præsentit, motusque exceptit prima futuros;
 Omnia tuta times. eadem impla fama furenti
 Delutit armari classem, cursumque parari.
 Sævit inops animi, totamque incensa per urbem
 Bacchatur. qualis commotis excita sacris
 Thyas, ubi audito stimulant tristerica Baccho
 Orgia, nectunusque vocat clamore Cithæron.
 Tædem his Ænean compellat vocibus ultro:
 Dissimulare etiam sperasti, perfide, tantum
 Posses nefas? tacituque mea decedere terra?
 Nec te nosse amos, nec te data dextera quondam,
 Nec moritura tenet crudeli funere Dido?
 Quin etiam hiberno moliris fidere classem,
 Et mediis properas æquilonibus ire per altum.
 Crudele, quid si non atra aliena domoque
 Ignotas peteres, & Troja antiqua maneret;
 Troja per undosum peteret clasibus æquor?
 Mene fugis? per ego has lacrimas, dextramque tuam te,
 (Quando aliud mihi jam miseræ nihil ipsa reliqui)
 Per connubia nostra, per inceptos Hymenæos;
 Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam
 Dulce meum: miserere domus labentis, & istam,
 Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem.
 Te propter Libycæ gentes Nomadumque tyranni
 Odere, infensi Tyrii: te propter eundem
 Extinctus pudor, & quæ sola fidera adibam,
 Fama solum cui me moribundam deseris, hospes?
 Hoc solor nomen quoniam de conjugæ restat.
 Quid moros? aut æm Pygmalion dum mentis frater
 Destituit, aut captam ducar Gygis larbas?

Saltem si qua mihi de te susceperat fuisse.
 Ante fugam soboles, si quis mihi parvulus aula
 Luderet Æneas, qui te tamen ore referret;
 Non equidem omnino capra ac desertâ videret.
 Dixerat. ille Jovis monitis immota tenebat
 Læmina, & obnixus curam sub corde premebat.
 Tandem pauca refert: Ego te, quæ plurima fando
 Enumerare vales, numquam, regina, negabo
 Promeritam: nec me meminisse pigebit Elifæ,
 Dum memor ipse mei, dum spiritus hos regit artus.
 Pro te pauca loquar. neque ego hanc abscondere furto
 Speravi, ne finge, fugam; nec conjugis unquam
 Præterdidi tædas, aut hæc in fœdera veni.
 Me si fatis meis patenterur docere vitam
 Auspicus, & sponte mea componere cruras;
 Urbem Trojanam primum dulceter meorum
 Relinquias colorem: Priami tecta alta manerent;
 Et recidiva manu posuisssem Pergamæ viçis.
 Sed nunc Italiam magnam Grynæus Apollo,
 Italiam Lyciæ iussere capessere sortes.
 Hic amor, hæc patria est. si te Carthaginiæ arces
 Phœnissam, Libycæque aspectus detinet orbis;
 Quæ tandem, Ausonia Teucros confidere terra,
 Invidia est? & nos fas extera querere regna.
 Me patris Anchisæ, quotiens humentibus umbris
 Nox operit terras, quotiens astra ignea surgunt,
 Admonet in somnis, & turbida terret imago.
 Me puer Africanus, capitisque injuria cari,
 Quem regno Hesperix fraudo, & fatalibus arvis.
 Nunc etiam interpres divum Jove missus ab ipso
 (Testor ipsumque caput) celeres mandata per auras
 Delutit: ipse deum manifestum in lumine vidi
 Incantem muros, vocemque his auribus hausi.
 Desine neque tibi incendere reque querelis:
 Italiam non sponte sequor.
 Talia dicentem jamdudum averta tuatur
 Hoc illic volvens oculos, totumque pererrat
 Læminibus tacitis, & sic accensa protatur:
 Nec tibi diva parens, generis nec Dardanæ auctor,
 Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
 Caucaſus, Hyrcanæque admittunt ubera tigres.
 Nam quid distulisti, aut quæ me ad maiora reservo?
 Num detu ingemuit nostro? num lumina flexit?
 Num lacrimas victus dedit, aut miserum amantem est?
 Quæ quibus anteferam? jam jam nec maxima Juno,
 Nec Saturnus hæc oculis Parer aspexit æquis.
 Numquam rata fides, ejectum litore, egentem
 Excepti, & regni demens in parte locavi.
 Amissam classem, socios a morte redaxi.
 Heu furis incensa feror! nunc Augur Apollo,
 Nunc Lyciæ fortis, nunc & Jove missus ab ipso
 Interpres Divum fert horrida iussa per auras.
 Scilicet is superis labor est, ea cura quietos
 Sollicitat. neque te tenet, neque dicta refello.
 I, sequere Italiam venis, pete regna per undas.
 Spero equidem mediis, si quid pia numina possunt,
 Supplicia hausturum scopulis, & nomine Dido
 Saepè vocaturum. sequar atrox ignibus abscens:
 Er cum frigida mors anima seduxerit artus,
 Omnibus umbra locis adero. dabis, improbe, penas.
 Audiam, & hæc manes veniet mihi fama sub imos.
 His medium digitis sermonem abruptum, & auras
 Aggra fugit, seque ex oculis averit & avert,
 Linquens multa mentem cunctantem, & multa parantem
 Dicere. suscipiunt famule, collapsæque membra
 Marmoreque effrunt thalamo, stratiisque reponent.

M m m

At pius

At pius *Eneas*, quamquam lenire dolentem.
Solando cupit, & dictis avertere curas;
Multa gemens, magnoque animum labefactus amore;
Iussa tamen Divum exsequitur, classemque revisit.
Tum vero Teucri incumbunt, & litore celsas
Deducunt toto naves, natas uncta carina:
Frontesque ferunt remos, & robora silvis
Infabricata, fuge studio.
Migrantes cernas, totaque ex urbe ruentes:
Ac veluti ingentem formicæ farris æverum
Cum populæ, hiemis memores, tectoque reponunt:
It nigrum campis agmen, prædamque per herbas
Convectant calle angulo: pars grandia trahunt
Obvix frumenta humeris: pars agmina coeunt,
Cassigantque moras: opere omnis semita fervet.
Quis tibi tunc, Dido, cernenti talia sensus?
Quovis dabas genitus, cum litore fervente late
Prosperes arce ex fumma, totumque videres
Miseri aut oculos tantis clamoribus æquor?
Improbe amor, quid non mortalia pectora cogit?
Ire iterum in lacrimas, iterum tentare precando
Cogitur, & supplex animos submittit amor:
Ne quid inexpertum frustra moritura relinquit.
Anna, vides toto properari litore circum.
Undique convenere: vocat jam carbasus auras:
Puppibus & læti nautæ imponere coronas.
Hunc ego si potui tantum sperare dolorem,
Et perire, foror, porro, miseræ hoc tamen unum
Exequerer, Anna, mihi, solam nam perdidit ille
Te colere, arcanos etiam tibi credere sensus:
Sola viri molles aditus, & tempora moras.
I, foror, atque hostem supplex affare superbum:
Non ego cum Danais Trojanam excindere gentem
Aulide iutavi, classemve ad Pergamæ mûsi:
Nec patris Anchisæ cinerem mansæve revelli.
Car mea dista negat duras demittere in auras?
Quo ruit? extremum hic miseræ det monus amanti:
Espectet facilemque fugam, ventosque ferentes.
Non jam conjugium antiquum, quod prodidit, oro;
Nec pulchro ut Latio careat, regnumque relinquat.
Tempus inane pero, requiem spatiumque furori;
Dum mea me victam veniat fortuna dolere.
Extremam hanc oro vocas: miserere fororis:
Quam mihi cum dederis, cumulata morte remittam.
Talibus orabat, taleque miserrima fletus
Fertque refertque foror: sed nullis ille movetur
Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit.
Fata obstant, placidæque viri deus obstruit aures.
Ac velut, anoso validam cum robore quercum
Alpini Boreæ nunc hinc nunc flatibus illinc
Eructe inter se certant, it' stridor; & alte
Conferunt terram confuso slipite frondes:
Ipsa hæret scopulis: &, quantum vertice ad auras
Ætherias, tantum radice in Tarrara tendit.
Haud fecus assiduus hinc atque hinc vocibus heros
Tunditur, & magno peristent pectore curas.
Mens immota manet: lacrimæ voluntur inanes.
Tum vero infelix fatis exterrita Dido
Mortem orat: tædet cæli convexa tueri.
Quo magis inceptum peragat, lacumque relinquit;
Vidit, thuricremis cum dona imponeret aras,
(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros,
Fusque in obsecrum se vertere vixæ cruorem.
Hoc visum nulli, non ipsi ætata forori.
Præterea fuit in tectis de marmore templum
Conjugis antiqui, miso quod honore colebat,

Velleribus niveis & festa fronde revinctum.
Hinc exaudiri voces & verba vocantis
Visa viri; nox cum terras obscura teneret:
Solaque culminibus ferali carmine bubo
Sæpe queri, & longas in stertum docere voces.
Multaque præterea vatium præditi pignorum
Terribili monitu horrificant, agit ipse furem
In fœnis ferus *Aeneas*: semperque reliquit
Sola sibi, semper longam incomitata videtur
Ire viam, & Tyrios deserta quærere terra.
Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheos,
Et solem geminum, & duplices se offendere Thebas:
Aut Agamemnonis scenis agitur Orestes,
Armas facibus matrem & serpentes aris
Dum fugit, ultricæque sedent in limine Diræ.
Ergo ubi concepit Furiæ evicta dolores,
Decrevitque mori; tempus secum ipsa modumque
Exigit, & mælam dictis aggressa fororem,
Consilium vultu regit, ac spem fronte ferat:
Inveni, germana, viam, (gratæ forori)
Quæ mihi reddat eum, vel eo me solvat amantem.
Oceani sinem iuxta, sol-inque cadentem,
Ultimus Æthiopum locus est, ubi maximas Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
Hinc mihi *Massylæ* gentis monstrata sacerdos,
Hesperidum templi cultos, & epulæque draconis
Quæ dabat, & sacros servabat in arbore ramos;
Spargens humida mella foriferumque papaver.
Hæc se carminibus promittit solvere mentes,
Quas velit; at aliis duras immittere curas:
Sistere auras fluvii, & vertere sidere retro:
Nocturnoque ciet manes, mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.
Testor, cara, deos, & te, germana, tuumque
Dulce caput, magicas invitam accingier artes.
Tu secreta pyram tecto interiore sub auras
Erige, & arma viri, thalamo quæ fixa reliquit
Impius, exuviasque omnes, lectumque iugalem,
Quo peris, superimponas, abolere nefandi
Cuncta viri monumenta jubet monstratque Sacerdos.
Hæc effata flet, pallor simul occupat ora.
Ivon tamen Anna novis præterire funera sacris
Germanam credit, nec tantos mente furor
Concipit, aut graviora timet, quam morte Sichel.
Ergo iussa parat.
At regina pyra penetrali in sede sub auras
Erecta ingenti, tardis atque illic sedes,
Lutendique locum fertis, & fionde coronat
Funerea: super exuvias, ensesque relictum,
Efigiemque toro locat, haud ignara futuri.
Sunt arx circum & crines effusa sacerdos
Tercentum tonat ore deos, Erebusque Chaosque,
Tergeminæque Hecates, tria virginis ore Diana.
Sparferat & latices simulacros fontis Avern:
Falcibus de messe ad lunam quæruntur ænias
Pubentæ herbe, nieri cum lacte veneni:
Queritur & nalcensis equi de fronte revulsus,
Et maris præterit amor.
Ipsa mola, manibusque pilis, altaria juxta,
Unum exuta pedem vincit, in veste reclinata,
Testatur moritura deos, & confixa fatis
Sidera: tum, si quod non æquo fodere amantem
Curæ nomen habet, iustumque memorique precatur.
Nox erat; & placidum carpebant festa soporem
Corpora per terras, silvæque & fœva quierent
Æquora: cum medio voluuntur sidera lapsu,

Cum.

Cum tacet omnis ager: pecudes, pictæque volucres,
 Quæque lacus late liquidos, quæque aspera damis
 Rura tenent, somno postæ sub nocte silenti
 Lēbant curas, & corda oblita laborum.
 At non infelix animi Phœnissa, neque umquam
 Solvitur in somnos, oculivæ aut pectore noctam
 Accipit. ingeminent curæ: rursusque resurgens
 Sevit amor, magnoque irarum fluctu æstu.
 Sic adeo insilit, secumque ita corde volutat:
 En quid ago? rursusque procos irrita priores
 Experiat? Nomadumque peram consubia supplex,
 Quos ego sum toties jam designata maritos?
 Iliacas igitur classes atque ultima Teucrum
 Jussu sequar? quia auxiliū juvat autē levatos,
 Et bene apud memores veteris taci gratia facti?
 Quis me autem (sic velle) sinet; ratibulve superbis
 Invisam accipiet? nescis ben, perditā, necdum
 Lamedontæ senis perjurā gentis?
 Quædum? sola fuga natos comitabor ovantes?
 Au Tyriis, æmnieque manu stipata meorum
 Iuferar? & quos Sidonia virbe revelli,
 Rursus agam pelago, & ventis dare vela jubebō?
 Quin morere, ut merita es; ferroque avertere dolorem.
 Tu lacrimis evicta meis, tu prima furentem
 His, germana, malis oneras; æque obijcis hosti.
 Non licuit thalamū expertem sine crimine vitam
 Degere more feræ, tales nec tangere curas?
 Non servata fides, cineri promissa Sicheo.
 Tantos illa (suo rumpēbat pectore questus
 Æneas celsa in puppi, jam certas evulsi,
 Carpebat somnos, rebus jam rite paratis.
 Huic fe forma dei vultu redemptis eodem
 Oboluit in somnis, rursusque ita vix monere est;
 Omnia Mercurio similis, vocemque coloremque,
 Et crines flavos, & membra decora juvenis?
 Nate dæ, pones hoc sub casu decore somnos?
 Nec, quæ circumstant te deinde pericula, cernis?
 Demens! nec zephyros aëdis spirare secundos?
 Illa dolos, dirumque nefas in pectore versat,
 Certa mori, varioque itarum fluctu æstu.
 Non fugis hinc præceptis, dum præcipiente potestas?
 Jam mare barbari trabibus, sevasque videbis
 Collacere faces, jam ferrete litore flammis;
 Si te his attrigens terrens Aurora morantem.
 Eja age, rumpe moras. varium & mirabile semper
 Femina. sic satus nocti se immiscuit atræ.
 Tum vero Æneas, subitis exterritus umbris,
 Corripit e somno corpus, sociisque fatigat:
 Præcipientes vigilate, viri, & confidite transitis:
 Solvite vela citi. deus æthere missus ab alto,
 Festinare fugam, tortosque incidere funes,
 Ecce iterum simulat. sequimur te, sancte deorum,
 Quisquis es, imperioque iterum paremus ovantes.
 Adin o, placidiorque javes, & fidere celo
 Dextra feras. dixit: vaginæque eripit ensē
 Fulmineum, striditque ferit retinacula ferro.
 Idem omnes simul ardor habet: rapiuntque, ruantque,
 Litore deseruere: latet sub classibus æquor.
 Adnix torquent spumas, & cæcula verrunt.
 Et jam prima novo spargebat lumine terras
 Tithoni croceum linquens Aurora cubile.
 Regia & speculis ut primam abscdere locum
 Vidit, & æquatis classē procedere velis,
 Litterarum, & vacuum senis sine remige portus;
 Terque quaterque manu pectus percussa decorum,
 Elaventeque abicissa comas, probo lupiter! ibis

Hic, ait; & nostris illuserit adversa regibus?
 Non arma expedient, totaque ex urbe sequenter,
 Diripiuntque rates alii navalibus? Ire,
 Ferte citi flammam, date vela, impellite remos.
 Quid loquor? aut ubi sum? quæ mentem insaniam mutat?
 Infelix Dido, nunc te lata impia tangunt.
 Tum decuit, cum sceptrā dabas, ex dextra fidesque!
 Quem secum parrios ajunt portare Penates:
 Quem subisse humeris confectum atque parentem?
 Non potui abieptum divellere corpus, & undis
 Spargere? non socios, non ipsam absumere ferro
 Alcanium, patriisque epulandum apponere mensis?
 Verum anceps pugna fueret fortuna: fuisset.
 Quem metui moritura? fides in castra tulisset,
 Implesemque fores flammis, natumque, patremque
 Cum genere extinxisset; memet ipsam ipia dedissem.
 Sol, qui terrarum flammis opera omnia iustas,
 Tuque harum interpres curarum, & conscia Juno,
 Nocturnisque Hecate trivis ululata per urbes,
 Et diræ ultrices, & di morientes Elise,
 Accipite hæc; meritumque malis advertite nomen,
 Ex nostras audire preces: si tangere portus
 Insandum caput, ac terribi adare necesse est;
 Ex hi fata Jovis poscunt; hic terminus hæret:
 At bello audacis populi vexatus & armis,
 Finibus extorris, complexu avulsus Iuli
 Auxilium impleret, videatque indigna suorum
 Funera: nec cum fe sub leges pacis inique
 Tradiderit, regno, aut optata luce frustrat.
 Sed cadat ante diem, mediæque inhumatus arena.
 Hæc precor: hanc vacem extremam cum sanguine fundo.
 Tum vos, o Tyrii, stirpem, & genus omne futurum
 Exercere odiis, cinerisque hac mittite nostro
 Munera. nullus amor populis, nec fœdera sonto.
 Exoriat aliquis nostris ex ossibus alto,
 Qui face Dardanios ferroque sequare colonos,
 Nunc, olim, quocumque dabunt fe tempore vites:
 Litora litoribus contraria, fluctibus undas
 Imprecor, arma armis: pugnent ipsique nepotes.
 Hæc ait, & partes animum versabat in omnes;
 Invisam querens quam primum abruptere lucem.
 Tum breviter Barce nutrice affata Sichei;
 Namque suam patria antiqua civis arer habebat:
 Aunam, cara, mihi, nutrix, huc sise sororem:
 Dic corpus propter fluviali spargere lympha,
 Et pecudes secum & monstrata piacula ducat:
 Sic veniat. tuque ipsa pia tege tempora vitæ.
 Sacra Jovi Strygi, quæ tunc inceperat paravi,
 Perficere est animus, sinemque imponere curis;
 Dardanique rogam capitis permittere flammæ.
 Sic ait. illa gradam studio celerabat anili.
 At trepida, & capitis immanibus effere Dido,
 Sanguineam volvens ensē, maculisque tremantes
 Interfusa genas, & pallida morte futura,
 Interiora domus irrumpit limina, & altos
 Conscendit furibunda rogos, ensēque recludit
 Dardanum, non hos questum manus in usus.
 Hic, postquam Iliacas vestes notumque cubile
 Conspexit, paulum lacrimis & mente morata,
 Incubuitque toro, distitque novissima verba:
 Dulces exivie, dum fata deusque linebat,
 Accipite hunc animum, meque his exsolvite curis.
 Vixi, & quæ dederat cursum fortuna, peregi;
 Ex nunc magna mei sub terras ibit imago.
 Urbem præclaram statui: mea monia vidi:
 Ulta vitum, pomas inimico a fratre recepi:

M m m 2

Felix

Felix, heu nunculum felix, si litora tantum
 Numquam Dardaniam tetigissent nostra carinae!
 Dixit, & os impressa toro, Mariem intulit;
 Sed moriamur, ait. sic, sic juvat ire sub umbras.
 Hauiat hunc oculis ignem crudelis ab alro
 Dardanus, & nostræ secum ferat omina mortis.
 Dixerat. atque illam media iuter litora ferro
 Collapsam aspiciunt comites, ensesque cruore
 Spumantem, sparsasque manus, it clamor ad alta
 Arria: concussam bacchatur fama per urbem.
 Lamentis, gemitibus, & femineo ululatu
 Tecta fremunt: resonat magnis plingoribus æther.
 Non aliter, quam si immissa roat hostibus omnis
 Carthago, aut antiqua Tyros; flammæque furentes
 Culmina perque hominum volvantur perque deorum.
 Audiit exanimis, trepidoque exterrita corâ,
 Unguibus ora toro sadans, & pectora pugnis,
 Per medios ruit, ac morientem nominis clamat:
 Hoc illud, germana, fuit? me fraude petebas?
 Hoc rogas iste mihi, hoc ignes aræque parabant?
 Quid primam deserta querat? comitemne forem
 Sprevisi moriens? eadem me ad fata vocasses?
 Idem ambas ferro dolor, atque eadem hora tulisset.
 His etiam struxi manibus, pariosque vocavi
 Voce deos, sic te ut posita crudelis abessem?
 Extincti me teque, soror, populumque, patreisque
 Sardonios, urbemque tuam. dixte vulnera lymphis
 Ablui, & extremis si quis super halitus errat,
 Ore legam. sic fata gradus evaserat altos,
 Semianimemque suum germanam amplexa fovebat
 Cum gemitu, atque attros siccabat veste cruores.
 Illa graves oculos conara attollere, rursus
 Defecit, infixum frigid sub pedore vultus.
 Ter sese atrolens cubitoque adnexa levavit:
 Ter revoluta toro est, oculisque errantibus alto
 Quæsit cælo locum, ingemitante reperta.
 Tum Juno omnipotens, longum miserata dolorem,
 Difficile obitus, Ithim demisit Olympo,
 Quæ luctantem animam nexoque resolveret xrtus.
 Nam, quia nec fato, merita nec morte peribat,
 Sed misera ante diem, subitoque accessu furore,
 Nondum illi flammam Proserpina vertice cinem
 Abstulerat, Stygioque caput damnaverat Orco.
 Ergo Iris croceis per cælum roseida pennis,
 Mille trahens varios adverso sole colores,
 Devolat, & supra caput adstitit: Hunc ego Diti
 Sacrum iussa ferro, teque ipso corpore solvo.
 Sic ait, & dextra cinem fecat. omnis & una
 Dilapsus calor, atque in ventos vita recessit.

ÆNEIDOS

LIBER V.

I Nterea medium Æneas jam classe tenebat
 Certus iter, fluctusque attros aquilone secabat,
 Mœnia respiciens, quæ jam infelici Elise
 Callorent flammis. quæ tantum accenderit ignem
 Causa later: duri magno sed amore dolens
 Polluro, noturumque furem quid femina possit,
 Triste per augurium Teucrorum pectora ducunt.
 Ut pelagus reuere rates, nec jam amplius ulla
 Occurrit tellus; maria undique, & undique cælum:
 Olli cæruleus supra caput adstitit imber.
 Noctem hiememque ferens, & inhorruit unda tenebris.
 Ipse gubernator puppi Palinurus ab alta:

Hen! quamnam tauti cinxerunt æthera nimbi?
 Quivle, pater Neptune, parat? sic deinde locutus
 Colligere arma jubet, validisque incumbere remis;
 Obliquaque sinus in ventum, ac talia facit:
 Magnanime Ænea, non, si mihi Jupiter auctor
 Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cælo.
 Mutati transverfa fremunt, & velipere ab atro
 Consurgant venti, atque in nubem cogitur aer.
 Nec nos obniti contra, nec tendere tantum
 Sufficimus. superat quoniam Fortuna, sequamur:
 Quoque vocat, veriamus iter. nec litora fuge
 Fida reor statera Erycis, portuque Sicano:
 Si modo rite memor servata remeior altra.
 Tum pius Æneas: Equidem sic potere ventos
 Jamdudum; & frustra cerno te tendere contra.
 Fleste viam velis, an sit mihi gravior ulla,
 Quoque magis sedas optem dimittere naves,
 Quam quæ Dardaniam tellus mihi servat Acesten,
 Et patris Anchisæ gremio complectitur ossa?
 Hæc ubi dicta, petant portus: & vela secundi
 Intendant zephyri. fertur cita gurgite classis:
 Et tandem læri notæ adventurum arenæ.
 At procul excello mirasus vertice montis
 Adventum sociasque rates, occurrit Acestes,
 Horridus in jaculis & pelle Libyfidis uras:
 Troia Crimio concepsum flumine mater
 Quem genuit. verum non immemor illi parentum
 Gratatur reduces, & gaza latus aqelli
 Excipit, ac seltos opibus solatur amicis.
 Postera cum primo stelsis Oriente fugarat
 Clara dies; locos in cærum liore ab omni
 Advocat Æneas, tumulique ex aggre facit:
 Dardaniæ magni, genus alro a sanguine divum,
 Anceus exactis completur menibus orbis,
 Ex quo reliquias divitiæque ossa parentis
 Cundidimus terra, mastique sacrasimus aras.
 Jamque dies (ni fillor) adest, quem semper acerbum,
 Semper honoratum (sic di vultuist) habeo.
 Hunc ego, Gætulis agerem si Syrtibus exul,
 Argulicove mari depressus, & urbe Mycenæ;
 Annua vota tamen solemneque ordine pompas
 Exequere; strueremque suis altaria donis.
 Nunc ultro ad cineres ipsius & ossa parentis,
 Haud equidem sine mente, reor, sue nomine divum
 Adsumus, & portus delati iuramus amicos.
 Ergo agite, & lætum cuncti celebremus honorem:
 Pulcamos ventos, atque hæc me sacra quotannis
 Uibe velit posita templis sibi ferre dicatis.
 Bina bonum vobis Troja generatus Acestes
 Dat numero capita in naves. adhibete Peozes
 Et patrios epulis, & quos colit hospes Acestes.
 Præterea, si nona diem mortalibus adum
 Ausora exulerit, radiisque retexerit orbem,
 Prima citæ Teucris ponam certamina classis.
 Quique pedum cursu valet, & qui viribus audax,
 Aut jaculo incedit melior, levibusque sagittis,
 Sic crado sicut pugnam committite casu:
 Cuncti adstant, meriteque expectent præmia palmæ.
 Ore favete omnes, & cingite tempora ramis.
 Sic factus, velat materna tempora myrto.
 Hoc Helymus facit, hoc ævi maturus Acestes,
 Hoc puer Ascanius: sequitur quos cetera pubes.
 Ille et concilio multis cum milibus ibat
 Ad rumulum, magna mediis comitante caterva.
 Hic duo rite mero stibum archela Baccho,
 Fudit humi, duo læte novo, duo sanguine sacro,
 Porpo-

Purpureosque jacit flures, ac talla satur:
 Salve, sancte parens: iterum salve recepti
 Nequidquam cineres, animæque nimbæque paternæ.
 Non licuit hinc Italos fatiæque arva,
 Non tecum Ausonium, quicumque est, querere Tybrim.
 Dissert hæc: adytis cum lubricis anguis ab ipsis
 Septem ingens gyros, septena volumina traxit,
 Amplexus placide tumulum, lapsusque per aras:
 Cæruleæ coi terga notæ, maculosus & auro
 Squamam lucendebat fulgor: cœn nubibus arcus
 Mille trahit veros adverso flos colores.
 Obstupuit viliu Æneas, ille agmine longo
 Tandem inter pateras, & levia pocula serpens,
 Libavitque dapes, rurisque innoxius imo
 Successit tumulo, & depulsa altaria liquit.
 Hoc magis inceptos genitori insaurat honores
 Incertus geuisonæ loci, famulumque parentis
 Esse pater: cadit quinque de mure bidentes,
 Totque suos, totidem eigrantes terga juvencos:
 Vinaque fundebat paterni, animamque vocabat
 Anchise magis, manebat Achæronie remissus.
 Nec non & socii, quæ cuique est copia, læti
 Dona ferunt: uenerantque aras, maclantque juvencos.
 Ordine athena locant alii, fuscique per herbam
 Subjiciunt veribus prunas; & viscera torrent.
 Expectata dies aderat, nunquamque ferena
 Autorem Phaethontis equi jam luce vehebant:
 Famaque finitimos & clari nomeno Aestæ
 Excierat. læto complerant litura cotu.
 Visuri Æneadas, pars & cœtere parati.
 Munera principio ante oculos circosque locantur
 In medio sacri tripodes, viridesque coronæ,
 Et palmæ, pretium victoribus, armaque, & ostro
 Perfusa vestes, argenti auriq; taleutum:
 Et tuba commissis medio canit aggere ludos.
 Prima pares ineunt gravibus certamina remis
 Quatuor, ex omni delectæ classe, carinæ.
 Velocem Mnestheus agit acri remige Pristio,
 Mux Italus Mnestheus, genus a quo nomine Memmi,
 Ingeniemque Gyas ingenti mole Chimæram,
 Urbis opus: triplici pubes quam Dardania versâ
 Impellunt; terno consurgant ordine remi.
 Sergestiusque, dumis vetet a quo Sergia numen,
 Centauro invehitur magna; Scyllaque Cloanthus
 Cærulea: genus inde tibi, Romæ Cluenti.
 Est procal in pelagus faxum spomantia contra
 Litora, quod tumidis submersum tunditur ulim
 Fluctibus, hiberni condunt ubi fœdera Curi:
 Tranquillus silet, immutatae attollitur onda
 Campos & apricis statio gratissima mergis.
 Hic viridem Æneas frondenti ex ilice metam
 Constituit signum canis pater: unde reverti
 Scitent, & longos ubi circumflectens cursus.
 Tum loca furre legant, ipsique in puppibus auro
 Dædiores longe effulgent ostroque decori.
 Cætera populea velatur fronde juvenos,
 Nudatosque humeros ales persula nescit.
 Confident transitis, intentaque brachia remis:
 Intenti expectant signum, exultantque haurit
 Corda pavor pulsans, laudumque arrecta cupido.
 Inde, nbi clara desit funitum tuba, snibus omnes
 (Haud mura) profluere suis: ferit ærbera clamor
 Nauticus: adductis spumant freta verum lacertis.
 Infundunt pariter folcos, totumque debilit
 Convulsium remis tridentibus æquor.
 Non tam precipites bijugo certamine campum

Corripuerit, tumque effusi carcere currus:
 Nec sic immisiss aurige undantia lura
 Concussere jugis, prunique in verbera pendunt.
 Tum plaufus, fremitusque virum, studisque faventem
 Consonant omne nemus: vocemque inclula volutant
 Litora: pallari culles clamor relucant.
 Effugit ante alios, primisque elabuit undis
 Turbam iter fronsitumque Gyas: quem deinde Cloan-
 thus
 Consequitur, melior remis: sed pondere pinus
 Tarda tenet, post hos æquo discrimine Pristis
 Centaurique locum tendunt superare priorem.
 Et nunc Pristis habet, nunc victam præterit ingens
 Centaurus: nunc una amba junctisque feruntur
 Frontibus, & lunga sulcunt vada fassa carina.
 Jamque propinquabant scopula, metamque tenebant:
 Cum principe medioque Gyas in gurgite victor
 Rectorem navis compellat voce Menæten:
 Quo tantum mihi dexter abis? huc dirige gressum.
 Litus ama, & levas stringat sine paluma cautus;
 Altum alii teneant, dixit, sed cæca Menætes
 Saxa timent, proram pelagi detorqueat ab undas.
 Quo diversus abis? iterum pete fax, Menæte,
 Cum clamore Gyas revocabat: & ecce Cloanthum
 Respiciit insilantem tergo, & propiora tenentem.
 Ille iter navemque Gyz, scopulosque sonantes
 Radit iter levum interior, subitusque priorem
 Præterit, & metis tenet æquora tuta relicta.
 Tum vero exaruit juveni dolor ossibus ingens:
 Nec lacrimis cætere genæ, segnèque Menæten,
 Oculis decripsit sui, sociumque salutis,
 In mare precipitem puppi derubat ab alta.
 Ipse gubernaculo rector subit, ipse magister:
 Hærtatur viros, clavumque ad litura turquet.
 At gravis ut fundo vix tandem redditis imo est
 Jam lenius, madidæque fluens in veste, Menætes;
 Summa petit scopuli, fœcæque in rupo resedit.
 Illam & laborantem Teucris, & risera narrantem.
 Et salso ridet revomentem pectore fluctus.
 Hic læta extremis spes est accensa duabus
 Sergelio Mnestheque, Gyas superare mirantem.
 Sergestus caput ante locum, scopuloque propinquat:
 Nec tota tamen ille prior præzente carina:
 Parte prior: partem rostro premit æmula Pristis.
 At media socios incedens nave per ipsos
 Hortatur Mnestheus: Nunc, nunc insurgite remis,
 Hæctores socii; Trojæ quos forte suprema
 Delegi comites: nunc illas promitte vires,
 Nunc animos, quibus in Gerulis Syrtibus usi,
 Junioque mari, Maleæque sequacibus undis.
 Noo jam prima peto Mnestheus, neque vincere certo.
 Quamquam! sed sperent, quibus hoc, Neptune da-
 diti.
 Extremos pœdat rediisse. hoc vincite, cives,
 Et prohibete nefas, ulli certamine summo
 Procumbunt: vallis tremis ictibus ærea pappis,
 Subtrahiturque solum, tum creder anhelitus artus
 Aridaeque ora quatit: sudor fluit undique rivis.
 Attulit ipse viris optatum casus honorem.
 Namque furens animi, dum proram ad faxa suburgeret
 Interior, spatiosque subit Sergestus iniquo;
 Infelix faxis in procurantibus hæsit.
 Concussæ cautes, & acuto in rorice remi
 Obvixi crepuere, illisquæ prora pependit.
 Consursum nautæ, & magno clamore morantur:
 Fœcæque trudes, & acuta culpide conto;

Expeditur: fractoque legunt in gurgite remos.
 At letus Mnesteus, successeque acrot ipso,
 Agmine remorum celeri, ventisque vocatus,
 Prona petit maria, & pelago decurrit aperto.
 Qualis ipelunca subito commota columba,
 Cui domus & dulces latebroso in pumice nidi,
 Fertur in arva volans, planisque exterrita penus
 Dat tecto ingentem: mox aere lapsa quieto
 Radit iter liquidum, celeres neque commovet alas.
 Sic Mnesteus, sic ipsa fuga secat ultima Pristis
 Aequora: sic illam fert impetu ipse volantes.
 Et primum in scopulo luctantem deserit alto
 Sergetum, brevibusque vadis, frustra que vocantem
 Auxilia, & fractis discedentem currere remis.
 Inde Gyan, ipsamque ingenti mole Chimeram
 Consequitur. cedit: quoniam ipsoliter magistro est.
 Solus jamque ipse superest in hinc Cloanthus:
 Quem petit, & fumis adnixus viribus urget.
 Tum vero ingeminat clamor, cunctique sequentem
 Infligunt studiis: resonatque fragoribus ether.
 Hi proprium decus, & partum indignantur honorem,
 Ni teuant: vitamque volunt pro laude pacifici.
 Hos successus alii: possunt, quia posse videntur.
 Et fors aequatis tepentem premia rostris:
 Ni, palmas ponto tendens oraque, Cloanthus
 Fuditque preces, disvoque in vora vocasset:
 Di, quibus imperium est pelagi, quorum aequora curro,
 Vobis letos ego hoc candelentem in litore taurum
 Constitui ante aras voti reus, extaque falsos
 Porriciam in fluctus, & vina liquentes sandam.
 Dixit, eumque imis sub fluctibus audit omnis
 Neireidum Phorice chorus, Panopeaque virgo;
 Et pater ipse manu magna Portunus eustem
 Impulsi. illa noto citius volucricque sagitta
 Ad terram fugit, & portu se condidit alto.
 Tum satis Anchisa, cunctis ex more vocatis,
 Victorem magna praconis voce Cloanthum
 Declarat, viridique advenit tempora lauro:
 Muneraque in naves ternos optare juvencos,
 Vinaque, & argenti magnum dat ferro talentum.
 Ipsi praecipuos dexterioribus addit honores:
 Victori oblamydem auratam, quam plurima circum
 Purpura mazandro duplici Meliboea cucurrit:
 Intextuque puer frondosa regius Ida
 Veloces jaculo cervos cursuque fatigat
 Acer, anhelanti similis: quem praepes ab Ida
 Sublimem pedibus rapuit Jovis armiger uncis.
 Longevi palmas nequidquam ad sidera tendunt
 Castiores: fessitque canum latratus in auras.
 At qui deinde locum tenuit virtute secundum,
 Levibus huic hamis confertam auroque tillicem
 Lorica, quam Demoloe detraherat ipse
 Victor apud rapidum Simoenta sub lito alto,
 Donat habere viro, decus & tutamen in armis.
 Vix illam famuli Phlegus Sagarique ferebant
 Multiplicem, connixi humeris, indutus at olim
 Demoloe cursu palantes Troas agebat.
 Tertia dona facit geminos ex aere lebetas:
 Cymbiaque argento perfecta, atque aspera figlis.
 Jamque adeo donati omnes, opibusque superbi,
 Punicis ibant evincti tempora tenuis:
 Cum saevo & scopulo multa vix arte revulsus,
 Amissis remis, atque ordine debilis uno,
 Irrisam sine honore tatem Sergetus agebat.
 Qualls spe vix depremit in aggere serpent,
 Aëra quem obliquum rota transit: aut gravis lecta

Seminem liquit saxo lacertumque viator,
 Nequidquam longus fugiens dat corpore tortus;
 Pars ferus, ardentique oculis, & fribila colla
 Ardous attolens; pars vulnere clauda retentat
 Nexantem nodis, loque in sua membra plicantem.
 Tali remigio navis se tarda movebat:
 Vela facit tamen, & velis subit aestia plenis.
 Sergetum Aeneas promissio munere donat,
 Serratum ob naveis latus, locioque reductos.
 Olli ferra datur, operum haud ignara Mineræ,
 Cressa genus Phoebe, geminique sub abere nati.
 Hoc pius Aeneas misso certamine tendit
 Gramineum in campum, quem collibus undique curvis
 Cingebant silve: mediaque in valle theatri
 Circus erat, quo se multis cum millibus heros
 Confessu medium tulit, extructoque refedit.
 Hic, qui forte velint rapido contendere cursu,
 Invitat pretis animos, & premia ponit.
 Undique conveniunt Teuci, mixtique Sicani
 Nisus & Euryalus primi.
 Euryalus forma indignis, viridique juvena;
 Nisus amore pio pueri, quos deinde secutas
 Regius egregia Priami de stirpe Diore,
 Hinc Salus, simul & Paros: quorum alter Acarnan,
 Alter ab Arcadio Tegeze sanguine gentis.
 Tum duo Trinacrii juvenes Helymus Panopeque,
 Assueti silvis, comites seniores Aetnae.
 Multi praeterea, quos fama obcura recondit.
 Aeneas quibus in mediis sic deinde locus:
 Accipite hoc animis, laetaque advertite mentes:
 Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibat.
 Gnotha bina dabo levato lucida ferro
 Spicula, celsatamque argento ferre bipennem.
 Omnibus hic erit unus honor. tres premia primi
 Accipiant, flavaque caput nectentur oliva.
 Primus equum phaleris insignem victor habeto:
 Alter Amazonum pharetram, plenamque sagittis
 Thecibus: lato quam circumplectitur auro
 Balteus, & tereti subnectit fibula genua.
 Tertius Argolica hac galea contentus abito.
 Hæc ubi dicta, locum capiunt, signoque repente
 Corripunt spatia audit, limenque reliquunt.
 Effusi nimbo similes: simul ultima signant.
 Primus abito, longoque ante omnia corpora Nisus
 Emicat, & ventus & fulminis ocyre alis.
 Proximus huic, longo sed proximis intervallo,
 Insequitur Salus: spatio post deinde relicto
 Tertius Euryalus.
 Euryalumque Helymus sequitur: quo deinde sub ipso
 Ecce volat, calcemque terit jam calce Diore,
 Incumbens humero: spatia & si plura supersint,
 Transeat elapsus prior, ambiguoque relinquat.
 Jamque fere spatio extremo, fessique sub ipsam
 Finem adveniant: levi cum sanguine Nisus
 Labitur infelix: cedit ut forte juvenis
 Fulus humum viridique super madefecerat herbas.
 Hic juvenis jam victor ovans vestigia pressa
 Haud tenuit titubata solo: sed prout in ipso
 Concidit immundoque fimo sacroque cruore.
 Non tamen Euryali, non ille obitus amorum:
 Nam sese opposuit Salio per Inbrica surgens.
 Ille autem ipsa jacuit revolutus arena.
 Emicat Euryalus, & munere victor amici
 Prima tenet, planisque volat frenitibus secundo.
 Post Helymus subit, & nunc tertia palma Diore.
 Hic tumum caven: comitum ingenuus, & oca

Prima patrum magnis Salus clamoribus implet;
 Ereptumque dolo reddi sibi poscit honorem.
 Tunc favo Euryalam, lacrimaque decorat,
 Gracior & pulchro veniens in corpore virtus.
 Adjuvat, & magna proclamant voce Diotem:
 Qui subit palmæ, frustra que ad præmia venit
 Ultima, si primi Salio redduntur honores.
 Tum pater Æneas, Vestra, inquit, munera vobis
 Certa manent, pueri; & palmam mover ordine nemo:
 Me liceat casus miserari infantis amici,
 Sic factis, terque Geruli immane leonis
 Dat Salio, villis oerolam atque ungubus areis.
 Hic Nisus, Si tanta, inquit, sunt præmia victis,
 Et te lapforum miseret; quæ munera Niso
 Digna dabis? primam merui qui laude coronam;
 Ni me, quæ Salium, tertioque iuimica tulisset.
 Et simul his didicis faciem ostentabat, & vdu
 Turpia membra simo. risit pater optimus olli,
 Et clypeum effertur iussit, Didymæonem artes,
 Neptuni sacro Danaïs de posse relictum.
 Hoc juvenem egregium præstanti manere donat.
 Post ubi coactis cursus, & dona peregit:
 Nunc si col virtus animique in pectore præfuit,
 Adit, & evinctis attollit brachia palmis.
 Sic ait, & geminum pægne proponit honorem:
 Vixisti velatum auro vittisque juvenem;
 Ensem, atque insigne galeam, solatia victis.
 Nec mora; continuo valis cum viribus effert
 Ora Dares, magnoque virtutem se mutare tollit:
 Solus qui Paridem solitus contendere contra:
 Idemque ad tumulum, quo maximus occubat Hector,
 Viditum Buteo immam corpore, qui se
 Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat,
 Percussit, & sulva moribundum extendit arena.
 Talis prima Dares caput altum in prælia tollit,
 Ostenditque humeros lato, alternaque jactat
 Brachia protendens, & verberat ictibus auras.
 Quæritur huic alius: nec quisquam ex agmine tanto
 Audet adire virum, manibusque inducere cæsus.
 Ergo alacris, cunctisque putans excedere palma,
 Æneæ fleat ante pedes: nec plura moratus,
 Tum læva tantum cornu tenet, atque ira satur:
 Nate Dea, si nemo audet se credere pugna;
 Quæ finis standi? quo me deest ulque teneti?
 Ducere dona jube. cuncti simul ore fremebant
 Dardanidæ, reddique viro promissa jubebant.
 Hic gravia Enellum dictis castigat Acelles,
 Proximus ut viridante toro confederat herbæ:
 Eutelle, heroum quondam forissime frustra,
 Tantaue tam patiens nullo certamine tolli
 Dona finet? ubi nunc nobis Deus ille, magister
 Nequidquam memoratus Eryx? ubi fama per omnem
 Triuziam, & ipsa illa tuis pendente tellis?
 Ille sub hæc: Non laudis amor, nec gloria cæsit
 Pulsa metu: sed enim gelidus tardante senecta
 Sanguis habet, frigidæque efforset in corpore vires.
 Si mihi, quæ quondam fuerat, quaque improbus ille
 Exultat fidens, si nunc foret illa Juventas:
 Hæud equidem pretio indactus pulchroque juvenco
 Venissem: nec dona moror, sic deinde locutus,
 In medium geminis immam pondere cæsus
 Projecit; quibus acer Eryx in prælia fuerat
 Ferre manum, duræque iurare brachia tergo.
 Oblituisse animi. tæstorum ingentia septem
 Terga boum plumbis infuso ferroque rigebant.
 Ante omnes supet ipse Dares, longoque reculat:

Magnanimusque Anchisædes & pondus & ipsa
 Huc illoc vinculorum immensa volumina vertat.
 Tum senior tales referat pectore voces:
 Quid, si quis cæsus ipseus & Hærculis arma
 Vidisset, trissemque hoc ipso in litore pagnum?
 Hæc germanus Eryx quondam tuis arma gerebat.
 Sanguine ceruis adhuc sparsoque infecta cerebro:
 His magnam Alciden contra stetit: his ego foetus;
 Dum melior vires sanguis dabat, emula necdum
 Temporibus geminis canebat sparsa senectus.
 Sed, si nostra Dares hæc Troian arma reculat,
 Idque pio sedet Æneæ, probat auctor Acelles;
 Æquemus pugnas. Erycis tibi terga remitto:
 Solve metus, & tu Troianos exue cæsus.
 Hæc factus, duplicem ex humeris rejectis amictum,
 Et magnos membrorum artus, magna ossa lacertosque
 Exiit, atque ingens media consistit arena.
 Tum factus Anchisia cæsus pater extulit æque,
 Ex paribus palmas amborum innesuit armis.
 Constitit in digitis exemplo arreclus uterque,
 Brachiasque ad superas interritis extulit auras.
 Abdosere retro longe capita ardua ad ictu:
 Immiscenque manus manibus, pugnæque laceffunt.
 Ille pedum melior motu, fretulque juvenata:
 Hic membris & mole valens: sed tarda trementi
 Genna labant: vastos quatit æger aethelus artus.
 Multa viri nequidquam inter se vulnera jactant,
 Multa cavo lateri ingeminant, & pectore vastos
 Dant sonitus, erræque aures & tempora circum
 Crebra manus: duro crepitant sub vulnere mala.
 Stat gravis Enellus, visusque immotus eodem,
 Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit.
 Ille, velut celsam oppugnat qui molibus urbem,
 Aut montana sedet circum castris sub armis,
 Nunc hos, uocet illos aditus, omnemque pererrat
 Arte locum: & variis assultibus irritus urget.
 Offendit dextram insurgens Estellus, & alio
 Extulit: ille ictum venientem a vertice velox
 Previdit, celerique elapsus corpore cessit.
 Enellus vires in ventum effudit; & ultro
 Ipse gravis, graviterque ad terram pondere vasto
 Concidit: ut quondam cava concidit ante Erymantho,
 Aut Ida in magna radicibus eruta pinus.
 Confluebat studiis Teucris & Trinacia pubes:
 It clamor cælo, primique accurrit Acelles,
 Æquæque ab humo miseram attollit amicum.
 At non tardatus casu neque territus heros,
 Actor ad pugnam redit, ac vim fuscitat ira.
 Tum pudor incendit vires, & conscia virtus:
 Precipitemque Daren ardens agit quore toto
 Nunc dextra ingens manus ictus, nunc ille sinistra.
 Nec mura, nec requies. quam multa grandine nimbi
 Culminibus crepitant; sic deus ictibus heros
 Creber utraque manu pulsar versatque Daræa.
 Tum pater Æneas procedere longius iras,
 Et servire animis Enellum haud passus acerbis;
 Sed finem imposuit pugne, fissumque Daræa
 Eripuit, melcens dictis: ac talia fatur:
 Inscit, quæ tanta animam dementia cepit?
 Non vires alias, conversæque Numina sentis?
 Cede deo. distique, & prælia voce dimitit.
 Alit illum fidi æquales, genua ægra trahentem,
 Jactantemque utroque caput, crassumque cruorem
 Ore ejactantem, mistroque in sanguine dentes,
 Dacut ad naves; galeasque enseque vocati
 Accipiant: palmam Enello tantumque relinquunt.

Hic

Ille victor, superans animis, tauroque superbus,
 Nate dea, vosque hæc, inquit, cognoscite, Teucri;
 Et mihi quæ fuerint iuvenili in corpore vires,
 Et quæ servetis revocatum a morte Daretæ.
 Dixit, & adversi contra stetit ora juveni,
 Qui dumum affabat pugnx, duroque reducta
 Libravat dextra media inter cornua cælus
 Arduus, cæstræque illis in ossa cerebro.
 Steruitur, exanimisque tremens procombis humi bos.
 Ille super tales effundit pectore voces:
 Hanc tibi, Eryx, meliorem animam pro morte Daretis
 Persolve: hic victor cæsus atremque repone.
 Proinus Æneæ celeri cætere sagitta
 Lovitat, qui forte velint; & premia ponit:
 Ingenrique manu malum de nave Serelli
 Erigit, & vulcrem traiecit in fune columbam,
 Quo tendant ferrum, malo sospendit ab alto.
 Conveneri viti: dejectæque ærea fontem
 Accepti galeæ: & primus elamore secundo
 Hyrtacide ante omnes exit locus Hippocentris:
 Quem modo navali Mnesteus certamine victor
 Consequitur, viridi Mnesteus evinctus oliva.
 Tertius Eurytion, tous, o clarissime, frater,
 Pandare: qui quondam, iustus confunderet factus,
 In medios telum trossit primus Achivos.
 Extremus, galeaque ima subsedit Acelles;
 Ausus & ipse manu juvenum tentare laborem.
 Tum validis flexos incurvant viribus arcus
 Pro se quique viti, & depronunt tela phætreis.
 Primaque per cælum nervo stridente sagitta
 Hyrtacide juvenis volucres diverberat auras:
 Et venit, adversique insigunt aibore mali.
 Intremuit males, timuque exterrita penois
 Ales, & ingenti foverunt omnia plausu.
 Post acer Mnesteus adducto consilii arco,
 Alta petens: pariterque oculos telumque tendit.
 At ipsam miserandus jam contingere ferro
 Non valuit: nodos & vincula lineæ rupit,
 Quis innexa pedem malo pendeat ab alto.
 Illa notus atque atra volans in nubila fugit.
 Tum rapidus jam dudum arcu contenta parato
 Tela tenens, fratrem Eurytion tu vota vocavit,
 Jam vacuo lætam cælo speculatus; & aliis
 Plaudentem nigri figit sub nube columbanæ.
 Decidit eximius, & tamque reliquit in astris
 Ætheriis, fixamque refert delapsa sagittam.
 Amissa solus palma superabat Acelles:
 Qui tamen aeris telum contendit in auras,
 Offentans artem pariter, arcumque sonantem.
 Hic oculis subitum obijcit magnoque futurum
 Augurio monstrum. ducit post exitus ingens:
 Særaque terrificæ cecinerunt omnia vates.
 Namque volans liquidis in nubibus arsit arundo.
 Signavique viam flammis, tenebæque recessit
 Consumta in ventos: cælo ceu sæpe refusa
 Transcurrunt crimenque voluntia sidera ducent.
 Attonitis hædere animis, Superiore precati
 Trinacrii Teucrique viri: nec maximus omen
 Abnuat Æneæ, sed lætam amplexus Acellem
 Muneribus emulatur magnis, ne talia satur:
 Sume, pater; nam te voluit rex magnus Olympi
 Talibus auspiciis exortem ducere honores.
 Ipsi Acelle longevi hoc munus habebis,
 Cratera impressum signis: quem Thracius olim
 Acelle genitori in magno munere Cisseus
 Fære sui dederat monumentum & pignus amoris.

Sic fatus cingit viridanti tempora lauro:
 Et primum ante omnes victorem appellat Acellem.
 Nec bonus Eurytion prelato invidit honori;
 Quamvis solus avem cælo deiecit ab alto.
 Proximus ingreditur donis, qui vincula rupit:
 Extremus, volucti qui fuit arundine malum.
 At parer Æneæ nondum certamine misso,
 Cossodem ad sese comitemque impubis Iuli
 Epytiden vocat, & fidam sic furat ad aurem:
 Vade age, & Afcania, si jam poenile paratum
 Agmen habet secum, cursuque iolstruit equorum,
 Ducat avo turmas, & felle ostendat in armis,
 Dic, ait, ipse omnem longo decedere circum
 Infusum populum, & campos jobet esse parentes.
 Incedunt puen, pariterque ante ora parentum
 Frenatis lucent in equis: quos omnis euntes
 Trinacrii mirata fremit Trojaque juvenes.
 Omnibus in morem tonsa coma pressa coram.
 Cornea bina ferunt præfixo hastilia ferro:
 Pars levis humero phætreas: tua pectore summo
 Flexilis obtorri per collum circulus zuri.
 Tres equitum omero rurmæ, tenuique vagantur
 Ductores: pusti bis feni quemque secuti
 Agmine parito fulgent, paribusque magistris.
 Una acies juvenum, ducit quam parvus evanentem
 Nomen avi refertur Priamus: tua elata, Polite,
 Progenies, auctura Italos: quem Thracius aliis
 Portat equus bicolor maculis, vestigia primi
 Alba pedis, frontemque offentans arduus albam.
 Alter Arys, genus onde Atii duxere Latini:
 Parvos Arys, poeroque puer dilectus Iulo.
 Extremus, formeque ante omnes pulcher Iulus
 Sardonio est invehctus equo: quem candida Dido
 Esse sui dederat monumentum & pignus amoris.
 Cetera Trinacrii pubes senioris Acelle
 Fertur equis.
 Excipiunt plausu pavidos, gaudenque ruentes
 Dardanide: veterumque agnoscent ora parem om.
 Postquam omnem læti confessum oculoque forum
 Lustrare in equis; signum clamore paratis
 Epytides longe dedit, insonante flagello.
 Olli discurrere pares, atque agmina terni
 Didactis solvere choris, rursusque vocati
 Convertere vias, infestaque tela tulere.
 Inde alios ineunt cursus alioque recursum
 Adversis spatiis, aiteroque orbibus orbes
 Impediunt, pugnaque cient simulacra sub armis:
 Et nunc terga fuga nudant; nunc spicula vertunt
 Infensi: scela pariter nunc pace tenentur.
 Ut quondam Creta fertur Labyrinthum in alta
 Parietibus textum cæcis iter ascipientem
 Mille viis hahuisse dolum, quæ signa sequendi
 Falleret independentis & irremediabilis error.
 Haud alio Teucrium nati vestigia cursu
 Impediunt, texuntque fugas & prælia luto,
 Delphium similes: qui per maria humida nando
 Carpathium Libycumque secant, ludumque per undas.
 Hunc morem cursus, atque hæc certamina primus
 Afcania, Longam moris cum cingeret Albam,
 Rettulit, & prius dedit celebrare Larionem.
 Quo puer ipse modo, secum quo Troia pules,
 Albani docuere cursus, hinc maxima porto
 Accipit Roma, & patrium fervavit honorem:
 Trojaque nunc, pueri Trojanum dicitur agmen.
 Hæc celebrata tenus sancto certamina patri.
 Hic primum fortuna fidem mutata novavit.

Dum variis tumulo referunt solemnia ludis,
Irim de caelo misit Saturnia Iuno
Iliacam ad classem, ventosque aspirat eunti
Multa movens, necdum autiquum saturata dolorem.
Illa viam celatam per mille coloribus arcum,
Nulli visa, citu decurrit tramite virgo.
Conspicit ingentem concursum, & litora lustrat,
Desertoque videt portus, classisque relictam.
At procul in sula secreta Troades acta
Amisum Anchisen stentem, cunctisque profundata
Portum aspectabant stentem. Heu tot vada fessis,
Et tantum superesse maris! vix omnibus una.
Urben orant: tædet pelagi perferre laborem.
Ergo inter medias sese haud ignara nocendi
Conjicit, & faciemque deæ vestemque reponit.
Fit Beroe, Iliarii conjux longeva Dorycli;
Cui genus, & quondam nomen, natiq; fuisset:
Ac sic Dardanum medium se maribus iussit:
O miseræ, quas nos maus inquit, Achæica bello
Traxerit ad letum patriæ sub mœnibus! o gens
Infelix, cui te exitio Fortuna reservat!
Septima post Troje excidium jam vertitur æstas,
Cum freta, cum terras omnes, tot inhospita saxa
Sideraque emensis sericis: dum per mare magnum
Italiam sequimur fugientem, & vulvimur undis.
Hic Erycis fines fraterni, atque hospes Acastes.
Quid prohibet mortuos jacere, & dare civibus urbem?
O patria, & rapti nequiquam ex hoste Penates;
Nullane jam Troje dicuntur mœnia? nunquam
Hæstrosæ amnes Xanthum & Simoenta video?
Quin agite, & mecum instantes exurite puppes.
Nam mihi Callidææ per somnum variis imago
Arduis dare visa faces: hic querite Trojam,
Hic domus est, inquit, vobis: jam tempus agi res:
Nec tantis mora prodigiis, ex quatuor aræ
Neptuno. Deus ipse facies animumque ministrat.
Hæc memorans, prima intemum vi corripit ignem,
Sublataque procul dextra connixa coruscant,
Et jacit. arrecta mentes, stupefactaque corda
Iliadem. hic una & multis, quæ maxima natu,
Pyrgo, tut Priami natorum regia natrix:
Nun Beroe vobis, non hæc Rhœteia, matres,
Est Dorycli conjux. divini signa decoris,
Ardentesque notatæ oculos, qui spiritus illi,
Qui vultus, vocivæ sonus, vel gressus eunti.
Ipsa egomet dodum Beroen digressa reliquit
Agram, indignantem, tali quod sula careret
Monere, nec meritis Anchisæ inferret bunores.
Hæc effata.
At matres, primo accipites, oculisque malignis
Ambigue spectare rates, miserum inter amarem
Præsentis terræ, fatiscque vocantia regna:
Cum Dea se paribus per æolum sustulit alis,
Ingentemque fuga secuit sub nubibus arcum.
Tum vero attonitæ monstris, acque furore
Conclamant, rapiuntque focis penetratilibus ignem:
Pars spoliant aras, frondem ex vulgula facisque
Conjiciunt. furit immixtis Vulcanus habentis
Transita per & remos, & pictas abiectæ puppes.
Nuntius Anchisæ ad tumulum canescens theatri
Incensas perferit naves Eumelus: & ipsi
Respicunt atram in nimbo volitare favillam.
Primus & Alectus, cursus ut lætus equestres
Ducebat: sic æcer equo turbata perivit
Castra: nec exanimis possunt retinere magistri.
Quis furor iste novus? quo nunc, quo tenditis, inquit,

Heu miseræ civis? non hostem, inimicaque castra
Argivum, vestras spes uritis. en ego vester
Alectus: galeam ante pedes projecit inanem;
Qua ludo indutus belli simulacra ciebat.
Accelerat simul Alectus, simul agmina Teucrum.
At illa diversa mota per litora passim
Disiungunt; silvæque, & scubi concava fertim
Saxa, petunt. pigrit incepti, lucisque, suosque
Muraque agnoscunt, excusaque pectore Iuno est.
Sed non idcirco flammæ atque incendia vires
Indomitas possere: vdo fas robore vivit
Srupa vomens tardum fumum, lentusque carinas
Est vapor, & toto descendit corpore pestis:
Nec vires Heroum insulasque flumina profunt.
Tum pius Alectus humeris abscondere vestem,
Auxilioque vocare Deos, & tendere palmas:
Jupiter omnipotens, si noudum exilus ad ouem
Trojanos, si quid pietas antiqua labores
Respicit humanos; da flammam evadere classi
Nunc, parer, & tennes Teucrum res eripe leto.
Vel tu, quod superest, infestis fulmine morti,
Si mereor, demitte, ruasque hic obore dextra.
Vix hæc ediderat, cum effusus imbribus atra
Tempestas sine more furit, tonitruque tremulant
Ardna terrarum, & campi: ruit æthere toto
Turbidus imber aqua, densisque nigerrimus aëstris:
Impleuntque super puppes; insensata mædant
Robora. restitutus donec vapor omnis, & omnes,
Quatuor amissis, servatzæ a peste carinz.
At pater Alectus, casu concussus acerbo,
Nunc hoc ingentes nunc illic postora curas
Mutabat veritas, Siculique reideret arvis
Oblivis fatorum, Italasque capesseret oras.
Tum senior Nautes, unum Thronia Pallas
Quem docuit, multaque insignem reddidit arte,
Hæc responsa dabit, vel que portenderet ira
Magna deum, vel que fatorum posceret ordo.
Ilique his Alectus solatus vocibus iussit:
Nate dea, quo fara trahant retrahuntque, sequamur:
Quidquid erit: superanda omnis fortuna ferendū est.
Est tibi Dardanius divinz stirpis Alectes:
Hunc cape consilii socium, & conjunge volentem:
Huic trade, amissis superant qui navibus, & quos
Perratum magni incepti rerumque tuarum est:
Longævusque senes, ac fessas æquore matres,
Et quidquid tecum invalidum metuensque periculi est,
Delige, & his habeant terris, sine mœnia fessis:
Urben appellabant pernicio nomine Alectam.
Talibus incensus dictis senioris amici,
Tum vero in curas animum diducitur omnes:
Et non atra polam bigis subvecta tenebat.
Visa dehinc caelo facies delapsa parentis
Anchisæ, subito tales effundere voces:
Nate, mihi vita quondam, dum vira manebat,
Care magis: nate Iliacis exercere fatis;
Imperio Jovis hic venia: qui classibus ignem
Depulit, & caelo tandem miseratus ab alio est.
Consilii pare, que nunc pulcherrima Nautes
Dar senior: lectos juvenes fortissima corda
Defer in Italiam. gens dura acere aspera cultu
Debellanda tibi Latius est. Disitis tamen ante
Infernas accede domos, & Avernæ per alta
Congressus pete, nate, meos. non me impia namque
Tartara habent, tristisque umbræ: sed amona-piorum
Concilia Elysiumpque colo. hæc cæssa Sibylla
Nigraque multo pcedens te sanguine docet.

Tum genus omne tuum, & quæ dentur moenia, dicēs.
 Jamque vale. torquet medios nos humida curſus:
 Et me ſavus equis Oriens afflavit anhelis.
 Dixerat, & tenues fugit, cœu ſumus, in auras.
 Aeneas, Quo deinde ruiſt? quo præcipis? inquit.
 Quem fugis? aut quis tua noſtris complexibus arceſt?
 Hæc memoraſci cinerem & ſopitos ſuſcitat ignes;
 Pergameſumque Larem & caſus penetralia Vellæ
 Facere pio & plena ſupplex veneretur æcra.
 Extemplo ſocios priſimumque accendiſt Aœſtes,
 Et Jovis imperiis & cari præcepta parviti
 Edocet, & quæ nunc animo ſententia conſeſt.
 Haud mora conſiliis, nec juſta recuſat Aœſtes.
 Tranſcribant urbi matres, populique volentem
 Deponent, animos nil magnæ laudis egentes.
 Ipſi tranſtra novant, flammiſque ambæla reponunt
 Robora: naviliis aptant remigique rudenteſque
 Exigui numero, ſed bello vivida virtus.
 Interea Aeneas urbem deſignat atatro,
 Sortiturque domos: hoc linum, & hæc loca Trojam
 Eſſe jubet. gaudent regno Trojæque Aœſtes,
 Indicitque forum, & paribus dat jura vocatis.
 Tum vicina aliſtis Eryciis in vertice ſedes
 Fundatur Veneri Idaliæ, tumuloque ſacerdos
 Ac lucus læta ſacer additur Anchizæ.
 Jamque dies epulæ novem gens omnis, & ariſ
 Factus homines; placidi ſtraverunt æquora venti:
 Crebre & aſpirans ruſus vocat auſter in altum.
 Exoritur procurva ingens per litora ſtetus:
 Complexi inter ſe noctemque diemque morantur.
 Ipſe jam matres, ipſi, quibus æpera quondam
 Viſa maris facies, non tolerabile nomen,
 Ire voluit, omnemque fugæ perſerre laborem.
 Quos bonus Aeneas diſitis ſolatur amicis,
 Et conſanguineo lacrimans commendat Aœſtes.
 Tres Eryci virgines & Tempelariis agnam
 Cædere deinde jubet, ſolvique ex ordine funem.
 Ipſe, caput tonſa foliis evinctus olivæ,
 Stans procul in porta pateram tenet, extraque falſos
 Porricit in ſuſtus, ac vina liquentia tendit.
 Proſequitur ſurgens a puppi venus euntes.
 Certatim ſocii ſeriant mare, & æquora ventum.
 At Venus interea Neptunum exercita curis
 Alloquitur, ſaleſque aſſiduè peſtore queſtus:
 Junonix gravis ira nec exſultabile peſtus
 Cognat me, Neptunè, preces deſordere in omnes:
 Quam nec longa dies, pietas nec mitigat ulla;
 Nec Jovis imperio, ſiſtre inſanctâ quieſcit.
 Non mediæ de gente Phrygonæ exdiſſe nefandis
 Urbem odiſi eſt; nec pœnan traxe per omnem
 Reliquiſſe: Trojæ cineres aliæ oſſa peremit
 Inſequitur, cauſas tamen ſciat illa furoris.
 Ipſe mihi nuper Libeyſi tu zeſſis in undis,
 Quam moleſ ſubito exierit, maria omnia cœlo
 Miſcuit, Aoliis nequidquam freta præceſſit;
 In regnis hoc auſu tuis.
 Per ſcelus ecce etiam Trojam maribus aſtis
 Exuſſit ſæde puppes; & claſſe ſubegit
 Amiſſa ſocios ignoteſque liquere terras.
 Quod ſuperſeſt, oro, liceat dare tura per undas
 Vela tibi: liceat Laurentem attingere Tybriem:
 Si conceſſa peto, ſi dant ea moenia Paros.
 Tunc Saturnius hæc domitor maris edidit aſtri:
 Fas omne eſt, Cytherea, meis te ſedere regnis,
 Unde penus ducis: merui quoque, ſæpe furorẽ
 Compreſſi & ſabien tantam calique marique,

Nec minos in terris (Xanthum Simoentæque teſtor)
 Aeneas mihi cura tui, cum Troia Achilles
 Examinaſe ſequens impingeret agmina maris,
 Milia multa daret loco, genereſque repleri
 Amet, nec reperire viam aſſe evolvere poſſet
 In mare ſe Xanthus: Peſide tunc ego forti
 Congreſſum Aeneas, nec Dis nec viribus aſtis,
 Nube cava rapui: cuperem cum vertere ab iſto
 Struſſa meis manibus perſura moenia Trojæ.
 Nunc quoque mens eadem perſat mihi: pelle timorem;
 Tutus, quos optas, portus accedet Averni.
 Unus ent tantum, amiſſum quem gurgite queret:
 Unum præſtantiſ dabitur caput.
 His ubi læta Deæ permulſit pectora diſtis;
 Jungit equos auro genitor, ſpumantiſque addit
 Frena ſeris, manibusque omnes eſſendit habenas.
 Cæreſes per ſumma levis voluit æquora curro.
 Subſidunt undæ, tumidumque ſub axe tonanti
 Stereitur æquor aquis: ſurgunt vaſto æthere ſimbi.
 Tum variæ conſtant facies; immania cere,
 Et ſenior Glauci chorus Iſouſque Pelæmon,
 Tritoneſque citi, Phœrice exercitus omnis.
 Læva tenent Thetis & Melite, Panopeæque virgo,
 Neſee, Spiroque, Thaliæque, Cymodoceque.
 Hic patris Aeneas ſuſpenſam blanda victimam
 Gaudia perſentant mentem: jubet ocyus omnes
 Atroſi malos, intendi brachia velis.
 Una omnes ſecere pedem: pariterque ſiniſtros,
 Nunc dextros ſolvere ſinus: una ardua torquent
 Cornua, detorqueſque. ſerunt ſua flamma claſſem.
 Princeps ante omnes denſum Palinurus agebat
 Agmen: ad hunc alii curſum contendere juſſi.
 Jamque ſere mediam caeli nos humida querant
 Contingerat: placida laxabant membra quietem
 Sub temis fui per dura ſediſſa nauæ.
 Cum levis ætheris deſapſiſſe Somnus ab aſtris
 Acta dimovit tenebroſam, & diſſipul umbras,
 Te, Palinure, petem, tibi ſomnia triſtia portans
 Inſonti; puppiſque deus conſedit in altra,
 Phœborum ſimilis; funditque has ore loquelas:
 Inſide Palinure, ſerunt ipſa æquora claſſem;
 Equatæ pſtant aures: datur hora quieti.
 Pone caput, ſeſſoſque oculos ſerare labori.
 Ipſe ego paullisper pro te tua munera iſſibo.
 Cui vix atroſſens Palinurus lumina ſatur:
 Mene ſalis placidi vultum ſuſtinet quietos
 Ignorare jubet? mene huic conſidere monſtro?
 Aeneas credam quid enim fallacibus auſtris,
 Et caeli toties deceptus fraude ſerent?
 Talia diſta dabat, clavumque aſſatus & hærens
 Naſquam amittebat, oculorūque ſub aſtra tendas.
 Ecce deus raptum Lethæo raptus mædente,
 Vique ſoporatus Stygia ſuper utraque quaſſat
 Tempora; cunctantique nataſta lumina ſolvit.
 Vix primos inopina quies laxaverat artus:
 Et ſuper incumbens, cum puppis parte revulſa,
 Cunque gubernaclo liquidas proiecit in undas
 Præcipitem, ac ſocios nequidquam ſæpe vocantem,
 Ipſe volans tenues ſe ſuſtulit ales ad auras.
 Corrit iter tutum non ſecus æquore claſſis,
 Promiſſiſſeque patris Neptuni interrita fertur.
 Jamque adeo ſcopulos Sirenum adveſta ſubibat;
 Diſtichiles quondam, multorumque oſſibus albos.
 Tum rauca aſſiduè longe ſale ſaxa ſonabant:
 Cum pater amiſſo ſtantiſſent errare magiſtro
 Ceſſat, & Ipſe ſaturn nocturnis reſit in undis

Multa

Multa gemens, casaque animam concussus amict.
O nimium cælo & pelago confide fereno,
Nudus io ignota, Palinure, jacebis arena.

ÆNEIDOS

LIBER VI.

Sic farur lacrimans, classique immittit habenas,
Et tandem Euboeicis Cumarum allabitur oris.
Obvertunt pelago proras: tum dens tenaci
Anchura fundabat naves, & litorea curvæ
Præterunt puppes: juvenum manus emicæ ardens
Litus in Hesperium: querit pars semina flammæ
Abstrusa in venis silicis: pars densa ferarum
Testa rapit silvas, inventaque flumina monstrat.
At plus Æneas arces, quibus alius Apollo
Prædicit, horrendæque prociæ secreta Sibyllæ,
Aotrum immitte, petit: magnam cui mentem animamque

Delius inspirat vates, aperitque futura.
Jam subeunt Trivix lacus, arque aërea testæ.
Dædalus (ut fama est) fugiens Minia regna,
Præpetibus pennis anis se credere cælo,
Insuetum peti iter gelidas enavit ed Arctos,
Chalcidicæque levis tandem superaditit arcem.
Redditus hic primum terris, tibi, Phœbe, sacravit
Remigium alarum, posuitque immania templa.
In foribus letum Androgeo: tum pendere pœnas
Cecropidæ iusti (miseram) septem quotannis
Corpora natorum: stat ductis sortibus uras:
Contra elata mari respondet Cnassia tellus:
Hic crudelis amor tauri, suppositaque furto
Paliphae, mixtumque genus, proleque biformis
Minotaurus inest, Veneris monumenta nefandæ.
Hic labor ille domus, & inextricabilis error.
Magnum regine sed enim miseratus amorem
Dædalus, ipse dolos testis ambagelque resolvit,
Cæca regens filo vestigia. tu quoque magnam
Partem opere in tanto, sisneret dolor, lcare, haberes.
Bis conatus erat casus effingere in aëro:
Bis patrix cecidere manus. quin protinus omnia
Perlegerent oculis, ni jam præmissus Achates
Assideret, atque una Phœbi Trivixque sacerdos
Deiphobe Glauci, fatat que talia regi:
Non hoc ista tibi tempus spectacula poscit.
Nunc grege de intacto septem mactare juvecos
Præstiterit, totidem læstas de more bidentos.
Talibus adfata Ænean (nec sacra morantur
Iussa viri) Teucros vocat alta in templa sacerdotes.
Excelsum Euboicæ larus ingens rupis in antrum:
Quo lati ducunt aditus centum, ostia centum.
Uode ruunt totidem voces, responsa Sibyllæ.
Ventum erat ad limen, cum virgo, Polcere fata
Tempus, ait. deus ecce, deus. cui talia fami
Ante fores subito non vultus, non coluit unas,
Non comitæ mansere comæ: sed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument: majorque videri,
Nec mortale sonans, afflata est numine quando
Jam propiore dei. Cessas in vota precesque
Tros, ait, Æneæ? cessas? neque enim ante desiliēte
Attonitæ magna ira domus: & talia faza
Contrahit. gelidus Teucris per dura cucurrit
Ossa tremant, fundique preces rex pectore ab imo:
Phœbe, graves Trojæ semper miserat labores,
Dardania qui Paridis direxerat tela manuque

Corpus in Æacide: magnas obeantia terras
Tor maria intravi duce te, penitusque repositas
Mæssylum gentes, prætentaque Syrtibus arva.
Jam tandem Italiz fugientes prendimus uras.
Hæc Trojana tenus fuerit furura secuta.
Vos quoque Pergameæ jam fias est parcere genti,
Dique Dæque omnes, quibus obliit Ilium, & ingens
Gloria Dardaniz. tuque o sanctissima vates
Præcipienti vatori, da (non indebita polen)
Regna meis fatiis: Latio considere Teucros,
Errantelique deos, agitatæque numina Trojæ.
Tum Phœbo & Triviz solido de marmore templum
Insistram, festivæ dies de nomine Phœbi.
Te quoque magna manent regnis penetralia nostris.
Hic ego namque tuas sortes, arcanæque faza
Dicta iuxta genti ponam, læsiosque sacrobo
Alma viros. foliis tantum ne camina manda:
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.
Ipsa canas oro. fium dedit ore loquendi.
At, Phœbi nondum parient, immanis in antro
Baccharat vates, magnam si pectore possit
Excussisse deum. tanto magis ille singat
Os rabidum, fera corda domans, fingitque premendo.
Ostia jamque domos patere in gentia centum
Sponte sua, variisque serant responsa per auras:
O tandem magnis pelagi defunctæ periculis:
Sed terra graviora manent. in regna Lavini
Dardanidæ venient: mitte hæc de pectore curam:
Sed non & venisse volent. bella, horrida bella,
Et Tybrim multa spumantem sanguine cerno.
Non Simois tibi, nec Xanthos, nec Dorica caltra
Defuerint, alius Latio jam partus Achilles,
Nates & ipse Dea. nec Teuctris addita Juno
Usquam aberit: cum tu supplex in rebus egenis
Quas gentes Italiam, aut quas non oraveris urbes!
Causa mali tanti comitæ iterum hospita Teucris:
Externique iterum thalamus.
Tu ne cede malis: sed contra audientior iro,
Quam tua te fortuna sinet. via prima salutis,
Quod minime reris, Graia pandetur ab urbe.
Talibus ex adyto dictis Comæa Sibylla
Horrendas canit ambages, antroque remagit,
Obscuris vera involvens. ea fræna furentis
Concutit, & similes sub pectore venit Apollo.
Ut priquam cessit furor, & rabida ora quierant,
Incipit Æneas heros: Non ulla laborum,
O virgo, nova mi facies inopinave surgit.
Omnia præcepi, arque anima mecum ante peregi.
Unum oro: quando hic inferni janua regis
Dicuntur, & tenebrosa palus Acheronte refuso:
Ire ad conspectum cari genitricis & ora
Contingat: doceas iter, & sacra ostia pandas.
Illam ego per flammæ & mille sequentia tela
Eripui bis humeris, medioque ex hoste recepi:
Ille meum comitatus iter, maria omnia mecum,
Atque omnes pelagique minas cælique ferebat
Invalidus, vires ultra sartemque senectæ.
Quin, ot te supplex peterem, & tua limina adirem,
Idem orans mandata dabat. natiq; patrisque,
Alma, precor, miserere. potes namque omnia: nec te
Nequidquam lucis Hecate præfexit Avernus.
Si potuit mentes accersere conjugi Orpheus,
Threicia fretus cithara sibilisque canoris:
Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itaque reditque viam rotas. quid Thæsea, megrum
Quid memorem Alciden? & mi genus ab Jove sumum.

Talibus orabat dictis, atque tenebat.
Cum sic ora loqui vases: Sate sanguine divum,
Tros Anchisada, facilis descensus Averni.
Noctes atque dies patet atri janua Ditis:
Sed revocare gradum, superaque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est: pauci, quos æquus amavit
Jupiter, aut ardens exivit ad æthera virtus,
Dis geniti potere. tenent media omnia silva,
Cocytoque sinu labens circumvenit atro.
Quod si tantus amor menti, si tanta cupido est,
Bis Stygios innare lacus, his nigra videre
Tartara: & infans juveni indulgere labori;
Accipe, qui peragenda prius. lætæ arboræ opacæ
Aureum & foliis & lepto vimine ramus,
Junoni inferne dictus facer. hunc togit omnis
Lucus, & obscuris claudunt convallibus umbræ.
Sed non ante datur pellitur opera subire,
Auricomos quam quis decerpserit arbore factus.
Hoc sibi pulchra summi ferri Proserpina munus
Instituit: primo avulso non deficit alter
Aureus; & simili frondescit virga metallo.
Ergo alte vestigia oculis, & rite repertum
Carpe manu, namque ipse volens, facillique sequetur,
Si te fata vocant: aliter, non virtuos ulius
Vincere, nec dano poteris convellere ferro.
Præterea jacet exanimum tibi corpus amici,
(Hæu nescis) totamque incessat funere classem:
Dum consulta peris, nostrosque in limine pendes.
Sedibus hunc refer ante suis, & conde sepulcro.
Duc nigra pecudes: ea prima piacula sunt:
Sic demum lucos Stygios regna invia vivis
Aspicias. dixit, prestisque obmutuit ore.
Aeneas mæsto deflexus lumina vultu
Ingreditur, linguamq; antrum; cæcoque volutat
Eventus animo secum, cui fidus Achates
It comes, & paribus curis vestigia figit.
Multa inter sese vario sermone ferebant:
Quem socium exanimem vates, quod corpus humandum
Diceret. atque illi Misenum in litore secro,
Ut veneret, vident indigna morte perentum:
Misenum Aeoliden, quo non præstantior alter
Aëre clare viros, Martemque accendere cantu.
Hæstoris hic magni fuerat comes, Hæctora circum
Et litro pægas insignis obibat & hasta.
Postquam illum vates victor spoliavit Achilles,
Dardanio hæc sese fortissimus heros
Addiderat socium, non inferiora secutus.
Sed tum, forte cava dum personat æquora concha,
Denem & cantu vocat in certamina Divos,
Ænulus exceptum Triton (si credere dignum est)
Inter saxa vitum spumosa immerferat unda.
Ergo omnes magno circum clamore fremebant;
Præcipue pius Aeneas: tum iussa Sibyllæ
(Haud mora) festinant flentes, aramque sepulchri
Cougerere arboribus, caloque educere certant.
Itur in antiquam silvam, stabula alba ferarum:
Procumbunt piceæ: sonat læta securibus ilæx:
Fraxineæque trahes, cuneis & fissile robur
Sciuntur: advolvunt ingentes montibus ornos.
Necnon Aeneas opera inter talia primus
Hortatur socios, paribusque accingitur armis.
Atque hæc ipse suo tristi cum corde volutat,
Aspiciens silvam immanentem, & sic voce precatur:
Si unce fe upbis illæ aureus arbore ramus
Offendat nemore in tanto: quando omnia vero
Hæu nimium de te vates, Misteque, locuta est.

Vix ea factus erat, geminat cum forte columba
Ipse sub ora viri cælo venire volantes,
Et viridi sedere solo: tum maximus heros
Maternas agnoscit aves, lætusque precatur:
Este duces o, liqua via est, cursumque per auras
Dirigite in lacus, ubi pinguem dives opacat
Ramus humum. tuque o dubiis ne defice rebus,
Diva parens. sic effatus vestigia pressit:
Observans quæ signa ferant, quo tendere pergant.
Pascuentes illæ tantum prodire volando,
Quantum acie possent oculi servare sequentum,
Inde, ubi veneret ad fauces grave olentis Averni,
Tollunt se celeres; liquisimque per nera lapsum.
Sedibus optatis gemina super arbore sedunt:
Discolor unde auri per ramos aurea refulsit.
Quale solet filvis brumali frigore vitæum
Fronde virere nova, quod non sua seminat arbor,
Et croceo satum teretes circumdant truncos.
Talis erat species atri frondentis arboris
Illic: sic leni crepitabat bractæ vento.
Corripit Aeneas exemplo, avidiusque refringit
Constantem, & variis porcat sub tecta Sibyllæ.
Nec minus interea Misenum in litore Teucri
Flebant, & cineri ingrato superna ferebant.
Principio pinguem rædis & robore secta
Ingentem struxere pyram: cui frondibus atris
Intertexta latera, & ferales ante cupressos
Constitunt, decorantque super fulgentibus armis.
Pars calidos lacices & amæ undantia flammis
Expediunt, corpulæque lavant frigentis & angust.
Fir gemitus. tum membra toto defleta reponunt.
Purpureasque super vestes velamina nota
Coniungunt. pars ingenti subire feretro
Triste ministerium, & subiectam more parentum
Averi tenere facem. consella cremantur
Turea dona, dapes, fusa crateres olivo.
Postquam collapsi cineres, & flamma quævit;
Reliquias vino & bubulum lavere favillam.
Ossaque lecta cado texit Corynceus aeno,
Idem ter locios pura circumtulit unda,
Spargens rore levi & rano felicitis olivæ.
Lultravitque viros, dixitque novissima verba.
At pius Aeneas ingenti inole pulchrum
Imponit, suæque arma viro, renunquo, tubamque;
Monte sub aërio: qui nunc Misenus ab illo
Dicitur, æternumque tenet per secula nomen.
His adis propere exequitur præcepta Sibyllæ.
Spelunca alta fuit, vastoque immanis hiatus,
Scrupea, tuta lacu nigro memorantque tenebris:
Quam super haud ullæ poterant impone volantes
Tendere iter penais: talis sese halitus atris
Faucibus effundens supra ad convexa ferebat:
(Unde locum Graji dixerunt nemine Aornum.)
Quatuor hic primum nigrantes terga juvencos
Constituit, frontique invergit virga sacerdos:
Et, summas carpens media inter coram fetas,
Igubus imponit sacris libamina prima,
Voce vocans Hecaten, caloque Ereboque potentem:
Sapponent alii cultores, tepidumque craterem
Suscipient patris. ipse atri velleris agnam
Aeneas matri Eumenidum magnæque sorori
Ense ferit, sterilemque tibi, Proserpina, vaccam.
Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras,
Et solida imponit taurorum viscera flammis,
Pingue superque oleum infundens ardentibus extis.
Ecce autem, primi sub limina solis & ortus.

Sub

Sub pedibus mugire solum, & juga coepta moveri
 Silvarum, visque canes ululare per umbram,
 Advocante dea. Procul o, procul este, profani,
 Conclamat vates, toroque absistite lupo:
 Tuque iuvade visum, vaginaque eripe ferrum:
 Nunc animis opus, Aeneas, nunc pectore firmo.
 Tantum effugit, furens antro fe immisit aperto.
 Ille ducem haud timidis vadentem passibus aequat.
 Di, quibus imperium est animarum, umbræque silentis,
 Et Chaos, & Phlegæthou, loca nocte caecuta late;
 Sic mihi, fas audita loqui: sit nunc nunc vestro
 Pandere res alta terra & caligine mætas.
 Ibant obscuri sola sub nocte per umbram,
 Perque domos Diis vacuas, & inania regna.
 Quale per incertam lunam sub luce maligna
 Est iter in silvis: ubi celum condidit umbra
 Jupiter, & rebus non absistit atra colorum.
 Vestibulum ante ipsam primisque in faucibus Orci
 Luctus & ultrices pollicere cubilia Coræ:
 Pallentesque habitant Morbi, tristique Senectus,
 Et Mærus, & male fœda Fames, ac turpis Egestas;
 Terribiles visu formæ; Letumque, Labolque:
 Tam confanguineus Leti Sopor, & mala mentis
 Gaudia, mortiferusque adverso in limine Bellum,
 Ferreique Eumenidum thalami, & Discordia demens,
 Vipeream cinem vitis innoxia croentis.
 In medio ramos annosæque brachia pandit
 Ulinus opæca, ingens, quam sedem Somnia vulgo
 Vacæ tenere ferunt, foliisque per omnes habent.
 Multaque præterea variarum monstra ferarum
 Centauri in foribus Rabulant Scyllæque biformes,
 Et centumgeminus Briareus, ac bellas Lernæ
 Horrendum strident, flammisque armata Chimæra:
 Gorgones, Harpyiæque & forma tricornis umbræ.
 Corripit hic subita trepidus formidine terram
 Aeneas, striscamque aciem venientibus offert,
 Et, ni docta comes tenues sine corpore vitas
 Admoneat volitare cava sub imagine formæ,
 Irruat, & frustra ferro diverberet umbras.
 Hinc via, Tartarei quæ fert Acherontis ad undas:
 Turbidus hic cæno vastaque voragine gurgis
 Æstuat, atque omnem Coccyto eructat arenam.
 Porritor has horrendus aquas & flumina servat
 Terribili squalore Charon: cui plurima mento
 Canities inculta jacet: stant lumina flammæ;
 Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.
 Ipse ratem conto subigit, velisque ministrat,
 Et ferruginea subvectat corpora cymba,
 Jam fœmior: sed cruda deo viridique senectus.
 Hoc omnis turba ad ripas effusa ruebat,
 Marræ atque viri, defunctaque corpora vita
 Magnanimum heroum, pueri innuptæque poellæ,
 Impolitique rogis juvenes ante ora parentum.
 Quam multa in silvis autumnii frigore primo
 Lapsa cadunt folia, aut ad terram gurgite ab alto
 Quam multa glomerantur aves, ubi frigidus annus
 Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.
 Stabant orantes primi transmittere cursum,
 Tendebantque manus ripæ ulterioris amore.
 Navira sed tristis nunc has nunc accipit illos:
 Ad alios longe submotos arceat arena.
 Aeneas (miratus enim morsuque tumultu)
 Dic, ait, o virgo, quid vult concursus ad anem?
 Quidve petunt animæ? vel quo discrimine ripas
 Hæc linquant, illæ remis vada livida verrunt?
 Olli sic breviter facta est longeva sacerdos:

Anchisa generate, deum certissima proles,
 Coccyti stagnas alta vides, Stygiamque paludem,
 Di cuius jurare timent & fallere nomen.
 Hæc omnis, quam cernis, inops inhumataque turba est:
 Porritor ille, Charon: hi, quos vehit unda, sepulchri.
 Nec ripas datur horrendas & rauca fluenta
 Transportare prias, quam sedibus ossa querunt.
 Centum errant annos, volutantque hæc litora circum.
 Tunc deus admittit stagna exoptata revisant.
 Constitit Anchisa sæns, & vestigia pressit;
 Multa putans, fortemque animo miseratus iniquam,
 Cernit ibi mætos & mortis honore carentes
 Leucapsum & Lyciæ ductorem classis Orontem:
 Quos, simul a Troja ventosa per aquora vectos,
 Obruit auster, aqua involvens navemque virisque.
 Ecce gubernator sese Palinurus agebat:
 Qui Libyco nuper cursu, dum sidera servat,
 Deciderat puppi, mediis effusus in undis.
 Hunc ubi vix multa mæstum cognovit in umbra;
 Sic prius alloquitur: Quis te, Palinure, deorum
 Eripuit nobis, medioque sub æquore meris?
 Dic age, namque mihi, fallax haud ante repertus,
 Hoc uno responso animam delasti Apollo:
 Qui fore te posto incolamem, sineque canebat
 Venturum Ausonios, en hæc promissa fides est?
 Ille autem: Neque te Phœbiæ curæ scellit,
 Dux Anchisade, nec me deus æquore meris.
 Namque gubernacula multa vi forte revulsam,
 Cui datus hærebam cultus cursuque regebam,
 Precipitans traxi mecum, maria aspera juro,
 Non ullum pro me tantum cepisse rimorem,
 Quam tua ne, spoliata armis, excussa magistro,
 Deberet tantis navis surgentibus undis.
 Tres notus hibernas immensa per æquora noctes
 Vexit me violentus aqua: vix lumine quarto
 Prospexi Italiam summa sublimis ab aula.
 Paulatim adueham terræ: jam ruta tenebam;
 Ni gens crudelis madida cum veste gravatum,
 Pressantemque uncis manibus capita aspera montis
 Ferro invasisset, prædamque ignata potasset.
 Nunc me fluctus habet, versamque in litore venti.
 Quod te per cæli jucundum lumen, & auras,
 Per genitorem oro, per spem surgentis Iuli;
 Eripe me his, invicte, malis: aut tu mihi terram
 Iuice, namque potes; porruque require Velinos.
 Aut tu, si qua via est, si quam tibi diva creatrix
 Offendit (neque enim, credo, sine numine divum
 Flumina tanta paræs, Stygiamque innare paludem)
 Da dextram mihero, & tecum me tolle per undas;
 Sedibus ut saltem placidis in morte quiescam.
 Talia fatus erat, cepit cum talia vates:
 Unde hæc, o Palinure, tibi tam dira cupido?
 Tu Stygias inhumas aquas, annemque severum
 Eumenidum aplices, ripave injussus abissus?
 Desine facta deum fœcti sperare precando.
 Sed cape dicta memori, duri solatia casus.
 Nam tua finitimi, longe lateque per urbs
 Prodigis acti cælestibus, ossa piabant;
 Et statuer tumulum, & tumulo solemniter mitterent,
 Aternamque locos Palinuri nomen habebit.
 His dictis curæ emore, pulsusque parumpet
 Corde doli tristi; gaudet cognomine terra.
 Ergo iter inceptum peragunt, fluvioque propinquat:
 Navita quos jam inde ut Stygia prospexit ab unda
 Pet tacitum oemus ire, pedemque advertere ripæ,
 Sic prior aggreditur dictis, atque increpat ultro:
 Quisquis

Quisquis es, armatus qui nostra ad flumina tendis,
Fare age, quid venias: jam istinc & comprime gressum.
Ubrarum hic locus est, Somni Noctisque soporæ;
Corpora viva nefas Stygia vestire carina.
Nec vero Alciden mecum læturus euntem
Accepisse lacu, nec Thesela Pirithoonque:
Dis quæquam geniti, atque invicti viribus essent.
Tartareum ille manu cunctidum in vincula pevit;
Ipsi a solio regis traxique trememur:
Hi dominam Divis thalamo deducere adorti.
Quæ contra breviter fata est Asphryia vates:
Nullæ hic infidæ tales; æstus movet:
Nec vim tela ferunt: licet ingens janitor antro
Aeternum latrans exangues terreat umbras:
Casta licet patri servet Proserpina limes.
Troius Aeneas, pietate insignis & armis,
Ad genitorem imas Erebi descendit ad umbras.
Si te nulla movet tantæ pietatis imago,
At tamen hunc (aperit radium, qui veste latebat)
Agnoas. tumida ex ira tum corda residunt.
Nec plura his, ille admirans venerabile donum
Fatalis virgæ, longo post tempore visum,
Ceruleam advertit puppim, ripaque propinquat.
Inde alias animas, quæ per juga longa sedebant,
Deturbat, laxatque foros: simul accipit alveo
Ingentem Aenean. genuit sub pondere cymba
Sutulis, & multam accepit rimosa paludem.
Tandem trans fluvium incolentes vatemque virumque
Informi limo glaucaeque exponit in ulva.
Cerberus hæc ingens latrante regna trifasci
Perfonat, adverto recubans immanis in antro.
Cui vates, horre vides jam colla colubris,
Melle soporatum & medicatis fragibus ossam
Objicit. ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit objectam, atque totamque terga resolvit
Fusus humi, toroque ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum cullosè sepulcro,
Evaditque celer ripam irremabilis undæ.
Continuo auditæ voces, vagitus & ingens,
Infantumque animæ flentes in limine primo:
Quos dulcis vitæ exfortes, & ab ubere raptos,
Abstulit atra dies, & funere meruit acerbo.
Hos iuxta falso damnari crimine mortis.
Nec vero hæc sine sorte data, sine iudice, sedes.
Quæstor Minos urnam movet: ille silentum
Conciliumque vocat, vitæque & crimina discit.
Proxima deinde tenent mæsti loca, qui sibi letum
Infantes perperæ manu, lacumque perosi
Proieceræ animas. quam vellet æthere in alto
Nunc & pauperiem & duros perferre labores!
Fas obstat, tristisque palus inamabilis unda
Alligat, & novies Styx interfusa coeret.
Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnem
Lægues campi. sic illos nomine dicunt.
Hic, quos durus amor crudeli rabe peredit,
Secreti celant calles, & myrtea circum
Silva tegit. curæ non ipsa in morte relinquunt.
His Phædræ Procrinque locis, mixtamque Erythilem
Crudelis nati monstrantem vulnera cernit,
Euandæque, & Palphæen: his Laodamia
Et comes, & juvenis quondam, nunc femina, Cicones,
Rursus & in veneratæ toto revoluta figuræ.
Inter quos Phœnissa recens a vulnere Dido
Errabat silva in magna: quam Troius heros,
Ut primom iuxta stetit, agnovitque per umbram
Obscuram, qualem primo qui surgere mente

Aur videt aut vidisse putat per nubila lunam,
Demisit lacrimas, dulcique affatus amore ait:
Infelix Dido, verus mihi nontius ergo
Venerat extinctam, ferroque extrema secutam?
Funeris heu tibi causa fuit? per sidera juro,
Per superos, & si qua fides tellure sub ima est;
Invitus, regina, tuo de litore cessi.
Sed me iussa deum, quæ nunc hæc ira per umbras,
Per loca senta gra cognat noctemque profundam,
Imperis egere fuit: nec credere quivi
Hanc tantum gra cognat noctemque profundam,
Imperis egere fuit: nec credere quivi
Siste gradum, teque aspectu me subtrahere nostro.
Quem fugis? extremum fato quod te alloquor, hoc est.
Talibus Aeneas ardentem & torva toentem
Lanibatur dictis animam, lacrimaque ciebat.
Illa solo fixos oculos averti tenebat:
Nec magis incepto vultum sermone movetur,
Quam si dara flix aut flet Marpesia cautes.
Tandem corripit sese, atque inimica refugit
In nemas umbriferum: conq; ubi pristinus illi
Respondet curis, æquaque Sichelus amorem.
Nec minus Aeneas, casu percussus iniquo,
Prosequitur lacrimas longe, & miseratur euntem.
Inde datum molitur iter, jamque arva tenebant
Ultima, quæ bello clari secreta frequentant.
Hic illi occurrit Tydeus, hic inclytus armis
Parthenopæus, & Adrastus pallens imago.
Hic multum steti ad superos, bellique caduel
Dardanidæ: quos ille omnes longo ordine cernens
Ingemuit, Glaucumque, Medontaque, Therilochamque,
Tres Autenorides, Cereaque sacrum Polyboem,
Ideamque, etiam currus, etiam arma tenentem.
Circumstant animæ dextra lævaque frequentes.
Nec vidisse semel satis est: juxta usque morari,
Et conspice gradum, & veniendi dicere causas.
At Danaum proceres, Agamemnonique phalanges,
Ut videre virum, fulgentisque arma per umbras,
Ingenti trepidare metu: pars vertere terga,
Ceu quondam petiere metas: pars tollere vocem
Exiguam. inceptus clamor frustratur hiantes.
Atque hic Priamiden laniatum corpore roto
Deiphobum videt, & lacerum crudeliter ora,
Ora manusque ambas, populatæque tempora raptis
Auribus, & truncas inhonesto vulnere nates.
Vix adeo agnovit pavitantem, & dira tegentem
Supplicia; & votis compellat vocibus ultro:
Deiphobe arripotens, genus alto a sanguine Teuci,
Quis tam crudeles opravit fumere pœnas?
Cui tantum de te licuit? mihi fama suprema
Noctæ tulit, fessum vassa te cæde Pelagum
Procuissæ super confusa stragis acervum.
Tunc eponet tumulum Rhæteo in litore inaeam
Constitui, & magna manes ter voce vocavi.
Nomen & arma locum servant, te, amice, nequivi
Conspicere, & patria decedens ponere terra.
Atque hic Priamides: Nihil o tibi, amice, relictum:
Omnia Deiphobo solvisti, & funeris umbris.
Sed me fata mea & scelus exitiale Læcenæ
His merere malis: illa hæc monumenta reliquit.
Namque, ut supremam falsa inter gaudia noctem
Egerimus, nosti; & nimium meminisse necesse est:
Cum fatalis equus saltu super ardua venit
Pergama, & armatum peditem gravis acutis alio:
Illa chorum simulans, evanescit Orgia circum
Ducebat Phrygiæ: flammam media ipsa tenebat
Ingentem, & summa Danaos æce vocabat.

Tum

Tum me confectum curis formoque gravatum
 Infelix habuit thalamus, pressisque jacentem
 Dulcis & alta quies, placidaque similima morti.
 Egredia interea confux arma omnia rectis
 Emovet, & fidem capiti subdaxerat ensem:
 Intra tecta vocat Menelaum, & limina pauid.
 Scilicet id magnam sperans fore munus amanti,
 Et famam extingui veterum sic posse malorum.
 Quid moror? irrumpit thalamo. comes additur una
 Hortator scelerum Aenides. Di, talia Gasia
 Inflaurate; pio si pœnas ore repollo.
 Sed te qui vivum calas, age sane vicissim,
 Attulerint. pelagine venis erroribus actus,
 An monitu divum? an que te fortuna fatigat,
 Ut tristes sine sole domos loca turbida adest?
 Hac vice sermoneque rursus angora quadrigie
 Jam medium artherio cursu trajecerat axem:
 Et fors omne datam traherent per talia tempus:
 Sed comes admonuit, breviterque affata Sibylla est:
 Non ruit, Aeneas, non flendocimus boras.
 Hic locus est, partes ubi te via findit in ambas:
 Dextera, que Diis magni sub mœnia tendit:
 Hac iter Elysium nobis: at leva malorum
 Exercet pœnas, & ad impia Tartara mittit.
 Deiphobus contra: Ne lævi, magna sacerdos:
 Discedam, explebo numerum, reddarque tenebris.
 I decus, i, nostrum; melioribus utere fatis.
 Tantum effatus, & in verbo vestigia torset.
 Respicit Aeneas subito, & sub rupe sinistra
 Mœnia lara videt, triplici circumdata muro:
 Quæ rapidus flammis ambit torrentibus ananis
 Tartareus Phlegrethos, roq; torquet insantia saxa.
 Porta adversa ingens, solidoque adamante columnæ:
 Vis ut nulla vitum, non ipsi exciderent ferro
 Celicolæ valeant. stat fœvas terribis ad auras:
 Tisiphoneque sedens, palla fuscissima cruenta,
 Vestibulum exornans levat noctesque diesque.
 Hinc exardiri gemitus, & fœva sonare
 Verbera: tum stridor ferri, tracheque catenæ.
 Confluit Aeneas, strepitumque exterritus hausit:
 Quæ scelerum facies? o virgo, effare: quibusve
 Urgentur pœnis? qui tantus plangor ad auras?
 Tum vates sic orsa loqui: Dux inclyte Teucrum,
 Nulli fas casto sceleratum insilire lumen:
 Sed me, cum lucis Hecate præfecit Avernus,
 Ipsa Deum pœnas docuit, perque omnia duxit.
 Gnossum hæc Rhodamanthus habet durissima regna,
 Castigatque auditque dolos: subigitque fateri,
 Quæ quis apud superos, furto lætatus inani,
 Disulit in seram commissa piacula mortem.
 Continuo fontes ultrix acciolla flagello
 Tisiphone quatit insultans, rorvosque sinistra
 Intenans angues, vocat agmina læva sororum.
 Tum demum horribilo fridentem cardine sacre
 Panduntur portæ. cernis, custodia qualis
 Vestibulo sedeat? facies que limina servet?
 Quinquaginta membris immanis hiattibus Hydra
 Seviorent intus habet sedem. tum Tartarus ipse
 Bis patet in præcepta tantum, tenditque sub umbras,
 Quantum ad ætherium calis suspectos Olympum.
 Hic genus antiquum terræ, Titania pubes,
 Fulmine dejecti, fudo volvantur in imo.
 Hic & Aloadæ geminos lœmonia vidi
 Corpora: qui manibus magnum rescindere calum
 Aggressi, superique Jovem detruere regnis.
 Vidi & crudeles dantes Salmonæa pœnas,

Dum flammæ Jovis & sonitus imitatur Olympi.
 Quatuor hic inæstus equis, & lampada quassans,
 Per Grajum populos, mediæque per Elidis urbem
 Ibat ovas, divamque sibi polcebat honorem,
 Demens! qui similes, & non imitabile fulmen
 Ære & cornipedum pulvis simulabat eorum.
 At pater omnipotens densa inter nubila telum
 Contorsit. (non ille facies, nec fumæ tædis
 Luminæ) præcipitemque immani turbine adegit.
 Nec non & Tityon, Terræ omniparentis alumnum,
 Carnere erat: per tota novem cui jugera corpus
 Porrigitur, rotisque immanis vultu obunco
 Immortale jecur tendens, fœcundaque pœnis
 Viscera, timaturque epulis, habitaturque sub alto
 Pectore: nec fibris requies datæ ulla renatis.
 Quid memorem Lapithæ Ixiona Pirithoumque:
 Quos super atra flix jamjam lapsura, cadentique
 Imminet affinis: lucent genialibus altis
 Aurea fulera toris, epulæque ante ora paratæ
 Regifico lœxu. Fusuram maxima juxta
 Accubat, & manibus prohibet contingere mœnas:
 Exsurgitque sacra attolles, atque intonat ore.
 Hic, quibus invisi fratres, dum via manebat,
 Pollastive parens, & fraus inœna clientis;
 Aut qui divitis soli incubera reperitis,
 Nec partem poscere suis, quæ maxima turba est;
 Quique ob adulterium casti, quique arma secuti
 Impia, nec vetiri dominorum fallere dexteras,
 Inclusi pœnam expectant, ne quare doceri,
 Quam pœnam, aut quæ forma viros, sustinere meritis.
 Saxum ingens volvunt alii, radiisque rotarum
 Destituti pendunt: fœder, æternumque sedebit
 Iustitæ Thebes: Phlegryaque miseris omnes
 Admonet, & magna testatur voce per umbras:
 Discite justitiam moniti, & non temnere divos.
 Vendidit hic auro patriam, dominumque potestem
 Imposuit: fixit leges pretio arce refixit.
 Hic thalamum invalit nate vestroque hymenæos.
 Ausi omnes immane nefas, ausoque potiti.
 Non, mihi si lingux centum sit, oraque centum,
 Fœta vox, omnes scelerum comprehendere formas,
 Omnia pœnarum percurrere nomina possum.
 Hæc ubi dicta dedit Phœbi longæva sacerdos:
 Sed jam age adipe viam, & salceptum pestife munus:
 Accoletemus, ait. Cyclopium educla caminis
 Mœnia conspicio, arque adverso furnice portas,
 Hæc ubi eos præcepta jubent deponere dona.
 Dixerat, & pariter, gressi per opaca viarum,
 Corripuit spatium medium, furibulique propinquant.
 Occupat Aeneas aditum, corpusque recenti
 Spargit aqua, ramumque adverso in limine figit.
 His demum exactis, perfido munere divæ,
 Devenite locos lætos, & amana vireta
 Fortunatorum nemorum, sedesque venarum.
 Largior hic campos ærher & lumine vestit
 Purpureo; solemque suum, sua sidera norant.
 Pars in gramineis exerceat membra palæstris;
 Contendant ludo, & sulva læstantur arena:
 Pars pedibus plaudent chætes, & carmina dicunt.
 Nec non Threiciæ longa cum veste sacerdos
 Oblouit numeris septem discrimina vocum:
 Jamque eadem digitis, jam pectine pulsas ebrius.
 Hic genus antiquum Teucri, pulcherrima pœles,
 Magnanimi heroces, nati melioribus annis,
 Iliuque, Asfaraculque, & Troiz Dardanæ ancor.
 Arma procal, currulque virum miratur inanes.

Stent terra defixæ hæstæ, passimque soluti
 Per campum pascuntur equi: quæ gratia contrum
 Armorumque fuit vivis, quæ cura niteotes
 Pescere equos, eodem sequitur tellure repositos.
 Conspicit, ecce, alios dextra laqueæ per herbam
 Vescentes, lætamque choro Præne canentes,
 Inter odoratum leuri nemus: unde superne
 Plurimus Eridani per silvam volvitur amnis.
 Hic manus, ob patriam pugnando vulnera passi,
 Quisque sacerdotis casti, dum vita manebat,
 Quisque pii vares, & Phœbo digna locuti,
 Inventas eunt qui vitam excoluere per artes,
 Quisque sui memores alios fecere merendo:
 Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta.
 Quos circumfusus sic est affate Sibylla:
 Musæum abte omnes: medium nam plurima torba
 Hunc habet, atque bumeris existantem suspexit altis:
 Dicite, felices animæ, ruque, optime vates:
 Quæ regio Anchisen, quis habet locus? illius ergo
 Venimus, & magnos Erebi transivimus omnes.
 Atque huic responsum paucis ita reddidit heros:
 Nulli certe domus, lucra habitatorum opacis,
 Riparumque toros & prata recentia tibi
 Incolimus, sed vos, si fieri ita corde voluistis,
 Hoc superate jugum; & facili jam tremite sistite.
 Dixit, & ante tulit gressum, campoque niteutes
 Desuper ostendit: debinc summa cacamina liquant.
 At pater Anchises penitus convallæ virenti
 Inclusas animas, superumque ad lumen itoras,
 Lulæbat studio recoles, omnemque suorum
 Forte recensente oumenum, caroque nepotes,
 Famæque Fortunæque virum, moreque, manusque.
 Iste ubi tendentem adversum per graminia vidit
 Aeneas, alacris palmis utraque tendit:
 Effusæque genis lacrimæ; & vox excidit ore:
 Venisti tandem, tuoque spectata parenti
 Vicit iter durum pietas? datur ora tueri,
 Nate, tuæ; & notas audire & reddere voces?
 Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum,
 Tempora dinumerans: nec me mea cura sefellit.
 Quas ego te terras, & quanta per æquora vectum
 Accipio! quantis lætatur, nate, periculis!
 Quem metuî, ne quid Libyæ tibi regne nocerent?
 Ille autem: Tua me, genitor, tua tristis imago,
 Sæpius occurrent, hæc limina tendere adegit.
 Srent sale Tyrrheno classes: da jungere dextram,
 Da, genitor; teque amplexu ne subtrahæ nostro.
 Sic memorem largu silet simul ora rigabat.
 Ter conatus ibi collo, dare brachia circum:
 Ter frustra compressa manus estiguit imago,
 Par levibus ventis, volucrique simillima somno.
 Interea videt Aeneas in velle reducta
 Seclusum nemus, & virgula sonantia silvis,
 Læthæumque, domos placidas qui prægnat, amnem.
 Hunc circum innumeræ gentes, populi que volabant.
 Ac veluti in pratis, ubi apes zilate serena
 Floribus insidunt variis, & candida circum
 Lilia funduntur: strepit omnis marmure campus.
 Hursæcit viso subito, causæque requirit
 Iaculis Aeneas, quæ sit ex flumina porro,
 Quive viri tantu complerit agmine ripas.
 Tum pater Anchises: Animæ, quibus altera fato
 Corpora debeatur, Læthæ ad fluminis undam
 Secotos latices & longa oblivie potant.
 Has equidem memorare tibi atque ostendere cœrem,
 Jampridem hanc prolem cupio enarrare neotum:

Quo magis Italia mecum lætere reperta.
 O pater, anne aliquas ad celum hinc ire putandum est?
 Sublimes animas, iterumque ad tarda reverti
 Corpora? quæ lucis mihi tam dira cupido?
 Dicam equidem; nec te suspensum, nate, tenebo:
 Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit.
 Principio celum, ac terras, camposque liquentes,
 Lucentemque globum Lunnæ, Titanique altra
 Spiritus intus alit, totamque insula per artus
 Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.
 Inde hominum pecudumque genus, vitæque volantum,
 Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.
 Igneus est olis vigor, & caelestis origo
 Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
 Terræque heberant artus, moribundæque membra.
 Hinc metuunt, cupiuntque: dolent, gaudentque: neque
 auras
 Desipiunt clausæ tenebris & carcere cæco.
 Quin & supremæ cum lumine vita reliquit,
 Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
 Corporeæ excedunt pestes: penitusque necesse est
 Multa diu concreta modis infoscere miris.
 Ergo exerceat penis, veterumque malorum
 Supplicia expendunt: aliz panduntur ianæ
 Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto
 Infectum eluitur celus, aut exurit igni.
 Quisquæ suos patitur Manes: exinde per amplum
 Mittitur Elysium, & pauci læta arva tenemus:
 Donec longa dies perfectio temporis orbe
 Concretæ exemit labem, purumque reliquit
 Ætherium sensum, atque auræ simplicis ignem.
 Hæc omnes, ubi oille rotam volvere per annos,
 Læthum ad fluvium deus evocat agmine magno:
 Scilicet immemores supra ut convexa revivant,
 Rursus & incipiant in corpore vite reverti.
 Diserat Anchises: natumque unæque Sibyllam
 Convenit trahit in medios, turbantque sonantem:
 Ex tamulum capit, unde omnes longo ordine possit
 Adversos legere, & venientum discere vultus.
 Nunc age, Dardaniam prolem, quæ diode sequatur
 Gloria, qui maneat Italia de gente nepotes,
 Illustres animas, nostrumque in nomen ituras,
 Expediam dictis, & te tute fatis docebo.
 Ille, [vides] pura juvenis qui nititur baste,
 Proxima sorte tenet lucis loca: primus ad auras
 Ætherias Italo commixtus sanguine furret.
 Silvius Albanum nomen, tua posthuma proles:
 Quem tibi longævo seram Lavinia conjux
 Educat filvis regem, regumque parentem:
 Unde genus Longa nostrum dominabitur Alba.
 Proximus ille Procas, Trojanæ gloria gentis,
 Et Capys, & Numitor, & qui te nomine reddet
 Silvius Aeneas, patiter pietate vel armis
 Egregius, si umquam regendam acciperit Albam.
 Atque juvenes quancas ostendant, aspice, vites!
 Atque umbræ gerat civilis tempora cœru.
 Hi tibi Nomentum, & Gebæ, ubiæque Fidenam,
 Hi Colletinas imponent montibus arces,
 (Laude pudicitæ celebres, addentque superbos)
 Pometios, Cæstumque Inai, Bolaque, Cœtemque.
 Hæc tum nomina erunt, nunc sunt sine nomine terræ:
 Quin & avo comitem sese Mavortius addet
 Remulus; Asfaræ cum sanguis Ilia mater
 Educat, videat ut gemine flant vertice crisse,
 Et pater ipse suo superum iam signat honore?
 Eo hujus, nate, auspiciis illa incluta Roma

Imperium

Impertium terris, animos aequabit Olympo,
 Septemque una sibi muro circumdabit arces,
 Felix prole virum, qualis Berecythia mater
 Invehit curru Phrygiis turrita per urbes,
 Læta deum partu centum complexa nepotes,
 Omnes calicatos, omnes supra alta tenentes.
 Hoc geminas nunc fleste acies; hanc alpice gentem,
 Romanoque tuos, hic Cæsar, & omnis Iuli
 Progenies, magnam cæli ventura sub axem.
 Hic vir, hic est, tibi quem promitti sæpius audis,
 Angustus Cæsar, Divi genus: aurea condet
 Sæcula qui rursus Latine, regnata per arva
 Saturno quondam; super & Garamantas & Indos
 Proferet imperium. jacet extra sidera tellus,
 Extra anni solisque vias, ubi cælis Atlas
 Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
 Huius in adventum jam nunc & Cæsaræ regæ
 Responsis horret divum, & Mæoria tellus,
 Et septem gemini turbant trepida ostia Nilii.
 Nec vero Alcides tantum telluris obivit;
 Fixerit zripedem cervam licet, aut Erymanthi
 Pacarit uemora, & Lernam trementiferæ arcu.
 Nec, qui pampineis victor iuga flestit habenis,
 Liber, agens cello Nyx de vertice tigres.
 Et dubitamus adhuc virtute extendere vires?
 Aut metus Ansonia prohibet consistere terra?
 Quis procul illic aeternis ramis insignis olivæ
 Sacra ferens? nosco crines incanæque menta
 Regis Romani; primam qui legibus urbem
 Fundabit, Curibus parvis & pauperæ terra
 Missus in imperium magnam, cui deinde subibit,
 Otios qui rumpet patriæ, reliditque movebit
 Tollis in arma iuxta, & jam delicta triumphis
 Agmina. quem iuxta, sequitur jactantior Ancus,
 Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus auris.
 Vis & Tarquinius reges, animamque superbam
 Ultoris Bruti, fœscule videre receptus?
 Consulat imperium hic primus seivæque secures
 Accipiet: natoque pater nova bella moventes,
 Ad pœnam politra pro libertate vocabit
 Insilix, utcumque ferent ea facta minores;
 Vincet amor patriæ, laudumque immensa cupido.
 Quin Decios, Drusique procul, sævumque securi
 Aspice Torquaturn, & referentem signa Camillum.
 Illæ autem, paribus quas fulgere cernis in armis,
 Concordes animæ nunc & dum nocte premuntur,
 Hæc quantum inter se bellum, si lumina vitæ
 Attrigerint, quantas acies stragemque ciobunt!
 Aggeribus fœder Alpinis atque arce Monæci,
 Descendens gener adversis iustitibus Eois.
 Ne, pueri, ne tanta animis assuecite bella:
 Nea patriæ validas in viscera vertite vires.
 Tæque prior, tu parce; genus qui ducis Olympo:
 Projice tela mano, sanguis meus.
 Ille triumphata Capitolia ad alta Corinthus
 Victor aget currum, cæcis insignis Achivæ.
 Eruct illic Argos, Agamemnoniacæ Mycenæ,
 Ispumque Æaciden, genus arripotentis Achilli;
 Ultus avos Trojæ, templæ & temerata Minervæ.
 Quis te, magnæ Caræ, taciturn, aut te, Cossæ, relinquit?
 Quis Gracchi genus, aut geminos duo fulmina belli
 Scipiadæ cladem Libyæ, parvoque potentem
 Fabricium; vel te sulco, Serranæ, ferentem?
 Quo fessum rapitis, Fabii? tu maximus ille es,
 Unus qui nobis cunctando restituit rem.
 Excudent alii spirantia mollius æra:

Gredo equidem, vivos duceat de marmore vultus.
 Orabunt causas melius, cælique meatus
 Describent radio, & surgentia sidera dicent:
 Tu regere imperio populos, Romane, memento,
 (Hæc tibi erunt artes) pacique imponere morem,
 Pacere subiectis, & debellare superbo.
 Sic pater Anchises, atque hæc mirantibus addit:
 Alpice ut inguis spoliis Marcellus opimis
 Ingreditur, victorque viros supereminet omnes!
 Hic rem Romanam magno turbante tumultu
 Sisset eques: sternat Pænos, Gallumque rebellem,
 Terriaque arma patri suspendat capta Quirino.
 Atque hic Æneas; una namque ire videbat
 Egregium forma juvenem & fulgentibus armis,
 Sed trons læta parum, & deiecit lumina vultu:
 Quis, pater, ille, virum qui sic comitatur euntem?
 Filius, aene aliquis magna de stirpe asporum?
 Qui strepitus cæcis comitum? quantum insil in ipso!
 Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.
 Tum pater Anchises, lacrimis ingressus obortis:
 O uae, ingentem luctum ac quære tuorum!
 Offendit terris hunc tantum lita, nec ultra
 Esse sument: nimium vobis Romana propago
 Vitiæ potens, superbi, propria hæc si dona fuissent.
 Quantos ille virum magnam Mavertis ad urbem
 Campus aget genitus! vel quæ, Tiberine, videbis
 Fuera, cum tumulus præcelabere recentem?
 Nec puer Iliacæ quicumque de gente Latinos
 In tantum spe tollit avos: nec Romula quondam
 Ullo se tantum tellus iactabit alumnæ.
 Heu pietas, heu præfida fides, invictaque bello
 Deateta! non illi se quicumque impune cussisset
 Obvius armato, seu cum pæles iter in hostem,
 Seu spumantis equi foderet calcabere armos.
 Heu, miserande puer! si qua fata aspera rumpas,
 Tu Marcellus eris, manibus datæ lilia plenis:
 Purpureos spargam flores, aulamque nepotis
 His saltem accensum donis, & sungat iuvani
 Munere, sic rota passim regione vagantur
 Aeris in campis latis, atque omnia lustrent.
 Quæ postquam Anchises natum per singula duxit,
 Incenditque animum famæ venientis amore:
 Eain bella viro memorat, quæ deinde gerenda,
 Lauretisque docet populos, urbemque Latini,
 Et quo quemque modo fugiatque feratque laborem.
 Sunt geminiæ Somni portæ: quarum altera fertur
 Cornea; qua veris facilis datur exitus umbris:
 Altera candenti perfectæ uitens elephanto:
 Sed falsa ad cælum mittunt iussumina Manes.
 His ubi tum uarum Anchises unaque Sibyllam
 Prosequitur dictis, portaque emittit eburna.
 Ille viam secus ad naves, sociisque revisit.
 Tum se ad Cæteræ recto fert litore portum.
 Anchora de prota jacitur: flant litore puppes.

ÆNEIDOS LIBER VII.

TU quoque litorebus nostris, Ænea nutrix,
 Æternam moribus famam, Cætera, dedisti.
 Et nunc servet honori sedem rursus, ossaque nomen
 Hesperia in magna (si qua est æs gloria) signant.
 At pius exequijs Æneas rite solutis,
 Aggere compósito tumuli, postquam alta quierunt
 Aquæ, tendit iter velis, portumque reliquit.

Aspirant aures in noctem, nec candida cursum
 Lona negat: splendet tremulo sub lumine pontus,
 Proxima Circeæ radiorum litora tetræ:
 Dives inaccessos ubi Solis filia locus
 Assiduo resonat cantu, testique ioperbis
 Urit odoratam nocturnam in lumina cædum,
 Arguto tennes percussit pectine telas.
 Hinc exaudiri gemitus iraque leonum
 Vincula reculantur & fera fœ nocte rudentum:
 Seriperque fues, atque in præsepibus uris
 Savire, ac formæ magnorum ululare laporum:
 Quos hominum ex facie dea fœva potentibus herbis
 Induerat Circe in valis ac terga lerarum.
 Quæ ne monstris pii pateantur talia Troes
 Delati in pogus, non litora dira subirent;
 Neptunus ventis implevit leve secundis,
 Atque segam dedit, & præter vada fervida vexit.
 Jamque rubescebat radiis mare, & æthere ab alto
 Aurora in roseis fulgebat lutes bigis;
 Cum venti posuere, omniſque repente reſedit
 Flatus, & in leoto luſtantur marmore tonſæ.
 Atque hic Æneas ingentem ex aqore lucum
 Proſpicit. hunc inter fluſſio Tiberinus amœno,
 Vorticibus rapidis & multa flammæ arena,
 In mare prærupit. variz circumq; ſopraque
 Aſſuetæ ripis volucres & fluminis alveo
 Æthera mulcebat cantu, lucoſque volabant.
 Flechere iter focis, terræque advertere præras
 Imperat, & lætus fluſſus luſcedit opaco.
 Nonc age, qui reges, Erato, quæ tempora rerum,
 Quis Latio antiquo fuerit ſtatus, advena claſſem
 Cum primùm Aſoniis exercitus appollit oris,
 Expediam, & primæ revocabo exordia pugna.
 To vatem, tu, diva, mone. dicam horrida bella:
 Dicam acies, acthoſque animis in fuera reges,
 Tyrrhenamque manum, totamque ſub arma coactam
 Hæſperiam. major rerum mihi nalcitor ordo:
 Majus opus moveo. Rex arva Latioſ & urbes
 Jam ſeuſor longa placidas in pace regebat.
 Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica
 Accipimus: Famus Picus pater: iſque parentem
 Te, Saturne, reſert: tu ſanguinis ultimus auctor.
 Filius hoic ſacro divum, proleſque virilis
 Nulla fuit, primæque oriens erepra juventa eſt.
 Sola domom & tantas ſervabat hilia ſedes;
 Jam matura viro, jam plenis uubilis annis.
 Meli illam magno & Latio totaque perebant
 Aſonia: perit aote alios pulcherrimos omnes
 Torms, avis atavique potens: quem regia conjux
 Adyngi generum miſto properabat amore:
 Sed variis portenta deum terroribus obſtant.
 Laurus erat tecti medio in pœntralibus altis
 Sacra comam, multoſque metu ſervata per annos:
 Quod pater inventam, primas cum conderet aſces,
 Ipſe ſerebatur Phœbo ſacraſſe Latioſ,
 Laorentique ab æa noemen poſuiſſe colonis.
 Hujus apes ſummam denſæ, (miſabile dictu)
 Stridore ingeoti, liquidum trans æthera veſtiz,
 Obſedere apicem; & pedibus per mutua nexis
 Examen ſubitum ramo frondente pendit.
 Continuo vates, Externum carminis, inquit,
 Adventare virum, & partes petere agmen eadẽm
 Partibus æe iſſidẽm, & ſumma dominariæ arce,
 Præterea, caſtis adolet dum altaria radis,
 Et juxta genitorem adſtat Lavinia virgo,
 Viſa (uſta) longis comprehendere crinibus ignam,

Atque omnem ornatum flamma crepitante cremari;
 Regaleſque accenſa comas, accenſa coreasam
 Inſignem gemmis: tom ſumida lumine ſulvo
 Involvi, ac totis Vulcanum ſpargere reſtis.
 Id vero horrendum ac viſu mirabile ferri.
 Namque fore illuſtrum fama ſatiſque cæbant
 Ipſam, ſed popolo magnum potendere bellum.
 At rex ſollicitis moſtris, oracula Fauni
 Fatidici genitoris adit, lucoſque ſub alta
 Conſultat Albunea: nemorum quæ maxima ſacro
 Fonte ſonat, ſervamque exhalat opaca mœphitim.
 Hinc Italæ gentes, omniſque Omotria tellus
 In dubiis reſponſa petunt. huc dona ſacerdos
 Com tulit, & cæſarum ovium ſub nocte ſilenſi
 Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſque petivit;
 Multa modis ſimulacra videt volitanti miris:
 Et varias audit voces, fruſtrataq; deorum
 Colloquio, atque imis Achæronta aſſatur Avenis.
 Hic & tum patet ipſe petens reſponſa Latioſ,
 Ceotum lanigeraſ maſclat ritæ bideotæ,
 Atque harum eſſulæſ ſtragis ſtratiſque jacebat
 Velleribus. ſubita ex alto vox redita loco eſt:
 Ne pete connoſcibi natam ſociare Latioſ,
 O mea prægoſies, thalamis nec crede paratis.
 Externi venioſt geneti, qui ſanguine noſtrum
 Nomen in aſtra ſerent, quorumque ab ſtirpe nepotum
 Omnia ſub pedibus, qua Sol utramque recutrens
 Aſpicit Oceanum, vertiq; reſpice videbant.
 Hæc reſponſa patris Fauni, moniſtque ſilenſi
 Noctæ datos, non ipſe ſuo premit ore Latioſ:
 Sed circum late voltans jam Fama per urbes
 Aſoniſas tulerat; cum Laomedontia pobes
 Gramineo ripe religavit ab aggre claſſem.
 Æneas, primique duces, & pulcher Iulus,
 Corpora ſub ramis depoſunt arboris altæ:
 Inſtituantque dapes, & adorea liba per herbam
 Subjiciunt epulis, (ſic ſupitet illis monebat)
 Et Cereale ſolum pomis agreſtibus augent.
 Conſomtis hic forte aliis, vir vertere morſus
 Exiguam in Cereſem penuria adegit edendi,
 Ex violare manu maſiſque audacibus orbem
 Faralis cruſti, paralis nec parcere quadris;
 Heus! etiam menſas conſumimus? inquit Iulus.
 Nec plura alludens. ea vox audita laborem
 Prima tulit ſinem, primamque loquentia ab ore
 Eripuit pater, ac ſtupefaſtus nomine preſſit.
 Continuo, Salve ſaris mihi debita Tellus,
 Veſque, alt, o ſidi Troiz ſalvete Penates.
 Hic domus, hæc patria eſt. genitor mihi talia, (namque
 Nunc reſpo) Anchifeſ ſacrorum arcana reliquit:
 Cum te, natæ, famæ ignora ad litora veſtum
 Acciſis coget dapibus conſomere menſas;
 Tum ſperare domos deſeſſis, ibique memento
 Prima locare manu motiſque aggre tecta.
 Hæc erat illa famæ; hæc nos ſuprema manebat
 Exitus poſitura modom.
 Quare agite, & primo læti cum lumine ſoliſ,
 Quæ loca, quive habeant homines, ubi mania gentis,
 Veſtigemus, & a portu diverſa petamus.
 Nunc pateras libate Jovi, præcibique vocare
 Anchifeſ genitorem, & vina reſponſe menſis.
 Sic deinde eſſatras frondentiſ tempora ramo
 Implicat, & Geniumque loci primamque deorum
 Tellurem, Nymphæque, & adhuc ignota precatat
 Flumina: tum Noctam, noſtiſque orientia ſigæ,
 Idæumque Jovem, Phrygiæque ex ordine matrem,
 Invo-

Invocat, & duplices Calceos Ereboque parentes.
 Hic pater omnipotens ter celo clarus ab alto
 Innotuit; radiisque ardentem lucis, & auro,
 Ipse manu quantis ostendit ab æthere nubem.
 Didit hic subito Trojana per agmina tumor,
 Advenisse diem, quo debita moenia condant.
 Certatim instaurant epulas, atque omine magno
 Crateras læti statuant, & vina coruant.
 Postera cum prima lustrabat lampade terras
 Orta dies, urbem, & fines, & litora gentis
 Diversi explorant: hæc fontis stagna Numici,
 Hunc Tibrim fluvium: hic fortes habitare Latinos.
 Tum satus Anchisa delectos ordine ab omni
 Centum oratores angusta ab moenia regis
 Ire jubet, ramis velatos Palladis omnes;
 Donaque ferre viro, pacemque exposcere Teucris.
 Haud mora; festinant iussi, rapidique feruntur
 Passibus: Ipse humili designat moenia fossa,
 Moliturque locum, primaque in litore sedes
 Castrorum in morem pinnis atque aggere cingit.
 Jamque iter emens turris ac tecta Latinorum
 Ardua cernebant juvenes, muraque subibant:
 Ante urbem pueri, & primævo flore juvenes
 Exercentur equis, domitant in pulvere currus:
 Aut acres tendunt arcus, aut læta lacertis
 Spicula contorquent, cursuque, letuque lacessunt;
 Cum proventus equo longevi regis ad aures
 Nuntius, ingentes ignora in veste reportat
 Advenisse viros. Ille intra tecta vocari
 Imperat, & solio medius confedit avito.
 Tectum angustum, ingens, centrum sublimis columnis,
 Urbe fuit summa, Laurensis regia Pici;
 Horrendum silvis, & religione parentum.
 Hinc sceptræ accipere, & primos attollet fasces
 Regibus omen erat: hoc illis curia templum,
 Hæ sacris sedes epulis, hæ ariste celo
 Perpetuis soliti patres considerare mensis.
 Quin etiam veterum effigies ex ordine avorum
 Antiqua ex cedro, Italique, patereque Sabinus
 Vitiator, curvam servans sub imagine falcem,
 Saturnusque senex, Janique bifrons imago
 Vestibulo adstabant, alique ab origine reges,
 Martia qui ob patriam pugnando vulnera passi.
 Multaque pectore sacris in postibus arma,
 Captivi pendunt currus, curvæque secures,
 Et crisse capitum, & portarum ingentia claustra;
 Spiculaque, clypeique, eraptaque rostra carinis.
 Ipse Quirinali limbo, parvæque sedebat
 Succinctus trabes, lævaque ancile gerebat
 Picus equum domitor: quem capta cupidine conjux
 Aurea percussam virga, versumque venenis
 Fecit avem Cere, sparsitque coloribus alas.
 Tali iutus tempore divum, colorique Latinos
 Sede sedens Teucros ad sese in tecta vocavit.
 Atque hæc ingressis placido prior edidit ore:
 Dicite, Dardanidae, (neque enim nescimus & urbem,
 Et genus, auditique advertitis æquore cursum)
 Quid petitis? quæ causa raris, aut cuius egentis
 Litus ad Ausonium tor per vada cæcula vexit?
 Sive errote viz, sen tempestivus æstus,
 (Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto)
 Fluminis intrastris ripas, portuque sedetis:
 Ne fugite hospitium, neve ignorete Latinos
 Saturni gentem, haud vinco, nec legibus æquam;
 Sponte sua veterisque dei se more tenentem.
 Atque e quidem meminî (fama est obscure annis)

Aurancos ita ferre fenes, his cretus ut agris
 Dardanus Ideas Phrygiæ pœstravit ad urbes,
 Threiciamque Samum, quæ nunc Samobracia fertur.
 Hinc illum Corythi Thyriena ab sede profectum
 Aurea nunc folio stellantis tegia cæli
 Accipit, & nuntium divorum altarcibus anget.
 Dixerat, & dicta lliœnes sic voce secutus:
 Rex, genus egregium Fauni, nec fluctibus ætos
 Attra subegit hiems vestris succedere terris,
 Nec fidus regions viz, lituque selescit.
 Consilio hanc omnes, animique volentibus urbem
 Afferimar pulsi regnis, quæ maxima quondam
 Extremo veniens Iol aspicebat Olympo.
 Ab Jove principium generis: Jove Dardam pubes
 Gaudet avo. rex ipse Jovis de gente suprema
 Troius Aeneas tua nos ad limina misit.
 Quanta per Ideos sævis effusa Mycenis
 Tempestas leri campos: quibus ætus uterque
 Europæ, atque Asia sævis concurreret orbis;
 Audiit, & h quem tellus extrema refuso
 Submovet Oceano, & si quem extenta phagarum
 Quatuor in medio dirimit plaga solis iniqui.
 Diluvio ex illo toti vasta per æquora vechi
 Dis sedem exiguum patriis, lituque rogatus
 Iunocum, & cunctis undamque auramque patentem.
 Non erimus regno indecoræ, nec vestra feretur
 Fama levis, rancique aboliscet gratia facti:
 Nec Trojam Ausonium gentio excerpisse pigebit.
 Fata per Aeneas jaro, dextramque potentem,
 Sive fide, seu quis bello est expertus, & armis:
 Multi vos populi, multæ (ne temne, quod ultro
 Præstitimus manibus vittas, ac verba precantum)
 Et petietis sibi, & voluere adungere gentes.
 Sed nos fara deum vestras exquirere terras
 Imperiis egere suis. hinc Dardanus oritur
 Hoc repetit, iussique ingentibus urget Apollo
 Tyrrhenum ad Tibrim, & fontis vada sacra Numici.
 Dat tibi præterea fortunæ parva prioris
 Munera, reliquias Troja ex ardente recepat.
 Hoc pater Anchises auro libabat ad aras:
 Hoc Priami gestamen erat, cum iura vocatis
 More daret populis, sceptrumque, facerque tiasas,
 Iliadumque labor, vestes.
 Talibus lliœnei dictis defixa Latinos
 Obtutu tenet ora, soloque immobilis hæret,
 Intentes volvens oculos. nec purpura regem
 Picla movet, nec sceptræ movent Præmæ tantum,
 Quantum in concubio natæ thalamoque moratur:
 Et veteris Fauni volvit sub pectore sortem.
 Hunc illum factis externa ab sede profectum
 Portendi generum, paribusque in regna vocari
 Aspiciis: hinc progeniem virtute futuram
 Egregiam, & totum quæ viribus occupet orbem.
 Tandem lætus ait: Di nostra incepta secudent,
 Auguriumque sum. dabitur, Trojane, quod optas.
 Munera nec sperno. non vobis rege Latino
 Divitis uber agri Trojæque opulenta deerit.
 Ipse modo Aeneas (nostri tu tanta cupido est,
 Si jungi hospitio properat, solvite vocari)
 Adveniat; vultus neve exhorrescat amicos:
 Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse tyranni.
 Vos contra regi mea nunc mandata referre.
 Est mihi nata, viro gentis quam iungere nostræ,
 Non patrio ex adyto fortes, non plurima celo
 Monstra sinunt: generos externis affore ab oris,
 Hoc Latio reslare canunt, qui sanguine nostrum

Nomen in alstra ferant. hunc illum posere fata
 Et reor, & (si quid veri mens augurat) opto.
 Hæc effatus, equos numero patet eligi omni.
 Stabant ter centum nitidi in præsepibus altis.
 Omnibus extremis Tenebris iubet ordine duci
 Infratos ostro alipedes pictisque tapetis.
 Aurea peñhoribus demissa monilia pendet;
 Testi auto, sulvum mandant sub dentibus aurum.
 Abfenti Æneæ currum geminisque jugales,
 Semine ab ærherio, spirantes ærhibus ignem,
 Illorum de gente, patri quos dedala Circe
 Supposita de matre nothos furata erexit.
 Talibus Æneade domis dithyque Latini
 Sublimis in equis redeunt, pacenque reportant.
 Ecce autem Inachidis sese referebat ab Atgys
 Sæva Jovis conjux, aurisque invecita tenebat:
 Et lætum Ænean, classemque ex ærhere longo
 Dardaniam Siculo prospexit ab usque Paebyno.
 Morsiri jam tecla videt, jam fidere terræ:
 Deseruisse rates. fletit acri sua dolore.
 Tum quassam caput, hæc effundit pectore dicta:
 Heu stirpem iniviam, & satis contraria nostris
 Fata Phrygum! num Sigeis occumbere campis,
 Num capri potuerit capri? num incensa eremarit
 Trivia viros? medias acies, medioque per ignes
 Invenere viam? at (credo) mea nomina tandem
 Fessa jacent, oditis aut exstaturata quievi.
 Quin etiam patrius excubios infesta per undas
 Ausa sequi, & profugis toto me opponere ponto.
 Abstulit in Teucros vires exilique manique.
 Quid Syrtis, aut Scylla mihi, quid vasta Charybdis
 Profuit? optato conduntur Tybridis alveo,
 Securi pelagi atque mei. Mari perdere gentem
 Immanem Lapithum valuit: concessit in iras
 Ipse deum antiquam gentem Calydonæ Dianæ?
 Quod Icelus aut Lapithas tantum, aut Calydonæ merentem?
 Ast ego magna Jovis conijx nil linquere inausum
 Quæ potui infelix, quæ memet in omnia veri,
 Vincer ab Æneæ, quod si mea nomina non sunt
 Magna satis; dubitem hunc equidem implorare quod ut
 Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo. (quam est.)
 Non dabitur regnis (effo) prohibere Latinis,
 Atque immota manet satis Lavinia conijx.
 At trahere, atque moras tantis licet addere rebus:
 At licet amborum populos exindere regum.
 Hæc gener atque focer enant mercede luorum.
 Sanguine Trujano & Ruralo dotabere, virgo:
 Et Bellona manet te pronuba. nec face tantum
 Cifftris prægnans ignes nexa jugales:
 Quin idem Veneri partus sum, & Paris alter,
 Funellæque iterum recidiva in Pergama tædæ.
 Hæc ubi dicta delit, terras horrenda petivit:
 Lucifugam Aleclo Dirarum ab sede furorum
 Inferniſque eiet tenebris: cui tridua bella,
 Iræque, indidique, & crimina noxia cordi.
 Odit & ipsa pater Pluton, odere sorores
 Tartareæ monſtrum: tot seſe verit in ora,
 Tam sævæ fœies, tot pullulat ara colubris.
 Quam Juno his acuit verbis, ac talia fatir:
 Hunc mihi data propitius, virgo fata Noctæ, laborem,
 Hanc operam, ne noſter bonos iuſtrafſe cedat
 Fama loco: ne connubiis latitum
 Æneadæ poſſint, Italofve obſidere fines.
 Tu potes unanimes armare in prælia fratres,
 Atque oditis verſare domos: tu verbera teſtis
 Funeralque inferre fœes: tibi nomina mille,

Mille nocendi artes. fecundum concurre pectus,
 Disjice compulſant pacem, fere crimina belli:
 Arma velir, polſcarque ſimul, rapiarque juvenus.
 Exin Gorgoneis Aleclo infecta venenis
 Principio Latium, & Laurentis teſta tyranni
 Celſa petit, taciturnos obſedit limen Amatzæ:
 Quam ſuper adventu Teucrum Turnique hymeæus
 Femineæ ardentes caræque iræque coquebant.
 Huic dea caruleis unum de cunctibus anguem
 Conſecit, inque ſinum præcordia ad intima ſubdit:
 Quo furibunda domum monſtro permiſceat omnem.
 Ille inter veſtes & levia pectora lapſus
 Volvitur attrachu nullo, ſililiſque furentem,
 Vipeream inſpirans aſomam. ſit toſtile collo
 Aurum ingens coluber, ſit longe rænia vitæ,
 Inneſcitque comas, & membriſ luctibus errat.
 Ac dum prima læus udo ſubſapſa veneno
 Pertrenat ſenſus, atque niſſibus implicat ignem;
 Necdum animus toto perrept pectore flammam;
 Miliari, & ſuſito matrum de more, locuta eſt,
 Multa ſuper nata lacrimas Phrygiæque hymenæis:
 Exalibufne dator docenda Lavioia Teucris,
 O genitor? nec te miſeret narque tuique?
 Nec matris miſeret, quam primo aquilone reliquet
 Perſidus alta petens abduſta virgine prado?
 At non ſic Phrygius poetrat Lacedæmonia paſſor,
 Ledæamque Helenam Trojanas veſit ad urbes,
 Quid ror ſancta fides, quid cura antiqua tuorum,
 Et conſanguineo tutiens data dextera Turno?
 Si gener externa petitur de gente Latinis,
 Idque ſedet, Faunique premunt te juſſa parentis:
 Omnem equidem ſecreps terram, quæ libera noſtris
 Diſſidet, externam reor, & ſic dicere dibos.
 Et Turno, ſi prima domus repetatur origo,
 Inachos Aerifugus poetrat medizque Myænz.
 Hiſt ubi nequidquam diſcis experta, Latinum
 Contra flare videt, penituluſque in vifcera lapſum
 Serpentis ſariale malui, rucamque pererit:
 Tum vero infelix, ingentibus excita monſtris,
 Immenſam ſiue more furit lymphata per urbem:
 Cæſ quondam torto volitans ſub verbera tarbo,
 Quem pueri magno in gyro vacua ætria circum
 Intenti ludo exercent: ille aſtus habena
 Curvatis ferris ſpatiis: ſtupet inſcia ſupra
 Impubeſque manus, mirra volubile buxum:
 Dant animos plæge. non cuſſo ſegnior illo
 Per medias urbes agitur populoſque feroces.
 Quin etiam in ſilvas, ſimulato nomine Bacchi,
 Majus adorta ceſas, majoremque ora furorem,
 Evolat, & natam frondofis montibus abdit:
 Quo thalamum eripiat Tenebris, tædalque moretur:
 Egoe Bacche, fremens, ſolum te virgine dignum
 Vociferans. etenim molles tibi ſumere thyros,
 Te luſtrare choros, ſacrum tibi palcere etinem.
 Fama volat: Furifque acceſſas pectore matres
 Idem omnes ſimul ardor agit, nova quæzere teſta.
 Deſerere domos ventis dant colla comalque.
 Aſt aliz tremulis ululatiſque æthera complent,
 Pæmpeiaque gerunt inieſtæ pellibus haſſas.
 Ipla inter medias flagrantem ſervida pinum
 Suſtinet, ac nate Turnique canit hymezenos,
 Sanguinam torquens aciem; torvumque repente
 Clamat: Io matres, audite ubi quæzque, Latine.
 Si qua piis animis manet inſelicit Amatzæ
 Gratia, ſi juris materni cura remordet;
 Solvite crinales vittas, capite orgia mecum.

Talem

Talem inter silvas, inter deserta ferarum,
Reginam Aleſto ſtimulis agit undique Bacchi.
Polliquam viſa facis primos acuisse ſorores,
Conſiliumque omnemque domum verſiſſe Latini;
Progenis hinc ſuſciſ tristiſt dea tollitur aliſ
Audaciſ Rutuli ad muros: quam dicitur urbem
Acriſioneiſ Dnae fundiſſe coloniſ.
Præcipiti delata noto. locus Ardea quondam
Dicitur aviſ: & nunc magnam manet Ardea nomea.
Sed Fortuna fuit. teſtiſ hic Turnuſ in altis
Jam mediam nigra carpebat nocte quietem.
Aleſto torvam faciem & furialia membra
Eauit: in vuluſ ſefe tranſformat anileſ,
Et fronte obſcœnam rugiſ arat. induit albuſ
Cum vitæ crineſ: tum ramum inſeſcit oliuæ.
Fit Chalybe Junoniſ anuſ templem facerdoiſ
Et iuveni ante oculoſ hiſ ſe cum vocibuſ offert:
Turne, tot incaſſum ſuſoſ patiere laboreſ,
Et tua Dardaniſ tranſcribiſ ſpectra coloniſ?
Rex tibi coniugium, & quaſiſſe ſanguine doteſ
Abnegat; externaque in regnum quaeritur hæteſ.
I nunc, ingratuſ offer te, iriſſe, peridiſ:
Tyrrhenuſ, i, ſterre acieſ: tege paca Latinoſ.
Hæc adeo tibi me, placida cum nocte iacereſ,
Ipſa palam ſari omniſpotent Saturnia iuſſit.
Quare age, & armari puluẽ poniſque ſumoveri
Lætuſ in arma para, & Phrygiuſ, qui ſummiuſ pulchro
Conſedere, duceſ, pidiſſe eateſ canineſ.
Cæleſtium viſ magna iubet. rex ipſe Latinoſ,
Ni dara coniugium & dicto parere ſtatetur,
Sentiat, & tandem Trooruſ expectatur in armis.
Hic iuveniſ vatem irridenſ, ſic oriſ viciliſum
Ore reſert: Claſſeſ inueſtaſ Tyridiſ alveo
Non (ut reſe) meſ effugiſ nuotiuſ aureſ.
Ne tantoſ mihi ſinga metuſ: nec regia Iuno
Inmemor eſt noſtriſ.
Sed te victa ſicuſ verique eſſorta ſeneſciſ,
O mater, curiſ nequiquam exercet, & arma
Regum inter falſa vatem formidine ludit.
Cura tibi, divum eſſigieſ & temple tueriſ:
Bella viri pacemque gerant, queiſ bella gerendaſ.
Talibuſ Aleſto dictiſ caſuſ ut irat.
At iuveniſ otanti ſubituſ tremor occupat artuſ:
Dirigere oculoſ: tot Erinnyſ ſibilat bydriſ,
Tantaque ſe facieſ aperit: tum flammea torqueneſ
Lumina cunctanteſ & quærentem dicere plura
Reppolit, & geminoſ ereat crinibuſ angueſ,
Verberaque iuſonuit, rabidoque hæc addidit ore:
Ego viciſ ſituſ, quam veriſ eſſiſta ſeneſcuſ
Arma inter regum falſa formidine ludit,
(Reſpice ad hæc) adiũm ditaturuſ ab ſede ſororuſ:
Bella manu letumque gero.
Sic eſſata facem iuveniſ coniecit, & atro
Lumine fumanteſ ſiſit ſub pectore tadeſ.
Olli ſomnum ingeſ turpiſ pectoriſ oſſaque & artuſ
Aſuſudit toto proruptuſ corpore ſudor.
Arma ameneſ ſremit: arma toto teſſiſque requirit,
Sævit amor ſerriſ, & ſcelerata infania belliſ
Ira ſuper, magno veluti cum flamma ſonore
Virgeſ ſuggeritur coſſiſ undanteſ æoliſ,
Eauilanteque æſtaſ laſuſ: ſuſit iſtuſ aquaiſ
Fumiſ, atque altiſ ſpumaiſ cauberat amniſ:
Nec jam ſe capit unda: volat vapor ater ad auruſ.
Ergo iter ad regem polluta pace Latinoſ
Indicir primuſ iuvenum, & iubet arma parariſ,
Tutariſ Italiã, detrudere ſiniſbuſ hoſileſ:

Se ſatiſ ambobuſ Tencriſque venire Latinoſque.
Hæc ubi dicta dedit, diſvolueſ in vota vocavit;
Certaſim ſefe Rutuli exhortantur iſ arma.
Hunc decuſ egegiuſ formæ mover atque iuvenſteſ;
Hunc araviſ leges, hunc clariſ dextera ſiſtiſ.
Dum Turnuſ Rutuloſ animiſ audaciſ impiet,
Aleſto in Teacroſ Stygiſ ſe conſcit aliſ;
Arte nova ſpeculata locum, quo liſore palcher
Inſidiſ curloque teraſ agitur Inluſ.
Hic ſubitanſ canibuſ rabiemſ Coccyia virgo
Objicit, & noto nareſcontingit odoreſ,
Ut cervum ardenteſ agerent: queſ prima laboruſ
Cauſa fuit, belloque acimoſ accendit agreſteſ.
Cervuſ erat forma præſtantiſ & cornibuſ ingreſ,
Tyrridæ poeri quem matris ab ubere raptum
Nutribat, Tyrridæ pater, cui regia parent
Atmenta, & latiſ cultodiſ credita campiſ.
Aſſueruſ imperitiſ ſoror omniſ Sylvia cura
Mollibuſ iuſtraſ ornabat cornuſ ſeriliſ,
Peſcebatque ſerum, puraque in fonte lavabat.
Ille, manuſ patientiſ, menſeque aduſeruſ heriliſ,
Errabat ſilviſ: roſorloque ad limina nota
Ipſe domum ſeraſ quaſvis ſe nocte ſeſcebat.
Hunc procul erranteſ rabiðe venantiſ luſi
Commovere caneſ: ſtatioſ cum ſorta ſecundo
Deſuſeret, rapique æſtuſ viridanteſ levaret.
Ipſe etiam, eamque laudiſ ſuccenſuſ amoreſ,
Alcaniſ curvo dilerit ſpicula cornuſ:
Nec dextreſ erratoſ deuſ abſiſt; atqueſ multo
Perque nterum ſonituſ perque iſta venit aruſdo.
Sauciſ at quadrupeſ nota iſtra teſta reſugiſ,
Succenſiſque gemineſ ſtabuliſ, queſtuoque creanteſ
Atque implorantiſ ſimiliſ teſtium omneſ replebat.
Sylvia prima ſoror, palmiſ percuſſa lacertoſ,
Auxiliuſ vocat, & duroſ conclamant agreſteſ.
Olli (peſtiſ enim ratiſ latet alpera ſilviſ)
Improviſi adſunt: hic torre armatuſ obuſſoſ,
Striptiſ bic gravidiſ nodiſ, quod cuique repertum
Rimantiſ, telom ira facit. vocat agmina Tyrruſ,
Quadrifidam quercum caneiſ ut ſorte coſſiſ
Scindebat, raptiſ ſpitamſ immane ſecuriſ.
At ſava & ſpeculoſ tempuſ dea naſta nendiſ
Ardua teſta petit ſtabuliſ: & de culmine ſommo
Paſtorala canit ſignuſ, cornaque recurvo
Tartaream intendit vocem: quaſ proſinuſ omne
Contremuit nemuſ, & ſilvæ intonareſ profundæ.
Audiit & Triviſ longe lacuſ, audiit amniſ
Sulſurea Nar albuſ aqua, ſonteſque Veliniſ:
Et trepidæ matreſ preſſere ad pectora natoſ.
Tum vero ad vocem celereſ, quaſ buccina ſiguum
Dira dedit, raptiſ concurrunt undique teluſ
Indomitiſ agricolæ: necnon & Troiaſ pubeſ
Aſcanio auxiliuſ caſtriſ eſſandit apeniſ.
Dixerent acieſ. non jam certamine agreſſi
Striptiſbuſ duriſ agitur ſudibuſve præuſſiſ;
Sed ferro accipitiſ decernunt, atraque lata
Horreſcit ſtridiſ ſeges enſibuſ, æraque ſuſgent
Soleſ laceſſitaſ, & lucem ſub nubila jaſtant
Fluctuſ uti primo corpſ cum albeſcere ventoſ,
Paulatim ſefe tollit mateſ, & aliuſ undæ
Erigit, inde imo conſurgit ad æthera fundoſ.
Hic iuveniſ primam ante aciem ſtridenteſ ſagittaſ,
Natorum Tyrribi ſerant quiſ maſimam, Almo
Sternitor. hæſit enim ſub gutture vulnuſ, & udeſ
Vociſ iter teoemque incluſit ſanguine vitam.
Corpora multa virum circa, ſeniorque Gaſſeſ,
Dum

Dum paci medium se offert: iustissimus unus
 Qui fuit, Auloniisque nimis didicimus arvis:
 Quinque greges illi balantum, quina redibant
 Armenta, & terram centum vertebat aratri.
 Atque ea per campos arquo dum Marte geruntur,
 Promissi dea felix potens, ubi sanguine bellum
 Imbuat, & prima commisit sacra pugnæ,
 Deserit Hesperiam, & cæli convexa per auras
 Junonem victrix affatur voce superba:
 En perfecta tibi bello discordia tristi.
 Dic; in amicitiam coeant, & fœdera jungant:
 Quandoquidem Aulonio repleta sanguine Teucros.
 Hoc etiam his addam, tua si mihi certa voluntas,
 Finitimas in bella feram rumoribus arbes,
 Accendamque animos infanti Martis amore:
 Undique ut auxilio veniant, spargam arma per agros.
 Tum contra Juno: Terrorum & fraudis abunde est.
 Stant belli causæ: pugnatæ communis armis.
 Quæ fors prima dedit, sanguis novus imbuat armum.
 Talia connubia & tales celebrent hymenæos
 Egregium Veneris genus & rex ipse Latinus:
 Te super ætheris errare licentius auras,
 Haud pater ille velit summi regnator Olympi.
 Cede locis, ego, si qua super Fortuna laboram est,
 Ipsa regem, tales dederat Saturnia voces.
 Illa antem attollit fridentem anguibus alas,
 Coccyrique petit sedem, supera ardua linquens.
 Est locus Italice medio sub montibus altis
 Nobilis, & fama multis memoratus in otis,
 Amantem valles, densis hunc frondibus atrum
 Urget utramque latus nemoris, medioque fragor
 Dat sonitum saxi & tortu vertice tridentis.
 Hic specus horrendum saxi verticula Ditis
 Monstratur, ruptoque ingens Acheronte vorago
 Pestilenter aperit fauces: quis condita Etinyæ
 Invisum numen terras cælumque levabat.
 Nec minus interea extremam Saturnia bello
 Imponit regia manum, ruit omnis in urbem
 Pastorum ex acie numerus, cæcosque reportant
 Almonem puerum fœdatique ora Galatæi:
 Implorantque deos, obestantque Latinum.
 Turnus adest, medioque in crimine cædis & igni
 Terrorem ingeminat: Teucros in regna vocari,
 Stipem admisceri Phrygiæ; se limine pelli.
 Tum quorum antonitæ Baccho memora avia matres
 Insulant thias; (neque enim leve nomen Amatæ)
 Undique collecti coeant, Mariemque fatigant.
 Illic infandum cuncti contra omnia bellum,
 Contra fata deum perverso nomine poscunt.
 Certamen regis circumstant testæ Latini.
 Ille, velut pelagi rupes immota, resistit:
 Ut pelagi rapet, magno veniente fragore,
 Quæ sese, multis circum laterantibus undis,
 Mole tenet: scopuli nequidquam & spuma circum
 Saxa fremunt, laterique illis refunditur alga.
 Verum ubi nulla datur excoem exasperare potestas
 Consilium, & lævæ nutu Junonis eunt res;
 Multa deos auræque pater restat inanes,
 Frangimur heu fati, inquit, ferimurque procella.
 Ipse has sacrilege pendet sanguine pozas,
 O miseri, te, Turne, nefas, te triste manebit
 Supplicium; votisque deos venerabere seris.
 Nam mihi parva quies, omnique in limine portus:
 Funere felici spoliis, nec plura locutus
 Sepit se testis, rerumque reliquit habentes.
 Mos erat Hesperio in Latio, quem proximus urbes

Albanæ coluere sacrum, nunc maxima rerum
 Roma colit, cum prima movent in proelia Martem;
 Sive Getis inferre manu lacrimabile bellum,
 Hyrcanisque Arabisque parant, seu tendere ad Indos,
 Autotamque sequi, Parthique rependere signa.
 Sunt gemini belli portæ (sic nomine dicant)
 Religione sacra, & lævi formidine Martis:
 Centum ærei claudunt vestes æternæque ferri
 Robora: nec custos absistit limine Janus.
 Has, ubi certa sedet patribus sententia pugnæ,
 Ipse Quiritiali trabes cinctoque Gabino
 Insignis referat scidentia limina Consul;
 Ipse vocat pugnæ: sequitur tum cetera pubes:
 Æneæque assensu conspirant cornua rauco.
 Hoc & tum Æneas indicere bella Latinis
 Mente jobebatur, tristisque recludere portas.
 Abstulit tactu pater, avertebatque refugit
 Fœda ministeria, & cæcis se condidit umbris.
 Tum regina deum cælo delapsa morantes
 Impulit ipsa manu portas, & cardine verso
 Belli ferratas rupit Saturnia postes.
 Atque inexcitata Aulonia, arqum immobilis ante,
 Pars pedes ire parat campis; pars arduus altis
 Pulverulentos equis ferit: omnes arma requirunt.
 Pars leves clypeos, & spicula lucida tergunt
 Arvina pingui, subiguntque in cote secures:
 Signaque ferre juvat, fontisque audire tubarum.
 Quinque adeo magno postis incudibus urbes
 Tela norant, Arima potant, Tiburque superbum,
 Ardea, Crustumericque, & turrigere Autemæ.
 Tegmina tuta cavant caputem, dectantque salignas
 Umbonem crates: alii thoracæ aenos,
 Aut leves ocreas lento ducunt argento.
 Vomeris huc & falces bonas, huc omnis aratri
 Cessit amor: recoquant patrios fornacibus enfes.
 Classica jamque sonant: ille bello testera signum.
 Hic galeam testis trepidum rapit: ille frementis
 Ad juga cogit equos; clypeumque atroque milicem
 Loricam induitur; fidoque accingitur ense.
 Pandite nunc Heliconæ, deæ, cantusque movete,
 Qui bello excitæ reges, quæ quemque secutæ
 Complentur campos acies; quibus Italia jam tum
 Floruerit terra alma viris, quibus arserit armis.
 Et meminisse enim, divæ, & memorare potestis:
 Ad nos vix tennis fume perlabitur aura.
 Primus init bellum Tyrrhenis asper ab oris
 Contemtor divum Mezentius, agminaque armat.
 Filius huic iuxta Lantus, quo pulchrior alter
 Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.
 Lantus equum dominor, debellatque ferarum,
 Ducit Agyllina nequidquam ex urbe secutos
 Mille viros; dignus, patris qui lator esset
 Imperiis, & cui pater haud Mezentius effret.
 Post hos insignem palma per graminis curram
 Victoresque ostentat equos fatus Hercule pulchro
 Pulcher Aventinus; clypeoque ingente paternum
 Centum angust, cinctamque gressu serpentibus Hydram:
 Cælis Aventini silva quem Rheia sacerdos
 Furtivum parto sub lominis editit oras,
 Mixta deo mulier, postquam Laurentia victor,
 Geryone extincto, Tiryrrhus artigit arva,
 Tyrrhenoque boves in flumine lavit Hiberas.
 Pila manu, seruosque gerunt in bella dolones:
 Et tereti pugnare mactone veruque Sabello.
 Ipse pedes tegumen torquens immane leonis,
 Terribili impetum feta cum dentibus albis

Indutus capiti, sic regia testâ subibat
 Horridus, Herculeoque humeros innexus amictu,
 Tum gemini fratres Tiburtia monia linquant,
 Fratris Tiburti distam cognomine gentem,
 Carilluque, acerque Coras, Argiva juvenis;
 Et primam ante aciem deusa inter tela feruntur.
 Ceu duo ouibigenæ cum vertice montis ab alto
 Descendunt Centauri; Homolen Oebrynce nivale m
 Linquentes cursu rapido: dat euntibus ingens
 Silva locum, & magno cedant virgulta fragore.
 Nec Parnellius fundator defuit ubiis;
 Vulcano genitum pecora inter agrestia regem,
 Inventumque fociis omnis quem credidit ætas,
 Cæcalus. hunc legio late comitatur agrestis;
 Quicque altum Preneste viri, quicque arva Gabinæ
 Junonis, gelidumque Anioem, & roridâ rivis
 Hernica saxa colunt; quos, dives Anagnia, pascis,
 Quos, Analese pater, non illis omnibus arma,
 Nec clypei, curruve sonant; pars maxima glandes
 Liventis plumbi spargit; pars spicula gestat
 Bina manu, fulvique lupi de pelle galeros
 Tegmine habent capiti: vestigia ouden sinistra
 Insultare pedis; crudus tegit altera peto.
 At Mæssapus equum dominitor, Neptunia proles,
 Quem oque fas igit cuiquam, nec sternere ferro,
 Jampridem resedes populos, desertaque bello
 Agmina in arma vocas subito, ferrumque retrahat.
 Hi Fescenninas acies, æquosque Faliscos;
 Hi Sorasis habent arces, Flavinaque arva,
 Et Cimini cum monte lacus, lucosque Capenos.
 Ibant æquali numero, regemque cæbant.
 Ceu quondam nivei liquida inter nubila cygni,
 Cum sese & palus refertur, & longa canoros
 Dant per colla modos, sonat annos, & Alia longe
 Pulsâ palos.
 Nec quikquam æratas acies ex agmine tanto
 Miseri paret, aeriam sed gurgite ab alto
 Ugeri voluturum raucarum ad litora ouidem.
 Ecce Sabinorum præfco de sanguine maguum
 Agmen agens Clausus, magnique ipse agminis instat,
 Claudia ounc a quo diffusidit & tribus, & gens
 Per Latium, postquam io partem data Roma Sabinis.
 Una ingens Amiterna cohors, præfice Quirites,
 Ereti manus omnis, oliviferenque Mutulæ;
 Qui Nomentum urbem, qui Rosea rura Velini,
 Qui Tetrica horrentes rupes montemque Severum,
 Casperiamque colunt, Forulique & flumen Himellæ;
 Qui Tiberim, Fabarimque bibant: quos frigida misit
 Nurfia, & Hortinæ claufes, populiue Latini:
 Quosque secans insafuom intermit Alia nomen:
 Quam multi Libyæ vulvuntur marmore fuctus,
 Sevus ubi Oriole hiberni conditor undis:
 Vel cum Sole novo densæ torrentur ariftez,
 Aut Herui campo, aut Lyciz flaventibus arvis.
 Scuta sonant, pulfoque pedum tremat excira tellus.
 Hinc Agamemnonius Trojani nominis bustis,
 Curru iugit Hæles equos, Turnoque feroces
 Mille tapit populos, vertunt felicia Baccho
 Massica qui rastris, & quos de colibus altis
 Aonanci misere patres, Sidicinaque juxta
 Æquora, quique Cales linquant, amoisque vadof
 Accela Vulturui, pariterque Saticulus asper,
 Ofcorumque manus. teretes sunt aculides illis
 Tela; sed hæc lento mos est apparere flagello.
 Levas cerra tegit, falcati cominus enses.
 Nec tu carminibus nostris indictus abitis,

Oebale: quem generasse Telon Sebethide nympha
 Ferrur, Teleboon Capreas cum regna teneret
 Jam senior; patris sed non & filius arvis
 Contentus, lætæ jam tum ditior premebat
 Sarrafles populos, & quæ rigat æquora Sarnæ,
 Quicque Rufas, Barulomque tenent, atque arva Celennæ,
 Et quos malitæ depescant mania Abellæ,
 Teutonico ritu soliti torquere caseis:
 Tegmina quæ caput raptus de subere cortex:
 Æratæque micant peltæ, micat æreus ensis.
 Et te montois misere in prælia Nurfæ,
 Ufens, iofignem fama, & felicitas armis:
 Horrida præfice cui gens, affuetæque multo
 Venarum nemorem, duris Æquicola glebis.
 Armati terram exercent, semperque recentes
 Conveflare juvat prædæ, & vivere rapto.
 Quin & Marrobia venit de gente sacerdos,
 Froode super galeam, & felici euntis oliva,
 Archippi regis missu, fortissimus Umbro:
 Vipereo generi, & graviter spirantibus hydris
 Spargere qui somnos cantuque manique solebat:
 Mulcebatque iras, & morfus arte levabat.
 Sed non Dardanici medicari culpidis istum
 Evaluit, neque eum juvere io vulnera cantas
 Somnifuri, & Maris quæfita io montibus herbæ.
 Te natus Aoguiriz, vitrea te Fucinus unda,
 Te liquidi flevæ lacus.
 Ibat & Hippolyti proles pulcherrima bello,
 Virbius, indigem quem mater Aricia misit,
 Edactum Ægeriz lucis, Hymettia circum
 Litora, pinguis ubi & placabilis ara Dianæ.
 Namque ferunt fama, Hippolytum, postquam arte
 novæce
 Occiderit, patriasque exierit sanguine poenas,
 Turbatiz distractis equis, ad sidera rursus
 Ætheria, & superas celi vestiffe sub auras,
 Pzonis revocatam herbis, & amore Dianæ.
 Tum pater omnipotens, aliquem indignatus ab umbris
 Mortalem inferiis ad lamina surgere vitæ,
 Ipse repertorem medicinæ talis, & artis
 Fulmine Phœbigenam Stygias destruxit ad ondas.
 At Trivia Hippolytum secretis alma recondit
 Sedibus, & nymphæ Ægeriz, nemorique relegat:
 Solus ubi in filvis Italiz ignobilis ævam
 Exigeret, versoque ubi nomine Virbius effez.
 Unde etiam templo Triviz lucosque sacratis
 Cornipedes arcentur equi, & quos litore currum
 Et juvenem monftris pavidi effudere marinis.
 Filius ardentis hæud fecius æquore camp
 Exercebat equos, curruque in bella ruebat.
 Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
 Vertitur arma renens, & toto vertice fupra est.
 Cui triplici cruifita juba galea alta Chimeræam
 Sufinet, Æneæ effantem faucibus ignes.
 Tam magis illa fremens, & trifidus effera flammis,
 Quam magis effuso crudelcent sanguine pugnet.
 At levem clypeum sublati cornibus io
 Auto iofignibat, jam feris obfura, jam bos,
 Argumentum ingens, & cultos virginis Argus,
 Cælatæque amnem fundens pater Inachus uras.
 Infequitur oimbas peditum, clypeataque toris
 Agmina deofantur campis, Argivæque pubes,
 Autuncque maous, Rutuli, veteresque Sicani,
 Et Sacranæ acies, & piffi fura Labici:
 Qui saltus, Tiberine, tuos, facrumque Numici
 Litus arant, Rutulofque exercet vomere colles,
 Cit-

Circumque jugum; queis Jupiter Anxurus arvis
Præfides, & viridi gaudens Feronia luo:
Qua Saturæ jacet atra palus, gelidique per imas
Quærit iter valles, atque in mare conditor Ufens.
Hos super advenit Volca de gente Camilla,
Agmen agens equitum, & florescentes catervas,
Bellatrix, non illa colo calathivæ Minervæ
Femioas affueta manus, sed prælia virgo
Dura pati, cursuque pedum prævertere ventos:
Illa vel intacta fegit per summa volare
Gramina, nec teneras cornu læsisset aristas;
Vel mare per medium, fluctu suspensa tumentis,
Ferret iter, celeres neque ringeret æquore plantas
Illam omnis tellis agrisque effusa juvenus,
Turbaque spiratur matrum, & prospectat eentem
Attonitis inhians animis: ut regius ostro
Velez bonus levis humeros, ut fœula cinem
Auro internectat; Lyciam ut gerat ipsa phætram,
Et pastoralem præfixa cuspide myrtum.

ÆNEIDOS

LIBER VIII.

UT belli signum Laurenti Turnus ab ære
Extulit, & raucis streperunt cornua cantu;
Utque acres concussit equos, orque impoluit arma;
Extemplo turbati animi: simul omne tumultu
Conjurat trepidi Latium, sævique juvenus
Effers, de flores primi Messapus & Ufens,
Contemtorque decum Mezentius, undique cogunt
Auxilia, & laeos vastant cultribus agros.
Mittitur & magni Venulus Diomedis ad urbem,
Qui petat auxilium, & Lario consistere Teucros,
Adveclum Ænean classi, violoque Penates
Inferre, & satis regem se dicere posci,
Edoceat, molatque viro se adjungere gentes
Dardanio, & late Latio increbescere nomen.
Quid struat his coeptis, quem, si Fortuna sequatur,
Eventum pugne capiat, manifestus ipsi
Quam Turno regi, aut regi apparere Latino.
Taliter per Latium: quæ Laonæodocus heros
Cuncta videns magno curarum fluctu æstu:
Atque animum nunc hac celerem, nunc dividit illic,
In partemque rapit varias, perque omnia versat.
Sicut aquæ tremulum labris ubi lomen ænis
Sole percussus, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia pervolitat late loca, jamque sub auras
Erigitur, summique ferit laquearia telli.
Nox erat; & terras animalia fessa per omnes
Alituum pecudumque genus sopor altus habebat:
Cum pater in ripa gelidique sub ætheris axe
Æneas tristis turbatus pœtura bello
Precubuit; seranque dedit per membra quietem.
Huic deus ipse luci fluvio Tiberinus ameno
Populeis inter seculis se arrollere frondes
Vilius, eum tenuis glauco velabat amictu
Catharus, & crines ambrosia tegebat arundo,
Tum se affari, & curas his demere dixit:
O fate genitæ dem, Trojanam ex hostibus urbem
Qui revehis nobis, æternæ Pergamæ servas,
Exspectate solæ Laurenti, arisque Latinis:
Hic tibi certa domus, certis (ne abistis) Penates;
Nou belli terrene minis, timor omnis, & ira
Concessere Deum.
Jamque tibi (ne vana putes hac fingere somnium)

Litoreis ingens inventa sub illeibus fas,
Triginta capillum sacros enixa jacebit
Alba solo recubans, albi circum ubera nati.
Hic locus urbis erit, requies æs certa laborum:
Ex quo ter denis urbem redeuntibus annis
Alcanius clari condet cognominis Albam.
Haud incerta cano. nunc qua ratione, quod instat,
Expeditas victor, pancia, adverte, docebo.
Arcades his oris, genus a Pallante profectum,
Qui regem Evandrum comites, qui signa secuti,
Delegere locum, & posuere in montibus urbem,
Pallantis proavi de nomine Pallanteum.
Hi bellum assidue ducoz cum gente Latina:
Hos castris adhibe socios, & cœdera junge.
Ipse ego te ripis, & rectis flumina ducam,
Adverlum temis superes obvectus et amnem.
Surge age, date dea: primisque cadentibus astris
Junoni ser rite procer, iramque minasque
Supplicibus supera votis. mihi victor honorem
Perisulves. ego soni, pleno quem flumine cernis
Stringentem ripas, & pinguis culta secantem,
Ceruleus Tybris, celo gratissimus amois.
Hic mihi magna domus. celis caput orbibus exit.
Dixit, deinde lacu fluvius se condidit alto,
Ima petens. nox Ænean somnosque reliquit.
Surgit, & ætheri speculans orientia solis
Lumina, rite cavis undam de fluminis palmis
Sustulit, ac tales effundit ad æthera voces:
Nymphæ, Laurentes nymphæ, genus amnibus onde est,
Tuque, o Tybri, tuo genitor cum flumine sacro,
Accipite Ænean, & tandem arcete periclis.
Quo te cumque lacus miserantem incommoda nostra
Fonte tenet, quoquecunque solo pulcherrimus exis,
Semper honore meo, semper celebrare donis,
Corniget Hesperidum fluvius regator aquarum,
Adis o tantum, & propius tua omnia firmes.
Sic memoras, geminasque legit de classe biremes,
Remigioque aptat: socios simul instruit armis.
Ecce autem fluvium atque oculis mirabile monstrum,
Candida per solum cum festu concolor albo
Procubuit, viridique in litore conspicitur fas:
Quam pius Æneas tibi enim, tibi, maxima Juno,
Mactat sacra ferens, & cum grege siliæ ad aram.
Tybris, ex fluvium, quam longa est, nocte tumentem
Lenit, & tacita refluxus ita substitit undæ,
Mitis ut in morem stagni placidæque paludis
Sterneret æquor aquis, remo ut sustamen abesset.
Ergo iter inceptum celerant rumore secundo:
Labitur unda vadis abies: mirantur & undæ,
Miratur nemus insuetum fulgentia longe
Scota virum fluvio pœlæque insare carinas.
Olli remigio noctemque diemque fatigant,
Et longos superant ætheris, varisque tegantur
Arboribus, viridique fecant placido æquore silvas.
Sol medium exili cooscenderat igneus orbem,
Cum muros atqueque procul, ac rara domorum
Tecta vident: quæ nunc Romana potentia celo
Aequavit: tum res inopes Evandrus habebat.
Ocyns advertant proras, Urbique propinquant,
Fortæ die solemem illa rex Æneas honorem
Amphitryoniadæ magno divitibus ferebat
Ante orbem in loco. Pallas huic filios ana:
Una omnes juvenum primi, pauperque senatus
Tura dabant; tepidique cæpæ fumabat ad aras.
Ut cessas videre rates, atque inter opacum
Allabi nemus, & tacitis incumbere remis;

Terren-

Terreor visū subito, confectis relictis
 Conspicunt menſis: audez quos rumpere Pallas
 Sacra verat, raptoque volat telo obvius ipſe.
 Et procul e tumulo, Jovenes, quæ cauſa ſubegit
 Ignoras tentare vias? quo tenditis? inquit.
 Qui genus? unde domo? pacemne hoc fertis, an arma?
 Tum pater Æneas puppi ſic fatat ab alia,
 Pacificæque manu raturum præſtendit olivæ:
 Trojagenas ac tela vides inimica Latinis,
 Quos illi bello profuſos egere ſuperbo.
 Evandrum petimus: ſerte hæc, & dicite lectos
 Dardaniz veniſſe duces, focia arma rogantes.
 Obſtipuit tanto percūſus nomine Pallas:
 Egredere, o quicumque es, aīr, coramque parentem
 Alloquere, ac noſtris ſuccede Penatibus hoſpes.
 Excepitque manu, dextramque amplexus inhxīit.
 Progreſſi ſubeunt lūco, ſloviumque relinquunt.
 Tum Regem Æneas diſtis aſſatur amicis:
 Optime Grajegenum, cui me fortuna precari,
 Et vicia comitos vultu præterdere ramos:
 Neo equidem extimui, Danaum quod ductor, & Arcas,
 Quodque a ſtirpe ſores geminis conjunctus Attridis;
 Sed mea me virtus, & ſancta oracula Divum,
 Cognariſque patres, tua terris didita fama,
 Conjungere tibi, & ſatis egere voletem.
 Dardanus Iliacæ primus patris urbis, & auctor,
 Eleſtra (ut Graii perhibent) Atlantide cretus,
 Advehitur Teucros: Electram maximus Atlas
 Edidit, æthereus humero qui ſuſtinet orbis.
 Vobis Mercurius pater eſt, quem candida Maja
 Cyllenes gelido conceptum vertice fudit:
 At Majam (auditis ſi quidquam credimus) Atlas,
 Idem Atlas generat, cæli qui ſidera tollit.
 Sic genus amborum ſcindiſe te ſanguine ab uno.
 His ſerens non Legatos, neque prima per artem
 Tentamenta tui pepigi; meine ipſe, inœumque
 Objei caput, & ſupplex ad limina veni.
 Gens eadem, quæ te, crudeli Danaia bello
 Inſequitur; nos ſi peſſant, nihil abſcore credunt,
 Quin omnem Hesperiam penitus ſua ſub iuga mittant;
 Et mare, quod ſupra, teneant, quodque adſtat intra.
 Accipe, daque fidem: ſunt nobis furia bello
 Peſtora, ſunt animi, & ſævus ſpectatus juvenus.
 Diaerat Æneas. Ille os, oculosque loquens
 Jamdudum, & totum luſtrabat lumine corpus.
 Tunc ſic pauca reſert: Ut te, ſorſiſſime Teucrum,
 Accipio, agnoſcoque libens: ut verba parentis,
 Ut vocem Anchizæ magni, vulnūque recorder!
 Nam memini Heſiones viſentem regna ſororis,
 Laomedoniden Priamum, Salamina potentem,
 Protiuus Arcadiz gelidos inviere fines.
 Tum mihi prima genus veſtibat flore juvena:
 Mirabarque doctes Teucros, mirabar & ipſum
 Laomedontiden: fed cunctis altior ibat
 Anchifeſ; me ſens juvenili ardere amore
 Compellare virum, & dextræ conjungere dextram.
 Acceſſi, & cupidus Phœni veſt mœnia dua.
 Ille mihi inſignem pharetram, Lyciæque ſagittas
 Diſcedens, clamydemque auro dedit intertextam,
 Frænaque bina, meus, quæ nunc habet aurea, Pallas.
 Ergo &, quam petiſti, juſſa eſt mihi ſerere dextra:
 Et lūa cum primum terris te exallina reddet,
 Aſſilio lætos dimittam, opibique juvabo.
 Interea ſacra hæc, quando huc veniſſis amici,
 Anna, quæ diſſere neſas, celebrare ſaventes
 Nobilium, & jam nunc ſociorum aſſueſcite menſis.

Hæc ubi dicta, dapes jubet, & ſublata reponi
 Pocula, gramineoque viros locat ipſe ſediſi:
 Præcipuumque toro, & villoſi pelle leonis
 Accipit Æneam, ſolioque invitat æcerno.
 Tum lecti juvenes cæratim, atque ſacerdos
 Viſcera toſta ſervat taurorum, querantque cauſtriſ
 Dona laboratæ Cæteris, Bacchumque miniſtrant.
 Veſcitur Æneas ſimul & Trojana juvenus
 Perpetui tergo bovis, & luſtribus eatis.
 Poſſquam eſenta fames, & amor compreſſus edendi,
 Rex Evandrus ait: Non hæc ſolemnis nobis,
 Haſ ex more dapes, hauc tanti numinis aram,
 Vana ſuperſtitio veterumque ignara Deorum
 Impoſuit. Izvis, hoſpes Trojana, periclis
 Servati ſacimus, meritoſque novamus honores.
 Jam primum ſaxis ſoſpenſam hanc aſpice rupem:
 Diſſecta procul ne moles, deſertaſque montis
 Srat domus, & ſcopuli ingeotem traxere minam.
 Hic ſpelunca fuit, vaſto ſubmoto recessu,
 Solis inacceſſam radiſ, ſemperque recenti
 Cede tepebat humus: ſoribusque aſſas ſuperbis
 Ora virum triſti peodebant pallida tabo.
 Huic moſtro Vulcanos erat pater: illius atros
 Ore vomens ignes, magna ſe mole ferebat.
 Attulit & nobis aliquando optantibus aras
 Auxilium, adventumque Dei. nam maximus oltor,
 Tergemini nece Geryonis ſpoliſque ſuperbus,
 Alcides aderat, taurorſque hac victor agebat.
 Ingentes vallemque boves, amnemque tenebant.
 At ſuriſ Caci mems eſſera, ne quid inauſum,
 Aut intraſtrum ſclerſiſſe dolive fuiſſet,
 Quatuor & ſtabulis præſtanti corpore tautos
 Avertit, totidem forma ſopertante juvenas.
 Atque hæc, ne quæ ſorent pedibus veſtigia rectis,
 Caduſa in ſpeluncam traſſos, veſtiſque viarum
 Inditiſ captos, ſans occultabat opaco.
 Querentem nulla ad ſpeluncam ſigna ferebat.
 Interea cum jam ſtabulis ſaturata moveret
 Amphitryoniades armenta, abutumque pararet,
 Diſceſſu mugire boves, atque omne querelis
 Impleri nemus & colles clamore relinqui.
 Reddidit una borum vocem, vaſtoque ſub auro
 Mugit, & Caci ſpem cuſtodiſa ſeſellit.
 Hic vero Alcide ſuriſ eaſerſat atro
 Felle dolor: rapit arma manu, nodiſque gravatum
 Robur, & aerii curſu petit ardua montis.
 Tom primum noſtri Cacam videre timentem,
 Turbatumque oculis: fugit illic ocyor Euro,
 Speluncamque petit: pedibus timor addidit alas.
 Ut iſſe incluſit, rupiſque immane carenis
 Deiecit ſaxum, ferro quod & arre parerna
 Pendebat, fulſtoſque emuniſt objice poſſes;
 Ecce, furens animis aderat Tyriuthius, omnemque
 Acceſſum luſtrans, huc ora ferebat & illuc,
 Dentibus inſendens: ter totum ſervidas ira
 Luſtrat Aveniſni munitem; ter ſaxa tentat
 Limina nequidnam; ter ſeſus valle reſedit.
 Stabat acuta ſilex, præciſis undique ſaxis,
 Spelunca dorſo iſurgens, atriſſima viſu,
 Dirarum uidiſ domus opportuna vulnorum.
 Hanc, ut prona jugo lævum incumbere ad amnem,
 Dexter in adverſum nitens conculſit, & imis
 Avullam ſolvit radicibus; inde repente
 Impulit: impulſu quo maximus inſonat æther,
 Diſſultant ripe, rediſque exterritus amnis.

Ppp

At

At specus, & Caci detecta apparuit ingens
Regia, & umbrosæ penitus patere cavernæ:
Non secus, ac si qua penitus vi terra dolens
Infernas referet sedes, & regna recludat
Pallida, diis invisâ; superque immane barathrum
Cernatur, trepidentque immisso lumine Maas.
Ergo insperata deprehensum in luce repente,
Inclusumque cavo saxo, atque insineta rodentem
Desuper Alcides telis premit, omniaque arma
Advocat, & ramis vastisque molaribus instat.
Ille autem (neque enim fuga jam super ulla periculi)
Faucibus ingentem fumum (mirabile dictum)
Evomit, involvitque domum caligine cæca,
Prospectum eripiens oculis: glomeratque sub antro
Fumiferam noctem commixtis igne tenebris.
Non tollit Alcides animis, secus ipse per ignem
Præcipiti injecti salta, quæ plerumque undam
Fumus agit, nebulaque ingens specus æstuat atra.
Hic Cacus in tenebris incendia vana vomentem
Corripit in nodum complexus, & angit inherens
Elisos oculos & siccam sanguine guttur.
Panditur extemplo foribus domus atra revalis:
Abstractæque boves abjunctæque rapinæ
Cælo ostenduntur, pedibusque informæ cadaver
Prætrahitur. nequeunt espleri corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villosaque setis
Pectora semiferi, atque exstinctos faucibus ignes.
Ex illo celebratus honos, lætisque minores
Servavere diem, primisque Potitus auctor,
Et domus Herculei custos Pinaria sacri
Hanc aram loco flavit, quæ Maxima semper
Diceret nobis, & erit quæ maxima semper.
Quare agite, o juvenes, tantarum in munere laudum
Cingite fronde comas, & pocula porgite dextris,
Communeque vocate deum, & date vina volentes.
Dixerat: Hercules bicolor cum populus umbra
Velatque comas foliisque innecta pependit:
Et sacet implevit dextram scyphus, ocyus omnes
In mensum læti libant, divolsque precantur.
Devezo interea propior sit vespel Olympo:
Jamque sacerdotes primisque Potitus ibant
Pellibus in morem cincti, flammisque ferebant.
Instant epulas, & menisæ grata secunda
Dona ferunt, cumulantque oeratis lancibus aras.
Tum Salii ad cantus, incensa ulcra circum,
Populeis adiuncte evincti tempora ramis;
Hic juvenum chorus, ille senum; qui carmine laudes
Herculeas & facta ferant: ut prima noverce
Monstra manu, gemisique prement eliserit angues;
Ut bello egregias idem discepit urbes
Trojamque Æthalamque: ut duos mille labores
Rege sub Eurythæo, satis Janonis inique,
Pertulerit. ru nubigenas, invictæ, bimbres
Hylenque Pholoneque manu, tu Cressa mastias
Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem.
Te Strygii tremere lacus, te janitor Orci
Ossa super recubans antro semefa cruento:
Nec te ullæ facies, non terreat ipse Typhoeum
Ardus, arma teneos: non te rationis egentem
Lernæus rubra caputem circumfessit anguis.
Salve, vera Jovis proles, decus adde divi:
Et nos & tua dexter ad pede sacra secundo.
Talia carminibus celebrant: super omnia Caci
Speluncam adjiciunt, spirantemque ignibus ipsum.
Consonat omne nemus strepit, collesque resiliunt.
Exin fe cuncti divinis rebus ad urbem.

Perfectis referant. ibat rex obitus ævo,
Et comitem Æneam iuxta, narumque tenebat
Ingressi, varique viam sermone levabat
Miratur, facileque oculos fert omnia circum
Æneas, capitarque locis, & singula letus
Exquirique, audique virum monumenta priorum.
Tum rex Evandrus, Romanæ conditor arcis:
Hæc memora indigene Fanni, nymphæque tenebant,
Genique virum truncis, & duro robore nata:
Quis neque mos, neque cultus erat: nec iungere tamen
Sed rami, atque asper victu venatus alebat.
Primus ab ætherio venit Saturnus: Olympo,
Arma Jovis fugiens, & regnis exsul ademit,
Is genus indocile, ac dispersum montibus aliis
Composuit, legesque dedit, Latæque vocari
Maluit, his quoniam laxius tutus in oris.
Aureaque, ut peribant, illo sub rege fuisse
Secla, sic placida populos in pace regerat.
Deterior donec palastum, ac decolor æras,
Et belli rabies, & amor successe habendi.
Tum manus Antonie, & gentes venere Sicannæ:
Scipius & nomen posuit Saturnia tellus.
Tum reges, asperque immani corpore Tiberis,
A quo post Itali fluvium cognomine Tibirim
Diximus: amiser verum vetus Albulæ nomen.
Me pulsam patria, pelagique extrema sequentem
Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum
His posuere locis, matrique egere tremenda
Carmentis nymphæ monita, & deus auctor Apollo.
Vix ea dicta: dehinc progressus monstrat & aram,
Et Carmentalem Romano nomine portam:
Quam memorant nymphæ præfatum Carmentis honorem
Vatis faridice: cecinit quæ prima furoribus
Æneas magnos, & nobile Palastum acer
Hinc locum ingentem, quem Romanus acer Asylum
Retulit, & gelida monstrat sub rupe Lupercal,
Parrhasio dictum Panos de more Lycei.
Necnon & sacri monstrat nemus Argiletæ,
Testaturque locum, & iterum docet hospitium Argi.
Hiuc ad Tarpeiam sedem, & Capitolia ducit
Aurea nunc, olim silvestribus horrida duntis.
Jam tum religio pavidos terrebant agrestes
Dita loci: jam tum silvam, saxumque tremebant.
Hoc nemus, hunc, inquit, frondoso vertice collem
(Quis dens, incertum est) habitat deus: Arcades ipsum
Credunt se videre Iovem, cum sepe migrantem
Ægida concuteret dextra, nimboque ciceret.
Hæc duo præterea disiectis oppida muris,
Reliquias, veterumque vides monumenta virorum.
Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit urbem:
Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.
Talibus inter se dictis ad tecta subibat
Pauperis Evandri, passimque armenta videbant
Romanoque foro, & laetis migrare Carinis.
Ut ventum ad sedes, Hæc, inquit, limina victor
Alcides subit: hæc illam regis cepit:
Aude hospes contemnere opes, & te quoque dignum
Finge deo; rebusque veni non asper egenis.
Dixit, & angusti subter fastigia tecti
Ingentem Æneam duxit, stratisque locavit
Effultum soliti, & pelle Libydidis uris.
Nox ruit, & fuscis tellurem amplexatur alis.
At Venus haud animo nequidquam exterrita mater,
Lanærumque minis, & duro motu tumultu,
Vulcanum alioquitur, thalamoque hæc conjugis aureo
Inci-

Incipit, & didis divinum aspirat amorem.
 Dum bello Argolici vastabant Pergama reges
 Debita, caesurae inimicis ignibus arces:
 Non ullum auxilium miseris, non arma rogavi
 Aris, opusque tunc: nec te, carissime conjux,
 Incausum meos volui exercere labores.
 Quamvis & Priami deberem plarima natis,
 Et durum Aeneas brevem saepe laborem.
 Nunc Jovis imperio Rutulorum constitit oris.
 Ergo eadem supplex venio, & sanctum mihi nomen
 Arma rogo genitrix nato: te sibi Neris,
 Te potuit lacrimis Tithonia fletere conjux.
 Aspice qui coeant populi, quae membra clausis
 Ferrum acuant portis in me excidiumque meorum.
 Dixerat, & nives hinc atque hinc diva lacertis
 Cunctantem amplexu molli fovec. ille repente
 Accipit solitam flammam, notisque medullas
 Intravit calor, & labefacta per ossa currit:
 Non secus atque olim tonitru cum rupe corusco
 Ignea rima micant percussit lumine nimbos.
 Sensit lata dolis, & formae conscia conjux.
 Tum pater aeterno sacur devinctus amor:
 Quid causas petis ex alto? sedacia cessit
 Quo tibi, diva, mei? similia si cura fuisset,
 Tum quoque fas nobis Teucros armare fuisset.
 Nec pater omnipotens Trojam, nec fata vetabant
 Stare, decemque alios Priamum superesse per annos.
 Et nunc si bellare parat, atque haec tibi mens est,
 Quidquid in arte meo possum promittere curae,
 Quod feri ferro, liquovide potest electro,
 Quantum ignes, animaque valent; abhiste, precando,
 Viribus indubare tuis. Ea verba loquutus
 Optatos dedit amplexus: placidumque petivit
 Coniugis insulas gremio per membra soporem.
 Inde, ubi prima quies medio jam oculos abacta
 Curriculo expulserat somnum, cum femina pectus,
 Cui tolerare colo vitam, tenuique Minerva,
 Impositum cinerem, & sopitos suscitavit ignes,
 Noctem addens operi, simulacque ad lumina longo
 Ererect pressa, castum ut levare cubile
 Coniugis, & possit parvos educere natos:
 Haud igitur ignipotens, nec tempore segnior illo,
 Molibus & stratis opera ad fabricia surgit.
 Infusa Sicaniom juxta latus Aetolianaque
 Erigitur Liparen, fumantibus ardua laevis:
 Quam subter specus, & Cycloppum exeta caminis
 Antra Aeneas tonant, validique incudibus iclus
 Auditi referant gemitum, striduntque cavernis
 Strictura Chalybium, & fornacibus ignis anhelat:
 Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.
 Huc tunc ignipotens caelo descendit ab alto.
 Ferrum exercebant vallo Cyclopes in antris,
 Bronzelique Steropesque & nudus membra Pyramcon.
 His informarentur manibus jam parte polita
 Fulmen erat (noto genitrix quo plurima caelo
 Deiecit in terras) pari imperitiam manebat.
 Tres imbris soni tadio, tres nubes aquoae
 Addiderant: rutuli tres ignis, & altus Austri:
 Fulgores nunc terribiles, sonitumque metumque
 Miscabant operi, flammisque sequacibus iras.
 Parte alia Marti currumque rotasque volucres
 Instabant: quibus ille viros, quibus excitat urbes:
 Aegidiae horrificam, turbatae Palladis arma,
 Centauri squamis serpentum, auroque politant:
 Connexosque angues, ipsamque in pectore Divae
 Gorgona delecto vertentem lumina collo.

Tollite cuncta, inquit, caepotique auferte labores,
 Aeneas Cyclopes; & hac advertite mentem.
 Arma acri facienda viro, oñc viribus arces.
 Nunc manibus rapidis, omni nunc arte magistra.
 Praecipitate moras. Nec plura effatus: ac illi
 Ocyus incubatores omnes, pariterque laborem
 Sortiti, fluxit res rivis, aurique metallum;
 Vulcanicisque chalybis vasta fornace liquefit.
 Ingentem clypeum informant, unum omnia contra
 Tela Latinorum: septenotique orbitibus orbes
 Impediunt. alii venosis solibus antrum
 Accipiunt redduntque: alii fridentia tingunt
 Aera lacu. gemit impositis incudibus antrum.
 Illi inter se multa ut brachia tollunt
 In numerum, versantque tenaci soccipe massam.
 Haec pater Aetoli propter dum Lemnius oris,
 Evandrum ex humilis testis lux suscitavit alma,
 Et materini volucrum sub culmina cantus.
 Convergunt senior, tunicaque indicat artus,
 Et Tyrrhena pedum circumdat vincula plantis:
 Tum lateri atque humeris Tegenum subligat eufem,
 Demissa ab lava pantherae terga retorquens.
 Nec non & gemini cultus lumine ab alro
 Procedunt, gressumque canes comitantur herilem.
 Hospitis Aeneas sedem & secreta petebat
 Sermonum memor & promissi muneris heros.
 Nec minus Aeneas fe maturum agebat.
 Filius huic Pallas, illi comes ibat Achates.
 Congressi jungunt dexteras, mediusque residunt
 Aedibus, & licito tandem sermones fruantur.
 Rex prior haec:
 Maxime Teucrorum ductor, quo sospite numquam
 Res equidem Trojae victas atq. regna forebat;
 Nobis ad belli auxilium pro nomine tanto
 Exiguus vires. hinc Tulco claudimur anni,
 Hinc Rutulus premit, & murum circumsonat armis.
 Sed tibi ego ingentes populos opulentique regnis
 Jungere castra paro: quam fore inopia salutem
 Oñtentat, satis huc te poscentibus astra.
 Haud procul hinc saxo incolitur fundata vetusto
 Urbis Agyllinae sedes: ubi Lydia quondam
 Gens, bello praclara, jugis insedit Euxinici.
 Hanc multos florentem annos rex deinde superbo
 Impetio & levis tenuit Mezentius armis.
 Quid memorem infandam cedem; quid facta tyranni
 Effera? dil capiti ipsius, generique referrent.
 Mortua quo etiam jubeat corpora vivis,
 Componens manibusque manus, atque orbitibus ora,
 Tormentis genus! & sanie, taboque fluentes
 Complexu in misero longa fide morte necabat.
 At sessi tandem cives infanda furentem
 Armati circumstant ipsamque domumque:
 Oñtruncant focos, ignem ad fastigia jactant.
 Ille inter cedes Rutulorum elatus in agros
 Confugere, & Turni defendit hospitium armis.
 Ergo omnis turris furaxit Erraria iustis:
 Regem ad supplicium praefenti Marte reposcunt.
 His ego te, Aeneas, ductorem milibus addam.
 Toto namque fremunt condensa litore puppes,
 Signaque ferre jubent: retioet longeverus ardupex,
 Fata carent; O Mezonis delecta juvenus,
 Flos veterum virtutis virum, quos iustus in hostem
 Fert dolor, & merita accendit Mezentius ira:
 Nulli fas Italo tantum subjungere gentem:
 Exteruos optate duces. Tum Euxinica refedit
 Hoc acies campo, monitis exterria Divum.

Ipse oratores ad me, regnique coronam
Cum scepro misit, mandoque insignia Tarchon;
Succedam castris, Tyrrhenaque regna capessam.
Sed mihi tarda gelu, felicitque effusa senectus
Invidet impertum, lætæque ad fortia vires.
Gnatum exhortaret, ni missus matre Sabella
Hinc partem patriæ traheret. tu, cuius & annis,
Et generi factum indiget, quem numina poscunt,
Ingredere, o Teucer atque Italiam fortissime ductor.
Hunc tibi præterea, spes & solacia nostri,
Pallanta adjungam: sub te tolerare magistro
Militiam, & grave Mitis opus, tua cernere facta
Adfuecat, primis & te miratur ab annis.
Arcades huic equites bis centum, robora pubis
Læta, dabo: totidemque suo tibi nomine Pallas.
Vix ea factus erat, dehincque ora tenebant
Aeneas Anchisades, & fidus Achates
Multraque dura suo tristis cum corde puabant;
Ni signum calo Cytherea dedisset aperto.
Namque improvviso vibratus ab æthere fulgor
Cum sonitu venit, & rueret omnia visa repente,
Tyrrhenulique tubæ magis per æthera clangor.
Suspiciunt: iterum atque iterum fragor insonat ingens.
Arma inter nubem, cæli in regione serena,
Per sudum rutilare vident, & pulsa tonare.
Obliuiscere animis illi; sed Troius heros
Agnovit sonitum, & divæ promissa parentis.
Tum memorat: Ne vero, hospes, ne quæte profecto,
Quem casum portenta ferant: ego poscor Olympo.
Hoc signum cecidit miserram diva creatrix,
Si bellum ingrueret, Vulcanique arma per auras
Lataram auxilio.
Heu, quantæ miseris cædes Laurentibus instant!
Quas pœnas mihi, Turne, dabis: quam multa sub undas
Scuta virum, galeasque, & fortia corpora volves,
Tibi pater! poscant acies, & fœdera rumpant.
Hæc ubi dicta dedit, folio se tollit ab alto;
Et primum Herculeis sopitas ignibus aras
Excitat: hesternumque Larem, parvosque Penates
Evandrus patiet, pariter Ttojana juvenus.
Post hinc ad naves graditur sociosque revisit:
Quorum de numero, qui sese in bella sequantur,
Præstantes virtute legit: pari cetera prona
Fertur aqua, segnisque secundo defluit amni,
Nuntia ventura Afcanio rerumque patrisque.
Dantur equi Teuceris Tyrrhena petentibus arvas:
Ducunt exilorem Aeneæ, quem sulva leonis
Pellis obit totum, præfulgens unguis aureis.
Fama volat parvam subito vulgata per urbem,
Ocyris ire equites Tyrrheni ad litora regis.
Voia metu duplicant matres, propiusque periclo
It timor, & major Martis jam apparet imago.
Tum pater Evandrus dextram complexus euntis
Hæret incapilem lacrimans, ac talia fatur:
O mihi præteritus referat si Jupiter annos!
Qualis eram, cum primam aciem Præneste sub ipsa
Stravi, fœtorumque incendi visor æceruos;
Et regem huc Herilum dextra sub Tartara misi:
Nascenti cui tres animas Ferouia mater
(Horrendum dictu) dederat: terna arma moveenda;
Ter leto sternendus erat: cui tunc tamen omnes
Abstulit hæc animas deatæ, & totidem exiit armis.
Non egn nunc duki amplexu divelleret usquam,
Gnatæ, tuos; neque nullisim Mezentium umquam,
Huic capiti insultans, tot ferro fœva dedisset

Funera, tam multis viduasset civibz urbem.
At vos, o superti, & Divum tu maxime rector
Jupiter, Arcadii quæto miserelicite regia,
Et patrias audite preces. si summa vestra
Incolument Pallanta mihi, si fata reservant,
Si visurus eum virum, & venturus in unum;
Viam oro: patiar quemvis durare laborem.
Sin aliquem infandum casum, Fortuna, minaris;
Nunc o, nunc liceat crudeliter abrupere vitam,
Jum curæ ambigui, dum spes incerta futuri,
Jum te, care puer, mea fœra & sola voluptas,
Complexu teneo: gravior ne tantiis aures
Vulneret. Hæc genitor digressu dicta supremo
Fundebat: famuli collapsum in tecla ferebant.
Jamque adeo exierat portis æquatas apertis:
Æneæ inter primos & fidus Achates
Inde alii Ttoæ procures. ipse agmine Pallas
In medio, chlamyde & pictis conspectus in armis:
Qualis, ubi Oceanus pertulit Lucifer unda,
Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,
Exiit os sacrum cælo, tenebrasque resolvit.
Sunt pavida in muris matres, oculisque sequuntur
Pulverem nubem, & fulgentes ære catervas.
Olli per dumos, qua proxima mare visum,
Armati tendunt: it clamor, & agmine facto
Quadrupedante patrem sonitu quatit ungula campum,
Est ingens gelidum locus prope Cæritis amnem,
Religione patrum late sacet: undique colles
Inclutere cavi, & nigra nemus abiete cingunt.
Silvano fama est veteres lacrasse Pelasgos
Arvorum percolique deo lucumque diemque,
Qui primi fines aliquando habuere Latines.
Haud procul hinc Tarcho & Tyrrheni tara tenebant
Castra lucis, cellosque omnis de colle videri
Jam poterat legio, & latis tendebat in arvis.
Huc pater Æneæ, & bello læta juvenes
Succedunt, fessique & equos & corpora curant.
At Venus æthereos inter dea candida nimbos
Dona ferens aderat: narumque in valle reducta
Ut procul e gelido secretum flumine vidit,
Talibus affata est dictis, seque obtulit ultro:
En perfecta mei promissa conjugis arce
Munera: ne mox aut Laurentes, nate, superbos,
Aut acrem dubites in prælia poscere Turnum.
Duxit, & amplexus nati Cytherea petivit:
Arma sub adversa posuit radiantia quercu.
Ille deæ dous & tanto lætus honore
Expleri sequit, atque oculos per singula volvit,
Miraturque, interque manus & brachia versat
Terribilem cristis galeam, flammamque vocememem,
Fæsterumque eusem, loricam ex ære rigentem,
Sanguineam, ingentem: qualis, cum cæcula nubis
Solis inardescit radiis, longæque resurgit.
Tum leves ocreas electro atque rococto,
Hæstamque, & clypei non eartabile textum.
Illuc res lialas, Romanorumque triumphos,
Haud vatum ignarus venturique iuscius arvi
Fecerat ignipotes: illic genus omne furæ
Stripsit ab Afcanio, pugnæque in ordine bella.
Fecerat & viridi fœtatu Mavortis in anro
Procuibuisse lupam. geminos huic ubera circum
Ludere pendentes pueros, & lambere matrem
Impavidos: illam tereti cervice reflexam
Mulcere alternos, & corpora fingere lingua.
Nec procul hinc Romam, & raptas sine more Sabinas
Conflatu caveæ, magnis Circeanibus actis,

Addi.

Adiderat: subitoque novum confurgere bellum
 Rumlidit, Tatioque seni, Curibique severis.
 Post iidem inter le posito certamine reges
 Armati Iovis ante aram, paratissime tenentes
 Stabant, & caesa iungebant fœdera pœca.
 Haud procul inde citè Mercur in diversâ quadriga
 Diffulerat: (at tu dictis, Albane, maueris)
 Raptabatque viri mendacis vice à Tolus
 Per silvas, & sparsi torabant sanguine vepres.
 Nec non Tarquinium eiecum Porcienna iubebat
 Accipere, ingentem urbem obsidione premebat:
 Æneide in ferrum pro liberata roebant.
 Illum indignanti similem, similemque minanti
 Adspiceres, pontem anderet quod vellere Cocles,
 Et fluvium vinculis innaret Clœlia ruptis.
 In summo cultus Tarpeje Manlius atcis
 Stabat pro templo, & Capituia celsa tenebat;
 Romuleoque recens turbebat regia culmo.
 Atque hic agraris volitans argenteus anset
 Porricibus, Gallos in limine adesse, canebat.
 Galli per domos aderant, atque tenebant
 Defensu tenebris, & dono noctis opace.
 Aurea cesaries oïlis, arque aurea vestis:
 Virgatis lucent sagulis: tum lactea colla
 Anro innectuntur: duo quisque alpina coruscant
 Gesta manu, scutis protecti corpora longis.
 Hinc exultantes Salios, nudisque Lupercos,
 Lanigerosque apices, & lapsa ancilla cælo
 Extenderat: castis ducebant sacra per orbem
 Plentis matres in molibus. hinc procul addit
 Tarrateas etiam sedes, alta oïlis Disis:
 Et scelerum pœnas, & te, Catilina, minact
 Pendeorem scopulo, furiarumque ora trementem:
 Secretisque piis: his dantem jura Catonem.
 Hæc inter tumidi lare maris ibat imago
 Aurea: sed fluctu spumabant carula cano,
 Et circum argento clari Delphines in orbem
 Equora verrebant caudis, effusumq; secabant.
 In medio classes æratis, Actia bella
 Cernere erat: totumque instructo Marte videres
 Fervere Leucatem, atqueque effulgere fluctus.
 Hinc Angulus agens Italos in prælia Cæsar
 Cum paribus: populoque, penatibus, & magnis diis,
 Stans celsa in puppi, geminas cui tempora flammæ
 Læta vomant, parriumque aperit vertice sidus.
 Parte alia ventis, & diis Agrippa secensis,
 Ardans, agmen agens: cui belli insigne superbum
 Tempora navali fulgent rostrata coroua.
 Hinc ope barbarica, variisque Ausonius armis
 Victor ab auroze populi, & litore rubro,
 Egyptum, viresque Orientis, & ultima secum
 Bactra vehit: sequiturque (vexis) Ægyptia conjux.
 Una omnes toere, ac totum spouare reductis
 Convulsam remis rostrisque tridentibus æquos.
 Altra petunt: pelago credas innare revullas
 Cycladas, aut montes concurrere montibus altos.
 Tanra mole viri turritis puppibus instant.
 Srupea flamma manu, pelagia volatile ferrum
 Spargunt: arva nova Neptunia cede robuscunt.
 Regina in mediis patrio vocat agmina litro:
 Nec dum etiam geminas a tergo respicit angues.
 Omnigenumque deum monstris, & lator Anobis
 Contra Neptunum, & Venetem, contraque Minervam
 Tela tenent: fixit medio in eammine Mavors
 Celatus ferro, tristiflœ ex æthere Diræ,
 Et scissa gaudens vadit Discordia palla;

Quam cum sanguine sequitur Bellona sagello.
 Actus hæc cernens arcum intendebat Apollo
 Desuper: omnis eo terrore Ægyptus & Indi,
 Omnis Arabs, omnes verbebat terga Sabæi.
 Ipsa videbatur ventis regina vocatis
 Vela dare, & laxis jam jamque immittere fuses.
 Illam inter cades pallentem morte futura
 Fecerat ignipotens undis & Iapyge ferri.
 Contra autem magno morem corpore Nilum,
 Pandemque sinus, & tota velle vocantem
 Cæreulem in giesorum latebrosaque flumina victos.
 At Cæsar, triplici iovectus Romana triumpho
 Mœnia, dis Italis votum immortale sacrat
 Maxima tercentum totam delubra per urbem.
 Lætissia ludique viæ plausuque fremebant:
 Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aræ:
 Ante aras terram cæli staverè iuveni.
 Ipse, sedens niveo candentis limine Phœbi,
 Dona recognoscit populorum, apraque superbis
 Pulvis: incedunt victis longo ordine gentes,
 Quam varie linguis, habitu tam vestis, & armis.
 Hinc Nomadum genus, & diducios Mulciber Afros,
 Hic Lelegas, Carafque, sagittiferosque Gelonos
 Finxerat. Euphrates ibat jam mollior undis,
 Extremæque hominum Morini, Rheunusque bicornis;
 Indomitusque Dax, & pontem indignarus Araxes.
 Talia, per clypeum Vulcani, deo parentis
 Miratur, teruunque ignarus imagine gaudet,
 Attollens humero famamque & lata nepotum.

Æ N E I D O S LIBER IX.

A Tque ex diversâ penitus dum parte getantur,
 Itum de cælo missi Saturnia Iuno
 Audacem ad Turorum, loco tum forte parentis
 Pulvni Tutos sacra vallis fidebat.
 Ad quem sic roseo Thaumantias ore locuta est:
 Turne, quod opranti divum promittere nemo
 Auderet,volvenda dies en attulit ultro.
 æneas, urbe & locis, & classe relicta,
 Scepra Palatii sedemque petit Evandri.
 Nec satis: extremas Corymbi penetravit ad urbes,
 Lydorumque manum, collectos armat agrestes.
 Quid dubitas? nunc tempus equos, nunc polcere curtes.
 Rumpere muros omnes, & turbata arripe castra.
 Dixit, & in celum paribus se sustulit alis.
 Ingeniemque fuga secuit sub nubibus arcum.
 Agnovit juvenis, duplicetque ad sidera palmas
 Sustulit, ac tali lugentem est voce secutus:
 Iri, decus cæli, quis te mihi nubibus astat
 Detulit in terras? unde hæc tam clara repente
 Tempestas? video medium discedere cælum,
 Palanteique polo stellas. sequat omnia tanta,
 Quisquis in arma vocas. Et sic effatus ad undam
 Proceffit, summoque hausit de gurgite lymphas,
 Mulra deos otans, oneravitque æthera votis.
 Jamque omnis campis exercitus ibat apertis,
 Dives equum, dives pictis vestis, & auri.
 Messapus primas acies, postrema coercent
 Tyrrhidae juvenes: medio dux agmine Turnus
 Vertitur arma tenens, & toto vertice supra est:
 Cui septem surgens sedatis amobus alas
 Per tacitum Ganges, aut pingui flumine Nilus
 Cum restit campis, & jam se condidit alveo.

Hic

Hic subitum nigro glomerari pulvere nubem
 Prospiciunt Teucri, ac tenebras insurgere campis.
 Primus ab adversa conclamat mole Caycus:
 Quis globos, o cives, caligine volvitur atra?
 Ferre citi ferrum, data tela, & scandite muros.
 Hostis adest, eia. Ingenti clamore per omnes
 Conduunt fe Teucri portas, & mœnia compleunt.
 Namque ita discedens præceperat optimus armis
 Aeneas: si qua Iustera Fortuna fuisset,
 Neu struere auderent Arcem, neu credere campo:
 Castra modo, & tutos servarent aggere muros.
 Ergo, eris conferte mœnia pudor iraque monstrat,
 Obijciunt portas tamen, & præcepta faciunt,
 Armataque cavis expectant rurribus hostem.
 Turnus, ut ante volans tandem præcefferat agmen,
 Vingt lectis equitum comitatus, & urbi
 Improvisus adest; maculis quem Thracius albis
 Portat equos, cristaque tegit galea aurea rubra.
 Ecquis erit mecum, juvenes, qui primus in hostem?
 En, ait, & jaculum atroxque emittit in auras
 Principium pugnae, & campo sese arduus infert.
 Clamorem excipit socii, fremituque sequuntur
 Horrisono: Teucrum mirantur inertia corda;
 Non aequo dare fe campo, non obvia ferre
 Arma viros, sed castra fovere. huc turbidus atque huc
 Lustrat equo muros, aditumque per avia quaerit.
 Ac veluti pleno lupus infidius ovili,
 Cum fremit ad casus, ventos perpeffus & imbres,
 Noctè super media; tuti sub matribus agul
 Balatum exercent: ille asper & improbus ira
 Savit in absentes: collecta fatigat edendi
 Ex longo rabies, & sicce sanguine fauces.
 Haud aliter Rutulo, muros & castra tuenti,
 Ignescunt iræ: duris dolor oñibus ardet:
 Qua tener ratione aditus, & qua via clausos
 Excitiat Teucros vallo, atque effundat in æquor.
 Classem, quæ lateri castrorum adjuncta latebat,
 Aggeribus septam circum & humilibus undis,
 Invadit: socloque incendia poñit orantes:
 Atque manum pinnæ flagranti fervidus implet.
 Tum vero incumbunt; urget præsentia Turni:
 Atque omnis facibus pavum acciigitur attis.
 Diripere focos: piceum flet fumida lumen
 Teda, & commixtam Vulcanus ad astra favillam.
 Quis deus, o Musæ, tam fæva incendia Teucri
 Avertit? tantos ratibus quis depulit ignes?
 Dicite. prisca fides factio, sed fama perennis.
 Tempore quo primum Phrygia formabat in Ida
 Aeneas classem, & pelagi perere alta parabat;
 Ipsa denra fertur genetrix Berecynthia magnum
 Vocibus his affata Jovem: Da, nate, perenti:
 Quod raa cara parentum domito te poñit Olympo.
 Picea silva mihi, multos dilecta per annos,
 Locus in atce fuit summa, quo sacra ferebant,
 Nigranti picea trabibusq; obcurus acernis:
 Has ego Dardanio juveni, cum clasfis egeret,
 Leta dedi: nunc sollicitam timor anxius angit.
 Solve metus, atque hoc precibus sine posse paream;
 Neu cursu quaffatæ ullo, neu turbine venti
 Vincantur, proñt nautis in montibus ortas.
 Filios hinc contra, torquet qui fidera mundi:
 O generitæ, quo facta vocas? aut quid petis istis?
 Mortaline manu sicæ immortale carine
 Fas habebat? certissime incerta pericula lustrat
 Aeneas? cui tanta deo permiffa potestas?
 Immo, ubi defuiffet finem portuque tenebunt

Aufonios, olim quæcumque evaserit undis,
 Dardanumque ducent Laurentia venterit arva,
 Mortalem eripiam formam, magisque jubebo
 Aëoris esse deas: qualis Nereia Doro,
 Et Galatæ fecant spumantem pectore ponum.
 Dixerat: idque ratum Stygi per flumina fratris,
 Per pice torcentes, atque voragine ripas
 Avenit, & totum nota tremefecit Olympum.
 Ergo aderat promiffa dies, & tempora parca
 Debata compleantur, cum Turni Injuria matrem
 Admonuit sacris ratibus depellere rædas.
 Hic primum nova lux oculis effulfit, & ingens
 Vifus ab Aurora cælum transcurrere umbros,
 Idæique chori: tum vox horrenda per auras
 Excidit, & Troum Rurulorumque agmina complet.
 Ne trepidate meas, Teucri, defendere vaves,
 Neve armate manus: maria sote exurere Turno,
 Quam sacras dabitur pinus, vos ite solute,
 Ite deæ pelagi; genitrix jubet, & fua quæque
 Continuo puppes abruptum vincula raptas;
 Delphinumque modo demersis æquora rostris
 Ima petant. hinc virgineæ (mirabile monstrum)
 Reddunt fe totidem facibus, pontoque feruntur,
 Quot prius ætate steterat ad litora proræ.
 Oblupere animis Rutuli; conterritus ipse
 Turbalis Mæffapus equis: cucullatur & amnis
 Rauca formis, revocatur pedem Tiberinus ab alto.
 At non audaci cessit fiducia Turno;
 Ulro animos tollit diffis, atque increpat ultro.
 Trojanos hæc monstra petunt; his Jupiter ipse
 Auxilium sulitum eripuit: non tela nec ignes
 Expectant Rutulos, ergo maria invia Teucri,
 Nec spes ulla fuge: rerum pars altera adempta est;
 Terra autem in manibus nostris: tot millia gentes
 Arma ferunt Itale: nil me fatalia terrent,
 Si qua Phrygæ præ se iactant responsa deorum.
 Sat fati, Venerique datum est, teigere quod arva
 Fertilis Aufoniz Troes: sunt & mea contra
 Fata mihi, sero sceleratam calcindere gentem,
 Coniuge præcepta. nec solus rangit Attridas
 Iste dolor, solique licet capere arma Mycenis.
 Sed perissè semel satis est: peccare fuisset
 Ante satis, penitus modo non genus omne perosum
 Feminæum; quibus hæc medi fiducia valli,
 Fossarumque moræ, lesi discrimina parva,
 Dant animos. an non viderunt mœnia Trojæ
 Neptuni fabricata manu confidere in ignes?
 Sed vos, o lesti, ferro quis scindere vallum
 Apparat, & mecum invadit trepidantia castra?
 Non armis mihi Vulcani, non mille carinis
 Est opus in Teucros: addant fe protinus omnes
 Etrusci focos: tenebras, & inertia furra
 Palladii, cæsis summæ custodibus arcis,
 Ne timeant; nec equi cæca condemur in alvo.
 Luce palam certum est igni circumdare muros.
 Haud sibi cum Danais rem, saxo, & pube Pelasga
 Esse putet, decimam quæ diffultat Hector in aunum.
 Nunc adeo, melior quoniam pars asti diei,
 Quod superest, læti donec gessit corpora rebus
 Procurate viri, & pugnam sperate parati.
 Iustera vigilum excubis ubidere portas
 Cura darat Mæffapo, & mœnia cingere flammis.
 Bis septem, Rutulo muros qui milite fervent,
 Delecti; ast illos centeni quævisque sequuntur
 Purpurei crisiis juvenes, auroque coruscant
 Discutunt, variantque vices, fusique per herbæm

Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos:
 Collucet ignes: noctem custodia ducit
 Inomnem ludo.
 Hæc super e vallo prospectant Troes, & armis
 Alta tenent: nec non trepidi formidique portas
 Explorant, potrefque & propugnacula jungunt,
 Tela gerunt. instant Minestheus, acerque Serestus:
 Quos parat Æneas, si quando advenia vocarent,
 Rectores juvenum, & terum dedit esse magistros.
 Omnis per muros legio fortiter periculum
 Excubat, exercetque vices, quod cuique toendum est.
 Nisus erat portæ custos, acerrimus armis,
 Hyrtacides (comitem Æneæ quem miserat Ida
 Venatrix, jactis celerem levibusque sagittis)
 Et iuxta comes Euryalus: quo pulchrior alter
 Non fuit Æneadum, Trojana neque induit arma;
 Ora puer prima signas intonsa juvenæ.
 His amor unus erat, pariterque in bella ruebant:
 Tunc quoque communi portam statione tenebant.
 Nisus ait: Dii ne hunc ardorem mentibus adjuvat,
 Euryale? an sua coique Deus fit dira cupido?
 Aut pugnam, aut aliquid jamdudum lovadere magnum
 Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.
 Cernis, quæ Rutulos habet fiducia terum?
 Lumina rara micant: somno, vinoque sepulti
 Procubuerunt: silent late loca. percipe porro
 Quid dubitem, & quæ nunc animo sententia forgat.
 Aenean acciti omnes populosque pariterque
 Exposcunt: mittique viros, qui cetera reportent.
 Si tibi quæ posco promittunt (nam mihi facti
 Fama sat est) rumulo videat reperire sub illo
 Possesse viam ad muros & mœnia Pallanteæ.
 Obstatum magno laudum percussus amore
 Euryalus: simul his ardenter affatur amicum.
 Me ne igitur socium summis adungere rebus
 Nisus fugis? solum te in tanta pericula mittam?
 Non ita me genitor bellis affuerit Opheltæ
 Argolicum terrorem inter Trojaque labores
 Sublatum erudiit: nec tecum talia gessi,
 Magnanimum Ænean, & fata extrema sequutus.
 Est hic, est animus lucis contentor, & istum
 Qui vita bene credat omi, quo tendis, honorem.
 Nisus ad hæc: Equidem de te nil tale vivebat,
 Nec fas: non. ita me referat tibi magnus ovantem
 Jupiter, aut quicumque oculis hinc aspicit æquis.
 Sed si quis (quæ multa vides discrimine tali)
 Si quis in adverbum rapiat casive, Deuse,
 Te sapere velim: tua vita dignior aras.
 Sit, qui me rapum pugna, pretiove redemptum,
 Mandet humo solita: aut, si qua id fortuna vetabit,
 Abienti ferat inferias, decoretque sepulchro:
 Neu maris miseræ tanti sinu causa doloris
 Quæ te sola, puer, multis & matribus aulæ
 Prosequitur, magni nec mania curat Acastæ.
 Ille autem: Causas nequidquam ocellis inanes,
 Nec mea jam mutata loco sententia edit.
 Acceleremus, ait. vigiles simul excitat: illi
 Succedunt, servantque vices: statione relicta
 Ipse comes Niso graditur, regemque requirit,
 Cetera per terras omnes animalia somno
 Laxabant curas, & corda obliata laborum:
 Ductores Teucrum primi, & delecta juvenum,
 Consilium somnis regi de rebus habebant,
 Quid facerent, quævis Æneæ jam nuncius esset.
 Stant longis adnixi hastis, & scuta tenentes,
 Castrorum & campi medio. tum Nisus & una

Euryalus confestim alacres admittit orant:
 Rem magnam, pretiumque more fore. primus Iulus
 Acceptit trepidos, ac Nilum dicere iussit.
 Tunc hic Hyrtacides. Audite o mentibus æquæ
 Æneadæ: neve hæc nostris spectetur ab annis
 Quæ ferimus. Rutuli somno, vinoque sepulti
 Conticuere. locum infidiis compleximus ipsi,
 Qui pater in bivio portæ, quæ proxima ponto:
 Interrupit ignes, atterque ad sidera fumus
 Erigitur. si fortuna permittitis uti,
 Quæsitum Æneæ ad mœnia Pallanteæ,
 Mox hic cum spoliis, ingenti cede peracta,
 Affore cernitis: nec nos via fallit eoutes.
 Vidimus obfcuris primam sub vallibus orbem
 Venatu affiduo, & torum cognovimus amnem.
 Hic annis gravis, atque animi maturus Aleres:
 Dii patris, quorum semper sub numine Troia est,
 Non tamen omnino Teucros delere paratis,
 Cum tales animos juvenum, & tam cetera tulistis
 Pectora. Sic memorans humeros destrualque tenebat
 Aurorum, & vultum lactimis atque ora rigabat:
 Quæ vobis, quæ digna, viri, pro laudibus istis
 Præmia posse rear solvi? pulcherrima primam
 Id moreque dabunt vestri: tum cetera reddet
 Astutus pius Æneas, atque integer ævi
 Alcanius, meriti tanti non immemor omquam.
 Immo ego vos, cui sola salus genitore redacto,
 Excipit Alcanius, per magnos, Nise, Penares,
 Affaracque Laræ, & cane penetralia Vestæ,
 Obvolut: quæcumque mihi fortuna fidelis est,
 In vestris pono gremiis. revocare parentem:
 Reddite conspectum. nihil illo triste recepo.
 Bina dabo argento perfecta atque aspera signis
 Pocula; devicta genitor quæ cepit Alibis:
 Et tripodas geminos, auri duo magna talenta,
 Cratera antiquum, quem dat Sidonia Dido.
 Si vero capere Italiam, sequestrisque potiri
 Contigerit victori, & prædæ docere sortem:
 Vidisti, quo Turnus equo, quibus ibat in armis
 Aureus: ipsum illum clypeum cristisque rubentes
 Excipiam forti, jam nunc tua præmia, Nise.
 Præterea bis sex genitor læstissima marum
 Corpora captivoque dabit, suæque omniibus arma:
 Insuper bis, campi quod rex habet ipse Latinus.
 Te vero, mea quem spatia propioribus aras
 Insequitur, venerande pater, iam pectore toto
 Accipio, & comitem casus complector in omnes.
 Nulla meis fuit te quaeretur gloria rebus,
 Seu pacem, fide bella geram: tibi maxima rerum
 Verborumque fides. Contra quem talia fatur
 Euryalus: Me nulla dies tam fortibus ausis
 Dissimilem arguet: tantum Fortuna secunda,
 Haud adversa cadat. sed te super omnia dona
 Unam oro: geoeatris Priami de genere verulla
 Est mihi, quam miseram tenuit non illa tellus
 Mecum excedentem, non mania regis Acastæ.
 Hanc ego nunc ignaram bujus quodcumque periculi est,
 Inque salutarem linquo: nox & tua restis
 Dextera, quod nequam lacrimas perferre parentis.
 At tu, oro, solare inopem, & succurre relicte.
 Hanc sine me spem ferre tui: audientior ibo
 In casus omnes. percussa mente dederant
 Dardanide lacrimas: ante omnes pulcher Iulus:
 Atque animum patriæ strinxit pietatis imago.
 Tunc sic effatur:
 Sponde digna tuis ingentibus omnia cupitis.

Namque

Namque erit ista mihi generitrix, nomenque Creusæ
Solum deferuit; nec parum graia talem
Parva manu; casus factum quicumque sequuntur.
Per caput hoc iuro, per quod pater ante solebat:
Quæ tibi pollicor reduci reboque secundus,
Hæc eadem matrisque tui generique manebunt.
Sic ait illacrimans: humero simul exiit ensem
Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon
Cnosius, atque habilem vagina aparat eburna.
Dæd Niso Mnesteus pellem horrentique leonis
Exuvias: galeam fidus permutat Aleres.
Protinus armati incidunt: quos omnis euntes
Primorum manus ad portas juvenumque senumque
Prosequitur votis. nec non & pulcher Iulus,
Ante annos animamque getens curamque virilem,
Multa parri portanda dabat mandata: sed auræ
Omnis discerpunt, & nubibus irrita donant.
Egressi superant solas, noctique per umbram
Castra inimica petunt, multis tamen ante futuri
Exitio. passim somno vinoque per herbam
Corpora fusa vident, arrectos litore curtus,
Inter lura rotasque viros; simul arma jacere,
Vina simul. prior Hyrtacus sic ore locutus:
Euryale, audendum dextra. nunc ipsa vocat res.
Hæc iter est. tu, ne qua manus te attollere nobis
A tergo possit, custodi, & consule longe.
Hæc ego vaila dabo, & laio te limite ducam.
Sic memorat, vocemque premit; simul euse superbum
Rhamnetem aggreditur: qui forte patribus altis
Exstructus toto prostrabat pectore somnum;
Rex idem, & regi Turno gratissimus augur:
Sed non augurio potuit depellere pellem.
Tres iuxta famulos temere inser tela jacentes,
Armigerumque Ramæ premittit, antigramque sub ipsas
Nactus equis; ferroque fecat penduria colla.
Tum caput ipsi auferit domino, truncumque relinquit
Sanguine singlantem: atro tepelacta cruore
Terra, torique mædænt. nec non Lamyrumque La-
mumque.
Et juvenem Sarraonem, illa qui plurima nocte
Luserat insignis facie, multoque jacebat
Membra deo victus: felix, si protinus illum
Æquasset nocti ludum, in lucemque tulisset.
Impastus cen plena leo per ovilia turbans
(Sualet enim vesana fames) manditque trahitque
Molle pecus, mutumque meten: fremit ore cruento.
Nec minor Enryali cades, incensus & ipse
Perfarit, ac multam in medio sine nomine plebem
Fadumque Herbesumque subit Rhætonumque Abanumque
Ignaros; Rhætoni vigilantem, & cuncta videntem:
Sed magnum meruens se post cratera tegebat:
Pectore in adverso torum cui cominus ensem
Coudidit assurgenti, & mulea morte recepit.
Purpuream vomit ille animam; & cum sanguine mixta
Vina refert moriens. hic furto servidus inlat.
Jamque ad Messapi socios tendebat, ubi ignem
Deficere, extenuum, & reliquos rite videbat
Carpere gramen equos; brevier cum talia Nisus,
(Sensit enim nimia cæde atque cupidine ferri)
Abûssimus, ait: nam lus inimica propinquat.
Pernarum exhaustum saris est: via facta per hostes.
Multa virum solidum argento perfecta relinquunt
Armaque craterasque simul, pulchroque tapetas.
Euryalus phalaræ Rhamneis, & aurea bullis
Cingula, Tihurti Remulo distissimas olim
Quæ mittis dona, hospitio cum jungeret absens,

Cædicus: ille suo moriens dat habere nepoti.
Post montem bello Rutuli prædaque periti.
Hæc rapit, atque humeris nequidquam fortibus aptat.
Tum galeam Messapi habilem criticique decoram
Induit. excedunt castris, & tuta capeffunt.
Interea præmissi equites ex urbe Latina,
Cetera dum legio caquos iustitrua morantur,
Ibant, & Turno regi responsa ferebant:
Tercentum, scintari omnes, Volcentæ magistro.
Jamque propinquabant castris, murasque subibant.
Cum procul hos lævo stectentes limine cernunt:
Et galea Euryalum subulstri noctia in umbra
Prodide immemorem, radiisque adversa resulit.
Haud temere est visum: conclamant ab agmine Volcentes:
Stare, viri. quæ caussa vie? quive estis in armis?
Quove tenetis iter? Nihil illi tendere contra:
Sed celerare fugam in silvas, & sedere nocti.
Obijciunt equites sese ad divortia nota
Hinc atque hinc, omnesque abitum custode corouant.
Silva fuit, lare dumis atque ilice nigra
Horrida, quam densi complerant undique sentes:
Rara per occultos ducebat femina calles.
Euryalum tenebræ ramorum onerataque præda
Impediunt, fallitque timor gentes viarum.
Nisus abijt: jamque imprudens evalescit hostes,
Atque lacus, qui post Albæ de nomine dicti
Albani: tum tex stabula alto Lælius habebat.
Ut stetit, & frustra absentem respexit amicum:
Euryale infelix, qua te regione reliqui?
Quave sequar? rursus perplexum iter omne revolvens
Fallacis silvæ, simul & vestigia terro
Observata legit, dumfque gleutibus errat:
Audit equos, audit strepitus & signa sequentium.
Nec longum in medio tempus: cum clamor ad aures
Pervenit, ac videt Euryalum: quem jam manus omnis
Frande loci & noctis, subito turbante tumultu,
Oppressum rapit, & conatam plurima frustra.
Quid faciat? qua vi juvenem, quibus adæat armis
Eripere? an sese medios moriturus in euses
Interrat, & pulchram propter per vulnera mortem?
Ocyus adducto toceus hastile lacento,
Suspiciens altam Lunam sic voce precauit:
Tu, dea, tu præsens nocti succurre labori,
Astrorum decus, & nemorum Latonia custos:
Si qua tuis umquam pro me parat Hyrtacus aris
Dona tulit, si qua ipse meis venatibus auxi,
Suspensive tholo, aut sacra ad fastigia fixi:
Hunc sine me turbare globum, & regere tela per auras.
Dixerat: & toto connixus corpore ferrum
Conspicit. hasta volans noctis diverberat umbras,
Et venit adversi in terram Sulmonis, ibique
Frangitur, ac fixo transit præcordia ligno.
Voluit ille vomens calidum de pectore flumen
Frigidus, & longis angustibus illa posuit.
Diversi circumspiciunt. hoc acrior idem
Ecce aliud summa relum thirabat ab aures;
Dum trepidant. lit hasta Tago per tempus utrumque
Stridens, traiecitque hærit tepelacta cerebro.
Sævit atrox Volcentes, nec teli conspicit aliquam
Auctorem, nec quo se adens immittere possit.
Tu tamen Interea calido mihi sanguine panax
Perfolves amorum, inquit: simul ensi recluso
Ibat in Euryalum. tum vero exterius amens
Conclamant Nisus, nec se celare vultis
Amplius, aut tantum potuit perficere dolorem:
Me, me: (adlum qui soci) in me convertite ferrum,
O Ru-

O Rutuli, mea fraus omnis: nihil iste nec ausus,
 Nec potuit: cælum hoc & conficia fidera testor.
 Tantum infelicem nimium dilexit amicum.
 Talia dicta dabit: sed viribus enis adactus
 Transibit costas, & candida pectora rupit.
 Volvitur Euryalus leto, pulchroque per artus
 It cruor, inque humeros cervix collapsa recumbit.
 Purpureos veluti cum flos succulsi aratro
 Lanquescit moriens; lassove papavera collo
 Demiserit caput, pluvia enim fote gravantur.
 At Nisus ruit in medios, solumque per omnes
 Volcentem petit: in solo Volcentem moratur.
 Quem circum glomerati hostes hinc cominus atque hinc
 Proturbant: instat non secius, ac rorat enses
 Fulminem; donec Rutuli clamantis in ore
 Condidit adverso, & moriens animam abstulit hosti.
 Tum super exanimem sese projecit amicum
 Confosus, placidæque ibi demum morte quievit.
 Fortunati ambo: si quid me carmina possint,
 Nulla dies unquam memori vos eximet ævo;
 Dum domus Aeneæ Capisoli immobile faxum
 Accolet, imperiumque pater Romanus habebit.
 Victores præda Rutuli spoliisque potiti
 Volcentem exanimem stantes in castra ferebant.
 Nec minor in castris lætus, Rhæmne reppero
 Exsangui, & primis una rotæ cæde peremptis,
 Sarranoque Numaque: ingens concursus ad ipsa
 Corpora, seminecque viros, tepidæque recentem
 Cæde locum, & plenos spumantis sanguine rivos.
 Agnoscent spolia inter se galeamque nitentem
 Missæ, & multo phaleras fudore receptas.
 Et jam prima novo spargebat lumine terras
 Tithoni croceum linquens Aurora cubile,
 Jam sole infuso, jam rebus luce terebint,
 Tursus in arma viros, armis circumdatus ipse,
 Suscitavit, arataque acies in prælia cogit.
 Quisq; suos, variisque acunt rumoribus iras.
 Quin ipsa arrectis (visu miserabile) in hastis
 Præfixant capita, & multo clamore sequuntur,
 Euryali & Nisi.
 Aeneadæ duri murorum in parte sinistra
 Opposuerunt aciem. (nam dextera cingitur anni)
 Iugentesque tenent fossas, & turribus altis
 Stant moesti: simul ora virum præfixa movebant,
 Nota nimis miseris, atroque fluxerant tabo.
 Interea paridae volitans pennas per orbem
 Nuntria fama ruit, matrisque adlabitur aures
 Euryali. at subitis miseræ calor ossa reliquit.
 Excussis manibus radii, revolutaque pensa.
 Evolat infelix, & semineo nilato,
 Scissa comam, muros amens atque agmina cursu
 Prima perit. non illa virum, non illa periculi
 Terrorumque memor: cælum dehinc quæsitibus implet:
 Hunc ego ta, Euryale, aspicio? tunc illa senecta
 Sera meæ requies potissimè linquere somam,
 Crudelis? nec te, sub tanta pericula missum,
 Astari extremum miseræ data copia marri?
 Heu, terra ignota canibus data præda Latinis
 Alitibusque jaces: nec te tua funera mater
 Produxit, pressive oculos, aut vulnera lavi,
 Velle tegens, tibi quam noctes festina juvæne
 Urgebam, & tela curas sublabar aniles.
 Quo sequar? aut quæ nunc artus avulsæque membra
 Et funus lacrimarum tellus habet? hoc mihi de te,
 Nate, refer? hoc fum terræque marique secuta?
 Fugite me, si qua est pietas, in me omnia tela

Conjicite, o Rutuli. me primam absumite ferro,
 Aut tu, magne pater divum, miserrere, tuoque
 Invivum hoc detruide caput sub Tartara telo:
 Quando aliter nequeo crudelem abruptum viram.
 Hoc fletu concussu animi, mestuque per omnes
 It gemitus: turpent infrastræ ad prælia viros.
 Illam incendentem luctus ideus & Aclor,
 Ilminei motu & multum lacrimantis Iuli,
 Corripunt, interque manus sub tela reponunt.
 At tuba terribilem sonitum procul ære canoro
 Increpuit. sequitur clamor, cælumque remugit.
 Accelerant acta pariter tellidine Volsci,
 Et fossas implere parant, ac velle vallum.
 Querunt pars aditum, & scalis ascendere muros,
 Qua rara est acies, interlucetque corona
 Nou tam spissa viros. telorum effundere contra
 Omne genus Teucris, ac duris detrudere contis,
 Assueti longo muros defendere bello.
 Saxa quoque infesto volebant pondere, si qua
 Possent rectam aciem perturbare: cum tamen omnes
 Ferre libet subter densa tellidine casus.
 Nec jam sufficiunt, nam, qua globas imminet ingens,
 Immanem Teucris molem volvuntque ruuntque:
 Quæ stravit Rutulos late, armorumque resolvit
 Tegmina. nec curant cæco contentenda Marte
 Amplius audaces Rutuli, sed perire vallo
 Missilibus certant.
 Parte alia horrendo visu quassabat Etruscum
 Pinum, & fumiferos inferi Mezentis ignes.
 At Messapus equum domitor Neptunia proles
 Rescindit vallum, & scalis in mœnia poscit.
 Vos, o Calliope, precor aspirate canenti:
 Quas ibi tunc ferro strages, quæ funera Turnas
 Edidit; quem quisque virum demiserit Orco:
 Et mecum ingentes oras evoluit belli.
 Et meministi enim, dixi, & memorare potestis.
 Turris erat vasto suspectu, & pontibus alas.
 Opportuna loco: summis quam viribus omnes
 Expugnare Itali, summaque evertere opum vi
 Certabant. Troes contra defendere faxis,
 Perque cavas densi tela introrquere fenestras.
 Princeps ardentem coniecit lampada Turnus,
 Et flammam adfixit lateri; quæ plurima vento
 Cortipnit tabulas, & postibus hæsit adesit.
 Turbati trepidare intus, frustra que malorum
 Velle fugam. dum se glomerant, retroque residunt
 In partem, quæ peste caret, non pondere turris
 Procubuit lubro, & cælum tonat omne fragore.
 Semineces ad terram, immani mole secuta,
 Confixique suis telis, & pectora duro
 Transfolli ligno veniunt. vix unus Helenor,
 Et Lycus elapsi: quorum primævus Helenor,
 Mœonio regi, quem serva Lycymia sursum
 Sustulerat, vestitusque ad Trojam miserat armis;
 Ense levis nudo, parmaque inglorios alba.
 Ilique, ubi se Turni media inter millia vidit,
 Hinc acies, atque hinc acies astare Latinas:
 Ut fera, quæ densa venantem septa corona
 Contra tela furit, seseque haud nescia morti
 Injicit, & saltem supra venabula fertur:
 Haud aliter juvenis medios moriturus in hostes
 Irruit; & qua tela videt densissima, tendit.
 At pedibus longe melior Lycus inter & hostes,
 Inter & arma iugis muros tenet, atque certat
 Prendere tela manu, sociumque attingere dextras.
 Quem Turnus pariter cursu, teloque secutus

Incepat his visior: Nostræque evadere, demens,
 Speralli te posse manus? simul arripit ipsum
 Pendentem, & magna muri cum parte revellit:
 Qualis ubi aut leporem, aut cadentem corpore cyncum,
 Sustulit alta petens pedibus Jovis armiger uncus:
 Quæritum aut matri multis balatibus agnum
 Marius a stabula rapuit lupus. undique clamor
 Tollitur: invadunt, & fossas aggere complent,
 Ardentes tædas alii ad fastigia jactant.
 Ilioneus saxo atque ingenti fragmine montis
 Lucetium, portæ subentem, iisque ferentem:
 Emabiona Liger, Coryncum sternit Aylas:
 Hic jaculo bonus, hic longe fallente sagitta.
 Ortygium Cæneus, victorem Cænea Turnus:
 Turnus Ilym, Cloniamque, Diuippum, Pronuliumque,
 Et Segarim, & summis stantem pro turribus Idam:
 Privernum Capys. hunc primo levis hasta Temilla
 Strinxerat: ille manum projecto regimine demens
 Ad volans tulit. ergo alis allapsa sagitta,
 Et lævo infixæ est lateri manus, abdoque intus
 Spiramenta animæ letali vulnere rupit.
 Stabat in egressis Arceutes filius amnis;
 Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Hibera,
 Insignis facie: genitor quem miserat Arceus,
 Eductum Martis loco, Simærbia circum
 Flumina: pingui ubi & placabilis ara Palici.
 Stridentem fundam, positis Mezentium hastis,
 Ipse ter adducta circum caput egit habena;
 Et media adversi liquefacta tempora plumbo
 Dissidit, ac multa porrectum extendit arenam.
 Tum primum bello celerem intendisse sagittam
 Dicitur ante feras salius terrore fugaces
 Aicanus, fortemque manu fuisse Numanum,
 Qui Remula cognomen erat, Turnique minorem
 Germanem super thalamo sociatus habebat.
 Is primam ante aciem digna atque indigna relatu
 Vociferans, tumidulique novo præcordia regno
 Ibat, & ingenti sese clamore ferebat:
 Nus pudet obsequio iterum, valloque teneri,
 His capri Phryges, & morti prætereundum muros?
 En qui nostra tibi bello connubia poscunt.
 Quis deus Italiam, quæ vos dementia adegit?
 Non hic Atiride, nec fundi sistor Ulysses:
 Durum a stirpe genus: natos ad flumina primum
 Deserimus, lævoque gelu duramus, & undis;
 Venatu invigilant poeni, silvasque fatigant;
 Fletere ludus equos, & spicula tendere cornu.
 At pariens operum, parvoque adjuvata juvenus,
 Aut rasilis terram domat, aut quatit oppida bello.
 Omne ævum ferro reritur, versaque juvenum
 Terga fatigamus hasta; nec tarda senectus
 Debilitat vires animi, mutaturque vigorem;
 Canicrem galea premimus: semperque recentes
 Convecitare juvat prædæ, & vivere rapto.
 Vobis picta croco, & fulgenti murice vestis;
 Desidia cordi: juvat indulgere chæreis;
 Et ruidæ mauscas, & habent redimicula mitræ.
 O vere Phrygiæ, (neque enim Phryges) hic peralta
 Dindyma, ubi adfoetis biforem dat riba cautum.
 Tympana vos, buxique vocat Berecynthia matris
 Idææ sine arma viris, & cedit ferro.
 Talia iactantem dictis, ac dira canentem
 Non tulit Aicanus; nervoque obversus equino
 Coarcentis telum; diversa brachia ducens
 Confluit ante Jovem supplex per vota precatus:
 Jupiter omnipotens, audacibus annos captis;

Ipse tibi ad rura templa feram fulminia dona,
 Et staruam ante aras aurata fronte juvenem;
 Candentem, pariterque caput cum matre ferentem;
 Jam cornu petar, & pedibus qui spargat arenam.
 Audist, & cæli genitor de parte serena
 Intonuisti lævum. sonat una lævis arces:
 Effugit horrendum stridoris elapsa sagitta,
 Perque caput Remuli venit, & cava tempora ferro
 Trajicit: I. verbis virtutem illud superbis.
 Bis capri Phryges hæc Rutuli responsa remittunt.
 Hæc tantum Aicanus. Teucri clamore sequuntur,
 Læritiaque fremunt, animoque ad sidera tollunt.
 Ætheria tum forte plaga crinitus Apollo
 Desuper Auloniæ acies, urbemque videbat
 Nube sedens, atque bis victorem affatur Iulum:
 Macste nova virtute, puer; sic itur ad astra,
 Dis genite, & geiture deos. iure omnia bella
 Gente sub Afrasici fato ventura resident:
 Nec te Troja capit. Simul hæc effatus ab alto
 Æthere se mittit, spirantes dimittit auras,
 Afcaniumque petit. forma rursus vertitur oris
 Anriquem in Burcu. hic Dardanio Anchise
 Armiger ante fuit, fidulque ad limina cultos.
 Tum comitem Ascanio pater addidit. ibat Apollo
 Omnia lungevo similis, vocemque, coloremque,
 Et crines albos, & seva sonoribus arma:
 Atque his ardentem dictis affatur Iulum:
 Sit facie, Aeneide, rebus impune Numanum
 Oppetisse tuis. primam hanc ribi magnus Apollo
 Cunctidit laudem, & paribus non iuvit armis.
 Cetera parce puer bello. Sic orsus Apollo
 Mortales medio aspectu sermone reliquit,
 Et procul in teneas ex oculis evanuit auram.
 Agnovere deum proceres, divinaque tela
 Dardaniæ, phætreæque fuga sensere sonantem.
 Ergo avidum sistu dictis, ac nomine Phœbi
 Afcanium prohibet: ipsi in certamina rursus
 Succedunt, animalque in aperta pericula mittunt.
 It clamor totis per propugnacula muris:
 Intendunt acres arcus, amentaque torquent:
 Steruunt omne solam telis. tum scuta cavæque
 Danr sonitum sistu geles: pugna aspera furgit.
 Quantus ab occasu veniens pluvialibus Hædis
 Verberat imber humum: quam multa grandine nimbi
 In vada præcipitant, cum Jupiter hurrus ausus
 Torquet aquosam biemem, & cælo cava nubila rumpit.
 Pandarus, & Bitias, Idæo Alcanore creni,
 Quos Jovis eduxit luco silvestris Hiera
 Abietibus juvenes patris, & montibus æquos,
 Portam, quæ ducis imperio commissa, recludunt
 Fregit armis, ultroque invitant mœnibus bustum.
 Ipsi intus dextra ac læva pro turribus adstant
 Armati ferro, & cristis capita alra corulci.
 Quales aeris liguentia flumina circum,
 Sive Padi ripis, Aethiæ seu propter amœnum
 Confluent gemine quercus, insonaque cælo
 Atollunt capite, & sublimi vertice nant.
 Irrumpunt, aditus Rutuli ut videre parentes.
 Continuo Quercens, & pulcher Equicolus armis,
 Et præcepit animi Tmarus, & Mavortius Hamon
 Agminibus rois aut versis terga dedere,
 Aut ipsa portæ posuere in limine vitam.
 Tum magis increpent animis discordibus iræ
 Et jam collecti Troes glomerantur eodem,
 Et conferre manum, & procurrare longius audent;
 Ductori Turno diversa in parte furenti,

Turban-

Turbentque viros, perferrat nuntius, hostem
 Fervere cæde nova, & portas præbere parentes.
 Deserit inceptum, erque immanni concitus ire
 Dardanum ruit ad portam, frestique superbos:
 Et primum Antiphaen, is enim le primus agebat,
 Thebanus de matre nothum Sarpedonis alii,
 Consequo sternit iaculo. vult ita cornu
 Aere per tenuem, stomachoque inhausa tub elatum
 Pectus abijt: reddit specus etri vulnus undam
 Spumantem, & fixo ferrum in pulmone tepescit. (nam:
 Tunc Meropem atque Erymanthe manu, rum sternit Aphid-
 Tum Biriara ardentem oculis, animique frangentem,
 Non iaculo: (neque enim iaculo vitem ille dedisset)
 Sed magnum fridens contorta phelarca venit,
 Fulminis estia modo, quam nec duo tauree terga,
 Nec duplici squama lorica fidelis & auro
 Sustinuit. collapsa ruunt in membra membra.
 Dat tellus pemitum, & clypeum superinnotat ingens.
 Qualis in Euboico Baisarum litore quondam
 Saxea pila cadit; magnus quam molibus ante
 Constructam ponto jacuit: sic illa ruinam
 Prona trahit, penitusque vadis illius recumbit.
 Miscent se maria, & nigra attollantur arenæ.
 Tum sonitu Prochryta æta tremitt, duramque cubile
 Inacæie, Jovis imperiis impolita Typhoeæ.
 Hic Mars arripentes enimum virique Latialis
 Addidit, & stimulos ante sub pectora verit:
 Inmisitque fugam Teucris, armumque timorem.
 Undique conveniunt, quoniam data copia pugnae,
 Belleroræ animo deus incidit.
 Pandarus, ut fuso germanum corpore cernit,
 Et quo sit Fortuna loco, qui casus agat res;
 Porram vi multa converso cardine torquet,
 Obnixus laeis humeris, multoque suorum
 Mœnibus exclusus duro in certamine linquit:
 Ast illic secum incladit recipiente ruentes,
 Demens: qui Rutulorum in medio non agmine regem
 Viderit irrupentem; ultroque inlinit urbi,
 Immanem veluti pecora inter inertia Tigrim.
 Continuo nove lnx oculis effulsit, & erme
 Horrendum sonare: tremunt in vertice cristæ
 Sanguineæ, clypeoque micantia fulgura mittit.
 Agoufunt faciem invifam, atque immania membra
 Turbati subito Aeneadæ: tum Pandarus ingens
 Emicat, & mortis fraternæ fervidus ira
 Effatur: Non hæc dotalis regie Amareæ,
 Nec muris cohibet patriis media Ardet Turnum.
 Castra inimica vides: nulla hinc exire potestas.
 Olli subridens sedulo pectore Turnus:
 Incipe, si qua animo virtus, & consere dextram:
 Hic etiam inventum Prieno narrebis Achillem.
 Dixerat, ille rudem nodis, & cortice crudo
 Intorquet fumis adnixus viribus hastam.
 Excipere antra vulnus; (Seturnia Iuno
 Detorsit veniens) portaque infigitur hasta.
 At non hoc telum, mea quod vi dextera versat,
 Effugies: neque enim is teli nec vulneris anchor.
 Sic ait, & sublarum alte confurgit in ensem,
 Et medietem ferro gemina inserit tempore frontem
 Dividit, impubefque immani vulnere malas.
 Fit ionus, ingenti concussa est pondere tellus.
 Collapsos erus, etque arma cruenta cerebro
 Sternit humi moriens: atque illi partibus æquis
 Huc caput atque illic humero ex nitroque pependit.
 Diffugiant verû trepidâ formidine Troes.
 Et si continuo victorem ea cura subisset,

Rumpere claustra manu, sociosque immittere portis;
 Ultimas ille dies bello, genique fuisset.
 Sed furor edentem cædique infans cupidio
 Egir in adverbos.
 Principio Phalarim, & saccis poplite Gygen
 Excipit. hinc rapas fugientibus ingerit hastas
 In tergum. Iuno vires animamque ministrat.
 Addit Halyn comitem, & confixa phægea parma;
 Ignaros deinde in muris, Martemque cientes
 Alexandrumque Haliumque No-monaque Pryrenimque,
 Lyncea tendentem contra, sociosque vocantem,
 Vibranti gladio connixus ab aggere dexter
 Occupat: huic uno d-jectione cominus ictu
 Cum galea longe jacuit caput. inde serarum
 Vaitatorem Amycnm, quo non felicit alter
 Ungere tela manu, ferrumque armare veneno:
 Et Clyrium Aetiden, & amicum Cretea Musis,
 Creteæ Musarum comitem, cui cermia semper,
 Et ciribetæ cordi, numeroque intendere nervis:
 Semper equos, etque arma virum, pugnaque canebat.
 Tendem doctores, audita cæde suorum,
 Conveniunt Teucris, Mnestheos, acerque Sereston,
 Pulantheque vident socios, hostemque receptum.
 Ex Mnestheos: Quo deinde fugam? quo tendis? inquit,
 Quos elios muros, que jam ultre moenie habetis?
 Unus hmo. & vestris, o cives, undique septus
 Aggeribus, tantas strages impune per urbem
 Edidit? invenim primos tot miseris O-co?
 Non infelicis patriæ, veterumque deorum,
 Et magni æneæ segnes misereque puderet?
 Talibus accensî firmantur, & agmine densò
 Consistunt. Turnus parlarim excede pugne,
 Et fluvium petere, ac partem, que cingitur emni.
 Acrius hoc Teucris clamare incumbere magno,
 Et glomerare manum. ceu seivum turba leonem
 Cum telis premit insensas: at terrores ille,
 Aiper, acerba tuens retro redit, & neque terga
 Ira dere, aut virtus passitur: nec tendere contra,
 Ille quidem hoc cupiens, potis est, pet tela, virolique.
 Haud aliter retro dubius vestigia Turnus
 Improperate refert, & mens exaltuat ira.
 Quin eriem his tum medios invaserat hostes,
 Bis confusa fuga per muros egmine verit.
 Sed manus & castris propere coit omnis in unum:
 Nec contra vires audet Saturnus Iuno
 Sufficere, aeriam celo nam Jupiter Irim
 Demisit, germanæ haud mollia iussa ferentem,
 Ni Turnus deat Teucrorum mœnibus elris.
 Ergo nec clypeo juvenis subfistere tentant,
 Nec dextra valet: injeçis sic undique telis
 Ohruitur: strepit effiduo cæva tempore circum
 Timura galea, & saxis flulda æra fastidit,
 Discentique jubæ capiti: nec fudicit umbo
 Ictibus: ingeminant hestis & Troes, & ipse
 Fulminens Mnestheos, tum toto corpore sudor
 Liquitur, & piceam (nec respirare potestas)
 Flumen agit: fessos quatit ager anhelitus artus.
 Tum demum præceps saltu sese omnibus armis
 In fluvium dedit. ille suo cum gurgite fluvo
 Accipit venientem, ac molibus extollit vadis,
 Et lætum ad socios, abluta cæde, remittit.

ÆNEIDOS

LIBER X.

PAnditur interea domus omnipotentis Olympi;
 Conciliumque vocat divum pater atque hominum rex.
 Sideream in sedem: terras unde arduus omnes,
 Castraque Dardaniam aspectat, populosque Latinos.
 Confidunt testis bipatentibus: incipit ipse:
 Celicolæ magni, quia nam sententia vobis
 Verba retro, tantumque animis certatis iniquis?
 Abnueram bello Italiam concurrere Teucris?
 Quæ contra veritum discordia? quis meos aut hos
 Aut hos arma sequi, ferrumque læcescere iussit?
 Adveniet iustum pugne (ne arcescite) tempus,
 Cum fera Carthago Romanis arcibus alim
 Eritium magnam atque Alpes immittit apertas:
 Tum certate odiis, tum res rapuisse licet.
 Nunc finite; & placidum læti componite fœdus.
 Jupiter hæc paucis: at non Venus aurea contra
 Pauca refert.
 O pater, n. hominum divumque æterna potestas;
 (Namque aliud quid sit, quod jam implorare queamus?)
 Cernis ut insulset Rutuli? Turnusque feratur
 Per medios insignis equis, tumidisque secundo
 Marte rursus non clausa tegunt jam moenia Teucros:
 Quin intra portas atque ipsi prælia miscant
 Aggeribus murorum, & inundant sanguine iussæ.
 Æneas ignarus abest, nunquamne levati
 Obsidione fines? muris iterum imminet hostis
 Nascentis Troje: nec non exercitus alter:
 Atque iterum in Teucros Ætolis surgit ab Arpis
 Tydides, equidem (credo) n. ex vulnera restant:
 Et tua progenies martialia demoror arma.
 Si sine pace tua, atque invito numine Troes
 Italiam petiere, lauant peccata, neque illos
 Juvetis auxilio, sin tot responsa secuti,
 Quæ Superi Manesque dabant; cur nunc tua quisquam
 Vettere iussa potest? aut cur nova cedere iura?
 Quid reperat essulas Erycino in litore classes?
 Quid tempestatam regem, ventosque furentes
 Æolia ecacitos? aut actam nubibus Irim?
 Nunc etiam Manes (hæc intentata manebat
 Sans rerum) movet, & superis iniussa repente
 Alesto, medias Italum bachata per urbes.
 Nil super imperio moveor: speravimus ista,
 Dum Fortuna fuit: vincant, quos vincere mavis.
 Si nulla est regio, Teucris quam det tua conjux
 Dura, per everis, genitor, famantia Troie
 Excidia obtestor, liceat dimittere ab armis
 Incolumem Alcaniam, liceat superesse nepotem.
 Æneas sane ignotis jactetur in undis,
 Et, quæcumque viam dederit Fortuna, sequatur:
 Hunc tegere, & dita valeam subducere pugna.
 Est Amarbus, est celsa mihi Paphos atque Cythera;
 Italique domus: postis inglorius ambat
 Exigat hic ævum: magna ditione iubeto
 Carthago premat Ausoniam: nihil urbis inde
 Obstabit Tyriis, quid pellem evadere belli
 Juvit, & Argolicos medium fuisse per ignes,
 Torque maris vastaque exhausta pericula terre,
 Dum Lavium Teucris, recidivæ Pergama querunt?
 Non satius cineres patriæ infudisse supremos,
 Atque solum, quo Troja fuit? Xanthum, & Simoenta
 Redde, oro, mihi: iterumque revolvare casus
 Da, pater, Iliacos Teucris. Tum regia Juno

Acta furore gravi: Quid me alta silentia cogis
 Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?
 Ænean hominum quicumque, divumque subegit
 Bella sequi, aut hostem regi se interre Latino?
 Italiam petuit satis auctoribus: esto,
 Callandæ impulsus furis, nam linquere castra
 Hortati fumus, aut vitam committere ventis?
 Num puero tumulum belli, nam credere maris?
 Irybænamve idem, aut gentes agitare quietas?
 Quis deus in fraudem, quæ dura potentia nostri
 Egit? ubi hic Juno, demissæ nubibus Iris?
 Indignum est, Italos Troiam circumdare flammis
 Nascentem, & parcia Turnum consilere terra,
 Cui Pluvius avus, cui diva Venilia mater.
 Quid tace Trojanos atra vim ferre Latinis?
 Arva aliena iugo premere atque avertere prædas?
 Quid fœderos legere, & gremiis abducere pactas?
 Pacem orare manu, præhære puppibus arma?
 Tu potes Ænean manibus subducere Grajum,
 Proque viri nebulam, & ventos obtendere ianæ,
 Et potes in totidem classem convertere nymphas.
 Nos aliquid Rutulos contra juvile noiam est.
 Æneas ignarus abest: ignarus & abest.
 Est Paphos, Idaliæque tibi, sunt alta Cythera.
 Quid gravidam bellis urbem, & corda aspera tentas?
 Nolne tibi fluxas Phrygiæ res vertere fundo
 Conamur? nos! aut maturos qui Troas Achivis
 Objecit? quæ causa fuit conlurgere in arma
 Europæaque, Asiæque, & fœdera solvero fœto?
 Me dace Dardanios Spartam expugnare adulter?
 Aut ego tela dedi? fove cupidine bella?
 Tunc deicit metuisse tuis: nunc iera querelis
 Haud iustus assurgis, & irrita jurgia iactas.
 Ialibus orabat Juno; cunctique fremebant
 Celicolæ assensu vario: cum flamma prima,
 Cum depressa fremant glivis, & cæca valant
 Murmura, ventros nautis prodentia ventos.
 Tum pater omnipotens, rerum cui summa potestas,
 Iussit: eo dicente deum domus alta silescit.
 Et tremefacta solo tellus, silet arduus æther:
 Tum zephyri poluere, premit placida æquora pontus.
 Accipite ergo animis, atque hæc mea fœdite dicta.
 Quandoquidem Ausonios conjungi fœdere Teucris
 Haud licitum est: nec vestra caput discordia finem;
 Quæ cuique est fortuna hodie, quam quisque secat spem
 Troas, Rutulive fuit, nullo discrimine habeo.
 Seu satis Italum castra obsidione tenentur,
 Sive errore malo Troja, monitisque iussibus;
 Nec Rutulos solvo: sua cuique exordia laborem,
 Fortunæque ferent. res Jupiter omnibus idem.
 Fata viam inveniunt. Sygii per flamma fratris,
 Per pice tarrentes atque voragine ripas,
 Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.
 Hic finis fandi. solin tum Jupiter auro
 Surgit, celicolæ medium quem ad limina docent.
 Interea Rutuli portis circum omnibus inslant
 Sternere cæde viros, & moenia cingere flammis.
 At legio Aeneadam vallis oblecta reuertur:
 Nec ipse ulla fage. miseri stant turribus altis
 Nequidquam, & rara muros cinere corona.
 Atius Imbrabides, Hicetæumque Thyrmætes,
 Aslaracique duo, & senio cum Castore Tibris,
 Prima acies, hos germani Sæpedonius ambo,
 Et Clarus, & Themon Lycia emittantur ab alta.
 Ferr ingens toto conuincit corpore saxum,
 Haud partem exiguum montis, Lynceus Acmon,
 Nec

Nec Clytio genitore minor, nec fratre Menelæo.
 Hi jaculis, illi cœtraut defendere faxis,
 Molirique ignem, nervoque aptare sagittas.
 Ipse inter medios, Veneris iustissima cura,
 Dardanius caput ecce pœr detestus honestum,
 Quas gemma micat, sulvum quæ dividit aurum,
 Aut collo decus, aut capiri, vel quale per artem
 Inclusum buxo, aut Officia terebintho
 Lucet ebur: sutos cervix cui lætea crines
 Accipit, & molli subnectit circulus auro.
 Te quoque magnanimum viderunt, l'lmare, gentes
 Vulnera dirigere, & calamos armare veneno,
 Mœonia generose domo: ubi pinguis culta
 Exercentque viri, Pacholusque irrigat auro.
 Adit & Menelæus, quem pulsi pristinâ Turni
 Aggere murorum sublimem gloria tollit:
 Et Capys: hinc nomen Campanæ ducitur urbi.
 Illi inter sese durâ certamina belli
 Contulerant, mediâ Aeneas freta nocte secabat:
 Namque ut ab Evandro castris ingressus Etruscis
 Regem adit, & regi memorat uomenque, genusque:
 Quidve petat, quidve ipse ferat; Mezentius arma
 Quæ sibi conciliet, violentaque pectora Turni
 Edocet: humanisquæ sit fiducia rebus,
 Admonet, immilicetque preces. haud sit mora, Tarchon
 Jungit opes, totusque ferit, tam libera satis
 Classem confendit iussu gens Lydia divum
 Externo commissa duci. Aeneia puppis
 Prima tenet, rostro Phrygius subijuncta leones:
 Imminet Ida super, proturgis graustissima Teucris.
 Hic magnus fœdit Aeneas, secumque volutat
 Eventus belli varios: Pallastque sinistro
 Affixis lateri, jam querit sidera, opacæ
 Noctis iter, jam quæ passas terraque, marique.
 Pandite nunc Heliconæ, deæ, cantusque moveat.
 Quæ manus interea Tuleis comitatur ab oris
 Aenean, armetque rates, pelagique vehatur.
 Massicus ærata Princeps secar æquora Tigrî:
 Sub quo mille manus juvenum, qui mœnia Clusi,
 Quique urbem liquere Cosas: quæ tela, sagittæ,
 Corythique leves hameris, & letisier arcus.
 Una totvus Abas: huic totum insignibus armis
 Agmen, & aurato sublebat Apolline puppis.
 Sexcentos illi dederat Popolonia mater
 Expertos belli juvenes: ast illic generos
 Insula inæxhaustis chalybum generosa metallis.
 Tertius ille hominum divumque interpres Asylas,
 Cui pecudum fibraz, cæli cui sidera parent,
 Et linguæ volucrum, & præfagi fulminis igræ,
 Mille rapit dentos acie, atque horreantibus hastis.
 Hos parere jubent Alpheæ ab origine Pise,
 Urbs Etruscæ solo, sequitur pulcherrimus Astur,
 Astar equo fidens, & verlicoloribus armis.
 Tercentum adiuncti, (mens omnibus una sequendi)
 Qui Caræte domo, qui fune Minionis in arvis:
 Et Pyrgi veteres, intempestique Graviscæ.
 Non ego te, Liguem ductor, fortissime bello,
 Transierim, Cyne, & paucis comitate Cupavo:
 Cuius olorinz surgunt de vertice pennæ.
 Crimen amor vestrum, formæque insigne paternæ.
 Namque serunt, læsto Cyncum Phaethontis amari,
 Populeæ inter frondes umbræque sonorum
 Dum canit, & moxsum mûsa solatur amorem,
 Canentem molli pluma duxisse senectam,
 Linquentem terras, & sidera vœ sequentem.
 Filius æquales comitatus classe caservas,

Ingentem remis Centaurum promovet: ille
 Iustat aqzæ, factumque undis immane minatur
 Arduus, & longa fulcat maris alta carina.
 Ille etiam patris agmen ciet Ocnus ab oris
 Faridice Mantus, & Tufci filius amnis.
 Qui moros, matricique dedit ribi, Mantua, nomen,
 Mantua dives avis: sed non genus omniibus unum:
 Gens illi triplex, populi sub gente quaterni,
 Ipsa caput populis, Tufco de sanguine vires.
 Hinc quoque quingentos in se Mezentius armat,
 Quos patre Benaco velatus arundine glauca
 Minclius infesta ducebat in æquora pinu.
 It gravis Auletes, centenaque arbor fluctum
 Verberat assurgens: spumant vade marmore verso.
 Hunc vehit immanis Triton, & cæral concha
 Exterrens freta: cui laterum tenus hispidæ nauti
 Frons hominem præfert, in Pristin desinit alvus:
 Spumes semifero sub pectore marmurat unda.
 Tot lecti proceres ter denis navibus ibant
 Subsidio Troje, & campos salis ære secabant.
 Jamque dies celo concesserat: almaque curra
 Noctivago Phæbe medium pulsabat Olympum:
 Aeneas (neque enim membris dat cura quietem)
 Ipse sedens clavumque regit velisque ministrat.
 Atque illi medio in spatio chorus ecce suarum
 Occurrit convitum: nymphæ (quas alma Cybele
 Numen habere maris, nymphaque & navibus esse
 Jusserrat) iunabant pariter, fluctusque secabant,
 Quot prius æratæ steterant ad littora prortæ.
 Agnoscunt longe regem, iustitranque chorus.
 Quarum quæ sandi doctissima, Cymodocea
 Pone sequens dextra puppim tenet, ipsique dorso
 Emiaet, ac læva tacitis subremigat undis.
 Tum sic ignarum alloquitur: Vigilasne, deum gens,
 Aeneas? vigila, & velis immitte rudentes.
 Nos fumus Idææ sacro de vertice pinus,
 Nunc pelagi nymphæ, classis tua. perfidus ut nos
 Precipites ferro Rutulus flammæque premebat;
 Rupimus invitz tua vincula, teque per æquor
 Querimus. hanc genetrix faciem miserata refecit,
 Et dedit esse deæ, ævumque agitare sub undis.
 At pœr Ascanius muro fossique tenetur
 Tela inter mediâ atque horrentes Marte Latinos.
 Jam loca iussa tenent furti permixtus Etrusco
 Arcas eques. medias illis opponere turmas,
 Ne castris jngant, certa est sententia Turno.
 Surge age, & Aurora socios veniente vocari
 Primus in arma jube, & clypeum cape: quem dedit ipse
 Iovisflum ignipotens, atque oras ambiit auro.
 Crastina lux, mea si non irrita dicta putaris,
 Ingentes Rutulæ spectabit cœcis æceros.
 Dixerat: & dextra discedens impulsit altam,
 Haud ignara modi, puppim. fugit illa per undas
 Ocyor & jaculo & ventos æquantæ sagitta.
 Iude aliz celerant cursus. stupet inficius ipse
 Tros Anchisiades: animos tamen omine tollit.
 Tum brevier supersa aspectam convexa precatur:
 Alma parens Idææ deum, cui Dindyma cordi,
 Turrigeræque urbet, bisjugie ad fræna leones;
 Tu mihi nunc pagnæ princeps, tu rite propinques
 Augurium, Phrygiisque adis pede, diva, secundo.
 Tantum effatus: & interea revoluta rubeat
 Matura jam luce dies, noctemque fugat.
 Principio sociis edicæ, signa sequantur,
 Atque animos aptent armis, pugnaque parent se.
 Jamque in conspecta Teucros habet, & sua castra,

Stans

Srans celsa in puppi : clypeum com delude sinistra
 Estulit ardentem, clamorem ad sidera tollunt
 Dardanidæ et muris. spes addita scilicet iras.
 Tela manu jacunt: quales sub nubibus atris
 Strymonidæ dant signa grævas, atque æthera tranant
 Cum sonitu, fugientes notos clamore secundo.
 At Rutulo regi ducibulque æa mitra videri
 Ausoniis: donec verfas ad litora puppes
 Respiciunt, torumque allabi clausibus æquor.
 Ardet apex capiti, crissique a vertice flamma
 Finditur, & vastus umbo vomit aureus ignes:
 Non secus ac liquida si quando nocte comæ
 Sanguinei lagubre cubent, aut Sicius ardor:
 Ille grim morbosque ferens mortalibus ægris
 Nascitur, & lævo contristat lumine cælum.
 Haud ramen audaci Turno fiducia cessit
 Litora precipere, & venientes pellere terra:
 Ultero animos tollit dictis, atque increpat ultro:
 Quod votis oprastis, adest, perfringere dextra
 In manibus Mars ipse, viri. nunc conjugis esto
 Quisque suæ rectique memor: nunc magna iussu
 Facta patrum, laudisque: ultro occurramus ad undam,
 Dum trepidi, egressisque labant vestigia prima.
 Audentes Fortuna juvat.
 Hæc ait, & secum verfat, quos ducere contra,
 Vel quibus obsequis possit concedere muros.
 Interea Æneas socios de puppibus altis
 Pontibus exponit: multi servare recursum
 Languentis pelagi, & brevibus se credere saltu:
 Per remos alii, speculatur litora Tarchon,
 Quæ vada non sperat, nec flata remurmurat unda,
 Sed mare inoffensum creticis allabatur æstu,
 Advertit subito proras: sociisque precatur:
 Nunc, o læta manus, validis incumbite remis:
 Tollite, ferte rates, inimicam fideote rostris
 Hanc terram, fulcunq; sibi premat ipsa carina:
 Frangere nec tali puppes statione reculo
 Arcepta tellure semel. Quæ talia postquam
 Effatus Tarchon: socii confurgere tonis,
 Spumantemque rates arvis inferre Latinis,
 Donec rostra teneat siccam: & sedere carinz
 Omnes innocuz: sed uno puppis tua, Tarchon.
 Namque insiliæ vadis, dorso dum pendet iniquo
 Anceps, sustineat diu, fluctusque sarigat,
 Solvitur, atque viros mediis exponit in undis:
 Fragmina remorum quos, & fluitantia traustia
 Impediunt, retrahitque pedem simul unda relabens.
 Nec Turnum segnis retinet mora: sed rapit acer
 Totam aciem in Teucros, & contra in litore sistit.
 Signa canunt. primus turmas invadit agrestes
 Æneas, omen pugne: stravitque Latinos,
 Occiso Thetone, virum qui maximus ultro
 Æneas petiit, huic gladio perque area scuta,
 Per runicam isquantem auro, latus banit apertum.
 Inde Lychab ferit, exsectum jam matre peremta,
 Et tibi, Phœbe, sacrum: casus evadere ferri
 Cui licuit parvo, nec longe Cisseia dorum,
 Immanemque Gyan, sterneretis agmina clava,
 Deiecit leto: nihil illos Hercules arma,
 Nec valide juvere manus, genitorque Melampus,
 Alcide comes, atque graves cum terra labores
 Præbuit. ecce Pharo, voces dum iactat inertes,
 Intorquens jaculum clamanti sistit in ore.
 Tu quoque, flaventem prima lanugine malas
 Dum sequeris Clytium infelix, nova gaudia, Cydon,
 Dardania stratus dextra, securus amorum,

Qui juvenum tibi semper erant, miserande, jaceret:
 Ni fratrum stipata cohors fo-et obvia, Phœbi
 Progenies: septem numero, septemque tela
 Conjuncti: partim galea clypeoque resiliant
 Irrita, & deflexit partim fringentia corpus
 Alma Venus. flum Æneas affatur Achaten:
 Suggere tela mihi. (non ullum dextera frustra
 Tolerit in Rutulo.) steterunt quæ in corpore Graium
 Illiæis campis. tum magnam corripit hastam,
 Et jactit, illa volans clypei transverberat æra
 Mæoniz, & thoraca simul cum pectore rumpit.
 Huic frater fuit Alcanor, fratremque rueniem
 Sustinent dextra: trajecto missa lacero
 Protinus hasta fugit, servatque cruenta tenorem:
 Dexteræque ex humero nervis moribunda pependit.
 Tum Numitor, jaculo fratris de corpore rapti,
 Aenean petiit: sed non & figere contra
 Est licitum, magnique semur perfrexit Achate.
 Hic Curibus, fidens primævo corpore, Clausus
 Adventit, & rigida Dryopen ferit eminus hasta,
 Sub mentum graviter pressa, pariterque loquentis
 Vocem animamque rapit trajecto gutture, at ille
 Fronte ferit terram, & crassum vomit ore cruorem.
 Tres quoque Threicio Boreæ de gente supremæ,
 Et tres, quos Idas pater & parria lîmara mittit,
 Per varios stertit casus, accurrit Hæleus
 Aurantæque manus: subit & Neptunia proles,
 Insignis Mællapuz equis: expellere tendunt
 Nunc hi, nunc illi: cernitur limine in ipso
 Ausoniæ, magno discorde æthere venti
 Prælia cæa tollunt, animis & viribus æquis:
 Non ipsi inter se, non nebula, non mare cedit:
 Anceps pugna diu: flant obvia omnia contra.
 Haud aliter Trojanæ acies aciesque Larinz
 Concutunt: pedet pede pes, densusque viro vir.
 At parte ex alia, quæ saxa rotantia late
 Impulerat torrens, arbutusque diruta ripis,
 Arcadas, infusos acies inferre pedestres,
 Ut vidit Pallas Latio dare terga sequaci.
 (Aspera quæ natura læci dimiserat quando
 suavit equus) unum quod rebus restat egenis,
 Nunc prece, nunc dictis virtutem accendit amarit:
 Quo fugitis, socii? per vos & furia facta,
 Per ducis Evandri nomen, devictique bella
 Spemque meam, patriæ quæ nunc subit æmula laudis,
 Fugite ne pedibus. ferre rumpenda per hostes
 Est via, quæ globus ille virum densissimus urget:
 Hæc vos & Pallanta docem paria alta reoscuti.
 Numina nulla premunt, mortali urgemur ab hoste
 Mortales: totidem nobis animæque manique.
 Ecce maris magno claudit nos obice pontus,
 Desit jam terra fuge. pelago Trojanæ petemus?
 Hæc ait, & mediis densis, prorumpit in hostes.
 Obvius huic primum, satis adductos iniquis,
 Fit Lagos: hunc, magno vellit dum pondere saxum,
 Intorto figit telo, discrimina colles
 Per medium quæ spina dedit: hastamque recepat
 Offibus hærentem: quem non super occupat Hisbon,
 Ille quidem hoc sperans: nam Pallas anie rueniem,
 Dum fuit, incantum crudeli morte fodalis
 Excipit, atque enses tumido in pulmone recondit.
 Hinc Helenum petit, & Rhœzi de gente vetusta
 Anchemolom, thalamos autum incellare novæ.
 Vos etiam gemini Rutulici cecidistis in arvis,
 Daucia, Laide, Thymerque, similina proles,
 Indicteta suis, gratæque parentibus error.

At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas.
 Nam tibi, Thymbre, caput Evandrius abstulit ensis:
 Te decissa suum, Laride, dextera querit,
 Semianimeque micant digiti, ferrumque tetrastant.
 Arcadas accensos monita, & præclara tuentes
 Facta viri, mistus dolor, & pudor armat io hostes.
 Tum Pallas biungis fugientem Rhætea præter
 Trajicit: hoc spatium, taurumque more fuit illo:
 Illo namque procul validam dixerat hastam:
 Quam mediis Rhæteus intercept, optime Teucri,
 Te fugiens, fratremque Tyreu: curtusque volatus
 Cedit semianimis Rutulorum calcibus arva.
 Ac velut oprato veoris zeltare coortis,
 Dispersa immitit silvis incendia passur:
 Correptis subito mediis, extenditur una
 Horrida per latos acies Vulcania campos:
 Ille sedens victor flammam despectat oyantes:
 Non aliter victor virtus coir omnis in unum,
 Teque juvat, Palla, sed bellis acer Halesus
 Tendit in adversum, teque in sua colligit arma.
 Hic machat Laduna, Phœretaque, Demodocumque:
 Strymonio dextram fulgenti deripit ense,
 Elatam in jugulum: ixso ferit ora Thœontis,
 Oâque disperit cerebro permilla cruento.
 Fata canens silvis genitor celaret Halesum;
 Ut senior leto carentia lumina solvit,
 Iuicere manum Parce, tellique sacrarunt
 Evandri, quem sic Pallas petit ante præcurs:
 Da nunc, Tibori pater, ferro, quod missile libro,
 Fortunam, arque viam duri per prælas Halesi.
 Hæc arma, exuviasque viri tua quæros habebit.
 Audist illa deus; dum rexit Immona Halesus,
 Arcadio infelix telu dat pectus internum.
 At non cade viri tanta perterrita Lausus,
 Pars ingens belli, fœtis agmina: primas Abantem
 Oppositum loterim, pogeæ nodumque moramque.
 Steroitur Arcadiæ proles: steruuntur Etrusci,
 Et vos, o Grajis impedita corpora, Teucri.
 Agmina concurrunt ducibusque, & viribus æquis.
 Extremi addensant acies: nec turba moveti
 Tela manufque finit, hinc Pallas instat, & orget,
 Hinc contra Lausus (nec multum discrepat ætas)
 Egredit formæ: sed quis fortuna negarat
 In pariam reditus, ipsos concurrere passus
 Haud tamen imer se magni regnator Olympi:
 Mox illos sua fara manent majore sub hosse.
 Interea soror alma monet succurrere Lauso
 Turnum: qui vulcri cutru medium secat agmen.
 Ut vidit socios: Tempus desistere pugna,
 Solus ego in Pallanta feror: sulci mihi Pallas
 Debetur: cuperem ipse parens spectator adesset.
 Hæc ait: & socii cessantur aqore iussi.
 At Rutulum abscessit juvenis, tum iussa superba
 Miratur stupe in Turuo, corpusque per ingens
 Lumina volvit, oblique truci procul omnia visu.
 Talibus & dictis it contra dicta ryaani:
 Aut spoliis ego jam rapis laudabor optimis,
 Aut leto insigni, forti pater æquis utrique est.
 Tolle minas. Fatus medium procedit in æquor.
 Frigidus Arcadibus coit io præcordia fangus.
 Desiluit Turnus biungis: pedes apparat ire
 Cominus: urque leo, specula cum vidit ab alta
 Stare procul campis meditantem in prælia taurum.
 Advolat: haud alia est Corni venientis imago.
 Huic obi contigum missa fore credidit haste,
 Ire prior Pallas, à qua fors adjuvet ausum

Viribus imparibus: magnumque ita ad æthera satur:
 Per patris hospitium, & meos, quis advena adisti,
 Te precor, Alcide, coepris ingentibus adus:
 Cernar fœminici tibi me rap-re arma cruenta,
 Vistoremque tetant morientia lumina Turni.
 Audist Alcides juvenem, magnamque sob imo
 Corde premit genitum, lacrimasque effudit inanes.
 Tum genitor natum dicit affluct amicis:
 Stas ius cuique dies: breve & inextinguibile tempus
 Omibus est vite: sed famam extendere facilis,
 Hoc virtutis opus. Troje fuit mœnibus alitis
 Tor nati occidere Deum: quin occidit una
 Sarpedus, mea progenies: etiam sua Turnum
 Fata vocant, metaque dati pervenit ad xvi.
 Sic ait, atque oculos Rutulorum rejicit arvis.
 At Pallas magnis emittit vinibus hastam,
 Vaginasque cava fulgentem diripit enses.
 Illa volans humeris, surgunt qua tegmina summa,
 Incidit, atque viam clypei molita per oras,
 Tandem etiam magno strinxit de corpore Turni.
 Hic Turnus ferro præfixum robur acuto
 In Pallanta, dia librans, jacit: arque ita satur:
 Aspice, num mage sit nostrum penetrabile telum.
 Dixerat: at clypeum, tot ferri tergo, tot æris,
 Cum pellis toties obeat circumdata tauri,
 Vibranti cuspis medium transierbat ictu,
 Loricæque mora, & pectus perierat iugeos.
 Ille rapit calidum frustra de vulnere telum:
 Una eademque via, sanguisq; animæque sequuntur.
 Corruit in vulnus: sonitum super arma dedere.
 Et terram bullilem moriens potit ore cruento.
 Quem Turnus super astilem;
 Arcades hæc, inquit, memores mea dicta referre
 Evandro: qualem meruit Pallanta remitto.
 Quisquis bonus tumuli, quidquid solamen humani est,
 Largior: haud illi stabunt Aeneia parvo
 Hulpicia: Et lævo pressit pede, talia fatus,
 Exanimem, rapiens immania pondera baltei,
 Impressumque nefas: una sub nocte jugali
 Cæla manus juvenum fœde, thalamique ætuenti:
 Que bonus Eurytion multo calaverat auro.
 Quo ounc Turnus ovat spolio, gaudente potitus.
 Nescia mens hominam fatis, torrique futuræ,
 Et servare modum rebus sublata fecundis.
 Torno tempus erit, magno cum optaverit exitum
 Intractum Pallanta, & cum spolia ista, disemque
 Oderit. at socii multo gemitu, lacrimisque
 Impositum scuto referunt Pallanta frequentes,
 O dolor, atque decus magnum rediture parenti!
 Hæc te prima dies bello dedit, hæc eadem auferet,
 Cum tamen ingentes Rutulorum linquis æceros.
 Nec jam fama mali tanti, sed certior audior
 Advolat Aeneæ, tenui discrimine leiti
 Esse suos, tempus veris succurrere Teucris.
 Proxima quoque meritis gladio, latusque per agmen
 Ardens limitem agit ferro, te, Turne, superbam
 Cæde nova quærens. Pallas, Evander, in ipsis
 Omnia sunt oculis: mense, quas advena primas
 Tunc adit, dextræque date. Sulfone creatos
 Quatuor hic juvenes, toxicide quos educat Vñens,
 Videntes rapit, toties quos immolet umbris,
 Captivoque rogi perfundat sanguine flammam.
 Inde Magi procul infernam cum tenderet hastam,
 Ille alu tubit, ac tremebunda supervolat hala,
 Et genua amplectens effatur talia supplex:
 Pet patris manes, & spes surgentis Iuli,

Te precor, hanc animam ferves naroque, patrique.
 Est domus alta: jacent penitus desolata talenta
 Celati argenti: sunt auri pondera sacri
 Inseclique mihi, non hic victoria Teucrum
 Veritur; aut anima una dabit discrimina tanta.
 Dixerat: Aeneas contra cui talia reddidit:
 Argenti atque auri memoras quæ multa talenta,
 Gnatæ parce tuis: belli commercia Turnus
 Subtulit ista prior, jam tum Pallante perempto.
 Hoc patris Anchizæ manes, hoc sentit lulus.
 Sic fatus galeam læva tener, atque reflexa
 Cervice orantis caputæ tenuis applicat ensẽ.
 Nec procul Aemonides Phœbi Triviaque sacerdos,
 Infusa cui sacra redimibat tempora virtus,
 Totus collucens veste, atque insignibus armis.
 Queni congressus agit campo, lapsumque superflans
 Immolat, ingentique umbra regit. arma Serellus
 Læta refert humeris, tibi, rex Gradiue, tropæum.
 Inflaurant acies, Vulcani stirpe creatas
 Cæculus, & veniens Marforum montibus Umbro.
 Dardanides contra furit: Anxuris ense fissuram,
 Et toram clypei ferre deiecerat orbem.
 Dixerat ille aliquid magnum, vimque affore verbo
 Crediderat, cæloque animum fortasse serebat,
 Canitiemque sibi & longos promiserat annos.
 Tarquius exultans contra fulgentibus armis,
 Silvicolæ Fauno, Dryope quem nympha cecarat,
 Obvius ardenti sese obtulit: ille reducta
 Lorica, clypeique ingens onus impedit hasta.
 Tum caput orantis nequidquam & multa parantis
 Dicere deturbat terræ: truncumque repente
 Prævolvens, super hæc inimico pectore satur:
 Illic nunc, metuende, jace. non te optima mater
 Condit humi, patriæve onerabit membra sepulcro:
 Alitibus linq̃ere seris: aut gurgite merum
 Unda feret, pisceque impacti vulnera lambent.
 Protinus Antæum & Lycan, prima agmina Turni
 Persequitur, fortemque Nômam, subvumque Camerem,
 Magnanimo Volcente satum: ditissimus agri
 Qui fuit Ausonidum, & tacitis regnavit Amyclis.
 Aegæon qualis, centum cui brachia dicunt
 Centenasque manus, quinquaginta oribus ignem,
 Pectoribusque arsisse, Jovis cum fulmina contra
 Tor paribus strepetet clypeis, tor stringeret enses:
 Sic toto Aeneas deflexit in æquore victor,
 Ut semel intepuit mucto. quin ecce Niphæi
 Quadrijuges in equos, adversaque pectora tendit:
 Atque illi longe gradientem & dira frementem
 Ut videre, metu versi terroque ruentes
 Effunduntque ducem, rapiuntque ad litora currus.
 Interea hijugis insert se Lucagus albis
 In medios, fraterque Liger: sed frater habenis
 Flectit equos: strictum rotat acer Lucagus ensẽ.
 Haud tulit Aeneas tanto fervore fatentes:
 Irruit, adversaque ingens apparuit hasta.
 Cui Liger:
 Non Diomedis equos, non currum cernis Achilli,
 Aut Phrygiæ campos: nunc belli finis & ævi
 His dabitur terris. Vefano talia læta
 Dicta voluit Ligeri: sed non & Troius heros
 Dicta parat contra: jaculum nam torquer in hostem.
 Lucagus, ut pronus pendens in verbera telo
 Admonuit hijugos: projecto dom pede lævo
 Aptat le pugnæ, subit oras hasta per imas.
 Fulgentis clypei: tum lævum perforat inguen.
 Excussus curru moribundus volvitur arvis.

Quem pius Aeneas dictis affatur amaris:
 Lucege, nulla tuos currus fuga segnis equorum
 Prodidit, aut vanæ verrere ex bullibus umbræ.
 Ipse rotis salient juga defecit. Hæc ira fatus
 Arripuit hijugos. frater tendebat inermes
 Infelix palmas, curru delapsus podem.
 Per te, per qui te talem genere parentem,
 Vir Trojane, sine hanc animam, & miserere precantis,
 Pluribus oranti Aeneas: Haud talia dudum
 Dicta dabas: morere, & fraterem ne desere frater.
 Tum latebras animæ pectus mucrone recludit.
 Tella per campos edebat funera ductur
 Dardanios, torrentis æque vel turbidinis atri
 More furent. tandem erumpunt, & castra relinquunt
 Afcanian puer, & nequidquam nubesque juvenus.
 Junonem interea compellat Jupiter ultro:
 O germana mihi, atque eadem gratissima conjux,
 Ut tebare, Venus (nec te sententia fallit)
 Trojanas sustentat opes: non vivida bello
 Dextra viris, animusque ferox, patientique pericli.
 Cui Juno submissa: Quid, o pulcherrime conjux,
 Sollicitas ægram, & tua tristitia timentem?
 Si mihi, quæ quondam fuerat, quomque esse decebat,
 Vis in amore iuret: non hoc mihi namque negares,
 Omnipotens; quin & pugna subducere Turnum,
 Ex Dauno possem incolumem servare parenti.
 Nunc pereat, Teucrique piæ det sanguine pœnas.
 Ille tamen nostra deducit origine nomen,
 Pylæumque illi quartus pater: & tua larga
 Sepe manu multique oneravit limina danis.
 Cui rex ætherei breviter sic fatat Olympi:
 Si mora præsentis læti, tempusque caduco
 Orator juveni, meque hoc ita ponere sentis;
 Tolle fuga Turnum, atque instantibus eripe satis.
 Hactenus indulisse vacat: fin aliorum illis
 Sub precibus venia illa læti, totumque moveri
 Mutarive potius bellum, spes pascis inanes.
 Et Juno illacrimans: Quid tū, quod voce gravaris,
 Mente dares? atque hæc Turno rata vita maneret?
 Nunc manet infonem gravis exitus: aut ego veri
 Vana feror. quod ut o potius formidine falsa
 Ludat, & in melius tua, qui potes, orsa recessas?
 Hæc ubi dicta dedit, cælo fe protinus alto
 Misit, agens biemem nimbo succincta per aras
 Iliacamque aciem, & Laurentia castra petivit.
 Tum dea nubæ cava tenem sine viribus umbram
 In faciem Aeneæ (visu mirabile monstrum)
 Dardanios ornat telis, clypeumque, iubaque
 Divini affimulat capitis: dat inanità verba;
 Dar sine mente sonum, gressuque effingit euntis.
 Murte obita, quales fama est volitare figuras,
 Aut quæ sopitos deludunt somnia sensus.
 At primas læta ante acies exultat imago,
 Irritatque virum telis, & voce læscit.
 Instat cui Turnus, stridentemque eminus hastam
 Conjicit: illa dato vertit vestigia tergo.
 Tum vero Aenean avertit ut cedere Turnus
 Credidit, atque animo spem turbidus haurit inanem:
 Quo supis, Aeneas? thalamos ne desere pactos:
 Hæc dabitur dextra rellus quæsitæ per undas.
 Talia vociferans sequitur, strictumque coruscant
 Mocronem: nec ferre videt lux gaudia ventus.
 Forre ratis celsi conjuncta crepidine saxi
 Expositis flabat scalis, & ponte parato;
 Qua rex Clusinis advectus: Omnis oris
 Huc sese trepida Aeneæ fugientis imago

Conjicit

Conciscit lo latebras, nec Turnus segnior inlrat,
 Excuspataq; moras, & pontes transiit altos.
 Vix proram arigerat: rumpit Saturnia funem,
 Avulsamque rapit revoluta per æquora navem.
 Illum autem Æneas absentem in prælia polcit;
 Obvia multa virum demittit corpora morti.
 Tunc levis haud ultra latebras jam quaerit imago,
 Sed sablime volans nubi se immiscuit atræ.
 Tum Turnum molans interea fert æquore turbo:
 Rispicit ignarus rerum, ingratusq; salutis,
 Et duplices cum voce manus ad sidera tendit.
 Omnipotens genitor, tantum me crimine dignam
 Duxisti? & tales voluisti expendere penas?
 Quo feror? unde abii? quæ me fuga, quæve reducet?
 Laurentes ne iterum muros, aut castra videbo?
 Quid manus illa virum, qui me, meaue arma secuti?
 Quosne (nefas) omnes insidans la morte reliqui?
 Et nunc palantes video, gemitumque cadentum
 Accipio. quid agam? aut quæ jam satis tma debiscat
 Terra mihi? vos u potius miserecitis venti?
 Tu rupes, in saxa (volens vos Turnus adoro)
 Ferte ratem, sevitque vadis immitte Syrtis,
 Quo neque me Rutuli, neque consilia fama sequatur.
 Hec memoratus, animo nunc hoc, nunc fluctuat illuc,
 An sese mucrone ob tantum dedecus amens
 Induat, & crudum per costas exigat eusem,
 Fluctibus an jaciatur mediis, & litora nando
 Curva perat, Teucrumque iterum se reddat in arma.
 Ter conatus errantem viam: per maxima Jono
 Continuit, juvenemque animo miserata repressit.
 Labitur alia secans fluctus æstuque secundo,
 Et patris antiquam Dani desertur ad urbem.
 At Jovis interea monitis Mezentius ardens
 Succedit pugne, Teucroque invadit oventes.
 Concurrent Tyrrenæ actus, atque umalibus uni,
 Uni odiiq; vires, teliquæ frequentibus instant.
 Ille, velut rupo, vastum quo prodit in æquor
 Obvia venturum furis, expostaque ponto,
 Vim cunctam, atque minas pereni cælique, marisque,
 Ipsa immota manet: prolem Dolichæonis Hebroni
 Sternit humi, cum quo Latagum, Palmumque fugacem;
 Sed Latagum faxo, atque ingenti fragmine montis
 Occupat os, faciemque adversam; poplite Palmum
 Succio volvi legnem sinis; armaque Lauso
 Donat habere humeris, & vertice figere cristas.
 Nec non Evathea Phrygium, Paridique Mimanta
 Æqualem, comitemque, una quem nocte Theano
 In lucem genitorum Amyco dedit; & face prægnans
 Cissen regina Parin creat; urbe paterna
 Occubat, ignarum Laurens habet ura Mimanta.
 Ac velut ille canum mortis de montibus altis
 Actus aper, multos Vesulus quem pinxit annos
 Descendit, multosque palus Laurentia, silva
 Passus arundinea, postquam inter retia ventum est,
 Substitit, infernetque ferox, & inhorruit armos;
 Nec quicquam israeli propius accedere virtus,
 Sed jaculis tutisque procul clamoribus instant.
 Haud aliter, iussu quibus est Mezentius ire,
 Nun ulli est animus fricco concurrere ferro:
 Missilibus longe, & vasto clamore læduntur.
 Ille autem impavidus partes cunctat in omem,
 Deutibus infrendens, & tergo decurrit hastas.
 Venerat antiquis Corymbi de finibus Acron,
 Graius homo, infectos linquens profugos hymenæos.
 Hunc ubi miscentem longe media agmina vidit,
 Purpureum penalis, & pacis coniugis ostro:

Impastus stabula alta leo cum saepe peragrans,
 (Suadet enim velana fames) si forte fugacem
 Cuspide capream, aut surgentem in cornu cervum;
 Gaudet hians immane, comaque arreat, & hæret
 Visceribus saepe incumbens: lavit improba teter
 Ora cruor:
 Sic ruit in densos alacer Mezentius hostes.
 Sternitur infelix Acron, & calcibus atram
 Tundit humum expirans, infraque tela croceat.
 Atque idem fugientem haud est dignarus Orodem
 Sternere, nec iacta cæcum dare cuspide vulnus:
 Obvius advensoque occurrit, seque virum
 Consulit, haud furto melior, sed fortibus armis.
 Tum super abjectum posito pede nixus & hasta:
 Pars belli hæc temnenda, viri, jacet altus Ordes.
 Conclamant socii lætum Patra securi.
 Ille autem expirans: Nos me, quicunque es, iulste
 Victor, nec longum letabere: te quoque fata
 Prospiciant paria, atque eadem mox arva tenebis.
 Ad quem subridens mixta Mezentius ira:
 Nunc morere: alii de me divum patet atque hominum rex
 Viderit. Hoc dicens eduxit corpore telum.
 Olli dura quies oculos & fereus orget
 Somnus: in æternam clauduntur lomia noctem.
 Cædicus Alcathoon obturcat, Sacrator Hydaspes,
 Partheniumque Rapo, & prædorum viribus Orleo;
 Messapus Cloniumque Lycæonumque Ericatem;
 Illum inferis equi lapsu tellure jacentem,
 Hunc peditem pedes: & Lycius processerat Agis;
 Quem tamen haud expertus Valerius virtutis ariste
 Deicit: Authronium Salios, Saliumque Neales
 Insignis jaculo & longe filente sagitta.
 Jam gravis æquabar lusus & mœnea Mavors
 Fumera: exdebant pariter pariterque ruebant
 Victores, viderique: neque his fuga nota, neque illis.
 Di Jovis in telis iram miserantur inane.
 Aborum, & tantos mortalibus esse labores,
 Hinc Veus, hinc contra spectat Saturnia Jono:
 Pallida Tisiphone media inter illa sevit.
 At vero ingentem quatens Mezentius hastam
 Turbidus ingreditur campo: quam magnus Orion,
 Cum pedes incedit mediis per maxima Nerei
 Stagna viam scindens, homero supereminet undas;
 Aut somnis referens annofam montibus ornum,
 Ingrediturque solo, & caput inser nubila coadit:
 Talis se vastis insert Mezentius armis.
 Huic contra Æneas, speculatus in agmine longo,
 Obvius ire parat. manet imperterritus ille,
 Hostem magnanimum opperiens, & mole sua stat.
 Atque oculis fastium emensus, quantum satis hasta:
 Dextra mihi deus, & telum, quod missile libro,
 Nunc adsum: voveo prædonis corpore raptis
 Indutum spoliis ipsum te, Laus, tropæum
 Æneæ. Dixit, stridentemque eminus hastam
 Injicit: illa volans clypeo est excussa, proculque
 Egregium Antorem latus inter & illa figit:
 Hercules Antorem cumitem, qui missus ab Argis
 Hæserat Euandro, atque Italia confederat urbe.
 Sternitur infelix alioquo vulnere: exilique
 Aspicit, & dulces moriens reminiscitur Argos.
 Tum pius Æneas hastam jacit: illa per orbem
 Aere cavum triplici, per linea terga, tribusque
 Transiit intextum tauris opus, imaque sedit
 Iugiuus, sed vires haud perulit, occidit eusem
 Æneas, viso Tyrreni sanguine, lætus
 Eripit a femore, & trepidanti servidus inlrat.

Ingemuit cari graviter genitorie amore,
 Ut vidit, Laulus; lacrimæque per ora volutæ.
 Hic moris duræ calum, tuque optima facta,
 Si qua fidem tanto est operi latura veritas.
 Non equidem, nec te, juvenis memorande, silebo.
 Ille pedem referens, & inuultus, inque ligatus
 Cedebat, clypeoque inimicum hastile trahabat:
 Prærupit juvenis, seseque immiscuit armis:
 Jamque affragentis dextra, plagamque ferentis
 Æneæ subit mucronem, ipsamque morando
 Sustinuit, socii magno clamore sequuntur,
 Dum genitor nati parma protechas abiret;
 Telæque conspicuit, proturbantque eminas hostem
 Missilibus: furit Æneas, rectosque tenet se.
 Ac velut effusa in campo grandine uimbi
 Præcipitant, omnis campis distigunt arator,
 Omnis & agricola, & tuta latet arce viator
 Aut amois ripis, aut alti fornice saxi,
 Dum pluit in terris; ut possint, sole reducto,
 Exercere diem: sic obitus undique telis
 Æneas, nubem belli, dum detonet, omnem
 Sustinet, & Laulum increscit, Lauloque mimatur.
 Quo morituro risi? majoræque viribus aodes?
 Fallit te incautum pietas tua. Nec minus ille
 Eulæus demens, sævæ jamque alius ire
 Dardanio sanguine ductori: extremæque Lauso
 Paræ hæc legunt: validum namque exigit enssem
 Per medium Æneas juvenem, toroique recondit.
 Transiit & parvam mucro, levia arma minacis,
 Et tunica, molli mater quam noverat auro,
 Impluitque sinum sanguis: tum vita per auras
 Concessit inæsta ad manes, corpusque reliquit.
 At vero, ut vultum vidit morientis, & ora,
 Ora molis Anchisædæ pallentia miris,
 Ingemuit miserans graviter, deatramque retendit,
 Et mentem patriæ strinxit pietatis imago.
 Quid tibi nunc, miserande puer, pro laudibus istis,
 Quid pius Æneas tanta dabit indole dignum?
 Arma, quibus lætatur, habe tua: teque parentum
 Manibus, & cineri (si qua est ea cura) remitto.
 Hoc tamen infelix miserum solabere mortem,
 Æneæ magni dextra cadis. increpat ultro
 Constantes socios, & terra sublevar ipsam,
 Sanguine turpantem comtos de more capillos.
 Interæa genitor Tiberini ad fluminis undam
 Vulnera siccat lymphis, corpusque levabat
 Arboris acclivis truncus, procul ærea ramis
 Dependet galea, & præto gravia arma quiescunt.
 Stant lecti circum juvenes: ipse æger, anhelans
 Colla fovet, susus propæsam in pectore barbam.
 Multa super Lauso rogiat, multoque remittit,
 Qui revocet, mœstique ferant mandata parentis.
 At Laulum socii exanimum super aræa ferrebat
 Flentes, ingentem, atque ingenti vulnere vitulum.
 Agnovit longe gemitum prælagi mali mem.
 Canitum immanum deformis pulvere, & ambas
 Ad exilum rendit palmas, & corpore inheret.
 Tantane me tenuit vivendi, nate, voluptas,
 Ut pro me hostili pateret succedere dextra,
 Quem genui? rux ne hæc genitor per vulnera servor,
 Muræ teo vivens? heu non misero mihi demum
 Exilium infelix, nunc alio vulnus adactum!
 Idem ego, nate, tuum maculavi crimine nomen,
 Pulsus ob invidiam filio, scelerisque paternis:
 Dehueram patriæ pœnas, ossisque meorum,
 Omnes per mores animam fontem ipse dedissem.

Nunc vivo: neque adhuc homines lucemque relinquo!
 Sed linquam. Simul hoc dicens attollit in ægram
 Se semur; & quamquam vis alto vulnere tardat,
 Haud deiectus, equum duci jubet. hoc decus illi,
 Hoc solamen erat: bellis hoc victor abibat
 Omnibus, alloquitur merentem, & talibus infit:
 Rhœbe, diu (res si qua duci mortalibus ulla est)
 Visimus, aur hodie visor spolia illa creuera
 Et caput Æneæ referes, Lausque dolorum
 Ultr eris mecum: aut, aperit si nulla viam vis,
 Occumbes patitur. neque enim, fortissime, credo
 Jussa aliena pati, & dominos dignabere Teucros.
 Dixit, & exceptus tergo consueta locavit
 Membra, manusque ambas jaculis oneravit acutis;
 Hæc caput fulgens, cristæque hirsutus equina.
 Sic cursum in medios rapidus dedit, æstus ingens
 Uno in corde pudor, mixtoque infans iustus,
 Ex Furis agitato amor, & conscia virtus:
 Atque hic Ænean magna ter voce vocavit.
 Æneas agnovit enim, læsusque precatur:
 Sic pater ille dum facit, sic altus Apollo,
 Incipias conferre manum.
 Tantum effatus, & infesta subit obvia hasta.
 Ille autem: Quid me erepto, sævisime, nato
 Terres? hæc via sola fuit, qua pendere posses.
 Nec mortem horremus, nec divum parcimus ulli.
 Desine, jam venio moriturus, & hæc tibi porro
 Dona prius. Dixit, telumque intorsit in hostem:
 Inde alios super æque alios figitur volutæque
 Ingenti gyro: sed sustinet aureus umbo.
 Ter circum astantem lævos equitavit in orbes,
 Tela manu jaciens: ter secum Troius heros
 Immanem aratro circumfret tegmine silvam.
 Inde ubi tot traxit moras, tot spicula redet
 Vellere, & urgetur passus congressus iniqua:
 Multa movens animo jam tandem erumpit, & inter
 Bellatoris equi cava tempora conjicit hastam.
 Tollit se arrectum quadrupes, & calcibus auras
 Verberat, effusumque equitem super ipse secutus
 Implicat, ejedoque incumbit cernuus armo.
 Clamore incendant clamor Troesque Latinique.
 Advolat Æneas, vaginaque eripit enssem,
 Et super hæc: Ubi nunc Mezentius acer, & illa
 Effera vis animi? Contra Thyrrhenus, ut auras
 Suspiciens hausit calum, mentemque recepit:
 Hostis amare, quid increpatis, mortemque minaris?
 Nullum in eade nefas. nec sic ad prælia veni,
 Nec tecum meus hæc pepigit mihi fœdera Lausus.
 Unum hoc, per, si qua est vis venia hostibus, oro;
 Corpus humo patiari tegi. scio acerba meorum
 Circumstare odia: hunc (oro) defende suorem:
 Et me consortem nati concede sepulcro.
 Hæc loquitur, jugulone haud inficius accipit eensem,
 Uodantique animam distulit io arma creore.

ÆNEIDOS

LIBER XI.

Oceanum interea surgens Aurora reliquit.
 Æneas, quamquam & sociis dire tempus humaidis
 Præcipitant curæ, turbantque funere meus est,
 Vota deum primo visor solvabar Eoo.
 Ingentem queream decus undique ramis
 Construit tumulo, fulgentiaque induit arma,
 Mezent ducis exuvias; tibi, magne, tropæum,

Elli-

Bellipotens: aptat rorantes sanguine cristas,
 Telaque trunca viri, & bis sex thoraca petitus
 Perforisumque locis; clypeumque ex ære sinistra
 Subligat, atque ensem collo suspendit æburnum.
 Tum focios (namque omnis eum stipara regebat
 Turba ducum) sic incipiens hortatur ovantes:
 Maxima res electa, viri: timor omnis abesto.
 Quod superest: hæc sunt spolia, & de rege superbo
 Primitiæ, manibusque meis Merentius hic est.
 Nunc iter ad regem nobis, morosque Latinos.
 Arma parate amici, & ipse presumite bellum:
 Ne qua mora ignarus, ubi primom velle signa
 Annuerat Superi, potemque educere castris,
 Impediatur, segnesque mora sententia tardet.
 Interea focios, inhumataque corpora terre
 Mandemus: qui solus honos Achæronæ sub imo est.
 Ire, ait, egregias animas, quæ sanguine nobis
 Hanc patriam peperere suo, decore supremis
 Muneribus: postquamque Evandri primus ad urbem
 Mittatur Pallas, quem non virtutis egentem
 Absulit arta dies, & funere meritis acerbo.
 Sic ait illacrimans, recipite ad limina gressum:
 Corpus ubi exanimi postum Pallantis Acetes
 Servabat senior, qui Parrhasio Evandro
 Armiger ante fuit, sed non felicitis æque
 Tum comes auspicii caro datus ibat alumno.
 Circum omnis funeralisque manus, Trojanaque turba,
 Et mortuum Iliades crimem de morte solatz.
 Ut vero Æneas scitibus sese intulit altis,
 Ingentem gemitum rursus ad sidera tollunt
 Pectoribus, moellose immogit regia læta.
 Ipse caput nivei sultum Pallantis & ora
 Ut vidit, levique patens in pectore vulnus
 Cupidus Ausonia, lacrimis ita furor obortis:
 Tene, inquit, miserande puer, cum læta veniret,
 Iudei fortuna mihi, ne regna videres
 Nostra, neque ad sedes victor verherere paternas?
 Non hæc Evandro de te promissa parenti
 Discedens dederam, cum me complexus eorum
 Mitteret io magnum imperium, metuentque moneret,
 Acres esse viros, cum dura prælia gente.
 Et ounc ille quidem spe multum capris inani
 Fors & vota facit, cumulatque altaria donis.
 Nos juvenem exanimum, & nil jam celestibus ullis
 Debetem, vano masti comitatur honore.
 Infelix nati funis crudele videbis.
 Hi nulli reditus, expectatique triumphi:
 Hæc mea magna fides, at non, Evandre, padendis
 Vulneribus postum aspicias: nec sospite dirum
 Oprabis nato funus parer. hic mihi, quantum
 Prædium, Ausonia, & quantum ro perdis, Iule!
 Hæc ubi desilvit, tolli miserabile corpus
 Imperat, & toto lectos ex agmine mittit
 Mille viros, qui supremum comitentur bonorem,
 Interfuntque parvis lacrimis: solatia luctus
 Exigua ingentis, misero sed debita patri.
 Haud segnes alii crates, & molle feretrum
 Arbutæ teant virgæ, & vimine querno;
 Exitruoque teros obrenta frondis inembrant.
 Hic juvenem agrestis sublimem in stramine ponunt:
 Qualem virginæ demessum pollice florem
 Seu mollis violæ, seu languentis hyacinthi,
 Qui necesse fulgor adbus, nec dum sua forma recessit:
 Non jam mater alii tellus, viresque ministrat.
 Tum geminas vestes ostroque atoque rigentes
 Exulit Æneæ: quæ illi læta laborum

Ipsa suis quondam manibus Sidonia Dido
 Fecerat, & tenui telas disceverat auro.
 Harum unam juveni supremum mortis honorem
 Induit, arsuræque comas obnubuit amictu:
 Multaque præterea Laurentis præmia pugne
 Aggerat, & longo prædam jubet ordine duci.
 Addit equos & tela, quibus polliaverat hostem.
 Vinaerat & post terga manus, quos mitteret ambis
 Inferias, cælo sparsurus sanguine flammam:
 Indutoque jubet truncos hostilibus armis
 Ipsos ferre duces, inimicæ nomina figi.
 Ducitur infelix vivo confectus Acetes,
 Pectora nunc fondans pugnis, nunc unguibus ora:
 Sternitur & toto projectus corpore terre.
 Ducunt & Rutulo perfusus sanguine curras.
 Post bellator equus postis insignibus æthon
 It lacrimans, guttisque humectat grandibus ora.
 Hæstans alii galeamque ferunt: nam cetera Terosus
 Victor habet. tum moesta phalanx Teucrique sequuntur
 Tyrrhenique duces, & versis Arcades armis.
 Postquam omnis longe comitum processerat ordo;
 Substitit Æneas, gemitque hæc addidit alto:
 Nos alias hinc ad lacrimas eadem horrida belli
 Fata vocant. salve æternum mihi, maxime Palla,
 Æternumque vale. Nec plura exister ad altos
 Tendebar muros, gressumque in castra ferbat.
 Jamque oratores aderant ex urbe Latina,
 Velati ramis oleæ, veniamque rogantes:
 Corpora, per campos ferro quæ fusa jacebant,
 Redderet, ac tumulo fineret succedere terre:
 Nullum cum victis certamen & æbere cassis:
 Parceret hostilibus quondam sacerdotibus vocatis.
 Quos bonus Æneas, haud aspernanda precantes,
 Prosequitur venia, & verbis hæc insuper addit:
 Quænam vos tanto Fortuna indigna, Latini,
 Implicuit bello, qui nos fugiatis amicos?
 Pacem me exanimis & Martis sorte parentis
 Oratis? equidem & vivis concedere vellem.
 Nec veni, nisi fara locum sedemque dedissent;
 Nec bellum cum gente gero: rex nostra reliquit
 Hospitia, & Turni porius se credidit armis.
 Aequius huic Turnum fuerat se opponere morti.
 Si bellum finire manu, si pellere Teucros
 Apparat; bis macem decuit concurrere telis:
 Vixit, cui vitam deus sor sua dextra dedit.
 Nunc ite, & miseris supponite civibus ignem.
 Dixerat Æneæ. olli obdormire silentes;
 Convertere oculos inter se atque ora tenebant.
 Tum sensu semperque odiis & crimine Drances
 Insensus juveni Turno sic ore vicissim
 Orsa refert: O fama ingens, ingentior armis,
 Vit Trojane, quibus cælo te laudibus æquiem?
 Iostitine prius miter, belline laborum?
 Nos vero hæc patriam grati referemus ad urbem:
 Et te, si qua viam dederit fortuna, Latino
 Iungemus regi: quærat sibi fœdera Turnus.
 Quin & fatales murorum attollere moles,
 Saxaque subvestiare humeris Trojana juvabit.
 Dixerat hæc, unoque omnes eadem ore frumebant.
 Bis senos pepigere dies, & pace sequestra
 Per silvas Teucris, mittique impune Latini
 Errare jugis: ferro sonat ista bipermi
 Fraainos; evertuet æstas ad sidera pinus;
 Robora nec cuneis, & olenem cingere cedrum,
 Nec plaustris cessant vectare gementibus ornos.
 Et jam fama volans, tanti prænuucia luctus

Evandrum, Evandrique domos, & mœnia complet,
 Quæ modò victorem Latio Pallanta ferabat;
 Atcadæ ad portas ruere, & de mure vetusto
 Funerem: raptare faces: lucet via longo
 Ordine flammarum, & late discriminat agros.
 Contra turba Phrygum veniens plangensia iungit
 Agmina, quæ postquam matres succedere telis
 Viderunt, mœstam incendunt clamoribus urbem.
 At non Evandrum portis est vis ulla tenere:
 Sed venit in medios. ferret Pallanta reposito
 Procuibit super, atque hæret lacrimantem gemensque,
 Et via vix tandem voci laxata dolore est:
 Non hæc, o Palla, dederas promissa parenti,
 Cautius ut favæ velles te credere Marti.
 Haud ignarus eram, quantum nova gloria in armis,
 Et prædulce decus primo certamine possit.
 Primitiæ juvenis mulere, bellique propinqui
 Dura rudimenta! & nulli exaudita Deorum
 Vota, præceque meæ! tuque o sanctissima conjux,
 Felix morte tua, neque in hunc servata dolorem!
 Contra ego vivendo vici mea fida, superflus
 Reflarem ut genitor. Troium focia arma sequentum
 Osmarent Kutili telis: animam ipse dedidem;
 Atque hæc pompa domum me, non Pallanta, referret.
 Nec vos arguerim, Teucri, nec fœdera, nec quas
 Junximus hispiis dexteras: fors ista senectæ
 Debita erat nostræ: quod si immatura manebat
 Mors narum, cæcis Volsocorum militibus ante,
 Ducentem in Latium Teucros cecidisse jubaſſet.
 Quin ego non alio digner te funere, Palla,
 Quam pius Aeneas, & quam magni Phryges, & quam
 Tyrrhenique daces, Tyrrhenom exercitus omnis.
 Magna tropæa ferunt, quos dat tua dextera leto.
 Tu quoque nunc lætas immanis truncus in armis,
 Effet par ætas, & idem si robur ab annis,
 Turne. sed infelix Teucros quid demoror armis?
 Valite it, hæc memores regi mandata referre:
 Quid vitam moror invifam, Pallante perempto;
 Dextera causa tua est, Turnum geroque patrique
 Quon debere vides: meritis vacat hic tibi solus,
 Fortiorque locus. non vitæ gaudia quero,
 Nec fias: sed nato manes perferre sub imos.
 Aurora ioterea miseris mortalibus aliam
 Extulerat lucem, referens opera, atque labores.
 Jam pater Aeneas, jam curvo in litore Tarchon
 Conſtituere pyras: huc corpora quique suorum
 Mors tulere parum, subjectique ignibus atcis
 Conditur in tenebras altum caligine cælum.
 Ter circum accensos cinelli fulgentibus armis
 Decurrere rogos, ter mœstum funeris ignem
 Laſſavere in equis, ululatusque ore dedere.
 Spargitur & tellus lacrimis, sparguntur & arma:
 Hic cælo clamorque virum, clangorque tubarum.
 Hinc alii spolia occidis direpta Latinis
 Conſpiciunt igni, galeas, ensesque decoros,
 Frangæque ferventes rotas: pars monera nota,
 Ipsorum clypeos, & non felicia tela.
 Multa haum circa maclantur corpora morti:
 Scitigeroque sues, captæque ex omnibus agris
 In flammam jugulant pecudes: tum litore tota
 Ardentes spectant socios, feminalique servant.
 Buſſa, neque avelli poſſunt, nox humida donec
 Inverit cælum stellis fulgentibus apum.
 Nec minus & miſeri diverſa in parte Latini
 Innomeras ſtraxere pyras, & corpora parum
 Multa virum terræ inſoluit: avestaque patrum

Finilimos tollunt in agros, ubique remittunt.
 Cætera, conſulæque ingentem cadis acervum,
 Nec numerus, nec humore cremant, tunc undique vaſſi
 Cœnariæ crebris collocant ignibus agri.
 Tertia lux geſidam cælo dimoverat umbram:
 Mœrentes alium cinerem, & conſuſa ruſbant
 Oſſa focis, repidoque onerabant aggere terræ:
 Jam vero in telis prædixit urbe Latini
 Præcipuus fragor, & longe pars maxima luſtus.
 Hic matres, miſeræque nurus, hic cara ſororum
 Pectora mœrentum, puerique parentibus orbi,
 Dirum execrantur bellum, Turnique hymenæos:
 Ipſum armis, ipſamque jubent decernere ferro,
 Qui regnum Iſtaliæ, & primos ſibi poſcat honores.
 Ingravat hæc ſævis Drances, ſolamque vocari
 Teſtatur, ſolum poſui in certamina Ternam.
 Multa ſimul contra variis ſententia diſſis
 Pro Tuceo, & magnum regione nomen obumbrat
 Mille virum meritis ſuſtinet arma tropæis,
 Hos inter moras medio in flagrante tumultu,
 Ecce ſuper mœſti magna Diomedes ab urbe
 Legati reſponſa ferunt: nihil omnibus actum
 Tantiorem impendis operum: nil dona, neque aurum,
 Nec magnas vaſtiſſe preces: alia arma Latinis
 Querenda, aut pacem Trojano ab rege petendam.
 Deſicit ingenti luſtu rex ipſe Latinus.
 Fatalem Aeneam maniſeſto numine ferri
 Admonet ira Deum, tumulique ante ora recantes.
 Ergo concilium magnum, primoque ſuorum
 Imperio accitos alta intra limina cogit.
 Olli convenere, ſtunſque ad regia plenis
 Teſta viis. ſedit in mediis, & maximus ævo.
 Et primus ſceperis, hæad læta fronte, Latinus.
 Atque hic legatos Aetola ex urbe remiſſos,
 Quæ referant, ſari jubet: & reſponſa reſpicit
 Ordine cuncta ſua. tunc facta ſilentia linguæ,
 Et Venulus diſſo patens ira ſarier inſit:
 Vidimus, n cives, Diomedem, Argivæque caſtra,
 Atque iter emenſi caſus ſuperavimus omnes,
 Contingimulque manum, qua concidit Iſia tellus.
 Ille Urbem Argypriam patriæ cognomine gentis
 Viſtor Gargani codebat Iapygis arvis.
 Poſtquam introgreſſi, & coram data copia ſandi,
 Mœnera præſerimus, nomen, patriamque docemus:
 Qui bellum intulerint, qua cauſa autaverit Arpos.
 Anſitis ille hæc placido ſe reddidit ore:
 O fortunatæ gentes, Sauronia regna,
 Antiqui Anſonii, quæ vos fortuna quietos
 Sollicitat, ſuadeſque ignota laſcere bella?
 Quicumque Iliacos ferro violavimus agros,
 (Mitto ea, quæ muris bellando exhanſta ſub alris,
 Quos Simois premit ille viros) inſanda per oibem
 Supplicia & ſcelerum pœnas expendimus omnes,
 Vel Briamo miſeranda manus, ſcit triſte Minervæ
 Sidas, & Euboicæ cautes, ultorſque Caphareus.
 Militia ex illa diverſum ad litus adacti,
 Arides Præci Menelaus ad uſque columnas
 Exolat: Aeneas vidit Cyclops Ulyſſes.
 Regna Neoptolemi reſeſam, verſalique penates
 Idoſenei? Lybicone habitantes litore Læros?
 Ipſe Mycenez magnorum duſtor Achivum
 Conſingis inſande prima intra limina dextæ.
 Oppreſſit: devicta Aſia ſubſedit adulter.
 Invidiſſe Deos, patriæ ut redditis oris
 Conjugium operam, & pulchram Calydone viderem?
 Nunc etiam horribili viſa poſtea ſequatur:

Et socii admissis perierunt æthera pennis,
 Fluminibusque vagantur aves, (hæc dua morum
 Supplicia!) & scopulos lacrimosis vacuos implent.
 Hæc adeo ex illo mihi iam speranda fuerunt
 Tempora, cum ferro callosa corpora de-nens
 Appetit, & Veneris violari vulnere dextram.
 Ne vero, ne me ad tales impellere pugnas,
 Nec mihi cum Teucris aliam pati eruta bellum
 Pergama: nec veterum me-niui Letorve malotam.
 Munera, quæ patris ad me portatis ab ois,
 Venit ad Ænean. sternitur tela aspera contra,
 Contulimurque manus: experto credite, quantus
 In clypeum asurgat, quo turbine torqucat hastam.
 Si duo præterea tales Idæa tulisset
 Terra viros, ultro Inachias venisset ad urbes
 Dardanus, & verus lugeret Græcia fatis.
 Quidquid apud dixæ cessatum est mœnia Troje,
 Hectoris, Æneæque manu victoria Grajum
 Hæsit, & in decimum velligia prestulit annum.
 Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis,
 Hic pietate prior. cœcant in hæstera dextræ,
 Qua datur: ast, armis concitant arma, cavete.
 Et responsa final que sūt, rex optime regem,
 Audisti, & quæ sit magno sententia bello.
 Vix ea legati: variisq; pet ore cecurrit
 Ausonidum turbata fremor: ceu, saxa morantur
 Cum rapidis amnes, clauso sit gurgite marmur,
 Vicinæque fremunt ripæ ceptantibus undis.
 Ut primum placati animi, & trepida ora quierunt;
 Præclarus divos, solio rex insit ab alto:
 Ante equidem summa de re statuisse, Latini,
 Et vellem, & fuerat melius; non tempore tali
 Cogere concilium, cum muros obsidet hostis.
 Bellum importunum, cives, cum gente deorum,
 Invisitque viris gerimus, quos nulla surgant
 Prælia, nec vici possint adhibere ferro.
 Spero si, quam adfuerit Atolium habuissit in armis,
 Ponite: spes tibi quisque, sed hæc quam angustia videtis.
 Cætera qua teram jaceant percula ruina,
 Ante oculos interque manus sunt omnia vestras.
 Nec quemquam inculco, potuit quæ plurima virtus.
 Esse, fuit, toto certatum est corpore regui.
 Nunc adeo quæ sit dubia sententia meiri,
 Expediam, & paucis (animos adhibere) docebo.
 Est antiquus ager, Tusco mihi. proximus amni,
 Longus in oceanum, fœces super usque Sicænos.
 Aurunc, Ruralique ferunt, & vomere duros
 Ererent collect, atque horum asperissima pascunt.
 Hæc omnis regio & celsi plaga pinæ montis
 Cedat amicitie Teucrorum, & fœderis æquas.
 Dicamus leges, sociisque in regna vocemus.
 Confidant, si tantus amor, & mœnia condant.
 Sin alios fines, aliamque capefere gentem
 Est animus, possuntque solo decedere nostro;
 Bis denas Italo: texamus robore naves,
 Seu plumes complere valent: jacet omnis ad undam.
 Materies; ipi numerumque, modumque carinis.
 Precipiant: nos ara, manus, navalia demus.
 Præterea, qui dicta ferant, & fœdera firmant,
 Centum onasores prima de gente Latinos.
 Ire placet, pæsiq; manu prætereundæ ramos,
 Munera portantes, eborisque aurique tabera.
 Et sellam regni, trabemque, insignia nostri.
 Consultare in medium, & rebus succurrere fassis.
 Tum Drances idem infensas, quem gloria Tuzni
 Obliqua invidia, stimulisque agitabat amnis.

Largus opum, & lingua melior, sed frigida bello
 Dextera, confiliiis habitus non fuisse auctor,
 Seditione potens (genus huic materna superbum
 Nobilitas dabit, incertum de parte forebat)
 Surgit, & hit onerat dictis, atque aggerat iras:
 Rem nulli obiciram, nostræ nec vocis egentem
 Consulit, o bone rex. cuncti se scire stantur,
 Quid fortuna ferat populi, sed dicere mstant.
 Det liberatem fundi, statq;que remittat,
 Cuius ob aspicium infansum, moreq;que sinistros,
 (Dicam equidem, licet arma mihi, mortemque minetur)
 Lamina tot cecidisse ducum, totamque videmus
 Concessisse urbem huius, dum Troia tentat
 Castra, fugæ fidens, & calum terreat armis.
 Unum etiam donis istis, quæ plurima mitti
 Dardanidis, ducique jubet, unum, optime regum,
 Adicias, nec te ullius violentia vincat;
 Quin natam egregio genero, dignique hymenæis
 Des pater, & pacem hanc æterno fœdere jungas.
 Quod si tantus habet mentes & pectora terror,
 Ipsum obestemur, veniamque oremus ab ipso:
 Cedat jus proprium regi, patriq;que remittat.
 Quid miseros toties in aperta pericula cives
 Projiciat, o Latio caput horam & causâ malorum?
 Nulla salus bello: pacem te poscimus omnes,
 Turne, simul pacis solum inviolabile pignus.
 Primus ego (invisum quem tu tibi fingis, & esse
 Nil moror) es supplex venio, miserere tuorum:
 Pone animos, & pallus abi. sat funera fusi
 Vidimus, ingentes & desolavimus agros.
 Aut si fama mover, si tantum pectore robur
 Concipis, & si adeo dotalis regia cordi est;
 Aude, atque adversum fidens fer pectus in hostem.
 Scilicet, ut Turno contingat regia conjux,
 Nos animæ viles, inhumata inderatq;que turba,
 Sternamur campis: & jam tu, si qua tibi vis,
 Si parui quid Martis habes, illum aspice contra,
 Qui vocat.
 Talibus exarist diffusi violentia Turni,
 Dar genitum, rumpitq;que has imo pectore voces:
 Larga quidem semper, Drance, tibi copia fandi,
 Tum quem bella manus poscunt, patribusque vocatis
 Primus ades; sed non replenda est curia verbis,
 Quæ tuto tibi magna volant, dum distinet hostem
 Agger murorum, nec inundant sanguine fossæ.
 Proinde tona eloquio, solitum tibi; meque timoris
 Argue tu, Drance; quando tot stragis æceros
 Teucrorum tua dextra dedit, passimque tropæia
 Insignes agros, possit quid vivida virtus,
 Experiare licet: nec longe scilicet hostes
 Quærendi nobis, circumstant undique muros.
 Imus in adversos? quid cessas? an tibi Mavors
 Ventosa in lingua, pedibusque sagacibus istis
 Semper erit?
 Pulsus ego? aut quisquam merito, fœdissime, pulsam
 Arguet, illico tumidum qui crescere Tibrim
 Sanguine, & Erandi totam cum stirpe vidbit
 Procubuisse domum, atque exutos Arcadas armis?
 Haud ita me experti Bitas, & Pandarum ingens;
 Et quos mille die victor sub tæstata missi
 Inclusus muris, hostilique aggere sepius.
 Nulla salus bello? capiti cane Italia demens
 Dardanio, rebusqueque meis. proinde omnia magno.
 Ne cessa turbare metu, atque extollere vires
 Gentis bis victæ, contra premere arma Latini.
 Nunc & Myrmidonum proceres Phrygia arma tremiscentur,

Nunc

Nunc & Tydides, & Larissæus Achilles:
 Amnis & Hadriacas retro fugit Aëdus undas.
 Vel cum se pavidum contra mea jurgia fingit,
 Artificis scelus, & formidine crimen acerbat.
 Numquam animam talem dextra hac (absiste moveri)
 Amittes: habet tecum, & sit pectore in illo.
 Nunc ad te, & tua magna, pater, consula revertor.
 Si nullam nostris ultra spem ponis in armis;
 Si tam deserti fumus, & fœnel agmine verso
 Funditus occidimus, neque habet Fortuna regressum:
 Oremus pacem, & dextras rendamus inertes.
 Quamquam o, si solite quidquam virtutis adesses,
 Ille mihi ante alios fortunatiusque laborum
 Egrediusque animi, qui, ne quid tale videret,
 Procuibit moriens, & humum sancta ore monordit.
 Sin & spes nobis, & adhuc intacta juvenus,
 Auxilique urbes Itale populique superiunt;
 Sin & Trojanis cum multo gloria venit
 Sanguine; sunt illis sua funera, patque per omnes
 Tempestas; cur indecores in limine primo
 Deficimus? cur ante tubam tremor occupat artus?
 Multa dies varique labor mutabilis avi
 Rextulit in mellis: multos alterna reviens
 Lufit, & in solido rursus Fortuna locavit.
 Non erit auxilio nobis Atrolas & Arpi.
 At Messapus erit, felixque Tolumnius, & quos
 Tot populi misere duces, nec tarda sequeretur
 Gloria delectos Latio & Laurentibus agris.
 Est & Volteorum egregia de gente Camilla,
 Agmen agens equitum, & florescit æte catervas.
 Quod si me solum Teucri in certamina possunt,
 Idque placeat, tantumque bunitis communibus oblio:
 Non adeo has exosa manus Victuria fugit,
 Ut tanta quidquam pro spe tentare reculem.
 Ibo animis contra: vel magnum præstet Achillem,
 Factaque Vulcani maenibus paria iudat arma.
 Ille licet, vobis animam hanc fœdere Latino
 Turnus ego, haud ulli veterum virtute secundus,
 Devovi, solum Æneas vocat: & vocet oro.
 Nec Drances potius, siue est hæc ira deorum,
 Morde laet: siue est virtus & gloria, tollat.
 Illi hæc inter se dubiis de rebus agebant
 Certantes: castra Æneas aciemque movebat.
 Nuntius ingenti per regia secta tumultu
 Ecce ruit, magnique urbem terroribus implet:
 Infractos acie Tiberino a flumine Teucros
 Tyrribemque manum totis descendere campis.
 Exemplo turbati animi, concussaque volgi
 Pectora, & arrectæ stimulis haud molliibus ira.
 Arma manu trepidi poscunt: fremit arma juvenus.
 Fletu mœsit mustantque patres, hic undique clamor
 Diffusus vario magnus se tollit in auras.
 Haud secus, atque alto in loco cum sorte catervæ
 Consedere avium, pifoscove arripe Padusæ
 Dant sonitum ranci per stagna loquacia cygni.
 Immo, ait, o cives, arrepro tempore, Turnus,
 Cogite concilium, & pacem laudare sedentes:
 Illi armis in regna ruant. Nec plura locutus
 Corripuit sese, & testis citus extulit altis.
 Tu, Voluse, armati Volteorum edice manipulis:
 Duc, ait, & Rutulos, equitem Messapus in armis,
 Et cum fratre Coras latis distendite campis.
 Pars aditus urbis firmant, rursusque capellant:
 Cetera, qua iussu, mecum manus inferat arma.
 Il cet in muros tota discurrent urbe.
 Concilium ipse patet & magna incepta Latinus

Defertit, ac tristi turbatus tempore differt:
 Multaque se inculat, qui non acceperit ultro
 Iardanium Æneam, geotrunque addixerit urbi,
 Prædiant alii portas, aut saxa, fudeique
 Subvectant: bello dat signum rauca cruentum
 Buccina. tunc muros varia cinere corona
 Matrone, puerique, vocat labor ultimus omnes.
 Nec non ad templum, summæque ad Palladis arces
 Subvehitur magna matrum regina caterva,
 Dona ferens, iuxtaque comes Lavinia virgo,
 Causa mali tanti, atque oculus dejecta decoros.
 Succedunt matres, & templum thure vaporant,
 Et mœstas alto fuondunt de limine voces:
 Atropotens belli prætes Tritonia virgo,
 Et tange manu telum Phrygiæ prædonis, & ipsum
 Pronum sternere solo, portique estunde sub altis.
 Cingitur ipse furens terrarum in prælia Turus:
 Jamque adeo Rutulum thoraca induens, æneis
 Horrebat iquam, furacique incluserat auro:
 Tempora nodus adhuc, laterique accinckerat enseni,
 Fulgebant alia decurrens aureus arce;
 Exultans animus, & spe jam præcipit hostem.
 Quas ubi aeropus fugit præstipia vincis
 Tandem liber equas, campoque potius aperto,
 Aut ille in paltus, armentaque tendit equarum,
 Aut aduertus atque perfundit Numine noto
 Emicat, arrectique semit cervicibus alte
 Luxurians, induitque iube per colla, per armos.
 Ovia cui, Volteorum acie consistante, Camilla
 Occurrit, portique ab ejuo regina sub ipsis
 Desiluit, quam tota cohors imitata relicta
 Ad terram defluxit equis: tum talia fatur:
 Turne, sui merito si qua est fiducia ferri,
 Audeo, & Æneadum promitto occurrere turnæ,
 Solaque Tyrrhenus equites ire obvia contra.
 Me lue prima manu tentare pericula belli:
 Tu pedes ad muros subsiste, & mœnia ferva.
 Turnus ad hæc oculos burrenda in virgine fixis:
 O decus Itale virgo, quas dicere grates,
 Quasve referre parem? sed nunc (est omnia quando
 Ille animus supra) mecum partire laborem.
 Æneas, ut fama fidem mihi que reportant
 Exploratores, equitum levia improbus arma
 Præmisit, quaterque campos, ipse ardua montis
 Per deserti iugo properans adventat ad urbem.
 Furta paro belli convexo in tramite silvæ,
 Ut bivias armato obfidam milite fauces.
 Tu Tyrrhenum equitem collatis excipe signis:
 Tecum acer Messapus erit, tutumque Latinæ,
 Tiburnique manus: ducis & tu concipe euras.
 Sic ait, & paribus Messapum in prælia distis
 Horatur, sociisque duces, & pergit in hostem.
 Est curvo infractæ vallis, accommodata fraudi,
 Armorumque dolis, quam densis frondibus arum
 Urget strimque latus; tenuis, qua sem ita docet,
 Angustæque ferunt fances, adituque maligni.
 Hanc super in speculis lûumque in vertice montis
 Planities ignota jacet, tuncque receptas:
 Seu dextra levæque velis occurrere pugne,
 Sive instare jugis, & grandia volvere saxa.
 Huc juvenis nota ferret regione viarum;
 Attripuitque locum, & silvis infestat iniquis.
 Velocem interea superis in sedibus Opim,
 Unam ex virginibus focis larræque caterva,
 Compellabat, & has tristi Laronia voces
 Ore dabat: Graditur bellum ad crudele Camilla,

O virgo, & nostris nequidquam cingitur armis,
 Cara mihi ante alias: neque enim navis iste Dianæ
 Venit amor, subitaque animum dulcedine movit.
 Pulsus ob invidiam regno, viresque superbas,
 Priverno antiqua Metabus cum excederet urbe,
 Infantem, fugiens media inter prælia belli,
 Sussulit exilio comitem, matricque vocavit
 Nomine Casimilla, motata parie, Camillam.
 Ipse sine præ se portans juga longa petebat
 Solorum nemorum: tela undique sæva premabant,
 Et circumfuso volitabant milie Volci.
 Ecce fugæ medio fummis Amaleus abundans
 Spumabat ripis: taurus se nubibus imber
 Ruperat. Ille, innare parans, infantis amore
 Tardatur, caroque oneri timet. omnia secum
 Versanti subito vix hæc sententia sedit.
 Tellus immane, manu valida quod fors gerebat
 Bellator, solidum nodis, & robore cœlo:
 Huic natam, libro & gressibus subere clausam,
 Implicat, arque habilem mediz circumligat hæliz:
 Quam dextra ingenti libravit ita ad æthera fasces:
 Alma, ribi hanc, nemorum cultrix Latonia virgo,
 Ipse pater sanclum voveo: tua prima per auras
 Tela tenens supplex huius fugit: accipe, tellor,
 Diva tuam, quæ nunc dubiis committitur auris.
 Dixit, & adducto contortum hæsilæ lacerio
 Immisit. sonare undæ, rapidum super amnem
 Infelix fugit in jeculo stridentæ Camilla.
 At Metabus, magna propius jam urgente caterva,
 Dat sese fluvio, atque hæsilam cum virgine victor
 Gramine domum Trivia de celsis vellit.
 Non illum testis ille, non membris urbes
 Accipere: neque ipsa manus feritate dedisset:
 Passorum & solis exegit montibus ævum.
 Hic natam, in dumis interque horrentia lustra,
 Armentalis equæ mammis, & lacte ferino
 Nutriat, teneris imbutus uberibus labris.
 Urque pedem primit intans vestigia plantis
 Insilerat, jaculo palmas onaravit acuto,
 Spiculaque ex humero parvis suspendit, & arcum.
 Pro crinali auro, pro longe regimine pallæ,
 Tigridis exuvie per dorsum a vertice pendet.
 Tela manu jam tum tenera puerilia torlit:
 Et fundam teret circum caput egit habenæ:
 Strymoniamque gruem, aut alium deiecit olorem.
 Multæ illam frustra Tyrrhæna per oppida matres
 Operare nuntum, sula contenta Diana
 Atentum telorum, & virginitaris amorem
 Intemerata culis: vellem haud correpta fuisset
 Militria tali, conata lacerare Tuscros:
 Cara mihi, comitumque foret nunc una mearum.
 Verum age, quandoquidem fides urgeret acerbis,
 Labere, Nympha, polo, sineque invise Latinos,
 Tristis ubi infans committitur omne pugna.
 Hoc cape, & alticem phæra dæprome sagittam.
 Hac, quicunque sacrum violavit vulnere corpus,
 Tros, Itæluve, mihi pariet de sanguine poenas.
 Puss ego nabe cava miserandæ corpus, & arua
 Implata seram tumulo, patriæque reponam.
 Dixit: at illa leves cæli demissa per auras
 Insinuit, nigro circumdata turbine corpus.
 At manus interea maris Trojana propinquat,
 Etruscique duces, æquitumque exercitus omnis,
 Compulsi numero in turmas, fremit æquore toto
 Insistans tonipes, & pressis pugnat habenis
 Huc obversus, & hac, tum late ferreus hælis

Horret ager, campique armis sublimibus ardent.
 Nec non Messapus contra, celereque Latini,
 Et cum fratre Coras, & virginis ala Camilla
 Adversis campo apparent, hælisque reducibus
 Prædunt longa dæstris, & spicula vibrant:
 Adventusque virum, famulique adescit equeorum.
 Iamque intra jectum telum progressus uterque
 Sublitterat: subito erumpunt clamore, frementeque
 Exhortantur equos: fonsat simul undique tela
 Crebra nivis ritu, cælumque obtexitur umbra.
 Continuo adversis Tyrrhenus, & acer Aconteus
 Connixi incurrunt hælis: primique rostant
 Dant sonitu ingenti, præfractæ quadrupedantum
 Pectora pectoribus rumpunt: excussus Aconteus,
 Fulminis in morem, aut tormento ponderis acti,
 Præcipitat longe, & vitam dispergit in auras.
 Exemplo turbatæ acies, verisque Latini
 Rejiciunt palmas, & equos ad mœnia vertunt.
 Troes agunt: princeps turmas inducit Aylas.
 Jamque propinquabant portis, rursusque Latini
 Clamorem tollunt, & mollia colla rebeunt:
 Hi fugiunt, penitusque daris referuntur habenis:
 Quails ubi alterno procurrens gurgite ponas
 Nunc ruit, ac terras scopulorumque superjicit undam
 Spumeus, extremæque sinu perfundit arenam:
 Nunc rapidus retro, atque zestu revoluta reforescit
 Saxa, fugit, lituque vado labente relinquit.
 Bis Tulci Rutulos egere ad mœnia versos:
 Bis rejecti armis respiciunt terga regentes.
 Tertia sed postquam congressi in prælia, totas
 Implicuere inter fax acies, legique virum vir:
 Tum vero & genitus morientum & sanguine in alto
 Armaque, corporaque: & permixti cæde virorum
 Semianimes voluntur equi: pugna aspera surgit.
 O silebas Remuli (quando ipsorum horrebat adira)
 Hæsilam intorset equo, ferrumque sub aure reliquit:
 Quo sonipes icu fatis arduus, altaque iuctat,
 Vulneris impatiens arrecto pectore, crura
 Volvit ille excussus humi. Carillus Iolam,
 Ingentemque animis, ingentem corpore, & armis
 Deiecit Herminium: nudo cui vertice sulva
 Cæsaries, nudique bumeri: nec vulnera torrent:
 Tantus in arma parer. latos hinc balsa per armos
 Acta tremit: duplicatque virum transissa dolorem.
 Funditur ater ubique cruor: dant funera ferro
 Certantes, polchramque perant per vulnera mortem.
 At medias inter cædes exultat Amazon,
 Unum exserta larus pugne, phæretata Camilla:
 Et nunc lenta mano spargens hæstilia densat:
 Nunc validam dextra rapit indeffisa bipennem,
 Aurei ex humero sonat arcus, & arma Dianæ.
 Illa etiam, si quando in terga pulsa recessit,
 Spicula cooverto surgentia ditigit arcu.
 At circum læte comites, Latinaque virgo,
 Tullaque, & æratam quanti Tarpeia securem,
 Iuvalides: quas ipsa decus sibi dia Camilla
 Deiecit, pacifice bonas, belligie ministras.
 Quales Threicæ com flamma Thermodontis
 Pulsant: & pietis bellatorum Amazonæ armis,
 Seo circum Hippolyten: seu cum fe Muria curru
 Pentheûla refer: magnocque ululante tumulu
 Femineæ exsultant lunatis agmina pelris.
 Quem telum primum, quam postremum, aspera virgo,
 Deiecit: aut quot humi morientia corpora fundis?
 Eumenium Clytio primum patre: cuius apertum
 Adversis longa transverberat abiens pectus:

Sanguinis ille vomens rivos cadit, atque cruentam
Mandit hamum, mœnientque suo fe in vulnere verfat.
Tum Lyrin Pegfiumque fuper: quorum altar habenas
Suffolus revolutus equo dum colligit, alter
Dum fubit, ac dextram labenti tendit inermem,
Precipites pariterque ruunt, his addit Amaftum
Hippotaden: fequiturque incumbens eminens hafta
Tereaque Harpalycumque & Demophoon, Chromimque,
Quoque emiffa manu contorfit fpicula virgo,
Tot Phrygi cecidere viri, procul Ornitus armis
Ignotis, & equo venator fapryge fertur:
Cui pellis latos humeros erepra juveneco
Pugnatori operit: caput ingens oris biatus,
Et male texere lupi cum dentibus albis:
Agrefifqua manus armat fpatio. Ipfe catervis
Vertitur in mediis, & toto vertice fupra efl.
Hunc illa exceptum (neque enim labor agmine verfo)
Trajicit, & fuper hæc ioimico peftore fatut:
Silvis te, Tyrbene, feras agitare putaf?
Advenit qui veftra dies mulieribus armis
Verba redarguerit, nomen tamen haud leve patrum
Manibus hoc referes, telo cecidiffe Camilla.
Precious Orifilochum & Buteo, duo maxima Teucrum
Corpora: fed Buten adverfum cupide fixit
Loricam galeamque iuret, qua colla fedentis
Lucent, & lævo dependit parma lacerto:
Orifilochum fugiens, magnamque agitata per orbem
Eludit gyro interiort, fequiturque fequeorem.
Tum validam perque arma virgo perque oſſa fecurim,
Altior infurgens, oratori & multa precanti
Congeminat: vulnus calido rigat ora cerebro.
Incidit huic, fubitoque afpectu territus hæfit
Apenninicolæ bellator filias Aui.
Haud Ligurum extremum, dum fallere fata finebant.
Ique ubi fe oſſio jam curſu evadere pugne
Poſſe, oeq̃e inflantem teginam avertere cernit;
Conſilio veſtra dotos ingreſſus & aſſu,
Incipit hæc: Quid tam egreſſum, ſi femina forti
Fidis equo? dimitte fugam, & te cumius æquo
Mecum crede ſolo, pugnaque accinge pedeſtri.
Jam noſces, ventroſa ferat cui gloria laudem.
Dixit: at illa furens, acricque incenſa dolore,
Tradit equum comitis, paribulque reſiſtit in armis,
Enſe pedes nudo, puraque ioterrita parma.
At juvenis, viciffe dolo ratos, avolat ipſe,
(Haud mora) cooverſifque fugax auferret habenis,
Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat.
Vane Ligur, fruſtraque animis elate ſuperbis,
Nequidquam patrias tentafſi lubricis artes:
Nec ſraus te incolomem fallaci perferret Auno.
Hæc ſatur virgo, & pernicibus ignea plaotis
Transit equum curſu, frænifque adverſa prehenſis
Congreditur, poſnaſque ioimico e ſanguine ſumit.
Quam facile accipiet ſaxo ſacer ales ab alto
Conſequitur penois ſublimem in nube columbam,
Compreſſamque tenet, pedibulque eviſcerat uncis:
Tuni cruor, & vultu laborant ab æthere pluma.
At non hæc oſſis hominum fatur atque deorum
Obſervans oculis ſummo ſedet altus Olympo.
Tyrbenum genitor Tarchontem in prælia ſaxa
Sollicitat, & ſtimulis haud mollibus injicit iras.
Ergo ioter cades cedentiaque agmina Tarchon
Fertur equo, variifque ioliſtig vocibus alas
Nominem quemque vocans: reſicquit in prælia pulſos.
Quis metes, o numquam dolituri, o ſemper inertes
Tyrbeni, quæ tanta animis ignavia venit?

Femina palantes agit, atque hæc agmina verſit?
Quo ſetrum, quidve hæc gerimos tela irrita dextris?
At non in Venerem ſegnes, nocturnaque bella,
Aut, ubi curva choros indicit ribia Bacchi,
Expectare dapes, & plenz pocula menſas?
Hic amor, hoc ſtadium, dum ſacta ſecundus barufper
Nuntiet, ac lucos vocet hoſtia pinguis in ulros.
Hæc eſſatur, equum in medios monturus & ipſa
Concitat, & Veſulo adverſum fe turbidus ioſert:
Direprumque ab equo dextra complectitur huſtem,
Et gremium ante ſuum muſta vi concitus auſert.
Tollitur in celum clamor; cunctique Lariol
Convertere oculos. volat igneus aq̃ore Tarchon
Arma virumque fereus: tum ſumma ipſius ab hafta
Deſtingit ferrum, & parres rimatur apertas,
Qua vulnus letale ferat: contra ille repugnans
Suſtinet a jugulo dextram, & vim viribus exit.
Utque volans alit raptum cum ſulva draconem
Fert aquila, impliciturque pedes, atque ungibus hæſit;
Sanctus at ſerpens ſinuſa volumina verſat,
Arreſtiſque horret ſquamis, & ſibilat ore,
Ardus infurgens; illa hæc minus urget obſcuro
Luctantem roſtro, ſimul æthra verberat ali.
Haud aliter prædam Tiburtum æc agmine Tarchon
Purta ovant, ducis exemplum eventumque ſecuti
Meonidae incurrunt. rump ſaris debitus Aruns
Velocem jaculo, & multa prior arte Camillam
Circuit, & quæ fit fortuna facillima, tentat.
Qua ſe cumque fures medio tulit agmina virgo,
Hæc Aruns ſubit, & tacitus veſtigia luſtrat:
Qua victrix redit illa, pedemque æc hoſte reportat,
Hæc juvenis ſartim celeres detorquet habenas.
His aditus, jamque hos aditus, omnemque pererat
Undique circuitur; & certam quatit improbus haſtam.
Forte facer Cybelæ Chlozeus, nimirque ſacerdos;
Inſignis longe Phrygiis ſulgebat in armis,
Spumantemque agitabat equum: quam pellis ahenis
Io plumaſq̃e ſquamis, auroque inſerta tegebat.
Ipſe peregrina ferrugine clarus & oſtro
Spicula torquebat Lycio Gorryois cornu.
Aureus ex humeris ſonat arcus, & aures vati
Caſſida: tum croceam chlamydemque ſinuſque crepantes
Carbaſeos ſulvo in nodum collegerat auro.
Piſtus acu tunicas, & barbara tegmina crutum.
Hunc virgo, ſive ut templis præſtiteret arma
Troia, captiva ſive ut ſe ferret in auro,
Venatrix unum æc omni certamina pugne
Cæca ſequebatur, totumque iocenaſ per agmen
Femineo præde & ſpoliorum ardebat amore.
Telum æc inſidiis cum tandem tempore capto
Concitat, & ſuperos Aruns ſe voce precatur:
Summe deum, ſancti callos Soracis Apollo,
Quam primi colimus; cui pinens ardor acervo
Paſcitur, & medium, freti pietate, per ignem
Cultores multa premium veſtigia pruna.
Da, pater, hoc uſtrif aboleri dedecus armis,
Omnipotens. non axillas pulſæa troæam
Virginis, ut ſpolia illa peto. mihi cetera laudem
Facta ferent. hæc dira meo dum vulnere preſſis
Pulſa cadat, patrias remeabo inglorius urbes.
Audiit, & voti Phæbus fuccedere partem
Mente dedit: partem volucres diſperſit in auras.
Sterneret ut ſubita turbata morte Camillam,
Aonit granit: reducem ut patria alia videret,
Non dedit; inquit noros vocem vertere procellæ.
Ergo ut miſſa maou ſonitum dedit haſta per auras,

Coover-

Convertere animos acies, oculosque tulere
 Conſiti ad reginam Volſci. nihil ipſa neque auxi;
 Nec ſecutus memor, aut venieus ab æthere teli;
 Haſta ſub exertam donec perlata papillam
 Haſti, virginemque alac bibit æta cruorem.
 Concurreunt trepidi comites, dominamque ruentem
 Suſcipiunt: fugit ante omnes exterritus Aruns
 Lætina mixtoque metu: nec jam amplius haſte
 Credere, nec telis occurrere virginis audent.
 Ac velut ille, prius quam tela inimica ſequantur,
 Continuo in montes leſe avias abdidit alios,
 Occiſo paſtore lupos magnove juveneco,
 Conſicius audaci facti, caudamque remolens
 Subiecit pavidauiſem utero, ſilvaſque perivit:
 Haud ſecus ea oculis ſe turbidus abſtulit Aruns,
 Contentumque fuga mediis ſe immiſcit armis.
 Illa manu moriens telum trahit: oſſa ſed inter
 Ferrens ad coſtas alto ſtat vulnere mucro.
 Labitur eaſanguis: labourit frigida leiſo
 Lumina: purpureus quondam color ora reliquit.
 Tum ſic expirans, Accam ex æqualibus unam
 Alloquitur: ſida ante alias que ſola Camillæ,
 Quicum partiri curas; atque hæc ita faſur:
 Haſtenus, Acca ſoror, potui: nunc vultus acerbum
 Conſicit, & tenebris nigrefcunt omnia circum.
 Eſſuge, & hæc Turno mandata noviffima perfer:
 Succedat pugna, Trojanaſque atque urbe:
 Jamque vale. Simul his dictis linquebat habenas,
 Ad terram non ſponte ſeſens. tum frigida toto
 Paulatim eſolvit ſe corpore, lentaque colla
 Et caput leiſo poſuit caput, arma reliquens:
 Vitaeque cum gemitu fugit indignata sub umbras.
 Tum vero immenſus furgens ferit aurea clamor
 Sidera: deſecta crudelit pugna Camilla.
 Incurrunt deus ſimul omnis copia Teucrum,
 Tyrrhenique duces, Evandrique Arcades alæ.
 At Triviz cultos jam dudum in montibus Opis
 Alia ſedit ſummis, ſpectaſque interrita pugnas:
 Uique procul memos juvenum in clamore furentum
 Proſpexit triſti multatam morte Camillam,
 Inermiſque, deditque has imo peſtore voces:
 Heu nimium, virgo, nimium crudele luſiſti
 Supplicium: Teucros conata lacereſſe bello!
 Nec tibi deſerta in damis coluiſſe Dianam
 Proſult, aut noſtras humero geſſiſſe pharetras:
 Non tamen indecorum tuæ te regina relinquit
 Extrema jam in morte: neque hoc ſine uimine letum
 Per gentes erit: aut ſamam patieris inultra.
 Nam quicumque tuum violavit vulnere corpus,
 Morſe læſa merita. Fuit ingens moeſe ſub alto
 Regis Dercenni terreno ex aggere buſtum
 Auſiqui Lærentis, opacæque ilice ſeſtum:
 Hic Dea ſe primum rapido pulcherrima niſu
 Siſſit, & Arunte tumulto ſpeculatur ab alto.
 Ut vidit fulgentem armis, ac vana tumentem;
 Car, inquit, diverſus abis? hæc dirige greſſum,
 Hæc perſeute veni: capias ut digna Camillæ
 Mucronem. tunc etiam telis moriere Dianæ?
 Dixit, & aurata volucrem Threiffa ſagittam
 Depreſſit pharetra, cornuque inſeſa teſendit,
 Et duxit longe; donec curvata coirent
 Inter ſe capita, & manibus jam tangeret æquis,
 Læva aciem ſerri, dextra ueruoque papillam.
 Auspicio teli ſtridorem auraque ſonantes
 Audire una Aruns, hæſitque in corpore ſerrum.
 Illum expirantem ſocii atque extrema gementem,

Obſiti ignoto camporum in pulvere linquunt.
 Opus ad ætherium pennis auferunt Olympum.
 Prima fugit, domina amiſſa, levis ala Camilla:
 Turbati fugiunt Rutuli: fugit acer Arinas:
 Diſiectique duces, deſolataſque manipuli
 Tuta perunt, & equis averſi ad membra tendunt.
 Nec quiſquam inſtans Teucros letumque ſerentes
 Suſtentare valet telis, aut ſiſtere coura:
 Sed laſos reſerunt humeris languentibus arena:
 Quadrupedumque purem curſu quatit ungula campum.
 Volvitur ad muros caligæ turbidus aura
 Pulvis, & e ſpeculis percuſſæ peſtora matres
 Femineum clamorem ad cæli ſidera tollunt.
 Qui curſu portas primi irrupere paſcentes,
 Hos inimica ſuper mixto premit agmine turba:
 Nec miſeram eſugiant mortem, ſed limine in ipſo,
 Mœnibus in patriis, atque inter ruia domorum,
 Conſuſi expirant animas, pars claudere portas,
 Nec locis aperire viam, nec mœnibus audent
 Accipere ocum: oriſque miſerrima cædes
 Deſcendunt armis aditæ, inque arma ruentum:
 Exeſu ante oculos, lacrimantemque ora parentum,
 Pars in precipites ſoſſas, urgeſte ruina,
 Volvitur: immiſſis pars cæca & concita franſis
 Arietat in portas, & duos obice poſſes.
 Ipſæ de maris luppum certamine matres,
 (Moſtrat amor verus patriæ) ut videre Camillam,
 Tela manu trepida jaciunt; ac robore duro
 Striptibus ferrum ſudibusque imitantur obſiſtis
 Precipites, primæque mori pro mœnibus aſcunt.
 Interea Turno in ſiſtis ſeviſſimus implet
 Nuntius, ac juveni ingentem ſeri Acca iumaltum:
 Deleſas Volſcorum acies, cecidiſſe Camillam:
 Ingruere inſenſus boſtes, & Marte ſecundo
 Omnia corripuiſſe: meum jam ad mœnia ſerri.
 Ille ſurens, (& læva Jovis ſic numina poſcunt)
 Deſerit obſeſſos colles, memora aſpera linquit.
 Via e conſpectu exierat, campumque tenebat,
 Cum pater Aeneas, ſaltus ingreſſus apertus,
 Exuſperatque jugum, ſilvaſque evadit opaca.
 Sic ambo ad muros rapidi toroſque ſeruntur
 Agmine, nec longis inter ſe paſſibus abſtant:
 Ac ſimul Aeneas ſumantes pulvere campos
 Proſpexit longe, Laurentiaſque agmina vidit;
 Et lævum Aeneas agnovit Turno in armis,
 Advectumque pedum ſtatuiſque auditur equorum:
 Continuo pugnas ineant, & prælia tentent;
 Ni roſeus ſeſſos jam gurgite Phœbus Ibero
 Tingat equos, noctemque die labente redeat.
 Conſidunt caſtris ante urbem, & mœnia vallant.

Æ N E I D O S

LIBER XII.

Turno ut inſtraſtos adverſo Marte Lænos
 Deſceſſe videt, ſua nunc promiſſa repoſci,
 Se ſignari oculis, ultro implacabilis ardet,
 Attollitque animos. Pernocum qualis in arvis,
 Saucius ille graſti venantium vulnere peſtus,
 Tum demum mover arma leo, gaudetque comantes
 Excutens cervicē toros, fixumque latronis
 Impavidus frangit telum, & ſemitæ ex cruento:
 Haud ſecus accuſſo glificit violentis Turno.
 Tum ſic aſtutem regem, atque ita turbidus inſit:
 Nulla mora in Turno: nihil eſt quod dicta retractent
 S i ſ ſ Ignavi

Ignavi Æneadz; nec, quæ pepigere, recalcant.
 Congredior. fer sacra, pater, & concipe fœdus.
 Aut hac Dardaniam deatra sub Tartara mittam
 Desertorem Axiæ, (sedantem spectentque Latini).
 Et solus ferro crimen commune testamur:
 Aut habeat victos; cedat Lavinia conjux.
 Olli sedato respondit corde Latiæ:
 O præstans animi juvenis, quantum ipsa feroci
 Virtutis exsuperas; tanto me impensis æquum est
 Consilare, atque omnes metuentem aspendere casus.
 Sunt tibi regna patris Dauni, sunt oppida capta
 Multa manu; nec non aerumque animusque Latino est.
 Sunt alia innuptæ Latio & Laurentibus agris;
 Nec genus indecoris. sine me hæc haud mollia fœra
 Sabularis aperire dolis: simul hoc animo haori.
 Me natam nulli veterum fociare procorum
 Fas erat, idque omnes divique hominesque canebant.
 Victus amore tui, cognato sanguine victus,
 Conjugal & matris lacrimis, vincula omnia rupi:
 Promissam eripui genero: arma impia sumsi.
 Ex illo qui me calor, quæ, Turna, sequantur
 Bella, vides; quantos primus patiari labores.
 Bis magna victi pugna vix urbe tuemur
 Spes Iralas: recalcant nostro Tiberina fluenta
 Sanguine adhuc, campique Ingenies ossibus albant.
 Quæ referor rotæ? quæ mantem infans mutat?
 Si Turno extincto socios sum adire paratus;
 Cur non incolui potius castamina tollo?
 Quid confanguinei Rutuli, quid cetera dicet
 Italia; ad mortem si te (Furi dicta refuerit)
 Prodidit, natam & comubia nostra potentem?
 Raspiæ res bello variæ: misarere parentis
 Longævi, quem nunc mestum patris Ardea longe
 Dididit. Haudquaquam dictis violentia Tutui
 Flectitur: axipremis magis ægreclitæ medendo.
 Ut primum fari potuit, sic insilit ore:
 Quam pro me curam geris, hanc precor, optime, pro me
 Deponas, letumque finas pro laude pacifici.
 Et nos tela, pater, ferrumque haud debile dextra
 Spargimus, & nostro sequitur de vulnera sanguis.
 Longa illi dea mater erit, quæ nobis fugacem
 Femineæ regat, & vasis sese oculat umbris.
 At regina, nova pugne contrerita forte,
 Flabat; & ardentem generum moritura tenebat:
 Turne, per has ego te lacrimas, per si quis Amataz
 Tangit hosce animam: (ipse tu nunc una, senectus
 Tu requies miseræ: datus imperiumque Latini
 Ta penes: in te omnis domus inclinata recumbit)
 Unum oro: desiste manum committere Teucris.
 Qui te cumque manent isto certamine casus,
 Et ma, Turne, manant. simul hæc invisa teli quædam
 Lumina, næ generum meum captiva videbo.
 Accipit vocem lacrimis Lavinia matris,
 Flagrantem persula genas: cui ploribus ignem
 Subiecit rubor, & calefacta per ora cucurrit.
 Indam sanguineo valuti violaverit ostro
 Si quis abur, aut miata rubent ubi lilla malta
 Alba rosa: tales virgo dabat ore colores.
 Illum turbat amor, igitur in virgine vultus:
 Ardet in arma magis, paucisque affatur Amataz:
 Ne, quæso, ne ma lacrimis, nave omne tanto
 Prosequere in duri certamina Martis euntem,
 O matar: nequos animi Teuæ mora libera mortis.
 Nuntius hæc, Idmon, Phrygiæ mea dicta tyranno
 Haud placitura refer. cum primum crastina cælo
 Punicis iuvecta rotis Aurora tutebit,

Non Teucros agit in Rutulos; Taurum arma quiescant,
 Et Rutulum. nostro dirimamus sanguine bellum:
 Illo quætur conjux Lavinia campo.
 Hæc ubi dicta dedit, rapideque in tacta recessit,
 Polcit aquos, gaudatque tuens ante ora frementes,
 Nilummo quos ipsa decus dedit Orithyia,
 Qui candere nives antantem, cursibus auras.
 Circumstant proprii aurigæ, manibusque Mæstant
 Pæctora plauda cavis, & colla conantia pestant.
 Ipse dehinc auro fœquentem alboque orichalco
 Circumdax locum hæmeris: simul apert habendo
 Ensemque, clypeumque, & ruber corvus crizæ:
 Ensem, quem Dauno ignipotens deus ipse paterni
 Fecerat, & Stygia candentem tinxerat unda.
 Ekm, quæ in mediis ingenti adæxa colunna
 Adibus affabat, validam vi corripit hastam,
 Actoris Auranci spoliū, quasque tremantem
 Vociferans: Nunc o nequam frustra vocatus
 Hasta meos, nunc tempus adest: te maximus Actor,
 Ta Turni nunc dextra garit. da sternere corpus,
 Loricamque manu valida lacere revulsi.
 Semiviri Phrygiæ, & fœdare in pulvere crines
 Vibratos calido ferro, myrrinaque madentes.
 His agitur furis, totoque ardentis ab ore
 Scintille abfistunt, oculis micat acerbis ignis.
 Mugitus valuit cum prima in prælia rursus
 Terrificos ciet, atque irasci in cornua tentat,
 Arborea obnixus tranco, venosque lacellit
 Ichibus, & sparsa ad pugnam prolestit arena.
 Nec minus iuretea matris sævus in armis
 Aneæ acuit Martem, & se fuscitat ira,
 Oblato gaudens componi fœdere bellum.
 Tum fucios, mentibus metum solatur Iuli,
 Fata docans, reque jubet responsa Latino
 Certa tasare viros, & pacis dicere leges.
 Pullara vix summos pargabat lumine montes
 Otta dies, cum primum alto se gurgite tollent
 Solis equi, lucamque alatis naribus affant:
 Campum ad certamen magnæ sub mœnibus urbis
 Dimensi Rutulique viri Taurici perabant:
 In medioque foci, & Diis communibus aras
 Gramineas: alii sonemque igitamque ferebant
 Velati lino, & verbera tempora vincit.
 Procehit lagio Aufouidum, pilataque plenis
 Agmina sa fundant portis: hinc Trois omnis,
 Tyrrhenique ruit variis eaeritis armis,
 Haud secus instructi ferro, quam si alpera Martis
 Pugna vocet: nec non mediis in millibus ipsi
 Ductores auro volitant, ostroque decori,
 Et genus Affraci Mæstheos, & fortis Asylas,
 Et Massapas equum domitor, Neptunia prolas.
 Utque dato signo pæcia in sua quisque recessit,
 Dehinc tellure hastas, & scura reclinant.
 Tum studio effusa matres, & vulgus inarum,
 Invalidique senes turres & tacta domorum
 Obfœdate: alii portis sublimibus affant.
 At Juno ex summo, qui nunc Albanus habetur,
 (Tum ueque non: arat, nequa honos, aut gloria monti)
 Prospiciens tumulo campum aspeclabat, & ambas
 Laurentum Troæque acies, urbemque Latini.
 Estemulo Turni sic est affatus forem.
 Diva deam, stagnis quæ fluminibus sonoris
 Præsidet: hunc illi rea ætheris altus honorem
 Jupiter erepta pro virginitate sacravit:
 Nympha decus fluviorum, animo gratissima nostro,
 Scis, ut te cunctis unam, quæcumque Latine

Magnanimi Jovis ingratus ascendere cubile,
Prætorerim, cælique lubens in parte locarim:
Dilece ruum, ne me incales, Iuturna, dolorem.
Qua visa est fortuna pati, Parceque linebant
Cedere res Latio, Turnum & tua mœnia texti:
Nunc juvenem imparibus video concurrere fati,
Parcarumque dies & vit inimica propinquat.
Non pugnam aspiciere hanc oculis, non fœdera possum.
Tu pro germano, si quid præsentis audes,
Perge: dacet: forsitan miseros meliora sequentur.
Vis ea, cum lacrimis oculis Iuturna profudit,
Terque quaterque manu pectus percussit honestum.
Non lacrimis hoc tempus, ait Sæturna Iuno:
Accelera, & fratrem (si quis modus) eripe morti:
Aut tu bella cie, conceptumque excute fœdus.
Auctor ego audendi. Sic exhortata reliquit
Incertam, & tristi turbaram volvere mentis.
Interea reges (ingenti mole Latinos
Quadrifido vehitur curru, cui tempora circum
Aurati bis sex radii fulgentia cingunt,
Solis avi speciem: bigis it Turcos in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Hinc pater Æneas Romane stirpis origo,
Sidero flagrans clypeo, & caelestibus armis,
Et iuxta Alcæanum magnæ spes altera Romæ)
Procedunt castris: puraque in veste sacerdos
Scitigeræ factum suis, insonantem bidentem
Atq' alit, admovitque pecus flagrantibus aris.
Illi ad surgentem conversi lumina solem
Dant fruges manibus calidas, & tempora ferro
Summa norant pecudem; paternisq' altaria libant.
Tum pins Æneas stricho sic enis precatur:
Ello nunc Sol testis & hæc mihi terra precanti,
Quam propter tantos ponis perficere labores:
Et pater omnipotens, et tu Sætunia Iano,
Jam melior, jam, diva, precor: tuque inclyte Mavors,
Cuncta tuo qui bella, pater, sub nomine torques:
Fonteq'æ, fluvioque voco, quæque ætheris alti
Religio, & quæ cæruleo sunt numina ponto:
Cesserit Ausonio si fors victoria Turco,
Convenis Evandri victos discedere ad urbem:
Celer iulus agri: nec post arma ulla rebelles
Æneidæ referent, ferro hæc regna laceffent.
Sin nostrum auaserit nobis victoria Martem,
(Ut potius reor, & potius Di numine fident)
Noo ego nec Teneris Italos parere jubebo,
Nec mihi regna peto: paribus se legibus ambe
Invictæ gentes æterna in fœdera mittant.
Sacræ deoque dabo: socer arma Latinus habeto;
Imperium solemne socer: mihi munus Teucri
Constituent, urbiq'æ dabit Lavinia nomen.
Sic prior Æneas: sequitur sic deinde Latinus
Supliciens celum, tenditque ad sidera dextram:
Hæc eadem, Æneæ, terram, mare, sidera, juro,
Laroneque genus duplex, laqueumq'æ bidentem,
Vincite deum ipsamq'æ, & dari sacraia Ditis:
Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine sancit:
Tango aras, medioque ignas & numina testor:
Nulla dies pacem hanc Italus nec fœdera rumpet,
Quo res cumque cadent: nec me vis ulla volestem
Averter; non si tellurem extendit in undas
Diluvio miscens, cælumve in Tartara solvat:
Ut sceptrum hoc (dextra sceptrum nam sorte gerebat)
Nunquam fonde levi fuerit virgula, neque umbra.
Cum semel in silvis imo de stirpe recisum
Matre cæter, posuitque comas & brachia ferro,

Olim arbor; nunc artificis manus ære decoro
Inclusit, patribusq'æ dedit gestare Latinis.
Talibus intet se firmabant fœdera dictis
Conspicui in medio procerum: tum rite sacratas
In flammam jugulant pecudes, & viscera vivis
Eripiunt, cumulantque oneratis lancibus aras.
At vero Rutulis impat ea pugna videri
Jamdudum, & vario misceri pectora mori.
Tum magis ut propius cernunt non viribus æquis,
Adjuvat incensu tacto progreffus, & aram
Suppliciter venerans, demisso lumine Turnus,
Pubentesq'æ gens, & juvenili in corpore pallor.
Quem simul ac Iuturna foros ctebrefcere vidit
Sermonem, & vulgi variare labantia corda,
In medias acies formam affimulata Cametti:
Cui genus a proavis ingens, clarumq'æ paternæ
Nomen erat virtutis, & ipse acerrimus armis:
In medias dat sese acies hæud nescia rerum,
Rumoresq'æ serit varios, ac talia fatat:
Non pudet o Rutuli, cunctis pro talibus enam
Obiectare animam? numeroq'æ, an viribus æqui
Non sumus? in omnes & Troes, & Arcades hic sunt,
Fatalisq'æ manus, infensia Etruria Turno:
Vix hostem, alteri si congregiamur, habemus.
Ille quidem ad superos, quorum se devover aris,
Succedet fama, vivaque per ora ferretur:
Nos patria amissa, dominis parere superbis
Cogemur, qui nunc leni concedimus arvis.
Talibus incensa est juvenum sententia dictis
Iano magis atque magis, serpitq'æ per agmina murmur:
Ipsi Laurentes mutati, ipsiq'æ Latini,
Qui sibi jam requiem pugne, fœdusq'æ salutem
Sperabant, nunc arma volunt, fœdusq'æ precantur
Infectum, & Turni sortem miserantur iniquam.
His aliud majas Iuturna adjoinxit, & alto
Dart signum cælo, quo non præsentius ullum
Turbavit mentes Italas, monstroq'æ fessellit.
Namque volans rubra fulvas Jovis ales in æthera
Littoreas agitabat aves, turbamq'æ sonantem
Agnis aligeri; subito cum lapsus ad undas
Cycnum excellentem pedibus rapit improbus uncis.
Atresere nasmos Itali, cunctisq'æ volucres
Convertunt clamore fugam; (miserabile visu)
Ætheraq'æ obscurant pennis, hostemq'æ per auras
Facile nube premunt: donec vi victus, & ipso
Pondere defecit, prædamq'æ ex unguibus ales
Proiecit fluvio, penitusq'æ in nubila fugit.
Tum vero augurium Rutuli clamore salutat,
Expediturq'æ manus; primusq'æ Tolumnius angur;
Hoc erat, hoc votis, inquit, quod sæpe petivi,
Accipio, agnoscoque deos: me, me duce, ferrum
Corripite, o Rutuli, quos improbus advena bello
Territat, invalidas ut aves; & litora nostra
Vi popolat: petet ille fugam, penitusq'æ profundo
Vela dabit: vos unanimi denstate catervas,
Et regem vobis pugna detendite raprum.
Dixit, & adversos telum cunctosq'æ in hostes
Procurrent: sonitum dart stridula cornu, & auras
Certa secat: simul hoc, simul ingens clamor, & omnes
Turbati cunei, caelestiaq'æ cordi tumultu.
Hæc volans, ut forte novem palcherrima fratrum
Corpora concitaret contra, quos ita crearat
Una rot Arcudio conjux Tyrrhena Gylippo:
Horum unum ad medium, teritur qua lutilis alvo
Bilem, & interum juncturas sibilis mordet;
Egegius forma juvenem, & fulgentibus armis,

Transadigit costas, sulvaque extendit arena.
 At frater animosa phalaex, accensasque lectus,
 Pars gladiis stringunt manibus, pars missile ferrum
 Conspiciunt, caecique ruunt, quos agmina contra
 Procurrunt Laurentum: hinc densi rursus inundant
 Troes, Agyllinique, & pictis Arcades armis.
 Sic omnes amor meus habet decernere ferro.
 Disipere aras: it toto turbida caelo
 Tempestas telorum, ac ferreus ingruit imber:
 Crateraque, focosque ferunt. fugit ipse Latinus
 Pulsatos referens infecto fodere divos.
 Insistant alii currus, aut corpora salu
 Subjiciant in equos, & strictis ensibus adsunt.
 Messapus regem, regisque insignes gerentem
 Tyrrhenum Aulideus, avidus confundere sedus
 Adverso proteget equo: ruit ille recedens,
 Et miser oppositis a tergo involvitur aris
 In caput, inque humeros: ac servidus advolat hasta
 Messapus, teloque orantem multa trabali
 Desuper altus equo graviter ferit, atque ita satur:
 Hoc habet: hac melior magnis data victima Divis.
 Concurrunt Itali, ipsolique calentia membra.
 Obvium ambustum torrem Choricinus ab ara
 Corripit, & venientibus ebulo planguntque ferenti
 Occupat os flammis: illi ingens barba relusit,
 Nidoremque ambusta dedit: super ipse secutus
 Caesarum lava turbati corripit hostis,
 Impresioque genu nitens terit applicat ipsum:
 Sic rigido lato ense ferit, Podalirius Allium
 Pastorem, primaque acie per tela ruentem
 Ense sequens nudo super imminet: ille securi
 Adversis frontem mediam mentumque reducula
 Disjicit, & spatio late rigat arma cruor.
 Olli dura quies oculos, & ferreus urget
 Somnus: in aeternam claudatur lumina noctem.
 At pius Aeneas deatram tendebat inuicem
 Nudato capite, atque suos clamore vocabat:
 Quo ruitis? quare ista repens discordia surgit?
 O cubitere iras: istum jam sedus, & omnes
 Compositae leges: mihi jus concurrere soli.
 Me finite, atque anserite metus: ego fœdera faxo
 Firma manu: Turnum jam debent hæc mihi sacra.
 Has inter voces, media inter talia verba,
 Ecce viro stridens alis allapsa sagitta est,
 Jacentem, qua pulsa manu, quo turbine adacta;
 Quis tantam Rutulis laudem casusne, Deuse
 Attulerit, pressa est insignis gloria sacri.
 Nec sese Aeneas iactavit vulnere quicquam.
 Turnus ut Aeneas cedentem ex agmine vidit,
 Terbatosque duces, subita ipse servidus ardet:
 Poscit equos, atque arma simul, saluque superbum
 Emicat in curram, & manibus molitur habenas,
 Multa virum volitans dat fortia corpora leto:
 Semineces volvit multos, aut agmina cuncto
 Proterit, aut rapras fugientibus ingerit hastas.
 Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebræ
 Sanguineus Mavors clypeo increpat, atque furentes,
 Bella movens, immitit equos: illi aequore aperto
 Ante notos, zephyrumque volant: gemit ultima pulsa
 Thraca pedum, circumque aræ formidinis ora,
 Iteque, insidique dei comitatus, agnorur:
 Talis equos alacer media inter prælia Turnus
 Fumantes sudore quatit (miserabile) cæcis
 Hostibus insulans: spargit rapida ngula rores
 Sanguineos, miataque cruor calcatur arena. (quo,
 Jamque neci Stenelmusque dedit, Tamyriusque, Polum-

Hunc congressus & hunc; illum eminus: amens ambos
 Imbradas, Glaucum, atque Laden, quos Imbras ipse
 Nutrierat Lycia, pacibusque ornaverat armis,
 Vel conferte manum, vel equo prævertere ventos.
 Parte alia media Ennedes in prælia fertur,
 Antiqui proles bello præclara Dolonis,
 Nomine avum referens, animo manibusque parentem:
 Qui quondam, castra ut Danum speculator adiret,
 Anfus Pelidae pretium sibi poscere currus:
 Illum Tydides alin per talibus ausis
 Affecit pretio: nec equis aspirat Achillis.
 Hunc procul ut campo Turnus conspexit aperto,
 Ante levi jaculo longem per inane secutus,
 Sistit equos biyugos, & curru desilit, atque
 Semianimi lapioque supervenit, & pede collo
 Impresso, dextræ mucrone estorquet, & alto
 Fulgentem singit iugulo, atque hæc insuper addit:
 En agros, & quam bello, Trojane, peristi,
 Hesperiam metire jacens: hæc præmia, qui me
 Ferro ausi tentare, ferunt: sic monia condunt.
 Huic comitem Buten conspecta cuspide mittit:
 Chloreaque, Sybarimque, Daretaque, Therilochumque,
 Et sternacis equi lapsam cervicem Thymetæ.
 Ac velut Edoni Boreæ cum spiritus alto
 Insinuat Aegeo, sequiturque ad litora fluctus,
 Qua venti incubere, fugam dant nobilia caelo:
 Sic Turno, quacumque viam fecit, agmina cedunt,
 Convertereque ruunt acies: fert impetus ipsum,
 Et cristam adverso curru quatit aura volentem.
 Non tulit instantem Phegeus, animique fremementem:
 Obiecit sese ad currum, & spemantia frenis
 Ora citarum dextra contorsit eorum.
 Dum trahitur, pendique jugis, hunc lata retectum
 Lancea consequitur, rumpique infixâ bilicem
 Loricam, & innunum degussat vulnere corpus.
 Ille tamen clypeo obiecto converis in hostem
 Impulit, estuditque solo: Turnoque secutus,
 Imum inter galeam summi thoracis & oras,
 Abtulit ense caput, truncumque reliquit arena.
 Atque ea dum campis victor dat fœdera Turnus,
 Interea Aeneas Mnestheus, & fidus Achæus,
 Aicanusque comes castris statueret cœmentum,
 Alternos longa nirentem cuspide gressus.
 Savit, & infracta lætatur arundine telum
 Eripere, auxilioque viam, quæ proxima, poscit
 Eole secant lato vulnus, telique latebram
 Rescindant penitus, seseque in bella remittant.
 Jamque aderat Phœbo ante alios dilectus Iapyx
 Insidens; acri quondam capis capius amore
 Ipse suas artes, sui munera latus, Apollo
 Augurium, citharamque dabat, celerique sagittas.
 Ille, ut depositi proferret fœta parentis,
 Scire potestates herbarum usumque medendi
 Maluit, & mutas agitare inglorios artes.
 Strabar acerbæ fremens, ingentem nitens in hastam
 Aeneas, magno juvenem & merentis Iuli
 Concuria, lacrimis immobilis: ille retorto
 Pœonium in morem senior succinctus amictu,
 Multa manu medica Phœbique potentibus herbis
 Nequidquam trepidat, nequidquam spicula dextra
 Sollicitat, prentasque renaci forcipe ferrum.
 Nulla viam Fortuna regit, nihil auctor Apollo
 Subvenit: & sevens campis magis ac magis horror
 Crebescit, propiusque malum est, jam pulvere cœlum
 Stare

Stare vident: subent equites, & splendida castris
 Densa cadunt mediis. It tristis ad æthera clamor
 Bellantum juvenum, & duro fuso Marte cadentum.
 Hic Venus, indigno nati concussa dolore,
 Dictamnum genitrix Cretea carpit ab Ida,
 Pueribus caulem foliis, & flure comantem
 Purpureo; non illa feris incognita capris
 Gramina, cum tergo volucres hædere sagittæ.
 Hoc Venus, obscuro faciem circumdata nimbo,
 Derulit; hoc fufum labris splendentibus amnem
 Inscit, occulte medicans, spargitque salubres
 Ambrosiæ succos, & odoriferam Panaceam.
 Fovit ea valens lymphæ longævus lapis
 Ignorans, subitoque omnis de corpore fugit
 Quippe dolor, omnis fletit iuxta vulnere languis.
 Jamque secuta manum nullo cogente sagitta
 Excidit, atque novæ redire in pristinâ vires.
 Arma citi propæate viro, quid statim? lapia
 Conclamat, primatque animos accendit iō hostes.
 Non hæc humanis opibus, non arte magistra
 Proveniunt, oecque te, Aeneæ, mea dextra servat:
 Major agit dens, atque opera ad maiora remittit.
 Ille avidus pugne furas incluserat auro
 Hinc atque hinc, oditque moras, hastamque coruscant.
 Postquam bibilis lateri clypeus, loricaque tergo est,
 Ascanium fufis circum completitur armis,
 Summaque per galeam delibans oscula, iur:
 Disce pueri virtutem ex me, veramque liborem,
 Fortunam ex aliis: nunc te mea dextera bello
 Defensum dabit, & magna inter præmia ducet.
 Tu facito, mox cum matura adoleverit ætas,
 Sis memor, & te animo repente exempla tuorum
 Et pater Aeneas, & avunculus excitet Hector.
 Hæc ubi dicta dedit, porris sese exulit, ingens
 Telum immane manu quærens: simul agmine denso
 Anticheusque, Moestheusque ruunt, omniisque relictis
 Turba fluit castris; tam cæco pulvere campas
 Mîscetur, pulsque pedum tremat excita tellus.
 Vidit ab adverso venientes aggeres Turnus,
 Videre Ansonis, gelidulque per ima cucurrit
 Ossa tremor. prima ante omnes Iuturna Latinus
 Audit, agnovitque sonum, & tremefacta refugit.
 Ille volat, campoque atrum rapit agmen aperto.
 Qualis ubi ad terras abrupto fidere nimbus
 It mare per medium; miseris, deo, præcizia longe
 Horrefcunt corda agricolis; dabit ille ruinas
 Arboribus, stragemque faris; nec omnia late;
 Ante volant, sonitumque ferunt ad litora ventis.
 Talis in adversos ductor Rhœtæus hostes
 Agmen agit; densi cuneis se quisque coactis
 Agglomerant. ferit ense gravem Thybræus Osirim,
 Arctetium Mæstheum, Epilœon obrucunt Achates,
 Usentemque Gyas: cadit ipse Tolamius angur,
 Primus in adversos telum qui torserat hostes.
 Tollitur in cælum clamor, verisque vicissim
 Pulverulenta fuga Rurali dant terga per agros,
 Ipse neque adversos dignatur sternere morti,
 Nec pede congressos, nec equo, nec tela ferentes
 Insequitur: solum densa iō caligie Turnum
 Vestigat iustrans, solum in certamina poscit.
 Hoc concussa meto mentem Iuturna virago
 Aurigam Turni media inter lora Metiscum
 Excipit, & longe lapsum temone relinquit.
 Ipsa subit, manibusque undantes flectit habenas
 Cuncta gerens, vocemque, & corpus, & arma Metisci.
 Nigra velut magnas domui cum divitiis ades

Pervolat, & pennis alta atria læstrat hirundo,
 Pabula parva legens, nidifque loquacibus efcas:
 Et nunc particibus vacuis, nunc humida circum
 Stagna sonat. similis medius Iuturna per cursum
 Fertur equis; rapidoque volans obit omnia curæ.
 Jamque hic germanum, jamque hic offendit ovantem,
 Nec conferre manum pariter: volat avia longe.
 Haud minus Aeneas tortos legit obvius orbes,
 Vestigatque virum, & disiecta per agmina longa
 Vocæ vocat. quoties oculos coniecit in hostem,
 Alipedumque fugam cursu tentavit equorum;
 Averfos torques currus Iuturna retorfit.
 Heu, quid agat? vario oequidquam fluctuat æstu,
 Diverſaque vocant animum in contraria curæ.
 Hæc Messapus, ut læva duo forte gerebat
 Lenta levis cursu præfixa hastilla ferro,
 Horum unum certo cooturrens dirigit ictu.
 Substitit Aeneas, & se collegit in arma,
 Poplite subdentes apicem tantæ incita fumum
 Hasta tulit, summæque excussit vertice cristas.
 Tum vero affurgunt iræ, indiditque subactis,
 Diverſos ubi sensit equos currumque referri,
 Multa Jovem & lævi telluris foderis aras:
 Jam tandem invadit medios, & Marte secundo
 Terribilis sævam nullo discrimine cadem
 Inſcit; iterumque omnes effundit habenas.
 Quis mihi nunc tot acerba deus, quis carmine cides
 Diverſas, obitumque ducam, quos æquare toto
 Inque vicem nunc Turnus agit, nunc Troius heros,
 Expediat? tantum placuit concurrere motu,
 Jupiter, æternæ gentes in pace futuras?
 Aeneas Rutulum Socronem, (æ prima ruentes
 Pugna loco statuit Teucros) baud multa moratus
 Excipit iō latus, & qua fura celerissima, crudo
 Transfidit costas, & crates pectoris eolat.
 Turnus equo dejectum Amycum, fratremque Diorem
 Congressus pedes: hunc venientem cuspidè longa,
 Hunc mucrone ferit: curruque abscissa duorum
 Suspendit capita, & rorantia sanguine portat.
 Ille Talon, Tanaimque neci, fortemque Cethegum,
 Tres uno congressu, & maſtum mittit Onyten,
 Nomen Echionium, marrisque genus Peridiz.
 Hic fratres Lycia missos & Apollinis agros,
 Et juvenem exofum nequidquam bella Menœtea
 Arcada, pilcoſe cui circum flumina Læros
 Ars fuerat, pauperque domus; nec nota potentum
 Muera: conductaque pater tellure ferebat.
 Ac velut immissi diverſis montibus altis
 Arentem in silvâ, & virgulta sonantia lauro;
 Aut ubi decursu rapido de montibus altis
 Dant sonitum spumosi amnes, & iō æquora currant,
 Quisque suum popelatus iter: non sequitur ambo
 Aeneas Turnusque ruunt per prælia: nunc, oñc
 Fluctuat ira totus: rumpuntur nefcia viscæ
 Pectora: nunc totis in vulnera viribus itur.
 Mortuamque hic, aravos & avorum antiqua sonantem
 Nomina, per regesque actum genus omne Latinus,
 Principitem scopulo, atque ingentis turbine saxi
 Excussit, effunditque solo. hunc lora & iuga subter
 Provolvere rora: crebro super ungula pulſa
 Incita nec domini memorem proculcat equorum.
 Ille rurati Hylio amissive immane fiententi
 Occurrit, teloneque sarata ad tempora torquet:
 Olli per galeam fixo ferit hasta cerebro.
 Dextera nec tua te, Graium forſitane Cretea,
 Eripuit Turno: nec di tæxeris Capentum,

Aeneas

Ænea veniente, sai, dedit obvia ferro
 Pectora: nec misero clipei mora profuit ærei.
 Te quoque Laarentes viderunt, Æole, campi
 Oppetere, & late terram contereere tergo.
 Occidit, Argivæ quem non potuere phalanges
 Spernere, nec Priami regumque ævior Achilles.
 Hic tibi mortis erant metæ: domus alta sub Ida;
 Lyrnessi domus alta; solo Laarente sepulcrum.
 Totæ adeo conversæ acies, omneque Latini,
 Omnes Dardanidæ: Mnestheus, acerque Serebus,
 Et Messapus equum dominitor, & furus Atyla,
 Tescorumque phalans, Evandrique Arcadis alæ,
 Pro se quique viri summa nituntur opum vi.
 Nec mora, nec requies: vasto certamine tendunt.
 Hic mentem Æneæ genitrix pulcherrima misit,
 Iret ut ad muros, urbesque adverteret agmen
 Ocyas, & subita turbaret clade Latinos.
 Ille, ut vestigias diverſæ per agmina Turnum,
 Huc atque huc acies circumtulit; aspicit orsem
 Immenum tanti belli atque impune quietam.
 Continuo pugne accendit majoris imago:
 Mnesthea Serephumque vocat fortemque Sereſtam
 Doctorem, tumulumque capit: quo cetera Teuorum
 Concurrit legio: nec scuta aut ipica lævi
 Deponunt, cello medius flans aggere fatur:
 Ne qua meis effe dictis mora. Jupiter hac stat.
 Neu quis ob inceperum subitum mihi segnior iro.
 Urbem hodie caussam belli, regna ipsa Latini,
 Ni faxum accipere, & victi parere stentur,
 Ernæ, & æqua solo fumantia culmina ponam.
 Scilicet aspectem, libeat dum prælia Turno
 Nostra pati; rursusque velit concurrere victus?
 Hoc caput, o cives, hæc belli summa nefandi.
 Ferte faces propere, fœdusque repolite flammis.
 Dixerat: atque animis pariter certantibus omnes
 Dant caenum; densaque ad muros mole ferantur.
 Scalæ improvviso, subitusque apparuit ignis.
 Discurrunt alii ad portas, primosque trucidant:
 Ferrum alii torquent, & obumbrant æthera telis.
 Ipse inrer primos dextram sub mœnia tendit
 Æuens, magnaque incusât voce Latinum;
 Testatque deos iterum se ad prælia cogi:
 Bis jam Italos hostes, hæc altera fœdera rumpi.
 Exoritur trepidos inter discordia cives:
 Urbem alii referrere jubent, & pandere portas
 Dardanidis, ipsosque trahant in mœnia regem.
 Arma ferunt alii, & pergent defendere muros.
 Inclusus ut cum lacerato iu panice pastor
 Vestigavit apes, fumoque implevit amaro;
 Ille latus trepidæ rerum per cetera castra
 Discurrunt, magnique acient stridoris iras:
 Volvitur ater odor rectis: tum murem cæco
 Intus saxa sonant: vacuus le fumus ad auras.
 Accidit hæc fessis etiam fortuna Latinis,
 Quæ totam lucta concessit funditus urbem.
 Regina ut rectis venientes prospicit hostem,
 Incessi muros, ignes ad recta volare;
 Nusquam acies contra Rurulas, ante agmina Turci:
 Infelix pugne juvenem in certamine credit
 Exstinctum; & subito mentem turbata dolore,
 Se causam clamat crimenque capere malorum.
 Multaque per mortuum demens effusa furorẽ,
 Purpureos morientia manu discindit amictas,
 Et nodum informis leti trabe nectit ab alta.
 Quam cladem misere postquam accepere Latine,
 Filia prima manu flavos Lavinia crines,

Et fœces laniata genas; tum cetera circum
 Turba ferit, reſonant læzæ planguntibus ædes.
 Hinc totam infelix vulgatar fama per urbem:
 Demittunt mentes: it icſſa veste Latinas,
 Conjugis artonitis fati, urbiſque ruina,
 Canitiem impudens perfuſam pulvere turpans,
 Multaque le inſuſat, qui non acceperit ante
 Dardaniam Ænean, geuorumque adiciere ultro.
 Interes extremo bellator in aqore Turnus
 Palantes ſequitur paucos, jam ſegnior, atque
 Jam minus atque minus ſuccellu læzæ æquorum.
 Attulit huac illi cæcis terroribus aura
 Commiſſum clamorem, arrectaque impalæ aures
 Conſuſæ ſonus urbis, & illeſtabile marmur.
 Hei mihi! quid tanto turbantur mœnia loſtu?
 Quivſe ruit tantus diverſa clamor ab urbe?
 Sic ait, addenſiſque amens ſubſidiſt habenis.
 Atque huius in faciem ſoror ut converſa Metiſci
 Aurige, currumque, & equos, & lora regebat,
 Talibus occurrit dictis: Hac, Turne, ſequamur
 Trojengenas, qua prima viam victoria pandit:
 Sunt alii, qui lecta manus defendere poſſint.
 Ingruit Æneas Italis, & prælia miſcet?
 Er nos ſeva manu mittamus funera Teucriſ.
 Nec numero inferior pugnaz, nec honore recedes.
 Turnus ad hæc:
 O ſoror, & dudum agnovi, cum prima per artem
 Fœdera turbati, teque hæc in bella dediſti:
 Er nunc nequidquam falſis Dea. ſed quis Olympo
 Demſſam tantos voluit te ſerre labores?
 An fratris miſeri lætam ut crudele videres?
 Nam quid ago? aut que jam ſpondet fortuna ſalutem?
 Validi oculos ante ipſe meos me voce vocantem
 Marcanum, qui nou ſuperat mihi carior alter,
 Oppetere ingentem, atque ingent vulnere viſtum.
 Ocedit infelix, ne noſtrum dedecus Uſens
 Adipiceret. Teucri potiutur corpore, & armis.
 Exſcindite domos (id rebus deſuit animi)
 Perpetiar! dextra nec Drancis dicta reſellam?
 Terga dabo? & Turnum fugientem hæc terra videbit?
 Uſque adeone mori miſerum eſt? vos o mihi Manes
 Eſſe boni, quoniam Superis averſa voluntas.
 Vix ea ſatus erat; medios volat ecce per hoſtes
 Deſcendam, magnorum haud unquam indignus avorum.
 Vix ea ſatus erat; medios volat ecce per hoſtes
 Veſtas equo ſpumante Sagæ, adverſa ſagitta
 Saucius ora, ruitque implorans nominis Turnum:
 Turne, in te ſuprema ſalutis, miſerere tuorum:
 Fulminat Æneas armis, ſummaque minatur
 Deſecturum arcem Italiam, exſcindique daturum:
 Jamque faces ad recta volant: in te ora Latioi,
 In te oculos reſerunt, ruſſat Rex ipſe Latinus,
 Quos generos vocet, aut quæ ſele ad fœdera ſtectat.
 Præterea Regina, tui ſidiſſima, dextra
 Occidit ipſa ſua, lucemque exterrita fugit.
 Soli pro portis Meſſapus, & acer Aſinas
 ſuſtentant aciem: circum hos utrimque phalanges
 Stant denſæ; ſtriſſique ſeges macrobibus horret
 Ferres; tu currum deſerto in gramine verſas.
 Coſtupuit varia conſuſus imagine rerum
 Turnus, & obſutu tacito ſteſit: æſt nat ingens
 Uno in corde pudor, miſſioſe inſania luctu,
 Et furis agitur amor, & conſcia virtus.
 Ut primum diſcuſſæ umbræ, & lux reddita tæni eſt,
 Ardentes oculorum orbis ad mœnia totus
 Turbidus, eque rotis magnam reſpexit ad urbem.

Ecce

Ecce autem flammis inter tabulara volutus
 Ad cælum undabat vortex, turrique tenebat,
 Turrim, compactis trabibus quam eduxerat ipse,
 Subdideratque rotas, potestque instraverat altos.
 Jam jam fata, foror, superant: absilite murari:
 Quo Deus, & quo dura vocata fortuna, sequamur.
 Stat confectæ manum Æneæ: stat, quidquid acerbi est,
 Muræ parti; neque me indecorem germana videbis
 Amplius: hunc, oro, fide me furere ante furorem.
 Dixit, & e curra saltum dedit ocyas arvis,
 Perque hostes, per tela ruit, mœstantque Jovorem
 Deserit, ac rapido cursu media agmina rumpit.
 Ac veluti moris saxum de vertice præcepit
 Cum ruit avulsam vento, seu turbidus imber
 Proluit, aut annis solvit sublapso vetustas:
 Fertur in abruptum magno mons improbus actus,
 Exultatque solo silvas, armenta, virosque
 Involvens secum: disiecta per agmina Turnus
 Sic urbis tuit ad muros, ubi plurima fuso
 Sanguine terra madet, stridentque hastilibus aora:
 Significatque manu, & magno simul incipit ore:
 Pareite jam, Rutuli, & vos tela inhibete, Latini:
 Quæcumque est fortuna, mea est: me verius unum
 Pro vobis factus luere, & decernere ferro.
 Discessere omnes mediis, spatiumque dedere.
 At pater Æneæ, audito omine Turni,
 Deserit & muros, & summas deserit arces,
 Præcipitatque moras omnes, opera omnia rumpit
 Læticia exultans, hurendumque iutonat atmis,
 Quosque Athos, aut quatuor Eryx, aut ipse coruscis
 Dum fremit illicibus quatuor, gaudetque nivali
 Vertice se attollens pater Appenninus ad auras.
 Jam vero & Rutuli certant, & Troes, & omnes
 Convertere oculos Itali; quique alta tenebant
 Mœnia, quique imos pullabant ariete muros:
 Armaque deposuisse humeris: stupet ipse Latiurus,
 Ingentes, genitos diversis partibus orbis,
 Inter se coisse viros, & cernere ferro.
 Atque illi, ut vacuo paruerunt æquore campi,
 Procurso rapido, conjunctis eminus hastis,
 Invadunt Martem clypeis atque ære sonoro.
 Dat gemitum tellus: tum crebris ensibus ictus
 Congeminaut: furs & virtus miscentur in onum.
 Ac velut, ingenti Silva summove Tabo-nu
 Cum duo conversæ inimica in prælia tauri
 Frontibus incurrunt: pavidi cessere magistri,
 Stat pectus omne metu mutum, missatque juvenæ,
 Quis pecori imperitet, quem tota armenta sequantur:
 Illi inter sese multa vi volnera miscunt,
 Cornuque obnixi insunt, & sanguine largo
 Colla armoque lavant: gemitu nemas omne remugit.
 Haud aliter Troes Æneæ & Daunius heros
 Concurrent clypeis, ingens fragor æthera complet.
 Jupiter ipse duas æquato examine lances
 Sustinet, & fara imponit diversa duorum;
 Quem damnet labor, & quo vergat pondere letum.
 Emicat hic impune putans, & corpore toto
 Alte sublatum confurgit Turnus in enses,
 Et ferit: exclamant Troes trepidique Latini,
 Arrectaque amborum acies: at perfidus ensis
 Frangitur, in medioque ardentem deserit ictu:
 Ni fupa subdido subeat, fugit ocyas Euro,
 Ut capulum ignotum, dextramque asperit inermem.
 Fama est, præcipitem, cum prima in prælia iunctos
 Confendebat equos, patrio mucrone relicto,
 Dum trepidat, ferrum aurigæ rapuisse Metici:

Idque diu, dum terga dabant palantia Teucris,
 Sufficit: postquam arma dei ad Vulcania ventum est,
 Mortalis mucro, glacies ceu fusilis, ictu
 Dissiliit: sulva resplendens fragmina arena.
 Ergo amens diversa fuga petiti æquora Turnus,
 Et nunc huc, inde huc incertos implicat orbes.
 Undique enim densa Teucris includere corona:
 Atque hinc vasta palus, hinc ardua mœnia cingunt,
 Nec minus Æneæ, quamquam tardante sagitta
 Interdum genæ impediunt, cursumque recusant,
 Insequitur, trepidique pedem pede servidus urget:
 Inclausum veluti si quando flumine nactus
 Cervum, aut paniceæ septum formidine penæ,
 Venator corvæ canis & larraribus instat:
 Ille autem insidiis, & ripa terribis alta
 Mille fugit refugique vias: at vividus Umber
 Hæret hians; jam jamque tenet, similique tenenti
 Incepit malis, morsque elusus inani est.
 Tum vero exoritur clamor, ripæque lacæque
 Responant circa, & cælum tonat omne tumultu.
 Ille simul fugiens, Rutulos simul increpat omnes,
 Nomine quoque vocans, notumque cillagitat enses.
 Æneæ mortem cuncta, præsentem minatur
 Exitium, si quisquam adeat: terretque tremantes,
 Excitant urbem minitans, & saucias instat.
 Quinque orbes explent cursu, toridemque retextant
 Huc illuc, neque enim levia aut ludicra petuntur
 Præmia, sed Turni de vita & sanguine certant.
 Forte facer Fauno foliis oleaster amaris
 Hic steterat, natus olim venerabile lignum:
 Servari ex undis ubi figere dona solebant
 Laurenti divo, & votas suspendere vestes.
 Sed stirpem Teucris, nullo discrimine, sacra
 Sustulerant, puro ut possent concurrere campo.
 Hic hasta Æneæ stabat: huc impetis illam
 Detulerat fixam, & lenta in radice tenebat.
 Incubuit, voluitque manu convellere ferrum
 Dardanides, teloque sequi, quem prendere cursu
 Non poterat. tum vero amens formidine Turnus,
 Faune, precor, miserere, inquit, tuoque optima ferrum
 Terra tene, colui vestros si semper honores,
 Quos contra Æneæ bello facere profanos.
 Dixit, opemque Dei non cassa in vota vocavit.
 Namque diu lactans, lentoque in stirpe moratus,
 Viribus haud ullis valuit diducere morsus
 Roboris Æneæ. dum nititur acer, & instat,
 Rursus in aurigæ faciem mutata Metici
 Procurrit, fratrique enses Dea Daunus reddit.
 Quod Venus ausaci Nymphæ indignata licere,
 Accessit, telumque alta ab radice revellit.
 Olli sublimis armis, animisque resecti,
 Hic gladio fidens, hic acer & arduus hasta,
 Adistunt contra cerramine Martis anbelli.
 Juvonem interea Rex omnipotens Olympi
 Alloquitur, sulva pugnas de nube tuentem:
 Que jam finit eris, coniux? quid denique restat?
 Indigetne Aeneam scis ipsa, & scire fateris,
 Deberi cælo, fatisque ad sidera tolli.
 Quid struis? aut qua spe gelidis in nubibus hæres?
 Mortalia decuit violari vulnere Divum?
 Aut enses (quid enim sine te Iuturna valeret?)
 Ereptum reddi Turno, & vim crescere victis?
 Desine jam tandem, precibusque insectare nostris,
 Nec te tantus edat tacitum dolor, & mihi curæ
 Sæpe tuo dulci tristis ex ore reculant.
 Ventum ad supremum scis ille: terris agitare, vel undis
 Troja.

Trojanos potuisti, infandum accendere bellum,
 Deformare domum, & luctu miscere hymenæos.
 Ulterius tentare veto. Sic Jupiter orsus:
 Sic dea submisso contra Saturnia iussu:
 Ita quidem quia nota mihi tua, magne, voluntas,
 Jupiter, & Turnum & terras iuvata reliqui.
 Nec tu me acria solum nunc fide videres
 Digna, indigna pati; sed flammis cincta sub ipsam
 Sætem aciem, traheremque inimica in prælia Teucros.
 Iutam miserum, facor, succurrere fratri
 Sæsti, & pro via maiora audere probavi;
 Non ut tela tamen, nou ut contenderet arcum,
 Adpro, Stygii caput implacabile fœnis:
 Una superstitio superis que reddita diva.
 Et nunc cedo equidem, pugnaque exosa relinquo.
 Illud te, nulla fari quod lege tenetur,
 Pro Latio obtestor, pro maiestate tuorum:
 Cum jam connubiis pacem felicitibus (esto)
 Component, cum jam leges & fœdera iungent;
 Ne veus indigenas nomen mutare Latinos,
 Neu Troas fieri jubeas, Teuocroque vocari;
 Aut vocem mutare viros, aut vertere vestes.
 Sit Latium, sicut Albani per secula reges:
 Sit Romana potens Italia virtute propago:
 Occidit, occiderique suas cum nomine Troja.
 Olli fabridis hominum rerumque repertor:
 Er germana Jovis, Saturnique altera proles,
 Iram tantis volvis sub pectore fluctus?
 Verum age, & inceptum frustra submitte furorem.
 Do quod vis; & me victique valentique remitto.
 Sermonem Ausonii patrium mareque tenebant.
 Utque est, nomen erit: commixti corpore tantum
 Subdente Teucri: morem rictusque sacrorum
 Adiciam, faciamaque omnes uno æ Latinos.
 Hinc genus, Ausonio mixtum quod sanguine surget,
 Supra humines, supra ire deos pietate videbis:
 Nec gens ulla tuos æque celebrabit honores.
 Annuit his Juno, & mentem lætata retorfit.
 Interea excedit cælo, ubiæque relinquit.
 His actis aliud genitor secum ipse volutat:
 Juturnamque parat fratris dimittere ab armis.
 Dicuntur gemine pestes, cognomine Diræ:
 Quas & Tartaream Nox intempesta Megeram
 Uno eodemque tulit paræ, paribusque revinxit
 Serpentem spiras, venosâque addidit alas.
 Hæ Jovis ad solium sævique in limine regis
 Appareat, acuantque metum mortalibus agris,
 Si quando letum horribicum morbosque deum rex
 Mollitur, meritas aut bello terreat urbes.
 Harum unam celerem demittit ab æthere summæ
 Jupiter, inque omen Juturnæ occurrere jussit.
 Illa volat, celerique ad terram turbine fertur:
 Non secus, ac nervo per nubem impulsâ sagitta,
 Armata Levi Partibus quam felle veneni,
 Parthus, five Cydon, telum immedicabile torfit;
 Stridens & celes in cognita transilisse umbras:
 Talis se fata nocte tulit, terraque petivit.
 Postquam acies videt liliacæ arque agmina Turni,
 Atitis in parva subram collecta nigram,
 Quæ quondam in bullis aut culmibus desertis
 Noctæ sedens, serum canit importuna per umbras:
 Hanc versa in faciem, Turni se pectus ad ora
 Fortique, refertque fœnas, clypeumque æverborat alis.
 Illi membra novas solvit formidine torpor,
 Arrestaque horrore comæ, & vox faucibus hæsit:
 At, præcûl at Diræ liliacem agnoscit & alas,

Infelix crines scindit Juturna solutos,
 Unguibus ora soror fœdans, & pectora pugnis.
 Quid nunc te tua, Turne, potest germana javare?
 Aut quid jam misere superat mihi? qua tibi lucem
 Arte morer? talin? possum me oppondere monstro?
 Jamjam linquo acies, ne me terrete timentem
 Obscure volucres: alarum verbera nosco,
 Letalemque sonum: nec fallent iussa superba
 Magnanimi Jovis, hæc pro virginitate reponit?
 Quo vitam dedit æternam? eur mortis adempta est
 Codditio? possem tantos finire dolores
 Nunc certe, & misero fratri comes ire per umbras.
 Immortalis ego? aut quidquam mihi dulce meorum
 Te sine, frater, erit? o quæ satis ima debicât
 Terra mihi? manesque deam demittat ad imos?
 Tantum effusa, caput glauco contexit amictu
 Multa gemens, & se fluvio dea condidit alto.
 Æneas iustar contra, telumque consulat
 Ingens arboreum, & sævo sic pectore satur:
 Quæ nunc deinde mora est? aut quod jam, Turne, retrahat?
 Nun cursu, sævis certandum est cominus armis.
 Verte omnes te re in facies, & contrahæ quicquid
 Sive animis, five arte vales: opta arda pennis
 Altra sequi, clausumque cava te condere terra.
 Ille caput quassans: Non me tua fervida terrent
 Dicta, feror; Di me terrent, & Jupiter hostis.
 Nec plura effatus, saxum circumspicit ingens,
 Saxum antiquum, ingens, eamquo quæ jacebat
 Limes agro positas, litem ut discerneret arvis.
 Vix illud læsti bis sex cervicæ subierat,
 Qualia nunc huminum producit corpora tellus.
 Ille mauu raptum trepida torquebat in hostem
 Altrior insurgens, & cursu coactus Heros.
 Sed neque carereum se, nec cognoscit euntem,
 Tolletemve mauu, faxumque immane moventem:
 Genua labant, gelidus concrevit frigore sanguis.
 Tum lapis ipse viri, vacuum per inane volutus,
 Nec spatium evadit totum, nec pertulit ictum.
 Ac velut in summis oculis ubi languida preffuit
 Noctæ quies, nequidquam avidos extendere cursus
 Velle videmar, & in mediis conatibus agri
 Succidimus; non lingua valet, non corpore notæ
 Sufficiunt vires, nec vox, nec verba sequuntur.
 Sic Turno (quacumque viam virtute petivit)
 Successum Dea dira negat. tum pectore sensus
 Vertuntur vari; Rutulos aspectat, & urbem;
 Cunctaturque metu, telumque instare tremiscit.
 Nec quo se eripiat, nec qua vi tendat in hostem;
 Nec curus usquam videt, aurigamque foreorem.
 Cunctanti telum Æneas faxæ cunctat,
 Sortitus fortunam oculis, & corpore toto
 Emius iotorquet. murali concita namquam
 Tormento sic laxa fremunt, nec fulmiae tanti
 Diffultant crepitus. volat atrî turbinis instar,
 Exitium dirum hæstæ ferens, oraque recludit
 Lorice, & clypei extremos sequestemplicis orbes:
 Per medium stridens transit femas; incidit lictas
 Ingens ad terram duplicem poplite Turnus.
 Consurgunt gemitu Rutuli, torusque remugit
 Mons circum, & vocem læta memoria alia retransunt.
 Ille humilis, supplexque oculos dextramque precantem
 Protendens; Equidem merui, nec deprecor, (inquit)
 Utere sorte tua: miseri te si qua parentis
 Tangere cura potest, oro (sunt & tibi talis
 Anchises genitor) Dauni miserere suecæ:
 Ex me, seu corpus spoliatum lumine mavis,

Red.

Redde meis, vicisti, & victum tendere palmas
 Ansoni videre: tua est Lavinia conjux.
 Ulterius ne tende odis. Stetit ac in armis
 Æneas, volvens oculos, dextramque repressit.
 Et jam jamque magis cunctantem dextere sermo
 Cœperat, infelix humero cum apparuit togens
 Balteus, & notis fulserunt cingula bullis
 Palliatus pueri: victum quem vulnere Tutus
 Straverat, atque bueneris inimicum insigne gerebat.
 Ille oculis postquam sevi monumenta dolocis
 Exuvialque hausit: furis accedens, & ira
 Turbabilis, Tunc hinc (spolis indote osceorum
 Eripere mihi? Pallas te hoc vulnere, Pallas
 Immolat, & poenam scelerato ex sanguine sumit,
 Hoc dicens, terram adverso sub pectore condit
 Fervidus. ait illi solvantur frigore membra,
 Vitæque cum gemitu fugit indignata sub umbras.

E J U S D E M.

P. VIRGILII MARONIS.

CULEX.

L Usumus, Oclavi, gracili modulante Thalia:
 Atque ut araneis tenuem formavimus orsum.
 Lufimus: hæc propter Culicis fuit carmina dicta,
 Omnis & historix per ludum confoset ordo,
 Notitizque duorum voces. licet iovisus adit,
 Quilibet erit culpare jocus Mulamque paratus,
 Pondere vel culicis levior famaque feratur.
 Polleris graviore sono tibi Mula loquatur
 Nollra: dabunt cum securus mihi tempora fructus:
 Ut tibi digna tuo poliantur carmina teolu,
 Latouz, magnique decus Jovis, aurea proteus
 Phœbus erit nollri princeps & carminis auctor,
 Et recitante lyra fautor: sive educat illum
 Alma Chimæreæ Xanthus perfusa liquore,
 Seu natus Asterie, seu qua Parodasia rupes
 Hinc atque hinc patula præpandit cornua froote,
 Castalique sonans iniquo pede labitur uoda.
 Quare, Pierii laticis decus, ite, sorores
 Najades, & celebrate deum plauente chorea.
 Et tibi, sancta Pales, ad quam ventura recurrit
 Agrestium bona cura, sequi fit cora teentes
 Aërios nemotum trachin, sylvalque videntes.
 Te culicis vagus salus feror totet & alta.
 At to cui meritis ornatus hucia chartis,
 Oclavi venerande, mese adlabere cœptis,
 Sinclie puer: tibi namque canit non pagina bellum,
 Phlegra Gigante sparia est qua sanguine tellus:
 Nec Centaureos Lapidibus conspexit to enies:
 Uir Erichthonius Otrens non ignibus arces:
 Non perfusus Athos, nec magno vincula pooto
 Nacta, neo querent jam fera volumine famam:
 Nus Helli-pontus pedibus pulsatus equorum,
 Gracia cum timuit venientes undique Petlas:
 Mollia sed tenoi pede currere carmina versu
 Viribus apta suis Phœbo duce ludere gaudet.
 Et tu, sancte puer, venerabilis, & tibi certet
 Gloria perpetuum lucis manfiora per ævum:
 Et tibi sede pia maneat locus, & tibi loipes
 Debita felices memoretur vita per annos,
 Grata bonis lauces, sed ops ad cœpta letamur.

Igneus ætherias jam Sol penetrarat in aces,
 Candidaque aurato quætebat luminia curta,
 Grinibus & roseis tenebras Aurora fugarat:
 Præpulit & flabulis ad pabula læta capellas
 Pastor, & excelsi montis juga summa petivit:
 Lurida qua patulos velabant gramina colles,
 Jam silvis dumique vaga, jam vallibus abundant
 Corpora: jamque omni celeres a parte vagantes
 Scrupæ deserere perreperit ad cava rupis.
 Tondentur teoro viridantia gramina motu:
 Pendula projectis carpuntur & arbusta ramis:
 Densaque virgultis avidæ labrusca perantur.
 Hæc suspensa rapit carpenæ cacemina morsu
 Vel salicis lentæ, vel quæ nova nascitur alnus:
 Hæc teneras fruticem sentes rimatur: at illa
 Imminet in civi præstantis imaginis andam.

O bona pastoris, si quis non pauperis ofam
 Meute prius docta subdiaz, & probet illam
 Omnia luxuria preliis incognita curis,
 Quæ lacerant avidas foimico pectore mentes.
 Si non Assyrio tuerint bis laeta colore
 Attalici opibus data vellera: si nitor auri
 Sob laquens domus animum non tangit avarum,
 Picturæque decus, lapidum nec fulgor in ulla
 Cognitus utilitate manet: nec pocula gratum
 Alconis referent Boticque torumæ: nec Indi
 Cooches bacca maris pretio est: at pectore puro
 Sepe iupet tenero profferunt gramine corpus:
 Florida cum sellis gemmantis picta per herbas
 Vete notat dulci disticta coloribus arva:
 Atque illum calamo lætum recinente palostri;
 Ottaque invidia degentem ac fraude remotæ,
 Pollentemque sibi viridi cum palmire lucens
 Vitæ pampineo subter coma velat amictu.
 Illi laot græte rorantes lacte capellæ,
 Et oemus, & stencada Pales, & vallibus imis
 Semper opaca novis manantia fontibus antra.
 Quis magis oprato queat esse beator ævo,
 Quam qui morte pociul pura sensuque probando
 Non avidas agnovit opes: non tristia bella,
 Nec funesta timet valide certamina claslis?
 Non, ipsois dum sancta deum fulgoribus ornet
 Tempia, vel evectus finem transcendat habetodi,
 Adversum sevis olro caput hushibus offert.
 Illi falcæ Deus colitur, non arte politus:
 Ille coit lucos: illi Panchaica tora,
 Floribus agrestes herbæ variantibus adfoat.
 Illi dulcis adest requies, & pura voluptas,
 Libera simplicibus curis: huc imminet, omnis
 Dirigit huc sensus hæc cura est subdiaz cordi.
 Quolibet at requie victa contentas abundet,
 Jucundoque locet languentia corpora somno.
 O pecudes, o Panes, & o gratissima Tempe
 Fontis Hamadryadum! quorum noo divite cultu
 & mulas Africæ pastor lobi quique poæte
 Securam placido traducit pectore vitam.
 Talibus in studiis baculo dum nixas apricas
 Pastor agit cutas, & dum non aite canora
 Complicta solium modularor arundine carmeo:
 Tendit inevectas radios Hyperionis ardor,
 Lucidæque ætherio ponit dicticrima mundo,
 Qua jacit Oceanum flammæ in utrumque rapaces.
 Et jam compellente vagæ pastore capellæ
 Ima suffrantes repetebant ad vada lymphæ,
 Quæ subter viridem resuebant carula molsum.
 Jam medias optatum partes evectus erat Sol:

Cum densas pastor pecudes cogebat in unam :
 Ut procul aspectu laco residere virenti,
 Delia Diva, tuo : quo quondam iussu furore
 Venit Nyctilem fugiens Caduceis Agave
 Infandas scelerata manus e corde cruentis :
 Quae gelidis bacchata iugis requievit in antro,
 Posterus poenam nati se morte fureram.
 Hic etiam viridi ledentis Panem in herba,
 Et Satyri Dryadesque choros agere puellae
 Naiadum cuncti. tantum non Orpheus Hebrum
 Reflautem tenuis ripis, silvasque canendo :
 Quorum re, Peneus, remorantem dia choros,
 Multa tibi laeso fundentes gemitu vultu :
 Ipsa loci natura domum resonante furore
 Quae dabit, & dulci fassus refovebat in umbra.
 Nam primam praena fugebat valle parentis
 Aeneas pater : inter quos impia lotos,
 Impia, quae facies seducti mueritis abegit,
 Hospita dum nimis tenet dolorem caput.
 At quibus insigni curae projectus equorum
 Ambulos Phaethon lectum instatuerat arces,
 Heliades tenues amplexat brachia rantis
 Candida funderant ritis vellemina ramis.
 Posterus, cui Demophoon aeterna reliquit
 Perfidiam lamentandi anxia perfida mulier.
 Quam comitabant lenia curamina quercus :
 Quosque ante datur, Carmentis seminem, vixit :
 Illas Itripolemi mutavit dulcem artem.
 Hic magnum Argos navi decus edita pinus
 Proceras decorat silvas hirsuta per arces :
 Appetit aeris concingere montibus astra
 Illici & nigrae species, & lecta capressiferae.
 Umbrosaeque manent lagum, haederumque ligantia
 Brachia, fratrumque plangit ne popularibus.
 Ipsaque excedunt ad summae cunctamina leura,
 Pinguantque aereolae viridi pallore conyumbi :
 Quae aderat veteris regitres non melius facti.
 At volucres patulis exsidentes dulcia ramis
 Carmina per varias edunt resonantia cantus.
 His suberat gelidis manans e fontibus unda,
 Hanc querula referunt voces, quae vanae limo
 Corpora lympha fovet : sonitus alit aëris Echo :
 Argutus & cuncta fremunt ardore cicadas.
 At circa passum felle cubuere capellae,
 Excelsisque super damis : quos leniter adflans
 Aura fulcrantem pollic concolunt ventis.
 Pastor ut ad fontem densa requievit in umbra,
 Mitem concepit projectus membra soporem,
 Anxius iocundis oculis : sed lentus in herbis
 Securo pressos somno mandaverat artus.
 Stratus humi dulcem capiebat corde quietem :
 Ni son incertis iussisset ducere cunus.
 Nam solitum volvens ad tempus tractibus iussim
 Immanis vario maculatus corpore serpens,
 Mersus ut in limo magno subideret assu,
 Obvia vibranti carpens gravis aëra lingua,
 Squamosos late torquebat motibus orbes.
 * Tollebat aene veniens ad omnia vitus.
 Jam magis atque magis corpus revolvibile volvens
 Astrolit nitens pedes fulgoribus, & de
 Sublimi cervice vapit : cui crista superne
 Edita parvopore lucens maculatur amictu :
 Aëspaque micant flammantia lumen torvo.
 Metabat hinc circum laos, cum videt ingens

Adversum recedere ducem gregis. acriter insit
 Lumina diffundens intendere, & obvia torvo
 Saepius arripiente intrinseque, quod sua quisquam
 Ad vada venisset : atque comparat arma :
 Ardet mente, furit stridoribus, intusque totus
 Flexibus eversis torquetur corporis orbis :
 Manant sanguine prior humeris conterriti almonas.
 Spiritibus rumpit furores : cui cuncta parant
 Parvulus hinc prior humeris conterriti almonas.
 Et mortem virtus monet per acumina. namque
 Quae deducta genus pendebat lumen genarum,
 Hac senioris erat metore pupula telo
 Ila levi. tam profudit frondesque, & illam
 Obtritus morti misit : cui diffusus omnia
 Spiritus exessit furores. tam torva temerem
 Lumina repositi serpentem committens : inde
 Impiger, exanatis, vix compos anato refigit
 Et validum dextra trecentum dextrat ab orno :
 Qui casus solacior opem, nomenque decum.
 Namque illi dederunt viam casus, densae,
 Prodere fit dubium : valuit led vincere tales.
 Horrida squamosi volentia membra draconis,
 Atque instantis strabibus, fondeque patenti
 Ictibus ossa ferit, cingunt quae tempora crissam :
 Et quod erat tardus, omni languore remoto,
 Nescius, aspiciens, timor obtraxerat artus :
 Hoc minus implicuit dita formidine mentem.
 Quem postquam vidit ceteram languere, sedit.
 Jam quoniam, & bisque aëris Erubo vix quoniam non,
 Et piger aëro procedit Vesper ab Oeta :
 Cum grege compulso pastor duplicibus ambros
 Vadit, & in istos requiem datur comparat aëras.
 Cujus ut intrevit levior per corpore Commas,
 Languidaque effuso requiebat membra sopore :
 Effugit ad sum Culeis devolvit : & illi
 Tristis ab evento coeunt convivia mortis.
 Inquit : Quid meritis, ad quae delictos aëras
 Cogor gaudere vices ? tua domi mihi carior ipsa
 Vita fuit vita, vapor per inaniam venter :
 Tulerunt refoves succunda membra quiesco
 Ereptus terribis & claudibus : at mea manus
 Viliceps Lethaeas cogant transire per undas :
 Præda Chaeontis agor. vides ut flagrantia tædis
 Lumina collucere infusis omnia templis ?
 Obvia Lulphone serpentibus undique cuncta,
 Et flammæ de leura quatit mihi ventura poenae.
 Cerberus & diris flagrant lacrimibus ora :
 Anguibus hinc atque hinc horrent cum enlla reflexa,
 Sanguineique micant ardorem luminis orbes.
 Hæc quid ab officio digressa est gratia, cum te
 Restitit superba teri jam limine ab ipso ?
 Præmia sunt pietatis ubi ? pietatis honores
 In vana aliene vices, & rure recessit
 Justitiae prior illa fides : instantia iudi
 Alterius sua respice, mea fata reliquens.
 Ad parites aëre eventus : sit poenae mercedi,
 Poenæ sit exitium : modo sit dum grata volentes,
 Existat par officium. feror avia carpsere,
 Avia Cimmericis inter distantia locos :
 Quam circa tristes defensor in omnia poenae.
 Nam vindictam sedet immensa serpentibus Oros,
 Devictum moestus promissi aspiciens Epheleten :
 Conati quondam cum sint incendere cunctas :
 Et Tityos, Læona, tuæ memor amicum
 (Implicabilis ira nimis) jacet alitis efica.
 Terreo a tantis insidibus, cunctos ambros

Ad Stygias revocatus aquas. viz. nescimus amari.
 Restat, neſtareaſque divum qui prodidit eſcas,
 Gutturis areniſque revolutus in omnia ſenſu.
 Quid, faxam procul adverſaſque montes revolvit:
 Contemniſſe dolor quem nunquam vincit acerbus,
 Oſia querentem fruſtra? vos ite puellæ,
 Ite, quibus ſadæ accendit triſtis Eriſtys.
 Sicur Hymen præſata dedit connubia mortis,
 Atque alias alio decem ſuper agmine turmas:
 Impieſſe ſera venientes Colchida matrem
 Anſia ſollicitis meditantem vulnere natæ:
 Jam Pandionis miſeranda prole poſillas,
 Quarum vox Iſty, & Iſty, quod Bæſonius Rex
 Orbis Epops mæret volacres aveſtus in auræ.
 At diſcordantes Cadmo ſanguine fratres
 Jam truciſſima ſerpeſteſ infectaſque vulnere corpus
 Alter in alterius: jamque adverſatus uterque
 Impia germani manat quod ſanguine dextra.
 Eheu mirandum numquam labor: auſeror ultra
 Ite diverſa magis: diſtantiæ numina cerno:
 Elyſium tranſanteſ ager delatus ad undam.
 Obvia Perſephone comites Heroidæſque urget
 Adverſas perſerre facies. Alcaſtis ab omni
 Inviolata vacat cora, quod ſæva mariti
 Ipſa ſais ſæis Admeti ſara morata eſt.
 Ecce Ithaci conjunx ſemper decus Iſaritiæ
 Femineſque incorruptæ decus manet, & procul illam
 Turba ſeræ juvenum telis coſtiſque procerum.
 Quin miſera Eurydice tanto marore reſciſſi,
 Pœneque reſpectus, & nunc manet Orpheus in te.
 Andax ille quidem, qui mitem Cerberon nunquam
 Creditiſſe, aut illi Diis placabile nomen:
 Nec timuit Phlegethonta furentem ardentibus uſidit,
 Nec morſta obſtento ditiſque & ferrugine regas,
 Deſoſaſque domos, ac Tartara nocte cruenta
 Obſita, nec faciles Ditis ſine judice ſedes,
 Judice, qui vitæ poſt mortem vindicat æta.
 Sed fortuna valens audacem ſecurat Orpheus.
 Jacoſ rapidi ſteterant amnes, & turba ſerarum
 Blanda voce ſequax regionem inſederat Orphei:
 Jamque imam viridi radicem moverat alte
 Quercus humo, ſteterantque amnes: ſilvaſque ſonora
 Sponte ſua cantus rapiabant cortice amara.
 Labentes bijuges etiam per ſidera Luna
 Praſſit equos: & tu currentes menſtrua virgo
 Auditura lyram tenuiſſi nocte relicta.
 Hæc eadem potuit Ditis te vincere conjunx,
 Eurydicemque ultro ducendam reddere: non ſas,
 Non erat in vitam diſce exorabile nomen.
 Illa quidem nimium Manes experta ſeveros
 Preceptum ſignabat iter: nec reſtulit intus
 Lumina, nec diſce corruptis muſera lingua.
 Sed tu crudeliſ, crudeliſ tu magis, Orpheu,
 Ofcula cara petens ruſſiſti iſſe deorum.
 Dignus amor venia, parvum ſi Tartaro noſſent
 Peccatum ignoviſſe: ſed & vos ſede piorum,
 Vos manet heroum contra manus: hic & uterque
 Æacides. Peſens namque & Telamonia virtus
 Per ſecura patris latantur numina: quorum
 Connubiis Venus, & virtus inſunxit honorem.
 Huic rapuit ſerpe: aſt illam Nereis amavit.
 Aſſidet hac juvenis, ſociat quem gloriæ, fortis,
 Acer, inſexculis, referens a navibus ignes
 Argolicæ Phrygiæ torva ſeriatæ reſpoſus.
 O quis non reſeret talis divortia belli,
 Que Trojæ videre viri, videreque Graii!

Theoria cum magna cœnaret ſanguine tellus,
 Et Simois, Xanthique liquor, Sigeæque præter
 Litora, cum Troas levi von Hecloſia ira
 Videre in claſſes inimica mente Pelagias
 Vulnura, tela, necet, ignes inſerere paratos.
 Ipſa jugis namque Ida potens ſeriatæ, & ipſa
 Equas ſaces altrix cupidiſque præbetat alemanis,
 Omnis ut in cineres Rheoris litoris ora
 Claſſibus ambuſtis flamma ſuperante daretur.
 Hinc erat oppoſitus contra Telamonius hæres,
 Objeſtoque dabat clypeo certamina: & illinc
 Hector erat Trojæ ſummum decus: acer uterque,
 Fulminibus calo veluti fragor editus ale:
 Igneſque hic, reliſque ſuper, ſi claſſibus Argæ
 Enſipat reditus: ille ut Vulcania ferro
 Vulnura proteſtus depellere navibus indet.
 Hoc erat Æacides alter letareſque bonoro,
 Dardaniæque alter ſuſo quod ſanguine campis
 Hectoreo victor inſtravit corpore Trujam.
 Ruſus acerba fremunt, Panis hunc quod litas, & hujus
 Alma dulcis Ithaci virtus quod concidit dila.
 Haic gerit averſos proles Lærtia vaſus,
 Et jam Strymonii Rheſi, victoriſque Dolonis,
 Pallade jam lætatur ovans, rursuſque tremiſſe
 Jam Ciconas, jam jeroſque horres Læſtrygonas etres.
 Illum Scylla rapax canibus ſuccinela Molioſis,
 Ætneſque Cyclopa, illum metuenda Charydis,
 Pallentique lacus, & ſqualida Tartara terrent.
 Hic & Tantalæ generis decus amplius Atreides
 Adſidet, Argivæ lumen: quo flamma reſorte
 Doris Erichthoniaſ proſtravit ſunditis arces.
 Reddidit heu gravis pœnaſ tibi, Troje, tuenti,
 Helleſpontiacis obſtibus reddidit undas.
 Illa vices hominum taſtaſta eſt copia quendam
 Ne quiſquam propria fortune munere dives
 Iſat inſerchus, calam ſuper omnes: propinque
 Frangitur inviditſe telo decus, ibat in altum
 Vis Argæa peteos patriam, ditataque præda
 Arcis Erichthonia�: comes hæc erat aura ſecunda
 Per placidum curſu pelagus. Nereis ad undas
 Signa dabat: pars inſeſſis ſuper ætaſ cæcinat
 Cum ſeu cæleſti ſato, ſeu ſideris ortu
 Undique metetur cæli aſtor: omnia ventis,
 Omnia turbinibus ſunt aſſia. jam maris unda
 Sideribus certat conſurgere: jamque ſuperæ
 Cornææ & Soliis & ſidera cuncta minantur.
 At reſcit in terras cæli fragor: hic modo lætum
 Copia nunc miſeris circumdatur aſſia ſaris:
 Immortitque ſuper fluctus, & ſæa Caphareï,
 Euboicæ & per cægres, Heræque late
 Litora: cum Phrygiæ paſſim vaga præda peremta
 Fluctuat omnis in inſequore jam nauſraga tracta.
 Hic eliſ ſidunt paſſim virtutiſque bonora
 Heroes, mediſque ſiti ſunt ſedibus omnes,
 Omnis Roma decus magni quos ſuſcipit orbis.
 Hic Fabii, Decique, hic etiſ & Horatia virtus:
 Hic & fama veter ſummiſſum moritur Camilli:
 Cortius & mediſ quem quondam ſedibus urba
 Devotum bellis conſumitſiſt gurgitiſte hæuſſis:
 Mutius & prædens andorem corpore paſſus,
 Legitime ceſſit cui fracta potentia regis.
 Hic Curſus claræ ſocius virtutiſ: & ille
 Flaminius, devota dedit qui corpora flammæ.
 Jure igitur telis ſedes pietatiſ honorat.
 Illic Scipiadumque duces, devora triumphis
 Monie quos rapidos Labyce Canthargiaſ horrent.

Illi laude sua vigeant: ego Ditis apacis
 Cogor adire lacus, viduus a lumina Phœbi:
 Et valium Phlegæhonta pati: quo maxima Minos
 Conſecrata pia diſcernit vinctula ſede.
 Ergo jam cauſam moris ma dicere vinſte
 Verberibus ſævo cogent ab iudice pœnæ:
 Cum mihi ru ſi cauſa mali: nec concius adſa:
 Nec tolerabilibus curis hæc immemor audis:
 Qnt tamen ut vanis dimittens omnia veris,
 Digreſſior numquam rediturus. tu cole fontes,
 Et virides memorum Iſylvas, & paſcu lætus.
 Et mea diſſuſaſ rapiantur dicta per auras.
 Dixit: & extrema triftis cum voca reſeſſit.
 Hunc ubi ſollicitum diſmiſſe inertia vitæ,
 Interius graviter mentem eger: nec tulit ultra
 Senſibus loſaſum Colicis de morte dolorem,
 Quantumcumque ſibi vires tribuere ſeniles,
 Quis tamen infeſtum pugnas devicerat hoſtem.
 Rivum propter aquæ viridi ſub fronde latentem
 Conformare locum caput impiger. hunc & in orbem
 Deſtinat, ac ferri capidum repetivit in uſum,
 Gramineam ut viridi foderet da ceſpitis terram.
 Jam memor incaptum peragens ſibi cura laborem
 Conſeſſum cumulavit opus: atque aggere multo
 Telluris tumulus formatus crevit in orbem:
 Quem circum lapidem lævi de marmora formans
 Conſerit aſſiduæ curæ memor. hic & acanthus,
 Et roſa purpureo creſcit rubicunda colora,
 Et violæ omne genus: hic eſt & Sparſa myrtus,
 Atque Hyacinthus: & hic Cilicis crocus editus arvo:
 Laurus item Phœbi ſurgens decus. hic Rhododaphnæ,
 Liliæque, & roſis non avia cura marini,
 Herbaque turis oper præſtita imitata Sabinis,
 Chryſantheſisque, hederæque nitor, pallente corymbo,
 Et Boechus, Libya Regis memor: hic amaranthus,
 Euphithenæſque virens, & ſempiterna florida pium.
 Non illinc Narcifſus abeſt: ſed ſemper florida pium.
 Igne Cupidino proprios exarſit in artus,
 Et quocumque novans verſatilia tempora flores.
 His tumulus ſuper inferitur: cum fronte locatur
 Elogium, tacita format quod litera voce:
 Parve Culæ, pectus cum cuſtos tibi tale merenti
 Fueroſa officium vitæ pro munere reddiſt.

CIRIS.

AD MESSALLAM.

ETſe me vario jaſtatum laudis amere,
 Iſtæque expertum fallacis præmia vulgi,
 Cecropius ſaves æpirum hortulus auras
 Florentis viridi ſophiæ complectitur umbra:
 Num mea queret eo dignum ſibi querere carmen?
 Longe aliud ſtudium, atque alioſ accincta labores,
 Altius ad magni ſuſpenderi ſidera mundi,
 Et placitum paucis auſa eſt aſcendat collem.
 Non tamen abſiſſum caput deſertare manus:
 In quo jure meas vitæ requieſcero Mæſas,
 Et leviter blandum proſter deponere morem.
 Quod ſi mirificum proſter valent genus omnes
 Mirificum ſecit, modo ſit tibi velle libido,
 Si me jam fumena ſapientia pangere arce,
 Quætor antiquis quæ hæreditus aſt data conſors,
 Unde hominum errores longe lateque per orbem

Deſpicere, atque humiles poſſem contemnere curas?
 Non ego te talem venerarè munere tali.
 Non equidem: quamvis intendam ludere nobis,
 Et gracilem molli ſiccat pede claudere verſum:
 Sed magno intexans (ſi ſax eſt dicere) peplo:
 Qualis Erichtheis olim portatur Aſtens,
 Debita cum caſte ſolvuntur vota Minervæ,
 Tarſave conſecto reducit quinquennia luſtro,
 Cum levis altero Zephyrus conſecrabit Euro,
 Et proſo gravidum provexit pondere caſſum.
 Felix ille dies, ſolis & dicatur annus:
 Felices, qui talem animum videre diemque.
 Ergo Palladiæ teſuntur in ordine pugne:
 Magna Giganteis ornantur popla tropeis:
 Horrida ſanguinea pinguntur preſſa cocco.
 Additur aurata deſectus cuſpide Typho,
 Qui prius Offeſis conſentem æthera ſaſis
 Amathio ceſſum duplicibat vertice Olympum.
 Tale Deæ velum ſolemni in tempore portant:
 Tali te vallem, juvenum doctiſſime, ritu
 Purpureos inter Soles & candida Lunæ
 Sidera, cæruleis orbem poſſantia bigit,
 Naturæ rerum magnis intexere chartis:
 Æternum ſophiæ conſpectum carneie uomen
 Noſtra tuam ſenibus loqueretur pagina teſtis.
 Sed quoniam ad tantas nunc primum naſcitur artes,
 Nunc primum teneros firmant robore nervos:
 Hæc tamen interea quæ poſſantur, in quibus avi
 Prima rudimenta, & primos eregimus annos,
 Accipe dona meo multum vigilara labore,
 Et præmiſſa tuis non magna exordia rebus.
 Impia prodigiis ut quoodam exterrat amplis
 Scylla, novorque avium ſublimis in aere cætus
 Viderit: & tenui conſcendens ſidera penna
 Cæruleis ſua teſta ſupervolvitaverit alis:
 Hanc pro purpureo poemam ſeculara capillo,
 Proque patris ſolvens exciſa ſignacula urbe.
 Complures illam & magni, Meſſalla, poeræ
 (Nam veram ſuteamur, amat Polyhymnia verum)
 Longe alia perhibent mutata membra figura,
 Scyllæum monſtra in ſaſum converſa vocari:
 Illam eſſe, ærumnis quam ſepe legamus Ulyſſi
 Candida ſuccinctam larrantibus Ingeina monſtris
 Dulichias veaſſe rates, & gurgite in alto
 Depreſſos nauas canibus lacerariſſe marinis,
 Sed neque Mæoniz hæc patiuntur credere chartæ,
 Nec malus litorum dubiis erroribus auctor.
 Namque alias alii vulgo ſuavere poellæ,
 Quæ Colophoniaco Scyllæ dicuntur Homero.
 Iphi ſeu Luſe mater ſit, ſive Ceareis,
 Sive illam monſtro genuit Peræa hiſorma,
 Siva eſt uſueta parem: atque hoc in carmine tota
 Inguinis eſt vitium, & Veneris deſcripta libido:
 Sive etiam eaſſit ſpeciem murata venenæ
 Inſulæ virgo. (quid enim comſmiferat illa?)
 Ipſa pater timidam ſæva complexus arena
 Conjugium cata violaverat Amphiriteæ.
 Attamen æægie longo poſt tempore pœnas,
 Ut cum cura ſui veheret conjugis alro,
 Ipſa truem multo miſcicaret ſanguine poſtum.
 Seu vero, ut perhibent, forma cum vinceret omnes,
 Et cupidus queſtu paſſim ſpoliare amaret;
 Piſcium & canibus rabidis vallata repente eſt,
 Horribiles circum vidit ſibi ſiſtere formas.
 Heu quoties mirata novos expalluit artus?
 Ipſa ſuos quoties heu perterrita larratas?

Auſa

Aula quod est molles munerum fraudare Deorum,
 Et didam Veneri votorum vertere penam.
 Quam mala multiplici juvenum quod lepta caterva
 Dixerat, atque animi meretrix agitata letarum,
 Infamen tali merito ramore fuisse,
 Docta Palaphasia testatur voce papirus.
 Quidquid, & ut quisquis tali de clade locutus,
 Omnia suis; potius liceat noscere Cirin:
 Atque unam ex multis Scyllam non esse puellam.
 Quare & quæ canens modicæ mittite ceræ,
 Magna mihi cupido tribuitis præmia, Divæ
 Perdet, quarum castos altaria posses
 Munere sæpe meo inficium, fontibusque hyacinthi
 Deponunt flures, aut suave rubens nascibus,
 Aut crocus æterna conjungens lilia caltha,
 Sparisque liminibus sortem rosa; nunc age, divæ,
 Præcipue nostrum nunc aspirate labori,
 Atque novum æreum præstare honore volumen.
 Sunt Pandionis vicinæ sedibus urbes,
 Actæos ioster colles, & candida Thesæi
 Purpureis late ridetis litura concis:
 Quarum non ulli fama concedere digna
 Sit Megara, Actæi quondam omnia labore
 Alcæthoi, Phæbæque deus namque eduxit illi:
 Unde etiam citræ voces imitantur acutas:
 Sæpe lapis recrepat Cyllenia muera pulvis:
 Et vererem sonitu Phœbi testatur humorem.
 Hanc urbem, ante alios qui tum florebat in armis,
 Fecerat infestam populatorum remige Mauros:
 Hospitio quæ se usus Pelopæus avito,
 Carpathium fugiens, & flumina Cerææ,
 Texerat. hunc bello repetens Gortynius heros
 Attica Cretææ sternerat ruina sagitta.
 Sed neque tunc, ante alios, neque tunc rex ipse veretur
 Infesto ad muros volitante agmine turmas
 Ducere, & indomita virtute retundere motos:
 Responsum quantum satis est reemisse deorum.
 Nam capite a summo regis, mirabile dictum,
 Candida cesaries, florebat tempore lauri,
 Et roseis medio fulgebat vertice cæcis:
 Cujus quam servata dia natura fuisset,
 Tam patriam incolumen Neri regnumque futurum.
 Concorde stabili firmarunt omnes Parcæ.
 Ergo omnis caro residebat cura capillis:
 Auræ fullemni contum quoque fibula ritu
 Mopsopini tereti nectebat dente cicada.
 Nec vero hæc vobis custodia vana fuisset,
 Nec fuerat: nisi Scylla novæ concepta future
 Scylla patris miseri patrique iuventa sepulcrum:
 O nimium cupidus si non inhiasset ocellis!
 Sed, madus ille puer, quem nec sua flectere mater
 Iratum potuit, quem nec pater, atque avus Idem
 Jupiter, ille etiam Pæmon domitare leones,
 Et validas docuit vires manifestare tigris.
 Ille etiam divos, homines fide dicere magnum est.
 Idem tum superis acuatæ pervelis itas
 Junonis magnæ, ejusque perjuræ divæ
 Olim se meminisse diu perjuræ puellæ
 Non ulli liceat, violaverat infestæ sedem,
 Dum sacris operata deæ lascivit, & extra
 Procecidit longe marium comitumque catervam,
 Suspensam gaudens in corpore ludere vestem,
 Et tumidos agitata sinus Aquilone relaxans.
 Necdum etiam castos agitaverat ignis honores,
 Necdum fullemni lymphæ perfusa sacerdos
 Pallentis sulcis caput exornarat olivæ,

Com lapide e manibus fugit pila, cumque relapsa
 Procurrit virgo: quæ urinam ne prodita ludo
 Auræ tam gracili solvisset corpora palla
 Omnia, quæ retioere gradum, cursumque momens
 Puffent: ut tecum vellem tu semper haberes
 Nun enquam violata mano sacraria divæ:
 Juxtaque infelix nequiquam jura passies.
 Et si quis novissæ tibi perjuria credat,
 Causa pia est: timuit fratri te offendere Juno,
 At levis ille deus, cui semper ad ulciscendum
 Queritur ex omni vetborum injuria diolo:
 Auræ fulgenti deprensens tela phætra,
 Heu nimium tereti, nimium Titychia visus,
 Virginis in tenetæ defixerat omnia membra.
 Quæ simul ac venit hausit scintillas ignem,
 Et velidum penitus concepit in viscera furtem:
 Sæva velat gelidis Ciconum Bistonis in oris,
 Ictave barbarico Cybeles æstifera dorso,
 Infelix virgo tota bacchatur in urbe:
 Non storace Idæi flagrantem picta capillos,
 Cognita non teneris pedibus Sicyonia servam,
 Nun niveo retinentem bacchata monilia colla.
 Multum illi incerto trapiant vestigia cursu.
 Sæpe redit patrios ascendere prodia muros:
 Aerialque facit causam se visere terras.
 Sæpe etiam tristes volvens in nocte querelas,
 Sedibus ex altis cæli speculator amorem:
 Castræque prospicit crebris læcantia flammis.
 Nulla colum movit: earum nec respicit aurtum.
 Non arguta sonant teui psalteria chorda:
 Nun Libycæ molles plauduntur pectine telæ.
 Nullus in ore rubor: ubi enim rubor obstat amor?
 Atque ubi nulla malis reperit solatia tantis,
 Tabulamque videt labi per viscera mortem,
 Quo vocat ire dolor, subigunt quo tendera fata,
 Fertor: & horribili præcepti impellitur ultro:
 Ut patris ah demens crimem de vertice ferret
 Furrim, atque arguto detonsum mitteret hosti.
 Namque hæc conditio misera proponitur us.
 Sive illa ignorans: quis non bonus omnia malis
 Credere, quam tanto scelere damnavit puellam?
 Heu tamen infelix (quid enim imprudentia prodesset?)
 Nisi pater: cui direpta crudeliter urbe,
 Vix erit una super sedes in turribus altis,
 Fessis ubi extracto possis consistere vultu.
 Tu quoque avis moriere: dabit tibi silva pomas.
 Gaudere o celeres subnox nubiis altis,
 Quæ mare, quæ virides sylvæ boscoque sonantes
 Incolitis: gaudete vage blandique volucres.
 Vosque adeo humani mutare corporis artus,
 Vos in crudeli fatorem lege puellæ
 Dauidales, (crudela) venit carissima vobis
 Cognatos augens reges numerumque fuorum
 Ciris, & ipse pater: vos in pulcherrima quondam
 Corpora, ceruleas prævertite in æthera nubes:
 Quæ novus ad superum seder Calchæus, & quæ
 Candida concessos ascendunt Ciria honores.
 Jamque adeo dulci devinctus lumina somno
 Nisus erat: vigilentque procul custodia primis
 Excubitis foribus studio iactantur inani:
 Cum furrim tacito descendens Scylla cubili
 Auribus erectis nocturna silentia reosar,
 Et pressis tenens singultibus æra capiat.
 Tum suspensa levans digitis vestigia pinis
 Egreditur; ferroque manus armata bidentis
 Evalat; ac demum subita formidine vires,

Carulesc fœs furta pius stantur ad umbras
 Nam que se ad parium redebat somita limbo,
 Vestibulo in thalami paulum remeatur, & altum
 Suspiciat culti constantia sidera mundi,
 Non accepta pius promittens munera divi.
 Quem simul Ogygi Phœnicis filia Carme
 Surgere sensit anus: fœditum nam fœcerat illi
 Marmoreo araris stridens in limine cædo:
 Corripit exemplo fœsum languore puellam,
 Et simul, O nobis sacrum caput, inquit, alumna:
 Noo tibi nequidquam viridū per viscera pallor
 Agrotas tenui subditi sanguine venas.
 Nec levis hoc facere (neque enim pote) cura subegit:
 Hæd fallor, quod te potius Rhamnusia fallit.
 Nam qua te causa nec dulcis pocula Bacchi,
 Nec grevidens Cereis diem contingere fœtus?
 Qua cœsa ad patrum solam vigilare cubile,
 Tempore quo fessas mortalia pectore curas,
 Quo tepidos etiam rogiisculis lumina casus?
 Dic ego nunc misere saltem, quod suppetenti
 Ierabus nihil esse mihi, cum omnia parentis
 Formosus circum virgo moerore capillus?
 Hæi mihi, ne furor illosque invaderet artus,
 Ille, Arabis Myrrha quandam qui cepit ocellos:
 Ut iceler infendo, quod nec fuit Adrastæa,
 Lædere otumque uno studeas errore parentem.
 Quod si esio quovis animo jactans amore:
 Nam te jectati, non est Amathusia nobis
 Tam rudis, ut nullo possim cognoscere signo:
 Sin concessus amor noto te macerat igne,
 Per tibi Dictynna præsentia quævis juro,
 Primitæ deum quas te mihi dulcem donet alumnam,
 Omnia me potius digna atque indigna laborum
 Millia visquam, quam te tem trifidus illis
 Sordibus, & fœcia pariat tabescere tali.
 Hæc loquitur, molique ut se velavit emicula,
 Frigidolam injecto circumdat velle puellam,
 Quæ prius io tenui steterat fœcincta corona.
 Dulce deinde gemitu rorentibus ocula rigens,
 Persequitur misera causas exquirere sales.
 Nec tamen ante ullas pacitur sibi reddere voces,
 Marmoreum tremebunda pedem quam retulit intra.
 Ille autem, Quid nunc me, inquit, nutricula, torquet?
 Quid tantum properas nostros avocasse furoris?
 Non ego confecto mortalibus ævor amore;
 Nec mihi, non erum deflectione lumine vultus,
 Nec grevor cordi est: ultra namque odimas omnes.
 Nil amas hic animus, nutrix, quod oportet enati,
 In quo salte tamen læsat pietatis imago:
 Sed medie ex acie, mediis ex hostibus, heu heu,
 Quid dicam? quovis ipsa malum hoc arduum ore?
 Dicam equidem; quoniam quid te tibi dicere, nutrix,
 Non fuit? extrorsum hoc meos moriens habere.
 Ille, videt, nactus qui magnus addidit hostis,
 Quem pater ipse Deum seipsum donavit honore,
 Cui Parque tribuere nec ullo valere lædi:
 Dicendum est, frustra circumvebor omnia verbis:
 Ille mea, ille idem oppugnat præcordia Minos.
 Quod te par divum crebro obestile amores,
 Perque tuum memoria haustum mihi pectus alumnae,
 Ut me, si servare posse, ne perdere malis.
 Sin eadem optata spes est incerta salutis:
 Ne mihi, quam merui, invidens, nutricula, mortem.
 Nam nisi tu nobis malus, a malis, optima Cerme,
 Ance hunc conspectum celuisse deusve tulisset:
 Aut ferro hoc (apex ferrem, quod velle latebat)

Perpetuum patris demissis vertice crinibus,
 Aut mihi præsepi perpersis videret laqueum.
 Vix hæc ediderat, cum clade exterrita trill
 Intonus malto deturpat pulvere crinos,
 Et graviter quæsto Cernis complorat anili:
 O mihi oanc iterum crudelia reddide Minos,
 O iterum nostræ Mios inimice fœcitas
 Semper, & est olim, nata o, te propter eundem,
 Aut amor iolant locum portavit alumnæ.
 Teus ego iam longe capta etque avocata nequivi,
 Tam grave servitium, iam daros passa labores:
 Effugere, ut sistant exitium crudelis meorum?
 Jam jam nec nobis ee, quæ senioribus, ullum
 Copie vivendi visum genus. ut quid ego amens
 Te erepte, o Britomarti, meæ spes una salutis,
 Te, Britomarti, diem potui producere viæ?
 Atque utinam Ceren, nec tantam grata Diana
 Venatus essem virgo fœcitate virorum:
 Cnossis neo Partio contendes specula cornu
 Dictæ ageres ad granior ostra capellas:
 Non quæ tam obnoxie fugient Minos amores,
 Præceptis aeris specula de montibus iftes.
 Unde alii sagisse ferunt, & omnia Phœce
 Virginis adigant: illi, quod senior essem,
 Dictynnam dicere too de omine Lenam.
 Siat hæc vera velim: mihi curis cæsa pariti:
 Numquam ego te summo voltantem in vertice montis,
 Hyrcanios inter comites agmenque fœsarum
 Conspectum, nec te redemptum amplexa tenebo.
 Verum hæc tum nobis gravia etque indigna fuere,
 Tum, mea alumna, tus cum spes integre maneret:
 Et vox iste meas nondum violaverat aures.
 Tene etiam Fortuna mihi crudelis adem?
 Tene, o sola meæ vivendi capta fenestra?
 Sæpe tuo dulci nequidquam causa loquor,
 Cum premerer natura, mori me velle negavi,
 Ut tibi Corycio glomerarem flammæ luto.
 Quo nunc me iolent, aui quæ me numina servant?
 An nefcis, quæ lege patris de vertice summo
 Edita candentes prætexat purpura cænos?
 Quæ tenai patris spes sit suspensa capillo?
 Si nefcis, aliquam possum sperare salutem:
 Inficia quandoquidem scelus es conata occludam.
 Sio est, quod merito: per me, mea alumna, tum quæ
 Expertum multis misere mihi rebus amorem:
 Per me, & sacra preces per flamma Ithylæ,
 Ne tantum in facinus tam vulla mente loquaris:
 Non ego te inceptis (fieri quod non pote) conor
 Flectere, Amor: neque si cum diis contendere nostrum:
 Sed patris incolunt potius te vobere regno,
 Atque aliquem tamen esse velis tibi, elonam, penatus:
 Hoc æquum exitio doctæ etque expertæ morbo.
 Quod si non alia poteris ratione parentem
 Flectere: sed poteris: quid enim eam onica possis?
 Tunc potius tamen ipsa, pio cum jure licebit,
 Com facti causam tempusque doloris habebis:
 Tunc potius conata tua aequa incepta referro:
 Meque deosque tibi comites, me alumnæ, futuras
 Polliceor: nihil est quod tæxas ordine loquar.
 Hæi ubi sollicitus animi relevaverat æstus
 Vocibus, & blanda pectus ipse vicerat ægrum:
 Paullatim tremebunda genis obducere vultum
 Virginis, & placidum tenebris capere quietem,
 Ioveria habebat restitutum lumen olivo,
 Incipit ad crebros infans pectoris istum
 Ferre manum, afflicti mulcens præcordia palmæ.

Noctem

Noctem illam sic mœsta fopet marientis alumna
 Frigidulos cubito subitæ pendit ocellos.
 Postera lux ubi læta diem mortaliū alumna
 Et gelido veniens mani quatit ab OEra,
 Quem pavida ætatis fugiat optantque pœtæ;
 Hesperium vident, optant addeſcere Solem;
 Præcepis parat virgo orticulis, & omnes
 Undique conſpectu nubendi ſœdula cauſas.
 Tentantur patris ſubmiſſi vocibus vires,
 Lædunturque bonæ pacis bona: multos inrepre
 Virginis inſolito ſermone novus errat in ore.
 Nonc tremere inſtantis beſti certamina dicunt,
 Communeſque venere deum: nunc regis amicos,
 (Namque ipſo venit æſt orbati multa parente)
 Cum Jove communiſſa quæ quondam habuere nepotes:
 Nunc etiam conſiſta dolo mendacia templi
 Iovenit, & divum terret formidine cives?
 Nonc alia ex aliis (nec deſunt omnia) querit.
 Quis etiam caſſos ſuſus eſt corrompere vites:
 Ut, cum caſa plo cecidiſſet victima ferro,
 Eſſent, qui generum Minos auctoribus exiſ
 Jungere, & accipies fuſcendæ tollere pugnas.
 At ortrix parva componens fuſaria teſta,
 Narciſſum caſamque herbas incoedit olentes:
 Tarque cœvena ligat triplici diverſa colore
 Fila: ter in gremium mecum, inquit, deſpice, virgo.
 Deſpice ter, virgo: oomero deus impare gaudet.
 Inde Jovi geminat magno Stygia ſacra,
 Sacra nec Idaeis ſemibz, nec cognita Graiis.
 Pergit Amyclæo ſpargens ætharia chalyſ,
 Regis ſolchiaciſque animæ deſigere votis.
 Verum ubi nulla movet ſtabilem falſicia Niſum,
 Nec poſſant ſocium, nec poſſant ſæclere divi:
 (Tanta eſt io parvo fiducia circa cavendi:)
 Rorſus ad inceſſum ſocium ſe adtingit alumna,
 Purpureomque parat ruſus tondere capillum,
 Cum longo quod jam cepit focuſſere amor.
 Non minus illa tæmeo revehi, quod mema creſcant;
 Gaudet: & cinerū potius eſt iocunda ſepulchro.
 Ergo metu capiti Scyllæ eſt inimica parvæ.
 Tum coma Sidonio ſtorem ſæcidiſſet olivæ:
 Tum capitur Megæta, & divum reſponſa probantur:
 Tum ſuſpenſa novo ritu de mœſibus ætiis,
 Per mare caruleum trahitur Niſea virgo.
 Complures illam Nymphæ mirantur in undis:
 Miratur parer Oceanus, & candida Teſtyis,
 Et cupidus ſecum rapiens Galatea Sorores:
 Illa ætiæ, juncſtis magnam quæ præſibus æque
 Et glauco bipedum cornu metitur æquorum,
 Lencothoe, parvulaque dea cum matre Palæmon.
 Illi etiam alternas ſortitæ vivere luges,
 Cara Jovis ſoboles, magnum Jovis incrementum,
 Tyndaridæ niveos mirantur virginis æreus.
 Haſ adeo voces, atque hæc lamenta per ſaras
 Fluſibus in mediis queſta volebat inſeri,
 Ad caſum inſerit æthæra lumina tollens:
 Lumina: nam teneras ardebat vincula palmas:
 Supprimite o præſum turbati flamma venti,
 Dum queror: & divos, quæſquam nil teſtibus illis
 Proſeci, extrema moriens tamē adloquor vocæ.
 Vos ego, vos adeo, venti, reſſabor, & aures:
 Vos marotina ſi qui de gente venitis,
 Cœnitiſ. illa ego ſum cognato ſanguine vobis
 Scylla, quod, ah, ſalva liceat te dicere, Procoe,
 Illa ego ſum Niſi poſſentis filia quondam,
 Certatim ex omni petiit quam Græcia regno,

Quæ curvus terras amplectitur Hellespontus:
 Illa ego ſum, Minos, ſacerato fœdere conſumæ
 Diſta tibi; tamen hæc, & ſi non accipis, audas.
 Vincant eam magni erant abo gorgiſis ætiis?
 Vincit tæ ſiſſima pendebat ex ordine Joces?
 Non equidem me alio poſſam cœmendera dignum
 Soplicitio: quod ſic patrem caroliſe ponat
 Hæthæis, immiſſique addidi ignata tyranno.
 Verum eſto hæc, Minos. illos ſcſſaræ petæul,
 Si noſtra ante aliquis nadæſſet ſadæ colui,
 Fæſturos: quorum diræpiſis manibus ætiis,
 O ego crudelis! flamma delubris petivi:
 Te vero victore prius vel ſedera curſum
 Metatæra loos, quam te mihi talia capite
 Fæclurum metui. jam iam ſcſſos omnia vincit.
 Ten' ego plus patriæ dilexi perſidis regno?
 Ten' ego? (nec mirum) vultu decepta puella
 Ut vidi, ut petii, at que malus abſtulit error?
 Non equidem ex iſto ſperavi corpore poſſe
 Tale maſum naſci: forma, vel ſedere ſalior.
 Non me deliciſ conſumit regia divæ
 Coralio ſi agili ac electo lacti moſo,
 Mæ non florentes æquæ corpore Nymphæ,
 Non metus incenſum porrit urinæ decorem.
 Omnia vincit amor, quid enim non vinceret ille?
 Nec mihi jam pingui ſedebunt tempora myrrha,
 Pæonibus nec caſſis accendat pius odoros,
 Nec Libys Aſyrioſeruat teſtibus olivæ.
 Magna queror, nec & illa quidem communis ælæma
 Omnibus inſecta reſſos emulabit ærena.
 Mene inter comites, ancillarumque catervas,
 Mene alias inter famolarum munere ſuſpi,
 Coniugis atque tuæ, quæcumque erit iſſa, beatus
 Non liceat gravidæ poſſio devolvere fuſas?
 At belli ſaltem captivam lege necceſſis.
 Jaci ſeſſe tandem fugiant de corpore vires,
 Et caput inſeſſa lenium cervicē recumbit:
 Marmorea additis labalcunt brachia notis.
 & quoræ pelles, immania corpora poſſi,
 Undique conſerient, & glauco in gurgite circum
 Verberet caudarum atque oris amicaſſur biæto.
 Jam tandem caſus hominum, jam reſpice, Minos.
 Sit ſatis hoc, tantum ſolum vididi maſorum:
 Vel ſatis fuerit nobis hæc debita peſis,
 Vel caſu inceſſo, merita vel denique culpa.
 Omnia nam porius, quam te ſeſſe, putabo.
 Labitur inſerta revoluta ab litore claſſis,
 Magna reſſutim ſumantur limos Coro.
 Fleclit in viridi remus ſale, languida ſeſſe
 Virginis in curſu moritur querimonia longo.
 Deſerit anguſtis inſeſſis ſcſſibus iſſimon,
 Cypſeſide magni ſtoreſſa regna Corinthi:
 Præterit abruptas Scironis petioſas ætes,
 Inſeſſomque ſeſſe dixit taſſidinis exit
 Spælæum, multoque cruentæ hoſpice cautes.
 Jamque adeo ſetum longe Pirææ cernit,
 Ex ootas ſecum, heu fruſtra, reſſeſſat Athenas.
 Jam procel & fluſtu Minos reſpice æra,
 Florentelque videt jam Cycladas, hinc Strophadaſque:
 Hinc ſinos, hinc ſtatio conera porit Hermiona.
 Linquirit ante aliae longe gratiſſima Delos
 Nereidæ mari & Nepræno Egæo.
 Proſpicit incipſam ſpurnant litore Cythnon,
 Marmoramque Paron, viſidendæ adſiſſa Donyſam:
 Aginamque ſumal ſementiſeramque Sripſum
 Fertur, & incertis jaclatur ad omnia ventis.

Cyma

Cymba velut magnas sequitur cum parvula classes,
 Afer & hyberno bacchatur in aequore turbo,
 Donec tale decus formæ vexavit, & agros
 Non tulit, & miseris motavis virginis artus,
 Cæruleo pollens conjuux Neptunia regno.
 Sed tamen externam squamis vestire puellam,
 Infidique inter teneram committere pisces
 Non sinitur: nimium est avidum pecus Amphitrites.
 Aeris potius sublimem fultulit alis,
 Efflet ut in terris facti de nomine Ciris,
 Ciris Amyclo formidior anere Lede.
 Ac velut in niveo, teneræ cum primis ovo
 Effigies animantis, & intersodia membris
 Imperfecta novo sultant concretæ calore;
 Sic liquidæ scyllæ circumfusum æquæ corpus
 Semiferi incertis etiam nunc partibus artus
 Undique mutabant, atque undique mutabantur.
 Oris honos primævis & nultis opæta labella,
 Et patulæ frontis species condescere in noum
 Corpore, & gracili mentum producere tollit.
 Tum, quæ le medium capitis discrimen agebat,
 Ecce repente velut patnos imitatus honores,
 Purpuream concussit apex in vertice cristam.
 At niellus variis intensens pluma colores,
 Marmoreum voluci vestivit tegmine corpus,
 Lentaque perperas fuderunt brachia pennas,
 Inde alias partes minoque infecta rubenti
 Crura nova macies obduxit equalida polli:
 Et pedibus teneris ungues condisit acutos,
 Et tamen hoc demens miseræ succurrere pælio
 Vix fuerat placida Neptuni conjuge dignum.
 Numquam illum posthac oculi videre tuorum
 Purpureas flavo retinentem vertice vittas;
 Non thalamus: Tyro fragrans acceptæ amono.
 Nulla illam sedes (quid jam cum sedibus illi?)
 Quæ simul ut sese cano de gurgite velox
 Cum sonitu ad cælum stridentibus extulit alis,
 Et multum late disperdit in æquore rorem;
 Intelix virgo nequidquam morte recepta
 Incultura solis in rupibus exigit ævum,
 Rupibus, & scopulis, & lunibus deiecit.
 Nec tamen hoc iterum pœna sine, namque deum rex,
 Omnia qui impio terrarum milia videret,
 Commotus talem ad superos volitare puellam,
 Cum pater extinctus cæca sub nocte lateret,
 Illi pro pietate sua (nam sæpe reposit
 Sanguine taurnum supplex resperlerat aras,
 Sæpe deum largo decorarat munere sedes)
 Reddidit optatam mutat corpore vitam,
 Fecit & in tectis Halæxet ales ut esset.
 Quippe aquis semper gaudet deus ille cœlestis.
 Hoc vero miseræ, quoniam damnata deorum
 Iudicio natus & conjugis ante fuisse,
 Intelli adposuitque odium crudele parentis.
 Namque ut in ætherio signorum munere præstans,
 Unum quem duplici stellatam fidere vidi,
 Scorpion alterius clarum fugit Orion:
 Sic inter sese tristes Halæxetus iras,
 Et Ciris memori servant ad secula fato.
 Quacumque illa levem fugiens locat æthera pennis,
 Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
 Insequitur Nisus, quæ se fert Nisus ad auras,
 Illa levem fugiens raptim secas æthera pennas.

CATALECTA.

E J U S D E M.

P. VIRGILII MARONIS.

CATALECTA.

DE qua, Tuoca, tibi venit: sed sæpe videre
 Non licet: occulitur limine clausa viri.
 De qua sæpe tibi, non venit adhuc mihi: namque
 Si occulitor: longe est, tangere quod oqueas.
 Venerit aut tibi, fed jam jam mihi nuntius ille
 Quid prodest? illi dicite, quæ rediit.

Corinthiorum amator illæ verborum,
 Ille ille rhetor: namque quatenus totus
 Thucydides tyrannus Atticæ febris,
 Tau Gallicum ipse ipsemet male illisit,
 Illa omnia, illa verba miscuit traxi.

Socer beate nec tibi, nec alteri,
 Generque Nocturne putidum caput,
 Tuque nunc puella talis, & tuo
 Suppore pressa rus abibat, & mihi
 Ut ille veras aliquaque perinet.
 Gener, socerque perdidisti omnia.

Superbe Nocturne putidum caput,
 Datur tibi puella, quam petis, datur,
 Datur superbe Nocturne, quam petis.
 Sed, n superbe Nocturne, non vides
 Duas habere alias Attilium,
 Duas, & hæc, & alteram tibi dari.
 Adesse nunc, adesse, ducit, ut decet,
 Superbus ecce Nocturnus hircæm.

Jacere me, quod alta non possim, putas,
 Ut ante vectari freta:
 Nec ferre durum frigus, aut æstium pati.
 Neque arma victoris sequi.
 Valent, valent mihi ira & antiquus furor.
 Et lingua, qua adsum tibi,
 Et prostratus torpe constubernium
 Sororis, o quid me incitas?
 Quid, impudice, & improbande Casari!
 Sed fure dicantur tua,
 Et belluam fera partimucio
 In fratre paræmonia:
 Vel acta pueri cum vitis convivia,
 Udeque per somnum nates.
 Et incem repente clamatum super,
 Thalassio, Thalassio.
 Quid palliisti femina? an joci dolent?
 An facta cognoscis tua?
 Non me vocabis pulchra per Corythia
 Ad seriosus satyros.
 Nec dein movere lumbos in crocotilam
 Prentis video altaribus,
 Flavum probe hybrim & oleis nauticum
 Vocare: ubi appulsi rates
 Stant in vasis cum retente fœdida,
 Macraque cœlestes aqua.
 Neque in celinum, & oncta compitalia,
 Dapesque ducis fœdidas:
 Quibus repletus, ut salivosis aquis,
 Obelam ad uxorem tedis:

Et effluantes doctæ salvis panticæ,
 Os ulque lambis lavus.
 Nunc lade, tunc lacessæ, si quidquam vales:
 Et nomen edacibus tuum.
 Cinea de Luci, an te reliquerunt opes?
 Fatreque gemini crepant?
 Videbo habentem præter ignavos nitili
 Fratres, & iatun Jovem,
 Scissumque ventrem, & berniosi patris
 Pedes inedia turgidos.

Ad Venerem dedicatio Ænidos.

Si mihi susceptum fuerit decurrere muus,
 O Paphu, o sedes que culis idalias:
 Troius Aeneas Romana per oppida digno
 Jam tandem ut tecum carmine vectus eat:
 Non ego tute modo, aut picta tua templa tabella
 Ornabo, & paria lecta feram manibus.
 Corniger bus aries humilis, & mæxima taurus
 Victimæ sacratos tinget honore focos.
 Marmoreusque tibi, Dea, vericoloribus alis
 In morem picta stabit amur pharetra.
 Adlis, o Cytherea: tunc te Cæsar Olympo,
 Ex Surrentini litoris ora vocat.

Ite hinc inane rhetoricum manipuli,*
 Inflata rore non Achæico verba,
 Et vos, Sile, Albuti, Arquique, Vatroque,
 Scholasticorum vario madena pingit:
 Ite hinc inanes, cymbalum juvenutis.
 Tuque u mearum cura Seete curarum
 Vale Sabine: jam valete forensi.
 Nos ad beatos vela mittimus portus,
 Magni petentes docta diæta Scythois,
 Virumque ab omni vindicabimus cura.
 Ite hinc Camænz: vos quoque litore savæ,*
 Dulces Camænz: nam stebimur vernam,
 Dulces fultis: & tamen æreas chartas
 Revisitata: sed pudenter & raro.

De Sabino parodia Catulliana.

Sabinus ille, quem videtis hospites,
 Ait fuisse multo celeritimus:
 Neque ullius volantis impetum eisi
 Nequisset præterire. five Mantuam
 Opus foret vulare. five Briziam.
 Neque hoc negat Tripbonis a muli domus
 Negare nubilem, insulamque caruli:
 Ubi ille post Sabinus, ante Quæstio
 Bidente dicit atroxidise forpice
 Cumata culla, ne qua sordidum jugo
 Premente dura valnus ederet juba.
 Cremona frigida, & lutula Gallia,
 Tibi hæc fuisse & esse cognitissima
 Ait Sabine. ultima ee origina
 Tua fuisse dicit lu voragine,
 Tua in palude deposuisse larcinas,
 Et inde tui per orbitola millia
 Jugum tulisse: lava, five deatera
 * Stringere mulas, five utrumque capere.
 Ne ne illa vota semitalibus Dea
 Sibi esse facta, propter hoc novissimum

Paterna lora, proximumque pectinem.
 Sed hæc prius lere, vane eburna
 Sederet lecte, seque dedicat tibi,
 Gemelle Castor, & Gemelle Castoris.

Ad Varium.

Silicet hoc sine fraude, Vari dulcissime, dicam:
 Disperam, nisi me perdidit iste putus.
 Sin autem præcepta verant me dicere: sana,
 Non dicam. sed me perdidit iste put.

Ad villam Scironis.

Villula, quæ Scironis eras, & pauper agelle,
 Verum illi dominus: tu quoque divitis:
 Ma tibi, & hos una mecum, quos semper amavi,
 Si quid de patria tristis audieu,
 Commodo, ia primisque patrem, tu nunc eris illi,
 Mantua quod fuerat, quodque Cremona prius.

Ad Messalam.

Pauca mihi, niveo sed non incognita Phœbo,
 Pauca mihi doctæ, dicite, Pægalides.
 Victor adest magni magnam decus ecce triumphi,
 Victor, qua terræ, quaque patet maria:
 Horrida barbaricæ portans insignia pugne,
 Magnus ut Oenides, utque superbus Eryx.
 Nec minus idcirco nultros exproceret cantus
 Mæimus, & sanctos dignos iniie choris.
 Hoc itaque intus iactur magis, optime, curis:
 Quid de te possim scitibere, quidve tibi.
 Namque, sciebur enim, qua mæria deterrendi
 Debit, horrandi mæria causa fuit.
 Pauca tua in rostias venerunt carmina chartas,
 Carmina eum lingua, tum sale Cecropio.
 Carmina qua Pylum scella accepta fatuis,
 Carmina, quæ Pylum vincere digna senem.
 Mollior hic viridi paula sub regimine quæcus
 Martis pastores & Melibæus etæus;
 Dulcia iactantes alterno carmina versu,
 Qualia Trinacriæ doctus amat juvenis.
 Certatim ornabant omnes Herudi Divæ,
 Certatim Divæ munere quæque suo.
 Felicem æte alias tanto scriptore puellam:
 Alter non famam deserit ipse piur.
 Non illa, Hesperidum ni munere capta fuisset,
 Quæ vulcrem cursu vicerat Hippomenes:
 Candida cycneo non edita Tyndaris ovo,
 Non supero fulgens Castiopea polo.
 Non defecit sa diu vulcrum certamine equorum,
 Optabant Graiæ quam sibi quæque manes.
 Sæpe animam generi piæ qua pater impius hausit:
 Sæpe rubro Elais sanguine fluxit huius.
 Regia non Semele, non Inachis Acrifone,
 Immitti celsæstas fulmine & imbre Jovem.
 Cuius & cō raptum pulsi liquere penates
 Tarquini patris, filius, atque pater.
 Illo, quo prius dominatus Roma superbos
 Mutavit placidi tempore Consulibus.
 Multa neque immeritis donavit præmia alumnis,
 Præmia Messalis mæxima Pupillis.
 Nam quid ego inmensi memorem studia ista laboris?
 Horrida quid dæda tempora militis?
 Castra foro solitos, urbi præponere castra,
 Tam procul hoc nato, tam procul hac patria?

Immoderata pati nunc frigora, nuncque calores?
 Stertere vel dura posse super silice?
 Sæpe irucem adverso perlabi fidere punctum?
 Sæpe audendu' mare vincere, sæpe hiemem?
 Sæpe etiam densos immittere corpus in hostes:
 Communem belli nec timuisse Deum?
 Nunc caleres Astros, perituraque millia gentis,
 Auree nunc rapidi flumina adire Tagi?
 Nunc aliam ex ælia bellando querere gentem?
 Vincere & Oceani sinibus ulterius?
 Non nostrum est, inquam, tantas adtingere laudes:
 Quis ausum hoc etiam dicere, vis hominum est.
 Ipsa, hæc ipsa ferent rerum monumenta per orbem:
 Ipsa sibi egregium facta decus patient.
 Nos ea, quæ tecum finxerunt carmina Divi
 Cynthios, & Musæ, Bacchus, & Agleie,
 Si laudes adspirem, humili sed adire Camæna,
 Si petrio Graios carmine adire sales
 Possumus; operis plus jam procedimus ipsis.
 Hoc satis est. pingui nil mihi cum populo.

Adspice quem valido subnixum gloria regno
 Altius & cæli sedibus exsuleret.
 Terrarum hic bello magnum concusserat orbem:
 Hic Reges Asia fregerat, & populos.
 Hic grave servitium tibi, jam tibi, Rome, ferebat:
 Ceteræ namque viri cupide conciderent:
 Cum subito in medio rerum certamine præceps
 Conruit, & patrie pulsus in exilium.
 Tale Deæ numen, telli mortalia nutu
 Fallas momento temporis hora dedit.

Quocumque ire ferunt variæ nos tempora vitæ,
 Tangere quas terras, quosque videre homines:
 Disperem, si te fuerit mihi carior alter.
 Alter enim quis te dulcior esse potest?
 Cui Venus ante alios, Divi, Divæque sorores,
 Cuncta neque indigno Musæ, dedere bona,
 Cuncta quibus gaudet Phœbus, chorus ipseque Phœbi:
 Doctior o quis te, Musæ, fuisse potest?

O Quis te in terris loquitor incanduit uno?
 Clio nam certe candida non loquitur.
 Quare illud fetis est, si te permittis amari:
 Non contie ut sit amor mutuum inde mihi.

Quis Deus, Olliavi, te nobis absulit? an quæ
 Dicunt, eh nimio pocula dura mero?
 Vobis si culpa est bilis: sue quemque sequuntur
 Fara: quod immeriti crimen habent cyathi
 Scripta quidem tua nos multum mirabimur, & te
 Raptum, & Romanam scibimus historiam.
 Sed tu nullus eris. perversi dicite Manes,
 Hæc superest patri quæ fuit invidia?

In Spelæcula. Donatus in vita Virgilii.
 Noctæ pluit tota, redeunt at mane serena.
 Divisum imperium cum Jove Cæsar habet.

Ira id Distichon vindicat. Idem.
 Hos ego versiculos feci: tulit alter honores.
 Sic vos non vobis iudificatis aves.
 Sic vos non vobis vellera fertis oves.
 Sic vos non vobis mellificatis apes.
 Sic vos non vobis fertis aratra boves.

In Ballistam. Idem.
 Monte sub hoc lapidem * tegitur Ballista sepulchus.
 Noctæ die tutum cerpe viarot iter.

Burmans.
 Arretine celix, mensis decorete paternis,
 Autè manem medici quam bene sanos eras.
Burmans.
 Humor alit segetem: segeti contrarius humor.
 Quod juvat, hoc dulce est: quod cogiter, altera mors est.

Epitaphium a se compositum. Idem.
 Maurus me genuit, Calabri sepulture: tenet nunc
 Parthenope. cecini pascua, rura, deces.

F I N I S.

005639939

Digitized by Google

11

